قاموس

عربي ــ أويغوري

ئەرەبچە ـ ئۇيغۇرچە

چوڭ لۇغەت

(2)

تأليف:

البحاث الأستاذ محمد بن العلامة

داملا صالح الكاشغرى الآرتوجي

تۈزگۈچى: مۇھەممەد سالىھ

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目（CIP）数据

阿维大词典·下/买买提·赛来编著 —乌鲁木齐：

新疆人民出版社，2008.10

ISBN 978-7—228-11315-6

I.阿… II.买… III.①阿拉伯语—词典 ②词典—阿拉伯语、维吾尔语 IV. H376

中国版本图书馆CIP数据核字（2008）第151177号

责任编辑：拜合提亚尔·沙吾提

特约校对：热西提·瓦依提

责任校对：古丽夏尔·尼格买提

封面设计：艾木都拉·阿布力孜

阿维大词典（维吾尔文）

买买提·赛来 编

新疆人民出版社出版

（乌鲁木齐解放南路348号 邮编：830001）

新疆金版印务有限公司印刷

787×1092毫米，16开本， 82.5印章

2008年10月第1版， 2008年10月第1次印刷

印数：1—5,000

ISBN 978-7—228-11315-6 定价：215.00元

بسم الله الرحمن الرحيم

محمد حسني مبارك

من محمد حسني مبارك رئيس جمهورية مصر العربية

إلى السيد الأستاذ محمد صالح مدير المعهد الإسلامي بمدينة

أورومتشي بإقليم سينكيانغ بالصين

تقديراً لحميد صفاتكم وجليل خدماتكم ، قد منحناكم

وسام **العلوم والفنون** من الطبقة الأولى

وأمرنا بإصدار هذه البراءة إيذاناً بذلك .

تحريراً بقصر الجمهورية بالقاهرة في اليوم السابع من شهر ربيع الأول

لسنة ألف وأربعمائة واثني عشر من هجرة خاتم المرسلين

١٦ سبتمبر ١٩٩١

رئيس ديوان رئيس الجمهورية

زكريا عزمي

جۇڭگو شىنجاڭ ئىسلام ئىنستىتۇتىنىڭ

مۇدىرى پروفېسسور مۇھەممەد سالىھ

ئەپەندىم:

سىزنىڭ گۈزەل خىسلەتلىرىڭىز، ئۇلۇغ

تۆھپىلىرىڭىزنى ئېتىراپ قىلىش

يۈزىسىدىن، سىزنى 1 - دەرىجىلىك ئىلىم -

پەن ئوردېنى بىلەن تارتۇقلىدۇق.

ئەرەب مىسىر جۇمھۇرىيىتىنىڭ زوڭتۇڭى

— مۇھەممەد ھۇسنى مۇبارەك

1991 - يىلى 16 - سىنتەبىر

Abdulcelil TURAN
Yenidoğan Mh. 41. Sk. No:7
Daire: 4 Zeytinburnu - İST.

كىرىش سۆز

«ئەرەبچە — ئۇيغۇرچە چوڭ لۇغەت» نىڭ 2 - قىسمى كېچىنى كۆندۈزگە ئۇلاپ، جاپالىق ئىزدىنىپ، تېنىمسىز ئىشلىشىم نەتىجىسىدە ئاخىر پۈتۈپ كىتابخانلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى. لۇغەتنىڭ 1 - قىسمى نەشىردىن چىقىپ، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدا يۇقىرى باھالارغا ئېرىشتى، شۇنداقلا ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك ئىجتىمائىي پەن مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا مۇنەۋۋەر ئەسەر بولۇپ باھالاندى. لۇغەتنىڭ 1 - قىسمى روياپقا چىقىپ، جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشكەندىن كېيىن، 2 - قىسمىنى كۆرۈشكە تەقەززا بولۇپ يېزىلغان خەتلەر، ئۇرۇلغان تېلېفونلار، يۈز تۇرانە قىلىنغان ئۆتۈنۈشلەر، بېرىلگەن مۇناسىپ باھالار مېنىڭ ئوتتەك قىزغىن مۇھەببەت بىلەن بېرىلىپ، ئۇيقۇ-ئارامسىز، زەۋق - شەۋق بىلەن ئىشلەپ قامۇسنى تاماملىشىمغا تۈرتكە بولدى. يېرىم ئۆمۈرگە يېقىن چەككەن رىيازەتلىرىمنىڭ يالدامىسى سۈپىتىدە، سىڭدۈرگەن ئەجرىم، تۆككەن تەرىم قامۇس قۇرلىرىدا جىلۋىلىنىپ تۇرسا دەيمەن.

قولۇمغا قەلەم ئالغان كۈنۈمدىن باشلاپلا مەسئۇلىيەتچان، تەلەپچان مۇئەللىپ بولۇشقا تىرىشىپ كەلدىم. ئىلمىي ئەمگەكلىرىمدە تۈجۈپىلەپ ئىشلەپ مۇكەممەللىكنى قوغلىشىش ۋۇجۇدۇمغا سىڭىپ كەتكەن. بۇ خىل روھ مېنىڭ ئىلمىي ئەسەرلىرىم، تەرجىمە ئەسەرلىرىم ۋە مەملىكەت ئىچى - سىرتىدا ئوقۇلغان، ئېلان قىلىنغان تەتقىقات ماقالىلىرىمدا ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان ۋە سەگەك ئوقۇرمەنلەر تەرىپىدىن بىردەك ئېتىراپ قىلىنغان.

ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئەمەلىي ئېھتىياجىنى نەزەردە تۇتۇپ، لۇغەتنىڭ ئاخىرىغا ئىسلامىيەتتىكى (ئىسلام ئىلىم ساھەسىدىكى) بىر قىسىم مەشھۇر شەخسلەر، مەشھۇر ئەسەرلەر ۋە يەر - جاي ناملىرى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىلدى. بۇ 2 مىڭغا يېقىن ئاتالما كىچىك ئېنسىكلوپېدىيە تۈسىنى ئالغان بولۇپ، ئۇلارنى بىلىۋېلىش

ئەھلى ئىلىملارنىڭ، تەتقىقاتچىلارنىڭ ۋە مۇھەررىرلەرنىڭ تەلىپىدۇر. بۇ ئېنسىكلوپېدىيىلىك كىچىك لۇغەتنىڭ ئاتالغۇلىرى ئەرەب ئېلىپبەسى تەرتىپى بويىچە تىزىلدى. شەخسلەرنىڭ ئىسىم-فامىلىسى، تەخەللۇسى (لەقىمى) تولۇق بېرىلدى (ئۇلار قايسى نام بىلەن مەشھۇر بولغان بولسا ئالدىدا شۇ بېرىلدى). ئاتالمىلارنىڭ توغرا تەلەپپۇز قىلىنىشىنى كاپالەتلەندۈرۈش ئۈچۈن ئەرەبچىگە ئۇلاپلا ئۇيغۇرچە تەلەپپۇزى بېرىلدى. قامۇسنىڭ 2-قىسمى 1-قىسمىنىڭ داۋامى بولغاچقا، 1-قىسمىنىڭ ئۇسلۇبى، تەرتىپى ۋە ئىزچىللىقى باشتىن ئاخىر ئۆز پېتىچە ساقلاپ قېلىندى.

كېيىنكى نەشرىدە تۈزىتىلىشى ئۈچۈن، قامۇستا كۆرۈلگەن نۇقسانلار ھەققىدە ئوقۇرمەنلەرنىڭ سەمىمي پىكىر بېرىشىنى سورايمەن.

Abdulcelil TURAN
Yenidoğan Mh. 41. Sk. No: 7
Daire: 4 Zeytinburnu - İST.

مۇندەرىجە

كىرىش سۆز.. 1
ش 1
ص.. 69
ض.. 121
ط.. 145
ظ.. 184
ع.. 192
غ.. 289
ف 325
ق.. 381
ك 447
ل.. 495
م 542
ن 798
ھ 877
و 916
ي.. 972
الأعلام (ئىسلامىيەتتىكى مەشھۇر شەخسلەر، ئەسەرلەر ۋە يۇرت ـ جايلار)........................ 983
ملحقات (لۇغەتتە بېرىلگەن شېئىرىي مىسرالارنىڭ تولۇق تېكستى)........................ 1203

Abdulcelil TURAN
Yenidoğan Mh. 41. Sk. No:7
Daire: 4 Zeytinburnu - IST.

ش

ش «الشِّينُ»: ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 13 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «300»نى كۆرسىتىدۇ.

شَامٌ: سۇرىيە، دەمەشق.

رَجُلٌ شَامِيٌّ: سۇرىيىلىك ئادەم، دەمەشقلىق ئادەم.

اَلشَّامِيُّ: سۇرىيىلىك، دەمەشقلىق.

شَاءَ يَشَاءُ شَيْئًا وَ شَيْئَةً و مَشَائَةً وَ مَشَائِيَّةً: خالىدى، ئارزۇ قىلدى.

شَاءَ اللهُ الشَّيْءَ: ئاللاھ بەلگىلىدى، تەقدىر قىلدى، ھۆكۈم قىلدى.

مَا شَاءَ اللهُ: ياخشى، ياخشى بولدى (ئاللاھنىڭ ئىرادىسى).

إِنْ شَاءَ اللهُ: ئەگەر ئاللاھ خالىسا، خۇدايىم بۇيرۇسا.

﴿كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ﴾ «قرآن»: ياق، مۇقەررەركى ئۇ (يەنى قۇرئان) ۋەز-نەسىھەتتۇر. خالىغان ئادەم ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ.

شَابَ يَشُوبُ شَوْباً وَ شِيَاباً الشَّيْءَ: ئارىلاشتۇردى، ئېلىشتۇردى.

شَابَ فِي الْبَيْعِ وَالشِّرَاءِ: سودىدا ھىيلە-مىكىر ئىشلەتتى، ئالدامچىلىق قىلدى.

شَابَ يَشِيبُ شَيْباً وَ شِيْبَةً وَ مَشِيباً شَعْرُهُ: چېچى ئاقىرىپ كەتتى.

يَشِيبُ مِنْ هَوْلِهِ الْوِلْدَانُ: ئۇنىڭدىن قورقۇپ بالىنىڭ چېچى ئاقىرىپ كەتتى.

شَابَ رَأْسُهُ: بېشىغا ئاق كىردى، چېچى ئاقىرىپ كەتتى.

شَابَتْ رُؤُسُ الْآكَامِ: چوققىلار قار بىلەن قاپلاندى.

«لَنْ يَحْدُثَ هَذَا حَتَّى يَشِيبَ الْغُرَابُ»: بۇ مەڭگۈ يۈز بەرمەيدۇ (قۇم چېچەكلىمىگۇچە بۇ ئىش بولمايدۇ).

شَابٌّ ج شُبَّانٌ وَ شَبَبَةٌ: يىگىت، ياش ئەر (16~30 ياشقىچە).

شَابَّةٌ ج شَابَّاتٌ وَ شَوَابٌّ: ياش قىز؛ چوكان (13~30 ياشقىچە).

شَابَكَ يُشَابِكُ مُشَابَكَةً بَيْنَ الْأَصَابِعِ: بارماقلىرىنى كىرىشتۈردى.

شَابِنٌ مِنَ الْغِلْمَانِ: توشقان بالا، دوغىلاق بالا، زىلۋا بالا.

شَابَهَ يُشَابِهُ مُشَابَهَةً الْوَلَدُ أَبَاهُ: بالا دادىسىغا ئوخشىدى.

«مَنْ يُشَابِهْ أَبَاهُ فَمَا ظَلَمَ»: دادىسىغا ئوخشىغان ئادەم زىيان تارتمايدۇ.

شَابُورَةٌ: سەھەردىكى سۇس تۇمان.

شَابُوقَةٌ: ھاسا.

شَاةٌ ج شِيَاهٌ: قوي.

شَاتَمَ يُشَاتِمُ مُشَاتَمَةً: تىللاشتى، ئۇرۇشتى، جاڭجاللاشتى.

شَاتِنٌ: توقۇمىچى، توقۇمىچىلىق ئىشچىسى.

شَاتٍ: زىمىستان قىش؛ يامغۇرلۇق، سوغۇق.

يَوْمٌ شَاتٍ: يامغۇرلۇق كۈن.

شَاجِبٌ: كوت ـ كوت، ۋاتىلداق، ۋالاقتەگۈر؛ غەمكىن، توڭ قاغا.

شَاجَّ يَشَاجُّ مُشَاجَّةً وَ شِجَاجًا: ئۇرۇشتى، سوقۇشتى.

شَاجَرَ يُشَاجِرُ مُشَاجَرَةً: جېدەللەشتى، تالاش-تارتىش قىلىشتى.

شَاجِنَةٌ ج شَوَاجِنُ: يول، داغدام يول، مۇساپە، لىنىيە.

شَاحَ يَشِيحُ شَيْحًا عَلَى حَاجَتِهِ: تىرىشتى، كۈچىدى، تىرىشچانلىق كۆرسەتتى.

شَاحِبٌ: ئاجىز، هالسىز، زەئىپ، ياداڭغۇ، سولغۇن.

شَاحِجٌ: قۇلان، ياۋا ئېشەك.

بَنَاتُ شَاحِجٍ: قېچىر.

شَاحَّ يُشَاحُّ مُشَاحَّةً فُلَانًا: كېچەلمىدى، كۆزى قىيمىدى، مېھرىنى ئۈزەلمىدى؛ ئېچىندى.

شَاحِطٌ: يىراق، ئۇزۇن.

شَاحَنَ يُشَاحِنُ مُشَاحَنَةً: نەپرەتلەندى، پىرگەندى، ئۆچ كۆردى.

مَرْكَبٌ شَاحِنٌ: يۈك پاراخوتى.

شَاحِنَةٌ ج شَاحِنَاتٌ: يۈك ۋاگونى، يۈك ماشىنىسى.

«لَا يُسْمَحُ بِمُرُورِ الشَّاحِنَاتِ فِي أَوْقَاتِ الذَّرْوَةِ»: قاتناش يۇقىرى پەللىگە چىققاندا يۈك ماشىنىلىرىنىڭ ئۆتۈشىگە رۇخسەت قىلىنمايدۇ.

شَاحِنَةٌ قَلَّابَةٌ: موللاقچى ماشىنا.

شَاحِنَةٌ ثُلَاثِيَّةُ الْعَجَلَاتِ: ئۈچ چاقلىق يۈك توشۇش ماشىنىسى.

شَاحِنَةٌ ضَخْمَةٌ: ئېغىر يۈك ماشىنىسى.

شَاحُوطَةٌ: تاش سىلىقلاش ماشىنىسى.

شَاخَ يَشِيخُ شَيْخًا وَ شَيْخُوخَةً وَ شُيُوخَةً: قېرىدى، ياشاندى.

شَاخَ النَّبَاتُ: ئوت-چۆپ قۇرۇدى.

شَاخِصٌ: تىكىلىپ قارىغۇچى، سىنچىلاپ قارىغۇچى، چەكچەيگۈچى.

«الْأَبْصَارُ نَحْوَكَ شَاخِصَةٌ»: ھەممىنىڭ كۆزى سەندە.

﴿وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ «قرآن»: راست ۋەدە (يەنى قىيامەتنىڭ ۋاقتى) يېقىنلاشتى، ئۇ كۈندە كۇپپارلارنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ قالىدۇ.

شَاخِصٌ ج شَوَاخِصُ: نىشان قوزۇقى، نىشان خادىسى.

شَاخَلَ يُشَاخِلُ مُشَاخَلَةً: سەمىمىي دوست بولۇشتى.

شَادَ يَشِيدُ شَيْدًا الْبِنَاءَ: بىنانى قوپۇردى، ئېگىزلەتتى.

شَادَ الْقُصُورَ الْعَوَالِي: ئېگىز سارايلارنى سالدى.

شَادِخٌ: سېمىز.

شَادِخٌ مِنَ الْعُشْبِ: نورغۇن ئوت-چۆپ.

غُلَامٌ شَادِخٌ: ياش يىگىت.

شَادِخَةٌ ج شَوَادِخُ: سەت قىلىق؛ ئاتنىڭ قاشقىسى.

رَكِبَ الشَّادِخَةَ: ئەسكى ئىشلارنى قىلدى.

شَادَّ يَشَادُّ مُشَادَّةً: يەڭدى، جېدەللەشتى، قولغا كەلتۈردى.

«لَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ» «حديث»: دىندا قاتتىق يول تۇتۇشقا بولمايدۇ.

شَادِرٌ ج شَوَادِرُ: ئامبار، ئىسكىلات.

شَادِرُ أَخْشَابٍ: ياغاچ ئامبىرى.

شَادَرْوَانٌ: مەنبە، سۇ بېشى، سۇ مەنبەسى.

شَادِنٌ ج شَوَادِنُ: كېيىك بالىسى، ئاهۇ.

شَادُوفٌ ج شَوَادِيفُ: مەنجانىق.

شَادٍ (الشَّادِي) م شَادِيَةٌ ج شُدَاةٌ وَ شَادُونَ: ناخشىچى؛ ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى.

شَاذِبٌ: ۋەتىنىدىن ئايرىلغان، ۋەتىنىدىن يىراق، ئۈمىدسىز.

شَاذٌّ ج شُذَاذٌ وَشَوَاذٌّ م شَاذَّةٌ ج شَوَاذٌّ: قائىدىسىز، تەرتىپسىز، نورمالسىزلىق.

شَاذّ الأَخْلاَقِ: ئەخلاقتا قائىدىنىڭ سىرتىغا چىقىپ كەتكەن.

شَاذٌّ جِنْسِيًّا: جىنسىي جەھەتتە غەيرىي تەبىئىيلىك، غەلىتىلىك.

كَلِمَةٌ شَاذَّةٌ: قائىدىنىڭ سىرتىدىكى سۆز.

شَاذّ الطَّبْعِ أَوِ الأَطْوَارِ: ئاجايىپ ئادەم، غەلىتە ئادەم، نورمالسىز.

«لِكُلِّ قَاعِدَةٍ شَوَاذٌّ»: ھەربىر قائىدىنىڭ قائىدىگە بېقىنمايدىغان ئايرىم شەكىللىرى بولىدۇ.

شَاذَنْجِ: قان بېسىمىنى ئۆلچىگۈچ.

شَارَ يَشُورُ شَوْرًا وَشِيَارًا وَشِيَارَةً وَشَارًا الْعَسَلَ: ھەسەل ئالدى، چىقاردى، يىغدى.

شَارَ الدَّابَّةَ: ھايۋاننى كۆندۈردى.

يُشَارُ إِلَيْهِ بِالْبَنَانِ: ھەممە ئادەم تونۇيدىغان، ھەممە ئادەمنىڭ ھۆرمىتىگە سازاۋەر ئادەم.

شَارَبَ يُشَارِبُ مُشَارَبَةً: بىللە ئىچىشتى.

﴿فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيْمِ﴾ ‹قرآن›: تەشنا بولغان تۆگىلەردەك ئىچىسىلەر.

شَارِبٌ ج شُرَّابٌ: ئىچكۈچى.

شَارِبٌ ج شَوَارِبُ: بۇرۇت.

شَارَةٌ ج شَارَاتٌ: ئالامەت، بەلگە؛ ئىزناك، پاگون.

شَارَةُ الذِّرَاعِ: يەڭ بەلگىسى.

شَارَةُ الْجَوَّالَةُ: يانفون نومۇرى.

شَارَةُ الْجَامِعَةِ: ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ ئىزنىكى.

فُلاَنٌ حَسَنُ الشَّارَةِ: قىياپىتى چىرايلىق ئادەم.

شَارَجَ يُشَارِجُ مُشَارَجَةً فُلاَنًا: پالانىغا ئوخشاتتى.

شَارِحٌ ج شُرَّاحٌ: شەرھلىگۈچى، ئىزاھلىغۇچى، تەپسىراتچى، چۈشەندۈرگۈچى.

شَارِخٌ ج شَرْخٌ: يىگىت.

شَارِدٌ ج شُرَّدٌ: قاچقۇن، قېچىپ كەتكۈچى؛ ئازغۇن، ئاداشقۇچى.

شَارِدُ الْفِكْرِ: پىكرى چېچىلاڭغۇ.

شَارِدَةٌ ج شَوَارِدُ وَشُرَّدٌ: قاچقۇن، قاچقۇنلۇق؛ يۇرت كەزگۈچى، جاھان كېزەر.

شَارِدَةٌ وَوَارِدَةٌ: كونىسى ۋە يېڭىسى؛ بىلىمسىز ۋە بىلىمسىزلىك.

لاَ تَفُوتُهُ شَارِدَةٌ وَلاَوَارِدَةٌ: ھەممىگە ھوشيار ئادەم.

قَصِيْدَةٌ شَارِدَةٌ: مەشھۇر قەسىدە.

شَوَارِدُ اللُّغَةِ: كەم ئۇچرايدىغان سۆز.

شَارَّ يَشَارّ مُشَارَّةً: خارلىدى، ئازابلىدى، زۇلۇم قىلدى.

شَارَّ الرَّجُلُ فُلاَنًا: جېدەللەشتى.

شَارَّ الدَّابَّةَ: مىنىپ باقتى.

شَارَزَ يُشَارِزُ مُشَارَزَةً: ئەخلاقى بۇزۇلدى.

شَارَزَهُ: ئۆچمەنلەشتى، دۈشمەنلەشتى.

شَارِزٌ ج شُرَّازٌ: كەسكۈچى، ئۈزگۈچى.

شَارَطَ يُشَارِطُ مُشَارَطَةً: ۋەدىلەشتى، شەرتلەشتى، توختاملاشتى، پۈتۈشتى.

شَارِعٌ ج شَارِعُونَ: قانۇن چىقارغۇچى، قانۇن تۈزگۈچى.

«رَاعَى الشَّارِعُ الْحِكْمَةَ فِي تَحْرِيْمِ هَذَا الْفِعْلِ»: شەرىئەتنى بېكىتكەن زات بۇ ئىشنى ھارام قىلىشتا ھېكمەتنى كۆزدە تۇتقان.

شَارِعٌ ج شَوَارِعُ وَشُرَّعٌ: كوچا، چوڭ يول.

شَارِعٌ رَئِيْسِيٌّ: چوڭ كوچا، ئاساسىي يول.

رَجُلُ الشَّارِعِ: ئاددىي پۇقرا.

﴿إِذْ تَأْتِيْهِمْ حِيْتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا﴾ ‹قرآن›: چۈنكى، شەنبە كۈنى بېلىقلار سۇ ئۈستىدىن ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلەتتى.

«شَوارِع الْمَدِيْنَةِ نَظِيْفَةٌ»: شەھەر كوچىلىرى پاكىز.

شَارَفَ يُشَارِفُ مُشَارَفَةً: ئۈستۈنلۈكى بىلەن پەخىرلەندى، ماختاندى.

شَارَفَهُ: ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى.

شَارَفَ الأَرْبَعِيْنَ: قىرىققا يېقىنلاشتى.

شَارَفَ الْغَرَقَ: غەرق بولۇپ كەتكىلى تاس قالدى.

شَارَفَ الْمُسَافِرُ الْبَلَدَ: مۇساپىر يۇرتقا يېقىنلاشتى.

شَارِفٌ ج شُرَّفٌ وَ شُرُوفٌ م شَارِفَةٌ ج شَارِفَاتٌ: قېرى چىشى تۆگە.

شَارِقٌ ج شُرْقٌ: كۆتۈرۈلۈۋاتقان قۇياش؛ شەرق تەرەپ.

شَارَكَ يُشَارِكُ مُشَارَكَةً مَعَهُ: ئۇنىڭ بىلەن شېرىكلەشتى، ھەمكارلاشتى.

﴿وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعِدْهُمْ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ماللىرىغا ۋە بالىلىرىغا شېرىك بولغىن، ئۇلارغا (يالغان) ۋەدىلەرنى بەرگىن.

شَارَكَ مَعَهُ فِي الْعَوَاطِفِ: خەيرخاھلىق قىلدى، ھېسداشلىق قىلدى.

شَارَكَهُ: تەڭ بەھرىمەن بولدى.

شَارَكَهُ فِي تِجَارَتِهِ: شېرىكلەشتى.

شَارَكَهُ الرَّأْيَ: پىكىرلەشتى.

شَارِمٌ: نىشانغا تېگىپ ئۆتۈپ كەتكەن ئوق.

شَارُوْقٌ ج شَوَارِقُ: ھاك لاتقىسى.

شَارَى يُشَارِي شِرَاءً و مُشَارَاةً: سودىلاشتى.

شَارٍ ج شُرَاةٌ: سېتىۋالغۇچى، خېرىدار.

شَارِيُ الصَّوَاعِقِ: چاقماق قايتۇرغۇچ.

شَازِبٌ ج شُزَّبٌ و شَوَازِبُ: قوپال، يىرىك؛ ئاجىز، جۇدەك.

رَجُلٌ شَاحِبٌ شَازِبٌ: ئورۇق، قوپال، غودىدۆك.

شَازَرَ يُشَازِرُ مُشَازَرَةً: دۈشمەنلەشتى، ئۆچمەنلەشتى.

شَاسَ يَشَاسُ شَوْسًا و شَوَسًا: كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويدى.

شَاسَ خُلُقُهُ: مىجەزى ئوساللاشتى.

شَاسِبٌ ج شُسُبٌ: قۇرۇق، قۇرۇپ كەتكەن.

شَاسٌ: جۇدەك، ئاجىز، ياداڭغۇ.

شَاسِعٌ ج شُسُعٌ: يىراق، ئۇزاق، بىپايان.

بُعْدٌ شَاسِعٌ: يىراق ئارىلىق.

فَرْقٌ شَاسِعٌ: پەرقى ئېنىق، چوڭ پەرق.

شَاسِيٌّ: كوزۇپ؛ ماشىنا ئوقى.

شَاشَ يَشُوشُ شَوْشًا الأَمْرُ: قالايمىقانلاشتى، مالىماتاڭ بولۇپ كەتتى.

شَاشَتْ نَفْسُهُ: كۆڭلى ئاينىدى.

شَاشٌ: داكا رەخت.

شَاشٌ مُعَقَّمٌ: دېزىنفېكسىيە قىلىنغان داكا.

اَلشَّاشَةُ: كىنو، ئېكران.

شَاشَةُ تِلِفِزْيُوْنُ: تېلېۋىزور ئېكرانى.

شَاشَةٌ عَرِيْضَةٌ: كەڭ ئېكران.

اَلشَّاشَةُ الصَّغِيْرَةُ: تېلېۋىزور.

اَلشَّاشَةُ الْبَيْضَاءُ: ئېكران.

شَاشَةُ السَّكُوبِ: كەڭ ئېكران.

شَاشَةُ الذَّبْذَبَةِ: تەۋرەنمە ئېكران.

شَاشِيَّةٌ ج شَوَاشِيّ: شاپاق دوپپا، ئاق دوپپا.

شَاصَ يَشُوصُ شَوْصًا الشَّيْءَ: قوزغىدى، مىدىرلاتتى، ئۇۋۇلىدى.

شَاصَ فَمَهُ بِالسِّوَاكِ: ئاغزىنى مىسۋاكلىدى.

شَاصَ يَشُوصُ شَوْصًا وَ شَوَصًا بِهِ الْمَرَضُ: كېسەل قاتتىق ئاغرىدى.

شَاصَ بِهِ الْعِرْقُ: تومۇرى قالايمىقان سوقتى.

شَاصِبٌ: كەمبەغەل، نامرات.

شَاصِرٌ ج شَوَاصِرُ م شَاصِرَةٌ: كېيىكنىڭ ئوغلىقى.

شَاصِرَةٌ ج شَوَاصِرٌ: قىلتاق، تۇزاق، قاپقان.

شَاطَ يَشُوطُ شَوْطًا بِهِ: ئاچچىقلاندى، ئوغىسى قاينىدى، چېچىلدى.

شَاطَ الْفَرَسُ: ئات چاپتى.

شَاطَ الْكُرَةَ: توپنى تەپتى.

شَاطَ يَشِيْطُ شَيْطًا وَشَيَاطَةً وَشَيْطُوطَةً الشَّيْءُ: كۆيدى، كۆيۈپ تۆمۈرگە ئايلاندى.

شَاطَ فِي الْأَمْرِ: ئالدىراقسانلىق قىلدى.

شَاطَتِ الْقِدْرُ: قازان قايىندى.

شَاطَ اللَّحْمُ: گۆش كۆيۈپ كەتتى.

شَاطَ بِهِ الْغَضَبُ: غەزىپى تاشتى.

شَاطَأَ يُشَاطِئُ مُشَاطَئَةً: قىرغاققا مېڭىشتى.

شَاطِئٌ ج شَوَاطِئُ: قىرغاق، ساھىل.

شَاطِئٌ رَمْلِيٌّ: قۇملۇق دېڭىز بويى.

عَلَى الشَّاطِئِ: قىرغاقتا.

﴿فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ﴾ «قرآن»: مۇسا ئۇنىڭ يېنىغا كەلگەندە ۋادىنىڭ ئوڭ تەرىپىنىڭ گىرۋىكىگە توغرا كېلىدىغان مۇبارەك جايدىكى دەرەخ تەرەپتىن نىدا ئاڭلاندى.

وَصَلَ إِلَى شَاطِئِ الْأَمَانِ: خەتەردىن قۇتۇلدى.

شَاطِبٌ: قىڭغىر؛ يىراق.

طَرِيقٌ شَاطِبٌ: قىڭغىر يول.

رَمْيَةٌ شَاطِبَةٌ: نىشاندىن ئازغان ئوق.

شَاطَرَ يُشَاطِرُ مُشَاطَرَةً الشَّيْءَ: تەڭ بۆلدى، ئوخشاش تەقسىم قىلدى.

شَاطَرَهُ بِحُزْنِهِ: خەيرخاھلىق قىلدى، ھېسداشلىق قىلدى، تەسەللى بەردى.

«شَاطَرَهُ مَالَهُ»: مېلىنى ئورتاقلاشتى.

«أُشَاطِرُكَ الْأَحْزَانَ»: قايغۇڭغا ئورتاقلىشىمەن.

شَاطِرٌ ج شُطَّارٌ: ئوتتۇرىدىن بۆلگۈچى سىزىق؛ مەككار، كاززاپ، قۇۋ؛ ماھىر، ئۇستا، زېرەك، ئۆتكۈر، چاققان.

شَاطَّ يُشَاطُّ مُشَاطَّةً: زۇلۇمدا بېسىپ چۈشتى.

شَاطٌّ م شَاطَّةٌ: قەددى - قامەتلىك.

شَاطِفٌ: نىشانغا تەگمىگەن.

سَهْمٌ شَاطِفٌ: نىشاندىن چەتنەپ كەتكەن ئوق.

شَاطِنٌ: ھەقتىن يىراق، ئەبلەخ، پەسكەش.

شَاطَ يَشُوطُ شَوْطًا بِهِ الْغَضَبُ: غەزىپى تاشتى.

شَاطَ بِهِ الْأَمْرُ: كېسەللىك دەرد قىلدى.

شَاطَ بِهِ: ئۇنى تىللىدى.

شَاعَ يَشُوعُ شَوْعًا: چۇۋۇلۇپ كەتتى.

شَاعَ يَشِيعُ شَيْعًا وَشُيُوعًا الْخَبَرُ: خەۋەر تارقالدى، يېيىلدى.

«شَاعَتْ قِرَاءَتُهَا بَيْنَ الْأَنَامِ كَمَا عَمَّ الْوَرَى صِيتُ ذِكْرَاهَا وَقَدْ بَرَعَتْ»: (ئەلفىيە)نى ئوقۇش كىشىلەر ئارىسىدا ئومۇملاشتى، ئۇ ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان ئاجايىپ مەشھۇر كىتاب.

شَاعَ الْحَدِيثُ: سۆز - چۆچەك تارقالدى.

شَاعَ فِي رَأْسِهِ الشَّيْبُ: چېچىغا ئاق كىردى.

شَاعَ الْمَرَضُ فِي الْبَلَدِ: كېسەل تارقالدى.

شَاعَتِ الدَّارُ: قورۇ ئورتاق بولدى.

شَاعَهُ الشَّيْءُ: ئۇنىڭغا ئالاقىدار بولدى.

شَاعَكُمُ اللهُ بِالسَّلَامِ: ھەممىڭلارنى ئاللاھ سالامەت قىلسۇن.

اَلشَّاعِبَانِ: ئىككى مۆرە.

شَاعَرَ يُشَاعِرُ مُشَاعَرَةً فُلَانًا: مۇشائىرە قىلىشتى.

شَاعِرٌ: ھېس قىلغۇچى، سەزگۈچى.

شَاعِرٌ ج شُعَرَاءُ: شائىر.

شَاعِرٌ مُفْلِقٌ: ئاتاقلىق شائىر، تالانتلىق شائىر.

﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ﴾ «قرآن»: ئۇ شائىرنىڭ سۆزى ئەمەستۇر، سىلەر ناھايىتى ئاز ئىشىنىسىلەر.

اَلشُّعَرَاءُ الرُّحَّلُ: سەرگەردان شائىرلار.

شَاعِرَةٌ ج شَوَاعِرُ وَشَاعِرَاتٌ: ئايال شائىر، شائىرە.

شَاعِرِيَّةٌ: شائىرانىلىك، شائىرلىق تالانتى.

«يَتَمَتَّعُ هَذَا الرَّجُلُ بِشَاعِرِيَّةٍ فَيَّاضَةٍ»: بۇ ئادەم جۇشقۇن شېئىرىي ئىقتىدارغا ئىگە.

شَاعٍ م شَاعِيَةٌ ج شَوَائِعُ وَشَوَاعٍ: يىراق.

جَاءَتِ الْخَيْلُ شَوَاعِيَ: ئاتلار تارقاق كەلدى.

شَاغَبَ يُشَاغِبُ مُشَاغَبَةً: ئىغۋاگەرچىلىك قىلدى،

جېدەل-ماجىرا تېرىدى، قۇتراتقۇلۇق قىلدى..

شَاغَرَ يُشَاغِرُ شِغَارًا وَ مُشَاغَرَةً الرَّجُلُ الرَّجُلَ: ئىككى ئەر بىر-بىرىنىڭ ھەمشىرىسىگە مەھرىسىز ئۆيلەندى، مەھرىسىز ئالماشتۇرۇپ توي قىلىشتى.

شَاغِرٌ ج شَوَاغِرُ: بوش ۋاقىت؛ بىكار، قۇرۇق، مەنىسىز.

وَظِيفَةٌ شَاغِرَةٌ: بوش ۋاقىت؛ بوش ئورۇن.

«تُوْجَدُ وَظِيفَةٌ شَاغِرَةٌ فِي هَذِهِ الْإِدَارَةِ»: بۇ ئىدارىدە بوش ئورۇن بار.

شَاغَلَ يُشَاغِلُ مُشَاغَلَةً: (كۆڭلى) بۆلۈندى، (پىكرى) چېچىلدى؛ ئەنسىرىدى.

شَاغَلَتِ الْأُمُّ طِفْلَهَا: ئانا بالىسىنى بەزلىدى، پەپىلىدى.

شَاغِلٌ ج شَوَاغِلُ: بىئاراملىق، پەرىشانلىق، دىققەتچىلىك؛ ئالدىراش (ئىش).

شَوَاغِلُ الْحَيَاةِ: كۈندىلىك ئىشلار، ئادەتتىكى ئىشلار.

شُغْلٌ شَاغِلٌ: مۇھىم ئىش، زۆرۈر ۋەزىپە.

وَجَدَهُ شَاغِلًا عَنْهُ فِي كَذَا: ئەس-يادى مۇشۇنىڭدا بولدى.

شَاغِلٌ ج شَوَاغِلُ: ئالدىراش (ئادەم).

شَاغُورٌ ج شَوَاغِرُ: شارقىراتما.

شَاغُولٌ: يەلكەن بېغى.

شَافَ يَشُوفُ شَوْفًا الْحَبْلَ: ئارقاننى مايلىدى.

شَافَهُ: كۆردى، قارىدى؛ كۆرسەتتى.

شَافَ الْبَخْتَ: پال سالدى.

شِيفَتِ الْجَارِيَةُ: قىز ياساندۇرۇلدى.

شَافِعٌ ج شَافِعُونَ: شاپائەت قىلغۇچى، مۇرەسسە قىلغۇچى، ياراشتۇرغۇچى، ۋاستىچى؛ ئالدىن سېتىۋېلىش ھوقۇقىغا ئېرىشكۈچى.

«فُلَانٌ يُعَادِينِي وَلَهُ شَافِعٌ»: پالانى ماڭا ئۆچ، ماڭا ئۆچلۈك قىلىشتا ئۇنىڭ ياردەمچىسى بار.

شَافِعِيٌّ: شافىئىي مەزھىپىگە مەنسۇپ.

شَافِعِيَّةٌ: شافىئىي مەزھىپى، شافىئىي مەزھىپىگە تەۋە ئادەم.

شَافٌ: يېرىم سۈزۈك.

شَافَهَ يُشَافِهُ مُشَافَهَةً: يۈزمۇيۈز سۆزلەشتى.

شَافَى يُشَافِي مُشَافَاةً فُلَانًا: يۈز تۇرانە سۆزلەشتى.

شَافٍ: (شَافِي) شىپالىق، داۋا بولىدىغان؛ قەتئىي، كەسكىن.

اَلدَّاءُ الشَّافِي: شىپالىق دورا.

اَلْجَوَابُ الشَّافِي: كەسكىن جاۋاب.

شَاقَ يَشُوقُ شَوْقًا وَ تَشْوَاقًا إِلَيْهِ: سېغىندى، ياد ئەتتى.

شَاقَ يَشِيقُ شَيْقًا الشَّيْءَ إِلَيْهِ: باغلاپ قويدى.

شَاقَ الْحَبْلَ إِلَى الْوَتَدِ: ئارغامچىنى قوزۇققا چەگدى.

شَاقَّ يُشَاقُّ شِقَاقًا وَ مُشَاقَّةً: قارشىلاشتى، دۈشمەنلەشتى.

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللهَ وَرَسُولَهُ﴾ «قرآن»: بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار ئاللاھقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشى چىقتى.

شَاقٌّ ج شَوَاقٌّ: جاپالىق، قىيىن، كىشىنى ھارغۇزۇۋېتىدىغان، ئادەمنى زېرىكتۈرىدىغان.

«إِنَّ طَرِيقَ الْعِلْمِ طَرِيقٌ شَاقٌّ»: ئىلىم يولى جاپالىق بولىدۇ.

أَشْغَالٌ شَاقَّةٌ: ئېغىر ئەمگەك، قىيىن ئىش.

شَاقِلٌ: قەدىمكى يەھۇدىيلارنىڭ تەڭگە پۇلى؛ بابىللىقلارنىڭ بىر خىل ئېغىرلىق ئۆلچىمى.

شَاقُوفٌ ج شَوَاقِيفُ: بازغان.

شَاقُولٌ ج شَوَاقِيلُ: يەر ئۆلچەيدىغان تاياق؛ قۇرۇلۇشچىلار ئىشلىتىدىغان ئاسما قارا؛ ئۆلچىگۈچ؛ شەيتان.

شَاقَى يُشَاقِي مُشَاقَاةً وَشِقَاءً الشَّيْءَ: ئۇچراشتى، مۇلاقات بولدى.

شَاكَ يَشُوكُ شَوْكًا الشَّجَرُ: دەرەخ تىكەنلىك بولدى، تىكەن چىقاردى.

شَاكَهُ: ئۇنىڭغا تىكەن سانجىلىپ كەتتى؛ تىكەن كىردى، تىكەن سانجىلدى.

شَاكَ فُلاَنٌ فُلاَناً: پالانى پالانىنى سانجىۋالدى.

شَاكِرٌ ج شَاكِرُونَ وَ شُكَّرٌ: شۈكۈر قىلغۇچى، تەشەككۈر بىلدۈرگۈچى، رەھمەت ئېيتقۇچى.

﴿وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ «قرآن»: كىمكى ئۆز ئىختىيارى بىلەن بىرەر ياخشىلىق قىلىدىكەن (ئاللاھ ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى بېرىدۇ)، ئاللاھ ئەلۋەتتە شۈكۈرنىڭ مۇكاپاتىنى بەرگۈچىدۇر، ئاللاھ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر.

آلشَّاكِرُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، شۈكۈر قىلغۇچىنى مۇكاپاتلىغۇچى، دېگەن مەنىدە.

شَاكِرِيٌّ ج شَاكِرِيَّةٌ: ياللانما، مەدىكار.

شَاكِرِيَّةٌ: ئىش ھەققى؛ خەنجەر.

شَاكَسَ يُشَاكِسُ مُشَاكَسَةً: جېدەللەشتى، جاڭجاللاشتى، ئىغۋاگەرچىلىك قىلدى.

شَاكَسَ الطِّفْلُ صَدِيْقَهُ: بالا دوستىنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈردى.

شَاكٌّ ج شُكَّاكٌ م شَاكَّةٌ: شەك كەلتۈرگۈچى، گۇمانلانغۇچى، شۈبھىلەنگۈچى.

شَاكُّ السِّلاَحِ: چىش-تىرنىقىغىچە قوراللانغۇچى، تولۇق قوراللانغان.

شَاكَّةٌ ج شَوَاكُّ: گال ئىششىقى، بوغۇز ئىششىقى.

شَاكَلَ يُشَاكِلُ مُشَاكَلَةً: ئوخشىدى، ئوخشاپ كەتتى.

وَمَا شَاكَلَ ذَالِكَ: شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەر، ئەنە شۇنداق نەرسىلەر، ۋەھاكازا.

شَاكَلَهُ: مۇخالىپەتچىلىك قىلدى، زىددىيەتلەشتى.

«أَنْتَ لَا تُشَاكِلُ أَبَاكَ فِي فَضْلِهِ وَعِلْمِهِ»: سەن پەزىلەتتە ۋە ئىلىمدە ئاتاڭغا ئوخشىمايدىكەنسەن.

شَاكِلَةٌ ج شَوَاكِلُ: بېقىن، يان؛ خاراكتېر، تەبىئەت؛ ھاجەت.

عَلَى شَاكِلَتِهِ: ئۆز ئۇسۇلى بىلەن، ئۇنىڭ خاراكتېرى بويىچە.

«قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ»: ھەر ئادەم (ھىدايەت ۋە گۇمراھلىقتا) ئۆز يولى بويىچە ئىش قىلىدۇ.

إِمْرَأَةٌ شَاكِلَةٌ: غىلجىڭ ئايال.

أَصَابَ شَاكِلَةَ الصَّوَابِ: ماھىيىتىگە يەتتى.

شَاكَهَ يُشَاكِهُ مُشَاكَهَةً: ئوخشاپ كەتتى.

شَاكُوسٌ ج شَوَاكِسُ: بولقا.

شَاكَى يُشَاكِي مُشَاكَةً: شىكايەت قىلدى، دادلىدى.

شَاكٍ: شىكايەت قىلغۇچى، ئەرز قىلغۇچى، دادلىغۇچى.

رَجُلٌ شَاكِي السِّلاَحِ: تولۇق قوراللانغان كىشى، چىش-تىرنىقىغىچە قوراللانغان كىشى.

شَالَ يَشُولُ شَوْلًا الشَّيْءَ: كۆتۈردى، ئېگىزلەتتى.

شَالَ الْمِيْزَانُ: جىڭ كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

شَالَتْ نُعَامَتُهُ: ئۆلدى، ھالاك بولدى؛ يېڭىلدى، يەڭگىللىدى.

شَالَتْ نُعَامَتُهُمْ: ئۇلار پارچىلىنىپ كەتتى.

شَالَ يَشِيْلُ شَيْلاً الشَّيْءَ: كۆتۈردى.

شَالَ بِـ: تاللىدى، ئېلىپ كەلدى؛ تېپىۋالدى؛ ئېلىۋالدى؛ يۆتكىدى؛ ئويىندى، ئويناشتى.

شَالٌ ج شِيْلاَنٌ و شَالاَتٌ: شارپا، رومال، ياغلىق.

شَالِمٌ: قارا بۇغداي؛ قوش تىرناق؛ تىرناق ( ).

شَالُونٌ: ئايالچە كۆڭلەك.

شَالِيَةٌ ج شَالِيَاتٌ و شَوَالِيٌّ: بوتۇلكا، شېشە؛ لوڭقا؛

تەشتەك.

شَامَ يَشِيمُ شَيْمًا الشَّيْءَ: باھالىدى، مۆلچەرلىدى.

اَلشَّامُ: سۇرىيە.

اَلشَّامُ الْكَبِيْرَةُ: دەمەشق.

شَامْبُو: چاچ سوپۇنى.

شَامِتٌ ج شُمَّاتٌ م شَامِتَةٌ ج شَوَامِتُ: ئىچى يامان، كۆڭلى قارا، نىيىتى بۇزۇق.

بَاتَ بِلَيْلَةِ الشَّوَامِتِ: قورقۇنچلۇق كېچىنى ئۆتكۈزدى.

شَامَةُ الْخَدِّ ج شَامٌ وَ شَامَاتٌ: مەڭ، خال.

شَامِخٌ ج شُمَّخٌ م شَامِخَةٌ ج شَامِخَاتٌ و شَوَامِخُ: ئېگىز؛ يۈكسەك.

رَجُلٌ شَامِخٌ: تەكەببۇر، ھاكاۋۇر، ھالى چوڭ.

جَبَلٌ شَامِخٌ: ئېگىز تاغ.

جِبَالٌ شَوَامِخُ: ئېگىز ۋە تىك كەتكەن تاغلار.

نَسَبٌ شَامِخٌ: ئېسىل نەسەب.

﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ﴾ «قۇرئان»: بىز زېمىنغا ئېگىز تاغلارنى ئورناتتۇق.

شَامِدٌ ج شُمَّدٌ وَ شَوَامِدُ: چايان.

شَامَسَ يُشَامِسُ مُشَامَسَةً: دۈشمەنلەشتى، ئۆچەكەشتى.

شَامِسٌ ج شَوَامِسُ: جاھىل، تەرسا؛ ئاپتاپ، ئاپتاپلىق.

شَامِلٌ: ئومۇمىي، ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغۇچى.

«اِنْطَلَقْنَا كُلُّنَا لِلتَّنْظِيفِ الشَّامِلِ»: ھەممىمىز ئومۇمىيۈزلۈك تازىلىق قىلىشقا ئاتلاندۇق.

شَامَّةٌ: پۇراش، پۇراش سېزىمى، پۇراش ئەزاسى.

شَانَ يَشِينُ شَيْنًا: سەتلەشتۈردى، ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

شَانِئٌ ج شُنَّاءٌ م شَانِئَةٌ ج شَوَانٍ: نەپرەتلەنگۈچى، يىرگەنگۈچى، ئاداۋەت ساقلىغۇچى، ئۆچ كۆرگۈچى، يامان كۆرگۈچى.

﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ «قۇرئان»: ھەقىقەتەن سېنىڭ دۈشمىنىڭنىڭ نام-نىشانى قالمايدۇ.

شَانِبٌ م شَانِبَةٌ: چىشى سەدەپتەك ئاپئاق ئادەم.

شَانِطَةٌ ج شُنَّطٌ وَ شَنْطَاتٌ: سومكا، خالتا، قاپ، سەپەر خالتىسى.

شَانِفٌ: ھاكاۋۇر.

شَانَّةٌ ج شَوَانٌّ: ساي، ئېقىن.

شَاهَ يَشُوهُ شَوْهًا وَ شَوْهَةً الْوَجْهُ: يۈزى سەت، كۆرۈمسىز بولدى.

شَاهَ يَشِيهُ شَيْهًا: كۆز تەگدى.

شَاهْبَلُوط: كاشتان، كاشتان ياڭىقى.

شَاهْبَنْدَرْ: شەھەر باشلىقى.

شَاهِدُ إِثْبَاتٍ: دەۋاگەر ئۈچۈن گۇۋاھ بولغۇچى.

شَاهِدُ نَفْيٍ: جاۋابكار ئۈچۈن گۇۋاھ بولغۇچى.

شَاهَدَ يُشَاهِدُ مُشَاهَدَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى كۆزدىن كەچۈردى، ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى.

شَاهِدٌ ج شُهُودٌ وَ شُهَّادٌ: گۇۋاھ، شاھىت، گۇۋاھلىق بەرگۈچى؛ نەقىل ئالماق؛ تىل؛ پەرىشتە.

شَاهِدُ عَدْلٍ: ئادىل گۇۋاھچى.

شَاهِدُ عَيْنٍ: نەق مەيدان گۇۋاھچىسى.

﴿أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن روشەن دەلىلگە ئاساسلانغان ئادەم (ھاياتىي دۇنيانى كۆزلەيدىغان كىشىلەر بىلەن ئوخشاشمۇ؟). ئۇنىڭغا ئاللاھ تەرىپىدىن كەلگەن گۇۋاھلىق بەرگۈچى قۇرئاننى تىلاۋەت قىلىدۇ.

شَاهِدُ زُورٍ: يالغان گۇۋاھلىق بەرگۈچى.

صَلَاةُ الشَّاهِدِ: شام نامىزى.

شَاهِدَةٌ ج شَوَاهِدُ وَ شَاهِدَاتٌ: قەبرە تېشى؛ كۆچۈرۈلگەن نۇسخا، كوپىيە؛ بېگىز قول.

وَرَقُ الشَّاهِدَةِ: قارا قەغەز.

اَلشَّاهِدَةُ: يەر شارى؛ كوپىيە دەپتەر، ئورىگىنال.

شَاهَرَ يُشَاهِرُ مُشَاهَرَةً: ئايلىق ئىجارىگە ئالدى.

شَاهِقٌ: ئېگىز، ئالىي، يۈكسەك.

جَبَلٌ شَاهِقٌ: ئېگىز تاغ.

شَاهِقَةٌ ج شَوَاهِقُ: ئېگىز بىنا، ئېگىز ئىمارەت.

جِبَالٌ شَوَاهِق: ئېگىز ۋە تىك كەلگەن تاغلار.

شَاهَلَ يُشَاهِلُ مُشَاهَلَةً: تىللاشتى، جېدەللەشتى.

شَاهَى يُشَاهِي مُشَاهَةً: ئوخشاپ قالدى، ئوخشىشىپ كەتتى.

شَاهِيْنٌ ج شَوَاهِيْنُ وَ شَيَاهِيْنُ: سار (قۇش)؛ جىنگىنىڭ چوكىسى.

شَاوَرَ يُشَاوِرُ مُشَاوَرَةً فِي الْأَمْرِ: مەسلىھەتلەشتى، مەسلىھەت سورىدى.

شَاوَرَ نَفْسَهُ: ئۆز ئۆزى بىلەن سۆزلەشتى، ئويلاشتى.

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ‹قرآن›: ئىشتا ئۇلار بىلەن كېڭەشكىن.

شَاوَسَ يُشَاوِسُ مُشَاوَسَةً الْمَاءُ: سۇ ئاران كۆرۈندى، ۋىل-ۋىل كۆرۈندى.

شَاوَلَ يُشَاوِلُ مُشَاوَلَةً الشَّيْءَ: كۆتۈردى.

شَاوَلَ فُلَانٌ قِرْنَهُ: رەقىبىنى ئېلىشىشقا چاقىردى.

شَاوَلَ بِهِ: چەتكە قاقتى، سىقىپ چىقاردى.

شَاوِيْشٌ: ئوفىتسېر.

شَايٌ: چاي؛ چاي دەرىخى.

شَايٌ أَحْمَرُ: پەمىل چاي.

شَايٌ أَخْضَرُ: كۆك چاي.

حَفْلَةُ شَاي: چاي سۆھبەت يىغىنى.

مِلْعَقَةُ شَاي: چاي قوشۇقى.

شَايَحَ يُشَايِحُ مُشَايَحَةً: ئۇرۇشتى، كۈرەش قىلدى.

شَايَحَ فِي الْأَمْرِ: تىرىشتى.

شَايَصَ يُشَايِصُ مُشَايَصَةً: مىجەزى ئوساللاشتى.

شَايَصَ فُلَانًا: دەۋالاشتى.

شَايَعَ يُشَايِعُ مُشَايَعَةً: ھىمايە قىلدى، ئالقىشلىدى، قۇۋۋەتلىدى.

شَايِفٌ: قارىغۇچى، كۆرگۈچى.

شَائِبٌ: ئارىلاشقان.

شَائِبٌ ج شُيَّابٌ وَ شُيَّبٌ: ئاق چاچلىق بوۋاي.

«لَا تَزَالُ كَمَا كُنْتَ، أَمَّا أَنَا فَصِرْتُ شَائِبًا»: سەن يەنىلا بۇرۇنقىدەك تۇرۇپسەن، مەن بولسام چاچباش بولۇپ كەتتىم.

شَائِبَةٌ ج شَوَائِبُ: ئاق چاچ موماي؛ ئەيىب، نۇقسان، ئىللەت؛ كىر.

«لَيْسَ فِي مَاءِ الْمَطَرِ شَائِبَةٌ مِنْ تُرَابٍ»: يامغۇر سۈيىدە دۇغ يوق.

بَرِيءٌ مِنَ الشَّوَائِبِ: نۇقسانسىز ئادەم.

شَائِحٌ: كۈنلەمچى، قورۇغۇچى، ئېھتىياتچان.

شَائِعٌ: تارالغان؛ ئورتاق.

عَلَى الشَّائِعِ: بىللە، بىرلىكتە.

«لَكَ فِي هَذِهِ الدَّارِ سَهْمٌ شَائِعٌ»: بۇ قورۇدا سېنىڭمۇ بىر كىشىلىك ھەسسەڭ بار.

اَلشَّائِعُ أَنَّ ...: ئەپقاچتى گەپلەرگە قارىغاندا.

مِلْكٌ شَائِعٌ: تەڭ پايدىلىنىش ھوقۇقى، ئورتاق پايدىلىنىش ھوقۇقى.

شَائِعَةٌ ج شَوَائِعَاتٌ وَ شَوَائِعُ: ئۆسەك سۆز، پىتنە-ئىغۋا.

شَائِفٌ: قارىغۇچى، كۆرگۈچى.

شَائِقٌ: ئىشتىياق باغلىغۇچى، ئارزۇ قىلغۇچى.

كَلَامُكَ شَائِقٌ: سېنىڭ سۆزۈڭ يېقىملىق.

شَائِكٌ ج شَاكَةٌ: تىكەنلىك، تىكىنى بار.

سِلْكٌ شَائِكٌ: سىم توسۇق، سىم تور.

«جِسْمُ هَذَا الْحَيَوَانِ شَائِكٌ»: بۇ ھايۋاننىڭ بەدىنى تىكەنلىك.

مَسْئَلَةٌ شَائِكَةٌ: مۇرەككەپ مەسىلە، چىگىش مەسىلە.

شَائِلٌ ج شُوَّلٌ وَ شُوَّالٌ مِنْ نَاقَةٍ: كۆيلىگەن چىشى تۆگە.

شَائِلَةٌ ج شَوَائِلُ: بوغاز بولغىنىغا يەتتە ئاي بولغان تۆگە.

شَائِمٌ: بەختسىزلىك ئېلىپ كەلگۈچى.

شَائِنٌ: نومۇسسىز، هاياسىز.

شَائِةٌ ج شُوَّةٌ: مېيىپ، مەجرۇھ، غەيرىي تەبىئىي.

شُؤْبُوبٌ ج شَآبِيبٌ: ئۆتكۈنچى يامغۇر؛ كۈچنىڭ قاتتىق ئىسسىقلىقى؛ گىرۋەك.

صَبَّ اللهُ شَآبِيبَ الرَّحْمَةِ: ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمىتىنى ياغدۇرسۇن.

شُؤْبُوبٌ مِنَ الْفَرَسِ: ئۇچار ئات، يۈگۈرۈك ئات، دۇلدۇل.

هُوَ حَسَنُ شَآبِيبِ الْوَجْهِ: چىرايى گۈزەل، گۈزەل چىرايى.

شَئِزَ يَشْأَزُ شَأْزًا وَ شِئْزَةً وَ شَوَازًا الْمَكَانُ: جاي ئېگىز ۋە قاتتىق بولدى.

شَئِزَ فُلَانٌ: پالانى ئەنسىرىدى.

شَأْزَةٌ: بىر قېتىم قايغۇرماق.

خَيْلٌ شَأْزَةٌ: سېمىز ئات.

شَئِسَ يَشْأَسُ شَأْسًا الشَّيْءُ: قاتتىق بولدى.

شَئِسَ الرَّجُلُ: كىشى ئەنسىرىدى، خاتىرجەمسىزلەندى.

شَأْشَأَ يُشَأْشِأُ شَأْشَأَةً الرَّاعِي الْغَنَمَ: پادىچى قوينى هۇشت، دەپ هەيدىدى.

شَأْشَأَتِ النَّخْلَةُ: ئۇلانغان خورما تۆتمىدى.

شَأْشَأَ الْقَوْمُ: قوۋم تارقىلىپ كەتتى.

شَأْشَأَ أَمْرُهُمْ: ئۇلارنىڭ ئىشى ئاشكارا بولدى.

شَئِفَ يَشْأَفُ شَأْفًا رِجْلُهُ: پۇتىغا چاقا چىقىپ قالدى.

شَئِفَ أَصَابِعُهُ: قولىنىڭ تىرناق ئەتراپلىرى يىرىلىپ كەتتى.

شَأْفَةٌ ج شَأْفَاتٌ: كۆيدۈرگە كېسىلى؛ ئاداۋەت، دۈشمەنلىك، يىلتىز، ئاساس، ئېگىز.

اِسْتَأْصَلَ شَأْفَتَهُ: تۈپ يىلتىزىدىن يوقاتتى.

بَيْنَهُمْ شَأْفَةٌ: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئاداۋەت بار.

رَجُلٌ شَأْفَةٌ: كۈچتۈڭگۈر ئادەم، يېڭىلمەس ئادەم.

شَأَمَ يَشْأَمُ شَأْمًا قَوْمَهُ أَوْ عَلَى قَوْمِهِ: قوۋمىغا شۇملۇق ئېلىپ كەلدى، قوۋمىغا بەختسىزلىك ئېلىپ كەلدى.

شَئِمَ الشَّخْصُ: ئۇنىڭغا شۇملۇق يەتتى، بەختسىزلىك كەلدى.

شُؤْمٌ: شۇم، شۇملۇق، يامان، يامانلىق، بەختسىزلىك.

لَا تَجْلِبِ الشُّؤْمَ لِأُسْرَتِكَ: ئائىلەڭنى بەختسىز قىلىپ قويما.

شَأْمَةٌ: يامانلىق ئالامىتى، شۇملۇق بېشارىتى.

شُؤْمِيٌّ: بەختسىزلىك، پالاكەتچىلىك، نەسلىك.

اَلْيَدُ الشُّؤْمَى: سول قول.

شَأَنَ يَشْأَنُ شَأْنًا الشَّخْصُ: مەرتىۋىلىك بولدى.

شَأْنٌ ج شُؤُونٌ وَ شِيَانٌ وَ أَشْؤُنٌ: ئىش، هال، هاجەت، ئەھۋال، مۇناسىۋەت، ئالاقە، جاي، ئورۇن، يەر؛ مۇھىم، مۇھىملىق.

فِي هَذَا الشَّأْنِ: بۇ جەھەتتە، بۇ ھەقتە.

﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ «قرآن»: ئۇ كۈندە ھەر ئادەمنىڭ بىر ھالى بولىدۇكى، ئۇنىڭ باشقىلارغا قارىشىغا (شۇ ھالى) يار بەرمەيدۇ.

«رَجَعَ ظَافِرًا كَمَا هُوَ شَأْنُهُ»: بۇرۇنقىدەك غالىبانە قايتتى.

«رَجُلٌ ذُو شَأْنٍ»: ئابرۇيلۇق ئادەم، مەرتىۋىلىك ئادەم.

هَذَا شَأْنٌ عَظِيمٌ: بۇ ئۇلۇغ ئىشتۇر.

أَصْحَابُ الشَّأْنِ: ئىش ئۈستىدىكىلەر.

أَصْلَحَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ شَأْنِهَا: ئايال ئۆزىنى پەدازلىدى، گىرىم قىلدى.

أَمْرٌ خَطِيْرُ الشَّأْنِ: مۇھىم ئىش، چوڭ ئىش.

﴿فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ﴾ ‹قرآن›: بەزى شەخسىي ئىش ئۈچۈن ئۇلاردىن ئىجازەت سورىسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سەن خالىغان ئادەمگە ئىجازەت بەرگىن.

أَنْتَ وَشَأْنُكَ: خالىغىنىڭنى قىل.

إِنَّ لِهَذَا الرَّجُلِ شَأْنًا: ئۇ مۇھىم ئادەم.

دَعْنِي وَشَأْنِي: ئۆز ھالىمغا قوي.

«شَأْنُهُ فِي ذَالِكَ شَأْنُ كَذَا»: ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئەھۋالى پوكۇنىنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئەھۋالىغا ئوخشايدۇ.

قَالَ جَلَّ شَأْنُهُ: ئۇلۇغ ئاللاھ دېدى، ئۇلۇغ ئاللاھ ئېيتتى.

مَا شَأْنُكَ وَهَذَا: بۇ ئىش ساڭا مۇناسىۋەتسىز.

هَذَا شَأْنُهُ دَائِمًا: بۇنىڭ ئادىتى ھەمىشە شۇنداق.

وَالشَّأْنُ أَنَّ ...: ... ئىش، مەسىلە شۇ يەردىكى...

لاشَأْنَ لَهُ بِالْجَرِيْمَةِ: ئۇنىڭ بۇ جىنايەتكە چېتىشلىقى يوق.

أُولُوا الشَّأْنِ: ئالاقىدار كىشىلەر.

كَمَا هُوَ الشَّأْنُ فِي ...: خۇددى ...، دەك، گويا...، ...غا ئوخشاش.

رَفِيْعُ الشَّأْنِ: مەرتىۋىلىك.

لِيْ مَعَهُ شَأْنٌ آخَرُ: توختاپ تۇر، ئارىمىزدىكى ھېساب تۈگىمىدى.

مَا شَأْنُكَ ؟: ھالىڭ قانداق؟ نېمە بولدۇڭ؟ نېمە ئىش؟

بِشَأْنِ كَذَا: ... توغرىسىدا، ... توغرۇلۇق، ... ھەققىدە.

صَاحِبُ الشَّأْنِ: دەۋالاشقۇچى، بىۋاسىتە ئالاقىدار كىشى، شاھىت.

ذُو شَأْنٍ هَامٍّ: مۇھىم، ئەھمىيەتلىك.

قَائِمٌ بِشُؤُونِ عَائِلَتِهِ: ئۇ ئائىلە ئىشلىرى بىلەن بولۇۋاتىدۇ.

اَلشُّؤُونُ الإِجْتِمَاعِيَّةُ: ئىجتىمائىي ئىشلار.

وِزَارَةُ الشُّؤُونِ الإِجْتِمَاعِيَّةِ: خەلق ئىشلار مىنىستىرلىقى.

شُؤُونِ الطَّلَبَةِ (إِدَارَةُ): ئوقۇغۇچىلار ئىشلىرى باشقارمىسى.

إِدَارَةُ شُؤُونِ الْعَامِلِيْنَ أَوِ الْمُوَظَّفِيْنَ: ئىشچى-خىزمەتچىلەر باشقارمىسى.

«لله فِيْ خَلْقِهِ شُؤُونٌ»: ئاللاھتائالانىڭ مەخلۇقاتلىرىغا ئائىت ئاجايىپ ئىشلىرى بار (ئاجايىپ ئىشلار ياكى تاسادىپىي ئىشلار يۈز بەرگەن چاغدا ئېيتىلىدىغان سۆز).

شَأْوٌ: مەقسەت، غايە، مۇددىئا، ئىرادە، ئىنتىلىش؛ زەمبىل، سېۋەت؛ ھىممىتى چوڭ.

فُلانٌ بَعِيْدُ الشَّأْوَى: پالانى ئىرادىلىك.

جَرَى الْفَرَسُ شَأْوًا أَوْ شَأْوَيْنِ: ئات بىر مەيدان ياكى ئىككى مەيدان چاپتى.

شَأَى يَشْئُو شَأْوًا: ئۆتۈپ كەتتى، ھالقىپ كەتتى، بېسىپ چۈشتى.

شَأَيَ يَشْئِيُ شَأْيًا الْقَوْمَ: ئۆتۈپ كەتتى، ھالقىپ كەتتى، بېسىپ چۈشتى.

شَأَيَهُ الشَّيْءُ: ئەجەبلەندۈردى، قىزىقتۇردى.

شَبَا يَشْبُو شَبْوًا الشَّيْءُ: قەد كۆتۈرۈپ تۇردى.

شَبَّتِ النَّارَ: ئوت ياقتى.

شَبَا الْفَرَسُ: ئات ئىككى پۇتى بىلەن ئۆرە تۇردى.

شَبَا وَجْهُهُ: چىرايى يورۇپ كەتتى.

شَبَا: لەش؛ سوغۇق.

شَبَا الأَسِنَّةِ: نەيزىنىڭ ئۇچى.

شَبَاَبٌ ج شَبَائِبُ: ياش يىگىت؛ ياشلىق مەزگىل،

ياشلىق باھارى.

جِئْتُكَ فِي شَبَابِ النَّهَارِ: مەن قېشىڭىزغا سەھەردىلا كەلگەنىدىم.

«مَاتَ فِي رَيْعَانِ شَبَابِهِ»: ياپياش تۇرۇپلا ئۆلۈپ كەتتى، ياش چېغىدا تۈگەپ كەتتى.

«قَدِمَ فِي شَبَابِ الشَّهْرِ»: ئاينىڭ ئالدىنقى كۈنلىرىدە كەلدى.

شَبَابِيٌّ: ياشلىق.

«رَغْمَ كِبَرِ سِنِّهِ فَهُوَ حَرِيْصٌ الْإِرْتِدَاءِ مَلَابِسَ الشَّبَابِيَّةِ»: ئۇ يېشىنىڭ چوڭىيىپ قالغانلىقىغا قارىماي ياشلارنىڭ كىيىمىنى كىيىشكە ئامراق.

شِبَاتٌ ج شَبًا وَ شَبَوَاتٌ: ئۈچ، ئۇچى.

شِبَاتٌ ج شَبَابِيْتُ: كانارا، چەپراس، قاسساپنىڭ گۆش ئاسىدىغان قارمىقى.

شَبَاةُ السَّيْفِ: قىلىچنىڭ بىسى.

شَبَاةُ الْعَقْرَبِ: چايانىنىڭ نەشتىرى.

شَبَارِيْقُ: تىتىلىپ كەتكەن، يىرتىلىپ كەتكەن.

ثَوْبٌ شَبَارِيْقُ: يىرتىق كىيىم.

لَحْمٌ شَبَارِيْقُ: خىلمۇخىل پىشۇرۇلغان گۆش.

شُبَاطٌ: مىلادىيە كالېندارى بويىچە 2- ئاي (فېۋرال).

شِبَامٌ ج شُبُمٌ: ھايۋانلارنىڭ ئېغىزىغا سېلىپ قويىدىغان تور، كۈشۈك؛ چۈمپەردىنىڭ بوغقۇچى.

شَبَّ يَشِبُّ شِبَابًا وَ شُبُوبًا وَ شَبِيْبًا الْفَرَسُ: خۇشاللىقتىن سەكرىدى، ياپراپ كەتتى.

شَبَّ الشَّيْءُ: نەرسە يۇقىرى كۆتۈرۈلدى.

شَبَّ يَشُبُّ شَبًّا وَ شُبُوبًا النَّارُ: ئوت ياندى، يالقۇنلىدى.

شَبَّتِ الْمَعْرَكَةُ: جەڭ قىزىپ كەتتى.

شَبَّ يَشُبُّ شَبًّا الْخِمَارُ وَجْهَ الْفَتَاةِ: رومال قىزنىڭ چىرايىنى تېخىمۇ گۈزەللەشتۈرۈۋەتتى.

شَبَّ يَشِبُّ شَبَابًا وَ شَبِيْبَةً الْغُلَامُ: يىگىت بولدى، يىگىتلىك دەۋرىگە ماڭدى.

شَبَّ عَلَى الطَّوقِ: ئۆستى، چوڭايدى، بالىلىق مەزگىللىرى ئۆتۈپ كەتتى.

شَبَّ الرَّجُلُ النَّارَ: كىشى ئوت ياقتى.

شَبَّ عَنْ طَوْقِ الْحَصْرِ: چېگرا سىزىقىدىن ھالقىپ كەتتى.

شَبَّتْ نِيْرَانُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش ئوتى ياندى.

شَبَّ الْحِصَانُ: ئات تەپتى.

«مَنْ شَبَّ عَلَى شَيْءٍ شَابَ عَلَيْهِ»: كىشىنىڭ بالىلىق چاغلىرىدىكى يۈرۈش-تۇرۇشى قانداق بولسا، چوڭ بولغاندىمۇ شۇنداق بولىدۇ، قان بىلەن كىرگەن خۇي، جان بىلەن چىقىدۇ.

شَبٌّ - شَبَّةٌ: زەمچە، سۇمۇق.

شَبٌّ يَمَانِيٌّ: تۆمۈر؛ سۇلفات.

شَبَّابَةٌ: قومۇش نەي.

شِبَّاتٌ ج شَبَابِيْتُ: ئىلمەك، قارماق، ئىلگەك.

شُبَّاكٌ ج شَبَابِيْكُ: دېرىزە، پەنجىرە، كۆزنەك.

شُبَّاكُ التَّذَاكِرِ: بېلەت سېتىش ئورنى، بېلەت سېتىش كۆزنىكى.

«وَقَفَتِ الْفَتَاةُ تَنْظُرُ مِنْ خَلْفِ الشُّبَّاكِ»: قىز پەنجىرىنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ قاراۋاتىدۇ.

شُبَّاكُ التَّسْجِيْلِ: نومۇر ئېلىش ئورنى.

شُبَّاكُ الْإِسْتِعْلَامَاتِ: سۈرۈشتۈرۈش ئورنى، ئىش سوراش ئورنى.

شُبَّاكُ الْبَرْقِيَّاتِ: تېلېگرامما سېلىش ئورنى.

شُبَّاكُ الْحَوَالَاتِ الْمَالِيَّةِ: پۇل سېلىش ئورنى.

شُبَّاكُ الرَّسَائِلِ الْمُسَجَّلَةِ: زاكاس خەت سېلىش ئورنى.

شُبَّاكُ الطُّرُودِ الْبَرِيْدِيَّةِ: پوسۇلكا سېلىش ئورنى.

شُبَّاكُ الطَّوَابِعِ: ماركا سېتىش ئورنى.

شُبَّاكُ الْمُرَاقَبَةِ: كۆزىتىش كۆزنىكى.

شُبَّاكٌ فِي سَقْفٍ مَائِلٍ: تۈڭلۈك.

«هَذَا شُبَّاكٌ تَدْخُلُ مِنْهُ الشَّمْسُ وَالْهَوَاءُ»: بۇ دېرىزىدىن ئاپتاپ (كۈن نۇرى) چۈشۈپ ۋە هاۋا كىرىپ تۇرىدۇ.

شَبَّبَ يُشَبِّبُ تَشْبِيبًا بِفُلَانَةٍ: پالانىنى ماختىدى، مەدھىيىلىدى.

شَبَّبَ الشَّاعِرُ: شائىر ياشلىق باھارىنى ئەسلىدى.

شَبَّةٌ ج شَبَائِبُ: ئاچا - سىڭىل.

شَبَّةُ النَّارِ: ئوت يالقۇنى.

شِبَّةٌ: قارا كۆز؛ بەدىيان.

شَبَثٌ ج أَشْبَاثٌ و شِبِثَانٌ: زەھەرلىك ئۆمۈچۈك.

شَبَّحَ يُشَبِّحُ تَشْبِيحًا الْمُتَكَلِّمُ: سۆزلىگۈچى قول ئىشارىتى قىلدى.

شَبَّحَ الشَّيْءَ: كېڭەيتتى، يايدى.

شَبَّحَ فِي السُّؤَالِ: سوئالدا قاتتىق تەلەپ قويدى، تەكرار سورىدى.

شَبْرَغٌ ج شَبَارِغُ: چايان، سېرىقئېشەك.

شَبَّرَ يُشَبِّرُ تَشْبِيرًا الثَّوْبَ: رەختنى ئۆلچەتتى.

أَشْبَرَ يُشْبِرُ شَبْرًا الشَّيْءَ: ئۆلچىدى، غېرىچلىدى.

شَبَّطٌ: كاراپ بېلىقى، سازان بېلىقى.

شَبَّعَ يُشَبِّعُ تَشْبِيعًا: تويغۇزۇۋەتتى، تويۇندۇردى.

شَبَّعَهُ ضَرْبًا: قاتتىق ئۇردى.

شَبَّعَ الْمَوْضُوعَ دَرْسًا وَ تَمْحِيصًا: مەسىلىنى ئىنچىكىلىك بىلەن تەھلىل قىلدى، مۇھاكىمە قىلدى.

شَبَّكَ يُشَبِّكُ تَشْبِيكًا الْأَشْيَاءَ: نەرسىلەرنى كىرىشتۈردى، ئارىلاشتۇردى.

«شَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ»: بارماقلىرىنى كىرىشتۈردى، گىرەلەشتۈردى.

شَبَّهَ يُشَبِّهُ تَشْبِيهًا بِهِ: ئوخشاتتى، تەمسىل قىلدى، سېلىشتۇردى، تەڭلەشتۈردى.

شَبَّهَ الْفَتَاةَ بِالْبَدْرِ: قىزنى تولۇن ئايغا ئوخشاتتى.

شُبِّهَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: ئارىلىشىپ كەتتى، مۈجمەل بولۇپ قالدى.

شُبُّوثٌ ج شَبَابِيثُ: ئىلمەك، قارماق، ئىلگەك.

شَبُّورٌ ج شَبَابِيرُ وَ شَبُّورَاتٌ: بۇرغا، كاناي، گۈدۈك.

شَبُّورَةٌ: كاناي.

شُبُّوطٌ: كاراپ بېلىقى، سازان بېلىقى.

شَبَثٌ: قارا كۆز؛ بەدىيان.

شَبِثَ يَشْبَثُ شَبَثًا بِكَذَا: يۆلەندى، تاياندى، بېقىندى، تەۋە بولدى، يېپىشتى؛ جايلاشتى، ئورىدى، يۆگىدى.

شَبَثٌ ج أَشْبَاثٌ وَ شِبْثَانٌ: زەھەرلىك ئۆمۈچۈك.

رَجُلٌ شَبِثٌ: تەرسا ئادەم.

أَبُو شَبَثٍ: زەھەرلىك ئۆمۈچۈك.

شَبَحَ يَشْبَحُ شَبْحًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كەردى، سوزدى، سوزۇپ ئاچتى؛ كېڭەيدى، يېيىلدى.

شَبَحَ الْعُودَ: ياغاچنى يونىدى.

شَبَحٌ ج أَشْبَاحٌ وَ شُبُوحٌ: سايە، كۆلەڭگە، ئادەمنىڭ شەكلى؛ خىيال؛ دەرۋازا؛ خىيالىي مەنزىرە، ئوبراز، سۈرەت.

أَشْبَاحٌ بِلَا أَرْوَاحٍ: ياداڭغۇ؛ دۆت، ئەقىلسىز.

شَبَحُ الْحَرْبِ: ئۇرۇشنىڭ باشلىنىشى.

شَبَحُ الْمَوْتِ: ھالاكەتنىڭ باشلىنىشى.

شَبْحَانٌ: ئۇزۇن؛ ئېگىز.

شَبْحَةٌ: كىشەن؛ بىر تال-بىر تال، بىر قېتىملىق ئۇرۇش.

نَزَعَ سَقْفَ بَيْتِي شَبْحَةً شَبْحَةً: ئۆيۈمنىڭ ئۈستىنى بىر-بىرلەپ ئېچىۋەتتى.

شَبْحِيَّةٌ: دۇربۇننىڭ كۆزى.

شِبْدَعٌ . شِبْدَعَةٌ ج شَبَادِعُ: چايان، سېرىقئېشەك، گېزەندە.

شَبَرَ يَشْبُرُ شَبْرًا الثَّوْبَ: رەختنى غېرىچلىدى،

ئۆلچىدى.

شَبْرٌ: ئۆلچەم؛ تۇرمۇش قۇرماق؛ ئۆمۈر؛ ئايالنىڭ مەھرى، تويلۇق.

شِبْرٌ ج أَشْبَارٌ: غېرىچ؛ بىر ئۆمۈر، ئۆمۈرۋايەت، ئۆمۈر بويى.

«شِبْرًا بِشِبْرٍ وَ ذِرَاعًا بِذِرَاعٍ»: ھەممە ئىش-ھەرىكىتىدە دورىدى، ئەگەشتى.

«شِبْرٌ مِنَ الأَرْضِ»: بىر غېرىچ يەر.

«دَافَعُوا عَنْ أَرْضِهِمْ شِبْرًا شِبْرًا»: زېمىنىنى بىر غېرىچمۇ بەرمەي قوغدىدى.

شَبْرٌ . شِبْرَةٌ: سوۋغا، ھەدىيە؛ بايلىق.

شَبْرَةٌ: بوي، قامەت.

شَبْرَقَ يُشَبْرِقُ شَبْرَقَةً: يىرتىۋەتتى؛ يىرتىلىپ كەتتى.

شَبْرَقَ اللَّحْمَ: گۆشنى پارچىلىدى.

شَبْرَقَ عَيْنَيْهِ: كۆزىنى قۇيۇۋەتتى.

شَبْرَقَةٌ ج شَبَارِقُ: پارچە پۇل، پارچە راسخوت پۇلى.

فَطِيْرُ الشَّبَارِقِ: گۆشنان، قىيمىلىق نان.

شَبْشَبَ يُشَبْشِبُ شَبْشَبَةً: ئاياغ بىلەن ئۇردى.

شِبْشِبٌ ج شَبَاشِبُ: تەرەت كەشى، باسماق كەش، ساپما كەش.

شَبَصٌ: شاخلارنىڭ گىرەلىشىپ كېتىشى، چىرمىشىپ كېتىشى.

شَبَطَ يَشْبُطُ شَبْطًا فِيْهِ: چىڭ تۇردى، كاجلىق قىلدى؛ تەرسالىق.

شَبِعَ يَشْبَعُ شَبَعًا وَ شَبْعًا وَشِبَعًا مِنَ الطَّعَامِ: تويدى، تويۇندى.

شَبِعَ الْجِسْمُ: سەمرىدى، بەدەن تولدى.

شَبِعَ ضَحِكًا: خۇشال-خۇرام ئوينىدى، پۇخادىن چىققۇچە تاماشا قىلدى.

شَبِعَ مِنْهُ: زېرىكتى، بىزار بولدى، يىرگەندى، نەپرەتلەندى.

شَبَعَ يَشْبَعُ شَبَاعَةً عَقْلُهُ: ئەقىل كىردى.

شِبْعٌ: توقلۇق.

أَكْلَةُ شِبْعٍ: تويغۇدەك تاماق.

شِبْعٌ وَ شِبَعٌ: تويماق.

شَبْعَانُ م شَبْعَى وَ شَبْعَانَةٌ ج شِبَاعٍ وَ شَبَاعَى: توق، توق ئادەم.

رَجُلٌ شَبْعَانُ: باي، مولۇكدار.

شُبْعَةٌ ج شُبَعٌ : شُبْعَةٌ مِنْ طَعَامٍ: بىر قېتىم تويغۇدەك تاماق.

شَبِقَ يَشْبَقُ شَبَقًا: شەھۋىتى قوزغالدى، شەھۋەتپەرەسلىك قىلدى، جىنسىي ھەۋەسكە بېرىلدى.

شَبَقٌ: شەھۋانىيلىق، جىنسىي ھەۋەس، شەھۋانىي نەپسى، شەھۋانىي ئىشقى، جىنسىي تەلەپ.

«اَلْعَبَقُ يَهِيْجُ الشَّبَقَ»: خۇش ھىد جىنسىي ھەۋەسنى قوزغايدۇ.

شُبُقٌ: تۇرۇپكا، غاڭزا، چىلىم.

شَبِقٌ: شەھۋەتپەرەس، خوتۇنپەرەس.

شَبَقَةٌ ج شَبَقَاتٌ: بىر تال، بىر پىلەكلىك.

شَبَقِيَّةٌ: (ئۆز تېنىدىن) ھۇزۇرلىنىش.

شَبَكَ يَشْبِكُ شَبْكًا الشَّيْءَ: نەرسە بىر-بىرىگە كىرىشتى.

شَبَكَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كىرىشتۇردى، گىرەلەشتۇردى.

شَبَكَتِ الأُمُورُ: ئىشلار ئارىلىشىپ كەتتى، چىرمىشىپ كەتتى، گىرەلىشىپ كەتتى.

«شَبَكَ الشَّابُّ الْفَتَاةَ»: يىگىت قىزغا چاي ئىچكۈزدى.

شُبُكٌ: غاڭزا، تۇرۇپكا، چىلىم.

شَبْكَةٌ ج شَبَكَاتٌ: نىكاھلىنىش سوۋغىسى، نىكاھلىنىش ئۈزۈكى.

شَبَكَةٌ ج شَبَكٌ وَ شِبَاكٌ وَ شَبَكَاتٌ: تور، سېتكا.

شَبَكَةُ السِّكَكِ الْحَدِيْدِيَّةِ: تۆمۈريول لىنىيىسى.

شَبَكَةُ الْمُوَاصِلاَتِ: قاتناش لىنىيىسى، قاتناش تورى.

شَبَكَةُ الْكَهْرِبَاءِ: توك لىنىيىسى.

شَبَكَةُ كُرَةِ الْمَضْرَبِ: تىكتاك توپ سېتكىسى.

شَبَكَةُ الْكُرَةِ الطَّائِرَةِ: ۋالىبول سېتكىسى.

شَبَكَةُ صَيْدِ السَّمَكِ: بېلىق تورى.

شَبَكَةُ أَسْلاَكٍ: سىم تور.

شَبَكَةٌ أُفُقِيَّةٌ: تور، ۋېرتىكال.

شَبَكَةٌ تِجَارِيَّةٌ: سودا تورى.

شَبَكَةٌ تِلِفِزْيُوْنِيَّةٌ: تېلېۋىزىيە تورى.

شَبَكَةٌ عَصَبِيَّةٌ: نېرۋا تورلىرى.

شَبَكَةُ قَوَاعِدِ الْقَذَائِفِ الْمُوَجَّهَةِ: باشقۇرۇلىدىغان بومبا بازىسى تورى.

شَبَكَةٌ مَجَارِيٌّ: سۇ چىقىرىش سىستېمىسى، سۇ چىقىرىش تورى.

شَبَكَةُ نَقْلٍ كَهْرَبَائِيَّةٍ: ئېلېكتر كۈچى ئارقىلىق يۆتكەش ئورنى.

شَبَكَةُ الشَّعْرِ: چاچ تورى.

شَبَكَةُ الْعَنْكَبُوْتِ: ئۆمۈچۈك تورى.

سِلْكُ شَبَكَةٍ: سىم تور، سىم توسۇق.

شَبَكَةُ الْهَاتِفِ: تېلېفون لىنىيىسى.

أَلْقَى الصَّيَّادُ شَبَكَتَهُ فِي النَّهْرِ: بېلىقچى تورنى دەرياغا تاشلىدى.

شَبَكَةُ قَنَوَاتِ الرَّيِّ: سۇغۇرۇش قانالىرى تورى.

شَبَكَةُ الْخُطُوطِ الْحَدِيْدَةِ: تۆمۈريول لىنىيىسى تورى.

شُبْكَةٌ ج شُبَكٌ: تۇغقانچىلىق مۇناسىۋەت.

بَيْنَهُمَا شُبْكَةٌ: ئۇ ئىككىسىنىڭ تۇغقانچىلىقى بار.

شَبَكِيَّةٌ ج شَبَكِيَّاتٌ الْعَيْنِ: كۆزنىڭ تور پەردىسى، كۆرۈش پەردىسى.

شَبَلَ يَشْبُلُ شُبُولاً: راھەت-پاراغەتتە ئۆسۈپ چوڭ بولدى.

شَبَلَ بِالْخَيَّاطَةِ: كۆك سالدى، كۆكلىدى.

شِبْلٌ ج أَشْبَالٌ وَ شِبَالٌ: شىر كۈچۈكى، شىر بالىسى.

«هَذَا الشِّبْلُ مِنْ ذَالِكَ الأَسَدِ»: ئاتا بالىسى، دادا قانداق بولسا بالىمۇ شۇنداق بولىدۇ.

شَبِمَ يَشْبَمُ شَبَمًا: سوغۇق بولدى.

شَبِمَ الْمَاءُ: سۇ سوۋۇدى، مۇزلىدى.

شَبِمٌ م شَبِمَةٌ: سوغۇق؛ سايمان؛ زەھەر؛ ئۆلۈم.

بَقَرَةٌ شَبِمَةٌ: سېغىن كالا.

شَبَنَ يَشْبَنُ شَبْنًا: باياشاتلىق ئىچىدە ياشىدى.

شَبَنَ الشَّيْءُ: نەرسە يېقىنلاشتى.

شَبْنَزِي: شىمپەنزە، قارا ئورانگۇتان.

شِبْهٌ وَ شَبَهٌ ج أَشْبَاهٌ: ئوخشاش، بىر خىل.

شِبْهُ جَزِيْرَةٍ: يېرىم ئارال.

شِبْهُ مُسْتَعْمَرَةٍ: يېرىم مۇستەملىكە.

شِبْهُ رَسْمِيٍّ: غەيرىي رەسمىي.

شِبْهُ جَزِيْرَةِ الْعَرَبِ: ئەرەب يېرىم ئارىلى.

شِبْهُ جَزِيرَةِ الْهِنْدِ: ھىندى يېرىم ئارىلى.

شِبْهُ مَكْنَنَةٍ: يېرىم ماشىنىلاشتۇرۇش.

شِبْهُ مُوَصِّلٍ: يېرىم ئۆتكۈزگۈچ.

شِبْهٌ / شَبَهٌ / شَبْهَانٌ: سېرىق مىس، جەز.

وَجْهُ الشَّبَهِ: ئوخشاش نۇقتا، ئوخشىتىش ئوبيېكتى.

عَرَفَهُ شَبَهًا: ئۇنى (سىرتقى كۆرۈنۈشىدىن) تونۇۋالدى.

شُبْهَةٌ ج شُبَهٌ وَ شُبُهَاتٌ: تۇتۇق، مۇجمەل، خىرە، گۇمان؛ شەك-شۈبھە.

تَحْتَ الشُّبْهَةِ: گۇمانلىق.

شَبَهِيٌّ: سېرىق مىسنىڭ، سېرىق مىستەك.

شَبُوٌّ: زىيان-زەخمەت.

شَبُوبٌ: گۈڭگۈرت، سەرەڭگە، تۇتۇرۇق، زىننەت

بۇيۇمى.

«هَذَا الثَّوبُ شَبُوبٌ لِلْفَتَاةِ»: بۇ كىيىم قىزنى تېخىمۇ چىرايلىق قىلىۋېتىدۇ، بۇ كىيىم قىزغا تازا يارىشىپتۇ.

شَبُّورٌ ج شَبَابِيرُ: بۇرغا، گۇدۇك، كاناي.

شَبْوَةٌ: چايانىنىڭ نەشتىرى.

جَارِيَةٌ شَبْوَةٌ: جۈرئەتلىك ئايال.

شَبُّوطٌ ج شَبَابِيطُ: كاراپ بېلىقى، سازان بېلىقى.

شُبُوقٌ: تۇرۇبكا، غاڭزا، چىلىم.

شَبِيبَةٌ ج شَبَائِبُ: ياش، ياشلىق.

اَلشَّبِيبَةُ الإِسْلَامِيّ: ئىسلام ياشلىرى.

إِتِّحَادُ الشَّبِيبَةِ: ياشلار ئىتتىپاقى.

«تَحْتَفِلُ كَثِيرٌ مِنَ الْبِلَادِ بِعِيدِ الشَّبِيبَةِ»: نۇرغۇن دۆلەتلەر ياشلار بايرىمىنى تەبرىكلەيدۇ.

شَبِيكَةٌ: توقۇلما.

شَبِينٌ ج أَشَابِينُ: يېزا-قىشلاق، سەھرا.

شَبِينٌ ج شَبَائِنُ: يىگىت قولدىشى.

شَبِينُ الْمُعْتَمِدِ: چوقۇندۇرغان ئاتا.

شَبِينَةٌ: قىز قولدىشى.

شَبِينَةُ الْمُعْتَمِدِ: چوقۇندۇرغان ئانا.

شَبِيهٌ ج شِبَاهٌ وَ أَشْبَاهٌ: ئوخشاش، بىر خىل، بىردەك.

«وَمَالَكَ فِي الزَّمَانِ رَأَوْ شَبِيهًا   لِأَنَّكَ فِي الْخِصَالِ عَلَوْتَ قَدْرًا»: سەن ئاجايىپ پەزىلەتلىك ئادەمسەن، دۇنيادا سېنىڭ ئوخشىشىڭ تېپىلمايدۇ.

شَتَا يَشْتُو شَتْوًا بِالْبَلَدِ: مەلۇم شەھەردە قىشلىدى، قىشنى ئۆتكۈزدى.

شَتَا الْحَيَوَانُ: ھايۋان ئۈچەككە كىردى.

شَتَا الشِّتَاءُ: قىش بولدى، سوغۇق بولدى.

شَتَتِ السَّمَاءُ: يامغۇر ياغدى.

شِتَا: قۇرغاق، قۇرغاقچىلىق.

شِتَاءٌ ج أَشْتِيَةٌ وَ شُتِيٌّ: قىش، قىش پەسلى؛ قۇرغاقچىلىق؛ يامغۇر، يامغۇرلۇق مەۋسۇم.

«لِإِيْلَافِ قُرَيْشٍ إِيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ»«قرآن»: قۇرەيش قوغدالغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلار قىشلىق ۋە يازلىق سەپەرلىرىدە قوغدالغانلىقلىرى ئۈچۈن...

فَاكِهَةُ الشِّتَاءِ: ئوت.

شِتَائِيٌّ: قىشلىق، قىشقا تەۋە.

طَقْسُ هَذَا الْأُسْبُوعِ شِتَائِيٌّ: بۇ ھەپتىنىڭ ھاۋاسى قىشنىڭ ھاۋاسى.

شَتَاتٌ ج أَشْتَاتٌ: تارقاق، چېچىلاڭغۇ، قالايمىقان، تەرتىپسىز، پارچىلىنىپ كەتكەن.

قَصَّ عَلَيْهِ أَشْتَاتَ الْأَضَاحِيكِ: ئۇ ئۇنىڭغا خىلمۇخىل كۈلدۈرگە ئېيتىپ بەردى.

﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش ئۈچۈن توپ-توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ.

ضَمَّ شَتَاتَ مَعْلُومَاتِهِ: ئۇنىڭ پارچە-پۇرات مەلۇماتلىرىنى توپلىدى.

جَاؤُوا أَشْتَاتًا: ئۇلار ئايرىم-ئايرىم كېلىشتى.

شَتَّ يَشِتُّ شَتًّا وَ شَتَاتًا وَ شَتِيتًا: تارقالدى، چېچىلدى، پارچىلاندى.

شَتَّ الْوَجْدُ بِقَلْبِهِ: مۇھەببەت ئۇنىڭ قەلبىنى پارە — پارە قىلىۋەتتى.

شَتَّ الْأَشْيَاءُ: نەرسىلەر چېچىلىپ كەتتى.

شَتَّتِ الدَّارُ بِفُلَانٍ: ھويلا پالانىغا يىراق بولدى.

شَتٌّ: تارقاق، چېچىلاڭغۇ، پارچىلىنىپ كەتكەن.

أَمْرٌ شَتٌّ: قالايمىقان ئىش.

شَتَّامٌ: جېدەلخور، ئۇرۇشقاق.

شَتَّانَ: يىراق بولدى، ئايرىلدى.

شَتَّانَ بَيْنَهُمَا: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەرق ناھايىتى

چوك، ئىككىسىنىڭ ئارىلىقى ناھايىتى يىراق.

شَتَّتَ يُشَتِّتُ تَشْتِيْتًا الْأَشْيَاءَ: تارقىتىۋەتتى، پارچىلىۋەتتى.

شَتَّتَ فِكْرَهُ: ئۇنىڭ پىكرىنى بۆلىۋەتتى.

شَتَّتَ اللهُ شَمْلَهُمْ: ئاللاھ ئۇلارنى تىرىپىرەن قىلىۋەتسۇن.

شَتَّرَ يُشَتِّرُ تَشْتِيْرًا الْعَيْنَ: قاپىقىنى تۈردى.

شَتَّرَ بِهِ: ئۇنى تىللىدى.

شَتَّمَ يُشَتِّمُ تَشْتِيْمًا: قاتتىق تىللىدى.

شَتَّى يُشَتِّي تَشْتِيَةً: قىشلىدى، قىشنى ئۆتكۈزدى.

شَتَرَ يَشْتِرُ شَتْرًا الشَّيْءَ: يىرتىۋەتتى، كېسىۋەتتى.

شَتِرَ يَشْتَرُ شَتَرًا: يېرىلدى.

شَتِرَتْ عَيْنُهُ: قاپىقى تۈرۈلدى.

شَتَرٌ: ئەيىب، نۇقسان، ئىللەت.

شِتْرَاتٌ: تۇز؛ لىمون سۈيى.

شُتْرَةٌ: ئىككى بارماق ئارىسى.

شَتِعَ يَشْتَعُ شَتَعًا: ئىچى تىت-تىت بولۇپ كەتتى، جىددىيلىشىپ كەتتى.

شَتَغَ يَشْتَغُ شَتْغًا فُلَانًا: دەپسەندە قىلدى، كەمسىتتى، بوزەك قىلدى.

شَتَلَ يَشْتِلُ شَتْلًا الزَّرْعَ: زىرائەتنى كۆچۈردى.

أَعْمَالُ الشَّتْلِ: شال تىكىش.

شَتْلُ النِّيْلِ: نىل رەڭ، كۆك، قارا كۆك، تۆمۈر كۆك.

شَتْلَةٌ ج شَتَلَاتٌ وَ شَتْلٌ: كۆچۈرۈپ تىكىلىدىغان مايسا؛ دەرەخ كۆچىتى.

شَتْلَةُ الْقُطْنِ: كېۋەزنىڭ شادىسى، غولى.

شَتْلَةُ النِّيْلِ: كۆك بوياق، نىل رەڭ.

شَتَمَ يَشْتُمُ شَتْمًا وَ شَتْمَةً وَ تَشْتَامًا: ھاقارەتلىدى، ئاھانەت قىلدى، دەشنام بەردى، تىللىدى، ئەيىبلىدى.

«فَإِنْ شُتِمَ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ» ‹حديث›: تىللانغان كىشى مەن روزىدار، دېسۇن.

شَتُمَ يَشْتُمُ شَتَامَةً: سەت بولدى، كۆرۈمسىز بولدى، سەتچىلىك بولدى، ئۇيات بولدى.

شَتْمٌ: تىللىماق، ھاقارەتلىمەك، دەشنام بەرمەك.

أَشْبَعَهُ شَتْمًا: تىللاپ تويغۇزۇۋەتتى.

شَتَنَ يَشْتُنُ شَتْنًا الثَّوْبَ: رەخت توقۇدى.

أُنَاسٌ شُتُوتٌ: بىر قەبىلىدىن ئەمەس كىشىلەر.

شَتَوِيٌّ: قىشلىق، قىشلىق مەۋسۇم، قىشلىق پەسىل؛ قىشقا مەنسۇپ، قىش پەسلىگە تەۋە.

فُسْتَانٌ شَتَوِيٌّ: قىشلىق كىيىم.

«يَبْدَأُ التَّوْقِيْتُ الشَّتَوِيّ فِي أَوَّلِ نُوْفَمْبَر / تشرين الثاني»: قىشلىق ۋاقىت نويابىرنىڭ ئەۋۋىلىدە باشلىنىدۇ.

شَتِيتٌ ج شَتَّى: تارقاق، چېچىلاڭغۇ، قالايمىقان، تەرتىپسىز؛ ئوخشىمايدىغان.

مَسَائِلُ شَتَّى: خىلمۇخىل مەسىلىلەر.

﴿إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى﴾ ‹قرآن›: سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلار شەك-شۈبھىسىزكى، خىلمۇخىلدۇر.

صَارَ جَمْعُهُمْ شَتِيْتًا: ئۇلارنىڭ توپى تارقىلىپ كەتتى.

شَتِيْمٌ: تىللانغان، ھاقارەتلەنگەن.

شَتِيْمَةٌ ج شَتَائِمُ: تىل-ھاقارەت.

تَبَادَلَا الشَّتَائِمَ: بىر-بىرى بىلەن تىللاشتى.

شَتِيٌّ: قىش يامغۇرى.

شَثٌّ ج شِثَاثٌ الواحدة: شَثَّةٌ: كۆپ، نۇرغۇن، مول؛ ئەركەك ھەسەل ھەرىسى؛ پارچە تاغ چوققىسى؛ تاغ دەرىخى، تاغ ياڭىقى.

شَثِرَ يَشْثَرُ شَثَرًا عَيْنُهُ: كۆزىگە قان تولۇپ قالدى.

شِثْرٌ ج شُثُورٌ: تاغ گىرۋىكى.

شَثِرَةٌ - الْقَنَاةُ الشَّثِرَةُ: ۋەيران بولۇپ كەتكەن ئېرىق.

شَثِلَ يَشْثَلُ شَثَلًا وَ شَثُلَ يَشْثُلُ شُثُولَةً أَصَابِعُهُ:

بارماقلىرى يىرىكلىشىپ كەتتى.

شَثِنَ يَشْثَنُ شَثَنًا كَفُّهُ: ئالىقىنى يىرىكلىشىپ كەتتى.

شَثْنٌ: قوپال، يىرىك.

شَجَا يَشْجُو شَجْوًا: دەرد-ئەلەمگە دۇچار قىلدى، قايغۇغا سالدى، ئازابلىدى، مۇڭغا چۆمدۈردى، مۇڭلاندى.

شَجَا بَيْنَهُمَا: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى، ئىغۋاگەرچىلىك قىلدى، ئارىنى بۇزدى.

شَجَاهُ: خۇشال قىلدى، شادلاندۇردى.

«**شَجَاهُ تَذَكُّرُ الْإِلْفِ**»: دوستىنى ئەسلەش ئۇنى مۇڭلاندۇردى.

شَجًا: غەم-قايغۇ، ھەسرەت؛ گالغا قادىلىپ قالغان سۆڭەك.

شِجَابٌ ج شُجُبٌ: كىيىم ئاسقۇچ؛ پورروپكا، پۆگەت.

شَجَاجٌ: ھاۋا.

شَجَارٌ: ئۈستى ئوچۇق ئاپتوموبىل؛ تەختىراۋان.

شِجَارٌ ج شُجُرٌ: ئىلغۇچ، دەم، تاقاق.

شُجَاعٌ ج شِجْعَانٌ: چوڭ يىلان.

شُجَاعٌ ج شُجْعَانٌ وَ شُجَعَاءُ وَ شُجْعَةٌ: باتۇر، قەھرىمان، جەسۇر، مەرد، جۈرئەتلىك، مەردانە.

شُجَاعَةٌ: باتۇرلۇق، مەردلىك، جەسۇرلۇق.

شَجَبَ يَشْجُبُ شَجْبًا: قاتتىق ئەيىبلىدى، نارازىلىق بىلدۈردى، تەنقىد قىلدى.

شَجَبَ الرَّأْيَ: رايىنى تەنقىد قىلدى.

شَجَبَ يَشْجُبُ شَجَبًا وَ شُجُوبًا وَشَجِبَ يَشْجَبُ شَجَبًا: ھالاك قىلدى؛ تەنقىد قىلدى، ئەيىبلىدى.

شَجَبٌ ج شُجُوبٌ: باش قېتىنچىلىق، غەم-قايغۇ، پەرىشانلىق، خاپىلىق.

شَجْبٌ ج شُجُوبٌ: چېدىرنىڭ تۈۋرۈكى.

شَجْبَاءُ: كەمەر.

شَجَّ يَشُجُّ شَجًّا: چاقتى، بۇزۇپ تاشلىدى.

شَجَّ الرَّأْسَ: باشنى يېرىۋەتتى.

شَجَّ الْمَرْكَبُ الْبَحْرَ: پاراخوت دولقۇن يېرىپ ماڭدى.

«**يَشُجُّ بِيَدٍ وَ يَأْسُو بِأُخْرَى**» ‹مثل›: بىر قولى بىلەن بۇزۇپ، بىر قولى بىلەن تۈزەيدۇ، «ياخشىلىقمۇ بار، يامانلىقمۇ بار»، «بىر قولىدا ئوت، بىر قولىدا سۇ بار».

شَجٌّ: يارماق، يېرىۋەتمەك.

شَجَّارٌ ج شَجَّارُونَ: ئۆسۈملۈك تەتقىقاتچىسى، بوتانىك.

شَجَّةٌ ج شِجَاجٌ: يۈز ياكى باشتىكى يارا.

شَجَّرَ يُشَجِّرُ تَشْجِيرًا: دەرەخ تىكتى، ئورمان ئەھيا قىلدى.

شَجَّرَ الشَّارِعَ: كوچىغا دەرەخ تىكتى، يېشىللاشتۇردى.

شَجَّرَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى ئۇلىدى.

شَجَّرَ الثَّوْبَ: كىيىمگە دەرەخ سۈرىتىنى چۈشۈردى.

شَجَّعَ يُشَجِّعُ تَشْجِيعًا — شَجَّعَهُ: ئىلھام بەردى، روھلاندۇردى؛ تەقدىرلىدى؛ قوللىدى، كۆچەيتتى.

«**شَجَّعَ الْمُشَاهِدُونَ فَرِيقَهُمُ الْقَوْمِيَّةَ**»: تاماشىبىنلار ئۆزلىرىنىڭ مىللىي كوماندىسىنى ئىلھاملاندۇردى.

شَجَّنَ يُشَجِّنُ تَشْجِينًا فُلَانًا: پالانىنى قايغۇغا سالدى.

شَجَرَ يَشْجُرُ شَجْرًا الْبَيْتَ: ئۆيگە تىرەك قويدى.

شَجَرَ الشَّيْءَ: نەرسىنى باغلىدى.

شَجَرَ يَشْجُرُ شَجْرًا وَ شُجُورًا مَا بَيْنَهُمْ: جېدەللەشتى، جاڭجاللاشتى.

«**فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ**

بَيْنَهُمْ »‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى، مۇناپىقلار) ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلمىغۇچە...

«مَا شَجَرَكَ عَنَّا»: سېنى بىزدىن نېمە سوۋۇتۇۋەتتى.

شَجَرَهُ بِالرُّمْحِ: ئۇنىڭغا نەيزە ئۇردى.

شَجِرَ يَشْجَرُ شَجَراً الرَّجُلُ: كىشىنىڭ جان سانى كۆپەيدى.

شَجَرٌ ج أَشْجَارٌ وَ شَجْرَاءُ الواحدة شَجَرَةٌ ج شَجَرَاتٌ: دەرەخ.

شَجَرَةُ النَّسَبِ: نەسەبنامە.

﴿وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ﴾ ‹قرآن›: ئوت-چۆپلەر، دەل-دەرەخلەر سەجدە قىلىدۇ.

هُوَ مِنْ شَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ: ئۇ ئېسىل نەسەبتىن.

اَلشَّجَرَةُ الْمَلْعُونَةُ: زەققۇم دەرىخى.

﴿وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ﴾ ‹قرآن›: بىز ساڭا (مىراج كېچىسى ئاسمان-زېمىندىكى ئاجايىپلاردىن) كۆرسەتكەن كۆرۈنۈشنى، قۇرئاندىكى لەنەت قىلىنغان دەرەخنى (يەنى زەققۇم دەرىخىنى) پەقەت كىشىلەر ئۈچۈن سىناق قىلدۇق.

شَجَرَةُ الزَّقُّومِ: زەققۇم دەرىخى، دوزاختىكى بىر دەرەخنىڭ نامى.

﴿إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾ ‹قرآن›: زەققۇم دەرىخى ھەقىقەتەن گۇناھكارلارنىڭ تامىقىدۇر.

شَجَرَةُ الْفُسْتُقِ: پىستە دەرىخى.

شَجَرَةُ الْبَرْنِيْقِ: سىر دەرىخى.

شَجَرَةُ الْبَقِّ: قارىياغاچ.

شَجَرَةُ الْجِنِّ: قار قارىغىيى.

شَجَرَةُ الْوَرْنِيْشِ: سىر دەرىخى.

شَجَرَةُ جَوْزِ الْهِنْدِ: كوكس دەرىخى.

شَجَرَةٌ مِنَ الصَّنَوْبَرِيَّاتِ / شَجَرَةٌ مِنَ الْفَصِيلِيَّةِ الصَّنَوْبَرِيَّةِ: يىڭنە يوپۇرماقلىقلار ئائىلىسىدىكى دەرەخ.

شَجِرٌ: دەرەخلىك، دەرەخزارلىق.

مَكَانٌ شَجِرٌ: دەرەخلىك يەر.

شَجْرَاءُ: بۆكلۈك، بۈك ئورمان، قويۇق ئورمانزارلىق.

شَجَرِيٌّ: تىل تاۋۇشى.

شَجُعَ يَشْجُعُ شَجَاعَةً: باتۇر بولدى، جۈرئەتلىك بولدى.

شَجِعَ يَشْجَعُ شَجَعًا: ئۇزىرىدى؛ ئېگىزلىدى.

شَجَنَ يَشْجُنُ شَجْنًا وَ شَجْنَةً وَ شُجُونًا: قايغۇردى، ئازابلاندى، ھەسرەت چەكتى.

شَجَنَ الْحَمَامَةُ: كەپتەر سايرىدى، دەمدەر دەم تۇتتى، دەمدەر ئۈنلىدى.

شَجِنَ يَشْجَنُ شَجَنًا وَ شَجُنَ يَشْجُنُ شَجَنًا وَ شُجُونًا: قايغۇردى، ھەسرەت چەكتى.

شَجَنٌ ج أَشْجَانٌ وَ شُجُونٌ: ھەسرەت، قايغۇ-ئەلەم.

مُثِيْرُ الشُّجُونِ: ئېچىنىشلىق، قايغۇلۇق.

أَثَارَ هَذَا الْخَبَرُ شُجُونِي: بۇ خەۋەر مېنى قايغۇغا سالدى.

فُلَانٌ أَخُو شَجَنٍ: ھەمىشە غەمكىن ئادەم.

شَجْنٌ ج شُجُونٌ: يول، داغدام يول، مۇساپە، لىنىيە.

«اَلْحَدِيْثُ ذُو شُجُونٍ»: گەپنىڭ تېگىدە گەپ بار، شاخلىتىلغان پاراڭ.

شُجْنَةٌ / شِجْنَةٌ: شاخ، دەرەخ شېخى.

بَيْنَهُمَا شَجْنَةٌ: ئۇ ئىككىسىنىڭ مۇناسىۋىتى ئىنتايىن قويۇق.

شَجْوٌ: غەم، قايغۇ، ھەسرەت.

شَجِوِيٌّ: غەم-قايغۇلۇق؛ ھەسرەتلىك،

پاجىئەلىك، ئېچىنىشلىق.

تَمْثِيلٌ شَجَوِيٌّ: پاجىئە، تراگېدىيە.

شَجَيَ يَشْجِى شَجْيًا: قايغۇردى، ھەسرەت چەكتى، ئازابلاندى.

شَجِى بِعِظَمٍ: گېلىغا سۆڭەك تۇرۇپ قالدى.

شَجًى: گالغا قادىلىپ قالغان سۆڭەك.

شَجٍ م شَجِيَّةٌ: ئەندىشىلىك، تەشۋىشلىك، پاراكەندە.

شَجِيْجٌ: قوزۇق.

شَجِيْرٌ: دەرەخلىك، بوك - باراقسان ئورمان.

شُجَيْرَةٌ ج شُجَيْرَاتٌ: كۆچەت.

شَجِيْعٌ ج شُجْعَانٌ وَ شِجَاعٌ وَ شُجْعَاءُ وِأَشْجِعَةٌ م شَجِيْعَةٌ ج شَجَائِعُ: قەھرىمان، باتۇر، جەسۇر، مەرد، جۈرئەتلىك.

شَجِيٌّ شَجِيَّةٌ: سېغىنغۇچى، ئەنسىرىگۈچى؛ مۇڭلانغۇچى، غەمكىن، پاراكەندە.

«وَيْلُ الشَّجِيِّ مِنَ الْخَلِيِّ»: دىلىنىڭ غەشلىكى يالغۇزلۇقتىن.

شَحَا يَشْحُو شَحْوًا فُلَانٌ: پالانى چوڭ قەدەم تاشلاپ ماڭدى.

شَحَا فَمَهُ: ئاغزىنى ئاچتى.

شَحَا فَمُهُ: ئاغزى چوڭ ئېچىلدى.

شِحَاتَةٌ: تىلەمچىلىك.

شِحَاجٌ: قاغا، ئېشەك قاتارلىقلارنىڭ ئاۋازى.

شِحَاذَةٌ: تىلەمچىلىك.

شِحَاكٌ: ئوغلاقنىڭ ئېغىزىغا تۇغرىسىغا سېلىپ قويۇلىدىغان ياغاچ.

شَحَبَ يَشْحِبُ وَ شَحُبَ يَشْحُبُ شُحُوبَةً وَ شُحُوبًا: قورۇلدى، سولاشتى، تاتاردى، بوزاردى.

شَحَتَ يَشْحَتُ شَحْتًا: سەدىقە تىلىدى.

شَحَتَةٌ: ئەرزىمەس نەرسە، كىچىككىنە سوۋغا.

شَحْتَلَةٌ: ئەرزىمەس (كىچىككىنە) سوۋغا.

شَحَثَ يَشْحَثُ شَحْثًا: تىلىدى، تىلەمچىلىك قىلدى.

شَحَثَ الْمُدْيَةَ: پىچاقنى بىلىدى.

شَحَجَ يَشْحَجُ / يَشْحِجُ شَحِيْجًا وَ شُحَاجًا وَ شُحْجَانًا الْغُرَابُ: قاغا قاقىلدىدى.

شَحَجَ الْحِمَارُ: ئېشەك ھاڭرىدى.

شَحَّ يَشِحّ شَحًّا بِالشَّيْءِ: بېخىللىق قىلدى، پىخسىقلىق قىلدى.

شَحَّ الشَّيْءُ: نەرسە كېمىيىپ كەتتى، ئازلاپ كەتتى.

شُحٌّ: بېخىللىق، پىخسىقلىق.

فِيْ حَالَةِ شُحِّ الْوُقُودِ: يېقىلغۇ يېتىشمەسلىك ئەھۋالى ئاستىدا.

﴿وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشّحَّ﴾ ‹قرآن›: ئىنسانلارنىڭ تەبىئىتىگە بېخىللىق سىڭىپ كەتكەن.

«إِتَّقُوا الشّحَّ فَإِنَّ الشّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ» ‹حديث›: خەسىسلىكتىن ساقلىنىڭلار، خەسىسلىك سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرنى ھالاك قىلغان.

شَحَّاتٌ: تىلەمچى، قەلەندەر، دىۋانە، ئابدال.

شَحَّاثٌ: بېزەڭ تىلەمچى.

شَحَّاجٌ: قۇلان، ياۋا ئېشەك.

بَنَاتُ شَحَّاجٍ: قېچىر.

شَحَّاذٌ ج شَحَاذَةٌ: بىزار قىلىدىغان تىلەمچى، بېزەڭ.

شَحَّارٌ: يانار تاغلىق يەر، قۇملۇق يەر، قۇرۇم.

شُحَّارٌ: ئۆپكە.

شَحَّاطَةٌ ج شَحَّاطَاتٌ: فوسفورلۇق سەرەڭگە.

شَحَّرَ يُشَحِّرُ تَشْحِيْرًا: ئىسلىدى، ئىسلاپ قارىداتتى.

شَخَّصَ يُشَخِّصُ تَشْخِيْصًا ـ هُ: ئۇنى پارچىلىۋەتتى، ھارغۇزۇۋەتتى.

شَحَّصَهُ عَنِ الْمَكَانِ: قوغلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى.

شَحَّفَ يُشَحِّفُ تَشْحِيفًا الْبِطِّيخَ: قوغۇننى پىچتى، توغرىدى، كەستى، تىلدى.

شَحَّلَ يُشَحِّلُ تَشْحِيلًا الْكَرْمَ: تىالنى چاتىدى، پۇتىدى.

شَحَّمَ يُشَحِّمُ تَشْحِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى مايلاپ يۇمشاتتى.

شَحْمَطَةٌ: سەرەڭگە.

شَحَذَ يَشْحَذُ شَحْذًا: ئەزدى، قاچىدى، سۈركىدى، سىلىقلىدى.

شَحَذَ السِّكِّينَ: پىچاقنى بىلىدى.

شَحَذَ فِي التَّسَوُّلِ: تىلىدى، تىلەمچىلىك قىلدى.

شَحَذَ ذِهْنَهُ: چوڭقۇر تەپەككۇر قىلدى، كاللىسىنى ئىشلەتتى.

شَحَذَهُ بِبَصَرِهِ: سىنچىلاپ قارىدى.

شَحْذٌ: بىلىمەك.

حَجَرُ الشَّحْذِ: بىلەي تېشى.

شَحَرَ يَشْحَرُ شَحْرًا: ئەسنىدى، ئېغىزىنى ئاچتى.

شَحْرٌ: ئويمانلىقنىڭ ئوتتۇرىسى، ساي، جىلغا، توسما، تۇغان.

شِحْرَةٌ: تار قىرغاق.

شُحْرُورٌ ج شَحَارِيرُ: قارا قۇشقاچ.

شَحِزَ يَشْحَزُ شَحَزًا: قورقتى، چۆچۈدى.

شَحْشَاحٌ: ھەسەتخور، ئىچى تار، چىدىماس، كۆڭلەمچى.

شَحْشَحٌ: بېخىل، پىخسىق.

شَحَطَ وَ شَحِطَ يَشْحَطُ شَحَطًا الْمَكَانُ: جاي يىراقلاشتى، ئۇزىراپ كەتتى.

شَحَطَ فِي السِّعْرِ: باھا ئۆرلەپ كەتتى.

شَحْطٌ: قۇش مايىقى.

لَا أَنْسَاكَ عَلَى شَحْطِ الدَّارِ: ئارىلىق يىراق بولسىمۇ، سېنى ئۇنتۇمايمەن.

شَحَفَ يَشْحَفُ شَحْفًا: سويدى.

شَحَكَ يَشْحَكُ شَحْكًا الْجَدْيَ: ئۆچكىنىڭ بېلىنىغا خالتا سالدى.

شَحَمَ يَشْحَمُ شَحْمًا: مايلىدى، ماي سۈركىدى.

شَحُمَ يَشْحُمُ شَحَامَةً الرَّجُلُ: كىشى سەمرىدى.

شَحِمَ يَشْحَمُ شَحَمًا: سەمرىپ كەتتى.

شَحْمٌ ج شُحُومٌ: ماي، ياغ.

شَحْمٌ مُذَابٌ: ئېرىتىلگەن ماي.

﴿وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا﴾ «قرآن»: ئۇلارغا كالا-قويلارنىڭ ... ياغلىرىدىن باشقا ياغلارنى ھارام قىلدۇق.

شَحْمُ الثَّمَرِ: مېۋىنىڭ ئېتى.

شَحِمٌ: مايلىق، ياغلىق.

شَحْمَةٌ ج شَحَمَاتٌ: بىر پارچە ماي.

شَحْمَةُ الْأُذُنِ: قۇلاقنىڭ يۇمشىقى.

شَحْمَةُ الْعَيْنِ: كۆز ئالمىسى، كۆز قارىچۇقى.

شَحْمَةُ الرُّمَّانَةِ: ئانار دانىلىرىنىڭ ئارىسىنى ئايرىپ تۇرىدىغان نېپىز پەردە.

حَجَرٌ شَحْمَةٌ: گرانىت تاش.

زُيُوتُ الشَّحْمَةِ: ماشىنا مېيى.

«مَا كُلُّ بَيْضَاءَ شَحْمَةٌ وَلَا سَوْدَاءَ تَمْرَةٌ»: ئاق نەرسىنىڭ ھەممىسى ياغ ئەمەس، قارا نەرسىنىڭ ھەممىسى خورما ئەمەس، پارقىرىغاننىڭ ھەممىسى ئالتۇن ئەمەس، ئاتمىنگەننىڭ ھەممىسى چەۋەنداز ئەمەس.

شَحْمِيٌّ: مايلىق، ياغلىق، ياغقا مەنسۇپ.

شَحَنَ يَشْحَنُ شَحْنًا السَّفِينَةَ: كېمىگە يۈك باستى.

شَحَنَ الْبَطَارِيَّةَ الْكَهْرِبَائِيَّةَ: باتارېيىگە توك قاچىلىدى؛ زەرەتلىدى.

شَحَنَ الرَّجُلَ: قوغلىدى، قوغلاپ چىقاردى، سۈرۈپ چىقاردى.

شَحِنَ يَشْحَنُ شَحَنًا عَلَيْهِ: غەزەپلەندى، نەپرەتلەندى.

شَحْنٌ وَ شِحْنَةٌ ج شِحَنٌ: مال، پاراخوت يۈكى؛ بىر كۈنلۈك ئوزۇق.
شِحْنَةٌ كَهْرِبِيَّةٌ: زەرەت، ئېلېكتر زەرەت.
بُولِسِيَّةُ الشَّحْنِ: تالون، مال ئېلىش، يۆتكەش قەغىزى.
شَحْنَاءُ: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.
«أَزِيلُوا الشَّحْنَاءَ مِنْ قُلُوبِكُمْ»: دىلىڭلاردىن ئۆچمەنلىكنى چىقىرىۋېتىڭلار.
شِحْنَةٌ ج شِحَنٌ: ئاتلىق قوشۇن؛ دۈشمەنلىك، قارىمۇقارشىلىق، ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.
شِحْنَةٌ ج شِحَنٌ و شَحَانٍ: ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى.
رِجَالُ الشِّحْنَةِ: پايلاقچى، ئىشپىيون.
شِحْنَةٌ ج شِحَنٌ م شِحْنَاتٌ: پاراخوت يۈكى.
اَلشِّحْنَةُ الْكَهْرَبَائِيَّةُ: ئېلېكتر زەرەت، ئېلېكتر كۈچى.
شِحْنِيٌّ: پايلاقچى، ئىشپىيون.
شَحْوٌ: ئىچى، ئىچ تەرىپى.
شِحْوَارٌ: قورۇم، كۆيە، قازان كۈيىسى، تۈرخۇن كۈيىسى.
شِحْوَارُ الْمِصْبَاحِ: لامپا قوندىقى.
شَحْوَةٌ: قەدەم.
فَرَسٌ بَعِيدُ الشَّحْوَةِ: قەدىمى چوڭ ئات.
إِنَاءٌ وَاسِعُ الشَّحْوَةِ: قورساقلىق قاچا.
شَحْوَرَ يُشَحْوِرُ شَحْوَرَةً: ئىسلىدى، ئىسلاپ قارىداتتى.
شَحْوَرٌ: قارا قۇشقاچ.
شَحِيَ يَشْحَى شَحْيًا فُلَانٌ: پالانى چوڭ قەدەم تاشلاپ ماڭدى.
شَحَى فَمَهُ: ئېغىزىنى چوڭ ئاچتى.
شَحِيجٌ: قاغا، ئېشەك قاتارلىقلارنىڭ ئاۋازى.
شَحِيحٌ ج شِحَاحٌ وَ أَشِحَّةٌ وَ أَشِحَّاءُ م شَحِيحَةٌ ج شَحَائِحُ: پىخسىق، بېخىل، كۆزى كىچىك؛ كەم.
شَحِيحُ النَّظَرِ: كۆرۈش قۇۋۋىتى ئاجىز.
«لَاتَكُنْ شَحِيحًا بِعِلْمِكَ»: ئىلمىگە بېخىللىق قىلما.
سَنَوَاتٌ شَحِيحَةٌ: قۇرغاقچىلىق يىللار.
شَحِيذٌ: ئىتتىك پىچاق، ئۇستىرا قاتارلىقلار.
شَحِيمٌ م شَحِيمَةٌ: سېمىز، ياغلىق.
لَحْمٌ شَحِيمٌ: سېمىز گۆش.
«هُوَ شَحِيمٌ لَحِيمٌ»: دوغىلاق، سېمىز.
شُخَاخٌ: سۈيدۈك، كىچىك تەرەت.
شَخَبَ يَشْخَبُ شَخْبًا اللَّبَنُ: سۈت (يېلىنىدىن) كوركىراپ چۈشتى.
مَرَّ يَشْخَبُ فِي الْأَرْضِ: يەر يۈزىنى سىيپاپ ئۆتتى، يەر يۈزىدىن كۆتۈرۈلدى.
«شَخَبَ الدَّمُ مِنَ الْجُرْحِ»: قان جاراھەتتىن ئېتىلىپ چىقتى.
شَخْبٌ . شُخْبَةٌ ج شِخَابٌ: سۈت ساغقاندىكى جىرقىراپ چىققان سۈت.
شَخْبَطَ يُشَخْبِطُ شَخْبَطَةً فِي الْكِتَابَةِ: قالايمىقان يازدى، مالىماتاڭ يازدى.
شَخُتَ يَشْخُتُ شُخُوتَةً: ياداپ كەتتى.
شَخَّ يَشُخُّ شَخِيخًا بِبَوْلِهِ: سىيدى، كىچىك تەرەت قىلدى.
شَخَّ فِي نَوْمِهِ: خورەك تارتتى.
شَخٌّ: سۈيدۈك، كىچىك تەرەت.
شَخَّاخٌ: ئورنىغا سىيىپ قويىدىغان، سىيگەك.
شَخَّةٌ ج شَخَّاتٌ: گەندە، سۈيدۈك.
شَخَّرَ يُشَخِّرُ تَشْخِيرًا النَّائِمُ: قاتتىق خورەك تارتتى.
شَخَّرَ الْحَيَوَانُ: ھايۋان پۇشقىرىدى.
شَخَّصَ يُشَخِّصُ تَشْخِيصًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئىلغىدى، ئايرىدى، تەكشۈرۈپ سۈپىتىنى بېكىتتى؛ ئوخشاتتى، تەسەۋۋۇر قىلدى.

شَخَّصَ الطَّبِيْبُ الْمَرَضَ: دوختۇر ئاغرىققا دىئاگنوز قويدى، دوختۇر كېسەلنى ئېنىقلىدى.

شَخَّمَ يُشَخِّمُ تَشْخِيْمًا الطَّعَامَ: يېمەكلىكنى سېسىتىپ قويدى.

شَخَّمَ الطَّعَامُ: سېسىپ قالدى، بۇزۇلدى.

شَخَّمَ الْفَمُ: ئېغىز پۇراپ قالدى.

شَخَرَ يَشْخِرُ شَخْرًا وَ شَخِيْرًا الرَّجُلُ: كىشى خورقىردى، خورەك تارتتى.

شَخَرَ يَشْخِرُ شَخْرًا وَ شَخِيْرًا الْفَرَسُ: ئات كىشنىدى.

شَخَرَ الْحِمَارُ: ئېشەك ھاڭرىدى.

شَخْرَةٌ ج شَخَرَاتٌ: خورەك ئاۋازى.

شَخَزَ يَشْخِزُ شَخْزًا عَلَيْهِ الْأَمْرُ: ئىش قىيىنلاشتى، چىگىشلەشتى.

شَخَزَ عَيْنَيْهِ: كۆزىنى قويۇۋەتتى.

شَخَزَ بَيْنَهُمْ: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى، ئىغۋاگەرچىلىك قىلدى.

شَخَسَ يَشْخِسُ شَخْسًا الْأَمْرُ: ئىش قالايمىقانلاشتى.

شَخَسَ الْحِمَارُ: ئېشەك تېزەكنى پۇراپ بېشىنى كۆتۈردى.

شَخْشَخَ يُشَخْشِخُ شَخْشَخَةً: سىيدى، كىچىك تەرەت قىلدى.

شَخْشَخَةٌ: شاراق ـ شاراق ئاۋاز.

شُخْشَيْخَةٌ ج شَخَاشِيْخُ: شاراق ـ شۇرۇق ئاۋاز؛ ئويۇنچۇق ئاۋازى؛ تولغۇق.

شَخَصَ يَشْخُصُ شُخُوصًا الشَّيْءُ: ئۆرلىدى، كۆتۈرۈلدى.

شَخَصَ النَّجْمُ: يۇلتۇز كۆرۈندى، پەيدا بولدى.

شَخَصَ بَصَرَهُ: كۆزىنى يۇمماي ئۇزاق تىكىلىپ قارىدى؛ چەكچىيىپ كەتتى.

شَخَصَ الْبَصَرُ: كۆز يۇمۇلماي كېڭىيىپ كەتتى، ئالىيىپ كەتتى.

﴿إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيْهِ الْأَبْصَارُ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئۇلارنى جازالاشنى كۆزلەر چەكچىيىپ كېتىدىغان كۈنگىچە كېچىكتۈرىدۇ.

شَخَصَ مِنْ: كەتتى، باردى.

شَخَصَ الْمُسَافِرُ مِنْ بَلَدِهِ: مۇساپىر ئۆز يۇرتىدىن چىقىپ كەتتى.

شَخَصَ الرَّجُلُ: كىشى يىراقتىن كۆرۈندى.

شَخَصَ بِبَصَرِهِ إِلَى الشَّيْءِ: تىكىلىپ قارىدى، سىنچىلاپ قارىدى، زەن قويۇپ قارىدى.

شَخْصٌ ج أَشْخَاصٌ: شەخسىي، ئىنسان؛ مەۋھۇم ئوبراز، تەسەۋۋۇردىكى شەخس.

شَخْصٌ مَعْنَوِيٌّ: خىيالىي ئادەم.

فِيْ شَخْصِهِ: ئۇنىڭ ئۆزىدە.

شَخْصٌ مَرْغُوبٌ فِيْهِ: سۆيۈملۈك كىشى.

«رَأَيْتُ أَشْخَاصًا كَثِيْرِيْنَ فِي الْحَفْلِ»: مۇراسىمدا نۇرغۇن ئادەملەرنى كۆردۈم.

شَخْصِيٌّ: شەخسەن، شەخسىي، خۇسۇسىي، ئۆزى بىۋاسىتە.

أَمْرٌ شَخْصِيٌّ: شەخسىي ئىش.

شَخْصِيًّا: ئۆز، ئۆزى.

«حَضَرَ الْإِجْتِمَاعَ رَئِيْسُ الْوُزَرَاءِ شَخْصِيًّا»: باش مىنىستىر يىغىنغا شەخسەن ئۆزى قاتناشتى.

شَخْصِيَّةٌ ج شَخْصِيَّاتٌ: تەبىئەت، خۇسۇسىيەت، ئالاھىدىلىك.

شَخْصِيَّةٌ بَارِزَةٌ: كۆزگە كۆرۈنگەن شەخس، مەشھۇر ئاتاقلىق زات، مەشھۇر ئەرباب.

«حَقَّقَ أَهْدَافَهُ بِوَسَائِلِهِ الشَّخْصِيَّةِ»: ئۆزىگە خاس چارە ـ تەدبىرلەر ئارقىلىق مەقسىتىگە يەتتى.

فُلَانٌ ذُو شَخْصِيَّةٍ قَوِيَّةٍ: پالانى كۈچلۈك خاراكتېرگە ئىگە.

شَخْصِيَّةٌ تَارِيْخِيَّةٌ: تارىخىي شەخس.

اَلْأَحْوَالُ الشَّخْصِيَّةُ: نىكاھ، تالاق، مىراس قاتارلىق شەرىئەت ئەھكاملىرى.

بِطَاقَةُ شَخْصِيَّةٌ: كىنىشكا، كىملىك، شەخسىي گۇۋاھنامە.
قَلَم تَحْقِيْقِ الشَّخْصِيَّةِ: شەخسلەرنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش ئىدارىسى.
لَا شَخْصِيَّةَ لَهُ: ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى يوق.
قَانُونُ الْأَحْوَالِ الشَّخْصِيَّةِ: ھەق ـ تەلەپ قانۇنى.
تَذْكِرَةُ تَحْقِيْقِ الشَّخْصِيَّةِ: سالاھىيەت گۇۋاھنامىسى، كىملىك.
مَحْكَمَةُ الْأَحْوَالِ الشَّخْصِيَّةِ: مىللىي سوت، خەلق سوتى، خەلق سوت مەھكىمىسى.
تَحْقِيْقُ الشَّخْصِيَّةِ: سالاھىيىتىنى ئېنىقلىماق.
شَخْصِيَّةٌ نَبِيْلَةٌ: ئالىيجاناب شەخس، ئادەم.
شَخَطَ يَشْخَطُ شَخْطًا فِيْهِ: ۋارقىرىدى، دادلىدى.
شَخْطَةٌ: ھەيۋە قىلدى، قورقۇتتى، تەھدىت سالدى، ھەيدىدى، قوغلىدى، سۈرۈپ چىقاردى.
شَخْطَةٌ: ۋارقىراش، چۇقان سېلىش.
شَخْطُورَةٌ: قېيىق، قولۋاق.
شَخَلَ يَشْخَلُ شَخْلًا الشَّرَابَ: شارابنى سۈزۈلدۈردى.
شَخِمٌ: سېسىق (تاماق ياكى ئادەم).
شَخِيْبٌ: سۈت ساغقاندىكى جىرتىلدىغان ئاۋاز.
وَدْجٌ شَخِيْبٌ: كېسىلىپ كۆپ قان چىقىپ كەتكەن بويۇن ۋېنا تومۇرى.
شَخِيْرٌ: خورەك تارتماق؛ كىشنىمەك، ھاڭرىماق، خارت ـ خۇرت ئاۋاز.
شَخِيْصٌ: بەستلىك، قامەتلىك؛ داھىي، رەھبەر، باشلىق، رەئىس، خوجا.
شَخِيْصٌ مِنَ الْمَنْطِقِ: زەھەرلىك سۆز، قەبىھ سۆز.
شَدَا يَشْدُو شَدْوًا الرَّجُلُ: دېكلاماتسىيە قىلدى.
شَدَا بِالشِّعْرِ: شېئىر ئوقۇدى.
شَدَا الطَّائِرُ: قۇش سايرىدى.
شَدَا مِنَ الْعِلْمِ شَيْئًا: ئازراق بىلىم ئالدى.
شَدَا شَدْوَ فُلَانٍ: پالانىنى دورىدى.
شَدَحَ يَشْدَحُ شَدْحًا: سەمرىپ كەتتى.
شَدْحَةٌ: كەڭ زېمىن.
لَكَ عَنْ شَدْحَةٍ: سېنىڭ تاللىشىڭغا ئورۇن بار.
شَدَخَ يَشْدَخُ شَدْخًا الرَّأْسَ: باشنى ياردى.
شَدَخَ يَشْدَخُ شُدُوخًا: نىشاندىن ئېزىپ كەتتى.
شَدْخَةٌ مِنَ النَّبَاتِ: يۇمران گىياھ.
شَدَّ يَشُدُّ / يَشِدُّ شَدًّا الشَّيْءَ: چىڭىتتى، بېكىتتى، پۇختىلىدى.
شَدَّ الْحِمَارَ: ئېشەككە توقۇم توقۇدى.
شَدَّ أَزْرَهُ: كۈچەيتتى، يۆلىدى.
شَدَّ عَضُدَهُ: ياردەم بەردى.
﴿وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ﴾ «قرآن»: داۋۇدنىڭ سەلتەنىتىنى كۈچەيتتۇق.
شَدَّ الرِّحَالَ إِلَى بَلَدٍ: سەپەرگە ئاتلاندى.
شَدَّ الزِّمَامَ: ئۆز بېشىمچىلىق قىلدى.
شَدَّ عَزَائِمَهُ: ئىرادىسىنى چىڭىتتى.
شَدَّ وَ أَرْخَى: چىڭىتتى ۋە بوشاتتى.
شَدَّ مَا جَنَى: نېمىدېگەن قاتتىق.
«شَدَّ الْجُنُودُ الْأَسِيْرَ»: ئەسكەرلەر ئەسىرنى باغلىدى.
شَدَّ الْعُقْدَةَ: تۈگۈن تۈگدى.
«فَشُدُّوا الْوَثَاقَ»: «قرآن»: ئۇلارنى ئەسىر ئېلىڭلار.
شَدَّ اللّٰهُ عَلَى قَلْبِهِ: ئاللاھ ئۇنىڭ قەلبىنى پېچەتلىۋەتتى.
﴿وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ دىللىرىنى قاتتىق قىلغىن.
شَدَّ الْحَبْلَ: باغلىدى، چىگدى.
شَدَّ عَلَى الْقَوْمِ فِي الْحَرْبِ: ھۇجۇم قىلدى.
«شَدَّ عَلَيْهِمْ شَدَّةً صَادِقَةً»: ئۇلارغا كۈچلۈك ھۇجۇم قىلدى.
شَدَّ يَشِدُّ شِدَّةً الشَّيْءُ: كۈچەيدى، پۇختا بولدى.

شَدَّ يَشُدُّ / يَشِدُّ شَدًّا وَ شِدَّةً وَ شُدُودًا عَلَيْهِ: قىستى، سىقتى، چىڭدىدى.

شَدَّ عَلَى الْعَدُوِّ: دۈشمەنگە شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلدى.

شَدَّ عَلَى الْأَيْدِي: قول ئېلىشتى، قول سىقىشتى.

شِدَّ حَيْلَكَ: غەيرەت قىل.

شَدَّخَ يُشَدِّخُ تَشْدِيْخًا: ياردى، چاقتى، سۇندۇردى؛ نىشاندىن ئېزىپ كەتتى.

شَدَّدَ يُشَدِّدُ تَشْدِيْدًا عَلَيْهِ: چىڭىتتى، كۈچەيتتى، پۇختىلىدى.

شَدَّدَ الْحَرْفَ: ھەرپكە ـّ بەلگىسى قويدى.

شَدَّدَ عَلَى الْأَمْرِ: تەكىتلىدى.

شَدَّدَ الْأَمْرَ: ئىشنى مۇھىم بىلدى.

شَدَّدَ الْعُقُوبَةَ: قاتتىق جازالىدى.

«مَنْ شَدَّدَ شَدَّدَ اللّٰهُ عَلَيْهِ»: كىمكى قاتتىقلىق قىلىدىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭغا قاتتىقلىق قىلىدۇ.

«شَدَّدَ عَلَى ضَرُورَةِ الْإِلْتِزَامِ بِالْمَوَاعِيْدِ»: ۋەدىدە تۇرۇشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەكىتلىدى.

شَدٌّ: چىڭمەك، باغلىماق؛ تارتىماق.

شَدّ الْحَبْلِ: ئارغامچا تارتىش.

لُعْبَةُ شَدِّ الْحَبْلِ: ئارغامچا تارتىش ئويۇنى.

شَدَّةٌ: بىر قېتىم تارتىش.

«شَدَّ عَلَى الْعَدُوِّ شَدَّةً مُبَاغِتَةً»: دۈشمەنگە تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى.

شِدَّةٌ ج شِدَدٌ: كۈچ ـ قۇۋۋەت، كۈچ؛ قاتتىق؛ مۇستەھكەم، پۇختا؛ ئازاب، بالا ـ قازا، ئاپەت؛ قىيىن، مۇشكۈل.

وَقْتُ الشِّدَّةِ: قىيىنچىلىق مەزگىلى، قاتتىقچىلىق ۋاقتى.

شِدَّةٌ: كۈچلۈك بولماق.

أَخَذَ بِشِدَّةٍ: قاتتىق تۇتتى.

شِدَّةُ الْمُنَاقَشَةِ: قاتتىق مۇنازىرە.

شِدَّةُ الْقِتَالِ: قاتتىق جەڭ.

«شِدَّةُ الْعَيْشِ»: تۇرمۇشنىڭ قاتتىقچىلىقى.

شَدَفَ يَشْدِفُ شَدْفًا: كەستى، ئۈزدى، پىچتى.

شَدِفَ يَشْدَفُ شَدَفًا الْفَرَسُ: ئات چاپچىدى، ئۈيناقشىپ كەتتى.

شَدِفٌ: يۈگۈرۈك، يۈگۈرگەك.

شُدْفَةٌ ج شُدَفٌ: پارچە، بىر پارچە.

شَدَقَ يَشْدُقُ شَدْقًا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ جاۋغىيى چوڭلىدى.

شِدْقٌ ج أَشْدَاقٌ وَ شُدُوقٌ: جاۋغاي.

«ضَحِكَ مِلْءَ شِدْقَيْهِ»: قاقاقلاپ كۈلدى.

«نَزَلَ بِشِدْقِ الْوَادِي»: ئويمانلىقنىڭ بىر تەرىپىگە چۈشتى.

شَدَنَ يَشْدُنُ شُدُونًا الظَّبْيُ: ئاھۇ ئانىسىدىن ئايرىلىپ ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ياشىدى.

شَدَهَ يَشْدَهُ شَدْهًا الرَّجُلَ: كىشىنى گاڭگىرىتىپ قويدى، تېڭىرقىتىپ قويدى، ھاڭ ـ تاڭ قالدۇردى.

شُدِهَ: داڭ قېتىپ قالدى، ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ تۇرۇپ قالدى.

شَدْوٌ: ناخشا ئېيتماق، (قۇش) سايرىماق.

شَدِيْدٌ ج شِدَادٌ وَ أَشِدَّاءُ وَشُدُودٌ: كۈچلۈك، ئۆتكۈر، قاتتىق، قوپال.

شَدِيْدُ الْبَأْسِ: باتۇر.

﴿عَلَّمَهُ شَدِيْدُ الْقُوَى﴾ «قرآن»: ۋەھيىنى ئۇنىڭغا كۈچلۈك پەرىشتە تەلىم بەردى.

شَدِيْدُ الشَّكِيْمَةِ: تەرسا؛ كۈچلۈك، قاتتىق.

شَدِيْدُ الْإِهْتِمَامِ: قاتتىق كۆڭۈل بۆلۈش.

شَدِيْدُ الْوَطْأَةِ: ياۋۇز، مۇدھىش، قەبىھ، ۋەھشىي.

﴿عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ﴾ «قرآن»: دوزاخقا رەھىم قىلمايدىغان، قاتتىق قول پەرىشتىلەر مۇئەككەل قىلىنغان.

أَنَا شَدِيْدُ الشَّوْقِ إِلَيْكَ: مەن ساڭا قاتتىق ئىشتىياق باغلىدىم، مەن سېنى قاتتىق سېغىندىم.

«لَيْسَ الشَّدِيْدُ بِالصَّرَعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيْدُ يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ» «حديث»: چېلىشتا يىقىتقان نوچى ئەمەس، ئاچچىقى كەلگەندە ئۆزىنى بېسىۋالغان ھەقىقىي نوچى.

خِطَابٌ شَدِيْدُ اللَّهْجَةِ: ئىبارىلىرى قاتتىق نۇتۇق.

«لَا تَكُنْ شَدِيْدًا فِي مُعَامَلَةِ أَبْنَائِكَ»: ئوغۇللىرىڭغا قوپال مۇئامىلە قىلمىغىن.

شَدِيْدَةٌ ج شَدَائِدُ: قاتتىقچىلىق؛ بەختسىزلىك، ئاپەت.

«عِنْدَ الشَّدَائِدِ تُعْرَفُ الْإِخْوَانُ» «مثل»: ھەقىقىي دوست باشقا كۈن چۈشكەندە سىنىلىدۇ.

«نَجَّاكَ اللهُ مِنَ الشَّدَائِدِ»: ئاللاھ سېنى ئېغىرچىلىقلاردىن خالاس قىلسۇن.

شَذَا يَشْذُو شَذْوًا الْمِسْكُ: ئىپارنىڭ پۇرىقى تاراپ كەتتى.

شَذَا الواحدة شَذَاةٌ: خۇش پۇراقنىڭ ئۆتكۈرلۈكى؛ قوتۇر؛ چىۋىن؛ تۇز.

شَذًا: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

شَذَاةٌ ج شَذَوَاتٌ: قالدۇق كۈچ، كونا نەرسە.

شَذَامٌ: گېزەندە، سېرىقئېشەك قاتارلىقلارنىڭ نەشتىرى، تۇز.

شَذَبَ يَشْذِبُ شَذْبًا اللِّحَاءَ: قوۋزاقنى سويدى، ئاقلىدى.

شَذَبَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى چاتىدى.

شَذْبُ الشَّجَرِ: دەرەخنى چاتىماق.

شَذَّ يَشُذُّ يَشِذُّ شَذًّا وَ شُذُوذًا الْقَوْلُ: سۆز قائىدىگە ئۇيغۇن كەلمىدى.

شَذَّ عَنِ الطَّرِيْقِ: يولدىن ئايرىلدى، يولدىن چىقىپ كەتتى.

شَذَّ يَشُذُّ شَذًّا: قائىدىگە خىلاپلىق قىلدى.

شَذٌّ: قائىدىسىز، قائىدىنىڭ سىرتىدا، يولدىن چەتنىمەك.

شُذَّاذٌ: ياقا يۇرتلۇق.

شُذَّاذُ الْآفَاقِ: مۇساپىرلار.

شَذَّامٌ: بېلىقنىڭ بىر تۈرى.

شَذَّبَ يُشَذِّبُ تَشْذِيْبًا الْعُوْدَ: ياغاچنى شىلدى، قوۋزىقىنى سويدى، يونىدى.

شَذَّبَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى چاتىدى.

شَذَّذَ يُشَذِّذُ تَشْذِيْذًا: تەرتىپ-قائىدىگە خىلاپلىق قىلدى.

شَذَّرَ يُشَذِّرُ تَشْذِيْرًا: ئايرىدى، ئاجراتتى، بۆلدى.

شَذَّرَ الْعِقْدَ: تىزىقنى چېچىۋەتتى.

شَذَّرَ الْأَدِيْبُ كَلَامَهُ بِالشِّعْرِ: ئەدىب سۆزىنى شېئىر بىلەن بېزىدى.

شَذَّى يُشَذِّي تَشْذِيَةً بِالْخَبَرِ: خەۋەرنى تارقاتتى؛ چۇشەندۇردى.

شَذْرٌ. شَذْرَةٌ ج شُذُوْرٌ: كېپەك ئالتۇن، پارچە ئالتۇن؛ شىشە.

شَذْرٌ مِنْ تَارِيْخِ حَيَاتِهِ: ئۇنىڭ تۇرمۇشىدىن پارچىلار.

«ذَهَبُوا شَذَرَ مَذَرَ»: ئۇلار تەرەپ-تەرەپكە پىتىراپ كېتىشتى.

شَذَفَ يَشْذُفُ شَذْفًا شَيْئًا: بىرەر شەيئىگە ئېرىشتى، قولغا كەلتۈردى.

شَذْوٌ: ئىپار، ئىپارنىڭ ھىدى، ئىپارنىڭ رەڭگى.

شُذُوذٌ: قائىدىسىز، قائىدىدىن چىقىپ كەتمەك، يولدىن چەتنىمەك.

شُذُوذُ جِنْسِيٌّ: جىنسىي مۇناسىۋەتتىكى قائىدىسىزلىق.

شَذِيٌّ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

شَذِيٌّ: خۇش پۇراقلىق، خۇش ھىد.

شَرَاءٌ: تەرەپ، يۆنىلىش.

شِرَاءٌ ج أَشْرِيَةٌ: سېتىۋالماق؛ يەلتاشما، سوغان.

شِرَائِيٌّ: سېتىۋېلىش كۈچى.

«تُوْجَدُ فِي الدّوَلِ الْعَرَبِيَّةِ قُوَّةٌ شِرَائِيَّةٌ كَبِيْرَةٌ»: ئەرەب دۆلەتلىرى زور سېتىۋېلىش كۈچىگە ئىگە.

قُوَّةٌ شِرَائِيَّةٌ: سېتىۋېلىش كۈچى.

شَرَابٌ ج أَشْرِبَةٌ: ئۇسسۇلۇق، ئىچىملىك؛ هاراق.

شَرَابُ التُّفَّاحِ: ئالما شەربىتى، ئالما سۈيى.

«هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَّكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ» ‹قرآن›: ئاللاھ سىلەرگە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، ئۇنىڭدىن ئىچىسىلەر.

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا» ‹حديث›: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام سۇ ئىچكەندە قاچىنىڭ سىرتىغا ئۈچ قېتىم تىنىپ ئىچەتتى.

شَرَابُ اللَّيْمُونِ: لىمون مۇراببباسى، لىمون شەربىتى.

«إِجْتَمَعَ الْقَوْمُ عَلَى الشَّرَابِ»: هاراق زىياپىتى ئۆتكۈزدى.

شَرَاةٌ: هايۋاننىڭ ناچىرى ياكى ياخشىسى.

إِبِلٌ شَرَاةٌ: نەسىللىك تۆگە.

اَلشّرَاةُ: خاۋارىج مەزھىپىنىڭ بىر پىرقىسى.

شَرَارَةٌ الواحدة شَرَرَةٌ وَ شَرَارَةٌ: ئۇچقۇن، ئوت ئۇچقۇنى.

شَرَارَةٌ تُحْرِقُ الْحَارَّةَ: ئۇچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ.

شِرَازٌ ج شَرَارِيْزُ: ئۇيۇپ قالغان سۈت.

شَرَاسٌ: يېلىم؛ رېزىنكە.

شَرَاسَةٌ: قوپاللىق، تۇك، قوپال، يامان ئادەت؛ ياۋۇزلۇق، ۋەھشىيلىك.

«فِيْهِ شَكَاسَةٌ وَشَرَاسَةٌ»: تولىمۇ ئەسكى، تولىمۇ بەتقىلىق.

شَرَاشِرُ: زىرەك، زېھنى ئۆچۈق، زەكىي؛ بەدەن.

أَلْقَى عَلَيْهِ شَرَاشِرَهُ: ئۇنىڭغا كۆڭلى چۈشتى.

شِرَاعُ الْمَرْكَبِ ج أَشْرِعَةٌ وَ شُرُعٌ: يەلكەن.

شِرَاعِيٌّ: يەلكەنلىك.

سَفِيْنَةٌ شِرَاعِيَّةٌ: مَرْكَبٌ شِرَاعِيَّةٌ: يەلكەنلىك كېمە.

طَائِرَةٌ شِرَاعِيَّةٌ: پىلانېر.

شَرَافَةٌ: ئېسىل بولماق، ئالىيجاناب بولماق.

شِرَاقٌ: قارىغاي تۇتۇرۇقى (قارىغاينىڭ مەشئەل قىلىپ ياقىدىغان شېخى).

شِرَاكٌ ج شُرُكٌ وَ أُشْرُكٌ: بوغقۇچ، يىپ، تانا.

«أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ صَلَّى الظّهْرَ حِيْنَ صَارَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشّرَاكِ» ‹حديث›: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام پېشىننى سايە ئاياغ بوغقۇچىنىڭ كۆلەڭگىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقىدا بولغاندا ئوقۇغانىدى.

شَرَاهَةٌ: ئاچ كۆزلۈك بىلەن يېمەك، ئاچ كۆزلۈك قىلماق.

اَلشَّرَاهَةُ: جىنسىي تەلەپ، جىنسىي ھەۋەس، شەھۋانىي نەپس.

شَرِبَ يَشْرَبُ شُرْبًا شِرْبًا وَ مَشْرَبًا الْمَاءَ: سۇ ئىچتى.

﴿إِنَّ اللهَ مُبْتَلِيْكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ سىلەرنى بىر دەريا بىلەن سىنايدۇ. كىمكى ئۇنىڭدىن ئىچىدىكەن، ئۇ ماڭا تەۋە ئەمەس.

شَرِبَ نَخْبَ فُلَانٍ: : پالانىنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن قەدەھ كۆتۈردى.

أَكَلَ عَلَيْهِ الدَّهْرُ وَ شَرِبَ: هالاك بولدى، يوقالدى؛ ياشىدى، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆردى.

شَرِبَ الدّخَانَ: تاماكا چەكتى، چىلىم چەكتى.

«شَرِبَ الْكَأْسَ حَتَّى الثّمَالَةَ»: قۇلاق مىدىرلىغىچە ئىچتى، مەست بولۇپ كەتتى.

شَرِبَ مَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ: چۈشەندى.

شَرِبَ نَخْبَ فُلَانٍ: پالانى ئۈچۈن قەدەھ كۆتۈردى.

شُرْبٌ: ئىچمەك، يۇتماق، شورىماق؛ ئىچىملىك

سۇ.

«مَاءٌ صَالِحٌ لِلشُّرْبِ»: ئىچىشكە بولىدىغان سۇ.

شِرْبٌ ج أَشْرَابٌ: ئىچىش نۆۋىتى، ئىچىش ھەسسىلىكى.

﴿هَذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ﴾ «قرآن»: بۇ چىشى تۆگە (سۈيۈكلاردىن بىر كۈن) ئىچىدۇ. سىلەرمۇ مۇئەييەن بىر كۈن ئىچىسىلەر.

شَرْبَاتٌ: مېۋە شەربىتى.

شَرْبَةٌ ج شَرْبٌ: بىر يۇتۇم، بىر ئۇتلام.

شَرْبَكَةٌ: قالايمىقان، پاراكەندە.

شَرْبِينٌ: شەمشاد، قارىغاي.

شَرِثَ يَشْرَثُ شَرَثًا النَّعْلُ: ئاياغ كىيىم يىرتىلىپ كەتتى.

شَرِثَتْ يَدُهُ: ئۇنىڭ قولى سوغۇقتىن يېرىلىپ كەتتى.

شَرَثٌ: يېرىلماق، يىرتىلماق.

شَرْثٌ: يىرتىق، سۇنۇق.

شَرْثَةٌ: يىرتىق كەش.

شَرَجَ يَشْرُجُ شَرْجًا الشَّيْءَ: چوڭ-چوڭ تىكتى، كۆك سالدى، كۆكلىدى.

شَرَجَ الشَّرَابَ بِالْمَاءِ: شارابقا سۇ ئارىلاشتۇردى.

شَرْجٌ ج أَشْرُجٌ: يىرقە، خىل.

هُمَا شَرْجٌ وَاحِدٌ: ئۇ ئىككىسى ئوخشاش.

شَرَجٌ ج أَشْرَاجٌ: پورتمال؛ مەقئەت.

«فَتْحَةُ الشَّرَجِ»: مەقئەتنىڭ ئېغىزى.

شَرْجَبٌ: نەسىللىك ئات، ئارغىماق، پۇتى ئۇزۇن ئات.

شَرْجَعَ يُشَرْجِعُ شَرْجَعَةً الْخَشَبَةَ الْمُرَبَّعَةَ: تۆت قىرلىق ياغاچنىڭ ئەتراپىنى رەندىلىدى.

شَرْجَعٌ: ئۇزۇن، تاۋۇت.

حُقْنَةٌ شَرَجِيَّةٌ: كولباسا؛ كلىزما قىلىش.

شَرَحَ يَشْرَحُ شَرْحًا: شەرھلىدى، ئىزاھات بەردى، چۈشەنچە بەردى.

شَرَحَ الشَّيْءَ: تەسۋىرلىدى، بايان قىلدى، كېڭەيتتى.

﴿فَمَنْ يُرِدِ اللهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ كىمنى ھىدايەت قىلماقچى بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى ئىسلام ئۈچۈن ئاچىدۇ.

شَرَحَ خَاطِرَهُ: خۇشال قىلدى، شادلاندۇردى، كۆڭلىنى ئاچتى.

شَرَحَ الْكَلَامَ: ئىزاھلىدى، تەپسىر قىلدى.

«شَرَحَ الْمُعَلِّمُ الدَّرْسَ شَرْحًا وَاضِحًا: ئوقۇتقۇچى دەرسنى ناھايىتى ئوچۇق چۈشەندۈرۈپ بەردى.

شَرَحَ اللَّحْمَ: گۆشنى توغرىدى، كەستى.

شَرْحٌ ج شُرُوحٌ: ئىزاھات، شەرھ، چۈشەنچە، تەسۋىرلىمەك، بايان قىلماق.

شَرْحٌ: ئوچۇق، ئېنىق.

شَرْحَةٌ ج شَرَحَاتٌ: نېپىز، يۇپقا؛ تىلىم.

شَرْحَةُ بِطِّيخٍ: بىر تىلىم قوغۇن.

شَرْحِيٌّ: ئىزاھلىق.

شَرَخَ يَشْرُخُ شُرُوخًا الصَّبِيُّ: بالا بالاغەتكە يەتتى، يىگىت بولدى.

شَرَخَ يَشْرَخُ شَرْخًا وَشُرُوخًا الشَّيْءَ: چاقتى، بۇزۇپ تاشلىدى.

شَرَخَ الزُّجَاجَ: ئەينەكنى سۇندۇردى.

شَرَخَ قَلْبَهُ: قەلبىنى جاراھەتلەندۈردى.

شَرْخٌ: (بالا) چوڭ بولماق، يىگىت بولماق.

شَرْخُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ دەسلەپكى مەزگىلى، يىگىتلىك باھارى.

شَرْخُوبٌ ج شَرَاخِيبُ: ئومۇرتقا سۆڭىكى.

شَرَدَ يَشْرُدُ شَرْدًا وَ شُرُودًا وَ شِرَادًا وَ شِرَادًا: قاچتى،

قىچىپ كەتتى؛ ئاداشتى، ئازدى؛ ئاجرالدى، ئايرىلدى.

شَرَدَ الْفِكْرُ: دىققىتى چېچىلىپ كەتتى.

شَرَدَ الْبَعِيْرُ: تۆگە قاچتى.

شَرَدَ الْمُسَافِرُ الطَّرِيْقَ: مۇساپىر يولدىن چەتنەپ كەتتى.

شِرْدَاخٌ: سېمىز.

شَرْدَقَ يُشَرْدِقُ شَرْدَقَةً: تۇنجۇقتى، بوغۇلدى.

شَرْذِمَةٌ ج شَرَاذِمُ وَ شَرَاذِيْمُ: بىر ئوچۇم؛ ئازغىنە، بىر توپ، ئازغىنە جامائە.

ثِيَابٌ شَرَاذِمُ: كونا كىيىم، يىرتىق كىيىم.

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيْلُونَ﴾ ‹قرآن›: بۇ كىشىلەر ھەقىقەتەن بىر ئوچۇم ئادەملەردۇر.

جَاءَ شِرْذِمَةٌ مِنَ النَّاسِ: بىر بۆلۈك ئادەملەر كەلدى.

شَرَّ يُشِرّ شَرًّا وَ شَرَرًا وَ شَرَرَةً: يامانلاشتى، ئەسكىلەشتى.

شَرَّ يَشَرّ شَرِيْرًا: تامدى، تامچىلىدى؛ تېمىتتى.

شَرَّ يُشِرّ شَرًّا الشَّيْءَ فِي الشَّمْسِ: ئاپتاپقا قاقلاپ قۇرۇتتى.

شَرَّ اللَّحْمَ: گۆشنى قاق سالدى.

شَرَّ فُلَانًا: پالانىنى كەمستتى.

شَرٌّ ج شُرُورٌ وَ شُرُرٌ: يامانلىق، ياۋۇزلۇق، بۇزۇقلۇق، ئەسكىلىك؛ گۇناھ، ناچار.

﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭغا (يوقسۇزلۇق، ياكى كېسەللىك، ياكى قورقۇنچلۇقتەك) بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتكەن چاغدا، زارلانغۇچىدۇر.

مَطْبُوعٌ عَلَى الشَّرِّ: يامانلىق ۋۇجۇدىغا سىڭىپ كەتكەن.

«بَعْضُ الشَّرِّ أَهْوَنُ مِنْ بَعْضٍ» ‹مثل›: يامانلىقتا يامانلىق بار.

شَرٌّ ج أَشْرَارٌ وَ شِرَارٌ وَ أَشِرَّاءُ م شَرَّةٌ وَ شُرَّى: ئەڭ يامان، ئەڭ قەبىھ، ئەڭ رەزىل، ئەڭ ياۋۇز.

شَرَرٌ: ئوت ئۇچقۇنى.

﴿إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ﴾ ‹قرآن›: ئۇ يالقۇن قەسىردەك (چوڭ) ئۇچقۇنلارنى چىقىرىدۇ.

«مُعْظَمُ النَّارِ مِنْ مُسْتَصْغِرِ الشَّرَرِ» ‹مثل›: ئۇچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ.

«عَيْنَانِ تَقْدِحَانِ بِالشَّرَرِ»: كۆزىدىن يامانلىق چىقىپ تۇرىدۇ.

شَرَّابٌ: ھاراقكەش، پىيەنچىۋەك.

شُرَّابٌ ج شُرَّابَاتٌ: پايپاق.

شُرَّابَةٌ شَرَّابَةٌ ج شَرَارِيْبُ: پۆپۈك، چۇچا.

شَرَّارٌ: ئۇچقۇن پەيدا قىلغۇچى.

شُرَّازٌ: ئالىقاناتلار، لۈكچەكلەر.

شُرَّاعَةٌ ج شُرَّاعَاتٌ: ئىشىك-پەنجىرىلەردىكى كۆزنەك.

شَرَّافَةٌ: بالكون، ئايۋان، پېشايۋان.

شَرَّانِيٌّ: ئاچچىقى يامان، چۇس، تېرىككەك.

شَرَّبَ يُشَرِّبُ تَشْرِيْبًا الْمَاءَ: سۇ ئىچكۈزدى، سۇغاردى.

شَرَّبَهُ: چۈشەندۈردى، تەسرلەندۈردى.

«شَرَّبَ فِيْ قَلْبِهِ حُبَّ الْوَطَنِ»: ئۇنىڭ قەلبىگە ۋەتەنپەرۋەرلىك ئىدىيىسىنى چوڭقۇر سىڭدۈردى.

شَرَّبَ الْخَشَبَ: ياغاچنى رەندىلىدى.

شِرَّةٌ: ئاچچىقنىڭ يامانلىقى.

شَرَّجَ يُشَرِّجُ تَشْرِيْجًا: سىرىتكۈزدى، سىرىتتى، تۆنەتتۈردى.

شَرَّحَ يُشَرِّحُ تَشْرِيْحًا: ياردى، پارچىلىدى، ئاناتومىيە قىلدى.

شَرَّحَ الْجُثَّةَ لِمَعْرِفَةِ سَبَبِ الْمَوْتِ: جەسەتنىڭ ئۆلۈش سەۋەبىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ياردى.

شَرَّدَ يُشَرِّدُ تَشْرِيْدًا: قاچۇرۇۋەتتى، قوغلىۋەتتى؛

تارقىتىۋەتتى، پارچىلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى.
﴿فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ «قرآن»: ئارقىدىكىلەرنىڭ قېچىشى ۋە ئىبرەت ئېلىشى ئۈچۈن ئۇلارنى قاتتىق جازالىغىن.
شَرَّدَ يُشَرِّدُ تَشْرِدَةً الْجَمْعَ: تارقىتىۋەتتى.
شَرَّشَ يُشَرِّشُ تَشْرِيْشًا: يىلتىز تارتتى.
شَرَّعَ يُشَرِّعُ تَشْرِيْعًا الرُّمْحَ عَلَيْهِ: چەنلىدى، نىشانلىدى، قارىغا ئالدى.
شَرَّعَ الطَّرِيْقَ: يول كۆرسەتتى.
شَرَّعَ الْبَيْتَ: ئۆي سالدى.
شَرَّعَ النَّجَّارُ السَّفِيْنَةَ: ياغاچچى كېمىگە يەلكەن بېكىتتى.
شَرَّعَ الْفَقِيْهُ الْقَانُونَ: فىقھشۇناس قانۇننى يولغا قويدى.
شَرَّفَ يُشَرِّفُ تَشْرِيْفًا ـهُ: ئۇنىڭ ئورنىنى كۆتۈردى، ئۇستۇردى؛ ھۆرمەتلىدى، قەدىرلىدى.
«عَمَلُكَ هَذَا يُشَرِّفُ الْأُسْرَةَ كُلَّهَا»: سېنىڭ بۇ ئىشىڭ پۈتۈن ئائىلىگە شەرەپ كەلتۈردى.
شَرَّقَ يُشَرِّقُ تَشْرِيْقًا: شەرق تەرەپكە ماڭدى.
شَرَّقَ وَغَرَّبَ: ھەر تەرەپكە ماڭدى.
شَرَّقَ اللَّحْمَ: گۆشنى قاقلىدى، قۇرۇتتى.
شَرَّقَتِ الْأَرْضُ: زېمىن قاغجىراپ كەتتى.
شَرَّكَ يُشَرِّكُ تَشْرِيْكًا النَّعْلَ: ئاياغقا بوغقۇچ ئۆتكۈزدى.
شَرَّكَ بَيْنَ الْقَوْمِ: قوۋمنى شېرىكلەشتۈردى.
شَرَّى يُشَرِّى تَشْرِيَةً الْبَضَائِعَ: مالنى باھا قويدى، باھا قويۇپ ساتتى.
شِرِّيْبٌ ج شِرِّيْبُونَ: ھاراقكەش، پىيەنچۈك.
شِرِّيْرٌ ج شِرِّيْرُونَ: بۇزۇق، قارا نىيەت؛ جىنايەتچى، قاتىل؛ زىيانكەش.
اَلشِّرِّيْرُ: ئىبلىس، ئالۋاستى.
شَرَزَ يَشْرُزُ شَرْزًا الشَّيْءَ: كەستى، كېسىپ تاشلىدى، ئۈزۈۋەتتى.
شَرْزٌ: كۈچ، قاتتىق.
عَذَابٌ شَرْزٌ: قاتتىق جازالاش.
شَرْزَمَ يُشَرْزِمُ شَرْزَمَةً: يىرتتى؛ يىرتىلدى.
شَرِسَ يَشْرَسُ شَرَاسَةً وَ شَرَسًا وَ شَرِيْسًا: يولىدىن چىقىپ كەتتى، بۇزۇلۇپ كەتتى.
شَرَسٌ: قوپاللىق، ياۋۇزلۇق، ۋەھشىيلىك.
شَرِسٌ: ياۋۇز، مىجەزى ئەسكى، ۋەھشىي؛ رەھىمسىز.
شُرْسُوفٌ ج شَرَاسِيْفُ: كۆمۈرچەك، قوۋۇرغا سۆڭىكى، چۇشاق تۆگە؛ كۈچ ـ قۇۋۋەت؛ بالا ـ قازا، مۇسىبەت.
شِرْشٌ ج شُرُوشٌ: يۇمران يىلتىز.
شِرْشُ النَّجِيْلِ: پايىزا ئوت، ئىتقۇلاق.
شَرْشَرَ يُشَرْشِرُ شَرْشَرَةً: چىش سالدى.
شَرْشَرَ السِّكِّيْنَ: پىچاقنى بىلىدى، چاقلىدى.
شَرْشَرَتِ الْمَاشِيَةُ النَّبَاتَ: چاھارپاي ئوت يېدى.
شَرْشَرَ الْمَاءَ: سۇ تامچىلىدى.
شَرْشَرَ الْمِنْشَارَ: ھەرىنىڭ چىشىنى ئىتكەكلىدى.
شَرْشَرَ الْوَرَقَةَ: قەغەز چۆرىسىنى ھەرىنىڭ چىشىدەك قىلدى.
شِرْشِرٌ: ئىتقۇلاق، پايىزا ئوت.
شَرْشَرَةٌ: چىش سالماق؛(سۇ) تامچىلىماق.
شُرْشُفٌ ج شَرَاشِفُ: ئەدىيال، كىرلىك.
شَرَصَ يَشْرُصُ شَرْصًا: تارتتى.
شَرَصَهُ بِكَلَامِهِ: ئۇنى تىللىدى.
شَرَصٌ: جاپالىق، قاتتىقلىق، قوپاللىق.
شَرَطَ يَشْرُطُ شَرْطًا فِي الْبَيْعِ: شەرتلەشتى، ۋەدىلەشتى، كېلىشتى، بەلگىلىدى.
شَرَطَ الْجِلْدَ: تېرىنى تىلدى.
«شَرَطَ الْحَجَّامُ بِمِشْرَطِهِ»: قان ئالغۇچى ئۆزىنىڭ ئەسۋابى بىلەن قان ئالدى.

شَرْطٌ: شەرتلەشمەك، توختاملاشماق، پۈتۈشمەك.

شَرْطٌ ج شُرُوطٌ: شەرت؛ ماددا.

شَرْطٌ لَابُدَّ مِنْهُ: زۆرۈر شەرت.

مِنْ دُونِ شَرْطٍ: شەرتسىز.

شُرُوطُ الإِتِّفَاقِ: كېلىشىم ماددىلىرى.

شُرُوطُ الْمُعَاهَدَةِ: كېلىشىم شەرتلىرى.

شُرُوطُ الْقَبُولِ: قوبۇل قىلىش شەرتلىرى.

شَرَطٌ ج أَشْرَاطٌ: نەرسىنىڭ ئالدىنقى ئۇچى، ئالامەت، بەلگە.

أَشْرَاطُ السَّاعَةِ: قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى.

شُرْطَةٌ: ساقچى.

رَجُلُ الشُّرْطَةِ يَبْحَثُ عَنِ اللِّصِّ: ساقچى ئوغرىنى ئىزدىمەكتە.

شُرْطَةُ الآدَبِ: ئاممىۋى ئىشلار ساقچىسى.

شُرْطَةُ الإِطْفَاءِ: ئوت ئۆچۈرۈش ساقچىسى.

شُرْطَةُ النَّجْدَةِ: ھەرىكەتچان ساقچى.

صَاحِبُ الشُّرْطَةِ: ساقچى باشلىقى.

شَرْطُوطَةٌ ج شَرَاطِيطُ: دەسمال، يۇغۇچ؛ كونا كىيىم.

شَرْطِيٌّ: شەرتلىك.

شُرْطِيٌّ: ساقچى.

شُرْطِيُّ السَّيْرِ، شُرْطِيُّ الْمُرُورِ: قاتناش ساقچىسى.

شُرْطِيُّ الْحِرَاسَةِ: قوغدىغۇچى، پوست، دەرۋازىۋەن.

شَرْطِيَّةٌ: پۈتۈم، كېلىشىم، توختام، شەرتنامە.

شَرَعَ يَشْرَعُ شَرْعًا: قانۇن چىقاردى، قانۇن تۈزدى.

﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەرگە دىندىن نوھقا تەۋسىيە قىلغان نەرسىنى بايان قىلدى.

شَرَعَ يَشْرَعُ شَرْعًا وَ شُرُوعًا الأَمْرَ: ئىشنى باشلىدى، تۇتۇش قىلدى.

شَرَعَ فِي الأَمْرِ: ئىشقا تۇتۇش قىلدى.

شَرَعَ الْحَبْلَ: ئارغامچىنى چىگىتتى.

شَرَعَ مَشْرُوعًا: پىلان تۈزدى.

شَرَعَ الرُّمْحَ عَلَيْهِ: چەنلىدى، نىشانلىدى، قارىغا ئالدى.

«شَرَعَ الْمُحَاضِرُ يُلْقِي مُحَاضَرَتَهُ»: لېكسىيە سۆزلىگۈچى لېكسىيىنى باشلىدى.

شَرْعٌ: باشلىماق، كىرىشمەك؛ قانۇن، ئەمر-پەرمان، شەرىئەت.

خَاضِعُ الشَّرْعِ: قانۇنغا بويسۇنغۇچى، قانۇنغا رىئايە قىلغۇچى.

شَرْعًا: قانۇنىي، قانۇنلۇق، قانۇنىي جەھەتتىن.

أَوْجَبَ الشَّرْعُ كَذَا: شەرىئەت بۇنى بېكىتتى.

اَلنَّاسُ فِي هَذَا شَرْعٌ وَاحِدٌ: كىشىلەر بۇنىڭدا باباراۋەر.

شَرْعَةٌ: تاسما، كەمەر؛ قانۇن.

شَرْعَةُ حُقُوقِ الإِنْسَانِ: ئىنسان ھوقۇقلىرى خىتابنامىسى.

شِرْعَةٌ: يول، مەزھەپ؛ ئادەت؛ شەرىئەت.

﴿لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجًا﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ ھەر بىرىڭلارغا بىر خىل شەرىئەت ۋە ئوچۇق يول تەيىن قىلدۇق.

شَرْعِيٌّ: قانۇنلۇق، قانۇنىي؛ شەرىئەتكە ئائىت؛ مۇۋاپىق؛ سوت مەھكىمىسىنىڭ.

وَارِثٌ شَرْعِيٌّ: قانۇنلۇق مىراسخور.

اَلْمَالِكُ الشَّرْعِيُّ: قانۇنىي ئىگىسى.

اِبْنٌ غَيْرُ شَرْعِيٍّ: نىكاھسىز تۇغۇلغان بالا.

طِبٌّ شَرْعِيٌّ: قانۇن دوختۇرلۇقى.

زَوَاجٌ شَرْعِيٌّ: قانۇنلۇق نىكاھ.

طَبِيبٌ شَرْعِيٌّ: قانۇنلۇق دوختۇر.

اَلْقَاضِي الشَّرْعِيُّ: ئىسلام دىنىنىڭ سوتچىسى، قازى.

اَلْقَضَاءُ الشَّرْعِيُّ: ئىسلام دىنىنىڭ قانۇنى بويىچە

سوت قىلىش، شەرىئەت بويىچە سوت قىلىش.

شَرْعِيًّا: قانۇنىي، قانۇنلۇق.

اَلْأَحْكَامُ الشَّرْعِيَّةُ: ئىسلام قانۇنلىرى، شەرىئەت ئەھكاملىرى.

اَلْمَحْكَمَةُ الشَّرْعِيَّةُ: مەھكىمە شەرئىي، قازىخانا، ئىسلام دىنى سوت مەھكىمىسى.

شَرُفَ يَشْرُفُ شَرَافَةً وَ شَرَفًا الشَّخْصُ: ئالىيجاناب بولدى، ئېسىل بولدى.

شَرِفَ يَشْرَفُ شَرَفًا: ئۆرلىدى، ئېگىزلىدى، كۆتۈرۈلدى.

شَرَفٌ: ئېسىل بولماق، ئالىيجاناب بولماق.

شَرَفٌ ج أَشْرَافٌ: ئىپتىخار، شان-شەرەپ؛ شۆھرەت؛ ئالىيجاناب، ئېسىل، ھۆرمەت، ئابروي.

خُفَرَةُ شَرَفٍ: ھۆرمەت قاراۋۇلى، بايراقدارلار ئەترىتى.

رَئِيسُ شَرَفٍ: پەخرىي رەئىس.

عَلَى شَرَفِهِ: ئۇنىڭ شەرىپىگە، ئۇنى كۆتۈۋېلىش ئۈچۈن.

كَلِمَةُ شَرَفٍ . عَهْدُ شَرَفٍ: قەسەم، قەسەمنامە.

قَسَمًا بِشَرَفِي: بۇزۇلماس، چوقۇم؛ قەسەمكى.

أَعْطَاهُ كَلِمَةَ شَرَفٍ: ئۇنىڭغا قەسەم سۆزى قىلدى.

إِحْتَرَمَ شَرَفَ الْمِهْنَةِ: مىھنەتنىڭ قەدرىگە يەتتى.

«عَلا شَرَفًا مِنَ الْأَرْضِ»: ئېگىز جايغا چىقتى.

«جَلَسْنَا عَلَى شَرَفٍ فِي الطَّرِيقِ»: يولنىڭ ئېگىز جايىدا ئولتۇردۇق.

«أَقَامَ حَفْلاً عَلَى شَرَفِ فُلَانٍ»: پالانىنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن يىغىن ئۇيۇشتۇردى.

حَرَسُ الشَّرَفِ: ھۆرمەت قاراۋۇلى.

شَرَفَةٌ ج شَرَفَاتٌ الْقَصْرِ: شەھەرنىڭ قوۋۇقى، سېپىلنىڭ قوۋۇقى.

شُرْفَةٌ ج شُرَفٌ وَ شُرُفَاتٌ: پېشايۋان، بالكون.

شَرَفِيٌّ: شان-شەرەپلىك، ھۆرمەتلىك؛ ھەقسىز، بەدەلسىز.

شَرَقَ يَشْرُقُ شَرْقًا وَ شُرُوقًا — تِ الشَّمْسُ: كۈن چىقتى.

شَرَقَ يَشْرُقُ شَرْقًا الشَّاةَ: قويغا ئەن سالدى.

شَرِقَ يَشْرَقُ شَرَقًا بِرِيقِهِ: (ئۆپكىگە سۇ كېتىپ قېلىپ) قېقىلىپ كەتتى، (ئاچچىق پۇراقتىن) يۆتىلىپ كەتتى.

شَرِقَ بِالْبُكَاءِ: ئۆكسۈپ يىغلىدى.

شَرِقَ فُلَانٌ بِالْمَاءِ: پالانىنىڭ گېلىغا سۇ تۇرۇپ قالدى.

شَرِقَ الْمَوْضِعُ: قىستاڭچىلىق بولۇپ كەتتى.

شَرِقَ يَشْرَقُ شُرْقَةً وَجْهُهُ: خىجالەتتىن يۈزى قىزىرىپ كەتتى.

شَرِقَتِ الْأَرْضُ: زېمىن قاغجىراپ كەتتى.

شَرْقٌ ج أَشْرَاقٌ: شەرق، شەرق تەرەپ.

اَلشَّرْقُ: شەرق دۆلىتى.

الشَّرْقُ الْأَدْنَى: يېقىن شەرق.

الشَّرْقُ الْأَقْصَى: يىراق شەرق.

الشَّرْقُ الْأَوْسَطُ: ئوتتۇرا شەرق.

شَرْقًا: شەرققە، شەرق تەرەپكە.

شَرْقَةٌ ج شَرَقَاتٌ: قاپسىلىپ قالماق، كەپلىشىپ قالماق.

«أَخَذَتْهُ شَرْقَةٌ كَادَ يَمُوتُ مِنْهَا»: (گېلىغا) نەرسە تۇرۇپ قېلىپ جېنى چىقىپ كەتكىلى تاس قالدى.

شَرْقَرَقٌ: تۆمۈر تۇمشۇق.

شَرْقِيٌّ: شەرقنىڭ، شەرقلىق؛ شەرق شامىلى.

«هُوَ يَسْكُنُ شَرْقِيَّ الْبَلَدِ»: ئۇ شەھەرنىڭ شەرق تەرىپىدە تۇرىدۇ.

﴿وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا﴾ «قرآن»: ئۇلارغا قۇرئاندا مەريەم

(قىسمىسى)نى بايان قىلغىن، ئەينى زاماندا ئۇ ئائىلىسىدىن ئايرىلىپ شەرق تەرەپتىكى بىر جايغا باردى.

الْكُتْلَةُ الشَّرْقِيَّةُ: شەرق لاگېرى.

لاشَرْقِيَّةَ وَلا غَرْبِيَّةَ: بىتەرەپ، بىتەرەپلىك.

﴿يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لاشَرْقِيَّةٍ وَلاغَرْبِيَّةٍ﴾ ‹قرآن›: چىراغ مۇبارەك زەيتۇن دەرىخىنىڭ (يېغى) بىلەن يورۇتۇلغان. ئۇ (يەنى، زەيتۇن دەرىخى) شەرق تەرەپتىمۇ ئەمەس، غەرب تەرەپتىمۇ ئەمەس.

دِرَاسَاتٌ شَرْقِيَّةٌ: شەرقشۇناسلىق.

شَرِكَ يَشْرَكُ شَرِكًا وَ شِرْكَةً: شېرىك بولدى، شېرىكلەشتى، جورا بولدى، ئورتاقلاشتى.

شَرَكٌ ج شُرُكٌ وَ أَشْرَاكٌ: تور، سېتكا؛ قىسماق، قاپقان.

أَوْقَعَ فِي شَرَكٍ: تورغا چۈشۈردى.

وَاقِعٌ فِي شَرَكِ أَعْمَالِهِ: ئۆزى كولىغان ئورىغا ئۆزى چۈشتى، ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپتى.

«نَصَبَ لَهُ شَرَكاً»: ئۇنىڭغا قاپقان قۇردى.

شِرْكٌ ج أَشْرَاكٌ: مۇشرىكلىك، بۇتپەرەسلىك، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرمەك؛ قاتناشماق.

﴿يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ ‹قرآن›: ئى ئوغۇلچىقىم، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرمىگىن، شېرىك كەلتۈرۈش ھەقىقەتەن زور گۇناھدۇر.

شُرْكٌ: كەمچىلىك، نۇقسان، ئەيىب، ئىللەت، يېتەرسىزلىك.

شِرْكَةٌ ج شِرْكَاتٌ. شَرِكَةٌ ج شَرِكَاتٌ: شىركەت؛ تەشكىلات، بىرلەشمە، جەمئىيەت.

شِرْكَةُ الْأَنْبَاءِ: ئاخبارات ئاگېنتلىقى.

شِرْكَةُ طَيْرَانِ الْخَلِيجِ: ئەرەب قولتۇقى ئاۋىئاتسىيە شىركىتى.

شِرْكَةٌ مَحْدُودَةٌ: چەكلىك ھەسسىدارلىق شىركىتى.

شِرْكَةُ التَّأْمِينِ: سۇغۇرتا شىركىتى.

شِرْكَةٌ تِجَارِيَّةٌ: سودا شىركىتى.

شِرْكَةُ التِّرَامِ: تراموۋاي شىركىتى.

شِرْكَةُ الصِّينِ الأَهْلِيَّةِ لإِسْتِيْرَادِ الأَجْهِزَةِ: جۇڭگو يەرلىك سايمان ئىمپورت شىركىتى.

شِرْكَةُ النَّقْلِ التِّجَارِيَّةِ الْخَارِجِيَّةِ: تاشقى سودا ترانسپورت شىركىتى.

شِرْكَةٌ سِهَامِيَّةٌ: ھەسسىدارلىق شىركىتى.

شِرْكَةُ النُّورِ: توك ئىشلىرى شىركىتى.

شِرْكَةٌ مُحَاصَّةٌ: بىرلەشمە سەرمايە.

شِرْكَةٌ مُغَفَّلَةٌ: ئىمزاسىز ھەسسىدارلىق شىركىتى.

بِالشِّرْكَةِ: بىرلىكتە، ئورتاق.

شَرْكَلَ يُشَرْكِلُ شَرْكَلَةً: ئارىلاشتۇردى.

شِرْكِيَّاتٌ: بۇتقا چوقۇنۇش.

شَرَمَ يَشْرِمُ شَرْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياردى، پارچىلىدى.

شَرَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ: ئۇنىڭغا مېلىدىن بۆلۈپ بەردى.

شَرِمَ يَشْرَمُ شَرَمًا: (بىرەر يېرى) يېرىلىپ كەتتى.

شَرْمٌ ج شُرُومٌ: دېڭىز دولقۇنى، دېڭىز قولتۇقى، تام قاتارلىقلاردىكى يېرىق.

شَرْمَطٌ: يىرتماق، تىتماق، پارچىلىماق.

شَرْمُوطٌ: سولامچى، شوۋنچى، گۆي.

شَرْمُوطَةٌ ج شَرَامِيطُ: دەسمال، يۇغۇچ.

شَرِنَ يَشْرَنُ شَرَنًا الصَّخْرُ: تاش يېرىلدى.

شِرْنَاقٌ: ھارام شاخ.

شَرْنَفَ يُشَرْنِفُ شَرْنَفَةً الزَّرْعَ: زىرائەتنىڭ ئۇچىنى ئۈزدى، ھارام شېخىنى ئالدى.

شَرْنَقَ يُشَرْنِقُ شَرْنَقَةً الشَّيْءَ: ئۈزدى، كەستى.

شَرْنَقَتِ الدُّودَةُ: پىلە قۇرتى قاتارلىقلار ئۆزىنى يۆگىۋالدى.

شَرْنَقَةٌ ج شَرَانِيقُ: غوزەك (پىلىنىڭ).

شَرْنَقَةُ الدَّمَلِ: ئۆسمە.

شَرَانِقُ الْحَيَّةِ: يىلاننىڭ قاسرىقى.

شَرِهَ يَشْرَهُ شَرَهًا وَ شَرَاهَةً إِلَى الطَّعَامِ: تاماققا ئاچ كۆزلۈك قىلدى، قىزىقسىندى.

شَرَهٌ: ئاچ كۆزلۈك بىلەن يېمەك، ئاچ كۆزلۈك قىلماق.

شَرِهٌ. شَرْهَانٌ شَرِهَةٌ وَ شَرْهَى: ئاچ كۆز، تويماس، قارنى يامان.

شِرْوٌ / شَرْوٌ: ھەسەل، بال.

شِرْوَالٌ: شىم، ئىشتان، تامبال.

شُرُوبٌ: ھاراقكەش، پىيەنچۈك.

شَرْوَةٌ: سودا، سودا-سېتىق؛ پايدىلىق سودا.

شَرُوخٌ: يىگىت بولماق، چوڭ بولماق.

شُرُودٌ: قاچماق؛ ئېزىپ قالماق؛ سەرگەردان بولماق؛ ئازماق، ئاداشماق.

شُرُودِ الْفِكْرِ: دىققىتى بۆلۈنۈپ كەتمەك.

فِي شُرُودٍ: پەرۋاسىزلىق، بىغەملىك.

شُرُوطٌ: پۈتۈم، كېلىشىم، توختام، شەرتنامە، مۆھۈرخەت.

شُرُوعٌ: باشلاش، تۇتۇش قىلماق؛ باشلىماق، ئىپتىدا قىلماق.

شُرُوعٌ في ...: ئۇرۇنۇش، مەقسەت، ئىرادە.

شَرْوَى: ئوخشاش، بىر خىل، بىردەك.

لا يَمْلِكُ شَرْوَى نَقِيْرٍ: قىلچە نەرسىگە ئىگە ئەمەس.

شَرَى يَشْرِي شِرَاءً وَ شُرَى الشَّيْءَ: نەرسە سېتىۋالدى.

شَرَى السِّلْعَةَ: سېتىۋەتتى.

﴿وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار يۈسۈفنى ساناقلىق بىرقانچە تەڭگىگە ئەرزان باھادا سېتىۋەتتى.

شَرِيَ يَشْرَى شَرًى الْبَرْقُ: چاقماق چاقتى.

شَرَى فِي الأَمْرِ: چىڭ تۇردى.

شَرَى الرَّجُلُ فِيْ غَضَبِهِ: غەزىپى تاشتى، ئاچچىقىدا چىچاڭشىدى.

شَرَى الْفَرَسُ فِيْ سَيْرِهِ: ئات چاپتى.

شَرَى الشَّرّ بَيْنَ الْقَوْمِ: كىشىلەر ئوتتۇرىسىدا يامان ئىشلار يامرىدى.

شَرَى جِلْدُهُ: ئەسۋە چىقتى.

شَرًى / شِرًى ج أَشْرَاءٌ: سېتىۋالماق؛ يەلتاشما، سوغان؛ يولۋاس كۆپ جاي.

هُمْ أَسَدُ الشَّرَى: ئۇلار قەھرىمان، ئۇلار باتۇر.

شَرْيَانٌ ج شَرَايِيْنُ: قىزىل قان تومۇرى، ئارتېرىيە.

تَصَلّبُ الشَّرْيَانِ: قان تومۇرلىرى قېتىششش كېسەللىكى.

شَرْيَانُ حَيَاةِ الصَّنَاعَةِ: سانائەتنىڭ جان تومۇرى.

تَشَرّفُ عَلَى الشَّرَايِيْنِ الْحَيَوِيَّةِ لِإقْتِصَادِ الْبَلَدِ: پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئىقتىسادىي جان تومۇرىنى ئىگىلەپ تۇرىدىغان.

شَرْيَانِيٌّ: ئارتېرىيىلىك.

شَرِيْبٌ: ئۈلپەت.

فُلَانٌ شَرِيْبُكَ: پالانى سىنىڭ ئۈلپىتىڭ.

شَرِيْجٌ: كۈنجۈت مېيى.

شَرِيْجٌ ج شَرَائِجُ: ئوخششى.

قَوْسٌ شَرِيْجٌ: يېرىلىپ كەتكەن يا، سۇنۇق يا.

شَرِيْجَةٌ ج شَرَائِجُ: خورما چىۋىقتىن توقۇلغان سېۋەت، قومۇشتىن توقۇلغان قەپەس.

شَرِيْحٌ. شَرِيْحَةٌ ج شَرَائِحُ: نېپىز، يۇپقا، تىلىم.

شَرِيْحَةٌ: شال، پەن، تاختاي.

شَرِيْحَةُ الشَّبَّاكِ الْخَشَبِيَّةِ: پەنجىرە.

شَرِيْحَةٌ مِنَ الْبِطِّيْخِ: بىر تىلىم قوغۇن.

شَرِيْحَةٌ مِنَ الْمُجْتَمَعِ: جەمئىيەتتىن بىر كۆرۈنۈش.

شَرِيْدٌ ج شَرِيْدُونَ: ئازغۇن، يولدىن ئاداشقۇچى، سەرگەردان.

شَرِيْدَةٌ ج شَرَائِدُ: ئايال سەرگەردان؛ قالدۇق نەرسە.

شَرِيْرٌ ج أَشْرَارٌ وَ أَشِرَّاءُ م شَرِيْرَةٌ: بۇزۇق، ئەسكى، ئەبلەخ.

شَرِيْرٌ ج أَشِرَّةٌ: دېڭىز بويى، دېڭىز قىرغىقى.

شَرِيْسٌ: ئەخلاقى ناچار، مىجەزى ئوسال، رەھىمسىز، ۋەھشىي، ياۋۇز.

شَرِيْطٌ ج أَشْرِطَةٌ: يىپ؛ سىم؛ لېنتا، دەي؛ بوغقۇچ.

قَصّ الشَّرِيْطِ: لېنتا كەسمەك.

شَرِيْطُ آلَةٍ كَاتِبَةٍ: خەت بېسىش ماشىنىسى.

شَرِيْطُ تَمْيِيْزِ رُتْبَةِ الْجُنْدِيِّ: يەڭ بەلگىسى.

شَرِيْطُ السَّيْنَمَاءِ: كىنو لېنتىسى.

شَرِيْطُ سِكَّةِ الْحَدِيْدِ: تۆمۈريول لىنىيىسى.

شَرِيْطُ قُبَّعَةٍ: قالپاق يىپى.

شَرِيْطٌ لَزَّاقٌ: پلاستىر.

شَرِيْطُ الْمِصْبَاحِ: پىلىك.

شَرِيْطٌ مَغْنَطِيْسِيٌّ: ماگنىت لېنتا.

شَرِيْطٌ نَاطِقٌ: ئاۋازلىق كىنو فىلىمى.

شَرِيْطُ النَّارِ: پىلتە، ئوت ئالدۇرۇش پىلتىسى.

شَرِيْطُ الْحِذَاءِ: ئاياغ بوغقۇچ.

شَرِيْطَةٌ ج شَرَائِطُ: ئامىل؛ شەرت؛ ماددا؛ باغ؛ بوغقۇچ؛ لېنتا؛ تەلەپ.

«إِذْهَبْ إِلَى الْمَسْرَحِ شَرِيْطَةَ أَنْ تَنْتَهِي مِنْ مُذَاكَرَتِكَ مُبَكِّرًا»: دەرسىڭنى بالدۇر مۇزاكىرە قىلىپ تۈگىتىش شەرتى ئاستىدا تىياتىرغا بارساڭ بولىدۇ.

شَرِيْعٌ: باتۇر، قەھرىمان.

شَرِيْعَةٌ ج شَرَائِعُ: قانۇن.

شَرِيْعَةُ الْبِلَادِ: دۆلەت قانۇنى.

شَرِيْعَةُ الضَّمِيْرِ: ۋىجدان، ئىدراك، ئىنساپ.

الشَّرِيْعَةُ الْغَرَّاءُ: كەڭ شەرىئەت (ئىسلام شەرىئىتى).

الشَّرِيْعَةُ الْمُوسَوِيَّةُ: تەۋرات قانۇنى، يەھۇدىي قانۇنى.

صَاحِبُ الشَّرِيْعَةِ: قانۇنشۇناس، قانۇن چىقارغۇچى، قانۇن تۈزگۈچى.

عِلْمُ الشَّرِيْعَةِ: قانۇنشۇناسلىق، شەرىئەت ئىلمى.

نَهْرُ الشَّرِيْعَةِ: ئىئوردان دەرياسى.

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيْعَةٍ مِّنَ الأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا﴾ ‹قرآن›: ئاندىن سېنى بىز (ئى مۇھەممەد!) دىنىي ئىشلاردا (روشەن) بىر يولدا قىلدۇق. شۇ يولغا ئەگەشكىن.

«الشَّرَائِعُ السَّمَاوِيَّةُ»: ساماۋىي دىنلار، ئاللاھدىن كەلگەن دىنلار.

شَرِيْعَةُ الْغَابِ: ئورمان قانۇنى (كۈچلۈكلەرنىڭ ئاجىزلارنى يۇتۇۋېتىش ئادىتى).

شَرِيْفٌ ج شُرَفَاءُ وَ أَشْرَافٌ م شَرِيْفَةٌ ج شَرِيْفَاتٌ وَ شَرَائِفُ: ئەڭ مۇنەۋۋەر، نادىر، ئېسىل، قەدىرلىك، ئالىيجاناب، يۈكسەك؛ ئاقسۆڭەك؛ شەرەپلىك؛ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادلىرى.

شَرِيْفُ مَكَّةَ: مەككە شەھىرىنىڭ باشلىقى.

الْكِتَابُ الشَّرِيْفُ: ھەدىس شەرىف.

«نَقِيْبُ الْأَشْرَافِ»: غوجىلار باشلىقى.

حِرْفَةٌ شَرِيْفَةٌ: ئالىي كەسىپ.

مِنْ أُسْرَةٍ شَرِيْفَةٍ: ئېسىل ئائىلىدىن.

يَتَمَتَّعُ بِأَخْلَاقٍ شَرِيْفَةٍ: ئېسىل ئەخلاقلىق.

شَرِيْكٌ ج شُرَكَاءُ وَ أَشْرَاكٌ م شَرِيْكَةٌ ج شَرَائِكُ: شېرىك، خىزمەتداش؛ ھەمراھ؛ ھەمكارلاشقۇچى؛ تىل بىرىكتۈرگۈچى.

شَرِيْكٌ فِي الْجَرِيْمَةِ: ئورتاق جىنايەتچى.

شَرِيْكَةُ حَيَاتِهِ: ئۇنىڭ ئايالى، قەدىناسى.

﴿وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيْكٌ فِي الْمُلْكِ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ بالىسى يوقتۇر، پادىشاھلىقتا شېرىكىمۇ يوقتۇر.

شَرِيَّةٌ: ئۇسۇل، چارە، تەدبىر؛ تەبىئەت،

تەبىئىي.

شَـزَا يَـشْزُو شَـزْوًا الـشَّيْءَ: نەرسـە ئۆرلـىـدى، ئېگىزلىدى.

شَزَبَ وَ شَزُبَ يَشْزُبُ شَزْبًا وَ شُزُوبًا الْحَيَوَانُ: ھايۋان ئورۇقلاپ كەتتى.

شَزَبَ الْمَكَانُ: جاي ئوڭغۇل — دوڭغۇل بولۇپ كەتتى.

شُزْبَةٌ: پۇرسەت.

شَـزَرَ يَـشْزِرُ شَـزْرًا الرَّجُلَ: كىشىلەرگە كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قارىدى، ئالايدى، ھومايدى.

شَزْرٌ: ئالايماق، ئالىيىپ قارىماق، كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قارىماق؛ قاتتىق؛ قىيىن، تەس.

نَظَرَ إِلَيْهِ شَزْرًا: ئۇنىڭغا ئالىيىپ قارىدى.

شَزْرَاءُ ج شُزْرٌ: قىزىل، قىزىللىق.

عَيْنٌ شَزْرَاءُ: غەزەپتىن قىزىرىپ كەتكەن كۆز.

شَزَّبَ يُشَزِّبُ تَشْزِيبًا الْحَيَوَانَ: ھايۋاننى ئورۇقدىتىۋەتتى؛ كۆندۈردى.

شَزَنَ يَشْزَنُ شَزَنًا الرَّجُلُ: كىشى روھلۇق بولدى، تېتىك بولدى، قىزغىن بولدى؛ جاپا چەكتى، جانلاندى؛ چارچىدى.

شَزُنَ يَشْزُنُ شُزُونَةً — تِ الْأَرْضُ: يەر قاتتىق بولدى.

شَزْنٌ: ئوينايدىغان ئوشۇق.

شَـزَنٌ ج شُـزْنٌ وَ شُـزُونٌ: غودىدوڭ يەر؛ تەرەپ، يان.

شَـسِبَ وَ شَـسُبَ يَشْسُبُ شَسْبًا وَ شُسُوبًا: قۇرۇپ قالدى، قورۇلۇپ قالدى.

شَسَّ يَشِسُّ شَسًّا الشَّيْءُ: نەرسە قۇرۇپ كەتتى، قېتىپ كەتتى.

شَسٌّ ج شَسَّاسٌ: قاقاس يەر.

شَسِيّ الْأُتُمبِيلِ: ئاپتوموبىل كوزۇپى.

شَسَعَ يَشْسَعُ شَسْعًا وَ شُسُوعًا الْمَنْزِلُ: جاي يىراق بولدى، يىراقلاشتى.

شَسَعَ بِهِ: ئۇنى يىراقلىتىۋەتتى.

شِسْعٌ ج أَشْسَاعٌ وَ شُسُوعٌ: سەندەلنىڭ (ئاياغ) بوغقۇچى؛ جاينىڭ ئەتراپى؛ ئازغىنە مال؛ كۆپ مال.

نَزَلَ بِشِسْعٍ مِنَ الْوَادِي: ئويمانلىقنىڭ بىر تەرىپىگە چۈشتى.

شَـسَفَ يَشْـسُفُ شُـسُوفًا وَ شِـسَافًا الْجَمَلُ: تۆگە ئورۇقلاپ ئاجىزلاپ كەتتى.

شَسَفَ الْبُسْرُ: غورا قۇرۇپ يېرىلىپ كەتتى.

الشَّسْفُ: قۇرۇپ كەتكەن توغاچ.

شَسَفٌ: ئاجرىتىپ قۇرۇتۇلغان خورما.

شُسُوعٌ: يىراق، ئۇزاق، يىراقلىق.

شَسِيعٌ ج شِسَاعٌ: يىراق، ئۇزاق.

شِشْمٌ: كۆزگە تېمىتىدىغان دورا.

شَشْمَةٌ: ھاجەتخانا، خالا.

شِشْنَةٌ: نەمۇنە، ئۈلگە، نۇسخا، ئەۋرىشكە، مودېل.

شَصَا يَشْصُو شُصُوًّا بَصَرُهُ: كۆزى چەكچىيىپ قالدى.

شَصَا السَّحَابُ: بۇلۇت ئۆرلىدى.

شَصَا بِرِجْلِهِ: پۇتىنى كۆتۈردى.

شَـصَبَ يَشْـصُبُ شُـصُوبًا وَ شَـصِبَ يَشْـصَبُ شَـصَبًا الْعَيْشُ: تۇرمۇش جاپالىق بولدى.

شَصِبَ الْأَمْرُ: ئىش قىيىن بولدى.

شَصِبَ الْمَكَانُ: جاي قۇرغاق بولدى.

شَصَبَ يَشْصُبُ شَصْبًا الشَّاةَ: قوينى سويدى.

شَصْبٌ ج أَشْصَابٌ: قۇرغاقچىلىق؛ نەسىبە.

شَصْبٌ . شَصَبٌ: قۇرۇق، قۇرغاق.

شَصَرَ يَشْصُرُ شَصْرًا الثَّوْبَ: كىيىمنى شىرىدى، قارا سالدى، كۆك سالدى.

شَصَرَ فُلَانًا بِالرُّمْحِ: نەيزە سانجىدى.

شَصَرَةُ الثَّوْرِ: ئۆكۈز ئۇسسۇۋەتتى.

شَصَرٌ ج أَشْصَارٌ: كىچىك بۆكەن، كېيىك بالىسى.

شَصَّ يَشِصّ شَصًّا وَ شُصُوصًا وَ شَيْصَاصًا الرَّجُلُ: كىشى كەتتى، يىراقلاپ كەتتى.

لَا أَدْرِي أَيْنَ شَصَّ: بىلمىدىم، ئۇ نەگە كەتتى.

شَصَّتِ النَّاقَةُ: تۆگىنىڭ سۈتى ئازلاپ كەتتى.

شَصَّتِ الْمَعِيشَةُ: تۇرمۇش قاتتىق بولدى، قىيىنلاشتى.

شَصَّتِ السَّنَةُ: يىل قورغاقچىلىق بولدى.

شَصَّ يَشِصّ شَصًّا فُلَانٌ: چىشىنى چىڭ چىشلىدى.

شَصَّ يَشُصّ شَصًّا فُلَانًا فِي الْأَمْرِ: پالانىنى ئىشتىن توستى، چەتلەشتۈردى.

شَصٌّ / شِصٌّ ج شُصُوصٌ: قارماق، ئىلمەك؛ ئۇچىغا چىققان ئۇغرى.

شَصُوٌ: مىسۋاك؛ قاتتىق.

شَصِيبٌ: نېسىۋە، ھەسسىلىك.

شَطَأَ يَشطَأُ شَطْأً وَشُطُوءً: ئۆستەڭ بويلاپ ماڭدى.

شَطْءٌ ج شُطُوءٌ: قىرغاق، ساھىل؛ زىرائەت يوپۇرمىقى.

شَطْءُ النَّهْرِ: ئېرىق بويى، ياقىسى.

شَطْءُ الْبَحْرِ: دېڭىز ساھىلى، دېڭىز قىرغىقى.

﴿وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ئىنجىلدىكى سۈپىتى بولسا (ئۇلار) شاخ چىقارغان... بىر زىرائەتكە ئوخشايدۇ.

شَطَأٌ ج أَشْطَاءٌ: شاخ، شاخلىماق.

شَطَارَةٌ: مەككارلىق، ھىيلىگەرلىك، پەسكەشلىك، ھاياسىزلىق، قۇۋلۇق، كاززاپلىق؛ چاققانلىق، ئەپچىللىك.

شُطْأَةٌ: زۇكام.

شَطَبَ يَشْطُبُ شَطْبًا الشَّيْءَ: كەستى، بۆلدى، ئايرىدى، ياردى.

شَطَبَ الْقَاضِي الدَّعْوَى: قازى دەۋانى ئەمەلدىن قالدۇردى.

شَطَبَ عَنْهُ: ئۇنىڭدىن چەتنىدى.

شَطَبَ الْكَاتِبُ الْكَلِمَةَ: سۆزنى ئۆچۈرىۋەتتى.

شَطَبَ اللَّحْمَ: گۆشنى ياپىلاقلىدى.

شَطْبٌ: پىچماق، تىلماق، پارچىلىماق، ئاجراتماق.

شَطْبٌ ج شُطُوبٌ: نازۇك، غۇنچە بوي.

شَطَحَ يَشْطَحُ شَطْحًا فِي السَّيْرِ: ئادىشىپ كەتتى، يىراقلاپ كەتتى.

شَطَحَ فِي الْقَوْلِ: سۆزدىن چەتنەپ كەتتى.

شَطَحَ بِالْقَلَمِ: يازدى، خاتىرىلىدى.

شَطْحَةٌ ج شَطَحَاتٌ: سەيلە، ئايلىنىش؛ نورمالسىزلىق؛ خىيال سۈرۈش.

«شَطَحَ بِهِ خِيَالُهُ»: خىيالى قاناتلاندى.

شَطَحَاتُ الصُّوفِيَّةِ: ئەھلى تەسەۋۋۇفنىڭ خىياللىرى، ئاساسسىز سۆزلىرى.

شَطَرَ يَشْطُرُ شَطْرًا وَ شُطُورًا وَ شَطَارَةً عَنْهُمْ: ئۇلاردىن ئايرىلدى، بۆلۈندى.

شَطَرَ الرَّجُلُ عَلَى قَوْمِهِ: قوۋمىنى جاق تويغۇزدى.

شَطُرَ يَشْطُرُ شَطَارَةً: مەككارلىق قىلدى، قۇۋلۇق قىلدى.

شَطَّرَ: ئوتتۇرىدىن بۆلمەك، پارچىلىماق؛ تەقسىم قىلماق.

شَطْرٌ ج شُطُورٌ وَ أَشْطُرٌ: يېرىم، بىر قىسىم، بىر بۆلۈك؛ تەرەپ؛ مىسرا.

وَلَّيْنَا وُجُوهَنَا شَطْرَ الْجَنُوبِ: بىز جەنۇب تەرەپكە قاراپ يولغا چىقتۇق.

«أَعْطِنِي شَطْرَ مَالِكَ»: ماڭا مېلىڭنىڭ يېرىمىنى بەرگىن.

حَلَبَ الدَّهْرُ أَشْطُرَهُ: پەلەكنىڭ ئاچچىق-چۈچۈكىنى تېتىدى.

«أَعْطِنِي شَطْرًا مِنْ هَذِهِ الْكَعْكَةِ»: مۇنۇ تورتنىڭ يېرىمىنى ماڭا بەرگىن.

قَصَدَ شَطْرَهُ: ئۇنىڭ تەرىپىگە يۈزلەندى.

﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ «قۇرئان»: (نامازدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرەم تەرەپكە قىلغىن.

شَطْرَنْجٌ ج شِطْرَنْجَاتٌ: شاھمات.

أَحْجَارُ الشَّطْرَنْجِ: شاھمات ئورۇقى.

لَوْحَةُ الشَّطْرَنْجِ: شاھمات تاختىسى.

أَنَّهُ مُولِعٌ أَكْثَرَ مِنِّي بِلَعْبِ الشَّطْرَنْجِ: ئۇ شاھمات ئويناشقا مەندىنمۇ ئامراق.

شَطْرَنْجِيٌّ: شاھماتچى.

شَطَسَ يَشْطَسُ شَطْسًا فِي الْأَرْضِ: ساياھەت قىلدى، سەيلە قىلدى.

شَطْسٌ: زېرەكلىك، چېچەنلىك.

شَطْسٌ ج شِطَاسٌ: جۈرئەتلىك، باتۇر.

شَطْسٌ . شُطْسَةٌ: ئىناقسىزلىق، بويۇنتاۋلىق، سەركەشلىك.

شَطَّ يَشِطُّ شَطًّا وَ شُطُوطًا الْمَكَانُ: جاي يىراقلاشتى، يىراقلاپ كەتتى، يىراق بولدى.

شَطَّهُ: ئۇنى يىراقلىتىۋەتتى.

شَطَّ فِي السِّعْرِ: باھادا بەك ئېشىپ كەتتى.

شَطَّتِ الدَّارُ: يىراق بولدى، يىراقتا قالدى.

شَطَّ يَشِطُّ شَطَطًا: ھەقىقەتكە قارشى تۇردى، ھەقىقەتتىن يىراقلاشتى.

شَطٌّ: ساختا كۆرۈنۈش.

شَطٌّ ج شُطُوطٌ: قىرغاق، ساھىل.

شَطُّ النَّهْرِ: دەريانىڭ قېشى.

«وَصَلَ إِلَى شَطِّ الْأَمَانِ»: دەريا قىرغىقىغا يېتىپ باردى.

شَطَطٌ: ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتمەك، چەكتىن ئاشۇرۇۋەتمەك؛ زۇلۇم؛ يىراقلاپ كېتىش.

﴿لَنْ نَدْعُوَا مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ «قۇرئان»: بىز ئۇنى قويۇپ ھەرگىزمۇ باشقا ئىلاھقا ئىبادەت قىلمايمىز، ئەگەر بىز (ئاللاھنىڭ شېرىكى بار) دەيدىغان بولساق، بۇ چاغدا ھەقىقەتتىن تولىمۇ يىراقلاشقان بولىمىز.

شَطَّأَ يُشَطِّأُ تَشْطِيئًا الزَّرْعُ: زىرائەت يوپۇرماق چىقاردى.

شَطَّأَ النَّهْرُ: ئۆستەڭ تېشىپ كەتتى.

شَطَّاطَةٌ ج شَطَّاطَاتٌ: سەرەڭگىنىڭ ئۇچى، سەرەڭگىنىڭ ئۇچىدىكى گۈڭگۈرت.

شَطَّبَ يُشَطِّبُ تَشْطِيبًا الشَّيْءَ: پارچىلىدى، ياردى؛ ئاخىرلاشتۇردى.

شَطَّبَ الْجِلْدَ: تېرىنى تىلدى، جىجىۋەتتى.

شَطَّبَ الْعَامِلُ الْعَمَلَ: ئىشچى ئىشنى تۈگەتتى.

شَطَّةٌ: قىزىلمۇچ.

شَطَّةُ الْقَلَمِ: ئىمزا.

شَطَّرَ يُشَطِّرُ تَشْطِيرًا: بۆلدى، پارچىلىدى، تەقسىم قىلدى.

شَطَّفَ يُشَطِّفُ تَشْطِيفًا الشَّيْءَ: يۇدى، تازىلىدى.

شَطَّفَ الْحَطَبَ: ئوتۇننى ياردى، پارچىلىدى.

شَطَّى يُشَطِّي تَشْطِيَةً الشَّاةَ: قوينى سويدى.

شَطِعَ يَشْطَعُ شَطَعًا الرَّجُلُ: ۋايسىدى (كېسەل قاتارلىقلاردىن).

شَطَفَ يَشْطُفُ شَطْفًا الثَّوْبَ: كىيىمنى يۇدى.

شَطَفَ الْعُودَ: ياغاچنى ئوشۇتتى، ياردى، پارچىلىدى.

شَطَفَ يَشْطِفُ شُطُوفًا عَنِ الشَّيْءِ: يىراقلاپ كەتتى؛ ئېزىپ كەتتى.

شَطْفٌ: چاقماق تېشى.

شُطْفَةٌ ج شُطَفٌ: ياغاچ قىرىندىسى.

شَطَنَ يَشْطُنُ شَطْنًا: باغلىدى، تاڭدى؛ ئورىدى، يۆگىدى.

شَطَنَ يَشْطُنُ شُطُونًا ـ تِ الدَّارُ: قورۇ يىراقلاپ كەتتى.

شَطَنَ فِي الْأَرْضِ: يەرگە سانجىدى.

شَطَنٌ ج أَشْطَانٌ: ئۇزۇن ئارغامچا، ئارقان.

شَطُونٌ: يىراق، ئۇزاق؛ چوڭقۇر.

بِئْرٌ شَطُونُ الْقَعْرِ: چوڭقۇر قۇدۇق.

نِيَّةٌ شَطُونٌ: چوڭ ھىممەت.

سَفَرٌ شَطُونٌ: يىراق سەپەر، ئۇزۇن سەپەر.

رُمْحٌ شَطُونٌ: ئۇزۇن ئەگرى نەيزە.

حَرْبٌ شَطُونٌ: شىددەتلىك جەڭ.

شَطِيْرَةٌ ج شَطَائِرُ: قىيمىلىق بولكا.

شَطِيْفٌ: يۇماق.

حَوْضٌ شَطِيْفٌ: يۈز يۇيىدىغان داس.

شِظَافٌ: يىراقلىق، ئارىلىق، مۇساپە.

شَظَّ يَشُظُّ شَظًّا الْأَمْرُ: ئىش قىيىنلاشتى.

شَظَّهُ: قوغلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى.

شَظٌّ ج أَشْظَاظٌ: كەچقۇرۇن.

شَظَّظَ يُشَظِّظُ تَشْظِيْظًا الْقَوْمَ: قوۋمنى
پارچىلىۋەتتى.

شَظَّى يُشَظِّي تَشْظِيَةً الشَّيْءَ: پارچىلىدى، ياردى.

شَظَفَ يَشْظُفُ شَظْفًا: ئاختا قىلدى، پىچىۋەتتى.

شَظَفَهُ: توستى، توختاتتى.

شَظِفَ يَشْظَفُ شَظَفًا الْعِيْشُ: تۇرمۇش جاپالىق
بولدى.

شَظِفَتِ الْيَدُ: قول يىرىكلىشىپ كەتتى؛ قېتىپ
كەتتى.

شَظَفٌ: (تۇرمۇش) جاپالىق بولماق، قىيىن
بولماق.

«فِيْ خُلْقِهِ شَظَفٌ»: مىجەزى قوپال.

عَيْشٌ شَظِفٌ: جاپالىق تۇرمۇش.

شِظْفٌ ج شِظِفَةٌ: قۇرۇق بولكا.

شَظِيَ يَشْظَى شَظًى: يېرىلدى، چېچىلدى،
پارچىلاندى.

شَظِيَ الْقَوْمُ: قوۋم تارقالدى.

شَظِيَّةٌ ج شَظَايَا وَ شَظِيٌّ: پارچە، ئۇۋاق، قىرىندا؛
يان پاقالچاق سۆڭىكى.

شَظِيَّةٌ مِنْ خَشَبٍ: ياغاچ قىرىندىسى.

شَعَا يَشْعُو شَعْوًا الشَّعْرُ: چاچ چۇۋۇلۇپ كەتتى.

شِعَارٌ ج أَشْعِرَةٌ وَشُعُرٌ: ئالامەت، بەلگە، سىمۋول؛
شوئار؛ لوزۇنكا؛ ھېكمەتلىك سۆز.

شِعَارُ الْحَرْبِ: پارول.

شِعَارُ الْجَبْهَةِ الْمُتَّحِدَةِ: بىرلىكسەپ شوئارى.

شِعَارٌ تِجَارِيٌّ: ماركا.

شِعَارُ الْعَصْرِ: دەۋرنىڭ شوئارى.

شُعَاعٌ: چېچىلاڭغۇ، تارقاق، پارچە-پارچە، نۇر
سىزىقى.

تَطَايَرَتِ الشَّظَايَا شُعَاعًا: پارچە-پارچە بولۇپ
ئۇچۇپ كەتتى.

طَارَ قَلْبُهُ شُعَاعًا: كۆڭلى پاراكەندە بولدى.

طَارَتْ نَفْسُهُ شُعَاعًا: ئالاقزادە بولۇپ كەتتى،
ھودۇقۇپ كەتتى.

شُعَاعٌ ج أَشِعَّةٌ: نۇر، كۈن نۇرى، ئاپتاپ.

شُعَاعٌ مُنْعَكِسٌ: رېفلېكس سىزىقى.

شُعَاعُ الدّولَابِ: گۈگۈسۈن، شادا (ۋېلىسىپىت
چاقىنىڭ شادىسى).

«شُعَاعٌ مِنْ أَمَلٍ»: ئازغىنە ئۈمىد.

شِعَاعَةٌ: سۈرەت، فوتوگرافىيە؛ سۈرەت تارتماق.

شُعَاعِيٌّ: نۇرلۇق، نۇرانە.

شُعَاعِيَّةٌ: تۇرغۇن يۇلتۇزلارنىڭ يورۇقى، نۇرى.

شُعَافٌ: ساراڭ، ئەقىلسىز.

شَعَبَ يَشْعَبُ شَعْبًا الشَّيْءَ: بۆلدى، ئايرىدى،
پارچىلىدى.

شَعَبَ الشَّيْءُ: نەرسە كۆرۈندى، ئايان بولدى.

«شَعَبَ الْأَمِيْرُ رَسُولًا إِلَى مَوْضَعٍ كَذَا»: ئەمىر ئەلچىنى
مەلۇم جايغا ئەۋەتتى.

شَعَبَ لَهُ شَعْبَةً مِنْ مَالِهِ: ئۇنىڭغا مېلىدىن بىر
بۆلۈكىنى بەردى.

شَعَبَ عَنْهُ: ئۇنىڭدىن چەتنىدى.

شَعِبَ يَشْعَبُ شَعَبًا الظَّبْيُ: جەرەننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىلىقى كەڭ بولدى.

شَعْبٌ ج شُعُوبٌ: مىللەت؛ ئىرىق؛ قەبىلە؛ خەلق، پۇقرا.

عَامَّةُ الشَّعْبِ: خەلق ئاممىسى.

﴿وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا﴾ ‹قرآن›: ئۆزئارا تونۇشۇشۇڭلار ئۈچۈن سىلەرنى نۇرغۇن مىللەت ۋە ئۇرۇق قىلدۇق.

اَلشَّعْبُ الْعَرَبِيّ: ئەرەب مىللىتى، ئەرەب خەلقى.

مَجْلِسُ الشَّعْبِ: كومىتېت، ھەيئەت، پارلامېنت.

«تَزْدَادُ الْإِتِّصَالَاتُ بَيْنَ الشَّعْبِ الصِّيْنِي وَ شُعُوبِ الْعَالَمِ مَعَ مُرُورِ الْأَيَّامِ»: جۇڭگو خەلقى بىلەن دۇنيا خەلقى ئارىسىدىكى ئالاقە كۈنسايىن كۈچەيمەكتە.

شِعْبٌ ج شِعَابٌ: تاغ يولى، چىغىر يول، جىلغا.

شِعْبُ الْبَحْرِ: يوشۇرۇن خادا تاش.

«أَهْلُ مَكَّةَ أَدْرَى بِشِعَابِهَا» ‹مثل›: مەككىنىڭ يوللىرىنى مەككىلىك ئوبدان بىلىدۇ، ھەربىر ئادەمنىڭ ئەھۋالى ئۆزىگە ئايان.

شَعَبٌ ج شُعَبٌ وَ شِعَابٌ: تارماق، بۆلۈم، باشقارما، قىسىم، ياچېيكا؛ سىر.

شَعْبَانُ ج شَعْبَنَاتٌ وَ شَعَايِيْنُ: شەئبان (ھىجرىيىنىڭ سەككىزىنچى ئېيى).

شُعْبَةٌ ج شُعَبٌ وَ شِعَابٌ: تارماق، شۆبە؛ شاخ.

شُعَبُ الرِّئَةِ: نەپەس يولى شاخچىلىرى.

«إِنْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِيْ ثَلَاثَ شُعَبٍ» ‹قرآن›: (ئۇلارغا دوزاخ مۇئەككەللىرى:) «سىلەرگە (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) ئىنكار قىلغان (دوزاخ) ئازابىغا بېرىڭلار، ئۈچ شاخلىق سايىگە بېرىڭلار»، (دەيدۇ).

«قَطَعَ شُعْبَةً مِنَ الشَّجَرَةِ»: دەرەخنىڭ بىر شېخىنى كەستى.

«شُعْبَةُ آدَابٍ — شُعْبَةُ عُلُومٍ»: ئەدەبىيات كەسپى.

«اَلْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيْمَانِ» ‹حديث›: ھايا ئىماننىڭ بىر شاخچىسى.

شُعْبَةُ قَرْنِ الْإِيَّلِ: بۇغا مۈڭگۈزى.

إِلْتِهَابِ الشّعَبِ الرِّئَوِيَّةِ: كانايچە ياللۇغى.

شَعْبَذَ يُشَعْبِذُ شَعْبَذَةً الرَّجُلُ: ساختىپەزلىك قىلدى.

شَعْبِيٌّ: مىللىي؛ خەلققە مەنسۇپ، خەلقنىڭ.

لِبَاسٌ شَعْبِيٌّ: مىللىيچە كىيىم، مىللىي كىيىم.

«أَدَبٌ شَعْبِيٌّ»: خەلق ئەدەبىياتى.

شُعَبِيٌّ: نەپەس يولى ...، نەپەس يولىدا بولىدىغان، نەپەس يولى خاراكتېرلىك.

شَعْبِيَّةٌ: ئاممىباب، ئاممىبابلىق، خەلقچىللىق.

أَغَانِيٌّ شَعْبِيَّةٌ: مىللىي مۇزىكا، خەلق ناخشىلىرى.

حِكَايَاتٌ شَعْبِيَّةٌ: خەلق چۆچەكلىرى.

«يَتَمَتَّعُ بِشَعْبِيَّةٍ كَبِيْرَةٍ»: كەڭ ئاممىۋىلىققا ئىگە.

أَقْمِشَةٌ شَعْبِيَّةٌ: ئەرزان رەختلەر.

نَزْلَةٌ شَعْبِيَّةٌ: نەپەس يولى ياللۇغى.

شَعِثَ يَشْعَثُ شَعِثًا وَ شُعُوثَةً الشَّعْرُ: چاچ پاخپىيىپ كەتتى، چۇۋۇلۇپ كەتتى.

شَعِثَ الْجِسْمُ: بەدەن كىر بولۇپ كەتتى.

شَعِثَ الْأَمْرُ: ئىش چېچىلىپ كەتتى.

شَعِثٌ م شَعِثَةٌ: پاخپايغان چاچ، چۇۋۇق چاچ.

شَعَثٌ: چېچىلاڭغۇ، قالايمىقان.

«لَمَّ اللهُ تَعَالَى شَعَثَكُمْ»: ئاللاھ سىلەرنى جەم قىلسۇن!

شَعْثَاءُ ج شُعْثٌ: پاخپايغان چاچ، پاقمۇاش.

شَعَرَ يَشْعُرُ شُعُورًا: سەزدى، ھېس قىلدى، بىلدى، ئۇقتى، چۈشەندى.

﴿وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ ‹قرآن›: ھەقىقەتتە ئۇلار تۇيماستىن ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ.

«فَلَمَّا جِئْتُهَا فَرَحًا كَأَنِّي شَعَرْتُ النَّفْسَ فِي الْبَلَدِ الْحَرَامِ»: مەن بۇ يەرگە كېلىپ شۇنداق خۇرسەن بولدۇمكى، خۇددى ئۆزۈمنى ھەرەمدە تۇرغاندەك ھېس قىلىپ قالدىم.

شَعَرَ يَشْعُرُ شِعْرًا: شېئىر ئېيتتى، شېئىر دېكلاماتسىيە قىلدى.

شَعُرَ يَشْعُرُ شِعْرًا: شېئىرغا قابىلىيەت ھاسىل قىلدى.

شَعِرَ يَشْعَرُ شَعَرًا: چاچلىق بولدى.

شَعْرٌ وَ شَعَرٌ ج شُعُورٌ وَأَشْعَارٌ الواحدة شَعْرَةٌ ج شَعَرَاتٌ: تۈك، چاچ، موي.

شَعْرٌ مُسْتَعَارٌ: يالغان چاچ، ياسىما چاچ.

شَعْرُ حِصَانٍ: ئاتنىڭ يالى.

شَعْرَةُ الْعَيْنِ: تەتۈر كىرپىك.

قِيْدَ شَعْرَةٍ: قىلچە.

لَمْ يَتَزَحْزَحْ مِنْ مَوْقِفِهِ قِيْدَ شَعْرَةٍ: مەيدانىدىن قىلچە تەۋرەنمىدى.

اَلْمَالُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ شَقَّ الشَّعْرَة: مال ئارىمىزدا تەڭ بۆلۈنسۇن.

شِعْرٌ ج أَشْعَارٌ: شېئىر.

﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَّ قُرْآنٌ مُّبِيْنٌ﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبەرگە) بىز شېئىر تەلىم بەرمىدۇق. ئۇنىڭغا شېئىر مۇناسىپمۇ ئەمەس، ئۇ پەقەت ۋەز-نەسىھەتتۇر ۋە روشەن قۇرئاندۇر.

شِعْرٌ مَلْحَمِيٌّ: شېئىرىي قىسسە.

شِعْرٌ غِنَائِيٌّ: لىرىك شېئىر.

شِعْرٌ قَصَصِيٌّ: داستان، باللادا.

شِعْرٌ تَمْثِيْلِيٌّ: دراما شېئىرى.

بَيْتُ الشِّعْرِ: بېيىت.

نَظْمُ الشِّعْرِ: شېئىر يېزىش.

شِعْرٌ مَنْثُورٌ: چاچما شېئىر.

لَيْتَ شِعْرِي: كاشكى بىلگەن بولسامچۇ؟

شَعْرَاءُ ج شُعْرٌ: كۆكۈيۈن؛ ئادەملەرنىڭ قىستاڭچىلىقى؛ شاپتۇلنىڭ بىر خىلى؛ لىموننىڭ بىر خىلى؛ دەرەخ؛ ئۆچ كىيىم.

شَعْرَاءُ مِنَ الدَّوَاهِي: ئېغىر ئاپەت.

أَرْضٌ شَعْرَاءُ: دەرەخلىك جاي.

رِمَالٌ شَعْرَاءُ: دەرەخلىك قۇملۇق.

شَعْرَانِيٌّ: يۇڭلۇق، مويلۇق، چاچلىق.

شِعْرَةٌ: ئەۋرەتنىڭ مويى.

نَبَتَتْ شِعْرَتُهُ: ئەۋرىتىنىڭ مويى چىقتى.

شَعْرُورٌ ج شَعَارِيْرُ: بوش شائىر، چولتا شائىر، شائىرچاق.

الشِّعْرِى . الشِّعْرِى الْيَمَانِيَّةِ . الشِّعْرِى الْعَبُورِ: يورۇق يۇلتۇز.

﴿وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشِّعْرَى﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ شىئرا يۇلتۇزىنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر.

شِعْرِيٌّ: شېئىرلىق، شېئىرنىڭ.

مَقْطُوعَةٌ شِعْرِيَّةٌ: شېئىرىي پارچە.

شَعْرِيٌّ: تۈكلۈك، يۇڭلۇق، چاچلىق؛ يۇڭدەك.

شَعْرِيَّةٌ: ياغاچ پەنجىرە؛ توسما تام، توساق؛ قۇرۇق چۆپ.

أُنْبُوبَةٌ شَعْرِيَّةٌ: قىل تومۇر، كاپىللىيار تومۇر.

اَلْأَوْعِيَّةُ الشَّعْرِيَّةُ: قىل قان تومۇر.

شَعْرِيَّةُ الشُّبَّاكِ: پەنجىرە.

شَعْرِيَّةُ الْأَكْلِ: ئۈگرە.

شَعْشَاعٌ: چېچىلىپ كەتكەن.

ظِلٌّ شَعْشَاعٌ: چېقىر ئاپتاپ.

شَعْشَعَ يُشَعْشِعُ شَعْشَعَةً: سۇيۇلدۇردى، سۇيۇقلاتتى؛ ئارىلاشتۇردى؛ يالتىرىدى، جىلۋىلەندى، چاقنىدى.

شَعْشَعَةٌ: سۇيۇلدۇرماق، بوشاتماق؛ پارقىراق، يالتىراق.

شَعَطَ يَشْعَطُ شَعْطًا: قاقلىدى، ئىسسىتتى، كۆيدۈردى، كاۋاپ قىلدى.

شَعْطَةٌ: ئاشقازان ئاغرىقى، مەيدە ئاغرىقى.

شَعَّ يَشِعُّ شَعًّا: چاچتى، تارقاتتى.

شَعَّ الْمَاءَ: سۇنى تۆكتى، قۇيدى.

شَعَّ يَشِعُّ شِعَاعًا النُّورُ: نۇر چېچىلدى، تارقىدى.

شَعَّ الْقَوْمُ: قوۋم تارقىدى.

شَعَّ يَشِعُّ شَعِيعًا: تېنىدى، ئالدىرىدى.

شَعٌّ: ئۆمۈچۈك تورى؛ كۆن شولىسى.

شَعَّبَ يُشَعِّبُ تَشْعِيبًا: ئەۋەتتى؛ تەقسىم قىلدى، بۆلدى.

شَعَّبَ الزَّرْعُ: زىرائەت شاخلاپ كەتتى.

شَعَّبَ الْمَسْئَلَةَ: مەسىلىنى شاخلىتىۋەتتى.

شَعَّثَ يُشَعِّثُ تَشْعِيثًا الشَّيْءَ: نەرسىنى چاچتى؛ تۆكتى.

«شَعَّثَ رَأْسَ السِّوَاكِ»: مىسۋاكنىڭ ئۇچىنى تىتتى.

شَعَّرَ يُشَعِّرُ تَشْعِيرًا الثَّوْبَ: كىيىمنى تېرە بىلەن ئەستەرلىدى.

شَعَّلَ يُشَعِّلُ تَشْعِيلًا النَّارَ: ئوت ياقتى، ئوت تۇتاشتۇردى.

شَعِفَ يَشْعَفُ شَعَفًا بِهِ: مەپتۇن بولدى، ئاشىق بىقارار بولدى، ئىشقى ئوتىدا كۆيدى.

شَعِفَ الْجَمَلُ: تۆگە قوتۇر كېسىلى بولدى.

شَعِفَ بِالْأَمْرِ: ئەنسىرىدى، خاتىرجەمسىزلەندى.

شَعَفَ يَشْعَفُ شَعْفًا الْحُبُّ فُلَانًا: ئىشقى-مۇھەببەت پالانىنىڭ يۈرىكىنى كۆيدۈردى.

شَعَفٌ: تۆگىنىڭ لوككىسى.

شَعَفَةٌ ج شِعَافٌ وَ شَعَفَاتٌ وَ شُعْفٌ وَ شُعُوفٌ: ھەر نەرسىنىڭ چوققىسى؛ بىر تۇتام چاچ.

شَعْفَةٌ ج شِعَافٌ: سىم-سىم يامغۇر، ئۆتكۈنچى يامغۇر؛ بىر تامچە يامغۇر.

شَعَلَ يَشْعَلُ شَعْلًا النَّارَ: ئوت ياقتى، ئوت تۇتاشتۇردى.

شَعَلَ النَّارَ فِيهِ: ئوت قويدى.

شَعَلَ كِبْرِيْتَةً: سەرەڭگە ياقتى.

شُعْلَةٌ ج شُعَلٌ: ئوت يالقۇنى، تۇتۇرۇق.

شُعْلَةُ الْمُوقِدِ: گاز ئوچاقنىڭ ئوت تۇتاشتۇرۇش كۇنۇپكىسى.

كَأَنَّهُ شُعْلَةٌ ذَكَاءً: ناھايىتى زەكىي، بەك ئەقىللىق.

كَأَنَّهُ شُعْلَةٌ نَشَاطًا: ناھايىتى پائالىيەتچان، تولىمۇ چاققان.

شَعْلِلَةٌ ج شَعَالِيْلُ: گۈلخان.

شَعَمَ يَشْعَمُ شَعْمًا الرَّجُلُ: ئەپلەشتۈرۈپ قويدى، تۈزەپ قويدى.

شَعِنَ يَشْعَنُ شَعَنًا شَعْرُهُ: چېچى چۇۋۇلۇپ كەتتى.

شَعَنٌ ج أَشْعَانٌ: غازاڭ.

شَعْنُونٌ: شاللاق، بەڭۋاش.

شَعْنِيْنَةٌ ج شَعَانِيْنُ: پالما دەرىخى شېخى.

شَعْوَاءُ: كېڭىيىدىغان، تارقىلىدىغان.

حَمْلَةٌ شَعْوَاءُ: دەھشەتلىك ھۇجۇم.

«حَرْبٌ شَعْوَاءُ»: دەھشەتلىك ئۇرۇش.

شَعُوبٌ: ئۆلۈم، ھالاكەت.

شَعْوَةٌ ج شُعًى: ئۆرۈمە چاچ.

شَعْوَذَ يُشَعْوِذُ شَعْوَذَةً: سېھىرگەرلىك قىلدى، جادۇگەرلىك قىلدى؛ ئالدامچىلىق قىلدى، ھىيلىگەرلىك قىلدى.

شَعْوَذَةٌ: جادۇگەرلىك، سېھىرگەرلىك.

شُعُورٌ: سېزىم، ھېس، سەزگۈ؛ كەيپىيات، ھېسسىيات، تەسىرات.

شُعُورٌ دَاخِلِيٌّ: ئاڭ، ئاڭلىق.

الشُّعُورُ الْوَطَنِيُّ: ۋەتەنپەرۋەرلىك.

دِقَّةُ الشُّعُورِ: سەزگۈرلۈك، سەگەكلىك، چاققانلىق، چەبدەسلىك.

عَدِيْمُ الشُّعُورِ: ئاڭسىز، سۇس، بوشاڭ.

فَاقِدُ الشُّعُورِ: هوشسىز، سېزىمىنى يوقاتقان.

«عَبَّرَ عَنْ شُعُورِهِ»: ھېسسىياتىنى ئىپادىلىدى.

غَابَ عَنْ شُعُورِهِ: ھوشىدىن كەتتى، خۇدىنى يوقاتتى.

«عِنْدِي شُعُورٌ بِأَنْ...»: مەن شۇنداق ھېس قىلىمەنكى،...

شُعُورِيٌّ: ئاڭلىق.

لَاشُعُورِي: ئاڭسىز.

شَعْوَطَ يُشَعْوِطُ شَعْوَطَةً: قاقلىدى، ئىسسىتتى، كۆيدۈردى، كاۋاپ قىلدى.

شَعِيَ يَشْعَى شَعًا: چېچىلىپ كەتتى.

شَعِيَ الشَّعْرُ: چاچ چۇۋۇلۇپ كەتتى.

شَعِيَتِ الْغَارَةُ: پۈتۈن سەپ بويىچە ھۇجۇم قىلدى.

شَعِيبٌ ج شُعُبٌ: كونا تۇلۇم.

شَعِيرٌ: ئارپا.

شَعِيرٌ مُنَبَّتٌ: ئارپا ئۈندۈرمىسى.

شَعِيرُ الْهِضَابِ: يالىڭاچ ئارپا.

شَعِيرَةٌ ج شَعِيرَاتٌ: ئارپا دېنى.

شَعِيرَةٌ ج شَعَائِرُ: دىنىي قائىدە-يوسۇن، دىنىي مۇراسىم، دىنىي ئەھكام.

شَعَائِرُ الْحَجِّ: ھەج ئەھكاملىرى.

﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ ‹قرآن›: كىمكى دىنىي ئىشلارنى ئۇلۇغلايدىكەن، بۇ دىللارنىڭ تەقۋادارلىقىدىندۇر.

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ﴾ ‹قرآن›: سەفا بىلەن مەرۋە ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدىندۇر.

إِقَامَةُ الشَّعَائِرِ: دىنىي ئەھكاملارنى ئورۇندىماق.

شُعَيْلَةٌ: گۈلخان.

شُعَيْرَةٌ: قىلچە، ئىنچىكە تۆك، ئۇششاق موي؛ لامپۇچكىنىڭ ۋولفرام قىلى؛ تۆك نەيچىسى.

شُعَيْرَةٌ دَمَوِيَّةٌ: قىل قان تومۇر.

شَغَا يَشْغُو شُغُوًّا: چىشى ئۇزۇن بولدى.

الشَّغَا: ئىنسانىنىڭ چىشىنىڭ قالايمىقان بولۇشى؛ سۈيدۈك تۇتالماسلىق كېسىلى.

شِغَارٌ: سۈرگۈن قىلماق؛ مەھرىسىز تېگىشىپ توي قىلماق.

«لَا شِغَارَ فِي الإِسْلَامِ» ‹حديث›: ئىسلامدا مەھرىسىز قايچا قۇدا بولۇش يوق.

شَغَارٌ: بوش ۋاقىت.

بِئْرٌ شَغَارٌ: سۈيى چىق قۇدۇق.

الشَّغَافُ: مۇھەببەت سەۋداسى؛ يۈرەك قېپى.

شَغَافٌ ج شُغُفٌ وَ أَشْغِفَةٌ: يۈرەك قېپى.

لَمِسَ شَغَافَ الأَفْئِدَةِ: تەسىرلەندۈردى، ھاياجانلاندۇردى.

«مَسَّتْ هَذِهِ الْحَادِثَةُ شَغَافَ الْقُلُوبِ»: بۇ ۋەقە دىللارنى ھاياجانغا سالدى.

شَغَبَ يَشْغَبُ شَغْبًا وَ شَغِبَ يَشْغَبُ شَغَبًا الْقَوْمَ: كۈشكۈرتتى، ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى.

شَغَبٌ: قالايمىقانچىلىق، پاراكەندىچىلىك، جېدەل-ماجىرا، توپىلاڭ.

شَغْبَرٌ: چىلبۆرە.

شَغَرَ يَشْغُرُ شُغُورًا النَّاسُ: تارقالدى، ئايرىلدى، چېچىلىپ كەتتى.

شَغَرَتِ الأَرْضُ: يەر تاشلىنىپ قالدى.

«شَغَرَ الْمَنْصَبُ»: ئورۇن بوش قالدى.

تَفَرَّقُوا شِغَرَ بِغَرَ: ئۇلار تەرەپ-تەرەپكە پىتىراپ كەتتى.

شَغْرَابِيَّةٌ: چېدىر، چۇشەك.

شَغَزَ يَشْغَزُ شَغْزًا عَلَيْهِمْ: ئۇلارغا چېقىلدى، ئۇلارغا چوڭچىلىق قىلدى.

شَغَزَ بَيْنَهُمْ: ئارىنى بۇزدى.

شَغْزَبَ يُشَغْزِبُ شَغْزَبَةً: چۇشەپ قويدى.

شَغْزَبِيَّةٌ: چېدىر، چۇشەك.

شَغَّابٌ: ئىغۋاگەر، چاتاقچى، جېدەلخور.

شَغَّالٌ ج شَغَّالَةٌ وَ شَغَّالُونَ: ئىشچى، ئەمگەكچى، مېھنەتكەش؛ ئالدىراش، تىرىشچان.

النَّحْلُ الشَّغَّالُ: ئىشچان ئانا ھەرە.

شَغَّالَةٌ: ئىشچى ئايال.

شَغَّلَ يُشَغِّلُ تَشْغِيلًا: ئىشقا قويدى.

شَغَّلَ الْبَالَ: ئەنسىرەتتى، تەشۋىشلەندۈردى.

شَغَّلَ الْمَالَ: مەبلەغ سالدى.

شَغَّلَ الْخَشَبَ: ياغاچنى پىششىقلاپ ئىشلىدى، تەييارلىدى.

شَغَّلَ الْأُسْتَاذُ طُلَّابَهُ: ئۇستاز ئوقۇغۇچىلىرىغا نۇرغۇن ۋەزىپە تاپشۇردى.

شَغَّلَ الْآلَةَ: ماشىنىنى ھەرىكەتلەندۈردى.

شَغِّيلٌ ج شَغِّيلَةٌ: ئىشچى، ئەمگەكچى، مېھنەتكەش.

شَغِفَ يَشْغَفُ شَغَفًا وَ شُغِفَ بِهِ: قاتتىق كۆيۈپ قالدى، قاتتىق مۇھەببەت باغلىدى، شەيدا بولدى، ئاشىقى بىقارار بولدى.

شَغَفَ يَشْغَفُ شَغْفًا: قىزغىن سۆيدى، قىزغىن مۇھەببەت باغلىدى، مەستانە بولدى.

﴿إمْرَأَةُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا﴾ «قرآن»: ئەزىز (يەنى مىسىرنىڭ پادىشاسى)نىڭ خوتۇنى قۇلىغا كۆيۈپ قېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلىپتۇ.

«شُغِفَ بِهِ حُبًّا»: ئۇنىڭغا كۆيۈپ قالدى، شەيدا بولدى.

شَغْفٌ . شَغَفٌ: قاتتىق كۆيۈپ قالماق، قاتتىق مۇھەببەت باغلىماق.

«أَقْبَلَ بِشَغَفٍ زَائِدٍ»: زور ئىشتىياق بىلەن يۈزلەندى.

شَغَلَ يَشْغَلُ شُغْلًا بِكَذَا: ئىشلەتتى، قوللاندى، مەشغۇل بولدى.

شَغَلَ الْبَالَ: ئەنسىرەتتى، تەشۋىشلەندۈردى.

﴿شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا﴾ «قرآن»: بىز ماللىرىمىز، بالا-چاقىلىرىمىز بىلەن بولۇپ قېلىپ (سەن بىلەن چىقالمىدۇق)، بىز ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلغىن.

«شَغَلَتْنِي عَنْكَ الشَّوَاغِلُ»: ئىشلار مېنى بەند قىلىۋېلىپ، ساڭا قارىيالمىدىم.

«شَغَلَ الْمُسْتَأْجِرُ الدَّارَ»: ئۆيدە ئىجارىگە ئالغۇچى ئولتۇردى.

شَغَلَ الْوَظِيفَةَ: ئىش تاپتى، ئىشقا ئورۇنلاشتى.

شَغَلَ نَفْسَهُ بِكَذَا: پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلدى.

«لَقَدْ شَغَلَتْ بَالِي بِتَأَخُّرِكَ عَنِ الْحُضُورِ»: كېچىكىپ كېلىپ مېنى پاراكەندە قىلدىڭ.

شَغَلَ أَوْقَاتَ فَرَاغِهِ: بوش ۋاقتىنى بىكار ئۆتكۈزمىدى.

شُغْلٌ ج أَشْغَالٌ وَ شُغُولٌ: كەسىپ، ھۈنەر، خىزمەت، ئىش، مەشغۇلات، ئەمگەك.

شُغْلٌ شَاقٌّ: جىسمانىي ئەمگەك.

شُغْلُ يَدٍ: قول ھۈنەرۋەنچىلىكى.

الْزَمْ شُغْلَكَ: ئىشىڭنى قىل.

«كَانَ فِي شُغْلٍ شَاغِلٍ عَنْ أَصْدِقَائِهِ»: ئىش بىلەن بولۇپ كېتىپ دوستلىرىغا قارىيالمىدى.

﴿إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، ئۇ كۈندە جەننەت ئەھلىلىرى نېمەت ئىچىدىدۇر.

وِزَارَةُ الشُّغْلِ: ئەمگەك مىنىستىرلىقى.

شُغْلَةٌ ج شُغَلٌ: خامان.

شُغْمُومٌ: ئامراق، ھېرىس؛ ئاچ كۆز، تويماس.

شُغُومٌ: قامەتلىك، ئېگىز.

شُغْنُبٌ: يۇمران شاخ، نوتا.

شُغْنَةٌ ج شُغَنٌ: ھۆل شاخ.

شَغُوبٌ: ئىغۋاگەر، چاتاقچى، جېدەلخور.

شَغُورٌ: بوش ئورۇن، بوش سان.

شَغُوفٌ: قىزغىن سۆيمەك، قىزغىن مۇھەببەت.

شَغُوفٌ بِالْحُرِّيَّةِ: ئەركىنلىككە مەستانە بولماق.

«كُنْتُ شَغُوفًا بِالْمُطَالَعَةِ وَأَنَا فِي مِثْلِ سِنِّكُمْ»: مەن سىلەرنىڭ يېشىڭلاردىكى ۋاقتىمدا كىتاب ئوقۇشقا بېرىلىپ كەتكەنىدىم.

شَغَى يَشْغَى شَغْيًا: تولدۇردى، قاچىلىدى، قاپلىدى.

شَفًا ج أَشْفَاءٌ: چەت، قىرغاق؛ چېگرا.

﴿وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا﴾ «قرآن»: سىلەر دەۋزەخ چوقۇرىنىڭ گىرۋىكىدە ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرنى (ئىسلام ئارقىلىق) ئۇنىڭدىن قۇتقۇزدى.

شِفَاءٌ: ساقايماق، سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلمەك؛ داۋالانماق.

مَرَضٌ قَابِلٌ لِلشِّفَاءِ: داۋالىنىشلى بولىدىغان ئاغرىق.

شِفَاءٌ ج أَشْفِيَةٌ: دورا، شىپالىق.

﴿يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ (يەنى، ھەسەل ھەرىسىنىڭ) قارنىدىن ئىنسانلارغا شىپا بولىدىغان خىلمۇخىل رەڭلىك ئىچىملىك (يەنى، ھەسەل) چىقىدۇ.

شِفَائِيٌّ: داۋالاشقا ئائىت، داۋالاشقا مۇناسىۋەتلىك.

شَفَاعَةٌ: شاپائەت، شاپائەت قىلماق، ئارا تۇرماق.

شَفَاعَةُ الْأَنْبِيَاءِ: پەيغەمبەرلەرنىڭ شاپائىتى.

﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ﴾ «قرآن»: قىيامەت كۈنى ھېچ كىشىنىڭ فىدىيىسى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى پايدا قىلمايدىغان كۈندۇر.

شَفَاعِيٌّ: شاپائەتلىك، مۇرەسسەچىلىك، ۋاستىچىلىك.

شُفَافَةٌ: تۇرغۇن سۇ، توختام سۇ، قالدۇق سۇ.

شَفَافِيَّةٌ: سۈزۈكلۈك.

شِفَاهًا: ئاغزاكى سۆھبەت، ئاغزاكى پاراڭ.

شِفَاهِيٌّ: ئاغزاكى سۆھبەت، سۆزلىشىش.

شِفْتٌ ج شُفُوفٌ: جاۋپىتەك، موچىن، قىسقۇچ، ئامبۇر.

شَفَةٌ ج شِفَاهٌ وَشَفَوَاتٌ وَشَفَائِفُ: لەۋ، كالپۇك؛ قىرغاق، گىرۋەك.

بِنْتُ شَفَةٍ: سۆز.

لَمْ يَنْبِسْ بِبِنْتِ شَفَةٍ: لام-جىم دېمىدى، ئېغىز ئاچمىدى.

﴿أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ﴾ «قرآن»: ئىنسان ئۈچۈن ئىككى كۆز، بىر تىل، ئىككى كالپۇك ياراتمىدۇقمۇ؟

مَاءُ الشَّفَةِ: ئىچىدىغان سۇ.

خَفِيفُ الشَّفَةِ: قاتتىق، چىڭ، قەيسەر، قەتئىي.

«شَفَةُ الدَّلْوِ»: تۇڭنىڭ گىرۋىكى.

إِسْمُهُ عَلَى كُلِّ شَفَةٍ: مەشھۇر ئادەم.

لَهُ فِي النَّاسِ شَفَةٌ حَسَنَةٌ: ئۇ كىشىلەر ئارىسىدا ياخشى نامغا ئىگە.

شَفَةُ الْجَبَلِ: تاغ گىرۋىكى، يامزىلى.

«مَا الْتَقَتِ الشَّفَتَانِ عَلَى كَلَامٍ أَحْسَنَ مِنْ كَلَامِكَ»: ھېچ ئادەم سەندەك چىرايلىق سۆزلىيەلمەيدۇ.

شَفْتَرَ يُشَفْتِرُ شَفْتَرَةً: ئاغزىنى دومسايتتى.

شَفْتُورَةٌ ج شَفَاتِيرُ: ئاستىنقى كالپۇك.

شَفِرَ يَشْفَرُ شَفَارَةً: كېمىيىپ كەتتى، ئازلاپ كەتتى.

شَفَرَ يَشْفِرُ شَفْرًا: كايىدى، قاتتىق سۆكتى، تىللىدى، ئاھانەت قىلدى.

شَفْرٌ ج أَشْفَارٌ: قاپاق، كۆزنىڭ قاپىقى؛ بويى، چەت، ياقا، گىرۋەك؛ جىنسىي لەۋ.

شَفْرُ الْمَكَانِ الْمُرْتَفِعِ: يار، تىك يار.

شَفْرَةُ الْحِلَاقَةِ: ئۇستىرا، بىرىتىۋا.

شَفْرَةُ الْمِحْرَاثِ: سوقا بىشى.

شَفْرَةٌ ج شَفَرَاتٌ وَ شِفَارٌ وَ شَفْرٌ: بىس، تىغ؛ قىلىراق؛ بۇرەندە؛ بىرتىۋا.

سَيْفٌ كَلِيْلُ الشَّفْرَةِ: گال قىلىچ.

شِفْرَةٌ: مەخپىي رەقەم، شىفىر.

«شِفْرَةُ الْإِتِّصَالَاتِ اللَّاسِلْكِيَّةِ بَيْنَ الْجُنُودِ»: قوشۇن ئارىسىدا سىمسىز ئالاقىلىشىش شىفىرى، مەخپىي نومۇرى.

شَفَزَ يَشْفِزُ شَفْزًا فُلَانًا: تەپتى.

شَفْشَافٌ: مۆلدۈر يامغۇر.

«ثَوْبٌ شَفْشَافٌ»: نېپىز رەخت، نېپىز كىيىم.

شَفْشَفَ يُشَفْشِفُ شَفْشَفَةً: چاچتى، سىقتى.

شَفْشَفَ الْحَرُّ الشَّيْءَ: ئىسسىق نەرسىنى قۇرۇتۇۋەتتى.

شَفْشَفَ الصَّقِيعُ النَّبَاتَ: ئوت-چۆپكە قىرو چۈشتى.

شَفْشَفَ عَلَيْهِ: كۆيۈندى.

شَفْشَفَ الرَّجُلُ: تىترىدى.

شَفْشَفٌ: بوتۇلكا.

شَفْشَفَةٌ: گۇمان، كۈنلەش.

شَفَطَ يَشْفِطُ شَفْطًا: ئەمدى، شورىدى، سۈمۈردى.

شَفَطَ الْمَاءَ: سۇ ئىچتى.

شَفَعَ يَشْفَعُ شَفَاعَةً: ۋاسىتىچىلىك قىلدى، ئارا تۇردى، شاپائەت قىلدى.

﴿وَمَنْ يَّشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا﴾ ‹قرآن›: كىمكى بىر يامان (ئىش ئۈچۈن) شاپائەت قىلسا، ئۇنىڭدىن (يەنى يامان ئىشتىن) ئۇنىڭ نېسىۋىسى بولىدۇ.

شَفَعَ لَهُ إِلَى فُلَانٍ: پالانىنىڭ گۇناھىنى تىلىۋالدى.

شَفَعَ يَشْفَعُ شَفْعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى جۈپلىدى.

«كَانَ وَاحِدًا فَشَفَعْتُهُ بِآخَرَ»: بىر ئىدى، يەنە بىرگە جۈپلەپ قويدۇم.

شَفَعَ يَشْفَعُ شُفْعَةً فِي الدَّارِ: شىپەت تەلەپ قىلدى.

شَفَعٌ: قوش كۆرۈنۈش.

شَفْعٌ ج أَشْفَاعٌ وَ شِفَاعٌ: جۈپ، بىر جۈپ سان.

﴿وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾ ‹قرآن›: ... قۇربانلىق كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن قەسەمكى...

شُفْعَةٌ: شىپەت، شىپەتلىك.

شَفْعِيٌّ: جۈپ.

عَدَدٌ شَفْعِيٌّ: جۈپ سان.

شَفَّ يَشِفُّ شُفُوفًا الشَّيْءُ: سۈزۈلدى، تىنىدى.

شَفَّ عَنْهُ الثَّوْبُ: كىيىم نېپىزلاپ كۆرۈنۈپ قالدى.

شَفَّ الْجِسْمُ: ياداپ كەتتى، ئورۇقلاپ كەتتى.

شَفَّهُ الْهَمُّ: غەم-قايغۇ ئۇنى يادىتىۋەتتى.

شَفَّ الزُّجَاجُ: ئەينەك سۈزۈك بولدى.

شَفٌّ ج شُفُوفٌ: داكا قاتارلىق رەختلەر.

شِفٌّ: نېپىز، سۈزۈك.

ثَوْبٌ شِفٌّ: نېپىز رەخت، داكا.

شَفَفٌ: سۈزۈكلۈك.

شَفَّاطَةٌ ج شَفَّاطَاتٌ: سۈمۈرگۈچ، نەيچە.

شَفَّاطَةُ الْمِدْخَنَةِ: ھاۋا يەتكۈزۈش ماشىنىسى، شامالدۇرغۇچ.

شَفَّاطَةُ الْغُبَارِ: چاڭ-توزان سۈمۈرگۈچ.

شَفَّافٌ: سۈزۈك؛ نېپىز.

شِبْهُ شَفَّافٍ: يېرىم سۈزۈك.

وَرَقٌ شَفَّافٌ: يۇپقا قەغەز.

شِفَّةٌ: لەۋ، كالپۇك؛ گىرۋەك، قىرغاق.

شَفَّرَ يُشَفِّرُ تَشْفِيْرًا: مال ئازلاپ كەتتى، تۈگىدى.

شَفَّرَ الشَّيْءَ: تۈپ يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋەتتى.

شَفَّرَ عَلَى الْأَمْرِ: ئىشقا كىرىشتى.

شَفَّرَتِ الشَّمْسُ: كۈن غەربكە قايرىلدى.

شَفَّطَ يُشَفِّطُ تَشْفِيْطًا: ئەمدى، سۈمۈردى، شورىدى.

شَفَّعَ يُشَفِّعُ تَشْفِيْعًا: ۋاسىتىچىلىك قىلدى، شاپائەت تىلىدى.

شَفَّعَ فُلَانًا عِنْدَ فُلَانٍ: پالانىغا پالانىنىڭ ئالدىدا

ۋاستىچىلىك قىلدى.

شَفَّفَ يُشَفِّفُ تَشْفِيْفًا: يادىتىۋەتتى، ئورۇقلىتىۋەتتى.

شَفَّفَهُ الْمَرَضُ: ئاغرىق ئۇنى يادىتىۋەتتى.

شَفَّقَ يُشَفِّقُ تَشْفِيْقًا ـهُ: ئىچ ئاغرىتتى؛ ناچارنى ئېلىپ كەلدى.

شَفَّقَ الشَّيْءَ: كېمەيتتى، ئازلاتتى.

شَفَّقَ الثَّوْبَ: رەختنى ناچار توقۇدى.

شَفَّى يُشَفِّي تَشْفِيَةً: ئاجراتتى.

شَفَّى الْجَزَّارُ اللَّحْمَ: قاسساپ گۆشنى سۆڭەكتىن ئايرىدى، قاسساپ گۆشنى شىلدى.

شَفِقَ يَشْفَقُ شَفَقًا وَ شَفَقَةً عَلَيْهِ: خەيرخاھلىق قىلدى، شەپقەت قىلدى، مېھرىبانلىق قىلدى، كۆيۈندى، كۆڭۈل بۆلدى.

شَفِقَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن قورقتى، ھەزەر ئەيلىدى.

شَفَقٌ ج أَشْفَاقٌ: شەپەق، شەپەق نۇرى.

اَلشَّفَقُ الْجَنُوبِيّ: جەنۇبىي قۇتۇپ.

﴿فَلا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ﴾: ‹قرآن› شەپەق (يەنى، كۈن پاتقاندىن كېيىنكى ئۇپۇقتىكى قىزىللىق) بىلەن قەسەم قىلىمەن.

اَلشَّفَقُ الشِّمَالِيّ: شىمالىي قۇتۇپ نۇرى.

اَلشَّفَقُ الْقُطْبِيّ: قۇتۇپ نۇرى.

شَفَقَةٌ : شەپقەت، ئىچ ئاغرىتماق، ھېسداشلىق قىلماق.

عَدِيْمُ الشَّفَقَةِ: رەھىمسىز، شەپقەتسىز، تاش يۈرەك.

«أَنْتَ تَسْتَحِقّ الشَّفَقَةَ لِمَا حَلَّ بِكَ مِنْ مَكْرُوهٍ»: خاپىلىق تارتقانلىقىڭ ئۈچۈن سەن ھېسداشلىق قىلىنىشقا تېگىشلىك.

شَفَنَ يَشْفِنُ وَ شَفِنَ يَشْفَنُ شُفُونًا الرَّجُلَ: كىشىگە كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قارىدى.

شَفِنٌ: كۈتمەك، ئىنتىزار بولماق؛ مىراسنى باشقۇرغۇچى ئادەم؛ ئەقىللىق، زېرەك.

شَفِيْنٌ ج شَفَانِيْنُ: سىكاتى بېلىقى.

شَفَهَ يَشْفَهُ شَفْهًا الشَّيْءُ: نەرسە كالپۇكىغا تېگىپ كەتتى.

شَفَهِيٌّ: ئېغىزچە، ئاغزاكى.

اِمْتِحَانٌ شَفَوِيٌّ: ئېغىزچە ئىمتىھان.

شَفَهِيًّا: ئېغىزچە، ئاغزاكى، ئېغىزدا.

«قَدَّمَ مُذَكَّرَةً شَفَهِيَّةً»: ئاغزاكى دوكلات قىلدى.

شُفُوفٌ: سۈزۈكلۈك.

شَفُوقٌ ج شَفُوقُونَ: رەھىمدىل، مېھرىبان، شەپقەتچى.

شَفُونٌ: كۆز قىرىدا قارىغۇچى.

شَفَوِيٌّ: ئېغىزچە، ئاغزاكى.

اِمْتِحَانٌ شَفَوِيٌّ: ئېغىزچە ئىمتىھان.

صَوْتٌ شَفَوِيٌّ: ئىككى لەۋ ئارىسىدىن چىقىدىغان تاۋۇش.

حُرُوفٌ شَفَوِيَّةٌ: لەۋ تاۋۇشلىرى (ف، ب، م).

شَفَى يَشْفِي شِفَاءً: داۋالىدى، ساقايتتى.

شَفَى غُلَّتَهُ: ئۇنى مۇرادىغا يەتكۈزدى.

﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِيْنِ﴾ ‹قرآن›: ئاغرىپ قالسام، ئۇ مېنى ساقايتىدۇ.

شَفَاهُ اللهُ فُلانًا مِنْ مَرَضٍ: ئاللاھ پالانىغا شىپالىق بەردى.

شَفِيَ يَشْفَى شَفًى الْهِلالُ: ئاي ئولتۇردى.

شُفِيَ الْمَرِيْضُ: كېسەل ساقايدى.

شَفِيْرٌ ج أَشْفَارٌ: قىرغاق، گىرۋەك، يان.

شَفِيْرُ الْجَفْنِ: قاپاق (كۆزنىڭ قاپىقى).

«حَتَّى وَقَفُوا عَلَى شَفِيْرِ جَهَنَّمَ» ‹حديث›: ھەتتا، ئۇلار دوزاخنىڭ گىرۋىكىدە توختىدى.

شَفِيْعٌ ج شُفَعَاءُ: شاپائەت، شاپائەت ئىگىسى، شاپائەت قىلغۇچى، ئارا تۇرغۇچى.

﴿مَا لِلظَّالِمِيْنَ مِنْ حَمِيْمٍ وَلا شَفِيْعٍ يُطَاعُ﴾ ‹قرآن›:

زالىملارغا يېقىن دوست ۋە شاپائىتى قوبۇل
قىلىنىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ.
«اِقْرَؤُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا» «حديث»:
قۇرئان ئوقۇڭلار، قۇرئان قىيامەت كۈنى
قۇرئان ئوقۇغانلارغا شاپائەت قىلىش ئۈچۈن
هازىر بولىدۇ.
«اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا شَفِيعًا مُشَفَّعًا»: ئى ئاللاھ، بىزگە
ئۇنى شاپائەتچى ۋە شاپائىتى قوبۇل
قىلىنىدىغان قىلىپ بەرگىن.
شَفِيفٌ ج شِفَافٌ: يېرىم سۈزۈك؛ نېپىز.
ثَوْبٌ شَفِيفٌ: نېپىز رەخت.
شَفِيقٌ ج شُفَقَاءُ: رەھىمدىل، مېھرىبان،
شەپقەتچى.
شَقَا يَشْقُو شَقْوًا: بەختسىزلىككە دۇچار قىلدى.
شَقَاءٌ: بەختسىزلىك، پېشكەللىك.
شُقَاقَةٌ: پارچە، ئۇۋاق، كۇكۇم-تالقان.
شِقَاقٌ: ئىختىلاپ، بۆلۈنۈش، ئىناقسىزلىق؛
دە-تالاش.
أَلْقَى الشِّقَاقَ بَيْنَهُمْ: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى.
﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾
«قرآن»: كىتاب توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلغۇچىلار
چوڭقۇر نىزادىدۇر.
بَثَّ الشِّقَاقَ: جېدەل تېرىدى.
شَقَاوَةٌ: بەختسىزلىك، پېشكەللىك.
شَقَحَ يَشْقَحُ شَقْحًا الشَّيْءَ: يىراقلاشتۇردى.
شَقَحَ الْجَوْزَةَ: ياڭاق چاقتى.
شَقُحَ يَشْقُحُ شَقَاحَةً: سەتلىشىپ كەتتى.
شَقِحَ يَشْقَحُ شَقَحًا وَ شُقْحَةً: يۈزى ئاقىرىپ كەتتى.
شَقْحَةٌ ج شِقَاحٌ: قىزارغان خورما.
شَقْدَقٌ ج شَقَادِقُ: تەختىراۋان.
شَقْدَقُ الْجِمَالِ: كاجۇۋا.
شَقِرَ يَشْقَرُ وَ شَقُرَ يَشْقُرُ شَقَرًا وَشُقْرَةً: قوڭۇر تەنلىك
بولدى.
شَقْرٌ ج شُقُورٌ: سىر، مەخپىيەت.
شُقَّرٌ: يالغانچىلىق، سەپسەتە؛ خوراز.
إِمْرَأَةٌ شَقْرَاءُ: بۇغداي ئۆڭلۈك ئايال.
شَقْرَاقٌ: قىزىل تۇمشۇق هۆپۈپ.
شُقْرَانٌ: قارا داغ كېسىلى.
شُقْرَةٌ: قىزىل، سېرىق ئارىلاش رەڭ، سۇس
قىزىل، قوڭۇر.
شُقْرَةُ الشَّعْرِ: قوڭۇر چاچ.
شَقِرَّاقٌ: قىزىل تۇمشۇق هۆپۈپ.
شَقْرَقَ يُشَقْرِقُ شَقْرَقَةً: قاتتىق كۈلدى، قاقاقلاپ
كۈلدى.
شَقْرَقَةٌ: خۇشاللىق، شادلىق.
شَقْشَقَ يُشَقْشِقُ شَقْشَقَةً: چىرىلدىدى،
چۇرۇقلىدى؛ تەۋرەندى، لىڭشىدى،
گۈگۈكلىدى، سايرىدى.
شَقْشَقَ النَّهَارُ: تاڭ سۈزۈلدى.
شَقْشَقَةُ لِسَانٍ: قۇرۇق گەپ، سەپسەتە.
شَقْشَقَةُ نَهَارٍ: تاڭ سەھەر، سۈبھى.
شِقْشِقَةٌ ج شَقَاشِقُ: تۆگىنىڭ بوغۇزى.
شِقْشِقَةٌ هَدَرَتْ ثُمَّ قَرَّتْ: ئاللاھ-تۇۋا قوزغىلىپ
پەسەيدى.
شِقْصٌ ج أَشْقَاصٌ وَ شِقَاصٌ: ئۈلۈش، نېسۋە؛ بىر
پارچە.
شَقَعَ يَشْقَعُ شَقْعًا فِي الْإِنَاءِ: قاچىدا سۈمۈرۈپ
ئىچتى.
شَقَعَ الْحَطَبَ: ئوتۇننى دۆۋىلىدى.
شَقَفٌ . شَقَفَةٌ: ساپال قاچىنىڭ سۇنۇقى، ساپال
بۇيۇملار.
شَقَّ يَشُقُّ شَقًّا الشَّيْءَ: ياردى، پارچىلىدى.
شَقَّ ثَوْبَهُ: كىيىمنى يىرتىۋەتتى.
شَقَّ الْأَرْضَ: يەر ھەيدىدى.

شَقَّ الطَّرِيْقَ: يول ئاچتى؛ يول باشلىدى.

شَقَّ عَصَا الطَّاعَةِ: توپىلاڭ كۆتۈردى، ئىسيان كۆتۈردى، قارشىلىق كۆرسەتتى.

شَقَّ عَصَا الْقَوْمِ: تالاش-تارتىش قىلدى، جېدەل-ماجىرا تۇغدۇردى.

شَقَّ التُّرْعَةَ: قانال قازدى، ئۆستەڭ چاپتى.

شَقَّ السُّكُونَ: جىمجىتلىقنى بۇزدى.

شَقَّ الْحَنَاجِرَ: ئاۋازنى چىڭقتۇردى.

شَقُّوا عَنَانَ السَّمَاءِ بِهُتَافِهِمْ: ئۇلارنىڭ ئالقىش ساداسى يەر-جاھاننى زىلزىلىگە كەلتۈردى.

لَا يُشَقُّ لَهُ غُبَارٌ: ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ كەتكىلى بولمايدۇ، ئۇ ھەممىدىن ئۈستۈن.

شَقَّ النَّابُ: چىش چىقتى.

شَقَّ الْجَمَاعَةَ: جامائەتنى بۆلۈۋەتتى.

شَقَّ طَرِيْقَهُ بَيْنَ الْجَمَاهِيْرِ: ئاۋام ئارىسىدا يول ئاچتى.

شَقَّ طَرِيْقًا فِي الْجَبَلِ: تاغ ئارىسىدا يول ئاچتى.

شَقَّ يَشُقُّ شَقًّا وَ مَشَقَّةً الْأَمْرُ: ئىش قىيىن بولدى، تەس كەلدى.

شَقَّ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: قىيىنچىلىق ھېس قىلدى، قىيىن تۇيۇلدى.

﴿وَمَا أُرِيْدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ﴾ «قرآن»: سېنى مۇشەققەتكە سېلىپ قويۇشنى خالىمايمەن.

شَقَّ الصَّوْمُ عَلَى فُلَانٍ: روزا پالانىغا ئېغىر كەلدى.

شَقَّ يَشُقُّ شُقُوقًا الزَّرْعُ: زىرائەت بىخ سۈردى، ئۈندى.

شَقَّ السِّنُّ: چىش چىقتى.

شَقَّ النَّهَارُ: تاڭ يورۇدى.

﴿ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا﴾ «قرآن»: ئاندىن زېمىننى (ئۈنىڭدىن ئۆسۈملۈكلەرنى چىقىرىش بىلەن) ياردۇق.

شَقٌّ: يارماق، ئاجراتماق؛ يېرىم، يېرىمى، تېگى.

شَقٌّ ج شُقُوقٌ: تۆشۈك، يېرىق، يوچۇق، دەز.

فِيْ رِجْلِهِ شُقُوقٌ: ئۇنىڭ پۇتى يېرىق.

عَالَجَ هَذَا الشَّقَّ فِي الْحَائِطِ بِبَعْضِ الْأَسْمِنْتِ: تامدىكى يوچۇقنى سېمونت بىلەن ئەتتى.

شِقٌّ: يېرىم، بىر قىسىم، نىسپىي، جىنسىي پەرق، جىنسىي؛ تەرەپ.

بِشِقِّ الْأَنْفُسِ: ئىنتايىن مۇشكۈل.

﴿وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ﴾ «قرآن»: ئۇلار يۈك-تاقلىرىڭلارنى سىلەر جاپا-مۇشەققەت بىلەن ئاران يېتىپ بارالايدىغان جايلارغا كۆتۈرۈپ بارىدۇ.

«اِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ» «حديث»: يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بىلەن بولسىمۇ سەدىقە قىلىپ، دوزاختىن ساقلىنىڭلار.

خُذْ شِقَّ هَذَا الطَّعَامِ: بۇ تاماقنىڭ يېرىمىنى سەن ئال.

أَنْتَ أَخِيْ وَ شَقِيْقِي وَشِقُّ نَفْسِي: سەن قېرىندىشىم، تۇغقىنىم، تېخى مېنىڭ ۋۇجۇدۇمنىڭ يېرىمى.

نَمْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ: ئوڭ يېنىڭنى بېسىپ ئۇخلا.

وَقَعَ بَيْنَ شِقَّيْ رَحَى: ئىككى تاشنىڭ ئارىسىدا قالدى.

شُقَّةٌ / شِقَّةٌ ج شُقَقٌ: ئاۋارىچىلىك، قىيىنچىلىق، يولۇچىنىڭ كۆزلىگەن مەنزىلى، يىراقلىق؛ مۇساپە؛ يىراق سەپەر، نەرسىنىڭ يېرىمى.

﴿وَلَكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ﴾ «قرآن»: لېكىن، بۇ ئارىلىق ئۇلارغا يىراق بىلىندى.

شُقَّةٌ مِنَ الْأَرْضِ: بۆلەك، يەر بۆلىكى، ئۇچاستىكا.

شُقَّةٌ مِنَ الْحَرَامِ: چەكلەنگەن رايون.

شِقَّةٌ ج شِقَقٌ: ئۆي، بىر يۈرۈش ئۆي.

شَقَّحَ يُشَقِّحُ تَشْقِيْحًا التَّمْرُ: خورما رەڭ تۇزدى.

شَقَّحَ النَّخْلُ: خورما دەرىخى ئۆسۈپ كەتتى.

شَقَّرَ يُشَقِّرُ تَشْقِيْرًا: زىيارەت قىلدى، يوقلىدى.

شَقَّصَ يُشَقِّصُ تَشْقِيْصًا الذَّبِيْحَةَ: بوغۇزلانغان مالنى پارچىلىدى.

شَقَّعَ يُشَقِّعُ تَشْقِيْعًا لَهُ: سۆكتى، تىللىدى.

شَقَّقَ يُشَقِّقُ تَشْقِيْقًا: ياردى، پارچىلىدى.

شَقَّقَ الْكَلَامَ: سۆزنى كېڭەيتىپ بەردى.

شَقَّقَ الْبَرْدُ رِجْلَيْهِ: سوغۇق ئۇنىڭ پۇتىنى يېرىۋەتتى.

شَقَلَ يَشْقُلُ شَقْلًا الدَّرَاهِمَ: دەرھەمنى جىڭلىدى، ئۆلچىدى.

شَقَنَ يَشْقَنُ شَقْنًا الْعَطِيَّةَ: سوۋغىنى كەم بەردى.

شَقُنَ يَشْقُنُ شُقُونَةً الْعَطَاءُ: سوۋغا كېمىيىپ كەتتى.

شَقْنٌ مِنَ الْعَطَاءِ: ئازغىنە سوۋغا.

شَقْوَةٌ / شِقْوَةٌ: بەختسىزلىك، نەسلىك، پېشكەللىك.

﴿قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّيْنَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار ئېيتىدۇ: «پەرۋەردىگارىمىز! بەختسىزلىكىمىز ئۈستىمىزدىن غالىب كېلىپ، گۇمراھ قەۋم بولۇپ قالغاندۇق».

شَقُورٌ: غەم، قايغۇ.

شَقِيَ يَشْقَى شَقًا وَ شَقَاءً وَ شِقَاوَةً / شَقَاوَةً وَ شَقْوَةً / شِقْوَةً: بەختسىز بولدى، ھالى يامان بولدى، گۇمران بولدى.

﴿فَأَمَّا الَّذِيْنَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيْهَا زَفِيْرٌ وَشَهِيْقٌ﴾ ‹قرآن›: بەختسىزلەرگە كەلسەك، ئۇلار دوزاخقا كىرىدۇ، ئۇلار دوزاختا (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) توۋلاپ نالە-پەرياد چېكىدۇ.

شَقِيْصٌ: شېرىك، ھەمراھ، ھەمكارلاشقۇچى؛ تىل بىرىكتۈرگۈچى.

شَقِيْقٌ ج أَشِقَّاءُ: ئاكا-ئۇكا، بىر قېرىنداش؛ ئوخشىشى، يېرىمى.

أَخٌ شَقِيْقٌ: بىر تۇغقان ئاكا-ئۇكا.

شَقِيْقُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ يېرىمى، تېڭى.

رُبَّ حَالٍ أَفْصَحُ مِنْ مَقَالٍ : رُبَّ صَدِيْقٍ خَيْرٌ مِنْ شَقِيْقٍ: ئاڭلىغاندىن كۆرگەن ياخشى، بەزى دوست بەزى قېرىنداشتىن ياخشى.

الْقُطْرُ الشَّقِيْقُ: قېرىنداش ئەل.

شَقِيْقَةٌ: شەقىقە (باشنىڭ يېرىمى ئاغرىش).

شَقِيْقَةٌ ج شَقَائِقُ: ئاچا-سىڭىل.

أُخْتٌ شَقِيْقَةٌ: بىر تۇغقان ئاچا-سىڭىل.

اَلْبِلَادُ (اَلْأَقْطَارُ) الشَّقِيْقَةُ: قېرىنداش ئەللەر.

شَقَائِقُ النُّعْمَانِ: ئاقۋاشئوت.

«اَلنِّسَاءُ شَقَائِقُ الرِّجَالِ»: ‹حديث› ئاياللار ئەرلەرنىڭ ئوخشاشلىرىدۇر.

شَقِيٌّ ج أَشْقِيَاءُ: بەختسىز، بىچارە؛ گۇناھكار، شەقىي، بەتبەخت.

﴿فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَ سَعِيْدٌ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ بەزىلىرى بەتبەخت بولىدۇ، بەزىلىرى سائادەتمەن بولىدۇ.

«قَبَضَتِ الشُّرْطَةُ عَلَى جَمَاعَةٍ مِنَ الْأَشْقِيَاءِ»: ساقچى بىر تۈركۈم جىنايەتچىلەرنى قولغا ئالدى.

شَكَا يَشْكُو شَكْوَى وَ شَكَاةً وَ شَكَاوَةً وَ شِكَايَةً وَ شَكِيَّةً: دەرد تۆكتى، ھال ئېيتتى، شىكايەت قىلدى.

شَكَا الْأَمْرَ: ئىزھار قىلدى، بايان قىلدى.

شَكَا الْمَرِيْضُ: كېسەل دادلىدى.

شَكَا هَمَّهُ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا دەردىنى تۆكتى.

﴿إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَ حُزْنِي إِلَى اللهِ﴾ ‹قرآن›: مەن قايغۇ-ھەسرىتىمنى پەقەت ئاللاھقىلا ئېيتىمەن.

شَكَاةٌ: ئەيىب، نۇقسان، كېسەللىك.

«قَدِّمْ شَكَاةً إِلَى رَئِيْسِكَ بِمَا حَدَثَ لَكَ»: دەردىڭنى باشلىقىڭغا ئېيت.

شَكَارَةٌ ج شَكَائِرُ: قاپ، تاغار، چېپتا، خالتا.

شَكَارَةُ أَسْمَنْتٍ: سېمونت خالتىسى.

شِكَارَةٌ: زىخ؛ قاپ، تاغار، خالتا.

شِكَاسَةٌ: ئەخلاقسىزلىق، مىجەزى چۇسلۇق.

شَكَاكَةٌ: رايون.

شِكَالٌ ج شُكُلٌ: ئېشكەل، كىشەن.

شَكَاوَةٌ: دەرد، شىكايەت، ئەرز.

شِكَايَةٌ: دەرد، شىكايەت، ئەرز.

بَلَّغْتُهُ شِكَايَتِي: ئۇنىڭغا ئەرزىمنى يەتكۈزدۇم.

شَكَرَ يَشْكُرُ شُكْرًا وَ شُكُورًا وَ شُكْرَانًا لَهُ: رەھمەت ئېيتتى، تەشەككۈر بىلدۈردى؛ تەقدىرلىدى، مەدھىيىلىدى.

﴿وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ﴾ «قرآن»: كىمكى شۈكۈر قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن شۈكۈر قىلىدۇ. كىمكى تۇزكورلۇق قىلىدىكەن، (بىلىش كېرەككى)، ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىم (ئۇنىڭ شۈكۈر قىلىشىدىن بىھاجەتتۇر). ئاللاھنىڭ كەرەمى كەڭدۇر، دېدى.

﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾ «قرآن»: نېمىتىمگە شۈكۈر قىلساڭلار، (ئۇنى) تېخىمۇ زىيادە قىلىمەن.

شَكَرَ اللّٰهُ عَبْدَهُ: ئاللاھ بەندىسىدىن رازى بولدى.

شَكَرَ عَمَلَهُ: مۇكاپات بەردى.

شَكِرَتِ الدَّابَّةُ: ھايۋان ئازغىنە ئوتقا تويدى.

شَكِرَ يَشْكَرُ شَكَرًا الضَّرْعُ: يېلىن سۈتكە تولدى.

شَكِرَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەخ نوتا چىقاردى.

شُكْرٌ ج شُكْرَانٌ: رەھمەت ئېيتماق، تەشەككۈر بىلدۈرمەك.

شُكْرًا لَكَ: رەھمەت سىزگە.

شَكْرٌ: جىنسىي ئەزا (ئاياللىنىڭ)؛ جىنسىي مۇناسىۋەت، جىما.

ضَرْعٌ شَكْرَانُ ج شَكَارَى: تولغان يېلىن.

عَيْنٌ شَكْرَى ج شَكَارَى: كۆز يېشى مۆلدۈرلەپ تۇرىدىغان كۆز.

شَكَرَ يَشْكُرُ شَكْرًا ـ هُ بِإِصْبَعِهِ: قولىنى سانجىدى، قولى بىلەن نوقۇدى.

شَكْزَةُ بِلِسَانِهِ: ئۇنىڭغا تىل تەگكۈزدى.

شَكْزَةُ بِالرُّمْحِ: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى.

شَكْزٌ: بەتخۇي.

شَكِسَ يَشْكَسُ شَكَاسَةً وَ شَكِسَ يَشْكَسُ شَكَسًا الرَّجُلُ: قوپاللاشتى، يولدىن چىقتى، ئەخلاقى بۇزۇلدى.

شَكْسٌ: ئەپسكى مىجەز، يامان ئادەت.

شَكِسٌ ج شُكُسٌ: ئەخلاقسىز، بەتخۇي، توڭ، قوپال، ئاچچىقى يامان.

شُكْشُوكَةٌ: گۈزەل، كېلىشكەن، چىرايلىق؛ ئەركە ـ نايناقلىق.

شَكِصٌ: ئەخلاقسىز، خۇيى ئەسكى.

شَكِعَ يَشْكَعُ شَكَعًا الْمَرِيضُ: ئاغرىق ئىڭرىدى.

شَكِعَ الزَّرْعُ: زىرائەت كۆپ دانلىق بولدى.

شَكِعَ الرَّجُلُ: غەزەپلەندى.

شَكَّ يَشُكُّ شَكًّا فُلَانًا بِالرُّمْحِ: نەيزە سانجىدى.

شَكَّ فِي الْأَمْرِ: گۇمان قىلدى، شەك كەلتۈردى، شۈبھىلەندى.

شَكَّ الشَّيْءَ: يىرتتى.

شَكَّ فِي السِّلَاحِ: تولۇق قوراللاندى.

شَكَّ الْإِسْمِنْتُ: سېمونت قاتتى.

شَكَّتِ الشَّوْكُ رِجْلَهُ: پۇتىغا تىكەن سانجىلدى.

شَكَّ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: ئىش گۇمانلىق بولدى.

شَكَّ الْجِلْدَ بِالْمِخْرَزِ: جۇۋالدۇرۇز بىلەن تېرىنى تىكتى.

شَكَّ الشَّيْءَ إِلَى الشَّيْءِ: قوشتى، ئۇلىدى.

شَكٌّ ج شُكُوكٌ: شەك، گۇمان، شۈبھى.

لَاشَكَّ: شەك يوق.

بِلَاشَكٍّ: شەكسىز، شۈبھىسىز.

وَضَعَهُ مَوْضِعَ شَكٍّ: ئۇنى گۇمانىي ئورۇنغا قويدى.

لَاسَبِيلَ إِلَى الشَّكِّ: بۇنىڭدىن شەكلىنىشكە ئورۇن

يوق.

لَايَرْقَى إِلَى الشَّكِّ: شەكسىز.

﴿فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ﴾ «قرآن»: مۇبادا سەن ساڭا بىز نازىل قىلغان كىتابتىن شەكلىنىدىغان بولساڭ...

شِكٌّ: پىرىۋوت، پىرىۋوت قىلىش.

شَكَّاءُ: غەمكىن، پەرىشان؛ غەزەبناك؛ يىغلاڭغۇ.

شَكَّازٌ: جىنسىي ئاجىزلىق، جىنسىي ئەزاسى قاتماسلىق؛ بەتخۇي، جېدەلخور.

شَكَّاكٌ ج شَكَّاكُونَ: گۇمانخور.

شُكُكٌ: نېسىگە ئالماق.

شِكَّةٌ ج شِكَكٌ: شىنا.

شَكَّةٌ ج شَكَّاتٌ: بىر قېتىم سانجىش.

شُكَّةٌ: مۇساپە، ئارىلىق.

شَكَّكَ يُشَكِّكُ تَشْكِيكًا: گۇمانىنى قوزغىدى، شەك كەلتۈردى؛ قەرز ئالدى؛ قەرز بەردى.

شَكَّكَنِي أَمْرُكَ: سېنىڭ ئىشىڭ مېنى گۇمانغا سالدى.

شَكَّكَ الْبَائِعُ الْمُشْتَرِيَ: مالنى نېسىگە بەردى.

شَكَّلَ يُشَكِّلُ تَشْكِيلًا الْأَمْرُ: ئىش تۇتۇق بولدى، مۇجمەل بولدى.

شَكَّلَ الشَّيْءَ: شەكىللەندۈردى، پەيدا قىلدى؛ تۈرگە ئايرىدى؛ تەسۋىرلىدى، سۈرەتلىدى.

شَكَّلَ الْوِزَارَةَ: كابىنېت تەشكىللىدى.

«تُشَكِّلُ الْحَرْبُ الْعِرَاقِيَّةُ الْإِيرَانِيَّةُ خَطَرًا عَلَى الْمِنْطَقَةِ كُلِّهَا»: ئىراق-ئىران ئۇرۇشى پۈتۈن رايونغا خەتەر ئېلىپ كېلىدۇ.

شَكَّلَ الْكِتَابَ: ھەرىكە قويدى، ئەرەبچە ھەرپلەرگە تاۋۇش بەلگىسى قويدى.

شَكَّلَ الْفَنَّانُ الشَّيْءَ: سۈرەتلەپ بەردى.

شَكَّلَ الْحُكُومَةَ: ھۆكۈمەتنى تەشكىللىدى.

شَكَّى يُشَكِّي تَشْكِيَةً الشَّاكِيَ: شىكايەتنى قوبۇل قىلدى.

شَكِلَ يَشْكَلُ شَكَلًا وَ شُكْلَةً: بىر خىل رەڭ يەنە بىر خىل رەڭگە ئارىلىشىپ قالدى.

شَكِلَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال غىلجىڭلىق قىلدى، نازلاندى.

شَكَلَ يَشْكُلُ شَكْلًا الْأَمْرُ: ئىش تۇتۇق بولدى، مۇجمەل بولدى.

شَكَلَ الدَّابَّةَ: ھايۋاننى باغلىدى، چۇشىدى.

شَكَلَ الْأَمْرَ: ئىشنى مۇرەككەپلەشتۈرۈۋەتتى، قىيىنلاشتۇرۇۋەتتى.

شَكْلٌ / شِكْلٌ: ناز قىلماق، غىلجىڭلىماق؛ ئوخشاش.

«هَذَانِ التَّوْأَمَانِ شِكْلَانِ»: بۇ قوشكېزەك بىر-بىرىگە ئوخشايدۇ.

شَكْلٌ ج أَشْكَالٌ وَ شُكُولٌ: رەسىم، سۈرەت؛ ھەيكەل؛ قىياپەت، شەكىل.

شَكْلٌ هَنْدَسِيٌّ: گېئومېترىك شەكىل.

شَكْلُ الْكَلَامِ: تاۋۇش بەلگىلىرى.

اَلشَّكْلُ وَالْمَوْضُوعُ: شەكلى ۋە ماۋزۇسى.

شَكْلُ تَبَادُلِ الْمُنْتَجَاتِ: مەھسۇلات ئالماشتۇرۇش ئۇسۇلى.

شَكْلٌ قَوِيٌّ: قاينام-تاشقىنلىق بىلەن.

بِشَكْلٍ سَافِرٍ: ئوچۇقتىن-ئوچۇق.

بِهَذَا الشَّكْلِ: مۇشۇ ئۇسۇل بويىچە.

كُرَوِيُّ الشَّكْلِ: شار شەكىللىك، شارسىمان.

مُسْتَدِيرُ الشَّكْلِ: يۇملاق شەكىل، ئايلانما شەكىل.

شَكْلًا: شەكىل جەھەتتىن.

الشَّكْلُ وَالْمَضْمُونُ: شەكىل ۋە مەزمۇن.

فِي شَكْلِهِ الْحَالِيِّ: ھازىرقى ھالىتىدە.

أَعْرِضْ رَأْيَكَ بِشَكْلٍ وَاضِحٍ: پىكرىڭنى ئوچۇق رەۋىشتە قوي.

شَكْلٌ ج شَوَاكِلُ: تۈر، خىل؛ خاراكتېر، پەزىلەت.

﴿وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ﴾ «قرآن»: يەنە (ئۇلارغا

مۇشۇ خىلدىكى باشقا تۈرلۈك ئازابلار بار.

شُكْلَةٌ: تۈرلۈك رەڭلەرنىڭ ئارىلىشىپ كېتىشى، ئوخشايدىغان.

شُكْلَةٌ فِي العَيْنِ: كۆز ئېقىنىڭ قىزىرىپ قېلىشى.

شَكْلِيٌّ: شەكىللىك، شەكلىي جەھەتتىن، شەكىلۋاز.

شَكْلِيٌّ ج شَكْلِيَّةٌ: ئۇرۇشقاق، جېدەلخور.

شَكْلِيَّةٌ ج شَكْلِيَّاتٌ: فورمالىزم، شەكىلۋازلىق.

شَكَمَ يَشْكُمُ شَكْمًا: جىمىقتۇردى، بېسىقتۇردى.

شَكَمَ الْوَالِي: ۋالىيغا پارا بەردى.

شَكَمَهُ: ئۇنىڭغا نەرسە بېرىپ ئۇنى بېسىقتۇردى.

شَكَمَ الْفَرَسَ: ئاتقا يۈگەن سالدى.

شَكَمَ الْمُعْتَدِي: تاجاۋۇزچىنىڭ دەككىسىنى بەردى.

شَكِمَ يَشْكَمُ شَكَمًا: ئاچ قالدى.

شَكِمٌ: يولۋاس، قورسىقى ئاچ ئادەم.

شُكْمٌ: مۇكاپات، سوۋغا، ھەدىيە.

شُكُوٌ: بوتىلاق؛ كېسەللىك.

شَكْوَةٌ ج شَكَوَاتٌ وَ شِكَاءٌ: شىكايەت قىلماق، ئەرز قىلماق، دادلىماق؛ تولۇم.

«قَدِّمْ شَكْوَةً بِمَا حَدَثَ لَكَ»: دەردىڭنى تۆكسەڭ بولىدۇ.

شُكُورٌ: رەھمەت ئېيتماق، تەشەككۈر بىلدۈرمەك.

شَكُورٌ ج شُكُرٌ: كۆپ شۈكۈر قىلغۇچى.

اَلشَّكُورُ: ئاللاھتائالانىڭ سۈپەتلىرىدىن بولۇپ، شۈكۈرنى قوبۇل قىلغۇچى ۋە ساۋاب بەرگۈچى دېگەن مەنىدە.

﴿وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ «قۇرئان»: مېنىڭ بەندىلىرىمدىن (ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلغۇچى بەك ئاز.

رَبِّي شَكُورٌ: پەرۋەردىگارىم شۈكۈرنى قوبۇل قىلغۇچىدۇر، ياخشى ئىشقا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر.

شَكُوسٌ: بولقا.

شَكُوكٌ: گۇمانخور.

شَكْوَى ج شَكَاوٍ: دەرد، شىكايەت، ئەرز.

شَكَى يَشْكِي شَكْيًا إِلَيْهِ: شىكايەت قىلىدى، دادلىدى.

شَكِئَ يَشْكَأُ شَكَأً ظُفْرُهُ: تىرنىقى يېرىلىپ كەتتى.

شَكِيرٌ: كۆپ شۈكۈر قىلغۇچى.

شَكِيصَةٌ: بەتخەلاق، خۇيى يامان.

شَكِيصَةٌ مِنَ الْإِبِلِ: سۈتى يوق قىسىر تۆگە.

شَكِيكَةٌ ج شَكَائِكُ وَ شُكُكٌ: مېۋە سېۋىتى؛ مىجەز، خاراكتېر؛ ئۇسۇل، چارە؛ ئەترەت.

دَعْهُ عَلَى شَكِيكَتِهِ: مەيلىگە قويۇۋەت.

شَكِيمَةُ اللِّجَامِ ج شَكَائِمُ وَ شُكُمٌ: ئېغىزدۇرۇق، يۈگەن.

ذُو شَكِيمَةٍ: تەرسا، ئاساۋ.

شَكِيٌّ م شَكِيَّةٌ ج شَكَايَا: بىچارە؛ ئاغرىق.

شَكِيَّةٌ ج شَكَايَا: دەرد، شىكايەت، ئەرز.

شَلَا يَشْلُو شَلْوًا الشَّيْءَ: كۆتۈردى، تۆرلەتتى.

شَلَاشِلُ: يېڭى ئوت ـ چۆپ.

شَلَاضِيمُ: لەۋ، كالپۇك.

شِلَالَةٌ: يىرىك تىكمەك، قارا سالماق، تونىمەك.

شِلْبَةٌ: تاپانبىلىق، كاراس.

شِلْتَةٌ: يۇمشاق ياستۇق، پەي ياستۇق.

شَلْجَمٌ: قىچا.

شَلَحَ يَشْلَحُ شَلْحًا ثِيَابَهُ: كىيىمىنى سالدى.

شَلْحَاءُ ج شُلُحٌ: ئۆتكۈر قىلىچ.

شَلْحَى ج شُلُحٌ: ئۆتكۈر قىلىچ.

شَلَخَ يَشْلَخُ شَلْخًا بِالسَّيْفِ: قىلىچ بىلەن چاپتى.

شَلْخٌ: توپ، يىلتىز، ئەسلى؛ بالا.

هُوَ شَلْخُ سُوءٍ: ئۇ يامان بالا، ئالىقاپ.

شِلْسٌ ج شُلُوسٌ: يىلتىز.

شَلْشَلَ يُشَلْشِلُ شَلْشَلَةً الْمَاءُ: سۇ تامچىلىدى.

شَلْطَاءُ: قەلەمتىراش.

شَلَغَ يَشْلَغُ شَلْغًا الرَّأْسَ: باشنى يېرىۋەتتى.

شَلْغَمٌ: قىچا؛ چامغۇر.

شَلَفَ يَشْلُفُ شَلْفًا الْبِنْتَ: قىزنى ئەپقېچىپ كەتتى، ئالداپ ئېلىپ كەتتى.

شَلْفَةٌ: شىتىك.

شَلَقَ يَشْلُقُ شَلْقًا ـــ هُ: ياردى، پارچىلىدى.

شِلْقٌ / شِلِقٌ: لايىيېگەك (لايدا ياشايدىغان بىر خىل جانىۋار)، لايخورەك.

شِلْقَاءُ: بەكە، قەلەمتىراش، پىچاق.

شَلْقَةٌ: كىلەنىڭ تۇخۇمى.

شَلَّ يَشُلُّ شَلًّا الثَّوْبَ: كىيىمنى قوپال تىكتى.

شَلَلٌ: پالەچ.

شَلَلٌ جُزْئِيٌّ: يېرىم پالەچ.

شَلَلٌ وَجْنِيٌّ: لەقۋا.

شَلَلُ الْأَطْفَالِ: بالىلار پالەچ كېسەللىكى، يۇلۇن ياللۇغى.

أُصِيبَ بِشَلَلٍ نِصْفِيٍّ: يېرىم پالەچ بولۇپ قالدى.

شَلَّ يَشَلُّ شَلًّا وَ شَلَلًا: پالەچ بولۇپ قالدى.

شَلَّاءُ: سەكتە، پالەچ.

يَدٌ شَلَّاءُ: قولى تۇتماس.

عَيْنٌ شَلَّاءُ: كۆز نۇرى ئۆچكەن.

شَلَّالٌ ج شَلَّالَاتٌ: شارقىراتما، جىددىي ئېقىن.

شُلَّةٌ ج شُلَّاتٌ: مەقسەت، نىشان، مۇددىئا؛ تۈپ، كوللېكتىپ، تەشكىلات، گۇرۇھ، مەزھەپ؛ ئۇيۇشما، پارتىيە ـ گۇرۇھ.

شَلَّحَ يُشَلِّحُ تَشْلِيحًا: تارتىۋەتتى، سالدۇرۇۋەتتى.

شَلَّلَ يُشَلِّلُ تَشْلِيلًا الثَّوْبَ: كىيىمنى قوپال تىكتى.

شِلَّمٌ: ئوت ئۇچقۇنى.

شَلُّوتٌ ج شَلَالِيتُ: تەپمەك؛ ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ.

شَلَمَ يَشْلُمُ شَلْمًا: قورقۇتتى.

شَلْمَةٌ: ھودۇقۇپ كېتىش، تېكىرقاپ قېلىش.

شِلِنٌ . شِلِنَانٌ: شىللىڭ (ئەنگلىيە ئاقچىسى).

شِلْوٌ ج أَشْلَاءُ: بىر پارچە گۆش.

«اِئْتِنِي بِشِلْوٍ مِنْ أَشْلَاءِ هَذِهِ الشَّاةِ»: بۇ قوينىڭ گۆشىدىن بىر پارچە بەرگىن.

شُلُوقٌ: ئىسسىق ھاۋا.

شَلِيْتَةٌ ج شَلِيْتَاتٌ: قاپ، تاغار، خالتا.

شَلِيٌّ: قالدۇقى، ئېشىپ قالغىنى.

شَلِيَّةٌ ج شَلَايَا: مالنىڭ قالدۇقى.

«لَمْ يَبْقَ مِنْ مَالِهِ إِلَّا شَلِيَّةٌ»: ئۇنىڭ مېلىدىن پەقەت ئازغىنە قالدى.

شَمَا يَشْمُو شُمُوًّا الرَّجُلُ: مەرتىۋىسى يۇقىرى بولدى.

شِمَاتٌ: ئۈمىدسىز، نائۈمىد.

رَجَعَ الْجُنُودُ شِمَاتًا: قوشۇن نائۈمىد بولۇپ قايتتى.

شَمَاتَةٌ: ئىچى قارىلىق قىلماق؛ چۈشكۈرگۈچىگە «يەرھەمەكەللاھ» (ئاللاھ ساڭا رەھىم قىلسۇن) دېمەك.

شَمَارٌ: بەدىيان.

شِمَّارٌ ج شِمَّارَاتٌ: تاسما ، باغ؛ لېپىنك، باغىرداق.

شُمَارِقُ: يىرتىق چاپان.

شَمَاشِيْرُ: كۆكلەك.

شِمَاصٌ: قېچىش.

شُمَاصٌ: ئالدىراش، ھاپىلا ـ شاپىلا.

شَمَاطَةٌ: تەرتىپسىزلىك، ئالىتوپىلاڭ، پاراكەندىچىلىك.

شَمَاقَةٌ: جانلىق، تېتىك، روھلۇق.

شِمَالٌ ج شَمَالَاتٌ: شىمال، شىمال تەرەپ، شىمالىي قىسىم.

شِمَالٌ شَرْقِيٌّ: شەرقىي شىمال.

رِيْحُ الشِّمَالِ: غەربىي شىمال شامىلى.

شِمَالٌ غَرْبِيٌّ: غەربىي شىمال.

كَوْكَبُ الشِّمَالِ: شىمالىي قۇتۇپ يۇلتۇزى.

اَلْيَدُ الشِّمَالُ: سول قول، سول تەرەپ.

«ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ﴾ «قرآن»: ئاندىن ئۇلارغا چوقۇم ئالدىدىن، ئارقىسىدىن، ئوڭدىن، سولدىن هۇجۇم قىلىمەن.

طَيْرُ الشِّمَالِ: شۇملۇق قۇشى.

شِمَالٌ ج أَشْمُلٌ وَ شُمُلٌ وَ شَمَائِلُ: سول، سول تەرەپ، مىجەز، خاراكتېر، قاپ، تاغار.

«لَيْسَ مِنْ شِمَالِي أَنْ أَعْمَلَ بِالشِّمَالِ»: سول قولۇم بىلەن ئىشلەش مېنىڭ ئادىتىم ئەمەس.

«إِنَّ أَبَا هَذَا كَانَ يَنْسُجُ الشِّمَالَ بِيَمِيْنِهِ»: بۇنىڭ دادىسى ئوڭ قولى بىلەن خورما تاغىرى توقۇيتتى.

﴿فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِيْنَ﴾ «قرآن»: كاپىرلارغا نېمە بولدىكىن، ئۇلار سەن تەرەپكە تېز كېلىشىپ، ئوڭ ـ سول تەرىپىڭدە توپ ـ توپ بولۇپ ئولتۇرۇشىدۇ.

شِمَالًا: شىمالدا، شىمال تەرەپتە.

شِمَالِيٌّ: شىماللىق، شىمالنىڭ؛ سول تەرەپ، سول تەرەپنىڭ.

شِمَالِيُّونَ: سولچىللار.

شَمِتَ يَشْمَتُ شَمَاتًا وَ شَمَاتَةً: ئىچى قارىلىق قىلدى.

شَمِتَ بِعَدُوِّهِ: دۈشمىنىگە يەتكەن خاپىلىقتا خۇش بولدى.

شَمَجَ يَشْمُجُ شَمْجًا فِي الْأَمْرِ: ئالدىراپ قىلدى، تېز قىلدى.

شَمَجَ فُلَانًا: ئالدىراتتى.

شَمَجَ الشَّيْءَ: ئارىلاشتۇرۇۋەتتى.

شَمَجَ الثَّوْبَ: كىيىمگە كۆك سالدى.

شَمَجَ الشَّعِيْرَ: ئارپىدىن نان ياقتى.

شَمَجَهُ عَنْ كَذَا: يىراقلاشتۇردى، نېرى قىلدى.

شَمَخَ يَشْمَخُ شَمْخًا وَ شُمُوخًا الْجَبَلُ: تاغ ئېگىز بولدى.

شَمَخَ أَنْفُهُ: چوڭچىلىق قىلدى، تەكەببۇرلۇق قىلدى، خورىكى ئۆسۈپ قالدى.

شِمْخٌ: شاخ، نوتا.

شَمْخَرَ يُشَمْخِرُ شَمْخَرَةً: تەكەببۇرلۇق قىلدى، چوڭچىلىق قىلدى.

شَمْخَرَةٌ: تەكەببۇرلۇق، چوڭچىلىق، مەغرۇرلۇق.

شَمَذَ يَشْمِذُ شَمْذًا وَ شُمُوذًا الْحَيَوَانُ: هايۋان قۇيرۇقىنى كۆتۈردى.

شَمَذَ الرَّجُلُ ثَوْبَهُ: كىشى پېشىنى كۆتۈرۈۋالدى.

شَمَرَ يَشْمُرُ شَمْرًا: ئالدىراپ ماڭدى.

شَمَرَ الشَّيْءَ: قاتلىۋالدى؛ يىغىۋالدى، قورۇۋالدى، تۈرۈۋالدى.

شَمَرَ عَنْ سَاقِيهِ: پۇچقىقىنى تۈرۈۋالدى.

شَمَرَ كُمَّهُ: يېڭىنى تۈردى.

شَمَرَ يَشْمُرُ / يَشْمِرُ شَمْرًا ـهُ: ئەمەلدىن قالدۇردى، بىكار قىلدى.

شَمَرَ الشَّيْءَ: قورۇلۇۋالدى، تۈگۈلۈۋالدى.

شَمَرَ لِلْأَمِيْرِ: كۆڭۈل بۆلدى، تەييارلىق قىلدى.

شَمَرَ عَنْ سَاعِدِهِ: چاققانلىق بىلەن ئىشلىدى.

شَمَرٌ: بەدىيان.

شِمْرٌ: ئەستايىدىل؛ تەجرىبىلىك؛ مەرد.

شِمْرَاخٌ ج شَمَارِيخُ: غول، شاخ، تال.

شُمْرَةٌ: بەدىيان.

شَمْرَجَ يُشَمْرِجُ شَمْرَجَةً وَ شِمْرَاجًا الثَّوْبَ: كىيىمنى ناچار تىكتى.

شَمْرَجَ الْكَلَامَ: سۆزنى مالىماتاڭ قىلدى.

شَمْرَجَ الْوَلَدَ: بالىنى ئوبدان باقتى.

شَمْرَخَ يُشَمْرِخُ شَمْرَخَةً وَ شِمْرَاخًا الْغُصْنَ: هارام

شاخنى چاتىدى، هارام شاخنى پۇتىدى.

شَمَرْدَلٌ م شَمَرْدَلَةٌ: چىداملىق، جىگەرلىك، چىداملىق بالا.

جَمَلٌ شَمَرْدَلٌ: چىداملىق تۆگە.

شُمْرُوخٌ ج شَمَارِيخُ: غول؛ شاخ، تال.

شَمَزَ يَشْمُزُ شَمْزًا مِنْهُ: قورقۇپ كەتتى، نەپرەتلەندى، يىرگەندى، بىزار بولدى.

شَمَسَ يَشْمُسُ شُمُوسًا وَ شِمَاسًا: رەت قىلدى، توستى.

شَمَسَ لَهُ: دۈشمەنلىكنى ئاشكارىلىدى.

شَمَسَ يَشْمُسُ / يَشْمِسُ شَمْسًا وِ شَمِسَ يَشْمَسُ

شَمْسًا اَلْيَوْمُ: كۈن ئوچۇق بولدى، كۈن ئېچىلدى.

شَمْسٌ ج شُمُوسٌ: قۇياش، كۈن.

شُرُوقُ الشَّمْسِ: كۈن چىقماق.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ «قۇرئان»: كېچە بىلەن كۈندۈز، كۈن بىلەن ئاي ئاللاھنىڭ (بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر.

ضَرْبَةُ الشَّمْسِ: ئىسسىق ئۆتۈپ كەتمەك.

ضُوءُ الشَّمْسِ: كۈن نۇرى، ئاپتاپ.

عَبَّادُ الشَّمْسِ: ئاپتاپپەرەس.

غُرُوبُ الشَّمْسِ: كۈن ئولتۇرماق.

عَابِدُ الشَّمْسِ: كۈنگە چوقۇنغۇچى.

هَذَا وَاضِحٌ وُضُوحَ الشَّمْسِ: بۇ ئىنتايىن ئوچۇق، بۇ ئۆز-ئۆزىدىن روشەن.

لَا جَدِيْدَ تَحْتَ الشَّمْسِ: يېڭىلىق يوق.

شَمْسِيٌّ: كۈندۈزدىكى، كۈنگە مەنسۇپ؛ كۈن نۇرى.

شَهْرٌ شَمْسِيٌّ: شەمسىيە ئېيى.

اَلتَّصْوِيْرُ الشَّمْسِيّ: سۈرەتكە ئالماق، فوتو سۈرەت.

حَمَّامٌ شَمْسِيٌّ: قۇياش مۇنچىسى.

حَرْفٌ شَمْسِيٌّ: شەمسىيە ھەرپلىرى.

شَمْسِيَّةٌ ج شَمْسِيَّاتٌ وَ شَمَاسِيُّ: كۈنلۈك؛ يامغۇرلۇق.

صُورَةٌ شَمْسِيَّةٌ: سۈرەت، فوتوگرافىيە، فوتو سۈرەت، رەسىم.

سَاعَةٌ شَمْسِيَّةٌ: قۇياش سائىتى.

سَنَةٌ شَمْسِيَّةٌ: شەمسىيە يىلى (365 كۈن 5 سائەت 14 مىنۇت).

شَمْسِيَّةُ الشُّبَّاكِ: پەنجىرە، روجەك.

شَمْشَمَ يُشَمْشِمُ شَمْشَمَةً: پۇرىدى، پۇراپ بىلدى، بايقىدى.

شَمْشَمَةٌ: پۇرىماق، ئىزدەپ تاپماق.

شَمَصَ يَشْمُصُ شَمْصًا ـ هُ: ئۇنىڭغا ئەزىيەت قىلىپ خاپا قىلدى، رەنجىتتى.

شَمَصَ الدَّابَّةَ: ھايۋاننى ئىتتىك ھەيدىدى.

شَمِصَ يَشْمَصُ شَمَصًا الرَّجُلُ: ئالدىراپ سۆزلىدى.

شَمَطَ يَشْمِطُ شَمْطًا الشَّيْءَ: ئارىلاشتۇردى.

شَمَطَ الشَّجَرُ: دەرەخ ياپرىقى تۆكۈلدى، چېچىلدى.

شَمَطَ النَّبَاتُ: ئوت-چۆپ ئۆستى.

شَمِطَ يَشْمَطُ شَمَطًا شَعْرُهُ: چېچى ئاقاردى، چېچىغا ئاق ئارىلىدى.

شَمَظَ يَشْمُظُ / يَشْمِظُ شَمْظًا ـ هُ: توستى، چەكلىدى.

شَمَظَ الشَّيْءَ: ئارىلاشتۇردى.

شَمَعَ يَشْمَعُ شَمْعًا وَ شُمُوعًا وَ مَشْمَعًا الرَّجُلُ: ئويناشتى، چاقچاقلاشتى.

شَمَعَ يَشْمَعُ شُمُوعًا الشَّيْءُ: تارقالدى، چېچىلدى، پارچىلاندى.

شَمْعٌ: موم؛ شام.

شَمْعُ النَّحْلِ: سېرىق موم

شَمْعَةٌ ج شَمْعٌ وَ شَمَعَاتٌ: ۋات.

شَمْعَةُ الْإِحْتِرَاقِ: دۆىگاتېل.

اَلْمِصْبَاحُ ذُو مِائَةِ شَمْعَةٍ: بۇ يۈز ۋاتلىق لامپۇچكا.

شَمْعَدَانٌ ج شَمَاعِيْدُ: شامدان.

شَمْعَلَ يُشَمْعِلُ شَمْعَلَةً الْقَوْمُ: تارقىلىپ كەتتى.

شَمْعِيٌّ: شامنىڭ.

شَمِقَ يَشْمَقُ شَمَقًا وَ شَمَاقَةً: روھلىنىپ كەتتى، جانلىنىپ كەتتى.

شَمِقٌ مِنَ الثِّيَابِ: يىرتىق كىيىم.

شَمِلَ يَشْمَلُ وَ شَمَلَ يَشْمُلُ شَمْلًا وَ شَمَلًا وَ شُمُولًا الْأَمْرُ الْقَوْمَ: ئىش قوۋمغا ئومۇملاشتى.

شَمَلَهُ: ئۇنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، ئۇنىڭ تەركىبىدە بولدى.

شَمَلَ فُلَانًا: كۆڭۈل بۆلدى.

شَمَلَهُمْ بِرِعَايَتِهِ: غەمخورلۇق قىلدى.

شَمَلَ يَشْمُلُ شَمْلًا وَ شُمُولًا بِالْعِنَايَةِ: غەمخورلۇق قىلدى، كۆڭۈل بۆلدى.

شَمْلٌ: ئىتتىپاق، بىرلەشمە.

جَمْعُ الشَّمْلِ: بىرلەشمە، قوشما.

تَشَتُّتُ الشَّمْلِ: پارچىلانماق، تارقالماق.

بَدَّدَ شَمْلَهُمْ: ئۇلارنى پارچىلىۋەتتى، تارقىتىۋەتتى.

جَمَعَ اللّٰهُ شَمْلَهُمْ: ئاللاھ ئۇلارنى ئىتتىپاقلاشتۇردى.

فَرَّقَ اللّٰهُ شَمْلَهُمْ: ئاللاھ ئۇلارنى تىرىپىرەن قىلىۋەتتى.

شِمْلَالٌ: سول، تېز، چاققان.

جَمَلٌ شِمْلَالٌ: تېز ماڭىدىغان تۆگە.

شَمْلَةٌ ج شَمَلَاتٌ: تون، خالات، پىلاش؛ رومال.

شَمْلَلَ يُشَمْلِلُ شَمْلَلَةً الرَّجُلُ: ئالدىرىدى، تېزلىدى.

شُمْلُولٌ ج شَمَالِيْلُ: ئازغىنە، ئاز مىقداردا؛ تېز، چاققان.

شَمَّ يَشُمُّ شَمًّا وَ شَمِيْمًا الْوَرْدَ: گۈلنى پۇرىدى.

شَمَّ الْهَوَاءَ: هاۋانى سۈمۈردى.

شَمَّ الْخَبَرَ: خەۋەرنى سەزدى.

شَمَّ يَشُمُّ شَمَماً: تەكەببۇرلۇق قىلدى، گىدەيدى.

شَمَّ الْجَبَلُ: تاغ قەد كۆتۈرۈپ تۇردى.

شَمَّ فِيْهِ: يۇقۇملاندى.

شَمَّمَ يُشَمِّمُ تَشْمِيْمًا الْوَرْدَ: گۈلنى پۇراتتى.

شَمٌّ: پۇراش، پۇراش سېزىمى؛ پۇراش ئەزاسى.

«وَشَمَمْتُ رِيْحَ الْمِسْكِ مِنْ فَقَرَاتِهَا وَتَلَأْلَأَتْ مِنْ شَطْرِهَا الأَضْوَاءُ»: مەن بۇ شېئىرنىڭ مىسرالىرىدىن ئىپار ھىدلىرىنى پۇرىدىم. شېئىرنىڭ كۇپلېتلىرىدىن نۇرلار چاقناۋاتقانلىقىنى بايقىدىم.

شَمَمٌ: تەكەببۇرلۇق، چوڭچىلىق؛ ئېگىزلىك.

شَمَّاسٌ ج شَمَّاسَةٌ: چېركاۋ خادىمى.

شَمَّاعٌ: شام ياسىغۇچى، شام ساتقۇچى.

شَمَّاعَةٌ ح شَمَّاعَاتٌ: كىيىم ئاسقۇچ.

شَمَّامٌ الواحدة شَمَّامَةٌ ج شَمَّامَاتٌ: قوغۇن، چىلگە.

شَمَّامٌ ج شَمَّامُونَ: پۇراش سېزىمى كۈچلۈك.

شَمَّامَةٌ: جۇمەك.

شَمَّتَ يُشَمِّتُ تَشْمِيْتًا ـهُ: ئۇمىدسىزلەندۈردى، ئەپسۇسلاندۇردى.

شَمَّتَ الْعَاطِسَ: چۈشكۈرگۈچىگە دۇئا قىلدى، ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن، دېدى.

شَمَّةٌ: بىر قېتىم پۇراش.

شَمَّخَ يُشَمِّخُ تَشْمِيْخًا أَنْفَهُ: چوڭچىلىق قىلدى، تەكەببۇرلۇق قىلدى.

شَمَّرَ يُشَمِّرُ تَشْمِيْرًا الرَّجُلُ: ئالدىراپ ماڭدى، تېز ماڭدى.

شَمَّرَ كُمَّهُ: يېڭىنى تۈردى، شىمايلىدى.

شَمَّرَ عَنْ سَاعِدِ الْجِدِّ وَالْكَدِّ: ئاكتىپ ئىشلىدى، جاپالىق ئىشلىدى.

شَمَّرَ لِلْأَمْرِ: بىر ئىشقا كۆڭۈل بۆلدى.

شَمَّرَتِ الْحَرْبُ عَنْ سَاقِهَا: ئۇرۇش قاتتىق بولدى.

شَمَّسَ يُشَمِّسُ تَشْمِيْسًا ـهُ: ئاپتاپقا قاقلىدى،

ئاپتاپقا سالدى.

شَمَّعَ يُشَمِّعُ تَشْمِيعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى بوياپ كۆرسەتتى، بېزەپ كۆرسەتتى.

شَمَّعَةٌ: ئۇنى ئويناتتى، تاماشا قىلدۇردى.

شَمُّورٌ: ئالماس.

شَمِّيٌّ: پۇراقلىق.

شَمَنْدَرٌ. شَمَنْدُورٌ: قىزىلچا.

شَمَنْدُورَةٌ ج شَمَنْدُورَاتٌ: لەيلىمە بەلگە (دەريا ـ دېڭىزدىكى).

شَمَنْدُورَةُ السَّلاَمَةِ: (سۇدىن) قۇتقۇزۇش بالونى.

شَمُوخٌ: يىراق، چەت.

شُمُوخٌ: ئېگىز بولماق، قەد كۆتۈرۈپ تۇرماق.

شَمُوسٌ ج شُمُسٌ: جاھىل، تەرسا؛ ئاپتاپ، ئاپتاپلىق.

رَجُلٌ شَمُوسٌ: جاھىل ئادەم.

دَابَّةٌ شَمُوسٌ: ئاساۋ ھايۋان، شاش ھايۋان.

شَمُولٌ . اَلشَّمُولُ: ھاراق.

سَقَاهُ الشَّمُولُ: ئۇنىڭغا ھاراق تۇتتى.

شُمُولِيٌّ: ئەتراپلىق، كەڭ دائىرىلىك.

اَلْحُكْمُ الشُّمُولِيّ: ئىستىبدات ھۆكۈمران.

نَظَرَ إِلَى الْمَوْضُوعِ نَظْرَةً شُمُولِيَّةً: مەسىلىگە ئەتراپلىق قارىدى.

شَمِيلَةٌ ج شَمَائِلُ: تەبىئەت، ماھىيەت، تەبىئىي خۇسۇسىيەت؛ گۈزەل ئەخلاق.

هُوَ كَرِيمُ الشَّمَائِلِ: ئۇ گۈزەل ئەخلاقلىق.

شَمِيمٌ ج شِمَامٌ: خۇش پۇراق نەرسە؛ ئېگىز، يۇكسەك.

شَنَآنٌ م شَنْآنَةٌ وَ شَنَآى: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت، يىرگىنچ.

﴿وَلا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا﴾ «قرآن»: بىرەر قوۋمغا بولغان ئۆچمەنلىكىڭلار (ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەب بولمىسۇن.

شَنَاءَةٌ: قاتتىق ئاداۋەت.

شِنَاخٌ ج أَشْنِخَةٌ: تاش تۇمشۇقى.

شَنَارٌ: ھاقارەت.

شَنَارِيّ: يىلپىز.

شَنَاعَةٌ: سەت، كۆرۈمسىز، ئىسكەتسىز؛ قورقۇنچلۇق، ۋەھىمىلىك.

شَنَانٌ: سوغۇق سۇ، يامغۇرلۇق بۇلۇت.

شَنَأَ وَ شَنِئَ يَشْنَئُ شَنْأً وَ شَنَأَةً وَشَنَآنًا وَ مَشْنَأً وَ مَشْنَأَةً وَ مَشْنُوءَةً: نەپرەتلەندى، يىرگەندى، ئۆچ كۆردى.

شَنْأَةٌ: ئۆچمەنلىك، نەپرەتلىنىش.

شَنِبَ يَشْنَبُ شَنَبًا الْيَوْمُ: كۈن سوغۇق بولدى.

شَنِبَ الرَّجُلُ: كىشىنىڭ چىشلىرى چىرايلىق، سۈزۈك بولدى.

شَنَبٌ ج أَشْنَابٌ وَ أَشْنِبَةٌ: بۇرۇت؛ چىشىنىڭ پارقىراق، چىرايلىق بولۇشى.

أَبُو شَنَبٍ: بۇرۇتلۇق.

شَنْبَثٌ: يولۋاس، قوپال.

شَنْبَرٌ ج شَنَابِرُ: چەت، ياقا، گىرۋەك؛ كۆزەينەك رامكىسى.

الشَّنْتَةُ: خالتا، تاغار، قاپ، سەپەر خالتىسى.

شُنْتَرَةٌ ج شَنَاتِرُ: بارماق (قول).

شَنِجَ يَشْنَجُ شَنَجًا: تارايدى، قورۇلدى، يىغىلدى.

شَنَجٌ: تۆگە.

شُنْخُوبٌ ج شَنَاخِيبُ: تاغاق سۆڭەك؛ بەل ئومۇرتقىسى سۆڭەك؛ تاغ چوققىسى.

شِنْشِنَةٌ ج شَنَاشِنُ: ئادەت، ئۆرپ ـ ئادەت؛ قائىدە ـ يوسۇن؛ خاراكتېر، خۇسۇسىيەت، تەبىئەت.

شَنَصَ يَشْنُصُ شُنُوصًا بِهِ: ئېسىلىۋالدى.

شَنَطَ يَشْنُطُ شَنْطًا: تۈگىدى، چىگىدى، باغلىدى، يۈگىدى.

شَنَطَ اللَّحْمَ: گۆشنى چالا پىشۇردى.

شَنْطَةٌ ج شُنُطٌ: سومكا، خالتا، قاپ، سەپەر خالتىسى.

شَنْطَةُ الْكُتُبِ: سومكا، جىلت.

شَنْطَةُ يَدٍ: قول سومكىسى.

شَنُعَ يَشْنُعُ شَنَعًا وَ شَنَاعَةً وَ شُنْعًا وَ شُنُوعًا الشَّيْءُ: سەت بولدى، ئۇيات بولدى.

شَنَعَ يَشْنَعُ شَنْعًا — هُ: ھاقارەتلىدى، ئاھانەت قىلدى، قاتتىق سۆكتى.

شَنِعٌ: سەت، قەبىھ، يامان؛ قورقۇنچلۇق.

شُنْعَةٌ: سەت، كۆرۈمسىز، ئىسكەتسىز؛ قورقۇنچلۇق ۋەھىمىلىك.

شَنَفَ يَشْنُفُ شَنَفًا إِلَيْهِ: سىنچىلاپ قارىدى، دىققەت بىلەن قارىدى.

شَنِفَ يَشْنَفُ شَنَفًا لَهُ: چۆشەندى، بىلدى، تۇيدى، ئۇقتى.

شِنْفٌ ج أَشْنَافٌ وَ شُنُوفٌ: زىرە، ھالقا.

شَنَقَ يَشْنُقُ شَنْقًا رَأْسَ الدَّابَّةِ: ئۇلاغنى ئېگىز شاخقا باغلىدى، ئېگىز قوزۇققا باغلىدى.

شَنَقَ الرَّجُلَ: كىشىنى دارغا ئاستى.

شَنَقٌ: ئارغامچا، ئارقان.

شَنْقٌ: دارغا ئاسماق.

«اِسْتَحَقَّ الْمُجْرِمُ الشَّنْقَ»: جىنايەتچى دارغا تېگىشلىك بولدى.

شِنْقَابٌ: لايخورەك.

شُنْقُبٌ: لايخورەك.

شَنِمٌ: سوغۇق، مۇزدەك.

مَاءٌ شَنِمٌ: سوغۇق سۇ.

شَنَّ يَشُنُّ شَنًّا الْغَارَةَ عَلَيْهِمْ: ئۇلارغا كەڭ كۆلەملىك ھۇجۇم قىلدى، ئۇمۇميۈزلۈك ھۇجۇم باشلىدى.

شَنٌّ ج شِنَانٌ: تۇلۇم.

«إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَنَّةٍ وَإِلَّا كَرَعْنَا: قېشىڭدا تۇلۇمدا بىر كېچە قونغان سوغۇق سۇ بولسا قۇيۇپ بەرگىن، بولمىسا بىز سۇنى كۆتۈرۈپلا ئىچىمىز.

شَنَّحَ يُشَنِّحُ تَشْنِيحًا عَلَيْهِ: ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى، سەتلىدى.

شَنَّرَ يُشَنِّرُ تَشْنِيرًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا تۆھمەت قىلدى، بوھتان قىلدى.

شَنَّعَ يُشَنِّعُ تَشْنِيعًا: كايىدى، ئەيىبلىدى، قارغىدى، سەتلىدى.

شَنَّفَ يُشَنِّفُ تَشْنِيفًا إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا كۆزنىڭ قۇيرۇقىدا قارىدى.

شَنَّفَ الْجَارِيَةَ: قىزغا ھالقا سېلىپ قويدى.

شِنْكٌ ج شَنَانِكُ: تەبرىكلەش مۇراسىمى.

شَنَّنَ يُشَنِّنُ تَشْنِينًا الْإِنَاءَ: قاچا كونىراپ كەتتى.

شَنَّنَ الْمَاءَ: سۇ تامچىلاپ ئاقتى.

شَنُونٌ: ئورۇق، ياداڭغۇ؛ سېمىز؛ ئاچ.

شَنِيبٌ م شَنْبَاءُ: چىشى چىرايلىق ۋە پاكىز ئادەم.

شُنَيْطَةٌ ج شُنَيْطَاتٌ: كىچىك سومكا.

شَنِيْطَةٌ: چىگىك، تۈگۈن.

شَنِيعٌ ج شُنُعٌ: قەبىھ، كۆرۈمسىز، يىرگىنچلىك؛ قورقۇنچلۇق.

«أَنْتُمْ قَوْمٌ شُنُعُ الْأَسْمَاءِ»: سىلەر نامىڭلار يامان خەلق.

«فُلَانٌ يَأْتِي أُمُورًا شَنِيعَةً»: پالانى سەت ئىشلارنى قىلدى.

شَهَا يَشْهُو شَهْوَةً الشَّيْءَ: تەشنا بولدى؛ سېغىندى، ئارزۇ قىلدى، ياخشى كۆردى.

شِهَابٌ ج شُهُبٌ: ئاقار يۇلتۇز؛ ساليۇت.

﴿أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾ «قرآن»: ياكى سىلەرنىڭ ئىسسىنىشىڭلار ئۈچۈن ئوتتىن بىر چوغ ئېلىپ كېلەي.

فُلَانٌ شِهَابُ حَرْبٍ: پالانى باتۇر، قەھرىمان.

شَهَابٌ: سۇ ئارىلاشتۇرۇلغان سۈت.

شَهَادَةٌ ج شَهَادَاتٌ: ھۆججەت، ئىسپات، ئىقرار، دەلىل.

شَهَادَةٌ مَكْتُوبَةٌ: گۇۋاھلىق قەغىزى.

﴿وَلا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ «قرآن»: گۇۋاھلىقنى يوشۇرماڭلار، كىمكى ئۇنى يوشۇرىدىكەن، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ دىلى گۇناھكار بولىدۇ.

شَهَادَةُ تَحْقِيقِ شَخْصِيَّةٍ: سالاھىيەت گۇۋاھنامىسى.

شَهَادَةُ الْمِيلَادِ: تۇغۇت گۇۋاھنامىسى.

شَهَادَةٌ عَالِيَةٌ: ئالىي مەكتەپ پۈتتۈرۈش دىپلومى، شاھادەتنامىسى.

شَهَادَةُ حُسْنِ السِّيَرِ وَالسُّلُوكِ: گۈزەل ئەخلاقلىق گۇۋاھنامىسى.

شَهَادَةُ دِرَاسَةِ الثَّانَوِيَّةِ: ئوتتۇرا مەكتەپ دىپلومى.

عَالَمُ الشَّهَادَةِ: زاھىرىي دۇنيا (بۇ دۇنيا).

شَهَادَةٌ عَالِيَةٌ: ئالىي مەكتەپ دىپلومى.

شَهَادَةٌ جَامِعِيَّةٌ: ئالىي مەكتەپ دىپلومى.

شَهَادَةُ إِثْبَاتٍ: ئىسپات قەغىزى.

شَهَادَةُ نَفْيٍ: ئەرز خېتى، ئۆزىنى ئاقلاش خېتى.

﴿ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ «قرآن»: يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا (نەرسىلەرنى) بىلگۈچى (ئاللاھ)نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر.

شَهَامَةٌ: جەسۇرلۇق، باتۇرلۇق؛ ئالىيجانابلىق، ئېسىللىق؛ زېرەكلىك.

شَهِبَ يَشْهَبُ وَ شَهُبَ يَشْهُبُ شَهَبًا الرَّجُلُ: چېچىغا ئاق ئارىلىدى، چارباش بولدى؛ ئىسسىق ياكى سوغۇقتىن رەڭگى ئۆزگىرىپ كەتتى.

شَهَبٌ . شُهْبَةٌ: كۈل رەڭ، خۇنۇك، چۈشكۈن.

شَهِدَ يَشْهَدُ شُهُودًا الْمَجْلِسَ: يىغىنغا ھازىر بولدى، قاتناشتى، يېتىپ كەلدى.

شَهِدَ يَشْهَدُ وَ شَهُدَ يَشْهُدُ شَهَادَةً: تەستىقلىدى، ئىسپاتلىدى، گۇۋاھ بولدى، شاھىت بولدى.

شَهِدَ بِكَذَا: ھۆججەت يازدى.

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ «قرآن»: سىلەردىن كىمكى رامىزان ئېيىدا ھازىر بولسا رامىزان روزىسىنى تۇتسۇن.

شَهِدَ لَهُ بِكَذَا: ئىقرار قىلدى، ئېتىراپ قىلدى.

شُهْدٌ / شِهْدٌ ج شِهَادٌ: چەككىلەنمىگەن ھەسەل.

شَهَرَ يَشْهُرُ شَهْرًا بِكَذَا فُلاَنًا: نامىنى چىقاردى، مەشھۇر قىلدى.

شَهَرَ الأَمْرَ: تەرغىب قىلدى، تارقاتتى.

شَهَرَ السَّيْفَ: قىلىچنى غىلاپتىن سۇغۇردى.

شَهَرَ الْحَرْبَ: ئۇرۇش ئېلان قىلدى.

شَهَرَ الْبُنْدُقِيَّةَ: قارىغا ئالدى، نىشانغا ئالدى.

شَهَرَ الْعَقْدَ: توختامنى جامائەت گۇۋاھلىقىدىن ئۆتكۈزدى.

شَهَرَ الْخَبَرَ: خەۋەرنى تارقاتتى، ئاشكارىلىدى.

شَهْرٌ ج شُهُورٌ وَ أَشْهُرٌ: ئاي، يېڭى ئاي، ھىلال ئاي، ئاي شارى.

شَهْرُ الْعَسَلِ: توينىڭ دەسلەپكى ئېيى، شېرىن ئاي.

رَأْسُ شَهْرٍ: ئاي بېشى.

اَلشَّهْرُ الْمَاضِي: ئۆتكەن ئاي، ئالدىنقى ئاي.

اَلشَّهْرُ الْحَالِي: مۇشۇ ئاي.

اَلشَّهْرُ الْمُقْبِلُ: كېلەركى ئاي.

اَلشَّهْرُ الْجَارِي: ھازىرقى ئاي، مۇشۇ ئاي.

شَهْرُ رَمَضَانَ: رامىزان ئېيى.

اَلأَشْهُرُ الْحُرُمُ: زۇلقەئدە، زۇلھەججە، مۇھەررەم، رەجەپ ئايلىرى.

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ «قرآن»: سىلەردىن كىمكى رامىزان ئېيىدا ھازىر بولسا روزا تۇتسۇن.

﴿اَلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ﴾ «قرآن»: ھەج ۋاقتى مەلۇم

بىرقانچە ئايدۇر.

«يُمْضِي الْعَرُوسَانِ شَهْرَ الْعَسَلِ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ»: توي قىلغان قىز-يىگىت شېرىن ئاينى دېڭىز ياقىسىدا ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ.

اَلشُّهُورُ الْعَرَبِيَّةُ: ھىجرىيە ئايلىرى.

اَلشُّهُورُ الْمِيلَادِيَّةُ: مىلادىيە ئايلىرى.

شُهْرَةٌ: شۆھرەت، نام، ئاتاق، ئابرۇي.

شُهْرَةٌ شَعْبِيَّةٌ: ئاممىباب، ھەممە چۈشىنەلەيدىغان.

مَا شُهْرَةُ هَذِهِ الْمَدِينَةِ؟: بۇ شەھەرنىڭ نامى نېمە؟

شَهْرِيٌّ: ئايلىق.

شَهْرِيًّا: ئايمۇئاي، ھەر ئايدا، ئاي بويىچە.

اِشْتِرَاكٌ شَهْرِيٌّ: ئايلىق مۇشتەرى بولۇش.

يَتَقَاضَى رَاتِبَهُ شَهْرِيًّا: ئايلىقنى ئايمۇئاي ئېلىپ تۇرىدۇ.

شَهْرِيَّةٌ: ئايلىق، ئايلىق مائاش.

مَجَلَّةٌ شَهْرِيَّةٌ: ئايلىق ژۇرنال.

اَلدَّوْرَةُ الشَّهْرِيَّةُ: ھەيز، ئادەت.

شَهَقَ يَشْهِقُ وَ شَهِقَ يَشْهَقُ شَهِيْقًا وَ شَهَاقًا الْحِمَارُ: ئېشەك ھاڭرىدى.

شَهَقَ يَشْهَقُ شَهِيْقًا وَ شُهَاقًا الرَّجُلُ: نەپەس ئالدى، شورىدى، سۈمۈردى؛ ئۆكسۈپ يىغلىدى؛ تۇۋلىدى، ۋارقىرىدى، چۇقان سالدى.

شَهَقَ الْمُتَنَفِّسُ: ھاۋانى سۈمۈردى.

شَهَقَ يَشْهَقُ شُهُوقًا الْجَبَلُ: تاغ قەد كۆتۈرۈپ تۇردى.

شَهْقَةٌ ج شَهَقَاتٌ: يۇقىرى ئاۋاز بىلەن تۇۋلاش؛ كۆكيۆتەل؛ ھېقىق، كېكىرىك، غىژ-غىژ ئاۋاز.

شَهِلَ يَشْهَلُ شَهْلَةً عَيْنَيْهِ: كۆز قارىچۇقى قىزىرىپ قالدى.

شِهِلٌ: يېنىك، چەبدەس، چاققان.

شَهْلَاءُ ج شُهْلٌ: ھاجەت.

قَضَيْتُ مِنْ فُلَانٍ شَهْلَائِي: پالانىدىن مەقسىتىمگە ئېرىشتىم.

عَيْنٌ شَهْلَاءُ: كۆك كۆز، شەھلا كۆز.

شُهْلَةٌ: كۆك كۆز، شەھلا كۆز.

شَهَمَ يَشْهَمُ شَهْمًا وَ شُهُومًا ـهُ: توستى، چەكلىدى، قورقۇتتى.

شَهَمَ فِي الْأَمْرِ: ئىلگىرىلىدى.

شَهُمَ يَشْهُمُ شَهَامَةً وَ شُهُومَةً الرَّجُلُ: كىشى ئالىيجاناب بولدى.

شَهُمَ الْفَرَسُ: ئات چاپتى، يۈگۈردى.

شَهْمٌ ج شِهَامٌ وَ شُهُومٌ: ئەقىللىق، زېرەك، ئۆتكۈر، چېچەن؛ ئالىيجاناب، ئېسىل، ھىممەتلىك.

فَرَسٌ شَهْمٌ: يۈگۈرۈك ئات.

شَهَّبَ يُشَهِّبُ تَشْهِيْبًا الشَّيْءَ الْحَرُّ: ئىسسىق نەرسىنى كۆل رەڭ قىلىۋەتتى.

شَهَّرَ يُشَهِّرُ تَشْهِيْرًا ـهُ: نامىنى چىقاردى، مەشھۇر قىلدى.

شَهَّرَ الْأَمْرَ: تەرغىب قىلدى، تەشۋىق قىلدى، يايدى، تارقاتتى.

شَهَّرَ بِهِ: ئەيىبلىدى، ئەيىبىنى ئاچتى.

شَهَّرَ السَّيْفَ: قىلىچنى سۇغۇرۇپ چىقاردى.

شَهَّلَ يُشَهِّلُ تَشْهِيْلًا: تېزلەتتى، ئىلگىرى سۈردى.

شَهَّى يُشَهِّي تَشْهِيَةً الرَّجُلَ: قىزىقتۇردى، رىغبەتلەندۈردى.

«شَهَّاهُ إِلَى الطَّعَامِ رَائِحَتُهُ الزَّكِيَّةُ»: تاماقنىڭ مەززىلىك ھىدى ئىشتىھاسىنى قوزغىدى.

شَهُوَ يَشْهُوُ شَهَاوَةً الطَّعَامُ: تاماق مەززىلىك بولدى، ئوخشىدى.

شَهْوَانٌ م شَهْوَى ج شَهَاوَى: ئاچ كۆز، تويماس، تەمەگەر؛ شەھۋەتپەرەس.

شَهْوَانِيٌّ: ئاچ كۆز، نەپسانىيەتچى، تەمەگەر؛ شەھۋەتپەرەس.

رَجُلٌ شَهْوَانِيٌّ: شەھۋەتپەرەس ئادەم.

شَهْوَانِيَّةٌ: شەھۋەتپەرەسلىك.

«يَجِبُ أَنْ نَرْتَقِي بِأَخْلَاقِنَا عَنِ الشَّهْوَانِيَّةِ الْحَيَوَانِيَّةِ»: بىز ئەخلاقىي جەھەتتە شەھۋانىي تەرەپلەردىن ئۈستۈن تۇرۇشىمىز كېرەك.

شَهْوَةٌ ج شَهَوَاتٌ وَ شُهًى: ئىشتىھا، ئىشتەي؛ ئارزۇ؛ شەھۋەت؛ قىزىقىش؛ شەھۋانىيلىق؛ قايناق، ھېسسىيات.

شَهْوَةٌ بَهِيمِيَّةٌ: ھايۋانىي شەھۋەت.

شَهْوَةٌ جِنْسِيَّةٌ: جىنسىي تەلەپ، جىنسىي شەھۋەت.

إِمَاتَةُ الشَّهَوَاتِ: نەپسىنى ئۆلتۈرۈش، جىنسىي نەپسىنى بېسىش.

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ﴾ ‹قرآن›: ئاياللار، ئوغۇللار، ئالتۇن-كۈمۈشتىن توپلانغان كۆپ ماللاردىن ئىبارەت كۆڭۈل تارتىدىغان نەرسىلەرنىڭ مۇھەببىتى ئىنسانلارغا چىرايلىق كۆرسىتىلدى.

شُهُودٌ: (يىغىنغا) ھازىر بولماق، قاتناشماق.

﴿وَهُمْ عَلَى مَايَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ﴾ ‹قرآن›: ... ئۇلار ... ئۆزلىرىنىڭ مۆئمىنلەرگە قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇراتتى.

شَهْوِيٌّ: ھېسسىي، سەزگۈ ئەزاسى.

شَهِيَ يَشْهَى شَهْوَةً: تەشنا بولدى، ئارزۇ قىلدى، سېغىندى، ئەسلىدى.

شَهِيَ مَا لِغَيْرِهِ: شېرىن خىيال قىلدى، ئەسلەپ ئېغىزىغا سېرىق سۇ كەلدى.

شَهِيدٌ ج شُهَدَاءُ م شَهِيدَةٌ: شېھىت، قۇربان بولغۇچى؛ مەنزىرە.

«وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ»: پۈتكۈچىگىمۇ، گۇۋاھچىغىمۇ زىيان يەتكۈزۈلمىسۇن.

﴿وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر.

شَهِيرٌ: مەشھۇر، ئاتاقلىق، داڭدار.

شَخْصٌ شَهِيرٌ: مەشھۇر ئادەم، ئاتاقلىق ئەرباب.

شَهِيقٌ: خىرقىراش، (كۆكرەكتىن چىققان غىژ-غىژ ئاۋاز)؛ سۇمۇرگۇچى.

شَهِيقُ الْحِمَارِ: ئېشەكنىڭ ھاڭرىغان ئاۋازى.

﴿سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ﴾ ‹قرآن›: قايناپ تۇرغان دوزاخنىڭ (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) سەت ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ.

فِي الشَّهِيقِ نَأْخُذُ الْهَوَاءَ النَّقِيَّ: نەپەس سۇمۇرگەندە بىز ساپ ھاۋانى سۇمۇرىمىز.

شَهِيٌّ: ئارزۇلۇق؛ ئېغىزغا تېتىيدىغان، تەملىك، مەززىلىك.

طَعَامٌ شَهِيٌّ: لەززەتلىك تائام.

شَهِيَّةٌ: ئىشتىھا؛ ئارزۇ، قىزىقىش؛ شەھۋەت.

دَوَاءٌ فَاتِحٌ لِلشَّهِيَّةِ: ئىشتەي دورىسى.

شِوَاءٌ: كاۋاپ، پىششىق گۆش، سۇر گۆش.

أُحِبُّ الشِّوَاءَ: كاۋاپنى ياخشى كۆرىمەن.

شِوَاةٌ: باش تېرىسى.

شُوَاظٌ: يالقۇن، ئوت يالقۇنى؛ قۇياشنىڭ ھارارىتى؛ تەشنالىق؛ ۋارقىرىغان ئاۋاز؛ تىللاشماق، جېدەللەشمەك.

شُوَاظُ الْحَفِيظَةِ: قاتتىق غەزەپلەنمەك.

«يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ»: ‹قرآن›: سىلەرگە قىزىق ئوتنىڭ يالقۇنى ۋە تۈتۈنى ئەۋەتىلىدۇ، سىلەر ئۆزۈڭلارنى قوغدىيالمايسىلەر.

شُوَالٌ ج أَشْوِلَةٌ: كاناپ تاغار.

شَوْبٌ: ئارىلاشتۇرماق؛ ئارىلاشما نەرسە؛ ئىسسىق شامال؛ قىزغىن.

﴿ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ﴾ ‹قرآن›: ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭ ئۈستىگە (يېرىك بىلەن) قايناق

سوئنلىك ئارىلاشتۇرمىسىنى ئىچىدۇ.

شَوْبَةٌ: سۇيىئىستېمال قىلماق، ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك.

شَوْبَكٌ: نوغۇچ؛ ئىلمەك، قاماق؛ تۇگمە.

شَوْبَكُ صَدْرٍ: لىپتىك.

شُوحٌ: ئاق شەمشاد، ئاق قېيىن.

شُوحَةٌ: سار (قۇش).

شَوْحَطٌ: چوڭ قارىغاي.

شَوْحِيَّةٌ ج شَوْحِيَّاتٌ وَ شَوَاحِيّ: يىراقلىق؛ تىرەك.

شَوْذَبٌ: قامەتلىك بوينى ئۇزۇن ئادەم؛ ئېسىل، مۇنەۋۋەر.

شَوْذَرٌ: يوتقان؛ كوپتا (يېڭى يوق).

شَوْرَانٌ: قۇشقاچ.

شُورَى: كېڭەش، مەسلىھەت، كېڭىشىدىغان ئىش.

مَجْلِسُ شُورَى الْقَوَانِيْنِ: قانۇن تۈزۈش كومىتېتى.

مَجْلِسُ الشُورَى السِّيَاسِيَّةِ لِلشَّعْبِ الصِّيْنِيِّ: جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى.

مَجْلِسُ شُورَى الدَّوْلَةِ: پارلامېنت، مىللىي كېڭەش، مىللىي مەجلىس.

﴿أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ «قرآن»: ... ئىشلىرىنى مەسلىھەت بىلەن قارار قىلىدىغانلارغا...

شُورِيٌّ: كېڭەشلىك، مەسلىھەتلىك، كېڭەشنىڭ.

شَوْزَبٌ: ئالامەت، بەلگە؛ پاگون.

شَوِسَ يَشْوَسُ شَوْسًا: ئۆزىرىدى، مەغرۇرلاندى؛ كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويىدى.

شَوْشَرَةٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ، ئاۋۇقۇن-سۈرەن.

شَوْشَطَ يُشَوْشِطُ شَوْشَطَةً الطَّعَامَ: تاماق قازاندا كۆيۈپ كەتتى.

شَوِصَ يَشْوَصُ شَوَصًا: داۋالغۇدى، تەۋرەندى.

شَوِصَتِ الْعَيْنُ: قاپاق سالدى.

شَوْصٌ: چىش ئاغرىقى؛ قورساق ئاغرىقى؛ قول بىلەن ئۇۋۇلاش.

«اِسْتَغْنُوا عَنِ النَّاسِ وَلَوْ بِشَوْصِ السِّوَاكِ»: مىسۋاك چاغلىق نەرسىنىمۇ كىشىلەردىن تىلىمەڭلار.

شَوْطٌ ج أَشْوَاطٌ: مەقسەت؛ نىشان؛ مۇساپە؛ بۆلەك.

شَوْطٌ فِي الْحَلْبَةِ: بەيگە مەيدانى مۇساپە ئارىلىقى.

الشَّوْطُ الْأَوَّلُ: ئالدىنقى يېرىم، ئالدىنقى قىسىم.

الشَّوْطُ الثَّانِي: ئىككىنچى قىسىم، كېيىنكى قىسىم.

«قَطَعَ شَوْطًا كَبِيْرًا فِي عَمَلِهِ»: ئىشىنىڭ زور بىر قىسمىنى ئورۇنداپ بولدى.

شَوْطَةٌ: تارقىلىشچان كېسەللىكلەر، يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر.

شَوْفٌ: تىرنا، سۈرەم؛ كۆرۈش سېزىمى، كۆرۈش قۇۋۋىتى.

شَوْفَانٌ: سۇلۇ.

طَحِيْنُ شَوْفَانٍ: سۇلۇ تالقىنى.

شَوْفَةٌ ج شَوْفَاتٌ: مەنزىرە، كۆرۈنۈش، چىراي، قىيابەت، پاسون، فورما، شەكىل، ھالەت.

شَوْقٌ ج أَشْوَاقٌ: قىزغىنلىق، ئىنتىزارلىق، ئارزۇ.

«بَلَغَتْ مِنِّي الْأَشْوَاقُ»: مېنى قاتتىق سېغىندۇردى.

شَوْكٌ ج أَشْوَاكٌ: تىكەن.

شَوْكُ الْجَمَلِ: چوڭ تىكەن.

عَلَى شَوْكٍ: دەككە-دۈككىدە بولغاندەك، كۆڭلى تەشۋىشلىككە چۈشتى.

«إِنَّكَ لاَ تَجْنِي مِنَ الشَّوْكِ الْعِنَبَ»: يامانلىقنىڭ ئۈزۈمگە يانىدۇ، نېمە تېرىساڭ شۇنى ئالىسەن.

شَوْكَةٌ ج شَوْكَاتٌ: بىر تىكەن؛ ئۇچلۇق چىش؛ كۈچ-قۇۋۋەت؛ شەۋكەت؛ جۈرئەت؛ تەسىر كۈچ؛ قەھرىمان، شجائەتلىك؛ ۋىلكا.

شَوْكَةُ السَّمَكِ: بېلىق قىلتىرىقى.

شَوْكَةُ الْعَقْرَبِ: چايانىنىڭ نەشتىرى.

شَوْكَةُ الْقُنْفُذِ: كىرپە تىكىنى.

شَوْكَةُ الدِّيكِ: خورازنىڭ بىخىرى.

شَوْكَةُ الْمِهْمَازِ: چىشلىق چاق.

كَسَرَ شَوْكَتَهُ: ئۇنىڭ ھەيۋىسىنى يەرگە ئۇردى.

﴿**وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ**﴾ «قرآن»: سىلەر قورالسىز گۇرۇھنىڭ قولۇڭلارغا كەلتۈرۈلۈشىنى ياقتۇردۇڭلار.

شَوْكَرَانٌ: سۇكات؛ زەھەرلىك ئوت.

شَوْكِيٌّ: تىكەنلىك، تىكەندەك.

اَلْحَبْلُ الشَّوْكِيُّ: يۇلۇن.

اَلْعَمُودُ الشَّوْكِيُّ: ئومۇرتقا.

اَلنُّخَاعُ الشَّوْكِيُّ: يۇلۇن.

اَلْحُمَّى الشَّوْكِيَّةُ الْمُخِّيَّةُ: كۆكرەك پەردە ياللۇغى، تارقىلىشچان B تىپلىق مېڭە پەردە ياللۇغى.

شَوِلٌ: چەبدەس، چاققان، تېتىك، يېنىك.

شَوْلَةٌ: تەتۈر پەش (').

شَوْلَقِيٌّ: شېكەر سۈيى ساتقۇچى؛ شېكەر سۈيىگە ئامراق ئادەم.

شَوْلَمٌ: مەستەك، (بىر خىل ئوت).

شُومٌ ج شُومَاتٌ: ئەرمىدۇن يىلتىزى؛ يامانلىق ئالامىتى، شۇملۇق.

عَصَا الشُّومِ: ھاسا، تاياق، كالتەك.

يَا شُومَ مَا عَمِلَ: ئۇنىڭ قىلمىشى نېمىدېگەن يامان!

يَاعَيْبَ الشُّومِ: كەچۈرۈڭ!

شُومَةٌ ج شُوَمٌ: توم تاياق.

شُونَةٌ ج شُوَانٌ: ئامبار، ئىسكىلات، ئاشلىق ئامبىرى.

شَوْنَةٌ ج شَوَانٌ: قەدىمكى ئۇرۇش كېمىسى.

شَوِهَ يَشْوَهُ شَوَهًا الْوَجْهُ: يۈز سەت بولدى، كۆرۈمسىز بولدى.

شَوَهٌ: مېيىپ، مەجرۇھ، غەيرىي تەبىئىي، قىڭغىر-سىڭغىر، مايماق.

شَوْهَاءُ: چىرايى تۇتۇق ئايال؛ سەت ئايال؛ نەس باسقان؛ كۆزى يامان ئايال؛ كۆزى ئىتتىك ئات.

شَوْهَةٌ: كۆرۈمسىز، سەت؛ يىراق، چەت.

شَوَّاءٌ: كاۋاپچى.

شَوَّافٌ مِنَ الرِّجَالِ: كۆزى ئۆتكۈر ئادەم.

شَوَّالٌ ج شَوَّالَاتٌ جج شَوَاوِيلُ: قەمەرىيە 10 - ئاي، شەۋۋال.

شَوَّالَةٌ: چايان (سېرىقئېشەك)؛ سۇخەنچى ئايال.

شَوَّايَةٌ ج شَوَّايَاتٌ: زىخ.

شَوَّبَ يُشَوِّبُ تَشْوِيبًا عَنْهُ: يۈزە قوغداپ قويدى.

شَوَّبَ فُلَانٌ: ئىسسىق ئۆتۈپ كەتتى.

شَوَّحَ يُشَوِّحُ تَشْوِيحًا: تاندى، ئىنكار قىلدى؛ قول كۆتۈردى، قول پۇلاڭلاتتى.

شَوَّحَ اللَّحْمَ عَلَى النَّارِ: گۆشنى كاۋاپ قىلدى.

شَوَّذَ يُشَوِّذُ تَشْوِيذًا السَّحَابُ الشَّمْسَ: كۈننى بۇلۇت قاپلىۋالدى.

شَوَّذَهُ: ئۇنىڭغا ياغلىق ئارتىپ قويدى.

شَوَّذَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇردى.

شَوَّرَ يُشَوِّرُ تَشْوِيرًا: كۆرسەتتى، بەلگىلىدى، قەيت قىلدى، ئىشارەت قىلدى، سىگنال بەردى.

شَوَّرَهُ: خىجىل قىلدى؛ ئىزا-ئاھانەت قىلدى، ئار-نومۇستا قالدۇردى.

شَوَّرَ الْعَسَلَ: ھەسەل يىغدى، ھەسەل چىقاردى.

شَوَّرَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى كۆندۈردى.

شَوَّشَ يُشَوِّشُ تَشْوِيشًا: قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى، ئارىلاشتۇرۇۋەتتى.

شَوَّشَ بَيْنَهُمْ: ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى.

شَوَّصَ يُشَوِّصُ تَشْوِيصًا: چىشنى تازىلىدى، مسۋاكلىدى.

شَوَّطَ يُشَوِّطُ تَشْوِيطًا: ئۇزاققا سەپەر قىلدى.

شَوَّطَ الْقِدْرَ: قازاننى قايناتتى.
شَـوَّطَ الـصَّقِيعُ النَّبَـاتَ: ئۆسـۈملۈكنى قىـرو ئۆششۈتۈۋەتتى.
شَوَّطَ اللَّحْمَ: گۆشنى پىشۇردى.
شَوَّطَ الْفَرَسَ: ئاتنى چاپتۇردى.
شَوَّفَ يُشَوِّفُ تَشْوِيفًا الْجَارِيَةَ: قىزنى ياساندۇردى.
شَوَّقَ يُشَوِّقُ تَشْوِيقًا: سېغىندۇردى، ئەسلەتتى، هاياجانلاندۇردى.
شَوَّكَ يُشَوِّكُ تَشْوِيكًا الْحَائِطَ: تام ئۈستىگە تىكەن قويدى.
شَوَّكَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەخنىڭ تىكىنى چىقتى.
شَوَّكَ شَارِبُ الْغُلَامِ: بۇرۇت يىرىكلەشتى.
شَوَّلَ يُشَوِّلُ تَشْوِيلًا اللَّبَنُ: سۈت كېمىيىپ كەتتى.
شَوَّلَ الرَّجُلُ: كىشى بوشاپ كەتتى.
شَوَّنَ يُشَوِّنُ تَشْوِينًا الْغِلَالَ: مەھسۇلاتنى ئىسكىلاتتا ساقلىدى.
شَوَّنَهُ: يىغدى، توپلىدى.
شَـوَّهَ يُـشَوِّهُ تَـشْوِيهًا الْأَمْـرَ: بۇرمىلـىـدى، خاتـا چۈشەندۇردى.
شَوَّهَ الْوَجْهُ: چىراي بۇزۇلدى.
شَوَّهَ سُمْعَتَهُ: ئابرۇيىغا تەسىر يەتكۈزدى.
شَوَّى يُشَوِّي تَشْوِيَةً الصَّيْدَ: ئوۋغا تەگكۈزەلمىدى.
شَوَّاهُ: ئۇنى كاۋاپ بىلەن مېهمان قىلدى.
شَوَى يَشْوِي شَيًّا اللَّحْمَ: گۆشنى كاۋاپ قىلدى، قاقلاپ پىشۇردى.
﴿وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ﴾ ‹قۇرئان›: ئۇلار (تەشنالىقتىن) سۇ تەلەپ قىلسا، ئۇلارغا مەدەن ئېرىتمىسىگە ئوخشاش يۈزلەرنى كۆيدۈرۈۋېتىدىغان (ناھايىتى قىزىق) سۇ بېرىلىدۇ.
شَوًى: باش تېرىسى.
﴿كَلَّا إِنَّهَا لَظَى نَزَّاعَةً لِلشَّوَى﴾ ‹قۇرئان›: ياق، ئۇ مۇقەررەر دوزاختۇر، (ئۇ هارارىتىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) باشنىڭ تېرىسىنى تىلىدۇ.
شَوْيٌ: قاقلانغان، كاۋاپ قىلىنغان.
شُوَيْعِرٌ: هەجۋىي شېئىر، ساتىرا؛ كىچىك شائىر، شائىرچاق.
شُوَيْهَةٌ ج شُوَيْهَاتٌ: قوزا، پاقلان.
شَوِيٌّ: كاۋاپ.
شُوَيٌّ: كىچىككىنە نەرسە.
شُوَيٌّ شُوَيٌّ: ئاستا-ئاستا، ئالدىرىماي.
شُوَيَّةٌ: كىچىككىنە نەرسە، قوزا، پاقلان.
شُوَيَّةٌ أُخْرَى: دەرهال، شۇئان.
شِيَاصٌ: بەتقىلىقلىق، مىجەزى قوپال.
شِيَاطٌ: كۆيۈك پۇرىقى.
شِيَافٌ: كۆز دورىسى.
شِيَاكَةٌ: باشقىچە، ئۆزگىچە؛ نەپىس، نازۇك، گۈزەل.
شِيَالَةٌ: يۆتكەش هەققى، توشۇش هەققى؛ يۈك توشۇش كەسپى.
شِيَامٌ ج شِيَمٌ: چاشقان.
شِيءٌ: چۇھ (ئۇلاغنىڭ تېز مېڭىشى ئۈچۈن ئېيتىلىدۇ).
شَيْءٌ ج أَشْيَاءُ: شەيئى، نەرسە؛ ئىش-خىزمەت.
شَيْءٌ بِذَاتِهِ: سوبستانسىيە (مەڭگۈ هەرىكەتلىنىپ ۋە تەرەققىي قىلىپ تۇرىدىغان ماددا).
﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھدىن باشقا هېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئاللاھنىڭ زاتىدىن باشقا بارلىق نەرسە يوقىلىدۇ.
كُلُّ شَيْءٍ: بارلىق شەيئىلەر، هەممە مەۋجۇداتلار.
شَيْءٌ مَّا: مەلۇم ئىش، مەلۇم شەيئى.
بَعْضُ الشَّيْءِ: ئازغىنە نەرسە.
شَيْءٌ مِنْ كَذَا: بىرئاز، ئازغىنە.
لَا يَفْهَمُ شَيْئًا: ئازراقمۇ چۈشەنمەيدۇ.

لاَ شَيْءَ: قۇرۇق، بىكار، ھېچنېمە يوق.

أَفْضَلُ مِنْ لاَ شَيْءَ: يوقتىن ياخشى.

لَيْسَ بِشَيْءٍ: ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغان، ئۇ ھېچنېمىگە ھېسابلانمايدۇ.

شَيْئًا فَشَيْئًا: ئاز-ئازدىن، ئاستا-ئاستا، تەدرىجىي.

«أَخَذَتْ مَعَالِمُ الْمَدِينَةِ تَظْهَرُ شَيْئًا فَشَيْئًا»: مەن بىر-بىرلەپ كۆرۈلۈۋاتقان شەھەر مەنزىرىسىنى كۆردۈم.

«أَرَادَ أَنْ يُكَافِئَهُ بِشَيْءٍ مِنَ النُّقُودِ»: ئۇ ئۇنى بىرئاز پۇل بىلەن مۇكاپاتلىماقچى.

«تَأَخَّرْتُ عَنْهُ شَيْئًا قَلِيلاً»: ئازراق كېچىكتىم.

«أَرِنِي هَذَا الشَّيْءَ الَّذِي مَعَكَ»: سېنىڭدىكى بۇ نەرسىنى ماڭا كۆرسەتكىن.

«لَيْسَ مِنَ الإِنْصَافِ فِي شَيْءٍ أَنْ تَقُولَ ذَالِكَ»: مۇنداق دېيىشىڭ تولىمۇ ئىنساپسىزلىق.

«حَصَلَ عَلَيْهِ بِدُونِ بَذْلِ شَيْءٍ مِنَ الْجُهْدِ»: كۈچىمەيلا ئېرىشتى.

﴿كَانَ الإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا﴾ «قۇرئان»: ئىنسان كۆپ دەتالاش قىلىدۇ (يەنى، كۆپ جېدەللىشىش ئىنساننىڭ تەبىئىتىدۇر).

شَيْبٌ: ئاق، ئاقلىق.

وَخَطَهُ الشَّيْبُ: چېچىغا ئاق ئارىلىدى.

﴿وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا﴾ «قۇرئان»: چېچىم ئاقاردى.

بَيْنَ الشَّيْبِ وَالْوِلْدَانِ: قېرىلارمۇ بار، ياشلارمۇ بار، قېرىلار بىلەن ياشلار ئارىسىدا.

لَيْلَةُ شَيْبَاءَ: ئاينىڭ ئاخىرقى كېچىسى.

شَيْبَةٌ: مۇخ.

«ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً» «قۇرئان»: ئاندىن (سىلەرنى) كۈچلۈكتىن ئاجىز قىلدى ۋە (سىلەرگە) قېرىلىقنى يەتكۈزدى.

شِيتٌ: رەڭلىك رەخت.

شِيَةٌ ج شِيَاتٌ: چىپار، ئالا؛ ئۇۋەن، ئەيىب، نۇقسان.

شِيْحٌ ج شِيَحَانٌ: ئاچچىق ئەمەن؛ ئېھتىياتچان، ئەستايىدىل، سەگەك.

شَيْحَانٌ: كۆڭلەمچى؛ ئىرادىلىك، ئېگىز بويلۇق.

شَيْخٌ ج شُيُوخٌ وَ أَشْيَاخٌ: قېرى، بوۋاي، ياشانغان ئادەم؛ باشلىق، داھىي، شەيخ.

شَيْخُ بَلَدٍ: شەھەر باشلىقى، ئاقساقال.

﴿قَالَتَا لاَ نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار: «پادىچىلار قويلىرىنى سۇغىرىپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن بىز سۇغىرىمىز. ئاتىمىز بولسا ياشىنىپ قالغان بوۋايدۇر»، دېدى.

شَيْخُ كَنِيسَةٍ: دىنىي داھىي.

يَا شَيْخُ: ئۇستاز، بوۋا، چوڭ دادا؛ ھەزرەتلىرى، جانابلىرى، غوجام.

شَيْخُ قَبِيلَةٍ: قەبىلە باشلىقى.

شَيْخُ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ ئېرى.

شَيْخُ الإِسْلاَمِ: ئىسلام دىنىنىڭ ئەڭ نوپۇزلۇق ئەربابى.

اَلشَّيْخُ الأَكْبَرُ: ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مۇدىرى.

شَيْخُ الْمُسْتَشْرِقِينَ: چوڭ شەرقشۇناس.

شَيْخُ النَّارِ: شەيتان.

شَيْخُ الأَزْهَرِ: ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ باشلىقى.

الشَّيْخُ الرَّئِيسُ: ئىبىن سىنا.

مَجْلِسُ الشُّيُوخِ: پارلامېنت، دۆلەت پالاتاسى.

شَيْخَةٌ: چوڭ ئانا، موماي.

شَيْخُوخَةٌ: قېرىلىق، ياشانغانلىق.

فِيْ شَيْخُوخَةِ اللَّيْلِ: يېرىم كېچىدە، تۈن يېرىمىدا.

شَيْخُوخِيٌّ: ياشانغان، چوڭ ياشلىق؛ بوۋاي.

شِيْذٌ: سېغىز لاي.

شَيْذِمَانٌ: بۆرە.

شَيْذَمَانَةٌ: يوگورۈك بوتىلاق.

شيرجٌ: كۈنجۈت مېيى.

شِيْشٌ ج شِيَاشٌ: شەمشەر، خەنجەر، قىلىچ، زۇلپىقار؛ ياغاچ پەنجىرە، ئەينەك.

لَعِبُ الشِّيْشِ: قىلىچۋازلىق ئويۇنى.

«لَاتُعَدّ لُعْبَةُ الشِّيْشِ مِنَ اللَّعِبِ الشَّعْبِيَّةِ»: قىلىچۋازلىق خەلق ئويۇنى ھېسابلانمايدۇ.

شِيْشَةُ التَّدْخِيْنِ ج شِيَشٌ: چىلىم.

شَيْصٌ الواحدة شَيْصَةٌ: ناچار خورما؛ چىش ئاغرىقى.

شَيْطَانٌ ج شَيَاطِيْنُ: شەيتان، ئىبلىس، ئالۋاستى؛ ئالدامچى؛ كەپسىز، شوخ.

وَلَدُ شَيْطَانٍ: شا كىچىك.

﴿اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ﴾ ‹قرآن›: شەيتان سىلەرنى پېقىرلىقتىن قورقىتىدۇ، يامان ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ.

«اَلرَّاكِبُ شَيْطَانٌ وَالرَّاكِبَانِ شَيْطَانَانِ وَالثَّلَاثَةُ رَكْبٌ» ‹حديث›: يالغۇز يولۇچى بىر شەيتان، ئىككى يولۇچى ئىككى شەيتان، ئۈچ يولۇچى كارۋان ھېسابلىنىدۇ.

لُعْبَةُ الشَّيْطَانِ: غوكۇلداق، غوك قاپاق.

شَيْطَانُ الشَّاعِرِ: شائىرغا ئىلھام بېغىشلىغۇچى.

يَا لَكَ مِنْ شَيْطَانٍ: تازىمۇ شەيتان نېمىكەنسەن.

رَكِبَهُ شَيْطَانٌ: غەزىپى تاشتى.

«زَيَّنَ لَهُ شَيْطَانُهُ الشَّرَّ»: ئۇنىڭ شەيتىنى يامانلىقنى بېزەپ كۆرسەتتى.

شَيْطَانَةٌ: تۇلكە، جادۇگەر؛ مەپتۇن قىلغۇچى ئايال.

شَيْطَانِيٌّ: شەيتانىنىڭ، ئالۋاستىنىڭ؛ ياۋۇز؛ ياۋا.

عُشْبٌ شَيْطَانِيٌّ: ياۋا ئوت-چۆپ.

شَيْطَانِيَّةٌ: رەھىمسىز، ۋەھشىي.

شَيْطَنَ يُشَيْطِنُ شَيْطَنَةً: ئالۋاستىغا ئايلاندى.

شَيْطَنَةٌ: سېھىرگەرلىك، جادۇگەرلىك.

شَيْظَمٌ ج شَيَاظِمُ وَ شَيَاظِمَةٌ: يولۋاس؛ ئوزۇن؛ خۇش چىراي.

شَيْعَانٌ: چېتىشىش مەزگىلى.

شَيْعٌ ج أَشْيَاعٌ: ئەتراپىدا، تەخمىنەن.

أَقَمْتُ عِنْدَهُ شَهْرًا أَوْ شَيْعَ شَهْرٍ: ئۇنىڭ يېنىدا بىر ئاي ياكى بىر ئاي ئەتراپىدا تۇردۇم.

شِيْعَةٌ ج شِيَعٌ وَ أَشْيَاعٌ: گۇرۇھ، مەزھەپ، پىرقە؛ ئىلىم ئېقىمى.

شِيْعَةُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ ئەگەشكۈچىسى، مۇرىتى، تەرەپدارى.

﴿ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيْعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا﴾ ‹قرآن›: ئاندىن ھەربىر گۇرۇھنىڭ ئىچىدىن مەرھەمەتلىك ئاللاھغا ئەڭ ئاسىي بولغانلىرىنى تارتىپ چىقىرىمىز.

أَنْتُمْ أَشْيَاعِي: سىلەر مېنىڭ تەۋەلىرىم.

اَلشِّيْعَةُ: شىئە مەزھىپى.

شِيَعِيٌّ: ئېقىمنىڭ، مەزھەپكە تەۋە، گۇرۇھقا تەۋە، شىئە مەزھىپىگە تەۋە.

شِيْقٌ: تاغ چوققىسى، ئىككى تاغ ئارىسىدىكى جىرا، تار يول.

شِيْكٌ: باشقىچە، ئۆزگىچە؛ نەپىس، نازۇك، گۈزەل.

شِيْكٌ ج شِيْكَاتٌ: پېرېۋوت، پېرېۋوت چېكى، پۇل چېكى.

شِيْكٌ مَصْرِفِيٌّ: بانكا چېكى.

شِيْكٌ سَيَاحِيٌّ: ساياھەت چېكى.

شَيْكَرَانٌ: سۇكات؛ زەھەرلىك ئوت.

شَيْلَةٌ ج شَيْلَاتٌ: ئەپكەش، بالداق؛ يۈك؛ مەسئۇلىيەت.

شَيْلَمٌ: مەستەك (بىر خىل ئوت).

شِيْمَةٌ ج شِيَمٌ: ئادەت، مىجەز، خۇلق.

«وَلاَ تَشْكِيَنْ مُرَّ الْخِطَابِ وَإِنَّمَا مَقَالَةُ صِدْقٍ فِي الْخِطَابَاتِ شِيْمَتِي»: گەپنى ئۇچۇق قىلىش مېنىڭ ئادىتىم، مېنى قاتتىق گەپ قىلدى دەپ قالما!

شَيْنٌ: ئەيىب، كەمچىلىك؛ نومۇس.

شَيْهَمْ ج شَيَاهِمُ: ئەركەك كىرپە.

شَيْهَمَةٌ: موماي، كەمپىر؛ كىرپە.

شَيُوعٌ: تۇتۇرۇق.

شُيُوعٌ: تارقالماق، ئومۇملاشماق.

عَلَى شُيُوعٍ: ئورتاق، بىللە، بىرلىكتە.

«اِشْتَرُوا الدَّارَ عَلَى الشُّيُوعِ»: قورۇنى ئورتاق سېتىۋالدى.

شُيُوعِيٌّ ج شُيُوعِيُّونَ: كوممۇنىست، كومپارتىيە ئەزاسى، كوممۇنىزمچى.

اَلْحِزْبُ الشُّيُوعِيُّ: كوممۇنىستىك پارتىيە.

شُيُوعِيَّةٌ: كوممۇنىزم.

اَلدَّوْلَةُ الشُّيُوعِيَّةُ: كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال.

شَيُوهٌ: كۆزى يامان ئادەم.

شُيَيْءٌ: كىچىككىنە نەرسە.

شَيٌّ: قاقلانغان، كاۋاپ قىلىنغان.

شَيَّالٌ ج شَيَّالُونَ: هامال، يۈك توشۇغۇچى.

شَيَّالَةٌ: تاسما، بەلۋاغ؛ جازا، ئۇستەل؛ تىرەك، تايانچ؛ ئىش ھەققى.

شَيَّأَ يُشَيِّءُ تَشْيِيْئاً وَ تَشْيِئَةً اللهُ وَجْهَهُ: ئاللاھ ئۇنى قارا يۈز قىلسۇن.

شَيَّأَهُ: ئۇنى زورلىدى.

شَيَّبَ يُشَيِّبُ تَشْيِيْبًا ـ هُ الْحُزْنُ: غەم-قايغۇ ئۇنى قېرىتىۋەتتى.

شُيَّبٌ / شِيَبٌ: ھۆپۈپ.

شَيَّحَ يُشَيِّحُ تَشْيِيْحًا خَصْمَهُ: دۈشمىنىگە تەتۈر قارىدى، ئالايدى.

شَيَّحَهُ: ئاگاھلاندۇردى.

شَيَّخَ يُشَيِّخُ تَشْيِيْخًا: قېرىدى، ياشاندى.

شَيَّخَ عَلَيْهِ: ئەيىبلىدى، كايىدى.

شَيَّخَ بِهِ: رەسۋا قىلدى.

شَيَّخَ الْقَوْمُ الرَّجُلَ: ئۆزلىرىنىڭ چوڭى قىلىۋالدى، باشلىق سايلىۋالدى.

شَيَّخَهُ: ھەي شەيخ دەپ چاقىردى.

شَيَّدَ يُشَيِّدُ تَشْيِيْدًا الْبِنَاءَ: بىنا قۇردى.

شَيِّرٌ ج شُوَرَاءُ م شَيِّرَةٌ ج شَيَّارٌ: گۈزەل، چىرايلىق؛ ۋەزىر، مىنىستىر.

شَيَّطَ يُشَيِّطُ تَشْيِيْطًا الصَّقِيْعُ النَّبْتَ: قىرو ئوت-چۆپنى ئۇششۇتۇۋەتتى.

شَيَّطَ الْقِدْرَ: قازاننى قايناتتى.

شَيَّعَ يُشَيِّعُ تَشْيِيْعًا: ئۇزىتىپ قويدى، يولغا سېلىپ قويدى.

شَيَّعَ جِنَازَةَ الْمَيِّتِ: مېيىتنى ئۇزىتىپ قويدى.

شَيَّعَهُ: ئىلھام بەردى، قوللىدى، كۈچەيتتى؛ يوللىدى، ئەۋەتتى.

شَيَّعَ النَّارَ: ئوتنى ئۇلغايتتى، ئوتقا ئوتۇن ياكى كۆمۈر سالدى.

«شَيَّعَهُ إِلَى بَابِ مَنْزِلِهِ»: ئۇنى ئىشىكنىڭ تۈۋىگىچە ئۇزىتىپ قويدى.

شَيِّقٌ: سېغىنغۇچى، قىزغىن ئارزۇ قىلغۇچى، خۇشتار.

كَلَامُكَ شَيِّقٌ: سىنىڭ سۆزۈڭ يېقىملىق.

«حَدِيْثُكُمْ شَيِّقٌ أَرْجُو أَنْ تَسْتَمِرَّ فِيْهِ»: ناھايىتى ياخشى سۆزلىدىڭىز، سۆزلەۋەرسىڭىز.

«أَنَا شَيِّقٌ إِلَى عَذْبِ حَدِيْثِكَ»: شېرىن سۆزۈڭگە مەن ئاشىق.

شَيَّلَ يُشَيِّلُ تَشْيِيْلًا ـ هُ: ئۆستۈردى، كۆتۈردى.

ص

ص «صَاد»: ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 14 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «90»نى كۆرسىتىدۇ.

صَابَ يَصُوبُ صَوْبًا وَ صَيْبُوبَةً السَّهْمُ نَحْوَ الْغَرَضِ: ئوق دەل جايىغا تەگدى، نىشانغا تەگدى.

صَابَتِ السَّمَاءُ الْأَرْضَ: يامغۇر ياغدى.

صَابَ الشَّيْءُ: نەرسە ئۇيغۇن بولدى.

صَابَتْ بِقُرٍّ: بالا ياغدى.

صَابِئٌ ج صَابِئُونَ: سابىئە دىنىدىكى ئادەم، يۇلتۇزغا چوقۇنغۇچى ئادەم.

﴿إِنَّ الَّذِيْنَ آمَنُوا وَالَّذِيْنَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِيْنَ﴾ «قۇرئان»: شۈبھىسىزكى، يەھۇدىيلار، ناسارالار ۋە يۇلتۇزلارغا چوقۇنغۇچىلار.

صَابِئَةٌ: سابىئە دىنى (يۇلتۇزغا چوقۇنىدىغان دىن).

صَابَةٌ ج صَابَاتٌ: بالايىئاپەت؛ دۆت.

صَابَحَ يُصَابِحُ مُصَابَحَةً: ئەتىگەندە زىيارەت قىلدى، ئەتىگەندە كۆرۈشتى، ئۇچراشتى.

صَابِحٌ: تازا، يېڭى، يېڭىچە.

صَابَرَ يُصَابِرُ مُصَابَرَةً: ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا﴾ «قۇرئان»: ئى مۆئمىنلەر! تائەت ـ ئىبادەتنىڭ مۇشەققەتلىرىگە ۋە سىلەرگە يەتكەن ئېغىرچىلىقلارغا سەۋر قىلىڭلار، دۈشمەنلەرگە زىيادە چىداملىق بولۇڭلار.

صَابِرٌ: سەۋر قىلغۇچى، چىداملىق.

أَبُو صَابِرٍ: تۇز.

صَابِغٌ: بوياقچى، سىرچى؛ كاززاپ، ساختىپەز.

صَابُورِيَّةٌ ج صَابُورِيَّاتٌ وَ صَوَابِيْرُ: قومۇش سېۋەت.

صَابُونٌ الواحدة صَابُونَةٌ ج صَابُونَاتٌ: سوپۇن.

صَابُونُ الْوَجْهِ: يۈز سوپۇنى.

صَابُونٌ عِطْرِيٌّ: ئەتىر سوپۇن.

صَابُونٌ عَادِيٌّ: ئادەتتىكى سوپۇن.

صَابُونُ الثِّيَابِ: كىر سوپۇنى.

صَابُونٌ لِلْغَسِيْلِ: كىر سوپۇنى.

صَابُونٌ سَائِلٌ: سۇيۇق سوپۇن.

صَابُونٌ طِبِّيٌّ: دورىلىق سوپۇن.

صَابُونَةُ الرِّجْلِ: لىپەك.

صَابُونِيٌّ: سوپۇنغا ئوخشاش، سوپۇن خاراكتېرلىك؛ سوپۇنچى.

صَابِيَةٌ: شەرقىي شىمال شامىلى.

صَاتَ يَصُوتُ صَوْتًا: تەلەپپۇز قىلدى، تاۋۇش چىقاردى؛ توۋلىدى، ۋارقىرىدى؛ ئاۋاز بەردى.

صَاتَ عَلَى جَانِبٍ: ... تەرەپكە ئاۋاز بەردى.

صَاتَ الْجَرَسُ: قوڭغۇراق جاراڭلىدى.

صَاجٌ: تاختا تۆمۈر، پارچە تۆمۈر، تۆمۈر پارچىسى.

صَاحَ يَصُوحُ صَوْحًا: ياردى، تىلدى، پارچىلىدى.

صَاحَ يَصِيحُ صَيْحًا وَ صَيْحَةً وَ صِيَاحًا وَ صَيَحَانًا: توۋلىدى، ۋارقىرىدى، ئاۋازلىق ۋارقىرىدى.

صَاحَ عَلَيْهِ: كايىدى، سۆكتى.

صَاحَ الدِّيْكُ: خوراز چىللىدى.

صَاحَ الشَّخْصُ بِهِ: ئۇنى چاقىردى.

صَاحَ الرَّاعِي بِكَلْبِهِ: پادىچى ئىتىنى چاقىردى.

صَاحَتِ الْأُمّ عَلَى إِبْنِهَا: ئانا ئوغلىغا ۋارقىرىدى.

صِيحَ بِهِ: چۆچۈدى.

صِيحَ فِيهِمْ: ھالاك بولدى.

صَاحَبَ يُصَاحِبُ مُصَاحَبَةً: ھەمراھ بولدى، سۆھبەتلەشتى، بىللە بولدى.

صَاحَبَهُ: دوست تۇتتى، مۇناسىۋەتلەشتى.

﴿قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي﴾ «قۇرئان»: مۇسا ئېيتتى: بۇنىڭدىن كېيىن، يەنە سەندىن بىرەر ئىش توغرۇلۇق سورىسام، (يەنى، قىلغان ئىشىڭغا ئېتىراز بىلدۈرسەم)، مېنى ئۆزۈڭگە ھەمراھ قىلمىغىن.

صَاحَبَ الْمَرْأَةَ: ئاشنا تۇتتى.

صَاحَبَ الْمُغَنِّي: ناخشىچى تەڭكەش قىلدى.

صَاحَبَ الشَّيْءَ: ئۇرىۋالدى.

صَاحِبٌ ج أَصْحَابٌ وَ صَحْبٌ و صُحْبَةٌ وَ صِحَابٌ وَ صُحْبَانٌ وَ صَحَابَةٌ جج أَصَاحِيبُ: دوست، ھەمراھ، خىزمەتداش، بۇرادەر؛ ئىگە.

صَاحِبُ الْبَلَدِ: ھاكىم، شەھەر باشلىقى.

﴿وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ﴾ «قۇرئان»: ... يىراق قوشنىغا، ياندىكى ھەمراھقا (يەنى، سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا) ... ياخشىلىق قىلىڭلار.

صَاحِبُ الطَّلَبِ: تەلەپ قىلغۇچى، ئىلتىماس قىلغۇچى.

صَاحِبُ الدَّيْنِ: قەرز بەرگۈچى، قەرز ئىگىسى.

صَاحِبُ الشَّكْوَى: مۇراجىئەت قىلغۇچى، ئەرز قىلغۇچى.

صَاحِبُ الْفِكْرِ: ئەقىل كۆرسەتكۈچى.

صَاحِبُ الْجَلَالَةِ وَ صَاحِبُ الْعَظَمَةِ: ئالىيلىرى (پادىشاھ، سۇلتان، خانلارغا قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ الْفَخَامَةِ: ئالىيلىرى (پرېزىدېنت ۋە دۆلەت رەئىسلىرىگە قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ السُّمُوِّ الْمَلَكِيِّ: ئالىيلىرى (ۋەلىئەھدىگە قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ الْمَعَالِي: جانابلىرى (مىنىستىر، ۋەزىرلەرگە قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ السَّعَادَةِ: جانابلىرى (كونسۇلغا قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ السَّمَاحَةِ: جانابلىرى (باش مۇپتىغا قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ الْفَضِيلَةِ: ھەزرەتلىرى (جامئۇلئەزھەرنىڭ شەيخى ۋە دىنىي ئالىملارغا قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ الْقَدَاسَةِ: (پاپىغا قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ الْغِبْطَةِ: (پوپقا قارىتا ئېيتىلىدۇ).

صَاحِبُ الْأَطْيَانِ: يەر ئىگىسى، خوجايىن.

صَاحِبُ الْأَمْلَاكِ: مۈلۈكدار.

صَاحِبُ الْأَعْمَالِ: كارخانىچى.

صَاحِبُ الْحِرْفَةِ: قول ھۈنەرۋەن، قول سانائەتچى.

صَاحِبُ التَّرْجَمَةِ: تەرجىمىھال ئىگىسى.

صَاحِبُ الْحَلِّ وَالْعَقْدِ: ئالىي ھاكىمىيەت دائىرىلىرى.

صَاحِبُ التَّوْقِيعِ: ئىمزا قويغۇچى.

صَاحِبُ الْكِتَابِ: ئاپتور، يازغۇچى.

صَاحِبُهُ فِي الدِّرَاسَةِ: ساۋاقداش.

صَاحِبُهُ فِي الْيُسْرِ وَالْعُسْرِ: جاپا-مۇشەققەتتە بىللە بولغۇچى ھەمراھ.

صَاحِبُ الْحُوتِ: يۇنۇس ئەلەيھىسسالام.

يَا صَاحِ —يَا صَاحِبُ: دوستۇم، بۇرادەر.

أَصْحَابُ الْمَذَاهِبِ الْفَلْسَفِيَّةِ: پەلسەپىگە ئاساس سالغۇچىلار.

صَاحِبَةٌ ج صَاحِبَاتٌ وَ صَوَاحِبُ: ئايال خوجايىن، رەپىقە، خوتۇن.

﴿أَنَّي يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ﴾ «قۇرئان»:

ئاللاھنىڭ خوتۇنى يوق تۇرسا، قانداقمۇ بالىسى بولسۇن؟

صَاحَةٌ: تاقىر يەر، قاقاس يەر.

صَاحٍ: ئوچۇق، سۈزۈك، سالقىن.

جَوٌّ صَاحٍ: ئوچۇق ھاۋا.

صَاحٍ ج صَاحُونَ م صَاحِيَةٌ ج صَاحِيَاتٌ وَ صَوَاحٍ: ئويغاق، سەگەك، ھوشىغا كەلگۈچى، بىدار.

صَاخَ يَصُوخُ صَوْخًا فِي الْأَرْضِ: يەرگە پېتىپ كەتتى، كىرىپ كەتتى.

صَاخِبٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلغۇچى.

تَدَخُّلُ النُّوَّابِ صَاخِبٌ: پارلامېنت ئەزالىرىنىڭ چۇقان سېلىشى خالاس.

مُظَاهَرَةٌ صَاخِبَةٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭلۇق نامايىش.

صَاخَّةٌ: قاتتىق ئاۋاز، پارتلىتىش ئاۋازى.

اَلصَّاخَّةُ: قىيامەت كۈنى چېلىنىدىغان ئىككىنچى سۇر.

﴿فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ﴾ «قرآن»: (قىيامەتنىڭ قۇلاقنى گاس قىلغۇدەك قاتتىق ئاۋازى كەلگەن چاغدا (ھەممە ئادەم ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ كېتىدۇ).

صَادَ يَصِيدُ صَيْدًا: ئوۋ قىلدى، ئوۋ ئوۋلىدى، ھىيلە بىلەن تۇتۇۋالدى.

صَادَ سَمَكًا: بېلىق تۇتتى.

صَادَ بِفَخٍّ: قىسماق بىلەن تۇتتى.

صَادَ الطَّيْرَ: قۇشنى تۇتۇۋالدى.

صَادِحٌ ج صُدَّحٌ وَ صُدَّاحٌ وَ صَدَحَةٌ: ناخشىچى، غەزەلچى.

هُوَ الصَّادِحُ الْأَوَّلُ فِي الْفِرْقَةِ الْمُوسِيقِيَّةِ: مۇزىكا ئەترىتىدە ئۇ بىرىنچى دەرىجىلىك ناخشىچى.

صَادَرَ يُصَادِرُ مُصَادَرَةً الْمَالَ: مالنى مۇسادىرە قىلدى.

صَادَرَ الْحُقُوقَ: ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلدى، ھوقۇقىنى تارتىۋالدى.

صَادَرَ إِجْتِمَاعًا: يىغىننى ياپتى.

صَادَرَ لَهُ: قارشى چىقتى، توسقۇنلۇق قىلدى، ئېتىراز بىلدۈردى، نارازىلىق بىلدۈردى.

صَادَرَتِ الدَّوْلَةُ الشَّيْءَ: دۆلەت مۇسادىرە قىلدى.

صَادِرٌ: ئېكسپورت قىلغۇچى.

قَرَارٌ صَادِرٌ فِي ...: ... دا قارار چىقىرىلغان.

صَادِرٌ عَنْ: پەيدا قىلغۇچى.

مُتَاجِرٌ صَادِرَةٌ: ئېكسپورت ماللار.

كِتَابٌ صَادِرٌ فِي الْمَغْرِبِ: ماراكەشتە چىققان كىتاب.

سَيُنْشَرُ الْمَقَالُ فِي عَدَدٍ صَادِرٍ: ماقالە چىقىۋاتقان ساندا ئېلان قىلىنىدۇ.

مَا لَهُ صَادِرٌ وَلَا وَارِدٌ: ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق.

أَوَامِرُ صَادِرَةٌ عَنْ رِئَاسَةِ الْجُمْهُورِيَّةِ: دۆلەت باشلىقىدىن چۈشكەن بۇيرۇق.

شِرْكَةُ الصَّادِرَاتِ وَالْوَارِدَاتِ: ئېكسپورت-ئىمپورت شىركىتى.

الصَّادِرَاتُ وَالْوَارِدَاتُ: ئىمپورت-ئېكسپورت تاۋارلىرى.

صَادَفَ يُصَادِفُ مُصَادَفَةً: تۇساتتىنلا يۈز بەردى.

صَادَفَ أَنْ قَابَلْتُهُ: ئۇنىڭ بىلەن تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالدىم.

صَادَفَ الرَّأْيُ مَحَلَّهُ: پىكىر ئۆز جايىغا چۈشتى.

صَادَفَ أَنْ وَجَدَ أُمَّهُ مُسْتَيْقِظَةً: ئانىسىنىڭ ئويغاقلىقىغا توغرا كېلىپ قالدى.

صَادَقَ عَلَى الشَّيْءِ: قوشۇلدى.

صَادَقَ يُصَادِقُ مُصَادَقَةً: دوستلاشتى، دوستانە مۇئامىلىدە بولۇشتى.

صَادَقَهُ عَلَى الْأَمْرِ: ماقۇل بولدى، قوشۇلدى، رازى بولۇشتى.

صَادَقَ عَلَى الْمُعَاهَدَةِ: توختامنى تەستىقلىدى، تەستىق سالدى.

صَادِقٌ ج صَادِقُونَ: راستچىل، ھەقىقىي، سادىق، سەممىي.

﴿وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ «قۇرئان»: يۇسۇفنىڭ كۆڭلىكى ئارقىسىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ سۆزى يالغان، يۇسۇفنىڭ سۆزى راست.

صَادِقُ الْحُكْمِ: توغرا ھۆكۈم چىقارغۇچى.

فَجْرٌ صَادِقٌ: سۇبھى سادىق (تاڭ يورۇغاندا ئۇپۇقتا كۆرۈلىدىغان ئاقلىق).

مُقَاوَمَةٌ صَادِقَةٌ: قاتتىق قارشىلىق.

نِيَّةٌ صَادِقَةٌ: چىن نىيەت، سەممىي نىيەت.

نُصُوصٌ صَادِقَةٌ: راست ئوچۇق بەلگىلىمىلەر.

صَادَمَ يُصَادِمُ مُصَادَمَةً: ئۇرۇلدى، سوقۇلدى؛ ئۇرۇلۇۋەتتى، سوقۇۋەتتى.

صَادَمَ الْقِطَارُ الشَّاحِنَةَ: پويىز ماشىنىغا سوقۇلۇپ كەتتى.

يُصَادِمُهُ فِي آرَائِهِ كُلَّ مَرَّةٍ: ھەر قېتىم ئۇنىڭ پىكرى قارشىلىققا ئۇچرايدۇ.

صَادٍ ج صَادُونَ م صَادِيَةٌ ج صَوَادٍ ج صَادِيَاتٌ: ئۇسسۇز، چاڭقاپ كەتكەن ئادەم، چاڭقاق.

صَارَ يَصِيرُ صَيْرًا وَ صَيْرُورَةً وَ مَصِيرًا: ئۆزگەردى، ئايلاندى؛ پەيدا بولدى، كېلىپ چىقتى.

صَارَ لَهُ كَذَا: باشقا كەلدى، باشقا چۈشتى.

صَارَ يَفْعَلُ كَذَا: قىلىشقا باشلىدى، قىلىشقا كىرىشىپ كەتتى.

صَارَ يَمْشِي: مېڭىشقا باشلىدى.

صَارَ إِلَى كَذَا: ئاخىرلاشتى، ئاخىرىغا يەتتى.

صَارَ بِهِ إِلَى كَذَا: سەۋەب بولدى، ئېلىپ كەلدى.

﴿أَلَا إِلَى اللهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ﴾ «قۇرئان»: بىلىڭلاركى، ھەممە ئىش ئاللاھقا قايتىدۇ.

«لَقَدْ رَمَدَتْ حَتَّى ظَنَنْتُ بِأَنَّنِي بِلَا مِرْيَةٍ دَاءٍ إِلَى الْقَبْرِ صَائِرُ»: كۆزۈم ئاجايىپ ئاغرىۋاتىدۇ، بەزىدە تېخى ساقىيالماي ئۆلۈپ كېتەرمەنمۇ دەپ گۇمان قىلىپمۇ قالىمەن.

صَارَ الشَّيْءُ: يۈز بەردى.

صَارَ مَا تَوَقَّعْتُهُ: مېنىڭ كۈتكىنىمدەك بولدى.

صَارَ يَصُورُ صَوْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزۈپ تاشلىدى.

صَارَ الرَّجُلُ: كىشى توۋلىدى.

﴿قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھتائالا ئېيتتى: قۇشتىن تۆتنى ئالغىن، ئۇلارنى ئۆزۈڭگە توپلىغىن، (يەنى ئۇلارنى پارچىلاپ، گۆشلىرى بىلەن پەيلىرىنى ئارىلاشتۇرغىن).

صَارَ يَصِيرُ صَيْرًا: كېسىپ تاشلىدى، ئۈزۈۋەتتى.

صَارَ الْهِلَالُ بَدْرًا: يېڭى ئاي تولۇن ئاي بولدى.

صَارَحَ يُصَارِحُ مُصَارَحَةً: ئېتىراپ قىلدى، تونۇدى.

صَارَحَهُ: ئىجازەت بەردى، جاۋاب بەردى؛ رۇخسەت قىلدى، ئىجازەتنامە بەردى.

صَارَحَهَا بِحُبِّهِ: (ئوغۇل قىزنى) سۆيىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

صَارَحَهُ بِمَا فِي نَفْسِهِ: كۆڭلىدىكىنى ئاشكارىلىدى.

يُصَارِحُ صَدِيقَهُ فِي كُلِّ أَمْرٍ: ئۇ دوستىغا ھەممە ئىشتا كۆڭلىدىكىنى دەيدۇ.

صَارِخٌ: خوراز؛ قۇتقۇزۇشنى تەلەپ قىلىپ چاقىرغان ئاۋاز.

لَوْنٌ صَارِخٌ: ئوچۇق رەڭ.

صَارِخَةٌ: ياردەمگە چاقىرغان ئاۋاز، ئىڭرىغان ئاۋاز.

صَارَعَ يُصَارِعُ مُصَارَعَةً: ئېلىشتى، تۇتۇشتى.

صَارِمٌ ج صَوَارِمُ وَ صُرُومٌ: ئۆتكۈر، ئىتتىك، كەسكىن، قەتئىي؛ كەسكۈچى، ئۈزگۈچى.

سَيْفٌ صَارِمٌ: ئۆتكۈر قىلىچ.

إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ: ئەگەر (مېۋىلەرنى) ئۈزمەكچى بولساڭلار...

صَارِمٌ ج صُرَّمٌ: قەتئىي، ئۆتكۈر.

رَجُلٌ صَارِمٌ: كەسكىن ئادەم.
كَلِمَةٌ بِلَهْجَةٍ صَارِمَةٍ: كەسكىن تەلەپپۇزدا قىلىنغان سۆز.
صَارُوجٌ: گەج.
صَارُوخٌ ج صَوَارِيخُ: راكېتا، پوجاڭزا؛ سىگنال ئوق، ساليوت.
صَارُوخٌ مُضَادٌّ لِلطَّائِرَاتِ: ئايروپىلانغا ئاتىدىغان راكېتا.
صَارُوخُ الْمَرْكَبَةِ الْفَضَائِيَّةِ: ئالەم كېمىسى راكېتاسى.
صَارُوخُ إِشَارَةٍ: بەلگە راكېتا.
صَارُوخُ الْمَيْدَانِ: دالاغا قويۇپ بېرىلىدىغان راكېتا.
صَارُوخٌ بَعِيدُ الْمَدَى: يىراق مۇساپىلىك راكېتا.
صَارُوخٌ فَضَائِيٌّ: ئالەمگە قويۇپ بېرىلىدىغان راكېتا.
صَارُوخٌ قَمَرِيٌّ: ئايغا قويۇپ بېرىلىدىغان راكېتا.
صَارُوخٌ مُتَعَدِّدُ السِّبْطَانَاتِ: كۆپ ستۋوللۇق راكېتا.
صَارُوخٌ مُتَعَدِّدُ الْمَرَاحِلِ: كۆپ ئۆگىلىك راكېتا.
صَارُوخٌ مُضَادٌّ لِلدَّبَّابَاتِ: تانكىغا قارشى راكېتا.
صَارُوخٌ مُضَادٌّ لِلغَوَّاصَاتِ: سۇ ئاستى كېمىسىگە قارشى راكېتا.
صَارُوخٌ مُضِيءٌ: يورۇتقۇچ راكېتا.
صَارُوخٌ مُوَجَّهٌ: باشقۇرۇلىدىغان بومبا.
صَوَارِيخُ عَابِرَةٌ لِلْقَارَّاتِ: قىتئەلەر ئارا ئۇچىدىغان راكېتا.
صَوَارِيخُ نَوَوِيَّةٌ: ئاتوم راكېتاسى.
أُطْلِقَتِ الصَّوَارِيخُ لَيْلًا بِمُنَاسَبَةِ الْعِيدِ الْوَطَنِيِّ: دۆلەت بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن كېچىدە ساليۇتلار ئېتىلدى.
صَارُوخَةٌ: توربېدا، سۇ مىناسى.
صَارُوخِيٌّ: راكېتانىڭ، راكېتالىق.
مَحَطَّةٌ صَارُوخِيَّةٌ: راكېتا ئىستانسىسى.
أُسْتُعْمِلَتِ الْقَنَابِلُ الصَّارُوخِيَّةُ: راكېتا بومبىلىرى ئىشلىتىلدى.
بُنْدُقِيَّةٌ صَارُوخِيَّةٌ: تانكىغا قارشى راكېتا، كاتيۇشا.
قُنْبُلَةٌ صَارُوخِيَّةٌ: راكېتا، بومبا.
صَارُورٌ: سالتاڭ، بويتاق.
صَارُورِيٌّ: سالتاڭ، بويتاق.
صَارٍ ج صُرَّاءٌ وَ صَرَارِيٌّ وَ صَرَارِيُّونَ: كېمىچى، ماتروس.
صَارِيُ الْمَرْكَبِ ج صَوَارٍ: ماچتا، يەلكەن خادىسى.
صَارِيُ الْعَلَمِ: بايراق خادىسى.
اَلصَّارِيَةُ: سۇيى ئۈزۈن تۇرۇپ سېسىپ كەتكەن قۇدۇق.
صَارِيَةُ بَثِّ تِلِفِزْيُونِي: تېلېۋىزىيە يەتكۈزۈپ بېرىش ئانتېنىسى.
صَاعَ يَصُوعُ صَوْعًا الْحَبَّ: ئاشلىقنى ئۆلچىدى.
صَاعَ يَصِيعُ صَيْعًا الْغَنَمَ: قوينى بۆلۈۋەتتى، تارقىتىۋەتتى.
صَاعٌ . صَاعَةٌ: ئويۇن مەيدانى.
رَدَّ لَهُ صَاعًا بِصَاعٍ: بىرگە بىر قىلدى (مۇشتقا مۇشت بەردى).
رَدَّ لَهُ الصَّاعَ صَاعَيْنِ: بىرگە ئىككىنى قايتۇردى (بىر مۇشتقا ئىككى مۇشت قايتۇردى).
صَاعِدٌ ج صُعَّدٌ: يۇقىرى ئۆرلىگۈچى، كۆتۈرۈلگۈچى، ئالغا باسقۇچى.
فَصَاعِدًا: يۇقىرىدا، ئۈستىدە، ئالدىدا.
مِنَ الآنِ فَصَاعِدًا: هازىردىن باشلاپ.
صَاعِدٌ ج صَوَاعِدُ: تەلەيلىك، بەختلىك.
الشَّبَابُ الصَّاعِدُ: تەلەيلىك يىگىت.
اَلرَّاعِي صَاعِدٌ إِلَى الْجَبَلِ: پادىچى تاغقا چىقماقتا.
صَاعَرَ يُصَاعِرُ مُصَاعَرَةً خَدَّهُ: تەلەتىنى سەت كۆرسەتتى.
صَاعِقَةٌ ج صَوَاعِقُ: چاقماق، چىقىن.
مَانِعَةُ الصَّوَاعِقِ: چاقماق قايتۇرغۇچى.
﴿فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ﴾ ‹قرآن›:

ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىگە قارشى چىقتى. ئۇلارنى چاقماق ھالاك قىلدى.

قُوَّاتُ الصَّاعِقَةِ: تېز ھەرىكەتچان قوشۇن.

صَاغَ يَصُوغُ صِيْغَةً وَ صِيَاغَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئېرىتىپ قويدى.

صَاغَ الذَّهَبَ: ئالتۇننى زىننەت بۇيۇمى قىلىپ ياسىدى.

صَاغَ مِنَ النُّحَاسِ حَنَفِيَّةً: مىستىن جۈمەك قۇيدى.

صَاغَ يَصُوغُ صَوْغًا الشَّيْءَ: شەكىللەندۈردى، تۈزدى.

صَاغَ الْخَاتَمَ: ئۈزۈك سالدى.

صَاغَ الْكَلِمَةَ: سۆز ياسىدى، قۇراشتۇردى.

صَاغَ مُذَكِّرَةً: نوتا تېكىستى تەييارلىدى.

صَاغَ كَلَامًا: سۆزنى ئويدۇرۇپ چىقاردى، توقۇدى.

صَاغَ أَلْحَانَهُ عَلَى أَوْزَانٍ عَتِيقَةٍ: كونا رىتىم بويىچە ئاھاڭ ئىجاد قىلدى.

صَاغَهُ اللّٰهُ: ئۇنى ئاللاھ ياراتتى.

فُلَانٌ مِنْ صَاغَةِ الْكَلَامِ: پالانى سۆز ئۇستىلىرىدىندۇر.

صَاغِرٌ ج صَغَرَةٌ وَ صَاغِرُونَ: خارلىققا رازى بولغۇچى ئادەم.

﴿وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنى يۇرتىدىن خار، كەمسىتىلگەن ھالدا چوقۇم چىقىرىۋېتىمىز.

مُنَافِقٌ صَاغِرٌ: پەس مۇناپىق.

صَاغٍ ج صَاغُونَ: كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىغۇچى، دىققەت بىلەن تىڭشىغۇچى، ھوشيار، ئېھتىياتچان.

وَجَدَ لِكَلَامِهِ أَتْبَاعًا صَاغِينَ: ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سېلىپ ئەگەشكۈچىلەرنى بايقىدى.

كُلِّي آذَانٌ صَاغِيَةٌ: قۇلىقىم سەندە، ھەممىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

صَافَ يَصُوفُ صَوْفًا الْكَبْشُ: قوشقار يۇڭلۇق بولدى.

صَافَ يَصِيفُ صَيْفًا بِالْمَكَانِ: مەلۇم جايدا يازلىدى، يازنى ئۆتكۈزدى.

صَافَ الْيَوْمُ: بۈگۈن ئىسسىق قاتتىق بولدى.

صَافَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ: ياز يامغۇرى ياغدى.

صَافَ عَنِ الشَّيْءِ: بۇرۇلۇپ كەتتى.

صَافَ السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ: ئوق نىشانغا تەگمىدى.

صَافَ الزَّمَانُ أَمْ شَتَا: ھەمىشە، ھەر ۋاقىت.

صَافَحَ يُصَافِحُ مُصَافَحَةً: قول ئېلىشتى، قول ئېلىشىپ سالاملاشتى.

صَافَحَ الْوَزِيرُ الْمُوَظَّفِينَ: ۋەزىر خىزمەتچىلەر بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى.

صَافَحَ سَمْعَهُ: (گەپ) قۇلىقىغا يەتتى.

صَافِرٌ: پۇشتەك چالغۇچى.

صَافَّةٌ ج صَافَّاتٌ وَ صَوَافُّ: قەدىمىنى تەكشى ئالدىغان تۆگە.

طَيْرٌ صَوَافُّ: قانات قاقماي ئۇچقان قۇش.

﴿فَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ﴾ «قرآن»: تۆگىلەرنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ (يەنى، ئۇلارنىڭ ئالدى سول پۇتىنى باغلاپ، ئۈچ پۇتى بىلەن تۇرغۇزۇپ، بوغۇزلىغىنىڭلاردا)، ئاللاھتائالانىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار، (يەنى بىسمىللا دەڭلار).

اَلصَّافَّاتُ: پەرىشتىلەر؛ «قۇرئان كەرىم» نىڭ بىر سۈرىسى.

﴿وَالصَّافَّاتِ صَفًّا﴾ «قرآن»: سەپ-سەپ بولۇپ تۇرغان قوشۇن بىلەن قەسەمكى.

صَافِنٌ ج صَافِنَاتٌ وَ صَوَافِنُ وَ صُفُوَانٌ: كۆك تومۇر، ۋېنا؛ ۋېنا ئۆسمىسى.

جَوَادٌ صَافِنٌ: نەسىللىك ئات، ئېسىل ئات.

صَافُورَةٌ: دۈدۈك، پۇشتەك.

صَافَى يُصَافِي مُصَافَاةً: ساداقەتلىك بىلدۈردى.

صَافَةٌ: دوستلاشتى، سىرداشتى.

صَافَاهُ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ: راھەتتە ۋە جاپادا بىللە بولدى.

صَافٍ: سۈزۈك، ساپ، پاكىز؛ ساپ ئېغىرلىق.

هُوَ صَافِي النِّيَّةِ: سەممىي، ساپ دىل، ئاق كۆڭۈل.

صَافِي الرِّبْحِ: ساپ پايدا.

صَافِي الْإِيْرَادِ: ساپ كىرىم، ساپ دارامەت.

مَاءٌ صَافٍ: سۈزۈك سۇ.

اَلدَّخْلُ الصَّافِي: ساپ كىرىم.

يُحَقِّقُ دَخْلًا صَافِيًا عَالِيًا: يۇقىرى ساپ كىرىمنى ئاشۇردى.

اَلْوَزْنُ الصَّافِي: ساپ ئېغىرلىق.

اَلْوَزْنُ الصَّافِي لِلْبُرْتُقَالِ خَمْسُونَ كِيْلُوغِرَامًا: ئاپېلسىننىڭ ساپ ئېغىرلىقى 50 كىلوگرام.

صَاقَبَ يُصَاقِبُ مُصَاقَبَةً: يېقىنلاشتى.

صَاقِرَةٌ ج صَوَاقِرُ: بالايىئاپەت.

أَصَابَتْهُمْ صَاقِرَةٌ: ئۇلارغا بالا-قازا يەتتى.

صَاقِعٌ: يالغانچى.

صَاقِنٌ: پەخەس بول.

صَاقُورٌ ج صَوَاقِيرُ: جوتۇ، بازغان.

صَاقُورَةٌ: باش سۆڭىكىنىڭ ئىچكى يۇقىرى قىسمى.

صَالَ يَصُولُ صَوْلًا وَ صَوْلَةً عَلَيْهِ: سەكرىدى.

صَالَ يَصُولُ صَوْلًا وَصِيَالَةً وَ صَالًا وَ صُؤُولًا وَ صَيَلَانًا وَ مَصَالَةً: زەربە بەردى، شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلدى؛ لاۋۇلداپ كۆيدى.

فُلَانٌ يَصُولُ وَيَجُولُ: خالىغىنىنى توسالغۇسىز بىلدۇردى.

صَالِبٌ: بەزگەك.

صَالَةٌ ج صَالَاتٌ: زال، مېھمانخانا، قوبۇلخانا.

صَالَحَ يُصَالِحُ مُصَالَحَةً: سۈلھى قىلدى، ئەپلەشتى.

صَالَةُ الْإِنْتِظَارِ: كۈتۈش زالى.

صَالَةُ عَرْضٍ: كۆرگەزمە زالى.

صَالَحَهُ عَلَى مَا تَبْقَى فِي ذِمَّتِهِ مِنْ دَيْنٍ: ئۇنىڭ گەدىنىدە قالغان قەرزنى سۈلھى قىلىشتى.

صَالِحٌ ج صَالِحُونَ وَ صُلَّاحٌ: ياخشى، ئوبدان، مۇۋاپىق.

صَالِحٌ لِلْمُرُورِ: مېڭىشقا قولايلىق.

أَصْبَحَ صَالِحًا: ئۇيغۇن كەلدى.

صَالِحٌ ج صَوَالِحُ: مەنپەئەت، پايدا.

لِصَالِحِهِ: ئۇنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن.

الصَّالِحُ الْعَامّ: ئاممىۋى پاراۋانلىق.

اِسْتَغَلَّ الظُّرُوفَ لِصَالِحِهِ: پۇرسەتتىن ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن پايدىلاندى.

يَعْمَلُ لِصَالِحِ الْعَامّ: ئۇ ئاممىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىشلەيدۇ.

صَالِحٌ ج صُلَحَاءُ: ياخشى ئادەم، تەقۋادار ئادەم.

﴿مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحًا﴾ «قرآن»: ئاللاھقا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار...

صَالِحٌ ج صُلَّاحٌ وَ صَلَحَةٌ: ئاللاھنىڭ ۋاجىباتلىرىنى ئادا قىلغۇچى؛ كۆپ، مول.

اَلسَّلَفُ الصَّالِحُ: ياخشى ئەجدادلار، شەرىئەت ئەھكاملىرىنى «قۇرئان كەرىم» ۋە سۈننەت بويىچە ئىجرا قىلغۇچىلار.

عِنْدَهُ قَدْرٌ صَالِحٌ مِنَ الْمَالِ: ئۇنىڭ مال-مۈلكى كۆپ.

مَاءٌ صَالِحٌ لِلشُّرْبِ: ئىچكىلى بولىدىغان سۇ.

شَابٌّ صَالِحٌ لِلْجُنْدِيَّةِ: ئەسكەرلىككە يارايدىغان ياش.

صَالُونٌ ج صَالُونَاتٌ: زال، مېھمانخانا، كۈتۈش زالى.

صَالُونُ رَقْصٍ: تانسا زالى، ئۇسسۇل زالى.

صَالُونُ الْحِلَاقَةِ: ساتىراشخانا.

صَالٍ (الصالى): كىرگۈچى.

﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ «قرآن»: (ئاللاھ

دوزاخقا كىرىشنى (پۈتۈۋەتكەن) كىشىدىن
باشقا...

صَامَ يَصُومُ صَوْمًا وَ صِيَامًا عَنْ كَذَا: پەخەس بولدى، ساقلاندى، قول ئۈزدى.

صَامَ عَنِ الطَّعَامِ: تاماقنى تاشلىدى.

صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ: رامىزان ئېيىدا روزا تۇتتى.

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ ‹قرآن›:سىلەردىن كىمكى رامىزان ئېيىدا ھازىر بولسا، رامىزان روزىسىنى تۇتسۇن.

«صُمْ صِيَامَ نَبِيِّ اللهِ دَاوُدَ وَلَا تَزِدْ عَلَيْهِ» ‹حديث›: «سەن ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ روزىسىنى تۇتقىن، ئۇنىڭدىن ئارتۇق قىلىۋەتمىگىن».

صَامَ عَنْ فِعْلِ الشَّرِّ: يامان ئىش قىلىشتىن چەكلەندى.

صَامِتٌ ج صَامِتُونَ: جىمغۇر، ئاۋاز چىقارمايدىغان، سۈكۈت قىلغۇچى.

مَا لَهُ نَاطِقٌ وَ لَا صَامِتٌ: ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق.

﴿سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ﴾ ‹قرآن›: مەيلى، ئۇلارنى دەۋەت قىلىڭلار ياكى جىم تۇرۇڭلار، بۇ ئۇلار ئۈچۈن بەرىبىر ئوخشاش (يەنى، سىلەر قايسى ھالەتتە بولماڭلار، ئۇلار سىلەرنىڭ دەۋىتىڭلارغا جاۋاب قايتۇرۇشقا قادىر ئەمەستۇر).

صَامِتٌ: ئاۋازسىز.

فِلْمٌ صَامِتٌ: ئاۋازسىز فىلىم.

مُسَدَّسٌ صَامِتٌ: ئاۋازسىز تاپانچا.

اَلصَّامِتُ مِنَ الْمَالِ: ئالتۇن-كۈمۈش.

صَامَدَ يُصَامِدُ مُصَامَدَةً: قارشىلاشتى، تىركەشتى.

صَامِدٌ ج صَامِدُونَ: قەيسەر، قەتئىي، مۇستەھكەم.

صَامِلٌ: چىداملىق.

بَنَّاءٌ صَامِلٌ: چىداملىق تامچى.

صَامُولَةٌ ج صَوَامِلُ: بۇرما مىخ قالپىقى، گايكا.

صَانَ يَصُونُ صَوْنًا وَ صِيَانًا وَ صِيَانَةً وَ اِصْطَانَةً: ساقلىدى، مۇھاپىزەت قىلدى.

صَانَهُ: قوغدىدى، ئاسرىدى، ھىمايە قىلدى.

صَانَ لِسَانَهُ: تىلىنى يىغدى.

صَانَ مَاءَ وَجْهِهِ: ئابرۇيىنى ساقلىدى.

صَانَ عِرْضَهُ: ئابرۇيىنى ساقلىدى.

صَانَ الْآلَةَ: سايمانىنى ئاسرىدى.

صَانَتْ جَوَاهِرَهَا فِي الْمَصْرَفِ: قىممەتلىك بۇيۇملىرىنى بانكىدا ساقلىدى.

يَصُونُونَ بِلَادَهُمْ مِنَ الْأَخْطَارِ: ئۇلار يۇرتىنى خەتەرلەردىن قوغدايدۇ.

يَصُونُ سَيَّارَتَهُ بِانْتِظَامٍ: ماشىنىسىنى داۋاملىق ئاسرايدۇ.

صَانَعَ يُصَانِعُ مُصَانَعَةً: خۇشامەت قىلدى.

صَانَعَهُ: ئۇنىڭغا پارا بەردى.

يُصَانِعُ بَعْضُ النَّاسِ صَاحِبَ الثَّرْوَةِ: بەزى ئادەملەر بايلارغا خۇشامەت قىلىدۇ.

صَانِعٌ ج صُنَّاعٌ وَ صَنَعَةٌ: ياسىغۇچى، ئىجاد قىلغۇچى؛ ھۈنەرۋەن؛ ئىشچى، ئەمگەكچى، خىزمەتچى.

صَانِعُ الْأَحْذِيَةِ: موزدوز.

صَانِعٌ يَوْمِيٌّ: كۈنلۈكچى.

صَانِعُ الْحَصِيرِ: بورىچى.

طَبَقَةُ الصُّنَّاعِ: ئىشچىلار سىنىپى.

صَانِقٌ ج صَنَقَةٌ: بەتبۇي، سېسىق پۇراق.

صَاهَرَ يُصَاهِرُ مُصَاهَرَةً: قۇدىلاشتى.

صَاهِلٌ ج صَوَاهِلُ: ئات.

صَاوَلَ يُصَاوِلُ مُصَاوَلَةً: ھۇجۇم قىلدى، شىددەت بىلەن ئېتىلدى، كۈرەش قىلدى، قارشى تۇردى.

صَاوَلَهُ فِي نَقْدِ الشِّعْرِ: شېئىرىيەت ئوبزورچىلىقىدا

تُونى يەگىدى.

صَايَحَ يُصَايِحُ مُصَايَحَةً: ۋارقىراشتى، تووۋلاشتى.

صَايِغٌ ج صِيَاغٌ: ئىشسىز، بىكار تەلەپ.

صَائِبٌ ج صُيَّابٌ: توغرا قىلغۇچى؛ راست؛ مۇۋاپىق.

رَأْيٌ صَائِبٌ: توغرا پىكىر.

صَارُوخٌ صَائِبٌ: نىشانغا توغرا تەگكەن راكېتا.

صَائِتٌ: ئاۋازلىق، ئاۋاز بەرگۈچى.

سِينَمَا صَائِتَةٌ: ئاۋازلىق كىنو.

صَائِحَةٌ: هازا ئېچىش ۋاقتىدىكى يىغا-زار.

صَائِدٌ: ئوۋچى.

صَائِغٌ ج صَاغَةٌ وَ صُوَّاغٌ وَ صُيَّاغٌ: زەرگەر.

صَائِفَةٌ: ياز، ياز ۋاقتى.

زَارَهُ صَائِفَةَ الْعَامِ الْمَاضِي: ئۇنى ئۆتكەن يىلى يازدا يوقلىغان.

صَائِمٌ ج صَائِمُونَ وَ صُوَّامٌ وَ صُيَّامٌ وَ صُوَّمٌ وَ صُيَّمٌ وَ صِيَامٌ: روزا تۇتقۇچى، روزىدار.

اَلْمِعْيُ الصَّائِمُ: ئاچچىق ئۈچەي.

﴿وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ﴾ «قرآن»: سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەر ۋە سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا، روزا تۇتقۇچى ئەرلەر ۋە روزا تۇتقۇچى ئاياللارغا...

صَائِمٌ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ: هارامدىن ئۆز نەپسىنى يىغقۇچى.

صَائِنٌ ج صَائِنُونَ: قوغدىغۇچى، ساقلىغۇچى، مۇھاپىزەت قىلغۇچى.

صَائِنٌ مَالَهُ: مېلىنى قوغدىغۇچى.

صَائِنٌ عِرْضَهُ: ئابرۇيىنى ساقلىغۇچى.

صُؤَابَةٌ ج صُؤَابٌ وَ صِئْبَانٌ: سىركە (پىت تۇخۇمى).

شَعْرُهُ مَلِئٌ بِالصُّؤَابِ: ئۇنىڭ چېچىنى سىركە بېسىپ كەتتى.

صَئِبَ يَصْئَبُ صَأْبًا الشَّخْصُ: سۇنى كۆپ ئىچتى.

صَئِبَ الرَّأْسُ: بېشى پىتلاپ كەتتى.

صَأْصَأَ يُصَأْصِئُ صَأْصَأَةً: ۋىچىرلىدى، چۇرۇقلىدى، چۇكۇلدىدى.

صَؤُلَ يَصْؤُولُ صَآلَةً وَ صُؤُولًا الْبَعِيرُ: تۆگە بوغۇغا كىردى، غالجىرلاشتى.

صَأَى يَصْأَى يَصْئِي صَئِيًّا: تووۋلىدى، ۋارقىرىدى، جارقىرىدى؛ ئۆكسۈپ يىغلىدى.

صَأَى الْفَرْخُ: چۈجە چۇكۇلدىدى.

صَبَا يَصْبُو صَبْوًا وَصُبُوًّا وَ صِبًا وَ صَبَاءً: بالىغا قىزىقتى، بالىغا زوقى كەلدى، بالىغا ھەۋەس قىلدى.

صَبَا الْمُهَاجِرُ إِلَى وَطَنِهِ: مۇھاجىر يۇرتىنى سېغىندى.

صَبَا إِلَى الشَّيْءِ: مايىل بولدى.

صَبَتْ إِلَى وَظِيفَةٍ سَامِيَةٍ: يۇقىرى مەنسەپكە ئىنتىلدى.

صَبَا يَصْبُو صَبْوَةً وَ صُبُوًّا إِلَيْهِ: سېغىندى، ئەسلىدى، ئىنتىزار بولدى، ئارزۇ قىلدى.

صَبًا ج صَبَوَاتٌ وَ أَصْبَاءٌ: شەرق شامىلى؛ ئىللىق شامال.

صِبًا: سېغىنىش، ئىشتىياق؛ ياشلىق، ياشلىق باھارى؛ شەرق.

فِيْ شَرْخِ الصِّبَا: ياشلىق دەۋرىدە، بالاغەتكە يەتكەن مەزگىلدە.

أَعْرِفُهُ مُنْذُ الصِّبَا: ئۇنى ياش ۋاقتىدىن تارتىپ تونۇيمەن.

هَبَّتْ رِيحُ الصِّبَا: شەرق شامىلى چىقتى.

صَبَاءٌ: ياشلىق، ياشلىق باھارى.

صَبَابَةٌ: قاتتىق سېغىنىش، ئاشىقلىق، كۆيۈك، قىزغىن مۇھەببەت.

صُبَابَةٌ ج صُبَابَاتٌ: قالدۇق سۇ.

صُبَابَةٌ لَاتُرْوِى وَثُمَالَةٌ لَاتُغْنِي: ھېچقانداق پايدىسى يوق.

لَايَزَالُ فِي الْكَأْسِ صُبَابَةٌ: رومكىدا ھېلىمۇ ھاراقنىڭ قالدۇقى بار.

صَبَاحٌ: ئەتىگەن، سەھەر، تاڭ ئاتقان چاغ، سۇبھى.

صَبَاحَ مَسَاءَ: ئەتىگەندە ۋە ئاخشامدا.

صَبَاحَ الْخَيْرِ: ئەتىگەنلىكىڭىز ياخشىمۇ، ئەتىگەنلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن.

صَبَاحَ النُّورِ: ئەتىگەنلىكىڭىز نۇرلۇق بولسۇن.

﴿فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ «قۇرئان»: ئازاب ئۇلارنىڭ ھويلىسىغا چۈشكەن چاغدا، ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئەتىگىنى نېمىدېگەن يامان!

عِمْ صَبَاحًا: ئەتىگەنلىكىڭىز ياخشىمۇ، ئەتىگەنلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن، خەيرلىك سەھەر.

صَبَاحًا: ئەتىگەندە، سەھەردە.

صُبَاحٌ م صُبَاحَةٌ ج صِبَاحٌ: گۈزەل، چىرايلىق، كېلىشكەن.

صَبَاحَةٌ: گۈزەللىك، چىرايلىق.

صَبَاحِيٌّ: ئەتىگەنلىك، سەھەرلىك.

صَبَاحِيَّةٌ: توي كېچىسىنىڭ سۇبھىسى.

اَلْجَرِيدَةُ الصَّبَاحِيَّةُ: ئەتىگەنلىك گېزىت.

نَشْرَةٌ إِذَاعِيَّةٌ صَبَاحِيَّةٌ: ئەتىگەنلىك رادىئو خەۋەرلىرى.

أَتَاهَا أَهْلُهَا بِهَدَايَا كَثِيرَةً فِي الصَّبَاحِيَّةِ: توي كېچىسى ئەتىگەنلىكى قىز تەرەپ نۇرغۇن سوۋغا ئېلىپ كەلدى.

صُبَّارٌ / صَبَّارٌ: كاكتۇس.

صُبَارَةٌ / صِبَارَةٌ : تاش.

صِبَاغٌ: بوياق، بوياق ماتېرىياللىرى.

صِبَاغَةٌ: بوياقچىلىق كەسپى.

صَبَأَ يَصْبَؤُ وَ صَبُؤَ يَصْبُؤُ صَبْأً وَ صُبُوءًا: مۇرتەت بولدى، بىر دىندىن يەنە بىر دىنغا يۆتكەلدى.

صَبَأَ النَّبَاتُ: زىرائەت ئۈندى، بىخ چىقاردى.

صَبْأٌ: بىر دىندىن چىقىپ، ئىككىنچى بىر دىنغا كىرمەك.

صَبَّ يَصُبُّ صَبًّا الْمَاءَ: سۇ تۆكتى، سۇ قۇيدى، قاچىلىدى.

صَبَّ الزَّيْتَ عَلَى النَّارِ: ئوتقا ياغ چاچتى.

صَبَّ عَلَيْهِ اللَّعْنَةَ: ئۇنىڭغا لەنەت ياغدۇردى، قارغىدى.

صَبَّ فِي قَالَبٍ: قېلىپقا قۇيدى.

﴿فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى نازىل قىلدى.

صَبَّ جَامَ غَضَبِهِ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا قاتتىق غەزەپلەندى.

صَبَّ الْمَعْدَنَ السَّائِلَ: سۇيۇق مېتالنى قۇيدى.

صَبَّ الرَّصَاصَ فِي الْقَالَبِ: قوغۇشۇننى قېلىپقا قۇيدى.

صَبَّ يَصِبُّ صَبِيبًا النَّهْرُ فِي الْبَحْرِ: دەريا دېڭىزغا قۇيۇلدى، ئېقىپ كىردى.

صَبَّ الْمَطَرُ: يامغۇر قۇيۇۋەتتى.

صَبَّ يَصِبُّ صَبَابَةً إِلَيْهِ: ئۈمىد قىلدى، ئارزۇ قىلدى، تەشنا بولدى، قىزغىن سۆيدى.

صَبٌّ: تۆكمەك، قۇيماق.

﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا﴾ «قۇرئان»: ئىنسان ئۆزىنىڭ يېمەكلىكلىرىگە قارىسۇن، بىز (بۇلۇتتىن) زور مىقداردا يامغۇر ياغدۇردۇق.

صَبٌّ ج صَبُّونَ م صَبَّةٌ ج صَبَّاتٌ: ئاشىق، ئىشقى ئوتىدا كۆيگۈچى.

حَدِيدٌ صَبٌّ: چويۇن.

مَصْنَعُ صَبِّ الْفُولَاذِ: پولات زاۋۇتى.

هُوَ عَاشِقٌ صَبٌّ: ئۇ ئاشىقى بىقارار.

حَسَاءٌ صَبٌّ: تۆكۈلگەن شورپا.

صَبَبٌ ج أَصْبَابٌ: قۇيۇلماق، ئېقىپ كىرمەك؛ قىڭغىر، يانتۇ، قىيپاش، يانباغىر.

صَبَّارٌ ج صَبَّارُونَ: مۇلايىم، ئېتائەتچان، چىدامىلىق.

﴿إِنَّ فِي ذَالِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٌ شَكُورٌ﴾ ‹قرآن›: بۇنىڭدا سەۋر قىلغۇچى، شۈكۈر قىلغۇچى ھەربىر مۇئمىن ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار.

أُمَّ صَبَّارٍ: ئىسسىق، قىزىق، بەختسىزلىك، ئاپەت، ئۇرۇش.

صَبَّارَةٌ: تاقىر يەر، گىياھسىز يەر، قاقاس ئېگىزلىك؛ چارلىغۇچى، پايلاقچى.

صَبَّارَةُ الشِّتَاءِ: قەھرىتان سوغۇق.

صَبَّاغٌ ج صَبَّاغُونَ: بوياقچى، سىرچى؛ كاززاپ، ساختىپەز.

صَبَّانٌ ج صَبَّانَةٌ وَ صَبَّانُونَ: سوپۇنچى، سوپۇن ساتقۇچى.

صَبَّانَةٌ ج صَبَّانَاتٌ: سوپۇن قۇتىسى.

صَبَّحَ يُصَبِّحُ تَصْبِيْحًا: ئەتىگەندە كەلدى، سەھەردە كەلدى.

صَبَّحَهُ: ئەتىگەندە سالام بەردى، خەيرلىك سەھەر، دېدى.

﴿وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقَرٌّ﴾ ‹قرآن›: ھەقىقەتەن ئۇلارغا ئەتىگەندە دائىمىي (يەنى ئاخىرەتنىڭ ئازابىغا ئۇلىنىپ كېتىدىغان) ئازاب نازىل بولدى.

صَبَّرَ يُصَبِّرُ تَصْبِيْرًا: سەۋر-تاقەت قىلىشقا ئۈندىدى، تاقەت قىلىشنى كۈتتى.

صَبَّرَ الْحَبُوبَ: ئاشلىقنى دۆۋىلەپ قويدى.

صَبَّرَ الْجُثَّةَ: جەسەتنى مومىيا قىلدى.

صَبَّنَ يُصَبِّنُ تَصْبِيْنًا الدُّهُونَ: مايدا سوپۇن ئىشلىدى.

صَبَّنَ الْمَلَابِسَ: كىيىمنى سوپۇندا يۇدى.

صَبَّى يُصَبِّى تَصْبِيَةً: ياشاردى.

صَبَحَ يَصْبَحُ صَبْحًا: ئەتىگەندە كەلدى.

صَبَحَ النَّدِيْمَ: ئۇلپەتكە ئەتىگەنلىك مەي تۇتتى.

صَبُحَ يَصْبُحُ صَبَاحَةً الْوَجْهُ: چىراي نۇرلاندى.

صَبُحَ وَجْهُ الْفَتَاةِ: قىزنىڭ چىرايى يورۇپ كەتتى.

صُبْحٌ ج أَصْبَاحٌ: ئەتىگەن، سەھەر، تاڭ ئاتقان ۋاقىت، سۇبھى.

صَلَاةُ الصُّبْحِ: بامدات نامىزى.

﴿وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ﴾ ‹قرآن›: يورۇغان سۇبھى بىلەن قەسەمكى.

بَيَاضُ الصُّبْحِ: تاڭنىڭ سۈزۈلۈشى.

صُبْحَةٌ: ئەتىگەنلىك تاماق، ناشتىلىق.

صَبَرَ يَصْبِرُ صَبْرًا: چىداشلىق بەردى، تاقەت قىلدى، چىدىدى، سەۋر قىلدى.

صَبَرَ لَهُ: كۈتتى، كۈتۈپ تۇردى، ساقلىدى.

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد!) (مۇشرىكلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە) سەۋر قىلغىن، ئاللاھنىڭ (ساڭا نۇسرەت ئاتا قىلىش ۋە دىنىڭنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلىش) ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر.

«نَهَى رَسُولُ اللهِ أَنْ تُصْبَرَ الْبَهَائِمُ» پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھايۋانلارنى باغلاپ قويۇپ، بىرنەرسە بىلەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈشنى مەنئى قىلغان.

صَبَرَ عَنْهُ: رەت قىلدى، باش تارتتى.

صَبْرٌ: سەۋر قىلماق، چىدىماق، تاقەت قىلماق.

اَلصَّبْرُ طَيِّبٌ: ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش گۈزەل ئەخلاقتۇر.

﴿وَاسْتَعِيْنُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ ‹قرآن›: سەۋر قىلىش، ناماز ئوقۇش ئارقىلىق (ئاللاھدىن) ياردەم تەلەپ قىلىڭلار.

قِلَّةُ الصَّبْرِ: سەۋرسىزلىك، چىدامسىزلىق.

بِفُرُوغِ الصَّبْرِ: نەپسى تاقىلداپ كەتمەك، تاقىتى تاق بولماق.

قَلِيْلُ الصَّبْرِ: سەۋرسىز، چىدىماس.

ضَاقَ صَبْرًا: تاقىتىنى يوقاتتى، تىت-تىت بولدى.

إِنَّ الْمَسْئَلَةَ لَاتُطِيْقُ صَبْرَ سَاعَةٍ: بۇ مەسىلىنى بىرئازمۇ كېچىكتۈرۈشكە بولمايدۇ.

عَالَ وَ عِيْلَ صَبْرُهُ: مەغلۇپ بولدى، سەۋر-تاقىتى تۈگىدى.

يَمِيْنُ الصَّبْرِ: مەجبۇرىي قەسەم.

شَهْرُ الصَّبْرِ: رامىزان ئېيى.

اَلصَّبْرُ عَلَى الشَّدَائِدِ: قىيىنچىلىقلارنى يېڭىش.

قَتَلَهُ صَبْرًا: ئۇنى ئۆلگۈچە سولىدى.

صَبَرٌ ج أَصْبَارٌ: مۇز.

صُبْرٌ / صِبْرٌ ج أَصْبَارٌ: ئەتراپ، گىرۋەك، چەك.

أَخَذَ بِأَصْبَارِهِ: گىرۋىكىنى تۇتتى.

صُبْرٌ. صُبُرٌ: شېغىللىق جاي.

صَبْرَةٌ: سوغۇق، قاتتىق سوغۇق، قەھرىتان سوغۇق.

صُبْرَةٌ ج صَبَّارٌ وَ صُبَرٌ: دۆۋە، دوپ.

أَخَذَهُ صُبْرَةً: ئۇ بىر دوپنى ئالدى.

إِشْتَرَى الْقُمْحَ صُبْرَةً: بۇغداينى دوپ پېتى سېتىۋالدى.

صَبَعَ يَصْبَعُ صَبْعًا لَهُ: ئىشارەت قىلدى، قولى بىلەن ئىشارەت قىلدى.

صَبَعَ فُلَانًا عَلَيْهِ: ئىشارەت قىلىپ كۆرسەتتى.

صَبَعَ الدَّجَاجَةَ: مېكىياننىڭ تۇخۇمى بار-يوقلۇقىنى بىلىش ئۈچۈن قولىنى سېلىپ كۆردى.

صَبَغَ يَصْبَغُ صَبْغًا: بويىدى، رەڭ بەردى؛ بېزىدى، زىننەتلىدى.

صَبَغَ يَدَهُ فِي الْمَاءِ: قولىنى سۇغا تىقتى.

صَبَغَ يَدَهُ بِالْعَمَلِ: ئىش بىلەن مەشغۇل بولدى؛ سۇركىدى.

صَبَغَ الْحَدِيْثَ: يالغان-ياۋىداق سۆزلىدى.

صَبَغَ الشَّيْءَ: مۇئەييەن خاراكتېر بەردى.

صَبَغَ النَّصْرَانِيّ وَلَدَهُ: خرىستىئان بالىسىنى خرىستىئان دىنىدا بولغانلىقىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن سۇغا سېلىپ يۇدى.

صَبَغَهُ صِبْغَةً أُخْرَى: ئۇنىڭغا باشقىچە خاراكتېر بەردى.

صَبْغٌ: بويىماق، رەڭ بەرمەك.

صَبْغُ الشَّعْرِ: چاچنى بويىماق.

صِبْغٌ ج أَصْبَاغٌ: بوياق، بوياق ماتېرىياللىرى.

صِبْغَةٌ: بوياق، بوياق ماتېرىيالى؛ شەكىل، تۈر، خىل، تەبىئەت (مىجەز)، خاراكتېر؛ دىن؛ دورا-دەرمانلار، دورىلىق هاراق.

سِرِّيّ الصِّبْغَةِ: مەخپىيەتلىككە ئىگە:

﴿صِبْغَةَ اللهِ وَمَنْ أَحْسَنَ مِنَ اللهِ صِبْغَةً﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ دىنىدا چىڭ تۇرۇڭلار، ئاللاھنىڭ دىنىدىن ياخشى كىمنىڭ دىنى بار.

جَرِيْمَةٌ ذَاتَ صِبْغَةٍ سِيَاسِيَّةٍ: سىياسىي خاراكتېرنى ئالغان جىنايەت.

اِتَّخَذَ الْقُمَاشُ صِبْغَةً خَضْرَاءَ: رەخت يېشىل رەڭ ئالدى:

أَخْرَجَ الْمَوْضُوعَ عَنْ صِبْغَتِهِ الْأَصْلِيَّةِ: مەسىلىنىڭ ئەسلىي خاراكتېرىنى ئۆزگەرتىۋەتتى.

صِبْغَةُ الْأَفْيُونِ: ئەپيۇن.

صِبْغَةُ الْيُودِ: يود.

صِبْغَةُ التَّقْرِيْرِ: دوكلاتنىڭ ئالاھىدىلىكى.

صِبْغِيٌّ ج صِبْغِيَّاتٌ: خروموسوما.

صَبَنَ يَصْبِنُ صَبْنًا الْمُقَامِرُ الْكَعْبَيْنِ: قىمارۋاز ئوشۇق ئاتتى.

صَبُوحٌ: يېڭى، تازا، ئوچۇق، كۆركەم، چىرايلىق؛ ناشتىلىق؛ يېڭى يىللىق سوۋغات.

صَبُوحُ الْوَجْهِ: چىرايلىق، گۈزەل.

صَبُورٌ ج صُبُرٌ: مۇلايىم، ئىتائەتچان، سەۋرچان.

جُنْدِيٌّ صَبُورٌ: چىدامىلىق ئەسكەر.

إِمْرَأَةٌ صَبُورٌ: سەۋرچان ئايال.

حَاكِمٌ صَبُورٌ: رايىش هۆكۈمدار.

اَلصَّبُورُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، قادىر تۇرۇقلۇق گۇناھكارلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدىغان ئاللاھ، دېگەن مەنىدە.

أُمُّ صَبُورٍ: ئىسسىق، قىزىق؛ بەختسىزلىك، ئاپەت، ئۇرۇش.

صَبْوَةٌ: سېغىنىش، ئىشتىياق؛ گۆدەكلىك؛ شەرق.

صَبُوٌّ: سېغىنىش، ئىشتىياق؛ شەرق.

صُبُوَّةٌ: ياشلىق، ياشلىق باھارى.

صَبِيَ يَصْبَى صَبَاءً: كىچىك بالىنىڭ قىلىقىنى قىلدى.

صَبِيَ الشَّيْخُ: بوۋاي كىچىك بالىدەك بولۇپ قالدى.

صَبِيَ إِلَى الشَّيْءِ: مايىل بولدى.

صَبِيَ الْمُغْتَرِبُ إِلَى بَلَدِهِ: مۇساپىر يۇرتىنى سېغىندى.

صَبًى: ياشلىق، ياشلىق دەۋرى.

اَلصِّبَى لِلْأَهْلِ وَالْعَشِيرَةِ: قوۋم-قېرىنداشلىرىنى سېغىنىش.

صِبْيَانِيٌّ: گۆدەكلىك، بالا مىجەز.

تَصَرُّفٌ صِبْيَانِيٌّ: بالىلارچە قىلىق.

صِبْيَانِيَّاتٌ: گۆدەكلەرچە، بالىلارچە ھەرىكەت.

صَبِيبٌ: قۇيۇلغان، مۇز.

سَقَطَ عَلَى الصَّبِيبِ فَانْكَسَرَتْ رِجْلُهُ: مۇزدا تېيىلىپ كېتىپ پۇتى سۇنۇپ كەتتى.

صَبِيبُ السَّيْفِ: قىلىچنىڭ بىسى.

صَبِيحٌ م صَبِيحَةٌ ج صِبَاحٌ: گۈزەل، چىرايلىق، كېلىشكەن.

شَابٌّ صَبِيحٌ: چىرايلىق يىگىت.

غَادَةٌ صَبِيحَةٌ: گۈزەل قىز.

زَارَهُ صَبِيحَةَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ: جۈمە كۈنى ئەتىگەندە ئۇنى يوقلىدى.

صَبِيرٌ ج صُبَرَاءُ: سەۋر قىلغۇچى، چىدامىلىق؛ تاغ.

صَبِيرٌ ج صُبُرٌ: قېلىن بۇلۇت قاتلىمى، ئاق بۇلۇت.

صَبِيرٌ، صَبِيرَةٌ: پارچە نان، ئۇۋاق نان.

صُبَيْرَةٌ ج صُبَيْرَاتٌ: كاكتۇس.

صَبِيغٌ: بويالغان، بوياقلىق.

صَبِيٌّ ج صِبْيَانٌ وَ صُبْوَان وَ أَصْبِيَةٌ وَ صَبْيَةٌ وَ صِبْوَةٌ وَ أَصْبٌ: ئوغۇل بالا، ئۆسمۈر بالا.

صَبِيٌّ فِي التَّمْرِينِ: شاگىرت.

فِيْ هَذَا الْمَعْمَلِ صِبْيَانٌ يَتَدَرَّبُونَ عَلَى النِّجَارَةِ: بۇ كارخانىدا ياغاچچىلىقنى ئۆگىنىۋاتقان شاگىرتلار بار.

أُمُّ الصِّبْيَانِ: بالىلار رىۋايىتىدىكى جادۇ ئايال، ئالۋاستى.

﴿قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا﴾ «قرآن»: ئۇلار «بۆشۈكتىكى بوۋاققا قانداق سۆزلەيمىز»، دېدى.

صَبِيَّةٌ ج صَبَايَا: قىز بالا، قىزچاق.

صَحَا يَصْحُو صُحْوًا وَ صَحْوًا الرَّجُلُ: كىشى ئويغاندى، ئورنىدىن تۇردى، بىدار بولدى.

صَحَا السَّكْرَانُ: مەست هوشىغا كەلدى.

صَحَا مِنْ غَشْيَتِهِ: هوشىغا كەلدى.

صَحَابَةٌ (ج صَاحِبٌ) والواحدة صَحَابِيٌّ: ساھابە (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ھاياتى ۋاقتىدا مۇسۇلمان بولۇپ، ھەمسۆھبەت بولغان ۋە مۇسۇلمان پېتى دۇنيادىن ئۆتكەن كىشى).

اَلصَّحَابَةُ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ: مۇھاجىر ۋە ئەنسار ساھابىلەر.

صُحَارٌ: ئېشەكنىڭ ھاڭرىشى.

صَحَافَةٌ: ئاخباراتچىلىق.

رِجَالُ الصَّحَافَةِ: مۇخبىرلار، ژۇرنالىستلار، ئاخباراتچىلار.

عَالَمُ الصَّحَافَةِ: ئاخبارات ساھەسى.

صَحَافَةٌ حُرَّةٌ: ئاخبارات ئەركىنلىكى.

صَحَافِيٌّ: ئاخباراتچىلىق؛ مۇخبىر.

نَشَاطٌ صَحَافِيٌّ مُكَثَّفٌ: قويۇق ئاخباراتچىلىق پائالىيىتى.

صَحَافِيٌّ ج صَحَافِيُّونَ: ژۇرنالىست.

صَحِبَ يَصْحَبُ صُحْبَةً وَ صَحَابَةً: ھەمراھ بولدى، ئۈلپەتلەشتى، جورا بولدى، بىللە بولدى.

صَحِبَهُ: دوست تۇتتى، مۇناسىۋەت ئورناتتى، دوست بولدى.

﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ وَلَاهُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ (چوقۇنۇۋاتقان) مەبۇدلىرى ئۆزلىرىنى قوغداشقىمۇ قادىر بولالمايدۇ، بىزنىڭ ياردىمىمىزگىمۇ ئېرىشەلمەيدۇ.

صَحِبَكَ اللّٰهُ: سېنى ئاللاھ ساقلىسۇن.

صُحْبَةٌ: ھەمراھ بولماق، باردى-كەلدى قىلماق.

صُحْبَةٌ ج صَاحِبٌ: ھەمراھ، يولداش، خىزمەتداش؛ ھەمسۆھبەت.

ذَهَبَ صُحْبَتُهُمْ: ئۇلار بىلەن يولغا چىقتى.

صُحْبَةُ زُهُورٍ: بىر دەستە گۈل.

بَعَثَ إِلَيْهِ بِرِسَالَةٍ صُحْبَةَ فُلَانٍ: پالانىدىن خەت ئەۋەتتى.

صَحَّ يَصِحُّ صِحَّةً وَ صَحَاحًا: ساقايدى، شىپا تاپتى، سەھەت تاپتى.

صَحَّ الْجُرْحُ: يارا ساقايدى، ئوڭشالدى.

صَحَّ الشَّيْءُ: ساغلام بولدى، توغرا بولدى، تەن دۇرۇس بولدى.

صَحَّ الْخَبَرُ: خەۋەر ئىسپاتلاندى.

صَحَّ الْعَقْدُ: توختام توغرا بولدى.

صَحَّتِ النِّيَّةُ: نىيەت دۇرۇس بولدى.

صَحَّتِ الْعَزِيمَةُ: ئىرادىسى مۇستەھكەم بولدى.

صَحَّافٌ: خاتا ئوقۇغۇچى؛ گېزىت ساتقۇچى.

صِحَّةٌ: توغرىلىق، راستلىق، ھەقىقىيلىك، ئەمەلىيلىك، سالامەتلىك، ساغلاملىق.

حِفْظُ الصِّحَّةِ: ساقلىقنى ساقلاش.

صِحَّةُ الرَّأْيِ: كۆزقاراشنىڭ توغرىلىقى.

عِلْمُ الصِّحَّةِ: گىگېنا.

وِزَارَةُ الصِّحَّةِ: سەھىيە مىنىستىرلىقى.

مَصْلَحَةُ الصِّحَّةِ: سەھىيە ئىدارىسى.

طَبِيبُ الصِّحَّةِ: دوختۇر.

صِحَّةٌ نَفْسِيَّةٌ: پسىخولوگىيە ساغلاملىقى.

صِحَّةُ الْأَخْبَارِ: خەۋەرلەرنىڭ توغرىلىقى.

صِحَّةُ التَّعْبِيرِ: ئىپادىلەشنىڭ توغرىلىقى.

صِحَّةُ الصَّلَاةِ : نامازنىڭ دۇرۇس بولۇشى.

صِحَّةُ الْبَيْعِ: سودا-سېتىقنىڭ توغرا بولۇشى.

عَلَى صِحَّتِكَ: سېنىڭ سالامەتلىكىڭ.

صَحَّحَ يُصَحِّحُ تَصْحِيحًا: ساقايتتى، توغرىلىدى، ئوڭشىدى.

صَحَّحَ الْكِتَابَ: كىتابقا تۈزىتىش كىرگۈزدى.

صَحَّحَ الْخَطَأَ: خاتانى ئوڭشىدى، توغرىلىدى.

صَحَّحَ الْخَبَرَ: خەۋەرنى ئىسپاتلىدى، تەستىقلىدى.

صَحَّحَ الرِّسَالَةَ: خەتكە ئىمزا قويدى.

صَحَّحَ الْعَقْدَ: توختامغا قول قويۇشتى.

صَحَّحَ اللّٰهُ الْمَرِيضَ: ئاللاھ كېسەلگە شىپالىق بەردى.

صُحِّحَتِ الْمُعَاهَدَةُ: كېلىشىم ئىمزالاندى.

صَحَّفَ يُصَحِّفُ تَصْحِيفًا الْكَلِمَةَ: خاتا ئوقۇدى، خاتا تەلەپپۇز قىلدى؛ خاتا يازدى.

صَحَّفَ الْخَبَرَ: يالغان خەۋەر قىلدى، خەۋەرنى ئۆزگەرتتى.

صَحَّى يُصَحِّي تَصْحِيَةً: ئويغاتتى.

صِحِّيٌّ: پاكىز، ساغلام، ساق.

غَيْرُ صِحِّيٍّ: ساقسىز، ساغلام ئەمەس.

مَحْجِرٌ صِحِّيٌّ: كارانتىن قىلىش ئورنى.

مُوَظَّفٌ صِحِّيٌّ: ساقلىق ساقلاش خادىمى.

هَوَاءٌ جَبَلِيٌّ صِحِّيٌّ: ساغلاملىققا پايدىلىق تاغ هاۋاسى.

اَلتَّدْخِينُ غَيْرُ صِحِّيٍّ: تاماكا ساغلاملىققا زىيانلىق.

اَلْخَدَمَاتُ الصِّحِّيَّةُ: ساقلىقنى ساقلاشقا دائىر خىزمەتلەر.

صَحَرٌ. صُحْرَةٌ: كۆل رەڭ.

صَحْرَاءُ ج صَحَارَى وَ صَحَارٍ وَ صَحَارِيٌّ وَ صَحْرَوَاتٌ: چۆل، باياۋان، قۇملۇق، سەھرا.

اَلصَّحْرَاءُ الْكُبْرَى فِي افْرِيقْيَا: ئافرىقىدىكى سەھرايى كەبىر.

صَحْرَاوِيٌّ: چۆللۈك، چۆلگە مەنسۇپ.

صَحْرَاوِيٌّ ج صَحْرَاوِيُّونَ: سەھرالىق، قىرلىق.

مُنَاخٌ صَحْرَاوِيٌّ: چۆل هاۋا كىلىماتى، قۇملۇق هاۋا كىلىماتى.

أَرَاضٍ صَحْرَاوِيَّةٌ: چۆللۈك زېمىن.

صَحْفَةٌ ج صِحَافٌ: لېگەن، تاۋاق، چوڭ تەخسە.

صَحْفَةُ الْعُمُودِ: تۈۋرۈك بېشى.

﴿يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَّ أَكْوَابٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا ئالتۇن لېگەنلەردە (تائام)، ئالتۇن جاملاردا (شاراب) تۇتۇلىدۇ.

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ أَمَرَ بِلَعْقِ الْأَصَابِعِ وَالصَّحْفَةِ» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولنى ۋە تاماق يېگەن قاچىنى يالىۋېتىشكە بۇيرۇيتتى.

صِحَافُ الطَّعَامِ: هەر خىل يېمەكلىكلەر.

صَحَفِيٌّ: ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگۈچى، ئۆز ئالدىغا ئۆگەنگۈچى؛ مۇخبىر، ئاخبارات خادىمى.

مُؤْتَمَرٌ صَحَفِيٌّ: ئاخباراتچىلار قۇرۇلتىيى.

يَعْمَلُ مُلْحَقًا صَحَفِيًّا: ئاخبارات خادىمى، ئاخبارات ئەمەلدارى.

نَدْوَةٌ صَحَفِيَّةٌ: ئاخبارات يىغىنى.

صَحِلَ يَصْحَلُ صَحَلًا الرَّجُلُ: ئاۋازى غورۇڭ-غورۇڭ چىقتى.

صَحَلٌ: غاراڭ-غورۇڭ ئاۋاز.

صُحْمَةٌ: سېرىق، سېرىق رەڭ.

صَحَنَ يَصْحَنُ صَحْنًا الشَّيْءَ: قاچىدا بىر نەرسە سۇنۇپ بەردى.

صَحَنَ الْحَبَّةَ: ئاشلىق سوقتى.

صَحْنٌ ج أَصْحُنٌ وَ صُحُونٌ: تەخسە، لېگەن، تاۋاق.

صَحْنُ الدَّارِ: قورۇ، هويلا.

صَحْنُ الْمَسْجِدِ: مەسچىتنىڭ ئوتتۇرىسى.

صَحْنُ الْمَحْكَمَةِ: (سوت مەھكىمىسىدىكى) ئادۋوكاتنىڭ ئورنى.

صَحْنَاةٌ: ساردىن بېلىقى.

صَحْنَى: ساردىن بېلىقى.

صَحْوٌ: ئويغىنىش، ئاڭ، ئاڭلىقلىق، سەگەكلىك؛ ئوچۇق.

سَمَاءٌ صَحْوٌ: سۈزۈك ئاسمان.

نَهَارٌ صَحْوٌ: ئوچۇق كۈن.

صَحْوَةٌ ج صَحَوَاتٌ: سەگەك؛ پاراسەت؛ ئەقىل؛ ئاڭ، ئويغۇ.

اَلصَّحْوَةُ الْإِسْلَامِيَّةُ: ئىسلامىي ئويغىنىش.

أَيَّامُ الصَّحْوَةِ: ئوچۇق كۈنلەر.

صُوَيْحِبٌ م صُوَيْحِبَةٌ: كىچىك دوست، شاكىچىك.

صَحِيَ يَصْحَى صَحًى الرَّجُلُ: ئويغاندى، ئورنىدىن تۇردى، بىدار بولدى.

صَحِيرٌ: ئېشەكنىڭ هاڭرىشى.

صَحِيحٌ ج صِحَاحٌ وَ أَصِحَّاءُ وَ أَصِحَّةٌ وَ صَحَائِحُ: توغرا، بېجىرىم، ساغلام.

صَحِيحُ الْجِسْمِ: ساغلام، سالامەتلىكى ياخشى، تەندۇرۇس.

غَيْرُ صَحِيحٍ: خاتا، توغرا ئەمەس، ساق ئەمەس.

عَدَدٌ صَحِيْحٌ: پۈتۈن سان، توغرا سان.

حِسَابٌ صَحِيْحٌ: توغرا ھېساب.

حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ: سەھىھ ھەدىس.

صَحِيْحٌ أَنَّهُ قَامَ بِعَمَلِهِ: ئۇنىڭ ۋەزىپىسىنى ئادا قىلغانلىقىدا شەك يوق.

آلَةٌ صَحِيْحَةٌ: ساق زاپچاس، ساق ماشىنا.

صَحِيْفَةٌ ج صَحِيْفَاتٌ وَ صَحَائِفُ وَ صُحُفٌ: كىتاب، ۋاراق، سەھىپە؛ تېرە؛ گېزىت؛ بەت.

صَحِيْفَةُ الْوَجْهِ: يۈز، يۈزنىڭ تېرىسى.

﴿إِنَّ هَـذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُوْلَى، صُحُفِ إِبْرَاهِيْمَ وَمُوسَى﴾ ‹قرآن›: بۇ (يەنى، بۇ سۈرىدىكى ۋەزلەر) شەك-شۈبھىسىزكى، بۇرۇنقى كىتابلاردا - ئىبراھىم ۋە مۇسالارنىڭ كىتابلىرىدا باردۇر.

صَحِيْفَةُ الدَّعْوَى: چاقىرىق قەغىزى، تەكلىپنامە، باغاق.

صَحِيْفَةُ أَخْبَارٍ: گېزىت.

صَحِيْفَةُ رُخَامٍ: مەرمەر تاشنىڭ يۈزى.

صَحِيْفَةُ الْأَهْرَامِ: ئەھرام گېزىتى.

اَلصَّحِيْفَةُ الْعَقَّارِيَّةُ: يەر خېتى.

صُحُفُ الصَّبَاحِ: ئەتىگەنلىك گېزىتلەر.

صَخِبَ يَصْخَبُ صَخَبًا: ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلدى، توۋلىدى، ۋارقىرىدى.

صَخِبَ الْبَحْرُ: دېڭىز دولقۇنلىرى.

يَصْخَبُ الْبَحْرُ فِي الشِّتَاءِ: قىشتا دېڭىز دولقۇنلايدۇ.

صَخَبٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ، ۋارقىراش، توۋلاش، غەلۋە-غوۋغا.

صَخَبُ الْمُتَظَاهِرِيْنَ: نامايىشچىلارنىڭ ۋارقىراش-توۋلاشلىرى.

أَثَارَ صَخَبًا عَالِيًا: ۋارقىراپ جارقىرىدى.

صَخِبٌ: شاۋقۇن-سۈرەن كۆتۈرگۈچى، قاتتىق توۋلىغۇچى.

صَخَّ يَصِخُّ صَخًّا الصَّوْتُ الْأُذُنَ: قۇلاقنى پاڭ قىلىۋەتتى.

صَخَّابٌ: شاۋقۇن-سۈرەن كۆتۈرگۈچى، قاتتىق توۋلىغۇچى.

صَخَّةٌ ج صَخَّاتٌ: تاراڭ-تۇرۇڭ ئاۋاز.

صَخَّةُ الْحَدِيْدِ بِالْمِطْرَقَةِ: بازغان بىلەن تۆمۈرنى ئۇرغاندىكى ئاۋاز.

صَخِدَ يَصْخَدُ صَخْدًا وَ صَخَدَانًا الْيَوْمَ: كۈن ئىسسىق بولدى.

صَخْدَانٌ: قاتتىق ئىسسىق، پىژغىرىم ئىسسىق.

صَخِرَ يَصْخَرُ صَخَرًا الْمَكَانُ: جاي تاشلىق بولدى.

صَخِرَتْ سَوَاحِلُ الشِّمَالِ: شىمالىي قىرغاقلار تاشلىشىپ كەتتى.

صَخْرٌ ج صُخُورٌ وَ صُخُورَةٌ: تاش، تاغ جىنسى.

صُخُوْرٌ رُسُوْبِيَّةٌ: چۆكمە جىنس.

صُخُوْرٌ صَمَّاءُ: قورام تاش.

صَخْرٌ مُحَبَّبٌ: گرانىت تاش.

﴿وَثَمُودَ الَّذِيْنَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ﴾ ‹قرآن›: شۇنىڭدەك ۋادى قورادا تاشلارنى كېسىپ (ئۆيلەرنى بىنا قىلغان) سەمۇدنى ئاللاھ قانداق جازالىدى.

ثَابِتٌ كَالصَّخْرِ: تاشتەك، مۇستەھكەم.

قَلْبُهُ مِنَ الصَّخْرِ: دىلى تاشتەك.

صُخُورُ الْجِبَالِ: تاغلارنىڭ تاشلىرى.

صَخِرٌ: تاشلىق جاي، ساي.

صَخْرَةٌ ج صُخُورٌ وَ صَخْرٌ: تاش، تاغ جىنسى.

صُخُوْرٌ نَارِيَّةٌ: يانار تاغ جىنسلىرى.

﴿قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ﴾ ‹قرآن›: ياش خادىم: «بىز چوڭ تاش ئاستىدا ئارام ئېلىۋاتقاندا يۈز بەرگەن ئىشتىن،... خەۋىرىڭ بارمۇ؟» دېدى.

اَلصَّخْرَةُ: گۈمبەز، بەيتۇلمۇقەددەستىكى بىر

مەسجىد، ئۇنى ئابدۇلمەلىك ئىبن مەرۋان بىنا قىلغان.

صُخُورٌ مُنَضَّدَةٌ: تاغ جىنسلىرى قاتلاملىرى.

عِلْمُ الصُّخُورِ: پېتروگرافىيە، پېترولوگىيە.

صَخْرِيٌّ: تاشلىق جاي، ساي.

نَقْشٌ صَخْرِيٌّ: تاش ئويما.

أُكْتُشِفَتْ قُبُورٌ صَخْرِيَّةٌ: تاش قەبرىلەر بايقالدى.

اَلصَّخْرِيَّاتُ: پېتروگرافىيە، پېترولوگىيە.

صِدَارٌ: جىلىتكە، مايكا، پەلتچەك؛ كەمەر، بەلۋاغ.

صِدَارُ النَّجَاةِ: قۇتقۇزۇش كىيىمى.

صَدَارَةٌ: تۆر، باش ئورۇن.

جَلَسَ مَكَانَ الصَّدَارَةِ: تۆردە ئولتۇردى.

فُلَانٌ لَهُ الصَّدَارَةُ فِي قَوْمِهِ: پالانى قوۋمىنىڭ ئاقساقىلى.

صُدَاعٌ: باش ئاغرىقى.

صَدَاقٌ ج أَصْدِقَةٌ وَ صُدُقٌ وَ صَدُقَةٌ: مەھرى، تويلۇق.

صِدَاقُهَا مِائَةُ دِينَارٍ: ئۇنىڭ مەھرى يۈز دىنار.

حَضَرَ حَفْلَ عَقْدِ الصَّدَاقِ: نىكاھ مۇراسىمىغا قاتناشتى.

صَدَاقَةٌ: دوستلۇق.

مُعَاهَدَةُ الصَّدَاقَةِ: دوستلۇق شەرتنامىسى.

بَيْنَهُمَا صَدَاقَةٌ مُنْذُ الصِّغَرِ: كىچىكىدىن تارتىپ ئۇلارنىڭ ئارىسىدا دوستلۇق بار.

صِدَامٌ: جاۋغاي؛ تاكاللاشماق، جاڭجاللاشماق، توقۇنۇش.

فِرْقَةُ الصِّدَامِ: پىدائىيلار، پىدائىيلار ئەترىتى.

صَدَامٌ: ھايۋانلارنىڭ بېشىدا بولىدىغان بىر خىل كېسەللىك.

صِدَامُ السَّيَّارَاتِ: ماشىنىلارنىڭ سوقۇلۇپ كېتىشى.

صَدَأَ يَصْدَأُ صَدَأً الْحَدِيدُ: تۆمۈر داتلاشتى، دات باستى.

صَدُؤَ يَصْدُؤُ صَدَاءَةً الْحَدِيدُ: تۆمۈر داتلاشتى، دات باستى.

صَدِأَ يَصْدَأُ صَدَأً الْحَدِيدُ: تۆمۈر داتلاشتى، دات باستى.

صَدِأَ بَعْدَ نَشَاطِهِ الْكَثِيفِ: قويۇق پائالىيەتتىن كېيىن بوشاپ قالدى.

صَدَأٌ. صَدَاءَةٌ: دات.

صَدَأُ الْحِنْطَةِ: بۇغدايىنىڭ قارا كۈيە كېسىلى.

غَيْرُ قَابِلٍ لِلصَّدَأِ: داتلاشماس، دات باسماس.

أَكَلَهُ الصَّدَأُ: ئۇنى دات يەپ كەتتى.

مَعْدِنٌ ضِدَّ صَدَءٍ: داتلاشماس مېتال.

صُدْأَةٌ: قوكۇر رەڭلىك.

مَعَادِنُ صَدِئَةٌ: داتلاشقان مېتاللار.

صَدَحَ يَصْدَحُ صَدْحًا وَ صُدَاحًا الرَّجُلُ: ناخشا ئېيتتى، غەزەل ئوقۇدى.

صَدَحَ الْبُلْبُلُ: بۇلبۇل سايرىدى.

صَدَحَتِ الْمُوسِيقَى: مۇزىكا سايراپ كەتتى.

صَدَحَ الْمُطْرِبُ بِأَنْغَامٍ مُوسِيقِيَّةٍ شَجِيَّةٍ: مۇزىكانىت مۇڭلۇق مۇزىكا ئاھاڭلىرى بىلەن ناخشا ئېيتتى.

صَدْحَةٌ ج صَدَحَاتٌ: قۇشلارنىڭ يېقىملىق سايرىشى؛ قۇلۇلە قېپى.

صَدَّ يَصُدُّ صَدًّا وَ صُدُودًا: توسۇدى، توختاتتى، تىزگىنلىدى، دەخلى يەتكۈزدى، توسالغۇ بولدى؛ قارشى تۇردى، تىركەشتى؛ چېكىندۇردى، رەت قىلدى؛ باش تارتتى، ئۆزىنى قاچۇردى.

صَدَّ عَنْ زِيَارَةِ آقَارِبِهِ: يېقىنلىرىنى يوقلاشتىن يۈز ئۆرۈدى.

يَصُدُّ الْجَيْشُ الْعَدُوَّ فِي كُلِّ هَجَمَاتِهِ: قوشۇن دۈشمەننىڭ بارلىق ھۇجۇملىرىنى چېكىندۇرمەكتە.

﴿فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ﴾ «قرآن»:

ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار)نىڭ ئىچىدە ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئىمان ئېيتقانلارمۇ بار، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈگەنلەرمۇ بار.

صَدٌّ: توسماق، مەنئى قىلماق؛ قارشى تۇرماق؛ چېكىندۈرمەك، قايتۇرما زەربە بەرمەك.

﴿وَ صَدٌّ عَنْ سَبِيْلِ اللهِ وَ كُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ يولىدىن توسۇش، ئاللاھقا كۇپۇرلۇق قىلىش، مەسجىدى ھەرەمدە (ئىبادەت قىلىشتىن) توسۇش... (ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھدۇر).

صَدَدٌ: مۇناسىۋەت؛ مۇھىم ئىش، سۆزنىڭ ماۋزۇسى؛ مەقسەت، نىشان؛ ئۇدۇلىدا، ئالدىدا.

فِي هَذَا الصَّدَدِ: بۇ جەھەتتە، بۇ مەسىلە توغرىسىدا.

دَارِي صَدَدَ دَارِهِ: مېنىڭ ئۆيۈم ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئۇدۇلىدا.

هُوَ بِصَدَدِ فِعْلِ كَذَا: ئۇ مۇشۇ ئىش يولىدا.

صَدَّاحٌ: ناخشىچى.

طَائِرٌ صَدَّاحٌ ج صَوَادِحُ: ناخشىچى قۇش.

صَدَّامٌ: ئۇرغاق، سوققاق.

صَدَّدَ يُصَدِّدُ تَصْدِيْدًا الْجُرْحُ: جاراھەت يىرىڭلىدى.

صَدَّرَ يُصَدِّرُ تَصْدِيْرًا بِكَذَا: كىرىش سۆز يازدى، مۇقەددىمە يازدى.

صَدَّرَ الْبِضَاعَةَ: مالنى ئېكسپورت قىلدى.

صَدَّرَ الشَّيْءَ: ئەۋەتتى، يوللىدى.

صَدَّعَ يُصَدِّعُ تَصْدِيْعًا الشَّيْءَ: يوچۇق ئاشتى، يوچۇق پەيدا قىلدى.

صَدَّعَ الزِّلْزَالُ الْمَسَاكِنَ: يەر تەۋرەش بىلەن ئۆيلەرگە دەز كەتتى.

﴿لاَيُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلاَ يُنْزِفُونَ﴾ «قرآن»: ئۇ شارابنى ئىچىش بىلەن ئۇلارنىڭ بېشى ئاغرىمايدۇ، مەست بولمايدۇ.

صَدَّعَ الشَّخْصَ: باش ئاغرىقى كەلتۈردى.

صَدَّعَ الزَّجِيْجُ الرَّجُلَ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ كىشىنىڭ بېشىنى ئاغرىتىۋەتتى.

صَدَّقَ يُصَدِّقُ تَصْدِيْقًا الْخَبَرَ: خەۋەرگە ئىشەندۈردى.

صَدَّقَ عَلَى الأَمْرِ: ئىشقا بەلگىلىدى، تەستىقلىدى، ئىسپاتلىدى.

﴿بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَ صَدَّقَ الْمُرْسَلِيْنَ﴾ «قرآن»: ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇ ھەق (دىننى) ئېلىپ كەلدى ۋە پەيغەمبەرلەرنى تەستىقلىدى.

مَا صَدَّقَ عَيْنَيْهِ: كۆزىگە ئىشەنمەيلا قالدى.

صَدَّقَ فُلاَنًا: پالانىغا ئىشەندى.

«صَدَّقَ مَجْلِسُ الْوُزَرَاءِ عَلَى الْمُعَاهَدَةِ»: دۆلەت كېلىشىمگە ئىمزا قويدى.

صَدِّقْ أَوْ كَذِّبْ: مەيلى ئىشەن، مەيلى ئىشەنمە (خالىغىنىڭنى قىل).

صَدَّى يُصَدِّي تَصْدِيَةً بِيَدِهِ: چاۋاك چالدى.

صَدَّى الشَّيْءُ: ئەكس سادا چىقاردى.

صَدَّى الشَّخْصَ: ئۇسسىتىۋەتتى.

صِدِّيْقٌ ج صِدِّيْقُونَ: ھەققانىي، راستچىل، ئىشەنچلىك، سادىق، دوست.

﴿وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقاً نَّبِيّاً﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد) كىتابتا (يەنى، قۇرئاندا) ئىبراھىمنى بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن تولىمۇ راستچىل پەيغەمبەر ئىدى.

اَلصِّدِّيْقُ: ئەبۇ بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ لەقىمى.

صَدَرَ يَصْدُرُ صَدْرًا وَ مَصْدَرًا إِلَيْهِ: باردى، ماڭدى، كەتتى.

صَدَرَ يَصْدُرُ صَدْرًا وَ صُدُورًا الأَمْرُ: پەيدا بولدى، يۈز بەردى، كېلىپ چىقتى، سادىر بولدى.

﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ﴾ ‹قرآن›: بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش ئۈچۈن توپ-توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ.

صَدَرَ الْحُكْمَ فِي الْقَضِيَّةِ: دەۋادىكى ھۆكۈم چىقتى.

صَدَرَ الْكَلَامَ عَنْ قَلْبٍ طَيِّبٍ: ياخشى نىيەت بىلەن سۆزلىدى.

صَدَرَ عَنِ الشَّيْءِ: كېلىپ چىقتى.

صَدَرَ عَنْ مَوْقِفِهِ ارْتِيَاحٌ بَيْنَ أَتْبَاعِهِ: ئەگەشكۈچىلەر ئارىسىدا ئۇنىڭ مەيدانىغا قارىتا خۇشاللىنىش كېلىپ چىقتى.

صَدْرٌ: كەلمەك؛ قايتماق.

صَدْرٌ ج صُدُورٌ: ئوتتۇرا مەكتەپ؛ شەرەپلىك ئورۇن، كۆكرەك؛ ئەمچەك؛ دىل، قەلب؛ غايە.

صَدْرُ الْإِسْلَامِ: ئىسلام دىنىنىڭ دەسلەپكى دەۋرى.

﴿وَاللهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھتائالا كۆڭۈللەردىكىنى بىلگۈچىدۇر.

صَدْرُ الثَّوْبِ: كىيىمنىڭ ئالدى پېشى.

صَدْرُ الرَّجُلِ: تەبىئىتى، كۆكسى-قارنى.

صَدْرُ الشَّيْءِ وَالْمَكَانِ: باش ئورۇن، يۇقىرى ئورۇن، تۆر.

صَدْرُ بَيْتِ الشِّعْرِ: شېئىرنىڭ ئالدىنقى مىسراسى.

صَدْرُ الْأَعْظَمِ: باش مىنىستىر، باش ۋەزىر.

بَنَاتُ الصَّدْرِ: خىيال، غەم-قايغۇ.

رَحْبُ الصَّدْرِ: قارنى-كۆكسى كەڭ.

ضَيِّقُ الصَّدْرِ: ئىچى تار.

ذَاتُ الصَّدْرِ: كۆكرەك بوشلۇقى كېسەللىكى.

مُنْقَبِضُ الصَّدْرِ: ئىچى پۇشقۇچى، روھسىز، خاپا، يۈرىكى سىقىلغۇچى.

مَكْنُونَاتُ الصَّدْرِ: يۈرەك سىرلىرى.

صَدْرًا مِنَ الزَّمَانِ: زاماندىن بىر قىسىم.

صُدْرَةٌ ج صُدَرٌ: جىلىتكە، مايكا.

صَدْرِيٌّ: كۆكرەكلىك، كۆكرەكنىڭ.

اَلتَّجْوِيفُ الصَّدْرِيّ: كۆكرەك بوشلۇقى.

دَاءٌ صَدْرِيٌّ: كۆكرەك ئاغرىقى.

اَلْقَفَصُ الصَّدْرِيّ: كۆكرەك قېپى.

أَمْرَاضٌ صَدْرِيَّةٌ: يۈرەك ئاغرىقى.

صُدْرِيَّةٌ: لىپتىك، باغىرداق.

نَزْلَةٌ صَدْرِيَّةٌ: زىققە كېسىلى، دەم سىقىلىش.

صَدَعَ يَصْدَعُ صَدْعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يېرىۋەتتى، پارچىلىۋەتتى.

صَدَعَ الْأَمْرَ: ئاشكارىلىدى، پاش قىلدى.

صَدَعَ بْالْحَقِّ: ھەقىقەتنى جاكارلىدى.

﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ﴾ ‹قرآن›: ساڭا بۇيرۇلغاننى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغىن، مۇشرىكلارنىڭ (مەسخىرىلىرىگە) پەرۋا قىلمىغىن.

صَدَعَ يَصْدَعُ صُدُوعًا: مايىل بولدى، ئېغىپ كەتتى.

صُدِعَ: باش ئاغرىقىغا مۇپتىلا بولدى.

صَدْعٌ: يېرىلماق، پارچىلانماق.

صَدْعٌ ج صُدُوعٌ: چاك، يېرىق، دەز.

﴿وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ﴾ ‹قرآن›: يېرىلىپ (گىياھلارنى ئۈندۈرۈپ بېرىدىغان) زېمىن بىلەن قەسەمكى، ...

صِدْعٌ . صِدْعَةٌ ج صِدَعٌ: يېرىمى، يېرىم، پارچىسى؛ بىر بۆلۈك كىشىلەر.

صَدَغَ يَصْدُغُ صَدْغًا عَنِ الْأَمْرِ: توختىتاتتى، تىزگىنلىدى، توسۇدى.

صَدَغَ النَّمْلَةَ: چۈمۈلىنى ئۆلتۈردى.

صَدَغَ الشَّخْصَ: چېكىسىگە ئۇردى.

صُدِغَ الشَّخْصُ: باش ئاغرىقىغا گىرىپتار بولدى.

صُدْغٌ ج أَصْدَاغٌ: چېكە، چېكە چاچ، ياڭاق چاچ (قۇلاق بىلەن كۆز ئارىلىقى).

ضُرِبَ عَلَى صُدْغِهِ فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ: چېكىسىگە تاياق تېگىپ، هوشىدىن كەتتى.

صِدْغٌ: يۈزى قېلىن؛ كۆرۈمسىز.

صُدْغِيٌّ: چېكىنىڭ، چېكە سۆڭىكى.

صَدَفَ يَصْدِفُ صَدْفًا وَ صُدُوفًا عَنْ كَذَا: ئارقىسىغا ياندى، چېكىندى.

صَدَفَ عَنْ: يىرگەندى، بىزار بولدى، ياقتۇرمىدى.

صَدَفَ عَنِ الْحَقِّ: ھەقىقەتتىن يۈز ئۆرۈدى.

صَدَفَ يَصْدِفُ صَدَفًا عَنْهُ: قاچتى، ئۆزىنى قاچۇردى، باش تارتتى.

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللهِ وَصَدَفَ عَنْهَا﴾ «قۇرئان»: ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگەن كىشىدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟

صَدَفٌ ج أَصْدَافٌ: سەدەپ.

صَدَفُ الْأُذُنِ: تاشقى قۇلاق.

﴿حَتَّى إِذَا سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا﴾ «قۇرئان»: ئىككى تاغنىڭ ئارىسى تەكشى بولغاندا، كۆيۈكلەرنى بېسىڭلار، دېدى.

صَدَفَا الْجَبَلِ: تاغنىڭ ئىككى يېقى.

شُغْلُ الصَّدَفِ: قۇلۇلە قېپىنى باشقا نەرسىگە نەقىش قىلماق.

عِلْمُ الْأَصْدَافِ: قۇلۇلەشۇناسلىق.

صُدْفَةٌ / صِدْفَةٌ ج صُدَفٌ: تاسادىپىي، ئۇشتۇمتۇت، تۇيۇقسىز، كۈتۈلمىگەندە.

صَدَفِيٌّ: قۇلۇلە قېپىنىڭ.

رَهْنٌ صَدَفِيٌّ: سەدەپ مېيى.

صُدَفِيٌّ: تاسادىپىيلىق.

صَدَقَ يَصْدُقُ صِدْقًا وَ مَصْدُوقَةً وَ تِصْدَاقًا: راست ئېيتتى، توغرا سۆزلىدى، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلدى.

صَدَقَ فِي وَعْدِهِ: ۋەدىسىگە ئەمەل قىلدى، ۋەدىسىدە تۇردى.

﴿هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ «قۇرئان»: مېھرىبان ئاللاھنىڭ ۋەدە قىلغىنى مۇشۇ (كۈن)، پەيغەمبەرلەر راست ئېيتقان.

صَدَقَ قَوْلَهُ: راست ئېيتتى.

صَدَقَ النُّصْحَ: سەمىمىي نەسىھەت قىلدى.

صَدَقَهَا الْحُبَّ: ئۇنى چىن دىلىدىن سۆيدى.

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيْمُ: ئۇلۇغ ئاللاھ راست ئېيتتى («قۇرئان كەرىم» تىلاۋەت قىلىنغاندىن كېيىن ئېيتىلىدۇ).

صَدَقَتِ الْمَرْأَةُ فِي وَعْدِهَا: ئايال ۋەدىسىدە تۇردى.

صَدَقَتْ عَزِيْمَتُهُ عَلَى فِعْلِ الْخَيْرِ: ياخشى ئىشلارغا بولغان نىيىتى توغرا بولدى.

فُلَانٌ يَصْدُقُ فِيْ حَدِيْثِهِ دَائِمًا: پالانى ھەمىشە راست سۆزلەيدۇ.

صِدْقٌ: راستلىق، ھەقىقەت، سادىقلىق، راستچىللىق، ئىشەنچلىك.

«وَكُنْ صَادِقًا فِيْمَا تَقُوْلُ وَلاَ تَمُنْ فَإِنَّ مَقَالَ الصِّدْقِ أَعْلَى وَأَفْيَدُ»: سۆزدە راستچىل بول، يالغانچىلىق قىلما، راست سۆز ئىنتايىن قىممەتلىك ۋە مەنپەئەتلىكتۇر.

صِدْقًا: راست، ھەقىقەتەن.

﴿وَاجْعَلْ لِيْ لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِيْنَ﴾ «قۇرئان»: كېيىنكىلەر ئارىسىدا ياخشى نامىمنى قالدۇرغىن.

اَلصِّدْقُ فِي الْقَوْلِ وَالْإِخْلَاصُ فِي الْعَمَلِ: سۆزدە راستچىللىق ئىشتا سەمىمىيلىك بولىدۇ.

صَدَقَةٌ ج صَدَقَاتٌ: سەدىقە، ئېھسان، زاكات.

﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَ مَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى﴾ «قۇرئان»: ياخشى سۆز ۋە كەچۈرۈش كېيىن ئەرزىيەت يەتكۈزىدىغان سەدىقىدىن ئەۋزەلدۇر.

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ﴾ «قرآن»: زاكات پەقەت
پېقىرلارغا...
صَدَقَةُ الْفِطْرِ: پىتىر سەدىقىسى.
جَمْعُ الصَّدَقَاتِ: زاكات يىغىش.
صَدُقَةٌ ج صَدُقَاتٌ: تويلۇق، مەھرى.
﴿وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ «قرآن»: ئاياللارغا
ئۇلارنىڭ مەھرىلىرىنى خۇشاللىق بىلەن
سوۋغا قىلىپ بېرىڭلار.
صَدَمَ يَصْدِمُ صَدْمًا: ئۇرۇلدى، سوقۇلدى؛
ئۇرۇۋەتتى، سوقۇۋەتتى.
صَدَمَهُ أَمْرٌ: بىر ئىش ئۇنىڭغا تەسىر قىلدى.
صَدَمَتِ السَّيَّارَةُ الطِّفْلَ: بالىنى ماشىنا سوقۇۋەتتى.
صَدَمَتْهُ كَارِثَةٌ: ئۇنىڭغا كېلىشمەسلىك كەلدى.
صَدْمَةٌ ج صَدَمَاتٌ: ئۇرۇلۇپ كەتمەك، تېگىپ
كەتمەك، سوقۇلۇپ كەتمەك.
صَدْمَةُ الْعَبْوَةِ: ئارقىغا تېپىش كۈچى؛ تىترىمەك،
زىلزىلىگە كەلتۈرمەك، سىلكىمەك.
صَدُوحٌ: ناخشىچى.
صُدُودٌ: يۈز ئۆرۈمەك.
﴿رَأَيْتَ الْمُنَافِقِيْنَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ «قرآن»:
مۇناپىقلارنىڭ سەندىن قاتتىق يۈز
ئۆرۈگەنلىكىنى كۆرىسەن.
صَدُوقٌ ج صُدُقٌ: راستچىل، ھەقىقىي، سادىق،
سەمىمىي.
صَدِيَ يَصْدَى صَدًى: چاڭقىدى، قاتتىق ئۇسسىدى.
صَدًى ج أَصْدَاءٌ: ئەكس سادا، سادا، ئىنكاس؛
ھۇۋقۇش.
لِهَذَا الْخَبَرِ صَدًى بَعِيْدٌ: بۇ خەۋەر كەڭ كۆلەمدە
ئىنكاس قوزغىدى.
أَصْبَحَ لَهُ صَدًى وَاسِعٌ فِي الْبِلَادِ: ئۇ مەملىكەت
بويىچە چوڭقۇر تەسىرگە ئىگە.
لَيْسَ لَهُ أَيُّ صَدًى: ھېچقانداق ئىنكاسقا ئىگە
ئەمەس.
صَدَى غِنَاءِ الرَّاعِي فَوْقَ الْجَبَلِ: پادىچىنىڭ
ناخشىسىنىڭ تاغ ئۈستىدىكى ئەكس ساداسى.
أَسْرَعُ مِنْ رَجْعِ الصَّدَى: ئاۋازنىڭ ئەكس
ساداسىدىنمۇ تېز.
تُرَدِّدُ صَدَاهُ فِي جَمِيْعِ الْأَوْسَاطِ: پۈتكۈل ساھەلەردە
ئۇنىڭ ساداسى ياڭرايدۇ.
صَدًى: دات.
صَدٍ م صَدْيَةٌ ج صُدَاةٌ: ئۇسسۇز، چاڭقاپ كەتكەن
ئادەم.
صَدِئٌ: دات باسقان، داتلاشقان.
صَدْيَانُ م صَدْيَا جمعها صِدَاءٌ: ئۇسسۇز، چاڭقاپ
كەتكەن ئادەم.
أَسْعَفَ الطَّبِيْبُ الصِّدَاءَ مِنَ الْمُسَافِرِيْنَ: دوختۇر
چاڭقاپ كەتكەن يولۇچىلارنى قۇتقۇزۇۋالدى.
صَدِيْدٌ: يىرىڭ.
﴿وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيْدٍ﴾ «قرآن»: (جەھەننەمدە) ئۇ
يىرىڭ ئارىلاش سۇ بىلەن سۇغىرىلىدۇ.
صَدِيْعٌ ج صُدُعٌ: يېرىم، يېرىمى، پارچە؛ بىر بۆلۈك
كىشىلەر.
صَدِيْقٌ ج أَصْدِقَاءُ وَ صُدَقَاءُ وَ صُدْقَانٌ جج أَصَادِقُ م
صَدِيْقَةٌ: دوست، بۇرادەر، ئاغىنە.
﴿فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِيْنَ وَ لَاصَدِيْقٍ حَمِيْمٍ﴾ «قرآن»:
بىزگە شاپائەت قىلغۇچىلارمۇ ۋە يېقىن
دوستمۇ يوق.
فُلَانٌ صَدِيْقٌ حَمِيْمٌ: پالانى چىن دوست.
دَوْلَةٌ صَدِيْقَةٌ: دوست دۆلەت.
صَدِيْدِيٌّ: يىرىڭلىق.
صُرَاحٌ: ئېنىق، ئوچۇق-ئاشكارا؛ ساپ.
لَبَنٌ صُرَاحٌ: ساپ سۈت.
قَوْلٌ صُرَاحٌ: ئوچۇق سۆز.
صَرَاحَةٌ: ئېنىقلىق، ئاشكارىلىق؛ ساپلىق.

صَرَاحَةُ النِّيَّةِ: سەممىيلىك، راستچىللىق، ئاق كۆڭۈللۈك.

صَرَاحَةُ الصَّدِيْقِ بِصَدِيْقِهِ: دوستىنىڭ دوستىغا ئوچۇق-يورۇق بولۇشى.

صَرَاحَةً. بِصَرَاحَةٍ: ئاشكارا، ئوچۇق، روشەن؛ ئوچۇق كۆڭۈللۈك بىلەن.

صَرَاحِيَّةٌ: ساپلىق، ئوچۇقلۇق.

صَرَاحِيَّةٌ مِنَ الْخَمْرِ: ساپ ھاراق.

صُرَاخٌ: سۈرەن، چۇقان.

صَرَارِيٌّ ج صَرَارِيُّونَ: كېمىچى، ماتروس.

صِرَاطٌ ج صُرُطٌ: يول، داغدام يول.

اَلصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيْمُ: توغرا يول، ھەق يول.

﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ﴾ «قرآن»: بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن.

صِرَاعٌ: چېلىشماق.

صُرَاعٌ: غالجىرلىق كېسىلى.

صِرَاعٌ ج صِرَاعَاتٌ: كۈرەش قىلىش، ئېلىشىش.

صِرَاعٌ طَبَقِيٌّ: سىنىپىي كۈرەش.

كَانَ فِي صِرَاعٍ مَعَ الْفَقْرِ وَالْعَوَزِ: نامراتلىق ۋە موھتاجلىق بىلەن كۈرەش قىلىش.

اَلصِّرَاعَاتُ الْعَقَائِدِيَّةُ وَالطَّائِفِيَّةُ: مەزھەپچىلىك ۋە گۇرۇھۋازلىق كۈرەشلىرى.

صِرَاعَةٌ: چېلىشىش ماھارىتى.

صِرَافَةٌ: چاي پۇلى، تاپان ھەققى، شېرىنكانە.

صَرَامَةٌ: ئۆتكۈرلۈك، كەسكىنلىك، جىددىيلىك، قەتئىيلىك.

صَرَامَةُ الْقَائِدِ: قوماندانىنىڭ قەتئىيلىكى.

صَرِبَ يَصْرَبُ صَرَبًا: ئىرىشتى، قولغا كەلتۈردى؛ كەستى، ئۈزۈۋەتتى.

صَرُحَ يَصْرُحُ صَرَاحَةً وَ صُرُوحَةً: ساپ بولدى، ساغلاملاشتى، تازىلاندى.

صَرَحَ يَصْرَحُ صَرْحًا الْأَمْرَ: چۈشەندۈردى، ئۇقتۇردى، ئىزاھلىدى، بايان قىلدى.

صَرْحٌ ج صُرُوحٌ: ئوردا، قەلئە، ئېگىز بىنا، ئىمارەت.

صَرْحٌ مُمَرَّدٌ: ئاسمانغا تاقاشقان بىنا.

﴿يَا هَامَانُ ابْنِ لِيْ صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾ «قرآن»: ئى ھامان! ماڭا بىر ئېگىز بىنا سالغىن، ئۇنىڭ بىلەن مەن دەرۋازىلارغا يېتىشىم مۇمكىن.

بَنَى صَرْحًا مِنَ الْوَرَقِ: قەغەزدىن بىنا سالدى (ئاغزىدا شەھەر ئالدى).

بَنَى صُرُوحًا فِي الْهَوَاءِ: ئاسمانغا ئوردا سالدى (ئاغزىدا شەھەر ئالدى، پو ئاتتى).

صُرُوحُ الْمُدُنِ الْحَدِيْثَةِ: شەھەرلەرنىڭ بولۇتقا تاقاشقان يېڭى ئېگىز بىنالىرى.

صَرَخَ يَصْرُخُ صُرَاخًا وَ صَرِيْخًا: ۋارقىرىدى، تۇۋلىدى، نالە قىلدى، پەرياد چەكتى.

صَرَخَ بَطْنُهُ مِنَ الْجُوعِ: قورسىقى ئېچىپ كورۇلداپ كەتتى.

غَضِبَ فَصَرَخَ فِي وَجْهِهِ: ئاچچىقلىنىپ ئۇنىڭ ئالدىدا ۋارقىراپ كەتتى.

صَرْخَةٌ ج صَرَخَاتٌ: سۈرەن، چۇقان، ۋارقىراش، پەرياد.

صَرْخَةُ الرَّضِيْعِ: ئەمچەكتىكى بالىنىڭ يىغلىشى.

صَرِدَ يَصْرَدُ صَرَدًا الشَّخْصُ: توڭلىدى، توڭۇپ كەتتى.

صَرِدَتِ الرِّيْحُ: سوغۇق شامال چىقتى.

صَرْدٌ ج صُرُودٌ: قاتتىق سوغۇق.

صَرَّ يَصُرُّ صَرًّا الشَّيْءَ: ئورىدى، يۆگىدى، تۈگدى.

صَرَّ الْفَرَسُ أُذُنَهُ: ئات قۇلىقىنى دىڭگايتتى.

صَرَّ النُّقُودَ: پۇلنى قاپچۇققا سالدى.

صَرَّ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈكلەرگە سوغۇق تەگدى.

صَرَّ يَصِرُّ صَرًّا وَ صَرِيْرًا الْبَابُ: ئىشىك غىچىرلىدى.

صَرَّ عَلَى أَسْنَانِهِ: چىشلىرىنى غۇچۇرلاتتى.
صَرَّ الْأُذُنَ: قۇلاق غوڭۇلدىدى.
صَرَّتِ الْأَسْنَانُ: چىشلار غۇچۇرلىدى.
صَرَّ الْعُصْفُورُ: قۇشقاچ ۋىچىرلىدى.
اَلْقَلَمُ يَصِرُّ: قەلەم شىرىلدايدۇ.
صَرٌّ: غىچىرلىغان ئاۋاز، جىرىڭلىغان ئاۋاز.
صَرُّ الْبَابِ: ئىشىكنىڭ غىچىرلىغان ئاۋازى.
صِرٌّ: قاتتىق ئاۋاز؛ قاتتىق سوغۇق؛ سىرىق قۇشقاچ.
﴿كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ﴾ «قۇرئان»: ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغان بىر قوۋمنىڭ زىرائىتىگە تېگىپ، ئۇنى نابۇت قىلىۋەتكەن سوغۇق شامالغا ئوخشايدۇ.
صِرُّ الْأَبْوَاقِ النُّحَاسِيَّةِ: مىس كاناي ئاۋازى.
رِيحٌ صِرٌّ: سوغۇق شامال.
صُرَّادٌ: ھۆل سوغۇق شامال؛ يامغۇرسىز شالاڭ بۇلۇت.
صَرَّاخٌ: توز.
صَرَّارُ اللَّيْلِ: قارا چېكەتكە.
صَرَّافٌ ج صَيَارِفَةٌ: كاسسىر، بوغالتىر، ئامبارچى.
صَرَّافُ النُّقُودِ: سەرراپ، ئالتۇن ـ كۈمۈش سودىگىرى؛ پۇل تېگىشىش سودىگىرى.
صَرَّافُ الْمُؤَسَّسَةِ: شىركەت بوغالتىرى.
صَرَّافُ التَّذَاكِرِ فِي دَوْرِ السِّينَمَا: كىنوخانا بېلەت ساتقۇچىسى.
صِرَّةٌ: سۈرەن، چۇقان، غوۋغا.
﴿فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا﴾ «قۇرئان»: ئىبراھىمنىڭ ئايالى سۈرەن سېلىپ كېلىپ (ئەجەبلەنگەنلىكىدىن ئۆزىنىڭ) يۈزىنى كاچاتلىدى.
صُرَّةٌ ج صُرَرٌ: چەندازا، ھەميان؛ بىر باغلام.
صُرَّةُ نُقُودٍ: پورتمال، پۇل قاپچۇقى.

صَرَّجَ يُصَرِّجُ تَصْرِيجًا الْبِنَاءَ: بىنانى گەج بىلەن سۇۋىدى.
صَرَّحَ يُصَرِّحُ تَصْرِيحًا الْأَمْرَ: چۈشەندۈردى، ئۇقتۇردى، ئىزاھلىدى، بايان قىلدى.
صَرَّحَ بِالْأَمْرِ: بايانات ئېلان قىلدى، جاكارلىدى.
صَرَّحَ لَهُ بِكَذَا: ئۇنىڭغا يول قويدى، ئىجازەت قىلدى.
صَرَّحَ لَهُ بِفَتْحِ مَتْجَرٍ: ئۇنىڭ دۇكان ئېچىشىغا رۇخسەت قىلدى.
صَرَّحَ الرَّئِيسُ بِإِعْلَامِ السِّلْمِ: رەئىس تىنچلىقنى جاكارلىدى.
صَرَّحَ لَهُ بِالسَّفَرِ: ئۇنىڭ سەپەر قىلىشىغا يول قويدى.
صَرَّرَ يُصَرِّرُ تَصْرِيرًا الْفَرَسُ أُذُنَهُ: ئات قۇلىقىنى دىڭگايتتى.
صَرَّعَ يُصَرِّعُ تَصْرِيعًا: قاتتىق يىقىتتى.
صَرَّفَ يُصَرِّفُ تَصْرِيفًا ـ هُ في الأمر: ئىشنى بىر تەرەپ قىلىشقا تاپشۇردى، ھاۋالە قىلدى.
صَرَّفَ النُّقُودَ: پۇل ئالماشتۇردى.
﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُوا﴾ «قۇرئان»: ئۇلارنى ئىبرەت ئالسۇن، دەپ (ۋەز ـ نەسىھەتلەرنى) قۇرئاندا تۈرلۈك شەكىلدە بايان قىلدۇق.
صَرَّفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ساتتى.
صَرَّفَ الْمِيَاهَ: سۇ ئاقتۇردى، تۆكتى.
صَرَّفَ الْعُمْلَةَ: پۇلنى ئايلاندۇردى، ئوبوروت قىلدى.
صَرَّمَ يُصَرِّمُ تَصْرِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كەستى، ئۈزۈۋەتتى.
صِرْصَارٌ: مايقۇرت، سۆۋەرەك.
صَرْصَرَ يُصَرْصِرُ صَرْصَرَةً الرَّجُلُ: كىشى قاتتىق ۋارقىرىدى، تۇۋلىدى.
صَرْصَرَ الصَّقْرُ: لاچىن ئاۋاز چىقاردى.

صَرْصَرٌ: خوراز.

صَرْصَرٌ مِنَ الرِّيحِ: شىۋىرغانلىق سوغۇق، قاتتىق بوران.

﴿فَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ﴾ «قرآن»: ئاد بولسا ھەددىدىن زىيادە قاتتىق ۋە سوغۇق بوران بىلەن ھالاك قىلىندى.

صُرْصُرٌ ج صَرَاصِرُ: قارا چېكەتكە.

صُرْصُورٌ ج صَرَاصِيرُ: مايقۇرت، سۇۋەرەك.

صَرَعَ يَصْرَعُ صَرْعًا وَ مَصْرَعًا: يىقىتتى، يىقىلدى.

صَرَعَهُ: قورقۇتتى، چۆچۈتتى.

صَرَعَ الشِّعْرَ: شېئىرنى ئىككى مىسرا قىلدى.

صَرَعَ الْبَابَ: ئىشىكنى ئىككى قاناتلىق قىلدى.

صَرَعَ الْمُلَاكِمُ خَصْمَهُ: بوكسيور رەقىبىنى يەڭدى.

صَرَعَتْهُ الْمَنِيَّةُ: ئۆلدى.

صُرِعَ الرَّجُلُ: تۇتقاقلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولدى.

صَرْعٌ ج أَصْرُعٌ وَ صُرُوعٌ: تۇتقاقلىق كېسىلى.

صَرَعٌ: غالجىرلىق كېسىلى.

صُرَعٌ: چۈلۈۋۈر.

صَرَفَ يَصْرِفُ صَرْفًا: بوشىتىۋەتتى، قوغلىدى، قالدۇردى.

صَرَفَهُ عَنْ رَأْيِهِ: ئاگاھلاندۇردى، نەسىھەت قىلدى؛ ياندۇردى.

﴿فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارى ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھىيلىسىنى يۇسۇفتىن دەپئى قىلدى.

صَرَفَ النَّظَرَ عَنْهُ: سەل قارىدى، ئېتىبارسىز قارىدى.

صَرَفَهُ مِنَ الْعَمَلِ: ئۇنى ئىشتىن بوشاتتى، ۋەزىپىسىدىن قالدۇردى.

صَرَفَ الْعِنَايَةَ فِي...: كۆڭۈل بۆلدى، دىققەت قىلدى.

صَرَفَ الْمَالَ: خىراجەت قىلدى، چىقىم قىلدى، سەرپ قىلدى.

صَرَفَ الْوَقْتَ: ۋاقىتنى ئۆتكۈزدى.

صَرَفَ الشَّيْءَ: تۈگەتتى، ئىشلىتىپ بولدى.

صَرَفَ التَّلَامِيذَ مِنَ الْمَدْرَسَةِ: ئوقۇغۇچىلارنى مەكتەپتىن قويۇۋەتتى.

صَرَفَ النَّظَرَ عَنْ كَذَا: ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمىدى.

صَرَفَ الشَّخْصَ: سەل قارىدى، ئېتىبارسىز قارىدى.

صَرَفَ هَمَّهُ إِلَى كَذَا: بېرىلدى، پۈتۈنلەي شۇنىڭ بىلەن بولدى.

صَرَفَ يَصْرُفُ صَرِيفًا الْبَابُ: ئىشىك غىچىرلىدى.

صَرَفَ النُّقُودَ: پۇل ئالماشتۇردى.

صَرَفَتِ الْأَسْنَانُ: چىش غۇچۇرلىدى.

صَرْفٌ: (ئىشتىن) بوشاتماق، ۋەزىپىسىدىن قالدۇرماق؛ چىقىم قىلماق، خىراجەت قىلماق.

صَرْفٌ أَجْنَبِيٌّ: چەت ئەل پۇلى.

﴿فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، ئىبادەت قىلغۇچىلار سىلەرنىڭ (ئۇلارنى مەبۇد دېگەن) سۆزۈڭلارنى ئىنكار قىلدى. (ئى كۇپپارلار!) سىلەر (ئۆزۈڭلاردىن ئازابنى) دەپئى قىلىشقىمۇ ۋە (بۇ بالادىن ئۆزۈڭلارنى قۇتقۇلدۇرۇشقا) ياردەم بېرىشكىمۇ قادىر بولالمايسىلەر.

صَرْفُ النُّقُودِ: پۇل تېگىشىش.

عِلْمُ الصَّرْفِ: مورفولوگىيە.

صَرْفُ الدُّولَارِ إِلَى رِيَالَاتِ السَّعُودِيَّةِ: دوللارنى سەئۇدىي رىيالىغا ئالماشتۇرۇش.

تُرْعَةُ صَرْفٍ: سۇ چىقىرىش ئېرىقى، سۇ چىقىرىش يولى.

«بِصَرْفِ النَّظَرِ عَنِ الظُّرُوفِ الْمُحِيطَةِ بِالْقَضِيَّةِ»: مەسىلىگە ئالاقىدار شەرت-شارائىت بىلەن

هېسابلاشماستىن.

صَرْفُ الْكَلِمَةِ: سۆزنى تەنۋىنلىك ئوقۇماق.

صَرْفُ الْفِعْلِ: پېئىلنى تۈرلەپ ئوقۇماق.

مَمْنُوعٌ عَنِ الصَّرْفِ: تەنۋىنلىك ئوقۇشقا بولمايدىغان.

صَرْفُ الدَّهْرِ ج صُرُوفٌ: بالايىئاپەت، بەختسىزلىك.

صِرْفٌ: نوقۇل، ساپ، پاكىز، تازا.

شَرَابٌ صِرْفٌ: ساپ ئىچىملىك.

صِرْفًا: ئىمكانقەدەر، مۇتلەق، قەتئىي.

اَلصِّرْفَانِ: سوتكا، كېچە-كۈندۈز.

صَرَفَانٌ: قوغۇشۇن بىلەن مىس.

صَرْفِيٌّ: مورفولوگ، مورفولوگىيىنىڭ، مورفولوگىيىلىك.

صَرْفِيَّةٌ: چاي پۇلى، تاپان ھەققى، شىرىنكانە.

صَرَمَ يَصْرِمُ صَرْمًا الشَّيْءَ: كېسىۋەتتى، ئۈزۈۋەتتى.

صَرَمَهُ: تاشلىۋەتتى، ۋاز كەچتى، چۆرۈۋەتتى.

﴿إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِيْنَ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى (يەنى، مەككە ئاھالىسىنى) مەلۇم باغنىڭ ئىگىلىرىنى سىنىغاندەك (قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىققا دۇچار قىلىش بىلەن) سىنىدۇق. ئۇلار (يەنى، باغنىڭ ئىگىلىرى) ئۇنىڭ مېۋىلىرىنى (كەمبەغەللەر ئۇقمىسۇن، ئۇلارغا ھېچ نەرسە بەرمەيلى دېيىشىپ)، سەھەردىلا ئۈزۈۋېلىشقا قەسەم ئىچىشكەنىدى.

صَرُمَ يَصْرُمُ صَرَامَةً السَّيْفُ أَوِ الرَّجُلُ: ئۆتكۈر بولدى، كەسكىن بولدى، قەتئىي بولدى.

صَرَمَ أَجَلُهُ: ئۇنىڭ ئەجىلى توشتى، ئۆلدى.

صَرْمٌ: كەسمەك، ئۈزمەك؛ تېرە، كۆن، شاۋرۇن، خۇرۇم.

صُرْمٌ: توغرا ئۈچەي، كۆتەن ئۈچەي.

صِرْمٌ ج أَصْرَامٌ وَ أَصَارِمُ وَ أَصَارِيْمُ وَ صُرْمَانٌ: بەتىنكە، شىبلىت، توپلەي؛ كىشىلەر توپى، جامائەت؛ خىسلەت؛ ئۇسلۇب، ئىستىل؛ نۇسخا، ئەۋرىشكە.

صَرْمَانِيٌّ ج صَرْمَانِيَّةٌ: موزدوز.

صِرْمَةٌ ج صُرَمٌ: بەتىنكە، شىبلىت، تىلوپلەي؛ كىشىلەر توپى، جامائەت؛ خىسلەت؛ ئۇسلۇب، ئىستىل؛ نۇسخا، ئەۋرىشكە.

صَرُورٌ: سالتاڭ، بويتاق.

صَرُورِيٌّ: سالتاڭ، بويتاق.

صَرَى يَصْرِي صَرْيًا الْقَوْمَ: قوۋمنىڭ ئالدىدا ماڭدى.

صَرَى اللّٰهُ عَنْهُ الشَّرَّ: ئاللاھ يامانلىقنى ئۇنىڭدىن يىراق قىلسۇن.

صَرِيْحٌ ج صُرَحَاءُ م صَرِيْحَةٌ: ئېنىق، ئوچۇق، ئاشكارا؛ ساپ.

أَنَّهُ رَجُلٌ صَرِيْحٌ تَمَامًا لاَ يَسْتَطِيْعُ أَنْ يُخْفِيَ شَيْئًا فِيْ قَلْبِهِ: ئۇ تولىمۇ ئوچۇق-يورۇق ئادەم كۆڭلىدە گەپ ياتمايدۇ.

صَرِيْحٌ بِذَاتِهِ: ئۆز-ئۆزىدىن مەلۇم، چۈشىنىشلىك.

جَوَابٌ صَرِيْحٌ: ئېنىق جاۋاب.

رَأْيٌ صَرِيْحٌ: ئوچۇق پىكىر.

اَلْعَرَبُ الصَّرَحَاءُ: ساپ ئەرەب.

قَوْلٌ صَرِيْحٌ: ئوچۇق سۆز.

قَائِلٌ صَرِيْحٌ: ئوچۇق-يورۇق سۆزلىگۈچى، كۆڭلىدىكىنى دېگۈچى.

لَهُ مَوَاقِفُ صَرِيْحَةٌ: ئۇنىڭ مەيدانى ئوچۇق.

صَرِيْخٌ ج صُرَخَاءُ: سۈرەن، چۇقان.

مَلْدُوغٌ صَرِيْخٌ: يىلان-چايان قاتارلىق نەرسىلەر چېقىۋالغان ئادەمنىڭ پەرياد چېكىشى.

﴿وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيْخَ لَهُمْ﴾ «قرآن»: ئەگەر بىز خالىساق، ئۇلارنى غەرق قىلىۋېتىمىز، ئۇلارغا ياردەم بەرگۈچىمۇ بولمايدۇ.

صَرِيْرُ الْبَابِ: ئىشىكنىڭ غىچىرلىغان ئاۋازى.

صَرِيْرُ الْأَسْنَانِ: چىشلارنىڭ غۇچۇرلىشى.

صَرِيْرَةٌ ج صَرَائِرُ: پورتمال، پۇل قاپچۇقى.

صَرِيْعٌ ج صَرْعَى: تۇتقاقلىق كېسىلى بار ئادەم، يىقىلىپ چۈشكەن.

﴿فَتَرَى الْقَوْمَ فِيْهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ﴾ «قرآن»: ئاد قوۋمىنىڭ (ئۆز ماكانلىرىدا هالاك بولۇپ) خورما دەرىخىنىڭ پور كۆتەكلىرىدەك ياتقانلىقىنى كۆرىسەن.

صَرِيْعُ الْخَمْرِ: پىيەنچۇك.

صَرِيْعُ الْغَوَانِي: خوتۇنپەرەس.

صَرِيْعُ الْكَرَى: ئۇيقۇچان ئادەم.

صَرْعَى الْوَبَاءِ: ۋابادا ئۆلگەنلەر.

هُمْ مِنْ صَرْعَى الزِّلْزَالِ: ئۇلار يەر تەۋرەشىتە ئۆلگەنلەر.

صَرِيْعٌ ج صُرُعٌ: ساراڭ، مەجنۇن.

صَرِيْعُ الْيَأْسِ: ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە قالغان.

خَرَّ صَرِيْعًا: يىقىلىپ چۈشتى، ئەس-هوشىنى يوقاتتى.

صَرِيْفٌ: قاتتىق نەرسىگە سۈركەلگەن ئاۋاز.

صَرِيْفُ الْأَسْنَانِ: چىشنىڭ غۇچۇرلىغان ئاۋازى.

صَرِيْمٌ: ئۈزۈلگەن، كېسىلگەن، ئايرىلغان، كېچىنىڭ بىر بۆلۈكى، زىرائەت دۆۋىسى.

﴿فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيْمِ﴾ «قرآن»: باغ (كۆيۈپ) قاپقارا كۆلدەك بولۇپ قالدى.

صَعُبَ يَصْعُبُ صُعُوبَةً: قىيىن بولدى، مۈشەققەت بولدى.

صَعُبَ عَلَيْهِ مِنْ: غەزەبلەندى، ئاچچىقلاندى.

صَعُبَ الشَّخْصُ: تەرسا بولدى، جاهىل بولدى.

«تَفَاصِيْلُ عِلْمِيَّةٌ دَقِيْقَةٌ يَصْعُبُ عَلَى التَّلَامِيْذِ فَهْمُهَا»: ئوقۇغۇچىلار چۈشىنىش قىيىن بولغان كونكرېت ئەھۋاللار.

صَعْبٌ م صَعْبَةٌ ج صِعَابٌ: قىيىن، جاپالىق، مۈشكۈل.

صَعْبُ الْمِرَاسِ: گەپ ئاڭلىمايدىغان، گەپ يېمەيدىغان، بويسۇنمايدىغان.

صَعْبُ الْإِحْتِمَالِ: كۆتۈرگىلى بولمايدىغان، چىدىغىلى بولمايدىغان.

كَانَ الْإِمْتِحَانُ صَعْبًا لِلْغَايَةِ: ئىمتىھان ناھايىتى قىيىن بولدى.

عُمْلَةٌ صَعْبَةٌ: مېتال پۇل، تەڭگە.

صَعْتَرٌ: چۆل رەيھىنى.

صَعْتَرُ الْعَرْشِ: يالپۇز.

صَعْتَرٌ بَرِّيٌّ: ياۋا يالپۇز.

صَعِدَ يَصْعَدُ صُعُودًا وَ صُعُدًا وَ صَعَدًا: ئۆرلىدى، كۆتۈرۈلدى، ئېگىزلىدى، چىقتى.

صَعِدَ السُّلَّمَ: شوتىغا چىقتى.

﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ﴾ «قرآن»: ياخشى سۆز ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدۇ.

صَعِدَ الْجَبَلَ: تاغقا ياماشتى.

صَعِدَ بِهِ: كۆتۈردى.

«كُنَّا إِذَا صَعِدْنَا كَبَّرْنَا وَ إِذَا نَزَلْنَا سَبَّحْنَا» «حديث»: بىز ئېگىزلىكلەرگە چىقساق «الله اكبر» دەيتتۇق. پەسكە چۈشسەك «سبحان الله» دەيتتۇق.

صَعِدَ فُلَانٌ إِلَى الْحُكْمِ: هاكىمىيەت ئۈستىگە چىقتى.

صَعِدَ وَ هَبَطَ: ئىككى ئوتتۇرىدا قالدى.

صَعَدٌ: هارماق، چارچىماق، جاپا چەكمەك.

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا﴾ «قرآن»: كىمكى پەرۋەردىگارىنىڭ زىكرىدىن (يەنى ئاللاھنىڭ تائەت-ئىبادىتىدىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، ئاللاھ ئۇنى قاتتىق ئازابقا دۇچار قىلىدۇ.

صُعَدَاءُ: ئاھ ئۇرۇش، خورسىنىش؛ مۈشەققەتچىلىك.

تَنَفَّسَ الصُّعَدَاءَ: ئۇھ تارتتى، ئاھ ئۇردى.

صَعْدَانٌ: ئۆرلىمەك، كۆتۈرۈلمەك.

صَعْدَةٌ ج صِعَادٌ وَ صَعَدَاتٌ: نەيزە؛ ئېگىزلىك.

يَتْعَبُ فُلَانٌ فِيْ كُلِّ صَعْدَةٍ: پالانى ھەر ئۆرلىگەندە چارچايدۇ.

اَلْمَدْرَسَةُ فِيْ صَعْدَةٍ: مەكتەپ ئېگىزلىككە جايلاشقان.

صَعِرَ يَصْعَرُ صَعَرًا وَجْهُهُ: مايماق بولۇپ قالدى.

صَعِرَ الرَّأْسُ: بېشى كىچىكلەپ كەتتى.

صُعُرٌّ: كاۋچۇك.

صُعْرُورٌ ج صَعَارِيْرُ: كاۋچۇك.

صَعَّبَ يُصَعِّبُ تَصْعِيْبًا الْأَمْرَ: ئىشنى قىيىنلاشتۇرۇۋەتتى.

صَعَّبَ الْمُعَلِّمُ التَّمْرِيْنَ الْحِسَابِيَّ: ئوقۇتقۇچى ھېساب تاپشۇرۇقنى قىيىن چىقىرىۋەتتى.

صَعَّدَ يُصَعِّدُ تَصْعِيْدًا الزَّفَرَاتِ: ئاھ ئۇردى، خورسىندى.

صَعَّدَ السَّائِلَ: سۇيۇقلۇقنى پارغا ئايلاندۇردى.

صَعَّدَ الْمُتَسَلِّقُ فِي الْجِبَالِ: تاغقا ياماشقۇچى ئۆرلىدى.

صَعَّدَ الْخِلَافَ: ئىختىلاپنى كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى.

صَعَّدَ الْمُشْكِلَةَ: مەسىلىنى قىيىنلاشتۇرۇۋەتتى.

صَعَّدَ نَفَسَهُ: قىيىن نەپەس ئالدى.

صَعَّدَ فِيْهِ النَّظَرَ: يۇقىرىغا سىنچىلاپ قارىدى.

صَعَّدَ الْمُلَاكِمُ النَّظَرَ فِي خَصْمِهِ: بوكسيورچى رەقىبىگە تىكىلىپ قارىدى.

صَعَّرَ يُصَعِّرُ تَصْعِيْرًا خَدَّهُ: تەلەتنى يىرگىنچلىك كۆرسەتتى.

﴿وَلاَ تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ «قۇرئان»: كىشىلەردىن ئەمەنسىتمەسلىك بىلەن يۈز ئۆرۈمىگىن.

صَعَقَ يَصْعَقُ صَعْقًا ـتِ السَّمَاءُ الْقَوْمَ: چاقماق سوقتى.

صَعِقَ يَصْعَقُ صَعَقًا النَّاسُ: ھوشسىدىن كەتتى، ئۆلدى.

صَعِقَ فِي مَكَانِهِ: جايىدىلا ئۆلدى.

﴿وَ نُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ «قۇرئان»: سۇر چېلىنغاندا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى مەخلۇقاتلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ.

صُعِقَ الشَّخْصُ: چاقماق سوقتى؛ چوڭ بىر ئىشقا دۇچار بولدى.

صَعِقٌ: چېقىلغان، سوقۇلغان.

﴿فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارى تاغقا تەجەللى قىلىشى بىلەن، تاغنى تۈپتۈز قىلىۋەتتى، مۇسا بىھوش بولۇپ يىقىلدى.

صَعْقُرٌ: بېلىق تۇخۇمى.

صَعْلٌ: بېشى كىچىك.

صَعْلَكَ يُصَعْلِكُ صَعْلَكَةً: ئۇنى غورىبەتچىلىكتە قالدۇردى، نامراتچىلىقتا قالدۇردى، موھتاج قىلدى.

صَعْلَكَهُ الْفَقْرُ: كەمبەغەللىك ئۇنى ياداتتىۋەتتى.

صَعْلَكَ الْبَقْلُ الْإِبِلَ: ئوت - چۆپ تۆگىنى سەمرىتتى.

صُعْلُوكٌ ج صَعَالِكُ وَ صَعَالِيْكُ: كەمبەغەل، يوقسۇل، نامرات؛ سەرگەردان، بىكار تەلەپ.

صَعَالِيْكُ الْعَرَبِ: قەدىمكى ئەرەبلەرنىڭ سەلبىي قەھرىمانى.

الشَّنْفَرَى شَاعِرٌ صُعْلُوكٌ: شەنفەرا نامرات شائىر.

كَثُرَ الصَّعَالِيْكُ فِي الْعَوَاصِمِ الْغَرْبِيَّةِ: غەرب دۆلەتلىرى پايتەختلىرىدە سەرگەردانلار كۆپىيىپ كەتتى.

صَعْوٌ ج صِعَاءٌ وَ أَصِعَّاءُ: پاششا.

صُعُوبَةٌ ج صُعُوبَاتٌ: قىيىن، تەس.

صُعُوبَةُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇشنىڭ جاپا - مۇشەققىتى.

صُعُوبَةُ الْمِزَاجِ: مىجەزنىڭ ئوساللىقى.

صَعُودٌ: مۇشەققەت، جاپا.

صَعُودٌ ج أَصْعِدَةٌ وَ صَعَائِدُ وَ صُعُدٌ: داۋان.

تَوَقَّفَتِ السَّيَّارَةُ فِي الصَّعُودِ: ماشىنا داۋاندا توختاپ قالدى.

﴿سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا﴾ «قۇرئان»: ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابىنى تېتىمەن.

صُعُودٌ: ئۆرلىمەك، كۆتۈرۈلمەك.

فِي صُعُودٍ: ئۆرلىگەندە، كۆتۈرۈلگەندە.

صَعِيدٌ ج صُعُدٌ وَ صُعُدَاتٌ وَ صُعْدَانٌ: ئېگىزلىك، تۆپىلىك؛ تۈزلەڭلىك؛ ساپ تۇپا.

صَعِيدُ مِصْرَ: ئۇستۈنكى مىسىر.

﴿فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ «قۇرئان»: پاك تۇپراقنى يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا سۈرتۈپ تەيەممۇم قىلىڭلار.

اِجْتَمَعَ النَّاسُ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ: خالايىق بىر مەيدانغا توپلاندى.

اَلصَّعِيدُ الدَّوْلِيّ: خەلقئارا.

عَلَى الصَّعِيدِ السِّيَاسِيّ: سىياسىي جەھەتتىن.

عَلَى الصَّعِيدِ الْعَالَمِيّ: خەلقئارا جەھەتتىن.

هُمْ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ: ئۇلار بىر مەيدانغا جەم بولغان.

صَعِيدِيٌّ ج صَعَايِدَةٌ: ئۇستۈنكى مىسىرلىق.

صَغَا يَصْغُو صَغْوًا إِلَيْهِ: يۆلەندى، تاياندى، ئاغدى.

الصَّغَارُ: خارلىق، زۇلۇم، كەمسىتىش.

﴿سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ «قۇرئان»: (بۇ) گۇناھكارلار ئۆزلىرى ئىشلەتكەن ھىيلە-مىكىرلەر تۈپەيلىدىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا خورلۇققا ئۇچرايدۇ.

صَغِرَ يَصْغَرُ صَغَرًا وَ صِغَارًا: كىچىك بولدى، كىچىكلىدى، ئازلىدى.

صَغُرَ يَصْغُرُ صُغْرًا / صِغَرًا وَ صِغَارًا وَصَغَارَةً وَ صُغْرَانًا: كىچىك بولدى، كىچىكلىدى، ئازلىدى؛ خار بولدى، كەمسىتىلدى، پەس بولدى.

صَغُرَ عَقْلُهُ: ئەقلى كەم بولدى.

صَغُرَ الْخَائِنُ: خائىن خار بولدى.

صَغُرَتْ أَمْلَاكُهُ بَعْدَ الْقِسْمَةِ: تەقسىم قىلىنغاندىن كېيىن مال-مۈلكى ئازلاپ كەتتى.

صَغُرَتْ نَفْسُهُ: نەپسى پەس بولدى، ناچار ئاقىۋەتكە قالدى.

هُوَ يَصْغُرُ أُخْتَهُ بِسَنَةٍ وَاحِدَةٍ: ئۇ ھەمشىرىسىدىن بىر ياش كىچىك تۇرىدۇ.

صِغْرٌ: كىچىك، ياش، كىچىكلىك.

صِغَرُ السِّنِّ: يېشى كىچىك، گۆدەك، بالىلىق دەۋر.

صِغْرَةُ الْبَنِينَ: بالىلارنىڭ كىچىكى.

صُغْرَى ج صُغَرٌ: ئەڭ كىچىك، كىچىككىنە.

آسِيَا الصُّغْرَى: كىچىك ئاسىيا.

اَلنِّهَايَةُ الصُّغْرَى: ئەڭ كىچىك، ئەڭ ئاز.

صَغَّرَ يُصَغِّرُ تَصْغِيرًا ـ هُ: كىچىكلەتتى، ئازايتتى؛ كەمسىتتى، پەس كۆردى.

صَغَّرَ الْكَلِمَةَ: كەلىمىنى تەسغىر قىلدى.

صَغَّرَ الرَّسَّامُ الصُّورَةَ: رەسسام سۈرەتنى كىچىكلەتتى.

يُصَغِّرُ خَصْمَهُ بِانْتِقَادَاتِهِ: ئۆز رەقىبىنى تەنقىدلەش ئارقىلىق كەمسىتتى.

صِغْوٌ ج أَصْغَاءٌ: قۇدۇق جازىسى؛ چېلەك بېغى، قۇيمىچىلىق قوشۇقى.

صِغْوُ الْكَفِّ: ئالقان، چاڭگال.

صَغِيَ يَصْغَى صَغًى / صِغًى إِلَيْهِ: يۆلەندى، تاياندى، ئاغدى.

صَغَتِ الشَّمْسُ: قۇياش (غەربكە) قىيسايدى.

﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ «قۇرئان»: ئەگەر ئىككىڭلار، ئاللاھقا تەۋبە قىلساڭلار (ئۆزۈڭلار ئۈچۈن ياخشىدۇر)، سىلەرنىڭ

دىلىكلار بۇرۇلۇپ كەتتى.

﴿وَلِتَصْغَى إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِيْنَ لَايُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ﴾ «قۇرئان»: ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتمايدىغانلارنىڭ دىللىرى ئۇلارنىڭ شېرىن سۆزلىرىگە مايىل بولسۇن...

صَغِيْرٌ ج صِغَارٌ وَ صُغَرَاءُ: كىچىك، كۆدەك؛ نازۇك، ئىنچىكە.

صَغِيْرُ السِّنِّ: يېشى كىچىك.

﴿وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيْرًا﴾ «قۇرئان»: «ئى پەرۋەردىگارىم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن»، دېگىن.

صَغِيْرُ النَّفْسِ: نەپسى پەس، پەسكەش.

صَغِيْرُ الْعَقْلِ: ساددا.

صَغِيْرُ الْجِسْمِ: ۋىجىك.

صَغِيْرَةٌ ج صَغَائِرُ: كىچىك، ئەرزىمەس.

صَغَائِرُ الأُمُورِ: ئۇششاق-چۈششەك ئىشلار، ئەرزىمەس ئىشلار.

﴿لَا يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَلَا كَبِيْرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا﴾ «قۇرئان»: چوڭ-كىچىك گۇناھنىڭ ھەممىسىنى خاتىرىلىۋېتىپتىغۇ؟

مُحِيْطٌ بِكُلِّ صَغِيْرَةٍ وَ كَبِيْرَةٍ: چوڭ-كىچىك ھەممىنى بىلگۈچى.

حَاسَبَهُ عَلَى كُلِّ كَبِيْرَةٍ وَ صَغِيْرَةٍ: ئۇنىڭدىن چوڭ-كىچىك ھېسابىنىڭ ھەممىسىنى ئالدى.

إِحْذَرِ الصَّغَائِرَ وَالْكَبَائِرَ: چوڭ-كىچىك گۇناھلاردىن ساقلان.

صُغَيِّرٌ: كىچىككىنە، قورچاق.

صَفَا يَصْفُو صَفْوًا وَصَفَاءً وَ صُفُوًّا الْجَوُّ: ھاۋا ئوچۇق بولدى، سۈزۈك بولدى.

صَفَا الْعَيْشُ: تۇرمۇش خاتىرجەم بولدى، كۆڭۈللۈك بولدى.

صَفَا الْمَاءُ: سۇ سۈزۈك بولدى.

صَفَا فُلَانٌ لِفُلَانٍ: سەممىي بولدى.

صَفًا ج صَفَوَاتٌ: سىلىق چوڭ تاش.

الصَّفَا: كەئبىگە يېقىن بىر ئېگىزلىك، ساپا تېغى.

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ﴾ «قۇرئان»: ساپا بىلەن مەرۋە ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدۇر.

صَفَاءٌ: سۈزۈك، ئوچۇق، سەممىي، كۆڭۈللۈك.

صَفَاءُ الزَّيْتِ: سۈزۈك ماي.

سَاعَاتُ الصَّفَاءِ بَيْنَ الْخِلَّانِ: دوستلار ئارىسىدىكى كۆڭۈللۈك چاغلار.

فُلَانٌ سَرِيْعُ الصَّفَاءِ: ئاداۋەت ساقلىمايدىغان ئادەم.

صَفَاءُ الْقَلْبِ: ئاق كۆڭۈللۈك.

صَفَائِحِيٌّ ج صَفَائِحِيُّونَ: تۇنىكىچى.

صَفَائِحُ مُقَصْدَرَةٌ: قەلەيلەنگەن تۇنىكە.

صَفَائِحُ مِنَ الْحَدِيْدِ الأَبْيَضِ: ئاق تۇنىكە، ئاق قاكالتىر.

غَلَّفَ الصَّفَائِحِيُّ قَوَائِمَ الْفَرَسِ: تاقىچى ئاتنى تاقلىدى.

صَفَاةٌ ج صَفَوَاتٌ وَ صَفًا: چوڭ قاتتىق تاش.

صِفَادٌ ج صُفُدٌ وَ أَصْفِدَةٌ: كىشەن، كويزا.

صُفَارُ الْبَيْضِ: تۇخۇم سېرىقى.

صُفَارِيَّةٌ: سوپىسوپىياك.

صِفَاقٌ ج صُفُقٌ: ئىچكى تېرە؛ سېرىقئەت.

صِفَاقُ الْعَجَلَةِ: ئىچ كامېر.

صِفَاقُ عَجَلَةِ الدَّرَّاجَةِ: ۋېلسىپىتنىڭ ئىچ كامېرى.

صَفَاقَةٌ: قېلىنلىق، قېلىنلىق دەرىجىسى.

صَفَاقَةُ الْوَجْهِ: يۈزى قېلىن.

بِكُلِّ صَفَاقَةٍ وَ وَقَاحَةٍ: يۈزسىزلىك بىلەن، نومۇسسىزلىق بىلەن.

صِفَةٌ ج صِفَاتٌ: سۈپەت، خىسلەت، خاراكتېر.

صِفَةٌ خُصُوصِيَّةٌ: ئالاھىدىلىك، خۇسۇسىيەت.

صِفَةٌ مُؤَهَّلَةٌ: سالاھىيەت.

بِصِفَةٍ سِرِّيَّةٍ: يوشۇرۇن رەۋىشتە، مەخپىي ھالدا.

صَفَحَ يَصْفَحُ صَفْحًا: كەچۈردى، كەڭچىلىك قىلدى، ئەپۇ قىلدى.

صَفَحَ عَنْ خَطِيئَتِهِ: ئۇنىڭ خاتالىقىنى كەچۈردى.

صَفَحَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كېڭەيتتى.

صَفَحَ فُلَانًا بِالسَّيْفِ: قىلىچنىڭ بىسى بىلەن ئۇردى.

صَفِحَ يَصْفَحُ صَفَحًا: كېڭەيدى.

صَفِحَتْ جَبْهَتُهُ: پېشانىسى كەڭ بولدى.

صَفْحٌ: ئەپۇ قىلماق، كەچۈرمەك، كەڭچىلىك قىلماق.

﴿وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ﴾ «قرآن»: قىيامەتنىڭ بولۇشى چوقۇمدۇر. (ئى مۇھەممەد! نادانلار بىلەن تەڭ بولمىغىن)، ئۇلارغا چىرايلىق مۇئامىلىدە بولغىن.

صَفْحُ الرَّئِيسِ: باشلىقنىڭ كەچۈرۈشى.

صَفْحٌ ج صِفَاحٌ وَ أَصْفَاحٌ: ياقا، چەت، يان، گىرۋەك، يان تەرەپ، قىرغاق.

صَفْحُ الْجَبَلِ: تاغ باغرى.

ضَرَبَ عَنْهُ صَفْحًا: ئۇ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى.

صَفْحَةٌ ج صَفَحَاتٌ: يۈز، بەت.

صَفْحَةٌ مِنَ الْكِتَابِ: كىتابتىن بىر بەت.

عَلَى صَفْحَةِ الْمَاءِ: سۇ يۈزىدە.

صَفْحَةُ السَّمَاءِ: ئاسمان يۈزى.

أَبْدَى لَهُ صَفْحَتَهُ: ئۇنىڭغا سىرىنى تۆكتى.

اَلصُّورَةُ بِالصَّفْحَةِ الْأُولَى: سۈرەت بىرىنچى بەتتە.

صَفْحَةٌ مُشْرِقَةٌ: شانلىق سەھىپە.

صَفْحَتَا الشَّخْصِ: ئىككى مەڭزى.

صَفْحَتَاهَا وَرْدِيَّتَانِ: ئىككى مەڭزى قىزىلگۈلدەك.

صَفَدَ يَصْفِدُ صَفْدًا وَ صُفُودًا: ئىشكەل سالدى، كويزا سالدى.

صَفَدَ الْأَسِيرَ بِالسَّلَاسِلِ: ئەسىرنى زەنجىر بىلەن باغلىدى.

صَفَدٌ ج أَصْفَادٌ: ئىشكەل، كويزا.

﴿وَ تَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد!) ئۇ كۈندە گۇناھكارلارنى زەنجىرلەر بىلەن بىر-بىرىگە چېتىلىپ باغلانغان ھالدا كۆرىسەن.

صَفَرَ يَصْفِرُ صَفِيرًا: ئىسقىرتتى، پۇشتەك چالدى.

صَفَرَ الثُّعْبَانُ: يىلان كۇشۇلدىدى.

صَفَرَ الطَّائِرُ: قۇش سايرىدى.

يَصْفِرُ الْبُلْبُلُ فِي قَفَصِهِ: بۇلبۇل قەپىسىدە سايرىماقتا.

صَفِرَ يَصْفَرُ صَفَرًا وَ صُفُورًا الْإِنَاءُ: قاچا بوشىدى، قاچا قۇرۇقدالدى.

صَفِرَ الْبَيْتُ مِنَ الْمَتَاعِ: ئۆي، ئۆي سەرەمجانلىرىدىن قۇرۇقدالدى.

صَفِرَ يَصْفُرُ صُفْرَةً: ئالتۇن رەڭ بولدى، ئالتۇن رەڭگە كىردى.

صَفْرٌ: ئىسقىرتماق، پۇشتەك چالماق، سىگنال ئاۋازى.

صَفَرٌ ج أَصْفَارٌ: سەپەر ئېيى (ھىجرىيىنىڭ 2-ئېيى).

صَفَرِيٌّ: كۈز يامغۇرى.

صِفْرٌ ج أَصْفَارٌ: بوش، قۇرۇق، مەنىسىز، نۆل.

صِفْرُ الْيَدَيْنِ: قۇرۇق قول.

تَحْتَ الصِّفْرِ: نۆلدىن تۆۋەن.

صِفْرٌ عَلَى الشِّمَالِ: قىلچە قىممىتى يوق.

كَلَامُهُ صِفْرٌ: ئۇنىڭ سۆزى نۆلگە تەڭ.

بَيْتٌ صِفْرٌ مِنَ الْمَتَاعِ: ھېچنېمە يوق قۇرۇق ئۆي.

سَاعَةُ الصِّفْرِ: سائەت ئىستىرېلكىسى.

حَرَارَةُ الطَّقْسِ دَرَجَتَانِ فَوْقَ الصِّفْرِ: تېمپېراتۇرا نۆلدىن يۇقىرى 2 دەرىجە.

صُفْرٌ: سېرىق ئالتۇن ، سېرىق مىس ، جەز ، تۇچ .

صُفْرُ الْبَيْضِ: تۇخۇم سېرىقى .

﴿إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ، كَأَنَّهُ جِمَالَةٌ صُفْرٌ﴾ «قرآن»: ئۇ يالقۇن قەسىردەك (چوڭ) ئۇچقۇنلارنى چىقىرىدۇ. ئۇ ئۇچقۇنلار قارا ـ سېرىق تۆگىلەرگە ئوخشايدۇ.

عُرُوقُ الصَّفْرِ: ياۋا زاغۇن .

صَفْرَاءُ: سەپرا ، ئۆت سۇيۇقلۇقى؛ تېبابەتتە ئۆت خىلتىنىڭ بىرى .

﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا﴾ «قرآن»: مۇسا ئېيتتىكى ، ئاللاھ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ رەڭگى ساپسېرىق بولسۇن ، دېدى .

النِّقَابَاتُ الصَّفْرَاءُ: سېرىق ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى .

اِبْتِسَامَةٌ صَفْرَاءُ: سوغۇق كۈلكە .

مَلَابِسُ صَفْرَاءُ: سېرىق كىيىملەر .

عِيْنٌ صَفْرَاءُ: ھەسەتخور .

اَلْكُتُبُ الصَّفْرَاءُ: قەدىمكى يادىكار كىتابلار .

مَالُهُ صَفْرَاءُ وَ لَا بَيْضَاءُ: ئالتۇن ـ كۈمۈشى يوق .

الصَّفْرَاءُ: سەپرا (تېبابەتتىكى ئۆت خىلتىنىڭ بىرى) .

صَفْرَاوِيُّ الْمِزَاجِ: سەپرا مىجەز ، چىپچىلاڭغۇ ، مىجەزى چۇس .

ضَحْكَةٌ صَفْرَاوِيَّةٌ: سوغۇق كۈلكە .

صُفْرَةٌ: سېرىق ، سېرىق رەڭ؛ چىرايى تاتىرىپ كەتمەك .

صِفْرِيْتٌ ج صَفَارِتُ: كەمبەغەل ، نامرات ، يوقسۇل .

صَفْصَافٌ الواحدة صَفْصَافَةٌ ج صَفْصَافَاتٌ: تال ، سۆگەت .

صَفْصَافٌ بَاكٍ . صَفْصَافٌ مُسْتَحٍ: مەجنۇنتال .

صَفْصَفَ يُصَفْصِفُ صَفْصَفَةً: تىزدى ، رەتلىدى ، سىستېمىلاشتۇردى .

صَفْصَفَ الشَّخْصُ: باياۋاندا يالغۇز ماڭدى .

صَفْصَفَ الْعُصْفُورُ: قۇشقاچ ۋىچىرلىدى .

صَفْصَفٌ ج صَفَاصِفُ: تۈزلەڭ ، دالا ، چۆل ـ جەزىرە .

قَاعٌ صَفَاصِفُ: تۈزلەڭلىك ، تۈزلەڭ يەر .

﴿فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا﴾ «قرآن»: ئۇلارنى تۈزلەڭلىككە ئايلاندۇرىدۇ .

صَفَعَ يَصْفَعُ صَفْعًا: شاپىلاق بىلەن ئۇردى ، تەستەك سالدى .

صِفْعٌ: كاچاتلىماق .

صَفْعَةٌ ج صَفَعَاتٌ: بىر شاپىلاق ، بىر تەستەك .

نَالَ فُلَانٌ صَفْعَةً: پالانى مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى .

صَفَّ يَصُفُّ صَفًّا الشَّيْءَ: رەتلىدى ، تىزدى .

صَفَّ الشَّعْرَ: چاچ تارىدى .

صَفَّ الْمَقَاعِدَ فِي الْقَاعَةِ: زالدىكى ئورۇندۇقلارنى رەتلىدى .

صَفَّ الْحُرُوفَ: ھەرپلەرنى تىزدى .

صَفٌّ ج صُفُوفٌ: قاتار ، رەت ، سەپ ، تىزىق؛ سىنىپ؛ يىللىق ، دەرىجە ، ئورۇن؛ يۆكلەش ، قاچىلاش .

صَفٌّ مَدْرَسِيٌّ: مەكتەپ سىنىپى .

﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭ كەلگەن ۋە پەرىشتىلەر سەپ ـ سەپ بولۇپ كەلگەن چاغدا .

صَفٌّ مِنَ الْأَشْجَارِ: رەت ـ رەت دەرەخلەر .

إِبْنُهُ فِي الصَّفِّ الثَّالِثِ: ئۇنىڭ ئوغلى 3 ـ سىنىپتا .

آلَةُ صَفِّ الْحُرُوفِ: ھەرپ تىزىش ماشىنىسى .

ضَابِطُ الصَّفِّ: ئوفىتسېر .

عَادَ إِلَى الصَّفِّ: سەپكە قايتتى .

صَفَّاحٌ: كەچۈرگۈچى ، كەڭچىلىك قىلغۇچى ، ئەپۇ قىلغۇچى ، كەڭ قورساق .

صُفَّاحٌ ج صُفَّاحَاتٌ وَ صَفَافِيحُ: چوڭ تاش دوسكا ، تاش تاختا .

صُفَّاحُ الْحُقُولِ: تاش تاختا .

صَفَّارٌ: مىسكەر.

صَفَّارَةٌ ج صَفَّارَاتٌ وَ صَفَافِيرُ: دۇدۇك، پۇشتەك؛ مەقئەت، سوك.

صَفَّارَةُ الْإِنْذَارِ: ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالى.

صَفَّارَةُ الطَّرَبِ أَوِ الْمُوسِيقِيِّ: نەي.

صَفَّارَةُ الْحَكَمِ: رېپېرنىڭ پۇشتىكى.

اِنْطَلَقَتْ صَفَّارَةُ الْإِنْذَارِ قُبَيْلَ الْغَارَةِ الْجَوِّيَّةِ: ھاۋا ھۇجۇمىنىڭ ئالدىدا ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالى چېلىندى.

صَفَافِيرُ الشُّرْطَةِ: ساقچى پۇشتىكى.

صَفَّافٌ ج صَفَّافُونَ: تىزغۇچى، رەتلىگۈچى.

صُفَّةٌ ج صُفَفٌ وَ صِفَافٌ: سۇپا، تاختىۋېشى، لەمپە، چەللە.

أَهْلُ الصُّفَّةِ: ئەھلى سۇپپە (مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى سايە چۈشىدىغان بىر جايدا داۋاملىق تۇرىدىغان كەمبەغەل مۇھاجىرلاردىن بىر جامائە بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇراتتى).

صَفَّحَ يُصَفِّحُ تَصْفِيحًا الشَّيْءَ: باستى، چېكىدى، يانجىدى، ئەزدى.

صَفَّحَهُ: (مېتال) يالاتتى، سىرلىدى، قاپلىدى، برونېۋىكلاشتۇردى.

صَفَّحَ بِيَدِهِ: چاۋاك چالدى.

صَفَّحَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى تاقىلىدى.

يُصَفِّحُ فَرَسَهُ كُلَّ سَنَةٍ: ئېتىنى ھەر يىلى تاقىلايدۇ.

صَفَّحَ قِطْعَةَ الْحَدِيدِ: تۆمۈرچى تۆمۈر پارچىسىنى ئۇرۇپ ياردى.

صَفَّدَ يُصَفِّدُ تَصفِيدًا: ئىشكەل سالدى، كويزا سالدى.

«إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ صُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ» «حديث»: رامىزان كىرگەندە شەيتانلارغا ئىشكەل سېلىنىدۇ.

صَفَّرَ يُصَفِّرُ تَصْفِيرًا الشَّخْصُ: ئىسقىرتتى، پۇشتەك چالدى.

صَفَّرَ الْبَيْتَ: ئۆينى بوشاتتى، قۇرۇقدىدى.

صَفَّرَ الثَّوْبَ: رەختنى سېرىققا بويىدى.

«صَفَّرَ الْحَكَمُ لِإِنْهَاءِ الْمُبَارَاتِ الرِّيَاضِيَّةِ»: رېپېر تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىنى ئاياغلاشتۇرۇش پۇشتىكىنى چالدى.

صَفَّرَ الرَّاعِي لِكَلْبِهِ: پادىچى ئىتىنى ئىسقىرتىپ چاقىردى.

يُصَفِّرُ الطَّائِرُ فَوْقَ الشَّجَرَةِ: قۇش دەرەخ ئۈستىدە سايرىماقتا.

صَفَّفَ يُصَفِّفُ تَصْفِيفًا: رەتلىدى، تىزدى، رەتكە تۇرغۇزدى.

صَفَّفَ الضَّابِطُ الْجُنُودَ: ئوفىتسېر ئەسكەرلەرنى رەتكە تىزدى.

صَفَّفَ الْحُرُوفَ: ھەرپلەرنى تىزدى.

صَفَّفَتِ الْأُمُّ شَعْرَ اِبْنَتِهَا: ئانا قىزىنىڭ چېچىنى تۈزەپ قويدى.

صَفَّقَ يُصَفِّقُ تَصْفِيقًا بِيَدَيْهِ: چاۋاك چالدى.

صَفَّقَ الْمُجْتَمِعُونَ لِلْخَطِيبِ: سورۇندىكىلەر ناتىققا چاۋاك چالدى.

اَلْيَدُ وَحْدَهَا لَا تُصَفِّقُ: بىر قولدىن چاۋاك چىقمايدۇ (يالغۇز ئاتىنىڭ چېڭى چىقماس).

صَفَّى يُصَفِّي تَصْفِيَةً الشَّيْءَ: تىنىدۇردى، سۈزۈلدۈردى، تازىلىدى.

صَفَّى الْحِسَابَ: ھېساباتنى تۈگەتتى.

صَفَّى الْمَحَلَّ التِّجَارِيَّ: دۇكاننى تاقىۋېتىش مەقسىتىدە قالدۇق ماللارنى سېتىۋەتتى.

صَفَّى النِّفْطَ: نېفىتنى چەككىلىدى.

صَفَّى الْمَاءَ: سۇنى سۈزۈلدۈردى.

صَفَّى بِمِصْفَاةٍ: سۈزگۈچ بىلەن سۈزدى.

صَفَّى الْخِلَافَاتِ بَيْنَهُمَا: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئىختىلاپلارنى ھەل قىلدى.

صَفِيٌّ: ئومۇمىيۈزلۈك، ئومـۇمەن، ئـاددىي، ئـادەتتە؛ دائىم.

صَفَقَ يَصْفِقُ صَفْقًا الْبَابَ: ئىشىكنى قاتتىق ياپتى.

صَفَقَ يَدَهُ بِالْبَيْعَةِ: سودىدا پۈتۈشۈپ قول ئۇردى.

صَفَقَ الْعُودَ: چارتار (ئۇد) چالدى.

صَفَقَ الْقَدَحَ: قاچىنى تولدۇردى.

صَفَقَ الرِّيْحُ الْأَشْجَارَ: شامال دەرەخنى ئىرغاڭلاتتى.

صَفَقَ بِيَدَيْهِ: چاۋاك چالدى.

صَفَقَ الشَّرَابَ: شاراب قۇيدى.

صَفَقَ الدَّمَ: قان بەردى.

صَفَقَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۇرۇپ ئاۋاز چىقاردى.

صَفُقَ يَصْفُقُ صَفَاقَةً النَّسِيْجُ: توقۇلمـا پىشـشىق توقۇلدى، قېلىن توقۇلدى.

صَفُقَ الرَّجُلُ: كىشى يۈزى قېلىنلىق قىلدى.

صَفُقَتِ الْعَبَاءَةُ: پىلاش قېلىن توقۇلدى.

صَفُقَ الْوَجْهُ: يۈزى قېلىن بولدى.

صَفْقٌ: چاۋاك چالماق، ئالقىشلىماق.

صَفْقُ الدَّمِ: قان بەرمەك.

صَفْقَةٌ ج صَفَقَاتٌ: بىر قېتىم چاۋاك چالماق؛ بىراقلا ساتماق.

صَفْقَةٌ خَاسِرَةٌ: قىممەت ئېلىنغان نەرسە، زىيانلىق سودا.

صَفْقَةٌ رَابِحَةٌ: پايـدىلىق سـودا، ئەرزان ئېلىنغـان نەرسە.

صَفْقَةٌ وَاحِدَةٌ: تامامەن، بىردەك، پۈتۈنلەي.

عَقْدُ صَفْقَةٍ رَابِحَةٍ: پايـدىلىق سـودا كېلىـشىمى تۈزمەك.

عَقْدُ صَفْقَةٍ هَامَّةٍ: مۇھىم سودا توختامى تۈزدى.

رَجَعَ بِصَفْقَةِ الْمَغْبُونِ: قۇرۇق قول قايتتى، زىيان تارتتى.

اَلصَّفَقَاتُ السِّيَاسِيَّةُ: سىياسىي سودا.

صَفَنَ يَصْفِنُ صُفُونًا الْفَرَسُ: ئات تىزلىنىپ ئورنىدىن تۇردى.

صَـفَنٌ ج أَصْـفَانٌ وَ صُـفُنٌ وَ صُـفْنَانٌ: ئۇرۇقـدان خالتىسى.

صَفْوٌ: سۈزۈك، ئوچۇق؛ سەممىي.

صَفْوُ الْعَيْشِ: خاتىرجەملىك.

صَفْوُ الْمَاءِ: سۇنىڭ سۈزۈكلۈكى.

صَفْوُ الْجَوِّ: هاۋانىڭ ئوچۇقلۇقى.

صَفْوُ الْمَوَدَّةِ: دوستلۇقنىڭ چىنلىقى.

صَفْوُ الْفَاكِهَةِ: مېۋىنىڭ ياخشىسى.

اَلصَّفْوُ مِنَ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ ياخشىسى.

صَفْوَانَةٌ ج صَفْوَانٌ: چوڭ قاتتىق تاش.

صَفْوَةٌ: نەرسـىنىڭ جەۋھـىرى، ئەڭ ياخشـىسى، مېغىزى.

«حَـضَرَتْ عَبَـاقِرَةُ الزَّمَـانِ وَصَـفْوَةُ الـنُّبَلَاءِ وَالْـعُلَمَاءِ وَالْأَمْجَادِ» بۇ يەرگە تالانتلىقلار، ئېسىللەرنىڭ ئېسىللىرى، ئۆلىمالار ۋە ئالىيجاناب كىشىلەر هازىر بوپتۇ.

صَفْوَةُ الْقَوْلِ: گەپنىـڭ قىسقىـسى، خۇلاسـە گەپ، ئومۇمەن ئېيتقاندا.

اَلصَّفْوَةُ الْمُخْتَارَةُ: ئەڭ ياخشى.

صَفْوَةُ الْبِضَاعَةِ: مالنىڭ ياخشىسى.

صَفْوَةُ النَّاسِ: كىشىلەرنىڭ ياخشىسى.

صَفُوحٌ: كەچۈرگۈچى، كەڭچىلىك قىلغۇچى، ئەپۇ قىلغۇچى، كەڭ قورساق.

صَفِيْحٌ: توغرا كەسمە يۈز؛ تۈنىكە، قاڭالتىر.

صَنَاعَةُ الصَّفِيْحِ: تۈنىكچىلىك سانائىتى.

صَفِيْحَةٌ ج صَفَائِحُ: قەلەي قاچـا، تـۈنىكە قاچـا؛ مېتال تاختا.

صَفِيْرٌ: گۈدۈك ئـاۋازى، سـىگنال ئـاۋازى، پۇشتەك ئاۋازى؛ كۆك ياقۇت؛ ئېسقىرتماق.

صَفِيْرٌ مُزْعِجٌ: قورقۇنچلۇق گۈدۈك ئاۋازى.

صَفِيْرُ الْقِطَارِ: پويىزنىڭ گۈدۈكى.

حُرُوفُ الصَّفِيْرِ: سەفىير ھەرپلىرى (ئىسقىرتما ھەرپلەر): «س، ز، ص» ھەرپلىرى.

أَصْدَرَ صَفِيْرَ احْتِجَاجٍ: ئىتىراز بىلدۈرۈش پۈشتىكى چالدى.

صَفِيْرُ الرَّاعِي: پادىچىنىڭ پۈشتىكى، ئىسقىرتىشى.

صَفَائِحُ الْجُبْنَةِ: پىشلاق پارچىلىرى، كاللەك ئىرىمچىك.

صُفَيْرَاءُ: سېرىق كېسەل، جىگەر ياللۇغى.

صُفَيْرَةٌ: تۇخۇمەك دەرىخى.

صَفِيْقٌ ج صُفَقَاءُ: قېلىن، زىچ، پىششىق.

صَفِيْقُ الْجِلْدِ: تېرىسى قېلىن، پوستى قېلىن.

شَابٌّ صَفِيْقُ الْوَجْهِ قَلِيْلُ الْحَيَاءِ: يۈزى قېلىن ھاياسىز ياش.

صَفِيْقُ الْوَجْهِ: يۈزى قېلىن.

صَفِيْنَةٌ: قارا ئارچا.

صَفِيٌّ ج أَصْفِيَاءُ م صَفِيَّةٌ: سىرداش دوست، ھەقىقىي دوست.

صَدِيْقٌ صَفِيٌّ: چىن دوست.

صَفِيٌّ ج صَفَايَا: ئوچۇق، ساپ، پاك، سۈزۈك، روشەن، تاللانغان؛ نامزات.

صَفَايَا الْأُمُورِ: پاك ئىشلار.

صِقَاعٌ: گاز ئۆتمەس نىقاب.

صُقَاعُ الدِّيْكِ: خورازنىڭ چىللىشى.

صِقَالٌ: سىلىق، يالتىراق، روشەن.

صِقَالَةٌ ج صَقَائِلُ: قۇرۇلۇش جازىسى.

صِقَالَةُ الْمَرْكَبِ: كۆچمە پەلەمپەي.

صِقَالَةُ الطَّائِرَةِ: ئايروپىلان شوتىسى.

صَقَالِيَّةٌ: سىتسىلىيە ئارىلى.

اَلصَّقَالِبَةُ: سلاۋىيان، سلاۋىيان مىللىتى.

صَقَبَ يَصْقُبُ صَقْبًا الشَّيْءَ: يىغدى، توپلىدى.

صَقَبَهُ: ئۇنى مۇشتلىدى.

صَقَبَ الْبِنَاءَ: بىنانى قۇردى، قوپۇردى.

صَقِبَ يَصْقَبُ صَقَبًا الْمَكَانُ: جاي يېقىنلاشتى.

صَقْبٌ ج أَصْقَابٌ وَ صُقْبَانٌ: ئېگىز بويلۇق.

صَقَبٌ: يېقىن.

اَلْجَارُ أَحَقُّ بِصَقَبِهِ: قوشنا ئۆزىنىڭ يېقىن قوشنىسى بىلەن ياخشى ئۆتۈشكە تېگىشلىك.

صَقِبٌ: يېقىن.

صَقَرَ يَصْقُرُ صَقْرًا الْحَجَرَ: مېتىن بىلەن تاشنى چوقۇدى.

صَقَرَ النَّارَ: ئوتنى ياندۇردى.

صَقَرَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

صَقَرَتِ الشَّمْسُ الرَّجُلَ: كىشىنى قۇياش قىزىتىپ بىئارام قىلىۋەتتى.

صَقْرٌ ج صُقُورٌ وَ أَصْقُرٌ وَ صُقُورَةٌ وَ صِقَارٌ: لاچىن.

صَقَعَ يَصْقَعُ صَقْعًا وَ صُقَاعًا وَ صَقِيْعًا الدِّيْكُ: خوراز چىللىدى.

صَقَعَ يَصْقَعُ صَقْعًا الرَّجُلُ: كەتتى، باردى، ماڭدى.

لَا أَدْرِي أَيْنَ صَقَعَ: ئۇنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمەيمەن.

صَقِعَ يَصْقَعُ صَقَعًا وَ صَقِيْعًا الشَّخْصُ: كىشى ئۈششۈپ قالدى.

صُقِعَ النَّبَاتُ: ئوت-چۆپكە قىرو چۈشتى، ئۈششۈك تەگدى.

صَقَعٌ: ئۈششۈپ قېلىش، ئۈششۈك تېگىش.

أُصِيْبَتْ قَدَمَاهُ بِالصَّقْعِ: پۇتى ئۈششۈپ قالدى.

صُقْعٌ ج أَصْقَاعٌ: جاي، رايون، ئىقلىم؛ پاينەكۋاش.

أَتَاهُ الصُّقْعُ فِي سِنِّ الْأَرْبَعِيْنَ: قىرىق ياشقا كىرىپ پاينەكۋاش بولۇشقا باشلىدى.

تَجَوَّلَ فِي أَصْقَاعِ الْبِلَادِ: يۇرت كەزدى.

صَقْعَانٌ: مۇزدەك، توڭلاپ قالغان.

صَقْعَانِيْنُ: مۇزدەك، توڭلاپ قالغان.

صَقْعَةٌ: قاتتىق سوغۇق، قەھرىتان سوغۇق.

صَقَّارٌ: چېقىمچى، سۇخەنچى، تۆھمەتخور؛ لاچىن

باقۇچى.
صَقَّالٌ ج صَقَّالُونَ: چاقچى.
صَقَّالُ الرُّخَامِ: مەرمەر تاش سىلىقلىغۇچى.
هُوَ مِنْ صَقَّالِي مَوَاعِينِ الطَّبْخِ: ئاشخانا سايمانلىرىنى پارقىراتقۇچى.
صَقَّعَ يُصَقِّعُ تَصْقِيعًا: مۇزلاپ قالدى، تولۇڭلاپ قالدى.
صَقَّعَ الْمَاءَ: سۇنى مۇزلاتتى.
صَقَلَ يَصْقُلُ صَقْلًا وَ صِقَالًا: سۈرتتى، پارقىراتتى.
صَقَلَ السَّيْفَ: قىلىچنى پارقىراتتى.
صَقَلَ الرُّخَامَ: مەرمەر تاشنى سۈرتتى.
صَقَلَ الْمِرْآةَ: ئەينەكنى پارقىراتتى.
صَقَلَ الشَّخْصُ كَلَامَهُ: گەپنى ياساپ قىلدى.
صَقَلَتِ الطَّالِبَةُ كَلَامَهَا: قىز ئوقۇغۇچى سۆزىنى نازاكەت بىلەن قىلدى.
يَصْقُلُ الْمُعَلِّمُ الْأَذْهَانَ: ئوقۇتقۇچى پىكىرلەرنى ئاچىدۇ.
صَقْلٌ: پارقىراتماق، سۈركەپ پارقىراتماق، ھەل بەرمەك.
صَقْلَابِيٌّ ج صَقَالِبَةٌ: سلاۋىيان.
صَقْلَبٌ ج صَقَالِبَةٌ: سلاۋىيان.
صَقْلَبِيٌّ: سلاۋىيان.
صِقِلِّيٌّ: سىتسىلىيە ئارىلىلىق، سىتسىلىيەنىڭ.
صِقِلِّيَّةُ: سىتسىلىيە ئارىلى.
صَقِيعٌ: قىراۋ.
صَقِيعُ الدِّيكِ: خورازنىڭ چىللىشى.
صَقِيلٌ ج صِقَالٌ: پارقىراق، ۋال-ۋۇل قىلىپ تۇرىدىغان.
رُخَامٌ صَقِيلٌ: پارقىراق مەرمەر تاش.
سَيْفٌ ثَقِيلٌ: پارقىراق ئۆتكۈر قىلىچ.
مَعَادِنُ صَقِيلَةٌ: پارقىراق مېتاللار.
صَكَّ يَصُكُّ صَكًّا الْبَابَ: ئىشىكنى تاقىدى، قۇلۇپلىدى.
صَكَّ الرَّجُلَ: كىشىنى قاتتىق ئۇردى، دۇمباللىدى.
صَكَّ صَدْرَهُ: ئۇنىڭ مەيدىسىگە ئۇردى.
﴿فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا﴾ «قرآن»: ئىبراھىمنىڭ ئايالى سۈرەن سېلىپ كېلىپ يۈزىنى كاچاتلاپ ....
صَكَّ سَمْعَهُ: ئۇنىڭغا ۋارقىرىدى.
صَكَّهُ: ئۇنى قاتتىق سىلكىدى.
صَكَّتِ الدَّابَّةُ الْوَلَدَ: ھايۋان بالىسىنى قاتتىق چاقىرىدى.
صَكٌّ ج صُكُوكٌ وَ أَصُكٌّ وَ صِكَاكٌ: ھۆججەت، (ھۆكۈمەتنىڭ) ئىسپات خەت، چەك.
صَكُّ الْمِلْكِيَّةِ: شاھادەتنامە، گۇۋاھنامە.
صَكٌّ مَالِيٌّ: پۇل چېكى.
صَكُّ الْبَيْعِ: مال زاكاز قىلىش ھۆججىتى.
صَكُّ الْإِنْتِدَابِ: بەلگىلەش ھۆججىتى.
صَكُّ تَمْلِيكٍ: ئىگىدارچىلىق ئىسپاتى (خېتى).
صَكَّاكٌ ج صَكَّاكُونَ: ئىلاقە ھۆججەتلىرىنى باشقۇرغۇچى، ھۆججەتلەرنى يازغۇچى كاتىپ.
صَكَّةٌ: قاتتىق ئىسسىق؛ قاتتىق سوغۇق.
صَكَّةُ الشِّتَاءِ: قىشنىڭ قەھرىتان سوغۇقى.
صَكَّةُ الصَّيْفِ: يازنىڭ پىژغىرىم ئىسسىقى.
صَكَمَ يَصْكُمُ صَكْمًا الْفَرَسُ عَلَى اللِّجَامِ: ئات يۈگەن شىرىدى.
صَكَمَهُ: ئۇردى، زەربە بەردى.
اَلصَّكْمَةُ: قاتتىق زەربە.
صَلَا يَصْلُو صَلْوًا فُلَانًا: پالانىنىڭ دۇمبىسىنى ئۇرۇپ يارىلاندۇردى.
صَلًا ج أَصْلَاءٌ وَ صَلَوَاتٌ: دۇمبە.
صَلَاءَةٌ ج صُلِيٌّ: پېشانە، ھاۋانچا.
صَلَابَةٌ: قاتتىقلىق، چىڭلىق؛ رەھىمسىزلىك.
صَلَابَةُ الرَّأْيِ: تەرسا، گەدەنكەشلىك.

صَلَابَةُ الْعُودِ: قەتئىي، چىداملىق، سۇباتلىق.

صَلَابَةُ الْحَجَرِ: تاشنىڭ قاتتىقلىقى.

صَلَاةٌ ج صَلَوَاتٌ: دۇئا، ناماز، دۇرۇد.

صَلَاةُ الْمَائِدَةِ: تاماقنىڭ ئالدى-كەينىدىكى دۇئا.

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ: جۈمە نامىزى.

صَلَاةُ الصُّبْحِ: بامدات نامىزى.

صَلَاةُ الظُّهْرِ: پېشىن نامىزى.

صَلَاةُ الْعَصْرِ: ناماز دىگەر.

صَلَاةُ الْمَغْرِبِ: ناماز شام.

صَلَاةُ الْعِشَاءِ: خۇپتەن نامىزى.

الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ: بەش ۋاخ ناماز.

كِتَابُ الصَّلَاةِ: نامازنامە، ناماز توغرىسىدىكى كىتاب.

﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ «قرآن»: شۇنداق ناماز ئوقۇغۇچىلارغا ۋايكى، ئۇلار نامازنى غەپلەت بىلەن ئوقۇيدۇ.

صَلَاحٌ: ياخشى بولماق، توغرا بولماق، نۇقسانلاردىن خالىي بولماق؛ ياخشى؛ لايىق، مۇۋاپىق.

صَلَاحِيَّةٌ: مۇۋاپىق، لايىق، ئۇيغۇن.

صَلَاحِيَّةٌ ج صَلَاحِيَّاتٌ: سالاھىيەت، لاياقەت؛ خىزمەت ھوقۇقى.

عَدَمُ صَلَاحِيَّةٍ: يارامسىز، لاياقەتسىز.

حَائِزُ الصَّلَاحِيَّةِ التَّامَّةِ: تولۇق لاياقەتلىك؛ پۈتۈن ھوقۇقلۇق.

لَهُ صَلَاحِيَّةٌ لِتَحْسِينِ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىشنى ياخشىلاش لاياقىتىگە ئىگە.

مُهَنْدِسٌ ذُو صَلَاحِيَّةٍ تَامَّةٍ: تولۇق سالاھىيەتلىك ئىنژېنېر.

مَنْدُوبٌ مُطْلَقُ الصَّلَاحِيَّةِ: تولۇق ھوقۇقلۇق ئەلچى.

صَلَاطِحٌ: تېز؛ تۈز، تەكشى؛ ياپپاڭ.

صِلَايَةٌ: پېشانە؛ ھاۋانچا.

صَلَبَ يَصْلُبُ صَلْبًا: كرېستقا مىخلىدى، ئاستى.

﴿وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ﴾ «قرآن»: ۋەھالەنكى، ئۇلارنىڭ ئىسانى ئۆلتۈرگىنىمۇ ۋە دارغا ئاسقىنىمۇ يوق ۋە لېكىن ئۇلارغا شۈبھە سېلىندى.

صَلَبَ الْجَانِي: جىنايەتچىنى دارغا ئاستى.

صَلُبَ يَصْلُبُ وَ صَلِبَ يَصْلَبُ صَلَابَةً: قاتتى، چىڭىدى.

صَلُبَ الشَّخْصُ: كۈچلەندى.

صَلُبَ الْجُنْدِيُّ: قوشۇن كۈچەيدى.

صَلْبٌ: ئاسماق، (كرېستقا) مىخلىماق.

صُلْبٌ ج أَصْلُبٌ وَ أَصْلَابٌ وَ صِلَبَةٌ: ئومۇرتقا؛ بەل؛ پولات.

صُلْبُ الرَّأْيِ: تەرسا، كاج، تەتۈر.

﴿يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ﴾ «قرآن»: ئۇ مەنىي ئومۇرتقا بىلەن قوۋۇرغا سۆڭەكلىرىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ.

صُلْبُ الْمَوْضُوعِ: تېمىنىڭ ماھىيىتى.

صُلْبُ الْمُعَاهَدَةِ: شەرتنامىنىڭ تېكىستى.

صُلْبُ الرَّقَبَةِ: گەدەنكەش.

صُلْبُ الْكِتَابِ: تېكىست، تېمىلىق نۇسخا.

إِبْنُ صُلْبِهِ: ئۇنىڭ ئۆز ئوغلى.

﴿وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ﴾ «قرآن»: يەنە ئۆز پۇشتۇڭلاردىن بولغان باللىرىڭلارنىڭ ئاياللىرىنى (ئېلىشىڭلار ھارام قىلىندى).

مَعْدَنٌ صُلْبٌ: قاتتىق مېتال.

رَجُلٌ صُلْبٌ: پۇختا ئادەم.

اَلْحَجَرُ صُلْبٌ: قاتتىق تاش.

مَصْنَعُ الْحَدِيدِ وَالصُّلْبِ: تۆمۈر-پولات زاۋۇتى.

دَخَلَ فِي صُلْبِ الْمَوْضُوعِ: تېمىنىڭ ماھىيىتى ئۈستىدە توختالدى.

مَسْرَحِيَّةٌ مِنْ صُلْبِ الْحَيَاةِ: رېئاللىقتىن ئېلىنغان ئوپېرا.

هُوَ مِنْ صُلْبِ فُلَانٍ: ئۇ پالانىنىڭ نەسلىدىن.

صُلْبَةٌ: تۈۋرۈك؛ تايانچ.

صُلْبَةُ الْعَيْنِ: كۆزنىڭ ئېقى.

صُلْبِيٌّ: پولاتتەك، پولاتتىن.

صَلُتَ يَصْلُتُ صُلُوتَةً الرَّجُلُ: كىشىنىڭ پېشانىسى كەڭ بولدى.

صَلْتٌ ج صِلَاتٌ: كەڭ ھەم پارقىراق پېشانە؛ قىلىچ، خەنجەر؛ شوخ، تېتىك.

رَجُلٌ صَلْتٌ: پېشانىسى ئوچۇق.

سَيْفٌ صَلْتٌ: يالتىراپ تۇرغان قىلىچ.

صَلْتٌ ج أَصْلَاتٌ: قىلىچ، خەنجەر.

صِلَةٌ ج صِلَاتٌ: ئالاقە، باغلىنىش، تۇغقانچىلىق، قانداشلىق، مۇناسىۋەت.

صِلَةُ الْإِتِّصَالِ: بىرلەشمە ھالقا، ئالاقە باغلاش گۇرۇپپىسى، مۇناسىۋەت ھالقىسى.

صَلَتَانٌ: ئاكتىپ، شوخ، تېتىك.

صَلَجَ يَصْلُجُ صَلْجًا الْفِضَّةَ: كۈمۈشنى ئېرىتتى.

صَلَجَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

صَلِجَ يَصْلَجُ صَلَجًا سَمْعُهُ: قۇلىقى گاس بولدى، پاڭ بولدى.

صُلْجٌ: پۇل، ئاقچا.

صَلُحَ يَصْلُحُ وَ صَلَحَ يَصْلَحُ صَلَاحًا وَ صُلُوحًا وَ صَلَاحِيَةً: ياخشىلاندى، ياخشى بولدى.

صَلَحَ لِكَذَا: ماس كەلدى، ئۇيغۇن كەلدى، مۇۋاپىق كەلدى.

هَذَا الْأَمْرُ يَصْلُحُ لَكَ: بۇ ئىش ساڭا ماس كېلىدۇ.

﴿جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار مەڭگۈ تۇرىدىغان جەننەتكە كىرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئاتىلىرى ... ئىچىدىكى ياخشىلارمۇ جەننەتكە كىرىدۇ.

صَلُحَ الشَّيْءُ: ئوڭشالدى.

صَلُحَتْ حَالُ السِّكِّيرِ: مەست ئوڭشالدى.

صَلُحَ الشَّخْصُ: پەزىلەتلىك بولدى.

صُلْحٌ: تىنچلىق، سۈلھى قىلىش، ياراشتۇرماق؛ مۇئاھىدە، كېلىشىم.

مُعَاهَدَةُ الصُّلْحِ: سۈلھى شەرتنامىسى.

وَالصُّلْحُ خَيْرٌ: كېلىشىش (ئۈزۈلۈپ كېتىشتىن) ياخشى.

صُلْحٌ فِي التِّجَارَةِ: توختام، شەرتنامە.

قَاضِي الصُّلْحِ: جەمئىيەت ئامانلىقى سوراقچىسى، ئىجتىمائىي تەرتىپ سوتچىسى.

مَحْكَمَةُ الصُّلْحِ: مۇرەسسە قىلىش سوت مەھكىمىسى.

مُؤْتَمَرُ الصُّلْحِ: تىنچلىق كېڭەشمىسى.

صُلْحِيٌّ: سۈلھى.

لَجْنَةٌ صُلْحِيَّةٌ بَيْنَ الْمُتَنَازِعَيْنِ: دەۋاگەرلەرنى ياراشتۇرۇش كومىتېتى.

صَلِخَ يَصْلَخُ صَلَخًا سَمْعُهُ: گاس بولۇپ قالدى، پاڭ بولۇپ قالدى.

صَلَدَ يَصْلِدُ صَلْدًا وَ صُلُودًا الشَّيْءُ: قېتىپ قالدى.

صَلَدَ السَّائِلُ: سۇيۇقلۇق قاتتى.

صَلَدَ الْأَرْضُ: يەر قاتتى، قېتىپ كەتتى.

صَلُدَ يَصْلُدُ صَلَادَةً: بېخىللىق قىلدى.

صَلْدٌ ج أَصْلَادٌ: قاتتىق يەر، گىياھ ئۈنمەس يەر؛ بېخىل.

صَلْدُ الْقَلْبِ: تاش يۈرەك، باغرى قاتتىق.

﴿فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا﴾ «قۇرئان»: بۇنداق ئادەم خۇددى ئۈستىگە توپا ـ چاڭ قونۇپ قالغان، قاتتىق يامغۇردىن كېيىن بۇرۇنقىدەك بولۇپ قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ.

حَجَرٌ صَلْدٌ: قاتتىق.

صَلْصَالٌ: سېغىز لاي، يېپىشقاق لاي.

﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ

ئىنسانىنى (يەنى ئاتاڭلار ئادەمنى) (چەكسە
جاراڭلايدىغان) ساپالدەك قۇرۇق لايدىن
ياراتتى.

صَلْصَةٌ ج صَلَصَاتٌ جج أَصْلَاصٌ: شورپا.

صَلْصَةُ التَّوَابِلِ: دورا ـ دەرمان، تېتىتقۇ.

صَلْصَلَ يُصَلْصِلُ صَلْصَلَةً الشَّيْءُ: نەرسە تاراڭشىدى، جاراڭلىدى.

صَلْصَلَ الْجَرَسُ: قوڭغۇراق جاراڭلىدى.

صَلْصَلَ الرَّعْدُ: هاۋا گۈلدۈرلىدى.

صَلْصَلَ فُلَانٌ: تەهدىت سالدى.

صَلْصَلَةُ السُّيُوفِ: قىلىچلارنىڭ جاراڭشىشى.

صَلِعَ يَصْلَعُ صَلَعًا الشَّخْصُ: ئايپاڭۋاش بولۇپ قالدى، پاينەكۋاش بولۇپ قالدى.

صَلِعَ الْكَهْلُ: ئوتتۇرا ياش ئادەم پاينەكۋاش بولۇپ قالدى.

صَلَعٌ . صَلْعَةٌ: ئايپاڭۋاش، پاينەكۋاش.

صَلْعَةٌ ج صَلَعَاتٌ: تاقىر باش.

يَحْمِي صَلْعَتَهُ بِالْقُبَّعَةِ: ئۇ تاقىر بېشىنى شىلەپە بىلەن يېپىۋالدى.

صَلْعَم: «سەللەللاهۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم» نىڭ قىسقارتىلىپ يېزىلىشى.

صَلِفَ يَصْلَفُ صَلَفًا: لاپ ئۇردى، پو ئاتتى، ئۆزىنى داڭلىدى.

صَلِفَ الشَّيْءُ: چەتنەپ كەتتى.

صَلِفَ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك بەرىكەتسىز بولدى.

صَلِفَ السَّحَابُ: گۈلدۈرى بار يامغۇرى يوق بۇلۇت بولدى.

صَلَفٌ: ماختانماق، ئۆزىنى كۆپتۈرمەك، تەكەببۇرلۇق قىلماق، ئۆزىدە يوق ئارتۇقچىلىقنى داۋا قىلماق.

ثَرِيٌّ ذُو صَلَفٍ: تەكەببۇر باي.

صَلِفٌ ج صَلِفُونَ وَ صُلَفَاءُ وَ صَلَافَى م صَلِفَةٌ ج صَلِفَاتٌ وَ صَلَائِفُ: پوچى، يوغان گەپ قىلغۇچى، مۇتەكەببىر.

طَعَامٌ صَلِفٌ: تەمى يوق تائام.

«أُنْظُرْكَيْفَ يَمْشِي هَذَا الصَّلِفُ»: بۇ هاكاۋۇرنىڭ قانداق ماڭغانلىقىغا قارا.

صَلَّ يَصِلُّ صَلِيْلًا: تاراڭشىدى، جاراڭشىدى.

صَلَّ الْحَدِيْدُ: تۆمۈر تاراڭشىدى.

صِلٌّ ج أَصْلَالٌ وَ صِلَالٌ: چار يىلان.

صِلٌّ مِصْرِيٌّ: كۆزەينەكلىك يىلان.

صِلُّ أَصْلَالٍ: يامان ئادەم، ئەسكى ئادەم.

هُوَ صِلُّ أَصْلَالٍ: ئۇ بۇزۇق ئادەم.

صَلَّبَ يُصَلِّبُ تَصْلِيْبًا الشَّيْءَ: كۈچەيتتى، چىڭىتتى.

صَلَّبَ الْقَلْبَ: تاش يۈرەك قىلىۋەتتى.

﴿وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ﴾ «قرآن»: سىلەرنى چوقۇم خورما دەرەخلىرىگە ئاسىمەن.

صَلَّبَ الْمَسِيْحِيُّ: ناسارا كرېست بەلگىسى ئىشارىتىنى قىلدى.

صَلَّبَ الْإِسْمِنْتَ بِالْحَدِيْدِ: سېمونتنى بىتون بىلەن چىڭىتتى.

صُلَّبٌ: بىلەي تاش.

صَلَّةٌ: قۇرۇق تېرە؛ كەش؛ سوك، مەقئەت.

صُلَّجَةٌ ج صُلَّجَاتٌ وَ صُلَّجٌ: پىلە غوزىكى.

صَلَّحَ يُصَلِّحُ تَصْلِيْحًا الشَّيْءَ: رېمونت قىلدى، ياسىدى؛ ئوڭشىدى.

صَلَّحَ السَّيَّارَةَ الْمَعْطُوبَةَ: بۇزۇلغان ماشىنىنى ئوڭشىدى.

صَلَّحَ الْأَمْرَ: ئىشنى تۈزىدى.

صَلَّحَ الْمُعَلِّمُ التَّمَارِيْنَ: ئوقۇتقۇچى تاپشۇرۇقلارنى تۈزەتتى.

صَلَّدَ يُصَلِّدُ تَصْلِيْدًا: بېخىللىق قىلدى.

صَلَّمَ يُصَلِّمُ تَصْلِيْمًا الشَّيْءَ: تۈۋىدىن ئۈزۈۋەتتى، قومۇرۇۋەتتى.

صِلَّوْرٌ: ئامۇرسۇم بېلىقى.
صَلَّى يُصَلِّي صَلَاةً: ناماز ئوقۇدى، ئىبادەت قىلدى، دۇئا قىلدى.
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ئاللاھ ئۇنىڭغا بەخت ۋە خاتىرجەملىك ئاتا قىلسۇن.
﴿إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ھەقىقەتەن پەيغەمبەرگە رەھمەت يوللايدۇ، پەرىشتىلەرمۇ ھەقىقەتەن (پەيغەمبەرگە) مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ.
«اَلْبَخِيْلُ مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ» «حديث»: كىمكى مېنىڭ نامىم ئۇنىڭ ئالدىدا تىلغا ئېلىنغاندا دۇرۇت ئېيتمىسا، ئۇ كىشى بېخىل ھېسابلىنىدۇ.
صَلَّى صَلَاةَ الْجُمُعَةِ فِي الْمَسْجِدِ: جۈمە نامىزىنى مەسجىدتە ئوقۇدى.
صَلَّى اللهُ عَلَى رَسُولِهِ: ئاللاھ پەيغەمبىرىگە رەھمەت قىلسۇن.
صَلَّى يُصَلِّي تَصْلِيَةً يَدَهُ: قولىنى ئىسسىتتى.
صَلَّاهُ: ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزدى.
﴿ثُمَّ الْجَحِيْمَ صَلُّوهُ﴾ «قۇرئان»: ئاندىن ئۇنى دوزاخقا تاشلاڭلار.
صَلَمَ يَصْلُمُ صَلْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تۈۋىدىن ئۈزۈۋەتتى، قومۇرۇۋەتتى.
صَلَمَ الْأُذُنَ: قۇلىقىنى ئۈزۈۋەتتى.
صِلِنْبَاحٌ: يىلانبېلىق.
صَلْهَبٌ: ئېگىز بوي ئادەم، شادىپاچاق.
صَلُودٌ: قاتتىق يەر، تاقىر يەر؛ بېخىل.
صُلُودَةٌ: قاتتىق، چىڭ قۇرۇق.
صَلَى يَصْلِي صَلْيًا اللَّحْمَ: گۆشىنى كاۋاپ قىلدى، پىشۇردى.
صَلَى فُلَانًا: پالانىنى ئورىغا ئېتىرگىلى تاس قالدى.
صَلَى الشَّيْءَ: ئوتقا تاشلىدى.
صَلَاهُ الْعَذَابَ: ئۇنى قىينىدى.
صَلِيَ يَصْلَى صَلًى وَ صُلِيًّا النَّارَ: ئوتقا تاشلىدى.
﴿لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى الَّذِي كَذَّبَ وَ تَوَلَّى﴾ «قۇرئان»: دوزاخقا پەقەت (ھەقنى) ئىنكار قىلغان، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگەن ئادەملا كىرىدۇ.
صَلِيَ بِشَرِّ فُلَانٍ: پالانىنىڭ دەردىنى تارتتى.
صَلِيْبٌ ج صُلُبٌ وَ صُلْبَانٌ: تاش يۈرەك، باغرى قاتتىق؛ كرېست.
اَلصَّلِيْبُ الْأَحْمَرُ: قىزىل كرېست.
جَمْعِيَّةُ الصَّلِيْبِ الْأَحْمَرِ: قىزىل كرېست جەمئىيىتى.
عُوْدُ الصَّلِيْبِ: چوغلۇق، مودەنگول.
إِشَارَةُ الصَّلِيْبِ: كرېست ئىشارىتى.
صَلِيْبٌ ج صَلْبَى: ئېسىلغان؛ كۆچلۈك، ساپ نەسەب.
هُوَ عَرَبِيٌّ صَلِيْبٌ: ئۇ ساپ نەسەبلىك ئەرەب.
صَلِيْبِيٌّ: كرېستنىڭ، ئەھلى سەلىب قوشۇنى.
صَلِيْبِيُّ الشَّكْلِ: كرېست شەكىللىك.
صَلِيْبِيٌّ ج صَلِيْبِيُّونَ: كرېستقا ئېتىقاد قىلغۇچى.
حُرُوبٌ صَلِيْبِيَّةٌ: ئەھلى سەلىب ئۇرۇشى.
اَلْحَمَلَاتُ الصَّلِيْبِيَّةُ: ئەھلى سەلىب يۈرۈشى.
اَلصَّلِيْبِيُّونَ: ئەھلى سەلىب قوشۇنى.
صَلِيْحٌ ج صُلَحَاءُ: ياخشى.
صَلِيْلٌ: تۆمۈر- تەسەكىنىڭ جاراڭشىغان ئاۋازى.
صَلِيْلُ السِّلَاحِ: قورال-ياراغنىڭ جاراڭ-جۇرۇڭ قىلغان ئاۋازى.
صُمَاتٌ: سۈكۈت.
إِذْنُهَا صُمَاتٌ: قىزنىڭ سۈكۈتى ماقۇل بولغانلىقى.
صِمَاخٌ ج أَصْمِخَةٌ وَ صُمُخٌ: قۇلاق نەيچىسى، قۇلاق يولى؛ سۈيى ئاز قۇدۇق.
ضَرَبَ اللهُ عَلَى صِمَاخِهِ: ئاللاھ ئۇنى ئۇخلاتسۇن.
صِمَامٌ ج أَصِمَّةٌ وَ صِمَامَاتٌ: پۇرۇپكا، پولوگەت؛

ياپقۇچ، قاپقا، كلاپان.

صِمَامُ أَمْنٍ: بىخەتەرلىك كلاپانى، ئېھتىيات قاپقىقى.

صِمَامُ اللَّاسِلْكِيِّ: ئېلېكترون لامپا.

صِمَامُ تَصْرِيْفٍ: زەرەتسىزلەندۈرگۈچ.

صِمَامُ الْقَلْبِ: يۈرەك كلاپانى.

رَفَعَ الصِّمَامَ عَنِ الشَّيْءِ: چەكلىمە كۆتۈرۈۋېتىلدى.

صَمَتَ يَصْمُتُ صَمْتًا وَ صُمُوتًا وَ صِمَاتًا: سۈكۈت قىلدى، گەپ قىلماي جىم تۇردى.

«صَمَتُوا كَأَنَّ أَلْسِنَتَهُمْ رُبِطَتْ بِأَوْتَادٍ»: ئۇلار گويا تىللىرى تۇتۇلۇپ قالغاندەك جىم تۇرۇشتى.

«مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ» ‹حديث›: كىمكى ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنسە، ياخشى سۆز قىلسۇن ياكى سۈكۈت قىلسۇن.

صَمَتَ الْمَرِيْضُ: كېسەل شۈك بولدى.

صَمْتٌ: سۈكۈت قىلماق، ئۈن-تىنسىز تۇرماق.

صَمْتٌ مُطْبَقٌ: قىلچە تاۋۇش يوق، ئۈن-تىنسىز.

صَمْتًا: خەپشۈك، جىم تۇر، تىنچلىنىڭلار.

صَمْتُ الْمَرِيْضِ: كېسەلنىڭ شوك بولۇشى.

يُطَالِعُ بِالْمَكْتَبَةِ فِي صِمْتٍ: كۇتۇپخانىدا جىمجىت كىتاب كۆرمەكتە.

قَطَعَ حَبْلَ الصَّمْتِ: جىمجىتلىقنى بۇزدى.

صِمْحَاءٌ . صِمْحَاءَةٌ: قاتتىق يەر.

صَمَخَ يَصْمَخُ صَمْخًا أُذُنَهُ: قۇلىقىنى زەخىملەندۈردى.

صَمَخَ عَيْنَهُ: كۆزىگە مۇشت بىلەن ئۇردى.

صَمَخَتِ الشَّمْسُ الرَّجُلَ: كىشىگە ئاپتاپ قاتتىق تەگدى.

صَمَدَ يَصْمُدُ صَمْدًا فُلَانًا: مەقسەت قىلدى؛ باردى، يەتتى.

صَمَدَ لَهُ: توسۇدى، قارشى تۇردى.

صَمَدَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

صَمَدَ إِلَيْهِ الْأَمْرَ: ئۇنىڭغا تاياندى، يۆلەندى، ئۈمىد باغلىندى.

صَمَدَ الْجَيْشُ أَمَامَ الْعَدُوِّ: قوشۇن دۈشمەن ئالدىدا ساباتلىق بىلەن تۇردى.

صَمَدَ فِيْ وَجْهِهِ: ئۇنىڭغا قارشى تۇردى.

صَمَدَ الزَّعِيْمُ فِي وَجْهِ الْمُسْتَعْمِرِيْنَ: داھىي مۇستەملىكچىلەرگە قارشى تۇردى.

صَمَدٌ ج أَصْمَادٌ: دائىم، ئەبەدىي؛ مۇستەھكەم؛ چىداشلىق.

جُنْدِيٌّ صَمَدٌ: مۇستەھكەم جەڭچى.

الصَّمَدُ: ئاللاھنىڭ ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ھەممىنىڭ ھاجىتى چۈشىدىغان ئاللاھ، ئاللاھ ھەممىدىن بىھاجەت، دېگەن مەنىدە.

﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ، اللهُ الصَّمَدُ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، ئۇ ئاللاھ بىردۇر، ھەممە ئاللاھقا موھتاجدۇر.

صَمَدَانِيٌّ: مەڭگۈلۈك، ئەبەدىيلىك.

صَمْصَامٌ: ئۆتكۈر قىلىچ.

صَمْصَمَ يُصَمْصِمُ صَمْصَمَةً: چىڭ تۇردى، قەتئىي داۋاملاشتۇردى، بەرداشلىق بەردى؛ سەگەك بولدى.

صَمِغَ يَصْمَغُ صَمَغًا —تِ الشَّجَرَةُ: دەرەخ يېلىم بولدى.

صَمْغٌ ج صُمُوغٌ: دەرەخ يېلىمى.

صَمْغُ الْبُطْمِ: تېرىنتىن مېيى؛ دېۋىرقاي؛ سېغىز.

صَمْغٌ عَرَبِيٌّ: ئەرەب يېلىمى.

صَمْغُ الصَّنُوبَرِ: دېۋىرقاي سېغىزى.

صَمْغٌ سَائِلٌ: يېلىم.

صَمْغِيٌّ: يېلىمدەك، يېلىمنىڭ.

صَمَلَ يَصْمِلُ صَمْلًا وَ صُمُولًا عَلَى: چىڭ تۇردى، بەرداشلىق بەردى، ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

صَمَلَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

صَمَلَ الْبَدَنُ: بەدەن قۇرۇپ يىرىكلىشىپ كەتتى.
صَمَلَ الْعُودُ: ياغاچ قۇرۇپ قالدى.
صَمَلَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەخ قۇرۇپ كەتتى.
صِمْلَاخُ الْأُذُنِ ج صَمَالِيْخُ: قۇلاقنىڭ كىرى.
صَمْلُوخٌ ج صَمَالِيْخُ: قۇلاقنىڭ كىرى.
صَمَّ يَصَمّ صَمًّا وَ صَمَمًا: گاس بولۇپ قالدى، پاك بولۇپ قالدى.
صَمَّ الْقَارُورَةَ: شىشىنىڭ ئاغزىنى ئەتتى.
صَمَّ الدَّرْسَ: دەرسنى يادلىدى.
﴿وَ حَسِبُوا أَنْ لَاتَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا وَ صَمُّوا﴾ «قرآن»: ئۇلار بىز ئازابقا دۇچار بولمايمىز، دەپ ئويلىدى، ئۇلار كور بولدى، (يەنى، ھەقىقەتنى كۆرمىدى) ئۇلار گاس بولدى (يەنى ھەقىقەتنى ئاڭلىمىدى).
صَمَّ عَنِ الْحَدِيْثِ: قۇلاقنى يوپۇرۇۋالدى، قۇلاق سالمىدى.
صَمَّ عَلَيْهِ دَفْعُ دُيُونِهِ: ئۇنىڭغا قەرز قايتۇرۇش تەس بولدى.
صَمَّ عَزِيْمَتَهُ: ئىرادىسىنى چىڭىتتى.
صُمَّ صَدَاهُ: ھالاك بولدى، تۈگەشتى.
صُمَّتْ أُذُنُهُ بِالصِّمَاخِ: ئۇنىڭ قۇلىقى قۇلاق كىرى بىلەن ئېتىلىپ قالدى.
صَمَّ الْجُرْحَ: جاراھەتكە دورا سالدى.
صَمٌّ: يادلىماق، ياد ئوقۇماق، ئۆنلۈك يادلىماق.
صُمٌّ: گاس، تاۋۇشسىز.
غُدَدٌ صُمٌّ: ئىچكى ئاجراتما بەزلىرى.
كَمِيَّاتٌ صُمٌّ: ئىرراتسىئونال سانلار.
﴿صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَايَعْقِلُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار گاستۇر، گاچىدۇر، كوردۇر، شۇڭا ئۇلار (گۇمراھلىقتىن) قايتمايدۇ.
صَمَمٌ: گاسلىق، پاكقۇشلۇق؛ جەۋھەر، مېغىز، ئاساس، ماھىيەت.

بِهِ صَمَمٌ: ئۇنىڭ قۇلىقى ئېغىر.
كَانَ فِي صَمِيْمِ عَنِ الْكَلَامِ الْبَذِيِّ: سەت گەپلەرنى ئاڭلىماسقا سالدى.
صَمَّاءُ: گاس؛ تاۋۇشسىز.
صَخْرَةٌ صَمَّاءُ: قاتتىق تاش.
اَلْغُدَّةُ الصَّمَّاءُ: ئىچكى ئاجراتما بەز.
آلَةٌ صَمَّاءُ: غالچا، يالاقچى، قورچاق.
صَمَّاغٌ: يېلىملىك.
نَبَاتٌ صَمَّاغٌ: يېلىم چىقىدىغان ئۆسۈملۈك.
صَمَّاغَةٌ: يېلىم قۇتىسى.
صَمَّتَ يُصَمِّتُ تَصْمِيْتًا ـــهُ: گەپ قىلدۇرمىدى، ئېغىز ئاچۇرمىدى.
صَمَّدَ يُصَمِّدُ تَصْمِيْدًا فُلَانًا: مەقسەت قىلدى؛ باردى، يەتتى.
صَمَّدَ لَهُ: توسۇدى، قارشى تۇردى، بەرداشلىق بەردى.
صَمَّدَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى كالتەك بىلەن ئۇردى.
صَمَّغَ يُصَمِّغُ تَصْمِيْغًا الشَّيْءَ: يېلىملىدى، يېلىم چاپلىدى.
صَمَّمَ يُصَمِّمُ تَصْمِيْمًا عَلَى الْأَمْرِ: بىر قارارغا كەلدى، بەلگىلىدى، ھۆكۈم قىلدى.
صَمَّمَ الشَّيْءَ: پىلانلىدى، لايىھىلىدى.
صَمَّمَهُ: ئۇنى گاس قىلىۋەتتى.
صَمَّمَ الْمُهَنْدِسُونَ رَسْمَ السَّدِّ: ئىنژېنېرلار توسمىنى لايىھىلىدى.
صَمَّمَ الرِّيَاضِيّ عَلَى السَّبَّاحَةِ رَغْمَ هَيَجَانِ الْبَحْرِ: تەنھەرىكەتچى دېڭىزنىڭ چايقىلىشىغا قارىماي، سۇ ئۈزۈشكە ئىرادە باغلىدى.
صَمَّمَ الشَّخْصُ عَلَى كَذَا: بەل باغلىدى.
صَمَّمَ مَرَضُ الْأُذُنِ الرَّضِيْعَ: بوۋاقنى قۇلاق كېسەللىكى گاس قىلىپ قويدى.
صَمَّمَتِ الطَّالِبَةُ عَلَى النَّجَاحِ: قىز ئوقۇغۇچى

مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش ئىرادىسىگە كەلدى.

صِمِّيتٌ: كەم سۆز، ئۈندىمەس.

صُمُوتٌ: سۈكۈت قىلماق، ئۈن-تىنسىز تۇرماق.

صَمُوتٌ: كەم سۆز، ئۈندىمەس.

وَلَدٌ صَمُوتٌ: جىمغۇر بالا.

فَتَاةٌ صَمُوتٌ: كەم سۆز قىز.

صُمُودٌ: مۇستەھكەم بولماق، كۈچلۈك بولماق.

جَبْهَةُ الصُّمُودِ وَالتَّصَدِّي: قارشىلىشىش سېپى.

صَمَيَانٌ: تەۋەككۈلچى، قارام، تەنتەك.

صَمِيمٌ: ساپ، ھەقىقىي؛ چوققا، يۇقىرى نۇقتا؛ راست، خالىس، سەمىمىي.

شَرْقِيٌّ صَمِيمٌ: ھەقىقىي شەرقلىق.

فِي صَمِيمِ الْحَرِّ: قاتتىق ئىسسىقتا.

مِنْ صَمِيمِ الْفُؤَادِ: چىن قەلبىدىن، سەمىمىي رەۋىشتە.

عَرَبِيٌّ صَمِيمٌ: نەسلى پاك ئەرەب.

دَخَلَ فِي صَمِيمِ الْمَوْضُوعِ: تېمىنىڭ ماھىيىتى ئۈستىدە توختالدى.

ضَرَبَهُ فِي الصَّمِيمِ: ئۇنى تازا سالدى.

أَحَبَّهَا مِنْ صَمِيمِ فُؤَادِهِ: ئۇنى چىن قەلبىدىن سۆيدى.

صَنَائِعِيٌّ ج صَنَائِعِيَّةٌ: ئىشچى، تېخنىك ئىشچى، ھۈنەرۋەن.

نَقَّاشٌ صَنَائِعِيٌّ: نەققاش.

صَنَادِقِيٌّ: ساندۇقچى.

صُنَادِلُ ج صَنَادِلُ: خاپان باش تۆگە، خاپان باش ئېشەك.

صِنَارٌ: چىنار؛ توغراق.

صِنَارَةٌ ج صَنَانِيرُ: قارماق؛ موكا.

صَنَاعَاتٌ تَقْلِيدِيَّةٌ: ئەنئەنىۋى سانائەت.

صَنَاعَاتٌ كِيمِيَائِيَّةٌ: خىمىيە سانائىتى.

صَنَاعٌ ج صُنُعٌ: ئۇستىلىق، ماھىرلىق؛ نەپىس، نازۇك؛ پىششىق، پۇختا.

يَدٌ صَنَّاعٌ: چېۋەر ئۇستا، ماھىر.

صِنَاعَةٌ ج صَنَائِعُ وَصِنَاعَاتٌ: سانائەت، ھۈنەر، سەنئەت.

صِنَاعَةٌ شَرِيفَةٌ: شەرەپلىك كەسىپ.

صِنَاعَةٌ يَدَوِيَّةٌ: قول ھۈنەرۋەنچىلىك.

اَلصِّنَاعَةُ الضَّخْمَةُ: يىرىك سانائەت، ئېغىر سانائەت.

اَلصِّنَاعَةُ الْخَفِيفَةُ: يېنىك سانائەت.

دَارُ الصِّنَاعَةِ: ھەربىي قورال-ياراغ زاۋۇتى.

أَصْحَابُ الصَّنَائِعِ: ھۈنەرۋەنلەر، كاسىپلار.

صَنَاعِيٌّ ج صَنَاعِيُّونَ: كارخانىچى.

رِجَالٌ صَنَاعِيٌّ: چوڭ كارخانىچىلار.

صِنَاعِيٌّ: سۈنئىي، غەيرىي تەبىئىي؛ كەسىپ ئەھلى؛ سانائەتنىڭ.

حَرِيرٌ صِنَاعِيٌّ: سۈنئىي يىپەك.

رَأْسُمَالٌ صِنَاعِيٌّ: سانائەت كاپىتالى.

إِنْتَاجٌ صِنَاعِيٌّ: سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى.

مَطَّاطٌ صِنَاعِيٌّ: سۈنئىي كاۋچۇك.

بِلَادٌ صِنَاعِيَّةٌ: سانائەتلەشكەن دۆلەت، سانائەت مەملىكىتى.

رِجْلٌ صِنَاعِيَّةٌ: سۈنئىي پۇت.

اَلدُّورُ الصِّنَاعِيَّةُ: زاۋۇت، فابرىكا.

زُبْدَةٌ صِنَاعِيَّةٌ: سۈنئىي مەسكە، سۈنئىي قايماق.

صُنَانٌ ج أَصِنَّةٌ: يىرگىنچلىك، سېسىق، بەتبۇي.

صُنَانُ الْإِبْطِ: قولتۇقنىڭ پۇراپ قېلىشى.

صَنَايِعِيٌّ: قول ھۈنەرۋەن، ئىشچى، ئەمگەكچى، خىزمەتچى، مۇلازىم.

صَنْبَرَ يُصَنْبِرُ صَنْبَرَةً النَّخْلُ: خورمىنىڭ غولى ئىنچىكىلەپ خورما شالاڭ بولدى.

صُنْبُورٌ ج صَنَابِيرُ: تۇڭ ياكى قاچىنىڭ سۇ قۇيىدىغان جايى، جۈمەك.

صُنْبُورُ الْغَازِ: گاز تۇرۇبىسى.

صَنَجَ يَصْنُجُ صَنْجًا وَ صُنُوجًا الشَّخْصُ: چالغۇ تەخسىنى چالدى.

صَنْجٌ ج صُنُوجٌ: چالغۇ تەخسە، جاڭ.

صَنْجَةٌ: (في المعمار) ئەگمە تاش.

صَنْجَةٌ ج صِنَاجٌ: گىر، تارازا.

صَنْدَقَ يُصَنْدِقُ صَنْدَقَةً الشَّيْءَ: ساندۇققا سالدى.

صَنْدَلٌ ج صَنَادِلُ: سەندەل كەش (ئاياغ)؛ سەندەل ياغىچى؛ سەيلە كېچىسى؛ قولۋاق، قېيىق؛ خاپان باش تۆگە، خاپان باش ئېشەك.

صَنْدَلُ الْحَرَائِقِ: ئوت ئۆچۈرۈش ماشىنىسى.

صَنْدَلَانِيٌّ ج صَنَادِلَةٌ: خىمىك، خىمىيە مۇتەخەسسىسى؛ دورىگەر.

صَنْدَلَةٌ: خىمىيە، دورىگەرلىك.

صَنْدَلِيَّةٌ: ئۇزۇن ئورۇندۇق، بەندىك.

صُنْدُوقٌ ج صَنَادِيقُ: ساندۇق؛ ئۆلشەم، ئوشۇق.

صُنْدُوقُ الْبُوسْطَةِ. صُنْدُوقُ الْبَرِيْدِ: پوچتا ساندۇقى.

صُنْدُوقُ الْإِقْتِرَاعِ. صُنْدُوقُ الْإِنْتِخَابَاتِ: سايلام بېلىتى ساندۇقى.

صُنْدُوقُ الْمَلَابِسِ: چامادان، كىيىم ئىشكاپى.

صُنْدُوقٌ حَدِيْدٌ: پولات ساندۇق.

صُنْدُوقٌ عَرَبِيٌّ: ئەرەب بانكىسى.

صُنْدُوقُ النُّقُودِ: پۇل ساندۇقى.

أَمِيْنُ الصَّنْدُوقِ: كاسسىر.

دَفْتَرُ الصَّنْدُوقِ: نەق پۇل دەپتىرى.

صُنْدُوقُ الْعَطَايَا: ئىئانە ساندۇقى.

صُنْدُوقُ الْقُمَامَةِ: ئەخلەت تۆكى.

صُنْدُوقُ النَّقْدِ الدَّوَلِيِّ: خەلقئارا پۇل مۇئامىلە بانكىسى.

صِنْدِيْدٌ ج صَنَادِيْدُ: كۈچلۈك، قەھرىمان، باتۇر، جەسۇر، جۈرئەتلىك؛ مۆتىۋەر؛ بالا-قازا، كۈلپەت، بەختسىزلىك.

صِنْدِيْدٌ مِنَ الرِّيْحِ: قاتتىق بوران، قارا بوران.

صِنْدِيْدٌ مِنَ الْبَرْدِ: قەھرىتان سوغۇق.

صَنَادِيْدُ الْجَيْشِ: قوماندانلار.

فَارِسٌ صِنْدِيْدٌ: چېۋەر چەۋەنداز.

صَنَادِيْدُ قُرَيْشٍ: قۇرەيشنىڭ مۆتىۋەرلىرى.

يَوْمٌ حَامِي الصَّنَادِيْدِ: قاتتىق ئىسسىق كۈن.

صَنْطٌ: ئەرەب يېلىمى.

صَنَعَ يَصْنَعُ صَنْعًا وَ صَنِيْعًا الشَّيْءَ: ئىشلىدى، ياسىدى.

صَنَعَ صَنِيْعَهُمْ: ئۇلارنى دورىدى، ئۇلار قىلغاندەك قىلدى.

﴿وَأَلْقِ مَا فِي يَمِيْنِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا﴾ «قرآن»: قولۇڭدىكىنى تاشلىغىن، ئۇ ئۇلارنىڭ كۆرسەتكەن سېھىرلىرىنى دەم تارتىپ يۇتۇۋېتىدۇ.

صَنَعَ الْأَمْرَ: ئىش بېجىردى، ئىجرا قىلدى.

صَنَعَهُ: ياسىدى، قۇردى، پەيدا قىلدى، ھاسىل قىلدى.

﴿وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا﴾ «قرآن»: بىزنىڭ كۆز ئۆڭىمىزدا ۋەھيىمىز بويىچە كېمە ياسىغىن.

صَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفًا: ئۇنىڭغا ياردەم بەردى.

صَنَعَ بِهِ صَنِيْعًا قَبِيْحًا: ئۇنىڭغا بولمىغۇر ئىش قىلىپ قويدى.

صَنَعَ النَّجَّارُ مِنْضَدَةً: ياغاچچى ئۈستەل ياسىدى.

صَنَعَ مَعَهُ جَمِيْلًا: ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلدى.

صَنَعٌ ج أَصْنَاعٌ: ئۇستا، ماھىر.

دَهَّانٌ صَنَعٌ: ئۇستا سىرچى.

صُنْعٌ: ئىشلىمەك، ياسىماق؛ ياخشىلىق، ئېھسان.

حَدِيْثُ الصُّنْعِ: يېڭى ياسالغان.

صُنْعُ يَدٍ: قولدا ياسالغان، قول سانائىتى.

﴿وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾ «قرآن»: ھالبۇكى، ئۆزلىرى ئوبدان ئىش قىلدۇق،

دەپ ئويلىغان ئادەملەردۇر.

هُوَ رَجُلٌ صَنْعُ الْيَدَيْنِ: ئۇ ئۇستا ھۈنەرۋەن.

صَنْعَةٌ: قول ھۈنەر، ھۈنەر-سەنئەت، ھۈنەر، ئۇستىلىق، ھۈنەرۋەنچىلىك كەسپى.

مُتْقَنُ الصَّنْعَةِ: پىششىق ئىشلەنگەن، ئىنچىكە ئىشلەنگەن.

دُورُ الصَّنْعَةِ: ھۈنەرۋەنچىلىك ئىشخانىسى، كارخانا.

﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ﴾ «قرآن»: داۋۇدقا سىلەر ئۈچۈن ساۋۇت ياساشنى ئۆگەتتۇق.

صَنْعَةُ الْحِذَاءِ: موزدۇزلۇق.

صَنْعَةُ الْحَدِيدِ: تۆمۈرچىلىك.

صِنْفٌ ج أَصْنَافٌ وَ صُنُوفٌ: تۈر، خىل، قىسىم، سىنىپ؛ دەرىجە، مەرتىۋە؛ قوشۇن، ئەترەت.

صِنْفًا: ئۈيغۇن.

صِنْفُ الْحَوَامِضِ مِنَ الْأَشْجَارِ الْمُثْمِرَةِ: ئاچچىق مېۋىلىك دەرەخلەر تۈرى.

صِنْفُ التُّجَّارِ: تىجارەتچىلەر تەبىقىسى.

أَصْنَافُ التُّفَّاحِ: ئالمىنىڭ تۈرلىرى.

صَنْفَرٌ: قۇم قەغەز سۈرتمەك.

صَنْفَرَةٌ: ياقۇت؛ ئالىيۇمىن؛ ئوكسىد.

وَرَقُ صَنْفَرَةٍ: قۇم قەغەز.

صَنِقَ يَصْنَقُ صَنَقًا: پۇراپ قالدى، سېسىپ قالدى.

صَنِقَ إِبْطُهُ: قولتۇقى پۇراپ قالدى.

صَنَقٌ: قولتۇقى پۇراپ قالغان.

صَنَقٌ ج أَصْنَاقٌ: كۆيدۈرمە تۇرۇبا، كۆيدۈرۈپ ئۇلانغان تۇرۇبا.

صَنِقٌ: سېسىق، بەتبۇي.

صَنَمَ يَصْنَمُ صَنَمًا الرَّائِحَةُ: بەتبۇي بولدى.

صَنَمَ الشَّخْصُ: كۈچەيدى، كۈچلەندى.

صَنَمٌ ج أَصْنَامٌ: بۇت.

بَيْتُ الْأَصْنَامِ: بۇتخانا.

عِبَادَةُ الْأَصْنَامِ: بۇتقا چوقۇنماق، بۇتپەرەسلىك.

﴿فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ﴾ «قرآن»: ئۇلار بۇتلىرىغا چوقۇنۇۋاتقان بىر قوۋمنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە.

صَنَمَةٌ: غاز پېيى.

صَنَّ يَصِنُّ صَنًّا وَ صُنُونًا الشَّيْءُ: بۇزۇلدى، چىرىدى.

صَنَّ اللَّحْمُ: گۆش سېسىدى.

صَنَّاجٌ . صَنَّاجَةٌ: (تۇچتىن ياسالغان ۋە بىر-بىرىگە ياكى چوكا بىلەن ئۇرسا ئاۋاز چىقىدىغان بىر خىل چالغۇ) تەخسە چالغۇچى.

صَنَّاجُ الْعَرَبِ: شائىر ئەئشانىڭ لەقىمى.

صَنَّاجَاتٌ: ئۇسسۇل تەخسىسى.

صَنَّاجَاتُ الرَّاقِصَةِ الْأَسْبَانِيَاتِ: ئىسپانىيە ئايال ئۇسسۇلچىلىرىنىڭ ئۇسسۇل تەخسىسى.

صِنَّارٌ: چىنار؛ توغراق.

صِنَّارَةٌ ج صَنَانِيرُ: قارماق؛ موكا.

«أَدْخَلَتِ الْمَرْأَةُ خَيْطَ الصُّوفِ فِي الصِّنَارَةِ»: ئايال يۇڭ يىپنى موكىغا ئۆتكۈزدى.

صِنَّبْرٌ ج صَنَابِرُ: سوغۇق شامال؛ شەمسىيە 2- ئاينىڭ 6- كۈنى.

صَنَابِرُ الذَّهَبِ: كاللەك ئالتۇن.

صِنَّةٌ: يىرگىنچلىك، سېسىق، بەتبۇي.

صَنَّعَ يُصَنِّعُ تَصْنِيعًا الْبَلَدَ: شەھەرنى سانائەتلەشتۈردى، سانائەت شەھىرىگە ئايلاندۇردى.

صَنَّعَهُ: بېزىدى، زىننەتلىدى.

صَنَّعَ الْآلَةَ: سايمان ياسىدى.

صَنَّفَ يُصَنِّفُ تَصْنِيفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تۈرلەرگە ئايرىدى، رەتلىدى؛ ئويلاپ چىقاردى.

صَنَّفَ الْكِتَابَ: كىتاب يازدى، تۈزدى.

صَنَّفَ الْعَالِمُ النَّبَاتَ: ئالىم ئۆسۈملۈكلەرنى تۈرلەرگە ئايرىدى.

صَنَّنَ يُصَنِّنُ تَصْنِينًا: سېسىدى؛ قولتۇقى سېسىدى.

صِنْوٌ ج أَصْنَاءٌ وَ صِنْوَانٌ: بىر قورساق قېرىنداش، قوشكېزەكنىڭ بىرى؛ ئوخشىشى.

﴿وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَ غَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ﴾ «قرآن»: كۆپ شاخلىق ۋە كۆپ شاخلىق بولمىغان خورما دەرەخلىرى بار، (ئۇلارنىڭ ھەممىسى) بىر خىل سۇ بىلەن سۇغىرىلىدۇ.

هُوَ صِنْوُ أَخِيهِ: ئۇ قېرىندىشىغا ئوخشايدۇ.

صَنَوْبَرٌ: قارىغاي.

صَمْغُ الصَّنَوْبَرِ: قارىغاي يېلىمى.

حَبّ الصَّنَوْبَرِ: قارىغاي ئۇرۇقى.

صَنَوْبَرِيٌّ: قارىغاي شەكىللىك، قارىغاي مەدىكىگە ئوخشاش؛ كونۇس.

تُفَّاحٌ صَنَوْبَرِيٌّ: ئاناناس.

اَلْغُدَّةُ الصَّنَوْبَرِيَّةُ: چىلغوزا تەنچە.

صِنْوَةٌ: بىر قورساق ھەمشىرە.

صَنِيعٌ ج صُنُعٌ: ئىش، ھەرىكەت، يۈرۈش-تۇرۇش، ئەخلاق، خۇلق؛ ياسالما، تەييارلانغان.

نِعْمَ الصَّنِيعُ مَا فَعَلْتَ: سېنىڭ قىلغىنىڭ نېمىدېگەن ياخشى.

هُوَ صَنِيعُ فُلَانٍ: ئۇ پالانىنىڭ نەتىجىسى.

صَنِيعَةٌ ج صَنَائِعُ: ئىجادىيەت، قول ھۈنەر مەھسۇلاتى؛ قورچاق، غالچا.

صَنِيعَةُ الْإِسْتِعْمَارِ: جاھانگىرلىكنىڭ غالچىسى.

هُوَ صَنِيعَتِي: ئۇ مېنىڭ شاگىرتىم.

صَهْ: جىم بول، تىنچ تۇر.

صُهَالٌ: ئاتنىڭ كىشنىشى.

«فَهَيْهَاتَ مَا كُلُّ الْمُعَمَّمِ فَاضِلاً فَهَلْ كُلُّ صَهَّالٍ أَغَرُّ مُحَجَّلُ»: سەللە كىيىگەننىڭ ھەممىسى پازىل ئەمەس، بەك كىشنىگەن ئاتنىڭ ھەممىسى دۇلدۇل بولۇشى ناتايىن.

صَهِبَ يَصْهَبُ صَهَبًا وَ صُهْبَةً الشَّعْرُ: چاچ بېغىر رەڭ بولدى.

الصَّهْبَاءُ: ھاراق، مەي؛ جىگەر رەڭ.

فَرَسٌ صَهْبَاءُ: چىلانتورۇق ئات.

صَهَدَ يَصْهَدُ صَهْدًا وَ صَهَدَانًا الْحَرّ: ئىسسىق كۆيدۈرۈۋەتتى.

صَهَدَتِ الشَّمْسُ: كۈن قىزىتتى، كۆيدۈردى.

صَهْدُ النَّارِ: ئىسسىقلىق، ھارارەت.

صَهَرَ يَصْهَرُ صَهْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئېرىتتى.

﴿يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئىچ-باغرى ئېرىتىلىدۇ.

صَهَرَ الْحَدِيدَ: تۆمۈرنى ئېرىتتى.

صَهَرَهُ الْحَرّ: ئۇنى ئىسسىق كۆيدۈرۈۋەتتى.

صِهْرٌ ج أَصْهَارٌ: كۈيئوغۇل.

﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئىنساننى ئابمەنىيدىن ياراتتى، ئۇنى باللار نىسبەت بېرىلىدىغان ئەر ۋە قۇدا-باجىلىق پەيدا قىلىدىغان ئايال قىلىپ ياراتتى.

صَهْرَجَ يُصَهْرِجُ صَهْرَجَةً الْحَوْضَ: كۆلنى ھاك بىلەن سۇۋىدى.

صِهْرِيجٌ ج صَهَارِيجُ: كۆل؛ نېفىت ئىسكىلاتى، نېفىت توشۇش ماشىنىسى.

صِهْرِيجُ الْقَاطِرَةِ: پويىزنىڭ ئاخىرىدىكى سۇ، كۆمۈر قاچىلايدىغان ۋاگون.

صَهَلَ يَصْهِلُ صَهِيلًا وَ صَاهِلَةً وَ صُهَالًا الْفَرَسُ: ئات كىشنىدى.

صَهَّبَ يُصَهِّبُ تَصْهِيبًا: بېغىر رەڭ قىلدى.

صَهْوَةٌ ج صَهَوَاتٌ وَ صِهَاءٌ: ئاتنىڭ دۈمبىسى.

إِمْتَطَى صَهْوَةَ جَوَادِهِ: ئېتىغا مىندى.

إِسْتَوَى عَلَى صَهْوَةِ الْعِزِّ: شان-شەرەپنىڭ چوققىسىغا چىقتى.

صَهْوَةٌ ج صُهًى: تاغ چوققىسىدىكى قورغان،

ئىستىھكام.

صَهِيْدٌ: قاتتىق ئىسسىق.

يَوْمُ الصَّهِيْدِ: قاتتىق ئىسسىق كۈن.

صَهِيْرٌ: ئېرىتىلگەن.

مَعْدَنٌ صَهِيْرٌ: ئېرىتىلگەن مىس.

صَهِيْلٌ: ئاتنىڭ كىشنىشى.

صَهْيَنَ يُصَهْيِنُ صَهْيَنَةً الشَّيْءَ: سەل قارىدى، پەرۋا قىلمىدى، كۆز يۇمدى؛ توۋلىدى، ۋارقىرىدى.

صَهْيَنَ عَلَى كَلَامِهِ: ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالمىدى، ئاڭلىمىغانغا سالدى.

صِهْيُونٌ: سەھيۇن تېغى (ئېروسالىمدىكى مۇقەددەس تاغ)، بەيتۇلمۇقەددەس.

صِهْيُونِيٌّ ج صَهَايِنَةٌ: يەھۇدىي قىساسچىلىرى.

اَلصَّهْيُونِيَّةُ: يەھۇدىي قىساسچىلىقى.

صَوَابٌ: ئەقىل، ھوش، ئاڭ، سېزىم؛ توغرا، راست.

فَقِدَ صَوَابَهُ: ئۇ سېزىمىنى يوقاتتى.

﴿إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ ئىزنىگە ئېرىشكەن ۋە توغرا سۆز قىلغانلاردىن باشقا ...

عَادَ إِلَى جَادَّةِ الصَّوَابِ: توغرا يولغا قايتتى.

غَابَ عَنْ صَوَابِهِ: ھوشىنى يوقاتتى.

غَائِبٌ عَنْ صَوَابِهِ: ھوشىنى يوقاتقۇچى.

هُوَ عَلَى الصَّوَابِ: ئۇنىڭ توغرا، ئۇ ئادىل.

كَلَامٌ صَوَابٌ: توغرا سۆز.

صَوَابُ الرَّأْيِ وَالْفِعْلِ: پىكرى ۋە ئىش-ھەرىكىتى توغرا.

سَلَكَ طَرِيْقَ الصَّوَابِ وَالْحَقِّ: ھەق يولدا ماڭدى.

مِنَ الصَّوَابِ أَنْ لَاتَفْعَلَ هَذَا: مۇنداق قىلمىغىنىڭ تۈزۈك.

رَدَّهُ إِلَى الصَّوَابِ: ئۇنى توغرا يولغا سالدى.

صَوَابَةٌ ج صَوَابَاتٌ: پارنىك؛ مۇھىت، شەرت-شارائىت.

صَوَابِيَّةٌ: ھەققانىيلىك، ئادىللىق، سەمىمىيلىك، توغرىلىق.

صُوَاعٌ صِوَاعٌ ج صِيْعَانٌ: جام، قەدەھ.

﴿قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ﴾ ‹قرآن›: «ئۇلار پادىشاھنىڭ (تامغىسى بېسىلغان) قەدەھنى يوقىتىپ قويدۇق»، دېدى.

الصَّوَاكِمُ: بالايىئاپەت.

صِوَانٌ ج أَصْوِنَةٌ: جاۋەن، ئىشكاپ، ساندۇق؛ چېدىر؛ تاشقى قۇلاق.

صِوَانُ الثِّيَابِ: كىيىم ئىشكاپى.

صِوَانُ الْكِتَابِ: كىتاب ئىشكاپى.

صَوْبٌ: تەرەپ، يۆنىلىش، گىرۋەك، لېۋى، يېنى؛ توغرا، دۇرۇس؛ يامغۇرلۇق بۇلۇت.

مِنْ كُلِّ صَوْبٍ وَحَدَبٍ: تەرەپ-تەرەپتىن.

صُوبَةٌ ج صُوبَاتٌ: پارنىك؛ مۇھىت، شەرت-شارائىت.

صَوْبَجٌ: نوغۇچ.

صَوْبَنَ يُصَوْبِنُ صَوْبَنَةً: سوپۇن سۈرتتى.

صَوْتٌ ج أَصْوَاتٌ: ئاۋاز، تاۋۇش، سادا.

صَوْتٌ فِي انْتِخَابٍ: سايلامدا ئاۋاز بېرىش.

﴿إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيْرِ﴾ ‹قرآن›: ئاۋازلارنىڭ ئەڭ زېرىكەرلىكى ھەقىقەتەن ئېشەكلەرنىڭ ئاۋازىدۇر.

«فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ» ‹حديث›: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاۋازىدىنمۇ چىرايلىق ئاۋازنى ئاڭلاپ باقمىغان.

رَجْعُ الصَّوْتِ: ئەكس سادا.

بِأَعْلَى صَوْتِهِ: يۇقىرى ئاۋاز بىلەن.

نِصْفُ الصَّوْتِ: يېرىم ئاۋاز.

بُعْدُ الصَّوْتِ: شۆھرەت، نام-ئاتاق.

صَوْتٌ أَجَشُّ: قۇلاققا ياقمايدىغان ئاۋاز.

بِصَوْتٍ وَاحِدٍ: بىر ئاۋاز بىلەن، ھەممە بىردەك.

بِصَوْتٍ عَالٍ: يۇقىرى ئاۋازى بىلەن.

بِصَوْتٍ وَاطِئٍ: پەس ئاۋاز بىلەن.

بِصَوْتٍ خَافِتٍ: تۆۋەن ئاۋاز بىلەن، پىچىرلاپ.

اِنْطَلَقَ صَوْتُ الْمُؤَذِّنِ: مۇئەززىننىڭ ئاۋازى ياڭراپ كەتتى.

«غَنَّتِ الْمُطْرِبَةُ صَوْتًا اِهْتَزَّتْ لَهُ الْقُلُوبُ»: ناخشىچى ئايال ناخشا ئېيتتى، يۈرەكلەر ئويناپ كەتتى.

عِلْمُ الصَّوْتِ (في الفيزيا): فونېتىكا.

أَصْوَاتُ اللُّغَةِ: سۆز ئاھاڭى.

عِلْمُ الْأَصْوَاتِ: فونېتىكا.

أَخْذُ الْأَصْوَاتِ: ئاۋازغا قويماق.

بِاِتِّفَاقِ الْأَصْوَاتِ: بىر ئېغىزدىن ماقۇللىماق.

صَوْتِيٌّ: ئاھاڭلىق، تاۋۇشلۇق.

حَرْفٌ صَوْتِيٌّ: جاراڭلىق تاۋۇش.

اَلْمُوسِيقِيَ الصَّوْتِيَّةُ: ناخشىلىق مۇزىكا.

اَلْمَوْجَةُ فَوْقَ الصَّوْتِيَّةِ: ئۇلترا ئاۋاز دولقۇنى.

اَلْأَعْضَاءُ الصَّوْتِيَّةُ: ئاۋاز چىقىرىش ئەزالىرى.

صَوْتِيَّاتٌ: فونېتىكا.

صُودَا: سودا.

صُودَاكَاوِيَةٌ: گىدروكسىدى، ئويغۇچى ناتريي، ئويغۇچى سودا.

مَاءُ الصُّودَا: سودا سۈيى، گازلىق سۇ.

صُودِيُوم: ناتريي.

كِلُورُورُ الصُّودِيُوم: ئاش تۇزى.

صَوِرَ يَصْوَرُ صَوَرًا: قىيسايدى، ئېگىلدى، مايىل بولدى.

صُورٌ ج أَصْوَارٌ: بۇرغا، سۇر، نەي.

﴿يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ﴾ «قرآن»: بۇ سۇر چېلىنىدىغان كۈندۇر.

صُورَةٌ ج صُوَرٌ وَ صُوْرٌ: سۈرەت، رەسىم؛ قىياپەت، ئوبراز، فورما، شەكىل؛ دائىرە، كۆرۈنۈش.

صُورَةٌ زَيْتِيَّةٌ: ماي بوياق رەسىم.

صُورَةٌ شَمْسِيَّةٌ: فوتو سۈرەت.

﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَاشَاءَ رَكَّبَكَ﴾ «قرآن»: سېنى ئۇ خالىغان شەكىلدە قۇراشتۇردى.

صُورَةُ وَرْدَةٍ: قىزىلگۈلنىڭ رەسىمى.

هَذَا الْأَمْرُ عَلَى ثَلَاثَةِ صُوَرٍ: بۇ ئۈچ تۈرلۈك مەسىلە.

قَدَّمَ الْمَوْضُوعَ بِصُورَةٍ وَاضِحَةٍ: تېمىنى ئوچۇق رەۋىشتە يورۇتۇپ بەردى.

سَلَّمَ الْوَثِيقَةَ بِصُورَتَيْنِ: ھۆججەتنى ئىككى نۇسخا تاپشۇردى.

صُورَةٌ مُتَحَرِّكَةٌ: ھەرىكەتچان سۈرەت.

صُورَةً: شەكىل جەھەتتە.

بِصُورَةٍ رَسْمِيَّةٍ: رەسمىي رەۋىشتە.

بِصُورَةٍ سَرِيعَةٍ: تېزلىك بىلەن.

بِصُورَةٍ صَارِمَةٍ: قەتئىي تۈردە، كەسكىن رەۋىشتە.

بِصُورَةٍ غَيْرِ قَانُونِيَّةٍ: قانۇنسىز رەۋىشتە.

صُورِيٌّ: شەكىلدە، شەكىللىك؛ ئويدۇرما.

«نَشَرَتِ الشَّرِكَةُ إِعْلَانًا صُورِيًّا لِلْوَظِيفَةِ الَّتِي تَمَّ شُغْلُهَا»: شىركەت ئاللىقاچان ئورۇنلىنىپ بولغان ئىش ئورنى توغرىسىدا شەكلەن ئۇقتۇرۇش چىقاردى.

كَمْبِيَالَةٌ صُورِيَّةٌ: قۇرۇق چەك.

أَعْمَالٌ صُورِيَّةٌ: شەكىلۋازلىق.

صَوْعٌ: ئويۇن مەيدانى.

صَوْعٌ . صَاعٌ ج أَصْوُعٌ: قەدىمكى زاماندا ئاشلىق ئۆلچەيدىغان ئۆلچەم (ئىككى كىلوگرامغا تەڭ).

صَوَّغَ: ياسىماق، تەييارلىماق، شەكىللەنمەك.

صُوفٌ ج أَصْوَافٌ: يۇڭ.

نَسِيجٌ مِنَ الصُّوفِ: يۇڭ توقۇلما.

صُوفَانٌ: چوغ؛ پىلىك؛ ئەمەن ماموقى.

صُوفَيْرَةٌ: دۈدۈك، پۈشتەك.

صُوفِيٌّ: يۇڭلۇق.

لِبَاسٌ صُوفِيٌّ: يۇڭ كىيىم.

أَنْسِجَةٌ صُوفِيَّةٌ: يۇڭ توقۇلما.

صُوفِيٌّ ج صُوفِيُّونَ: سوپى، تەرىقەتچى تەرىقەت يولىغا كىرگەن ئادەم، تەسەۋۋۇپ مەسلىكىدىكى ئادەم.

الصُّوفِيَّةُ: تەسەۋۋۇپ مەسلىكى، تەسەۋۋۇپ، سوپىلىق، تەرىقەت.

صَوْلَةٌ ج صَوْلَاتٌ: كۈچ، تەسىر، هوقۇق، هاكىمىيەت.

ذُو صَوْلَةٍ: تەسىر كۈچى بار ئەرباب.

أَهْلُ صَوْلَةٍ وَ شَوْكَةٍ: تەسىرلىك شەخس، ئاتاقلىق ئەرباب.

صَوْلَاتُ الْغَاصِبِيْنَ: باسقۇنچىلارنىڭ ھەيۋىسى.

قَائِدٌ لَهُ صَوْلَاتٌ وَجَوْلَاتٌ: باتۇر قوماندان، مەردۇمەردانە قوماندان.

صَوْلَجٌ . صَوْلَجَةٌ: ساپ كۈمۈش.

صَوْلَجَانٌ ج صَوَالِجُ: ئۇچى ئەگرى تاياق، بۇنىڭ بىلەن چەۋانداز توپنى ئۇرىدۇ، خوككى كالتىكى، ھاسا، ساپ.

صَوْلَجَانُ السُّلْطَةِ ج صَوَالِجَةٌ: فاشىست.

لَعْبُ الصَّوْلَجَانِ: خوككى ھەرىكىتى، خوككى توپى.

صَوْمٌ: روزا تۇتماق؛ قول ئۈزمەك، ساقلانماق؛ رامىزان.

شَهْرُ الصَّوْمِ: رامىزان ئېيى.

﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا﴾ «قرآن»: مەن ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىك ئاللاھقا ۋەدە بەردىم.

«صَوْمُ رَمَضَانَ مِنَ الْأَرْكَانِ الْخَمْسَةِ فِي الْإِسْلَامِ»: رامىزان روزىسى ئىسلامىيەتتە بەش ئەركانىنىڭ جۈملىسىدىندۇر.

صَوْمَعَ يُصَوْمِعُ صَوْمَعَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى، جەملىدى.

صَوْمَعَ الْبِنَاءَ: بىنانى ئېگىزلەتتى.

صَوْمَعَةٌ ج صَوَامِعُ: خرىستىئان دىنىدىكى دەرۋىشلەرنىڭ دۇنيادىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يالغۇز تۇرىدىغان مەخسۇس جايى، خرىستىئانلار ئىبادەتخانىسى.

صَوْمَعَةُ غِلَالٍ: گەمە، يەر ئاستى ئۆيى.

﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَ بِيَعٌ وَ صَلَوَاتٌ وَ مَسَاجِدُ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئاللاھ ئىنسانلارنى بىر-بىرىگە قارشىلىق كۆرسەتكۈزمىگەن بولسا، راھىبلارنىڭ ئىبادەتخانىلىرى، چېركاۋلار، يەھۇدىيلارنىڭ ئىبادەتخانىلىرى ۋە ئاللاھنىڭ نامى كۆپ يادلىنىدىغان مەسجىدلەر ئەلۋەتتە ۋەيران قىلىناتتى.

صَوْمَعَةُ الْمُتَعَبِّدِ: راھىبنىڭ ئىبادەتگاھى.

صَوْنٌ: قوغدىماق، ساقلىماق.

صَاحِبَةُ الصَّوْنِ: يۇقىرى تەبىقىدىكى خانىمغا ئېيتىلىدىغان سۆز.

الصَّوُّ ج أَصْوَاءٌ: بوش، قۇرۇق.

صَوَّافٌ ج صَوَّافُونَ: يۇڭ سودىگىرى، يۇڭ توقۇلما ماللار سودىگىرى.

صَوَّامٌ: دائىم روزا تۇتقۇچى.

صَوَّانٌ . صَوَّانَةٌ ج صَوَّانَاتٌ: چاقماق تېشى.

حَجَرُ الصَّوَّانِ: گرانىت تاش.

أَدَوَاتٌ صَوَّانِيَّةٌ: تاش قوراللار.

صَوَّبَ يُصَوِّبُ تَصْوِيبًا: توغرىلىدى، قارىغا ئالدى، نىشانلىدى؛ ئېقرار قىلدى.

صَوَّبَ إِلَيْهِ الْبُنْدُقِيَّةَ: ئۇنىڭغا قورال تەڭلىدى.

صَوَّبَ الْخَطَأَ: خاتانى توغرىلىدى، تۈزەتتى.

صَوَّبَ السَّهْمَ: قارىغا ئالدى.

صَوَّبَ الْقَذِيْفَةَ جَيْشَ الْعَدُوِّ: دۈشمەن قوشۇنى تەرەپكە توپنى توغرىلىدى.

صَوَّبَ رَأْيَ إِبْنَتِهِ: قىزىنىڭ پىكرىنى توغرا تاپتى.

صَوَّبَ الْمُعَلِّمُ أَخْطَاءَ التَّلَامِيْذِ: ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلارنىڭ خاتاسىنى تۈزەتتى.

صَوَّتَ يُصَوِّتُ تَصْوِيْتًا: تەلەپپۇز قىلدى، ئاۋۇش چىقاردى؛ توۋلىدى، ۋارقىرىدى؛ ئاۋاز بەردى.

صَوَّتَ الرَّاعِي: پادىچى توۋلىدى.

صَوَّتَ بِهِ: ئۇنىڭغا ۋارقىرىدى.

صَوَّتَ فِي انْتِخَابَاتِ مَجْلِسِ الْأُمَنِ: پارلامېنت سايلىمىدا ئاۋاز بەردى.

صَوَّتَتْ بِالْمُرَاسَلَةِ: خەت ئارقىلىق ئاۋاز بەردى.

صَوَّتَ لِصَالِحِ فُلَانٍ: پالانىنىڭ پايدىسىغا ئاۋاز بەردى.

صَوَّتَ ضِدَّهُ: ئۇنىڭغا قارشى ئاۋاز بەردى.

صُوَّةٌ ج صُوًى جج أَصْوَاءٌ: يول بەلگىسى، بەلگە تاش؛ دۆڭ، ئېگىزلىك.

صَوَّحَ يُصَوِّحُ تَصْوِيْحًا الْبَقْلَ: قۇرۇپ كەتتى، سولاشتى، خازان بولدى، قۇرۇپ پارچىلىنىپ كەتتى.

صَوَّحَتِ الشَّمْسُ: كۈن قىزىتىپ قۇرۇتۇۋەتتى.

صَوَّرَ يُصَوِّرُ تَصْوِيْرًا الرَّجُلَ: سۈرەتكە تارتتى، رەسىمگە ئالدى، رەسىمنى سىزدى.

صَوَّرَ الْكِتَابَ: سۈرەتلەپ چۈشەندۈردى.

صَوَّرَ بِالْأَلْوَانِ: نەقىشلىدى، گۈللۈك قىلىپ سىزدى.

﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ «قرآن»: ئۇ سىلەرنى بەچچىدانلاردا (يەنى، ئانىلارنىڭ قورسىقىدىكى چېغىڭلاردا) ئۆزى خالىغان شەكىلگە كىرگۈزىدۇ.

صَوَّرَ بِالْفُتُغْرَافِيَةِ: سۈرەتكە ئالدى، سۈرەت تارتتى.

صَوَّرَهُ: تەسۋىرلىدى، سۈرەتلەپ بەردى؛ شەكىللەندۈردى، شەكىلگە كەلتۈردى.

صَوَّرَ الْحَادِثَ: ۋەقەنى ئىنچىكە تەسۋىرلەپ بەردى.

صَوَّرَ التِّلْمِيْذُ حِصَانًا: ئوقۇغۇچى ئاتنىڭ رەسىمىنى سىزدى.

صُوِّرَ لَهُ الشَّيْءُ: خىيالىغا كەلدى، خىيال سۈردى.

صُوِّرَ لَهُ الشَّيْطَانُ: كاللىسىغا شەيتان كىرىۋالدى.

صُوِّرَ لَهُ أَنَّهُ صَادِقٌ: ئۇنىڭغا راستتەك كۆرۈندى.

صَوَّفَ يُصَوِّفُ تَصْوِيْفًا الْخُبْزُ: نان پۈرلىشىپ قالدى، پاختىلىشىپ قالدى، كۆكىرىپ قالدى.

صَوَّمَ يُصَوِّمُ تَصْوِيْمًا: روزا تۇتتۇردى.

«صَوَّمَتِ الْأُمُّ ابْنَتَهَا فِي سِنِّ الْعَاشِرَةِ»: ئانا قىزىنى ئون يېشىدىلا روزا تۇتقۇزدى.

صَوَّى يُصَوِّي تَصْوِيَةً الشَّيْءُ: نەرسە قۇرۇدى، توزۇدى، تۆكۈلدى.

صَوَى يَصْوِي صُوِيًّا النَّخْلُ: خورما دەرىخى قۇرۇپ تۆكۈلدى، خازان بولدى، توزىدى.

صَوَى الضَّرْعُ: يېلىن قورۇلۇپ كەتتى، سولىشىپ كەتتى، سۈت چىقماس بولۇپ كەتتى.

صَوِيَ يَصْوَى صَوًى الشَّيْءُ: نەرسە قۇرۇدى، توزۇدى، تۆكۈلدى.

صَوِيَ الضَّرْعُ: يېلىن قۇرۇقدىلىپ قالدى.

الصُّوَى: قەبرە، گۆر؛ ئەكس سادا؛ دۆڭ، تۆپىلىك.

«إِنَّ لِلدِّيْنِ صُوًى وَ مَنَارًا كَمَنَارِ الطَّرِيْقِ» «حديث»: يولنىڭ يول كۆرسەتكۈچ بەلگىلىرى بولغاندەك دىننىڭمۇ يول كۆرسەتكۈچلىرى بار.

صُوْيَا . فُوْلُ الصُّويَا سىرىق پۇرچاق.

صُيَابٌ . صُيَابَةٌ: ساپ، تازا، نوقۇل.

صِيَاحٌ: ۋارقىرىماق، جارقىرىماق، ۋارى-ۋارى قىلماق.

وَقْتُ صِيَاحِ الدِّيْكِ: توخۇ چىللىغاندا.

صِيَاغَةٌ: قۇيمىچىلىق؛ نەپىس سەنئەت، زەرگەرلىك.

كَلَامٌ حَسَنُ الصِّيَاغَةِ: چىرايلىق سۆز.

صِيَاغَةُ الْكَلَامِ: سۆزنىڭ تۈزۈلۈشى.

صِيَامٌ: روزا تۇتماق؛ روزا، رامىزان.

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ ‹قرآن›: ئى مۇئمىنلەر! (گۇناھلاردىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن (رامىزان روزىسى) پەرز قىلىندى.

قَوْمٌ صِيَامٌ: روزا تۇتقۇچى قوۋم.

صِيَانٌ ج أَصْوِنَةٌ: جاۋەن، ئىشكاپ، ساندۇق؛ چېدىر.

صِيَانَةٌ: قوغدىماق، ساقلىماق.

صِيَانَةُ السِّلْمِ: تىنچلىقنى قوغدىماق.

صِيَانَةُ الْأَحْرَاشِ: ئورماننى مۇھاپىزەت قىلىش.

صِيْتٌ: ئابروي، ئاتاق، نام، شۆھرەت.

«لَهُ فِي الْعِلْمِ لَمْ يَكُ مِنْ نَظِيْرٍ   لَهُ فِي النَّاسِ صِيْتٌ جَهْوَرِيْ»: ئۇ ئىلىمدە تەڭداشسىز، كىشىلەر ئىچىدە ئالاھىدە ئابرۇيغا ئىگە.

صِيْتٌ حَسَنٌ: ياخشى ئاتاق.

ذَائِعُ الصِّيْتِ: شۆھرەتلىك، ئاتاقلىق، داڭلىق.

بُعْدُ الصِّيْتِ: مەشھۇر، ئاتاقلىق.

ذَهَبَ صِيْتُهُ بَيْنَ النَّاسِ: ئۇنىڭ داڭقى خەلق ئارىسىدا پۇر كەتتى.

صَيَّحَ: ۋارقىرىماق، توۋلىماق، ۋارى-ۋارى قىلماق.

صَيْحَةٌ ج صَيْحَاتٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ، چۇقان-سۈرەن؛ ئازاب؛ سۈر.

صَيْحَةُ فَرَحٍ: ئالقىش، تەنتەنە.

﴿يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَالِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار ھەقنى ئېلىپ كېلىدىغان ئاۋازنى ئاڭلىغان كۈن — ئەنە شۇ كۈن (قەبرىلەردىن) چىقىش كۈنىدۇر.

ذَهَبَ صَيْحَةً فِي وَادٍ: ئىزى يوقالدى.

صَيْحَةُ الرَّضِيْعِ: بوۋاقنىڭ يىغلىشى.

صَيْدٌ: ئوۋلىماق، ھىيلە بىلەن تۇتۇۋالماق.

صَيْدُ السَّمَكِ: بېلىق تۇتماق.

﴿وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَادُمْتُمْ حُرُمًا﴾ ‹قرآن›: مادامىكى، سىلەر ئېھرامدا ياكى ھەرەمدە ئىكەنسىلەر، قۇرۇقلۇق ھايۋانلىرىنى ئوۋلاش سىلەرگە ھارام قىلىندى.

تَذْكَارُ صَيْدٍ: شىكار خاتىرىسى.

اَلصَّيْدُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ: ئوۋچىلىق ۋە بېلىقچىلىق.

بُوقُ الصَّيْدِ: ئوۋچى بۇرغىسى.

حِذَاءُ الصَّيْدِ: ئوۋچى ئايىغى.

سِكِّيْنُ الصَّيْدِ: ئوۋچى پىچىقى.

كَلْبُ الصَّيْدِ: ئوۋ ئىتى.

رُخْصَةُ صَيْدٍ: ئوۋ ئوۋلاش ئىجازەتنامىسى.

شِرْكَةُ صَيْدِ الْأَسْمَاكِ: بېلىقچىلىق شىركىتى.

هَذَا مِنْ صَيْدِ خَيَالِهِ: خام خىيالى، قۇرۇق خىيالى.

صَيْدَاءُ ج صَيْدٌ: ئىككى يانغا قارىيالمايدىغان قىڭغىر بويۇن، ھاكاۋۇر، مەنمەنچى.

الصَّيْدَحُ: ناخشىچى.

صَيْدَلَ يُصَيْدِلُ صَيْدَلَةً الشَّخْصُ: دورىگەرلىكنى كەسىپ قىلدى.

صَيْدَلَانِيٌّ ج صَيَادِلَةٌ: دورىگەر.

جَمْعِيَّةُ الصَّيَادِلَةِ: دورىگەرلەر جەمئىيىتى.

صَيْدَلَةٌ: دورىگەرلىك؛ دورا ساندۇقى.

صُنْدُوقُ صَيْدَلَةٍ: دورا ساندۇقى.

أُسْتَاذٌ فِي كُلِّيَةِ الصَّيْدَلَةِ: دورىگەرلىك فاكولتېتىنىڭ پروفېسسورى.

صَيْدَلِيٌّ: دورىگەر.

صَيْدَلِيَّةٌ ج صَيْدَلِيَّاتٌ: دورىخانا، ئاپتېكا.

كَثُرَتِ الصَّيْدَلِيَّاتُ فِي الْعَاصِمَةِ: پايتەختتە دورىخانىلار كۆپەيدى.

صِيْرٌ: چاك، يېرىق، دەز؛ ساردىنا بېلىقى.

صِيْرَةٌ ج صِيَرٌ وَ صَيْرٌ: قوتان، ئېغىل.

صَيْرَفِيٌّ ج صَيَارِفَةٌ: پۇل تېگىشكۈچى، سەرراپ.

صَيْرُورَةٌ: ئۆزگەرمەك، ئايلانماق.

صِيْصَةٌ ج صَيَاصٍ: ئىستىھكام، قورغان، قەلئە؛ يىلك بېشى، موكا بېشى؛ قوي، ئۆچكە قاتارلىقلارنىڭ مۈڭگۈزى.

﴿وَأَنْزَلَ الَّذِيْنَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ئەھلى كىتابتىن مۇشرىكلارغا ياردەم بەرگەنلەرنى (يەنى رەسۇلۇللاھ بىلەن قىلغان ئەھدىنى بۇزغان بەنى قۇرەيزە يەھۇدىيلىرىنى) قورغانلىرىدىن چۈشۈردى.

صِيْغَةٌ: ياسىماق، تەييارلىماق، شەكىللەندۈرمەك.

صِيْغَةٌ ج صِيَغٌ: شەكىل، تۈر، ياڭزا، پاسون؛ ئەسلىي كېلىپ چىقىشى، ماھىيىتى؛ تۈزۈلۈشى؛ پېئىل تۈرلىرى، گراماتىك فورما.

صِيْغَةُ الْكَلِمَةِ: سۆز شەكلىنىڭ ئۆزگىرىش فورمىسى.

صِيْغَةُ عَقْدِ الْقِرَانِ: چاي ئىچكۈزۈش قائىدىسى، قۇدىلىشىش مۇراسىمى.

صِيْغَةُ الْفِعْلِ: پېئىل فورمىسى.

صِيْغَةٌ قَانُونِيَّةٌ: جەدۋەل، سخېما، گرافىكا.

صِيْغَةُ الْمَعَادِنِ: تۆمۈرچىلىك، مېتال ئېرىتمەك.

صَيْفٌ ج أَصْيَافٌ: ياز.

أَيَّامُ الصَّيْفِ: ياز كۈنلىرى.

﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾ ‹قرآن›: قۇرەيش قوغدالغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلار قىشلىق ۋە يازلىق سەپەرلىرىدە قوغدالغانلىقى ئۈچۈن...

فَصْلُ الصَّيْفِ: ياز پەسلى.

صَيْفَ شِتَاءَ: قىش-ياز، قىش-ياز دېمەستىن.

صَيْفِيٌّ: يازلىق؛ ياز پەسلىدە ئۆسىدىغان ئۆت-چۆپ.

مَنْزِلٌ صَيْفِيٌّ: يازلىق داچا.

حِصَادٌ صَيْفِيٌّ: يازلىق يىغىم.

تَوْقِيْتٌ صَيْفِيٌّ: يازلىق ۋاقىت.

مَطَرٌ صَيْفِيٌّ: ياز يامغۇرى.

عُطْلَةٌ صَيْفِيَّةٌ: يازلىق تەتىل.

صَيْقَبَانِيٌّ: ئەتىرچى، ئەتىر ساتقۇچى، خۇش پۇراق ماللار سودىگىرى.

صَيْقَلٌ ج صَيَاقِلُ وَ صَيَاقِلَةٌ: چاقچى، قىلىچ چاقلىغۇچى.

الصَّيْلَمُ: قىلىچ؛ مۇسىبەت، ئاپەت؛ قاتتىق ئىش؛ كۈندە بىر قېتىم تاماق يېمەك.

الصِّيْنُ: جۇڭگو.

جُمْهُورِيَّةُ الصِّيْنِ الشَّعْبِيَّةِ: جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى.

صِيْنِيٌّ: جۇڭگوغا مەنسۇپ، جۇڭگوچە، جۇڭگولۇق؛ بىر تۈرلۈك ساپال قاچا.

اَلْجِدَارُ الصِّيْنِيُّ: سەددىچىن سېپىلى.

الصِّيْنِيَّةُ: خەنزۇ تىلى، خەنزۇچە.

صِيْنِيَّةٌ ج صِيْنِيَّاتٌ وَ صَوَانِيٌّ: پەتنۇس، لېگەن، تەخسە.

صَيْهَدٌ: باياۋان، چۆل-جەزىرە.

صَيْهَدُ الرَّمْلِ: قۇملۇق.

صَيْهُودٌ: باياۋان، چۆل-جەزىرە.

صَيْهُورٌ: كۆيئوغۇل.

صَيْهُورٌ ج صَيَاهِيْرُ: جاۋەن، چىنە-قاچا ئىشكاپى.

صِيْوَانٌ ج صَوَاوِيْنُ: چېدىر.

صِيْوَانُ الْأُذُنِ: تاشقى قۇلاق.

صُيَّابٌ . صُيَّابَةٌ: ساپ، ئازا، مېغىزلىق، جەۋھىرى، نوقۇل.

صَيَّاحٌ: غوۋغاچى، جېنىنىڭ بارىچە توۋلىغۇچى.

دِيْكٌ صَيَّاحٌ: توختىماي چىللايدىغان خوراز.

صَيَّادٌ ج صَيَّادُونَ: ئوۋچى.

صَيَّادُ سَمَكٍ: بېلىقچى.

صَيَّادُ السَّمَكِ: بېلىقچى قۇش.

صَيَّادُ الْأَسْمَاكِ: بېلىقچىلار.

صَيَّادُ الْوَحْشِ: يىرتقۇچلارنى تۇتقۇچىلار.

صَيِّبٌ: يامغۇرلۇق بۇلۇت.

﴿أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيْهِ ظُلُمَاتٌ وَّ رَعْدٌ وَّبَرْقٌ﴾ ‹قرآن›: ياكى ئۇلار زۇلمەتلىك، گۈلدۈرمامىلىق ۋە چاقماقلىق قاتتىق يامغۇردا قالغان ... كىشىلەرگە ئوخشايدۇ.

صَيِّتٌ ج صَيِّتُونَ: ئاۋازلىق.

رَجُلٌ صَيِّتٌ: ئاۋازلىق ئادەم.

صَيَّحَ يُصَيِّحُ تَصْيِيْحًا: توۋلىدى، ۋارقىرىدى، قاتتىق توۋلىدى.

صَيَّحَ عَلَى عُمَّالِهِ: ئىشچىلىرىغا ۋارقىرىدى.

صَيَّرَ يُصَيِّرُ تَصْيِيْرًا: ئۆزگەرتتى، ئايلاندۇرۇۋەتتى.

صَيَّرَ الْحَدِيْدَ مِفْتَاحًا: تۆمۈردە ئاچقۇچ ياسىدى.

تُصَيِّرُ الْحَرَارَةُ الْمَاءَ بُخَارًا: ئىسسىق سۇنى پارغا ئايلاندۇرىدۇ.

صَيَّفَ يُصَيِّفُ تَصْيِيْفًا بِالْمَكَانِ: مەلۇم جايدا يازلىدى، يازنى ئۆتكۈزدى.

صَيَّفَ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ: دېڭىز بويىدا يازلىدى.

صَيِّفٌ . صَيِّفَةٌ: يازلىق، يازلىق يامغۇر.

ض

ض «ضَاد»: ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 15 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «800»نى كۆرسىتىدۇ.

ضَاءَ يَضُوءُ ضَوْءًا وَ ضِيَاءً الْقَمَرُ: ئاي يورۇدى، نۇر چاچتى، يالتىرىدى.

ضَاءَلَ يُضَائِلُ مُضَاءَلَةً شَخْصَهُ: كىچىك سانىدى.

ضَابِئَةٌ ج ضَوَابِئُ: ئېغىر يۈك.

ضَابِطٌ ج ضُبَّاطٌ م ضَابِطَةٌ ج ضَابِطَاتٌ: ئوفىتسېر؛ قائىدە، نىزام؛ فورمىلا.

ضَابِطُ الْإِتِّصَالِ: ئالاقىلىشىش ئوفىتسېرى.

ضَابِطٌ بَحْرِيٌّ: كاپىتان.

ضَابِطُ شُرْطَةٍ: ساقچى باشلىقى.

بِلاَ قِيَاسٍ وَلاَ ضَابِطٍ: ئۆلچەمسىز، نورمالسىز.

لاَ ضَابِطَ لَهُمْ: ئۇلاردا تەرتىپ يوق، ئۇلار تەرتىپسىز.

ضَابِطَةٌ ج ضَوَابِطُ: ساقچى.

ضَابِطَةٌ جِنَائِيَّةٌ: جىنايى ئىشلار ساقچىسى.

ضَابِطَةٌ عَدْلِيَّةٌ: قانۇن ساقچىسى.

ضَابِطَةٌ مُوَازِنَةٌ: رېگۇلياتور، تەڭشىگۈچ.

ضَابِطِيٌّ ج ضَابِطِيَّةٌ: ساقچى.

ضَابٍ (الضَّابِي): كۆل.

ضَاجَ يَضُوجُ ضَوْجًا الْوَادِي: ۋادى كەڭ بولدى.

ضَاجَ عَنْ كَذَا: ئېغىپ كەتتى.

ضَاجَ يَضِيجُ ضَيْجًا وَ ضُيُوجًا وَ ضَيْجَانًا عَنْهُ: ئايرىلدى، ئاجرالدى.

ضَاجَتْ عِظَامُهُ: جۇدەپ بىر تېرە ـ بىر سۆڭەك بولۇپ قالدى.

ضَاجَّ يُضَاجُّ مُضَاجَّةً وَ ضِجَاجًا: جېدەللەشتى.

ضَاجَعَ يُضَاجِعُ مُضَاجَعَةً الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن ياتتى، جىما قىلىشتى.

ضَاجَعَهُ الْهَمّ: تەشۋىشكە سالدى، غەمگە پاتقۇزدى.

ضَاجِعٌ ج ضَاجِعُونَ: ھورۇن، ئىش خۇشىياقماس.

ضَاجِعٌ ج ضَوَاجِعُ: ھورۇن، يالقاۋ؛ گالۋاڭ؛ ساي، ئىشقا يارىماس.

ضَاجِعَةٌ ج ضَوَاجِعُ: دەريا سۈيىنىڭ قۇيۇلىدىغان جايى، تۆپىلىك؛ قوي پادىسى.

ضَاحَ يَضِيحُ ضَيْحًا اللَّبَنَ: سۈتكە سۇ ئارىلاشتۇردى.

ضَاحَتِ الْبِلاَدُ: يۇرت مەمۇرچىلىق بولدى.

ضَاحَكَ يُضَاحِكُ مُضَاحَكَةً: كۈلۈشتى، كۈلۈشمەك قىلىشتى.

تُضَاحِكُ الأُمّ طِفْلَهَا وَتُدَاعِبُهُ: ئانا بالىسىنى ئەركىلىتىپ كۈلدۈردى.

ضَاحِكٌ: كۈلگۈچى؛ قىزىقچى.

﴿فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا﴾ «قرآن»: سۇلايمان چۈمۈلىنىڭ سۆزىدىن تەبەسسۇم قىلىپ كۈلدى.

خَيْرُ الضَّاحِكِيْنَ آخِرُهُمْ: ئاخىرىنچە كۈلگەن نوچى.

لَهُ رَأْيٌ ضَاحِكٌ: ئۇنىڭ كۆز قارىشى روشەن، بايرىقى روشەن.

ضَاحِكَةٌ ج ضَوَاحِكُ: ئوتتۇرا چىش، ئۇدۇل چىش.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ﴾ «قرآن»: ئۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەردىن نۇر، كۈلكە ۋە خۇشال ـ خۇراملىق يېغىپ تۇرىدۇ.

اِفْتَرَّ عَنْ ضَوَاحِكِهِ: كۈلۈمسىرىدى.

ضَاحِيَةٌ ج ضَوَاحٍ: (شەھەر) ئەتراپى، (شەھەر) سىرتى.

ضَاحِيَةُ الْمَدِينَةِ: شەھەر ئەتراپى رايونى، شەھەر ئەتراپىدىكى جايلار.

يُلاَحَظُ فِي الْمُدُنِ الْكُبْرَى حَرَكَةُ اِنْتِقَالِ السُّكَّانِ مِنْ أَحْيَائِهَا الدَّاخِلِيَّةِ إِلَى ضَوَاحِيهَا: چوڭ شەھەرلەردە ئاھالىلەرنىڭ شەھەر ئىچىدىن شەھەر ئەتراپىغا يۆتكىلىش ھەرىكىتى كۆرۈلۈۋاتىدۇ.

لُغَةُ الضَّادِ: ئەرەب تىلى.

نَطَقَ بِالضَّادِ: ئەرەبچە سۆزلىدى.

أَهْلُ الضَّادِ: ئەرەب، ئەرەبلەر.

ضَادَّ يُضَادُّ مُضَادَّةً: قارشىلاشتى، زىددىيەتلەشتى.

ضَادَى يُضَادِي مُضَادَاةً فُلاَنًا: قارشىلاشتى، زىتلاشتى.

ضَادٍ ج ضَوَادٍ م ضَادِيَةٌ ج ضَادِيَاتٌ: غەزىپى تاشقان.

ضَادِيٌّ: ض (ضاد) ھەرپى، ضاد قا مەنسۇپ.

اَللِّسَانُ الضَّادِيُّ: ئەرەب تىلى.

ضَارَ يَضُورُ ضَوْرًا: ئېچىرقاپ كەتتى.

ضَارَهُ الأَمْرُ: زىيان يەتكۈزدى، زىيانغا ئۇچراتتى.

ضَارَ يَضِيرُ ضَيْرًا: زىيان قىلدى، زىيانغا ئۇچراتتى، زىيان سالدى.

«كَيْفَ يَضِيرُهُمُ السِّجْنُ وَهُمْ يَقْضُونَ حَيَاتَهُمْ فِي سِجْنٍ كَبِيرٍ»: ئۇلار ھاياتىنى چوڭ تۈرمىدە ئۆتكۈزۈۋاتسا، تۈرمە ئۇلارغا قانداقمۇ زىيان يەتكۈزسۇن.

ضَارَبَ يُضَارِبُ مُضَارَبَةً: ئۇرۇشتى، سوقۇشتى، مۇشتلاشتى.

ضَارَبَ فِي الْمَالِ بِالْمَالِ: ھايانكەشلىك قىلدى، قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقاردى، شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلدى.

ضَارَبَهُ: رىقابەتلەشتى، چەتكە قاقتى.

ضَارِبٌ: ئۇرغۇچى، زەربە بەرگۈچى، سوقۇۋاتقان؛ كۆپەيتكۈچى.

ضَارِبٌ إِلَى الْحُمْرَةِ: قىزىلغا مايىل.

لَوْنُهُ أَصْفَرُ ضَارِبٌ إِلَى الْحُمْرَةِ: رەڭگى قىزغۇچ سېرىق.

طَيْرٌ ضَارِبٌ: پەسىل قۇشى.

ضَارِبُ الرَّمْلِ: پالچى، رەمچى.

ضَارِبَةٌ بِالْحَصَى: ئۇششاق تاش بىلەن پال باققۇچى.

ضَارَحَ يُضَارِحُ مُضَارَحَةً ـ هُ: تىللاشتى، ئېيتىشتى؛ يېقىنلاشتى.

ضَارَّ يُضَارُّ مُضَارَّةً وَ ضِرَارًا: زىيان سالدى، زىيان يەتكۈزدى.

ضَارَّ إِمْرَأَتَهُ: خوتۇن ئۈستىگە خوتۇن ئالدى.

﴿لاَ تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلاَ مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ﴾ «قرآن»: ئانىنى بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق. ئاتىنىمۇ بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق لازىم.

ضَارٌّ: زىيان قىلغۇچى، زىيانلىق.

﴿وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلاَّ بِإِذْنِ اللهِ﴾ «قرآن»: (بۇنداق پىچىرلىشش) ئاللاھنىڭ ئىرادىسى بولمىسىلا مۇئمىنلەرگە ھېچقانداق زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

ضَارَسَ يُضَارِسُ مُضَارَسَةَ الأُمُورَ: تەجرىبىدىن ئۆتكۈزدى.

ضَارَعَ يُضَارِعُ مُضَارَعَةً: ئوخشىدى، ئوخشاپ كەتتى.

أَدْرَكَ مِنَ الثَّرَاءِ مَا لاَ يُضَارِعُهُ أَحَدٌ مِنْ أَبْنَاءِ مَدِينَتِهِ: ھەممە شەھەرلىكلەردىن ھېچ ئادەم تەڭ كېلەلمەيدىغان بايلىققا ئېرىشتى.

ضَارِعٌ ج ضَارِعُونَ وَ ضُرُوعٌ وَ ضَرَعَةٌ: يالۋۇرغۇچى، ئىلتىجا قىلغۇچى؛ بويسۇنغۇچى.

ضَارٍ ج ضَوَارٍ م ضَارِيَةٌ ج ضَارِيَاتٌ وَ ضَوَارٍ: ياۋۇز، ۋەھشىي.

حَيْوَانٌ ضَارٍ: يىرتقۇچ ھايۋان.

تَجَلَّى النَّهَمُ فِيْ عَيْنَيْهِ كَوَحْشٍ ضَارٍ: قارنى يامان ئۇنىڭ كۆزىگە يىرتقۇچ هايۋاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى.

حَرْبٌ ضَارِيَةٌ: دەھشەتلىك ئۇرۇش.

ضَاعَ يَضُوعُ ضَوْعًا الْمِسْكُ: ئىپارنىڭ پۇرىقى تارقىدى.

ضَاعَ يَضِيعُ ضَيْعًا / ضِيعًا وَ ضَيْعَةً وَ ضِيَاعًا: يوقالدى، تۆكۈلدى، ھالاك بولدى، زايە بولدى.

مَا ضَاعَ حَقٌّ وَرَاءَهُ مُطَالِبٌ: تەلەپ قىلغۇچىسى بار ھەق يوقالمايدۇ.

ضَاعَفَ يُضَاعِفُ مُضَاعَفَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ھەسسىلەپ ئاشۇردى، كۆپەيتتى.

ضَاعَتْ كُلّ الْجُهُودِ السَّابِقَةِ: ئۆتكەنكى تىرىشچانلىقلارنىڭ ھەممىسى بىكار كەتتى.

«وَاللّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ» ‹قرآن›: ئاللاھ خالىغان بەندىسىگە ھەسسىلەپ ساۋاب بېرىدۇ.

ضَاعَفَ الْحَيْطَةَ: ئېھتىياتچانلىقنى ئاشۇردى، قوغداشنى كۈچەيتتى.

«ضَاعَفَ الْعُمَّالُ جُهُودَهُمْ حَرْصًا عَلَى زِيَادَةِ الْإِنْتَاجِ الْوَطَنِي»: ئىشچىلار مىللىي دارامەتنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن ھەسسىلەپ تىرىشچانلىق كۆرسەتتى.

ضَاعَفَ مِنْ سُرْعَةِ سَيَّارَتِهِ: ماشىنىسىنى يەنىمۇ تېزلەتتى.

ضَاغَطَ يُضَاغِطُ مُضَاغَطَةً: قىستى، چەتكە قاقتى، يەكلىدى، سىقىپ چىقاردى.

ضَاغِطَةٌ ج ضَوَاغِطُ: سىقىش ماشىنىسى؛ پرېسلاش ماشىنىسى.

ضَاغَنَ يُضَاغِنُ مُضَاغَنَةً: دۈشمەنلەشتى، ئاداۋەتلەشتى.

ضَاغِنٌ: ئاداۋەت ساقلىغۇچى.

فَرَسٌ ضَاغِنٌ: قاشاڭ ئات.

ضَاغُوطٌ: قارا بېسىش، يامان چۈش كۆرۈش.

ضَاغِيَةٌ ج ضَوَاغٍ: ۋايسىغۇچى، دادلىغۇچى.

ضَافَ يَضُوفُ ضَوْفًا إِلَيْهِ: يېقىنلاشتى، كېلىشتى.

ضَافَ عَنْهُ: ئۇنىڭدىن ئايرىلدى.

ضَافَ يَضِيفُ ضَيْفًا وَ ضِيَافَةً: مېھمان بولدى.

ضَافَ يَضُوفُ ضَوْفًا عَنْهُ: ئايرىلدى، قىيسايدى.

ضَافَرَ يُضَافِرُ مُضَافَرَةً عَلَى الأَمْرِ: ياردەملەشتى، ھەمكارلاشتى.

ضَافِطٌ: قىسقا يوللۇق يولۇچى.

ضَافِطَةٌ ج ضَوَافِطُ: يۈك تۆگىسى.

ضَافَنَ يُضَافِنُ مُضَافَنَةً عَلَى الأَمْرِ: ياردەملەشتى، قوللىدى.

ضَافٍ: تولۇق، تولغان، ئارتۇق.

مَقَالٌ ضَافٍ: كونكرېت، تەپسىلىي سۆز.

ثَوْبٌ ضَافٍ: ئۇزۇن كىيىم، ساڭگىلاپ تۇرغان كىيىم.

ضَاقَ يَضِيقُ ضَيْقًا الشَّيْءُ: نەرسە تارايدى، كىرىشتى.

ضَاقَ صَبْرًا: ئۆزىنى تۇتالمىدى، ئىچى تىت — تىت بولدى.

ضَاقَ صَدْرُهُ: يۈرىكى سىقىلدى، تىت-تىت بولدى.

﴿وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَ ضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا﴾ ‹قرآن›: بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز لوتنىڭ يېنىغا كەلگەن چاغدا (لوت ئۆز قوۋمىنىڭ ئۇلارغا چېقىلىپ قويۇشىدىن قورقۇپ) قىيىن ئەھۋالدا قالدى ۋە ئۇلار توغرىسىدا يۈرىكى سىقىلدى.

ضَاقَتِ السُّبُلُ: يول تارايدى، تۇيۇق يولغا كىرىپ قالدى، قىيىن ئەھۋالدا قالدى.

ضَاقَتِ الدُّنْيَا فِي وَجْهِهِ: جاھان ئۇنىڭغا تار كەلدى.

ضَاقَتْ أَخْلَاقُهُ: ئاچچىقى كەلدى، قېنى قىزىدى.

«ضَاقَ بِيَ الْحَالُ فَهَاجَرْتُ إِلَى الْبِلَادِ أَعْمَلُ طَبِيبَ أَسْنَانٍ»: قىسىلغانلىقىمدىن باشقا يۇرتلارغا كۆچۈپ بېرىپ چىش دوختۇرلۇقى قىلىۋاتىمەن.

ضَاقَتْ بِهِ الْحَيَاةُ: چىقىش يولى تاپالمىدى.

«كُلُّ وِعَاءٍ يَضِيقُ بِمَا جُعِلَ فِيهِ إِلاَّ وِعَاءُ الْعِلْمِ فَإِنَّهُ يَتَّسِعُ»: ھەرقانداق قاچا قاچىلىغانسېرى تارىيىدۇ، پەقەت ئىلىمنىڭ قاچىسى قاچىلىغانسېرى كېڭىيىدۇ.

ضَالِعٌ ج ضَالِعُونَ: ياردەملەشكۈچى، ئورتاقلاشقۇچى.

ضَالِعٌ مَعَهُ فِي هَذِهِ الْجَرِيمَةِ: بۇ جىنايەتتە ئۇ، ئۇنىڭ شېرىكى.

ضَالِعٌ ج ضَوَالِعُ: ئەگرى، قىڭغىر.

ضَالٌّ ج ضُلاَّلٌ وَ ضَالُّونَ: گۇمراھ، ئازغۇن، ئېزىپ كەتكەن، خاتالاشقۇچى.

ضَالٌّ عَنِ الدِّينِ: دىندىن چەتلىگۈچى.

«وَوَجَدَكَ ضَالاًّ فَهَدَى» «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭ سېنى قايمۇققان بىلىپ ھىدايەت بەرمىدىمۇ؟

ضَالَّةٌ ج ضَوَالُّ: يىتىپ كەتكەن نەرسە، ئۈمىد قىلىنغان نىشان، غايە.

ضَالَّتُهُ الْمَنْشُودَةُ: ئۇنىڭ قىممەتلىك غايىسى.

اَلْكِلاَبُ الضَّالَّةُ: لالما ئىت.

اَلْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ: ھېكمەت مۆئمىن ئادەمنىڭ ئىزدىشمەكچى بولغان غايىسى.

ضَامَ يَضِيمُ ضَيْمًا: ئەزدى، زۇلۇم قىلدى، ئازابلىدى، خارلىدى.

ضَامَةٌ: ھاجەت، لازىمەتلىك نەرسە.

ضَامِدٌ: زۆرۈر، لازىم.

ضَامِرٌ ج ضُمَّرٌ وَ ضَوَامِرُ: ئورۇق، ياداڭغۇ، ئاۋاق.

«وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ» «قرآن»: كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا (ئۇلارنى) ھەجگە چاقىرىپ نىدا قىلغىن، ئۇلار پىيادە ۋە ئورۇق تۆگىلەرگە مىنىپ كېلىدۇ.

ضَامَّ يُضَامُّ مُضَامَّةً: قوشتى، بىرلەشتۈردى.

ضَامِنٌ ج ضَامِنُونَ وَ ضُمَّانٌ وَ ضَمَنَةٌ: كېپىل، مەسئۇل، جاۋابكار؛ خىزمەتچى.

ضَانِئٌ وَ ضَانِئَةٌ ج ضَوَانِئُ: كۆپ بالا-چاقىلىق.

ضَانَى يُضَانِي مُضَانَاةً الْمَرَضَ: ئاغرىقىنىڭ دەردىنى تارتتى.

ضَانِيٌّ: قوي گۆشى.

ضَاهَأَ يُضَاهِئُ مُضَاهَأَةً ـ هُ: ئۇنىڭغا ئوخشاپ قالدى.

«يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ» «قرآن»: (ئۇلارنىڭ سۆزلىرى) ئىلگىرىكى كاپىرلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ: «پەرىشتىلەر ئاللاھنىڭ قىزلىرىدۇر»، دېگەن) سۆزلىرىگە ئوخشايدۇ.

ضَاهَبَ يُضَاهِبُ مُضَاهَبَةً فُلاَنًا: پالاننى سەتلىدى.

ضَاهِرٌ ج ضَوَاهِرُ: چوققا، تاغ چوققىسى.

ضَاهِلَةٌ ج ضَوَاهِلُ مِنَ الْعُيُونِ: ئاز سۇ، سۈيى ئاز قۇدۇق.

ضَاهَى يُضَاهِي مُضَاهَاةً الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ: ئوخشاتتى، بىرنەرسىنى باشقىسىغا ئوخشاتتى.

ضَاوِيٌّ: نازۇك، زىلۋا، ئىنچىكە.

ضَايَقَ يُضَايِقُ مُضَايَقَةً: قىستاشتى، دەخلى قىلىشتى؛ ھارغۇزۇۋەتتى، چارچىتىۋەتتى.

«مِنْ طَبِيعَةِ الْحُكْمِ الْاِسْتِبْدَادِيِّ أَنْ يُضَايِقَ النَّاسَ»: كىشىلەرنى سىقىش ئىستىبدات ھاكىمىيەتنىڭ تەبىئىتىدۇر.

ضَاءٍ م ضَائِيَةٌ: ۋىجىك، ياداڭغۇ.

ضَائِرٌ: زىيانلىق، زىياندىش.

ضَائِعٌ ج ضُيَّعٌ وَ ضِيَاعٌ: يوقاپ كەتكەن يىتىپ كەتكەن، زايە بولغان.

ضَائِعُ الرّشْدِ: سېزىمىنى يوقاتقان.

ضَائِفٌ: زىياپەت بەرگۈچى، ساھىبخان.

ضَائِقٌ ج ضَاقَةٌ: تار.

«فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوْحَى إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ» ‹قرآن›: ساڭا نازىل قىلىنغان ۋەھىينىڭ بىر قىسمىنى يەتكۈزگۈڭ كەلمەيدىغاندۇ، يەتكۈزۈشتىن يۈرىكىڭ سىقىلغاندۇ.

ضَائِقَةٌ ج ضَوَائِقُ: قىيىنچىلىق، يوقسۇللۇق، ئوڭۇشسىزلىق.

ضَائِقَةٌ مَالِيَّةٌ: ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق، ئىقتىسادىي كرىزىس.

ضَائِنٌ: ئاجىز، ئورۇق، زەئىپ.

رَجُلٌ ضَائِنٌ: ئورۇق ئادەم.

ضَائِنٌ ج ضَأْنٌ وَ ضَأَنٌ وَ ضَئِيْنٌ: قوچقار، ئەركەك قوي.

ضَائِنَةٌ ضَوَائِنُ: ساغلىق قوي.

ضَآلَةٌ: جىۋەكلىك، ۋىجىكلىك، ئاجىزلىق، ئورۇقلۇق، زەئىپلىك؛ ئازلىق، كەملىك.

«قَدْ تَجِدُ فِي هَذَا الْمَبْلَغِ عَلَى ضَآلَتِهِ مَايَكْفِيْكَ بِضْعَةَ أَيَّامٍ»: بۇ مەبلەغنىڭ ئاز بولۇشىغا قارىماي ساڭا بىرقانچە كۈن يېتىدىغانلىقىنى بىلىسەن.

ضُؤَّاكٌ: زۇكام.

ضَئَدَ يَضْئَدُ ضَئْدًا فُلَانًا: پالاننى يەڭدى.

ضَئِدَ يَضْئَدُ ضَئَدًا: نەپسى سىقىلدى، بوغۇلدى، غەم قىلدى.

ضُؤْدٌ: زۇكام.

ضَأَزَ يَضْأَزُ ضَأْزًا: بوزەك قىلدى، خارلىدى.

ضَأَزَهُ حَقَّهُ: ئۇنىڭ ھەققىنى بەرمىدى.

ضُؤْزَي: تارتىۋېلىنغان ئۈلۈش.

ضَأْضَأَ يُضَأْضِأُ ضَأْضَأَةً وَ ضَأْضَاءً: چۇقان سالدى.

ضَأْضَاءٌ: چۇقان - سۈرەن.

ضِئْضِئٌ: ئەسلىي، كېلىپ چىقىشى.

ضُؤْلَانٌ: يوْك، بوپا.

هُوَ عَلَيْهِ ضُؤْلَانٌ: ئۇ ئۇنىڭغا يوْك بولۇپ قالدى.

ضُؤْلَةٌ: ئاجىزلىق، ئورۇقلۇق، زەئىپ.

ضَأْنٌ: قوي.

لَحْمُ ضَأْنٍ: قوي گۆشى.

«ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ» ‹قرآن›: (ئاللاھ سىلەرگە يېيىش ھالال قىلىنغان) سەككىز خىل چاھارپاينى ياراتتى. قويدىن ئىككى (قوچقار ۋە ساغلىق) ئۆچكىدىن ئىككى (تېكە ۋە ئۇرغاچى).

جُدَرِيّ الضَّأْنِ: قوي چېچىكى.

ضَأْنِيٌّ: قوي گۆشى.

ضَؤُلَ يَضْؤُلُ ضَآلَةً وَ ضُؤُولَةً: ياداپ كەتتى، ئورۇقلاپ كەتتى؛ كېمىيىپ كەتتى؛ قىسقىراپ كەتتى.

ضَؤُلَ الرَّجُلُ: كىشى ئاجىزلاپ كەتتى.

ضُؤُولَةٌ: ۋىجىك، جىۋەك، ئاجىز، ئورۇق، زەئىپ، ئاز، كەم.

ضَأَيَ يَضْأَيُ ضَأْيًا الرَّجُلُ: كىشى ئورۇقلاپ كەتتى، ياداپ كەتتى.

ضَأَيَ الْعُوْدَ: ياغاچنى ئاقلىدى.

ضَئِيْلٌ ج ضُؤَلَاءُ وَ ضِئَالٌ وَ ضَئِيْلَةٌ ج ضَئِيْلَاتٌ وَ ضِئَالٌ: ئاجىز، ئورۇق، زەئىپ؛ ئىنچىكە؛ كىچىك.

مَبْلَغٌ ضَئِيْلٌ: ئاز مەبلەغ.

رَجُلٌ ضَئِيْلٌ: ۋىجىك ئادەم.

صَوْتٌ ضَئِيْلٌ: ئاجىز ئاۋاز.

ضَبَا يَضْبُو ضَبْوًا وَ ضُبُوًّا إِلَيْهِ: ئىلتىجا قىلدى، سېغىندى.

ضِبَابٌ: تۇمان، تۇتەك.

«كَثِيـرًا مَّـا تَتَعَطَّـلُ حَرَكَـةُ الْطَيَـرَانِ بِـسَبَبِ كَثَافَـةِ الضَّبَابِ»: تولا ۋاقىتلاردا تۇماننىڭ قويۇقلۇقى سەۋەبىدىن ئايروپىلان ئۇچالمايدۇ.

ضَبَابَةٌ ج ضَبَابٌ: تۇمان، تۇتەك.

ضَبَابِيٌّ: تۇمانلىق.

أُسْلُوبٌ ضَبَابِيٌّ: تۇتۇق، مۇجمەل.

ضَبَارَةٌ ج ضَبَارَاتٌ وَ ضَبَائِرُ: ئادەملەر توپى.

ضُبَارَةٌ / ضِبَارَةٌ ج ضَبَائِرُ: باغ، باغلام.

ضَبَأَ يَضْبَأُ ضَبْأً وَ ضُبُوأً بِالْأَرْضِ: يەرگە چاپلىشىپ ياتتى، دۈم يېتىۋالدى.

ضَبَأَ الصَّائِدُ: ئوۋچى ئوۋنى چەنلەپ مۆكۈنۈۋالدى.

ضَبَأَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن هايا قىلدى، ئۇيالدى، ئىزا تارتتى، خىجىل بولدى.

ضَبَأَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئىلتىجا قىلدى، يوشۇرۇنۇۋالدى.

ضَبَأَ عَلَيْهِ: تۇيۇقسىز يۈز بەردى.

ضَبَّ يَضُبُّ ضَبًّا وَ ضُبُوبًا الْمَاءُ: سۇ سىرغىپ ئاقتى.

ضَبَّ الدَّمُ: قان ئاز ئاقتى.

ضَبَّ الْعَرَقُ: تەر ئاقتى.

ضَبَّ الْبَابَ: ئىشىككە لوك بېكىتتى، تاقاق بېكىتتى، ئىشىكنى تاقىدى.

ضَبَّ بِالشَّيْءِ وَ عَلَيْهِ: جىددىي تەلەپ قىلدى.

ضَبَّ عَلَى مَا فِيْ نَفْسِهِ: يوشۇردى، مەخپىي تۇتتى.

ضَبٌّ ج ضِبَابٌ وَ أَضُبٌ وَ ضَبَّةٌ وَ مَضَبَّةٌ: تىمساھ، كەسلەنچۈك؛ كروكودىل.

أَعْقَدُ مِنْ ذَنَبِ الضَّبِّ: كەسلەنچۈكنىڭ قۇيرۇقىدىنمۇ چىگىش.

اَلضَّبَّاحُ: تۈلكىنىڭ ئاۋازى.

ضَبَّبَ يُضَبِّبُ تَضْبِيبًا الْبَابَ: ئىشىكنى تاقىدى، ئىشىككە تاقاق سالدى.

ضَبَّبَ الشَّيْءَ: چىڭ تۇتتى.

ضَبَّةٌ ج ضِبَابٌ: تاقاق، دەم، ئىلغۇچ؛ چىشى تىمساھ.

ضَبَّةُ الْبَابِ: تاقاق، دەم، ئىلغۇچ.

ضَبَّةُ الْفَمِ: تاڭلاي.

أَبُو ضَبَّةٍ: ئورمان كەكلىكى.

ضَبَحَ يَضْبَحُ ضَبْحًا: هاسىردى.

ضَبَحَتِ الْخَيْلُ: ئات يۈگۈرۈپ هاسىراپ كەتتى.

ضَبَحَتِ الشَّمْسُ الشَّيْءَ: ئاپتاپ نەرسىنى قارىدىتىۋەتتى.

ضَبْحٌ: هاسىرىماق.

«وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا» «قرآن»: (غازىلارنىڭ دۈشمەنگە هۇجۇم قىلىشىدا) هاسىراپ يۈگۈرگۈچى... ئاتلار بىلەن قەسەمكى.

ضَبَرَ يَضْبُرُ ضَبْرًا: توپلام قىلدى، توپلىدى.

ضَبَرَ الْكِتَابَ: كىتابنى توپلام قىلدى.

ضَبَطَ يَضْبِطُ ضَبْطًا وَ ضَبَاطَةً: چىڭ تۇتتى؛ قولغا ئالدى؛ پۇختىلىدى، مۇستەهكەملىدى؛ تەكشىدى، رەتكە سالدى؛ چەكلىدى، تىزگىنلىدى؛ باش ئەگدۈردى.

ضَبَطَ الْكِتَابَ: كىتابقا تۈزىتىش كىرگۈزدى، ئوڭشىدى.

ضَبَطَ نَفْسَهُ: ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، ئۆزىنى بېسىۋالدى.

ضَبَطَ الشَّيْءَ: تۇتۇپ قالدى، قاماپ قويدى.

«يَتَحَلَّى الصَّبُورُ بِقُدْرَتِهِ عَلَى التَّحَمّلِ وَ ضَبْطِ النَّفْسِ»: چىدامىلىق ئادەم ئۆزىنىڭ چىدامىلىقى ۋە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشى بىلەن سۈپەتلىنىدۇ.

ضَبَطَ لِسَانَهُ: تىلىنى يىغدى.

ضَبَطَ أَعْصَابَهُ: نېرۋىسىنى بېسىۋالدى.

ضَبَطَ الْبِلَادَ: دۆلەتنى ئوبدان ئىدارە قىلدى.

«ضَبَطَهُ فِي حَالَةِ تَلَبُّسٍ»: ئۇنى گۇمانلىق دەپ قولغا ئالدى.

«عَلَى الْمَرْءِ أَنْ يَضْبَطَ الْمَسَافَةَ قَبْلَ أَنْ يَلْتَقِطَ

الصُّورَةَ»: رەسىم تارتقاندا ئارىلىقنى توغرىلىۋېلىش كېرەك.

ضَبَطَ الْمَالَ: مالنى مۇسادىرە قىلدى.

ضَبْطٌ: تۇتۇۋالماق؛ مۇسادىرە قىلماق؛ تۈزەتمەك؛ توغرا؛ پۇختىلىماق؛ قولغا ئالماق، قامىماق، چۈشەپ قويماق، كونترول قىلماق.

ضَبْطُ النَّفْسِ: ئۆزىنى تۇتۇۋالماق.

اَلضَّبْطُ الْعَسْكَرِيّ: ھەربىي ئىنتىزام.

بِالضَّبْطِ: دەل.

ضَبْطُ الْوَقَائِعِ: سوراق قىلماق، تىرگاۋ قىلماق.

قَوَانِيْنُ الضَّبْطِ: ئىجتىمائىي تەرتىپ قانۇنى.

رِجَالُ الضَّبْطِ: ساقچىلار.

ضَبْطُ الشَّهْوَةِ: ھاۋايى-ھەۋىسىنى بېسىۋالماق.

ضَبْطُ النَّسْلِ: تۇغۇت چەكلەش.

اَلضَّبْطُ وَالرَّبْطُ: ئىنتىزام ۋە تەرتىپ.

ضَبْعٌ ج ضِبَاعٌ: سىرتلان.

ضَبْعٌ ج أَضْبَاعٌ: بىلەك؛ قولتۇق.

ضَبْعَانٌ ج ضَبَاعِيْنُ: ئەركەك سىرتلان.

ضَبَنَ يَضْبُنُ ضَبْنًا عَنْهُ الْهَدِيَّةَ: سوۋغىنى بەرمىدى.

ضَبَنَهُ بِالسَّيْفِ: قىلىچ قولتۇقىنى كېسىۋەتتى.

ضَبِنَ يَضْبَنُ ضَبَنًا: ئاستا خاراكتېرلىك كېسەل بولدى.

ضَبِنَ الْمَكَانُ: جاي تارلىشىپ كەتتى.

ضِبْنٌ: بېقىن.

ضَبْوَةٌ: تاماكا خالتىسى.

ضَبِيْرٌ: كۈچلۈك، قاتتىق.

ضَجَّ يَضُجّ ضَجًّا وَ ضَجِيْجًا وَ ضَجَاجًا: ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلدى، شاۋقۇن-سۈرەن كۆتۈردى.

ضَجَّ بِالضَّحْكِ: قاقاقلاپ كۈلدى.

ضَجّوا بِالشَّكْوَي: دادلاپ توۋلاشتى.

ضَجَّتِ الْقَاعَةُ بِالتَّصْفِيْقِ: زال گۈلدۈراس ئالقىش بىلەن ياڭراپ كەتتى.

ضَجَّاجٌ: داۋراڭ سالغۇچى، شاۋقۇن-سۈرەن كۆتەرگۈچى.

ضَجَّةٌ ج ضَجَّاجَةٌ: شاۋقۇن-سۈرەن، چۇقان، ئاللا-توۋا.

«كَانَ قَرَارُ التَّأْمِيْمِ خُطْوَةً جَرِيْئَةً وَقَدْ أَحْدَثَ ضَجَّةً فِي الْأَوْسَاطِ الْمَحَلِّيَّةِ وَالْعَالَمِيَّةِ»: سۇۋەيش قانىلىنىڭ ئۆتكۈزۈۋېلىش قارارى جۈرئەتلىك بولدى ۋە يەرلىكتە، خەلقئارادا چۇقان پەيدا قىلدى.

ضَجَّةٌ كَلَامِيَّةٌ: ئۇرۇش تەھدىتى سېلىپ داۋراڭ كۆتۈرمەك.

ضَجِرَ يَضْجَرُ ضَجْرًا مِنْهُ: بىئارام بولدى، ئەنسىرىدى، زېرىكتى.

ضَجْرٌ: يۈرىكى سىقىلماق، تىت-تىت بولماق.

«اَلْخُطَبُ الطَّوِيْلَةُ تَبْعَثُ الضَّجْرَ فِي نُفُوسِ الْمُسْتَمِعِيْنَ»: ئۇزۇن نۇتۇقلار ئاڭلىغۇچىلارنى زېرىكتۈرۈپ قويىدۇ.

ضَجَرٌ: خاتىرجەمسىزلىك، بىئاراملىق، زېرىكىش.

«هَا هِيَ ذِى تَتَثَاءَبُ مَرَّةً أُخْرَى مِنَ الضَّجْرِ لاَ مِنَ التَّعَبِ»: ئەنە ئۇ ئايال ھارغىنلىقتىن ئەمەس، زېرىكىشتىن ئىككىنچى قېتىم ئەسنەۋاتىدۇ.

ضَجِرٌ: بىئارام بولغۇچى، تەشۋىشلەنگۈچى، زېرىككۈچى، ئىچى پۇشقۇچى، چېچىلغۇچى، ئەنسىز.

ضَجَعَ يَضْجَعُ ضَجْعًا وَ ضُجُوعًا: يېنىچە ياتتى؛ ئۇخلىدى.

ضَجْعَةٌ: مۈگدىمەك؛ چۈشلۈك ئۇيقۇ.

«إِنَّ هَذِهِ ضَجْعَةٌ يُبْغَضُهَا اللّٰهُ» ‹حديث›: بۇ ئاللاھ يامان كۆرىدىغان يېتىش.

ضُجْعَةٌ: ھۇرۇن؛ ئاجىز.

ضَجْعِيٌّ. ضَجْعِيَّةٌ: ھۇرۇن، يالقاۋ؛ دائىم ئۇخلايدىغان، دائىم يېنىچە ياتىدىغان.

ضَجُوجٌ: داۋراڭ سالغۇچى، شاۋقۇن-سۈرەن كۆتۈرگۈچى.

ضَجُورٌ ج ضُجُرٌ: زېرىككەك.

ضُجُوعٌ: يېنىچە ياتماق، ئۇخلىماق.

ضَجِيجٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ، شاۋقۇن-سۈرەن.

ضَجِيعٌ: بىللە ياتقۇچى، ھەمتۆشەك.

«بِئْسَ الضَّجِيعُ الْجُوعُ»: ئاچلىقتىن ئىبارەت ھەمتۆشەك نېمىدېگەن يامان!

ضَحَا يَضْحُو ضَحْوًا وَ ضُحُوًّا: ئاشكارا بولدى، ئوچۇق بولدى، روشەن بولدى؛ ئاپتاپقا چىقتى.

ضَحَا الشَّيْءُ: ئاپتاپ چاقتى، كۈن تەگدى.

ضَحَا ظِلُّهُ: ئۆلدى.

ضَحَاءٌ: قىيام ۋاقتى، چۈشتىن بۇرۇنقى ۋاقىت.

ضِحٌّ: قۇياش، قۇياش نۇرى، ئاپتاپ تېگىشلىك جاي.

ضَحَّاكٌ ج ضَحَّاكُونَ: كۈلگۈنچەك، قىزىقچى، خۇشچاقچاق ئادەم.

غَازٌ ضَحَّاكٌ: كۈلدۈرگۈچى گاز (نىترون تۆت ئوكسىدى).

ضَحَّكَ يُضَحِّكُ تَضْحِيكًا: كۈلدۈردى.

«شَاعَتِ الْبَرَامِجُ التِّلْفِزِيُونِيَّةُ الَّتِي تُضَحِّكُ النَّاسَ»: كۈلدۈرگە تېلېۋىزىيە پروگراممىلىرى ئومۇملاشتى.

ضَحَّى يُضَحِّي تَضْحِيَةً بِمَالِهِ: ياردەملەشتى، ئىئانە قىلدى.

ضَحَّى بِالشَّاةِ: قوينى چاشگاھ ۋاقتىدا بوغۇزلىدى.

ضَحَّى بِنَفْسِهِ: پىداكارلىق كۆرسەتتى، قۇربان بەردى.

ضَحَّى بِالنَّفْسِ وَالنَّفِيسِ: ئۆزىنى ۋە مال-مۈلكىنى قۇربان قىلدى.

ضَحَّى بِحَيَاتِهِ مِنْ أَجْلِ قَضِيَّةٍ عَادِلَةٍ: ھەققانىيەت ئۈچۈن ھاياتىنى بېغىشلىدى.

«يُضَحِّي الْفِدَائِيُّ بِنَفْسِهِ زَوْدًا عَنْ حُقُوقِ شَعْبِهِ»: پىدائىي خەلقىنىڭ ھوقۇقىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئۆزىنى قۇربان قىلىدۇ.

ضَحْضَاحٌ: تېيىز، يۈزە.

مَاءٌ ضَحْضَاحٌ: ئاز سۇ، تېيىز.

ضَحْضَحَ يُضَحْضِحُ ضَحْضَحَةً السَّرَابُ: ئېزىتقۇ يالتىرىدى، جىلۋىلەندى، جىمىرلاپ كۆرۈندى.

ضَحْضَحَ الْأَمْرُ: ئىش ئايدىڭلاشتى، روشەنلەشتى.

ضَحِكَ يَضْحَكُ ضِحْكًا وَ ضَحَكًا وَ ضِحَاكًا: كۈلدى.

ضَحِكَ مِلْءَ قَلْبِهِ: قانغۇچە كۈلدى، پۇخادىن چىققۇچە كۈلدى.

«فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلاً وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا» «قرآن»: ئۇلار ... ئاز كۈلسۇن، كۆپ يىغلىسۇن.

ضَحِكَ مِلْءَ شِدْقَيْهِ: قاقاقلاپ كۈلدى.

ضَحِكَ فِيهِ: مەسخىرە قىلىپ كۈلدى.

ضَحِكَ ضِحْكَةَ السَّاخِرِ: مەسخىرىلىك كۈلدى.

شَرُّ الْبَلِيَّةِ مَايُضْحِكُ: ئورۇنسىز ۋە ۋاقىتسىز كەلگەن بالايىئاپەت، كۆڭۈلسىزلىك كىشىنى ئەجەبلەندۈرۈپ كۈلدۈرىدۇ.

ضَحِكَ فِي عُبِّهِ: ئىچىدە كۈلدى، زاڭلىق قىلىپ كۈلدى.

ضَحِكَ السَّحَابُ: ھاۋا ئېچىلدى.

ضَحِكَ عَلَى ذَقْنِهِ: ئالدىدى.

ضَحِكَتِ الْأَرْضُ: زېمىن يېشىللىققا پۈركەندى.

«كَيْفَ يَضْحَكُونَ عَلَيْكَ وَيَأْخُذُونَ مَالَكَ؟»: ئۇلار سېنىڭ ئېشىكنى يەپ قازىنىڭنى چاقامدىكەن؟

ضِحْكٌ / ضَحْكٌ: كۈلكە.

يُثِيرُ الضِّحْكَ: كۈلكىسىنى كەلتۈرىدۇ.

«كَانَ الضِّحْكُ عِنْدَهُ وَسِيلَةً لِلْإِعْرَابِ عَنْ قَلَقِهِ وَيَأْسِهِ»: ئۇنىڭچە كۈلكە خاتىرجەمسىزلىك ۋە

ئۇمىدسىزلىكنى ئىپادىلەشنىڭ ۋاستىسى بولۇپ قالدى.

أَثَارَ الْمُمَثِّلُ ضِحْكَ الْجُمْهُورِ: ئارتىس ئاممىنى كۈلدۈرۈۋەتتى.

ضَحْكَةٌ ج ضَحْكَاتٌ: بىر قېتىملىق كۈلكە.

ضَحْكَةٌ صَفْرَاوِيَّةٌ: ئاچچىق كۈلكە، سوغۇق كۈلكە.

ضَحِكَ ضَحْكَةً عَالِيَةً: قاقاقلاپ كۈلدى.

ضُحْكَةٌ: كۈلكىلىك گەپ، كۈلدۈرگە.

صَارَ ضُحْكَةً لِلنَّاسِ: كىشىلەرگە كۈلكە بولۇپ بەردى.

ضِحْكَةٌ ج ضِحْكَاتٌ: كۈلۈش شەكلى.

ضَحِكَ ضِحْكَةَ السَّاخِرِ: مەسخىرىلىك كۈلدى.

ضَحَلَ يَضْحَلُ ضَحْلاً الْغَدِيْرُ: كۆلنىڭ سۈيى ئاز قالدى.

ضَحْلٌ ج ضِحَالٌ وَ ضُحُولٌ: تېيىز سۇ.

ضَحْلُ التَّفْكِيْرِ: يۈزە پىكىرلىك.

ضَحْوٌ. ضَحْوَةٌ ج ضَحَوَاتٌ: قىيام ۋاقتى، چۈشتىن بۇرۇنقى ۋاقىت.

ضَحُوكٌ: كۈلگۈنچەك، قىزىقچى.

وَجْهٌ ضَحُوكٌ: خۇش چىراي، كۈلكە چىراي.

ضَحِيَ يَضْحَى ضَحًا وَ ضَحَاءً وَ ضُحُيًا: ئاپتاپ چاقتى.

«وَأَنَّكَ لاَ تَظْمَأُ فِيْهَا وَلاَ تَضْحَى» ‹قرآن›: ھەمدە ئۇنىڭدا ھەقىقەتەن ئۇسساپ كەتمەيسەن، ئىسسىپ كەتمەيسەن.

ضُحًى: چاشگاھ ۋاقتى.

بَيْنَ عَشِيَّةٍ وَ ضُحَاهَا: قىسقا ۋاقىت ئىچىدە، كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە، ئۇشتۇمتۇت.

«لَمْ يَكُنْ ذَا مَالٍ وَإِذَا بِهِ بَيْنَ عَشِيَّةٍ وَ ضُحَاهَا صَاحِبُ ثَرْوَةٍ وَجَاهٍ»: ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق ئىدى، قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا باي ۋە ئابرۇيلۇق بولۇپ قالدى.

«قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّيْنَةِ وَ أَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى» ‹قرآن›: مۇسا ئېيتتى: «سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان چاغ بايرام كۈنى بولۇپ، كىشىلەر چاشگاھ ۋاقتىدا يىغىلسۇن.

ضَحِيَّةٌ ج ضَحَايَا: قۇربانلىق، قۇربانلىق قىلىنىدىغان نەرسە.

ذَهَبَ ضَحِيَّةً: ئۇ قۇربان بولدى.

لِكُلِّ حَرْبٍ ضَحَايَاهَا الْبَرِيْئَةُ: ھەربىر ئۇرۇشنىڭ گۇناھسىز قۇربانلىرى بولىدۇ.

ضَخَامَةٌ: جوغى چوڭ، غايەت زور.

ضَخَّ يَضَخُّ ضَخًّا الْمَاءُ: سۇ قويۇلدى، ئاقتى.

ضَخَّ الْمَاءَ: سۇنى قۇيدى، تۆكتى.

«تَقُومُ شِرْكَةُ النِّفْطِ بِاسْتِخْرَاجِ النِّفْطِ وَ ضَخِّهِ فِي أَنَابِيْبَ خَاصَّةٍ»: نېفىت شىركىتى نېفىت چىقىرىش ۋە ئۇنى مەخسۇس تۇرۇبىلاردا ئاققۇزۇش بىلەن شۇغۇللانماقتا.

ضَخَّمَ يُضَخِّمُ تَضْخِيْمًا: چوڭايتتى، يوغىناتتى.

ضَخَّمَ الصَّوْتَ: ئاۋازنى چوڭايتتى.

ضَخَزَ يَضْخَزُ ضَخَزًا عَيْنَهُ: كۆزىنى ئويۇۋەتتى.

ضَخُمَ يَضْخُمُ ضَخَامَةً وَ ضِخَمًا: چوڭ بولدى، توم بولدى.

ضَخْمٌ ج ضِخَامٌ م ضَخْمَةٌ ج ضَخَمَاتٌ: چوڭ، زور، يوغان، كاتتا.

ضَخْمُ الْجِسْمِ: قامەتلىك، گەۋدىلىك، ئۇستىخانلىق.

ضَخْمُ الْعِيَارِ: چوڭ ئېغىزلىق، چوڭ كالىبىرلىق.

اَلْمَدَافِعُ الضَّخْمَةُ: ئېغىر زەمبىرەك، ئېغىر توپ.

«إِنَّهُ تَنْظِيْمٌ ضَخْمٌ»: ئۇ شۇبھىسىزكى، چوڭ ئورۇنلاشتۇرۇش.

طَرِيْقٌ ضَخْمٌ: كەڭ يول.

يُشَكِّلُ عِبْئًا ضَخْمًا: ئېغىر يۈك بولۇپ قالدى.

«هَذِهِ مُؤَسَّسَاتٌ ضَخْمَةٌ تَابِعَةٌ لِلدَّوْلَةِ»: بۇ زور كارخانىلار دۆلەتكە تەۋە.

ضَدَّ يَضُدّ ضَدًّا: يەڭدى، غالىب كەلدى.

ضِدٌّ ج أَضْدَادٌ: زىت، دۈشمەن، رەقىب.

ضِدّ كَذَا . بِالضِّدِّ: ئەكس، قارىمۇقارشى.

«كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَ يَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا» ‹قرآن›: ئىش ئۆلارنىڭ گۇمان قىلغىنىدەك ئەمەس، ئۆلارنىڭ (يەنى، مۇشرىكلارنىڭ) چوقۇنۇشىنى ئىنكار قىلىدۇ.

ضِدّهُ عَلَى خَطٍّ مُسْتَقِيمٍ: تىغمۇتىغ تاقابىل تۇرماق، دەلمۇدەل تاقابىل تۇرماق.

وَحْدَةُ الْأَضْدَادِ: قارىمۇقارشىلىقلارنىڭ بىرلىكى.

ضِدّ الصَّدَمَاتِ: سوقۇلۇشقا قارشى.

ضِدّ السَّمِّ: زەھەرگە قارشى.

«تَتَمَايَزُ الْأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا»: شەيئىلەر ئۆزىنىڭ ئەكسى بىلەن ئايرىلىدۇ.

«رَشَّحَ نَفْسَهُ ضِدَّ مُرَشَّحِ الْحُكُومَةِ»: ھۆكۈمەتنىڭ نامزاتىغا قارشى ئۆزىنى نامزات قىلىپ كۆرسەتتى.

ضِدِّيٌّ: قارىمۇقارشى، قارشىلىق، زىددىيەت.

ضَدِيَ يَضْدَى ضَدًى: غەزىپى تاشتى.

ضَدِيْدٌ ج أَضْدَادٌ: قارىمۇقارشى، زىت، ئوخشىشى.

ضَرَاءٌ: باراقسان دەرەخ؛ تۈزلەڭلىك.

ضَرَائِبِيٌّ: باجغا ئائىت.

ضِرَابٌ: چېتىشماق، جۈپلەشمەك.

ضِرَارٌ: زىيان.

«وَلاَ تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِتَعْتَدُوا» ‹قرآن›: زۇلۇم قىلىش مەقسىتىدە زىيان يەتكۈزۈپ، ئۇلارنى تۇتۇۋالماڭلار.

ضُرَاطٌ: ئوسۇرۇق.

ضَرَاعَةٌ: يالۋۇرماق، ئىلتىجا قىلماق.

تَقَدَّمَ بِمَطْلَبِهِ بِكُلِّ ضَرَاعَةٍ: ناھايىتى يالۋۇرۇش بىلەن تىلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

ضُرَاكٌ: قوپال، كۈچلۈك، يولۋاس.

ضِرَامٌ: كۆيمەك، يانماق؛ تۇتۇرۇق.

ضَرَاوَةٌ: ياۋۇزلۇق، ۋەھشىيلىك؛ ئاچ كۆزلۈك.

«اِزْدَادَتِ الْمَعْرِكَةُ ضَرَاوَةً»: ئۇرۇش قىزىپ كەتتى.

ضَرَأَ يَضْرَأُ ضَرْأً الشَّيْءُ: كۆزدىن غايىب بولدى، ئىز-دېرەكسىز يوقالدى.

ضَرَبَ يَضْرِبُ ضَرْبًا الشَّيْءُ: كۆچتى، يۆتكەلدى، ھەرىكەتلەندى، قوزغالدى.

ضَرَبَهُ: ئۇردى، زەربە بەردى، دۇمبالىدى، سوقتى.

ضَرَبَ الْقَلْبُ: يۈرەك سالدى.

ضَرَبَ الرَّجُلُ فِي الْأَرْضِ: كىشى يول ماڭدى، يۈردى.

ضَرَبَ الْبِلَادَ طُولًا وَعَرْضًا: پۈتۈن مەملىكەتنى كەزدى.

«وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللهِ» ‹قرآن›: بەزىلەر ئاللاھنىڭ پەزلىنى تىلەپ يەر يۈزىدە سەپەر قىلىدۇ.

ضَرَبَ الْإِبْرَةَ: يىڭنە سانجىدى.

ضَرَبَ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن توختىدى، يۈز ئۆرۈدى.

ضَرَبَ رَأْسَهُ فِي الْحَائِطِ: تامغا ئۇستى.

ضَرَبَ ضَرْبًا مُبَرِّحًا: قاتتىق ساۋىدى.

ضَرَبَ الْأَجَلَ: ۋاقىت توختاتتى، ۋاقىت بەلگىلىدى.

ضَرَبَ أَطْنَابَهُ: يىلتىز تارتتى.

ضَرَبَ الْآلَةَ الْمُوسِقِيَّةَ: مۇزىكا چالدى.

ضَرَبَ الْبَابَ: ئىشىكنى چەكتى، قاقتى.

ضَرَبَ الْخَاتَمَ: ئۈزۈك سالدى.

ضَرَبَ الْخِيْمَةَ: چېدىر تىكتى.

ضَرَبَ الرَّقْمَ الْقِيَاسِيَّ: رېكورتنى بۇزۇپ تاشلىدى.

ضَرَبَ طُوبًا: خىش قويدى.

ضَرَبَ الصَّلَاةَ: ناماز ئوقۇدى.

ضَرَبَ ضَرِيْبَةً: سېلىق سالدى.

ضَرَبَ عَدَدًا فِي آخَرَ: سانىنى كۆپەيتتى.

ضَرَبَ عُنُقَهُ: كاللىسىنى ئالدى.

ضَرَبَ النُّقُودَ: پۇل قويدى، پۇل چىقاردى.

ضَرَبَ الْمَوْعِدَ: ۋەدىلەشتى، شەرتلەشتى.

ضَرَبَ مَثَلاً: مىسال كەلتۈردى، تەمسىل كەلتۈردى؛ ماقال كەلتۈردى.

ضَرَبَ الْوَدَعَ وَالرَّمْلَ: پال ئاچتى، رەمل سالدى.

«وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ» «قرآن»: ئۇلارغا شەھەر ئاھالىسىنى مىسال قىلىپ كەلتۈرگىن.

ضَرَبَ فِي التِّجَارَةِ بِسَهْمٍ: شېرىكەت قۇردى، شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلدى.

ضَرَبَهُ بِآفَةٍ: بالا-قازاغا ئۇچراتتى.

ضَرَبَ بِالْقُنْبُلَةِ: بومباردىمان قىلدى.

ضَرَبَ عَنْهُ: پىسەنت قىلمىدى؛ ئۆزىنى قاچۇردى.

ضَرَبَ فِي الْبُوقِ: بۇرغا چالدى، كاناي چالدى.

ضَرَبَتْهُ الْعَقْرَبُ: چايان چېقىۋالدى.

ضَرَبَهُ الْفَرَسُ بِحَوَافِرِهِ: ئۇنى ئات تېپىۋەتتى.

ضَرَبَ بَيْنَهُمْ: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى، ئىغۋاگەرچىلىك قىلدى.

ضَرَبَ بِالسِّلَاحِ النَّارِيِّ: توپ ئاتتى، توپقا تۇتتى، ئوق چىقاردى.

ضَرَبَ بِالْمِدْفَعِ: زەمبىرەك ئاتتى.

ضَرَبَ أَخْمَاسًا لِأَسْدَاسٍ: چارىسىز قالدى، تېڭىرقاپ قالدى.

ضَرَبَ بِهِ عُرْضَ الْحَائِطِ: ئۇنى كەمسىتتى، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى.

ضَرَبَ الْأَرُزَّ: گۈرۈچنى ئاقلىدى.

ضَرَبَ اللَّيْلُ بِظَلَامِهِ: كېچە كىردى.

ضُرِبَتْ عَلَيْهِ الذِّلَّةُ: خار بولدى.

ضَرَبَ عَلَى الْمَكْتُوبِ: خەتنى پېچەتلىدى، تامغا باستى.

ضَرَبَ الْقَاضِي عَلَى يَدِ الْمُتَّهِمِ: سوتچى جىنايەتچىنىڭ ھەرىكىتىگە چەك قويدى.

ضَرَبَ بِالسَّيْفِ: قىلىچ بىلەن چاپتى.

«ضَرَبَهُ ضَرْبَةً لَمْ يَقُمْ بَعْدَهَا أَبَدًا»: ئۇنى ئۇرۇپ ئورنىدىن تۇرالماس قىلىۋەتتى.

«ضَرَبَ الْجَهْلُ أَطْنَابَهُ فِي الْبِلَادِ»: نادانلىق مەملىكەتتە يامراپ كەتتى.

ضَرَبَ صَفْحًا: يۈز ئۆرۈدى.

«ضَرَبَ عَلَى الْآلَةِ الْكَاتِبَةِ»: ماشىنكا بىلەن خەت باستى.

ضَرَبَ كَفًّا بِكَفٍّ: تېڭىرقاپ قالغانلىقى ۋە پۇشايمان قىلغانلىقىنى بىلدۈردى.

«يَضْرِبُ عَلَى وَتَرٍ حَسَّاسٍ»: سېزىمچان ماۋزۇ ئۈستىدە توختالماقتا.

«إِنَّكَ تَضْرِبُ فِي حَدِيدٍ بَارِدٍ»: پايدىسىز، قۇرۇق ئاۋارە بولىسەن.

ضَرْبٌ: ئۇرماق، زەربە بەرمەك، چەتكە قاقماق.

ضَرْبُ الرَّمْلِ: پال باقماق.

ضَرْبٌ بِالْمَدَافِعِ: بومباردىمان قىلماق.

ضَرْبٌ ج أَضْرَابٌ وَضُرُوبٌ: تۈر، خىل، ئوخشاش؛ ئۆتكۈنچى؛ قوشۇش.

هُوَ وَأَضْرَابُهُ مِنَ السِّيَاسِيِّينَ: سىياسەتچىلەردىن ئۇ ۋە ئۇنىڭ ئوخشاشلىرى.

ضَرْبُ الْعِرْقِ أَوِ الْقَلْبِ: تومۇر سوقماق، يۈرەك سوقماق.

ضَرْبُ الضَّرَائِبِ: باج ئالماق، سېلىق سالماق.

ضَرْبُ الْأَعْدَادِ فِي بَعْضِهَا: كۆپەيتىش، كەررە.

ضَرْبُ النَّارِ: ئوت ئاچماق.

ضَرْبُ النُّقُودِ: پۇل قويماق، پۇل باسماق.

ضَرْبٌ ج ضُرُوبٌ وَأَضْرَابٌ وَأَضْرُبٌ فِي الْعَرُوضِ: قاپىيە، قاپىيىداش.

«يُعْتَبَرُ الْمَسْرَحُ ضَرْبًا مِنْ ضُرُوبِ التَّجْدِيدِ فِي الْأَدَبِي الْعَرَبِيِّ الْحَدِيثِ»: تىياتىر ئەرەب يېڭى

ئەدەبىيات ـ سەنئىتىدە بىر خىل يېڭىلىق ھېسابلىنىدۇ.

ضَرَبٌ: قويۇق ئاق ھەسەل.

ضَرْبَةٌ ج ضَرَبَاتٌ: زەربە، ئاپەت؛ ئاغرىق ـ سىلاق؛ پالاكەت، بەختسىزلىك.

ضَرْبَةُ آفَةٌ: تارقىلىشچان يۇقۇملۇق كېسەل، چۇما.

ضَرْبَةُ جَزَاءٍ: جازا توپ.

ضَرْبَةٌ قَاضِيَةٌ: ئەجەللىك زەربە، قاقشاتقۇچ زەربە.

ضَرْبَةُ الدَّمِ: ئۆزگىرىشچان قىزىتما.

ضَرَبَاتُ النَّبْضِ: تومۇرنىڭ سوقۇشى.

ضَرَبَ ضَرْبَةَ مُعَلِّمٍ: راسا كېلىشتۈرۈپ سالدى.

«تَلَقَّى الْعَدُوُّ ضَرَبَاتٍ مُتَتَالِيَةً مِنْ رِجَالِ الْمُقَاوَمَةِ»: دۈشمەن قارشىلىق كۆرسەتكۈچى كۈچلەر تەرىپىدىن ئۈزلۈكسىز زەربىگە ئۇچرىدى.

ضَرَجَ يَضْرُجُ ضَرْجًا الثَّوْبَ: رەختنى قىزىل بويىدى.

ضَرَجَهُ بِالدَّمِ: ئۇنى قانغا مىلىۋەتتى.

ضَرْجَعٌ ج ضَرَاجِعُ: يولۋاس.

ضَرَحَ يَضْرَحُ ضَرْحًا الْقَبْرَ: گۆر كولىدى.

ضَرَحٌ ج أَضْرَاحٌ: يىراق، يىراقلاشقان؛ تىرە.

ضَرَّ يَضُرُّ ضَرًّا وَ ضَرَرًا فُلاَنًا: پالانىغا زىيان يەتكۈزدى، زىيان سالدى؛ زىيانكەشلىك قىلدى.

الأَكْلُ الْكَثِيرُ يَضُرُّ الْمَعِدَةَ: كۆپ يېيىش ئاشقازانغا زىيان قىلىدۇ.

ضَرَّ بَصَرَهُ: كۆزى تۇتۇلۇپ قالدى.

«وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْأً» «قۇرئان»: كىمكى ئارقىسىغا يېنىۋالىدىكەن، (يەنى مۇرتەت بولىدىكەن)، ئۇ ئاللاھقا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

ضَرَّهُ إِلَيْهِ: سىغىندۇردى.

«ضَرَّتْ هَذِهِ الْحَرْبُ بِمَصَالِحِ الدُّوَلِ الْمُجَاوِرَةِ»: بۇ ئۇرۇش قوشنا دۆلەتلەرنىڭ مەنپەئەتىگە زىيان سالدى.

ضَرٌّ ج أَضْرَارٌ: زىيان، نۇقسان، كېمىيىش.

﴿قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ مَالاَ يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا﴾ «قۇرئان»: (ئى مۇھەممەد!) سىلەر ئاللاھدىن باشقا پايدا ـ زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنامسىلەر؟

ضُرٌّ: يارامسىزلىق، ھالى يامانلىق؛ زىيان.

مَسَّهُ الضُّرُّ: ئۇ بالا ـ قازاغا يولۇقتى. ئۇنىڭغا زىيان يەتتى.

﴿مَسَّنَا وَ أَهْلَنَا الضُّرُّ﴾: بىزگە ۋە ئائىلىمىزگە ئاچارچىلىق يەتتى.

ضِرٌّ: خوتۇن ئۈستىگە خوتۇن ئالماق، قوش نىكاھلىق بولماق.

ضَرَرٌ ج أَضْرَارٌ: زىيان، چىقىم، زەرەر، يېتىشسىزلىك؛ ئىللەت، ئاغرىق.

﴿لاَ يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ غَيْرَ أُولِي الضَّرَرِ﴾ «قۇرئان»: مۆئمىنلەردىن ئۆزرىسىز (ئەما، توكۇر، كېسەللىكە ئوخشاش ئۆزرىسى بارلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا) جىھادقا چىقمىغانلار ... بىلەن باراۋەر بولمايدۇ.

أَخَفُّ الضَّرَرَيْنِ: ئىككى زىيانلىق ئىشنىڭ يەڭگىلرەكى.

اِرْتَكَبَ أَخَفَّ الضَّرَرَيْنِ: ئىككى زىيانلىق ئىشنىڭ يەڭگىلرەكىگە دۇچار بولدى.

أَحْدَثَتِ الْحَرَائِقُ أَضْرَارًا جَسِيمَةً فِي الْمُمْتَلَكَاتِ: ئوت ئاپىتى مال ـ مۈلۈككە چوڭ زىيان سالدى.

ضَرَّاءُ: قاتتىقچىلىق، قىيىنچىلىق، كېسەللىك.

فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ: خۇشاللىقتا ۋە قايغۇدا، ھالاۋەتتە ۋە جاپا ـ مۇشەققەتتە.

«وَالصَّابِرِيْنَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ» «قۇرئان»: يوقسۇزلۇقتا، كېسەللىككە بەرداشلىق

بېرىشى...

«كَانُوا يَلْجَأُونَ إِلَى اللهِ فِي الضَّرَّاءِ وَالسَّرَّاءِ»: ئۇلار قىيىنچىلىق ۋاقىتلاردىمۇ، راھەت ۋاقىتلاردىمۇ ئاللاھقا سېغىناتتى.

ضَرَّابٌ: چوماقچى.

ضَرَّابُ الطُّوبِ: كېسەكچى.

ضَرَّبَ يُضَرِّبُ تَضْرِيبًا: قاتتىق ئۇردى.

ضَرَّبَ بَيْنَهُمْ: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى، ئىغۋاگەرچىلىك قىلدى.

ضَرَّبَ اللِّحَافَ: يوتقان تىكتى.

ضَرَّبَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

ضَرَّةٌ ج ضَرَائِرُ: كىچىك خوتۇن، ئاياللىنىڭ كۈندىشى.

ضَرَّةُ الْحَيَوَانِ: يېلىن.

بَيْنَهُمْ دَاءُ الضَّرَائِرِ: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھەسەتخورلۇق مەۋجۇت.

ضَرَّجَ يُضَرِّجُ تَضْرِيجًا الثَّوبَ: رەختنى قىزىلغا بويىدى.

ضَرَّجَهُ بِالدَّمِ: ئۇنى قانغا مىلىۋەتتى.

ضَرَّجَ الْخَجَلُ وَجْهَهُ: خىجالەتچىلىكتە يۈزى قىزىرىپ كەتتى.

ضَرَّجَ الْكَلَامَ: سۆزنى بېزىدى.

ضَرَّرَ يُضَرِّرُ تَضْرِيرًا ـ هُ: ئۇنىڭغا ئېغىر زىيان سالدى.

ضَرَّسَ يُضَرِّسُ تَضْرِيسًا الْأَسْنَانَ: چىشلىرىنى غۇچۇرلاتتى.

ضَرَّسَتْهُ الْحُرُوبُ: ئۇرۇشلار ئۇنى تەجرىبىلىك قىلدى، چېنىقتۇردى.

ضَرَّمَ يُضَرِّمُ تَضْرِيمًا النَّارَ: ئوت ياقتى، تۇتاشتۇردى، ئوت ئالدۇردى، يورۇتتى.

ضَرَّمَ النَّارَ فِي: ئوت قويدى.

ضَرَّى يُضَرِّي تَضْرِيَةً الْكَلْبَ بِالصَّيْدِ: ئىتنى ئوۋغا ئۆگەتتى، تەربىيىلىدى، كۆندۈردى.

ضَرِسَ يَضْرِسُ ضَرْسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قاتتىق چىشلىدى.

ضَرَسَهُ الزَّمَانُ: ئۇنىڭغا پەلەك كاج كەلدى.

ضَرِسَ يَضْرَسُ ضَرَسًا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ خويى ئۇسۇل بولدى.

ضَرِسَتِ الْأَسْنَانُ: چىش قامىدى.

«اَلْآبَاءُ يَأْكُلُونَ الْحِصْرِمَ وَالْأَبْنَاءُ يَضْرَسُونَ»: ئاتىلار غورا يېسە، بالىلارنىڭ چىشى قامايدۇ (ئاتىلارنىڭ دەردىنى بالىلار تارتتى).

ضِرْسٌ ج أَضْرَاسٌ وَ ضُرُوسٌ: ئېزىق چىش.

ضِرْسُ الْعَقْلِ: ئەقىل چىشى.

رَجُلٌ ضِرْسٌ: قوپال ئادەم.

ضَرِسٌ م ضَرِسَةٌ: قاماپ قالغان چىش.

ضَرَطَ يَضْرِطُ ضَرْطًا / ضِرْطًا وَ ضُرَاطًا وَ ضَرِيطًا: ئوسۇردى، يەل چىقاردى.

ضَرْطٌ: ئوسۇرۇق.

ضَرَعَ يَضْرَعُ ضَرَاعَةً إِلَيْهِ: ئىلتىجا قىلدى، بويسۇندى، باش ئەگدى.

ضَرَعَ الرَّضِيعُ: ئانىسىنى ئەمدى.

ضَرِعَ يَضْرَعُ ضَرَعًا إِلَيْهِ: ئىلتىجا قىلدى، بويسۇندى، باش ئەگدى.

«يَضْرَعُ الْمُؤْمِنُ إِلَى اللهِ أَنْ يَهْدِيَهُ سَوَاءَ السَّبِيلِ»: مۆئمىن كىشى ئاللاھقا توغرا يولغا يېتەكلىشىنى تىلەپ ئىلتىجا قىلىدۇ.

ضَرُعَ يَضْرُعُ ضَرَاعَةً إِلَيْهِ: ئىلتىجا قىلدى، بويسۇندى، باش ئەگدى.

ضِرْعٌ ج ضُرُوعٌ: ئوخشاش، ئوخشاپ كېتىدىغان.

هُوَ ضِرْعُهُ فِي الْكَرَمِ وَالشَّجَاعَةِ: ئۇ مەردلىك ۋە شجائەتتە ئۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدۇ.

ضَرْعٌ ج ضُرُوعٌ: ھايۋاننىڭ يېلىنى.

الضَّرْعُ وَالثَّدْيُ: بارلىق مال-مۈلۈك.

مَالَهُ زَرْعٌ وَ لَاضَرْعٌ: ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق.
«أَتْلَفَ الْجَفَافُ الضَّرْعَ وَالزَّرْعَ»: قۇرغاقچىلىق چارۋىچىلىق ۋە دېھقانچىلىقنى ۋەيران قىلدى.
الزَّرْعُ وَالضَّرْعُ: دېھقانچىلىق ۋە چارۋىچىلىق.
ضَرِعٌ: يالۋۇرغۇچى، ئىلتىجا قىلغۇچى، بويسۇنغۇچى.
ضِرْغَامٌ ج ضَرَاغِمُ وَ ضَرَاغِمَةٌ: شىر؛ باتۇر.
ضَرْغَمٌ ج ضَرَاغِمُ: شىر.
ضَرْفٌ: تولۇم.
ضُرْفَةٌ: كۆپ، نۇرغۇن، مول.
هُوَ فِي ضُرْفَةِ عَيْشٍ: ئۇنىڭ تۇرمۇشى پاراۋان.
ضَرْفَطَ يُضَرْفِطُ ضَرْفَطَةً الشَّيْءَ بِالْحَبْلِ: نەرسىنى مەھكەم باغلىدى.
ضَرُكَ يَضْرُكُ ضَرَاكَةً الرَّجُلُ: قوپال بولدى، پوختا بولدى.
ضَرِمَ يَضْرَمُ ضَرَمًا الرَّجُلُ: غەزىپى تاشتى، قورسىقى ئاچلىقتىن تارتىشىپ كەتتى.
ضَرِمَ فِي الطَّعَامِ: ھاپىلا-شاپىلا يېدى.
ضَرِمَ فِي الْأَمْرِ: ئالدىرىدى، جىددىيلەشتى.
ضَرِمَ عَلَيْهِ: تېرىكتى، ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى.
ضَرِمَتِ النَّارُ: ئوت ياندى، تۇتاشتى.
ضَرَمَةٌ ج ضَرَمٌ: ئوت، قىزىل چوغ.
مَا فِي الدَّارِ نَافِخُ ضَرَمَةٍ: ئۆيدە بىرمۇ ئادەم يوق.
ضِرْوٌ م ضِرْوَةٌ ج ضِرَاءٌ وَ أَضْرٍ: ئوۋ ئىتى.
ضَرُورَةٌ ج ضَرُورَاتٌ: زۆرۈرىيەت، لازىم؛ ئېھتىياج.
عِنْدَ الضَّرُورَةِ: زۆرۈر تېپىلغاندا.
ضَرُورَةٌ قَاهِرَةٌ: جىددىي ئېھتىياجلىق.
بِالضَّرُورَةِ: مۇھىم، لازىم.
لِلضَّرُورَةِ: ئىلاجسىزلىقتىن.
لَاضَرُورَةَ لِشِرَاءِ سَيَّارَةٍ أُخْرَى: يەنە بىر ماشىنا سېتىۋېلىشنىڭ ھاجىتى يوق.
لِلضَّرُورَةِ أَحْكَامٌ: زۆرۈرىيەتنىڭ ئەھكامى باشقىچە بولىدۇ.
الضَّرُورَاتُ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ: زۆرۈرىيەت تۇغۇلغاندا دۇرۇس بولمايدىغان ئىشلارمۇ دۇرۇس بولىدۇ.
الضَّرُورَةُ الْقُصْوَى: جىددىي ھاجەت.
اَلْمَعْلُومُ بِالضَّرُورَةِ: قەتئىي رەۋىشتە بىلىنگۈچى، ئۆز-ئۆزىدىن مەلۇم.
ضَرُورِيٌّ: لازىم، زۆرۈر، كەم بولسا بولمايدىغان.
«اَلْعَمَلُ ضَرُورِيٌّ لِلنَّجَاحِ»: مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش ئۈچۈن ئىشلەش كەم بولسا بولمايدۇ.
«مِنَ الضَّرُورِيِّ أَنْ يَتَعَلَّمَ أَوْلَادُنَا اللُّغَاتِ الْأَجْنَبِيَّةَ»: بالىلىرىمىزنىڭ چەت ئەل تىللىرىنى ئۆگىنىشى مۇھىم.
اَلْمَوَادُّ الضَّرُورِيَّةُ: كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملىرى، لازىمەتلىكلەر.
ضَرُورِيَّاتٌ: ئېھتىياجلىق نەرسىلەر.
ضَرُورِيَّاتٌ يَوْمِيَّةٌ: كۈندىلىك ئېھتىياجلىق نەرسىلەر.
«أَصْبَحَتِ السَّيَّارَةُ عِنْدَ بَعْضِهِمْ مِنْ ضَرُورِيَّاتِ الْحَيَاةِ»: ماشىنا بەزىلەرنىڭ قارىشىچە تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرى ھېسابلىنىدۇ.
ضَرُوسٌ: شەپقەتسىز، رەھىمسىز، ۋەھشىي.
حَرْبٌ ضَرُوسٌ: شەپقەتسىز ئۇرۇش، دەھشەتلىك ئۇرۇش.
ضَرُوطٌ: ئوسۇرغاق.
ضَرِيَ يَضْرَى ضَرَاوَةً وَ ضَرًى وَ ضَرْيًا وَ ضَرَاءَةً بِالشَّيْءِ: خۇمار بولدى، تويماسلىق قىلدى.
ضَرِيَ بِهِ: ئۇنىڭغا چىقىلدى.
ضَرِيبٌ ج ضُرَبَاءُ: ئۇرغۇچى؛ ئۇرۇلغۇچى.
ضَرِيبٌ ج ضَرَائِبُ: خىل، تۈر، ئوخشىشى؛ قار، مۇز، قىرو.
ضَرِيبَةٌ ج ضَرَائِبُ: باج؛ مىجەز، خۇي، تەبىئەت،

خاراكتېر؛ ئېتىلغان يوق؛ ئۈرۈلغۇچى.
ضَرِيبَةُ الْأَمَانِ: باج تاپشۇرماق، سېلىق تۆلىمەك؛ سوۋغا، ھەدىيە.
ضَرِيبَةُ الْأَطْيَانِ: يەر بېجى.
ضَرِيبَةُ التَّرِكَاةِ: مىراس بېجى.
ضَرِيبَةُ الْعَقَارِ: مال-مۈلۈك بېجى.
ضَرِيبَةُ الْأَعْنَاقِ: نوپۇس بېجى.
ضَرِيبَةُ الدَّخْلِ: تاپاۋەت بېجى.
ضَرِيبَةُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش تۆلىمى.
ضَرِيبَةُ الْمِهَنِ الْحُرَّةِ: ئەركىن كەسىپ بېجى.
ضَرِيبَةُ الْإِنْتَاجِ الْمَحَلِّيِّ: يەرلىك مەھسۇلات بېجى.
ضَرِيبَةٌ إِضَافِيَّةٌ: قوشۇمچە باج.
ضَرِيبَةٌ تَصَاعُدِيَّةٌ: پروگرېسسىيلىك ئۆسۈپ باريدىغان باج، ھەسسىلەپ ئۆسۈپ باريدىغان باج.
ضَرِيبَةٌ إِسْتِثْنَائِيَّةٌ: ئايرىم باج.
ضَرِيبَةٌ لِلْأَرْبَاحِ الْإِسْتِثْنَائِيَّةِ: قوشۇمچە تاپاۋەت بېجى.
ضَرَائِبُ مُبَاشَرَةٌ: بىۋاسىتە باج.
ضَرِيبَةٌ غَيْرُ مُبَاشَرَةٍ: ۋاسىتىلىك باج.
ضَرِيبَةُ التَّصْدِيرِ: ئېكسپورت بېجى.
مَصْلَحَةُ الضَّرَائِبِ: باج ئىشلىرى ئىدارىسى.
ضَرِيبَةُ الْأَمْلَاكِ: مال-مۈلۈك بېجى.
ضَرِيبَةُ السَّيَّارَاتِ: ماشىنا سېتىۋېلىش بېجى.
خَاضِعٌ لِلضَّرِيبَةِ: باج تاپشۇرغۇچى.
مُعَفًّى مِنَ الضَّرَائِبِ: باجدىن كەچۈرۈم قىلىنغان.
ضَرِيبِيٌّ: باجغا ئائىت.
اِزْدِوَاجٌ ضَرِيبِيٌّ: ئىككى ئورۇندا تاپشۇرۇلىدىغان باج.
إِعْفَاءٌ ضَرِيبِيٌّ: باجدىن كېرىم قىلىنىش.
اَلنِّظَامُ الضَّرِيبِيُّ: باج تۈزۈمى.
ضَرِيجٌ: بويالغان.

عَدْوٌ ضَرِيجٌ: تېز يۈگۈرۈش.
ضَرِيحٌ ج ضَرَائِحُ: قەبرە، گۆر، لەھەت.
ضَرِيرٌ ج أَضِرَّاءُ وَ أَضِرَّارٌ م ضَرِيرَةٌ ج ضَرَائِرُ: ئەما، كور، قارىغۇ.
«كَانَ الْمَعَرِّي ضَرِيرًا»: ئەبۇ ئەلا مەئەررى كور ئىدى.
ضَرِيعٌ . ضَرِيعَةٌ: ئاچچىق تىكەن، يېلىنلىق.
شَاةٌ ضَرِيعٌ: يېلىنلىق ساغلىق.
﴿لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئۈچۈن زەرىدىن (يەنى، بەتبۇي، ئاچچىق تىكەندىن) باشقا يېمەكلىك بولمايدۇ.
ضَرِيكٌ ج ضَرَائِكُ وَ ضُرَكَاءُ: نامرات، كەمبەغەل؛ دەلدۈش، گالۋاڭ، كور، مېيىپ، ئاچ.
ضَزَنَ يَضْزُنُ / يَضْزِنُ ضَزْنًا فُلَانًا: تارتىۋالدى، ئېلىۋالدى.
ضَيْزَنٌ ج ضَيَازِنُ: رىقابەتچى، شېرىك، بالا-چاقا.
ضَعَا يَضْعُو ضَعْوًا: يوشۇرۇنۇۋالدى، مۆكۈۋالدى.
ضَعَاةٌ: قورقۇپ ۋارقىراپ كەتتى.
ضَعَا يَضْعُو ضُعُوًّا إِلَيْهِ: خۇشامەت قىلدى، كۆچۈكلەندى.
ضَعْضَاعٌ: كۈچسىز، ئاجىز، زەئىپ.
ضَعْضَعَ يُضَعْضِعُ ضَعْضَعَةً: خاراب قىلدى، ۋەيران قىلدى، بۇزدى.
ضَعْضَعَهُ: ئاجىزلاشتۇردى، زەئىپلەشتۈردى.
ضَعْضَعَ الْبِنَاءَ: بىنانى ئۆرۈۋەتتى.
ضَعْضَعَ الْأَرْضَ: تەۋرەتتى.
«مَازَالَ الْإِنْقِسَامُ قَائِمًا فِي صُفُوفِهِمْ يُضَعْضِعُ مَوْقِفَهُمُ الدَّوْلِي»: ئۇلارنىڭ سېپىدىكى بۆلۈنۈش ئۇلارنىڭ خەلقئارا مەيدانىنى ھېلىمۇ تەۋرەتمەكتە.
ضَعْضَعٌ: كۈچسىز، ئاجىز، زەئىپ.
ضَعْضَعَةٌ: بويسۇنماق، ئىتائەت قىلماق، قىيىن،

قاتتىقلىق.

ضَعَطَ يَضْعَطُ ضَعْطًا: ئۆلتۈردى، ھالاك قىلدى، قىرىپ تاشلىدى.

ضَعَّفَ يُضَعِّفُ تَضْعِيْفًا الشَّيْءَ: ھەسسىلەپ ئاشۇردى، كۆپەيتتى.

ضَعَّفَهُ: ئۇنى ئاجىز، دەپ قارىدى، كۈچسىز ھېسابلىدى.

ضَعَّفَ الْحَدِيْثَ: ھەدىسنى زەئىپكە چىقاردى.

ضَعَفَ يَضْعَفُ ضَعْفًا وضُعْفًا الشَّيْءَ: ھەسسىلەپ ئاشۇردى.

ضَعَفَ يَضْعُفُ ضَعْفًا: زەئىپلەشتى، ئاجىزلاشتى.

ضَعُفَ يَضْعُفُ ضَعَفَةً وَضَعَافِيَةً: زەئىپلەشتى، ئاجىزلاشتى.

«ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ» ‹قرآن›: بۇتمۇ ۋە (ئۇنىڭغا) چوقۇنغۇچىمۇ ئاجىزدۇر.

«وَمَاضَعُفُواْ وَمَااسْتَكَانُواْ» ‹قرآن›: ئۇلار بوشاشمىدى، باش ئەگمىدى.

ضُعْفٌ: ئاجىزلىق، كۈچسىزلىك.

اَلضَّعْفُ الْعَصَبِيَّ: نېرۋا ئاجىزلىقى.

﴿اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ سىلەرنى ئاجىز ياراتتى.

ضَعْفُ الذَّاكِرَةِ: ئەستە تۇتۇشنىڭ ئاجىزلاپ كېتىشى.

ضَعْفُ الْبُنْيَةِ: جىسمانىي ئاجىزلىق.

ضَعْفُ الْإِدَارَةِ: باشقۇرۇش ئىقتىدارى ئاجىزلىق.

اَلضَعْفُ الْعَقْلِي: ئەقلىي ئاجىزلىق.

ضَعْفُ الْأُسْلُوبِ: ئۇسلۇبىنىڭ ناچارلىقى.

ضَعْفُ الْقَلْبِ: يۈرەكنىڭ ئاجىزلىقى.

ضِعْفٌ ج أَضْعَافٌ: ئوخشاش مىقدار، ئوخشاش ھەسسە.

ثَلَاثَةُ أَضْعَافٍ: ئۈچ ھەسسە.

أَضْعَافُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ ھاشىيىسى، كىتابنىڭ قۇر ئارىلىقى.

ضَعْفَانٌ ج ضَعَافَىَ: ئاجىز، كۈچسىز.

ضَعِلَ يَضْعَلُ ضَعَلاً: (يېقىن تۇغقانلارنىڭ توي قىلىشى سەۋەبىدىن) بەدەننىڭ ئورۇقلاپ كېتىشى.

ضَعُوفٌ: ئاجىز، كۈچسىز.

ضَعِيْفٌ ج ضِعَافٌ وَضُعَفَاءُ وَضَعَفَةٌ وَضَعْفَى م ضَعِيْفَةٌ: ئاجىز، كۈچسىز، زەئىپ، بوش.

ضَعِيْفُ الإِرَادَةِ: ئىرادىسىز، بوشاڭ.

﴿فَإِنْ كَانَ الَّذِى عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيْهًا أَوْ ضَعِيْفًا﴾ ‹قرآن›: ئەگەر قەرز ئالغۇچى ئادەم ئەخمەق (يەنى، خۇدبىن، ئەقىلسىز، ئىسراپخور) ياكى ئاجىز (يەنى، كىچىك بالا ياكى بەكمۇ قېرى) بولسا.

«هَلْ تُنْصَرُونَ وَتُرْزَقُونَ إِلاَّ بِضُعَفَائِكُمْ» ‹حديث›: سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئاجىز كىشىلەرنىڭ بەرىكاتىدىن ئاللاھ سىلەرگە مەدەت قىلىپ تۇرىدۇ ۋە رىزىقىڭلارنى بېرىپ تۇرىدۇ.

ضَعِيْفُ الْعَقْلِ: دۆت، پەمسىز، كەم ئەقىل.

ضَعِيْفُ الْقَلْبِ: يۈرەكسىز، قورقۇنچاق.

اَلضَّعِيْفُ مِنَ الْكَلَامِ: پاساھەتسىز سۆز.

ضَعِيْفُ الْبُنْيَةِ: جىسمانىي ئاجىزلىق.

اَلضَّعِيْفَانِ: ئايال ۋە قۇل.

حُكُومَةٌ ضَعِيْفَةٌ: ئاجىز ھۆكۈمەت.

«اِتَّقُوا اللّٰهَ فِي الضَّعِيْفَيْنِ» ‹حديث›: ئىككى ئاجىز توغرۇلۇق ئاللاھدىن قورقۇڭلار.

ضَغَا يَضْغُو ضَغْوًا وَ ضُغَاءً الْقِطُ: مۈشۈك مياڭلىدى.

ضَغَا يَضْغُو ضُغُوًّا الْمَقْهُورُ إِلَيْهِ: كۈچۈكلەندى، خۇشامەت قىلدى.

ضُغَاءٌ: ئىڭراش.

ضَغَبَ يَضْغَبُ ضَغْبًا الذِّئْبُ: بۆرە ھۇۋلىدى.

ضَغَثَ يَضْغَثُ ضَغْثًا الْحَدِيْثَ: سۆزنى

ئاربلاشتۇرۇۋەتتى، گېپى قۇلاشمىدى.

ضِغْثٌ ج أَضْغَاثٌ: بىر تۇتام، بىر باغلام؛ بىر سقىم.

ضِغْثٌ عَلَى إِبَّالَةٍ: ئوت ئۈستىگە ياغ چاچماق؛ بارغانسېرى يامانلاشماق.

«وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِب بِّهِ» «قرآن»: (ئۇنىڭغا) قولۇڭ بىلەن بىر باغلام چۆپنى ئېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن (ئايالىڭنى) ئۇرغىن.

أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ: قالايمىقان چۈش، يامان چۈش؛ خام خىيال، قۇرۇق ئارزۇ.

﴿قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئېيتتى: «بۇ بىر قالايمىقان چۈش ئىكەن».

ضَغَطَ يَضْغَطُ ضَغْطًا ـهُ: باستى، سىقتى، قىستى، ئەزدى، مەجبۇر قىلدى.

ضَغَطَ عَلَيْهِ: قىستى؛ بېسىم ئىشلەتتى.

ضَغَطَ الْكَلَامَ: سۆزنى بەك قىسقارتىۋەتتى.

ضَغَطَ الْكَلِمَةَ عِنْدَ النُّطْقِ بِهَا: سۆزنى گەۋدىلەندۈردى.

«لَمْ يَكُنْ يَرْغَبُ فِي الْعَمَلِ الْإِدَارِي وَلَكِنَّهُ ضُغِطَ عَلَيْهِ لِقَبُولِهِ»: ئۇ مەمۇر ئىشقا قىزىقمايتتى، لېكىن بۇ ئىشنى قىلىشقا ئۇنىڭغا بېسىم ئىشلىتىلدى.

ضَغْطٌ: باسماق، سىقماق، قىسماق؛ ئەزمەك، مەجبۇر قىلماق.

إِنْزَعْ كُلَّ مَسَامِيرِ الضَّغْطِ عَنِ الْجِدَارِ: تامدىن باسما (قالپاقلىق) مىخنى يۇلۇۋەت.

ضَغَطَ عَلَى مَعْجُونِ الْأَسْنَانِ: چىش پاستىسىنى سىقتى.

ضَغْطُ الدَّمِ: قان بېسىم.

ضَغْطٌ كَهْرَبَائِيٌّ: توك بېسىمى.

اَلضَّغْطُ الْهَوَائِيُّ: ئاتموسفېرا بېسىمى، ئاتموسفېرا.

مِيزَانُ الضَّغْطِ: پاراگراف (ئۆزى يازىدىغان بارومېتىر)، مانومېتىر.

رَفَعَ بِيَدَيْهِ ضَغْطًا 80 كِيلُوغِرَامًا: قولى بىلەن 80 كىلوگرامنى كۆتۈرۈۋەتتى.

يَقْبِلُ الضَّغْطَ: باسقىلى بولىدىغان، بېسىمنى قوبۇل قىلىدىغان.

تَحْتَ ضَغْطِ الرَّأْيِ الْعَامِّ: جامائەت پىكرىنىڭ بېسىمى ئاستىدا.

ضَغْطٌ خَارِجِيٌّ: تاشقى بېسىم.

«سَحِبَ الرَّئِيسُ اِسْتِقَالَتَهُ تَحْتَ ضَغْطِ الرَّأْيِ الْعَامِّ»: رەئىس جامائەت پىكرىنىڭ بېسىمى ئاستىدا ئىستېپانامىسىنى قايتۇرۇۋالدى.

وَقَفَ الطَّبِيبُ بِجَانِبِي وَقَاسَ ضَغْطَ دَمِي: دوختۇر يېنىمدا تۇرۇپ قان بېسىمىمنى تەكشۈردى.

ضَغْطَةٌ ج ضَغْطَاتٌ: تارلىق، بېسىم، مەجبۇرلىماق، زورلاش.

ضَغَمَ يَضْغَمُ ضَغْمًا الشَّيْءَ: چىڭ چىشلىدى.

ضَغِنَ يَضْغَنُ ضَغَنًا عَلَيْهِ: نەپرەتلەندى، ئۆچمەنلىك قىلدى، ئاداۋەت ساقلىدى.

ضَغِنَ الْعُودُ: ياغاچ قىيسىپ قالدى.

ضَغِنَتِ الدَّابَّةُ: هايۋان شەپشۈك بولدى.

ضَغِنَ صَدْرُهُ: كۆڭلىدە ئاداۋەت ساقلىدى.

ضِغْنٌ ج أَضْغَانٌ: ئۆچمەنلىك، دۈشمەنلىك؛ قىڭغىرلىق؛ ئىشتىياق؛ تەرەپ؛ تاغ قولتۇقى.

ضَغِنٌ: ئۆچ، ئاداۋەت ساقلىغۇچى.

أَلْمُوَاطِنُونَ يُضْمِرُونَ الْعَدَاءَ وَالضِّغْنَ لِلْمُحْتَلِّينَ: ۋەتەنداشلار باسقۇنچىلارغا ئۆچ ـ ئاداۋەت ساقلايدۇ.

ضَغِيفَةٌ: ياپيېشىل باغچە.

ضَغِينَةٌ ج ضَغَائِنُ: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.

«لَا يُضْمِرُ لِأَحَدٍ ضَغِينَةً أَوْ كَرَاهِيَةً»: ھېچ ئادەمگە ئۆچمەنلىك ساقلىمايدۇ.

ضَفَا يَضْفُو ضَفْوًا الْإِنَاءُ: قاچا تېشىپ كەتتى.

ضَفَا الرَّأْسُ: چاچلىق بولدى.

ضَفَا الشَّيْءُ: ئۈستى، ئاۋۇدى، جىقلىدى.

ضَفَا الْحَوْضُ: كۆل تاشتى.

ضَفَا: قىرغاق، تەرەپ.

لِكُلِّ شَيْءٍ ضَفْوَانِ: ھەرقانداق نەرسىنىڭ ئىككى تەرىپى بار.

ضِفَارٌ ج ضُفُرٌ: ئۇلاڭ (ئېگەرنىڭ)؛ ئۆرۈلگەن چاچنى باغلايدىغان نەرسە.

ضَفَدَ يَضْفَدُ ضَفْدًا فُلاَنًا: شاپىلاق بىلەن ئۇردى.

ضِفْدَعٌ ج ضَفَادِعُ وَ ضَفَادٍ (الضَّفَادِي) الواحدة ضِفْدَعَةٌ: يېشىل پاقا.

ضِفْدَعُ الطِّينِ: چارپاقا.

﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ﴾ «قۇرئان»: ئۇلارغا سۇ ئاپىتى، چېكەتكە، پىت، پاقا (بالالىرىنى) ئەۋەتتۇق.

ضَفَرَ يَضْفِرُ ضَفْرًا الشَّعْرَ: چاچنى ئۆرۈدى.

ضَفَرَ الْحَبْلَ: ئارغامچىنى ئەشتى.

ضَفْرٌ: توقۇماق، ئۆرۈمەك، ئەشمەك.

ضَفْرٌ ج ضُفُورٌ وَ أَضْفَارٌ: ئۇلاڭ (ئېگەرنىڭ).

ضَفَطَ يَضْفِطُ ضَفْطًا الرَّجُلُ: ھاجەت قىلدى.

ضَفَطَ بِسِلْحِهِ: قۇش مايىقلىدى.

ضَفُطَ يَضْفُطُ ضَفَاطَةً: باداڭ قورساق بولدى؛ دۆت بولدى.

ضَفَّ يَضِفُّ ضَفًّا وَ ضَفَفًا الْقَوْمُ: تاماق، سۇ قاتارلىقلارنى ئېلىش ئۈچۈن قىستاشتى.

ضَفَفٌ: كەمبەغەل، نامرات، يوقسۇللۇق، موھتاجلىق.

ضَفَّازٌ: گەپ توشۇغۇچى، پىتنىخور، سۇخەنچى.

ضَفَّةٌ ج ضِفَافٌ: بىر توپ، بىر تۈركۈم، بىر بۆلۈك؛ قورغاق.

ضَفَّةٌ مِنَ النَّاسِ: بىر بۆلۈك كىشىلەر.

ضَفَّةُ النَّهْرِ: دەريا بويى.

ضِفَّةٌ ج ضِفَفٌ: قىرغاق.

ضِفَّةُ النَّهْرِ: دەريا بويى.

الضَّفَّةُ الْغَرْبِيَّةُ: غەربىي قىرغاق (ئىئوردان دەرياسىنىڭ غەربىي قىرغىقى).

ضَفَّرَ يُضَفِّرُ تَضْفِيرًا الشَّعْرَ: چاچنى ئۆرۈدى.

ضَفَنَ يَضْفِنُ ضَفْنًا بِالشَّيْءِ: نەرسىنى ئاتتى، تاشلىۋەتتى.

ضَفَنَتِ الدَّابَّةُ: ئۇلاغ تەپتى.

ضَفْوَةُ الْعَيْشِ: پاراۋان تۇرمۇش.

ضَفِيرَةٌ ج ضَفَائِرُ: ئۆرۈمە چاچ.

اَلضَّفِيرَةُ الشَّمْسِيَّةُ: قۇياش سىستېمىسى.

ضَفِيطٌ: باداڭ قورساق، ئەخمەق، دۆت، مەتو.

ضَكَّ يَضُكُّ ضَكًّا الْأَمْرُ فُلاَنًا: باستى، سىقتى.

ضَكَّةٌ: ئۈنى كۈچ بىلەن باستى.

ضَكَّهُ بِالْحُجَّةِ: پاكىت بىلەن يەڭدى، رەددىيە بەردى.

ضَكْلٌ: ئاز سۇ.

ضَلاَلٌ . ضَلاَلَةٌ: گۇمراھلىق، ئازغۇنلۇق.

«أَلاَ إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلاَلٍ بَعِيدٍ» «قۇرئان»: بىلىڭلاركى، قىيامەت توغرۇلۇق مۇجادىلە قىلىدىغانلار ئەلۋەتتە چوڭقۇر گۇمراھلىقتىدۇر.

ضَلَعَ يَضْلَعُ ضَلْعًا الشَّيْءُ: ئېگىلدى.

ضَلَعَ عَلَى فُلاَنٍ: پالانىغا بولۇشۇپ زۇلۇم قىلدى.

ضَلَعَ عَنِ الْحَقِّ: ھەقتىن ئاغدى، ئاداشتى.

ضَلُعَ يَضْلُعُ ضَلاَعَةً: ساغلام بولدى، كۈچلۈك بولدى.

ضَلِعَ يَضْلَعُ ضَلَعًا: قىڭغايدى، ئېگىلدى.

ضَلِعَ مَعَهُ: ئۇنىڭغا بولۇشتى.

ضِلْعٌ ج ضُلُوعٌ وَ أَضْلاَعٌ وَ أَضْلُعٌ: قوۋۇرغا، قوۋۇرغا سۆڭىكى؛ كۋادرات مېتىر.

ضِلْعٌ عَنِ الْبِطِّيخِ: بىر تىلىم قوغۇن.

ضِلْعٌ هَنْدَسِيٌّ: يان، يان تەرەپ.

مُتَاوِزِي الْأَضْلَاعِ: پاراللېل، تۆت تەرەپلىك، پاراللېلوگرام.

كَتَمَ أَحْزَانَهُ بَيْنَ ضُلُوعِهِ: غەم- قايغۇسىنى ئىچىدە ساقلىدى.

ضَلَعٌ: ياردەملەشمەك.

ضَلَعُهُ مَعَهُ: ئۇ ئۇنىڭ بىلەن شېرىك.

ضَلَّ يَضِلُّ ضَلَالًا وَ ضَلَالَةً: ئازدى، ئاداشتى، گۇمراھ بولدى.

ضَلَّ عَنِ الطَّرِيْقِ: يولدىن ئازدى، خاتا يولغا كىردى.

﴿وَمَنْ يَعْصِ اللهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِيْنًا﴾ «قرآن»: كىمكى، ئاللاھقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلسا، ھەقىقەتەن ئۇ ئوپئوچۇق ئازغان بولىدۇ.

ضَلَّ الشَّيْءُ عَنْهُ: يوقالدى، تۇگىدى.

ضَلَّعَ يُضَلِّعُ تَضْلِيْعًا: ئەگدى، قىڭغايتتى.

ضَلَّلَ يُضَلِّلُ تَضْلِيْلًا: ئازدۇردى، ئاداشتۇردى، يولدىن چىقاردى.

ضَلَّلَهُ: ئالدىدى، ساختىنا قىلدى.

ضَلِيْلٌ ج ضَلِيْلُوْنَ: ئازغۇن.

مَلِكٌ ضَلِّيْلٌ: جاھىلىيەت دەۋرىدىكى مەشھۇر شائىر ئىمرۇئۇل قەيسنىڭ لەقىمى.

ضُلْمَةٌ ج ضُلَمَاتٌ: قورۇغان، سەي، قىيما.

ضُلُوعٌ ج ضُلَّعٌ: ئويى- دۆڭ يەر، ئېگىز- پەس يەر.

ضَلِيْعٌ ج ضُلَعٌ: ساغلام، قاۋۇل، كۈچلۈك، كۆچتۈكگۈر.

ضَلِيْعُ الْفَمِ: ئېغىزى يوغان.

ضِمَادٌ وَ ضِمَادَةٌ ج ضَمَائِدُ وَ أَضْمِدَةٌ: بىنت (جاراھەت تاڭىدىغان)؛ كۆپ خوتۇنلۇق بولۇش؛ تېڭىقچى، تېڭىقچىلىق كەسپى.

نَزَعَ الضِّمَادَةَ الَّتِي أَدَارَهَا عَلَى عَيْنَيْهِ: كۆزىنى تېڭىپ قويغان تېڭىقنى ئېچىۋەتتى.

ضِمَارٌ: ئىشەنچسىز ئىش.

مَالٌ ضِمَارٌ: قايتۇرۇۋالغىلى بولمايدىغان مال- مۈلۈك.

ضِمَامٌ: قىسقۇچ.

ضَمَانٌ ج ضَمَانَاتٌ م ضَمَانَةٌ: كېپىللىك قىلماق، ھۆددە قىلماق، كاپالەت؛ ۋەزىپە، مەجبۇرىيەت.

شِرْكَةُ الضَّمَانِ: سۇغۇرتا شىركىتى.

اَلضَّمَانُ الْجَمَاعِيُّ: كوللېكتىپنىڭ بىخەتەرلىكى.

ضَمَانُهُ عَلَيَّ: مەن ئۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلىمەن.

ضَمَانٌ لِمُدَّةِ عَامٍ: بىر يىللىق كاپالەتكە ئىگە.

ضَمَانَةٌ ج ضَمَانَاتٌ: كېپىللىك خېتى، كاپالەتنامە.

ضَمَانَةٌ مَالِيَّةٌ: گۆرۈ پۇلى، رەنە پۇلى، كاپالەت پۇلى.

ضَمَجَ يَضْمُجُ ضَمْجًا جَسَدَهُ: بەدىنىگە خۇش پۇراق سۈركىدى.

ضَمَجَ بِالْأَرْضِ: يەرگە چاپلىشىۋالدى.

ضَمَجٌ: ئاپەت.

ضَمْجَةٌ ج ضَمْجٌ: چۇسا.

ضَمَخَ يَضْمُخُ ضَمْخًا بِالطِّيْبِ: خۇش پۇراق نەرسە سۈركىدى.

ضَمَخَ بِالتَّوَابِلِ: دورا- دەرمەك ئىشلەتتى.

ضِمْخَةٌ: خۇش پۇراق سۈرۈۋالماق؛ خوتۇن، ئايال؛ سېمىز چىشى تۆگە.

ضَمَدَ يَضْمُدُ / يَضْمِدُ ضَمْدًا الْجُرْحَ: جاراھەتنى تاڭدى، ئوردى.

«ضَمَدَتِ الْمُمَرِّضَةُ جِرَاحَ الْمَرِيْضِ»: سېستىرا قىز ئاغرىقنىڭ يارىسىنى تاڭدى.

«ضَمَدَ بِالْمِنْدِيْلِ دُمُوعَهُ»: ياغلىق بىلەن ياشلىرىنى سۈرتتى.

ضِمْدٌ: ئايالنىڭ ئاشنىسى.

ضَمَرَ وَ ضَمُرَ يَضْمُرُ ضُمُورًا الرَّجُلُ: كىشى ياداپ

كەتتى، ئورۇقلاپ كەتتى.

ضَمَرَ الشَّيْءُ: تارايدى، قىسقىرىدى، قورۇلدى.

ضَمَرَ جِسْمُهَا بِسبَبِ الدَّاءِ: كېسەل سەۋەبى بىلەن ياداپ كەتتى.

ضُمْرٌ: ئورۇقلۇق، ياداڭغۇلۇق، سولغۇنلۇق.

ضَمْزٌ ج ضُمُوزٌ: تۆپىلىك، ئېگىزلىك.

ضَمَسَ يَضْمِسُ ضَمْسًا الشَّيْءَ: يوشۇرۇن چاينىدى.

ضَمْضَامٌ: تەمەخور، ئاچ كۆز.

ضَمْضَمَ يُضَمْضِمُ ضَمْضَمَةً الأَسَدُ: يولۋاس ھۆركىرىدى.

ضَمْضَمٌ ج ضَمَاضِمُ: غەزەپلەنگەن يولۋاس، تويمىغۇر ئاچ كۆز، بېخىل.

ضَمَّ يَضُمّ ضَمًّا الشَّيْءَ: يىغدى، توپلىدى، جەملىدى.

ضَمَّهُ: بىرلىككە كەلتۈردى.

ضَمَّ الأَعْدَادَ: سانلارنى قوشتى، كۆپەيتتى.

ضَمَّ إِلَى: قوشتى، ئۇلىدى.

«وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ» ‹قرآن›: قولۇڭنى يىغىۋالغىن.

ضَمَّ الْحَرْفَ: پەش ئوقۇدى.

«يَضُمّ الْكِتَابُ عَدَدًا كَبِيْرًا مِنَ الْقَصَائِدِ الْحَدِيْثَةِ»: كىتاب زور بىر تۈركۈم قەسىدىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

«مَا إِنْ رَأَتْ وَلَدَهَا بَيْنَ الْمُسَافِرِيْنَ الْعَائِدِيْنَ حَتَّى ضَمَّتْهُ إِلَى صَدْرِهَا»: قايتىپ كەلگەن يولۇچىلار ئارىسىدا بالىسىنى كۆرۈپلا باغرىغا باستى.

ضَمٌّ . ضَمَّةٌ: پەش (ـُ).

ضَمَّةُ زُهُورٍ: گۈلدەستە.

«وَافَقَتِ الْهَيْئَةُ الإِدَارِيَّةُ عَلَى ضَمِّ أَعْضَاءٍ جُدُدٍ إِلَى جَمْعِيَّتِهَا»: باشقۇرۇش ھەيئىتى ئۆزىنىڭ جەمئىيىتىگە يېڭى ئەزالارنى قوبۇل قىلىشقا قوشۇلدى.

ضَمَّ الصُّفُوفَ: سەپلەرنى بىرلىككە كەلتۈردى.

ضَمَّخَ يُضَمِّخُ تَضْمِيْخًا بِالطِّيْبِ: خۇش پۇراق نەرسە ئىشلەتتى.

«ضَمَّخَتْ شَفَتَيْهَا بِالْحُمْرَةِ الْفَاقِعَةِ»: لەۋ سۇرۇخى سۈرتۈۋالدى.

ضَمَّدَ يُضَمِّدُ تَضْمِيْدًا الْجُرْحَ: جاراھەتنى پۈختا تاڭدى.

ضَمَّرَ يُضَمِّرُ تَضْمِيْرًا الْفَرَسَ لِلسِّبَاقِ: ئاتنى چاپتۇرۇپ ئورۇقلاتتى، كۆندۈردى.

ضَمَّرَهُ: ئۇنى بويسۇندۇردى.

ضَمَّنَ يُضَمِّنُ تَضْمِيْنًا الشَّيْءَ: ئۆز ئىچىگە ئالدى؛ ھۆددە قىلدى.

ضَمَّنَهُ: ئۇنى كېپىل قىلدى.

«ضَمَّنَ بَحْثَهُ أَحْدَثَ النَّظَرِيَّاتِ فِي حَقْلِهِ»: ئىلمىي ماقالىسىگە ئۆز ساھەسىدىكى ئەڭ يېڭى نەزەرىيىلەرنى كىرگۈزدى.

ضَمِنَ يَضْمَنُ ضَمْنًا وَ ضَمَانًا الشَّيْءَ: كاپالەت بەردى، ۋەدە بەردى، كاپالەت قىلدى، كېپىل بولدى.

«لاَ بُدَّ لِطَالِبِ الْبِعْثَةِ مِنْ كَفِيْلٍ يَضْمَنُهُ قَبْلَ الإِلْتِحَاقِ بِجَامِعَتِهِ»: چەت ئەلگە چىقىدىغان ئوقۇغۇچىنىڭ ئۇنىۋېرسىتېتقا كىرىشتىن بۇرۇن، ئۇنىڭغا كېپىللىك قىلىدىغان كېپىل بولۇش لازىم.

مَنْ يَضْمَنُ لَنَا أَنَّ الْوَضْعَ سَيَكُوْنُ غَدًا أَفْضَلُ مِمَّا هُوَ عَلَيْهِ الْيَوْمَ: ئەتىكى ۋەزىيەتنىڭ بۈگۈنكىدىن ياخشى بولۇشىغا كىم كېپىللىك قىلىدۇ.

ضِمْنٌ: ئىچى، تەركىبى قىسمى.

ضِمْنَ كَذَا: ...نىڭ ئىچىدە، ... نىڭ ئارىسىدا.

مَفْهُومٌ ضِمْنًا: مەزمۇنلۇق، مەنىلىك.

صِرَاحَةً أَوْ ضِمْنًا: ئاشكارا ياكى پۇرىتىپ.

ضِمْنَهُ: ئۆز ئىچىدە.

مِنْ ضِمْنِهَا: ئۇ جۈملىدىن.

«يُفْهَمُ مِنْ ضِمْنِ كَلاَمِهِ أَنَّهُ غَيْرُ مُوَافِقٍ»: ئۇنىڭ

سۆزىدىن ئۇنىڭ قوشۇلمايدىغانلىقى چىقىدۇ.
«لَكَ أَنْ تَتَصَرَّفَ بْالْأَمْرِ ضِمْنَ مَا اتَّفَقْنَا»: ئىشنى سەن بىز كېلىشكەن دائىرە ئىچىدە ئېلىپ بارساڭ بولىدۇ.

ضِمْنًا: ئۆز ئىچىگە ئالماق، ئىچىدە بولماق، تەركىبىدە بولماق.

يَدُلّ مَوْقِفُهُ عَلىَ أَنَّهُ لايُؤَيّدُ الْمَشْرُوْعَ إِنْ لَمْ يُصَرّحْ بِهِ: گەرچە ئۇ ئوچۇق دېمىگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ پوزىتسىيىسى ئۇنىڭ بۇ لايىھىنى قوللىمايدىغانلىقىنى ئاشكارىتىن كۆرسىتىپ تۇرۇپتۇ.

ضِمْنِيٌّ: يوشۇرۇنچە، ئاستىرتتىن.

ضُمُورٌ: ئورۇقلۇق، ياداڭغۇلۇق، سولغۇنلۇق.

ضَمِيْرٌ ج ضَمَائِرُ: ۋىجدان، قەلب.

حَيَّ الضَّمِيْرِ: ۋىجدانلىق.

فَاقِدُ الضَّمِيْرِ: ۋىجدانسىز.

مُسْتَرِيْحُ الضَّمِيْرِ: خاتىرجەم، بەخىرامان.

تَأْنِيْبُ الضَّمِيْرِ: روھىي ئازاب.

شَرِيْعَةُ الضَّمِيْرِ: تەبىئەت قانۇنى.

لاَ ضَمِيْرَ عِنْدَهُ: ۋىجدانسىز.

عَذَابُ الضَّمِيْرِ: ۋىجدان ئازابى.

ضَمِيْلَةٌ ج ضَمَائِلُ: مېيىپ ئايال، توكۇر ئايال.

ضَمِيْمٌ م ضَمِيْمَةٌ ج ضَمَائِمُ: دوست، ئاغىنە، بۇرادەر، ھەمراھ، ئۈلپەت، شېرىك.

ضَمِيْنٌ ج ضُمَنَاءُ: كېپىل، مەسئۇل، جاۋابكار؛ خىزمەتچى.

ضَنَا يَضْنُو ضَنْوًا وَ ضَنًّا نَصِيْبُ فُلَانٍ: پالانىنىڭ ھەسسىلىكى كۆپ بولدى.

ضَنَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال كۆپ باللىق بولدى.

ضَنَأَ يَضْنَأُ ضَنْأً وَ ضُنُووءًا الْمَالُ: مال كۆپەيدى.

ضَنَأَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال كۆپ بالىلىق بولدى.

ضَنَأَ فِي الْأَرْضِ: يول يۈردى.

ضَنْءٌ ج ضُنُوءٌ: نەسىل، ئەۋلاد، بالا-چاقا، ئەسلى.

ضَنْأَةٌ . ضُنَاءَةٌ: زۆرۈر، لازىم.

ضَنْطٌ: تار.

ضَنَطٌ: ماي؛ روھلۇق، شوخ، جانلىق؛ ھاكاۋۇر.

ضَنُكَ يَضْنُكُ ضَنَاكَةً: ئاجىزلاپ كەتتى، بوشاپ كەتتى؛ ناچارلىشىپ كەتتى.

ضَنُكَ عَيْشُهُ: تۇرمۇشى نامراتلىقتا ئۆتتى.

ضَنْكٌ: قىيىنچىلىق، كەمبەغەللىك، تارلىق.

عَيْشٌ ضَنْكٌ: قىيىن تۇرمۇش.

﴿وَمَنْ أعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيْشَةً ضَنْكًا﴾ ‹قرآن›: كىمكى مېنىڭ زىكرىمدىن يۈز ئۆرۈيدىكەن، ئۇنىڭ ھاياتى تار (يەنى، خاتىرجەمسىز) بولىدۇ.

ضَنَّ يَضَنّ ضَنًّا وَ ضِنَّةً وَ ضَنَانَةً وَ مَضَنَّةً: بېخىللىق قىلدى.

ضَنَّ بِعِلْمِهِ: ئىلىمگە بېخىللىق قىلدى.

ضَنَّ بِوَقْتِهِ: ۋاقتىنى ئايىدى.

ضِنٌّ: ئەتىۋارلىق نەرسە، بىرىسىگە كۆزى قىيمايدىغان نەرسە.

ضَنٍّ: ماجالى قالمىغان، ئورۇق.

ضِنْوٌ / ضَنْوٌ: بالا-چاقا.

لَهُ ضَنْوٌ كَثِيْرٌ: ئۇنىڭ بالا-چاقىسى جىق.

ضَنِيَ يَضْنَى ضَنًى وَ ضَنَاءً: ئاغرىقتىن جۇدەپ كەتتى، ياداپ كەتتى.

ضَنًى: ئاجىز، جۇدەڭ، ياداڭغۇ.

ضَنِيْنٌ ج أَضِنَّاءُ م ضَنِيْنَةٌ ج ضَنَائِنُ: بېخىل، پىخسىق.

﴿وَمَا هُوَ عَلىَ الْغَيْبِ بِضَنِيْنٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇ غەيبنى تەبلىغ قىلىشتا بېخىل ئەمەستۇر.

ضَنِيٌّ ج أَضْنِيَاءُ: كېسەل، ئاغرىق.

ضَهَبَ يَضْهَبُ ضَهْبًا اللَّحْمَ بِالنَّارِ: گۆشنى كاۋاپ

قىلدى.

ضَهَبَ يَضْهَبُ ضُهُوبًا الرَّجُلُ: كىچىككىپ ئۆستى، ئاجىزلىدى.

ضَهْبُ الْقَوْمِ: قوۋمنىڭ چوڭپرەندىسى.

ضَهَتَ يَضْهَتُ ضَهْتًا الشَّيْءَ: قاتتىق دەسسىدى.

ضَهَدَ يَضْهَدُ ضَهْدًا الرَّجُلَ: كىشىنى ئەزدى، زۇلۇم قىلدى، ئازار بەردى، خارلىدى.

ضُهْدَةٌ: ئەزمەك، بويسۇندۇرماق، بوزەك قىلماق.

هُوَ ضُهْدَةٌ لِكُلِّ أَحَدٍ: ئۇنى ھەممە ئادەم بوزەك قىلىدۇ.

ضَهَرَ يَضْهَرُ ضَهْرًا الْجَبَلَ: تاغقا ياماشتى، تاغقا چىقتى.

ضُهْرٌ: تاشپاقا؛ چۈش، چۈش ۋاقتى.

ضَهْرٌ ج ضُهُورٌ: چوققا، تاغ چوققىسى؛ جىلغا، ۋادى.

ضَهَزَ يَضْهَزُ ضَهْزًا ـــ هُ: ئۇنى قاتتىق دەسسىدى.

ضَهَزَتِ الدَّابَّةُ: ئۇلاغ قاتتىق دەسسىۋەتتى.

ضَهْلٌ: ئاز سۇ.

ضَهُولٌ ج ضُهُلٌ: تۇخۇم تۇغۇۋاتقان تۆگە قۇش.

ضَهِيَ يَضْهَى ضَهًا وَ ضَهِّي - تِ الْمَرْأَةُ: ئايال جىگىرىكىپ قالدى.

ضَهِيَتِ الْأَرْضُ: زېمىن چۆللىشىپ قالدى.

ضَهِيدٌ: قاتتىق.

ضَهِيٌّ: ئوخشاش، ئوخشاشلىق، ئوخشاپ كېتىدىغان.

ضَوْءٌ ج أَضْوَاءٌ: نۇر، يورۇقلۇق.

ضَوْءُ الشَّمْسِ: كۈن نۇرى، ئاپتاپ.

ضَوْءُ الْقَمَرِ: ئاي يورۇقى، ئايدىڭ.

عَلَى ضَوْءِ كَذَا: ئاساسەن، بىنائەن، بويىچە.

شَهِدَ الضَّوْءَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ: تۇغۇلدى، دۇنياغا كەلدى؛ (نەشردىن) چىقتى.

ضَوْءٌ أَمَامِيٌّ: (ماشىنىنىڭ) ئالدىنقى چىرىغى.

ضَوْءٌ خَلْفِيٌّ: (ماشىنىنىڭ) كەينى چىرىغى.

ضَوْءٌ جَانِبِيٌّ: (ماشىنىنىڭ) يان چىرىغى.

أَلْقَى الضَّوْءَ عَلَى الْمَوْضُوعِ: ماۋزۇنى يورۇتۇپ بەردى.

«يُتَابِعُ بَحْثَهُ فِي ضَوْءِ النَّظَرِيَّاتِ الْحَدِيثَةِ»: تەتقىقاتىنى يېڭى نەزەرىيىلەر بويىچە ئېلىپ بارماقتا.

«كَانَتِ الْمَدِينَةُ تَجْتَذِبُهُ بِأَضْوَائِهَا»: شەھەر ئۆزىنىڭ يورۇقلۇقى بىلەن ئۇنى جەلپ قىلماقتا.

ضِوَاءٌ: نۇر، يورۇقلۇق، نۇرلۇق.

ضَوْئِيٌّ: نۇرلۇق، يورۇقلۇق، پارلاق.

اَلسَّنَةُ الضَّوْئِيَّةُ: يورۇقلۇق يىلى، نۇر يىلى.

إِشَارَاتٌ ضَوْئِيَّةٌ: ئوت نۇرى ئارقىلىق سىگنال بەرمەك.

اَلْأَشِعَّةُ الضَّوْئِيَّةُ: نۇر، يورۇقلۇق.

ضَوْجٌ ج أَضْوَاجٌ: ۋادىنىڭ بۇرۇلۇش جايى، بۇرۇلۇش نۇقتىسى.

ضَوْجَانٌ م ضَوْجَانَةٌ: مەھكەم، قاتتىق.

ضُورٌ: قارا بۇلۇت.

ضَوْرٌ . ضَوْرَةٌ: ئاچ، ئاچ قورساق.

ضُورَةٌ ج ضُوَرٌ: ئاجىز، بىچارە، كەمبەغەل.

ضَوْضَاءُ: شاۋقۇن-سۈرەن، غەلۋە-غوۋغا.

ضَوْضَى ج ضَآضِيءُ: شاۋقۇن-سۈرەن، غەلۋە-غوۋغا.

ضِوطَ يَضْوَطُ ضَوَطًا فَكُّهُ: ئاكلاي سۆڭكى ئېگىلىپ قالدى.

ضَوْعٌ: تارقىلىش، يېيىلىش.

ضَوْعُ الرَّائِحَةِ: خۇش پۇراقنىڭ تارقىلىشى.

ضَوْنَةٌ ج ضِوَانٌ: كىچىك قىز.

ضَوَّءَ يُضَوِّءُ تَضْوِئَةً الْمِصْبَاحَ: چىراغ ياقتى.

ضَوَّءَ الْبَيْتَ: ئۆينى يورۇتتى.

«بَدَا النَّهَارُ كَأَنَّهُ يُضَوِّءُ بِالْقَمَرِ لاَ بِالشَّمْسِ»: كۈندۈزى قۇياش بىلەن ئەمەس، بەلكى ئاي بىلەن

يورۇغاندەك يورۇدى.

ضَوَّحَ يُضَوِّحُ تَضْوِيحًا اللَّبَنَ بِالْمَاءِ: سۈتكە سۇ ئارىلاشتۇرۇۋەتتى.

ضَوَّرَ يُضَوِّرُ تَضْوِيرًا الرَّجُلُ ضَيْفَهُ: مېھمىنىنى ئاچ قويدى.

ضَوَّرَةُ الْجُوعِ: ئاچلىقتىن ئىچلىرى تارتىشىپ كەتتى.

ضَوَّطَ يُضَوِّطُ تَضْوِيطًا الْأَشْيَاءَ: توپلىدى، جەملىدى.

ضَوَّعَ يُضَوِّعُ تَضْوِيعًا: ھىدىنى كۈچەيتتى.

ضَوَى يَضْوِي ضَيًّا إِلَيْهِ: مايىل بولدى، قوشۇلدى.

ضَوِيَ يَضْوَى ضَوًى: ئاجىز بولدى، جۇدىدى.

ضِيَاءٌ: نۇر، يورۇقلۇق، نۇرلۇق.

«هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا» «قرآن»: ئاللاھ قۇياشنى نۇر چاچقۇچى، ئاينى نۇرلۇق قىلىپ ياراتتى.

ضَيَاعٌ: يىتىپ كەتمەك، قولدىن كەتمەك، ھالاك بولماق.

ضِيَافَةٌ: مېھمان قىلماق، كۈتۈۋالماق، زىياپەت بەرمەك.

كَانَ فِي ضِيَافَتِهِ: ئۇنىڭ مېھماندارچىلىقىدا بولدى.

ضَيْحٌ: سۇ قوشۇلغان سۈت، ھەسەل.

ضَيْرٌ: زەرەر، زىيان.

لَا ضَيْرَ: زىيىنى يوق، ھېچقىسى يوق.

﴿قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ﴾ «قرآن»: سېھىرگەرلەر: «(بۇنىڭدىمۇ بىزگە) ھېچ زىيان يوق، بىز ئەلۋەتتە پەرۋەردىگارىمىزنىڭ دەرگاھىغا قايتقۇچىلارمىز»، دېدى.

ضَبْضَاءُ: شاۋقۇن-سۈرەن، غەلۋە-غوۋغا.

ضِيزَى: ئادالەتسىز، ناھەق.

قِسْمَةٌ ضِيزَى: ئادالەتسىز تەقسىمات.

«تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَى» «قرآن»: ئۇنداقتا بۇ ئادالەتسىز تەقسىماتتۇر.

ضَيْعٌ: يىتىپ كەتمەك، قولدىن كەتمەك، ھالاك بولماق.

ضَيْعَةٌ ج ضِيَاعٌ وَ ضِيَعٌ وَ ضَيْعَاتٌ: يەر-مۈلۈك، بايلىق؛ مەھەللە، كەنت.

ضَيْغَمٌ ج ضَيَاغِمُ: چىشلەيدىغان؛ يولۋاس.

ضَيْفٌ ج أَضْيَافٌ وَ ضُيُوفٌ وَ ضِيفَانٌ: مېھمان.

ضَيْفُ الشَّرَفِ: ئەزىز مېھمان.

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ﴾ «قرآن»: بۇلار مېنىڭ مېھمىنىم، مېنى رەسۋا قىلماڭلار.

«مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» «حديث»: كىمكى ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنسە، مېھمىنىنى ھۆرمەت قىلسۇن.

إِكْرَامُ الضَّيْفِ: مېھماننى ھۆرمەتلەش.

حَلَّ ضَيْفًا عَلَى فُلَانٍ: پالانىغا مېھمان بولدى.

ضِيفٌ ج أَضْيَافٌ: قىرغاق، گىرۋەك.

حَضَرَ مُؤْتَمَرًا بِوَصْفِهِ ضَيْفًا: يىغىنغا سىرتتىن قاتناشتى.

ضِيفُ الْوَادِي: ۋادىنىڭ يان تەرىپى.

ضِيفُ الْجَبَلِ: تاغ يامزىلى.

ضَيْقٌ: كەمبەغەللىك، ئېغىرچىلىق، غەم، قايغۇ.

«وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ» «قرآن»: ئۇلارنىڭ ھىيلە-مىكرىسىدىن يۈرىكىڭ سىقىلمىسۇن.

ضِيقٌ: تار، تارلىق؛ غەم؛ قىيىنچىلىق.

ضِيقُ ذَاتِ الْيَدِ: قولى قىسقا، نامرات.

ضِيقُ الْوَقْتِ: ۋاقىتنىڭ زىچلىقى.

ضِيقُ الْمَكَانِ: جاينىڭ تارلىقى.

ضِيقُ النَّفَسِ: نەپەسنىڭ سىقىلىشى.

ضِيقُ الْمُقَامِ: ئورۇننىڭ تارلىقى.

«لَا أَسْتَطِيعُ الْإِطَالَةَ فِي الشَّرْحِ لِضِيقِ الْمَقَامِ»: ئورۇن تارلىق قىلىۋاتقاچقا ئۇزۇن چۈشەندۈرۈپ كېتەلمەيمەن.

ضَيِّقَةٌ ج ضِيَقٌ وَ ضَيْقٌ: قىيىنچىلىق، يوقسۇللۇق،

ئوكۇشسزلىق.

ضِيْقَةُ الْوَقُودِ: يېقىلغۇ قىسلىقى.

ضَيْكَلُ ج ضَيَاكِلُ وَ ضَيَاكَلَةٌ: چوڭ، بوْيىۋك؛ يالىڭاچ؛ نامرات، كەمبەغەل.

ضَيْمٌ ج ضُيُومٌ: زۇلۇم، ئېزىش، خورلاش.

«لَا تُعْجِبُنِي إِقَامَةُ الرَّجُلِ الْكَرِيْمِ عَلَى الضَّيْمِ الَّذِى لاَ يَرْضَاهُ»: ئالىيجاناب ئادەمنىڭ خورلۇققا چىداپ تۇرۇشى ھەيران قالارلىق ئەمەس.

ضَيْوَنٌ ج ضَيَاوَنُ: ئەركەك مۇشۇك.

ضَيَّعَ يُضَيِّعُ تَضْيِيْعًا الشَّيْءَ: يوقاتتى، قولدىن بەردى، زايە قىلدى.

ضَيَّعَهُ: سەل قارىدى، بىپەرۋالىق قىلدى؛ ۋەيران قىلدى، ھالاك قىلدى؛ بۇزۇپ قويدى.

ضَيَّعَ مِنْهُ: قولدىن بىرىپ قويدى، قولدىن كەتكۈزۈپ قويدى.

ضَيَّعَ حَقَّهُ: ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلدى.

«أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجِزَ عَنْ إِكْتِسَابِ ألإِخْوَانِ وَ أَعْجَزُ مِنْهُ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ ظَفَرَ بِهِ مِنْهُمْ»: كىشىلەرنىڭ ئەڭ ئاجىزى دوست تېپىشتىن ئاجىز كەلگەن ئادەم، بار دوستلىرىنى قولدىن چىقىرىپ قويغان ئادەم ئۇنىڭدىنمۇ ئاجىز ئادەمدۇر.

ضَيَّفَ يُضَيِّفُ تَضْيِيْفًا: مېھمان قىلدى، كۈتۈۋالدى.

«فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا» ‹قرآن›: ئۇ ئىككىسى بىللە مېڭىپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدى، شەھەر ئاھالىسىدىن تاماق سورىدى، شەھەر ئاھالىسى ئۇلارنى مېھمان قىلىشتىن باش تارتتى.

ضَيَّفَ الرَّجُلُ: قىڭغىر يولغا ماڭدى.

ضَيَّقَ يُضَيِّقُ تَضْيِيْقًا: تارايتتى، قىسقارتتى.

ضَيَّقَ الْخَنَاقَ عَلَى فُلاَنٍ: ئەزدى، بوزەك قىلدى، زۇلۇم قىلدى.

ضَيَّقَ عَلَى الْعَدُوِّ: دۈشمەننى قورشىۋالدى.

ضَيَّقَ عَلَيْهِ: قىستى، سىقتى.

هَذَ الْحِذَاءُ ضَيَّقَ عَلَيْهِ: بۇ ئاياغ ئۇنىڭغا كىچىك كېلىپ قالدى.

ضَيَّقَ الْفَجْوَةَ بَيْنَهُمَا: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرقنى ئازايتتى.

«حَاوَلَتِ السّلْطَاتُ أَنْ تُضَيِّقَ الْخَنَاقَ عَلَى الْعَنَاصِرِ الْمُعَارِضَةِ»: ھۆكۈمران دائىرىلەر قارشى كۈچلەرنى بېسىشقا ئۇرۇندى.

ضَيِّقٌ: تار، چەكلىك.

ضَيِّقُ الْعَقْلِ: كالتە پەم.

ضَيِّقُ الْخُلْقِ: چۇس، تىرىككەك، ئاچچىقى يامان.

ط

ط ‹طا›: ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ 16 ـ ھەرپى بولۇپ ئەبجەد ھېسابىدا «9»نى كۆرسىتىدۇ.

طَاءَ يَطُوءُ وَ طَاءَ يَطَاءُ طَوْءًا: ئالدى ـ كەينىگە ماڭدى.

طَاوُوسٌ ج طَوَاوِيسُ: توز.

طَابَ يَطِيْبُ طِيْبًا وَ طَابًا وَ طِيْبَةً وَ تَطْيَابًا: ياخشى بولدى، ئوبدان بولدى، ئاق كۆڭۈل بولدى؛ لەززەتلىك بولدى.

طَابَ لَهُ: قانائەتلەندى، مەمنۇن بولدى.

طَابَ الْمَرِيْضُ: كېسەل ساقايدى.

طَابَ قَلْبُهُ: خۇشاللاندى.

طَابَتْ نَفْسُهُ: تولۇق قانائەت ھاسىل قىلدى.

طَابَ عَيْشُهُ: تۇرمۇشى باياشات بولدى، گۈزەل تۇرمۇش كەچۈردى.

طَابَ مَسَاؤُكُمْ: كەچلىكىڭلار خەيرلىك بولسۇن، خەيرلىك كەچ.

طَابَ عَنِ الشَّيْءِ نَفْسًا: ۋاز كەچتى.

طَابَ نَفْسُهُ عَنِ الدّخَانِ: تاماكىنى تاشلىدى.

طَابَ الْهَوَاءُ: ھاۋا ساپ بولدى.

طَابَ الطَّعَامُ: تاماق ئوخشىدى.

طَابَ لَهُ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا: شۇنداق قىلىشنى ياقتۇردى.

«يَطِيْبُ الطَّعَامُ عَلَى مَائِدَةِ الْأَصْدِقَاءِ»: دوستلار بىلەن بىللە يېگەن تاماق لەززەتلىك.

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِيْنَ﴾ ‹قرآن›: سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، سىلەر (گۇناھلارنىڭ كىرلىرىدىن) پاك بولدۇڭلار، جەننەتكە كىرىڭلار، (ئۇنىڭدا) مەڭگۈ قېلىڭلار.

طَابَاقٌ: قېلىن ئەينەك تاختا.

طَابَةٌ ج طَابَاتٌ: ھاراق؛ مەدىنىنىڭ بىر خىل ئاتىلىشى.

طَابِخٌ: قىزىتما كېسەللىكلىرى، كېزىك.

طَابِخَةٌ: بىر كۈن ئىچىدىكى ئەڭ ئىسسىق بولغان ۋاقىت.

طَابِعٌ ج طَابِعُونَ: ھەرپ تىزغۇچى، باسما ئىشچىسى، نابورچىك؛ خاراكتېر، مىجەز.

طَابِعٌ ج طَوَابِعُ: تامغا، مۆھۈر، ماركا.

طَابِعُ بَرِيْدٍ: پوچتا ماركىسى.

طَابِعُ الْحُسْنِ: گۈزەللىك مېڭى.

طَابِعٌ اِقْتِصَادِيٌّ: ئىقتىسادىي يۈزلىنىش.

طَبَعَهُ بِطَابِعِهِ: ئۇنىڭدا ئىزىنى قالدۇردى.

طَابِعٌ تِذْكَارِيٌّ: خاتىرە ماركىسى.

«هَذَا خِطَابٌ عَلَيْهِ طَابِعُ الْفَصَاحَةِ»: بۇ نۇتۇق پاساھەت خاراكتېرىنى ئالغان.

طَابِعَةٌ ج طَابِعَاتٌ: ئايال باسما ئىشچىسى، بېسىش ماشىنىسى.

طَابِعَةُ الْإِلِكْتِرُونِيَّةِ: ئېلېكترونلۇق بېسىش ماشىنىسى.

طَابِعَةٌ بِأَشِعَّةِ اللَّيْزِرِ: لازېر نۇرلۇق بېسىش ماشىنىسى.

طَابَقَ يُطَابِقُ مُطَابَقَةً: ماس كەلدى، مۇۋاپىقلاشتى، ئۇيغۇن كەلدى، ئۆزلەشتى؛ كۆتتى.

طَابَقَ عَلَى الْأَمْرِ: جاۋاب بەردى؛ ماقۇل كۆردى، ئېتىراپ قىلدى.

طَابِقٌ ج طَوَابِقُ وَ طَوَابِيْقُ: قەۋەت؛ تاۋاق، ياپقۇچ، تۇۋاق، قاپقاق؛ ئېغىز.

طَابُورٌ ج طَوَابِيرُ: پولك (800دىن 900گىچە ئەسكەر بار توپ)؛ باتالىيون.

اَلطَّابُورُ الْخَامِسُ: 5- پولك.

طَابُورٌ مِنَ السَّيَّارَاتِ: ماشىنا ئەترىتى، ماشىنا كالونىنىسى.

طَابُوقٌ ج طَوَابِيقُ: قېلىن ئەينەك تاختا.

طَابُونٌ ج طَوَابِينُ: ئوتدان.

طَابُونَةٌ: كىچىك تونۇر، ئوچاق.

طَابِيَةٌ ج طَوَابِيُ: كىچىك قورغان، پوتەي.

طَاجِنٌ ج طَوَاجِنُ: تاۋا؛ تاۋان نان.

طَاحَ يَطُوحُ طَوْحًا الرَّجُلُ: ئازدى، ئاداشتى، ھالاك بولدى.

طَاحَ السَّهْمُ: ئوق خاتا كەتتى، نىشانغا تەگمىدى.

طَاحَتِ الْحُكُومَةُ: ھۆكۈمەت تەختتىن چۈشۈپ، يېڭى ھۆكۈمەت تەختكە چىقتى.

طَاحَ يَطِيحُ طَيْحًا: يوقالدى، ھالاك بولدى، گۇمران بولدى.

طَاحِنٌ: تۈگمەنچى؛ شەپقەتسىز.

طَاحِنَةٌ ج طَوَاحِنُ: ئېزىق چىش.

حَرْبٌ طَاحِنَةٌ: دەھشەتلىك ئۇرۇش.

طَاحُونٌ. طَاحُونَةٌ ج طَوَاحِينُ: تۈگمەن، ئۇن تارتىش ماشىنىسى.

طَاحُونُ الرِّيحِ: شامال تۈگمىنى.

طَاحُونُ الْمَاءِ: سۇ تۈگمىنى.

دُولاَبُ طَاحُونِ الْمَاءِ: سۇ تۈگمىنىنىڭ چاقپىلىكى.

طَاخٍ م طَاخِيَةٌ: ئېگىز؛ ئېگىزلىك.

مِظَلَّةٌ طَاخِيَةٌ: چوڭ سايىۋەن.

طَاخَ يَطِيخُ طَيْخًا: تۆھمەت قىلدى، سۆز بىلەن ھۇجۇم قىلدى.

طَاخِيَةٌ: قاپقارا، تۇم قارا، قاپقاراڭغۇ.

طَادَ يَطُودُ طَوْدًا: مۇستەھكەم تۇردى، بەرقارار تۇردى.

طَادٍ: ئېغىر، غالجىرلاشقان تۆگە.

طَارَ عَقْلُهُ: تەمتىرەپ قالدى، ھودۇقۇپ قالدى.

طَارَ طَائِرُهُ: غەزەپلەندى، ئاچچىقلاندى.

طَارَ قَلْبُهُ: ھەيران قالدى.

طَارَ لُبُّهُ: ئەقلىنى يوقاتتى.

طَارَ مِنَ الْفَرَحِ: گۆلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتتى.

طَارَ سُرُورًا: خۇشاللىقتىن سەكرەپ كەتتى.

طَارَ إِلَيْهِ: ئۇچقاندەك چاپتى.

طَارَتِ الطَّائِرَةُ: ئايروپىلان قوزغالدى.

طَارَ الشَّخْصُ: ھاۋادا سەپەر قىلدى.

طَارَ إِلَى كَذَا: ئالدىرىدى.

طَارَ غُرَابُهُ: چېچى ئاقاردى.

طَارَ النَّوْمُ مِنْ عَيْنِهِ: ئۇيقۇسى قاچتى.

طَارَتْ نَفْسُهُ شُعَاعًا: ھودۇقتى، پاراكەندە بولدى.

طَارَ الشَّعْرُ: چېچى ئۆستى.

طَارَ يَطِيرُ طَيْرًا وَ طَيَرَانًا وَ طَيْرُورَةً الطَّائِرُ: قۇش ئۇچتى.

طَارَ يَطُورُ طَوْرًا وَ طَوَرَانًا الشَّيْءَ: ئايلاندى، يېقىنلاشتى.

طَارَ الصِّيتُ فِي النَّاسِ: خەلق ئىچىدە داڭقى چىقتى، مەشھۇر بولدى.

﴿وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ﴾ «قرآن»: مەيلى ئىككى قانىتى بىلەن ئۇچىدىغان ئۇچار قۇش بولسۇن، ھەممىسى سىلەرگە ئوخشاش ئۇممەتلەردۇر. (يەنى، ئاللاھ تەرىپىدىن يارىتىلغان مەخلۇقلاردۇر).

طَارِئٌ ج طُرَّاءٌ وَ طُرَاءٌ: چەتتىن كەلگەن، سىرتتىن قوشۇلغان؛ تاسادىپىي، ئۇشتۇمتۇت.

طَارِئَةٌ ج طَوَارِئُ: ئاپەت، ھادىسە؛ جىددىي ئىش، كۈتۈلمىگەن ئىش.

ظُرُوفٌ طَارِئَةٌ: جىددىي شارائىت.

حَالَةُ الطَّوَارِئِ: جىددىي ھالەت.

قِسْمُ الطَّوَارِئِ: جىددىي بۆلۈم، جىددىي قۇتقۇزۇش بۆلۈمى.

طَوَارِئُ جَوِّيَّةٌ: بالايىئاپەتلىك ئاتموسفېرا ئەھۋالى.

قَانُونُ الطَّوَارِئِ: جىددىي ھالەت قانۇنى، ۋاقىتلىق قانۇن.

اِحْتِيَاطُ الطَّوَارِئِ: جىددىي مۇداپىئە.

طَارٌ. طَارَةٌ: داپ.

طَارَةُ الْجَنَازِيرِ: چىشلىق چاق.

طَارَةُ الْقِشَاطِ: چىغرىق، غالتەك.

طَارَحَ يُطَارِحُ مُطَارَحَةً الأَسْئِلَةَ: تالاش-تارتىش قىلىشتى، سوئال-جاۋاب قىلىشتى.

طَارَحَهُ الْكَلَامَ: مۇھاكىمە قىلىشتى.

طَارَحَهُ الْغَرَامَ: ياخشى كۆرۈشۈپ قېلىشتى.

طَارَحَ فُلَانًا الشِّعْرَ: ... غا شېئىر ئېيتتى.

طَارَدَ يُطَارِدُ مُطَارَدَةً: ئارقىسىدىن قوغلىدى، ئىز قوغلىدى.

«طَارَدَ الشُّرْطِيُّ اللِّصَّ حَتَّى أَمْسَكَ بِهِ»: ساقچى ئوغرىنى قوغلاپ ئاخىر تۇتۇۋالدى.

طَارِدٌ: قوغلىغۇچى، سۈرگۈن قىلغۇچى.

﴿وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ «قرآن»: مەن مۇئمىنلەرنى قوغلىۋەتمەيمەن.

اَلْقُوَّةُ الْمَرْكَزِيَّةُ الطَّارِدَةُ: مەركەزدىن قاچقۇچى كۈچ.

طَارٌ: بۇرۇتى خەت تارتقان يىگىت.

طَارِطٌ: دۆت، كالۋا، گالۋاڭ.

طَارِفٌ ج طَرَفَةٌ: ئېرىشكەن، يېڭى، يېڭىلىق.

طَارِفَةٌ ج طَوَارِفُ: كۆز.

طَارِقٌ ج طُرَّاقٌ وَ أَطْرَاقٌ وَ طَارِقُونَ: ئۇرغۇچى، سوققۇچى، چەككۈچى، كېچىدە كەلگۈچى.

طَارِقٌ ج طَوَارِقُ: يۇلتۇز.

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ النَّجْمُ الثَّاقِبُ﴾ «قرآن»: تارىقنىڭ نېمىلىكىنى بىلەمسەن؟ ئۇ يورۇق يۇلتۇزدۇر.

جَبَلُ طَارِقٍ: جەبەلى تارىق، جەبەلى تارىق بوغۇزى.

طَارِقَةٌ ج طَوَارِقُ وَ طَارِقَاتٌ: ئاپەت، بالايىئاپەت؛ ئۇرۇق، قەبىلە؛ ئولتۇرىدىغان جاي، ئورۇندۇق؛ رەمچى ئايال.

طَارِمَةٌ ج طَوَارِمُ وَ طَارِمَاتٌ: ياغاچ ئۆي.

طَازَجٌ: يېڭى، يېپيېڭى.

خُضَارٌ طَازَجٌ: يېڭى ئۆتياش.

طَعَامٌ طَازَجٌ: يېڭى تاماق.

سَمَكٌ طَازَجٌ: يېڭى بېلىق.

فَاكِهَةٌ طَازَجَةٌ: يېڭى مېۋە.

طَاسَ يَطُوسُ طَوْسًا الْوَجْهُ: چىرايى گۈزەل بولدى.

طَاسَ الشَّيْءَ: دەسسىدى، چەيلىۋەتتى، سۇندۇردى.

طَاسَ يَطِيسُ طَيْسًا الشَّيْءُ: كۆپەيدى، ئاۋۇدى.

طَاسٌ ج طَاسَاتٌ: جام، رومكا، قەدەھ.

طَاشَ يَطِيشُ طَيْشًا السَّهْمُ عَنِ الْغَرَضِ: ئوق نىشاندىن قايرىلىپ كەتتى.

طَاشَ عَقْلُهُ: ئەقلىنى يوقاتتى، خاتالاشتى.

طَاطُوَى: كاككۇك.

طَاعَ يَطُوعُ طَوْعًا: بويسۇندى، ئىتائەت قىلدى.

طَاعَ يَطِيعُ طَيْعًا: بويسۇندى، ئىتائەت قىلدى، بۇيرۇقنى ئىجرا قىلدى.

طَاعَةٌ: بويسۇنماق، ئىتائەت قىلماق.

طَاعَةٌ عَمْيَاءُ: قارىغۇلارچە ئەگىشىش.

عَدَمُ الطَّاعَةِ: ئىتائەت قىلماسلىق.

﴿قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ﴾ «قرآن»: ئېيتقىنكى، قەسەم قىلماڭلار، (قەسەمىڭلار يالغان، سىلەردىن تەلەپ قىلىنىدىغىنى) ساداقەتلىك بىلەن ئىتائەت قىلىشتۇر.

سَمْعًا وَ طَاعَةً: بۇيرۇققا بويسۇنماق؛ پەرمانبەردارمەن.

طَاعِمٌ ج طَعَمَةٌ: ئىشتىھاسى ياخشى ئادەم.

طَاعَنَ يُطَاعِنُ مُطَاعَنَةً: ئۆزئارا ئەيىبلىششتى.

طَاعِنٌ: سانجىغۇچى، تۆھمەت قىلغۇچى، تەنە قىلغۇچى.

طَاعِنٌ فِي السِّنِّ: قېرى، ياشىنىپ قالغۇچى.

طَاعُونٌ ج طَوَاعِينُ: ۋابا، تارقىلىشچان كېسەل.

طَاعُونٌ رِئَوِيٌّ: تارقىلىشچان ئۆپكە ياللۇغى.

طَاعُونُ الْمَوَاشِي: چاھارپايلار يۇقۇملۇق كېسەللىكى.

طَاعُونٌ دَبْلِيٌّ: چۇما، تائۇن، قارىداپ ئۆلۈش كېسىلى.

«إِذَا سَمِعْتُمُ الطَّاعُونَ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا» ‹حديث›: بىرەر جايدا ۋابا يۈز بەرگەنلىكىنى ئاڭلىساڭلار، ئۇ جايغا كىرمەڭلار.

طَاعٍ: ئىتائەتچان، بويسۇنغۇچى.

طَاغُوتٌ ج طَوَاغٍ وَ طَوَاغِيتُ: شەيتان؛ بۇت، ئاسىي.

﴿أُعْبُدُوا اللهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، شەيتاندىن يىراق بولۇڭلار.

طَاغٍ: ھەددىدىن ئاشقۇچى، تىېشىپ كەتكۈچى.

طَاغٍ ج طُغَاةٌ وَ طَاغُونَ م طَاغِيَةٌ: زومىگەر، زالىم، مۇستەبىت.

اَلطَّاغِي النَّوَوِيّ: يادرو زومىگىرى.

الطَّاغِيَةُ ج طَوَاغٍ: چاقماق، گۈلدۈرماما.

﴿فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ﴾ ‹قرآن›: سەمۇد بولسا ئادەتتىن تاشقىرى قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك قىلىندى.

طَافَ يَطُوفُ طَوْفًا وَ طَوَافًا وَ طَوَفَانًا بِالْمَكَانِ: مەلۇم جاينى تاۋاپ قىلدى، زىيارەت قىلدى، ئايلاندى.

طَافَ فِي الْبِلَادِ: شەھەرلەرنى سەيلە قىلدى، ساياھەت قىلدى.

طَافَ بِالْكَعبَةِ: كەئبىنى تاۋاپ قىلدى.

طَافَ بِهِ الْخِيَالُ: چۈش كۆردى، خام-خىيال قىلدى.

طَافَ النَّهْرُ: سۇ تاشتى، يامراپ كەتتى.

طَافَ بِأَنْظَارِهِ: قاراپ چىقتى، كۆزدىن كەچۈردى.

طَافَ عَلَى وَجْهِ الْمَاءِ: سۇ ئۈزدى، سۇ ئۈستىدە لەيلىدى.

طَافَ بِهِ الْكَرَى: مۈگدىدى.

طَافِئٌ: ئوت ئۆچۈرگۈچى.

طَافِحٌ ج طَافِحَةٌ: تولۇپ تاشقان، توشۇپ كەتكەن، تېشىپ كەتكەن.

طَافِحٌ بِشْرًا: شاد-خۇرام، خۇشال كەيپىيات.

طَافِحَةٌ ج طِوَافِحُ: قۇرغاق، گىياھ ئۈنمەس يەر.

طَافِرٌ: سەكرىگۈچى.

طَافِشٌ: ئاچ قورساقلىقتىن تۇرالمىغان ئادەم.

طَاقَّةٌ ج طَوَافٌّ: گۈللۈك چۆرىسىدىكى ئىھاتە تام؛ تاغ باغرى.

اَلطَّافِي ج طُفَاةٌ: سۇ ئۈستىدە لەيلەپ قالغۇچى.

اَلطَّافِي مِنَ السَّمَكِ: سۇ ئۈستىدە لەيلەپ قالغان ئۆلۈك بېلىق.

طَافِيَةٌ ج طَوَافٍ: كۆچمە مۇز؛ شۇرمەل.

طَاقَ يَطُوقُ طَوْقًا: تاقەت قىلدى، چىدىدى؛ بەرداشلىق بەردى.

طَاقَ ج طِيْقَانٌ وَ طَاقَاتٌ: ئەگمە ئىشىك، ئەگمە بىنا؛ قاتلام، قەۋەت.

طَاقَةٌ ذَاتِيَّةٌ: ئىچكى ئېنېرگىيە.

طَاقَةٌ دَاخِلِيَّةٌ: ئىچكى ئېنېرگىيە.

طَاقَةٌ: قۇدرەت، قابىلىيەت، كۈچ-قۇۋۋەت، چىدام؛ بىر باغلام، بىر تۇتام؛ كىچىك پەنجىرە، دېرىزە.

طَاقَةُ الذَّرِّيَّةِ: ئاتوم ئېنېرگىيىسى.

﴿رَبَّنَا وَلَاتُحَمِّلْنَا مَا لَاطَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾ ‹قرآن›:

پەرۋەردىگارىمىز كۈچىمىز يەتمەيدىغان نەرسىنى بىزگە ئارتمىغىن.

الطَّاقَةُ الْمُخْتَزَنَةُ فِي النَّوَاةِ: يادرو ئېنېرگىيىسى.

عَلَى قَدْرِ الطَّاقَةِ: كۈچىنىڭ يېتىشىچە، كۈچى يەتكەن دائىرىدە.

عَمِلَ جِدَّ طَاقَتِهِ: بارلىق كۈچىنى چىقاردى.

طَاقَةُ الْأَنْفِ: بۇرۇن تۆشۈكى.

طَاقَةُ الْعِرْنَيْنِ: بۇرۇن تۆشۈكى.

«فَتَحَ لِيْ طَاقَةً مِنَ الْعَمَلِ»: ماڭا ئۈمىد ئېلىپ كەلدى.

«قَدَّمَ لِوَالِدَتِهِ طَاقَةً مِنَ الزَّهْرِ»: ئانىسىغا بىر دەستە گۈل تەقدىم قىلدى.

طَاقَةٌ كَامِنَةٌ: يوشۇرۇن كۈچ.

«تُسْتَخْدَمُ الطَّاقَةُ الْكَهْرِبَائِيَّةُ فِي الْإِنَارَةِ وَالصَّنَاعَةِ»: توك يورۇتۇش ۋە سانائەتتە ئىشلىتىلىدۇ.

طَاقَةٌ إِنْتَاجِيَّةٌ: ئىشلەپچىقىرىش كۈچى.

طَاقِمُ الطَّائِرَةِ: ئايروپىلان خادىملىرى.

طَاقِمُ السَّفِيْنَةِ: پاراخوتنىڭ بىر يۈرۈش خادىملىرى.

طَاقِيَةٌ ج طَوَاقِيٌّ: باش كىيىم، كۇلاھ، تەقىيە.

طَاقِيَةُ النَّوْمِ: ئۇيقۇ بۆكى، پوسما.

طَالَ يَطُولُ طَوْلًا: ئۇزىرىدى، سوزۇلدى.

﴿فَطَالَ عَلَيْهِمُ الأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ‹قرآن›: زامانىنىڭ ئۇزىرىشى بىلەن ئۇلارنىڭ دىللىرى قېتىپ كەتتى.

«خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمْرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ» ‹حديث›: كىشىلەرنىڭ ياخشىسى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەن، ئەمەللىرى ياخشى بولغان كىشىلەردۇر.

طَالَ الزَّمَنُ: ۋاقىت ئۇزىرىدى.

طَالَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەخ ئۆستى.

طَالَبَ يُطَالِبُ مُطَالَبَةً: تەلەپ قىلدى.

طَالَبَ بِحَقِّهِ: ھەققىنى تەلەپ قىلدى.

طَالِبٌ ج طُلَّابٌ وَ طَلَبَةٌ: تەلەپ قىلغۇچى، ئىزدىگۈچى، ئىزدەنگۈچى؛ ئىلتىماس قىلغۇچى؛ ئوقۇغۇچى، شاگىرت.

طَالِبُ عِلْمٍ: ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى.

طَالِبٌ جَامِعِيٌّ: ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى، ستودېنت.

طَالِبُ الدِّرَاسَاتِ الْعُلْيَا: ئاسپىرانت.

﴿لَا يَسْتَنْقِذُونَ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ﴾ ‹قرآن›: ئۇنى چىۋىنىدىن تارتىپ ئالالمايدۇ. بۇتمۇ ۋە (ئۇنىڭغا) چوقۇنغۇچىمۇ ئاجىزدۇر.

طَالِبُ الزِّوَاجِ: توي تەلىپىنى قويغۇچى.

«فِي جَامِعَتِنَا كَثِيْرٌ مِّنَ الطُّلَّابِ الْأَجَانِبِ»: ئۇنىۋېرسىتېتىمىزدا نۇرغۇن چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلار بار.

طَالَعَ يُطَالِعُ مُطَالَعَةً الشَّيْءَ: نەرسىگە داۋاملىق قارىدى.

طَالِحٌ ج طَالِحُونَ وَ طُلَّاحٌ: يامان، ئەسكى، ناچار، ئەخلاقسىز، بۇزغۇنچى.

طَالَعَ الْكِتَابَ: كىتابنى ئوقۇدى، ئۆگەندى.

طَالَعَ بِالْأَمْرِ: خەۋەردار قىلدى، چۈشەندۈردى.

طَالِعٌ ج طَوَالِعُ: پالچى، قۇر سالغۇچى، مۇنەججىم؛ ئۆرلىگۈچى، تەلەي.

حُسْنُ الطَّالِعِ: تەلەيلىك، بەختلىك.

سَيِّءُ الطَّالِعِ: تەلەيسىز، بەختسىز.

كَشَفَ عَنِ الطَّالِعِ: پال سالدى.

طَالِقٌ ج طَوَالِقُ: تالاق قىلغۇچى.

إِمْرَأَةٌ طَالِقٌ: (ئەردىن) ئاجراشقان ئايال.

طَالَمَا: پەقەت؛ كۆپ قېتىم.

«أُمْكُثْ هُنَا طَالَمَا تُحِبّ ذَالِكَ»: خالىسىڭىز بۇ يەردە قېلىپ قېلىڭ.

طَامَ يَطِيْمُ طَيْمًا: ياخشى ئىشلىدى.

طَامِثٌ ج طَوَامِثُ: ھەيز كۆرگۈچى، ھەيزدار ئايال.

طَامِحٌ ج طُمَّحٌ وَ طَوَامِحُ: ئىرادىلىك، ئۈمىدۋار؛ ئاچ كۆز، تەمەخور.

طَامِرٌ ج طَمَرَةٌ وَ طُمَّارٌ وَ طُمَّرٌ: نامسىز.

طَامِرٌ ج طَوَامِرُ: بۈرگە.

طَامِسٌ ج طَوَامِسُ: يىراق.

طَرِيْقٌ طَامِسٌ: يىراق يول.

نَجْمٌ طَامِسٌ: ئۆچكەن يۇلتۇز.

رَجُلٌ طَامِسُ الْقَلْبِ: نىيىتى بۇزۇق ئادەم.

طَامِعٌ: تەمەخور، ئاچ كۆز، نەپسانىيەتچى.

طَامَّةٌ ج طَامَّاتٌ: ئاپەت، بالايىئاپەت.

اَلطَّامَّةُ: قىيامەت كۈنى.

﴿فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى﴾ «قرآن»: قىيامەت كەلگەندە.

«إِعْتَبَرَ فَشَلَهُ طَامَّةً كُبْرَى»: مەغلۇبىيىتىنى چوڭ مۇسىبەت ھېسابلىدى.

طَامُوْرٌ ج طَوَامِيْرُ: يۆگىمە رەسىم، تۇمار.

طَامٍ: تاشقىن، كەلكۈن، سەل.

طَانَ يَطِيْنُ طِيْنًا الْحَائِطَ: تامنى سۇۋىدى.

طَانٍ (الطَّانِي) ج طُنَاةٌ: زىنا قىلغۇچى، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچى.

طَاهِرٌ ج أَطْهَارٌ: پاك ـ پاكىز.

طَاهِرُ الذِّمَّةِ: توغرا، ئادىل، ھەققانىي؛ ساپ.

طَاهِرُ الذَّيْلِ: گۇناھسىز، ئەيىبسىز، ئېپپەتلىك، ئەخلاقلىق.

طَاهِرُ الْقَلْبِ: سادىق، ۋاپادار، دىيانەتلىك.

حُبٌّ طَاهِرٌ: پاك مۇھەببەت، ھەقىقىي مۇھەببەت.

«كَانَ طَاهِرَ الْجِسْمِ وَالنَّفْسِ وَالثِّيَابِ»: ئۇ جىسمانىي، روھىي ۋە كىيىم جەھەتتىن پاك ئىدى.

طَاهِرَةٌ ج طَوَاهِرُ مِنَ النِّسَاءِ: ئاياللارنىڭ ھەيزدىن خالىي مەزگىلى.

طَاهِلٌ: ئۆزگىرىپ قالغان سۇ.

طَاهٍ ج طُهَاةٌ م طَاهِيَةٌ ج طَوَاهٍ وَ طَاهِيَاتٌ: ئاشپەز.

طَاوَحَ يُطَاوِحُ مُطَاوَحَةً فُلَانًا بِكَذَا: ئۆزئارا ئېتىشتى.

طَاوَعَ يُطَاوِعُ مُطَاوَعَةً: بويسۇندى، ئىتائەت قىلدى.

طَاوَلَ يُطَاوِلُ مُطَاوَلَةً: ئارقىغا سۇردى، كەينىگە سۇردى.

طَاوِلَةٌ: ئۈستەل، جوزا، شىرە.

لُعْبَةُ الطَّاوِلَةِ: تىكتاك توپ ئويۇنى.

طَاؤُوسٌ ج طَوَاوِيْسُ: توز.

طَاوِيٌ ج طُوَاةٌ: ئاچ، ئاچ قورساق.

«كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبِيْتُ اللَّيَالِي الْمُتَتَابِعَةَ طَاوِيًا»: رەسۇلۇللاھ ئۇدا نەچچە كۈن ئاچ قورساق يېتىپ قالاتتى.

طَايَبَ يُطَايِبُ مُطَايَبَةً: چاقچاقلاشتى، ئويناشتى، كۆڭۈل ئېچىشتى.

طَايَرَ يُطَايِرُ مُطَايَرَةً: ئۇچۇردى.

طَائِخٌ: ئەخمەق، پاسكىنا.

طَائِرٌ ج طَيْرٌ وَ طُيُورٌ وَ أَطْيَارٌ: قۇش، ئۇچقۇچى، ئۇچىدىغان، ئۇچار قانات؛ ئەمەل.

طَائِرُ الْفِرْدَوْسِ: تورغاي.

طَائِرُ النَّوْءِ: دېڭىز قارلىغىچى.

الطُّيُوْرُ الْجَارِحَةُ: ئوۋ قۇشلىرى.

طَائِرُ الصِّيْتِ: مەشھۇر، ئاتاقلىق.

﴿وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ﴾ «قرآن»: ھەربىر ئىنساننىڭ ئەملىنى ئۇنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويىمىز. (يەنى، ئىنساننىڭ قىلغان ھەرقانداق ئەملى خۇددى بويۇنچاق بويۇندىن ئايرىلمىغاندەك ئۇنىڭدىن ھەرگىز ئايرىلمايدۇ. شۇنىڭغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ).

مَيْمُونُ الطَّائِرِ: بەختلىك، بەختىيار.

عَلَى الطَّائِرِ الْمَيْمُونِ: ئاق يول بولسۇن، ئامان بولۇڭ.

هَدَّأَ طَائِرَهُ: كۆڭلىنى ياسىدى، تەسەللى بەردى.

أَكَلَ شَيْئًا عَلَى الطَّائِرِ: ھاپىلا - شاپىلا يېدى.

طَائِرَةٌ ج طَائِرَاتٌ: ئايروپىلان.

طَائِرَةُ الرُّكَّابِ: پاسساژىر ئايروپىلانى.

الطَّائِرَةُ الْقَاذِفَةُ الْقَنَابِلَ: بومباردىمانچى ئايروپىلان.

طَائِرَةُ الْهُجُومِ: ھۇجۇمچى ئايروپىلان.

طَائِرَةُ الْمُقَاتِلِ: قىرغۇچى ئايروپىلان.

طَائِرَةُ الْإِسْتِكْشَافِ: رازۋېدكا ئايروپىلانى.

طَائِرَةُ إِسْتِطْلَاعٍ بَعِيْدَ الْمَدَى: يىراق مۇساپىلىك رازۋېدكا ئايروپىلانى.

طَائِرَةٌ نَفَّاثَةٌ: رېئاكتىپ ئايروپىلان.

طَائِرَةُ الْمُطَارِدَةُ: قوغلىغۇچى ئايروپىلان.

طَائِرَةُ الْأُسْطُولِ: فلوت ئايروپىلانى.

طَائِرَةٌ عَمُودِيَّةٌ أَوْ صَوَّامَةٌ: تىك ئۇچار ئايروپىلان.

طَائِرَةٌ مَائِيَّةٌ: سۇ ئۈستى ئايروپىلانى.

طَائِرَةُ إِسْعَافٍ: قۇتقۇزۇش ئايروپىلانى.

طَائِرَةٌ بِلَاطَيَّارٍ: ئۇچقۇچىسىز ئايروپىلان.

طَائِرٌ كَشَّافَةٌ: رازۋېدكا ئايروپىلانى.

طَائِرَةُ النَّقْلِ: يۈك ئايروپىلانى، ترانسپورت ئايروپىلانى.

طَائِرَةُ الشَّحْنِ: يۈك ئايروپىلانى، ترانسپورت ئايروپىلانى.

طَائِرَةٌ بِدُونِ طَيَّارٍ: ئۇچقۇچىسىز ئايروپىلان.

طَائِرَةٌ ذَاتَ سَطْحٍ وَاحِدٍ: تاق قاناتلىق ئايروپىلان.

طَائِرَةٌ ذَاتَ سَطْحَيْنِ: قوش قاناتلىق ئايروپىلان.

طَائِرَةٌ سَحَّابَةٌ أَوْ شِرَاعِيَّةٌ: پىلانېر.

طَائِرَةٌ صَارُوخِيَّةٌ: راكېتاسىمان ئايروپىلان.

طَائِرَةُ الصِّبْيَانِ: لەگلەك.

طَائِرَةُ الْإِنْقِضَاضِ: شۇڭغۇغۇچى ئايروپىلان.

طَائِرَةٌ شِرَاعِيَّةٌ: پىلانېر (ھاۋا تەنھەرىكىتىدە ئىشلىتىلىدىغان موتورسىز ئايروپىلان).

طَائِرَةٌ مَدَنِيَّةٌ: خەلق ئاۋىئاتسىيىسى.

طَائِرَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي ئايروپىلان.

سَافَرَ بِالطَّائِرَةِ: ئايروپىلان بىلەن سەپەر قىلدى.

حَامِلَةُ الطَّائِرَاتِ: ئاۋىئاماتكا.

طَائِشٌ ج طَائِشُونَ: شالالاق، يەڭگىل، تەنتەك؛ دۆت.

طَائِعٌ ج طَائِعُونَ وَ طُوَّعٌ: ئىتائەت قىلغۇچى، بويسۇنغۇچى.

﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِيْنَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئاسمان بىلەن زېمىنغا: «ئىختىيارى ياكى ئىختىيارسىز ھالدا كېلىڭلار (يەنى، ئەمرىمنى قوبۇل قىلىڭلار)»، دېدى. ئىككىلىسى «ئىختىيارى كەلدۇق»، دېدى.

طَائِفٌ: خىيال، ئارزۇ؛ خام-خىيال.

طَائِفٌ ج طَائِفُونَ: ئايلانغۇچى، چۆرگىلىگۈچى، تاۋاپ قىلغۇچى.

﴿إِنَّ الَّذِيْنَ اتَّقَوا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَاهُمْ مُبْصِرُونَ﴾ «قرآن»: تەقۋادار كىشىلەر شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىگە ئۇچرىسا، ئاللاھنى ئەسلەيدۇ - دە، ھەقىقەتنى كۆرۈۋېلىپ، (شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىدىن) خالاس بولىدۇ.

طَائِفَةٌ ج طَوَائِفُ وَ طَائِفَاتٌ: گۇرۇھ، جامائە، تائىپە، بىر پارتىيىنىڭ ئادەملىرى، بىر گۇرۇھنىڭ ئادەملىرى، مەسلەكداش.

﴿وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنى جازالىغان چاغدا مۇئمىنلەردىن بىر تۈركۈم كىشى ھازىر بولسۇن.

أَلَمَّ بِطَائِفَةِ اللُّغَاتِ: بىرقانچە خىل تىلنى پىششىق بىلدى.

مُلُوكُ الطَّوَائِفِ: بەگلىكلەر، دۆلەتلەر.

شَيْخُ الطَّائِفَةِ: پىرقە باشلىقى.

طَائِفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ بىر قىسمى.

«فِيْ لُبْنَان طَوَائِفُ دِيْنِيَّةٌ وَسِيَاسِيَّةٌ كَثِيْرَةٌ»: لىۋاندا نۇرغۇن دىنىي ۋە سىياسىي گۇرۇھلار بار.

طَائِفِيٌّ: مەزھەپچىلىك، ئېقىمچىلىك.

أَمْرٌ طَائِفِيٌّ: مۇئەييەن گۇرۇھقا ئالاقىدار.

شَخْصٌ طَائِفِيٌّ: گۇرۇھۋاز.

طَائِفِيَّةٌ: گۇرۇھۋازلىق، تەرەپبازلىق.

طَائِلٌ ج طَوَائِلُ: پايدا، مەنپەئەت، بايلىق؛ كەڭلىك؛ قۇدرەت، كۈچ.

عَلَى غَيْرِ طَائِلٍ: پايدىسىز.

مُنَاقَشَةٌ لَاطَائِلَ تَحْتَهَا: پايدىسىز مۇنازىرە.

دُوْنَ طَائِلٍ: پايدىسىز.

لَمْ يَظْفَرْ بِطَائِلٍ: مەقسىتىگە يېتەلمىدى.

طَائِلَةٌ: كۈچ، قۇدرەت، قابىلىيەت، شىجائەت، جاسارەت.

لَا طَائِلَةَ فِيْهِ: پايدىسىز، بىكار، بىھۇدە.

أَمْوَالٌ طَائِلَةٌ: كۆپ مال-مۈلۈك.

لَدَيْهِ أَمْوَالٌ طَائِلَةٌ: ئۇنىڭ نۇرغۇن مال-مۈلكى بار.

طَائِلَةُ الْمَوْتِ: ئۆلۈم جازاسى.

«يَقَعُ تَحْتَ طَائِلَةِ الْقَانُونِ»: قانۇن بويىچە چارە كۆرۈلىدۇ.

طَأْطَاءٌ ج طَآطِئ: پەس يەر، ئويمان يەر.

طَأْطَأَ يُطَأْطِئُ طَأْطَأَةً: ساڭگىلاتتى، پەسلەتتى، ئەگدى.

طَأْطَأَ رَأْسَهُ: بېشىنى تۆۋەن قىلدى.

«طَأْطَأَ رَأْسَهُ خَجَلًا»: خىجالەتتىن بېشىنى كۆتۈرەلمىدى.

طَأْطَأَ الْفَرَسَ: ئاتنى دېۋىتتى.

طَأْطَأَ يَدَهُ بِالْعِنَانِ: چۇلۋۇرنى سىلكىدى.

طَأْمَنَ يُطَأْمِنُ طَأْمَنَةً ظَهْرَهُ: بېلىنى ئەگدى، ئېگىشتى.

طَأْمَنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى چىڭ توختاتتى.

طَأْمَنَ فُلَانًا: پالانىنى خاتىرجەم قىلدى.

طَبَا يَطْبُو طَبْوًا فَانًا إِلَيْهِ: يېتەكلىدى، باشلىدى.

طَبَاهُ: ئۇنى مايىل قىلىۋالدى.

طِبَابَةٌ: داۋالاش، تىبابەت.

طِبَابَةٌ ج طِبَابٌ: بىر پارچە.

طَبَاخَةٌ: ئاشپەزلىك.

طِبَاخِيٌّ: ئاشخانا سايمانلىرى.

بَنَاتُ طَبَارٍ: پالاكەت، بەختسىزلىك، بالا-قازا، ئاپەت، كۈلپەت.

طَبَاشِيْرُ: بور.

طِبَاعَةٌ: مەتبەئەچىلىك، بېسىش تېخنىكىسى.

طِبَاعَةُ الْحَجَرِ: تاش مەتبەئەچىلىك.

آلَةُ الطِّبَاعَةِ الدَّوَّارَةِ: ئايلانما بېسىش ماشىنىسى.

طَبَاقٌ: تاماكا، تاماكا يوپۇرمىقى.

طِبَاقٌ: ئۇيغۇن، مۇۋاپىق، لايىق، ماس.

الطِّبَاقُ وَالْمُقَابَلَةُ: قارىمۇقارشى، ئىككى تەرەپلىمىلىك.

طَبَانُ الْعَجَلَةِ ج طَبَانَاتٌ: كامېر، چاق.

طَبَّ يَطُبُّ طَبًّا: داۋالىدى؛ دوختۇر بولدى.

طَبَّ الشَّخْصُ: مۇلايىم بولدى، يۇمشاق بولدى.

طِبٌّ: داۋالىماق، تېبابەتچىلىك، مېدىتسىنا؛ ئارزۇ، تىلەك؛ ئادەت؛ دورا؛ مېھرىبان، مۇلايىم؛ نازاكەتلىك.

طِبُّ النَّفْسِ: روھىي داۋالاش ئۇسۇلى، پسىخىك يول بىلەن داۋالاش ئۇسۇلى.

عِلْمُ الطِّبِّ: تېببىي ئىلىم، مېدىتسىنا، تېبابەتچىلىك.

طِبُّ الْآذَانِ: قۇلاق كېسەللىكلىرى ئىلمى.

طِبُّ الْأَسْنَانِ: چىش كېسەللىكلىرى ئىلمى، چىششۇناسلىق.

طِبُّ أَمْرَاضِ الْفَمِ: ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى ئىلمى.

طِبُّ أَمْرَاضِ الْجِلْدِيَّةِ: تېرە كېسەللىكلىرى ئىلمى.

طِبُّ الرِّكَّةِ: تەجرىبىدىن ئۆتكەن رىتسېپ، خەلق ئارىسىدىكى رىتسېپ.
طِبٌّ شَرْعِيٌّ: قانۇن تېبابەتچىلىكى.
طِبٌّ إِشْعَاعِيٌّ: نۇر بىلەن داۋالاش.
مَدْرَسَةُ الطِّبِّ: تېببىي مەكتەپ.
كُلِّيَّةُ الطِّبِّ: تېببىي ئىنستىتۇت، تېببىي فاكۇلتېت.
طِبٌّ بَيْطَرِيٌّ: مال دوختۇرلۇق.
طِبٌّ طَبِيْعِيٌّ: تەبىئىي داۋالاش.
طِبٌّ نَفْسِيٌّ: روھىي داۋالاش.
طَبٌّ . طُبٌّ: داۋالاش، دورىگەرلىك، دورا؛ مېھرىبان، مۇلايىم؛ نازاكەتلىك.
طَبٌّ م طَبَّةٌ: ماھىر، ئۇستا، پۇختا.
طَبَّاخٌ ج طَبَّاخُونَ: ئاشپەز.
رَئِيْسُ الطَّبَّاخِيْنَ: ئاشپەزلەر باشلىقى.
طَبَّاعٌ ج طَبَّاعُونَ: ھەرپ تىزغۇچى، باسما ئىشچىسى، گۈل باسقۇچى.
طَبَّاعَةٌ: گۈل بېسىش ماشىنىسى.
طَبَّالٌ ج طَبَّالُونَ: دۇمباقچى، ناغرىچى.
طَبَّانٌ: كامىر، چاق.
طَبَّبَ يُطَبِّبُ تَطْبِيْبًا: داۋالىدى.
«طَبَّبَهَا الدُّكْتُورُ فُلَانٌ»: ئۇنى پالانى دوكتور داۋالىدى.
طِبَّةٌ ج طِبَبٌ: بىر پارچە.
طَبَّخَ يُطَبِّخُ تَطْبِيْخًا اللَّحْمَ: گۆشنى پىشۇردى، قورۇدى.
طَبَّخَ الشَّيْءَ: بالا ئۆستى، ئۆسۈپ يېتىلدى.
طَبَّسَ يُطَبِّسُ تَطْبِيْسًا: سۈركىدى، سۈرتتى، جىجىۋەتتى.
طَبَّعَ يُطَبِّعُ تَطْبِيْعًا الْحَيَوَانَ: ھايۋاننى تەربىيىلىدى، ئۆگەتتى، كۆندۈردى.
طَبَّقَ يُطَبِّقُ تَطْبِيْقًا: ياپتى، ئومۇملاشتى؛ مۇۋاپىقلاشتۇردى.
طَبَّقَ السَّحَابُ الْجَوَّ: ئاسماننى بۇلۇت قاپلىدى.
طَبَّقَ صِيْتُهُ الْآفَاقَ: ئۇنىڭ داڭقى پۈر كەتتى.
طَبَّقَ الشَّيْءَ عَلَى الشَّيْءِ: قاتلىدى.
طَبَّقَ الْمَاءُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ: سۇ يەر يۈزىگە يامراپ كەتتى.
طَبَّقَ قَاعِدَةً عَلَى ...: پرىنسىپ ئورناتتى.
طَبَّقَ الْحِصَانَ: ئاتنى تاقىلىدى.
طَبَّقَ السَّيْفُ الْمَفْصِلَ: قىلىچ بېغىشنى ئۈزۈۋەتتى، دەل جايىغا تەگدى.
طَبَّلَ يُطَبِّلُ تَطْبِيْلًا: رىغبەتلەندۈردى؛ ناغرا چالدى.
طَبَّلَ وَ زَمَّرَ: سۇرەن-چۇقان قىلدى.
طُبْنَةٌ: قورۇق نان.
طِبِّيٌّ: تېبابەتچىلىك.
طَبِجَ يَطْبَجُ طَبَجًا الرَّجُلُ: كىشى ھاماقەت بولۇپ قالدى.
طَبِجَ عَلَى رَأْسِهِ: بېشىغا ئۇردى.
طَبَخَ يَطْبُخُ / يَطْبَخُ طَبْخًا اللَّحْمَ: گۆشنى پىشۇردى، قورۇدى.
طَبَخَ الْأَمْرَ: ئىشنى پىلانلىدى، تەدبىر قوللاندى.
طَبْخٌ: پىشۇرماق، پىشۇرۇش.
صَنَاعَةُ الطَّبْخِ: ئاشپەزلىك كەسپى.
طَبْخَةٌ ج طَبَخَاتٌ: بىر قېتىم پىشۇرۇش.
«شَاطَتِ الطَّبْخَةُ مِنْ كَثْرَةِ الطَّبَّاخِيْنَ»: ئاشپەزلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن تاماق كۆيۈپ كەتتى.
طَبْخِيٌّ: ئاشخانا سايمانلىرى.
طَبَرَ يَطْبُرُ طَبْرًا: سەكرىدى؛ يوشۇرۇندى.
طَبَرٌ ج أَطْبَارٌ: ئايپالتا، ئۇرۇش پالتىسى.
طِبْرٌ: توۋرۇك.
طَبَرْزَدٌ: ناۋات.
طَبَرْزِيْنٌ: ئايپالتا، ئۇرۇش پالتىسى.

طَبَزَ يَطْبُزُ طَبْزًا الشَّيْءَ: تولدۇردى.

طِبْزٌ: قوش لوكىلىق تۆگە، قوش ئۆركەشلىك تۆگە؛ تاغنىڭ بۇرجىكى.

طَبَسَ يَطْبُسُ طَبْسًا: سۇۋىدى (تامنى).

طَبْشِيرٌ: بور.

طَبْطَابَةٌ: پالاق، توپ كالتىكى.

طَبْطَبَ يُطَبْطِبُ طَبْطَبَةً الْمَاءُ: سۇ شىلدىرلىدى، شىرىلداپ ئاقتى.

طَبْطَبَ عَلَيْهِ: قولىنى ئاستا ئۇرۇپ قويدى.

طَبَعَ يَطْبَعُ طَبْعًا وَ طِبَاعَةً الْكِتَابَ: كىتاب باستى.

طَبَعَ السَّيْفَ: قىلىچ قۇيدى.

طَبَعَ الثَّوْبَ: رەختكە گۈل باستى، بويىدى.

طَبَعَ عَلَى الْمَكْتُوبِ: تامغا باستى.

طَبَعَ الدِّرْهَمَ: تەڭگە قويدى.

طُبِعَ عَلَى كَذَا: تەبىئىتى شۇنداق.

طَبَعَ الشَّيْءَ بِطَابِعِهِ: تامغىسىنى بېسىپ بەردى، قول قويۇپ بەردى.

طَبَعَ قُبْلَةً عَلَى خَدِّهِ: مەڭزىگە سۆيۈپ قويدى.

طَبَعَ اللهُ عَلَى قَلْبِهِ: ئاللاھ ئۇنىڭ دىلىنى پېچەتلىۋەتتى، چۈشەنمەس قىلىپ قويدى.

﴿وَطَبَعَ اللهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَايَعْلَمُونَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى پېچەتلىۋەتتى. (شۇنىڭ ئۈچۈن) ئۇلار (ئاللاھنىڭ ئەمرىنى) بىلمەيدۇ.

طَبَعَ مِنَ الطِّينِ جَرَّةً: لايدىن كومزەك ياسىدى.

طُبِعَ عَلَى الشَّرِّ: ۋۇجۇدىغا يامانلىق سىڭىپ كەتتى.

طَبْعٌ: باسماق؛ قول قويماق.

طَبْعُ الْحَجَرِ: تاش باسما، تاش مەتبەئە.

طَبْعُ الْأَحْرُفِ: مىخ مەتبەئەدە بېسىش.

إِعَادَةُ الطَّبْعِ: قايتا بېسىش.

تَحْتَ الطَّبْعِ: بېسىلىۋاتىدۇ، بېسىلماقتا.

صِنَاعَةُ الطَّبْعِ: مەتبەئەچىلىك، بېسىش تېخنىكىسى.

«الْكِتَابُ تَحْتَ الطَّبْعِ وَ سَيَصْدُرُ إِلَى الْأَسْوَاقِ قَرِيبًا»: كىتاب بېسىلىۋاتىدۇ، پات يېقىندا بازارغا سېلىنىدۇ.

طَبْعٌ ج طِبَاعٌ: تەبىئەت، خاراكتېر، مىجەز.

طَبْعًا . بِالطَّبْعِ: تەبىئىي، ئۆز-ئۆزىدىن، مۇقەررەر، چوقۇم.

كَانَ حَادًّا الطَّبْعِ: مىجەزى چۇس بولدى.

طَبَعٌ: كىر؛ دات.

طَبْعَةٌ ج طَبَعَاتٌ: نەشر، باسما.

طَبْعَةٌ مُحَقَّقَةٌ: ئىشەنچلىك نۇسخا، تۈرلۈك قولىيازمىلارغا سېلىشتۇرۇپ بېسىلغان ئىشەنچلىك باسما.

طَبْعَةٌ مَزِيدَةٌ: مەزمۇنى كۆپەيتىلگەن باسما.

طَبْعَةٌ مُعَدَّلَةٌ: ئۆزگەرتىلگەن نەشرى.

طَبْعَةٌ مُنَقَّحَةٌ: تۈزىتىلگەن نەشرى.

طَبْعَةٌ أُولَى: 1- نەشرى.

«صَدَرَ مِنْ هَذَا الْكِتَابِ ثَلَاثُ طَبَعَاتٍ»: بۇ كىتاب ئۈچ قېتىم بېسىلدى.

طَبَقَ يَطْبُقُ طَبْقًا الْيَدَ: بارماقلىرىنى پۈكتى، مۇشتىنى تۈگدى.

طَبَقَ يَطْبُقُ طُبُوقًا السَّحَابُ: ئاسمانىنى بۇلۇت قاپلىدى.

طَبِقَتِ الْأَصَابِعُ: بارماقلىرى يىغىلدى. مۇشتى تۈگۈلدى.

طَبِقَ يَطْبَقُ طَبَقًا الشَّيْءُ: نەرسە يىغىلدى.

طَبِقَ يَعْمَلُ: قىلىشقا باشلىدى، قىلىشقا كىرىشىپ كەتتى.

طَبَقٌ ج أَطْبَاقٌ: ياپقۇچ، تۇۋاق، قاپقاق؛ تاۋاق.

﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ «قرآن»: سىلەر جەزمەن بىر ھالدىن، يەنە بىر ھالغا يۆتكىلىپ تۇرىسىلەر.

طَبَقُ الْأَرْضِ: يەر يۈزى.

طَبَقُ الْفِنْجَانِ: خونچا، چاي تەخسىسى.

طَبَقٌ فَاثُورٌ: فارفور قاچا.

طَبَقٌ طَائِرٌ: ئۇچار تەخسە.

عَلَى طَبَقٍ مِّنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ: ئوڭاي، مۇشەققەتسىز.

طِبْقَ: بىنائەن، بويىچە، ئاساسەن، مۇۋاپىق، ئۇيغۇن، ماس.

طِبْقَ مُخَطَّطٍ: پىلان بويىچە.

طِبْقَ الْمَرَامِ: كۆڭۈلدىكىدەك.

طِبْقًا لِلْقَانُونِ: قانۇنغا ئاساسەن.

طِبْقًا لِرَغْبَتِهِ: ئۇنىڭ ئارزۇسى بويىچە.

طِبْقَ الْأَصْلِ: تامامەن ئەسلىدىكىگە ئوخشاش.

طِبْقٌ: تاقالغان، ئېتىلگەن، يېپىلغان؛ چەكلەنگەن؛ قاتلانغان.

طَبَقَةٌ ج طَبَقَاتٌ وَ طِبَاقٌ: سىنىپ، تەبىقە؛ دەرىجە، قەۋەت، قاتلام؛ هالەت، ۋەزىيەت.

طَبَقَةُ الْعُمَّالِ: ئىشچىلار سىنىپى.

﴿أَلَمْ تَرَوا كَيْفَ خَلَقَ اللهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا﴾ ‹قرآن›: سىلەر كۆرمىدىڭلارمىكىن، ئاللاھ قانداق قىلىپ يەتتە ئاسماننى بىرىنىڭ ئۈستىدە بىرىنى قىلىپ ياراتتى؟

الطَّبَقَةُ الْمُتَفَكِّرَةُ: زىيالىيلار.

طَبَقَةٌ مِّنَ التُّجَّارِ الْمُرَابِيْنَ: جازانىخورلار.

طَبَقَةُ الْمَلَّاكِيْنَ: پومېشچىكلار سىنىپى.

طَبَقَةُ الرَّأْسِمَالِيِّيْنَ الْمُحْتَكِرِيْنَ: مونوپول بۇرژۇئازىيە.

طَبَقَةُ الْبُرْجُوَازِيِّيْنَ الْقَوْمِيِّيْنَ: مىللىي بۇرژۇئازىيە.

طَبَقَةُ الرَّأْسِمَالِيِّيْنَ الْبِيْرُوقْرَاطِيِّيْنَ: بيۇروكرات بۇرژۇئازىيە.

طَبَقَةُ صِغَارِ الْبُرْجَوَازِيِّيْنَ: ئۇششاق بۇرژۇئازىيە.

الطَّبَقَةُ الدُّنْيَا: جەمئىيەتنىڭ تۆۋەن تەبىقىسى؛ پۇقرا.

طَبَقَةٌ فِي الْأَرْضِ: يەر قاتلىمى.

طَبَقَةُ النَّغَمِ: ئىنتوناتسىيە، ئاهاڭ، ناۋا، كۈي، ئاهاڭداشلىق.

نِضَالُ الطَّبَقَاتِ: سىنىپىي كۈرەش.

عِلْمُ طَبَقَاتِ الْأَرْضِ: گېئولوگىيە.

صِرَاعُ الطَّبَقَاتِ: سىنىپىي كۈرەشلەر. سىنىپلار كۈرىشى.

تَتَأَلَّفُ الْبِنَايَةُ مِنْ خَمْسِ طَبَقَاتٍ: بەش قەۋەتلىك بىنا.

يَدٌ طَبِقَةٌ: بېخىل، پىخسىق.

طَبَقِيٌّ: سىنىپىي، قاتلام.

اَلْمُجْتَمَعُ الطَّبَقِيُّ: سىنىپىي جەمئىيەت.

صِرَاعٌ طَبَقِيٌّ: سىنىپىي كۈرەش.

طَبَلَ يَبْطُلُ طَبْلًا: دۇمباق چالدى، ناغرا چالدى.

طَبْلٌ: دۇمباق ئاۋازى.

طَبْلٌ ج طُبُولٌ وَ أَطْبَالٌ: دۇمباق، ناغرا.

بِلَا زَمْرٍ وَلَا طَبْلٍ: جىمجىت.

طَبْلٌ أَجْوَفُ: قۇپقورۇق، پايدىسىز.

طَبْلَةٌ ج طَبَلَاتٌ: داپ.

طَبْلَةُ الْفُنُوغِرَافِ: ئاۋاز تىڭشىغۇچ.

طَبْلَةُ الْأُذُنِ: قۇلاق پەردىسى.

طَبْلِيَّةٌ ج طَبْلِيَّاتٌ: يۇمىلاق تاماق ئۈستىلى.

طَبَنَ يَطْبِنُ طَبْنًا النَّارَ: ئوتنى كۆمۈپ قويدى.

طَبَنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ياخشى بىلدى، پۇختا بىلدى.

طَبِنَ يَطْبَنُ طَبَنًا وَ طَبَانَةً الشَّيْءَ: ياخشى بىلدى، پۇختا بىلدى.

طَبْنٌ: كىشىلەر توپى، خەلق ئاممىسى.

طُبْنٌ: چارتار، پىپا، تۆت تارلىق ساز.

طِبْنَةٌ ج طِبَنٌ: چېچەن، زېرەك، چېۋەر، پاراسەتلىك.

طَبُونَةٌ ج طَوَابِيْنُ: كىچىك تونۇر، ئوچاق.

طَبِيَ يَطْبَى طَبًا وَ طَبَيَتِ النَّاقَةُ: تۆگىنىڭ يېلىنى

بوشاپ كەتتى.

طَبْيٌ ج أَطْبَاءٌ: ئەمچەك توپچىسى.

طَبِيبٌ ج أَطِبَّاءُ وَ أَطِبَّةٌ م طَبِيبَةٌ: دوختۇر، تېۋىپ.

طَبِيبُ الْأَسْنَانِ: چىش كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

طَبِيبُ الْآذَانِ: قۇلاق كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

طَبِيبُ الْعُيُونِ: كۆز كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

طَبِيبٌ بَيْطَرِيٌّ: مالدوختۇرى.

طَبِيبُ الْأَمْرَاضِ الْجِلْدِيَّةِ: تېرە كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

طَبِيبُ الْعَائِلَةِ: ئائىلە دوختۇرى.

طَبِيبُ الْأَمْرَاضِ الْعَصَبِيَّةِ: روھىي كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

طَبِيبُ الْأَمْرَاضِ الْعَقْلِيَّةِ: نېرۋا كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

طَبِيبُ الْأَمْرَاضِ النِّسَائِيَّةِ: ئاياللار كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

طَبِيبٌ شَرْعِيٌّ: قانۇن دوختۇرى.

طَبِيبٌ نَفْسَانِيٌّ: روھىي كېسەللىكلەر دوختۇرى.

طَبِيبٌ جَرَّاحٌ: تاشقى كېسەللىكلەر دوختۇرى.

طَبِيبُ الْأَطْفَالِ: باللار كېسەللىكى دوختۇرى.

طَبِيبٌ عَامٌّ: ئۇنىۋېرسال كېسەللەر دوختۇرى.

طَبِيخٌ ج أَطْبِخَةٌ: پىشۇرۇلغان تاماق.

طَبِيخٌ مِنَ الْآجُرِّ: پىششىق خىش.

طَبِيخَةٌ ج طَبَائِخُ: ئىسسىق ھاۋا.

طَبِيعَةٌ ج طَبَائِعُ: تەبىئەت، تەبىئەت دۇنياسى، مىجەز، خاراكتېر.

الطَّبِيعَةُ الْبَشَرِيَّةُ: ئىنسان تەبىئىتى.

بِطَبِيعَةِ الْحَالِ: تەبىئىي، مۇقەررەر، ئەلۋەتتە.

عِلْمُ الطَّبِيعَةِ: فىزىكا.

عِلْمُ الطَّبِيعَةِ الْحَيَوِيَّةِ: بىئوفىزىكا.

مَا وَرَاءَ الطَّبِيعَةِ: مېتافىزىكا.

طَبِيعَةٌ صَامِتَةٌ: جانسىز تەبىئەت.

فَوْقَ الطَّبِيعَةِ: ئاجايىپ، غەلىتە.

«لَهُ طَبِيعَةٌ سَمْحَةٌ»: ئۇ كەڭ قورساق ئادەم.

طَبِيعِيٌّ: تەبىئىي، تەبىئەت دۇنياسىغا مەنسۇپ، تەبىئىي پەنگە خاس؛ ناتۇرالىزم؛ فىزىكا ئالىمى؛ ئاددىي، ئادەتتىكى.

مِنَ الطَّبِيعِيِّ أَنْ: تەبىئىيكى ....

تَارِيخٌ طَبِيعِيٌّ: ناتۇرال، ناتۇرال ئىلمى.

حَرِيرٌ طَبِيعِيٌّ: تەبىئىي يىپەك.

لُؤْلُؤٌ طَبِيعِيٌّ: تەبىئىي مەرۋايىت.

اَلْمَذْهَبُ الطَّبِيعِيُّ: ناتۇرالىستىك كۆزقاراش، ناتۇرالىزم.

جُغْرَافِيَا طَبِيعِيَّةٌ: تەبىئىي جۇغراپىيە.

الْعُلُومُ الطَّبِيعِيَّةُ: تەبىئىي پەنلەر.

مَنَاظِرُ طَبِيعِيَّةٌ خَلَّابَةٌ: مەپتۇن قىلارلىق تەبىئىي مەنزىرىلەر.

وَفَاةٌ طَبِيعِيَّةٌ: تەبىئىي ئۆلۈم.

طَبِيعِيَّاتٌ: تەبىئەت ھادىسىلىرى.

عُلَمَاءُ الطَّبِيعِيَّاتِ: فىزىك، فىزىكا ئالىملىرى.

عِلْمُ الطَّبِيعِيَّاتِ: فىزىكا.

مَصْلَحَةُ الطَّبِيعِيَّاتِ: تەبىئىي پەنلەر بۆلۈمى.

طَبِيقٌ: ئۇيغۇن، مۇۋاپىق، لايىق، ماس.

طَثَّ يَطُثُّ طَثًّا الشَّيْءَ: تېپىۋەتتى، ئىتتىرىۋەتتى.

طَثٌّ: دىسكا ئېتىش ئويۇنى.

طَثَرَ يَطْثُرُ طَثْرًا وَ طُثُورًا اللَّبَنُ: سۈت ئۇيۇپ قالدى.

طَثْرَةٌ: ئۇيۇپ قالغان سۈت، قارا لاي، لەش؛ پاراۋان تۇرمۇش، قوي يۇڭى.

طَجَّنَ يُطَجِّنُ تَطْجِينًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تاۋىدا پىشۇردى.

طَجَنَ يَطْجُنُ طَجْنًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تاۋىدا پىشۇردى.

طَجِنَ يَطْجَنُ طَجَنًا: قوپال سۆزلىدى.

طَحَا يَطْحُو طَحْوًا الشَّيْءَ: نەرسە يېيىلدى.

طَحَا الرَّجُلُ: يول يۈردى.

طَحَا بِالْكُرَةِ: توپنى ئاتتى.

طَحَا الْقَمَرُ: ئاي يورۇدى، نۇر چاچتى.

طُحَارٌ: ئىگراش، هاسراش.

طُحَالٌ: تال ياللۇغى.

طُحَالٌ ج طُحَالاَتٌ: تال.

طُحَالِيٌّ: تالنىڭ، تالغا ئائىت.

طِحَانَةٌ: تۈگمەنچىلىك كەسپى.

طَحَّ يَطُحُّ طَحًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى يايدى، يېيىپ سالدى.

طُحْطُحٌ: ئىستانوك، قىرىش ماشىنىسى.

طَحَّانٌ: تۈز يەر.

طَحَّانٌ ج طَحَّانُونَ: تۈگمەنچى، تۈگمەن خوجايىنى.

طَحَّنَ يُطَحِّنُ تَطْحِينًا: ئۇن تارتتى؛ غاجىدى، سۈركىدى، ئەزدى.

طَحَرَ يَطْحِرُ طَحْرًا وَ طَحِيرًا وَ طَحَارًا الرَّجُلُ: ئىگرىدى، خورسىندى.

طَحَرَ يَطْحَرُ طَحْرًا الشَّيْءَ: تاشلىۋەتتى، ئېتىۋەتتى.

طَحَرَتْ عَيْنُ الْمَاءِ: بۇلاق سۈيى لەشىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قالدى.

طَحْرَ . طَحَرَةٌ: پارچە بۇلۇت.

طَحْرَبَ يُطَحْرِبُ طَحْرَبَةً: قاچتى، تىكىۋەتتى.

طَحْرَبَ الْقِرْبَةَ: تۇلۇمنى تولدۇردى.

طِحْرِبٌ: كۆپۈك.

طِحْرِبَةٌ: بىر پارچە بۇلۇت، بىر پارچە رەخت.

طُحْرُورٌ ج طَحَارِيرُ: سۇيۇق بۇلۇت.

طَحْطَحَ يُطَحْطِحُ طَحْطَحَةً: سۇندۇرۇۋەتتى، يانجىۋەتتى، پارچىلىۋەتتى.

طَحْطَحَ الرَّجُلُ: كۈلدى.

طَحَلَ يَطْحَلُ طَحْلاًـهُ: تالى ئاغرىدى، تال ئاغرىقىغا دۇچار بولدى.

طَحَلَ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

طَحِلَ يَطْحَلُ طَحَلًا: تال يوغىناپ كەتتى.

طَحِلٌ: تالى يوغىناپ كەتكەن.

طُحْلٌ: ساماننىڭ ئۇچقۇندىسى، قوغان، تاشلاندۇق نەرسىلەر.

طُحْلَةٌ: كۈل رەڭ.

طَحْلَبَ يُطَحْلِبُ طَحْلَبَةً الْمَاءُ: سۇنىڭ كۆپۈكى ئۆرلەپ چىقتى.

طُحْلُبٌ . طِحْلِبٌ ج طَحَالِبُ: لەش.

طِحْلِبَةٌ: تاقىر، پايىنەك.

طَحَمَ يَطْحَمُ طَحْمَةً عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا هۇجۇم قىلدى.

طُحْمَةٌ ج طُحَمٌ وَ طِحَامٌ: بىر توپ كىشىلەر.

طُحَمَةٌ: جەڭگىۋار ئادەم، تۆگىلەر توپى.

طَحَنَ يَطْحَنُ طَحْنًا الْقَمْحَ: ئۇن تارتتى.

طِحْنٌ: ئۇن.

«تَسْمَعُ جَعْجَعَةً وَلَاتَرَى طِحْنًا» «مثل»: يوغانچى، پوچى، گۈلدۈرى بار، يامغۇرى يوق؛ گېپىدە تۇرمايدىغان.

طَحُومٌ: ئۆركەشلەپ ئاققان سۇ.

طَحَى يَطْحِي طَحْيًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يايدى.

طَحَى الرَّجُلُ: كىشى يېنىچە ياتتى؛ ئۇخلىدى.

﴿وَالْأَرْضِ وَمَاطَحَاهَا﴾ «قرآن»: زېمىن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى...

طَحِينٌ: ئۇن.

«يُصْنَعُ الْخُبْزُ مِنَ الطَّحِيْنَ»: نان ئۇندىن قىلىنىدۇ.

طَحِينَةٌ: كۇنجۇت مېيىنىڭ دۇغى.

طَحِينِيٌّ: ئۇندەك.

لَوْنٌ طَحِينِيٌّ: قوڭۇر، بېغىر رەڭ.

طَخَا يَطْخُو طَخْوًا وَطُخُوًّا اللَّيْلُ: كېچە زۇلمەت قاراڭغۇ بولدى.

طَخَاءٌ: ئېگىز بۇلۇت، يىراقتىكى بۇلۇت.

طَخَافٌ: ئاق بۇلۇت، پەيگە ئوخشاش بۇلۇت.

طَخَّ يَطِخّ طَخًّا الشَّيْءَ: ئەرسىنى يىراق قىلىۋەتتى، يىراققا ئېتىۋەتتى.

طَخَّهُ بِالرَّصَاصِ: ئۇنى مىلتىق بىلەن ئاتتى.

طَخِشَ يَطْخَشُ طَخَشًا ـــ تِ الْعَيْنُ: كۆز قاراڭغۇلاشتى.

طَخْفٌ: غەم ـ قايغۇ، ھەسرەت، مەيۇسلەنمەك.

طَخَمَ يَطْخَمُ طَخْمًا: تەكەببۇرلۇق قىلدى، مەغرۇرلاندى.

طَخُمَ يَطْخُمُ طَخَامَةً: تەكەببۇرلۇق قىلدى، مەغرۇرلاندى.

طَخْمَةٌ: ئۆچكە پادىسى.

طَخِيمٌ: قارىداپ كەتكەن قۇرۇق گۆش.

طُرَآنِيٌّ: ياۋا، ياۋايى.

طِرَارٌ: قىسقا نەيزە.

طِرَازٌ ج طُرُزٌ: شەكىل، نۇسخا، فورما، پاسون.

مِنْ طِرَازٍ قَدِيمٍ: كونا پاسون، كونا نۇسخا.

مِنَ الطِّرَازِ الْأَوَّلِ: ئەڭ ياخشىسى.

«هَذِهِ السَّيَّارَةُ مِنْ طِرَازٍ حَدِيثٍ»: بۇ ماشىنا يېڭى شەكىلدىكى ماشىنا.

طُرَاشٌ: گاس، پاڭ.

طِرَافٌ ج طُرُفٌ: شان ـ شەرەپ؛ كىگىز ئۆي.

طَرَافَةٌ: يېڭى، يېڭىلىق، غەلىتىلىك.

طَرَاوَةٌ: يېپيېڭىلىق؛ يۇمشاقلىق؛ ھۆللۈك، نەملىك.

طَرَاوَةُ الْإِهَابِ: ياشلىق باھارى.

طَرَأَ يَطْرَأُ طَرْأً وَ طُرُوءًا: ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولدى، كۈتۈلمىگەندە يۈز بەردى.

طَرَأَ الْمَكَانَ: جاينى ئاۋاتلاشتۇردى.

طَرَأَتْ عَلَيْهِ فِكْرَةٌ: كاللىسىغا بىر ئوي كەلدى.

«لَمْ يَطْرَأْ تَبَدُّلٌ عَلَى الْمَوْقِفِ»: مەيداندا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمىدى.

طَرَاءَةٌ: يېڭى، يېڭىچە.

طَرَابِزُونَ ج طَرَابِزُونَاتٌ: سالاسۇن، رىشاتكا، ۋادەك؛ تۇتقۇچ.

طِرَابِيزَةٌ: ئۇستەل، شىرە، جوزا.

طِرَابِيشِيٌّ: قىزىل بۆك سودىگىرى.

طَرَاحٌ: يىراق جاي.

طَرِبَ يَطْرَبُ طَرَبًا: خۇشال بولدى، خۇشاللىقتىن ھاياجانلىنىپ كەتتى.

«يَتَذَوَّقُ الشِّعْرَ الْجَيِّدَ وَيُطْرَبُ لَهُ»: ياخشى شېئىردىن ھوزۇرلىنىپ خۇشاللانماقتا.

طَرِبْنَا لِلْمُوسِيقَى: مۇزىكىدىن خۇشاللاندۇق.

طَرَبٌ: خۇشاللىق، شادلىق.

آلَةُ الطَّرَبِ: چالغۇ ئەسۋابى، مۇزىكا ئەسۋابى.

هَزَّةُ الطَّرَبِ: چەكسىز خۇشاللىق، خۇشاللىقتىن ھاياجانلىنىپ كەتمەك.

طَرِبٌ ج طَرِبُونَ: خۇشال، شاد.

«جَلَسَ يَسْتَمِعُ إِلَى الْغِنَاءِ طَرَبًا»: خۇشال ھالدا ناخشا ئاڭلىدى.

طُرْبَةٌ: سەپەر خالتىسى.

طَرْبَقَ يُطَرْبِقُ طَرْبَقَةً: ئاغدۇرۇۋەتتى، ۋەيران قىلىۋەتتى.

طَرْبُوشٌ ج طَرَابِيشُ: قىزىل بۆك.

طُرْبِيدٌ: توربىدا، سۇ مىناسى.

سَفِينَةُ الطُّرْبِيدِ: سۇ مىنا پاراخوتى.

طَرْبِيلٌ ج طَرَابِيلُ: خامان تېپىش ماشىنىسى.

طُرْبِيٌّ: گۆركار، قەبرىستانلىققا قارىغۇچى.

طَرَحَ يَطْرَحُ طَرْحًا الشَّيْءَ: تاشلىدى، ئاتتى، ئېتىۋەتتى؛ چۈشۈرۈۋەتتى، ئېلىپ تاشلىدى.

طَرَحَ الثَّوْبَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا كىيىم كىيگۈزدى.

طَرَحَ عَلَيْهِ سُؤَالًا: سوئال قويدى، سوئال تاشلىدى.

طَرَحَهُ عَلَى الْأَرْضِ: ئۇنى يەرگە ئاتتى.

طَرَحَ الْمَسْئَلَةَ لِلْإِقْتِرَاحِ: ئاۋاز بەردى.

«طَرَحَتِ الْمَرْأَةُ الْجَنِينَ»: ئايال قورساقتىكى

بالىسىنى چۈشۈرۈۋەتتى.

﴿أُقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا﴾ ‹قۇرئان›: يۇسۇفنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭلار ياكى ئۇنى يىراق بىر چەت جايغا تاشلىۋېتىڭلار.

طَرِحَ يَطْرَحُ طَرَحًا: يىراقلاشتى، يىراق بولدى.

طَرْحٌ: تاشلىماق، ئاتماق؛ ۋاز كەچمەك، چىقىرىۋەتمەك.

طَرْحُ الْجَنِينِ: بالىنى چۈشۈرۈۋەتمەك، ئالدۇرۇۋەتمەك.

طَرْحُ الْبَحْرِ: سازلىق، لاتقا يەر.

طَرَحٌ: يىراق جاي.

طِرْحٌ: ئايالنىڭ بويىدىن ئاجراپ كەتكەن بالا.

طَرْحَةٌ ج طُرَحٌ: چۈمبەل؛ پېچەت، مۇقاۋا، چېلەك، ساندۇق.

طَرْحَةُ الْعَرُوسِ: قىزنىڭ توي كىيىمى.

طَرْحِيَّةٌ ج طَرَاحِيٌّ: بىر پارچە قەغەز.

طَرْخَانٌ ج طَرَاخِنَةٌ: باشلىق، رەئىس، سەركەردە، ئاتامان.

طَرْخُونٌ: يېشىل پۇرچاق، ماش.

طَرَدَ يَطْرُدُ طَرْدًا وَ طَرَدًا: قوغلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى، پالىدى، ئارقىسىدىن قوغلاپ ماڭدى، ئىز قوغلىدى.

﴿وَلَاتَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ﴾ ‹قۇرئان›: ئەتىگەندە، ئاخشامدا پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىدىغانلارنى (يېنىڭدىن) قوغلىۋەتمىگىن.

طَرَدَ الْعَدُوَّ مِنَ الْبِلَادِ: دۈشمەننى يۇرتتىن قوغلاپ چىقاردى.

طَرَدَ الْقَاعِدَ: قائىدىنى ئومۇملاشتۇردى.

طَرْدٌ: قوغلىماق، سۈرگۈن قىلماق، ھەيدەپ چىقارماق.

طَرْدًا وَ عَكْسًا: ئارقىغا ـ ئالدىغا، ھەر تەرەپتىن ئىزدەنمەك.

طَرْدٌ ج طُرُودٌ: خالتا، پوسولكا.

«تَلَقَّيْتُ الْيَوْمَ طَرْدًا مِنْ أَحَدِ أَصْدِقَائِي»: بۈگۈن بىر دوستۇمدىن خالتا تاپشۇرۇۋالدىم.

طَرْدٌ مُسَجَّلٌ: زاكاز.

طَرَدٌ: ئوۋچىلىق.

«قَصَائِدُ أَبِي نَوَاس فِي الطَّرَدِ»: ئەبى نەۋاسنىڭ ئوۋچىلىق ھەققىدىكى قەسىدىلىرى.

طَرَّ يَطُرّ / يَطِرُّ طَرًّا وَطُرُورًا الشَّعْرُ: چاچ چىقتى.

طَرَّ شَارِبُهُ: ئۇنىڭ بۇرۇتى چىقتى.

طَرَّ يَطُرّ طَرًّا السِّكِّيْنَ: پىچاقنى بىلىدى، چاقلىدى.

طُرٌّ ج أَطْرَارٌ: چېگرا.

طُرّ الْبِلَادِ: شەھەر چېگراسى.

طُرًّا: جەمئىيسى، ھەممە.

«نُجِيْبُ دَعْوَتَهَا طُرًّا بِتَكْرِمَةٍ وَنَفْتَدِيهَا بِأَرْوَاحٍ وَأَجْسَامِ»: ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ چاقىرىقىغا ھەممىمىز جان ـ دىلىمىز بىلەن قىزغىن ئاۋاز قوشىمىز.

جَاؤُوا طُرًّا: ئۇلار ھەممىسى كەلدى.

طَرَّاحٌ: كۆرپىچى، كۆز تىككۈچى.

طَرَّاحَةٌ ج طَرَّاحَاتٌ وَ طَرَارِيْحُ: پالاز، تۆشەك، كۆرپە.

طَرَّادٌ. طَرَّادَةٌ ج طَرَّادَاتٌ: تېز قوغلاش ھەربىي پاراخوتى.

طَرَّادُ النَّهْرِ: دەريا قىرغىقى، تۇغان، قاش.

طَرَّارٌ: يانچۇقچى، جەللىگۇر.

طَرَّازٌ: كەشتىچى.

طُرَّاشٌ: گاس، پاڭ.

طَرَّبَ يُطَرِّبُ تَطْرِيبًا: ناخشا ئېيتتى، غەزەل ئوقۇدى.

طَرَّبَهُ: ئۇنى خۇشاللاندۇردى، شادلاندۇردى.

طُرَّةٌ ج طُرَرٌ وَ طُرَّاتٌ وَ طِرَارٌ وَ أَطْرَارٌ: پېشانە، ماڭلاي؛ ماڭلاي چاچ، سىكىلەك، سەرلەۋھىلىك بەت.

أَطْرَارُ الْبِلَادِ: چېگرا، شەھەر چېگراسى.

طَرَّحَ يُطَرِّحُ تَطْرِيحًا الْحُبْلَى: هامىلىدار ئايال بالىنى چۈشۈرۈۋەتتى.

طَرَّحَ بِهِ السَّفَرَ إِلَى نَاحِيَةِ كَذَا: يىراق جايغا سەپەر قىلدى.

طَرَّدَ يُطَرِّدُ تَطْرِيدًا: ئارقىسىدىن قوغلاپ ماڭدى، ئىز قوغلاپ ماڭدى.

طَرَّزَ يُطَرِّزُ تَطْرِيزًا الثَّوْبَ: رەختكە كەشتە قىلدى، گۈل چەكتى.

طَرَّسَ يُطَرِّسُ تَطْرِيسًا الْكِتَابَ: كىتابنى تەھرىرلىدى، يازدى.

طَرَّسَ الْبَابَ: ئىشىكنى قارىغا بويىدى.

طَرَّشَ يُطَرِّشُ تَطْرِيشًا ـــ هُ: قۇستۇردى، قەي قىلدۇردى؛ پاك قىلىپ قويىدى.

طَرَّفَ يُطَرِّفُ تَطْرِيفًا ـــ هُ الشَّيْءَ: ئۇنى بىر تەرەپكە قويىدى.

طَرَّفَ بَنَانَهُ: بارماقلىرىنى بويىدى، خىنە قويىدى.

طَرَّفَ الْأَظَافِرَ: تىرناقلىرىنى ئالدى.

طَرَّقَ يُطَرِّقُ تَطْرِيقًا الْمَعْدِنَ: خام مېتالنى پىششىقلىدى، پروكاتلىدى.

طَرَّيَ يُطَرِّي تَطْرِيًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇمشاتتى.

طَرَّى الطَّعَامَ: تائامغا دورا-دەرمان قوشتى.

طَرِزَ يَطْرَزُ طَرَزًا فِي الْمَلْبَسِ: پۇزۇر كىيىندى.

طَرْزٌ: ئۇسۇل، شەكىل.

مِنْ طَرْزٍ حَدِيثٍ: يېپيېڭى شەكىل، يېڭى مودا، يېڭى ئۇلگە.

مِنْ طَرْزٍ قَدِيمٍ: كونا پاسون، كونا نۇسخا، ۋاقتى ئۆتكەن.

طَرْزِيٌّ ج طَرْزِيُّونَ: ماشىنىچى، سەيپۇڭ.

طَرَسَ يَطْرِسُ طَرْسًا الشَّيْءَ: ئۆچۈرۈۋەتتى، سۇرتۇۋەتتى.

طِرْسٌ ج أَطْرَاسٌ وَ طُرُوسٌ: بىر ۋاراق قەغەز، كونا خەت ئۆچۈرۈلۈپ، يېڭى خەت يېزىلغان قەغەز.

طَرِشَ يَطْرَشُ طَرَشًا: گاس بولدى، پاك بولدى، ئاڭلاش سېزىمىنى يوقاتتى.

طَرَشَ يَطْرُشُ طَرْشًا: ياندۇردى، قۇستى.

طَرَشَ الْجِدَارَ بِالْجِيرِ: تامنى ئاقارتتى، ئاقلىدى.

طَرْشٌ: ئارشاك سۈيى.

طَرَشٌ . طُرْشَةٌ: گاس، پاك.

طَرْشٌ ج طُرُوشٌ: قوي-كالا پادىسى.

طَرْشَقَ يُطَرْشِقُ طَرْشَقَةً: يېرىلدى، دەز كەتتى.

طَرْشَمَ يُطَرْشِمُ طَرْشَمَةً اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇلىشىپ كەتتى.

طَرْشِيٌّ: چىلىغان سەي.

طَرِطَ يَطْرَطُ طَرَطًا: گالۋاڭ بولدى، ھاماقەت بولدى، ئىككى قېشى شالاڭ بولدى.

طَرِطٌ: دۆت، كالۋا، گالۋاڭ.

طَرْطَرَ يُطَرْطِرُ طَرْطَرَةً: تەكەببۇرلۇق قىلدى، گىدەيدى، كۆرەڭلىدى.

طُرْطُرٌ: يېسىۋىلەك قۇرتى، كېپىنەك قۇرتى.

طُرْطُورٌ ج طَرَاطِيرُ: شادا پاچاق ئادەم؛ ئۇزۇن بۆك، ئېگىز بۆك.

طَرْطِيرُ الْأَسْنَانِ: چىشنىڭ كىرى.

مِلْحُ الطَّرْطِيرِ: ناترىي تۇزى.

طَرَفَ يَطْرِفُ طَرْفًا بِعَيْنَيْهِ: كۆز قىستى، كۆزىنى چىمىلداتتى.

طَرَفَ عَيْنَهُ: كۆزىنى سۇزدى.

طَرُفَ يَطْرُفُ طَرَافَةً: يېڭى بولدى، قىزىقارلىق بولدى.

طَرْفٌ ج أَطْرَافٌ: كۆز؛ كۆرۈش قۇۋۋىتى.

يَرَى بِطَرْفٍ خَفِيٍّ: كۆز قۇيرۇقىدا قارىدى.

مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ: سىر، مەخپىيەت.

﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ يېنىدا ئەرلىرىدىن غەيرىيگە كۆز سالمايدىغان

شەھلا كۆزلۈك (جۇپلەر) بولىدۇ.

غَضَّ الطَّرْفَ: كۆز يۇمدى، كۆز سالدى.

قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ: ناھايىتى تېز.

طَرَفٌ: بىر توپ، بىر تۈركۈم؛ چېگرا؛ تەرەپ.

﴿لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ ياردىمى كۇپپارلارنىڭ بىر تۈركۈمىنى ھالاك قىلىش ئۈچۈندۇر.

طَرَفٌ ج أَطْرَافٌ: تەرەپ، ئەتراپ، يان؛ نەرسىنىڭ ئاخىرى؛ ئادەمنىڭ ئىككى قولى، ئىككى پۇتى.

عَلَى طَرَفِ لِسَانِهِ: تىلىنىڭ ئۇچىدا.

الطَّرَفُ الْآخَرُ: قارشى تەرەپ، ئىككىنچى تەرەپ.

وَحِيدُ الطَّرَفِ: بىر تەرەپ، بىر تەرەپلىمە.

«أَمْسِكْ بِطَرَفِ الْحَبْلِ»: ئارغامچىنىڭ بىر ئۇچىنى تۇتقىن.

أَطْرَافُ الْمَعْمُورَةِ: جاھان.

جَمَعَ الْمَجْدَ مِنْ أَطْرَافِهِ: شان-شەرەپنى ھەممە تەرەپتىن توپلىدى.

أَطْرَافُ الْمَدِينَةِ: شەھەر ئەتراپى.

أَطْرَافُ الْبِلَادِ: چېگرا رايون، چېگرا جايلار.

مُتَرَامِي الْأَطْرَافِ: كەڭ، ئازادە، بىپايان، كەڭ كەتكەن.

أَطْرَافُ الْبَدَنِ: بەدەننىڭ ھەممە يېرى.

أَطْرَافُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ يېقىنلىرى.

تَجَاذَبَ أَطْرَافَ الْحَدِيثِ: مۇڭداشتى، ئەھۋاللاشتى.

طَرَفٌ مِنَ الْحَدِيثِ: سۆزنىڭ بىر قىسمى.

طَرَفَا النَّهَارِ: ئەتىگەن ۋە كەچقۇرۇن.

عَلَى طَرَفَيْ نَقِيضٍ: قارىمۇقارشى، بىر-بىرىگە زىت.

طِرْفٌ ج أَطْرَافٌ: نەسەبى ئېسىل ئادەم؛ يېڭىدىن ئېرىشكەن مال.

طِرْفٌ ج طُرُوفٌ وَ أَطْرَافٌ: نەسىللىك ئۆي ھايۋانلىرى.

رَجُلٌ طِرْفٌ فِي نَسَبِهِ: ئاقسۆڭەك.

طَرْفَاءُ الواحدة طَرْفَاءَةٌ م طَرَفَةٌ: يۇلغۇن.

طُرْفَةٌ ج طُرَفٌ: لەتىپە، ھېكمەتلىك سۆز؛ يېڭى، يېڭىلىق.

«أَسْمِعْنَا بَعْضَ طُرَفِكَ»: قىزىق پاراڭلىرىڭنى سۆزلەپ بەر.

طَرْفَةٌ ج طَرَفَاتٌ: كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە.

فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ: ھەش-پەش دېگۈچە.

طَرَقَ يَطْرُقُ طَرْقًا وَ طُرُوقًا الْقَوْمَ: كېچىدە كەلدى.

طَرَقَ الطَّرِيقَ: يول يۈردى.

«كَانَ رَسُولُ اللهِ لاَ يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلاً وَكَانَ يَأْتِيهِمْ غُدْوَةً أَوْ عَشِيَّةً» «حديث»: رەسۇلۇللاھ سەپەردىن قايتقاندا، ئۆيىگە كېچىسى كىرمەيتتى، ئەتىگەن ياكى كەچقۇرۇن تەرەپتە كىرەتتى.

طَرَقَ يَطْرُقُ طَرْقًا: بولقا بىلەن ئۇردى، سوقتى، چەكتى.

طَرَقَ الْبَابَ: ئىشىكنى چەكتى، قاقتى.

طَرَقَ الْمَوْضُوعَ: مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

طَرَقَ أُذُنَهُ: سەمىگە سالدى.

«هَلْ طَرَقَ هَذَا آذَانَكُمْ»: بۇ (ۋەقەنى) ئاڭلىدىڭلارمۇ؟

طَرَقَ أَسْوَاقًا جَدِيدَةً: يېڭى بازارلارنى گۈللەندۈردى.

طَرَقَ سَمْعَهُ كَلَامٌ: سۆزنى ئاڭلىدى.

«لَمْ يَتْرُكْ بَابًا إِلَّا طَرَقَهُ»: ئۇ توختالمىغان ھېچ ماۋزۇ قالمىدى.

طَرَقَ النَّجَّادُ الصُّوفَ: تەكىيچى يۇڭنى ساۋىدى.

طَرَقَ بِالْبَالِ: خىيالىغا كەلدى، ئېسىگە كەلدى.

طَرْقٌ: بولقا بىلەن ئۇرماق؛ مۇزىكا ئاۋازى؛ تۇزاق، تور، قاپقان.

طَرْقُ الْبَابِ: ئىشىكنى چەكمەك.

طِرْقٌ ج أَطْرَاقٌ: تۇزاق، تور، قاپقان، قىلتاق.

طَرَقَةٌ ج طَرَقٌ: تۇزاق، تور، قاپقان، قىلتاق.

طَرْقَةٌ ج طَرَقَاتٌ: بىر قېتىم چېكىش.

طَرَقَةٌ ثَانٍ: ئىككىنچى قېتىم چېكىش.

طُرْقَةٌ ج طُرَقٌ: يول.

طُرُقُ الْمُوَاصَلَاتِ: قاتناش لىنىيىسى، قاتناش يوللىرى.

بِالطُّرُقِ السِّلْمِيَّةِ: تىنچ يوللار بىلەن، تىنچلىق ئارقىلىق.

طَرِمَ يَطْرَمُ طَرْمًا بَيْتُ النَّحْلِ: ھەرە كۆنىكى ھەسەلگە توشتى.

طِرْمَاذٌ: پوچى، لاپچى، ئاغزىدا شەھەر ئالىدىغان.

طِرْمَاسٌ: قاراڭغۇ زۇلمەت.

طُرُمْبَةٌ ج طُرُمْبَاتٌ: پومپا، سۇ پومپىسى.

طَرْمَذَ يُطَرْمِذُ طَرْمَذَةً: ماختاندى، پەخرى قىلدى، ئۆزىنى چوڭ كۆرسەتتى.

طَرْمَسَ يُطَرْمِسُ طَرْمَسَةً: قورقۇپ ئاغزىغا گەپ كەلمەي قالدى؛ بىرنەرسىنى ئۆچ كۆردى؛ قاچتى.

طَرْمَسَ الْوَجْهُ: چىرايى تۇرۇلدى.

طَرْمَسَ الْكَاتِبُ الْكِتَابَةَ: خەتنى ئۆچۈردى.

طَرْمَسَ اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇلىشىپ كەتتى.

طُرْمُوثٌ ج طَرَامِيْثُ: كۆمەچ نان.

طَرُوَ يَطْرُوُ طَرَاوَةً وَ طَرَاءَةً الْغُصْنُ: دەرەخ شېخى يۇمران بولدى.

طَرِيَ يَطْرَى طَرَاءً وَ طَرَاءَةً الْغُصْنُ: دەرەخ شېخى يۇمران بولدى.

طَرِيَ اللَّحْمُ: گۆش يۇمشاق بولدى.

طَرُوبٌ ج طَرُوبُونَ م طَرُوبَةٌ: خۇشاللىقتا چۆمگۈچى، چەكسىز خۇشال بولغۇچى؛ روھلۇق.

فَتَاةٌ طَرُوبٌ لَعُوبٌ: خۇشچاقچاق شوخ قىز.

طَرِيَ يَطْرَى طَرًى إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا يۈزلەندى.

طَرِيءٌ م طَرِيْئَةٌ: يېپيېڭى، پاك-پاكىز.

طَرِيْحٌ م طَرِيْحٌ ج طَرْحَى: تاشلىۋېتىلگەن، تاشلاپ قويۇلغان.

طَرِيْحُ الْفِرَاشِ: كېسەل، كېسەل كۆرپىسى.

طَرِيْدٌ ج طُرَدَاءُ: قوغلانغان، ھەيدىۋېتىلگەن؛ تاشلىۋېتىلگەن؛ قاچقۇن، قوغلاندى.

طَرِيْدُ الْعَدَالَةِ: قانۇننىڭ ھىمايىسىدىن مەھرۇم بولغان ئادەم، قارا نىيەت، قاراقچى.

«قَتَلَ شَخْصًا فَقَضَى بَقِيَّةَ حَيَاتِهِ شَرِيْدًا طَرِيْدًا»: قاتىللىق قىلىپ قويۇپ، قالغان ئۆمرىنى قېچىپ يۈرۈپ ئۆتكۈزدى.

الطَّرِيْدَانُ: كېچە بىلەن كۈندۈز.

طَرِيْدَةٌ ج طَرَائِدُ: ئىزىغا چۈشكەن ئوۋ.

«اِدَّعَى كُلٌّ مِنَ الصَّيَّادَيْنِ أَنَّ ذَالِكَ الْغَزَالَ كَانَ طَرِيْدَتَهُ»: ئىككى ئوۋچىنىڭ ھەربىرى بۇ كېيىكنىڭ ئۆزىنىڭ ئوۋى ئىكەنلىكىنى داۋا قىلدى.

طَرِيْرٌ: بۇرۇتى خەت تارتقان يىگىت.

طَرِيْفٌ ج طُرَفَاءُ: چىرايلىق سانالغان، قىزىق بىلىنگەن.

حَدِيْثٌ طَرِيْفٌ: قىزىق سۆز.

طَرِيْفَةٌ ج طَرَائِفُ: لەتىپە، ھېكمەتلىك سۆز، قىزىق پاراڭ.

حَادِثَةٌ طَرِيْفَةٌ: قىزىق ۋەقە.

طَرِيْقٌ ج طُرُقٌ جج طُرُقَاتٌ: يول.

طَرِيْقٌ عُمُومِيَّةٌ: چوڭ يول، ئاممىۋى يول.

﴿إِلَّا طَرِيْقَ جَهَنَّمَ خَالِدِيْنَ فِيْهَا أَبَدًا﴾ ‹قرآن›: (ئۇلارنى) پەقەت جەھەننەمنىڭ يولىغا باشلايدۇ. ئۇلار جەھەننەمدە مەڭگۈ قالىدۇ.

قَاطِعُ الطَّرِيْقِ: باندىت، بۇلاڭچى، قاراقچى.

عَابِرُ طَرِيْقٍ: يولدىن ئۆتكۈچى ئادەم، يول يۈرگۈچى.

الطَّرِيْقُ الرَّئِيْسِيّ: ئاساسىي يول.

طَرِيْقُ النَّجَاحِ: مۇۋەپپەقىيەت يولى.

«إِيَّـاكُمْ وَالْجُلُـوسَ فِـي الطُّرُقَـاتِ» ‹حـديث›: يـول ئۈستىدە ئولتۇرۇشتىن ساقلىنىڭلار.

طَرِيْقَةٌ ج طَرَائِقُ وَ طُرُقٌ: ئۇسۇل، چارە، ۋاستە؛ يول، مەسلەك، سىستېما.

الطَّرِيْقَةُ الْعَشَرِيَّةُ: ئونلۇق سىستېما.

﴿وَأَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيْقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾ ‹قرآن›: ئەگەر ئۇلار (يەنى، مەككە كۇپپارلىرى) توغرا يولدا بولسا ئىدى، ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتۇق (يەنى، رىزقىنى كەڭرى قىلىپ بېرەتتۇق).

طَرِيْقَةٌ عِلْمِيَّةٌ: ئىلمىي ئۇسۇل.

بِطَرِيْقَةٍ مُبَاشَرَةٍ: بىۋاستە ئۇسۇل بىلەن.

«عَبَّرَ عَنْ مَشَاعِرِهِ بِطَرِيْقَةٍ غَرِيْبَةٍ»: ئاجايىپ ئۇسۇل بىلەن ھېسسىياتىنى ئىپادىلىدى.

طُرُقُ التَّدْرِيْسِ: ئوقۇ-ئوقۇتۇش ئۇسۇللىرى.

الطُّرُقُ الصُّوفِيَّةُ: تەسەۋۋۇپ تەرىقەتلىرى.

طَرِيٌّ: يۇمشاق، يېپيېڭى؛ ھۆل، نەم.

هَوَاءٌ طَرِيٌّ: تازا ھاۋا، ساپ ھاۋا، يېقىملىق ھاۋا.

﴿وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ سىلەرنى دېڭىزنىڭ يېڭى گۆشلىرىنى يېسۇن، تاقايدىغان زىننەت بۇيۇملىرىنى چىقارسۇن، دەپ سىلەرگە دېڭىزنى بويسۇندۇرۇپ بەردى.

غُصْنٌ طَرِيٌّ: يۇمران شاخ.

لَحْمٌ طَرِيٌّ: يېڭى گۆش.

طَزَاجَةٌ: يېڭى، يېڭىلىق، سالقىن.

طَزَرَ يَطْزُرُ طَزْرًا فُلَانًا: پالاننى مۇشت بىلەن ئۇردى.

طِسَامٌ: قويۇق چاڭ.

طَسَأَ يَطْسَأُ طَسْأً: تاماق سىڭمىدى، قورساقى كۆپۈپ كەتتى.

طَسَأَ مِنْهُ: خىجىل بولدى، ئۇيالدى.

طُسْأَةٌ: قورساق كۆپۈش، تويۇپ كېتىش.

طِسْتٌ ج طُسُوتٌ: داس، چىلاپچا.

طَسَّ يَطُسُّ طَسًّا فِي الْأَرْضِ: مېڭىپ يىراقلا كەتتى، ئۇزۇنغا كەتتى.

طَسَّ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: سۇغا چۆكتۈرۈۋەتتى.

طَسَّهُ: نەيزە سانجىدى؛ ئۇنى ئېغىز ئاچۇرمىدى؛ ئوچۇملاپ ئالدى.

طَسٌّ ج طُسُوسٌ وَ أَطْسَاسٌ: چىلاپچا.

طَسَّاسٌ: مىسكەرچى (چىلاپچا ياسايدىغان).

طَسَّانٌ: ئۇرۇش مەيدانى، جەڭگاھ؛ توپا-توزان.

طَسَّسَ يُطَسِّسُ تَطْسِيْسًا: كەتتى، ئايرىلدى.

طَسَّسَ فِي الْبِلَادِ: يۇرت كەزدى.

طَسَّمَ يُطَسِّمُ تَطْسِيْمًا الْمُوسَى: ئۇستىرىنى كاپلىدى.

طَسَعَ يَطْسَعُ طَسْعًا فِي الْبِلَادِ: سەپەر قىلدى، ساياھەت قىلدى.

طَسَمَ يَطْسُمُ طَسْمًا الشَّيْءَ: سۇركىۋەتتى، سۇرتۇۋەتتى، ئېرتىۋەتتى.

طَسِمَ يَطْسَمُ طَسَمًا: يامانلاشتى، ناچارلاشتى، ئېغىرلاشتى.

طَسُمَ يَطْسُمُ طَسَامَةً الشَّيْءُ: نەرسە قارىداپ كەتتى.

طَسَمٌ: قاراڭغۇلۇق، تۇمان، چاڭ-توزان.

طَسْمَةٌ: كاپلىغۇچ.

طَشَاشٌ: كۆرۈش قۇۋۋىتى ئاجىزلىق.

طُشَاشٌ: بۇرۇن شىللىق پەردە ياللۇغى.

طَشْتٌ ج طُشُوتٌ: داس، چىلاپچا.

طَشَّ يَطُشُّ طَشًّا الطَّشِيْشُ الْأَرْضَ: سىم-سىم يامغۇر ياغدى.

طُشَّ الرَّجُلُ: كىشى زۇكام بولۇپ قالدى.

طَشَّ يَطِشُّ طَشًّا وَ طَشِيْشًا الْمَطَرُ: يامغۇر ئازلىدى، يامغۇر سىم-سىم ياغدى.

طُشَّةٌ: بۇرۇن شىللىق پەردە ياللۇغى.

طِشَّةٌ ج طِشَشٌ: كىچىك بالا.

طَشْطَشَ يُطَشْطِشُ طَشْطَشَةً: پىژىلدىدى، پاژ-پۇژ قىلدى.

طَعَامٌ ج أَطْعِمَةٌ جج أَطْعِمَاتٌ: تاماق، ئاش، يېمەكلىك نەرسىلەر.

طَعَامُ الْمَرْضَى: كېسەل تامىقى.

﴿وَلاَ يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ﴾ «قۇرئان»: ئۇ مىسكىنگە تاماق بېرىشنى تەرغىب قىلمايدىغان ئادەمدۇر.

خُوَانُ الطَّعَامِ: تاماق ئۈستىلى.

أَضْرَبَ عَنِ الطَّعَامِ: تاماق يېمىدى، ئاچلىق ئېلان قىلدى.

تَنَاوَلَ الطَّعَامَ: تاماققا باقتى.

«قَرَّرَ السُّجَنَاءُ الْإِضْرَابَ عَنِ الطَّعَامِ»: مەھبۇسلار ئاچلىق ئېلان قىلدى.

طَعَامِيٌّ: يېمەكلىك ساتقۇچى.

طَعَّمَ يُطَعِّمُ تَطْعِيْمًا الْغُصْنَ: دەرەخنى ئۇلىدى.

طَعَّمَ (فِي الطِّبِّ): ئوكۇل سالدى.

طَعَّمَ بِلِقَاحِ الْجُدَرِيِّ: چېچەك چەكتى.

طَعَّمَ الْقَلَمَ بِالْعَاجِ: قەلەمنى پىل چىشى بىلەن بېزىدى.

طَعِمَ يَطْعَمُ طَعْمًا وَ طُعْمًا الشَّيْءَ: تېتىدى، تېتىپ باقتى.

طَعِمَ يَطْعَمُ طَعْمًا وَ طَعَامًا الطَّعَامَ: تاماق يېدى، ئىستېمال قىلدى.

طَعِمَ الْغُصْنُ: دەرەخ ئۇلاندى.

﴿فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا﴾ «قۇرئان»: تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار.

«لَمْ يَطْعَمْ شَيْئًا مُنْذُ أَيَّامٍ»: بىرقانچە كۈندىن بۇيان ئاغزىغا بىرنەرسە سالمىدى.

طَعْمٌ ج طُعُومٌ: تەم.

طَعْمٌ لَذِيْذٌ: شېرىن تەم.

لَهُ طَعْمٌ كَذَا: تەملىك، پۇراقلىق.

لاَ طَعْمَ لَهُ: تەمسىز، پۇراقسىز.

طُعْمٌ ج طُعُومٌ: يەمچۈك.

طُعْمٌ طِبِّيٌّ: ۋاكسىنا.

طُعْمٌ ضِدَّ الْكُولِيْرَا: خولېراغا قارشى ۋاكسىنا.

طَعِمٌ: خۇش پۇراق، لەززەتلىك، تەملىك.

طُعْمَةٌ ج طُعَمٌ: يېمەكلىكلەر، بوغۇز، تۇگمە؛ مېھمان چاقىرماق.

طُعْمَةُ الْمَدَافِعِ: زەمبىرەك يېمى، توپ يېمى.

أَصْبَحَ طُعْمَةً لِلنِّيْرَانِ: كۆيۈپ كەتتى.

طِعْمَةٌ ج طِعَمٌ: تۇر.

طُعْمِيَّةٌ: گۆش قىيمىسى.

طَعَنَ يَطْعُنُ طَعْنًا بِالرُّمْحِ: نەيزە سانجىدى.

طَعَنَ بِخَنْجَرٍ: پىچاق ئۇردى، پىچاق سالدى.

طَعَنَ فِي السِّنِّ: يېشى چوڭلىدى، قېرىدى.

طَعَنَ عَلَيْهِ: تۆھمەت قىلدى، بوھتان چاپلىدى.

طَعَنَ فِي شَرَفِهِ: ئابرۇيىغا داغ تەگكۈزدى.

طَعَنَ فِي الْحُكْمِ: ئەرز قىلدى، شىكايەت قىلدى.

طَعَنَ فِي قَوْلِهِ: رەددىيە بەردى.

﴿وَطَعَنُوا فِي دِيْنِكُمْ فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار دىنىڭلارنى ئەيىبلىسە، كۇفرىنىڭ كاتتىۋاشلىرىغا ئۇرۇش ئېچىڭلار.

طَعَنَ عَلَى: قوشۇلمىدى، قوبۇل قىلمىدى.

طُعِنَ الرَّجُلُ: ۋابا كېسىلىگە دۇچار بولدى.

طَعَنَ فِيْهِ بِالتَّزْوِيْرِ: ئۇنى ساختىلىق بىلەن ئەيىبلىدى.

طَعْنٌ: سانجىماق، ئۆتكۈزمەك؛ تۆھمەت قىلماق، نامىغا داغ تەگكۈزمەك.

﴿وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّيْنِ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار: «بىزگە قۇلاق سال، بىز ساڭا قۇلاق سالمايمىز»، دەيدۇ. دىنغا تەنە قىلىش يۈزىسىدىن، رائىنا دېگەن سۆزنى تىللىرىنى ئەگرى قىلىپ ئېيتىدۇ.

طَعْنٌ بِالنَّشْرِ: مەتبۇئاتتا ئارقىلىق تۆھمەت چاپلىماق.

طَعْنَةٌ ج طَعْنٌ وَ طَعَنَاتٌ: بىر قېتىم سانجىش.

طَعْنَةٌ نَجْلَاءُ: قاتتىق نەيزە ئۇرۇش.

طَعَنَهُ عِدَّةَ طَعَنَاتٍ: ئۇنىڭغا بىرقانچە نەيزە سانجىدى.

لَجْنَةُ الطُّعُونِ: سالاھىيەت تەكشۈرۈش كومىتېتى.

طَغَا يَطْغُو طَغْوًا وَ طُغْوًا وَ طُغْوَانًا الْبَحْرُ: دېڭىز دولقۇنلىدى، ئۆركەشلىدى، مەۋج ئۇردى.

طَغَا السَّيْلُ: كەلكۈن تاشتى، ھەددىدىن ئارتۇق كەلدى.

﴿إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، (نۇھنىڭ زامانىدا) چوڭ سۇ ياماراپ كەتكەن چاغدا، سىلەرنى (يەنى ئەجدادىڭلارنى) بىز كېمىگە سالدۇق.

طَغَامٌ: نەرسىنىڭ ئاجىزى، ناچىرى.

طَغَامُ النَّاسِ: تۆۋەن تەبىقىدىكى كىشىلەر، چۈپرەندىلەر.

طَغَامَةٌ ج طَغَامٌ: ئەخمەق، گالۋاڭ.

طَغَرَ يَطْغَرُ طَغْرًا ـــ هُ: ئۇنى ئىتتىرىۋەتتى.

الطَّغْرَاءُ ج طَغْرِيَاتٌ وَ طَغْرَاءَاتٌ: ئىمزا، بىرىككەن خەت.

طُغْرَى: پېشانە، ماڭلاي.

طَغْمٌ ج أَطْغَامٌ: دېڭىز، كۆپ سۇ.

طُغْمَةٌ ج طُغَمَاتٌ: گۇرۇھ، كوللېكتىپ.

طُغْمَةٌ مَالِيَّةٌ: مالىيە ئورگىنى.

طُغْمَةُ الْإِكْلِيرِسِ: مىسسىئونېرلار ئەترىتى.

الطَّغْوَا: ھەددىدىن ئاشماق.

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا﴾ «قرآن»: سەمۇد ھەددىدىن ئاشقانلىقى ئۈچۈن (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى.

طَغْوَةٌ ج طَغَوَاتٌ: ئېگىزلىك، ئېگىز جاي.

طُغْوَمَةٌ: پەسكەشلىك.

طَغَى يَطْغَى طَغْيًا وَ طُغْيَانًا: ھەددىدىن ئاشتى.

طَغَى الرَّجُلُ: زورلۇق، زومبۇلۇق قىلدى.

﴿إِذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى﴾ «قرآن»: سەن پىرئەۋننىڭ قېشىغا بارغىن، ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى.

طَغَى الْمَاءُ: سۇ تاشتى.

طَغَى الْبَحْرُ: دېڭىز دولقۇنلاندى.

طُغْيَانٌ: ھەددىدىن ئاشماق، گۇناھ قىلماق، (سۇ) تېشىپ كېتىش.

﴿فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ گۇمراھلىق بىلەن كۇفرىنى ئاتا ـ ئانىسىغا تېڭىشىدىن قورقتۇق.

طَفَا يَطْفُو طَفْوًا وَ طُفُوًّا: (سۇنىڭ ئۈستىدە) لەيلەپ قالدى؛ (سۇ) ئۈزدى.

يَطْفُوا الْخَشَبُ فَوْقَ الْمَاءِ: ياغاچ سۇنىڭ ئۈستىدە لەيلەيدۇ.

طِفَاحٌ: تولغان، تولۇپ كەتكەن.

طُفَاحَةٌ: كۆپۈك، ماغزاپ.

طُفَالٌ: ساپال لېيى؛ سېغىز توپا.

طَفَالَةٌ: بالىلىق دەۋر.

طُفَاوَةٌ: ئاي ياكى كۈننىڭ قوتانلىنىشى؛ لەيلەپ قالغان قازاننىڭ كۆپۈكى.

طَفَأَ يَطْفَأُ طَفْأً النَّارَ: ئوتنى ئۆچۈردى.

طَفَأَ عَيْنُهُ: كۆز نۇرى كەتتى، كۆزى ئاجىزلىدى.

طَفِئَتِ النَّارُ: ئوت ئۆچتى.

طَفِئَتْ عَيْنُهُ: كۆزى كور بولۇپ قالدى.

طَفَحَ يَطْفَحُ طَفْحًا وَ طُفُوحًا الْإِنَاءُ: قاچا توشتى.

طَفَحَتْ عَنْ كَذَا: بەك توشۇپ كەتتى.

طَفَحَ السَّكْرَانُ: مەست چىلاشقۇچە ئىچتى.

طَفَحَ الْكَيْلُ: ئىش چىدىغىلى بولمايدىغان دەرىجىگە باردى.

طَفَحَ وَجْهُهُ بِالْبِشْرِ: خۇشاللىقتىن چىرايى يورۇپ كەتتى.

طَفَحَتْ كَأْسُهُ: قاچا توشتى.

طَفَحَ بِالْحَيَوِيَّةِ: جانلاندى.

طَفْحٌ: تولۇقلىماق، ئاشۇرماق.

طَفَذَ يَطْفِذُ طَفْذًا الْمَيِّتَ: مېيىتنى دەپنە قىلدى.

طَفْذٌ ج أَطْفَاذٌ: قەبرە، گۆر.

طَفَرَ يَطْفِرُ طَفْرًا وَ طُفُورًا: سەكرىدى، تاقلىدى.

طَفَرَ الدَّمْعُ مِنْ عَيْنَيْهِ: ئىككى كۆزىدىن ياش قۇيۇلدى.

طَفْرٌ: سەكرىمەك، تاقلىماق.

طَفْرَانٌ: كەمبەغەل، نامرات، يوقسۇل.

طَفْرَةٌ: بىر قېتىم سەكرەش.

طَفْرَةً: ئارىلىق باسقۇچتىن ھالقىپ ئۆتمەك، دەرىجە ئاتلىماق.

«حَقَّقَ الْعِلْمُ طَفْرَةً كَبِيْرَةً»: ئىلىم-پەن چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلىدى.

طَفَسَ يَطْفَسُ طَفْسًا وَ طَفَاسَةً: مەينەتلىشىپ كەتتى، پاسكىنا بولۇپ كەتتى، كىرلىشىپ كەتتى.

طَفَسَ يَطْفِسُ طُفُوسًا: ئۆلدى.

طَفِسٌ: پاسكىنا، مەينەت.

طَفَشَ يَطْفِشُ طَفْشًا: قاچتى، قېچىپ كەتتى.

طَفْشَانٌ ج طَفَاشَى: قاچقۇن، قاچاق.

طَفَّ يَطُفّ / يَطِفُّ طَفًّا الْحَائِطَ: تامنى ئېگىزلەتتى.

طَفَّ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئازراق كۆتۈردى.

طَفَّ يَطُفّ طَفَافَةً الشَّيْءُ: ئاز بولدى، كەمچىل بولدى.

طَفَّ يَطِفّ طَفِيْفًا: يېقىن بولدى، يېقىنلاشتى.

طَفٌّ ج طُفُوفٌ: يان، يان تەرەپ؛ يېقىن؛ قىرغاق، قاش (دەريانىڭ)؛ تاغ ئېتىكى.

طَفَّأَ يُطَفِّئُ تَطْفِئَةً النَّارَ: ئوتنى ئۆچۈردى.

طَفَّاحٌ: تېز يۈگۈرگۈچى.

طَفَّافٌ: يايمىچى، تەنزىكەش.

طَفَّافٌ مِنَ الْخَيْلِ: يۈگۈرۈك ئات، يورغا ئات.

طَفَّايَةٌ ج طَفَّايَاتٌ: ئوت ئۆچۈرۈش ئەسۋابى.

طَفَّةٌ ج طَفَّاتٌ: گۇرۇھ، جامائە، توپ.

طَفَّحَ يُطَفِّحُ تَطْفِيْحًا الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

طَفَّرَ يُطَفِّرُ تَطْفِيْرًا الْفَرَسَ النَّهْرَ: ئاتىنى ئېرىقتىن سەكرەتتى.

طَفَّفَ يُطَفِّفُ تَطْفِيْفًا الْمِكْيَالَ: كەم ئۆلچىدى.

طَفَّفَ عَلَى عِيَالِهِ: ئائىلىسىنى تۇرمۇشتا قىستى.

طَفَّفَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇراي دېدى.

طَفَّلَ يُطَفِّلُ تَطْفِيْلاً: چاقىرىلمىغان مېھمان بولدى، كۈتمىگەن مېھمان بولدى.

طَفَّلَ عَلَى: بېسىپ كىردى، ئۇسۇپ كىردى.

طَفِقَ يَطْفَقُ طَفْقًا وَ طُفُوقًا بِمُرَادِهِ: مۇرادىغا يەتتى.

طَفِقَ يَفْعَلُ كَذَا: ... نى باشلىدى، ... نى قىلىشقا كىرىشتى، تۇتۇش قىلدى.

﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار جەننەتتىكى دەرەخلەرنىڭ ياپراقلىرى بىلەن ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا كىرىشتى.

طَفَلَ يَطْفُلُ طَفْلًا النَّارَ: ئوتنى ئۆچۈرۈش ئۈچۈن توپا چاچتى.

طَفُلَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇرۇشقا يېقىنلاشتى.

طَفَلَ يَطْفِلُ طُفُولاً: قاراڭغۇلۇققا كىرىپ قالدى.

طَفَلَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇراي، دېدى.

طَفُلَ يَطْفُلُ طُفُولَةً وَ طَفَالَةً: يۇمشاق بولدى، ئەۋرىشىم بولدى.

طَفِلَ يَطْفَلُ طَفَلًا النَّبَاتُ: زىرائەتنى توپا باستى، ھال چۈشتى.

طَفَلٌ: بالىلىق دەۋر؛ قاراڭغۇلۇق؛ كۈن ئولتۇرۇشنىڭ ئازراق ئالدى-كەينى.

طَفْلٌ م طَفْلَةٌ ج طِفَالٌ وَ طُفُولٌ: يۇمشاق، نازاكەتلىك؛ ساپال لېيى، سېغىز توپا.

طِفْلٌ ج أَطْفَالٌ م طِفْلَةٌ: كىچىك بالا، كىچىك قىز، بوۋاق.

رَوْضَةُ الأَطْفَالِ: بالىلار باغچىسى.

طَبِيبُ الأَطْفَالِ: بالىلار دوختۇرى.

﴿وَإِذَا بَلَغَ الأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا﴾ «قرآن»: كىچىك بالىلار بالاغەتكە يەتكەندە ئۇلار ئىلگىرىكىلەر ئىجازەت سورىغاندەك ئىجازەت سورىسۇن.

كَانَ أَبًا لِثَلاَثَةِ أَطْفَالٍ: ئۈچ بالىغا ئاتا بولدى.

طَفْلَةٌ: سىغىز توپا، تۇپراق؛ ئالىيۇمىن ئوكسىدى.

طِفْلِيٌّ: بوۋاقنىڭ، بوۋاقتەك.

طَفَنَ يَطْفُنُ طَفْنًا: ئۆلدى.

طَفَنَهُ: ئۇنى سولىدى.

طَفْوٌ: (سۇ ئۈستىدە) لەيلىمەك، سۇ ئۈزمەك.

قَابِلِيَّةُ الطَّفْوِ: لەيلەش ئىقتىدارى.

طَفْوَةٌ: ئىنچىكە تالالىق ئۆسۈملۈك.

طُفُوحٌ: تولۇقلىماق، ئاشۇرماق.

طُفُولَةٌ: بالىلىق دەۋر.

«قَضَى فِتْرَةَ طُفُولَتِهِ بَعِيدًا عَنْ أَبَوَيْهِ»: بالىلىق دەۋرىنى ئاتا-ئانىسىدىن يىراقتا ئۆتكۈزدى.

طُفُولِيٌّ: بوۋاقنىڭ، بوۋاقتەك.

طُفُولِيَّةٌ: بالىلىق دەۋر، بوۋاقلىق مەزگىلى.

طَفِيءَ يَطْفَأُ طَفْأً وَ طُفُوءًا النَّارُ: ئوت ئۆچتى.

طَفِئَتِ الْعَيْنُ: كۆزى ئاجىزلاپ قالدى.

طَفِئَتِ الْفِتْنَةُ: قوزغىلاڭ تىنچىدى.

طَفِيفٌ: كەمچىل، يېتەرسىز، ئاز؛ قىممىتى يوق.

بَرْدٌ طَفِيفٌ: ئازغىنە سوغۇق.

كَمِّيَّةٌ طَفِيفَةٌ: ئاز مىقداردا.

طُفَيْلِيٌّ ج طُفَيْلِيُّونَ: چاقىرىلمىغان مېھمان.

«كَانَ أَشْعَبُ طُفَيْلِيًّا»: ئەشئەب چاقىرىلمىغان مېھمان ئىدى.

نَبَاتٌ طُفَيْلِيٌّ: پارازىت ئۆسۈملۈك.

طُفَيْلِيَّةٌ ج طُفَيْلِيَّاتٌ: پارازىت، پارازىت تۇرمۇش، تەييار تاپلىق، هارام تاماق.

أَمْرَاضٌ طُفَيْلِيَّةٌ: يۇقۇملۇق كېسەل.

طَقْسٌ ج طُقُوسٌ: هاۋا؛ ئۇسۇل، چارە.

طَقْسٌ دِينِيٌّ: دىنىي مۇراسىم.

«كَانَ الطَّقْسُ أَمْسِ بَارِدًا»: هاۋا تۈنۈگۈن سوغۇق ئىدى.

«لِهَذِهِ الطَّائِفَةِ مِنَ النَّاسِ طُقُوسُهَا الْخَاصَّةُ»: بۇ تائىپىنىڭ ئۆزىگە خاس دىنىي مۇراسىملىرى بار.

الطَّقْسُ الشَّرْقِيُّ: شەرقچە قائىدە-يوسۇن.

طَقْطَقَ يُطَقْطِقُ طَقْطَقَةً: قاراسلىدى.

طَقْطَقَ أَصَابِعَهُ: بارماقلىرىدىن قاسن چىقاردى.

طَقَّ يَطِقُّ طَقًّا وَ طَقْطَقَانًا: ۋارقىرىدى، قاتتىق ۋارقىرىدى.

طَقَّ يَطِقُّ طَقًّا: تاق-تاق ئاۋاز چىقاردى، يېرىلدى، پارتلىدى.

طَقَّمَ يُطَقِّمُ تَطْقِيمًا الْحِصَانَ: ئاتنى ئېگەرلىدى.

طَقْمٌ ج طُقُومٌ وَ أَطْقُمٌ: بىر يۈرۈش، بىر تۈر.

طَقْمُ الْحِصَانِ: ئاتنىڭ جابدۇقلىرى.

طَقْمُ أَسْنَانٍ: بىر يۈرۈش يالغان چىش.

طَقْمُ سُفْرَةٍ: بىر يۈرۈش زىبايەت قاچا-قۇچىلىرى.

طَقْمُ أَقْلاَمٍ: بىر يۈرۈش قەلەم.

طَقْمٌ صِينِيٌّ: بىر يۈرۈش جۇڭگو ساپال قاچىلىرى.

طَقْم مُجَوْهِرَاتٍ: بىر يۈرۈش ئۈنچە-مەرۋايىتلار.

طَلاَ يَطْلُو طَلْوًا وَ طَلاَوَةً: ئاستا بولدى، كىچىكتى؛ چۈشەپ قويدى.

طَلاَءٌ ج أَطْلِيَةٌ: ماي؛ قارا ماي؛ سىر؛ ئاسفالت؛ هاراق.

طَلاَءُ الْوَجْهِ: يۈز مېيى، ئۇپا، ئەڭلىك.

طَلاَءٌ بَرَّاقٌ: پارقىراق ماي.

طَلاَئِعُ: ئالامەت، شەرتلىك بەلگە.

طَلاةٌ ج طَلًى: بويۇن.

طَلاحٌ: يامان، ناچار، رەزىل، قەبىھ.

طَلاقٌ: تالاق، خوتۇننى قويۇۋەتمەك.

طَلاقٌ بِالثَّلاثِ: ئۈچ تالاق.

وَرَقَةُ الطَّلاقِ: نىكاھتىن ئاجرىشىش قەغىزى.

﴿الطَّلاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ﴾ «قرآن»: (قايتا يارىشىشقا بولىدىغان) تالاق ئىككى قېتىمدۇر. ئۇنىڭدىن كېيىن (خوتۇننى) چىرايلىقچە تۇتۇش ياكى ياخشىلىق بىلەن (يەنى، زۇلۇم قىلماي، يامان گېپىنى قىلماي، كىشىلەرنى ئۇنىڭدىن يىراقلاشتۇرماي) قويۇۋېتىش لازىم.

حَلَفَ بِالطَّلاقِ: ئايالىنى تالاق قىلىشقا قەسەم ئىچتى.

طَلاقٌ بَائِنٌ: باشقىسى بىلەن نىكاھلانماستىن ئېرى بىلەن يېنىشىشقا بولمايدىغان تالاق.

طَلاقٌ رَجْعِيٌّ: باشقىسى بىلەن نىكاھلانماستىن، ئېرى بىلەن يېنىشۇۋېلىشقا بولىدىغان تالاق.

طَلاقَةٌ: قويۇپ بەرمەك، بوشاتماق، خۇش چىراي بولماق، مۇلايىم بولماق.

طَلاقَةُ اللِّسَانِ: تىلنىڭ راۋانلىقى.

طَلاقَةُ الْوَجْهِ: خۇشال، خۇش چىراي.

حِصَانٌ طَلاقَةٌ: ئايغىر.

طُلَاطِلَةٌ: كىچىك تىل.

طَلاوَةٌ: گۈزەل، نازاكەتلىك.

لِكَلامِهِ طَلاوَةٌ: سۆزى چىرايلىق، سۆزى شېرىن.

طُلايَةٌ: ماي، سىر؛ قارىماي، ئاسفالت؛ هاراق.

طَلَبَ يَطْلُبُ طَلَبًا الشَّيْءَ: تەلەپ قىلدى، ئىزدىدى، ئالدى، ئارزۇ قىلدى.

طَلَبَ الْعِلْمَ: ئىلىم تەلەپ قىلدى، ئىلىم ئېگەللىدى.

طَلَبَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ: ئەرەب تىلى ئۆگەندى.

﴿ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا﴾ «قرآن»: ئاندىن (ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا لايىق رەۋىشتە) ئەرش ئۈستىدە قارار ئالدى. ئاللاھ كېچە بىلەن (يەنى، كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن) كۈندۈزنى ياپىدۇ. كېچە بىلەن كۈندۈز بىر-بىرىنى قوغلىشىدۇ (يەنى، داۋاملىق ئورۇن ئالمىشىپ تۇرىدۇ).

طَلَبَ يَدَهَا: توي قىلىش تەلىپىنى قويدى.

طَلَبَهُ فِي التِّلْفُونِ: تېلېفوندا سۆزلەشتى.

طَلَبَ بِثَأْرِهِ: ئىنتىقام ئېلىشقا ئۇرۇندى.

طَلَبَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئىلتىماس قىلدى.

طَلَبَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن سورىدى.

طَلَبَ الْمُحَالَ: قىلالمايدىغان ئىشنى سورىدى.

طَلَبَ الزَّوَاجَ: توي تەلىپى قويدى.

«أُطْلُبِ الْعِلْمَ مِنَ الْمَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ»: بۆشۈكتىن قەبرىگىچە ئىلىم تەلەپ قىل.

طَلَبٌ: تەلەپ قىلماق، ئىزدىمەك؛ ئىلتىماس قىلماق، سورىماق.

﴿أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا﴾ «قرآن»: ياكى ئۇنىڭ سۈيى سىڭىپ كېتىپ، ئۇنى ئىزدەش (يەنى، ئەسلىگە كەلتۈرۈش) سېنىڭ قولۇڭدىن كەلمەيدۇ.

«قَدِّمْ طَلَبًا لِلْحُصُولِ عَلَى وَظِيفَةٍ»: ۋەزىپىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئىلتىماس قىل.

أَرْسَلَ فِي طَلَبِهِ: ئۇنى چاقىرىشقا ئادەم ئەۋەتتى.

تَحْتَ طَلَبِهِ: بۇيرۇتقان، زاكاز قىلىنغان.

لَبَّى طَلَبَهُ: تەلىپىنى قوبۇل قىلدى.

طَلَبٌ ج طَلَبَاتٌ: ئىلتىماس، يازما ئىلتىماس؛ تەلەپ، يازما تەلەپ.

طِلْبَةٌ . طَلِبَةٌ: دۇئا، تەلەپ، بىر قېتىم تەلەپ قىلىش.

طِلْبَةٌ ج طِلْبَاتٌ: تەلەپ قىلىنغان، تەلەپ، ئۈمىد.

مَا طِلْبَتُكَ: تەلىپىڭ نېمە.

طَلْبَقَ يُطَلْبِقُ طَلْبَقَةً: «ئاللاھ ئۆمرىڭىزنى ئۇزۇن قىلسۇن»، دېدى.

طَلْبِيَّةٌ: زاكاز، بۇيرۇتما، تەلەپ.

طَلَحَ يَطْلُحُ طَلَاحًا: يامانلاشتى، ناچارلاشتى، بۇزۇلدى.

طَلَحَ يَطْلَحُ طَلْحًا وَطَلَاحَةً: قاتتىق هاردى، بەك چارچىدى.

طَلْحٌ: تىكەنلىك دەرەخ؛ بانان.

﴿فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار سىدرى دەرەخلىرىدىن، سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن مەۋز دەرەخلىرىدىن، هەمىشە تۇرىدىغان سايىدىن...

طَلَحٌ: هورۇنلۇق، (ئازادە) تۇرمۇش.

طَلْحِيَّةٌ ج طَلَاحِيٌّ: بىر تاختا قەغەز.

طَلَخَ يَطْلُخُ طَلْخًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قارايتىۋەتتى.

طَلَخَ الْكِتَابَةَ: خەتنى بۇلغىۋەتتى.

طَلَخَ فُلَانًا بِالْقَذَرِ: پالانىنى بۇلغىۋەتتى.

طَلَسَ يَطْلِسُ طَلْسًا الْكِتَابَةَ: خەتنى ئۆچۈرۈۋەتتى، سۈرتۈۋەتتى.

طَلَسَ بَصَرُهُ: كور بولۇپ قالدى.

طَلَسَ الْأَمْرَ: ئىشنى يوشۇردى.

طَلِسَ يَطْلَسُ طَلَسًا وَ طُلْسَةً: توپا رەڭ بولدى، كۈل رەڭ بولدى.

طَلِسَ الثَّوْبُ: كىيىم چىرىدى.

طَلْسٌ: ئۆچۈرۈۋەتمەك، سۈرتۈۋەتمەك، ئىزىنى يوقاتماق.

طِلْسٌ ج أَطْلَاسٌ وَ طُلُوسٌ: ئۆچۈرۈۋېتىلگەن خەت؛ مۇجمەل، تۇتۇق.

طَلْسَاءُ: تاۋار، ئەتلەس.

طُلْسَةٌ: كۈل رەڭ، خۇنۇك.

طَلْسَمَ يُطَلْسِمُ طَلْسَمَةً السَّاحِرُ: سېھىرگەر تىلسىم يازدى.

طِلَّسْمٌ ج طَلَاسِمُ: تىلسىم، تىلسىمات؛ تۇمار، تىل تۇمار؛ شىفىرلىق هۆججەت، مەخپىي شىفىر.

فَكَّ طِلَاسِمَ الرُّمُوزِ: شىفىرنى تەرجىمە قىلدى، مەخپىي رەقەمنى يەشتى.

طَلْطَلَ يُطَلْطِلُ طَلْطَلَةً: ئىككى قولىنى سىلىپ ماڭدى.

طَلْطَلَ الشَّيْءَ: نەرسىنى هەرىكەتلەندۈردى.

طُلْطُلٌ ج طَلَاطِلُ: ساقايماس كېسەل، بالايىئاپەت.

طَلَعَ يَطْلُعُ طُلُوعًا وَ مَطْلَعًا / مَطْلِعًا: ئۆرلىدى، پەيدا بولدى، كۆتۈرۈلدى؛ بەرپا بولدى، چىقتى.

طَلَعَ عَلَيْهِمْ: ئۇلارنىڭ قېشىغا كەلدى.

طَلَعَ عَنْهُمْ: ئۇلاردىن ئايرىلدى.

﴿وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ﴾ ‹قرآن›: كۈن چىققان چاغدا، ئۇلارنىڭ غارنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرىسەن.

«خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ» ‹حديث›: كۈن چىققانلىكى كۈنلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسى جۈمە كۈنىدۇر.

طَلَعَ النَّبَاتُ: ئوت-چۆپ ئۈندى.

طَلَعَ الشَّخْصُ الْجَبَلَ: تاغقا چىقتى، تاغقا ياماشتى.

طَلَعَ عَلَى الْأَمْرِ: بىلدى، خەۋەردار بولدى.

طَلِعَ يَطْلَعُ طُلُوعًا الْجَبَلَ: تاغقا چىقتى، تاغقا ئۆرلىدى.

طَلَعَ مِنَ الْبِلَادِ: باشقا دۆلەتكە چىقتى.

طَلِعَ مِنْهُ عَلَى الْأَمْرِ: بىلدى، ئۇقتى، چۈشەندى.

طَلْعٌ: ئېگىز جاي، ئېگىزلىك؛ مىقدار؛ خورمىنىڭ غورىسى.

﴿وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ﴾ ‹قرآن›: مېۋىلىرى سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن خورمىلارنى ئۆستۈردۇق.

طَلْعَةٌ ج طَلَعَاتٌ: مەنزىرە، سىرتقى كۆرۈنۈش، سىرتقى قىياپەت؛ يۈز، چىھرە.

طَلْعَةُ الْبَدْرِ: تولۇن ئاينىڭ يۈزى.

بَهِيُّ الطَّلْعَةِ: چىرايلىق.

مَهِيبُ الطَّلْعَةِ: سالاپەتلىك، سۈرلۈك.

«قَامَ هَذَا الطَّيَّارُ بِمِائَتَيْ طَلْعَةٍ هَذَا الْعَامَ»: بۇ ئايروپىلان بۇ يىل 200 قېتىم ئۇچتى.

طُلَعَةٌ: سەزگۈر؛ بىلىم ئىزدىگۈچى.

طَلَقَ يَطْلَقُ طَلاَقًا: ئاجراپ كەتتى، بوشىنىپ كەتتى.

طَلَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ زَوْجِهَا: ئايال ئېرىدىن ئاجرىشىپ كەتتى.

طَلَقَ يَطْلُقُ طُلُوقًا: ئازاد بولدى، بوشاندى، قۇتۇلدى.

طَلُقَ يَطْلُقُ طَلاَقَةً الرَّجُلُ: كىشى ئوچۇق چىراي بولدى، خۇش چىراي بولدى.

طَلُقَ لِسَانُهُ: تىلى راۋان بولدى.

طَلُقَتْ يَدُهُ: قولى ئوچۇق بولدى.

طَلُقَ وَجْهُهُ: چىرايى ئېچىلىپ كەتتى.

طُلِقَتِ الْحُبْلَى: ھامىلىدار ئايالنى تولغاق تۇتتى.

طَلْقٌ م طَلْقَةٌ ج أَطْلاَقٌ: تولغاق، تۇغۇت تولغىقى؛

«جَاءَهَا الطَّلْقُ بَعْدَ مُنْتَصِفِ اللَّيْلِ»: ئايالنى يېرىم كېچىدىن كېيىن تولغاق تۇتتى.

طَلْقٌ . طَلِقٌ ج طِلاَقٌ: ئەركىن، ھۆر-ئازاد.

طَلِقُ اللِّسَانِ: پاساھەتلىك، تىلى راۋان.

الْهَوَاءُ الطَّلِقُ: ساپ ھاۋا.

طَلِقُ الْيَدَيْنِ: سېخىي، مەرد، قولى ئوچۇق.

نُزْهَةٌ فِي الْهَوَاءِ الطَّلِقِ: ساپ ھاۋادا سەيلە قىلماق.

خَطِيبٌ طَلِقُ اللِّسَانِ: تىلى راۋان ناتىق.

طَلْقٌ / طِلْقٌ: كۆك سېغىز، ئەركىن، ھۆر، ئازاد.

طَلْقٌ ج طَلَقَاتٌ: ئوق.

طَلْقٌ نَارِيٌّ: ئوق، زەمبىرەك ئوقى.

طَلْقَةٌ ج طَلَقَاتٌ: بىر قېتىم توپقا تۇتماق، بىر قېتىم ئاتماق؛ بىر قېتىم زەربە بەرمەك؛ بىر قېتىم تالاق قىلىش؛ بىر قېتىم تولغاق تۇتۇش.

سَرِيعُ الطَّلَقَاتِ: شىددەت بىلەن ئېتىش.

طَلَقَاتُ السَّلاَمِ: ھۆرمەت توپى.

«إِنْطَلَقَتْ مِنْ بُنْدُقِيَّتِهِ ثَلاَثُ طَلَقَاتٍ»: مىلتىقتىن ئۈچ پاي ئوق ئېتىلدى.

«وَضَعَتْ طِفْلَهَا بَعْدَ طَلَقَاتٍ مُؤْلِمَةٍ طَوِيلَةٍ»: ئايال ئۇزۇن، ئېغىر تولغاقتىن كېيىن تۇغدى.

طَلْقِيٌّ: كۆك سېغىزدەك، كۆك سېغىزغا ئوخشاش.

طَلَّ يَطِلُّ طَلًّا وَطُلُولاً الْقَتِيلُ: ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ خۇنى قىساس ئېلىنماي بىكارغا كەتتى.

طَلَّ يَطَلُّ طَلاَلَةً الشَّيْءُ: گۈزەل بولدى، كىشىنىڭ مەستلىكىنى كەلتۈردى.

طَلَّ يَطُلُّ طَلًّا دَمُ الْغَرِيمِ: ئۆلگۈچىنىڭ خۇنى بىكارغا كەتتى.

طَلَّهُ بِالدُّهْنِ: مايلىدى، سىرلىدى.

طَلَّتِ السَّمَاءُ الْأَرْضَ: شەبنەم چۈشتى، سىم-سىم يامغۇر ياغدى.

طَلٌّ ج طِلاَلٌ وَ طِلَلٌ: شەبنەم، ئۆتكۈنچى يامغۇر.

﴿فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ﴾ «قرآن»: قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن بولمىسا شەبنەم بىلەنمۇ قانىدىغان بىر باغقا ئوخشايدۇ.

طَلٌّ: تۆگە سۈتى؛ قان.

طِلٌّ: چوڭ زەھەرلىك يىلان؛ يالغان، ساختا.

طَلٌّ ج طُلُولٌ: ياشانغان ئادەم.

طَلَلٌ ج أَطْلاَلٌ وَ طُلُولٌ: قالدۇق ئىز، خارابە، كونا ئىز، ئەسەر؛ پالوبا.

«إِشْتَهَرَ شُعَرَاءُ الْعَرَبِ الْقُدَمَاءِ بِذِكْرِ الْأَطْلاَلِ فِي أَشْعَارِهِمْ»: قەدىمكى ئەرەب شائىرلىرى شېئىرلىرىدا خارابە ئىزلارنى تىلغا ئېلىش

بىلەن داغ چىقاردى.

طَلَّاءٌ: سىرچى، ھەل بەرگۈچى.

طَلَّاعٌ: تىكتىنچى، خەۋەر ئاڭلاشقا خۇشتار ئادەم.

طَلَّاعُ الثَّنَايَا وَالأَنْجِدِ: زېرەك، قابىلىيەتلىك، ئىقتىدارلىق.

طَلَّةٌ: ئازادە تۇرمۇش؛ خۇشبۇي، خۇش پۇراق؛ شاراب، مەي؛ سالقىن گۈللۈك باغچە؛ ئايال، رەپىقە.

طُلَّةٌ ج طُلَلٌ: سۇيۇلدۇرۇلغان سۈت؛ سۇيۇلدۇرغۇچى، بويۇن.

طَلَّسَ يُطَلِّسُ تَطْلِيسًا الْكِتَابَةَ: خەتنى ئۆچۈردى، قىرىۋەتتى.

طَلَّعَ يُطَلِّعُ تَطْلِيعًا الْمِكْيَالَ: ئۆلچەمنى تولۇقلىدى.

طَلَّعَ النَّخْلُ: خورما مېۋە بەردى، مېۋىسى كۆرۈندى.

طَلَّعَةٌ: چىقاردى، چاچتى، تارقاتتى، ئۆرلەتتى، كۆتۈردى.

طَلَّقَ يُطَلِّقُ تَطْلِيقًا الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ: كىشى ئايالىنى قويۇۋەتتى.

طَلَّقَ قَوْمَهُ: قوۋمىدىن ئايرىلدى.

طَلَّقَ الْمَدْرَسَةَ: ئوقۇشتىن ئايرىلدى، توختاپ قالدى، چېكىندى.

طَلَّقَهَا ثَلَاثًا: ئايالىنى ئۈچ تالاق قىلدى.

طَلَّقَ عَقْلَهُ: ئەقلىدىن ئازدى، ئەقلىنى يوقاتتى.

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشقان بولسا، ئۇلارنى نىكاھلىنىشتىن توسماڭلار.

طَلَّمَ يُطَلِّمُ تَطْلِيمًا الْخُبْزَةَ: ناننى ئاچتى، يايدى.

طَلَمَ يَطْلُمُ طَلْمًا الْخُبْزَةَ: ناننى ئاچتى، يايدى.

طُلْمٌ: نوغۇچ.

طُلْمَبَةٌ ج طُلْمُبَاتٌ: سۇ پومپىسى، سۇ تارتىش ناسوسى.

طُلْمَةٌ ج طُلَمٌ: كىچىك يومىلاق بوتۇلكا.

طَلْمَسَ يُطَلْمِسُ طَلْمَسَةً: قوشۇمىسىنى تۈردى.

طِلْمِسَاءُ: زۇلمەت، قاتتىق قاراڭغۇلۇق، ماياك، يول بەلگىسى يوق يەر؛ شالاڭ بۇلۇت.

طُلُوعٌ: ئاشكارا بولماق، كۆرۈنمەك؛ ئۆرلىمەك، كۆتۈرۈلمەك.

مِنْ طُلُوعِ الشَّمْسِ إِلَى غُرُوبِهَا: كۈن چىققاندىن تارتىپ، كۈن ئولتۇرغۇچە، ئەتىگەندىن كەچكىچە.

﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ﴾ ‹قرآن›: كۈن چىقىشتىن ئىلگىرى پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن).

طَلَى يَطْلِي طَلْيًا الشَّيْءَ: نەرسىنى مايلىدى، سىرلىدى.

طَلَى بِالذَّهَبِ: ئالتۇن ياللاتتى.

طَلَى بِالْقَصْدِيرِ: قەلەي قاپلىدى.

طَلَى بِالْمِينَاءِ: دورا سۈرتتى.

طَلَى الْحَائِطَ بِطِلَاءٍ أَبْيَضَ: تامنى ئاق سىردا سىرلىدى.

طَلِيَ يَطْلَى طَلًى اللِّسَانُ: تىلى ئېغىر بولدى، كېكەچ بولدى.

طَلِيَ الأَسْنَانُ: چىشى سارغىيىپ كەتتى.

طَلِيَ الْبَقْلُ: ئوت-چۆپ ئۈندى.

طُلْيَانِيٌّ ج طُلْيَانٌ: ئىتالىيىلىك.

طُلْيَةٌ ج طُلًى: بويۇن.

طَلِيحَةٌ: بولانغان، بولاق.

طَلِيحَةُ وَرَقٍ: بىر بولاق قەغەز.

طَلِيعَةٌ ج طَلَائِعُ: ئاۋانگارت ئەترەت، رازۋېدكىچى ئەترەت؛ پوست، قاراۋۇل.

«الْحِزْبُ الدِّيمُوقرَاطِيُّ هُوَ طَلِيعَةُ طَبَقَةِ الْعُمَّالِ»: دېموكراتلار پارتىيىسى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ

ئاۋانگارت ئەترىتىدۇر.

فِي الطَّلِيْعَةِ: ئالدىنقى قاتاردا.

كَانَ فِي طَلِيْعَةِ الشّعَرَاءِ الْمُجَدِّدِيْنَ: ئۇ ئىسلاھاتچى شائىرلارنىڭ ئالدىنقى قاتارىدا تۇراتتى.

طَلِيْعِيٌّ: ئالدىنقى قىسىم، ئالدىنقى قاتاردىكى.

طَلِيْقٌ ج طُلَقَاءُ: ھۆر، ئازاد، بەخىرامان، خۇشال، شاد.

«لاَ تَحْقَرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بَوَجْهٍ طَلِيْقٍ» ‹حديث›: ھەرقانداق بىر ياخشى ئىشنى كىچىك سانىمىغىن، ھەتتاكى قېرىندىشىڭغا ئوچۇق چىراي بىلەن مۇلاقات بولۇشۇڭمۇ ياخشى ئەمەل قاتارىغا كىرىدۇ.

طَلِيْقُ السّرَاحِ: ئەركىن-ئازاد.

طَلِيْقٌ مِنْ كُلِّ قَيْدٍ: ھەممە چەكلىمىدىن ئازاد.

«إِذْهَبُوا فَأَنْتُمُ الطّلَقَاءُ» ‹حديث›: كېتىڭلار، ھەممىڭلار ئازاد.

طَلِيْقَةٌ ج طَلِيْقَاتٌ: نىكاھتىن ئاجراشقان ئايال، قويۇۋېتىلگەن ئايال.

طَلِيٌّ: بويالغان، سىرلانغان، مايلىق.

طَمَا يَطْمُو طَمُوًّا الْمَاءُ: سۇ تېشىپ كەتتى، يامراپ كەتتى.

طَمَا النَّبَاتُ: زىرائەت ئۆستى، يېتىشتى.

طَمارٌ: ئېگىزلىك، ئېگىز يەر.

طِمَاسٌ: ئىزلىرى ئۆچكەن خارابىلەر.

طَمَاطِمُ: شوخلا، پەمىدۇر.

طَمَاعَةٌ: تەمەخور، ئاچ كۆز، نەپسانىيەتچى.

طَمَاعِيَّةٌ: تەمەخورلۇق، ئاچ كۆزلۈك، نەپسانىيەتچىلىك.

طِمَاقٌ ج طُمَاقَاتٌ: قونچ، پاچاققا كىيىۋالىدىغان نەرسە.

طَمَانٌ: خاتىرجەملىك، ئاراملىق، بىخەتەرلىك.

طَمْأَنَ يُطَمْئِنُ طَمْأَنَةً: خاتىرجەم قىلدى، تىنچلاندۇردى؛ كۆڭلىنى ياسىدى، تەسەللى بەردى.

طَمْأَنَ ظَهْرَهُ: پەسكويغا چۈشۈردى.

«طَمْأَنَهُ مُدِيْرُهُ بِأَنَّهُ لَنْ يُفْقِدَ وَظِيْفَتَهُ»: مۇدىرى ئۇنى ۋەزىپىسىدىن ئايرىلىپ قالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، خاتىرجەم قىلدى.

طُمَأْنِيْنَةٌ: خاتىرجەملىك، ئاراملىق؛ بىخەتەرلىك، خەۋپسىزلىك؛ تىنچلىق؛ ئىشەنچ، تايانچ، ئېتىقاد، ئىناۋەت.

عَادَتِ الطّمَأْنِيْنَةُ إِلَى نَفْسِهِ: خاتىرجەم بولدى.

طَمِثَ يَطْمَثُ وَ طَمَثَ يَطْمُثُ طَمْثًا الْمَرْأَةُ: ئايال ھەيز كۆردى، ھەيزدار بولدى، ئاي كۆردى.

طَمِثَ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىما قىلدى.

﴿لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلاَجَانٌّ﴾ ‹قرآن›: ئەرلىرىدىن بۇرۇن ئۇلار بىلەن ھېچ ئىنسان ۋە جىن يېقىنچىلىق قىلمىغان...

طَمْثٌ: ناپاكلىق، ھەيز قېنى.

طَمَحَ يَطْمَحُ طَمْحًا وَطَمَاحًا وَطُمُوحًا بِهِ: ئېلىپ كەتتى.

طَمَحَ بِبَصَرِهِ إِلَيْهِ: تىكىلىپ قارىدى.

طَمَحَ بَصَرَهُ إِلَيْهِ: ئىنتىزار بولدى، تەلپۈندى، ئۈمىد بىلەن قارىدى.

«كَانَ يَطْمَحُ إِلَى أَنْ يُصْبِحَ وَزِيْرًا»: ۋەزىر بولۇشقا تەلپۈندى.

طَمَحَاتُ الدَّهْرِ: زاماننىڭ بالايىئاپەتلىرى.

طَمَرَ يَطْمِرُ طَمْرًا: كۆمدى، ياپتى.

طَمَرَ النَّارَ: ئوتنى كۈل بىلەن كۆمۈپ قويدى.

طَمَرَ الزِّلْزَالُ مَنَازِلَ عَدِيْدَةً: يەر تەۋرەش بىرقانچە ئۆيلەرنى كۆمۈپ تاشلىدى.

طَمَرَ يَطْمِرُ طَمْرًا وَ طُمُورًا وَ طِمَارًا: سەكرىدى، تاقلىدى.

طَمِرَ يَطْمَرُ طَمْرًا الْجُرْحُ: جاراھەت ئىششىپ قالدى.

طِمْرٌ ج أَطْمَارٌ: كونا كىيىم، يىرتىق كىيىم؛ ھېچنېمىسى يوق ئادەم.

طَمَسَ يَطْمِسُ طَمْسًا الشَّيْءَ: سۇرتۇۋەتتى، ئۆچۈرۈۋەتتى، ئېرتىۋەتتى، قىرىۋەتتى؛ ياپتى، يوشۇردى.

طَمَسَهُ: باستۇردى؛ يوقاتتى، ھالاك قىلدى.

﴿رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارنىڭ مال-مۈلۈكلىرىنى يوق قىلغىن.

طَمَسَتِ الرِّمَالُ آثَارَهُ: قۇم ئۇنىڭ ئىزلىرىنى كۆمۈپ تاشلىدى.

﴿فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ﴾ ‹قرآن›: يۇلتۇزلارنىڭ (نۇرى) ئۆچۈرۈلگەن.

طَمَسَ يَطْمُسُ / يَطْمِسُ طَمْسًا وَ طُمُوسًا الشَّيْءُ: شەكلى ئۆزگىرىپ كەتتى.

طَمَسَ بَصَرُهُ: كۆز نۇرى قاچتى، قارىغۇ بولۇپ قالدى.

﴿وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار لۇتتىن مېھمانلىرىنى (يەنى، ئادەمزات شەكلىدە كەلگەن پەرىشتىلەرنى) (ئۇلار بىلەن لىۋاتە قىلىش ئۈچۈن) قوغدىماسلىقنى سورىدى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى كور قىلىۋەتتۇق.

طَمَسَ الرَّجُلُ: يىراقلاشتى.

طَمَسَ الشَّيْءَ: تۈپ يىلتىزىدىن قومۇردى، يوقاتتى.

طَمَسَ يَطْمِسُ طَمَاسَةً الشَّيْءَ: مۆلچەرلىدى، تەخمىنلىدى، پەرەز قىلدى.

طَمْسٌ: سۇرتۇۋەتمەك، ئۆچۈرۈۋەتمەك، ئېرتىۋەتمەك، يوقىتىۋەتمەك.

طَمْطَامٌ: دېڭىز يۈزى، دېڭىز ئۈستى، كەڭ دائىرىلىك ئوت.

طُمْطُمَانِيٌّ / طِمْطِمَانِيٌّ: چەت ئەل تىلى ئاھاڭىدا سۆزلەيدىغان ئادەم.

طُمْطمانِيَّةٌ: تەلەپپۇزىدا چاتاق بار ئادەم.

طَمْطَمَ يُطَمْطِمُ طَمْطَمَةً: چۈشىنىكسىز سۆزلىدى.

طَمْطَمَ الْبَحْرُ: دېڭىز تاشتى.

طِمْطِمٌ ، طِمْطِمِيٌّ: چەت تىلى ئاھاڭىدا سۆزلەيدىغان ئادەم.

طَمِعَ يَطْمَعُ طَمْعًا وَ طَمَاعًا وَ طَمَاعِيَةً فِيهِ: تەمە قىلدى، ئاچ كۆزلۈك قىلدى.

﴿أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇلاردىن ھەربىر ئادەم نازۇنېمەتلىك جەننەتكە كىرگۈزۈلۈشىنى تەمە قىلامدۇ؟

طَمُعَ يَطْمُعُ طَمَاعَةً: تەمەگەرلىك قىلدى، نەپسانىيەتچىلىك قىلدى.

طَمَعٌ ج أَطْمَاعٌ: ئاچ كۆزلۈك، نەپسانىيەتچىلىك.

ذُو أَطْمَاعٍ: قارا نىيەت، تەمەگەر.

﴿يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ ‹قرآن›: ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ (ئازابىدىن) قورقۇپ، (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلىپ ئۇنىڭغا دۇئا قىلىدۇ.

«لِبَعْضِ الدُّوَلِ أَطْمَاعٌ فِي ثَرْوَةِ بِلَادِنَا»: بەزى دۆلەتلەر يۇرتىمىزنىڭ بايلىقىغا كۆز تىكمەكتە.

طَمِعٌ ج طَمِعُونَ وَ طُمَعَاءُ وَ أَطْمَاعٌ وَ طُمَاعَى: تەمەخور، ئاچ كۆز، نەپسانىيەتچى.

طَمَلَ يَطْمُلُ طَمْلًا الْخَبَّازُ الْخُبْزَ: ناۋاي ناننى ئاچتى.

طَمَلَ الثَّوْبَ: كىيىمنى قېنىق بويىدى.

طَمَلَ الشَّيْءَ: بۇلغىدى.

طَمَلَ الْجِمَالَ: تۆگىلەرنى قوپاللىق بىلەن ھەيدىدى.

طَمَلَ الْحَصِيرَ: بورىنى يوللۇق توقۇدى.

طَمَلَ يَطْمُلُ طَمْلًا وَ طُمُولًا الثَّوْبَ: رەختنى قېنىق

بويىدى.

طَمَلَ الْجَمَلُ: تۆگە قاتتىق ماڭدى.

طَمِلَ يَطْمَلُ طَمَلًا بِالشَّيْءِ: بۇلغاندى.

طَمْلٌ ج طُمُولٌ: خېمىر.

طِمْلٌ ج طُمُولٌ وَ أَطْمَالٌ: ئەسكى كىيىم؛ بۇيالغان؛ ئوغرى؛ جەللىگۇر، ھاڭۋاقتى؛ دۇغ سۇ.

طِمْلَةٌ: ئاجىز ئايال.

طَمَّ يَطُمّ طُمُومًا الْمَاءُ: سۇ زىيادىلەپ كەتتى، تېشىپ كەتتى.

طَمَّ الْحُفْرَةَ بِالتُّرَابِ: ئورەكنى توپا بىلەن تىندۇردى.

طَمَّتِ الرِّمَالُ الطَّرِيْقَ: يولنى قۇم بېسىۋالدى.

طَمَّ يَطِمُّ طَمًّا الْإِنَاءَ: قاچىنى توشقۇزدى.

طَمَّ الشَّعْرَ: چاچنى ياساتتى، ئالدۇردى.

طَمَّ يَطِمُّ طَمِيْمًا الْفَرَسَ: ئات يورغىلىدى.

طِمٌّ: دېڭىز، جىق سۇ، كۆپ سان.

جَاءَ بِالطِّمِّ وَالرِّمِّ: ئۇ نۇرغۇنلىغان مال-دۇنيا ئەكەلدى.

طَمَّاحٌ: ئىرادىلىك، ئۈمىدۋار؛ ئاچ كۆز، تەمەخور.

طَمَّاعٌ ج طَمَّاعُونَ: تەمەخور، ئاچ كۆز، نەپسانىيەتچى.

كَانَ طَمَّاعًا فَذَهَبَ ضَحِيَّةَ طَمَعِهِ: ئۇ ئاچ كۆز بولۇپ، تەمەخورلۇقىنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتتى.

طَمَّحَ يُطَمِّحُ تَطْمِيْحًا بِالشَّيْءِ فِي الْهَوَاءِ: نەرسىنى بوشلۇققا ئاتتى.

طَمَّحَ الْفَرَسُ: ئات ئالدىنقى ئىككى پۇتىنى كۆتۈردى.

طَمَّرَ يُطَمِّرُ تَطْمِيْرًا الشَّيْءَ: كۆمدى، ياپتى.

طَمَّرَ النَّارَ: ئوتنى كۈل بىلەن كۆمۈپ قويدى.

طَمَّسَ يُطَمِّسُ تَطْمِيْسًا: يوقىتىۋەتتى، ۋەيران قىلىۋەتتى.

طَمَّعَ يُطَمِّعُ تَطْمِيْعًا ـهُ: تەمەگەر قىلىۋەتتى، قىزىقتۇردى.

طَمَّمَ يُطَمِّمُ تَطْمِيْمًا الطَّائِرُ الشَّجَرَةَ: قۇش دەرەخكە قوندى.

طُمُوحٌ: ئىرادىلىك، ئۈمىدۋار؛ ئاچ كۆز، تەمەخور.

طَمَى يَطْمِي طَمْيًا الْمَاءُ: سۇ تېشىپ كەتتى، ياماراپ كەتتى.

طَمْيٌ: لاتقا.

«أَرْضُنَا خَصْبَةٌ لِكَثْرَةِ مَا يُلْقِي فِيْهَا النَّهْرُ مِنْ طَمْيِهِ»: ئۆستەڭدىن قۇيۇلۇۋاتقان لاتقىلار كۆپ بولغاچقا يەرلىرىمىز مۇنبەتلىشىپ كەتتى.

طَمِيْلٌ ج طُمَلٌ وَ طُمَلَانٌ: بورا؛ لاي سۇيى؛ ئوغلاق.

طَمِيْسٌ ج طُمَسَاءُ: قارىغۇ، كور؛ ئۆچۈرۈلگەن.

خُبْزٌ طَمِيْلٌ: ئېچىلغان نان.

سَهْمٌ طَمِيْلٌ: قانغا بويالغان يا.

طَمِيْلٌ ج طُمَلَاءُ مِنَ النَّاسِ: ئىككى قولى قانغا بويالغان ئەسكى ئادەم، سالاھىيىتى ئېنىقسىز ئادەم.

طَنَأَ يَطْنَأُ وَ طُنُوءًا: خىجىل بولدى، ئۇيالدى؛ ئەخلاقسىزلىق قىلدى.

طِنْءٌ ج أَطْنَاءٌ: شەك، گۇمان، تۆھمەت، ئەخلاقسىزلىق، كۆلدىكى قالدۇق سۇ، ئاخىرقى نەپەس، قاپقان، پالاس؛ باغچە، يايلاق، ئىرادە.

طُنُبٌ ج أَطْنَابٌ وَ طِنَبَةٌ: چېدىر باغلايدىغان ئارغامچا؛ پەي، سىڭىر.

طِنْبَارٌ: تەمبۇر.

طَنْبَرٌ ج طَنَابِرُ: ھارۋا، خادىك.

طَنْبَلٌ ج طَنَابِلُ: دۆت، ئەخمەق، گالۋاڭ.

طُنْبُورٌ وَ طُنْبُورَةٌ ج طَنَابِيْرُ: تەمبۇر.

زَادَ الطِّيْنَ بَلَّةً وَالطُّنْبُورَ نَغْمَةً: ئوتقۇيرۇقلۇق قىلدى، ئۆلمەكنىڭ ئۈستىگە تەپتى.

طَنْجٌ ج طُنُوجٌ: تۈر؛ سەنئەت؛ تېخنىك؛ دەپتەر.

طَنْجَرَةٌ ج طَنَاجِرُ: مىس قازان، كورا قازان.

طِنْجِيرٌ ج طَنَاجِيرُ: كورا؛ قورقۇنچاق؛ پەسكەش.

طَنِخَ يَطْنَخُ طَنَخًا: يۈرىكىنى ماي قاپلاپ كەتتى.

طَنَخَتْ نَفْسُهُ: ئەسكىرەپ كەتتى.

طِنْخٌ: بىر قىسىم.

مَرَّ طِنْخٌ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىدىن بىر بۆلەك ئۆتتى.

طَنِخٌ: سېمىز.

طَنَزَ يَطْنُزُ طَنْزًا فُلَانًا: پالانىنى مەسخىرە قىلدى.

طَنْطَنَ يُطَنْطِنُ طَنْطَنَةً: شاراقلىدى، داراڭشىدى، غوڭۇلدىدى.

طَنْطَنَـةُ الأَجْـرَاسِ: قوڭغۇراقلارنىڭ ئاۋازى، قوڭغۇراقنىڭ جاراڭلىشى.

طَنِفَ يَطْنَفُ طَنَفًا وَ طَنَافَةً وَ طُنُوفَةً: چىرىكلەشتى، دىلى قارىيىپ كەتتى، ئىشتىهاسى تۇتۇلۇپ كەتتى.

طَنَفٌ ج طُنُوفٌ وَ أَطْنَافٌ: چوققا؛ ئۆگزە؛ لەمپە.

طَنْفَسَ يُطَنْفِسُ طَنْفَسَةً: چۈشكۈنلەشتى؛ قاتمۇقات كىيىم كىيدى.

طَنْفَسَتِ السَّمَاءُ: ئاسماننى بۇلۇت قاپلىۋالدى.

طَنْفَسَةٌ / طِنْفِسَةٌ ج طَنَافِسُ: گىلەم، ئەدىيال، كىگىز، بىسات.

طِنْفِسٌ ج طَنَافِسُ: ئەخلاقى بۇزۇق.

طَـنَّ يَطِـنُّ طَنًّـا وَ طَنِينًـا الْجَـرَسُ: قوڭغـۇراق جىرىڭلىدى.

طَنَّتِ الأُذُنُ: قۇلاق غوڭۇلدىدى.

طَنٌّ ج أَطْنَانٌ: تاتلىق چىلان.

طُنٌّ ج أَطْنَانٌ وَطِنَانٌ: بەدەن، تەن، گەۋدە؛ بىر تۇتام، بىر باغلام، بىر دەستە؛ بوي، قامەت.

طُنٌّ ج أَطْنَانٌ: توننا (ئېغىرلىق ئۆلچەم).

طَنَّانٌ: جاراڭلىق ئاۋاز؛ مەشھۇر، ئاتاقلىق، داڭلىق.

مَقَالَةٌ طَنَّانَةٌ: مەشھۇر ماقالە، نادىر ئەسەر.

قَصِيدَةٌ طَنَّانَةٌ: داڭلىق قەسىدە.

أَسْمَعَهُ كَلِمَاتٍ طَنَّانَةً: ئۇنىڭغا شېرىن سۆزلەرنى قىلىپ بەردى.

طَنَّبَ يُطَنِّبُ تَطْنِيبًا الْخَيْمَةَ: چېدىر تىكتى، چېدىرنىڭ تانىلىرىنى باغلىدى.

طَنَّبَ بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، مەلۇم جايدا تۇرۇپ قالدى.

طَنَّفَ يُطَنِّفُ تَطْنِيفًا فُلَانٌ لِلأَمْرِ: سادىر قىلماق، قول ئۇرماق، قىلماق

طَنَّفَ الْجِدَارَ: تام چېتىلدى.

طَنَّفَ فُلَانًا بِكَذَا: تۆھمەت قىلدى، ئەرز قىلدى، شىكايەت قىلدى.

طَنَّنَ يُطَنِّنُ تَطْنِينًا الْجَرَسُ: قوڭغـۇراق قاتتىق جىرىڭلىدى.

طَنَّنَ الذُّبَابُ: چىۋىن غوڭۇلدىدى.

طَنَّى يُطَنِّي طَنًّى فُلَانًا: كېسىلىنى داۋالىدى.

طَنِّيٌّ: گورۇي، قامەتلىك، گەۋدىلىك.

طِنْوٌ ج أَطْنَاءٌ: گىلەم، بىسات.

طَنْوٌ: بۇزۇقچىلىق، ئەخلاقسىزلىق.

طَنِيَ يَطْنَى طَنًى: كېسەل بولۇپ قالدى؛ ئۇرۇقلاپ كەتتى.

طَنًى: كېسەل.

طِنْيٌ: بۇزۇقچىلىق، ئەخلاقسىزلىق.

طَنِينٌ: جاراڭلىغان ئاۋاز؛ غوڭۇلدىغان ئاۋاز.

طَهَا يَطْهُو طَهْوًا وَ طُهُوًّا اللَّحْمَ: گۆشنى پىشۇردى، قورۇدى.

طَهَا الأَمْرَ: ئىشنى پۇختا ئىشلىدى.

طَهَارَةٌ: پاكلىق، پاكىزلىك؛ ئىپپەتلىك.

طَهَارَةُ الذَّيْلِ: گۇناھسىز، ئەيىبسىز، توغرىلىق.

طَهَارَةُ الْعَوَاطِفِ: ھېسسىياتنىڭ پاكلىقى.

بَيْتُ الطَّهَارَةِ: خالاجاي، ھاجەتخانا.

طَهَارَةُ النَّفْسِ: مەنىۋى پاكلىق، روھىي پاكلىق.

طَهَارَةُ الْقَلْبِ: دىلنىڭ پاكلىقى.

طِهَارَةٌ: باللارنى خەتنە قىلىش كەسپى.

طُهَارَةٌ: خەتنە قىلىنغان باللارنىڭ كېسىپ تاشلانغان ئۇچى.

طَهَافٌ: ئېگىز بۇلۇت.

طُهَافَةٌ ج طَهَائِفُ: سىكىلەك چاچ.

طَهَايَةٌ: پىشۇرماق.

طِهَايَةٌ: ئاشپەزلىك كەسپى.

طَهَرَ وَ طَهُرَ يَطْهُرُ طَهَارَةً وَ طُهْرًا وَ طُهُورًا: پاك بولدى، تازىلاندى.

طَهَرَ يَطْهَرُ طَهْرًا الشَّيْءَ: پاكىزلىدى، تازىلىدى.

طُهْرٌ ج أَطْهَارٌ: پاكلىق، پاكىزلىك؛ ئىپپەتلىك.

طَهِرٌ ج طَهِرُونَ: پاك، پاكىز.

طُهْرَةٌ: پاكىز، تازا، يۇيۇنۇش.

طَهَسَ يَطْهَسُ طَهْسًا فِي الْأَرْضِ: چوڭقۇرلاپ كىردى.

طَهَشَ يَطْهُشُ طَهْشًا: بۇزدى، بۇزغۇنچىلىق قىلدى، ۋەيران قىلدى، قالايمىقانلاشتۇردى.

طَهَفَ يَطْهُفُ طَهَافَةً الشَّيْءُ: ئاجىزلاپ بوشاپ كەتتى.

طَهَفٌ: سامان.

الطِهْفَةُ ج طِهَفٌ: بىر پارچە، بىر بۆلۈك.

زُبْدَةٌ طَهْفَةٌ: يېڭى قايماق، يېڭى سىرىقماي.

طَهَقَ يَطْهَقُ طَهْقًا الرَّجُلُ: كىشى ئالدىراپ ماڭدى، تېز ماڭدى.

طَهَقَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن زېرىكتى، بىزار بولدى.

طَهَلَ وَ طَهِلَ يَطْهَلُ طَهْلاً وَ طَهَلًا الْمَاءُ: سۇ بۇزۇلۇپ قالدى.

طُهْلَةٌ: قالدۇق نەرسە.

طَهْمٌ: كىشىلەر، ئىنسانلار.

طُهْمَةٌ: زېغىررەڭ، جىگەررەڭ، قارامتۇل.

طَهْمَلٌ ج طَهَامِلُ: كېلەڭسىز.

طَهْمَلِيٌّ: قارا؛ پاكىنەك.

طَهَّرَ يُطَهِّرُ تَطْهِيرًا الشَّيْءَ: پاكىزلىدى، تازىلىدى.

طَهَّرَهُ: دېزىنفېكسىيە قىلدى، مىكروبسىزلاندۇردى.

﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾ «قرآن»: كىيىمىڭنى پاك تۇت.

طَهَّرَ مَجَارِيَ الْمَاءِ: سۇ يوللىرىنى ئادالىدى.

«طَهَّرَ ابْنَهُ بَعْدَ أُسْبُوعٍ مِنْ وِلَادَتِهِ»: ئۇنىڭ ئوغلى تۇغۇلۇپ، بىر ھەپتىدىن كېيىن خەتنىسى قىلىندى.

طَهَّمَ يُطَهِّمُ تَطْهِيمًا: توم بولدى، زور بولدى.

طَهَّمَ مِنْهُ: يىرگەندى، زېرىكىپ كەتتى.

طَهْوٌ: پىشۇرماق.

طَهُورٌ: سۈزۈك سۇ، پاكىز سۇ، شاراب.

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ «قرآن»: بۇلۇتتىن پاك سۇنى چۈشۈرۈپ بەردۇق.

طُهُورَةٌ: خەتنە قىلماق.

طَهُورِيَّةٌ: ناھايىتى پاكىز.

طَهَى يَطْهَى طَهْيًا اللَّحْمَ: گۆشنى پىشۇردى، قورۇدى.

طُهًى: پىششىق تاماق.

فَنُّ الطَّهْيِ: ئاشپەزلىك تېخنىكىسى.

طَهِيرٌ ج طَهَارَى: غۇسلى قىلغۇچى، يۇيۇنغۇچى.

رَجُلٌ طَهِيرُ الْخُلُقِ: پاك ئادەم، ئەخلاقلىق ئادەم.

طَهِيرٌ ج طُهُرٌ مِنَ الثِّيَابِ: يۇيۇلغان كىيىم.

طَوِيٌّ: ئادەم، ئىنسان.

طَوَارٌ / طِوَارٌ: قورۇ، ھويلا.

طُوَارٌ: پىيادىلەر يولى.

طَوَاسٌ: ئاينىڭ ئەڭ ئاخىرقى كېچىسى.

طَوَاشٍ ج طَوَاشِيَةٌ: ئاختا.

طَوَاعِيَةٌ: بويسۇنماق، ئىتائەت قىلماق.

فَعَلْتُ هَذَا عَنْ طَوَاعِيَةٍ: بۇ ئىشنى ئىختىيارى قىلدىم.

الطَّوَاغِي وَالطَّوَاغِيتُ: بۇتخانا.

طَوَافٌ: تاۋاپ قىلماق، ئايلانماق، چۆرگىلىمەك،

دەۋر قىلماق.

طَوَافُ الْإِفَاضَةِ: ھاجىلار مىنادىن بەيتۇللاغا كېرىپ تاۋاپ قىلىپ، يەنە مىناغا قايتىپ كېتىدىغان تاۋاپ (پەرز تاۋاپ).

طَوَالَةٌ: يەسلى.

طَوَالَةٌ: ئوقۇر؛ ئېغىل.

طُوبٌ الواحدة طُوبَةٌ ج طوبَانٌ: خىش.

طُوبٌ أَحْمَرُ: قىزىل خىش.

طُوبٌ أَخْضَرُ: يېشىل خىش، كۆك خىش.

طُوبٌ حَرَارِيٌّ: ئوتقا چىداملىق ئالاھىدە خىش.

طُوبٌ نَيِّئٌ: خام خىش، كېسەك.

«بُيُوتُ هَذِهِ الْقَرْيَةِ كُلُّهَا مِنَ الطُّوبِ»: بۇ يېزىنىڭ ئۆيلىرىنىڭ ھەممىسى پىششىق خىشتىن ياسالغان.

طُوبَالَةٌ ج طُبَالَاتٌ: ساغلىق.

طُوبُوغْرَافِيَا: توپوگرافىيە.

طُوبَى: بەخت، خۇشاللىق، ياخشى، شېرىن.

طُوبَى لَكَ: بەختلىك بولۇڭ.

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ﴾ «قرآن»: ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار خۇشاللىققا ... ئېرىشىدۇ.

طَوَحٌ: يىراق.

نِيَّةٌ طَوَحٌ: زور ئىرادە.

طَوْدٌ ج أَطْوَادٌ وَ طَوَدَةٌ: چوڭ تاغ.

﴿فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ﴾ «قرآن»: (دەريا) يېرىلدى، (ھەربىر يېرىلغان) قىسمى چوڭ تاغدەك بولۇپ كەتتى.

كَانَ ثَابِتًا كَالطَّوْدِ: تاغدەك مۇستەھكەم تۇردى.

طَوْرٌ ج أَطْوَارٌ: چەك، مىقدار؛ باسقۇچ، جەريان؛ ھال، ھالەت؛ قېتىم.

طَوْرًا بَعْدَ طَوْرٍ: ئارقىمۇئارقا، باسقۇچمۇباسقۇچ.

﴿وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا﴾ «قرآن»: ھالبۇكى، ئاللاھ سىلەرنى بىرقانچە باسقۇچلارغا بۆلۈپ ياراتتى.

الطَّوْرُ الْجِيُولُوجِيّ: گېئولوگىيە دەۋرى.

الطَّوْرُ الْبِدَائِيّ: قەدىمكى دەۋر.

«إِنْتَقَلَ مِنْ طَوْرٍ إِلَى طَوْرٍ جَدِيدٍ»: بىر باسقۇچتىن يېڭى باسقۇچقا يۆتكەلدى.

أَخْرَجَهُ مِنْ طَوْرِهِ: ئۆزىنى باشقۇرالمىدى.

تَعَدَّى طَوْرَهُ: ھەددىدىن ئاشتى.

«يَقْعُدُ طَوْرًا وَيَقُومُ طَوْرًا آخَرَ»: بىردەم ئولتۇرىدۇ، بىردەم تۇرىدۇ.

غَرِيبُ الْأَطْوَارِ: غەلىتە مىجەزلىك.

نَظَرِيَّةُ أَطْوَارِ نُمُوِّ النَّبَاتِ: ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈش باسقۇچى نەزەرىيىسى.

طُورٌ: تاغ؛ قورۇ، ھويلا.

طُورِ سِينَا: سىنا تېغى.

طُورِ سِينِينَ: تۇر تاغى.

﴿وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭغا بىز تۇر تېغىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن نىدا قىلدۇق.

طُورَانِيٌّ: تورانلىق؛ تاغلىق؛ غەرب، سىرتتىن كەلگەن، دولانلىق.

اللُّغَةُ الطُّورَانِيَّةُ: توران تىلى سىستېمىسى (ئۇرال ـ ئالتاي تىلى سىستېمىسى بولۇپ، ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك قاتارلىق تۈركىي تىللارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ).

طُورِيدٌ ج طُورِيدَاتٌ: سۇ مىناسى، توربىدا.

طُورِيٌّ: تاغلىق؛ غەرب، سىرتتىن كەلگەن.

مَا بِالدَّارِ طُورِيٌّ: ئۆيدە ھېچكىم يوق.

طُوزٌ: قۇم-توپىلىق بوران.

طُوسٌ: ئاي، ئاي شارى.

طُوسٌ: سۈرگە دورىسى.

طَوْشَةٌ: قالايمىقان، قالايمىقانچىلىق.

طَوْعٌ: ئىتائەت قىلماق، بويسۇنماق.

طَوْعُ الْعِنَانِ: مۇلايىم، قۇلىقى يۇمشاق.

﴿قُلِ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْكَرْهًا لَنْ يُتَقَبَّلْ مِنْكُمْ﴾ «قرآن»: ئېيتقىنكى، (ئى مۇناپىقلار جامائەسى!) سىلەر ئىختىيارىي ياكى مەجبۇرىي يوسۇندا (قانچىلىك پۇل-مال سەرپ قىلساڭلارمۇ) ھەرگىز قوبۇل قىلىنمايدۇ.

هُوَ طَوْعُ يَدِكَ أَوْ يَمِيْنِكَ: ئۇ سېنىڭ دېگىنىڭ بويىچە قىلىدۇ.

طَوْعًا: ئىختىيارىي ھالدا، ئىختىيارىيلىق بىلەن.

طَوْعًا أَوْ كَرْهًا: ئىختىيارىي ياكى ئىختىيارسىز، مەيلى خالىسۇن ياكى خالىمىسۇن.

طَوْفٌ ج أَطْوَافٌ: سال، سالچە؛ قورشاۋ تام؛ جىسەكچى؛ قوغداش.

طَوَفَانٌ: تاۋاپ قىلماق، چۆرگىلىمەك، ئايلانماق، دەۋر قىلماق.

طُوْفَانٌ ج طُوْفَانَاتٌ: كەلكۈن، سەل، قىيان.

الطّوفَانُ: توپان بالاسى.

﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا سۇ ئاپىتى، چېكەتكە، پىت، پاقا (بالالىرىنى) ئەۋەتتۇق.

تَسَبَّبَ الطّوفَانُ بِكَوَارِثَ كَثِيْرَةٍ: كەلكۈن نۇرغۇن ئاپەت كەلتۈردى.

طَوْقٌ ج أَطْوَاقٌ: قۇدرەت، قابىلىيەت، كۈچ-قۇۋۋەت، چىدام؛ بىر باغلام، بىر تۇتام؛ كىچىك پەنجىرە، دەرۋازا؛ بويۇنچاق، بۇلاپكا؛ چەمبىرەك.

لَيْسَ فِي طَوْقِهِ: چامىسى يەتمەيدۇ، قولىدىن كەلمەيدۇ.

فِي عُنُقِ هَذَا الْكَلْبِ طَوْقٌ: بۇ ئىتنىڭ بويىندا چەمبىرەك بار.

طَوْقُ الثَّوْبِ: ياقا.

طَوْقُ الْمَطْبَعَةِ: ھەرپ جازىسى.

طَوْقُ النَّجَاةِ: قۇتقۇزۇش بالونى.

شَبَّ عَنِ الطَّوْقِ: چوڭ بولدى.

كَسَرَ الطَّوْقَ: ئەركىنلىككە چىقتى، ئازاد بولدى.

طَوْقُ الْبرميلِ: چەمبىرەك.

طَوْلٌ: قۇدرەت، كۈچ؛ ئارتۇقچىلىق؛ مەرھەمەت؛ بايلىق.

أُولُو الطَّوْلِ: كۈچلۈك ئادەملەر، تەسىرى بار ئەربابلار.

﴿وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ «قرآن»: سىلەردىن مۆئمىن ئائاللارنى ئېلىشقا قۇربى يەتمەيدىغانلار قول ئاستىدىكى مۆئمىن چۆرىلەردىن ئالسۇن.

طُوْلٌ ج أَطْوَالٌ: ئۇزۇن، ئۇزۇنلۇق؛ ئېگىزلىك.

طُولُ الْقَامَةِ: بوينىڭ ئېگىزلىكى.

﴿وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً﴾ «قرآن»: ئېگىزلىكتە تاغلارغا تەڭلىشەلمەيسەن.

«أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: طُولُ الْقُنُوتِ» «حديث»: «قايسى ناماز ئەۋزەل»، دەپ سورالغانىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «قىيامى ئۇزۇن بولغان ناماز»، دېدى.

مُتَوَسِّطُ الطّولِ: ئوتتۇرا بوي.

طُولُ الأَنَاةِ: سەۋرچانلىق، تاقەتلىك، قەتئىي.

طُولُ النَّظَرِ: يىراقنى كۆرەرلىك، چوڭقۇر پىكىرلىك.

طُولُ اللِّسَانِ: پىتنىخور، ۋالاقتەگكۈر.

طُولُ الْيَوْمِ: كۈن بويى، پۈتۈن كۈن.

طُولَ اللَّيْلِ: تۈن بويى، پۈتۈن كېچە.

طُولَ السَّنَةِ: يىل بويى.

طُولُ عُمْرِهِ: ئۆمۈرۋايەت، بىر ئۆمۈر، ئۆمۈرلۈك.

خَطُّ الطّولِ: مېرىدىئان، مېرىدىئان سىزىقى.

السَّبْعُ الطُّوَلُ مِنَ الْقُرْآنِ: بەقەرە، ئال ئىمران، نىسا، ئەنئام، ئەئراف، ئەنفال، بەرائە سۈرىلىرىدىن ئىبارەت يەتتە ئۇزۇن سۈرە.

السَّبْعُ الطِّوَلُ مِنَ الشِّعْرِ: لەبىد، تەرەفە، ئەنتەرە، ھارىس ئىبنى ھىللىزەلەردىن ئىبارەت يەتتە نەپەر قەدىمكى زامان ئەرەب شائىرلىرىنىڭ يەتتە قەسىدىسى.

تَقَهْقَرَ عَلَى طُولِ الْخَطِّ: پۈتۈن سەپ بويىچە چېكىندى.

عَلَى طُولٍ: دەرھال، شۇئان؛ توختىماي؛ ئىتۋاستە، ئۇدۇل.

طُولاً وَعَرْضًا: كەڭ ۋە چوڭقۇر.

طُولاً بِالطُّولِ: تىك، ئۇزۇنىسىغا.

فِي طُولِ الْبِلاَدِ وَعَرْضِهَا: مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىدە.

إِمْشِ عَلَى الطُّولِ: ئۇدۇل مېڭىڭ.

عَلَى طُولِ الشَّاطِئِ: ئۇزۇنىسىغا.

طُولاَنِيٌّ: ئۇزۇنىسىغا.

طُولَى ج طُوَلٌ: ئەڭ ئۇزۇن.

لَهُ الْيَدُ الطُّولَى فِي عَمَلِ الْخَيْرِ: ياخشى ئىشلارنى قىلىشتا قولى كەڭ ئادەم.

طُولِيٌّ: ئۇزۇنلۇق، تىك.

الْمِتْرُ الطُّولَى: ئۆلچەم، مۆلچەر.

قِطَاعُ الطُّولَى: بويىغا كەسمە يۈز.

طُومَارٌ ج طَوَامِيرُ: يۆگىمە رەسىم، تۇمار.

طَوَّابٌ: خىشچى، كېسەكچى.

طَوَّاخٌ: رەنجىتكۈچى، ئازار بەرگۈچى.

طَوَّافٌ: ئايلانغۇچى، تاۋاپ قىلغۇچى، دەۋر قىلغۇچى، چۆرگىلىگۈچى.

﴿طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ «قۇرئان»: سىلەر بىر-بىرىڭلار بىلەن بېرىش-كېلىش قىلىپ تۇرىسىلەر.

طَوَّافٌ تِجَارِيٌّ: سەييارە، تىجارەتچى، چار بازارچى.

طَوَّافُ بَرِيدٍ: پوچتالىيون.

طَوَّافَةٌ ج طَوَّافَاتٌ: چارلىغۇچى كېمە.

طَوَّالَةٌ: ياغاچ پۇت، ياغاچ پۇت ئويۇنى.

طَوَّالِيٌّ: توپتوغرا، بىۋاستە.

الْخَطُّ الطَّوَّالِيُّ: غول لىنىيە.

قِطَارٌ طَوَّالِيٌّ: بىۋاستە قاتنايدىغان پويىز.

طَوَّحَ يُطَوِّحُ تَطْوِيحًا بِهِ: يوقاتتى، زايە قىلىۋەتتى، يىراققا ئېتىۋەتتى.

طَوَّحَ بِالْكُرَةِ بَعِيدًا: توپنى بوشلۇققا ئاتتى.

طَوَّدَ يُطَوِّدُ تَطْوِيدًا فِي الْبِلاَدِ: يۇرت كەزدى، سەيلە قىلدى.

طَوَّدَ الشَّيْءَ: ئېگىزلەتتى، ئۇزارتتى.

طَوَّرَ يُطَوِّرُ تَطْوِيرًا: تەرەققىي قىلدۇردى، ئالغا سىلجىتتى.

«طَوَّرَتِ الشَّرِكَةُ سَيَّارَاتِهَا كَثِيرًا»: شىركەت ماشىنىلىرىنى كۆپ تەرەققىي قىلدۇردى.

طَوَّسَ يُطَوِّسُ تَطْوِيسًا: زىننەتلىدى، پەردازلىدى.

طَوَّسَ الْمَعْدِنُ: مېتال داتلاشتى.

طَوَّشَ يُطَوِّشُ تَطْوِيشًا فُلاَنٌ: قەرز قايتۇرۇشنى كېچىكتۈردى.

طَوَّشَ فُلاَنًا: ئاختا قىلدى.

طَوَّعَ يُطَوِّعُ تَطْوِيعًا: بويسۇندۇردى، ئىتائەت قىلدۇردى.

طَوَّعَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ: ئەرەب تىلىنى پىششىق ئىگىلىدى.

﴿فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ﴾ «قۇرئان»: ئۇنىڭ نەپسى ئۇنىڭغا قېرىندىشىنى ئۆلتۈرۈشنى چىرايلىق كۆرسەتتى.

طَوَّفَ يُطَوِّفُ تَطْوِيفًا: تاۋاپ قىلدى، ئايلاندى.

طَوَّقَ يُطَوِّقُ تَطْوِيقًا الشَّيْءَ: قورشىۋالدى، مۇھاسىرىگە ئالدى.

طَوَّقَهُ بِذِرَاعَيْهِ: ئۇنى قۇچاقلىۋالدى.
﴿بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ﴾ ‹قرآن›: ئەمەلدە بۇ ئۇلار ئۇچۇن زىيانلىقتۇر، ئۇلارنىڭ بېخىللىق قىلغان نەرسىسى ئۇلارنىڭ بوينىغا تاقاق قىلىپ سېلىنىدۇ.
طَوَّقَ عُنُقَهُ بِعَمَلٍ: ئۇنىڭغا ئىش تاپشۇردى، ۋەزىپە يۈكلىدى.
مَا طَوَّقَ صَبْرًا عَلَى كَذَا: ئۇ بۇنىڭغا چىدىيالمىدى.
طَوَّقَ الْجَيْشُ الْعَدُوَّ: قوشۇن دۈشمەننى قورشىۋالدى.
طَوَّقَ الْمُشْكَلَةَ: خەتەرنىڭ ئالدىنى ئالدى.
طَوَّقَ الْأَزْمَةَ: كرىزىسنىڭ ئالدىنى ئالدى.
«إِنَّ جَمِيْلَكَ يُطَوِّقُ عُنُقِي»: ماڭا كۆپ ياخشىلىق قىلدىڭ.
طَوَّقَ الْبرميلَ: تۇڭغا ياكى سوغىغا چەمبەر سالدى.
طَوَّلَ يُطَوِّلُ تَطْوِيْلًا: ئۇزاتتى، سوزدى.
طَوَّلَ الْمُدَّةَ: مۆھلەت بەردى.
طَوَّلَ لِلدَّابَّةِ: ئۇلاغنىڭ چۇلۋۇرىنى ئۇزۇن قويۇۋەتتى.
«كَانَ الْحَبْلُ قَصِيْرًا فَطَوَّلْتُهُ»: قىسقا ئارغامچىنى ئۇزارتتىم.
طُوَّلٌ: شاداپاچاق، لايخورەك.
طَوَّى يُطَوِّى تَطْوِيَةً: تەكرار قاتلىدى.
طَوَوِيٌّ: ئۆزەمچى، تار مەھكىمچى.
طَوَوِيَّةٌ: يۇمشاقلىق، رايىشلىق.
طَوَى يَطْوِي طَيًّا الثَّوْبَ: رەختنى قاتلىدى، يۆگىدى، تۈردى، ئورىدى.
طَوَى الْبِئْرَ: قۇدۇققا تاش تىزدى.
طَوَى الْحَدِيْثَ: سۆزنى يوشۇردى، سىر ساقلىدى.
طَوَى الْبِلَادَ: يۇرت كەزدى.
طَوَى الْعُمْرَ: ئۆمۈرنى ئۆتكۈزدى.
طَوَى الْمَاضِي: ئۆتكەننى كەتتى قىلىۋېتىپ، يېڭىدىن باشلىدى.
طَوَى كَشْحَهُ عَنِّي: مېنى تاشلىۋەتتى، مەن بىلەن كارى بولمىدى؛ ماڭا بوينتاۋلىق قىلدى.
طَوَى كَشْحَهُ عَلَى الْأَمْرِ: يوشۇردى، مەخپىي تۇتتى.
طَوَى الْوَرَقَةَ: قەغەزنى قاتلىدى.
طَوَى الْبِسَاطَ: بىساتنى قاتلىدى، يىغدى.
طُوِيَتْ هَذِهِ الصَّفْحَةُ عَلَى الْكِتْمَانِ: بۇ بەت ئۇنتۇلۇپ كەتتى.
«تَطْوِي السَّيَّارَةُ الْأَرْضَ طَيًّا»: ماشىنا ئۇچقاندەك ماڭماقتا.
طَوِيَ يَطْوَى طَوًى: ئاچ قالدى، ئاچارچىلىققا دۇچ كەلدى.
طُوًى: قاتمۇقات تاغ؛ تۇر تېغىنىڭ تۆۋىنىدىكى ۋادى.
﴿إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ ‹قرآن›: ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى پەرۋەردىگارى «تۇۋا» ناملىق مۇقەددەس ۋادىدا (مۇنداق دەپ) چاقىردى:...
طَوًى / طِوًى: ئاچلىق.
عَلَى الطَّوَى: تاماق يېمەي.
بَاتَ عَلَى الطَّوَى: ئاچ يۈردى، ئاچ يېتىپ قالدى.
طَوِيْلٌ ج طِوَالٌ وَ طِيَالٌ م طَوِيْلَةٌ ج طَوِيْلَاتٌ: ئۇزۇن، ئېگىز.
طَوِيْلُ الْأَنَاةِ: چىدامliq، مەرد، جەسۇر، قەيسەر.
﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيْلًا﴾ ‹قرآن›: ھەقىقەتەن كۈندۈزى ئىش بىلەن ئالدىراش بولىسەن، (شۇڭا ئىبادەتكە) كېچىسى بېرىلگىن.
طَوِيْلُ الْبَاعِ: مەرد؛ ئىقتىدارلىق، كۈچلۈك، ھوقۇقلۇق.
طَوِيْلُ الْقَامَةِ: بەستلىك، قامەتلىك.
طَوِيْلُ اللِّسَانِ: پىتنىخور، گەپ توشۇغۇچى، غەيۋەتخور.

طَوِيلُ النَّفَسِ: چوڭقۇر نەپەس، خورسىنىش، شېئىرنى ئۇزۇن يازىدىغان.

طَوِيْلُ الْيَدِ: ئوغرى، قولى قىڭغىر.

وَقْتٌ طَوِيْلٌ: ئۇزۇن مۇددەت.

طَوِيْلُ الْأَمَدِ: ئۇزۇن مۇددەت.

طَوِيْلُ الْعُمْرِ: ئۇزۇن ئۆمۈر.

بَحْرُ الطَّوِيْلِ (في العروض): شېئىر ۋەزىنلىرىنىڭ بىرى.

طَرِيْقٌ طَوِيْلٌ: ئۇزۇن يول.

رَجُلٌ طَوِيْلٌ: ئېگىز ئادەم، ئۇزۇنتۇرا.

طَوِيْلًا: ئۇزۇن، ناھايىتى ئۇزۇن.

طَوِيٌّ ج أَطْوَاءٌ: يۇمشاق، رايىش، مۇلايىم.

طَوِيَّةٌ ج طَوَايَا: ۋىجدان؛ ئىنساپ؛ نىيەت.

حَسَنُ الطَّوِيَّةِ: ياخشى نىيەت.

سَلِيْمُ الطَّوِيَّةِ: ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي.

نَقِيّ الطَّوِيَّةِ: ئىنساپلىق، ۋىجدانلىق.

طَيَابٌ: شىمال شامىلى.

طَيَافٌ: تۈن قاراڭغۇسى.

طِيَانَةٌ: لايچىلىق كەسپى.

طِيْبٌ ج أَطْيَابٌ وَطُيُوبٌ: خۇش پۇراق، ئەتىر قاتارلىقلار.

عَنْ طِيْبِ خَاطِرٍ: خۇشاللىق بىلەن، رازىلىق بىلەن، مەمنۇنلۇق بىلەن.

زُجَاجَةُ الطِّيْبِ: ئەتىر قۇتىسى.

طِيْبُ الْعَيْشِ: تۇرمۇشنىڭ پاراۋانلىقى.

جَوْزَةُ الطِّيْبِ: جۇزبوۋا.

طِيْبَةٌ: گۈزەل، ياخشى، كۆڭۈللۈك، كەڭ-كۇشادە، خۇشال-خۇراملىق؛ كۈچلۈك ھاراق؛ زەمزەم قۇدۇقى.

طِيْبَةُ الْقَلْبِ: كۆڭۈلنىڭ ياخشىلىقى.

طِيْبَةُ النَّفْسِ: مەرھەمەتلىك بولۇش.

عَنْ طِيْبَةِ خَاطِرٍ: مەمنۇنلۇق بىلەن.

طَيْجَنٌ ج طَوَاجِنُ وَ طَيَاجِنُ: تاۋا قازان.

طَيْحٌ: ساپاننىڭ ئەرەنلىكى.

طَيْحَةٌ ج طَيْحَاتٌ: بالايىئاپەت، مۇشكۈلات.

أَصَابَتِ الْقَوْمَ طَيْحَةٌ: قوۋمغا بالايىئاپەت كەلدى.

طَيْخٌ: ھاكاۋۇرلۇق، تەكەببۇرلۇق.

طَيْخَةٌ: ھاكاۋاقتى؛ پىتنە-پاسات؛ ئۇرۇش.

طَيْرٌ: قۇش، ئۇچار قانات.

﴿وَلَحْمَ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ﴾ ‹قرآن›: كۆڭۈللىرى تارتقان قۇش گۆشلىرى بېرىلىدۇ.

كَأَنَّ عَلَى رَأْسِهِ الطَّيْرُ: قىمىرلىماي تۇردى.

طَيْرَانٌ: ئۇچماق؛ ئاۋىئاتسىيە.

سِلَاحُ الطَّيْرَانِ: ھاۋا ئارمىيىسى.

قُوَّةُ الطَّيْرَانِ: ھاۋا ئارمىيىسى.

طَيَرَانُ بَحْرٍ: ئاۋىئاماتكا.

طَيَرَانُ مَدَنِيٌّ: خەلق ئاۋىئاتسىيىسى.

طَيْرَةٌ . طِيَرَةٌ: شۇملۇق، شۇملۇق ئالامىتى؛ قۇش.

«لَا عَدْوَي وَلَا طِيْرَةَ» ‹حديث›: ئىسلامدا كېسەل كۆچىدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلىش يوق، قۇشلارنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇم پال ئېلىش يوق.

طِيْزٌ ج أَطْيَازٌ: كاسا، ساغرا، قۇيرۇق.

طَيْسٌ: كۆپ، نۇرغۇن؛ توپا، تۇپراق؛ كۆپ نەسىل قالدۇرىدىغان (بېلىق، چۈمۈلە قاتارلىقلار).

طَيْشٌ . طَيَشَانٌ: قاراملىق، شاللاقلىق، تەنتەكلىك.

طَيْشُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ قاراملىقى.

طِيْطَوَي: لايخورەك.

طَيْفٌ ج أَطْيَافٌ: خىيالىي مەنزىرە، ھەسەن-ھۈسەن؛ چۈش؛ سايە.

طَيْفُ النُّورِ: سپېكتر (مۇرەككەپ نۇرنىڭ شېشە پرىزما ئارقىلىق ئۆتۈپ، تەركىبىي قىسىملارغا ئايرىلىش نەتىجىسىدە ھاسىل بولىدىغان

رەڭمۇرەڭ سىزىقلار).
طَيْفٌ شَمْسِيٌّ: قوياش سپېكترى.
حِلّ الطَّيْفِ: سپېكترلىق تەھلىل.
طَيْفِيٌّ: سپېكترلىق.
بَحْثُ الطَّيْفِي: سپېكترلىق
الْمَرْقَبُ الطَّيْفِيّ: سپېكتروسكوپ (يورۇقلۇق سپېكترىنىڭ كۆزىتىدىغان قىسمىنى كۆرۈش سىزىمى ئارقىلىق ئاجرىتىپ ئېنىقلاشقا ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل يورۇقلۇق ئىلمى ئەسۋابى).
طَيْلَةٌ: ئۆمۈر، ياش.
طَيْلَةَ نِصْفِ قَرْنٍ: يېرىم ئەسىر ئىچىدە.
طَيْلَةَ كَذَا: ھەممە ۋاقىت، پۈتۈن ۋاقىت.
طَيْلَةَ مُدَّةِ الْحَرْبِ: ئۇرۇش ۋاقتىدا، پۈتكۈل ئۇرۇش جەريانىدا.
كَانَ مَشْغُولًا طَيْلَةَ الْعَامِ: يىل بويى مەشغۇل بولدى.
طَيْلَسَان: يېشىل تون، مۇراسىم كىيىمى.
طَيْلَسَان ج طَيَالِسَةٌ: شارپا.
طِيمَاء: سۈپەت، ماھىيەت، ئەسلىي تەبىئەت.
طِينٌ ج أَطْيَانٌ: لاي؛ تەبىئەت، مىجەز، خاراكتېر.
طِينٌ خَزَفِيٌّ: سېغىز لاي.
﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەرنى لايدىن ياراتتى.
زَادَ فِي الطِّينِ بَلَّةً: ئوت ئۈستىگە ياغ چاچتى.
طِينٌ أَسْوَانِيٌّ: خىش، پىششىق كېسەك.
مِنْ طِينٍ وَاحِدٍ: بىر خىل، بىر شەكىل.
أَصْحَابُ الْأَطْيَانِ: يەر ئىگىسى، پومېشچىك.
طِينَةٌ: تەبىئەت، ماھىيەت، خاراكتېر.
أَنَّهُ مِنْ جِلْدَتِهِمْ وَ طِينَتِهِمْ: ئۇنىڭ تەبىئىتى ئۇلارنىڭكى بىلەن ئوخشاش.
يَابِسُ الطِّينَةِ: كاج، تەرسا، ئۆزگەرمەس، جاھىل.
سَكْرَان طِينَةٍ: غەرق مەست.
مِنْ طِينَةٍ وَاحِدَةٍ: ئەسلى ئوخشاش، بىر خىل.
طِينِيٌّ: سېغىز لاي، لايدىن بولغان.
الْأَرْضُ الطِّينِيَّةُ: سېغىز توپىلىق يەر.
طَيْهُوجٌ: قىرغاۋۇل.
طَيٌّ ج أَطْوَاءٌ: قاتلام، قاتلىما، قاتلىنىدىغان.
﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ﴾ «قرآن»: ئۇ كۈندە ئاسماننى قەغەزنى يۆگىگەندەك يۆگەيمىز.
طَيُّ مَجْرَى التَّارِيخِ: تارىخي تەرەققىيات دەۋرى.
فِي طَيِّهِ: ئۇنىڭ دائىرىسى ئىچىدە.
فِي طَيِّ الرِّسَالَةِ: خەتنىڭ ئىچىدە.
طَيُّ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ ئىچى.
فِي طَيِّ الْغَيْبِ: نامەلۇم.
فِي طَيِّ الْكَلِمَاتِ: مەخپىي، يوشۇرۇن.
طَيَّارٌ ج طَيَّارُونَ: ئۇچقۇچى، لېۋتچىك.
طَيَّارَةٌ ج طَيَّارَاتٌ: ئايال ئۇچقۇچى.
الْجَرَادُ الطَّيَّارَةُ: ئۇچقۇر چېكەتكە.
طَيَّارِيٌّ: ۋاقىتلىق.
خَادِمَةٌ طَيَّارِيٌّ: ۋاقىتلىق ئايال خادىم.
طَيَّاشٌ: بېشى قايغان، پۈتى تايغان، سەرگەردان.
طَيَّانٌ: لايچى، سۇۋاقچى، كېسەكچى.
طَيَّبَ يُطَيِّبُ تَطْيِيبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى خۇش پۇراق قىلدى.
طَيَّبَ الطَّعَامَ: تاماقنى تېتىتقۇ سالدى.
طَيَّبَ خَاطِرَهُ: ئۇنىڭغا ئىلھام بەردى، ئۇنى خۇشال قىلدى، مەمنۇن قىلدى.
طَيَّبَهُ: ئۇنى ياخشىلىدى، تۈزەتتى، ساقايتتى.
طَيَّبَ اللّٰهُ ثَرَاهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ تۇپرىقىنى خۇش پۇراق قىلسۇن (مېيىت ئۈچۈن ئېيتىلىدىغان سۆز).
طَيِّبٌ ج طَيِّبُونَ م طَيِّبَةٌ ج طَيِّبَاتٌ وَ طُوبَى: ياخشى، ئوبدان، شېرىن، ھالال.

طَيِّبُ الْخُلْقِ: ئەخلاقلىق.

طَيِّبُ الرَّائِحَةِ: خۇش پۇراق.

طَيِّبُ الْقَلْبِ: ۋىجدانلىق، كۆڭلى ياخشى، نىيىتى تۈز.

طَيِّبُ الذِّكْرِ: ئابرۇيلۇق، نامى ياخشى.

طَيِّبُ النَّفْسِ: كۆڭلى ياخشى.

كُلَّ سَنَةٍ وَأَنْتَ طَيِّبٌ: يېڭى يىلىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن.

هَذَا طَعَامٌ طَيِّبٌ: بۇ شېرىن تاماق.

هَذَا رَجُلٌ طَيِّبٌ: بۇ ياخشى ئادەم.

﴿قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيْثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيْثِ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، گەرچە هارامنىڭ كۆپلۈكى (ئى ئىنسانلار) سىلەرنى ئەجەبلەندۈرسىمۇ، هارام بىلەن هالال باراۋەر ئەمەس.

﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَارَزَقْنَاكُمْ﴾ «قرآن»: (بىز سىلەرگە) «رىزىق» قىلىپ بەرگەن پاك، شېرىن نەرسىلەردىن يەپ-ئىچىڭلار.

تُرْبَةٌ طَيِّبَةٌ: ياخشى تۇپراق.

طَيَّةٌ ج طَيَّاتٌ: بىر قاتلام قاتلاش.

«لَانَعْرِفُ مَايَحْمِلُهُ لَنَا الْمُسْتَقْبَلُ فِي طَيَاتِهِ»: كەلگۈسىدە نېمىلەر بولىدىغانلىقىنى بىز بىلمەيمىز.

طِيَّةٌ ج طِيَّاتٌ: نىيەت، مەقسەت، غەرەز، مۇددىئا، نىشان، تىلەك؛ ئارمان، ئوي.

حَمَلَ فِي طِيَّاتِهِ: ئۆز ئىچىگە ئالدى.

طَيَّحَ يُطَيِّحُ تَطْيِيْحًا: يوقاتتى، هالاك قىلدى.

طَيَّخَ يُطَيِّخُ تَطْيِيْخًا الْأَمْرَ: ئىشنى بۇزدى.

طَيَّرَ يُطَيِّرُ تَطْيِيْرًا: ئۇچۇردى.

طَيَّرَ الطَّيَّارَةَ: لەگلەك ئۇچۇردى.

طَيَّرَ الْبَرْقِيَّةَ: تېلېگراما بەردى.

طَيَّرَ الْخَبَرَ: خەۋەر تارقاتتى.

طَيَّرَ النَّوْمَ مِنْ عَيْنِهِ: ئۇيقۇسىنى قاچۇردى.

طَيَّرَ الْمَالَ: مالنى تەقسىم قىلدى.

طَيِّعٌ ج طَيِّعُونَ: ئىتائەت قىلغۇچى، بويسۇنغۇچى.

طَيَّفَ يُطَيِّفُ تَطْيِيْفًا: ئايلىنىپ ماڭدى.

طَيَّنَ يُطَيِّنُ تَطْيِيْنًا الْحَائِطَ: تامنى سۇۋىدى.

ظ

ظ ‹ظاء›: ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 17 ـ ھەرپى بولۇپ ئەبجەد ھېسابىدا «900» نى كۆرسىتىدۇ.

ظَاءَبَ يُظَائِبُ مُظَاءَبَةً: باجا بولۇشتى.

ظَاءَرَ يُظَائِرُ مُظَاءَرَةً الرَّجُلُ: كىشى ئىنىكئانا ياللىدى.

ظَاءَرَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال ئىنىكئانا بولدى.

ظَاءَمَ يُظَاءِمُ مُظَاءَمَةً: قايچا قۇدا بولۇشتى.

ظَارٍ (الظَّارِي): ئېقىن، ئاققۇچى؛ چىشلىۋالغۇچى.

ظَافِرٌ: غالىب، يەڭگۈچى، غەلىبە قىلغۇچى، زەپەر تاپقۇچى.

ظَالِعٌ ج ظُلَّعٌ م ظَالِعَةٌ ج ظَوَالِعُ: ئاقساق، توكۇر.

ظَالَفَ يُظَالِفُ مُظَالَفَةً أَثَرَهُ: ئىزىنى ئۈچۈرۈۋەتتى.

ظَالِمٌ ج ظَالِمُونَ وَ ظَلَمَةٌ وَ ظَلَّامٌ: زۇلۇم قىلغۇچى، زالىم، ئادالەتسىز، ئەزگۈچى.

﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ نەسلىدىن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارمۇ (گۇناھ ۋە كۇفرى بىلەن ئۆزىگە زۇلۇم قىلغۇچىلارمۇ چىقىدۇ.

حَاكِمٌ ظَالِمٌ: مۇستەبىت ھاكىم.

ظَامِئٌ م ظَامِئَةٌ ج ظِمَاءٌ: ئۇسسۇز، چاڭقىغان، تەشنا.

ظَاهَرَ يُظَاهِرُ مُظَاهَرَةً —هُ: قوللىدى، ياردەملەشتى.

ظَاهَرَ يُظَاهِرُ ظِهَارًا إِمْرَأَتَهُ: ئايالىنى زىھار قىلدى (ئايالىنى سەن ماڭا ئانامدەك ھارام، دېدى).

﴿اَلَّذِيْنَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِّنْ نِسَائِهِمْ مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ﴾ ‹قرآن›: سىلەردىن ئاياللىرىنى زىھار قىلغانلارنىڭ ئاياللىرى ئۇلارنىڭ ئانىلىرى ئەمەستۇر.

ظَاهِرٌ: ئاشكارا، ئوچۇق.

«وَعِلْمُكَ قَبْلَهُ أَمْسَى خَفِيًّا فَأَصْبَحَ ظَاهِرًا هَذَا الْخَفِيُّ»: ئالىملىقىنىڭ بۇرۇن بىلىنمىگەنىكەن، ئەمدى ئاشكارىلاندى.

ظَاهِرُ الْبَلَدِ: شەھەر ئەتراپى.

فِي الظَّاهِرِ: قارىماققا، كۆرۈنۈشتە؛ ئېنىق.

«أَصْبَحَتِ الْحَقِيْقَةُ ظَاهِرَةً لِلْجَمِيْعِ»: ھەقىقەت ھەممىگە ئايان بولدى.

حَكَمَ عَلَىَ النَّاسِ بِظَاهِرِهِمْ: كىشىلەرنىڭ سىرتىدىن باھا بەردى.

حَسْبَ الظَّاهِرِ: سىرتقى كۆرۈنۈشى بويىچە، قارىماققا.

مِنَ الظَّاهِرِ: سىرتىدىن، سىرتقى كۆرۈنۈشىدىن.

اَلظَّاهِرُ: ئاللاتائالانىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ناھايىتى ئاشكارا دېگەن مەنىدە (يەنى، مەۋجۇتلۇقىنى كۆرسەتكۈچى دەلىللەر بىلەن ئەقىللەرگە ئاشكارىدۇر).

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ ئىپتىداسى يوقتۇر، ئىنتىھاسى يوقتۇر، (ئاللاھ) ئاشكارىدۇر (يەنى، مەۋجۇتلۇقىنى كۆرسەتكۈچى دەلىللەر بىلەن ئەقىللەرگە ئاشكارىدۇر)، مەخپىيدۇر (يەنى، ئۇنى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ زاتىنىڭ ماھىيىتىنى تونۇشقا ئەقىللەر ئېرىشەلمەيدۇ).

ظَاهِرَةٌ ج ظَاهِرَاتٌ وَ ظَوَاهِرُ: ھادىسە؛ كۆرۈنۈش.

ظَاهِرَةٌ جَوِّيَّةٌ: ھاۋا رايى.

ظَاهِرَةٌ عِلْمِيَّةٌ أَوْطَبِيْعِيَّةٌ: تەبىئىي ھادىسە.

ظَوَاهِرُ الْحَيَاةِ: هاياتلىق هادىسىلىرى.

عِلْمُ الظَّوَاهِرِ الْجَوِّيَّةِ: هاۋا رايى ئىلمى، مېتېئورولوگىيە.

ظَاهِرِيٌّ: تاشقى كۆرۈنۈشى، سىرتقى يۈزى.

ظَأَبَ يَظْأَبُ ظَأْبًا: توي قىلدى، ئۆيلەندى؛ ئەزدى، زۇلۇم قىلدى.

ظَأَبَ التَّيْسُ: تېكە مەرىدى.

ظَأْبٌ ج ظُؤُوبٌ وَ أَظْؤُبٌ: باجا.

ظَأَتَ يَظْأَتُ ظَأْتًا فُلاَنًا: بوغۇپ ئۆلتۈردى.

ظَأَرَ يَظْأَرُ ظَأْرًا وَ ظِئَارًا عَلَى الْعَدُوِّ: دۈشمەنگە هۇجۇم قىلدى.

ظَأَرَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال ئىنىكئانا بولدى.

ظِئْرٌ ج أَظْؤُرٌ وَ أَظْآرٌ وَ ظُؤُورٌ: ئىنىكئانا، سۈت ئانىسى.

«ظِئْرٌ رَؤُومٌ خَيْرٌ مِنْ أُمٍّ سَؤُومٍ»: كۆيۈمچان ئىنىكئانا كۆيۈمسىز ئانىدىن ياخشى.

ظِئْرَةٌ: تېرەك.

ظُؤْرَةٌ: تۇغۇت ئانا، ئىنىكئانا.

ظَأْظَأَ يُظَأْظِئُ ظَأْظَأَةً التَّيْسُ: تېكە مەرىدى.

ظَأْمٌ: باجا.

ظُبَةٌ ج ظُبَاتٌ وَ ظُبًى وَ ظُبُونٌ وَ أَظْبٌ: قىلىچنىڭ بىسى، تىغ.

ظُبَةُ السِّنَانِ: نەيزىنىڭ ئۇچى.

ظُبَةُ الْخَنْجَرِ: خەنجەرنىڭ بىسى.

ظَبَطٌ: لاي، پاتقاق.

ظَبْيٌ ج ظِبَاءٌ وَ ظَبَيَاتٌ وَ أَظْبٍ وَ ظُبِيٌّ: بۆكەن، ئىپار كېيىكى.

ظَبْيٌ عَرَبِيٌّ: كېيىك، ئاھۇ.

ظَبْيَةٌ ج ظِبَاءٌ وَ ظَبَيَاتٌ: چىشى بۆكەن.

ظَرَافَةٌ: سىلىقلىق، سىپايەلىق، نازاكەتلىك، ئەدەپلىك، كېلىشىملىك، چىرايلىقلىق؛ ھوشيار بولماق، زېرەك بولماق.

ظَرِبَ يَظْرَبُ ظَرَبًا بِكَذَا: چاپلاشتى، يېپىشتى.

ظَرِبٌ ج ظِرَابٌ وَ أَظْرُبٌ: ئۇچلۇق تاش، تاغ تىزمىسى، كىچىك تۆپىلىك.

ظَرِبٌ: پاكار، دوغىلاق ئادەم.

ظَرِبَانٌ ج ظَرَبَى وَ ظَرَابِينُ وَ ظَرَابِيُّ: پۇلغۇن.

ظُرٌّ / ظِرٌّ ج ظِرَارٌ وَ ظِرَّانٌ: چاقماق تېشى؛ تاش قورال.

اَلْعَصْرُ الظِّرِّيُّ: تاش قورال دەۋرى.

اَلطَّوْرُ الظِّرَّانِيُّ: تاش قورال دەۋرى.

ظَرَّفَ يُظَرِّفُ تَظْرِيفًا: زىننەتلىدى، بېزىدى.

ظَرَّفَهُ: ئۇنى غىلاپقا سالدى.

ظِرِّيٌّ: تاش، سايمان.

اَلطَّوْرُ الظِّرِّيُّ: تاش قورال دەۋرى.

ظَرَطَ يَظْرِطُ ظَرَاطًا وَ ظَرِيطًا: ئوسۇردى، يەل چىقاردى.

ظَرُفَ يَظْرُفُ ظَرْفًا وَ ظَرَافَةً: ئەقىللىق بولدى، زېرەك بولدى، مەدەنىي بولدى.

ظَرْفٌ ج ظُرُوفٌ: قاچا، تۇلۇم؛ لېپاپ، كونۋېرت؛ ئەھۋال، شارائىت؛ ئەقىل، پاراسەت؛ سىلىقلىق؛ مەدەنىيەتلىك؛ زېرەكلىك.

ظَرْفُ زَمَانٍ أَوْ مَكَانٍ (فِي النَّحْوِ): ۋاقىت تولدۇرغۇچى.

اَلظَّرْفُ فِي اللِّسَانِ: نەپىسلىك تىلدا بولىدۇ.

«أَعِدْ كُلَّ نَوْعٍ مِنَ الْبِضَاعَةِ إِلَى ظَرْفِهِ»: مالنىڭ ھەر خىلىنى ئۆز قاچىسىغا قاچىلا.

«وَضَعْتُ الرِّسَالَةَ فِي الظَّرْفِ وَ أَرْسَلْتُهَا بِالْبَرِيدِ»: خەتنى كونۋېرتقا سېلىپ پوچتىدىن يوللىۋەتتىم.

«إِنَّنَا فِي ظَرْفٍ صَعْبٍ»: بىز قىيىن شارائىتتا تۇرماقتىمىز.

ظَرْفِيٌّ: ۋاقىت تولدۇرغۇچى.

دَلِيلٌ ظَرْفِيٌّ: يىپ ئۇچى، ئوبيېكتىپ پاكىت.

ظَرْفِيَّةٌ: زامان، ماكان تولدۇرغۇچىسى.

ظُرُوفٌ: ئەھۋال، ھالەت، شارائىت، مۇھىت.

اَلظُّرُوفُ الْحَاضِرَةُ: ھازىرقى ئەھۋال، ھازىرقى شەرت ـ شارائىت.

فِي ظُرُوفِ الْأُسْبُوعِ: بىر ھەپتە ئىچىدە.

«سَوْفَ أَزُورُكَ عِنْدَمَا تَسْمَحُ لِي الظُّرُوفُ بِذَالِكَ»: شارائىت يار بەرسە، مەن سىنى پات يېقىندا يوقلايمەن.

ظُرُوفٌ مُحَدَّدَةٌ: چەكلىك شەرت ـ شارائىت.

«عَلَيْكَ أَنْ تُعَالِجَ هَذَا الْأَمْرَ وَفْقًا لِلظُّرُوفِ»: بۇ ئىشنى ئەھۋالغا قاراپ بىر تەرەپ قىلىشىڭ كېرەك.

«لَقَدْ تَغَيَّرَتِ الظُّرُوفُ الصِّحِّيَّةُ فِي الْمَنَاطِقِ الْجَبَلِيَّةِ تَغَيُّرًا كَبِيرًا»: تاغلىق رايونلاردا ساقلىقنى ساقلاش شارائىتى زور دەرىجىدە ئۆزگەردى.

ظَرَى يَظْرِى ظَرْيًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

ظَرِيَ يَظْرَى ظَرًى الْغُلَامُ: بالا پاراسەتلىك بولدى، زېرەك بولدى.

ظَرِيرٌ ج ظِرَارٌ وَ أَظِرَّةٌ وَ ظُرَّانٌ: تاش بەلگە، يول بەلگىسى.

ظَرِيفٌ ج ظِرَافٌ وَ ظُرَفَاءُ م ظَرِيفَةٌ ج ظَرِيفَاتٌ وَ ظَرَائِفُ: ھوشيار، زېرەك، چېچەن؛ ماھىر، پىشقان ئۇستا.

«زَاهِدٌ عَابِدٌ شَرِيفٌ ظَرِيفٌ عَالِمٌ بَارِعٌ جَمِيلُ الصِّفَاتِ»: ئۇ، پەرھىزكار، ئىبادەتگۇي، ئېسىل، چېچەن، ھەممىنى تاڭ قالدۇرغۇدەك ئالىم. بارچە گۈزەل سۈپەتلەر ئۇنىڭدا تېپىلىدۇ.

ظِعَانٌ: كاجۇۋىنى تاڭىدىغان ئارغامچا.

ظَعَنَ يَظْعَنُ ظَعْنًا وَ ظَعَنًا وَ ظُعُونًا وَ مَظْعَنًا: كۆچتى، يۆتكەلدى.

«ظَعَنَتِ الْقَبِيلَةُ إِلَى مَكَانٍ كَثِيرِ الْمَرْعَى»: قەبىلە ئوت ـ چۆپ مول جايغا يۆتكەلدى.

ظَعْنٌ: كۆچمەك، يۆتكەلمەك، رىھلەت قىلماق.

﴿تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ﴾ «قۇرئان»: كۆچكەن كۈنۈڭلاردىمۇ، تۇرغان كۈنۈڭلاردىمۇ ئۇنىڭ يېنىكلىكىنى ھېس قىلىسىلەر.

ظَعْنَةٌ ج ظَعَنٌ: قىسقا مۇساپىلىك سەپەر.

ظُعُونٌ وَظَعُونَةٌ ج ظُعُنٌ: يۈك تۆگىسى.

ظَعِينَةٌ ج ظَعَائِنُ وَ ظُعُنٌ جج أَظْعَانٌ وَ ظُعُنَاتٌ: كاجۇۋا؛ كاجۇۋىدىكى ئايال؛ كىشىنىڭ ئايالى، يۈك ـ تاق ئارتىدىغان تۆگە، تەختىراۋاندىكى ئايال.

ظَفَرَ يَظْفِرُ ظَفْرًا ـــ هُ: تىرنىقىنى پاتۇردى، مورلىدى.

ظَفَرَ فُلَانًا: تىرنىقىنى سۇندۇردى.

مَا ظَفَرَتْكَ عَيْنِي مُنْذُ زَمَانٍ: سىنى خېلىدىن بېرى كۆرمىدىم.

ظَفِرَ يَظْفَرُ ظَفَرًا الْمَطْلُوبَ: مەقسىتىگە ئېرىشتى.

ظَفِرَ بِمَا أَرَادَ: مەقسىتىگە يەتتى.

ظَفِرَ عَلَيْهِ: يەڭدى، غالىب كەلدى.

ظُفْرٌ / ظِفْرٌ ج أَظْفَارٌ جج أَظَافِيرُ: تىرناق.

ظِفْرُ الطَّيْرِ: قۇشنىڭ تىرنىقى.

﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ﴾ «قۇرئان»: يەھۇدىيلارغا تۇم تۇياقلىق (يەنى، تۆگە، تۆگىقۇشقا ئوخشاش ئاچا تۇياقلىق بولماي، تۇم تۇياقلىق بولغان) ھايۋانلارنىڭ ھەممىسىنى ھارام قىلدۇق.

رَأَيْتُهُ بِظُفْرِهِ: مەن كۆرگەن ئادەم دەل شۇ.

مِقَصُّ الْأَظَافِيرِ: تىرناقئالغۇچ.

قُلِّمَتْ أَظْفَارُهُ: تۆگەشتى.

مُنْذُ نُعُومَةِ أَظْفَارِهِ: بالىلىق چاغلىرىدىن باشلاپ.

ظَفَرٌ: مەقسەتكە ئېرىشمەك، زەپەر تاپماق، غەلىبە قىلماق، نۇسرەت قازانماق.

ظَفِرٌ: غالىب، يەڭگۈچى، غەلىبە قىلغۇچى، زەپەر

تاپقۇچى.

ظَفَّرَ يُظَفِّرُ تَظْفِيرًا ـــ هُ: تىرنىقىنى پاتۇردى، مورلىدى.

ظَفِرَهُ بِعَدُوِّهِ: دۈشمىنى ئۈستىدىن غەلىبە قىلدى.

ظَلَاعٌ: ئۇلاغنىڭ پۇتىدىكى كېسەللىك، رېماتىزم.

ظَلَامٌ: قاراڭغۇ، زۇلمەت، غۇۋا.

«اِخْتَبَأَ اِلَى أَنْ عَمَّ الظَّلَامُ الْقَرْيَةَ»: يېزىنى قاراڭغۇلۇق قاپلىغانغا قەدەر يوشۇرۇندى.

تَحْتَ جُنْحِ الظَّلَامِ: قاراڭغۇلۇق ئاستىدا.

ظَلَامٌ حَالِكٌ: قاپقاراڭغۇ.

«هَرَبَ تَحْتَ جُنْحِ الظَّلَامِ»: قاراڭغۇدىن پايدىلىنىپ قاچتى.

ظَلَامَةٌ ج ظَلَامَاتٌ: ئادالەتسىزلىك، ناھەقچىلىك.

عِنْدَهُ ظُلَامَتِي: مېنىڭدىن تارتىۋالغان نەرسە ئۇنىڭ يېنىدا بار.

شَكَا إِلَى الْقَاضِي ظُلَامَتَهُ: قازىغا ئۆزىنىڭ ناھەقچىلىككە ئۇچرىغانلىقىنى ئەرز قىلدى.

ظَلَامِيٌّ: رەھىمسىز، شەپقەتسىز، ياۋۇز، ئەزگۈچى، زىيانكەش.

ظَلَطٌ: شېغىل، ئۇششاق تاش.

وَابُورُ الظَّلَطِ: يول چىڭداش ماشىنىسى.

ظَلَعَ يَظْلَعُ ظَلْعًا الْبَعِيرُ: تۆگە ئاقساپ ماڭدى.

ظَلْعٌ: ئاقسىماق؛ كەمچىلىك، نۇقسان، ئەيىب.

اِرْبَعْ عَلَى ظَلْعِكَ: زورلىماڭ.

ظَلَفَ يَظْلِفُ ظَلْفًا نَفْسَهُ عَنِ الشَّيْءِ: ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

ظَلَفَةٌ: تىرنىقى ئاغرىپ قالدى.

ظَلَفَ الْقَوْمَ: قوۋمنىڭ ئىزىغا چۈشتى، ئەگەشتى.

ظَلِفَ يَظْلَفُ ظَلَفًا: قېتىپ كەتتى.

ظَلِفَتِ الْأَرْضُ: يەر قېتىپ كەتتى.

ظِلْفٌ ج ظُلُوفٌ وَ أَظْلَافٌ: ئاچا تۇياق؛ ئىز، ئاياغ ئىزى.

«جَاؤُوا عَلَى ظَلِفِهِ»: ئۇلار ئۇنىڭ ئىزىدىن كەلدى.

ظَلْفٌ: بىھۇدە، بىكار.

«ذَهَبَ دَمُهُ ظَلْفًا»: ئۇنىڭ خۇنى بىكارغا كەتتى.

أَرْضٌ ظَلِفَةٌ: قاتتىق يەر.

إِمْرَأَةٌ ظَلِفَةُ النَّفْسِ: پاك ئايال، ئىپپەتلىك ئايال.

ظَلَّ يَظَلُّ ظَلًّا وَ ظُلُولاً الْعَمَلَ: ئىشنى داۋاملاشتۇردى، توختاتمىدى.

﴿قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ﴾ «قرآن»: ئۇلار: «بۇتلارغا ئىبادەت قىلىمىز، بۇ ئىبادەتنى داۋاملاشتۇرىمىز»، دېيىشتى.

«ظَلَّ عَامِلاً حَتَّى غُرُوبِ الشَّمْسِ»: ئۇ ھەتتا كۈن ئولتۇرغۇچە ئىشلىدى.

ظَلَّ يَظِلُّ ظَلًّا وَ ظَلَالَةً الْيَوْمُ: كۈن تۇتۇق بولدى، سالقىن بولدى.

ظِلٌّ ج ظِلَالٌ وَ ظُلُولٌ وَ أَظْلَالٌ: سايە، كۆلەڭگە.

بُسْتَانٌ ظِلٌّ: سايىلىك باغچە.

خَفِيفُ الظِّلِّ: سىلىق، مۇلايىم، ياۋاش.

﴿وَاللهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلاَلاً﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەرگە ئۆزى ياراتقان نەرسىلەر (يەنى، دەرەخلەر، تاغلار ۋە بىنالار)دىن (كۈننىڭ ھارارىتىدىن ساقلىنىدىغان) سايىلەرنى قىلىپ بەردى.

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَ لاَ الظُّلُمَاتُ وَ لاَ النُّورُ وَ لاَ الظِّلُّ وَ لاَ الْحَرُورُ﴾ «قرآن»: كور ئادەم بىلەن كۆزى ساق ئادەم (يەنى، كاپىر بىلەن مۇئمىن) باراۋەر بولمايدۇ. زۇلمەت بىلەن نۇر (يەنى، باتىل بىلەن ھەق) باراۋەر بولمايدۇ. سايە بىلەن ئىسسىق (يەنى، جەننەت بىلەن دوزاخ) باراۋەر بولمايدۇ.

خِفَّةُ الظِّلِّ: مۆتىدىل، ئىلمان.

ثَقِيلُ الظِّلِّ: ئادەمنى بىزار قىلىدىغان، زېرىكتۈرىدىغان؛ غەمكىن، مەيۇس؛ تەلۋە،

تەنتەك.

«لاَ ظِلَّ لَهُ مِنَ الْحَقِيْقَةِ»: ئۇنىڭدا ھەقىقەتتىن ئەسەر يوق.

تَقَلَّصَ ظِلُّهُ: ئاستا-ئاستا يوقالدى، مۇنقەرىز بولدى.

ظِلَّةٌ طَبِيْعِيَّةٌ: تەبىئى توساق.

يَعِيْشُ فِي ظِلِّ فُلَانٍ: پالانىنىڭ سايىسىدە ياشايدۇ، پالانىنىڭ ھىمايىسىدە ياشايدۇ.

ظَلَّامٌ ج ظَلَّامُونَ: ئەزگۈچى، زومىگەر، ئەشەددىي زالىم، زۇلۇم قىلغۇچى.

﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيْدِ﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىڭ بەندىلەرگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر.

ظَلَّ الشَّيْءُ: نەرسە ئۇزىرىدى.

ظَلَّ الشَّجَرُ: دەرەخ سايىلىك بولدى.

ظُلَّةٌ ج ظُلَلٌ وَ ظِلَالٌ: چېدىر، سايىۋەن، ساتما؛ شالدىن ياسالغان ئۆي.

﴿وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ﴾ ‹قرآن›: ئۆز ۋاقتىدا (تۇر) تاغىنى قومۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سايىۋەندەك تىكلىدۇق.

ظَلَّفَ يُظَلِّفُ تَظْلِيْفًا: ئاشتى، كۆپەيدى، ئۆستى.

ظَلَّلَ يُظَلِّلُ تَظْلِيْلًا: سايە تاشلىدى، يېپىۋالدى.

«جَلَسَ تَحْتَ شَجَرَةٍ كَانَتْ تُظَلِّلُهُ مِنَ الشَّمْسِ الْمُحْرِقَةِ»: قىزىق قۇياشتىن دالدىلىنىپ سايىلىك دەرەخ ئاستىدا ئولتۇردى.

«ظَلِيْمٌ»: ئەزگۈچى، زومىگەر، ئەشەددىي زالىم.

ظَلَمَ يَظْلِمُ ظُلْمًا وَ مَظْلَمَةً: زۇلۇم قىلدى، خارلىدى، ئەزدى، زىيانكەشلىك قىلدى.

﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ ‹قرآن›: كىمكى ئاللاھنىڭ قانۇنىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ كېتىدىكەن، ئۇ ئۆزىگە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ.

«مَنْ أَشْبَهَ أَبَاهُ فَمَا ظَلَمَ»: دادىسىغا ئوخشىغان ئادەم توغرا يولدا ماڭغان بولىدۇ.

«ظَلَمَ فُلَانًا حَقَّهُ»: پالانىنىڭ ھەققىنى يەۋالدى.

ظَلِمَ يَظْلَمُ ظَلَمًا الشَّيْءُ: قارايدى، قارىداپ كەتتى.

ظَلِمَ اللَّيْلُ: كېچە زۇلمەت قاراڭغۇ بولدى.

ظُلْمٌ: زۇلۇم قىلماق، ئەزمەك؛ زۇلۇم، ئادالەتسىزلىك.

ظُلْمٌ طَبَقِيٌّ: سىنىپىي زۇلۇم.

ظُلْمًا: مەجبۇرىي، ناھەق، زورمۇزور.

﴿يَا بُنَيَّ لَاتُشْرِكْ بِاللهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ﴾ ‹قرآن›: ئى ئوغۇلچىقىم، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرمىگىن، شېرىك كەلتۈرۈش ھەقىقەتەن چوڭ گۇناھدۇر.

«اِتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» ‹حديث›: زۇلۇم قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، ھەقىقەتەن زۇلۇم دېگەن قىيامەت كۈنىدە قاراڭغۇ زۇلمەت بولىدۇ.

ظَلْمَاءُ: قاراڭغۇ، زۇلمەت، غۇۋا.

لَيْلَةٌ ظَلْمَاءُ: قاراڭغۇ كېچە.

ظُلْمَةٌ ج ظُلَمٌ وَ ظُلُمَاتٌ: قاراڭغۇلۇق، زۇلمەت.

ظُلُمَاتٌ بَهِيْمِيَّةٌ: قاپقاراڭغۇ، تۇم قارا.

بَحْرُ الظُّلُمَاتِ: ئاتلانتىك ئوكيان.

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ﴾ ‹قرآن›: كور ئادەم بىلەن كۆزى ساق ئادەم باراۋەر بولمايدۇ، زۇلمەت بىلەن نۇر باراۋەر بولمايدۇ.

ظَلُومٌ: ئەزگۈچى، زومىگەر، ئەشەددىي زالىم.

﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ ‹قرآن›: سىلەر ئاللاھنىڭ نېمىتىنى ساناپ تۈگىتەلمەيسىلەر، كاپىر ئادەم شەك-شۈبھىسىزكى، زۇلۇم قىلغۇچىدۇر (ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىگە) كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر.

رَجُلٌ ظَلُومٌ: زومىگەر ئادەم.

اِمْرَأَةٌ ظَلُومٌ: زومىگەر خوتۇن.

ظَلِيْفٌ ج ظُلُفٌ وَ ظُلُفٌ: قاتتىق يەر؛ ئازاب ـ ئوقۇبەت؛ مەككار؛ پالاكەت، ئاپەت، شۇم پىشانە، بىكار، ئورۇنسىز.

أَرْضٌ ظَلِيْفَةٌ: قاتتىق يەر.

ظَلِيْلٌ: سايىلىك، ئاپتاپ چۈشمەيدىغان، كۆلەڭگە.

﴿وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيْلًا﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنى جەننەتنىڭ مەڭگۈلۈك سايىسىگە داخىل قىلىمىز.

ظَلِيْمٌ ج ظُلْمَانٌ ظِلْمَانٌ وَأَظْلِمَةٌ: ئېرىلگۈچى؛ ئەركەك تۆگە قۇشى.

ظَمْآنٌ م ظَمْآى ج ظِمَاءٌ: ئۇسسۇز، چاڭقىغان، تەشنا.

«شَرِبْتُ شُرْبَةَ الظَّمْآنِ»: مەن ئۇسسۇزلۇق ئىچتىم.

﴿كَسَرَابٍ بِقِيْعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً﴾ ‹قرآن›: ... باياۋاندىكى سەرابقا ئوخشايدۇ، تەشنا ئادەم ئۇنى سۇ دەپ گۇمان قىلىدۇ.

ظَمَأٌ. ظَمَاءٌ: قاتتىق تەشنالىق.

«رَوَّى ظَمَأَهُ»: ئۇسسۇزلۇقنى باستى، تەشنالىقنى قاندۇردى.

ظَمْأٌ. ظَمَاءٌ. ظَمَاءَةٌ: ئۇسسىماق؛ تەشنا بولماق، سېغىنماق.

ظَمِئَ يَظْمَأُ ظَمَأً وَ ظَمَاءً وَ ظَمَاءَةً: ئۇسساپ كەتتى، چاڭقاپ كەتتى.

ظَمِئَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا تەشنا بولدى، ئىنتىزار بولدى، سېغىندى.

﴿وَأَنَّكَ لاَ تَظْمَأُ فِيْهَا وَلاَ تَضْحَى﴾ ‹قرآن›: ھەمدە ئۇنىڭدا ھەقىقەتەن ئۇسساپ كەتمەيسەن، ئىسسىپ كەتمەيسەن.

«ظَمِئْتُ فَأَخَذْتُ أَبْحَثُ عَنْ مَاءٍ»: چاڭقاپ كېتىپ سۇ ئىزدەشكە باشلىدىم.

ظَمَّأَ يُظَمِّأُ تَظْمِيأً فُلاَنًا: پالانىنى ئۇسسىتىۋەتتى.

ظَمَّأَ الْفَرَسَ: ئاتنى ئورۇقدىتىۋەتتى.

ظَمًى: قوڭۇر.

ظَمِئٌ م ظَمِئَةٌ ج ظِمَاءٌ: ئۇسسۇز، چاڭقىغان، تەشنا.

ظِنْبٌ: دەرەخ يىلتىزى.

ظُنْبُوبٌ ج ظَنَابِيْبُ: پاچاق، پاقالچاق.

«قَرَعَ ظَنَابِيْبَ الْأَمْرِ»: قىيىنچىلىقنى يەڭدى.

ظَنَّ يَظُنّ ظَنًّا الشَّيْءَ: گۇمان قىلدى، گۇمانلاندى.

﴿وَقَالَ لِلَّذِيْ ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا أُذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ﴾ ‹قرآن›: يۇسۇف ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئۆزىنىڭ قۇتۇلۇشىغا ئىشەنگەن بىرسىگە (يەنى، ساقىيغا): «مېنى خوجايىنىڭنىڭ ئالدىدا ئەسلەپ قويغىن»، دېگەنىدى.

ظَنَّ الشَّيْءَ: جەزم قىلدى، ئىشەنچلىك، دەپ قارىدى.

﴿وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللهِ إِلَّا إِلَيْهِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار ئاللاھقا تەۋبە قىلماي تۇرۇپ، ئاللاھنىڭ غەزىپىدىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىگە ئىشەنگەنىدى.

ظَنَّ بِهِ الظُّنُونَ: ئويلىدى، تەخمىن قىلدى، مۆلچەرلىدى.

«مَا أَظُنّ ابْنَكَ مُتَخَلِّفًا عَنْ أَدَاءِ وَاجِبِ الْجُنْدِيَّةِ»: ئوغلۇڭنى ھەربىي خىزمەت ئۆتەش ۋەزىپىسىدىن باش تارتتى، دەپ گۇمانلانمايمەن.

ظَنٌّ: ئويلىماق، تەسەۋۋۇر قىلماق؛ ئىشەنمەك.

حُسْنُ الظَّنِّ: ياخشى دەپ قارىماق، ياخشى ئويدا بولماق، ئىشەنمەك.

سُوءُ الظَّنِّ: يامان دەپ ئويلىماق، يامان ئويدا بولماق.

ظَنٌّ ج ظُنُونٌ وأَظَانِيْنُ: پىكىر، ئوي، تەخمىن، گۇمان.

﴿إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ﴾ ‹قرآن›: بەزى گۇمانلار

هەقىقەتەن گۇناھتۇر.

«أَحْسَنَ الظَّنَّ بِهِ»: ئۇنىڭغا قارىتا ياخشى ئويدا بولدى.

فِي أَغْلَبِ الظَّنِّ: گۇمانىمىزچە.

ظَنَّانٌ: گۇمانخور، خۇدۇكچى؛ تېز كۆڭۈل، ساددا.

ظِنَّةٌ ج ظِنَنٌ وَ ظَنَائِنُ: شەك، گۇمان.

ظَنُونٌ: گۇمانخور، خۇدۇكچى.

ظَنِينٌ ج أَظِنَّاءُ: گۇمانلىق.

ظِهَارَةٌ ج ظَهَائِرُ: سىرتقى، تاشقى تەرەپ.

ظِهَارَةُ الثَّوبِ: كىيىمنىڭ تېشى.

ظَهَرَ يَظْهَرُ ظُهورا: كۆرۈندى، ئاشكارا بولدى، كەلدى، قاتناشتى.

ظَهَرَ أَنْ ...: روشەنكى، ئايان بولدىكى.

ظَهَرَ الْمَرَضُ: ئاغرىق ئۇزۇنغا سوزۇلدى.

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ «قۇرئان»: قۇرۇقلۇقتا ۋە دېڭىزدا ئاپەت يۈز بەردى.

ظَهَرَ يَظْهَرُ ظَهْرًا وَ ظُهُورًا: ياردەم بەردى، ئىئانە قىلدى؛ غەلىبە قىلدى، يەڭدى.

ظَهَرَ لِلْعَيَانِ: ئاشكارا بولدى، روشەنلەشتى، ئېنىق بولدى.

ظَهَرَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ياردەم قىلدى.

ظَهَرَ فُلَانًا: پالانىنىڭ ئۇچىسىغا ئۇردى.

ظَهَرَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارقىسىغا تاشلىۋەتتى.

ظَهَرَ الثَّوْبَ: كىيىمنى ئەستەرلىدى.

ظَهَرَ الْجَبَلَ: تاغقا يامىشىپ چىقتى.

ظَهَرَ عَلَى السِّرِّ: مەخپىيەتلىكنى بايقىدى، سەزدى.

ظَهَرَ عَلَى عَدُوِّهِ: دۈشمەن ئۈستىدىن غەلىبە قىلدى.

﴿إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ﴾ «قۇرئان»: ئەگەر شەھەردىكى كىشىلەر سىلەرنى تۇتۇۋالسا، سىلەرنى چالما ـ كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىدۇ...

ظَهَرَهُ: ئۈستىگە چىقتى، ئۆرلىدى.

﴿فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار ئۇنىڭغا چىقىشقا قادىر بولالمىدى.

«ظَنَنْتُ أَنَّهُ فِي الْمَدْرَسَةِ فَظَهَرَ أَنَّهُ فِي مَنْزِلِهِ»: ئۇنى مەكتەپتىمىكى دېسەم، ئۆيىدىكەن.

ظَهُرَ يَظْهُرُ ظَهَارَةً الرَّجُلُ: كىشى كۈچلۈك بولدى.

ظَهِرَ يَظْهَرُ ظَهَرًا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ دۈمبىسى ئاغرىپ قالدى.

ظَهْرٌ: ئاشكارا بولماق.

ظَهْرٌ ج ظُهُورٌ وَ أَظْهُرٌ وَ ظُهْرَانٌ: دۈمبە، ئۇچا، ئارقا.

ظَهْرُ الْجَبَلِ: تاغ چوققىسى.

ظَهْرُ الْيَدِ: قولنىڭ ئارقىسى.

وَجَعُ الظَّهْرِ: بەل ئاغرىقى

﴿الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ﴾ «قۇرئان»: سېنىڭ بېلىڭنى ئېگىۋەتكەن...

ظَهْرُ السَّفِينَةِ: پالۇبا

ظَهْرُ الْمَرْكَبِ: پاراخوتنىڭ ئۈستى، پالۇبا.

قَتَلَهُ ظَهْرًا: ئۇنى يوشۇرۇن ئۆلتۈردى.

ظَهْرًا لِبَطْنٍ: تەكرار، قايتا ـ قايتا؛ ئەكسىچە.

قَلَبَ الأَمْرَ ظَهْرًا لِبَطْنٍ: ئۇ بۇ ئىشنى قايتا ـ قايتا ئويلاندى.

اِرْتَدَى مِعْطَفَهُ ظَهْرًا لِبَطْنٍ: ئۇ پەلتوسىنى تەتۈر كىيىۋالدى.

قَرَأَ الْقُرْآنَ عَنْ ظَهْرِ قَلْبِهِ: قۇرئاننى ياد ئوقۇدى.

قَلَبَ لَهُ ظَهْرَ الْمِجَنِّ: ئۇنىڭغا قارشى بولدى، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈۋالدى.

يَأْكُلُ مِنْ ظَهْرِ يَدِي: ئۇنى مەن تەمىنلەپ تۇرىمەن.

أَدَارَ لَهُ ظَهْرَهُ: ئۇنى تاشلىۋەتتى.

ظُهْرٌ ج أَظْهَارٌ: چۈش ۋاقتى.

بَعْدَ الظُّهْرِ: چۈشتىن كېيىن.

قَبْلَ الظُّهْرِ: چۈشتىن بۇرۇن.

«أَرَاهُ نُجُومَ الظُّهْرِ»: ئۇنى قىستىدى، قىستاققا ئالدى.

صَلَاةُ الظُّهْرِ: پېشىن نامىزى.

ظَهْرَانٌ: ئارىسىدا.

«أَقَامَ بَيْنَ ظَهْرَانِيْهِمْ»: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تۇردى.

ظَهْرُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ سىرتى، سىرتقى كۆرۈنۈشى.

«خَيْرُ الصَّدَقَةِ عَنْ ظَهْرِ غِنًى» ‹حديث›: بايلىقتا بېرىلگەن سەدىقە ئەۋزەل سەدىقىدۇر.

ظِهْرِيٌّ ج ظَهَارِيٌّ: تاشلىۋېتىلگەن، ئۇنتۇلۇپ كەتكەن.

﴿وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا﴾ ‹قرآن›: سىلەر ئاللاھنى ئارقاڭلارغا چۆرۈۋەتتىڭلار.

ظَهَّرَ يُظَهِّرُ تَظْهِيرًا الصَّكَّ: چەككە ئىمزا قويدى.

ظُهُورٌ: ئاشكارا بولماق، كۆرۈنمەك.

حُبُّ الظُّهُورِ: مەنمەنچىلىك، شۆھرەتپەرەسلىك.

«كَثِيرٌ مِنَّا مُصَابٌ بِدَاءِ حُبِّ الظُّهُورِ»: بىزنىڭ كۆپىنچىمىز شۆھرەتپەرەس كېلىمىز.

ظَهِيرٌ: ياردەمچى، مەدەتكار، ئارقا تىرەك.

﴿وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ﴾ ‹قرآن›: ئۇلاردىن باشقا پەرىشتىلەرمۇ (ئۇنىڭغا) يۆلەنچۈكتۇر.

«كُنْ لِأَخِيكَ ظَهِيرًا»: قېرىندىشىڭغا ياردەمچى بولغىن.

«إِنَّنِيْ فِي طِهْرَانَ كُنْتُ غَرِيْبَ الدَّارِ مَا لِي فِيْهَا سِوَاكُمْ ظَهِيْرٌ»: مەن تېھراندا مۇساپىر بولۇپ، تۇرۇۋاتىمەن، مېنىڭ بۇ يەردە سىلەردىن باشقا يۆلەنچۈكۈم يوق.

ظَهِيرَةٌ ج ظَهَائِرُ: چۈش، چۈش ۋاقتى.

﴿وَحِيْنَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيْرَةِ﴾ ‹قرآن›: چۈشتە (ئۇخلاش) ئۈچۈن كىيىمىڭلارنى سالغان چېغىڭلاردا...

«بَقِيْتُ فِي الْجَامِعَةِ حَتَّى الظَّهِيْرَةِ»: مەن ئۇنىۋېرسىتېتتا چۈشكىچە بولدۇم.

ظَوْءَةٌ: ئەخمەق، گالۋاڭ، دۆت، ھاماقەت.

ظَيَأَةٌ: ئەخمەق، ھاماقەت.

ظِيَةٌ: چىرىشكە باشلىغان چەسەت.

ظَيٌّ . ظَيَّانٌ: ھەسەل، بال، شىرنە.

ظَيَّانٌ: ياسمەن گۈل.

ظَيَّأَ يُظَيِّأُ تَظْيِيَةً فُلَانًا: پالانىنى ئەندىشىگە سېلىپ قويدى، قايغۇغا سالدى.

ع

ع «عين»: ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 18 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «70»نى كۆرسىتىدۇ.

عَابَ يَعِيبُ عَيْبًا: ئەيىبلىدى، سۆكتى؛ زىيان يەتكۈزدى، پاراكەندە قىلدى؛ ۋەيران قىلدى.

عَابَهُ: ئۇنى ھاقارەتلىدى، ئابرۇيىنى تۆكتى.

عَابَهُ فِي حَقِّهِ: ئۇنىڭ غەيۋىتىنى قىلدى، تۆھمەت قىلدى.

﴿فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا﴾ «قرآن»: مەن ئۇنى (تېشىپ) ئەيىبناك قىلماقچى بولدۇم.

عَابَتِ الآلَةُ: سايمان بۇزۇلدى.

عَابٌ ج عُيُوبٌ: ئەيىب، كەمچىلىك، نۇقسان، ئىللەت.

عَابَثَ يُعَابِثُ مُعَابَثَةً: چاقچاقلاشتى، ئويناشتى.

عَابِثٌ: قىزىقچى، چاقچاقچى؛ دىن ۋە ئەخلاققا سەل قارىغۇچى، ئەخمەق قىلغۇچى.

عَابِدٌ ج عُبَّادٌ وَ عَابِدُونَ م عَابِدَةٌ ج عَوَابِدُ وَ عَابِدَاتٌ: ئىبادەت قىلغۇچى؛ چوقۇنغۇچى؛ چاكار؛ قۇل.

عَابِدُ وَثَنٍ: بۇتقا چوقۇنغۇچى.

﴿وَلاَ أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ﴾ «قرآن»: سىلەر چوقۇنغان بۇتقا مېنىڭ چوقۇنغىنىم يوق.

عَابِرٌ ج عَابِرُونَ: كېسىپ ئۆتكۈچى، ئۆتكۈچى، يولۇچى؛ ۋاقىتلىق.

عَابِرُ سَبِيلٍ: يولۇچى، يول ماڭغۇچى، مۇساپىر.

﴿وَلاَجُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا﴾ «قرآن»: جۇنۇپ بولساڭلار — يول ئۈستىدە بولغانلار (بۇنىڭدىن) مۇستەسنا — غۇسلى قىلمىغۇچە نامازغا يېقىنلاشماڭلار.

«كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ» «حديث»: دۇنيادا خۇددى مۇساپىر ياكى يولۇچىدەك بولغىن.

عَابِسٌ: چىرايى تۇتۇق، قاپىقى تۈرۈك، قوشۇمىسى تۈرۈك؛ يولۋاس.

عَابِطٌ: يالغانچى، كاززاپ.

عَابِقٌ: خۇش پۇراقلىق.

عَابِلٌ ج عُبَّلٌ: كېلەڭسىز، زور، يوغان؛ دىقماق؛ سېمىز.

عَابِيَةٌ: گۈزەل، چىرايلىق؛ قىلادە تىزغۇچى ئايال.

جَارِيَةٌ عَابِيَةٌ: گۈزەل قىز.

عَاتَبَ يُعَاتِبُ مُعَاتَبَةً ـ هُ: ئۇنى ئەيىبلىدى، تەرگىدى، كايىدى.

عَاتَّ يَعَاتُّ مُعَاتَّةً: جېدەللەشتى، ماجىرالاشتى.

عَاتَّ الْكَلاَمَ: سۆزنى تەكرارلىدى.

عَاتِقٌ ج عَوَاتِقُ: مۈرە، دولا؛ ئازاد قىلغۇچى.

أَلْقَى عَلَى عَاتِقِهِ: ئۇنىڭ ئۈستىگە يۈكلىدى، مەسئۇل قىلدى.

أَخَذَ الْأَمْرَ عَلَى عَاتِقِهِ: ئىشنى ئۈستىگە ئالدى.

تَقَعُ الْمَسْؤُلِيَّةُ عَلَى عَاتِقِهِ: مەسئۇلىيەت ئۇنىڭغا يۈكلەنگەن.

عَاتِقٌ ج عُتُقٌ: قىز، چۆرە، كېنىزەك.

عَاتِكٌ ج عَوَاتِكُ: ئېسىل، ياخشى؛ كوت ـ كوت ئادەم؛ شاللاق ئادەم.

عَاتِكٌ أَحْمَر: توق قىزىل.

عِرْقٌ عَاتِكٌ: قىزىل تومۇر.

عَاتِكَةٌ ج عَوَاتِكُ: گىرىمنى تولا قىلىدىغان ئايال؛ قىزىل پاچاق.

عَاتِمٌ م عَاتِمَةٌ: قاراڭغۇ؛ كېچىككەن، مۇددىتى ئۆتكەن، كەچ قالغان.

عَاتِنٌ ج عُتُنٌ: شەددەتلىك ھۇجۇم قىلغۇچى، قوپال، قاتتىق.

عَاتٍ ج عُتَاةٌ: ھاكاۋۇر، مەنمەنچى، ھەددىدىن ئاشقان، ۋەھشىي.

لَيْلٌ عَاتٍ: زۇلمەتلىك كېچە، قاراڭغۇ كېچە.

مَلِكٌ عَاتٍ: مۇستەبىت پادىشاھ، زالىم پادىشاھ.

رِيْحٌ عَاتِيَةٌ: كۈچلۈك شامال.

﴿وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيْحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ﴾ «قرآن»: ئاد بولسا، ھەددىدىن زىيادە قاتتىق ۋە سوغۇق بوران بىلەن ھالاك قىلىندى.

عَاثَ يَعَاثُ عَاثَةً وَمُعَاثَةً فِي غِنَائِهِ: مۇڭلۇق ناخشا ئېيتتى.

عَاثَ يَعُوثُ عَوْثًا فُلَانًا: پالانىنى ھاڭ-تاڭ قالدۇردى، قايمۇقتۇردى.

عَاثَ يَعِيثُ عَيْثًا وَعُيُوثًا وَعَيَثَانًا: بۇزدى، بۇزۇپ چاچتى، ۋەيران قىلدى؛ ئۆكتەملىك قىلدى.

عَاثَ فِي مَالِهِ: مېلىنى ئىسراپ قىلدى، بۇزۇپ-چاچتى.

عَاثَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا: زېمىندا بۇزۇقچىلىق قىلدى.

عَاثِرٌ: يىقىلىپ چۈشكۈچى، تېيىلىپ كەتكۈچى.

اَلْجَدُّ الْعَاثِرُ: بەختى كاج، بەختسىز. تەلەيسىز.

اَلْحَظُّ الْعَاثِرُ: بەختى كاج، بەختسىز. تەلەيسىز.

عَاثِرٌ ج عَوَاثِرُ: قاپقان.

عَاثِمٌ ج عُثُمٌ: تېڭىلغان سۆڭەك، تېڭىقچى، سۇنۇقچى.

عَاثُورٌ ج عَوَاثِيرُ: قۇدۇق، ئورەك، ئوۋچىنىڭ قاپقىنى.

عَاثٍ ج عُثَاةٌ: ئۇزۇن چېكە چاچ.

عَاجَ يَعُوجُ عَوْجًا وَمَعَاجًا بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، ئورۇنلاشتى.

عَاجَ يَعِيجُ عَيْجًا بِهِ: يۆلەندى، تاياندى.

مَاعَاجَ بِقَوْلِهِ: ئۇنىڭ سۆزىگە پەرۋا قىلمىدى.

عَاجٌ: پىل چىشى.

عَاجَرَ يُعَاجِرُ مُعَاجَرَةً: قورقۇنچتىن تېز ماڭدى.

عَاجِزٌ ج عَوَاجِزُ وَعَجَزَةٌ: ئاجىز، كۈچسىز؛ مېيىپ.

عَاجِزٌ عَنْ كَذَا: ئىقتىدارسىز.

دَارُ الْعَجَزَةِ: دارىلئاجىزىن، مېيىپلار ساناتورىيىسى.

عَاجَلَ يُعَاجِلُ مُعَاجَلَةً: ئالدىرىدى، تېنىدى.

عَاجَلَهُ بِضَرْبَةٍ: ئۇنىڭغا ئاۋۋال مۇشت ئاتتى.

عَاجَلَتْهُ الْمَنِيَّةُ: ياش ئۆلۈپ كەتتى، ۋاقىتسىز ئۆلۈپ كەتتى.

عَاجَلَهُ بِذَنْبِهِ: قىلچە كەڭچىلىك قىلماي ئۇنى قاتتىق جازالىدى.

عَاجِلٌ: ھازىرقى، نەۋەتتىكى، تېز، چاپسان.

عَاجِلًا: دەرھال، شۇئان، تېزدىن.

عَاجِلًا أَمْ آجِلًا: مەيلى ھازىر ياكى كېيىن بولسۇن، قاچانلا بولمىسۇن.

فِي الْقَرِيْبِ الْعَاجِلِ: يېقىن كەلگۈسىدە.

هَذَا أَمْرٌ عَاجِلٌ: بۇ ئالدىراش ئىش.

خَيْرُ الْبِرِّ عَاجِلُهُ: ياخشىلىقنىڭ ئەۋزىلى ئۇنىڭ تېز بولغىنىدۇر.

عَاجِلَةٌ: تېز سۈرئەتلىك پويىز.

اَلْعَاجِلَةُ: بۇ دۇنيا، بۇ ئالەم.

﴿إِنَّ هَـٰؤُلَاءِ يُحِبُّوْنَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُوْنَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيْلًا﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، بۇلار دۇنيانى ئارتۇق بىلىدۇ، كەلگۈسىدىكى قىيىن بىر كۈنگە سەل قارايدۇ.

عَاجَمَ يُعَاجِمُ مُعَاجَمَةً الرَّجُلَ: كىشىنى سىنىدى.

عَاجَمَتِ الْأُمُورَ وَعَاجَمَتْنِي: مەن سىناقتا دۇچ كەلدىم.

عَاجِنٌ ج عُجُنٌ: ياشانغانلىقتىن تىرەجەپ ئورنىدىن تۇرىدىغان ئادەم.

عَاجَى يُعَاجِي مُعَاجَاةً الصَّبِيَّ: بالىنى ئېنىكئانىيا ئېمىتتى.

عَاجِيٌّ: پىل چىشىدىن.

الْبُرْجُ الْعَاجِي: پىل چىشى مۇنارى.

عَادَ يَعُودُ عَوْدًا وَعَوْدَةً وَ مَعَادًا: قايتتى، ياندى، يېنىپ كەلدى.

عَادَ إِلَى كَذَا: ئۆزگەردى، ئايلاندى.

عَادَ عَلَيْهِ: ئەسلىگە كەلدى؛ تەكرارلاندى.

عَادَ إِلَى الْأَمْرِ: ئىشنى قايتا باشلىدى، داۋاملاشتۇردى.

عَادَ عَلَيْهِ: ئېلىپ كەلدى، ئېلىپ باردى.

عَادَ عَلَيْهِ بِالضَّرَرِ: ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزدى.

﴿**وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ**﴾ ‹قرآن›: كىمكى قايتا گۇناھ ئۆتكۈزسە، ئاللاھ ئۇنى جازالايدۇ.

عَادَ يَعُودُ عَوْدًا وَعِيَادًا وَعِيَادَةً الْمَرِيْضَ: ئاغرىقنى يوقلىدى.

عَادَ إِلَى الْإِحْتِفَالِ: يىغىننى تەبرىكلىدى.

«**عَادَ الطَّلَبَةُ زَمِيْلَهُمُ الْمَرِيْضَ فِي الْمُسْتَشْفَى**»: ئوقۇغۇچىلار دوختۇرخانىدىكى كېسەل ساۋاقدىشىنى يوقلىدى.

عَادٌ: ئاد (قەدىمكى ئەرەب قەبىلىسى)دىكى بىر كىشى.

﴿**أَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ**﴾ ‹قرآن›: ئاگاھ بولۇڭلاركى، ھود قەۋمى بولغان ئاد ھالاك بولسۇن.

عَادَةٌ ج عَادَاتٌ وَ عَوَائِدُ: ئادەت، قائىدە، رەسمىيەت.

عَادَةٌ مُسْتَحْكَمَةٌ: يامان ئادەت، ناچار تەبىئەت.

عَادَةٌ شَهْرِيَّةٌ: ھەيز ئادىتى، ئادەت كۆرۈش.

عَادَةٌ مَرْعِيَّةٌ: ئۆرپ-ئادەت.

اَلْعَادَةُ السِّرِّيَّةُ: ئانىزم قىلماق، قولدا لەززەتلىنىش.

كَعَادَتِهِ: ئۆزىنىڭ ئادىتىگە ئاساسەن.

خَارِقُ الْعَادَةِ: ئادەتتىن تاشقىرى، پەۋقۇلئاددە.

فِي الْعَادَةِ: ئادەتتە، ئادەتتىكى.

فَوْقَ الْعَادَةِ: پەۋقۇلئاددە، ئالاھىدە.

اَلْمَنْدُوبُ فَوْقَ الْعَادَةِ: ئالاھىدە ئەلچى.

إِجْتِمَاعٌ فَوْقَ الْعَادَةِ: جىددىي يىغىن.

بِخِلَافِ الْعَادَةِ: ئادەتكە ئۇيغۇن ئەمەس.

عَادَةً: ئادەتتە، قائىدە بويىچە.

إِكْتَسَبَ عَادَةَ التَّدْخِيْنِ: تاماكا چېكىشنى ئۆگىنىۋالدى.

«**يَتَنَاوَلُ طَعَامَ الْغَدَاءِ عَادَةً فِي مَطْعَمِ الْجَامِعَةِ**»: ئۇ چۈشلۈك تاماقنى ئادەتتە ئۇنىۋېرسىتېت تاماقخانىسىدا يەيدۇ.

عَادِرٌ: كاززاپ، يالغانچى؛ تېپىلىپ كەتكۈچى؛ مەغلۇپ بولغۇچى.

عَادَلَ يُعَادِلُ مُعَادَلَةً: تەڭپۇڭلاشتۇردى.

«**أَعْطَاكُ ذُو الْفَضْلِ فَضْلاً لَا يُعَادِلُهُ فَضْلٌ فَأَنْتَ لِعَيْنِ الْفَضْلِ إِنْسَانٌ**»: سىلىگە ئاللاھ ھېچقانداق پەزىلەت ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدىغان بىر پەزىلەت ئاتا قىپتۇ، سىلى پەزىلەت كۆزىنىڭ قارىچۇقى ئىكەنلا.

عَادَلَ الشَّهَادَةَ بِشَهَادَةٍ أُخْرَى: دىپلومنى يەنە بىر دىپلومغا سېلىشتۇرۇپ بىر ئورۇنغا قويدى.

عَادِلٌ ج عَادِلُونَ وَعُدُولٌ وَعُدلٌ: ئادىل، ھەققانىي، توغرا.

حَرْبٌ عَادِلَةٌ: ھەققانىي ئۇرۇش.

عَادِمٌ: يوق، مەۋجۇت ئەمەس؛ قۇرۇق، بوش.

مَاسُورَةُ الْعَادِمِ: گاز چىقىرىش تۇرۇبىسى.

دَيْنٌ عَادِمٌ: يىغىۋېلىشقا بولمايدىغان ئۈمىدسىز ھېسابات.

عَادَى يُعَادِي مُعَادَاةً وَعِدَاءً: جېدەللەشتى، دۈشمەنلەشتى.

عَادَى بَيْنَ الصَّيْدَيْنِ: بىر ئوق بىلەن ئىككى ئوۋنى يىقىتتى (بىر چالمىدا ئىككى پاختەكنى سوقتى).

﴿عَسَى اللّٰهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً﴾ «قۇرئان»: بەلكىم، ئاللاھ سىلەر بىلەن، سىلەر ئۆچ كۆرىدىغان ئادەملەر ئارىسىدا دوستلۇق پەيدا قىلىدۇ.

عَادٍ ج عُدَاةٌ: زۇلۇم قىلغۇچى، زالىم.

عَادٍ م عَادِيَةٌ: دۈشمەنلەشكۈچى، ئۆچمەنلەشكۈچى.

﴿فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ «قۇرئان»: كىمكى ئىختىيارسىز ئەمەس، ئىلاجسىزلىقتىن ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك مىقداردا (يېسە) ئاللاھ (ئۇنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر.

﴿بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ﴾ «قۇرئان»: سىلەر ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمسىلەر.

عَادِيَةٌ ج عَادِيَاتٌ وَعَوَادٍ (عَوَادِي): چاپقۇچى، ئىلگىرىلىگۈچى، يۈگۈرگۈچى؛ يولباشلىغۇچى، رەھبەرلىك قىلغۇچى؛ ئادالەتسىزلىك؛ بەختسىزلىك، بالا-قازا؛ زۇلۇم، زىيانكەشلىك.

عَوَادِي الدَّهْرِ: زاماننىڭ مۇسىبەتلىرى.

﴿وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا﴾ «قۇرئان»: ھاسىراپ يۈگۈرگۈچى ... ئاتلار بىلەن قەسەمكى.

عَادِيَاتُ الْقَافِلَةِ: كارۋاننىڭ ئالدىدا ماڭغۇچى تۆگە.

عَادِيَاتُ الطَّبِيعَةِ: تەبىئەت ھادىسىلىرى، تەبىئىي ئاپەتلەر.

عَادِيَةُ السَّمِّ: زەھەرنىڭ زىيىنى.

عَادِيَةُ الْإِنْسَانِ: كىشىنىڭ زۇلمى، كىشىنىڭ يامانلىقى.

عَادِيٌّ: ئادەتتىكى، نورمال، ئاددىي، تەبىئىي.

غَيْرُ عَادِيٍّ: ئادەتتىن تاشقىرى، غەيرىي نورمال.

عَادِيٌّ ج عَادِيَّاتٌ: قەدىمكى يادىكارلىق، ئاسارئەتىقە.

تَاجِرُ الْعَادِيَّاتِ: ئاسارئەتىقە سودىگىرى.

عَادِيَّاتٌ: قەدىمدىن قالغان قۇرۇلۇشلار، قەدىمكى ئىمارەتلەر؛ مەدەنىي يادىكارلىق.

مَصْلَحَةُ الْعَادِيَّاتِ: ئارخېئولوگىيە ئىدارىسى.

عَاذَ يَعُوذُ عَوْذًا وَعِيَاذًا وَمَعَاذًا وَمَعَاذَةً: پاناھلىق تىلىدى، ئىلتىجا قىلدى.

عَاذَ بِهِ: ئۇنىڭغا سېغىنىپ يالۋۇردى.

نَعُوذُ بِاللّٰهِ: ئاللاھدىن پاناھ تىلەيمىز.

﴿وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ﴾ «قۇرئان»: مەن ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلارغا سېغىنىپ، سىلەرنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشۈڭلاردىن پاناھ تىلەيمەن.

عَاذِقٌ ج عَاذِقُونَ وَعُذَّاقٌ: دەرەخ چاتىغۇچى.

عَاذِلٌ ج عُذَّلٌ وَ عُذَّالٌ وَ عَذَلَةٌ وَعَاذِلُونَ م عَاذِلَةٌ ج عَوَاذِلُ وَعَاذِلَاتٌ: كايىغۇچى، مالامەت قىلغۇچى، ئەيىبلىگۈچى.

عَارَ يَعُورُ عَوْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇزۇۋەتتى.

عَارَهُ: ئۇنى يەكچەشمە قىلىپ قويدى.

عَارَ يَعِيرُ عَيْرًا: ئارىسالدى بولدى، ئىككىلىنىپ قالدى، تېڭىرقاپ قالدى.

عَارَ فُلَانًا: پالاننى ئەيىبلىدى، خىجىل قىلدى.

عَارَ فِي الْقَوْمِ: ئارىدا پىتنە-پاسات تېرىدى.

عَارٌ ج أَعْيَارٌ: ئىزا-ئاھانەت، ئار-نومۇس.

عَارٌ عَلَيْكَ: ئۇيات ساڭا!

يَا لَلْعَارِ: ھۇ شەرمەندە، نېمىدېگەن ئۇيات، نە نومۇس، نە ئۇيات.

«يَقُوْلُوْنَ: هَلْ فِي كُلِّ عَامٍ قَصِيْدَةٌ فَلَسْتُ أَرَى لِي فِيْهِ يَا صَاحِ مِنْ عَارِ»: بەزىلەر ھەرىيلى قەسىدە ئوقۇۋېرەمسەن دېيىشىۋاتىدۇ، مېنىڭچە بۇنىڭ ئەيىبكە بۇيرۇغىدەك يېرى يوق.

عَارِبٌ: قان سىستېمىسى ساپ ئەرەب.

عَارَةٌ ج عَارَاتٌ: قەرز، ئۆتنە، ئارىيەت.

«اَلْعَارَةُ يَجِبُ أَنْ تُرَدَّ إِلَى صَاحِبِهَا، فَإِنْ تَلَفَتْ وَجَبَ دَفْعُ قِيْمَتِهَا»: ئارىيەت ئالغان نەرسە ئىگىسىگە قايتۇرۇلۇشى كېرەك، ئەگەر بۇزۇلسا ئۇنى تۆلىشى كېرەك.

عَارَزَ يُعَارِزُ مُعَارَزَةً: قىيىنلاشتى.

عَارَزَ الشَّيْءُ: نەرسە تۈگۈلۈۋالدى، قورۇلۇۋالدى.

عَارَزَهُ: ئۇنىڭغا قارشى تۇردى.

عَارَضَ يُعَارِضُ مُعَارَضَةً: قارشىلاشتى، توقۇنۇشتى؛ قاچتى، ئۆزىنى دالدىغا ئالدى.

عَارَضَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: سېلىشتۇردى.

عَارِضٌ ج عَوَارِضُ: ھادىسە، ئاپەت، چاتاق، تاسادىپىي ئەھۋال؛ بۇلۇت، توسالغۇ؛ تاسادىپىيلىق، غەيرىي ماھىيەتلىك؛ ۋاقىتلىق، مەگىز.

عَوَارِضُ أَرْضِيَّةٌ: تەبىئىي توسالغۇ.

﴿قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا﴾ «قرآن»: مانا بۇ بىزگە يامغۇر ياغدۇرغۇچى بۇلۇتتۇر، دېيىشتى.

أَمْرٌ عَارِضٌ: ئۆتۈپ كېتىدىغان ئىش.

خِلَافٌ عَارِضٌ بَيْنَ الصَّدِيْقَيْنِ: ئىككى دوست ئارىسىدا يۈز بەرگەن ئىختىلاپ.

عَرَضَ لَهُ عَارِضٌ مَنَعَهُ مِنْ حُضُورِ الْإِجْتِمَاعِ: ئۇنىڭغا بىرەر ئەھۋال يۈز بېرىپ يىغىنغا قاتنىشالمىدى.

لَمْ أَرَ سِوَى أَحَدِ عَارِضَيْهِ: ئۇنىڭ بىر مەگزىنىلا كۆردۈم.

خَفِيْفُ الْعَارِضَيْنِ: چېكە چاچلىرى شالاڭ.

عَارِضَةٌ ج عَوَارِضُ: مەگز؛ ياخشى پىكىر؛ ئىشىكنىڭ مۇجۇقى؛ گەپدان؛ توغرا لىم.

عَارِضَةُ أَزْيَاءٍ: كىيىم مودېلى.

قُوَّةُ الْعَارِضَةِ: مۇنازىرە ئىقتىدارى، قىزغىن تالاش-تارتىش ئىقتىدارى.

فُلَانٌ ذُو عَارِضَةٍ: سۆزمەن، گەپدان.

قَوِيُّ الْعَارِضَةِ: مۇنازىرە ئىقتىدارى كۈچلۈك.

عَارِضِيٌّ: كۆتۈلمىگەن، ئويلانمىغان.

عَارِفٌ: تونۇغۇچى، تونۇپ يەتكۈچى.

عَارِفَةٌ ج عَوَارِفُ: سوۋغا، ھەدىيە، خەير-ئېھسان.

عَارَكَ يُعَارِكُ مُعَارَكَةً: ئۇرۇشتى، جەڭ قىلىشتى.

عَارَمَ يُعَارِمُ مُعَارَمَةً فُلَانًا: مۇنازىرىلەشتى.

عَارِمٌ ج عُرَمَةٌ م عَارِمَةٌ ج عَارِمَاتٌ وَعَوَارِمُ: ئەسكى، ئەسكى ئادەم، يامان ئادەم، ئۇچىغا چىققان ئەسكى.

يَوْمٌ عَارِمٌ: سوغۇق كۈن.

حَرْبٌ عَارِمَةٌ: قاتتىق جەڭ.

عَارِنٌ: يولۋاس.

عَارُورٌ: نومۇسسىز، رەسۋا.

عَارٍ ج عُرَاةٌ م عَارِيَةٌ ج عَوَارٍ وَعَارِيَاتٌ: يالىڭاچ؛ يالغۇز.

«أَوْ كَاللِّبَاسِ لَدَى الْعَارِيْ وَأَطْعِمَةٍ عِنْدَ الْجِيَاعِ وَأَمْنٍ بَعْدَ إِشْفَاقِ»: (بۇ شېئىر ماڭا يېتىپ كېلىشى بىلەن) يالىڭاچ ئادەم كىيىمگە، ئاچ ئادەم تائامغا، قورقۇنچ باسقان ئادەم خاتىرجەملىككە ئېرىشكەندەك بولۇپ كەتتىم.

عَارِي الْأَقْدَامِ: يالاڭ ئاياغ.

عَارِي الرَّأْسِ: يالاڭباش.

عَارٍ مِنْ كَذَا: بۇنىڭدىن خالىي.

عَارٍ مِنَ الصِّحَّةِ: توغرا ئەمەس.

عَارٍ مِنْ كُلِّ عَيْبٍ: ئەيىبسىز.

خَبَرٌ عَارٍ مِنَ الصِّحَّةِ: يالغان خەۋەر.

بِضَاعَةٌ عَارِيَةٌ مِنَ الْعَيْبِ: بىجىرىم مال.

أَتَمَنَّى أَنْ يَكُون هَذَا الْخَبَرُ عَارِيًا عَنِ الصِّحَّةِ: بۇ خەۋەرنىڭ يالغان چىقىشىنى ئارزۇ قىلىمەن، بۇ خەۋەر يالغان چىقسىكەن دەيمەن.

عَارِيَةٌ: ئارىيەت، ئۆتنە.

شَعْرٌ عَارِيَةٌ: يالغان چاچ.

عَارِيَّةٌ: قەرز، ئۆتنە، ئارىيەت.

عَازَ يَعُوزُ عَوْزًا الشَّيْءُ: نەرسە يېتىشمىدى، كەمچىل بولدى.

عَازَ الشَّيْءَ: ئېھتىياجلىق نەرسىنى تاپالمىدى.

عَازِبٌ ج عُزَّابٌ: توي قىلمىغان، بويتاق.

عَازِفٌ: سازچى، مۇزىكانت.

عَازِلٌ ج عُزَّالٌ: ئايرىغۇچى، ئاجراتقۇچى؛ توسۇغۇچى؛ سېپاراتور، ئايرىغۇچ تاختاي.

عَازِمٌ: نىيەت قىلغۇچى، ئىرادە تىكلىگۈچى، بەل باغلىغۇچى.

عَاسَ يَعُوسُ عَوْسًا وَعَوَسَانًا: كېچىدە ئايلاندى.

عَاسَ الذِّئْبُ: بۆرە كېچىدە ئوزۇق ئىزدىدى.

عَاسَ عَلَى عِيَالِهِ: ئائىلىنى بېقىش ئۈچۈن جاپا چەكتى.

عَاسَ يَعُوسُ عَوْسًا وَعِيَاسَةً مَالَهُ: مېلىنى ياخشى باشقۇردى.

عَاسَرَ يُعَاسِرُ مُعَاسَرَةً ـــهُ: ئۇنىڭغا قاتتىق مۇئامىلە قىلدى، كەسكىن قارىدى، جىددىي قارىدى.

عَاسٌّ ج عَسَسٌ وَ عُسَّاسٌ: جەسەكچى، كېچىلىك چارلىغۇچى.

عَاسٍ: قوپال، توڭ، تاش يۈرەك؛ خورمىنىڭ نوتا شېخى.

عَاشَ يَعِيشُ عَيْشًا / عِيْشًا وَ عِيْشَةً وَ مَعِيْشًا وَ مَعَاشًا وَ مَعِيْشَةً: ياشىدى، تۇرمۇش كەچۈردى، ھايات كەچۈردى؛ بەرداشلىق بەردى، چىدىدى.

عَاشَ فُلَانٌ تِسْعِيْنَ سَنَةً: پالانى توقسان ياشقا كىردى.

عَاشَ عِيْشَةً رَاضِيَةً: كۆڭۈللۈك ياشىدى.

عَاشَ عَيْشَةً حَسَنَةً: ئوبدان تۇرمۇش كەچۈردى.

عَاشِبٌ ج عَوَاشِبُ: ئوتخور ھايۋانلار.

عَاشَرَ يُعَاشِرُ مُعَاشَرَةً: ئارىلىشىشتى، ئالاقىلەشتى، باردى-كەلدى قىلىشتى.

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە تىرىكچىلىك قىلىڭلار.

عَاشِرٌ ج عُشَّرٌ م عَاشِرَةٌ ج عَوَاشِرُ: ئونىنچى.

عَاشِقٌ ج عُشَّاقٌ وَ عَاشِقُونَ م عَاشِقَةٌ ج عَوَاشِقُ: ئاشىق، مۇھەببەت باغلىغۇچى.

عَاشِقٌ وَمَعْشُوقٌ: ئاشىق-مەشۇق.

عَاشُوبٌ ج عَوَاشِبُ: ھاشارات يوقىتىش دورىسى.

الْعَاشُورُ. الْعَاشُورَاءُ: ھىجرىيە 1- ئاي (مۇھەررەم)نىڭ 10- كۈنى.

اَلْعَاشُوْرِيّ: ھىجرىيە 1- ئاي (مۇھەررەم)نىڭ 10- كۈنى.

عَاصَ يَعَاصُ عَوْصًا الْأَمْرُ: ئىش قىيىن بولدى.

عَاصَ الْكَلَامُ: سۆز چۈشىنىكسىز بولدى.

عَاصِبٌ: ئاتا جەمەت تۇغقان.

عَاصَرَ يُعَاصِرُ مُعَاصَرَةً: زاماندااش بولدى، ئەسىرداش بولدى، بىر دەۋردە ياشىدى.

عَاصِرٌ ج عَصَرَةٌ وَ عَاصِرُونَ م عَاصِرَةٌ ج عَوَاصِرُ وَ عَاصِرَاتٌ: بېخىل.

عَاصِفٌ ج عَوَاصِفُ: قېيىپ كەتكۈچى، مايىل بولغۇچى.

يَوْمٌ عَاصِفٌ: بورانلىق كۈن.

﴿جَاءَتْهَا رِيْحٌ عَاصِفٌ﴾ ‹قرآن›: بىردىنلا بوران چىقىپ...

عَاصِفَةٌ ج عَاصِفَاتٌ وَ عَوَاصِفُ: بوران، قارا بوران،

قويۇن؛ گۈلدۈرامىلىق قارا يامغۇر.

﴿وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيْحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ﴾ «قرآن»: سۇلەيمانغا قاتتىق چىقىدىغان شامالنى مۇسەخخەر قىلىپ بەردۇق. شامال سۇلەيماننىڭ ئەمرى بويىچە ماڭاتتى.

«لَاتَمْنَعُهُ الْعَوَاصِفُ وَالْأَمْطَارُ»: بوران-چاپقۇن ئۇنى توسۇپ قالالمايدۇ.

عَاصِمٌ: ساقلىغۇچى، قوغدىغۇچى.

﴿يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِيْنَ مَالَكُمْ مِنَ اللهِ مِنْ عَاصِمٍ﴾ «قرآن»: ئۇ كۈندە (دوزاخ ئازابىنىڭ دەھشىتىدىن قورقۇپ) ئارقاڭلارغا چېكىنىسىلەر، سىلەرگە ھېچ ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى بولمايدۇ.

عَاصِمَةٌ ج عَوَاصِمُ: پايتەخت، مەركەز.

عَاصَى يُعَاصِي مُعَاصَاةً غَيْرَهُ: ئاسىيلىق قىلدى، خىلاپلىق قىلدى.

عَاصٍ ج عُصَاةٌ وَ عَاصُونَ: قارشى تۇرغۇچى، خىلاپلىق قىلغۇچى، ئىسيانچى، ئاسىي.

عَاضَ يَعُوضُ عَوْضًا وَ عِوَضًا وَ عِيَاضًا: تولدۇرۇپ بەردى، تۆلەپ بەردى.

عَاضَهُمُ اللهُ أَفْضَلَ مِمَّا أَفْقَدَهُ: ئاللاھ ئۇلارغا يوقاتقان نەرسىسىدىن ئارتۇقراقىنى بەرسۇن.

عَاضَبَ يُعَاضِبُ مُعَاضَبَةً فُلَانًا: قارشىلاشتى، رىنجىلاشتى.

عَاضَدَ يُعَاضِدُ مُعَاضَدَةً: ياردەم بەردى، مەدەت بەردى.

عَاطَ يَعِيْطُ عَيْطًا عُنُقُهُ: بويىنى ئۇزۇن بولدى.

عَاطِرٌ ج عُطُرٌ: خۇش پۇراققا ئامراق ئادەم، ئەتىر خۇمار.

ثَنَاءٌ عَاطِرٌ: خۇش پۇراق، خۇش ھىد؛ كۆپ مەدھىيە.

عَاطِشٌ: ئۈمىدۋار، سېغىنغۇچى؛ ئۇسسۇز.

عَاطِفٌ ج عُطُفٌ وَ عَطَفَةٌ: چاپان، تون؛ مۇسابىقە ئېتىنىڭ ئالتىنچىسى، يۇمشاق كۆڭۈل، رەھىمدىل، مېھرىبان.

عَاطِفَةٌ ج عَوَاطِفُ: ھېسسىيات، تۇيغۇ.

خَلَا قَلْبُهُ مِنْ كُلِّ عَاطِفَةٍ: ئۇنىڭ قەلبىدە مېھرىبانلىق يوق.

عَاطِفَةٌ وَطَنِيَّةٌ: ۋەتەنپەرۋەرلىك تۇيغۇسى، ۋەتەن مۇھەببىتى.

«نَظَمْتُ مِنْ فَرْطِ إِخْلَاصٍ وَعَاطِفَةٍ إِلَيْكَ نَظْمًا فَمَا لِي فِيْهِ إِتْقَانٌ»: مېنىڭ ئۆزلىرىگە ھەددىدىن زىيادە ئىخلاسىم ۋە ھۆرمىتىم بولغاچقا، تازا كىلىشتۇرەلمىسەممۇ سىلىگە (ئاتاپ) نەزم تۈزدۈم.

عَوَاطِفِيٌّ: تەسىرچان، ھېسسىياتچان.

عَوَاطِفُ الْإِحْتِرَامِ: ھۆرمەت ھېسسىياتلىرى.

تَقَبَّلْ أَسْمَى عَوَاطِفِيْ: يۈكسەك سېغىنىشىمنى قوبۇل قىلغىن.

عَاطِفِيٌّ: تەسىرچان، ھېسسىياتچان، خۇشتار.

كَاتِبٌ عَاطِفِيٌّ: ھېسسىياتچان يازغۇچى.

عَاطِفِيَّةٌ: تەسىرلىك، ھېسسىياتلىق

قِصَّةٌ عَاطِفِيَّةٌ: تەسىرلىك ھېكايە.

فَتَاةٌ عَاطِفِيَّةٌ: ھېسسىياتچان قىز.

رِسَالَةٌ عَاطِفِيَّةٌ: سېغىنىشلىق خەت.

عَاطِلٌ ج عَوَاطِلُ وَ عُطُلٌ: ئىشسىز، خالىي، كەم، بوش؛ بىكار تەلەپ؛ ناچار.

عَاطِلَةٌ ج عَوَاطِلُ وَ عَاطِلَاتٌ: زىبۇزىننەتتىن خالىي ئايال؛ ئىشسىز.

عَاطُوسٌ: ناسۋال.

عَاطَى يُعَاطِي مُعَاطَاةً وَ عِطَاءَ الشَّيْءَ غَيْرَهُ: نەرسىنى بەردى، تاپشۇرۇپ بەردى.

عَافَ يَعَافُ عَيْفًا وَ عِيَافًا وَ عَيَفَانًا: يىرگەندى، ياقتۇرمىدى، زېرىكتى.

يَعَافُ النَّظَرَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭ ئۇنى كۆرگۈسى يوق.

عَافَ التَّدْخِيْنَ فَأَقْلَعَ عَنْهُ: تاماكىدىن يىرگىنىپ، ئۇنى تاشلىدى.

عَافَ يَعُوفُ عَوْفًا الطَّائِرُ: قۇش قونۇش ئۈچۈن ئەگىدى.

عَافَ يَعِيْفُ عَيْفًا الطَّائِرُ: قۇش ئايلاندى، ئەگىدى.

عَافَ يَعِيْفُ عِيَافَةً الطَّيْرَ: قۇشنىڭ ئۇچۇشىغا قاراپ پال ئاچتى.

عَافَسَ يُعَافِسُ مُعَافَسَةً: چېلىشتى، مەشىق قىلدى.

عَافَى يُعَافِي مُعَافَاةً وَ عِفَاءً وَ عَافِيَةً اللهُ فُلَانًا: پالاننى خۇدا ساقلىدى.

عَافَاهُ اللهُ: ئاللاھ ئۇنىڭغا شىپالىق بەرسۇن.

عَافٍ ج عِفِيٌّ و عَافِيَةٌ وَ عِفَاءٌ: ئۆچۈرۈلگەن، ئۆچۈرۈۋېتىلگەن، ئىزى يوقالغان.

عَافٍ ج عُفِيٌّ وَ عُفَاةٌ وَ عَافِيَةٌ: مېھمان.

عَافِيَةٌ ج عَافِيَاتٌ وَ عَوَافٍ: تەن سالامەتلىك، ساغلاملىق.

عَاقَ يَعِيْقُ عَيْقًا فُلَانًا عَنْ كَذَا: توسۇدى، مەنئى قىلدى.

عَاقَ يَعُوقُ عَوْقًا عَنْ كَذَا: كېچىكتۈردى، توسۇپ قويدى، يۈز ئۆرۈتۈپ قويدى.

عَاقَهُ: ئۇنىڭغا توسقۇنلۇق قىلدى، توسالغۇ بولدى.

عَاقَبَ يُعَاقِبُ مُعَاقَبَةً وَ عِقَابًا: جازالىدى، قىساس ئالدى.

﴿فَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر ئىنتىقام ئالماقچى بولساڭلار، ئۆزۈڭلارغا يەتكەن زىيان-زەخمەت قانچىلىك بولسا، شۇنچىلىك ئىنتىقام ئېلىڭلار.

عَاقَبَهُ: ئۇنىڭ بىلەن نۆۋەتلەشتى، ئالماشتى.

عَاقِبٌ: ئورۇنباسار، كېيىن كەلگەن، تولۇق ھوقۇقلۇق ئەلچى.

عَاقِبَةٌ ج عَوَاقِبُ: نەتىجە، ئاقىۋەت؛ ئىشنىڭ ئاخىرى.

حَسَنُ الْعَاقِبَةِ: ياخشى ئاقىۋەت.

سُوءُ الْعَاقِبَةِ: يامان ئاقىۋەت.

﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ﴾ ‹قرآن›: ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپتۇر.

عَاقَدَ يُعَاقِدُ مُعَاقَدَةً الْقَوْمُ: قوۋم كېلىشىم تۈزۈشتى.

عَاقَرَ يُعَاقِرُ مُعَاقَرَةً الشَّيْءَ: نەرسىگە بېرىلىپ كەتتى.

عَاقِرٌ ج عَوَاقِرُ: تۇغماس ئايال.

رَجُلٌ عَاقِرٌ ج عُقَّرٌ: تۇغماس ئەر.

﴿وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِيْ عَاقِرٌ﴾ ‹قرآن›: مەن قېرىپ قالغان تۇرسام، ئايالىم تۇغۇتتىن قالغان تۇرسا.

عَاقٌّ ج عَقَقَةٌ وَ عَاقُّونَ م عَاقَّةٌ ج عَوَاقُّ وَ عَاقَّاتٌ: قاقشاتقۇچى، ئاسىيلىق قىلغۇچى، نائىنساپ بالا.

عَاقِلٌ ج عَاقِلُونَ وَ عُقَلَاءُ م عَاقِلَةٌ ج عَاقِلَاتٌ وَ عَوَاقِلُ: ئاقىل، زېرەك، چۈشەنگۈچى، سەزگۈر، دانا.

عَاقُولٌ ج عَوَاقِلُ: قانداغاي.

عَاكَ يَعُوكُ عَوْكًا وَ مَعَاكًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلدى.

عَاكَ بِهِ: ئىلتىجا قىلدى.

عَاكَ مَعَاشَهُ: تېرىنىشتى.

عَاكَ يَعِيْكُ عَيْكَانًا: دولىسىنى ئېتىپ ماڭدى.

عَاكَسَ يُعَاكِسُ مُعَاكَسَةً: قارشىلاشتى، توسقۇنلۇق قىلدى.

عَاكَسَهُ: ئۇنى بىزار قىلدى.

عَاكَسَهُ الْقَدَرُ: پېشانىسى تەتۈر كەلدى.

عَاكِسٌ ج عَوَاكِسُ: ئەكس ئەتتۈرگۈچى، قايتۇرۇش كۈچى، ئەكس ئەتتۈرۈش كۈچى.

عَاكِسُ الْكَائِنِ: كائىناتنىڭ ئىنكاسى.

الْعَاكِسُ الذَّرِّيّ: ئاتوم قازىنى، ئاتوم رېئاكتورى.

عَاكِسَةٌ ج عَاكِسَاتٌ: ئەكس ئەتتۈرگۈچى.

عَاكِسَةُ النُّورِ: نۇر قايتۇرغۇچى.

مرآةٌ عَاكِسَةٌ: نۇر قايتۇرغۇچى ئەينەك.

عَاكَظَ يُعَاكِظُ مُعَاكَظَةً الْأَمْرَ: كېچىكتۈردى، كەينىگە سۈردى.

عَاكِفٌ ج عَكُوفٌ وَ عَاكِفُونَ وَ عُكَّفٌ: ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلگۈچى، باش چۆكۈرۈپ ئىشلىگۈچى، خىلۋەتتە ياشىغۇچى، ئېتىكاپ قىلغۇچى.

﴿وَ لَاتُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾ «قرآن»: سىلەر مەسجىدتە ئېتىكاپتا ئولتۇرغان چېغىڭلاردا ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلماڭلار.

عَاكَّ يُعَاكُّ مُعَاكَّةً فُلَانًا عَلَيْهِ: ھېسداشلىق قىلدى.

عَاكِلٌ ج عُكُلٌ: بېخىل، پىخسىق، قىسقا، پاكار.

عَاكَمَ يُعَاكِمُ مُعَاكَمَةً فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ: ياردەملەشتى، ھەمكارلاشتى.

عَاكُوبٌ: توپا، چاڭ.

عَاكٍ (الْعَاكِي) ج عُكَاةٌ: يىكچى، يىپ ساتقۇچى، ئۆلۈك ئادەم.

عَالَ يَعُولُ عَوْلًا فِي حُكْمِهِ: ئادالەتسىزلىك قىلدى، ھەقىقەتتىن بۇرۇلۇپ كەتتى.

﴿ذَالِكَ أَدْنَى أَلَّا تَعُولُوا﴾ «قرآن»: بۇ زۇلۇم قىلماسلىقىڭلارغا ئەڭ يېقىندۇر.

عَالَ الشَّيْءُ فُلَانًا: نەرسە پالانىغا ئېغىر كەلدى، يۈك بولۇپ قالدى.

عَالَ الرَّجُلُ: كىشى كەمبەغەللىشىپ كەتتى.

عَالَ يَعُولُ عَوْلًا وَ عِيَالَةً الرَّجُلُ: كىشىنىڭ جان سانى كۆپىيىپ كەتتى؛ كىشى كەمبەغەللىشىپ كەتتى، موھتاج بولۇپ قالدى.

عَالَ الرَّجُلُ عِيَالَهُ: كىشى ئائىلىسىنى باقتى، تەمىنلىدى.

«مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ» «حديث»: كىمكى ئىككى قىزنى بالاغەتكە يەتكۈچىلىك بېقىپ چوڭ قىلسا، قىيامەت كۈنى ئۇ مەن بىلەن مۇشۇنداق كېلىدۇ.

«الْجَاهِلُ يَعْتَمِدُ إِلَى نَسَبِهِ وَالْعَالِمُ يَعُولُ إِلَى أَدَبِهِ: نادان ئۆزىنىڭ نەسەبىگە تايىنىدۇ، ئالىم ئۆزىنىڭ ئەدىبىگە (ئىلمىگە) تايىنىدۇ.

عَالَ يَعِيلُ عَيْلًا الشَّيْءُ فُلَانًا: نەرسە پالانىغا ئېغىر يۈك بولۇپ قالدى، زور مەسئۇلىيەت ئارتىلدى، ئاجىزلاشتۇرۇۋەتتى، موھتاج قىلىپ قويدى.

عَالَ يَعِيلُ عَيْلَةً وَ عَيْلًا وَ عُيُولًا وَ مَعِيْلًا: كەمبەغەللىشىپ كەتتى، پېقىر بولۇپ قالدى.

«مَاعَالَ مُقْتَصِدٌ» «حديث»: تېجەشلىك بولغان ئادەم كەمبەغەللىشىپ كەتمەيدۇ.

عَالَةٌ: كەمبەغەللىك.

الْعَالَةُ: زۇنتەك، شاخ- شۇمبىدىن قىلىنغان چېدىرچە، ساتما؛ يۈك؛ ئېغىرلىق.

هُوَ عَالَةٌ عَلَى غَيْرِهِ: ئۇ باشقىلارغا تۇرمۇشتا يۈك بولۇپ قالدى.

عَاشَ عَالَةً عَلَى فُلَانٍ: پالانىغا تايىنىپ ياشىدى.

عَالَجَ يُعَالِجُ مُعَالَجَةً وَ عِلَاجًا الْمَرِيْضَ: كېسەلنى داۋالىدى.

عَالَجَ الْأَمْرَ: ئىشنى بېجىردى، چارىسىنى كۆردى.

عَالَجَ الْمَوْضُوعَ: ماۋزۇنى مۇھاكىمە قىلدى.

عَالَجَ الْحَدِيْدَ: پولاتنىڭ سۈيىنى ياندۇردى، پىششىقلاپ ئىشلىدى.

عَالَمٌ ج عَالَمُونَ وَ عَوَالِمُ: ئالەم، دۇنيا، جاھان، كائىنات.

عَالَمُ الْحَيَوَانِ: ھايۋاناتلار دۇنياسى.

عَالَمُ النَّبَاتِ: ئۆسۈملۈكلەر دۇنياسى.

عَالَمٌ مُتَمَدِّنٌ: مەدەنىيەت دۇنياسى، يېڭىچە دۇنيا.

عَالَمُ الْخَيَالِ: ئۇيقۇ، چۈش.

الْعَالَمُ الْعَرَبِيُّ: ئەرەب دۇنياسى.

عَالَمُ الْإِنْسَانِ: ئىنسانىيەت دۇنياسى.

الْعَالَمُ الْإِسْلَامِيُّ: ئىسلام دۇنياسى.

بُلْدَانُ الْعَالَمِ الثَّالِثِ: 3 ـ دۇنيا ئەللىرى.

عَالِمٌ ج عُلَمَاءُ: ئالىم، بىلگۈچى، مەخسۇس بىلىم ئىگىسى، مۇتەخەسسىس، بىلىملىك.

عَالِمُ الْمَشْرِقِيَّاتِ: شەرقشۇناس.

﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ غەيبنى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، مۇشرىكلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن ئۈستۈندۇر.

﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ بەندىلىرى ئىچىدە ئاللاھدىن پەقەت ئالىملارلا قورقىدۇ.

عَالِمٌ بِالْأَمْرِ: تەدبىرلىك، تەجرىبىلىك.

عَالِمَةٌ ج عَوَالِمُ: ئايال ئالىم.

عَالَمِيٌّ: ئالەمشۇمۇل، دۇنياۋى، دۇنيالىق، خەلقئارالىق، زامانىۋى.

عَالَمِيَّةٌ: دۇنيالىق، دۇنياۋى، خەلقئارالىق.

الْحَرْبُ الْعَالَمِيَّةُ: دۇنيا ئۇرۇشى.

اَلْأَسْوَاقُ الْعَالَمِيَّةُ: دۇنيا بازىرى، خەلقئارالىق بازار.

عَالِمِيَّةٌ: باكالاۋر.

عَالَنَ يُعَالِنُ مُعَالَنَةً وَ عِلَانًا غَيْرَهُ بِالشَّيْءِ: ئاشكارا قىلدى، ئوچۇق قىلدى، ئېلان قىلدى، جاكارلىدى.

عَالَى يُعَالِي مُعَالَاةً الشَّيْءَ: كۆتۈردى، ئېگىزلەتتى.

عَالٍ (العَالِي) م عَالِيَةٌ: يۇقىرى، ئۈستۈن، ئالىي، يۈكسەك.

بِصَوْتٍ عَالٍ: يۇقىرى ئاۋاز بىلەن.

﴿وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ﴾ «قرآن»: پىرئەۋن زېمىندا (يەنى، مىسىر زېمىنىدا) شەك ـ شۈبھىسىزكى، مۇتەكەببىردۇر، ئۇ ئەلۋەتتە ھەددىدىن ئاشقۇچىدۇر.

عَالِي الْكَعْبِ: ئېسىل، مەرتىۋىلىك.

عَالِي الْهِمَّةِ: ھىممەتلىك، ئىرادىلىك.

الْبَابُ الْعَالِي: ئوسمان خانىدانلىقى دەۋرىدىكى تۈركىيە ھۆكۈمىتى.

جَعَلَ عَالِيَهُ سَافِلَهُ: ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىۋەتتى، كۆمتۈرۈۋەتتى.

عَامَ يَعُومُ عَوْمًا فِي الْمَاءِ: سۇ ئۈزدى، سۇدا لەيلىدى.

عَامَ يَعِيمُ عَيْمًا وَ عَيْمَةً وَ عِيَامًا: سۈتنى ياخشى كۆردى، كۆڭلى سۈتكە تارتتى؛ سۈتنى ئازلاپ كەتتى؛ ئۇسساپ كەتتى.

عَامٌ ج أَعْوَامٌ: يىل.

عَامٌ مَدْرَسِيٌّ: ئوقۇش يىلى.

﴿وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ﴾ «قرآن»: ئىككى يىلدا ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى.

كُلَّ عَامٍ وَأَنْتُمْ بِخَيْرٍ: يېڭى يىلىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن.

عَامَئِذٍ: شۇ يىلى، ئۆز ۋاقتىدا.

لَبِثَ فِي الْأَسْرِ أَعْوَامًا: ئەسىرلىكتە بىرقانچە يىل تۇرۇپ قالدى.

رَأْسُ الْعَامِ: يىل بېشى.

عَامَةٌ: سال.

عَامِدٌ: مەقسەت قىلغۇچى.

لَا تَلُمْهُ فَلَمْ يَفْعَلْ ذَالِكَ عَامِدًا: ئۇنى ئەيىبلىمە، ئۇ قەستەن قىلمىدى.

عَامِرٌ ج عُمَّارٌ م عَامِرَةٌ ج عَوَامِرُ: ئاھالىسى زىچ، زىچ ئولتۇراقلاشقان؛ ئورۇنلاشقۇچى، ماكانلاشقۇچى؛ ئاۋات، گۈللەنگەن.

عَامِرُ الْبَيْتِ ج عَوَامِرُ: يىلان.

أُمُّ الْعَامِرِ: سىرتلان.

«تَقْضِي أَوْقَاتَ فَرَاغِنَا فِي الْقِرَاءَةِ فِي تِلْكَ الْمَكْتَبَةِ

الْعَامِرَةِ»: بىز بوش ۋاقتىمىزنى ئاشۇ ئاۋات كۈتۈپخانىدا ئوقۇش بىلەن ئۆتكۈزىمىز.

عَامَسَ يُعَامِسُ مُعَامَسَةً ـــ هُ: ئۇنىڭ بىلەن پىچىرلاشتى.

عَامَلَ يُعَامِلُ مُعَامَلَةً: مۇئامىلە قىلىشتى، ئالاقە قىلىشتى.

عَامَلَهُ مُعَامَلَةً حَسَنَةً: ئۇنىڭغا ياخشى مۇئامىلە قىلدى.

عَامَلَهُمْ بِالْمِثْلِ: ئۇلار قانداق مۇئامىلە قىلغان بولسا، بۇلارمۇ شۇنداق مۇئامىلە قىلدى.

عَامَلَهُ بِإِنْسَانِيَّةٍ: ئۇنىڭغا ئىنسانپەرۋەرلىك بىلەن مۇئامىلە قىلدى.

عَامَلَهُ كَصَدِيقٍ: دوستانە مۇئامىلە قىلدى.

عَامِلٌ ج عَامِلُونَ م عَامِلَةٌ ج عَامِلَاتٌ وَ عَوَامِلُ: ئىشچى.

شِرْكَةٌ عَامِلَةٌ فِي الْبِلَادِ: مەملىكەتلەردە ئىش ئېلىپ بېرىۋاتقان شىركەت.

أَعْضَاءٌ عَامِلُونَ فِي الْجَمْعِيَّةِ: جەمئىيەتتە ئىشلەۋاتقان ئەزالار.

﴿إِنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنكُمْ﴾ «قرآن»: مەن سىلەردىن ھەرقانداق بىر ئىش قىلغۇچىنىڭ قىلغان ئەمىلىنى بىكار قىلىۋەتمەيمەن.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ﴾ «قرآن»: قىيامەت كۈنىدە نۇرغۇن ئادەملەر خار بولغۇچىدۇر، ئۇلار دۇنيادا گۇناھ قىلغۇچىلاردۇر. (ئاخىرەتتە) جاپا تارتقۇچىلاردۇر.

الطَّبَقَةُ الْعَامِلَةُ: ئىشچىلار سىنىپى.

الْجُيُوشُ الْعَامِلَةُ: ئۇرۇش قىلغۇچى قوشۇن، زاپاس قوشۇن.

عَامِلَةُ التِّلْفُونِ: ئايال تېلېفونىست.

الْعَوَامِلُ الْإِيجَابِيَّةُ: ئاكتىپ ئامىللار.

عَامِلٌ ج عُمَّالٌ وَ عَمَلَةٌ: ئىشچى، ئەمگەكچى، مېھنەتكەش.

عُمَّالُ الْبِنَاءِ: قۇرۇلۇش ئىشچىلىرى.

طَبَقَةُ الْعُمَّالِ وَالْفَلَّاحِينَ: ئىشچى - دېھقانلار سىنىپى.

عَامِلٌ فِي مَصْنَعٍ: زاۋۇت ئىشچىسى.

عَامِلٌ زِرَاعِيٌّ: يېزا ئىگىلىك ئىشچىسى.

عَامِلٌ عَلَى الْبَلَدِ: ھاكىم، ۋالىي.

عَسْكَرِيٌّ عَامِلٌ: ھەربىي خىزمەت ئۆتەۋاتقان ئەسكەر.

حِزْبُ الْعُمَّالِ: ئىشچىلار پارتىيىسى.

عَامِلٌ ج عَوَامِلُ: سەۋەب، غەرەز، ئامىل.

ضَرَبَهُ تَحْتَ عَامِلِ الْغَضَبِ: ئاچچىق سەۋەبىدىن ئۇنى ئۇرۇپ سالدى.

عَامٌّ: ئومۇمىي، ئاممىۋى، ئومۇمىي خەلق، ئامما.

الرَّأْيُ الْعَامُّ: جامائەت پىكرى.

النِّظَامُ الْعَامُّ: ئاممىۋى تەرتىپ، جامائەت تەرتىپى.

الْأَمِينُ الْعَامُّ: باش سېكرېتار، باش كاتىپ.

مَبْدَأٌ عَامٌّ: باش پرىنسىپ، ئومۇمىي پرىنسىپ.

الصَّالِحُ الْعَامُّ: جامائەت پاراۋانلىقى.

عَامَّةٌ ج عَوَامُّ: پۈتۈن، ئومۇمىي، بارلىق، ئامما.

عَامَّةُ النَّاسِ: ئاددىي خەلق، ئاۋام پۇقرا.

الْقِيَادَةُ الْعَامَّةُ: ئالىي قوماندانلىق شتابى.

الْمُدِيرُ الْعَامُّ: باش دىرېكتور، باش مۇدىر.

الْقُنْصُلُ الْعَامُّ: باش كونسۇل.

الْأَمْنُ الْعَامُّ: جامائەت خەۋپسىزلىكى.

الْأَعْمَالُ الْعَامَّةُ: ئىجتىمائىي خىزمەتلەر.

اللَّجْنَةُ الْعَامَّةُ: ئومۇمىي ھەيئەتلەر يىغىنى.

قَاعِدَةٌ عَامَّةٌ: ئومۇمىي پرىنسىپ.

عَامِّيٌّ: ئومۇمىيۈزلۈك قوللىنىۋاتقان؛ ئاممىنىڭ؛ ئاددىي خەلق، ئاۋام پۇقرا، ئاممىباب.

الْعَامِّيَّةُ: يەرلىك تىل، يەرلىك شېۋە.

اللُّغَةُ الْعَامِّيَّةُ: ئاۋام تىلى، جانلىق تىل، ماقال-

تەمسىل.

عَامُوْدٌ ج عَوَامِيْدُ: تۈۋرۈك، ستولبا.

الْعَامِي: يولنى ئاڭقىرالمايدىغان ئادەم؛ بويى ئىگىز، ئۇزۇنتۇرا ئادەم.

الْعَامِّيَةُ: يىغلاڭغۇ ئايال.

عَامِيٌّ: يىللىق.

عَانَ يَعُونُ عَوْنًا عُؤُونًا: ئوتتۇرا ياش بولدى.

عَانَةٌ ج عَانَاتٌ وَ عُونٌ: دوۋسۇن ئەتراپىدىكى تۈك؛ قولان پادىسى.

عَانَدَ يُعَانِدُ مُعَانَدَةً: قارشى تۇردى، قارشىلىق كۆرسەتتى.

عَانَدَنِي عِنَادًا شَدِيْدًا: مەن بىلەن قارشىلاشتى.

عَانِدٌ ج عُنَّدٌ وَ عَوَانِدُ: جاھىل، تەرسا، تەتۈر، بىشەم، ھەددىدىن ئاشقۇچى.

عَانِسَ ج عُنَّسٌ وَ عَوَانِسُ: قېرى قىز.

عَانَشَ يُعَانِشُ مُعَانَشَةً ـ هُ: پەخرى قىلىشتى، گىرەلەشمە ئۇرۇش قىلدى.

عَانَقَ يُعَانِقُ مُعَانَقَةً: قۇچاقلاشتى، قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى.

«إِسْتَقْبَلَهُ فِي الْمَطَارِ وَ عَانَقَهُ بِحَرَارَةٍ»: ئۇنى ئايرودرومدا قىزغىن قۇچاقلاپ كۈتۈۋالدى.

أَخُوكَ يُعَانِقُكَ فَرَحًا: قېرىندىشىڭ سېنى خۇشال ھالدا قۇچاقلىماقتا.

عَانَّ يُعَانّ مُعَانَّاةً وَ عِنَانًا: قارشى تۇردى، قارشى چىقتى.

عَانَى يُعَانِي مُعَانَاةً الشَّيْءَ: بىرنەرسىگە يولۇقتى، دۇچار بولدى، چىداشلىق بەردى.

عَانَى الْمَتَاعِبَ: قىيىنچىلىقلارنى بېشىدىن كەچۈردى.

عَانَى آلاَمًا فَظِيْعَةً: قاتتىق دەرد ـ ئەلەملەرگە چىداشلىق بەردى.

عَانٍ (الْعَانِي) ج عُنَاةٌ: خار؛ ئەسىر؛ جاپاكەش.

«عُوْدُوا الْمَرْضَى وَفكّوا الْعَانِي» ‹حديث›: كېسەللەرنى يوقلاڭلار، ئەسىرلەرنى قويۇۋېتىڭلار.

عَاهَ يَعُوهُ عَوْهًا وَعَيْهً الزَّرْعُ: زىرائەت ئاپەتكە ئۇچرىدى.

عَاهَ يَعِيْهُ عَيْهًا الْمَالُ: مالغا ئاپەت يەتتى.

عَاهَةٌ ج عَاهَاتٌ: ئاپەت؛ كېسەل؛ ناكارلىق.

عَاهَةٌ دَائِمَةٌ: ساقايماس كېسەل.

ذُو الْعَاهَةِ: مېيىپ، مەجرۇھ.

عَاهَدَ يُعَاهِدُ مُعَاهَدَةً: كېلىشىم تۈزدى، ئىتتىپاق تۈزدى.

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ﴾ ‹قرآن›: سىلەر ئەھدە تۈزۈشكەنلىرىڭلاردا ئاللاھنىڭ ئەھدىسىگە ۋاپا قىلىڭلار.

«عَاهَدَهُ عَلَى تَنْفِيْذِ مَا طَلَبَهُ مِنْهُ»: ئۇنىڭ تەلەپلىرىنى ئورۇنداشقا ۋەدە بەردى.

عَاهَرَ يُعَاهِرُ مُعَاهَرَةً: پاھىشە قىلدى، زىنا قىلدى.

عَاهِرٌ ج عُهَّارٌ م عَاهِرَةٌ ج عَاهِرَاتٌ وَ عَوَاهِرُ: زىناخور، پاھىشىۋاز.

عَاهِلٌ ج عَوَاهِلُ: پادىشاھ، خاقان؛ تۇل ئايال.

«كَانَتْ زِيَارَةُ الْعَاهِلِ الْمَغْرِبِيِّ نَاجِحَةً»: مەراكەش پادىشاھىنىڭ زىيارىتى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولدى.

عَاهِنٌ ج عَوَاهِنُ: تەييار، تەييارلاپ قويۇلغان، مۇقىم، ھۇرۇن.

أَلْقَى الْكَلَامَ عَلَى عَوَاهِنِهِ: ئېغىزىغا كەلگەننى جۆيلۈدى.

طَعَامٌ عَاهِنٌ: تەييار تاماق.

مَالٌ عَاهِنٌ: كۆچمەس مۈلۈك.

عَاهِنَةٌ ج عَوَاهِنُ: قۇرۇپ كەتكەن خورما شاخلىرى؛ ئىنساننىڭ قول ـ پۇتىدىن ئىبارەت ئەزالىرى.

عَاوَدَ يُعَاوِدُ مُعَاوَدَةً وَعَوَادًا الرَّجُلُ: قايتىلىدى، تەكرارلىدى.

عَاوَدَ الشَّيْءَ: ئۆزىگە ئادەت قىلىۋالدى.

عَاوَدَهُ الْمَرِيْضُ الْقَدِيمُ: ئۇنىڭ كونا كېسىلى قوزغالدى.

«أَخْشَى أَنْ يُعَاوِدَهُ الْمَرَضُ مَرَّةً أُخْرَى»: ئۇنىڭ كېسىلى قوزغىلىپ قېلىشتىن ئەنسىرەيمەن.

عَاوَدْتُهُ بِالْمَسْئَلَةِ: سوئالنى قايتا-قايتا سورىدى.

عَاوَدَتْهُ ذِكْرَى: ئۇنىڭ قايتا ئېسىگە كەلدى.

عَاوَدَتْهُ الْحُمَّى: قىزىتمىسى يەنە ئۆرلەپ كەتتى.

عَاوَدَهُ الْحَنِيْنُ: ئۇنى سېغىندى.

عَاوَرَ يُعَاوِرُ مُعَاوَرَةً الشَّيْءَ: ئارىيەت بەردى، ئۆتنە بەردى.

عَاوَرَ الْمَكَايِيْلَ: ئۆلچەمنى ئېكىتتى.

عَاوَرَ الشَّمْسَ: قۇياشنى كۆزەتتى.

عَاوَصَ يُعَاوِصُ مُعَاوَصَةً: چېلىشتى.

عَاوَضَ يُعَاوِضُ مُعَاوَضَةً: تولدۇرۇپ بەردى، تۆلەپ بەردى.

عَاوَمَ يُعَاوِمُ مُعَاوَمَةً فُلَانًا: پالانىنىڭ يىلىغا قاراپ مۇئامىلە قىلدى؛ بىر يىللىق توختام تۈزدى.

عَاوَمَتِ الشَّجَرَةُ: مېۋىلىك دەرەخ بىر يىل بولۇپ، بىر يىل بولمىدى.

عَاوَنَ يُعَاوِنُ مُعَاوَنَةً عَلَى الشَّيْءِ: ياردەملەشتى، قۇتقۇزدى، ئىئانە قىلدى.

هَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تُعَاوِنَنِي؟: ماڭا ياردەملىشەلەمسەن؟

عَايَرَ يُعَايِرُ مُعَايَرَةً الشَّخْصَ: كەمسىتتى، ئەيىبلىدى، سەتلىدى؛ ئۆلچىدى.

عَايَرَ الْمِكْيَالَ: ئۆلچەم قاچىسىنى تەكشۈردى، سېلىشتۇردى، توغرىلىدى.

عَايَشَ يُعَايِشُ مُعَايَشَةً: ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ياشىدى.

«أَعْرِفُهُ حَقَّ الْمَعْرِفَةِ لِأَنَّنِي عَايَشْتُهُ زَمَنًا طَوِيْلًا»: ئۇنىڭ بىلەن ئۇزۇن بىللە ياشىغانلىقىم ئۈچۈن ئۇنى ياخشى چۈشىنىمەن.

عَايِقٌ: قۇرۇق سۆلەت، بەگزادە، بايۋەچچە.

عَايَنَ يُعَايِنُ مُعَايَنَةً: ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى، تەكشۈرۈپ كۆردى.

عَائِثٌ: يولۋاس.

عَائِدٌ ج عُوَّدٌ وَ عُودٌ وَ عَوْدٌ: قايتقۇچى، يانغۇچى.

مُجْرِمٌ عَائِدٌ: ئادەتلەنگەن جىنايەتچى.

﴿إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيْلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ «قرآن»: بىز ھەقىقەتەن ئازابنى (سىلەردىن) ئازغىنە ۋاقىت كۆتۈرۈۋېتىمىز. (ئاندىن) سىلەر ھەقىقەتەن (ئىلگىرىكى كاپىرلىق ھالىتىڭلارغا) قايتىۋالىسىلەر.

«الْعَائِدُ فِيْ هِبَتِهِ كَالْعَائِدِ فِي قَيْئِهِ» «حديث»: سوۋغا بېرىپ قايتۇرۇۋالغۇچى، قەي قىلغان نەرسىسىنى يۇتقانغا ئوخشاش.

عَائِدٌ ج عُوَّادٌ م عَائِدَةٌ ج عَائِدَاتٌ وَ عَوَائِدُ: يوقلىغۇچى، زىيارەت قىلغۇچى، كېسەل يوقلىغۇچى.

عَائِدَةٌ ج عَوَائِدُ: پايدا، مەنپەئەت، ئۇنۇم؛ ياخشىلىق، سوۋغا.

«تَسْتَخْدِمُ الدُّوَلُ النِّفْطِيَّةُ عَائِدَاتِهَا مِنَ النِّفْطِ فِي تَحْسِيْنِ أَحْوَالِ مُوَاطِنِيْهَا»: نېفىت دۆلەتلىرى نېفىتتىن كىرگەن كىرىمنى پۇقرالىرىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاشقا ئىشلىتىدۇ.

عَائِرٌ: ئوڭ-تەتۈر ماڭغۇچى، ئارقا-ئالدىغا ماڭغۇچى.

عَائِزٌ: كەمبەغەل، ھاجەتمەن.

عَائِسٌ: كېچىدە سەيلە قىلغۇچى.

عَائِشٌ: ھايات، تىرىك، جانلىق.

رَجُلٌ عَائِشٌ: تۇرمۇشى ياخشى كىشى.

عَائِصٌ: قىيىن، ئېھتىياج.

عَائِطٌ ج عُوطٌ: تۇۋۇلغۇچى، سۈرەن سالغۇچى.

عَائِفٌ م عَائِفَةٌ: يىرگەنگۈچى؛ قۇش بىلەن پال

باققۇچى.

عَائِقٌ: ياسانچۇق.

عَائِقٌ ج عَوَائِقُ وَ عُوَّقٌ م عَائِقَةٌ ج عَوَائِقُ: توسالغۇ، پۇتلىكاشاڭ؛ گۆلئەنبەب؛ قىيىنچىلىق.

عَائِقٌ ج عُيَّاقٌ: قۇرۇق سۆلەت، بەگزادە، بايۋەچچە.

عَائِقَةٌ ج عَائِقَاتٌ: ئايال پاھىشىخانا خوجايىنى.

عَائِلٌ ج عَالَةٌ وَ عُيَّلٌ وَ عِيلٌ وَ عِيْلَى: كەمبەغەل، نامرات.

﴿وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى﴾ ‹قرآن›: سېنى يوقسىز بىلىپ (كىشىلەردىن) بىھاجەت قىلمىدىمۇ؟

عَائِلَةٌ ج عَائِلَاتٌ وَ عَوَائِلُ: ئائىلە، ئائىلە تاۋابىئات.

عَائِلِيٌّ: ئائىلىلىك، ئۆيلۈك.

عَائِمٌ: سۇ ئۈزگۈچى، سۇدا لەيلىگۈچى.

عَبَا يَعْبُو عَبْوًا: يۈز يورۇپ كەتتى.

عَبَا الْمَتَاعَ: سايمانىنى تەييارلىدى.

عَبَا الْجَيْشَ: قوشۇننى سەپەرۋەر قىلدى.

عَبَاءٌ م عَبَاءَةٌ ج أَعْبِئَةٌ: ئالدى ئوچۇق يەڭسىز تون، رىدا، يەكتەك، تون، پىلاش، خالات.

عُبَابٌ: نەرسىنىڭ ئالدى؛ كەلكۈن، شىددەتلىك ئېقىن؛ دولقۇن.

مَخَرَ فِي عُبَابِ الْبَحْرِ: دېڭىز دولقۇنىنى يېرىپ ماڭدى.

أَخَذَتِ السَّفِيْنَةُ تَشُقُّ عُبَابَ الْمَاءِ: كېمە دولقۇن يېرىپ مېڭىشقا باشلىدى.

جَاءَ الْقَوْمُ بِعُبَابِهِمْ: قوۋمنىڭ ھەممىسى كەلدى.

يَخُوضُونَ عُبَابَ الْكُتُبِ: ئۇلار نۇرغۇن كىتاب ئوقۇدى.

عِبَادَةٌ ج عِبَادَاتٌ: ئىبادەت قىلماق، چوقۇنۇش، دىنىي ئەھكاملارنى ئورۇنلىماق.

عِبَادَةُ الْأَوْثَانِ: بۇتلارغا چوقۇنۇش.

﴿وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىغا قىلىدىغان ئىبادەتكە ھېچكىمنى شېرىك كەلتۈرمىسۇن.

عِبَادَةُ الشَّمْسِ: قۇياشقا چوقۇنۇش.

عِبَادَةُ النُّجُومِ: يۇلتۇزلارغا چوقۇنۇش.

عِبَادَةُ النَّارِ: ئوتقا چوقۇنۇش.

«يَكْفُلُ الدّسْتُورُ لِكُلِّ مُوَاطِنٍ حُرِّيَةَ الْعِبَادَةِ»: قانۇن ھەربىر گراژداننىڭ ئىبادەت ئەركىنلىكىگە كېپىللىك قىلىدۇ.

عِبَارَةٌ: چۈشەندۈرمەك، شەرھلىمەك، ئىزاھلىماق.

عِبَارَةٌ ج عِبَارَاتٌ: جۈملە، ئىبارە.

بِعِبَارَةٍ أَبْسَطَ: تېخىمۇ ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا.

بِعِبَارَةٍ أُخْرَى: باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا.

عِبَارَةٌ مُعْتَرِضَةٌ: قىستۇرما سۆز، قىستۇرما جۈملە، قوشۇمچە سۆز.

عَبَاطَةٌ: دۆتلۈك، گالۋاڭلىق، ئەخمەقلىق.

عَبَاقَةٌ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

عَبَالٌ: ئەتىرگۈل؛ ئازغان گۈل.

عَبَامٌ ج عُبُمٌ: گال، دۆت، كېرەكسىز، قوپال.

مَاءٌ عَبَامٌ: چوڭ سۇ.

عَبَاهِرُ: چوڭ، گەۋدىلىك، ئۇزۇنتۇرا.

عَبَايَةٌ ج عَبَايَاتٌ وَ عَبِيٌّ: پىلاش، خالات.

عَبَأَ يَعْبَأُ عَبْأً الشَّيْءَ: كۆڭۈل بۆلدى، ئەھمىيەت بەردى؛ تەييارلىدى، راسلىدى.

لَا يُعْبَأُ بِهِ: ئۇنىڭغا دىققەت قىلىشقا ئەرزىمەيدۇ.

«لَا تَعْبَأْ بِمَا يَقُولُونَ»: ئۇلارنىڭ دېگەنلىرىگە پەرۋا قىلما.

﴿قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّيْ لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ ‹قرآن›: ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەرنىڭ دۇئايىڭلار بولمىسا، پەرۋەردىگارىم سىلەرگە پەرۋا قىلمايدۇ.

عِبْءٌ ج أَعْبَاءٌ: يۈك.

عِبْءُ الضَّرِيْبَةِ: باج يۈكى (سېلىقى).

أَعْبَاءُ عَائِلَةٍ: ئائىلە يۈكى.

عِبْءٌ ثَقِيْلٌ: ئېغىر يۈك.

عِبْءُ الْإِثْبَاتِ: گۇۋاھلىق بېرىش مەجبۇرىيىتى.

أَثْقَلَ الْأَعْبَاءُ كَاهِلَهُ: يۈك ئۇنىڭ مۈرىسىنى باستى.

نَهَضَ بِالْأَعْبَاءِ: يۈكنى كۆتۈردى.

قَامَ بِأَعْبَاءِ مَسْؤُلِيَّةٍ: مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالدى.

اَلْأَعْبَاءُ الْفِكْرِيَّةُ: ئىدىيىۋى يۈك.

عَبَّ يَعُبّ عَبًّا الْمَاءَ: سۇنى نەپەس ئالماي ئىچىۋەتتى.

عَبَّ الْمَاءَ عَبًّا لِشِدَّةِ عَطْشِهِ: قاتتىق تەشنالىقتىن سۇنى سۈمۈرۈپلا ئىچىۋەتتى.

عُبٌّ / عِبٌّ ج عِبَابٌ وَ أَعْبَابٌ: يەڭ.

عَبَّأَ يُعَبِّأُ تَعْبِئَةً الْمَتَاعَ: يۈك-تاقنى تەييارلىدى، رەتلىدى.

عَبَّأَ الْفَرَاغَ: بوشلۇقنى تولدۇردى.

عَبَّأَ الْجَيْشَ لِلْحَرْبِ: ئارمىيىنى ئۇرۇشقا سەپەرۋەر قىلدى.

عَبَّأَ الْجَدْوَلَ: جەدۋەل تولدۇردى.

عَبَّأَ الْقَلَمَ الْحِبْرَ: قەلەمگە سىياھ ئىچۈردى.

عَبَّأَ الدَّوَاءَ: دورىنى تەييارلىدى، دورىنى قۇتىغا قاچىلىدى.

عَبَّأَ أُسْطُوَانَةَ الْغَازِ: گاز تۇڭىغا گاز قاچىلىدى.

عَبَّادٌ: ئىبادەت قىلغۇچى، چوقۇنغۇچى.

عَبَّادُ الشَّمْسِ: ئاپتاپپەرەس.

«هُنَاكَ صَفٌّ مِنْ أَزْهَارِ عَبَّادِ الشَّمْسِ بِجَانِبِ الْحَائِطِ الشَّرْقِيِّ»: شەرقىي تام تەرەپكە بىر قاتار ئاپتاپپەرەس تىزىلدى.

عَبَّاسٌ: قاپىقىنى تۈرۈۋالغۇچى، چىرايىنى ئاچمايدىغان؛ يولۋاس، قاپلان؛ قاتتىق سوغۇق؛ قەبىھ، رەزىل.

بَنُو الْعَبَّاسِ: ئابباسىيە خاندانلىقى.

عَبَّاسِيٌّ: ئابباسىيە سۇلالىسىنىڭ.

الْعَبَّاسِيَّةُ: ئابباسىيە سۇلالىسى.

الْعَبَّاسِيّونَ: ئابباسىيلار.

عَبَّدَ يُعَبِّدُ تَعْبِيْدًا الطَّرِيْقَ: يول سالدى، يول ياسىدى.

عَبَّدَ فُلَانًا: پالانىنى قۇل قىلىۋالدى.

عَبَّدَ السَّفِيْنَةَ: كېمىگە قارىماي سۈركىدى.

عَبَّدَ الرَّجُلُ: يۈگۈردى، قاتىراپ ماڭدى.

عَبَّدَ الْإِسْمَ: ئىسىملارغا ئابدۇ سۆزىنى قوشتى (عبد العزيزغا ئوخشاش).

أَفْضَلُ مِنَ الْأَسْمَاءِ مَاعُبِّدَ: بېشىدا ئابدۇ سۆزى كەلگەن ئىسىملارنى ياخشى كۆرىمەن.

﴿وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَى أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَائِيْلَ﴾ ‹قرآن›: سەن ئىسرائىل ئەۋلادىنى قۇل قىلدىڭ، سېنىڭ ماڭا مىننەت قىلغان نېمىتىڭ ئەنە شۇدۇر.

عَبَّرَ يُعَبِّرُ تَعْبِيْرًا الرُّؤْيَا: چۈشنى ئۆرۈدى، چۈشكە تەبىر بەردى.

عَبَّرَ عَمَّا فِيْ نَفْسِهِ: كۆڭلىدىكىنى بايان قىلدى.

عَبَّسَ يُعَبِّسُ تَعْبِيْسًا: قاپىقىنى تۈردى.

عَبَّقَ يُعَبِّقُ تَعْبِيْقًا رَائِحَةَ الطِّيْبِ: خۇش پۇراق تارقاتتى، ئىسرىق سالدى.

عَبَّى يُعَبِّي تَعْبِيَةً الْجَيْشَ: قوشۇننى سەپەرۋەر قىلدى.

عَبَّى الْمَتَاعَ: سايماننى قاچىلىدى.

عَبَّى الشَّيْءَ: نەرسىنى تەييارلىدى.

عَبَّى الْبُنْدُقِيَّةَ: مىلتىقنى ئوقلىدى.

عِبِّيْثٌ: قىزىقچى، چاقچاقچى، ئەخمەق قىلغۇچى.

عَبَثَ يَعْبِثُ عَبْثًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

عَبِثَ يَعْبَثُ عَبَثًا الرَّجُلُ: ئويۇن-چاقچاق قىلدى، پايدىسىز ئىش بىلەن شۇغۇللاندى.

عَبِثَ بِالْقَانُونِ: قانۇن بىلەن ئويناشتى.

﴿أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيْعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ﴾ ‹قرآن›: سىلەر

هەربىر ئىگىز جايغا ئويۇن-كۈلكە ئۈچۈن بىر ئالامەت (يەنى، ئىگىز بىنا) سالامسىلەر؟

عَبِثَ بِالْأَمْنِ الْعَامِّ: جەمئىيەت تەرتىپىنى قالايمىقان قىلدى.

عَبِثَ بِالْعُقُولِ: ئالدىدى، ئازدۇردى، قايمۇقتۇردى.

عَبِثَ النَّوْمُ بِأَجْفَانِهِ: مۈگدەپ قالدى، مۈگدىدى.

عَبِثَ بِهِ الدَّهْرُ: زامان ئۇنى يوقاتتى، ھالاك قىلدى.

عَبَثٌ: ئويناتماق، كولدۇرلاتماق؛ ئەخمەقلىق قىلماق.

«مِنَ الْعَبَثِ أَنْ تُنْفِقَ يَوْمَكَ فِي لَعِبِ الْوَرَقِ»: كۈنۈڭنى قارتا ئويناش بىلەن ئۆتكۈزۈشۈڭ ئەخمەقانىلىكتۇر.

عَبَثًا: بىكار ئاۋارىچىلىك، بىكاردىن-بىكار، پايدىسىز.

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا﴾ «قۇرئان»: ئى ئىنسانلار! بىزنى سىلەر ئۆزۈڭلارنى بىكار ياراتتى، دەپ ئويلامسىلەر؟

حَاوَلَ عَبَثًا: بىكار ئۇرۇندى.

عَبَدَ يَعْبُدُ عِبَادَةً وَ عُبُودِيَّةً وَ مَعْبَدًا وَ مَعْبَدَةً اللهَ: ئاللاھقا ئىبادەت قىلدى، قۇللۇق قىلدى، ئىتائەت قىلدى.

عَبِدَ يَعْبَدُ عَبَدًا وَ عَبَدَةً الرَّجُلُ: پۇشايمان قىلدى.

عَبِدَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا غەزەپلەندى، ئاچچىقلاندى.

عَبِدَ الشَّيْءَ: يۆلەندى، تاياندى.

عَبِدَ عَلَى نَفْسِهِ: ئۆزىنى ئەيىبلىدى، ئۆزىنى مالامەت قىلدى.

عَبَدَ يَعْبُدُ عُبُودَةً وَ عُبُودِيَّةً الْخَادِمُ: ئاتا-بوۋىسىدىن تارتىپ قۇل بولۇپ كەلدى.

عَبْدٌ ج عِبَادٌ: ئادەم، ئىنسان.

«إِنَّ اللهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ»: ئاللاھ ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر، كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر.

عَبْدٌ ج عَبِيدٌ: قۇل، بەندە.

عَبْدُ اللهِ: ئاللاھنىڭ بەندىسى، ئاللاھنىڭ قۇلى.

لَيْسَ بَيْنَنَا سَادَةٌ وَعَبِيدٌ: بىزنىڭ ئارىمىزدا خوجايىن ۋە قۇل دېگەن گەپ يوق.

﴿وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى﴾ «قۇرئان»: قۇل ئۈچۈن قۇلدىن، ئايال ئۈچۈن ئايالدىن...

عَبَرَ يَعْبُرُ عَبْرًا الرَّجُلُ: بېشى قاتتى، كىشى ياش ئاققۇزدى.

عَبَرَ الْعَيْنُ: كۆزدىن ياش ئاقتى.

عَبِرَ يَعْبَرُ عَبَرًا الرَّجُلُ: كىشى ياش تۆكتى.

عَبِرَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن ئىبرەت ئالدى.

عَبَرَ يَعْبُرُ عَبْرًا وَ عُبُورًا النَّهْرَ: دەريادىن كېسىپ ئۆتتى.

تَعْبُرُ الْقَوَارِبُ النَّهْرَ: قولۋاقلار دەريادىن ئۆتمەكتە.

عَبَرَ يَعْبُرُ عَبْرًا وَ عِبَارَةً الرُّؤْيَا: چۈشنى ئۆرۈدى، چۈشكە تەبىر بەردى.

عَبَرَهُ: ئۇنى ئۆلچىدى، مۆلچەرلىدى.

﴿أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ﴾ «قۇرئان»: سىلەر ئەگەر چۈش تەبىرىنى بىلسەڭلار، بۇ چۈشۈمگە تەبىر بېرىڭلار.

عَبْرٌ: كېسىپ ئۆتمەك.

عَبْرُ الصَّحْرَاءِ: باياۋاننى كېسىپ ئۆتمەك.

عَبْرُ الْمُحِيطِ: ئوكياننى كېسىپ ئۆتمەك.

عَبْرَ الْمَكَانِ أَوِ الزَّمَانِ: ماكان ياكى زامان ئارىسىدا.

عَبْرَ أَفْرِيقَا: ئافرىقا ئارقىلىق.

عِبْرٌ: دەريا ساھىلى، دەريا قىرغىقى.

عِبْرَانِيٌّ ج عِبْرَانِيُّونَ: يەھۇدىي.

اللُّغَةُ الْعِبْرَانِيَّةُ: ئىبران تىلى، يەھۇدىي تىلى.

عِبْرَةٌ ج عَبَرَاتٌ وَ عِبَرٌ: ياش، ياش تامچىلىرى.

سَالَتْ عِبْرَتُهُ: ئۇنىڭ يېشى ئاقتى.

عِبْرَةٌ ج عِبَرٌ: ئۈلگە، نەمۇنە، ئىبرەت؛ ۋەز-نەسىھەت.

﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ قىسسىسىدىن ئەقىل ئىگىلىرى ئەلۋەتتە ئىبرەت ئالىدۇ.

عِبْرِيٌّ: ئىبرانى، ئىبران تىلى.

عَبَسَ يَعْبِسُ عَبْسًا وَعُبُوسًا الرَّجُلُ: كىشى قوشۇمىسىنى تۈردى، قاپىقىنى تۈردى.

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى﴾ «قرآن»: ئەما يېنىغا كەلگەنلىكى ئۈچۈن تەرىنى تۈردى.

عَبِسَ يَعْبَسُ عَبَسًا الرَّجُلُ: كىشى مەينەتلىشىپ كەتتى، قاسماق بېسىپ كەتتى.

عَبَشَ يَعْبُشُ عَبْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تۈزىدى، ئىسلاھ قىلدى.

عَبَشَ الصَّبِيَّ: بالىنى خەتنە قىلدى.

عَبْشٌ: گالۋاڭلىق، بىخۇدلۇق، غەپلەت.

عَبَطَ يَعْبِطُ عَبْطًا الشَّيْءَ: نەرسە يېرىلىپ كەتتى.

عَبَطَ الثَّوْبَ: يېڭى كىيىمنى يىرتىۋەتتى.

عَبَطَ الذَّبِيحَةَ: ياش، سېمىز مالنى زەبھى قىلدى.

عَبَطَ الْأَمْرَ: ئىشنى قالايمىقان قىلىۋەتتى.

عَبَطَتْهُ الدَّوَاهِي: ئۇ بالا-قازاغا يولۇقتى.

عَبْطٌ . عَبْطَةٌ: يالغان-ياۋىداق، ئويدۇرما.

مَاتَ عَبْطًا: ساپساق تۇرۇپلا ياش ئۆلۈپ كەتتى.

عَبْعَابٌ: قامەتلىك، بەستلىك؛ گۈزەل ئەخلاقلىق.

عَبْعَبَ يُعَبْعِبُ عَبْعَبَةً الْجَيْشُ: قوشۇن مەغلۇپ بولدى.

الْعَبْعَبُ: قۇرامىغا يەتكەن ياش، ياشلىق ھۇزۇر-ھالاۋىتى، تىۋىگە يۇڭىدىن ئىشلەنگەن كەڭ كىيىم.

عَبِقَ يَعْبَقُ عَبَقًا وَ عَبَاقَةً وَ عَبَاقِيَةً الْمَكَانُ: جاي خۇش پۇراقلىق بولدى.

عَبِقَ الرَّجُلُ بِالشَّيْءِ: نەرسىگە خۇشتار بولدى، ھەۋەسمەن بولدى.

عَبِقَ بِالْمَكَانِ: تۇردى، مۇقىملاشتى.

عَبَقٌ: خۇش پۇراق، خۇشبۇي.

عَبِقٌ: خۇش پۇراقلىق.

عَبْقَرَ يُعَبْقِرُ عَبْقَرَةً السَّرَابُ: سەراب ۋىلىلدىدى، يالتىرىدى.

عَبْقَرٌ: جىنلىق جاي، تىلسىمات.

عَبْقَرِيٌّ ج عَبَاقِرَةٌ: تالانتلىق، ئىقتىدارلىق، ئوقۇمۇشلۇق.

﴿مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار يېشىل ياستۇقلارغا، چىرايلىق بىساتلارغا يۆلەنگەن ھالدا ئىستىراھەت قىلىدۇ.

كَانَ قَائِدًا عَبْقَرِيًّا: ئۇ ئىقتىدارلىق قوماندان ئىدى.

عَبْقَرِيَّةٌ ج عَبْقَرِيَّاتٌ: تالانت، قابىلىيەت، ئىقتىدار.

«لَمْ تَمْنَعْهُ عَبْقَرِيَّةٌ مِنَ الْوُقُوعِ فِي الْخَطَاءِ»: ئۇنىڭ ئىقتىدارى ئۇنى خاتالىقتىن ساقلاپ قالالمىدى.

«وَمَا مِصْرُ إِلاَّ جَنَّةٌ عَبْقَرِيَّةٌ تَجَلَّتْ بِأَنْوَارِ الْهُدَى وَالْمَعَارِفِ»: مىسىر ھىدايەت ۋە مەرىپەت نۇرى بىلەن يورىغان مىسلىسىز جەننەتتۇر.

عَبْقَرِيَّةُ الشَّعْبِ: خەلقنىڭ دانالىقى.

الْعَبْقَرِيَّةُ الشِّعْرِيَّةُ: شېئىرىي تالانت.

عَبَلَ يَعْبِلُ عَبْلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزۈۋەتتى؛ قايتۇردى.

عَبَلَ الشَّجَرُ: دەرەخ يوپۇرماق چىقاردى.

عَبِلَ يَعْبَلُ عَبَلًا وَ عَبُلَ يَعْبُلُ عَبَالَةً الرَّجُلُ: چوڭىيىپ كەتتى، يوغىناپ كەتتى، كېلەڭسىز بولدى.

عَبْلٌ ج عِبَالٌ م عَبْلَةٌ ج عَبْلَاتٌ: زور، يوغان، توم، كېلەڭسىز.

إِمْرَأَةٌ عَبْلَةٌ: تولغان ئايال.

عَبُمَ يَعْبُمُ عَبَامَةً وَ عَبَامًا: گالۋاڭ بولدى، ھاماقەت بولدى، دۆتلەشتى.

عَبَامَاءُ: دۆت، ھاماقەت.

الْعَبَنُ: توم، يوغان، چوڭ قارا قۇش، چىدامىلىق

تۆگە.

الْعُبْنَةُ: تۆگىنىڭ كۈچى.

عَبْهَرٌ: نەرگىس، ياسىمەن؛ تولغان بەدەن.

عَبْهَرَةٌ مِّنَ النِّسَاءِ: ئاپئاق يۇمشاق بەدەن ئايال.

عَبْهَلَ يُعَبْهِلُ عَبْهَلَةً: ئەيىبلىدى، كايىدى، مالامەت قىلدى.

عَبْهَلَـةٌ ج عَبَاهِلَـةٌ: هــاكىمىيىتى مۇســتەهكەم كىنەزلىك.

عَبْوٌ: ئېغىرلىق، يۈك.

عَبْوَةٌ ج عُبًى: قۇياش نۇرى.

عُبُـودَةٌ: بويــسۇنماق، ئىخلاســمەنلىك، قۇلـلۇق، ئىتائەتمەنلىك، سادىقلىق.

عُبُودِيَّةٌ: قۇللۇق، ئىتائەتمەنلىك، سادىقلىق.

إِنْتَهَى زَمَنُ الْعُبُودِيَّةِ: قۇللۇق دەۋرى تۈگىدى.

عُبُورٌ: كېسىپ ئۆتمەك.

عُبُورُ النَّهْرِ: دەريانى كېسىپ ئۆتمەك.

«**أَمَـاكِنُ الْعُبُـورِ الْخَاصَّـةِ بِالْمُـشَاةِ**»: مەخــسۇس پىيادىلەر ئۆتىدىغان جاي.

«**سَاعِدِ الْأَعْمَى فِي عُبُورِ الطَّرِيْقِ**»: يولـدىن ئۆتۈشـتە ئەماغا ياردەم بەرگىن.

«**أَخَذَ الشّرْطِيّ بِيَدِ الْعَجُوزِ لِيُسَاعِدَ عَلَى عُبُورِ الشَّارِعِ**»: خەلق ساقچىسى موماينىڭ قولىدىن يېتىلەپ كوچىدىن ئۆتكۈزۈپ قويدى.

عَبُـوسٌ ج عَبُوسُـونَ: قــاپىقىنى تۈرۈۋالغــۇچى، قاپىقىنى ئاچمايدىغان؛ قاتتىق، سۈرلۈك.

يَوْمٌ عَبُوسٌ: قاتتىق كۈن.

﴿**إِنَّـا نَخَافُ مِنْ رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيْرًا**﴾ ‹قرآن›: شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز.

عُبُوَّةٌ ج عَبَوَاتٌ: تولدۇرماق، لىقمۇلىق قاچىلانماق.

عُبُوَّةُ الْإِنَاءِ: قاچىنىڭ تولدۇرۇلۇشى.

عَبِيْرٌ: خۇشبۇي، خۇش پۇراقلىق.

اِمْتَلَأَ الْمَكَانُ بِعَبِيْرِ الْأَزْهَارِ: جاي گۈللەرنىڭ خۇش پۇرىقى بىلەن تولۇپ كەتتى.

عَبِيْطٌ ج عَبْطَاءُ: گالۋاڭ، بەغەرەز، خام.

لَحْمٌ عَبِيْطٌ: پىشمىغان گۆش.

عَبِيْقٌ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق؛ خۇش پۇراقلىق.

عَتَا يَعْتُو عُتُوًّا: هەددىــدىن ئاشــتى، چوڭچىلىــق قىلدى؛ زۇلۇم قىلدى.

عَتَا عَنْ أَمْرٍ: ئىشتىن باش تارتتى.

عَتَتِ الرِّيْحُ: قارا بوران چىقتى.

﴿**لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوا عُتُوًّا كَبِيْرًا**﴾ ‹قرآن›: شۈبھىسىزكى، ئۇلار ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتتى ۋە تولىمۇ هەددىدىن ئاشتى.

عَتَا الشَّيْءُ: چېكىگە يەتتى.

عَتَا الشَّيْخُ: بوۋاي ياشىنىپ كەينىگە چېكىندى.

عِتَابٌ: ئەيىبلەش، تەرگەش.

«**لَوْ أَكْثَرْتَ الْعِتَابَ لَتَفِرّ مِنْكَ الْأَصْحَابُ**»: ئەگەر سەن ئەيىبلەۋەرسەڭ هەمراهلار سەندىن قاچىدۇ.

عَتَادٌ ج عُتُدٌ وَ أَعْتُدٌ وَ أَعتدةٌ: تەييارلانغــان نەرســە، هازىرلانغان نەرسە.

«**كَانَ أَعْدَاؤُنَا أَكْثَرَ مِنَّا عَدَادًا وَأَفْضَلَ عَتَادًا**»: بىزنىـڭ دۈشمەنلىرىمىز سان جەهەتـتە بىـزدىن كـۆپ، قوراللىرى خىل ئىدى.

عَتَاقَةٌ: كونا؛ ئېسىل؛ ئازاد.

عَتَالَةٌ: هامماللىق كەسپى؛ توشۇش هەققى.

عَتَامَةٌ: قاراڭغۇلۇق، غۇۋا، خىرە.

عَتَاهَةٌ: ئەخمەقلىق، گالۋاڭلىق، دۆتلۈك.

عَتَاهِيَّةٌ: ئەخمەق، مەتۇ، ئەخمەقلىق، گالۋاڭلىق.

عَتَـبَ يَعْتُـبُ / يَعْتِـبُ عَتْبًـا وَ عِتَابًـا وَ عِتِّيْبَـى فُلَانًـا: پــالانىنى ئەيىبلــدى، تاپــا ـ تەنە قىلــدى، تەرگىدى، كايىدى.

«**عَتَبَ عَلَى صَدِيْقِهِ لِأَنَّهُ لَمْ يَزُرْهُ فِي مَرَضِهِ**»: كېسىلىنى

يوقلىمغانلىقى ئۈچۈن دوستىغا تەنە قىلدى.

عَتَبَ يَعْتُبُ / يَعْتِبُ عَتْبًا وَ عُتْبَانًا وَ مَعْتَبًا وَ مَعْتَبَةً عَلَيْهِ: ئۇنىڭدىن سەل نارازى بولدى.

عَتْبٌ: ئەيىبلەش، تەرگەش.

عَتَبَةٌ ج عَتَبَاتٌ: بوسۇغا؛ پەلەمپەي.

وَقَفَ أَمَامَ عَتَبَةِ الْبَابِ: ئىشىكنىڭ بوسۇغىسى ئالدىدا تۇردى.

كَانَ عَلَى عَتَبَةِ الشَّبَابِ: ئۇ ياشلىقنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە ئىدى.

«نَحْنُ عَلَى عَتَبَةِ مَرْحَلَةٍ مُهِمَّةٍ مِنْ تَارِيْخِنَا»: بىز تارىخىمىزنىڭ دەسلەپكى مۇھىم باسقۇچىدا تۇرماقتىمىز.

عُتْبَى: مەمنۇنلۇق، رازىمەنلىك.

أَعْطَاهُ الْعُتْبَى: ئۇنى مەمنۇن قىلدى.

عَتَّ يَعُتُّ عَتًّا الشَّيْءَ: تەكرارلىدى، قايتىلىدى.

عَتَّ فُلَانًا بِالْمَسْئَلَةِ: مەسىلىنى تەكرار تەلەپ قىلدى.

عَتَّهُ بِالْكَلَامِ: ئۇنى ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

عَتَّارٌ: قەھرىمان، باتۇر، قاۋۇل ئات.

عَتَّالٌ ج عَتَّالُونَ: هامبال، يۈك توشۇغۇچى.

عَتَّبَ يُعَتِّبُ تَعْتِيْبًا الرَّجُلُ: كېچىكتۈردى، ئارقىغا سۈردى.

عَتَّبَ الْبَابَ: ئىشىككە بوسۇغا بېكىتتى.

عَتَّدَ يُعَتِّدُ تَعْتِيْدًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تەييارلىدى، هازىرلىدى.

عَتَّقَ يُعَتِّقُ تَعْتِيْقًا الْخَمْرَ: هاراقنى ئۇزۇن ساقلاپ ئېچىتتى.

عَتَّقَ الثَّوْبَ: كىيىمنى كونىرىتىۋەتتى.

عَتَّمَ يُعَتِّمُ تَعْتِيْمًا: كېچىكتۈردى، تەخىر قىلدى.

عَتَّمَ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن توختىدى.

عَتَّمَ الْأَنْوَارَ: ئۆچۈرۈۋەتتى.

عَتَّمَ اللَّيْلُ: كېچىنىڭ بىر قىسمى ئۆتتى.

عَتُدَ يَعْتُدُ عِتَادًا وَ عِتَادَةً الشَّيْءُ: تەييار بولدى، هازىر بولدى؛ گەۋدىلەندى.

عُتْدَةٌ ج عُتَدٌ: تەييارلىق، هازىرلىق.

خُذِ الْأَمْرَ عُتَدَتَهُ: بۇ ئىش ئۈچۈن ياخشى تەييارلىق قىلغىن.

عَتَرَ يَعْتِرُ تَعْتَارًا الْعَتِيْرَةَ: بۇتلارغا ئاتىغان قۇربانلىقنى ئۆلتۈردى.

عَتَرَ يَعْتِرُ عَتْرًا وَ عَتَرَانًا الرُّمْحُ: نەيزە تىترەپ كەتتى.

عِتْرٌ: ئەسلى، مەنبە، يىلتىز.

عَادَ إِلَى عِتْرِهِ: ئەسلىگە قايتتى.

عِتْرَةٌ: ئۇرۇق-تۇغقان؛ بىر بۆلۈك ئىپار.

عِتْرَةُ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادى.

عِتْرَةُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ جەمەتى.

عَتْرَسَ يُعَتْرِسُ عَتْرَسَةً الرَّجُلَ: قارشى تۇردى، قوپاللىق قىلدى.

عَتْرَسَ مَالَهُ: ئۇنىڭ مېلىنى زورلۇق بىلەن ئېلىۋالدى، بۇلىۋالدى.

عَتْرَسَ فِي الْأَمْرِ: قوپال مۇئامىلىدە بولدى.

عَتْرَسَةٌ: زورلۇق، مەجبۇرىي.

عَتْرَفَ يُعَتْرِفُ عَتْرَفَةً لَهُ: ئۇنىڭغا قاتتىق بولدى، قوپال بولدى.

عُتْرُفٌ: خوراز.

عِتْرِيْسٌ ج عَتَارِيْسُ: كۈچلۈك؛ قاتتىق بېسىم؛ ئاپەت، بالا-قازا؛ زوراۋان.

عِتْرِيْفٌ ج عَتَارِيْفُ: يولدىن چىققان بۇزۇق؛ كۈچلۈك تۆگە.

عَتَفَ يَعْتِفُ عَتْفًا وَ عُتُوفًا الشَّعْرَ: تۈكنى يۇلدى.

عَتَقَ يَعْتِقُ عَتِقًا الشَّيْءُ: نەرسە كونىرىدى.

«عَتَقَ ثَوْبُهُ فَاشْتَرَى ثَوْبًا جَدِيْدًا»: ئۇنىڭ كىيىمى كونىراپ كېتىۋىدى، يېڭى كىيىم سېتىۋالدى.

عَتَقَ الْمَالُ: مال ياخشىلاندى.

عَتَقَ الْخَمْرُ: هاراق كۈچلۈك بولدى.

عَتَقَ يَعْتِقُ عَتَاقَةً الْعَبْدُ: قۇل ئازاد بولدى.

عَتِقٌ: كونا؛ ئېسىل؛ ئازاد؛ ئالىيجانابلىق؛ ئازاد قىلماق.

عَتَلَ يَعْتِلُ عَتْلًا ـ هُ الشَّيْءَ: ئۇنىڭغا يۆكلىدى، ئارتىپ قويدى، كۆتۈرۈۋالدى، سۆرىدى.

﴿خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ﴾ ‹قۇرئان›: ئۇنى تۇتۇپ سۆرەپ دوزاخنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئېلىپ بېرىڭلار.

كَانَ يَعْتِلُ صُنْدُوقًا ثَقِيلًا عَلَى ظَهْرِهِ: ئۇ ئېغىر ساندۇقنى ئۈشىنىسىگە ئارتىۋالغانىدى.

عَتِلَ يَعْتَلُ عَتَلًا إِلَى الشَّرِّ: يامانلىققا ئالدىرىدى.

عَتَلَةٌ ج عَتَلَاتٌ وَ عَتَلٌ: چانا، كىرا هارۋىسى؛ تۆۋرۈك، لوم تۆمۈر.

عُتُلٌّ: قوپال؛ كۈچلۈك؛ ئاچ كۆز؛ تويماس.

﴿عُتُلٍّ بَعْدَ ذَالِكَ زَنِيمٍ﴾ ‹قۇرئان›: قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە هارامدىن بولغان.

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ» ‹حديث›: «مەن سىلەرگە دوزاخ ئەهلىدىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ ئۇلار: قوپال، بېخىل، تەكەببۇر كىشىلەردۇر».

عَتَمَ يَعْتِمُ عَتْمًا الرَّجُلُ: چېكىنىدى، كېچىكتى؛ كېچىكتۈردى.

عَتَمَ اللَّيْلُ: كېچىنىڭ بىر قىسمى ئۆتۈپ كەتتى، كېچىنى زۇلمەت باستى.

عَتَمَ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن توختىدى.

«لَايَعُودُ إِلَى مَنْزِلِهِ إِلَّا بَعْدَ أَنْ يَعْتِمَ اللَّيْلُ»: ئۇ ئۆيگە پەقەت ئاۋۋال ئاخشامدىلا كېلىدۇ.

عُتْمٌ . عُتُمَةٌ: ياۋا زەيتۇن دەرىخى.

عَتَمَةٌ: كېچىكمەك، تەخىر قىلماق؛ كېچىنىڭ ئاۋۋالقى ئۈچتىن بىر قىسىم ۋاقتى؛ خۇپتەن نامىزى؛ كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى.

«وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْحَبْوًا» ‹حديث›: ئەگەر كىشىلەر خۇپتەن بىلەن بامدات نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇغانىنىڭ ساۋابىنى بىلگەن بولسا ئىدى، ئۆمىلەپ بولسىمۇ ئۇ ئىككى نامازنى جامائەت بىلەن ئوقۇشقا كەلگەن بولاتتى.

«زَالَ نُورُ الشَّفَقِ وَعَمَّتْ عَتَمَةُ اللَّيْلِ»: شەپەق نۇرى كېتىپ كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى باستى.

عَتَنَ يَعْتُنُ / يَعْتِنُ عَتْنًا فُلَانًا إِلَى السِّجْنِ: تۈرمىگە ئىتتىك كىرگۈزۈۋەتتى.

عَتِهَ يَعْتَهُ عَتَهًا وَ عَتَاهًا وَ عَتَاهَةً الرَّجُلُ: ئەخمەق بولدى، گالۋاڭ بولدى، مەتۇ بولدى.

عُتْهٌ . عَتَهٌ: ئەخمەقلىق، گالۋاڭلىق.

عُتُوٌّ: چوڭچىلىق قىلماق، تەكەببۇرلۇق قىلماق؛ هەددىدىن ئاشماق.

﴿بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ﴾ ‹قۇرئان›: ئۇلار تەكەببۇرلۇقتا، هەقتىن يىراقلىشىشتا ئەزۋەيلەپ كەتكەندۇر.

عَتِيدٌ: تەييارلانغان، هازىرلانغان؛ چوڭ، زور، گەۋدىلىك.

قَلَمٌ عَتِيدٌ: گاكبىي قەلەم، مېتال قەلەم.

﴿مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ ‹قۇرئان›: ئۇ قانداق بىر سۆزنى قىلمىسۇن، ئۇنىڭ ئالدىدا هامان پەرىشتە هازىر بولۇپ كۆزىتىپ تۇرىدۇ.

عَتِيرَةٌ ج عَتَائِرُ: بۇتقا ئاتالغان قۇربانلىق مال.

عَتِيقٌ ج عُتَقَاءُ: قەدىمىي، كونا، ئازاد قىلىنغان.

الْبَيْتُ الْعَتِيقُ: كەئبە، قەدىمكى ئۆي.

﴿وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ ‹قۇرئان›: قەدىمىي بەيت (يەنى بەيتۇللاھ)نى تاۋاپ قىلسۇن.

عَتِيقٌ ج عِتَاقٌ: ئېسىل، ياخشى.

فَرَسٌ عَتِيقٌ: نەسىللىك ئات.

هَذَا ثَوْبٌ عَتِيقٌ: بۇ كونا كىيىم.

عَتِيْقَةٌ ج عَوَاتِقُ: كونا، قەدىمىي؛ ئېسىل؛ ئازاد قىلىنغان.

أَمَةٌ عَتِيْقَةٌ: ئازاد قىلىنغان چۆرە.

عَتَكَ يَعْتِكُ عَتْكًا وَ عُتُوكًا عَلَى الْأَمْرِ: ئىشقا تۇتۇش قىلدى.

عَتِيْكٌ: كونىراپ قىزىرىپ كەتكەن.

عَتِيْكٌ مِنَ الْأَيَّامِ: قاتتىق ئىسسىق كۈن.

عَتِيْلٌ ج عُتُلٌ وَ عُتَلَاءُ: ياللانما خادىم؛ قاتتىق.

مَرَضٌ عَتِيْلٌ: ئېغىر كېسەل.

عَتِيَّةٌ ج عُتَهَاءُ: ئەخمەق، مەتۇ، ئەقىلسىز.

عِتِيٌّ ج أَعْتَاءُ: مۇستەبىت، زومىگەر.

عُتِيٌّ: چوڭچىلىق قىلماق، تەكەببۇرلۇق قىلماق، ھەددىدىن ئاشماق؛ چېكىگە يەتمەك.

﴿وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا﴾ «قرآن»: مەن قېرىپ مۈكچىيىپ كەتكەن تۇرسام...

عَثَا يَعْثُو عُثُوًّا: بۇزغۇنچىلىقتا ئۇچىغا چىقتى.

﴿فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِيْنَ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار، زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار.

عَثَّثَهُ الْحَيَّةُ: ئۇنى يىلان چېقىۋالدى.

عِثَارٌ: تېيىلىپ كەتمەك، يىقىلماق؛ مەغلۇپ بولماق؛ يامانلىق، يېرگىنچلىك.

عِثَارُ الْجَدِّ: بەختسىزلىك، بىتەلەيلىك.

«مَنْ سَلَكَ الْجَدَدَ أَمِنَ الْعِثَارَ» «مثل»: تۈز يولدا ماڭغان تېيىلىپ كەتمەيدۇ.

عَثَّ يَعُثُّ عَثًّا غَيْرَهُ: گەپ ياندۇردى، ئەيىبلىدى.

عَثَّ الْعُثَّةُ الصُّوفَ: يۇڭنى كۈيە يېتتى.

عِثٌّ ج عِثَاثٌ: بىر خىل زەھەرلىك يىلان (قۇرغاقچىلىق بولسا بىر-بىرىنى يەيدۇ).

عُثَّةٌ ج عُثَثٌ: كۈيە، مىتە.

عَثَّثَ يُعَثِّثُ تَعْثِيْثًا فِي غِنَائِهِ: مۇڭلۇق ناخشا ئېيتتى.

عَثَّرَ يُعَثِّرُ تَعْثِيْرًا — هُ: ئۇنى يىقىتىۋەتتى، پۇتلىدى.

عَثَرَ يَعْثِرُ عَثْرًا وَ عِثَارًا الرَّجُلُ: پۇتلىشىپ كەتتى، مۈدۈرۈلۈپ كەتتى.

عَثَرَ بِهِ الزَّمَانُ: ئۇنى پالاكەت باستى، نەس باستى.

عَثَرَ جَدُّهُ: ئۇ بەختسىز بولدى.

عَثَرَ يَعْثُرُ عَثْرًا وَ عُثُورًا الْعِرْقُ: تومۇر سوقتى.

عَثَرَ السِّرَّ: مەخپىيەتلىكتىن خەۋەردار بولدى.

﴿فَإِنْ عُثِرَ عَلَى أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇ ئىككى گۇۋاھچىنىڭ گۇناھى بىلىنسە، ئۇلار ئورنىغا مىراس ئېلىشقا ئەڭ ھەقلىق بولغان ۋارىسلاردىن ئىككى كىشى گۇۋاھ بولۇپ...

عَثَرَ يَعْثُرُ عُثُورًا: تاپتى، تېپىۋالدى.

عَثَرَ عَلَى الْأَمْرِ: بىر ئىشقا يولۇقۇپ قالدى، ئۇچرىشىپ قالدى.

«عَثَرَ رِجَالُ الْأَمْنِ عَلَى السَّيَّارَةِ الْمَسْرُوقَةِ فِي مَكَانٍ مَهْجُورٍ»: ئامانلىق ساقلاش خادىملىرى ئوغرىلانغان ماشىنىنى تاشلاندۇق جايدىن تېپىۋالدى.

عَثْرَةٌ ج عَثَرَاتٌ: تېيىلىپ كەتمەك، يىقىلىپ چۈشمەك، مەغلۇپ بولماق.

حَجَرُ عَثْرَةٍ: توسالغۇ، پۇتلىكاشاڭ.

«وَقَفَ التَّخَلُّفُ حَجَرَ عَثْرَةٍ فِي سَبِيْلِ نَهْضَةِ الْأُمَّةِ»: قالاقلىق مىللەتنىڭ تەرەققىيات يولىدا پۇتلىكاشاڭ بولدى.

عُثْقُولٌ ج عَثَاقِيْلُ: بانانىنىڭ ساپىقى، بىر ساپاق بانان.

عُثْكُولٌ ج عَثَاكِيْلُ: بىر ساپاق خورما، خورمىنىڭ ساپىقى؛ زىننەت شارى.

عَثَلَ يَعْثُلُ عَثْلًا — تْ يَدُهُ: سۇنغان قولى جايىغا چۈشمىدى.

عَثِلَ يَعْثَلُ عَثَلًا الشَّيْءُ: كۆپەيدى، كۆپ بولدى، زورايدى، توم بولدى.

عَثِلٌ: كۆپ، نۇرغۇن، توم.

عَثَمَ يَعْثُمُ عَثْمًا وَ عَثِمَ يَعْثَمُ عَثَمًا الْعَظْمُ الْمَكْسُورُ: سۇنۇق، تۇتىمدى، جايىغا چۈشمىدى.

عَثَنَ يَعْثِنُ عَثْنًا وَ عُثُونًا وَ عثانًا الرَّجُلُ فِي الْجَبَلِ: كىشى تاغقا ياماشتى.

عَثَنَ النَّارُ: ئوتتىن تۈتۈن چىقتى.

عَثَنَ الثَّوْبَ بِالطِّيبِ: كىيىمنى خۇش پۇراق بىلەن ھوردىدى.

عَثَنٌ ج أَعْثَانٌ: ئىس-تۈتەك، توپا-چاڭ؛ كىچىك بۇت.

عَثِنٌ: ئىس تۈتۈپ قالغان تاماق.

عِثْنٌ: مال-مۈلۈك باشقۇرغۇچى.

عُثْنُونٌ ج عَثَانِينُ: ساقال.

لَهُ عُثْنُونٌ طَوِيلٌ: ئۇزۇن ساقاللىق.

عَثْوَةٌ ج عِثًى: ئۇزۇن چىكە چاچ.

الْعِثْوَلُ: قوپال، توك؛ باش-كۆزىنى تۈك بېسىپ كەتكەن.

عَثْوَلٌ: توم خورما دەرىخى.

الْعُثُولُ: ئەخمەق؛ يوغان خورما دەرىخى.

عَثَى يَعْثِي وَ عَثِيَ يَعْثَى عِثِيًا وَ عَثَيَانًا: بۇزغۇنچىلىقتا ئۇچىغا چىقتى، ئەسكىلىكتە چېكىگە يەتتى.

عِثْيَرٌ: چاڭ-توزان، توپا-چاڭ.

عَجَا يَعْجُو عَجْوًا فَمَهُ: ئېغىزىنى ئاچتى.

عَجَتِ الأُمُّ الْوَلَدَ: ئانا بالىنى ئېمىتتى.

عَجَائِبِيٌّ: مۆجىزە، ئاجايىپ ۋەقەلەر.

عَجَائِنُ: رايىش، يۇمشاق، ئىلاستىكىلىق.

عُجَابٌ: ئاجايىپ، غەلىتە، قىزىق.

﴿**إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ**﴾ «قرآن»: بۇ ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش.

عَجَاجٌ الواحدة عَجَاجَةٌ: ئاددىي خەلق، ئاۋام پۇقرا.

عَجَاجٌ م عَجَاجَةٌ ج أَعِجَّةٌ: تۈتۈن، تۇمان، ئىس-تۈتەك، توپا-چاڭ.

هَبَّتِ الرِّيحُ فَانْتَشَرَ الْعَجَاجُ: شامال چىقىپ چاڭ-توزان توزىدى.

عِجَارٌ ج عُجُرٌ: باش ياغلىقى، رومال.

عِجَازَةٌ: پەرتۇق، پوپايكا.

عُجَالَةٌ ج عُجَالاَتٌ: ئالدىراش تەييارلانغان نەرسە؛ تەييار تاماق.

لَخَّصَ الْمُحَاضَرَةَ فِي عُجَالَةٍ: لېكسىيىنى ئالدىراپ-سالدىراپ قىسقارتتى.

عُجَاهِنٌ ج عُجَاهِنَةٌ: كېرپە؛ قان سىستېمىسى ئارىلاشما ئادەم؛ خىزمەتچى، خادىم؛ ئاشپەز.

عَجَايِبُ: نېمىدېگەن گۈزەل، نېمىدېگەن چىرايلىق.

عَجِبَ يَعْجَبُ عَجَبًا: ئەجەبلەندى، ھەيران قالدى.

﴿**بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ**﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد) بەلكى ئەجەبلىنەرسەن. ئۇلار بولسا، سېنى مەسخىرە قىلىشىدۇ.

عَجِبْتُ مِنْ تَصَرُّفِهِ السَّيِّءِ: ئۇنىڭ يامان قىلىقىدىن ھەيران قالدىم.

عَجِبْتُ مِنْ ذَكَائِهِ: ئۇنىڭ زېرەكلىكىدىن ھەيران قالدىم.

عَجَبٌ: ھەيران بولماق، ئەجەبلەنمەك، تەئەججۈپ قىلماق.

لاَ عَجَبَ: ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس.

يَا لَلْعَجَب عَجَبًا: ئەجەبا، ئاجايىپقۇ، نېمىدېگەن ئاجايىپ.

﴿**وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا**﴾ «قرآن»: بېلىق دەرياغا ئاجايىپ يول ئالغانىدى.

هَذَا أَمْرٌ عَجَبٌ: بۇ قىزىق ئىشقۇ.

إِذَا عُرِفَ السَّبَبُ بَطَلَ الْعَجَبُ: سەۋەب بىلىنسىلا ئەجەبلىنىش بولمايدۇ.

عَجَبٌ عَاجِبٌ: قالتىس، نېمىدېگەن ئاجايىپ، تولىمۇ ھەيران قالارلىق.

عُجْبٌ: ئۆزىنى چوڭ تۇتماق، كىبىرى.

خَفِّفْ مِنْ عُجْبِكَ: ئانچە كۆرەڭلەپ كەتمە، ئۆزۈڭگە ئانچە تەمەننا قىلما.

عَجْبٌ ج عُجُوبٌ: نەرسىنىڭ كەينى، قۇيرۇقى.

عَجَّ يَعِجُّ عَجًّا وَ عَجِيْجًا: توۋلىدى، سۈرەن سالدى، ۋارقىرىدى.

عَجَّ إِلَى اللهِ بِالدُّعَاءِ: ئاللاھقا يۇقىرى ئاۋاز بىلەن دۇئا قىلدى.

عَجَّ الطَّرِيْقُ بِالنَّاسِ: ئادەملەر بىلەن يول تولۇپ كەتتى.

عَجَّتِ الرِّيْحُ الْغُبَارَ: شامال توپا توزاتتى.

عَجٌّ: سۈرەن-چۇقان، ئاللا-توۋا.

عُجَّابٌ: ئاجايىپ، غەلىتە، قىزىق.

عَجَّاجٌ: ۋارقىرىغۇچى، ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلغۇچى.

نَهْرٌ عَجَّاجٌ: شارقىراپ ئېقىۋاتقان دەريا.

عَجَّالٌ: جىددىي، تېز، ئالدىراش، ئالدىراڭغۇ.

عَجَّانٌ ج عَجَّانُونَ: خېمىر يۇغۇرغۇچى.

عَجَّبَ يُعَجِّبُ تَعْجِيْبًا: ئەجەبلەندۈردى، ھەيران قالدۇردى.

عُجَّةُ الْبِيْضِ: تۇخۇم قورۇمىسى.

عَجَّجَ يُعَجِّجُ تَعْجِيْجًا الْغُبَارَ: توپا توزۇتتى.

عَجَّجَ الْبَيْتَ مِنَ الدُّخَانِ: ئۆينى ئىس-تۈتەك قاپلىدى.

عَجَّزَ يُعَجِّزُ تَعْجِيْزًا الشَّخْصَ: ئاجىزلىتىۋەتتى، ئامالسىز قالدۇردى.

عَجَّزَ الشَّخْصُ: قېرىپ كەتتى.

عَجَّزَنِي بِطَلَبَاتِهِ الْكَثِيْرَةِ: ئۇنىڭ تەلەپلىرىنىڭ كۆپلۈكى مېنى ھالسىرىتىۋەتتى.

عَجَّفَ يُعَجِّفُ تَعْجِيْفًا نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ: تاماقتىن ئۆزىنى تارتتى، پەرھىز تۇتتى.

عَجَّلَ يُعَجِّلُ تَعْجِيْلًا: ئالدىرىدى؛ ئىلگىرى سۈردى؛ ياردەم بەردى.

عَجَّلَهُ: ئۇنى سۈيلىدى، ئالدىراتتى.

﴿لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَاكَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئاللاھ ئۇلارنىڭ قىلمىشىغا قاراپ جازالايدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇلارغا قىلىنىدىغان ئازابنى تېزلەتكەن بولاتتى.

«إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدِهِ خَيْرًا عَجَّلَ لَهُ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا» «حديث»: ئەگەر ئاللاھتائالا بىرەر بەندىسىگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنىڭغا بېرىلىدىغان جازانى ئاخىرەتكە قالدۇرماي، دۇنيادىلا بېرىۋېتىدۇ.

عَجَّلَ عَلَيْهِ: تېز ئەۋەتتى.

عَجَّلَ لَهُ مِنَ الثَّمَنِ كَذَا: ئالدىدىن پۇل تۆلىدى.

عَجَّمَ يُعَجِّمُ تَعْجِيْمًا الْكِتَابَ: ھەرپىلەرگە چېكىت قويدى.

عَجَّهُ يُعَجِّهُ تَعْجِيْهًا بَيْنَهُمَا: ئايرىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى.

عَجُدٌ: ئۈزۈم ئۇرۇقى.

عَجَرَ يَعْجِرُ عَجْرًا عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ: قىلىچ بىلەن قىردى.

عَجَرَ الْفَرَسُ: ئات قۇيرۇقىنى تىكىپ چاپتى.

عَجَرَ فُلَانًا بِالْعَصَا: تاياق بىلەن ئۇرۇپ ئىششىتىۋەتتى.

عَجِرَ يَعْجَرُ عَجَرًا الرَّجُلُ: كىشى سەمرىپ كەتتى.

عَجَرٌ: تومپىيىپ چىقماق، ھۆررەك پەيدا بولماق.

عُجْرٌ: پىشمىغان، خام.

عَجْرَاءُ ج عُجْرٌ: سېمىز، يوغان قورساق.

عُجْرَةٌ ج عَجَرٌ: ھۆررەك، مۈنەك، تۈگۈن؛ سىل كېسىلى، تۇبېركۇليوز.

عُجَرُهُ وَ بُجَرُهُ: ئۇنىڭ كەمچىلىكلىرى، ئۇنىڭ قايغۇ-ھەسرەتلىرى.

عَجْرَفَ يُعَجْرِفُ عَجْرَفَةً: تەكەببۇرلۇق قىلدى، گىدەيدى.

عَجْرَفَةٌ: قوپال، توڭ.

«كَانَ النَّاسُ يَكْرَهُونَهُ لِعَجْرَفَتِهِ»: ئۇنىڭ

تەكەببۇرلۇقىدىن كىشىلەر ئۇنى ياقتۇرمايتتى.

عَجْرَمَ يُعَجْرِمُ عَجْرَمَةً: ئالدىرىدى، تېنىدى.

عَجْرَمٌ ج عَجَارِمُ: پاكار، دوغىلاق سېمىز.

عُجْرُمٌ ج عُجَارِمُ: كۆچلۈك تۆگە؛ كۆچلۈك ئادەم.

عُجْرُورٌ ج عَجَارِيْرُ: قۇم ئۈستىدىكى شامال چىقارغان سىزىق.

عُجْرُوفٌ ج عَجَارِيْفُ: زاماننىڭ ھادىسىلىرى.

عَجَزَ يَعْجِزُ عَجْزًا وَ عُجُوزًا وَ عَجَزَانًا وَ مِعْجَزًا عَنْ كَذَا: ئاجىز كەلدى، قۇدرىتى يەتمىدى، ئاجىزلاپ كەتتى.

«عَجَزْتُ عَنْ تَحْقِيْقِ هَدَفِي»: مەقسىتىمنى ئاشۇرۇشقا ئاجىز كەلدىم.

عَجَزَ وَ عَجُزَ يَعْجُزُ عُجُوزًا: قېرىدى، ياشاندى.

عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال قېرىپ كەتتى.

عَجْزٌ: ئاجىزى، ئاجىزلىق؛ ئىقتىدارسىزلىق؛ يېتەرسىزلىك.

أُعْطِيَ مَعَاشُ عَجْزِهِ: قۇتقۇزۇش نەپىقىسى بېرىلدى.

عَجِزٌ ج أَعْجَازٌ: ئارقا قىسىم، كاسا، قۇيرۇق، ساغرا.

عَجِزُ بَيْتِ الشِّعْرِ: شېئىرنىڭ ئاخىرقى يېرىم مىسراسى.

عُجزٌ ج أَعْجَازٌ: دەرەخ كۆتىكى.

﴿فَتَرَى الْقَوْمَ فِيْهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ﴾ ‹قرآن›: (ئاد) قوۋمىنىڭ (ئۆز ماكانلىرىدا ھالاك بولۇپ)، خورما دەرىخىنىڭ پۇر كۆتەكلىرىدەك ياتقانلىقىنى كۆرىسەن.

عُجْزَةٌ: كەنجى بالا، قىزچاق.

عَجَسَ يَعْجِسُ عَجْسًا عَلَى الشَّيْءِ: مەھكەم تۇتۇۋالدى.

عَجْسٌ: ئوتتۇرىسى، مەركىزىي نۇقتىسى.

عُجْسَةٌ: كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى، كېچىنىڭ بىر قىسمى.

عَجْعَجَ يُعَجْعِجُ عَجْعَجَةً: چۇقان سالدى، ئاللاھ ـ تووا كۆتۈردى.

عَجَفَ يَعْجِفُ عَجْفًا وَ عُجُوفًا نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ: تاماقتىن ئۆزىنى تارتتى، پەرھىز تۇتتى.

عَجُفَ يَعْجُفُ عَجَفًا الْحَيَوَانُ: ھايۋان ئورۇقلاپ كەتتى.

عَجُفَتِ الْأَغْنَامُ لِقِلَّةِ الْمَرْعَى: ئوتلاقنىڭ قىسلىقىدىن قويلار جۇدەپ كەتتى.

عَجِفٌ م عَجْفَاءُ ج عِجَافٌ: ئاجىز، جۇدەڭ، ئورۇق.

عَجْفَاءُ ج عِجَافٌ: ئورۇق.

﴿أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ﴾ ‹قرآن›: يەتتە ئورۇق كالىنىڭ يەتتە سېمىز كالىنى يەپ كەتكەنلىكىنى ... بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ.

عَجِلَ يَعْجَلُ عَجَلًا وَ عَجَلَةً: ئالدىرىدى، تېنىدى.

عَجِلَ الْأَمْرَ: ئىشنى ئىلگىرى سۈردى.

لَاتَعْجَلْ فِي مَشْيِكَ: ئالدىرىماي ماڭ.

﴿قَالَ هُمْ أولَاءِ عَلَى أَثَرِي وَ عَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى﴾ ‹قرآن›: مۇسا ئېيتتى: ئۇلار ئىزىمنى قوغلىشىپ كېلىۋاتىدۇ. پەرۋەردىگارىم! سېنى رازى بولسۇن، دەپ بۇ يەرگە ئالدىراپ كەلدىم.

عَجَلٌ . عَجَلَةٌ: تېز، ئالدىراش، ئالدىرىماق، تېز بولماق.

عَادَ إِلَي بَيْتِهِ عَلَى عَجَلَةٍ: ئۇ ئۆيگە ئالدىراش قايتتى.

﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ﴾ ‹قرآن›: ئىنسان ئالدىراڭغۇ يارىتىلغان.

عِجْلٌ ج عُجُولٌ وَ عِجَلَةٌ وَ عِجَالٌ: موزاي.

عِجْلُ الْبَحْرِ: دېڭىز يىلپىزى.

﴿فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ﴾ ‹قرآن›: سامىرىي (ئېرىتىلگەن زىبۇزىننەتلەردىن) ئۇلار ئۈچۈن بىر موزاي ھەيكەل ياسىدى. ئۇنىڭدىن موزاينىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋاز چىقاتتى.

عَجْلٌ . عَجِلٌ: ھازىرقى، نۆۋەتتىكى؛ تېز، چاپسان.

عُجْلٌ . عُجْلَةٌ: ئاددىي تاماق، ئۆي تامىقى.

عَجْلَان م عَجْلَى ج عَجَالَى وَ عِجَالٌ: ئالدىراڭغۇ، ئالدىراش.

«أَلْقَى نَظْرَةً عَجْلَى عَلَى الرِّسَالَةِ»: خەتكە تېزلا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى.

عَجَلَةٌ: ئالدىراڭغۇلۇق قىلماق، يېنىكلىك قىلماق.

لَا دَاعِي لِلْعَجَلَةِ: ئالدىراشنىڭ ھاجىتى يوق.

الْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ: ئالدىراڭغۇلۇق شەيتاننىڭ ئىشى.

فِي الْعَجَلَةِ النَّدَامَةُ: ئالدىراڭغۇلۇق پۇشايمان ئېلىپ كېلىدۇ.

عَجَلَةٌ ج عَجَلَاتٌ: چاق، ۋېلىسىپىت، ھارۋا.

عَجَلَةُ الْخَزَّافِ: كۇلالچى چىغرىقى.

عَجَلَةُ الْمُنَاوِلَةِ: ئايلاندۇرغۇچ چاق.

عَجَلَةٌ طَائِرَةٍ: ئۇچقۇرچاق.

عَجَلَةُ قِيَادَةٍ: رول.

عِجْلَةٌ ج عِجَلٌ وَ عِجَالٌ: چىشى موزاي.

عَجَمَ يَعْجُمُ عَجْمًا الْحَرْفَ: ھەرپكە چېكىت قويدى.

عَجَمَ يَعْجُمُ عَجْمًا وَ عُجُومًا الْعُودَ: ياغاچنىڭ قاتتىقلىقىنى سىنىدى، تەكشۈردى.

عَجَمَ الْأُمُورُ فُلَانًا: ئىشلار پالاننى چېنىقتۇردى، سىناقتىن ئۆتكۈزدى.

عَجَمَتْهُ الْعَيْنُ: ئۇنى كۆردى.

عَجُمَ يَعْجُمُ عُجْمَةً الرَّجُلُ: كىشى كېكەچلىدى.

عَجَمٌ ج أَعْجَامٌ: پارس، غەيرىي ئەرەب، ئىرانلىق.

بِلَادُ الْعَجَمِ: ئىران.

الْعَجَمُ . عُجْمٌ: ئەرەب مىللىتىدىن باشقا مىللەت.

عَجْمَاءُ ج عَجْمَوَاتٌ: ھايۋان، ئۆي ھايۋانلىرى.

عُجْمَةٌ: تۇتۇق، مۇجمەل، چۈشىنىكسىز؛ قۇم دۆۋىسى.

«لَمْ يَسْتَطِعِ التَّعْبِيْرَ عَمَّا فِي نَفْسِهِ بِسَبَبِ عُجْمَتِهِ: كېكەچلىك سەۋەبىدىن مەقسىتىنى ئىپادىلىيەلمىدى.

عَجَمَةٌ ج عَجَمَاتٌ وَ عَجَمٌ: ئۇرۇقچا، ئۇچكە، مېغىز.

عَجَمِيٌّ ج عَجَمٌ: ئىرانلىق، ئىرانغا تەۋە.

عَجَنَ يَعْجُنُ / يَعْجِنُ عَجْنًا: ئىككى قولى بىلەن تايىنىپ ئورنىدىن تۇردى.

عَجَنَ الدَّقِيقَ: خېمىر يۇغۇردى.

عَجِنَ يَعْجَنُ عَجَنًا ـ تِ النَّاقَةُ: تۆگە سەمرىپ كەتتى.

عَجْوَةٌ: مىجىلىپ كەتكەن (ئېزىلىپ كەتكەن) خورما.

عَجُوْرٌ: تەرخەمەك، كاۋا.

عَجُوزٌ ج عُجُزٌ وَ عَجَائِزُ: ياشانغان، قېرى؛ دوزاخ؛ ئۇرۇش؛ كېزىك؛ ھاراق؛ دۇنيا؛ يىل؛ يول؛ ئاجىز، زەئىپ؛ قازان؛ تۆگە؛ ئوت؛ خورما دەرىخى.

أَيَّامُ الْعَجُوزِ . بَرْدُ الْعَجُوزِ: موماي كۈنلىرى (2- ئاينىڭ 24- كۈنىدىن 3- ئاينىڭ 3- كۈنىگىچە بولغان كۈنلەر).

﴿أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَ هَذَا بَعْلِي شَيْخًا﴾ «قرآن»: مەن بىر موماي تۇرسام، ئېرىم بىر بوۋاي تۇرسا تۇغامدىمەن.

«الرِّيَاضَةُ الْبَدَنِيَّةُ عِنْدَ الْعَجَائِزِ وَالْمُسِنِّيْنَ عِبَارَةٌ عَنِ الْمَشْيِ»: تېنى ئاجىز ۋە چوڭ ياشتىكىلەر ئۈچۈن بەدەن چېنىقتۇرۇش پىيادە يۈرۈشتىن ئىبارەت.

عَجُوزٌ شَمْطَاءُ: بەك قېرىپ كەتكەن ئادەم.

عَجُوسٌ ج عَجَائِسُ: كېچىنىڭ ئاخىرقى ۋاقتى، چوڭ يامغۇر، قېلىن بۇلۇت.

عَجُولٌ ج عُجُلٌ: ئالدىراڭغۇ، ھالاكەت، ئۆلۈم.

﴿وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا﴾ «قرآن»: ئىنسان

ئالدىراڭغۇدۇر.

عَجُولٌ ج عُجُلٌ وَ عَجَائِلُ: بوتىلىقىدىن ئايرىلىپ قالغان ئانا تۆگە.

عَجْوَى: مىجىلىپ كەتكەن (ئېزىلىپ كەتكەن) خورما.

عَجِيَ يَعْجِي عَجْيًا الْوَلَدَ: بالىنى ئىنىكئانا ئېمىتتى.

عَجِيبٌ ج عِجَابٌ: ئاجايىپ، غەلىتە، قىزىق.

عَجِيبَةٌ ج عَجَائِبُ: مۆجىزە، ئاجايىپ.

«تُعْتَبَرُ الْإِهْرَامُ إِحْدَى عَجَائِبِ الدُّنْيَا السَّبْعِ»: ئېھرام دۇنيادىكى يەتتە مۆجىزىلەرنىڭ بىرى.

عَجِيجٌ: سۈرەن - چۇقان، ئاللا - توۋا.

بِدُونِ عَجِيجٍ وَ لَاضَجِيجٍ: چۇقان - سۈرەنسىز.

عَلَا عَجِيجُ الْأَطْفَالِ فِي السَّاحَةِ: بالىلارنىڭ سۈرەن - چۇقانى مەيداننى بىر ئالدى.

عَجِيزَةٌ ج عَجَائِزُ: ساغرا.

عَجِيزَةُ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ ساغرىسى.

عَجِيفٌ ج عَجْفَى: ئورۇق، جۇدەڭ.

عَجِيلٌ ج عِجَالٌ: چاپسان، ئىتتىك، ئالدىراش.

عَجِينَةٌ ج عَجَائِنُ: شىلىم، مەلھەم.

عَجِينَةُ أَسْنَانٍ: چىش پاستىسى.

عَجِينَةُ خَشَبٍ: ياغاچ بوتقىسى.

عَجِينَةٌ كِيمِيَائِيَّةٌ: سۇلياۋ، پىلاستىك ماتېرىيال.

عَجِينِيٌّ: خېمىردەك، شىلىمدەك.

عَجِيٌّ م عَجِيَّةٌ ج عَجَايَا: باشقىلارنىڭ سۈتىنى ئېمىپ چوڭ بولغان بالا؛ تۆگە قاتارلىقلار.

عَدَا يَعْدُو عَدْوًا وَ عُدُوًّا وَ تَعْدَاءً وَ عَدَوَانًا وَ عَدَّا الرَّجُلُ: يۈگۈردى، قاتىردى، چاپتى.

رَأَى الْغَزَالُ الصَّيَّادَ فَأَخَذَ يَعْدُو: كېيىك ئوۋچىنى كۆرۈپ تىكىۋەتتى.

لَا يَعْدُو أَنْ يَكُونَ كَذَا: مۇشۇنىڭدىن ئۆتمەيدۇ.

عَدَا يَعْدُو عَدْوًا وَ عُدْوَانًا الْأَمْرَ: ئىشنى تاشلىۋەتتى، ۋاز كەچتى.

لَا أَعْدُو الصَّوَابَ إِذَا قُلْتُ: گەپ قىلسام توغرىسىنى قىلىمەن.

عَدَا يَعْدُو عَدْوًا وَ عَدَوًّا وَ عَدَاءً وَ عُدْوَانًا عَلَيْهِ: زۇلۇم قىلدى، زىيانكەشلىك قىلدى.

عَدَا عَلَيْهِ الْعَوَادِي: ئۇنىڭغا بەختسىزلىك كەلدى.

﴿وَ قُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا: «شەنبىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلاڭلار (يەنى، شەنبىدە بېلىق تۇتۇش بىلەن ھەددىڭلاردىن ئاشماڭلار)»، دېدۇق.

عَدَا اللُّصُوصُ عَلَى أَمْوَالِهِ: ئوغرىلار ئۇنىڭ مال - مۈلكىنى ئوغرىلىدى.

عَدَا . مَاعَدَا: باشقا، ئۆزگە، ... دىن سىرت، ...دىن تاشقىرى.

جَاءَ الْقَوْمُ مَاعَدَا زَيْدًا: زەيدتىن باشقا ھەممە كەلدى.

عِدَاءٌ: دۈشمەنلىك، ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.

عِدَائِيٌّ: دۈشمەنلىك قىلماق، ئاداۋەت تۇتماق، ئۆچەكەشمەك.

أَنْظُرُ إِلَيْهِ نَظْرَةً عِدَائِيَّةً: ئۇنىڭغا دۈشمەنلىك بىلەن قارايمەن.

عِدَادٌ: باراۋەر؛ تەركىبىي قىسمى، ئىچى؛ بىر خىل؛ سەۋدايىلىك، تەلۋىلىك.

فِي عِدَادِهِمْ: ئۇلارنىڭ ئىچىدە، ئۇلارنىڭ جۈملىسىدىن.

«هُوَ فِي عِدَادِ الصَّالِحِينَ»: ئۇلار ياخشىلار قاتارىدا.

عَدَالَةٌ: ئادالەت، ھەققەت.

«إِشْتَهَرَ هَذَا الْقَاضِي بِحِرْصِهِ عَلَى الْعَدَالَةِ»: سودىيە ئادىللىقى بىلەن شۆھرەت قازاندى.

الْعَدَالَةُ الْإِجْتِمَاعِيَّةُ: ئىجتىمائىي ئادالەت.

عَدَاوَةٌ ج عَدَاوَاتٌ: دۈشمەنلىك، ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.

﴿وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

‹قرآن›: بىز ئۇلارنىڭ ئارىسىغا قىيامەتكىچە داۋاملىشىدىغان ئۆچمەنلىك ۋە دۈشمەنلىكنى سالدۇق.

عَدَّ يَعُدّ عَدًّا وَ تَعْدَادًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ساندى، ھېسابلىدى.

عَدَدْتُهُ صَادِقًا: مەن ئۇنى راستچىل، دەپ قارىغاندىم.

﴿وِإنْ تَعُدّوا نِعْمَةَ اللهِ لاَ تُحْصُوهَا﴾ ‹قرآن›: سىلەر ئاللاھنىڭ نېمىتىنى ساناپ تۈگىتەلمەيسىلەر.

عَدَّ فُلاَنًا عَالِمًا: پالانىنى بىلىملىك ساندى.

لاَ يُعَدّ وَ لاَ يُحْصَى: سان ـ ساناقسىز.

عَدٌّ: سانىماق، ھېسابلىماق، ستاتىستىكا.

عَدّ الأَنْفُسِ: نوپۇس تەكشۈرمەك.

﴿لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا﴾ ‹قرآن›: شەك ـ شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ئۇلارنى تولۇق ئىگىلىدى ۋە سانىنى مۇكەممەل بىلدى.

عَدٌّ تَنَازُلِيٌّ: يۇقىرىدىن تۆۋەنگە سانىماق.

لاَيَسْهُلُ عَدّهُمْ: ئۇلارنى ساناش تەس.

عَدَدٌ: سانىماق، ھېسابلىماق؛ ستاتىستىكا.

﴿وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِيْنَ وَ الْحِسَابَ﴾ ‹قرآن›: يىللارنىڭ سانىنى ۋە ھېسابىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈن كۈندۈزنىڭ ئالامىتىنى يورۇقلۇق قىلدۇق.

عَدَدٌ ج أَعْدَادٌ: سان، ساناق، رەقەم.

عَدَدُ الأَنْفُسِ: نوپۇس تەكشۈرمەك، ستاتىستىكا قىلماق.

عَدَدٌ زَوْجِيٌّ: جۈپ سان.

عَدَدٌ فَرْدِيٌّ: تاق سان.

عَدَدٌ أَصْلِيٌّ: ساناق سان.

عَدَدٌ أَوّلِي: تۈپ سان.

عَدَدٌ مُبْهَمٌ: ئاتالغۇسىز سان، مۇجمەل سان.

عَدَدٌ تَرْتِيْبِيٌّ: رەت كۆرسەتكۈچى سان.

عَدَدٌ أَصَمٌّ: ئاتالغۇلۇق سان.

«لَقَدْ نُشِرَ الْعَدَدُ الثَّانِي مِنْ مَجَلَّةِ الْعُلُومِ»: ئىلىم ـ پەن ژۇرنىلىنىڭ 2 ـ سانى نەشردىن چىقتى.

عَدَدِيٌّ: ساناقلىق.

عَدَّاءٌ ج عَدَّاؤُونَ: يۈگۈرۈك، يۈگۈرۈش چېمپىيونى.

«فَازَ الْعَدَّاءُ فُلاَنٌ بِالْمِيْدَالِيَّةِ الذَّهَبِيَّةِ»: يۈگۈرگۈچى پالانى ئالتۇن مېدالغا ئېرىشتى.

عَدَّادٌ ج عَدَّادَاتٌ: ھېسابلاش ماشىنىسى.

عَدَّادُ التَّاكْسِي: تاكسىنىڭ ماڭغان مىقدارىنى كۆرسىتىش ئاپپاراتى.

عَدَّادُ دَوَرَاتِ الآلَةِ: ماشىنىلارنىڭ ئايلىنىش سۈرئىتىنى ئۆلچەش ئاپپاراتى.

عَدَّادُ الْكَهْرَبَائِيِّ: ئىسچوتچىك.

عَدَّادُ الْغَازِ: گاز ئىسچوتچىكى.

عَدَّارٌ: ماتروس، كېمىچى.

عُدَّةٌ: تەييارلىق، ھازىرلىق؛ جاھاز، ئۈسكۈنە، سايمان.

عُدَّةٌ حَرْبِيَّةٌ: ھەربىي قورال ـ ياراغ.

﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لأَعَدّوا لَهُ عُدَّةً﴾ ‹قرآن›: ئەگەر ئۇلارنىڭ جىھادقا چىقىش نىيىتى بولسا، ئەلۋەتتە ئۇنىڭغا تەييارلىق قىلاتتى.

عُدَّةُ الْحِلاَقَةِ: چاچ ئېلىش سايمانلىرى.

اتَّخَذَ عُدَّتَهُ ضِدَّهُ: ئۇنىڭغا قارشى تەييارلىق قىلدى.

«كَانَ الْعَدُوّ أَكْثَرَ مِنَّا عَدَدًا وَ عُدَّةً»: دۈشمەن سان ۋە قورال جەھەتتە بىزدىن كۆپ ئىدى.

أَعَدَّ لِلأَمْرِ عُدَّتَهُ: ئىشقا تەييارلىق قىلدى.

عِدَّةٌ ج عِدَدٌ: بىرقانچە، بىرنەچچە.

لِعِدَّةِ أَيَّامٍ: بىرقانچە كۈنلۈك.

عِدَّة آلة: مېخانىزم.

عِدَّةٌ بُخَارِيَّةٌ: پار ماشىنىسى.

عِدَّةُ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ ئىددىتى.

﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا﴾ ‹قرآن›:

شۇبھىسىزكى، (قەمەرى) ئايلارنىڭ سانى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا (يەنى، لەۋھۇلمەھپۇزدا) 12 ئايدۇر.

عَدَّدَ يُعَدِّدُ تَعْدِيدًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سانىدى، ھېسابلىدى.

عَدَّدَ الْمَالَ: مالنى زامانغا لايىقلاشتۇردى؛ مالنى يىغىپ ساقلىدى.

﴿وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ . الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ﴾ «قرآن»: (كىشىلەرنى) ئەيىبلىگۈچى سۆخەنچىگە ۋاي، ئۇ مال توپلىدى ۋە ئۇنى سانىدى.

عَدَّدَ الْمَيِّتَ: ئۆلگۈچىگە ماتەم تۇتقى سۆزلىدى، تەزىيە بىلدۈردى.

عَدَّلَ يُعَدِّلُ تَعْدِيلًا: ئوڭشىدى، تۈزەتتى، رەتلىدى؛ ئۆزگەرتتى.

عَدَّلَ الْحُكْمَ: جازانى يېنىكلەتتى.

عَدَّلَ الْكِتَابَ: كىتابنى تۈزەتتى.

عَدَّلَ الْوِزَارَةَ: مىنىستىرلىقنى تەكشىدى.

عَدَّلَ الدُّسْتُورَ: ئاساسىي قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزدى.

عَدَّنَ يُعَدِّنُ تَعْدِينًا الْأَرْضَ: يەرنى ئوغۇتلىدى.

عَدَّنَ الْأَرْضَ بِالْمَعْدِنِ: كان ئاچتى.

عَدَّي يُعَدِّي تَعْدِيَةً عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن ئايرىلدى، ۋاز كەچتى، قېلىپ قالدى.

عَدَّى الْفِعْلَ: پېئىلنى ئۆتۈملۈك پېئىلغا ئايلاندۇردى.

«إِذَا عَدَّي أَحَدُنَا النَّهْرَ فَلَنْ نَسْتَطِيعَ اللِّحَاقَ بِهِ»: بىرىمىز دەريادىن ئۆتسە، ئۇنىڭغا يېتىشەلمەيمىز.

عَدِّيَّةٌ وَضْعِيَّةٌ: سانلارنى خاتىرىلەش ئۇسۇلى.

عَدِّيَّةٌ لَفْظِيَّةٌ: ساناش ئۇسۇلى، ھېسابلاش ئۇسۇلى.

عَدِّيَّةٌ عَشَرِيَّةٌ: ئونلۇق سىستېما بويىچە ھېسابلاش ئۇسۇلى.

عَدَرَ يَعْدُرُ عَدَرًا وَعَدْرَةً: جۇرئەتلىك بولدى، يۈرەكلىك بولدى.

عَدِرَ يَعْدَرُ عَدَرًا الْمَكَانُ: جاينىڭ سۈيى كۆپ بولدى.

عَدْرَةٌ: يۈرەكلىك، جۇرئەتلىك.

عَدَسَ يَعْدِسُ عَدْسًا الشَّيْءَ: قاتتىق دەسسىدى.

عَدَسَهُ: ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلدى.

عَدَسَ الْمَوَاشِي: چارۋا باقتى.

عَدَسَ يَعْدِسُ عَدْسًا وَعَدَسَانًا وَعَدَاسًا وَعُدُوسًا فِي الْأَرْضِ: چوڭقۇر چۆكتى، ئىچكىرىلىدى.

عَدَسَتْ بِهِ الْمَنِيَّةُ: ۋاپات بولدى، ئۆلدى.

عَدَسٌ وَاحِدَتُهُ عَدَسَةٌ: قىزىل ماش، يېسىمۇق.

﴿مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا﴾ «قرآن»: زېمىننىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرخەمەك، سامساق، يېسىمۇق ۋە پىيازلارنى ئۆستۈرۈپ بەرسۇن.

عَدَسَةٌ ج عَدَسَاتٌ: دانىخورەك.

عَدَسَةٌ مَرْئِيَّةٌ: فوتو ئاپپاراتىنىڭ كۆزى.

عَدَسَةُ الْعَيْنِ: كۆز گۆھىرى.

عَدَسِيٌّ: لىنزا شەكىللىك.

عَدَسِيَّةٌ ج عَدَسِيَّاتٌ: لوپا ئەينەك.

عَدَفَ يَعْدِفُ عَدْفًا: ئازغىنە يېدى.

مَا عَدَفْتُ الْيَوْمَ: بۈگۈن بىرنەرسە تېتىپ باقمىدىم.

عَدْفٌ ج عُدُفٌ: ئازغىنە سوۋغا، ئازغىنە ئوت-چۆپ.

عِدْفٌ: كىشىلەر توپى، كېچىنىڭ بىر قىسمى؛ يىلتىز.

عَدَفَةٌ ج عَدَفٌ: دەرەخ يىلتىزى.

عِدْفَةٌ ج عِدَفٌ: بىر پارچە نەرسە، بىر توپ كىشى.

عَدَلَ يَعْدِلُ عَدْلًا: ئوڭشىدى، تۈزەتتى، تۈزلىدى.

﴿الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ﴾ «قرآن»: ئۇ سېنى ياراتتى، (ئەزالىرىڭنى) بېجىرىم، قامىتىڭنى تۈز قىلدى.

عَدَلَ الْمِيزَانَ: جىڭنى توغرىلىدى.

عَدَلَ الْقَاضِي فِي حُكْمِهِ: قازى توغرا ھۆكۈم چىقاردى.

عَدَلَ يَعْدِلُ عَدْلًا وَعَدَالَةً وَمَعْدِلَةً: ئادىل بولدى؛ ئادىللىق قىلدى، توغرا قىلدى.

عَدَلَ فُلَانًا بِفُلَانٍ: پالانىنى پالانىغا تەڭلەشتۈردى.

عَدَلَ يَعْدِلُ عَدْلًا وَعُدُولًا: چېكىدىن ئېشىپ كەتتى، يولدىن چىقىپ كەتتى؛ تاشلىۋەتتى.

عَدَلَ عَنْ رَأْيِهِ: نىيىتىدىن ياندى، پىكرىدىن قايتتى.

عَدَلَ عَنِ الطَّرِيقِ: يولدىن ئازدى.

لَنْ أَعْدِلَ عَنْ رَأْيِي: پىكرىمدىن ھەرگىز قايتمايمەن.

عَدُلَ يَعْدُلُ عَدَالَةً: ئادىل بولدى، ھەققانىي بولدى.

عَدْلٌ ج عُدُولٌ: ئوخشىماق، تۈزىمەك، رۇسلىماق؛ ئادىل، ھەققانىي، سەممىي، خالىس؛ ئادالەت، ئىنساپ؛ ئوخشىشى؛ جازا، فىدىيە.

شَاهِدُ عَدْلٍ: ئادىل گۇۋاھچى.

﴿إِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾ «قرآن»: (ئاللاھ سىلەرنى) كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم قىلغانىدا ئادىل ھۆكۈم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ.

﴿إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن ئادىل بولۇشقا، ياخشىلىق قىلىشقا... بۇيرۇيدۇ.

بِعَدْلٍ . عَدْلًا: ئادىل، خالىس، ھەققانىي.

عُدُولٌ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن ۋاز كەچمەك.

عِدْلٌ ج أَعْدَالٌ وَ عُدُولٌ: يۈكىدىن توقۇلغان تاغار؛ ئۇلاغقا ئارتىلغان يۈكنىڭ بىر تەرىپى، نەرسىنىڭ ئوخشىشى، بىر خىل؛ مىقدار.

عَدِلٌ: ئادىل، ھەققانىي، توغرا، خالىس.

عَدْلِيٌّ: سوتنىڭ، سوت.

دَوَائِرُ التَّحْقِيقِ الْعَدْلِيِّ: سوتنىڭ تەكشۈرۈش ئورگانلىرى.

عَدْلِيَّةٌ: ئەدلىيە، سوت.

وِزَارَةُ الْعَدْلِيَّةِ: ئەدلىيە مىنىستىرلىقى.

عَدِمَ يَعْدِمُ / يَعْدَمُ عَدَمًا وَعَدَمًا الشَّيْءَ: نەرسە يوقالدى.

عَدِمَ الْمَالَ: مالىنى يوقاتتى.

عَدُمَ يَعْدُمُ عَدَامَةً: يوقسۇل بولدى؛ ئەخمەق بولدى.

لَاعَدِمْتُكَ أَخًا مُخْلِصًا: سەندەك سەممىي بۇرادەردىن ئايرىلىپ قالمىغايمەن.

قَدْ لَاتَعْدِمُ الْحَسْنَاءُ ذَامًّا: ئەيىبسىز ئادەم بولمايدۇ.

عَدَمٌ: يوقلۇق، مەۋجۇت بولماسلىق؛ كەمچىل، يېتەرسىز؛ پېقىرلىق، يوقسۇزلۇق.

عَدَمُ الرِّضَى: رازى بولماسلىق.

عَدَمُ التَّعَاوُنِ: ھەمكارلاشماسلىق.

عَدَمُ الْحُضُورِ: قاتناشماسلىق، ھازىر بولماسلىق.

عَدَمُ الْإِعْتِدَالِ: نورمالسىزلىق؛ تۈز بولماسلىق؛ توك، قوپال.

عَدَمُ الْإِمْكَانِ: مۇمكىن بولماسلىق.

عَدَمُ التَّرْتِيبِ: تەرتىپسىز، رەتسىز.

عَدَمُ الثِّقَةِ: ئىشەنچسىز.

عَدَمُ الْإِعْتِدَاءِ: تاجاۋۇز قىلماسلىق.

عَدَمُ قُبُولِ الدَّعْوَى: دەۋانى قوبۇل قىلماسلىق.

لِعَدَمِ تَقَبُّلِ هَزَائِمِهِمْ: ئۆزلىرىنىڭ مەغلۇبىيىتىگە تەن بەرمەي.

عُدْمٌ . عُدُمٌ: كەم، كەمچىل، يېتەرسىز؛ كەمبەغەل؛ مەھرۇم بولماق، موھتاجلىق.

عَدَمِيٌّ: يوقلۇق، بوشلۇق، نەتىجىسىز.

عَدَمِيَّةٌ: ئىنكارچىلىق، يوقلۇق، نەتىجىسىز.

عَدَنَ يَعْدِنُ عَدْنًا وَعُدُونًا بِالْمَكَانِ: مەلۇم جايدا تۇردى، ماكانلاشتى.

عَدَنَ الْبَلَدَ: مەلۇم شەھەرنى ئۆز يۇرتى قىلىۋالدى.

عَدَنَ يَعْدِنُ عَدْنًا الْأَرْضَ: يەرنى ئوغۇتلىدى.

عَدَنَ الْحَجَرَ: تاشنى قومۇردى.

عَدَنَ الشَّجَرَ: دەرەخنى چېپىپ زوتال قىلىۋەتتى.

عَدَنَ: مۇقىم تۇرماق، ۋەتەن تۇتۇۋالماق، ۋەتەن قىلىۋالماق.

جَنَّاتُ عَدْنٍ: مەڭگۈلۈك تۇرىدىغان جەننەتلەر.

﴿رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارىمىز! سەن ئۇلارنى، ئۇلارغا ۋەدە قىلغان مەڭگۈلۈك جەننەتكە كىرگۈزگىن.

عَدَنٌ: ئەدەن (يەمەن تەرەپتىكى بىر يۇرتنىڭ نامى).

عَدْنَانٌ: ھىجاز ئەرەبلىرىنىڭ بوۋىلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى، رەسۇلۇللاھنىڭ 21- بوۋىسى.

بَنُو عَدْنَانٍ: ئەدنان ئەۋلادلىرى.

عَدَنِيٌّ: ئەدەنلىك، ئەدەنگە مەنسۇپ؛ گۈزەل ئەخلاق.

عَدْوٌ: يۈگۈرمەك، چاپماق.

كَانَ سَرِيْعَ الْعَدْوِ: ئۇ يۈگۈرگەك ئىدى.

﴿فَيَسُبُّوا اللهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار بىلمىگەنلىكلىرىدىن ھەددىدىن ئېشىپ، ئاللاھنى تىللايدۇ.

عَدْوُ الْمُسَافَاةِ الطَّوِيْلَةِ: ئۇزۇنغا يۈگۈرۈش.

«أَنَّهُ لَيْسَ أَسْرَعَ مِنِّي فِي الْعَدْوِ»: ئۇ مەندىن تېز يۈگۈرەلمەيدۇ.

عُدْوَانٌ: تاجاۋۇزچىلىق، زۇلۇم؛ ئېغىر زىيانكەشلىك.

ظُلْمًا وَعُدْوَانًا: ناھەق، ئادالەتسىزلىك قىلىپ، زۇلۇم ۋە تاجاۋۇزچىلىق يۈزىسىدىن.

﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ «قۇرئان»: گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار.

«أَدَانَ مَجْلِسُ الْأَمْنِ هَذَا الْعُدْوَانَ السَّافِرَ»: خەۋپسىزلىك كېڭىشى بۇ ئاشكارا تاجاۋۇزچىلىقنى ئەيىبلىدى.

عَدْوَانٌ: يۈگۈرۈك، تېز چاپىدىغان.

عَدْوَى: كېسەل يۇقماق، تازالماق.

نَاقِلٌ لِلْعَدْوَى: كېسەل يۇقتۇرغۇچى.

عَدْوَى وَبَائِيَّةٌ: يوقۇملۇق كېسەللىكلەر.

عُدْوَانِيٌّ: تاجاۋۇزكارانە.

سِيَاسَةٌ عُدْوَانِيَّةٌ: تاجاۋۇزچىلىق سىياسىتى.

عُدْوَةٌ ج عُدًى: ئېگىز جاي؛ ساھىل، قىرغاق، دەريا بويى.

﴿إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى﴾ «قۇرئان»: ئۆز ۋاقتىدا سىلەر ۋادىنىڭ (مەدىنىگە) يېقىن تەرىپىدە ئىدىڭلار، ئۇلار ۋادىنىڭ يىراق تەرىپىدە ئىدى.

«حَالَ السَّيْلُ دُونَ وُصُولِهِ إِلَى الْعُدْوَةِ الْأُخْرَى»: كەلكۈن ئۇنى ئىككىنچى قىرغاققا چىقارغۇزمىدى.

عَدُوٌّ ج أَعْدَاءٌ: دۈشمەن، ياۋ.

أَعْدَى أَعْدَائِهِ: ئۇنىڭ ئەشەددىي دۈشمىنى.

﴿هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار دۈشمەندۇر، ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلىگىن.

«يُحَاوِلُ الْعَدُوُّ أَنْ يَنَالَ مِنْ وَحْدَتِنَا الْوَطَنِيَّةِ»: دۈشمەن بىزنىڭ مىللىي بىرلىكىمىزنى بۇزۇشقا ئۇرۇنماقتا.

عَدُوٌّ لَدُودٌ: ئەشەددىي دۈشمەن.

عَدِيَ يَعْدَى عَدًا: ئۆچ كۆردى.

عِدًى: دۈشمەنلەر.

عَدًى / عِدًى ج أَعْدَاءٌ: ساي، جىلغا، ۋادى.

عَدِيْدٌ ج أَعْدَادٌ وَعَدَائِدُ: سان- ساناقلىق، كۆپ مىقدار؛ باراۋەر؛ مىقدار؛ نىسبەت.

عَدِيْدَةٌ ج عَدَائِدُ: ھەسسىلىك، نىسبەت.

مَضَتْ أَيَّامٌ عَدِيْدَةٌ: بىرقانچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى.

عَدِيْلٌ ج عُدَلَاءُ: ئوخشىشى، تەڭدىشى؛ باجا.

لَيْسَ لَهُ عَدِيْلٌ: ئۇنىڭ تەڭدىشى يوق.

عَدِيْلُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ باجىسى.

عَدِيْمٌ ج عُدَمَاءُ: يوقسۇل، كەمبەغەل، پېقىر؛ مەۋجۇت ئەمەس.

عَدِيْمُ الْحَيَاةِ: جانسىز، ئۆلۈك.

عَدِيْمُ النَّظِيْرِ: ئوخشىشى يوق، مىسلىسىز، تەڭداشسىز.

عَدِيْمُ الْخَوْفِ: قورقماس، جۈرئەتلىك.

عَدِيْمُ الْقُوَّةِ: قابىلىيەتسىز، ئىقتىدارسىز.

عَدِيْمُ الْاِحْسَاسِ: هوشسىز، سېزىمى يوق.

عَدِيْمُ الْجَدْوَى: پايدىسىز.

عَدِيْمُ الْخَطَرِ: خەتەرسىز.

عَدِيْمُ الطَّبَقَاتِ: سىنىپسىز.

عَدِيْمُ الذَّكَاءِ: دۆت.

عَدَا يَعْدُو عَدْوًا الْمَكَانُ: جاينىڭ هاۋاسى ياخشى بولدى.

عَذَابٌ ج أَعْذُبَةٌ: ئازاب، ئەلەم، دەرد، خاپىلىق.

عَذَابٌ أَلِيْمٌ: دەردلىك ئازاب.

﴿إِنَّ الظَّالِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيْمٌ﴾ ‹قرآن›: زالىملار چوقۇم قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

عَذَاةٌ ج عَذًا وَ عَذَاوَاتٌ مِنَ الْأَرْضِ: ساپ هاۋالىق يەر.

عِذَارٌ: هايا، قورۇنۇش.

خَلِيْعُ الْعِذَارِ: هاۋايى-هەۋەسكە بېرىلگۈچى، هاياسىز.

خَلَعَ عِذَارَهُ: بىشەملىك قىلدى، نومۇسسىزلىق قىلدى.

عِذَارٌ ج عُذُرٌ: مەڭز، چېكە چاچ؛ هايا؛ ئىرادە.

«هُوَ شَدِيْدُ الْعِذَارِ لَا تُثَبِّطُهُ الصُّعُوبَاتُ»: ئۇ چىڭ ئىرادىلىك بولۇپ، ئۇنى قىيىنچىلىقلار باش ئەگدۈرەلمەيدۇ.

عِذَارُ اللِّجَامِ: چۇلۋۇر.

عَذُبَ يَعْذُبُ عُذُوبَةً الشَّرَابُ: شاراب تاتلىق بولدى، شېرىن بولدى.

عَذُبَ الْكَلَامُ: سۆز تاتلىق بولدى.

عَذُبَ الْغِنَاءُ: ناخشا مۇڭلۇق بولدى.

عَذْبٌ ج عِذَابٌ: شېرىن، تاتلىق، يېقىملىق.

مَاءٌ عَذْبٌ: تاتلىق سۇ.

﴿هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ ‹قرآن›: بۇ تاتلىق بولغان دەريا، بۇ تۇزلۇق بولغان دېڭىز.

طَعَامٌ عَذْبٌ: مەززىلىك تاماق.

تَتَمَتَّعُ لَيْلَى بِصَوْتٍ عَذْبٍ: لەيلا يېقىملىق ئاۋازغا ئىگە.

عَذَبَةٌ ج عَذَبَاتٌ: چۇچا، پۆپۈك.

حِزَامٌ ذُوعَذَبَاتٍ: چۇچىلىق پوتا.

عَذَجَ يَعْذِجُ عَذْجًا الْمَاءَ: سۇ ئىچتى.

عَذَجَ فُلَانًا: پالانىنى تىللىدى.

عَذَّالٌ: كۆپ ئەيىبلىگۈچى، كۆپ مالامەت قىلغۇچى.

عَذَّامٌ: چىشلىگەك، مالامەت قىلغاق.

عَذَّبَ يُعَذِّبُ تَعْذِيْبًا: ئازابلىدى، جازالىدى، قىينىدى.

«إِنَّ اللهَ يُعَذِّبُ الَّذِيْنَ يُعَذِّبُونَ النَّاسَ فِي الدُّنْيَا» ‹حديث›: ئاللاھ دۇنيادا كىشىلەرنى قىينىغان ئادەملەرنى ئازابلايدۇ.

عَذَّرَ يُعَذِّرُ تَعْذِيْرًا: ماڭلاي چاچ چىقتى.

عَذَّلَ يُعَذِّلُ تَعْذِيْلًا: تەنبىھ بەردى، تاپا-تەنە قىلدى، مالامەت قىلدى.

عَذَرَ يَعْذِرُ عُذْرًا وَ عُذْرَىً وَ مَعْذِرَةً: كەچۈردى، كەڭچىلىك قىلدى.

عَذَرَ يَعْذِرُ عَذْرًا الْغُلَامَ: بالىنى خەتنە قىلدى، سۈننەت قىلدى.

عُذْرٌ ج أَعْذَارٌ: ئۆزرە، باهانە-سەۋەب، ئاقلاش سەۋەبى.

﴿فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا عُذْرًا أَوْنُذْرًا﴾ ‹قرآن›: (بەندىلەرگە ئۆزرە (قالدۇرماسلىق) ياكى (ئاللاھنىڭ

ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھيىنى (پەيغەمبەرلەرگە) ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى

عَذْرَاءُ ج عَذَارَى وَ عَذَارٍ وَ عَذْرَوَاتٌ: قىز؛ تېشىلمىگەن مەرۋايىت.

أَرْضٌ عَذْرَاءُ: بوز يەر.

غَابَةٌ عَذْرَاءُ: ئىپتىدائىي ئورمان، تەبىئىي ئورمان.

فَتَاةٌ عَذْرَاءُ: قول تەگمىگەن قىز.

الْعَذْرَاءُ: مەريەم (ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسى).

عَذْرَاوِيَّةٌ: قىزلىق، ئىپپەتلىك.

عُذْرَةٌ: قىزلىق.

أَبُو عُذْرَةِ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ مۇئەللىپى.

«يُعْطِي الْمُجْتَمَعُ الْإِسْلَامِيّ أَهَمِّيَّةً لِعُذْرَةِ الْفَتَاتِ»: مۇسۇلمانلار جامائەسى قىزلارنىڭ قىزلىقىغا ئەھمىيەت بېرىدۇ.

عُذْرِيٌّ: قىزلىق؛ پاك، ئىپپەتلىك، دىيانەتلىك، ساپ.

حُبٌّ عُذْرِيٌّ: پاك مۇھەببەت، مەنىۋى مۇھەببەت.

الْهَوَى الْعُذْرِيّ: پاك مۇھەببەت، چىن مۇھەببەت.

عَذَفَ يَعْذِفُ عَذْفًا مِنَ الطَّعَامِ: تاماقنى تېتىپ باقتى.

عَذْفٌ: ئازغىنە يېمەكلىك.

عَذَقَ يَعْذِقُ عَذْقًا النَّخْلَةَ: خورما دەرىخىنى چاتىدى.

عِذْقٌ ج أَعْذَاقٌ وَ عُذُوقٌ: بىر تىزىق، بىر زىخ، بىر باغلام، بىر ساپاق؛ پۆپۈكسىمان گۈل؛ پۇتاقلىق شاخ.

عَذِقٌ: ھوشيار، زېرەك.

طَيِّبٌ عَذِقٌ: خۇش پۇراق.

عَذَلَ يَعْذِلُ عَذْلًا: تەنبىھ بەردى، تاپا-تەنە قىلدى، مالامەت قىلدى.

عَذْلٌ . عَذَلٌ: مالامەت قىلماق، ئەيىبلىمەك، تاپا-تەنە قىلماق.

لَا فَائِدَةَ مِنَ الْعَذَلِ: مالامەت قىلىشنىڭ پايدىسى يوق.

«سَبَقَ السَّيْفُ الْعَذَلَ» ‹مثل›: قولدىن كەتكەننى ئورنىغا كەلتۈرگىلى بولمايدۇ، ئۆتكەنگە سالاۋات.

«يَا عَاذِلِي هَلَّا كَفَفْتَ عَنْ عَذْلِي»: ئى مېنى مالامەت قىلغۇچى، مېنى مالامەت قىلىشنى توختاتساڭچۇ؟

عُذُلٌ: قاتتىق ئىسسىق.

أَيَّامُ عُذُلٍ: ئىسسىق كۈنلەر.

عَذَمَ يَعْذِمُ عَذْمًا: ئۆزىنى قوغدىدى.

عَذَمَ الْفَرَسُ: ئات جۆجەيىنى چىشلىۋالدى.

عَذَمَهُ: مالامەت قىلدى.

عَذِمَ يَعْذَمُ عَذْمًا: تىللىدى.

عُذُوبَةٌ: مەززىلىك، تەملىك.

عَذُولٌ: كايىغۇچى، مالامەت قىلغۇچى، ئەيىبلىگۈچى.

عَذْيٌ ج أَعْذَاءٌ: يامغۇر بىلەنلا سۇغىرىلىدىغان زىرائەت؛ شورسىز يەر.

عَذِيمَةٌ ج عَذَائِمُ: مېۋىسىنىڭ ئۇرۇقى يوق خورما دەرىخى.

عَرَا يَعْرُو عَرْوًا فُلَانًا الْأَمْرُ: پالانىغا بىر ئىش دۇچ كەلدى.

عَرَتْهُ دَهْشَةٌ: ئۇنى قورقۇنچ بېسىۋالدى.

«عَرَاهُ الْمَرَضُ»: كېسەل بولدى.

«عَرَاهُ التَّعَبُ»: چارچاپ قالدى.

عَرَاءٌ ج أَعْرَاءٌ: دالا، تۈزلەڭلىك، ئوچۇقچىلىق.

بَاتَ فِي الْعَرَاءِ: دالىدا تۈنىدى.

جَلَسُوا فِي الْعَرَاءِ: ئۇلار تۈزلەڭلىكتە ئولتۇرۇشتى.

﴿فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ﴾ ‹قرآن›: ئۇنى بىز (دېڭىز ساھىلىدىكى) بىر قۇرغاق يەرگە (بېلىقنىڭ قارنىدىن) ئاتتۇق. ئەينى ۋاقىتتا ئۇ كېسەل ئىدى.

عَرَائِسِيٌّ: ئەر-خوتۇنلۇق؛ تويىنىڭ، توي مۇراسىمىنىڭ.

عَرَاةٌ: سوغۇق، مەيدان، قورۇ.

عَرَادَةٌ: چېشى چېكەتكە، هال، هالەت، ئەھۋال.

هُوَ فِي عَرَادَةِ خَيْرٍ: ئۇنىڭ ئەھۋالى ياخشى.

عَرَارَةٌ: ئەخلاقسىزلىق، قوپاللىق، قاتتىقلىق، چېكەتكە، ئىگىلىك ھوقۇقلۇق، مەرتىۋە، ئوغۇلچى ئايال.

عِرَاضٌ: چېچىلاڭغۇ.

عُرَاضَةٌ: سوۋغا، ئىنئام.

عُرَاعِرُ ج عَرَاعِرُ: ئالىيجاناب، ئېسىلزادە.

عَرَاعِرُ مِنَ الْجِمَالِ: سېمىز تۆگە.

عِرَافَةٌ: رەم باقماق، پال ئاچماق.

عِرَاقٌ ج أَعْرِقَةٌ وَ عُرُقٌ: دېڭىز قىرغىقى، دېڭىز ساھىلى.

عَرَاقُ الظُّفْرِ: تىرناق گۆشى.

عَرَاقَةٌ: چوڭقۇرلاشماق، يىلتىز تارتماق، سىڭىپ كىرمەك، ئىزچىللىق.

عِرَاقَةُ الْحَرْفِ: ھەرپىنىڭ قۇيرۇقى.

عِرَاقِيٌّ: ئىراقنىڭ، ئىراقلىق.

إِوَزٌّ عِرَاقِيٌّ: ئاق قۇ.

عَرَاقِيَّةٌ: تەرلىك.

الْجُمْهُورِيَّةُ الْعِرَاقِيَّةُ: ئىراق جۇمھۇرىيىتى.

عِرَاكٌ: ئېلىشماق، جەڭ قىلىشماق، ئۇرۇشماق.

عِيْرَانٌ: نەيزىنى چىڭىتىدىغان مىخ؛ چوڭ دەرەخ؛ يىراق جايدىكى قورۇ جاي؛ تۆگىنىڭ بۇرنىغا ئۆتكۈزۈلىدىغان چۆلۈك؛ ئۇرۇش، جەڭ؛ سىرتلان ئۆۋۈسى؛ ھايۋانلارنىڭ قوتۇر كېسىلى؛ ئوخشىشى؛ رەقىبى.

عَرَبَ يَعْرِبُ عَرَبًا الطَّعَامَ: تاماق يېدى.

عَرُبَ يَعْرُبُ عُرُوبَةً وَ عُرُوبِيَّةً وَ عَرَابَةً وَ عَرَابًا وَ عُرُوبًا: ئەرەبچىنى پاساھەتلىك سۆزلىدى.

عَرُبَ لِسَانُهُ: ئۇنىڭ تىلى پاساھەتلىك بولدى.

عَرَبٌ وَ عُرْبٌ ج أَعْرُبٌ وَ عُرُوبٌ: ئەرەب، ئەرەب مىللىتى.

عَرَبٌ عَرَبِيَّةٌ: ساپ ئەرەب.

عَرَبٌ مُتَعْرِبَةٌ: ساپ ئەرەب.

عَرَبٌ مُسْتَعْرِبَةٌ: ئەرەبلەشكەن ئەرەب.

عَرَبٌ عَارِبَةٌ: ساپ ئەرەب، قان سىستېمىسىغا مەنسۇپ ئەرەب.

عُرْبَانٌ: كۆچمەن ئەرەب.

عُرْبَانٌ ج عَرَابِيْنُ: زاكالەت پۇلى.

عَرَبَةٌ ج عَرَبٌ وَ عَرَبَاتٌ: تېز ئاقىدىغان دەريا.

عَرَبَةٌ ج عَرَبَاتٌ: ھارۋا، قاتناش قوراللىرى.

عَرَبَةُ أُجْرَةٍ: كىرا ھارۋىسى.

عَرَبَةُ الْأَطْفَالِ: غالتەك ھارۋا.

عَرَبَةُ السِّجْنِ: مەھبۇس ھارۋىسى، مەھبۇسلار ماشىنىسى.

عَرَبَةُ سِكَّةِ الْحَدِيْدِ: يولۇچىلار پويىزى.

عَرَبَةُ الْإِنْزِلَاقِ: چانا.

عَرَبَةٌ بَطِيْئَةٌ: ئاستا پويىز.

عَرَبَةُ تِرَامْوَاي: تراموۋاي.

عَرَبَةُ الرَّشِّ: سۇ چېچىش ماشىنىسى.

عَرَبَةٌ صَغِيْرَةٌ: كىچىك ماشىنا، يېنىك ئاپتوموبىل، پىكاپ.

عَرَبَةُ الْعُرْسِ: توي ماشىنىسى.

عَرَبَةُ الصِّهْرِيْجِ: سۇ، ماي توشۇش ماشىنىسى.

عَرَبَةُ مُسْتَشْفَى: دالا دوختۇرخانىسى، ھەرىكەتچان دوختۇرخانا.

عَرَبَةٌ كَبِيْرَةٌ لِنَقْلِ الْبَضَائِعِ: يۈك توشۇش ماشىنىسى.

عَرَبَةٌ مُسَطَّحَةٌ: ئۈستى ئوچۇق ماشىنا.

عَرَبَةُ النُّزْهَةِ: ساياھەت ماشىنىسى.

عَرَبَةُ نَوْمٍ: ياتاقلىق ۋاگون، ئوپا.

عَرَبَةٌ بِيَدٍ بِعَجَلَةٍ وَاحِدَةٍ: بىر چاقلىق غالتەك ھارۋا.

عَرَبَةُ يَدٍ: قول هارۋىسى.

عَرْبَدَ يُعَرْبِدُ عَرْبَدَةً: ئەخلاقسىز ناچارلاشتى، پاراكەندىچىلىك سالدى.

عُرْبَدَةٌ: تەرتىپسىز، بىسەرەمجانلىق، غۇلغۇلا، ئىسيان، قالايمىقانچىلىك، قالايمىقانچىلىق كۆتۈرمەك، پاراكەندىچىلىك تۇغدۇرماق.

عِرْبِيْدٌ: جوداكەش، مۇتتەھەم، زوراۋان، لۈكچەك، توپىلاڭچى.

عَرْبَسَ يُعَرْبِسُ عَرْبَسَةً: قالايمىقانلاشتۇردى، مالىماتاڭ قىلدى.

عَرْبَنَ يُعَرْبِنُ عَرْبَنَةً: زاكالەت پۇلى تاپشۇردى، رەنگە قويدى.

عُرْبُونٌ وَ عَرَبُونٌ ج عَرَابِيْنُ: زاكالەت پۇلى.

عَرَبِيٌّ: ئەرەبچە، ئەرەب تىلى، ئەرەبىي؛ ئەرەبىستانلىق، ئەرەبكە مەنسۇپ؛ قىرلىق.

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ‹قرآن›: سىلەرنى چۈشەنسۇن، دەپ ئۇنى ئەرەبچە قۇرئان قىلىپ نازىل قىلدۇق.

الْكَرَمُ الْعَرَبِيّ: ئەرەب مەردلىكى.

عَرَبِيَّةٌ: ئەرەب ئايال.

الْعَرَبِيَّةُ: ئەرەب تىلى.

كَلَّمَهُ بِالْعَرَبِيَّةِ: ئەرەبچە سۆزلىدى.

اللّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ: ئەرەب تىلى.

الْقَوْمِيَّةُ الْعَرَبِيَّةُ: ئەرەب مىللىتى، ئەرەب مىللەتچىلىكى.

الْوَحْدَةُ الْعَرَبِيَّةُ: ئەرەب بىرلىكى.

الْجُمْهُورِيَّةُ الْعَرَبِيَّةُ الْمُتَّحِدَةُ: ئەرەب بىرلەشمە جۇمھۇرىيىتى.

الْمَمْلَكَةُ الْعَرَبِيَّةُ السَّعُودِيَّةُ: سەئۇدىي ئەرەبىستان مەملىكىتى، ئەرەبىستان پادىشاھلىقى.

«قَامَتِ الدّوَلُ الْعَرَبِيَّةُ بِتَعْرِيْبِ التَّعْلِيْمِ بَعْدَ إِسْتِقْلَالِهَا»: ئەرەب دۆلەتلىرى مۇستەقىل بولغاندىن كېيىن مائارىپتا ئەرەب تىلىنى قوللىنىشقا باشلىدى.

عَرَتَ يَعْرُتُ / يَعْرِتُ عَرْتًا الرّمْحُ: نەيزە، پۇختا بولدى.

عَرَتَ الْبَرْقُ: چاقماق چاقتى.

عَرْتَبَةٌ: بۇرۇن.

عَرَجَ وَ عَرِجَ يَعْرَجُ عَرَجًا وَ عَرَجَانًا الرَّجُلُ: ئاقساپ ماڭدى.

عَرَجَتِ الشَّمْسُ: كۈن قايرىلدى.

عَرَجَ يَعْرُجُ عُرُوجًا وَ مَعْرَجًا: ئۆرلىدى، كۆتۈرۈلدى.

عَرَجَ فِي السَّلَّمِ: شوتىغا چىقتى.

﴿تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرّوحُ إِلَيْهِ﴾ ‹قرآن›: پەرىشتىلەر ۋە روھ (يەنى، جىبرىئىل) ئاللاھقا ئۆرلەيدۇ.

عَرَجٌ . عَرَجَانٌ: ئاقساپ ماڭماق.

عُرْجُدٌ: خورما، ئۈزۈم قاتارلىقلارنىڭ ساپىقى.

عُرْجُونٌ ج عَرَاجِيْنُ: خورما، ئۈزۈم قاتارلىقلارنىڭ ساپىقى.

﴿حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيْمِ﴾ ‹قرآن›: ئۇ، (ئاخىرقى مەنزىلگە) يېتىپ بارغاندا، خورمىنىڭ قۇرۇپ قالغان شېخىغا ئوخشاش بولۇپ قالىدۇ.

عَرَدَ يَعْرُدُ عَرْدًا الْحَجَرَ: يىراققا تاش ئاتتى.

عَرَدَ يَعْرُدُ عُرُودًا النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك مايسا بولدى.

عَرَدَ الشَّيْءُ: نەرسە توم بولدى.

عَرِدَ يَعْرَدُ عَرَدًا: قاچتى.

عَرْدَسَ يُعَرْدِسُ عَرْدَسَةً فُلَانًا: پالانىنى يەرگە باستى، يىقىتتى.

عَرَّ يَعِرّ عَرَارًا الظَّلِيْمُ: زۇلۇم قىلىنغۇچى توۋلىدى.

عَرَّ يَعُرّ عَرًّا: ھاقارەتلىدى، رەسۋا قىلدى، ئەيىبلىدى.

عَرَّتِ الْأَرْضَ: يەرنى ئوغۇتلىدى.

عَرٌّ: شىبەرمەندىلىك، خورلۇق، رەسۋاچىلىق؛

گۇناھ، نۇقسان.

عُرٌّ . عُرَّةٌ: قوتۇر كېسىلى، قىچىشقاق؛ قۇش مايىقى، پىگىت.

عُرَّا الْوَادِي: جىلغىنىڭ ئىككى قىرغىقى.

عَرَّابٌ ج عَرَّابُونَ: ھارۋا ياسىغۇچى؛ چوقۇندۇرۇش ھاسىسى.

عَرَّاثٌ: قاتتىق تەۋرىنىش.

عَرَّاثٌ مِنَ الْبَرْقِ: قاتتىق چاقماق چاقماق.

عَرَّادَةٌ ج عَرَّادَاتٌ: قونىداقلىق ئوقيا (مېخانىكىلىق كۈچ بىلەن ئېتىلىدىغان بىر خىل ئوقيا).

عَرَّاصٌ: گۈلدۈرمامىلىق بۇلۇت.

عَرَّافٌ ج عَرَّافُونَ: پالچى، رەمچى، مۇنەججىم.

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ فَصَدَّقَهُ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةَ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا» ‹حديث›: كىمكى رەمبالنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن بىر ئىشنى سوراپ، ئۇنىڭغا ئىشەنسە، ئۇ كىشىنىڭ 40 كۈنلۈك نامىزى قوبۇل بولمايدۇ.

لَمْ تَتَحَقَّقْ نُبُوءَةُ الْعَرَّافِيْنَ: پالچىلارنىڭ ئالدىنئالا ئېيتقان سۆزى ئىشقا ئاشمىدى.

عَرَّبَ يُعَرِّبُ تَعْرِيْبًا الرَّجُلُ بِحُجَّةٍ: دەلىل - ئىسپاتلىرىنى ئوچۇق - ئاشكارا بايان قىلدى.

عَرَّبَ الْكِتَابَ: كىتابنى ئەرەبچىگە تەرجىمە قىلدى.

عَرَّجَ يُعَرِّجُ تَعْرِيْجًا عَلَيْهِ: مايىل بولدى، بۇرۇلدى.

عَرَّجَ بِالْمَكَانِ: بىر جايغا چۈشتى، بىر جايدا تۇردى.

عَرَّدَ يُعَرِّدُ تَعْرِيْدًا النَّجْمُ: يۇلتۇز غەربكە مايىل بولدى.

عَرَّدَ عَنِ الطَّرِيْقِ: يولدىن چەتنىدى.

عَرَّزَ يُعَرِّزُ تَعْرِيْزًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يوشۇردى.

عَرَّسَ يُعَرِّسُ تَعْرِيْسًا الْمُسَافِرُونَ: يولۇچىلار دەم ئېلىشقا چۈشتى.

عَرَّشَ يُعَرِّشُ تَعْرِيْشًا بِالْمَكَانِ: مەلۇم جايدا ئورۇنلاشتى، ماكانلاشتى.

عَرَّشَ الْبَيْتَ: ئۆي ياسىدى.

عَرَّشَ الطَّائِرُ: قۇش ئىككى قانىتى بىلەن سايە تاشلىدى.

عَرَّشَ الْكَرَمَ: تەكنى باراڭغا ئالدى.

عَرَّصَ يُعَرِّصُ تَعْرِيْصًا اللَّحْمَ: گۆشنى قاقلاپ قۇرۇتتى.

عَرَّضَ يُعَرِّضُ تَعْرِيْضًا الشَّيْءَ: نەرسىنى توغرىلىدى، توغرا قىلدى.

عَرَّضَ الْمَلَابِسَ لِلشَّمْسِ: كىيىمنى ئاپتاپقا سالدى.

عَرَّضَ بِهِ: ئىشارەت قىلدى، كىنايە قىلدى.

عَرَّضَهُ لِكَذَا: ئۇچراتتى، دۇچار قىلدى.

«عَرَّضَ نَفْسَهُ لِلشَّمْسِ»: ئۆزىنى ئاپتاپقا سالدى.

«عَرَّضَ لِلْخَطَرِ»: خەتەرگە يولۇقتۇردى.

«كَانَتِ الطَّرِيْقُ ضَيِّقَةً فَعَرَّضَهَا الْعُمَّالُ»: تار يولنى ئىشچىلار كېڭەيتتى.

عَرَّفَ يُعَرِّفُ تَعْرِيْفًا: تەرىپلىدى، چۈشەندۈردى، ئىزاھلىدى؛ زىننەتلىدى.

عَرَّفَ الرَّجُلُ بِالرَّجُلِ: تونۇشتۇردى.

﴿فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ﴾ ‹قرآن›: ئۇ (يەنى ھەفسە) ئۇنى (يەنى مەخپىي سۆزنى) (ئائىشەگە) ئېيتىپ قويغان. ئاللاھ بولسا، سىرنىڭ ئاشكارىلانغانلىقىنى (پەيغەمبەرگە) بىلدۈرگەن چاغدا، ئۇ (يەنى، پەيغەمبەر) ئۇنىڭغا (يەنى ھەفسەگە) ئۇ (يەنى ھەفسە) ئاشكارىلاپ قويغان سۆزلەرنىڭ بەزىسىنى ئېيتتى (يەنى، يۈزىگە سالدى).

عَرَّقَ يُعَرِّقُ تَعْرِيْقًا الْحَرّ الشَّدِيْدُ: قاتتىق ئىسسىق ئۇنى تەرلىتىۋەتتى.

عَرَّقَ الشَّجَرُ: دەرەخ يىلتىز تارتتى.

عَرَّقَ الْخَمْرَ: ھاراققا سۇ قوشتى.

عَرِّقَ الرَّجُلُ: كىشىنىڭ نەسەبى ئېسىل بولدى.

عَرَّمَ يُعَرِّمُ تَعْرِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

عَرَّمَ التُّرَابَ: توپىنى توپلىدى، دۆۋىلىدى.

عَرَّى يُعَرِّي تَعْرِيَةً الثَّوْبَ: كىيىمنى سالدۇرۇۋەتتى، يالىڭاچلىۋەتتى.

عَرَّاهُ: ئۇنى ئېچىپ تاشلىدى.

عَرَّاهُ مِنَ الْأَمْرِ: ئۇنى ئىشتىن خالاس قىلدى، ئىشتىن بوشاتتى.

عِرِّيسٌ . عِرِّيسَةٌ: شىرنىڭ ئۇۋىسى.

عَرَزَ يَعْرِزُ عَرْزًا الشَّيْءُ: نەرسە قاتتىق بولدى.

عَرَزَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تارتىۋالدى.

عَرَزَهُ: ئۇنى مالامەت قىلدى.

عَرِزَ يَعْرَزُ عَرَزًا الشَّيْءُ: نەرسە توگۇلۇۋالدى، قورۇلۇۋالدى.

عَرِزَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يوشۇردى.

عِرْزَالٌ ج عَرَازِيلُ: كەپە، ئالچۇق.

عَرَسَ يَعْرُسُ عَرْسًا: چەتنەپ كەتتى، تۇردى.

عَرَسَ عَنْهُ: ئۇنىڭدىن چەتنەپ كەتتى.

عَرِسَ يَعْرَسُ عَرَسًا: مەغرۇرلاندى، غادايدى.

عَرِسَ مِنَ الشَّيْءِ: هاڭ-تاڭ بولۇپ قالدى.

عَرِسَ الشَّيْءُ: نەرسە قاتتىق بولدى، كۆچىيىپ كەتتى.

عَرِسَ الشَّرُّ بَيْنَ الْقَوْمِ: يامانلىق يامراپ كەتتى.

عَرِسَ فُلَانٌ: كۆرۈشنى داۋاملاشتۇردى.

عَرِسَ الْوَلَدُ بِأُمِّهِ: بالا ئانىسىدىن ئايرىلدى.

عُرْسٌ ج أَعْرَاسٌ: توي، توي مۇراسىمى.

وَلِيمَةُ الْعُرْسِ: توي مەرىكىسى، توي زىياپىتى.

«حَضَرَ عُرْسَهُ كِبَارُ الْقَوْمِ»: ئۇنىڭ توي مەرىكىسىگە چوڭ ئەربابلار قاتناشتى.

عُرْسٌ ذَهَبِيٌّ: ئالتۇن توي (ياۋروپالىقلارنىڭ 50 يىللىق توي خاتىرىلەش كۈنى).

عُرْسٌ فِضِّيٌّ: كۈمۈش توي (ياۋروپالىقلارنىڭ 40 يىللىق توي خاتىرىلەش كۈنى).

عِرْسٌ ج أَعْرَاسٌ: (ئايالنىڭ) ئېرى، (ئەرنىڭ) ئايالى؛ چىشى شىر.

إِبْنُ عِرْسٍ: ئاغمىخان.

عَرْسٌ ج أَعْرَاسٌ: تانا، ئارغامچا؛ چېدىرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تۈۋرۈك.

عَرَشَ يَعْرِشُ عُرُوشًا بِالْمَكَانِ: مەلۇم جايدا ئولتۇراقلاشتى، ماكانلاشتى.

﴿وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ﴾ ‹قرآن›: پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ سالغانلىرى (يەنى ئىمارەتلىرى)نى ۋە ياسىغانلىرىنى (يەنى، باغلىرى ۋە ئېكىنزارلىقلىرى)نى ۋەيران قىلدۇق.

عَرَشَ الْبَيْتَ: ئۆي سالدى.

عَرَشَ الْبِئْرَ: قۇدۇققا تاش تىزدى.

عَرَشَ الْكَرْمَ: تەكنى باراڭغا ئالدى.

عَرَشَ يَعْرِشُ وَ عَرَشَ يَعْرُشُ عَرْشًا: سايىۋەن ياسىدى.

عَرَشَ الْبَيْتَ: ئۆينى ياپتى.

عَرْشٌ ج عُرُوشٌ وَ أَعْرَاشٌ وَ عُرْشٌ وَ عَرَشَةٌ / عِرَشَةٌ: تەخت؛ ئەرش؛ ئۆينىڭ تۈۋرى؛ ساراي؛ سايىۋەن، ساتما.

«لَكَ الْحَمْدُ يَا ذَا الْعَرْشِ خَالِقَ أَكْوَانٍ عَلَى مَا فَرَغْنَا عَنْهُ مِنْ شَيْدِ بُنْيَانٍ»: بارلىق مەۋجۇداتنىڭ ياراتقۇچىسى، ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى (ئاللاھ)غا چەكسىز ھەمدۇ سانالار بولسۇنكى، بىز قۇرۇلۇش ئىشىنى تاماملاپ بولدۇق.

عَرْشُ الْمَلِكِ: پادىشاھنىڭ تەختى.

﴿وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ﴾ ‹قرآن›: ئۇ چوڭ ئەرشكە ئىگە ئىكەن.

خِطَابُ عَرْشٍ: پادىشاھلىق دۆلەتلەردە پارلامېنت يىغىنىدىكى ئېچىلىش نۇتقى.

أَجْلَسَهُ عَلَى الْعَرْشِ: ئۇنى تەختتە ئولتۇرغۇزدى،

ئۇنى قوللىدى.

أَنْزَلَهُ عَنِ الْعَرْشِ: ئۇنى تەختتىن چۈشۈردى، ئېلىپ تاشلىدى.

اِعْتَلَى الْعَرْشَ: پادىشاھلىق تەختىگە چىقتى.

عَرْشُ الطَّائِرِ: قۇشنىڭ ئۇۋىسى.

عَرْشُ الْكَرْمِ: تالنىڭ بېدىشى.

عَرَصَ يَعْرِصُ عَرَصًا الرَّجُلُ: خۇشال بولدى، شوخ بولدى، تېتىك بولدى.

عَرَصَ الْبَرْقُ: چېقىن چاقتى.

عَرِصَ يَعْرَصُ عَرَصًا الرَّجُلُ: خۇشال بولدى، تېتىك بولدى، روھلۇق بولدى.

عَرْصَةٌ ج عَرَصَاتٌ وَ عِرَاصٌ: قورۇ، ھويلا، سەينا، مەيدان، بوش يەر.

عَرَضَ يَعْرِضُ عَرْضًا الشَّيْءَ: ئاشكارىلىدى، ئېچىپ تاشلىدى؛ قانات يايدۇردى؛ تەلەپ قىلدى.

عَرَضَ الْمَتَاعَ: تاۋارنى كۆرگەزمىگە قويدى، تىزدى.

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ ...﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، بىز ئامانەتنى (يەنى، پەرزلەرنى ۋە شەرىئەت تەكلىپلىرىنى) ئاسمانلارغا ... تەكلىدۇق.

عَرَضَ الْقَضِيَّةَ عَلَى فُلَانٍ: مەسىلىنى پالانىغا تاپشۇردى.

عَرَضَ لَهُ: ئۇنىڭغا يولۇقتى، ئۇچرىدى، توغرا بولدى.

«سَيُعْرَضُ الْفِيلْمُ فِي السَّاعَةِ السَّابِعَةِ فَإِذَا لَمْ تَذْهَبْ مُسْرِعِيْنَ فَسَتَكُونُ مُتَأَخِّرِيْنَ بِالتَّأْكِيْدِ»: كىنو سائەت يەتتىدە قويۇلىدۇ، تېز بارمىساق چوقۇم كېچىكىمىز.

عَرَضَ رَأْيًا: تەكلىپ بەردى، كۆز قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

عَرَضَ الْجُنْدَ: قوشۇننى كۆزدىن كەچۈردى، قوشۇننى پاراتتىن ئۆتكۈزدى.

عَرَضَ لَهُ عَارِضٌ: ئۇنىڭغا توسالغۇ پەيدا بولدى، توسالغۇغا ئۇچرىدى.

عُرِضَ: ساراڭ بولۇپ قالدى.

عَرَضَ يَعْرِضُ وَ عَرِضَ يَعْرَضُ عَرَضًا لَهُ فِكْرًا: ئويلىدى، ئېسىگە ئالدى.

عَرُضَ يَعْرُضُ عِرَضًا وَ عَرَاضَةً الشَّيْءُ: نەرسە كېڭەيدى.

عَرْضٌ: كۆرسەتمەك، يەتكۈزۈپ بەرمەك، تەكلىپ بەرمەك؛ ھەدىيە قىلماق.

غُرْفَةُ الْعَرْضِ: كۆرگەزمە زالى.

يَوْمُ الْعَرْضِ: ئەڭ ئاخىرقى كۈن، قىيامەت كۈنى.

فِي عَرْضِ كَلَامِهِ: سۆزلەش جەريانىدا.

عَرْضُ حَالٍ: ئىلتىماسنامە، ئەرز-ھال، ئەھۋال بايان قىلىش.

عَرْضُ الْمَسْرَحِيَّةِ: تىياتىر قويماق.

عَرْضُ أَزْيَاءٍ: مودا كىيىم كۆرستىش.

عَرْضٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي پارات.

عَرْضٌ ج عُرُوضٌ: مال-ماتا، ئۆي سايمانلىرى؛ كەڭلىك، توغرىسى.

بِالْعَرْضِ .عَرْضًا: توغرا تەرىپى، يانتۇ تەرىپى.

﴿سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ مەغپىرىتىنى، كەڭلىكى ئاسمان-زېمىندەك كېلىدىغان جەننەتنى قولغا كەلتۈرۈڭلار.

«لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرْضِ وَلَكِنَّ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ» «حديث»: پۇل-مالنىڭ كۆپلۈكى بايلىق ئەمەس، ھەقىقىي بايلىق روھىي بايلىقتۇر.

«أَعْطَيْتُهُ فِي مُقَابَلِ هَذِهِ السِّلْعَةِ عُرُوضًا»: بۇ مالنىڭ باراۋىرىگە ئۇنىڭغا مال بەردىم.

عَرْضٌ ج أَعْرَاضٌ: كەڭ، كەڭلىك، توغرىسى.

بِالْعَرضِ . عَرْضًا: توغرىسىغا.

طُولًا وَعَرْضًا: ئۇزۇنىسىغا ۋە توغرىسىغا.

خَطّ الْعَرْضِ:پاراللېل، كەڭلىك.

«تَنْقُلُ فِي طُولِ الْبِلَادِ وَ عَرْضِهَا»: مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىنى ئايلانماقتا.

عَرَضٌ ج أَعْرَاضٌ: ماھىيەت، مىجەز، خاراكتېر؛ غەنىيمەت؛ سوۋغا؛ ۋاقىتلىق، داۋاملىق يوق؛ ئۇشتۇمتۇت، تاسادىپىي؛ مال ـ مۈلۈك.

عَرَضٌ (في الطب): كېسەللىك ئالامىتى.

﴿تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ﴾ «قرآن»: سىلەر دۇنيا مەنپەئىتىنى كۆزلەيسىلەر، ئاللاھ سىلەرگە ئاخىرەتنى كۆزلەيدۇ.

عَرَضُ الْبَحْرِ: دېڭىز يۈزى.

بَدَأَتْ عَلَيْهِ أَعْرَاضُ الْمَرَضِ: ئۇنىڭغا كېسەل ئالامەتلىرى كۆرۈندى.

عَرَضًا: تاسادىپىي، ئۇشتۇمتۇت، ئىتتىپاقەن، تۇيۇقسىز.

لَمْ يَأْتِ ذَالِكَ عَرَضًا: بۇ تاسادىپىي بولغان ئەھۋال ئەمەس.

حَدَثَ هَذَا عَرَضًا: بۇ تاسادىپىي يۈز بەردى.

عَرَضِيٌّ: تاسادىپىيلىق، ئۆتۈپلا باقمىغان، كۈتۈلمىگەن ئىش.

عِرْضٌ ج أَعْرَاضٌ: ساداقەت، نومۇس، شەرەپ، ئابرۇي.

بَيْعُ الْعِرْضِ: نومۇسنى ساتماق.

هَتْكُ الْعِرْضِ: ھاقارەت قىلماق، داغ تەگكۈزمەك، ئابرۇيىنى تۆكمەك، نومۇسنى بۇلغىماق.

«مَنْ رَدَّ عَنْ عِرْضِ أَخِيْهِ رَدَّ اللهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ» «حديث»: كىمكى بىر مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ غەيۋىتى قىلىنغان يەردە ئۇنىڭ ئابرۇيىنى ساقلاپ قالسا، ئاللاھتائالا قىيامەت كۈنى ئۇنى دوزاختىن ساقلاپ قالىدۇ.

نَقِيّ الْعِرْضِ: پاك، ئالىيجاناب.

«صَانَ عِرْضَهُ وَ حَافَظَ عَلَى أَعْرَاضِ النَّاسِ»: ئۆزىنىڭ ۋە كىشىلەرنىڭ ئابرۇيىنى ساقلىدى.

عُرْضٌ ج عِرَاضٌ: يان، ياقا، چەت.

عُرْضُ الْبَحْرِ: دېڭىز يۈزى.

ضَرَبَ بِكَلَامِهِ عُرْضَ الْحَائِطِ: ئۇنىڭ سۆزىنى بىر تىيىنغا ئالمىدى، ئېلىپ ئالمىدى، پەرۋا قىلمىدى.

فِي عُرْضِ الْأُفُقِ: ئۇپۇق يۈزىدە.

عُرْضُ الْحَدِيْثِ: سۆزنىڭ مۇھىم قىسمى.

عُرْضُ الْجَبَلِ: تاغ باغرى.

عُرْضُ النَّاسِ: پۇقرا، ئاددىي كىشىلەر.

عَرْضَائِيٌّ: توغرىسىغا.

قِطَاعٌ عَرْضَائِيٌّ: توغرا كەسمە.

عُرْضَةٌ: نىشان، مەقسەت، غەرەز.

عُرْضَةٌ لِكَذَا: دۇچ كېلىپ قالماق، يولۇقۇپ قالماق.

﴿وَلَاتَجْعَلُوا اللهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ﴾ «قرآن»: ... قاتارلىق ئىشلارغا قەسەم شەكلى بىلەن (ئۇلارنى قىلىشقا) ئاللاھنى توسالغۇ قىلماڭلار (يەنى، ئاللاھ بىلەن قەسەم قىلىشنى ياخشى ئىشلارنى قىلماسلىقنىڭ سەۋەبى قىلماڭلار).

عُرْضَةٌ لِلْمَرَضِ: كېسەلگە دۇچار بولماق.

عُرْضَةٌ لِلْخَطَرِ: خەتەرگە يولۇقماق.

جَعَلَهُ عُرْضَةً لِكَذَا: ئۇنى نىشان قىلىۋالدى.

عُرْضِيٌّ: گازارما، لاگېر.

عَرَطَ يَعْرُطُ عَرْطًا عِرْضَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ غەيۋىتىنى قىلدى، يامان گېپىنى قىلدى.

عَرْعَرَ يُعَرْعِرُ عَرْعَرَةَ الْقِنِّيْنَةَ: پوروپكىنى ئەتتى.

عَرْعَرَ الْعَيْنَ: كۆزنى ئويۇۋالدى.

عَرْعَرٌ: تاغ ئارچىسى.

عُرْعُرٌ: ناچار، ئەخلاقسىز.

عَرَفَ يَعْرِفُ مَعْرِفَةً وَ عِرْفَانًا: بىلدى، تونۇدى.

عَرَفَ الْأَمْرَ: ئىشتىن خەۋەردار بولدى.
﴿تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ﴾ ‹قۇرئان›: ... ھەقىقەتنى تونۇغانلىقلىرىدىن ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلغانلىقىنى كۆرىسەن.
عَرَفَ صَدِيقَهُ مِنْ عَدُوِّهِ: كىمنىڭ دوست، كىمنىڭ دۈشمەنلىكىنى چۈشىنىۋالدى.
عَرَفَ حَقَّ الْمَعْرِفَةِ: ھەقىقىي تونۇدى.
عَرُفَ يَعْرُفُ عَرْفًا وَ عَرَافَةً: يول باشلىغۇچى بولدى؛ ئونبېشى بولدى، باشقۇرغۇچى بولدى؛ باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولدى.
عَرْفٌ: خۇش پۇراق، خۇش ھىد.
لِهَذِهِ الزُّهُورِ عَرْفٌ طَيِّبٌ: بۇ چېچەكلەر ناھايىتى خۇش پۇراقلىق.
عُرْفٌ ج عُرَفٌ وَ أَعْرَافٌ: ياخشىلىق، مەرھەمەت، سېخىيلىق؛ ئۆرپ-ئادەت؛ ئىستىلا؛ بىنا.
عُرْفُ الدِّيكِ: توخۇ پوپۇكى، تاج، تاجىگۈل.
عُرْفُ الْفَرَسِ: ئاتنىڭ يالى.
﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ﴾ ‹قۇرئان›: ئەپۇنى دوست تۇتقىن، ياخشىلىققا بۇيرۇغىن.
عُرْفُ اللِّسَانِ: تىل ئىستىلاھى، تىل ئادىتى.
جَاءَ الْقَوْمُ عُرْفًا: كىشىلەر بەزىسىنىڭ ئارقىسىدىن بەزىسى كەلدى.
﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا﴾ ‹قۇرئان›: ئارقىمۇئارقا چىققۇچى (لەرزان شاماللار بىلەن قەسەمكى)، ...
الْعُرْفُ السِّيَاسِيُّ: دىپلوماتىك ئەدەپ-قائىدە.
الْعُرْفُ التِّجَارِيُّ: سودا رەسمىيىتى.
عُرْفُ الشَّرْعِ: شەرىئەت قائىدىسى، ئادەت قانۇنى، قائىدە رەسىم.
فِي عُرْفِ الْمَادِّيِّينَ: ماتېرىيالىزم نەزەرىيىسىگە ئاساسەن.
تَصَرُّفُهُ كَانَ خُرُوجًا عَنِ الْعُرْفِ: ئۇنىڭ ھەرىكىتى ئۆرپ-ئادەتكە قارىمۇقارشى ئىدى.
الْعُرْفُ الدَّوْلِيُّ: خەلقئارالىق قائىدە-يوسۇن.
عَرَفَاتُ: ئەرەپات تېغى (مەككە شەھىرىنىڭ شەرقىدە مەككىگە 12 چاقىرىم كېلىدىغان تۈزلەڭلىك بولۇپ، ھاجىلار ئەرەپە كۈنى كۈن چىققاندىن باشلاپ، كۈن پاتقۇچە بولغان ئارىلىقتا مەلۇم پائالىيەتلەر بىلەن شۇغۇللىنىدىغان جاي).
يَوْمُ عَرَفَاتَ: زۇلھەججىنىڭ 9-كۈنى.
﴿فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ ‹قۇرئان›: ئەرەپاتتىن قايتقان چېغىڭلاردا مەشئەرى ھەرامدا (يەنى، مۇزدەلىفەدە) ئاللاھنى ياد ئېتىڭلار.
عِرْفَانٌ: ئىلىم، بىلىم، مەرىپەت؛ بىلدۈرمەك، ئۇقتۇرماق، تونۇشتۇرماق.
عِرْفَانٌ بِالْجَمِيلِ: ياخشىلىقنى بىلمەك، مىننەتدار بولماق، تەشەككۈر ئېيتماق.
«عِرْفَانُ الْجَمِيلِ يَرْفَعُ قَدْرَ الرَّجُلِ»: قىلغان ياخشىلىقنى بىلىش كىشىنىڭ قەدىر-قىممىتىنى ئۆستۈرىدۇ.
يَوْمُ عَرَفَةَ: ئەرەپە كۈنى (زۇلھەججىنىڭ 9-كۈنى ھاجىلار ئەرەپاتقا چىقىدىغان كۈن).
عُرْفِيٌّ: ئۆرپ-ئادەت، قائىدە-يوسۇنغا ئاساسەن.
قَانُونٌ عُرْفِيٌّ: ئادەت قانۇنى.
حُكْمٌ عُرْفِيٌّ: ھەربىي تۈزۈم، ھەربىي قانۇن، ھەربىي ھالەت بۇيرۇقى.
«وَقَعَ إِنْقِلَابٌ عَسْكَرِيٌّ وَأُعْلِنَتِ الْأَحْكَامُ الْعُرْفِيَّةُ»: ھەربىي ئۆزگىرىش يۈز بېرىپ، ھەربىي قانۇن جاكارلاندى.
مَحْكَمَةٌ عُرْفِيَّةٌ: ھەربىي سوت.
عَرِقَ يَعْرَقُ عَرَقًا: تەرلىدى، تەر چىقتى.
كَانَ الْجَوُّ حَارًّا فَعَرِقَ: ھاۋا قىزىپ كېتىپ، تەرلەپ

كەتتى.

عَرَقَ يَعْرُقُ عَرْقًا وَ مَعْرَقًا الْعَظْمَ: سۆڭەكنى غاجىلىدى.

عَرَقَتْهُ الْأَيَّامُ: ئۇنىڭ بېشىغا كۈن چۈشتى.

عَرَقٌ: تەر؛ هاراق.

عَرَقٌ أَزْرَقُ: سوغۇق تەر.

عَرَقُ الْمَوتِ: ئۆلۈم ئالدىدىكى تەر.

كَانَ الْعَرَقُ يَقْطُرُ مِنْ جَبِيْنِهِ: ئۇنىڭ پېشانىسىدىن تەر تەپچىرەپ تۇراتتى.

نَالَ الشَّيْءَ بِعَرَقِ جَبِيْنِهِ: ئۇ نەرسىگە جاپالىق ئېرىشتى.

يَأْكُلُ بِعَرَقِ جَبِيْنِهِ: ئۇ هالال ئەمگىكى بىلەن ياشايدۇ.

عِرْقٌ ج عُرُوقٌ وَ أَعْرَاقٌ وَ عِرَاقٌ: يىلتىز، تۈپ، ئاساس؛ تومۇر، ئىرق، جىنس؛ كان تومۇرى، رودا تومۇرى.

عِرْقٌ سَاكِنٌ: كۆك قان تومۇر.

عِرْقٌ ضَارِبٌ: قىزىل قان تومۇر.

عِرْقُ النِّسَا: ئولتۇرغۇچ نېرۋا ئاغرىقى.

عِرْقُ السُّوسِ: چۈچۈكبۇيا.

شَرَابُ عِرْقِ السُّوسِ: چۈچۈكبۇيا شەربىتى.

عِرْقُ الْحُمْرَةِ: ئەجدىها دەرەخ.

عِرْقُ خَشَبٍ: توغرا لىم، لىم.

عِرْقُ الذَّهَبِ: ئالتۇن يىلتىزى.

عِرْقُ اللُّؤْلُؤِ: مارجان قېپى.

الْعِرْقُ الْأَبْيَضُ: ئاق تەنلىك.

الْعِرْقُ الْمُغُولَانِيّ: موڭغۇل جىنسى.

الْعِرْقُ دَسَّاسٌ: ئاتا ـ ئانىنىڭ سۈپەتلىرى بالىدا تېپىلىدۇ.

طَيِّبُ الْأَعْرَاقِ: ئەك ئېسىل، ئېسىلزادە.

عَرَقَانٌ: تەرلىگۈچى، تەر تۆككۈچى، تەر ئاققۇزغۇچى.

عَرْقَبَ يُعَرْقِبُ عَرْقَبَةً الرَّجُلُ: ئويلاندى، ئۆزگەردى.

عَرْقَبَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنىڭ سىڭىرىنى كېسىۋەتتى.

عَرْقَصَ يُعَرْقِصُ عَرْقَصَةً الْغُلَامُ: بالا ئۇسسۇل ئوينىدى.

عَرْقَصَتِ الْحَيَّةُ: يىلان ئۆملىدى.

عَرْقَلَ يُعَرْقِلُ عَرْقَلَةً الْأَمْرَ: ئىشنى قىيىنلاشتۇرۇۋەتتى، مۇرەككەپلەشتۈرۈۋەتتى.

عَرْقَلَهُ: توسقۇنلۇق قىلدى، توسالغۇ بولدى.

عَرْقَلَ حَرَكَةَ الْمُرُورِ: قاتناشقا توسالغۇ بولدى.

«هُنَاكَ يَدٌ خَفِيَّةٌ تُعَرْقِلُ الْمُفَاوِضَاتِ بَيْنَهُمَا»: بۇ يەردە بىر يوشۇرۇن قول بولۇپ، ئۇلار ئارىسىدىكى سۆھبەتكە توسقۇنلۇق قىلىۋاتىدۇ.

عَرْقَلَةٌ ج عَرَاقِيْلُ: توسالغۇ، توسقۇنلۇق، پۇتلىكاشاڭ.

بِدُوْنِ عَرْقَلَةٍ وَ دُوْنِ خَسَائِرَ: توسالغۇسىز ۋە زىيان-زەخمەتسىز.

خَالٍ مِنَ الْعَرَاقِيْلِ وَالْمَحْظُورَاتِ: ھەرقانداق توسالغۇ ۋە چەكلىمىدىن خالىي.

عَرَاقِيْلُ الْأُمُورِ: ئىشلاردىكى تۈرلۈك توسالغۇلار.

لَاتَضَعُوا الْعَرَاقِيْلَ فِي طَرِيْقِنَا: يولىمىزغا توسقۇنلۇقلارنى پەيدا قىلماڭلار.

وَضَعَ الْعَرَاقِيْلَ عَنْ عَمْدٍ: قەستەن توسالغۇ پەيدا قىلدى.

عُرْقُوبٌ ج عَرَاقِيْبُ: سىڭىر، پەي؛ تەدبىر، ھىيلە، چارە؛ تاغ يولى، چىغىر يول؛ بىر ئادەمنىڭ ئىسمى بولۇپ، يالغان ئېيتىپ ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلارغا تەمسىل قىلىنىدۇ.

أَكْذَبُ مِنْ عُرْقُوبٍ: ئۇرقۇبتىن بەتتەر يالغانچى.

وَعْدٌ عُرْقُوبِيٌّ: يالغان ۋەدە.

عِرْقِيٌّ: ئىرق، جىنس.

التَّمْيِيْزُ الْعِرْقِيّ: ئىرقىي كەمسىتىش، ئىرقىي

ئايرىمچىلىق.

عِرْقِيَّةٌ: ئىرقچىلىق.

عَرَقِيَّةٌ ج عَرَقِيَّاتٌ: تەرلىك، تەرلىك بۆك، ئاق دوپپا، شاپاق دوپپا.

عَرَكَ يَعْرُكُ عَرْكًا الْأَدِيمَ: تېرىنى ئۇۋۇلىدى، يۇمشاتتى، ئەيلىدى.

عَرَكَهُ الدَّهْرُ: زامان ئۇنى چېنىقتۇردى.

عَرَكَتِ الْمَاشِيَةُ النَّبَاتَ: چارۋا ئوت-چۆپنى يەپ تۈگىتىۋەتتى.

عَرِكَ يَعْرَكُ عَرَكًا: باتۇرلۇق بىلەن ئۇرۇش قىلدى.

عَرْكٌ: سىنىماق، تەجرىبە قىلماق، چېنىقماق، چېنىقتۇرماق.

عَرْكَةٌ ج عَرَكَاتٌ: قېتىم، نۆۋەت.

لَقِيتُهُ عَرْكَةً: ئۇنىڭغا بىر قېتىم ئۇچراشتىم.

عَرَكَةٌ: ئېلىشماق، جەڭ قىلىشماق.

عَرَكِيٌّ ج عَرَكٌ: بېلىقچى؛ ماتروس.

عَرُمَ يَعْرُمُ عَرَامَةً وَ عَرَامًا الرَّجُلُ: چۇشكۇنلەشتى، چاكىنىلاشتى.

عَرِمَ يَعْرَمُ عَرَمًا وَ عُرْمَةً: ھەددىدىن ئاشتى، چەكتىن ئاشۇرۇۋەتتى.

عَرَمَ يَعْرُمُ / يَعْرِمُ عَرْمًا وَ عَرَامًا الْعَظْمَ: گۆش ئارىسىدىن سۆڭەكنى ئېلىۋەتتى.

عَرِمٌ: كەلكۈن، چوڭ كەلكۈن.

﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ﴾ «قرآن»: ئاندىن، ئۇلارغا قاتتىق سەلنى ئەۋەتتۇق.

عَرَمٌ عُرْمَةٌ عَرَمَةٌ ج عَرَمٌ: تۆپىلىك، دۆۋە.

عَرِمٌ ج عَرَمَةٌ: ئەسكى، ئەسكى ئادەم، يامان ئادەم، ئۇچىغا چىققان ئەسكى.

عَرِمَةٌ ج عَرِمٌ: تۇغان، توسما؛ يامغۇر، قارا يامغۇر.

عُرْمَةٌ ج عُرَمٌ: چەش، بۇغداي چەشمىسى.

عَرَمْرَمٌ: ياۋۇز، رەھىمسىز، زالىم، يىرتقۇچ، ۋەھشىي، ئېتىلىپ چىققۇچى، ئۇرغۇپ چىقىۋاتقان، ئۆركەشلەپ ئېقىۋاتقان.

جَيْشٌ عَرَمْرَمٌ: زور قوشۇن، يىرىك ھەربىي كۈچ.

عَرَنَ يَعْرِنُ عَرْنًا الْجَمَلَ: تۆگىنىڭ بۇرنىغا چۈلۈك ئۆتكۈزدى.

عَرَنَ عَلَى الشَّيْءِ: كۆندى، كۆنۈپ كەتتى.

عَرْنٌ: پىششىق گۆش، ئىس.

عِرْنَاسٌ ج عَرَانِيسُ: يىك، ئورچۇق؛ تاغ تۇمشۇقى.

عَرَانِيسُ الذُّرَةِ: كۆممىقوناق باشقى.

عَرْنُوسٌ: كۆممىقوناق باشقى.

عِرْنِينٌ ج عَرَانِينُ: نەرسىنىڭ ئەۋۋىلى، ئالدى؛ بۇرۇننىڭ ئۇچى؛ ئاقسۆڭەك خوجايىن.

عَرَانِينُ الْقَوْمِ: قوۋمنىڭ داھىيسى، كاتتىسى.

شُمُّ الْعَرَانِينِ: باش ئەگمەس ئېسىلزادىلەر.

عِرْوٌ ج عُرْوَاءٌ: بىپەرۋا ئادەم.

عُرُوبٌ وَ عُرُوبَةٌ ج عُرُبٌ: كۆلگۈنچەك ئايال، ئېرىنى ياخشى كۆرىدىغان ئايال؛ ئۇرۇشقاق ئايال.

﴿فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا . عُرُبًا أَتْرَابًا﴾ «قرآن»: ئۇلارنى پاكىز، ئەرلىرىگە ئامراق، تەڭتۇش قىلدۇق.

عُرُوبَةٌ: ساپ ئەرەب تىلى؛ ئەرەبىزم، ئەرەب دۇنياسى.

عُرُوبِيٌّ: ئەرەب مىلىتارىزمى، ئەرەبىزم.

عُرُوبِيَّةٌ: ساپ ئەرەب تىلى، ئەرەبىزم، ئەرەب دۇنياسى.

عُرْوَةٌ ج عُرًى: تۇتقۇچ، ساپاق؛ ئاساس، سەۋەب.

عُرْوَةُ الزِّرِّ: ئىزما.

عُرْوَةُ الْحَبْلِ: ئارغامچىنىڭ كىرمىكى.

الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى: مۇستەھكەم تۇتقا.

عُرْوَةُ الصَّدَاقَةِ: دوستلۇق ئالاقىسى.

بِعُرْوَتِهِ وَ زِرِّهِ: يېتەرلىك، تولۇق، كەم-كۈتىسىز.

﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ «قرآن»: ياخشى ئىش قىلغۇچى بولغان ھالدا ئىخلاس بىلەن ئاللاھقا

بويسۇنغان ئادەم، مەھكەم تۇتقۇغا ئېسىلغان بولىدۇ.

تَمَسَّكَ بِعُرْوَةِ الْوَحْدَةِ: ئىتتىپاقلىقتا چىڭ تۇردى، بىرلىكنى ھىمايە قىلدى.

عُرْوَةٌ: قېتىم، نۆۋەت.

تُزْرَعُ الْبَطَاطِيْسُ فِي عُرْوَتَيْنِ مِنَ السَّنَةِ: شوخلا يىلدا ئىككى قېتىم تېرىلىدۇ.

عَرُوسٌ ج عُرُسٌ: كۈيئوغۇل.

عَرُوسٌ ج عُرُسٌ وَ عَرَائِسُ: يېڭى تويى بولغان يىگىت-قىز، ئەر-ئايال.

«سَافَرَ الْعَرُوسَانِ إِلَى بَلَدٍ مُجَاوِرٍ بِقَضَاءِ شَهْرِ الْعَسَلِ»: توي قىلغان يىگىت-قىز شېرىن ئاي ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن قوشنا ئەلگە سەپەر قىلدى.

عَرُوسُ الشِّعْرِ: شېئىر ئىلاھى.

عَرُوسُ النِّيْلِ: نىلۇپەر.

عَرُوسُ الشِّتَاءِ: كەسلەنچۈك، پاتمىچۇق.

الْعَرُوسَانِ: يېڭى توي قىلغان يىگىت-قىز.

عَرُوسَةٌ: ئويۇنچۇق، قورچاق.

عَرُوسَةٌ ج عَرَائِسُ: كېلىن.

مَسْرَحُ الْعَرَائِسِ: يىپ بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈپ ئوينايدىغان قونچاق.

عَرُوضٌ ج أَعَارِيْضُ: شېئىرنىڭ ۋەزنى (ئارۇز ۋەزنى)؛ تاغ باغرىدىكى يول.

مَعْرِفَةُ الْعَرُوضِ ضَرُورِيَّةٌ لِلشَّاعِرِ: ئارۇزنى بىلىش شائىر ئۈچۈن مۇھىم.

عَرُوضِيٌّ: رىتىملىق.

بَحْرٌ عَرُوضِيٌّ: رىتىملىق كۈي، ئاھاڭ.

عَرِيَ يَعْرَى عُرْيًا وَ عُرْيَةً مِنْ ثِيَابِهِ: كىيىمدىن يالىڭاچ بولدى، كىيىملىرىنى سېلىۋەتتى.

عَرِيَ مِنَ الْعَيْبِ: پاك بولدى، بىجىرىم بولدى، ساق بولدى.

﴿إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيْهَا وَ لَا تَعْرَى﴾ «قرآن»: (جەننەتتە) ھەقىقەتەن ئاچ قالمايسەن ۋە يالىڭاچ قالمايسەن.

عَرَى يَعْرِى عَرْيًا الْأَمْرُ: دۇچ كەلدى.

عُرْيٌ . عُرْيَةٌ ج أَعْرَارٌ: يالىڭاچ، پەردىسىز.

فَرَسٌ عُرْيٌ: ياۋىداق ئات.

عُرْيَانٌ ج عُرْيَانُونَ م عُرْيَانَةٌ ج عَرَايَا: يالىڭاچ، قىپيالىڭاچ، ئوچۇقتىن-ئوچۇق.

عُرْيَانٌ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ: ئانىدىن تۇغما يالىڭاچ.

عُرْيَانٌ طَلِقٌ: قىپيالىڭاچ.

عُرْيَةٌ: يالىڭاچ.

عَرِيْدٌ: مىجەز، خاراكتېر، ئادەت؛ يىراق.

هَذَا عَرِيْدُهُ: بۇ ئۇنىڭ ئادىتى.

عَرِيْسٌ ج عُرُسٌ: يىگىت، كۈيئوغۇل (توي ئۈستىدە).

«أَهْدَي الْعَرِيْسُ مَلَابِسَ فَاخِرَةً إِلَى عَرُوسِهِ»: يىگىت قىزغا ئېسىل كىيىملەرنى سوۋغا قىلدى.

عَرِيْشٌ ج عُرُشٌ: سايىۋەن، ساتما، چېدىر؛ تەختىراۋان، مەپە، تەككە قويۇلغان تىرەك؛ شىپ.

عَرِيْشَةُ الْعَرَبَةِ: ھارۋا شوتىسى.

عَرِيْشَةٌ ج عَرَائِشُ: تەختىراۋان.

عَرِيْضٌ ج عِرَاضٌ: كەڭ، كەڭلىك.

عَرِيْضُ الْجَاهِ: مەشھۇر، داڭلىق، ئابرۇيلۇق، مەرتىۋىلىك.

﴿وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيْضٍ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇنىڭغا يامانلىق يەتسە، ئۇزلۇكسىز دۇئا قىلىدۇ.

عَرِيْضَةٌ ج عَرَائِضُ: ئەرز، ئىلتىماس، كەڭ.

عَرِيْضَةُ الدَّعْوَى: شىكايەتنامە.

مُقَدِّمُ الْعَرِيْضَةِ: ئەرز قىلغۇچى، دەۋاگەر.

«تَجَنَّبْنَا الطَّرِيْقَ الضَّيِّقَةَ وَسِرْنَا فِي الطَّرِيْقِ الْعَرِيْضَةِ»:

تار يولدا ماڭماي، كەڭ يولدا ماڭدۇق.

«قَدَّمَ عَرِيْضَةً إِلَى الْحَاكِمِ يَشْرَحُ فِيْهَا قَضِيَّتَهُ»: ئۆزىنىڭ دەۋاسىنى چۈشەندۈرۈپ، ھاكىمغا ئەرز سۇندى.

عَرِيْفٌ ج عُرَفَاءُ: سىنىپ باشلىقى، ئوقۇتقۇچى؛ ئاقساقال؛ گۇرۇپپا باشلىقى.

عَرِيْقٌ ج عِرَاقٌ وَ عُرقٌ: قەدىمكى، كونا، چوڭقۇر.

عَرِيْقُ النَّسَبِ: نەسەبى ئېسىل.

عَرِيْقُ الْمَجْدِ: شانۇشەۋكەتلىك، شۆھرەتلىك.

رَجُلٌ عَرِيْقٌ: ئېسىل ئادەم.

فَرَسٌ عَرِيْقٌ: ئېسىل ئات، نەسىللىك ئات.

عَرِيْقٌ فِي الْقِدَمِ: ئۇزاق، قەدىمكى زامان.

عَرِيْكَةٌ ج عَرَائِكُ: خاراكتېر، مىجەز، خۇلق، تەبىئەت.

لَيِّنُ الْعَرِيْكَةِ: مۇلايىم، ياۋاش.

شَدِيْدُ الْعَرِيْكَةِ: قەيسەر، قەتئىي، قاتتىق، تەرسا.

عَرِيْنٌ . عَرِيْنَةٌ ج عُرُنٌ: ھويلا، قورۇ؛ يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ ئۇۋىسى، ئۇۋا، كاتەك؛ دەرەخزارلىق.

«كَيْفَ تَسْتَطِيْعُ أَنْ تَحْصُلَ عَلَى أَشْبَالِ الضّرِ إِذَا لَمْ تَدْخُلْ عَرِيْنَهُ»: يولۋاس ئۇۋىسىغا كىرمەي تۇرۇپ يولۋاس بالىسىنى قانداق تۇتالايسەن؟

عَرِيَّةٌ ج عَرَايَا: سوغۇق شامال، مېۋىسى تۆكۈلگەن دەرەخ.

عَزَا يَعْزَا عَزْوًا فُلَانًا إِلَى فُلَانٍ: پالانىنى پالانىغا نىسبەت بەردى.

عَزَا الْخَبَرَ إِلَيْهِ: خەۋەرنى ئۇنىڭغا نىسبەت بەردى.

عَزَا إِلَيْهِ: (خاتالىقنى) ئۇنىڭغا ئارتىپ قويدى.

عَزَا الْوَجَلُ: سەۋر قىلدى، تاقەت قىلدى.

عَزَاءٌ: تەسەللى تاپماق، كۆڭۈل تىنماق، خاتىرجەم بولماق، سەۋر قىلماق.

«يَتَقَبَّلُ الْعَزَاءَ بَعْدَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ»: خۇپتەن نامىزىدىن كېيىن، تەزىيىنى قوبۇل قىلىدۇ.

الْعَزَاءُ: قاتتىقچىلىق، قاتتىقچىلىق يىل.

عِزَالٌ: يۆتكىمەك، كۆچمەك، ئۆي كۆچمەك.

عَزَبَ يَعْزُبُ عُزُوبًا: يىراقلاپ كەتتى، ئۇزاپ كەتتى.

عَزَبَ عَنِ الْبَالِ: يادىدىن چىقىپ كەتتى، ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

﴿وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ﴾ ‹قرآن›: زەررىچىلىك نەرسە ئاللاھنىڭ بىلىشىدىن چەتتە قالمايدۇ.

«عَزَبَ عَنْ ذِهْنِهِ أَمْرٌ مُهِمٌّ»: مۇھىم بىر ئىش ئۇنىڭ يادىدىن چىقىپ كەتتى.

عَزَبَ يَعْزُبُ عُزْبَةً وَ عُزُوبَةً: تىوي قىلمىدى، ئۆيلەنمىدى.

عَزَبَ زَمَانًا ثُمَّ تَزَوَّجَ: بىرمەھەل بويتاق يۈرۈپ، ئاندىن ئۆيلەندى.

عَزَبٌ ج عُزَّابٌ وَ أَعْزَابٌ وَ عَزَبَةٌ ج عَزَبَاتٌ: بويتاق، تۇل.

عَزْبَةٌ ج عِزَابٌ: دېھقانچىلىق مەيدانى.

عُزْبَةٌ: بويتاقلىق، بويتاقلىق تۇرمۇش.

عِزْبَةٌ ج عِزَبٌ: دېھقانچىلىق مەيدانى.

عِزَةٌ ج عِزًى وَ عِزُونٌ: بىر توپ كىشى، بىر جامائە.

عَزَجَ يَعْزُجُ عَزْجًا الرَّجُلَ: كىشىنى ئىتتىرىۋەتتى.

عَزَجَ الْأَرْضَ بِالْمِسْحَاةِ: يەرنى ئاغدۇردى.

عَزَرَ يَعْزِرُ عَزْرًا الرَّجُلَ: كىشىنى ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى؛ توسۇدى، چەكلىدى؛ ياردەم بەردى، كۈچەيتتى.

عَزَرُوهُ لِسُوءِ تَصَرُّفِهِ: ئۇنىڭ قىلىقى ناچار بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى ئەيىبلىدى.

أَيَّدَهُ أَصْحَابُهُ وَ عَزَرُوهُ: ھەمراھلىرى ئۇنى قوللىدى ۋە ياردەم بەردى.

عَزْرَائِيْلُ: ئۆلۈم پەرىشتىسى، ئەزرائىل.

عَزَّ يَعِزّ عَزًّا وَ عِزَّةً وَ عَزَازَةً: كۈچەيدى، قۇدرەت

تاپتى.

عَزَّ الشَّيْءُ: كېمەيدى، ئازلىدى، ئەتىۋارلىشىپ كەتتى.

﴿عَزَّنِي فِي الْخِطَابِ﴾ «قرآن»: ئۇ مېنىڭ سۆزدە يېڭىپ قويدى.

عَزَّ عَلَيْهِ عَزًّا: قەدىرلىك بولدى، سۆيۈملۈك بولدى، ئەزىز بولدى.

عَزَّ عَلَيَّ أَنْ ....: ماڭا ... ئېغىر كەلدى، قاتتىق بولدى، ئىنتايىن قىيىن بولدى.

اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ئاللاھ قۇدرەتلىك ۋە ئۇلۇغ بولدى.

أَصَابَ النَّاسَ قَحْطٌ فَعَزَّ الطَّعَامُ: كىشىلەر قەھەتچىلىككە ئۇچراپ، يېمەكلىك ئەتىۋارلىشىپ كەتتى.

عِزٌّ: شەرەپ، شان-شەرەپ، ئۇلۇغلۇق؛ كۈچ-قۇۋۋەت؛ ئابروي، نوپۇز، دەرىجە، تەسىر؛ قاتتىق يامغۇر.

عِزٌّ فِي الْمَعْرَكَةِ: كەسكىن جەڭ ئىچىدە.

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ آلِهَةً لِيَكُونَ لَهُمْ عِزًّا﴾ «قرآن»: ئۇلار ئىززەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئاللاھنى قويۇپ ئىلاھلار (يەنى بۇتلار)غا چوقۇندى.

عِزّ الشِّتَاءِ: قاتتىق سوغۇق.

فِي عِزِّ غِنَاهُ: باي ۋاقتىدا.

عِزّ الصَّيْفِ: قاتتىق ئىسسىق.

فِي عِزِّ اللَّيْلِ: تەڭ كېچىدە، كېچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا.

فِي عِزِّ صَبَاهُ: ئۇنىڭ ياشلىق مەزگىلىدە.

فِي عِزِّ الْمَعْرَكَةِ: جەڭ ۋاقتىدا.

عَزَّاءُ: چوڭ يامغۇر، ئاپەت، قىيىنچىلىق يىللار، قەھەتچىلىك يىل.

عَزَّافٌ ج عَزَّافُونَ: مۇزىكانت.

عَزَّاقِيَةٌ ج عَزَّاقِيَاتٌ: ساپان، سوقا.

عَزَّالٌ: مۇئتەزىلىلەر.

عَزَّامٌ: ئىرادىلىك؛ يولۋاس.

عَزَّبَ يُعَزِّبُ تَعْزِيبًا: يىراقلاشتۇردى، چەتلەشتۈردى.

عَزَّبَتِ الْمَرْأَةُ الرَّجُلَ: ئايال ئەرنىڭ ھالىدىن خەۋەر قىلدى.

عِزَّةٌ: ئىززەت، قۇدرەت، غەلىبە.

عِزَّةُ النَّفْسِ: غۇرۇر، ئىززىتىنى ساقلىماق.

صَاحِبُ الْعِزَّةِ: جانابلىرى، ئالىيلىرى.

﴿لِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ «قرآن»: غەلىبە ئاللاھقا، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە مۇئمىنلەرگە مەنسۇپتۇر.

عِزَّةُ الْجَانِبِ: كۈچلۈك، قۇدرەتلىك، قايىل قىلارلىق، ئۇلۇغ، چوڭ، يۈكسەك، ئۇلۇغۋار.

عَزَّرَ يُعَزِّرُ تَعْزِيرًا الرَّجُلَ: كىشىنى ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى؛ ئۇلۇغلىدى، ھۆرمەتلىدى؛ ياردەم بەردى، كۈچەيتتى.

﴿لِتُؤْمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَ تُعَزِّرُوهُ﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ ئاللاھقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن ئۇنى ئۇلۇغلىشىڭلار ئۈچۈن ...

عَزَّرَ الْقَاضِي الْمُذْنِبَ: قازى گۇناھكارنى يېنىك جازالىدى.

عَزَّرَ الشَّخْصَ: توستى، مەنئى قىلدى.

عَزَّزَ يُعَزِّزُ تَعْزِيزًا: كۈچەيتتى، مۇستەھكەملىدى؛ ياردەم بەردى، ئىززەتلىدى، ئۇلۇغلىدى، قەدىرلىدى، كۆيۈندى.

عَزَّزَهُ: ئۇنى ھىمايە قىلدى، ئۇنى كۈچەيتتى.

عَزَّزَ الْجَيْشُ مَرْكَزَهُ: قوشۇن ئورنىنى مۇستەھكەملىدى.

عَزَّزَ بِالسِّلَاحِ: ئۇنى قورال ئارقىلىق كۈچەيتتى، قوراللاندۇردى.

عَزَّزَ الْقُوَّاتِ الْعَسْكَرِيَّةَ: ھەربىي كۈچنى كۈچەيتتى.

«يُعَزِّزُ سُلُوكَ الطِّفْلِ الْحَمِيدِ بِالْمُكَافَأَةِ»: بالىنى

ئەخلاقى ياخشى بولغانلىقتىن، مۇكاپات بىلەن ئىلھاملاندۇردى.

عَزَّفَ يُعَزِّفُ تَعْزِيْفًا: ناخشا ئېيتتى، غەزەل ئوقۇدى.

عَزَّلَ يُعَزِّلُ تَعْزِيْلًا: ئايرىۋەتتى، يۆتكىۋەتتى.

عَزَّمَ يُعَزِّمُ تَعْزِيْمًا الرَّاقِي: ئەپسۇنكەش ئەپسۇن ئوقۇدى.

عَزَّى يُعَزِّي تَعْزِيَةً: تەسەللى بەردى، ھال سورىدى، سەۋر قىلىشقا ئۈندىدى.

عَزَّى أَهْلَ الْمُتَوَفِّيَ: مەرھۇمغا تەزىيە بىلدۈردى، ماتەم تۇتتى.

عَزَّى الْمُصَابَ: مۇسىبەت ئەھلىنى يوقلىدى، ھال سورىدى.

الْعُزَّى: جاھىلىيەت دەۋرىدىكى قۇرەيشنىڭ بىر بۇتىنىڭ ئىسمى، ئۇززا.

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَى﴾ ‹قرآن›: ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ لات، ئۇززا ۋە ئۈچىنچىسى بولغان ماناتلار.

عَزَفَ يَعْزِفُ عَزْفًا وَ عَزِيْفًا: ناخشا ئېيتتى، غەزەل ئوقۇدى.

عَزَفَتِ النَّفْسُ عَنِ الشَّيْءِ: رايى يېنىپ كەتتى، كۆڭلى سوۋۇپ كەتتى، زېرىكتى، مالال بولدى.

عَزَفَ عَلَى آلَةِ طَرَبٍ: سازغا تەككەش قىلىپ ناخشا ئېيتتى.

عَزَفَتِ الرِّيحُ: شامال ھۇشقىيتتى.

عَزَفَتِ الْمُوسِيْقِي: مۇزىكا ياڭرىدى.

عَزْفٌ: چالماق، داپ ئاۋازى.

عُزُفٌ: ياۋا كەپتەر.

عَزَقَ يَعْزِقُ عَزْقًا الْأَرْضَ: يەر ئاغدۇردى، يەرنى چاپتى، يەردىن سۇ چىقاردى.

عَزَقَ يَعْزُقُ عَزْقًا فُلَانًا ضَرْبًا: پالاننى قاتتىق ئۇردى.

عَزَقَ الْخَبَرَ عَنْهُ: خەۋەرنى يوشۇردى.

عَزِقَ يَعْزَقُ عَزَقًا بِهِ: چاپلاشتى، چىرماشتى، يېپىشتى.

عَزْقٌ: تېرىماق، ئاغدۇرماق.

عَزَقَةٌ ج عَزَقَاتٌ: تازىلاش ئەسۋابى.

عَزَلَ يَعْزِلُ عَزْلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئايرىۋەتتى، ئاجرىتىۋەتتى، يۆتكىۋەتتى.

عَزَلَ عَنْ مَنْصَبٍ: ئۇنى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلىدى.

﴿وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ ‹قرآن›: (ۋاقىتلىق) ئايرىلىپ تۇرغان ئاياللىرىڭدىن بىرى بىلەن ھەمتۆشەك بولماقچى بولساڭ، ساڭا ھېچ گۇناھ يوق.

عَزَلَ الْمَرْضَى عَنِ الْأَصِحَّاءِ: ئاغرىقلارنى ساقلاردىن ئايرىۋەتتى.

«عَزَلَ الرَّئِيْسُ ثَلَاثَةَ وُزَرَاءَ مِنْ مَنَاصِبِهِمْ»: رەئىس ئۈچ مىنىستىرنى مەنسىپىدىن ئېلىۋەتتى.

عَزَلَ الْعَدُوَّ: ئۇ دۈشمەننى يېتىم قالدۇردى.

عَزْلٌ: ئايرىۋەتمەك، يۆتكىۋەتمەك.

عُزْلٌ ج أَعْزَالٌ: قۇرۇق قول، قورالسىز.

عُزْلَاءُ ج عَزَالٍ وَ عَزَالَى: جۇمەك، قورالسىز ئادەم، يامغۇرسىز بۇلۇت.

عُزْلَةٌ: يالغۇزلۇق، كىشىلەردىن يىراق بولماق، خىلۋەتتە بولماق، تەنھا ياشىماق.

هُوَ فِي عُزْلَةٍ وَ انْفِرَادٍ: ئۇ يېتىم ھالغا چۈشۈپ قالدى.

عَزَمَ يَعْزِمُ عَزْمًا وَ عَزْمَةً وَ عَزِيْمَةً وَ مَعْزَمًا: نىيەت قىلدى، ئىرادە باغلىدى.

عَزَمَ الشَّخْصُ: چىداملىق بولدى.

﴿فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ﴾ ‹قرآن›: ئۇرۇش قارار قىلىنغان چاغدا، ئۇلار ئاللاھقا سادىق بولۇشسا، ئەلۋەتتە ئۇلار ئۈچۈن ياخشى ئىدى.

﴿فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ﴾ ‹قرآن›: بىر ئىشقا

بەل باغلىساڭ ئاللاھغا تەۋەككۇل قىلغىن.

عَزَمَ الرَّاقِي: ئەپسۇنكەش ئەپسۇن ئوقۇدى.

عَزْمٌ: بەل باغلىماق، ئىرادە تىكلىمەك؛ نىيەت قىلماق، مەقسەت قىلماق، قابىلىيەت، ئىقتىدار.

جَبَّارُ الْعَزْمِ: قەتئىي، كەسكىن.

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد!) سەن ئىرادىلىك پەيغەمبەرلەر سەۋر قىلغاندەك سەۋر قىلغىن.

صَحَّ الْعَزْمُ: دۇرۇس بولدى.

خَارَ عَزْمُهُ: ئىرادىسى بوشاپ كەتتى.

أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرَّسُلِ: ئىرادىلىك پەيغەمبەرلەر.

ثَنَاهُ عَنْ عَزْمِهِ: ئۇنى نىيىتىدىن ياندۇردى.

عَقَدَ الْعَزْمَ عَلَى كَذَا: بەل باغلىدى.

عَقَدْتُ الْعَزْمَ عَلَى السَّفَرِ: سەپەرگە نىيەت قىلدىم.

عَزْمَةٌ ج عَزَمَاتٌ: ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەت، چىداملىق، تەمكىنلىك.

عُزُوبَةٌ: بويتاقلىق، بويتاقلىق تۇرمۇش.

عُزُوبِيَّةٌ: بويتاقلىق، بويتاقلىق تۇرمۇش.

عِزْوَةٌ: تۇغقانچىلىق مۇناسىۋەت، نەسەبداشلىق، قانداشلىق، ئۇرۇقداشلىق؛ چىداملىق، سەۋرچانلىق.

عَزُوفٌ وَ عَزُوفَةٌ ج عِزَافٌ: سىۋۇپ كەتكۈچى، زېرىككۈچى.

عَزُومٌ: ئىرادىلىك، قەتئىي، كەسكىن.

عُزُومَةٌ: تەكلىپ، چاقىرىق؛ توي، زىياپەت.

عَزَى يَعْزِى عَزْيًا فُلَانًا إِلَى فُلَانٍ: پالانىنى پالانىغا نىسبەت بەردى.

عَزَيَ هَذَا الْخَبَرَ إِلَى مَصْدرٍ مَوْثُوْقٍ بِهِ: بۇ خەۋەرنى ئىشەنچلىك مەنبەلەرگە نىسبەت بەردى.

عَزِيَ يَعْزَى عَزَاءً الرَّجُلُ: سەۋرچان بولدى، چىداملىق بولدى، ئۆزىگە تەسەللى بەردى.

عَزِيْبٌ ج أَعْزَابٌ: بالا-چاقا، مال-مۈلكىدىن ئايرىلىپ يىراقتا بولغان ئادەم.

عُزَيْرٌ: قۇرئاندا زىكىر قىلىنغان پەيغەمبەر ياكى ئەۋلىيالارنىڭ بىرى.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرُ بْنُ اللهِ﴾ «قرآن»: يەھۇدىيلار: «ئۇزەير ئاللاھنىڭ ئوغلىدۇر»، دېدى.

عَزِيْزٌ ج عِزَازٌ وَ أَعِزَّةٌ وَ أَعِزَّاءُ: كۈچلۈك، غالىب؛ كەم تېپىلىدىغان؛ سۆيۈملۈك، قەدىرلىك؛ ئېسىل.

عَزِيْزٌ عَلَيْهِ: قىيىن، تەس، مۇشەققەت.

﴿عَزِيْزٌ عَلَيْهِ مَاعَنِتّمْ﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ كۈلپەت چېكىشىڭلار ئۇنىڭغا ئېغىر كېلىدۇ.

عَزِيْزُ النَّفْسِ: ئالىيجاناب، ئېسىل، مەرتىۋىلىك.

الْكِتَابُ الْعَزِيْزُ: قۇرئان كەرىم.

عَزِيْزُ الْجَانِبِ: كۈچلۈك، قۇدرەتلىك.

عَزِيْزُ الْمَنَالِ: قىيىن، تەس.

عَزِيْزُ مِصْرَ: مىسىر پادىشاھى.

أَخِي الْعَزِيْزِ: قەدىرلىك بۇرادەر.

الْعَزِيْزُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، غالىب، يېڭىلمەس ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

﴿إِنَّ اللهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.

خَشَبٌ عَزِيْزِيٌّ: ئاق قېيىن، ئاق شەمشاد.

عَزِيْفٌ: يېقىمسىز ئاۋاز؛ شامالدا كۆچكەن قۇمنىڭ ئاۋازى.

عَزِيْفُ الرَّعْدِ: گۈلدۈرماما ئاۋازى.

عَزِيْفُ الرِّيْحِ: شامالنىڭ ھۇشقىيتقان ئاۋازى.

عَزِيْمَةٌ ج عَزَائِمُ: ئەپسۇن؛ دۇئا؛ ئىرادە، ئىرادىسى كۈچلۈك؛ نىيەت، مەقسەت.

تَلْهَبُ الْعَزِيْمَةَ الْكِفَاحِيَّةَ: كۈرەش ئىرادىسىگە ئىلھام بېرىدۇ، كۈرەش ئىرادىسىنى كۈچەيتىدۇ.

عَزِيْمَةٌ لَا تَنْثَنِى وَلَا تَلِيْنُ: ئېگىلمەس - سۇنماس ئىرادە.

أَخَذَ يَتْلُو بَعْضَ الْعَزَائِمِ: بەزى دۇئـالارنى ئوقۇشـقا باشلىدى.

عَزَائِمُ اللهِ: ئاللاھنىڭ بېكىتكەن پەرزلىرى.

«إِنَّ اللهَ يُحِبّ أَنْ تُؤْتَى رُخَصهُ كَمَا يُحِبّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ» ‹حديث›: ئاللاھ ئۆزىنىڭ پەرزلىرىنىڭ ئورۇندىلىشىنى ياقتۇرغانـدەك، رۇخـسەت قىلغان ئىشلىرىنىڭمۇ ئورۇندىلىشىنى ياخشى كۆرىدۇ.

عِزِيْنٌ: توپ ـ توپ، جامائە ـ جامائە.

﴿عَنِ الْيَمِيْنِ وَ عَنِ الشِّمَالِ عِزِيْن﴾ ‹قرآن›: ئوڭ ـ سول تەرىپىگـدە تـوپ ـ تـوپ بولـۇپ ئولتۇرۇشىدۇ.

عَسَا يَعْسُو عَسَاءً وَ عَسْوًا وَ عُسُوًّا وَ عَسْوَةً الرَّجُلَ: قېرىدى، ياشاندى.

عَسَا الْيَدُ: قول ئەمگەكتىن يىرىكلىشىپ كەتتى.

عَسَا اللَّيْلُ: كېچە زۇلمەتلىك بولدى.

عَسَا النَّبَاتُ: ئوت ـ چۆپ باراقسان بولۇپ ئۆستى.

عَسَاقِيْلُ: ساراب، تومۇز؛ تارقاق بۇلۇتلار.

عَسْبٌ: بالا، ئەۋلاد.

عَسْبَةٌ: تاغنىڭ يېرىقى، ئاراش جايلىرى.

عُسْبُرٌ ج عَسَابِيْرٌ: چۈمۈلىخور.

عُسْبُورٌ ج عَسَابِرُ: يولۋاس.

عُسْبُورٌ. عُسْبُورَةٌ: بۆرە كۈچۈكى.

عَسَجَ يَعْسِجُ عَسْجًا وَ عَسَجَانًا وَ عَسِيْجًا: بـوينىنى سوزۇپ ماڭدى.

عَسْجَدٌ: ئالتۇن، سېرىق ئالتۇن؛ گۆھەر، ياقۇت.

«هَذَا الْخَاتَمُ مَصْنُوعٌ مِنَ الْعَسْجَدِ الْخَالِصِ»: بـۇ ئۈزۈك ساپ ئالتۇندىن ياسالغان.

عَسَدَ يَعْسِدُ عَسْدًا الْحَبْلَ: ئارغامچىنى پۇختا ئەشتى.

عَسَرَ يَعْسُرُ عَسْرًا الزَّمَانُ: زامان قاتتىق بولدى.

عَسَرَتِ الْمَرْأَةُ: ئايالنىڭ تۇغۇتى قىيىن بولدى.

عَسَر الْمَدِيْنَ: قەرزدارنى قىستىدى.

عَسُرَ يَعْسُرُ عُسْرًا وَ عَسَارَةً وَ عَسِرَ يَعْسَرُ عَسَرًا الْأَمْرُ: ئىش قاتتىق بولدى، قىيىن بولدى.

عُسْرٌ: كەمبەغەللىك؛ قىيىنچىلىق، قاتتىقچىلىق، مۇشەققەتچىلىك.

عُسْرٌ مَالِيٌّ: مـالىيە قىيىنچىلىقـى، ئىقتىـسادىي قىيىنچىلىق.

عُسْرُ الْبَوْلِ: سۈيدۈك تۇتۇلۇش.

﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ ‹قرآن›: ئەلـۋەتتە، ھەربىـر مۈشكۈللۈك بىلەن بىر ئاسانلىق بار.

﴿يُرِيْدُ اللهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ ‹قرآن›: ئـاللاھ سـىلەرگە ئاسـانلىقنى خالايـدۇ، تەسلىكنى خالىمايدۇ.

عُسْرُ الطَّمْثِ: ھەيز ئاغرىتىپ كېلىش.

عُسْرُ الْهَضْمِ: ھەزىـم قىلالماسـلىق، ئاشـقازان ئاجىزلىقى.

عَسِرٌ ج عَسِرُونَ: قىـيىن، مۈشـكۈل، تەس، مۇشەققەت.

﴿يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ﴾ ‹قرآن›: كـاپىرلار: «بۇ قىيىن كۈندۇر»، دەيدۇ.

عُسْرَةٌ: كەمبەغەللىـك، موھتـاجلىق، قـولى قىسقىلىق.

هُوَ فِي عُسْرَةٍ: ئۇ قىيىنچىلىقتا قالدى.

جَيْشُ الْعُسْرَةِ: تەبـۈك غازىتىـدىكى مۇسـۇلمانلار قوشۇنى.

﴿وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار.

﴿وَالْأَنْصَارِ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭغـا قىيىنچىلىـق ۋاقتىـدا ئەگەشـكەن ئەنسارلار...

عُسْرَى: قىيىنچىلىق، قىيىن، قاتتىقچىلىق.

﴿وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنَي فَسَنُيَسِّرُهُ

لِلْعُسْرَى ﴾ ‹قرآن›: بېخىللىق قىلىپ ئۆزىنى بىھاجەت ھېسابلىغان، كەلىمە تەۋھىدنى ئىنكار قىلغان ئادەمگە كەلسەك، بىز ئۇنىڭغا يامان يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز.

عَسَّ يَعَسُّ عَسًّا وَ عَسَسًا: كېچىدە جىسەكچىلىك قىلدى، چارلىدى.

عَسَسٌ: جىسەكچى، كېچىلىك چارلىغۇچى.

عِسَّبَارٌ: چۇمۇلىخور.

عَسَّاسٌ: جىسەكچى، كېچىلىك چارلىغۇچى.

عَسَّافٌ: ئەزگۈچى، زالىم.

عَسَّالٌ ج عَسَّالُونَ: ھەسەل يىغقۇچى، ھەسەل ساتقۇچى.

عَسَّالَةٌ: ھەسەل ھەرە ئۇۋىسى.

عَسَّرَ يُعَسِّرُ تَعْسِيرًا الْأَمْرَ: ئىشنى قىيىنلاشتۇرۇۋەتتى، چىگىچلەشتۇرۇۋەتتى.

عَسَّرَ عَلَيْهِ: قىستىدى، مەجبۇرلىدى، قارشىلاشتى.

رَبِّ يَسِّرْ وَلَاتُعَسِّرْ: پەرۋەردىگارىم، ئاسانلاشتۇرغىن، قىيىنلاشتۇرمىغىن.

عَسَّفَ يُعَسِّفُ تَعْسِيفًا غَيْرَهُ: ئېغىر ئىشنى يۈكلىدى، قىيىن ئىشقا زورلىدى، چارچىتىۋەتتى.

عَسَّلَ يُعَسِّلُ تَعْسِيلًا الطَّعَامَ: تاماققا ھەسەل قوشتى، تاماقنى شېرىن قىلدى، مەززىلىك قىلدى.

عَسَّلَ النَّحْلُ: ھەرە ھەسەل چىقاردى.

عَسَّلَ النَّائِمُ: كۆزىنىڭ ئاچچىقىنى چىقاردى، تاتلىق ئۇخلىۋالدى.

عَسْعَاسٌ: بۆرە، يېنىك نەرسە.

عَسْعَسَ يُعَسْعِسُ عَسْعَسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قاپلىۋالدى؛ ھەرىكەتلەندۈردى، قوزغاتتى، تەۋرەتتى.

عَسْعَسَ الذِّئْبُ: بۆرە كېچىدە ئايلاندى.

عَسْعَسَ اللَّيْلُ: كېچە زۇلمەتلىك بولدى، قاراڭغۇلۇق قاپلىدى.

﴿وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴾ ‹قرآن›: قاراڭغۇلۇقتا چۆمگەن كېچە بىلەن قەسەم قىلىمەن.

عَسَفَ يَعْسِفُ عَسْفًا: زۇلۇم قىلدى، رەھىمسىزلىك قىلدى، بوزەك قىلدى.

عَسَفَ فِي الْأَمْرِ: ئىشنى يېنىكلىك بىلەن قىلدى، ئويلىمايلا قىلدى.

عَسْفٌ: زۇلۇم قىلماق، زورلۇق قىلماق.

عَسِقَ يَعْسَقُ عَسَقًا بِهِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

عَسِقَ عَلَيْهِ: يالۋۇردى.

عَسَقٌ: مىجەزى ئۇسال، قاراڭغۇلۇق، زۇلمەت.

عَسْقَلَ يُعَسْقِلُ عَسْقَلَةً السَّرَابُ: ئېزىتقۇ يالتىرىدى.

عَسْقَلَانُ الرَّأْسِ: باشنىڭ چوققىسى.

عَسِكَ يَعْسَكُ عَسَكًا بِهِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

عَسْكَرَ يُعَسْكِرُ عَسْكَرَةً الْقَوْمُ: قوۋم توپلاندى، جەم بولدى.

عَسْكَرَ الْجُنْدُ: قوشۇن بارگاھ تىكلىدى، لاگېر قۇردى.

عَسْكَرٌ ج عَسَاكِرُ: ئەسكەر، لەشكەر، ھەربىي، قوشۇن، قىسىم.

عَسْكَرِيٌّ ج عَسْكَرِيّونَ وَ عَسَاكِرُ: ھەربىي.

هُجُومٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي ھۇجۇم.

تَدْرِيبٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي مەشىق.

حَاكِمٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي ئەمەلدار، گېنېرال.

مَجْلِسٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي سوت.

نِظَامٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي تۈزۈم.

حُكْمٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي ھاكىمىيەت.

عَرضٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي پارات.

عَسْكَرِيَّةٌ: مىلىتارىزم.

سَلْطَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي ھوقۇق، ھەربىي ھاكىمىيەت.

رِجَالُ الْعَسْكَرِيَّةِ . دُعَاةُ الْعَسْكَرِيَّةِ: مىلىتارىستلار.

رُوحُ الْعَسْكَرِيَّةِ: ميلىتارىستلىق ئىدىيە.

مَحْكَمَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي سوت.

مُنَاوِرَاتٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي مانېۋىر.

قُوَّاتٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي قىسىم.

عَسَلَ يَعْسِلُ عَسْلًا الطَّعَامَ: تاماققا ھەسەل قوشتى، تاماقنى شېرىن قىلدى، مەززىلىك قىلدى.

عَسَلٌ ج أَعْسَالٌ وَ عُسُلٌ وَ عُسُولٌ وَ عُسْلَانٌ: ھەسەل، بال.

عَسَلُ السُّكَّرِ: شىرنە.

عَسَلٌ أَسْوَدُ: شىرنە.

﴿وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى﴾ «قرآن»: جەننەت ئەھلىگە ساپ ھەسەلدىن ئۆستەڭلەر بولىدۇ.

شَهْرُ الْعَسَلِ: شېرىن ئاي.

قُرْصُ عَسَلِ النَّحْلِ: ھەرە كۆنىكى.

سَمْنٌ عَلَى عَسَلٍ: كېلىشىمەك، ماسلاشماق.

الْعَلَاقَةُ بَيْنَهُمَا سَمْنٌ عَلَى عَسَلٍ: ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى ياغ بىلەن گۆشتەك.

الْعَسَلُ مُفِيدٌ: ھەسەل پايدىلىق.

عَسْلَجَ يُعَسْلِجُ عَسْلَجَةً الشَّجَرُ: دەرەخ نوتا چىقاردى.

عُسْلُجٌ ج عَسَالِجُ: يۇمران شاخ، چىۋىق، نوتا.

عَسْلَطَ يُعَسْلِطُ عَسْلَطَةً: مالىماتىڭ سۆزلىدى، ئېگىز-پەس سۆزلىدى.

عُسْلُوجٌ ج عَسَالِيجُ: يۇمران شاخ، چىۋىق، نوتا.

عَسَلِيٌّ: ھەسەلدەك؛ ناۋات رەڭ.

عُيُونٌ عَسَلِيَّةٌ: قوڭۇر كۆز، زەڭگەر كۆز.

عَيْنَاهُ عَسَلِيَّتَانِ: ئۇنىڭ ئىككى كۆزى قوڭۇر رەڭ.

عَسَمَ يَعْسِمُ عَسْمًا فِيهِ: تەمە قىلدى.

عَسَمَ يَعْسِمُ عَسَمًا وَ عُسُومًا: تەمە قىلدى، ئېرىشتى، ئەستايىدىللىق قىلدى.

عَسِمَتْ عَيْنُهُ: كۆزى ياش تۆكتى.

عَسْمٌ ج عُسُومٌ: قۇرۇق نان.

الْعَسَمَةُ: قۇرۇق نان پارچىسى.

مَاذُقْتُ إِلَّا عَسَمَةً: پەقەتلا بىر پارچە قۇرۇق نان يېدىم.

عَسْمِيٌّ: كەسىپ قىلىپ ئائىلىنى باققۇچى.

عِسْنٌ: ئوخشاش، ئوخشىشى.

عَسْوٌ: شام.

عِسْوَةٌ: قېرىلىق.

عِسْوَدٌ: كۈچلۈك؛ يىلان.

عَسُوفٌ: زالىم، ئەزگۈچى، ياۋۇز.

الْعُسُوفُ: ئەمەلدار، چوڭ باشلىق.

عَسُومٌ ج عُسُمٌ: ئائىلىنى باققۇچى، كۆپ تۇغىدىغان تۆگە.

عَسُونٌ ج عُسُنٌ: سېمىز.

عَسَى: بەلكىم، ئېھتىمال؛ يېقىنلاشتى، مۇمكىن بولدى.

عَسَانِي أُصَادِفُهُ هُنَاكَ: بەلكىم ئۇنىڭغا شۇ يەردە ئۇچرىشارمەن.

«أَذْهَبُ الْآنَ عَسَانِي أَنْ أَصِلَ فِي الْوَقْتِ الْمُنَاسِبِ»: ھازىر ماڭىمەن، مۇۋاپىق ۋاقىتتا يېتىپ بېرىشىم مۇمكىن.

﴿عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دۈشمىنىڭلارنى ھالاك قىلىشى ... مۇھەققەقتۇر.

عَسِيبٌ ج عُسُبٌ وَ عُسْبَانٌ: خورما دەرىخىنىڭ يوپۇرماقسىز شېخى؛ قوينىڭ توغۇر سۆڭىكى؛ پۇتىنىڭ دۈمبىسى؛ تاغنىڭ جىراسى.

عَسِيرٌ: قىيىن، مۇشكۇل، قاتتىق.

﴿فَذَالِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ﴾ «قرآن»: ئۇ كۈن قىيىن كۈندۇر.

عَسِيفٌ ج عُسَفَاءُ وَ عَسَفَةٌ: كۈنلۈكچى، مەدىكار.

عَسِيقَةٌ: ناچار ئېچىملىك.

عَشَا يَعْشُو عَشْوًا: ناماز شام قارىغۇسى بولۇپ قالدى؛ كەچلىك تاماق يېدى.

عَشَا عَنْهُ: ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى.

﴿وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا﴾ «قۇرئان»: كىمكى مېھرىبان ئاللاھنى ياد ئېتىشتىن (يەنى، قۇرئاندىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، بىز ئۇنىڭغا شەيتاننى مۇسەللەت قىلىمىز.

عَشًا: نامازشام قارىغۇسى.

عِشَاءٌ: كەچقۇرۇن، ئاخشام.

صَلَاةُ الْعِشَاءِ: خۇپتەن نامىزى.

الْعِشَاءَانِ: شام بىلەن خۇپتەن.

﴿وَجَاؤُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار كەچتە ئاتىسىنىڭ ئالدىغا يىغلاپ كېلىشتى.

عِشَاءٌ ج أَعْشِيَةٌ: كەچلىك تاماق.

«أَقَامَ حَفْلًا عِشَاءً»: كەچلىك زىياپەت ئۆتكۈزدى.

تَنَاوَلْ عِشَاءَكَ مُبَكِّرًا: كەچلىك تاماقنى بۇرۇن يەۋالغىن.

«بَعْدَ الْعِشَاءِ يَشْتَغِلُ بَعْضٌ فِي مُطَالَعَةِ الْكُتُبِ وَ الْجَرَائِدِ»: كەچلىك تاماقتىن كېيىن بەزىلەر كىتاب ۋە گېزىت كۆرۈش بىلەن بولىدۇ.

عِشَارٌ: بوغاز.

﴿وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ﴾ «قۇرئان»: بوغاز تۆگىلەر تاشلىۋېتىلگەن چاغدا.

عُشَارَ: ئوندىن-ئوندىن.

جَاءَ الْقَوْمُ عُشَارَ: قوۋم ئوندىن-ئوندىن كەلدى.

عُشَارِيٌّ م عُشَارِيَّةٌ: ئون ياشلىق ئوغۇل، ئون ياشلىق قىز.

عَشَاوَةٌ: نامازشام قارىغۇسى.

عَشُبَ يَعْشُبُ عَشَابَةً الْمَكَانُ: جاي ئوت-چۆپلۈك بولدى.

عَشِبَ يَعْشَبُ عَشْبًا الْمَكَانُ: جاي ئوت-چۆپلۈك بولدى.

عُشْبٌ ج أَعْشَابٌ: ئوت-چۆپ، يېشىل ئوت، ئۆسۈملۈك.

تَرْعَى الْأَغْنَامُ الْعُشْبَ: قويلار ئوتلىماقتا.

«صَعِدَ إِلَى الْجَبَلِ لِجَمْعِ الْأَعْشَابِ الطِّبِّيَّةِ»: دورا ئۆسۈملۈكلىرىنى يىغىش ئۈچۈن تاغقا چىقتى.

عَشَبٌ م عَشَبَةٌ: پاكار ھەم سەت.

عَشِبٌ: ئوت-چۆپلۈك، ئوتلاق.

عُشْبَةٌ: ئوت-چۆپ، ئۆسۈملۈك.

مَجْمُوعَةُ عُشْبَةٍ: ئۆسۈملۈك ئەۋرىشكىسى.

عُشْبَةٌ مَغْرِبِيَّةٌ: پىلپىل.

عُشْبَةُ الْقَلْبِ: زەپەر.

عُشْبِيٌّ: سامان غوللۇق.

عَشَرَ يَعْشُرُ عَشْرًا وَ عُشُورًا الْمَالَ: مالنىڭ ئوندىن بىرىنى ئايرىدى، ئۆشرە ئالدى.

عَشَرَ الْقَوْمَ: قوۋمنىڭ ئونىنچىسى بولدى.

عَشْرٌ م عَشَرَةٌ ج عَشَرَاتٌ: ئون (10).

عَشَرَةُ أَضْعَافٍ: ئون ھەسسە.

عَشْرَ مَرَّاتٍ: ئون قېتىم.

عَشَرَةُ رِجَالٍ وَ عَشْرُ نِسَاءٍ: ئون ئەر ۋە ئون ئايال.

عَشَرَاتُ الْأَشْيَاءِ: نۇرغۇن نەرسىلەر.

عَشَرَةُ أَضْعَافٍ: ئون ھەسسە.

عُشْرٌ ج أَعْشَارٌ وَ عُشُورٌ: ئوندىن بىر، ئۆشرە.

عُشْرُ الدِّينَارِ مِئَةُ فَلْسٍ: دىنارنىڭ ئوندىن بىرى يۈز پۇلۇس بولىدۇ.

عُشَرَاءُ ج عِشَارٌ وَ عُشَرَاتٌ: بوغاز ھايۋان.

عِشْرَةٌ: سۆھبەت، ئالاقىلەشمەك.

عِشْرُونَ: يىگىرمە.

الْعِشْرُونَ: يىگىرمىنچى.

عُشْرِيٌّ: ئونلۇق كەسىر، ئونلۇق سىستېما بويىچە ھېسابلاش ئۇسۇلى.

كَسْرٌ عُشْرِيٌّ: ئونلۇق كەسىر.

كَسْرٌ عُشْرِيٌّ دَائِرِيٌّ: بۆلۈنمەيدىغان كەسىر.

النِّظَامُ الْعُشْرِيّ: ئونلۇق سىستېما.

الطَّرِيقَةُ الْعُشْرِيَّةُ: ئونلۇق سىستېما.

عَشَّ يَعُشُّ عَشًّا الشَّيْءَ: ئىزدىدى، تەلەپ قىلدى؛ توپلىدى.

عَشَّ الطَّائِرُ: قۇش ئۇۋا سالدى.

عَشَّ الْقَمِيصَ: كۆڭلەكنى يامىدى.

عَشَّ الْمَعْرُوفَ: ياخشىلىقنى كېمەيتىۋەتتى.

عُشٌّ ج عِشَاشٌ وَ أَعْشَاشٌ: قۇش ئۇۋىسى، چاڭگىسى.

بَنَى الطَّائِرُ عُشَّهُ فِي أَعْلَى الشَّجَرَةِ: قۇش ئۇۋىسىنى دەرەخنىڭ ئەڭ يۇقىرىغا سالدى.

عُشُّ الزَّوْجِيَّةِ: توي ھۇجرىسى.

عَشَّابٌ: دورا ئۆسۈملۈكلىرى سودىگىرى، دورا ئۆسۈملۈكلىرى مۇتەخەسسىسى.

عَشَّبَ يُعَشِّبُ تَعْشِيبًا الْمَكَانُ: جاي ئوت-چۆپلۈك بولدى.

عُشَّةٌ / عِشَّةٌ ج عُشَشٌ: كەپە، ئالچۇق، ساتما.

عَشَّرَ يُعَشِّرُ تَعْشِيرًا النَّاقَةُ: تۆگە ئون ئايلىق قورساق كۆتۈردى.

عَشَّرَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئونغا بۆلدى.

عَشَّرَ الْمَالَ: مالنىڭ ئوندىن بىرىنى ئالدى.

عَشَّشَ يُعَشِّشُ تَعْشِيشًا الطَّائِرُ: قۇش ئۇۋا سالدى.

عَشَّقَ يُعَشِّقُ تَعْشِيقًا النَّجَّارُ الْخَشَبَةَ: ياغاچچى ياغاچنى بىر-بىرىگە كىرگۈزدى، چاتتى.

عَشَّنَ يُعَشِّنُ تَعْشِينًا: پەرەز قىلدى، ئۆلچىدى.

عَشَّى يُعَشِّي تَعْشِيَةً الطَّيْرَ: ئوت يېقىپ قۇشنى ئۇۋلىدى.

عَشَّى الْإِبِلَ: تۆگىنى كېچىدە ئوتلاتتى.

عَشَّى الرَّجُلَ: كىشىگە كەچلىك تاماق بەردى.

مَاذَا عَشَّيْتَ ضَيْفَكَ: مېھمىنىڭغا قانداق كەچلىك تاماق بەردىڭ.

عَشِقَ يَعْشَقُ عِشْقًا وَ عَشَقًا وَ مَعْشَقًا: ياخشى كۆرۈپ قالدى، كۆيۈپ قالدى.

فُلَانٌ يَعْشَقُ الشِّعْرَ وَالْأَدَبَ: پالانى شېئىر، ئەدەبىياتنى ياخشى كۆرىدۇ.

عِشْقٌ: كۆيۈك، ئىشقى.

عَشَقَةٌ ج عَشَقٌ: پېچەكگۈل، ھەشقىپېچەك؛ مىسۋاك دەرىخى.

عَشِمَ يَعْشَمُ عَشَمًا وَ عُشُومًا الشَّيْءُ: نەرسە قۇرۇپ قالدى.

عَشِمَ يَعْشَمُ عَشَمًا وَ عَشَمَةً: تەمە قىلدى، ئاچ كۆز بولدى.

عَشَمٌ: ئاچ كۆزلۈك، تەمەخورلۇق.

خُبْزٌ عَشَمٌ: قۇرۇق نان.

عَشَنَ يَعْشُنُ عَشْنًا: پەرەز قىلدى، تەخمىن قىلدى.

عَشْوَاءُ ج عُشْيٌ: نامازشام قارىغۇسى.

عَشْوَاءُ . عَشْوَةٌ: قاراڭغۇلۇق، زۇلمەت؛ كېچىنىڭ ئەۋۋىلى.

خَبَطَ خَبْطَ الْعَشْوَاءِ: قارىغۇلارچە (ئىش) قىلدى، قارىسىغا (ئىش) قىلدى.

عَشْوَائِيٌّ: قارىغۇلارچە، ئىختىيارىچە، قاراڭغۇلۇق زۇلمەت.

«عِنْدَمَا تَسِيرُ فِي الْغَابَةِ لَا تَتَجَوَّلْ فِيهَا عَلَى نَحْوٍ عَشْوَائِيٍّ إِذْ مِنَ الْمُحْتَمَلِ أَنْ تَضِلَّ سَبِيلَكَ فِيهَا»: ئورمانلىقتا قارىغۇلارچە ماڭما، ئۇنداق قىلساڭ يولدىن ئادىشىپ قېلىشىڭ مۇمكىن.

الْعَشُورَى: ھىجرىيە 1- ئاي (مۇھەررەم)نىڭ 10- كۈنى.

عَشِيَ يَعْشَى عَشًا: نامازشام قارىغۇسى بولۇپ قالدى؛ كەچلىك تاماق يېدى.

عَشٍ: نامازشام قارىغۇسى.

عَشِيبٌ: ئوت-چۆپلۈك، ئوتلاق.

عَشِيرٌ ج عُشَرَاءُ: ئەر-ئايال، ئېرى ۋە ئايالى.

عَشِيرَةٌ ج عَشَائِرُ وَ عَشِيرَاتٌ: جەمەت، خىش ئەقرىبالار.

عَشِيْرَةُ الشَّخْصِ: شەخسنىڭ تۇغقانلىرى، دوستلىرى.

﴿وَأَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ الْأَقْرَبِيْنَ﴾ «قرآن»: يېقىن خىش-ئەقرىبالىرىڭنى ئاگاھلاندۇرغىن.

عَشِيْقٌ ج عُشَّاقٌ: مەھبۇب، سۆيگۈ، مەشۇق، ئاشىق.

عَشِيٌّ: چۈشتىن كېيىندىن تارتىپ كەچكىچە بولغان ۋاقىت.

﴿فَأَوْحَى أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَ عَشِيًّا﴾ «قرآن»: ئۇلارغا ئەتىگەن-ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىشقا ئىشارەت قىلدى.

عَشِيَّةٌ ج عَشَايَا: كەچقۇرۇن، ئاخشام.

عَشِيَّةُ أَمْسِ: تۈنۈگۈن ئاخشام.

بَيْنَ عَشِيَّةٍ وَ ضُحَاهَا: ئاز ۋاقىت ئىچىدە.

﴿لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا﴾ «قرآن»: ئۇلار گويا ئۆزلىرىنى (دۇنيادا) پەقەت بىر كەچقۇرۇن ياكى بىر ئەتىگەن تۇرغاندەك (گۇمان قىلىدۇ).

عَصَا يَعْصُو عَصْوًا الرَّجُلَ: كىشىنى تاياق بىلەن ئۇردى.

عَصًا ج عُصِيٌّ / عِصِيٌّ وَ أَعْصٍ: تاياق، ھاسا؛ پاچاق سۆڭىكى؛ تىل؛ جامائە.

عَصَا الرَّاعِي: يېسسىمۇق، يېسسى پۇرچاق.

﴿وَقَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَ أَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي﴾ «قرآن»: مۇسا ئېيتتى: «بۇ مېنىڭ ھاسام، ئۇنىڭغا تايىنىمەن، ئۇنىڭ بىلەن قويلىرىمغا غازاڭ قېقىپ بېرىمەن».

عَصَا السِّنَّارَةِ: قارماق دەستىسى.

لَيِّنُ الْعَصَا: يۇمشاق، سىلىق، مۇلايىم.

شَقَّ عَصَا الطَّاعَةِ: ئاسىيلىق قىلدى، توپىلاڭ كۆتۈردى، قارشىلىق كۆرسەتتى.

عَصَا الشّرْطِيِّ: ساقچى كالتىكى.

أَلْقَى عَصَا التِّرْحَالِ: سەپەردىن توختىدى، ئولتۇراقلىشىپ قالدى.

«إِنَّ الْعَصَا مِنَ الْعُصِيَّةِ» «مثل»: كىچىك ئىشتىن چوڭ ئىش تېرىلىدۇ، ئۇچقۇندىن يالقۇن چىقىدۇ.

حَمَلَ بِعُصَيِّ الْمَاءِ: ئۇ ئەپكەش بىلەن سۇ كۆتۈردى.

عُصَابٌ: نېرۋا فۇنكسىيىلىك كېسەل.

عِصَابَةٌ ج عِصَابَاتٌ وَ عَصَائِبُ: جامائە، گۇرۇھ، بىر توپ؛ باندىت، باسمىچى؛ ياغلىق، بىنت.

حَرْبُ الْعِصَابَاتِ: پارتىزانلىق ئۇرۇشى.

رِجَالُ الْعِصَابَاتِ: پارتىزان ئەترىتى.

أَلْقَي الْقَبضَ عَلَى الْعِصَابَةِ: جىنايەتچىلەر گۇرۇھىنى قولغا ئالدى.

عُصَارَةٌ: سىقىپ چىقىرىلغان نەرسە، شىرنە، مۇراببا؛ سۈيۇقلۇق.

عُصَارَةٌ مَعْدِيَّةٌ: ئاشقازان سۈيۇقلۇقى.

«قَدَّمَ عُصَارَةَ فِكْرِهِ فِي هَذَا الْبَحْثِ»: تەتقىقات بارىسىدا پۈتۈن زېھنىنى ئىشلەتتى.

عُصَافَةٌ: غازاڭ؛ سامان.

عِصَامٌ ج أَعْصِمَةٌ وَ عُصُمٌ: ئاسما باغ؛ توختام.

عِصَامٌ فِي الْوِعَاءِ: قاچىنىڭ تۇتقۇچى، ساپىقى.

عِصَامِيٌّ ج عِصَامِيّونَ: نەسەبى بىلەن ئەمەس، ئۆزىنىڭ ۋۇجۇدىدىكى خىسلەت بىلەن ئارتۇقچىلىققا ئېرىشكۈچى.

كُنْ عِصَامِيًّا لَا عِظَامِيًّا: نەسەبىڭگە تايانماي ئۆزۈڭ شەرەپ قازانغىن.

عِصَايَةٌ ج عِصَايَاتٌ: تاياق، ھاسا؛ پاچاق سۆڭىكى؛ تىل؛ جامائە.

عَصَبَ يَعْصِبُ عَصْبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تاڭدى، يۆگىدى.

عَصَبَ رَأْسَهُ بِعِصَابَةٍ: نېپىز رەخت بىلەن بېشىنى

تاڭدى، باغلىدى.

عَصَبَ فِي مَذْهَبِهِ: قارىغۇلارچە ئىشەندى، مۇتەئەسسىپلىك قىلدى.

عَصَبَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا قارشى تۇردى، قارشىلىق كۆرسەتتى.

عَصَبَةُ الْأَمْرُ: ئۇنىڭغا ئىش قىيىن بولدى.

«عَصَبَتْهُ خِيَانَةُ صَدِيقِهِ فَهَاجَرَ إِلَى بَلَدٍ آخَرَ»: دوستىنىڭ خىيانىتى ئۇنىڭغا ئېغىر كېلىپ، باشقا يۇرتقا كۆچۈپ كەتتى.

عَصِبَ يَعْصَبُ عَصَبًا اللَّحْمُ: گۆشنىڭ سىڭىرى جىق بولدى.

عَصِبَ يَعْصَبُ عَصْبًا وَ عَصَبًا الْقَوْمُ بِهِ: قەۋم توپلىشىپ ئۇنى قورشىۋالدى.

عَصْبٌ: سەللە، ھەشقىپىچەك، پىچەكگۈل.

عَصَبٌ ج أَعْصَابٌ: پەي، سىڭىر، مۇسكۇل.

قَرَابَةُ عَصَبٍ: ئاتا جەمەت ئۇرۇغ-تۇغقان.

ذُو الْأَعْصَابِ الْمُنَاهِرَةِ: نېرۋا ئاجىزلىق.

مُتَوَتِّرُ الْأَعْصَابِ: نېرۋىسى جىددىيلەشكەن، ھاياجانلانغان.

أَثَارَ أَعْصَابَهُ: ئۇنىڭ نېرۋىسىنى قوزغىدى، ئاچچىقىنى كەلتۈردى.

حَرْبُ أَعْصَابٍ: پسىخولوگىيە ئۇرۇشى.

طَبِيبُ الْأَعْصَابِ: نېرۋا كېسەللەر دوختۇرى.

بَارِدُ الْأَعْصَابِ: تەمكىن، توختاملىق.

عَصَبَاتٌ: پەي، سىڭىر.

عَصَبَةٌ: پەي، سىڭىر.

عُصْبَةٌ ج عُصَبٌ: جامائە، بىر گۇرۇھ، بىر توپ؛ باندىت، قاراقچى.

عُصْبَةُ الْأُمَمِ: خەلقئارا ئىتتىپاقى.

﴿قَالُوا لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ﴾ «قرآن»: ئۇلار: «بىز (كۈچلۈك) بىر جامائە تۇرۇقلۇق، ئۇنى بۆرىگە يېگۈزۈپ قويساق...».

عَصَبِيٌّ: نېرۋىغا ئائىت، ئەسەبىي.

عَصَبِيُّ الْمِزَاجِ: نېرۋا كېسىلى، نېرۋا خاراكتېرلىك.

الْجِهَازُ الْعَصَبِيُّ: نېرۋا سىستېمىسى.

شَخْصٌ عَصَبِيٌّ: نېرۋا ئادەم.

عَصَبِيَّةٌ: كوللېكتىۋىزملىق؛ مەزھەپچىلىك، تۇغقانچىلىق مۇناسىۋەت؛ نېرۋا خاراكتېرلىك؛ نېرۋا سەزگۈرلۈكى ئېشىپ كەتمەك.

الْأَمْرَاضُ الْعَصَبِيَّةُ: نېرۋا كېسەللىكلىرى.

عَصَدَ يَعْصِدُ عَصْدًا الْعَصِيدَةَ: ئۇنى ماي بىلەن پىشۇردى.

عَصَدَ الشَّيْءَ: نەرسىنى قاتلىدى.

عَصَدَ يَعْصِدُ عُصُودًا السَّهْمُ: ئوق نىشانغا تەگمىدى.

عَصَرَ يَعْصِرُ عَصْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سىقىپ سۈيىنى چىقاردى.

عَصَرَا الْحُبُوبَ: ياغ تارتتى، ياغ چىقاردى.

عَصَرَ الْغَسِيلَ: كىرنى سىقتى.

﴿فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭدا ھۆل-يېغىن كۆپ بولىدۇ، كىشىلەر مېۋىلەردىن تۈرلۈك ئىچىملىكلەرنى سىقىپ چىقىرىدۇ.

عَصْرٌ: سىقماق، سىقىپ سۈيىنى چىقارماق؛ كۈندۈزنىڭ ئاخىرقى ۋاقتى.

صَلَاةُ الْعَصْرِ: نامازدىگەر.

عَصْرٌ ج عُصُورٌ وَ أَعْصُرٌ: زامان، دەۋر، ۋاقىت، مەزگىل؛ كەچقۇرۇنقى ۋاقىت؛ قەبىلە، گۇرۇھ؛ تۇغقان؛ سۇۋغا، قۇرئاندىن بىر سۈرە.

﴿وَالْعَصْرِ﴾ «قرآن»: زامان بىلەن قەسەمكى، ...

فِي عَصْرِ الشَّبَابِ: ياشلىق دەۋرىدە.

عَصْرُ الْإِصْلَاحِ . عَصْرُ الْبَحْثِ: ئىلىم-پەن تەرەققىيات دەۋرى.

الْعَصْرُ الْقَدِيمُ: كونا زامان.

الْعَصْرُ الْحَدِيْثُ: ھازىرقى زامان.
الْعَصْرُ الْمُتَوَسِّطُ: ئوتتۇرا ئەسىر.
عَصْرٌ حَجَرِيٌّ: تاش قورال دەۋرى.
عَصْرُ الذَّرَّةِ: ئاتوم دەۋرى.
الْعَصْرَانِ: ئەتىگەن ۋە كەچ؛ كېچە ۋە كۈندۈز.
فِي الْعُصُورِ الْوُسْطَى: ئوتتۇرا ئەسىرلەردە.
عُصْرَةٌ: پاناھگاھ، سۇغا چىلىشىپ كەتكەن.
عَصْرَةٌ: ئۇچۇپ يۈرگەن چاڭ، قويۇن.
عَصْرِيٌّ: زامانىۋى، زامانىۋىلاشقان، يېڭى دەۋرنىڭ.
عَصْرِيَّةٌ: يېڭىلىق، مودېرنىزم، دەۋرگە خاس يېڭىچە قىلىش ئۇسۇلى.
آلاتٌ عَصْرِيَّةٌ: زامانىۋى ئۈسكۈنىلەر.
مَفَاهِيْمُ عَصْرِيَّةٌ: ھازىرقى زامان چۈشەنچىسى.
عَصَّ يَعَصُّ عَصًّا وَعَصَصًا الشَّيْءُ: نەرسە قاتتى، چىڭىدى، قاتتى.
عَصٌّ: يىلتىزى، تۈپى، ئەسلى.
كَرِيْمُ عَصٍّ: ئېسىل نەسەب.
عَصَصٌ: قۇيرۇق سۆڭەك، توغۇر سۆڭەك.
عَصَّارَةٌ ج عَصَّارَاتٌ: سىقىش ماشىنىسى.
عَصَّارَةُ الزَّيْتِ: جۇۋاز، ياغ تارتىش ماشىنىسى.
عَصَّبَ يُعَصِّبُ تَعْصِيْبًا الْعُضْوَ: مەلۇم ئەزانى بىنتلىدى، بىنت بىلەن تاڭدى.
عَصَّرَ يُعَصِّرُ تَعْصِيْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارقا-ئارقىدىن سىقتى.
عَصَّرَ الزَّرْعُ: زىرائەت باش چىقاردى.
عَصَّرَ الْفَتَاةُ: قىز بويىغا يەتتى.
عَصَّصَ يُعَصِّصُ تَعْصِيْصًا عَلَى غَرِيْمِهِ: قەرزنى سۈيلىدى.
عَصْعَصَ يُعَصْعِصُ عَصْعَصَةً الشَّيْءُ: نەرسە قاتتى، چىڭىدى.
عُصْعُصٌ ج عَصَاعِصُ: قۇيرۇق سۆڭەك، توغۇر سۆڭىكى.
عُصْعُوصٌ ج عَصَاعِصُ: قۇيرۇق سۆڭەك، توغۇر سۆڭەك.
عَصَفَ يَعْصِفُ عَصْفًا وَعُصُوفًا الرِّيْحُ: بوران چىقتى.
عَصَفَ بِهِ الدَّهْرُ: زامان ئۇنى ھالاك قىلدى.
عَصْفٌ: زىرائەت يوپۇرمىقى؛ سامان.
﴿وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ﴾ «قرآن»: سامىنى بار دانلىق زىرائەتلەر، خۇشبۇي ئۆسۈملۈكلەر بار.
عَصْفَةٌ ج عَصَفَاتٌ: غازاڭ؛ ھاراقنىڭ پۇرىقى، بوران.
عَصْفَرَ يُعَصْفِرُ عَصْفَرَةً الثَّوبَ: رەختنى قىزىلغا بويىدى.
عُصْفُرٌ: قىزىل بوياق.
حَبّ الْعُصْفُرِ: زاراڭزا.
زَيْتُ الْعُصْفُرِ: زاراڭزا يېغى.
عُصْفُورٌ ج عَصَافِيْرُ م عُصْفُورَةٌ: قۇشقاچ.
عُصْفُورُ التِّبْنِ: بوز تورغاي.
عُصْفُورُ الْجَنَّةِ: قارلىغاچ.
«عُصْفُورٌ فِي الْيَدِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفٍ عَلَى الشَّجَرَةِ»: ئەتىكى قۇيرۇقتىن بۈگۈنكى ئۆپكە ئەلا.
ضَرَبَ عُصْفُورَيْنِ بِحَجَرٍ وَاحِدٍ: بىر چالمىدا ئىككى پاختەك سوقتى.
طَارَتْ عَصَافِيْرُ رَأْسِهِ: غادىيىۋالدى، تەكەببۇرلۇق قىلدى.
صَاحَتْ عَصَافِيْرُ بَطْنِهِ: قورسىقى ئېچىپ كەتتى.
عُصْفُورِيَّةٌ: بەگزادە، بايۋەچچە.
عَصَلَ يَعْصُلُ عَصْلًا الصَّبِيُّ: بالا سىيىۋەتتى.
عَصَلَ الْعُوْدَ: ياغاچنى ئەگدى.
عَصِلَ يَعْصَلُ عَصَلًا الشَّيْءُ: نەرسە قىڭغىر بولدى.
عَصِلٌ: قىڭغىر، توقاي.
عَصْلَبٌ: كۈچلۈك ئادەم.

عَصْلَجَ يُعَصْلِجُ عَصْلَجَةً الشَّيْءُ: قىيىنلىشىپ كەتتى، ئوڭشاش تەس بولدى.

عَصَمَ يَعْصِمُ عَصْمًا الرَّجُلُ: ئىشلەپ تاپتى، ئېرىشتى، پايدا ئالدى، قولغا كەلتۈردى.

عَصَمَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئىلتىجا قىلدى، يالۋۇردى.

عَصَمَ الشَّيْءَ: توستى.

عَصَمَ يَعْصِمُ عِصْمَةً اللهُ مِنَ الشَّرِّ: ئاللاھتائالا يامانلىقتىن ساقلىدى.

﴿قَالَ سَآوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ﴾ ‹قۇرئان›: ئۇ: «مېنى سۇدىن ساقلاپ قالىدىغان بىر تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالىمەن»، دېدى.

عَصْمٌ: قوغدىماق، ساقلىماق؛ توسماق.

عُصْمٌ . عُصُمٌ: قالدۇقى، ئېشىپ قالغىنى، دېغى.

عِصْمَةٌ ج عِصَمٌ: قوغدىماق، ساقلىماق، ئالدىنى ئالماق؛ گۇناھسىز، پاك.

إِمْرَأَةٌ فِي عِصْمَةِ رَجُلٍ: كىشىنىڭ ھامىيلىقىدىكى ئايال، كىشىنىڭ ئايالى.

﴿وَلَاتُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ﴾ ‹قۇرئان›: كاپىر ئاياللارنى ئەمرىڭلاردا ساقلىماڭلار.

صَاحِبَةُ الْعِصْمَةِ: ھۆرمەتلىك خانىم.

عُصْمَةٌ ج أَعْصَامٌ: بويۇن چەمبىرى، بويۇنغا ئاسىدىغان مارجان، بۇلاپكا.

عُصْمَةُ الْكَلْبِ: ئىتنىڭ بويىنىدىكى چەمبىرەك.

عَصَى يَعْصِي عَصْيًا وَ مَعْصِيَةً: ئاسىيلىق قىلدى، خىلاپلىق قىلدى، گۇناھ قىلدى، جىنايەت ئۆتكۈزدى.

﴿إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ ‹قۇرئان›: ئەگەر مەن رەببىمگە ئاسىيلىق قىلسام، بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىدىن ئەلۋەتتە قورقىمەن.

«مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللهَ» ‹حديث›: كىمكى ماڭا ئىتائەت قىلسا، ئاللاھقا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ، كىمكى ماڭا ئاسىيلىق قىلسا، ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلغان بولىدۇ.

«مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ مَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» ‹حديث›: ماڭا ئىتائەت قىلغان كىشى جەننەتكە كىرىدۇ ۋە ماڭا ئاسىي بولغان كىشى باش تارتقان بولىدۇ.

عِصْيَانٌ: ئاسىيلىق قىلماق، قارشىلىق كۆرسەتمەك، خىلاپلىق قىلماق، ئىسيان كۆتۈرمەك؛ ئىسيان، توپىلاڭ.

﴿وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھ سىلەرگە پىسقنى، كۇفرىنى ۋە گۇناھنى يامان كۆرسەتتى.

عِصْيَانُ الْجُنُودِ: ھەربىيلەرنىڭ ئىسيان كۆتۈرۈشى.

عِصْيَانٌ مُسَلَّحٌ: قوراللىق توپىلاڭ.

عَصِيبٌ: قاتتىق.

يَوْمٌ عَصِيبٌ: ئېغىر كۈن؛ قاتتىق ئىسسىق كۈن.

وَقْتٌ عَصِيبٌ: جاپالىق چاغ، قىيىنچىلىق ۋاقىت، خەتەرلىك ۋاقىت، جىددىي ۋاقىت، جىددىي پەيت.

﴿وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ﴾ ‹قۇرئان›: ۋە بۇ بىر دىشۋار كۈندۇر، دېدى.

عَصِيدٌ: ئەگرى كەتكەن.

عَصِيدَةٌ ج عَصَائِدُ: ئۇماچ.

عَصِيرٌ . عَصِيرَةٌ: سىقىپ چىقىرىلغان نەرسە، شەربەت، سۇيۇقلۇق، شىرنە.

عَصِيرُ الْبُرْتُقَالِ: ئاپېلسىن شىرنىسى.

عَصِيفَةٌ: ئۇۋاق سامان.

عَصِيٌّ ج عَصِيُّونَ وَ أَعْصِيَاءُ: ئاسىيلىق قىلغۇچى، خىلاپلىق قىلغۇچى.

عَصِيُّ الدَّمْعِ: يىغلىمايدۇ، ياش تۆكمەيدۇ.

﴿وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا﴾ ‹قۇرئان›: ئۇنى

ئاتا ـ ئانىسىغا كۆيۈمچان (قىلدۇق)، ئۇ مۇتەكەببىر (يەنى، ئاتا ـ ئانىنى قاقشاتقۇچى)، (پەرۋەردىگارىغا) ئاسىيلىق قىلغۇچى بولمىدى.

عُصَيَّةٌ ج عُصَيَّاتٌ: تاياقچە، تاياقچە باكتېرىيە.

عَضَا يَعْضُو عَضْوًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئايرىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى.

عِضَاءٌ: دولانا دەرىخى.

عِضَادَةٌ ج عَضَائِدُ: يول ياقىسى.

عِضَادَةُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ ھەمراھى، ياردەمچىسى.

عِضَادَتَا الْبَابِ: ئىشىكنىڭ يان ياغىچى.

عُضَارِسٌ ج عَضَارِسُ: قاتتىق سوغۇق، تولا، مۆلدۈر، قار، سوغۇق سۇ، قولان.

عِضَاضٌ: ئازابلىماق، چىشلىمەك.

عُضَالٌ: قاتتىق، تەرسا.

دَاءٌ عُضَالٌ: ساقايماس كېسەل.

«أُصِيبَ بِمَرَضٍ عُضَالٍ وَ سَاءَتْ صِحَّتُهُ مِنَ السَّوْءِ إِلَى أَسْوَءِ»: ئۇ يامان كېسەلگە دۇچار بولۇپ، سالامەتلىكى بارغانسېرى يامانلاشماقتا.

عِضَاهَةٌ ج عِضَاهٌ: دولانا دەرىخى، تىكەنلىك دەرەخ.

عَضَبَ يَعْضِبُ عَضْبًا: كەستى، توستى.

عَضَبَ فُلَانًا بِلِسَانِهِ: پالانىنى تىللىدى.

عَضُبَ يَعْضُبُ عُضُوبًا وَ عُضُوبَةً السَّيْفُ: قىلىچ ئۆتكۈر بولدى.

عَضُبَ اللِّسَانُ: ئېغىزى ئىتتىك بولدى.

عَضْبٌ: ئۆتكۈر، ئىتتىك؛ بېخىل، پېخسىق؛ رەھىمسىز، شەپقەتسىز.

عِضَةٌ: دولانا دەرىخى، تىكەنلىك دەرەخ.

الْعِضَةُ ج عِضُونَ: يالغان؛ بۆلگۈنچىلىك، پارچە.

﴿كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ﴾ «قرآن»: پارچىلىۋەتكۈچىلەرگە نازىل قىلغاندەك (ساڭا ئۇلۇغ قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق، ئۇلار (يەنى، يەھۇدىي ناسارالار) قۇرئاننى پارچە ـ پارچە قىلىۋەتتى.

عَضَدَ يَعْضُدُ عَضْدًا غَيْرَهُ: ياردەم بەردى، مەدەت بەردى.

عَضَدَ يَعْضِدُ عَضْدًا الشَّجَرَةَ: دەرەخنى كەستى.

عَضْدٌ: ياردەم قىلماق؛ ياردەم، ياردەم بەرگۈچى، قوللىغۇچى.

عَضُدٌ . عُضُدٌ . عَضِدٌ ج أَعْضَادٌ وأَعْضُدٌ: بىلەك، ئەتراپ؛ ياردەمچى.

عَظْمُ الْعَضُدِ: بىلەك سۆڭىكى.

شَدَّ عَضُدَهُ: ئۇنى كۈچەيتتى، ئۇنىڭغا ياردەم بەردى.

﴿سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ﴾ «قرآن»: قېرىندىشىڭ ئارقىلىق سېنى كۈچەيتىمىز.

فَتَّ فِي عَضُدِهِ: ئۇنى ئاجىزلىتىۋەتتى.

عُضُدٌ: ياردەمچى.

عُضْرُطٌ ج عَضَارِطُ: قورسىقىغا ئېشىلەيدىغان ئىشچى.

عَضَّ يَعَضُّ عَضًّا وَ عَضِيضًا.هُ: چىشلىۋالدى.

عَضَّ فُلَانًا بِلِسَانِهِ: پالانىنى چىشلەپ تارتتى.

عَضَّ عَلَى يَدِهِ: پۇشايمان قىلدى.

﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ﴾ «قرآن»: شۇ كۈنى زالىم ئىككى قولىنى چىشلەپ...

عَضَّ الشَّيْءَ: نەرسىگە چىڭ ئېسىلىۋالدى.

عَضَّهُ الزَّمَانُ: زامان ئۇنىڭغا قاتتىق بولدى، جاپا چەكتى، بەختسىزلىككە ئۇچرىدى.

عَضَّ بِهِ النَّدَمُ: پۇشايمان قىلدى، ئۆكۈندى، نادامەت چەكتى.

عَضٌّ: ئازابلىماق، چىشلىمەك.

عِضٌّ ج أَعْضَاضٌ: دولانا دەرىخى.

عَضَّابٌ: ئېغىزى يامان ئادەم.

عَضَّاضٌ: چېقىمچى، چىشلەپ تارتقۇچى؛ يىرتقۇچ.
عَضَّةٌ ج عَضَّاتٌ: بىر قېتىم چىشلىمەك.
عِضَّةٌ: دولانا دەرىخى، تىكەنلىك دەرەخ.
عَضَّضَ يُعَضِّضُ تَعْضِيضًا: قاتتىق چىشلىدى، توختىماي چىشلىدى.
عَضَّضَ عَلَى اللِّجَامِ: جۈجەينى شاراقشىتىپ چاينىدى.
عَضَّى يُعَضِّي تَعْضِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى پارچىلىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى.
عَضَلَ يَعْضُلُ عَضْلًا الرَّجُلُ: مۇسكۇللىرى چىڭ بولدى.
عَضَلَ بِهِ الْأَمْرُ: ئىش ئۇنىڭغا قاتتىق بولدى، قىيىن بولدى.
﴿وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ﴾ «قرآن»: سىلەر ئۇلارغا بەرگەن مەھرىدىن بىر قىسمىنى يۇلۇۋېلىش ئۈچۈن ئۇلارغا بېسىم ئىشلەتمەڭلار.
عَضْلٌ / عَضِلٌ: بۇلجۇڭ گۆشلىرى تەرەققىي قىلغان؛ ساغلام، قاۋۇل.
عَضَلَةٌ ج عَضَلَاتٌ وَ عَضَلٌ: مۇسكۇل، بۇلجۇڭ گۆش.
عَضَلَةٌ بَاسِطَةٌ: سوزۇلغۇچى مۇسكۇل.
عَضَلَةٌ رَاخِيَةٌ: تۇراقسىز مۇسكۇل.
عَضَلَةٌ قَابِضَةٌ: پۈكۈلگۈچى مۇسكۇل.
مَفْتُولُ الْعَضَلِ: مۇسكۇللىرى چىڭ، كۈچلۈك، ساغلام.
«كَانَ قَوِيَّ الْجِسْمِ مَفْتُولَ الْعَضَلَاتِ»: مۇسكۇللىرى چىڭ كۈچلۈك ئىدى.
عَضَلِيٌّ: مۇسكۇلنىڭ، مۇسكۇل قۇرۇلمىسىنىڭ.
عَضَهَ يَعْضَهُ عَضْهًا الْبَعِيرُ: تۆگە تىكەنلىك دەرەخنى يېدى.
عَضَهَ يَعْضَهُ عَضْهًا وَ عَضَهًا وَ عِضْهَةً وَ عَضِيهَةً الرَّجُلُ: يالغان ئېيتتى، سۇخەنچىلىك قىلدى.
عُضْوٌ ج أَعْضَاءٌ: ئەزا، ئىنساننىڭ بىرەر ئەزاسى.
الْعُضْوُ الْمُرَشَّحُ: كاندىدات ئەزا.
عِلْمُ وَظَائِفِ الْأَعْضَاءِ: فىزىئولوگىيە.
عُضْوٌ أَصْلِيٌّ: ئاساسلىق ئەزا.
عُضْوُ مَجْلِسِ النُّوَّابِ: پارلامېنت تۆۋەن پالاتا ئەزاسى.
عُضْوُ الْحِزْبِ: پارتىيە ئەزاسى.
عُضْوٌ عَامِلٌ: فۇنكسىيىلىك ئورگان، ھوقۇقتىن بەھىرىمەن بولىدىغان، مەجبۇرىيەتنى ئۆز ئۈستىگە ئالىدىغان ئەزا.
أَعْضَاءُ التَّنَاسُلِ: جىنسىي ئەزا.
عُضْوٌ فَخْرِيٌّ: پەخرىي ئەزا.
عَضُوضٌ ج عُضُضٌ: چېقىمچى، چىشلەپ تارتقۇچى؛ يىرتقۇچ.
الْمَلِكُ الْعَضُوضُ: زالىم پادىشاھ.
الْبِئْرُ الْعَضُوضُ: سۈيى جىق قۇدۇق.
عُضْوِيٌّ: ئەزالىق، ئورگانىك.
مَرَضٌ عُضْوِيٌّ: ئورگانىك كېسەل.
عُضْوِيَّةٌ: ئەزالىق سالاھىيىتى، ئەزالىق ئورنى.
أَسْمِدَةٌ عُضْوِيَّةٌ: مىنېرال ئوغۇت.
وَحْدَةٌ عُضْوِيَّةٌ: ئورگانىك بىرلىك.
شُرُوطُ الْعُضْوِيَّةِ فِي النَّادِي: جەمئىيەت ئەزالىرىنىڭ شەرتلىرى، كۇلۇب ئەزالىرىنىڭ شەرتلىرى.
عَطَا يَعْطُو عَطْوًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئالدى، تاپشۇرۇۋالدى.
عَطَا إِلَيْهِ يَدَهُ: ئۇنىڭغا قولىنى كۆتۈردى.
عَطَا . عَطَاءٌ ج أَعْطِيَةٌ وَ عَطَاءَاتٌ: سوۋغا، ھەدىيە، ئىنئام.
﴿وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئاتا قىلغىنى (ھېچ ئادەمدىن) مەنئى قىلىنمايدۇ.

عِطَارَةٌ: خۇش پۇراق ماتېرىياللار؛ دورا ماتېرىياللىرى، ئەتتارلىق.

مَحَالُ الْعِطَارَةِ: خۇش پۇراق ماتېرىياللار ماگىزىنى.

عُطَارِدُ: مېركۇرىي يۇلتۇزى.

عُطَاسٌ الواحد عَطْسَةٌ ج عَطَسَاتٌ: چۈشكۈرۈك.

عُطَاشٌ: ئۇسسۇزلۇق كېسىلى.

عَطَاطٌ: قەھرىمان، نوچى، باتۇر، يولۋاس.

عِطَافٌ ج عُطُفٌ وَ أَعْطِفَةٌ: پەلتو، تون، رىدا، يەكتەك.

عُطَالَةٌ: ئىشسىزلىق، بىكارچىلىق.

عَطِبَ يَعْطَبُ عَطَبًا الرَّجُلُ: يوقالدى، ھالاك بولدى، ۋەيران بولدى، بۇزۇلدى.

عَطِبَ عَلَى فُلَانٍ: قاتتىق غەزەپلەندى.

عَطِبَ الْفَرَسُ: ئات (بەيگىدە) يېڭىلىپ قالدى.

عَطِبَتِ الْفَاكِهَةُ بِسَبَبِ الْحرِّ: مېۋە ئىسسىقتا بۇزۇلۇپ قالدى.

عَطَبَ يَعْطُبُ عَطْبًا وَ عُطُوبًا الشَّيْءُ: نەرسە يۇمشىدى.

عَطَبٌ: بۇزۇلماق، ھالاك بولماق.

سَرِيعُ الْعَطَبِ: ئاسان بۇزۇلۇپ قالىدىغان.

الْعُطْبُ: پاختا.

عُطْبُلٌ ج عَطَابِلُ: بويىنى ئۇزۇن كېلىشكەن؛ ئوتتۇرا ئادەم، چىرايلىق ئايال.

عَطِرَ يَعْطَرُ عَطَرًا: خۇش پۇراقلىق بولدى، ئەتىر چاچتى.

عِطْرٌ ج عُطُورٌ وَ عُطُورَاتٌ: ئەتىر، خۇش پۇراق.

عَطِرٌ م عطرَةٌ: خۇش پۇراقلىق، خۇشبۇي.

عَطْرَدَ يُعَطْرِدُ عَطْرَدَةً فُلَانًا: پالانىنى قوراللاندۇردى، قورال - جابدۇق بەردى.

عُطْرُودٌ: قورال-سايمان، جابدۇق.

عِطْرِيٌّ م عِطْرِيَّةٌ: خۇش پۇراقلىق،

عِطْرِيَّاتٌ: خۇش پۇراق ماتېرىياللار.

عَطَسَ يَعْطِسُ عَطْسًا وَ عُطَاسًا: چۈشكۈردى.

شَمَمْتُ رَائِحَةً غَرِيبَةً فَعَطَسْتُ: غەلىتە پۇراقنى پۇراپ چۈشكۈرۈپ كەتتىم.

عَطَسَ الصُّبْحُ: تاڭ يورۇدى.

عَطْسٌ: چۈشكۈرمەك؛ چۈشكۈرۈك.

عَطِشَ يَعْطَشُ عَطَشًا الرَّجُلُ: كىشى ئۇسسىدى، چاڭقىدى.

عَطِشَ إِلَى غَيْرِهِ: ئىشتىياق باغلىدى، سېغىندى، تەشنا بولدى.

عَطَشٌ: تەشنالىق، ئۇسسۇزلۇق؛ ئۈمىد.

عَطِشٌ: ئۇسسۇز، ئۈمىدۋار، سېغىنغۇچى.

عَطْشَانُ ج عِطَاشٌ م عَطْشَانَةٌ وَ عَطْشَى ج عِطَاشٌ: ئۇسسۇز، سېغىنغۇچى، ئۈمىدۋار.

إِذَا كُنْتَ عَطْشَانَ فَاشْرَبْ: چاڭقىغاندا ئۇسسۇلۇق ئىچ. ئۇسسىغان بولساڭ ئۇسسۇلۇق ئىچ.

عَطَّ يَعُطُّ عَطًّا الثَّوْبَ: كىيىمنى تىتما - تىتما قىلىۋەتتى.

عَطَّ الرَّجُلَ إِلَى الْأَرْضِ: كىشىنى يەرگە باستى.

عَطَّارٌ ج عَطَّارُونَ: ئەتتىر ساتقۇچى، دورا ماتېرىياللىرى ساتقۇچى، ئۇپا - ئەڭلىك ساتقۇچى.

«مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ مَثَلُ الْعَطَّارِ اِنْ لَمْ يُعْطِكَ مِنْ عَطْرِهِ أَصَابَكَ مِنْ رِيحِهِ» «حديث»: ياخشى ئادەم بىلەن ئۈلپەت بولۇش خۇشبۇي نەرسە ساتقۇچى بىلەن ئۈلپەتداش بولغانغا ئوخشايدۇ؛ دېمەك، ئۇ ساڭا خۇشبۇي نەرسىسىدىن بېرەلمىسىمۇ ئۇنىڭ خۇش ھىدىدىن بەھرىمەن بولىسەن.

عَطَّبَ يُعَطِّبُ تَعْطِيبًا الشَّرَابَ: شارابقا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى قوشتى.

عَطَّبَ الْكَرْمُ: تەك بىخ چىقاردى.

عَطَّبَ الْفَاكِهَةُ: مېۋە بۇزۇلۇپ قالدى.

عَطَّرَ يُعَطِّرُ تَعْطِيرًا الشَّيْءَ: خۇش پۇراق قىلدى، ئەتىر چاچتى.

عَطَّرَتِ الزُّهُورُ الْوَادِيَ: گۈل-چېچەكلەرنىڭ خۇش پۇرىقى ۋادىنى قاپلىدى.

عَطَّسَ يُعَطِّسُ تَعْطِيسًا: چۈشكۈرتتى.

لِهَذِهِ الْمَادَّةِ رَائِحَةٌ تُعَطِّسُ: بۇ ماددىنىڭ پۇرىقى چۈشكۈرتۈۋاتىدۇ.

عَطَّشَ يُعَطِّشُ تَعْطِيشًا: ـهُ: ئۇنى ئۇسسىتىۋەتتى، ئەشنا قىلدى، ئىنتىزار قىلدى.

هَذَا الطَّعَامُ يُعَطِّشُ: بۇ تاماق ئۇسسىتىدۇ.

عَطَّفَ يُعَطِّفُ تَعْطِيفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەگدى، قىڭغايتتى.

عَطَّفَ الْوِسَادَةَ: تەكيىنى قاتلىدى.

عَطَّلَ يُعَطِّلُ تَعْطِيلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى زايە قىلدى، تاشلىۋەتتى.

عَطَّلَ الْمَرْأَةَ: ئايالنىڭ زىبۇزىننەتلىرىنى سالدۇرۇۋەتتى.

عَطَّلَهُ: ئۇنى ئىشتىن قالدۇردى.

عَطَّلَ الإِبِلَ: تۆگىنى قويۇۋەتتى، بوش قويۇۋەتتى.

﴿وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ﴾ «قرآن»: بوغاز تۆگىلەر تاشلىۋېتىلگەن چاغدا.

«عَطَّلَنِي الْمَطَرُ عَنْ انْهَاءِ الْعَمَلِ فِي الْحَقْلِ»: يامغۇر يېغىپ ئېتىزلىقتا ئىشنى تۈگىتەلمىدىم.

عُطِّلَ الْقَوَانِينُ: قانۇنلار بىكار قىلىندى.

عَطْعَطَ يُعَطْعِطُ عَطْعَطَةً الْقَوْمُ: قوۋم چۇقان كۆتۈرۈشتى.

عَطَفَ يَعْطِفُ عَطْفًا وَ عُطُوفًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا مېھرىبانلىق قىلدى، كۆيۈندى.

عَطَفَ إِلَى نَاحِيَةٍ: بىر تەرەپكە ئېغىپ كەتتى، يان باستى، مايىل بولدى.

عَطَفَ الشَّيْءَ: قىڭغايتتى، ئەگدى.

عَطَفَ عَلَى الْفَقِيرِ: كەمبەغەلگە ئىچ ئاغرىتتى.

عَطَفَ الْغُصْنَ: شاخنى ئەگدى.

عَطَفَ إِلَى بَيْتِهِ: ئۆيىنى سېغىندى.

عَطْفٌ: مايىل قىلماق؛ قىيسايتماق، ئەگمەك، مەرھەمەت، مېھىر-شەپقەت.

«فَنِلْنَا الْيَوْمَ مِنْكَ أَجَلَّ عَطْفٍ وَنَشْكُرُ حُسْنَ صُنْعِكَ مَا حَيِينَا»: بىز بۈگۈن ئۆزلىرىنىڭ ئالەمچە مېھرىبانلىقلىرىغا ئېرىشتۇق، جان تەندىلا بولسا ئۆزلىرىگە تەشەككۈر ئېيتىپ تۇرىمىز.

عَطْفٌ عَمِيقٌ: چوڭقۇر ھېسداشلىق.

عِطْفٌ ج أَعْطَافٌ: يان، يان تەرەپ.

ثَنَى عِطْفَهُ: يۈز ئۆرۈدى.

عِطْفَا الرَّجُلِ: كىشىنىڭ ئىككى يېنى.

﴿ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللهِ﴾ «قرآن»: ئۇ (كىشىلەرنى) ئاللاھنىڭ يولىدىن ئازدۇرۇش ئۈچۈن مەغرۇرانە يۈرىدۇ.

عَطْفَةٌ ج عَطَفَاتٌ: ئەگرى-توقاي، ئەگرى-بۈگرى، بۇرۇلۇش.

عَطَلَ يَعْطُلُ عَطَالَةً الأَجِيرُ عَنِ الْعَمَلِ: ئىجارىكەش ئىشتىن بوشىدى، ئىشتىن مەھرۇم قالدى.

«عَطَلَ عَنِ الْعَمَلِ فِتْرَةً طَوِيلَةً بِسَبَبِ مَرَضِهِ»: كېسەل سەۋەبى بىلەن ئۇزاق مەزگىل ئىشتىن قالدى.

عَطِلَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال زىبۇزىننەت تاقىمىدى.

عَطِلَ يَعْطَلُ عَطَلًا الرَّجُلُ مِنَ الْمَالِ: كىشىنىڭ مېلى قالمىدى، قۇرۇقدىلىپ قالدى.

عَطَلٌ: توختاپ قالماق، بۇزۇلماق.

أُصِيبَ الْمُحَرِّكُ بِعَطَلٍ فُجَائِيٍّ: موتور تويۇقسىز ئىشلىمەي قويدى.

عَطَلٌ ج أَعْطَالٌ: بويۇن، قەددى-قامەت.

مَا أَحْسَنَ عَطَلَهُ: ئۇنىڭ قامىتى نېمىدېگەن كېلىشكەن.

عُطْلٌ ج أَعْطَالٌ: ئىشتىن قالماق، ئىشتىن بوشىماق؛ مال-دۇنيادىن قۇرۇق قالماق؛

خالِي، بوش، بىكار تەلەپ، ناچار، بۇزۇق، بۇزۇلغان.

عُطْلٌ مِنْ كَذَا: بۇنىڭدىن خالىي.

تَوَقَّفَ آلَةٌ بِسَبَبِ عُطْلٍ أَصَابَهَا: ماشىنا بۇزۇلۇپ توختاپ قالدى.

«إِذَا وَجَدْتَ عُطْلًا مَّا فِي آلَةٍ فَقُمْ بِإِصْلَاحِهِ فِي حِينِهِ»: ماشىنىدا چاتاق چىققانلىقىنى بايقىساڭ، ئۇنى ئۆز ۋاقتىدا ئوڭشىغىن.

عُطْلَةٌ ج عُطَلٌ: ئىشسىزلىق، بىكارچىلىق، تەتىل، بوش ۋاقىت.

عُطْلَةٌ مَدْرَسِيَّةٌ: تەتىل.

عُطْلَةُ الشِّتَاءِ: قىشلىق تەتىل.

عُطْلَةُ الصَّيْفِ: يازلىق تەتىل.

عُطْلَةُ الْعِيدِ: بايراملىق دەم ئېلىش.

عُطْلَةُ الْبَرْلَمَانِ: پارلامېنتنى قىسقارتماق.

قَضَى عُطْلَتَهُ فِي أُورُوبَّا: ئۇ دەم ئېلىشنى ياۋروپادا ئۆتكۈزدى.

عُطْلَةٌ رَسْمِيَّةٌ: بارلىق ئورگانلاردا ئىش توختايدىغان رەسمىي دەم ئېلىش.

لَمْ تَنْتَهِ الْعُطْلَةُ بَعْدُ: تەتىل تېخى تۈگىمىدى.

عَطَنَ يَعْطِنُ عَطْنًا الْجِلْدَ: تېرىنىڭ يۇڭىنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن تۇز قاتارلىق نەرسىلەرگە چىلىدى.

عَطَنَ يَعْطِنُ عَطْنًا وَ عُطُونًا الْبَعِيرُ: تۆگە سۇغا تويۇپ ياتتى.

عَطْنٌ: ئاشلىماق، دۇملىمەك.

عَطَنٌ ج أَعْطَانٌ: تۆگە، قوي قاتارلىقلارنىڭ سۇ بويىدىكى قوتىنى.

ضِيقُ الْعَطَنِ: بېخىل، پېخسىق؛ بېخىللىق، پېخسىقلىق.

رَحْبُ الْعَطَنِ: باي ۋە مەرد.

«تَحِنُّ الْجِمَالُ إِلَى أَعْطَانِهَا وَالرِّجَالُ إِلَى أَوْطَانِهَا»: تۆگىلەر سۇ بويىدىكى قوتىنىنى، كىشىلەر يۇرتىنى سېغىنىدۇ.

عَطِنٌ م عَطِنَةٌ: ئاشلانغان، ئەيلەنگەن (تېرە).

عَطُوسٌ: ناسۇال.

عَطُوفٌ: شەپقەتلىك، مېھرىبان.

كُنْ عَطُوفًا لِلْفُقَرَاءِ: كەمبەغەللەرگە مېھرىبان بولغىن.

عَطُوفَةٌ: مەرھەمەت، شەپقەت، ياخشى نىيەت.

صَاحِبُ الْعَطُوفَةِ: ئالىيلىرى، جانابلىرى.

عَطِيطٌ: تىتما-تىتما بولۇپ كەتكەن (رەخت).

عَطِيَّةٌ ج عَطَايَا وَ عَطِيَّاتٌ: سوۋغا، ھەدىيە، ئىنئام.

صُنْدُوقُ الْعَطَايَا: ئىئانە ساندۇقى.

عَظَا يَعْظُو عَظْوًا ـــهُ: ئۇنى زەھەرلەپ ئۆلتۈردى. ئۇنى خاپا قىلدى، رەنجىتتى.

عِظَاءَةٌ: پاتمىچۇق.

عِظَارٌ . عِظَارَةٌ: ئۇسسۇزلۇقتا قانماق.

عَظَارِيٌّ: ئەركەك چېكەتكە.

عُظَامٌ م عُظَامَةٌ: ئۇلۇغ، بۈيۈك، كاتتا.

عِظَامَةٌ: پەرتۇق.

عِظَامِيٌّ ج عِظَامِيُّونَ: ئەجدادلىرى بىلەن ماختانغۇچى.

عِظَايَةٌ: پاتمىچۇق.

عَظَبَ يَعْظِبُ عَظْبًا وَ عُظُوبًا جِلْدُهُ: تېرىسى قۇرغاقلىشىپ كەتتى.

عَظَبَ عَلَى الْعَمَلِ: ئىشنى داۋاملاشتۇردى.

عَظَبَتْ يَدُهُ: ئەمگەكتىن قولى يېرىكلىشىپ كەتتى.

عَظِبَ يَعْظَبُ عَظَبًا: سەمرىدى.

عَظَرَ يَعْظِرُ عَظْرًا وَ عَظِرَ يَعْظَرُ عَظَرًا الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

عَظَرَ الشَّيْءَ: يامان كۆردى، نەپرەتلەندى.

عَظَّ يَعُظُّ عَظًّا ـهُ بِالْأَرْضِ: يەرگە يىقىتىۋەتتى.

عُظَّامٌ م عُظَّامَةٌ: ئۇلۇغ، بۈيۈك، كاتتا، چوڭ.

عُظَّامَةٌ: پەرتۇق.

عَظَّبَ يُعَظِّبُ تَعْظِيْبًا بُغْيَتَهُ: كېچىكتۈردى، ئارقىغا سوزدى.

عَظَّةٌ: ئۇرۇش مەزگىلىنىڭ قاتتىقچىلىقى.

عَظَّلَ يُعَظِّلُ تَعْظِيْلًا الْقَوْمُ: قوۋم توپلاندى.

عَظَّمَ يُعَظِّمُ تَعْظِيْمًا غَيْرَهُ: ھۆرمەتلىدى، ئۇلۇغلىدى؛ چوڭايتتى.

﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ «قرآن»: كىمكى دىنىي ئىشلارنى ئۇلۇغلايدىكەن، بۇ دىللارنىڭ تەقۋادارلىقىدىندۇر.

«هَذِهِ مَسْئَلَةٌ صَغِيْرَةٌ فَلَا تُعَظِّمْهَا»: بۇ كىچىك مەسىلە ئۇنى كۆپتۈرۈۋەتمىگىن.

عِظْلِمٌ: قامچا ئوت.

عَظْلَمَةٌ: قاپقاراڭغۇ، زۇلمەت قاراڭغۇ.

عَظَمَ يَعْظِمُ عَظْمًا الْكَلْبَ: ئىتقا سۆڭەك بەردى.

عَظَمَ يَعْظُمُ عَظْمًا وَ عَظْمَةً الرَّجُلَ: كىشىنىڭ سۆڭىكىگە ئۇرۇۋەتتى.

عَظُمَ يَعْظُمُ عَظْمًا وَ عِظَامَةً: ئۇلۇغ بولدى، چوڭ بولدى.

عَظُمَ الْأَمْرُ: ئىش قاتتىق بولدى، قىيىن بولدى.

«اِعْتَرَفَ بِخَطِئَةِ فَعَظُمَ فِي عَيْنِيْ»: ئۆزىنىڭ خاتالىقىنى تونۇۋىدى، كۆزۈمگە چوڭ كۆرۈنۈپ كەتتى.

عَظْمٌ ج أَعْظُمٌ وَ عِظَامٌ وَ عِظَامَةٌ الواحدة عَظْمَةٌ ج عَظَمَاتٌ: سۆڭەك.

لَيِّنُ الْعَظْمِ: راخىت (سۆڭەك قاتماسلىق كېسىلى).

عَظْمٌ فَخْذِيٌّ: يوتا سۆڭىكى.

﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي﴾ «قرآن»: ئۇ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن كۈچ-قۇۋۋىتىمدىن كەتتىم».

عَظْمُ السَّاقِ: پاچاق سۆڭىكى.

«يَشْكُو مِنْ اِلْتِهَابِ الْعِظَامِ»: ئۇ سۆڭەك ياللۇغىدىن دادلايدۇ.

جِلْدٌ عَلَى عَظْمٍ: ياداڭغۇ، ئورۇق، بىر تېرە، بىر سۆڭەك.

عِظَمٌ، عِظْمٌ: ئۇلۇغ، ئۇلۇغلۇق، چوڭ، بۈيۈك، مۇھىملىق.

«إِنَّ عِظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ» «حديث»: كىشىگە بېرىلىدىغان بالايىئاپەت قانچە چوڭ بولسا، ئۇنىڭغا بېرىلىدىغان ساۋابمۇ شۇنچە چوڭ بولىدۇ.

عَظَمَةٌ ج عَظَمَاتٌ: ئالىيجانابلىق، ئالىي يۈكسەكلىك؛ مەغرۇرلۇق، چوڭچىلىق؛ ئېسىللىق؛ نۇرلۇق.

صَاحِبُ الْعَظَمَةِ: خان ئالىيلىرى.

مَرَضُ الْعَظَمَةِ: ئەسەبىيلىك.

تَصَرَّفَ بِعَظَمَةٍ: چوڭچىلىق بىلەن ئىش ئېلىپ باردى.

«تَتَجَلَّى عَظَمَةُ الْخَالِقِ فِي مَخْلُوقَاتِهِ»: ياراتقۇچىنىڭ ئۇلۇغلۇقى مەخلۇقاتىدا نامايان بولىدۇ.

عَظَمُوتٌ: ئۇلۇغلۇق، بۈيۈكلۈك، ئالىي يۈكسەكلىك.

عُظْمَى ج أَعَاظِمُ: ئەڭ چوڭ، ئەڭ ئۇلۇغ، ئەڭ مۇھىم.

الدُّوَلُ الْعُظْمَى: چوڭ دۆلەتلەر.

الْحَرْبُ الْعُظْمَى: بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى.

الْخِيَانَةُ الْعُظْمَى: ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىش.

عَظِيْمٌ ج عُظَمَاءُ وَ عِظَامٌ: چوڭ، ئۇلۇغ، بۈيۈك، سەلتەنەتلىك.

عَظِيْمُ الْأَهَمِّيَّةِ: ئەڭ مۇھىم.

عَظِيْمُ النَّفْسِ: سېخىي، ھىممەتلىك.

الْعَظِيْمُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ھەممىدىن ئۇلۇغ دېگەن مەنىدە.

﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ «قرآن»: ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىڭنى (مۇشرىكلارنىڭ ئېتىرالىرىدىن) پاك ئېتىقاد قىلغىن.

﴿إِنَّ اللهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا كاتتا ساۋاب بار.

«حَقَّقَ نَجَاحًا عَظِيمًا»: زور مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

عَظِيمَةٌ ج عَظَائِمُ: بالايىئاپەت، بەختسىزلىك، ھادىسە.

عَظْمِيٌّ: سۆڭەكتەك، سۆڭەكتىن.

هَيْكَلٌ عَظْمِيٌّ: ئىسكىلىت.

عَفَا يَعْفُو عَفْوًا ذَنْبَهُ: گۇناھىنى كەچۈردى، كەچۈرۈم قىلدى.

﴿فَمَنْ عَفَا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللهِ﴾ «قرآن»: كىمكى ئەپۇ قىلسا ۋە تۈزەسە، ئۇنىڭ ئەجرىنى ئاللاھ بېرىدۇ.

عَفَا عَنِ الشَّيْءِ: ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، پەخەس بولدى، ساقلاندى.

عَفَا عَنِ الْحَقِّ: ھەقتىن كەچتى، تەرك ئەتتى.

عَفَا الصُّوفَ: يۇڭ قىرقىدى.

عَفَا الشَّيْءَ: نەرسىنى جىقلاتتى، كۆپەيتتى؛ بىرنەرسىنى ئۆچۈرۈۋەتتى.

عَفَاءٌ: توپا؛ توزان، يامغۇر؛ ھالاك بولماق، ئۆچۈپ كەتمەك، ئۆچۈرمەك، قىرىۋەتمەك، ئەپۇ قىلماق، كەچۈرمەك.

عَفَارِمْ . عَفَارِمْ عَلَيْكَ: بەك ياخشى بولدى، ھەقىقىي باتۇر ئىكەنسىز، غەيرەتلىك بولۇڭ.

عَفَارِيسُ: تۆگە قۇشى.

عَفَازٌ: ياغاچ.

عُفَازَةٌ: پاختا غوزىكى.

عِفَاسٌ: چىرىكلىك، بۇزۇقلۇق.

عَفَاشَةٌ: ئۇششاق - چۈششەك نەرسە، ئەسكى - تۈسكى.

عَفَاشَةٌ مِنَ النَّاسِ: بىر ئوچۇم لۈكچەكلەر.

عِفَاصَةٌ: ياپقۇچ، پۈكەت.

عَفَافٌ: پاك، ئىپپەتلىك، دىيانەتلىك، ساغلاملىق، پاكلىق، ئىپپەت.

عَفَتَ يَعْفِتُ عَفْتًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەگدى.

عَفَتَ يَدَهُ: قولىنى قايرىدى.

عَفَتَ الْكَلَامَ: كېكەچلەپ سۆزلىدى.

عَفِتَ يَعْفَتُ عَفَتًا: ئەخمەق بولدى، دۆتلەشتى، سولخاي بولدى.

عَفَجَ يَعْفِجُ عَفْجًا فُلَانًا بِالْعَصَا: پالانىنى تاياق بىلەن ئۇردى.

عَفْجٌ ج أَعْفَاجٌ: ئۈچەي.

عَفَرَ يَعْفِرُ عَفْرًا غَيْرَهُ فِي التُّرَابِ: توپىغا ئېغىناتتى، توپىغا مىلىۋەتتى.

عَفَرَ الشَّيْءَ: يەرگە ئۇردى.

عَفِرَ يَعْفَرُ عَفَرًا الشَّيْءُ: نەرسە توپا رەڭ بولدى.

عَفَرٌ ج أَعْفَارٌ: توپا، چاڭ - توزان.

عُفْرٌ / عِفْرٌ ج أَعْفَارٌ: ياۋا توڭگۇز، ئەركەك توڭگۇز.

الْعَفْرَاءُ ج عُفْرٌ: ئاينىڭ 13 - كېچىسى؛ ئاقىيەر؛ خورما رەڭ.

عُفْرَةٌ: سارغۇچ رەڭ.

عُفْرَةُ الْخَيْلِ: ئاتنىڭ يالى.

عُفْرَةُ الْحَرِّ: ئىسسىقنىڭ قاتتىقلىقى.

عُفْرَةُ الدِّيكِ: خورازنىڭ ساقچىسى.

عَفْرَقَةٌ: زەھەرخەندىلىك، قەبىھلىك، ياۋۇز.

عَفْرَسَ يُعَفْرِسُ عَفْرَسَةً فُلَانًا: پالانىنى يېڭىۋالدى، مەغلۇپ قىلدى.

عِفْرِسٌ: يولۋاس.

عِفْرِيتٌ ج عَفَارِيتُ: دىۋە، شەيتان؛ ھېيلىگەر؛ بەك شوخ بالا.

﴿قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ﴾ «قرآن»: جىندىن بولغان ئىفرىت ئېيتتى: «مەن ئۇنى

ساڭا ئېلىپ كېلىمەن».

عِفْرِيْتَةٌ: چىشى شەيتان، چىشى ئالۋاستى، چىشى يولۋاس.

عَفَسَ يَعْفِسُ عَفْسًا: يەرگە باستى.

عَفَشَ يَعْفِشُ عَفْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يىغدى، توپلىدى.

عَفَشَ الشَّيْءُ: نەرسە توپلاندى.

عَفْشٌ: ئۇششاق-چۈششەك نەرسە، ئەسكى-تۈسكى.

عَفَصَ يَعْفِصُ عَفْصًا ـــهُ: قومۇردى؛ ئەگدى.

عَفَصَ الرَّجُلَ: چېلىشىپ يىقىتتى.

عَفِصٌ: قېرىق، قىرتاق.

عَفَطَ يَعْفِطُ عَفْطًا الرَّاعِي: پادىچى ئىسقىرتتى.

عَـفَّ يَعِـفُّ عَفًّـا وَ عِفَّـةً وَ عَفَافًـا وَ عَفَافَـةً الرَّجُـلُ: ئىپپەتلىك بولدى، پاك بولدى، دىيانەتلىك بولدى، باش تارتتى.

عَفَّ عَنْ كَذَا: چەكلەندى، تىزگىنلەندى، توسۇدى؛ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

عَفَّ يَعُفُّ عَفًّا: يىغدى، توپلىدى.

عَفٌّ: پاك، ئىپپەتلىك، دىيانەتلىك.

عَفَّاتٌ: كېكەچ.

عَفَّاطٌ: كېكەچ.

عِفَّانَ: ۋاقتىدا، پەيتىدە.

جَاءَ عَلَى عِفَّانِ ذَالِكَ: ئۇ ۋاقتىدا كەلدى.

عِفَّةٌ: پاك، دىيانەتلىك؛ ساغلاملىق.

عَفَّرَ يُعَفِّرُ تَعْفِيْرًا: توپىغا مىلىۋەتتى.

عَفَّنَ يُعَفِّنُ تَعْفِيْنًا الشَّيْءَ: نەرسە سېسىپ قالدى، پۇراپ قالدى، بۇزۇلۇپ قالدى.

عَفَّى يُعَفِّي تَعْفِيَةً: ئۆچۈرۈۋەتتى، يوقىتىۋەتتى، سۈرتىۋەتتى.

«عَفَّتِ الرِّيحُ آثَارَ أَقْدَامِهِمْ فِي الرِّمَالِ»: شامال ئۇلارنىڭ قۇمدىكى ئىزلىرىنى يوقىتىۋەتتى.

عَفَقَ يَعْفِقُ عَفْقًا فُلَانٌ: مەقسەتسىز ئۇياققا، بۇياققا ماڭدى.

عَفَقَ الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى.

عَفَقَ الْعَمَلَ: ئىشنى پۇختا قىلمىدى.

عَفَكَ يَعْفِكُ عَفْكًا الْكَلَامَ: لەۋزىدە تۇرمىدى.

عَفِكَ يَعْفَكُ عَفَكًا وَ عَفْكًا: دۆت بولدى، گاللۋاڭ بولدى.

عَفِنَ يَعْفَنُ عَفَنًا وَ عُفُونَةً الشَّيْءُ: نەرسە سېسىدى، چىرىدى، بۇزۇلدى.

عَفَنٌ: بۇزۇلۇپ قالماق؛ پۇراپ قالماق، چىرىمەك.

عَفِنٌ: سېسىق، بۇزۇق.

طَعَامٌ عَفِنٌ: پۇراپ قالغان تاماق.

رَأْيٌ عَفِنٌ: يارىماس پىكىر، بولمىغۇر پىكىر.

مَرَضٌ عَفِنٌ: يىرىڭدىن زەھەرلىنىش كېسىلى، سىفلىس.

الْأَمْرَاضُ الْعَفِنَةُ: يۇقۇملۇق كېسەللەر.

مُسْتَشْفَى الْأَمْرَاضِ الْعَفِنَةِ: يۇقۇملۇق كېسەللەر دوختۇرخانىسى.

عَفْوٌ: ئۆچۈرۈۋەتمەك، قىرىۋەتمەك، ئىزىنى يوقاتماق؛ ئەپۇ قىلماق، كەچۈرۈۋەتمەك؛ ئېھسان قىلماق.

عَفْوًا: كەچۈرۈڭ، ئەپۇ قىلىڭ.

عَفْوٌ عَامٌ: ئومۇمىي كەچۈرۈم.

الْعَفْوُ عِنْدَ الْمَقْدَرَةِ: كۈچى يېتىدىغان تۇرۇقلۇق كەچۈرۈش.

عَفْوُ الْخَاطِرِ: ئۆز ۋاقتىدا، ئۆز جايىدا، دەرھال.

﴿وَيَسْئَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ﴾ «قرآن»: ئۇلار سەندىن نېمىنى سەدىقە قىلىش توغرۇلۇق سورايدۇ. (ئېھتىياجىدىن) ئارتۇقنى (سەدىقە قىلىڭلار)، دېگىن.

عُفُوصَةٌ: قىرتاق، چۈچۈمەل.

عُفُونَةٌ: چىرىپ قالماق، سېسىپ قالماق، بۇزۇلۇپ

قالماق.

الْعَفُوّ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ناھايىتى ئەپۇ قىلغۇچى دېگەن مەنىدە.

﴿إِنَّ اللهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ھەقىقەتەن ناھايىتى ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر.

عَفَوِيٌّ: ئۆز مەيلىچە، ئىختىيارى، ئۆزلۈكىدىن؛ ئىستىخىيىلىك.

عَفَى يَعْفِى عَفْيًا الشَّعْرَ: چاچ قويدى.

عَفِيْتَةٌ ج عَفَائِتُ: ئۇماچ، ئاتىلا.

عَفِيْفٌ ج أَعِفَّةٌ م عَفِيْفَةٌ ج عَفِيْفَاتٌ وَ عَفَائِفُ: ئىپپەتلىك، دىيانەتلىك؛ پاك، ساغلام.

عَفِيْفُ النَّفْسِ: ئىپپەتلىك، دىيانەتلىك.

عَقَا يَعْقُو عَقْوًا الرَّجُلُ: قۇدۇقتىن سۇ چىقاردى.

عَقَا الْعَلَمُ: بايراق كۆتۈرۈلۈپ لەپىلدىدى.

عَقَا الْأَمْرَ: زېرىكتى، يامان كۆردى.

عِقَابٌ ج عِقَابَاْت: جازا، قىساس.

﴿إِنَّ رَبَّكَ سَرِيْعُ الْعِقَابِ﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىڭ ئەلۋەتتە تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر.

«لَا جَرِيْمَةَ بِلَا عِقَابٍ»: جازاسىز جىنايەت بولمايدۇ.

عُقَابٌ ج أَعْقُبٌ وَ عِقْبَانٌ: تازقارا، قۇماي، بۈركۈت.

عُقَابٌ مَنْسُورِيٌّ: بېلىقچىئالغۇچ.

نَسْرٌ عُقَابٌ: بۈركۈت بايراق (رۇمنىڭ ئارمىيە بايرىقى).

بُرجُ الْعُقَابِ (في الفلك): بۈركۈت يۇلتۇزلار تۈركۈمى.

أَبْصَرُ مِنْ عُقَابٍ: نەزەر دائىرىسى كەڭ، كۆزى ئۆتكۈر.

عِقَابِيٌّ: جازالىغۇچى، جازا بەرگۈچى، قىساسكار.

عُقَابِيٌّ: بۈركۈتتەك.

نَسْرٌ عُقَابِيٌّ: غېچىر سالۋا، تازقارا، قۇماي.

عَقَاةٌ ج عَقَاءٌ: ھويلا ئەتراپى.

عِقَادَةٌ: مىلىچمال، چەرچىن مال، مىلىچمال دۇكىنى.

عَقَارٌ ج عَقَارَاتٌ: كۆچمەس مۈلۈك، جاي-زېمىن.

«صَادَرَتِ الدَّوْلَةُ كُلَّ أَمْوَالِهِ وَ عَقَارَاتِهِ»: دۆلەت ئۇنىڭ پۈتۈن مال-مۈلكى ۋە جاي — زېمىنلىرىنى مۇسادىرە قىلدى.

عُقَارٌ: ھاراق.

«حَرَّمَ الْإِسْلَامُ شُرْبَ الْعُقَارِ»: ئىسلام دىنى ھاراق ئىچىشنى چەكلىگەن.

عَقَارِبُ: بالا-قازا، بەختسىزلىك، كۈلپەت.

عَقَارِبُ الشِّتَاءِ: قارا قىش، دەھشەتلىك سوغۇق.

عِقَارَةٌ: تۇغماسلىق، ھامىلىدار بولماسلىق.

عَقَارِيٌّ: ئۆي-جايغا ئىگە، ئېكىنزارلىق، يېزا ئىگىلىك.

مُلْكٌ عَقَارِيٌّ: كۆچمەس مۈلۈكنىڭ ئىگىدارلىق ھوقۇقى.

رَهْنٌ عَقَارِيٌّ: كۆچمەس مۈلۈكنى رەنىگە قويماق.

بَنْكٌ عَقَارِيٌّ: ئۆي-مۈلۈك بانكىسى.

عِقَاصٌ ج عُقُصٌ: چاچقا چىگىدىغان يىپ.

عَقَاقِرِيٌّ: دورىگەر.

عِقَالٌ: چىدە، چۇشاق.

عِقَالٌ ج عُقُلٌ: چولۋۇر، باغلاق، چۇشەك.

«أَطْلَقَ الْفِتْنَةَ مِنْ عِقَالِهَا»: پىتنە قوزغىدى.

«لَهُوَ أَشَدّ تَفَلّتًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقُلِهَا» ‹حديث›: قۇرئان كەرىم باغلاقتىكى تۆگىدىنمۇ يامان قاچقاقتۇر.

عَقَبَ يَعْقِبُ عَقْبًا وَ عُقُوبًا وَ عَاقِبَةً ــــهُ: ئەگەشتى، ئەگىشىپ كەلدى، ئارقىدىنلا كەلدى.

عَقَبَ أَبَاهُ فِي مَنْصَبِهِ: مەنسىپىدە ئاتىسىنىڭ ئورنىنى باستى.

عَقْبٌ: كېيىن، كېيىن كەلگەن؛ سوڭ؛ ئەۋلاد.

عَقِبٌ ج أَعْقَابٌ: سوڭ، تاپان، نەرسىنىڭ ئاخىرى، كەينى، كېيىنكى ئەۋلادلار.

عَقِبُ الْبُنْدُقِيَّةِ: مىلتىقنىڭ پاينىكى.

ضَرَبُوهُ بِأَعْقَابِ الْبُنْدُقِيَّةِ: ئۇنى مىلتىقنىڭ پاينىكى بىلەن ئۇردى.

عَقِبَ ذَالِكَ: شۇنىڭدىن كېيىن.

رَجَعَ عَلَى عَقِبِهِ: كەينىگە قايتتى، كەلگەن يېرىگە ياندى.

رَأْسًا عَلَى عَقِبٍ: بېشىدىن تارتىپ تاپىنىغىچە.

قَلَّبَ الشَّيْءَ رَأْسًا عَلَى عَقِبٍ: نەرسىنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەتتى، ئوڭتەي - توڭتەي قىلىۋەتتى.

«لَا تَتْرُكْ عَقِبَيْكَ غَيْرَ مَغْسُولَةٍ فِي الْوُضُوءِ»: تاھارەت ئالغاندا ئىككى تاپىنىڭنى يۇماي قويما.

«جَرَى نِقَاشٌ عَقِبَ الْمُحَاضَرَةِ»: لېكسىيە ئاخىرىدا مۇنازىرە بولدى.

«لَمْ يَتْرُكْ لِعَقِبِهِ إِلَّا قَلِيْلًا مِنَ الْمَالِ»: ئەۋلادىغا ئازغىنىلا مال قالدۇردى.

فِي أَعْقَابِ الْقَرْنِ الْمَاضِي: ئۆتكەن ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدا.

رَدَّهُ عَلَى أَعْقَابِهِ: چېكىندۈردى، قايتۇردى.

عُقْبٌ ج أَعْقَابٌ: نەتىجە، ئاقىۋەت، قالدۇق.

﴿هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَ خَيْرٌ عُقْبًا﴾ «قرآن»: ئاللاھ ياخشى مۇكاپات بەرگۈچىدۇر، ئاقىۋەتنى ياخشى قىلغۇچىدۇر.

عُقْبُ السِّيْجَارَةِ: تاماكىنىڭ قالدۇقى.

«حَدَثَ هَذَا فِي أَعْقَابِ الْمَعْرَكَةِ»: بۇ ئۇرۇشنىڭ ئاخىرىدا يۈز بەردى.

عَقِبٌ ج أَعْقَابٌ: پەي، سىڭىر.

عُقْبَانٌ: ئاقىۋەت.

عَقَبَةٌ ج عَقَبَاتٌ وَ عِقَابٌ: توسالغۇ، پۇتلىكاشاڭ، داۋان.

عَقَبَةُ الطَّرِيْقِ فِي الْجِبَالِ: تاغنىڭ راۋانلىق يولى، چىغىر يولى.

﴿فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ﴾ «قرآن»: ئۇ، داۋان ئاشمىدى، داۋان ئىشىنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەتتىڭ.

«حَالَتْ بَعْضُ الْعَقَبَاتِ دُوْنَ تَحْقِيْقِ غَايَتِهِ»: بەزى قىيىنچىلىقلار ئۇنىڭ غايىسىگە يېتىشىگە توسالغۇ بولدى.

عُقْبَةٌ: نۆۋەت، بەدەل، ئالمىشىش.

عُقْبُولٌ . عُقْبُولَةٌ ج عَقَابِيْلُ: قايتا يېتىلگەن چۆپ؛ قالدۇق ئاغرىق؛ كونا ئاداۋەت؛ بالا-قازا، ئاپەت، بەختسىزلىك؛ دۆكچە ئەسۋە؛ ئۇچۇق.

«لَا تَزَالُ عَقَابِيْلُ مَرَضِهِ بَادِيَةً عَلَى شَفَتَيْهِ»: ئۇنىڭ كېسىلىنىڭ ئالامەتلىرى كالپۇكىدىن بىلىنىپ تۇرىدۇ.

عُقْبَى: نەتىجە، ئاقىۋەت.

«وَقَعَ مَالَا تُحْمَدُ عُقْبَاهُ»: يامان ئاقىۋەت كېلىپ چىقتى.

عُقْبَى ج عَوَاقِبُ: ئاخىرەت، ئاخىرى، تۈگەنچىسى.

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ «قرآن»: سەۋرنى دوست تۇتقانلىقىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، ئاخىرەتلىكنىڭ ياخشى بولۇشى نېمىدېگەن ئوبدان.

عَقَدَ يَعْقِدُ عَقْدًا الْحَبْلَ: ئارغامچىغا تۈگۈن چىگدى.

عَقَدَ الْبِنَاءَ: بىنانى قوپۇردى، قىرلىدى.

عَقَدَ السُّوقَ: تىجارەت باشلىدى.

﴿وَالَّذِيْنَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيْبَهُمْ﴾ «قرآن»: سىلەر بىلەن (ئۆزئارا ياردەم بېرىش ۋە مىراسخور بولۇشقا) ئەھدۇپەيمان قىلىشقان كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ (مىراستىن) ھەسسىسىنى بېرىڭلار.

عَقَدَ الصَّفْقَةَ: سودىدا كېلىشتى، پۈتۈشتى.

عَقَدَ الْعَهْدَ: كېلىشىم تۈزدى.

عَقَدَ الْعَزْمَ عَلَى الْأَمْرِ: بىر قارارغا كەلدى، ئىرادە باغلىدى.

عَقَدَ عَلَى الْمَرْأَةِ: ئايالغا چاي ئىچۈردى.

عَقَدَ جَلْسَةً: يىغىن ئاچتى.

عَقَدَ الْمَقَالَةَ: ماقالە ئىپلان قىلدى.

عَقَدَ نَاصِيَتَهُ: قوشۇمىسىنى تۈردى.

عَقَدَ الْخَوْفُ لِسَانَهُ: قورقۇنچ ئۇنى گەپ قىلالماس قىلىپ قويدى.

عَقَدَ رَجَاءً عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئۈمىد باغلىدى.

عُقِدَ الْإِمْتِحَانُ: ئىمتىھان ئېلىندى.

عَقَدَ رِبَاطَ عُنُقِهِ: گالىستۇك باغلىدى.

عَقَدَ الْمِنْدِيلَ: ياغلىق چىگدى.

عَقَدُوا إِتِّفَاقًا بَيْنَهُمْ: ئىتتىپاق تۈزۈشتى.

عَقَدَ اللَّبَنُ: سۈت ئۇيۇدى.

«سَيُعْقَدُ الْمُؤْتَمَرُ الْعَامّ فِي الشَّهْرِ الْقَادِمِ»: ئومۇمىي يىغىن كېلەر ئايدا ئېچىلىدۇ.

عَقِدَ يَعْقَدُ عَقَدًا الرَّجُل: كىشىنىڭ تىلىدا كېكەچلىك بولدى.

عَقِدَ لِسَانُهُ: ئۇنىڭ زۇۋانى تۇتۇلۇپ قالدى.

عَقِدَ الشَّيْءُ: نەرسە ئەگرى-بۈگرى بولدى.

عَقَدَ قِرَانَ عَرُوسَيْنِ: قىز-يىگىت ئىككىسىنىڭ تويىنى قىلىپ قويدى.

عَقْدٌ: چەگمەك، باغلىماق، تۈگمەك.

عَقْدُ الْإِتِّفَاقِ: ئىتتىپاق تۈزمەك.

عَقْدُ الْإِجْتِمَاعِ: يىغىن ئۇيۇشتۇرماق.

«أَتَشَرَّفُ بِدَعْوَتِكُمْ لِحُضُورِ عَقْدِ قِرَانٍ»: سىلەرنى توي مەرىكىسىگە قاتنىشىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلىمەن.

عَقْدٌ ج عُقُودٌ: توختام، شەرتنامە، ئالاقە، ھۆججەت.

عَقْدُ إِيْجَارٍ: ئىجارە توختىمى.

عَقْدٌ عُرْفِيٌّ: ئادەتتىكى توختام.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا أَوفُوا بِالْعُقُودِ﴾ «قرآن»: ئى مۇئمىنلەر! ئەھدىلەرگە ۋاپا قىلىڭلار.

عَقْدٌ خَاصٌّ: ئالاھىدە توختام.

عَقْدٌ سَارِي الْمفعُولِ: كۈچكە ئىگە كېلىشىم.

عَقْدُ التَّصْدِيْرِ: ئېكسپورت توختىمى.

عَقْدٌ مُؤَقَّتٌ: ۋاقىتلىق توختام.

عَقْدُ الْمِلْكِيَّةِ: يەر خېتى.

عَقْدُ بَيْعٍ: سودا كېلىشىمى.

عَقْدُ الزِّوَاجِ: نىكاھلىنىش گۇۋاھنامىسى، توي خېتى.

عَقْدٌ رَسْمِيٌّ: گۇۋاھلىق خېتى.

عَقْدٌ مِنَ الْأَعْدَادِ: ئونلەر خانىسى.

عَقْدٌ عَنْ بِنَاءٍ: ئەگمە شەكىل قۇرۇلۇش.

صَنْجَةُ الْعَقْدِ: ئەگمە تاش.

صَاحِبُ الْعَقْدِ: ئالىي قوماندان، ئالىي ھۆكۈمران.

عَقْدُ إِكْلِيْلٍ: تاج كىيمەك.

أَبْرَمَ عَقْدًا: كېلىشىم ئىمزالىدى.

عَقْدُ الْعَمَلِ: ئەمگەك توختامى.

فِي الْعَقْدِ الرَّابِعِ مِنْ عُمْرِهِ قىرىقلارغا كىرىپ قالدى.

عِقْدٌ ج عُقُودٌ: ئاياللار بويىنىغا تاقايدىغان زىننەت بۇيۇمى، بۇلاپكا.

عِقْدٌ مِنَ الْخَرَزِ: تىزىق مارجان، مونچاق، مارجان تىزىقى.

إِنْفَرَطَ عِقْدُهُمْ: بويۇنچۇق مارجىنى چېچىلىپ كەتتى.

وَاسِطَةُ الْعِقْدِ: ئەڭ قىممەتلىك مارجان (ئىبشلارنىڭ ئەڭ مۇھىمىغا ئىپتىلىدۇ).

عَقَدٌ: قۇم بارخانلىرى.

عُقْدَةٌ ج عُقَدٌ: تۈگۈن، چىگىچ؛ دۇدۇقلاش؛ بەز، مەسىلە، دېڭىز مىلى 1852 مېتىرغا تەڭ.

عُقْدَةُ الْعُنُقِ: گالىستۇك.

عُقْدَةُ الْعَرَكِيِّ: كېپىنەك گۈلنىڭ تۈگۈنى.

﴿وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي﴾ «قرآن»: تىلىمدىكى كېكەچلىكنى كۆتۈرۈۋەتكىن.

عُقْدَةٌ مُنْزَلِقَةٌ: كىرتمەك.

عُقْدَةٌ نَفْسِيَّةٌ: كۆڭۈل چىگىكى، كۆڭۈل پاراكەندىچىلىكى.

عُقْدَةُ الرِّوَايَةِ: قۇرۇلما، تۈزۈلمە.

عُقْدَةٌ فِي خَشَبٍ: ياغاچتىكى قاداق؛ چۇماق.

عُقْدَةٌ فِي قَصَبَةٍ: قومۇشنىڭ ئۇگىسى، بوغۇمى.

عُقْدَةُ الْعُقَدِ: ئەڭ قىيىن مەسىلە.

عَقَرَ يَعْقِرُ عَقْرًا وَ عُقْرًا الرَّجُلُ أَوِ الْمَرْأَةُ: ئەر ياكى ئايال تۇغماس بولۇپ قالدى.

عَقَرَ يَعْقِرُ عَقْرًا الْحَيَوَانَ: ھايۋاننى بوغۇزلىدى.

﴿فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ﴾ «قرآن»: ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى تۇتۇشتىن باش تارتتى.

عَقَرَ ظَهْرَ الدَّابَّةِ: ئۇلاغنىڭ ئۇچىسىنى جاراھەتلەندۈرۈپ قويدى.

عَقَرَ الْكَلْبُ الْوَلَدَ: بالىنى ئىت چىشلىۋالدى.

عَقِرَ يَعْقَرُ عَقَرًا بِالصَّيْدِ: ئوۋغا ئېتىلدى.

عَقِرَ يَعْقَرُ عَقَرًا الرَّجُلُ: ئۇشتۇمتۇت قورقۇنچ كىشىنى مىدىر - سىدىر قىلدۇرمىدى.

عَقِرَ يَعْقُرُ عَقَارًا الْمَرْأَةُ: ئايال تۇغمىدى.

عَقْرٌ: مەھەللە؛ ئېگىز بىنا؛ نەرسىنىڭ ئەسلى؛ يېرىق.

عَقْرُ الدَّارِ: ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسى.

فِي عَقْرِ دَارِهِ: تۇرۇۋاتقان جايىدا.

هَاجَمَهُمْ فِي عَقْرِ دَارِهِمْ: ئۇلارغا ئۆيىدىلا ھۇجۇم قىلدى.

عُقْرٌ: تۇغماسلىق، ھامىلدار بولماسلىق.

الْعُقْرُ ج أَعْقَارٌ: تۇغۇت چەكلەش دورىسى.

عَقْرَبٌ ج عَقَارِبُ: چايان، سېرىقئېشەك، گېزەندە.

حَشِيشَةُ الْعَقْرَبِ: قىزىلئوت، كۆك مەرەز.

عَقْرَبُ السَّاعَةِ: سائەت ئىسترېلكىسى.

عَقْرَبُ الثَّوَانِي: سېكۇنت يىڭنىسى.

عَقْرَبُ الدَّقَائِقِ: مىنۇت ئىسترېلكىسى.

بُرْجُ الْعَقْرَبِ: ئەقرەب بۇرجى.

فَصْلُ الْعَقْرَبِ: ئەقرەب پەسلى.

«دَبَّتْ بَيْنَهُمْ عَقَارِبُ الشِّقَاقِ»: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىختىلاپ چىقتى.

عَقْرَبَاءُ: چىشى چايان.

عُقْرُبَانٌ: ئەركەك چايان.

عُقْرَةٌ: تۇغماسلىق، ھامىلدار بولماسلىق.

عَقَشَ يَعْقِشُ عَقْشًا الْعَوْدَ: ياغاچنى ئەگدى.

عَقَشَ الْمَالَ: مال توپلىدى.

عَقَصَ يَعْقِصُ عَقْصًا الشَّعْرَ: چاچنى ئۆرۈدى.

عَقِصَ يَعْقَصُ عَقَصًا التَّيْسُ: تېكىنىڭ مۈڭگۈزى چۆرگىلىشىپ كەتتى.

عِقْصَةٌ ج عِقَصٌ وَ عِقَاصٌ: ئۆرۈمە چاچ.

عَقْعَقٌ ج عَقَاعِقُ: سېغىزخان.

عَقَفَ يَعْقِفُ عَقْفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەگدى، قىڭغايتتى.

عَقَفٌ: ئەگرى - توقاي؛ تۆلكە.

عَقَّ يَعُقُّ عَقًّا عَنِ الْمَوْلُودِ: بالىنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنىڭ 7 - كۈنىدە مال ئۆلتۈردى، ئەقىقە قىلىپ بەردى.

عَقَّ يَعُقُّ عَقًّا وَ عُقُوقًا وَ مَعَقَّةً الْوَلَدُ وَالِدَهُ: بالا ئاتىسىنى قاقشاتتى، ۋاپاسىزلىق قىلدى.

عَقٌّ: قاقشاتقۇچى، ئاسىيلىق قىلغۇچى، نائىنساپ.

عَقَّادٌ ج عَقَّادُونَ: قاتتىق چىگىك.

عَقَّارٌ: تولا چىشلەيدىغان.

كَلْبٌ عَقَّارٌ: ئادەمنى چىشلەيدىغان ئىت.

عَقَّارٌ ج عَقَاقِيرُ: دورا ئۆسۈملۈكى.

«تُبَاعُ الْعَقَاقِيرُ فِي الصَّيْدَلِيَّاتِ»: ئوت - چۆپ دورىلىرى دورا دۇكانلىرىدا سېتىلىدۇ.

عَقَّبَ يُعَقِّبُ تَعْقِيبًا عَلَيْهِ: ئەيىبلىدى، كايىدى.

عَقَّبَهُ: ئۇنىڭغا ئەگەشتۈردى، ئۇنىڭ ئىزىغا چۈشۈردى.

﴿وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ «قۇرئان»: ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ چېكىندى، كەينىگە قارىيالمىدى.

عَقَّبَ عَلَى قَوْلِهِ: سۆزنىڭ بولغان، بولمىغانلىرىنى بايان قىلىپ بەردى.

عَقَّةٌ: ئۇزۇنغا سوزۇلغان چاقماق.

عَقَّدَ يُعَقِّدُ تَعْقِيدًا: باغلىدى، چىگدى، تۈگدى.

﴿وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ﴾ «قۇرئان»: لېكىن، سىلەرنى قەستەن قىلغان قەسەملىرىڭلار ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتىدۇ.

عَقَّدَ الْأَمْرَ: ئىشنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى، چىگىچلەشتۈرۈۋەتتى.

عَقَّدَ الْحَبْلَ: تانىنى تۈگدى.

عَقَّدَ الْكَلَامَ: سۆزنى مۇجمەل قىلدى.

عَقَّصَ يُعَقِّصُ تَعْقِيصًا الْأَمْرَ: ئىشنى مۇرەككەپلەشتۈرۈۋەتتى.

عَقَّفَ يُعَقِّفُ تَعْقِيفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەگدى، قىڭغايتتى.

عَقَّلَ يُعَقِّلُ تَعْقِيلًا فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ: پالانىنى توستى.

عَقَّمَ يُعَقِّمُ تَعْقِيمًا الشَّيْءَ: مىكروبىنى ئۆلتۈردى، مىكروبسىزلاندۇردى.

عَقَّمَ الْمَرْأَةَ: ئايالنى تۇغماس قىلىپ قويدى.

«عَقَّمَ آلَاتِ الْجِرَاحَةِ وَ حُجْرَةَ الْعَمَلِيَّاتِ»: ئوپېراتسىيە سايمانلىرى ۋە ئوپېراتسىيە ئۆيىنى دېزىنفېكسىيە قىلدى.

عَقَّى يُعَقِّي تَعْقِيَةً الطَّائِرُ: قۇش ئېگىز ئۇچتى.

عَقَلَ يَعْقُلُ / يَعْقِلُ عَقْلًا: باغلىدى، چىگدى، تاڭدى.

عَقَلَ الدَّوَاءُ الْبَطْنَ: دورا ئىچنى قاتۇرۇۋەتتى.

عَقَلَ الشَّيْءَ: بىلدى، چۈشەندى.

﴿يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ﴾ «قۇرئان»: ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم ئاللاھنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ چۈشەنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ (قەستەن) ئۆزگەرتىۋەتتى.

عَقَلَ الْغُلَامُ: بالا بالاغەتكە يەتتى.

عَقَلَتِ الدَّهْشَةُ لِسَانَهُ: تېڭىرقاپ قېلىپ، تىلى گەپكە كەلمىدى.

عَقَلَ يَعْقِلُ عَقْلًا وَ عُقُولًا الْمُصَارِعُ خَصْمَهُ: چېلىشچى رەقىبىنى چىرماق سېلىپ يىقىتتى.

عَقِلَ يَعْقَلُ عَقَلًا الْبَعِيرُ: تۆگىنى چۈشىدى.

عَقْلٌ ج عُقُولٌ: ئەقىل، پاراسەت، ئىدراك، ئاڭ، سەۋىيە؛ دىل؛ قورغان؛ پاناھگاھ؛ ئۆلتۈرۈلگۈچى ئۈچۈن تۆلەيدىغان تۆلەم؛ ئەستە ساقلاش قابىلىيىتى.

ذُو الْعَقْلِ: ئەقىللىق، زېرەك.

«إِنَّهَا رَوْضَةٌ بِهَا ثَمَرَاتٌ يَجْتَنِيهَاذَوُو اجْتِهَادٍ وَعَقْلٍ»: ئېنىقكى مەكتەپ دېگەن بىر مېۋىلىك باغدۇر، تىرىشچان ئەقىللىق ئادەملەرلا شۇ مېۋىلەرنى ئۈزەلەيدۇ.

الْعَقْلُ السَّلِيمُ: ساغلام ئەقىل.

أَعَادَ عَقْلَهُ إِلَى رَأْسِهِ: ئۇنىڭغا چۈشەنچە بەردى، ئىلھام بەردى، رىغبەتلەندۈردى.

أَصْحَابُ الْعُقُولِ: دانىشمەنلەر، دانالار، تالانت ئىگىلىرى.

«يَتَمَيَّزُ الْإِنْسَانُ مِنْ سَائِرِ الْحَيَوَانِ بِالْعَقْلِ»: ئىنسان باشقا ھايۋانلاردىن ئەقىل بىلەن ئايرىلىدۇ.

«الْعَقْلُ السَّلِيمُ فِي الْجِسْمِ السَّلِيمِ»: ساغلام ئەقىل ساغلام بەدەندە بولىدۇ.

رَاجِحُ الْعَقْلِ: ئەقىللىق، زېرەك.

مُخْتَلُّ الْعَقْلِ: ئەقىلدىن ئازغان، ئېلىشىپ قالغان.

عَقْلٌ إِلِكْتِرُونِيٌّ: ئېلېكترونلۇق مېڭە، كومپيۇتېر، ھېسابلاش ماشىنىسى.

فَقَدَ عَقْلَهُ: ئەقلىنى يوقاتتى، ئەقلىدىن ئازدى.

مُصَابٌ فِي عَقْلِهِ: ئەقلىدىن ئازغان، ئېلىشىپ قالغان.

عَقْلَانِيٌّ: ئەقىللىق، تالانتلىق؛ قانائەتلىنەرلىك، ئەقلى، ئىدراكى، مەنىۋى.

دَلِيْلٌ عَقْلَانِيٌّ: قانائەتلىنەرلىك ئىسپات.

عُقْلَةٌ ج عُقَلٌ: ئۇلانغان نوتا.

عَقْلِيٌّ: ئەقلىي، ئەقىللىق، ئىقتىدارلىق.

مَرَضٌ عَقْلِيٌّ: روھىي كېسەل.

عَقْلِيَّةٌ ج عَقْلِيَّاتٌ: روھىي ھالەت، پسىخىكا، ئاڭ، سىزىم، ئەقلىي قابىلىيەت.

الْأَمْرَاضُ الْعَقْلِيَّةُ: روھىي كېسەللىكلەر، سەۋدايىلىق.

الْمَذْهَبُ الْعَقْلِيَّةُ: راتسىئونالىزم.

عِلْمُ الْعَقْلِيَّاتِ: مېتافىزىكا.

عَقِمَ يَعْقُمُ عُقْمًا: تۇغماس بولۇپ قالدى.

أَنْجَبَتْ طِفْلَيْنِ ثُمَّ عَقُمَتْ: ئىككىنى تۇغقاندىن كېيىن تۇغماس بولۇپ قالدى.

عَقُمَ الْعَقْلُ: كاللىسى ئىشلىمەيدىغان بولۇپ قالدى.

عَقَمٌ . عُقْمٌ . عُقْمَةٌ: تۇغماسلىق، قىسىرلىق؛ مېۋە بەرمەسلىك.

عُقُوبَةٌ ج عُقُوبَاتٌ: جازا، قىساس.

قَانُونُ الْعُقُوبَاتِ: جىنايى ئىشلار قانۇنى.

عُقُوبَاتٌ إِقْتِصَادِيَّةٌ: ئىقتىسادىي جازالار.

«لِكُلِّ ذَنْبٍ عُقُوبَةٌ»: ھەربىر گۇناھنىڭ جازاسى بار.

عُقُوبِيٌّ: جازالىغۇچى، جازا بەرگۈچى، قىساسكار.

عَقُورٌ: چىشلىگۈچى.

كَلْبٌ عَقُورٌ: تولا چىشلەيدىغان ئىت.

عُقُوقٌ: ئاسىيلىق قىلماق، (ئاتا-ئانىنى) قاقشاتماق.

«إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ» ‹حديث›: ئاللاھتائالا ھەقىقەتەن سىلەرگە ئانىلارنى قاقشىتىشنى ھارام قىلدى.

عَقُولٌ: ئوقۇمۇشلۇق، دانا؛ قورۇغۇچى دورىلار، ئىچ سۈرۈشنى توختىتىش دورىسى.

عِقْيَانٌ: ساپ ئالتۇن.

عَقِيْبٌ: كېيىن كەلگۈچى، ئەگىشىپ كەلگۈچى.

عَقِيْبَ ذَالِكَ: شۇنىڭدىن كېيىن.

عَقِيْبَ الطَّعَامِ: تاماقتىن كېيىن.

عُقَيْبٌ: قۇرغۇي، قارچىغا.

عَقِيْدٌ ج عُقَدَاءُ: توختام تۈزگۈچى؛ ئۈيۈپ قالغان، ھەربىي ئۇنۋان، پولك كوماندىرى.

عَقِيْدَةٌ ج عَقَائِدُ: ئەقىدە، ئېتىقاد، قائىدە.

عَقِيْدَةٌ رَاسِخَةٌ: قەتئىي ئىشەنچ، مۇستەھكەم ئەقىدە.

يُدَافِعُ الْمَرْأُ عَنْ عَقِيْدَتِهِ: كىشى ئۆز ئەقىدىسىنى قوغدايدۇ.

عَقِيْرَةٌ ج عَقَائِرُ: بوغۇزلانغان ئوۋ؛ كېسىلگەن پاچاق؛ ناخشا، يىغا ۋە ئوقۇغانلارنىڭ ئاۋازى.

رَفَعَ عَقِيْرَتَهُ بِالْبُكَاءِ: ئاۋازىنىڭ بارىچە يىغلىدى.

عَقِيْصَةٌ ج عَقَائِصُ وَ عِقَاصٌ: ئۆرۈمە چاچ.

عَقِيْقٌ ج أَعِقَّةٌ: ھەقىقىي تاش، جىرقاي، ئېدىر، غار، ئۆڭكۈر، پارقىراق قاشتېشى.

عَقِيْقٌ يَمَانِيٌّ: تاش گۈل.

«هَذِهِ الْحُلْيَةُ مَصْنُوعَةٌ مِنَ الْعَقِيْقِ»: بۇ زىننەت بۇيۇمى ھەقىقتىن ئىشلەنگەن.

عَقِيْقَةٌ ج عَقَائِقُ: تۇغۇلغان بالىنىڭ 7 - كۈنى ئۆلتۈرۈلگەن مال.

عَقِيْلَةٌ ج عَقِيْلَاتٌ وَ عَقَائِلُ: خانىم، ئاغىچا خېنىم، ھەر نەرسىنىڭ ئېسىلى، قوۋمىنىڭ باشلىقى.

عَقِيْلَةُ الْبَحْرِ: مەرۋايىت.

«وَصَلَ السَّيِّدُ الْوَزِيْرُ وَ السَّيِّدَةُ عَقِيْلَتُهُ»: مىنىستىر ئەپەندى خانىمى بىلەن يېتىپ كەلدى.

«سَقَطَ فِنْجَانُ قَهْوَةٍ مِنْ يَدِ عَقِيْلَةِ الْمُضِيْفِ»: ساھىبخانىنىڭ خانىمىنىڭ قولىدىن ئىستاكان چۈشۈپ كەتتى.

عَقِيْمٌ ج عُقَمَاءُ عِقَامٌ م عَقَائِمُ وَ عُقْمٌ: تۇغماس.

رَجُلٌ عَقِيْمٌ وَ اِمْرَأَةٌ عَقِيْمَةٌ: تۇغماس ئەر، تۇغماس ئايال.

﴿أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيْمٍ﴾ ‹قرآن›: ياكى ئۇلارغا قىيامەت كۈنىنىڭ ئازابى يەتكۈچە...

عَقْلٌ عَقِيْمٌ: دۆت، كالۋا، ئەخمەق.

جَدَلٌ عَقِيْمٌ: پايدىسىز مۇنازىرە.

عَكَا يَعْكُو عَكْوًا: سەمرىپ كەتتى.

عَكَا الدُّخَانُ: تۈتۈن ئۆرلىدى.

عِكَاسٌ: قارشى تۇرماق، ئەكس تەسىر.

عُكَاشَةٌ: ئۆمۈچۈك تورى.

عُكَاظُ: ئوكاز بازىرى (مەككە شەھەر ئەتراپى).

عِكَامٌ ج عُكُمٌ: تېڭىق، باغلام.

عِكَانٌ: بويۇن.

عَكَبَ يَعْكُبُ عُكُوبًا النَّاسُ: كىشىلەر تىقما - تىقماق بولۇپ كەتتى.

عَكَبَ الرَّجُلُ: تۇردى، توختىدى.

عَكَبَتِ الْقِدْرُ: قازان قايىنىدى.

عَكْبٌ: يېنىك، چاققان، ئالاقانات.

عَكَدَ يَعْكِدُ عَكْدًا إِلَيْهِ: پاناھلاندى.

عَكِدَ يَعْكَدُ عَكَدًا الْبَعِيْرُ: تۆگە سەكرىدى.

عَكِرَ يَعْكَرُ عَكَرًا الْمَاءُ: سۇ دوغ بولدى، لېيىندى.

عَكِرَتِ الْعَلَاقَاتُ: مۇناسىۋەت سۇسلاشتى.

عَكِرَ الْجَوّ: ھاۋا ساپ بولمىدى.

عَكَرَ يَعْكِرُ عَكْرًا وَ عُكُورًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلدى.

عَكَرٌ: دوغ.

عَكِرٌ: دوغ؛ قالايمىقانچىلىق، خاتىرجەمسىزلىك.

مَاءٌ عَكِرٌ: دوغ سۇ.

جَوٌّ عَكِرٌ: تۇتۇق ھاۋا.

الصَّيْدُ فِي الْمَاءِ العَكِرِ: سۇنى لېيىتىپ بېلىق تۇتۇش.

عَكَرَةٌ ج عَكَرٌ: تۆگە تۈپى، تىلنىڭ تۈۋى، قالايمىقانلىشىش.

عِكْرَمَةٌ: مىدى كەپتەر، چىشى كەپتەر.

عَكِزَ / عَكَزَ يَعْكُزُ عَكْزًا: يۆلەندى، تاياندى.

عَكَزَ يَعْكُزُ عَكْزًا بِالشَّيْءِ: يۆلەندى.

عَكَزَ عَلَى عُكَّازَتِهِ: ھاسىسىغا تاياندى.

عَكَزَ الرُّمْحَ: نەيزىنى يەرگە قادىدى.

عِكْزٌ: بېخىل، پىخسىق، بىتەلەي، ئەخلاقسىز، مىجەزى ئوسال.

عَكَسَ يَعْكِسُ عَكْسًا: ئىلگىرى-ئاخىر قىلىپ قويدى، ئاستىن-ئۈستۈن قىلىپ قويدى.

عَكَسَ الْكَلَامَ: سۆزنى ئوڭ-تەتۈر قىلىپ قويدى.

عَكَسَ النُّورَ: نۇر قايتۇردى.

عَكِسَ يَعْكَسُ عَكْسًا: قوپال بولدى، ئالدىراڭغۇ بولدى، ئىچى تار بولدى.

عَكْسٌ: ئۆرۈمەك، ئاستىن-ئۈستۈن قىلماق، تەتۈر قىلماق، ئەكس.

الْعَكْسُ بِالْعَكْسِ: بىرىنچىسى ماس كەلگىنى ئىككىنچىسىمۇ ماس كېلىدۇ.

عَكْسِيٌّ: قارىمۇقارشىلىق.

عَكَشَ يَعْكَشُ عَكَشًا الشَّعْرُ: چاچ توقۇلما بولۇپ كەتتى.

عَكِشَ النَّبتُ: ئوت-چۆپ چىرمىشىپ كەتتى.

عَكَشَ يَعْكِشُ عَكْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى، جەملىدى.

عَكَشَ الْعَنْكَبُوتُ: ئۆمۈچۈك تور توقۇدى.

عَكِشٌ: چۇۋۇلۇپ كەتكەن، مالىماتاڭ.

عَكِشٌ مِنَ الشَّعْرِ: بۇدۇر چاچ.

عَكَصَ يَعْكِصُ عَكْصًا: قايتۇردى، رەت قىلدى.

عَكِصَ يَعْكَصُ عَكَصًا: ئەخلاقسىز بولدى، خۇيى ئەسكى بولدى.

عَكِصَ الدَّابَّةُ: ئۇلاغ شاش بولدى، ئاساۋ بولدى.

الْعَكِصُ: ئەخلاقسىز، خۇيى ئەسكى.

عَكَظَ يَعْكِظُ عَكْظًا: توسۇدى، قايتۇردى، رەت قىلدى.

عَكَفَ يَعْكُفُ / يَعْكِفُ عَكْفًا وَ عُكُوفًا: توختاتتى، تىزگىنلىدى، توسۇدى.

عَكَفَ عَلَى الْأَمْرِ: ئىشقا پۈتۈنلەي بېرىلدى.

عَكَفَ عَلَى الشَّيْءِ: نەرسىگە بېرىلدى.

﴿فَأَتَوا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَّهُمْ﴾ «قرآن»: ئۇلار بۇتلىرىغا چوقۇنۇۋاتقان بىر قەۋمنىڭ يېنىدىن ئۆتكەن ...

عَكَفَ عَنِ الْأَمْرِ: چەكلىدى، مەنئى قىلدى، توسۇدى.

عَكَفَ فِي الْمَكَانِ: بىر جايدا تۇردى، جايلاشتى.

عَكَفَ فِي الْمَسْجِدِ: مەسچىتتە ئېتىكاپتا ئولتۇردى.

عَكَفَ فِي بَيْتِهِ فِتْرَةً طَوِيلَةً: ئۇزۇن زامان ئۆيىگە بېكىنىۋالدى.

عَكَفَ عَلَى الْقَضِيَّةِ يَدْرُسُهَا: مەسىلىنى ئانالىز قىلىشقا بېرىلدى.

عَكَّ يَعُكُّ / يَعِكُّ عَكًّا الْيَوْمُ: كۈن دىمىق بولدى.

عَكَّهُ بِالسَّوْطِ: ئۇنى قامچىلىدى.

عَكَّهُ بِالْأَمْرِ: ئۇنى ئىشقا قايتۇردى، ئاۋارە قىلدى.

عُكَّ الرَّجُلُ: كىشى تەپ بولدى.

عَكٌّ: دىمىق، تىنچىق.

يَوْمٌ عَكٌّ: دىمىق كۈن.

عُكَّازٌ م عُكَّازَةٌ ج عَكَاكِيزُ: هاسا.

عُكَّازُ الرَّاعِي: پادىچى تايىقى.

عَكَّامٌ: يۈگۈرۈك تۆگە، يۈگۈرۈك قېچىر.

عَكَّبَ يُعَكِّبُ تَعْكِيبًا ـــتِ النَّارُ: ئوت ئۈتۈن چىقاردى.

عَكَّرَ يُعَكِّرُ تَعْكِيرًا الْمَاءَ: سۇنى بۇلغىدى، لېيىتتى.

عَكَّرَ الْعَلَاقَاتِ: مۇناسىۋەتنى بۇزدى.

عَكَّرَ الْجَوَّ: هاۋانى بۇلغىدى.

عَكَّزَ يُعَكِّزُ تَعْكِيزًا الرُّمْحَ: نەيزىنى ساپلىدى.

عَكَّشَ يُعَكِّشُ تَعْكِيشًا الْخُبْزَ: ناننى كۆكەرتىپ قويدى.

عَكَّظَ يُعَكِّظُ تَعْكِيظًا عَلَيْهِ حَاجَتَهُ: ئۇنىڭ هاجىتىنى ئازراق راۋا قىلدى.

عَكَّفَ يُعَكِّفُ تَعْكِيفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەگدى.

عَكَّفَ الْحَدِيدَةَ لِيَصْنَعَ مِنْهَا صِنَّارَةً: بېلىق قارمىقى ياساش ئۈچۈن تۆمۈرنى ئەگدى.

عَكَّفَ الشَّعْرَ: چاچنى بۇدۇر قىلدى.

عَكَّمَ يُعَكِّمُ تَعْكِيمًا: سەمرىپ كەتتى.

عَكَّنَ يُعَكِّنُ تَعْكِينًا فُلَانٌ: سەمرىپ كەتتى.

عَكَلَ يَعْكُلُ / يَعْكِلُ عَكْلًا: مۇرەككەپلىشىپ كەتتى، قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

عِكْلٌ ج أَعْكَالٌ: پەس، ئەسكى.

عَكَمَ يَعْكِمُ عَكْمًا الْمَتَاعَ: يۈك-تاقنى تاڭدى.

عَكَمَ عَنْ كَذَا: چەكلىدى، تىزگىنلىدى.

عَكَمَ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن كېچىكتى، تەخىر قىلدى.

عِكْمٌ ج أَعْكَامٌ: تېڭىق، باغلام.

عِكْوَةٌ ج عُكًا وَ عُكَاءٌ: يىلىك.

عَكَى يَعْكِي عَكْيًا: ئۆلدى.

عَكَى بِالْمَكَانِ: ئورۇنلاشتى.

عَكِيسٌ: كۆمۈلگەن نوتا، نوتا باستۇرۇش.

عَكِيظٌ: قىسقا، پاكار.

عَكِيكٌ ج عِكَاكٌ: دىمىق، تىنچىق.

عَكِيٌّ: ساپ سۈت.

عَلٍ ، عَلُ - من علٍ: ئۈستىدىن.

أَتَاهُ مِنْ عَلٍ: ئۈستۈن تەرەپتىن كەلدى.

سَقَطَ مِنْ عَلٍ: يۇقىرىدىن چۈشتى.

عَلاَ يَعْلُو عُلُوًّا الشَّيْءُ: ئېگىزلىدى، ئۆرلىدى، كۆتۈرۈلدى، ئۇستۇن بولدى.

﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلاَ فِي الْأَرْضِ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، پىرئەۋن زېمىندا ھەددىدىن ئاشتى.

«يَا شَمْسَ نِصْفِ نَهَارٍ فِي سَمَاءِ عُلاً   يَا بَدْرَ كُلِّ دَيَاجِي الضَّلِّ يَنْفِيهَا»: ئى ئاسماندىكى چىڭقى چۈشنىڭ قۇياشى، ئى زۇلمەت كېچىسىنى يورۇتۇۋاتقان تولۇن ئاي.

«عَلاَ الدُّخَانُ فَوْقَ الْمَدِينَةِ»: شەھەر ئۇستىدە تۈتۈن كۆتۈرۈلدى.

عَلاَ الشَّجَرَةَ: دەرەخكە چىقتى.

عَلاَ ظَهْرَ جَوَادِهِ: ئېتىغا مىندى.

عُلاً: شان-شەرەپ، مەرتىۋە.

بَلَغَ الْعُلاَ: شان-شەرەپكە ئېرىشتى.

عَلاَء: ئېگىزلىك، يۇقىرىلىق، ئۈستۈنلۈك.

يَسْعَى نَحْوَ الْعَلاَءِ: يۇقىرىغا ئۆرلەيدۇ.

عَلاَةٌ ج عَلاً وَ عَلَوَاتٌ: يۇقىرىسى، ئۈستى، تۆپىسى.

عِلاَجٌ: داۋالىماق، ئىلاج قىلماق.

عِلاَجٌ إِبْرِيٌّ: يىڭنە بىلەن داۋالىماق.

عِلاَجٌ كَهْرِبِيٌّ: توك بىلەن داۋالاش.

عِلاَجٌ ضَوْئِيٌّ: نۇر بىلەن داۋالاش.

عِلاَجٌ رِيَاضِيٌّ: چېنىقتۇرۇپ داۋالاش.

«وَصَفَ لَهُ الطَّبِيبُ عِلاَجًا مُفِيدًا»: دوختۇر ئۇنىڭغا پايدىلىق رېتسېپ يېزىپ بەردى.

عِلاَجًا لِهَذَا: بۇنى ئوڭشاش ئۈچۈن.

عِلاَجٌ ج عِلاَجَاتٌ: دورا، داۋا.

عَلاَقَةٌ ج عَلاَقَاتٌ وَ عَلاَئِقُ: مۇناسىۋەت، ئالاقە؛ باغلىنىش.

عَلاَقَةٌ غَرَامِيَّةٌ: سۆيگۈ، مۇھەببەت، ئاشىقلىق، كۆيۈپ قالماق.

عَلاَقَةُ الثَّقَافَةِ بَيْنَ بَلَدَيْنِ: ئىككى دۆلەت ئارىسىدا مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش مۇناسىۋىتى.

عَلاَقَاتُ حُسْنِ الْجِوَارِ: قوشنىدارچىلىق مۇناسىۋەت.

«لَيْسَ هُنَاكَ عَلاَقَةٌ بَيْنَ هَذَا الْمَوْضُوعِ وَ ذَاكَ»: بۇ تېما بىلەن ئۇ تېما ئارىسىدا ھېچقانداق مۇناسىۋەت يوق.

عَلاَقَاتٌ سِيَاسِيَّةٌ: دىپلوماتىك مۇناسىۋەت.

قَطَعَ الْعَلاَقَاتِ: بارلىق مۇناسىۋەتلەرنى ئۈزدى.

عَلاَئِقُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى.

تَوَتُّرُ الْعَلاَقَاتِ: مۇناسىۋەتنىڭ جىددىيلىشىشى.

سُوءُ الْعَلاَقَاتِ: مۇناسىۋەتنىڭ يامانلىشىشى.

«تَطَوَّرَتِ الْعَلاَقَاتُ الثَّقَافِيَّةُ بَيْنَ الصِّينِ وَالدُّوَلِ الْعَرَبِيَّةِ»: جۇڭگو بىلەن ئەرەب دۆلەتلىرى ئارىسىدىكى مەدەنىيەت ئالاقىسى راۋاجلاندى.

عِلاَقَةٌ ج عَلاَئِقُ: ئارغامچا، ئارقان.

عُلاَلَةٌ: نەرسىنىڭ قالدۇقى.

عَلاَمَ (عَلَى + مَا): نېمىشقا؟ نېمە ئۈچۈن؟

عَلاَمَةٌ ج عَلاَمٌ وَ عَلاَمَاتٌ: ئالامەت، بەلگە، نىشان، تامغا، ئۈلگە، نۇسخا.

عَلاَمَاتٌ تِجَارِيَّةٌ: ماركا، ۋىۋىسكا، سودا ماركىسى، تاۋار بەلگىسى.

﴿وَعَلاَمَاتٍ وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾ «قرآن»: (يوللارغا) بەلگىلەرنى قىلدى، ئۇلار (كېچىسى قۇرۇقلۇقتا ۋە دېڭىزلاردا) يۇلتۇزلار بىلەن يول تاپىدۇ.

عَلاَمَةٌ مُمَيِّزَةٌ: ئالاھىدە بەلگە.

«كُتِبَتْ عَلاَمَاتُ الطَّرِيقِ بِخَطٍّ كَبِيرٍ وَاضِحٍ»: يول بەلگىلىرى چوڭ خەت بىلەن ئوچۇق يېزىلدى.

عَلاَمَةُ التَّعَجُّبِ: ئۈندەش بەلگىسى.

عَلاَمَةُ الْإِسْتِفْهَامِ: سوراق بەلگىسى (؟).

عَلاَمَاتُ الْحُدُودِ: چېگرا بەلگىسى.

عَلاَنِيَةٌ: ئاشكارا، ئوچۇق.

عَلاَنِيَةً: ئوچۇق-ئاشكارا، يوشۇرماستىن.

﴿وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَّ عَلاَنِيَةً﴾ «قرآن»: بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەرنى يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا سەرپ قىلىدىغان كىشىلەرگە...

عِـلاَوَةٌ ج عِـلاَوَاتٌ وَ عَـلاَوَى وَ عَـلاَوِيٌّ: زىيادە، ئوشۇقچە، ئارتۇقچە.

عِلاَوَةٌ مَاهِيَةٌ: قوشۇمچە ياردەم.

عِلاَوَةً عِنْ ذَالِكَ: بۇنىڭدىن تاشقىرى.

عِلاَوَةُ الْعَامِلِ: ئۆستۈرۈلگەن مائاش.

عَلَبَ يَعْلُبُ عَلْبًا الشَّيْءَ: نەرسىگە تامغا باستى، بەلگە قويدى.

عَلِبَ يَعْلَبُ عَلَبًا اللَّحْمُ: گۆش پۇراپ قالدى.

عُلْبَةٌ ج عُلَبٌ وَ عِلاَبٌ: تېرە ياكى ياغاچتىن ياسالغان چوڭ قاچا.

عُلْبَةُ اللَّبَنِ: سۈت چېلىكى.

عُلْبَةٌ صَدْرِيَّةٌ: كۆكرەك بوشلۇقى.

«قَدَّمَ إِلَيْهِ عُلْبَةً مِنَ السَّجَائِرِ»: ئۇنىڭغا بىر قاپ تاماكا تۇتتى.

عَلَّبَ الْمَأْكُولاَتِ: يېمەكلىكلەر كونسېرۋاسى ياسىدى.

عُلَبُ اللَّيْلِ: كېچىلىك كۆڭۈل ئېچىش جايى.

عَلَثَ يَعْلِثُ عَلْثًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

عَلِثَ يَعْلَثُ عَلَثًا الْقَوْمُ: قوۋم شىددەتلىك ئېلىشتى.

عَلِجَ يَعْلَجُ عَلَجًا الرَّجُلُ: كىشى كۈچەيدى، كۈچلۈك بولدى، قاتتىق بولدى.

عِلْجٌ ج عُلُوجٌ وَ أَعْلاَجٌ: قولان، ئېشەك، ياۋا ئېشەك؛ قوپال ئادەم.

عُلْجُومٌ ج عَلاَجِيمُ: خوراز؛ ئەركەك پاقا؛ خورمىلىق باغ.

عَلِدَ يَعْلَدُ عَلَدًا: قاتتىق بولدى، كۈچلۈك بولدى.

عِلْدٌ ج أَعْلاَدٌ: بويۇن تومۇرى.

عَلِزَ يَعْلَزُ عَلَزًا وَ عَلَزَانًا: ئالاقزادە بولدى.

عَلِزٌ: قورققۇچى، يۈرەكئالدى بولغۇچى.

عَلَسَ يَعْلِسُ عَلْسًا الْمَاءَ: سۇ ئىچتى.

عَلَسَتِ الْإِبِلُ: تۆگە يەيدىغان نەرسىگە يېتىشتى.

عَلَسٌ: ئاشلىق.

عَلَضَ يَعْلِضُ عَلْضًا الْوَتَدَ: قوزۇقنى قومۇرۇش ئۈچۈن مىدىراتتى.

عَلَطَ يَعْلِطُ عَلْطًا النَّاقَةَ: تۆگىگە تامغا باستى، ئەن سالدى.

عَلَفَ يَعْلِفُ عَلْفًا الدَّابَّةَ: ئۇلاغقا ھەلەپ بەردى، بوغۇز بەردى، بوردىدى.

عَلِفَ الرَّجُلُ: جىق ئىچىۋالدى.

عَلَفَ حِمَارَهُ شَعِيرًا: ئېشىكىگە ئارپا بەردى.

عَلَفٌ ج أَعْلاَفٌ وَ عِلاَفٌ: ھەلەپ، ئوت-چۆپ، بوغۇز.

عَلَفٌ مُرَكَّبٌ: ئارىلاشما بوغۇز.

عَلِقَ يَعْلَقُ عَلَقًا وَ عَلاَقَةً وَ عِلْقًا فُلاَنًا: پالانىنى ياخشى كۆرۈپ قالدى، ئاشىق بولدى.

عَلِقَ حُبَّهُ بِقَلْبِهِ: ئۇنىڭغا كۆڭلى چۈشۈپ قالدى.

عَلِقَ بِشَيْءٍ: نەرسىگە ئېسىلىۋالدى، ئالاقىدار بولدى.

عَلِقَ بِالْحِبَالَةِ: تورغا چۈشۈپ قالدى.

عَلِقَ يَفْعَلُ كَذَا: ئۇنى قىلىشقا باشلىدى، تۇتۇش قىلدى.

عَلِقَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال ھامىلدار بولدى.

عَلِقَ الشَّوْكُ بِثَوْبِهِ: ئۇنىڭ كىيىمىگە تىكەن ئىلىنىپ قالدى.

عَلِقَ بِذِهْنِهِ: كۆڭلىدە ساقلىدى.

عَلِقَ الطَّيْرُ بِالشَّبْكَةِ: قۇش قىسماققا چۈشۈپ قالدى.

عَلَقَ يَعْلُقُ عَلْقًا الرَّجُلَ: كىشىنى سۆكتى، ئەيىبلىدى.

عَلَقَ يَعْلُقُ عَلْقًا وَ عُلُوقًا الصَّبِيُّ: كىچىك بالا

بارمىقنى شورىدى.
عَلَقَ الدَّوَابُّ الشَّجَرَ: ھايۋانلار دەرەخ يوپۇرماقلىرىدىن يېدى.
عَلَقٌ الْوَاحِدَةُ عَلَقَةٌ ج عَلَقَاتٌ: سۈلۈك؛ زۇلۇك؛ لەختە قان.
عَلَقُ الْبَعُوضِ وَ غَيْرِهِ: پاشا قاتارلىقلارنىڭ لىچىنكىسى.
﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ «قرآن»: ئۇ ئىنساننى لەختە قاندىن ياراتتى.
عِلْقٌ ج أَعْلَاقٌ وَ عُلُوقٌ: قىممەتلىك، ئەزىز، بىباھا، نەپىس، ئېسىل.
عِلْقٌ ج عُلُوقٌ: ئالدامچى، مەككار.
عَلَقَةٌ: ئۇيۇغان قان، ئېسىۋە، ئۇلۇش.
﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ «قرآن»: ئاندىن لەختە قاننى پارچە گۆشكە ئايلاندۇردۇق.
عُلْقَةٌ: پىچىنە، ئېسىۋە، ئۇلۇش؛ مال-مۈلۈك، بايلىق.
عَلْقَمٌ: ئاچچىق تاۋۇز، ھەنزەل؛ ھەرقانداق نەرسىنىڭ ئاچچىقى.
ذَاقَ الْعَلْقَمَ: كۆپ جاپا چەكتى.
عَلَكَ يَعْلُكُ عَلْكًا الشَّيْءَ: نەرسىنى چايندى.
عِلْكٌ ج عُلُوكٌ وَ أَعْلَاكٌ: سېغىز كەمپۈت.
عَلَّ يَعِلُّ عَلًّا: ئاغرىپ قالدى، كېسەل بولۇپ قالدى.
«أَكَلَ طَعَامًا فَاسِدًا فَعَلَّ»: بۇزۇلۇپ قالغان تاماقنى يەپ ئاغرىپ قالدى.
عَلَّ يَعَلُّ عَلًّا هُ: ئۇنى ئاغرىتىپ قويدى، كېسەل قىلىپ قويدى.
«عَلَّهُ الْحُزْنُ فَلَزِمَ الْفِرَاشَ»: خاپىلىق تارتىپ يېتىپ قالدى.
عَلَّ / لَعَلَّ: ئېھتىمال، مۇمكىن، بەلكى، تەخمىنەن.

عَلَّافٌ ج عَلَّافَةٌ: يەم-خەشەك ساتقۇچى.
عَلَّاقَةٌ ج عَلَّاقَاتٌ: كىيىم ئاسقۇچ؛ ئارغامچا، تانا.
عَلَّاكٌ: قۇرۇق گەپ ساتقۇچى؛ سېغىز كەمپۈت ساتقۇچى.
عَلَّامٌ: كۆپ بىلىملىك، مول بىلىمگە ئىگە ئالىم.
عَلَّامَةٌ: ئاتاقلىق ئالىم، دوكتۇر، ئەللامە.
عَلَّبَ يُعَلِّبُ تَعْلِيبًا الشَّيْءَ: نەرسىگە بەلگە قويدى، تامغا باستى.
عَلَّبَ اللَّحْمَ: گۆشنى كونسېرۋا ياسىدى.
عِلَّةٌ ج عِلَلٌ وَ عِلَّاتٌ: كېسەل؛ كەمچىللىك، ئىللەت، ئەيىب، سەۋەب؛ كېلىپ چىقىشى؛ مەنبە.
الْعِلَّةُ الْأُولَى: ئاساسىي سەۋەب.
عِلَّةُ الْوُجُودِ: مەۋجۇدىيەتنىڭ ئامىلى.
«لِكُلِّ عِلَّةٍ دَوَاءٌ»: ھەرقانداق ئاغرىقنىڭ داۋاسى بولىدۇ.
«قَدَّمَ لَهُ عِلَلًا وَاهِيَةً»: ئۇنىڭغا يوقىلاڭ باھانىلەرنى كۆرسەتتى.
عَلَى عِلَّاتِهِ: ئۆز پېتىچە، ئاۋۋالقىدەكلا.
«تَقَبَّلَهُ عَلَى عِلَّاتِهِ»: ئۇنى ئۆز پېتىچە قوبۇل قىلىمىز.
عَلَّةٌ ج عَلَّاتٌ: كۈنداش ئايال؛ ئاپەت؛ ئېھتىياج.
بَنُو الْعَلَّاتِ: ئاتا بىر ئانا باشقا قېرىنداشلار.
عَلَّثَ يُعَلِّثُ تَعْلِيثًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.
عَلَّسَ يُعَلِّسُ تَعْلِيسًا الدَّاءُ: كېسەل ئېغىرلاشتى.
عَلَّصَ يُعَلِّصُ تَعْلِيصًا ـتِ التُّخْمَةُ فِي مَعْدَتِهِ: قورسىقى كۆپۈپ كەتتى.
عَلَّفَ يُعَلِّفُ تَعْلِيفًا الطَّلْحُ: ئاپپىلسىن دەرىخى مېۋە بەردى.
عَلَّقَ يُعَلِّقُ تَعْلِيقًا الْأَمْرَ: ئىشنى بىر تەرەپ قىلدى.
عَلَّقَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: ئېسىپ قويدى.
«عَلَّقَ أَهَمِّيَّةً عَظِيمَةً عَلَى الْأَمْرِ»: ناھايىتى زور

ئەھمىيەتكە ئىگە، دەپ قارىدى.

عَلَّقَ عَلَى الْكِتَابِ: كىتابقا باھا بەردى، شەرھلىدى.

عَلَّقَ فِي تَفْكِيرِهِ: خاتىرىلىدى.

عَلَّقَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا يەم بەردى.

عَلَّقَهُ: ئېسىپ قويدى، ئىلىپ قويدى.

عَلَّقَ الْبَابَ: ئىشىكنى تاقىدى، ئېتىپ قويدى.

«عَلَّقَ الثَّوْبَ عَلَى الْعَلَّاقَةِ»: كىيىمنى كىيىم ئاسقۇچقا ئىلىپ قويدى.

«عَلَّقَ الْقَاضِي الْحُكْمَ»: سودىيە ھۆكۈمنى كەينىگە قالدۇردى.

«عَلَّقُوا بَحْثَ هَذَا الْمَوْضُوعِ إِلَى مَوْعِدٍ لَاحِقٍ»: بۇ تېمىنى مۇھاكىمە قىلىشنى كېيىنكى نۆۋەتكە قالدۇردى.

عَلَّكَ يُعَلِّكُ تَعْلِيكًا الْجِلْدَ: تېرىنى ئەيلىدى.

عَلَّلَ يُعَلِّلُ تَعْلِيلًا الشَّيْءَ: سەۋەب كۆرسەتتى، باھانە كۆرسەتتى.

«هَذِهِ ظَاهِرَةٌ غَرِيبَةٌ لَمْ أَسْتَطِعْ أُعَلِّلُهَا»: بۇ غەلىتە ھادىسە بولۇپ، ئۇنىڭغا مەن سەۋەب كۆرسىتەلمەيمەن.

عَلَّلَهُ بِكَذَا: ئۇنى گوللىدى، ئۇنىڭغا تەسەللى بەردى.

«عَلَّلَتْ صِغَارَهَا الْجِيَاعَ بِمَاءٍ كَانَتْ تَغْلِيهِ فِي الْقِدْرِ»: ئاچ بالىلىرىنى قازاندا قايناۋاتقان سۇ بىلەن گوللىدى.

عَلَّمَ يُعَلِّمُ تَعْلِيمًا غَيْرَهُ الصَّنْعَةَ: باشقىسىغا ھۈنەر ئۆگەتتى، تەلىم بەردى؛ تەربىيىلىدى.

«عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ» «قرآن»: ئىنسانغا بىلمىگەن نەرسىلەرنى بىلدۈردى.

«خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَ عَلَّمَهُ» «حديث»: سىلەرنىڭ ياخشىلىرىڭلار قۇرئان ئۆگەنگەن ۋە قۇرئان ئۆگەتكەنلىرىڭلاردۇر.

عِلَّوصٌ: تاماق سىڭمەسلىك، قورساقى كۆپۈش.

عَلَّى يُعَلِّي تَعْلِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى كۆتۈردى، ئېگىزلەتتى، ئۈستۈن قىلدى.

«شَجَاعَتُهُ عَلَّتْ مَرْكَزَهُ بَيْنَ زُمَلَائِهِ»: ئۇنىڭ باتۇرلۇقى ساۋاقداشلار ئارىسىدا ئۇنىڭ ئورنىنى كۆتۈردى.

عُلَّيْقٌ: مالىنا، قارا بۆلجۈرگەن.

عُلَّيْقَةٌ: ئورمان.

عُلَّيْقَةُ مُوسَى: جىن چاتقىلى.

عُلَّيْقَى: مالىنا، قارا بۆلجۈرگەن.

عِلِّيٌّ ج عِلِّيُّونَ: ئەڭ ئالىي دەرىجە، ئەڭ ئالىي ئورۇن؛ يۇقىرى مەرتىۋىلىك.

عِلِّيَّةٌ ج عَلَالِيّ: ئېگىز بىنا؛ ئاقسۆگەكلەر، يۇقىرى قاتلامدىكىلەر، يۇقىرى تەبىقە.

عُلِّيَّةٌ ج عَلَالِيّ: ئېگىز بىنا.

عِلِّيُّونَ: يۇقىرى قاتلام، يۇقىرى تەبىقە، ئاقسۆگەك؛ جەننەتتىكى يۇقىرى ئورۇن؛ ياخشى ئەمەللەر خاتىرىلەنگەن دەپتەر.

﴿إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ﴾ «قرآن»: ياخشى بەندىلەرنىڭ نامە ـ ئەمالى شەك ـ شۈبھىسىز ئىللىيۇندا بولىدۇ.

عَلِمَ يَعْلَمُ عِلْمًا لِلْأَمْرِ: چۈشەندى، بىلدى، تونۇدى، خەۋەردار بولدى.

﴿عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ ئۇنى ھېسابلاپ بولالمايدىغانلىقىڭلارنى ئاللاھ بىلدى. ئاللاھ سىلەرگە رەھىم قىلدى. (يەنى، كېچىدە تەھەججۇد نامىزى ئوقۇشنىڭ پەرزلىكىنى) ئەمەلدىن قالدۇردى.

«عَلِمْتُ بِقُدُومِكَ فَأَسْرَعْتُ لِلِقَائِكَ»: سىنىڭ كەلگىنىڭنى ئاڭلاپ، مۇلاقات بولۇشقا ئالدىرىدىم.

عَلَمَ يَعْلِمُ عَلْمًا غَيْرَهُ: بەلگە سالدى، تامغا باستى.

عِلْمٌ: بىلمەك، چۈشەنمەك، تونۇماق.

عِلْمُ الْيَقِيْنِ: ئەينەن بىلىش، ھەقىقىي بىلىش.

﴿فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيْمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ﴾ «قرآن»: ئەمدى سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىگىلار (ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ دىنى) ئۈستىدە نېمىشقا مۇنازىرىلىشىسىلەر؟

عِلْمٌ ج عُلُوْمٌ: بىلىم، ئىلىم، تونۇش.

طَالِبُ الْعِلْمِ: ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى، ئوقۇغۇچى، تالىپ.

عِلْمُ الشَّعْبِ: ئېتنوگرافىيە.

عَنْ عِلْمٍ: قەستەن، ئەتەي.

أَهْلُ الْعِلْمِ: ئىلىم ئەھلى، ئالىم، ئۆلىما.

عِلْمُ الْفَلَكِ: ئاسترونومىيە.

عِلْمُ النَّفْسِ: پسىخولوگىيە.

عِلْمُ وَظَائِفِ الْأَعْضَاءِ: فىزىئولوگىيە.

عِلْمُ الْأَحْيَاءِ: بىئولوگىيە.

عِلْمُ اللُّغَةِ: تىلشۇناسلىق.

عِلْمُ الْمَعَادِنِ: مېتاللورگىيە.

عِلْمُ الْأَحْيَاءِ الْمِجهَرِيَّةِ: مىكرو بىئولوگىيە.

عِلْمُ الْأَحْيَاءِ الْبَحْرِيَّةِ: دېڭىز-ئوكيان بىئولوگىيىسى.

عِلْمُ الْإِنْسَانِ: ئانتروپولوگىيە (ئىنسانلارنىڭ كېلىپ چىقىشى، تەرەققىياتى، ئىرقىي بۆلۈنۈشلىرى ۋە مەدەنىيەت ئەھۋاللىرىنى تەكشۈرىدىغان پەن).

عِلْمُ مَخَارِجِ الْحُرُوفِ: فونېتىكا.

عِلْمُ الْكَلَامِ: كالام ئىلمى (ئاللاھنىڭ بىرلىكى ۋە سۈپەتلىرى ئۈستىدە توختىلىدىغان ئىلىم)، (ئىسلام دىنى ئەقىدىلىرىنى دەلىللەر ئارقىلىق ئىسپاتلايدىغان، شۇبھىلەرگە رەددىيە بېرىدىغان ئىلىم) پەلسەپە.

عِلْمُ النَّحْوِ: گراماتىكا.

عِلْمُ الصَّرْفِ: مورفولوگىيە.

عِلْمُ الْبَدِيْعِ: ئېستېتىكا.

عِلْمُ الْفِقْهِ: قانۇنشۇناسلىق، فىقھشۇناسلىق (قۇرئان، ھەدىس، ئىجماﺋ، قىياس ئارقىلىق بېكىتىلگەن شەرىئەت ئەھكاملىرى ئۈستىدە توختىلىدىغان ئىلىم).

عِلْمُ الْمَنْطِقِ: لوگىكا.

عِلْمُ الرَّمْلِ: رەمباللىق.

عِلْمُ التَّنْجِيْمِ أَوِ النُّجُومِ: ئىلمى نۇجۇم.

عِلْمُ الطِّبِّ: مېدىتسىنا، تېببىي ئىلىم.

عِلْمُ الصَّيْدَلِيَّةِ: دورىگەرلىك ئىلمى.

عِلْمُ الْكَهْرَبَاءِ: ئېلېكتر ئىلمى.

عِلْمُ الْحَشَرَاتِ: ئېنتومولوگىيە.

عِلْمُ الْبَصَرِيَّاتِ: ئوپتىكا.

عِلْمُ الْأَمْرَاضِ: پاتالوگىيە

عِلْمُ الْبِيْئَةِ: ئېكولوگىيە.

عِلْمُ تَوَازُنِ السَّوَائِلِ: گىدروستاتىكا، سۇيۇقلۇق ستاتىكىسى.

عِلْمُ الْجَوِّ: مېتېئورولوگىيە.

عِلْمُ الْكِيْمِيَاءِ: خىمىيە.

عِلْمُ الْحَيَوَانِ: زوئولوگىيە.

عِلْمُ النَّبَاتِ: بوتانىكا.

عِلْمُ الْأَصْوَاتِ: فونېتىكا.

عِلْمُ الْفِيْزِيَاءِ: فىزىكا.

عِلْمُ الْفِيْزِيَاءِ الْفَلَكِيَّةِ: ئاستروفىزىكا، ئاسمان جىسىملىرى فىزىكىسى.

عِلْمُ الْأَرْضِ: جۇغراپىيە.

عِلْمُ الْهَلَكِ وَ عِلْمُ طَبَقَاتِ الْأَرْضِ: گېئولوگىيە.

عِلْمُ الْحِيَلِ: مېخانىكا.

عِلْمُ الْمِيَاهِ: گىدرولوگىيە.

عِلْمُ التَّعَالِيْمِ وَ عِلْمُ الرِّيَاضِيَّاتِ: ماتېماتىكا.

عِلْمُ الْجَبْرِ: ئالگېبرا.

عِلْمُ الْأَنْسَابِ: گېنېئالوگىيە، نەسەبشۇناسلىق.

عِلْمُ الْإِجْتِمَاعِ: سوتسىئولوگىيە.

عِلْمُ مَا بَعْدَ الطَّبِيْعَةِ: مېتافىزىكا.

عِلْمُ الْحَمَّامَاتِ: بالنېئوتېراپىيە، يۇيۇنۇدۇرۇپ داۋالاش ئىلمى.

عِلْمُ الْغُدَدِ الصَّمِّ: ئېندوكرىنولوگىيە، گورمونولوگىيە.

عِلْمُ الْقِبَالَةِ: ئوبستېترىكا، توكولوگىيە، تۇغۇتشۇناسلىق.

عِلْمُ الْإِقْتِصَادِ السِّيَاسِيِّ: سىياسىي ئىقتىسادشۇناسلىق.

عِلْمُ الْمِيْكَانِيْكَا السَّمَاوِيِّ: ئاسمان جىسىملىرى مېخانىكىسى.

الْعُلُومُ الْمُدَوَّنَةُ: سىنخرونىزم، يىلنامەشۇناسلىق.

الْعُلُومُ الْآلِيَّةُ: مېخانىكا.

الْعُلُومُ الْإِلَهِيَّةُ: تېئولوگىيە، ئىلاھىيەت، ئېتىقاد.

عِلْمًا وَ عَمَلًا: نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت جەھەتتە.

الْعُلُومُ الْبَشَرِيَّةُ: ئىجتىمائىي پەنلەر، گۇمانىتار پەنلەر.

الْعُلُومُ الْعَرَبِيَّةُ: گراماتىكا، مورفولوگىيە، ئىستىلىستىكا قاتارلىق پەنلەر.

الْعُلُومُ الْخَفِيَّةُ: مىستىسىزم، سېپكترولوگىيە.

الْعُلُومُ الْمَالِيَّةُ: كامېرالىزم، مالىيەشۇناسلىق.

عِلْمُ الْمَنْهَجِ: مېتېئورولوگىيە.

الْعِلْمُ التَّعْلِيْمِيُّ: ماتېماتىكا.

الْعُلُومُ الطَّبِيْعِيَّةُ: تەبىئىي پەنلەر.

عَلَمٌ ج أَعْلَامٌ: بايراق، تۇغ؛ داھىي، باشلىق، خوجايىن؛ تاغ.

إِسْمُ عَلَمٍ: خاس ئىسىم.

﴿وَلَهُ الْجَوَارُ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ﴾ «قرآن»: دېڭىزلاردا قاتناۋاتقان تاغدەك كېمىلەر ئاللاھنىڭ ئىلكىدىدۇر.

عَلْمَانِيٌّ م عَلْمَانِيَّةٌ: كەسپىي ئەھلى ئەمەس، نادان، بىلىمسىز، تەجرىبىسىز، غەيرىي دىنىي.

عُلْمَةٌ: يۇقىرى كالپۇكى پۈچۈق.

عِلْمِيٌّ: نەزەرىيە، نەزەرىيىۋى، ئىلمىي.

عِلْمِيَّةٌ: ئالىملىق.

جَمْعِيَّةٌ عِلْمِيَّةٌ: ئىلمىي جەمئىيەت.

عَلَنَ يَعْلِنُ عُلُونًا وَ عَلَانِيَةً الْأَمْرُ: ئىش ئاشكارا بولدى، ئوچۇق بولدى، ئايدىڭلاشتى.

عَلَنَ الْأَمْرَ: ئىشنى ئاشكارىلىدى، شايى قىلدى.

عَلَنًا: ئاشكارا، ئوچۇقتىن-ئوچۇق، سەمىمىي.

«يَقُولُ رَأْيَهُ علنًا لَا يَخْشَى أَحَدًا»: ئۇ ھېچكىمدىن قورقماي ئۆز پىكرىنى ئاشكارا دەيدۇ.

عَلِنٌ: ئوچۇق، ئاشكارا.

عَلَنَةٌ: ئوچۇق-ئاشكارا، سىرنى يوشۇرمايدىغان.

عَلَنِيٌّ: ئاشكارا، ئوچۇق.

بَيْعٌ عَلَنِيٌّ: ئاشكارا ساتماق، ئاشكارا سودا.

الْمزادُ الْعَلَنِيّ: كىمئارتۇق قىلىپ ساتماق.

عَلِهَ يَعْلَهُ عَلَهًا: ھاڭ-تاڭ قالدى، تېڭىرقاپ قالدى؛ قايغۇردى، غەم قىلدى؛ مالامەتكە قالدى؛ ئېچىرقاپ كەتتى.

عَلِهَ الْفَرَسُ: ئات تىزگىن سىردى.

عَلْهَانُ م عَلْهَى ج عِلَاهٌ وَ عَلَاهَى: غەمكىن، كۆڭلى يېرىم، خاتىرجەمسىز، ئاچ قورساق؛ ئەركەك تۆگە قۇشى.

عَلْهَبٌ: ئەركەك بۇغا.

عُلْوَانٌ: ئادرېس.

عُلْوَانُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ نامى.

عُلْوَانُ الْخِطَابِ: خەتنىڭ ئادرېسى.

عَلْوَنَ يُعَلْوِنُ عَلْوَنَةً وَ عِلْوَانًا الرِّسَالَةَ: مەكتۇپقا ئادرېسنى يازدى.

عَلُوفَةٌ: بورداپ بېقىلىدىغان ماللار.

عُلُوٌّ: ئېگىزلىك، يۇقىرىلىق، ئۈستۈنلۈك؛

ئۇلۇغلۇق، چوڭلۇق.

﴿سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيْرًا﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ پاكتۇر، ئۇلارنىڭ بوھتان سۆزلىرىدىن يۇكسەك دەرىجىدە ئالىيدۇر.

عُلُوٌّ شَاهِقٌ: يۇكسەك ئېگىزلىك.

عُلُوّ الْكَعْبِ: ئېسىل، مۇنەۋۋەر.

عَلَوِيٌّ: ساماۋى، ئاسماندىكى، ئاسمانغا مەنسۇپ؛ مۇقەددەس؛ شىئە مەزھىپى، ئەلەۋىيلەر.

عُلْوِيٌّ: ئۈستۈنكى، يۇقىرىقى.

نُورٌ عُلْوِيٌّ: ساماۋىي نۇر.

طَابِقٌ عُلْوِيٌّ: يۇقىرى تەبىقە.

إِرَادَةٌ عَلَوِيَّةٌ: ئاللاھنىڭ ئىرادىسى.

عَلَى يَعْلَى عَلْيًا وَ عُلْيًا: ئۆرلىدى، ئۈستىگە چىقتى.

عَلِيَ يَعْلَى عَلاَءً الشَّيْءُ: ئېگىزلىدى، ئۆرلىدى، كۆتۈرۈلدى، ئۈستۈن بولدى.

عَلَى: ئالدى قوشۇلغۇچى بولۇپ، تۆۋەندىكىدەك مەنىلەردە كېلىدۇ: ئۈستىدە، غا؛ زۆرۈر، لازىم؛ ئىقارقىلىق؛ ئاساسەن، بىنائەن؛ ئۈچۈن.

نَزَلَ مِنْ عَلَى الْقِطَارِ: پويىزدىن چۈشتى.

لَابَأْسَ عَلَيْكَ: ساڭا ھېچ ئىش يوق.

عَلَيْهِ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا: ئۇنىڭغا شۇنداق قىلىش زۆرۈر.

يَكْذِبُ عَلَى صَدِيْقِهِ: ئۇ دوستىغا يالغان سۆزلەيدۇ.

عَلَى يَدِهِ: ئۇنىڭ قولى ئارقىلىق.

عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا بىنائەن.

عَلَى وَجْهِ اللهِ: ئاللاھنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن.

عَلَى أَحْسَن مَا يُرَام: ئەڭ ياخشى ھالەتتە، كۆڭۈلدىكىدەك.

عَلَى الْإِطْلَاقِ: پۈتۈنلەي، تامامەن، مۇتلەق.

عَلَى بسَاطِ الْبَحْثِ: مۇھاكىمە قىلىنىۋاتىدۇ.

عَلَى التَّقْرِيْبِ عَلَى وَجْهِ التَّقْرِيْبِ: تەخمىنەن.

عَلَى التَّوَالِي: ئارقىمۇئارقا، كەينى ـ كەينىدىن.

عَلَى حِسَابِهِ: چىقىمىنى ئۇ قىلىدۇ.

عَلَى الْخُصُوصِ. عَلَى وَجْهِ الْخُصُوصِ: بولۇپمۇ.

عَلَى الرَّأْسِ وَ الْعَيْنِ: خۇشاللىق بىلەن.

عَلَى رُؤُوسِ الْأَشْهَادِ: ئاشكارا، ئوپئوچۇق.

عَلَى الرَّحْبِ وَ السَّعَةِ: قارشى ئېلىنغان.

عَلَى رِسْلِكَ: ئالدىراپ كەتمىگىن، ئاستا ـ ئاستا.

عَلَى الرَّغْمِ مِنْ كَذَا: بولمىغىنىغا قارىماي.

عَلَى سَبِيْلِ الْمِثَالِ: مىسال تەرىقىسىدە.

عَلَى ضوءِ كَذَا: ئېتىبارغا ئېلىپ.

عَلَى غَفْلَةٍ: تۇيۇقسىز، ئۇشتۇمتۇت.

عَلَى غَيْرِ انْتِظَارٍ: كۈتۈلمىگەن.

عَلَى غَيْرِ عَادَتِهِ: ئادىتىنىڭ ئەكسىچە.

عَلَى قَدَمِ الْمُسَاوَاةِ: باباراۋەر.

عَلَى قَدَمٍ وَ سَاقٍ: پۈتۈن كۈچى بىلەن.

عَلَى مَهْلٍ: ئالدىرىماي، ئاستا ـ ئاستا.

عَلَيَّ بِهِ: ئۇنى مېنىڭ ئالدىمغا ھازىر قىل.

فَعَلَ كَذَا عَلَى بَصِيْرَةٍ: بىلىپ تۇرۇپ قىلدى.

لَاعَلَيْكَ: پەرۋا قىلىپ كەتمىگىن.

عُلًى: ئېگىزلىك، ئۈستۈنلۈك، ئالاھىدە، ئالىي.

﴿فَأُولَئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى﴾ ‹قرآن›: ئۇلار (ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا) يۇقىرى دەرىجىگە ئېرىشىدۇ.

عُلْيَا ج عُلًى: ئېگىز، ئۈستۈن؛ ئەڭ ئالىي، يۇقىرى دەرىجە، يۇكسەك.

﴿وَكَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ سۆزى ھەممىدىن ئۈستۈندۇر.

الْقِيَادَةُ الْعُلْيَا لِلْجَيْشِ: ئالىي قوماندانلىق شتابى.

الدَّرَجَةُ الْعُلْيَا لِلْحَرَارَةِ: تېمپېراتۇرىنىڭ يۇقىرى دەرىجىسى.

الْمَحْكَمَةُ الْعُلْيَا: ئالىي سوت.

يَدٌ عُلْيَا: بەرگۈچى قول.

«الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى» ‹حديث›: بەرگەن

قول، ئالغان قولدىن ياخشى.

عَلْيَاءُ: پەلەك، كۆك، ساما؛ ئېگىزلىك، ئالەم بوشلۇقى، تاغ چوققىسى.

يُحَاوِلُ أَنْ يَبْلُغَ الْعَلْيَاءَ: يۇقىرى مەرتىۋىگە ئېرىشىشكە ئۇرۇنماقتا.

هُمْ عِلْيَةُ الْقَوْمِ: ئۇلار ئاقسۆڭەكلەر.

عَلِيْفَةٌ ج عَلَائِفُ: بوردالغان مال.

عَلِيْقٌ: ئوت-چۆپ، بوغۇز.

عَلِيْقُ الدَّوَابِّ: هەلەپ، هايۋاناتلارنىڭ بوغۇزى.

نَبَاتَاتُ الْعَلِيْقِ: ئوت-چۆپ، يەم خەشەك.

عَلِيْلٌ ج أَعِلَّاءُ: كېسەل، ئەيىبناك، ئىللەتلىك.

هَوَاءٌ عَلِيْلٌ: ئىللىق هاۋا.

عَلِيْمٌ ج عُلَمَاءُ: مول بىلىملىك، مەخسۇس بىلىم ئىگىسى، مۇتەخەسسىس.

الْعَلِيْمُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، هەممىنى بىلگۈچى ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

﴿إِنَّ رَبَّكَ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ﴾ ‹قرآن›: شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.

عَلِيٌّ ج عِلْيَةٌ وَ عليّون: ئېگىز، يۈكسەك، كاتتا، ئالىيجاناب، ئېسىل، مۇنەۋۋەر.

الْعَلِيّ الْمُتَعَالُ: هەممىدىن ئۈستۈن.

﴿وَلَا يَـؤُدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ﴾ ‹قرآن›: ئاسمان-زېمىننى ساقلاش ئۇنىڭغا ئېغىر كەلمەيدۇ، ئۇ يۇقىرى مەرتىۋىلىكتۇر، هەممىدىن ئۇلۇغدۇر.

عِلِيَّةٌ: يۇقىرى قاتلام، يۇقىرى تەبىقە، ئاقسۆڭەك.

عَمَاءٌ: قارىغۇ، قارىغۇلارچە، قالايمىقان؛ يامغۇرلۇق قارا بۇلۇت.

عِمَادٌ ج عُمُدٌ وَ عَمَدٌ: تۈۋرۈك، يۆلەنچۈك؛ ئاساس؛ كۈچ؛ ئېگىز؛ ئەسكەر باشلىقى؛ بالىنى يۇيۇندۇرماق (خرىستىئانلارنىڭ).

رَفِيْعُ الْعِمَادِ: ئېسىل، يۇقىرى هەربىي مەرتىۋە.

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئاد — كۈچلۈك ئىرەمنى قانداق جازالىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟

﴿اللّٰهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ئاسمانلارنى تۈۋرۈكسىز بەرپا قىلدى.

عِمَادَةٌ: ئۇنىۋېرسىتېتتىكى فاكۇلتېت باشلىقلىق مەنسىپى.

عَمَارٌ: تەبرىكلەش، هۆرمەتلەش، سالام بېرىش.

عِمَارَةٌ ج عَمَائِرُ وَ عِمَارَات: بىنا، ئىمارەت، قۇرۇلۇش؛ ئاۋات قىلىش.

عِمَارَةٌ بَحْرِيَّةٌ: فلوت، ئىسكادرا.

﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ ‹قرآن›: سىلەر هاجىلارنى سۇ بىلەن تەمىنلەشنى مەسجىدى ھەرەمنى ئاۋات قىلىشنى ... ئوخشاش ھېسابلامسىلەر.

فَنّ الْعِمَارَةِ . صَنَاعَةُ الْعِمَارَةِ: بىناكارلىق ئىلمى، ئارختېكتور، بىناكارلىق سەنئىتى.

قِسْمُ الْعِمَارَةِ: بىناكارلىق قىسمى.

«تَقَعُ الْمَكْتَبَةُ مُقَابِلَ عِمَارَةِ التَّدْرِيْسِ»: كۇتۇپخانا ئوقۇتۇش بىناسىنىڭ ئۇدۇلىغا جايلاشقان.

عَمَارَةٌ ج عَمَائِرُ: ئۇچقۇچىلار ئەترىتى.

عَمَاسٌ ج عُمسٌ: قاتتىق ئۇرۇش، دەھشەتلىك ئۇرۇش، قاتتىق جەڭ، نوچى يولۋاس، بالايىئاپەت، مۇسىبەت.

عُمَاصٌ: چاپاق.

عَمَاقَةٌ: چوڭقۇرلۇق، تېرەن، ئىچكىرى.

قَلِيْلُ الْعَمَاقَةِ: تېيىز، يۈزەكى، يېقىن.

عَمَالَةٌ: ئۆلكە، مەمۇرىي رايون.

عِمَالَةٌ: ئىش ھەققى، مائاش.

عِمَامَةٌ ج عَمَائِمُ: سەللە.

«أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ خَطَبَ النَّاسَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ

سَوْدَاء» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە خۇتبە سۆزلىگەندە قارا رەڭلىك سەللە يۆگىۋالغانىدى.

عَمَاوَةٌ: قارىغۇ، قارىغۇلارچە، قالايمىقان؛ يامغۇرلۇق قارا بۇلۇت.

عَمَايَةٌ: قايمۇقۇش، گاڭگىراش، ئازغۇنلۇق؛ بىلىمسىزلىك، نادانلىق، قارا قورساقلىق.

عَمَتَ يَعْمِتُ عَمْتًا: تاياق بىلەن راسا سالدى.

عَمَتَ الصُّوفَ: يۇڭنى ساۋىدى.

عَمَتَهُ: ئۇنى توستى.

عَمَدَ يَعْمِدُ عَمْدًا: تاياندى، يۆلەندى، مەقسەت قىلدى.

عَمَدَ لِلْأَمْرِ: ئىشقا ئىرادە باغلىدى.

عَمَدَ السَّقْفَ: شىپقا تىرەك تىرىدى.

عَمَدَ الْوَلَدَ: بالىنى يۇيۇندۇردى (ناسارالارنىڭ).

عَمْدٌ: قوللىماق، يۆلىمەك، مەقسەت قىلماق، كۆڭلىگە پۈكمەك، ئىرادە باغلىماق.

عَمْدًا: قەستەن، ئەتەي.

فَعَلَهُ عَمْدًا: ئۇنى قەستەن قىلدى.

عُمْدَةٌ ج عُمَدٌ: تۈۋرۈك، تىرەك، يۆلەنچۈك.

عُمْدَةُ الْبَلَدِ: شەھەر باشلىقى.

عُمْدَةُ الْمَدْرَسَةِ: مەكتەپ ئىشلىرى ھەيئىتى.

«هَذَا هُوَ عُمْدَةُ الْقَوْلِ»: مانا بۇ گەپنىڭ پوسكاللىسى.

«أُنْتُخِبَ فُلَانٌ عُمْدَةً لِقَرْيَتِهِ»: پالانى كەنت باشلىقلىقىغا سايلاندى.

عَمْدِيٌّ: مەقسەتلىك، غەرەزلىك، قەستەن.

عَمْدِيَّةٌ: ئوردىنات (ماتېماتىكىلىق ئاتالغۇ).

عُمْدِيَّةٌ: كەنت باشلىقلىق ۋەزىپىسى، كەنت باشقۇرۇشىدىكى جايلار.

عَمَرَ الْمَكَانُ: جاي ئاھالىلىك بولدى، ئاۋات بولدى.

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ آمَنَ بِاللهِ...﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ مەسجىدلىرىنى پەقەت ئاللاھقا ... ئىمان ئېيتقان ۋە ... كىشىلەرلا ئاۋات قىلىدۇ.

عَمَرَ الْقَوْمُ الْمَكَانَ: قوۋم ماكانلاشتى، يەرلەشتى.

عَمَّرَهُ اللهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلسۇن.

عَمَرَ بِالْمَكَانِ: جايلاشتى، ماكانلاشتى.

عَمَرَ إِلَى التِّسْعِيْنَ: 90 ياشقا كىردى.

عَمَرَ الدَّارَ: ئۆي سالدى.

عَمِرَ يَعْمَرُ عَمْرًا وَ عَمَرًا وَ عَمَارَةً الرَّجُلُ: كىشى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆردى، ئۇزۇن ياشىدى.

عَمَرَ الْمَالُ: مال كۆپەيدى، مول بولدى.

عُمْرٌ ج أَعْمَارٌ: ھايات، ئۆمۈر، ياش.

عُمْرٌ جَدِيْدٌ: يېڭى ھايات.

﴿وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ﴾ «قرآن»: لېكىن، بىز نۇرغۇن ئۇممەتلەرنى ياراتتۇق، ئۇلارنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولدى.

«لَا يَزِيْدُ الْمُؤْمِنَ عُمْرُهُ إِلَّا خَيْرًا» «حديث»: مۇئمىننىڭ ئۆمرىنىڭ زىيادە بولۇشى مۇئمىن ئۈچۈن ئۇنىڭ ياخشىلىقىنى زىيادە قىلىدۇ.

مَا عُمْرُكَ .. كَمْ عُمْرُكَ: قانچە ياشقا كىردىڭىز.

عُمْرِي ثَلَاثُونَ سَنَةً: ئوتتۇز ياشقا كىردىم.

ذَوَاتُ الْعُمْرَيْنِ: ھەم سۇدا، ھەم قۇرۇقلۇقتا ياشايدىغان.

مَرَّةً فِي الْعُمْرِ: ئۆمرىدە بىرلا قېتىم.

عَمْرٌ ج أَعْمَارٌ: دىن.

لَعَمْرِي: دىنىم بىلەن قەسەمكى،

لَعَمْرُ اللهِ: ئاللاھنىڭ دىنى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى،

﴿لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ «قرآن»: سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار ئەلۋەتتە گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ

يۇرۇشىدۇ.

عَمَرٌ: باش ياغلىقى.

الْعَمْرَانِ: كىچىك تىلنىڭ ئۈستىدىكى ئىككى دانە ساڭگىلاپ تۇرىدىغان گۆش.

الْعُمْرَانِ: ئىككى دەۋر (80 يىل).

عُمْرَانٌ: بىنا، ئىمارەت؛ مەدەنىيەت، مەرىپەت، گۈللىنىش، ئاۋاتلىشىش.

الْعُمَرَانِ: ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى بىلەن ھەزرىتى ئۆمەر.

عُمْرَانِيٌّ: مەدەنىي، مەرىپەتلىك.

عُمْرَةٌ ج عُمَرٌ: ئۆمرە، ئۆمرە ھەج (زۇلھەججىنىڭ 8 ـ 9 ـ كۈنلىرىدىن باشقا ۋاقىتلاردا بەيتۇللاھنى تاۋاپ قىلماق).

أَدَّي الْعُمْرَةَ: ئۆمرە ھەج قىلدى.

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لله﴾ «قرآن»: ھەج بىلەن ئۆمرىنى ئاللاھ ئۈچۈن تولۇق ئورۇنلاڭلار.

عَمْرَةٌ ج عَمَرَاتٌ: باش ياغلىقى.

نَزَعَ الْعَمْرَةَ عَنْ رَأْسِهِ: بېشىدىن ياغلىقنى ئېلىۋەتتى.

عَمْرَطَ يُعَمْرِطُ عَمْرَطَةً الشَّيْءَ: ئالدى.

عُمْرُوطٌ ج عَمَارِيطُ: ئوغرى، نامرات.

عَمَسَ يَعْمِسُ عَمْسًا الْكِتَابُ: كىتاب ئۆچۈرۈۋېتىلدى.

عَمَسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يوشۇردى.

عَمِشَ يَعْمَشُ عَمَشًا الرَّجُلُ: بېشى تولا ئېقىپ كۆزى ئاجىزلاپ كەتتى.

عَمَشٌ: ياش تولا ئېقىپ كۆز ئاجىزلاپ كېتىش.

عَمْصَاءُ ج عُمْصٌ: چاپاق كۆز.

عَمَطَ يَعْمُطُ عَمْطًا عِرْضَهُ: ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى، ئابرۇيىنى تۆكتى.

عَمَطَ نِعْمَةَ اللهِ: ئاللاھنىڭ نېمىتىگە تۇزكورلۇق قىلدى.

عَمُقَ يَعْمُقُ عُمْقًا وَ عمَاقَةً الْمَكَانُ: جاي يىراق بولدى، ئۇزۇن بولدى.

عَمُقَ الْبِئْرُ: قۇدۇق چوڭقۇر بولدى.

عُمْقٌ ج أَعْمَاقٌ: چوڭقۇر، چوڭقۇرلۇق؛ تېگى، ئاستى.

عُمْقُ الْحُبِّ أَوِ الْحُزْنِ: چوڭقۇر مۇھەببەت، قاتتىق قايغۇ.

عُمْقُ الصَّحْرَاءِ: يىراق سەھرا، كەڭ سەھرا.

عُمْقُ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ ئاخىرى.

«مَا فَعَلَهُ يَدُلّ عَلَى عُمْقِ حُبِّهِ لَكَ»: ئۇنىڭ قىلغانلىرى سېنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

«جَرَّتِ الْمُنَاوِرَاتِ الْعَسْكَرِيَّةَ فِي عُمْقِ الصَّحْرَاءِ»: كەڭ سەھرادا ھەربىي مانېۋىر ئۆتكۈزۈلدى.

«حَدَثَتِ الْجَرِيْمَةُ فِي أَعْمَاقِ اللَّيْلِ»: جىنايەت كېچىنىڭ ئاخىرىدا يۈز بەردى.

مِنْ أَعْمَاقِ الْقَلْبِ: چىن قەلبىدىن.

«أُحِبّكَ مِنْ أَعْمَاقِ قَلْبِي»: سېنى چىن قەلبىمدىن سۆيىمەن.

عَمِلَ يَعْمَلُ عَمَلًا الرَّجُلُ: ئىشلىدى، ئەمگەك قىلدى، ئادا قىلدى، بېجىردى، ئىجرا قىلدى، ئەمەل قىلدى، ئورۇنلىدى، ھەرىكەت قىلدى، مەشغۇل بولدى.

عَمِلَ عَلَى: ... بىلەن شۇغۇللاندى، ... غا كۈچ چىقاردى.

عَمِلَ فِيْهِ: ئۇنىڭغا تەسىر قىلدى، تەسىر كۆرسەتتى.

﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا﴾ «قرآن»: كىمكى بىرەر يامانلىقنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا شۇنىڭغا لايىق جازا بېرىلىدۇ.

عَمِلَ بِالْأَمْرِ: بۇيرۇققا ئەمەل قىلدى.

عَمِلَ بِهِ: كۈچكە ئىگە بولدى، تەسىر كۆرسەتتى، ئۈنۈم بەردى.

عَمِلَ عَلَى شَيْءٍ: ئىجرا قىلىش ئۈچۈن ھەرىكەتلەندى.
عَمِلَ عَمَلَهُ: رولىنى جارى قىلدۇردى.
عَمِلَ عَلَى الصَّدَقَةِ: زاكات يىغدى.
عَمِلَ لِلْأَمِيرِ عَلَى بَلَدٍ: ئەمىرنىڭ زاكات يىغقۇچىسى بولدى.
«يُعْمَلُ بِالْقَانُونِ الْفُلَانِيِّ»: پالانى قانۇن يولغا قويۇلدۇ.
«عَمِلَ الدَّوَاءُ عَمَلَهُ فِي الْمَرِيضِ»: دورا كېسەلگە پايدا قىلدى.
«عَمِلَ عَلَى تَعْدِيلِ قَانُونِ الْأَحْوَالِ الشَّخْصِيَّةِ»: ھەق تەلەپ قانۇنىغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزدى.
«يَعْمَلُ الطُّلَّابُ بِاللَّوَائِحِ وَالنُّظُمِ الَّتِي وَضَعَهَا الْمَعْهَدُ»: ئوقۇغۇچىلار ئىنستىتۇت تۈزگەن قائىدە- تۈزۈملەرگە رىئايە قىلىدۇ.
تَعْمَلُ هَذِهِ الْآلَاتُ بِالْكَهْرَبَاءِ: بۇ ماشىنىلار توك بىلەن ماڭىدۇ.
عَمَلٌ ج أَعْمَالٌ: ھەرىكەت قىلىش، ئەمەل، مەشغۇلات، ئەمگەك؛ ئەسەر؛ كەسىپ.
الْعَمَلُ الْجِسْمَانِيُّ: جىسمانىي ئەمگەك.
﴿إِنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ﴾ «قۇرئان»: مەن سىلەردىن ھەرقانداق بىر ياخشى ئەمەل قىلغۇچىنىڭ ئەمىلىنى بىكار قىلىۋەتمەيمەن.
وَزِيرُ الْعَمَلِ: ئەمگەك مىنىستىرى.
مَكْتَبُ الْعَمَلِ: ئەمگەك ئىدارىسى.
صَاحِبُ الْعَمَلِ: كاپىتالىست، خوجايىن.
عِلْمٌ وَعَمَلٌ: نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەت.
رَجُلٌ عَمِلٌ: كەسىپ ئەھلى.
عَمَلًا بِهِ: شۇنىڭغا ئاساسەن، شۇ بويىچە.
الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ: ئەمەللەر نىيەتكە باغلىق.
أَعْمَالُ التَّعْدِينِ: كان ئاچماق.
عِمْلَاقٌ: پالۋان، زەبەردەست، گىگانت، غەلىتە يوغان ئادەم.
عَمْلَةٌ ج عَمَلَاتٌ وَعَمَائِلُ: قەبىھ ھەرىكەت، رەزىل ھەرىكەت.
عُمْلَةٌ: پۇل؛ ئىش ھەققى.
عُمْلَةٌ وَرَقِيَّةٌ: قەغەز پۇل.
عُمْلَةٌ زَائِفَةٌ: يالغان پۇل، ساختا پۇل.
سِعْرُ الْعُمْلَةِ: پۇلنىڭ كۇرسى.
عُمْلَةٌ صَعْبَةٌ: چەت ئەل پۇلى، تاشقى پېرېۋوت.
وَجْهُ الْعُمْلَةِ: پۇلنىڭ ئالدى تەرىپى.
قَفَا الْعُمْلَةِ: پۇلنىڭ ئارقىسى.
عَمَلِيٌّ: ئەمەلىيەت، ئەمەلىي.
عَمَلِيَّةٌ ج عَمَلِيَّاتٌ: ئىش، ھەرىكەت، مەشغۇلات.
عَمَلِيَّةُ الْإِزْهَارِ: گۈللىنىش جەريانى.
عَمَلِيَّةٌ جِرَاحِيَّةٌ: تاشقى كېسەللىكلەر ئوپېراتسىيىسى.
عَمَلِيَّةٌ حِسَابِيَّةٌ: ھېسابلاپ كۆرمەك.
هَلْ أَنْتَ فِي حَاجَةٍ إِلَى عَمَلِيَّةٍ: سەن ئوپېراتسىيىگە ئېھتىياجلىقمۇ؟
عَمَلِيَّاتٌ: ئەمەلىي مەسىلىلەر.
عَمَّ يَعُمُّ عُمُومًا الشَّيْءُ: نەرسە ئومۇملاشتى، ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى.
عَمَّ السُّكُوتُ: تىمتاس بولۇپ كەتتى.
عَمَّتْ بِهِ الْبَلْوَى: ئاپەت تارقالدى.
عَمَّ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك باراقسان بولۇپ كەتتى.
عَمَّ يَعُمُّ عُمُومَةً الرَّجُلُ: تاغىسى بولدى.
عَمَّ = عَمَّا (عَنْ — مَا): نېمىدىن، نېمە توغرىسىدا؟
عَمَّا قَرِيبٍ: پات يېقىندا.
﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ﴾ «قۇرئان»: (مۇشرىكلار ئۆزئارا نېمە توغرىسىدا سورىشىدۇ؟ ئۇلار چوڭ بىر خەۋەر (يەنى، قىيامەت توغرۇلۇق) سورىشىدۇ.
حَدَّثَنِي عَمَّا فَعَلَهُ: قىلغانلىرىنى ماڭا دەپ بەردى.

عَمَّنْ (عَنْ — مَنْ): كىمدىن؟ كىم توغرىسىدا؟

عَمٌّ ج أَعْمَامٌ وَ عُمُومَةٌ: تاغا (ئاتىنىڭ قېرىندىشى).

إِبْنُ الْعَمِّ: تاغىنىڭ ئوغلى (بىر نەۋرە).

عَمَّارٌ ج عَمَّارُونَ: كۆپ ئاۋات قىلغۇچى، كۆپ قۇرۇلۇش قىلغۇچى، ناھايىتى گۈللەندۈرگۈچى.

عَمَّالٌ: ھەرىكەتچان؛ ئىشچى، ئىشچان.

عُمَّالِيٌّ: ئىشچىلىق، ئىشچىغا خاس.

الْحَرَكَةُ الْعُمَّالِيَّةُ: ئىشچىلار ھەرىكىتى.

عَمَّةٌ ج عَمَّاتٌ: ھامما (ئاتىنىڭ ھەمشىرىسى).

﴿وَبَنَاتُ عَمِّكَ وَبَنَاتُ عَمَّاتِكَ﴾ «قرآن»: ئاتاڭنىڭ ئەر قېرىندىشى ۋە ھەمشىرە قېرىندىشىنىڭ قىزلىرىنى (ساڭا ھالال قىلدۇق).

عِمَّةٌ ج عِمَّاتٌ وَ عِمَمٌ: سەللە.

فُلَانٌ حَسَنُ الْعِمَّةِ: پالانىنىڭ سەللىسى چىرايلىق.

عَمَّدَ يُعَمِّدُ تَعْمِيدًا الْوَلَدَ: بالىنى يۇيۇندۇردى (ناسارالارنىڭ).

عَمَّدَهُ الْقَوْمُ: قوۋم ئۇنى باشلىق قىلىۋالدى.

عَمَّدَ الْخَيْمَةَ: چېدىر تىكتى.

عَمَّرَ يُعَمِّرُ تَعْمِيرًا: ئۇزۇن ئۆمۈر كۆردى، ئۇزۇن ياشىدى.

عَمَّرَ الْأَرْضَ: يەر تېرىدى.

عَمَّرَ الْمَنْزِلَ: جايىنى ئاۋات قىلدى.

﴿يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ھەربىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ.

عَمَّقَ يُعَمِّقُ تَعْمِيقًا الْبِئْرَ: قۇدۇقنى چوڭقۇر قازدى.

عَمَّقَ الرَّأْيَ: چوڭقۇر پىكىر قىلدى.

عَمَّلَ يُعَمِّلُ تَعْمِيلًا ـ هُ عَلَى الْبَلَدِ: ئۇنى شەھەرگە ئامىل ياكى ھاكىم قىلدى.

عَمَّلَ الْأَجِيرَ: ئىشلەمچىنىڭ ھەققىنى بەردى.

عَمَّمَ يُعَمِّمُ تَعْمِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئومۇملاشتۇردى.

عَمَّمَ غَيْرَهُ: سەللە كىيگۈزدى.

عَمَّى يُعَمِّي تَعْمِيَةً غَيْرَهُ: قارىغۇ قىلىپ قويدى.

عَمَّى الْمَعْنَى: مەنىنى يوشۇردى، تېپىشماق ئېيتتى.

عَمَّى السَّحَابُ الْهِلَالَ: بۇلۇت ھىلال ئاينى توسۇۋالدى.

عَمِهَ يَعْمَهُ عَمَهًا وَ عُمُوهًا وَ عُمُوهِيَّةً وَ عَمَهَانًا: ئارىسالدى بولدى، ئىككىلىنىپ قالدى، تېڭىرقاپ قالدى؛ ئېزىپ قالدى.

﴿وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشكە قويۇۋېتىمىز.

الْعَمَهُ: ئىككىلىنىپ قالماق، تېڭىرقاپ قالماق؛ ئېزىپ كەتمەك؛ تۈيغۇسىنى يوقاتماق.

عَمُودٌ ج أَعْمِدَةٌ وَ عِمْدَانٌ وَ عُمُدٌ: تۈۋرۈك، قوزۇق، ستولبا، ئەسكەر باشلىقى، قاتتىق غەمكىن.

عَمُودُ الْقَنْطَرَةِ: كۆۋرۈك تۈۋرۈكى.

عَمُودُ السَّرِيرِ: كارىۋات پۇتى.

رَأْسُ الْعَمُودِ: تۈۋرۈك بېشى.

قَاعِدَةُ الْعَمُودِ: تۈۋرۈك ئۈلى.

عَمُودُ الصُّبْحِ: سۇبھى يورۇقى.

عَمُودُ الْمِيزَانِ: تارازا چوكىسى.

عَمُودُ الْخَيْمَةِ: چېدىرنىڭ تۈۋرۈكى.

عَمُودُ الصَّحِيفَةِ: گېزىتنىڭ ئىستونى.

عَمُودُ الشِّعْرِ: ۋەزنى قاپىيىسى ئۇسۇلىدا قەدىمدىن تارتىپ قوللىنىپ كەلگەن ئەرەب شېئىرىيەت ئەنئەنىسى.

الْعَمُودُ الْفِقْرِيُّ: ئومۇرتقا سۆڭىكى.

عَمُودِيٌّ: تۈۋرۈكنىڭ، تۈۋرۈك شەكىللىك، تىك.

الْخَطُّ الْعَمُودِيُّ: تىك سىزىق.

طَائِرَةٌ عَمُودِيَّةٌ: تىك ئۇچار ئايروپىلان.

عَمُولٌ: ئەمگەكچى، مېھنەتكەش.

عُمُومٌ: ئومۇمىي، ئومۇمىيۈزلۈك، ھەممە، بارلىق،

پۈتۈنلەي.

عَلَى الْعُمُومِ: ئومۇمەن، يىغىپ ئېيتقاندا.

عُمُومًا: ئومۇمەن، كەڭ دائىرىدە، ئادەتتە، تەخمىنەن.

الْعُمُومُ: ئاما، كۆپچىلىك.

مَجْلِسُ الْعُمُومِ: تۆۋەن پالاتا، ئاۋام پالاتاسى.

عُمُومَةٌ: تاغىلىق سالاھىيىتى.

عُمُومِيٌّ: ئاممىۋى، ئورتاق، ئاممىباب؛ مۇشتەرەك، ئومۇمىلىك.

مَكَانٌ عُمُومِيٌّ: ئاممىۋى سورۇن.

دَارُ الْكُتُبِ الْعُمُومِيَّةِ: ئاممىۋى كىتابخانا.

عُمُومِيَّةٌ: بىر نەۋرە تۇغقان.

عُمُومِيَّاتٌ: ئومۇمىي مەسىلە.

عَمِيَ يَعْمَى عَمًى: قارىغۇ بولۇپ قالدى، كور بولۇپ قالدى.

عَمِيَ عَنْ كَذَا: چۈشىنەلمىدى، تۇتۇق بولۇپ قالدى.

﴿فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا﴾ «قرآن»: كىمكى ھەقنى كۆرۈپ ئىمان ئېيتسا، ئۆزىگە پايدا، كىمكى ئۇنىڭغا كۆز يۇمسا، ئۆزىگە زىيان.

عَمِيَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: ئىش ئۇنىڭغا چۈشىنىكسىز بولۇپ قالدى.

عَمِيَ قَلْبُهُ: ئازدى.

إِذَا جَاءَ الْقَدَرُ عَمِيَ الْبَصَرُ: قازايى ئەقدەر كەلگەندە كۆز كور بولىدۇ.

عَمًى: كورلۇق؛ گۇمراھلىق؛ قايمۇقۇش، ئازغۇنلۇق.

الْعَمَى اللَّيْلِيُّ: ئامازشام قارىغۇسى.

الْعَمَى اللَّوْنِيُّ: رەڭ قارىغۇسى.

﴿فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى﴾ «قرآن»: ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇق (يەنى، گۇمراھلىق)نى

ئارتۇق بىلدى.

عَمْيَاءُ ج عُمْيٌ وَ عُمْيَانٌ: قارىغۇ ئايال.

ثِقَةٌ عَمْيَاءُ: قارىغۇلارچە ئىشەنمەك.

طَاعَةٌ عَمْيَاءُ: قارىغۇلارچە ئەگەشمەك.

﴿صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار گاستۇر، گاچىدۇر، كوردۇر، ئۇلار چۈشەنمەيدۇ.

عُمْيَانٌ: قارىغۇ، ئەما، كور.

عَمِيدٌ ج عُمَدَاءُ: ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرى.

عَمِيدُ الْهَيْئَةِ السِّيَاسِيَّةِ: دىپلوماتىك ئۆمەك باشلىقى.

عَمِيدُ كُلِّيَّةِ الْآدَابِ: ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ مۇدىرى.

عَمِيرٌ: ئاۋات، گۈللەنگەن.

عَمِيرٌ مِنَ الثِّيَابِ: قېلىن رەخت.

أَبُو عُمَيْرٍ: زەكەرنىڭ باشقىچە ئاتىلىشى.

عَمِيقٌ ج عُمُقٌ وَ عُمُقٌ وَ عِمَاقٌ: تېرەن، چوڭقۇر.

بِئْرٌ عَمِيقٌ: تېرەن قۇدۇق.

﴿يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾ «قرآن»: ئۇرۇق تۆگىلەر يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ.

عَمِيلٌ ج عُمَلَاءُ: ۋەكىل، ۋاكالەتچى، ۋاستىچى.

فُلَانٌ عَمِيلٌ دَائِمٌ مِنْ عُمَلَاءِ تِلْكَ الْمُؤَسَّسَةِ: پالانى ئاشۇ كارخانىنىڭ دائىمىي ۋەكىلىدۇر.

فُلَانٌ عَمِيلٌ لِدَوْلَةٍ أَجْنَبِيَّةٍ: پالانى چەت ئەلنىڭ جاسۇسى.

مِنْ عُمَلَاءِ الْإِسْتِعْمَارِ: جاھانگىرلىكنىڭ غالچىلىرى.

عَمِيلٌ مُزْدَوِجٌ: قوش دۆلەتلىك جاسۇس.

عَمِيمٌ م عَمِيمَةٌ ج عُمَمٌ: ئومۇمىيۈزلۈك، ئەتراپلىق.

عُمِّيَّةٌ / عِمِّيَّةٌ: قايمۇقۇش، گاڭگىراش، ئازغۇنلۇق.

عَنْ: دىن، تەرىپىدىن؛ كېيىن، ئورنىدا، ۋاكالىتەن، توغرىسىدا، ...غا، تۈپەيلى، قالدۇرۇپ قويۇپ، تاشلاپ قويۇپ، ...غىچە، ئاساسەن، بەس، ماقۇل، نى، ئۇنى.

دَفَعْتُ عَنْهُ ثَمَنَ الثَّوْبِ: ئۇنىڭغا ۋاكالىتەن كىيىمنىڭ پۇلىنى تۆلەپ قويدۇم.

رَحَلَ عَنِ الْمَكَانِ: جايدىن كۆچۈپ كەتتى.

قُتِلُوا عَنْ آخِرِهِمْ: ئاخىرغىچە ئۆلتۈرۈلدى.

فَعَلَهُ عَنْ حُسْنِ نِيَّةٍ: ئۇنى ياخشى نىيەت بىلەن قىلدى.

تُوُفِّيَ عَنْ سَبْعِيْنَ سَنَةٍ: 70 ياشقا كىرىپ ۋاپات بولدى.

جَاءَ عَنْ طَرِيْقِ الْبَرِّ: قۇرۇقلۇق ئارقىلىق كەلدى.

جَلَسَ عَنْ قُرْبٍ: يېنىدا ئولتۇردى.

عَنَا يَعْنُو عَنَاءً وَ عُنُوًّا لَهُ: ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلدى، بويسۇندى، تەسلىم بولدى.

﴿وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيّومِ﴾ «قرآن»: گۇناھكارلار، مەخلۇقاتنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچى (مەڭگۈ) ھايات ئاللاھقا ئېگىلىدۇ.

عَنَاهُ: ئۇنىڭغا غەمخورلۇق قىلدى، كۆڭۈل بۆلدى.

عَنَا فِي الْقَوْمِ: ئەسىرگە چۈشتى.

عَنَا الشَّيْءَ: تارتىۋالدى، ئىگىلىۋالدى.

عَنَا الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ: زېمىن ئۆسۈملۈكنى ئۈندۈردى.

عَنَا يَعْنُو عَنْوَةً: كۈچ بىلەن تارتىۋالدى، ئېلىۋالدى، بۇلىۋالدى، زورلۇق بىلەن ئىگىلىۋالدى.

عِنًا . عَنَاءٌ: جاپا-مۇشەققەت، ئەمگەك؛ چارچىماق.

حَقَّقَ طُمُوحَاتِهِ بِقَلِيْلٍ مِنَ الْعَنَاءِ: ئازغىنە جاپا چېكىش بىلەن غايىسىنى ئىشقا ئاشۇردى.

عَنَاءُ السَّفَرِ: سەپەرنىڭ جاپا-مۇشەققىتى.

عِنَاجٌ ج أَعْنِجَةٌ وَ عُنُجٌ: ئارغامچا، ئارقان، تانا؛ بەل ئاغرىقى.

عِنَادٌ: قارشىلىق كۆرسەتمەك، قارشى تۇرماق؛ جاھىللىق قىلماق.

عِنَادِيَّةٌ: فىنومىنالىزم (پەلسەپىدە ئوبيېكتىپ دۇنيانى ئىنكار قىلغۇچى ۋە يالغۇز ئاڭ ھادىسىلىرىنىلا رېئاللىق، دەپ ھېسابلىغۇچى ئەكسىيەتچىل سۇبيېكتىپ ئىدېئالىستىك ئېقىم).

عِنَاقٌ: قۇچاقلاشماق، قۇچاقلىشىپ كۆرۈشمەك.

عَنَاقٌ ج عنُوقٌ: چىشى ئوغلاق.

خَطُّ الْعَنَاقِ: تىرناق ( ).

عَنَانٌ: بۇلۇت، تەرەپ.

شَقَّ عَنَانَ السَّمَاءِ: كۆكنى ياڭراتتى، ئاسمان-زېمىننى لەرزىگە كەلتۈردى.

عِنَانٌ ج أَعِنَّةٌ وَ عُنُنٌ: تىزگىن، چۇلۋۇر.

أَطْلَقَ لَهُ الْعِنَانَ: ئۇنىڭغا يول قويدى، ئىختىيارىغا قويۇۋەتتى.

أَطْلَقَ الْعِنَانَ لِخَيَالِهِ: خام خىيالغا بېرىلدى.

عِنَانَةٌ: جىنسىي ئاجىزلىق.

عِنَايَةٌ: كۆڭۈل بۆلمەك، غەمخورلۇق قىلماق؛ ساقلىماق، مۇھاپىزەت قىلماق؛ باشقۇرماق.

الْعِنَايَةُ الْإِلَهِيَّةُ: تەڭرىنىڭ ئىرادىسى، تەقدىر-قىسمەت.

شَاءَتِ الْعِنَايَةُ الْإِلَهِيَّةُ أَنْ يَنْجُو: ئاللاھنىڭ خاھىشى بويىچە ئۇ قۇتۇلدى.

«وَصَلَتِ الْعِنَايَةُ الطِّبِّيَّةُ فِي هَذَا الْبَلَدِ إِلَى مُسْتَوَى رَفِيْعٍ»: مېدىتسىنا جەھەتتىكى كۆڭۈل بۆلۈش بۇ دۆلەتتە يۇقىرى سەۋىيىگە يەتتى.

عِنَبٌ ج أَعْنَابٌ: ئۈزۈم.

عِنَبُ الذِّئْبِ: ئىتئۈزۈمى.

﴿فَأَنْبَتْنَا فِيْهَا حَبًّا وَ عِنَبًا وَ قَضْبًا﴾ «قرآن»: زېمىندا ئاشلىقلارنى، ئۈزۈمنى، ئوتياشلارنى ئۆستۈردۇق.

عَنْبَا: ئەببە (مېۋە).

عِنَبَةٌ ج عِنَبَاتٌ: بىر تال ئۈزۈم؛ ئۇشۇق.

عَنْبَرٌ: ئەنبەر (بىر خىل خۇشبۇي ماددا).

عَنْبَرٌ ج عَنَابِرُ: ئېبار كىتى؛ ئامبار، ئىسكىلات، چوڭ كېسەلخانا.

حُبُوبُ الْعَنْبَرِ: سېغىز كەمپوت.

فِي الْعَنْبَرِ عَدَدٌ كَبِيرٌ مِنَ الْمَرْضَى: كېسەلخانىدا نۇرغۇن كېسەللەر بار.

أُرْسِلَتِ الْبِضَاعَةُ إِلَى عَنْبَرِ الشَّرِكَةِ: مال شىركەتنىڭ ئامبىرىغا ئەۋەتىلدى.

عَنْبَرَةُ الشِّتَاءِ: زىمىستان قىش ۋاقتى، قەھرىتان سوغۇق.

عَنْبَرَةُ الْقَوْمِ: قوۋمنىڭ تاللانغانلىرى.

عَنْبَرِيٌّ: خۇش پۇراقلىق شاراب.

عَنِتَ يَعْنَتُ عَنَتًا الشَّيْءُ: نەرسە بۇزۇلدى، چىرىدى.

عَنِتَ فُلَانٌ: پالانى قىيىن ئەھۋالغا دۇچار بولدى.

عَنِتَ الرَّجُلُ: كىشى گۇناھ ئۆتكۈزدى.

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ﴾ ‹قۇرئان›: شۈبھىسىزكى، سىلەرگە ئۆز ئاراڭلاردىن پەيغەمبەر كەلدى، سىلەرنىڭ كۈلپەت چېكىشىڭلار ئۇنىڭغا ئېغىر تۇيۇلىدۇ.

عَنِتَ الْعَظْمُ: سۆڭەك سۇنۇپ كەتتى.

عَنَتٌ: زىنا؛ گۇناھ؛ قىيىنچىلىق، خاپىچىلىق؛ ھالاكەت؛ خاتالىق، سەۋەنلىك؛ تەرسالىق، جاھىللىق؛ قارشىلىق كۆرسەتمەك.

﴿ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ﴾ ‹قۇرئان›: بۇ ئاراڭلاردا زىناغا مۇپتىلا بولۇپ قېلىشتىن قورققان كىشى ئۈچۈندۇر.

عَنْتَرَةٌ ج عَنَاتِرُ: يېشىل چىۋىن، كۆك چىۋىن.

شَجَاعَةُ عَنْتَرٍ: تەڭدىشى يوق باتۇرلۇق.

عَنْثَةٌ ج عِنَاثٌ: چىرىپ كەتكەن ئوت-چۆپ.

عَنَجَ يَعْنُجُ / يَعْنِجُ عَنْجًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تارتتى، سۆرىدى.

عَنَجَ الدَّلْوَ: سوغىنى ئارغامچا بىلەن باغلىدى، تاڭدى.

عَنْجَجٌ: بۆيۈك، چوڭ.

عُنْجُهِيٌّ: مۇتەكەببىر، ھاكاۋۇر.

عُنْجُهِيَّةٌ: نادانلىق، ھاماقەتلىك، تەكەببۇرلۇق، قوپاللىق، يىرىك.

كَانَ ذُو عُنْجُهِيَّةٍ فَهَجَرُوهُ أَصْحَابُهُ: ئۇ تەكەببۇر بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى ھەمراھلىرى تاشلىۋەتتى.

عَنْجِيلٌ: دېڭىز قىزىتمىسى.

عَنَدَ يَعْنُدُ عُنُودًا عَنْ أَصْحَابِهِ فِي السَّفَرِ: سەپەر ئۈستىدە ھەمراھلىرىدىن ئىلگىرىلەپ كەتتى.

عَنَدَ عَنِ الطَّرِيقِ: يولدىن ئاداشتى.

عَنَدَ الرَّجُلُ: تەتۈرلۈك قىلدى، خىلاپلىق قىلدى، تەرسالىق قىلدى.

عِنْدَ: ... دە، دا (يېنىدا، قېشىدا).

عِنْدَ اللُّزُومِ: زۆرۈر تېپىلغاندا.

عِنْدَ الظُّهْرِ: چۈشتە.

﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُوا وَمَا عِنْدَ اللهِ بَاقٍ﴾ ‹قۇرئان›: (ئى ئىنسانلار) سىلەرنىڭ ئىلكىڭلاردىكى نەرسىلەر تۈگەيدۇ. ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر تۈگىمەستۇر.

عِنْدَئِذٍ: شۇ چاغدا، ئۆز ۋاقتىدا.

عِنْدِيْ مَالٌ: مەندە مال بار، مېنىڭ مېلىم بار، مالغا ئىگىمەن.

عِنْدِيْ كَذَا: مېنىڭچە، مېنىڭ قارىشىمچە.

عِنْدَكَ: توختا.

عَنْدَلِيبٌ ج عَنَادِلُ: بۇلبۇل.

عَنْدَمٌ: ئۇد ھىندى؛ شور؛ ئىنچىكە يوپۇرماقلىق ئەمەن.

عَنْدَمِيٌّ: قىزىل رەڭلىك، قېنىق قىزىل.

عَنْدِيَّةٌ ج عَنْدِيَّاتٌ: سوبيېكتىپ؛ ئىدېئالىزم، ئىدېئولوگىيە.

عَنَزَ يَعْنِزُ عَنْزًا ـ هُ: ئۇنىڭغا ھاسىسىنى نوقۇدى.

عَنَزَ يَعْنِزُ عَنْزًا وَ عُنُوزًا عَنْهُ: ئۇنىڭدىن يىراقلاشتى،

چېكىندى.

عَنْزٌ ج أَعْنُزٌ وَ عُنُوزٌ وَ عِنَازٌ: ئۆچكە، ئۇرغاچى.

عَنْزَةٌ ج عَنْزَاتٌ: ئۆچكە.

عَنَزَةٌ ج عَنَزَاتٌ: ئۇچىغا تۆمۈر بېكىتىلگەن تاياق.

عَنَزَةُ الْفَأْسِ: پالتىنىڭ بىسى.

عَنَسَ يَعْنِسُ عَنْسًا وَ عُنُوسًا وَ عِنَاسًا الرَّجُلُ: قېرى يىگىت بولۇپ قالدى.

عَنَسَتِ الْبِنْتُ: قېرى قىز بولۇپ ئولتۇرۇپ قالدى.

عَنَشَ يَعْنُشُ / يَعْنِشُ عَنْشًا الْعُوْدَ: ياغاچنى ئەگدى.

عَنَشَهُ: ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى، غەزەپلەندۈردى.

عَنَشَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى ھەيدىدى.

عُنْصُرٌ ج عَنَاصِرُ: ئەسلى، تېگى-تەكتى؛ ماددا؛ ئىرق، جىنس، مىللەت.

الْعَنَاصِرُ الْغَرِيْبَةُ: يات ئۇنسۇرلار.

الْعَنَاصِرُ الْقَوْمِيَّةُ: مىللەتچىلەر.

الْعُنْصُرُ السَّامِيّ: سام ئىرقى.

فُلَانٌ كَرِيْمُ الْعُنْصُرِ: پالانى تېگى-تەكتى ئېسىل.

«يَتَحَلَّلُ الْمَاءُ إِلَى عُنْصُرَيْنِ الْهِيْدُرُوجِيْنُ وَالْأُوكْسِيْجِيْنُ»: سۇ ھىدروگېن، ئوكسىگېندىن ئىبارەت ئىككى ئېلېمېنتقا ئايرىلىدۇ.

عَنَاصِرُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىش ئامىللىرى.

الْعَنَاصِرُ الْأَرْبَعَةُ: تۆت خىلىت.

الْعَنَاصِرُ الْإِيْجَابِيَّةُ: ئاكتىپ ئامىللار.

الْعَنَاصِرُ السَّلْبِيَّةُ: پاسسىپ ئامىللار.

عَنَاصِرُ النَّجَاحِ: مۇۋەپپەقىيەت.

الْعَنَاصِرُ الْمُعَادِيَةُ لِلثَّوْرَةِ: ئەكسىلئىنقىلابچىلار.

عُنْصُرِيٌّ ج عُنْصِرِيّونَ: ئىرقىي؛ مىللىي، ماددىي؛ ئىرقىنىڭ؛ مىللەتنىڭ؛ ئىرقچىلىق.

تَمْيِيْزٌ عُنْصُرِيٌّ: ئىرقىي ئايرىمىچىلىق.

مَيْزٌ عُنْصُرِيٌّ: ئىرقىي ئايرىمىچىلىق.

عُنْصُرِيَّةٌ: ئىرقچىلىق.

«لَا تَزَالُ الْعُنْصُرِيَّةُ سَائِدَةً فِي بَعْضِ الدّوَلِ»: ئىرقچىلىق ھېلىمۇ بەزى دۆلەتلەردە ئۈستۈنلۈك قازانماقتا.

عُنْصُلٌ . عُنْصَلَاءُ: ياۋا سۇكپىياز.

عُنْظُوبٌ م عُنْظُوبَةٌ ج عَنَاظِبُ: بىر خىل چېكەتكە.

عَنْعَنَ يُعَنْعِنُ عَنْعَنَةً الرَّجُلُ: ئەلىپنى ئەيىنغا ئوخشاش ئېيتتى.

عَنْعَنَ الرَّاوِيّ: راۋى ئۆزىنىڭ رىۋايىتىدە ئېيتتى، رىۋايەت قىلدى ياكى پالانى پالانىدىن ھەدىس رىۋايەت قىلدى، دېدى.

عَنُفَ يَعْنُفُ عُنْفًا عَلَيْهِ: ئۇنى قارا قورساقلىق تۇتتى، ئۇنى قاتتىق سۆكتى.

عَنْفٌ: قاتتىقلىق، قوپاللىق، زوراۋانلىق.

أَعْمَالُ الْعَنْفِ: زورلۇق ئىشلەتمەك.

لَا تَلْجَأْ إِلَى الْعَنْفِ: زوراۋانلىق قىلما.

عَنَفَةٌ ج عَنَفَات: قانات، چاقپەلەك.

عَنَفَاتٌ بُخَارِيَّةٌ: پار تۇرۇبىسى.

عُنْفَةٌ: باشلىماق، قايتىلىماق، يېڭىلىماق.

عُنْفُوَانٌ: دەسلىپى، ئەۋۋىلى.

عُنْفُوَانُ الشَّبَابِ: ياشلىق مەزگىلى، ياشلىق باھارى.

مَاتَ فِي عُنْفُوَانِ شَبَابِهِ: ئۇ ياشلىق مەزگىلىدىلا ئۆلۈپ كەتتى.

عَنِقَ يَعْنَقُ عَنَقًا: بوينى ئۇزۇن بولدى.

عُنُقٌ ج أَعْنَاقٌ: بويۇن.

﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ﴾ ‹قرآن›: قولۇڭنى بوينۇڭغا باغلىۋالمىغىن (يەنى، بېخىللىق قىلمىغىن).

«مَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مَيْتَةً جَاهِلِيَّةً» ‹حديث›: كىمكى ئىتائەت قىلىشتىكى بەيئەتنى بۇزغانلىقىغا ھېچ ئۆزرىسى بولمىغان ھالدا ئۆلسە، جاھىلىيەت زامانىسىدىكىلەرگە ئوخشاش گۇمراھلىق بىلەن ئۆلگەن بولىدۇ.

عَنْقَاءُ: بوينى ئۇزۇن.

اَلْعَنْقَاءُ: رىۋايەتلەردىكى ئىسمى بار، جىسمى يوق قۇش، سۇمۇرغ.

عَـنْقَشَ يُعَـنْقِشُ عَنْقَـشَةً بِالـشَّيْءِ: چىرمالـــدى، يۆگەشتى، ياماشتى.

عُنْقُودٌ ج عَنَاقِيدُ: ساپاق، تىزىق، زىخ.

عُنْقُودُ عِنَبٍ: بىر ساپاق ئۈزۈم.

عُنْقُودِيٌّ: ساپاقلىق.

عَنْكَبٌ ج عَنَاكِبُ: ئۆمۈچۈك تورى.

عَنْكَبُوتٌ ج عَنَاكِبُ: ئۆمۈچۈك.

بَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ: ئۆمۈچۈك تورى.

﴿وَإِنَّ أَوْهَـنَ الْبُيُـوتِ لَبَيْـتُ الْعَنْكَبُـوتِ﴾ «قـرآن»: ئۆيلەرنىڭ ئەڭ ئاجىزى ئۆمۈچۈكنىڭ ئۆيىدۇر.

زَهْرُ الْعَنْكَبُوتِ: ئەگلىكئوت، پىلپىلگۈل.

عَنَمٌ: خىنە.

عَنَمِيٌّ: چىرايلىق قىزىل يۈز.

عَنَّ يَعُنُّ عَنًّا وَ عَنَنًا وَ عُنُونًا لَهُ الشَّيْءُ: ئۇنىـڭ ئالدىـدا ئايان بولدى، كۆز ئالدىدا گەۋدىلەندى.

عَنَّ عَنِ الشَّيْءِ: يۈز ئۆرۈدى.

عَنَّ الْفَرَسَ ئاتقا يۈگەن سالدى.

عَنَّ الْكِتَابَ: كىتابقا ماۋزۇ قويدى.

عَنَّ فُلَانًا: تىللىدى، دەشنام بەردى.

عَنَّتْ لَهُ فِكْرَةٌ جَدِيْدَةٌ: ئۇنىـڭ كـۆڭلىگە يېڭـى ئـوي كەلدى.

عَنٌّ ج أَعْنَانٌ: تەرەپ، يان.

عَنَّابٌ: ئۈزۈم ساتقۇچى.

عُنَّابٌ م عُنَّابَةٌ ج عُنَّابَاتٌ: چىلان دەرىخى، چىلان.

عَنَّانٌ: چېمپيـۇن، ھەممىنىــڭ ئالدىــدا ئــۈزۈپ چىققۇچى.

هُوَ عَنَّانٌ عَنِ الْخَيْرِ: ئـۇ ياخشىلىققا قىزىقمايدىغان ئادەم.

عَنَّبَ يُعَنِّبُ تَعْنِيبًا الْكَرْمُ: باغ ئۈزۈملۈككە ئايلاندى.

عَنَّتَ يُعَنِّتُ تَعْنِيْتًا ــ هُ: ئـورۇنلاش قـىيىن بولغـان ئىشنى ئۇنىڭغا تاڭدى.

عَنَّتَ فِي الْجَبَلِ: تاغقا ياماشتى.

عُنَّةٌ: ئىقتىدارسىزلىق، جىنسىي ئاجىزلىق.

مَرَضُ الْعُنَّةِ: جىنسىي ئاجىزلىق كېسىلى.

عَنَّفَ يُعَنِّفُ تَعْنِيْفًا: كايىدى، سۆكتى، ئەيىبلىدى.

عَنَّفَهُ: ئۇنىڭغا قاتتىق مۇئامىلە قىلدى.

عَنَّقَ يُعَنِّقُ تَعْنِيْقًا ــ هُ: ئۇنى پاتاڭدىنلا ئالدى.

عَنَّمَ يُعَنِّمُ تَعْنِيمًا الْبَنَانَ: بارماقلىرىغا خىنە قويدى.

عَنَّنَ يُعَنِّنُ تَعْنِيْنًا الْكِتَابَ: كىتابقا مـاۋزۇ قويـدى، نامىنى يازدى.

عَنَّى يُعَنِّي تَعْنِيَةً غَيْرَهُ: ئاۋارە قىلـدى، قـيىن ئـىشقا زورلىدى، چارچىتىۋەتتى.

عَنَّى الْكِتَابَ: كىتابقا ماۋزۇ قويدى.

عَنَّاهُ عَمَلُهُ الْجَدِيْدُ فَاسْتَقَالَ: ئۇنىـڭ يېڭـى خىزمىتـى ئۇنى قاتتىق چـارچىتىۋەتتى ـ دە، ئـۇ ئىستېپا بەردى.

عِنِّيْنٌ: جىنسىي ئىقتىدارى يوق ئادەم.

عِنِّيْنَةٌ: جىنسىي ئاجىزلىق، ئىخىل، قوتـان، ياغـاچ قوتان.

عِنْوٌ ج أَعْنَاءٌ: تەرەپ، يان.

جَـاءَ أَعْنَـاءٌ مِـنَ النَّـاسِ: ھەر تەرەپــتىن كىــشىلەر كەلدى.

عُنْوَانٌ ج عَنَاوِيْنُ: ئادرېس، تېما، ماۋزۇ.

عُنْوَانُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ نامى.

«إِذَا كَانَـتِ الْكُتُـبُ تُعْـرَفُ بِعَنَاوِيْنِهَـا فَـالْأُمَمُ تُعْـرَفُ بِرِجَالِهَا»: ئەگەر كىتـابلار ئـىسملىرى بىـلەن تونۇلـسا، مىللەتــلەر ئۆزلىرىنىــڭ مەشــھۇر شەخسلىرى بىلەن تونۇلىدۇ.

عَنْوَةً: مەجبۇرىي، زورلۇق بىلەن.

فُتِحَتِ الْمَدِيْنَةُ عَنْوَةً: شەھەر كۈچ بىلەن ئېلىندى.

اِجْتَازَ الْحِصَارَ عَنْوَةً: مۇھاسىـرە لىنىيىـسىدىن كـۈچ

بىلەن ئۆتتى.

عَنُوثٌ: تىك قىيالىق، تاغ يانباغرى.

عُنُودٌ ج عُنُدٌ: تەرسا، كاج.

عَقَبَةٌ عُنُودٍ: قىيىن، مۇشكۇل، تۇغرا يولىدىن بۇرۇلۇپ كەتكۈچى.

عَنْوَنَ يُعَنْوِنُ عَنْوَنَةً الْخِطَابَ: ئادرېس يازدى.

عَنْوَنَ الْكِتَابَ: كىتابقا ماۋزۇ يازدى، كىتابقا ئىسىم قويدى.

عَنَى يَعْنِي عَنْيًا وَ عِنَايَةً: ئىرادە قىلدى، مەقسەت قىلدى.

تَرَكَ مَا لَا يَعْنِيهِ: مۇناسىۋەتسىز ئىشلارنى قىلمىدى، بىھۇدە ئىشلارنى تەرك ئەتتى.

«مَنْ يَتَدَخَّلْ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ يَلْقَ مَا لَا يُرْضِيهِ»: مۇناسىۋەتسىز ئىشلارغا ئارىلاشقان كىشى خاپىلىق تارتىپ قالىدۇ.

«مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ» «حديث»: مۇناسىۋەتسىز ئىشلارغا ئارىلاشمىغان ئادەم ياخشى مۇسۇلماندۇر.

عَنَى يَعْنِي عِنَايَةً وَ عُنِيًّا: كۆڭۈل بۆلدى، غەمخورلۇق قىلدى، دىققەت قىلدى.

عَنَى اللهُ بِهِ: ئاللاھ ئۇنى ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي.

عَنِيَ يَعْنَى عَنَاءً: ھاردى، چارچىدى.

عَنِيَ فِي إِعْدَادِ كِتَابِهِ أَشَدَّ الْعَنَاءِ: كىتابنى تەييارلاشتا قاتتىق جاپا چەكتى.

عَنِيَ يَعْنَى عَنًا فِي الْقَوْمِ: قوۋمغا ئەسىر چۈشۈپ قالدى.

عُنْيَانٌ: ئادرېس، ماۋزۇ، تېما.

عَنْيَةٌ: جاپا ـ مۇشەققەت، ئەمگەك، چارچاش.

عَنِيدٌ ج عُنُدٌ: جاھىل، تەرسا؛ ھەقىقەتكە قارشى چىققۇچى.

خَصْمٌ عَنِيدٌ: كۈچلۈك دۈشمەن، كۈچلۈك رىقابەتچى.

﴿إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا﴾ «قرآن»: چۈنكى، ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە قارشى چىقتى.

عَنِيفٌ ج عُنُفٌ: قاتتىق، دەھشەتلىك، شىددەتلىك.

جِهَادٌ عَنِيفٌ: شىددەتلىك كۈرەش.

لَا تَكُنْ عَنِيفًا: قاتتىق قول بولما.

إِجْرَاءَاتٌ عَنِيفَةٌ: كەسكىن تەدبىرلەر.

عَهَارَةٌ: زىنا قىلماق، پاھىشە قىلماق، بۇزۇقچىلىق قىلماق.

عَهِدَ يَعْهَدُ عَهْدًا الشَّيْءَ: تونۇدى، بىلدى.

عَهِدَ فُلَانًا بِمَكَانٍ كَذَا: پالانى بىلەن مۇشۇ جايدا ئۇچراشتى.

عَهِدَ الْوَعْدَ: ۋەدىگە ۋاپا قىلدى.

عَهِدَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا تاپشۇردى، ھاۋالە قىلدى.

عَهِدَ إِلَيْهِ بِكَذَا: بۇنى ئۇنىڭغا تاپشۇردى، ھاۋالە قىلدى.

﴿وَعَهِدْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ﴾ «قرآن»: ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىلغا ئۆيۈمنى (يەنى، كەئبەمنى) تاۋاپ قىلغۇچىلار ... ئۈچۈن پاك تۇتۇشنى بۇيرۇدۇق.

لَا يَزَالُ هَذَا الْمَكَانُ كَمَا عَهِدْتُهُ: بۇ جاي مەن كۆرگەن پېتى تۇرۇپتۇ.

عَهِدَ الرَّئِيسُ إِلَيْهِ بِتَأْلِيفِ حُكُومَةٍ جَدِيدَةٍ: رەئىس ئۇنىڭغا يېڭى ھۆكۈمەت تەشكىللەشنى تاپشۇردى.

عَهْدٌ ج عُهُودٌ: ۋەدە، ئەھدە؛ كاپالەت؛ ھىمايە، توختام؛ دەۋر، زامان؛ شەرتنامە، كېلىشىم؛ قەسەم؛ دوستلۇق؛ ئامانەت.

«عَهْدُكُمْ قَدْ كَانَ عَهْدًا زَاهِرًا وَلَقَدْ أَرْجَعْتُمُوا عَهْدَ النَّبِيِّ»: سىلەرنىڭ زامانەڭلار ئاجايىپ گۈللىنىپتۇ، دەۋرنى رەسۇلۇللاھنىڭ زامانىغا قايتۇرۇپسىلەر.

عَهْدَئِذٍ: شۇ چاغدا، ئۇز ۋاقتىدا، شۇ دەۋردە.
﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ «قۇرئان»: ۋەدەڭلارغا ۋاپا قىلىڭلار، مەنمۇ سىلەرگە قىلغان ۋەدەمگە ۋاپا قىلىمەن.
الْعَهْدُ الْجَدِيْدُ: ئىنجىل.
الْعَهْدُ الْقَدِيْمُ: تەۋرات.
قَرِيْبُ الْعَهْدِ / حَدِيْثُ الْعَهْدِ: يېقىندا، ئازغىنە ۋاقىت ئىلگىرى.
نَقْضُ الْعَهْدِ: ۋەدىنى بۇزماق، ۋەدىگە خىلاپلىق قىلماق.
وَلِيُّ الْعَهْدِ . وَلِيُّ عَهْدِ الْمَلِكِ: پادىشاھنىڭ ۋارىسى، ۋەلىئەھدى.
عَلَى عَهْدِهِ: ئۇنىڭ دەۋرىدە.
«إِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيْمَانِ» «حەدىس»: ئەھدىگە ۋاپا قىلىش ئىماننىڭ جۈملىسىدىن.
عُهْدَةٌ ج عُهَدٌ: مەسئۇلىيەت، مەجبۇرىيەت؛ كاپالەت، ھۆددە؛ ئاجىزلىق.
هَذَا فِي عُهْدَتِهِ: بۇ ئۇنىڭ كاپالىتىدە.
عُهْدَةُ الْخَبَرِ عَلَى رَاوِيْهِ: خەۋەرنىڭ راست-يالغانلىقىغا رىۋايەت قىلغۇچى كېپىل.
عَهْدِيٌّ: شەرتنامىنىڭ، كېلىشىمنىڭ.
عَهِرَ يَعْهَرُ عَهْرًا / عَهْرًا وَ عَهَرًا وَ عُهُورًا وَ عَهَارَةً وَ عُهُورَةً: زىنا قىلدى، پاھىشىۋازلىق قىلدى.
عَهْرٌ / عَهَرٌ: پاھىشە قىلماق، بۇزۇقچىلىق قىلماق.
عَهِرٌ: پاھىشىۋاز، زىناخور.
عَهَنَ يَعْهُنُ عَهْنًا الشَّيْءُ: داۋاملاشتى، مۇقىم بولدى.
عَهَنَ فِي الْعَمَلِ: ئىشقا تىرىشچانلىق كۆرسەتتى.
عَهَنَ يَعْهِنُ عُهُونًا جَرِيْدَةُ النَّخْلِ: خورما دەرىخىنىڭ شاخلىرى قۇرۇدى.
عَهَنَ يَعْهِنُ عَهْنًا الْقَضِيْبُ: كېسىلگەن شاخ سولاشتى.
عِهْنٌ ج عُهُونٌ: يۇڭ، بويالغان يۇڭ، ئېتىلغان يۇڭ.
﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ﴾ «قۇرئان»: تاغلار ئېتىلغان يۇڭدەك بولۇپ كېتىدۇ.
عَهِيْدٌ: ئىتتىپاقداش، ئىتتىپاقداش دۆلەت، ئىتتىپاق تۈزگۈچى.
عُوَاءٌ: قاۋنىماق، ھاۋشىماق، ھۇۋلىماق.
عَوَارٌ: كەمچىلىك، نۇقسان، ئەيىب؛ يېرىق، يىرتىق.
سِلْعَةٌ ذَاتُ عَوَارٍ: ئەيىبى بار مال.
عَوَامٌّ: ئاددىي خەلق، ئاۋام، پۇقرا.
لُغَةُ الْعَوَامِّ: ئاۋامنىڭ تىلى.
مَجْلِسُ الْعَوَامِّ: ئاۋام پالاتاسى، تۆۋەن پالاتا.
عَوَانٌ: ئوتتۇرا ياش.
حَرْبٌ عَوَانٌ: شىددەتلىك ئۇرۇش، كەسكىن جەڭ.
﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَالِكَ﴾ «قۇرئان»: بۇ كالا قېرىمۇ ئەمەس، ياشمۇ ئەمەس، ئوتتۇرا ياش بولسۇن.
عَوَايِدُ: باج، سېلىق.
عَوَايِدُ بَلَدِيَّةٌ: شەھەرلىك باج.
عَوَايِدُ الدَّلَالَةِ: شېرىنكانە، چاي پۇلى، تاپان ھەققى.
عَوَايِدُ جُمْرُكِيَّةٌ: چېگرا بېجى.
عَوَايِدُ الرَّصِيْفِ: پورت بېجى.
عَوِجَ يَعْوَجُ عَوَجًا الْعُودُ: شاخ ئېگىلدى.
عَوِجَ الطَّرِيْقُ: يول ئەگرى بولدى.
عَوِجَ الشَّخْصُ: كىشى ئەخلاقسىز بولدى، خۇيى يامان بولدى.
عِوَجٌ: قىڭغىر، ئۇدۇل ئەمەس، مايماق، ئەگرى.
قَوْلٌ غَيْرُ ذِي عِوَجٍ: ساغلام سۆز.
﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾ «قۇرئان»: قۇرئان ئەرەبچىدۇر، ئەگرىلىكتىن خالىيدۇر.
عِوَجٌ: ئەگرى-بۈگرى.

عِوَجُ الْعِظَامِ: راخت (سۆڭەك قاتماسلىق كېسىلىگە مۇپتىلا بولغان).

عَوْجَاء ج عُوجٌ: ئەگرى-بۈگرى، توقاي، قىڭغىر.

عَوْدٌ. عَوْدَةٌ: قايتماق، يانماق؛ تەكرارلىماق، قايتا قىلماق؛ (كېسەل) يوقلىماق.

عَوْدٌ إِلَى أَمْرٍ: قايتا ئىشلىمەك.

عَوْدٌ إِلَى الْإِجْرَامِ: قايتا جىنايەت سادىر قىلماق.

عُودٌ ج أَعْوَادٌ وَ عِيدَانٌ: ئۇد (بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى)؛ ياغاچ، شاخ؛ خۇش پۇراقنىڭ بىر خىلى.

عُودُ الثِّقَابِ: سەرەڭگە.

عُودُ الرِّيْحِ: چوغلۇق، غاڭزا.

عَجَمَ عُودَهُ: سىناپ كۆردى، تەجرىبە قىلدى.

صَلَابَةُ الْعُودِ: قاتتىقلىق، مۇستەھكەم.

عَوْذٌ: پەسلى؛ يېغىۋېلىش ئورنى؛ پاناھ جاي؛ پاناھلانماق.

عُوذَةٌ ج عُوَذٌ: تۇمار، تىلتۇمار، ئەپسۇن.

عَوِرَ يَعْوَرُ عَوَرًا الشَّخْصُ: يەكچەشمە بولۇپ قالدى، ئالىغاي بولۇپ قالدى.

عَوْرَاء ج عَوْرَات وَ عُور: يەكچەشمە.

عَوْرَةٌ ج عَوْرَاتٌ: ئەۋرەت (ئۇيياتلىق ئەزالار)، نۇقسان، كەمتۈكلۈك، كاۋاك.

﴿وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ «قرآن»: بۇلارنىڭ ئۆيلىرى ئوچۇقچىلىقتا ئەمەس، ئۇلار پەقەت قېچىشنىلا ئويلايدۇ.

«الْعَوْرَةُ مِنَ الرَّجُلِ مَا بَيْنَ السُّرَّةِ وَالرُّكْبَةِ وَمِنَ الْمَرْأَةِ جَمِيْعُ جَسَدِهَا إِلَّا الْوَجْه وَالْيَدَيْنِ إِلَى الْكُوعَيْنِ»: ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتى كىندىك بىلەن تىزىنىڭ ئارىلىقى، ئايالنىڭ يۈزى، ئىككى قولىنىڭ بېغىشىغىچە بولغان ئارىلىقتىن باشقا پۈتۈن ئەزاسى ئەۋرەتتۇر.

هَزَمُوا بِسَبَبِ عَوْرَةٍ فِي حِصْنِهِمْ: ئۇلارنىڭ قورغىنىدا نۇقسان بولغانلىقى سەۋەبىدىن ئۇلار مەغلۇپ بولدى.

عَوِزَ يَعْوَزُ عَوَزًا الرَّجُلُ: موھتاج بولدى، پېقىر بولدى، كەمبەغەل بولدى.

عَوِزَ الشَّيْءُ: نەرسە كەمچىل بولۇپ قالدى.

عَوِزَ الْأَمْرُ: ئىش قىيىنلاشتى، تەس بولدى.

عَوَزٌ: تەلەپ، ئېھتىياج.

عَوَزٌ: ھاجەت، قىيىنچىلىق موھتاجلىق.

«دَفَعَهُ الْعَوَزُ إِلَى الْهِجْرَةِ مِنْ وَطَنِهِ»: ئۇنىڭ موھتاجلىقى ئۇنى يۇرتىدىن ئايرىلىشقا مەجبۇرلىدى.

عَوِزٌ: كەمبەغەل، ھاجەتمەن.

عُوسٌ: ئاق قوچقار.

عَوْسَجٌ ج عَوَاسِجُ: ، ئىت بۇرۇن؛ قاراپەرتۇق؛ خوزۇر (تىكەنلىك دەرەخ).

عَوِصَ يَعْوَصُ عَوَصًا الْأَمْرُ: ئىش تەس بولدى.

عَوْصٌ: كۈچ، ھەرىكەت، روھ، ھاجەت، قىيىن.

عَوَصٌ: قىيىن.

عِوَضٌ ج أَعْوَاضٌ: بەدەل؛ تەڭ قىممەتتىكى نەرسە؛ مۇكاپات.

عِوَضًا عَنْ كَذَا: ئۇنىڭ ئورنىدا، ئۇنىڭغا ۋاكالىتەن.

خُذْ هَذَا عِوَضًا عَنْ ذَالِكَ: بۇنىڭ ئورنىغا بۇنى ئالغىن.

عَوْضُ: ئەزەلدىن تارتىپ، ھېچقاچان، ئەسلا، ھەرگىز، مەڭگۈ، ئەبەدىي.

مَا رَأَيْتُهُ عَوْضًا: مەن ئۇنى ھېچقاچان كۆرمىدىم.

عَوْطَبٌ: دولقۇن ئازگىلى.

عَوْفٌ: ھال، ئەھۋال؛ يولۋاس، بۆرە، قۇش، خوراز، مېھمان؛ تەلەي.

عَوْقٌ: توسىماق، توسقۇنلۇق قىلماق، دەخلى قىلماق، كېچىكتۈرمەك.

عَوْلٌ: ئادالەتسىزلىك، خاتالىق، تەڭسىزلىك؛

زۇلۇم؛ ئاۋارلىق يىغا.

عِوَلٌ: يۆلەنمەك، تايانماق.

عَوْمٌ: سۇ ئۈزمەك، سۇدا لەيلىمەك.

لِبَاسُ الْعَوْمِ: سۇ ئۈزۈش كىيىمى.

خَطُّ الْعَوْمِ: چۆكۈش سىزىقى.

فُلَانٌ لَايُحْسِنُ الْعَوْمَ: پالانى سۇ ئۈزۈشنى بىلمەيدۇ.

عَوْمًا . بِالْعَوْمِ: سۇدا ئۈزۈپ، سۇدا لەيلەپ.

عَوْنٌ: ياردەم بەرمەك، يۆلىمەك.

عَوْنٌ ج أَعْوَانٌ: ياردەمچى.

«كَانَ لِيْ نِعْمَ الْعَوْنُ فِي مِحْنَتِي»: ئۇ بېشىمغا كۈن چۈشكەندە ياخشى ياردەم قىلدى.

مَدَّ لَهُ يَدَ الْعَوْنِ: ئۇنىڭغا ياردەم قولىنى سۇندى.

«أَهْلُ الْجَوْرِ وَأَعْوَانُهُمْ فِي النَّارِ» «حديث»: زالىملار ۋە ئۇلارنىڭ ياردەمچىلىرى دوزاختا بولىدۇ.

عَوْنَةٌ: ئالۋاڭ، ھاشار، مەجبۇرىي ئەمگەك.

عَوَّاجٌ: پىل چىشى ساتقۇچى.

عَوَّاجَةٌ: مەجرۇھ، مېيىپ.

عَوَّادٌ ج عَوَّادُونَ: چارتار چالغۇچى، ئۇد چالغۇچى.

عُوَّارٌ: چاپاق.

قَذًى بِعَيْنِكَ أَمْ بِالْعَيْنِ عُوَّار: كۆزۈڭدە توپا ـ چاڭ بارمۇ؟ ياكى چاپاق بارمۇ؟

عَوَّاقٌ: تورمۇز.

عَوَّامٌ ج عَوَّامَاتٌ: سۇ ئۈزگۈچى، سۇ ئۈزۈش ماھىرى.

عَوَّامَةٌ ج عَوَّامَاتٌ: لەيلىمە بەلگە، بالون.

عَوَّامَةٌ لِلنَّجَاةِ مِنَ الْغَرْقِ: قۇتقۇزۇش بالونى.

عَوَّامَةُ صِنَّارَةِ السَّمَكِ: لەيلىگۈچى قارماق.

عَوَّامَةُ السَّمَكِ: پۇۋەك، بېلىق پۇۋىكى.

عَوَّجَ يُعَوِّجُ تَعْوِيجًا الْعُودَ: ياغاچنى ئەگدى.

عَوَّجَ شِدْقَيْهِ: ئېغىزىنى پۇرۇشتۇردى.

عَوَّدَ يُعَوِّدُ تَعْوِيدًا: ئادەتلەندۇردى، كۆندۈردى.

«عَوَّدَ إِبْنَهُ الْإِعْتِمَادَ عَلَى نَفْسِهِ»: ئوغلىنى ئۆز كۈچىگە تايىنىشقا ئادەتلەندۈردى.

عَوَّذَ يُعَوِّذُ تَعْوِيذًا ـ هُ: پاناھلىق ئىزدىدى؛ ئەپسۇن ئوقۇدى.

عَوَّذَ الرَّجُلَ: كىشىگە تۇمار ئېسىپ قويدى.

عُوَّذٌ: تاغ ئۈستىدىكى قۇش ۋە دەرەخ قاتارلىقلاردىن پاناھ تىلىمەك.

عَوَّرَ يُعَوِّرُ تَعْوِيرًا ـ هُ فُلَانًا: پالانىنى قارىغۇ قىلىپ قويدى، يەكچەشمە قىلىپ قويدى.

عَوَّصَ يُعَوِّصُ تَعْوِيصًا: سۆز ـ ھەرىكىتى توغرا بولمىدى.

عَوَّضَ يُعَوِّضُ تَعْوِيضًا: تولدۇرۇپ بەردى، تۆلەپ بەردى.

«إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيْبَتَيْهِ فَصَبَرَ عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ» «حديث قدسي»: «مەن بەندەمنى ئىككى كۆزىدىن ئايرىسام، ئۇ بۇنىڭغا سەۋر قىلسا، ئىككى كۆزىنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىمەن».

عَوَّضَهُ عَنِ الْخَسَائِرِ: ئۇنىڭغا زىيانىنى تۆلەپ بەردى.

«إِنَّ وَفَاتَهُ لَخَسَارَةٌ فَادِحَةٌ لَاتُعَوَّضُ»: ئۇنىڭ ۋاپاتى تولدۇرۇۋالغىلى بولمايدىغان ئېغىر يوقىتىشتۇر.

عَوَّقَ يُعَوِّقُ تَعْوِيقًا فُلَانًا عَنْ كَذَا: پالانىنى بۇنىڭدىن توسۇدى.

عَوَّلَ يُعَوِّلُ تَعْوِيلًا: قاتتىق يىغلىدى، ۋارقىراپ يىغلىدى.

عَوَّلَ بِهِ: ئۇنىڭغا ئىشەندى.

عَوَّلَ عَلَى نَفْسِهِ: ئۆزىگە تاياندى.

عَوَّلَ عَلَى كَذَا: شۇنىڭغا بىر قارارغا كەلدى.

عَوَّمَ يُعَوِّمُ تَعْوِيمًا السَّفِيْنَةَ: كېمىنى سۇغا چۈشۈردى.

عَوَّمَتِ النَّخْلَةُ: خورما بىر يىل بولۇپ، بىر يىل بولمىدى.

عَوَّمَتِ الدَّوْلَةُ عُمْلَتَهَا: دۆلەت ئۆزىنىڭ پۇلىنى چەت ئەل پۇلىغا ئالماشتۇرىدىغان قىلدى.

عَوَّنَ يُعَوِّنُ تَعْوِينًا عَلَى الشَّيْءِ: ياردەم قىلدى، قۇتقۇزدى.

عَوَّنَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال ئوتتۇز ياش بولدى.

عَوَّهَ يُعَوِّهُ تَعْوِيهًا الْإِنْسَانَ: ئىنسانلارغا كېسەل تەگدى، ئاپەت يەتتى، مېيىپ قىلدى.

عَوَّى يُعَوِّي تَعْوِيَةً: قاۋىدى، هاۋشىدى، هۇۋلىدى، ۋالاقشىدى.

عَوَّى الْقَوْسَ: يانى ئەگدى.

عَوَّى الرَّجُلَ: رەددىيە بەردى.

عَوَى يَعْوِي عُوَاءً الْكَلْبُ: ئىت قاۋىدى.

عَوَى الذِّئْبُ: بۆرە هۇۋلىدى.

عُوَيْجَةٌ: قۇناق.

عُوَيْسَةٌ: قەلەمتىراش.

عَوِيْصٌ ج عِوَاصٌ: قىيىن، مۇشكۇل؛ چۈشىنىش تەس.

هَذِهِ مشْكِلَةٌ عَوِيْصَةٌ: بۇ ناهايىتى قىيىن ئىش.

عَوِيْلٌ: قاتتىق يىغلىماق، ۋارقىراپ يىغلىماق.

عُوَيْنَاتٌ: كۆز ئەينەك.

عَيَاءٌ: ئاجىزلىق، ساقايماس كېسەل.

عِيَادٌ: تەكرار، قايتا.

عِيَادَةٌ: كېسەل يوقلىماق.

عِيَادَةٌ ج عِيَادَاتٌ: كېسەل كۆرۈش بۆلۈمى، ئامبولاتورىيە؛ كېسەل كۆرمەك.

فَتَحَ عِيَادَةً جَدِيْدَةً: يېڭى دوختۇرخانا ئاچتى.

عِيَاذٌ: باشپاناه ئىزدىمەك، پاناهلانماق، پاناهلىق تىلىمەك؛ تايانماق.

عِيَاذ (معاذ) اللهِ أَنْ أَفْعَلَ كَذَا: بۇنداق قىلىشتىن ئاللاهدىن پاناه تىلەيمەن.

الْعِيَاذُ بِاللهِ: ئاللاهغا سېغىنىپ پاناه تىلەيمەن.

عِيَارٌ ج عِيَارَاتٌ: ئۆلچەم، قېلىپ.

عِيَارُ الْبُنْدُقِيَّةِ: قورالنىڭ ئېغىز دىئامېتىرى.

الْعِيَارُ النَّارِيّ: ئوق.

عِيَارُ الذَّهَبِ: پۇلنىڭ ئالتۇن بىرلىكى.

عِيَارُ مِثْقَالٍ: تارازا تېشى؛ تامغا، مۆهۈر.

سَمِعْتُ عِدَّةَ عِيَارَاتٍ نَارِيَّةٍ: بىرقانچە ئوق ئاۋازى ئاڭلاندى.

عِيَاطٌ: شاۋقۇن-سۈرەن، قىيا-چىيا، يىغا-زارە.

عِيَاقَةٌ: سۆلەتۋازلىق، ھەشەمەتچىلىك.

عِيَالٌ: كىشىنىڭ ئائىلىسى.

« الْعِيَالِ أَحَدُ الْيَسَارَيْنِ »: بالا-چاقا يېرىم بايلىقتۇر.

هُوَ عِيَالٌ عَلَى غَيْرِهِ: ئۇ باشقىلارغا تايىنىدۇ.

عِيَالَةٌ: (بالا-چاقىسىنى) باقماق، ھالىدىن خەۋەر ئالماق.

عِيَالَةٌ عَلَى غَيْرِهِ: باشقىسىغا تايانماق، يۆلەنمەك.

عَيَامٌ: كۈندۈز.

عِيَانٌ ج عُيُنٌ وَأَعْيَان: ساپاننىڭ ئۇچى؛ ئايان.

بَدَا لِلْعِيَانِ: ئېنىق بولدى، ئوچۇق-ئاشكارا بولدى.

بَادٍ لِلْعِيَانِ: ناھايىتى روشەن، ئوچۇق-ئاشكارا.

شَاهِدُ عِيَانٍ: ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگۈچى.

لَيْسَ الْخَبَرَ كَالْعِيَانِ: ئاڭلىغاندىن كۆرگەن ئەلا.

عِيَانِيٌّ: روشەن، ئېنىق، كۆرۈنۈپ تۇرغان.

عَيْبٌ ج عُيُوبٌ: ئەيىب، كەمچىلىك، نۇقسان، ئىللەت، يېتىشسىزلىك، ئاجىزلىق، چاتاق.

لَيْسَ مِنَ الْعَيْبِ أَنْ تُخْطِئَ مَا دُمْتَ تَعْمَلُ: ئىشلا قىلىدىكەنسەن، خاتالاشقىنىڭ ئەيىب ئەمەس.

عَيْبَةٌ ج عِيَبٌ وَعِيَابٌ وَعِيَابَاتٌ: سومكا، خالتا؛ سىر ساقلىغۇچى؛ ئىشەنچلىك.

عَيْثَانُ م عَيْثَى: ئىسراپخور، بەتخەج؛ بۇزۇقچىلىق قىلغۇچى.

عَيْثَةٌ: تۇز يەر، تۇزلەڭلىك.

عَيْثَمٌ: گورويۍ، بەستىلىك.

عَيْثَمِيٌّ: قۇلۇن.

عَيْثُومٌ ج عَيَاثِيمُ: سىرتلان، پىل.

عِيدٌ ج أَعْيَادٌ: ھېيت، بايرام.

عِيدٌ سَنَوِيٌّ تِذْكَارِيٌّ: يىللىقنى خاتىرىلەش بايرىمى.

عِيدٌ مِئَوِيٌّ: يۈز يىللىقنى خاتىرىلەش بايرىمى.

عِيدُ الْفِطْرِ الْمُبَارَكُ: روزى ھېيت.

عِيدُ الْأَضْحَى: قۇربان ھېيت.

عِيدُ الْمِيْلَادِ: مىلاد بايرىمى.

عِيدٌ مُبَارَكٌ عَلَيْكَ: ھېيتىڭىزغا مۇبارەك.

عِيدُ رَأْسِ السَّنَةِ: يېڭى يىل بايرىمى.

عِيدُ الْمَوْلِدِ النَّبَوِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغانلىقىنى خاتىرىلەش.

عَيْدَانَةٌ ج عَيْدَانٌ: ئېگىز چىلان دەرىخى.

عِيدِيَّةٌ ج عِيدِيَّاتٌ: ھېيتلىق، بايراملىق؛ ھېيتلىق سوۋغا.

عِيدِيَّةُ رَأْسِ السَّنَةِ: يېڭى يىل بايرىمى سوۋغىسى.

عَيْرٌ ج عُيُورٌ وَ أَعْيَار وَ عيار م عَيْرَةٌ: قۇلان.

عِيرٌ ج عيرَاتٌ: كارۋان.

لَيْسَ فِي الْعِيْرِ وَلَا فِي النَّفِيْرِ: ھېچنېمىدە يوق، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، قاتاردا يوق.

﴿أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ﴾ «قرآن»: بىر جاكارچى چىقىپ: «ئى كارۋانلار! سىلەر چوقۇم ئوغرى ئىكەنسىلەر» دەپ توۋلىدى.

عِيرَةٌ: ئارىيەت ئېلىنغان نەرسە، قەرز ئېلىنغان نەرسە.

عِيْرَةُ أَسْنَانٍ: سۇنئىي چىش.

عِيْرَةُ شَعْرٍ: سەپلىمە چاچ.

عَيْسَاءُ ج عِيْسٌ: نەسىللىك تۆگە.

عِيسَوِيٌّ: خرىستىئان دىنىغا ئېتىقاد قىلغۇچى.

عَيْشٌ: تۇرمۇش، ياشاش، ھايات؛ يېمەكلىك، تاماق.

«اللَّهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ»: ئى ئاللاھ، پەقەت ئاخىرەتنىڭ تۇرمۇشىلا ھەقىقىي تۇرمۇشتۇر.

عَيْشُ الْكَفَافِ: غورىگىل تۇرمۇش.

عَيْشٌ رَغِيْدٌ: پاراۋان تۇرمۇش.

عِيْشَةٌ: تۇرمۇش ئەھۋالى.

عِيْشَةٌ رَاضِيَةٌ: پاراۋان تۇرمۇش، كۆڭۈللۈك تۇرمۇش.

﴿فَهُوَ فِي عِيْشَةٍ رَاضِيَةٍ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ «قرآن»: ئۇ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا بولىدۇ، ئېسىل جەننەتتە بولىدۇ.

عِيْشَةٌ كَرِيْمَةٌ: ئېسىل تۇرمۇش.

عِيْشَةُ حِرْمَانٍ: يوقسۇزلۇق تۇرمۇش.

عَيْفٌ: بىزار بولماق، نەپرەتلەنمەك، يىرگەنمەك.

عَيْفَانٌ: بىزار بولغۇچى، نەپرەتلەنگۈچى.

عَيْقَةٌ ج عَيْقَاتٌ: بوش يەر، دېڭىز بويى.

عَيْلٌ: ئادالەتسىزلىك، تەكەببۇرلۇق؛ خاتالىق؛ زۇلۇم.

عَيْلَةٌ: ئائىلە، بالا-چاقا؛ پېقىرلىق، موھتاجلىق.

ابْنُ عَيْلَةٍ: پاك ئائىلىدىن كېلىپ چىققان.

رَبُّ عَيْلَةٍ: ئائىلە باشلىقى.

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيْكُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ﴾ «قرآن»: ئەگەر سىلەر پېقىرلىقتىن قورقساڭلار، ئاللاھ خالىسا ئۆز پەزلى بىلەن سىلەرنى باي قىلىدۇ.

عَيْمَانُ م عَيْمَى ج عِيَامٌ وَ عَيَامَى: سۈتكە تەشنا بولغۇچى.

عَيِنَ يَعْيَنُ عَيَنًا وَ عِيْنَةً الرَّجُلُ: كۆزى قارا ھەم چوڭ بولدى، ئاھۇ كۆز بولدى.

عَيْنٌ ج عُيُونٌ وَ أَعْيُن وَ أَعْيَانٌ: بۇلاق؛ كۆز؛ ئىشپىيون، جاسۇس، رازۋېدكىچى؛ تۆشۈك؛ تۇر، خىل؛ كۈمۈش.

عَلَى مَدَى الْعَيْنِ: كۆز يەتكۈدەك ئارىلىقتا.

بِأُمِّ الْعَيْنِ: ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ.

﴿وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا﴾ «قۇرئان»: زېمىندىن بۇلاقلارنى ئېتىلدۇرۇپ چىقاردۇق.

يَا عَيْنَ الْعَمِّ: سۆيۈملۈك، قەدىرلىك.

عَيْنُ الْجَمَلِ: ياڭاق.

عَيْنُ سَمَكَةٍ: قاداق.

عَيْنٌ مُجَرَّدَةٌ: ئاددىي كۆز.

عَيْنٌ لَامَّةٌ: يامان كۆز.

شَاهِدُ عَيْنٍ: ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگۈچى، گۇۋاھچى.

صَدِيقُ عَيْنٍ: داستىخان ئۈستىدىكى دوست، يالغان دوست.

نَظَرَ بِأَلْفِ عَيْنٍ: پۈتۈنلەي بېرىلىپ كەتتى.

مَا لِدَارٍ عَيْنٌ: ئۆيدە ھېچكىم يوق.

عَيْنُ شَبَكَةٍ: تور تۆشۈكى.

عَيْنُ الْقَنْطَرَةِ: كۆۋرۈك ئارىسى.

عَيْنُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ ياخشىسى، مېغىزى؛ دەل ئۆزى.

طَلَبَ أَثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ: مېغىزىنى تاشلاپ، شاكىلىغا ئېسىلىۋالدى.

فِي طَرْفَةِ عَيْنِهِ: ناھايىتى تېزلىك بىلەن.

قَرَّتْ عَيْنُهُ: خۇشاللاندى.

فَهُوَ قَرِيرُ الْعَيْنِ: ئۇ خۇشال.

كَانَتْ عَيْنًا لِدَوْلَةٍ أَجْنَبِيَّةٍ: چەت دۆلەتنىڭ جاسۇسى بولدى.

هَذِهِ الْقَصِيدَةُ مِنْ عُيُونِ الشِّعْرِ: بۇ قەسىدە ئەڭ ياخشى شېئىرلاردىندۇر.

«عُدْنَا إِلَى عَيْنِ الْمَكَانِ الَّذِي كُنَّا فِيهِ»: ئۆز جايىمىزغا قايتىپ كەلدۇق.

جَاءَ الْقَوْمُ أَعْيُنُهُمْ: قوۋمنىڭ كاتتىلىرى كەلدى.

بِعْتُهُ عَيْنًا بِعَيْنٍ: ئۇنى باشمۇباش تېگىشتىم.

أَصْبَحَ أَثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ: غايىب بولدى.

فَرْضُ عَيْنٍ: ھەر ئادەم ئۆزى قىلمىسا بولمايدىغان پەرز.

لَهُ عَيْنَانِ كَعَيْنَيِ الصَّقْرِ: ئۇنىڭ قارچىغىنىڭكىدەك كۆزى بار.

سَقَطَ مِنْ عَيْنِهِ: ھۆرمىتىنى يوقاتتى، نەزىرىدىن چۈشۈپ كەتتى.

عَيْنٌ ج أَعْيَانٌ: باشلىق، رەھبەر، بۇلاق، سۇ مەنبەسى، مېتال پۇل، ئۆزى، نەق.

عَيْنُ الشَّمْسِ: قۇياش نۇرى.

عَيْنًا: بىردەك، بىر خىل، ئەينەن.

هَؤُلَاءِ هُمْ أَعْيَانُ الْبَلَدِ: ئۇلار يۇرتنىڭ چوڭلىرى.

مَجْلِسُ الْأَعْيَانِ: ئالىي دۆلەت ئورگىنى، ئالىي پالاتا.

كَانَ عُضْوًا فِي مَجْلِسِ الْأَعْيَانِ: ئالىي پالاتانىڭ ئەزاسى ئىدى.

عَيْنَاءُ ج عِينٌ: گۈزەل سۆز، ياۋا كالا.

﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ﴾ «قۇرئان»: ئۇلارنىڭ يېنىدا ئەرلىرىدىن باشقىغا كۆز سالمايدىغان شەھلا كۆزلۈك (جۈپتىلەر) بولىدۇ.

عِينَةٌ ج عِينَاتٌ: نەرسىنىڭ ياخشىسى.

اِسْتَوْلَى اللُّصُوصُ عَلَى عِينَةِ بَضَائِعِهِمْ: ئوغرىلار ئۇلارنىڭ ماللىرىنىڭ ياخشىسىنى ئوغرىلىۋالدى.

عَيْنِيٌّ: كۆزنىڭ، تۇراقلىق، ماددىي.

حَقٌّ عَيْنِيٌّ: ماددىي ھوقۇق.

مِلْكٌ عَيْنِيٌّ: كۆچمەس مۈلۈك.

الْمُقَايَضَةُ الْعَيْنِيَّةُ: تاۋار ئالماشتۇرۇش، ئالماشتۇرۇش سودىسى.

أَمْوَالٌ عَيْنِيَّةٌ: كۆچمە مۈلۈك.

عَيُوفٌ: بىزار قىلغۇچى، نەپرەتلەندۈرگۈچى؛ قۇش بىلەن پال باققۇچى.

عَيُونٌ ج عِيْنٌ وَ عُيُنٌ: كۆزى ئاغرىپ قالغان.
عَيِيَ يَعْيَ عَيًّا فِي الْكَلَامِ: دۇدۇقلاپ سۆزلىدى، گەپ قىلالمىدى.
عَيِيَ بِأَمْرِهِ: ئىشقا ئاجىز كەلدى.
عَيِيَ يَعْيَ عَيًّا وَ عَيَاءً بِأَمْرِهِ: ئۆز ئىشىغا ئاجىز كەلدى، كۈچى يەتمىدى؛ ئاغرىپ قالدى.
﴿أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ «قرآن»: (ئى ئىنسانلار) دەسلەپ يارىتىشتا ئاجىز كەلدۇقمۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار يېڭىدىن يارىتىلىشقا قارىتا گۇماندىدۇر.
عَيِيَ الْأَمْرَ: ئىشنى بىلمىدى.
عَيَّ يَعَيُّ عَيًّا وَ عَيَاءً: ئاجىز كەلدى.
عَيٌّ. عَيَاءٌ: ئاجىزلىق، ئىقتىدارسىزلىق، مۇجمەل گەپ قىلىدىغان.
دَاءٌ عَيَّاءٌ: ساقايماس كېسەل.
كَانَ بَاقِلٌ عَيًّا وَ كَانَ قُسٌّ فَصِيحًا: باقىل گېپىنى ئۇقتۇرالمايتتى، قۇس پاساھەتلىك سۆزلەيتتى.
عَيَّابٌ ج عَيَّابُونَ م عَيَّابَةٌ ج عَيَّابَاتٌ: ئەيىبلىگۈچى، كايىغۇچى.
لا تَكُنْ عَيَّابًا: قوسۇر ئىزدىگۈچىلەردىن بولما.
عَيَّارٌ ج عَيَّارُونَ: تولا يول يۈرگۈچى؛ ئۇياق-تەتۇر ماڭغۇچى، لاغايلاپ يۈرگۈچى؛ يولۋاس.
عَيَّاشٌ: يېمەكلىك ساتقۇچى، تۇرمۇشى چىچىلاڭغۇ.
عَيَّاطٌ: شاۋقۇن سالغۇچى، ۋارقىرىغۇچى.
عَيَّانٌ م عَيَّا ج عَيَايَا: ھارغۇچى، چارچىغۇچى، ھالسىزلانغۇچى، ئاجىز، ئىقتىدارسىز، كۆزى يامان؛ كېسەل.
عَيَّبَ يُعَيِّبُ تَعْيِيبًا: ئەيىبلىدى، سۆكتى، زىيان يەتكۈزدى، پاراكەندە قىلدى، ۋەيران قىلدى.
عَيَّثَ يُعَيِّثُ تَعْيِيثًا: تەكشۈردى، ئىزدەندى.
عَيَّدَ يُعَيِّدُ تَعْيِيدًا الْعَيْدَ: بايرامنى تەبرىكلىدى.
عَيَّرَ يُعَيِّرُ تَعْيِيرًا الشَّخْصَ: كەمسىتتى، سەتلىدى.
عَيَّرَهُ بِالْجَهْلِ: ئۇنى نادان، ئەخمەق دەپ ئەيىبلىدى.
عَيَّشَ يُعَيِّشُ تَعْيِيشًا ـ هُ: ئۇنى تىرىكچىلىك قىلدۇردى.
عَيَّشَ فُلَانًا: پالاننى باقتى، ھالىدىن خەۋەر ئالدى.
عَيَّطَ يُعَيِّطُ تَعْيِيطًا: توۋلىدى، ۋارقىرىدى.
عَيَّقَ يُعَيِّقُ تَعْيِيقًا فِي صَوْتِهِ: ئاۋاز چىقاردى، توۋلىدى.
عَيَّلَ يُعَيِّلُ تَعْيِيلًا الرَّجُلُ: ئائىلىدە جان سانى كۆپەيدى.
عَيَّلَ عِيَالَهُ: ئائىلىسىنى باقتى، خەۋەر ئالدى.
عَيِّلٌ ج عَيَائِلُ وَ عِيَالٌ وَ عَالَةٌ: بالا، پەرزەنت.
عَيِّلُ الرَّجُلِ ج عِيَالٌ: كىشىنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، بالا-چاقا.
عَيَّنَ يُعَيِّنُ تَعْيِينًا: تەيىنلىدى، بەلگىلىدى.
عَيَّنَ الشَّيْءَ لِفُلَانٍ: نەرسىنى پالانىغا بەلگىلەپ بەردى.
عَيَّنَ الشَّخْصَ فِي وَظِيفَةٍ: كىشىنى ۋەزىپىگە قويدى.
عَيَّنَ اللُّؤْلُؤَةَ: مەرۋايىتقا تۆشۈك ئاچتى.
عَيَّنَ السَّبَبَ: سەۋەب كۆرسەتتى.
عَيَّنَهُ وَرِيثًا لَهُ: ئۇنى مىراسخورلۇققا بېكىتتى.
«عَيَّنَتْ لَهُ الْحُكُومَةُ مَبْلَغًا مِنَ الْمَالِ كُلَّ شَهْرٍ»: ھۆكۈمەت ئۇنىڭ ھەر ئېيىغا مۇئەييەن پۇل بېرىشنى بېكىتتى.
عَيِّنٌ: يىغلاڭغۇ، ئاسان يىغلايدىغان.
عُيَيْنَةٌ: كىچىك كۆز، كىچىك تۆشۈك.
عُيَيْنَةٌ ج عُيَيْنَاتٌ: ئەۋرىشكە، كۆرگەزمە، ئۆلگە.

هَذِهِ عُيِّنَةٌ مِنَ الْبِضَاعَةِ الَّتِي سَنَشْتَرِيْهَا: بۇ بىز سېتىۋالماقچى بولغان مالنىڭ ئەۋرىشكىسى.

عَيَّهَ يُعَيِّهُ تَعْيِيْهًا بِالرَّجُلِ: تولۇلدى، چاقىردى.

عَيّوقٌ: قۇرۇق سۆلەت، بەگزادە، بايۋەچچە.

عَيِيٌّ ج أَعْيِيَاءُ: ئاجىز، ئىقتىدارسىز.

غ

‹غ› (غىين) ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 19 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «1000» نى كۆرسىتىدۇ.

غَابَ يَغِيبُ غَيْبًا وَ غَيْبَةً وَ غِيَابًا: يوقالدى، غايىب بولدى.

غَابَ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇردى، كۈن پاتتى.

غَابَ فُلَانٌ عَنْ فُلَانٍ: پالانى پالانىدىن يىراقلاشتى.

غَابَ فُلَانٌ: پالانى كەلمىدى.

غَابَ عَنْ بِلَادِهِ: سەپەر قىلدى، سەپەرگە چىقىپ كەتتى.

غَابَ عَنِ الرُّشْدِ: ھوشىدىن كەتتى.

غَابَ عَنِ الْبَالِ: ئۇنتۇپ كەتتى، ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

«غَابَ عَنْ ذَاكِرَتِي أَنَّنَا إِلْتَقَيْنَا مِنْ قَبْلُ»: ئىلگىرى ئۇچراشقانلىقىمىز ئېسىمدىن كۆتۈرۈلۈپ قاپتۇ.

غَابَ يَغِيبُ غِيبَةً: پالانىنى ئەيىبلىدى، غەيۋەتىنى قىلدى.

غَابَةٌ ج غَابٌ وَ غَابَاتٌ: ئورمانلىق، دەرەخزارلىق.

إِنْسَانُ الْغَابَةِ: ئورانگوتان.

غَابَةٌ هِنْدِيٌّ: بامبۇكزارلىق.

غَابَاتُ مَصَدَّاتِ الرِّيَاحِ: بوراندىن مۇداپىئەلىنىش ئورمىنى.

زِرَاعَةُ الْغَابَاتِ: ئورمان بىنا قىلماق.

نِظَامُ الْغَابَاتِ: ئورمانچىلىق تۈزۈمى.

تَعِيشُ الْحَيَوَانَاتُ الْمُفْتَرِسَةُ فِي الْغَابَةِ: يىرتقۇچ ھايۋاناتلار ئورمانلىقتا ياشايدۇ.

غَابِرٌ ج غُبَّرٌ وَ غَابِرُونَ: ئۆتكەن، ئۆتۈپ كەتكەن.

فِي الْعَهْدِ الْغَابِرِ: قەدىمكى دەۋردە، ئۆتكەن زاماندا.

﴿فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلاَّ امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ﴾ ‹قرآن›: لۇتنى، ئۇنىڭ خوتۇنىدىن باشقا تەۋەلىرىنى قۇتقۇزدۇق، پەقەت خوتۇنىلا ھالاك بولغۇچىلاردىن بولدى.

اَلْأَزْمَانُ الْغَابِرَةُ: قەدىمكى زامان، ئۆتكەن زامان.

«حَدَثَ ذَالِكَ فِي الْأَزْمَانِ الْغَابِرَةِ»: بۇ ئۆتكەن زاماندا يۈز بەرگەن.

غَابِسٌ: ئالدامچى، زالىم.

غَابِنٌ: ھۇرۇن، بوشاڭ.

غَابِيٌّ: ئورمانلىق، ئورمانلىقنىڭ.

غَاثَ يَغُوثُ غَوْثًا غَيْرَةً: ياردەم قىلدى، ئىئانە قىلدى.

غَاثَ يَغِيثُ غَيْثًا وَ غِيَاثًا اللهُ الْمَكَانَ: ئاللاھ جايغا يامغۇر ياغدۇردى.

«فَادْعُ اللهَ يَغِيْثُنَا»: دۇئا قىلغىنكى، ئاللاھ بىزگە يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرسۇن.

غَاثِرٌ: قويۇق.

غَاجَ يَغُوجُ غَوْجًا فِي مَشْيِهِ: غىلجىڭلاپ ماڭدى، ناينىقشىپ ماڭدى.

غَادَةٌ ج غَادَاتٌ: نازىنىن، كېلىشكەن ئايال.

غَادَرَ يُغَادِرُ مُغَادَرَةً — هـ: ئۇنى تاشلىۋەتتى، قالدۇرۇۋەتتى، قالدۇرۇپ قويدى، ئايرىلدى.

غَادَرَ بَكِيْنَ إِلَي الْقَاهِرَةِ: ئۇنى بېيجىڭدا قالدۇرۇپ، قاھىرەگە كەتتى.

﴿لاَ يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَ لاَ كَبِيْرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا﴾ ‹قرآن›: ئۇلار قىلغان ـ ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ نامە ـ ئەمالىغا

خاتىرىلەنگەنلىكىنى كۆرىدۇ.

غَادَرَ الْمَطَارَ: ئايرودرومدىن ئايرىلدى.

لَمْ أُغَادِرْ هَذَا الْمَكَانَ أَبَدًا: بۇ جايدىن ھەرگىز ئايرىلغىنىم يوق.

«أَرْجُو أَلاَّ تُغَادِرَ مَكْتَبَكَ قَبْلَ السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ»: سائەت بەشتىن بۇرۇن ئىشخاناڭدىن ئايرىلماسلىقىڭنى ئۈمىد قىلىمەن.

غَادِرٌ ج غَادِرُونَ وَ غَدَرَةٌ وَ غُدَّاْر م غَادِرَةٌ ج غَادِرَاتٌ وَ غَوَادِرُ: خائىن، قارا يۈز، خىيانەتكار، ئاسىي.

«اَلذِّئْبُ حَيَوَانٌ غَادِرٌ»: بۆرە قارا يۈز ھايۋان.

«هُمْ غَدَرَةٌ وَلَا وَفَاءَ لَهُمْ»: ئۇلار ۋاپاسىز ساختىپەزلەردۇر.

غَادَفَ يُغَادِفُ مُغَادَفَةً الْقَوْمُ: قوۋم باياشات ياشاشتى.

غَادِفٌ: كېمىچى، ماتروس.

غَادُوفٌ ج غَوَادِيْفُ: پالاق.

غَادَى يُغَادِي مُغَادَاةً الرَّجُلَ: كىشىنى ئەتىگەندە يوقلاپ باردى.

غَادٍ (الْغَادِي): ئەتىگەندە بارغۇچى، سەھەردە بارغۇچى.

كُلّ رَائِحٍ وَ غَادٍ: كېلىپ-كېتىپ تۇرغۇچىلار.

غَادِيَةٌ ج غَادِيَاتٌ وَ غَوَادٍ: ئەتىگەندىكى بۇلۇت.

غَارَ يَغُورُ غَوْرًا وَ غُؤُورًا الْمَاءُ: سۇ سىڭىپ كەتتى.

غَارَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇردى، كۈن پاتتى.

غَارَتْ عَيْنُهُ: كۆزى ئولتۇرۇشۇپ كەتتى.

غَارَ يَغَارُ غِيْرَةً الرَّجُلُ إِمْرَأَتَهُ عَنْ فُلَانٍ: كىشى ئايالىنى كۈنلىدى.

غَارٌ ج أَغْوَارٌ وَ غِيرَانٌ: ئۆڭكۈر، غار، كامار.

﴿إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ﴾ ‹قرآن›: ئۆز ۋاقتىدا كاپىرلار ئۇنى ھەيدەپ چىقارغانىدى. ئۇنىڭغا پەقەت بىر كىشى ھەمراھ ئىدى. ئەينى زاماندا ئۇ ئىككىسى غاردا ئىدى.

غَارِبٌ ج غَوَارِبُ: نەرسىنىڭ ئەڭ يۇقىرى قىسمى؛ مۈرە، دولا.

غَارِبُ الْحِصَانِ: ئات يالى.

غَوَارِبُ الْبَحْرِ: دېڭىز دولقۇنلىرى.

«تَقَعُ الْمَسْؤُولِيَّةُ عَلَى غَارِبِكَ»: مەسئۇلىيەت سېنىڭ ئۈستۈڭدە.

أَلْقَى حَبْلَ الشَّخْصِ عَلَى غَارِبِهِ: ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتتى.

غَارَةٌ ج غَارَاتٌ: ھۇجۇم قىلماق، باستۇرۇپ كىرمەك، تاجاۋۇز قىلىپ كىرمەك.

غَارَةٌ جَوِّيَّةٌ: ھاۋا ھۇجۇمى.

غَارَةُ الْجَرَادِ: چېكەتكە ئاپىتى.

شَنَّ الْغَارَةَ عَلَيْهِمْ: ئۇلارغا قورشاپ ھۇجۇم قىلدى.

«بَدَأَتِ الْغَارَةُ فَانْطَلَقَتْ صَفَّارَاتُ الْإِنْذَارِ»: ھاۋا ھۇجۇمى باشلىنىۋىدى، ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالى چېلىندى.

غَارِثٌ: ئاچ، ئاچ قورساق ئادەم.

غَارٌّ: ساختا، يالغان، ياسالما.

غَارِقٌ: غەرق بولغۇچى، چۆكۈپ كەتكۈچى.

تَاجِرٌ غَارِقٌ فِي الدَّيْنِ: قەرزگە بوغۇلۇپ كەتكەن سودىگەر.

رَجُلٌ غَارِقٌ فِي أَفْكَارِهِ: چوڭقۇر پىكىرلىك ئادەم.

غَارِمٌ ج غَارِمُونَ وَ غُرَّامٌ: كېپىللىك قىلغۇچى، قەرزدار.

﴿وَ فِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِيْنَ﴾ ‹قرآن›: زاكات ... قۇللارنى ئازاد قىلىشقا، قەرزدارلارغا بېرىلىدۇ.

«الدَّيْنُ مقضيٌّ وَالزَّعِيْمُ غَارِمٌ» ‹حديث›: قەرز تۆلىنىشى كېرەك. رەھبەر كېپىل بولغۇچىدۇر.

غَازَ يَغُوزُ غَوْزًا: ئۇنىڭغا قاراپ ماڭدى، ئۇنى ئىرادە قىلىپ ماڭدى.

غَازٌ ج غَازَاتٌ: گاز، يەل.

غَازٌ طَبِيْعِيٌّ: تەبىئىي گاز.

غَازٌ سَامٌّ: زەھەرلىك گاز.

غَازَاتٌ مُسِيْلَةٌ لِلدُّمُوْعِ: ياش ئاققۇزغۇچى ۋاسى گازى.

غَازُ الْمُسْتَنْقَعَاتِ: پاتقاق گازى.

غَازٌ مُدَاخِنٌ: ئىسلىق گاز.

«حَوَّلَ الْحَرَارَةُ الْعَالِيَةُ السَّائِلَ إِلَى غَازٍ»: يۇقىرى تېمپېراتۇرا سۇيۇقلۇقنى پارغا ئايلاندۇرۇۋەتتى.

«تَحْرِيْمُ إِسْتِعْمَالِ الْغَازَاتِ السَّامَّةِ فِي الْحُرُوبِ»: ئۇرۇشتا زەھەرلىك گاز ئىشلىتىشنى چەكلەش.

غَازَرَ يُغَازِرُ مُغَازَرَةً: كۆپلەپ نەرسە ئۇندۇرۇۋېلىش ئۈچۈن بىرنەرسە بەردى.

غَازَّ يُغَازُّ مُغَازَّةً: دەتالاش قىلدى.

غَازَلَ يُغَازِلُ مُغَازَلَةً الْمَرْأَةَ: ئايالغا دوستلۇق ئىزھار قىلدى، چاقچاق قىلدى.

غَازٍ (الغَازِى) ج غُزَاةٌ وَ غُزَّاءٌ وَ غُزًّى: تاجاۋۇزچى، بويسۇندۇرغۇچى، غازات قىلغۇچى، باسقۇنچى، باسمىچى.

صَدَّ شَعْبُنَا جَمِيْعَ الْغُزَاةِ: خەلقىمىز بارلىق باسقۇنچىلارنى چېكىندۇردى.

﴿أَوْ كَانُوا غُزًّى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا﴾ ‹قرآن›: كاپىرلار غازاتقا چىققان قېرىنداشلىرى ھەققىدە: «ئۇلار يېنىمىزدا بولغان بولسا ئۆلمەيتتى»، دېگەن.

غَازُوزَةٌ: گازلىق سۇ، مىنېرال سۇ.

غَازِيَةٌ ج غَوَازٍ وَ غَازِيَاتٌ: ئۇسسۇلچى ئايال، ئايال ئارتىست.

غَازِيٌّ: گازلىق.

مَاءٌ غَازِيٌّ: گازلىق سۇ.

غَاسِقٌ: قاراڭغۇ كېچە، زۇلمەت، قاراڭغۇ.

﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ ‹قرآن›: قاراڭغۇلۇقى بىلەن كىرگەن كېچىنىڭ شەررىدىن پاناھ تىلەيمەن.

غَاسُولٌ: سوپۇن.

غَاشِمٌ: زالىم، زومىگەر، ۋەھشىي، بۇلاڭچى.

هَذَا حَاكِمٌ غَاشِمٌ: بۇ زالىم ھۆكۈمران.

غَاشِيَةٌ ج غَوَاشٍ: بۆرەك قېپى؛ ئاپەت، ھادىسە، قىيامەت؛ دوزاخ؛ غىلاپ.

﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيْثُ الْغَاشِيَةِ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد) ساڭا ھەقىقەتەن قىيامەتنىڭ خەۋىرى كەلدىمۇ؟

غَاصَ يَغُوصُ غَوْصًا وَ غَيَاصًا وَ مَغَاصًا الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ: كىشى سۇغا چۆشتى، چۆكتى.

غَاصَ عَلَى كَذَا: تەتقىق قىلدى، ئىنچىكىلەپ تەكشۈردى.

غَاصَ فِي الْمَنْجَمِ: كانغا چۈشتى.

﴿وَمِنَ الشَّيْطَانِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ﴾ ‹قرآن›: سۇلايمانغا يەنە بىر قىسىم شەيتانلارنى مۇسەخخەر قىلىپ بەردۇق. ئۇلار دېڭىزلارغا چۆكۈپ ئۇنىڭغا ئۈنچە-مارجان (گۆھەرلەرنى) سۈزۈپ چىقاتتى.

«يَغُوصُ الْغَوَّاصُ بَحْثًا عَنِ اللُّؤْلُؤِ»: غەۋۋاس مەرۋايىت ئىزدەپ سۇغا شۇڭغۇيدۇ.

غَاصَ فِي الْمَوْضُوعِ: تېمىدا چوڭقۇر ئىزدەندى.

غَاصَبَ يُغَاصِبُ مُغَاصَبَةً فُلَانًا: ئۆزئارا بۇلاڭ-تالاڭ قىلىشتى.

غَاصِبٌ ج غَاصِبُونَ وَ غُصَّابٌ: بۇلاڭچى، قاراقچى.

غَاصٌّ: قىستاڭچىلىق، تىقىنچىلىق.

غَاصٌّ بِالسُّكَّانِ: ئاھالىسى زىچ.

غَاضَ يَغِيْضُ غَيْضًا وَ مَغَاضًا وَ مَغِيْضًا الْمَاءُ: سۇ سىڭىپ كەتتى؛ يوقالدى.

غَاضَ ثَمَنُ السِّلْعَةِ: مال باھاسى چۈشۈپ كەتتى.

﴿وَغِيْضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الأَمْرُ﴾ ‹قۇرئان›: سۇ سوغۇلدى، ئاللاھنىڭ ھۆكۈمى ئىجرا قىلىندى.

غَاضَبَ يُغَاضِبُ مُغَاضَبَةً: ئىككى تەرەپ ئاچچىقلىنىشىپ قالدى، چاپان سىلىشتى.

غَاضِبٌ: غەزەپلەنگۈچى، تېرىككەك، چۇس، سەپرا مىجەز.

غَاضِفٌ: خاتىرجەم، باياشات.

غَاضَنَ يُغَاضِنُ مُغَاضَنَةً الْمَرْأَةَ: ئايالغا قاش ئاتتى، كۆز تاشلىدى.

غَاضٍ م غَاضِيَةٌ ج غُضَاةٌ: يۇلغۇننى يىگۈچى.

لَيْلَةٌ غَاضِيَةٌ: قاپقاراڭغۇ كېچە.

نَارٌ غَاضِيَةٌ: يالقۇنجاپ كۆيۈۋاتقان ئوت.

غَاطَ يَغُوطُ غَوْطًا فِي الشَّيْءِ: چۆكۈپ كەتتى، پېتىپ كەتتى.

غَاطَتِ الأَقْدَامُ فِي الرَّمْلِ: پۇتلار قۇمغا پېتىپ قالدى.

غَاطَ الْمَاءُ فِي الأَرْضِ: سۇ يەرگە سىڭىپ كەتتى.

غَاطَ يَغِيطُ غَيْطًا فِي الْوَادِي: جىلغا ئىچىگە كىردى.

غَاطَ فِي الْمَاءِ: سۇغا شۇڭغۇدى.

غَاطٌ ج أَغْوَاطٌ وغيطان: ئويمان يەر، چوڭقۇرلۇق، ئازگال؛ كىشىلەر توپى.

غَاطَسَ يُغَاطِسُ مُغَاطَسَةً فُلَانًا: چۆمۈلۈشتە پالانى بىلەن بەسلەشتى.

غَاطِسٌ ج غَوَاطِسُ: قاراڭغۇ.

لَيْلٌ غَاطِسٌ: قاراڭغۇ كېچە.

اَلْغَاطِسُ مِنَ السَّفِينَةِ: پاراخوتنىڭ سۇ تېگىدە تۇرۇش ئورنى.

غَاطٍ م غَاطِيَةٌ: بولۇق دەرەخ، بۈك-باراقسان دەرەخ.

غَاظَ يَغِيظُ غَيْظًا: ئاچچىقىنى كەلتۈردى، جىلە قىلدى، خاپا قىلدى، ئوغىسىنى قايناتتى.

﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمِ الْكُفَّارَ﴾ ‹قۇرئان›: (ئۇلار) شاخ چىقارغان، كۈچىنىپ چوڭايغان، ئاندىن ئۆز غولى بىلەن ئۆرە تۇرغان، بولۇقلۇقى ۋە كۆركەم كۆرۈنۈشى بىلەن دېھقانلارنى مەمنۇن قىلغان بىر زىرائەتكە ئوخشايدۇ.

غَاغَةٌ: پەسكەش، رەزىل، كاللا كېسەر، جەمئىيەت داشقاللىرى.

غَافِرٌ ج غَافِرُونَ وَ غَفَرَةٌ: كەچۈرگۈچى، ئەپۇ قىلغۇچى، كەڭچىلىك قىلغۇچى.

﴿غَافِرِ الذَّنْبِ وَ قَابِلِ التَّوْبِ﴾ ‹قۇرئان›: (ئاللاھ) گۇناھنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، تەۋبىنى قوبۇل قىلغۇچىدۇر.

غَافَصَ يُغَافِصُ مُغَافَصَةً: ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلدى.

غَافِلٌ ج غَافِلُونَ وَ غُفُولٌ وَ غُفَّلٌ م غَافِلَةٌ ج غَافِلَاتٌ وَ غَوَافِلُ: غاپىل، بىپەرۋا، غەپلەتتە قالغۇچى.

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ﴾ ‹قۇرئان›: زالىملارنىڭ قىلمىشلىرىدىن ئاللاھنى بىخەۋەر دەپ ئويلىمىغىن.

غَاق: ئۆردەك.

غَالَ يَغُولُ غَوْلًا: يوقاتتى، ھالاك قىلدى، كۆتمىگەن يەردىن تۇتتى.

غَالَ يَغِيلُ غَيْلًا: ھالاك قىلدى، بىرەر يامانلىق يېتىپ قالدى.

غَالَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئوغرىلىدى.

غَالَ يَغِيلُ غِيَالًا وَ غِيَالَةً وَ غُؤُولًا الشَّيْءَ نەرسىنى ئوغرىلىدى.

غَالَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا: ئايال بالىسىنى ئېمىتتى.

غَالَبَ يُغَالِبُ مُغَالَبَةً: غەلىبە قىلدى؛ كۈرەش قىلىشتى، رىقابەتلەشتى، غەلىبە قىلىشقا ئۇرۇندى.

غَالِبٌ ج غَالِبُونَ وَ غَلَبَةٌ: غالىب كەلگۈچى،

بويسۇندۇرغۇچى، يەڭگۈچى، ئۈستۈنلۈك
قازانغۇچى؛ هۆكۈمران.
غَالِبَ الْأَوْقَاتِ: دائىم، تولا ۋاقىتلاردا.
﴿وَاللهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ (خالىغان)
ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر.
غَالِبٌ وَ مَغْلُوبٌ: غالىب بولغۇچى ۋە مەغلۇپ
بولغۇچى، يەڭگۈچى ۋە يېڭىلگۈچى.
غَالِبًا. فِي الْغَالِبِ: تولا چاغدا، تەخمىنەن.
«أَنَّهُ مَشْغُولٌ جِدًّا فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ لِذَالِكَ غَالِبًا مَا يَعْمَلُ
سَاعَةً مُتَأَخِّرَةً مِنَ اللَّيْلِ»: بۇ كۈنلەردە ئۇ
ناھايىتى ئالدىراش، تولا چاغلاردا ئۇ يېرىم
كېچىگىچە ئىشلەيدۇ.
غَالِبِيَّةٌ: كۆپ سانلىق.
غَالَطَ يُغَالِطُ مُغَالَطَةً: ئۇنى خاتالاشتۇردى.
غَالِطٌ: خاتالاشقۇچى، خاتا قىلغۇچى.
غَالَظَ يُغَالِظُ مُغَالَظَةً: ئۇنىڭ بىلەن دۈشمەنلەشتى،
ئاداۋەتلەشتى.
غَالَى يُغَالِي مُغَالَاةً فِي الْأَمْرِ: مۇبالىغىلەشتۈرۈۋەتتى،
چەكتىن ئاشۇرۇۋەتتى.
«لَا تُصَدِّقْ كُلَّ مَا يَقُولُ صَاحِبُكَ فَإِنَّهُ يُغَالِي أَحْيَانًا»:
دوستۇڭنىڭ دېگەنلىرىگە ئىشىنىۋەرمە، ئۇ
بەزىدە ئاشۇرۇۋېتىدۇ.
غَالٍ (الْغَالِي) غَالِيَةٌ ج غَالِيَاتٌ وَ غَوَالٍ: باھاسى
يۇقىرى، قىممەت؛ چېكىدىن ئاشقان؛ ئەرسا،
جاھىل؛ قاينىغۇچى، قايناۋاتقان.
الْأُمْنِيَةُ الْغَالِيَةُ: يۈكسەك غايە، ئارزۇ-ئۈمىد.
«هَذَا الصِّنْفُ غَالٍ وَ لَكِنَّهُ أَجْوَدُ مِنَ الصِّنْفِ الْآخَرِ»:
بۇ تۈرنىڭ باھاسى يۇقىرىراق، لېكىن ئۇ يەنە
بىر تۈردىن ياخشىراق.
«نَحْنُ فِي حَاجَةٍ دَائِمَةٍ إِلَى نَصَائِحِكَ الْغَالِيَةِ»: بىز
سىزنىڭ قىممەتلىك نەسىھەتلىرىڭىزگە ھەمىشە
موھتاجمىز.

غَالٍ ج غُلَاةٌ: جاھىل، ئەرسا؛ ئەكسىيەتچى؛
چېكىدىن ئاشۇرۇۋەتكۈچى.
«كَانَ مِنْ غُلَاةِ الدَّاعِينَ الثَّوْرَةَ»: ئۇ چېكىدىن
ئاشقان ئىنقىلاب تەشەببۇسچىلىرىدىن ئىدى.
غَامَ يَغِيمُ غَيْمًا السَّمَاءُ: ئاسماننى بۇلۇت قاپلىدى.
غَامَ الْبَعِيرُ: تۆگە ئۇسسىدى، چاڭقاپ كەتتى.
«غَامَتِ السَّمَاءُ وَلَكِنَّهَا لَمْ تُمْطِرْ»: ھاۋا بۇلۇتلۇق
بولدىيۇ، لېكىن يامغۇر ياغمىدى.
غَامَرَ يُغَامِرُ مُغَامَرَةً: خەتەرگە تەۋەككۈل قىلدى.
غَامَرَ غَيْرَهُ: جان تىكىپ ئېلىشتى.
غَامِرٌ: كۆپ سۇ؛ خارابىلىك يەر، ۋەيران بولغان
يەر.
غَامِضٌ م غَامِضَةٌ ج غَوَامِضُ: تۇتۇق، مۇجمەل،
مەخپىي.
سِرٌّ غَامِضٌ: مۇتلەق مەخپىي.
أَمْرٌ غَامِضٌ: مۇجمەل ئىش.
كَلَامٌ غَامِضٌ: تۇتۇق سۆز.
غَامِقٌ: تۇتۇق، قارىغا مايىل، قارامتۇل.
لَوْنٌ غَامِقٌ: تۇتۇق رەڭ.
أَحْمَرُ غَامِقٌ: تۇتۇق قىزىل، قىزغۇچ.
صَمْتٌ غَامِقٌ: جىمجىت، تىمتاس.
بُنِّيٌّ غَامِقٌ: بېغىر رەڭ، ئاجىگەر رەڭ.
أَخْضَرُ غَامِقٌ: توق يېشىل.
غَامٌّ: قاپاتتىق ئىسسىق، تىنچىق؛ غەمكىن،
قايغۇرغۇچى؛ بۇلۇتلۇق.
غَانِمٌ: پايدا ئالغۇچى، مۇۋەپپەقىيەت قازانغۇچى،
غەلىبە قىلغۇچى، غەنىيمەت ئالغۇچى.
عَادَ سَالِمًا غَانِمًا: تولۇق مۇۋەپپەقىيەت بىلەن
قايتتى.
غَانِيَةٌ ج غَوَانٍ: ساھىبجامال، گۈزەل ئايال، كۆڭۈل
ئېچىش سورۇنلىرىدىكى ئۇسسۇلچى ئايال.
«وَالْغَوَانِي يَغُرُّهُنَّ الثَّنَاءُ»: نازىنىنلارنى ماختاپ

بەرسەك ئۇچىدۇ.

غَاوَرَ يُغَاوِرُ مُغَاوَرَةً الْقَوْمُ: ئۆزئارا بۇلاڭ-تالاڭ قىلىشتى.

غَاوَرَ الْعَدُوَّ الْقَوْمُ: دۈشمەنگە ھۇجۇم قىلدى.

غَاوٍ (الْغَاوِى) ج غَاوُونَ م غَاوِيَةٌ ج غَاوِيَاتٌ: ئازغۇچى، نەپسى-خاھىشىغا بېرىلگۈچى، قايمۇققۇچى، گۇمراھ، ئالدامچى، ساختىپەز.

﴿وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ﴾ «قرآن»: شائىرلارغا گۇمراھلار ئەگىشىدۇ.

غَايَةٌ ج غَايٌ وَ غَايَاتٌ: بايراق، تۇغ؛ ئۇرۇنۇش، غايە، غەرەز.

غَايَةُ التَّاجِرِ: تىجارەتچىنىڭ ۋىۋىسكىسى.

تَعَجَّبَ غَايَةَ التَّعَجُّبِ: ئىنتايىن ھەيران قالدى.

لِلْغَايَةِ: يۇكسەك دەرىجىدە.

بِغَايَةِ الدِّقَّةِ: بەك ئىنچىكىلىك بىلەن.

هَذِهِ نِهَايَةُ الْمَطَافِ: بۇ، ئىشنىڭ ئاخىرىدۇر.

لَا تُدْرَكُ الْغَايَاتُ بِالْأَمَانِي: قۇرۇق ئارزۇ بىلەن مەقسەتكە يەتكىلى بولمايدۇ.

غَايَرَ يُغَايِرُ مُغَايَرَةً وَ غِيَارًا غَيْرَهُ: ئۆزئارا ئالماشتۇرۇشتى؛ كېلىشەلمىدى، ئەپلىشەلمىدى.

«غَايَرَ أَبَاهُ فِي سُلُوكِهِ»: ئاتىسىنىڭ يولىنى تۇتمىدى.

غَايَظَ يُغَايِظُ مُغَايَظَةً -ه: ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈردى، ئۇغىسىنى قايناتتى.

غَائِبٌ ج غُيَّبٌ وَ غُيَّابٌ وَ غَائِبُونَ: غايىب، غايىب بولغۇچى، يوشۇرۇن.

صَلَاةُ الْغَائِبِ: غايىبتىن نامىزىنى چۈشۈرمەك، غايىبانە جىنازا نامىزىنى ئوقۇماق (يىراق جايدا ئۆلگەن ئادەمنىڭ نامىزىنى غايىبتىن ئوقۇماق).

﴿وَمَاهُمْ عَنْهَا بِغَائِبِيْنَ﴾ «قرآن»: ئۇلار ھەرگىز دوزاختىن ئايرىلمايدۇ.

«اَلْحَاضِرُ يُبَلِّغُ الْغَائِبَ مَاسَمِعَ»: ھازىر بولغۇچىلار ئاڭلىغانلىرىنى يوقلارغا يەتكۈزىدۇ.

غَائِرٌ: سىڭىپ كەتكۈچى؛ چوڭقۇر، تېرەن.

حَرَاثَةٌ غَائِرَةٌ: (يەرنى) چوڭقۇر ھەيدىمەك.

غَائِصٌ ج غَاصَةٌ وَ غَوَّاصٌ م غَائِصَةٌ ج غَائِصَاتٌ وَ غَوَّاصٌ: شۇڭغىغۇچى، ھۇجۇم قىلغۇچى.

غَائِطٌ ج غَوطٌ وَغِيَاطٌ: چوڭ تەرەت، گەندە؛ ھاجەتخانا؛ ئويمان يەر.

﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ﴾ «قرآن»: ياكى سىلەرنىڭ بىرىڭلار ھاجەتخانىدىن كەلگەن بولساڭلار...

تَحْلِيْلُ الْبَوْلِ وَالْغَائِطِ فِي الْمُخْتَبَرِ الطِّبِّيِّ: تىببىي تەجرىبىخانىدا چوڭ-كىچىك تەرەتنى تەكشۈرمەك.

غَائِظٌ: ئاچچىقلانغۇچى.

﴿وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئاچچىقىمىزنى كەلتۈرۈپ قويدى.

غَائِلٌ: ئۆيلىمىغان، كۈتمىگەن؛ قورقۇنچلۇق، ۋەھشىي.

هُوَ غَائِلُ الْأَنَانِيَّةِ: ئۇ ئۇچىغا چىققان شەخسىيەتچى.

غَائِلَةٌ ج غَوَائِلُ: ئاپەت، بالا-قازا.

«دَفَعَ عَنِ الْفُقَرَاءِ نَائِلَةَ الْجُوْعِ»: پېقىرالارنى ئاچارچىلىق ئاپىتىدىن قۇتقۇزدى.

غَائِمٌ: بۇلۇتلۇق كۈن، تۇتۇق ھاۋا.

كَلَامٌ غَائِمٌ: تۇتۇق سۆز.

غَائِيٌّ: غايىۋى.

غُبَارٌ: توپا، چاڭ-توزان؛ كۆل رەڭلىك، خۇنۇك؛ گۈلچىكى.

غُبَارُ الطَّلْحِ: گۈلچىكى.

لَا غُبَارَ عَلَيْهِ: ئەيىبسىز، نۇقسانسىز، گۇناھسىز.

غُبَارٌ ذَرِّيٌّ: ئاتوم زەررىچىلىرى.

لَا يُشَقُّ لَهُ غُبَارٌ: ھەممىدىن ئۈستۈن.

غُبَارِيٌّ: چاڭ ـ توزانلىق.

اَلْأَرْقَامُ الْغُبَارِيَّةُ: ئەرەب رەقىمى.

غَبَاشَةٌ: خىرە، تۇتۇق، غۇۋا.

غَبَانَةٌ: گالۋاڭلىق، ئەخمەقلىق، دۆتلۈك.

غَبَاوَةٌ: نادانلىق، بىلىمسىزلىك؛ گالۋاڭلىق؛ ھاماقەتلىك؛ دۆتلۈك.

غَبَاوَة غَفْلَة: دۆت، گالۋاڭ، ھاماقەت.

يَا لَهَا مِنْ غَبَاوَةٍ: بۇ نېمىدېگەن ھاماقەت.

غَبَّ يَغِبُّ غِبًّا فِي الزِّيَارَةِ: ئۇزاقتا يوقلاپ كەلدى.

غَبَّ يَغِبُّ غَبًّا / غِبًّا وَ غُبُوبًا وَ غُبُوبَةً الطَّعَامُ: تاماق بىر كېچە تۇرۇپ قالدى.

غَبَّ يَغِبُّ غَبًّا / غِبًّا وَ غُبُوبًا الْمَاشِيَةُ الْمَاءَ: ئۇلاغ سۇ ئىچتى، بىر سۇمۇرۇپ ئىچىۋەتتى.

غُبٌّ ج أَغْبَابٌ وَ غُبُوبٌ وَ غِبَّانٌ: كىچىك ئارال.

غِبٌّ: كېيىن.

غِبَّ الْمَطَرِ: يامغۇردىن كېيىن.

غِبٌّ ج أَغْبَابٌ: ئاقىۋەت، نەتىجە.

«زُرْ غِبًّا تَزْدَدْ حُبًّا» «مثل»: ئارىلاپ يوقلىساڭ مۇھەببەتنى ئاشۇرىسەن.

«أَلَا يَخْشَى غِبَّ عَمَلِهِ ؟»: ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىدىن قورقمامدۇ؟

غَبَبٌ ج أَغْبَابٌ: ئۆسمە گۆش.

غَبَّبَ يُغَبِّبُ تَغْبِيبًا الطَّعَامُ: تاماق پۇراپ قالدى.

غَبَّبَ فِي الْأَمْرِ: ئىشنى كۆپتۈرۈۋەتمىدى.

غَبَّبَ الشَّاةَ: قوينى كۈن ئاشۇرۇپ ساغدى.

غَبَّبَ عَنْهُ: ئىتتىردى، مۇداپىئە قىلدى.

غَبَّبَ الذِّئْبُ: بۆرە پادىغا كىردى.

غَبَّةٌ: بىر ئېغىز، بىر لوقما، بىر كاپام.

غَبَّرَ يُغَبِّرُ تَغْبِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇلغىدى، چاڭ ـ توزان قىلىۋەتتى، توپىغا مىلىۋەتتى.

غَبَّشَ يُغَبِّشُ تَغْبِيشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئاڭقىرالمىدى.

غَبَّطَ يُغَبِّطُ تَغْبِيطًا ـ ه: ئۇنىڭ ھەۋىسىنى كەلتۈردى، قىزىقتۇردى.

غَبَّى يُغَبِّي تَغْبِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى يىپاپتى، يوشۇردى.

غَبَّى الشَّعْرَ: چاچنى قىسقارتتى.

غَبَثَ يَغْبُثُ غَبْثًا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: بىرنەرسىنى يەنە بىرنەرسىگە ئارىلاشتۇردى.

غَبِثَ يَغْبَثُ غَبَثًا وَ غُبْثَةً اللَّوْنُ: توپا رەڭ بولدى.

غَبَرَ يَغْبُرُ غُبُورًا: ئۆتتى، ئۆتۈپ كەتتى؛ خۇنۇكلەشتى، كۈل رەڭگە ئۆزگەردى.

غِبْرٌ: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.

غَبَرٌ: يىرىڭلىق جاراھەت.

غَبْرَاءُ ج غُبْرٌ: توپا رەڭ؛ خۇنۇك.

اَلْغَبْرَاءُ: زېمىن.

مَا عَلَى الْغَبْرَاءِ مِثْلُهُ: زېمىندا ئوخشىشى يوق.

بَنُو الْغَبْرَاءِ: كەمبەغەللەر، موھتاجلار.

غَبَرَةٌ: توپا، چاڭ ـ توزان؛ كۈل رەڭلىك، خۇنۇك؛ گۈلچېكى.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ﴾ «قرآن»: يەنە بۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەرنى چاڭ ـ توزان بېسىپ كەتكەن، قارىداپ كەتكەن بولىدۇ.

غُبْرَةٌ: توپا، چاڭ ـ توزان؛ كۈل رەڭلىك، خۇنۇك؛ گۈلچېكى.

غَبَسَ يَغْبُسُ غَبْسًا اللَّيْلُ: كېچە زۇلمەت قاراڭغۇ بولدى.

غَبَسٌ: قاراڭغۇلۇق، زۇلمەت.

«اِخْتَفَى فِي الْغَبَسِ فَلَمْ يَرَهُ أَحَدٌ»: قاراڭغۇلۇقتا يوشۇرۇندى ـ دە، ئۇنى ھېچكىم كۆرمىدى.

غَبِشَ يَغْبَشُ غَبَشًا اللَّيْلُ: كېچە خىرەلەشتى، غۇۋالاشتى.

غَبَشَ يَغْبِشُ غَبْشًا فُلَانًا: ئالدىدى، پەللىدى.

غَبَشٌ ج أَغْبَاشٌ: تاڭ يورۇش ئالدىدىكى

قاراڭغۇلۇق.

غُبْشَةٌ: تاڭ قاراڭغۇسى.

غَبَطَ يَغْبِطُ غَبْطًا وَ غَبْطَةً الرَّجُلَ: ئارزۇ قىلدى، ھەۋەس قىلدى، زوقلاندى.

يَغْبِطُهُ أَصْحَابُهُ وَ يَحْسُدُهُ أَعْدَاؤُهُ: دوستلىرىنىڭ مەۋستلىكى كېلىدىغان، دۈشمەنلىرىنىڭ ئۇغسىنى كەلتۈرىدىغان ئادەم.

غِبْطَةٌ: خۇشاللىق، كۆڭۈللۈك، شاد ـ خۇرام.

صَاحِبُ الْغِبْطَةِ: ئالىيلىرى، جانابلىرى، باش پوپقا قارىتا ئىشلىتىلىدىغان ھۆرمەت سۆزى.

عَاشَ فِي غِبْطَةٍ: كۆڭۈللۈك ياشىدى.

بَدَا فِي غَايَةِ الْغِبْطَةِ: ناھايىتى خۇشال كۆرۈنىدۇ.

غَبْغَبٌ ج غَبَاغِبُ: ئېڭەك ئاستىدا ساڭگىلاپ تۇرىدىغان گۆش.

غَبَنَ يَغْبُنُ غَبْنًا الثَّوْبَ: كىيىمنى قاتلىدى.

غَبَنَهُ: ئۇنى ئالدىدى؛ زىيان يەتكۈزدى؛ زۇلۇم سالدى.

غَبْنٌ: ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك.

أَصَابَهُ غَبْنٌ فَاحِشٌ: چوڭ زىيانغا ئۇچرىدى.

غَبِيَ يَغْبَى غَبَاوَةً وَ غَبَاءً الشَّيْءَ: بىلمىدى، چۈشەنمىدى، ئۇقمىدى.

غَبِيَ الشَّيْءُ عَنْهُ: مەخپىي بولدى، يوشۇرۇندى.

غَبِيبٌ: كونا، چىرىك، كونا ئۆرپ ـ ئادەت.

غَبِيبَةٌ: تۇرۇپ قالغان سۈت.

غَبِيطٌ: تۆگە چومى.

غَبِينَةٌ: ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك.

غَبِيٌّ ج أَغْبِيَاءُ: دۆت، بىلىمسىز، گالۋاڭ، نادان، ھاماقەت.

اَلْمَشْرُوعُ الْغَبِيُّ: ئەخمىقانە پىلان.

غَتَّ يَغُتُّ غَتًّا الطَّعَامَ: تاماق بۇزۇلۇپ قالدى.

غَتَّ الْمِيزَابُ فِي الْحَوْضِ: كۆلگە تۇرۇبىدىن سۇ قويۇلدى.

غَتَّ الْمَاءَ: سۇنى غورتۇلدىتىپ ئىچتى.

غَتَّ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چىلىدى.

غَتِلَ يَغْتَلُ غَتَلاً الْمَكَانُ: جايدا دەرەخ كۆپ بولدى، دەرەخزارلىق بولدى.

غَتَمَ يَغْتُمُ غَتْمًا الْحَرُّ: تىنچىق بولدى.

غُتْمَةٌ: ئۇچۇق سۆزلىيەلمەسلىك.

غَثَا يَغْثُو غُثُوًّا نَفْسُهُ: كۆڭلى ئاينىدى، ئىچى ئېلىشتى، بىئارام بولدى.

غُثَاءٌ: كۆپۈك، ماغزاپ.

﴿فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى﴾ «قرآن»: ئاندىن، ئۇلارنى قارامتۇل، قۇرۇق ئوت ـ خەسكە ئايلاندۇردى.

«يَكْثُرُ الْغُثَاءُ فِي الْوَادِي خِلَالَ هَذَا الْفَصْلِ»: بۇ مەۋسۇمدا ۋادىدا كۆپۈك كۆپ بولىدۇ.

غَثَاثَةٌ: ئورۇقلۇق، جۇدەڭلىك.

غَتَّ يَغُتُّ غَتًّا الضَّحِكَ: ئېغىزىنى ئېتىۋېلىپ كۈلدى، يوشۇرۇن كۈلدى.

غَتَّ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چىلىدى.

غَثَّ يَغُثُّ / يَغِثُّ غَثَاثَةً وَ غُثُوثَةً الشَّاةُ: قوي ئورۇقلاپ كەتتى.

غَثَّ اللَّحْمُ: گۆش ئورۇق بولدى.

غَثَّ يَغِثُّ غَثًّا وَ غَثِيثًا عَلَيْهِ الْمَكَانُ: جاي ئۇنىڭغا ماسلاشمىدى، كۆنەلمىدى.

غَثَّ الْجُرْحُ: جاراھەت يىرىڭدىدى.

غَثٌّ: ئورۇق ـ جۇدەڭ.

«لَا يُمَيِّزُ بَيْنَ الْغَثِّ وَالسَّمِينِ»: ئورۇق بىلەن سېمىزنى ئايرىمايدۇ، ياخشى ـ ياماننى ئايرىمايدۇ.

غَثَاءٌ: كۆپۈك، ماغزاپ.

غَثَرَ يَغْثُرُ غَثْرًا الْمَكَانُ بِالْقَمْحِ: جايدا بۇغداي بولۇق بولدى.

غَثْرَاءُ: لۈكچەك، چۈپرەندە، جەمئىيەت داشقاللىرى.

غَثْرَةٌ: مولچىلىق.
غُثْرَةٌ: توپا رەڭ.
غَثَمَ يَغْثِمُ غَثْمًا لَهُ مِنَ الْمَالِ: ئۇنىڭغا نۇرغۇن مال بەردى.
غَثَمَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتتى.
غَثِمَ يَغْثَمُ غثَماً وَ غُثْمَةً: باشتىكى ئاق چاچ كۆپەيدى.
غَثِيَ يَغْثَى غَثْيًا وَ غَثَيَانًا النَّفْسُ: كۆڭلى ئاينىدى، ئىچى ئېلىشتى، بىئارام بولدى.
غَثْيٌ: ھۆ قىلماق، كۆڭلى ئېلىشماق.
غَثَيَانٌ: ھۆ قىلماق، كۆڭلى ئېلىشماق.
«سَبَّبَ السَّفَرُ غَثَيَانَ النَّفْسِ»: سەپەر كۆڭلىنى ئېلىشتۇردى.
غَثِيْثٌ: ئورۇق، جۇدەڭ؛ يىرىڭ.
غَثِيْثُ الْقَرْحَةِ: يارىنىڭ يىرىڭى.
غَجَرِيٌّ ج غُجَرٌ: قىزىقچى، مەسخىرىۋاز، سېرىك ئۆمىكى.
اَلْغَدُ: ئەتە.
إِنَّ غَدًا لِنَاظِرِهِ قَرِيْبٌ: كۈتكۈچىگە ئەتە چوقۇم كېلىدۇ.
غَدًا فِي الْغَدِ: ئەتە.
﴿وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾ ‹قرآن›: ھەر ئادەم ئەتە ئۈچۈن نېمىلەرنى تەييارلىغانلىقىغا قارىسۇن.
«سَأَبْدَأُ الْمَشْرُوعَ مِنَ الْغَدِ»: ئەتىدىن باشلاپ پىلانغا كىرىشىمەن.
غَدَا يَغْدُو غُدُوًّا: ئەتىگەندە باردى، سەھەردە يولغا چىقتى؛ ئايلاندى، ئۆزگەردى.
غَدَا وَ رَاحَ: ئەتىگەن بېرىپ كەچ قايتتى.
﴿وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِيْنَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار (مىسكىنلەرنى باغدىن) توسۇيالايمىز، دېگەن ئوي بىلەن ئەتىگەندە تۇرۇشتى.
«أَخَذَ يَغْدُو وَ يَرُوحُ فِي الْغُرْفَةِ وَهُوَ يُفَكِّرُ الْأَمْرَ»: ئۇ ئۆيدە ئويلىنىپ ئۇيان ـ بۇيان مېڭىشقا باشلىدى.
«غَدَتْ تَكْتُبُ الرِّسَالَةَ إِلَيْهِ»: ئۇنىڭغا خەت يېزىشقا كىرىشتى.
«نَزَلَ الْمَطَرُ فَغَدَا الْمَكَانُ أَخْضَرُ»: يامغۇر يېغىۋىدى، جاي يېشىللىققا چۆمدى.
غَدًا ج أَغْدِيَةٌ: ئەتىگەنلىك تاماق، ناشتىلىق.
«يَتَنَاوَلُ غَدَاهُ فِي الْمَطْعَمِ»: ئەتىگەنلىك تاماقنى تاماقخانىدا يەيدۇ.
غَدَاةٌ ج غَدَوَاتٌ: ئەتىگەن، سەھەر؛ كەلگۈسى.
غَدَاةُ ثَوْرَةِ أُكْتُوبِرْ: ئۆكتەبىر ئىنقىلابى ئەتىگىنى.
غَدَاةُ أَوَّلِ مَايُو: 1 ـ ماي ئەمگەكچىلەر بايرىمى ئەتىگىنى.
﴿يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار ئەتىگەندە ـ ئاخشامدا پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىدۇ.
غُدَافٌ ج غِدَفَانٌ: قاغا.
غَدَافِيٌّ: قارا رەڭلىك.
غِدَانٌ: كىيىم ئاسقۇچ.
غَدَّ يَغَدُّ غَدًّا: ئىششىپ قالدى؛ ئۆسمە پەيدا بولۇپ قالدى.
غَدَّارٌ ج غَدَّارُونَ: خائىن، ئاسىي، ۋەتەن ساتقۇچ.
«لَا تَأْمَنِ الدَّهْرَ فَإِنَّهُ غَدَّارٌ»: زامانغا ئىشىنىپ كەتمە، چۈنكى ئۇ بىر ۋاپاسىز.
غَدَّارَةٌ ج غَدَّارَاتٌ: تاپانچا.
غَدَّارَةٌ سَرِيْعَةُ الطَّلَقَاتِ: ئاپتومات.
غُدَّةٌ وَ غُدَدَةٌ ج غُدَدٌ وَ غَدَائِدُ: بەز، قالقانبەز.
الْغُدَّةُ الْأُنْبُوبِيَّةُ: نەيچىسىمان بەز.
الْغُدَّةُ النُّخَامِيةُ: مېڭە ئاستى بېزى.
اَلْغُدَّةُ الصَّنَوْبَرِيَّةُ: ئۇششۇقسىمان بەز، مېڭە ئۈستى بېزى.

اَلْغُدَّةُ الدَّرَقِيَّةُ: قالقانبەز.
ضِخَمُ الْغُدَّةِ الدَّرَقِيَّةِ: قالقانبەز ئىششىقى، پوقاق.
أُصِيبَ بِإِلْتِهَابٍ فِي الْغُدَّةِ: بەز ياللۇغى بولۇپ قالدى.
اَلْغُدَّةُ الثَّدْيِيَّةُ: ئەمچەك بېزى.
غُدَّةٌ صَمَّاءُ: ئىچكى ئاجراتما بېزى.
اَلْغُدَدُ التَّيْمُوْسِيَةُ: مېڭە بەزلىرى.
اَلْغُدَدُ ذَاتُ الْإِفْرَازِ الدَّاخِلِيِّ: ئىچكى ئاجراتما بەزلىرى.
اَلْغُدَدِ الصَّمِّ: ئىچكى ئاجراتما بەزلىرى.
اَلْغُدَدُ جَارَةُ الدَّرَقِيَّةِ: بىر جۈپ قالقانبەز.
اَلْغُدَدُ الْجِنْسِيَّةُ: جىنسىي بەز.
اَلْغُدَدُ اللِّمْفَاوِيَّةُ: لىمفا بېزى.
غَدَّدَ يُغَدِّدُ تَغْدِيْدًا نَصِيْبَهُ: نېسۋىسىنى ئالدى.
غَدَّى يُغَدِّي تَغْدِيَةً الرَّجُلَ: كىشىگە ئەتىگەنلىك تاماق بەردى، ناشتىلىق بەردى.
«غَدَّى ضَيْفَهُ لَحْمًا»: مېھمىنىنى ئەتىگەندە گۆش بىلەن مېھمان قىلدى.
غُدَدِيٌّ: بەزنىڭ، بەزلىك.
غَدَرَ يَغْدِرُ وَ غَدِرَ يَغْدَرُ غَدْرًا وَ غَدَرَانًا بِهِ: ئۇنىڭغا خىيانەتلىق قىلدى، ۋاپاسىزلىق قىلدى، ساختىپەزلىك قىلدى.
غَدِرَ يَغْدَرُ غَدَرًا الرَّجُلُ: كۆلنىڭ سۈيىنى ئىچتى.
غَدِرَ الْمَكَانُ: جاي ئاشلىق بولدى.
غَدِرَ اللَّيْلُ: كېچە زۇلمەت بولدى.
غَدِرَ عَنْ أَصْحَابِهِ: ھەمراھلىرىدىن ئايرىلدى.
غَدْرٌ: خىيانەتچىلىك، ۋاپاسىزلىق، ئاسىيلىق.
غَدَفَ يَغْدُفُ غَدْفًا لَهُ فِي الْعَطَاءِ: ئۇنىڭغا جىق نەرسە بەردى.
غَدَفٌ: نازۇنېمەت، باياشات، مولچىلىق.
غَدِقَ يَغْدَقُ غَدَقًا الْمَطَرُ: يامغۇر مول ياغدى.
غَدِقَ التُّرَابُ: توپا لاي بولۇپ كەتتى.
غَدِقَ الْعَيْشُ: تۇرمۇش پاراۋان بولدى، كەڭ-كۇشادە بولدى.
غَدَقٌ: مول، كۆپ.
﴿لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا لِّنَفْتِنَهُمْ فِيْهِ﴾ «قرآن»: ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتۇق.
غَدِقٌ: كەڭ-كۇشادە، مولچىلىق، پاراۋان.
غَدِنَ يَغْدَنُ غَدَنًا: بوشاپ كەتتى، بوششىپ كەتتى.
غَدَنٌ . غُدْنَةٌ: ھېرىپ كەتمەك، بوشاپ كەتمەك.
غُدْوَةٌ ج غُدُوٌّ وَ غُدًا وَ غُدُدٌ: ئەتىگەن، سەھەر.
﴿يُسَبِّحُ لَهُ فِيْهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ «قرآن»: (مۇئمىنلەر) ئەتىگەن-ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ.
غَدُورَةٌ ج غُدُرٌ: ئاينىغۇچى، ئاسىيلىق قىلغۇچى، خىيانەتكار، ۋاپاسىز.
غَدِيَ يَغْدَى غَدًى وَ غَدَاءً الرَّجُلُ: ئەتىگەنلىك تاماق يېدى، ناشتا قىلدى.
غَدِيْرٌ ج غُدْرٌ وَ غُدْرَانٌ وَ أُغْدُرَةٌ: كۆل، كۆلچەك.
«يَشْرَبُ أَهْلُ هَذِهِ الْقَرْيَةِ مِنْ مَاءِ الْغَدِيْرِ»: بۇ يېزىنىڭ ئاھالىسى كۆل سۈيى ئىچىدۇ.
غَدِيْرَةٌ ج غَوَادِرُ: ئۆرۈمە چاچ.
غَذَا يَغْذُو غَذْوًا الرَّجُلُ بِالطَّعَامِ: كىشىگە تاماق بەردى.
غِذَاءٌ ج أَغْذِيَةٌ: يېمەكلىك، ئوزۇقلۇق، تاماق، غىزا.
غِذَاءٌ لَحْمِيٌّ: گۆشلۈك تاماق.
غِذَاءٌ نَبَاتِيٌّ: گۆشسىز تاماق.
غِذَائِيٌّ: ئوزۇقلۇق ماددىسىنىڭ، يېمەكلىكنىڭ، غىزالىق.
تَدْبِيْرٌ غِذَائِيٌّ: ساقلىقنى ساقلاش تەدبىرى.
اَلْغِذَائِيَّةُ: ئوزۇقلۇق.

اَلْمَوَادّ الْغِذَائِيَّةُ: ئوزۇقلۇق ماددىلىرى.

اَلْحُبُوبُ الْغِذَائِيَّةُ الْقَاسِيَةُ: قارا ئاشلىق.

«اَلْخُضْرَوَاتُ الطَّرِيَّةُ غَنِيَّةٌ بِالْمَوَادِّ الْغِذَائِيَّةِ»: يېڭى كۆكتات ئوزۇقلۇق ماددىلىرىغا باي.

«لِبَعْضِ الْأَطْعِمَةِ قِيْمَةٌ غِذَائِيَّةٌ خَاصَّةٌ»: بەزى تاماقلارنىڭ ئالاھىدە ئوزۇقلۇق قىممىتى بار.

غُذَارِمٌ: كۆپ سۇ.

غَذَّ يَغُذُّ / يَغِذُّ غَذًّا الْجُرْحُ: يارا يىرىڭداپ قالدى.

غَذَّى يُغَذِّي تَغْذِيَةً الرَّجُلَ بِالطَّعَامِ: كىشىگە تاماق بەردى، ئوزۇقلاندۇردى.

غَذْرَمَ يُغَذْرِمُ غَذْرَمَةً الْكَلَامَ: سۆز قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

غَذْرَمَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تۆكمە قىلىپ ساتتى.

غَذَمَ يَغْذِمُ غَذْمًا: ئاچ كۆزلۈك بىلەن يېدى.

غُذْمَةٌ ج غُذَمٌ: سۇيى كۆپ قۇدۇق.

غَذِيْذَةٌ: يىرىڭ.

غَرَا يَغْرُو غَرْوًا الْجِلْدَ: تېرىنى چاپلىدى، يېپىشتۇردى.

غِرًا . غِرَاءٌ: يېلىم.

غِرَاءُ السَّمَكِ: بېلىق يېلىمى.

غُرَابٌ ج أَغْرُبٌ وَغِرْبَانٌ وَأَغْرِبَةٌ وَغَرَابِيْنُ: قاغا؛ بىس.

غُرَابُ الْبَحْرِ: چۆمگەك ئۆردەك.

﴿فَبَعَثَ اللهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ئۇنىڭغا قېرىندىشىنىڭ جەسىتىنى قانداق كۆمۈشنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بىر قاغا ئەۋەتتى.

غُرَابُ الرَّأْسِ: گەجگە سۆڭىكى، ئارقا مېڭە بوشلۇقى.

هَذَا شَيْبُ الْغُرَابِ: بۇ مۇمكىن بولمايدىغان بىر ئىش.

طَارَ غُرَابُهُ: چېچى ئاقىرىپ كەتتى.

غَرَابَةٌ: كەم كۆرۈلىدىغان، ئاز ئۇچرايدىغان، نادىر، غەلىتە.

غَرَابِيْلِيٌّ: غەلۋۈرچى.

غِرَارٌ: بىس، تىغ ئۇچى؛ مىسلى، ئوخشىشى؛ ئاز، كەم.

لَا يَنَامُونَ إِلَّا غِرَارًا: ئۇلار ناھايىتى ئاز ئۇخلايدۇ.

عَلَى غِرَارٍ: ئالدىراپ-تېنەپ، ھاپىلا-شاپىلا.

عَلَى غِرَارِ كَذَا: شۇنىڭغا ئوخشاش.

«وَكَانَ هَذَا عَلَى غِرَارٍ لِلْمُعَاهَدَةِ»: بۇ كېلىشىمگە ئوخشايدۇ.

«لَقَدْ صَنَعْتُ سُتْرَتِي عَلَى غِرَارِ سُتْرَتِهِ»: چاپىنىمنى ئۇنىڭ چاپىنىغا قاراپ تىكتۈردۈم.

مَا لَبِثْتُ إِلَّا غَرَارًا: ئازغىنە تۇردۇم.

«مَضَى فِي سُلُوكِهِ عَلَى غِرَارِ أَبِيْهِ»: ئىش-ھەرىكىتىدە دادىسىنى دورىدى.

غَرَارَةٌ: ئاددىي-ساددا، ياش، يېشى كىچىك، گۆدەك.

غَرَارَةُ الْمَرِيْضِ: كېسەلنىڭ باشلىنىشى.

«وَقَعَ فِي هَذِهِ الْأَخْطَاءِ بِسَبَبِ غَرَارَتِهِ»: كىچىك بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ خاتالىقلارغا يولۇقتى.

غِرَارَةٌ ج غَرَائِرُ: قاپ، تاغار، خالتا؛ بۆز؛ گىلەم.

غِرَاسٌ: كۆچەت تىكىش مەزگىلى، كۆچەت.

«دَمَّرَ الْعَدُوُّ الْمَنَازِلَ وَاقْتَلَعَ الْغِرَاسَ»: دۈشمەن بىنالارنى ۋەيران قىلىپ دەرەخ - تاشلارنى قومۇرۇۋەتتى.

غِرَاسَةٌ: كۆچەت تىكىش، كۆچەت تىرىماق.

غَرَامٌ: مۇھەببەت، ئىشق؛ قاتتىق ئامراقلىق، يالقۇنلۇق مۇھەببەت.

﴿إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا﴾ ‹قرآن›: جەھەننەمنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن (سېنىڭ دۈشمەنلىرىڭدىن) ئايرىلمايدۇ.

غَرَامَةٌ ج غَرَامَاتٌ: جەرىمانە.

غَرَامَةُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش تۆلىمى.

غَرَامِيٌّ: مۇھەببەتلىك، ئاشىقلىق، مۇھەببەتنىڭ.

رِسَالَةٌ غَرَامِيَّةٌ: مۇھەببەت خېتى، سۆيگۈ خېتى.

عَلَاقَةٌ غَرَامِيَّةٌ: مۇھەببەتلىشىش، مۇھەببەت باغلاش.

غُرَانِقٌ ج غَرَانِيقُ: تۇرنا؛ كېلىشكەن يىگىت.

غَرَبَ يَغْرُبُ غُرْبًا وَ غُرْبَةً وَ غَرَابَةً: ۋەتىنىدىن ئايرىلدى، مۇساپىر بولدى، غېرىب بولدى.

وَلَا يَغْرُبُ عَنِ الْبَالِ: كۆڭلىدىن چىقمايدۇ.

غَرَبَ يَغْرُبُ غُرُوبًا الشَّيْءُ: يوشۇرۇندى، مەخپىي بولدى.

غَرَبَ الرَّجُلُ: كىشى مېڭىپ كەتتى، يىراقلاپ كەتتى.

غَرَبَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇردى.

﴿وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ﴾ «قرآن»: كۈن پاتقان چاغدا، ئۇلارنىڭ غارنىڭ شىمال تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرىسەن.

«لَايَصِحّ أَنْ يَغْرُبَ عَنْ بَالِهِ»: ئۇنىڭ كۆڭلىدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىش توغرا بولمايدۇ.

«أُغْرُبْ عَنْ وَجْهِي»: كۆزۈمدىن يوقال.

غَرِبَ يَغْرَبُ غَرَبًا الشَّيْءُ: نەرسە قارىداپ كەتتى.

غَرِبَتِ الْعَيْنُ: كۆزى ئىششىپ قالدى.

غَرُبَ يَغْرُبُ غَرَابَةً الْكَلَامُ: سۆز چۈشىنىكسىز بولدى، غەلىتە بولدى.

غَرْبٌ ج غُرُوبٌ: غەرب، غەرب تەرەپ؛ ياش.

غَرْبُ الدَّمْعِ: ياش بېزى.

سَهْمُ غَرْبٍ: يوشۇرۇن ئوق، سۇيىقەست.

غَرْبًا: غەربتە، غەرب تەرەپ، غەربىي قىسىم.

غُرْبَةٌ: ئايرىلىق، مۇساپە، تېرىككەكلىك، كەسكىنلىك.

قَلَّ غَرْبَهُ: ئۇنى باستۇردى، قىستىدى، چەكلىدى.

غُرْبَةٌ: يۇرتىدىن ئايرىلىش، مۇساپىرچىلىق، غۇربەتچىلىك؛ سۈرگۈن قىلماق.

دَارُ الْغُرْبَةِ: چەت ئەل، ياقا يۇرت.

أَلَمُ الْغُرْبَةِ: يۇرتنى سېغىنىش ئازابى.

قَضَى حَيَاتَهُ فِي الْغُرْبَةِ: ھاياتىنى مۇساپىرچىلىقتا ئۆتكۈزدى.

غَرْبَلَ يُغَرْبِلُ غَرْبَلَةً الْحَبَّ: ئاشلىقنى تاسقىدى، تازىلىدى.

غَرْبَلَ الْأَمْرَ: تەكشۈردى.

غِرْبَالٌ ج غَرَابِيلُ: غەلۋىر، ئەلگەك، ئۆتكەمە.

غَرْبَلَةٌ: تاسقىماق.

غِرْبِيبٌ ج غَرَابِيبُ: قاپقارا.

﴿وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ﴾ «قرآن»: قىزىللىرى، ھەر خىل رەڭدىكى يوللۇقلىرى ۋە قاپقارالىرىمۇ بار.

غَرْبِيٌّ: غەربلىك، غەربتىن، ياۋروپالىق.

﴿وَمَاكُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد!) بىز غەربىي تاغنىڭ بىر تەرىپىدە مۇساغا ۋەھيىنى نازىل قىلغىنىمىزدا سەن يوق ئىدىڭ.

غَرْبِيَّةٌ: غەرب، غەرب تەرەپ.

﴿يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ﴾ «قرآن»: چىراغ مۇبارەك زەيتۇن دەرىخىنىڭ (يېغى) بىلەن يورۇتۇلغان. ئۇ شەرق تەرەپتىمۇ ئەمەس، غەرب تەرەپتىمۇ ئەمەس.

غَرِثَ يَغْرَثُ غَرَثًا الرَّجُلُ: ئاچ قالدى، قورسىقى ئاچتى.

غَرِثٌ: ئاچ، ئاچ قورساق ئادەم.

غَرْثَانُ ج غَرْثَى وَغَرَاثَى وَغِرَاثٌ م غَرْثَى ج غِرَاثٌ: ئاچ قالغۇچى.

غَرِدَ يَغْرَدُ غَرَدًا الطَّائِرُ: قۇش سايرىدى.

غَرَدٌ: سايرىماق (قۇش).

غِرْدٌ . غَرِدٌ: سايرىغۇچى.

غَرَّ يَغُرُّ / يَغِرُّ غَرًّا وَ غِرَارًا الطَّائِرُ فَرْخَهُ: قۇش چۆجىسىگە يەم بەردى.

غَرَّ يَغُرُّ غَرًّا وَ غِرَّةً وَ غُرُورًا — هُ: ئۇنى قىزىقتۇردى؛ ئازدۇردى، ئالدىدى.

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ «قرآن»: ئى ئىنسان! سېنى مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگارىڭغا ئاسىيلىق قىلىشقا نېمە ئالدىدى؟

غِرٌّ ج أَغْرَارٌ: تەجرىبىسىز، يېنىك، شاللاق، تەۋەككۇلچى.

يَا لَكَ مِنْ غِرٍّ أَحْمَق: سەن نېمىدېگەن دۆت.

«كَانَ غِرًّا فَخَدَعَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ»: ئۇ گول ئىدى، بەزى ھەمراھلىرى ئۇنى ئالدىۋەتتى.

أَيَّامُهُ الْغُرّ: ئۇنىڭ ئالتۇندەك دەۋرى، ئۇنىڭ بەختلىك كۈنلىرى.

غَرَّ يَغَرُّ غَرَارَةً: ئالىيجاناب بولدى.

غَرَرٌ: خەۋپ، خەۋپلىك، خېيىم-خەتەر.

رَكِبَ الْغَرَرَ: خەتەرگە تەۋەككۇل قىلدى.

غَرَّاءُ ج غُرٌّ وَ غُرَّانٌ: چىرايلىق، ئېسىل، ئالىيجاناب؛ قاشقىلىق ئات.

جَرِيدَتُكُمُ الْغَرَّاءُ: قىممەتلىك گېزىتىڭلار.

الشَّرِيعَةُ الْغَرَّاءُ: ئىسلام شەرىئىتى.

غَرَّارٌ: ئالدامچى، ساختىپەز.

غُرَّانٌ: سۇنىڭ كۆپۈكى، ئاق قاشقا ئات.

غَرَّبَ يُغَرِّبُ تَغْرِيبًا الرَّجُلُ: غەربكە ماڭدى؛ كەتتى.

غَرَّبَهُ: ئۇنى سۈرگۈن قىلدى، پالىلىدى؛ غەربلەشتۈردى؛ غەرب قىلدى.

غِرَّةٌ ج غِرَرٌ: غەپلەت، پەرۋاسىزلىق.

عَلَى غِرَّةٍ: كۈتۈلمىگەندە، تۇيۇقسىز، تۇمتۇت، دىققەتسىزلىكتىن.

غُرَّةٌ ج غُرَرٌ: ئاتنىڭ قاشقىسى.

غُرَّةُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ باشلىنىشى، مۇقەددىمىسى.

غُرَّةُ الشَّهْرِ: ئاي بېشى.

غُرَّةُ الْقَوْمِ: قوۋمنىڭ يېتەكچىسى، ئاقساقال.

غُرَّةُ الشَّبَابِ: ياشلىق باھارى.

غُرَرُ النَّثْرِ وَالشِّعْرِ: پروزا، شېئىرنىڭ ئەڭ ياخشى نەمۇنىلىرى.

وَلَّتْ غُرَرُ أَيَّامِهِ: ئۇنىڭ ئالتۇندەك كۈنلىرى ئۆتۈپ كەتتى.

غَرَّدَ يُغَرِّدُ تَغْرِيدًا الطَّائِرُ: قۇش سايرىدى.

غَرَّرَ الطَّائِرُ: قۇش قانات قاقتى، پەرۋاز قىلدى.

غَرَّرَ بِهِ: ئۇنى خەتەرلىك ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى، ئالدىدى.

غَرَّرَ بِنَفْسِهِ: تەۋەككۇل قىلدى، خەتەرگە كۆز يۇمدى.

«لَمْ يَكُنْ يَفْعَلُ هَذَا لَوْ لَا أَنْ غَرَّرَ بِهِ أَصْحَابُهُ»: ئۇنىڭ ھەمراھلىرى ئۇنى ئالدىمىغان بولسا، ئۇ بۇ ئىشنى قىلمايتتى.

غَرَّزَ يُغَرِّزُ تَغْرِيزًا — هُ: ئۇنى كىرگۈزدى، سانجىدى.

غَرَّقَ يُغَرِّقُ تَغْرِيقًا: غەرق قىلىۋەتتى، چۆكۈرۈۋەتتى.

غَرَّقَ الْمَكَانَ: جاينى سۇغا باستۇرۇۋەتتى.

غَرَّمَ يُغَرِّمُ تَغْرِيمًا: جەرىمانە قويدى.

«غَرَّمَتْهُ الْمَحْكَمَةُ عِشْرِينَ دِينَارًا»: سوت ئۇنىڭغا يىگىرمە دىنار ئېشتىراپ قويدى.

غَرَّى يُغَرِّي تَغْرِيَةً الْجِلْدَ: تېرىنى چاپلىدى، يەملىدى، يېپىشتۇردى.

غِرِّيدٌ: سايرىغۇچى.

طَائِرٌ غِرِّيدٌ: سايرىغۇچى قۇش.

غَرَزَ يَغْرِزُ غَرْزًا الشَّيْءَ فِي الشَّيْءِ: نەرسىنى يەنە بىر نەرسىگە كىرگۈزدى، سانجىدى.

غَرَزَ عُودًا بِالْأَرْضِ: كۆچەت تىكتى.

غُرْزَةٌ ج غُرَزٌ: يىگانە، بىر تال يىڭنە.

غُرْزَةُ الْخِيَاطَةِ: شىرىق، تىكىش ئارىلىقى.

غُرْزَةُ تَدْخِينِ الْحَشِيشِ: چېلىمخانا، ئەپيۇنخانا.

غَرَسَ يَغْرِسُ غَرْسًا وَ غِرَاسَةً الشَّجَرَ: دەرەخ تىكتى.

«مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ غُرِسَتْ لَهُ نَخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ» ‹حديث›: كىمكى «سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ» دېسە، ئۇنىڭ ئۈچۈن جەننەتتە بىر تۈپ خورما دەرىخى تىكىلىدۇ.

«غَرَسُوا فَأَكَلْنَا وَ نَغْرِسُ فَيَأْكُلُونَ» ‹مثل›: ئەجدادلار بىز ئۈچۈن ئىشلىدى، بىز ئەۋلادلار ئۈچۈن ئىشلەيمىز.

«غَرَسَ فِي نَفْسِهِ مَجْمُوعَةً مِّنَ الصِّفَاتِ الْحَمِيْدَةِ»: ئۆز ۋۇجۇدىدا بىرتالاي گۈزەل خىسلەتلەرنى يېتىشتۈردى.

غَرْسٌ: تىرىماق، تىكمەك (كۆچەتنى).

غَرْسٌ ج غِرَاسٌ وَ أَغْرَاسٌ: تىكىلگەن كۆچەت، جىرىم.

غِرْسٌ ج أَغْرَاسٌ وَ غِرَاسٌ: كۆچەت، جىرىم، مايسا.

غَرْسَةٌ ج غَرَسَاتٌ: بىر تال كۆچەت، كۆچەت تىلى.

غَرَضَ يَغْرِضُ غَرْضًا الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

غَرَضَ الشَّيْءَ: چەكلىدى، سۇندۇرۇۋەتتى، ئالدىغا سۈردى.

غَرَضَ الثَّمَرَ: مېۋىنى توڭ ئۈزدى.

غَرِضَ يَغْرَضُ غَرَضًا اللَّحْمُ: گۆش يېڭى بولدى.

غَرِضَ يَغْرَضُ غَرَضًا إِلَيْهِ: ئۇنى سېغىندى.

غَرِضَ مِنْهُ: زېرىكتى، جاق تويدى.

غَرَضٌ ج أَغْرَاضٌ: مەقسەت، تىلەك، غەرەز، نىشان، مۇراد، غايە.

الْغَرَضُ الْمَقْصُودُ: ئاساسىي نۇقتا.

وَافٍ بِالْغَرَضِ: تەلەپكە لايىق.

«غَرَضُنَا مِنَ هَذَا خِدْمَةُ الْمُجْتَمَعِ»: بۇنىڭدىن مەقسىتىمىز جەمئىيەتكە خىزمەت قىلىش.

غِرْغَاجٌ: قارىياغاچ.

غَرْغَرَ يُغَرْغِرُ غَرْغَرَةً: غەر-غەر قىلدى، ئېغىز چايقىدى.

غِرْغِرٌ الواحدة غِرْغِرَةٌ ج غِرْغِرَاتٌ: توخۇ، ھەبەش توخۇسى، مارجان توخۇ.

غَرْغَرَةٌ: ئېغىز چايقىماق، غەر-غەر قىلماق؛ ئېغىز چايقايدىغان دورا.

غَرْغَرَةُ الْمَوْتِ: سەكراتتىكى بوغۇلۇش.

غَرَفَ يَغْرِفُ غَرْفًا الْمَاءَ: سۇنى قوچۇشلاپ ئالدى، ئۇشلاپ ئالدى.

غَرَفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈستى، سۈزۈپ ئالدى.

«أَغْرِفْ لِنَفْسِكَ بَعْضَ الطَّعَامِ مِنَ الْقِدْرِ»: قازاندىكى تاماقتىن ئۆزۈڭ ئۇسۇۋال.

غُرْفَةٌ ج غِرَافٌ: (سۇ قاتارلىقلاردىن) ئوچۇملاپ ئېلىنغان نەرسە.

﴿وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ﴾ ‹قرآن›: ...ئۇنىڭدىن (ئۇسسۇزلۇقنى بىرئاز بېسىش ئۈچۈن) ئىچكەن ئادەم (بۇيرۇققا خىلاپلىق قىلغان بولمايدۇ)، دېدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئازغىنە كىشىدىن باشقا ھەممىسى ئۇنىڭدىن ئىچتى.

غُرْفَةٌ ج غُرَفٌ وَ غُرْفَانٌ وَ غُرُفَاتٌ: بۆلمە، ھۇجرا، ئۆي، ياتاق.

غُرْفَةُ الْأَكْلِ: تاماقخانا.

غُرْفَةُ النَّوْمِ: ياتاقخانا.

﴿وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار (جەننەتنىڭ) ئېسىل ئۆيلىرىدە ئەمىن بولغان ھالدا تۇرىدۇ.

غُرْفَةٌ تِجَارِيَّةٌ: تىجارەتچىلەر جەمئىيىتى، سودا جەمئىيىتى.

غُرْفَةُ الْجَلَسَاتِ: يىغىن زالى.

غُرْفَةُ الْإِحْتِرَاقِ: ئوت قالاش ئۆيى، كاتول.

غُرْفَةُ الْحَارِسِ: قوغداش بۆلۈمى.

غُرْفَةُ الْعَمَلِيَّاتِ: ئوپېراتسىيەخانا.

غُرْفَةُ الْفَحْصِ: تەكشۈرۈش ئۆيى.

غُرْفَةٌ بِسَرِيْرَةٍ وَاحِدَةٍ: تاق كىشلىك ياتاق.

غُرْفَةٌ بِسَرِيرَيْنِ: قوش كىشىلىك ياتاق.

غُرْفَةُ الإِسْتِعْلَامَاتِ: خەۋەرلىشىش بۆلۈمى.

غُرْفَةُ الطَّوَارِئِ: جىددىي قۇتقۇزۇش بۆلۈمى.

غُرْفَةُ اسْتِقْبَالٍ: كۈتۈۋېلىش بۆلۈمى.

غُرْفَةُ إِنْتِظَارٍ: كۈتۈش زالى.

غُرْفَةُ الْقِيَادَةِ: قوماندانلىق شتابى.

غُرْفَةٌ تِجَارِيَّةٌ وَ صِنَاعِيَّةٌ: سودا-سانائەت بىرلەشمىسى.

غِرْفَةٌ ج غِرَفٌ: ئاياغ، سەندەل.

غَرِقَ يَغْرَقُ غَرَقًا: غەرق بولدى، چۆكۈپ كەتتى.

غَرِقَ الشَّخْصُ فِي الْمَاءِ: سۇدا تۇنجۇقۇپ ئۆلدى.

غَرِقَ الْمَكَانُ: جاينى سۇ بېسىۋالدى.

«كَادَ يَغْرَقُ لِأَنَّهُ لَا يُحْسِنُ السِّبَاحَةَ»: ئۇ سۇدا ياخشى ئۈزەلمىگەنلىكتىن، تۇنجۇقۇپ قالغىلى تاس قالدى.

«اِصْطَدَمَتِ الْبَاخِرَةُ بِالصُّخُورِ قُرْبَ الشَّاطِئِ وَ غَرِقَتْ»: پاراخوت قىرغاققا يېقىن جايدا تاشقا سوقۇلۇپ غەرق بولدى.

غَرِقَ فِي شِبْرِ مَاءٍ: ئاقىلانىلىك بىلەن ئىش قىلمىدى.

غَرِقَ فِي الْوَحْلِ: يولسىز ئىشلارغا چېتىلىپ قالدى.

غَرِقَ لِأُذُنَيْهِ: ئىش پۈتۈن ۋاقتىنى ئېلىپ كەتتى.

غَرَقٌ: غەرق بولماق، چۆكۈپ كەتمەك، ئېزىلىپ كەتمەك.

﴿حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ﴾ «قرآن»: پىرئەۋن غەرق بولىدىغان ۋاقىتتا...

غَرِقٌ: غەرق بولغۇچى، چۆكۈپ كەتكۈچى، (بىرەر نەرسىگە) پۈتۈنلەي بېرىلىپ كەتكۈچى.

غرقان فِي الدَّيْنِ: قەرزگە بوغۇلۇپ كەتكۈچى.

غَرِلٌ: گۆشلىرى بوشاپ كەتكەن ئادەم.

غُرْلَةٌ ج غُرَلٌ: سۈننەتلىك.

غَرِمَ يَغْرَمُ غُرْمًا وَ غَرَامَةً وَ مَغْرَمًا فِي التِّجَارَةِ: سودىدا زىيان تارتتى؛ جەرىمانە تۆلىدى.

غُرْمٌ: زىيان.

الْغُنْمُ لَا يُسَاوِي الْغُرْمَ: پايدا-زىياننى قاپلىيالمىدى.

غَرِنَ يَغْرَنُ غَرَنًا الْعَجِينُ أَوِ الطِّينُ: خېمىر ياكى لاي قۇرۇپ قالدى.

غُرْنُوقٌ ج غَرَانِيقُ: تۇرنا؛ چىرايلىق يىگىت.

غِرْنَيْقٌ ج غَرَانِيقُ: تۇرنا؛ كېلىشكەن يىگىت.

غَرْوٌ: قىزىق، ئاجايىپ.

لَا غَرْوَ: ھەيران قالغۇچىلىكى يوق.

غُرُوبٌ: يوشۇرۇنماق، مەخپىي بولماق، غايىب بولماق.

غُرُوبُ الشَّمْسِ: كۈننىڭ ئولتۇرۇشۇپ كېتىشى.

﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا﴾ «قرآن»: كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ۋە كۈن پېتىشتىن بۇرۇن پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن.

غَرُورٌ: دۇنيا؛ شەيتان؛ ئالدامچى؛ ئېغىز چايقايدىغان دورا.

﴿وَغَرَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ﴾ «قرآن»: شەيتان سىلەرنى ئاللاھنىڭ (ئەپۇ قىلىدىغانلىقى ۋە ئازاب قىلمايدىغانلىقى) بىلەن ئالدىدى.

غُرُورٌ: ئالدىماق؛ يالغان، ساختا؛ غۇرۇر، مەغرۇر؛ مەنمەنلىك، چوڭچىلىق.

﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾ «قرآن»: دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئالدايدىغان مالدىنلا ئىبارەتتۇر.

الْغُرُورُ بِالنَّفْسِ: ئۆزىگە تەمەننا قويۇش.

«أَقْلِعْ عَنْ غُرُورِكَ بِنَفْسِكَ»: ئۆزۈڭگە تەمەننا قويما.

غَرْوَى: قىزىق، ئاجايىپ.

لَا غَرْوَى: ھەيران قالغۇچىلىكى يوق.

غِرْوِيٌّ: يېلىمدەك، يېلىمسىمان.

غروِيٌّ ج غرَوِيَّاتٌ: يېلىمسىمان ماددا.

غَرِيَ يَغْرَى غَرًا بِالشَّيْءِ: رىشتە باغلىدى، تەلۋىلەرچە ياخشى كۆردى.

غِرْيَاقٌ: چۆمگەك ئۆردەك.

غَرِيبٌ ج غُرَبَاءُ م غَرِيبَةٌ ج غَرَائِبُ: چەتتىن كەلگەن، چەت ئەللىك، مۇساپىر، ئەجنەبىي؛ ئاجايىپ، غەلىتە.

غَرِيبُ الْكَلَامِ: چۈشىنىش تەس سۆز.

مِنَ الْغَرِيبِ أَنْ ...: ئەجەبلىنەرلىكى شۇكى، ...

مَادَّةٌ غَرِيبَةٌ: ئارىلاشما ماددا، تەركىبى ساپ ئەمەس.

«طَبْعُ هَذَا الشَّخْصِ غَرِيبٌ إِلَى حَدٍّ مَا»: بۇ ئادەمنىڭ مىجەزى بىرئاز غەلىتە.

لَا تُعَامِلْنِي مِثْلَ الْغَرِيبِ: مېنى يات كۆرمە.

أَمْرٌ غَرِيبٌ: غەلىتە ئىش.

رَجُلٌ غَرِيبُ الْأَطْوَارِ: يۈرۈش-تۇرۇشى غەلىتە ئادەم.

«غَرَائِبُ الدَّهْرِ كَثِيرَةٌ»: زامانىنىڭ ئاجايىپ ئىشلىرى كۆپ.

غُرَيْبَةٌ: ئۆرۈك مېغىزى.

غَرِيرٌ ج أَغِرَّةٌ وَ أَغِرَّاءُ م غَرِيرَةٌ ج غَرِيرَاتٌ وَ غَرَائِرُ: ئالدانغان، ئازدۇرۇلغان، قايمۇقتۇرۇلغان.

غُرَيْرٌ: بورسۇق.

آسَمَنُ مِنْ غُرَيْرٍ: بورسۇقتىنمۇ سېمىز.

غَرِيزَةٌ ج غَرَائِزُ: تەبىئەت، خاراكتېر، مىجەز، تۇغما خىسلەت، قابىلىيەت؛ بىۋاستە سېزىم.

«يَسْتَطِيعُ الْإِنْسَانُ بِعَكْسِ الْحَيَوَانِ أَنْ يَتَحَكَّمَ فِي غَرَائِزِهِ»: ئىنسان ھايۋاننىڭ ئەكسىچە ئۆزىنى كونترول قىلالايدۇ.

غَرِيزِيٌّ: تەبىئىي.

أَفْعَالٌ غَرِيزِيَّةٌ: تەبىئىي ھەرىكەتلەر.

غَرِيسَةٌ ج غَرَائِسُ وَ غِرَاسٌ: كۆچەت، جىرىم؛ ئورمان.

غَرِيضٌ: يېڭى، پاكىز، تازا، ساپ.

دَوَافِعُ غَرِيضَةٌ: شەخسىيەتچىلىك، شەخسىي مۇددىئا.

غَرِيقٌ ج غَرْقَى: غەرق بولغۇچى.

«قَدْ تَرَكْتَ ابْنَكَ الْحَزِينَ غَرِيقًا فِي بِحَارِ الْهُمُومِ وَالْحَسَرَاتِ»: غەمكىن ئوغۇللىرىنى غەم - قايغۇ ۋە ھەسرەتلەر دېڭىزىغا چۆكتۈرۈپ قويۇپ كەتتىڭ.

غَرِيقٌ فِي ...: پۈتۈنلەي بېرىلىپ كەتكۈچى.

غَرِيمٌ ج غُرَمَاءُ وَ غُرَّامٌ: قەرز بەرگۈچى؛ قەرزدار؛ دۈشمەن، رەقىب، رىقابەتچى، قارشى تۇرغۇچى.

«تَنَازَلَ غَرِيمُهُ عَنْ بَعْضِ دَيْنِهِ»: قەرز بەرگۈچى قەرزدارنىڭ بىر قىسىم قەرزىنى كۆتۈرۈۋەتتى.

غَرِينٌ: قۇرتقا (لاي).

«فَاضَ النَّهْرُ فَغَطَّى غَرِينُهُ ضِفَّتَيْهِ»: دەريا تېنىپ لاتقىلار ئۇنىڭ ئىككى قىرغىقىنى قاپلاپ كەتتى.

غَزَا يَغْزُو غَزْوًا: ھۇجۇم قىلدى، زەربە بەردى، بېسىپ كىردى.

غَزَا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئىزدىدى.

«عَرَفْتُ مَا يَغْزُو مِنْ كَلَامِهِ»: ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى چۈشەندىم.

غَزَارَةٌ: مەمۇرچىلىق، مولچىلىق، باياشاتچىلىق.

بِغَزَارَةٍ: كەڭ كۆلەمدە، كۆپ مىقداردا، مول، كۆپ.

«تَسَاقَطَ الْمَطَرُ بِغَزَارَةٍ»: يامغۇر قۇيۇۋەتتى.

غَزَالٌ ج غِزْلَانٌ وَ غِزْلَةٌ: بۆكەن ئېپار كېيىكى.

غَزَالَةٌ ج غَزَالَاتٌ: ئۇرغاچى، چىشى بۆكەن.

اَلْغَزَالَةُ: ئەتىگەنكى قۇياش، يېڭى كۆتۈرۈلگەن قۇياش.

غَزَرَ يَغْزُرُ غَزْرًا وَ غَزَارَةً وَ غُزْرًا الْمَاءُ: سۇ مول بولدى،

كۆپ بولدى.

غَزْرٌ: كۆپ، مول، باياشات، مولچىلىق.

غَزَّ يَغُزُّ غَزًّا وَ غَزَزًا بِفُلَانٍ: پالانىنى تاللىدى، يارىتىپ قالدى.

غَزَّةُ: ئۇنىڭغا يىگىنە سانجىدى.

غَزَّالٌ: ئىگىرگۈچى، ئەشكۈچى، توقۇمىچى؛ ئۆمۈچۈك.

غَزَلَ يَغْزِلُ غَزْلًا الْقُطْنَ: پاختىنى ئىگىردى، ئەشتى.

غَزِلَ يَغْزَلُ غَزَلًا بِالْمَرْأَةِ: ئايال بىلەن پاراڭلىشىپ دوستلۇق ئىزھار قىلدى، ئايالغا مەپتۇن بولۇپ قالدى.

غَزْلٌ ج غُزُولٌ: ئىگىرمەك، ئەشمەك؛ ئىگىرىلگەن يىپ.

مَعَامِلُ الْغَزْلِ: توقۇمىچىلىق فابرىكىسى.

غَزْلُ السَّعَالَى: تاشپاختا.

﴿وَلَاتَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا﴾ «قرآن»: سىلەر پىششىق ئىگىرگەن يىپنى چۇۋۇپ، پارچە-پارچە قىلىۋەتكەن خوتۇندەك بولماڭلار.

غَزَلٌ: ئاياللار بىلەن مۇڭدىشىش، مۇھەببەتلىشىش، دوستلۇقنى ئىزھار قىلىش، ئايالنى كۆككە كۆتۈرۈپ پاراڭلىشىش، ئايالنىڭ گۈزەللىكىنى ماختاش.

«إِشْتَهَرَ الشَّاعِرُ فُلَانٌ بِالْغَزَلِ»: پالانى شائىر لىرىكىلىق شېئىر بىلەن مەشھۇر.

غَزَلِيٌّ: لىرىكىلىق، ھېسسىياتلىق.

شِعْرٌ غَزَلِيٌّ: ھېسسىياتلىق شېئىر، لىرىكىلىق شېئىر.

غَزْوٌ: ھۇجۇم قىلماق، ئىشغال قىلماق، زەربە بەرمەك، تاجاۋۇز قىلماق، غازات قىلماق.

غَزْوُ الْفَضَاءِ: بوشلۇقنى بويسۇندۇرماق، ئالەمگە يۈرۈش قىلماق.

غَزْوَةٌ ج غَزَوَاتٌ: بىر قېتىم ھۇجۇم قىلماق؛ ئۇرۇش، جەڭ.

غَزِيْرٌ ج غِزَارٌ: كۆپ، نۇرغۇن، مول.

غَزِيْرُ الْمَاءِ: سۈيى مول، سۇغا باي.

شَخْصٌ غَزِيْرُ الْعِلْمِ: چوڭقۇر بىلىملىك ئادەم.

غَسَا يَغْسُو غَسْوًا وَ غُسُوًّا اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇلاشتى، زۇلمەت باستى.

غَسَاةٌ ج غَسَوَاتٌ وَ غَسًى: خام خورما.

الْغَسَاسِنَةُ: غەسسانىيلار.

غَساق: قان-يىرىڭ، سوغۇق؛ سېسىق.

غَسَالَةٌ: يۇيۇنغاندىكى پاسكىنا سۇ، يۇندى.

غُسَانٌ: يۈرەكنىڭ يىراق قاتلىمى.

«عَلِمْتُ أَنَّ ذَالِكَ مِنْ غُسَانِ قَلْبِكَ»: بۇنىڭ سېنىڭ كۆڭلۈڭدىكى ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدىم.

غَسَرَ يَغْسُرُ غَسْرًا عَلَى الْغَرِيْمِ: قەرزدارنى قاتتىق سۆيلىدى.

غَسَرَهُ عَنِ الشَّيْءِ: توسۇدى، مەنئى قىلدى.

غَسَّ يَغُسُّ غَسًّا: ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

غَسَّهُ فِي الْمَاءِ: ئۇنى سۇغا چۆكۈرۈۋەتتى.

غَسَّ فِي الْبِلَادِ: كىردى، چېگرادىن كىردى.

غُسٌّ ج أَغْسَاسٌ: پەس، چاكىنا.

غَسَّاقٌ: قان-يىرىڭ؛ سېسىق؛ سوغۇق.

﴿هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيْمٌ وَّ غَسَّاقٌ﴾ «قرآن»: بۇ كۆيدۈرگۈچى قىزىق سۇدۇر، قان-يىرىڭدۇر، ئۇلار بۇنى تېتىسۇن.

غَسَّالٌ: كىر يۇغۇچى.

غَسَّالَةٌ ج غَسَّالَاتٌ: كىر يۇغۇچى ئايال؛ كىرئالغۇ، مېيىت يۇغۇچى ئايال.

غَسَّانٌ: ياشلىق مەزگىلى.

غَسَّانِيٌّ: ناھايىتى چىرايلىق.

غَسَّانِيٌّ ج غَسَّاسِنَةٌ: غەسسانىيلار.

غَسَّلَ يُغَسِّلُ تَغْسِيْلًا: ئۇنى يۇيۇندۇردى، تازىلىدى، غۇسلى قىلدۇردى.

«غَسَّلَ الْمَيِّتَ وَ كَفَّنَهُ»: مېيىتنى غۇسلى قىلىپ كېپەنلىدى.

غَسّولٌ: سوپۇن، يۇيۇنۇشتا ئىشلىتىلىدىغان نەرسىلەر.

غَسَفٌ: قاراڭغۇلۇق.

غَسَقَ يَغْسِقُ غَسَقًا وَ غَسَقَانًا اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇ بولدى.

غَسِقَ يَغْسَقُ غَسَقَانًا الْمَاءُ: سۇ تۆكۈلدى.

غَسِقَتِ الْعَيْنُ: كۆز ياش تۆكتى.

غَسِقَ الْغَيْمُ: يامغۇر ياغدى.

غَسَقٌ: باش كېچىدىكى قاراڭغۇلۇق.

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد!) كۈن قايرىلغان ۋاقىتتىن تارتىپ، قاراڭغۇ چۈشكەن ۋاقىتقىچە ناماز ئوقۇغىن.

«يَسْتَمِرُّ فِي عَمَلِهِ مِنَ الْعَصْرِ حَتَّى الْغَسَقِ»: ئۇ ئۆز ئىشىنى ئەسىردىن تارتىپ قاراڭغۇ چۈشكۈچە داۋاملاشتۇرىدۇ.

غَسَلَ يَغْسِلُ غَسْلًا وَ غُسْلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇدى، تازىلىدى.

﴿فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ﴾ ‹قرآن›: يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى، جەينىكىڭلارنى قوشۇپ يۇيۇڭلار.

«لَا تَنْسَ أَنْ تَغْسِلَ يَدَيْكَ قَبْلَ الْأَكْلِ وَبَعْدِهِ»: تاماق يېيىشنىڭ ئالدى-كەينىدە قولۇڭنى يۇيۇشنى ئۇنۇتما.

غَسْلٌ: يۇماق.

غُرْفَةُ الْغَسلِ: يۇيۇنۇش ئۆيى، تازىلىق ئۆيى، مۇنچا.

طَشْتُ الْغَسْلِ: داس.

غُسْلٌ: يۇيۇنماق، سۇغا چۆمۈلمەك.

غُسْلٌ ج أَغْسَالٌ: سوپۇن، سۇ قاتارلىق كىر يۇيۇلىدىغان نەرسىلەر.

غِسْلَةٌ: يۇيۇنۇشتا ئىستېمال قىلىنىدىغان نەرسىلەر.

غِسْلِينٌ: ئەھلى دوزاختىن ئاققان قان-يىرىڭلار.

﴿وَلَاطَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭغا يىرىڭدىن باشقا تاماق يوقتۇر.

غَسَمَ يَغْسُمُ غَسْمًا وَ غُسُومًا اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇ بولۇپ كەتتى.

غَسَمٌ ج أَغْسَامٌ: قاراڭغۇ، زۇلمەت.

غَسَنَ يَغْسُنُ غَسْنًا الشَّيْءَ: چاينىدى.

غُسْنَةٌ ج غُسَنٌ: ماڭلاي چاچ.

غَسُولٌ: يارا قاتارلىقلارنى يۇيۇش دورىسى، دېزىنفېكسىيە سۇيۇقلۇقى؛ سوپۇن؛ سۇيۇقلۇق.

غُسوٌّ: گۇگۇم ۋاقتى.

غَسِيَ يَغْسَى غَسًى اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇلاشتى، زۇلمەت باستى.

غَسِيلٌ ج غَسْلَى وَ غُسَلَاءُ م غَسِيلَةٌ ج غَسَالَى: يۇيۇلغان كىيىم.

«نَشَرْتُ الْغَسِيلَ عَلَى الْحَبْلِ لِيَجِفَّ»: قۇرۇتۇش ئۈچۈن يۇيۇلغان كىيىمنى تانىغا يېيىپ قويدۇم.

غَشَا يَغْشُو غَشْوًا فُلَانًا: پالانىنىڭ قېشىغا كەلدى.

غِشَاءٌ ج أَغْشِيَةٌ: مۇقاۋا، يېپىنچە، لېپاپ، كونۋېرت، نېپىز پەردە.

غِشَاءٌ مَصْلِيٌّ: سېرۇزلۇق پەردە، شىللىق پەردە.

غِشَاءٌ مُخَاطِيٌّ: شىللىق پەردە.

غِشَاءُ الْبَكَارَةِ: قىزلىق پەردىسى.

«وَضَعْنَا عَلَى الْحَدِيدِ غِشَاءً رَقِيقًا مِنَ الدِّهَانِ لِحِمَايَتِهِ مِنَ الصَّدَإِ»: تۆمۈرنى داتلىشىشتىن ساقلاش ئۈچۈن ئازراق ماي سۈركىۋەتتۇق.

غِشَائِيٌّ: پەردىلىك، پەردىسىمان.

غِشَاوَةٌ: ياپقۇچ، قاپ، كىرلىك، پەردە.

غِشَاوَةٌ عَلَى الْعَيْنِ: مۇگگوز پەردىسى.

﴿وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن.

غَشَّ يَغُشُّ غَشًّا: ئالدىدى، ساختىا قىلدى، كۆز بويامچىلىق قىلدى.

غَشَّهُ: ئۇنىڭغا خائىنلىق قىلدى.

«مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا» «حديث»: كىمكى بىزگە كۆز بويامچىلىق قىلىدىكەن، ئۇ بىزگە مەنسۇپ ئەمەس.

غَشَّ اللَّبَنَ: سۈتكە سۇ قوشتى.

«يُعَاقَبُ الطَّالِبُ الَّذِي يَغُشّ فِي الْإِمْتِحَانِ»: ئىمتىهاندا ساختىپەزلىك قىلغان ئوقۇغۇچى جازالىنىدۇ.

غِشٌّ: ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك؛ خىيانەت.

غَشَّاشٌ ج غَشَّاشُونَ: ئالدامچى، ساختىپەز.

غَشَّامٌ: زالىم، ئەزگۈچى، زومىگەر، ۋەھشىي؛ بۇلاڭچى.

غَشَّى يُغَشِّي تَغْشِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى بېسىۋالدى، قاپلىۋالدى؛ بويىدى.

غَشَّى الشَّيْءَ بِالذَّهَبِ: نەرسىگە ئالتۇن ياللاتتى.

﴿وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَى فَغَشَّاهَا مَا غَشَّى﴾ «قرآن»: لۇت قوۋمىنىڭ شەھەرلىرىنى دۈم كۆمتۈرۈۋەتتى، ئۇنى (دەھشەتلىك تاشلار) قاپلىۋالدى.

غَشَّى الدَّمْعُ عَيْنَيْهِ: ئۇنىڭ ئىككى كۆزىنى ياش قاپلىۋالدى.

غَشَمَ يَغْشِمُ غَشْمًا: زۇلۇم قىلدى، ئەزدى؛ قالايمىقان قىلدى.

غَشَمَ الْحَاطِبُ: ئوتۇنچى ئوتۇننى قارا-قويۇق كەستى.

غَشْوَةٌ / غِشْوَةٌ: ياپقۇچ، قاپ، كىرلىك.

غَشُومٌ: زالىم، زومىگەر، ۋەھشىي؛ بۇلاڭچى.

حَرْبٌ غَشُومٌ: ناھەق ئۇرۇش.

اَلْقُوَّةُ الْغَشُومَةُ: زورلۇق-زومبۇلۇق، مەجبۇرىي.

غَشِيَ يَغْشَى غَشْيًا وَغِشَايَةً الْمَكَانَ: مەلۇم جايغا كەلدى، باردى.

غَشِيَ الْأَمْرُ فُلَانًا: پالانىغا بەختسىزلىك كەلدى.

غَشِيَ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلدى.

غَشِيَ الْحِصَانُ الْفَرَسَ: ئايغىر ئاتقا چاپتى.

غَشِيَ يَغْشَى غِشْيَانًا ـهُ بِالسَّوْطِ: ئۇنى قامچىلىدى، قامچا بىلەن ئۇردى.

غَشِيَ يَغْشَى غَشًا وَغَشْيًا اللَّيْلُ: كېچە زۇلمەت قاراڭغۇ بولدى.

غَشِيَهُ النُّعَاسُ: ئۇنى مۈگدەك باستى.

﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾ «قرآن»: قاراڭغۇلۇقى بىلەن ئالەمنى قاپلىغان كېچە بىلەن قەسەمكى...

غُشِيَ يُغْشَى غَشْيًا وَغَشَيَانًا عَلَيْهِ: هوشىدىن كەتتى، ئەقلىنى يوقاتتى، ئېلىقىپ قالدى.

«عِنْدَمَا سَمِعَ النَّبَأَ غَشِيَ عَلَيْهِ»: خەۋەرنى ئاڭلاپ هوشىدىن كەتتى، ئايلىنىپ كەتتى.

غَشْيٌ. غَشَيَانٌ. غَشْيَةٌ: هوشىدىن كەتمەك، ئايلىنىپ كەتمەك.

غَشْيَةُ الْمَوْتِ: ئۆلۈمنىڭ سەكراتى.

غَشِيْمٌ ج غُشَمَاءُ: تەجرىبىسىز، ئىشقا خام، نادان.

حَدِيْدٌ غَشِيْمٌ: چويۇن.

«أَدْرَكُوا أَنَّهُ غَشِيْمٌ فَغَشُّوهُ»: ئۇلار ئۇنىڭ نادانلىقىنى بىلىپ ئۇنى ئالدىدى.

غَصَبَ يَغْصِبُ غَصْبًا ـ هُ: زورلىدى، مەجبۇرلىدى، قىستىدى؛ بۇلىدى، تارتىۋالدى، باسقۇنچىلىق قىلدى.

غَصَبَ الْمَرْأَةَ: ئايالغا باسقۇنچىلىق قىلدى.

غَصْبٌ: مەجبۇرلىماق، زورلىماق؛ ئىگىلىۋالماق، بۇلىماق، تارتىۋالماق.

غَصْبًا. بِالْغَصْبِ: مەجبۇرىي، زورلۇق بىلەن.

غَصْبًا عَنْ كَذَا: ئۇنداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭغا قارىماي.

﴿وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ ئالدىدا (يەنى بارىدىغان يوللىرىدا) ھەر قانداق ساق كېمىنى ئىگىسىدىن (زورلۇق بىلەن) تارتىۋالىدىغان بىر پادىشاھ بار ئىدى.

غَصَّ يَغُصّ غَصَصًا بِالطَّعَامِ: گېلىغا تاماق تۇرۇپ قېلىپ قېقىلىپ كەتتى، نەپەس ئالالماي قالدى.

غَصَّ الْمَكَانُ بِالْقَوْمِ: جاي ئادەم توشۇپ قىستاڭچىلىق بولۇپ كەتتى.

غَصَصٌ: قېقىلىپ كەتمەك، قېقىلىپ كېتىپ دەم ئالالماي قالماق، كېكىرتەكتە بىرنەرسە تۇرۇپ قالماق.

غَصَصُ الْمَوْتِ: نەپەس توختىماق، جان ئۈزمەك.

غَصَّانٌ: قىستاڭچىلىق.

غُصَّةٌ ج غُصَصٌ: غەم-قايغۇ، ئەندىشە، خاپىلىق؛ گالدا بىرنەرسە تۇرۇپ قالماق.

﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَّجَحِيمًا وَّطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ﴾ ‹قرآن›: شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا (ئۇلارغا) ئېغىر ئىشكەللەر ۋە (كۆيدۈرگۈچى) دوزاخ بار. (زەققۇم، زەرىدىن ئىبارەت) گالدىن ئۆتمەيدىغان تاماق بار.

«لَمْ يَسْتَطِعِ الْكَلَامَ كَأَنَّمَا كَانَ فِي حَلْقِهِ غُصَّةٌ»: ئۇنىڭ گېلىغا بىرنەرسە تۇرۇپ قالغاندەك گەپ قىلالماي قالدى.

غَصَنَ يَغْصِنُ غَصْنًا الْغُصْنَ: شاخنى كەستى.

غَصَنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئالدى.

غُصْنٌ ج أَغْصَانٌ وَ غُصُونٌ وَ غَصِنَةٌ: دەرەخ شېخى.

«كَانَ الْقِرْدُ يَقْفِذُ مِنْ غُصْنٍ إِلَى غُصْنٍ»: مايمۇن شاختىن شاخقا سەكرەيتتى.

غُصْنَةٌ: يۇمران شاخ.

غُصَيْنٌ ج غُصَيْنَاتٌ: يۇمران شاخ.

غَضَا يَغْضُو غَضْوًا وَ غُضُوًّا اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇلىشىپ كەتتى.

غَضًا: يۇلغۇن.

عَلَى أَحَرَّ مِنْ جَمْرِ الْغَضَا: تىنىكەن ئۈستىدە ئولتۇرغاندەك بىئاراملىق ئىچىدە.

غُضَابِيٌّ: تېرىككەك، مىجەزى چۇس.

غُضَارٌ: سېغىز لاي، ساپال قاچا.

غَضَارَةٌ ج غَضَائِرُ: كەڭ-كۇشادىلىق، تۇرمۇش پاراۋانلىقى؛ چوڭ ياغاچ تاۋاق.

غَضَاضَةٌ: تۆۋەنلىك، پەسلىك؛ يېتەرسىزلىك، ئەيىب.

غَضَاضَةُ الْإِهَابِ: بالىلىق دەۋرى.

«لَيْسَ فِي هَذَا الْفِعْلِ أَيَّ غَضَاضَةٍ»: بۇ ئىشتا ھېچقانداق نۇقسان يوق.

غُضَافِرُ: يولۋاس.

غَضِبَ يَغْضَبُ غَضَبًا عَلَيْهِ: ئاچچىقلانىدى، غەزەپلەندى، خاپا بولدى.

غَضِبَ مِنْ لَا شَيْءَ: ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق ئاچچىقلاندى.

﴿وَغَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ئۇلارغا غەزەپ قىلدى، ئۇلارنى رەھمىتىدىن يىراق قىلدى.

«شَكَوْتُ خَصْمِي إِلَى صَدِيقِي فَغَضِبَ لِيْ»: دۈشمىنىمنى دوستۇمغا شىكايەت قىلىۋىدىم، ئۇ مەن ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئاچچىقلاندى.

غَضَبٌ: غەزەپلەنمەك، ئاچچىقلانماق، خاپا بولماق.

﴿قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَّ غَضَبٌ﴾ ‹قرآن›: سىلەرگە چوقۇم پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ئازابى ۋە غەزىپى نازىل بولىدۇ.

«إِنَّمَا الشَّدِيْدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ»

«حديث»: ئاچچىقى كەلگەندە ئۆزىنى
تۇتۇۋالغان ھەقىقىي نوچىدۇر.

غَضِبٌ ج غِضَابٌ: ئاچچىقى يامان، تېرىككەك،
تەرسا.

غَضْبَانٌ ج غِضَابٌ م غَضْبَانَةٌ وَ غَضْبَى ج غَضَابَى:
غەزەپلەنگۈچى؛ تېرىككەك، چۇس، سەپرا
مىجەز.

﴿رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا﴾ «قرآن»: مۇسا
قوۋمىغا غەزەپلەنگەن ھالدا خاپا قايتتى.

«كَانَ عَصَبِيَّ الْمِزَاجِ غَضِبًا»: ئۇ ئاچچىقى يامان،
مىجەزى چۇس ئىدى.

غَضَرَ يَغْضِرُ غَضْرًا عَنْهُ: ئۇنىڭدىن باش تارتتى،
سوۋۇدى.

غَضَرَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا غەمخورلۇق قىلدى، كۆيۈندى.

غَضَرَ الشَّيْءَ: ئۈزۈۋەتتى، كېسىۋەتتى.

غَضِرَ يَغْضَرُ غَضَرًا وَ غَضَارَةً عَيْشُهُ: ئۇنىڭ تۇرمۇشى
ياخشى بولدى، پاراۋان بولدى.

غَضِرٌ: بۇك-باراقسان، بولۇق؛ سۇلۇق.

غُضْرُوفٌ ج غَضَارِيفُ: كۆمۈرچەك سۆڭەك.

غُضْرُوفُ الضِّلْعِ: قوۋۇرغا سۆڭىكى.

سَمَكٌ غُضْرُوفِيٌّ: يۇمشاق قىلتىرىقلىق بېلىق.

غَضَّ يَغُضُّ غَضًّا وَ غِضَاضًا وَ غِضَاضَةً طَرَفَهُ: كۆزىنى
پەسلەتتى، تۆۋەنگە قارىۋالدى.

غَضَّ الطَّرْفَ عَنْ كَذَا: بۇنىڭدىن كۆزىنى قاچۇردى،
كۆرمەسكە سالدى.

غَضَّ عَنْ فُلَانٍ: پالانىنى كەمسىتتى، كۆز سالمىدى،
پەرۋا قىلمىدى.

غَضَّ مِنْ شَرَفِهِ: ئۇنى كۆزگە ئىلمىدى.

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ «قرآن»:
مۇئمىنلەرگە ئېيتقىنكى، نامەھرەملەرگە
تىكىلىپ قارىمىسۇن.

غَضَّ يَغَضُّ / يَغِضُّ غَضَاضَةً وَ غُضُوضَةً النَّبَاتُ: ئۆت-
چۆپ يۇمران بولدى.

غَضٌّ: پەسلەتمەك، تۆۋەنلەتمەك.

غَضُّ الطَّرْفِ: كۆرمەسكە سالماق، كۆز سالماسلىق.

غَضٌّ ج غِضَاضٌ: يېپيېڭى؛ يۇمشاق، ئەۋرىشىم.

«صَبِيٌّ غَضُّ الْإِهَابِ»: تېرىسى يۇمران بالا.

غُضَّةٌ: خارلىق، تۆۋەنلىك، يېتەرسىزلىك.

غُضَّةُ الْإِهَابِ: بالىلىق دەۋرى.

أَوْرَاقُ هَذَا النَّبَاتِ غَضَّةٌ: بۇ ئوت-چۆپنىڭ
ياپراقلىرى يۇمران.

غَضَّنَ يُغَضِّنُ تَغْضِينًا: قاتلىدى، پۈرلىدى.

غَضَّنَتِ السَّمَاءُ: يامغۇر توختىماي ياغدى.

«غَضَّنَ جَبْهَتَهُ عِنْدَمَا رَآنِي»: ئۇ مېنى كۆرۈپ
چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈۋالدى.

غَضَفَ يَغْضِفُ غَضْفًا الْعُودَ: ياغاچنى ئەگدى.

غَضَفَ الْوِسَادَةَ: تەكىينى قاپلىدى.

غَضَفَ الْفَرَسُ: ئات چاپتى.

غَضَنَ يَغْضُنُ / يَغْضِنُ / يَغْضَنُ غَضْنًا وَ غِضَانًا عَنِ
الْأَمْرِ: ئىشتىن توستى.

غَضْنٌ: غۇژمەك بولۇۋالماق، تۈرۈلۈۋالماق،
پۈرلىشىپ قالماق؛ ھارماق، چارچىماق، جاپا
چەكمەك.

غَضَنْفَرٌ ج غَضَافِرُ: يولۋاس.

غَضُوبٌ: تېرىككەك، چۇس.

غُضُونٌ: قورۇق، پۈرلۈم؛ ئارىسى، جەريان.

فِي غُضُونِ ذَالِكَ: شۇ چاغدا، شۇ ئارىدا.

فِي غُضُونِ الْكَلَامِ: سۆز ئارىسىدا.

فِي غُضُونِ الْحَرْبِ: ئۇرۇش جەريانىدا.

«لَقَدْ كَتَبْتُ هَذِهِ الرِّوَايَةَ مِنْ بِدَايَتِهَا حَتَّى نِهَايَتِهَا فِي
غُضُونِ سَنَةٍ وَاحِدَةٍ»: بۇ رومانىنى باشتىن-
ئاخىرغىچە بىر يىل جەريانىدا يېزىپ چىقتىم.

«سَأَزُورُكَ فِي غُضُونِ الْأُسْبُوعِ الْقَادِمِ»: سېنى كېلەر
ھەپتىنىچە يوقلايمەن.

غَضِيْرٌ: بۇك-باراقسان، بولۇق؛ سۇلۇق.

غَضِيْضٌ ج أَغِضَّاءُ وَ أَغِضَّةٌ م غَضِيْضَةٌ ج غَضَائِضُ: يېپيېڭى؛ يۇمران، ئەۋرىشىم؛ چىرايلىق.

غِطَاءٌ ج أَغْطِيَةٌ: ياپقۇچ، پەردە، قاپ، كىرلىك؛ قۇتا ئاغزى.

غِطَاءُ الرَّأْسِ: باش كىيىم.

غِطَاءُ الْمَائِدَةِ: داستىخان.

﴿كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي﴾ «قۇرئان»: ئۇلارنىڭ (بۇ دۇنيادىكى چاغلىرىدا دىللىرىنىڭ) كۆزلىرى مېنى ياد قىلىشتىن پەردىلەنگەنىدى.

غِطَاءُ السَّرِيْرِ: كىرلىك، ئەديىال.

«قِسْ طُولَ غِطَاءِ الطَّاوِلَةِ بِالْمِسْطَرَةِ»: ئۈستەل داستىخىنىنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى چى بىلەن ئۆلچۈەت.

«إِرْفَعْ غِطَاءَ الْقِدْرِ»: قازاننىڭ تۇۋىقىنى ئېچىۋەت.

غِطَاءُ الْمُحَرِّكِ: موتور قاپقىقى.

غُطَارِفُ: مەرد، سېخىي.

غِطَايَةٌ: پەردە، نېپىز پەردە.

غِطْرَافٌ ج غَطَارِيْفُ: كېلىشكەن يىگىت، مەرد، سېخىي.

غَطْرَسَ يُغَطْرِسُ غَطْرَسَةً: تەكەببۇرلۇق قىلدى، غادايدى.

غِطْرِسٌ ج غَطَارِسُ: هاكاۋۇر، مەنمەنچى.

غَطْرَسَةٌ: تەكەببۇرلۇق قىلماق، غادايماق.

غِطْرِيْسٌ ج غَطَارِيْسُ: هاكاۋۇر، مەنمەنچى.

غِطْرِيْفٌ ج غَطَارِيْفُ: كېلىشكەن يىگىت؛ مەرد، سېخىي.

غَطَسَ يَغْطِسُ غَطْسًا فِي الْمَاءِ: سۇغا شۇڭغۇدى، چۆكۈپ كەتتى؛ چۆكتۈرۈۋەتتى.

غَطْسٌ: سۇغا شۇڭغۇماق.

«لَا يَسْتَطِيْعُ الْغَطْسَ فِي الْبَحْرِ إِلَّا السَّبَّاحُ الْمَاهِرُ»: پەقەت ئۇستا سۇ ئۈزگۈچىلا دېڭىزدا سۇ ئۈزەلەيدۇ.

غَطَشَ يَغْطِشُ غَطْشًا اللَّيْلُ: كېچە قاراڭغۇلاشتى.

غَطَشَ يَغْطِشُ غَطْشًا وَ غَطَشَانًا الرَّجُلُ: كىشى ئاجىزلىقتىن ئاستا ماڭدى.

غَطِشَ يَغْطَشُ غَطَشًا: كۆرۈش قۇۋۋىتى ئاجىزلاپ قالدى، كۆزى خىرەلەشتى.

غَطْشٌ: گۇگۇم، قاراڭغۇ، خىرە.

غَطَشٌ: كۆز نۇرى ئاجىزلاشماق.

غَطِشٌ م غَطْشَاءُ وَ غَطِشَةٌ ج غُطْشٌ وَ غَطِشَاتٌ: كۆرۈش قۇۋۋىتى ئاجىز ئادەم.

غَطَّ يَغِطُّ غَطًّا وَ غَطِيْطًا النَّائِمُ: ئۇخلىغۇچى خورەك تارتتى.

«غَطَّتِ الضَّوْضَاءُ صَوْتَهُ»: ئۇنىڭ ئاۋازىنى ۋاراڭ-چۇرۇڭ بېسىپ كەتتى.

غَطَّ يَغُطُّ غَطًّا الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چۆكتۈرۈۋەتتى، شۇڭغۇتتى.

غَطٌّ: چۆمدۈرمەك، چۆكتۈرمەك (سۇغا).

غَطَّاسٌ ج غَطَّاسُونَ: غەۋۋاس، سۇغا شۇڭغىغۇچى، بىر خىل بېلىقچى قۇش.

«أَنْقَذَ الْغَطَّاسُونَ السَّابِحِيْنَ مِنَ الْغَرَقِ»: غەۋۋاسلار سۇ ئۈزگۈچىلەرنى غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتقۇزۇۋالدى.

غَطَّسَ يُغَطِّسُ تَغْطِيْسًا فِي الْمَاءِ: سۇغا شۇڭغۇدى.

غَطَّسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى چۆكتۈرۈۋەتتى.

غَطَّى يُغَطِّي تَغْطِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، يوشۇردى، قاپلىۋالدى.

غَطَّى الْغُبَارُ الْمِنْضَدَةَ: ئۈستەلنى توپا بېسىپ كەتتى.

الثَّلْجُ يُغَطِّي قِمَمَ الْجِبَالِ: تاغ چوققىلىرىنى قار قاپلىۋاپتۇ.

غَطِفَ يَغْطَفُ غَطَفًا الْعَيْشُ: تۇرمۇش پاراۋان

بولدى.

غَطِفَ الرَّجُلُ: كىشى كىرپىكلىك بولدى.

غِطَمٌّ: دېڭىز، ئېسىل ئادەم، زور بىر تۈركۈم.

«أَتَيْتُ بَابَكَ رَجَّاءً وَمُعْتَذِرًا وَتُحْفَتِى يَا غِطَمَّ الْعَفْوِ أَبْيَاتُ»: مەن ئۈزرە ئېيتىپ ئۈمىد بىلەن ئالدىلىرىغا كەلدىم. ئۆزلىرى قارىنى-كۆكسى كەڭ ئادەم، بۇ بىرقانچە مىسرا شېئىر مېنىڭ سىلىگە سۇنغان كۆڭۈل سوۋغام.

غَطِيْطٌ: خورەك.

«سَمِعْتُ غَطِيْطَهُ فَأَيْقَنْتُ أَنَّهُ قَدْ نَامَ»: ئۇنىڭ خورىكىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىقىنى جەزملەشتۈردۈم.

غَفَا يَغْفُو غَفْوًا وَ غُفُوًّا الرَّجُلُ: كىشى ئازغىنە ئۇخلىدى، مۈگدىدى.

غَفَا الشَّيْءُ: نەرسە سۇ ئۈستىگە چىقىۋالدى.

«غَفَوْتُ خِلَالَ الْإِسْتِمَاعِ إِلَى نَشْرَةِ الْأَخْبَارِ»: خەۋەر ئاڭلىتىشىنى ئاڭلاپ تۇرۇپ كۆزۈم ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.

الْغُفَاءُ: خاماندىكى سامان، مەكگى.

غِفَارٌ: مەڭ، خال.

غِفَارَةٌ ج غَفَائِرُ: ياپقۇچ؛ پەردە؛ چۈمبەل.

غَفَرَ يَغْفِرُ غَفْرًا الشَّيْءَ: ياپتى، يوشۇردى.

غَفَرَ الشَّيْبَ: ئاق چاچنى بويىدى.

غَفَرَ يَغْفِرُ غَفْرًا وَ غُفْرَانًا وَ غَفِيْرًا وَ غَفِيْرَةً وَ غُفُورًا وَ مَغْفِرَةً: كەچۈردى، ئەپۇ قىلدى.

غَفَرَ الْأَمْرَ: ئىشنى ياخشىلىدى، ئوڭشىدى.

﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِيْ فَغَفَرَ لَه﴾ ‹قرآن›: مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلدىم، ماڭا مەغپىرەت قىلغىن». ئاللاھ ئۇنىڭغا مەغپىرەت قىلدى.

غَفِرَ الْمَرِيْضُ: كېسەل قوزغالدى.

غُفِرَ الْوَلَدُ: بالا تەتۈر كېلىپ قالدى، ئوڭۇشسىز كېلىپ قالدى.

يُغْفَرُ: كەچۈرۈم قىلىنىدۇ.

لاَ يُغْفَرُ: كەچۈرۈم قىلىنمايدۇ.

غَفَرٌ: قاراۋۇل، پوست.

غُفْرَانٌ: كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق، مەغپىرەت قىلماق.

غُفْرَانُ الْخَطَايَا: گۇناھىدىن ئۆتمەك.

﴿وَقَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيْرُ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار: «بىز (دەۋىتىڭنى) ئاڭلىدۇق ۋە (ئەمرىڭگە) ئىتائەت قىلدۇق، پەرۋەردىگارىمىز، مەغپىرىتىڭنى تىلەيمىز، ئاخىر ياندىغان جايىمىز سېنىڭ دەرگاھىڭدۇر»، دەيدۇ.

غُفْرَةٌ: ياپقۇچ، تۇۋاق.

غَفَّ يَغُفّ غَفًّا الطَّائِرُ: قۇش قوندى.

غَفَّارٌ ج غَفَّارُونَ: ئەپۇچان، ناھايىتى كەڭچىلىك قىلغۇچى.

الْغَفَّارُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، چەكسىز مەغپىرەت قىلغۇچى، كەڭ مەرھەمەت ئىگىسى، دېگەن مەنىدە.

﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا﴾ ‹قرآن›: (ئۇلارغا) ئېيتتىم: پەرۋەردىگارىڭلاردىن مەغپىرەت تىلەڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر.

غَفَّارَةٌ ج غَفَافِيْرُ: مۇراسىم كىيىمى.

غِفَّانٌ: زامان، ۋاقىت.

جَاءَ عَلَى غِفَّانِهِ: ئۆز ۋاقتىدا كەلدى.

غَفَّرَ يُغَفِّرُ تَغْفِيْرًا الشَّيْءَ: ياپتى، يوشۇردى.

غَفَّلَ يُغَفِّلُ تَغْفِيْلًا: ئۇنى غەپلەتتە قالدۇردى، ئۇنى غەپلەتتە قالغۇچى، دېدى.

غَفَقَ يَغْفِقُ غَفْقًا عَلَيْهِ: تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى.

غَفَقَهُ بِالسَّوْطِ: ئۇنى قامچا بىلەن راسا ساۋىدى.

غَفَقَ فُلَانٌ: سەپەردىن ئۇشتۇمتۇت قايتىپ كەلدى.

غَفَلَ يَغْفُلُ غُفُولًا وَ غَفْلَةً وَ غَفَلًا: بىپەرۋالىق قىلدى، دىققەتسىزلىك قىلدى، غاپىل بولدى.

﴿وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً﴾ «قرآن»: كاپىرلار سىلەرنىڭ قوراللىرىڭلاردىن، ئەشيالىرىڭلاردىن غەپلەتتە قېلىشىڭلارنى، شۇنىڭ بىلەن سىلەرگە بىردىنلا ھۇجۇم قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ.

غُفْلٌ ج أَغْفَالٌ: بەلگىسىز، نومۇرسىز؛ بوش قالغان ئورۇن؛ تۆۋەن تەبىقىدىن كېلىپ چىققان؛ خام ئەشيا، خام ماتېرىيال.

غُفْلٌ مِنَ التَّوْقِيعِ: ئىمزاسىز.

غَفْلٌ . غَفْلَةٌ: بىپەرۋالىق، بىخەستەلىك، سەل قاراش، غەپلەت.

فِي غَفْلَةِ عَيْنٍ: كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە، بىردەمدىلا.

عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ: ئۇشتۇمتۇت، تۇساتتىن، كۈتۈلمىگەندە.

عَلَى غَفْلَةٍ: بايقىمايلا، پەخەس بولماي.

عَنْ غَفْلَةٍ: كۆڭۈل قويماي، دىققەت قىلمىغانلىقتىن.

﴿وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا﴾ «قرآن»: مۇسا شەھەر ئاھالىسىدىن ھېچ كىشىنى كۆرگىلى بولمايدىغان بىر ۋاقىتتا شەھەرگە كىردى.

مَوْتُ الْغَفْلَةِ: ئۇشتۇمتۇت ئۆلۈم.

فِي غَفْلَةٍ مِنْهُ: غەپلەتتە تۇرغاندا.

غَفْوَةٌ: ئازغىنە ئۇخلاپ قالماق، مۈگدەپ قالماق.

غَفُورٌ ج غُفُورُونَ: ئەپۇچان، ناھايىتى كەڭچىلىك قىلغۇچى.

الْغَفُورُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بىرى بولۇپ، چەكسىز مەغپىرەت قىلغۇچى، كەڭ مەرھەمەت ئىگىسى، دېگەن مەنىدە.

﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ «قرآن»: ئاللاھدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئاللاھ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر.

غَفَى يَغْفِي غَفْيًا الطَّعَامَ: ئاشلىقنى ئەخلەتتىن تازىلىدى.

غَفِيَ يَغْفَى غَفًى الرَّجُلُ: كىشى ئازغىنە ئۇخلىدى، مۈگدەپ قالدى.

«إِذْهَبْ إِلَى فِرَاشِكَ فَقَدْ غَفِيتَ»: سەن مۈگدەپ قالدىڭ، ئورنۇڭغا بېرىپ (يات).

غَفًى ج أَغْفَاءٌ: ئاشلىق ئارىسىدىكى قارىمۇققا ئوخشاش ئەخلەتلەر؛ ھەر نەرسىنىڭ ناچىرى.

غَفِيرٌ ج غُفَرَاءُ: مۇھاپىزەتچى، قاراۋۇل؛ كەچۈرگۈچى، ئەپۇ قىلغۇچى.

جَمٌّ غَفِيرٌ: زور كۆپچىلىك.

غَلَا يَغْلُو غَلَاءً السِّعْرُ: مال باھاسى ئۆستى، ئۆرلىدى.

«مُنِعَ شِرَاءُ هَذِهِ الْبِضَاعَةِ فَغَلَا سِعْرُهَا»: بۇ مالنى ئىمپورت قىلىش چەكلىنىۋىدى، باھاسى ئۆرلەپ كەتتى.

غَلَا يَغْلُو غُلُوًّا: ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتتى.

﴿لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ﴾ «قرآن»: دىنىڭلاردا ھەقسىز رەۋىشتە چەكتىن ئېشىپ كەتمەڭلار.

غَلَاءٌ: باھا ئۆرلەپ كەتمەك، قىممەتچىلىك بولماق.

غَلَاظَةٌ: قوپاللىق، توڭلۇق، يىرىكلىك.

غِلَافٌ ج أَغْلِفَةٌ وَ غِلَافَاتٌ وَ غُلُفٌ وَ غُلَّفٌ: غىلاپ، لىپاپ، قەغەز خالتا؛ نەرسىنىڭ سىرتقى

تەرىپى.

غِلَافُ الْكِتَابِ: مۇقاۋا.

غِلَافُ الطَّلقَةِ: ئوق خالتىسى.

«وَضَعَ الرِّسَالَةَ فِي غِلَافٍ»: خەتنى كونۋېرتقا سالدى.

الْغِلَافُ الْجَوِّيّ: هاۋا قاتلىمى.

غِلَالَةٌ ج غَلَائِلُ: شىللىق پەردە؛ ئىچ كىيىم، كۆڭلەك.

غِلَالَةُ النَّوْمِ: ئۇخلاش كىيىمى.

غُلَامٌ ج غِلْمَانٌ وَ غِلْمَةٌ وَ أغلِمَةٌ: يىگىت، ياش؛ خىزمەتچى، غۇلام؛ مۇلازىم؛ چاكار؛ ئەسكەر.

﴿فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيْمٍ﴾ «قرآن»: بىز ئىبراھىمغا ناھايىتى مۇلايىم، بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق.

غُلَامِيَّةٌ: يىگىتلىك ھالەت؛ جىنسىي شەھۋەت.

غَلَبَ يَغْلِبُ غَلْبًا وَ غَلَبًا وَ غَلَبَةً وَ مَغْلَبًا وَ مَغْلَبَةً غَيْرَهُ: يەڭدى، غالىب كەلدى، غەلىبە قىلدى؛ كونترول قىلدى، تىزگىنلىدى، باشقۇردى.

غَلَبَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئۈستۈن كەلدى، ئۇنىڭدىن ئارتۇق بولدى.

﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةً بِإِذْنِ اللهِ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئاز جامائە كۆپ جامائە ئۈستىدىن غەلىبە قىلدى.

«إِنَّ رحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِيْ» «حديث»: ھەقىقەتەن مېنىڭ رەھمىتىم غەزىپىمنى يەڭدى.

غَلَبَ عَلَيْهِ التَّرَدّدُ: كۆپ ئىككىلەندى.

غَلَبَ عَلَيْهِ التَّفَاؤُلُ: كۆپ ئۈمىدۋار بولۇپ كەتتى.

غَلَبَ عَلَيْهِ النَّوْمُ: ئۇيقۇ بېسىپ كەتتى.

غَلَبَ عَلَى أَمْرِهِ: مەقسىتىگە يېتەلمىدى.

غَلْبَاءُ ج غُلْبٌ: كۈچلۈك، قۇدرەتلىك، غالىب؛ قويۇق.

﴿فَأَنْبَتْنَا فِيْهَا حَبًّا وَّعِنَبًا وَّقَضْبًا وَّزَيْتُونًا وَّنَخْلًا وَّحَدَائِقَ غُلْبًا﴾ «قرآن»: زېمىندا ئاشلىقلارنى، ئۈزۈملەرنى، ئوتياشلارنى، خورمىلارنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى ئۆستۈردۇق.

غَلْبٌ . غَلَبَةٌ: يەڭمەك، غەلىبە قىلماق.

عِلْمٌ بِالْغَلَبَةِ: كۆپ قوللىنىش بىلمەك.

غَلَتَ يَغْلُتُ غَلْتًا الْبَيْعَ وَالشّرَاءَ: سودا-سېتىقنى بۇزدى، ئەمەلدىن قالدۇردى.

غَلِتَ يَغْلَتُ غَلَتًا فِي الْحِسَابِ: ھېساباتنى خاتا قىلدى.

غَلَثَ يَغْلِثُ غَلْثًا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: بىرنەرسىنى يەنە بىرنەرسىگە ئارىلاشتۇردى.

غَلِثَ يَغْلَثُ غَلَثًا الْقَوْمُ: قوۋم قاتتىق ئۇرۇش قىلىشتى.

اَلْغَلَثُ: ئاشلىق ئارىسىدىكى ئەخلەت.

غَلَجَ يَغْلِجُ غَلْجًا وَ غَلَجَانًا الْفَرَسُ: ئات بىر خىلدا ماڭدى، تەكشى ماڭدى، نورمال ماڭدى.

اَلْغُلُجُ: كېلىشكەن يىگىت.

غَلَسٌ ج أَغْلَاسٌ: تاڭ ئالدىدىكى قاراڭغۇلۇق، جىمىمدە، ئاستاغىنە، تۇيدۇرماي.

غَلَسًا: قاراڭغۇدا، قاراڭغۇلۇق ئىچىدە.

«كَانَ يُصَلِّي الصّبْحَ بِغَلَسٍ» «حديث»: بامدات نامىزىنى تاڭ قاراڭغۇسىدا ئوقۇيتتى.

غَلْصَمَةٌ ج غَلَاصِمُ: گەدەن بىلەن باش ئوتتۇرىسىدىكى گۆش؛ كېكىردەك.

غَلِطَ يَغْلَطُ غَلَطًا: خاتالاشتى، خاتالىق ئۆتكۈزدى.

غَلِطَ فِي الْحِسَابِ: ھېساباتنى خاتا قىلدى.

غَلَطٌ ج أَغْلَاطٌ: خاتالىق، ناتوغرا، سەۋەنلىك، غەلەت.

غَلْطَانُ م غَلْطَانَةٌ وَ غَلْطَى: خاتالاشقۇچى، خاتالىق ئۆتكۈزگۈچى.

غَلْطَةٌ ج غَلَطَاتٌ: بىر قېتىملىق خاتالىق.

غَلْطَةٌ كِتَابِيَّةٌ: قەلەم سەۋەنلىكى.

غَلْطَةٌ مَطْبَعِيَّةٌ: مەتبەئە خاتالىقى.

«وَقَعَ الْمُتَحَدِّثُ فِي ثَلَاثِ غَلَطَاتٍ نَحْوِيَّةٍ»: سۆزلىگۈچى ئۈچ جايدا گراماتىكا خاتالىقى ئۆتكۈزدى.

غَلْطَةُ لِسَانٍ: تىل خاتالىقى.

اِرْتَكَبَ غَلْطَةً فَاحِشَةً: چوڭ خاتالىق ئۆتكۈزدى.

غَلُظَ يَغْلُظُ غِلَظًا وَ غِلْظَةً وَ غَلَاظَةً: قوپال بولدى، توڭ بولدى، يىرىك بولدى.

غَلُظَ قَلْبُهُ: قەلبى قاتتىق بولدى.

غَلُظَ عَلَيْهِ: قوپاللىق قىلدى.

غَلُظَ الْعَيْشُ: تۇرمۇش قىيىن بولدى.

غَلُظَتْ سَاقُ الشَّجَرَةِ: دەرەخنىڭ غولى يوغىنىدى.

غَلُظَ طَبْعُهُ: خاراكتېرى قوپال بولدى.

غَلِيظٌ . غِلْظَةٌ: يوغان، توم، قوپال، يىرىك.

فِي غِلْظَةٍ: ئەدەپسىز، قوپال.

غَلْغَلَ يُغَلْغِلُ غَلْغَلَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى كىرىشتۈردى، كىرگۈزدى.

غَلْغَلٌ ج غَلَاغِلُ: يەرگە چوڭقۇر كىرىپ كەتكەن يىلتىز.

غَلَفَ يَغْلُفُ غَلْفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەتتى، قاپلىدى، ياپتى، غىلاپقا سالدى.

غَلَّفَ الْكِتَابَ: كىتابنى مۇقاۋىلىدى، تاشلىدى.

غَلِفَ يَغْلَفُ غَلَفًا: خەتنە قىلىنمىدى.

غُلْفَةٌ ج غُلَفٌ: خەتنىلىك، سۈننەتلىك.

غَلِقَ يَغْلَقُ غَلَقًا: غەزەپلەندى، چېچىلدى، خۇيى تۇتتى.

غَلِقَ الرَّهْنُ: گۆرۈگە قويۇلغان نەرسە قەرز ئىگىسىنىڭ مۈلكى بولۇپ كەتتى.

غَلِقَ الْبَابُ: ئىشىك تاقالدى.

غَلِقَ فُلَانٌ: ئىچى تىتىلداپ كەتتى، ئىچى سىقىلىپ كەتتى.

«إِنْهَارَتْ جُدْرَانُ الْبِئْرِ فَغَلِقَتْ»: قۇدۇقنىڭ تېمى ئۆرۈلۈپ كېتىپ، قۇدۇق ئېتىلىپ قالدى.

غَلَقَ يَغْلِقُ غَلْقًا الْبَابَ ئىشىكنى ئەتتى، ياپتى، تاقىدى، قۇلۇپلىدى.

غَلَقَ الْأَزْرَارَ: تۈگمىنى ئەتتى.

غَلَقٌ ج أَغْلَاقٌ جج أَغَالِيقُ: تاقاق، دەم؛ قۇلۇپ سالماق.

غَلِقٌ: تېرىككەك، ئىچى تار.

غَلِقٌ مِنَ الْكَلَامِ: چۈشىنىكسىز سۆز.

غَلَّ يَغُلُّ غُلُولًا الرَّجُلُ: غەنىيمەت ياكى دۆلەت مۈلكىگە خىيانەت قىلدى.

﴿وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ‹قرآن›: كىمكى غەنىيمەتكە خىيانەت قىلىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇ خىيانەت قىلغان نەرسىسى بىلەن كېلىدۇ.

غَلَّ يَغِلُّ غَلًّا الْمَاءُ بَيْنَ الْأَشْجَارِ: دەرەخلەرنىڭ ئارىلىقىدا سۇ ئاقتى.

غَلَّ بَصَرُ فُلَانٍ: خاتا كۆرۈپ قالدى.

غَلَّ الْمَفَازَةَ: چۆلنىڭ ئوتتۇرىسىغا كىردى.

غَلَّ فُلَانًا: پالانىغا كىشەن سالدى، كويزا سالدى، تاقاق سالدى.

﴿خُذُوهُ فَغُلُّوهُ﴾ ‹قرآن›: ئۇنى تۇتۇڭلار، ئۇنىڭغا تاقاق سېلىڭلار.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ﴾ ‹قرآن›: يەھۇدىيلار ئاللاھنىڭ قولى باغلاقلىقتۇر، دېدى. يەھۇدىيلارنىڭ قوللىرى باغلانسۇن.

غَلَّ الْغُلَالَةَ: ئىچ كىيىم كىيدى.

غَلَّ يَغِلُّ غَلًّا وَ غَلِيلًا صَدْرُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ كۆڭلى غەش بولدى.

غَلَّ فِي الشَّيْءِ: كىردى، ئىچكىرىلىدى.

غُلَّ غُلًّا وَ غُلَّةً: ئۇسساپ كەتتى، چاڭقاپ كەتتى.

غِلٌّ: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.

﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ

دىللىرىدىكى دۈشمەنلىكنى چىقىرىپ تاشلايمىز.

غُلٌّ ج أَغْلَالٌ وَ غُلُولٌ: كويزا، كىشەن، تاقاق؛ ئۈسسۈزلۇق، چاڭقاش.

﴿وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ «قۇرئان»: كاپىرلارنىڭ بويۇنلىرىغا تاقاقلارنى سالىمىز.

فَكَّ غُلَّهُ: كىشەننى ئېلىۋەتتى.

غَلَّايَةٌ ج غَلَّايَاتٌ: قازان، پار قازان.

غَلَّايَةٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: توك قازان.

غَلَّبَ يُغَلِّبُ تَغْلِيبًا: ئۇنى غەلىبىگە ئېرىشتۈردى.

«غَلَّبَهُ ذَكَاؤُهُ وَحُسْنُ تَخْطِيطِهِ عَلَى عَدُوِّهِ»: ئۇنىڭ زېرەكلىكى ۋە تەدبىرچانلىقى دۈشمىنى ئۈستىدىن غەلىبىگە ئېرىشتۈردى.

غُلَّةٌ ج غُلَلٌ: ئۈسسۈزلۇق، تەشنالىق، چاڭقاش.

أَطْفَأَ غُلَّتَهُ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ: سوغۇق سۇ بىلەن ئۇنىڭ تەشنالىقىنى قاندۇردى.

غَلَّةٌ ج غِلَالٌ وَ غَلَّاتٌ: كىرىم، مەنپەئەت؛ هوسۇل، مەهسۇلات.

غَلَّةُ الْأَرْضِ: دېهقانچىلىق كىرىمى.

حَانَ وَقْتُ جَمْعِ الْغِلَالِ: هوسۇل يىغىش ۋاقتى يېقىنلاشتى.

بَائِعُ غِلَالٍ: ئاشلىق ساتقۇچى.

غَلَّسَ يُغَلِّسُ تَغْلِيسًا الْقَوْمُ: تاڭ قاراڭغۇسىدا ماڭدى.

غَلَّسَ فُلَانٌ بِالصَّلَاةِ: پالانى تاڭ قاراڭغۇسىدا ناماز ئوقۇدى.

غَلَّطَ يُغَلِّطُ تَغْلِيطًا ـ هُ: ئۇنى خاتالاشتۇردى؛ خاتالىقنى كۆرسىتىپ بەردى.

لَا تُغَلِّطْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ: سېنىڭدىن بىلىملىك ئادەمنى خاتاغا نىسبەت بەرمە.

غَلَّظَ يُغَلِّظُ تَغْلِيظًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يوغىناتتى، قوپاللاشتۇرۇۋەتتى، قېلىنلاشتۇرۇۋەتتى.

غَلَّظَ الْيَمِينَ: قاتتىق قەسەم ئىچتى.

غَلَّفَ يُغَلِّفُ تَغْلِيفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، قاپلىدى، ئەتتى، غىلاپقا سالدى.

غَلَّقَ يُغَلِّقُ تَغْلِيقًا: ياپتى، ئەتتى، تاقىدى.

غَلَّقَ الْبَابَ: ئىشىكنى قۇلۇپلىدى.

﴿وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ﴾ «قۇرئان»: ئۇ ئىشىكلەرنى تاقىۋېتىپ...

غَلَّى يُغَلِّي تَغْلِيَةً السِّعْرَ: باهانى ئۆرلىتىۋەتتى، ئۈستۈرۈۋەتتى.

«إِحْتَكَرَ أَحَدُ التُّجَّارِ هَذِهِ الْبِضَاعَةَ فَغَلَّى سِعْرَهَا»: بىر سودىگەر بۇ مالنى مونوپول قىلىۋېلىپ، باهاسىنى ئۈستۈرۈۋەتتى.

غَلَّى يُغَلِّي تَغْلِيَةً الْقِدْرَ: قازاننى قايناتتى.

غِلِّيمٌ: شەھۋەتپەرەس، جىنسىي هەۋىسى كۈچلۈك.

غَلِمَ يَغْلَمُ غَلَمًا وَ غُلْمَةً: جىنسىي هەۋىسى كۈچەيدى.

غَلَمَ يَغْلُمُ غَلْمًا: تەرلىتىش ئۈچۈن يۆگەپ قويدى.

غَلِمٌ: شەھۋەتپەرەس، جىنسىي هەۋىسى كۈچلۈك.

غُلْمَةٌ: جىنسىي شەھۋەت، جىنسىي تەلەپ.

غُلَوَاءُ: چەكتىن ئاشۇرۇۋەتمەك، مۇبالىغە قىلماق، جاهىللىق، تەرسالىق.

غُلَوَاءُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ ئۇرغۇپ تۇرغان ۋاقتى.

غُلُومَةٌ: يىگىتلىك هالەت؛ جىنسىي شەھۋەت.

غُلُوٌّ: هەددىدىن ئاشۇرۇۋەتمەك، مۇبالىغىلەشتۈرۈۋەتمەك؛ جاهىللىق، تەرسالىق.

غَلَى يَغْلِي غَلْيًا وَ غَلَيَانًا الْقِدْرُ: قازان قايىنىدى.

غَلَى مِنَ الْغَضَبِ: غەزىپى تاشتى.

﴿كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ﴾ «قۇرئان»: ئۇ ئېرىتىلگەن مىستەك (قىزىق)تۇر، ئۇ قورساقلاردا قايناق سۇدەك قاينايدۇ.

غَلْيٌ . غَلَيَانٌ: قايىنماق، جۇشقۇنلىماق.

«يَغْلِي الْعَالَمُ غَلَيَانَ الْمِرْجَلِ عَلَى النَّارِ»: پۈتۈن دۇنيا

خۇددى قازان قاينىغاندەك قاينام-تاشقىنلىققا چۆمدى.

دَرَجَةُ الْغَلَيَانِ: سۇيۇقلۇقنىڭ پارغا ئايلىنىش دەرىجىسى.

غَلِيْظٌ ج غِلاَظٌ ج غَلِيْظَةٌ: توك، قوپال، يىرىك، قاتتىق.

غَلِيْظَةُ الرَّقَبَةِ: جاھىل، تەرسا، كاج.

اَلْمِعَى الْغَلِيْظُ: چوڭ ئۈچەي.

﴿وَلَوْكُنْتَ فَظًّا غَلِيْظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى.

قَلْبٌ غَلِيْظٌ: باغرى قاتتىق.

طَبْعٌ غَلِيْظٌ: مىجەزى قوپال.

عَيْشٌ غَلِيْظٌ: جاپالىق تۇرمۇش.

عَهْدٌ غَلِيْظٌ: چىن ۋەدە.

يَمِيْنٌ غَلِيْظَةٌ: قاتتىق قەسەم.

سَاقٌ غَلِيْظَةٌ: توم پاچاق.

غَلِيْلٌ ج غَلاَئِلُ: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت؛ قاتتىق ئۇسساش؛ قىزغىن مۇھەببەت.

أَرْوى غَلِيْلَهُ: ئۇنىڭ ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇردى؛ ئاچچىقىنى چىقىرىۋالدى.

شَفَى غَلِيْلَهَ: ئاچچىقىنى چىقاردى.

غَلِيْلَةٌ ج غَلاَئِلُ: ساۋۇت، دوبۇلغا.

غَلْيَمٌ: ئەركەك تاشپاقا.

غَلْيُونٌ ج غَلاَيِيْنُ: غاڭزا؛ يەلكەنلىك كېمە.

غَلِيٌّ: باھاسى يۇقىرى، قىممەت، چېكىدىن ئاشقان؛ تەرسا، جاھىل.

غَمَا يَغْمُو غَمْوًا الْبَيْتَ: ئۆينى ياپتى.

غَمَا. الْغِمَاءُ: شىپ، ئۆگزە.

غُمَارٌ. غُمَارَةٌ: كىشىلەر توپى، جامائە، ئامما، ئاۋام.

غِمَاضٌ: ئۇيقۇ.

غَمَامٌ: ئاق بۇلۇت.

حَبّ الْغَمَامِ: مۆلدۈر.

﴿وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ﴾ ‹قرآن›: سىلەرگە بۇلۇتنى سايىۋەن قىلىپ بەردۇق.

غَمَامَةٌ ج غَمَائِمُ: پارچە بۇلۇت.

غِمَامَةٌ: تور (ھايۋاننىڭ ئېغىزىنى توسۇپ قويىدىغان).

غَمَتَ يَغْمِتُ غَمْتًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى.

غَمَتْهُ الطَّعَامُ: تاماق ئېغىر كەلدى.

غَمَتْهُ فِي الْمَاءِ: ئۇنى سۇغا چۆمدۈردى.

غَمِتَ يَغْمَتُ غَمَتًا: تاماق ئېغىر كەلدى.

غَمَجَ يَغْمِجُ غَمْجًا الْمَاءَ: سۇنى غورتۇلدىتىپ ئىچتى.

غَمَدَ يَغْمِدُ غَمْدًا السَّيْفَ: قىلىچنى غىلاپقا سالدى.

غِمْدٌ ج غُمُودٌ وَ أَغْمِدَةٌ: غىلاپ.

لاَ يَسَع السَّيْفَيْنِ غِمْدٌ: ئىككى كاللا بىر قازاندا قاينىمايدۇ.

جَرَّدَ سَيْفَهُ مِنْ غِمْدِهِ: قىلىچنى يالىڭاچلىدى.

غَمَرَ يَغْمُرُ غَمْرًا الْمَاءُ الْمَكَانَ: جاينى سۇ بېسىپ كەتتى، سۇ يامراپ كەتتى.

غَمَرَهُ بِالْهَدَايَا: ئۇنىڭغا كۆپ سوۋغا تەقدىم قىلدى.

غَمَرَ أَصْحَابَهُ بِفَضْلِهِ: ھەمراھلىرىنى مەرھەمىتىگە كۆمۈۋەتتى.

غَمُرَ يَغْمُرُ غَمَارَةً وَ غُمُورًا الْمَاءُ: سۇ مول بولدى، كۆپەيدى.

غَمْرٌ: سۇ بېسىپ كەتمەك.

غَمْرٌ ج غِمَارٌ وَ غُمُورٌ: مول سۇ، چوڭ سۇ، قاينام، دېڭىز-ئوكيان؛ كەڭ كىيىم.

رَجُلٌ غَمْرٌ: تەجرىبىسىز ئادەم؛ ئېسىل ئەخلاقلىق ئادەم.

لَيْلٌ غَمْرٌ: قاراڭغۇ كېچە.

خَاضَ غِمَارَ الْمَعْرَكَةِ: ئۇرۇشقا كىرىشىپ كەتتى، ئۇرۇش قاينىمىغا شوڭغۇدى.

غِمْرٌ ج أَغْمَارٌ: ئۆچ-ئاداۋەت، ئاچچىقلىنىش؛

ئۇسسۇزلۇق؛ تەجرىبىسىز، جاھىل، ئەبلەخ.

غَمَرٌ ج غُمُورٌ وَ أَغْمَارٌ: ئۆچ ـ ئاداۋەت؛ تەجرىبىسىز ئادەم.

غَمَرُ النَّاسِ: كىشىلەر توپى.

غَمْرَةٌ ج غُمَرٌ وَ غِمَارٌ وَ غَمَرَاتٌ: خاپىلىق، ئازاب، دەرد ـ ئەلەم؛ زەربە.

غَمَرَاتُ الْمَوْتِ: ئۆلۈم ئازابى، سەكرات.

﴿وَلَوْتَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ﴾ (قرآن): (ئى مۇھەممەد!) زالىملارنى سەكراتقا چۈشكەن ۋاقتىدا كۆرسەڭ...

غَمْرَةُ الْحَرْبِ: شىددەتلىك جەڭ.

غَمْرَةُ الْكِفَاحِ: كەسكىن كۈرەش.

غَمْرَةُ نُورِ الْقَمَرِ: ئاي يورۇقى، ئايدىڭ.

غَمَزَ يَغْمِزُ غَمْزًا: ئاقساپ قالدى، يېنىچە ماڭدى.

غَمَزَ بِعَيْنِهِ: كۆز قىستى، كۆزى بىلەن ئىشارەت قىلدى.

غَمَزَ بِالْحَاجِبِ: قاش ئاتتى.

غَمَزَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا تۆھمەت قىلدى، غەيۋىتىنى قىلدى.

غَمَزَ قَنَاتَهُ: ئۇنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى سىناپ كۆردى.

غَمْزَةٌ ج غَمَزَاتٌ: كۆز ئىشارىتى، ئىما ـ ئىشارە.

غَمَسَ يَغْمِسُ غَمْسًا الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چۆكۈردى، ھۆل قىلدى.

غَمَسَ إِصْبَعَهُ فِي الْمَاءِ: سۇغا بارمىقىنى چىلىدى.

غَمَسَ اللُّقْمَةَ فِي الْإِدَامِ: يېمەكلىكنى تېتىتقۇغا چىلىدى.

غَمْسٌ: (سۇغا) چۆكمەك.

غَمِصَ يَغْمِصُ غَمْصًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا سەل قارىدى، كۆزگە ئىلمىدى.

غَمِصَهُ: ئۇنى ھاقارەتلىدى.

غَمِصَ النِّعْمَةَ: تۇزكورلۇق قىلدى.

غَمِصَ يَغْمَصُ غَمَصًا: يالغان ئېيتتى، بىلجىرلىدى.

غَمَصٌ: چاپاق.

غَمِصٌ: ئەيىبلىگۈچى، مالامەت قىلغۇچى.

غَمَضَ يَغْمُضُ وَ غَمُضَ يَغْمُضُ غُمُوضًا الْكَلَامُ: سۆز تۇتۇق بولدى، چۈشىنىكسىز بولدى.

غَمَضَ كَلَامُهُ فَلَمْ أَفْهَمْ مِنْهُ شَيْئًا: ئۇنىڭ سۆزى تۇتۇق بولۇپ، مەن ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىدىم.

«لَمْ تَغْمُضْ لِي اللَّيْلَةَ الْفَائِتَةَ عَيْنٌ»: ئۆتكەن كېچە كۆزۈم يۇمۇلمىدى.

غَمَضَ يَغْمِضُ غَمْضًا عَنْهُ فِي الْبَيْعِ أَوِالشِّرَاءِ: سودىدا كەڭ بولدى.

غَمَضَ يَغْمَضُ / يَغْمِضُ غَمْضًا وَ غُمُوضًا الرَّجُلُ فِي الْأَرْضِ: كىشى يول مېڭىپ كۆزدىن غايىب بولدى.

غَمِضَ يَغْمَضُ غُمُوضَةً وَ غَمَاضَةً الْمَكَانُ: جاي ئىنتايىن پەس بولدى.

غَمُضَتْ عَيْنُهُ: ئۇخلىدى.

غُمْضٌ: ئۇيقۇ.

مَااكْتَحَلَتْ عَيْنُهُ غُمْضًا ئۇنىڭ كۆزى ئۇيقۇغا بارمىدى.

غَمْضٌ ج غُمُوضٌ: پەس يەر، تېرەن يەر؛ تۇتۇق، مۇجمەل.

غَمْضَةُ عَيْنٍ: بىر قاراپلا، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە.

غَمَطَ يَغْمَطُ غَمْطًا النِّعْمَةَ: تۇزكورلۇق قىلدى، ئېلتىپاتنى تونۇمىدى.

غَمَطَ فُلَانٌ فُلَانًا: پالانى پالانىنى ھاقارەت قىلدى، كۆزگە ئىلمىدى.

غَمَطَ الْحَقَّ: ھەقنى ئىنكار قىلدى.

لَاتَغْمِطْ خَصْمَكَ: دۈشمىنىڭنى كىچىك سانىما.

لَاتَغْمِطْ حُقُوقَ النَّاسِ: كىشىلەرنىڭ ھەقلىرىنى ئىنكار قىلما.

غَمْطٌ: سەل چاغلىماق، ئىنكار قىلماق، ئويمان يەر.

«الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَ غَمْطُ النَّاسِ» «حديث»: تەكەببۇرلۇق دېگەن ھەق گەپكە ئۇنىماسلىق، كىشىلەرنى كۆزگە ئىلماسلىقتۇر.

غَمْغَمَ يُغَمْغِمُ غَمْغَمَةً الْكَلَامَ: سۆزنى ئوچۇق قىلمىدى.

غَمْغَمَ الثَّوْرُ: ئۆكۈز قورقۇپ مۆرىدى.

غَمْغَمَ الْبَطَلُ: باتۇر ئۇرۇشتا «ھۇررا»، دەپ توۋلىدى.

غَمْغَمَةٌ ج غَمَاغِمُ: تۇتۇق سۆز، مۇجمەل سۆز.

غَمَقَ يَغْمُقُ وَ غَمِقَ يَغْمَقُ وَ غَمُقَ يَغْمُقُ غَمْقًا الْمَكَانُ: جاي سۇلۇق ۋە نەم ھاۋالىق بولدى، زەيلىك بولدى.

غَمَقَ النَّبَاتُ: زەيدە ئوت-چۆپ بۇزۇلدى.

غَمِقٌ م غَمِقَةٌ: نەم، ھۆل، زەي.

الْغَمَقَةُ: بەل ئاغرىقى.

غِمْلَاجٌ ج غَمَالِجُ: يۇمشاق، يەڭگىل، ئىرادىسىز، شاللاق.

غَمْلَجٌ: يۇمشاق، ئەۋرىشىم؛ يەڭگىل؛ ئىرادىسىز.

غُمْلُوجٌ. غُمْلُوجَةٌ: يۇمشاق؛ يەڭگىل؛ ئىرادىسىز.

غِمْلِيجٌ. غِمْلِيجَةٌ ج غَمَالِيجُ: يۇمشاق؛ يەڭگىل؛ ئىرادىسىز؛ شاللاق.

غَمَّ يَغُمُّ غَمًّا الْيَوْمُ: كۈن قىزىرىپ كەتتى.

غَمَّ الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، ئەتتى.

غَمَّ الْقَمَرُ النُّجُومَ: ئاينىڭ نۇرى يۇلتۇزلارنى قاپلىۋالدى.

غَمَّ الرَّجُلَ: كىشىنى غەمناك قىلدى، غەمگە سالدى.

غَمَّهُ مَوْتُ صَدِيقِهِ: دوستىنىڭ ئۆلۈمىگە ھەسرەت چەكتى.

غَمٌّ ج غُمُومٌ: غەم-قايغۇ، ھەسرەت، ئەندىشە، قايغۇ.

يَوْمٌ غَمٌّ: قاتتىق ئىسسىق كۈن، تىنچىق كۈن.

﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنى غەمدىن خالاس قىلدۇق.

«مَاتَ إِبْنُهُ فَأَصَابَهُ غَمٌّ شَدِيدٌ»: ئۇنىڭ ئوغلى ئۆلۈۋىدى، ئۇ قاتتىق قايغۇردى.

﴿ثُمَّ لَايَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً﴾ «قرآن»: ئىشىڭلار سىلەرگە تۇتۇق بولۇپ قالمىسۇن.

غَمَّاءُ ج غُمٌّ: قويۇق بۇلۇت.

غَمَّازٌ ج غَمَّازُونَ: تۆھمەتخور.

غَمَّازُ السَّيَّارَةِ: ماشىنىنىڭ ئىشارەت چىرىغى.

غَمَّازَةٌ: زىناق.

غُمَّةٌ ج غُمَمٌ: قايغۇ، ھەسرەت، دەرد-ئەلەم.

غَمَّدَ يُغَمِّدُ تَغْمِيدًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، نىقابلىدى.

غَمَّسَ يُغَمِّسُ تَغْمِيسًا الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چۆكۈردى، چىلىدى.

غَمَّسَ الْخُبْزَ بِالْمَرَقِ: شورپىغا نان چىلىدى.

غَمَّضَ يُغَمِّضُ تَغْمِيضًا عَيْنَيْهِ: كۆزىنى يۇمۇۋالدى، ئېتىۋالدى.

غَمَّضَ الْكَلَامَ: سۆزنى مۇجمەل قىلدى.

غَمَّضَ جُفُونَهُ عَلَى الْقَذَى: كۆپ سەۋر قىلدى، ئەزىيەتكە چىدىدى.

غَمَّقَ يُغَمِّقُ تَغْمِيقًا: چوڭقۇرلاشتۇردى.

غَمَنَ يَغْمَنُ غَمْنًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى.

غَمَنَ الْبَلَحَ: خام خورمىنى پىشۇرۇش ئۈچۈن كۆمدى.

غُمِنَ فِي الْأَرْضِ: يەر ئاستىغا كۆمۈپ قويىدى.

غُمْنَةٌ: ئۇپا-ئەڭلىك.

غَمُوسٌ ج غُمُسٌ: قىيىن ئىش، ئېغىر ئىش.

يَمِينٌ غَمُوسٌ: يالغان قەسەم.

غُمُوصٌ: يالغانچى، كازراپ.

يَمِينٌ غَمُوسٌ: يالغان قەسەمچى، قەسەمخور.

غُمُوضٌ. غُمُوضَةٌ: تۇتۇق، مۇجمەل.

غُمُوضِيَّةٌ: تۇتۇق.

غَمِيَ يَغْمِي غَمْيًا الْبَيْتَ: ئۆينى ياپتى.

غُمِيَ عَلَيْهِ: ھوشىدىن كەتتى، خۇدىنى يوقاتتى.

غَمْيٌ: ھوشىدىن كەتمەك، خۇدىنى يوقاتماق.

غَمِيزَةٌ: بوھتان، تۆھمەت؛ كەمچىلىك، نۇقسان؛ ئاجىز؛ دۆت.

غَمِيصَةٌ: ئەيىب، نۇقسان، كەمچىلىك.

غَنَاءٌ: بايلىق.

غِنَاءٌ: ناخشا ئېيتماق.

كَانَ يَهْتَمّ بِالْغِنَاءِ وَالْمُوسِيْقَى: ناخشا سازغا كۆڭۈل بۆلەتتى.

غِنَائِيٌّ: ناخشا ئېيتىلغان، ناخشىلىق؛ لىرىكىلىق.

غِنَائِيَّةٌ ج غِنَائِيَّاتٌ: كونسېرت، تىياتىر.

حَفْلَةٌ غِنَائِيَّةٌ: ناخشا كېچىلىكى، كونسېرت.

غُنَاجٌ: ناز قىلماق، ئەركىلىمەك، غىلجىڭلىماق.

غَنِجَ يَغْنَجُ غَنَجًا: ناز قىلدى، ئەركىلىدى.

غُنْجٌ: ناز قىلماق، ئەركىلىمەك، غىلجىڭلىتماق، بولاق كۆز.

غَنِجَةٌ: ئەركە - نايناق.

غَنْدَرَ يُغَنْدِرُ غَنْدَرَةً: زىننەتلىدى، بېزىدى.

غُنْدُرٌ: سېمىز، تولغان.

غُنْدُورٌ ج غَنَادِرَةٌ: يۇمشاق، سىلىق، چىرايلىق يىگىت.

غَنِصَ يَغْنَصُ غَنَصًا: ئىچى سىقىلدى، زېرىكتى.

غَنِمَ يَغْنَمُ غُنْمًا الشَّيْءَ: نەرسىگە ئىگە بولدى، ئېرىشتى، مۇۋەپپەق بولدى.

غَنِمَ الْفُرْصَةَ: پۇرسەتتىن پايدىلاندى.

غَنِمَ يَغْنَمُ غُنْمًا وَ غَنِيمَةً: غەنىيمەت ئالدى، غەنىيمەتكە ئېرىشتى.

﴿فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا﴾ «قرآن»: غەنىيمەت ئالغان نەرسىلەرنى ھالال ۋە پاك بىلىپ يەڭلار.

غَنَمٌ ج أَغْنَامٌ وَ غُنُومٌ وَ أَغَانِمُ: قوي.

﴿وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا كالا، قويلارنىڭ دۈمبىسىدىكى ياكى ئۈچەيلىرىدىكى، ياكى سۆڭەككە چاپلىشىقلىق ياغلىرىدىن باشقا ياغلىرىنى ھارام قىلدۇق.

هَذِهِ غَنَمٌ مُصَدَّرَةٌ: بۇ ئېكسپورت قىلىنغان قوي.

رَاعِي الْغَنَمِ: قوي باققۇچى، پادىچى.

غُنْمٌ ج غُنُومٌ: ئولجا، غەنىيمەت، ھەربىي ئولجا؛ پايدا، مەنپەئەت.

اَلْغُنْمُ بِالْغُرْمِ: پايدا بىلەن زىيان بىر تۇغقان.

غَنَّ يَغَنُّ غَنًّا وَ غُنَّةً: خىڭ - خىڭ گەپ قىلدى.

غَنَّ الرَّوْضَةُ: باغچە بۇك - باراقسان بولۇپ كەتتى.

غَنَّاءُ ج غُنٌّ: بۇك - باراقسان.

رَوْضَةٌ غَنَّاءُ: بۇك - باراقسان باغ.

غَنَّامٌ ج غَنَّامُونَ: قويچى.

غُنَّةٌ: خىڭ - خىڭ ئاۋاز.

إِدْغَامٌ بِغُنَّةٍ: نۇن ساكىن ياكى تەنۋىننى، ياكى ۋاۋ بىلەن، ياكى نۇن، ياكى مىم بىلەن كىرىشتۈرۈپ ئوقۇش، غۇننە بىلەن ئوقۇش.

غَنَّمَ يُغَنِّمُ تَغْنِيمًا - هُ: ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ بەردى، ئارتۇق ئىنئام قىلدى.

غَنَّى يُغَنِّي تَغْنِيَةً الشِّعْرَ: ناخشا ئېيتتى، غەزەل ئوقۇدى.

غَنَّى الْحَمَامُ: كەپتەر سايرىدى، دەمدە ئۈنلىدى.

«سَمِعْتُهُ يُغَنِّي فَأَطْرَبَنِي صَوْتُهُ»: ئۇنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلاپ، ئاۋازىدىن مۇڭلاندىم.

غَنِيَ يَغْنَى غِنًى وَغَنَاءً الرَّجُلُ: كىشى باي بولدى،

مىلى جىقلىدى.

غَنِيَ بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، ئولتۇراقلاشتى.

«هَاجَرَ مِنْ بَلَدِهِ طَمَعًا فِي أَنْ يَغْنَى»: باي بولۇش ئۈمىدى بىلەن يۇرتىدىن كۆچۈپ كەتتى.

«غَنِيَتِ الْمَرْأَةُ بِوَلَدٍ وَاحِدٍ»: ئايال بىر بالا بىلەن كۇپايىلەندى.

غَنِيَ عَنِ الشَّيْءِ: بىهاجەت بولدى.

غَنِيَ يَغْنَى غِنًى الرَّجُلُ: ئۆيلەندى، توي قىلدى.

غَنِيَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال نازىنىن بولدى.

غِنًى: بايلىق.

لاَ غِنًى لَهُ عَنْهُ: بۇنىڭدىن ھېچكىم باش تارتالمايدۇ.

«نَحْنُ فِي غِنًى عَنْ مُنَاقَشَةِ هَذِهِ الْأُمُورِ»: مۇنداق ئىشلارنى تالاش-تارتىش قىلىشتىن بىز بىزار.

غُنْيَانٌ / غُنْيَةٌ / غنية: بايلىق، بىهاجەتلىك؛ زورلۇق.

غَنِيمَةٌ ج غَنَائِمُ: ئولجا، غەنىيمەت، ھەربىي ئولجا؛ مەنپەئەت.

غَنِيمَةٌ بَارِدَةٌ: ھارام بايلىق، ھارام پايدا.

رَضِيَ مِنَ الْغَنِيمَةِ بِالإِيَابِ: مەقسىتىگە يېتەلمەي قايتتى.

غَنِيٌّ ج أَغْنِيَاءُ: باي، پۇلدار.

غَنِيٌّ عَنِ الْبَيَانِ: ئۆز-ئۆزىدىن مەلۇم، چۈشەندۈرۈش ھاجەتسىز.

اَلْغَنِيُّ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ئاللاھ ھەممىدىن بىهاجەت، دېگەن مەنىدە.

﴿وَاللهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ﴾ «قرآن»: ئاللاھ (سىلەرنىڭ مال-مۈلكۈڭلاردىن) بىهاجەتتۇر. سىلەر بولساڭلار (ئاللاھقا) موھتاجسىلەر.

«أَرْضُنَا غَنِيَّةٌ بِالثَّرَوَاتِ الْمَعْدَنِيَّةِ»: بىزنىڭ زېمىنىمىز مول كان بايلىقلىرىغا ئىگە.

غَهِبَ يَغْهَبُ غَهَبًا عَنْهُ: ئۇنىڭدىن غاپىل بولدى، بىپەرۋالىق قىلدى، سەل قارىدى، ئۇنتۇپ قالدى.

غَهَبٌ: سەل قاراش.

غُوَاثٌ: ياردەم، ئىئانە.

غَوَايَةٌ: ئازغۇنلۇق، خاتالىق.

غَوْثٌ: ياردەم، ئىئانە، قۇتقۇزۇش.

اَلْغَوْثُ: سىمسىز ئاپپارات بىلەن قۇتقۇزۇشنى تەلەپ قىلىش سىگنالى.

وَاغَوْثَاهُ: ۋايجان، قۇتقۇزۇڭلار، داد-پەرياد.

وَكَالَةُ غَوْثِ اللاَّجِئِينَ: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا قاراشلىق مۇساپىرلارغا ياردەم بېرىش ۋاكالەتخانىسى.

غَوْرٌ ج أَغْوَارٌ وَ غِيرَانٌ: تېگى، ئاستى، تېگى-تەكتى، چوڭقۇر، چوڭقۇرلۇق، تېرەن.

غَوْرُ الأَرَاضِي: يەر ئاستى، يەرنىڭ ئىچكى قىسمى.

بَعِيدُ الْغَوْرِ: بەك چوڭقۇر، يىراقنى كۆرمەك.

قَرِيبُ الْغَوْرِ: تېيىز.

قَتَلَهُ غَوْرًا: ئۇنى يوشۇرۇن ئۆلتۈردى.

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ﴾ «قرآن»: (ئۇلارغا): «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۈيۈڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ كەتسە، سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ»، دېگىن.

سَبَرَ غَوْرَهُ: ئۇنى سىناپ كۆردى، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى تونۇدى.

أَغْوَارُ الظَّلاَمِ: زۇلمەت قاراڭغۇلۇق.

اِنْتَقَلَ مِنَ الْجَبَلِ إِلَى الأَغْوَارِ: تاغدىن پەسكە يۆتكەلدى.

رَسَبَ فِي غَوْرِ الإِنَاءِ: قاچىنىڭ تېگىدە تىنىپ قالدى.

غَوْرَةٌ: چۈشلۈك ئۇيقۇ.

اَلْغَوْرَةُ: قۇياش.

غُورِيلاَّ ج غُورِيلاَّتٌ: ئورانگۇتان، گورىللا مايمۇن.

غَوْصٌ: سۇغا چۆكمەك، سۇغا شۇڭغۇماق.

جِهَازُ الْغَوْصِ: غەۋۋاسلىق ئۈسكۈنىلىرى.

غَوْطٌ وَ غَوْطَةٌ ج غُوطٌ وَ غِيَاطٌ وَ غِيْطَانٌ: ئويمان يەر، چوڭقۇرلۇق، ئازگال.

غُوطٌ: چوڭقۇرلۇق، چوڭقۇرلۇق دەرىجىسى.

غُوطَـةٌ ج غُوطَـاتٌ: ئۆسـۈملۈكلەر باغچىسى، بوستانلىق.

غَوْغَـاءُ: پەسكەش، رەزىل، كاللا كېسەر، جەمئىيەت داشقاللىرى.

غَوْلٌ: باش ئاغرىقى؛ مەستلىك؛ يىراق چۆللۈك، مۇشەققەت، قىيىنچىلىق.

﴿لاَ فِيهَا غَوْلٌ وَّلاَ هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭدا مەست قىلىدىغان نەرسە يوق، ئۇلار ئۇنى ئىچىش بىلەن مەست بولمايدۇ.

غُوْلٌ ج أَغْوَالٌ وَ غِيلاَنٌ: ئىسمى بار جىسمى يوق قورقۇنچلۇق مەۋھۇم بىر قۇش.

غُولَةٌ چىشى ئورانگۇتان.

غَوَّاصٌ ج غَوَّاصُونَ: غەۋۋاس، دېڭىزغا چۆككۈچى.

﴿وَالشَّيَاطِيْنَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَّغَوَّاصٍ﴾ «قرآن»: سۇلايمانغا (كاتتا بىنالارنى سالالايدىغان) قۇرغۇچى ۋە (دېڭىزغا چۆكۈپ، ئۈنچە-مارجانلارنى ئېلىپ چىقالايدىغان) غەۋۋاس شەيتانلارنى بويسۇندۇرۇپ بەردۇق.

«أَخْرَجَ الْغَوَّاصُونَ بَعْضَ مُحْتَوَيَاتِ السَّفِيْنَةِ الْغَارِقَةِ»: غەۋۋاسلار چۆكۈپ كەتكەن كېمىنىڭ بەزى نەرسىلىرىنى تېپىپ چىقتى.

غَوَّاصَةٌ ج غَوَّاصَاتٌ: سۇ ئاستى پاراخوتى.

«أَغْرَقَتْ غَوَّاصَاتُ الْعَدُوِّ سُفُنَهُمُ التِّجَارِيَّةَ»: دۈشمەننىڭ ھەربىي پاراخوتلىرى ئۇلارنىڭ سودا كېمىلىرىنى سۇغا چۆكۈرۈۋەتتى.

غَوَّرَ يُغَوِّرُ تَغْوِيرًا الْمَاءُ: سۇ سىڭىپ كەتتى، چوڭقۇرلاپ كەتتى.

غَوَّصَ يُغَوِّصُ تَغْوِيصًا الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چۆكتۈردى، سۇغا پاتۇردى.

غَوَّطَ يُغَوِّطُ تَغْوِيطًا الْبِئْرَ: قۇدۇقنى چوڭقۇر كولىدى.

غَوَّى يُغَوِّي تَغْوِيَةً الرَّجُلَ: كىشىنى ئازدۇردى، يولدىن چىقاردى، قايمۇقتۇردى.

غَوَّى اللَّبَنَ: سۈتنى قېتىق ئۇيۇتتى.

غَوَى يَغْوِي غَيًّا الرَّجُلُ: ئازدى، گۇمراھ بولدى.

﴿وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى﴾ «قرآن»: ئادەم پەرۋەردىگارىنىڭ (ئەمرىگە) خىلاپلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئازدى.

غَوَى الشَّيْطَانُ فُلاَنًا: پالانىنى شەيتان ئازدۇردى.

غَوِيَ يَغْوَى غِوَايَةً: ئازدى، گۇمراھ بولدى، ھالاك بولدى.

غَوٍ: ئازغۇچى، نەپسى-خاھىشىغا بېرىلگۈچى.

غُوَيْثٌ: قۇتقۇزۇش بۇيۇمى.

غُوَيْطٌ: چوڭقۇر.

بِئْرٌ غُوَيْطَةٌ: چوڭقۇر قۇدۇق.

غَـوِيٌّ ج أَغْوِيَـاءُ م غَوِيَّـةٌ ج غَوِيَّـاتٌ: ئازغۇچى، قايمۇققۇچى، نەپسى-خاھىشىغا بېرىلگۈچى.

﴿قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِيْنٌ﴾ «قرآن»: مۇسا ئۇنىڭغا: «سەن ھەقىقەتەن ئاشكارا گۇمراھ ئىكەنسەن»، دېدى.

غَيْبٌ ج غِيَابٌ وَ غُيُوبٌ: غەيىب، غايىب، يوشۇرۇن، سەزگۈ ئەزا بىلەن سەزگىلى بولمايدىغان.

سَمِعْتُ صَوْتًا مِنْ وَرَاءِ الْغَيْبِ: غايىبتىن بىر ئاۋاز ئاڭلىدىم.

عَالِمُ الْغَيْبِ: غەيىبنى بىلگۈچى.

عَالَمُ الْغَيْبِ: غەيىب دۇنيا، ئاخىرەت، ئۇ دۇنيا.

عَلاَّمُ الْغُيُوبِ: غەيىبنى بىلگۈچى ئاللاھ.

غَيْبًا: يادلاپ، ياد ئېتىپ.

غَيْبًا وَ مَشْهَدًا: ئارقىسىدا ۋە ئالدىدا.

عَنْ ظَهْرِ غَيْبٍ: يادقا.

غِيَابٌ: قاتناشماسلىق، هازىر بولماسلىق.

غَيَابَةٌ ج غَيَابَاتٌ: كۆن نۇرى؛ چوڭقۇرلۇق، قۇدۇقنىڭ تېگى.

﴿وَأَلْقُوهُ فِي غَيَابَةِ الْجُبِّ﴾ ‹قرآن›: ئۇنى قۇدۇققا تاشلىۋېتىڭلار.

غِيَابِيٌّ: بىۋاسىتە قاتناشمىغان، سىرتقى.

حكمٌ غِيَابِيٌّ: سىرتتىن چىقىرىلغان ھۆكۈم.

غِيَارٌ: ئۆزگەرتمەك، ئالماشتۇرماق، زاپچاس.

قِطْعَةُ غِيَارٍ: زاپچاسلار.

غِيَاثٌ: قۇتقۇزۇش بۇيۇمى.

غِيَاصَةٌ: غەۋۋاسلىق، غەۋۋاسلىق كەسپى.

غِيبَةٌ: قاتناشماسلىق، كەلمەسلىك، ھازىر بولماسلىق، قەبرە، ئويمان يەر.

غِيْبَةٌ غەيۋەت.

«كَمْ مِنْ مَرَّةٍ نَهَيْتُكَ عَنْ غِيْبَةِ النَّاسِ»: كىشىلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلىشتىن سېنى كۆپ قېتىم توستۇم.

غَيْبُوبَةٌ: ھوشسىزلىق، ھوشىنى يوقاتماق.

صَحَا مِنْ غَيْبُوبَتِهِ: ھوشىغا كەلدى.

غَيْبِيٌّ: مېتافىزىكىلىق.

غَيْثٌ ج غُيُوثٌ وَ أَغْيَاثٌ: يامغۇر.

نَزَلَ الْغَيْثُ فَنَبَتَ الْعشْبُ: يامغۇر يېغىپ، ئوت-چۆپلەر ئۈنۈپ كەتتى.

﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا﴾ ‹قرآن›: ئۇلار (يامغۇرنىڭ يېغىشىدىن ئۈمىدسىزلەنگەندىن كېيىن)، ئاللاھ يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ.

غَيِدَ يَغْيَدُ غَيْدًا: ئىرغاڭلىدى.

غَيِدَتِ الْفَتَاةُ فِي مَشْيَتِهَا: قىز ئىرغاڭلاپ ماڭدى.

غَيْدٌ: يۇمشاقلىق، سىلىقلىق؛ زىلۋا.

غَيْدَاءُ ج غِيْدٌ: نازىنىن، غۇنچە بوي ئايال.

غَيْر: باشقىسى، غەيرىي، ئەمەس، ياق، يوق، بۆلەك، سىرت.

غَيْرُ صَافٍ پاكىز ئەمەس.

غَيْرُ مَشْرُوعٍ: ئۇيغۇن ئەمەس، قانۇنسىز.

عَلَى غَيْرِ الْعَادَةِ: غەيرىي، باشقىچە.

غَيْرُ مُفِيْدٍ: پايدىسىز.

غَيْرُ رَسْمِيٍّ: غەيرىي رەسمىي.

﴿فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَاعَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ ‹قرآن›: كىمكى ئۆز ئىختىيارىچە ئەمەس، ئىلاجىسىزلىقتىن ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك يېسە، ئۇنىڭغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ.

عَلَى غَيْرِ أَسَاسٍ: ئاساسسىز.

غَيْر أَنَّ: لېكىن، بىراق، ئەمما، شۇنداق بولسىمۇ، يەنىلا.

إِلَى غَيْرِ رَجْعَةٍ: بارسا كەلمەسكە كەتمەك.

جَاءَ الطُّلَّابُ غَيْرَ مُحَمَّدٍ: مۇھەممەدتىن باشقا ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى كەلدى.

غَيْرُ وَاحِدٍ: پەقەت بىرلا.

كَلَامُكَ غَيْرُ مَفْهُومٍ: سۆزۈڭ چۈشىنىكسىز.

غَيْرُ مَأْلُوفٍ: يات، يېگانە.

فِي غَيْرِ الْكُلْفَةِ: بەھوزۇر، ئەركىن، ئىختىيارى، بىمالال، تەبىئىي.

الْغِيَرُ ج أَغْيَارٌ: زامانىنىڭ ئۆزگىرىشچان ۋەقەلىكلىرى.

غَيْرَانُ م غَيَارَى: كۈنلەمچى؛ قىزغىن؛ ۋىجدانلىق، غەيرەتلىك.

«نَدْعُو جَمِيْعَ الْغَيَارَى عَلَى مَصْلَحَةِ الْوَطَنِ لِصَدِّ الْمُعْتَدِيْنَ»: ۋەتەننىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن بارلىق ۋىجدانلىق كىشىلەرنى تاجاۋۇزچىلارنى توسۇشقا چاقىرىمىز.

غِيْرَةٌ: كۈنلەش، قورۇش؛ قىزغىنلىق، غەيرەت.

أَحْرَقَتِ الْغِيْرَةُ صَدْرَهُ: كۈنلەش ئۇنىڭ يۈرىكىنى

ئۆرتىدى.

غِيْرَةٌ ج غِيَرٌ: ئۆزگەرتمەك، ئىسلاھ قىلماق.

غَيْرِيٌّ: خالىس، ئادىل، ئۆز مەنپەئىتىنى كۆزلىمەيدىغان.

غَيْرِيَّةٌ: خالىس، ئادىل، ئۆز مەنپەئىتىنى كۆزلىمەيدىغان.

غَيْسَرٌ ج غَيَاسِرُ: قەرەللىك ئارشاڭ.

غَيْضٌ: ئاز، ئازغىنە؛ چۈشۈپ كەتكەن ھامىلە.

أَعْطَاهُ غَيْضًا مِنْ فَيْضٍ: ئۇنىڭغا جىق نەرسىدىن ئازراق بەردى.

غَيْضَةٌ ج غِيَاضٌ: ئورمانلىق، توقايلىق.

غَيْطٌ . غَيْطَانٌ: ئېتىز؛ باغ، بوستان، ئېكىنزار.

غَيْطَانِيٌّ: يەر ئىگىسى، باغۋەن.

غَيْظٌ: غەزەپلەنمەك، ئاچچىقلانماق.

﴿عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار سىلەرگە بولغان ئاچچىقىدىن بارماقلىرىنى چىشلەيدۇ.

غَيْلٌ ج أَغْيَالٌ وَ غُيُولٌ: ھامىلدار ئايالنىڭ سۈتى، ئېقىن سۇ، بۇلاق سۈيى.

أُمّ غِيْلَانٍ: ئەرەب يېلىمى دەرىخى.

غِيْلَةٌ: مەككارلىق، ھىيلىگەرلىك، ئالدامچىلىق.

مَاتَ غِيْلَةً: زىيانكەشلىك بىلەن ئۆلدى.

قُتِلَ غِيْلَةً: ئۇ قەستلەپ ئۆلتۈرۈلدى.

غَيْلَمٌ ج غَيَالِمُ: ئەركەك تاشپاقا؛ قۇدۇقتىكى سۇ كۆزى؛ بىراۋ، بىركىم.

مَا بِالدَّارِ غَيْلَمٌ: ھويلىدا ھېچكىم يوق.

غَيْمٌ ج غُيُومٌ: بۇلۇت، قارا بۇلۇت.

«اِنْقَشَعَتِ الْغُيُومُ وَصَفَتِ السَّمَاءُ»: بۇلۇتلار تارقاپ، ئاسمان سۈزۈلدى.

تَلَبَّدَتِ السَّمَاءُ بِالْغُيُومِ: ئاسماننى بۇلۇت قاپلاپ كەتتى.

غَيْمَانٌ م غَيْمَى: ئۇسسۇز، چاڭقىغان.

غَيْهَبٌ ج غَيَاهِبُ: قاراڭغۇ، زۇلمەت.

«أَلْقَى بِهِمْ فِي غَيَاهِبِ السِّجُونِ»: ئۇلارنى قاراڭغۇ زىندانغا تاشلىدى.

غَيُورٌ: كۈنلەمچى؛ قىزغىن، غەيرەتلىك، قورۇغۇچى.

«كَانَ غَيُورًا فَلَمْ تَسْتَطِعْ زَوْجَتُهُ الْعَيْشَ مَعَهُ»: ئۇنىڭ كۈنلەمچىلىكىدىن ئايالى ئۇنىڭ بىلەن ئۆتۈشكە مۇمكىن بولمىدى.

غَيَّا يُغَيِّي تَغْيِيَةً الرَّايَةَ: بايراق قادىدى.

غَيٌّ: گۇمراھلىق، ئازغۇنلۇق؛ زىيانكارلىق.

﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾ ‹قرآن›: ھىدايەت گۇمراھلىقتىن ئېنىق ئايرىلدى.

تَمَادَى فِي غَيِّهِ: گۇمراھلىقتا ئەزۋەيلەپ كەتتى.

غَيَّانٌ: ئازغۇچى، نەپسى-خاھىشىغا بېرىلگۈچى.

غَيَّبَ يُغَيِّبُ تَغْيِيبًا: يوشۇردى؛ يوشۇرۇندى.

غَيَّبَ عَنْهُ: ئۇنىڭدىن يىراقلاشتى.

«لَمْ يُقَدِّرْهُ النَّاسُ إِلَّا بَعْدَ أَنْ غُيِّبَ»: كىشىلەر ئۇنىڭ پەقەت ئۆلگەندىن كېيىنلا قەدرىنى بىلدى.

غِيَّةٌ: خاتا، خاتالىق؛ ئازغۇنلۇق، گۇمراھلىق، ئىشتىياق.

ابْنُ غِيَّةٍ: نىكاھسىز تۇغۇلغان بالا.

غَيَّرَ يُغَيِّرُ تَغْيِيرًا الشَّيْءَ: ئالماشتۇردى، تېگىشتى؛ ئۆزگەرتتى.

﴿إِنَّ اللهَ لاَ يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ ‹قرآن›: ھەر قانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمىگۈچە، ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ.

غَيَّرَ فِكْرَهُ: پىكرىنى ئۆزگەرتتى.

غَيَّرَ مَلَابِسَهُ: كىيىملىرىنى يەڭگۈشلىدى.

«غَيَّرَتْهُ غِيَرُ الدَّهْرِ فَأَصْبَحَ إِنْسَانًا آخَرَ»: زاماننىڭ ۋەقەلىرى ئۇنى باشقىچە بىر ئادەمگە ئۆزگەرتىۋەتتى.

غَيَّضَ يُغَيِّضُ تَغْيِيضًا الْأَسَدُ: يولـۋاس ئورمانلىققا كۆنۈپ كەتتى.

غَيَّضَ فُلَانُ الثَّمَنَ: باھانى چۈشۈردى.

غَيَّضَ دَمْعَهُ: يېشىنى توختاتتى.

غَيَّظَ يُغَيِّظُ تَغْيِيظًا: ئۇنـىڭ ئـاچچىقىنى كەلتـۈردى، ئوغىسىنى قايناتتى.

غَيَّمَ يُغَيِّمُ تَغْيِيمًا السَّمَاءُ: ئاسمان بۇلۇتلـۇق بولـدى؛ ھاۋا تۇتۇق بولدى.

ف

ف (الفاء): ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 20ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «80»نى كۆرسىتىدۇ.

ف: ئىسىم ياكى پېئىل بىلەن بىر قاتاردا كېلىدىغان باغلىغۇچى بولۇپ، ئىلگىرىكى ۋە ئاخىرىدىكى باغلىغۇچىلىق تەرتىپىنى بىلدۈرۈپ، ئۇيغۇر تىلىدا «لا»، «يەنە»، «شۇنىڭ بىلەن»، «ئاندىن كېيىن» دېگەنگە ئوخشاش مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن، يَوْمًا فَيَوْمًا: كۈندىن-كۈنگە، كۈنسايىن، سَنَةً فَسَنَةً: يىلمۇيىل.

«كَتَبَ مَكْتُوبًا فَأَرْسَلَهُ»: ئۇ خەت يېزىپلا سېلىۋەتتى.

«جَاءَ زَيْدٌ فَعَمْرٌو»: زەيدتىن كېيىن ئەمىر كەلدى.

فَاءَ يَفِيءُ فَيْئًا: قايتتى، ياندى.

فَاءَ إِلَى سَكِينَةٍ: تىنچلاندى، خاتىرجەم بولدى.

فَاءَ الْغَنِيمَةَ: غەنىيمەت ئالدى، ئولجا ئالدى.

﴿فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللهِ﴾ ‹قرآن›: تاجاۋۇز قىلغۇچى تاكى ئاللاھنىڭ ھۆكۈمىگە قايتقانغا قەدەر ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇڭلار.

فَاءَ الظِّلُّ: سايە يۆتكەلدى، ئالماشتى.

فَاءَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەخ سايە تاشلىدى.

فَاتَ يَفُوتُ فَوْتًا وَ فَوَاتًا الْأَمْرُ: ئىشنىڭ ۋاقتى ئۆتتى، تۈگىدى.

﴿فَأَثَابَكُمْ غَمًّا بِغَمٍّ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَى مَافَاتَكُمْ﴾ ‹قرآن›: قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە قايغۇرماسلىقىڭلار ئۈچۈن ئاللاھ سىلەرگە غەم ئۈستىگە غەم بەردى (يەنى، سىلەرنى غەنىيمەتتىن مەھرۇم قىلغانلىقى ئۈستىگە مەغلۇبىيەت بىلەن جازالىدى).

فَاتَهُ الْفُرْصَةُ: پۇرسەت قولدىن كەتتى.

فَاتَهُ قِطَارُ الزَّوَاجِ: توي قىلىش ۋاقتى ئۆتۈپ كەتتى.

كَادَ الْقِطَارُ يَفُوتُنِي: پويىزغا ئۈلگۈرەلمىگىلى تاس قالدىم.

فَائِجٌ ج فَوَائِجُ: بوغاز تۆگە.

فَاتَحَ يُفَاتِحُ مُفَاتَحَةً: سۆزلەشتى، ئاۋۋال ئېغىز ئاچتى.

«سَأُفَاتِحُ الْمُدِيرَ فِي شَأْنِ تَرْقِيَتِكَ»: سېنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدا مۇدىر بىلەن سۆزلەشمەكچىمەن.

فَاتِحٌ ج فَتَحَةٌ وَ فَاتِحُونَ: ئاچقۇچى؛ قوماندان؛ باشلىغۇچى؛ كەشپ قىلغۇچى.

فَاتِحُ الْبُلْدَانِ: غالىب، يەڭگۈچى، ئازاد قىلغۇچى.

﴿رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىمىز! بىز بىلەن قوۋمىمىزنىڭ ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىن. سەن ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇرسەن.

فَاتِحٌ ج فَوَاتِحُ: ئوچۇق.

لَوْنٌ فَاتِحٌ: ئوچۇق رەڭ.

لَا أُحِبُّ اللَّوْنَ الْفَاتِحَ: ئوچۇق رەڭنى ياقتۇرمايمەن.

فَاتِحَةٌ ج فَوَاتِحُ: ئەۋۋىلى، دەسلىپى، باشلىنىشى.

فَاتِحَةُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ مۇقەددىمىسى.

الْفَاتِحَةُ: سۈرە فاتىھە.

فَاتِرٌ: يىلمان، مۆتىدىل.

مَاءٌ فَاتِرٌ: ئىلمان سۇ.

فَاتِرُ الْهِمَّةِ: چۈشكۈن، روھسىز.

«لَقَدْ كَانَ الْيَوْمُ فَاتِرَ الْهِمَّةِ جِدًّا وَ هَذَا بِسَبَبِ مَرَضِهِ»: بۈگۈن ئۇ ناھايىتى روھسىزلىنىپ كېتىپتۇ، بۇ ئۇنىڭ كېسەللىك سەۋەبىدىندۇر.

فَاتِكٌ ج فُتَّاكٌ: قاتىل، ئادەم ئۆلتۈرگۈچى؛ جۈرئەتلىك، سۇيىقەست قىلغۇچى.

فَاتِنٌ: قايمۇقۇپ قالغۇچى، گاڭگىراپ قالغۇچى؛ ئازدۇرغۇچى.

﴿مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِيْنَ﴾ ‹قرآن›: سىلەر ... كىشىدىن باشقا ھېچ ئادەمنى ئازدۇرالمايسىلەر.

فَاتُورٌ: ئىلمان، مۆتىدىل.

فَاتُورَةٌ ج فَاتُورَاتٌ: ئىسچوت؛ مىسال، نۇسخا، ئۆلگە، مال تىزىملىكى.

فَاتُوْرَةُ الْحِسَابِ: ئۆلگە، تالون.

فَاتُورَةٌ صُوَرِيَّةٌ: بيۇدژېت، خام چوت، ھېسابات تالونى.

«طَالَبَ الْبَائِعَ بِفَاتُورَةِ الْبِضَاعَةِ»: خېرىدار مالنىڭ تالونىنى تەلەپ قىلدى.

فَاتِيْكَانٌ: ۋاتىكان (جاي نامى).

فَاثُورٌ ج فَوَاثِيْرُ: مەرمەر ئۈستەل.

فَاجَ يَفُوجُ فَوْجًا الْمِسْكُ: ئىپار پۇرىقى تارالدى.

فَاجَ النَّهَارُ: كۈندۈز سوغۇق بولدى، سوۋۇدى.

فَاجَ يَفِيْجُ فَيْجًا: تارالدى، تارقىدى، يامرىدى، تەپتى.

«فَاجَتِ الدَّابَّةُ بِرِجْلَيْهَا»: ئۇلاغ ئىككى پۇتى بىلەن تەپتى.

فَاجَأَ يُفَاجِأُ مُفَاجَأَةً: ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلدى، تۇيۇقسىز كەلدى.

«لَمْ يُفَاجِئْنِي إِنْتِصَارُهُ عَلَى خَصْمِهِ»: ئۇنىڭ دۈشمىنى ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشى ماڭا تاسادىپىيلىق تۇيۇلمىدى.

فَاجِئٌ: كۈتۈلمىگەن، ئويلانمىغان، تاسادىپىيلىق.

فَاجَرَ يُفَاجِرُ فِجَارًا وَ مُفَاجَرَةً الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلدى.

فَاجِرٌ ج فَجَرَةٌ وَ فَاجِرُونَ وَ فُجَّارٌ: زىناخور، پاھىشىۋاز، پاسىق، گۇناھكار.

﴿أُولَائِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار بولسا كاپىرلاردۇر، فاجىرلاردۇر.

فَاجِرَةٌ: بۇزۇق ئايال، پاھىشە.

يَمِيْنٌ فَاجِرَةٌ: يالغان قەسەم.

فَاجِعٌ: كىشىنى ئازابلىغۇچى، رەنجىتكۈچى، دەرد-ئەلەمگە سالغۇچى؛ ھەسرەت چەكتۈرگۈچى.

فَاجِعَةٌ ج فَوَاجِعُ: تراگېدىيە، پاجىئە، بالا-قازا، ئاپەت، مۇسىبەت.

فَاجِعَةُ الطَّائِرَةِ: ئايروپىلان ھادىسىسى.

«كَانَ مَوْتُ رَئِيْسٍ فَاجِعَةً كَبِيْرَةً لِلْأُمَّةِ»: رەئىسنىڭ ئۆلۈشى مىللەت ئۈچۈن پاجىئە بولدى.

فَاحَ يَفُوحُ فَوْحًا وَ فُؤُوحًا وَ فَوَحَانًا الْمِسْكُ: ئىپار خۇش پۇراق چاچتى.

فَاحَتِ الرَّائِحَةُ: پۇراق تارقالدى.

فَاحَتِ الْقِدْرُ: قازان قاينىدى.

«فَاحَتْ مِنْهُ رَائِحَةُ الْخَمْرِ»: ھاراقنىڭ پۇرىقى كەلدى.

فَاحَ يَفِيْحُ فَيْحًا وَ فَيَحَانًا الْحَرّ: ئىسسىق قايناپ كەتتى، قىزىپ كەتتى.

فَاحَتِ الرَّائِحَةُ: خۇش پۇراق تارقالدى.

فَاحِشٌ: ھەددىدىن ئاشقان؛ بىمەنە؛ يامان، سەت.

قَوْلٌ فَاحِشٌ: سەت گەپ.

ذَنْبٌ فَاحِشٌ: قاتتىق گۇناھ.

خَطَأٌ فَاحِشٌ: چوڭ خاتالىق.

«إِنَّ اللهَ يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيَّ» «حديث»: شۇبھىسىزكى، ئاللاھتائالا يامان سۆز قىلغۇچى، سۆرەن سالغۇچى ئادەمنى يامان كۆرىدۇ.

ثَرَاءٌ فَاحِشٌ: چوڭ بايلىق.

غَلَاءٌ فَاحِشٌ: ھەددىدىن ئارتۇق قىممەتچىلىك.

فَاحِشَةٌ ج فَوَاحِشُ: پاھىشە ئايال، بۇزۇق ئايال؛ ئېغىر گۇناھ، يامان ئىش؛ زىنا.

﴿حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىم يامان ئىشلارنى ھارام قىلدى.

فَاحَصَ يُفَاحِصُ مُفَاحَصَةً: بىر-بىرىنىڭ ئەيىبىنى ئېچىشتى.

فَاحِصٌ: تەكشۈرگۈچى.

فَاحِصُ حِسَابَاتٍ: ھېسابات تەكشۈرگۈچى.

فَاحِمٌ: قارا.

شَعْرٌ فَاحِمٌ: قاپقارا چاچ.

أَسْوَدُ فَاحِمٌ: قاپقارا.

فَاخَ يَفُوخُ فَوْخًا وَفَوَخَانًا الرَّجُلُ: يەل قويۇۋەتتى.

فَاخَتِ الرِّيحُ: شامال گۈركىرەپ چىقتى.

فَاخَ يَفِيخُ فَيْخًا وَفَيَخَانًا الرَّجُلُ: يەل قويۇۋەتتى، ئۇسۇردى.

فَاخِتَةٌ ج فَوَاخِتُ: پاختەك.

فَاخَرَ يُفَاخِرُ مُفَاخَرَةً وَفِخَارًا غَيْرَهُ: شان-شەرەپنى قولغا كەلتۈردى، پەخرى قىلىشتى.

فَاخِرٌ: پەخىرلەنگۈچى؛ پەخرى قىلغۇچى؛ ئېسىل، ياخشى، مۇنەۋۋەر، ئالىي دەرىجىلىك.

الْقِطَارُ الْفَاخِرُ: زىننەتلىك پويىز.

ثَوْبٌ فَاخِرٌ: ھەشەمەتلىك كىيىم.

فُنْدُقٌ فَاخِرٌ: ھەشەمەتلىك مېھمانخانا.

هَدِيَّةٌ فَاخِرَةٌ: قىممەتلىك سوۋغا.

وَلِيمَةٌ فَاخِرَةٌ: ئېسىل زىياپەت.

فَاخُورَةٌ ج فَوَاخِيرُ: ساپال بۇيۇملار زاۋۇتى.

«جَمِيعُ هَذِهِ الْأَوَانِي الْجَمِيلَةِ صُنِعَتْ فِي هَذِهِ الْفَاخُورَةِ»: بۇ چىرايلىق قاچا-قۇچىلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ساپال بۇيۇملار زاۋۇتىدا ياسالغان.

فَادَ يَفُودُ فَوْدًا: ئۆلدى، ۋاپات بولدى.

فَادَ الْمَالُ لِفُلَانٍ: مال پالانىغا مۇقىملاشتى.

فَادَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: نەرسىنى نەرسىگە ئارىلاشتۇردى.

فَادَ يَفِيدُ فَيْدًا الرَّجُلُ: غادايدى، گىدەيدى، مەغرۇرلاندى.

فَادَ لَهُ فَائِدَةً: پايدا ئالدى، پايدىغا ئېرىشتى.

فَادَ الْمَالُ لِفُلَانٍ: مال پالانىغا مۇقىملاشتى.

فَادِحٌ: قىيىن، ئېغىر، ھەددىدىن ئارتۇق.

فَادِحَةٌ ج فَوَادِحُ: بالايىئاپەت، مۇسىبەت، ھادىسە، بالا-قازا.

«لَمْ يَأْتِ يَوْمٌ لَنَا لَمْ نُلْقِ فَادِحَةً وَمَا مَضَتْ لَيْلَةٌ فِيهَا اسْتِرَاحَاتٌ»: بىزنىڭ كۈنلىرىمىز دېگۈدەك پاجىئە ئىچىدە ئۆتتى. بىرەر كېچىنىمۇ ئارامدىن ئۆتكۈزۈپ باقمىدۇق.

خَسَارَةٌ فَادِحَةٌ: ئېغىر زىيان.

مَطَالِبُ فَادِحَةٌ: جىددىي تەلەپ.

«إِنَّ وَفَاتَهُ لَخَاسِرَةٌ فَادِحَةٌ لَاتُعَوَّضُ»: ئۇنىڭ ۋاپاتى تولدۇرغىلى بولمايدىغان زور يوقىتىشتۇر.

فَادِرٌ ج فُدْرٌ وَفَوَادِرُ: سوۋۇپ قالغان پىشىق گۆش.

فَادِمٌ ج فَوَادِمُ: تىك سىزىق؛ ئاسما.

فَادِنٌ ج فَوَادِنُ: تىك سىزىق؛ ئاسما.

فَادَى يُفَادِي مُفَادَاةً وَفِدَاءَ الْأَسِيرَ: تۆلەم بېرىپ ئەسىرنى قۇتقۇزۇۋالدى.

﴿وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَى تُفَادُوهُمْ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئەسىر چۈشۈپ كەلسە، فىدىيە بېرىپ

قۇتقۇزۇۋالىسىلەر.

فَادِ (الفادي): پىدىيە بېرىپ قايتۇرۇۋالغۇچى.

فَارَ يَفُورُ فَوْرًا وَ فَوَرَانًا وَ فُؤُورًا الْمَاءُ: سۇ ئېتىلىپ چىقتى.

فَارَتِ الْقِدْرُ: قازان قايناپ تاشتى.

فَارَ غَضَبُهُ: ئۇغىسى قايىندى، غەزىپى تاشتى.

فَارَتِ النَّارُ: ئوت يالقۇنجاپ كۆيدى.

﴿حَتَّى إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَ فَارَ التَّنُّورُ﴾ «قرآن»: (توپان بالاسى توغرىسىدىكى) بۇيرۇقىمىز يېتىپ كەلگەن ۋە يەر يۈزىدىن سۇ ئېتىلىپ چىققان چاغدا.

فَارَ الْعِرْقُ: تومۇر كۆپۈپ قالدى.

فَارٌ . فَارَةٌ: چاشقان.

فَارُ الْخَيْلِ: ئاغمىخان.

فَارُ الْغَيْطِ: دالا چاشقىنى، قارىغۇ چاشقان.

لَعِبَ الْفَارُ فِي عُبِّهِ: گۇمانلاندى، شەك كەلتۈردى.

فَارَّ يفَارّ مُفَارَّاة: بىر-بىرىنى تەكشۈرۈشتى.

فَارٌّ: قاچقۇچى، قېچىپ كەتكۈچى، قاچقۇن.

فَارِسٌ: ئىرانلىق.

فَارِسٌ ج فُرْسَانٌ وَ فَوَارِسُ: ئاتلىق؛ ئات ئىگىسى، چەۋەنداز.

«دَرَّبَهُ أَبُوهُ مُنْذُ صِغَرِهِ عَلَى رُكُوبِ الْخَيْلِ فَأَصْبَحَ فَارِسًا مَاهِرًا»: ئاتىسى ئۇنى كىچىكىدىن باشلاپ ئات مىنىشنى ئۆگىتىۋىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ چەۋەندازغا ئايلاندى.

فَارِسِيٌّ: ئىرانىنىڭ، ئىرانلىق؛ ئوتقا چوقۇنغۇچى، ئاتەشپەرەس.

فَارِسِيَّةٌ: پارسچە.

اللُّغَةُ الْفَارِسِيَّةُ: پارس تىلى.

فَارِضٌ: قەدىمىي، كونا، پەرائىز ئىلمىغا ماھىر ئادەم؛ چوڭ، توم.

بَقَرَةٌ فَارِضٌ: قېرى كالا.

﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ﴾ «قرآن»: ئۇ كالا قېرى ئەمەس.

فَارِضَةٌ ج فَارِضَاتٌ وَ فَوَارِضُ: قېرى تۆگە.

فَارَطَ يُفَارِطُ مُفَارَطَةً وَ فِرَاطًا: ئىلگىرىلىدى، ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتى.

فَارِطٌ ج فُرَّاطٌ: ئۆتۈپ كەتكەن، ئىلگىرى.

الْأُسْبُوعُ الْفَارِطُ: ئۆتكەن ھەپتە.

السَّنَةُ الْفَارِطَةُ: ئالدىنقى يىلى.

فَارِعٌ: ئېگىز، ئۇزۇن.

فَارِعُ الْجِسْمِ: ئۇزۇنتۇرا، ئېگىز بوي.

فَارِعُ الْقَامَةِ: قامەتلىك.

فَارِغٌ: بوش، قۇرۇق، بىكار.

كَلَامٌ فَارِغٌ: قۇرۇق گەپ، بىكار گەپ.

إِنْتَظَرَ بِفَارِغِ الصَّبْرِ: تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتتى.

إِنَاءٌ فَارِغٌ: قۇرۇق قاچا.

مَكَانٌ فَارِغٌ: بوش ئورۇن.

﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَى فَارِغًا﴾ «قرآن»: مۇسانىڭ ئانىسى ئەس-ھوشىنى يوقاتتى.

«لَا أُرِيدُ الْإِسْتِمَاعَ إِلَى هَذِهِ الْأَقْوَالِ الْفَارِغَةِ»: بۇ قۇرۇق سۆزلەرنى ئاڭلاشنى خالىمايمەن.

إِمْرَأَةٌ فَارِغَةٌ: تول ئايال.

فَارَقَ يُفَارِقُ مُفَارَقَةً وَ فِرَاقًا الرَّجُلُ غَيْرَهُ: كىشى باشقىسىدىن ئايرىلدى، ئاجراپ كەتتى، ياندى.

﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە يېنىشىڭلار ياكى ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە ئۈزلىشىپ كېتىڭلار.

فَارَقَ الْبَلَدَ: شەھەردىن ئايرىلدى.

فَارِقٌ ج فُرَّاقٌ م فَارِقَةٌ ج فَارِقَاتٌ وَ فَوَارِقُ: ھەق-ناھەقنى پەرق ئەتكۈچى، (بىر ئىشلارنى) ئايرىغۇچى، پارچە بۇلۇت.

﴿فَالْفَارِقَاتُ فَرْقًا﴾ «قرآن»: (ھەق بىلەن باتىلنىڭ،

هارام بىلەن هالالنىڭ) ئارىسىنى ئايرىغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى...

فَارِكٌ ج فَوَارِكُ: ئېرىنگە ئۆچ ئايال، ئېرى بىلەن كۆڭۈلسىز ئايال.

فَارِهٌ ج فُرْهٌ وَ فُرَّهٌ: شوخ، ئېتىك، روھلۇق، گۈزەل، چىرايلىق؛ ماھىر، پۇختا.

﴿وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِيْنَ﴾ ‹قرآن›: خۇشال هالدا تاغلارنى ئېشىپ ئۆي ياسامسىلەر.

غُلَامٌ فَارِهٌ: چىرايلىق بالا.

رَكِبَ دَابَّةً فَارِهَةً: توسۇن ئۇلاغنى مىندى.

فَارُوقٌ: خەۋپلىك، قورقۇنچلۇق؛ هەق-ناهەقنى ئايرىغۇچى؛ قورقۇنچاق.

الْفَارُوقُ: هەزرىتى ئۆمەرنىڭ تەخەللۇسى، چۈنكى ئۇ هەق-ناهەقنى ئايرىيتتى.

فَارُوقَةٌ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

تِرْيَاقٌ فَارُوقِيٌّ: يىلان چاققاندا ئىشلىتىلىدىغان زەهەر قايتۇرۇش دورىسى.

فَازَ يَفُوزُ فَوْزًا بِالْأَمْرِ: يەڭدى، غەلىبە قىلدى، ئېرىشتى، مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

فَازَ مِنَ الْمَكْرُوهِ: يامان ئىشتىن قۇتۇلدى، ئامان قالدى.

﴿وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا﴾ ‹قرآن›: كىمكى ئاللاهغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلسا، زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولىدۇ.

فَازَ بِجَائِزَةٍ: مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

فَازَ بِالنَّجَاحِ: مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

«أَتَمَنَّى أَنْ تَفُوزُوا فِي الْمُبَارَاتِ»: مۇسابىقىدە سىلەرنىڭ غەلىبە قىلىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

فَازُورَةٌ ج فَوَازِيْرُ: تېپىشماق، مۇئەمما.

فَأْسٌ: پالتا.

فَاسِدٌ ج فَاسِدُونَ: بۇزۇق، چىرىك؛ بۇزغۇنچى، ئىناۋەتسىز.

فَاسِدُ الْأَخْلَاقِ: ئەخلاقسىز.

فَاسِقٌ ج فَسَقَةٌ وَ فُسَّاقٌ وَ فَاسِقُونَ فَاسِقَةٌ ج فَاسِقَاتٌ وَ فَوَاسِقُ: فاسىق، گۇناهكار؛ زىناخور؛ گۇمراه، توغرا يولدىن ئاداشقان، ئازغۇن.

﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ﴾ ‹قرآن›: مۆمىن ئادەم پاسىق ئادەمگە ئوخشامدۇ؟ ئۇلار (ئاخىرەتلىك ساۋابتا) باراۋەر ئەمەس.

فَاشَ يَفِيْشُ فَيْشًا الرَّجُلُ: پەخىرلەندى، تەكەببۇرلۇق قىلدى، چوڭچىلىق قىلدى.

فَاشٍ (الفاشي): تاراپ كەتكۈچى، يېيىلىپ كەتكۈچى.

فَاشِيَةٌ ج فَوَاشٍ: تارىلىپ كەتكەن چارۋا.

فَاشِيٌّ ج فَاشِيّونَ وَ فَاشِسْتِيٌّ: فاشىست.

فَاصَ يَفِيْصُ فَيْصًا مِنَ الْأَمْرِ: ئىشتىن چەتنىدى.

فَاصَلَ يُفَاصِلُ مُفَاصَلَةً: ئايرىلدى، ئاجراشتى.

فَاصَلَ شَرِيْكَهُ: شېرىكىدىن ئايرىلىپ كەتتى.

فَاصَلَ الْبَائِعُ فِي الثَّمَنِ: مال ساتقۇچى بىلەن باها تالاشتى.

فَاصِلٌ: ئايرىغۇچى، كەسكۈچى.

حُكْمٌ فَاصِلٌ: هەل قىلغۇچ هۆكۈم، ئاخىرقى هۆكۈم.

مُبَارَاةٌ فَاصِلَةٌ: هەل قىلغۇچ مۇسابىقە.

﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلّٰهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِيْنَ﴾ ‹قرآن›: بارچە هۆكۈم ئاللاهغا خاس، ئاللاه هەق هۆكۈم قىلىدۇ، ئاللاه هۆكۈم قىلغۇچىلارنىڭ ياخشىسىدۇر.

فَاصِلٌ ج فَوَاصِلُ: توسما، توسما تام، پاسىل.

حَائِطٌ فَاصِلٌ: پاسىل تام.

فَاصِلَةٌ ج فَوَاصِلُ: تىنىش بەلگىسى، پەش (،).

فَاصِلَةٌ مَنْقُوطَةٌ: چېكىتلىك پەش.

فَاصِلَةُ السَّجْعِ: قاپىيە، قاپىيىلىك سۆز.

فَاصُوْلِيَا: سەي پۇرچىقى.

فَاضَ يَفِيْضُ فَيْضًا وَ فَيَضَانًا الْمَاءُ: سۇ تېشىپ كەتتى.

«فَيْضُ الدُّمُوْعِ عَلَى الْخَدَّيْنِ هَتَّانُ مِنْ لَوْعَةِ الْحُبِّ قَلْبِي الْيَوْمَ وَلْهَانُ»: ئىككى مەڭزىمگە تۆكۈلگەن ياشلىرىم قارا يامغۇردەك ئاقماقتا، مۇھەببەت ئوتىدىن قەلبىم تېڭىرقاپ قالدى.

فَاضَ الْعَيْنُ: كۆزدىن ياش ئاقتى.

فَاضَ الْخَبَرُ: خەۋەر تارقىلىپ كەتتى، يېيىلدى.

﴿تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلغانلىقىنى كۆرىسەن.

«غَادَرْنَا الْمَنْزِلَ قَبْلَ أَنْ يَفِيْضَ الْمَاءُ وَ يَغْمُرَهُ»: بىز ئۆيىنى سۇ بېسىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئايرىلدۇق.

فَاضَ صَدْرُهُ بِسِرِّهِ: سىرنى يوشۇرۇشقا تاقەت قىلالمىدى.

فَاضَ عَنِ الْحَاجَةِ: ئېھتىياجدىن ئېشىپ قالدى.

فَاضَ يَفِيْضُ فَيْضًا وَ فُيُوضًا الرَّجُلُ»: كىشى ئۆلدى، ئالەمدىن ئۆتتى.

فَاضَ يَفِيْضُ فَيْضًا الْإِنَاءُ: قاچا توشۇپ تېشىپ كەتتى.

فَاضِحٌ: رەسۋا ئىش، كىشىنىڭ يۈزىنى تۆكىدىغان ئىش.

فَاضَلَ يُفَاضِلُ مُفَاضَلَةً وَ فِضَالًا: ئىككى ئىشنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى سېلىشتۇردى.

«فَاضِلْ بَيْنَ الْوَظِيْفَتَيْنِ قَبْلَ إِخْتِيَارِ إِحْدَاهُمَا»: ئىككى ۋەزىپىنىڭ بىرىنى تاللاشتىن بۇرۇن ئۇنى سېلىشتۇرۇپ كۆرگىن.

فَاضِلٌ ج فُضَلَاءُ: ئېشىپ قالغان نەرسە، ئېھتىياجدىن ئارتۇق نەرسە؛ پەزىلەتلىك ئادەم؛ ئالىم.

فَاضِلَةٌ ج فَاضِلَاتٌ وَ فَوَاضِلُ: تۆھپە، نەتىجە، ئېسىل پەزىلەت.

فَوَاضِلُ الْمَالِ: يەر-زېمىن، چارۋا قاتارلىقلارنىڭ مەھسۇلاتلىرى.

فَاضٍ (اَلْفَاضِيْ): كەڭ، ئاشكارا؛ بوش.

فَاطِرٌ: ياراتقۇچى، ئىجاد قىلغۇچى، خەلق ئەتكۈچى؛ ئېپتار قىلغۇچى.

﴿الْحَمْدُ للهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ﴾ «قرآن»: جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئۈلگىسىز ياراتقۇچى ئاللاھقا خاستۇر.

فَاطِسٌ: پاناق بۇرۇن، ياپىلاق بۇرۇن.

فَاطِنٌ: زېرەك، چېچەن، ھوشيار، ئۆتكۈر.

فَاظَ يَفُوظُ فَوْظًا: ئۆلدى.

فَاظَ يَفِيْظُ فَيْظًا وَ فَيَظَانًا وَ فُيُوظًا وَ فَيْظُوظَةً: ئۆلدى، ۋاپات بولدى، جان ئۈزدى.

فَاعَ يَفُوعُ فَوْعًا الطِّيْبُ: خۇش پۇراق تارقالدى.

فَاعَتِ الْحَشَرَاتُ: ھاشارات يامراپ كەتتى.

فَاعِلٌ ج فَعَلَةٌ وَ فَاعِلُونَ: قىلغۇچى، ھەرىكەتلەندۈرگۈچى، ئورۇنلىغۇچى، شۇغۇللانغۇچى، ئىشچى، كۈنلۈكچى، مەدىكار؛ ئاكتىپ، پائال، ئىجابىي.

فَاعِلٌ أَصْلِيٌّ: مۇھىم، ئاساس.

﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَالِكَ غَدًا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللهُ﴾ «قرآن»: سەن بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولساڭ، «ئەتە ئۇ ئىشنى چوقۇم قىلىمەن»، دېمەي، «خۇدا خالىسا»، دېگەن سۆزنى قوشۇپ دېگىن.

فَاعِلُ خَيْرٍ: ئېھسان قىلغۇچى، خەيرىيەتچى، ئىئانىچى.

«تَبَرَّعَ بِهَذَا الْمَبْلَغِ لِلْأَيْتَامِ فَاعِلُ خَيْرٍ»: خەير-ئېھسان

قىلغۇچى ئادەم يېتىملەرگە بۇ مەبلەغنى ئىئانە قىلدى.

«يُسَاعِدُهُ فِي الزِّرَاعَةِ خَمْسَةُ فَعَلَةٍ»: ئۇنىڭ تېرىقچىلىقىغا بەش ئىشلەمچى ياردەملىشىدۇ.

فَاعِلِيَّةٌ: ئىقتىدار، رول، ئۈنۈم، تەسىر كۈچ؛ نەتىجە.

شَابٌّ يَتَّصِفُ بِالْفَاعِلِيَّةِ: ئىقتىدارلىق ياش.

فَاعٍ ج فُعَاةٌ: غەزەپناك، غەزىپى تاشقان.

فَاعِيَةٌ: سۆخەنچى ئايال.

فَاغِرٌ: بوش ئورۇن.

الْفَاغِرَةُ: كاۋاۋىچىن.

وَظِيفَةٌ فَاغِرَةٌ: شتاتتىكى بوش ئورۇن.

فَاغِمٌ: خۇش پۇراق، خۇشبۇي، خۇش پۇراقلىق، مەززىلىك.

فَاغِيَةٌ: خېنە گۈل.

فَاقَ يَفُوقُ فَوْقًا وَ فَوَاقًا الشَّيْءَ: ئۈستۈن بولدى، ئۆرلىدى.

«فَاقَ أَصْحَابَهُ بِالْفَضْلِ وَ الْعِلْمِ»: پەزىلەت ۋە ئىلىمدە ھەمراھلىرىدىن ئۈستۈن بولدى.

«فَاقَ أَقْرَانَهُ عِلْمًا وَ ذَكَاءً»: ئىلىم ۋە زېرەكلىكتە تەڭتۇشلىرىدىن ئۈستۈن بولدى.

«مَقَامُكَ تَقْصُرُ الْأَمْدَاحَ عَنْهُ وَسُؤْدَدُكُمْ يَفُوقُ السَّابِقِينَا»: سىلىنىڭ مەرتىۋىلىرىگە مەدھىيە كەملىك قىلىدۇ. سىلىنىڭ شانلىق ئىش ـ ئىزلىرى بۇرۇنقىلارنى بېسىپ چۈشىدۇ.

فَاقَ يَفُوقُ فُوَاقًا الرَّجُلُ: كېكىردى؛ خورەك تارتتى، ھىق تۇتتى.

فَاقَ يَفِيقُ فَيْقًا: ئۆلدى.

فَاقَةٌ: كەمبەغەللىك، نامراتلىق، موھتاجلىق.

«دَفَعَتْهُ الْفَاقَةُ إِلَى السَّرِقَةِ»: موھتاجلىق ئۇنى ئوغرىلىق قىلىشقا ئېلىپ كەلدى.

فَاقِدٌ ج فَاقِدُونَ: يوقىتىپ قويغۇچى، چۈشۈرۈپ قويغۇچى؛ ئېرى ياكى بالىسى ئۆلگەن ئايال.

فَاقِدُ الشُّعُورِ: سېزىمىنى يوقاتقۇچى.

فَاقِرَةٌ ج فَوَاقِرُ: بەختسىزلىك، بالا ـ قازا، كۈلپەت.

﴿تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ چوڭ مۇشكۈللۈككە دۇچار بولىدىغانلىقىغا ئۇلار جەزمەن ئىشىنىدۇ.

فَاقِعٌ ج فَوَاقِعُ: ساپسېرىق، ئوچۇق سېرىق.

﴿يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ رەڭگى قارىغۇچىلارنى زوقلاندۇرىدىغان ساپسېرىق بولسۇن، دېدى.

فَاكْسٌ: فاكس، ئېلېكترونلۇق ئالاقە.

فَاكَهَ يُفَاكِهُ مُفَاكَهَةً الرَّجُلَ: چاقچاق قىلىشتى، ھەزىل قىلدى.

«تَحَدَّثُوا إِلَيْهِ وَفَاكَهُوهُ حَتَّى أَنِسَ بِهِمْ»: ئۇنىڭ بىلەن چاقچاق پاراڭ قىلىشىپ، دوستلىشىپ قالدى.

فَاكِهَانِيٌّ ج فَاكِهَانِيَّةٌ: مېۋە ساتقۇچى، باققال.

فَاكِهَةٌ ج فَوَاكِهُ: مېۋە ـ چېۋە، يەل ـ يېمىش.

فَوَاكِهُ طَازَةٌ: يېڭى مېۋە.

﴿لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە تۈرلۈك مېۋىلەر بار، ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (ئۇلارنىڭ) كۆڭلى تارتقان نەرسىلەر بولىدۇ.

فَاكِهَةُ الشِّتَاءِ: ئوت (كۆيىدىغان).

عَصِيرُ فَاكِهَةٍ: مېۋە شەربىتى.

بُسْتَانُ فَوَاكِهَ: مېۋىلىك باغ.

فَوَاكِهُ مُجَفَّفَةٌ: قۇرۇق مېۋىلەر.

فَوَاكِهُ مُسَكَّرَةٌ: شىرنىم مېۋىلەر.

فَاكِهِيٌّ: مېۋە ساتقۇچى، باققال.

فَالِتٌ: مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن، ئەركىن، ئازاد.

فَالِجٌ ج فَلَجَةٌ وَ فُلَّاجٌ وَ فُلْجٌ: پالەچ.

فَالِجٌ نِصْفِيٌّ: يېرىم پالەچ.

فَالِجٌ ج فَوَالِجُ: قوش لوككىلىق تۆگە.

اَلْفَالَجُ: ئۆلچەم قاچىسى.

فَالِجٌ: مۇۋەپپەقىيەت قازانغۇچى، غەلىبە قىلغۇچى.

فَالَذَ يُفَالِذُ مُفَالَذَةً فُلَانًا: پالانى بىلەن سۆھبەتلەشتى.

فَالِقٌ: يارغۇچى، يېرىپ چىقارغۇچى؛ تاغ ئېغىزى.

﴿إِنَّ اللهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَى﴾ «قرآن»: دانلارنى ۋە ئۇرۇقچىلارنى بىخ ئۇرغۇزغۇچى ھەقىقەتەن ئاللاھدۇر.

فَالِيَةٌ: پىچاق.

فَانُوسٌ ج فَوَانِيسُ: پانۇس، لامپا.

فَانُوسٌ سِحْرِيٌّ: پىرۇيېكسىلىك پانار؛ پىرۇيېكتور.

«كَثِيرٌ مِّنَ الْفَوَانِيسِ الْمُلَوَّنَةِ عُلِّقَتْ فِي الْمُتَنَزَّهَاتِ بِمُنَاسَبَةِ عِيْدِ الْعُمَّالِ»: ئەمگەكچىلەر بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن باغچىلارغا نۇرغۇنلىغان رەڭگارەڭ پانۇسلار ئېسىلدى.

فَانٍ (اَلْفَانِي): يوقالغۇچى، ھالاك بولغۇچى، زاۋال تاپقۇچى، چىرىگۈچى؛ ئاجىز.

شَيْخٌ فَانٍ: قېرىپ ھالىدىن كەتكەن بوۋاي، شەيخى فانى.

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ «قرآن»: زېمىننىڭ ئۈستىدىكى ھەممە يوقىلىدۇ.

فَاهَ يَفُوهُ فَوْهًا: سۆزلىدى، سۆزگە چىقتى.

«هَذَا أَمْرٌ مَا فَهِمْتُ بِهِ»: بۇ ئىشنى مەن دېمىدىم.

«لَا يَفُوهُ بِكَلِمَةٍ»: لام-جىم دېمىدى.

فاه : ئېغىز.

﴿كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ﴾ «قرآن»: ئۇلار (يەنى، كاپىرلار) شۇنداق بىر ئادەمگە ئوخشايدۇكى، ئۇ ئاغزىمغا سۇ چۈشسۇن، دەپ (نېرىدىن) ئىككى ئالقىنىنى سۇغا قارىتىپ ئېچىپ تۇرىدۇ.

فَاهَى يُفَاهِي مُفَاهَاةً فُلَانًا: سۆھبەتلەشتى، پاراڭلاشتى.

فَاوَضَ يُفَاوِضُ مُفَاوَضَةً فِي الْأَمْرِ: كېڭەشتى، مەسلىھەتلەشتى.

«سَنُفَاوِضُكُمْ حَوْلَ هَذِهِ الْمُشْكِلَةِ قَبْلَ إِتِّخَاذِ أَيِّ إِجْرَاءٍ»: بۇ مەسىلە ئۈستىدە ھەرقانداق قارار چىقىرىشنى سىلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىمىز.

فَائِتٌ: ئۆتۈپ كەتكۈچى، ۋاقتىدا ئورۇنلانماي ئۆتۈپ كەتكەن.

عَلَى الْفَائِتِ: قولىنىڭ ئۇچىدا، باش قاتۇرمايلا.

«زَارَنَا خِلَالَ الْأُسْبُوعِ الْفَائِتِ»: بىزنى ئۆتكەن ھەپتە ئارىلىقىدا يوقلىدى.

فَائِجٌ: بىر توپ ئادەم، بىر گۇرۇھ.

فَائِجٌ وَ فَائِجَةٌ ج فَوَائِجُ: پەس جاي، ئويمان.

فَائِدَةٌ ج فَوَائِدُ: پايدا، مەنپەئەت، نەپ، نەتىجە.

عَدِيْمُ الْفَائِدَةِ: پايدىسىز، نەتىجىسىز.

«فِي السَّفَرِ فَوَائِدُ كَثِيْرَةٌ»: سەپەردە نۇرغۇن پايدىلار بار.

فَائِرٌ: قايناپ تاشقۇچى، جۇشقۇن، غەيرەتتە ئۇرغۇپ تۇرىدىغان، كۆپۈكلۈك، ماغزاپلىق.

فَائِزٌ ج فَائِزُونَ: غەلىبە قىلغۇچى، مۇۋەپپەقىيەت قازانغۇچى، نىجات تاپقۇچى.

«أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ» «قرآن»: جەننەت ئەھلى ھەقىقەتەن مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر.

فَائِضٌ: ئېقىن، راۋان؛ ئاققۇچى؛ كۆپ، مول، ئېھتىياجدىن ئاشقان نەرسە؛ ئۆسۈم، پايدا.

«أَوْدَعَ النُّقُودَ الْفَائِضَةَ فِي الْمَصْرَفِ»: ئاشقان پۇلنى بانكىغا ئامانەت قويدى.

«صَدَّرَتِ الدَّوْلَةُ فَائِضَ الْإِنْتَاجِ الزِّرَاعِيِّ»: دۆلەت ئارتۇق يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى ئېكسپورت قىلدى.

«وَزَّعَ الْفَائِضَ عَلَى الْمُسَاهِمِيْنَ»: پايدا پايچىكلارغا

تەقسىم قىلىپ بېرىلدى.

فَائِقٌ ج فَائِقُونَ وَ فَوَقَةٌ: ئۈستۈن، ئۈستۈنلۈك قازانغۇچى؛ ئەڭ ياخشى؛ ئىمتىيازلىق؛ ئومۇرتقا بېشى.

فَائِقُ الْحَدِّ: چەكسىز، ھەددىدىن ئارتۇق.

فَائِقُ الْحَصِيْرِ: توسالغۇسىز.

فَائِقُ الْوَصْفِ: سۈپەتلەش قىيىن، سۈپەتلەپ بولغىلى بولمايدىغان.

فَائِقُ الطَّبِيْعَةِ: تەبىئەتتىن تاشقىرى.

«تَفَضَّلُوا بِقُبُول فَائِق الإِحْتِرَامِ»: ئالىي ئېھتىرامىمىنى قوبۇل قىلغايسىلەر.

سُرْعَةٌ فَائِقَةٌ: پەۋقۇلئاددە تېزلىك.

فُؤَادٌ ج أَفْئِدَةٌ: دىل، يۈرەك، قەلب؛ ئەقىل.

مِنْ صَمِيْمِ الْفُؤَادِ: چىن يۈرەكتىن.

﴿كَذَالِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيْلًا﴾ ‹قرآن›: سېنىڭ دىلىڭنى مۇستەھكەم قىلىش ئۈچۈن، ئۇنى پارچە-پارچە نازىل قىلدۇق.

فَارِغُ الْفُؤَادِ: غەمسىز، غەم-ئەندىشىدىن خالىي.

فُؤَاقٌ: كېكىرىك.

فِئَامٌ ج فُؤُمٌ: بىر توپ كىشى، بىر جامائە ئادەم.

فِئَةٌ ج فِئَاتٌ وَ فِئُونٌ: گۇرۇھ، تۈركۈم، جامائە، گۇرۇپپا؛ تۈر.

فِئَةُ السَّنَدَاتِ: زايوم بېلىتىنىڭ تۈرى.

﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلِبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةً بِإِذْنِ اللهِ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئاز جامائە كۆپ جامائە ئۈستىدىن غەلىبە قىلىدۇ.

فِئَةُ الْمُوَظَّفِيْنَ: خىزمەتچىلەر، دۆلەت خادىملىرى.

فَأَدَ يَفْأَدُ فَأْدًا الرَّجُل: كىشىنىڭ يۈرىكى ئاغرىدى.

فَأَدَ الْخَوْفُ فُلَانًا: پالاننى قورقۇنچاق قىلىپ قويدى، يۈرەكزادە قىلىۋەتتى.

«فَأَدَ اللَّحْمَ فِي النَّارِ»: گۆشنى كاۋاپ قىلدى.

فَأَدَ الْخُبْزَ: نان ياقتى، نان پىشۇردى.

فَئِدَ يَفْأَدُ فَأَدًا: يۈرىكى ئاغرىدى، يۈرەك ئاغرىقىغا گىرىپتار بولدى.

فَأَرَ يَفْأَرُ فَأْرًا التُّرَابَ: يەرنى قازدى، كولىدى.

فَأَرَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كۆمدى.

فَأْرٌ ج فِئْرَانٌ الواحدة فَأْرَةٌ: چاشقان.

فَأْرُ الْبَيْتِ: ئۆي چاشقىنى.

فَأْرُ الْخَيْلِ: ئاغمىخان.

فَأْرُ الْغَيْطِ: دالا چاشقىنى.

سُمّ الْفَأْرِ: چاشقان ئۆلتۈرۈش دورىسى.

الفَأْرَةُ الْعَمْيَاءُ: قارىغۇ چاشقان.

فَأْرَةٌ ج فَأْرَاتٌ: چىشى چاشقان؛ رەندە.

فَأَسَ يَفْأَسُ فَأْسًا الْخَشَبَةَ: ئوتۇن ياردى.

فَأْسٌ ج فُؤُوسٌ: پالتا.

فَأْسُ اللِّجَامِ: جۆجەي (يۈگەندىكى).

فَأْفَأَةٌ: كېكەچ.

فَأَقَ يَفْأَقُ فُؤَاقًا: كېكىردى.

فَأْلٌ ج فُؤُولٌ: ياخشى پال، ياخشىلىق ئالامىتى.

فَأْلُ شَرٍّ: يامانلىق ئالامىتى.

«وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ الصَّالِحُ»: مېنى ياخشى پال ئېلىش قىزىقتۇرىدۇ.

فَأَمَ يَفْأَمُ فَأْمًا مِنَ الْمَاءِ: سۇغا قاندى.

فَأْوٌ: جىرا.

فَبْرَايَر: فېۋرال، مىلادىيە 2- ئاي.

فَتَا يَفْتُو فَتْوًا الرَّجُلَ: مەردلىكتە ئۇنىڭدىن ئېشىپ كەتتى.

فَتَاءٌ: ياشلىق چاغ، ياشلىق.

فُتَاتٌ / فِتَاتٌ: ئۇۋۇلۇپ كەتكەن نەرسە.

فُتَاتُ الْخُبْزِ: نان ئۇۋىقى.

فَتَاةٌ ج فَتَيَاتٌ وَ فَتَوَاتٌ: ، ياش قىز، چۆرە، دېدەك.

«هَذِهِ الْفَتَاةُ فَاتِنَةٌ حَقًّا»: بۇ قىز ھەقىقەتەنمۇ كىشىنى مەھلىيا قىلىدۇ.

فِتَالَةٌ: توقۇمىچىلىق كەسپى.

عُمَّالُ الْفِتَالَةِ: توقۇمىچىلار، فابرىكا ئىشچىلىرى.

فَتَأَ يَفْتَأُ فَتْأً النَّارَ: ئوتنى ئۆچۈرۈۋەتتى.

فَتَأَهُ عَنِ الْأَمْرِ: ئۇنى ئىشتىن توختاتتى.

مَافَتِئَ: ئۆز پېتىچە، ئاۋۋالقىدەكلا.

فَتِئَ يَفْتَأُ فَتْأً عَنْهُ: توختىدى، ئۇنىڭدىن ياندى.

مَا فَتِئَ: ئۆز پېتىچە، ئاۋۋالقىدەكلا.

مَا فَتِئَ يَكْتُبُ: ئۇ تېخىچە يازماقتا.

«مَافَتِئَتِ الْفُصْحَى أَهَمَّ دَعَائِمِ الْقَوْمِيَّةِ الْعَرَبِيَّةِ»: ئەرەب ئەدەبىي تىلى ئەرەب مىللىتىنىڭ هامان ئاساسىي تۈۋرۈكى بولۇپ كەلمەكتە.

فَتَّ يَفُتُّ فَتًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى يانجىدى، ئۇۋۇلىدى، سۇندۇردى.

فَتَّ فِي سَاعِدِهِ: ئۇنى ئاجىزلاتتى.

فَتَّ فَتَّةً: شورپىغا چىلانغان نان.

«كَانَ غَدَاؤُنَا فَتًّا وَ لَحْمًا»: بىزنىڭ ئەتىگەنلىك تامىقىمىز شورپىغا چىلانغان نان بىلەن گۆش ئىدى.

فَتَّاحٌ ج فَتَّاحُونَ: ئاچقۇچى، ئىشغال قىلغۇچى؛ باشلىغۇچى.

فَتَّاحُ الْفَأْلِ: رەمچى، پالچى.

الْفَتَّاحُ: بەخت ئاتا قىلغۇچى ئاللاھ.

﴿وَ هُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئادىل هۆكۈم قىلغۇچىدۇر (خالايىقنىڭ ئەھۋالىنى) بىلگۈچىدۇر.

فَتَّاشٌ: تەكشۈرگۈچى، تەپتىش قىلغۇچى.

فَتَّاكٌ: ۋەھشىي قانخور، قان ئىچەر.

مَرَضٌ فَتَّاكٌ: جاننى ئالغۇچى ئاغرىق.

فَتَّالٌ: ئارغامچىچى، ئارغامچا تارتقۇچى.

فَتَّانٌ ج فَتَّانُونَ: ئازدۇرغۇچى، پىتنىخور؛ سېھىرگەر؛ ھەيران قالدۇرغۇچى.

جَمَالٌ فَتَّانٌ: مەھلىيا قىلغۇچى گۈزەل جامال، مەپتۇن قىلغۇچى.

فَتَّانَا الْقَبْرِ: مۇنكىر ۋە نەكىر.

مَنَاظِرُ طَبِيعِيَّةٌ فَتَّانَةٌ: كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان تەبىئىي مەنزىرىلەر.

الْفَتَّانُ: شەيتان.

الْفَتَّانَانِ: دىرھەم بىلەن دىنار، ئالتۇن بىلەن كۈمۈش.

فَتَّانَةٌ: سىناق تېشى.

الْآدَابُ الْفَتَّانَةُ: گۈزەل ئەدەبىيات، بەدىئىي ئەدەبىيات.

فَتَّتَ يُفَتِّتُ تَفْتِيتًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كۇكۇم-تالقان قىلىۋەتتى.

مَنْظَرٌ يُفَتِّتُ الْأَكْبَادَ: ناھايىتى قايغۇلۇق كۆرۈنۈش.

«فَتَّتَ الْوَرَقَةَ حَتَّى لَا يَطَّلِعَ أَحَدٌ عَلَى مَا كُتِبَ فِيهَا»: قەغەزگە يېزىلغان نەرسىنى باشقىلار كۆرۈپ قالمىسۇن دەپ پارچە-پارچە قىلىۋەتتى.

فَتَّحَ يُفَتِّحُ تَفْتِيحًا الْأَبْوَابَ: ئىشىكلەرنى كەڭ ئېچىۋەتتى.

﴿لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا ئاسماننىڭ دەرۋازىسى ئېچىلمايدۇ.

فَتَّرَ يُفَتِّرُ تَفْتِيرًا: تىنچىتتى، پەسەيتتى، بېسىقتۇردى.

فَتَّرَ الْمَاءَ: سۇنى ئىللىتتى.

﴿لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلاردىن ئازاب (بىردەممۇ) يېنىكلىتىلمەيدۇ، ئۇلار دوزاختا (ھەرقانداق ياخشىلىقتىن) ئۈمىدسىزلەردۇر.

فَتَّرَهُ: ئۇنى ئاجىزلىتىۋەتتى.

فَتَّرَ الْأَلَمَ: ئاغرىقنى يېنىكلەتتى.

فِتْرٌ: ئېلېكترلىك يىلانبېلىق.

فَتَّشَ يُفَتِّشُ تَفْتِيشًا الشَّيْءَ: تەكشۈردى، سۈرۈشتۈردى، كۆزەتتى، تەپتىش قىلدى.

«فَتَّشْتُ عَنِ الْكِتَابِ فَلَمْ أَجِدْهُ»: كىتابتىن ئىزدەپ

تاپالمىدىم.

«فَتِّشِ الشَّرْطِيُّ أَمْتِعَتِي»: ساقچى نەرسىلىرىمنى ئاختۇردى.

فَتَقَ يَفْتِقُ تَفْتِيقًا الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتىۋەتتى، سۆكتى.

فَتَّقَهُ: ئۇنى پارچىلىۋەتتى، يىرىۋەتتى، ئايرىۋەتتى.

فَتَّنَ يُفَتِّنُ تَفْتِينًا ـــ هُ: قايمۇقتۇردى، ئازدۇردى، قىزىقتۇردى، ھەيران قالدۇردى.

فَتَحَ يَفْتَحُ فَتْحًا الْبَابَ: ئىشىكنى ئاچتى.

فَتَحَ الْقَنَاةَ: قانال چاپتى.

فَتَحَ الْأَزْرَارَ: تۈگمىنى يەشتى.

فَتَحَ الْمُغْلَقَ: سولاقنى ئاچتى، چىگىشنى يەشتى.

﴿وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ﴾ «قرآن»: ئۇلار يۈكلىرىنى ئاچقاندا (ئاشلىق سېتىۋالغان) مال-مۈلۈكلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە قايتۇرۇپ بېرىلگەنلىكىنى كۆردى.

فَتَحَ عَلَيْهِ: ئىلھام بەردى، يول كۆرسەتتى، توغرا يولغا باشلىدى.

فَتَحَ الْفَأْلَ: پال سالدى.

فَتَحَ الْمِصْبَاحَ الْكَهْرَبَائِيَّ: ئېلېكتر چىراغنى ياقتى.

فَتَحَ بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ: ئىككى دەۋاگەر ئارىسىدا ھۆكۈم چىقاردى.

﴿رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىمىز! بىز بىلەن قەۋمىمىز ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىن.

فَتَحَ يَفْتَحُ فَتْحًا وَفَتَاحَةً اللهُ عَلَيْهِ: ئاللاھ ئۇنىڭغا نۇسرەت ئاتا قىلسۇن.

«فَتَحَ عَمْرُو ابْنُ الْعَاصِ مِصْرَ سَنَةَ عِشْرِينَ مِنَ الْهِجْرَةِ»: ئەمر ئىبن ئاس مىسىرنى ھىجرىيە 20- يىلى ئازاد قىلدى.

فَتَحَتْ صَفْحَةً جَدِيدَةً: يېڭى سەھىپە ئاچتى.

فَتْحٌ: ئاچماق، يەشمەك؛ ئازاد قىلماق؛ زەبەرلىك ئالامىتى.

فَتْحُ الْبَخْتِ: رەمل سالماق.

فَتْحٌ ج فُتُوحٌ: نۇسرەت، غەلىبە، غالىبىيەت.

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ ياردىمى ۋە غەلىبىسى كەلگەن...

فُتُوحَاتُ الْبِلَادِ: شەھەرلەرنى ئىشغال قىلماق.

فُتُوحَاتٌ عِلْمِيَّةٌ: ئىلمىي نەتىجىلەر.

فُتْحَةٌ ج فُتَحٌ: يوچۇق، تۆشۈك، تۈكلۈك؛ زەپەر.

فُتْحَةُ تَهْوِيَةٍ: شامال ئۆتۈشۈش تۆشۈكى.

فَتَخَ يَفْتَخُ فَتْخًا الشَّيْءَ: ئەگدى، قاتلىدى.

فَتِخَ يَفْتَخُ فَتَخًا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ ئۇگىلىرى بوشىشىپ كەتتى.

فَتْخَةٌ ج فَتْخٌ وَفُتُوخٌ: كۆز قويمىغان ئۈزۈك.

فَتَرَ يَفْتُرُ فُتُورًا وَفُتَارًا: پەسەيدى، يۇمشىدى، تىنچىدى، بېسىقتى.

فَتَرَ عَنِ الْعَمَلِ: ئىشتىن سوۋۇدى، سەل قارىدى.

﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار كېچە-كۈندۈز تەسبىھ ئېيتىدۇ، بوشاشمايدۇ.

فَتَرَ يَفْتُرُ فَتْرَةً وَفُتُورًا الْحَرُّ: قىزىقلىق سوۋۇپ كەتتى.

فَتَرَ الْجِسْمُ: بەدەن ئاجىزلىدى.

فَتَرَتْ هِمَّتُهُ: ئىرادىسى بوشاپ كەتتى.

فَتَرَتْ عَاطِفَتُهُ: ھېسسىياتى سۇسلاپ كەتتى.

فَتَرَ يَفْتُرُ فَتْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۆلچىدى، غېرىچلىدى.

فِتْرٌ ج أَفْتَارٌ: غېرىچ، چارەك.

فَتْرَةٌ ج فَتَرَاتٌ: ئىككى زامان ئارىلىقى؛ ئاجىزلىق؛ ۋاقىت، دەۋر، مەزگىل؛ ھېرىش، چارچاش.

مِنْ غَيْرِ فَتْرَةٍ: ئۈزلۈكسىز، توختىماي، بوشاشماي.

﴿يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ﴾ «قرآن»: پەيغەمبەرلەر ئۈزۈلۈپ قالغان بىر زاماندا

سـلەرگە (شـەرىئەتنى ۋە ئۇنىڭ ئەھكاملىرىنى) بايان قىلىپ بېرىدۇ.

«اِسْتَقَالَتِ الْحُكُومَةُ وَتَسَلَّمَ أَحَدُ الضُّبَّاطِ الْحُكْمَ فَتْرَةً اِنْتِقَالِيَّةً تجرى بَعْدَهَا الْاِنْتِخَابَاتِ»: ھۆكۈمەت ئىستىپا بەردى، بىر قوماندان ھاكىمىيەتنى ۋاقىتلىق ئۆتكۈزۈۋالدى، كېيىن سايلام ئۆتكۈزۈلمەكچى.

فَتْرَةُ الْاِنْتِقَالِ: ئۆتكۈنچى دەۋر.

«اِسْتَمَرَّ الْاِجْتِمَاعُ فَتْرَةً طَوِيْلَةً»: يىغىن ئۇزۇن مۇددەت داۋاملاشتى.

فَتْرَةُ تَدْرِيْبٍ: چېنىقىش جەريانى.

فَتْرَةُ الرَّخَاءِ: گۈللىنىش مەزگىلى (ئىقتىسادنىڭ).

فَتْرَةُ الْاِسْتِرَاحَةِ: دەم ئېلىش ۋاقتى.

«مِنَ الصَّعْبِ أَنْ نُتْقِنَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ خِلَالَ فَتْرَةٍ قَصِيْرَةٍ»: قىسقا بىر مەزگىل ئىچىدە ئەرەب تىلىنى پۇختا ئۆگىنىشىمىز قىيىن.

فَتَشَ يَفْتِشُ فَتْشًا الشَّيْءَ: تەكشۈردى، سۈرۈشتۈردى؛ كۆزەتتى، تەپتىش قىلدى.

فَتَغَ يَفْتَغُ فَتْغًا الشَّيْءَ: نەرسىنى دەسسەپ يانجىۋەتتى.

فُتُغْرَافِيَا: فوتو ئاپپارات.

صُوْرَةٌ فُتُغْرَافِيَّةٌ: فوتو سۈرەت، فوتوگرافىيە.

فَتْغَتَ يُفَتْغِتُ فَتْغَتَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۇۋۇتىۋەتتى، ئۇششاق پارچىلىۋەتتى.

فَتْغَتَةٌ: سىرداشتى.

فَتَقَ يَفْتُقُ / يَفْتِقُ فَتْقًا الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتتى، سۆكتى.

فَتْقَةٌ: ئۇنى ياردى، پارچىلىدى، ئايرىۋەتتى.

﴿كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا﴾ «قرآن»: ئاسمانلار بىلەن زېمىن بىر-بىرىگە تۇتاش ئىدى، ئۇلارنى ئايرىۋەتتۇق.

«فَتَقَ الثَّوْبَ لِيَخِيْطَهُ مِنْ جَدِيْدٍ»: كىيىمنى قايتىدىن تىكىش ئۈچۈن سۆكتى.

فَتِقَ يَفْتَقُ فَتَقًا الْمَكَانُ: يەر ئۇنۇمدار بولدى.

فَتْقٌ ج فُتُوقٌ: يېرىق، يوچۇق، تۆشۈك.

«رَتَقَ الْخَيَّاطُ الْفَتْقَ»: تىكىمچى چەكنى سۆكتى.

«أُصِيْبَ بِالْفَتْقِ فَأُدْخِلَ الْمُسْتَشْفَى»: چوقۇق ئاغرىقى بىلەن دوختۇرخانىغا كىرىپ قالدى.

فَتَكَ يَفْتُكُ / يَفْتِكُ فَتْكًا / فِتْكًا وَ فُتُوكًا: ھۇجۇم قىلدى، زەربە بەردى.

فَتَكَ بِفُلَانٍ: پالانىنى ھىيلە بىلەن ئۆلتۈردى؛ تۇيۇقسىز زەربە بەردى.

«فَتَكَ الْوَبَاءُ بِالنَّاسِ»: ۋابا كېسىلى كىشىلەرنى قىرىۋەتتى.

«فَتَكَ بِهِمْ فَتْكًا ذَرِيْعًا»: ئۇلارنى تەلتۆكۈس يوقاتتى.

فَتْكٌ: يوشۇرۇن ئۆلتۈرمەك، قاتىللىق قىلماق.

فَتَلَ يَفْتِلُ فَتْلًا الْحَبْلَ: ئارغامچا قاتتى، يىپ ئەشتى.

فَتَلَ الْقُطْنَ: يىپ ئېگىردى.

فَتَلَ لَهُ ذُؤَابَتَهُ: ئىرادىسىدىن قايتۇردى.

فَتَلَ وَجْهَهُ: يۈزىنى ئۆرۈۋالدى.

فَتْلٌ: ئەشمەك، توقۇماق، ئېگىرمەك.

فَتْلَةٌ ج فَتْلٌ وَ فِتَلٌ وَ فَتَلَاتٌ: بىر قېتىم ئەشمەك.

«أَدْخِلْ هَذِهِ الْفَتْلَةَ فِي ثُقْبِ الْإِبْرَةِ»: بۇ يىپنى يىڭنىگە ئۆتكۈزگىن.

فَتَنَ يَفْتِنُ فَتْنًا وَ فُتُونًا الرَّجُلُ: كىشى قايمۇقۇپ قالدى، گاڭگىراپ قالدى، ئازدى.

فَتَنَ لُبَّهُ: ئەقلىنى يوقاتتى.

سَبِيَ عَقْلَهُ: قايمۇقتۇردى، ئازدۇردى، مەپتۇن قىلىۋالدى.

﴿يُفْتَنُوْنَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ﴾ «قرآن»: ئۇلار ھەر يىلى بىر قېتىم ياكى ئىككى قېتىم سىنىلىدۇ.

«فَتَنَهُ عَنْ رَأْيِهِ»: ئۇنى يولدىن ئازدۇردى.

فُتِنَ الرَّجُلُ: هوشىنى يوقاتتى، ئەقلىدىن ئازدى، گاڭگىراپ قالدى.

فُتِنَ عَنْ دِيْنِهِ: دىنىدىن چىقتى.

فُتِنَ إِلَى النِّسَاءِ: شەھۋانىيلىققا بېرىلدى.

فَتْنٌ: هالەت، تۇر.

فِتْنَةٌ ج فِتَنٌ: گۇمراھلىق؛ ئىسيان؛ ئازاب؛ شەرمەندىچىلىك؛ كۇفرىلىق، پىتنە-پاسات؛ تەجرىبە، سىناق، ئەرەب يېلىم دەرىخىنىڭ چېچىكى.

﴿وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ ‹قرآن›: بىز سىلەرنى يامانلىققا مۇپتىلا قىلىش، ياخشىلىق بېرىش ئارقىلىق سىنايمىز.

«إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ فِتْنَةً وَ فِتْنَةُ أُمَّتِي الْمَالُ» ‹حديث›: ھەر بىر ئۇممەت ئۈچۈن بىر سىناق بولىدۇ، مېنىڭ ئۇممىتىمنىڭ سىنىلىدىغان نەرسىسى مال-دۇنيادۇر.

«أُخْمِدَتِ الْفِتْنَةُ قَبْلَ اسْتِفْحَالِهَا»: پىتنە-پاسات چوڭىيىپ كېتىشتىن بۇرۇن تىنچلاندۇرۇلدى.

«لَمْ يَكُنْ لِفِتْنَتِهِ بِهَا حُدُودٌ»: ئۇنىڭ ئۇ ئايالغا بولغان قىزىقىشى چەكسىز ئىدى.

فُتْنَةٌ: ئەرەب يېلىم دەرىخىنىڭ چېچىكى.

فَتُوَ يَفْتُو فَتَاءً وَ فُتُوًّا وَ فُتُوَّةً: يىگىت بولدى.

فَتُوحٌ: باھارنىڭ تۇنجى يامغۇرى.

فُتُوحَاتُ الْبِلَادِ: شەھەرلەرنى ئىشغال قىلماق.

فُتُوحَاتٌ عِلْمِيَّةٌ: ئىلمىي نەتىجىلەر.

فُتُورٌ: ئىلمان، مۆتىدىل؛ بوشاپ كەتمەك، ئاجىزلاپ كەتمەك.

فُتُورُ الْوُدِّ أَوِ الْعَلَاقَاتِ: سوغۇق مۇئامىلە.

فُتُورُ الْهِمَّةِ: ئىرادىسىز، بوشاڭ.

«كَانَ يَعْمَلُ لَيْلَ نَهَارَ بِلَا فُتُورٍ»: ئۇ كېچە-كۈندۈز ئارام ئالماي ئىشلەۋاتقاندى.

فُتُونٌ: قايمۇقماق، گاڭگىرىماق، ئازماق.

﴿وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا﴾ ‹قرآن›: سېنى تۈرلۈك بالالار بىلەن سىنىدۇق.

فُتُوَّةٌ: مەردلىك، سېخىيلىق، ئادەمگەرچىلىك؛ ياشلىق، يىگىتلىك.

«أَمْضَى أَيَّامَ فُتُوَّتِهِ فِي الْقَرْيَةِ»: ياشلىق كۈنلىرىنى يېزىدا ئۆتكۈزدى.

فَتْوَى ج فَتَاوٍ وَ فَتَاوَى: پەتىۋا (ئالىملارنىڭ شەرئىيەت مەسىلىلىرى ئۈستىدىن چىقارغان ھۆكۈمى).

«أَصْدَرَ شَيْخُ الْجَامِعِ الْأَزْهَرِ فَتْوَى حَوْلَ هَذِهِ الْمَسْأَلَةِ»: ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ باش مۇدىرى بۇ مەسىلە ئۈستىدە پەتىۋا چىقاردى.

دَارُ الْفَتْوَى: مۇپتى ۋە ئۇنىڭ ياردەمچىلىرىنىڭ پەتىۋا چىقىرىش ئورنى.

فَتِيَ يَفْتَى فَتًى وَ فَتَاءً: يىگىت بولدى.

فَتًى ج فِتْيَانٌ وَ فِتْيَةٌ وَ فَتَاةٌ وَ فَتَيَاتٌ: يىگىت، ياش ئادەم؛ غۇلام، بالا خىزمەتچى.

﴿قَالَ لِفَتَاهُ آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِيْنَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا﴾ ‹قرآن›: مۇسا ياش خادىمىغا: «ئەتىگەنلىك تامىقىمىزنى ئېلىپ كەلگىن، بۇ سەپىرىمىزدە ھەقىقەتەن چارچاپ كەتتۇق»، دېدى.

«أُنْتِخِبَ رَئِيْسًا فَهُوَ لَا يَزَالُ فَتًى»: ئۇ ياش تۇرۇپلا رەئىس بولۇپ سايلاندى.

فَتَى الْأَحْلَامِ: ئاياللار نەزىرىدىكى غايىۋى يىگىت.

فُتْيَا: پەتىۋا.

فَتِيتٌ: پارچە-پۇرات نەرسە، پارچىلانغان.

فَتِيْتَةٌ ج فَتَائِتُ: ئۇۋۇلىپ كەتكەن نەرسە.

فَتِيْقٌ: يېرىلغان، دەز كەتكەن.

فَتِيْقُ الصِّفَاقِ: سېرىقئەتنىڭ يىرتىلىپ كېتىشى.

فَتِيْلٌ ج فُتُلٌ وَ أَفْتِلَةٌ: ئېشىلگەن؛ پىلىك.

فَتِيْلُ الْمُفَرْقَعَاتِ: پارتلىتىش پىلىكى.

﴿بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَايُظْلَمُونَ فَتِيْلًا﴾ «قرآن»: ئۇنداق ئەمەس (يەنى، ئۇلارنىڭ دېگىنىدەك ئەمەس)، ئاللاھ خالىغان بەندىسىنى پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا قىلچىلىكمۇ زۇلۇم قىلىنمايدۇ.

لَايُجْدِي فَتِيْلًا: ھېچقانداق پايدىسى يوق.

فَتِيْلَةٌ ج فَتَائِلُ: پىلىك.

فَتِيٌّ ج فِتَاءٌ وَ أَفْتَاءٌ م فَتِيَّةٌ: ھەر نەرسىنىڭ ياش ۋاقتى.

«لَايَسْتَطِيْعُ الْقِيَامَ بِهَذَا الْعَمَلِ الشَّاقِّ إِلَّا مَنْ كَانَ فَتِيًّا»: بۇ ئېغىر ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن پەقەت ياش يىگىتلا چىقالايدۇ.

فَثَأَ يَفْثَأُ فَثْأً وَ فُثُوًّا الْقِدْرَ: قايناۋاتقان قازاننى سۇ قويۇپ توختاتتى.

فَثَأَ الْغَضَبَ: ئاچچىقىنى بېسىۋالدى.

فَثَأَ اللَّبَنُ: سۈت قايىنىدى.

فَثِئَ يَفْثَأُ فَثَأً الرَّجُلُ: غەزىپى بېسىقتى، ئاچچىقى ياندى.

فَثَّجَ يُفَثِّجُ تَفْثِيْجًا: چارچاپ كەتتى، ھېرىپ كەتتى.

فَثَجَ يَفْثُجُ فَثْجًا الشَّيْءَ: كېمەيتىۋەتتى.

فَثَغَ يَفْثَغُ فَثْغًا رَأْسَهُ: بېشىنى يېرىۋەتتى.

فَجَا يَفْجُو فَجْوًا الْبَابَ: ئىشىكنى ئاچتى.

فُجَاءَةً: ئۇشتۇمتۇت، تاسادىپىي، تۇيۇقسىز.

مَوْتُ الْفُجَاءَةِ: تۇيۇقسىز ئۆلۈم.

فُجَائِيٌّ: كۈتۈلمىگەن، ئويلانمىغان، تاسادىپىيلىق.

«كَانَ وُصُولُهُ فُجَائِيًّا»: ئۇ تۇيۇقسىز كېلىپ قالدى.

فُجَاجٌ: تاغ ئارىسىدىكى چوڭ يول؛ تاغ جىلغىسى.

﴿وَجَعَلْنَا فِيْهَا فِجَاجًا سُبُلاً لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنى (سەپەردە) كۆزلىگەن مەقسەتلىرىگە يېتىۋالسۇن، دەپ تاغلاردا كەڭ يوللارنى ياراتتۇق.

فَجَاجَةٌ: توك، خام.

حَرْبُ الْفِجَارِ: قۇرەيش ۋە ئۇنىڭ ئىتتىپاقداشلىرى بىلەن ھاۋازىن ئارىسىدا بولغان ئۇرۇش (شۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېشى يىگىرمىدە ئىدى).

فَجَأَ يَفْجَأُ فَجْأً وَ فَجْأَةً وَ فُجَاءَةً الرَّجُلُ غَيْرَهُ: ئۇنىڭغا ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلدى.

فَجِئَ يَفْجَأُ فَجْأً: ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلدى.

فَجَأَهُ الْمَرَضُ: تۇيۇقسىز كېسەل بولۇپ قالدى.

فُوجِئَ: تاسادىپىي ئۆلۈپ كەتتى.

فُجْأَةٌ: كۈتۈلمىگەن ئىش.

«تَغَيَّرَ الْجَوُّ فُجْأَةً»: ھاۋا ئۇشتۇمتۇت ئۆزگىرىپ قالدى.

فَجْأَةً . فِي الْفَجْأَةِ: ئۇشتۇمتۇت، تۇيۇقسىز، تاسادىپىي.

فَجَّ يَفُجُّ فَجًّا الرَّجُلُ: چوڭ ئاتلاپ ماڭدى.

فَجٌّ ج فِجَاجٌ وَ أَفِجَّةٌ: تاغ ئارىسىدىكى چوڭ يول؛ تاغ جىلغىسى.

مِنْ فَجٍّ عَمِيْقٍ: ھەممە يەردىن، بۇلۇڭ-پۇچقاقتىن.

مِنْ كُلِّ فَجٍّ وَصَوْبٍ: تەرەپ-تەرەپتىن.

مِنْ جَمِيْعِ فِجَاجِ الْأَرْضِ: دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن.

﴿وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِيْنَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيْقٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار پىيادە ۋە ئورۇق تۆگىلەرگە مىنىپ كېلىدۇ، ئورۇق تۆگىلەر يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ.

فِجٌّ . فِجَّةٌ: توك، خام.

فَاكِهَةٌ فِجَّةٌ: توك مېۋە.

«لَاتَأْكُلِ الْفَوَاكِهَ فَجَّةً وَ لَا الطَّعَامَ حَارًّا»: خام مېۋىنى ۋە بەك ئىسسىق تاماقنى يېمە.

فَجَجٌ: قەدەم ئارىلىقى كەڭ بولماق.

فَجَّرَ يُفَجِّرُ تَفْجِيْرًا الْمَاءَ: سۇ قۇيدى، سۇ تۆكتى.

﴿أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيْلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيْرًا﴾ «قرآن»: ياكى سېنىڭ

خورمىلىق، تالالىق ۋە ئوتتۇرىسىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان بىر بېغىڭ بولسۇن.

فَجَّرَ الْقَذِيْفَةَ: بومبىنى پارتلاتتى.

فَجَّعَ يُفَجِّعُ تَفْجِيْعًا: قايغۇ-ھەسرەتتە، ئېچىندۇردى، بىئارام قىلدى.

فَجَّى يُفَجِّى تَفْجِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئېچىۋەتتى.

فَجَرَ يَفْجُرُ فَجْرًا الْمَاءَ: سۇ تۇتتى، سۇ قۇيدى.

فَجَرَ الْقَنَاةَ: قانال چاپتى.

﴿وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا﴾ «قرآن»: ئۇلار ئېيتتى: «تاكى سەن بىزگە يەر ئاستىدىن بىر بۇلاقنى ئېتىلدۇرۇپ چىقارغۇچە، ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز».

فَجَرَ يَفْجُرُ فَجْرًا وَ فُجُورًا الْمَعَاصِي: گۇناھ قىلدى، كەيپ-ساپا قىلدى.

فَجَرَ فِي يَمِيْنِهِ: يالغان قەسەم قىلدى.

فَجَرَ بِامْرَأَةٍ: زىنا قىلدى، بۇزۇقچىلىق قىلدى.

﴿بَلْ يُرِيْدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ﴾ «قرآن»: بەلكى ئىنسان كەلگۈسى ھاياتىدا گۇناھىدا ئەزۋەيلىمەكچى بولىدۇ.

فَجْرٌ: تاڭ سەھەر، سەھەر ۋاقتى؛ گۇناھ ئۆتكۈزمەك، يولدىن چىقماق.

«إِنَّهُ يَسْتَيْقِظُ فَجْرَ كُلِّ يَوْمٍ»: ئۇ ھەر كۈنى تاڭ يورۇغاندا ئويغىنىدۇ.

﴿سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ «قرآن»: شۇ كېچە تاڭ يورۇغانغا قەدەر پۈتۈنلەي تىنچ-ئامانلىقتىن ئىبارەتتۇر.

صَلَاةُ الْفَجْرِ: بامدات ناماز.

الْفَجْرُ الْمُسْتَطِيْرُ: سۇبھى سادىق.

الْفَجْرُ الْمُسْتَطِيْلُ: سۇبھى كازىب.

فَجَسَ يَفْجُسُ فَجْسًا: ھاكاۋۇرلۇق قىلدى، يامان ئىشنى پەيدا قىلدى.

فَجَسَ فُلَانًا: پالانىنى بويسۇندۇردى.

فَجَعَ يَفْجَعُ فَجْعًا غَيْرَهُ: قايغۇ-ھەسرەتكە قويدى، ئېچىندۇردى؛ بىئارام قىلدى، ئازابلىدى.

«فَجَعَهُ مَوْتُ صَدِيْقِهِ»: دوستىنىڭ ئۆلۈمى ئۇنى ئېچىندۇردى.

فَجْفَاجٌ: پوچى، ئالدامچى.

فَجْفَجَ يُفَجْفِجُ فَجْفَجَةً: پو ئاتتى، لاپ ئۇردى.

فَجِلَ يَفْجَلُ فَجَلًا الشَّيْءُ: بوشاپ كەتتى، ئۆزىنى قويۇۋەتتى.

فُجْلٌ: تۇرۇپ.

فَجَمَ يَفْجِمُ فَجْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇرۇۋەتتى.

فَجْوَاءُ: يېرىق، چاك، مەيدان، بوشلۇق يەر.

فَجْوَةٌ ج فَجَوَاتٌ وَ فِجَاءٌ: يوچۇق، ئاراچ، يېرىق.

﴿وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ﴾ «قرآن»: كۈن پاتقان چاغدا، ئۇلارنىڭ غارنىڭ شىمال تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرىسەن. (يەنى، غارنىڭ ئىشىكى شىمال تەرەپتە بولغانلىقتىن كۈننىڭ نۇرى غارنىڭ ئىككى تەرىپىگە چۈشۈپ تۇرىدۇ، ئاللاھ ئۇلارنى ھۆرمەتلىگەنلىكتىن كۈن چىققاندىمۇ، كۈن پاتقاندىمۇ ئۇنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە چۈشمەيدۇ). ئۇلار بولسا، غارنىڭ (ئوتتۇرىسىدىكى) بوشلۇقتىدۇر.

«بَيْنَ مَوْقِفِنَا وَ مَوْقِفِهِمْ فَجْوَةٌ وَاسِعَةٌ»: بىز بىلەن ئۇلارنىڭ مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا چوڭ يوچۇق بار.

فُجُورٌ: گۇناھ قىلماق، يولدىن چىقماق؛ يامان ئىش.

إِنْغَمَسَ فِي الْفُجُورِ: گۇناھقا چۆمۈپ كەتتى.

﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ ياخشى-يامانلىقىنى بىلدۈرگەن...

فَجُوعٌ: كىشىنى ئازابلىغۇچى، دەرد-ئەلەمگە

سالغۇچى، رەنجىتكۈچى.

فَجِيْعَةٌ ج فَجَائِعُ: پاجىئە، تراگېدىيە.

فَحَا يَفْحُو فَحْوًا بِكَلَامِهِ كَذَا: ئىشارەت بىلەن سۆزلىدى.

فَحًا (الفَحَا) ج أَفْحَاءُ: ئۇرۇق، دان.

فَحَاشَةٌ: ئەخلاقسىزلىق، نومۇسسىزلىق، ئۇياتسىزلىق، پەسكەشلىك.

فَحَثَ يَفْحَثُ فَحْثًا عَنْهُ: ئىزدىدى، ئاختۇردى.

فَحَجَ يَفْحَجُ فَحْجًا الرَّجُلُ: ھاكاۋۇرلۇق قىلدى.

فَحِجَ يَفْحَجُ فَحَجًا وَ فَحْجَةً فِي مِشْيَتِهِ: پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ماڭدى.

فَحَّ يَفِحُّ فَحِيْحًا النَّائِمُ: پۇشۇلداپ ئۇخلىدى.

فَحَّ يَفِحُّ فَحًّا وَ فَحِيْحًا الْأَفْعَى: يىلان كۇشۇلدىدى.

فَحَّارٌ: چىۋىن لىچىنكىسى.

فَحَّاشٌ: بۇزۇق، ئازغۇن.

فَحَّامٌ ج فَحَّامُونَ: كۆمۈر سودىگىرى، كۆمۈرچىلىك بىلەن مەشغۇل بولغۇچى؛ ئوت قالىغۇچى، پار قازان ئىشچىسى.

فَحَّامَةٌ ج فَحَّامَاتٌ: كۆمۈر توشۇغۇچى پاراخوت.

فَحَّجَ يُفَحِّجُ تَفْحِيْجًا فِي مَشْيَتِهِ: پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ماڭدى.

فَحَّشَ يُفَحِّشُ تَفْحِيْشًا بِهِ: ئۇنى ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

فَحَّصَ يُفَحِّصُ تَفْحِيْصًا عَنْهُ: ئۇنى يىراقلاشتۇرۇۋەتتى.

فَحَّمَ يُفَحِّمُ تَفْحِيْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قارايتتى.

فَحَّمَ الْخَشَبَ: ياغاچنى كۆمۈرگە ئايلاندۇردى.

فَحَرَ يَفْحَرُ فَحْرًا: كولىدى، ئويدى، نەقىش قىلدى.

فَحُشَ يَفْحُشُ فُحْشًا وَ فَحَاشَةً الْأَمْرُ: ناھايىتى سەت ئىش بولدى؛ ھەددىدىن ئاشتى.

فَحُشَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال زىنا قىلدى.

«فَحُشَ ظُلْمُهُ فَثَارَ النَّاسُ عَلَيْهِ»: ئۇنىڭ زۇلمى ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى، كىشىلەر ئۇنىڭغا قارشى قوزغالدى.

فُحْشٌ: ناسەزا گەپ، ناشايان ئىش؛ ئەدەپسىزلىك؛ گۇناھ.

«مَا كَانَ الْفُحْشُ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ وَمَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ» ‹حديث›: بىھايالىق كىشىنى سەت كۆرسىتىدۇ، نومۇسچانلىق كىشىگە ھۆسن قوشىدۇ.

فَحْشَاءُ: پاھىشە، زىنا؛ قەبىھ ئىش، نومۇسلۇق ئىش؛ گۇناھ.

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ﴾ ‹قرآن›: شەيتان سىلەرنى پېقىرلىقتىن قورقۇتىدۇ، يامان ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ.

فَحَصَ يَفْحَصُ فَحْصًا: تەكشۈردى، قاراپ چىقتى، كۆزدىن كەچۈردى.

فَحَصَ الْبَوْلَ: سۈيدۈكىنى تەكشۈردى.

فَحَصَ الْمُعَلِّمُ التَّلَامِيْذَ: ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلارنى سىناپ كۆردى.

فَحَصَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئىنچىكە تەكشۈردى.

فَحَصَ السَّيَّارَةَ: ئاپتوموبىلنى تەكشۈردى.

فَحْصٌ: تەكشۈرمەك، تەجرىبە قىلماق، تەتقىق قىلماق.

مَكْتَبُ الْفَحْصِ: تەجرىبە بۆلۈمى.

فَحْلٌ ج فُحُولٌ: ھايۋانىنىڭ ئەركىكى؛ كۆزگە كۆرۈنگەن، مەشھۇر.

شَاعِرٌ فَحْلٌ: ئاتاقلىق شائىر.

فُحُولُ الْعُلَمَاءِ: ئاتاقلىق ئۆلىمالار.

فَحْلَةٌ: جاسارەتلىك ئايال.

فَحَمَ يَفْحَمُ فَحْمًا: جاۋاب بېرەلمەي تۇرۇپ قالدى.

فَحِمَ يَفْحَمُ فَحْمًا وَ فُحُومًا وَ فُحَامًا الصَّبِيُّ: كىچىك بالا قاتتىق يىغلاپ ئاۋازى بوغۇلۇپ قالدى.

فَحِمَ يَفْحَمُ فُحُومًا الْبِئْرُ: قۇدۇقنىڭ سۈيى توختاپ

قالدى.

فَحُمَ يَفْحُمُ فُحُومًا وَفُحُومَةً الشَّيْءُ: نەرسە قارىيىپ قالدى.

«ضَاقَ نَفْسُهُ وَ فَحُمَ وَ جْهُهُ»: نەپسى سىقىلىپ يۈزى قارىداپ كەتتى.

فَحْمٌ: كۆمۈر.

فَحْمٌ نَبَاتِيٌّ: ياغاچكۆمۈر.

فَحْمٌ مَعْدَنِيٌّ: تاشكۆمۈر.

فَحْمٌ عُضْوِيٌّ: ئۇگلېرود، كاربون.

«لِلْفَحْمِ فَوَائِدُ كَثِيرَةٌ فَضْلًا عَنْ اسْتِخْدَامِهِ وَقُودًا»: كۆمۈرنى يېقىلغۇ قىلىنىشتىن باشقا، يەنە نۇرغۇن جايلاردا ئىشلىتىلىدۇ.

فَحْمُ رُجُوعٍ: كۆمۈر كۈلى.

قَلَمُ فَحْمٍ: كۆمۈر قەلەم، راشكول (رەسىم سىزىدىغان).

مَنَاجِمُ الْفَحْمِ: كۆمۈر كېنى.

فَحْمَةٌ ج فَحَمَاتٌ وَ فِحَامٌ وَ فُحُومٌ: بىر پارچە كۆمۈر.

فَحْمَةُ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى، تۈن قاراڭغۇسى.

فَحْمِيٌّ: كۆمۈردەك قاپقارا؛ كاربونلۇق.

الْحُمَّى الْفَحْمِيَّةُ. جَمْرَةٌ فَحْمِيَّةٌ: كۆيدۈرگە كېسىلى.

فَحْوَاءُ: مەنە، مەزمۇن؛ مەقسەت.

فُحُولَةٌ: ھەيۋەتلىك، ھەشەمەتلىك، ئەركەكلىك.

فُحُومَاتٌ: ھەر خىل دەرىجىلىك كۆمۈرلەر.

فَحْوَى ج فَحَاوٍ وَ فَحَاوَى: مەنە، مەزمۇن؛ مەقسەت.

فَحْوَى الرِّسَالَةِ: خەتنىڭ مەزمۇنى.

فَحْوَى الْقَوْلِ: خۇلاسە كالام، گەپنىڭ پوسكاللىسى.

فِحَى ج أَفْحَاءُ: ئۇرۇق، دان.

فَحِيحٌ: يىلاننىڭ كۇشۇلدىغان ئاۋازى.

«لَهُ صَوْتٌ يُشْبِهُ الْفَحِيحَ»: ئۇنىڭ ئاۋازى يىلاننىڭ كۇشۇلدىشىغا ئوخشايدۇ.

فَحِيمٌ: قاپقارا، تۇم قارا.

فَخَامَةٌ: ئۇلۇغلۇق، چوڭلۇق، كاتتىلىق.

فَخَامَةُ رَئِيسِ الْجُمْهُورِيَّةِ: رەئىس جانابلىرى.

فَخَتَ يَفْخَتُ فَخْتًا الرَّجُلُ: يالغان ئېيتتى؛ غادىيىپ ماڭدى.

فَخَتَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كەستى، ئۈزدى، تەشتى.

فَخَتَ الْإِنَاءَ: قاچىنى ئاچتى.

فَخَتَ السَّقْفَ: تورۇسنى تەشتى، تۆڭلۈك ئاچتى.

«فَخَتَتِ الْقَذِيفَةُ السَّقْفَ»: بومبا تورۇسنى ئېچىۋەتتى.

فَخْتَتِ الْفَاخِتَةُ: پاختەك سايرىدى، گۇگۇكلىدى.

فَخَّ يَفِخُّ فَخًّا وَ فَخِيخًا النَّائِمُ: خورەك تارتتى.

فَخَّتِ الْحَيَّةُ: يىلان كۇشۇلدىدى.

فَخَّتِ الرَّائِحَةُ: خۇش پۇراق تارقالدى.

فَخٌّ ج فُخُوخٌ وَ فِخَاخٌ: قىسماق، قاپقان، تۇزاق.

وَقَعَ فِي فَخٍّ: تورغا چۈشتى.

فَخَّارٌ: ساپال، ساپال بۇيۇملار.

صِنَاعَةُ الْفَخَّارِ: ساپالچىلىق سانائىتى.

﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئىنساننى (يەنى، ئاتا ئادەمنى) (چەكسە جاراڭلايدىغان) ساپالدەك قۇرۇق لايدىن ياراتتى.

«أَفْضَلُ الْأَوَانِي الْمَصْنُوعَةَ مِنَ الْفَخَّارِ عَلَى الْأَوَانِي الْمَعْدَنِيَّةِ»: ساپال قاچىلارنى مېتال قاچىلاردىن ئارتۇق كۆرىمەن.

فَخَّارِيٌّ ج فَخَّارِيُّونَ: ساپالچى، كۇلالچى.

أَوَانٌ فَخَّارِيَّةٌ: ساپال قاچا ـ قۇچىلار.

فَخَّةٌ: پاسكىنا ئايال.

فَخَّخَ يُفَخِّخُ تَفْخِيخًا الْمَكَانَ: جايغا پارتلاتقۇچنى ئورناتتى.

فَخَّمَ يُفَخِّمُ تَفْخِيمًا: ئۇلۇغلىدى، قەدىرلىدى.

فَخَّمَ الْحُرُوفَ: كۆپتۈرۈپ سۆزلىدى.

فِخِّيرٌ: تەكەببۇر، مەنمەنچى.

فَخَذَ يَفْخِذُ فَخْذًا فُلَانًا: پالانىنىڭ يوتىسىنى سۇندۇرۇۋەتتى.

فَخْذٌ. فَخِذٌ ج أَفْخَاذٌ: يوتا، سان.

عَظْمُ الْفَخْذِ: يوتا سۆڭكى.

فَخْذُ لَحْمٍ: سان گۆشى.

فَخْذٌ ج أَفْخَاذٌ: ئايماق.

فَخْذِيٌّ: يوتىنىڭ، ساننىڭ، ساغرىلىق.

فَخَرَ يَفْخَرُ فَخْرًا وَ فَخَرًا وَ فَخَارًا وَ فَخَارَةً الرَّجُلُ: پەخرىي قىلدى، مەگسىندى، ماختاندى.

«فَخَرَ بِمَرْكَزِهِ وَ مَرْكَزِ عَائِلَتِهِ»: ئۆزىنىڭ ۋە ئائىلىسىنىڭ ئورنى بىلەن پەخىرلەندى.

فَخِرَ يَفْخَرُ فَخَرًا الرَّجُلُ: تەكەببۇرلۇق قىلدى، چوڭچىلىق قىلدى.

«إِنَّ اللهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَايَفْخَرْ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَايَبْغِي أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ» «حديث»: ئاللاھ ماڭا سىلەرنىڭ كەمتەر بولۇپ بىر-بىرىڭلارغا پەخىر قىلماسلىقنى ۋە بىر-بىرىڭلارغا زۇلۇم قىلماسلىقنى ۋەھيى قىلدى.

فَخْرٌ. فَخْرَةٌ: پەخرىي، شەرەپ.

إِكْلِيلُ الْفَخْرِ: شەرەپ تاجى.

«لَيْسَ هُنَاكَ مَدْعَاةٌ لِلْفَخْرِ»: بۇ يەردە پەخرىي قىلىشنىڭ ئورنى يوق.

فَخْرِيٌّ: نام، ئابرۇي، پەخىر.

رَئِيسٌ فَخْرِيٌّ: پەخرىي رەئىس.

عُضْوٌ فَخْرِيٌّ: پەخرىي ئەزا.

فَخْفَخَ يُفَخْفِخُ فَخْفَخَةً: پەخرىي قىلدى، كۆرەڭلىدى، ماختانچاقلىق قىلدى.

فَخْفَخَةٌ: ماختانچاقلىق قىلماق، چوڭچىلىق قىلماق.

عَاشَ عِيشَةً فَخْفَخَةً: ھەشەمەتچىلىك بىلەن تۇرمۇش كەچۈردى.

فَخُمَ يَفْخُمُ فَخَامَةً: ئۇلۇغۋار بولدى، قەدىرلىك بولدى، ھەيۋەتلىك بولدى.

«كُنْتُ أَرَى هَذَا الْبِنَاءَ حَقِيرًا فَلَمَّا حَدَّثْتَنِي عَنْ تَارِيخِهِ فَخُمَ فِي عَيْنِي»: مەن بۇ بىنانى تۆۋەن كۆرەتتىم، سەن ئۇنىڭ تارىخىنى سۆزلەپ بەرگەندىن كېيىن كۆزۈمگە چوڭ كۆرۈنىدىغان بولدى.

فَخْمٌ ج فِخَامٌ: قەدىرلىك، ھەشەمەتچىلىك.

قَصْرٌ فَخْمٌ: ھەيۋەتلىك بىنا.

فَخُورٌ ج فُخُورُونَ: تەكەببۇر، مەنمەنچى.

﴿إِنَّ اللهَ لَايُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ.

«إِنِّي فَخُورٌ بِكُمْ وَبِمَا قَدَّمْتُمْ لِبَلَدِكُمْ»: مەن سىلەر بىلەن ۋە سىلەرنىڭ يۇرتۇڭلارغا كۆرسەتكەن تۆھپەڭلار بىلەن پەخىرلىنىمەن.

فَخِيمٌ: قەدىرلىك، سەلتەنەتلىك.

فِدَاءٌ: فىدىيە، تۆلەم، بەدەل تۆلەش يولى بىلەن سېتىۋېلىش.

﴿فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا﴾ «قرآن»: ئاندىن ئۇلارنى ئېھسان قىلىش يۈزىسىدىن قويۇپ بېرىڭلار، ياكى فىدىيە ئېلىپ قويۇپ بېرىڭلار.

مَاتَ فِدَاءً لِوَطَنِهِ: ۋەتىنى ئۈچۈن قۇربان بولدى.

فِدَائِيٌّ ج فِدَائِيُّونَ: پىدائىي، پىدائىي ئەسكەر، زەربىدار ئەسكەر، پارتىزان.

«دَمَّرَ الْفِدَائِيُّونَ سَيَّارَةً عَسْكَرِيَّةً لِلْعَدُوِّ»: پىدائىيلار دۈشمەننىڭ ماشىنىسىنى پاچاقلاپ تاشلىدى.

فَدَاحَةٌ: ھەددىدىن ئارتۇق.

فِدَامٌ / فَدَامٌ ج فُدُمٌ: سۈزگۈچ.

فَدَانٌ ج فُدُنٌ وَ أَفْدِنَة وَ فَدَادِينُ: بىر قوش كالا.

فَدَحَ يَفْدَحُ فَدْحًا ــه الْأَمْرُ: ئىش ئۇنى

چارچىتىۋەتتى.

فَدَحَهُ الدَّيْنُ: ئۇنى قەرز بېسىۋالدى.

فَدَخَ يَفْدَخُ فَدْخًا الشَّيْءَ: سۇندۇردى، ئۇشتىدى.

فَدَخَ الْعُودَ: ياغاچنى ياردى.

فَدَّ يَفِدُّ فَدًّا وَ فَدِيْدًا الطَّائِرُ: قۇش قانات قاقتى، قۇش ئاۋازلىق سايرىدى.

فَدَّ الرَّجُلُ: كىشى يۈگۈردى، قاچتى.

فَدَّادٌ ج فَدَّادُونَ: ۋارقىرىغۇچى، چاقىرغۇچى، هاكاۋۇر.

فَدَّادَةٌ: پاقا؛ توخۇ يۈرەك.

فَدَّامٌ . فَدَّامَةٌ: سۈزگۈچ.

فَدَّانٌ ج فَدَادِيْنُ: مىسىر ئۆلچەم بىرلىكى بولۇپ، بىر پەددان 42 ئارغا ياكى 24 قىراتقا تەڭ، ياكى 4200 كىۋادرات مېتىر تېرىلغۇ يەر مىقدارى؛ ساپان، سوقا.

فَدَّانُ أَرْضٍ: بىر قوشلۇق يەر.

فَدَّرَ يُفَدِّرُ تَفْدِيْرًا الْحِجَارَةَ: تاشنى چوقۇدى.

فَدَّنَ يُفَدِّنُ تَفْدِيْنًا الْبِنَاءَ: بىنانى ئېگىزلەتتى.

فَدَّنَ الْإِبِلَ: تۆگىنى سەمرىتتى.

فَدَّنَ الثَّوْبَ: رەختنى قىزىلغا بويىدى.

فَدُّومٌ: سۈزگۈچ.

فَدَّى يُفَدِّي تَفْدِيَةً فُلَانًا: ساڭا جېنىم پىدا، دېدى.

فَدَرَ يَفْدِرُ فَدْرًا وَ فُدُورًا اللَّحْمُ: گۆش سوۋۇپ قالدى.

فَدِرَ يَفْدَرُ فَدَرًا: ئەخمەق بولدى، دۆتلەشتى.

فُدْسٌ ج فِدَسَةٌ: ئۆمۈچۈك.

فَدَشَ يَفْدُشُ فَدْشًا رَأْسَهُ: ئۇنىڭ بېشىنى يېرىۋەتتى.

فَدَعَ يَفْدَعُ فَدْعًا ـــهُ: ئۇنى ياردى، ئۇنى ئازراق يېرىۋەتتى.

فَدِعَ يَفْدَعُ فَدَعًا: بېغىش ئېگىلىپ قالدى.

فَدَعٌ: بوغۇم ياللۇغى، ئۇگە ياللۇغى.

فَدَغَ يَفْدَغُ فَدْغًا: چاقتى.

فَدَغَتِ الْعَصَا رَأْسَهُ: تاياق ئۇنىڭ بېشىنى يېرىۋەتتى.

فَدْفَدَ يُفَدْفِدُ فَدْفَدَةً: توۋلىدى، ۋاقىرىدى.

فَدْفَدٌ ج فَدَافِدُ: چۆل، جەزىرە، دالا.

«كَانَ هَذِهِ الْمَزَارِعُ الْخَضْرَاءُ قَبْلَ بِنَاءِ السَّدِّ فَدْفَدًا قَاحِلًا»: بۇ ياپيېشىل زىرائەتلىك تۇغان ياسىلىشتىن بۇرۇن چاڭگال ئىدى.

فَدَمَ يَفْدِمُ فَدْمًا عَلَى الْإِبْرِيْقِ: چۆگۈننىڭ ئۇستىگە سۈزگۈچ قويدى.

فَدُمَ يَفْدُمُ فَدَامَةً وَ فُدُومَةً: دۆتلۈك قىلدى، هاماقەتلىك قىلدى؛ سەمرىپ كەتتى.

فَدَنَ يَفْدُنُ فَدْنًا الثَّوْبَ: رەختنى قىزىلغا بويىدى.

فَدَنَ الثَّوْرَيْنِ: يەر ئاغدۇرۇش ئۈچۈن ئىككى ئۆكۈز جۈپلىدى، قوشقا قاتتى.

فَدَنٌ ج أَفْدَانٌ: قىزىل بوياق؛ ئېگىز بىنا.

فَدَى يَفْدِي فِدًى / فَدًى وَ فِدَاءً غَيْرَهُ: ھەق تۆلەپ قايتۇرۇۋالدى.

فَدَى فُلَانًا بِحَيَاتِهِ: ساڭا جېنىمنى پىدا قىلدىم، دېدى.

﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيْمٍ﴾ «قرآن»: بىز ئۇنىڭ ئورنىغا چوڭ بىر قۇربانلىقنى (يەنى، جەننەتتىن چىققان قوچقارنى) بەردۇق.

فِدًى: فىدىيە، تۆلەم، (بەدەل تۆلەش يولى بىلەن سېتىۋېلىش)، قۇتقۇزۇش؛ قۇربانلىق قىلىش.

كَبْشُ الْفِدَى: قۇربانلىق قوي.

فِدْيَةٌ ج فِدًي: تۆلەم، فىدىيە (ئەسىرنى ياكى باشقىلارنى قويۇپ بېرىش بەدىلىگە ئېلىنىدىغان مال).

﴿وَعَلَى الَّذِيْنَ يُطِيْقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِيْنٍ﴾ «قرآن»: روزىنى (قېرىلىق ياكى ئاجىزلىق تۈپەيلىدىن مۇشەققەت بىلەن) ئاران تۇتىدىغان كىشىلەر تۇتمىسا، (كۈنلۈكى ئۈچۈن) بىر مىسكىن تويغۇدەك تاماق فىدىيە بېرىشى لازىم.

«طَالَبَ مُخْتَطِفُوهُ بِفِدْيَةٍ كَبِيرَةٍ لِإِطْلَاقِ سَرَاحِهِ»: تۇتقۇن قىلغۇچىلار ئۇنى قويۇۋېتىش ئۈچۈن زور تۆلەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

فَذَّ يَفُذُّ فَذًّا فُلَانًا: ھەيدەپ چىقاردى، سۈرگۈن قىلىۋەتتى.

فَذَّ عَنْ أَصْحَابِهِ: ھەمراھلىرىدىن ئايرىلىپ يالغۇز قالدى.

فَذٌّ ج أَفْذَاذٌ وَ فُذُوذٌ: بىردىنبىر، يەككە، يەككە-يېگانە، يالغۇز، تەنھا؛ مىسلىسىز، ئىمتىيازلىق.

هُوَ فَذٌّ فِي عِلْمِهِ: ئۇ بىلىمدە يېگانىدۇر.

«صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَ عِشْرِينَ دَرَجَةً» ‹حديث›: جامائەت بىلەن ئوقۇلغان ناماز يالغۇز ئوقۇلغان نامازدىن 25 ھەسسە ئارتۇقتۇر.

رِجَالٌ أَفْذَاذٌ: مەشھۇر ئەربابلار.

فَذْلَكَ يُفَذْلِكُ فَذْلَكَةً الْحِسَابَ: ھېسابنى بوغدى.

فَذْلَكَةٌ ج فَذَالِكُ: مەزمۇن، خۇلاسە؛ چىقىم تالونى.

فَرَاءٌ: ياۋا ئېشەك، قۇلان.

فُرَاتٌ: تاتلىق، شېرىن.

مَاءٌ فُرَاتٌ: تاتلىق سۇ.

نَهْرُ الْفُرَاتِ: فۇرات دەرياسى.

﴿وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا﴾ ‹قرآن›: سىلەرنى تاتلىق سۇ بىلەن سۇغاردۇق.

الْفُرَاتَانِ: فۇرات دەرياسى بىلەن دىجلە دەرياسى.

فُرَادَى: تاق؛ تەنھا؛ بىردىنبىر، بىر-بىرلەپ.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلهِ مَثْنَى وَفُرَادَى﴾ ‹قرآن›: ئېيتقىنكى، «مەن سىلەرگە بىر ئىشنى تەۋسىيە قىلىمەن، سىلەر خۇدالىق ئۈچۈن ئىككىدىن، يا بىردىن تۇرۇڭلار...».

فِرَارٌ: قاچماق، قېچىپ كەتمەك.

لَاذَ بِالْفِرَارِ: قېچىپ كەتتى.

﴿قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ﴾ ‹قرآن›: ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر ئۆلۈمدىن يا ئۆلتۈرۈلۈشتىن قاچساڭلار، قېچىشىڭلار سىلەرگە ھېچقانداق پايدىسى يوق».

فُرَارٌ: قوزا، ئوغلاق.

فَرَاسَةٌ: چەۋەندازلىق.

فِرَاسَةٌ: پاراسەت، ماھارەت، سەنئەت؛ بايقاش ئىقتىدارى.

فِرَاشٌ ج فُرُشٌ وَ أَفْرِشَةٌ: تۆشەك، كۆرپە.

فِرَاشُ الْمَرَضِ: كېسەل كارىۋىتى.

قُرْحَةُ الْفِرَاشِ: ياتاق يارىسى، كۆرپە يارىسى.

﴿مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ اسْتَبْرَقٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار ئەستەرلىرى قېلىن تاۋاردىن بولغان تۆشەكلەرگە يۆلىنىدۇ.

«أَمْلَى وَصِيَّتَهُ وَهُوَ عَلَى فِرَاشِ الْمَوْتِ»: ئۆلۈم كېسىلىدە ۋەسىيەتنامە يازدى.

فَرَاشَةٌ ج فَرَاشٌ: پەرۋانە؛ يەڭگىلتەك ئادەم، شاللاق ئادەم.

﴿يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ﴾ ‹قرآن›: شۇ كۈندە ئىنسانلار تارىلىپ كەتكەن پەرۋانىدەك بولۇپ كېتىدۇ.

فَرَاغٌ ج فَرَاغَاتٌ: بوشلۇق، خالىي، بوش.

«لِعَامِ فَرَاغِ الشُّغْلِ أَنْشَدَ صَالِحُ   لَقَدْ تَمَّ بَيْتُ الرَّبِّ أَجْزَلُ بُنْيَانٍ»: كەمىنە سالىھ (داموللا ھاجىم) ئاللاھنىڭ بەھەيۋەت ئۆيىنىڭ قۇرۇلۇشى تاماملانغانلىق مۇناسىۋىتى بىلەن (بۇ مىسرادىن ئەبجەد ھېسابى بىلەن مەسجىدنىڭ پۈتكەنلىك تارىخىنى چىقىرىپ) شېئىر يازدى.

فَرَاغُ الْفَمِ: ئېغىز بوشلۇقى.

فَرَاغٌ مِنَ الْعَمَلِ: تەتىل، دەم ئېلىش، ئىشتىن

چۇشۇش.

بَيْتُ الْفَرَاغِ: هاجەتخانا، خالاجاي.

وَقْتُ الْفَرَاغِ: بوش ۋاقىت.

تَرَكَ سَطْرَهُ فَرَاغًا: قۇرنى بوش قالدۇردى.

«إِمْلَاءُ الْفَرَاغَ بِالْكَلِمَةِ الْمُنَاسِبَةِ»: بوش ئورۇننى مۇۋاپىق سۆزلەر بىلەن تولدۇرغىن.

فَرَاغِيٌّ: بوشلۇق.

الْهَنْدَسَةُ الْفَرَاغِيَّةُ: ستېرومېتىر.

فُرَافِرُ: ئەخمەق، كوت-كوت، گالۋاڭ، تېتىك؛ قۇشقاچ، ئوغلاق، موزاي، يولۋاس، سېمىز پاقلان، ياش بالا.

فِرَاقٌ: ئايرىلماق، پىراق.

«اِلْتَقَى الصَّدِيقَانِ بَعْدَ فِرَاقٍ طَوِيلٍ»: ئىككى دوست ئۇزاق مۇددەت ئايرىلىشتىن كېيىن ئۇچراشتى.

﴿قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ﴾ «قرآن»: (خىزىر) ئېيتتى: «بۇ، سەن بىلەن مېنىڭ ئايرىلىش (ۋاقتىمىز)».

فَرَأٌ ج فِرَاءٌ وَ أَفْرَاءٌ: ياۋا ئېشەك، قۇلان.

فَرَتَ يَفْرُتُ فَرْتًا: يولدىن چىقتى، پاسىق بولدى.

فَرُتَ يَفْرُتُ فُرُوتَةً الْمَاءُ: سۇ تاتلىق بولدى، شېرىن بولدى.

فَرِتَ يَفْرَتُ فَرَتًا الرَّجُلُ: ئەقلى ئاجىز بولدى.

فُرْتُونَةٌ: بوران، قارا بوران، بوران-چاپقۇنلۇق يامغۇر.

فَرِثَ يَفْرَثُ فَرَثًا: تويدى.

فَرِثَ الْقَوْمُ: قوۋم تارقاپ كەتتى.

فَرْثٌ ج فُرُوثٌ: يىن.

﴿نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَ دَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ﴾ «قرآن»: سىلەرنى چاھارپايلارنىڭ قارنىدىكى ماياق-تېزەكتىن ۋە قاندىن ئايرىلىپ چىققان پاكىز ۋە تەملىك سۈت بىلەن سۇغىرىمىز.

فَرَجَ يَفْرِجُ فَرْجًا الشَّيْءَ: ياردى، ئايردى، بۆلدى؛ كېڭەيتتى.

فَرَجَ الْهَمَّ: غەم-قايغۇنى يوقاتتى.

﴿وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ﴾ «قرآن»: ئاسمان يېرىلغان چاغدا... (ۋەدە قىلىنغان قىيامەت مەيدانغا كېلىدۇ).

فَرَجَ الْأَزْمَةَ: كرىزىسنى تۈگەتتى.

فَرَجَ عَنْهُ: خاتىرجەم قىلدى، كۆڭلىنى تىنچىتتى.

فَرَجَهُ عَلَى الْبِلَادِ: ئۇنى سەيلە قىلدۇردى، يۇرت كەزگۈزدى.

فَرْجٌ ج فُرُوجٌ: يېرىق، تۆشۈك، كاۋاك؛ ئادەمنىڭ ئەۋرىتى؛ بوش ۋاقىت.

﴿وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا﴾ «قرآن»: نومۇسىنى ساقلىغان ئايالنىڭ (يەنى، مەريەمنىڭ قىسسىسىنى بايان قىلغىن).

فَرَجٌ: خۇشاللىق، مەمنۇنىيەت، غەمدىن خالاس بولماق؛ كەڭلىك.

«بَعْدَ كُلِّ شِدَّةٍ فَرَجٌ»: ھەرقانداق دەردتىن قۇتۇلغىلى بولىدۇ.

فُرْجٌ: گەپ توشۇغۇچى، سۇخەنچى.

فِرْجَارٌ ج فَرَاجِيرُ: ئىككى پۇتلۇق سىركۇل.

خَطٌّ فِرْجَارِيٌّ: چەمبەر، چەمبەر ئايلانمىسى.

فِرْجَاطَةٌ: ھەربىي كېمە، ئۇرۇش كېمىسى.

فُرْجَةٌ ج فُرَجٌ: بوش ۋاقىت، بوش جاي؛ كامار؛ تۆشۈك، يوچۇق.

«سَافَرَ إِلَى الْخَارِجِ لِلْعِلَاجِ وَالْفُرْجَةِ»: داۋالىنىش ۋە كۆڭۈل ئېچىش ئۈچۈن سىرتقا سەپەر قىلدى.

«أَطَلَّ بِرَأْسِهِ مِنَ الْفُرْجَةِ»: يوچۇقتىن بېشىنى چىقاردى.

«أَمَا لِهَذَا الْغَمِّ مِنْ فُرْجَةٍ؟»: بۇ غەمدىن قۇتۇلىدىغان كۈنمۇ بولارمۇ؟

فَرْجَنَ يُفَرْجِنُ فَرْجَنَةً الدَّابَّةَ: ھايۋاننى تارغاق بىلەن

تاربدى.

فَرْجَنَ الثَّوْبَ: كىيىمنى چوتكا بىلەن تازىلىدى.

فِرْجَوْنٌ ج فَرَاجِيْنُ: تارغاق، چوتكا.

فَرَجِيَّةٌ ج فَرَجِيَّاتٌ وَ فَرَاجِيّ: تون، پەلتو، پەرىجە.

فَرِحَ يَفْرَحُ فَرَحًا: خۇشال بولدى، شادلاندى.

فَرِحَ بِنَجَاحِ إِبْنِهِ: ئوغلىنىڭ نەتىجىسى بىلەن خۇرسەن بولدى.

﴿لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِيْنَ﴾ «قۇرئان»: كۆرەڭلەپ كەتمە، ئاللاھ ھەقىقەتەن كۆرەڭلەپ كەتكۈچىلەرنى دوست تۇتمايدۇ.

فَرَحٌ ج أَفْرَاحٌ: خۇشاللىق، شادلىق.

يَرْقُصُ فَرَحًا: خۇشاللىقتىن سەكرەپ كېتىدۇ.

يَالَلْفَرَحِ: نېمىدېگەن خۇشاللىق.

«تَقَالِيْدُهُمْ فِي الْأَفْرَاحِ تَخْتَلِفُ عَنْ تَقَالِيْدِنَا»: ئۇلارنىڭ توي-تۆكۈن ئادىتى بىزنىڭ ئادىتىمىزگە ئوخشىمايدۇ.

فَرِحٌ ج فَرِحُونَ م فَرِحَةٌ ج فَرِحَاتٌ: خۇشال، خۇرسەن بولغۇچى.

﴿كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾ «قۇرئان»: ھەر پىرقە ئۆز دىنى بىلەن خۇشالدۇر.

فَرْحَانُ ج فَرْحَى ج فَرَاحَى: خۇشال، شاد.

عَادَ إِلَى بَيْتِهِ فَرْحَانًا: ئۆيىگە خۇشال ھالدا قايتتى.

فَرْحَةٌ ج فَرَحَاتٌ: خۇشاللىق، شاد-خۇراملىق.

«عَادَ الْإِبْنُ الْغَائِبُ وَعَمَّتِ الْفَرْحَةُ جَمِيْعَ أَفْرَادِ الْعَائِلَةِ»: سىرتتىكى ئوغۇل قايتىپ كېلىۋىدى، پۈتۈن ئائىلىنى خۇشاللىق قاپلىدى.

فَرِخَ يَفْرَخُ فَرَخًا إِلَى الْأَرْضِ: يەرگە چاپلاشتى.

فَرِخَ الرَّجُلُ: كىشى خاتىرجەم بولدى.

فَرْخٌ ج أَفْرَاخٌ وَ فُرُوخٌ: چۈجە، قۇش بالىسى.

فَرْخُ النَّبَاتِ: كۆچەت، نوتا.

فَرْخٌ ج فِرَاخٌ: مېكىيان.

فَرَدَ يَفْرُدُ فُرُودًا: يالغۇز بولدى، تەنھا بولدى.

فَرَدَ عَنِ الشَّيْءِ: يىراق بولدى، چەتنىدى، ئايرىلدى.

فَرَدَ بِالرَّأْيِ: يالغۇز قارار قىلدى.

فَرَدَ يَفْرِدُ فَرْدًا الشَّيْءَ: يايدى.

فَرَدَ الْمُلاءَةَ عَلَى السَّرِيْرِ: كارىۋاتقا ئەدىيالنى سالدى.

فَرْدٌ ج أَفْرَادٌ وَ فُرَادَى: مىسلىسىز، تەڭدىشى يوق؛ تاق سان؛ شەخس؛ تەنھا، يېگانە، يالغۇز؛ تاپانچا.

أَفْرَادُ الْجَيْشِ: جەڭچىلەر، ئەسكەرلەر.

أَفْرَادُ الْمِهَنِ الْحُرَّةِ: ئەركىن كەسىپ ئىگىلىرى.

أَفْرَادُ النَّاسِ: ئايرىم ئادەملەر.

﴿رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارىم! مېنى (بالىسىز، ۋارىسسىز) يالغۇز قويمىساڭ.

«هَذَا الْعَالِمُ فَرْدٌ فِي حَقْلِهِ»: بۇ ئالىم ئۆز ساھەسىدە يېگانىدۇر.

فَرْدًا فَرْدًا: بىردىن-بىردىن، بىر-بىرلەپ، ئايرىم-ئايرىم.

صَافَحَهُمْ فَرْدًا فَرْدًا: ئۇلار بىلەن بىرمۇبىر كۆرۈشتى.

«تَتَكَوَّنُ أُسْرَتِي مِنْ خَمْسَةِ أَفْرَادٍ»: ئائىلەمدە بەش جان بار.

فَرْدَسَ يُفَرْدِسُ فَرْدَسَةً الْكَرْمَ: تالنى بىندەشكە ئالدى.

فَرْدَسَ قِرْنَهُ: رەقىبىنى يەرگە ئاتتى.

فَرْدَسَةٌ: كەڭلىك.

فِرْدَوْسٌ ج فَرَادِيْسُ: باغچە، جەننەت (فىردەۋس جەننىتى).

﴿كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾ «قۇرئان»: ئۇلار ئۈچۈن مەنزىلگاھ فىردەۋس جەننەتلىرى بولىدۇ.

فَرْدِيٌّ: تەنھالىق، مۇستەقىل، ئايرىم، باشقىچە، تاق لىنىيلىك.

الْإِقْتِصَادِيُّ الْفَرْدِيُّ: يەككە ئىگىلىك.

الْعَامِلُ الْفَرْدِيّ: يەككە ئەمگەك.

دَخْلٌ فَرْدِيٌّ: شەخسىي كىرىم.

عَدَدٌ فَرْدِيٌّ: تاق سان.

فَرْدِيَّةٌ: شەخسىيەتچىلىك، يەككە، ئۆزلۈمچىلىك.

الْحُرِّيَّةُ الْفَرْدِيَّةُ: شەخسىي ئەركىنلىك.

فَرَّ يَفِرُّ فَرًّا وَ فِرَارًا وَ مَفَرًّا: قاچتى، قېچىپ كەتتى؛ غايىب بولۇپ كەتتى، بۇرۇلۇپ كەتتى.

فَرَّ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئىلتىجا قىلدى.

﴿فَفِرُّوا إِلَى اللهِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ تەرەپكە قېچىڭلار.

فَرٌّ: قاچماق.

فَرَّاءٌ ج فَرَّاؤُونَ: جۇۋىچى، جۇۋا ساتقۇچى.

فَرَّارٌ: سىماب.

فَرَّازٌ ج فَرَّازَاتٌ: ئايرىغۇچى، تاللىغۇچى.

فَرَّازَةٌ: ئايرىغۇچى ماشىنا.

فَرَّازَةُ الْحَلِيبِ: سۈت ئايرىغۇچى ماشىنا.

فَرَّامَةٌ ج فَرَّامَاتٌ: گۆش قىيما قىلىش ماشىنىسى.

فَرَّانٌ: ناۋاي، بولكىچى.

فَرَّجَ يُفَرِّجُ تَفْرِيجًا الشَّيْءَ: ياردى، ئايرىدى، بۆلدى، كېڭەيتتى.

فَرَّجَ الْهَمَّ: غەم-قايغۇنى يوقاتتى.

فَرَّجَ عَنْهُ: خاتىرجەم قىلدى، كۆڭلىنى تىنچىتتى.

«اللَّهُمَّ فَرِّجْ كَرْبَنَا»: ئى ئاللاھ، بېشىمىزغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋەتكىن.

فَرَّحَ يُفَرِّحُ تَفْرِيحًا غَيْرَهُ: خۇشال قىلىۋەتتى، شادلاندۇرۇۋەتتى.

فَرَّحَنِي نَجَاحُكَ: سېنىڭ نەتىجەڭ مېنى خۇرسەن قىلىۋەتتى.

فَرَّخَ يُفَرِّخُ تَفْرِيخًا النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك نوتا چىقاردى.

فَرَّخَتِ الطَّائِرُ: قۇش چۈجە چىقاردى.

فَرَّدَ يُفَرِّدُ تَفْرِيدًا: خىلۋەتتە ياشىدى، يەككە-يېگانە ياشىدى.

فَرَّدَ الرَّجُلُ: كىشى فىقھشۇناس بولدى.

فَرَّدَ بِرَأْيِهِ: ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋالدى.

فَرَّدَ الْأَشْيَاءَ: نەرسىلەرنى ئايرىدى.

«فَرَّدَ أَصْنَافَ الْبِضَاعَةِ الْمُخْتَلِفَةِ»: مالنىڭ تۈرلىرىنى ئايرىدى.

فَرَّشَ يُفَرِّشُ تَفْرِيشًا الْأَرْضَ: يەرگە تاش ياتقۇزدى.

فَرَّشَ الطَّائِرُ بِجَنَاحَيْهِ: قۇش قانات قاقتى.

فَرَّشَ الزَّرْعُ: زىرائەت پەلەز تارتتى.

فَرَّضَ يُفَرِّضُ تَفْرِيضًا الْخَشَبَةَ: ياغاچنى كەستى، چاپتى.

فَرَّضَ الْأَحْكَامَ: قانۇن تۈزدى، پەرمان چىقاردى.

فَرَّطَ يُفَرِّطُ تَفْرِيطًا الشَّيْءَ: نەرسىنى زايە قىلىۋەتتى، يوقىتىۋەتتى؛ بۇزۇپ چېچىۋەتتى، تاشلىۋەتتى؛ ئىسراپ قىلىۋەتتى.

فَرَّطَ فِي الشَّيْءِ: ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتتى.

﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾ «قرآن»: لەۋھۇلمەھپۇزدا ھېچ نەرسىنى چۈشۈرۈپ قويمىدۇق.

فَرَّطَ فِي الْأَمْرِ: ئىشقا سەل قارىدى، بىپەرۋالىق قىلدى.

فَرَّعَ يُفَرِّعُ تَفْرِيعًا الْمَسَائِلَ مِنَ الْأَصْلِ: مەسىلە چىقاردى، مەسىلىلەرنى شاخلاتتى.

فَرَّعَ الرَّجُلُ الْجَبَلَ: تاغقا چىقتى.

فَرَّعَ مِنَ الْجَبَلِ: تاغدىن چۈشتى.

فَرَّغَ يُفَرِّغُ تَفْرِيغًا الْإِنَاءَ: قاچىنى بوشاتتى، قۇرۇقدىدى.

فَرَّغَ الشَّحْنَةَ: يۈكنى چۈشۈردى.

«فَرَّغَتِ الْمُؤَسَّسَةُ أَحَدَ مُوَظَّفِيهَا لِلْقِيَامِ بِهَذِهِ الدِّرَاسَةِ»: ئورگان خىزمەتچىلىرىنىڭ بىرىنى بۇ تەتقىقاتنى ئېلىپ بېرىشقا ئاجراتتى.

فَرَّقَ يُفَرِّقُ تَفْرِيقًا الشَّيْءَ: بۆلدى، پارچىلىدى، ئاجراتتى، ئايرىۋەتتى، چېچىۋەتتى.

فَرَّقَ بَيْنَهُمْ: ئۇلارنى پارچىلىۋەتتى، ئارىغا

بۆلگۈنچىلىك سالدى.

﴿لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُسُلِهِ ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز.

فَرَّكَ يُفَرِّكُ تَفْرِيكًا: كۆپ ئۇۋۇلىدى.

فَرَّمَ يُفَرِّمُ تَفْرِيْمًا اللَّحْمَ: گۆشنى چاپىدى، قىيما قىلدى.

فَرَّمَ أَسْنَانَهُ: چىشنى ئالماشتۇردى.

فَرُّوجٌ ج فَرَارِيجُ: چۆجە (توخۇنىڭ)؛ كىچىك بالا كىيىمى.

فَرّوقَةٌ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

فَرَّى يُفَرِّي تَفْرِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى، ياردى، كەستى، ئۈزدى.

فَرَّى الْجُبَّةَ: جۇۋا تىكتى.

فَرَزَ يَفْرِزُ فَرْزًا مِنْ غَيْرِهِ: ئايرىدى، تاللىدى، ئاجراتتى، ئىلغىدى، پەرقلەندۈردى.

«فَرَزَ الْفَاكِهَةَ الْفَاسِدَةَ فِي صُنْدُوقٍ مُنْفَصِلٍ»: بۇزۇلغان مېۋىلەرنى ئايرىم يەشىككە قاچىلىدى.

«فَرَزَتْ مَسَامُ الْجِسْمِ الْعَرَقَ»: بەدەنىنىڭ تۆشۈكچىلىرى تەر ئاجرىتىپ چىقاردى.

فَرَزَ الأَرْضَ: زېمىننىڭ پاسىلىنى ئايرىدى.

فَرْزٌ: ئايرىماق، ئاجراتماق، تاللىماق، ئىلغىماق.

فَرَسَ يَفْرِسُ فَرْسًا الأَسَدُ فَرِيْسَتَهُ: يولۋاس ئولجىسىنى تۇتۇۋېلىپ ئۆلتۈردى.

فَرَسَ الشَّيْءَ: بۆلۈۋەتتى، ئايرىۋەتتى.

فَرَسَ يَفْرِسُ فِرَاسَةً الأَمْرَ: ئىشنىڭ ماھىيىتىنى گۇمان بىلەن تاپتى.

فَرُسَ يَفْرُسُ فَرَاسَةً وَ فُرُوسَةً وَ فُرُوسِيَّةً الرَّجُلُ: كىشى چەۋەنداز بولدى، پاراسەتلىك بولدى.

فَرَسٌ ج أَفْرَاسٌ: ئات.

فَرَسٌ أَصِيْلٌ: نەسىللىك ئات.

فَرَسُ الْبَحْرِ: سۇ ئېتى، بېگېموت.

فَرَسُ رِهَانٍ: مۇسابىقە ئېتى.

هُمَا كَفَرَسَيْ رِهَانٍ: ئۇ ئىككىسى ئىككى مۇسابىقە ئېتىغا ئوخشاش.

فُرْسٌ: ئىرانلىق.

بِلاَدُ الْفُرْسِ: ئىران.

فَرْسَخٌ ج فَرَاسِخُ: پەرسەخ (.246) كىلومېتىر مۇساپىگە تەڭ).

«تَبْعُدُ قَرْيَتُنَا عَنْ أَقْرَب مَدِيْنَةٍ خَمْسَة فَرَاسِخ»: بىزنىڭ يېزىمىز ئەڭ يېقىن شەھەرگە بەش پەرسەخ كېلىدۇ.

فِرْسِنُ ج فَرَاسِنُ:تۇۋاق.

«يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ لاَ تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا وَلَوْ فِرْسَنَ شَاةٍ» ‹حديث›: ئى مۇسۇلمان ئاياللار، قوشنىلىرىڭلارغا قوينىڭ تۇۋىقى چاغلىق نەرسە بولسىمۇ، ئاز كۆرمەي سۇنۇڭلار.

فَرَشَ يَفْرُشُ فَرْشًا وَ فِرَاشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يايدى؛ يالغان ئېيتتى.

﴿وَالأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴾ ‹قرآن›: زېمىننى يايدۇق، بىز نېمىدېگەن ياخشى يايغۇچىمىز؟

فَرَشَ الْمَنْزِلَ: ئۆينى رەتلىدى، زىننەتلىدى.

فَرَشَ الطَّرِيْقَ بِالْحصى: يولغا شېغىل ياتقۇزدى.

فَرَشَ الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ: قۇش قانات قاقتى.

فَرَشَ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك پەلەز يايدى.

فَرْشٌ ج فُرُوشٌ: بىسات، يوتقان-كۆرپە.

فَرْشُ الْبُيُوتِ: ئۆي جاھازلىرى.

﴿وَمِنَ الأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ چاھارپايلارنى (يەنى، تۆگە، كالا، قويلارنى) يۈك كۆتۈرىدىغانلارنى، بوغۇزلىنىدىغانلارنى ياراتتى. ئاللاھ سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن يەڭلار.

فَرْشُ الطَّاوِلَةِ: داستىخان.

فَرْشُ التُّرْعَةِ: دەريا قىنى.

فَرْشُ الْقَنْطَرَةِ: كۆۋرۈك يۈزى.

«نَظِّفِ الْمَنْزِلَ جَيِّدًا قَبْلَ فَرْشِهِ»: ئۆي - بىساتلىرىنى سېلىشتىن بۇرۇن پاكىز تازىلىدى.

غَيَّرْنَا فَرْشَ مَنْزِلِنَا: ئۆيىمىزنىڭ سەرەمجانلىرىنى يەڭگۈشلىدۇق.

فُرْشَاةٌ: چوتكا.

فُرْشَاةُ حِلاَقَةٍ: ساتىراشنىڭ چوتكىسى.

فَرْشَةٌ: تۆشەك، كۆرپە.

فُرْشَةٌ ج فُرَشٌ: چوتكا.

فُرْشَةُ الثِّيَابِ: كىيىم چوتكىسى.

فُرْشَةُ الأَسْنَانِ: چىش چوتكىسى.

فُرْشَةٌ لِلتَّلْوِيْنِ: موي قەلەم.

فُرْشَةُ الأَظَافِيْرِ: تىرناق چوتكىسى.

فُرْشَةٌ ج فُرَشَاتٌ: يۇك، تاق، كۆدە - كۆرپە.

فَرَصَ يَفْرُصُ فَرْصًا الشَّيْءَ: ياردى، پارچىلىدى، ئايرىدى.

فِرْصَادٌ: قىزىل بوياق.

فُرْصَةٌ ج فُرَصٌ: پۇرسەت، پەيت، نۆۋەت، ۋاقىت، مەزگىل.

فُرْصَةٌ سَانِحَةٌ: ياخشى پۇرسەت، پايدىلىق پۇرسەت.

«يُحَقِّقُ الْقَانُونُ مَبْدَأَ تَكَافُؤِ الْفُرَصِ»: قانۇن پۇرسەتنىڭ ھەممە ئادەمگە باراۋەر بولۇشىنى ئىشقا ئاشۇرىدۇ.

«قَضَى الْفُرْصَةَ الصَّيْفِيَّةَ فِي بَلَدٍ مُجَاوِرٍ»: يازلىق ۋاقىتنى قوشنا ئەلدە ئۆتكۈزدى.

هَذِهِ فُرْصَةٌ لِتَحْقِيْقِ أَهْدَافِنَا: بۇ مەقسىتىمىزنى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ ياخشى پەيتى.

جَاءَتْ فُرْصَتُكَ: سېنىڭ نۆۋىتىڭ كەلدى.

فَرَضَ يَفْرِضُ فَرْضًا الشَّيْءَ: پەرەز قىلدى، تەخمىنلىدى؛ تەسەۋۋۇر قىلدى، كەستى، ئۈزدى.

فَرَضَ فَرْضًا عِلْمِيًّا: خۇلاسە چىقاردى، يەكۈنلىدى.

فَرَضَ لِفُلاَنٍ كَذَا: پالانىغا ئۇنى ۋەزىپە قىلدى، يۈكلىدى، بەلگىلىدى.

فَرَضَ الأَحْكَامَ: قانۇن تۈزدى، پەرمان چىقاردى.

«فَرَضَ اللهُ عَلَيْنَا الصَّلاَةَ»: ئاللاھ بىزگە نامازنى پەرز قىلدى.

﴿مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيْمَا فَرَضَ اللهُ لَهُ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ پەيغەمبەرگە ھالال قىلغان ئىشقا ھېچقانداق گۇناھ بولمايدۇ.

فَرَضَ يَفْرُضُ فَرَاضَةً الْمُتَفَقِّهُ: پەرائىز ئىلىمغا ئالىم بولدى.

فَرَضَ يَفْرُضُ فُرُوضًا وَ فَرَاضَةً الْبَقَرَةُ: كالا قېرىپ كەتتى.

فَرْضٌ ج فُرُوضٌ: پەرەز، تەخمىن، مۆلچەر؛ مەجبۇرىيەت، ۋەزىپە، پەرز؛ كېسىلگەن يەر، ھەربىينىڭ مائاشى.

فَرْضٌ عِلْمِيٌّ: ئىلمىي تەسەۋۋۇر.

فَرْضُ عَيْنٍ: ھەربىر مۇسۇلمان ئۆزى قىلىشقا تېگىشلىك پەرز.

فَرْضُ كِفَايَةٍ: مۇسۇلمانلار ئادا قىلىشقا تېگىشلىك پەرز بولۇپ، ئۇنى بەزىلەر ئادا قىلسا، بەزىلەردىن ساقىت بولىدىغان پەرز.

«الصَّلاَةُ فَرْضٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ»: ناماز ھەربىر ئەر - ئايال مۇسۇلمانغا پەرزدۇر.

بِالْفَرْضِ: ئەگەر، ئەگەردە.

فَرْضٌ مَدْرَسِيٌّ: تاپشۇرۇق.

يَكْتُبُ فُرُوضَهُ بِعِنَايَةٍ: تاپشۇرۇقلىرىنى ئەستايىدىل ئىشلىدى.

فُرْضَةٌ ج فُرَضٌ وَ فِرَاضٌ: كېسىك، كېسىلگەن يەر، يوچۇق؛ كەمچىلىك، ئەيىب، پەرز، ۋاجىپ، ۋەزىپە، مەجبۇرىيەت.

فُرْضَةٌ بَحْرِيَّةٌ: دېڭىز پورتى؛ كېچىك.

فُرْضَةٌ دِينِيَّةٌ: دىنىي قائىدە.

فَرَضِيٌّ: مۆلچەر، تەخمىن، پەرەز، تەسەۋۋۇر، قىياس.

فَرْضِيَّةٌ ج فَرْضِيَّاتٌ: پەرەز، خىيال، تەسەۋۋۇر، تەخمىن.

«هَذَا يُثْبِتُ خَطَأَ فَرْضِيَّتِكَ»: بۇ سېنىڭ مۆلچەرىڭنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ.

فَرَطَ يَفْرُطُ فُرُوطًا: ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتى، ئىلگىرىلەپ كەتتى.

﴿قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى﴾ ‹قۇرئان›: ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز، بىز ھەققەتەن ئۇنىڭ بىزنى ئالدىراپ جازالىشىدىن ياكى تېخىمۇ ھەددىدىن ئېشىشىدىن قورقىمىز»، دېيىشتى.

فَرَطَ يَفْرُطُ فَرْطًا الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ: بىر ئىشتا چولتىلىق قىلدى، كەتكۈزۈپ قويدى.

فَرَطَ مِنْهُ شَيْءٌ: يوقالدى، قولدىن كەتتى.

فَرَطَ عَلَيْهِ فِي الْقَوْلِ: سۆزدە ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتتى.

فَرَطَ عَلَى فُلَانٍ: پالانىغا ئازار بەردى، ئەرزىيەت يەتكۈزدى.

فَرَطَ الرَّجُلُ وَلَدًا: كىشىنىڭ كىچىك بالىسى ئۆلۈپ كەتتى.

فَرَطَ مِنْهُ الْكَلَامُ. فَرَطَ مِنْهُ الْقَوْلُ: دەپ تاشلىدى، ئېغىزىدىن چىقىپ كەتتى.

فَرْطٌ ج أَفْرُطٌ وَ أَفْرَاطٌ: ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتمەك؛ زامان، ۋاقىت، جىددىي، كەسكىن.

لِفَرْطِ دَهْشَتِهِ: ئۇ ئىنتايىن ھەيران قالغانلىقتىن.

فَرْطُ الْإِحْسَاسِ: ئارتۇقچە سېزىم.

بَكَى مِنْ فَرْطِ حَسَاسِيَّتِهِ: ھېسسىياتچانلىقىدىن يىغلاپ تاشلىدى.

صَرَخَ مِنْ فَرْطِ إِنْفِعَالِهِ: قاتتىق ھاياجانلىنىپ كەتكەنلىكىدىن توۋلاپ تاشلىدى.

فُرُطٌ: ئۆتۈنتۈلغان ئىش، تاشلىنىپ قالغان ئىش.

﴿وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾ ‹قۇرئان›: ئۇ نەپسى-خاھىشىغا ئەگەشكەن، ئىشى ھەددىدىن ئاشقان.

فِرْطَاسٌ: پاناق بۇرۇن.

فُرْطَةٌ: ئالدىدا ماڭماق، ئىلگىرىلەپ كەتمەك.

هُوَ ذُو فُرْطَةٍ فِي الْبِلَادِ: ئۇ بىردىنبىر ساياھەتچى.

فَرْطَحَ يُفَرْطِحُ فَرْطَحَةً الشَّيْءَ: يايدى، كېڭەيتتى، تۈزلىدى.

فُرْطُونَةٌ: بوران، قارا بوران، بوران-چاپقۇنلۇق يامغۇر.

فَرَعَ يَفْرَعُ فَرَاعَةً الشَّيْءُ: ئۈزىرىدى.

فَرَعَ قَوَامُهَا: بويى ئۆستى.

فَرَعَ شَعْرُهَا: چېچى ئۆستى.

فَرَعَ يَفْرَعُ فَرْعًا وَ فُرُوعًا الْوَادِي: ئويمانلىققا چۈشتى.

فَرَعَ الْجَبَلَ: تاغقا چىقتى.

فَرَعَ بَيْنَ الْمُتَخَاصِمَيْنِ: مۇرەسسە قىلدى.

فَرَعَ الْفَرَسَ بِاللِّجَامِ: ئاتنى تىزگىنلىدى.

فَرْعٌ ج فُرُوعٌ: شاخ، تارماق، بۆلۈمچە، قىسىم.

فَرْعُ الْقَوْمِ: ئاقسۆڭەك، ئېسىلزادە، قوۋمنىڭ كاتتىسى.

فَرْعُ الشِّرْكَةِ: تارماق شىركەت.

فُرُوعُ الشَّجَرَةِ: دەرەخ شاخلىرى.

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ فِي الْأَرْضِ وَ فَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھنىڭ مۇنداق بىر تەمسىل كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ كەلىمە تەييىبە (يەنى، ياخشى سۆز، ئىمان كەلىمىسى) يىلتىزى يەرنىڭ ئاستىدا بولغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان.

فُرُوعُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ ئەۋلادلىرى.

فُرُوعُ الْمَسْئَلَةِ: مەسىلىنىڭ تارماقلىرى.

أُصُولٌ وَ فُرُوعٌ: ئاساس ۋە تارماق.

فَرْعٌ ج فِرَاعٌ: تارماق ئېرىق.

فَرْعَنَ يُفَرْعِنُ فَرْعَنَةً الرَّجُلُ: تەكەببۇرلۇق قىلدى، مەغرۇرلاندى؛ زېرەك بولدى.

فَرْعَنَةٌ: تەكەببۇرلۇق، مەغرۇرلۇق.

فَرْعِيٌّ م فَرْعِيَّةٌ: شاخچە، شاخچىغا مەنسۇپ؛ قىسمەن، جۇزئىي، بۆلەك.

طَرِيْقٌ فَرْعِيٌّ: تارماق يول.

الْمَكْتَبُ الْفَرْعِيّ لِوِزَارَةِ السِّكَكِ الْحَدِيْدِيَّةِ: تۆمۈر يول مىنىستىرلىقىنىڭ تارماق ئىدارىسى.

مَحَطَّةٌ فَرْعِيَّةٌ: كىچىك بېكەت.

لَجْنَةٌ فَرْعِيَّةٌ: شۆبە ئۇيۇشما، شۆبە جەمئىيەت.

دَفْعٌ فَرْعِيٌّ (في القانون): ئاقلىماق.

دَعْوَى فَرْعِيَّةٌ: قارشى ئەرز.

فَرَغَ يَفْرُغُ فُرُوغًا الرَّجُلُ: ئۆلدى، ۋاپات بولدى.

فَرَغَ فُلَانٌ مِنَ الشَّيْءِ: تۈگەتتى، تاماملىدى.

فَرَغَ دَمُهُ: ئۇنىڭ خۇنى بىكارغا كەتتى.

فَرَغَ الْإِنَاءُ: قاچا بوشىدى، قورۇقدالدى.

فَرَغَ الصَّبْرُ: سەۋر-تاقىتى تۈگىدى.

فَرَغَ الشَّخْصُ إِلَيْهِ: داۋاملىق يۈزلەندى، داۋاملىق قارىدى.

فَرَغَ لِلْبَحْثِ وَ الدِّرَاسَةِ: تەتقىقاتقا بېرىلدى.

فَرَغَ يَفْرَغُ فَرَغًا عَلَيْهِ الْمَاءَ: ئۇنىڭ ئۈستىگە سۇ قۇيدى.

فَرَغَ يَفْرُغُ / يَفْرِغُ فُرُوغًا وَ فَرَاغًا مِنَ الْعَمَلِ: ئىشتىن بوشىدى، ئىشنى تۈگەتتى.

﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد! دەۋەتتىن) بوشىغان چېغىڭدا ئىبادەت قىلىشقا تىرىشقىن.

فَرِغٌ: بوش، قۇرۇق، بىكار.

فَرْفَحٌ: تاقىر يەر، غىلتاڭ يەر.

فَرْفَرَ يُفَرْفِرُ فَرْفَرَةً الْبَعِيْرُ: تۆگە قوزغالدى، تەۋرەندى.

فَرْفَرَ الطَّائِرُ: قۇش قانات قاقتى.

فِرْفِرٌ: قۇشقاچ؛ قوزا؛ موزاي.

فَرْفَصَ يُفَرْفِصُ فَرْفَصَةً: قانات قاقتى، پەرۋاز قىلدى.

فَرْفَكَ يُفَرْفِكُ فَرْفَكَةً: غاجىدى، جاراھەتلەندۈردى، سۈركىدى، سۈركەپ يېغىر قىلىۋەتتى.

فُرْفُورٌ ج فَرَافِيْرُ: قوزا؛ ياۋا كالا موزىيى؛ ئەخمەق.

فُرْفُورٌ مِنَ الْغِلْمَانِ: يەڭگىل، تېتىك.

فَرَقَ يَفْرُقُ / يَفْرِقُ فَرْقًا وَ فُرْقَانًا بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ: ئىككى نەرسىنىڭ ئوتتۇرىنى پەرق ئەتتى، ئايرىدى، ئاجراتتى، بۆلدى.

فَرَقَ الْبَحْرَ: دولقۇن ياردى.

﴿فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِيْنَ﴾ ‹قرآن›: سەن بىز بىلەن (ئىتائەتسىزلىكتە باش تارتقان) قەۋمنىڭ ئارىسىنى ئايرىۋەتكىن.

فَرَقَ الْكِتَابَ: چۈشەندۈردى، بايان قىلدى.

فَرَقَ الشَّخْصَ: كىشىنى چۆچۈتۈۋەتتى.

فَرِقَ يَفْرَقُ فَرَقًا مِنْهُ: ۋەھىمىگە چۈشتى، تەشۋىشلەندى، ئالاقزادە بولدى.

لَهُ شَكْلٌ يَفْرَقُ مِنْهُ النَّاظِرُونَ: ئۇنىڭ شەكلىدىن قارىغۇچىلار قورقۇپ كېتىدۇ.

فَرَقَ يَفْرُقُ / يَفْرِقُ فَرْقًا الشَّعْرَ: چاچ تارىدى.

فَرَقَ الطَّائِرُ: قۇش مايىقلىدى.

فَرْقٌ ج فُرُوقٌ: پەرق، ئايرىملىق؛ بۆلمەك.

لَا فَرْقَ بَيْنَ هَذَا وَ ذَاكَ: ئۇنىڭ بىلەن بۇنىڭ ئارىسىدا پەرق يوق.

فُرُوقُ الْأَسْعَارِ: باھا پەرقلىرى.

فِرْقٌ: بىر بۆلۈك، بىر قىسىم، بىر توپ.

﴿فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيْمِ﴾ ‹قرآن›: (ھەربىر

يېرىلغان) قىسمى چوڭ تاغدەك بولۇپ قالدى.

فَرَقٌ: قورقماق، چۆچۈمەك، ھودۇقۇپ كەتمەك.

فَـرِقٌ ج فَرِقُـونَ وَ فَرِقَـةٌ وَ فَرُقَـةٌ: قورقۇنچلۇق، دەھشەتلىك، ۋەھىمىلىك، تەشۋىشلىك.

فَرَّ مِنَ الْمَعْرَكَةِ فَرَقًا: جەڭدىن قورقۇپ قېچىپ كەتتى.

فُرْقَانٌ: دەلىل، ئىسپات؛ (ھەق-ناھەقنى) ئايرىماق.

الْفُرْقَانُ: قۇرئان كەرىم.

﴿هُدًى لِلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانِ﴾ «قرآن»: قۇرئان ئىنسانلارغا يېتەكچىدۇر، ھىدايەت قىلغۇچى ۋە ھەق بىلەن ناھەقنى ئايرىغۇچى روشەن ئايەتلەردۇر.

فِرْقَةٌ ج فِرَقٌ: بىر بۆلۈك، بىر تۈركۈم، بىر گۇرۇھ، پىرقە، ئەترەت.

فِرْقَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: پولك، دىۋىزىيە.

فِرْقَةٌ تَمْثِيلِيَّةٌ: سىرك ئۆمىكى.

﴿فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّيْنِ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەربىر جامائەدىن يەنە بىر تۈركۈمى دىنىي ئالىم بولۇپ .... نېمىشقا (ئىلىم تەلەپ قىلىشقا) چىقمىدى.

«قَرَأْتُ كِتَابًا عَنِ الْفِرَقِ الدِّيْنِيَّةِ فِي الْإِسْلَامِ»: ئىسلامدىكى دىنىي پىرقىلەر توغرىسىدىكى بىر كىتابنى ئوقۇدۇم.

«دَفَعَ الْقَائِدُ بِفِرْقَةٍ مُدَرَّعَةٍ إِلَى الْمَعْرَكَةِ»: قوماندان برونېۋىك قىسمىنى ئۇرۇش مەيدانىغا ئەۋەتتى.

«كُنْتُ مَعَهُ فِي الْمَدْرَسَةِ فِي فِرْقَةٍ وَاحِدَةٍ»: ئۇنىڭ بىلەن مەكتەپتە بىر گۇرۇپپىدا ئىدىم.

فِرْقَةٌ إِسْتِعْرَاضِيَّةٌ: كۆزدىن كەچۈرۈش ئۆمىكى.

فِرْقَةُ الْفُرْسَانِ: چەۋەندازلار، ئاتلىق قىسىم.

فِرْقَةٌ مُوسِيْقِيَّةٌ: ئوركېستىر، مۇزىكىچىلار، سازەندىلەر.

فُرْقَةٌ فِرَاقٌ: ئايرىلماق، ئاجرالماق، پىراق، ھىجران.

«أَلَا لِلْمَرْءِ أَدْهَى مَا يُلَاقِي مِنَ الْحَدَثَانِ حَادِثَةُ الْفِرَاقِ»: دۇنيادا ھىجران ئازابىدىنمۇ قاتتىق ئازاب يوقكەن.

فَرْقَدٌ ج فَرَاقِدُ: شىمالىي قۇتۇپ يۇلتۇزى؛ ياۋا كالا موزىيى.

الْفَرْقَدَانِ: شىمالىي قۇتۇپتىكى ئىككى يۇلتۇز.

فَرْقَعَ يُفَرْقِعُ فَرْقَعَةً: ئىتتىك يۈگۈردى، چاپتى، قاراسلىدى، يېرىلدى.

«سَقَطَتِ الْكُرَةُ تَحْتَ عَجَلَاتِ الْقِطَارِ فَفَرْقَعَتْ»: توپ پويىز چاقىنىڭ ئاستىدا قېلىپ، پاككىدە ئېتىلىپ كەتتى.

فَرْقَعَ الطِّفْلُ الْبَالُونَ: بالا شارنى ئېتىلدۇرۇۋەتتى.

فَرْقَعَ أَصَابِعَهُ: بارماقلىرىنى قاراسلاتتى.

فَرْقَعَةٌ: پارتلىغان ئاۋاز، بىرنەرسىگە ئۇرۇلغان ئاۋاز.

فَرْقَعَةُ الْقَنَابِلِ: بومبا ئاۋازى.

فَرَكَ يَفْرُكُ فَرْكًا الثَّوْبَ: رەختنى ئۇۋۇلىدى.

فَرِكَ يَفْرَكُ فَرْكًا وَ فُرُوكًا وَ فِرْكَانًا: ئۆچ كۆردى، يامان كۆردى، نەپرەتلەندى.

«لَايَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ» «حديث»: بىر مۆمىن ئادەم يەنە بىر مۆمىن ئايالنى يامان كۆرمىسۇن، ئۇنىڭ ئۇ كىشى ياقتۇرمايدىغان ئەخلاقتىن بىرسى تېپىلسا، ياقتۇرىدىغان ئەخلاقتىنمۇ بىرسى تېپىلىدۇ.

فَرَمَ يَفْرِمُ فَرْمًا اللَّحْمَ: گۆشنى چاندى، قىيما قىلدى.

فِرْمَةٌ ج فِرَمَاتٌ: كىچىك پارچە؛ تىما.

فَرْمَلَ يُفَرْمِلُ فَرْمَلَةً السَّائِقُ: شوپۇر ماشىنىنى تورمۇزلىدى.

فَرْمَلَةٌ ج فَرَامِلُ: تورمۇز.

فَرَامِلُ أَوْتُمَاتِيْكِيَّةٌ: ئاپتوماتىك تورمۇز.

فُرْنٌ ج أَفْرَانٌ: تونۇر؛ ئوچاق، پىلتە، ناۋايخانا.

أَفْرَانُ الصَّهْرِ: پېچ.

فُرْنٌ كَهْرَبَائِيٌّ: توك ئوچاق.

فُرْنُ الْقُمَامَةِ: ئەخلەت كۆيدۈرىدىغان پېچ.

فِرِنْدٌ ج فَرَانِدُ: شەمشەر، زۇلپىقار؛ ئانارنىڭ دېنى؛ قىزىلگۈل.

فِرِنْدُ اللُّؤْلُؤِ: سەدەپ.

فَرَنْسَائِيٌّ: فرانسىيىلىك.

فَرَنْسَوِيٌّ: فرانسىيىلىك.

فَرَنْسِيٌّ: فرانسىيىلىك.

الْفَرَنْسِيَّةُ: فرانسۇز تىلى.

فَرُهَ يَفْرُهُ فَرَاهَةً وَفُرُوهَةً وَفَرَاهِيَةً: ماھىر بولدى، پۇختا بولدى؛ چاققان بولدى، ئېپچىل بولدى؛ گۈزەل بولدى، كۆركەم بولدى.

فَرِهَ يَفْرَهُ فَرَهًا الرَّجُلُ: كىشى خۇشال بولدى، شادلاندى.

فَرْهَدَ يُفَرْهِدُ فَرْهَدَةً الْغُلَامَ: بالىنى سەمرىتتى.

فَرْهَدَ الْفَتَى: يىگىت چىرايلىق بولدى.

فَرْهَدَتْ نَفْسُهُ: ئىچى سىقىلدى.

فُرْهُودٌ ج فَرَاهِيْدُ: گۈزەل، چىرايلىق، كۆركەم.

فَرْوٌ ج فِرَاءٌ: مويلۇق تېرە؛ جۇۋا.

فَرْوَةٌ ج فِرَاءٌ: چۇمبەل؛ تاج، تۆگە يۇڭىدىن قىلىنغان كىيىم؛ بايلىق.

فَرْوَةُ الثَّعْلَبِ: تۈلكە تېرىسى.

فَرْوَةُ الدُّبِّ: ئېيىق تېرىسى.

فَرْوَةُ الذِّئْبِ: بۆرە تېرىسى.

فُرُوسَةٌ: چەۋەندازلىق؛ چەۋەندازلىق روھ.

عَصْرُ الْفُرُوسَةِ: چەۋەندازلىق دەۋرى.

أَلْعَابُ الْفُرُوسَةِ: ئات ئويۇنى.

فُرُوسِيَّةٌ: ئات مىنىشكە ماھىر بولماق، چەۋەندازلىق.

«عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمُ السِّبَاحَةَ وَالْفُرُوسِيَّةَ» ‹حديث›: باللىرىڭلارغا سۇ ئۈزۈشنى ۋە چەۋەندازلىقنى ئۆگىتىڭلار.

فُرُوشَاتٌ: ئۆي جاھازلىرى.

فُرُوطٌ: ئېغىزى ئىتتىكلىك قىلماق.

فُرُوغٌ: بوشىماق؛ تۈگەتمەك.

فُرُوغُ الْبَالِ: خاتىرجەملىك.

فُرُوغُ الصَّبْرِ: سەۋرسىزلىك.

«عَادَ إِلَى بَيْتِهِ بَعْدَ فُرُوغِهِ مِنْ عَمَلِهِ»: ئىشتىن بوشىغاندىن كېيىن ئۆيىگە قايتتى.

فَرُوقٌ: قورقۇنچلۇق، دەھشەتلىك، ۋەھىمىلىك، تەشۋىشلىك.

فَرُوقَةٌ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

فَرَى يَفْرِي فَرْيًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يارىدى، پارچىلىدى، ئايرىدى.

فَرَى الثِّيَابَ: كىيىمنى ئۆلچەپ تىكتى.

فَرَى الْكِذْبَ: بوھتان چاپلىدى، قارا چاپلىدى.

فَرَى بَطْنَ الشَّاةِ: قوينىڭ قورسىقىنى ياردى.

فَرَى الْقَوْلَ: سۆزنى ئويدۇردى.

فِرْيَةٌ ج فِرًى: يالغان، ساختا؛ بوھتان، ئويدۇرما.

«هَذِهِ فِرْيَةٌ إِخْتَلَقَهَا خَصْمِي»: بۇ مېنىڭ دۈشمىنىم ئويدۇرۇپ چىقارغان يالغان.

فَرِيْدٌ ج فَرَائِدُ: يالغۇز، يېگانە؛ مىسلىسىز، تەڭداشسىز.

«أَرَاكَ فَرِيْدًا فِي الْمَعَالِي وَلَمْ يَكُنْ نَظِيْرُكَ فِي حِفْظِ الْمَسَائِلِ فِي الْعَصْرِ»: مېنىڭچە سەن پەزىلەتتە يېگانىسەن، پىقھى مەسىلىلەرگە پۇختىلىقتا دەۋرىمىزدە سېنىڭدەكتىن يەنە بىرسى تېپىلمايدۇ.

فَرِيْدُ الْعَصْرِ: زامانىنىڭ يېگانىسى.

فَرِيْدُ نَوْعِهِ: ئالاھىدە.

«كَانَ فَرِيْدًا بَيْنَ أُدَبَاءِ عَصْرِهِ»: زاماندىشلىرى ئىچىدە يېگانە ئىدى.

فَرِيْدَةٌ ج فَرَائِدُ: ئېسىل مەرۋايىت.

فُرْصَةٌ فَرِيْدَةٌ فِي الْحَيَاةِ: تۇرمۇشتا كەم ئۇچرايدىغان پۇرسەت.

«فِي هَذَا الْمُتْحَفِ فَرَائِدُ قَيِّمَةٌ»: بۇ مۇزېيدا قىممەتلىك گۆھەرلەر بار.

فَرِيْسَةٌ ج فَرَائِسُ: ئوۋلانغان ھايۋان، ئولجا.

«وَقَعَ فَرِيْسَةً سَهْلَةً فِي أَيْدِي أَعْدَائِهِ»: ئۇ دۈشمەنلىرىنىڭ قولىغا ئاسانلا چۈشۈپ قالغان ئولجىغا ئايلاندى.

فَرِيْصَةٌ ج فَرَائِصُ وَ فَرِيْصٌ: كۆكرەك مۇسكۇلى.

«إِرْتَعَدَتْ فَرَائِصُهُمْ مِنَ الْخَوْفِ»: قورقۇنچتىن ئۇلارنىڭ مۇسكۇللىرى تىترەپ كەتتى، يەنى قورقۇپ كەتتى.

فَرِيْضَةٌ ج فَرَائِضُ: ۋەزىپە، مەجبۇرىيەت، پەرز، ۋاجىپ.

«فَرِيْضَةُ الصَّلَاةِ رُكْنٌ مِنْ أَرْكَانِ الْإِسْلَامِ»: پەرز ناماز ئىسلام دىنىنىڭ بىر رۇكنىدۇر.

﴿وَلاَ جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيْضَةِ﴾ «قرآن»: مەھرى بېكىتىلگەندىن كېيىن، ئۆزئارا پۈتۈشكەن نەرسەڭلار توغرىسىدا (يەنى، ئاياللىنىڭ رازىلىقى بىلەن ساقىت قىلىنغان مەھرى ئۈچۈن) سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ.

فَرَضَ لِزَوْجَتِهِ فَرِيْضَةً: ئايالىغا مۇئەييەن ھەسسە بەلگىلىدى.

أَصْحَابُ الْفَرَائِضِ: شەرئىي ئۇلۇشلىرىنى بېكىتكەن مىراسخورلار.

عِلْمُ الْفَرَائِضِ: مىراس تەقسىماتى توغرىسىدىكى ئىلىم، پەرائىز ئىلمى.

فَرِيْضَةٌ ج فُرُوضٌ: ھەربىي مائاش، ھەربىي تەمىنات.

فَرِيْقٌ ج أَفْرِقَةٌ وَ فُرَقَاءُ: جامائە، گۇرۇھ، توپ، گۇرۇپپا، كوللېكتىپ، شۆبە، باشقارما، كاماندا، ئېقىم، تەرەپ.

﴿وَقَدْ كَانَ فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللهِ﴾ «قرآن»: ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم ئالالاھنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ...

«شَكَّلَتِ الْوِزَارَةُ فَرِيْقَ عَمَلٍ لِبَحْثِ الْمَوْضُوعِ»: مىنىستىرلىق ماۋزۇنى تەتقىق قىلىشقا خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللىدى.

فَرِيْقٌ أَوَّل: گېنېرال، گېنېرال پولكوۋنىك، ئادمىرال.

فَرِيْقٌ بَحْرِيٌ: دېڭىز ئارمىيە گېنېرال مايورى.

فَرِيْكٌ: ئۇۋۇلانغان، سۈركەلگەن، ئېشقىلانغان.

فَرِيٌّ ج أَفْرِيَاءُ: قىزىق، ئاجايىپ، ئويدۇرما، غەلىتە.

أَمْرٌ فَرِيٌّ: غەلىتە ئىش.

﴿قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا﴾ «قرآن»: ئۇلار ئېيتتى: «ئى مەريەم! سەن ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش قىلدىڭ».

«أَتَى بِشَيْءٍ فَرِيٍّ»: بىرنەرسىنى ئويدۇرۇپ چىقاردى.

فُلَانٌ يَفْرِي الْفَرِيَّ: پالانى غەلىتە قىلىق قىلىدۇ.

فَزَارَةٌ: چىشى يولۋاس.

فَزَرَ يَفْزُرُ فَزْرًا: ياردى، پارچىلىدى.

فَزَرَ الثَّوْبَ: رەختنى يىرتتى.

فَزَرَ يَفْزُرُ فُزُورًا الشَّيْءَ: يېرىلدى، پارچىلاندى.

فَزَّ يَفِزُّ فَزًّا وَ فَزِيْزًا الْجُرْحُ: يارا ئېغىز ئالدى.

فَزَّ يَفِزُّ فَزَازَةً وَ فُزُوزَةً: پاراكەندە بولدى، ھودۇقۇپ كەتتى، چۆچۈپ كەتتى.

«فَزَّ النَّاسُ عِنْدَمَا سَمِعُوا صَوْتَ الْإِنْفِجَارِ»: كىشىلەر پارتلاش ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى.

فَزَّ يَفُزّ فَزًّا الظَّبْيُ: كېيىك ئۈركۈپ كەتتى، قورقۇپ كەتتى.

فَزَّ غَيْرَهُ: ئۈركۈتۈۋەتتى، قورقۇتۇۋەتتى.

فَزَّ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن يىراقلاپ كەتتى، ئايرىلىپ كەتتى، بۇرۇلۇپ كەتتى.

فَزَّاعَةٌ: قورقۇنچلۇق نەرسە؛ ئادەمنى قورقۇتقۇچى نەرسە؛ قارانچۇق.

فَزَّةٌ: سەكرىمەك، هولۇقۇپ كەتمەك.

فَزَّرَ يُفَزِّرُ تَفْزِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياردى، پارچىلىدى.

فَزَّعَ يُفَزِّعُ تَفْزِيعًا غَيْرَهُ: قورقۇتۇۋەتتى، ئالاقزادە قىلىۋەتتى، ئۈركۈتۈۋەتتى.

فَزَّعَ عَنْ فُلَانٍ: پالانىنى خەۋپتىن قۇتقۇزدى.

فَزَّعَ الْإِنْفِجَارُ السُّكَّانَ: پارتلاش ئاهالىنى قورقۇتۇۋەتتى.

﴿حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ﴾ ‹قرآن›: شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ دىللىرىدىن قورقۇنچ كۆتۈرۈلگەندە...

فَزِعَ يَفْزَعُ فَزَعًا الرَّجُلُ: قورقتى، ئالاقزادە بولدى.

فَزِعَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئىلتىجا قىلدى، يالۋۇردى.

﴿فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ﴾ ‹قرآن›: داۋۇد ئۇلاردىن قورقتى، ئۇلار (داۋۇدقا): «قورقمىغىن»، ... دېدى.

«فَزِعْتُ إِلَيْكَ لِمُسَاعَدَتِيْ»: ماڭا ياردەم قىلىشىڭنى ئىلتىجا قىلىمەن.

فَزَعَ يَفْزَعُ فَزْعًا غَيْرَهُ: ئۇنىڭغا ياردەم بەردى.

فَزِعَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن قورقتى.

فَزَعٌ: قورقماق، چۆچۈمەك.

﴿لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾ ‹قرآن›: چوڭ قورقۇنچ (يەنى، قىيامەتنىڭ دەھشىتى) ئۇلارنى قايغۇغا سالمايدۇ.

فَزِعٌ ج فَزِعُونَ: قورققۇچى، چۆچۈگۈچى.

هَبَّ مِنْ نَوْمِهِ فَزِعًا: ئۇيقۇسىدىن چۆچۈپ تۇرۇپ كەتتى.

فَزْعَةٌ: قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك.

فَسَا يَفْسُو فَسْوًا وَ فُسَاءً: ئاۋازسىز يەل قويۇۋەتتى، ئوسۇردى.

فُسَاءٌ: ئاۋازسىز ئوسۇرۇق.

فَسَاحَةٌ: كەڭ بولۇش، ئازادە بولۇش.

فَسَادٌ: بۇزۇلماق، چىرىمەك، چىرىك، بۇزۇلغان، كاردىن چىققان.

فَسَادُ الْأَخْلَاقِ: چىرىكلەشكەن، چۇشكۈنلەشكەن.

﴿وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ﴾ ‹قرآن›: يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىقنى تىلىمىگىن.

عَاثَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا: بۇزۇقچىلىق قىلدى.

فُسْتَانٌ ج فَسَاتِيْنُ: ئايالچە كىيىم.

فُسْتُقٌ: پىستە دەرىخى؛ پىستە مېۋىسى.

فُسْتُقِيٌّ: كۆكۈچ.

لَوْنٌ فُسْتُقِيٌّ: كۆكۈچ رەڭ.

ثَوْبٌ فُسْتُقِيٌّ: كۆكۈچ رەخت.

عُيُونٌ فُسْتُقِيَّةٌ: كۆك كۆز.

فَسَحَ يَفْسَحُ فَسْحًا وَ فُسُوحًا فِي الْمَجْلِسِ: ئورۇن بوشىتىپ بەردى، ئورۇن كېڭەيتىپ بەردى، ئىككىلاپ بەردى.

فَسَحَ لَهُ الْمَجَالَ: ئۇنىڭغا مەيداننى كېڭەيتىپ بەردى.

﴿فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللهُ لَكُمْ﴾ ‹قرآن›: باشقىلار سىلەرگە: «ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار»، دېسە، ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار. ئاللاھ سىلەرگە (رەھمىتىنى ۋە جەننىتىنى) كېڭەيتىپ بېرىدۇ.

فَسُحَ يَفْسُحُ فَسَاحَةً الْمَكَانُ: جاي كېڭەيدى،

يېيىلدى.

«نُقِلَ بَعْضُ أَثَاثِ الْحُجْرَةِ فَفَسَحَتْ»: خانىنىڭ بەزى جاھازلىرى يۆتكىۋېتىلگەندىن كېيىن خانە كېڭىيىپ كەتتى.

فَسْحٌ: پاسپورت، يول خېتى.

فُسْحَةٌ ج فُسَحٌ: كەڭ، كەڭلىك، ساياھەت.

مَازَالَ فِي الْوَقْتِ فُسْحَةٌ: تېخى ۋاقت بار.

عُدْنَا لِلتَّوِّ مِنْ فُسْحَةٍ فِي النَّهْرِ: دەريا ساياھىتىدىن ئەمدىلا قايتتۇق.

فَسَخَ يَفْسَخُ فَسْخًا الْبَيْعَ: سودىنى بۇزدى.

فَسَخَ رَأْيَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ پىكرىگە رەددىيە بەردى.

فَسَخَ الْمَفْصِلَ: ئوگىلەرنى ئاجرىتىۋەتتى.

فَسَخَ الثَّوْبَ: كىيىمنى سېلىۋەتتى.

فَسْخٌ: بۇزماق، بىكار قىلماق، ئەمەلدىن قالدۇرماق.

فَسْخٌ ج فِسَاخٌ: گالۋاڭ، دۆت.

فَسْخَةٌ: بىر قېتىم بۇزماق؛ بۇزۇلغان نەرسىنىڭ بۆلۈكى.

رَجُلٌ فَسْخَةٌ: گالۋاڭ، دۆت، ئەقىلسىز.

فَسَدَ يَفْسِدُ فَسَادًا: بۇزۇلدى، چىرىدى، سېسىدى.

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا﴾ ‹قرآن›: ئەگەر ئاسمان - زېمىندا ئاللاھدىن باشقا ئىلاھلار بولسا ئىدى، (كائىناتنىڭ تەرتىپى) ئەلۋەتتە بۇزۇلاتتى.

فَسَدَ الْحَالُ: ئەھۋال قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

فَسَدَ الْعَقْدُ: توختام بىكار بولدى.

فَسَدَ يَفْسُدُ فُسُودًا وَ فَسَادًا الشَّيْءُ: نەرسە بۇزۇلدى.

فَسَرَ يَفْسِرُ فَسْرًا الْأَمْرَ: ئىشنى چۈشەندۈردى، بايان قىلدى، ئىزاھلىدى.

فَسَرَ يَفْسِرُ فَسْرًا وَ تَفْسِرَةً الطَّبِيبُ الْبَوْلَ: دوختۇر سۈيدۈكنى تەكشۈردى.

فَسَّاءٌ: ئۇسۇرغاق.

فَسَّحَ يُفَسِّحُ تَفْسِيحًا الْمَكَانَ: جاينى كېڭەيتتى، ئورۇن بوشاتتى، بىكارلاپ بەردى.

فَسَّخَ يُفَسِّخُ تَفْسِيخًا الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇزۇپ تاشلىدى.

فَسَّخَ السَّمَكَ: بېلىقنى تۇزلىدى.

فَسَّدَ يُفَسِّدُ تَفْسِيدًا الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇزۇپ تاشلىدى.

فَسَّرَ يُفَسِّرُ تَفْسِيرًا الشَّيْءَ: ئىزاھلىدى، بايان قىلدى، شەرھلىدى.

فَسَّرَ آيَاتِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ: «قۇرئان كەرىم» ئايەتلىرىنى تەفسىر قىلدى.

فَسَّقَ يُفَسِّقُ تَفْسِيقًا ـ هُ: ئۇنى يولدىن چىقاردى، ئۇنى پاسىق دەپ ساندى.

فُسْطَاطٌ / فِسْطَاطٌ ج فَسَاطِيطُ: چېدىر، كىگىز ئۆي.

الْفُسْطَاطُ: قەدىمكى قاھىرە.

فُسْفُورٌ: فوسفور.

فَسَقَ يَفْسُقُ / يَفْسِقُ فِسْقًا وَ فُسُوقًا الرَّجُلُ: توغرا يولدىن ئاداشتى، ئازدى، بۇزۇق ئىش قىلدى.

فَسَقَ بِالْمَرْأَةِ: ئايال بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلدى، زىنا قىلدى.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ ئىتائىتىدىن چىققانلارغا كەلسەك، ئۇلارنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ.

فَسَقَ يَفْسُقُ فُسُوقًا الرَّجُلُ: ئازدى، خاتالاشتى، گۇناھ ئۆتكۈزدى.

فِسْقٌ: گۇناھ؛ يولدىن چىقماق، زىنا.

فِسْقٌ بِإِكْرَاهٍ: باسقۇنچىلىق قىلماق.

﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۆمىنلەر!) ئاللاھنىڭ ئىسمى

ئېيتىلماي بوغۇزلانغان (يەنى، بىسمىللاھ دەپ زەبھى قىلىنمىغان) ھايۋانلارنى يېمەكلار، ئۇنى يېيىش ئەلۋەتتە گۇناھدۇر.

فَسْقِيَّةٌ / فِسْقِيَّةٌ ج فَسْقِيَّاتٌ وَ فَسَاقِي: كۆل، فونتان.

فِسْكِلٌ: پەسكەش، ئىپلاس، رەزىل.

فَسِلَ يَفْسَلُ فَسَلًا الرَّجُلُ: كىشى رەزىل بولدى، چاكىنىلاشتى، نومۇسسىز بولدى.

فَسَلَ يَفْسُلُ فَسْلًا الصَّبِيَّ: بالىنى (ئەمچەكتىن) ئاجراتتى.

فَسَلَ النَّخْلَةَ: خورما دەرىخىنى تىكتى.

فَسُلَ يَفْسُلُ فَسَالَةً وَ فُسُولَةً الرَّجُلُ: قورقتى، يۈرەكزادە بولدى؛ چۈشكۈنلەشتى.

فَسْلٌ ج أَفْسُلٌ وَ فُسُولٌ وَ فِسَالٌ: رەزىل، چاكىنا، پەسكەش، ناچار؛ تەكىنىك نوتىسى.

رَجُلٌ فَسْلٌ: چاكىنا ئادەم.

مَتَاعٌ فَسْلٌ: ناچار مال.

فَسْوٌ: ئاۋازسىز ئوسۇرۇق.

فَسُوقٌ: يولدىن چىقماق، ئازماق، گۇناھ قىلماق.

﴿وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيَانَ﴾ «قرآن»: سىلەرگە پىسقنى، كۇفرىنى ۋە گۇناھنى يامان كۆرسەتتى.

فُسُولَةٌ: پىكرى ئاجىزلىق، كالتە پەم؛ مۇرۇۋۋەتسىز، بوشاڭ، بوشاڭلىق، ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك كېسىلى.

فُسُولِيَةٌ: يېشىل پۇرچاق.

فَسِيحٌ: كەڭ، كەڭ-كۇشادە.

مَكَانٌ فَسِيحٌ: كەڭتاشا جاي.

فَسِيخٌ: تۇزلانغان بېلىق.

فَسِيخٌ مِنَ الرِّجَالِ: گالۋاڭ.

فَسِيخَةٌ ج فَسِيخَاتٌ: كۆك بېلىق.

فُسَيْفِسَاءُ: فارفور خىش، كاھىش.

فَسِيلَةٌ ج فَسَائِلُ: نوتا، كۆچەت.

«غَرَسْنَا فِي حَدِيْقَتِنَا عَدَدًا مِنَ الْفَسَائِلِ»: بېغىمىزغا بىرقانچە كۆچەت تىكتۇق.

فِسْيُولُوجِيَا (فِسْيُولُوجِيَةٌ): پسىخولوگىيە ئىلمى.

فِسْيُولُوجِيٌّ ج فِسْيُولُوجِيّونَ: پسىخولوگ.

فَشَا يَفْشُو فَشْوًا وَ فُشُوًّا وَ فُشِيًّا الْخَبَرُ: خەۋەر تارقىلىپ كەتتى، يېيىلىپ كەتتى، پاش بولۇپ كەتتى.

فَشَا السِّرّ: مەخپىيەتلىك ئاشكارىلاندى.

فَشَا الْفَسَادُ بَيْنَ الْمُوَظَّفِيْنَ: خىزمەتچىلەر ئارىسىدا چىرىكلىك يامراپ كەتتى.

فَشَرَ يَفْشُرُ فَشْرًا: يالغان ئېيتتى، تۆھمەت قىلدى.

فَشَّ يَفُشّ فَشًّا الْوَرَمُ: ئۇشۇق ياندى.

فَشَّ الْمَنْفُوخَ: يەلنى چىقىرىۋەتتى.

فَشَّ الْقُفْلَ: قۇلۇپنى قومۇرۇۋەتتى؛ ھىيلە بىلەن ئاچتى.

فَشَّ غَلِيْلَهُ: ئاچچىقىنى چىقىرىۋالدى.

فَشٌّ: قوپال كىيىم، يىرىك كىيىم.

فَشَّارٌ ج فَشَّارُونَ: پوچى، لاپچى، كاززاپ.

فَشَّاشٌ: ھىيلە بىلەن قۇلۇپ ئاچقۇچى؛ ئوغرى.

فَشَّخَ يُفَشِّخُ تَفْشِيْخًا الرَّجُلُ: كىشى ئۇگىلىرىنى بوشاشتۇردى، چارچاپ كەتتى.

فَشَّشَ يُفَشِّشُ تَفْشِيْشًا الْوَرَمَ: ئۇشۇقنى ياندۇردى.

فَشَّطَ يُفَشِّطُ تَفْشِيْطًا فُلَانٌ: پو ئاتتى، ماختاندى.

فَشَّلَ يُفَشِّلُ تَفْشِيْلًا غَيْرَهُ: ئۇنى يەڭدى، مەغلۇپ قىلدى، سۇندۇردى.

فَشَغَ يَفْشِغُ فَشْغًا الشَّيْءُ: چېچىلىپ كەتتى، تارىلىپ كەتتى.

فَشَقَ يَفْشُقُ فَشْقًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇرۇۋەتتى.

فَشِقَ يَفْشَقُ فَشَقًا: يۈگۈردى، چاپتى.

فَشَكٌ: دۈگەت، سۆرۈل، مىشەك.

بَيْتُ الْفَشَكِ: ئوقدان.

فَشِلَ يَفْشَلُ فَشَلًا الرَّجُلُ: كىشى بوشاپ كەتتى،

ئاجىزلاپ كەتتى، روھى چۈشتى، مەغلۇپ بولدى، (ئۇرۇش ياكى بىرەر قاتتىقچىلىق ۋاقتىدا) قورقتى، ئەيمەندى.

﴿إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا﴾ «قرآن»: ئۆز ۋاقتىدا سىلەردىن ئىككى گۇرۇھ ئاجىزلىق كۆرسەتمەكچى بولدى، ئاللاھ ئۇلارنىڭ مەدەتكارى ئىدى.

فَشِلَ فِي تَحْقِيقِ أَهْدَافِهِ: مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدا مەغلۇپ بولدى.

فَشَلٌ: مەغلۇپ بولماق، يېڭىلماق.

فَشَلٌ شَنِيعٌ: قاتتىق مەغلۇبىيەت.

«كَانَ يَأْمُلُ النَّجَاحَ وَلَكِنَّهُ بَاءَ بِالْفَشَلِ»: ئۇ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنى ئۈمىد قىلاتتى، لېكىن ئۇ مەغلۇپ بولدى.

فَشْلٌ / فَشِلٌ ج أَفْشَالٌ وَفُشْلٌ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز؛ كاجۇۋا.

مُرَشَّحٌ فَشِلٌ: يېڭىلگەن نامزات.

فَشَّ: تارقىلىپ كەتمەك، يېيىلىپ كەتمەك.

فَشْوَةٌ: ئاياللارنىڭ گىرىم قۇتىسى.

فَشُوشٌ: مەنمەنچى؛ پايدىسىز، كېرەكسىز؛ قوپال كىيىم.

كَلَامٌ فَشُوشٌ: پايدىسىز سۆز.

عَمَلٌ فَشُوشٌ: پايدىسىز ئىش.

فَشِيلٌ ج فُشَلَاءُ م فَشِيلَةٌ ج فِشَالٌ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

فُشِيَّ: تارقىلىپ كەتمەك، يېيىلىپ كەتمەك.

فَصَاحَةٌ: پاساھەت، سۆزگە ماھىرلىق، تىلى راۋانلىق.

فِصَادٌ: قان ئالماق.

فِصَادَةٌ: قان ئېلىش تېخنىكىسى، قان ئېلىپ داۋالاش ئۇسۇلى.

فِصَالٌ: ئەمچەكتىن ئايرىماق.

﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ﴾ «قرآن»: ئانىسى ئۇنى (قورسىقىدا) ئۇستى-ئۇستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى، ئىككى يىلدا ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى.

«صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ» «حديث»: تەۋبە قىلغۇچىلارنىڭ نامىزى بوتىلاقلار ئىسسىقتىن پۇتلىرىنى يەرگە قويالمىغان چاغدىكى نامازدۇر.

فَصُحَ يَفْصُحُ فَصَاحَةً الرَّجُلُ: سۆزى ئوچۇق، راۋان بولدى.

«حَفِظَ الْقُرْآنَ وَقَرَأَ الشِّعْرَ الْعَرَبِيَّ فَفَصُحَتْ لُغَتُهُ»: قۇرئاننى يادلاپ ۋە شېئىر ئوقۇپ ئۇنىڭ تىلى پاساھەتلىشىپ كەتتى.

فَصْحٌ: پاساھەتلىك سۆز.

فِصْحٌ: ئوچۇق ئىللىق كۈن.

عِيدُ الْفِصْحِ: ناسارالارنىڭ ئېتىقاد قىلىشىچە، ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تىرىلىش كۈنىنى خاتىرىلەش چوڭ بايرىمى (پاسخا بايرىمى)، يەھۇدىيلارنىڭ مىسىردىن چىققانلىقىنى خاتىرىلەش بايرىمى.

فُصْحَى: ئەڭ پاساھەتلىك، سۆزگە ماھىر، سۆزمەن، ئەرەب ئەدەبىي تىلى.

اللُّغَةُ الْفُصْحَى: ئەرەب تىلى.

اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ الْفُصْحَى: تېپىك ئەرەب تىلى.

«تُذَاعُ نَشَرَاتُ الْأَخْبَارِ بِاللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ الْفُصْحَى»: خەۋەرلەر ئەرەب ئەدەبىي تىلى بىلەن تارقىتىلىدۇ.

فَصَدَ يَفْصِدُ فَصْدًا وَفِصَادًا الْمَرِيضَ: كېسەلدىن قان ئالدى.

فَصْدٌ: قان ئالماق.

فَصٌّ ج فُصُوصٌ وَفِصَاصٌ: (ئۈزۈكنىڭ) كۆزى؛ قات؛ تىلىم، پارچە.

فَصُّ الرِّئَةِ: ئۆپكىنىڭ قانىتى.

لِهَذَا الْخَاتَمِ فَصٌّ ثَمِينٌ: بۇ ئۈزۈككە ئېسىل كۆز قويۇلغان.

فَصُّ الثَّوْمِ: سامساق تىلىمى.

بِنَصِّهِ وَفَصِّهِ: سۆزمۇسۆز.

«هَذَا مَا قَالَهُ بِنَصِّهِ وَ فَصِّهِ»: مانا بۇ سۆز ئۇنىڭ دېگەنلىرى.

فَصَّاصٌ ج فَصَّاصُونَ: ئۈزۈككە كۆز ياسىغۇچى.

فَصَّصَ يُفَصِّصُ تَفْصِيصًا الْخَاتَمَ: ئۈزۈككە كۆز ئورناتتى.

فَصَّصْتُ الثَّوْمَ فِي الْمَطْبَخِ: سامساقنى ئاشخانىدا ئاقلىدىم.

فَصَّصَ الْبُرْتُقَالَةَ: ئاپېلسىننى سويدى.

فَصَّلَ يُفَصِّلُ تَفْصِيلًا الْكَلَامَ: سۆزنى ئوچۇق قىلدى، ئېنىق قىلدى، تەپسىلىي بايان قىلدى.

فَصَّلَ الشَّيْءَ: نەرسىنى بۆلدى، بابلارغا ئايرىدى.

فَصَّلَ الثَّوْبَ: رەختنى پىچتى، كەستى.

﴿كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ﴾ «قرآن»: ئايەتلىرى ئوچۇق بايان قىلىنغان كىتابتۇر.

فُصْفَاتٌ: فوسفات، كىسلاتا تۇزى.

فُصْفُورٌ: فوسفور.

فُصْفُورِيٌّ: فوسفورلۇق.

ضِيَاءٌ فُصْفُورِيٌّ: فوسفور نۇرى، ئېرىتقۇ ئوت.

فَصَلَ يَفْصِلُ فَصْلًا الشَّيْءَ: ئايرىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى، ئاجرىتىۋەتتى، ئۈزۈۋەتتى، قوغلىۋەتتى.

فَصَلَهُ مِنَ الْوَظِيفَةِ: ئۇنى خىزمەتتىن بوشىتىۋەتتى.

فَصَلَ فِي الْأَمْرِ: قارار قىلدى، بەلگىلىدى.

فَصَلَ الْوَلَدَ عَنِ الرَّضَاعِ: بالىنى ئەمچەكتىن چىقىرىۋەتتى.

﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ﴾ «قرآن»: ... تالۇت ئەسكەرلىرى بىلەن (بەيتۇلمۇقەددەستىن) ئايرىلغان چاغدا...

«فَصَلَتِ الْجَامِعَةُ بَعْضَ الطَّلَبَةِ»: ئۇنىۋېرسىتېت بەزى ئوقۇغۇچىلارنى قوغلىۋەتتى.

فَصْلٌ: ئايرىماق، بۆلمەك، ئاجراتماق، كەسمەك، ئۈزمەك.

﴿إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ﴾ «قرآن»: قۇرئان شەك-شۈبھىسىز (ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى) سۆزدۇر، ئۇ چاقچاق ئەمەستۇر.

«كَانَ كَلَامُ رَسُولِ اللهِ كَلَامًا فَصْلًا يَفْهَمُهُ كُلُّ مَنْ يَسْمَعُهُ» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناھايىتى ئېنىق سۆزلەيتتى، ئاڭلىغانلا ئادەم چۈشىنەلەيتتى.

فَصْلٌ ج فُصُولٌ: قىسىم، پارچە، بىر بۆلۈك؛ مەكتەپلەردىكى سىنىپ؛ پەسىل؛ زاپچاس.

أَصْلٌ وَ فَصْلٌ: غول ۋە شاخ، ئاساس ۋە تارماق.

فَصْلٌ مَدْرَسِيٌّ: ئوقۇش مەۋسۇمى.

فَصْلُ الْخِطَابِ: ئەڭ ئاخىرقى ھۆكۈم، ئاخىرقى قارار، «ئەمما بەئدۇ» دېگەن كىيىنكى سۆز.

فَصْلٌ فِي الْخُصُومَاتِ: قارار، ھۆكۈم.

الْقَوْلُ الْفَصْلُ: ھەل قىلغۇچ سۆز، قەتئىي سۆز.

يَوْمُ الْفَصْلِ: قىيامەت كۈنى.

فَصْلُ الرَّبِيعِ أَجْمَلُ الْفُصُولِ: باھار پەسلى ئەڭ گۈزەل پەسىل.

الشِّتَاءُ أَبْرَدُ الْفُصُولِ: قىش پەسىللەرنىڭ ئەڭ سوغۇقىدۇر.

تَمْثِيلِيَّةٌ ذَاتُ فَصْلٍ وَاحِدٍ: بىر پەردىلىك دراما.

فَصْلَةٌ ج فَصِلٌ: پەش (جۈملە ئايرىمىسىدىكى).

فَصْلَةٌ مَنْقُوطَةٌ: چېكىتلىك پەش.

فِصْلَةٌ: كىتابچە.

فَصَمَ يَفْصِمُ فَصْمًا الشَّيْءَ: كەستى، ئۈزدى، ياردى.

فَصَمَ عُرَى الصَّدَاقَةِ: دوستلۇق ئالاقىسىنى ئۈزدى.

فَصَمَ الْعُقْدَةَ: تۈگۈننى يەشتى.

فَصَمَ الْعُودَ: ياغاچنى ئەگدى.

فَصَمَ الْحِمْلُ الثَّقِيلُ ظَهْرَهُ: ئېغىر يۈك ئۇنىڭ بېلىنى سۇندۇرۇۋەتتى.

فَصْمٌ: كەسمەك، ئۈزمەك.

الْفَصْمَةُ: يېرىق، يوچۇق.

فَصَى يَفْصِي فَصْيًا الشَّيْءَ مِنَ الشَّيْءِ: بىر نەرسىنى يەنە بىرنەرسىدىن ئايرىدى، ئاللىدى، ئاجراتتى.

فَصِيحٌ ج فُصَحَاءُ: پاساھەتلىك سۆز قىلغۇچى، ناتىق، سۆزگە ماھىر.

كَلَامٌ فَصِيحٌ: پاساھەتلىك سۆز.

لِسَانٌ فَصِيحٌ: پاساھەتلىك تىل.

فَصِيلٌ ج فِصَالٌ وَ فُصْلَانٌ: ئەمچەكتىن ئايرىۋېتىلگەن ھايۋان بالىسى.

فَصِيلَةٌ ج فَصَائِلُ: تۈر، خىل، قىسىم.

فَصِيلَةُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ تۇغقانلىرى، يېقىنلىرى.

﴿وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ﴾ «قرآن»: ئۆزى مەنسۇپ بولغان قوۋم-قېرىنداشلىرىنى.

فَصِيلَةٌ فِي الْجَيْشِ: پەي (ھەربىي ئاتالغۇ).

فَصَائِلُ الثَّائِرِينَ: قوزغىلاڭچى قىسىم.

«إِجْتَمَعَ الرَّئِيسُ بِقَادَةِ الْفَصَائِلِ»: باشلىق قىسىم رەھبەرلىرى بىلەن بىللە بولدى.

فَضَا يَفْضُو فَضَاءً وَ فُضُوًّا الْمَكَانُ: جاي بوش بولدى، كەڭ بولدى، ئازادە بولدى.

فَضَاءٌ ج أَفْضِيَةٌ: بوش يەر، ئوچۇقچىلىق يەر.

بَيْتُ الْفَضَاءِ: خالاجاي، ھاجەتخانا.

ملاحُ الْفَضَاءِ. رَائِدُ الْفَضَاءِ. رَجُلُ الْفَضَاءِ: ئالەم ئۇچقۇچىسى.

«أَطْلَقَتْ بَعْضُ الدُّوَلِ أَقْمَارًا صِنَاعِيَّةً فِي الْفَضَاءِ»: بەزى دۆلەتلەر بوشلۇقتا سۈنئىي ھەمراھ قويۇپ بەردى.

فِضَالٌ: ئىش كىيىمى، ئۇخلاش كىيىمى.

فُضَالَةٌ: قالدۇق، ئېشىپ قالغىنى، ئارتۇقى؛ قالدۇق تەرىپى.

«كَانَ لَا يَحْصُلُ إِلَّا عَلَى الْفُضَالَةِ»: ئۇ پەقەت نەرسىنىڭ قالدۇقىغىلا ئېرىشەلەيتتى.

فَضَحَ يَفْضَحُ فَضْحًا غَيْرَهُ: باشقىسىنىڭ ئەيىبىنى ئاچتى، رەسۋا قىلدى.

فَضَحَ الْمُعَمَّى: تېپىشماقنى تاپتى.

فَضَحَ الْقَمَرُ النُّجُومَ: ئاي يورۇقى يۇلتۇزلارنى ئۆچۈرۈۋەتتى.

فَضَحَ الْمَرْأَةَ: ئايالنىڭ نومۇسىغا تەگدى.

﴿قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ﴾ «قرآن»: لۇت ئېيتتى: «بۇلار مېنىڭ مېھمىنىم، مېنى رەسۋا قىلماڭلار».

فَضِخَ يَفْضَخُ فَضَخًا: ئاقاردى، ئاق بولدى.

فَضَخَ يَفْضَخُ فَضْخًا الشَّيْءَ: يېرىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى، ئاجرىتىۋەتتى.

فَضَخَ الْعَيْنَ: كۆزنى قويۇۋەتتى.

فَضَّ يَفُضُّ فَضًّا خَتْمَ الْكِتَابِ: مەكتۇپنى ئاچتى.

فَضَّ اللُّؤْلُؤَةَ: مەرۋايىتقا تۆشۈك ئاچتى.

فَضَّ الشَّيْءَ: نەرسىنى تەقسىم قىلدى، بۆلدى.

فَضَّ الْإِجْتِمَاعَ: يىغىننى تارقىتىۋەتتى.

فَضَّ الدُّمُوعَ: ياش تۆكتى.

«هَذَا الضَّرِيحُ يَفُضُّ بِالزُّوَّارِ»: بۇ مازار زىيارەتچىلەر بىلەن توشۇپ كەتتى.

لَافُضَّ فُوكَ: بەك ياخشى بولدى، ياخشى سۆزلىدىڭ.

فُضَّ فُوهُ: ۋالاقىسىما، ئېغىزىڭنى يۇم.

فَضٌّ: ئاچماق، يىرتماق، تارقىتىۋەتمەك، پۇكلىمەك، قاتلىماق.

فَضَّاحٌ ج فَضَّاحَةٌ: پەسكەش، رەزىل، پىتنىخور.

الْجَهْلُ الْفَضَّاحُ: نومۇسسىزلىق، شەرمەندىلىك، دۆتلۈك.

فِضَّةٌ: كۈمۈش.

﴿وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا كۈمۈش تەخسىلەر ئايلاندۇرۇپ سۇنۇلۇپ تۇرىدۇ.

فَضَّحَ يُفَضِّحُ تَفْضِيحًا الصُّبْحُ: تاڭ يورۇدى.

فَضَّضَ يُفَضِّضُ تَفْضِيضًا الشَّيْءَ: نەرسىنگە كۈمۈش يالاتتى، ھەل بەردى.

فَضَّلَ يُفَضِّلُ تَفْضِيلًا عَلَى غَيْرِهِ: باشقىلاردىن ئارتۇق ھېسابلىدى.

يُفَضِّلُ الْمَوْتَ عَلَى الإِسْتِسْلَامِ: ئۆلۈمنى تەسلىم بولۇشتىن ئارتۇق كۆرىدۇ، ئۆلسىمۇ تىز پۈكمەيدۇ.

﴿وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ﴾ «قرآن»: بىز ھەققەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلدۇق.

فِضِّيٌّ: كۈمۈشتەك، كۈمۈشتىن بولغان.

أَبْيَضُ فِضِّيٌّ: كۈمۈش رەڭ.

السِّتَارُ الْفِضِّيُّ: ئېكران.

الثَّعْلَبُ الْفِضِّيُّ: قارامتۇل تۈلكە.

الْعِيدُ الْفِضِّيُّ لِلزَّوَاجِ: كۈمۈش تويى، تويى قىلغانلىقىنىڭ 40 يىللىق خاتىرىسى.

يَمْلِكُ سَيَّارَةً فِضِّيَّةَ اللَّوْنِ: كۈمۈش رەڭ ماشىنىسى بار.

يَمْلِكُ مَحَلًّا لِبَيْعِ الْآنِيَةِ الْفِضِّيَّةِ: كۈمۈش قاچا-قۇچا ساتىدىغان دۇكىنى بار.

فِضِّيَّاتٌ: كۈمۈشتىن ياسالغان قاچا-قۇچىلار.

فَضْفَاضٌ: كەڭ، كەڭ-كۇشادە.

ثَوْبٌ فَضْفَاضٌ: كەڭ كىيىم.

فَضْفَضَ يُفَضْفِضُ فَضْفَضَةً الثَّوْبُ: كىيىم كەڭ بولدى.

فَضْفَضَ الْعَيْشُ: تۇرمۇش پاراۋان بولدى.

فَضْفَضَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كېڭەيتتى.

فَضَلَ يَفْضُلُ فَضْلًا الشَّيْءُ: نەرسە ئېھتىياجدىن ئارتۇق بولدى، زىيادە بولدى؛ قېلىپقالدى.

فَضَلَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭدىن ئېشىپ كەتتى، ئۇنىڭغا ئۈستۈن كەلدى.

هَلْ فَضَلَ مَعَكَ شَيْءٌ؟: بىرەر نەرسەڭ ئاشتىمۇ؟

«وَزَّعَ مَا فَضَلَ مِنْ مَالِهِ عَلَى الْفُقَرَاءِ: ئارتۇق ماللىرىنى كەمبەغەللەرگە تارقىتىپ بەردى.

فَضُلَ يَفْضُلُ فُضُولًا الشَّيْءُ: ئېسىل بولدى، پەزىلەتلىك بولدى.

فَضْلٌ ج فُضُولٌ: ياخشىلىق، ئېھسان، مەرھەمەت؛ ئارتۇقچىلىق، ئالاھىدىلىك؛ شەرەپ، پەزلى.

صَاحِبُ فَضْلٍ: تۆھپىكار، پەزىلەتلىك زات، پەزلى ئىگىسى.

﴿إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ «قرآن»: پەزل-كەرەم ئاللاھنىڭ ئىلكىدىدۇر، ئاللاھ ئۇنى خالىغان كىشىگە بېرىدۇ.

مِنْ فَضْلِكَ: مەرھەمەت! مەرھەمەت قىلىپ.

رِجَالُ الْفَضْلِ وَالْعِلْمِ: ئالىملار.

«إِحْتَفِظْ بِفَضْلِ طَعَامِكَ فَقَدْ تَحْتَاجُ إِلَيْهِ»: ئاشقان تاماقنى ساقلاپ قوي، ئۇنىڭغا ھاجىتىڭ چۈشىدۇ.

«إِنْتَصَرُوا بِفَضْلِ إِخْلَاصِهِمْ وَتَضْحِيَتِهِمْ»: ئۇلار سەمىمىيلىك ۋە پىداكارلىق روھى ئارقىلىق غەلىبە قىلدى.

«لَا يَمْلِكُ كُوخًا فَضْلًا عَنْ قَصْرٍ»: ئۇنىڭ ساراي تۇگۇل كىچىك كەپىسىمۇ يوق.

«كَانَ مَعْرُوفًا بِالصِّدْقِ وَالْأَمَانَةِ فَضْلًا عَنِ الْعِلْمِ وَالْأَدَبِ»: ئۇ بىلىمى ۋە ئەخلاقىدىن تاشقىرى، راستچىللىق ۋە ئىشەنچ بىلەن تونۇلغانىدى.

فُضُلٌ: ئىش كىيىمى، ئۆخلاش كىيىمى.

فَضَلَاتٌ: گەندە.

فَضَلَاتُ الْجِسْمِ: بەدەنىنىڭ چىقىرىندىلىرى، ئاجراتمىلار.

فَضَلَاتُ الطَّعَامِ: تاماقنىڭ يۇقۇندىلىرى، قالدۇقى.

فَضْلَةٌ ج فَضَلَاتٌ ج فِضَالٌ: قالدۇق، ئېشىپ قالغىنى، ئارتۇقى؛ قالدۇق تەرىپى.

فضلى ج فُضْلَيَاتٌ: ئەڭ ياخشى، ئەڭ ئېسىل، ئەڭ ئارتۇق.

فُضْلَيَاتُ السَّيِّدَاتِ: پەزىلەتلىك خانىملار.

فُضُولٌ: مۇناسىۋەتسىز ئىشقا ئارىلاشماق، ئاقساقاللىق قىلماق.

فُضُولُ الْجِسْمِ: چىقىرىندى ماددىلار، ئاجراتمىلار.

هَذَا مِنْ فُضُولِ الْقَوْلِ: بۇ ئارتۇقچە سۆز، مۇناسىۋەتسىز سۆز.

كَانَ كَثِيْرُ الْفُضُولِ: ئۇ ئارىلاشقاق ئادەم ئىدى.

فُضُولِيٌّ ج فُضُولِيّونَ: يېتىم ئاقساقال، ئارىلاشقاق.

لَاتَكُنْ فُضُولِيًّا: ئاقساقاللىق قىلما.

فَضِيْحٌ: شەرمەندە، رەسۋالىق، نومۇسسىزلىق، يۈزى چۈشۈپ كەتمەك؛ ئاشكارىلانغان.

فَضِيْحَةٌ ج فَضَائِحُ: رەسۋالىق، شەرمەندىلىك، سەتچىلىك، يامان ئاتاق.

فَضِيْحَةٌ أَخْلَاقِيَّةٌ: نومۇسسىزلىق.

فَضِيْحَةٌ مَالِيَّةٌ: مالىيە رەسۋاچىلىقى.

«أَدَّتِ الْفَضِيْحَةُ إِلَى اسْتِقَالَةِ الْحُكُومَةِ»: سەتچىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئىستېپا بېرىشىگە ئېلىپ كەلدى.

فَضِيْخٌ: ئۈزۈم شەربىتى، خورما شەربىتى.

فَضِيْلٌ ج فُضَلَاءُ: پەزىلەتلىك، پەزلى ئىگىسى.

الشَّهْرُ الْفَضِيْلُ: رامىزان ئېيى.

كَانَ شَخْصًا فَضِيْلًا: ئۇ پەزىلەتلىك ئادەم.

أَيّهَا السَّادَةُ الْفُضَلَاءُ: ھۆرمەتلىك ئەپەندىلەر.

فَضِيْلَةٌ ج فَضَائِلُ: گۈزەل ئەخلاق، ئېسىل خىسلەت؛ ئارتۇقچىلىق، ئالاھىدىلىك، پەزىلەت.

صَاحِبُ الْفَضِيْلَةِ: جانابلىرى، ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتى شەيخىنىڭ ئالدىدا قوشۇپ ئېيتىلىدىغان سۆز.

فَضِيْلَةُ الشَّيْخِ الْأَزْهَرِ: ئەزھەر داشۆسىنىڭ پېشۋاسى جانابلىرى.

«فَضِيْلَةُ السَّفَرِ بِالطَّائِرَةِ سُرْعَةُ الْوُصُولِ»: ئايروپىلاندا سەپەر قىلىشنىڭ ئارتۇقچىلىقى تېز يېتىپ بېرىشتۇر.

فَطَا يَفْطُو فَطْوًا الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى قاتتىق ھەيدىدى.

فَطَائِرِيٌّ: گۆشنانچى، قوتۇرماچچى.

فِطَارٌ: ئەتىگەنلىك تاماق، ناشتىلىق.

فِطَامٌ: ئەمچەكتىن ئايرىماق.

«تَحَسَّنَتْ صِحَّةُ الطِّفْلِ بَعْدَ فِطَامِهِ»: بوۋاقنىڭ سالامەتلىكى ئەمچەكتىن ئايرىۋەتكەندىن كېيىن ياخشىلىنىپ كەتتى.

فَطَانَةٌ: زېرەكلىك، ئەقىللىقلىق.

«نَجَحَ فِي أَعْمَالِهِ لِأَنَّهُ كَانَ ذَا فَطَانَةٍ»: ئۇ زېرەك بولغانلىقتىن ئىشلاردا مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

فَطَأَ يَفْطَأُ فَطْأً بِهِ عَنْ رَأْيِهِ: ئۇنى پىكرىدىن ياندۇردى.

فَطَأَ الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇزۇۋەتتى، يېرىۋەتتى.

فَطَأَ بِهِ الْأَرْضَ: ئۇنى يەرگە باستى.

فَطَأَ ظَهْرَ بَعِيْرِهِ: تۆگىسىگە ئېغىر يۈك ئارتتى.

فَطَحَ يَفْطَحُ فَطْحًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كېڭەيتتى، يايدى.

فَطَحَ الْقَلَمَ: قەلەمنى ئۇچلىدى.

فَطَحَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ: ئايال تۇغدى.

فِطَحْلٌ ج فَطَاحِلُ: كەلكۈن، قىيان؛ بەستلىك مول بىلىملىك، كاتتا ئالىم.

كَانَ مِنْ فَطَاحِلِ الشّعَرَاءِ: ئۇ چوڭ شائىر ئىدى.

فَطَرَ يَفْطُرُ فَطْرًا اللهُ الْعَالَمَ: ئاللاھ پۈتۈن كائىناتنى ياراتتى، پەيدا قىلدى، خەلق ئەتتى.

﴿فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضَ﴾ ‹قرآن›: ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقان...

فَطَرَ النَّبَاتُ: ئوت ـ چۆپ زېمىننى يېرىپ چىقتى.

فَطَرَ النَّابُ: ئىرناق ئۆستى.

«كَانَ مَنْظَرُهَا يُثِيرُ الْحُزْنَ وَيَفْطُرُ الْقُلُوبَ»: ئۇنىڭ كۆرۈنۈشى غەم ـ قايغۇنى قوزغاپ يۈرەكلەرنى ئېزىۋاتاتتى.

فُطِرَ عَلَى حُبِّ الْخَيْرِ: ياخشىلىق قىلىش ۋۇجۇدىغا سىڭىپ كەتكەن.

فَطَرَ يَفْطُرُ فَطْرًا / فِطْرًا وَ فُطُورًا الصَّائِمُ: روزىدار ئېپتار قىلدى.

فِطْرٌ: ئېپتار قىلماق، ئېغىز ئاچماق؛ موگۇ.

عِيْدُ الْفِطْرِ: روزى ھېيت بايرىمى.

«أَحَبُّ عِبَادِي إِلَيَّ أَعْجَلُهُمْ فِطْرًا» «حديث»: ... بەندىلىرىمنىڭ ئىچىدە مەن ئەڭ ياقتۇرىدىغىنى ئۇلارنىڭ ئېپتار قىلىشقا ئالدىرايدىغانلىرىدۇر.

صَدَقَةُ الْفِطْرِ: سەدىقە پىتىرى.

فَطْرٌ ج فُطُورٌ: يېرىق، يوچۇق، تۆشۈك.

﴿فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ﴾ «قرآن»: سەن تەكرار قاراپ باققىنكى، بىرەر يوچۇقنى كۆرەمسەن.

فَطْرٌ: يارماق، پارچىلىماق.

فُطْرٌ / فِطْرٌ: موگو، يەر مەدىكى.

فِطْرَةٌ ج فِطَرٌ: تەبىئىي ھالەت، تۇغما سۈپەت؛ ياراتماق، ئىجاد قىلماق؛ سەدىقە پىتىرى؛ دىن.

عَلَى الْفِطْرَةِ: تەبىئىي ھالەتتە، تەبىئىي ئەھۋالدا.

﴿فِطْرَةَ اللهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللهِ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ دىنىغا (ئەگەشكىن)، ئاللاھ ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتقان، ئاللاھنىڭ ياراتقىنىدا ئۆزگىرىش بولمايدۇ.

وَزَّعَ الْفِطْرَةَ عَلَى الْفُقَرَاءِ: پېقىرلارغا سەدىقە پىتىرى تارقاتتى.

فِطْرِيٌّ: تەبىئىي، تۇغما، ئەسلىي ھالەت.

الْإِنْسَانُ الْفِطْرِيُّ: ئىپتىدائىي ئادەم.

رَدُّ فِعْلٍ فِطْرِيٍّ: تەبىئىي ئىنكاس.

سُلُوكٌ فِطْرِيٌّ: تەبىئىي ئەخلاق.

الْمَوَاهِبُ الْفِطْرِيَّةُ: تالانت، تۇغما قابىلىيەت.

فَطَسَ يَفْطِسُ / يَفْطُسُ فُطُوسًا: تاسادىپىي ئۆلدى، ھالاك بولدى.

فَطَسَ يَفْطِسُ فَطْسًا بِالْكَلِمَةِ: سۆزنى يۈزىدىلا ئېيتتى.

فَطِسَ يَفْطَسُ فَطَسًا الرَّجُلُ: كىشى پاناق بۇرۇن بولدى.

فَطَّرَ يُفَطِّرُ تَفْطِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياردى، پارچىلىدى.

فَطَّرَ الصَّائِمَ: روزىدارنى ئېپتار قىلدۇردى، ئېپتارلىق بەردى.

«مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلَ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْءٌ» «حديث»: كىمكى روزا تۇتقۇچىنى ئېپتار قىلدۇرسا، ئېپتار قىلدۇرغۇچىغا روزا تۇتقۇچىغا بېرىلگەن ساۋابقا ئوخشاش ساۋاب بېرىلىدۇ.

«التَّدْخِيْنُ يُفَطِّرُ الصَّائِمَ»: تاماكا چېكىش روزىنى بۇزىۋېتىدۇ.

فَطَّرَ ضَيْفَهُ خُبْزًا وَ جُبْنًا: مېھمىنىنى نان ۋە پىشلاق بىلەن ئېپتار قىلدۇردى.

فَطَّسَ يُفَطِّسُ تَفْطِيسًا أَنْفَهُ: ئۇنىڭ بۇرنىنى پاناق قىلىپ قويىدى.

فَطَّسَهُ: ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويىدى.

فَطَّمَ يُفَطِّمُ تَفْطِيمًا الشَّجَرَ: مېۋىلىك دەرەخ قۇرۇقدىلىپ قالدى.

فَطَّنَ يُفَطِّنُ تَفْطِينًا الْأَمْرَ: ئىشنى چۈشەندۇردى، بىلدۇردى.

فَطَّنَ الْأُسْتَاذُ الطَّالِبَ: ئۇستاز ئوقۇغۇچىنى

تەربىيىلىدى.

«لَمْ أَكُنْ لَأَفْطَنَ لِهَذَا لَوْلَا أَنْ فَطَّنْتَنِي لَهُ»: مېنى سەن ئاگاھلاندۇرمىغان بولساڭ، بۇنى مەن ئۇقمايدىكەنمەن.

فَطِّيسٌ ج فَطَاطِيسُ: بازغان.

فَطَمَ يَفْطِمُ فَطْمًا الْوَلَدَ: بالىنى ئەمچەكتىن ئاجراتتى.

فَطَمَ الْحَبْلَ: ئارغامچىنى ئۈزۈۋەتتى.

«فَطَمَتْهُ أُمُّهُ عِنْدَمَا أَصْبَحَ عُمْرُهُ عَامَيْنِ»: ئانىسى ئۇنى ئىككى ياشتا ئەمچەكتىن ئايرىۋەتتى.

فَطَنَ يَفْطُنُ فَطْنًا / فِطْنًا وَ فُطْنًا وَ فُطُونَةً الرَّجُلُ: زېرەك بولدى، چېچەن بولدى.

فَطَنَ لِلْأَمْرِ: چۈشەندى.

فَطِنَ يَفْطَنُ فَطَنًا وَ فِطْنَةً وَ فَطَانَةً الرَّجُلُ: ئەقىللىق بولدى، تۇيدى، ھېس قىلدى.

فَطِنَ بِهِ: ئۇنى ئاگاھلاندۇردى.

لَمْ يَفْطَنْ لَهُ أَحَدٌ: ئۇنى ھېچكىم تۇيمىدى.

فَطْنٌ ج فُطْنٌ وَ فُطُنٌ: زېرەك، ھوشيار، ئۆتكۈر.

فَطِنٌ ج فُطْنٌ: زېرەك، چېچەن، ئۆتكۈر، تۇيغۇن.

الْفَطِنُ تَكْفِيهِ الْإِشَارَةُ: ئاقىلغا ئىشارەت.

فِطْنَةٌ ج فِطَنٌ: زېرەكلىك، چېچەنلىك، چۈشىنىش قۇۋۋىتى.

«أَنْقَذَتْهُ فِطْنَتُهُ مِنْ ذَلِكَ الْمَوْقِفِ الْحَرِجِ»: بۇ قىيىن ئەھۋالدىن ئۇنىڭ زېرەكلىكى ئۇنى قۇتۇلدۇردى.

فُطُورٌ: ئەتىگەنلىك تاماق، ناشتىلىق.

أَتَنَاوَلُ فُطُورِيْ فِي الصَّبَاحِ الْبَاكِرِ: ناشتىلىقنى ئەتىگەندىلا يەۋالىمەن.

فَطُونٌ: زېرەك، ھوشيار، ئۆتكۈر.

فُطُونَةٌ: ئەقىللىق، زېرەك؛ ئەقلىي كۈچ.

فَطِيرٌ: پېتىر نان؛ خام، چالا پىشقان.

رَأْيٌ فَطِيرٌ: پىشمىغان پىكىر.

فَطِيرُ الشَّبَارِقِ: گۆشنان.

خُبْزٌ فَطِيرٌ: يېڭى بولكا.

فَطِيرَةٌ ج فَطَائِرُ: ھەمەك نان، كاكچا نان، قوتۇرماچ.

فَطِيسٌ ج فَطَائِسُ: بوغۇپ ئۆلتۈرۈلگەن، تۇنجۇقۇپ ئۆلگەن.

فَطِيمٌ ج فُطُمٌ: ئەمچەكتىن ئايرىلغان، ئىشتىن توختىغان.

فَطِينٌ ج فُطَنَاءُ: زېرەك، ھوشيار، ئۆتكۈر.

فَظَائِعُ: قورقۇنچلۇق ئىشلار.

فَظَاظَةٌ: قوپاللىق، توڭلۇق.

«كَرِهَهُ النَّاسُ لِفَظَاظَتِهِ»: ئۇنىڭ قوپاللىقىدىن ئۇنى كىشىلەر ياقتۇرمايدۇ.

فَظَاعَةٌ ج فَظَائِعُ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىمىلىك.

«تَحَدَّثَ الصُّحُفُ عَنْ فَظَاعَةِ تِلْكَ الْجَرِيْمَةِ»: بۇ گېزىتلەر بۇ جىنايەتنىڭ قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكى ئۈستىدە توختالدى.

يَا لَلْفَظَاعَةِ!: نېمىدېگەن دەھشەتلىك، نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق.

فَظَائِعُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش ۋەھىمىسى.

فَظَّ يَفَظُّ فَظَظًا وَ فِظَاظًا وَ فَظَاظَةً الرَّجُلُ: كىشى قوپال بولدى، توڭ بولدى، يىرىك بولدى.

«لَقَدْ فَظِظْتَ عَلَيْهِ دُوْنَ وَجْهِ حَقٍّ»: ئۇنىڭغا ئورۇنسىز قوپاللىق قىلدىڭ.

فَظٌّ: دېڭىز پىلى.

فَظٌّ ج أَفْظَاظٌ: قوپال، توڭ، ئەدەپسىز.

﴿وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ «قرآن»: ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى.

فَظَّعَ يُفَظِّعُ تَفْظِيعًا الشَّيْءَ: قورقۇنچلۇق قىلىۋەتتى، دەھشەتلىك قىلىۋەتتى.

فَظِعَ يَفْظَعُ فَظَعًا بِالْأَمْرِ: قورقۇنچلۇق دەپ بىلدى.

فَظِعَ الْإِنَاءُ: قاچا تولدى.

فَظُعَ يَفْظُعُ فَظَاعَةً الْأَمْرُ: ئىش قورقۇنچلۇق بولدى، دەھشەتلىك بولدى.

«مَا كُنْتُ أَظُنُّ أَنَّ هَذِهِ الْحَرْبَ سَتَفْظُعُ إِلَى هَذَا الْحَدِّ»: بۇ ئۇرۇشنىڭ بۇ دەرىجىدە قورقۇنچلۇق بولىدىغانلىقىنى ئويلىماپتىمەن.

فَظِعٌ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىمىلىك، قاباھەتلىك.

فَظِيعٌ ج فُظَعَاءُ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىمىلىك، قاباھەتلىك.

عَمَلٌ فَظِيعٌ: ۋەھشىيانە ھەرىكەت.

جَرِيمَةٌ فَظِيعَةٌ: كىشىنى چۆچۈتىدىغان جىنايەت.

فَعَالٌ: ياخشىلىق.

«أَشْكُرُكَ عَلَى حُسْنِ فَعَالِكَ»: سىزنىڭ ياخشىلىقىڭىزغا تەشەككۈر ئېيتىمەن.

فِعَالٌ ج فُعُلٌ: ساپ، ساپاق.

فَعَصَ يَفْعَصُ فَعْصًا: يانجىۋەتتى، مىلجىۋەتتى.

فَعَّالٌ: تەسىرلىك، كۈچلۈك، ئۈنۈمدار.

الْفَعَّالُ: ئاللاھتائالانىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، خالىغىنىنى قىلغۇچى ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

﴿إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭ ئەلۋەتتە خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر.

فَعَّالِيَّةٌ ج فَعَّالِيَّاتٌ: تېتىكلىك، روھلۇق، ئۈنۈمدارلىق.

فَعَّالِيَّةُ الشَّبَابِ: ياشلارنىڭ روھلۇقلۇقى.

فَعَّالِيَّةُ هَذَا الدَّوَاءِ: بۇ دورىنىڭ ئۈنۈمدارلىقى.

فَعَّلَ يُفَعِّلُ تَفْعِيلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قىلدۇردى.

فَعَّمَ يُفَعِّمُ تَفْعِيمًا الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

فَعَلَ يَفْعَلُ فَعْلًا الرَّجُلُ: ئىشلىدى، ئەمەل قىلدى، بېجىردى.

فَعَلَ بِهِ: باشقۇردى؛ ھەل قىلدى.

﴿إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ «قرآن»: ھەقىقەتەن ئاللاھ خالىغىنىنى قىلىدۇ.

فِعْلٌ ج أَفْعَالٌ وَ فِعَالٌ جج أَفَاعِيلُ: ئىش، ھەرىكەت، ئەمەل؛ رول؛ تەسىر؛ نەتىجە؛ پېئىل.

قَوْلٌ وَ فِعْلٌ: سۆز ۋە ھەرىكەت.

بِفِعْلِ الْحَرَارَةِ: (يۇقىرى) تېمپېراتۇرىنىڭ تەسىرى بىلەن.

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا بىز ياخشى ئىشلارنى قىلىشنى ۋەھيى قىلدۇق.

فِعْلٌ لَازِمٌ: ئۆتۈنمىسىز پېئىل.

فِعْلٌ مُتَعَدٍّ: ئۆتۈنۈملۈك پېئىل.

فِعْلٌ مَعْلُومٌ: مەلۇملۇق پېئىل، ئېنىقلىك پېئىل.

فِعْلٌ مَجْهُولٌ: مەجھۇل پېئىل، ئېنىقسىز پېئىل.

فِعْلٌ مُسَاعِدٌ: ياردەمچى پېئىل.

فِعْلٌ نَاقِصٌ: تولۇقسىز پېئىل.

فِعْلٌ شَاذٌّ: قائىدىسىز پېئىل.

فِعْلٌ قِيَاسِيٌّ: قائىدىلىك پېئىل.

فِعْلًا . بِالْفِعْلِ: ئەمەلىيەتتە.

«أَصْبَحَ الْمَعْدَنُ سَائِلًا بِفِعْلِ الْحَرَارَةِ الشَّدِيدَةِ»: مېتال يۇقىرى تېمپېراتۇرىنىڭ تەسىرى بىلەن سۇيۇقلۇققا ئايلاندى.

«حَدَثَ هَذَا فِعْلًا»: بۇ راستىنلا يۈز بەردى.

فَعْلَةٌ ج فَعَلَاتٌ: (يامان ئىشنى) بىر قېتىملا قىلماق، قىلمىش، ھەرىكەت.

﴿وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ «قرآن»: سەن ھېلىقى قىلغان ئىشىڭنى قىلمىغانمىدىڭمۇ؟ (يەنى، قىبتىنى ئۆلتۈرمىدىڭمۇ؟) سەن تۇزكورلاردىنسەن.

فِعْلِيٌّ: ئەمەلىي، رېئال؛ پېئىلدىن كېلىپ چىققان، ھەقىقىي.

«سَاهَمَ مُسَاهَمَةً فِعْلِيَّةً فِي نَجَاحِ الْمَشْرُوعِ»: پىلاننىڭ

مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشىدا ئەمەلىي ھەسسە قوشتى.

فَعَمَ يَفْعَمُ فَعْمًا الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

فَعَّمَ غَيْرَهُ: ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈردى، غەزىپىنى تاشتۇردى.

فَعُمَ يَفْعُمُ فَعَامَةً وَ فُعُومَةً الْإِنَاءُ: قاچا توشۇپ كەتتى.

فَعُمَ الْحَوْضُ بِالْمَاءِ: كۆل سۇغا توشۇپ كەتتى.

فَعِمَ يَفْعَمُ فَعْمًا الرَّجُلَ: كىشىنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈردى.

فَغَا يَفْغُو فَغْوًا الشَّجَرُ: دەرەخ چېچەكلىدى.

فَغَا الشَّيْءُ: تارالدى.

فَغَا الزَّرْعُ: زىرائەت قۇرۇدى.

فَغَرَ يَفْغُرُ فَغْرًا فَاهُ: ئېغىزىنى ئاچتى، ئەسنىدى.

فَغَرَ الْفَمُ: ئېغىز ئېچىلدى.

«فَغَرَ فَمَهُ مِنَ الدَّهْشَةِ»: تېڭىرقاپ ئېغىزىنى ئېچىپلا قالدى.

فُغْرَةٌ ج فُغَرٌ: جىلغا ئېغىزى.

فَغَّ يَفُغُّ فَغًّا وَ فَغَّةً الطِّيبُ: خۇش پۇراق تارقالدى.

فَغْفُورٌ: تەڭرىقۇت، پادىشاھ (جۇڭگو خاقانلىرىنىڭ لەقىمى).

فَغْفُورُ الصِّينِ: جۇڭگو خاقانى.

فَغْفُورِيٌّ: فارفور قاچا-قۇچا.

فَغَمَ يَفْغَمُ فَغْمًا وَ فُغُومًا النَّوْرُ: گۈل ئېچىلدى.

فَغَمَ الطِّيبُ أَنْفَهُ: بۇرنىغا خۇش پۇراق پۇرىدى.

فَغَمَ غَيْرَهُ: سۆيدى، بوسە قىلدى.

فَغَمَ الْجَدْيُ أُمَّهُ: ئوغلاق ئانىسىنى ئەمدى.

«فَغَمَتْنِي رَائِحَةُ الطَّعَامِ الشَّهِيِّ»: مەززىلىك تاماقنىڭ پۇرىقى بۇرنۇمغا ئۇرۇلدى.

فَغْوٌ: خىنىگۈل.

فَغْوَةٌ ج فِغَاءٌ: خىنە چېچىكى؛ خۇش پۇراق، مەززىلىك.

فَقَا يَفْقُو فَقْوًا أَثَرَهُ: ئۇنىڭ ئىزىغا چۈشتى، ئىزىدىن ماڭدى، ئەگەشتى.

فَقَاحَةٌ: ئالىقان.

فُقَاحِيٌّ: چېچەكلىگەن، چېچەك رەڭ.

فَقَارَةٌ ج فَقَارَاتٌ وَ فَقَارٌ: ئومۇرتقا، بوغۇم.

فَقَارِيٌّ: ئومۇرتقىلىق.

السِّلْسِلَةُ الْفَقَارِيَّةُ: ئومۇرتقا سۆڭىكى.

فَقَارِيَّاتٌ: ئومۇرتقىلىقلار.

فَقَأَ يَفْقَأُ فَقْأً: (يارىنى) ياردى، ئوپېراتسىيە قىلدى.

فَقَأَ الْعَيْنَ: كۆزنى قۇيۇۋەتتى.

فَقْأٌ ج فُقُوءٌ: ئورەك.

فَقْأَةٌ: سۇزۇك بولۇت.

فُقْأَةٌ: بالا ھەمراھى؛ باش سۇيى.

فَقَحَ يَفْقَحُ فَقْحًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياردى.

فَقَحَ النَّبَاتُ: ئوت-چۆپ چېچەكلىدى.

فَقْحَةٌ ج فِقَاحٌ: ئالىقان، چېچەك.

فَقْحَةٌ مِنَ النَّبْتِ: ئۆسۈملۈك چېچىكى.

فَقَدَ يَفْقِدُ فَقْدًا وَ فِقْدَانًا وَ فُقُودًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يوقاتتى، يوقىتىپ قويدى، مەھرۇم بولدى.

فَقَدَ الْمَالَ: مالنى زىيان تارتتى.

﴿قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ﴾ «قرآن»: ئۇلار: «پادىشاھنىڭ (تامغىسى بېسىلغان) قەدەھنى يوقىتىپ قويدۇق»، دېدى.

فَقَدَ أَعْصَابَهُ: نېرۋىسى چېچىلدى، ئاچچىقلاندى.

فَقَدَ حَيَاتَهُ: ئۆلدى، ۋاپات بولدى.

فَقَدَ ذَاكِرَتَهُ: خاتىرىسىنى يوقاتتى.

فَقْدٌ فِقْدَانٌ: يوقاتماق، يىتتۈرۈپ قويماق (بالا-چاقىنىڭ ۋاپات بولۇشى).

فَقَرَ يَفْقِرُ فَقْرًا الْأَرْضَ: يەرنى كولىدى، بۇرغىلىدى.

فَقَرَ الْخَرَزَ: مارجانغا تۆشۈك ئاچتى.

فَقَرَ الشَّيْءَ: چېقىۋەتتى، ئۇشتۇدى.

فَقَرَتْهُ الدَّاهِيَةُ: ئۇنىڭغا بالايىئاپەت كەلدى.

فَقُرَ يَفْقُرُ فَقَارَةً الرَّجُلُ: كىشى نامراتلىشىپ قالدى، پېقىرلىشىپ قالدى.

«تَعَلَّقَ بِالْقِمَارِ فَفَقُرَ»: قىمارغا بېرىلىپ كېتىپ، كەمبەغەللىشىپ كەتتى.

فَقِرَ يَفْقَرُ فَقَرًا الرَّجُلُ: ئومۇرتقىسى ئاغرىدى.

فَقْرٌ: پېقىرلىق، كەمبەغەللىك.

فَقْرُ الدَّمِ: قان ئازلىق.

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ﴾ «قرآن»: شەيتان سىلەرنى پېقىرلىقتىن قورقىتىدۇ.

«دَفَعَهُ الْفَقْرُ إِلَى الْهِجْرَةِ مِنْ وَطَنِهِ»: كەمبەغەللىك ئۇنى يۇرتىدىن چىقىپ كېتىشكە مەجبۇرلىدى.

فُقْرَةٌ ج فُقَرٌ: ئومۇرتقا، بوغۇم.

فِقْرَةٌ ج فِقَرٌ وَ فِقَرَاتٌ: ئابزاس، بۆلەك (ماقالىنىڭ)؛ ئومۇرتقا.

«كَادَ الْجَنَانُ يَذُوبُ مِنْ فَقَرَاتِهِ لَوْ أَنَّ وَزْنَ الشِّعْرِ فِيهِ نِقَابٌ»: گەرچە بۇ شېئىرلارنىڭ ۋەزنلىرى نىقاب بولۇپ تۇرسىمۇ، ئابزاسلىرىدىن تەسىرلىنىپ، قەلبىم ئېرىپ كېتەيلا دەپ قالدى.

«فِي هَذِهِ الْمَقَالَةِ تِسْعُ فِقْرَاتٍ»: بۇ ماقالىدە توققۇز ئابزاس بار.

«أَهَمُّ فِقْرَتَيْنِ فِي الْمَقَالِ الَّذِي قَرَأْتُهُ هُمَا الْأَوَّلُ وَالْأَخِيرَةُ»: مەن ئوقۇغان بۇ ماقالىدىكى مۇھىم ئابزاس بىرىنچى ۋە ئاخىرقى ئابزاستۇر.

«تَنُصُّ الْفِقْرَةُ الْخَامِسَةُ مِنَ الدُّسْتُورِ عَلَى كَذَا»: ئاساسىي قانۇننىڭ 5- ماددىسى شۇنى كۆرسىتىدۇ.

فَقَرَةٌ ج فَقَرَاتٌ: ئومۇرتقا.

فِقْرِيٌّ: ئومۇرتقىلىق.

غَيْرُ فِقْرِيٍّ: ئومۇرتقىسىز.

عَمُودٌ فِقْرِيٌّ: ئومۇرتقا سۆڭىكى.

الْحَيَوَانُ الْفِقْرِيَّةُ: ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار.

اللاَّفِقْرِيَّاتُ: ئومۇرتقىسىز ھايۋانلار.

فَقَسَ يَفْقِسُ فَقْسًا الْبَيْضَةَ: تۇخۇمنى چاقتى.

فَقَسَ الطَّائِرُ بَيْضَتَهُ: قۇش چۈجە چىقىرىش ئۈچۈن تۇخۇمنى چاقتى.

فَقَسَ الْحِيْلَةَ: ھىيلىنى ئاشكارىلىدى، بايقىۋالدى.

فَقْسٌ: چاقماق، يارماق، سۇندۇرماق.

فَقَشَ يَفْقُشُ فَقْشًا الْبَيْضَةَ: تۇخۇمنى چاقتى، سۇندۇردى.

فَقَطْ: پەقەت، مۇشۇلا، يالغۇز.

فَقَعَ يَفْقَعُ فَقْعًا وَ فُقُوعًا لَوْنُهُ: ئۇنىڭ رەڭگى سارغىيىپ كەتتى، ساپسېرىق بولۇپ كەتتى.

فَقِعَ الرَّجُلُ: كىشى ئىسسىقتىن ئۆلۈپ قالدى؛ قايغۇ ـ ھەسرەتتىن ئۆلدى.

فَقْعٌ / فِقْعٌ ج فُقُوعٌ وَ أَفْقُعٌ وَ فِقَعَةٌ: موگۇ، زەمبۇرۇغ.

فَقْعَقَ يُفَقْعِقُ فَقْعَقَةً الرَّجُلُ: كىشى يوقسۇل بولۇپ قالدى، ھاجەتمەن بولۇپ قالدى.

فَقْعَقَ فِي كَلاَمِهِ: سۆزنى كۆپتۈرۈپ ئېيتتى، بىمەنە سۆزلىدى.

فَقْعَقَ الْمَاءُ: سۇ ئاۋاز چىقىرىپ تامچىلىدى.

فَقَّ يَفُقُّ فَقًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئاچتى.

فَقَّ يَفِقُّ فَقًّا الشَّيْءُ: نەرسە ئېچىلدى.

فُقَّاعٌ: پىۋا.

فُقَّاعَةٌ ج فَقَاقِيعُ: قاپارتقۇ، كۆپۈك؛ ماغزاپ.

فُقَّاعِيٌّ: پىۋا ساتقۇچى.

فَقَّأَ يُفَقِّئُ تَفْقِئَةً الدَّمَّلَ: يارىنى كەستى، ئوپېراتسىيە قىلدى.

فَقَّرَ يُفَقِّرُ تَفْقِيرًا الْخَرَزَ: مارجانغا تۆشۈك ئاچتى.

فَقَّعَ يُفَقِّعُ تَفْقِيعًا الرَّجُلُ: قالايمىقان جۆيلۈدى، ئېغىزىغا كەلگەننى دېدى.

فَقَّعَ أَصَابِعَهُ: بارماقلىرىنى قارسىلداتتى.

فَقَّعَ الأَدِيمَ: تېرىنى سىرىققا بويىدى.

فَقَّمَةٌ ج فُقَّمٌ: دېڭىز يىلپىزى.
فَقَّهُ يُفَقِّهُ تَفْقِيهًا غَيْرَهُ: ئۇنىڭغا بىلدۈردى، چۈشەندۈردى، ئۇنى دىنىي ئالىم قىلدى.
«مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّيْنِ» ‹حديث›: ئاللاھ بىركىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دىنىي ئىلىمدە ئالىم قىلىدۇ.
«فَقَّهَهُ أُسْتَاذُهُ اللُّغَةَ وَ عُلُومَ الدِّيْنِ»: ئۇنىڭ ئۇستازى ئۇنىڭغا تىل ۋە دىنىي ئىلىملەرنى ئۆگەتتى.
فَقُّوسٌ: تەرخەمەك.
فَقُّوسُ الْحَمِيْرِ: ياۋا تەرخەمەك.
فَقُّوسَةٌ ج فَقُّوسَاتٌ: قوغۇن.
فَقَلَ يَفْقُلُ فَقْلًا الْبَيْدَرَ: خامان سورىدى.
فَقْلٌ: مەھسۇلات، ھوسۇل، كىرىم.
فَقَمَ يَفْقُمُ فَقَامَةً الْأَمْرُ: ئىش چوڭىيىپ كەتتى.
«ثَارَ الْجُنُودُ عَلَى قَائِدِهِمْ بَعْدَ أَنْ فَقُمَتْ مُعَامَلَتُهُ السَّيِّئَةُ لَهُمْ»: قوماندانىنىڭ ئەسكەرلەرگە بولغان يامان مۇئامىلىسى چېكىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكتىن ئەسكەرلەر قوزغىلاڭ كۆتۈردى.
فُقْمَةٌ: دېڭىز يىلپىزى.
فَقَهَ يَفْقَهُ فَقْهًا غَيْرَهُ: بىلىمدە ئۇستۇنلۇك قازاندى.
فَقِهَ يَفْقَهُ فِقْهًا وَ فَقَهًا الرَّجُلُ الشَّيْءَ: نەرسىنى بىلدى، چۈشەندى، ئالىم بولدى، پەقىھ بولدى.
﴿وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾ ‹قرآن›: تىلىمدىن كېكەچلىكنى كۆتۈرۈۋەتكىن، ئۇلار مېنىڭ سۆزۈمنى چۈشەنسۇن.
لَمْ أَفْقَهْ شَيْئًا مِمَّا قُلْتَهُ: سېنىڭ ئېيتقانلىرىڭدىن ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىدىم.
فَقُهَ يَفْقُهُ فَقَاهَةً الرَّجُلُ: شەرىئەت ئەھكاملىرىغا ئالىم بولدى، پۇختا ئىگىلىدى.
فِقْهٌ: چۈشەنمەك، بىلمەك؛ شەرىئەت ئەھكاملىرى توغرىسىدىكى ئىلىم.
فِقْهُ اللُّغَةِ: تىلشۇناسلىق.
فِقْهِيٌّ: قانۇنشۇناسلىق.
فَقِيْدٌ ج فَقِيْدُونَ: يىتىپ كەتكەن، يوقىلىپ كەتكەن.
الْفَقِيْدُ: مەرھۇم، رەھمەتلىك.
فَقِيْدُ الْبِلَادِ: دۆلەت ئۇچۇن يوقىتىش.
مَاتَ غَيْرَ فَقِيْدٍ: ھەسرەتلەنگۈچىسى يوق ئۆلدى.
فَقِيْرٌ ج فُقَرَاءُ م فَقِيْرَةٌ ج فِقَارٌ: كەمبەغەل، نامرات، پېقىر، يوقسۇل، ھاجەتمەن.
﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِيْنِ وَالْعَامِلِيْنَ عَلَيْهَا﴾ ‹قرآن›: زاكات پەقەت پېقىرلارغا، مىسكىنلەرگە، زاكات خادىملىرىغا بېرىلىدۇ.
«يَدْخُلُ الْفُقَرَاءُ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِخَمْسِمِائَةِ عَامٍ» ‹حديث›: كەمبەغەللەر بايلاردىن بەش يۈز يىل بۇرۇن جەننەتكە كىرىدۇ.
فَقِيْهٌ ج فُقَهَاءُ: شەرىئەتشۇناس، شەرىئەت ئىلمى مۇتەخەسسىسى، قارىي، قۇرئاننى تەلىم بەرگۈچى.
«كَانَ فَقِيْهًا فِي عُلُومِ الدِّيْنِ»: ئۇ دىنىي ئىلىملەردە ئىختىساس ئىگىسى ئىدى.
«نَأْخُذُ بِآرَاءِ الْفُقَهَاءِ فِي أَحْكَامِ الشَّرِيْعَةِ»: شەرىئەت ئەھكاملىرىدا فىقھشۇناسلارنىڭ پىكرىگە تايىنىمىز.
فِكَاكٌ: ئازاد قىلماق، قۇتقۇزماق.
فِكَاكُ الرَّهْنِ: رەنىنى قايتۇرۇۋالماق.
فُكَاهَةٌ ج فُكَاهَاتٌ: چاقچاق؛ يۇمۇر، كۇلدۇرگە.
فُكَاهِيٌّ: يۇمۇرلۇق، قىزىقچىلىق.
فَكَرَ يَفْكِرُ فِكْرًا الْأَمْرَ: ئويلاندى، مۇلاھىزە قىلدى، پىكىر يۈرگۈزدى، ئەقىل ئىشلەتتى.
فِكْرٌ ج أَفْكَارٌ: ئىدىيە، ئوي، پىكىر.
«لَنْ تُحَلَّ هَذِهِ الْمُشْكِلَةُ بِالْحَمَاسِ الْعَاطِفِيِّ بَلْ بِالْفِكْرِ»: بۇ قىيىن مەسىلە قىزغىن ھېسسىيات بىلەنلا ئەمەس، بەلكى كاللا ئىشلىتىش بىلەن

هەل بولىدۇ.

«حَضَرَ النَّدْوَةَ رِجَالُ الْفِكْرِ»: يىغىنغا ئەقىلدارلار قاتناشتى.

«سَنَدْرُسُ الْأَفْكَارَ الَّتِي سَمِعْنَاهَا»: ئاڭلىغان پىكىرلەرنى ئويلىنىشىپ باقىمىز.

فِكْرَةٌ ج فِكَرٌ: ئىدىيە، ئوي ـ پىكىر.

«هَذِهِ فِكْرَةٌ سَدِيْدَةٌ»: بۇ توغرا پىكىر.

فَكْرُونٌ: يىراق شەرق تاشپاقىسى، دەريا تاشپاقىسى.

فِكْرِيٌّ: ئىدىيىنىڭ، پىكىرلىك، پىكىرنىڭ؛ ئىدىيىۋى.

فِكْرِيًّا: پىكرىي جەھەتتە.

«اللُّغَةُ هِيَ وَاسِطَةُ الْإِتِّصَالِ الْفِكْرِيِّ بَيْنَ الْبَشَرِ»: تىل ئىنسانلار ئارىسىدىكى ئىدىيە ئالماشتۇرۇش ۋاستىسىدۇر.

الْفِكْرِيَّاتُ: ئىدېئولوگىيە.

فَكِعَ يَفْكَعُ فَكْعًا وَ فُكُوعًا الرَّجُلُ: كىشى غەم ـ قايغۇدىن بېشىنى سىلىپ تۇردى.

فَكَعَ يَفْكَعُ فَكْعًا وَ فُكُوعًا: سەھەردە يولغا چىقتى.

فَكَّ يَفُكُّ فَكًّا الشَّيْءَ: ئايرىۋەتتى، ئاجرىتىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى.

«نَوَائِبُ الدَّهْرِ فَكَّتْ كُلَّ أَوْصَالِي وَزَلْزَلَتْ طَوْدَ صَبْرِيْ أَيَّ زِلْزَالِ»: زامان گەردىشلىرى ئۇستىخانلىرىمنى پارە ـ پارە قىلىۋەتتى، سەۋر تېغىمنى تەۋرىتىۋەتتى.

فَكَّ النُّقُودَ: پۇل پارچىلىدى، پارچە پۇلغا ئالماشتۇردى.

فَكَّ الْعُقْدَةَ: تۈگۈننى يەشتى.

فَكَّ الْخَتْمَ: پېچەتنى ئاچتى، بۇزدى.

فَكَّ طَلَاسِمَ الرُّمُوزِ: شىپىرنى (مەخپىي رەقەمنى) تەرجىمە قىلدى.

فَكَّ اللُّغْزَ: تېپىشماقنى تاپتى.

فَكَّ الْمَسْئَلَةَ: سوئالغا جاۋاب بەردى.

فَكَّ يَدَهُ: قولىنى ئاچتى.

فَكَّ يَفُكُّ فَكًّا وَ فِكَاكًا الْأَسِيْرَ: ئەسىرنى قويۇپ بەردى.

فَكَّ الْعَبْدَ: قۇلنى ئازاد قىلدى.

فَكَّ يَفُكُّ فَكًّا وَ فُكُوكًا الرَّهْنَ: رەنىنى يانىدۇرۇۋالدى.

فَكَّ الرَّجُلُ: كىشى قېرىپ كەتتى، ئاجىزلاپ كەتتى.

فَكَّ يَفَكُّ فَكًّا وَ فَكَكًا الْمَفْصِلُ: ئوگىلەر ئاجراپ كەتتى.

فَكٌّ: يەشمەك.

فَكُّ الرَّقَبَةِ: قۇل ئازاد قىلماق.

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ﴾ «قرآن»: داۋان ئېشىشنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەتتىڭ؟ (داۋان ئېشىش دېگەن) قۇل ئازاد قىلماقتۇر.

فَكٌّ ج فُكُوكٌ: ئاڭلاي سۆڭىكى؛ چىش مىلىكى.

الْفَكُّ السُّفْلَى: ئاستىن ئاڭلاي.

الْفَكُّ الْعُلْوِيّ: ئۇستۈن ئاڭلاي.

فَكَّةٌ: پارچە پۇل.

لَيْسَ عِنْدِيْ فَكَّةٌ: يېنىمدا پارچە پۇل يوق.

فَكَّرَ يُفَكِّرُ تَفْكِيْرًا فِي الْعَمَلِ: ئويلاندى، تەپەككۇر قىلدى، پىكىر يۈرگۈزدى، ئەقىل ئىشلەتتى.

«فَكَّرْتُ كَثِيْرًا فِي هَذِهِ الْمُشْكِلَةِ وَ قَدْ تَوَصَّلْتُ إِلَى حَلٍّ مُرْضٍ»: بۇ قىيىن مەسىلە ئۈستىدە كۆپ ئويلىنىشىپ، ئاخىر كۆڭۈلدىكىدەك ھەل قىلدىم.

﴿إِنَّهُ فَكَّرَ وَ قَدَّرَ﴾ «قرآن»: ئۇ (پەيغەمبەر ۋە قۇرئان ھەققىدە) ئويلاندى، (قۇرئان توغرۇلۇق نېمە دېيىشنى ۋە قانداق بوھتان قىلىشنى) پىلانلىدى.

«اِنْتَبِهْ جَيِّدًا لِعَمَلِكَ وَلَا تُفَكِّرْ بِشُؤُونِ أُسْرَتِكَ طِوَالَ الْوَقْتِ»: ھەمىشە ئائىلە ئىشلىرىڭنى

ئويلاۋەرمەي، خاتىرجەم خىزمەت قىلغىن.
دَعْنِيْ أُفَكِّرْ: توختاپ تۇر، ئويلىنىۋالاي.
فَكَّكَ يُفَكِّكُ تَفْكِيْكًا الشَّيْءَ: ئاجراتتى، پارچىلىدى، ئاچتى، يەشتى.
فَكَّكَ كُتْلَتَهُمْ: ئۇلارنىڭ گۇرۇھىنى تارقىتىۋەتتى.
«فَكَّكَ جَمِيْعَ أَجْزَاءِ الْآلَةِ»: سايمانىنىڭ پۈتۈن زاپچاسلىرىنى چۇۋۇۋدى.
فَكَّهَ يُفَكِّهُ تَفْكِيْهًا: قىزىق گەپلەر بىلەن خۇشال قىلدى.
فَكَّهَ الرَّجُلَ: كىشىگە مېۋە يېگۈزدى، كىشىنى جانلاندۇردى.
فِكِّيْرٌ: چوڭقۇر پىكىرلىك؛ خىيالچان.
فَكِهَ يَفْكَهُ فَكَهًا وَ فَكَاهَةً الرَّجُلُ: كىشى خۇشال بولدى، شادلاندى.
فَكِهَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن ھەيران قالدى، ئەجەبلەندى.
فَكِهَ لِلشَّيْءِ: زوقلاندۇردى، ھەيران قالدۇردى، مەپتۇن قىلدى.
فَكِهٌ ج فَكِهُونَ م فَكِهَةٌ ج فَكِهَاتٌ: خۇشال، شاد-خۇرام، خۇرسەن.
﴿وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِيْنَ﴾ «قرآن»: ئۆيلىرىگە قايتقاندا (مۆمىنلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلىپ) مەززە قىلغان ھالدا قايتىشاتتى.
فَكِيْهَةٌ: چاقچاق، قىزىقچىلىق.
فَلَا يَفْلُو فَلْوًا وَ فَلَاءً فُلَانٌ: پالانى سەپەر قىلدى.
فَلَا يَفْلُو فَلْوًا وَ فِلَاءً بِالسَّيْفِ رَأْسَهُ: ئۇنىڭ كاللىسىنى ئالدى.
فَلَا الصَّبِيَّ: كىچىك بالىنى تەربىيىلىدى.
فَلَا الرَّضِيْعَ: بوۋاقنى ئەمچەكتىن ئايرىدى.
فَلَا الْقَوْمَ: قوۋمنىڭ ئارىسىغا كىردى.
فَلَاةٌ ج فَلَوَاتٌ وَ فِلِيٌّ و فَلًا جج أَفْلَاءٌ: جاڭگال، باياۋان، دالا، چۆل-جەزىرە.
فِي الْفَلَاةِ: كەڭ ئوچۇقچىلىقتا.

فَلَاحٌ: مۇۋەپپەقىيەت، ئۇتۇق، نىجاتلىق.
«أَرْجُو لَكَ الْفَلَاحَ»: ساڭا مۇۋەپپەقىيەت تىلەيمەن.
«حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ»: نىجاتلىققا كېلىڭلار (جەننەتكە كىرىشكە ئالدىراڭلار).
فَلَاحَةٌ / فِلَاحَةٌ: دېھقانچىلىق، تېرىقچىلىق.
فَلَاحَةُ بَسَاتِيْنَ: باغۋەنچىلىك.
وِزَارَةُ الْفَلَاحَةِ: دېھقانچىلىق مىنىستىرلىقى.
«تَهْتَمُّ الدَّوْلَةُ بِالصِّنَاعَةِ وَ الْفَلَاحَةِ»: دۆلەت سانائەتكە ۋە يېزا ئىگىلىككە كۆڭۈل بۆلىدۇ.
فُلَانٌ م فُلَانَةٌ: پالانى، پوكۇنى، مەلۇم ئادەم.
﴿لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيْلًا﴾ «قرآن»: ئىسىت! پالانىنى دوست تۇتمىغان بولسامچۇ؟
فُلَانِيٌّ م فُلَانِيَّةٌ: مۇئەييەن بولمىغان نەرسىدىن كىنايە.
فِي الْمَكَانِ الْفُلَانِيِّ: پالانى جايدا.
فِي السَّاعَةِ الْفُلَانِيَّةِ: پالانى سائەتتە.
فَلَتَ يَفْلِتُ فَلْتًا الْأَسِيْرُ: ئەسىر قۇتۇلدى.
فَلَتَ السَّجِيْنَ: مەھبۇسنى قويۇۋەتتى، بوشىتىۋەتتى.
«فَلَتَ الْحِصَانَ مِنْ مِرْبَطِهِ»: ئايغىر باغلاقتىن بوشىنىپ كەتتى، بىكار بولۇپ كەتتى.
فَلْتٌ: قۇتۇلماق، خالاس بولماق.
فَلَتَانٌ ج فِلْتَانٌ: تېز، ئىتتىك، ئۇچقۇر.
فَرَسٌ فَلَتَانٌ: يۈگۈرۈك ئات.
رَجُلٌ فَلَتَانٌ: زومىگەر، لوكچەك، مۇتتەھەم.
فَلْتَةٌ ج فَلَتَاتٌ: سەۋەنلىك، خاتالىق.
فَلْتَةُ قَلَمٍ: قەلەم سەۋەنلىكى.
فَلْتَةُ لِسَانٍ: ئېغىز خاتالىقى.
«مَا قَالَهُ كَانَ فَلْتَةَ لِسَانٍ»: ئۇنىڭ دېگەنلىرى ئېغىز خاتالىقى.
فَلْتَةً: تاسادىپىي، ئۇشتۇمتۇت.
فَلَجَ يَفْلِجُ فَلْجًا وَ فُلُوجًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئوتتۇرىدىن

يارذى، ئايرىدى، بۆلدى.

فَلَجَ الْأَرْضَ: يەرنى ئاغدۇردى.

فَلَجَ بِحَاجَتِهِ: مەقسىتىگە يەتتى.

فَلَجَ بِحُجَّتِهِ: دەلىللىدى، ئىسپاتلىدى.

فَلِجَ يَفْلَجُ فَلَجًا وَ فَلَجَةً الرَّجُلُ: پالەچ بولۇپ قالدى.

«انْهَارَتِ الْمُؤَسَّسَةُ عِنْدَمَا فُلِجَ مُدِيْرُهَا»: شىركەت مۇدىرى پالەچ بولۇپ قالغاندىن كېيىن، شىركەت يىمىرىلدى.

فَلْجَاءُ: كۇماك.

فَلَحَ يَفْلَحُ فَلَاحًا الرَّجُلُ: غەلىبە قىلدى، مۇۋەپپەقىيەت قازاندى، نىجات تاپتى.

«بَذَلَ جُهْدًا كَبِيْرًا وَ لَكِنَّهُ لَمْ يَفْلَحْ»: زور تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ مەقسىتىگە يېتەلمىدى.

فَلَحَ يَفْلَحُ فَلْحًا الشَّيْءَ: ياردى، پارچىلىدى.

فَلَحَ الْأَرْضَ: يەر ئاغدۇردى.

«الْمُزَارِعُ يَفْلَحُ الْأَرْضَ»: دېھقان يەر ئاغدۇرماقتا.

فَلَحٌ: مۇۋەپپەقىيەت، غەلىبە؛ پۇچۇق.

فَلْحٌ ج فُلُوحٌ: يېرىق.

فَلْحَةٌ: پۇچۇق.

فَلَحَ يَفْلَحُ فَلْحًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياردى، پارچىلىدى.

فَلَحَ الْأَمْرَ: ئىشنى ئاشكارىلىدى، ئوچۇق قىلدى.

فَلَذَ يَفْلِذُ فَلْذًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كەستى، ئۈزۈۋەتتى.

«فَلَذَ لَهُ مِنْ مَالِهِ شَيْئًا»: مال-مۈلكىدىن بىر قىسمىنى بەردى.

فِلْذَةٌ ج فِلَذٌ وَ أَفْلَاذٌ: پارە، پارچە، بىر ئۈلۈش، نېسۋە.

فِلْذَةُ كَبِدٍ: جىگەر پارە؛ ئەتىۋارلىق نەرسە، يۈرەك پارە.

أَفْلَاذُ الْأَرْضِ: يەر ئاستى بايلىقلىرى.

فِلِزٌ. فُلُزٌّ: مىنېرال.

فَلِسَ يَفْلَسُ فَلَسًا مِنَ الشَّيْءِ: نەرسىدىن ئايرىلىپ قالدى.

فَلْسٌ ج فُلُوسٌ وَ أَفْلُسٌ: مىس پۇل، داچەن پۇل، ياماق پۇل.

فُلُوسُ السَّمَكِ: بېلىق قاسىرىقى، بېلىق تەڭگىچىسى.

فَلَسٌ: مەغلۇپ بولماق، ۋەيران بولماق.

فِلْسٌ ج فُلُوسٌ: قەدىمكى پۇلنىڭ نامى بولۇپ، ھازىرقى مىسىر پۇلىنىڭ يېرىم پۇڭىغا تەڭ، ئىراق دىنارىنىڭ مىڭدىن بىرىگە تەڭ.

فِلَسْطِيْن: پەلەستىن.

مُنَظَّمَةُ تَحْرِيْرِ فِلَسْطِين: پەلەستىن ئازادلىق تەشكىلاتى.

فِلَسْطِيْنِيٌّ: پەلەستىنلىك.

الْقَضِيَّةُ الْفِلَسْطِيْنِيَّةُ: پەلەستىن مەسىلىسى.

فَلْسَفَ يُفَلْسِفُ فَلْسَفَةً الشَّيْءَ: پەلسەپىۋى چۈشەندۈردى، پەلسەپىۋى ئىزاھلىدى.

فَلْسَفَةٌ: ھېكمەت، دانالىق، پەلسەپە.

الْفَلْسَفَةُ الْجَبَرِيَّةُ: تەقدىرچىلىك، خاتالىزم.

فَلْسَفَةٌ مَدْرَسِيَّةٌ: مەدرىسە پەلسەپىسى.

حَجَرُ الْفَلْسَفَةِ: پەلسەپىدىكى توقۇناق مەسىلىلەر.

فَلْسَفَةُ الذَّرَائِعِ: پراگماتىزم (ھازىرقى زامان بۇرژۇئا پەلسەپىسىدىكى سۇبيېكتىپ ئىدېئالىستىك ئېقىم)، سۇيىئىستېمالچىلىق.

فَلْسَفَةُ الْمَدْرَسَةِ: سخولاستىكا.

فَلْسَفَةٌ وَضْعِيَّةٌ: پوزىتىۋىزم، دەلىلچىلىك.

فَلْسَفَةٌ أَدَبِيَّةٌ: ئېتىكا، ئەدەبىي پەلسەپە، ئەدەپ-ئەخلاق توغرىسىدىكى تەلىمات.

فَلْسَفَةٌ طَبِيْعِيَّةٌ: فىزىكىشۇناسلىق.

فَلْسَفَةُ الْحَيَاةِ: ھايات پەلسەپىسى، كىشىلىك تۇرمۇش پەلسەپىسى.

فَلْسَفِيٌّ: پەلسەپىلىك، پەلسەپىۋى.

الْمَذْهَبُ الْفَلْسَفِيّ: پەلسەپىۋى تەلىمات.

فَلَطَ يَفْلِطُ فَلْطًا عَنِ الشَّيْءِ: قورقۇپ كەتتى، ھاڭ-تاڭ قالدى.

فَلَطٌ: تۇيۇقسىز، تاسادىپىي.

فُلْطٌ ج فُلَطَاةٌ وَ أَفْلَاطٌ: توك كۆچى، توك بېسىمى.

فِلْطَاحٌ ج فَلَاطِحُ: ياپىلاق، يېيىلغان.

فَلْطَحَ يُفَلْطِحُ فَلْطَحَةً الْقُرْصَ: توقاچنى ياپىلاقلىدى، گىردىنى ئاچتى، چوڭايتتى.

فَلَعَ يَفْلَعُ فَلْعًا الشَّيْءَ: ياردى، پارچىلىدى.

فَلَعَ الْأَمْرَ: مەسىلىنى ئىزاھلىدى، چۈشەندۈردى.

«فَلَعَ رَأْسَهُ بِالسَّيْفِ»: ئۇنىڭ كاللىسىنى ئالدى.

فَلْعٌ / فِلْعٌ ج فُلُوعٌ: چاك، يېرىق.

فَلْفَلَ يُفَلْفِلُ فَلْفَلَةً الطَّعَامَ: تاماققا قارىمۇچ سالدى.

فَلْفَلَ فَاهُ: ئېغىزىنى مىسۋاك بىلەن تازىلىدى.

فُلْفُلٌ / فِلْفِلٌ: مۇچ؛ قارىمۇچ.

فُلْفُلٌ أَحْمَرُ: قىزىلمۇچ (لازا).

فُلْفُلِيٌّ: لازىدەك؛ قارىمۇچنىڭ.

فَلَقَ يَفْلِقُ فَلْقًا الشَّيْءَ: ياردى، پارچىلىدى، بۆلدى.

فَلَقَ الصُّدَاعُ رَأْسَهَا: بېشى يېرىلىپ كەتكۈدەك قاتتىق ئاغرىدى.

فَلَقَ اللهُ الصُّبْحَ: ئاللاھ تاڭنى يورۇتتى.

فَلْقٌ ج فُلُوقٌ: چاك، يېرىق، يوچۇق.

رَجُلٌ ذِي الْفَلْقِ: قامەتلىك ئادەم.

«فِي الْبَابِ عِدَّةُ فُلُوقٍ»: ئىشىكتە بىرقانچە يوچۇق بار.

فَلَقٌ ج فُلْقَانٌ: سۇبھى، تاڭ سەھەر.

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ «قرآن»: مەخلۇقاتنىڭ شەررىدىن «سۇبھىنىڭ پەرۋەردىگارى (ئاللاھ)غا سىغىنىپ، پاناھ تىلەيمەن»، دېگىن.

فِلْقٌ ج فُلُوقٌ: نەرسىنىڭ يېرىمى، تەڭ يېرىمى.

فَلَقَ التُّفَّاحَةَ فِلْقَيْنِ: ئالمىنى ئىككىگە بۆلدى.

فِلْقَةٌ ج فِلَقٌ: پارچە، پارە، يېرىم، تەڭ يېرىم.

«نَحْتَاجُ لِصُنْعِ الصُّنْدُوقِ إِلَى ثَلَاثِ فِلَقٍ أُخْرَى مِنَ الْخَشَبِ»: ساندۇق ياساشقا يەنە ئۈچ پارچە ياغاچ كېرەك.

الْفَلَقَةُ: چانا.

فَلَكٌ ج أَفْلَاكٌ وَ فُلُكٌ وَ فُلْكٌ: پەلەك، ئوربىتا، بوق، ئاسمان جىسىملىرى.

عِلْمُ الْفَلَكِ: ئاسترونومىيە.

عُلَمَاءُ الْفَلَكِ: ئاسترونوملار.

«كُلُّ كَوْكَبٍ يَدُورُ فِي فَلَكِهِ»: ھەربىر يۇلتۇز ئۆز ئوقىدا ئايلىنىدۇ.

﴿وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ھەربىرى پەلەكتە سەير قىلىدۇ.

فُلْكٌ: پاراخوت، كېمە؛ ئاسمان، ئاسمان جىسىملىرى.

فُلْكُ نُوحٍ: نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسى.

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَةِ اللهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ﴾ «قرآن»: كۆرمەمسەنكى، كېمىلەرنىڭ ئاللاھنىڭ مەرھەمىتى بىلەن دېڭىزدا يۈرۈشى ئاللاھنىڭ سىلەرگە (ئۆز قۇدرىتىنىڭ) بىر قىسىم دەلىللىرىنى كۆرسىتىشى ئۈچۈندۇر.

فِلْكَةٌ: چاق، كىچىك چاق.

فِلْكَةُ الْمِغْزَلِ: يىپ ئىگىرىش چاقى.

فَلَكِيٌّ: ئاسترونومىيىلىك، ئاسترونومىيىگە خاس.

فَلَكِيٌّ ج فَلَكِيَّةٌ وَ فَلَكِيُّونَ: ئاسترونوم، مۇنەججىم.

«دَرَسْتُ شَيْئًا مِنْ عِلْمِ الْفَلَكِ وَ لَكِنِّي لَاأَعْتَبِرُ نَفْسِي فَلَكِيًّا»: ئاسترونومىيىدىن بىرئاز تەتقىق قىلدىم، لېكىن ئۆزۈمنى ئاسترونوم ھېسابلىمايمەن.

فَلَّ يَفُلُّ فَلًّا السَّيْفَ: قىلىچنى يوچۇلدۇرۇۋەتتى، سۇندۇرۇۋەتتى.

فَلَّ الْقَوْمَ: قوۋمنى مەغلۇپ قىلدى.

فَلَّ غَرْبَهُ: ھەيۋىسىنى سۇندۇردى.

«لَا يَفُلُّ الْحَدِيدَ إِلَّا الْحَدِيدُ» مثل: زەھەرنى پەقەت زەھەر قايتۇرىدۇ.

«فَلَّ الْإِسْتِعْمَالُ الطَّوِيلُ السِّكِّينَ»: پىچاقنى ئىشلىتىۋېرىپ بىسى ئۇچۇپ كەتتى.

فَلٌّ ج فُلُولٌ: تىغدىكى يۇچۇق، سۇنۇق، دەز؛ ئۇچقۇن؛ سۇنغان، شىكەستە بېرىلگەن.

رَجُلٌ فَلٌّ: يېڭىلگەن ئادەم.

فُلُولُ الْجَيْشِ: مەغلۇپ بولغان قوشۇن.

فُلٌّ / فِلٌّ: يەسمەن.

فَلَّاحٌ ج فَلَّاحُونَ وَ فَلَّاحَةٌ: دېھقان، تېرىقچى؛ يېزىلىق.

فَلَّاحِيٌّ: دېھقانلىق، دېھقانچىلىق.

الْمَسْئَلَةُ الْفَلَّاحِيَّةُ: دېھقانچىلىق مەسىلىسى.

فَلَّاسٌ: پۇل ئالماشتۇرغۇچى، سەرراپ.

فَلَّتَ يُفَلِّتُ تَفْلِيتًا: قۇتقۇزدى، بوشاتتى.

«فَلَّتَ الْإِبِلَ مِنْ عُقُلِهَا»: تۆگىنى چۇشىيەكتىن بوشىتىۋەتتى.

فَلَّجَ يُفَلِّجُ تَفْلِيجًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياردى، بۆلدى.

فَلَّسَ يُفَلِّسُ تَفْلِيسًا الْقَاضِي التَّاجِرَ: سوتچى تىجارەتچىنىڭ ۋەيران بولغانلىقىنى ئېلان قىلدى.

فَلَّصَ يُفَلِّصُ تَفْلِيصًا فُلَانًا: پالاننى قۇتۇلدۇردى.

فَلَّعَ يُفَلِّعُ تَفْلِيعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياردى، پارچىلىدى، ئۆۋىتىۋەتتى.

فَلَّلَ يُفَلِّلُ تَفْلِيلًا السَّيْفَ: قىلىچنى يۇچۇلدۇردى.

فَلَّى يُفَلِّي تَفْلِيَةً ثَوْبَهُ: كىيىمدىكى پىتنى تازىلىدى.

فِلِّينٌ ج فِلِّينَاتٌ: پوگەت، پۇرۇپكا.

فِلْمٌ ج أَفْلَامٌ: فىلىم، كىنو فىلىمى.

فِلْمٌ فَنِّيٌّ: بەدىئىي فىلىم.

فِلْمٌ أَخْبَارِيٌّ وَثَائِقِيٌّ: ھۆججەتلىك فىلىم.

فِلْمٌ مُلَوَّنٌ: رەڭلىك فىلىم.

الْفِلْمُ الْمُلَوَّنُ الْعَرِيضُ: كەڭ ئېكرانلىق رەڭلىك فىلىم.

فِلْوٌ ج أَفْلَاءٌ وَ فِلَاءٌ: تاي؛ تەخەي.

«لِهَذِهِ الْفَرَسِ فِلْوَانِ»: بۇ ئاتنىڭ ئىككى تايچىقى بار.

فُلُوٌّ ج أَفْلَاءٌ وَ فَلَاوَى: تاي؛ تەخەي.

فَلَى يَفْلِي فَلْيًا رَأْسَهُ أَوْ ثَوْبَهُ: باشتىكى ياكى كىيىمدىكى پىتنى تازىلىدى.

فَلِيَ يَفْلَى فَلًا الشَّيْءُ: نەرسە ئۈزۈلدى.

فُلَيْفِلَةٌ: قىزىلمۇچ.

فُلَيْكَةٌ ج فُلَيْكَاتٌ: قولۋاق.

فُلَيْمٌ: مىكرو فىلىم.

فَمٌ ج أَفْوَاهٌ: ئېغىز.

فَمُ الْوَادِي: ۋادىنىڭ باشلىنىشى.

فَمُ السَّيْفِ: قىلىچنىڭ بىسى.

فَمُ السِّيجَارَةِ: غاڭزا، مۇشتەك.

فَمُ الشِّيشَةِ: چىلىم.

فَمُ السَّمَكَةِ: بىر خىل گۈل.

فَمُ الْبُنْدُقِيَّةِ: مىلتىقنىڭ ستوۋولى.

فَمُ التُّرْعَةِ: ئۆستەڭنىڭ باشلىنىش جايى.

«لَيْسَ فِي فَمِهِ سِوَى ثَلَاثِ أَسْنَانٍ»: ئۇنىڭ ئېغىزىدا ئۈچ تاللا چىشى بار.

فَمَوِيٌّ: ئېغىزنىڭ، ئېغىزچە.

صَوْتٌ فَمَوِيٌّ: ئېغىزدىن چىققان ئاۋاز.

فَمِيٌّ: ئېغىزنىڭ، ئېغىزدا.

فِئَةٌ: بىر توپ، بىر جامائە، بىر تۈركۈم.

فَنَاءٌ: ھالاك بولماق، يوقالماق، تۈگىمەك، زاۋال تاپماق، بەربات بولماق، ئۆلمەك.

دَارُ الْفَنَاءِ: بۇ دۇنيا، پانىي دۇنيا.

فِنَاءٌ ج أَفْنِيَةٌ وَ فُنِيٌّ: قورۇ، ھويلا، بىنانىڭ ئالدى.

فَنَاةٌ ج فَنَوَاتٌ: ماياق.

فَنَاةٌ ج فَنًى: تولكە ئۈزۈمى.

فَنَاجِرَةٌ: چەۋەندازلار، ئاتلىقلار، ئاتلىق

ئەسكەرلەر.

فَنَارٌ ج فَنَارَاتٌ: پەنەر، چىراغ، مەشئەل.

فِنْجَالٌ ج فَنَاجِيلُ: رومكا، قەدەھ، جام، ئىستاكان، چىنە.

فِنْجَانٌ ج فَنَاجِينُ: رومكا، قەدەھ، جام، ئىستاكان، چىنە.

«قَدَّمْتُ فَنَاجِينَ الشَّايِ لِلضُّيُوفِ»: مېھمانغا چاي چىنىلىرىنى سۇندۇم.

فَنْجَرَ يُفَنْجِرُ فَنْجَرَةً عَيْنَيْهِ: تىكىلىپ قارىدى.

فَنْجَرِيٌّ: سېخىي، مەرد.

فَنْجَلَ يُفَنْجِلُ فَنْجَلَةً: كېرىلىپ ماڭدى.

فَنَخَ يَفْنَخُ فَنْخًا الْعَظْمَ: سۆڭەكنى يانجىدى، سوقتى.

فَنَخَ رَأْسَهُ: بېشىنى يانجىدى.

فَنَخَ الْعَقْدَ: توختامنى بۇزدى.

فَنِدَ يَفْنَدُ فَنَدًا الشَّخْصُ: ئالجىدى.

«لَا تَسْتَمِعْ إِلَى مَا يَقُولُ فَقَدْ فَنِدَ»: ئۇ ئالجىغان، ئۇنىڭ دېگىنىگە قولاق سالما.

فَنَدٌ ج أَفْنَادٌ: تۇزكورلۇق؛ ئاجىزلىق، يالغان.

فِنْدٌ ج أَفْنَادٌ: دەرەخ شېخى.

فُنْدُقٌ ج فَنَادِقُ: مېھمانخانا، ساراي؛ ئورمان ياڭىقى.

«فِي الْعَاصِمَةِ فَنَادِقُ فَخْمَةٌ»: پايتەختتە ھەشەمەتلىك مېھمانخانىلار بار.

فُنْدُقَانِيٌّ: مېھمانخانا خوجايىنى، سارايۋەن.

فِنْطَاسٌ ج فَنَاطِيسُ: پاراخوتنىڭ سۇ ساقلايدىغان كۆلى.

فِنْطِيسٌ: پەس، مەككار، پاناق بۇرۇن.

فِنْطِيسَةٌ ج فَنَاطِيسُ: چوشقىنىڭ تۇمشۇقى، بۇرنى.

فَنِعَ يَفْنَعُ فَنَعًا: پۇل-مېلى ئۆستى، باي بولدى، ياخشى نامغا ئىگە بولدى، مەرد، سېخىي بولدى.

فَنَعَ الْمِسْكُ: ئىپار ھىدى تارالدى.

فَنَعٌ: مەردلىك، سېخىيلىك، كۆپ، مول.

فَنِعٌ: باي.

فُنُغْرَافٌ: پاتېفون.

أُسْطُوَانَةُ الْفُنُغْرَافِ: پاتېفون پلاستىنكىسى.

فَنَقَ يَفْنُقُ فَنْقًا: باياشات تۇرمۇش كەچۈردى.

فَنَكَ يَفْنُكُ فُنُوكًا: چىڭ تۇردى، مەيدانى مۇستەھكەم بولدى.

فَنَكٌ: تۈلكىنىڭ بىر خىلى، بۆلەك.

مَضَى فَنَكٌ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ بىر قىسمى ئۆتتى.

فِنْكٌ: ئىشىك.

فَنَّ يَفِنُّ فَنًّا الشَّخْصُ: ئىشنى خىلمۇخىل قىلدى.

فَنَّ يَفُنُّ فَنًّا الرَّجُلَ: كىشىنى چارچىتىۋەتتى.

فَنَّ الشَّيْءَ: نەرسىنى بېزىدى.

فَنَّ الدَّيْنَ: قەرزنى كېچىكتۈردى.

فَنَّ فُلَانًا فِي الْبَيْعِ: پالانىنى سودىدا ساختا قىلدى.

فَنٌّ ج فُنُونٌ: ئىلىم-پەن، سەنئەت، تېخنىكا، مەخسۇس كەسىپ.

الْفَنُّ الْجَمِيلُ: گۈزەل سەنئەت.

الْفَنُّ الْمِعْمَارِيُّ: قۇرۇلۇش سەنئىتى.

فَنٌّ ج فُنُونٌ وَ أَفْنَانٌ وَ أَفَانِينُ: خىل، تۈر، قىسىم، تارماق؛ پەن.

فُنُونُ الْعِلْمِ: پەننىڭ تارماقلىرى.

أَفَانِينُ الْكَلَامِ: سۆزنىڭ تۈرلىرى، ئۇسلۇبلىرى.

﴿ذَوَاتَا أَفْنَانٍ﴾ «قرآن»: ئۇ ئىككى جەننەتتە تۈرلۈك مېۋىلىك دەرەخلەر بار.

فَنَنٌ ج أَفْنَانٌ جج أَفَانِينُ: تۈر؛ شاخ.

«كَانَ الْعُصْفُورُ يَنْتَقِلُ مِنْ فَنَنٍ إِلَى فَنَنٍ»: قۇشقاچ شاختىن شاخقا يۆتكىلىدۇ.

فَنَّانٌ ج فَنَّانُونَ: سەنئەتچى، رەسسام، گۈزەل سەنئەتچى، ياۋا تاغىل ئات، زېبرا.

«تُشَجِّعُ الدَّوْلَةُ الْفَنَّ وَتَرْعَى الْفَنَّانِيْنَ»: دۆلەت سەنئەتكە ئىلهاملاندۇرىدۇ ۋە سەنئەتچىلەرگە كۆڭۈل بۆلىدۇ.

«إِخْتَفَى الطَّائِرُ بَيْنَ الْأَفْنَانِ»: قۇش شاخلار ئارىسىغا يوشۇرۇندى.

فَنَّدَ يُفَنِّدُ تَفْنِيْدًا: رەت قىلىدى، رەددىيە بەردى، مات قىلدى.

﴿إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُونِ﴾ «قرآن»: مەن چوقۇم يۇسۇفنىڭ ھىدىنى ئىلغاۋاتىمەن، سىلەر مېنى ئالجىپ قالغان دېمەيدىغان بولساڭلار.

فَنَّشَ يُفَنِّشُ تَفْنِيْشًا فِي الْأَمْرِ: ئىشتا بوشاپ كەتتى، سۇسلىشىپ كەتتى.

فَنَّنَ يُفَنِّنُ تَفْنِيْنًا الثَّوْبُ: كىيىم چىرىپ كەتتى، سوزۇلۇپ كەتتى.

فَنَّنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تۈرلەرگە ئايرىدى.

فَنَّنَ رَأْيَهُ: پىكرىنى ئۆزگەرتىۋالدى، پىكرىدە تۇرمىدى.

فَنَّنَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: بىر نەرسىنى يەنە بىر نەرسىگە ئارىلاشتۇردى.

فَنِّيٌّ ج فَنِّيُّونَ: پەنگە ئائىت؛ ماھىر سەنئەتچى؛ تېخنىك.

عَامِلٌ فَنِّيٌّ: پەن-تېخنىكا ئىشچىسى؛ سەنئەتكار.

«هَذَا عَمَلٌ فَنِّيٌّ جَمِيْلٌ»: بۇ گۈزەل سەنئەتكە ئائىت ئىش.

مُسْتَشَارٌ فَنِّيٌّ: تېخنىك مەسلىھەتچىسى.

«فَنِّيُّ الْإِرْشَادِ يَخْبُرُنَا بِأَحْوَالِ الطَّقْسِ»: ھاۋا رايى ئىلمى بىزنى ھاۋا رايى ئەھۋاللىرىدىن خەۋەرلەندۇرىدۇ.

«الْفَنِّيُّونَ يَتَقَاضَوْنَ أُجُوْرًا عَالِيَةً»: تېخنىك يۇقىرى ئىش ھەققى ئالىدۇ.

فَنِّيَّةٌ: ئىلمىيلىق، ئىلمىي نۇقتا، خاسلىق، مەخسۇس، ئالاھىدە.

«هَذِهِ مَسْئَلَةٌ مِنَ النَّاحِيَةِ الْفَنِّيَّةِ»: بۇ تېخنىكا جەھەتتىكى مەسىلە.

فَنَى وَ فَنِيَ يَفْنَى فَنَاءً الشَّيْءُ: نەرسە يوقالدى، تۈگىدى.

«هَيْهَاتَ أَنْ تُحْصَى مَكَارِمُهُ الْعُلَى طُرًّا فَهَلْ يُفْنِي الرِّمَالَ حِسَابُ»: ئۇنىڭ ئېسىل خىسلەتلىرىنى ساناپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ، قۇمنى ساناپ تۈگەتكىلى بولامدۇ؟!

فَنَى الرَّجُلُ: كىشى قېرىپ كەتتى، ياشىنىپ ھالىدىن كەتتى.

فَنَى فِي عَمَلِهِ: ئۆز ئىشىدا بارلىق كۈچىنى چىقاردى.

فَهَا يَفْهُو فَهْوًا: سەل قارىدى، غەپلەتتە قالدى، تىلى راۋان بولدى.

فَهَاهَةٌ: ئىقتىدارسىزلىق، گەپنى ئىنوكلاپ قىلالماسلىق.

اِشْتَهَرَ بَاقِلٌ بِفَهَاهَتِهِ: باقىل سۆزدە ئاجىزلىق بىلەن مەشھۇر.

فَهَدَ يَفْهَدُ فَهْدًا لِفُلَانٍ: پالانىنىڭ ئارقىسىدىن ياخشىلىق قىلدى.

فَهِدَ يَفْهَدُ فَهَدًا الرَّجُلُ: كىرپىدەك ئۇخلىدى.

فَهِدَ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشقا سەل قارىدى.

فَهْدٌ ج فُهُودٌ وَ أَفْهُدٌ م فَهْدَةٌ ج فَهْدَاتٌ: يىلپىز.

الْفَهْدُ حَيَوَانٌ مُتَوَحِّشٌ جِدًّا: يىلپىز ناھايىتى ۋەھشىي ھايۋان.

فِهْرٌ ج أَفْهَارٌ وَ فُهُورٌ: تاش، تاش ماتېرىياللىرى.

فِهْرَةٌ ج فِهَرٌ: تاش ھاۋانچا.

فَهْرَسَ يُفَهْرِسُ فَهْرَسَةً الْكِتَابَ: كىتابقا مۇندەرىجە قويدى.

فِهْرِسٌ ج فَهَارِسُ: مۇندەرىجە، كاتولوگ، فېھرىست.

«لِهَذَا الْكِتَابِ فِهْرِسٌ مُفَصَّلٌ»: بۇ كىتابنىڭ

تەپسلىي مۇندەرىجىسى بار.

فِهْرِسِيَّةٌ: كىتابلار مۇندەرىجىسى، مۇندەرىجىلىك.

فَهِقَ يَفْهَقُ فَهْقًا فَهْقَا الْإِنَاءُ: قاچا توشتى.

فَهْقَةٌ ج فِهَاقٌ: ئومۇرتقىنىڭ بېشى.

فَهَقَةٌ: دەريا دېلفىنى.

فَهِمَ يَفْهَمُ فَهْمًا وَ فَهَمًا وَ فَهَامَةً / فِهَامَةً وَ فَهَامِيَةً: بىلدى، ئۇقتى، چۈشەندى، پەھىملىدى.

«فَهِمَ كُلَّ مَا قِيلَ لَهُ»: ئۇنىڭغا دېيىلگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى چۈشەندى.

فَهُمَ يَفْهُمُ فَهَامَةً الرَّجُلُ: كىشىنىڭ پىكرى ئۆتكۈر بولدى.

فَهْمٌ ج أَفْهَامٌ: چۈشەنمەك؛ ھوشيارلىق، زېرەكلىك.

سُوءُ الْفَهْمِ: خاتا چۈشىنىپ قالماق، ئۇقۇشالماسلىق.

سَرِيعُ الْفَهْمِ: زېھنى ئۆتكۈر.

فَهِمٌ ج فِهَامٌ: ئەقىللىق، زېرەك، چوڭقۇر پىكىرلىك.

«هَذَا الْمَنْصَبُ يَتَطَلَّبُ شَخْصًا ذَكِيًّا فَهِمًا»: بۇ مەنسەپ ئۇنىڭ زېرەك، چوڭقۇر پىكىرلىك ئادەم بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ.

فَهَّ يَفَهُّ فَهَاهَةً: دۇدۇقلاپ قالدى، سۆزلەشتىن ئاجىز كەلدى.

«إِضْطَرَبَ فِي الْمَحْكَمَةِ وَفَهَّ»: سوتتا ھودۇقۇپ، ئېغىزى گەپكە كەلمىدى.

فَهٌّ ج أَفْهَاهٌ: ئىقتىدارسىزلىق، سۆزدە ئاجىزلىق.

«لَا يَصْلُحُ الْفَهُّ أَنْ يَكُونَ مُدَرِّسًا»: سۆزدە ئاجىز ئادەم ئوقۇتقۇچىلىققا يارىمايدۇ.

فَهَّامَةٌ: چوڭقۇر پىكىرلىك ئادەم.

«كَانَ عَلَّامَةً فَهَّامَةً»: ئۇ بىلىم دائىرىسى ناھايىتى كەڭ، چوڭقۇر پىكىرلىك ئىدى.

فَهَّرَ يُفَهِّرُ تَفْهِيرًا الرَّجُلُ: كىشى چارچاپ كەتتى.

فَهَّمَ يُفَهِّمُ تَفْهِيمًا: ئۇقتۇردى، بىلدۈردى، چۈشەندۈردى.

﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ «قرآن»: قانداق ھۆكۈم قىلىشنى بىز سۇلەيمانغا بىلدۈردۇق. ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە ھېكمەتنى ۋە ئىلىمنى ئاتا قىلدۇق.

«فَهَّمَنِي أُسْتَاذِي الْمَسْأَلَةَ الَّتِي لَمْ أَفْهَمْهَا»: ئۇستازىم چۈشەنمىگەن مەسىلىلەرنى ماڭا چۈشەندۈرۈپ قويدى.

فَهِيمٌ ج فُهَمَاءُ: ئەقىللىق، زېرەك، ئۆتكۈر.

فَهِيهٌ ج فِهَاهٌ: سۆزدە ئاجىز ئادەم.

فَوَاتٌ: ئۆتۈپ كەتمەك، قولدىن كەتمەك، بىكار كەتمەك، يوقالماق.

مَوْتُ الْفَوَاتِ: تاسادىپىي ئۆلۈم، تۇيۇقسىز ئۆلۈم، ئۇشتۇمتۇت ئۆلۈم.

«وَصَلَ بَعْدَ فَوَاتِ الْأَوَانِ»: ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن كەلدى.

فَوَاقٌ: ھالقىپ چۈشمەك، ئېشىپ كەتمەك؛ ھىق تۇتماق؛ كېكىرمەك.

فَوَاقُ الْمَوْتِ: ئۆلۈم سەكراتى.

﴿وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ﴾ «قرآن»: بۇلار (يەنى، مەككە مۇشرىكلىرى) پەقەت بىر ئاۋاز (يەنى، بىرىنچى قېتىملىق سۇر) نىلا كۈتىدۇ، ئۇ قايتىلانمايدۇ.

فَوْتٌ: يىتىپ كەتمەك، قولدىن كەتمەك، بىكار كەتمەك، يوقالماق.

بَعْدَ فَوْتِ الْأَوَانِ: ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن.

﴿وَلَوْ تَرَى إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ﴾ «قرآن»: ئەگەر سەن ئەينى ۋاقىتتا ئۇلارنىڭ قورقۇپ قاچىدىغان يەر تاپالمايۋاتقانلىقىنى كۆرسەڭ...

الْفُرْصَةُ سَرِيعَةُ الْفَوْتِ، بَطِيئَةُ الْعَوْدِ: پۇرسەتنىڭ كېتىشى تېز، قايتىشى ئاستا.

فَوْتٌ ج أَفْوَاتٌ: ئىككى بارماق ئارىلىقى.

فُوتُوغرَافِيَا: فوتو سۈرەت، فوتو ئاپپارات.

فُوتُوغرَافِيٌّ: فوتو سۈرەتلىك.

صُورَةٌ فُوتُوغرَافِيَّةٌ: رەسىم، سۈرەت، فوتو سۈرەت.

فَوْجٌ ج أَفْوَاجٌ: گۇرۇپپا، توپ-توپ، بۆلەك، جامائە، قىسىم.

﴿كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾ «قرآن»: دوزاخقا ھەرقاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا، دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: «سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلمىگەنمىدى؟» دەپ سورايدۇ.

فَوْحٌ: پۇراق تارقالماق.

طَيِّبُ الْفَوْحِ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

فَوَحَانٌ: پۇراق تارقالماق؛ قازاننىڭ قايناپ تېشىشى.

فَوْحَةٌ: پۇراق تارقالماق.

فَوْدٌ ج أَفْوَادٌ: چېكە؛ چېكە چاچ؛ تەرەپ.

«حَلَّ الشَّيْبُ بِفَوْدَيْهِ»: ئىككى چېكىسىگە ئاق كىردى.

فَوْرٌ: قاينىماق، تاشماق؛ ۋاقىتنىڭ ئەۋۋىلى، دەرھال.

عَلَى الْفَوْرِ: دەرھال، شۇ زامانلا.

﴿وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا﴾ «قرآن»: دۈشمەن دەرھال ھۇجۇم قىلىپ كەلگەندە.

رَجَعَ فَوْرًا: دەرھال قايتتى.

فَوَرَانٌ: قاينىماق، تاشماق.

فَوْرَةُ الْغَضَبِ: غەزەپ تاشماق.

فَوْرَةُ الْحَرِّ: ھارارەتنىڭ قاتتىقلىقى.

فَوْرَةُ دَمٍ: ھاياجانلانماق، غەزەپلەنمەك.

فَوْرَةٌ مَالِيَّةٌ: پۇلنىڭ پاخاللىشىشى.

فَوْرِيقَةٌ: زاۋۇت، فابرىكا.

فَوْرِيٌّ: دەرھال، شۇ زامان.

«هَذِهِ قَضِيَّةٌ مُلِحَّةٌ جِدًّا بِحَاجَةٍ إِلَى حِلٍّ فَوْرِيٍّ»: بۇ ناھايىتى جىددىي مەسىلە بولۇپ، دەرھال ھەل قىلىشقا تېگىشلىك.

فَوْرِيَّةٌ: تېز.

إِجَابَةٌ فَوْرِيَّةٌ: تېز جاۋاب بېرىش.

فَوْزٌ: نىجات تاپماق؛ غەلىبە، مۇۋەپپەقىيەت، زەپەر تاپماق.

﴿لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە سازاۋەر بولىدۇ، بۇ چوڭ بەختتۇر.

«هَتَفَ الْمُتَفَرِّجُونَ فَرَحًا بِفَوْزِ فَرِيقِنَا»: تاماشىبىنلار بىزنىڭ ئەترىتىمىزنىڭ غەلىبىسىدىن خۇشال بولۇپ چۇقان كۆتۈردى.

فُوسفَاةٌ: فوسفات، كىسلاتا تۇزى.

فَوْضَى: قالايمىقانچىلىق، تەرتىپسىزلىك، باشباشتاقلىق، ھۆكۈمەتسىزلىك.

قَوْمٌ فَوْضَى: باشباشتاق خەلق.

أَمْوَالُهُمْ فَوْضَى بَيْنَهُمْ: ئۇلارنىڭ ماللىرى ئورتاق.

تُعَانِي الْمُؤَسَّسَةُ مِنَ الْفَوْضَى: ئورگان ھۆكۈمەتسىزلىكنى باشتىن كەچۈرمەكتە.

فَوْضَوِيٌّ: ھۆكۈمەتسىز، باشباشتاق.

فَوْضَوِيَّةٌ: ئانارخىزم، ھۆكۈمەتسىزلىك.

فَوْضَوِيٌّ ج فَوْضَوِيُّونَ: ئانارخىست، ئانارخىزم تەرەپدارى.

فُوَطَةٌ ج فُوَطٌ: خالات؛ پەشتاما، پەرتۇق؛ تاماق يېگەندە ئالدىغا تارتىۋالىدىغان لۆڭگە.

فُوَطَةُ الْوَجْهِ: لۆڭگە.

فُوَطَةُ الْحَمَّامِ: مۇنچا لۆڭگىسى.

فُوَطِيٌّ: خالات تىككۈچى، خالات ساتقۇچى.

فَوْعَةٌ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

فَوْغَةٌ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

فُوفٌ . فُوفَةٌ ج أَفْوَافٌ: نىپىز پەردە، پوست، قوۋزاق؛ تىرناق ئاستىدىكى ئاق.

فَوْقَ: ئۈستىدە، ئارتۇق، ... دىن كۆپ.

فَوْقَ الْكُلِّ: ھەممىدىن يۇقىرى.

﴿وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ «قۇرئان»: ئۇلارنىڭ بەزىسىنىڭ دەرىجىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلدۇق.

فَوْقَ الْعَادَةِ: ئادەتتىن تاشقىرى، پەۋقۇلئاددە.

فَوْقَ الطَّاقَةِ: قولدىن كەلمەيدىغان، كۈچ يەتمەيدىغان.

فَوْقَ صِفْرٍ: نۆلدىن يۇقىرى.

فَوْقَ الْحَدِّ: ھەددىدىن تاشقىرى.

فَوْقَ ذَلِكَ: ئۇنىڭ ئۈستىگە.

«مَصْلَحَةُ الْوَطَنِ فَوْقَ مَصْلَحَةِ الْأَفْرَادِ»: ۋەتەننىڭ مەنپەئەتى شەخسنىڭ مەنپەئەتىدىن ئارتۇق.

فَوَّقَ: ھالقىپ چۈشمەك، ئېشىپ كەتمەك.

فَوْقَانِيٌّ: ئۈستى، يۇقىرىسى.

طَبَقَةٌ فَوْقَانِيَّةٌ: ئۈستۈنكى قەۋەت.

فُولٌ: دادۇر، پۇرچاق.

فُولٌ سُودَانِيٌّ: خاسىڭ.

فُولٌ صِينِيٌّ: سېرىق پۇرچاق.

«يُغْرَسُ بُذُورُ الْفُولِ السُّودَانِيِّ بِذْرَةً بِذْرَةً»: خاسىڭ ئۇرۇقى بىر تال - بىر تالدىن تېرىلىدۇ.

فُولَاذٌ ج فَوَالِيذُ: پولات.

«تُصْنَعُ السُّيُوفُ مِنَ الْفُولَاذِ»: قىلىچلار پولاتتىن ياسىلىدۇ.

فُولَاذِيٌّ: پولاتنىڭ، پولاتتىن ياسالغان.

فُولَةٌ ج فُولَاتٌ: بىر تال پۇرچاق.

كَأَنَّهُمَا فُولَةٌ وَانْقَسَمَتْ: ئۇ ئىككىسى قويۇپ قويغاندەك ئوخشايدۇ.

فُومٌ ج فُومَانٌ: سامساق؛ پوم (نان)، بۇغداي.

﴿مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا﴾ «قۇرئان»: زېمىننىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرخەمەك، سامساق، يېسىمۇقلارنى ئۆستۈرۈپ بەرسۇن.

فُونُوغْرَافٌ ج فُونُوغْرَافَاتٌ: فاتىفون.

فَوِهَ يَفْوَهُ فَوَهًا: ئېغىزى چوڭ بولدى.

فُوهٌ ج أَفْوَاهٌ: ئېغىز.

فُوهٌ ج أَفَاوِيهُ: دورا - دەرمەك.

«يُكْثِرُ مِنَ الْأَفَاوِيهِ فِي طَعَامِهِ»: ئۇ تاماقىغا دورا - دەرمەكنى كۆپ ئىشلىتىدۇ.

فُوَهَةٌ ج فُوَهَاتٌ: يول ئېغىزى، جىلغا ئېغىزى.

فُوَهَةُ الْبُرْكَانِ: يانار تاغ ئېغىزى.

فَوَّاحٌ: خۇش پۇراق چاچقۇچى.

فَوَّارٌ: قايناپ تاشقۇچى، ئاچچىقى يامان، ئالدىراقسان؛ كۆپۈكلۈك، ماغزاپلىق.

فَوَّارَةٌ: فونتان.

مَشْرُوبَاتٌ فَوَّارَةٌ: گازلىق ئىچىملىك.

فَوَّالٌ ج فَوَّالُونَ: دادۇر - پۇرچاق ساتقۇچى.

فَوَّتَ يُفَوِّتُ تَفْوِيتًا: ئۆتكۈزۈۋەتتى.

فَوَّتَ الْفُرْصَةَ عَلَيْهِ: پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويدى.

فَوَّجَ يُفَوِّجُ تَفْوِيجًا عَنْ نَفْسِهِ: يېنىكلەتتى.

فَوَّرَ يُفَوِّرُ تَفْوِيرًا الْقِدْرَ: قازاننى قايناتتى.

فَوَّرَ دَمَهُ: قېنى قىزىدى، جۇدۇنى تۇتتى.

فَوَّزَ يُفَوِّزُ تَفْوِيزًا: كۆچتى.

فَوَّزَ الرَّجُلُ: ئۆلدى، ۋاپات بولدى، دالىغا تۆگە منىپ چىقتى.

فَوَّزَ الطَّرِيقُ: يول ئاشكارا بولدى.

فَوَّضَ يُفَوِّضُ تَفْوِيضًا لَهُ: ئۇنىڭغا ھوقۇق بەردى.

فَوَّضَ إِلَيْهِ الْأَمْرَ: ئۇنىڭغا ئىش تاپشۇردى، ھاۋالە قىلدى، تەپۋىز قىلدى.

﴿وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ﴾ «قۇرئان»: مەن ئىشىمنى ئاللاھقا تاپشۇرىمەن.

«فَوَّضَ نَائِبَهُ فِي إِدَارَةِ الْعَمَلِ خِلَالَ غِيَابِهِ»: ئۆزى

يوق ۋاقتىدا ئىشنى باشقۇرۇشنى ئورۇنباسارىغا تاپشۇردى.

فَوَّطَ يُفَوِّطُ تَفْوِيْطًا فُلاَنًا: پالانىغا خالات كىيگۈزدى.

فَوَّقَ يُفَوِّقُ تَفْوِيْقًا فُلاَنًا عَلَى غَيْرِهِ: پالانىنى باشقىلارغا ئارتۇق ھېسابلىدى، باشقىلاردىن ئارتۇق بىلدى.

فَوَّهَ يُفَوِّهُ تَفْوِيْهًا الطَّعَامَ: تاماققا دورا-دەرمەك قوشتى.

فُوَّهَةٌ ج فُوَّهَاتٌ: ئېغىز.

فُوَّهَةُ الْمِدْفَعِ: زەمبىرەك ئېغىزى.

فُوَّهَةُ الْبُرْكَانِ: يانار تاغ ئېغىزى.

فُوَيْتٌ: ئۆزبېشىمچى، خۇدرەيىي.

فُوَيْسَقَةٌ: چاشقان.

«فَإِنَّ الْفُوَيْسَقَةَ تُضْرِمُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ بَيْتَهُمْ» ‹حديث›: چاشقان ئۆيدىكىلەر ئۇخلاپ قالغان چاغدا، ئۆچۈرۈلمىگەن چىراغنىڭ پىلىكىنى تارتىپ ئۆينى كۆيدۈرۈۋېتىدۇ.

فِي: دە، ئىچىدە؛ ئۈچۈن؛ ئۈستىدە.

«فَمَا دَارٌ أَحَبَّ إِلَيَّ فِي دُنْيَايَ مِنْ خُتَنٍ»: مەن ئۈچۈن جاھاندا خوتەندىنمۇ سۆيۈملۈكراق بىر يۇرت يوق!

فَيْءٌ ج فُيُوءٌ وَأَفْيَاءٌ: سايە؛ غەنىيمەت، ئولجا؛ باج.

«جَلَسَ فِي فَيْءِ الشَّجَرَةِ»: دەرەخ سايىسىدە ئولتۇردى.

«قُسِمَ الْفَيْءُ عَلَى النَّاسِ»: غەنىيمەت كىشىلەرگە تەقسىم قىلىپ بېرىلدى.

«الْفَيْءُ عَلَى ذِي الرَّحْمِ» ‹حديث›: خىش-ئەقرىبالارغا سىلە-رەھىم قىلماقلىق.

فَيْئَةٌ: قايتماق، يانماق؛ ۋاقىت، زامان.

فَيْتَقٌ: نەققاشچى، ئويمىچى، ياغاچچىلىقنىڭ ئىنچىكە ئىشلىرى.

فَيْجٌ ج فُيُوجٌ: بىر توپ كىشى، بۇلۇت، سۇلتانىنىڭ پىيادە ئەلچىسى، خىزمەتچى.

فَيْحٌ: كەڭ، كەڭ دائىرە.

فَيْحَاءُ ج فِيحٌ: كەڭ، كەڭ دائىرە، چەكسىز.

دَارٌ فَيْحَاءُ: كەڭ-كۇشادە قورۇ.

فَيْرُوزٌ. فَيْرُوزَجٌ: پىروزە (بىر خىل كۆك رەڭلىك ئېسىل تاش).

فِيْرُوسٌ: ۋىرۇس.

فِيْرُوسِيٌّ: ۋىرۇسلۇق، يۇقۇملۇق.

فِيْزِيَاءُ: فىزىكا.

الْفِيْزِيَاءُ النَّوَوِيَّةُ: يادرو فىزىكىسى، ئاتوم فىزىكىسى.

فِيْزِيَائِيٌّ: فىزىكىلىق، فىزىكا ئالىمى.

فَيْسَحَى: چوڭ قەدەم، چوڭ ماڭدام.

هُوَ يَمْشِي الْفَيْسَحَى: ئۇ چوڭ قەدەم بىلەن ئىلگىرىلىمەكتە.

فِيسُولُوجِيَا: فىزىئولوگىيە.

فَيْشٌ: چوڭچىلىق، مەغرۇرلۇق؛ ھاكاۋۇرلۇق، ماختانچاقلىق.

فَيْشَةٌ ج فَيْشٌ: باشنىڭ چوققىسى.

فَيْصَلٌ ج فَيَاصِلُ: رەھبەر، ھەق-ناھەق ئوتتۇرىسىدا توغرا ھۆكۈم چىقارغۇچى، ئادىل؛ گۇۋاھچى، شاھىت.

قَوْلٌ فَيْصَلٌ: توغرا سۆز، لىللا سۆز.

حُكْمٌ فَيْصَلٌ: توغرا ھۆكۈم، ئادىل ھۆكۈم.

فَيْضٌ ج فُيُوضٌ وَأَفْيَاضٌ: كۆپلۈك، مولluq؛ كەلكۈن، قىيان، تاشقىن.

أَزْمَةُ فَيْضِ الإِنْتَاجِ: مەھسۇلاتنىڭ ئېشىپ قېلىش كرىزىسى.

رَجُلٌ فَيْضٌ: مەرد، سېخىي.

فَيَضَانٌ ج فَيَضَنَاتٌ: قىيان، كەلكۈن، تاشقىن.

قِمَّةُ الْفَيَضَانِ: تاشقىننىڭ يۇقىرى پەللىسى.

«دَمَّرَ الْفَيْضَانُ كَثِيْرًا مِنَ الْمَنَازِلِ»: تاشقىن نۇرغۇن ئۆيلەرنى ۋەيران قىلدى.

الْوِقَايَةُ مِنَ الْفَيَضَان: كەلكۈندىن ساقلىنىش، كەلكۈننىڭ ئالدىنى ئېلىش.

فَيْظٌ: ئۆلۈم، جىنازا.

كُنَّا فِي فَيْظِ فُلَانٍ: پالانىنىڭ جىنازىسىدا بولدۇق.

فَيْفٌ ج أَفْيَافٌ وَ فُيُوفٌ: چۆل-جەزىرە، قاقاسلىق، تۈزلەڭلىك؛ تاغ ئارىسىدىكى يول.

فَيْفَاءُ ج فيَافٍ: سىلىق تاش، سۇسىز دالا، تۈزلەڭلىك، قۇملۇق، چۆللۈك.

فَيْفَىَ ج فَيَافٍ: چۆل-جەزىرە، قاقاسلىق، تۈزلەڭلىك، تاغ ئارىسىدىكى يول.

«هَامَ عَلَى وَجْهِهِ فِي الْفَيَافِي»: دالىدا ئۇدۇل كەلگەن تەرەپكە مېڭىۋەردى.

فِيْقَةٌ ج فِيَقٌ وَ فِيَقَاتٌ وَ أَفْوَاقٌ: يېلىندىكى سۈت.

فَيْكَرٌ: چوڭقۇر پىكىرلىك، خىيالچان.

فَيْكَهَانٌ: خۇشال، شاد-خۇرام، خۇرسەن.

فِيْلٌ ج أَفْيَالٌ وَ فِيْلَةٌ: پىل.

دَاءُ الْفِيْلِ: قىل قۇرت كېسىلى.

سِنّ الْفِيْلِ: پىل چىشى.

﴿أَلَمْ تَرَكَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيْلِ﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىڭنىڭ پىل ئىگىلىرىنى قانداق قىلغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟

فَيْلَجَةٌ ج فَيَالِجُ: پىل غوزىكى، قۇرت-قوڭغۇزلار لىچىنكىسى، گەمە، ئۇرۇقدان، تۇخۇمدان.

فَيْلَخٌ ج فَيَالِخُ: قول تۈگمىنى، يارغۇنچاق.

فَيْلَسُوفٌ ج فَلَاسِفَةٌ: پەيلاسوپ، دانىشمەن، ھېكىم.

فَلَاسِفَةُ الطَّبِيْعِيَّةِ: مېتافىزىكا ئالىملىرى.

فَلَاسِفَةُ مَا وَرَاءُ الطَّبِيْعَةِ: مېتافىزىكا، ئىدىيالىستىك پەلسەپىۋى ئېقىم.

فَيْلَقٌ ج فَيَالِقُ: قوشۇن، زور قوشۇن.

فِيِلَّا ج فِيلَّاتٌ: داچا.

فَيْلَمٌ ج فَيَالِمُ: قورقۇنچاق، ئېغىزى چوڭ قۇدۇق، تارغاق، قامەتلىك ئادەم.

فَيْنَانٌ م فَيْنَانَةٌ: بوستان چاچ، سۇمبۇل چاچ.

فَيْنَةٌ: ۋاقىت، پەيت.

بَيْنَ الْفَيْنَةِ وَ الْفَيْنَةِ: ھەر ۋاقىت، ھەرقاچان.

فِي الْفَيْنَةِ . بَعْدَ الْفَيْنَةِ: ئاندا-ساندا، بەزىدە، ئارىلاپ.

نَلْتَقِي الْفَيْنَةَ بَعْدَ الْفَيْنَةِ: ئارىلاپ ئۇچرىشىپ تۇرىمىز.

فَيْهَقٌ ج فَيَاهِقُ: كەڭ، دالا.

فَيَّاحٌ: كەڭ، كەڭ دائىرىلىك؛ خۇش پۇراقلىق.

رَجُلٌ فَيَّاحٌ: مەرد، سېخىي ئادەم.

فَيَّاضٌ: مول، يېتەرلىك؛ مەرد، سېخىي.

فَيَّالٌ ج فَيَّالَةٌ: پىل ئىگىسى؛ پىل تەربىيىلىگۈچى.

فَيَّأَ يُفَيِّأُ تَفْيِيْئَةً الشَّجَرُ: دەرەخ سايە تاشلىدى.

فَيَّأَ الرِّيْحُ الْغُصُونَ: شامال شاخلارنى لىڭشىتتى.

فِيَّةٌ ج فِيَّاتٌ وَ فِيِّئَاتٌ: باھا.

فَيَّحَ يُفَيِّحُ تَفْيِيْحًا الشَّيْءَ: تارقاتتى، چېچىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى.

ق

ق (قاف) ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 21-ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «1000» نى كۆرسىتىدۇ.

قَاءَ يَقِيءُ قَيْئًا الرَّجُلُ: ياندۇردى، قۇستى، قەي قىلدى.

قَاءَ السَّكْرَانُ: مەست قۇسۇۋەتتى.

قَابَ يَقُوبُ قَوْبًا الشَّيْءُ: يېقىنلاشتى، يېقىن بولدى.

قَابَ الْأَرْضَ: يەرنى كولىدى، قازدى.

قَابٌ ج أَقْوَابٌ وَ أَقْوُبٌ وَ قِيبَةٌ: ئارىلىق، مۇساپە، مىقدار (يا بىلەن تارنىڭ ئارىلىقى).

عَلَى قَابِ قَوْسَيْنِ: ئىككى ياچاق مىقدارى (ناھايىتى يېقىن).

﴿ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ «قرآن»: ئۇ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا) ئىككى ياچاق مىقدارى ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يېقىنراق يېقىنلاشتى.

قَابَ قَوْسَيْنِ مِنَ الْمَوْتِ: سەكراتنىڭ ئەڭ ئاخىرقى نەپىسى.

قَابِسٌ ج قَوَابِسُ: ئوت تەلەپ قىلغۇچى، بىخەتەرلىك سىمى.

قَابِضٌ ج قُبَّاضٌ: تاپشۇرۇۋالغۇچى، ئىچىنى قاتۇرىدىغان دورا.

قَابِضٌ عَلَى السُّلْطَةِ: ھاكىمىيەت ئىگىلەپ تۇرغۇچى.

قَابِضُ الْأَرْوَاحِ: ئەزرائىل.

قَابِضٌ عَلَى: تۇتۇۋالغۇچى، قولغا چۈشۈرگۈچى.

دَوَاءٌ قَابِضٌ: قورىغۇچى دورىلار.

الْقَابِضُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ھەممىنى ئۆز ئىلكىدە تۇتۇپ تۇرغۇچى دېگەن مەنىدە.

قَابَلَ يُقَابِلُ مُقَابَلَةً: ئۇچرىشىپ قالدى، يۈزلىشىپ قالدى.

قَابَلَ بِكَذَا: سېلىشتۇردى، تەڭلەشتۈردى.

«قَابَلَ الْخَطَرَ بِكُلِّ شَجَاعَةٍ»: خەتەرگە باتۇرلۇق بىلەن تاقابىل تۇردى.

«قَابَلَ السَّيِّئَةَ بِالْحَسَنَةِ»: يامانلىققا ياخشىلىق قىلدى.

قَابَلَ الْمَخْطُوطَتَيْنِ: ئىككى قوليازمىنى سېلىشتۇردى.

قَابِلٌ ج قَبَلَةٌ: قوبۇل قىلغۇچى، قوبۇل قىلىپ ئالغۇچى؛ كېلەركى؛ مۇۋاپىق، ئۇيغۇن.

الشَّهْرُ الْقَابِلُ: كېلەركى ئاي.

﴿غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ﴾ «قرآن»: (ئاللاھ) گۇناھنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، تەۋبىنى قوبۇل قىلغۇچىدۇر.

بَيْتٌ قَابِلٌ لِلسَّكَنِ: ئولتۇرۇشقا بولىدىغان جاي.

«جَوَازُ السَّفَرِ قَابِلٌ لِلتَّجْدِيدِ»: يېڭىلاشقا بولىدىغان پاسپورت.

مَرَضٌ قَابِلٌ لِلشِّفَاءِ: داۋالاشقا بولىدىغان ئاغرىق، ساقايتقىلى بولىدىغان ئاغرىق.

عُمْلَةٌ قَابِلَةٌ لِلتَّحْوِيلِ: ئالماشتۇرغىلى بولىدىغان پۇل.

قَابِلَةٌ ج قَوَابِلُ: تۇغۇت ئانىسى.

تَخَرَّجَتْ قَابِلَةً مِنْ مَعْهَدِ التَّمْرِيضِ: سېستىرالار مەكتىپىدە تۇغۇت ئانىلىق كەسپىنى پۈتتۈردى.

قَابِلِيَّةٌ: قابىلىيەت، ئىستېداد، ئىقتىدار، تالانت،

ماسلىششچانلىق.

لَهُ قَابِلِيَّةٌ لِحِفْظِ الْقُرْآنِ: ئۇنىڭ قۇرئاننى يادلاش قابىلىيىتى بار.

قَابُوسٌ ج قَوَابِيسُ: كېلىشكەن ئادەم، چىرايلىق ئەر كىشى.

قَاتَ يَقُوتُ قَوْتًا وَ قِيَاتَةً فُلَانًا: پالانىغا تاماق بەردى، تۇرمۇشىغا ئىگە بولدى، ئوزۇق بەردى.

قَاتَهُ: ئۇنىڭغا غەمخورلۇق قىلدى، تەربىيىلىدى.

قَاتِرٌ: بېخىل، پىخسىق.

قَاتَلَ يُقَاتِلُ قِتَالًا وَ مُقَاتَلَةً: جەڭ قىلىشتى، دۈشمەنلەشتى.

قَاتَلَ اللهُ : ئاللاھ ئۇنىڭغا لەنەت قىلسۇن، ئۆلگۈر.

قَاتَلَ مُسْتَمِيتًا: جانپىدالىق بىلەن ئېلىشتى.

﴿قَاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئۇلارغا لەنەت قىلسۇنكى، ئۇلار قانداقمۇ ئاللاھقا يالغاننى چاپلايدۇ.

قَاتِلٌ ج قَاتِلُونَ وَ قَتَلَةٌ وَ قُتَّالٌ: ئادەم ئۆلتۈرگۈچى، قاتىل.

مُجْرِمٌ قَاتِلٌ: قاتىل جىنايەتچى.

أُصِيبَ بِجُرْحٍ قَاتِلٍ: ئەجەللىك يارىلاندى.

قَاتِمٌ ج قَوَاتِمُ: قاراڭغۇ.

أَسْوَدُ قَاتِمٌ: قاپقاراڭغۇ، تۇم قارا.

أُحِبُّ اللَّوْنَ الْقَاتِمَ: توق رەڭنى ياخشى كۆرىمەن.

السُّحُبُ الْقَاتِمَةُ تُنْذِرُ بِالْمَطَرِ: قارا بۇلۇت، يامغۇر يېغىشتىن دېرەك بېرىدۇ.

قَاتِنٌ: قارامتۇل، تۇم قارا.

قَاتٍ م قَاتِيَةٌ قُتَاةٌ: خىزمەتچى، مۇلازىمەتچى، مالاي، مەدىكار.

قَاثِمٌ: بەرگۈچى، تەقدىم قىلغۇچى.

قَاحَ يَقُوحُ قَوْحًا الْبَيْتَ: ئۆينى سۈپۈردى، تازىلىدى.

قَاحَ الْجُرْحُ: يارا قۇرتلاپ كەتتى.

قَاحَ يَقِيحُ قَيْحًا الْجُرْحُ: جاراھەت يىرىڭداپ قالدى.

قَاحَبَ يُقَاحِبُ مُقَاحَبَةً —تِ الْمَرْأَةُ: ئايال زىنا قىلدى، بۇزۇقچىلىق قىلدى.

قَاحِزَاتٌ: بالايىئاپەت، كۆڭۈلسىزلىك.

قَاحِلٌ: قۇرۇق، قۇرغاق.

قَاحِلٌ مِنَ الْجُلُودِ: قۇرۇق تېرە.

قَاحِلٌ مِنَ الْأَمْكِنَةِ: قۇرغاق جاي.

«سَارُوا فِي أَرَاضٍ شَاسِعَةٍ قَاحِلَةٍ»: ئۇلار كەڭ قۇرغاق يەرلەردە ماڭدى.

«لَايُمْكِنُ أَنْ تَتْرُكَ الْأَرَاضِي قَاحِلَةً»: يەرنى ئاق قالدۇرۇشقا بولمايدۇ.

قَادَ يَقُودُ قَوْدًا وَ قِيَادًا وَ قِيَادَةً الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى يېتىلەپ ماڭدى.

قَادَ الْقَاتِلَ إِلَى مَوْضِعِ الْقَتْلِ: قاتىلنى جازا مەيدانىغا يالاپ باردى.

قَادَ يَقُودُ قِيَادَةَ الْجَيْشَ: قوشۇنغا قوماندانلىق قىلدى.

قَادَ السَّيَّارَةَ: ماشىنىنى ھەيدىدى.

«قَادَ الْجَوْقَةَ الْمُوسِيْقِيَّةَ»: مۇزىكا ئەترىتىگە رېژىسسورلۇق قىلدى.

قَادَ يَقِيْدُ قَيْدًا: ئىشكەل سالدى.

قَادَ الْحِمَارَ بِالْحَبْلِ: ئېشەكنى باغلىدى.

قَادٌ: مىقدار، مۇساپە، ئارىلىق.

قَادِحَةٌ ج قَوَادِحُ: قۇرت (چىش، دەرەخ قاتارلىقلارنىڭ).

قَادِرٌ ج قَادِرُونَ: كۈچلۈك، قابىلىيەتلىك، قۇدرەتلىك.

غَيْرُ قَادِرٍ: ئىقتىدارسىز، ئاجىز.

﴿إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ﴾ «قرآن»: شەك-شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە (يەنى، تىرىلدۈرۈشكە) قادىردۇر.

«قَادِرٌ عَلَى تَحَمّلِ الصِّعَابِ»: قىيىنچىلىقنى ئۈستىگە

ئالالايدىغان.

«دَوْلَةٌ قَادِرَةٌ عَلَى تَجَاوُزِ الْأَزْمَةِ الْإِقْتِصَادِيَّةِ»: ئىقتىسادىي كرىزىسنى يېڭەلەيدىغان دۆلەت.

الْقَادِرُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ھەممىگە قادىر ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

قَادِمٌ ج قُدُومٌ وَ قُدَّامٌ وَ قَادِمُونَ: كەلگۈچى، ھازىر بولغۇچى.

الشَّهْرُ الْقَادِمُ: كېلەركى ئاي.

رَجُلٌ قَادِمٌ مِنَ الشَّرْقِ: شەرقتىن كەلگەن ئادەم.

قَادُوسٌ ج قَوَادِسُ: چوڭ دېڭىز قۇشى، بۇران قۇش؛ سۇگەن (توگەمەنىنىڭ).

قَاذَعَ يُقَاذِعُ قِذَاعًا وَ مُقَاذَعَةً: تىللاشتى، ھاقارەت قىلىشتى.

قَاذِفٌ ج قَاذِفُونَ م قَاذِفَةٌ ج قَاذِفَاتٌ وَ قَوَاذِفُ: ئاتقۇچى، شىددەت بىلەن ئاتقۇچى.

طَائِرَةٌ قَاذِفَةٌ: بومباردىمانچى ئايروپىلان.

قَاذُورَةٌ ج قَاذُورَاتٌ: پاسكىنا ئىش، نومۇسسىز ھەرىكەت، شەرمەندىچىلىك؛ ئەخلەت.

قَارَ يَقُورُ قَوْرًا: پۇتىنىڭ ئۇچىدا شەپە چىقارماي ماڭدى.

قَارَ فُلَانًا: پالانىنىڭ كۆزىنى ئويۇۋالدى.

قَارٌ: قارىماي.

طَرِيقٌ مُعَبَّدَةٌ بِالْقَارِ: قارىماي ياتقۇزۇلغان يول.

يَوْمٌ ذِي قَارٍ: كۇفەنىڭ جەنۇب تەرىپىدىكى سايدا بەنى شەيبان ۋەقەسى يۈز بەرگەن كۈن.

قَارَةٌ ج قَارٌ وَ قُورٌ وَ قِيرَانٌ: كىچىك تاغ، تۆپىلىك، دۆڭ، تاشلىق يەر.

قَارِئٌ ج قُرَّاءٌ وَ قَارِئُونَ: ئوقۇغۇچى، كىتابخان.

قَارِئُ الْبَخْتِ: پالچى، داخان.

عَزِيْزِي الْقَارِئَ: ھۆرمەتلىك كىتابخان.

قَارِئُ الْكَفِّ: كاھىن، پالچى.

بَرِيْدُ الْقُرَّاءِ: كىتابخانلار سەھىپىسى.

الْقُرَّاءُ السَّبْعَةُ: قىرائەتنى ھەربىرى ئايرىم رەۋىشتە ئوقۇيدىغان يەتتە قارىي. ئۇلار: نافى، ئىبنى كەسىر، ئەبۇ ئەمىر، ئىبنى ئامىر، ئاسىم، ھەمزە، كىسائىلاردىن ئىبارەت.

قَارَبَ يُقَارِبُ مُقَارَبَةً ـ هُ: يېقىن كەلدى، يېقىنلاشتى.

«قَارَبَهُ فِي رَأْيِهِ»: ئۇنىڭ پىكرىگە يېقىنلاشتى.

«قَارَبَ الثَّمَانِيْنَ مِنْ عُمْرِهِ»: سەكسەن ياشقا كىرەي دېدى.

قَارِبٌ ج قَوَارِبُ: قېيىق، قولۋاق.

قَارِبٌ سَرِيْعٌ: كاتېر.

قَارِبُ النَّجَاةِ: قۇتقۇزۇش قېيىقى.

قَارِحٌ ج قَوَارِحُ وَ قُرَّحٌ وَ مَقَارِحُ م قَارِحَةٌ ج قَارِحَاتٌ وَ قَوَارِحُ: ئۇزۇن تۇياقلىق ھايۋانلارنىڭ بەش ياشقا توشقىنى، يولۋاس، ئالدامچى، ساختىپەز.

قَارِحٌ: بوغاز توگە.

قَارٌّ: سوغۇق، سالقىن، سۆرۈن؛ جىمجىت، قېتىپ قالغان.

يَوْمٌ قَارٌّ: سوغۇق كۈن.

دَخْلٌ قَارٌّ: مۇقىم كىرىم.

لَجْنَةٌ قَارَّةٌ: دائىمىي كومىتېت.

قَارَّةٌ ج قَارَّاتٌ: چوڭ قۇرۇقلۇق، قىتئە.

الْقَارَّةُ الْأُوقْيَانُوسِيَّةُ: ئوكيانىيە.

«أُنْتِجَتْ صَوَارِيْخُ عَابِرَةٌ لِلْقَارَّاتِ»: قىتئەلەر ئارا قويۇپ بېرىلىدىغان راكېتىلار ئىشلەپ چىقىرىلدى.

قَارِّيٌّ: قۇرۇقلۇققا مەنسۇپ.

مُنَاخٌ قَارِّيٌّ: قۇرۇقلۇق ھاۋاسى.

قَارِسٌ: قاتتىق سوغۇق.

يَوْمٌ قَارِسٌ: قاتتىق سوغۇق كۈن.

قَارِصٌ: ئاغرىتىدىغان، ئازابلايدىغان.

كَلَامٌ قَارِضٌ: تىكىنى بار گەپ.

ذُبَابٌ قَارِضٌ: چاقىدىغان چىۋىن.

قَارَضَ يُقَارِضُ مُقَارَضَةً — هُ: قەرز بەردى، مەبلەغ سالدى، ئىلىم-بىرىم قىلىشتى.

قَارِضٌ ج قَوَارِضُ: غاجىلىغۇچى هايۋان.

قَارَعَ يُقَارِعُ مُقَارَعَةً: ئۇرۇشتى، سوقۇشتى.

قَارِعٌ: ئىشىكنى قاققۇچى، چەككۈچى.

قَارِعَةٌ ج قَوَارِعُ: ئاپەت، هادىسە.

قَارِعَةُ الطَّرِيقِ: يولنىڭ ئوتتۇرىسى.

اَلْقَارِعَةُ: قىيامەت.

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ﴾ «قرآن»: سەمۇد ۋە ئاد (قەبىلىلىرى) قىيامەتنى ئىنكار قىلدى.

«أَوْقَفَ سَيَّارَتَهُ عَلَى قَارِعَةِ الطَّرِيقِ»: ماشىنىسىنى يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا توختىتىپ قويدى.

قَارَفَ يُقَارِفُ مُقَارَفَةً الشَّيْءَ: يېقىنلاشتى.

قَارَنَ يُقَارِنُ قِرَانًا وَ مُقَارَنَةً — هُ: دوستلاشتى، يېقىنلاشتى.

قَارَنَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: ئىككى نەرسىنى سېلىشتۇردى.

قَارُورَةٌ ج قَوَارِيرُ: بوتۇلكا، شىشە قاچا.

﴿إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، ئۇ ئەينەكتىن ياسالغان سارايدۇر.

قَارُوسٌ: بىر خىل بېلىق.

قَازُوزَةٌ ج قَوَازِيزُ: بوتۇلكا، شىشە.

قَاسَ يَقُوسُ قَوْسًا: ئۆلچىدى.

قَاسَ الْقَوْمَ: ئالدىدا ماڭدى.

قَاسَ يَقِيسُ قِيْسًا وَ قِيَاسًا الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ: نەرسىنى باشقىسىغا سېلىشتۇردى، ئۆلچەپ كۆردى.

قَاسَ الطَّبِيبُ الْجُرْحَ: دوختۇر يارىنىڭ تېرەنلىكىنى ئۆلچىدى، بەلگىلىدى.

«قَاسَ دَرَجَةَ الْحُمَّى بِالْمِحْرَارِ»: قىزىتمىنى تېرمومېتىر ئارقىلىق ئۆلچىدى.

«لَقَدْ أُصِيبَ الطِّفْلُ بِالْحُمَّى فَقَاسَ الطَّبِيبُ دَرَجَةَ حَرَارَتِهِ»: بالىنىڭ قىزىتمىسى ئۆرلەپ كېلىۋىدى، دوختۇر ئۇنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى ئۆلچىدى.

قَاسَ الْأَرْضَ: يەرنى ئۆلچىدى.

قَاسِحٌ: قوپال، قاتتىق.

ثَوْبٌ قَاسِحٌ: قوپال رەخت.

قَاسِرٌ: زورلىغۇچى، مەجبۇرلىغۇچى، قىستىغۇچى.

قَاسِطٌ ج قَاسِطُونَ وَ قُسَّاطٌ: زالىم، ئادالەتسىز، ئازغۇن.

﴿وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا﴾ «قرآن»: توغرا يولدىن چىققۇچىلار جەھەننەمگە ئوتۇن بولىدۇ.

قَاسَمَ يُقَاسِمُ مُقَاسَمَةً غَيْرَهُ الْمَالَ: : بۆلۈشۈۋالدى، تەقسىم قىلىشىۋالدى.

قَاسَمَ فُلَانًا: ئۇنىڭغا قەسەم بەردى.

﴿وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ﴾ «قرآن»: شۇنىڭدەك ئۇلارغا: «مەن چوقۇم سىلەرگە سادىقمەن»، دەپ قەسەم ئىچىپ بەردى.

قَاسِمٌ: بۆلگۈچى، تەقسىم قىلغۇچى.

قَاسَى يُقَاسِي مُقَاسَاةً الشَّخْصُ الْأَلَمَ: ئازاب چەكتى، ئەلەم تارتتى.

قَاسَى آلَامَ الْمَرَضِ: كېسەلنىڭ دەردىنى تارتتى.

قَاسَى الْمِحَنَ: جاپا-مۇشەققەت چەكتى.

قَاسٍ ج قَاسُونَ وَ قُسَاةٌ: قاتتىق، شەددەتلىك، ياۋۇز، رەھىمسىز.

قَاسِي الْقَلْبِ: باغرى قاتتىق، تاش يۈرەك.

قَاسِيَةٌ ج قَوَاسٍ: قاتتىق، شەددەتلىك، ياۋۇز، رەھىمسىز.

﴿فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللهِ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ زىكرىنى تەرك ئەتكەنلىكتىن دىللىرى قېتىپ كەتكەنلەرگە ۋاي!

تَجْرِبَةٌ قَاسِيَةٌ: ئېچىنىشلىق سىناق، پاجىئەلىك تەجرىبە.

شُرُوطٌ قَاسِيَةٌ: ئېغىر شەرت، قاتتىق شەرت.

أَرْضٌ قَاسِيَةٌ: قاقاس يەر.

لَيْلَةٌ قَاسِيَةٌ: زۇلمەتلىك كېچە.

قَاشَانِيٌّ: گۈللۈك خىش، فارفور قاچا ـ قۇچىلار.

قَاصِدٌ ج قُصَّادٌ: ئورۇنغۇچى، قورساققا پۈككۈچى، نىيەت قىلغۇچى، ئىرادە باغلىغۇچى، ئاسان.

سَفَرٌ قَاصِدٌ: ئاسان سەپەر.

﴿لَوْ كَانَ عَرَضاً قَرِيباً وَسَفَراً قَاصِداً لَاتَّبَعُوكَ﴾ «قرآن»: ئەگەر (ئۇلارنىڭ دەۋەت قىلغىنى) ئاسان قولغا كېلىدىغان غەنىيمەت ۋە (يىراق ئەمەس) ئوتتۇراھال سەپەر بولىدىغان بولسا، ئۇلار چوقۇم ساڭا ئەگىشىپ (غەنىيمەت ئېلىش مەقسىتىدە) چىقاتتى.

طَرِيْقٌ قَاصِدٌ: توغرا يول، تۈز يول.

الْقَاصِدُ الرَّسُولِيّ: رىم پاپىسىنىڭ چەت ئەللەردە تۇرۇشلۇق ۋەكىلى.

قَاصِرٌ ج قَاصِرُونَ: ياش قۇرامىغا يەتمىگەن ئادەم؛ ئاجىز، قىسقا.

كُلّ مَدِيْحٍ قَاصِرٌ فِيْهِ: ئۇنىڭ ھەققىدە ھەرقانداق مەدھىيە ئازلىق قىلىدۇ.

قَاصِرٌ عَنِ الْحَرَكَةِ: ھەرىكەتتىن ئاجىز.

قَاصِرَةٌ ج قَاصِرَاتٌ: بالاغەتكە يەتمىگەن، ئاجىز.

امْرَأَةٌ قَاصِرَةُ الطَّرْفِ: ئۇياتچان، ھايالىق.

﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ يېنىدا ئەرلىرىدىن غەيرىيگە كۆز سالمايدىغان شەھلا كۆزلۈك (جۈپتىلەر) بولىدۇ.

قَاصَّ يُقَاصّ مُقَاصَّةً ــ هُ: قىساس ئالدى، ئۆچ ئالدى، ئىنتىقام ئالدى.

قَاصٌّ: ھېكايىچى، مەدداھ.

قَاصِفٌ: ئۇشتىغۇچى، سۇندۇرغۇچى، قاتتىق ئاۋاز، گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز.

﴿فَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيْحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ﴾ «قرآن»: قارا بوران چىقىرىپ، كۇفرىلىق قىلغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن سىلەرنى غەرق قىلىۋېتىشىدىن...

طَائِرَةٌ قَاصِفَةٌ: بومباردىمانچى ئايروپىلان.

قَاصِلٌ: ئۆتكۈر، تېز، ئۆتكۈر.

قَاصِمٌ ج قَوَاصِمُ: بۇزغۇچى، ۋەيران قىلغۇچى، ھالاك قىلغۇچى.

عَمَلٌ قَاصِمُ الظَّهْرِ: جاپالىق ئېغىر ئەمگەك.

حَدَثٌ قَاصِمٌ: ئېغىر ۋەقە.

ضَرَبَاتٌ قَوَاصِمُ: ئەجەللىك زەربە.

نَزَلَتْ بِهِمْ قَاصِمَةُ الظَّهْرِ: ئۇلار بالايىئاپەتكە يولۇقتى.

قَاصٍ ج قَاصُونَ وَ أَقْصَاءُ: يىراق.

حَضَرَ الْقَاصِي وَالدَّانِي: يىراق ـ يېقىندىكى ھەممە كەلدى.

قَاضَ يَقُوضُ قَوْضًا الْبِنَاءَ: بىنانى بۇزدى، ئۆرۈدى.

قَاضَ الصِّحَّةَ: سالامەتلىككە زىيان يەتكۈزدى.

«قَاضَ جَيْشُ الْعَدُوِّ مَسَاكِنَ الْمُوَاطِنِيْنَ الْعُزَّلِ»: دۈشمەن قوشۇنى قولىدا تۆمۈرنىڭ سۇنۇقى يوق ئاھالىلەرنىڭ ئۆيىنى ۋەيران قىلدى.

قَاضَ يَقِيْضُ قَيْضًا الشَّيْءَ: نەرسە يېرىلدى، پارچىلاندى.

قَاضَ الْجِدَارُ: تام ئۆرۈلدى، بۇزۇلدى.

قَاضَ السِّنّ: چىش مىدىرلاپ قالدى، بوشاپ قالدى.

قَاضَ فُلَانًا بِالشَّيْءِ: پالانىغا بىرنەرسىنى ئالماشتۇرۇپ بەردى، تېگىشىپ بەردى.

قَاضِمٌ ج قَوَاضِمُ: غاجىلىغۇچى ھايۋان.

قَاضَى يُقَاضِي مُقَاضَاةً: مۇرەسسە قىلدى.

قَاضَى فُلَانًا إِلَى الْحَاكِمِ: پالانىنى ھاكىمغا ئەرز

قىلدى، شىكايەت قىلدى.

قَاضٍ (القاضي) ج قُضَاةٌ: سوتچى، قازى، ھاكىم.

قَاضٍ شَرْعِيٌّ: شەرىئەت قازىسى.

قَاضِي الْقُضَاةِ: سوت باشلىقى، قازى كالان، قازى قۇزات.

سُمٌّ قَاضٍ: كۈچلۈك زەھەر، ئۆتكۈر زەھەر.

قَاضِي التَّحْقِيقِ: دەسلەپكى سوتچى.

قَاضِيَةٌ: ئايال سوتچى.

الْقَاضِيَةُ: ئۆلۈم.

﴿يَالَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ﴾ «قرآن»: دۇنيادا ئۆلۈمۈم ھاياتىمنى (ئاخىرەتتە تىرىلمەس قىلىپ) ئاخىرلاشتۇرسىچۇ؟

ضَرْبَةٌ قَاضِيَةٌ: قاقشاتقۇچ زەربە.

قَاطِبٌ: قاپىقى تۈرۈك، قوشۇمىسى تۈرۈك.

رَأَيْتُهُ غَضْبَانَ قَاطِبًا: ئۇنى قوشۇمىسى تۈرۈك، غەزەپناك ھالدا كۆردۈم.

قَاطِبَةً: ھەممە، جەمئىي.

جَاءَ الْقَوْمُ قَاطِبَةً: قوۋم ھەممىسى كەلدى.

قَاطِرٌ: سۆرىگۈچى، تارتقۇچى.

قَاطِرَةٌ ج قَاطِرَاتٌ وَ قَوَاطِرُ: پاراۋوز.

قَاطٌ . قَاطٍ: قىممەت، باھاسى يۇقىرى.

قَاطَعَ يُقَاطِعُ مُقَاطَعَةً الْحَدِيثَ: سۆزىنى توختىتاتتى، ئۈزۈپ قويدى.

قَاطَعَهُ: ئۇنى تاشلىۋەتتى.

قَاطَعَ الْقَوْمَ: قوۋم بىلەن ھەمكارلىشىشتىن باش تارتتى.

قَاطِعٌ ج قَوَاطِعُ: پاسىل، توساق.

كَلَامٌ قَاطِعٌ: ئۆتىدىغان سۆز.

قَاطِعُ تَذَاكِرِ الْحَافِلَةِ: ئاپتوبۇس بېلىتى ساتقۇچى.

قَاطِفَةٌ: ئورۇش ماشىنىسى، كومباين.

قَاطِفَةُ الْقُطْنِ: پاختا تېرىش ماشىنىسى.

قَاطِنٌ ج قُطَّانٌ وَ قَطِينٌ: ئورۇنلاشقۇچى، ئاھالە؛ قۇرغۇچى، ھاياتى كۈچكە باي.

قَاظَ يَقِيظُ قَيْظًا الْيَوْمُ: كۈن قاتتىق ئىسسىق بولدى.

قَاعَ يَقُوعُ قَوْعًا: ئارقىدا قالدى، ئارقىغا داجىدى.

قَاعَ الْكَلْبُ: ئىت ئىرغاڭلاپ ماڭدى.

قَاعَ يَقِيعُ قَيْعًا الْخِنْزِيرُ: چوشقا چىرقىرىدى.

قَاعٌ ج أَقْوَاعٌ وَ أَقْوُعٌ وَ قِيعٌ وَ قِيعَانٌ وَ قِيعَةٌ: تۈزلەڭلىك، ئويمان يەر، چۆل، باياۋان.

قَاعُ الْغُرْفَةِ: پول، تاختاي.

سَقَطَ فِي قَاعِ الْبِئْرِ: قۇدۇقنىڭ قەئرىگە چۈشۈپ كەتتى.

غَرِقَتِ الْبَاخِرَةُ فِي قَاعِ الْبَحْرِ: پاراخوت دېڭىز ئاستىغا چۆكۈپ كەتتى.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ﴾ «قرآن»: كاپىرلارنىڭ ئەمەللىرى باياۋاندىكى سەرابقا ئوخشايدۇ.

قَاعِبٌ: ھۇۋلىغۇچى بۆرە.

قَاعَةٌ ج قَاعَاتٌ: زال، قۇلۇپ، قورۇ.

قَاعَةُ الْمُطَالَعَةِ: قىرائەتخانا.

قَاعَةُ الطَّعَامِ: تاماقخانا.

قَاعَةُ الإِسْتِقْبَالِ: كۈتۈۋېلىش زالى.

قَاعَةُ الْمُحَاضَرَاتِ: لېكسىيە زالى.

قَاعَةُ الإِجْتِمَاعَاتِ: يىغىن زالى.

قَاعِدٌ ج قَاعِدُونَ وَ قُعَّادٌ وَ قُعُودٌ: ئولتۇرغۇچى.

قَاعِدُ الْهِمَّةِ: ھۇرۇن.

﴿لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ «قرآن»: مۇئمىنلەردىن جىھادقا چىقمىغانلار... بىلەن باراۋەر بولمايدۇ.

قَاعِدَةٌ ج قَوَاعِدُ: ئاساس، ئۇل؛ بازا، قائىدە، پرىنسىپ، ھەيزدىن، تۇغۇتتىن، ياتلىق بولۇشتىن قالغان ئايال.

قَاعِدَةُ الْحَرْبِ: ھەربىي بازا.

«بُنِيَتْ فِي تِلْكَ الْمِنْطَقَةِ قَاعِدَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ»: بۇ رايوندا

هەربىي بازا قۇرۇلدى.

«عَادَتِ الطَّائِرَةُ إِلَى قَوَاعِدِهَا سَالِمَةً»: ئايروپىلانلار بازىغا سالامەت قايتتى.

قَاعِدَةٌ لِلْبَنَاءِ: قۇرۇلۇشنىڭ ئۇلى.

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾ ‹قرآن›: ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىل كەئبىنىڭ ئۇلىنى قوپۇرۇۋېتىپ...

قَاعِدَةُ الْبِلَادِ: پايتەخت.

قَاعِدَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: هەربىي بازا.

قَوَاعِدُ السُّلُوكِ: ئەدەپ، قائىدە، قائىدە-يوسۇن.

قَوَاعِدُ اللُّغَةِ: گرامماتىكا.

قَاعِدِيٌّ: ئاساسلىق، نېگىزلىك، قائىدىلىك.

قَافَ يَقُوفُ قَوْفًا وَ قِيَافَةً أَثَرَهُ: ئۇنىڭ ئىزىغا چۈشتى، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى.

قَافِصَةٌ ج قَوَافِصُ: ئېگىزلىك، تۆپىلىك، چاكىنا ئادەم، ئادەملەرنىڭ داشقىلى.

قَافِلٌ ج قَافِلَةٌ وَقُفَّالٌ: قايتقۇچى، قايتىپ كەلگۈچى.

قَافِلَةٌ ج قَوَافِلُ: كارۋان.

قَافِلَةٌ تِجَارِيَّةٌ: سودا كارۋىنى.

قَافِلَةُ السُّفُنِ: كېمە ئەترىتى.

قَافِيَةٌ ج قَوَافٍ: گەردەن، قاپىيە.

بِلَاقَافِيَةٍ: قاپىيىسىز.

قَاقَ يَقُوقُ قَوْقًا — تِ الدَّجَاجَةُ: توخۇ قاقاقلىدى.

قَاقٌ: ئالا قاغا.

قَاقُلَّةٌ: قىزىل ماش.

عُودٌ قَاقُلَّةٌ: ئاكۇئىلارىيە دەرىخى.

قَالَ يَقُولُ قَوْلاً وَ قَالاً وَ قِيلاً وَ قَوْلَةً وَ مَقَالاً وَ مَقَالَةً الرَّجُلُ: كىشى سۆزلىدى، گەپ قىلدى، ئېيتتى، دېدى.

قَالَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا قارا چاپلىدى، تۆهمەت قىلدى.

قَالَ صِدْقًا: راست سۆزلىدى.

قَالَ عَلَيْهِ قَوْلَ الزُّورِ: ئۇنىڭغا يالغان ئېيتتى.

قَالَ بِآرَائِهِ الْمُتَصَوِّفَةِ: ئەھلى تەسەۋۋۇپ كۆز قارىشى بويىچە سۆزلىدى.

قَالَ بِيَدِهِ: ئىشارەت قىلدى.

قَالَ يَقِيلُ قَيْلًا وَ قَائِلَةً وَ مَقِيلًا وَ قَيْلُولَةً وَ مَقَالاً الرَّجُلُ: چۈشتە ئۇخلىدى؛ سۆزلىدى.

قَالٌ: سۆز، گەپ.

الْقَالُ وَالْقِيلُ: سۆز-چۆچەك، گەپ-سۆز، پاراڭ.

قَالِبٌ ج قَوَالِبُ: قېلىپ.

قَالِبُ الطُّوبِ: كېسەك قېلىپى.

قَامَ يَقُومُ قَوْمًا وَ قَوْمَةً وَ قِيَامًا وَ قَامَةً: تۇردى، ئۆرە بولدى؛ تىكلەندى.

قَامَ الْأَمْرَ: ئىشنى رەتلىدى، تەرتىپكە سالدى.

﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ﴾ ‹قرآن›: سىلەر نامازغا تۇرغىنىڭلاردا يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار.

قَامَ بِهِ: مەشغۇل بولدى.

قَامَ دُونَهُ: ئۇنى قوغدىدى، نازارەت قىلدى.

قَامَ عَنْ نَوْمِهِ: ئويغاندى.

قَامَتِ الطَّائِرَةُ: ئايروپىلان ئۇچتى.

قَامَتِ الْفِكْرَةُ: ئويلاندى.

قَامَ الْأَمْرُ: ئىش تەرتىپكە چۈشتى، رەتلەندى.

قَامَ الْمَتَاعُ بِكَذَا: مالنىڭ قىممىتى ئاشتى.

قَامَ الْهَوَاءُ: شامال چىقتى.

قَامَ الْحَقُّ بَعْدَ الْبَاطِلِ: باتىلدىن كېيىن ھەق مەيدانغا چىقتى.

قَامَ مَقَامَهُ: ئۇنىڭ ئورنىنى باستى.

قَامَ عَلَى الشَّيْءِ: ئاساسلاندى، يۆلەندى.

قَامَ عَلَى الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ: قۇرئان ۋە ھەدىسكە ئاساسلاندى.

قَامَ بِزِيَارَةِ الْمَرِيضِ: كېسەلنى يوقلىدى.

قَامَ بِوَاجِبِهِ نَحْوَ أَبَوَيْهِ: ئاتا-ئانىسىغا بولغان

مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلدى.

قَامَ بِالْمَصَارِيفِ اللَّازِمَةِ: تېگىشلىك خىراجەتنى بەردى.

قَامَ بِرِحْلَةٍ: ساياھەت قىلدى.

قَامَ بِإتِّصَالَاتٍ مَعَ ...: ئالاقىلەشتى.

قَامَ عَلَى الْأَمْرِ: نازارەت قىلدى.

قَامَ بِفِعْلِ كَذَا: كىرىشتى، باشلىدى، شۇغۇللاندى.

«قَامَ الرَّأْيُ الْعَامّ وَ قَعَدَ لِهَذَا الْحَادِثِ: بۇ ۋەقە ئۈچۈن جامائەت پىكرى تەۋرەپ كەتتى.

قَامَتِ الصَّلَاةُ: ناماز ھازىر بولدى.

قَامَتِ السُّوقُ: بازار ئاۋاتلاشتى.

قَامَ الْقِطَارُ: پويىز قوزغالدى.

قَامُوا قَوْمَةً وَاحِدَةً: ئۇلار بىردەك تۇردى.

قَامَأَ يُقَامِئُ قِمَاءً وَ مُقَامَأَةً: لايىقلاشتى، مۇۋاپىقلاشتى.

قَامَةٌ ج قَامَاتٌ وَ قِيَمٌ: بوي، قەددى-قامەت؛ غالتەك؛ بەدەن.

قَامَةٌ مُعْتَدِلَةٌ: ئوتتۇرا بوي.

قَامَةُ الْإِنْسَانِ: ئادەمنىڭ بويى.

قَامَرَ يُقَامِرُ قِمَارًا وَ مُقَامَرَةً: قىمار ئوينىدى.

«قَامَرَ بِحَيَاتِهِ لِأَجْلِ اسْتِقْلَالِ بِلَادِهِ»: يۇرتىنىڭ مۇستەقىللىقى ئۈچۈن ھاياتىنى دوغا تىكتى.

قَامُوسٌ ج قَوَامِيسُ: ئوكيان، دېڭىز؛ دېڭىزنىڭ تەكتى؛ قامۇس، لۇغەت.

قَامُوسٌ جُغْرَافِيٌّ: يەر نامىلىرى لۇغىتى.

جَامِعُ أَوْ مُؤَلِّفُ الْقَامُوسِ: لۇغەت تۈزگۈچى.

قَامَى يُقَامِي مُقَامَاةً: قوشۇلدى.

قَانَ يَقِينُ قَيْنًا الرَّجُلُ: كىشى تۆمۈرچىلىك قىلدى.

قَانَ الْمَرْأَةَ: ئايالنى ياساندۇردى، زىننەتلىدى.

قَانَ الْحَدِيدَ: تۆمۈرنى سوقۇپ تۈزلىدى.

قَانَ الْإِنَاءَ: قاچىنى رېمونت قىلدۇردى.

قَانَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تۈپلىدى، جەملىدى.

قَانِئٌ: قىزىل.

أَحْمَرُ قَانِئٌ: قىپقىزىل.

قَانِتٌ ج قُنَّتٌ: ئىتائەت قىلغۇچى، ئىبادەت قىلغۇچى.

﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ ھوزۇرىدا (يەنى، نامازدا) ئىتائەتمەنلىك بىلەن تۇرۇڭلار.

قَانِصٌ ج قُنَّاصٌ: ئوۋچى، شىكارچى، مەرگەن.

قَانِصَةٌ ج قَانِصَاتٌ: قۇشنىڭ پوكىنى، تاشلىق.

قَانِصَةٌ قَوَانِصُ: ئوۋچى.

قَانِطٌ: ئۈمىدسىز، ئۈمىدسىزلەنگۈچى، ئۈمىدىنى ئۈزگۈچى.

﴿فَلَاتَكُنْ مِنَ الْقَانِطِينَ﴾ «قرآن»: نائۈمىد بولمىغىن.

قَانِعٌ ج قَانِعُونَ وَ قُنَّعٌ: قانائەت قىلغۇچى، رازى بولغۇچى، ئېنساپلىق.

وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ: ... قانائەتچان سائىللارغا ۋە موھتاجلارغا بېرىڭلار.

قَانُونٌ ج قَوَانِينُ: قانۇن، تۈزۈم، قائىدە؛ بەلگىلىمە، پرىنسىپ، قالۇن، رويال، چىلتار.

قَانُونُ الْأَحْوَالِ الشَّخْصِيَّةِ: ھەق تەلەپ قانۇنى.

قَانُونُ الْبِلَادِ: دۆلەت قانۇنى.

قَانُونٌ تِجَارِيٌّ: سودا قانۇنى.

قَانُونٌ جِنَائِيٌّ: جىنايى ئىشلار قانۇنى.

قَانُونٌ دُوَلِيٌّ: خەلقئارا قانۇن.

قَانُونٌ نِظَامِيٌّ: تەشكىلىي قانۇن.

قَانُونٌ وَضْعِيٌّ: يازما قانۇن.

قَانُونُ الزَّوَاجِ: نىكاھ قانۇنى.

قَانُونُ الْمِلَاحَةِ: دېڭىزچىلىق قانۇنى.

قَانُونُ الْإِنْتِخَابَاتِ: سايلام قانۇنى.

قَانُونُ الْعُقُوبَاتِ: جىنايى ئىشلار قانۇنى.

قَانُونٌ مَدَنِيٌّ: ھەق تەلەپ قانۇنى.

قَانُونُ تَطَوُّرِ الْمُجْتَمَعِ: ئىجتىمائىي تەرەققىيات

قانۇنى.

مَجْلِسُ شُورَى الْقَوَانِيْنِ: قانۇن چىقىرىش كومىتېتى.

قَانُونًا: قانۇنىي جەھەتتىن.

قَانُونِيٌّ: قانۇنىي، قانۇنلۇق، قائىدىلىك، ھەققانىي؛ قانۇنچى.

حُكْمٌ قَانُونِيٌّ: قانۇنىي ھۆكۈم.

قَانُونِيَّةٌ: قانۇنىي، قانۇنىيەتلىك.

سُلْطَةٌ قَانُونِيَّةٌ: قانۇنلۇق ھاكىمىيەت.

قَانٍ ج قُنَاةٌ: قولغا كەلتۈرگۈچى، ئېرىشكۈچى، قىپقىزىل.

قَانٍ (القَانِي): قىزىل.

«جَرَى غَرَامًا وَشَوْقًا دَمْعِي الْقَانِي وَهَامَ وَجْدًا وَعِشْقًا قَلْبِي الْعَانِي»: سېنى سېغىنىپ قان يىغلىغان ياشلىرىم ئاقماقتا، ھىجران-پىراق دەردى قەلبىمنى ئۆرتىمەكتە.

أَحْمَرُ قَانٍ: قىپقىزىل.

قَاهَرَ يُقَاهِرُ مُقَاهَرَةً —هُ: غەلىبە قىلدى، ئۇنىڭغا غالىب كەلدى.

قَاهِرٌ ج قَوَاهِرُ: يېڭىسەك، ئېگىز؛ قەھرى قىلغۇچى، كۈچلۈك؛ زورلىغۇچى.

قُوَّةٌ قَاهِرَةٌ: قارشى تۇرغىلى بولمايدىغان كۈچ.

جَبَلٌ قَاهِرٌ: ئېگىز تاغ.

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ بەندىلىرىنىڭ ئۈستىدە قاھىردۇر (يەنى، تىزگىنلەپ تۇرغۇچىدۇر).

اَلْقَاهِرَةُ: قاھىرە.

قَاهٍ م قَاهِيَةٌ ج قُهَاةٌ: قىزغىن.

عَيْشٌ قَاهٍ: پاراۋان تۇرمۇش.

قَاوَسَ يُقَاوِسُ مُقَاوَسَةً: ئۆلچىدى، سېلىشتۇردى.

قَاوَلَ يُقَاوِلُ مُقَاوَلَةً: سۆھبەتلەشتى، پىكىر ئالماشتۇردى، مۇنازىرىلەشتى.

قَاوَلَهُ: ئۇنىڭ بىلەن توختاملاشتى، مەلۇم ئىشقا توختام تۈزۈشتى، سۆزلەشتى، مۇنازىرىلەشتى.

قَاوَلَ النَّاقِدُ الْكَاتِبَ: ئوبزورچى يازغۇچى بىلەن مۇنازىرىلەشتى.

«قَاوَلَهُ عَلَى عِشْرِيْنَ أَلْفًا لِيَبْنَي لَهُ بَيْتًا»: يىگىرمە مىڭغا ئۇنىڭغا ئۆي سېلىپ بېرىشكە توختاملاشتى.

قَاوَمَ يُقَاوِمُ مُقَاوَمَةً: قارشىلاشتى، زىتلاشتى.

قَاوَمَ الْبَرْدَ: سوغۇققا چىدىدى.

قَاوَمَ الْإِغْرَاءَ: قۇتراتقۇلۇققا قارشى تۇردى.

قَاوَنْد: بېلىقچى قۇش.

قَاوُوشٌ ج قَوَاوِيْشُ: مەخپىي ئۆي.

قَاوُوقٌ ج قَوَاوِيْقُ: قالپاق، كۇلاھ، ئۇزۇن بۆك.

قَاوَى يُقَاوِى مُقَاوَاةً غَيْرَهُ: ئۇنىڭغا غالىب كەلدى، ئۇنى يەڭدى.

قَايَسَ يُقَايِسُ مُقَايَسَةً وَ قِيَاسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سېلىشتۇرۇپ كۆردى، ئۆلچەپ كۆردى.

قَايِشٌ: بىلەي.

قَايَضَ يُقَايِضُ مُقَايَضَةً وَ قِيَاضًا غَيْرَهُ: مال ئالماشتۇرۇشتى.

قَايَضَ الزَّيْتَ بِالْقَمْحِ: بۇغدايغا ماينى ئالماشتۇردى.

قَائِدٌ ج قُوَّدٌ وَ قُوَّادٌ وَ قَادَةٌ وَ قَادَاتٌ: رەھبەر، قوماندان، يېتەكچى، باشلىق، داھىي، رەئىس.

قَائِدُ الْجَيْشِ: ھەربىي باشلىق، كوماندىر.

قَائِدُ الْأُسْطُولِ: فلوت قوماندانى.

قَائِدُ سِلَاحِ الطَّيْرَانِ: ھاۋا ئارمىيە قوماندانى.

الْقَائِدُ الْعَامّ: باش قوماندان.

قَائِدُ الْقَاطِرَةِ: پويىز شوپۇرى.

اَلْقَائِدُ الْأَعْلَى لِلْجَيْشِ: باش قوماندان.

قَادَةُ الْفِكْرِ: ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى يېتەكچىلەر، مۇتەپەككۇرلار.

قَائِشٌ: بىلەي.

قَائِصٌ: تومۇز، قاتتىق ئىسسىق.

قَائِظٌ: قاتتىق ئىسسىق، تومۇز.

قَائِفٌ ج قَافَةٌ: ئىزنغا چۈشكۈچى، كىشىلەرنىڭ قىياپىتىگە قاراپ نەسىبىنى تونۇغۇچى، ئىز تونۇغۇچى، ئىزچى، رازۋېدكىچى.

قَائِلٌ ج قُوَلٌ وَ قَالَةٌ وَ قُوَّلٌ: سۆزلىگۈچى، گەپ قىلغۇچى، دېگۈچى.

قَائِلٌ ج قُيَّلٌ وَ قُيَّالَةٌ: چۈشتە ئۇخلىغۇچى، چۈشتە دەم ئالغۇچى.

قَائِلَةٌ: چۈش، چۈش ۋاقتى؛ چۈشلۈك ئۇيقۇ.

قَائِمٌ ج قُوَّامٌ: پودپولكوۋنىك.

قَائِمَّقَامٌ: ئورۇنباسار.

قَائِمَّقَامُ الْمَلِكِ: نائىب پادىشاھ.

قَائِمٌ ج قُوَّمٌ وَ قُيَّمٌ / قِيَّمٌ وَ قُيَّامٌ: تۇرغۇچى، قوپقۇچى، قوزغالغۇچى، تىك تۇرغۇچى.

قَائِمُ الزَّاوِيَةِ: تىك بۇلۇڭ.

قَائِمٌ بِذَاتِهِ: مۇستەقىل، ئۆز ئالدىغا، ئۆزى ئۆزىدىن، تەبىئىي.

قَائِمٌ بِالْأَعْمَالِ: ۋاكالىتەن ئىش بېجىرگۈچى.

«قَائِمٌ بِأَعْمَالِ الْمُدِيرِ فِي غِيَابِهِ»: مۇدىرنىڭ ئورنىدا ئىش بېجىرگۈچى.

قَائِمُ الْمَاءِ: سۇ تەقسىملەش مۇنارى.

قَائِمَةٌ ج قَائِمَاتٌ وَ قَوَائِمُ: تۈۋرۈك، تىرەك؛ كاتالوگ، مۇندەرىجە، تىزىملىك.

قَائِمَةُ الْحِسَابَاتِ: ھېسابات تالونى.

قَائِمَةُ الْأَسْعَارِ: باھا جەدۋىلى.

قَائِمَةُ الْأَسْمَاءِ: يوقلىما تىزىملىكى.

قَائِمَةُ الْأَسْمَاءِ السَّوْدَاءِ: قارا تىزىملىك.

قَائِمَةُ الدَّابَّةِ: ھايۋاننىڭ پۇتى.

قَوَائِمُ الْخِيَامِ: چېدىرنىڭ تۈۋرۈكلىرى.

قَائِمَةُ الطَّاوِلَةِ: ئۈستەلنىڭ پۇتى.

قَائِمَةُ أَسْعَارِ الْفَوَاكِهِ: مېۋىلەرنىڭ باھا جەدۋىلى.

قَائِمَةُ الطَّعَامِ: تاماق تىزىملىكى.

قَأَبَ يَقْأَبُ قَأْبًا الطَّعَامَ: تاماق يېدى.

قَأَبَ الشَّرَابَ: سۇ ئىچتى.

قَئِبَ يَقْئَبُ قَأْبًا وَ قَأَبًا مِنَ الشَّرَابِ: سۇغا توشتى.

قَؤُوبٌ: كۆپ ئىچىدىغان.

قَؤُودٌ: ياۋاش، رايىش.

قَبَا يَقْبُو قَبْوًا: تەگدى؛ يۇملاق شەكىل قىلدى.

قَبَا الْغُصْنُ: شاخ ئېگىلدى.

قَبَا الْبِنَاءَ: بىنانى گۈمبەز شەكلىدە ياسىدى.

قَبَا الزَّعْفَرَانَ: زەپەر يىغدى، تەردى.

قَبَاءٌ: مىقدار، ئارىلىق، مۇساپە.

قَبَاءٌ ج أَقْبِيَةٌ: تون، پەلتو.

«إِنَّ السَّمَاءَ لَا تُغَطَّى بِالْقَبَاءِ»: كۆكنى ئېتەك بىلەن ياپقىلى بولمايدۇ.

قَبَاحَةٌ: سەت بولماق، كۆرۈمسىز بولماق.

قُبَاعٌ: كىرپە.

قِبَالٌ: بوغقۇچ، يىپ.

قَبَالَةٌ / قِبَالَةٌ: يۈك، مەسئۇلىيەت، بۇرچ، مەجبۇرىيەت؛ توختام، شەرتنامە، كېلىشىم.

نَحْنُ فِي قِبَالَةِ فُلَانٍ: بىز پالانىنىڭ كېپىللىكىدە.

قِبَالَةٌ: تۇغۇت ئىلمى، ئاكۇشىرلىق.

قُبَالَةٌ: ئۇدۇلى، ئالدى تەرەپ، روبىروسى.

«جَلَسَ فُلَانٌ قُبَالَةَ النَّافِذَةِ»: پالانى پەنجىرىنىڭ ئۇدۇلىدا ئولتۇردى.

قِبَانَةٌ: ئۆلچەش، ئۆلچەش كەسپى.

قَبَّ يَقُبُّ قَبًّا الْقُبَّةَ: گۈمبەز ياسىدى.

قَبَّ النَّبَاتُ: ئوت-چۆپ قۇرۇپ كەتتى.

قَبَّ يَدَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ قولىنى كەستى.

قَبَّ قُبَّةَ الْمَسْجِدِ: مەسجىدنىڭ گۈمبىزىنى ياسىدى.

قَبَّ يَقِبُّ قَبًّا وَ قَبِيبًا الْأَسَدُ: يولۋاس چىشىنى غۇچۇرلاتتى.

قِبٌّ ج أَقْبَابٌ: كۆمۈرچەك؛ تـوغرا سـۆڭەك؛ باشلىق، ئاقساقال.

قُبٌّ ج أَقْبَابٌ: باشلىق، سەردار، يولباشچى، يېتەكچى؛ نەسىللىك ئات.

قَبَّارٌ ج قَبَّارُونَ: يەرلىك قازغۇچى، گوركا.

قَبَّانٌ جىك، تارازا.

قَبَّانِيٌّ ج قَبَّانِيُّونَ: كىرچى.

قَبَّبَ يُقَبِّبُ تَقْبِيبًا الْقُبَّةَ: گۈمبەز ياسىدى.

قَبَّبَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇملاق شەكىلگە كەلتۈردى.

قَبَّبَ الْبُسْتَانِيُّ الْأَشْجَارَ: باغۇەن دەرەخنى يۇملاق ياسىدى.

قَبَّةٌ ج قَبَّاتٌ: ياقا.

قُبَّةٌ ج قِبَابٌ وَ قُبَبٌ: گۈمبەز، قۇببە.

قُبَّةُ الْإِسْلَامِ: بەسرە شەھىرى.

قُبَّةُ الْجَرَسِ: قوڭغۇراق مۇنارى.

الْقُبَّةُ الْخَضْرَاءُ: ئىبراھىم خەلىلۇللاھنىڭ ماقامى.

الْقُبَّةُ الزَّرْقَاءُ: ئاسمان، كۆك ئاسمان.

جَعَلَ مِنَ الْحَبَّةِ قُبَّةً: مۇبالىغىلەشتۈرۈۋەتتى، تۆگمىنى تۆگە قىلىپ كۆرسەتتى.

قَبَّحَ يُقَبِّحُ تَقْبِيحًا: سەتلەشتۈردى، كۆرۈمسىز قىلىۋەتتى، خۇنۈكلەشتۈردى.

قُبَّرَةٌ ج قُبَّرٌ وَ قُبَرٌ وَ قَبَابِرُ: سوپى تورغاي، بوز تورغاي.

قَبَّصَ يُقَبِّصُ تَقْبِيصًا الشَّيْءَ: نەرسىنى چىمدىدى، چىمدىپ ئالدى (تۇز قاتارلىقلارنى).

قَبَّضَ يُقَبِّضُ تَقْبِيضًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تارايتتى، قورۇدى؛ تاپشۇردى، تاپشۇرۇپ بەردى.

قَبَّطَ يُقَبِّطُ تَقْبِيطًا وَجْهَهُ: قوشۇمىسىنى تۈردى.

قَبَّعَ يُقَبِّعُ تَقْبِيعًا: شىلەپە كىيدى.

قَبَّعَ لَهُ: ئۇنىڭغا بوزەك بولدى، كەمتەرلىك قىلدى.

قُبَّعَةٌ ج قُبَّعَاتٌ: شىلەپە، قالپاق.

قُبَّعَةٌ عَالِيَةٌ: ئېگىز قالپاق.

قُبَّعَةُ الْقَشِّ: چىغ قالپاق.

قَبَّلَ يُقَبِّلُ تَقْبِيلًا: سۆيدى، بوسە قىلدى.

قَبَّلَ الْأَرْضَ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ: ئۇلارنىڭ ئالدىدا تىز پۈكتى.

قَبَّلَ الْأَبُ وَلَدَهُ: ئاتا بالىسىنى سۆيدى.

قَبَّنَ يُقَبِّنُ تَقْبِينًا: ئۆلچىدى، ئۆلچەپ بەردى.

قَبَّى يُقَبِّي تَقْبِيَةً الْمَتَاعَ: مالنى رەتلىدى.

قَبَّى الثَّوْبَ: تاشقى كىيىمنى تىكتى.

قَبَجٌ: ئورمان كەكلىكى.

«هَلْ يَسْتَوِي الأَعْمَى وَمَنْ هُوَ مُبْصِرٌ لاَ بَلْ هُمْ قَبَجٌ وَأَنْتَ عُقَابٌ»: قارىغۇ ئادەم بىلەن كۆزى ئوچۇق ئادەم ئوخشاش بولامدۇ، ياق، ھەرگىزمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. ئۇلار (رەقىبلىرىڭ) ئورمان كەكلىكى بولسا، سەن بۈركۈتسەن.

قَبُحَ يَقْبُحُ قُبْحًا وَ قَبَاحَةً وَ قَبَاحًا وَ قُبُوحًا وَ قُبُوحَةً: سەت بولدى، كۆرۈمسىز بولدى، سەتچىلىك بولدى.

قَبَحَ يَقْبَحُ قَبْحًا — هُ اللهُ: ئاللاھ ئۇنى رەھمىتىدىن يىراق قىلدى.

قُبْحٌ ج مَقَابِحُ: سەت، كۆرۈمسىز، خۇنۈك.

قُبْحًا لَهُ: ئۇنىڭغا ياخشىلىق بولمىسۇن.

قَبَرَ يَقْبُرُ قَبْرًا الْمَيِّتَ: مېيىتنى كۆمدى، دەپنە قىلدى.

قَبَرَ الْقَضِيَّةَ: مەسىلىنى مەخپىي تۇتتى.

قَبْرٌ ج قُبُورٌ: قەبرە، گۆر، يەرلىك.

قَبْرُ الْجُنْدِيِّ الْمَجْهُولِ: خاتىرە مۇنار.

﴿وَأَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ «قرآن»: ھەقىقەتەن ئاللاھتائالا قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىدۇ.

«لَاتُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ وَلَاتَجْلِسُوا عَلَيْهَا» ‹حديث›: قەبرىلەرگە قاراپ ناماز ئوقۇماڭلار ۋە قەبرىلەرنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرماڭلار.

قَبْرٌ رَمْزِيٌّ: خاتىرە مۇنارى.

قَبْرِيَّةٌ: قەبرە تەزكىرىسى، يادنامە.

قِبْزٌ: پاكار، قىسقا، كالتا؛ بېخىل.

قُبْزٌ: قوۋۇز.

قَبَسَ يَقْبِسُ قَبْسًا النَّارَ: ئوتنى تۇتاشتۇردى، ياندۇردى.

قَبَسَ الْحُمَّى: يۇقۇملاندى.

قَبَسَ الْعِلْمَ: ئىلىم ئىگىلىدى.

قِبْسٌ: ئەسلىي، مەنبە.

قَبَسٌ ج أَقْبَاسٌ: ئوت، چوغ.

حُمَّى قَبَسٌ: يۇقۇملۇق تەپ كېسىلى.

﴿لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى﴾ ‹قرآن›: مەن (بېرىپ) ئۇنىڭدىن بىرەر پارچە چوغ ئېلىپ كېلىشىم ياكى ئوت بار يەردە بىرەر يول باشلىغۇچىنى ئۇچرىتىشىم مۇمكىن.

قَبَصَ يَقْبِصُ قَبْصًا الشَّيْءَ: نەرسىنى چىمدىدى، چىمدىپ ئالدى (تۇز قاتارلىقلارنى).

قِبْصٌ / قِبَصٌ ج قُبُوصٌ: قۇم دۆۋىسى، قۇم دۆڭ.

قِبْصٌ ج أَقْبَاصٌ: قۇم دۆۋىسى، كىشىلەر توپى.

قَبْصَةٌ ج قُبَصٌ: چىمدىپ ئېلىنغان نەرسە.

قَبَضَ يَقْبِضُ قَبْضًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تۇتۇپ ئالدى، قوچۇشلاپ ئالدى، تۇتاملاپ ئالدى.

قَبَضَ الْبَطْنَ: ئىچنى قاتۇردى، قەۋزىيەت قىلىپ قويدى.

قَبَضَ الصَّدْرَ: روھىنى چۈشۈرۈۋەتتى.

﴿فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ﴾ ‹قرآن›: ئەلچىنىڭ ئىزىدىن بىر چاڭگال توپىنى ئالدىمدە...

«قَبَضَ الْجَيْشُ عَلَى الْحُكْمِ»: ئارمىيە ھاكىمىيەتنى ئىگىلىدى.

«قَبَضَ الشُّرْطِيُّ عَلَى اللِّصِّ»: ساقچى ئوغرىنى تۇتتى، قولغا ئالدى.

قَبَضَ يَدَهُ عَنِ النَّفَقَةِ: نەپىقە بېرىشتىن باش تارتتى.

قَبَضَ اللّٰهُ رُوحَهُ: ئاللاھ ئۇنى قەبزى روھ قىلدى.

قَبَضَ مُرَتَّبَهُ آخِرَ الشَّهْرِ: ئاي ئاخىرىدا مائاشىنى ئالدى.

قَبْضٌ: تۇتماق، قولغا ئالماق.

قَبْضُ الْبَطْنِ: قەۋزىيەت، ئىچى قاتماق.

﴿ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا﴾ ‹قرآن›: ئاندىن ئۇنى ئاستا-ئاستا يوقاتتۇق.

صَارَ الْمَالُ فِي قَبْضَتِهِ: مال ئۇنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولدى.

أَلْقَى عَلَيْهِ الْقَبْضَ: ئۇنى قولغا ئالدى.

قَبَضٌ: تاپشۇرۇۋېلىنغان مال، توپلانغان ئولجا.

قَبَضُ الْقَبِيلَةِ وَافِرٌ: قەبىلىنىڭ يىغقان ئولجىسى كۆپ.

قَبْضَةٌ ج قَبَضَاتٌ: تۇتماق، ئالماق، بىر چاڭگال، بىر ئوچۇم، ساپاق، تۇتقا، دەستە، مۇشت.

«أَعْطَاهُ قَبْضَةً مِنْ أَرُزٍ»: ئۇنىڭغا بىر چاڭگال گۈرۈچ بەردى.

ضَرَبَهُ بِقَبْضَةِ يَدِهِ: ئۇنى بىر مۇشت سالدى.

قَبْضِيَّةٌ: ئىش ھەققى، مائاش.

قَبَطَ يَقْبُطُ / يَقْبِطُ قَبْطًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قولى بىلەن يىغدى.

الْقِبْطُ: مىسىرنىڭ ئەسلىي تىلىنى ۋە خرىستىئان دىنىنى ساقلاپ قالغان ئەسلىي ئاھالىسى.

قُبْطَانٌ ج قُبَاطِنَةٌ: پاراخوت باشلىقى، كاپىتان.

قُبْطَانُ الطَّائِرَةِ: ئايروپىلان باشلىقى.

قِبْطِيٌّ ج قِبْطٌ وَ أَقْبَاطٌ: مىسىر خرىستىئانلىرى (قەدىمدىن تارتىپ مىسىردا ياشاپ كېلىۋاتقان

ئەسلىي ئاھالە).

قَبَعَ يَقْبَعُ قُبُوعًا الْقُنْفُذُ: كىرپە بېشىنى ئىچىگە تىقىۋالدى، تۈگۈلۈۋالدى.

قَبَعَ الشَّخْصُ فِي بَيْتِهِ: ئۆيىگە يوشۇرۇنۇۋالدى، بېكىنىۋالدى.

قَبَع الشَّخْصُ عَنْ أَصْحَابِهِ: ھەمراھلىرىنىڭ ئارقىسىدا قالدى.

قَبَعَ الْقِطُّ تَحْتَ السَّرِيْرِ: مۈشۈك كارىۋاتنىڭ ئاستىغا مۆكۈۋالدى.

قَبَعَ يَقْبَعُ قَبعًا الْفِيْلُ: پىل چىرقىرىدى.

قَبَعَ الْخِنْزِيْرُ: چوشقا خارتىلدىدى.

قَبَعَ الْفَرَسُ: ئات كىشنىدى.

قُبْعٌ: كاناي، بورغا.

قُبَعٌ: كىرپە.

قُبْعَةٌ: گۈل كاسىنىسى.

قَبْقَابٌ ج قَبَاقِبُ: ياغاچ كەش.

قَبْقَبَ يُقَبْقِبُ قَبْقَبَةً: جۆيلۈدى، بىلجىرلىدى.

قَبْقَبَ الْجَمَلُ: تۆگە بۇرقىرىدى.

قِبْقِبٌ: ئەسەدەپ.

قَبْقَبَةٌ: بىلجىرلاش.

«**مَاأَكْثَرَ قَبْقَبَةَ هَذَا الْعَجُوزِ**»: بۇ بوۋاي ئەجەب بىلجىرلاۋەردى.

قَبَلَ يَقْبَلُ قبلًا الْوَقْتُ: ۋاقىت توشتى، يېقىنلاشتى.

قَبِلَ يَقْبَلُ قُبُولًا: قوبۇل قىلدى، ئالدى.

قَبِلَ الْكَلَامَ: سۆزنى تەستىقلىدى، ئىشەندى.

قَبِلَ اللهُ دُعَائَهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلدى.

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار (يەنى، تەۋبە قىلغۇچىلار) ئاللاھنىڭ ئۆز بەندىلىرىنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدىغانلىقىنى... بىلمەمدۇ؟

قَبِلَ الْمَرِيْضَ الْمُسْتَشْفَى: ئاغرىقنى دوختۇرخانىغا ئالدى.

قَبِلَ عَمَلَهُ: ئۇنىڭ ئىشىدىن رازى بولدى.

قَبِلَ يَقْبِلُ قَبَالَةً: كاپالەت بەردى، كېپىل بولدى، ھۆددە قىلدى.

قَبْلُ: بۇرۇن، ئىلگىرى.

مِنْ قَبْلُ . قَبْلًا: ئىلگىرى، بۇرۇن، ئۆتكەندە.

﴿لِلهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ﴾ ‹قرآن›: ئىلگىرى ۋە كېيىن ھەممە ئىش ئاللاھنىڭ باشقۇرۇشىدىدۇر.

صَارَ أَفْضَلَ مِنْ ذِي قَبْلٍ: بۇرۇنقىغا قارىغاندا ياخشىراق بولۇپ قالدى.

قِبَلٌ: كۈچ، قۇۋۋەت، ئىقتىدار، قابىلىيەت، تەرەپ.

﴿فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَاقِبَلَ لَهُمْ بِهَا﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ئۇلار تاقابىل تۇرالمايدىغان بىر قوشۇن بىلەن چوقۇم بارىمىز.

أَصَابَهُ هَذَا الْأَمْرُ مِنْ قِبَلِهِ: بۇ ئىش ئۇنىڭغا ئۇنىڭ تەرىپىدىن يەتتى.

لِيْ قِبَلَ فُلَانٍ دَيْنٌ: مېنىڭ پالانىدا ئېلىشىم بار.

قُبْلٌ: ئالدى، ئالدى تەرەپ.

قُبْلٌ مِنَ الْجَبَلِ ج أَقْبَالٌ: تاغ ئېتىكى.

قَبَلٌ: ئالىغاي، قىسىق كۆز.

قُبْلَةٌ ج قُبَلٌ وَ قُبُلَاتٌ: سۆيمەك، بوسە قىلماق.

«**طَبَعَتِ الْأُمّ قُبْلَةً عَلَى خَدِّ ابْنَتِهَا**»: ئانا قىزىنىڭ مەڭزىگە سۆيۈپ قويدى.

قُبْلَةُ الْوِدَاعِ: ۋىدالىشىش سۆيۈشۈشى.

قُبْلَةُ الْحَيَاةِ: دوختۇرنىڭ ئېغىز ئارقىلىق سۈنئىي نەپەسلەندۇرۇشى.

قِبْلَةٌ: قىبلە.

﴿وَمَاجَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ﴾ ‹قرآن›: سەن يۈز كەلتۈرۈپ كېلىۋاتقان تەرەپنى قىبلە قىلغانلىقىمىز

پەيغەمبەرگە ئەگەشكەنلەرنى ئاسىيلىق قىلغانلاردىن ئايرىۋېلىشىمىز ئۈچۈنلا ئىدى.

الْقِبْلَةُ: كەئبە، بەيتۇللاھ.

قِبْلَةُ الأَنْظَارِ: دىققەت مەركىزى.

أُولَى الْقِبْلَتَيْنِ: قۇددۇس شەرىف.

قَبْوٌ ج أَقْبِيَةٌ: گۇمبەز، گۇمبەز شەكىللىك ئۆگزە.

قَبْوٌ ج أَقْبَاءٌ: يەر ئاستى ئۆيى.

«يَلْتَجِئُ النَّاسُ إِلَى الأَقْبَاءِ زَمَنَ الْحَرْبِ»: كىشىلەر ئۇرۇش ۋاقتىدا يەر ئاستى ئۆيىدە تۇرىدۇ.

قَبُوطَانٌ: كېمە باشلىقى، كاپىتان.

قَبُولٌ . قُبُولٌ: قوشۇلماق، قوبۇل قىلماق، قارشى ئالماق، كۈتۈۋالماق.

عَدَمُ قُبُولِ التَّجْزِئَةِ: پارچىلانمايدىغان.

﴿فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ﴾ «قۇرئان»: ئۇنى پەرۋەردىگارى چىرايلىقچە قوبۇل قىلدى.

قَبِيحٌ ج قِبَاحٌ وَ قبحى وَ قَبَاحَى: سەت، كۆرۈمسىز، نومۇسسىز، پاسكىنا، قەبىھ.

قَبِيحُ الْمَنْظَرِ: كۆرۈمسىز.

الأَكْلُ فِي الطَّرِيقِ قَبِيحٌ: يولدا بىرنەرسە يېيىش ئۇياتتۇر.

قَبِيحَةٌ ج قِبَاحٌ وَ قَبَائِحُ: سەت قىلىق، نومۇسسىز ئىش، ناچار ئىش.

قَبِيلٌ ج قُبُلٌ وَ قُبَلَاءُ: كېپىل، ھۆددىگە ئالغۇچى؛ جامائە، بىر جامائە ئادەملەر.

«ذَالِكَ الشَّيْءُ مِنْ هَذَا الْقَبِيلِ»: بۇ نەرسە بۇ تۈرگە مەنسۇپ.

«مَا يَعْرِفُ قَبِيلًا مِنْ دَبِيرٍ»: ئۇ ئوپئوچۇق نەرسىلەرنى پەرقلەندۈرەلمەيدۇ.

﴿أَوْ تَأْتِيَ بِاللهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا﴾ «قۇرئان»: ياكى (پەيغەمبەرلىككە) گۇۋاھچى قىلىپ ئاللاھنى ۋە پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا كەلتۈرگىن.

قُبَيْلٌ: ئالدىدىراق، سەل ئىلگىرى.

جَاءَ قُبَيْلَ الظُّهْرِ: چۈشتىن بۇرۇنراق كەلدى.

قَبِيلَةٌ ج قَبَائِلُ: قەبىلە، ئۇرۇق، ئايماق؛ ھايۋانات ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ بۆلۈنۈشتىكى ئاتىلىشى؛ قۇدۇقنىڭ ئېغىزنى ياپىدىغان تاش.

قَبِيلَةُ قُرَيْشٍ: قۇرەيش قەبىلىسى.

القَبَائِلُ الرُّحَّلُ: كۆچمەن قەبىلىلەر.

قَبِيلِيٌّ: قەبىلىلىك، ئۇلۇسلۇق.

قَتَا يَقْتُو قَتْوًا وَقَتًا وَ قَتًى وَ مَقْتًى فُلَانًا: خىزمەت قىلدى، مۇلازىمەت قىلدى.

قَتَادٌ: تىكەنلىك ئوت، يانتاق.

«دُونَهُ خَرْطُ الْقَتَادِ» «مثل»: ئۇنىڭغا ئېرىشىش قىيىن ئىش.

قُتَارٌ: پۇراق، بوي.

قِتَالٌ: ئۇرۇش، جەڭ.

حَوْمَةُ الْقِتَالِ: قاتتىق ئۇرۇش، شىددەتلىك جەڭ، كەسكىن جەڭ.

سَاحَةُ الْقِتَالِ: جەڭ مەيدانى، فرونت.

﴿قَالُو لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار ئۇرۇشتىن خەۋەر تاپقان بولساق، ئەلۋەتتە سىلەرگە ئەگىشەتتۇق، دېدى.

قَتَامٌ . قَتَامَةٌ: قاراڭغۇ، زۇلمەت؛ سۇس قارا رەڭ، خىرە.

قَتَانٌ: قارامتۇل، قاراڭغۇ.

قَتَبٌ ج أَقْتَابٌ: ئېگەر، توقۇم، ئۈچىلىق.

قِتْبٌ . قِتَبَةٌ ج أَقْتَابٌ: ئۈچەي.

قَتَّ يقُتّ قَتًّا: يالغان ئېيتتى، يالغانچىلىق قىلدى.

قَتَّ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئازايتتى، كېمەيتتى؛ ئاز-ئازدىن توپلىدى.

قَتَّ إِلَى فُلَانٍ: پالانىنىڭ ئىزىغا چۈشتى، ئىز قوغلىدى.

قَتَّاتٌ: تۆھمەتخور، پىتنىخور.

قَتَّالٌ: قانخور، جاللات.

قَتَّبَ يُقَتِّبُ تَقْتِيبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەگدى.

قَتَّتَ يُقَتِّتُ تَقْتِيتًا الْكَلَامَ: يالغانىنى ئويىلدۇرۇپ چىقاردى.

قَتَّةٌ: ياۋا تەرخەمەك.

قَتَّرَ يُقَتِّرُ تَقْتِيرًا: بېخىللىق قىلدى، پىخسىقلىق قىلدى.

قَتَّرَ الشِّوَاءُ: شورپىنىڭ پۇرىقى تارقالدى.

قَتَّلَ يُقَتِّلُ تَقْتِيلًا الْقَوْمَ: قەۋمنى ئۆلتۈردى، قىرغىنچىلىق قىلدى.

﴿يُقَتِّلُونَ أَبْنَائَكُمْ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئوغۇللىرىڭلارنى ئۆلتۈرەتتى.

قَتَرَ يَقْتُرُ / يَقْطِرُ قَتْرًا وَ قُتُورًا الشَّخْصُ: شەخسنىڭ تۇرمۇشى قىس بولدى.

قَتَرَ اللَّحْمُ: گۆش پۇراپ قالدى.

قَتَرَ عَلَى عِيَالِهِ: ئائىلىسىنى تۇرمۇشتىن قىستى.

﴿وَالَّذِيْنَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا﴾ «قرآن»: ئۇلار خىراجەت قىلغاندا، ئىسراپچىلىقمۇ قىلمايدۇ، بېخىللىقمۇ قىلمايدۇ.

قَتِرَ يَقْتَرُ قَتَرًا اللَّحْمُ: گۆشنىڭ پۇرىقى تارقالدى.

قَتَرٌ: چاڭ-توزان.

﴿وَلَايَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَاذِلَّةٌ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى قارىلىق ۋە خارلىق قاپلىمايدۇ.

قُتْرَةٌ ج قُتَرٌ: ئوۋچىنىڭ كەپىسى.

قَتَرَةٌ ج قَتَرٌ: ئىس-تۈتەك.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەرنى چاڭ-توزان بېسىپ كەتكەن، قارىداپ كەتكەن بولىدۇ.

قَتَلَ يَقْتُلُ قَتْلًا: ئۆلتۈردى، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلدى.

﴿مَن قَتَلَ نَفْساً بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعاً﴾ «قرآن»: كىمكى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمىگەن ياكى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلمىغان بىر ئادەمنى ئۆلتۈرسە، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ.

قَتَلَهُ الْجُوعُ: ئاچلىقتىن ئۆلدى.

قَتَلَ الْوَقْتَ: ۋاقىتنى زايە قىلدى.

قَتَلَ الْكَسُولُ وَقْتَهُ: ھورۇن ۋاقىتىنى بىكار ئۆتكۈزۈۋەتتى.

قَتَلَ الْمَوْضُوعَ بَحْثًا: ماۋزۇنى ئەتراپلىق ئانالىز قىلدى.

قَتَلَ الدَّهْرَ خِبْرَةً: ھاياتتا مول تەجرىبىلىك بولدى.

قَتْلٌ: ئۆلتۈرمەك، سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرمەك.

﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ «قرآن»: زىيانكەشلىك قىلىش ئۆلتۈرۈشتىنمۇ ياماندۇر.

الْقَتْلُ الْعَمْدُ: قەستەن ئۆلتۈرۈش.

الْقَتْلُ الْخَطَأُ: سەۋەنلىك بىلەن ئۆلتۈرۈش.

قِتْلٌ ج أَقْتَالٌ: ئەشەددىي دۈشمەن.

قِتْلَةٌ: قاتىللىق، قاتىللىق ۋاسىتىسى.

قَتَمَ يَقْتُمُ قُتُومًا الْغُبَارُ: توپا توزىدى.

قَتَمَ الْوَجْهُ: چىراي ئۆزگىرىپ تۇتۇلۇپ كەتتى.

قَتَمَ وَجْهُ الْجَائِعِ: ئاچ قورساقنىڭ چىرايى تاتىرىپ كەتتى.

قُتْمَةٌ . قَتَمَةٌ: قاراڭغۇ، زۇلمەت؛ سۇس قارا رەڭ، خىرە.

أَتَى فِي قَتَمَةِ اللَّيْلِ: كېچە قاراڭغۇسىدا كەلدى.

قَتَنَ يَقْتُنُ قُتُونًا الْمِسْكُ: ئىپار قۇرۇپ قارىداپ قالدى.

قَتُنَ يَقْتُنُ قَتَانَةً الرَّجُلُ: ئاز يەپ ئورۇقلاپ كەتتى.

قَتْوَةٌ: بىر قېتىم مۇلازىمەت قىلماق، سوخەنچىلىك.

قَتُوتٌ: تۆھمەتخور، پىتنىخور.

قَتُورٌ: بېخىل.

﴿وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا﴾ «قرآن»: ئىنسان بېخىل كېلىدۇ.

قَتُولٌ ج قُتُلٌ وَ قُتْلٌ: كەسپىي قاتىل.

قَتِيرٌ: يىڭناغۇچ.

قَتِيلٌ ج قَتْلَى وَ قَتْلاءُ وَ قَتَالَى: ھالاك بولغان، ئۆلتۈرۈلگەن.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى﴾ «قرآن»: ئى مۆئمىنلەر! ئۆلتۈرۈلگەنلەر ئۈچۈن قىساس ئېلىش سىلەرگە پەرز قىلىندى.

قَتِينٌ: ئورۇق، تاماقنى ئاز ئادەم، چارچاپ كەتكەن؛ نەيزە.

قَتَّ يَقُتُّ قَتًّا: يۇلۇۋالدى، قومۇرۇۋالدى، سوغۇرۇۋالدى.

قُثَّاءٌ / قِثَّاءٌ: تەرخەمەك.

﴿فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَ قِثَّائِهَا﴾ «قرآن»: بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا دۇئا قىلغىن، بىزگە زېمىننىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرخەمەك ... نى ئۆستۈرۈپ بەرسۇن.

قَثَّاثٌ: سۈخەنچى.

قِثَايَةٌ ج قِثَايَاتٌ: تەرخەمەك.

قَثْرَةٌ: ئۆي جاھازلىرى.

قَثْطَرَةٌ ج قَثَاطِرُ: ئۆتكۈزگۈچ تۇرۇبا.

قَثَمَ يَقْثُمُ قَثْمًا الشَّيْءَ: يىغدى، توپلىدى، ھەممىنى ئېلىۋالدى، ئاستا ماڭدى.

قَثَمَ مِنْ مَالِهِ: مېلىدىن ئۇنىڭغا بەردى.

قَثُمَ يَقْثُمُ وَ قَثِمَ يَقْثَمُ قَثْمَةً وَ قَثَامًا الشَّيْءُ: تېزەك بىلەن بۇلغاندى.

قُثَمٌ: مەرد، سېخىي.

قُثْمَةٌ: توپا رەڭ.

قُجَّةٌ: قاپچۇق.

قَحَا يَقْحُو قَحْوًا الْمَالَ: مالنىڭ ھەممىسىنى ئېلىۋالدى.

قُحَاحٌ: ساپ، ھەقىقىي، راست، توغرا.

قُحَافٌ: كەلكۈن، قىيان، تاشقىن.

قَحَبَ يَقْحُبُ قَحْبًا وَ قُحَابًا: يۆتەلدى.

قَحَبَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال بۇزۇقچىلىق قىلدى.

قَحْبٌ ج قِحَابٌ: زىنىقە بولغان ئادەم، ياشانغان ئادەم.

قَحْبَةٌ ج قِحَابٌ: پاھىشە ئايال، بۇزۇق ئايال؛ موماي.

قَحَثَ يَقْحَثُ قَحْثًا الشَّيْءَ: ئېلىپ بولدى.

قَحَّ يَقُحُّ قُحُوحًا وَ قُحَّ الشَّخْصُ: شەخس ساپ بولدى.

قُحٌّ ج أَقْحَاحٌ: ساپ، ھەقىقىي، راست، توغرا.

عَرَبِيٌّ قُحٌّ: ساپ ئەرەب.

قَحَّادٌ: يەككە-يېگانە ئادەم.

قُحَّازَةٌ: قىسماق، تور.

قَحَّبَ يُقَحِّبُ تَقْحِيبًا: قاتتىق يۆتەلدى.

قُحَّةٌ: يۆتەل.

قَحَّزَ يُقَحِّزُ تَقْحِيزًا لَهُ الْكَلَامَ: قوپال گەپ قىلدى.

قَحَّزَ بِهِ: ئۇنى يىقىتىۋەتتى.

قَحَّزَهُ: ئۇنى سەكرىتىۋەتتى.

قَحَّطَ يُقَحِّطُ تَقْحِيطًا: چاكىلاشتۇردى.

قَحَّمَ يُقَحِّمُ تَقْحِيمًا —هُ فِي الْأَمْرِ: ئىشنى زورلاپ قىلدۇردى.

قَحْدَةٌ ج قِحَادٌ وَ أَقْحُدٌ: تۆگە لوككىسى، تۆگە ئۆركىشى.

قَحَرَ يَقْحُرُ قُحُورًا: ياشىنىپ قالدى.

قَحَزَ يَقْحَزُ قَحْزًا الرَّجُلُ: چۆچۈپ، سەكرەپ كەتتى.

قَحَزَ عَنْ ظَهْرِ دَابَّتِهِ: ئۇلاغ ئۈستىدىن چۈشتى.

قَحَزَ يَقْحَزُ قَحْزًا وَ قُحُوزًا الرَّجُلَ: كىشىنى ھالاك قىلدى، ئۆلتۈرۈۋەتتى، زىيانكەشلىك قىلدى.

قَحَطَ يَقْحَطُ قَحْطًا الْمَطَرُ: يامغۇر ياغمىدى، قۇرغاقچىلىق بولدى.

«قَحَطَ الْمَطَرُ فِي الْخَرِيفِ فَلَمْ يَزْرَعِ الْفَلَّاحُونَ الْحُبُوبَ»: كۈزدە يامغۇر ياغمىغاندى، دېھقانلار ئاشلىق تېرىيالمىدى.

قَحَطَ الْعَامُ: قۇرغاقچىلىق يىل بولدى.

قَحَطَ الْبَلَدُ: يۇرتتا قورغاقچىلىق بولدى.

قَحْطٌ: قۇرغاقچىلىق، قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىق.

«يُعَانِي هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ مِنَ الْقَحْطِ»: قەۋۋم قەھەتچىلىكتىن قىينالماقتا.

قَحِطٌ م قَحِطَةٌ: قۇرغاقچىلىق، قەھەتچىلىك.

عَامٌ قَحِطٌ: قۇرغاقچىلىق يىل.

قَحْطَانُ: قەھتان (يەمەن ئەرەبلىرىنىڭ ئەجدادلىرى).

بَنُو قَحْطَانَ: قەھتان ئەۋلادلىرى.

قَحْطِيٌّ: قورغاقچىلىق، قەھەتچىلىك.

قَحِفَ / يَقْحَفُ قَحْفًا مَا فِي الْإِنَاءِ: قاچىدىكىنى بىراقلا ئىچىۋەتتى.

قَحَفَةٌ: باش سۆڭىكىنى چېقىۋەتتى.

قِحْفٌ ج قُحُوفٌ وَ أَقْحَافٌ وَ قَحَفَةُ الرَّأْسِ: باش سۆڭىكى، چوققا سۆڭىكى.

قَحَلَ يَقْحَلُ قَحْلًا وَ قَحَلًا وَ قُحُولًا الشَّيْءُ: نەرسە قۇرۇپ كەتتى.

قَحِلَتِ الْأَرْضُ: يەر قۇرغاقلىشىپ كەتتى.

قِحْلٌ م قَحْلَاءُ ج قُحْلٌ: قۇرۇق، قۇرغاق.

أَرْضٌ قَحْلَاءُ: تاقىر يەر.

قَحَلٌ: قۇرغاق، قۇرۇق.

قَحِلٌ: قۇرۇق، قۇرغاق.

قَحَمَ يَقْحُمُ قَحْمًا وَ قُحُومًا فِي الْأَمْرِ: قارىسىغا ئىشلىدى، قارامىلىق بىلەن ئىشلىدى.

قَحَمَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى.

قُحْمَةٌ ج قُحْمٌ: قىيىن ئىش، مۈشكۈل ئىش؛ خەتەرلىك جاي.

قُحْوَانٌ: گۈل، مايچېچەك.

قُحُولٌ: قۇرۇق.

قَحِيطٌ: قۇرغاقچىلىق، قەھەتچىلىك.

سَنَةٌ قَحِيطٌ: قۇرغاقچىلىق يىل.

قَدْ: ياردەمچى سۆز بولۇپ، ئۆتكەن زامان پېئىلىنىڭ ئالدىدا كېلىپ ئىشنىڭ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ. مەسىلەن:

قَدْ قَامَ زَيْدٌ: زەيد ئورنىدىن تۇردى.

قَدْ جَاءَ صَدِيقُهُ: ئۇنىڭ دوستى كەلدى.

قَدْ: ئىسىم پېئىل مەنىسى بىلەن كېلىدۇ. (كَفَى) غا ئوخشاش «بولدى، يېتەرلىك، كۇپايە» دېگەنلەرگە ئوخشاش.

قَدْ: كەلگۈسى زامان پېئىل بىلەن قوشۇلۇپ كەلگەندە، ئاز، شالاڭ دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

قَدْ يَتَكَرَّمُ الْبَخِيلُ: بېخىلنىڭ ئاندا-ساندا مەردلىك قىلىدىغان چاغلىرىمۇ بولىدۇ.

قَدَا يَقْدُو قَدْوًا الطَّعَامُ: تاماق مەززىلىك بولدى، تەملىك بولدى.

قِدَاحَةٌ: فارفور سانائىتى.

قَدَادٌ: يالمانتاقتاق.

قُدَادٌ: قورساق ئاغرىقى.

قَدَاسَةٌ: پاك؛ مۇقەددەس، ئۇلۇغلۇق، پاكلىق.

قَدَاسَةُ الْمَطْرَانِ: ئالىيلىرى (خرىستىيان دىنىدىكى روھانىيلارنىڭ ھۆرمەت نامى).

قَدَاسَةُ الْبَابَا: پارپا ئالىيلىرى.

قُدَافٌ: بىر چۆمۈچ سۇ، كوزا، لىگەن.

قُدَامٌ ج قُدَامَى: كونا، قەدىمكى، بۇرۇنقى، ئىلگىرىكى.

قِدَةٌ: نەمۇنە، ئۈلگە.

قَدَحَ يَقْدَحُ قَدْحًا فِيهِ: كەمسىتتى، ھاقارەتلىدى.

قَدَحَ فِي عِرْضِهِ: ئۇنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى.

قَدَحَ السُّوسُ فِي الْأَسْنَانِ: چىشنى قۇرت يېدى.

قَدَحَ النَّارَ مَنَ الزَّنْدِ: چاقماقتىن ئوت چىقاردى.

قَدَحَ ذِهْنُهُ فِي الْأَمْرِ: چوڭقۇر ئويلاندى.

قَدَحَ فِي شَهَادَةِ فُلَانٍ: پالانىنىڭ گۇۋاھلىقىنى يوققا

چىقاردى.

قَدَحَ فِي نَتَائِجِ الْإِنْتِخَابَاتِ: سايلام نەتىجىسىنى ساختا، دەپ قارىدى.

تَقْدِحُ عَيْنُهُ شَرَرًا: كۆزىدىن ئوت چاقناپ تۇرىدۇ.

قَدْحٌ: ئەيىبلىمەك، تاپا قىلماق، چىشقا چۈشكەن قۇرت.

﴿فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا﴾ «قرآن»: (قاتتىق يۈگۈرگەنلىكتىن) تۇۋاقلىرىدىن ئوت چىقارغۇچى ئاتلار بىلەن قەسەمكى....

قِدْحٌ ج قِدَاحٌ و أَقْدَاحٌ: تۇمار، تىلسىم.

الْقِدْحُ الْمُعَلَّى: زور نېسۋە، چوڭ ھەسسە، بىرىنچى، بىرىنچىلىك.

ذُو الْقِدْحِ الْمعلَّى: زور نېسۋە ئىگىسى.

قِدْحٌ ج أَقْدَاحٌ: رەممال، پالچى؛ پەيسىز يا ئوقى.

صَدَقَهُمْ وَسْمَ قِدْحِهِ: ئۇلارغا ئۇنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى دېدى.

قَدَحٌ ج أَقْدَاحٌ: ئىستاكان، پىيالە، قاچا، قەدەھ.

قَدَّ يَقُدّ قَدًّا: ئۇزۇپ تاشلىدى، كېسىپ تاشلىدى، تىلدى، ياردى.

قَدَّ الْكَلامَ: گەپنى ئۈزۈۋەتتى.

قَدَّ الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتىۋەتتى.

﴿وَقَدَّتْ قَمِيْصَهُ مِنْ دُبُرٍ﴾ «قرآن»: (بۇ چاغدا) ئۇ (يەنى زۇلەيخا) يۇسۇفنىڭ كۆڭلىكىنى ئارقىسىدىن (تارتىپ) يىرتىۋەتتى.

قُدَّ قَلْبُهُ مِنْ حَجَرٍ: تاش يۈرەك بولۇپ كەتتى.

قُدَّ الشَّخْصُ: قورسىقى ئاغرىپ قالدى.

قَدٌّ ج قُدُودٌ وَ أَقَدٌّ وَ قِدَّادٌ وَ أَقِدَّةٌ: بوي، قامەت، قەددى؛ مىقدار؛ نومۇر.

هَذَا عَلَى قَدِّ ذَالِكَ: بۇ شۇنىڭچىلىك كېلىدۇ.

لِهَذِهِ الْمَرْأَةِ قَدٌّ وَسَطٌ: بۇ ئوتتۇرا بوي ئايال.

قَدٌّ رَشِيْقٌ: غۇنچە بوي.

قِدٌّ ج أَقُدٌّ: تاسما، كەمەر.

قَطَعَ قِدَّهُ: كەمىرىنى ئۈزۈۋەتتى.

قُدٌّ: تىرىپسكا بېلىقى، كىت.

قَدَّاحٌ: چاقماق.

قَدَّاحَةٌ ج قَدَّاحَاتٌ: چاقماق؛ پولات تاختاي، چاقماق تېشى.

قُدَّاسٌ ج قَدَادِيْسٌ: مىسا (كاتولىك دىنىنىڭ بىر خىل مۇراسىمى).

قُدَّاسُ الْمَيِّتِ: تەزىيە بىلدۈرۈش، ماتەم تۇتۇش.

بَدْلَةُ الْقُدَّاسِ: يەكسىز تون.

قُدَّاسَاتٌ: مىسا (كاتولىك دىنىنىڭ بىر خىل دىنىي مۇراسىمى).

قُدَّامٌ: ئالدى، ئالدى تەرەپ؛ بۇرۇن، ئاۋۋال.

أَوْقَفَ السَّيَّارَةَ قُدَّامَ الدَّارِ: ماشىنىسىنى هويلا ئالدىدا توختىتىپ قويدى.

قِدَّةٌ ج قِدَدٌ وَ أَقِدَّةٌ: تاختاي پارچىسى؛ بىر بۆلۈك، بىر تۈركۈم.

﴿كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا﴾ «قرآن»: بىز تۈرلۈك يوللارغا بۆلۈنىدۇق.

قَدَّحَ يُقَدِّحُ تَقْدِيْحًا الْفَرَسَ: ئاتنى ئورۇقلىتىۋەتتى.

قَدَّدَ يُقَدِّدُ تَقْدِيْدًا: ئۈزۈۋەتتى، كېسىۋەتتى، پىچتى، توغرىدى.

قَدَّدَ اللَّحْمَ: گۆشنى ئىسلىدى، قاقلىدى.

قَـدَّرَ يُقَـدِّرُ تَقْـدِيْرًا الـشَّيْءَ بِالـشَّيْءِ: سېلىشتۇردى، تەڭلەشتۈردى.

قَدَّرَ الثَّمَنَ: باھالىدى، باھا قويدى.

﴿وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى﴾ «قرآن»: مەخلۇقاتقا پايدىلىق ئىشلارنى (تەقدىر قىلدى، ئۇلارغا پايدىلىنىش يوللىرىنى) كۆرسەتتى.

قَدَّرَ مساحَةَ الْأَرْضِ: زېمىننىڭ كۆلىمىنى ئۆلچىدى.

قَدَّرَ حَقَّ قَدْرِهِ: ئۇنى ھەقىقىي رەۋىشتە باھالىدى.

قَدَّرَ مَدَى الْخَسَائِرِ: زىياننى مۆلچەرلىدى.

قَدَّرَ التِّلْمِيْذُ مُعَلِّمَهُ: شاگىرت ئوقۇتقۇچىسىنى

هۆرمەتلىدى.

قَدَّرَ اللهُ الْأَمْرَ: ئاللاھ ھۆكۈم قىلدى، ئاللاھ تەقدىر قىلدى.

لَاقَدَّرَ اللهُ لَكَ الشَّرَّ: ئاللاھ ساڭا يامانلىقنى يولاتمىسۇن.

قَدَّسَ يُقَدِّسُ تَقْدِيْسًا: مۇقەددەس دەپ ئېتىقاد قىلدى.

قَدَّسَهُ: ھۆرمەتلىدى، ئۇلۇغلىدى، مەدھىيىلىدى.

قَدَّسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تەقدىم قىلدى.

وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ: بىز بولساق سېنى پاك دەپ مەدھىيىلەيمىز، مۇقەددەس دەپ مەدھىيىلەيمىز.

قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ: ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن.

قَدَّسَ الشَّخْصُ: بەيتۇلمۇقەددەسنى زىيارەت قىلدى.

قَدَّمَ يُقَدِّمُ تَقْدِيْمًا: ئالدىغا سۈردى، ئىلگىرىلەتتى.

قَدَّمَ الْكِتَابَ: كىتابقا مۇقەددىمە يازدى، كىرىش سۆز يازدى.

﴿يُنَبَّأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە ئىنسانغا ئىلگىرى-ئاخىر قىلغان ئەمەللىرى ئۇقتۇرۇلىدۇ.

قَدَّمَهُ: ئۇنى ئوتتۇرىغا قويدى، تەكلىپ بەردى؛ راۋاجلاندۇردى، تەرەققىي قىلدۇردى؛ ئۇنىڭغا سوۋغا تەقدىم قىلدى.

قَدَّمَ لَهُ: ئۇنى ئۇلۇغلىدى.

قَدَّمَ يَمِيْنًا: قەسەم بەردى.

قَدَّمَ مُرَشَّحًا: نامزات قىلىپ كۆرسەتتى.

قَدَّمَ خِدْمَةً: خىزمەت كۆرسەتتى، تۆھپە قوشتى.

قَدَّمَ فُلَانًا لِلْمُحَاكَمَةِ: پالانىنى سوتقا تاپشۇردى.

قَدَّمَ التَّهَانِيَ: تەبرىكلىدى، قۇتلۇقلىدى.

قَدَّمَ لَهُ التَّحِيَّةَ: ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈردى.

كَمَا قَدَّمْنَاهُ سَابِقًا: يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك.

قَدَّمَهُ عَلَى سِوَاهُ: ئۇنى باشقىلاردىن ئۈستۈن كۆردى.

قَدَّمَ ثَمَنًا: باھا قويدى.

قَدَّمَ الثَّمَنَ: پۇلنى ئالدىن تۆلىدى.

قَدَّمَ اسْتِقَالَتَهُ: ئىستىپا بەردى.

قَدَّمَتِ السَّاعَةُ: سائەت ئىلگىرىلەپ كەتتى.

يُقَدِّمُ رِجْلًا وَيُؤَخِّرُ أُخْرَى: ئارىسالدى بولدى، ئىككىلىنىپ قالدى.

قَدَّمَ أَبَاهُ: ئارقىسىنى ئالدىغا ئۆتكۈزدى.

قَدَّمَ لَهُ خِدْمَاتٍ جَلِيْلَةً: چوڭ خىزمەت كۆرسەتتى.

قَدَّمَ لَهُ أُسْتَاذَهُ: ئۇستازىنى ئۇنىڭغا تونۇشتۇردى.

قَدَّمَ نَفْسَهُ إِلَى الشُّرْطَةِ: ئۆزىنى ساقچىغا تاپشۇردى.

«قَدَّمَ السَّفِيْرُ أَوْرَاقَ إِعْتِمَادِهِ»: كونسۇل دۆلەت خېتى تاپشۇردى.

لَايُقَدِّمُ وَلَايُؤَخِّرُ: پايدىسىمۇ يوق، زىيىنىمۇ يوق.

قُدُّوسٌ: پاك، مۇقەددەس.

الْقُدُّوسُ: ھەممە ئەيىب نۇقسانلاردىن پاك ئۇلۇغ ئاللاھ.

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ﴾ «قرآن»: ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد يوقتۇر، ئۇ پادىشاھتۇر، پاكتۇر...

قِدِّيْسٌ: ۋەلىي، ئەۋلىيا (ناسارالارنىڭ قارىشىدا گۇناھلاردىن پاك ھالدا ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا راۋان بولغان خىرىستىيان)

قَدَرَ يَقْدِرُ قَدْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تەخمىن قىلدى، مۆلچەرلىدى.

قَدَرَ ثَمَنَ الْبِضَاعَةِ: مالنىڭ پۇلىنى مۆلچەرلىدى.

قَدَرَ الْأَمْرَ: ئىشنى پىلانلىدى.

قَدَرَ اللهُ الرِّزْقَ: ئاللاھ رىزقىنى تار قىلدى.

«وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ» «قرآن»: پەرۋەردىگارى ئىنسانىنى سىناپ رىزقىنى تار قىلسا...

قَدَرَ الشَّيْءَ حَقَّ قَدْرِهِ: تېگىشلىك رەۋىشتە قەدىرىگە يەتمىدى.

﴿وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار ئاللاھنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى.

قَدَرَ يَقْدِرُ قَدَارَةً عَلَى الشَّيْءِ: كۈچى يەتتى، قادىر بولدى، قىلالىدى.

قَدَرَ عَلَى الصُّعُودِ إِلَى الْجَبَلِ: تاغقا چىقالىدى.

قَدْرٌ ج أَقْدَارٌ: مىقدار؛ دەرىجە؛ سەۋىيە؛ قىممەت، باھا؛ ئورۇن، مەرتىۋە.

لَيْلَةُ الْقَدْرِ: شەبى قەدىر كېچىسى.

﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ «قۇرئان»: شەبى قەدىر (شەرەپ ۋە پەزىلەتتە) مىڭ ئايدىن ئارتۇقتۇر.

عَلَى قَدْرِ الْحَاجَةِ: ئېھتىياجقا ئاساسەن.

عَلَى قَدْرِ الطَّاقَةِ: كۈچىنىڭ يېتىشىچە، ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە.

رَجُلٌ رَفِيعُ الْقَدْرِ بَيْنَ قَوْمِهِ: قوۋمى ئارىسىدا ھۆرمەتلىك ئادەم.

هُمْ قَدْرَ مِائَةٍ: ئۇلار يۈز ئەتراپىدا.

«رَجُلٌ عَلَى قَدْرٍ كَبِيرٍ مِنَ الذَّكَاءِ»: ناھايىتى ھوشيار ئادەم.

«يَقُومُ بِجُهْدِهِ قَدْرَ الْمُسْتَطَاعِ»: كۈچىنىڭ يېتىشىچە تىرىشچانلىق كۆرسىتىدۇ.

«بِقَدْرِ مَايَجْتَهِدُ الطَّالِبُ يُكَافَأُ»: ئوقۇغۇچى تىرىشچانلىقىغا قاراپ مۇكاپاتلىنىدۇ.

قَدَرٌ ج أَقْدَارٌ: تەقدىر، قىسمەت، مىقدار، ئۆلچەم.

بِالْقَضَاءِ وَالْقَدَرِ: قازا ۋە قەدەر بىلەن، ئاللاھنىڭ رىزاسى بىلەن.

«سَاقَهُ قَدَرُهُ الْمَحْتُومُ إِلَى هَذَا الْمَكَانِ»: ئۇنىڭ تەقدىرى ئۇنى بۇ جايغا سۆرەپ كەلدى.

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ﴾ «قۇرئان»: بىز بۇلۇتتىن ھاجەتكە قاراپ يامغۇر ياغدۇردۇق.

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ «قۇرئان»: بىز ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى ئۆلچەملىك ياراتتۇق.

قِدْرٌ ج قُدُورٌ: قازان.

﴿وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ، وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ﴾ «قۇرئان»: (ئۇلار سۇلەيمانغا) كۆلدەك چوڭ لېگەنلەرنى، (چوڭلۇقتىن) مىدىرلىمايدىغان قازانلارنى ياسايتتى.

الْقِدْرُ الْكَاتِمَةُ: بېسىملىق قازان.

قَدْرَةٌ: ساپال قاچا.

قُدْرَةٌ: كۈچ، قۇۋۋەت، قابىلىيەت، ئىقتىدار.

قُدْرَةُ اللهِ: ئاللاھنىڭ قۇدرىتى.

مَصْنَعٌ قُدْرَتُهُ كَذَا: زاۋۇتنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كۈچى مۇنداق.

أَظْهَرَ قُدْرَةً عَلَى الْبَحْثِ: تەتقىقات كۈچىنى كۆرسەتتى.

قَدَرِيٌّ: تەقدىرنى ئىنكار قىلغۇچى، تەقدىرگە ئىشەنمىگۈچى؛ ئۆزى ئىش-ھەرىكىتىنى ئۆز خاھىشى بويىچە مەيدانغا چىقىدۇ، دەپ قارايدىغان ئادەم.

قَدَرِيَّةٌ: قەدەرىيە مەزھىپى (تەقدىرنى ئىنكار قىلىدىغان مەزھەپ).

قَدُسَ يَقْدُسُ قَدَاسَةً الشَّخْصُ: پاك بولدى، مۇقەددەس بولدى.

قَدُسَ الْمَكَانُ: جاي پاك بولدى.

قُدْسٌ: نېمەت، بەخت، باخشىلىق، بەرىكەت.

اَلْقُدْسُ: ئېروسالىم، مۇقەددەس جاي، بەيتۇلمۇقەددەس.

قُدُسٌ: پاكلىق، بەرىكەت.

رُوحُ الْقُدُسِ: جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام.

﴿وَآتَيْنَا عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ «قۇرئان»: مەريەم ئوغلى ئىساغا روشەن

مۆجىزىلەرنى ئاتا قىلدۇق، ئۇنى روھۇل قۇددۇس (يەنى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام) بىلەن كۈچلەندۈردۇق.

قُدْسِيٌّ: پاك، مۇبارەك، پاكلىققا مەنسۇپ.

حَدِيْثٌ قُدْسِيٌّ: لەپزى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن، مەنىسى ئاللاھدىن بولغان ھەدىس.

قُدْسِيَّةٌ: مۇقەددەس.

قَدَعَ يَقْدَعُ قَدْعًا فَرَسَهُ بِاللِّجَامِ: ئېتىنىڭ تىزگىنىنى تارتتى.

قَدَعَ الْخَمْسِيْنَ مِنْ عُمْرِهِ: ئەللىك ياشتىن ھالقىدى.

قَدَعَ مِنَ الشَّرَابِ: شارابنى يۇتۇملاپ، يۇتۇملاپ ئىچتى.

قَدِعَ يَقْدَعُ قَدَعًا الرَّجُلُ: ۋاز كەچتى.

قَدِعٌ: يىغلاڭغۇ، دائىم يىغلايدىغان.

قَدَفَ يَقْدِفُ قَدفًا الْمَاءَ: سۇنى ئۇچۇملاپ ئالدى.

قَدِمَ يَقْدَمُ قُدُومًا وَ مقدمًا وَ قدْمَانًا الْمَدِيْنَةَ: شەھەرگە قەدەم قويدى، يېتىپ كەلدى.

قَدِمَ مِنْ سَفَرِهِ: سەپەردىن قايتىپ كەلدى.

قَدِمَ إِلَى الْأَمْرِ: ئۇنى كۆزلىدى، كۆڭلىگە پۈكتى.

﴿وَقَدِمْنَاهُ إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا﴾ «قرآن»: بىز ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى بىر تەرەپ قىلىپ، ئۇنى ئۇچۇپ يۈرگەن توزاندەك قىلىۋېتىمىز.

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ كَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَرَكَعَ فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ» «حديث»: رەسۇلۇللاھ سەپەردىن قايتقاندا، ئالدى بىلەن مەسجىدكە كىرىپ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇيتتى.

قَدِمَ عَلَى بِنَاءِ مَنْزِلٍ: ئۆي سېلىشقا يۈزلەندى.

قَدُمَ يَقْدُمُ قِدَمًا وَ قَدَامَةً: كونىرىدى، كونىراپ كەتتى.

قَدُمَ الثَّوْبُ: كىيىم كونىراپ كەتتى.

قَدُمَ بِهِ الْعَهْدُ: زامان ئۇزىراپ كەتتى.

قَدَمَ يَقْدُمُ قُدُومًا وَ قَدْمًا: ئالدىدا ماڭدى، ئالدىدا باشلاپ ماڭدى.

قَدَمَ عَلَى قِرْنِهِ: جۈرئەت قىلدى.

﴿يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ﴾ «قرآن»: پىرئەۋن قىيامەت كۈنى باشلامچىلىق بىلەن ئۆز قوۋمىنى دوزاخقا باشلاپ كىرىدۇ.

قَدَمٌ ج أَقْدَامٌ: پۇت، قەدەم.

عَلَى قَدَمٍ وَسَاقٍ: جىددىي ئېلىپ بېرىلماقتا.

عَلَى قَدَمِ الْمُسَاوَاةِ: باراۋەر ئاساسىدا.

﴿فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا﴾ «قرآن»: قەدىمىڭلار (ئىسلام دىنىدا) ئىزچىل بولغاندىن كېيىن...

وَقَفَ عَلَى قَدَمِ الْإِسْتِعْدَادِ: ئۇ پۇختا تەييارلاندى.

لَهُ قَدَمٌ رَاسِخَةٌ فِي الطِّبِّ: ئۇ پىششىق يېتىلگەن دوختۇر.

ذُو قَدَمٍ: قەيسەر، شىجائەتلىك، جەسۇر.

عَلَى الْأَقْدَامِ: پىيادە.

كُرَةُ الْقَدَمِ: پۇتبول.

زَلَّتْ بِهِ الْقَدَمُ: خاتالاشتى.

لَيْسَ لَهُ قَدَمٌ فِي كَذَا: بۇنىڭدا ئۇنىڭ نېسىۋىسى يوق.

سَمِعَ وَطْءَ أَقْدَامٍ: قەدەم تاۋۇشىنى ئاڭلىدى.

قِدَمٌ: كونا، قەدىمي.

مُنْذُ الْقِدَمِ: قەدىمدىن تارتىپ، ئەزەلدىن بېرى.

قِدَمُ اللهِ تَعَالَى: ئاللاھتائالانىڭ ئەزەلىيلىكى.

قُدْمٌ، قُدُمٌ: باتۇر، جۈرئەتلىك؛ ئالغا ئىلگىرىلىگۈچى.

مَضَى قُدُمًا: ئالغا ئىلگىرىلىدى.

قِدْمٌ. قُدْمَةٌ: قەدىمكى دەۋر، قەدىمكى زامان.

قُدْمَةُ الْغَنَمِ: سەركە.

الْقُدَمِيَّةُ: غادىيىۋالماق، گىدىيىۋالماق.

مَشَى الْقُدَمِيَّةَ: غادىيىپ ماڭدى.

قُدْوَةٌ ج قُدْوَاتٌ: ئەمۇنە، ئۈلگە.

لِيْ بِكَ قُدْوَةٌ: سەن مېنىڭ ئۈلگەم.

قُدُومٌ: كەلمەك، يېتىپ كەلمەك، ھازىر بولماق، قەدەم كەلتۈرمەك.

قَدُومٌ ج قُدُمٌ: چوت، كەكە، پالتا.

قَدُومٌ ج قُدُمٌ: جۈرئەتلىك، قەيسەر، باتۇر.

قَدِيَ يَقْدَى قَدًى وَ قَدَاةً الطَّعَامُ: تاماق مەززىلىك بولدى، تەملىك بولدى.

قَدٍ: مەززىلىك تەملىك.

قِدْيَةٌ: ئەمۇنە، ئۈلگە.

قُدَيْحٌ: گۈل قاچىسى.

قَدِيدٌ: قاقلانغان گۆش، قۇرۇتۇلغان گۆش؛ بوجا گۆش؛ جەندە.

«إِنِّي وَلَدُ إِمْرَأَةٍ كَانَتْ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ» ‹حديث›: مەن قۇرۇتۇلغان گۆش يەپ چوڭ بولغان ئايالنىڭ بالىسى.

قَدِيرٌ: قۇدرەتلىك، كۈچلۈك، قابىلىيەتلىك.

اَلْقَدِيرُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، قۇدرەتلىك ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

﴿وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾ ‹قرآن›: ئۇ ھەممىنى بىلگۈچى، ھەممىگە قادىردۇر.

قَدِيمٌ ج قُدَمَاءُ وَ قُدَامَى م قَدِيمَةٌ ج قَدِيمَاتٌ وَ قَدَائِمُ: كونا، قەدىم، قەدىمكى، ئىلگىرىكى، بۇرۇنقى.

﴿هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ﴾ ‹قرآن›: بۇ قەدىمكى ئۇيدۇرمىدۇر.

اَلْقَدِيمُ: ئىپتىداسى يوق ئەزەلى ئاللاھ.

اَلْعَهْدُ الْقَدِيمُ: تەۋرات.

أُسْتَاذٌ قَدِيمٌ: كونا ئۇستاز، پېشقەدەم ئۇستاز.

ثَوْبٌ قَدِيمٌ: كونا چاپان.

فِي الْقَدِيمِ: ئەزەلدە.

قُدَمَاءُ الْمُحَارِبِيْنَ: كونا جەڭچىلەر.

قَدِيٌّ: مەززىلىك، تەملىك.

قَذَارَةٌ: پاسكىنىلىق.

«وَالْقَذَارَةُ مَصْدَرُ أَمْرَاضٍ عَدِيْدَةٍ»: پاسكىنىلىق كۆپلىگەن كېسەللىكلەرنىڭ مەنبەسى.

قَذَالٌ ج قُذُلٌ وَ أَقْذِلَةٌ: ئارقا چوققا مېڭە، دوقا، گەجگە.

قَذَالِيٌّ: گەجگە سۆڭىكىنىڭ.

قُذَامٌ: كەڭ.

بِئْرٌ قُذَامٌ: سۈيى كۆپ قۇدۇق.

قَذَّ يَقُذُّ قَذًّا الرِّيْشَةَ: قانىتىنى قىرقىدى.

قَذَّهُ: كەستى، ئۈزۈۋەتتى، ياسىدى.

قَذَّ فُلَانًا: گەردىنىگە ئۇردى.

قَذَّ الْحَجَرَ: تاش ئاتتى.

قُذَّانٌ: ئىككى چېكىدىكى ئاق چاچ.

قَذَّرَ يُقَذِّرُ تَقْذِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى پاسكىنا قىلىۋەتتى، مەينەت قىلىۋەتتى.

قَذَّرَ الشَّارِعَ: كوچىنى بۇلغىۋەتتى.

قَذُرَ يَقْذُرُ قَذَارَةً: پاسكىنا بولدى، مەينەت بولدى.

قَذِرَ يَقْذَرُ قَذَرًا: پاسكىنا بولدى، مەينەت بولدى؛ پاسكىنا قىلىۋەتتى، مەينەت قىلىۋەتتى.

قَذَرَ يَقْذُرُ قَذْرًا: مەينەت قىلىۋەتتى، پاسكىنا قىلىۋەتتى.

قَذَرٌ ج أَقْذَارٌ: مەينەت، پاسكىنا، كىر، توكۇرا؛ پاسكىنىچىلىق، مەينەتچىلىك.

قَذَرُ الرَّضِيعِ: بوۋاقنىڭ ئارقا تەرىتى.

قَذِرٌ، قَذِرَةٌ: پاسكىنا، مەينەت، كىر.

«لَوْلَا الْكَنَّاسُونَ لَصَارَتِ الشَّوَارِعُ قَذِرَةً»: كوچا تازىلىغۇچىلار بولمىسا كوچىلار ئەلۋەتتە پاسكىنىلىشىپ كېتەتتى.

قَذَعَ يَقْذَعُ قَذْعًا فُلَانًا: پالانىنى ھاقارەت قىلدى، ئاھانەت قىلدى، دەشنام بەردى.

قَذُعَ يَقْذُعُ قَذَاعَةً الشَّخْصُ: ئېغىزى يامان بولدى.

قَذُعَ لِسَانُهُ فَكَرِهَهُ النَّاسُ: ئۇنىڭ ئېغىزى يامان بولغانلىقتىن كىشىلەر ئۇنى ياقتۇرمىدى.

قَذِعٌ: يامان گەپ قىلغۇچى، سەت گەپ قىلغۇچى.

قَذَفَ يَقْذِفُ قَذْفًا: ئېتىۋەتتى، تاشلىۋەتتى؛ قۇسۇۋەتتى، ياندۇرۇۋەتتى.

قَذَفَ الرَّجُلَ: كىشىگە بوھتان قىلدى، بوھتان چاپلىدى.

قَذَفَ فِي قَلْبِهِ الرّعْبَ: ئۇنىڭ كۆڭلىگە ۋەھىمە سالدى.

﴿وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمِ الرّعْبَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالدى.

قَذَفَهُ بِالْحِجَارَةِ: ئۇنىڭغا تاش ئاتتى.

قَذَفَ الْقَنَابِلَ: بومبا تاشلىدى.

قَذَفَ الْمُحْصَنَةَ: ئىپپەتلىك ئايالغا بوھتان چاپلىدى.

قَذْفٌ: ئاتماق، تاشلىماق، چىقارماق، سۆكمەك، دەشنام بەرمەك، بوھتان چاپلىماق.

قَذْفٌ عَلَنِيٌّ: تۆھمەتلىك ماقالە.

قَذْفِيٌّ: بوھتاننىڭ، بوھتان چاپلىغۇچى، تۆھمەتخور.

قَذَلَ يَقْذُلُ قَذْلًا: بوھتان چاپلىدى، تۆھمەت قىلدى، ئەيىبلىدى، كەمسىتتى.

قَذَلٌ: ئەيىب، نۇقسان، قۇسۇر.

قَذَمَ يَقْذِمُ قَذْمًا مِنَ الْعَطَاءِ: كۆپ بەردى، مەردلىك بىلەن بەردى.

قُذْمَةٌ ج قُذَمٌ مِنَ الْمَاءِ: بىر يۇتۇم سۇ.

قَذُورَاتٌ: پاسكىنا نەرسىلەر، كىرەكسىز نەرسىلەر.

قَذِيَ يَقْذَى قَذًى وَ قَذْيًا وَ قَذَيَانًا عَيْنُهُ: كۆزىگە توپا كىردى.

قَذًى ج أَقْذِيَةٌ وَ قُذِيٌّ وَ أَقْذَاءٌ: چاڭ-توزان.

غَمَصَ جُفُونُهُ عَلَى الْقَذَى: زۇلۇمغا چىدىدى.

قَذِيفَةٌ ج قَذَائِفُ: توپ ئوقى، مىلتىق ئوقى، بومبا.

قَذِيفَةٌ يَدَوِيَّةٌ: قول بومبىسى، گىرانات.

قَذَائِفُ مُوَجَّهَةٌ: باشقۇرۇلىدىغان بومبا.

«الْقَذَائِفُ الْمُوَجَّهَةُ الْعَابِرَةُ لِلْقَارَّاتِ»: قىتئەلەر ئارا باشقۇرۇلىدىغان بومبا.

قَرَا يَقْرُو قَرْوًا: باردى، كەتتى، نىشانلىدى.

قَرًا ج أَقْرَاءٌ وَ أَقْرُؤٌ وَ قُرُوءٌ: دۈمبە.

قِرَاءَةٌ ج قِرَاءَاتٌ: ئوقۇماق، ئوقۇش، تىلاۋەت قىلماق، قىرائەت قىلماق.

قِرَاءَةُ الْبَخْتِ: پال باقماق.

الْقِرَاءَةُ وَالْكِتَابَةُ: ئوقۇش ۋە يېزىش.

قِرَاءَةٌ جَهْرِيَّةٌ: ئاشكارا ئوقۇماق.

قِرَاءَةٌ صَامِتَةٌ: ئاۋازسىز، ئىچىدە ئوقۇش.

الْقِرَاءَاتُ السَّبْعُ: يەتتە قىرائەت.

قِرَابٌ ج قُرُبٌ وَ أَقْرِبَةٌ: غىلاپ، چامادان.

قَرَابَةٌ: تۇغقانچىلىق مۇناسىۋەت.

قَرَابَةُ رَحْمٍ: قان قېرىنداش، ئانا جەمەت.

قَرَابَةُ عَصَبٍ: ئاتا جەمەت تۇغقان.

قَرَابَةُ الْحَوَاشِي: شىرەم تۇغقان.

صِلَةُ قَرَابَةٍ: ئۇرۇقداشلىق مۇناسىۋىتى.

قُرَابَةٌ: ئەتراپىدا، ئۆپچۆرىسىدە، تەخمىنەن.

قُرَابَةُ مِائَةِ سَنَةٍ: يۈز يىل ئەتراپىدا.

قَرَاحٌ ج أَقْرِحَةٌ: ساپ، پاكىز.

قَرَاحٌ مِنَ الْأَرْضِ: مەخسۇس تېرىلغۇ يەر.

قُرَادٌ. قُرَادَةٌ ج قُرَادَاتٌ: ياپىلاق پىت، كانا.

قَرَارٌ ج قَرَارَاتٌ: تېگى، ئاساسى، تەكتى؛ ئەڭ چوڭقۇر جايى؛ خاتىرجەم، خاتىرجەملىك، تۇراقلىق، مۇقىم، تۇرار جاي، ئۆي-جاي؛ قارار.

قَرَارٌ تَمْهِيدِيٌّ: دەسلەپكى قارار، سۇ يىغلىپ قالىدىغان ئورەك.

دَارُ الْقَرَارِ: ئاخىرەت، ئۇ دۇنيا.

﴿وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ

قَرَارٍ وَمَعِيْنٍ ﴾ «قرآن»: بىز مەريەمنىڭ ئوغلىنى ۋە ئۇنىڭ ئانىسىنى (كامالى قۇدرىتىمىزنىڭ) دەلىلى قىلدۇق. ئۇلنى تۈپتۈز، ئېقىن سۇلۇق بىر ئېگىز جايغا ئورۇنلاشتۇردۇق.

قَرَارٌ وِزَارِيٌّ: مىنىستىرلىقنىڭ قارارى.

قَرَارَةٌ: چوڭقۇر، تېرەن، ئىچكىرى.

فِيْ قَرَارَةِ نَفْسِهِ: چوڭقۇر، قەلبىدە.

قَرَارِيطُ: تەمرى ھىندى ئۇرۇقى.

قُرَاضَةٌ: نەرسىنىڭ پارچىسى، بۆلۈكى.

قُرَاضَةُ الذَّهَبِ: ئالتۇننىڭ قىرىندىسى.

قَرَافَةٌ ج قَرَافَاتٌ: قەبرىستان، تۇپراق بېشى.

قِرَانٌ: توي قىلماق، ئۆيلەنمەك؛ ھەج پەرز بىلەن ئۆمرە ھەجنى بىرلەشتۈرمەك.

قُرْآنٌ: ئوقۇماق، ئوقۇش، قىرائەت قىلماق، تىلاۋەت قىلماق.

اَلْقُرْآنُ: قۇرئان كەرىم.

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴾ «قرآن»: شۇبھىسىزكى، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ، ئۇنى ئەرەبچە قۇرئان قىلىپ نازىل قىلدۇق.

قُرْآنِيٌّ: قۇرئان كەرىمگە ئائىت.

مَدْرَسَةٌ قُرْآنِيَّةٌ: قۇرئان يادلىتىدىغان مەكتەپ.

قَرَأَ يَقْرَأُ قَرْأً وَ قِرَاءَةً: ئوقۇدى، قىرائەت قىلدى، تىلاۋەت قىلدى.

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ ﴾ «قرآن»: سەن قۇرئان ئوقۇماقچى بولغىنىڭدا، قوغلاندى شەيتاننىڭ (ۋەسۋەسىسىدىن) ئاللاھقا سېغىنىپ پاناھ تىلىگىن.

قَرَأَ عَلَيْهِ السَّلَامَ: سالامنى يەتكۈزدى.

قَرَأَ الْغَيْبَ: كاھىنلىق قىلدى.

قُرْءٌ ج أَقْرَاءٌ وَ قُرُوءٌ: ۋاقىت، مەزگىل؛ ھەيز، قاپىيە؛ پاكلىق.

أَقْرَاءُ الشِّعْرِ: شېئىرنىڭ رىتىمى، شېئىرنىڭ ۋەزنى.

﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ ﴾ «قرآن»: تالاق قىلىنغان ئاياللار ئۈچ ھەيز ئۆتكۈچە ئىددەت تۇتىدۇ.

قَرَبَ يَقْرُبُ قَرْبًا السَّيْفَ: قىلىچنى غىلاپقا سالدى.

قَرُبَ يَقْرُبُ قُرْبًا: يېقىنلاشتى، يېقىن بولدى.

قَرُبَ يَقْرُبُ قَرَابَةً وَ قُرْبَى الشَّخْصَانِ: ئىككىسى تۇغقان بولدى.

قَرِبَ يَقْرَبُ قَرْبًا وَ قَرُبَ يَقْرُبُ قُرْبًا وَ قُرْبَانًا: يېقىن بولدى، يېقىنلاشتى.

﴿لَاتَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ ﴾ «قرآن»: بۇ دەرەختكە يېقىنلاشماڭلار.

قَرِبَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ: ئەر كىشى ئايالغا يېقىن بولدى، ئايالغا يېقىنچىلىق قىلدى.

﴿وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ ﴾ «قرآن»: (ھەيزدىن) پاك بولغۇچە ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلماڭلار.

قُرْبٌ: يېقىنلىق، يېقىن بولماق.

قُرْبُ الْمَسَافَةِ: مۇساپە ئارىلىقى.

عَنْ قُرْبٍ: يېقىندىن.

مَرَّتِ السَّيَّارَةُ بِالْقُرْبِ مِنِّي: ماشىنا يېنىمدىن ئۆتۈپ كەتتى.

قُرْبَانٌ ج قَرَابِيْنُ: قۇربانلىق.

﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا ئادەمنىڭ ئىككى ئوغلىنىڭ ھېكايىسىنى راستلىق بىلەن ئوقۇپ بەرگىن، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار ئىككىيلەن قۇربانلىق قىلغانىدى.

اَلْقُرْبَةُ ج قُرَبٌ وَ قُرُبَاتٌ: يېقىن، يېقىنلىق، ئاللاھقا يېقىنلاشتۇرىدىغان ياخشى ئەمەل.

﴿أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللهُ فِيْ رَحْمَتِهِ ﴾ «قرآن»: ئۇلار بۇ ئارقىلىق راستىنلا ئاللاھقا بولغان يېقىنلىققا ئېرىشىدۇ، ئاللاھ ئۇلارنى ئۆزىنىڭ

رەھمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ.

قِرْبَةٌ ج قِرَبٌ: تۇلۇم.

هَطَلَ الْمَطَرُ كَأَفْوَاهِ الْقِرَبِ: يامغۇر چېلەكتىن قۇيغاندەك يېغىپ كەتتى.

قَرْبُوسٌ ج قَرَابِيسُ: ئېگەرنىڭ ئالدى-ئارقا قېشى.

قَرْبُوصٌ ج قَرَابِيصُ: ئېگەرنىڭ ئالدى-كەينى قېشى.

قُرْبَى: تۇغقانچىلىق، ئۇرۇق-تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتى.

﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ «قۇرئان»: سۆز قىلغان (ھۆكۈم چىقارغان ياكى گۇۋاھلىق بەرگەن) چېغىڭلاردا ئادىل بولۇڭلار، (ھۆكۈم چىقىرىلغان ياكى گۇۋاھلىق بېرىلگەن ئادەم) تۇغقىنىڭلار بولغان تەقدىردىمۇ.

قَرَتَ يَقْرِتُ قَرْتًا وَ قُرُوتًا وَ قَرِتَ يَقْرَتُ قَرَتًا الدَّمُ: قان ئۇيۇشۇپ قالدى، قېتىپ قالدى.

قَرِتَ يَقْرَتُ قَرَتًا وَجْهُهُ: ئۇنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ كەتتى.

قَرِثَ يَقْرَثُ قَرَثًا الرَّجُلُ: جاپالىق تۇرمۇش كەچۈردى.

قَرِحَ يَقْرَحُ قَرَحًا الشَّخْصُ: يارا چىقىپ قالدى.

قَرَحَ يَقْرَحُ قَرْحًا الْجِسْمَ: بەدىنىنى يارىلاندۇردى، زەخىملەندۈردى.

قَرْحٌ ج قُرُوحٌ: يارا، جاراھەت.

﴿إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ﴾ «قۇرئان»: ئەگەر سىلەرگە شىكەستلىك يەتكەن بولسا، دۈشمەنلەرگىمۇ ئوخشاش شىكەستلىك يەتتى.

قَرِحٌ: جاراھەتلەنگۈچى، يارىدار.

قُرْحَةٌ ج قُرَحٌ وَ قُرَحَاتٌ: يارا، جاراھەت، چاقا.

قُرْحَةُ الْفِرَاشِ: ياتاق يارىسى، كۆرپە يارىسى.

قَرِدَ يَقْرَدُ قَرَدًا الْبَعِيرُ: تۆگە پىتلاپ كەتتى.

قَرِدَ الشَّعَرُ أَوِ الصُّوفُ: موي چىگىچلىشىپ كەتتى.

قِرْدٌ ج قُرُودٌ وَ قِرَدَةٌ: مايمۇن.

﴿فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ «قۇرئان»: بىز ئۇلارغا: «خار مايمۇن بولۇپ كېتىڭلار»، دېدۇق.

قُرْدٌ ج قِرْدَانٌ: ياپىلاق پىت، كانا.

قُرْدَةٌ ج قُرْدَاتٌ: ياپىلاق پىت، كانا.

قَرْدَسَةٌ: قاتتىق، قاتتىقلىق.

قَرْدَعَةٌ: خارلىق.

قِرْدَعَةٌ ج قَرَادِعُ: بويۇن.

قَرْدُوعٌ: كىچىك چۆمۈلە.

قَرَّ يَقِرُّ قَرًّا الشَّيْءُ: نەرسە مۇزلىدى، سوۋۇدى.

قَرَّ يَقِرُّ قَرًّا وَ قَرَارًا عَلَى الْأَمْرِ: مۇقىملاشتى.

قَرَّ بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، ئورۇنلاشتى، تۇرۇپ قالدى.

﴿وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَانَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى﴾ «قۇرئان»: بىز خالىغان ئادەمنى پەچچىدانىدا مۇئەييەن مۇددەتكىچە قالدۇرىمىز.

«قَرَرْتُ فِي هَذَا الْمَكَانِ طَوِيلًا»: بۇ جايدا ئۇزۇن تۇردۇم.

قَرَّ يَقِرُّ قَرِيرًا: كوركىرىدى.

قَرَّ بَطْنُهُ: ئۇنىڭ قورسىقى كوركىرىدى.

قَرَّ الْهِرُّ: مۈشۈك خىرقىرىدى.

قَرَّ يَقَرُّ / يَقِرُّ قُرَّةً وَ قُرُورًا بِهَذَا الْأَمْرِ عَيْنًا: مەمنۇن بولدى، خۇشال بولدى.

قَرَّ الشَّخْصُ: خۇشال بولدى، خۇرسەن بولدى، مەمنۇن بولدى.

﴿فَرَدَدْنَاهُ إِلَى أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَاتَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ﴾ «قۇرئان»: ئانىسىنىڭ خۇشال بولۇشى، قايغۇرماسلىقى ۋە ئاللاھنىڭ ۋەدىسىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن بىز مۇسانى ئۇنىڭغا قايتۇردۇق.

قُرٌّ: سوغۇق، سالقىن، سۆرۈن.

يَوْمُ الْقُرِّ: سوغۇق كۈن.

قَرَّادٌ ج قَرَّادُونَ: مايمۇنچى، مايمۇن كۆندۈرگۈچى.

قَرَّارٌ: كوت-كوت ئادەم، ۋات-ۋات ئادەم، ۋالاقتەگكۈر.

قَرَّاصٌ: چاققاق ئوت.

قَرَّاضٌ: بېلەت كەسكۈچى.

قَرَّاضَةٌ: غەيۋەتخور؛ كۈيە.

قَرَّاضَةٌ: كۈيە، قۇرت.

قَرَّاعٌ ج قَرَّاعَاتٌ: تۆمۈر تۇمشۇق.

قَرَّبَ يُقَرِّبُ تَقْرِيبًا السَّيْفَ: قىلىچنى غىلاپقا سالدى.

قَرَّبَ الْمُدِيرُ الْمُوَظَّفَ: مۇدىر خىزمەتچىنى ئۆزىگە تارتتى.

«قَرَّبَ الْمَسْأَلَةَ الْفَلْسَفِيَّةَ إِلَى تَلَامِيْذِهِ»: پەلسەپىۋى مەسىلىلەرنى شاگىرتلىرىغا چۈشىنىشلىك قىلىپ بەردى.

قَرَّبَ الشَّيْءَ: مۆلچەرلىدى.

قَرَّبَ الْقُرْبَانَ لِلّٰهِ: ئاللاھ ئۈچۈن قۇربانلىق قىلدى.

﴿فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ «قرآن»: ئۇ سېمىز موزاينى ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويۇپ: «قېنى يېمەمسىلەر»، دېدى.

قُرَّةٌ: كىشىنى خۇشال قىلىدىغان نەرسە.

«قُرَّةُ عَيْنٍ لِيْ وَلَكَ لَاتَقْتُلُوهُ»: (بۇ بالا) ماڭا ۋە ساڭا كۆز نۇرى بولسۇن، ئۇنى ئۆلتۈرمەڭلار.

قِرَّةٌ: سوغۇق، توك.

أَصَابَتْهُمْ قِرَّةٌ: ئۇلارغا سوغۇق تەگدى.

قَرَّحَ يُقَرِّحُ تَقْرِيحًا الشَّجَرُ: دەرەخ يوپۇرماق چىقاردى.

قَرَّحَتْ سِنُّ الصَّغِيْرِ: بالىغا چىش چىقىشقا ئاز قالدى.

قَرَّحَ الْجِسْمَ: بەدەننى يارىلاندۇردى.

قَرَّدَ يُقَرِّدُ تَقْرِيْدًا الْبَعِيْرَ: تۆگىنىڭ پىتىنى تېرىۋەتتى.

قَرَّرَ يُقَرِّرُ تَقْرِيْرًا: دوكلات قىلدى، مەلۇمات يوللىدى، بايانات ئېلان قىلدى، ئېنىقلىدى، بىر قارارغا كەلدى، مۇقىملاشتۇردى.

قَرَّرَ الرَّجُلَ: كىشىنى ئىقرار قىلدۇردى.

قَرَّرَ فِي نَفْسِهِ: بەلگىلىدى، قارار قىلدى، بېكىتتى.

قَرَّرَ الْخَبَرَ: خەۋەرنى بايان قىلدى، ئىزھار قىلدى.

قَرَّرَ السَّفَرَ إِلَى الْحَجِّ: ھەج قىلىش قارارىغا كەلدى.

قَرَّرَ الشُّرْطِيُّ الْمُجْرِمَ: ساقچى جىنايەتچىنى ئىقرار قىلدۇردى.

قَرَّرَ الشَّيْءَ فِي الْمَكَانِ: نەرسىنى جايىغا ئورۇنلاشتۇردى.

قَرَّرَ الْخَيْمَةَ فِي الْمَرْعَى: يايلاققا چېدىر تىكتى.

قَرَّسَ يُقَرِّسُ تَقْرِيْسًا: توڭلىتىۋەتتى، ئۈششۈتۈۋەتتى.

قَرَّشَ يُقَرِّشُ تَقْرِيْشًا الرَّجُلُ لِعِيَالِهِ: ئائىلىسى ئۈچۈن تېرىپ-تۆشەپ ئوقەت قىلدى.

قَرَّصَ يُقَرِّصُ تَقْرِيْصًا الْعَجِيْنَ: خېمىرنى توقاچ قىلدى، يۇمىلاقلىدى.

قَرَّصَ الْمَاءَ: سۇنى مۇزلاتتى.

قَرَّطَ يُقَرِّطُ تَقْرِيْطًا: كەستى، پارچىلىدى، چاندى.

قَرَّطَهَا: ئۇنىڭغا ھالقا سېلىپ قويدى.

قَرَّظَ يُقَرِّظُ تَقْرِيْظًا الشَّخْصَ: ماختىدى، مەدھىيىلىدى، تەرىپلىدى.

قَرَّظَ الشَّاعِرُ الْمُؤَلِّفَ: شائىر ئاپتورنى مەدھىيىلىدى.

قَرَّظَ الْكِتَابَ: كىتابنى باھالىدى، ئوبزور يازدى، تەقرىز يازدى.

قَرَّعَ يُقَرِّعُ تَقْرِيْعًا فُلَانًا: پالانىنى قاتتىق ئەيىبلىدى، قاتتىق رەددىيە بەردى.

«قَرَّعَ الْمُعَلِّمُ التِّلْمِيْذَ الْكَسُولَ»: ئوقۇتقۇچى ھورۇن شاگىرتنى دۈشكەلىدى.

«قَرَّعَ الْمُمَرِّضُ شَعْرَ رَأْسِ الْمَرِيْضِ»: سېستىرا كېسەلنىڭ چېچىنى ئېلىۋەتتى.

قَرَّعَ الشَّعَرَ: چاچنى چۈشۈردى.

قَرَّقَ يُقَرِّقُ تَقْرِيْقًا: مەسخىرە قىلىپ كۈلدى.

قَرَّنَ يُقَرِّنُ تَقْرِيْنًا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: چىڭ باغلىدى.

قَرَّنَ الشُّرْطِيُّ السَّجِنَاءَ: ساقچى مەھبۇسلارنى چىڭ باغلىدى.

قُرَّيْصٌ: چاققاقئوت.

قَرِسَ يَقْرَسُ قَرَسًا الشَّخْصُ: قاتتىق توڭۇپ كەتتى.

قَرِسَ الْمَاءُ: سۇ توڭلاپ قالدى.

قَرَشَ يَقْرِشُ قَرْشًا الشَّخْصُ فِي عَيْشِهِ: غورىگۇل تۇرمۇش كەچۈردى.

قَرَشَ لِعِيَالِهِ: ئائىلىسى ئۈچۈن كەسىپ قىلدى.

قِرْشٌ ج قُرُوشٌ: مىسىر ۋە سۈرىيىلەرنىڭ ئۇششاق پۇلى.

قِرْشٌ ج أَقْرَاشٌ: لەھەڭ، ئاكۇلا، دېڭىز ئىتى.

هَاجَمَتْ أَسْمَاكُ الْقِرْشِ السَّفِيْنَةَ: لەھەڭ كېمىگە ھۇجۇم قىلدى.

قُرَشِيٌّ ج قُرَشِيُّونَ: قۇرەيشنىڭ، قۇرەيش قەبىلىسىگە مەنسۇپ.

«الرَّسُولُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُرَشِيٌّ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇرەيش قەبىلىسىدىن.

قَرَصَ يَقْرُصُ قَرْصًا أُذُنَهُ: ئۇنىڭ قۇلىقىنى بۇرىدى، تولغىدى، چىمدىدى.

قَرَصَهُ: ئۇنى چېقىۋالدى.

قَرَصَ الْعَجِيْنَ: خېمىرنى ئۈزۈپ توقاچ قىلدى، راسلىدى.

قَرَصَهُ بِلِسَانِهِ: ئۇنىڭغا ئەھمىيەت بەردى، تىللىدى.

قَرَصَهُ الْبُرْغُوثُ: ئۇنى بۈرگە چېقىۋالدى.

قَرَصَتْهُ الْحَيَّةُ: ئۇنى يىلان چېقىۋالدى.

قُرْصٌ ج أَقْرَاصٌ وَ قِرَاصٌ وَ قِرَصَةٌ: يۇمىلاق شەكىللىك ياپىلاق نەرسە، دىسكا، توقاچ، گىردە.

قُرْصٌ مِيْكَانِيْكِيٌّ: غالتەك، چىغرىق.

قُرْصُ النَّحْلِ: ھەرە كۆنىكى.

رَامِي الْقُرْصِ: دىسكا ئاتقۇچى ئىسپورتچى.

قُرْصُ الشَّمْسِ: قۇياشنىڭ سىرتقى شەكلى.

قُرْصُ أَرْقَامِ الْهَاتِفِ: تېلېفون دىسكىسى، تېلېفون تەخسىسى.

أَدَارَ قُرْصَ الْهَاتِفِ: تېلېفون نومۇرىنى بۇرىدى.

أَقْرَاصٌ مُسَجَّلَةٌ: پلاستىنكا.

أَقْرَاصُ النَّعْنَاعِ: يالپۇز.

قُرْصَانٌ ج قَرَاصِنَةٌ: دېڭىز قاراقچىسى.

عَلَمُ الْقَرَاصِنَةِ: دېڭىز قاراقچىلىرى بايرىقى.

«حَوَّلَ الْقُرْصَانُ اِتِّجَاهَ الطَّائِرَةِ»: بۇلاڭچىلار ئايروپىلاننىڭ يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىۋەتتى.

قَرْصَةٌ: بىر قېتىم چاقماق، بىر قېتىم چىشلىمەك.

قُرْصَةٌ ج قُرَصٌ: توقاچ نان، گىردە.

قُرْصَنَةٌ: دېڭىز قاراقچىلىقى، ئەسەر ئوغرىلىماق.

«الْقُرْصَنَةُ الْبَحْرِيَّةُ فِي الْقَرْنِ الثَّامِنِ عَشَرَ»: ئون ئىككىنچى ئەسىردىكى دېڭىز قاراقچىلىقى.

«قُرْصَنَةُ الطَّائِرَاتِ فِي الْعَصْرِ الْحَدِيْثِ»: ھازىرقى زامان ئايروپىلان بۇلاڭچىلىقى.

«قُرْصَنَةُ حُقُوقِ الْمُؤَلِّفِيْنَ»: ئاپتورلارنىڭ ھوقۇقىغا دەخلى - تەرۇز قىلىش.

قُرْصِيٌّ: ياپىلاق شەكىللىك.

قَرَضَ يَقْرِضُ قَرْضًا الشِّعْرَ: شېئىر ئوقۇدى.

قَرَضَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كەستى، قىرقىدى.

قَرَضَ الْفَأْرُ الْوَرَقَةَ: چاشقان قەغەزنى قىرقىۋەتتى.

قَرَضَ الْمَكَانَ: جايدىن ئايرىلدى، قايرىلىپ كەتتى، بۇرۇلدى.

﴿وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ﴾ «قرآن»: كۈن پاتقان چاغدا ئۇلار غارنىڭ شىمال تەرىپىگە ئۆتۈپ كېتىدۇ.

قَرِضَ يَقْرَضُ قَرْضًا: ئۆلدى، ھالاك بولدى.

قَرْضٌ ج قُرُوضٌ: قەرز، ئۆتنە.

قَرْضٌ دَاخِلِيٌّ: ئىچكى قەرز.

قَرْضٌ عَامٌّ: زايوم.

قَرْضٌ قَصِيْرُ الْأَجَلِ: قىسقا مۇددەتلىك قەرز.

﴿وَأَقْرِضُوا اللهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ «قرآن»: ئاللاھغا قەرزى ھەسەنە بەرگۈچىلەرگە...

قِرْضَابٌ ج قَرَاضِبَةٌ: شەمشەر، ئۆتكۈر قىلىچ.

قَرْضَةٌ: كۇيە، قۇرت.

قَرَطَ يَقْرَطُ قَرْطًا: توغرىدى، چاندى.

قَرِطَ يَقْرِطُ قَرَطًا ـتِ الْأُذُنَ: قۇلاققا ھالقا ئاستى.

قُرْطٌ ج أَقْرَاطٌ: ھالقا، زىرە؛ بىدە.

قِرْطَاسٌ ج قَرَاطِيسٌ: نىشان، قارا، كۆزلەنگەن نەرسە؛ قەغەز.

اَلْقَرَاطِيسُ الْمَالِيَّةُ: زايوم، پايچېك.

﴿وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد) بىز ساڭا (ئۇلار تەلەپ قىلغاندەك) قەغەزگە يېزىلغان بىر كىتابنى نازىل قىلغان، كاپىرلار ئۇنى قوللىرى بىلەن تۇتۇپ كۆرگەن تەقدىردىمۇ...

وَضَعَ اللَّوْزَ فِي الْقِرْطَاسِ: بادامنى يەشككە قاچىلىدى.

قِرْطَالٌ: شالدىراق يىلان.

قَرْطَسَ يُقَرْطِسُ قَرْطَسَةً: نىشانغا تەگكۈزدى.

قَرِطَسٌ: قەغەز.

قَرْطَلَ يُقَرْطِلُ قَرْطَلَةً ـه فِي الْمَاءِ: سۇغا چۆكۈرۈۋەتتى، غەرق قىلىۋەتتى.

قَرْطَمَ يُقَرْطِمُ قَرْطَمَةً الشَّيْءَ: نەرسىنىڭ ئاخىرىدىن كېسىپ قىسقارتىۋەتتى.

قَرْطَمَ الطَّائِرَ: قۇشقا زاراڭزا ئۇرۇقى بەردى.

قُرْطُمٌ / قِرْطِمٌ: زاراڭزا.

قُرْطُمَانٌ: ياۋا كۆك پۇرچاق.

قَرْطَمَةٌ: ئۇبغىزدۇرۇق، جۆجەي؛ زەنجىر، كىشەن.

قَرَظَ يَقْرِظُ قَرْظًا: يىغدى، تەردى.

قَرَظَ الْجِلْدَ: تېرىنى ئەيلىدى.

قَرِظَ يَقْرَظُ قَرَظًا: خارلىقتىن كېيىن ئەزىز بولدى.

قَرَظِيٌّ: ئەيلەنگەن، ئاشلانغان.

أَدِيمٌ قَرَظِيٌّ: ئەيلەنگەن تېرە.

قَرَعَ يَقْرَعُ قَرْعًا الْبَابَ: ئىشىكنى قاقتى.

قَرَعَ الطَّبْلَ: دۇمباق چالدى.

قَرَعَ الْجَرَسَ: قوڭغۇراق چالدى.

هَلْ قُرِعَ جَرَسُ بَدْأِ الْحِصَّةِ؟: دەرسكە چىقىش قوڭغۇرىقى چېلىندىمۇ؟

قَرَعَ الْحُجَّةَ بِالْحُجَّةِ: پاكىتقا پاكىت بىلەن رەددىيە بەردى.

قَرَعَ سِنَّ النَّدَمِ: پۇشايمان قىلدى.

قَرَعَا كَأْسَيْهِمَا: قەدەھ سوقۇشتۇردى.

قَرِعَ يَقْرَعُ قَرَعًا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ چېچى چۈشۈپ كەتتى.

قَرِعَ الْمَكَانُ: جاي خالي قالدى، بوش قالدى.

قَرْعٌ: قاقماق، چالماق، ئۇرماق؛ كالۋا.

قَرْعٌ مِسْكِيٌّ: قىزىل كاۋا.

قَرْعٌ كُوسِيٌّ: سەي كاۋىسى.

قَرْعٌ مَغْرِبِيٌّ أَوْ رُومِيٌّ: ئەنجان كاۋىسى.

قَرْعُ الرَّأْسِ: پاينەكۋاش.

قَرْعَةٌ: بىر دانە كاۋا.

قَرْعَةُ الرَّأْسِ: باش سۆڭكى، چوققا سۆڭكى، چوققا.

قُرْعَةٌ ج قُرَعٌ: نىسۋە، تەلەي، چەك.

أَلْقَى الْقُرْعَةَ: چەك تاشلىدى.

إِدَارَةُ الْقُرْعَةِ: ھەربىي پونكىت.

سَحَبَ الْقُرْعَةَ: چەك تارتتى.

قُرْعُوشٌ: قوش لوككىلىق تۆگە.

قَرَفَ يَقْرِفُ قَرْفًا: يالغان سۆزلىدى، بىلجىرلىدى.

قَرَفَ الذَّنْبَ: گۇناھ ئۆتكۈزدى.

قَرْفٌ ج قِرَافٌ: قىپقىزىل، قىزىل تېرە.

قِرْفٌ ج قُرُوفٌ: دەرەخ قوۋزىقى، ئانار پوستى.

قِرْفَةٌ: پوست، شۆپەك، قوۋزاق.

قِرْفَةُ الْجُرْحِ: قاقاچ.

قَـرْفَصَ يُقَـرْفِصُ قَرْفَـصَةً الـشَّخْصَ: زوكْزىيىـــــپ ئولتۇردى.

قُرْفُصَاءُ: زوكْزىيىپ ئولتۇرماق.

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ قَاعِدٌ الْقُرْفُصَاءَ» «حديث»: مەن رەسۇلۇللاھنىڭ كاسىسىنى يەرگە قويۇپ، ئىككى تىزىنى تىكلەپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردۈم.

قُرْفَصَى: زوكْزايماق.

قَرَقَ يَقْرِقُ قَرْقًا: قورۇق پاراڭ سالدى، بىكار پاراڭ سالدى.

قَرَقَتِ الدَّجَاجَةُ: توخۇ قاقاقلىدى.

قَرِقَ يَقْرَقُ قَرَقًا: تۈز يەردە ماڭدى.

القَرْقُ: مېكىياننىڭ قاقاقلىشى.

قِرْقٌ ج أَقْرَاقٌ: ئويمان يەر، بىر توپ، ئادەت، تېگى پەس ئادەم.

جَاءَ قِرْقٌ مِنَ النَّاسِ: بىر توپ كىشى كەلدى.

قُرْقَةٌ: كاتەكتىكى مېكىيان.

قَرْقَرَ يُقَرْقِرُ قَرْقَرَةً الْبَعِيرُ: تۆگە بورقىرىدى.

قَرْقَرَ الْبَطْنُ: قورساق كورۇلدىدى، غولدۇرلىدى.

قَرْقَرَ الرَّعْدُ: گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىدى.

قَرْقَرَتِ الْحَمَامَةُ: كەپتەر سايرىدى، بۇقۇلدىدى.

قَرْقَرَةٌ ج قَرَاقِيرُ: (كەپتەر)نىڭ بۇقۇلدىشى، (تۆگىنىڭ) بورقىرىشى، (قورساقنىڭ) غولدۇرلىشى، قاقاقلاپ كۈلۈش.

قَرْفَصَ يُقَرْفِصُ قَرْفَصَةً: چىشلىدى، چايىندى.

قَرْفَصَ الْحِصَانُ اللِّجَامَ: ئات ئېغىزدۇرۇقنى چايىندى.

قَرْفَصَ عَلَى أَسْنَانِهِ: چىشىنى غۇچۇرلاتتى.

قَرْقَعَةٌ: قاراس-قۇرۇس ئاۋاز.

قَرْقَعَةُ الْأَسْلِحَةِ: قورال-ياراغنىڭ شاراقلىغان ئاۋازى.

قَرْقَفَ يُقَرْقِفُ قَرْقَفَةً مِنَ الْبَرْدِ: سوغۇقتىن تىترەپ كەتتى.

قَرْقَفَ فِي الضَّحِكِ: قاقاقلاپ كۈلدى.

قُرْقُفٌ: سېرىق تۇمۇچۇق (قۇش).

قَرْقُوشَةٌ ج قَرَاقِيشُ: ئۇششاق پېچىنە، چۆرەك پېچىنە.

قُرْقُوصٌ ج قَرَاقِيصُ: ئىت، بۆرە قاتارلىقلارنىڭ كۈچۈكى.

قِرِلِّيٌّ: بېلىقچى قۇش.

قَرِمَ يَقْرَمُ قَرَمًا الطَّعَامَ: تاماقنى ئاز-ئاز يېدى.

قَرِمَ يَقْرَمُ قَرَمًا اللَّحْمَ وَإِلَيْهِ: گۆش سېغىنىپ كەتتى.

قَرْمٌ ج قُرُومٌ: باشلىق، رەھبەر، ئاقساقال، يۇرت كاتتىسى.

قَرِمٌ: گۆشخۇمار ئادەم.

قِرْمَاصٌ ج قَرَامِيصُ: ئورا.

قَرْمَدَ يُقَرْمِدُ قَرْمَدَةً الْبِنَاءَ: بىنانى گەج بىلەن قۇردى.

قَرْمَدَ الْحَائِطَ: تامنى ئاقلىدى.

قَرْمَدَ السَّقْفَ: شىپنى گەج بىلەن ئېزىدى.

قَرْمَدٌ: گەج.

قِرْمِزٌ: قىزىل بوياق، ئاچ قىزىل، ھال رەڭ بوياق.

طَرْبُوشٌ مَصْبُوغٌ بِالْقِرْمِزِ: قىزىل بۆك.

قِرْمِزِيٌّ: توق قىزىل.

الْحُمَّى الْقِرْمِزِيَّةُ: سكارلاتىنا، سكارلاتىنا يەزگىكى.

قِرْمِصٌ ج قَرَامِصُ: ئورا.

قَرْمَطَ الْكِتَابَ: خەتنى سىغداپ كىچىك يازدى.

قَرْمَلَ يُقَرْمِلُ قَرْمَلَةً فُلَانًا: پالاننى يەرگە يىقىتتى.

قُرْمُوطٌ ج قَرَامِيطُ: ئامورسوم بېلىقى.

قِرْمِيدٌ ج قَرَامِيدُ: قىزىل خىش، كاھىش.

قَرَنَ يَقْرِنُ قَرْنًا بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ: ئىككى نەرسىنى يېقىنلاشتۇردى، بىرلەشتۈردى.

قَرَنَ الْفَلَّاحُ الثَّوْرَيْنِ: دېھقان ئىككى ئۆكۈزنى جۈپلىدى.

قَرَنَ الْقَوْلَ بِالْعَمَلِ: سۆزنى ھەرىكەت بىلەن

بىرلەشتۈردى.

قَرَنَ يَقْرُنُ / يَقْرِنُ قِرَانًا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ: ھەج قىران قىلدى (ھەج بىلەن ئۆمرىنى بىرلىكتە ئورۇندىدى).

قَرْنٌ ج قُرُونٌ: مۈڭگۈز، ئەسىر، دەۋر، زامان.

ذُو الْقَرْنَيْنِ: زۇلقەرنەيىن، ئىككى مۈڭگۈزلۈك پادىشاھ (ئىسكەندەر ماكېدونىيىسكىنىڭ لەقىمى، ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىن).

قَرْنُ الْفُولِ: دادۇر شاكىلى.

قَرْنُ الْحَشَرَةِ: ئانتېننا (ھاشاراتلارنىڭ سەزگۈ ئەزاسى).

أَبُو قَرْنٍ: كەركىدان.

قَرْنُ الرَّأْسِ: باشنىڭ چوققىسى.

قُرُونُ الْبَحْرِ: مارجان.

الْقُرُونُ الْوُسْطَى: ئوتتۇرا ئەسىر.

قَرْنُ الثَّوْرِ: ئۆكۈزنىڭ مۈڭگۈزى.

«ذِكْرَى مُرُورِ قَرْنٍ عَلَى وَفَاتِهِ»: ئۇنىڭ ۋاپاتىنىڭ يۈز يىللىقىنى خاتىرىلەش.

﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ﴾ ‹قۇرئان›: نۇھتىن كېيىن نۇرغۇن ئۇممەتلەرنى ھالاك قىلدۇق.

صَعِدَ إِلَى قَرْنِ الْجَبَلِ: تاغ چوققىسىغا چىقتى.

الْقُرُونُ الْخَالِيَةُ: تارىختىن بۇرۇنقى دەۋرلەر، قەدىمكى دەۋرلەر.

قِرْنٌ ج أَقْرَانٌ: تەڭداش، مۇسابىقىداش.

قِرْنُ الْإِنْسَانِ: ئوخشىشى، تەڭدىشى.

قِرْنُهُ فِي الشَّجَاعَةِ: باتۇرلۇقتا تەڭدىشى.

قَرْنَاقَةُ الْبُنْدُقِيَّةِ: مىلتىق پايىنىكى.

قُرْنَةٌ ج قُرَنٌ: تۇمشۇق، گىرۋەك، بۇلۇڭ، بۇرجەك، ياقا.

قَرَنْفُلَةٌ ج قَرَنْفُلَاتٌ: چىنگۈل؛ قەلەمپۇر.

شَجَرَةُ الْقَرَنْفُلِ: قەلەمپۇر دەرىخى.

قَرَنْفُلِيُّ اللَّوْنِ: ئاچ قىزىل، ھال رەڭ.

الدُّودُ الْقَرَنْفُلِيَّةُ: كېۋەز پىتى.

قَرْنِيٌّ: مۈڭگۈزلۈك، مۈڭگۈزسىمان.

قَرْنِيَّةٌ: مۈڭگۈزسىمان پەردە.

قَرْنِيَّةُ الْعَيْنِ: مۈڭگۈز پەردە، مۈڭگۈزسىمان پەردە.

الْتِهَابُ الْقَرْنِيَّةِ: مۈڭگۈز پەردىنىڭ ياللۇغلىنىشى.

قَرْوٌ ج قُرُوٌّ وَ أَقْرَاءٌ: ئوقۇر، قوش.

قِرْوَانٌ ج قِرْوَانَاتٌ: دۇمبە.

قَرْوَى: ئادەت.

عَادَ إِلَى قَرْوَاهُ: كونا پەدىسىگە قايتتى.

قَرَوِيٌّ ج قَرَوِيُّونَ: يېزىلىق، سەھرالىق، دېھقان.

جَامِعُ الْقَرَوِيِّيْنَ: ماراكەشىنىڭ پاس شەھىرىدىكى بىر ئۇنىۋېرسىتېت.

قَرَى يَقْرِي قِرًى وَ قِرَاءً الضَّيْفَ: مېھماننى كۈتۈۋالدى، مېھمانغا زىياپەت بەردى.

قِرًى: مېھمان قىلماق، زىياپەت قىلماق، كۈتمەك.

أُمّ الْقِرَى: ئوت، دوزاخ.

قَرِيْبٌ: يېقىن.

مُنْذُ عَهْدٍ قَرِيْبٍ: يېقىندىن بۇيان.

فِي الْأَمْسِ الْقَرِيْبِ: تېخى تۈنۈگۈن، يېقىندىلا.

﴿أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللهِ قَرِيْبٌ﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھنىڭ ياردىمى ھەقىقەتەن يېقىندۇر.

قَرِيْبًا «عَمَّا قَرِيْبٍ»عَنْ قَرِيْبٍ: يېقىندا، يېقىندىلا.

رَأْيٌ قَرِيْبٌ إِلَى الْمَعْقُولِ: ئەقىلگە مۇۋاپىق.

فِي الْقَرِيْبِ الْعَاجِلِ: يېقىن كەلگۈسىدە.

قَرِيْبٌ ج أَقْرِبَاءُ وَ قُرَابَى م قَرِيْبَةٌ ج قَرَائِبُ: تۇغقان، تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتى بار.

«وَكَمْ قَدْ لَقِيْنَا فِي الْبِلَادِ مُهَاجِرِيْنَ كَانُوْا جَمِيْعًا عِنْدَنَا كَالْقَرَائِب»: بىز شەھەرلەردە نۇرغۇن مۇھاجىرلار بىلەن ئۇچراشتۇق، ئۇلار بىزگە تۇغقانلىرىمىزدەك بىلىنىپ كەتتى.

فُلَانٌ قَرِيْبِي: پالانى مېنىڭ تۇغقىنىم.

قَرْيَةٌ / قِرْيَةٌ ج قُرًى: يېزا، كەنت.

قَرْيَةُ النَّمْلِ: چۈمۈلە ئۇۋۇنسى.

أُمّ الْقُرَى: مەككە مۇكەررەمە.

﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِ الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾ «قرآن»: شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى زالىم بولمىغۇچە شەھەرلەرنى ھالاك قىلغۇچى بولمىدۇق.

الْقَرْيَتَانِ: مەككە بىلەن تائىف.

﴿لَوْ لَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ «قرآن»: بۇ قۇرئان نېمىشقا ئىككى شەھەر (يەنى، مەككە بىلەن تائىف) دىكى ئادەملەردىن بىرەر كاتتا ئادەمگە نازىل قىلىنمىدى.

قَرِيحٌ ج أَقْرِحَةٌ: ساپ، پاكىز، سۈزۈك.

مَاءٌ قَرِيحٌ: سۈزۈك سۇ.

قَرِيحٌ ج قَرْحَى وَ قَرَاحَى: يارىدار، مەجرۇھ.

قَرِيحَةٌ ج قَرَائِحُ: بىۋاسىتە سېزىم، تەبىئىي خاراكتېر؛ قابىلىيەت، ئەقىل-پاراسەت.

قَرِيحَةُ الْإِنْسَانِ: ئىنساننىڭ خاراكتېرى.

قَرِيرٌ: سوغۇق.

قَرِيرُ الْعَيْنِ: خۇشال، شاد، مەمنۇن.

مَاتَ قَرِيرَ الْعَيْنِ: خۇشال ھالدا كۆز يۇمدى.

قَرِيسٌ: قاتتىق، قېتىشما، قېتىپ قالغان، ئۇيۇپ قالغان.

جُبْنٌ قَرِيسٌ: پىشلاق، ئېرىمچىك.

قَرِيشٌ: پىشلاق، ئېرىمچىك.

قُرَيْشٌ: قۇرەيش، قۇرەيش قەبىلىسى، مۇزەر قەبىلىسى.

قُرَيْصَةٌ: كۆمىلاچ دورا.

قَرِيضٌ: شېئىر.

«قَالَ الْقَرِيضَ وَهُوَ فِي الثَّانِيَةِ عَشَرَةَ مِنْ عُمْرِهِ»: ئۇ ئون ئىككى يېشىدىلا شېئىر يازغان.

قَرِيظٌ: مەدھىيە.

الْمُتَنَبِّي مِنْ شُعَرَاءِ الْقَرِيظِ: مۇتەنەببى مەدھىيىچى شائىرلاردىن ئىدى.

قَرِينٌ ج قُرَنَاءُ: ئۇلانغۇچى، بىرلەشكۈچى، ئالاقە قىلغۇچى؛ ھەمراھ، خىزمەتداش؛ (ئايالنىڭ) ئېرى.

قَرِينُ الصَّوَابِ: نورمال، دۇرۇس، توغرا، مۇۋاپىق، ئورۇنلۇق.

﴿قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ بىرى ئېيتىدۇ: «مېنىڭ بىر دوستۇم بولۇپ...»

«عَنِ الْمَرْءِ لَاتَسْأَلْ وَسَلْ عَنْ قَرِينِهِ»: كىشىنىڭ قانداقلىقىنى سورىماي، ئۇنىڭ دوستىنىڭ قانداقلىقىنى سورا.

قَرِينُهَا مِنَ التُّجَّارِ: ئۇنىڭ ئېرى سودىگەر.

قَرِينَةٌ ج قَرَائِنُ: ...نىڭ ئايالى، رەپىقىسى؛ مۇناسىۋەت، ئالاقە، باغلىنىش، سەۋەب، ئاساس، ھەق، ۋەج، يول، ئىسپات.

قَرِينَةُ الْكَلَامِ: ئىزچىللىق (ماقالىدە).

قَرِينَةُ حَالٍ: مۆلچەر، تەخمىن، قىياس، پەرەز.

«دُعِيَ إِلَى الْحَفْلِ هُوَ وَقَرِينَتُهُ»: سورۇنغا ئۇ ئايالى بىلەن بىللە چاقىرىلدى.

قَرَائِنُ الْأَحْوَالِ: ۋەقە، ئەھۋال، دەلىل، ئىسپات، ھۆججەت، ئاساس.

قُزَّةٌ ج قُزَّاتٌ: يىلان.

قَزَحَ يَقْزَحُ قَزْحًا الشَّيْءُ: نەرسە ئۆرلىدى، ئۆستى.

قَزَحَتِ الْأَسْعَارُ: باھا ئۆستى.

قَزْحٌ / قِزْحٌ: دورا-دەرمان، تېتىتقۇ.

قُزْحَةٌ ج قُزَحٌ: يول، كوچا.

قَوْسُ قُزَحٍ: ھەسەن-ھۈسەن.

قُزَحِيَّةُ الْعَيْنِ: كۆزنىڭ رەڭدار پەردىسى.

قَزَّ يَقُزُّ/يَقِزُّ قَزًّا وَ قَزَازَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ياقتۇرمىدى.

قَزَّ عَنْهُ: ئۇنىڭدىن زېرىكتى، يىرگەندى.

تَقَزَّ مِنَ الْوَسَخِ: كىردىن سەسكىنىدۇ.
قَزٌّ ج قُزُوزٌ: يىپەك، تاۋار.
فُسْتَانٌ مِنْ قَزٍّ: يىپەك كۆڭلەك.
جَوْزَةُ الْقَزِّ: پىلە غوزىكى.
دُودَةُ الْقَزِّ: پىلە قۇرتى.
قَزَّازٌ ج قَزَّازُونَ: يىپەك توقۇغۇچى، يىپەك سودىگىرى.
قَزَّحَ يُقَزِّحُ تَقْزِيحًا الْحَدِيثَ: سۆزنى ياسىدى، تۈزەتتى.
قَزَّعَ يُقَزِّعُ تَقْزِيعًا الرَّسُولَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئەلچى ئەۋەتتى.
قَزَّعَ الشَّارِبَ: بۇرۇتنى ياساتتى.
قَزَعَ يَقْزَعُ قَزْعًا وَ قُزُوعًا الْفَرَسُ: ئات يۈگۈردى، چاپتى.
قَزِعَ يَقْزَعُ قُزُوعًا: كىچىكتى، تەخىر قىلدى.
قَزَعٌ: پارچە بۇلۇت.
قُزْعَةٌ ج قُزَعٌ: باشنىڭ چوققىسىدىكى بىر تۇتام چاچ.
«نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْقُزَعِ» ‹حديث›: رەسۇلۇللاھ چاچنىڭ بىر قىسمىنى چۈشۈرۈپ، بىر قىسمىنى قويۇپ قويۇشنى مەنئى قىلغان.
قَزَلَ يَقْزِلُ قَزْلًا وَ قِزْلَانًا: سەكرىدى، ئاقساپ ماڭدى.
قَزِلَ يَقْزَلُ قَزَلًا: مايماق بولۇپ قالدى، مېڭىپ پاچىقى ئىنچىكىلەپ كەتتى.
قَزُمَ يَقْزُمُ قَزَامَةً الشَّخْصُ: پاكار بولدى.
قَزِمَ يَقْزَمُ قَزَمًا الشَّخْصُ: پەس بولدى، ناچار بولدى.
قَزْمٌ ج أَقْزَامٌ: پاكار، ئەرزىمەس، چۈپرەندە.
قَزِمٌ / قَزَمٌ ج أَقْزَامٌ: پاكار، پاكىنەك.
قَزْوٌ: تولۇق قاپاق، ئويۇن- تاماشا بىلەن خۇشى يوق ئادەم.
قَسَا يَقْسُو قَسْوًا وَ قَسَاوَةً: قاتتىق بولدى.

قَسَا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا قاتتىقلىق قىلدى، خارلىدى.
﴿فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ‹قرآن›: (ئۇلار بىلەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ئارىلىقىدىكى) زامانىنىڭ ئۇزۇنلىقى بىلەن ئۇلارنىڭ دىللىرى قېتىپ كەتتى.
قُسَابَةٌ: ناچار خورما.
قُسَاحٌ: قاتتىق، توم.
قَسَامٌ. قَسَامَةٌ: چىرايلىقلىق، گۈزەللىك.
قَسَاوَةٌ ج قَسَاوَاتٌ: قاتتىق بولماق، قوپال بولماق، رەھىمسىز بولماق.
قَسَاوَةُ الْقَلْبِ: دىلىنىڭ قاساۋەتلىشىپ كېتىشى، دىلىنىڭ قاتتىقلىشىپ كېتىشى.
قَسَبَ يَقْسِبُ قَسْبًا الْمَاءُ: سۇ شارقىراپ ئاقتى.
قَسَبَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇرغىلى باشلىدى.
قَسُبَ يَقْسُبُ قُسُوبًا وَ قُسُوبَةً: پۇختا بولدى.
قَسِبٌ: قاتتىق، پۇختا.
قَسُحَ يَقْسُحُ قَسَاحَةً وَ قُسُوحَةً: قاتتىق بولدى.
قَسَحَ الْحَبْلَ: ئارغامچا ئەشتى.
قِسْحَرٌ: تېرمومېتىر.
قَسَرَ يَقْسِرُ قَسْرًا — هُ: ئۇنى زورلىدى، قىستىدى، مەجبۇرلىدى.
قَسَرَهُ عَلَى بَيْعِ أَرْضِهِ: ئۇنى يېرىنى سېتىۋېتىشقا قىستىدى.
قَسْرٌ: مەجبۇرلىماق، زورلىماق، باسماق.
قَسْرًا: مەجبۇرىي، زورمۇزور، مەجبۇرىي ھالدا.
قَسَّ يَقُسُّ قَسًّا: ئىزدىدى، تەكشۈردى.
قَسَّ الْأَخْبَارَ: تىڭ- تىڭلىدى.
قَسَّ يَقَسُّ قُسُوسَةً: پوپ بولدى، پاستىر بولدى.
قَسٌّ ج قُسُوسٌ: پوپ.
قَسَّاسٌ: سۇخەنچى، پىتنىخور.
قَسَّسَ يُقَسِّسُ تَقْسِيسًا الْإِبِلَ: تۆگىنى ئۇبدان باقتى.

قَسَّطَ يُقَسِّطُ تَقْسِيْطًا: بۆلدى، پارچىلىدى.

قَسَّطَ الدَّيْنَ: قەرزنى بۆلۈپ تاپشۇردى.

قَسَّمَ يُقَسِّمُ تَقْسِيْمًا الشَّيْءَ: بۆلدى، تەقسىم قىلدى.

قَسَّمَ الْكِتَابَ إِلَى فُصُولٍ: كىتابنى بابلارغا ئايرىدى.

قَسَّمَ الْمَالَ عَلَى الْفُقَرَاءِ: مالنى كەمبەغەللەرگە ئۈلەشتۈرۈپ بەردى.

قَسَّى يُقَسِّي تَقْسِيَةً: قاتتىقلىق قىلدى، قوپاللىق قىلدى.

قِسِّيْسٌ ج قِسِّيْسُونَ: پوپ.

﴿ذَالِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيْسِيْنَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَايَسْتَكْبِرُونَ﴾ «قرآن»: بۇ ناسارالارنىڭ ئىچىدە ئۆلىمالار، راھىبلار بولغانلىقى ۋە (ھەقنى قوبۇل قىلىشتا) تەكەببۇرلۇق قىلمايدىغانلىقلىرى ئۈچۈندۇر.

قَسَطَ يَقْسُطُ / يَقْسِطُ قِسْطًا: ئادىل بولدى، توغرا بولدى.

قَسَطَ يَقْسَطُ قَسْطًا وَ قُسُوطًا: ھەقتىن بۇرۇلۇپ كەتتى.

قِسْطٌ: ئادالەت، ھەققانىيەت، توغرىلىق، ئادىللىق.

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِيْنَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ «قرآن»: قىيامەت كۈنى بىز ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز.

قِسْطٌ ج أَقْسَاطٌ: ھەسسە، نېسۋە، پارچە، سان، مىقدار.

أَخَذَ قِسْطَهُ مِنَ الرَّاحَةِ: ئارام ئالدى.

كَانَتْ عَلَى قِسْطٍ كَبِيْرٍ مِنَ الْجَمَالِ: ئالاھىدە چىرايلىق ئىدى.

قِسْطَاسٌ ج قَسَاطِيْسُ: ئۆلچەم، تارازا؛ ئادالەت.

بِالْعَدْلِ وَالْقِسْطَاسِ: ئادىللىق بىلەن.

وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيْمِ: توغرا تارازىدا تارتىڭلار.

قَسْطَرَ يُقَسْطِرُ قَسْطَرَةً الدَّرَاهِمَ: تەڭگە پۇلنىڭ جىك-جالىقىنى ئايرىدى.

قَسْطَرَةٌ: سۈيدۈك چىقىرىش نەيچىسى.

قَسْطَرِيٌّ ج قَسَاطِرَةٌ: تەڭگىنىڭ جىك-جاسىنى ئايرىغۇچى.

قَسْطَلٌ . قَسْطَلَانٌ: تۇرۇبا، سۇ تۇرۇبىسى.

قَسَمَ يَقْسِمُ قَسْمًا الشَّيْءَ: بۆلدى، تەقسىم قىلدى.

﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭنىڭ رەھمىتىنى ئۇلار تەقسىم قىلىپ بېرەمدۇ؟

قَسَمَ التُّفَّاحَةَ إِلَى شَطْرَيْنِ: ئالمىنى ئىككىگە بۆلدى.

قَسَمَ الْعِشْرِيْنَ عَلَى أَرْبَعَةٍ: يىگىرمىنى تۆتكە بۆلدى.

قِسْمٌ ج أَقْسَامٌ: قىسىم، بۆلۈم، جۇزئىي، ھەسسە، بۆلەك، باب.

قِسْمُ الْجِرَاحَةِ: تاشقى كېسەللەر بۆلۈمى.

تَحَصَّلَ عَلَى قِسْمِهِ فِي الْمِيْرَاثِ: مىراستىكى ئۆز ھەسسىسىنى ئالدى.

قِسْمُ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ فِي الْجَامِعَةِ: ئۇنىۋېرسىتېتتىكى ئەرەب تىلى فاكۇلتېتى.

قَسَمٌ ج أَقْسَامٌ: قەسەم.

قَسَمًا بِشَرَفِي: كىشىلىك قەدىر-قىممىتىم بىلەن قەسەم قىلىمەن.

قَسَمًا بِاللهِ إِنَّهُ مُصِيْبٌ: ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، ئۇنىڭ راست.

﴿وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْتَعْلَمُونَ عَظِيْمٌ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، ئەگەر بىلسەڭلار، ئۇ (يۇلتۇزلار ئاللاھنىڭ ئۇلۇغ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغانلىقى ئۈچۈن) ئەلۋەتتە كاتتا قەسەمدۇر.

قَسْمٌ: سوۋغا؛ پىكىر، گۇمان؛ يامغۇر، سۇ؛ قازان؛ مىجەز، خاراكتېر؛ ئۆرپ-ئادەت.

قِسْمَةٌ: بۆلمەك، تەقسىم قىلماق.

﴿تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيْزَى﴾ «قرآن»: ئۇنداقتا بۇ

ئادالەتسىز تەقسىماتتۇر.

قِسْمَةٌ ج قِسَمٌ: نىسۋە، ھەسسە.

قَسَمَةٌ / قَسِمَةٌ ج قَسَمَاتٌ / قَسِمَاتٌ: يۈز، چىراي.

وَجْهٌ بَدِيعُ الْقَسِمَاتِ: ساھىبجامال، گۈزەل.

قَسْوَةٌ: قاتتىق بولماق، قوپال بولماق، رەھىمسىز.

قَسْوَةُ الْقَلْبِ: دىلنىڭ قاساۋەتلىشىپ كېتىشى، دىلنىڭ قاتتىقلىشىپ كېتىشى.

﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَالِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ «قرآن»: شۇنىڭدىن كېيىن دىللىرىڭلار قېتىپ كەتتى، تاشتەك ياكى تاشتىنمۇ قاتتىق قېتىپ كەتتى.

عَامَلَهُ بِقَسْوَةٍ: ئۇنىڭغا قوپال مۇئامىلە قىلدى.

قَسْوَرَ يُقَسْوِرُ قَسْوَرَةً الرَّجُلُ: كىشى ياشىنىپ قالدى.

قَسْوَرٌ ج قَسَاوِرَةٌ: يولۋاس؛ پالۋان.

﴿كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ . فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾ «قرآن»: گويا ئۇلار يولۋاستىن قاچقان ياۋايى ئېشەكلەردۇر.

قَسِيبٌ: سۇنىڭ شارقىراپ ئېقىشى.

قَسِيمٌ ج أَقْسِمَاءُ وَ قُسَمَاءُ: بۆلگۈچى، تەقسىم قىلغۇچى.

قَسِيمُ الثَّرْوَةِ: بايلىقنى تەقسىم قىلىپ بەرگۈچى.

وَجْهٌ قَسِيمٌ: چىرايلىق يۈز.

قَسِيمَةٌ ج قَسَائِمُ: ئەتىر قۇتىسى؛ تالون كۆتىكى؛ چەك، كارتا.

قَسِيمَةُ بَيْعٍ: مال سېتىپ بېرىش تالونى.

قَسِيمَةُ الزَّوَاجِ: توي خېتى.

قَسِيٌّ: يا، ياچاق.

قَسِيٌّ ج قَسِيُّونَ: قاتتىق، شىددەتلىك، ياۋۇز، رەھىمسىز.

قَشَا يَقْشُو قَشْوًا الْعُودَ: ياغاچنى سويدى.

قَشَا الْحَبَّةَ: دانىنى ئاقلىدى.

قَشَا وَجْهَهُ: يۈزىنى سۈرتتى.

قُشَاءٌ: تۈكۈرۈك.

قُشَارَةٌ: سويۇپ تاشلانغان پوست، شۆپەك.

قِشَاطٌ: ئۇلاك، تۆشلۈك.

قُشَاطٌ: كەك تاسما، كەمەر؛ شاھمات قاتارلىقلارنىڭ ئۇرۇقى.

قَشَبَ يَقْشِبُ قَشْبًا الطَّعَامَ بِالسَّمِّ: تاماققا زەھەر سېلىپ قويدى.

قَشُبَ يَقْشُبُ قَشَابَةً الثَّوْبُ: كىيىم يېڭىلاندى.

قَشُبَتِ الطَّبِيعَةُ فِي الرَّبِيعِ: باھاردا تەبىئەت گۈزەللەشتى.

قِشْبٌ: دات، تۆمۈرنىڭ دېتى.

قَشَبٌ ج أَقْشَابٌ: زەھەر، ئوغا.

قَشَدَ يَقْشِدُ قَشْدًا اللَّبَنَ: سۈتنىڭ قايمىقىنى ئالدى.

قِشْدَةٌ: قايماق؛ بىر خىل سۈتلۈك ئوت.

قَشَرَ يَقْشِرُ قَشْرًا: قېسىرماقنى سويدى، شىلىدى، ئاقلىدى.

قِشْرٌ ج قُشُورٌ: پوست، قوۋزاق، قاسراق.

قِشْرُ الرَّأْسِ: باشنىڭ كېپىكى.

قِشْرُ السَّمَكِ: بېلىق قاسرىقى.

قِشْرُ الْبُرْتُقَالِ: ئاپېلسىن پوستى.

قِشْرُ جِذْعِ الشَّجَرَةِ: دەرەخنىڭ قوۋزىقى.

قِشْرُ الدُّمَّلِ: چاقىنىڭ قاقچى.

قُشُورُ الْكَلَامِ: مەنىسىز سۆز، تايىنى يوق گەپ.

قِشْرَةٌ ج قِشْرَاتٌ: پوست، سويپاق، شاكال.

قِشْرَةُ الْأَرْضِ: زېمىننىڭ پوستى.

قَشَّ يَقُشُّ قَشًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى، يىغدى.

قَشَّ النَّبَاتُ: ئوت-چۆپ سولىشىپ قالدى، قۇرۇپ قالدى.

قَشٌّ ج قُشُوشٌ: شاخ-شۇمبا، ئەخلەت، پاخال، مەككى.

«إِحْذَرْ تَقْرِيبَ النَّارِ مِنَ الْقَشِّ»: ئوتنىڭ شاخ-شۇمبىغا يېقىنلىشىدىن ئېھتىيات قىل.

بَيْتٌ نَظِيفٌ لَا قَشَّ فِيهِ: ئەخلەتسىز پاكىز ئۆي.

قَشَّاشٌ ج قَشَّاشُونَ: ئاشقان-تاشقانلارنى تېرىپ يەيدىغان ئادەم.

قَشَّاطٌ: قاراقچى، بۇلاڭچى.

قَشَّبَ يُقَشِّبُ تَقْشِيبًا الشَّيْءَ: پاسكىنا قىلىۋەتتى.

قَشَّبَتِ الْيَدُ: قول قۇرغاقلىشىپ كەتتى.

قَشَّبَهُ بِسُوءٍ: ئۇنى بۇلغىدى.

قِشَّةٌ: خانقىز.

قَشَّرَ يُقَشِّرُ تَقْشِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئاقلىدى، قاسرىقىنى تازىلىدى.

قَشَّرَ الْبُرْتُقَالَ: ئاپېلسىننى ئاقلىدى.

قَشَّشَ يُقَشِّشُ تَقْشِيشًا الشَّخْصُ: قورساق باقتى.

يُقَشِّشُ الْمُتَسَوِّلُ: تىلەمچى ئۇيەر-بۇيەردە قورساق باقىدۇ.

قَشَّطَ يُقَشِّطُ تَقْشِيطًا ـ هُ: ئۇنى بۇلاپ يالىڭاچلىۋەتتى.

قَشَطَ يَقْشُطُ / يَقْشِطُ قَشْطًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئېلىۋەتتى، چىقىرىۋەتتى، تارتىۋەتتى.

قَشَطَ الْخَشَبَةَ: ياغاچنى رەندىلىدى.

قَشَعَ يَقْشَعُ قَشْعًا الْقَوْمَ: قوۋمنى تارمار قىلدى؛ تارقىتىۋەتتى.

قَشَعَ النُّورُ الظَّلَامَ: نۇر زۇلمەتنى كۆتۈرۈۋەتتى.

قَشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ: شامال بۇلۇتنى تارقىتىۋەتتى.

قَشِعَ يَقْشَعُ قَشْعًا الشَّيْءُ: نەرسە قۇرۇپ كەتتى.

قَشْعَامٌ: چوڭ ئەركەك بۈركۈت.

قَشْعَرَ يُقَشْعِرُ قَشْعَرَةً ـ هُ الْخَوْفُ: قورقۇنچ ئۇنى تىترىتىۋەتتى.

قُشَعْرِيرَةٌ: تىترەپ كەتمەك، سوغۇقتىن تېرە يىغىلىپ قالماق.

قُشَعْرِيرَةُ الْحُمَّى: بەزگەكنىڭ تىترىكى.

«أَخَذَتْهُ قُشَعْرِيرَةٌ مِنَ شِدَّةِ الْبَرْدِ»: قاتتىق سوغۇق ئۇنى تىترىتىۋەتتى.

قَشْعَمٌ ج قَشَاعِمُ وَ قَشَاعِيمُ: شىر، ياشانغان ئادەم، بۈركۈت.

أُمّ قَشْعَمٍ: سىرتلان؛ ئاپەت، بالايىقازا، بەختسىزلىك؛ ئۇرۇش، جەڭ.

قَشِفَ يَقْشَفُ قَشَفًا الشَّخْصُ: تۇرمۇشى ناچارلاشتى، ئەھۋالى يامانلاشتى، تەڭقىس بولدى.

قَشُفَ يَقْشُفُ قَشَافَةً الشَّخْصُ: تۇرمۇشى ناچارلاشتى، ئەھۋالى يامانلاشتى.

قَشُفَتْ حَالَتُهُ بَعْدَ الْيُسْرِ: ئۇنىڭ ياخشى تۇرمۇشى ناچارلىشىپ كەتتى.

قَشَفٌ: ئادىدىي ياشىماق، تۇرمۇشى ئادىدىي بولماق.

قَشْلٌ، قَشْلَانٌ: ۋەيران بولغۇچى.

قَشِمَ يَقْشَمُ قَشْمًا فُلَانٌ: قارنى يامان بولدى.

قَشِمَ الطَّعَامَ: تاماقنى تاللاپ يېدى.

قَشْمٌ ج قُشُومٌ: يەر ئاستى سۇ يولى.

قِشْمٌ ج قُشُومٌ: ياغ، يىلىنز؛ خاراكتېر، جىسىم، هال، قىياپەت.

قَشِيبٌ ج قُشُبٌ: يېڭى، يېڭىچە، يېڭىلىق؛ پاك، پاكىز، پارقىراق.

جَاءَ فِي ثَوْبٍ قَشِيبٍ: يېپيېڭى كىيىم بىلەن كەلدى.

قَشِيشٌ: شىلدىرلىغان ئاۋاز، ھۇشقۇيتقان ئاۋاز؛ ئەخلەت.

قَشِيمٌ ج قُشْمٌ: قورۇتۇلغان سەي، ئۆلۈم.

قَصَا يَقْصُو قَصْوًا وَ قُصُوًّا الْمَكَانُ: جاي يىراق بولدى، ئۇزۇن بولدى.

قَصَاءٌ: يىراقلىق.

قِصَابَةٌ: قاسساپلىق كەسپى.

قُصَارٌ: ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە، ئىمكانىقەدەر، كۈچىنىڭ يېتىشىچە.

قُصَارَى ئىمكانىيەتىنىڭ بارىچە، ئىمكانقەدەر.

قُصَارَى الْقَوْلِ: يىغىپ ئېيتقاندا، گەپنىڭ قىسقىسى، دېمەك.

بَذَلَ قُصَارَى طَاقَتِهِ: ئۇ پۈتۈن كۈچىنى ئىشقا سالدى.

قُصَارَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا: سەن قىلساڭلا بولدى.

قِصَاصٌ: قىساس، ئىنتىقام، ئۆچ ئېلىش.

﴿وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ﴾ «قۇرئان»: قانىداق يارىدار قىلغان بولسا، شۇنداق يارىدار قىلىنىش بىلەن قىساس ئېلىنىدۇ.

قُصَاصَةٌ ج قُصَاصَاتٌ: پارچە.

قُصَاصَاتٌ مِنَ الصُّحُفِ وَالْمَجَلَّاتِ: گېزىت - ژۇرناللاردىن كېسىپ ئېلىنغان پارچە.

قُصَالَةٌ: پوست، قېسىرماق، قوۋزاق، شاكال، شۆپۈك؛ تېرە.

قَصَبَ يَقْصِبُ قَصْبًا الذَّبِيحَةَ: بوغۇزلانغان مالنى پارچىلىدى.

قَصَبٌ: قومۇش، بامبۇك؛ كالۋۇتۇن يىپ.

قَصَبُ السُّكَّرِ: شېكەر قومۇشى.

قَصَبُ السَّبَقِ: لەۋھە.

أَحْرَزَ قَصَبَ السَّبَقِ: چېمپىيونلۇققا ئېرىشتى، مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

يَكْتُبُ الْخَطَّاطُ بِقَلَمِ الْقَصَبِ: خەتتات قومۇش قەلەم بىلەن يازىدۇ.

وَشَتْ فُسْتَانَهَا بِالْقَصَبِ: ئۇنىڭ كۆڭلىكىگە كالۋۇتۇن يالاتتى.

قَصْبَاءُ: قومۇشلۇق.

قَصَبَةٌ ج قَصَبَاتٌ: بىر تال قومۇش؛ تۇرۇبا، نەيچە، نەي.

قَصَبَةُ الْإِصْبَعِ: بوغۇم، ئۇگە.

قَصَبَةُ الْبِلَادِ: پايتەخت.

قَصَبَةُ الدُّخَانِ: غاڭزا.

قَصَبَةُ الدُّخَانِ: كاناي (تۈتۈن چىقىدىغان).

قَصَبَةُ الرِّجْلِ: پاچاق، شىراق.

قَصَبَةُ الْمَرِيءِ: قىزىلئۆڭگەچ.

قَصَبَةُ السِّنَّارَةِ: قارماق دەستىسى.

الْقَصَبَةُ الْهَوَائِيَّةُ: كاناي.

قَصَدَ يَقْصِدُ قَصْدًا: مەقسەت قىلدى، نىيەت قىلدى، ئىرادە باغلىدى.

قَصَدَ قَصْدَهُ: تەقلىد قىلدى، دورىدى.

﴿وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ﴾ «قۇرئان»: ئوتتۇراھال ماڭغىن.

قَصَدَ الشَّاعِرُ: شائىر قەسىدە يازدى.

قَصَدَ الْمَكَانَ: جايغا يۈزلەندى.

قَصَدَ مِنْ كَلَامِهِ كَذَا: سۆزىدە بۇنى كۆزلىدى.

قَصَدَ فِي الْأَمْرِ: تېجەشلىك بولدى.

قَصَدَ فِي النَّفَقَةِ: خىراجەتتە تېجەشلىك بولدى.

قَصْدٌ: نىيەت، ئۇرۇنۇش، غەرەز؛ غايە، ئىقتىسادچىللىق.

بِحُسْنِ الْقَصْدِ: ياخشى نىيەت بىلەن.

بِغَيْرِ قَصْدٍ: غەرەزسىز، مەقسەتسىز.

﴿وَعَلَى اللهِ قَصْدُ السَّبِيلِ﴾ «قۇرئان»: توغرا يول كۆرسىتىشنى ئاللاھ ئۆز ئۈستىگە ئالغان.

«فَكَانَتْ صَلَاتُهُ قَصْدًا وَ خُطْبَتُهُ قَصْدًا» «حەدىث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نامىزىمۇ، خۇتبىسىمۇ ئوتتۇرا هال ئىدى.

الطَّرِيقُ الْقَصْدُ: توغرا يول.

أَسَاءَ إِلَيْهِ عَنْ غَيْرِ قَصْدٍ: ئۇنىڭغا بىلمەستىنلا يامانلىق قىلىپ قالدى.

فَعَلَ كَذَا قَصْدَ كَذَا: ئۇنىڭ ئۈچۈن قىلدى.

فُلَانٌ عَلَى قَصْدٍ: پالانى توغرا يول ئۈستىدە.

قَصْدًا: قەستەن، ئەتەي.

قَصْدَكَ: ئالدىڭىزدا.

قِصْدَةٌ ج قِصَدٌ: پارچە، پارچە - پۇرات، ئۇششاق - چۇششەك، ئۇۋاق.

قَصْدَرَ يُقَصْدِرُ قَصْدَرَةً: قەلەيلىدى، قەلەي ياللاتتى.

قَصْدَرَ قِدْرَ النّحَاسِ: مىس قازاننى قەلەيلىدى.

قَصْدِيرٌ: قەلەي.

وَرَقُ الْقَصْدِيرِ: ستانىيول قەغەز.

قَصُرَ يَقْصُرُ قِصَرًا وَ قَصَارَةً: قىسقىرىدى، كالتىلىدى.

قَصُرَ النَّهَارُ فِي فَصْلِ الشِّتَاءِ: قىش پەسلىدە كۈن قىسقىرىدى.

قَصُرَتْ رِجْلُهُ بَعْدَ الْعَمَلِيَّةِ الْجِرَاحِيَّةِ: ئوپېراتسىيەدىن كېيىن ئۇنىڭ پۇتى قىسقىراپ قالدى.

قَصَرَ يَقْصُرُ قُصُورًا السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ: ئوق نىشانغا تەگمىدى.

قَصَرَ الثَّوْبَ: كىيىمنى قىسقارتتى.

قَصَرَ الصَّلاَةَ: نامازنى قەسىر قىلىپ ئوقۇدى.

﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلاَةِ﴾ ‹قرآن›: نامازنى قەسىر قىلىپ (يەنى، تۆت رەكئەتنى ئىككى رەكئەت قىلىپ) ئوقۇساڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ.

«قَصَرَ الْمُحَادَثَةَ عَلَى مَوْضُوعٍ وَاحِدٍ»: سۆھبەتنى بىر ماۋزۇغا يىغىنچاقلىدى.

قَصَرَ عَنِ الأَمْرِ: ئىشتىن قول ئۈزدى، توختاتتى.

قَصَرَ فِي الأَمْرِ: ئىشقا بىپەرۋالىق قىلدى.

قَصَرَ يَقْصِرُ قَصْرًا: قامىدى، سولىدى، كېمەيتتى.

قَصَرَ الشَّيْءَ عَلَى كَذَا: چەكلەپ قويدى.

قَصَرَ عَنْ تَسْدِيدِ دَيْنِهِ: قەرزنى تۆلىيەلمىدى.

قَصْرٌ ج قُصُورٌ: ساراي، ئوردا، قەسىر؛ قىسقا، قىسقارتماق.

قَصْرُ الصَّلاَةِ: نامازنى قەسىر ئوقۇماق (مۇساپىرنىڭ تۆت رەكئەت نامازنى ئىككى رەكئەت قىلىپ ئوقۇشى).

﴿إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ﴾ ‹قرآن›: ئۇ ياللۇن قەسىردەك (چوڭ) ئۇچقۇنلارنى چىقىرىدۇ.

قَصْرُ الْمَلِكِ: پادىشاھنىڭ ئوردىسى.

قَصْرُ الْحُكُومَةِ: ھۆكۈمەت بىناسى، سارىيى.

قَصْرُ الْمُؤْتَمِرَاتِ: يىغىن زالى.

قِصَرٌ: قىسقا، كالتە.

قِصَرُ النَّظَرِ: يىراقنى كۆرەلمەسلىك.

قِصَرُ الْبَاعِ: قابىلىيەتسىز، ئىقتىدارسىز.

قَصَرَةٌ: قۇشلارنىڭ قۇيرۇق سۆڭىكى، توغۇر سۆڭىكى.

قَصَّ يَقُصُّ قَصًّا: كەستى، ئۈزدى، قىرقىدى.

قَصَّتِ الْبِنْتُ شَعْرَهَا بِنَفْسِهَا: قىزچاق چېچىنى كەستى.

قَصَّ يَقُصُّ قَصَصًا الْخَبَرَ: خەۋەرنى بايان قىلىپ بەردى، سۆزلەپ بەردى، ھېكايە قىلىپ بەردى.

﴿فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ﴾ ‹قرآن›: مۇسا ئۇنىڭ (يەنى، شۇئەيبنىڭ) قېشىغا كېلىپ ئەھۋالنى ھېكايە قىلىپ بەردى.

قَصَّ الْقِصَّةَ: ھېكايە سۆزلەپ بەردى.

«وَلَمَّا عَادَ مِنَ الرِّحْلَةِ قَصَّ عَلَى أَصْدِقَائِهِ مَاشَاهَدَهُ»: سەپەردىن قايتقاندىن كېيىن دوستلىرىغا كۆرگەنلىرىنى سۆزلەپ بەردى.

قَصَّ يَقُصُّ قَصًّا وَ قَصَصًا الأَثَرَ: ئىزىغا چۈشتى، ئىزىدىن ماڭدى، ئەگەشتى.

قَصٌّ: كەسمەك، قىسماق، قىرقىماق.

قَصّ الأَخْبَارِ: خەۋەرنى بايان قىلماق، سۆزلەپ بەرمەك، ھېكايە قىلىپ بەرمەك.

قَصّ الشَّعْرِ: چاچ ياساتماق.

قَصّ الصُّوفِ: يۇڭ قىرقىماق.

قَصٌّ ج قِصَاصٌ: كۆكرەك، تۆش سۆڭىكى، ئېلىنغان تىرناق، قىرقىلغان يۇڭ.

قَصَصٌ: ئېلىنغان تىرناق، قىرقىلغان يۇڭ، رىۋايەت، قىسسە.

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ

هَذَا الْقُرْآنِ﴾ ‹قرآن›: بۇ قۇرئاننى ساڭا ۋەھيى قىلىش ئارقىلىق ئەڭ چىرايلىق قىسسىنى ساڭا بايان قىلىپ بېرىمىز.

اَلْقَصَصُ: قۇرئاندىكى قەسەس سۈرىسى.

قَصَّابٌ ج قَصَّابُونَ: قاسساپ، پوكانچى؛ نەيچى، كانايچى.

قَصَّابَةٌ: تۇرۇبا، نەيچە، كاناي.

قَصَّارٌ: چوتاچى.

قَصَّاصٌ ج قُصَّاصٌ: ھېكايىچى، مەدداھ؛ قىرقىغۇچى.

قَصَّاصُ الْأَثَرِ: ئىز قوغلىغۇچى.

«حَلَقَةُ الْقَصَّاصِ فِي الْمَقْهَى أَوِ الْمَيْدَانِ»: مەيدان ياكى قەھۋەخانىدىكى مەدداھنىڭ سورۇنى.

قَصَّاصَةٌ ج قَصَّاصَاتٌ: قىرقىش ماشىنىسى.

قَصَّاصَةُ الشَّعْرِ: چاچ ئېلىش ماشىنىسى.

قُصَّالٌ: ئۆتكۈر، تېز، ئۆتكۈر.

قَصَّبَ يُقَصِّبُ تَقْصِيبًا شَعْرَهُ: چېچىنى بۇدۇر قىلدى.

قَصَّبَ الثَّوْبَ: كىيىمنى كالۋۇتۇن يىپ بىلەن تىكتى.

«قَصَّبَتِ الْخَيَّاطَةُ فُسْتَانَ الْعَرُوسِ»: تىكىمچى تويى بولىدىغان قىزنىڭ كۆڭلىكىنى كالۋۇتۇن يىپ بىلەن تىكتى.

قِصَّةٌ ج قِصَصٌ وَأَقَاصِيصُ: ھېكايە، رىۋايەت، قىسسە؛ ئۆلگە، پاسون.

قِصَّةٌ خُرَافِيَّةٌ: ئەپسانە، چۆچەك.

قِصَّةٌ خِيَالِيَّةٌ: فانتازىيىلىك ھېكايە.

قِصَّةٌ شِعْرِيَّةٌ: قوشاق، خەلق ناخشىسى.

قِصَّةٌ قَصِيرَةٌ: قىسقا ھېكايە.

قِصَّةُ هَذَا الشَّيْءِ أَنَّ: بۇنىڭ ماۋزۇسى، مەزمۇنى.

قُصَّةٌ ج قُصَصٌ: ماڭلاي چاچ.

قُصَّةُ الصُّدْغِ: چېكە چاچ.

قَصَّدَ يُقَصِّدُ تَقْصِيدًا الشَّاعِرُ: شائىر شېئىرنى تۈزەتتى.

قَصَّرَ يُقَصِّرُ تَقْصِيرًا الشَّيْءَ: كېمەيتتى، قىسقارتتى.

قَصَّرَ الْكَلَامَ: سۆزنى يىغىنچاقلىدى.

قَصَّرَ الشَّخْصُ فِي الْأَمْرِ: ئىشقا سەل قارىدى.

قَصَّرَ فِي عَمَلِهِ: ئىشنى كەمتۈك قىلىپ قويدى.

قَصَّرَ عَنِ الشَّيْءِ: ئاجىز كەلدى.

قَصَّرَ الْمَرِيضُ عَنْ أَدَاءِ الصَّلَاةِ: كېسەل نامازنى ئادا قىلالمىدى.

قَصَّرَ شَعْرَهُ: چېچىنى قىسقارتتى.

«لَقَدْ قَصَّرَ حَيَاتَهُ كُلَّهَا عَلَى تَأْلِيفِ هَذَا الْكِتَابِ الْمَشْهُودِ»: پۈتۈن ھاياتىنى بۇ مەشھۇر كىتابنى يېزىشقا سەرپ قىلدى.

قَصَّصَ يُقَصِّصُ تَقْصِيصًا الشَّيْءَ: نەرسىنى پارچە-پارچە قىلىۋەتتى.

قَصَّعَ يُقَصِّعُ تَقْصِيعًا الشَّيْطَانُ فِي قَفَاهُ: ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى.

قَصَّعَ الْجُرْحُ بِالْقَيْحِ: جاراھەت يىرىڭدىدى.

قَصَّعَ الْبَيْتَ: ئېشىكنى تاقاپ ئۆيدىن چىقمىدى.

قَصَّعَ فِي ثَوْبِهِ: تونىغا ئورىنىۋالدى.

قَصَّعَ الزَّرْعُ: زىرائەت ئۈندى.

قَصَّعَ الْمَاءُ عَطَشَهُ: سۇ ئۇنىڭ ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇردى.

قَصَّفَ يُقَصِّفُ تَقْصِيفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، ئۇشتۇدى.

قَصَصِيٌّ / قِصَصِيٌّ: ھېكايىنىڭ، رىۋايەتنىڭ.

قَصَصِيٌّ ج قَصَصِيُّونَ: يازغۇچى، مۇئەللىپ، ئاپتور.

قَصَعَ يَقْصَعُ قَصْعًا: يۇتۇملاپ، يۇتۇملاپ ئىچتى.

قَصَعَ الْمَاءُ الْعَطَشَ: سۇ ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇردى.

قَصَعَتِ الرَّحَى الْحَبَّ: تۈگمەن ئاشلىقنى يانجىدى.

قَصْعَةٌ ج قِصَاعٌ وَقِصَعٌ وَقَصَعَاتٌ: چوڭ ياغاچ تاۋاق، ياغاچ تەخسە.

قَصَفَ يَقْصِفُ قَصْفًا وَقَصِيفًا الرَّعْدُ: گۈلدۈرماما

گۈلدۈرلىدى.

قَصَفَ الشَّخْصُ: ئويۇن ـ تاماشا، هاۋايى ـ هەۋەسكە بېرىلدى.

قَصَفَ الْمَكَانَ: جاينى بومباردىمان قىلدى.

قَصَفَ الْعَدُوّ الْقَرْيَةَ الآمِنَةَ: دۈشمەن تىنچ يېزىنى بومباردىمان قىلدى.

قَصَفَ الْعودَ وَنَحْوَهُ: ياغاچ قاتارلىقلارنى سۇندۇردى.

قَصَفَ الْقَلَمَ: قەلەمنى ئۇچلىدى.

قَصَفَ ظُفْرَهُ: تىرنىقىنى ئالدى.

قَصِفَ يَقْصَفُ قَصَفًا الْعودُ: ياغاچ ئاسان سۇنۇپ كەتتى.

قَصْفٌ: ئۇشتۇماق، سۇندۇرماق؛ گۈرۈلدىگەن ئاۋاز؛ يەپ ـ ئىچىپ تاماشا قىلماق.

قَصْفُ الرَّعْدِ: گۈلدۈرماما ئاۋازى.

قَصْفُ الْمدَافِعِ: زەمبىرەك ئاۋازى، توپ ئاۋازى.

«اقْتَحَمَ الْجُنُودُ التّلَّ تَحْتَ وَابِلٍ مِنَ الْقَصْفِ الشَّدِيْدِ»: جەڭچىلەر يامغۇردەك يېغىۋاتقان ئوققا قارىماي، ئېگىزلىككە هۇجۇم قىلدى.

قَصِفٌ: ئاسان سۇنىدىغان، چۈرۈك.

قَصْفَةٌ ج قَصَفَاتٌ: بىر قېتىم گۈلدۈرلەش.

صَوْتُ قَصَفَاتِ الرَّعْدِ: گۈلدۈرماما ئاۋازى.

«أسفَرَتْ قَصَفَاتُ الطَّائِرَةِ الْحَرْبِيَّةِ عَنْ مَقْتَلِ عَدَدٍ كَبِيْرٍ مِنَ الأَبْرِيَاءِ»: ئۇرۇش ئايروپىلانىنىڭ بومباردىمان قىلىشى بىلەن نۇرغۇن بىگۇناھ ئادەملەرنىڭ ئۆلگەنلىكى مەلۇم بولدى.

قَصْقَصَ يُقَصْقِصُ قَصْقَصَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، چاقتى.

قُصْقُوصَةٌ ج قَصَاقِيْصُ: پارچە نەرسە، ئۇششاق، ئۇۋاق.

قَصَلَ يَقْصِلُ قَصْلًا: توغرىدى، كەستى، ئۈزدى.

قَصَلٌ / قِصَلٌ: پوست، قېسىرماق، قوۋزاق، شاكال، شۆپۈك؛ ئېپرە.

قَصَمَ يَقْصِمُ قَصْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، ئۇشتۇدى، چاقتى.

قَصَمَ اللهُ فُلَانًا: ئاللاھ پالانىنى هالاك قىلسۇن.

﴿وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً﴾ «قرآن»: بىز (ئاھالىسى) كۇپپار بولغان نۇرغۇن شەھەرلەرنى هالاك قىلدۇق.

قَصِمٌ: ئاسان سۇنىدىغان، چۈرۈك.

قَصْوٌ: يىراقلىق.

قُصُورٌ: يېتەرسىزلىك، كۇپايە قىلماسلىق، هورۇنلۇق، يالقاۋلىق.

الْقُصُورُ الذَّاتِي: هەرىكەتسىزلىك، هورۇنلۇق، ئېرىنچەكلىك.

قُصْوَى: ئەڭ يىراق.

الْغَايَةُ الْقُصْوَى: ئەڭ ئاخىرقى نۇقتا.

الضَّرُورَةُ الْقُصْوَى: مۇتلەق زۆرۈرىيەت، جىددىي ئېهتىياج.

قَصِيَ يَقْصَى قَصًا الْمَكَانُ: جاي يىراق بولدى.

قُصْيَا ج قُصًى: ئەڭ يىراق.

قَصِيْدٌ: ئەيىبسىز، نۇقسانسىز، بېجىرىم.

بَيْتُ الْقَصِيْدِ: شېئىردىكى ئەڭ ئېسىل بېيىت (مىسرا)، مۇهىم نۇقتا، ماۋزۇنىڭ يادروسى.

«بَيْتُ الْقَصِيْدِ فِي الأَمْرِ هُوَ كَذَا»: بىرەر ئىشتىكى ئەڭ مۇهىم نەرسە.

قَصِيْدَةٌ ج قَصَائِدُ: قەسىدە، شېئىر، داستان (قەسىدە ئەڭ ئېزى يەتتە بېيىتتىن تەركىب تاپقان بولىدۇ).

قَصِيْدَةٌ غَزَلِيَّةٌ: لىرىك قەسىدە.

قَصِيْدَةٌ عَصْمَاءُ: ئېسىل قەسىدە.

قَصِيْرٌ ج قِصَارٌ وَ قُصَرَاءُ م قَصِيْرَةٌ ج قَصِيْرَاتٌ وَ قَصَائِرُ: قىسقا، كالتە.

قَصِيْرُ الْعُمْرِ: ئۆمرى قىسقا.

مُنْذُ زَمَنٍ قَصِيرٍ: يېقىندىن بۇيان.

رَجُلٌ قَصِيرُ الْقَامَةِ: پاكار ئادەم.

فُلَانٌ قَصِيرُ الْعِلْمِ: پالانىنىڭ ئىلمى ئاز.

قَصِيرُ الْيَدِ: قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان.

قَصِيفٌ: ئاسان سۇنىدىغان، چۈرۈك.

قَصِيمٌ: ئاسان سۇنىدىغان، چۈرۈك.

قَصِيمَةٌ: تاياقچە باكتېرىيە.

قَصِيٌّ ج أَقصاء م قَصِيَّةٌ ج قَصَايَا: يىراق.

﴿فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا﴾ «قرآن»: (ئائىلىسىدىن) يىراق جايغا كەتتى.

قَضَاءٌ: ھۆكۈم، ھۆكۈم قىلماق، ئورۇنلىماق، ئادا قىلماق.

الْقَضَاءُ الشَّرْعِيّ: شەرىئەت، شەرىئەت ھۆكۈمى.

الْقَضَاءُ الْمَحْتُومُ: ئۆلۈم، ئەجەل.

الْقَضَاءُ وَالْقَدَرُ: تەقدىر، ئاللاھنىڭ تەقدىرى، قازايىقەدەر.

«فَإِنَّ خَيْرَكُمْ أَحْسَنَكُمْ قَضَاءً» «حديث»: قەرزنى قايتۇرۇشتا ياخشى بولغىنىڭلار، سىلەرنىڭ ياخشىلىرىڭلاردۇر.

رِجَالُ الْقَضَاءِ: سوت كوللېگىيىسى، سوتچىلار.

«أَصْدَرَ الْقَضَاءُ حُكْمَهُ فِي هَذِهِ الْقَضِيَّةِ»: سوتچىلار بۇ مەسىلىدە ھۆكۈم چىقاردى.

دَارُ الْقَضَاءِ: سوت مەھكىمىسى، قازىخانا.

قَضَائِيٌّ: ئەدلىيىنىڭ، سوتنىڭ، سودىيە.

حُكْمٌ قَضَائِيٌّ: سوتنىڭ ھۆكۈمى.

قُضَابَةٌ: كېسىپ تاشلانغان شاخ، ھارام شاخ، قەلەمچە.

قُضَاعٌ: قورساق ئاغرىقى.

قَضَامٌ: غاجاپ يېيىشكە بولىدىغان.

قُضَامَةٌ: مايدا پىشۇرۇلغان كۆك پۇرچاق.

قَضِئَ يَقْضَأُ قُضْأً الشَّيْءُ: نەرسىنى يېدى.

قَضِئَ الثَّوْبُ: كىيىم كونىرىدى.

قَضِئَتِ الْعَيْنُ: كۆز ياللۇغلىنىپ قالدى.

قَضْأَةٌ: نومۇس، ئۇيات، كەمچىلىك، ئەيىب.

قَضَبَ يَقْضِبُ قَضْبًا الشَّجَرَةَ: دەرەخنى قىرقىدى، پۇتىدى.

قَضَبَ الرَّجُلَ: كىشىنى تاياق بىلەن ئۇردى.

قَضْبٌ: قىرقىماق، پۇتىماق؛ ھۆل مېۋە، يېڭى مېۋە.

﴿فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا وَعِنَبًا وَقَضْبًا﴾ «قرآن»: ... زېمىندا ئاشلىقلارنى، ئۈزۈمنى، ئوتياشلارنى ... ئۆستۈردۇق.

قَضَّ يَقُضُّ قَضًّا الشَّيْءَ: تۆشۈك ئاچتى، تۆشۈك تەشتى؛ يانجىدى، ئەزدى؛ ۋەيران قىلدى.

قَضَّ الْحَائِطَ: تامنى بۇزدى.

قَضَّ الْوَتَدَ: قوزۇقنى قومۇرۇۋالدى.

«قَضُّوا أَوْتَادَهُمْ وَرَحَلُوا عَنِ الْمَكَانِ فِي اللَّيْلِ»: قوزۇقلىرىنى يۇلۇپ كېچىدە كۆچۈپ كەتتى.

قَضَّ يَقَضُّ قَضَضًا الْفِرَاشُ: تۆشەك قاتتىق بولۇپ قالدى.

قَضَّ الْمَكَانُ: جاي شېغىللىق بولدى.

قَضٌّ: شېغىل.

مَكَانٌ قَضٌّ: شېغىللىق جاي.

بِقَضِّهِ وَقَضِيضِهِ: ھەممە، تولۇق.

«جَاءَ الْقَوْمُ قَضُّهُمْ وَقَضَضُهُمْ وَقَضِيضُهُمْ»: قوۋم ھەممىسى كەلدى.

قَضَضٌ: شېغىل.

قَضَّبَ يُقَضِّبُ تَقْضِيبًا الشَّجَرَةَ: دەرەخنى كەستى، پۇتىدى.

قُضَّةٌ: شېغىل.

قَضَّى يُقَضِّي تَقْضِيَةً حَاجَةَ غَيْرِهِ: باشقىسىنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلدى.

قَضَّى الْأَمِيرُ فُلَانًا: ئەمىر پالانىنى قازىلىققا تەيىنلىدى.

قَضَعَ يَقْضَعُ قَضْعًا: باشقۇردى، بويسۇندۇردى.

قَضْعٌ: قورسىقى ئاغرىماق.

قَضْعَمٌ ج قَضَاعِمُ: چىشلىرى يوق ئادەم، بوۋاي.

قَضُفَ يَقْضُفُ قَضَافَةً وَ قَضَفًا وَ قَضِيْفًا: ئورۇقلاپ كەتتى، ياداپ كەتتى.

قَضَمَ يَقْضِمُ قَضْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى غاجىدى، غاجاپ يېدى.

قَضْمَةٌ: بىر قېتىم غاجىماق.

قُضْمَةٌ: غاجاپ يېگىلى بولىدىغان.

قَضَى يَقْضِي قَضَاءً الْعَمَلَ: ۋەزىپىنى ئورۇنلىدى، ئادا قىلدى.

﴿فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا﴾ «قۇرئان»: زەينەبنى زەيد قويۇۋەتكەندىن كېيىن ساڭا نىكاھلاپ بەردۇق.

قَضَى حَاجَتَهُ: مەقسىتىگە يەتتى.

قَضَى الْحَاجَةَ: ھاجەت قىلدى.

قَضَى الدَّيْنَ: قەرزنى تۆلىدى.

قَضَى الْوَقْتَ: ۋاقىتنى زايە قىلدى، ئىسراپ قىلدى.

قَضَى الْمُدَّةَ: قەرەلنى توشقۇزدى.

قَضَى عَلَيْهِ: يوقاتتى، تۈگەتتى، يىلتىزىنى قۇرۇتتى.

قَضَى عَلَى الشَّيْءِ: خاتىمە بەردى، تاماملىدى.

قَضَى عَلَى الْأَمْرِ: بىكار قىلىندى، ئەمەلدىن قالدۇردى.

قَضَى عَلَى حَيَاتِهِ: ئۆلۈمگە ئېلىپ باردى، ھاياتىغا تەھدىت سالدى.

قَضَى عَلَيْهِ: ئۈمىدسىزلەندۈردى، نائۈمىد قىلدى.

قَضَى عَلَى رَجُلٍ: كىشىنى ئۆلتۈردى.

قَضَى الرَّجُلُ: كىشى ئۆلدى.

قَضَى أَجَلَهُ: ئەجىلى توشتى.

قَضَى مِنْهُ الْعَجَبُ: ھەيران قالدى، ھاڭ-تاڭ قالدى.

لَقَدْ قَضَى الْجُنُودُ عَلَى الْعَدُوِّ: جەڭچىلەر دۈشمەننى يوقاتتى.

قَضَى عُطْلَتَهُ الصَّيْفِيَّةَ: يازلىق تەتىلنى ئۆتكۈزدى.

«أَيْنَ تَقْضِي الْعُطْلَةَ الصَّيْفِيَّةَ الْقَادِمَةَ»: كېلەركى يازلىق تەتىلنى قەيەردە ئۆتكۈزىسەن.

«قَضَى شَهْرَ الْعَسَلِ فِي الْخَارِجِ»: شېرىن ئاينى سىرتتا ئۆتكۈزدى.

قَضَى مُدَّةَ الْعُقُوبَةِ: جازا مۇددىتىنى توشقۇزدى.

قَضَى الصَّلَاةَ: نامازنى ئادا قىلدى.

قَضَى الشَّخْصُ نَحْبَهُ أَوْ أَجَلَهُ: ئۆلدى.

قَضَى يَقْضِي قَضَاءً وَ قَضِيًّا وَ قَضِيَّةً عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا جىنايەت ئارتتى، جىنايەت بېكىتتى؛ جازا ھۆكۈم قىلدى.

قَضَى بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ: ئىككى دەۋاگەر ئارىسىدا ھۆكۈم چىقاردى.

فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ: (بىزنىڭ ھەققىمىزدە) نېمىنى ھۆكۈم قىلساڭ، شۇنى ھۆكۈم قىلغىن.

قَضَى اللّٰهُ: ئاللاھ تەۋسىيە قىلدى.

﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَنْ لَاتَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى... تەۋسىيە قىلدى.

قَضًى: ھۆكۈم، ھۆكۈم چىقارماق، قارار چىقارماق، سوت قىلماق.

قَضِيئٌ م قَضِيئَةٌ: چىرىپ قالغان، بۇزۇلۇپ قالغان.

قَضِيْبٌ ج قُضْبَانٌ: كېسىپ تاشلانغان شاخ، تاياق؛ تۆمۈر يول، رېلىس.

قَضِيْبُ الذَّكَرِ: ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى، زەكەر.

مَدَّدَ قُضْبَانَ السِّكَّةِ الْحَدِيْدِيَّةِ: رېلىس ياتقۇزدى.

قَضِيْضٌ: شېغىل.

قَضِيْمٌ: غاجاپ يېيىشكە بولىدىغان؛ پۇچۇلۇپ كەتكەن تىغ.

قَضِيْمٌ ج قَضَمٌ: قىلىچ، شەمشەر، خەنجەر، زۇلپىقار.

قَضِيَّةٌ ج قَضَايَا: دەۋا، دەۋا ئەنزىسى؛ مەسىله.

قَضِيَّةٌ جِنَائِيَّةٌ: جىنايى ئىشلار دېلوسى.

قَضِيَّةٌ مَدَنِيَّةٌ: ھەق تەلەپ دەۋاسى.

مَصَارِيْفُ الْقَضِيَّةِ: دەۋا ھەققى.

قَضِيَّةُ السَّرِقَةِ: ئوغرىلىق دېلوسى.

الْقَضِيَّةُ الْفَلَسْطِيْنِيَّةُ: پەلەستىن مەسىلىسى.

قَطْ: بولدى، يېتەرلىك، كۇپايە، پەقەت.

زُرْتُمْ مَرَّةً فَقَطْ: سىلەربىر قېتىملا يوقلىدىڭلار.

قَطَاةٌ ج قَطًا وَ قَطَوَاتٌ وَ قَطِيَّاتٌ: قىرغاۋۇل.

قِطَارٌ ج قُطُرٌ وَ قُطُرَاتٌ: كارۋان، پويىز.

قِطَارُ النَّفَقِ: مېترو، يەر ئاستى پويىزى.

قَطَاسٌ: قوتاز.

قِطَاطٌ ج أَقِطَّةٌ: نۇسخا، ئەۋرىشكە، ئۈلگە.

قِطَاعٌ: قىسىم، بۆلەك، ساھە.

قِطَاعٌ اقْتِصَادِيٌّ: ئىقتىسادىي ئورۇنلار.

قِطَاعٌ مِنْ نَسِيْجٍ: پارچە رەخت.

قِطَاعُ الْفِلَاحَةِ: يېزا ئىگىلىك ساھەسى.

قِطَاعُ التِّجَارَةِ: سودا ساھەسى.

قِطَافٌ: مېۋە يىغىش ۋاقتى.

قَطَامِيٌّ: لاچىن، قۇرغۇي.

قَطَبَ يَقْطِبُ قَطْبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى، يىغدى، جەملىدى.

قَطَبَ يَقْطُبُ قَطْبًا وَ قُطُوبًا جَبِيْنَهُ: پېشانىسىنى تۈردى، قاپىقىنى تۈردى.

قَطْبٌ وَ قِطْبٌ وَ قُطُبٌ ج أَقْطَابٌ: ئوق (ھارۋىنىڭ) ئوق مەركىزى.

«وَكُنْتَ لأَهْلِ الْعِلْمِ قُطْبًا وَمَلْجَأً رَحَلْتَ لِرِضْوَانِ الإلهِ وَلِلنِّعَم»: ئۆزلىرى ئىلىملەرنىڭ ئىزدەش ئوبيېكتى ۋە پاناگاھ ئىدىلە، ئەمدى ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا ــــ ھۇزۇر- ھالاۋەتلىك جەننەتكە كەتتىلە.

الْقُطْبُ الْجَنُوبِيّ: جەنۇبىي قۇتۇپ.

الْقُطْبُ الشِّمَالِيّ: شىمالىي قۇتۇپ.

قُطْبٌ سَالِبٌ: مەنپىي قۇتۇپ.

قُطْبٌ موجَبٌ: مۇسبەت قۇتۇپ.

نَجْمُ الْقُطْبِ: شىمالىي قۇتۇپ يۇلتۇزى.

قُطْبَا الأَرْضِ: يەر شارىدىكى ئىككى قۇتۇپ.

قُطْبٌ ج أَقْطَابٌ وَ قُطُوبٌ وَ قِطَبَةٌ: قوۋمىنىڭ باشلىقى، چوڭى، مۇھىم ئادەمى.

أَقْطَابُ السِّيَاسَةِ: مەشھۇر سىياسىي ئەربابلار.

الأَقْطَابُ الأَرْبَعَةُ: تەسەۋۋۇف ئىستىلاھىدا ئەۋلىيالىق ماقاملىرىدىن بىر دەرىجە يۇقىرى ماقامنىڭ ئىگىسى بولغان زاتلار.

هُوَ قُطْبُ قَبِيْلَتِهِ: ئۇ قەبىلىسىنىڭ ئاقساقىلى.

قُطْبَةٌ ج قُطَبٌ: تىكىش.

«لَقَدْ فكَّتِ الْقُطَبُ الَّتِي خِيْطَ بِهَا الْجُرْحُ»: ئوپېراتسىيە يىپى ئېلىۋېتىلدى.

قُطْبِيٌّ: قۇتۇپنىڭ، قۇتۇپتىكى.

الشَّفَقُ الْقُطْبِيّ: قۇتۇپ نۇرى.

قَطَرَ يَقْطُرُ قَطْرًا الْبَعِيْرَ: تۆگىنى قاتارغا تىزدى، تۆگىنى كوكس مېيى بىلەن مايلىدى.

قَطَرَ السَّائِقُ الْعَرَبَةَ قَطْرًا: ھارۋىكەش ھارۋىلارنى قاتارغا تىزىپ ھەيدىدى.

قَطَرَ يَقْطُرُ قَطْرًا وَ قُطُورًا وَ قطَرَانًا الْمَاءُ: سۇ تېمىپ ئاقتى، تامچىلىدى.

قَطْرٌ ج قِطَارٌ: تامچە، قەترە؛ يامغۇر.

قُطْرٌ ج أَقْطَارٌ: رايون، ئىقلىم، دۆلەت.

خَارِجَ الْقُطْرِ: مەملىكەت سىرتى.

دَاخِلَ الْقُطْرِ: مەملىكەت ئىچى.

﴿إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ فَانْفُذُوا﴾ «قرآن»: ئەگەر سىلەر (ئاللاھنىڭ قازاسىدىن قېچىپ) ئاسمانلارنىڭ

ۋە زېمىننىڭ چېگرالىرىدىن ئۆتۈپ كېتەلىسەڭلار، ئۆتۈپ كېتىڭلار.

أَقْطَارُ الدُّنْيَا: جاھاننىڭ تۆت تەرىپى.

«قَامَ بِجَوْلَةٍ فِي الْأَقْطَارِ الْعَرَبِيَّةِ»: ئەرەب ئەللىرىنى ئايلاندى.

قُطْرُ الدَّائِرَةِ: دىئامېتىر.

قِطْرٌ: ئېرىتىلگەن تۇچ، مىس.

﴿وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭغا مىس (چىقىدىغان) بۇلاقنى ئاققۇزۇپ بەردۇق.

قَطْرَبَ يُقَطْرِبُ قَطْرَبَةً: تېز ماڭدى، چاپتى.

قَطْرَبَهُ: ئۇنى يەرگە يىقىتتى.

قُطْرُبٌ: پارقىراق چىۋىن؛ چاققان ئوغرى؛ ئۇتقاق كېسىلى (ئېپىلېپسىيە) بار ئادەم؛ دۆت، نادان كۈچۈك؛ قورقۇنچاق.

قَطْرَةٌ ج قَطَرَاتٌ: بىر تامچە، بىر تېمىم.

قَطْرَةُ الدَّمْعِ: بىر تامچە ياش.

قَطْرَنَ يُقَطْرِنُ قَطْرَنَةً الْبَعِيرَ: تۆگىگە كوكس مېيى سۈركىدى.

قَطِرَانٌ / قِطْرَانٌ: كوكس مېيى، سىمولا.

﴿سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ كۆڭلەكلىرى قارىمايدىن بولىدۇ.

قُطْرِيٌّ: دىئامېتىرنىڭ، دىئامېتىرلىق.

قَطَّ يَقُطُّ قَطًّا الْقَلَمَ: قەلەمنى ئۇچلىدى.

قَطَّ الشَّيْءَ: نەرسىنى توغرىسىغا كەستى.

قَطَّ الْأَظَافِرَ: تىرناقنى ئالدى.

قَطَّ يَقِطُّ قَطًّا الشَّعْرُ: چېچى قىسقىراپ بودۇر بولدى.

قَطٌّ ج قَطُوطٌ وَقِطَاطٌ وَأَقْطَاطٌ: بودۇر چاچ، قىسقا چاچ.

قَطُّ: ھەرگىز؛ بۇرۇندىنلا؛ ھېچ.

مَافَعَلْتُ هَذَا قَطُّ: بۇنى مەن پەقەت قىلمىدىم.

قِطٌّ ج قِطَطَةٌ: ئەركەك مۈشۈك؛ نېسۋە.

قِطٌّ بَرِّيٌّ: ياۋا مۈشۈك.

قِطُّ الزَّبَادِ: ئىپار مۈشۈكى.

﴿وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ﴾ «قرآن»: ئۇلار (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن) «پەرۋەردىگارىمىز! (سەن بىزگە ئازابتىن ۋەدە قىلغان) نېسىۋىمىزنى بىزگە بالدۇرراق- قىيامەت كۈنىدىن ئىلگىرى - بەرگىن»، دېيىشتى.

قَطِطَ يَقْطَطُ قَطَاطَةً الشَّعْرُ: چېچى قىسقىراپ بودۇر بولدى.

قَطَّارَةٌ: تامچىلىتىش نەيچىسى.

قَطَّاطٌ: قىرغۇچى.

قَطَّاعُ الطَّرِيقِ: بۇلاڭچى، قاراقچى.

قَطَّاعَةٌ: ئوت ئوتاش ماشىنىسى.

قَطَّانٌ ج قَطَّانُونَ: پاختا سودىگىرى، پاختىكار.

قَطَّبَ يُقَطِّبُ تَقْطِيبًا جَبِينَهُ: پېشانىسىنى تۈردى، قوشۇمىسىنى تۈردى.

قِطَّةٌ: چىشى مۈشۈك.

قَطَّرَ يُقَطِّرُ تَقْطِيرًا الْمَاءَ: سۇنى تامچىلاپ ئاققۇزدى.

قَطَّرَ الْكُحُولَ: ئىسپىرتنى پارغا ئايلاندۇرۇپ تېمىتىپ چۈشۈردى.

قَطَّطَ يُقَطِّطُ تَقْطِيطًا الْخَرَّاطُ الْخَشَبَةَ: ياغاچنى رەندىلىدى.

قَطَّعَ يُقَطِّعُ تَقْطِيعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى چانىۋەتتى، پارچە قىلىۋەتتى.

قَطَّعَ اللَّحْمَ: گۆشنى قىيما قىلدى.

﴿فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ﴾ «قرآن»: ئۇلار يۈسۈفنى كۆرۈپ ھاڭ-تاڭ قېلىشتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ قوللىرىنى كېسىۋېلىشتى.

قَطَّفَ يُقَطِّفُ تَقْطِيفًا الثَّمَرَ: مېۋىنى ئۈزدى، يىغدى، تەردى.

قَطَّفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇلىۋالدى، تارتىۋالدى،

ئېلىۋالدى.

قَطَّنَ يُقَطِّنُ تَقْطِينًا — هُ: ئۇنى ئورۇنلاشتۇردى، ماكانلاشتۇردى.

قَطَعَ يَقْطَعُ قَطْعًا: كەستى، ئۈزدى، بۆلدى، ئاجراتتى، ئايرىدى.

﴿وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ «قرآن»: بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى تەلتۆكۈس هالاك قىلدۇق.

قَطَعَ خَطَّ الْهَاتِفِ: تېلېفون سىمىنى ئۈزۈۋەتتى.

قَطَعَ الْوَرَقَ: قەغەزنى يىرتتى.

قَطَعَ اللَّحْمَ: گۆشنى توغرىدى.

قَطَعَ الصَّلَاةَ: نامازنى بۇزۇۋەتتى.

قَطَعَ الطَّرِيقَ: بۇلاڭچىلىق قىلدى.

قَطَعَ شَوْطًا كَبِيرًا: زور دەرىجىدە ئىلگىرىلىدى، زور مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

قَطَعَ الصَّدِيقَ: دوستىنى تاشلىۋەتتى.

قَطَعَ لَهُ عَهْدًا: ئۇنىڭغا ۋەدە بەردى.

قَطَعَ الْعَلَاقَاتِ: مۇناسىۋەتنى ئۈزدى.

قَطَعَ لِسَانَ الْخَصْمِ: رەقىبىنى ئېغىز ئاچقۇزمىدى.

قَطَعَ تَذْكِرَةً: بېلەت سېتىۋالدى.

قَطَعَ تَذْكِرَةً بِالْقِطَارِ: بېلەتنى پويىزدا ئالدى.

قَطَعَ رَحِمَهُ: سىلە-رەھىمنى ئۈزۈپ قويدى.

قَطَعَ يَقْطَعُ قَطْعًا وَ قُطُوعًا النَّهْرَ: دەريانى كېسىپ ئۆتتى، كېچىپ ئۆتتى.

قَطْعٌ: كەسمەك، ئۈزمەك.

قَطْعًا: قەتئىي، شەكسىز؛ مۇتلەق؛ ھەرگىز.

هَذَا الْأَمْرُ وَاقِعٌ قَطْعًا: بۇ ئىش چوقۇم يۈز بېرىدۇ.

بِقَطْعِ النَّظَرِ عَنْ كَذَا: بۇنىڭدىن قەتئىينەزەر.

قِطْعٌ ج أَقْطَاعٌ وَ أَقْطُعٌ وَ قِطَاعٌ: كېسىۋېتىلگەن، دەرەخ شېخى؛ بۆلەك.

﴿فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ﴾ «قرآن»: ئائىلەڭدىكىلەرنى ئېلىپ كېچىنىڭ ئاخىرىدا (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) چىقىپ كەتكىن.

قِطْعَةٌ ج قِطَعٌ: ھەسسە، ئۈلۈش، نېسىۋە، بۆلەك، پاي.

«السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ» «حديث»: سەپەر دېگەن بىر تۈرلۈك ئازابتۇر.

قِطْعَةٌ مِنَ الْأَرْضِ: بىر پارچە زېمىن.

﴿وَفِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ﴾ «قرآن»: يەر يۈزىدە بىر-بىرىگە تۇتىشاڭغۇ قىتئەلەر بار.

قِطْعَةٌ مِنَ النُّقُودِ: بىر دانە دىرھەم.

قِطْعَةٌ مُوسِيْقِيَّةٌ: مۇزىكىنىڭ بىر پەدىسى.

قُطْعَةٌ ج قُطَعٌ وَ قطعَاتٌ: پارچە، بۆلەك، يەر بۆلۈكى، ئۇچاستىكا.

قَطْعِيٌّ: ئەڭ ئاخىرقى، مۇتلەق، قەتئىي، ئۈزۈل-كېسىل.

جَوَابٌ قَطْعِيٌّ: كەسكىن جاۋاب.

أَمْرٌ قَطْعِيٌّ: شەكسىز.

«أَدِلَّةٌ قَطْعِيَّةٌ تُثْبِتُ بَرَاءَتَهُ»: ئۇنىڭ ساقلىقىنى دەلىللەيدىغان قەتئىي دەلىللەر.

قَطَفَ يَقْطِفُ قَطْفًا الثَّمَرَ: مېۋە ئۈزدى، تەردى، يىغدى.

قَطَفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى بۆلدى، تارتىۋالدى، ئېلىۋالدى.

قَطْفٌ: تاتىلماق، مورلىماق، ئۈزمەك؛ بىر ساپاق (ئۈزۈم).

قِطْفٌ ج قُطُوفٌ وَ قِطَافٌ: ئۈزۈۋېلىنغان مېۋە.

﴿قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ مېۋىلىرى (ئۆرە تۇرغاندىمۇ، ئولتۇرغاندىمۇ، ياتقاندىمۇ قولنى سوزۇپلا ئالالايدىغان دەرىجىدە) يېقىن بولىدۇ.

قَطْقَاطٌ: تېز، چاپسان، ئىتتىك؛ بىر خىل قۇش.

قَطَلَ يَقْطِلُ قَطْلًا الشَّيْءَ: كەستى، ئۈزدى، توغرىدى، تىلدى.

قَطَمَ يَقْطِمُ قَطْمًا: چىشلىدى، چىشلەپ ئۈزدى.

قَطِمَ يَقْطَمُ قَطَمًا اللَّحْمَ: گۆشنى كۆڭلى تارتتى.

قِطْمَارٌ: مېۋە بىلەن ئۇرۇقنى ئوتتۇرىسىدىكى نېپىز پوستى، قاسراق، ئەرزىمەس نەرسە.

قَطْمَةٌ ج قَطَمَاتٌ: بىر چىشلەم، بىر توغرام (نەرسە).

قِطْمِيرٌ: مېۋە بىلەن ئۇرۇقنى ئوتتۇرىسىدىكى نېپىز قېسىرماق؛ ئەرزىمەس، كىچىك نەرسە، ئەسھابۇلكەھفنىڭ ئىتىنىڭ نامى.

﴿وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ «قرآن»: ئاللاھنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلار قىلچىلىك نەرسىگە ئىگە ئەمەس.

مَا أَصَبْتُ مِنْهُ قِطْمِيرًا: ھېچ نەرسىگە ئېرىشەلمىدىم.

قَطَنَ يَقْطُنُ وَ قُطُونًا فِي الْمَكَانِ: ئورۇنلاشتى، ماكانلاشتى.

قَطِنَ يَقْطَنُ قَطَنًا الظَّهْرُ: بەل ئىگىلدى.

قَطَنٌ ج أَقْطَانٌ بەل؛ قۇشنىڭ قۇيرۇقنىڭ تۈۋى؛ تۇرالغۇ جاي.

قُطْنٌ ج أَقْطَانٌ: پاختا.

بَذْرَةُ الْقُطْنِ: چىگىت.

مِحْلَجُ الْقُطْنِ: چىغرىق، چىگىت ئايرىش ماشىنىسى.

قُطْنٌ طِبِّيٌّ: دوختۇر داكىسى.

قُطْنٌ خَامٌ: چىگىتلىك پاختا.

قُطْنٌ مُعَقَّمٌ: دېزىنفېكسىيىلەنگەن پاختا.

مَلَابِس مِنْ قُطْنٍ: پاختا رەختتىن بولغان كىيىملەر.

قُطْنِيٌّ: پاختىلىق، پاختىدىن ئىشلەنگەن.

قَطَنِيٌّ: بەلنىڭ، بەل قىسمى.

قُطْنِيَّةٌ ج قَطَانِيٌّ: پۇرچاق، پۇرچاق دېنى، پۇرچاق ئائىلىسى.

قَطُوبٌ قوشۇمىسى تۈرۈك.

قُطَيْطَةٌ: ئاسلان.

قَطِيعٌ ج قُطْعَانٌ وَ قِطَاعٌ وَ أَقْطَاعٌ جج أَقَاطِيعُ: پادا (قوينىڭ)، توپ (قۇشنىڭ).

قَطِيعَةٌ: پارچە.

قَطِيعَةُ اللَّحْمِ: گۆش پارچىسى.

قَطِيعَةٌ ج قَطَائِعُ: ئايراقلىشىش، ئايرىلىش، ھىجران.

الْقَطِيعَةُ بَيْنَ الْحَبِيبَيْنِ: ئىككى دوستنىڭ ئايرىلىشى.

قَطِيفَةٌ ج قَطَائِفُ وَ قُطُفٌ: مەخمەل، دۇخاۋا.

قَطِيلَةٌ: لۆڭگە.

قَطِينٌ ج قُطُنٌ: خىزمەتچى، مۇلازىم، مالاي.

قَطِينُ الدَّارِ: ئائىلىدىكىلەر.

قُعَافٌ: كەلكۈن، قىيان.

قَعْبٌ ج قِعَابٌ وَ أَقْعُبٌ وَ قِعَبَةٌ: قەدەھ، جام، ئىستاكان.

قُعْبَةٌ: تاغ ئۈستىدىكى كۆلچەك.

قَعَثَ يَقْعَثُ قَعْثًا وَ قَعْثَةً الشَّيْءَ: قومۇرۇۋەتتى، يىلتىزىدىن قومۇردى.

قَعَدَ يَقْعُدُ قُعُودًا وَ مَقْعَدًا: ئولتۇردى.

﴿وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا﴾ «قرآن»: قولۇڭنى تولىمۇ ئېچىۋەتمىگىن، مالامەتكە، پۇشايمانغا قالىسەن.

قَعَدَ الشَّخْصُ: ئاجىز كەلدى، ئولتۇرۇپ قالدى.

قَعَدَ لِلْأَمْرِ: كۆكۈل بۆلدى.

قَعَدَ عَنِ الْعَمَلِ: كېچىكىپ قالدى.

قَعَدَ يَفْعَلُ كَذَا: قىلىشقا باشلىدى، تىرىشتى.

قَعَدَتْ بِهِ رُكْبَتَاهُ: ماڭالماي قالدى.

قَعَدٌ: قاچقۇن ئەسكەر، ھەربىيلىكتىن قاچقۇچى، ئۆكتىچى، خىزمەتتىن چېكىنگۈچى.

قَعْدَةٌ: بىر قېتىم ئولتۇرۇش.

«أَتَقْعُدُ قِعْدَةَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ؟» «حديث»: غەزەپ قىلىنغانلارنىڭ ئولتۇرۇشىدا ئولتۇرامسەن؟

ذُو الْقِعْدَةِ: ھىجرىيە 11 ـ ئاي.

قُعَدَةٌ: ساھىبخانا، مۇلازىمەتچى، ھۆرۈن، ياللاۋ.

قَعُرَ يَقْعُرُ قَعَارَةً: تېرەن بولدى، چوڭقۇر بولدى.

قَعُرَتِ الْبِئْرُ: قۇدۇق چوڭقۇر بولدى.

قَعَرَ يَقْعَرُ قَعْرًا الْبِئْرَ: قۇدۇقنىڭ تېگىگە يەتتى.

قَعَرَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى يىلتىزىدىن قومۇردى.

قَعْرٌ ج قُعُورٌ: ئۆڭكۈر، ئورا، ئاستى، تېگى، كاۋاك.

قَعْرُ الْبِئْرِ: قۇدۇقنىڭ تېگى.

جَلَسَ فِي قَعْرِ بَيْتِهِ: ئۆيگە بېكىنىۋالدى.

قَعْرٌ: زېرەك، چېچەن.

قَعْرَةٌ: كامار، كاۋاك.

قَعَسَ يَقْعَسُ قَعْسًا: غادىيىپ ماڭدى.

قَعِسَ يَقْعَسُ قَعَسًا: كۆكرىكى ئالدىغا چىقىپ قالدى.

قَعْسَاءُ: توخۇ كۆكرەك ئادەم، پاختەك تۆش.

هِمَّةٌ قَعْسَاءُ: ئالىي ھىممەت.

قَعَشَ يَقْعَشُ قَعْشًا الشَّيْءَ: توپلىدى، جەملىدى.

قَعَشَ الْحَائِطَ: تامنى ئۆرۈۋەتتى.

قَعَضَ يَقْعَضُ قَعْضًا الْعُودَ: ياغاچنى ئەگدى.

قَعْضٌ: ئىگىلگەن، توقاي.

عُودٌ قَعْضٌ: قىڭغىر ياغاچ.

قُعٌّ: تۇزلۇق سۇ.

قَعَّارَةٌ: سۇيدۇك قاچىسى.

قَعَّبَ يُقَعِّبُ تَقْعِيبًا كَلَامَهُ: كانىيىدا گەپ قىلدى.

قَعَّدَ يُقَعِّدُ تَقْعِيدًا ـ هُ: ئولتۇرغۇزدى، ئولتۇرغۇزۇپ قويدى.

قَعَّدَهُ عَنْ كَذَا: ئۇنىڭدىن توستى.

قَعَّرَ يُقَعِّرُ تَقْعِيرًا الْبِئْرَ: قودۇقنى چوڭقۇر قازدى.

قَعَّرَ النَّجَّارُ الْخَشَبَ: ياغاچنى ئويدى.

قَعَّرَ الشَّيْءَ: چوڭقۇرلاتتى.

قَعَّرَ الشَّخْصُ فِي كَلَامِهِ: سۆزنى بوغۇزىدىن چىقاردى.

قَعَّطَ يُقَعِّطُ تَقْعِيطًا فِي الْقَوْلِ: بىزەپ سۆز قىلدى، قىلىن گەپ قىلدى، ئۇياتسىز گەپ قىلدى.

قَعَفَ يَقْعَفُ قَعْفًا: يىلتىزىدىن قومۇرۇۋەتتى.

قَعَفَ الْمَطَرُ الْحِجَارَةَ: يامغۇر تاشنى ئېقىتىپ كەتتى.

قَعِفَ يَقْعَفُ قَعَفًا الْحَائِطُ: تام ئۆرۈلۈپ كەتتى.

قَعْقَبَ يُقَعْقِبُ قَعْقَبَةً فُلَانًا: ياربىلانىدۇردى، جاراھەتلەندۇردى.

قَعْقَعَ يُقَعْقِعُ قَعْقَعَةً الشَّيْءُ: جاراڭشىدى، تاراڭشىدى.

قَعْقَعَتِ السُّيُوفُ: قىلىچلار جاراڭشىدى.

قَعْقَعَ الرَّعْدُ: گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىدى.

قُعْقُعٌ: ۋات ـ ۋات، كوت ـ كوت، سېغىزخان.

قَعَمَ يَقْعَمُ قَعْمًا الْهِرَّ: مۈشۈك مىياڭلىدى.

قُعْمَةُ الْمَالِ ج قُعَمٌ: مالنىڭ ياخشىسى، نەسىللىك مال.

قَعْنٌ: تەگنە.

قُعُودٌ: ئولتۇرماق، ئولتۇرۇش.

﴿الَّذِيْنَ يَذْكُرُونَ اللهَ قِيَامًا وَقُعُودًا﴾ «قرآن»: ئۇلار ئۆرە تۇرغاندىمۇ ۋە ئولتۇرغاندىمۇ ئاللاھنى ئەسلەپ تۇرىدۇ.

قَعُودٌ ج أَقْعِدَةٌ وَ قُعُودٌ وَ قِعْدَانٌ: بوتىلاق.

قُعُورٌ: چوڭقۇر، تېرەن.

قَعِيَ يَقْعَى قَعًا: ئىلمەك بۇرۇن بولۇپ قالدى.

قَعِيْبٌ: كۆپ سان.

قَعِيْدٌ ج قَعَائِدُ: دوست، ھەمراھ؛ مۇھاپىزەتچى، كۆزەتچى.

قَعِيْدُ الْمَرَضِ: ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغۇچى، كېسەل، بىمار.

﴿إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيْدٌ﴾ «قرآن»: ئىنسانىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە ۋە سول

تەرىپىدە ئولتۇرۇپ خاتىرلەيدىغان ئىككى پەرىشتە بار.

قَعِيْدَةٌ ج قَعَائِدُ: ئولتۇرۇپ قالغان ئايال، ئايال؛ يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق.

قَعِيْرٌ: چوڭقۇر، تېرەن.

قَعِيْلٌ: ئەركەك توشقان.

قَفَا يَقْفُو قَفْوًا وَقُفُوًّا أَثَرَهُ: ئىزىدىن ماڭدى، ئىزىغا چۈشتى، كەينىدىن ئەگەشتى.

﴿وَلَاتَقْفُ مَالَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ ‹قرآن›: بىلمەيدىغان نەرسەڭگە ئەگەشمە.

قَفًا وَ قِفَاءٌ ج أَقْفٍ وَ أَقْفَاء: گەردەن، پاتاك؛ ئارقا، ئۇچا، دۈمبە.

قَفَا الرَّأْسِ: گەجگە.

قَفَا الثَّوْبِ: كىيىمنىڭ ئەستىرى.

قَفَا الْقُمَّاشِ: رەختنىڭ تەتۈرىسى.

مِنْ قَفَاهُ: ئارقىدىن، كەينىدىن.

صَفْعَهُ عَلَى قَفَاهُ: پاتاكىغا سالدى، گەجگىسىگە ئۇردى.

قِفَارٌ: دالا، چۆل، جەزىرە.

قَفَحَ يَقْفَحُ قَفْحًا عَنِ الشَّيْءِ: نەرسىدىن زېرىكتى، بىزار بولدى.

قَفَحَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇتۇۋەتتى.

قَفَخَ يَقْفَخُ قَفْخًا وَ قِفَاخًا الرَّجُلَ: ئۇردى.

قَفَدَ يَقْفَدُ قَفْدًا: ئىشلىدى، خىزمەت قىلدى.

قَفَرَ يَقْفُرُ قَفْرًا الْأَثَرَ: ئىز قوغلىدى، ئىزىغا چۈشتى، ئەگەشتى.

قَفَرَ أَثَرَ اللِّصِّ: ئوغرىنىڭ ئىزىغا چۈشتى.

قَفُرَ يَقْفُرُ قَفَارَةً الْمَكَانُ: جاي چۆللەشتى.

قَفْرٌ: سەكرىمەك.

قَفْرٌ ج قِفَارٌ وَ قُفُورٌ: چۆل، باياۋان، دالا.

قَفْرَةٌ ج قَفَرَاتٌ: چۆل، باياۋان.

قَفَزَ يَقْفِزُ قَفْزًا: سەكرىدى، ئاتلىدى، تاقلىدى.

قَفَزَ الْغَزَالُ: كىيىك سەكرىدى.

قَفَزَ الرِّيَاضِيّ: تەنھەرىكەتچى سەكرىدى.

قَفَزَ بِالْمِظَلَّةِ: شار بىلەن سەكرىدى.

قَفَزَ قَلْبُهُ فِي صَدْرِهِ: ناھايىتى خۇشاللىنىپ كەتتى.

«الْكَلْبُ الْمُحَاصَرُ سَيَقْفِزُ فَوْقَ الْجِدَارِ»: قامىۋېلىنغان ئىت تام ئۈستىدىن سەكرەيدۇ.

قَفْزٌ: سەكرىمەك.

قَفْزٌ عَلَى الْحَبْلِ: ئارغامچىدا سەكرەش.

قَفْزُ السُّدُودِ لِلْخَيْلِ: ئاتنى توسۇقتىن سەكرىتىپ ئۆتكۈزۈش.

قَفْزٌ طَوِيْلٌ: ئۇزۇنغا سەكرەش.

قَفْزٌ عَالٍ: ئېگىزگە سەكرەش.

قَفْزَةٌ ج قَفَزَاتٌ: بىر قېتىم سەكرەش.

قَفَسَ يَقْفِسُ قَفْسًا وَ قُفُوسًا الرَّجُلُ: كىشى ئۆلدى.

قَفَسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تارتىۋالدى، ئىگىلىۋالدى.

قَفَسَ يَقْفِسُ قَفْسًا الْحَيَوَانَ: ھايۋاننى پۇت-قولىنى باغلاپ چۈشىدى.

قَفَسَ يَقْفُسُ قُفَاسًا: رېماتىزىم بولۇپ قالدى.

قَفِسَ يَقْفَسُ قَفْسًا: قاڭشارلىق بولدى.

قَفْسَاءُ: ئاشقازان، قورساق، چاكىنا دېدەك.

قَفَشَ يَقْفِشُ قَفْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئالدى.

قَفْشٌ: تۇتۇۋالماق.

قَفْشَةٌ: ھەزىل، قىزىقچىلىق.

قَفَصَ يَقْفِصُ قَفْصًا: تېتىك بولدى، جانلىق بولدى.

قَفَصَ الطَّائِرَ: قۇشنى قەپەسكە سولىدى.

قَفَصٌ ج أَقْفَاصٌ: قەپەس، سېۋەت، بۆشۈك.

قَفَصُ الدَّجَاجِ: مېكيياننىڭ كاتىكى.

قَفَصُ الْإِتِّهَامِ: سوت ئۈستىدە جىنايەتچىنىڭ ئولتۇرىدىغان ئورنى.

الْقَفَصُ الذَّهَبِيّ: يىگىت-قىز ھۇجرىسى.

قَفَصٌ صَدْرِيٌّ: كۆكرەك بوشلۇقى.

قَفَطَ يَقْفِطُ قَفْطًا فُلَانًا بِخَيْرٍ: پالانىنى مۇكاپاتلىدى.

قُفْطَانٌ ج قَفَاطِينُ: ئۇزۇن يەك كۆڭلەك، ئالدى ئوچۇق كۆڭلەك.

قَفِعَ يَقْفَعُ قَفَعًا الشَّيْءُ: نەرسە تارايدى، قورۇلدى.

قَفِعَ الشَّخْصُ: بېشىنى تۆۋەن قىلىپ يۈردى.

قَفْعٌ: قالقان، دۇبۇلغا.

قَفَّ يَقِفُّ قُفُوفًا الْعُشْبُ: ئوت-چۆپ قورۇدى، سولاشتى، خازان بولدى.

قَفَّ الثَّوْبُ: كىيىم قۇرۇدى.

قَفَّ الشَّخْصُ: تىترەپ كەتتى.

قَفَّ شَعْرُ رَأْسِهِ: (قورققانلىقتىن) چېچى تىك تۇردى.

قُفَّازٌ ج قَفَافِيزُ: پەلەي، قولقاپ.

«خَلَعَ قُفَّازَهُ فَمَلَأَهُ فِي جَيْبِهِ»: پەلىيىنى سېلىپ يانچۇقىغا سالدى.

«لَمْ أَلْبَسِ الْقَفَافِيزَ فِي الْأَيَّامِ الْأَخِيرَةِ لِذَا شَقَّقَتِ الْبَرْدُ بَشَرَةَ يَدِي»: كېيىنكى كۈنلەردە پەلەي كىيمىدىم، شۇڭا سوغۇق قولۇمنى يېرىۋەتتى.

قَفَّاصٌ: قەپەس ياسىغۇچى، قەپەس ساتقۇچى.

قَفَّالٌ ج قَفَّالُونَ: قۇلۇپ ياسىغۇچى، قۇلۇپ ساتقۇچى.

قُفَّةٌ ج قُفَفٌ: سېۋەت.

قِفَّةٌ: تىترىمەك.

قَفَّرَ يُقَفِّرُ تَقْفِيرًا التُّرَابَ: توپىنى دۆۋىلىدى.

قَفَّعَ يُقَفِّعُ تَقْفِيعًا الْبَرْدُ أَصَابِعَهُ: سوغۇق ئۇنىڭ بارماقلىرىنى قورۇۋەتتى.

قَفَّلَ يُقَفِّلُ تَقْفِيلًا الْجِلْدُ: تېرە قورۇلۇپ قالدى.

قَفَّلَ الْأَبْوَابَ: ئىشىكلەرنى قۇلۇپلىدى.

قَفَّى يُقَفِّي تَقْفِيَةً ـهُ فُلَانًا وَبِهِ: ئۇنى پالانىغا ئەگەشتۈردى.

قَفَّى الْكَلَامَ: قاپىيىلىك سۆزلىدى.

﴿وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭدىن كېيىن ئارقىمۇئارقا پەيغەمبەرلەر ئەۋەتتۇق.

قُفَيْزَى: ياغاچ ئات.

قَفْقَفَ يُقَفْقِفُ قَفْقَفَةً: تىترىدى، تىترەك باستى.

قَفْقَفَ مِنَ الْحُمَّى: بەزگەكتىن تىترەپ كەتتى.

قَفْقَفَةٌ: تىترىمەك، تىترەك باسماق.

قَفَلَ يَقْفُلُ قُفُولًا وَ قَفْلًا مِنَ السَّفَرِ: سەپەردىن قايتتى.

قَفَلَ يَقْفِلُ قَفْلًا الطَّعَامَ: ئاشلىق توپلىدى، بېسىمدارلىق قىلدى.

قَفَلَ فِي الْجَبَلِ: تاغقا چىقتى.

قَفَلَ الْبَابَ وَنَحْوَهُ: ئىشىك قاتارلىقلارنى قۇلۇپلىدى.

قُفْلٌ ج أَقْفَالٌ: قۇلۇپ.

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ «قرآن»: ئۇلار (ھەقنى تونۇش ئۈچۈن) قۇرئاننى پىكىر قىلمامدۇ؟ بەلكى ئۇلارنىڭ دىللىرىدا قۇلۇپ بار (شۇڭا، ئۇلار چۈشەنمەيدۇ).

قَفْلٌ / قُفْلَةٌ: قۇرۇپ قالماق، سولىشىپ قالماق.

قَفَنَ يَقْفِنُ قُفُونًا: ئۆلدى.

قَفَنَ الْكَلْبُ: ئىت يالىدى.

قَفْنٌ: ئۆلمەك، ۋاپات بولماق، ئۆرماق.

قَفْوٌ: ئەگەشمەك.

قَفْوُ الْأَثَرِ: ئىز قوغلىماق.

قُفُوفٌ: تىترىمەك.

قَفِيخَةٌ: يېمەكلىك.

قَفِيزٌ ج قُفْزَانٌ: سېۋەت.

قَفِيرُ النَّحْلِ: ھەرە كۆنىكى.

قَلَا يَقْلُو قَلْوًا الْإِبِلَ: تۆگىنى ھەيدىدى.

قَلَاءٌ: ئۆچ كۆرمەك، يامان كۆرمەك، نەپرەتلەنمەك، بىزار بولماق.

قُلَابٌ: يۈرەك كېسىلى.

قُلَاحٌ (طبيا): چىشتىكى سېرىق.

قَلَادَةٌ ج قَلَائِدُ وَ قِلَادٌ: قىلادە (بويۇنغا ئاسىدىغان

زىننەت بويۇملىرى)، ئىزناك، مېدال.

قِلَاعٌ ج قُلْعٌ: يەلكەن.

قُلَاعٌ قُلَاعَةٌ: ئاقسىل كېسەللىكى (كاللىلارنىڭ).

قُلَافَةٌ: پوست، سويپاق، قاسراق.

قِلَافَةٌ: كوكس مېيى.

قُلَامَةٌ ج قُلَامَاتٌ: ئېلىۋېتىلگەن تىرناق.

«لَاتَطْرَحِ الْقُلَامَةَ فِي كُلِّ مَكَانٍ»: تىرناقنى ئۇدۇل كەلگەن يەرگە تاشلىما.

قَلَبَ يَقْلِبُ قَلْبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۆرۈدى، ئاغدۇردى، ئۆزگەرتتى، ئۈك-تەتۈر قىلدى.

قَلَبَ الْمَعِدَةَ: كۆڭلى ئاينىدى.

قَلَبَ الْحُكْمَ: ھاكىمىيەتنى ئاغدۇردى.

قَلَبَ لَهُ ظَهْرَ الْمِجَنِّ: يۈز ئۆرۈدى، ئۇنى دۈشمەن كۆردى، ئارقىغا قاراپ نەيزە ئۇردى.

قَلَبَ الْأَمْرُ ظَهْرًا لِبَطْنٍ: سىنىدى، تەجرىبە قىلدى.

قَلَبَ الْقِدْرَ: قازاننى كۆمتۈردى.

قَلَبَ رَأْسًا عَلَى عَقِبٍ: ئۈكتەي-تۈكتەي قىلىۋەتتى، ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەتتى.

قُلِبَ الشَّخْصُ: يۈرەك ئاغرىقى بولدى.

قَلْبٌ: ئۆزگەرتمەك، ئاغدۇرماق، ئاستىن-ئۈستۈن قىلماق، ئالماشتۇرماق.

قَلْبُ الْأَوْضَاعِ: ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتمەك.

قَلْبُ نِظَامِ الْحُكْمِ: ھاكىمىيەت تۈزۈمىنى ئۆزگەرتمەك.

قَلْبٌ ج قُلُوبٌ: يۈرەك؛ دىل، كۆڭۈل، قەلب؛ ئوتتۇرىسى، مەركىزى.

ضَعِيفُ الْقَلْبِ: يۈرىكى ئاجىز.

﴿وَلَهُمْ قُلُوبٌ لَايَفْقَهُونَ بِهَا﴾ «قرآن»: ئۇلار دىللىرى بولغان بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق ھەقنى چۈشەنمەيدۇ.

أَمْرَاضُ الْقَلْبِ: يۈرەك كېسەللىكلىرى.

فُلَانٌ قَاسِي الْقَلْبِ: پالانى تاش يۈرەك.

قَلْبُ الثَّمَرَةِ: مېۋىنىڭ مېغىزى.

قَلْبُ كُلِّ شَيْءٍ: ھەر نەرسىنىڭ ئوتتۇرىسى، مەركىزى، يادروسى.

حَفِظَهُ عَنْ ظَهْرِ قَلْبٍ: ئۇنى يادلىدى.

فَعَلَهُ مِنْ صَمِيمِ قَلْبِهِ: ئۇنى ئەستايىدىل ئىشلىدى.

فُلَانٌ مُخْلِصٌ قَلْبًا وَ قَالِبًا: پالانى ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتىن ئەستايىدىل.

مَكْسُورُ الْقَلْبِ: كۆڭلى سۇنۇق.

مُنْقَبِضُ الْقَلْبِ: روھسىز، غەمكىن.

قُلْبٌ ج أَقْلَابٌ وَ قُلُوبٌ وَ قِلَبَةٌ: بىلەزۈك، زەھەرلىك يىلان.

قُلْبُ النَّخْلَةِ: خورما كۆتىكى.

قَلْبِيٌّ: يۈرەكنىڭ، يۈرەككە ئائىت.

قَلْبِيُّ الشَّكْلِ: يۈرەكسىمان، يۈرەك شەكىللىك.

مَرَضٌ قَلْبِيٌّ: يۈرەك كېسەللىكى.

قَلْبِيًّا: سەمىمىي، چىن يۈرەكتىن.

تَحِيَّاتِي الْقَلْبِيَّةِ: يۈرىكىمدىن چىققان سالاملار.

مُسَاعَدَةٌ قَلْبِيَّةٌ: سەمىمىي ياردەم.

قَلِتَ يَقْلَتُ قَلَتًا: ھالاك بولدى، يوقالدى، بۇزۇلدى.

قَلِتَ فُلَانٌ: ئورۇقلاپ كەتتى.

قَلْتٌ ج قِلَاتٌ: قاتتىق يەر، ياكى تاش ئۈستىدىكى كۆلچەك، ئويمان.

قَلَخَ يَقْلَخُ قَلْخًا وَ قَلِيخًا الشَّجَرَةَ: دەرەخنى قومۇرۇۋەتتى.

قَلَخَ الْبَعِيرُ: تۆگە بوزلىدى.

قَلْخٌ: قومۇش، قېرى ئېشەك، يوغان باش.

قَلَدَ يَقْلِدُ قَلْدًا الْحَبْلَ: ئارغامچا ئەشتى.

اَلْقُلْزُمُ: قىزىل دېڭىز.

قَلَسَ يَقْلِسُ قَلَسَانًا الرَّجُلُ: ناخشا ئېيتقاچ ئۇسسۇل ئوينىدى.

قَلَسَتْ نَفْسُهُ: كۆڭلى ئاينىدى.

قَلَسٌ ج قُلُوسٌ وَ أَقْلَاسٌ: ئارغامچا، ئارقان.

قَلَسَ يَقْلُسُ قَلَاسَةً: قورۇلۇپ كىچىكلەپ كەتتى.

قَلْشِينٌ ج قَلَاشِينُ: گۆجەي، چىمالتا.

قَلَصَ يَقْلِصُ قُلُوصًا الشَّيْءُ: نەرسە كىچىكلەپ، قورۇلۇپ قالدى.

قَلَصَ الثَّوْبُ بَعْدَ غَسْلِهِ: كىيىم يۇغاندىن كېيىن كىچىكلەپ قالدى.

قَلَطَ يَقْلُطُ قَلْطًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تازىلىدى، پاكىزلىدى.

قَلَعَ يَقْلَعُ قَلْعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇلدى، قومۇرۇۋەتتى.

قَلَعَ ثِيَابَهُ: كىيىمنى سالدۇرۇۋەتتى.

قَلَعَ الْأَعْشَابَ الضَّارَّةَ: زىيانلىق ئوت-چۆپلەرنى يۇلۇۋەتتى.

قَلَعَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى قومۇرۇۋەتتى.

قَلَعَ الضِّرْسَ: چىشنى تارتىۋەتتى.

قَلْعٌ: يۇلماق، قومۇرماق.

قِلْعُ السَّفِينَةِ ج قُلُوعٌ وَ قِلَاعٌ: يەلكەن.

قَلْعَةٌ ج قِلَاعٌ: قورغان، قەلئە.

«فِي مُنْتَصِفِ اللَّيْلِ اقْتَحَمَ الْفِدَائِيُّونَ قَلْعَةَ لِلْعَدُوِّ»: پىدائىيلار يېرىم كېچىدە دۈشمەن ئىستىھكامىغا باستۇرۇپ كىردى.

قَلْعَةٌ ج قَلَعٌ: چوڭ تاش، قورام تاش.

قُلْعَةٌ: ۋاقىتلىق مۈلۈك.

قَلْعَطَةٌ: بۇدۇر چاچ.

قَلَفَ يَقْلِفُ قَلْفًا الشَّجَرَةَ: دەرەخنىڭ سويپىقىنى سويدى.

قَلَفَ الْقُلْفَةَ: خەتنە قىلدى، سۈننەت قىلدى.

قِلْفٌ: پوست، سويپاق.

قُلْفَةٌ . قَلَفَةٌ ج قُلَفٌ: خەتنىلىك، سۈننەتلىك.

قَلِقَ يَقْلَقُ قَلَقًا الشَّخْصُ: پاراكەندە بولدى، ئالاقزادە بولدى، تەشۋىشلەندى.

«لَا تَقْلَقْ سَتَسِيرُ الْأُمُورُ عَلَى خَيْرِ مَا يُرَامُ»: ئەنسىرىمە، ئىشلار كۆڭۈلدىكىدەك بولىدۇ.

«قَلِقَ الْمَرِيضُ فَلَمْ يَنَمْ»: كېسەل بىئارام بولۇپ ئۇخلىيالمىدى.

قَلَقٌ: بىئارام بولماق، ئەنسىرىمەك؛ زېرىكمەك، مالال بولماق.

قَلَقُ الْفِكْرِ: پاراكەندە بولماق، بىئارام بولماق، چېچىلماق.

قَلِقٌ: پاراكەندە، ئەنسىز.

قَلْقَلَ يُقَلْقِلُ قَلْقَلَةً الشَّيْءَ: مىدىرلاتتى، تەۋرەتتى، ھەرىكەتلەندۈردى.

قَلْقَلَةٌ: ھەرىكەتلەنمەك، تەۋرىمەك.

قَلْقَلَةٌ ج قَلَاقِلُ: پاراكەندىچىلىك، ئەنسىزچىلىك.

«فُلَانٌ يُثِيرُ الْقَلَاقِلَ فِي كُلِّ مَكَانٍ يَحِلُّ بِهِ»: پالانى چۈشكەنلىكى يەردە ئەنسىزچىلىك پەيدا قىلىدۇ.

قَلَّ يَقِلُّ قِلَّةً: ئازايدى، كېمەيدى، كەم بولدى.

«قَلَّ الْمَطَرُ فِي هَذَا الْعَامِ»: بۇ يىل يامغۇر ئاز ياغدى.

«قَلَّ أَنْ يَأْتِيَ فِي الْوَقْتِ»: ئۇ ئاندا-ساندا ۋاقتىدا كېلىدۇ.

قَلَّ يَقِلُّ قَلًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۈددى، كۆتۈردى.

قِلٌّ: ئازلىق، كەملىك.

قَلَّابٌ: تۇراقسىز، مەۋقەسىز، ئۆزگىرىشچان.

قَلَّبَ يُقَلِّبُ تَقْلِيبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەتتى.

قَلَّبَ الْأُمُورَ: مەسىلىلەرگە ئەستايىدىل قارىدى.

قَلَّبَ الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ: دوختۇر كېسەلنى تەكشۈردى.

«أُقَلِّبُ إِلَى الصَّفْحَةِ الْخَمْسِينَ»: ئەللىكىنچى بەتكىچە ۋاراقلايمەن.

﴿يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ كېچە

بىلەن كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىدۇ.

قُلَّبٌ: تۇراقسىز، مەۋقەسىز، ئۆزگىرىشچان.

رَجُلٌ حُوَّلٌ قُلَّبٌ: ھىيلىگەر، ساختىپەز ئادەم.

قِلَّةٌ: ساقايماق، سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلمەك؛ تىترىمەك؛ ئازلىق، كەملىك.

«لَنْ يُغْلَبَ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا عَنْ قِلَّةٍ» ‹حديث›: 12000 ئەسكەر ھەرگىزمۇ ئازلىقتىن يېڭىلمەيدۇ.

قِلَّةٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ: ئۆلىمالاردىن ئازغىنىسى.

قِلَّةُ الْوُجُودِ: كەم تېپىلىش.

قِلَّةُ الْحَيَاءِ: ھاياسىزلىق.

قِلَّةُ الإِحْسَاسِ: ھېسسىياتسىزلىق.

قِلَّةُ الصَّبْرِ: سەۋرسىزلىك.

قِلَّةُ الأَدَبِ: ئەدەپسىز، ئەخلاقسىزلىق.

جَمْعُ الْقِلَّةِ (في الصرف): ئۈچتىن ئونغىچە قەدەر بولغان نەرسە.

قِلَّةُ السُّكَّانِ: ئاھالىنىڭ ئازلىقى.

قُلَّةٌ ج قُلَلٌ وَ قِلاَلٌ: چوققا، يۇقىرى پەللە؛ كۈپ، كوزا.

قَلَّدَ يُقَلِّدُ تَقْلِيدًا ـ هُ الْمَنْصَبَ: ئۇنى مەنسەپكە قويدى.

قَلَّدَهُ فِي كَذَا: تەقلىد قىلدى، دورىدى.

قَلَّدَهُ الْقِلاَدَةَ: ئۇنىڭغا مېداليون تاقاپ قويدى.

قَلَّسَ يُقَلِّسُ تَقْلِيسًا: ئېگىلدى، ئېگىشتى؛ داپ چېلىپ ناخشا ئېيتتى.

قَلَّسَ لَهُ: ئۇنىڭغا تەزىم قىلدى؛ ئۇنىڭغا بۆك كىيگۈزدى.

قَلَّصَ يُقَلِّصُ تَقْلِيصًا الشَّيْءُ: نەرسە قورۇلۇپ كەتتى.

قَلَّصَهُ: ئۇنى تارايتىۋەتتى.

الْبُرُودَةُ تُقَلِّصُ الأَشْيَاءَ: سوغۇق شەيئىلەرنى تارايتىدۇ.

قَلَّعَ يُقَلِّعُ تَقْلِيعًا الشَّجَرَةَ: دەرەخنى يىلتىزىدىن قومۇرۇۋەتتى.

قَلَّعَتِ الْعَاصِفَةُ الأَشْجَارَ: بوران دەرەخلەرنى قومۇرۇپ تاشلىدى.

قَلَّلَ يُقَلِّلُ تَقْلِيلاً: قىسقارتتى، كېمەيتتى.

﴿وَيُقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ﴾ ‹قرآن›: سىلەرنى ئۇلارنىڭ كۆزلىرىگە (سىلەرگە قارشى تەييارلىقتا بولمىسۇن، دەپ) ئاز كۆرسەتتى.

قَلَّلَ مِنَ الْمَعُونَةِ: تۇرمۇش ياردەم پۇلىنى كېمەيتتى.

قَلَّمَ يُقَلِّمُ تَقْلِيمًا الشَّخْصُ ظُفْرَهُ: تىرنىقىنى ئالدى.

قَلَّمَ أَظَافِرَ خَصْمِهِ: دۈشمەننىڭ كۈچىنى چەكلىدى.

قَلَّمَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى چاتىدى.

قَلَّمَا (قل ـ ما): ئىنتايىن ئاز، ئاز ئۇچرايدىغان، كەمدىن ـ كەم.

قَلَّمَا يَزُورُنَا: ئۇ بىزنى كەمدىن ـ كەم يوقلايدۇ.

قُلَلِيٌّ: كومزەكچى.

قَلَمَ يَقْلِمُ قَلْمًا: كەستى، قىرقىدى.

قَلَمَ الظُّفْرَ: تىرناقنى ئالدى.

قَلَمَ الْقَلَمَ: قەلەمنى ئۇچلىدى.

قَلَمٌ ج أَقْلاَمٌ: قەلەم.

قَلَمُ التَّحْرِيرِ: تەھرىر بۆلۈمى.

قَلَمُ حُمْرَةٍ: لەۋ سۇرۇخ.

قَلَمُ رَصَاصٍ: قېرىنداش قەلەم.

قَلَمُ زَلَّةٍ: قەلەم سەۋەنلىكى.

قَلَمُ حَوَاجِبَ: قاشلىق قەلىمى.

قَلَم حِبْرٍ: گاكبى.

قَلَمُ الْمُرُورِ: قاتناش ئىدارىسى.

قَلَمُ الْمَطْبُوعَاتِ: مەتبۇئات ئىدارىسى.

قَلَمُ تَحْرِيرِ الْجَرِيدَةِ: گېزىتخانا.

مَقَالَةٌ بِقَلَمِ فُلاَنٍ: پالانىنىڭ ماقالىسى.

أَهْلُ الْقَلَمِ: بىلىمدارلار.

بِجَرَّةِ قَلَمٍ: بىر ئېغىز سۆز بىلەن.

فَصَلَهُ مِنْ عَمَلِهِ بِجَرَّةِ قَلَمٍ: بىر ئېغىز گەپ بىلەن

ئىشتىن بوشتىۋەتتى.

يَعِيْشُ مِنْ قَلَمِهِ: يېزىقچىلىق بىلەن جان باقىدۇ.

أَخْطَاءُ الْأَقْلَامِ: قەلەم خاتالىقى.

قَلَمِيٌّ: يازما، قەلەمنىڭ.

قَلَنْسَوَةٌ ج قَلَانِسُ وَ قَلَانِيْسُ وَ قَلَاسٍ وَ قَلَاسِيٌّ: باش كىيىم، شىلەپە.

أَصْحَابُ الْقَلَنْسَوَةِ السَّوْدَاءِ: بۇددا روھانىيلىرى، پوپ.

قَلْوٌ: قورۇماق، پىشۇرماق.

قِلْوٌ: يېنىك، جەپدەس؛ شولتا، ئىشقار، سودا.

قَلُوبٌ: تۇراقسىز، مەۋقەسىز، ئۆزگىرىشچان.

قَلْوَزَ يُقَلْوِزُ قَلْوَزَةً الْمِسْمَارَ: ۋىنتنى بۇرىدى.

قِلَوِيٌّ: شورلۇق، ئىشقارلىق.

قِلَوِيَّةٌ: شورلۇق، تۇزلۇق.

إِصْلَاحُ الْأَرَاضِي الْقِلَوِيَّةِ: شورلۇق يەرلەرنى ئۆزگەرتىش.

قِلْوِيَّاتٌ: ئۆسۈملۈكنىڭ ئىشقارلىق ماددىسى.

قَلَى يَقْلِي قَلْيًا اللَّحْمَ: گۆشنى قورۇدى.

قَلَتِ السَّمَكَ: بېلىقنى قورۇدى.

قَلِيَ يَقْلَى قِلًى وَ قِلَاءً وَ مَقْلِيَةً الرَّجُلَ: ئۆچ كۆردى، نەپرەتلەندى، غەزىپىنى كەلتۈردى.

﴿مَاوَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ «قۇرئان»: (ئى مۇھەممەد) پەرۋەردىگارىڭ سېنى تاشلىۋەتكىنىمۇ يوق، يامان كۆرۈپ قالغىنىمۇ يوق.

قِلًى: ئۆچ كۆرمەك، يامان كۆرمەك، نەپرەتلەنمەك، دۈشمەنلىك، ئاداۋەت؛ شۈلتا، ئىشقار.

قَلْيٌ: قورۇماق، پىشۇرماق.

قِلْي. قِلًى: شۈلتا، ئىشقار، سودا.

قَلِيْبٌ ج قُلُبٌ وَ أَقْلِبَةٌ: قۇدۇق.

«أَنَّهُ وَقَفَ عَلَى قَلِيْبِ بَدْرٍ» «حديث»: ئۇ بەدرى قۇدۇقى ئۈستىدە توختىدى.

قَلِيْدٌ: ئېشىلگەن، ئىگىرىلگەن.

قَلِيْسٌ: ھەسەل، ھەسەل ھەرىسى، بېخىل، پىخسىق.

قَلِيْلٌ ج قَلَائِلُ وَ أَقِلَّاءُ م قَلِيْلَةٌ ج قَلِيْلَاتٌ وَ قَلَائِلُ: ئاز، كەم، مىقدارى ئاز، يېتەرسىز.

قَلِيْلُ الْعَدَدِ: ئاز سانلىق، سانى ئاز، ئازچىلىق.

قَلِيْلُ الْوُجُودِ: كەم ئۇچرايدىغان، كەم كۆرۈلىدىغان.

قَلِيْلُ الصَّبْرِ: سەۋرسىز، چىدامسىز.

﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةً بِإِذْنِ اللهِ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئاز جامائە كۆپ جامائە ئۈستىدىن غەلىبە قىلىدۇ.

قَلِيْلًا مَايَزُوْرُ أَصْدِقَاءَهُ: ئۇ دوستلىرىنى كەمدىن ـ كەم يوقلايدۇ.

عَمَّا قَلِيْلٍ يَأْتِيْنَا: ئۇ بىزنىڭ يېنىمىزغا بىرئازدىن كېيىن كېلىدۇ.

مَجْمُوعَةٌ قَلِيْلَةٌ: كىچىك توپ، كىچىك توپلام.

قُمَاحٌ: ھايۋاناتلاردا بولىدىغان بىر خىل سۇ ئىچمەسلىك كېسىلى.

أَصَابَ الْقُمَاحُ الْبَعِيْرَ: تۆگە سۇ ئىچمەس كېسىلى بولۇپ قالدى.

قُمَادٌ: پۇختا، مۇستەھكەم، كۈچلۈك؛ قوپال، توك.

قِمَارٌ: قىمار.

نَوَادِي الْقِمَارِ: قىمارخانا، تاۋكا.

قُمَاشٌ ج أَقْمِشَةٌ: پارچە ـ پۇرات تاشلاندۇق نەرسىلەر؛ ئەخلەت؛ رەخت، توقۇلما مال.

قُمَاشُ الْبَيْتِ: ئۆي سايمىنى.

قُمَاشُ النَّاسِ: لۈكچەكلەر.

قُمَاشٌ نِيْلِيٌّ: كاناپ رەخت، چىگە رەخت.

قُمَاشٌ صُوفِيَّةٌ: يۇڭ توقۇلما.

قُمَاشُ شُغْلِ الصِّنَّارَةِ: ئىلمە توقۇلمىچىلىق.

الْقُمَاشُ الصُّوفِيُّ السَّمِيْكُ: سوكنا.

«هَلْ تُحِبّ الْحِذَاءَ الْقُمَاشِيَّ»: لاتا ئاياغنى ياخشى كۆرەمسەن؟

قُمَاصٌ: سەكرىمەك، ئۆركۈمەك، چاپچىماق.

قِمَاطٌ ج قُمُطٌ ج أَقْمِطَةٌ: زاكا؛ تانا.

قُمَامَةٌ ج قِمَامٌ وَ قِمَامَاتٌ: ئەخلەت.

صُنْدُوقُ الْقُمَامَةِ: ئەخلەت ساندۇقى.

«تُوْضَعُ الْقُمَامَةُ فِي صُنْدُوقٍ مُغْلَقٍ»: ئەخلەت يېپىقلىق ساندۇققا تاشلىنىدۇ.

أَكْوَامُ الْقُمَامَةِ: ئەخلەت دۆۋىلىرى.

قَمَأَ يَقْمَأُ قَمْأً: خار بولدى، كەمتەر بولدى.

قَمَأَ يَقْمَأُ قَمْأً الرَّجُلَ: خارلىدى.

قَمَأَ الشَّيْءَ: توپلىدى، جەملىدى.

قَمُؤَ يَقْمُؤُ قَمَاءً وَ قَمَاءَةً الرَّجُلُ: كىشى ۋىجىك بولدى؛ خار بولدى.

قَمُؤَ الْغَرِيبُ: مۇساپىر خار بولدى.

قَمَحَ يَقْمَحُ قَمْحًا الشَّرَابَ: شارابتىن زىرىكتى، سەسكىنىدى.

قَمْحٌ ج قُمُوحٌ: بۇغداي.

سُنْبُلَةُ قَمْحٍ: بۇغداي باشىقى.

«إِجْمَعْ سَنَابِلَ الْقَمْحِ فِي الْحُقُولِ جَمْعًا دَقِيقًا»: ئېتىزدىكى چېچىلىپ كەتكەن باشاقلارنى تولۇق يىغىۋال.

قَمْحَةٌ ج قَمَحَاتٌ: بىر تال بۇغداي؛ 684 گرامغا تەڭ ئۆلچەم بىرلىكى.

قَمْحِيٌّ: بۇغداي رەڭ، بۇغداي ئۆڭ.

فَتَاةٌ قَمْحِيَّةُ الْبَشَرَةِ: بۇغداي ئۆڭ قىز.

قَمَدَ يَقْمِدُ قَمْدًا وَ قُمُودًا: باش تارتتى، رەت قىلدى.

قَمِرَ يَقْمَرُ قَمَرًا الرَّجُلُ: قاردا كۆرەلمەس بولۇپ قالدى، قار قارىغۇسى بولۇپ قالدى.

قَمِرَ الشَّيْءُ: نەرسە ئاپئاق بولدى.

قَمَرَ يَقْمِرُ قُمُورًا الرَّجُلُ: كىشى قىمار ئوينىدى.

قَمِرَةٌ: قىماردا ئۇتتى.

قَمَرٌ: قاردا كۆزى ئىمىر ـ چىمىر بولۇپ كەتمەك.

قَمَرٌ ج أَقْمَارٌ: ئاي، ئاي شارى.

حَجَرُ الْقَمَرِ: سىڭىر تاش.

﴿وَ سَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەرگە كېچىنى، كۈندۈزنى، كۈننى، ئاينى بويسۇندۇرۇپ بەردى.

قَمَرٌ صِنَاعِيٌّ: سۈنئىي ھەمراھ.

ضَوْءُ الْقَمَرِ: ئاي يورۇقى، ئايدىڭ.

قَمْرٌ ج أَقْمَارٌ: قىمارۋاز.

قَمْرَاءُ ج قُمْرٌ: ئاي يورۇقى، ئايدىڭ.

لَيْلَةٌ قَمْرَاءُ: ئايدىڭ كېچە.

الْقَمَرَانُ: ئاي بىلەن كۈن.

قَمَرِيٌّ: ئاينىڭ، ئايدەك، ئايسىمان.

ضَوْءٌ قَمَرِيٌّ: ئاي يورۇقى.

مَرْكَبَةٌ قَمَرِيَّةٌ: ئاي شارى ئالەم كېمىسى.

حُرُوفٌ قَمَرِيَّةٌ: قەمەرىيە ھەرپلىرى.

سَنَةٌ قَمَرِيَّةٌ: قەمەرىيە يىلى.

الشُّهُورُ الْقَمَرِيَّةُ: قەمەرىيە ئايلىرى (ئاينىڭ يەر شارى ئەتراپىدا ئايلىنىشىنى ۋاقىت بىرلىكى قىلىدىغان ئايلار).

قُمْرِيٌّ ج قُمْرٌ م قُمْرِيَّةٌ ج قَمَارِيُّ: دەمدەر، كەپتەر.

قَمَزَ يَقْمُزُ قَمْزًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قولىنىڭ ئۇچى بىلەن ئالدى؛ نەرسىنى يىغدى، توپلىدى.

قَمْزٌ: بىراك مال.

قُمْزَةٌ ج قُمَزٌ: بىر سىقىم خورما، توپا دۆۋىلەنگەن يول بەلگىسى.

قَمَسَ يَقْمُسُ قَمْسًا ـهُ فِي الْمَاءِ: ئۇنى سۇغا چۆكۈردى.

قَمَسَ الشَّخْصُ فِي الْمَاءِ: سۇغا چۆكۈپ كەتتى.

قَمَسَ يَقْمُسُ قُمُوسًا الْكَوْكَبُ: يۇلتۇز غايىب بولدى.

قَمَسَتِ الدَّلْوُ فِي الْمَاءِ: چېلەك سۇغا چۆكۈپ كەتتى.

قَمَسَ الْوَلَدُ فِي الْبَطْنِ: قورساقتىكى بالا تەۋرىدى، مىدىرلىدى.

قَمَشَ يَقْمُشُ / يَقْمِشُ قَمْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يىغدى، توپلىدى، جەملىدى.

قَمَصَ يَقْمُصُ / يَقْمِصُ قَمْصًا وَ قِمَاصًا الْفَرَسُ: ئات چىچاڭشىدى، سەكرىدى، چاپچىدى، ئۈركۈدى.

قَمْصٌ: سەكرىمەك، چاپچىماق، ئۈركۈمەك.

قَمَصٌ: چېكەتكە.

قَمَطَ يَقْمُطُ قَمْطًا الْمَوْلُودَ: بوۋاقنى زاكىلىدى، ئورىدى، يۆگىدى.

قَمَطَ الأَسِيرَ: ئەسىرنىڭ پۇت-قولىنى باغلىدى.

قَمْطَرَ يُقَمْطِرُ قَمْطَرَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى.

قَمْطَرَ الشَّيْءُ: نەرسە توپلاندى.

قَمْطَرَ كُتُبَهُ: كىتابلىرىنى توپلىدى.

قِمَطْرٌ ج قَمَاطِرُ: كىتاب ئىشكاپى؛ سومكا، چامادان؛ پاكار دوغىلاق ئادەم.

قِمَطْرَةٌ ج قَمَاطِرُ: كىتاب ئىشكاپى.

قِمَطْرِيٌّ: پاكار دوغىلاق ئادەم.

قَمْطَرِيرٌ: قاتتىق، قاتتىقچىلىق.

﴿إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن، ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز.

قَمَعَ يَقْمَعُ قَمْعًا: تۇسۇدى، چەكلىدى، كونترول قىلدى، باشقۇردى.

قَمَعَ الشَّرَابُ: شاراب كېكىردەكتىن سىلىق ئۆتۈپ كەتتى.

قَمَعَ الْبَرْدُ النَّبَاتَ: مۆلدۈر ئوت-چۆپنى ۋەيران قىلىۋەتتى.

قَمَعَ الثَّوْرَةَ: ئىنقىلابنى باستۇردى.

«قَمَعَتِ الشُّرْطَةُ الْمُتَظَاهِرِينَ»: ساقچىلار نامايىشچىلارنى باستۇردى.

قَمْعٌ: تۇسۇماق، چەكلىمەك.

قَمْعُ الشَّهَوَاتِ: نەپسى-خاھىشىنى كونترول قىلماق.

قَمْعٌ / قِمْعٌ ج أَقْمَاعٌ: ۋارانكا.

قَمْعٌ / قِمْعٌ ج قُمُوعٌ: مېۋە كاسىسى.

قَمْعُ السِّيكَارَةِ: تاماكا قالدۇقى.

قَمْعِيٌّ: بېسىقتۇرۇشقا ئائىت، بېسىقتۇرۇشقا ئالاقىدار.

إِتَّخَذَ إِجْرَاءَاتٍ قَمْعِيَّةً: بېسىقتۇرۇش تەدبىرلىرىنى قوللاندى.

قَمْقَمَ يُقَمْقِمُ قَمْقَمَةً: توپلىدى، يىغدى، جۇغلىدى.

قُمْقُمٌ ج قَمَاقِمُ وَ قَمَاقِمَةٌ: مىس قاچا؛ ساپال قاچا؛ ئەتىر قۇتىسى.

قَمِلَ يَقْمَلُ قَمَلًا الثَّوْبُ: كىيىمنى پىت بېسىپ كەتتى.

قَمِلَ الْبَطْنُ: قورساق سالدى.

قَمِلٌ: پىتلىق.

قَمْلَةٌ ج قَمْلٌ: پىت.

حُمَّى الْقَمْلَةِ: سېرىق قىزىتما كېسىلى.

قَمَّمَ يُقَمِّمُ تَقْمِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قۇرۇتتى.

قَمَّ الْبَيْتَ: ئۆينى سۈپۈردى، تازىلىدى.

قَمَّاحٌ: بۇغداي سودىگىرى.

قَمَّاشٌ: گەزمال سودىگىرى.

قَمَّاطَةٌ: قوۋۇق، تاقاق.

قِمَّةٌ ج قِمَمٌ: چوققا، يۇقىرى پەللە؛ بەدەن؛ كىشىلەر توپى.

قِمَّةُ الرَّأْسِ: باشنىڭ چوققىسى.

مُؤْتَمَرُ الْقِمَّةِ: دۆلەت باشلىقلىرى يىغىنى.

«إِنَّ قِمَّةَ جُومُولَامَا هِيَ أَعْلَى قِمَّةٍ فِي الْعَالَمِ»: جومولاڭما چوققىسى دۇنيا بويىچە ئەڭ ئېگىز چوققا.

«غَايَتُنَا أَنْ نَصِلَ قِمَّةَ الْعُلُومِ»: بىزنىڭ غايىمىز ئىلىمنىڭ پەللىسىگە يېتىش.

قَمَّشَ يُقَمِّشُ تَقْمِيشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يىغدى، توپلىدى، جەملىدى.

قَمَّصَ يُقَمِّصُ تَقْمِيصًا الْفَرَسُ: ئات چاپچىدى، سەكرىدى، ئۆركۈدى.

قَمَّصَهُ: ئۇنىڭغا كۆڭلەك كىيگۈزدى.

قُمُّصٌ ج قَمَامِصُ: كاھىن.

قَمَّطَ يُقَمِّطُ تَقْمِيطًا الْمَوْلُودَ: بوۋاقنى زاكىلىدى، يۆگىدى، ئورىدى.

قَمَّطَ الْأَسِيرَ: ئەسىرنىڭ پۇت-قولىنى باغلىدى.

قَمَّلَ يُقَمِّلُ تَقْمِيلًا: پىتلاپ كەتتى، پىت بېسىپ كەتتى.

قُمَّلَةٌ ج قُمَّلٌ: كانا.

﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمِ الطُّوفَانَ وَ الْجَرَادَ وَ الْقُمَّلَ وَ الضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا سۇ ئاپىتى، چېكەتكە، پىت، پاقا، قان (بالالىرىنى) روشەن مۆجىزە قىلىپ ئەۋەتتۇق.

«عَلَا الْبَعِيرَ الْقُمَّلُ»: تۆگىنى كانا بېسىپ كەتتى.

قَمَّمَ يُقَمِّمُ تَقْمِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قورۇتتى.

قَمَنَ يَقْمَنُ قَمَنًا بِكَذَا: مۇۋاپىق كەلدى، مۇناسىپ كەلدى، لايىق بولدى.

قَمِنٌ: ئوچاق.

قَمِنٌ بِكَذَا: شۇنىڭغا لايىق.

قَمِهَ يَقْمَهُ قَمَهًا: ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ قالدى.

قَمِيءٌ ج قِمَاءٌ: خار، كەمتەر؛ رەزىل، پەسكەش؛ ۋىجىك.

قَمِيرٌ ج أَقْمَارٌ: قىمارۋاز.

قَمِيصٌ ج أَقْمِصَةٌ: كۆڭلەك.

قَمِيصٌ تَحْتَانِيٌّ: رۇباشكا، ئىچ كۆڭلەك.

﴿إِذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَأَلْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي﴾ «قرآن»: سىلەر مېنىڭ بۇ كۆڭلىكىمنى ئېلىپ بېرىپ ئاتامنىڭ يۈزىگە تاشلاڭلار.

«كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَى رَسُولِ اللهِ الْقَمِيصُ» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىيىملەر ئىچىدە كۆڭلەكنى ئەڭ ياخشى كۆرەتتى.

قَمِيصُ الْقَلْبِ: يۈرەك قېپى.

قَمِيصُ النَّوْمِ: كېچىلىك كىيىم.

قَمِينٌ ج قُمَنَاءُ: ئوچاق؛ ... گە لايىق.

قَمِينُ الْجِيرِ: ھاك خۇمدىنى.

قَنَا يَقْنُو قَنْوًا وَ قُنْوَانًا وَ قُنُوًّا الْمَالَ: مال توپلىدى، مالغا ئېرىشتى.

قَنَا يَقْنُو قِنَاوَةً الرَّجُلَ: جازالىدى، مۇكاپاتلىدى.

قَنَا يَقْنُو قَنْوًا لَوْنُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ رەڭگى قىپقىزىل بولۇپ كەتتى.

قَنًا ج أَقْنَاءٌ: نەيزە.

قَنَاةٌ ج قَنًا وَ قُنِيٌّ وَ قَنَوَاةٌ وَ قَنَيَاتٌ: نەيزە.

قَنَاةٌ ج قِنًى وَ قِنَاءٌ وَ قَنَوَاتٌ: تورۇبا؛ ئۆستەڭ، قانال.

قَنَاةُ السُّوَيْسِ: سۇۋەيش قانىلى.

الْقَنَاةُ الْبَوْلِيَّةُ: سۈيدۈك يولى.

الْقَنَاةُ الْهَضْمِيَّةُ: قىزىلئۆڭگەچ.

صُلْبُ الْقَنَاةِ: كۈچلۈك، مۇستەھكەم.

قَنَاةُ الْأُذُنِ: قۇلاقنىڭ ئاڭلاش نەيچىسى.

قَنَاةٌ دَمْعِيَّةٌ: ياش نەيچىسى.

قَنَاشِقُ: دەرەخ يىلىمى، دېۋىرقاي.

قِنَاعٌ ج قُنُعٌ وَ أَقْنَاعٌ وَ أَقْنِعَةٌ: چۈمبەل، چۈمپەردە، ياغلىق؛ قورال.

كَشَفَ الْقِنَاعَ: چۈمبەردىنى يىرتىپ تاشلىدى، نىقابنى ئېچىپ تاشلىدى.

قِنَاعُ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ چۈمبىلى.

كَشَفَ الْقِنَاعَ عَنِ الْأَمْرِ: ئاشكارىلىدى، ئېچىپ تاشلىدى.

قَنَاعَةٌ: قانائەتلەنمەك، كۈپايىلەنمەك، مەمنۇنلۇق،

رازىلىق، قانائەت، شۈكۈر قىلماق.

اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى: قانائەت قىلىش تۈگىمەس بايلىق.

«**عِنْدِي قَنَاعَةٌ بِصِحَّةِ أَقْوَالِكَ**»: سۆزلىرىڭنىڭ راستلىقىغا مەن قانائەتلەندىم.

قُنَافِشُ: مەينەت، پاسكىنا، چېچىلاڭغۇ، ئۆزىنى تاشلىۋەتكەن.

قَنَالٌ ج قَنَالَاتٌ: قانال، ئېرىق، ئۆستەڭ.

قَنَالُ السّوَيْسِ: سۇۋەيش قانىلى.

قَنَانَةٌ: قۇللۇق.

قَنَأَ يَقْنَأُ قُنُوءًا الشَّيْءُ: قىزىرىپ كەتتى.

قَنَبَ يَقْنُبُ قَنْبًا الْكَرْمَ: تەكنىنى پۇتىدى، هارام شېخىنى ئالدى.

قَنَبَ يَقْنُبُ قَنْبًا وَ قُنُوبًا الزَّهْرُ: چېچەك ئېچىلدى.

قَنَبَتِ الشَّمْسُ: كۈن غايىب بولدى، كۈن ئولتۇرۇپ كەتتى.

قِنْبٌ ج قُنُوبٌ: گۈل كاسىسى؛ پەردە.

قِنَّبَازٌ ج قَنَابِيزُ: تون، يەكتەك.

قُنْبُرٌ ج قَنَابِرُ: بوز تورغاي.

قنبراء ـ قُنْبَرَةٌ: سوپى تورغاي، بوز تورغاي.

قُنْبُورَةٌ: سوى تورغاي، بوز تورغاي.

قُنْبُرَةٌ ج قَنَابِرُ: (قۇشلارنىڭ) تاجى، پۆپۈكى؛ بىر كاللەك، بىر توپ.

قَنْبَسٌ: برېزېنت، كاناپ.

قُنْبُضٌ م قُنْبُضَةٌ: پاكىنەك، قىسقا، يىلان، زەهەرلىك يىلان.

قُنْبُعٌ: گۈل كاسىسى، چىنىسى؛ بوغداي باشقى.

قَنْبَلَ يُقَنْبِلُ قَنْبَلَةً الرَّجُلُ: بىر جامائە ياكى بىر قەبىلە ئارىسىدا ياشىدى.

قَنْبَلَ الْعَدُوَّ: دۈشمەنگە ئوق ئاتتى.

قَنْبَلَتِ الطَّائِرَةُ الْمَدِيْنَةَ الْآمِنَةَ: ئايروپىلان تىنچ شەهەرنى بومباردىمان قىلدى.

قَنْبَلٌ ج قَنَابِلُ: كىشىلەر توپى؛ يىلقا.

قُنْبُلَةٌ ج قَنَابِلُ: بومبا.

اَلْقَنَابِلُ الْمُحْرِقَةُ: كۆيدۈرگۈچ بومبا، كۆيدۈرگۈچى ئوق.

قُنْبُلَةُ الْيَدِ: قول بومبىسى، گرانات.

قُنْبُلَةٌ ذَرِّيَّةٌ: ئاتوم بومبا.

قُنْبُلَةٌ مُوَجَّهَةٌ: باشقۇرۇلىدىغان بومبا.

قُنْبُلَةٌ مَائِيَّةٌ: سۇ مىناسى.

قُنْبُلَةٌ زَمَنِيَّةٌ: بەلگىلىك مۇددەتتە پارتلايدىغان بومبا.

قُنْبُلَةٌ مِيكْرُوبِيَّةٌ: باكتېرىيىلىك بومبا.

قُنْبُلَةٌ هِدْرُوجِيْنِيَّةٌ: ۋودوروت بومبىسى، هىدروگېن بومبىسى.

قُنْبُلَةٌ مَوْقُوتَةٌ: قەرەللىك بومبا.

قُنْبُلَةُ الْإِضَاءَةِ: يورۇتۇش بومبىسى، يورۇتۇش ئوقى.

اَلْقَنَابِلُ السَّامَّةُ: زەهەرلىك بومبا، گازلىق بومبا.

اَلْقَنَابِلُ الْمُسِيْلَةُ لِلدّمُوعِ: ياش ئاققۇزۇش بومبىسى.

أَبُو قَنْبُورٍ: دوك، دۈمچەك.

قَنَتَ يَقْنُتُ قُنُوتًا: بويسۇندى، ئىتائەت قىلدى، كەمتەر بولدى، خار بولدى؛ تۆۋەنچىلىك بىلەن ئاللاهقا ئىبادەت قىلدى.

﴿**وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ للهِ وَ رَسُولِهِ وَ تَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ**﴾ «قرآن»: سىلەردىن كىمكى ئاللاهقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلسا ۋە ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۇنىڭغا ساۋابنى ئىككى قاتلاپ بېرىمىز.

﴿**يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكَ**﴾ «قرآن»: ئى مەريەم، پەرۋەردىگارىڭغا ئىتائەت قىل.

قَنُتَ يَقْنُتُ قَنَاتَةً الرَّجُلُ: ئىشتىهاسى كەم بولدى.

قَنَدَ يَقْنُدُ قَنْدًا السَّوِيْقَ: تالقانغا شېكەر قوشتى.

قَنْد ج قُنُودٌ: قەنت، شېكەر.

قُنْدُزٌ: قۇندۇز، قاما، سۇ ئىتى.

قُنْدُزُ الْمِسْكِ: سۇ بۆلغۈنى.

قَنْدَسَ يُقَنْدِسُ قَنْدَسَةً: تەۋبە قىلدى؛ سەيلە قىلدى.

قُنْدُسٌ: قۇندۇز، سۇ ئىتى.

قَنْدَلَ يُقَنْدِلُ قَنْدَلَةً الشَّخْصُ: بېشى يوغان بولدى.

قُنْدُولٌ ج قَنَادِيلُ: قاراغان.

قِنْدِيدٌ ج قَنَادِيدُ: ھال، ئەھۋال، ناۋات، ئەنبەر، مەي، ئىپار.

قِنْدِيلٌ ج قَنَادِيلُ: چىراغ، قەندىل.

قِنْدِيلُ الْبَحْرِ: مېدۇزا.

قِنْدِيلُ نَفْطٍ: پانار، گازۋاي چىراغ.

قَنْزَعَةٌ ج قَنْزَعَاتٌ وَ قَنَازِعُ: قۇشلار پۆپۈكى، تاجى.

قُنْزُعَةٌ: خورازنىڭ پۆپۈكى.

قَنْسٌ: بىرا خىل خۇش پۇراق ئوت.

قَنْسَرَ يُقَنْسِرُ قَنْسَرَةً الدَّهْرُهُ: زامان ئۇنى چىنىقتۇردى.

الْقَنْسَرُ: پىششىق، كۆچلۈك، پۇختا.

قَنَصَ يَقْنُصُ قَنْصًا الطَّيْرَ: قۇشنى ئوۋلىدى، تۇتتى.

قَنَصَ الْفُرْصَةَ: پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلدى.

قَنَصٌ ج أَقْنَاصٌ: ئوۋ، ئولجا.

قُنْصُلٌ ج قَنَاصِلُ: كونسۇل، دۆلەت ۋەكىلى.

قُنْصُلٌ عَامٌّ: باش كونسۇل.

نَائِبُ قُنْصُلٍ: مۇئاۋىن كونسۇل.

قُنْصُلِيٌّ: كونسۇللىنىڭ.

قُنْصُلِيَّةٌ ج قُنْصُلِيَّاتٌ: كونسۇلخانا.

قَنَطَ يَقْنُطُ قُنُوطًا الرَّجُلُ: كىشى ئۈمىدسىزلەندى، نائۈمىد بولدى.

﴿لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلەنمەڭلار.

قَنَطٌ: ئۈمىدسىزلىك، نائۈمىدلىك.

قِنْطَارٌ ج قَنَاطِيرُ: مىسىرنىڭ ئېغىرلىق ئۆلچىمى بولۇپ، 44.928 كىلوگرامغا تەڭ؛ بايلىق.

قَنَاطِيرُ مُقَنْطَرَةٌ: كۆپ بايلىق.

﴿وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ﴾ «قرآن»: ئالتۇن ـ كۈمۈشتىن توپلانغان كۆپ ماللار...

قِنْطَارِيٌّ: بايلىق ئىگىسى، مىليونىر.

قِنْطَارِيُّونَ: ئاچچىقئوت، سېسىقئوت.

قَنْطَرَ يُقَنْطِرُ قَنْطَرَةً الرَّجُلُ: كىشى باي بولدى، كۆپ مالغا ئېرىشتى.

قَنْطَرَ الْبِنَاءَ: ئەگمە بىنا ياسىدى.

قَنْطَرَةٌ ج قَنَاطِرُ: ئەگمە كۆۋرۈك؛ ئېگىز بىنا.

عَيْنُ الْقَنْطَرَةِ: توما، چۈشۈرگە؛ جۈمەك.

«فِي هَذَا الْجِسْرِ سَبْعُ عَشْرَةَ قَنْطَرَةٌ»: بۇ كۆۋرۈكتە ئون يەتتە ئاراش بار.

قِنْطِيرٌ ج قَنَاطِيرُ: ئاپەت، ھادىسە، بالا ـ قازا.

قَنِعَ يَقْنَعُ قَنَعًا وَ قَنَاعَةً وَ قُنْعَانًا بِكَذَا: شۇنىڭغا رازى بولدى، قانائەت قىلدى؛ قايىل بولدى، ئېتىراپ قىلدى.

«طُوبَى لِمَنْ هُدِيَ إِلَى الْإِسْلَامِ وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا وَ قَنِعَ» «حديث»: ئىسلامغا ھىدايەت قىلىنغان، يەتكۈدەك رىزىق بېرىلگەن ۋە بېرىلگەن رىزىققا قانائەت قىلغان كىشىگە خۇش مۇبارەك بولسۇن!

قَنَعَ يَقْنَعُ قُنُوعًا إِلَى فُلَانٍ: پالانىغا بويسۇندى، ئىتائەت قىلدى.

قَنَعٌ: قانائەت قىلماق، قانائەتلەنمەك.

قَنِعٌ: قانائەتچان، ئىنساپلىق.

قِنْعٌ ج أَقْنَاعٌ: قورال.

قُنْفُذٌ ج قَنَافِذُ: كىرپە.

قِنْقِنٌ ج قَنَاقِنُ: پالچى، رەمچى، داخان.

قَنِمَ يَقْنَمُ قَنَمًا الزَّيْتُ: ماي سېسىپ قالدى، بۇزۇلۇپ قالدى.

قَنِمَ الطَّعَامُ: تاماق پۇراپ قالدى.

قَنِمَ الْفَرَسُ: ئات توپا بېسىپ مەينەتلىشىپ كەتتى.

قَنَّ يَقُنُّ قَنًّا الشَّيْءَ: نەرسىگە ئىنچىكىلەپ قارىدى.

قِنٌّ ج أَقْنَانٌ وَ أَقِنَّةٌ: قۇلنىڭ بالىسى (قۇل)، تۇغما قۇل.

نِظَامُ الْقِنِّ: قۇللۇق تۈزۈم.

قِنُّ الْقَمِيصِ: يەڭ.

قِنَّابَةٌ: يوپۇرماق گۈل.

قَنَّاصٌ ج قَنَّاصُونَ وَ قَنَّاصَةٌ: ئوۋچى، شىكارچى، مەرگەن.

قَنَّاصُ السِّبَاعِ: يىرتقۇچ هايۋانلارنى ئۆلتۈرگۈچى.

قُنَّبٌ / قِنَّبٌ: كەندىر.

«رَبَطَ الطَّرْدَ بِحَبْلِ الْقُنَّبِ»: خالتىنى چىگە يىپ بىلەن باغلىدى.

قِنَّبِيٌّ: كەندىرنىڭ، كەندىردىن بولغان.

قُنَّبِيطٌ: چېچەك سۆيى؛ قىچا چېچەكى.

قُنَّةٌ ج قُنَنٌ: چوققا.

قُنَّةُ الْجَبَلِ: تاغ چوققىسى.

قَنَّشَ يُقَنِّشُ تَقْنِيشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كېمەيتتى، ئازايتتۇۋەتتى.

قَنَّطَ يُقَنِّطُ تَقْنِيطًا غَيْرَهُ: ئۇنى ئۈمىدسىزلەندۈردى، نائۈمىدتە قويدى.

قَنَّعَ يُقَنِّعُ تَقْنِيعًا غَيْرَهُ: رازى قىلدى؛ قانائەتلەندۈردى؛ قايىل قىلدى.

قَنَّعَتِ الْمَرْأَةَ: ئايالغا چۈمبەل تارتىپ قويدى.

قَنَّعَهُ بِرَأْيِهِ: ئۆزىنىڭ پىكرى بويىچە ئۇنى قانائەتلەندۈردى.

قَنَّنَ يُقَنِّنُ تَقْنِينًا الْمُشَرِّعُ: قانۇن تۈزگۈچى قانۇن تۈزدى، قانۇن چىقاردى.

قَنَّنَ الْبَرْلَمَانُ الْجِبَايَةَ: پارلامېنت باج قانۇنىنى بېكىتتى.

قَنَّهُ اللهُ: ئاللاھ ئۇنى رازى قىلدى.

قَنُّومَةٌ: نىل دەرياسى بېلىقى، شىپالىق بېلىق.

قَنَّى يُقَنِّي تَقْنِيَةً الْقَنَاةَ: ئۆستەڭ چاپتى.

قَنَّاهُ الْمَالَ: ئۇنى مالغا ئېرىشتۈردى، مالغا ئىگە قىلدى.

«قَنَّتِ الدَّوْلَةُ الْقَنَوَاتِ لِجَلْبِ الْمِيَاهِ الصَّالِحَةِ لِلشَّرَابِ»: دۆلەت ئىچىملىك سۇ كەلتۈرۈش ئۈچۈن قانالлارنى قازدۇردى.

قِنِّيبَةٌ: يوپۇرماق گۈل.

قِنِّينَةٌ ج قَنَانِيُّ وَ قِنِّينَاتٌ وَ قَنَانٌ: شىشە، بوتۇلكا.

قِنْوٌ ج أَقْنَاءٌ وَ قِنْوَانٌ: بىر ساپاق ئۈزۈم.

﴿وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ﴾ «قرآن»: خورما دەرىخىنىڭ چېچەكلىرىدىن يەرگە يېقىن ساڭگىلاپ تۇرىدىغان خورما ساپاقلىرىنى يېتىشتۈردى.

قَنْوٌ . قُنْوَةٌ: قولغا كەلتۈرمەك، ئېرىشمەك.

قُنْوَةٌ / قِنْوَةٌ: قولغا كەلتۈرگەن نەرسە، مۈلۈك.

قُنُوتٌ: بويسۇنماق، ئىتائەت قىلماق؛ ئىبادەت قىلماق.

دُعَاءُ الْقُنُوتِ: دۇئايى قۇنۇت.

قَنْوَشَقٌ: دەرەخ يېلىمى، دېۋىرقاي.

قُنُوطٌ: ئۈمىدسىزلىك، نائۈمىدلىك.

قَنُوطٌ: ئۈمىدسىزلەنگۈچى، ئۈمىد ئۈزگۈچى.

﴿وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر يامانلىق يېتىپ قالسا، تولىمۇ ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ.

قَنُوعٌ ج قُنُعٌ: قانائەتچان، رازى بولغۇچى، ئىنساپلىق.

قُنُونَةٌ: قۇللۇق.

قَنَى يَقْنِي قَنْيًا وَ قُنْيَانًا الْمَالَ: مالغا ئېرىشتى، مال توپلىدى، مالغا ئىگە بولدى.

قَنِيَ يَقْنَى قَنًى الأَنْفُ: ئىلمەك بۇرۇن بولدى.

قَنِيَ يَقْنَى قِنًى بِالشَّيْءِ: بىرنەرسىگە رازى بولدى.

قُنْيَةٌ ج قِنًى: قولغا كەلتۈرگەن نەرسە، ئېرىشكەن

ـــ نەرسە.

قَنِيْصٌ: ئوۋچى؛ ئوۋ، ئولجا.

قُهَابٌ: ئاق، ئاق رەڭ.

قَهَرَ يَقْهَرُ قَهْرًا: يەڭدى، غەلىبە قىلدى؛ باشقۇردى؛ مەجبۇرلىدى.

«قَهَرَ الْجَيْشُ الْعَدُوَّ»: قوشۇن دۈشمەننى يەڭدى.

﴿فَأَمَّا الْيَتِيْمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ «قرآن»: يېتىمنى خارلىما.

«قَهَرَ خَصْمَهُ عَلَى الْإِعْتِرَافِ بِقِيْمَتِهِ»: رەقىبىنى ئۆزىنىڭ قىممىتىنى ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلىدى.

قَهْرٌ: بويسۇندۇرماق، يەڭمەك، باستۇرماق؛ زورلىماق، باشقۇرماق.

وَسَائِلُ الْقَهْرِ: زورلاش ۋاستىلىرى.

قَهْرًا: زورلۇق بىلەن.

قَهْرَمَانٌ ج قَهَارِمَةٌ: غوجىدار، كانىسىر.

قَهْرَمَانَةٌ ج قَهْرَمَانَاتٌ: ئايال غوجىدار، ئائىلە ئوقۇتقۇچىسى.

قَهْرِيٌّ: مەجبۇرىي، زورمۇزور، چوقۇم، قەتئىي.

سَبَبٌ قَهْرِيٌّ: قارشى تۇرۇپ بولمايدىغان سەۋەب.

طَوَارِئُ قَهْرِيَّةٌ: تەبىئىي ئاپەت، كۈتۈلمىگەن ھادىسە.

قُوَّةٌ قَهْرِيَّةٌ: بېسىم كۈچ.

قَهَزَ يَقْهَزُ قَهْزًا: سەكرىدى.

قَهْقَرَ يُقَهْقِرُ قَهْقَرَةً: ئارقىچە چېكىندى.

قَهْقَرَ الْعَدُوّ: دۈشمەن چېكىندى.

قَهْقَرَةٌ: كەينىگە چېكىنمەك، داجىماق.

قَهْقَرَى: كەينىچە چېكىنمەك؛ چۈشكۈنلەشمەك.

رَجَعَ الْقَهْقَرَى: كەينىگە چېكىندى.

قَهْقَهَ يُقَهْقِهُ قَهْقَهَةً الرَّجُلُ: كىشى قاقاقلاپ كۈلدى، قاتتىق كۈلدى.

قَهْقَهَةٌ: قاتتىق كۈلمەك، قاقاقلاپ كۈلمەك.

قَهَلَ يَقْهَلُ قَهْلًا الرَّجُلُ: تۈزكورلۇق قىلدى.

قَهَلَ فُلَانًا: پالاننى ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

قَهَلَ يَقْهَلُ قَهْلًا وَ قُهُولًا الْجِلْدُ: تېرە قۇرۇقۇشۇپ قالدى.

قَهِمَ يَقْهَمُ قَهَمًا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ قالدى.

قَهِمٌ: ئىشتىھاسى كەم ئادەم.

قَهَّ يَقِهُّ قَهًّا: قاقاقلاپ كۈلدى.

قَهْوَانٌ: مۈڭگۈزلۈك قېرى تېكە.

قَهَّارٌ: ناھايىتى كۈچلۈك.

عَدُوٌّ قَهَّارٌ: ناھايىتى كۈچلۈك دۈشمەن.

الْقَهَّارُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ھەممىگە قادىر، ناھايىتى قۇدرەتلىك ئاللاھ، دېگەن مەنىدە.

﴿وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ «قرآن»: ئۇ غالىب، بىر ئاللاھدۇر.

قَهْوَةٌ ج قَهَوَاتٌ: قەھۋە، كافى.

شَرِبَ قَهْوَةً صَافِيَةً: ساپ قەھۋە ئىچتى.

فِنْجَانُ قَهْوَةٍ: قەھۋە ئىستاكانى.

قَهْوَةٌ ج قَهَوَاتٌ وَ قَهَاوٍ: قەھۋەخانا.

«اِلْتَقَى الْجَمَاعَةُ فِي الْقَهْوَةِ»: كۆپچىلىك قەھۋەخانىدا ئۇچراشتى.

قَهِيَ يَقْهَى قَهًى الرَّجُلُ: كىشىنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ قالدى.

قَهِيزٌ: يىپەك، دۇردۇن، تاۋار.

قَوَاءٌ: ئاچلىق، ئاچ؛ چۆللۈك.

قِوَاءٌ ج أَقْوَاءٌ: چۆل، باياۋان، دالا.

قَوَارِيْنُ: چوڭ بايلار.

قَوَاطِعُ: پەسىللىك قۇشلار.

قُوَاعٌ م قُوَاعَةٌ: ياۋا توشقان، بۆرىنىڭ ھۆۋلىشى.

قَوَامٌ: تۈز، رۇس؛ چىدامىلىق؛ كۈچ؛ بوي، تۇرقى؛ كۆۋرۈك؛ يۆلەنچۈك؛ بويلۇق.

قَوَامُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ قويۇقلۇقى، زىچلىقى.

قَوَامٌ مُعْتَدِلٌ: ئوتتۇرا بوي.

﴿وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ «قرآن»: ئوتتۇرا هال خىراجەت قىلىدۇ.

إِمْرَأَةٌ لَهَا قَوَامٌ رَشِيْقٌ: غۇنچە بوي ئايال.

قِوَامٌ: تۈۋرۈك، تىرەك.

قِوَامُ الْعَائِلَةِ: ئائىلە باشلىقى.

قُوَامٌ: هايۋانلارنىڭ پۇتىدا بولۇپ قالىدىغان بىر خىل ئاغرىق.

قُوبٌ ج أَقْوَابٌ: چۈجە.

قُوْبَاءُ ج قُوَبٌ: تەمرەتكە، تېرە كېسەلى.

قُوْبَةٌ ج قُوَبَاتٌ: تەمرەتكە، تېرە كېسەلى.

قُوتٌ ج أَقْوَاتٌ: يېمەكلىك، ئوزۇقلۇق، رىزىق، تۆمە.

﴿وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا﴾ «قرآن»: ئەھلىنى زېمىننىڭ رىزقىنى بەلگىلىدى.

قَوِدَ يَقْوَدُ قَوَدًا الْفَرَسُ: ئاتنىڭ بېلى ۋە بويىنى ئۇزۇن بولدى.

قَوْدٌ: پاھىشە كەسپى، سولامچىلىق؛ يېتىلەپ ماڭغان ئۇلاغ؛ باشلامچىلىق قىلماق.

قَوَدٌ: قىساس، قىساس ئېلىش.

قَوِرَ يَقْوَرُ قَوَرًا الرَّجُلُ: كىشى قارىغۇ بولۇپ قالدى، يەكچەشمە بولۇپ قالدى.

قَوِرَ الدَّارُ: هويلا كەڭتاشا بولدى.

قَوْرٌ: يېڭى پاختا؛ پاختا يىپ.

قَوْزٌ ج أَقْوَازٌ وَ قِيْزَانٌ: قۇم دۆۋىسى.

قَوِسَ يَقْوَسُ قَوَسًا الرَّجُلُ: كىشى دۈمچەك بولۇپ قالدى، بېلى ئېگىلىپ قالدى.

قَوِسَ ظَهْرُ الشَّيْخِ: بوۋاينىڭ بېلى مۈكچەيدى.

قَوْسٌ ج أَقْوَاسٌ وَ أَقْوُسٌ وَ أَقْيَاسٌ وَ قِيَاسٌ وَ قُسِيٌّ: يا، كامالچە، ئەگمە؛ گەز.

قَوْسُ الْقَنْطَرَةِ: كۆۋرۈك ئەگمىسى.

قَوْسُ قُزَحِ: ھەسەن-ھۈسەن.

أَعْطَى الْقَوْسَ بَارِيْهَا: ياخشى تاللىدى، كەسىپ ئەھلىنى تاللىدى.

أَعْطِ الْقَوْسَ بَارِيْهَا: ھەر ئىشنى كەسىپ ئەھلى قىلسۇن، قوينى قاسساپ سويسۇن.

قَوْسَانِ: تىرناق ( ).

قَوْسَانِ مَعْقُوفَانِ: كۋادرات تىرناق [ ].

«وَضَعَ الْكَلِمَةَ بَيْنَ قَوْسَيْنِ»: سۆزنى تىرناق ئىچىگە ئالدى.

قُوسٌ: راھىبلار ئىبادەتخانىسى؛ ئۈۋۈچىلارنىڭ ئۈۋىسى.

قُوشٌ. قَوْشٌ ج أَقْوَاشٌ: تاسما كەمەر؛ قۇشقۇن.

قَوْطٌ ج أَقْوَاطٌ: قوي پادىسى.

قَوْطٌ ج قُوَطٌ: سېۋەت، مېۋە سېۋىتى.

قُوطَةٌ: پەمىدۇر، شوخلا.

قَوْعٌ ج أَقْوَاعٌ: مېۋە قۇرۇتۇش مەيدانى.

قَوْفِيَّةٌ: باش ياغلىقى، رومال.

قَوْقَأَ يُقَوْقِئُ قَوْقَأَةً الدَّجَاجَةُ: توخۇ قاقاقلىدى.

قُوقٌ ج قَوَقَةٌ: ياۋا غاز، ئاق قۇ.

قَوْقَعَةٌ ج قَوْقَعَاتٌ: قۇلۇلە.

قَوْقَى يُقَوْقِي قِيْقَاءً وَ قَوْقَاةً الدَّجَاجَةُ: توخۇ قاقاقلىدى.

قَوْلٌ ج أَقْوَالٌ جج أَقَاوِيْلُ: سۆز، گەپ، كالام؛ ئىسپات (قانۇندا).

صِحَّةُ الْقَوْلِ: سۆزنىڭ چىنلىقى.

﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇ بىزنىڭ نامىمىزدىن يالغاننى توقۇيدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇنى قۇدرىتىمىز بىلەن جازالايتتۇق.

قَوْلٌ مَأْثُورٌ: ماقال، تەمسىل، ھېكمەتلىك سۆز.

الْقَوْلُ الْفَصْلُ: ھەل قىلغۇچ، ئەھمىيەتلىك سۆز.

جُمْلَةُ الْقَوْلِ: ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، گەپ شۇ!

قُصَارَى الْقَوْلِ: گەپنىڭ قىسقىسى، بىر ئېغىز سۆز

بىلەن ئېيتقاندا.

مَا قَوْلُكَ؟: سىزنىڭ پىكرىڭىزچە قانداق؟

بِالْفِعْلِ وَ الْقَوْلِ: سۆز ۋە ھەرىكەت بىرلىكىدە.

«هَذَا قَوْلُ فُلَانٍ فِي الْمَوْضُوعِ»: بۇ، پالانىنىڭ ماۋزۇ توغرىسىدىكى پىكرى.

«أَعْطَى قَوْلَهُ فِي الْقَضِيَّةِ»: ئۇ داۋادا ئىسپات بەردى.

أَتَى بِالْقَوْلِ الْفَصْلِ: ھەل قىلغۇچ سۆزنى قىلدى.

«إِسْتَمَعَتِ الْمَحْكَمَةُ إِلَى أَقْوَالِ الشُّهُودِ»: سوت گۇۋاھچىلارنىڭ گۇۋاھلىق سۆزىنى ئاڭلىدى.

قَوْلَةٌ: مالىماتاڭ تولا گەپ قىلىدىغان ئادەم، ۋات ـ ۋات، سۆزمەن، گەپدان.

قَوْلَحَةٌ ج قَوَالِحُ: باشاق.

قُولَنْجٌ: بوغماق ئۈچەي ياللۇغى.

قَولُون . قُولُون: چەمبەر ئۈچەي، بوغماق ئۈچەي.

الْقُولُونُ الصَّاعِدُ: يۇقىرى كۆتۈرۈلگۈچى بوغماق ئۈچەي، ئۆرلىگۈچى چەمبەر ئۈچەي.

الْقُولُونُ الْمُعْتَرِضُ: توغرا بوغماق ئۈچەي، توغرا چەمبەر ئۈچەي.

الْقُولُونُ النَّازِلُ: تۆۋەنلىگۈچى بوغماق ئۈچەي، تۆۋەنگە چۈشكەن چەمبەر ئۈچەي.

قَوْمٌ ج أَقْوَامٌ: خەلق، مىللەت، ئائىلە، قوۋم، ئۇرۇق.

قَوْمُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ يېقىنلىرى.

قَوْمُهُ مِنْ بَنِي فُلَانٍ: پالانىنىڭ جەمەتى.

قَوْمَةٌ: جانلانماق، گۈللەنمەك، روھلانماق.

قَوْمِيٌّ ج قَوْمِيُّونَ: مىللىي، خەلقنىڭ، خەلققە مەنسۇپ.

عِيدٌ قَوْمِيٌّ: مىللىي بايرام.

زَعِيمٌ قَوْمِيٌّ: خەلقنىڭ داھىيسى.

قَوْمِيَّةٌ ج قَوْمِيَّاتٌ: خەلقچىللىق، مىللىيچىلىك، مىللەتچىلىك.

الْقَوْمِيَّةُ الْعَرَبِيَّةُ: ئەرەب مىللىتى.

قَوَّادٌ ج قَوَّادُونَ: يامان يولغا باشلىغۇچى؛ سولامچى.

قُوَّادُ الثَّوْرَةِ: ئىنقىلاب رەھبەرلىرى.

قَوَّاسٌ ج قَوَّاسَةٌ وَ قَوَّاسُونَ: ئوقيا ئاتقۇچى، ئوقچى، ئوقيا ياسىغۇچى؛ مەرگەن، قاراۋۇل، مۇھاپىزەتچى.

قَوَّاطٌ: پادىچى.

قَوَّالٌ ج قُوَّلٌ: تولا گەپ قىلىدىغان ئادەم، ۋات ـ ۋات، سۆزمەن، گەپدان.

قَوَّبَ يُقَوِّبُ تَقْوِيبًا الْأَرْضَ: يەرنى كولىدى، قازدى.

قَوَّبَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى قومۇرۇۋالدى.

قَوَّتَ يُقَوِّتُ تَقْوِيتًا الشَّخْصَ: ئازراق ئوزۇقلاندۇردى.

قَوَّتَ الْفَقِيرَ: پېقىرغا تاماق بەردى.

قُوَّةٌ ج قُوًى وَ قُوَّاتٌ: كۈچ ـ قۇۋۋەت، قابىلىيەت، ئىقتىدار.

قُوَّةُ الْحِصَانِ: ئات كۈچى.

﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ ‹قرآن›: بىز سىلەرگە بەرگەن كىتابنى مەھكەم تۇتۇڭلار.

الْقُوَّةُ الْعَامِلَةُ: ئەمگەك كۈچى.

قُوَّةٌ بَدَنِيَّةٌ: جىسمانىي كۈچ.

قُوَّةُ الْقَلْبِ: باتۇرلۇق، جەڭگىۋارلىق.

قُوَّةٌ آلِيَّةٌ: چىدام، تاقەت.

قُوَّةٌ بَحْرِيَّةٌ: دېڭىز ئارمىيىسى.

قُوَّةٌ بَرِّيَّةٌ: قۇرۇقلۇق ئارمىيە.

قُوَّةٌ جَوِّيَّةٌ: ھاۋا ئارمىيىسى.

قُوَّةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ئەسكىرىي كۈچ، قوراللىق كۈچ.

قُوَّةٌ كَامِنَةٌ: يوشۇرۇن كۈچ.

قُوَّةٌ حَافِظَةٌ: ئەستە ساقلاش قابىلىيىتى.

قُوَّةُ الْكَهْرَبَاءِ: ئېلېكتر كۈچى.

الْقُوَّةُ الذَّرِّيَّةُ: ئاتوم كۈچى.

بِالْقُوَّةِ الْجَبْرِيَّةِ: زورلۇق بىلەن، مەجبۇرىي.

الْقُوَّاتُ الْإِنْتَاجِيَّةُ: ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى.

قُوَّةٌ جَاذِبَةٌ: تارتىش كۈچى.

اَلْقُوَّاتُ الْإِحْتِيَاطِيَّةُ: زاپاس كۈچلەر.

قُوَى إِقْتِصَادِيَّةٌ مُنْتِجَةٌ: ئىقتىسادىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى.

قُـوَى الشَّرِّ وَالطُّغْيَانِ: زۇلۇم ۋە ئىستىبدات كۈچلىرى، زالىم ۋە مۇستەبىت كۈچلەر.

قَـوَّحَ يُقَـوِّحُ تَقْوِيحًـا الْبَيْتَ: ئۆينى سۈپۈردى، تازىلىدى.

قَوَّرَ يُقَوِّرُ تَقْوِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن تۆشۈك ئاچتى، ئويۇپ ئالدى.

قَوَّرَ النَّحَّاتُ الْخَشَبَةَ: نەققاش ياغاچنى ئويدى.

قَوَّزَ يُقَوِّزُ تَقْوِيْزًا النَّبْتُ: ئۆسۈملۈك بولۇق بولدى.

قَوَّسَ يُقَوِّسُ تَقْوِيسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئەگدى.

قَوَّسَ الْمَرَضُ ظَهْرَ الْعَجُوزِ: قېرى ئادەمنى كېسەللىك مۈكچەيتىۋەتتى.

قَوَّسَ سَقْفَ الْبَيْتِ: كېمەر ئۆي ياسىدى.

قَوَّسَ الْغُصْنُ: شاخ ئېگىلىپ كەتتى.

قَوَّضَ يُقَوِّضُ تَقْوِيْضًا الْبِنَاءَ: بىنانى بۇزدى، ۋەيران قىلدى.

قَوَّضَ الْوَحْدَةَ الْقَوْمِيَّةَ: مىللىي بىرلىكنى بۇزدى.

قَوَّضَتِ الْمَدَافِعُ كُلَّ الْعِمَارَاتِ: زەمبىرەك بارلىق ئىمارەتلەرنى بۇزۇپ تاشلىدى.

قَوَّطَ يُقَوِّطُ تَقْوِيطًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ساختىپەزلىك قىلدى.

قَوَّلَ يُقَوِّلُ تَقْوِيلًا غَيْرَهُ: باشقىلارغا تۆھمەت قىلدى، يالغاننى چاپلىدى؛ گەپ ئۆگەتتى.

قَوَّلَهُ الْحَقَّ: ئۇنى ھەق سۆزلەيدىغان قىلدى.

قَـوَّمَ يُقَـوِّمُ تَقْوِيمًـا الـشَّيْءَ: نەرسىنى تۈزلىدى، توغرىلىدى.

قَوَّمَ الْمَتَاعَ: مالنى باھالىدى.

قَوَّمَهُ مِـنَ النَّـوْمِ: ئۇنى ئويغاتتى، ئۇيقۇدىن تۇرغۇزدى.

قَوَّمَ الطَّرِيْقَ: يولنى تۈزلىدى.

قَوَّهَ يُقَوِّهُ تَقْوِيْهًا: توۋلىدى، ئاھ ئۇردى.

قَوَّهَهُ: ئۇنى سۆرەن سالدۇردى.

قَـوَّى يُقَـوِّي تَقْوِيَـةً الـشَّيْءَ: نەرسىنى كۈچەيتتى، ئاجىز نەرسىنى كۈچلۈككە ئالماشتۇردى.

قَوَّى الْعَزْمَ: ئىرادىسىنى كۈچەيتتى، ئىلھام بەردى.

قَوَّاهُ: ئۇنى چىڭىتتى، مۇستەھكەملىدى.

«اَلْخَـطُّ يُقَـوَّى بِـالتَّمْرِيْنِ الْمُتَوَاصِـلِ»: خەتتاتلىق داۋاملىق مەشىق قىلىش بىلەن يېتىلىدۇ.

قَوَّى الْحَائِطَ بِالْأَسْمِنْتِ: سېمونت بىلەن تامنى پۇختىلىدى.

قَـوَّى مَرْكَـزَهُ بِـالْإِدَارَةِ: ئىدارىسىدىكى ئورۇننى كۈچەيتتى.

«قَوَّى أَوَاصِرَ الصَّدَاقَةِ بَيْنَهُمْ»: ئۆزئارا دوستلۇقنى چىڭىتتى.

قَـوِيَ يَقْـوَى قُـوَّةً: كۈچەيدى، كۈچلۈك بولدى، چىداملىق بولدى.

قَوِيَ عَلَى الْأَمْرِ: ئىشقا قادىر بولدى.

قَـوِيَ عَلَـى الْمَـرَضِ: ئاغرىقنى يەڭدى، بەرداشلىق بەردى.

قَوِيَ الشَّكُّ: گۇمان كۈچەيدى.

قَوِيَ عَلَى الصُّعُودِ إِلَى الْجَبَلِ: تاغقا چىقالىدى.

قَوِيَ يَقْوَى قَوًى: ئاچلىق كۈچلۈك بولدى، ئاچ قالدى.

قَوِيَ الْمَطَرُ: يامغۇر توختاپ قالدى، يامغۇر ياغالمىدى.

قَوِيَ يَقْوَى قِيًّا وَ قَوَايَةً الْمَكَانُ: جاي چۆللىشىپ قالدى، خارابلىشىپ قالدى.

قَوًى: ئاچ، ئاچلىق؛ چۆللۈك.

قَـوِيْمٌ ج قِيَامٌ: تـۈز، ئوتتۇرا ھال، مۆتىدىل؛ قەددى ـ قامەتلىك، زىلۋا بوي.

قَوِيْمُ السِّيْرَةِ: ئەخلاقى دۇرۇس.

اَلدِّيْنُ الْقَوِيْمُ: توغرا دىن، ئىسلام دىنى.

رَأْيٌ قَوِيمٌ: توغرا پىكىر.

طَرِيقٌ قَوِيمٌ: تۈز يول.

قَوِيٌّ ج أَقْوِيَاءُ: كۈچلۈك، قۇدرەتلىك، ئىقتىدارلىق.

الْقَوِيّ: ھەممىگە قادىر ئاللاھ.

﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ﴾ ‹قۇرئان›: پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر.

«هُوَ رَجُلٌ قَوِيّ الْعَزِيْمَةِ»: ئۇ ئىرادىسى كۈچلۈك ئادەم.

«سِيَاسِيٌّ قَوِيٌّ عَلَى إِسْكَاتِ خُصُومِهِ»: رەقىبلىرىنى ئېغىز ئاچۇرمايدىغان كۈچلۈك سىياسىيون.

قِيَاءٌ: قەي، ياندۇرۇش، قۇسۇش.

قِيَادٌ ج أَقْوِدَةٌ: چۇلۋۇر، تىزگىن.

فُلَانٌ سَهْلُ الْقِيَادِ: پالانى رايىش.

قِيَادَةٌ ج قِيَادَاتٌ: يېتەكلىمەك، رەھبەرلىك قىلماق، قوماندانلىق قىلماق، قوماندانلىق شتابى.

قِيَادَةٌ عُلْيَا: ئالىي قوماندانلىق شتابى.

«نَجَحَ الْحِزْبُ بِقِيَادَةِ فُلَانٍ»: پالانىنىڭ يېتەكچىلىكى بىلەن پارتىيە مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

الْقِيَادَةُ الْعَامَّةُ لِلْجَيْشِ: باش قوماندانلىق شتابى.

مَجْلِسُ قِيَادَةِ الثَّوْرَةِ: ئىنقىلابىي قوماندانلىق كومىتېتى.

قِيَادِيٌّ: قوماندانلىق، رەھبەرلىك، يېتەكچىلىك.

مَرْكَزٌ قِيَادِيٌّ: رەھبەرلىك ئورگىنى، قوماندانلىق شتابى.

قِيَاسٌ: مەغرۇرلۇق، گىدەيمەك.

قِيَاسٌ ج قِيَاسَاتٌ وَأَقْيِسَةٌ: ئۆلچىمەك، سېلىشتۇرماق، قىياس قىلماق، ئۆلچەم، قائىدە.

قِيَاسُ الرَّأْيِ الْعَامِ: جامائەت پىكرىنى ئىگىلەپ كۆرۈش.

قِيَاسًا عَلَى كَذَا. بِالْقِيَاسِ إِلَى كَذَا: شۇنىڭغا سېلىشتۇرغاندا، شۇ بويىچە.

قِيَاسِيٌّ: قىياس قىلىنغان، ئۆلچەمگە توشىدىغان، قائىدىلىك، رەتلىك، نەزىرىيىۋى.

رَقْمٌ قِيَاسِيٌّ: رېكورت، يۇقىرى نەتىجە.

قِيَاسِيًّا: قائىدە بويىچە، قىياسەن.

«سَجَّلَ اللَّاعِبُ رَقْمًا قِيَاسِيًّا فِي الْأَهْدَافِ»: تەنھەرىكەتچى رېكورت ياراتتى.

قِيَاضٌ: باراۋەر، تەڭ، تەكمۇتەڭ، ئۇدۇلمۇئۇدۇل.

قِيَافَةٌ: ئىزچىلىق كەسپى، شەكىل، قىياپەت، تاشقى كۆرۈنۈش، چىراي، سىرت.

قِيَامٌ: تۇرماق، ئورنىدىن تۇرماق، يۆلەنچۈك، تىرەك.

قِيَامُ النَّسِيْجِ: ئۆرۈش يىپ.

﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللهُ لَكُمْ قِيَامًا﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھ تىرىكچىلىكىڭلارنىڭ ئاساسى قىلغان ماللىرىڭلارنى ئەخمەقلەرگە تۇتقۇزۇپ قويماڭلار.

«كَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ» ‹حديث›: ئۇ كىشى كېچىسى تەھەججۇد نامىزى ئوقۇيتتى، كېيىن تەھەججۇد نامىزىنى تاشلاپ قويدى.

قِيَامُ السَّاعَةِ: قىيامەت كۈنى.

قِيَامَةٌ: ھامىي بولماق، ھامىيلىق قىلماق، ۋەسىيلىك قىلماق؛ قىيامەت؛ قالايمىقانچىلىق، پاراكەندىچىلىك.

قِيَامَةُ الْأَمْوَاتِ: ئۆلۈكلەرنىڭ قايتا تىرىلىشى.

يَوْمُ الْقِيَامَةِ: قىيامەت كۈنى.

﴿فَاللهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھ قىيامەت كۈنى سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەر ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ.

قَامَتْ قِيَامَتُهُ: غەزىپى تاشتى.

سُورَةُ الْقِيَامَةِ: قۇرئاننى كەرىمدىكى قىيامەت سۈرىسى.

قَيْءٌ: قەي، ياندۇرۇش، قۇسۇق، قەي قىلىش.

قَيْءُ الْوَحْمَى: سېرىك قۇسۇقى.

قِيْتٌ . قِيْتَةٌ: يېمەكلىك، ئوزۇقلۇق، رىزىق، تۆمە.

قِيْتَارٌ ج قِيْتَارَاتٌ: گىتار.

قِيْثَارٌ وَ قِيْثَارَةٌ ج قَيَاثِيرُ قِيْثَارَاتٌ: گىتار.

قِيْثَارَةٌ إِلِيكْتِرُونِيَّةٌ: ئېلېكترونلۇق گىتار.

قَيْحٌ ج قُيُوحٌ: يىرىڭ، زەرداپ.

قَيْحِيٌّ: يىرىڭلىق.

قَيْدٌ ج قُيُودٌ وَ أَقْيَادٌ: كىشەن، كويزا، سىرتماق؛ تانا، شەرت.

قَيْدُ الْأَسْنَانِ: چىش مىلىكى.

بِلَا قَيْدٍ: شەرتسىز.

طَلِيقٌ مِنْ كُلِّ قَيْدٍ: ھەرقانداق چەكلىمىدىن خالىي.

فُلَانٌ مَازَالَ عَلَى قَيْدِ الْحَيَاةِ: پالانى ھېلىمۇ ھايات.

عَلَى قَيْدِ الْبَصَرِ: ئۇكاي كۆرگىلى بولىدىغان.

الْمَوْضُوعُ قَيْدَ الدَّرْسِ: ماۋزۇ مۇھاكىمە قىلىنىۋاتىدۇ.

قُيُودُ الْإِنْتِخَابِ: سايلامنىڭ شەرتلىرى.

قِيْدٌ: ئۆلچەم، مۆلچەر، مىقدار، سان، مۇساپە.

«لَمْ يَتَزَحْزَحْ عَنْ رَأْيِهِ قَيْدَ شَعْرَةٍ»: ئۇ ئۆز پىكرىدىن قىلچىمۇ يانمىدى.

قَيْدَامٌ: ئالدىغا ئۆتۈپ كەتكەن، ئىلگىرىلەپ كەتكەن.

قَيْدُومٌ: ئىلگىرىلەپ كەتكۈچى، ئالدىغا ئۆتۈپ كەتكۈچى.

قَيْدُومُ الْجَبَلِ: تاغ تۇمشۇقى.

قَيْدِيٌّ: تىزىملىغۇچى، رويخەتكە ئالغۇچى.

قِيرٌ: قارىماي.

قِيرَاطٌ ج قَرَارِيطُ: بارماق كەڭلىكى، 2.83 سانتىمېترغا تەڭ.

قِرْمِيدٌ: گەج.

قَيْرَوَانٌ ج قَيْرَوَانَاتٌ: كارۋان؛ زور قوشۇن؛ يىلقا.

قَيْسٌ: مەغرورلۇق، گەدەيمەك.

قِيْسَارِيَّةٌ: كۆرگەزمىخانا، يەرمەنكە.

قَيْسَرِيٌّ ج قَيَاسِرُ وَ قَيَاسِرَةٌ: كۈچلۈك، قۇدرەتلىك، چوڭ، ئۇلۇغ، قەيسەر.

قَيْسُونِيٌّ: كۆلچەك.

قَيْشَانِيٌّ: گۈللۈك خىش، فارفور قاچا- قۇچىلار.

قِيْصَارِيَّةٌ: كۆرگەزمىخانا، يەرمەنكە.

قَيْصَانَةٌ: بىر خىل بېلىق.

قَيْصَرٌ ج قَيَاصِرَةٌ: رۇم پادىشاھلىرىنىڭ ئاتىلىشى.

قَيْصَرُ الرُّوسِ: چار پادىشاھ.

قَيْصَرِيٌّ: خانلىق، پادىشاھلىق.

قَيْصَرِيَّةٌ: ئۈستى يېپىق بازار.

الْعَمَلِيَّةُ الْقَيْصَرِيَّةُ (للتوليد): بالىياتقۇ ئوپېراتسىيىسى، قورساقنى يېرىپ بالىنى ئېلىش ئوپېراتسىيىسى.

قَيْضٌ: تۇخۇم شاكىلى؛ باراۋەر، تەڭ.

قَيْطُوسٌ: كىت.

قَيْظٌ ج أَقْيَاظٌ: قاتتىق ئىسسىق، تومۇز.

غُرَابُ الْقَيْظِ: قارا قاغا.

أَتَى فِي قَيْظِ النَّهَارِ: ئىسسىق قاينىغاندا كەلدى.

قِيْلٌ: سۆز، كالام، جاۋاب.

﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا﴾ (قرآن): ئۇلار جەننەتتە بىھۇدە ۋە يالغان سۆزلەرنى ئاڭلىمايدۇ، پەقەت سالام! سالام سۆزىنىلا ئاڭلايدۇ.

قَيْلٌ ج أَقْيَالٌ: جاھىلىيەت دەۋرىدىكى يەمەن پادىشاھلىرىنىڭ لەقىمى، ئاتىلىشى.

قِيْلَةٌ مَائِيَّةٌ: ئۇرۇقدان خالتىسىدىكى سۇلۇق ئىششىق.

قَيْلُولَةٌ: چۈشلۈك ئۇيقۇ، چۈشلۈك دەم ئېلىش.

قِيْمَةٌ ج قِيَمٌ: مىقدار، نەرسىنىڭ قىممىتى، ئوموميي سانى.

قِيْمَةٌ إِسْمِيَّةٌ: بەلگىلەنگەن باھا.

الْقِيْمَةُ الْحَالِيَّةُ: ھازىرقى باھا، بازار باھاسى.

الْقِيْمَةُ الزَّائِدَةُ: قوشۇمچە باھا.

ذُو قِيْمَةٍ: قىممەت، قىممەتلىك.

لَا قِيْمَةَ لَهُ: ئۇنىڭ قىممىتى يوق، ئەھمىيەتسىز.

الْقِيَمُ الثِّقَافِيَّةُ: مەدەنىي قىممەتلەر.

قَيْنٌ ج أَقْيَانٌ وَ قُيُونٌ: تۆمۈرچى؛ قۇل.

قَيْنَةٌ ج قِيَانٌ: دېدەك، چۆرە؛ ناخشىچى ئايال؛ گىرىمچى ئايال.

قُيُودَاتٌ: ئەنزە، ئىش، ۋەقە، دىلو، ئارخىپ، تىزىملاش دەپتىرى.

قَلَمُ قُيُودَاتٍ: تىزىمغا ئالدۇرۇش ئورنى.

كَاتِبُ قُيُودَاتٍ: تىزىملىغۇچى، رويخەتكە ئالغۇچى.

قَيَّارٌ: قارىماي ياتقۇزغۇچى، قارىماي ئىگىسى.

قَيَّاسٌ ج قَيَّاسُونَ: ئۆلچىگۈچى، ئۆلچەش خادىمى.

قَيَّاسُ الْأَرَاضِي: يەر ئۆلچىگۈچى.

قَيَّافٌ: ئەگەشكۈچى، ئىز قوغلىغۇچى، پايلاقچى.

قَيَّالَةٌ: چۈش، چۈش ۋاقتى.

قَيَّامٌ: باشقۇرغۇچى، مەڭگۈ ھايات.

قَيَّأَ يُقَيِّئُ تَقْيِئَةً .هُ: قەي قىلدۇردى.

«قَيَّأَتِ الْأُمّ ابْنَهَا لِأَنَّهُ شَرِبَ سَائِلًا مُضِرًّا»: ئوغلى زىيانلىق ئىچىملىك ئىچكەنلىكى ئۈچۈن ئانىسى ئۇنى قەي قىلدۇردى.

قَيَّحَ يُقَيِّحُ تَقْيِيْحًا الْجُرْحُ: يارا يىرىڭداپ قالدى.

قَيَّدَ يُقَيِّدُ تَقْيِيْدًا الرَّجُلَ: كىشىنىڭ پۇتىغا كىشەن سالدى، چۈشىدى.

قَيَّدَ الشَّيْءَ فِي دَفْتَرٍ: نەرسىنى دەپتەرگە يازدى، تىزىملىدى.

«قَيَّدَ اسْمَهُ فِي قَائِمَةِ النَّاخِبِيْنَ»: ئۇ ئىسمىنى سايلىغۇچىلار تىزىملىكىگە تىزىملاتتى.

قَيَّدَ حُرِّيَّتَهُ: ئۇنىڭ ئەركىنلىكىنى بوغدى.

قَيَّدَ أَفْكَارَهُ: پىكىرلىرىنى خاتىرىلىدى.

قَيَّدَ الْعَقْدَ بِشُرُوطٍ: بىرقانچە شەرتلەر بىلەن توختام تۈزدى.

قَيِّدٌ: ياۋاش، ئىتائەتچان، كۆنگەك.

قَيَّرَ يُقَيِّرُ تَقْيِيْرًا السَّفِيْنَةَ: كېمىگە قارىماي سۈركىدى.

قَيَّشَ يُقَيِّشُ تَقْيِيْشًا الْمُوسَى: ئۇستىرىنى بىلىدى، كاپلىدى.

قَيَّضَ يُقَيِّضُ تَقْيِيْضًا: تەيىنلىدى، بەلگىلىدى، بېكىتتى.

«قَيَّضَ اللهُ لَهُمْ حَاكِمًا عَادِلًا»: ئاللاھ ئۇلارغا ئادىل ھۆكۈمرانىنى بېكىتىپ بەردى.

﴿وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارغا بىز (شەيتانلاردىن) دوستلارنى مۇسەللەت قىلدۇق.

«مَا أَكْرَمَ شَابٌّ شَيْخًا لِسِنِّهِ إِلَّا قَيَّضَ اللهُ لَهُ مِنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سِنِّهِ» ‹حديث›: بىرەر ياش ياشانغان كىشىنى ھۆرمەتلەيدىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭغا، ئۇ كىشىنىڭ يېشىغا بارغاندا ئۇنى ھۆرمەتلەيدىغان بىر كىشىنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىدۇ.

قَيِّظٌ: قاتتىق ئىسسىق، تومۇز.

قَيَّفَ يُقَيِّفُ تَقْيِيْفًا أَثَرَهُ: ئۇنىڭ ئىزىدىن ئەگەشتى، ئىزىغا چۈشتى.

قَيَّلَ يُقَيِّلُ تَقْيِيْلًا: ئۇنى ئۇخلاتتى.

«قَيَّلَهُ فِي مَنْزِلِهِ الصَّيْفِيِّ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ»: ئۇنى دېڭىز ساھىلىدىكى يازلىق داچىسىدا چۈشلۈك دەم ئالدۇردى.

قَيَّمَ يُقَيِّمُ تَقْيِيْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنىڭ قىممىتىنى باھالىدى.

قَيِّمٌ: تۈز، رۇس؛ ۋەكىل، ھامىي، ۋەسىي، گۇماشتا.

قَيِّمٌ عَلَى فُلَانٍ: پالانىنىڭ قوغدىغۇچىسى.

كُتُبٌ قَيِّمَةٌ: قىممەتلىك كىتابلار.

﴿وَذَلِكَ دِيْنُ الْقَيِّمَةِ﴾ «قرآن»: ئەنە شۇ توغرا دىندۇر.

قَيِّمٌ ج قَيِّمُونَ: باشلىق، مەسئۇل.

قَيِّمُ الْمَدْرَسَةِ: مەكتەپ مۇدىرى.

قَيِّمُ الْجَمَاعَةِ: كوللېكتىپنىڭ مەسئۇلى.

قَيَّنَ يُقَيِّنُ تَقْيِيْنًا غَيْرَهُ: ياساندۇردى، بېزىدى، گىرىم قىلدى، پەردازلىدى.

قَيُّومٌ: باشقۇرغۇچى؛ مەڭگۈ هايات.

الْقَيُّومُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، بەندىلەرنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

﴿اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ «قرآن»: ئاللاھدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئاللاھ ھەمىشە تىرىكتۇر، مەخلۇقاتنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر.

ك

ك ‹كـاف›: ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 22 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «20» نى كۆرسىتىدۇ.

كَ: (ئەرلىك جىنسى كاتېگورىيىسىدىكى يەككە ئالماش) ساڭا، سېنىڭ دېگەنلەرگە ئوخشاش، مەسىلەن، «أُسَاعِدُكَ»: مەن ساڭا ياردەم قىلىمەن.

أَحْتَرِمُكَ: مەن سېنى ھۆرمەتلەيمەن.

كِتَابُكَ: سېنىڭ كىتابىڭ.

كَ (حَرْفُ جَرٍّ لِلتَّشْبِيهِ): ئوخشاشلىق قوشۇمچىسى بولۇپ، دەك، تەك، ئوخشاش قاتارلىق مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن: «زَيْدٌ كَالْأَسَدِ» زەيد يولۋاسقا ئوخشاش.

كَالْعَادَةِ: ئادەتتىكىدەك.

كَ: شۇنداق، شۇنىڭدەك دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ. مەسىلەن، «كذالك» شۇنىڭدەك، شۇنىڭغا ئوخشاش.

كَمَا قَالَ: ئۇ ئېيتقاندەك، ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە.

كَ (حَرْفُ جَرٍّ لِلتَّأْكِيدِ): تەكىتلەش مەنىسىدە كېلىدۇ.

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ ‹قرآن›: ھېچ شەيئى ئاللاھقا ئوخشاش ئەمەستۇر.

﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ سېنى تاشلىۋەتكىنىمۇ يوق، يامان كۆرۈپ قالغىنىمۇ يوق.

إِحْفَظِي دَرْسَكِ: دەرسىڭنى يادلا.

كَاءَ يَكُوْءُ كَوْأً عَنْهُ: قورقۇپ كەتتى، ئەيمەندى.

كَاءٌ . كَاءَةٌ: قورقۇنچاق.

كَابَ يَكُوبُ كَوْبًا الشَّخْصُ: (نەرسىنى) ئىستاكاندا ئىچتى.

كَابِحٌ ج كَوَابِحُ: بويسۇندۇرغۇچى، باستۇرغۇچى، تىنچىتقۇچى.

بِلَاكَابِحٍ: توسالغۇسىز، ھېچ توسالغۇغا ئۇچرىماي.

كَابَدَ يُكَابِدُ مُكَابَدَةً وَكِبَادًا: چىدىدى، بەرداشلىق بەردى.

كَابَدَ الْأَمْرَ: ئىشنىڭ قىيىنچىلىقىنى تارتتى.

كَابَدَ الْجُوْعَ: ئاشلىق ئازابىنى تارتتى.

كَابَدَ الْمُسَافِرُ اللَّيْلَ: قاراملىق بىلەن كېچىدە يول يۈردى.

كَابِدٌ: جاپاكەش، مۇشەققەت چەككۈچى، قىيىنچىلىققا ئۇچرىغۇچى.

كَابَرَ يُكَابِرُ مُكَابَرَةً: كاجلىق قىلدى، قارشىلاشتى.

كَابَرَ فِي الْمَحْسُوسِ الْمُشَاهَدِ: ئوپئوچۇق نەرسىدىمۇ كاجلىق قىلدى.

كَابِرٌ: چوڭ، ئۇلغار، مەرتىۋىلىك.

هُوَ كَابِرُ قَوْمِهِ: ئۇ قوۋمىنىڭ چوڭى، ئاقساقىلى.

وَرِثَ الْمَجْدَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ: شان-شەرەپ ئاتا-بوۋىسىدىن قالغان.

«يُرْجَعُ إِلَى الْكَابِرِ فِي شَتَّى الْأُمُورِ»: تۈرلۈك ئىشلاردا بوۋىغا مۇراجىئەت قىلىنىدۇ.

كَابَلَ يُكَابِلُ مُكَابَلَةً الدَّيْنَ: قەرزنى كېچىكتۈردى، ئارقىغا سوزدى.

كَابِلِيٌّ: پالىساندىر ياغىچى (بەزى تروپىك بەلۋاغ دەرەخلىرىنىڭ قاتتىق، قىممەت باھالىق ياغىچى).

كَابُوسٌ ج كَوَابِيسُ: قارا بېسىش، يامان چۈش.

كَابُولٌ ج كَوَابِلُ: تور (ئوۋچىنىڭ)، قىلتاق.

كَابٌ: نۇرسىز، رەڭسىز، خۇنۇك.

كَاتَبَ يُكَاتِبُ مُكَاتَبَةً: خەت ـ ئالاقە قىلىشىپ تۇردى.

كَاتَبَهُ مُدَّةً طَوِيلَةً: ئۇنىڭ بىلەن ئۇزاق مۇددەت خەت ـ ئالاقە قىلىشتى.

كَاتَبَ السَّيِّدُ عَبْدَهُ: خوجايىنى قۇلى بىلەن مۇئەييەن مىقداردا پۇل تۆلەش بەدىلىگە ئۇنى ئازاد قىلىش توختامى تۈزدى.

﴿فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇلارنىڭ ساداقىتىنى بايقىساڭلار، توختام تۈزۈڭلار.

كَاتِبٌ ج كُتَّابٌ: ئاپتور، يازغۇچى، كۆچۈرگۈچى.

كَاتِبُ حِسَابَاتٍ: بوغالتىر.

﴿وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ﴾ «قرآن»: ئاراڭلاردىكى خەت بىلىدىغان كىشى ئادىللىق بىلەن يازسۇن.

كَاتِبُ الْعُقُودِ الرَّسْمِيَّةِ: جامائەت گۇۋاھلىقى بېجىرگۈچى.

كَاتِبٌ عَلَى آلَةِ الْكَاتِبَةِ: خەت ئۇرغۇچى، ماشىنىست.

كَاتِبٌ قِصَصِيٌّ: ھېكايە، رومان يازغۇچى.

إِتِّحَادُ الْكُتَّابِ الْعَرَبِ: ئەرەب يازغۇچىلار بىرلەشمىسى.

كَاتِبٌ ج كَتَبَةٌ: سېكرېتار.

كَاتِبُ الْمَحْكَمَةِ: سوت كاتىپى.

رَئِيسُ الْكَتَبَةِ: باش كاتىپ.

كَاتِبَةٌ ج كَاتِبَاتٌ: ئايال يازغۇچى.

آلَةٌ كَاتِبَةٌ: خەت ئۇرۇش ماشىنىسى.

هِيَ مِنَ الْكَاتِبَاتِ الْمَشْهُورَةِ: ئۇ ئايال داڭلىق يازغۇچى.

كَاتَمَ يُكَاتِمُ مُكَاتَمَةً: يوشۇردى، سىر ساقلىدى.

كَاتَمَهُ الْعَدَاوَةَ: ئاداۋەت ساقلىدى، قورسىقىدا غۇم ساقلىدى.

كَاتِمٌ ج كَاتِمُونَ: يوشۇرغۇچى.

كَاتِمُ السِّرِّ: سىر ساقلىغۇچى، مەخپىيەتلىكنى ساقلىغۇچى؛ سېكرېتار.

مُسَدَّسٌ كَاتِمٌ لِلصَّوْتِ: ئاۋازسىز تاپانچا.

كَاثَرَ يُكَاثِرُ مُكَاثَرَةً: ئارتىپ كەتتى، ئېشىپ كەتتى، ھالقىپ كەتتى.

كَاثِمٌ: توم.

كَاثُولِيكِيٌّ ج كَاثُولِيكُ: كاتولىك دىنىغا ئېتىقاد قىلغۇچى.

كَاحَ يَكُوحُ كَوْحًا الشَّيْءَ: كۆمدى، (سۇغا) چىلىدى.

كَاحٌ ج أَكْيَاحٌ: تاغ باغرى.

كَاحِبٌ: نۇرغۇن، كۆپ.

مَالٌ كَاحِبٌ: كۆپ مال.

كَاحِطٌ ج كَوَاحِطُ: قۇرغاق، قۇرغاق يىل.

كَاحِلٌ ج كَوَاحِلُ: بېغىش.

كَاحِلُ الْقَدَمِ: ئوشۇق.

كَاخِيَةٌ ج كَوَاخٍ: ۋالىينىڭ كاتىپى، سېكرېتار.

كَادَ يَكَادُ كَوْدًا وَ مَكَادًا وَ مَكَادَةً: ئازلا قالدى، يېقىن قالدى، تاس قالدى.

كَادَ أَنْ يَمُوتَ: ئۆلگىلى تاس قالدى.

﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ﴾ «قرآن»: چاقماق چاقىقاندا ئۇلار كۆزلىرىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالىدۇ.

كَادَ يَمُوتُ فِي الْحَادِثِ: ۋەقەدە ئۆلگىلى تاس قالدى.

«هَذَا الْمَوْضُوعُ لَايَكَادُ يَأْخُذُ مِنْ وَقْتِي شَيْئًا»: بۇ ماۋزۇ ئازراق ۋاقتىمنىمۇ ئالمايدۇ.

كِدْتُ أَنْسَاهَا: ئۇنتۇپ قالاي دەپ قالدىم.

كَادَ يَكُودُ كَوْدًا وَ مَكَادًا فُلَانًا عَنِ الشَّيْءِ: توسۇدى، چەكلىدى.

كَادَ بِنَفْسِهِ: جان پىدا قىلدى.

كَادَ يَكِيدُ كَيْدًا: ئالدىدى، ئالدامچىلىق قىلدى، هىيلە ئىشلەتتى، هىيلىگەرلىك قىلدى.

كَادَهُ: ئوغىسىنى قايناتتى.

كَادَ لَهُ: ئۇنىڭغا قەست قىلدى.

كَادَ لِعَدُوِّهِ: دۈشمىنىنى پەللىدى.

﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا﴾ «قرآن»: ئۇلار ھەقىقەتەن ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىدۇ.

«فُلَانٌ يَكِيدُ أَمْرًا مَا أَدْرِي مَا هُوَ»: پالانى بىر ئىشنى پىلانلاۋاتىدۇ، ئۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن.

كَادِحٌ ج كَادِحُونَ: مېھنەتكەش، جاپاكەش، تىرىشچان.

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾ «قرآن»: ئى ئىنسان! سەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭغا مۇلاقات بولغىنىڭغا قەدەر (ئۆز ئىشىڭدا) سەئيى ئىجتىھاد قىلىسەن.

الْعُمَّالُ الْكَادِحُونَ: ئەمگەكچان ئىشچىلار.

«تَحْسِينُ وَضْعِ الطَّبَقَاتِ الْكَادِحَةِ»: ئەمگەكچىلەر سىنىپىنىڭ ئەھۋالىنى ياخشىلاش.

كَادَّةٌ ج كُدَّةٌ: سۈندۈرغۇچى، چاققۇچى.

كَادِيَةٌ ج كَوَادٍ: زامانىنىڭ بالايىئاپەتلىرى.

كَاذِبٌ ج كَذَبَةٌ وَ كَاذِبُونَ وَ كُذَّابٌ وَ كُذَّبٌ م كَاذِبَةٌ ج كَاذِبَاتٌ وَ كَوَاذِبُ: يالغانچى.

﴿إِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن يالغانچىنى، كۇفرىلىق قىلغۇچىنى ھىدايەت قىلمايدۇ.

أَمَلٌ كَاذِبٌ: قۇرۇق ئارزۇ.

بَلَاغٌ كَاذِبٌ: خاتا دوكلات، خاتا مەلۇمات.

﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ﴾ «قرآن»: قىيامەت قايىم بولغان چاغدا ھېچ ئادەم ئۇنى ئىنكار قىلالمايدۇ.

كَاذٍ (الْكَاذِي): قىزىل.

كَارَ يَكُورُ كَوْرًا الْعِمَامَةَ: سەللە يۆگىدى.

كَارَ الْأَرْضَ: يەرنى كولىدى.

كَارَ يَكِيرُ كِيَارًا الْفَرَسُ: ئات قۇيرۇقىنى كۆتۈرۈپ چاپتى.

كَارَةٌ ج كَارَاتٌ: پاغلام، تۇتام، دەستە.

كَارِثٌ ج كَوَارِثُ: بالايىئاپەت، پاجىئە.

إِنَّهُ لَأَمْرٌ كَارِثٌ: ئۇ ئەلۋەتتە كۆڭۈلسىز بىر ئىش.

كَارِثَةٌ ج كَوَارِثُ: بالايىئاپەت، ئېغىر ھادىسە، بالايىقازا، بەختسىزلىك.

كَارِثَةُ الزِّلْزَالِ: يەر تەۋرەش ئاپىتى.

ضَحَايَا الْكَوَارِثِ الطَّبِيعِيَّةِ: تەبىئىي ئاپەت قۇربانلىرى.

كَارِزٌ: دىن تارقاتقۇچى، مىسسىئونېر.

كَادَمَ يُكَادِمُ مُكَادَمَةً: سېخىي بولدى، مەرد بولدى، مۇكاپات بەردى.

«كَادَمَ الْأَبُ إِبْنَتَهُ بِكِتَابٍ تَشْجِيعًا لَهَا عَلَى نَجَاحِهَا»: ئاتا قىزىنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازانغانلىقى يۈزىسىدىن ئۇنى ئىلھاملاندۇرۇش ئۈچۈن بىر كىتاب بىلەن مۇكاپاتلىدى.

كَارِهٌ ج كَارِهُونَ: بىزار بولغۇچى، يىرگەنگۈچى.

«يَجِبُ أَنْ تَفْعَلَ ذَالِكَ طَائِعًا أَوْ كَارِهًا»: سەن بۇ ئىشنى ئىختىيارى ياكى مەجبۇرىي قىلىشىڭ كېرەك.

كَارَى يُكَارِي مُكَارَاةً: ئىجارىگە بەردى.

كَازَ يَكُوزُ كَوْزًا: (نەرسىنى) تۇتقۇچلۇق ساپال قاچىدا ئىچتى.

كَازَ الشَّيْءَ: يىغدى، توپلىدى.

كَاسَ يَكُوسُ كَوْسًا الشَّخْصُ: بىر پۇتى بىلەن ماڭدى.

كَاسَ الْحَيَوَانُ: ھايۋان ئۈچ پۇتى بىلەن ماڭدى.

كَاسَ الشَّخْصُ فِي الْبَيْعِ: باھانى چۈشۈردى.

كَاسَ يَكِيسُ كَيْسًا وَ كِيَاسَةً الْغُلَامُ: يىگىت زېرەك

بولدى، چىچەن بولدى، ئەقىللىق بولدى.

كَأْسٌ ج كُؤُوسٌ: قەدەھ، پىيالە.

كَاسِبٌ: پايدىغا ئېرىشكۈچى، غەلىبە قازانغۇچى، پايدا قازانغۇچى.

كَاسَةٌ ج كَاسَاتٌ: قەدەھ، رومكا، جام.

كَاسِحٌ: سۈپۈرگۈچى، تازىلىغۇچى.

كَاسِحَةُ الْأَلْغَامِ: مىنا تازىلىغۇچى پاراخوت.

كَاسِدٌ: كاسات، كاسات بولغۇچى.

سُوقٌ كَاسِدَةٌ: كاسات بازار.

كَاسِرٌ ج كُسَّرٌ: قارا قۇش؛ بۇزغۇنچى، تارمار قىلغۇچى، بۇركۈت، تازقارا، قارچىغا، قۇرغۇي.

كَاسِرُ الْأَضْرَاسِ: ئىشچىلار ئاسىيسى، ئىشچىلار خائىنى.

كَاسِرٌ م كَاسِرَةٌ ج كَاسِرَاتٌ و كَوَاسِرُ: يىرتقۇچ قۇش، تازقارا، غىجىرسالۋا، تاپقۇش.

كَاسِفٌ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىمىلىك.

يَوْمٌ كَاسِفٌ: قورقۇنچلۇق كۈن.

كَاسِفٌ ج كَاسِفُونَ: غەمكىن، قايغۇلۇق؛ قاراڭغۇ، زۇلمەت، يوشۇرۇن، يېپىق.

رَجُلٌ كَاسِفٌ: غەمناك ئادەم.

هُوَ كَاسِفُ الْبَالِ: قايغۇلۇق، مەيۇس، غەمكىن، دەرد ـ ئەلەملىك.

كَاسِفُ الْوَجْهِ: قاپىقى تۈرۈك، خاپا، خامۇش، غەمكىن.

كَاسْكَتَةٌ ج كَاسْكَتَاتٌ: باش كىيىم.

كَاسٍ ح كُسَاةٌ: كىيىم كىيىۋالغان، يالىڭاچ ئەمەس.

كَاشَ يَكُوشُ كَوْشًا عَنْهُ: قورقۇپ كەتتى، چۆچۈپ كەتتى، مەپتۇن بولدى.

كَاشَحَ يُكَاشِحُ مُكَاشَحَةً: مەسخىرە قىلىشتى، مازاق قىلىشتى، مازاق قىلىپ كۈلۈشتى.

كَاشَحَ فُلَانًا بِالْعَدَاوَةِ: دۈشمەنلەشتى، ئاداۋەتلەشتى.

كَاشِحٌ ج كَاشِحُونَ: يوشۇرۇن دۈشمەن، ئاداۋەت ساقلىغۇچى.

كَاشِدٌ: تىرىكچىلىك ئۈچۈن جاپا چېكىپ ئىشلىگۈچى.

كَاشَفَ يُكَاشِفُ مُكَاشَفَةً: ئۇقتۇردى، ئۇقتۇرۇپ قويدى، بىلدۈرۈپ قويدى.

كَاشَفَهُ بِالْعَدَاوَةِ: دۈشمەنلىكنى ئاشكارىلاپ قويدى.

كَاشَفَهَا بِحُبِّهِ لَهَا: ئۇنىڭغا مۇھەببەت ئىزھار قىلدى.

كَاشِفٌ كَاشِفُونَ و كَشَفَةٌ: ئاشكارىلىغۇچى، پاش قىلغۇچى، ئېچىپ تاشلىغۇچى، كەشىپ قىلغۇچى، كەشپىياتچى.

﴿وَإِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلاَ كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ هُوَ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئاللاھ ساڭا بىرەر كۈلپەت يەتكۈزسە، ئۇنى ئاللاھدىن باشقا ھېچكىم كۆتۈرۈۋېتەلمەيدۇ.

زَوْرَقٌ كَاشِفٌ لِلْأَلْغَامِ: مىنا تازىلىغۇچى قېيىق.

كَاشِفٌ ج كُشَّافٌ: رايون باشلىقى، ئۆلكە باشلىقى.

كَاشِفَةٌ: قۇتۇلدۇرغۇچى.

﴿ أَزِفَتِ الْآزِفَةُ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴾ «قرآن»: قىيامەت يېقىنلاشتى، ئۇنىڭغا ئاللاھدىن باشقا كەشىپ قىلغۇچى يوق.

كَاشِفَةٌ ج كَوَاشِفُ: خىمىيىدىكى تەجرىبە قىلىش دورىلىرى؛ رەسۋالىق.

كَاصَ يَكِيصُ كَيْصًا وَ كَيَصَانًا و كُيُوصًا: تېز ماڭدى، ئالدىرىدى.

كَاصَ الرَّجُلُ عَنِ الشَّيْءِ: ئاجىز كەلدى.

كَاصَ الطَّعَامَ: تاماقنى يالغۇز يېدى.

كَاظِمٌ ج كُظَّامٌ: سۈكۈت قىلغۇچى، غەزىپىنى بېسىۋالغۇچى.

﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ «قرآن»: ... ئاچچىقىنى يۇتىدىغانلار، كىشىلەرنى

كەچۈرىدىغانلار.

كَاظِمَةٌ ج كَظَائِمُ: تېرموس، چايدان.

كَاظٍ م كَاظِيَةٌ: قۇرغاق يەر.

كَاعَ يَكِيعُ كَيْعًا و كُيُوْعَةً عَنْهُ: قورقۇپ كەتتى، سۇر بېسىپ كەتتى.

كَاعِبٌ ج كَوَاعِبُ: كۆكسى كۆتۈرۈلگەن (قىز).

﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازاً حَدَائِقَ وَأَعْنَاباً وَكَوَاعِبَ أَتْرَاباً﴾ «قۇرئان»: شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار نېمەتكە ئېرىشىدۇ (ئۇ نېمەت) باغلار، ئۈزۈملەر، تەڭتۇش قىزلاردۇر.

كَاعٍ (الكَاعِي) ج كُعَاةٌ: مەغلۇپ بولغۇچى، يېڭىلگۈچى.

كَافَ يَكُوْفُ كَوْفًا الأَدِيْمَ: تېرىنى تىلدى.

كَافَأَ يُكَافِئُ مُكَافَئَةً ـ هُ: مىننەتدارلىق بىلدۈردى، ئۇنىڭ بىلەن تەڭ دەرىجىدە بولدى، ئوخشاش بولدى، باراۋەر بولدى.

«كَافَأَهُ فِي الرُّتْبَةِ»: تەڭ دەرىجىدە بولدى.

كَافَأَ الرَّجُلَ: مۇكاپاتلىدى، تەقدىرلىدى.

أَرَادَ أَنْ يُكَافِئَهُ بِشَيْءٍ مِنَ النُّقُوْدِ: ئۇنى مەلۇم مىقداردىكى پۇل بىلەن مۇكاپاتلاشنى ئويلىدى.

كَافَحَ يُكَافِحُ مُكَافَحَةً: كۈرەش قىلىشتى.

كَافَحَ عَنْهُ: ئۇنىڭدىن قوغدىدى، مۇداپىئەلەندى.

كَافَحَ الأَمْرَ: ئىشنى بىۋاستە باشقۇردى.

كَافَحَ عَنْهُ بِقَلَمِهِ وَلِسَانِهِ: ئۇنى قەلىمى ۋە تىلى ئارقىلىق قوغدىدى.

كَافَحَ الأَطِبَّاءُ الأَمْرَاضَ: دوختۇرلار كېسەللىكلەرگە قارشى كۈرەش قىلدى.

كَافَحَتِ الدَّوْلَةُ البَطَالَةَ: دۆلەت ئىشسىزلىققا قارشى كۈرەش ئېلىپ باردى.

كَافِرٌ ج كُفَّارٌ و كَافِرُوْنَ و كَفَرَةٌ: ئىنكار قىلغۇچى، كاپىر، ياپقۇچى.

﴿وَالْكَافِرُوْنَ هُمُ الظَّالِمُوْنَ﴾ «قۇرئان»: كۇفرانى نېمەت قىلغۇچىلار زۇلۇم قىلغۇچىلاردۇر.

كَافِرٌ بِنِعْمَةِ اللهِ: ئاللاھنىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلغۇچى.

﴿كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ﴾ «قۇرئان»: ئۆسۈملۈكى دېھقانلارنى خۇرسەن قىلغان يامغۇرغا ئوخشايدۇ.

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ﴾ «قۇرئان»: بۇلار كاپىرلاردۇر، فاجىرلاردۇر.

كَافِرَةٌ ج كَوَافِرُ: رومكا، جام.

كَافَّةً: پۈتۈنلەي، تامامەن، ھەممە، ئومۇمىيۈزلۈك.

حَضَرَ الطُّلَّابُ كَافَّةً: ئومۇمىي ئوقۇغۇچىلار قاتناشتى.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيراً وَنَذِيراً﴾ «قۇرئان»: سېنى بىز پەقەت ئىنسانلار ئۈچۈن خۇش خەۋەر بەرگۈچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق.

كَافَلَ يُكَافِلُ مُكَافَلَةً: توختام تۈزۈشتى.

كَافِلٌ ج كُفَّلٌ: كېپىل، كېپىل بولغۇچى ئادەم.

كَافِلُ الْيَتِيْمِ: يېتىمگە ھامىيلىق قىلغۇچى.

كَافِهٌ: قوماندان، ئەسكەر باشلىقى.

كَافُوْرٌ ج كَوَافِيْرُ: ناپتالىن، كافور.

زَيْتُ الْكَافُوْرِ: كافور مېيى.

شَجَرَةُ الْكَافُوْرِ: كافور دەرىخى.

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوراً﴾ «قۇرئان»: ھەقىقەتەن ياخشىلار كافور ئارىلاشتۇرۇلغان جاملاردىن ئىچىدۇ.

كَافٍ ج كُفَاةٌ: تولۇق، يېتەرلىك، كىشىنى قاندۇرارلىق.

﴿أَلَيْسَ اللهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ بەندىسىگە يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟

«هَذِهِ الْأَخْشَابُ كَافِيَةٌ تَمَامًا لِبِنَاءِ بَيْتٍ مِنْ ثَلَاثِ

غُرَفٍ»: بۇ ياغاچ ماتېرىياللىرى ئۈچ ئېغىزلىق ئۆي سېلىشقا پۈتۈنلەي يېتىدۇ.

«طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ» «حديث»: ئىككى ئادەمنىڭ تامىقى ئۈچ ئادەمگە، ئۈچ ئادەمنىڭ تامىقى تۆت ئادەمگە يېتىدۇ.

كَالَ يَكِيلُ كَيْلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۆلچىدى.

كَالَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: نەرسىنى سېلىشتۇردى.

كَالَ لَهُ الضَّرَبَاتِ أَوِ اللَّطَمَاتِ: ئارقىمۇئارقا كاچاتلىدى.

كَالَأَ يُكَالِئُ مُكَالَأَةً وَكِلَاءً فُلَانًا: پالانىنى كۆزەتتى.

كَالَحَ يُكَالِحُ مُكَالَحَةً: يۈزتۇرا جېدەللەشتى.

كَالَحَ الْقَمَرُ: ئاي بۇلۇت ئاستىغا يوشۇرۇندى.

كَالِحٌ ج كَالِحُوْنَ: قوشۇمىسىنى تۈرگۈچى، قاپىقى تۈرۈك، چىرايى تۇتۇق.

لَوْنٌ كَالِحٌ: تۇتۇق رەڭ.

شِتَاءٌ كَالِحٌ: قارا قىش.

وَجْهٌ كَالِحٌ: هارغىن چىراي.

دَهْرٌ كَالِحٌ: قاتتىق زامان.

كَالٌّ: چارچىغۇچى، هارغۇچى؛ ئاجىز، گال، ئۆتمەس.

كَالَمَ يُكَالِمُ مُكَالَمَةً ـ ه: سۆزلەشتى، سۆھبەتلەشتى.

كَامِخٌ ج كَوَامِخُ: چىلىغان سەي، ئاچار سەي، دورا ـ دەرمەك.

كَامِدٌ: قايغۇرغۇچى، ھەسرەت چەككۈچى؛ رەڭگى ئۆڭگەن.

كَامَعَ يُكَامِعُ مُكَامَعَةً: قۇچاقلىدى، قۇچاقلاشتى.

كَامَعَهُ: ئۇنى باغرىغا باستى، بىللە ياتتى.

كَامِلٌ ج كَمَلَةٌ م كَامِلَةٌ: تولۇق، ساق، پۈتۈن، مۇكەممەل، كامىل.

كَامِلُ الْعَدَدِ: پۈتۈن سان، تولۇق سان.

بِالْكَامِلِ: پىتەرلىك، تولۇقى بىلەن.

«إِشْتَرَى الْعِمَارَةَ بِكَامِلِهَا»: ئىمارەتنى تولۇق سېتىۋالدى.

نَامَ بِكَامِلِ مَلَابِسِهِ: پۈتۈن كىيىملىرى بىلەن ئۇخلىدى.

﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ﴾ «قرآن»: ئانىلار (بالىلارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە) تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم.

رَجُلٌ كَامِلُ النُّمُوِّ: بېجىرىم ئۆسكەن ئادەم.

كَامِنٌ ج كَامِنُوْنَ: يوشۇرۇنۇۋالغۇچى.

ثَائِرٌ كَامِنٌ فِي الْجَبَلِ: تاغقا يوشۇرۇنغان قوزغىلاڭچى.

كَامِنٌ ج كَوَامِنُ: يوشۇرۇن، مەخپىي.

رَصِيْدٌ لُغَوِيٌّ كَامِنٌ: يوشۇرۇن تىل بايلىقى.

قُوَّةٌ كَامِنَةٌ: يوشۇرۇن كۈچ، زاپاس كۈچ.

كَانَ يَكُوْنُ كَوْنًا و كِيَانًا و كَيْنُوْنَةً: بولدى، پۈتتى، ئورۇنلاندى، ئىدى.

كَانَ الشِّتَاءُ بَارِدًا: قىش سوغۇق بولدى.

«مَاشَاءَ اللّٰهُ كَانَ»: ئاللاھ خالىغان نەرسە بولىدۇ.

أَصْبَحَ فِيْ خَبَرِ كَانَ: يوقالدى، گۇمران بولدى.

كَانَ مَاكَانَ: ئەلقىسسە، ئەپسانىلەر باشلانغاندا ئىشلىتىلىدىغان سۆز.

«مَا كَانَ أَحْسَنَ لَوْ عَفَوْتَ»: مۇبادا كەچۈرسىدىغان بولساڭ نېمىدېگەن ياخشى! (بۇ يەردىكى مَا ئارتوق).

أَيَّ مَنْ كَانَ: كىم بولمىسۇن، مەيلى ئۇ كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، كىم بولۇشىغا قارىماي.

دَخَلَ الْأَمْرُ فِيْ خَبَرِ كَانَ: ئىش ئۆتۈپ كەتتى.

كَانَ هُنَا: ئۇ مۇشۇ يەردە ئىدى.

كَانَ طَالِبًا: ئۇ ئەسلىدە ئوقۇغۇچى ئىدى.

كَانَ يَقْرَأُ: ئۇ ئوقۇۋاتاتتى.

كَمَا لَوْ كَانَ هُنَا: ئۇ مۇشۇ يەردە ئوخشايدۇ.

كَائِنًا مَا كَانَ: نىمىلا بولمىسۇن، قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر.

كَانَ يَكِيْنُ كَيْنًا: باش ئەگدى، ئىتائەت قىلدى.

كَانِبٌ: تويۇپ قورسىقى چىڭقىلىپ كەتكەن ئادەم.

كَانِسٌ ج كُنَّسٌ: سۈپۈرگىچى، تازىلىغۇچى.

الْجَوَارِ الْكُنَّسِ: كېچىسى ئاشكارىلىنىپ كۈندۈزى يوشۇرۇنىدىغان يۇلتۇزلار.

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ﴾ «قرآن»: كۈندۈزى يوشۇرۇنغۇچى يۇلتۇزلار بىلەن، پاتىدىغان ۋاقتىدا يوشۇرۇنىدىغان يۇلتۇزلار بىلەن قەسەم قىلىمەن.

كَانِسَةٌ ج كَوَانِسُ و كَانِسَاتٌ: مىنا تازىلىغۇچى سايمان.

كَانَفَ يُكَانِفُ مُكَانَفَةً: ياردەم بەردى، ياردەملەشتى.

كَانُونٌ ج كَوَانِيْنُ: مەش، ئوچاق.

كَانُوْنُ الْأَوَّلِ: دېكابىر، 12 ـ ئاي.

كَانُوْنُ الثَّانِي: يانۋار، 1 ـ ئاي.

طَبَخْتُ الشَّايَ عَلَى الْكَانُوْنِ: ئوچاقتا چاي دەملىدىم.

كَاهَ يَكِيْهُ كَيْهًا فُلَانًا: پالانىنىڭ ئېغىزىنىڭ پۇرىقى پۇراپ قالدى.

كَاهِلٌ ج كَوَاهِلُ: مۈرە، دولا.

كَاهِلُ الْفَرَسِ: ئاتنىڭ يالى.

«حَمَلَ الْعَامِلُ كِيْسَ الْإِسْمَنْتِ عَلَى كَاهِلِهِ»: ئىشچى سېمونت خالتىسىنى مۈرىسىگە ئېلىپ كۆتۈردى.

«أُلْقِيَتْ مُحَارَبَةُ الْغَلَاءِ عَلَى كَاهِلِ الْحُكُوْمَةِ»: باھانىڭ ئۆرلەپ كېتىشىگە قارشى كۈرەش قىلىش ھۆكۈمەتنىڭ زىممىسىگە چۈشتى.

فُلَانٌ شَدِيْدُ الْكَاهِلِ: پالانى ئابرۇيلۇق ئادەم.

كَاهِنٌ ج كَهَنَةٌ و كُهَّانٌ: كاھىن، پالچى، رەمچى، داخان.

﴿فَمَا أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ﴾ «قرآن»: سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نېمىتى بىلەن كاھىنمۇ ئەمەس ۋە مەجنۇنمۇ ئەمەس.

سَجْعُ الْكُهَّانِ: پوپلارنىڭ ئوقۇيدىغان نەرسىلىرى.

كَاوٍ: كۆيدۈرگۈچى، داغلىغۇچى.

كَايَدَ يُكَايِدُ مُكَايَدَةً: ئۇنىڭغا ھىيلە ئىشلەتتى، ئالدىدى.

كَائِعٌ ج كَاعَةٌ: قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك.

كَائِنٌ: مەۋجۇت.

كَائِنًا مَاكَانَ: قانداق بولمىسۇن، قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر.

كَائِنٌ حَيٌّ: جانلىقلار.

الْكَائِنُ الْمُطْلَقُ: ئاللاھ.

كَائِنًا مَنْ كَانَ: كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر.

«يُعَاقِبُ الْقَانُوْنُ الْمُخَالِفَ كَائِنًا مَنْ كَانَ»: قانۇن كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر خىلاپلىق قىلغۇچىنى جازالايدۇ.

الْكَائِنَاتُ: ئالەم، كائىنات، مەۋجۇدات.

كَآبَةٌ: قايغۇ، غەم، خاپىلىق، بىئاراملىق، ھەسرەت.

كَئِبَ يَكْئَبُ كَأْبًا كَأْبَةً كَآبَةً: ھەسرەت چەكتى، قايغۇردى، پەرىشان بولدى، ئۈمىدسىزلەندى، قايغۇ ـ ھەسرەتكە چۆمدى.

كَئِبٌ: غەمكىن، قايغۇلۇق، كۆڭلى يېرىم.

كَئِبُ اللَّوْنِ: سارغىيىپ كەتكەن، تاتىرىپ كەتكەن.

كَأْبٌ . كَأْبَةٌ: قايغۇ، غەم، خاپىلىق، بىئاراملىق، ھەسرەت.

كَأَجَ يَكْأَجُ كَأْجًا الرَّجُلُ: كىشى دۆتلىشىپ كەتتى.

كَأَدَ يَكْأَدُ كَأْدًا الشَّخْصُ: قايغۇ ـ ھەسرەتكە چۆمۈپ

كەتتى.

كَأَدَ الْأَمْرُ عَلَيْهِ: ئىش ئۇنىڭغا قىيىنلىشىپ كەتتى.

كَأْدَاءُ: غەم-قايغۇ، ھەسرەت؛ قاراڭغۇ كېچە.

عَقَبَةٌ كَأْدَاءُ: قىيىن ئۆتكەل، مۇشكۇل پەيت.

كَأْسٌ ج كُؤُوْسٌ و أَكْؤُسٌ: كاسە، قاچا، جام، ھاراق، ئالتۇن ياكى كۈمۈش لوڭقا.

كَأْسُ الْحِجَامَةِ: لوڭقا (تېببىيدا ئىشلىتىلىدىغان).

كَأْسُ الزَّهْرَةِ: تەشتەك، گۈل قاچىسى.

شَرِبَ الْكَأْسَ حَتَّى الثّمَالَةِ: ھاراقنىڭ دۇغىنى قويماي ئىچىۋەتتى.

كَأْسُ الْبُطُوْلَةِ: چېمپىيونلۇق لوڭقىسى.

تَحَصَّلَ الْفَرِيْقُ عَلَى كَأْسِ الْعَالَمِ لِكُرَّةِ الْقَدَمِ: ئەترەت دۇنيا پۇتبول لوڭقىسىغا ئېرىشتى.

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوراً﴾ ‹قرآن›: ياخشىلار ھەقىقەتەن كافۇر ئارىلاشتۇرۇلغان (مەي بىلەن تولدۇرۇلغان) جاملاردىن ئىچىدۇ.

كَأَصَ يَكْأَصُ كَأْصًا الشَّيْءَ: كۆپ يېدى، كۆپ ئىچتى.

كَأَصَةٌ: ئۇنى بويسۇندۇردى، باش ئەگدۈردى.

كَأْكَأَ يُكَأْكِأُ كَأْكَأَةً: قورقۇنچاقلىق قىلدى، يۈرەكسىزلىك قىلدى.

كَأَنَّ: ئوخشاشلىق قوشۇمچىسى بولۇپ كېلىدۇ.

كَأَنَّ الْقَمَرَ مِصْبَاحٌ: ئاي گوياكى چىراغدۇر.

كَأَنَّ جُنُوْدَنَا أُسُوْدٌ: جەڭچىلىرىمىز گويا شىرغا ئوخشايدۇ.

كَأَنَّ: مۆلچەر، پەرەز ئۈچۈن كېلىدۇ.

كَأَنَّ الْعَدُوَّ لَمْ يَعْتَبِرْ بِمَا أَصَابَهُ مِنَ الْهَزِيْمَةِ: دۈشمەنلەر مەغلۇبىيەتكە تەن بەرمەيدىغاندەك قىلاتتى.

كَأَنَّ الْفَجْرَ يَجِيْءُ: تاڭ ئاتقاندەك قىلىدۇ.

كَأَنَّ (الشك والظن): گۇمان، شەك ئۈچۈن كېلىدۇ.

كَأَنَّكَ فَاهِمٌ كَلَامِي: سۆزۈمنى چۈشىنىۋاتقاندەك قىلىسەنغۇ؟

كَؤُوْدٌ: قىيىن، جاپالىق.

عَقَبَةٌ كَؤُوْدٌ: قىيىن توسالغۇ، مۇشكۇل ئۆتكەل، يەڭگىلى بولمايدىغان قىيىنچىلىق، ھالقىپ ئۆتكىلى بولمايدىغان توسۇق.

كَؤُوْلٌ: ئىسپىرت.

كَئِيْبٌ ج كَئِيْبُوْنَ: غەمكىن، قايغۇلۇق، كۆڭلى يېرىم.

رَجُلٌ كَئِيْبٌ: غەمكىن ئادەم.

أُغْنِيَةٌ كَئِيْبَةٌ: مۇڭلۇق ناخشا.

كَبَا يَكْبُوْ كَبْوًا و كُبُوًّا: دۈم چۈشتى.

كَبَا عَلَى وَجْهِهِ: يۈزىچە يىقىلدى.

كَبَا الْكُوْزَ: كوزىنى بىكارلىدى، قۇرۇقدىدى.

كَبَا النّوْرُ: يورۇقلۇق خىرەلەشتى.

كَبَا اللَّوْنُ: رەڭ ئۆڭدى.

يَكْبُو الْجَوَادُ: ئارغىماقمۇ مۈدۈرىدۇ.

كِبَاءٌ ج كُبًى: ئىسرىق ياغىچى.

كَبَابٌ: كاۋاپ.

كُبَادٌ: جىگەر ئاغرىقى، جىگەر ياللۇغى.

كُبَارٌ: چوڭ، ئۇلۇغ، زور، بۈيۈك.

كِبَاسَةٌ ج كَبَائِسُ: بىر ساپاق خورما.

كَبَّ يَكُبّ كَبًّا الْإِنَاءَ: قاچىنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلدى.

كَبَّ الرَّجُلَ عَلَى وَجْهِهِ: كىشىنى دۈم يىقىتتى.

﴿وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ﴾ ‹قرآن›: يامان ئىش قىلغانلار دوزاختا يۈزى بىلەن تاشلىنىدۇ.

كَبَّتِ الْمَرْأَةُ الْقِدْرَ: ئايال قازاننى دۈم كۆمتۈردى.

كَبَّ الْغَزْلَ: يىپنى يۇمىلاق قىلىپ تۈردى.

كَبٌّ: ئۆرۈمەك، ئاستىن-ئۈستۈن قىلماق، ئاغدۇرماق.

كَبَّاحَةٌ ج كَبَّاحَاتٌ: تورموز.

الكُبَّادُ: لىمون، لىمون دەرىخى.

كُبَّارٌ: چوڭ، ئۇلۇغ، زور، بۈيۈك.

كَبَّاسٌ ج كَبَابِيسُ: قىسىش سايمىنى، چىڭداش سايمىنى؛ لاخشىگىر، پرېسلاش ماشىنىسى.

كَبَّاسُ الطُّلْمَبَةِ: پورشېن.

كَبَّبَ يُكَبِّبُ تَكْبِيبًا الغَزْلَ: يىپنى تۇردى.

كَبَّبَ اللَّحْمَ: گۆشنى كاۋاپ قىلدى.

كُبَّةٌ ج كُبَبٌ: بىر توپ ئادەم، بىر قىتىملىق ھۇجۇم، ئېغىر يۈك، تۇرمەل؛ ۋابا، تىقىنچىلىق، بىر توپ ئات، چوڭ تۆگە.

كُبَّةُ الشِّتَاءِ: قىشنىڭ قاتتىق سوغۇقى.

كُبَّةُ صُوفٍ: تۇرۇلگەن يۇڭ.

كُبَّةُ غَزْلٍ: تۇرۇلگەن يىپ.

كَبَّدَ يُكَبِّدُ تَكْبِيدًا ـ ه: ئۇنىڭغا ئارتتى، يۈكلىدى.

كَبَّدَ الْعَدُوَّ خَسَائِرَ كَبِيرَةً: دۈشمەننى چوڭ زىيانغا ئۇچراتتى.

كَبَّدَتِ الشَّمْسُ السَّمَاءَ: كۈن چۈش بولدى.

كَبَّرَ يُكَبِّرُ تَكْبِيرًا: چوڭايتتى، زورايتتى، تەكبىر ئېيتتى.

كَبَّرَ الصُّورَةَ: رەسىمنى چوڭايتتى.

كَبَّرَ فُلَانٌ: پالانى ئاللاھۇ ئەكبەر، دېدى.

﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭنى ئۇلۇغلا.

كَبَّرَهُ: ئۇنى چوڭ كۆردى، ھۆرمەتلىدى.

كَبَّرَ الأَمْرَ: ئىشنى مۇبالىغە قىلدى، چوڭايتىۋەتتى.

كَبَّرَ الْجُرْمَ: جىنايەتنى ئېغىرلىتىۋەتتى.

كَبَّسَ يُكَبِّسُ تَكْبِيسًا: ھۇجۇم قىلدى.

كَبَّسَ الْجَسَدَ: بەدەننى ئۇۋۇلاپ تۇتۇپ قويدى.

كَبَّلَ يُكَبِّلُ تَكْبِيلًا الأَسِيرَ: ئەسىرنى باغلىدى، ئىشكەل سالدى؛ سولىدى.

كَبَّلَ الْغُلَّ فِي يَدَيْهِ: قولىغا كويزا سالدى.

كُبُّودٌ ج كَبَابِيدُ: باش كىيىم بىلەن بىللە بولغان پەلتو.

كَبَتَ يَكْبِتُ كَبْتًا غَيْظَهُ فِي جَوْفِهِ: ئاچچىقىنى بېسىۋالدى، دەردىنى ئىچىگە يۇتتى.

كَبَتَ الشَّخْصُ فُلَانًا: پالانىنى خارلىدى، ھاقارەتلىدى.

كَبَتَهُ: ئۇنى ھالاك قىلدى، ئۆلتۈردى.

كَبَتَهُ لِوَجْهِهِ: ئۇنى دۈم يىقىتتى.

كَبَتَ الْعَدُوَّ: دۈشمەننى بىتچىت قىلدى، چېكىندۈردى.

كَبَتَ الرَّأْيَ الْعَامَ: جامائەت پىكرىنى باستى.

﴿كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ «قرآن»: ئۇلاردىن بۇرۇنقىلار ھالاك قىلىنغاندەك ھالاك قىلىنىدۇ.

كَبِثَ يَكْبَثُ كَبَثًا اللَّحْمُ: گۆش بۇزۇلدى، سېسىپ قالدى.

كَبَحَ يَكْبَحُ كَبْحًا الدَّابَّةَ بِاللِّجَامِ: ئۇلاغنىڭ تىزگىنىنى تارتتى، تىزگىنلىدى.

كَبَحَهُ: ئۇنى توسۇدى، قايتۇردى، چەكلىدى.

كَبَحَ الْعَوَاطِفَ: ھېسسىياتنى باستى.

كَبَحَ جِمَاحَ الثَّوْرَةِ: ئىنقىلابنى كونترول قىلدى.

كَبَحَ جِمَاحَ نَفْسِهِ: ئۆزىنى يىغىۋالدى، نەپسىنى بېسىۋالدى.

كَبَحَ السَّيَّارَةَ: ماشىنىنى تورمۇزلىدى.

كَبْحٌ: تىزگىنلىمەك، توسۇش.

أَصْبَحَ مِنَ الصَّعْبِ كَبْحُ جِمَاحِ هَذَا الْغَلَاءِ: باھانىڭ ئۆسۈشىنى تىزگىنلەش قىيىن بولدى.

كَبَدَ يَكْبُدُ كَبْدًا البَرْدُ الْقَوْمَ: سوغۇق قەۋمنى قىينىدى.

كَبَدَهُ: جىگەر ئاغرىقى بولۇپ قالدى.

كُبِدَ الرَّجُلُ: جىگەر ئاغرىقىغا گىرىپتار بولدى.

كَبِدَ يَكْبَدُ كَبَدًا الشَّخْصُ: جىگەر ئاغرىقىدىن قىينالدى؛ قورسىقىنىڭ تۆپە تەرىپى يوغىناپ

كەتتى.

كَبَدٌ ج أَكْبَادٌ: جاپا ـ مۇشەققەت؛ جىگەر.

لَقِيَ مِنَ هَذَا الْأَمْرِ كَبَدًا: ئۇ بۇ ئىشتىن جاپاغا يولۇقتى.

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ﴾ «قرآن»: بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدە قىلىپ ياراتتۇق.

كَبِدٌ .كَبْدٌ ج أَكْبَادٌ و كُبُودٌ: جىگەر، بېغىر، ئوتتۇرا قىسىم.

يَشْكُو مِنْ إِلْتِهَابِ الْكَبِدِ: جىگەر ياللۇغى بولۇپ قالدى.

الشَّمْسُ فِي كَبِدِ السَّمَاءِ: كۈن ئىگىلىگەندىكى قۇياش.

كَبِدُ الْأَرْضِ: يەر ئاستى بايلىقى.

«وَتُلْقِي الْأَرْضُ أَفْلَاذَ كَبِدِهَا» «حديث»: زېمىن يەر ئاستى بايلىقلىرىنى ئۈستىگە چىقىرىدۇ.

الْوَلَدُ كَبِدُ الْأَبِ: بالا ئاتىنىڭ جىگەر پارىسى.

أَوْلَادُنَا أَكْبَادُنَا: ئەۋلادلىرىمىز بىزنىڭ جىگەر پارىلىرىمىز.

كَبِرَ يَكْبَرُ كِبَرًا فِي السِّنِّ: ياشىنىپ قالدى، يېشى چوڭىيىپ قالدى.

«أَخِيْ يَكْبُرُنِي بِسَنَةٍ وَ أُخْتِي تَكْبُرُهُ بِسَنَتَيْنِ»: قېرىندىشىم مەندىن بىر ياش چوڭ، ھەمشىرەم ئۇنىڭدىن ئىككى ياش چوڭ.

كَبِرَ يَكْبَرُ كِبَرًا الشَّخْصُ أَوِ الْحَيَوَانُ: ياشىنىپ قالدى، چوڭىيىپ قالدى.

كَبُرَ يَكْبُرُ كِبَرًا الرَّجُلُ: كىشى زورايدى، گەۋدىلىك بولدى.

كَبُرَ فِي الْقَدْرِ: قەدىرلىك بولدى، مەرتىۋىلىك بولدى.

كَبُرَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: ئىش ئۇنىڭغا ئېغىر كەلدى.

﴿كَبُرَ مَقْتاً عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ قىلمايدىغان ياخشى ئىشنى (قىلىمىز) دېيىشىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ئۆچ كۆرۈلىدىغان نەرسىدۇر.

«كَبُرَ عَلَيْهِ أَنْ يَعُودَ إِلَى الْحَقِّ»: ھەققە قايتىش ئۇنىڭغا ئېغىر كەلدى.

كِبْرٌ: ئۆزىنى چوڭ تۇتماق، مەغرۇرلانماق، چوڭلۇق، كىبىرى؛ چوڭ گۇناھ.

﴿وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ «قرآن»: بوھتاننىڭ چوڭ قىسمىنى تارقاتقان ئادەم قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

«لَايَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ» «حديث»: قەلبىدە زەررىچىلىك تەكەببۇرلۇق بار ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ.

كُبْرٌ: نەرسىنىڭ زور بىر قىسمى، مۇھىم قىسمى، ئۇلۇغ، ئېسىل.

كِبَرٌ: ياشانغان، ياشىنىپ قالغان.

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ﴾ «قرآن»: جىمى ھەمدۇسانا ياشانغىنىمدا ماڭا ئىسمائىل بىلەن ئىسھاقنى بەرگەن ئاللاھقا خاستۇر.

كَبْرَتَ يُكَبْرِتُ كَبْرَتَةً الشَّيْءَ: نەرسىگە گۈڭگۈرت سۈركىدى.

كَبْرَةٌ: ياشانغانلىق.

كِبْرَةٌ: چوڭ گۇناھ.

كُبْرَى ج كُبْرَيَاتٌ: ئەڭ چوڭ، ئەڭ ئۇلۇغ.

«وَرَدَ هَذَا الْخَبَرُ فِي كُبْرَيَاتِ الصُّحُفِ»: بۇ خەۋەر چوڭ گېزىتلەرگە بېرىلدى.

هِيَ فِي فَرِيْقِ الْكُبْرَيَاتِ: ئۇ چوڭلار ئەترىتىدە.

﴿فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى﴾ «قرآن»: مۇسا پىرئەۋنگە چوڭ مۆجىزىنى كۆرسەتتى.

كِبْرِيَاءُ: ئۆزىنى چوڭ تۇتماق، مەغرۇرلانماق، چوڭلۇق.

«غَنِيٌّ لاَيُخْفِى كِبْرِيَاءَهُ عَنِ النَّاسِ»: ئۆزىنىڭ
چوڭچىلىقىنى خەقتىن يوشۇرمايدىغان باي.
﴿وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ «قۇرئان»:
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ئۇلۇغلۇق
ئاللاھقا خاستۇر.
كِبْرِيْتٌ: گۈڭگۈرت، سەرەڭگە، قىزىل ياقۇت،
قىزىل ئالتۇن.
مَنْجَمُ كِبْرِيْتٍ: گۈڭگۈرت كېنى.
عُوْدُ كِبْرِيْتٍ: سەرەڭگە تېلى.
عُلْبَةُ كِبْرِيْتٍ: سەرەڭگە قېپى.
كِبْرِيْتَاتٌ: سۇلفات، گۈڭگۈرت كىسلاتا تۇزلىرى.
كِبْرِيْتُوْرٌ: گۈڭگۈرت بىرىكمىلىرى.
كِبْرِيْتِيٌّ: گۈڭگۈرتلۇك.
حَمَّامٌ مَعْدَنِيٌّ كِبْرِيْتِيٌّ: ئارشاڭ.
يَنْبُوْعٌ كِبْرِيْتِيٌّ: گۈڭگۈرتلۇك بۇلاق.
حَامِضٌ كِبْرِيْتِيٌّ: سۇلفات كىسلاتاسى.
غَازٌ كِبْرِيْتِيٌّ: ئوكسىدلىق گۈڭگۈرت.
كَبَسَ يَكْبِسُ كَبْسًا عَلَى الشَّيْءِ: باستى، سىقتى.
كَبَسَ فُلاَنًا: پالانىغا ھۇجۇم قىلدى.
كَبْسٌ: سىقماق، باسماق.
كَبْسُ السَّنَةِ: كەبىسە يىلى.
أَيَّامُ الْكَبْسِ: كەبىسە كۈنلىرى.
كَبْسَةٌ ج كَبَسَاتٌ: ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلماق،
تۇيۇقسىز باستۇرماق.
كَبْسَةُ اللُّصُوْصِ لَيْلاً: ئوغرىلارنىڭ كېچىلەپ
تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ كىرىشى.
كَبْسُوْلَةُ الْمُفَرْقَعَاتِ: پىستان، پىلتە.
كَبَشَ يَكْبِشُ كَبْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سىقىمداپ
ئالدى.
كَبْشٌ ج أَكْبَاشٌ وكِبَاشٌ: قوچقار، باشلىق.
كَبْشَةٌ ج كَبَشَاتٌ: بىر سىقىم، بىر ئوچۇم؛ چۆمۈچ،
ساپلىق.

كَبْشَةُ أُرْزٍ: بىر ئوچۇم گۈرۈچ.
كَبَعَ يَكْبَعُ كَبْعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزدى، كەستى.
كَبَعَهُ عَنْ كَذَا: توسۇدى.
كَبَعَ النُّقُوْدَ: پۇلنى ئۆلچىدى.
كَبْكَبَ يُكَبْكِبُ كَبْكَبَةً: يىقىتتى، ئاغدۇردى،
ئاستىن-ئۈستۈن قىلدى.
﴿فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ
أَجْمَعُونَ﴾ «قۇرئان»: بۇتلار، گۇمراھلار ۋە
ئىبلىسنىڭ قوشۇنلىرىنىڭ ھەممىسى دوزاخقا
ئۈستى-ئۈستىلەپ تاشلىنىدۇ.
كَبَلَ يَكْبُلُ كَبْلاً: باغلىدى، ئىشكەل سالدى.
كَبَلَ غَرِيْمَهُ الدَّيْنَ: قەرزدارغا مۆھلەت بەردى.
كَبْلٌ ج كُبُوْلٌ: ئىشكەل، كويزا.
كَبْوَةٌ ج كَبَوَاتٌ: دۈم چۈشمەك، مۈدۈرۈلۈپ
كەتمەك.
لِكُلِّ جَوَادٍ كَبْوَةٌ: مۈدۈرۈلمەيدىغان ئارغىماق
بولمايدۇ.
كُبَيْتٌ: بۇزۇلۇپ قالغان گۆش.
كَبِيْرٌ ج كِبَارٌ: ئۇلۇغ، چوڭ، بۈيۈك، ياشانغان.
﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ «قۇرئان»: ئۇلارنىڭ گۇناھى
مەغپىرەت قىلىنىدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) چوڭ
مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ.
﴿وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ﴾ «قۇرئان»: ئاتىمىز بولسا ياشىنىپ
قالغان بوۋايدۇر.
كَبِيْرُ الْعَدَدِ: نۇرغۇن، كۆپ.
كَبِيْرُ الْمَقَامِ: يۇقىرى مەرتىۋىلىك، داڭلىق.
كَبِيْرُ النَّفْسِ: مەردانە.
كَبِيْرُ الْمُوَظَّفِيْنَ: يۇقىرى دەرىجىلىك كادىر.
كَبِيْرُ الْخُبَرَاءِ: يۇقىرى دەرىجىلىك ئىنژېنېر.
كَبِيْرُ الْأَسَاقِفَةِ: باش پوپ.
كِبَارُ النَّاسِ: مەشھۇر كىشىلەر، داڭلىق ئەربابلار.
كَبِيْرٌ ج كُبَرَاءُ: ئۇلۇغ، بۈيۈك.

حَضَرَ كُبَرَاءُ الْبَلَدِ وَ أَعْيَانُهَا: يۇرت كاتتىلىرى ھازىر بولدى.

الْكَبِيْرُ: ئاللاھنىڭ ئىسىملىرىدىن بولۇپ، «ھەممىدىن بۈيۈك ئاللاھ» دېگەن مەنىدە.

﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيْرُ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ يۈكسەكتۇر، كاتتىدۇر.

كَبِيْرَةٌ ج كَبَائِرُ: چوڭ گۇناھ، ئېغىر جىنايەت.

قَتْلُ النَّفْسِ كَبِيْرَةٌ: ئادەم ئۆلتۈرۈش چوڭ گۇناھ.

﴿إِن تَجْتَنِبُوا كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر سىلەر مەنئى قىلىنغان چوڭ گۇناھلاردىن ساقلانساڭلار، كىچىك گۇناھلىرىڭلارنى يوققا چىقىرىۋېتىمىز.

كَبِيْسٌ: بېسىلغان، تۈزلەپ بېسىپ قويۇلغان.

سَنَةٌ كَبِيْسَةٌ: كەبىسە يىلى (شەمسىيە كالېندارى بويىچە كەبىسە كۈنى بولغان يىل كەبىسە يىل دېيىلىدۇ. بۇ يىل 366 كۈن، قەمەرىيە كالېندارى بويىچە كەبىسە ئاي بولغان يىل كەبىسە يىل دېيىلىدۇ. بۇنداق يىل 13 ئاي، يەنى 383 كۈن ياكى 384 كۈن بولىدۇ).

كِتَابٌ ج كُتُبٌ: كىتاب، خەت، مەكتۇپ.

كِتَابُ الزَّوَاجِ: توي خېتى، نىكاھ خېتى.

كِتَابٌ مَدْرَسِيٌّ: دەرسلىك كىتاب.

كِتَابُ مُطَالَعَةٍ: ئوقۇش كىتابى.

الْكِتَابُ الْمُقَدَّسُ: تەۋرات، ئىنجىل.

الْكِتَابُ الْعَزِيْزُ: «قۇرئان كەرىم».

﴿ذَالِكَ الْكِتَابُ لَارَيْبَ فِيْهِ﴾ ‹قرآن›: بۇ كىتابتا ھېچ شەك يوق.

أَهْلُ الْكِتَابِ: كىتاب ئەھلى (يەھۇدىي-ناسارالار).

﴿قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُوراً وَهُدًى لِلنَّاسِ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مۇسا ئېلىپ كەلگەن ۋە كىشىلەرگە نۇر ۋە ھىدايەت بولغان كىتابنى كىم نازىل قىلدى.

أُمُّ الْكِتَابِ: قوليازما، ئورىگىنال؛ سۈرە فاتىھە؛ لەۋھۇلمەھپۇز.

الْكُتُبُ الْمُنَزَّلَةُ: مۇقەددەس كىتابلار، ساماۋىي كىتابلار.

دَارُ الْكُتُبِ: كىتابخانا، كۈتۈپخانا.

﴿لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ﴾ ‹قرآن›: ھەربىر ۋاقىتنىڭ (ئۆزىگە مۇناسىپ) ھۆكمى بولىدۇ.

كُتُبُ الْفِقْهِ: فىقھى كىتابلار.

كِتَابَةٌ: ھۆججەت، تەۋلىيە؛ خەت؛ يازماق؛ كاتىپلىق ۋەزىپىسى.

الْكِتَابَةُ وَالْقِرَاءَةُ: يازماق ۋە ئوقۇماق.

كِتَابِيٌّ: يازما، يېزىقچە ئائىت، يەھۇدىي، ناسارا دىنىدىكى ئادەم.

عَمَلٌ كِتَابِيٌّ: كاتىپلىق، يېزىقچىلىق.

غَلْطَةٌ كِتَابِيَّةٌ: قەلەم خاتالىقى.

بَيِّنَةٌ كِتَابِيَّةٌ: ئىسپات خەت، ھۆججەت خەت.

أَصْلَحَ الْمُعَلِّمُ الْأَغْلَاطَ الْكِتَابِيَّةَ: ئوقۇتقۇچى يېزىق خاتالىقلىرىنى تۈزەتتى.

كُتَافٌ: مۈرە ئاغرىقى.

أُصِيْبَ بِالْكُتَافِ مِنْ أَثَرِ الْبَرْدِ: سوغۇقتىن مۈرىسى ئاغرىپ قالدى.

كُتَافَةٌ: پاگون.

كَتَبَ يَكْتُبُ كَتْبًا وَ كِتَابًا وَ كِتَابَةً: خەت يازدى.

كَتَبَ لَهُ: ئۇنىڭغا خەت ئەۋەتتى.

كَتَبَ الْمَخْطُوْطَ: قوليازمىسىنى كۆچۈردى.

كَتَبَ الْعَقْدَ: توختام يازدى.

﴿إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾ ‹قرآن›: مۇددەت بەلگىلەپ ئۆزئارا قەرز بەرسەڭلار، ئۇنى (ھۆججەت قىلىپ) يېزىپ قويۇڭلار.

كَتَبَ اللهُ الشَّيْءَ: ئاللاھ نەرسىنى تەقدىر قىلدى، پەرز قىلىپ بېكىتتى.

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ ‹قرآن›: سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرگە روزا پەرز قىلىنغاندەك، سىلەرگىمۇ (رامىزان روزىسى) پەرز قىلىندى.

كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ أَنْ يُعِينَ جَارَهُ: قوشنىسىغا ياردەم بېرىشنى ئۈستىگە ئالدى.

يَكْتُبُ مَقَالًا أُسْبُوعِيًّا: ھەپتىلىك ئوبزور يېزىۋاتىدۇ.

كَتَبَ مَسْرَحِيَّةً: سەھنە ئەسىرى يازدى.

كَتْبٌ: ھۆججەت، تەۋلىيە.

كِتْبَةٌ: ئەھۋال، ھالەت، كۆچۈرۈلگەن نۇسخا.

كُتُبِيٌّ ج كُتُبِيُّونَ: كىتابچى، كىتاب ساتقۇچى.

مَنْزِلُهُ فِي شَارِعِ الْكُتُبِيِّينَ: ئۇنىڭ ئۆيى كىتابپۇرۇشلار كوچىسىدا.

كَتَّ يَكُتُّ كَتًّا: ساندى، ھېسابلىدى.

كَتَّ الْكَلَامَ فِي أُذُنِهِ: قۇلىقىغا پىچىرلاپ سۆزلىدى.

كَتَّ يَكُتُّ كَتِيتًا: ئاستا ماڭدى، ئالدىرىماي ماڭدى.

كَتَّ يَكِتُّ كَتًّا الْقِدْرُ: قازان قايىندى، پۇرۇقشىدى.

كَتٌّ: قايىنماق، جۇش ئۇرماق.

كُتَّابٌ ج كَتَاتِيبُ: باشلانغۇچ مەكتەپ، خۇسۇسىي مەكتەپ.

كَتَّانٌ: زىغىر.

زَيْتُ بِزْرِ الْكَتَّانِ: زىغىر مېيى.

بِزْرُ الْكَتَّانِ: زىغىر، زىغىر ئۇرۇقى.

الكَتَّانُ: كاناپ، كاناپ رەخت.

كَتَّانِيٌّ: زىغىردىن ئىشلەنگەن.

قُمَاشٌ كَتَّانِيٌّ: كاناپ رەخت.

كَتَّبَ يُكَتِّبُ تَكْتِيبًا: خەت يېزىشنى تەلىم بەردى، ئۆگەتتى.

كَتَّبَ الْجُنُوْدَ: قوشۇننى چوڭ ئەترەتلەرگە بۆلدى.

كَتَّعَ يُكَتِّعُ تَكْتِيْعًا اللَّحْمَ: گۆشنى توغرىدى.

كَتَّفَ يُكَتِّفُ تَكْتِيْفًا: قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ مەھكەم باغلىدى.

كَتَّلَ يُكَتِّلُ تَكْتِيْلًا: يىغدى، توپلىدى.

كَتَّلَ الْعَجِيْنَ: خېمىر قاتارلىقلارنى كاللەك قىلدى.

كَتَّلَ الْقَوْمَ عَلَى خَصْمِهِ: دۈشمىنىگە قارشى قوۋمىنى توپلىدى.

كَتَّمَ يُكَتِّمُ تَكْتِيْمًا الشَّيْءَ: يوشۇردى.

كَتَّنَ يُكَتِّنُ تَكْتِيْنًا: چاپلاشتۇردى، يۇقتۇردى.

كَتْرٌ: ئوتتۇربىسى، كىچىك كاجۇۋا، گۈمبەزدەك يۇمىلاق بىنا.

كِتْرَةٌ: چوڭ تۆگە، گۈمبەز.

كَتَشَ يَكْتُشُ كَتْشًا لِأَهْلِهِ: ئائىلىسى ئۈچۈن ئوقەت قىلدى.

كَتِعَ يَكْتَعُ كَتَعًا: قورۇلۇپ قالدى، يىغىلىپ قالدى.

كُتْعٌ ج كِتْعَانٌ: پەس، ئەسكى، چاكىنا.

كُتْعَةٌ ج كُتَعٌ: كىچىك تۈلكە، كىچىك سوغا.

كَتَفَ يَكْتِفُ كَتْفًا الشَّخْصَ: قولىنى ئارقىغا قىلىپ مەھكەم باغلىدى.

كَتِفَ يَكْتَفُ كَتَفًا: غولى چوڭ بولدى، غوللۇق بولدى، غولى ئاغرىدى، ئاستا ماڭدى.

كَتِفٌ كِتْفٌ ج أَكْتَافٌ: مۈرە، دولا، تارغاق سۆڭىكى.

رَجُلٌ يَعْرِفُ مِنْ أَيْنَ تُؤْكَلُ الْكَتِفُ: ئىشنىڭ يولىنى بىلىدىغان ئادەم.

«كَأَنِّيْ أَنْظُرُ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ قَدْ أَرْخَى طَرَفَيْهَا بَيْنَ كَتْفَيْهِ» ‹حديث›: مەن ھازىرمۇ گويا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قارا رەڭلىك سەللە يۆگىۋالغانلىقىنى ۋە سەللىنىڭ ئىككى ئۇچى مۈرىسىنىڭ ئىككى تەرىپىدە تاشلىنىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن.

فُلَانٌ لَهُ كَتِفٌ فِي الْإِدَارَةِ: پالانىنىڭ ئىشخانىسىدا يۆلەنچۈكى بار.

أَكْتَافُ الْجِبَالِ: تاغ باغرى.

كَتْكَتَ يُكَتْكِتُ كَتْكَتَةً الشَّخْصُ: كوتۇلدىدى.

كَتْكُوْتٌ ج كَتَاكِيْتُ: چۈجە.

كَتَلَ يَكْتُلُ كَتْلًا ـ ه: قامىدى، سولىدى، تۇتۇپ تۇردى.

كَتِلَ يَكْتَلُ كَتَلًا الشَّيْءُ: چاپلىشىپ قالدى، چاپلىشىپ كاللەك بولۇپ قالدى.

كَتِلَ الْحِمَارُ: ئىشەك ئېغناپ توپا چاپلىشىپ كەتتى.

كُتْلَةٌ ج كُتَلٌ: توپ، گۇرۇھ، كاللەك، نەرسىنىڭ پارچىسى، ئىتتىپاق، مىللەت.

الْكُتْلَةُ الْعَامِلَةُ: ئىشچىلار ئاممىسى.

الْكُتْلَةُ الْقِيَادِيَّةُ: رەھبەرلىك گۇرۇھى.

كُتْلَةُ مُؤَسَّسَاتٍ: ئورگانلار سىستېمىسى.

كُتْلَةٌ مِنَ الْأَعْصَابِ: نېرۋا سىستېمىسى.

كَثْلَكَةٌ: كاتولىك دىنى.

كَتْلُوْجٌ ج كَتْلُوْجَاتٌ: كاتالوگ، مۇندەرىجە.

كَتْلُوْجُ الْأَزْهَارِ: گۈللەر ئەۋرىشكىسى.

كَتْلُوْجُ الْكُتُبِ: كىتابلار كاتالوگى.

كُتْلِوِيٌّ: گۇرۇھقا تەۋە.

تَحَالُفٌ كُتْلِوِيٌّ: گۇرۇھلار ئىتتىپاقى.

كَتَمَ يَكْتُمُ كَتْمًا و كِتْمَانًا: يوشۇردى.

كَتَمَ السِّرَّ: سىر ساقلىدى.

﴿وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ﴾ «قرآن»: پىرئەۋن خانىدانىغا مەنسۇپ، ئىمانىنى يوشۇرىدىغان بىر مۆئمىن ئادەم ئېيتتى.

كَتَمَ نَفَسَهُ: نەپەس ئالمىدى.

كَتَمَ النَّفَسَ: بوغدى، تۇنجۇقتۇردى.

كَتَمَ النَّارَ: ئوتنى كۆمدى، بېسىپ قويدى.

كَتَمَ الصَّوْتَ: ئاۋازنى پەسەيتتى.

كَتَمُوْا أَفْوَاهَهُمْ: ئۇلار لام-جىم دېمىدى.

كَتْمٌ ، كِتْمَانٌ: يوشۇرماق، مەخپىي تۇتماق.

فِي الْكَتْمِ: مەخپىي، يوشۇرۇن، خۇپىيانە، سىر.

كَتِنَ يَكْتَنُ كَتَنًا: چاپلاشتى، يېپىشتى، يۇقتى.

كَتَنَ الْوَسَخُ عَلَى الثَّوْبِ: كىيىمگە كىر يۇقتى، مەينەت قىلدى.

كَتَنٌ: قۇرۇم، ئىس، قارا كۈيە.

كُتْنَةٌ: گۈلچەمبىرەك.

كَتُوْمٌ ج كُتُمٌ: مەخپىيەتلىكنى چىڭ ساقلىغۇچى.

كَتِيْبَةٌ ج كَتَائِبُ: ھۆججەت، ئىسپات قەغەز؛ مەكتەپ پۈتتۈرۈش گۇۋاھنامىسى، دىپلوم.

كَتِيْبَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: بىرىگادا، باتالىيون، ئاتلىق قىسىم بىرىگادىسى.

كَتِيْبَةُ شُهَدَاءِ أَقْصَى: ئەقسا شەھىدلەر بىرىگادىسى.

كَتِيْتٌ: قاينىماق، قايناپ تاشماق.

كُتَيِّبٌ: كىتابچە، رىسالە.

كَثَافَةٌ: قويۇق، بولۇق، زىچ.

كَثَافَةُ الْقَوَامِ: زىچلىق، قويۇقلۇق.

كَثَأَ يَكْثَأُ كَثْأً اللَّبَنُ: سۈت قايماق تۇتتى.

كَثَأَ الزَّرْعُ: زىرائەت بولۇق ئۆستى.

كَثَأَتْ أَوْبَارُ الْجِمَالِ: تۆگە يۇڭلۇق بولدى.

كَثَأَتِ اللِّحْيَةُ: بومبا ساقال بولدى.

كَثَبَ يَكْثِبُ كَثْبًا: توپلاندى، توپلاشتى، يىغىلدى؛ ئازلىدى، ئازلاپ كەتتى؛ يېقىنلاشتى.

كَثَبَ اللَّبَنُ: سۈت ئازلىدى.

كَثَبَكَ الصَّيْدُ فَارْمِهِ: ئوۋ يېقىنلاشتى، ئۇنى ئات.

كَثَبٌ: يېقىنلىق، يېقىن بولماق.

كَثَّ يَكِثُّ كَثَاثَةً و كُثُوْثَةً و كَثَّ يَكَثُّ كَثًّا الشَّعْرُ: موي قويۇق بولدى، زىچ بولدى.

كَثَّتْ لِحْيَتُهُ: ساقىلى قويۇق بولدى.

كَثٌّ ، كَثَثٌ ج كِثَاثٌ: قويۇق، زىچ.

رَجُلٌ كَثُّ اللِّحْيَةِ: قويۇق ساقاللىق ئادەم.

كَثَّرَ يُكَثِّرُ تَكْثِيْرًا الشَّيْءَ: كۆپەيتتى، ئاشۇردى.

كَثَّفَ يُكَثِّفُ تَكْثِيْفًا: زىچلاشتۇردى، قويۇقلاشتۇردى.

كَثَّفَ الزِّرَاعَةَ: زىرائەتنى قويۇق تېرىدى.

كَثَّفَ الزَّعِيمُ مِنْ نَشَاطِهِ: داهىي ئۆزىنىڭ پائالىيىتىنى زىچ ئورۇنلاشتۇردى.

كَثَّفَ النَّسَّاجُ الْعَبَاءَةَ: توقۇمىچى پلاشىنى قېلىن توقۇدى.

كَثَّفَ الْبُخَارَ: پارنى سۇيۇقلۇققا ئايلاندۇردى.

كَثُرَ يَكْثُرُ كَثْرَةً وكَثَارَةً الشَّيْءُ: كۆپەيدى، جىقلىدى، مول بولدى.

كَثُرَ عَنِ الْحَاجَةِ: ئېھتىياجدىن ئېشىپ كەتتى.

كَثُرَ حُدُوثُهُ: ئارقىمۇئارقا يۈز بەردى.

كُثْرٌ: كۆپ، كۆپلۈك، جىقلىق.

لَايَمْلِكُ مِنَ الْمَالِ قُلًّا وَلَاكُثْرًا: ھېچقانداق مال ـ مۈلكى يوق.

كَثْرَةٌ: كۆپ، نۇرغۇن، جىقلىق.

كَثْرَةُ الْعَدَدِ: كۆپ مىقدار، كۆپ سانلىق.

«إِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَثْرَةُ سُؤَالِهِمْ» ‹حديث›: سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرنى ئۇلارنىڭ كۆپ سوئال سوراشلىرى ھالاك قىلغان.

«إِيَّاكُمْ وَ كَثْرَةَ الْحَلِفِ فِي الْبَيْعِ» ‹حديث›: تىجارەتتە كۆپ قەسەم قىلىشتىن ساقلىنىڭلار.

كَثْرَةُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئېشىشى.

كَثْرَةُ التَّغَيُّرَاتِ: كۆپ ئۆزگىرىش.

«هَطَلَتِ الْأَمْطَارُ بِكَثْرَةٍ»: يامغۇر مول ياغدى.

جَمْعُ الْكَثْرَةِ: ئۇنىنىڭ يۇقىرىسى.

الْكَثْرَةُ الْكَاثِرَةُ: كۆپچىلىك.

«نَجَحَتِ الْكَثْرَةُ الْكَاثِرَةُ مِنَ الطُّلَّابِ»: ئوقۇغۇچىلار ئىمتىھاندا مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

كَثَعَ يَكْثَعُ كَثْعًا اللَّبَنُ: سۈت قايماق تۇتتى.

كَثَعَتِ الشَّفَةُ: لەۋ قىزىرىپ كەتتى.

كَثَعَةٌ: لاي، سۇيۇق لاي؛ قايماق؛ قازان قاينىغاندىكى كۆپۈك.

كَثُفَ يَكْثُفُ كَثَافَةً الشَّيْءُ: قويۇقلاشتى، زىچلاشتى.

كَثُفَ النَّسِيجُ: توقۇلما قېلىن بولدى.

كَثُفَتِ السُّحُب بۇلۇت قويۇق بولدى.

كَثَلَ يَكْثُلُ كَثْلًا الشَّيْءَ: توپلىدى، يىغدى.

كَثَمَ يَكْثُمُ كَثْمًا الشَّيْءَ: توپلىدى، جەملىدى.

كَثَمَهُ عَنِ الْأَمْرِ: ئۇنى توسۇدى.

كَثَمَ الإِثْرَ: ئەگەشتى، ئىز قوغلىدى.

كَثِمَ يَكْثَمُ كَثَمًا الرَّجُلُ: قورسىقى چوڭىيىپ كەتتى.

كَوْثَرٌ: نۇرغۇن، كۆپ، مول، ھەممىدىن كۆپ.

الكَوْثَرُ: جەننەتتىكى بىر ئۆستەڭ بولۇپ، باشقا ئۆستەڭلەر شۇنىڭدىن ئۇرغۇپ چىقىدۇ.

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ ‹قرآن›: بىز ساڭا ھەقىقەتەن نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلدۇق.

كَوْثَلٌ: كېمىنىڭ قۇيرۇق قىسمى.

كَثِيبٌ ج كُثْبَانٌ و كُثُبٌ و أَكْثِبَةٌ: قۇم دۆۋىسى، قۇم بارخانلىرى، قۇم ئېدىرلىرى.

﴿وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيباً مَّهِيلاً﴾ ‹قرآن›: تاغلار بىر دۆۋە تارقاق قۇمغا ئايلىنىدۇ.

كَثِيثٌ: قويۇق، زىچ.

كَثِيرٌ: كۆپ، نۇرغۇن، تولا، جىق، مول.

«وَادْعُهُ وَاتْرُكِ الأَنَامَ وَإِنْ هُمْ بِقَلِيْلٍ أَتُوْكَ أَوْ بِكَثِيْرٍ»: كىشىلەر مەيلى ساڭا ئازدۇر ـ كۆپتۇر ياخشىلىق قىلىپ قويسۇن، سەن ئۇلارنى قويۇپ ئاللاھقا يۈزلەنگىن.

كَثِيرُ الْعَدَدِ: كۆپ ساندا، زور مىقداردا، كۆپ سانلىق.

كَثِيرًا: كۆپىنچە، تولىراق.

كَثِيرُ النِّسْيَانِ: ئۇنتۇغاق.

«كَثِيْرًا مَانَرَى الْبَرْقَ وَ لَا نَسْمَعُ الرَّعْدَ»: تولا چاغلاردا چاقماقنى كۆرىمىزۇ، گۈلدۈرمامىنى ئاڭلىمايمىز. گۈلدۈرى بار يامغۇرى يوق.

﴿مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ﴾

«قرآن»: ئۇلاردىن بىر جامائە تۇغرا يولدىدۇر، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى نېمىدېگەن يامان ئىش قىلغۇچىلار.

كَثِيفٌ ج كِثَافٌ: قويۇق، بولۇق، زىچ.

«زُرِعَتِ الْأَشْجَارُ عَلَى جَانِبَيِ الطَّرِيْقِ بِصُوْرَةٍ كَثِيْفَةٍ»: يولنىڭ ئىككى چېتىگە قويۇق دەرەخ تىكىلدى.

غَابَةٌ كَثِيْفَةٌ: قويۇق ئورمان.

أَشْجَارٌ كَثِيْفَةٌ: قويۇق دەرەخلەر.

كَجَّ يَكُجُّ كَجًّا الصَّبِيُّ: بالا توپ ئويىنىدى.

كُجَّةٌ: كىچىك بالا ئوينايدىغان توپ.

كِحَالٌ: سۈرمە.

كَحْبٌ: غوراب، غورۇ.

كَحَتَ يَكْحَتُ كَحْتًا: يونۇدى.

كَحْتٌ: يونۇماق، قىرماق.

عَمَلِيَّةُ الْكَحْتِ: باليياتقۇنى قىرىش ئوپېراتسىيىسى.

كَحَّ يَكُحُّ كَحًّا: يۆتەلدى.

كَحٌّ: يۆتەل.

أُصِيْبَ بِنَزْلَةٍ فَكَثُرَ كَحُّهُ: زۇكام بولۇپ يۆتىلى كۆپىيىپ كەتتى.

كَحَّالٌ ج كَحَّالُونَ: كۆز دوختۇرى.

كَحَّبَ يُكَحِّبُ تَكْحِيْبًا الْكَرْمُ: ئۈزۈم دان تۈتتى.

كُحَّةٌ ج كُحَّاتٌ: يۆتەل.

كَحَّةٌ ج كَحَّاتٌ: بىر قېتىم يۆتىلىش.

كَحَّلَ يُكَحِّلُ تَكْحِيْلًا الْعَيْنَ: كۆزگە سۈرمە تارتتى، سۈرمە تارتقۇزدى.

كَحَصَ يَكْحَصُ كُحُوصًا الْأَثَرُ: ئىز ئۆچۈپ كەتتى.

كَحَصَ فُلَانٌ: پالانى قاچتى.

كَحَصَ يَكْحَصُ كَحْصًا بِرِجْلِهِ: پۇتى بىلەن ياكى تۇيىقى بىلەن تاتىلىدى.

كَحْكَحَ يُكَحْكِحُ كَحْكَحَةً الشَّخْصُ: يۆتەلدى.

كَحَلَ يَكْحُلُ كَحْلًا الْعَيْنَ: كۆزگە سۈرمە تارتتى.

كَحَلَتِ الْمَرْأَةُ عَيْنَيْهَا: ئايال ئىككى كۆزىگە سۈرمە تارتتى.

كَحَلَ السَّهَارُ عَيْنَيْهِ: ئۇيقۇسى قاچتى.

كَحِلَ يَكْحَلُ كَحْلًا الْعَيْنُ: تەبىئىي سۈرمە كۆز بولدى.

كَحَلٌ: قارا كىرپىك، قارا قاپاق.

كُحْلٌ ج أَكْحَالٌ: سۈرمە؛ كۆز دورىسى.

حَجَرُ الْكُحْلِ: سۈرمە تېشى.

كَحِلٌ: سۈرمە تارتقۇچى، سۈرمىلىك.

كَحْلَاءُ ج كُحْلٌ: قارا، قارا كۆز.

اِمْرَأَةٌ كَحْلَاءُ: قارا كۆز ئايال.

كُحَلِيٌّ ج كُحَلِيُّوْنَ: سۈرمىچى؛ قېنىق كۆك؛ كۆز ئاغرىقى.

قَمِيْصٌ أَزْرَقُ كُحَلِيٌّ: قېنىق كۆك كۆڭلەك.

كُحُوْلٌ: ئىسپىرت.

تَنَاوُلُ الْكُحُوْلِ مُضِرٌّ بِالصِّحَّةِ: ئىسپىرتلىق ئىچىملىك ئىچىش سالامەتلىككە زىيانلىق.

كُحُوْلِيٌّ: ئىسپىرتلىق.

كَحَى يَكْحِي كَحْيًا الشَّيْءَ: نەرسە بۇزۇلدى.

كَحِيْلٌ: سۈرمە تارتقۇچى، سۈرمىلىك؛ ئىسپىرتلىق.

فَرَسٌ كَحِيْلٌ: ئېسىل ئات، ئارغىماق.

كَحِيْلَةٌ: سۈرمە تارتقۇچى، سۈرمىلىك.

كَخَّ يَكِخُّ كَخًّا: خورەك تارتتى.

كَدَا يَكْدُو كَدْوًا وَكُدُوًّا الزَّرْعُ: ئۆسۈملۈك ئاستا ئۆستى.

كَدَا يَكْدُو كَدَاءً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزدى، كەستى.

كَدَا يَكْدُو كَدْوًا وَجْهَهُ: ئۇنىڭ يۈزىنى مورلىۋالدى.

كَدَارَةٌ: پاسكىنا بولماق، خۇنۇك بولماق، تۇتۇق بولماق.

كَدَجَ يَكْدَجُ كَدْجًا الرَّجُلُ: يەتكۈدەك ئىچتى، بولۇشىچە ئىچتى، قانغۇدەك ئىچتى.

كَدَحَ يَكْدَحُ كَدْحًا فِي الْعَمَلِ: ئىش بىلەن مەشغۇل

بولدى، تىرنىشىپ ئىشلىدى.

كَدَحَ الْعَامِلُ: ئىشچى جاپالىق ئىشلىدى.

كَدَّ يَكُدُّ كَدًّا: تىرىشىپ ئىشلىدى، جاپالىق ئىشلىدى.

كَدَّ الرَّجُلَ: كىشىنى جاپاغا قويدى، چارچىتىۋەتتى.

يَكُدُّ الْأَبُ عَلَى عِيَالِهِ كُلَّ يَوْمٍ: ئاتا ئائىلىسىنى بېقىش ئۈچۈن ھەر كۈنى جاپا چېكىدۇ.

كَدَّهُ الصَّيْدُ فِي الْبَحْرِ: دېڭىزدا ئوۋ ئوۋلاش ئۇنى چارچىتىۋەتتى.

كَدٌّ: جاپالىق ئىشلىمەك، قاتتىق ئىشلىمەك.

لَيْسَ هَذَا مِنْ كَدِّكَ: بۇ سېنىڭ جاپالىق ئىشلىشىڭدىن كەلگەن ئەمەس.

كُدَّاسٌ ج كَوَادِسُ: دۆۋە، توپ.

كَدَّرَ يُكَدِّرُ تَكْدِيرًا الْمَاءَ: سۇنى بۇلغىدى، سۇنى دۇغ قىلىۋەتتى.

كَدَّرَ الرَّجُلَ: كىشىنى بىئارام قىلدى، مالال قىلدى، زېرىكتۈردى.

كَدَّرَ إِحْسَاسَاتَهُ: كۆڭلىنى ئاغرىتتى.

تُكَدِّرُ صَفْوَ حَيَاتِهِ: ئۇنىڭ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشىنى بۇزۇۋاتىدۇ.

كَدَّسَ يُكَدِّسُ تَكْدِيسًا الْأَشْيَاءَ: نەرسىلەرنى دۆۋىلىدى.

كَدَّسَ الْمَالَ: مالنى خەزىنە قىلىپ ساقلىدى.

كَدَّى يُكَدِّي تَكْدِيَةً: تىلەمچىلىك قىلدى، سائىللىق قىلدى.

كَدَرَ يَكْدُرُ وَكَدُرَ يَكْدُرُ كَدَارَةً وَكُدُورَةً وَكُدْرَةً: غۇۋا بولدى، خۇنۇك بولدى، دۇغ بولدى، پاسكىنا بولدى.

كَدَرَ عَلَى فُلَانٍ: پالانىغا غەزەپلەندى.

كَدَرَ الْعَيْشُ: تۇرمۇش جاپالىق بولدى، كۆڭۈلسىز بولدى.

كَدِرَ يَكْدَرُ كَدَرًا الْمَاءُ: سۇ دۇغ بولدى، بۇلغاندى.

كَدِرَ الْعَيْشُ: تۇرمۇش جاپالىق بولدى، كۆڭۈلسىز بولدى.

كَدِرَ عَلَيْهِ: غەزەپلەندى، ئاچچىقلاندى.

كَدِرٌ: دۇغ، پاسكىنا.

كَدَرٌ، كُدْرَةٌ: دۇغ؛ غەم-قايغۇ، خاپىلىق.

كُدْرَةُ اللَّوْنِ: تۇتۇق رەڭ.

كَدَسَ يَكْدِسُ كَدْسًا الْحَصِيدَ: ئۇنچىنى يىغدى.

كُدْسٌ ج أَكْدَاسٌ: دۆۋە، توپلانما، ئاشلىق دۆۋىسى.

كُدْسُ الشَّعِيرِ: ئارپا دۆۋىسى.

أَكْدَاسُ الْكُتُبِ: كىتابلار دۆۋىسى.

أَكْدَاسٌ مُكَدَّسَةٌ: دۆۋە-دۆۋە.

«فِي الْمِينَاءِ أَكْدَاسٌ مُكَدَّسَةٌ مِنَ الْبَضَائِعِ»: پورتتا دۆۋە-دۆۋە ماللار بار.

أَكْدَاسُ الرَّمْلِ: قۇم بارخانلىرى.

كَدَشَ يَكْدِشُ كَدْشًا: تاتىلىدى، مورلىدى.

كَدَشَ لِعِيَالِهِ: ئائىلىسى ئۈچۈن كەسىپ قىلدى.

كَدَشَهُ: ئۇنى ئۇردى، چاپتى؛ قوغلىدى، ھەيدىدى.

كَدَعَ يَكْدَعُ كَدْعًا فُلَانًا: پالانىنى ئىتتىرىۋەتتى.

كُدْعَةٌ: خار.

كَدَمَ يَكْدِمُ كَدْمًا الشَّخْصَ: چىشلەپ ئىز قالدۇرۇپ قويدى.

كَدَمَ الصَّيْدَ: ئوۋنى قوغلاپ تۇتۇۋالدى.

كَدَمَ فِي غَيْرِ مُكْدَمٍ: قارىغۇلارچە قوغلاشتى، ئېرىشەلمەيدىغان نەرسىنى تەلەپ قىلدى.

كَدْمٌ ج كُدُومٌ: قاتتىق زەخىملىنىش.

«عَلَى جِسْمِهِ كُدُومٌ بِسَبَبِ التَّعْذِيبِ»: ئۇنىڭ بەدىنىدە قىيناش سەۋەبىدىن قالغان ئۇرغۇن ئىزلار بار.

كَدْمَةٌ ج كَدَمَاتٌ: ئىز، بەلگە.

كَدْمَةٌ عَمِيْقَةٌ: قاتتىق چىشلەش.

كَدَنَ يَكْدُنُ كَدْنًا بِثَوْبِهِ: بەلۋاغ باغلىدى.

كَدِنَ يَكْدَنُ كَدَنًا: سەمرىپ كەتتى.

كَدَنٌ: دۇغ، خۇنۇك.

كَدَهَ يَكْدَهُ كَدَهًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇرۇۋەتتى، چېقىۋەتتى.

كَدَهَ شَعْرَهُ بِالْمِشْطِ: چېچىنى تارىدى.

كَدُوْدٌ: جاپاكەش، ھېرىپ-چارچاپ ئىشلىگۈچى.

كَدُوْرٌ. كَدُوْرَةٌ: پاسكىنا بولماق، خۇنۇك بولماق، تۇتۇق بولماق.

كَدَى يَكْدِيْ كَدْيًا الرَّجُلُ: كىشى بېخىللىق قىلدى، پىخسقلىق قىلدى.

كُدْيَـةٌ ج كُـدًى: تىلەمچىلىك، سائىللىق، قاتتىقچىلىق.

أَصَابَتْهُمْ كُدْيَةٌ: ئۇلارغا قاتتىقچىلىق يەتتى.

أَهْلُ الْكُدْيَةِ: تىلەمچىلەر.

إِنَّهُ لَسَرِيْعُ الْكُدَى: ئۇنىڭ ئاچچىقى يامان، تەرسا.

كَذَا: شۇنداق، شۇنىڭدەك، شۇنىڭغا ئوخشاش.

«فَعَلْتَ كَذَا بِمَدِيْنَةِ كَذَا وَ قُلْتَ كَذَا بِمَكَانِ كَذَا وَ كَذَا»: پالانى شەھەردە پوكۇنى ئىشنى قىلدىڭ، پالانى جايدا شۇنداق دېدىڭ.

«عِشْتُ كَذَا سَنَوَاتٍ فِي الْغُرْبَةِ»: شۇنچە يىللارنى غۇربەتچىلىكتە ئۆتكۈزدۇم.

﴿أَهَكَذَا عَرْشُكِ﴾ «قۇرئان»: سېنىڭ تەختىڭ مۇشۇنداقمۇ؟

كَذَالِكَ: شۇنداق، شۇنداقلا، شۇنداق قىلىپ، دېمەك.

كَذَبَ يَكْذِبُ كَذِبًا وَ كِذْبًا وَ كِذَابًا وَ كَذِّبَةً: يالغان ئېيتتى، يالغانچىلىق قىلدى.

كَذَبَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا بوھتان چاپلىدى.

كَذَبَتْكَ عَيْنُكَ: كۆزۈڭ سېنى ئالداپتۇ.

﴿وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِن الصَّادِقِينَ﴾ «قۇرئان»: يۇسۇفنىڭ كۆڭلىكى ئارقىسىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخانىڭ) سۆزى يالغان، يۇسۇفنىڭ سۆزى راست.

«الرَّائِدُ لَايَكْذِبُ أَهْلَهُ» «مەسەل»: باشلامچى ئۆز ئادەمىنى ئالدىمايدۇ.

كِذْبٌ، كَذِبٌ: يالغانچىلىق، يالغان سۆز.

﴿وَإِن يَكُ كَاذِباً فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ﴾ «قۇرئان»: ئەگەر ئۇ يالغانچى بولسا، يالغانچىلىقنىڭ زىيىنى ئۆزىگىدۇر.

كِذْبَةٌ: يالغان سۆز، يالغان-ياۋىداق گەپ، ئويدۇرما.

كَذَّ يَكُذُّ كَذًّا الشَّيْءُ: نەرسە قاتتىق بولدى.

كَذَّابٌ ج كَذَّابُوْنَ: يالغانچى، ئالدامچى، كاززاپ، تۆھمەتخور.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقان يالغانچىنى ھىدايەت قىلمايدۇ.

كِذَّابٌ: يالغان، يالغانچىلىق.

﴿لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْواً وَلَا كِذَّابا﴾ «قۇرئان»: ئۇلار جەننەتتە يالغان سۆز ۋە بىھۇدە سۆز ئاڭلىمايدۇ.

كَذَّبَ يُكَذِّبُ تَكْذِيْبًا: ئۇنى يالغانغا چىقاردى.

كَذَّبَ الْقَوْلَ: سۆزنى يالغانغا چىقاردى.

كَذَّبَ نَفْسَهُ: ئۆزىنىڭ يالغان ئېيتقانلىقىنى ئېتىراپ قىلدى.

كَذَّبَ الشَّاهِدَ: گۇۋاھچىنى يالغانغا چىقاردى.

كَذَّبَ بِالْأَمْرِ: ئىنكار قىلدى.

﴿وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ﴾ «قۇرئان»: قۇرئان ھەق تۇرسا، ئۇنى قوۋمىڭ ئىنكار قىلدى.

«مَا كَذَّبَ أَنْ فَعَلَ كَذَا»: ئۇ دەرھال قىلدى، كېچىكمىدى.

كَذُوبٌ: يالغانچى، ئالدامچى، كاززاپ، تۆھمەتخور.

كَرَا يَكْرُو كَرْوًا الطِّفْلُ: بالا توپ ئوينىدى.

كَرَا الْأَرْضَ: يەرنى كولىدى، قازدى.

كَرَا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇمىلاتتى.

كِرَاءٌ: ئىش ھەققى، كىرا.

كِرَاءُ الْأَرْضِ: يەر ئىجارىسى.

كِرَاءُ الْبَيْتِ: ئۆي ئىجارىسى.

كِرَاءُ الْعَمَلِ: ئىش ھەققى.

كِرَاءُ شِرْكَةِ السَّيَّارَاتِ: كىرا ماشىنىسى شىركىتى.

كَرَازٌ: گىلاس.

كُرَازٌ ج كِرْزَانٌ: سۇدان، سۇ قاچىسى.

كُرَاعٌ ج أَكْرُعٌ وأَكَارِعُ: پاچاق، شىراق.

«لَوْ دُعِيتُ إِلَى كُرَاعٍ أَوْ ذِرَاعٍ لَأَجَبْتُ» ‹حديث›: ئەگەر مەن قوينىڭ سانى ياكى قولى بىلەن مېھمان بولۇشقا چاقىرىلسام، ئەلۋەتتە باراتتىم.

كُرَاعِيٌّ ج كُرَاعِيُّونَ: پاچاق ساتقۇچى، پاچاقچى.

كَرَافَةٌ: گالستۇك.

كَرَاكَةٌ: لاي قازغۇچ كېمە.

كَرَاكِيٌّ: موكا بېلىق.

كَرَامَةٌ ج كَرَامَاتٌ: ھۆرمەت، ئىززەت، شەرەپ، ئۇلۇغلۇق، مەردلىك؛ شۆھرەت، ئابروي؛ ھەيۋەتلىك؛ سۇرلۇك؛ مۆجىزە، ئاللاھتائالا ئەۋلىيالىرىغا مۇيەسسەر قىلىپ بېرىدىغان ئادەتتىن تاشقىرى ئىشلار.

كَرَامَةُ الْإِنْسَانِ: ئىنسانپەرۋەرلىك، ئىنسان ھۆرمىتى.

حُبًّا وَكَرَامَةً: چىن كۆڭلىدىن، چوڭقۇر ئۇمىد بىلەن.

وَلِيٌّ صَاحِبُ كَرَامَاتٍ: كارامەت ئىگىسى ئەۋلىيا.

كَرَاهَةٌ: يامان كۆرمەك، ئۆچ كۆرمەك، يىرگەنمەك، نەپرەتلەنمەك.

كَرَاهَةُ التَّدْخِينِ: تاماكىدىن يىرگەنمەك.

كَرَاهَةٌ عُنْصُرِيَّةٌ: ئىرقىي كەمسىتىش.

كَرَاهِيَةٌ: بىزار قىلىدىغان، زېرىكتۈرىدىغان، نەپرەتلەنمەك، ئۆچ كۆرمەك.

عَنْ كَرَاهِيَةٍ: مەجبۇرىي، زورلۇق بىلەن.

كَرَاوِيَا: ئارپىبەدىيان.

كَرَبَ يَكْرُبُ كَرْبًا الْأَمْرُ الشَّخْصَ: ئىش ئۇنىڭغا ئېغىر كەلدى، قاتتىق كەلدى.

كَرَبَ الْأَرْضَ: يەرنى ھەيدىدى، ئاغدۇردى.

كَرَبَهُ الْغَمُّ: قاتتىق غەمدە قالدى.

كَرَبَتْهَا الْمَشَاكِلُ: ئۇنىڭغا ئېغىرچىلىقلار كەلدى.

كَرَبَ الْحَبْلَ: ئارغامچا ئەشتى.

كَرَبَ يَكْرُبُ كَرُوبًا: يېقىنلاشتى، يېقىن قالدى.

كَرَبَ يَفْعَلُ كَذَا: ئۇ بۇنى قىلغىلى تاس قالدى.

كَرَبَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇراي دەپ قالدى.

كَرَبَ يَكْرُبُ كَرْبًا وَ كِرَابًا الْأَرْضَ لِلزَّرْعِ: يەرنى تېرىش ئۈچۈن ئاغدۇردى.

كَرِبَ يَكْرَبُ كَرَبًا الرَّجُلُ: قايغۇردى، غەم قىلدى.

كَرْبٌ ج كُرُوبٌ: غەم، قايغۇ، خاپىلىق.

﴿وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ﴾ ‹قرآن›: بىز ئۇنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى چوڭ غەمدىن قۇتقۇزدۇق.

«لِقَاءُ الْخَلِيلِ يُفَرِّجُ الْقُلُوبَ وَ فِرَاقُهُ يُهَيِّجُ الْكُرُوبَ»: دوست بىلەن ئۇچرىشىش دىللارنى سۆيۈندۈرىدۇ، ئۇنىڭدىن ئايرىلىش قايغۇلارنى قوزغايدۇ.

كَرِبٌ: قايغۇلۇق، كۆلپەتلىك، كۆڭلى يېرىم.

كِرْبَاجٌ ج كَرَابِيجُ: قامچا.

ضَرَبَهُ بِالْكِرْبَاجِ: ئۇنى قامچىلىدى، ساۋىدى.

يَدُ الْكِرْبَاجِ: قامچا سېپى.

كِرْبَاسٌ ج كَرَابِيسُ: پاختا رەخت، يىپ رەخت.

كِرْبَالٌ ج كَرَابِيلُ: پاختا ئېتىش ماشىنىسى؛ ئوقيا.

كُرْبَةٌ ج كُرَبٌ: غەم، قايغۇ، خاپىلىق.

«مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللّٰهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ» «حديث»: كىمكى دۇنيا ئېغىرچىلىقلىرىدىن بىر ئېغىرچىلىقنى مۇئمىندىن كۆتۈرۈۋەتسە، ئاللاھ ئۇنىڭدىن قىيامەت كۈنىنىڭ ئېغىرچىلىقلىرىدىن بىر ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋېتىدۇ.

فَرَّجَ اللّٰهُ كُرْبَتَكَ: ئاللاھ غەم-قايغۇڭدىن خالاس قىلسۇن.

كَرْبُونٌ: كاربون، تاشكۆمۈر يېغى، ئېلېكترئوگول (خىمىيىلىك ئېلېمېنت).

وَرَقُ الْكَرْبُونِ: قارا قەغەز، كاربونلۇق قەغەز.

كَرْبُونَاتٌ، كَرْبُونَاةٌ: كاربوناتلار، كاربونات كىسلاتا تۇزى.

كَرْبُونَاتُ الصَّوْدَا: ناترىي گىدرو كاربونات.

كَرْبُونِيٌّ: كاربونلۇق.

حَامِضٌ كَرْبُونِيٌّ: كاربون ئىككى ئوكسىدى.

الْفُولَاذُ الْكَرْبُونِيُّ: كاربونلۇق پولات.

كُرَةٌ ج كُرَاتٌ: يۇمىلاق جىسىم، شارسىمان جىسىم.

الْكُرَةُ الْأَرْضِيَّةُ: يەر شارى.

كُرَةُ الرِّيشِ: پەي توپ.

كُرَةُ السَّلَّةِ: ۋاسكېتبول.

كُرَةُ الطَّاوِلَةِ: تىكتاك توپ.

كُرَةُ الطَّائِرَةِ: ۋالىبول.

كُرَةُ الْقَدَمِ: پۇتبول.

كُرَةُ اللَّعِبِ: پوكزەك، توپ.

كُرَةُ الْمَاءِ. الْكُرَةُ الْمَائِيَّةُ: سۇ توپى.

كُرَةُ الْكَوَاكِبِ: گلوبۇس.

الْكُرَةُ السَّمَاوِيَّةُ: ئاسمان شارى.

كَرَثَ يَكْرُثُ كَرْثًا الْغَمّ فُلَانًا: پالاننى غەم-قايغۇ بېسىۋالدى.

كَرِجَ يَكْرَجُ كَرَجًا الْخُبْزُ: نان كۆكىرىپ قالدى، پاختىلىشىپ قالدى.

كَرَخَ يَكْرَخُ كَرَخًا الْمَاءَ: سۇنى باشلىدى.

كَرَدَ يَكْرُدُ كَرْدًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزۈۋەتتى، كېسىۋەتتى.

كَرَدَهُ: ئۇنى توسۇدى، قوغلىۋەتتى.

كَرَدَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى ھەيدىدى.

كَرْدَسَ يُكَرْدِسُ كَرْدَسَةً: ئۇششاق چامداپ ماڭدى، دەلدەڭشىدى.

كَرْدَمٌ ج كَرَادِمُ: پاكار، پاكىنەك، پەتەك.

كَرْدُوسَةٌ ج كَرَادِيسُ: ئاتلىق ئەسكەرلەر باتالىيونى.

كَرْدُومٌ ج كَرَادِيمُ: پاكار، پاكىنەك، پەتەك.

كَرَّ يَكِرُّ كَرًّا وَ كُرُورًا: قايتتى، ياندى.

كَرَّ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ: كېچە بىلەن كۈندۈز ئالماشتى.

كَرَّ عَلَى الْعَدُوِّ: دۈشمەنگە ھۇجۇم قىلدى.

كَرَّ عَلَيْهِ الْحَدِيْثَ: سۆزنى ئۇنىڭغا قايتىلىدى.

كَرَّ يَكِرُّ كَرِيرًا: خىرقىرىدى، خارقىرىدى.

كَرٌّ: قايتماق، يانماق، ئالماشماق؛ ھۇجۇم قىلماق.

كَرُّ الْأَزْمَانِ: زامانلارنىڭ ئۆتۈشى، ۋاقىتلارنىڭ ئۆزگىرىشى.

الْكَرُّ وَالْفَرُّ: ھۇجۇم قىلىش ۋە چېكىنىش.

الْحَرْبُ كَرٌّ وَ فَرٌّ: ئۇرۇش ھۇجۇم قىلىش ۋە چېكىنىش بىلەن بولىدۇ.

عَلَى كَرِّ الْأَيَّامِ: كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن.

كَرٌّ ج كُرُورٌ: ئارغامچا، ئارقان.

كُرٌّ: كىيىم.

كُرٌّ ج كِرَارٌ: قۇدۇق.

كُرَّاثٌ: كۆدە، جۇسەي.

كَرَّازٌ ج كَرَارِيزُ: قويچى خورجۇننى ئارتىپ قويىدىغان قوچقار.

كُرَّاسٌ ج كَرَارِيسُ. كُرَّاسَةٌ ج كَرَارِيسُ: مەشىق دەپتىرى، دەپتەر؛ كىتابنىڭ بىر قىسمى؛ نۇسخا، ئۈلگە، ئۆرنەك؛ كىتابچە، رىسالە.

كَرَّامٌ ج كَرَّامُونَ: ئۈزۈمچى، ئۈزۈمزار ئىگىسى.

كَرَّةٌ ج كَرَّاتٌ: بىر قېتىم، بىر مەررە، بىر كەررە؛ يۈز مىڭ.

كَرَّةً أُخْرَى: يەنە بىر قېتىم.

كَرَّةً مُضَادَّةً: قايتۇرما ھۇجۇم.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُواْ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً﴾ «قرآن»: ئەگەشكۈچىلەر: «كاشكى (دۇنياغا) قايتىشقا بولسا ئىدى»، دەيدۇ.

أَعَادَ الْكَرَّةَ: قايتۇرما ھۇجۇم قىلدى.

كَرَّرَ يُكَرِّرُ تَكْرَارًا: تەكرارلىدى، قايتىلىدى.

كَرَّرَتْ سُؤَالَهَا عَلَى أُمِّهَا: ئانىسىغا سوئالنى تەكرارلىدى.

كَرَّسَ يُكَرِّسُ تَكْرِيسًا الْبِنَاءَ: بىناغا ئۇل قويدى.

كَرَّسَ الشَّيْءَ: بىر-بىرىنى قوشتى.

كَرَّسَهُ: بەلگىلىدى، بېغىشلىدى.

كَرَّسَ حَيَاتَهُ لِخِدْمَةِ الْعِلْمِ: ھاياتىنى ئىلىمگە بېغىشلىدى.

كَرَّشَ يُكَرِّشُ تَكْرِيشًا وَجْهَهُ: قوشۇمىسىنى تۈردى.

كَرَّصَ يُكَرِّصُ تَكْرِيصًا: ئىرىمچىك يېدى.

كَرَّكَ يُكَرِّكُ تَكْرِيكًا —تِ الدَّجَّاجَةُ: مېكىيان كۈرۈك بولۇپ قالدى.

كَرَّمَ يُكَرِّمُ تَكْرِيمًا: ھۆرمەتلىدى، قەدىرلىدى.

كَرَّمَهُ: ئۇنىڭ قەدىرىگە يەتتى، ئۇنىڭغا ئەھمىيەت بەردى، ئۇنى ئەتىۋارلىدى.

كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ: ئاللاھ ئۇنىڭغا شان-شەرەپ ئاتا قىلسۇن.

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ «قرآن»: شەك-شۈبھىسىزكى، بىز ئادەم بالىلىرىنى ھۆرمەتلىك قىلدۇق.

كَرَّهَ يُكَرِّهُ تَكْرِيهًا: زېرىكتۈردى، بىزار قىلدى.

﴿وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ﴾ «قرآن»: سىلەرگە پىسقنى، كۇفرىنى ۋە گۇناھنى يامان كۆرسەتتى.

كَرَزَ يَكْرِزُ كُرُوزًا: يوشۇرۇندى، كىردى؛ داخىل بولدى.

كَرَزَ إِلَيْهِ: پاناھلىق تىلىدى، مايىل بولدى.

كَرَزٌ: گىلاس، گىلاس دەرىخى.

كُرْزٌ ج أَكْرَازٌ وَ كِرَزَةٌ: پادىچىنىڭ خۇرجۇنى.

كَرْزَةٌ ج كَرَزَاتٌ: بىر تال گىلاس.

كَرْزَمَةٌ: چۈشلۈك تاماق.

كَرْزَنٌ: پالتا، ئايپالتا.

كِرْزِينٌ: پالتا، ئايپالتا.

كَرِسَ يَكْرَسُ كَرَسًا الرَّجُلُ: ئىلىمغا توشتى، ئالىم بولدى.

كَرْسَعَ يُكَرْسِعُ كَرْسَعَةً الرَّجُلُ: قاتىردى، يۈگۈردى.

كَرْسَفَ يُكَرْسِفُ كَرْسَفَةً الدَّابَّةَ: ھايۋاننىڭ پەيىنى كېسىۋەتتى.

كَرْسَفَ الْجَمَلَ: تۆگىنى چىڭ چۈشىۋەتتى.

كُرْسُفٌ: پاختا.

كُرْسُوعٌ ج كَرَاسِيعُ: بېغىش سۆڭىكى.

كُرْسُوعُ الْقَدَمِ: ئوشۇق سۆڭىكى.

كُرْسِيٌّ ج كَرَاسِيٌّ و كَرَاسٍ: ئورۇندۇق.

كُرْسِيٌّ بِمَسَانِدَ: يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق.

كُرْسِيّ الْآدَابِ: ئەدەبىيات كافېدراسى.

كُرْسِيّ الْخِلَافَةِ: خەلىپىلىك تەخت، خەلىپىلىك دۆلەت پايتەختى.

كُرْسِيّ الْمَلِكِ: پادىشاھنىڭ تەختى، پادىشاھلىق ئورۇن.

كُرْسِيّ الْمَمْلَكَةِ: پايتەخت.

أُسْتَاذٌ كُرْسِيٌّ: پروفېسسور.

آيَةُ الْكُرْسِيِّ: ئايەتۇلكۇرسى (سۈرە بەقەرەنىڭ 255 ـ ئايىتى).

كُرْسِيّ خَيْزُرَانٍ: بامبۇك چىۋىقتىن توقۇلغان ئورۇندۇق.

كُرْسِيّ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ: ئەرەب تىلى كافېدراسى.

كُرْسِيٌّ مُرِيحٌ: يۇمشاق ئورۇندۇق.

كُرْسِيٌّ هَزَّازٌ: ھەرىكەتچان ئورۇندۇق.

كُرْسِيٌّ دَائِرٌ: ئايلىنىدىغان ئورۇندۇق.

كَرِشَ يَكْرَشُ كَرَشًا الْوَجْهُ: يۈز قورۇلدى، قورۇق چۈشتى.

كِرْشٌ ج كُرُوشٌ و أَكْرَاشٌ: كۆشىگۈچى ھايۋانلارنىڭ ئاشقازىنى؛ كىشىنىڭ يېقىنلىرى.

«الْأَنْصَارُ كَرِشِيْ وَ عَيْبَتِيْ» ‹حديث›: ئەنسارلار مېنىڭ يېقىنلىرىم ۋە ئىشەنچلىك كىشىلىرىم.

كَرَصَ يَكْرِصُ كَرْصًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يانجىدى، قولى بىلەن سىقتى.

كَرَضَ يَكْرُضُ كَرْضًا الشَّيْءَ: توپلىدى، يىغدى، جەملىدى.

كَرَعَ يَكْرَعُ كَرْعًا وَ كُرُوْعًا فِي الْمَاءِ: سۇ ئوتلىدى، ئىچتى.

«كَرَعَ مِنْ مَنَاهِلِ الْعِلْمِ»: ئىلىم بۇلاقلىرىدىن ئىچتى.

كَرَعٌ: ئىچىلىدىغان يامغۇر سۈيى.

رِجَالٌ كَرَعٌ: چاكىنا ئادەملەر.

كَرَفَ يَكْرِفُ كَرْفًا وَ كَرَافًا الشَّيْءَ: نەرسىنى پۇرىدى.

كَرَفَ الْحِمَارُ: ئېشەك تېزەكنى پۇراپ بېشىنى كۆتۈردى، تۇمشۇقىنى ئاسمانغا قىلدى.

كَرْفَأَ يُكَرْفِأُ كَرْفَأَةً الْقَوْمُ: قوۋم ئارىلىشىپ كەتتى.

كَرْفَأَ الشَّعْرُ: چاچ چىگىچلىشىپ كەتتى.

كَرْفَسَ يُكَرْفِسُ كَرْفَسَةً: لەلەگشىپ ماگدى، سۆرۈلۈپ ماگدى.

كَرْفَسَ الْحَيْوَانَ: ھايۋاننى چۈشەپ قويدى.

كَرَفْسٌ: چىگسەي، كەرەپشە.

كُرُكٌ: خۇرۇم سومكا، خۇرۇم چاپان.

كَرْكَبَةٌ: قالايمىقانلاشتۇرماق.

كَرْكَةٌ: دىستىللىياتور، دۈملەش قازىنى.

كَرْكَدَّنُ: كەركىدان.

كَرْكَرَ يُكَرْكِرُ كَرْكَرَةً فِي الضِّحْكِ: قاقاقلاپ كۈلدى.

كَرْكَرَ الْمَاءُ: سۇ شارقىرىدى.

كَرْكَرَ الْأَمْرَ: ئىشنى تەكرارلىدى، قايتىلىدى.

كَرْكَرَ الدَّجَّاجَةُ: توخۇ قاقاقلىدى.

كَرْكَرَ الرَّحَى: تۈگمەننى چۆرگىلەتتى.

كَرْكَرَ الْحِجَارَةَ عَلَى الطَّرِيْقِ: يولغا قايتا تاش ياتقۇزدى.

كَرْكَرٌ: چايكا، بېلىقئالغۇچ.

كَرْكَرَةٌ: قاتتىق كۈلمەك، قاقاقلاپ كۈلمەك.

كَرْكُوْبَةٌ ج كَرَاكِيْبُ: كونا ئۆي جاھازلىرى.

كُرْكِيٌّ ج كَرَاكِيّ: سۇر تۇرنا.

كَرُمَ يَكْرُمُ كَرَمًا وَ كَرَمَةً وَ كَرَامَةً: ئېسىل بولدى، ئالىيجاناب بولدى، قەدىرلىك بولدى.

كَرُمَ الرَّجُلُ: كىشى مەرد بولدى.

كَرُمَ السَّحَابُ: يامغۇر مول ياغدى.

كَرَمٌ: سېخىيلىك، مەردلىك، مەرھەمەت، خەير-ئېھسان.

كَرَمُ الْأَخْلَاقِ: ئەخلاقلىق.

كَرَمُ الْمَحْتِدِ: ئېسىل نەسەبلىك، ساخاۋەتلىك.

أَرْضٌ كَرَمٌ: مۇنبەت يەر.

كَرَمًا: سېخىيلىقتا، مەردلىكتە، شەپقەت قىلىپ، مەرھەمەت يۈزىسىدىن.

كَرْمٌ ج كُرُوْمٌ: باغچە، بوستانلىق، مېۋىلىك باغچە؛ ئۈزۈم.

كَرْمُ العِنَبِ: ئۈزۈملۈك، ئۈزۈمزار.

إِبْنَةُ الْكَرْمِ: ئۈزۈم ھارىقى، مۇسەللەس.

زِرَاعَةُ الْكَرْمِ: تال تىكىش، ئۈزۈم قويۇش.

كَرْمَشَ يُكَرْمِشُ كَرْمَشَةً: قوشۇمىسىنى تۈردى، چىرايىنى پۈرۈشتۈردى.

كَرْمَشَةٌ ج كَرَامِشٌ: قورۇق، پۈرۈك.

كِرْنَافٌ ج كَرَانِيْفُ: قالدۇق نەرسە، ئاشقان-تاشقان؛ ھارام شاخ.

كِرْنَافُ الْبُنْدُقِيَّةِ: مىلتىق پايىنىكى.

كُرُنْبٌ ، كُرُنَبٌ: كاللەك سەي، كاپۇستا.

كَرْنَفَ يُكَرْنِفُ كَرْنَفَةً: قىرقىدى، پۇتىدى، ياسىدى.

كَرِهَ يَكْرَهُ كَرْهًا وَ كَرَاهِيَةً وَ كَرَاهَةً وَ مَكْرَهَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ياقتۇرمىدى، ياخشى كۆرمىدى، ئۆچ كۆردى، نەپرەتلەندى.

«إِنِّي أَكْرَهُ مَايَفْعَلُهُ الْمُنَافِقُ»: ئىككى يۈزلىمچىنىڭ ئىشلىرىنى مەن يامان كۆرىمەن.

﴿وَاللّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ «قۇرئان»: كۇففارلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ، ئاللاھ ئۆزىنىڭ نۇرىنى مۇكەممەل قىلغۇچىدۇر.

«مَاعَابَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا إِنْ اِشْتَهَاهُ أَكَلَهُ وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھېچقاچان تاماقنى كەمسىتمىگەندى، كۆڭلى تارتسا يەيتتى، كۆڭلى تارتمىسا قويۇپ قوياتتى.

كَرُهَ يَكْرُهُ كَرَاهَةً وَ كَرَاهِيَةً: زېرىكىشلىك بولدى، يامان بولدى، قەبىھ بولدى، مەكرۇھ بولدى.

كَرُهَتْ رَائِحَةُ الْقَنَوَاتِ: قانالّلار سېسىق پۇرىدى.

كُرْهٌ: يامان كۆرمەك، ئۆچ كۆرمەك، يىرگەنمەك.

طَوْعًا أَوْ كُرْهًا: خالىسۇن ياكى خالىمىسۇن.

كُرْهًا عَلَى كُرْهٍ: مەجبۇرىي، زورلۇق بىلەن.

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَاناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهاً وَوَضَعَتْهُ كُرْهاً﴾ «قرآن»: بىز ئىنسانىنى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرىدۇق، ئىنسانىنى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى.

«قَامَ بِهَذَا الْعَمَلِ عَلَى كُرْهٍ مِنْهُ»: ئۇ بۇ ئىشنى مەجبۇرەن قىلدى.

كَرْهٌ: ئۆچ كۆرمەك، يىرگەنمەك، مۇشەققەت، قىيىنچىلىق.

كَرِهٌ: يىرگىنىچلىك، زېرىكىشلىك، قەبىھ، يېقىمسىز.

كَرَوَانٌ ج كِرْوَانٌ وَ كَرَاوِيْنُ: لايخورەك.

كَرْوَسَةٌ ج كَرْوَسَاتٌ: ھارۋا.

كَرَوْيَا . كَرَوْيَاءُ: ئارپىبەدىيان.

كُرَوِيٌّ: يۇملاق.

جِسْمٌ كُرَوِيٌّ: يۇملاق جىسىم.

كُرَوِيَّةٌ: شارسىمان، شار شەكىللىك.

الْأَرْضُ كُرَوِيَّةٌ: زېمىن يۇملاقتۇر.

كَرَى يَكْرِي كَرْيًا: يۇگۇردى، چاپتى.

كَرَى الْأَرْضَ: يەرنى كولىدى، قازدى.

كَرَى الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇملاقلىدى.

كَرِيَ يَكْرَى كَرًى الرَّجُلُ: كىشى ئۇخلىدى.

كَرًى: ئۇيقۇ، ئۇخلىماق.

«مَا ذُقْتُ طَعْمَ الْكَرَى مَوْلاَيَ مُذْ أَمَدٍ إِلَى لِقَائِكَ تَوَّاقًا وَتَحْنَانًا»: ئى بۇرادەر خېلىدىن بېرى سىلى بىلەن دىدارلىشىشنى ئويلاپ، سىلىنى سېغىنىپ، كۆرۈشكۈم كېلىپ، ئۇيقۇنىڭ تەمىنى تېتىپ باقمىدىم.

كَرِيْثٌ: بالايىئاپەت، پاجىئە.

كَرِيْزٌ: پىشلاق.

كُرَيْزٌ: گىلاس.

كُرَيْصٌ: ئىرىمچىك، قۇرۇت.

كَرِيْمٌ ج كِرَامٌ وَ كُرَمَاءُ م كَرِيْمَةٌ ج كَرِيْمَاتٌ و كَرَائِمُ: مەرد، سېخىي، شەپقەتلىك، ئېسىل، ئالىيجاناب، قىزغىن، سەمىمىي.

كَرِيْمُ الْأَخْلَاقِ: پاك، ئەخلاقلىق.

كَرِيْمُ الْأَصْلِ: ئاقسۆڭەك، ئېسىلزادە.

كَرِيْمُ الْعَيْنِ: يەكچەشمە.

كَرِيْمُ النَّفْسِ: ئالىيجاناب، يۇقىرى مەرتىۋىلىك.

جَوَادٌ كَرِيْمٌ: ساپ نەسىللىك يورغا ئات.

دَمٌ كَرِيْمٌ: كېلىپ چىقىشى ئېسىل قان.

حَجَرٌ كَرِيْمٌ: گۆھەر، ياقۇت، ئېسىل تاش.

حِصَانٌ كَرِيْمٌ: نەسىللىك ئات، تۇلپار.

مَعْدَنٌ كَرِيْمٌ: قىممەتلىك مېتال.

وَجْهٌ كَرِيْمٌ: گۈزەل چىراي.

الْقَارِئُ الْكَرِيْمُ: قەدىرلىك كىتابخان، ھۆرمەتلىك ئوقۇغۇچى.

عِشْ عَزِيْزًا أَوْ مُتْ كَرِيْمًا: ئىززەت بىلەن ياشا ياكى مەردلىك بىلەن ئۆل.

وَصَلَنِيْ خِطَابُكَ الْكَرِيْمُ: قىممەتلىك خېتىڭىز ماڭا تەگدى.

الْكَرِيْمُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، «كۆپ ئاتا قىلغۇچى، ئاتاسى تۈگىمەيدىغان ئاللاھ»، دېگەن مەنىدە.

﴿مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيْمِ﴾ ‹قرآن›: سېنى كۆپ ئاتا قىلغۇچى پەرۋەردىگارىڭغا ئاسىيلىق قىلىشقا نېمە ئالدىدى؟

كَرِيْمَةُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ قىزى.

عَقَدَ الْأَبُ قِرَانَ كَرِيْمَتِهِ: ئاتا قىزىنى ياتلىق قىلدى.

الْكَرِيْمَتَانِ: بىر جۈپ كۆز.

«لَمْ يَقْرَأْ الْمَوْضُوْعَ بِإِمْعَانٍ بَلْ مَرَّ عَلَيْهِ مُرُوْرَ الْكِرَامِ»: ماۋزۇنى كۆڭۈل قويۇپ ئوقۇماي، بەلكى كۆز يۈگۈرتۈپلا چىقتى.

كَرَائِمُ السَّيِّدَاتِ: ھۆرمەتلىك خانىملار.

كَرَائِمُ الْمَالِ: مالنىڭ ئېسىللىرى، ياخشىلىرى.

كِرِيْمٌ: يۈز مېيى.

كِرِيْمَةٌ: ماروژنى.

كَرِيْهٌ: يىرگىنچلىك، زېرىكىشلىك، قەبىھ.

كَرِيْهُ الْمَنْظَرِ: كۆرۈمسىز، بەتبەشىرە.

كَرِيْهُ الرَّائِحَةِ: سېسىق، بەتبۇي.

كَرِيْهُ الطَّعْمِ: تەمسىز، لاۋزا.

كَرِيْهَةٌ ج كَرَائِهُ: بەختسىزلىك، ئاپەت، كۈلپەت؛ ئۇرۇش، جەڭ.

رَائِحَةٌ كَرِيْهَةٌ: يېقىمسىز پۇراق.

شَهِدْتُ الْكَرِيْهَةَ: جەڭگە قاتناشتىم.

كُرَيَّةٌ ج كُرَيَّاتٌ: كىچىك شار.

كُرَيَّاتُ الدَّمِ الْحَمْرَاءِ: قىزىل قان دانچىلىرى.

كُزَازٌ: تىترىمەك، بەزگەك.

كَزَازَةٌ: يىرىك، قاتتىق، قوپال.

كَزَازَةُ الْيَدِ: بېخىللىق قىلماق، پىخسىقلىق قىلماق.

كُزْبَرَةٌ/كُزْبُرَةٌ: يۇمغاقسۈت، ئاشكۆكى.

كَزَّ يَكُزُّ كَزًّا الشَّيْءَ: تارايتتى، قىسقارتتى، قورۇدى.

كَزٌّ ج كُزٌّ: قۇرۇپ قالغان، قورۇلۇپ قالغان، قەبىھ، سەت.

كَزُّ الْيَدَيْنِ: بېخىل، پىخسىق.

كُزٌّ: تىترىمەك، بەزگەك.

كَزَزٌ: بېخىللىق، پىخسىقلىق.

كَزَّازٌ: تىترىمەك، بەزگەك.

كَزْلَكُ ج كَزَالِكُ: پىچاق، بەكە، قەلەمتىراش.

كَزِمٌ: قورقۇنچاق.

كَسَا يَكْسُو كَسْوًا ـــ ه: كىيىم كىيگۈزدى.

يَكْسُو الْعِلْمُ الرَّجُلَ هَيْبَةً: بىلىم كىشىنى سۈرلۈك كۆرسىتىدۇ.

﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْماً﴾ ‹قرآن›: ئاندىن سۆڭەككە گۆش قوندۇردۇق.

كَسَاهُ شِعْرًا: ئۇنى شېئىر يېزىپ مەدھىيىلىدى.

كَسَا حَدِيْثَهُ مَلْحًا: يۇمۇرلۇق سۆزلىدى.

كِسَاءٌ ج أَكْسِيَةٌ: كىيىم.

الْغِذَاءُ وَالْكِسَاءُ: ئوزۇق-تۈلۈك ۋە كىيىم-كېچەك.

كَسَاءٌ: شان-شەرەپ.

كُسَاحٌ: پالەچلىك.

كُسَاحُ الْأَطْفَالِ: راخىت، كىچىك باللارنىڭ سۆڭەك قاتماسلىق كېسىلى.

كُسَاحَةٌ: ئەخلەت، سۈپۈرۈندە.

كَسَادٌ: كاسات، كاساتلىق.

كَسَادٌ عَالَمِيٌّ: دۇنياۋى ئىقتىسادىي كرىزىس.

﴿وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا﴾ ‹قرآن›: ئاقماي

قېلىشتىن قورققان تىجارەتچىلەر.

كُسَارٌ. كُسَارَةٌ: پارچە، سۇنۇق.

كَسَأَ يَكْسَأُ كَسْأً الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى ھەيدىدى.

كَسَأَ الْقَوْمَ: قوۋمنى يەڭدى، غالىب كەلدى.

كَسَأَهُ بِالسَّيْفِ: ئۇنى قىلىچ بىلەن چاپتى.

كُسْءٌ ج أَكْسَاءٌ: نەرسىنىڭ قۇيرۇق قىسمى.

كَسَبَ يَكْسِبُ كَسْبًا مَالًا: مالغا ئېرىشتى، پايدىغا ئېرىشتى، قولغا كەلتۈردى، ھاسىل قىلدى.

﴿كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ﴾ ‹قرآن›: ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا مەسئۇلدۇر.

كَسَبَ رِزْقَهُ: رىزقىنى تېپىپ يېدى.

كَسَبْنَا الْمَعْرِكَةَ: ئۇرۇشتا ئۇتتۇق.

كَسَبْتُ الدَّعْوَى: داۋادا ئۇتتۇم.

يَكْسِبُ صَدَاقَةَ الْآخَرِيْنَ: باشقىلارنىڭ دوستلۇقىنى قولغا كەلتۈرىدۇ.

كَسَبُوْا مَالًا وَفِيْرًا: ئۇلار كۆپ مالغا ئېرىشتى.

«يُرِيْدُ أَنْ يَكْسِبَ الْوَقْتَ لِلتَّفْكِيْرِ فِي الْأَمْرِ»: ئويلىنىۋېلىشقا ۋاقىت چىقارماقچى بولۇۋاتىدۇ.

كَسَبَ الْإِثْمَ: گۇناھنى ئۈستىگە ئالدى.

﴿وَمَن يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْماً ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئاً فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَاناً وَإِثْماً مُّبِيناً﴾ ‹قرآن›: كىمكى بىر كىچىك گۇناھ ياكى بىر چوڭ گۇناھ قىلىپ قويۇپ، ئۇنى بىگۇناھ ئادەمگە چاپلىسا، ئۇ شۇ بوھتاننى ۋە ئوپئوچۇق بىر گۇناھنى ئۆزىگە يۈكلىۋالىدۇ.

كَسْبٌ: قولغا كەلتۈرمەك، ئېرىشمەك، ھاسىل قىلماق، قازانماق.

كَسْبُ الْقُوَى الْمُتَوَسِّطَةِ: ئوتتۇرىدىكى كۈچلەرنى قولغا كەلتۈرمەك.

«سَافَرَ إِلَى الْخَارِجِ بِقَصْدِ الْكَسْبِ»: كەسىپ قىلىش مەقسىتىدە سەپەرگە چىقتى.

«سَعَى إِلَى كَسْبِ الْمُبَادَرَةِ بِقَدْرِ الْمُسْتَطَاعِ»: مۇمكىنقەدەر تەشەببۇسكارلىقنى قولغا كەلتۈرۈشكە تىرىشتى.

كُسْبُرَةٌ: يۇمغاقسۈت، ئاشكۆكى.

كُسْتَاكٌ: سائەت زەنجىرى.

كَسَحَ يَكْسَحُ كَسْحًا الْبَيْتَ: ئۆينى سۈپۈردى.

كَسَحَ الْبِئْرَ: قۇدۇقنىڭ سۈيىنى تارتىپ چىقىرىۋەتتى.

كَسَحَهُ مِنَ الْوُجُوْدِ: ئۇنى يوقاتتى، تۈگەتتى.

كَسَحَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزۈۋەتتى، كېسىۋەتتى.

كَسَحَ مِنْ مَالِهِ: مېلىدىن ئالدى.

كَسِحَ يَكْسَحُ كَسَحًا الرَّجُلُ: پالەچ بولۇپ قالدى، بىر پۇتى تارتىشىپ ئاقساپ ماڭدى.

كَسْحٌ: پالەچلىك.

كَسْحَانٌ: راخىت كېسىلىگە گىرىپتار بولغۇچى.

كَسَدَ يَكْسُدُ كَسَادًا وَكُسُوْدًا الشَّيْءُ: كاساتلاشتى، راۋاج تاپمىدى.

كَسَدَتِ السِّلْعَةُ: مال كاساتلاشتى، پاخاللاشتى.

كَسَدَ السّوْقُ: بازار كاساتلاشتى.

كَسَرَ يَكْسِرُ كَسْرًا: سۇندۇردى، ئوشتۇدى، ئاجراتتى.

كَسَرَ الْوَصِيَّةَ: ۋەسىيەتكە خىلاپلىق قىلدى.

كَسَرَ التَّاجِرَ: سودىگەرنى ۋەيران قىلدى.

كَسَرَ الْجَيْشَ: قوشۇننى مەغلۇپ قىلدى.

كَسَرَ الْعَطَشَ: ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇردى.

كَسَرَ حِدَّتَهُ: ھەيۋىسىنى سۇندۇردى.

كَسَرَ رِيْقَهُ: ئىشتىھاسىنى باستى.

كَسَرَ رَقَبَتَهُ: بويىنىنى سوزدى، بويىنىنى قايرىدى.

كَسَرَ قَلْبَهُ: ئۈمىدسىزلەندۈردى.

كَسَرَ شَرَفَهُ: ئابرۇيىنى تۆكتى.

كَسَرَ شَوْكَةَ الْغَضَبِ: ھەيۋىسىنى سۇندۇردى.

كَسَرَهُ عَنْ مُرَادِهِ: ئۇنى بۇرىۋەتتى.

كَسَرَ الصَّمْتَ: جىمجىتلىقنى بۇزدى.

كَسْرٌ: سۇندۇرماق، ئۇشتۇماق، بۇزماق، زىيان يەتكۈزمەك، خىلاپلىق قىلماق.

سَهْلُ الْكَسْرِ: ئاسان سۇنىدىغان.

كَسْرٌ إِعْتِيَادِيٌّ: ئاددىي كەسىر.

كَسْرٌ حَقِيْقِيٌّ: توغرا كەسىر.

كَسْرٌ مُرَكَّبٌ: مۇرەككەپ كەسىر.

كَسْرٌ ج أَكْسَارٌ و كُسُوْرٌ: ئۆينىڭ بۇلۇڭى، پارچە.

قَعَدَ فِي كَسْرِ بَيْتِهِ: ئۆيىنىڭ بۇلۇڭىدا ئولتۇردى.

كَسْرَةٌ ج كَسَرَاتٌ: مەغلۇبىيەت، يېڭىلىش، ئۇتتۇرۇش.

وَقَعَتْ عَلَيْهِمُ الْكَسْرَةُ: ئۇلار مەغلۇپ بولدى.

كِسْرَةٌ ج كِسَرٌ: پارچە، ئۇۋاق، سۇنۇق، ئۇۋۇندە.

كِسْرَى ج أَكَاسِرَةٌ: كىسرا (قەدىمكى ئىران پادىشاھلىرىنىڭ ھۆرمەت نامى).

كَسَّ يَكُسُّ كَسًّا الشَّيْءَ: يانجىپ تالقان قىلىۋەتتى.

كُسٌّ ج أَكْسَاسٌ: جىنسىي يول ئېغىزى (ئاياللارنىڭ).

كَسَّبَ يُكَسِّبُ تَكْسِيْبًا الرَّجُلَ: ئېرىشتۈردى.

كَسَّبَهُ مَالًا كَثِيْرًا: ئۇنى كۆپ مال-مۈلۈككە ئېرىشتۈردى.

كَسَّبَ حَقًّا: ھوقۇققا ئېرىشتۈردى.

كَسَّحَ يُكَسِّحُ تَكْسِيْحًا: پالەچ قىلىپ قويىدى، ئاقسىتىپ قويدى.

كَسَّرَ يُكَسِّرُ تَكْسِيْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى پارچە-پارچە قىلىۋەتتى.

كَسَّرَ الْإِضْرَابَ: ئىش تاشلاشنى بىكار قىلدى.

كَسَّرَ زُجَاجَ النَّافِذَةِ: دېرىزىنىڭ ئەينىكىنى چېقىۋەتتى.

كَسَّعَ يُكَسِّعُ كَسْعًا اَلسَّفِيْنَةَ فِي الْبَحْرِ: دېڭىزدا كېمىنى ئىتتىرىپ ماڭغۇزدى.

كَسَّعَ فُلَانًا بِمَا سَاءَهُ: يامان گەپ قىلىپ كىشىگە ئازار بەردى.

كَسَعَهُ بَكَذَا: ئۇنىڭغا ئەگەشتۇردى.

كُسْعَةٌ ج كُسَعٌ: قاشقا، قۇشنىڭ قۇيرۇقى ئاستىدىكى ئاق پەي؛ ئېشەك؛ قول؛ ئۇۋاق نان؛ ئىشلىتىلىدىغان كالا.

كَسَفَ يَكْسِفُ كُسُوْفًا وَجْهُهُ: چىرايى ئۆزگەردى، تۇتۇلدى.

كَسَفَ أَمَلُهُ: ئۈمىدى ئۈزۈلدى.

كَسَفَتِ الشَّمْسُ: كۈن تۇتۇلدى.

كَسَفَتْ حَالُهُ: ئۇنىڭ ئەھۋالى يامانلاشتى.

كِسْفَةٌ ج كِسْفٌ وَ أَكْسَافٌ وَ كُسُوْفٌ: پارچە، بۆلەك.

﴿وَإِن يَرَوْا كِسْفاً مِّنَ السَّمَاءِ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇلار ئاسماننىڭ بىر پارچىسى چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە....

كَسْكَسَ يُكَسْكِسُ كَسْكَسَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى كۇكۇم-تالقان قىلىۋەتتى، ئۇۋىتىۋەتتى.

كِسْكِسٌ: نېرى تۇر.

كَسْكَسَةٌ: چېكىنمەك، ئارقىغا قايتماق، داجىماق.

كَسِلَ يَكْسَلُ كَسَلًا: ھۇرۇنلۇق قىلدى، بوشاپ كەتتى، بوشاڭلىق قىلدى.

كَسِلَ التِّلْمِيْذُ فَلَمْ يَكْتُبْ تَمَارِيْنَهُ: شاگىرت بوشاڭلىق قىلىپ تاپشۇرۇقنى يازمىدى.

كَسَلٌ: ھۇرۇنلۇق، ئەزمىلىك، يالقاۋلىق.

كَسِلٌ . كَسْلَانُ ج كُسَالَى وَ كَسْلَى م كَسِيْلَةٌ وَ كَسْلَانَةٌ وَ كُسْلَى: ھۇرۇن، ئېشىياقماس، يالقاۋ، ئېرىنچەك، بوشاڭ، ئېزىلەڭگۈ.

﴿وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى﴾ «قرآن»: ئۇلار ناماز ئۈچۈن تۇرغاندا خۇشياقماسلىق بىلەن تۇربىدۇ.

«دُمْ قُرَّةَ الْعَيْنِ سَبَّاقًا إِلَى دُرَجِ الْـ ـعُلُوْمِ سَعْيًا إِلَيْهَا غَيْرَ كَسْلَانِ»: ئى كۆزۈمنىڭ نۇرى (ئەزىزىم) كۈنسايىن ئىرىشقىن، ئىلىم - مەرىپەت چوققىسىغا ئۆرلە، ھۇرۇنلۇق قىلما.

الْكَسْلَانُ لَايَذُوقُ طَعْمَ السَّعَادَةِ: ھورۇن بەختنىڭ تەمىنى تېتىيالمايدۇ.

كَسَمَ يَكْسِمُ كَسْمًا عَلَى عِيَالِهِ: ئائىلىسىنى بېقىش ئۈچۈن جاپا چەكتى.

كُسْوَةٌ ، كِسْوَةٌ ج كُسًى وَ كِسَاوٍ: كىيىم، كىيىم-كېچەك؛ يوپۇق.

كِسْوَةٌ رَسْمِيَّةٌ: ھەربىيچە كىيىم، ھەربىي فورما.

كِسْوَةُ الْكَعْبَةِ: كەئبىنىڭ يوپۇقى.

﴿وَعلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ «قرآن»: ئاتىلار ئانىلارنى قائىدە بويىچە يېمەك-ئىچمەك ۋە كىيىم-كېچەك بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشى كېرەك.

لَبِسَ كُسْوَةً زَرْقَاءَ جَمِيْلَةً: چىرايلىق كۆك تون كىيدى.

الْكِسْوَةُ الشَّرِيْفَةُ: بەيتۇللاھنىڭ يوپۇقى بولۇپ، ھەر يىلى يېڭىلىنىپ تۇرىدۇ.

كُسُوفٌ: كۈن تۇتۇلۇش.

كُسُوفٌ جُزْئِيٌّ: كۈننىڭ يېرىم تۇتۇلۇشى.

كُسُوفٌ كُلِّيٌّ: كۈننىڭ پۈتۈن تۇتۇلۇشى.

كَسُولٌ: ھورۇن، ئىشياقماس، يالقاۋ، ئېرىنچەك، بوشاڭ.

لَنْ يَنْجَحَ الْكَسُوْلُ: ھورۇن مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمايدۇ.

كَسِيَ يَكْسَى كَسْيًا الثَّوْبَ: كىيىم كىيدى.

كُسَيٌّ ج أَكْسَاءٌ: قۇيرۇق، كاسا.

رَكِبَ أَكْسَاءَهُ: ئۇكىدىسىغا چۈشتى.

كَسِيْبٌ: قولغا كەلتۈرگۈچى، ھاسىل قىلغۇچى.

كَسِيْحٌ . كُسَيْحٌ: زاخىت كېسىلىگە گىرىپتار بولغۇچى.

كَسِيْدٌ: كاساتلاشقان، كاسات.

كَسِيْرٌ ج كَسْرَى وَ كَسَارَى: چېقىلغان، پاچاقلانغان، سۇندۇرۇلغان، گۇمران قىلىنغان، بۇزۇلغان.

كَسِيْرُ الْخَاطِرِ: بېشى چۈشۈپ كەتكەن، روھى چۈشكۈن، ئۈمىدسىز.

كَسِيْرُ الْقَلْبِ: ئەلەملىك، ئېچىنىشلىق، قايغۇلۇق، كۆڭلى زىدە.

عَظْمٌ كَسِيْرٌ: سۇنغان سۆڭەك.

جُنْدِيٌّ كَسِيْرٌ: مەغلۇپ بولغان قوشۇن.

كَشَا يَكْشُو كَشْوًا الشَّيْءَ: چىشلەپ يۇلۇۋالدى.

كُشَاحٌ: بىقىن ئاغرىش.

كُشَاحَةٌ: ئاداۋەت، ئاداۋەت ساقلاش.

كِشَافَةٌ: تەكشۈرمەك، چارلىماق، قىدىرىپ تەكشۈرمەك؛ رازۋېدكىچىلىك.

كَشَأَ يَكْشَأُ كَشْأً اللَّحْمَ: گۆشنى قاقلاپ پىشۇردى.

كَشَأَ الطَّعَامَ: تاماقنى ئالدىنقى چىش بىلەن يېدى.

كَشَأَ الشَّيْءَ: نەرسىنى سويدى.

كُشْأَةٌ: ئەيىب، نۇقسان.

مَا فِي جَسَدِهِ كُشْأَةٌ: ئۇنىڭ بەدىنىدە ئەيىب يوق.

كُشْتُبَانٌ/كُشْتِبَانٌ: ئويماق (تىككۈچىنىڭ).

كَشَحَ يَكْشَحُ كَشْحًا: قوغلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى.

كَشَحَ الْقَوْمَ: قوۋمنى تارقىتىۋەتتى.

كَشَحَ لَهُ: ئۇنىڭغا دۈشمەنلىك بىلەن قارىدى، ئۆچمەنلىك بىلەن قارىدى.

كَشَحَ الظَّلَامُ: قاراڭغۇلۇق كۆتۈرۈلدى.

كَشِحَ يَكْشَحُ كَشَحًا: ئاغرىپ قالدى، زاتىلجەم كېسىلى بولۇپ قالدى.

كَشْحٌ ج كُشُوحٌ: بىقىن.

طَوَى كَشْحَهُ عَلَى الْأَمْرِ: ئىشنى داۋاملاشتۇردى.

كَشَدَ يَكْشِدُ كَشْدًا الشَّيْءَ: چىشلەپ ئۈزۈۋالدى.

كَشَدَ النَّاقَةَ: تۆگىنى ئۈچ بارمىقى بىلەن ساغدى.

كَشَدٌ: تىرىكچىلىك ئۈچۈن جاپالىق ئىشلىگۈچى.

كِشْدَةٌ: سېرىقماي.

كَشَرَ يَكْشِرُ كَشْرًا عَنْ أَسْنَانِهِ: چىشىنى كۆرسەتتى، چىشىنىڭ ئېقىنى چىقاردى، ھىجايدى.

كَشَرَ السَّبُعُ عَنْ نَابِهِ: يىرتقۇچ ھايۋان خىرىس قىلدى.

كَشَرَ فِي وَجْهِهِ: ھومىيىپ قارىدى.

كَشِرَ يَكْشَرُ كَشَرًا: قاچتى.

كَشْرٌ: قۇرۇق نان.

كَشَرٌ: مېۋىسى يېيىلىپ كەتكەن قۇرۇق ساپاق.

كَشْرَةٌ: ھىجايماق.

كَشَّ يَكِشُّ كَشًّا وَ كَشِيشًا الثُّعْبَانُ: يىلان كۈشۈلدىدى، شىرىلدىدى.

كَشَّاشٌ: قوغلىغۇچى، قوغلاپ چىقارغۇچى.

كَشَّاشُ الْحَمَّامِ: كەپتەرۋاز.

كَشَّافٌ ج كَشَّافَةٌ: پاش قىلغۇچى، ئاشكارا قىلغۇچى؛ بايقىغۇچى، رازۋېدكا قىسىم؛ تاموژنا؛ ۋاكالىتەن باشقۇرغۇچى.

الْفِتْيَانُ الْكَشَّافَةُ . الشُّبَّانُ الْكَشَّافَةُ: ئىزچىلار.

كُشَّةٌ: ماكلاي چاچ، سېكىلەك چاچ؛ چار بازارچىلىق، بازارمۇ بازار يۈرۈپ تىجارەت قىلىش، سەييارە سودىگەرچىلىك.

كَشَّحَ يُكَشِّحُ تَكْشِيحًا الْعُودَ: ياغاچنى ئاقلىدى.

كَشَّحَ الْجَمَلَ: تۆگىنىڭ بىقىنىغا ئەن سالدى.

كَشَطَ يَكْشِطُ كَشْطًا: سويدى، قىردى.

كَشَطَ الْجِلْدَ عَنِ الذَّبِيحَةِ: قوينى سويدى.

كَشَطَ الْكِتَابَةَ: يېزىقنى ئۆچۈرۈۋەتتى، سۈرتىۋەتتى.

كَشَعَ يَكْشَعُ كَشْعًا الْقَوْمُ: قوۋم كەتتى، باردى.

كَشِعَ يَكْشَعُ كَشَعًا: زېرىكتى.

كَشَفَ يَكْشِفُ كَشْفًا: ئاچتى، كەشىپ قىلدى، ئاشكارىلىدى.

كَشَفَ عَنِ الشَّيْءِ: پاش قىلدى.

كَشَفَهُ: ئېچىپ تاشلىدى.

كَشَفَ اللّٰهُ هَمَّهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ غەم-قايغۇسىنى كۆتۈرۈۋەتتى.

كَشَفَتِ النِّقَابَ عَنْ وَجْهِهَا: يۈزىنى ئېچىۋەتتى، چۈمبىلىنى ئېلىۋەتتى.

﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن ئازابنى كۆتۈرۈۋەتكىن، بىز ھەقىقەتەن ئىمان كەلتۈرگۈچىمىز.

«كَشَفَتِ الْحَرْبُ عَنْ سَاقِهَا»: ئۇرۇش ئەۋجىگە چىقتى.

كَشْفٌ: ئاچماق، پاش قىلماق، ئاشكارىلىماق، ئىلھام بىلەن بىلمەك؛ ئىجاد قىلماق، كەشىپ قىلماق.

أَهْلُ الْكَشْفِ: ئالدىدىن ئېيتىپ بەرگۈچى، كارامەت قىلغۇچى.

كَشْفُ الْحِجَابِ: يوپۇق ئاچماق.

كَشْفٌ ج كُشُوفٌ: تىزىم، تىزىملىك، يوقلىما، جەدۋەل؛ ئۆلگە، نەمۇنە.

كُشُوفٌ إِنْتِخَابِيَّةٌ: سايلىغۇچىلار تىزىملىكى.

كَشْفِيٌّ: تەتقىقاتقا مەنسۇپ، ئىزدىنىشكە ئائىت.

بِعْثَةٌ كَشْفِيَّةٌ: تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى، چارلاش ئەترىتى.

كُشْكٌ ج أَكْشَاكٌ: بوتكا.

كُشْكُ الصُّحُفِ: گېزىت-ژۇرنال بوتكىسى.

كُشْكُ الْهَاتِفِ: تېلېفون بوتكىسى.

كُشْكُ الْمُرُورِ: قاتناش ساقچىسى قاراۋۇلخانىسى.

كُشْكُ الدَّيْدَبَانِ: قاراۋۇلخانا، قاراۋۇل پونكىتى.

كُشْكُ الإِشَارَاتِ (فِي سِكَّةِ الْحَدِيدِ): سىگنال پونكىتى.

كَشْكَشَ يُكَشْكِشُ كَشْكَشَةً: قاچتى، قېچىپ كەتتى؛ شىلدىرلىدى.

كَشْكُولٌ ج كَشَاكِلُ: تىلەمچىنىڭ خالتىسى، مەشىق دەپتىرى، گېزىتتىكى مۇھىم خەۋەرلەر.

كَشَمَ يَكْشِمُ كَشْمًا الأَنْفَ: بۇرۇننى كېسىۋەتتى.

كَشْمِيْرٌ: كەشمىر، ئېسىل يۇڭ، يىپەك.

شَالٌ كَشْمِيْرٌ: يۇڭ - يىپەك، رومال، كەشمىر ياغلىق.

كَشُوْدٌ ج كُشُدٌ: تىرىكچىلىك قىلىش ئۈچۈن جاپا چېكىپ ئىشلىگۈچى.

كَشِيْفٌ: ئېچىلغان، ئوچۇق، يالىڭاچ.

كُظْرٌ ج كِظَارٌ: بۆرەك مېيى.

كُظْرِيٌّ: بۆرەك ئۈتى، بۆرەك ئۈتىنىڭ، بۆرەك ئۈستىدىكى.

الْغُدَّةُ الْكُظْرِيَّةُ: بۆرەك ئۈتى بېزى.

كَظَّ يَكِظُّ كَظًّا الطَّعَامُ فُلَانًا: قورساقنى ئېسىلىپ كەتتى.

كَظَّ يَكُظُّ كَظَاظًا وَ كَظَاظَةً الْأَمْرُ فُلَانًا: پالانىنى قايغۇرتتى، ھەسرەت چەكتۈردى، ھەسرەتتە قويدى، ئەلەم قىلدى، غەم - قايغۇغا دۇچار قىلدى.

كِظَّةٌ: ئىچ - باغرى؛ كۆپمەك.

كَظَمَ يَكْظَمُ كَظْمًا الْبَابَ: ئىشىكنى تاقىدى، ئەتتى، قۇلۇپلىدى.

كَظَمَ النَّهْرَ: ئېرىقنى تىندۇردى، توسۇدى.

كَظَمَ الشَّيْءَ: نەرسىنى توسۇدى.

كَظَمَ يَكْظِمُ كَظْمًا وَ كُظُوْمًا غَيْظَهُ: ئاچچىقىنى يۇتتى.

«إِذَا تَثَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَكْظِمْ مَا اسْتَطَاعَ» ‹حديث›: سىلەر بىرىڭلار ئەسنىگەن چاغدا مۇمكىنقەدەر قايتۇرسۇن.

كَظِيْظٌ: قورساقنى ئېسىلىپ كەتكەن، غەزەپلەنگەن، ئاچچىقلانغان، قىستاڭچىلىق.

كَظِيْمٌ: غەمكىن، قايغۇلۇق، ئىچى سىقىلغان.

﴿وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾ ‹قرآن›: قايغۇدىن (كۆپ يىغلاپ) ئىككى كۆزى ئاقىرىپ كەتتى، ئۇ تولۇپ تاشقان غەزىپىنى ئىچىگە يۇتقاندى.

كَظِيْمَةٌ ج كَظَائِمُ: تېرموس، چايدان.

كَعَا يَكْعُوْ كَعْوًا: قورقۇنچاقلىق قىلدى.

كَعَبَ يَكْعَبُ كُعُبًا الثَّدْيُ: كۆكسى كۆتۈرۈلدى، تومپىيىپ چىقتى.

كَعْبٌ ج كُعُوْبٌ: بوغۇم، ئۇگە؛ (قومۇش قاتارلىقلارنىڭ).

عُلُوُّ الْكَعْبِ: شەرەپ، ئابرۇي.

كَعْبٌ ج كُعُبٌ وَ كِعَابٌ: 4 كۋادراتلىق.

كَعْبُ النَّرْدِ: شىشخال.

كَعْبٌ ج كِعَابٌ وَ كُعُوْبٌ وَ أَكْعُبٌ: ئوشۇق.

﴿وَامْسَحُواْ بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَينِ﴾ ‹قرآن›: بېشىڭلارغا مەسھى قىلىڭلار، پۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار.

«مَاأَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ» ‹حديث›: ئىشتاننىڭ ئۇزۇنلۇقى ئىككى ئوشۇقتىن ئېشىپ كەتسە، ئوشۇقنىڭ تۆۋىنى دوزاختا ئازابلىنىدۇ.

كَعْبَةٌ ج كِعَابٌ وَ كَعْبَاتٌ: كەئبە (مەككە مۇكەررەمىدىكى بەيتۇللاھ).

كَعْبَةُ الْآمَالِ: ئارزۇ - ئۈمىدتىكى نىشان، ئارزۇ - ئۈمىد كەئبىسى.

﴿جَعَلَ اللّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَاماً لِّلنَّاسِ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ بەيتۇلھەرام بولغان كەئبىنى ئىنسانلارنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنىڭ تۈتقۇسى قىلدى.

كُعْبَةٌ: قىزلىق، قىزلىق پەردە.

كُعْبُرَةٌ ج كَعَابِرُ: تۈگۈن؛ بوغۇم، ئۇگە.

كُعْبُرِيٌّ: يان بۆلەك سۆڭىكىنىڭ.

كُعْبُوْرَةٌ ج كَعَابِيْرُ: تۈگۈن؛ بوغۇم، ئۇگە.

كَعْتٌ م كَعْتَةٌ: توم قىسقا.

كُعْتَةٌ: شىشىنىڭ ئېغىزى.

كَعَرَ يَكْعَرُ كَعْرًا فُلَانًا: ئەيىبلىدى، قاتتىق

ئەيىبلىدى.

كَعَزَ يَكْعَزُ كَعْزًا: بارماقلىرى بىلەن نەرسىنى يىغدى.

كَعْسَمٌ ج كَعَاسِمُ: قولۇن.

كَعَّ يَكِعُّ كَعًّا وَ كُعُوعًا وَ كَعَاعَةً وَ كَيْعُوعَةً: قورقۇنچاقلىق قىلدى؛ ياندۇردى، قوستى.

كَعٌّ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

كَعَّبَ يُكَعِّبُ تَكْعِيبًا الشَّيْءَ: كۆپقا ئايلاندۇردى، كۆپقا كۆتۈردى.

كَعَّبَ الْعَدَدَ: سانىنى بىر ھەسسە كۆپەيتتى.

كَعَّبَتِ الْفَتَاةُ: قىزنىڭ كۆكسى كۆتۈرۈلدى.

كَعْكٌ وَاحِدَةٌ كَعْكَةٌ ج كَعْكَاتٌ: پىچىنە، پىرەنىك، تورت.

كَعْلٌ: پىخسىق باي؛ پەس پادىچى.

كَعْمٌ ج كِعَامٌ: قورالنىڭ غىلىپى.

كَعِيَ يَكْعَى كَعْيًا عَنْهُ: ئاجىز كەلدى، ئىلاجسىز قالدى.

لَاكِفَاءَ لَهُ: ئۇنىڭ تەڭدىشى يوق.

كَفَاءٌ ، كَفَاءَةٌ: باراۋەرلىك، تەڭلىك؛ سالاھىيەت، قابىلىيەت، رەقىب، قارشى تەرەپ.

كَفَاءُ الْآلَةِ: دىنامومېتىر.

يَمْتَلِكُ كَفَاءَةً قِيَادِيَةً: رەھبەرلىك تالانتىغا ئىگە.

كِفَاءٌ: ئوخشىشى، تەڭدىشى.

«كَفَاءَةُ الزَّوْجِ لِزَوْجَتِهِ فِي الْحَسَبِ وَالنَّسَبِ»: ئەر-ئايال شان-شەرەپ ۋە نەسەبتە باراۋەر بولۇش.

«تُوْجَدُ كَفَاءَاتٌ كَثِيرَةٌ فِي الْبِلَادِ الْعَرَبِيَّةِ»: ئەرەب دۆلەتلىرىدە نۇرغۇن تالانتلىقلار تېپىلىدۇ.

خَبِيرٌ ذُو كَفَاءَةٍ: تالانتلىق مۇتەخەسسىس.

شَهَادَةُ الْكَفَاءَةِ: سالاھىيەت گۇۋاھنامىسى.

شَهَادَةُ الْكَفَاءَةِ فِي التَّدْرِيسِ: ئوقۇتقۇچىلىق سالاھىيەت گۇۋاھنامىسى.

كَفَاةٌ: يېتەرلىك، قانائەتلىنەرلىك.

كِفَاتٌ: توپلىنىپ جەم بولىدىغان جاي؛ تاسادىپىي.

أَرْضٌ كِفَاتٌ: ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان زېمىن.

مَاتَ كِفَاتًا: تۇيۇقسىز ئۆلدى.

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا﴾ «قرآن»: زېمىننى بىز ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان قىلمىدۇقمۇ؟

كِفَاحٌ: قارشى تۇرماق، كۈرەش قىلماق؛ سوقۇش، جەڭ.

كِفَاحِيٌّ: جەڭگىۋارلىق، كۈرەشچانلىق.

كِفَاسٌ: زاكا، ئەدىيال.

كَفَافٌ: ئوزۇق، ئوزۇقلۇق.

«قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَكَانَ رِزْقُهُ كَفَافًا وَ قَنَّعَهُ اللهُ بِمَا أَتَاهُ» «حديث»: ئىمان ئېيتقان، يەتكۈدەك رىزىق بېرىلگەن، ئاللاھنىڭ بەرگەنلىرىگە قانائەت قىلغان كىشى نىجات تاپقان بولىدۇ.

«يَعِيشُ مِنْ عَرَقِ جَبِينِهِ فِي كَفَافٍ»: ئۆز كۈچىگە تايىنىپ قەدىر ئەھۋال تۇرمۇش كەچۈرىدۇ.

«طَارَ الْبَرْقُ فِي كَفَافِ السَّحَابِ»: بۇلۇت ئەتراپىدا چاقماق چاقتى.

«رَجَعَ مِنَ السَّفَرِ فِي كَفَافِ اللَّيْلِ»: سەپەردىن كېچىنىڭ ئەۋۋىلىدە قايتتى.

كِفَافٌ ج أَكِفَّةٌ: چەت، ياقا، گىرۋەك، لەۋ.

كِفَافَةٌ: قىر، قات، پۈرۈم.

كَفَالَةٌ ج كَفَالَاتٌ: كېپىللىك قىلماق، ھۆددە قىلماق، كاپالەت.

«الْإِرَادَةُ الْقَوِيَّةُ كَفَالَةُ النَّجَاحِ»: كۈچلۈك ئىرادە غەلىبە قازىنىشنىڭ كاپالىتى.

كِفَايَةٌ: تولۇق، يېتەرلىك، كۇپايە، كىشىنى قاندۇرىدىغان؛ قابىلىيەت، ئىقتىدار.

عَدَمُ كِفَايَةٍ: يېتەرسىز، كەمچىل؛ ئىقتىدارسىز.

فُلَانٌ ذُوكِفَايَةٍ فِي عَمَلِهِ: پالانى ئۆز ئىشىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدۇ.

كَفَأَ يَكْفَأُ كَفْأً الْإِنَاءَ: قاچىنى ئۆرۈدى.

كَفَأَ عَنِ الْقَصْدِ: نىيىتىدىن ياندى.

كَفَأَ الْقِدْرَ: قازاننى كۆمتۈردى.

كَفَأَ عَنِ الشَّيْءِ: ۋاز كەچتى.

كَفَأَ الشَّخْصَ: قوغلىۋەتتى.

كُفْءٌ ج أَكْفَاءٌ وَ كِفَاءٌ: رەقىب، قارشى تەرەپ، تەڭ كەلگۈچى.

كُفْءٌ لِكُلِّ شَيْءٍ: قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدىغان.

هَذَا لَيْسَ كُفْئًا لِذَاكَ: بۇ ئۇنىڭ تەڭدىشى ئەمەس.

مُوَظَّفٌ كُفْءٌ: ئىقتىدارلىق خىزمەتچى.

هُوَ كُفْءٌ فِي عَمَلِهِ: ئۇ ئۆز ئىشىدا ياراملىق.

كَفُؤٌ، كُفُؤٌ: ئوخشاش، تەڭ، باراۋەر.

كَفَتَ يَكْفِتُ كَفْتًا الشَّيْءَ إِلَى نَفْسِهِ: ئۆزىگە تارتتى، قوشۇۋالدى، يۇتۇۋالدى.

كَفَتَ الشَّيْءُ: ئاستىن-ئۈستۈن بولدى، گۇم بولدى.

كَفْتٌ: ئۆلۈم.

كَفَحَ يَكْفَحُ كَفْحًا الْعَدُوَّ: دۈشمەنگە تاقابىل تۇردى.

كَفَحَ الشَّيْءَ: ياپقۇچىنى ئېچىۋەتتى.

كَفَحَ فُلَانًا: پالانى بىلەن يۈزمۇيۈز ئۇچراشتى.

كَفَحَ الدَّابَّةَ بِاللِّجَامِ: ئۇلاغنىڭ تىزگىنىنى تارتتى.

كَفِحَ يَكْفَحُ كَفَحًا عَنْهُ: خىجىل بولدى، تارتىندى.

كَفَخَ يَكْفَخُ كَفْخًا: كاچاتلىدى.

كَفَخَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى توقماق بىلەن ئۇردى، دۇمبالىدى.

كَفَرَ يَكْفُرُ كُفْرًا وَ كُفُورًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، يوشۇردى.

كَفَرَ يَكْفُرُ كُفْرًا وَ كُفُورًا وَ كُفْرَانًا: ئىنكار قىلدى، تاندى، تۇزكورلۇق قىلدى.

﴿وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ «قرآن»: كىمكى ئىنكار قىلىدىكەن، شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ئەھلى جاھاندىن بىھاجەتتۇر.

كُفْرٌ، كُفْرَانٌ: كۇفرىلىق، كاپىرلىق، ئىنكار قىلىش، ئاللاھقا ئىشەنمەسلىك.

«كُفْرَانُ الْجَمِيلِ يَضَعُ قَدْرَ الرَّجُلِ»: تۇزكورلۇق كىشىنىڭ قەدىر-قىممىتىنى چۈشۈرىدۇ.

﴿فَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ﴾ «قرآن»: كىمكى مۆئمىن بولۇپ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئەمىلىنىڭ (ساۋابى) زايە كەتمەيدۇ.

كَفْرٌ ج كُفُورٌ: يېزا، كىچىك كەنت.

كَفِرٌ: ئېگىز تاغ.

كِفْرٌ: قاراڭغۇ كېچە.

كَفِسَ يَكْفَسُ كَفَسًا الصَّبِيُّ: بالىنىڭ پۇتى مايماق بولۇپ قالدى.

كَفِسَتْ رِجْلُهُ: پۇتى مايماق بولۇپ قالدى.

كَفَّ يَكُفُّ كَفًّا عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن قايتتى، ۋاز كەچتى، تاشلىۋەتتى.

كَفَّهُ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن توختاتتى، توسۇدى.

كَفَّهُ عَنْ عَزْمِهِ: ئۇنى نىيىتىدىن ياندۇردى.

كَفَّ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

كَفَّ عَنِ الْأَذَى: ئەزىيەتتىن ئۆزىنى تارتتى.

كَفَّ اللهُ أَيْدِيَهُمْ: ئاللاھ ئۇلارنىڭ زىيان-زەخمىتىدىن ساقلىدى.

﴿إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُواْ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ﴾ «قرآن»: ئەينى زاماندا بىر جامائە سىلەرگە قوللىرىنى ئۇزاتماقچى بولغانىدى، ئاللاھ ئۇلارنىڭ قوللىرىنى سىلەردىن توستى.

كَفَّ بَصَرُهُ: كور بولۇپ قالدى.

كَفَّ اللهُ بَصَرَهُ: ئاللاھ ئۇنى كور قىلىپ قويدى.

كُفَّ: توختا، توختاپتۇر.

كَفٌّ: توختىماق، ئۈزۈپ قويماق، ۋاز كەچمەك؛

توسۇماق.

كَفٌّ ج كُفُوفٌ وَ أَكُفٌّ: قول، ئالىقان.

كَفُّ الْحَيَوَانِ: هايۋانلارنىڭ پەنجىسى.

«إِنَّ الْقَضِيَّةَ الْفِلَسْطِيْنِيَّةَ عَلَى كَفِّ عِفْرِيْتٍ»: پەلەستىن مەسىلىسى خەتەر ئۈستىدە تۇرماقتا.

وَضَعَ حَيَاتَهُ عَلَى كَفِّهِ: جېنىنى ئالقىنىغا ئېلىپ قويدى.

«رُبَّ زَائِدَةٍ هِيَ نُقْصَانُ فَائِدَةٍ: وَالْكَفُّ يَنْقُصُهَا الْإِصْبَعُ الزَّائِدُ»: ئالىقاندىكى ئوشۇق بارماق ئالىقاننىڭ قىممىتىنى كېمەيتكەندەك، بەزى ۋاقىتتىكى ئوشۇقلۇق پايدىنى كېمەيتىدۇ.

كَفَّارٌ: ئىنكار قىلغۇچى، تۇزكور.

رَجُلٌ كَفَّارٌ: ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلغۇچى.

﴿إِنَّ الإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ «قرآن»: كاپىر ئادەم شەك-شۈبھىسىزكى، زۇلۇم قىلغۇچىدۇر، كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر.

كَفَّارَةٌ ج كَفَّارَاتٌ: كاپارەت (گۇناھىنى يۇيۇش ئۈچۈن بېرىلىدىغان بەدەل).

﴿فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ كەففارىتى ئائىلەڭلارغا بېرىدىغان ئوتتۇرا دەرىجىلىك تاماق بىلەن ئون مىسكىننى بىر ۋاخ غىزالاندۇرۇشتۇر.

كَفَفٌ: ئوزۇق، ئوزۇقلۇق.

كَفَّتَ يُكَفِّتُ تَكْفِيْتًا ذَيْلَهُ: ئېتىكىنى تۈردى.

كِفَّةٌ ج كِفَفٌ وَ كِفَافٌ: تەخسە.

كِفَّةُ الْمِيْزَانِ: تارازىنىڭ تەخسىسى.

الْكِفَّةُ الرَّاجِحَةُ: ئۈستۈنلۈك، ئەۋزەللىك.

كُفَّةٌ ج كُفَفٌ وَ كِفَافٌ: چەت، ياقا.

كَفَّرَ يُكَفِّرُ تَكْفِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، يوشۇردى.

كَفَّرَ عَنْ ذَنْبِهِ: خاتالىقىغا كەففارەت بەردى، جەرىمانە تۆلىدى.

﴿رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، يامانلىقلىرىمىزنى يوققا چىقارغىن.

كَفَّرَ الرَّجُلَ: كىشىنى ئىنكار قىلدۇردى، تاندۇردى، ئۇنى كۇفرىغا نىسبەت بەردى.

كَفَّرَ الْخَطَأَ عَنْهُ: ئۇنىڭ خاتالىقىنى كەچۈردى.

كَفَّلَ يُكَفِّلُ تَكْفِيْلًا: كېپىل قىلدى، ھۆددە قىلدى.

﴿وَأَنبَتَهَا نَبَاتاً حَسَناً وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا﴾ «قرآن»: ئۇنى ئوبدان ئۆستۈردى، ئۇنىڭغا زەكەرىيانى كېپىل قىلدى.

كَفَّنَ يُكَفِّنُ تَكْفِيْنًا: كېپەنلىدى، كېپەنگە ئالدى.

كَفْكَفَ يُكَفْكِفُ كَفْكَفَةً دَمْعَهُ: يېشىنى سۈرتتى.

كَفْكَفَهُ عَنِ الْأَمْرِ: ئۇنى ئىشتىن توسۇدى، قايتۇردى.

«كَفْكَفَتِ الْأُمُّ دُمُوْعَ اِبْنِهَا»: ئانا ئوغلىنىڭ يېشىنى سۈرتتى.

«النَّفْسُ السَّخِيَّةُ تُكَفْكِفُ عَبَرَاتِ الْمَحْزُوْنِيْنَ»: مەرد ئادەم غەمكىنلەرنىڭ يېشىنى سۈرتىدۇ.

كَفَلَ يَكْفُلُ كَفْلًا وَ كَفَالَةً: باقتى، قارىدى، خەۋەر ئالدى، كېپىل بولدى.

﴿أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ﴾ «قرآن»: مەريەمنى ئۇلارنىڭ قايسىسى تەربىيىسىگە ئالىدۇ؟

كَفَلَ دَيْنَ شِرْكَتِهِ: ئۇنىڭ شىركىتىنىڭ قەرزىگە كېپىل بولدى.

كَفَلٌ ج أَكْفَالٌ: كاسا، ساغرا.

كَفَلُ الْحِصَانِ: ئاتنىڭ قۇيرۇقى.

كِفْلٌ ج أَكْفَالٌ: ئوخشاش، نېسىۋە، ھەسسە.

مَا لِفُلَانٍ كِفْلٌ: پالانىنىڭ ئوخشىشى يوق.

﴿وَمَن يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُ كِفْلٌ مِّنْهَا﴾ «قرآن»: كىمكى بىر يامان (ئىش ئۇچۇن) شاپائەت قىلسا، ئۇنىڭدىن نېسۋىسى بولىدۇ.

كَفَنَ يَكْفِنُ كَفْنًا الْمَيِّتَ: مېيىتنى كېپەنلىدى.

كَفَنٌ ج أَكْفَانٌ: كېپەن، كېپەنلىك.

كُفْوٌ: ئوخشاش، باراۋەر، تەڭداش.

﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُواً أَحَدٌ﴾ «قرآن»: ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ.

كَفُورٌ ج كُفُرٌ: دىننى ئىنكار قىلغۇچى، كاپىر، تۇزكور.

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِراً وَإِمَّا كَفُوراً﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىز يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆئمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ شۈكۈر قىلغۇچىدۇر ياكى كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر.

كَفَى يَكْفِي كِفَايَةً: كۇپايە قىلدى، يېتەرلىك بولدى.

﴿وَكَفَى بِاللهِ حَسِيبًا﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكتۇر.

«كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوتُ» «حديث»: بىر كىشىنىڭ ئۆزىگە قاراشلىق بولغان كىشىلەرنىڭ خىراجىتىنى بەرمەسلىكى يېتەرلىك گۇناھدۇر.

«مَنْ قَرَأَ بِالْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ» «حديث»: كېچىدە سۈرە بەقەرەنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەتنى ئوقۇغان كىشىگە شۇ ئىككى ئايەت يېتەرلىكتۇر.

كَفَاهُ اللهُ فُلاَنًا: ئاللاھ ئۇنى پالانى يامانلىقتىن ساقلىدى.

كَفَاهُ الشَّيْءَ: ئۇنى قاندۇردى.

لَمْ تَقُمْ بِمَا يَكْفِي مِنَ الْعَمَلِ: بىز يېتەرلىك ئىشلىيەلمىدۇق.

كَفَى مَزَاحًا: چاقچاق قىلمىغىنا.

كَفَى: بەس، بولدى.

كَفَاهُ مَؤُونَةَ الْبَحْثِ: ئۇنىڭ ئورنىدا تەتقىقات ئېلىپ باردى.

كَفَاهُ حَاجَتَهُ: ئۇنىڭ ھاجىتىدىن چىقتى.

﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا قارشى ئاللاھ ساڭا كۇپايىدۇر، ئاللاھ ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، بىلىپ تۇرغۇچىدۇر.

كَفِيءٌ كَفِيئَةٌ: ئوخشاش، تەڭ، باراۋەر.

كَفِيفٌ: ئەما، كور، قارىغۇ.

فُلاَنٌ كَفِيفُ الْبَصَرِ: پالانى كۆزى كۆرمەس.

كَفِيلٌ ج كُفَلاَءُ: كېپىل، كېپىل بولغۇچى ئادەم، كۆزەتكۈچى.

كَفِيلُ الْيَتِيمِ: يېتىمغا ھامىيلىق قىلغۇچى.

﴿وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلاً﴾ «قرآن»: چۈنكى، سىلەر ئاللاھنى گۇۋاھچى قىلدىڭلار.

كَفِيٌّ ج أَكْفِيَاءُ: ئوخشاش، تەڭ، باراۋەر.

كِلَا م كِلْتَا: ئىككىسى.

«جَاءَ الرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا»: ئىككىلا ئادەم كەلدى.

﴿كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا﴾ «قرآن»: ھەر ئىككىسى كەم-كۈتىسىز تولۇق مېۋە بېرىدىغان باغلار بولۇپ، ...

كَلاَّرٌ: ئامبار، ئىسكىلات.

كِلَاسِكِيٌّ: كلاسسىك، تىپىك.

كَلاَلٌ: ھارماق، چارچىماق؛ ئېغىر يۈك؛ ئاجىز؛ گال (ئەقلىي جەھەتتە).

كَلاَلُ الْمُرُوْنَةِ: ئېلاستىكلىق چارچاش.

كَلاَلَةٌ: ھارماق، چارچىماق؛ ئېغىر يۈك؛ شىرەم تۇغقان.

كَلاَمٌ: سۆز، گەپ، سۆھبەت، تىل، كالام، سۆزلىشىش، دىئالوگ.

كَلاَمٌ فَارِغٌ: قۇرۇق پاراڭ، بىكار گەپ.

بِالْكَلاَمِ: ئېغىزچە، ئاغزاكى.

كَثِيرُ الْكَلَامِ: ۋالاقتەگكۇر، كوت-كوت.

عِلْمُ الْكَلَامِ: مەدرىسە پەلسەپىسى، دىنىي ئەقىدىلەرنى ئىسپاتلاشنى مەقسەت قىلىدىغان ئىلىم.

كَلَامٌ رَنَّانٌ: يېقىملىق سۆز.

كَلَامٌ مُمْتَازٌ: بەلەن گەپ.

كَلَامِيٌّ: ئېغىزچە، ئاغزاكى.

حَرْبٌ كَلَامِيَّةٌ: بەس-مۇنازىرە، قەلەم كۈرىشى.

«مُنَاظَرَةٌ كَلَامِيَةٌ بَيْنَ الْفُقَهَاءِ»: فىقھشۇناسلار ئارىسىدىكى تالاش-تارتىش.

«مُشَادَّةٌ كَلَامِيَةٌ بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ»: ئىككى رەقىب ئارىسىدىكى تالاش-تارتىش.

كَلَأَ يَكْلَأُ كَلْأً وَ كِلَاءً وَ كِلَاءَةً: ساقلىدى، قوغدىدى.

«كَلَأَهُ بِعَطْفِهِ»: ئۇنىڭغا كۆيۈمچانلىق قىلدى، كۆيۈندى.

﴿قُلْ مَنْ يَكْلَؤُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد! مەسخىرە قىلغۇچىلارغا): «سىلەرنى كېچىدە ۋە كۈندۈزدە مەرھەمەتلىك ئاللاھنىڭ ئازابىدىن كىم ساقلايدۇ؟» دېگىن.

كَلَأَ بَصَرَهُ فِي الشَّيْءِ: نەرسىلەرگە تەكرار قارىدى.

كَلَأَ النَّجْمَ: يۇلتۇزنى كۆزەتتى، بىدار بولدى.

كَلَأَ يَكْلَأُ كَلْأً وَ كُلْأَةً الدَّيْنَ: قەرز قايتۇرۇشنى كېچىكتۈردى.

كَلَأَ عُمْرُهُ: ئۆمرى ئاخىرلاشتى.

كَلَأٌ ج أَكْلَاءٌ: ئوت-چۆپ.

كَلَأٌ: قارىماق، قوغدىماق.

كُلْأَةٌ: زاكالەت.

كَلِبَ يَكْلَبُ كَلَبًا الْكَلْبُ: ئىت غالجىر كېسىلى بولدى.

كَلِبَ عَلَى الْمَالِ: مالغا ئاچ كۆزلۈك قىلدى.

كَلِبَ الشِّتَاءُ: سوغۇق قاتتىق بولدى.

كَلَبٌ: ئۇسسىماق، ئۇسسۇزلۇق.

دَاءُ الْكَلَبِ: غالجىر كېسىلى.

كَلْبٌ ج كِلَابٌ م كَلْبَةٌ: ئىت.

كَلْبٌ سَلُوقِيٌّ: تايغان.

كَلْبُ الْبَحْرِ: ئاكۇلا، لەھەڭ.

﴿وَكَلْبُهُم بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ئىتى (غار)نىڭ بوسۇغىسىغا ئىككى پۇتىنى سوزۇپ ياتىدۇ.

كَلْبُ الْمَاءِ: قۇندۇز، سۆسەر، قاما.

كَلْبُ الرِّعَاةِ: قويچىنىڭ ئىتى.

كَلْبُ حِرَاسَةٍ: باغۋارانلارغا قارايدىغان ئىت.

كَلْبُ صَيْدٍ: ئوۋ ئىتى.

كَلْبٌ بُولِيسِيٌّ: ساقچى ئىتى، ئاپشاركا.

كَلِبٌ ج كَلِبُونَ: ساراڭ، ئالجىپ قالغان، سەۋدايى، ئاچ كۆز.

كَلْبَةٌ ج كَلْبَاتٌ: قىسقۇچ (تۆمۈرچىنىڭ) ئامبۇر.

كَلْبِيٌّ: ئىتنىڭ، ئىتقا مۇناسىۋەتلىك.

كَلَتَ يَكْلِتُ كَلْتًا الشَّيْءَ: توپلىدى، جەملىدى؛ ئاتتى.

كُلْتَةٌ: ئازغىنە.

كُلْثُومٌ: ئىككى يۈزى گۆشلۈك، گۆش يۈزلۈك؛ پىل.

طِفْلٌ كُلْثُومٌ: بودۇرۇق بالا.

كَلَحَ يَكْلَحُ كُلُوحًا وَ كُلَاحًا وَجْهُهُ: قوشۇمىسى تۈرۈلدى، قاپىقى سىلىندى.

كَلَحَ فِي وَجْهِ زَائِرِهِ: مېھمانغا قاپىقنى تۈرۈۋالدى.

كَلْحَةٌ: ئېغىز-بۇرۇن.

كَلَدَ يَكْلِدُ كَلْدًا الشَّيْءَ: دۆۋىلىدى.

كَلَزَ يَكْلِزُ كَلْزًا الشَّيْءَ: توپلىدى، جەملىدى.

كَلَسَ يَكْلِسُ كَلْسًا الْبِنَاءَ: ئۆينى ئاقلىدى.

كِلْسٌ: ھاك.

كُلْسَةٌ: كۆل رەڭ.

كَلْسِيُوْمُ: كالتسىي.

أُكْسِيْدُ الْكَلْسِيُوْمِ: كالتسىي ئوكسىدى.

«**يَـنْقُصُ الرَّضِـيْعَ الْكَلْـسِيُوْمُ فَلَـمْ يَمْـشِ إِلَّا مُتَـأَخِّرًا**»: بوۋاقتا كالتسىي يېتىشمەي كېچىكىپ ماڭدى.

كِلْسِيٌّ: كالتسىي، كالتسىيلىق.

حِجَارَةٌ كِلْسِيَّةٌ: هاك تېشى.

كَلَعَ يَكْلَعُ كَلْعًا الْوَسَخُ عَلَيْهِ: كىر بولۇپ كەتتى، مەينەت بولۇپ كەتتى.

كَلَعٌ: قوتۇر.

كَلِفَ يَكْلَفُ كَلَفًا الشَّخْصُ: ياخشى كۆرۈپ قالدى، كۆيۈپ قالدى.

كَلِفَ بِالْمَرْأَةِ: ئايالغا ئاشىق بولۇپ قالدى.

كَلِفٌ: كۆيۈپ قالغۇچى، ئاشىق.

كَلَفٌ . كُلْفَةٌ: قوڭۇر رەڭ، بېغىر رەڭ، قىزغىن مۇھەببەت، راسخوت، خىراجەت.

كَلَفُ الْجِلْدِ: سەپكۈن.

كَلَفُ الشَّمْسِ: قۇياشتىكى داغ.

كُلْفَةٌ ج كُلَفٌ: جاپا، مۇشەققەت، كۈلپەت؛ خىراجەت، چىقىم؛ بېغىر رەڭ، جىگەر رەڭ.

كُلْفَةُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇش خىراجىتى.

بِلَاكُلْفَةٍ: ئەركىن-ئازادە.

«**إِذَا تَمَّتِ الْأُلْفَةُ سَقَطَتِ الْكُلْفَةُ**»: دوستلۇق چىڭىسا تەكەللۇپ يوقايدۇ.

«**حَصَلَ عَلَيْهِ بِكُلَفَةٍ زَهِيْدَةٍ**»: ئازغىنە چىقىم بىلەن ئۇنىڭغا ئېرىشتى.

كُلْفَةُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىش چىقىمى.

كَلَفَةٌ: سەپكۈن، داغ.

كَلْفَتَةٌ: يوشۇرۇنماق، مۆكۈۋالماق.

كَلْكَلَ يُكَلْكِلُ كَلْكَلَةً الْيَدُ مِنَ الْعَمَلِ: ئىشتىن قول قاپاردى.

كَلْكَلٌ ج كَلَاكِلُ: مەيدە، كۆكرەك، كۆكسى، تۆش.

«**أَنَاخَ عَلَيْهِ بَكَلْكَلِهِ**»: ئۇنىڭغا ئېغىر كەلدى.

كَلْكَلَةٌ: قاداق (پۇت، قوللاردا بولىدىغان).

كَلَّ يَكِلّ كَلًّا: هاردى، چارچىدى.

كَلَّ عَنِ الْأَمْرِ: ئىش خۇشياقماس بولۇپ قالدى.

«**عَامِلٌ لَايَكِلّ وَ لَايَمِلّ**»: هارماس-تالماس ئىشچى.

كَلَّ يَكِلّ كُلُوْلًا وَ كَلَالَةً: ئاجىزلاپ كەتتى.

كَلَّ السَّيْفُ: قىلىچ گالللىشىپ كەتتى.

«**كَلَّ بَصَرُهُ مِنْ كَثْرَةِ الْقِرَاءَةِ**»: كۆپ ئوقۇپ كۆزى تېلىپ كەتتى.

كَلَّ يَكِلّ كَلَالَـةً الشَّخْصُ: مىراسخور بولىدىغان ئاتىسى، بالىسى يوق بولدى.

﴿**وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَو امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السّدُسُ**﴾ ‹قرآن›: ئەگەر مىراس قالدۇرغۇچى ئاتا-ئانىسىز، بالىسىز ئەر ياكى ئايال بولۇپ، ئۇنىڭ پەقەت ئانا بىر قېرىندىشى ۋە ئانا بىر هەمشىرىسى بولسا، ئۇلارنىڭ هەربىرىگە ئالتىدىن بىرى تېگىدۇ.

كَلٌّ: هارماق، چارچىماق، ئېغىر يۈك؛ ئاجىز؛ گال (ئەقلىي جەهەتتە).

﴿**وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلاهُ**﴾ ‹قرآن›: ئۇ ئىگىسىگە يۈك بولۇپ قالغان...

كُلٌّ: هەممە، پۈتۈن، جەمئىي؛ هەر بىرى.

كُلّ إِنْسَانٍ: هەربىر ئادەم.

كُلّ مَنْ: كىم بولمىسۇن.

﴿**فَسَجَدَ الْمَلَآئِكَـةُ كُلُّهُـمْ أَجْمَعُـونَ**﴾ ‹قرآن›: پەرىشتىلەرنىڭ بىرىمۇ ئايرىلىپ قالماي هەممىسى سەجدە قىلدى.

«**كُلّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَ مَالُهُ وَ عِرْضُهُ**» ‹حديث›: هەربىر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ يەنە بىر مۇسۇلمانىنىڭ هاياتىغا ۋە مال-مۈلكىگە ۋە ئابرۇيىغا چېقىلىشى هارامدۇر.

كُلَّ يَوْمٍ: هەر كۈنى، كۈندە دېگۈدەك.

كُلَّ الْيَوْمِ: كۈن بويى، پۈتۈن كۈن.

«حَضَرَ الْكُلُّ الْإِجْتِمَاعَ»: يىغىنغا ھەممە كەلدى.

خَسِرَ كُلَّ شَيْءٍ: ھەممىسىنى زىيان تارتتى.

لِكُلِّ جَوَادٍ كَبْوَةٌ: ھەرقانداق ئارغىماقنىڭ بىر يىقىلىشى بار (مۇدۇرۇپ كەتمەيدىغان ئارغىماق يوق).

كُلَّمَا: ... چاغدا، ھەرقاچان، قاچانلا بولمىسۇن.

كُلَّمَا ... كَانَ ...: ...غانسېرى ... شۇنچە، قانچە (قانچىكى) ... شۇنچە، بارغانسېرى.

«كُلَّمَا زَارَهُ وَجَدَهُ مَشْغُولًا»: يوقلىغان چاغدىلا ئۇ ئىش بىلەن بەند ئىدى.

كَلَّا: ياق، ئۇنداق ئەمەس، مۇمكىن ئەمەس، بولمايدۇ؛ راستتىنلا.

﴿كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ﴾ «قۇرئان»: راستتىنلا ياخشى بەندىلەرنىڭ نامە-ئەمالى شەك-شۈبھىسىز ئىللىيۇندا بولىدۇ.

﴿قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ﴾ «قۇرئان»: مۇسا ئېيتتى: «ئۇنداق بولمايدۇ، پەرۋەردىگارىم ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە، مېنى (قۇتۇلۇش يولىغا) باشلايدۇ.

هَلَّا فَعَلْتَ كَذَا؟ كَلَّا: مۇنداق قىلساڭ بولماسمىدى؟ ياق، بولمايدۇ.

كَلَّا ثُمَّ كَلَّا: ھەرگىز بولمايدۇ.

كُلَّابٌ ج كَلَالِيبُ: ئىلمەك، كانارا.

كَلَّاسٌ: ھاكچى، ھاك سودىگىرى.

كَلَّاسَةٌ: ھاك خۇمدىنى.

كَلَّافُ الْمَوَاشِي: ئۇلاغ باققۇچى.

كَلَلٌ: ھارماق، چارچىماق، بوشاشماستىن.

بِدُونِ كَلَلٍ وَ لَا مَلَلٍ: ھارماي-تالماي.

كَلَّأَ يُكَلِّأُ تَكْلِيئًا: زاكالەت پۇلى ئالدى.

كَلَّأَهُ: ئۇنى نازارەت ئاستىغا ئالدى.

كَلَّبَ يُكَلِّبُ تَكْلِيبًا الْكَلْبَ: ئىتنى تەربىيىلىدى، ئۆگەتتى.

كِلَّةٌ ج كِلَلٌ: پاشىلىق، نېپىز پەردە.

كَلَّسَ يُكَلِّسُ تَكْلِيسًا الْبَيْتَ: ئۆينى ئاقلىدى.

كَلَّفَ يُكَلِّفُ تَكْلِيفًا: بۇيرۇدى، ھاۋالە قىلدى، تاپشۇردى، تەكلىپ قىلدى.

كَلَّفَ الْأَمْرَ: ۋەزىپە يۈكلىدى.

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ.

«سَيُكَلِّفُ الْمُدِيرُ بِإِجْرَاءِ دِرَاسَةٍ»: مۇدىر ئۇنىڭغا تەتقىق قىلىپ بېقىشنى تاپشۇرىدۇ.

«كَلَّفَنِي السَّفَرُ أَمْوَالًا طَائِلَةً»: سەپەر مېنى نۇرغۇن چىقىم تارتقۇزدى.

كَلَّفَ مُحَامِيَهِ بِالدِّفَاعِ عَنْهُ: ئۆزىنى ئاقلاشقا ئادۋوكات تەكلىپ قىلدى.

كَلَّفَ نَفْسَهُ عَنَاءً وَ مَشَقَّةً: ئۆزىگە جاپا-مۇشەققەتنى يۈكلىدى.

مَهْمَا كَلَّفَهُ الْأَمْرُ: ھەرقانداق چىقىم تارتىشقا قارىماي.

كَلَّفَتْهُ الْمُغَامَرَةُ حَيَاتَهُ: سۇيىقەست ئۇنىڭ جېنىغا زامىن بولدى.

كَلَّلَ يُكَلِّلُ تَكْلِيلًا —هـ: تاج كىيدۈردى.

كَلَّلَ بِالنَّجَاحِ: مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

كَلَّلُوا الْقَائِدَ: قوماندانغا گۈلدەستە تەقدىم قىلدى.

كُلِّلَ عَمَلُهُ بِالنَّجَاحِ: مەقسىتىگە يەتتى.

كَلَّمَ يُكَلِّمُ تَكْلِيمًا: سۆزلىدى، گەپلەشتى، سۆھبەتلەشتى.

كَلَّمَهُ بِالْهَاتِفِ: تېلېفون ئۇردى، تېلېفون بەردى.

﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ مۇساغا بىۋاستە سۆز قىلدى.

كَلُّوبٌ: ئىلمەك، كانارا.

كُلِّيٌّ: تولۇق، پۈتۈنلەي، تامامەن، ئومۇميۈزلۈك؛ مۇتلەق.

كُلِّيُّ الْقُدْرَةِ: ھەممىگە قادىر.

كُلِّيُّ الْمَعْرِفَةِ: ھەممىنى بىلىدىغان، ھەممىدىن خەۋەردار.

الْعِلْمُ الْكُلِّيُّ: ئىلاھىي ئىلىم.

تَشَابُهٌ كُلِّيٌّ بَيْنَ الْأَخَوَيْنِ: ئىككى قېرىنداش ئارىسىدىكى ئوپمۇ ئوخشاشلىق.

دَرَسَ الْمَوْضُوعَ كُلِّيًّا: ماۋزۇنى ئەتراپلىق ئانالىز قىلدى.

كُلِّيَّةً: قەتئىي، تەلتۆكۈس.

كُلِّيَّةٌ ج كُلِّيَّاتٌ: ئومۇمەن، ئومۇمىيۈزلۈك، فاكۇلتېت.

كُلِّيَّةٌ مَنْطِقِيَّةٌ: تولۇق ئاتالغۇ، تولۇق ئاتىلىشى.

إِنْدَفَعَ بِكُلِّيَّتِهِ فِي الْإِنْتِخَابَاتِ: سايلامغا ئومۇمىيۈزلۈك كىرىشىپ كەتتى.

كُلِّيَّةُ الْآدَابِ: ئەدەبىيات فاكۇلتېتى.

كَلَمَ يَكْلُمُ كَلْمًا: يارىلاندۇردى، زەخىملەندۇردى.

كَلْمٌ ج كُلُومٌ وَ كِلَامٌ: يارا، جاراھەت.

«وَلاَ عَيْنُ يَوْمَ الْفَوْتِ لَمْ يَهْمِ دَمْعُهَا وَلاَ قَلْبٌ فِيهِ حَسْرَةً لَمْ يُكْلَمِ»: (ئۇ ئادەم) قازا قىلغان كۈنى ياش تۆكمىگەن كۆز، ھەسرەتتە ئۆرتىنىپ، يارىلانمىغان قەلب قالمىدى.

«كَلْمُ اللِّسَانِ أَنْكَى مِنْ كَلْمِ السِّنَانِ»: تىل يارىسى تىغ يارىسىدىن يامان.

كَلِمَةٌ ج كَلِمٌ وَ كَلِمَاتٌ: سۆز، كەلىمە؛ نۇتۇق، لېكسىيە؛ داستان.

كَلِمَةٌ أَصْلِيَّةٌ: تۈپ سۆز.

كَلِمَةُ التَّوْحِيدِ: «لَاإِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ» سۆزى، كەلىمە تەۋھىد.

﴿كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئاللاھقا ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتقانلار توغرىسىدىكى ھۆكۈمى ھەقلىق بولدى.

﴿وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ سۆزى (يەنى، كەلىمە تەۋھىد) ئۈستۈندۇر.

الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ: ياخشى سۆز سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.

كَلِمَةً كَلِمَةً / كَلِمَةً فَكَلِمَةً: سۆزمۇسۆز، جۈملىمۇجۈملە.

كَلِمَةُ السِّرِّ: پارول.

كَلِمَةُ الْعِلْمِ الْحَاسِمَةِ: ئىلىم-پەندىكى ئەڭ يېڭى كەشپىيات.

كَلِمَةٌ مَسْمُوعَةٌ: ئابرۇي، شۆھرەت، ئاتاق، نام، نوپۇز؛ ھەيۋە.

بِكَلِمَةٍ أُخْرَى: ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا.

أَلْقَى كَلِمَةً فِي الْجُمْهُورِ: ئاممىغا نۇتۇق سۆزلىدى.

اِجْتَمَعَتْ كَلِمَتُهُمْ عَلَى كَذَا: ئۇلار بىرلىككە كېلىشتى.

جَمَعَ كَلِمَتَهُمْ: ئۇلارنى ئىتتىپاقلاشتۇردى.

كَلِمَاتٌ صَارِمَةٌ: قاتتىق سۆزلەر، كەسكىن سۆزلەر.

كَلِمَاتٌ نِفَاقِيَّةٌ: ساختا ئىبارىلەر.

«مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَىٰ كَلِمَةٍ يَسْمَعُ كَلِمَاتٍ»: بىر سۆزگە چىدىمىغان ئادەم تېخىمۇ جىق سۆز ئىشىتىۋالىدۇ.

كَلِمَاتِيٌّ: تىلشۇناس، ناتىق.

كِلُوبٌ ج كِلُوبَاتٌ: كولۇب.

كُلُوبٌ: گازۋاي چىراغ.

كُلْوَةٌ ج كُلًى: بۆرەك.

كُلْوِيٌّ: بۆرەككە ئائىت، بۆرەك كېسىلى.

مَغْصٌ كُلْوِيٌّ: بۆرەك ئاغرىقى.

كَلِئَ يَكْلَأُ كَلَأً الْمَكَانُ: جاي ئوت-چۆپلۈك بولدى.

كَلِئَ الْجَمَلُ: تۆگە ئوتلىدى.

كَلِيبٌ ج كَلْبَى: ساراڭ، ئالجىپ قالغان، سەۋدايى؛ ئاچ كۆز.

كُلْيَةٌ ج كُلًى: بۆرەك.

اِلْتِهَابُ الْكُلَى: بۆرەك ياللۇغى.

زُرِعَتْ لِلْمَرِيْضِ كُلْيَةُ أَخِيْهِ: كېسەلگە قېرىندىشىنىڭ بۆرىكى كۆچۈرۈلدى.

كَلِيْلٌ: هارغۇچى، چارچىغۇچى؛ ئاجىز؛ گال، ئۆتمەس.

كَلِيْلُ الْبَصَرِ: كۆزى ئاجىز.

كَلِيْلُ الْفَهْمِ: دۆت.

سَيْفٌ كَلِيْلٌ: گال قىلىچ.

كَلِيْمٌ ج كُلَمَاءُ: سۆزلىگۈچى، سۆزلەشكۈچى.

كَلِيْمُ اللهِ: مۇسا ئەلەيھىسسالام.

كَلِيْمٌ ج كَلْمَى: يارىلانغان، يارىدار، مەجرۇھ.

«أَخَذُوا الْكَلْمَى إِلَى الْمُسْتَشْفَى»: يارىدارلارنى دوختۇرخانىغا ئېلىپ باردى.

كَمْ: قانچە؟ نەچچە؟ قانچىلىگەن.

بِكَمْ اِشْتَرَيْتَ هَذَا الْكِتَابَ: بۇ كىتابنى قانچىگە سېتىۋالدىڭ؟

كُمْ م كُنَّ: سىلەر.

كِتَابُكُمْ م كِتَابُكُنَّ: سىلەرنىڭ كىتابىڭلار.

كَمَا: شۇنداق، شۇنىڭدەك، شۇنىڭغا ئوخشاش.

كُمَاخٌ: هاكاۋۇرلۇق، چوڭچىلىق.

كِمَادٌ: ئىسسىتماق، ئىللىتماق.

كِمَادٌ / كِمَادَةٌ ج كِمَادَاتٌ: ئىسسىق ئۆتكۈزىدىغان لاتا.

كَمَالٌ: مۇكەممەل بولماق، تولۇق بولماق، كۆڭۈلدىكىدەك بولماق، كامالەت.

أَنْجَزَ الْعَمَلَ بِتَمَامِهِ وَكَمَالِهِ: ئىشنى تەلتۆكۈس ئورۇنلىدى.

كَمَالِيٌّ ج كَمَالِيَّاتٌ: زۆرۈر ئەمەس، ئانچە ئېهتىياجلىق ئەمەس.

«السَّيَّارَةُ مِنَ الْكَمَالِيَّاتِ»: ماشىنا بولمىسا بولمايدىغان نەرسىلەردىن ئەمەس.

كِمَامٌ. كِمَامَةٌ ج أَكِمَّةٌ وَ كِمَامَاتٌ: ئېغىزدۇرۇق، نوختا، يۈگەن، تور، ماسكا.

كِمَامُ الْفَرَسِ: ئاتنىڭ ئېغىزدۇرۇقى.

كِمَامَةُ الْكَلْبِ: ئىتنىڭ تورى.

كِمَامَةُ الْجُنْدِيِّ: هەربىينىڭ گاز ئۆتمەس نىقابى.

كَمَانٌ: هەم، يەنە، شۇنداق، شۇنداقلا؛ ئىسكىرىپكا؛ كامالچە.

كَمَانِيٌّ: ئىسكىرىپكىچى.

كَمْءٌ ج أَكْمُؤٌ وَ كَمْأَةٌ: زەمبۇرۇغ، يەر مەدىكى، موگۇ.

«الْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ» «حديث»: يەر مەدىكى ئاللاھنىڭ مەرھەمىتىدىندۇر، ئۇنىڭ سۈيى كۆزگە شىپا بولىدۇ.

كَمَتَ يَكْمُتُ كَمْتًا غَيْظَهُ: ئاچچىقىنى يۇتتى.

كَمُتَ يَكْمُتُ كَمْتًا وَ كَمَاتَةً وَ كُمْتَةً الْفَرَسُ: ئات قىزىل تورۇق بولدى.

كَمَحَ يَكْمَحُ كَمْحًا الْحِصَانَ: ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتتى.

كَمَخَ يَكْمَخُ كَمْخًا: تەكەببۇرلۇق قىلدى، گىدەيدى.

كُمْخًا: تاۋار، گۈللۈك تاۋار.

كَمِدَ يَكْمَدُ كَمَدًا الثَّوْبُ: كىيىم ئۆڭۈپ كەتتى.

كَمِدَ الرَّجُلُ: كىشى تاتىرىپ كەتتى.

كَمِدٌ: قايغۇرغۇچى، هەسرەت چەككۈچى؛ رەڭگى ئۆڭگەن.

كَمَدٌ، كُمْدَةٌ: هەسرەت، قايغۇ-هەسرەت؛ رەڭگى ئۆچۈپ كەتمەك، ئۆڭۈپ كەتمەك.

«يَنْبُوْعُ مَفْخَرَةٍ دَأْمَاءُ مَحْمَدَةٍ فَرَّاجُ ذِيْ كَمَدٍ هَيَّاجُ أَشْوَاقٍ»: (بۇ شېئىرلار) پەخىر بۇلىقى، مەدھىيە دېڭىزىدۇر. (بۇ شېئىرلار) غەمكىن ئادەمنىڭ قايغۇ هەسرىتىنى كەتكۈزىدۇ، ئۇنى روهلاندۇرۇۋېتىدۇ.

كَمَرَ يَكْمُرُ كَمْرًا الوِعَاءَ بِالْغِطَاءِ: قاچىنىڭ ئېغىزىنى ئەتتى.

كَمْرٌ: كېمىر، ئەگمە.

كُمْرُكٌ ج كَمَارِكُ: تاموژنا بېجى.

كُمْرُكُ الْبِضَاعَةِ: مالدىن ئېلىنىدىغان تاموژنا بېجى.

كَمَزَ يَكْمِزُ كَمْزًا الْعَجِينَ: خېمىرنى زوۋۇلا قىلدى.

كُمْزَةٌ ج كُمَزٌ: بىر ئوچۇم.

كَمَسَ يَكْمُسُ كُمُوسًا: قاپىقىنى تۈردى.

كَمُشَ يَكْمُشُ كَمَاشَةً الرَّجُلُ: كىشى باتۇر بولدى.

كَمُشَتِ الْمَرْأَةُ: ئايالنىڭ كۆكسى كىچىك بولدى.

كَمْشَةٌ: باغلام، تۇتام، ئوچۇم.

كَمِشَةٌ: كۆكسى كىچىك.

كَمَعَ يَكْمَعُ كَمْعًا: كەستى، كېسىۋەتتى، چاپتى.

كَمَلَ وَكَمُلَ يَكْمُلُ وَكَمِلَ يَكْمَلُ كَمَالًا وَكُمُولًا: تولۇق بولدى، مۇكەممەل بولدى، تامام بولدى.

كَمَّ يَكُمُّ كَمًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، يوشۇردى.

كَمَّ الْبَعِيرَ: تۆگىنىڭ تۇمشۇقىغا تور سالدى.

كَمَّ الشَّهَادَةَ: گۇۋاھلىقنى يوشۇردى.

كَمَّ فَمَهُ: ئۇنىڭ ئېغىزىنى تۇۋاقلىدى، ئۇنى ئېغىز ئاچقۇزمىدى.

كَمَّ أَفْوَاهَ الْمُعَارِضِينَ: قارشى تەرەپتىكىلەرنى ئېغىز ئاچقۇزمىدى.

كَمٌّ: ياپماق، يوشۇرماق؛ ئېغىزدۇرۇق، يۈگەن، مىقدار، نورما.

«تَفُوقُ دِرَاسَتُهَا الْمَجْمُوعَةَ كَمًّا وَكَيْفًا»: ئۇنىڭ ئۆگىنىشلىرى سان ۋە سۈپەت جەھەتتە ئۈستۈن تۇرىدۇ.

كُمٌّ ج أَكْمَامٌ وَكِمَمٌ: يەڭ.

«كَانَ كُمُّ قَمِيصِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الرُّسْغِ» ‹حديث›: رەسۇلۇللاھنىڭ كۆڭلىكىنىڭ يېڭى بېغىشىغىچە ئىدى.

كِمٌّ ج كِمَامٌ وَأَكْمَامٌ وَأَكِمَّةٌ: گۈل كاسىنىسى.

أَكْمَامُ النَّخْلِ: خورمىنىڭ بوغۇمى.

﴿وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ﴾ ‹قرآن›: ۋە بوغۇملۇق خورمىلار بار.

كَمَّاحَةٌ: تورمۇز.

كَمَّاشَةٌ ج كَمَّاشَاتٌ: ئامبۇر.

كَمَّتَ يُكَمِّتُ تَكْمِيتًا الثَّوْبَ: رەختنى جىگەر رەڭگە بويىدى.

كُمَّةُ الْمِصْبَاحِ: لامپا شىشىسى.

كُمَّثْرَى: ئامۇت.

كَمَّدَ يُكَمِّدُ تَكْمِيدًا الْعُضْوَ: بىرەر ئەزانى ئىسسىتتى، ئىللىتتى، ئىسسىق ئۆتكۈزدى.

كَمَّشَ يُكَمِّشُ تَكْمِيشًا ذَيْلَهُ: ئېتىكىنى تۈردى.

كَمَّلَ يُكَمِّلُ تَكْمِيلًا وَتَكْمِلَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى تاماملىدى، مۇكەممەللەشتۈردى.

كَمَّمَ يُكَمِّمُ تَكْمِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، يوشۇردى.

كَمَّمَ الْحَيَوَانَ: ھايۋاننىڭ تۇمشۇقىغا تور سالدى.

كَمَّمَتِ النَّخْلَةُ: خورما بوغۇم چىقاردى.

كَمَّمَ الْقَمِيصَ: كۆڭلەككە يەڭ ئورناتتى.

كَمُّونٌ: ئارپىبەدىيان.

كَمُّونٌ حُلْوٌ: شاكال بەدىيان.

كَمُّونٌ أَرْمَنِيٌّ: بەدىيان.

كَمِّيٌّ م كَمِّيَّةٌ: مىقدارنىڭ، ۋەزىننىڭ.

كَمِّيَّةٌ ج كَمِّيَّاتٌ: مىقدار، نورما.

مِنْ حَيْثُ الْكَمِّيَّةِ: ۋەزنى جەھەتتىن.

«اِسْتَوْرَدَتِ الْحُكُومَةُ كَمِّيَّاتٍ مِنَ الْقَمْحِ»: ھۆكۈمەت بەلگىلىك ساندا بۇغداي ئىمپورت قىلدى.

كَمَنَ يَكْمُنُ كُمُونًا: يوشۇرۇندى.

كَمَنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يوشۇردى.

كُمْنَةٌ: گلائوكوما، بىرىكتۈرگۈچى پەردە ياللۇغى.

كَمَنْجَا. كَمَنْجَةٌ ج كَمَنْجَاتٌ: ئىسكرىپكا؛ كامالچە.

كَمِهَ يَكْمَهُ كَمَهًا الشَّخْصُ: ئەما بولۇپ قالدى، كور بولۇپ قالدى.

كَمِهَ الرَّجُلُ: كىشى ئەقىلدىن ئازدى.

كَمِهَ النَّهَارُ: كۈن تۇتۇق بولدى.

كَمَهٌ: ئەما، قارىغۇ.

كَمُوْشٌ: كۆكسى كىچىك.

كَمَى يَكْمِي كَمْيًا نَفْسَهُ: ساۋۇت ـ دۇبۇلغا كىيدى.

كُمَيْتٌ ج كُمْتٌ: جىگەر رەڭ، بېغىر رەڭ.

كَمَى شَهَادَتَهُ: گۇۋاھلىقنى يوشۇردى.

كَمِيْتَةٌ: ئەسلى، يىلتىزى.

كَمِيْدٌ: قايغۇرغۇچى، ھەسرەت چەككۈچى؛ رەڭگى ئۆڭگەن.

كَمِيْشٌ ج كُمَشَاءُ: باتۇر.

كَمِيْشُ الْإِزَارِ: بېلى چىڭ باغلانغان، ئىرادىلىك.

كَمِيْشَةٌ: كۆكسى كىچىك.

كَمِيْعٌ: بىللە ياتقۇچى، بىللە تەكشىگە باش قويغۇچى.

كَمِيْنٌ ج كُمَنَاءُ: يوشۇرۇن، بۆكتۈرمە؛ پىستىرما قوشۇن.

نَصَبَ الثُّوَّارُ كَمِيْنًا لِلْعَدُوِّ: قوزغىلاڭچىلار دۈشمەنگە پىستىرما قويدى.

كَمِيٌّ ج كُمَاةٌ و أَكْمَاءُ: باتۇر، ئەزىمەت، قوراللانغان.

كَنَا يَكْنُوْ كِنَايَةً: ئىشارەت قىلدى، دارىتمىلىدى، كىنايە قىلدى.

كَنَائِسِيٌّ: چېركاۋنىڭ، چېركاۋغا دائىر.

كِنَابٌ: قوپال، توڭ.

كَنَارِيٌّ: سېرىق قۇشقاچ.

كِنَاسٌ: كېيىكنىڭ ئۇۋىسى.

كُنَاسَةٌ: ئەخلەت، سۈپۈرۈندە.

«وُضِعَتِ الْكُنَاسَةُ فِي كِيْسٍ»: ئەخلەت خالتىغا تۆكۈلدى.

كُنَاصٌ: كۈچتۈڭگۈر ھايۋان.

كِنَانٌ: پاناھ جاي، يوشۇرۇنىدىغان جاي، شىپاڭ، بوتكا.

كِنَانَةٌ ج كِنَانَاتٌ و كَنَائِنُ: ئوقدان.

الْكِنَانَةُ: أَرْضُ الْكِنَانَةِ: مىسىر، مىسىر زېمىنى.

صَفْوَةُ الْكِنَانَةِ: جەۋھەر، مېغىز.

كِنَايَةٌ: ئىستىئارە قىلماق، تەمسىل قىلماق، كىنايە.

كَنَبَ يَكْنُبُ كُنُوْبًا فُلَانٌ: بېيىدى.

كَنَبَ الرَّجُلُ: كىشى قوپال بولدى.

كَنَبَ الشَّيْءُ: نەرسە توم بولدى.

كَنِبَ يَكْنَبُ كَنَبًا الْيَدُ: قول قاپىرىپ قالدى.

كَنَبٌ: قاپارتقۇ، قاداق.

كَنَبَةٌ ج كَنَبَاتٌ: ساپا، كرېسلو، يۇمشاق ئورۇندۇق.

كَنَتَ يَكْنِتُ كَنْتًا فُلَانٌ فِي خَلْقِهِ: كۈچلۈك بولدى.

كَنَدَ يَكْنُدُ كُنُوْدًا النِّعْمَةَ: نېمەتكە تۇزكورلۇق قىلدى، نېمەتكە كۆز يۇمدى، ۋاپاغا جاپا قىلدى.

كِنْدَةٌ: تاغ بۆلىكى.

كُنْدُرٌ: مەستەك، مەستىكى رومى.

كُنْدُزٌ: قۇندۇز، قاما.

كُنْدُشٌ: سېغىزخان؛ كوت ـ كوت ئادەم.

كَنَزَ يَكْنِزُ كَنْزًا الْمَالَ: مال توپلىدى، ساقلىدى؛ مالنى كۆمدى، دۇنيانى كۆمۈپ ساقلىدى.

«بَخِيْلٌ يَكْنِزُ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ»: بېخىل ئالتۇن ـ كۈمۈش توپلاپ ساقلايدۇ.

«كَنَزَ الْجَدّ نُقُوْدًا مِنَ الذَّهَبِ لِأَحْفَادِهِ»: بوۋا نەۋرىلىرى ئۈچۈن تىللانى كۆمۈپ ساقلىدى.

كَنْزٌ ج كُنُوْزٌ: خەزىنە، بايلىق، دۇنيا ـ دەپىنە؛ توپلىماق.

يَحْفَظُ كُنُوْزَهُ فِي الْبَنْكِ: ئۇ بايلىقنى بانكىدا ساقلايدۇ.

﴿وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا﴾ «قرآن»: تام ئاستىدا ئۇلارنىڭ خەزىنىسى بار ئىدى.

كَنَسَ يَكْنُسُ كَنْسًا الْبَيْتَ: ئۆينى سۈپۈردى، تازىلىدى.

كَنَسَ يَكْنِسُ كَنْسًا الظَّبْيُ: كېيىك يوشۇرۇنۇۋالدى.

كَنْسٌ: سۈپۈرمەك.

كَنِسِيٌّ: چېركاۋنىڭ، ئىبادەتخانىنىڭ، چېركاۋغا دائىر.

كَنَشَ يَكْنُشُ كَنْشًا الْكِسَاءَ: كىيىمگە پەۋاز تۇتتى.

كَنَظَ يَكْنِظُ كَنْظًا الْأَمْرُ فُلَانًا: پالانىنى قايغۇغا سالدى.

كُنْظَةٌ: غەم-قايغۇ، بېسىم، خاپىلىق.

كَنَعَ يَكْنَعُ كَنْعًا وَكُنُوعًا الشَّيْءُ: نەرسە قورۇلۇپ قالدى، يىغىلىپ قالدى.

كَنَعَتِ الْعُقَابُ: بۈركۈت شۇڭغۇغاندا قانىتىنى يىغىۋالدى.

كَنَعَ النَّجْمُ: يۇلتۇز قىيسايدى.

كَنَعَ الْأَمْرُ: ئىش يېقىنلاشتى.

كَنَعَ الْأَمْرُ: پالانى نومۇستىن بېشىنى تۆۋەن قىلىۋالدى.

كَنَعَ عَنِ الطَّرِيقِ: يولدىن بۇرۇلۇپ كەتتى، خالىتا كوچىغا كىرىپ قالدى.

كَنَعَ عَنِ الْأَمْرِ: ئىشتىن قورقتى.

كَنَعَ فِي الشَّيْءِ: ئاچ كۆزلۈك قىلدى.

كَنَعَ بِاللهِ: قەسەم ئىچتى.

كَنَعَ الْمِسْكُ بِالثَّوْبِ: كىيىمدىن ئىپارنىڭ پۇرىقى كەلدى.

كَنَعَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا بويسۇندى.

كَنَفَ يَكْنُفُ كَنْفًا الشَّيْءَ: ساقلىدى، قوغدىدى، پاناھىغا ئالدى، ھامىيلىق قىلدى.

كَنَفَ الدَّارَ: ھويلىغا قورشاۋ تام سالدى.

كَنَفَ الْيَتِيمَ فِي بَيْتِهِ: يېتىمنى بېقىۋالدى.

كَنَفٌ ج أَكْنَافٌ: قىرغاق، گىرۋەك، چۆرىسى؛ ھىمايە قىلماق، قوغدىماق؛ قانات؛ سايە؛ قويۇن.

كَنَفُ الْإِنْسَانِ: ئادەمنىڭ قوينى.

عَاشَ فُلَانٌ فِي كَنَفِهِ: پالانى ئۇنىڭ سايىسىدا ياشىدى.

كَنَفُ اللهِ: ئاللاھنىڭ رەھمىتى، ئاللاھنىڭ قوغدىشى.

كَنْكَنَ يُكَنْكِنُ كَنْكَنَةً: ئۆيدە ئولتۇردى؛ قاچتى.

كَنَّ يَكُنُّ كَنًّا وَكُنُونًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ياپتى، يوشۇردى.

كِنٌّ ج أَكِنَّةٌ وَأَكْنَانٌ: ئۇۋا، چاڭگا؛ ئۆي، تۇرالغۇ جاي.

كِنُّ الدَّجَاجِ: توخۇ كاتىكى.

كُنَّ: سىلەر، سىلەرنىڭ (ئاياللار ئۈچۈن).

كَنَّادٌ: ۋاپاسىز، تۇزكور.

كَنَّاسٌ ج كَنَّاسُونَ: سۈپۈرگىچى، تازىلىقچى.

«الْكَنَّاسُ يَكْنُسُ الشَّوَارِعَ وَيُنَظِّفُهَا»: تازىلىق ئىشچىسى كوچىلارنى سۈپۈرۈپ تازىلايدۇ.

كُنَّاشَةٌ ج كُنَّاشَاتٌ: دەرەخ غولى، دەرەخ گەۋدىسى، پايە؛ خاتىرە دەپتەر.

«جَمَعَ الطَّالِبُ فِي كُنَّاشِهِ مُخْتَارَاتٍ مِنَ الشِّعْرِ الْمَدِيحِ»: ئوقۇغۇچى خاتىرە دەپتىرىگە مەدھىيە شېئىرلىرىدىن تاللانمىلارنى توپلىدى.

كِنَّةٌ: پاناھ جاي، يوشۇرۇنىدىغان جاي؛ بوتكا، شىپاڭ؛ پەردە، تورۇس، لەمپە، لاپاس، سايىۋەن، چەللە.

كَنَّةٌ ج كَنَائِنُ وَكَنَّاتٌ: كېلىن؛ يەڭگە.

كُنَّةٌ ج كُنَّاتٌ وَكُنَنٌ: كارىدور، ئايۋان، تورۇس، لەمپە، سايىۋەن.

كُنَّةُ الْبَابِ: ئىشىك ئالدى.

كَنَّ يُكَنِّنُ تَكْنِينًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يوشۇردى، ياپتى.

كَنَّى يُكَنِّي تَكْنِيَةً الشَّخْصَ: لەقىمى بىلەن چاقىردى، فامىلىسى بىلەن چاقىردى.

أَحْمَدُ يُكَنَّى بِأَبِي الْوَلِيْدِ: ئەھمەد ئەبۇلۋەلىد دەپ ئاتىلىدۇ.

كَنَهَ يَكْنُهُ كَنْهًا الْأَمْرَ: ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى چۈشەندى، ماھىيىتىگە يەتتى.

كُنْهٌ: نەرسىنىڭ جەۋھىرى، ماھىيىتى، ھەقىقىتى؛ ۋاقىت.

«رَجُلٌ يَعْرِفُ كُنْهَ الْأُمُوْرِ»: ئىشنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنىدىغان ئادەم.

«فَعَلَ هَذَا فِي غَيْرِ كُنْهِهِ»: بۇنى ئۆز ۋاقتىدا قىلمىدى.

كُنُوْدٌ: تۇزكورلۇق قىلماق، ۋاپاسىزلىق قىلماق.

كَنُوْدٌ: ۋاپاسىز، تۇزكور.

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ﴾ «قۇرئان»: ئىنسان ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىنىڭ (نېمەتلىرىنى) شەكسىز ئىنكار قىلغۇچىدۇر.

كَنَّى يُكَنِّي كِنَايَةً: ئىشارەت قىلدى، دارىتمىلىدى، پۈرىتىپ ئۆتتى، كىنايە قىلدى.

كَنَى يَكْنِي كُنْيَةً الشَّخْصَ: لەقىمى بىلەن چاقىردى، فامىلىسى بىلەن چاقىردى.

كَنَاهُ بِأَبِي عُثْمَانَ: ئۇنى ئەبۇ ئۇسمان دەپ ئاتىدى.

كَنِيبٌ: قۇرۇپ قالغان دەرەخ.

كُنْيَةٌ ج كُنًى: فامىلە، تەخەللۇس.

«أَبُو الْحَسَنِ كُنْيَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ»: ئەبۇلھەسەن ئەلى ئىبن ئەبۇ تالىپنىڭ فامىلىسى.

كَنِيْسٌ: چېركاۋ.

كَنِيْسَةٌ ج كَنَائِسُ: چېركاۋ.

كَنِيفٌ ج كُنُفٌ: ئېغىل، قوتان، ھاجەتخانا.

كَنِيْنٌ: يوشۇرۇن، مەخپىي.

كَهَامٌ: ئاجىزلىق، زەئىپلىك.

سَيْفٌ كَهَامٌ: گال قىلىچ.

كَهَامَةٌ: قېرىلىق، ئاجىزلىق، دەرمانسىزلىق.

كَهَانَةٌ: پالچىلىق، داخانلىق، مىسسىئونېرلىق.

كِهَانَةٌ: پال ئاچماق، رەم سالماق، داخانلىق قىلماق؛ مىسسىئونېرلىق، پاستېرلىق، پوپلۇق.

كَهِبَ يَكْهَبُ كَهَبًا وَ كُهُوْبًا وَ كُهْبَةً لَوْنُهُ: رەڭگى بېغىر رەڭ بولدى.

كَهْبٌ: چوڭ ياشلىق تۆگە ياكى قوتاز.

كَهَدَ يَكْهَدُ كَهْدًا وَ كَهَدَانًا: تەكرار تەلەپ قىلدى، چارچىدى.

كَهَدَ فِي الْمَشْيِ: تېز ماڭدى، تېز ماڭغۇزدى.

كُهْدٌ: تىرىشماق.

كَهْدَاءُ: دېدەك، چۆرە.

كَهَرَ يَكْهَرُ كَهْرًا: كۆلدى.

كَهَرَ النَّهَارُ: تاڭ يورۇدى.

كَهَرَ الْحَرُّ: ئىسسىق قاتتىق بولدى.

كَهَرَهُ: ئۇنى يەكدى، بويسۇندۇردى.

كَهْرَبَ يُكَهْرِبُ كَهْرَبَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى زەرەتلىدى، ئېلېكترلەشتۈردى.

كَهْرَبَ الرَّجُلَ: كىشىنى تەسىرلەندۈردى.

كَهْرَبَ سِلْكَ سِيَاجِ ضَيْعَتِهِ: ئېتىزىنىڭ چىتلاق سىمىنى زەرەتلىدى.

كَهْرَبٌ ج كَهَارِبُ: توك، ئېلېكتر.

كَهْرَبَا كَهْرَبَاءُ: توك، توك كۈچى؛ تراللېبۇس، كەھرىۋا.

كَهْرَبَا مِغْنَطِيسِيَّةٌ: ئېلېكتر ماگنىت، ئېلېكتر ماگنىتىزم.

طَلَّى بِالْكَهْرَبَاءِ: ئېلېكتر بىلەن ھەل بەردى، ئېلېكتر ئارقىلىق ھەل يالاتتى.

«إِنْقَطَعَتِ الْكَهْرَبَاءُ فِي الْمَدِيْنَةِ فَعَمَّ الظَّلَامُ»:

شەھەردە توك كېتىپ، ھەممە ياقنى قاراڭغۇلۇق قاپلاپ كەتتى.

مَحطَّةُ تَوْلِيدِ الْكَهْرَبَاءِ: ئېلېكتر ئىستانسىسى.

كَهْرَبائِيٌّ: ئېلېكترىلىك، توك ئۆتكۈزگۈچ، ئاككۇمۇلياتور.

الْمُجَمِّعُ الْكَهْرَبَائِيُّ: ئاككۇمۇلياتور، ئاككۇمۇلياتورلۇق باتارىيە.

تَحْلِيلٌ كَهْرَبَائِيٌّ: ئېلېكترولىز، ئېلېكترولىزلىماق.

تَيَّارٌ كَهْرَبَائِيٌّ: توك يولى، توك ئېقىمى.

جَرَسٌ كَهْرَبَائِيٌّ: ئېلېكتر قوڭغۇرىقى.

مِصْبَاحٌ كَهْرَبَائِيٌّ: ئېلېكتر چىراغ، توك چىراغ.

عِلَاجٌ كَهْرَبَائِيٌّ: توك بىلەن داۋالاش.

صَدَمَةٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: توك تېپىۋېتىش.

كَهْرَبَائِيٌّ سَيَّارَاتٍ: تراموۋاي.

قَلَّ الْكَهْرَبَائِيُّونَ فِي الْبِلَادِ: يۇرتلاردا توكچىلار كەم.

كَهْرَبَائِيَّةٌ: توك، ئېلېكتر، توك كۈچى، ئېلېكتر چىراغ، ئېلېكتر ئېنېرگىيىسى.

الْكَهْرَبَائِيَّةُ الْإِيجَابِيَّةُ: مۇسبەت ئېلېكتر.

الْكَهْرَبَائِيَّةُ السَّلْبِيَّةُ: مەنپىي ئېلېكتر.

كَهْرَبَةٌ: توك قاچىلاش، زەرەتلىمەك، ئېلېكترلەشتۈرمەك، ئېلېكترونلاشتۇرماق.

كَهْرَبَةُ الشَّوَارِعِ: كوچىلارنى ئېلېكترلەشتۈرۈش.

كَهْرَبِيٌّ: توككا ئائىت، توكچى، ئېلېكترلىق، ئېلېكترونلۇق، ئېلېكترشۇناس.

تَيَّارٌ كَهْرَبِيٌّ: توك ئېقىمى.

دَافِعٌ كَهْرَبِيٌّ: ئېلېكترلىك، ئېلېكترو، ئېلېكترىك.

مُحَرِّكٌ كَهْرَبِيٌّ: ئېلېكتر دۋىگاتېل، ئېلېكتر ماتور.

عِلَاجٌ كَهْرَبِيٌّ: توك بىلەن داۋالاش.

كَاشِفٌ كَهْرَبِيٌّ: گالۋانوسكوپ، ئېلېكتروسكوپ، رېئوسكوپ (جىسىملاردا توك بار-يوقلۇقىنى تەكشۈرۈش ئەسۋابى).

سَالِبٌ كَهْرَبِيٌّ: مەنپىي ئېلېكتر، مەنپىي زەرەت، مەنپىي ئېلېكترون.

مُوجِبٌ كَهْرَبِيٌّ: مۇسبەت ئېلېكتر، پوزىترون، ئانتى ئېلېكترون.

مُوَلِّدٌ كَهْرَبِيٌّ: دىنامو ماشىنا، گېنېراتور، ئېلېكتر دۋىگاتېل، ئېلېكتر ماتور.

كَهْرَبِيَّةٌ: توك، ئېلېكتر، توك كۈچى، ئېلېكتر چىراغ.

الطَّاقَةُ الْكَهْرَبِيَّةُ: ئېلېكتر ئېنېرگىيىسى.

الشَّحْنَةُ الْكَهْرَبِيَّةُ: ئېلېكتر زەرەت.

السَّاعَةُ الْكَهْرَبِيَّةُ: توك سائىتى.

الْمِرْوَحَةُ الْكَهْرَبِيَّةُ: ئېلېكتر يەلپۈگۈچ، ۋېنتىلياتور.

كَهْرَطِيسِيٌّ: ئېلېكتر ماگنىتلىق، ئېلېكتر ماگنىتىزملىق.

كَهْرَطِيسِيَّةٌ: ئېلېكتر ماگنىت، ئېلېكتر ماگنىتىزم، ئېلېكتر ماگنىت ئىلمى، ئېلېكتر ماگنىتشۇناسلىق.

كَهْرَمَائِيٌّ: سۇ ئېلېكتر.

مَحَطَّةٌ كَهْرَمَائِيَّةٌ: گىدرو ئېلېكتر ئىستانسىسى، سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى.

كَهْرَمَانٌ: كەھرىۋا.

كَهْرَمَانٌ أَسْوَدُ: قارا ئامبىر (كۆمۈرنىڭ بىر خىلى بولۇپ، رەڭگى قارا ۋە قاتتىق كېلىدۇ، پارقىرىمايدۇ، بۇنىڭدىن سانائەت بۇيۇملىرى ياسىلىدۇ).

كَهْفٌ ج كُهُوفٌ: غار، ئۆڭكۈر؛ تۆشۈك؛ پاناھگاھ.

كَهْفٌ رِئَوِيٌّ: ئۆپكە يىرىڭلىق ئىششىقى.

كَهَلَ يَكْهَلُ كُهُولَةً الشَّخْصُ: كىشى ئوتتۇرا ياش بولدى، ياش قۇرامىغا يەتتى.

كَهْلٌ ج كُهُولٌ م كَهْلَةٌ ج كَهْلَاتٌ: ئوتتۇرا ياش ئادەم، نەۋقىران ئادەم (30 بىلەن 50 ياش ئارىلىقىدىكى ئادەم).

﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلاً﴾ «قرآن»: ئۇ

بۆشۇكتىمۇ، ئۇتتۇرا ياش بولغانىدىمۇ كىشىلەرگە سۆزلەيدۇ.

كَهِمَ يَكْهَمُ وَ كَهُمَ يَكْهُمُ كَهَامَةً وَ كُهُوْمًا: ئاجىزلاشتى، زەئىپلەشتى، كۈچىدىن قالدى.

كَهَمَ يَكْهَمُ وَ كَهُمَ يَكْهُمُ كَهَامَةً: كىچىكتى، تەخىر قىلدى، سۇسلۇق قىلدى.

كَهَمَتِ الشَّدَائِدُ فُلَانًا: كۈلپەتلەر ئۇنى قورقۇنچاق قىلىۋەتتى.

كَهَنَ يَكْهُنُ كَهَانَةً: غايىبنى سۆزلىدى، غايىبتىن خەۋەر بەردى، كاھىنلىق قىلدى.

كَهُنَ يَكْهُنُ كَهَانَةً: كاھىن بولۇۋالدى، پالچى بولدى.

كُهْنَةٌ: ئىشتىن چىققان كونا نەرسە.

الْوَرَقُ الْكُهْنَةُ: كېرەكسىز قەغەز.

كَهَنُوْتٌ: مىسسىئونېرلىق، پاستېرلىق، پوپلۇق.

كُهُوْلَةٌ: ئوتتۇرا ياشلىق، نەۋقىرانلىق.

كُهُوْلِيَّةٌ: ئوتتۇرا ياشلىق، نەۋقىرانلىق.

كَهِيَ يَكْهَى كَهًى: قورقۇنچاق بولدى؛ يۈزىگە سەپكۈن چىقىپ قالدى، ئاجىزلاپ كەتتى.

كُهَيْرِبٌ ج كُهَيْرِبَاتٌ: ئېلېكترون، ئېلېكتر، توك.

كُوَارَةٌ ج كُوَارَاتٌ و كَوَائِرُ: ھەرە كۆنىكى، بوغۇم تاۋاق.

كُوْبٌ ج أَكْوَابٌ: ئىستاكان، جام.

«هَذَا الْكُوْبُ رَائِعِ الْمَنْظَرِ وَ لَكِنْ لِلْأَسْفِ فِيْهِ عَيْبٌ صَغِيْرٌ»: بۇ قاچا چىرايلىقكەن، ئەپسۇسكى، ئۇنىڭدا ئازراق نۇقسان بار ئىكەن.

«وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ» ‹قرآن›: ئۇلارغا (تاماق قاچىلانغان كۈمۈش قاچىلار، (مەي تولدۇرۇلغان) كۈمۈشتىن ياسالغان (شىشىدەك سۈزۈك) جاملار ئايلاندۇرۇلۇپ سۇنۇلۇپ تۇرىدۇ.

كُوْبَةٌ: ھاۋانچا تېشى؛ شاھمات.

كُوبْرَا ج كُوبْرَاتٌ: ئۆتكۈر زەھەرلىك يىلان.

كُوبْرِي ج كَبَارٍ (الْكَبَارِيْ): كۆۋرۈك.

كُوبْسٌ: بىخەتەرلىك قۇرۇلمىسى.

كُوْبِسَةٌ: تۇتقۇچ، يۆلەنچۈك.

كُوْبُوْنُ السَنَدُ الْمَالِيّ ج كُوْبُوْنَاتٌ: ئۆسۈم چېكى.

كُوْبُوْنُ الْأَقْمِشَةِ: رەخت پارچىسى، پارچە رەخت.

كَوْثٌ: باسماق كەش.

كُوْثَةٌ: مۇنبەت، ئۈنۈملۈك.

كَوْثَرٌ: نۇرغۇن، مول، كۆپ.

الْكَوْثَرُ: جەننەتتىكى بىر ئۆستەڭ.

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ ‹قرآن›: بىز ساڭا ھەقىقەتەن نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلدۇق.

كَوْثَلٌ: كېمىنىڭ قۇرۇق تەرىپى.

كَوْخٌ ج أَكْوَاخٌ: كەپە، ئالچوق، ساتما.

سُكَّانُ الْأَكْوَاخِ: كەپىلەردە تۇرىدىغانلار.

كَوْدَةٌ: دۆۋە؛ قورغان، قەلئە.

كُوْرٌ ج أَكْوَارٌ وَ كِيْرَانٌ: تۆمۈرچىنىڭ ئوچىقى؛ مېتال ئېرىتىدىغان سايمان.

كُوَرَةٌ ج كُوَرٌ: ئۆلكە، رايون، يېزا.

كُوْزٌ ج أَكْوَازٌ و كِيْزَانٌ: ساپاقلىق ساپال قاچا.

كَوْزَبٌ: بېخىل، پىخسىق.

كُوَسَةٌ/كُوْسَيٌ: يېگىلى بولىدىغان قاپاق، ئامېرىكا كاۋىسى.

كَوْسَجٌ ج كَوَاسِجُ: ئاكۇلا، لەھەڭ.

كُوْشَةٌ: ئۇزۇن ساپا.

كُوْشُكٌ: كىچىك ئۆي، بوتكا.

كَوِعَ يَكْوَعُ كَوْعًا الشَّخْصُ: جەينىكى چوڭ بولدى.

كُوْعٌ ج أَكْوَاعٌ و كِيْعَانٌ: جەينەك.

«فِي الْوُضُوْءِ غَسْلُ الْيَدَيْنِ إِلَى الْكُوْعَيْنِ»: تاھارەتتە ئىككى قولنى جەينىكىگىچە يۇماق بار.

«لَايَعْرِفُ كُوْعَهُ مِنْ بُوْعِهِ»: قارا تۇرۇك، ئېلىپنىڭ

سۇنۇقىنى بىلمەيدىغان.

كُوْفَانٌ: يۇمىلاق نەرسە؛ يۇمىلاق قۇم دۆۋىسى؛ ئورمان؛ كۆچلۈكلۈك؛ ھارغىنلىق، چارچاش؛ ئاپەت.

النَّاسُ فِي كُوْفَانٍ مِنْ أَمْرِهِمْ: كىشىلەر قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

كُوفِيٌّ . الْكُوفِيّ: كوفى نۇسخا (خەت نۇسخىسى)؛ كۇفەلىق.

الْخَطُّ الْكُوفِيّ: كوفى نۇسخا خەت.

كُوفِيَّةٌ ج كُوفِيَّاتٌ: ياغلىق، رومال، شارپا.

كَوْكَبَ يُكَوْكِبُ كَوْكَبَةً الْحَدِيدُ: تۆمۈر يالتىرلىدى، پارقىرىدى.

كَوْكَبٌ ج كَوَاكِبُ: يۇلتۇز، قوۋمىنىڭ باشچىسى؛ كۆزگە چۈشىدىغان ئاق.

الْكَوْكَبُ السَّيَّارُ: سەييار يۇلتۇز.

الْكَوَاكِبُ الثَّابِتَةُ: تۇرغۇن يۇلتۇزلار.

﴿إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ﴾ «قرآن»: بىز ھەقىقەتەن يېقىن ئاسماننى يۇلتۇزلار (نۇرى) بىلەن زىننەتلىدۇق.

الْكَوْكَبُ الْأَرْضِيّ: يەر شارى.

نِظَامُ الْكَوَاكِبِ: يۇلتۇزلار سىستېمىسى.

كَوْكَبٌ سِينَمَائِيٌّ: كىنو چولپىنى.

«ذَهَبُوا تَحْتَ كُلِّ كَوْكَبٍ»: تارقاپ كەتتى.

كَوْكَبَةٌ: بىر جامائە ئادەم، قوشۇن، ئەترەت؛ يۇلتۇزلار سىستېمىسى.

كَوْكَبَةٌ مِنَ الْفُرْسَانِ: چەۋەندازلار توپى.

كَوْكَبِيٌّ: يۇلتۇزنىڭ، يۇلتۇز شەكىللىك.

كُوْلُونٌ: قۇلۇپ.

كُولِيرَا: خولېرا.

«ظَهَرَتِ الْكُولِيرَا فِي الْإِقْلِيمِ الْفُلَانِيّ»: پالانى رايوندا خولېرا بايقالدى.

كُولِيسٌ ج كَوَالِيسُ الْمَسْرَحِ: سەھنە ئارقىسىدىكى جاي.

السَّادَةُ مِنْ وَرَاءِ الْكَوَالِيسِ: سەھنە ئارقىسى خوجايىنلىرى.

الْأَسْبَابُ الَّتِي تَتَرَدَّدُ فِي الْكَوَالِيسِ: تارقىلىپ يۈرگەن باھانە - سەۋەبلەر.

خَلْفَ الْكَوَالِيسِ: يوشۇرۇن، يەك ئىچىدە، پەردە ئارقىسىدا.

«يَتَّفِقُونَ عَلَى الْحُلُولِ فِي الْكَوَالِيسِ قَبْلَ عَرْضِهَا عَلَى الْمُؤْتَمَرِ»: قۇرۇلتايغا ئوتتۇرىغا قويۇشتىن ئىلگىرى يەك ئىچىدە كېلىشىۋالىدۇ.

فِي كَوَالِيسِ السِّيَاسَةِ: سىياسىي سەھنە ئارقىسىدا.

كَوِمَ يَكْوَمُ كَوَمًا الْبَعِيرُ: تۆگىنىڭ لوككىسى چوڭ بولدى.

كَوْمٌ ج أَكْوَامٌ: دۆۋە، تۆپىلىك، دۆڭ.

يَجْمَعُ أَكْوَامَ الْحَطَبِ: ئۇ ئوتۇن دۆۋىلىرىنى يىغىدۇ.

كَوَمَةٌ ج كُوَمٌ وَ كِيمَانٌ: دۆۋە.

كُومُنْوِلْثٌ: بىرلەشمە، مۇئەييەن دۆلەتلەر بىرلەشمىسى.

دُوَلُ الْكُومُنْوِلْثِ: مۇستەقىل دۆلەتلەر بىرلەشمىسى.

كَوْنٌ م أَكْوَانٌ: مەۋجۇدىيەت، ماھىيەت، ھالەت.

الْكَوْنُ: كائىنات، جاھان.

كَوْنٌ: بولماق.

كَوْنُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ پەيدا بولۇشى.

«حُكِمَ عَلَيْهِ بِعَدَمِ سَمَاعِ الدَّعْوَى لِكَوْنِهِ مَجْنُونًا»: ئۇنىڭ ساراڭ بولۇپ قالغانلىقى جەھەتىدىن ئۇنىڭ داۋاسىنىڭ ئۆتمەيدىغانلىقىغا ھۆكۈم قىلىندى.

الْكَوْنَانُ: دۇنيا ۋە ئاخىرەت.

كَوْنِيٌّ: ئالەمشۇمۇل، خەلقئارالىق، دۇنياۋى.

تَقَدُّمُ الْعِلْمِ فِي مَعْرِفَةِ النِّظَامِ الْكَوْنِيِّ: ئىلىم

سىستېمىسىنى بىلىشتە ئىلىم-پەن ئىلگىرىلەپ كەتتى.

مَلَّاحٌ كَوْنِيٌّ: ئالەم ئۇچقۇچىسى.

الْأَشِعَّةُ الْكَوْنِيَّةُ: ئالەم زەررىچىلىرى، ئالەم رادىئاتسىيىسى.

عِلْمُ الْكَوْنِيَّاتِ: ئالەم توغرىسىدىكى پەن (ئالەمنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيەتلىرى، ماھىيىتى ۋە تۈزۈلۈشى توغرىسىدىكى پەن).

كَوَّاءٌ: چېقىمچى، تۆھمەتخور، ئوتقۇيرۇق.

كَوَّاءُ الْمَلَابِسِ: كىيىمنى دەزماللىغۇچى.

كُوَّةٌ ج كُوَّاتٌ وَ كُوًى: دېرىزە، پەنجىرە، كۆزنەكچە، يوچۇق.

كَوَّحَ يُكَوِّحُ تَكْوِيحًا فُلَانًا: پالاننى يەڭدى، بويسۇندۇردى، چېكىندۇردى.

كَوَّدَ يُكَوِّدُ تَكْوِيدًا: توپلىدى، جۇغلىدى، يىغدى.

كَوَّرَ يُكَوِّرُ تَكْوِيرًا: يۆگىدى، ئورىدى، قاتلىدى.

كَوَّرَ الْعِمَامَةَ: سەللە يۆگىدى.

كَوَّرَ الْمَتَاعَ: يۈك-تاقنى تاڭدى.

«كَوَّرَ اللهُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ»: ئاللاھ كېچىنى كۈندۈزگە كىرىشتۈردى.

كَوَّرَ اللهُ الشَّمْسَ: ئاللاھ كۈننىڭ نۇرىنى يوقىتىۋەتتى.

﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ ‹قرآن›: كۈننىڭ نۇرى ئۆچكەن چاغدا.

كَوَّسَ يُكَوِّسُ تَكْوِيسًا فُلَانًا عَلَى رَأْسِهِ: ئوڭدىسىغا يىقىتىۋەتتى.

كَوَّفَ يُكَوِّفُ تَكْوِيفًا الشَّخْصُ: كۇفەگە كەلدى.

كَوَّفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يىراقلاشتۇردى، نېرى قىلىۋەتتى.

كَوَّمَ يُكَوِّمُ تَكْوِيمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى، دۆۋىلىدى.

كَوَّمَ الْفَلَّاحُ التِّبْنَ: دېھقان سامانىنى يىغدى.

كَوَّنَ يُكَوِّنُ تَكْوِينًا الشَّيْءَ: قۇردى، بەرپا قىلدى، تەسىس قىلدى، قۇراشتۇردى.

كَوَّنَ مِنْ كَذَا: شۇنىڭدىن تەركىب تاپتى.

كَوَّنَ الْمُهَنْدِسُ جِهَازًا إِلِكْتِرُونِيًّا: ئىنژېنېر ئېلېكترون ئۈسكۈنىنى قۇراشتۇردى.

كَوَّنُوا جَمْعِيَّةً خَيْرِيَّةً: ئۇلار خەيرىيەت جەمئىيىتىنى تەسىس قىلدى.

كَوَى يَكْوِي كَيًّا بِالنَّارِ: ئوتقا قاقلىدى، كاۋاپ قىلدى.

كَوَى الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ: تېۋىپ ئاغرىقنى داغلاپ داۋالىدى.

كَوَى الْمَلَابِسَ: كىيىمگە دەزمال سالدى.

كَوَتْهُ بِعَيْنَيْهَا: ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدى.

كَوَاهُ: ئۇنى چېقىۋالدى.

كَيْ . لِكَيْ . كَيْمَا: ئۈمۈمەن، يولىدا، سەۋەبتىن.

جَاءَ كَيْ يُسَاعِدَكَ: ئۇ ساڭا ياردەم قىلىش ئۈچۈن كەلدى.

«حَذَّرْتُكَ كَيْ لَا تَفْعَلَ مَا فَعَلْتَهُ»: قىلغىنىڭنى قايتا قىلماسلىقىڭ ئۈچۈن سېنى ئاگاھلاندۇردۇم.

﴿كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيراً﴾ ‹قرآن›: بۇنىڭ بىلەن بىز ساڭا كۆپ تەسبىھ ئېيتىمىز.

كَيْ لَا: بولماسلىق، بولماسلىق ئۈچۈن، ئېھتىمال، بەلكىم.

﴿لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ﴾ ‹قرآن›: قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە قايغۇرۇپ كەتمەسلىكىڭلار ۋە ئاللاھ بەرگەن نەرسىلەرگە خۇش بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر.

لِكَيْلَا: ... دىن ساقلانماسلىق ئۈچۈن، بولماسلىقى ئۈچۈن.

كِيَاسَةٌ: ئەقىل-پاراسەت؛ سىلىقلىق، مەدەنىيەتلىك.

كِيَالَةٌ: ئۆلچىمەك.

كِيَانٌ ج كِيَانَاتٌ: تەبىئىتى، تۇغما خۇسۇسىيىتى؛ ماھىيەت، ھالەت؛ مەۋجۇدىيەت.

الْكِيَانُ الصَّهْيُونِيَّةُ: ئىسرائىلىيىنىڭ ماھىيىتى.

فِي أَعْمَاقِ كِيَانِهِ: ئۇنىڭ ئەسلىي تەبىئىتىدە.

الْكِيَانَاتُ الْمُصْطَنِعَةُ: سۈنئىي خاراكتېرلار.

كَيْتَ وَ كَيْتَ: شۇنداق، شۇنىڭغا ئوخشاش.

قَالَ فُلَانٌ كَيْتَ وَ كَيْتَ: پالانى مۇنداق-مۇنداق دېدى.

كَيْدٌ ج كِيَادٌ: ھىيلە، ھىيلىگەرلىك، ئالدامچىلىق؛ قەست قىلماق.

كِيرٌ ج أَكْيَارٌ وَ كِيَرَةٌ: تۆمۈرچىنىڭ كۆرۈكى (شامالچىسى).

كَيْسٌ ج كُيُوسٌ: ئەقىل، پاراسەت؛ سىپايىلىق، مەدەنىيەتلىك.

كِيسٌ ج أَكْيَاسٌ و كِيَسَةٌ: سومكا، خالتا، تاغار.

كِيسُ الدِّرْهَمِ: پۇل قاپچۇقى، ھەميان، پورتمال.

كِيسُ قَمْحٍ: بۇغداي تاغىرى.

كِيسُ أَسْمَنْتٍ: سېمونت خالتىسى.

كِيسُ مِخَدَّةٍ: ياستۇق قېپى.

سَافَرَ عَلَى كِيسِهِ: ئۆز خىراجىتى بىلەن سەپەر قىلدى.

كِيسُ الْتِهَابِيٌّ: قاپارتقۇ ياللۇغى.

كَيِّصٌ / كِيَصٌ: بېخىل، ئىچى تار.

كَيْفَ: قانداق؟

﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللّٰهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ﴾ «قرآن»: سىلەرگە ئاللاھنىڭ ئايەتلىرى ئوقۇلۇۋاتقان ۋە ئاراڭلاردا ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى تۇرسا، قانداقمۇ كاپىر بولىسىلەر؟

كَيْفَ حَالُكَ: ھالىڭ قانداق؟

الْكَمُّ وَالْكَيْفُ: سان، سۈپەت ۋە تۈر.

الصِّنَاعَةُ مُتَطَوِّرَةٌ كَمًّا وَ كَيْفًا: سانائەت سان ۋە سۈپەت جەھەتتە تەرەققىي قىلدى.

كَيْفَمَا كَانَ: قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، قانداقلا بولمىسۇن؟

كَيْفَمَا تَكُنْ يَكُنْ قَرِينُكَ: سەن قانداق بولساڭ، دوستۇڭ شۇنداق بولىدۇ.

كَيْفَمَا كَانَ الْحَالُ: ئەھۋالىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر.

«يَجِبُ أَنْ نَجِدَ حَلًّا لِهَذِهِ الْمُشْكِلَةِ كَيْفَمَا كَانَ الْحَالُ»: قانداقلا بولمىسۇن بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىشىمىز كېرەك.

كَيْفِيٌّ: خالىغانچە، خاھىشى بويىچە، ئىختىيارىچە.

كَيْفِيَّةٌ ج كَيْفِيَّاتٌ: ھال، ھالەت؛ ۋەزىيەت؛ خاراكتېر، مىجەز؛ ئوبراز.

بِكَيْفِيَّةٍ غَرِيبَةٍ: ئاجايىپ رەۋىشتە.

كَيْفِيَّةُ اِسْتِعْمَالِ الدَّوَاءِ: دورا ئىشلىتىش ئۇسۇلى.

كَيْفِيَّةُ الْعَمَلِ: ئىشنىڭ شەكلى.

كَيْكَةٌ ج كَيَاكِيٌّ: تۇخۇم.

كَيْلٌ ج أَكْيَالٌ: ئۆلچەم قاچىسى، كۈرە، كەمچەن.

طَفَحَ الْكَيْلُ: ئىش چېكىگە يەتتى.

﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ «قرآن»: سىلەر (ئاشلىق قاتارلىقلارنى) ئۆلچەپ بەرگەندە، تولۇق ئۆلچەڭلار ۋە توغرا تارازىدا تارتىپ بېرىڭلار.

كَيْلَةٌ ج كَيْلَاتٌ: ئۆلچەم قاچىسى، ئۆلچىگۈچ.

كِيمَاوِيٌّ: خىمىك، خىمىيە مۇتەخەسسىسى، خىمىيىلىك، خىمىيىگە ئائىت.

سَبَّاخٌ كِيمَاوِيٌّ . سَمَّادٌ كِيمَاوِيٌّ: خىمىيىۋى ئوغۇت.

مُرَكَّبَاتٌ كِيمَاوِيَّةٌ / كِيمَاوِيَاتٌ: خىمىيىلىك دورىلار، خىمىيىلىك بۇيۇملار، خىمىيىۋى ماتېرىياللار، خىمىيىۋى مەھسۇلاتلار.

كِيمِيَا ، كِيمِيَاءُ: خىمىيە.

الْكِيمِيَا الْحَيَوِيّ: بىئوخىمىيە.

كِيمِيَائِيٌّ: خىمىك، خىمىيە مۇتەخەسسىسى، خىمىيىلىك، خىمىيىگە ئائىت.

«أَحْرَزَ جَائِزَةَ نُوبِلِ الْكِيمِيَائِيِّ الْفُلَانِيّ»: پالانى خىمىيەشۇناس نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

دِرَاسَةٌ كِيمِيَائِيَّةٌ: خىمىيە تەتقىقاتى.

كَيْنٌ: بويسۇنماق، ئىتائەت قىلماق.

كَيْنُونَةٌ: مەۋجۇدىيەت؛ ماھىيەت؛ ھالەت.

كَيْوَانٌ: ساتۇرن (يۇلتۇز).

كَيٌّ: داغلىماق، قىزىتماق، كۆيدۈرمەك، كۆيۈك ئىزى، كۆيۈك، تامغا.

كَيَّالٌ ج كَيَّالُونَ: جىڭچى، تارازىچى، ئۆلچىگۈچى.

كَيَّسَ يُكَيِّسُ تَكْيِيسًا: ئەقىل-پاراسەتلىك قىلدى، زېرەك قىلدى.

كَيَّسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى خالتىغا سالدى.

كَيِّسٌ ج أَكْيَاسٌ وَكَيْسَى م كَيِّسَةٌ ج كَيَايِسُ: ئەقىللىق، چېچەن، زېرەك، ھوشيار؛ ئەدەپلىك.

كَيَّفَ يُكَيِّفُ تَكْيِيفًا الشَّيْءَ: پارچىلىدى.

كَيَّفَ الْجَزَّارُ اللَّحْمَ: قاسساپ گۆشنى پارچىلىدى.

«كَيَّفَ الْمُصْلِحُ عَقْلِيَّةَ الشَّعْبِ»: ئىسلاھاتچى خەلقنىڭ چۈشەنچىسىنى ئۆزگەرتتى.

كَيَّفَ حَيَاتَهُ: تۇرمۇشىنى ئۆزگەرتتى، رەتكە سالدى.

كَيَّفَ سُلُوكَهُ: يۈرۈش-تۇرۇشىنى ئۆزگەرتتى.

كَيَّفَ الْهَوَاءَ: ھاۋانى تەڭشىدى.

«كَيَّفَ السِّيَاسِيُّ الْمَوْضُوعَ كَمَا أَرَادَ»: سىياسىيون ماۋزۇنى خاھىشى بويىچە ئۆزگەرتتى.

ل

ل ‹اللّام›: بۇ، ئەرەب تىلىنىڭ 23-ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابى بويىچە «30»نى كۆرسىتىدۇ.

ل: تۆۋەندىكى مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ:

1. ئىگىلىك مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: ﴿لَهُ مَافِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الاَرْضِ﴾ ‹قرآن›: ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيئىلەرنىڭ ھەممىسى ئاللاھنىڭدۇر.

2. سەۋەب مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: ﴿لإِيْلاَفِ قُرَيْشٍ إِيْلاَفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾ ‹قرآن›: قۇرەيش قوغدالغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلار قىشلىق ۋە يازلىق سەپەردە قوغدالغانلىقلىرى ئۈچۈن...

3. قەسەم مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: ﴿لِلّهِ لاَ أَفْعَلَ كَذَا﴾ ‹قرآن›: ئاللاھقا قەسەمكى، شۇنداق قىلمايمەن.

4. تەلەپ-چاقىرىق مەنىسىدە كېلىدۇ: «لِنَجْتَهِدَ» تىرىشايلى!

لِيَحْكُمَ الشَّعْبُ: خەلق ئۆزى ھۆكۈم چىقارسۇن. ﴿فَلْيَسْتَجِيْبُوا لِيْ وَلْيُؤْمِنُوْا بِيْ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلسۇن ۋە ماڭا ئىمان ئېيتسۇن (ھەمىشە ئىمان بىلەن بولسۇن).

5. تەكىتلەش مەنىسىدە بولۇپ، چوقۇم، شۈبھىسىز مەنىلىرىدە كېلىدۇ: ﴿لأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُوْرِهِمْ مِنَ اللهِ﴾ ‹قرآن›: شۈبھىسىزكى، سىلەر ئۇلارنىڭ دىللىرىدا ئاللاھقا قارىغاندىمۇ قورقۇنچلۇقسىلەر.

6. ‹إِلَى› بىلەن ئوخشاش بولۇپ، «غىچە، قەدەر» مەنىلىرىدە كېلىدۇ.

7. بىرىنچى شەخس، ئۈچىنچى شەخس ھازىرقى زامان پېئىللىرىنىڭ ئالدىدا كېلىپ تەكلىپ، چاقىرىق مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ، ئۇيغۇر تىلىدا «لايلى»، «لەيلى» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ: «لِنَبْذُلَ كُلَّ جُهُوْدِنَا فِي التَّقَدّمِ العِلْمِيِّ وَالتِّكْنِيكِيِّ» پەن-تېخنىكىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن بارلىق كۈچىمىزنى چىقىرايلى.

لِلآنَ: ھازىرغىچە.

لِلسَّاعَةِ: مۇشۇ سائەتكىچە.

لاَ: 1) ئىنكار ئۈچۈن كېلىدۇ: ياق، ئۇنداق ئەمەس، دېگەندەك.

2) «لَيْسَ» مەنىسىدە كېلىدۇ، ئىنكار قوشۇمچىسى «غَيْرَ» بىلەن مەنىداش.

لاَ حِزْبِيٌّ: پارتىيىسىز.

لاَ فَقَارِيٌّ: ئومۇرتقىسىز.

لاَ مُدَوَّنَ: ئاغزاكى، ئېغىزچە، يېزىقسىز.

لا مَحْدُوْدَ: چەكسىز، بىپايان، پايانسىز، چەك-چېگراسى يوق.

لا نِهَائِيٌّ: تۈگىمەس-پۈتمەس، ئاخىرى يوق، كۆز يەتمەس.

لاَ سِلْكِيٌّ: سىمسىز.

لاَ أَدْرِيْ: بىلمەيمەن، ئۇقمايمەن، خەۋىرىم يوق.

اللاَّ أَدْرِيّوْن: بىلگىلى بولماسلىق نەزەرىيىسى تەرەپدارلىرى، ئاگنوستىلار.

مَذْهَبُ اللاَّ أَدْرِيَّة: بىلگىلى بولماسلىق نەزەرىيىسى (ئاگنوستىتسىزم).

اللاَّ دِيْنِيَّةُ: ئاتېئىزم، دەھرىيلىك، خۇداسىزلىق،

دىنسىزلىق.

اللَّا مُبَالَاةُ: كۆڭۈل بۆلمەسلىك، كارى بولماسلىق، سۇسلۇق، بوشاڭلىق، سوغۇق مۇئامىلە.

اللَّاسِيَاسِيَّةُ: سىياسىي ئىشلار بىلەن كارى بولماسلىق.

3) ئەمەس، قىلچە... يوق.

لَابُدَّ مِنْ: زۆرۈر، شەرت، لازىم، كېرەك، قىلماي بولمايدۇ.

لَا شَكَّ: شەكسىز، شۈبھىسىز، قىلچە شەك يوق، قىلچە گۇمان يوق.

لَا سِيَّمَا: خۇسۇسەن، بولۇپمۇ، تېخىمۇ.

لَا عَلَيْكَ: ئەنسىرىمەڭ، خاتىرجەم بولۇڭ.

لَا ... إِلَّا ... دىن باشقا ئەمەس، ...دىن باشقا يوق، پەقەت، شۇ.

لَا شَيْءَ: يوق، ...سىز، قۇرۇق، بوش، بىكار، نۆل، ھېچنېمە.

لَا ثَقْبَ إِلَّا دَخَلَهُ: كىرمەيدىغان تۆشۈكى يوق.

لَا شَرَّ إِلَّا فَعَلَهُ: قىلمايدىغان ئەسكىلىكى يوق.

4) چەكلەش قوشۇمچىسى بولۇپ، ئۇيغۇر تىلىدا تۆۋەندىكى مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: ماسلىق، مەسلىك.

لَا تَخَفْهُ: ئۇنىڭدىن قورقما.

لَا زَوَرْدٌ: سېلىستىن.

لَا زَوَرْدِيٌّ: ھاۋا رەڭ، ھاۋا رەڭلىك.

لَا رَحِمَهُ اللهُ: ئۇنى خۇدا ئۇرسۇن.

لَاءَمَ يُلَائِمُ مُلَاءَمَةً: ياخشىلىدى، يىغدى.

لَاءَمَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ياخشىلىدى.

لَاءَمَهُ الشَّيْءُ: نەرسە ئۇنىڭغا ماسلاشتى.

هَذَا الْمَسْكَنُ يُلَائِمُهُ: بۇ ياتاق ئۇنىڭغا مۇۋاپىق كېلىدۇ.

لَابَ يَلُوبُ لَوْبًا وَلُوابًا وَلَوَبَانًا: ئۇسسىدى، ئۇسساپ كەتتى، چاڭقاپ كەتتى.

لَابَةٌ ج لَابَاتٌ وَلَابٌ: لاۋا.

لَابِد ج لُبَّد: تۇرغان، مۇقىم؛ كۆپ.

مَالٌ لَابِد: كۆپ مال.

اللَّابِد: شىر.

لَابَسَ يُلَابِسُ مُلَابَسَةً: ئارىلاشتى.

«لَابَسَ فُلَانًا حَتَّى عَرَفَ بَاطِنَه»: پالانىغا ئۇنىڭ ئىچكى سىرىنى بىلگەنگە قەدەر ئارىلاشتى.

لَابَسَ الْأَمْرَ: بىرەر ئىش بىلەن شۇغۇللاندى، مەشغۇل بولدى.

لَابَسَ الْقَضِيَّةَ غُمُوضٌ: مەسىلىنى مۇجمەللىك ئورىۋالدى.

لَاتَ: ئەمەس، ئۇنداق ئەمەس، ياق، يوق.

﴿وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ «قرآن»: قاچىدىغان ۋاقتى ئەمەس.

لَاتَ سَاعَةَ مَنْدَمٍ: پۇشايماننىڭ ۋاقتى ئەمەس.

اللَّاتُ: جاھىلىيەت دەۋرىدىكى مەشھۇر ئىككى بۇتنىڭ بىرى.

﴿أَفَرَأَيْتُم اللَّاتَ والعُزَّى﴾ «قرآن»: ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، لات ۋە ئۇززا ... (ئاللاھتائالادەك كۈچ-قۇۋۋەتكە ئىگىمۇ؟)

لَاتِبٌ: چاپلاشقۇچى، مۇقىم.

لَاثَ يَلُوثُ لَوْثًا: بۇلغىدى، مەينەت قىلدى، كىر قىلدى، پاسكىنا قىلدى.

لَاجِئ ج لَاجِئُون: پاناھلانغۇچى؛ ئۆز ئېلىدىن باشقا ئەلگە قاچقۇچى.

«لَاجِئ سِيَاسِيّ»: سىياسىي پاناھلانغۇچى.

لَاجَّ يَلَاجّ لِجَاجًا وَمُلَاجَّةً: داۋاملىق تالاشتى.

لَاجّ: جاھىل، كاج، تەرسا، تەتۈر.

لَاحَ يَلُوحُ لَوْحًا: ئاشكارا بولدى، كۆرۈندى، ئايان بولدى، روشەن بولدى.

«لَاحَ الْهِلَال»: يېڭى ئاي كۆرۈندى.

«لَاحَ لِي أَنَّهُ مُصِيب»: ماڭا ئۇنىڭ توغرا قىلغانلىقى

ئايان بولدى.

«عَلَى مَايَلُوحُ لِي ...»: ماڭا ئايان بولۇشىچە.

لَاحَ البَرْقُ: چاقماق چاقتى.

لَاحَ النَّجْمُ: يۇلتۇز كۆرۈندى.

لَاحَ الفَجْرُ وَالنَّهَارُ: تاڭ ئاتتى، تاڭ يورۇدى.

يَلُوحُ لِي كَذَا: مەن شۇنداق دەپ قارايمەن، مەن شۇنداق ئويلايمەن.

لَاحِبٌ ج لَوَاحِبُ: ئېلىپكىتىلىك قۇتۇبى؛ تاشيول، داغدام يول.

لَاحٌّ: تار.

مَكَانٌ لَاحٌّ: تار يەر.

لَاحِسٌ ج لَاحِسُونَ: بارماق بىلەن يالىغۇچى.

سَنَةٌ لَاحِسَةٌ: قۇرغاقچىلىق يىل.

لَاحَظَ يُلَاحِظُ مُلَاحَظَةً: قارىدى، قاراشتى، كۆزەتتى.

لَاحَظَ كُلَّ أَعْمَالِهِ: ئۇنىڭ بارلىق ئىشلىرىنى كۆزەتتى.

لَاحَظَ عَلَيْهِ عَلَامَاتِ الْخَوْفِ: ئۇنىڭدىن قورقۇنچ ئالامەتلىرىنى بايقىدى.

وَمِمَّا يُلَاحَظُ أَنَّ هَذَا العَمَلَ مُفِيدٌ: بۇ ئىشنىڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى بايقاشقا بولىدۇ.

لَاحَظَ لَهُ خَطَأَهُ: ئۇنىڭ خاتالىقىنى ئاگاھلاندۇردى.

لَاحِظَةٌ ج لَاحظات: كۆز.

لَاحَقَ يُلَاحِقُ مُلَاحَقَةً: ئىزىغا چۈشتى، قوغلىدى، بىللە بولدى.

«لَاحَقَ الكَلْبُ الأَرْنَبَ»: ئىت توشقاننى قوغلىدى.

لَاحِقٌ: قوشۇمچە، كەلگۈسى.

السَّابِقُ وَاللَّاحِقُ: ئۆتمۈش ۋە كەلگۈسى.

شَرْطُ اللَّاحِقِ: قوشۇمچە شەرت.

لَاحِقٌ لِلنِّظَامِ الأَسَاسِيِّ لِلشِّرْكَةِ: شىركەتنىڭ ئاساسىي نىزامنامىسىنىڭ قوشۇمچىسى.

سَيَصِلُكُمْ خِطَابِي فِي وَقْتٍ لَاحِقٍ: مېنىڭ خېتىم كەلگۈسىدە تېگىدۇ.

لَاحِقٌ ج لَاحِقُونَ: ئىز قوغلىغۇچى، قوغلاپ يەتكۈچى.

اللَّاحِقُونَ لِأُسَرِهِمْ فِي الْمَهْجَرِ: كۆچۈپ بارغان يېرىگە ئائىلىسىدىكىلەر بېرىپ قوشۇلدى.

لَاحِقَةٌ ج لَوَاحِقُ: ئىككىنچى قېتىم پىشقان مېۋە.

لَوَاحِقُ الْوَثِيْقَةِ الرَّسْمِيَّةِ: ئەسلىي هۆججەتنىڭ قوشۇمچىلىرى.

لَاحَكَ يُلَاحِكُ مَلَاحَكَةً: چاپلىدى، يېپىشتۇردى.

لَاحَمَ يُلَاحِمُ لِحَامًا وَمُلَاحَمَةً: ئۇلىدى، تۇتاشتۇردى، چاپلىدى، يەملىدى، يېپىشتۇردى.

«لَاحَمَ قِطْعَتَي الرَّصَاصِ»: ئىككى پارچە قوغۇشۇننى يېپىشتۇردى.

لَاحِمٌ ج لَوَاحِمُ: گۆشخور (هايۋان ۋە قۇش).

«النَّسْرُ مِنَ اللَّوَاحِمِ»: بۈركۈت گۆشخورلاردىن.

لَاحَنَ يلاحِن ملاحَنَةٌ: باشقىلار بىلمەيدىغان، ئۆزئارا چۈشىنىشىدىغان سۆزلەر بىلەن سۆزلەشتى.

لَاحَنَ زَعِيْمُ اللّصُومِي أَتْبَاعَهُ: ئوغرىلار باشلىقى ئۆز ئادەملىرىگە يوشۇرۇن تىل بىلەن سۆزلىدى.

لَاحَى يُلَاحِي لِحاءً وَمُلَاحَاةً: جېدەللەشتى، «سەن-پەن» دېيىشتى، مالامەت قىلىشتى، ئەيىبلىشىشتى.

لَاحَى الْفَلَاحُ جَارَهُ: دېهقان قوشنىسى بىلەن جېدەللەشتى.

لَاحٍ ج لَاحُوْنَ: ئەيىبلىگۈچى، مالامەت قىلغۇچى.

إِنَّهُ لَاحٍ كُلَّ حَيَاتِهِ: ئۇ ئۆمۈر بويى باشقىلاردىن دادلىغۇچى.

لَاخَبَ يُلَاخِبُ مُلَاخَبَةً فُلَانًا: پالانىنى كاچاتلىدى.

لَاخٌّ: قويۇق دەرەخلىك.

وَادٍ لَاخٌّ: قويۇق دەرەخلىك جىلغا.

لَادَّ يَلَادُّ مُلَادَّةً عَنْهُ: قوغدىدى، مۇهاپىزەت قىلدى،

پاناھىغا ئالدى، ئاسرىدى.

لَاذَّ يَلَاذّ مُلَاذَّةً وَلِذَاداً: دۈشمەنلەشتى.

لَادِغٌ م لَادِغَةٌ ج لُدَّغٌ: چاققۇچى، چېقىۋالغۇچى، زەھەر سالغۇچى.

«أَصَابَهُ مِنْهُ ذُبَابٌ لَادِغٌ»: ئۇنىڭدىن يامانلىق يەتتى.

لَاذَ يَلُوذُ لَوْذًا وَلِواذاً وَلِيَاذاً: پاناھلاندى، ئۆزىنى دالدىغا ئالدى، ئۆزىنى قاچۇردى، باشپاناھ ئىزدىدى، يوشۇرۇندى.

«لَاذَ الثُّوَّارُ بِالجَبَلِ»: قوزغىلاڭچىلار تاغقا يوشۇرۇندى.

لَاذَ الشَّخْصُ بِالقَوْمِ: كىشى قوۋمغا ئىلتىجا قىلدى.

لَاذَ الطَّرِيْقُ بِالدَّار: يول ئۆيگە تۇتاشتى.

لَاذَ بِأَذْيَالِ الفِرَار: قاچتى، غىپپىدە تىكىۋەتتى.

«لَاذَ بِالفِرَار»: قاچتى.

«لَاذَ بِالصَّمْتِ»: شۈك تۇردى.

لَاذَبَ يُلَاذِبُ مُلَاذَبَةً بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، ئورۇنلاشتى.

لَاذِبٌ: چاپلاشقۇچى.

لَاذِعٌ: ياقۇنلۇق، قىزغىن، كۆيدۈرىدىغان، مەسخىرىۋاز.

لَاذِعَةٌ ج لَوَاذِعُ: ھەجۋىي، مەسخىرە.

لَازَ يَلُوْزُ لَوْزاً: قاچتى، ئۆزىنى قاچۇردى، ئۆزىنى چەتكە تارتتى.

لَازَ إِلَى: پاناھلاندى.

لَازِبٌ: تۇرغۇن، چاپلاشقاق، يېپىشقاق.

«إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِيْنٍ لَازِب»: (قرآن): بىز ھەقىقەتەن ئۇلارنى (يەنى، ئۇلارنىڭ ئەسلى بولغان ئادەمنى) يېپىشقاق لايدىن ياراتتۇق.

صَارَ الْاَمْرُ ضَرْبَةَ لَازِبٍ: ئىش زۆرۈر بولدى.

لَازَقَ يُلَازِقُ مُلَازَقَةً: يېقىنلاشتى، ياندىشىتى، قوشنا بولدى، تۇتاشتى.

لَازَمَ يُلَازِمُ لِزَامًا وَمُلَازَمَةً لَازَمَ الشَّيْءَ: داۋام قىلدى، داۋام ئەتتۈردى.

«لَازَمَ الصَّلَاةَ»: نامازنى داۋاملىق ئۆتىدى.

«يُلَازِمُ الطَّالِبُ أُسْتَاذَهُ»: ئوقۇغۇچى ئۇستازىدىن ئايرىلمايدۇ.

لَازَمَهُ: رىئايە قىلدى، ئەمەل قىلدى، ساقلىدى، داۋام قىلدۇردى، ئۇنىڭدىن ئايرىلمىدى.

لَازَمَهُ المَرَضُ: ئۇنىڭغا كېسەل چاپلاشتى.

لَازَمَ الاَمْرَ: ھاردىم-تالدىم دېمەي قىزغىن ئىشلىدى.

لَازَمَ المَشْرُوْعَ: پىلاننى ئىزچىللاشتۇردى، ئىزچىل ئىجرا قىلدى.

لَازَمَ الصَّبْرَ: چىدىدى، بەرداشلىق بەردى، سەۋر-تاقەت قىلدى، ئېگىلمىدى، باش ئەگمىدى، تىز پۈكمىدى.

لَازَمَ الصَّمْتَ: جىمجىتلىقنى ساقلىدى.

لَازَمَهُ النَّحْسُ: ئۇنىڭ بەختسىزلىكى داۋاملاشتى.

لَازِمٌ ج لَوَازِمُ: لازىم، تېگىشلىك، زۆرۈر.

«شَرْطٌ لَازِمٌ»: زۆرۈر شەرت.

الفِعْلُ اللَّازِمُ: ئۆتۈمسىز پېئىل.

لَوَازِمُ الْبِنَاءِ: قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى.

لَوَازِمُ السَّفَرِ: سەپەرگە ئېھتىياجلىق نەرسىلەر.

لَازُوْقٌ: يارىغا چاپلايدىغان دورا.

لَاسَنَ يُلَاسِنُ مُلَاسَنَةً الأُمّ رَضِيعَهَا: ئانا بوۋىقى بىلەن سۆزلەشتى.

لَاسَنَ الشَّخْصَ: مۇنازىرىلىشىپ يېڭىپ قويدى.

لَاشَى يُلَاشِي مُلَاشَاةً الشَّيْءَ: يوقاتتى، تۈگەتتى، قىرىپ تاشلىدى، ۋەيران قىلدى.

«لَاشَى مَالَهُ فِي القِمَار»: مېلىنى قىماردا يوقاتتى.

لَاصَ يَلُوصُ لَوصًا: ئوغرىلىقچە قارىدى، بىر بېشى قاتتى، تەڭلىكتە قالدى.

لَاصَ مِنْ كَذَا: زېرىكتى.

لَاصِفٌ: پارقىراق، يالتىراق، نۇرلۇق.

لَاصُوْقٌ: يارىغا چاپلىنىدىغان دورا، يارىغا داۋالاش ئۈچۈن تېڭىلىدىغان لاتا.

لَاطَ يَلُوطُ لَوْطًا: سۇۋىدى.

لَاطَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: چاپلىدى، يېپىشتۇردى.

لَاطَ يَلُوطُ لِواطًا ولِواطَةً: بەچچىۋازلىق قىلدى.

لَاطَفَ يُلَاطِفُ مُلَاطَفَةً ــهُ: سىلىق مۇئامىلە قىلدى، ياخشى مۇئامىلە قىلدى.

«لَاطَفَ الفَقِيْرَ»: كەمبەغەلگە ياخشى مۇئامىلە قىلدى.

«لَاطَفَ الخَصْمَ»: قارشى تەرەپكە سىلىق گەپ قىلدى.

«تُلَاطِفُ الأُمّ صَبِيَّها»: ئانا بالىسىغا كۆيۈنىدۇ.

لَاعَ يَلُوعُ لَوْعًا الشَّمْسُ الشَّخْصَ: ئاپتاپ كۆيدۈردى، قارايتتى.

لَاعَهُ الحُبّ: ئىشق ئۇنى ئۇنى كۆيدۈردى، ئۆرتىدى.

لَاعَهُ الهَمّ أَوِالشَّوْقُ أَوِ الحُزْنُ: غەم-قايغۇ ياكى سېغىنىش ئۇنى ئۆرتىدى.

لَاعَ يَلَاعُ ويَلُوعُ لَوْعَةً: چىچىلدى، قايىنىدى، قىزىققانلىق قىلدى، ئالدىراقسانلىق قىلدى، تېترىكتى، كېسەل بولدى.

لَاعَبَ يُلَاعِبُ مُلَاعَبَةً ــهُ: ئوينىشتى.

«لَاعَبَتِ الفَتَاةُ أخاهَا»: قىز قېرىندىشى بىلەن ئوينىشتى.

لَاعِبٌ ج لَاعِبُوْنَ: ئويۇنچى، ئىسپورتچى، تەنھەرىكەتچى..

«لَاعِبُ الكُرَّة»: توپ ئويۇنچى.

«لَاعِبُوا الشِّطْرَنْجِ»: شاھمات ئويۇنچىلار.

لَاعِبَاتُ الْجُمْبَازِ: چامباشچىلار.

لَاعَجَ يُلَاعِجُ مُلَاعَجَةً ــهُ الاَمْرُ: بىئارام قىلدى، تىت-تىت قىلدى، پەرىشان قىلدى، ئىچىنى پۇشۇردى، ئازابلىدى.

«لَاعَجَهُ فِرَاقُ حَبِيْبَتِه»: يارىدىن ئايرىلىش ئۇنى بىئارام قىلدى.

لَاعِجٌ ج لَوَاعِجُ: يۈرەكنى ئۆرتەيدىغان چىن سۆيگۈ.

«لَوَاعِجُ الاَسَىٰ»: قايغۇلۇق چىن سۆيگۈلەر.

لَاعِقٌ ج لَعَقَةٌ: يالىغۇچى.

لَاعَنَ يُلَاعِنُ لِعَانًا وَمُلَاعَنَةً: لەنەت ئوقۇشتى، قارغاشتى.

لَاغَفَ يُلَاغِفُ مُلَاغَفَةً: سۆيۈشتى، دوستلاشتى.

لَاغٍ (اللَّاغى): ئۇنۇمسىز، نەتىجىسىز، ئىناۋەتسىز، كېرەكسىز، ئەمەلدىن قالغان.

لَاغِيَة: پايدىسىز گەپ، يامان سۆز، قۇرۇق گەپ.

﴿لَاتَسْمَعُ فِيْهَا لَاغِيَة﴾ «قرآن»: ئۇ يەردە يامان سۆز ئاڭلىمايدۇ.

لَافَ يَلُوفُ لَوْفًا الطَّعَامَ: تاماق يېدى، چاينىدى.

لَافِتَة ج لَافِتَات وَلَوَافِت: ۋىۋىسكا، شوئار-لوزۇنكا، پلاكات، شوئار تاختىسى، تەشۋىقات رەسىملىرى.

اللَّافِتَاتُ الْمُضَاءَةُ لَيْلاً: كېچىدە يالتىراپ تۇرىدىغان ۋىۋىسكىلار.

لَافِحٌ ج لَوَافِحُ: كۆيدۈرگۈچى.

لَافِظٌ: تەلەپپۇز قىلغۇچى، سۆزلىگۈچى، باياناتچى، جاكارچى.

لَافِظَةٌ ج لَوَافِظُ مِنَ الطَّيْرِ: پۈكىنىدىكىنى چىقىرىپ چۈجىلىرىنى ئوزۇقلاندۇرىدىغان قۇش.

اللَّافِظَةُ: بۇ دۇنيا؛ دېڭىز.

لَاقَ يَلُوْقُ لَوْقًا: يۇمشاتتى؛ سىلىقلاتتى.

لَاقَ يَلِيْقُ لِيَاقَةً: لايىق كەلدى، مۇناسىپ كەلدى، ماسلاشتى.

«هَذَا الاَمْرُ لَايَلِيْقُ بِكَ»: بۇ ئىش ساڭا لايىق كەلمەيدۇ.

لَاقِحٌ ج لَوَاقِحُ: ئۇرۇقلاندۇرۇلغان چىشى تۆگە.

رِيْحٌ لَاقِحٌ: چاڭلاشتۇرغۇچى شامال.

لَاقِحٌ مِنَ الرِّيَاحِ: بۇلۇتلارنى ھەيدەپ نەملىك ئېلىپ يۈرىدىغان شامال، يامغۇرنى ھەيدەيدىغان شامال.

«وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ»: ‹قرآن›: بىز يامغۇرنى ھەيدەيدىغان شامالLارنى ئەۋەتتۇق، بىز بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ سىلەرنى سۇغاردۇق.

لَاقِطٌ ج لَاقِطُونَ: تەرگۈچى، يىغقۇچى، توپلىغۇچى، تېپىۋالغۇچى.

لَاقِطُوا الْقَمْحِ: باشاق تەرگۈچىلەر.

لَاقِطُوا الزَّيْتُونِ: زەيتۇن يىغقۇچىلار.

لَاقِطَةُ الْأَلْغَامِ: مىنا تەكشۈرگۈچى.

لِكُلِّ سَاقِطَةٍ لَاقِطَةٌ: ھەرقانداق ئەرزىمەس نەرسىنىڭ خېرىدارى بار، تۆشۈك مارجان يەردە قالماس.

لَاقِطَةُ الْإِهْتِزَازَاتِ: يەر تەۋرەش دەرىجىسىنى ئۆلچەش ئەسۋابى.

لَاقَى يُلَاقِي لِقَاءً وَمُلَاقَاةً: ئۇچراشتى، ئۇچرىشىپ قالدى، قوبۇل قىلدى، يۈز كۆرۈشتى، مۇلاقات بولدى، دۇچ كەلدى.

«لَاقَى صَدِيْقَهُ فِي الْمَكْتَبَةِ»: كۇتۇپخانىدا دوستى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى.

«لَاقَتْ صُعُوبَةً فِي الْمَوْضُوْعِ»: تېمىدا قىيىنچىلىققا دۇچ كەلدى.

«يُلَاقِي آذانًا صَاغِيَةً لِحَدِيْثِهِ»: ئۇ گېپىگە قۇلاق سالىدىغان ئادەملەرگە ئۇچراپ تۇرىدۇ.

«لَاقَى رَوَاجًا كَبِيْراً»: زور دەرىجىدە راۋاج تاپتى.

لَاقَى اللهَ: (ئۇ) ۋاپات تاپتى، ۋاپات بولدى.

لَاكَ يَلُوكُ لَوْگًا: چايىندى.

«لَاكَ اللّبَانَ»: سېغىز چايىندى.

لَاكَ الشَّخْصُ أَعْرَاضَ النَّاسِ: كىشىلەرنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى.

«هَذَا مَوْضُوعٌ تَلُوكُهُ الْاَلْسِنُ صَبَاحَ مَسَاءَ»: بۇ ئەتىگەن-ئاخشام كىشىلەر تولا سۆزلىشىدىغان تېما.

لَاكَمَ يُلَاكِمُ مُلَاكَمَةً: مۇشتلاشتى.

لَامَ يَلُومُ لَوْمًا وَمَلَامًا وَمُلَامَةً: ئەيىبلىدى، كايىدى، مالامەت قىلدى.

«لَامَ الْمُعَلِّمُ التِّلْمِيْذَ عَلَى إِهْمَالِهِ الدَّرْسَ»: ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىسىنى دەرستىن قالغانلىقى ئۈچۈن ئەيىبلىدى.

لَامَحَ يُلَامِحُ مُلَامَحَةً: ئوغرىلىقچە قارىدى.

لَامَسَ يُلَامِسُ مُلَامَسَةً: سىلىدى، سىلاشتى، تۇتۇشتى، ئۇچراشتى، يېقىنلاشتى، ئارىلاشتى، تۇتاشتى، چېگرىداش بولدى.

لَامَسَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ: ئەر ئايال بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشتى.

﴿أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ ‹قرآن›: ياكى ئاياللار بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزسەڭلار...

لَامِصٌ: باغ ساقلايدىغان قارانچۇق.

لَامِعٌ ج لُمَّعٌ: پارقىرىغان، نۇر چاقنىغان، پارقىراق، چاقنىغان، رەڭلىك، يالتىراق؛ شانلىق، يارقىن، چاقناپ تۇرغان.

«نَجْمٌ لَامِعٌ»: پارقىراق يۇلتۇز.

لَامِعٌ ج لَامِعُونَ م لَامِعَةٌ ج لَوَامِعُ: مەشھۇر، قەدىرلىك.

شَاعِرٌ لَامِعٌ: مەشھۇر شائىر.

مُطْرِبَاتٌ لَوَامِعُ: داڭدار چالغۇچىلار.

لَامِعَةٌ ج لَوَامِعُ: مېڭە لېپىلدىقى (بوۋاقلارنىڭ).

لَامَّةٌ: يامان كۆز.

لَانَ يَلِينُ لِينًا وَلَيَانًا وَلِيْنَةً: يۇمشىدى، سىلىق بولدى، قولاي بولدى، نازاكەتلىك ۋە مۇلايىم

بولدى.

لَانَ الْحِصَانُ لِرَاكِبِهِ: ئات مىنگۈچىگە بويسۇندى.

رَجُلٌ صَعْبٌ لَا يَلِينُ: باش ئەگمەس قىيىن ئادەم.

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ لِنْتَ لَهُمْ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ رەھمىتى بىلەن ئۇلارغا مۇلايىم بولدۇڭ.

لَانَ الْحَدِيدُ بَعْدَ وَضْعِهِ فِي النَّارِ: تۆمۈر ئوتقا سالغاندىن كېيىن يۇمشاپ كەتتى.

لَاهِثٌ: ھاسىرىغۇچى، ھۆمىدىگۈچى، ئۇسسۇز، چاڭقاپ كەتكەن.

«لَاهِثُ الْأَنْفَاسِ»: دىمى سىقىلغان.

لَاهِثٌ وَرَاءَ الْمَالِ: مالنىڭ ئارقىسىدىن داۋاملىق يۈگۈرگۈچى.

لَاهِفٌ: ھەسرەت چەككۈچى، قايغۇرغۇچى، غەمكىن.

لَاهُوتٌ: ئىلاھىيەت.

لَاهُوتِيٌّ ج لَاهُوتِيُّونَ: ئىلاھىيەت ئالىمى، ئىلاھىيەتشۇناس، خۇداگۆي، تېئولوگ.

لَاهَى يُلَاهِي مُلَاهَاةً: قېستاپ كەلدى، يېقىنلاشتى، يېقىنلىشىپ قالدى، ئاز قالدى.

لَاهَاهُ: تالاشتى.

لَاهَى الرَّضِيعُ الْفِطَامَ: بوۋاقنى ئەمچەكتىن ئايرىشقا ئاز قالدى.

لَاهٍ ج لَاهُونَ: ئوينىغۇچى، ئويۇنچى.

«صَبِيٌّ لَاهٍ»: ئويۇنچى بالا.

«فَتَاةٌ لَاهِيَةٌ»: ئويۇنچى قىز.

لَاوَصَ يُلَاوِصُ مُلَاوَصَةً — هُ: زەن قويۇپ قارىدى، تىكىلىپ قارىدى، سىنچىلاپ قارىدى.

لَاوَصَ فُلَانًا: ئالدىدى، گوللىدى، ساختىلىق قىلدى.

لَاوَعَ يُلَاوِعُ مُلَاوَعَةً: ئالدىدى، گوللىدى.

لَايَلَ يُلَايِلُ مُلَايَلَةً — هُ: بىر كېچىلىك ئىجارىگە ئالدى.

لَايَلَ حَارِسًا عَلَى سَيَّارَتِهِ الْمَعْطُوبَةِ: بۇزۇلۇپ قالغان ماشىنىسى ئۈچۈن بىر كېچىلىك ئادەم ياللىۋالدى.

لَايَنَهُ يُلَايِنُ مُلَايَنَةً: ئىللىق مۇئامىلە قىلدى، قىزغىن كۆتۈۋالدى.

لَايَنَ الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ: دوختۇر كېسەلگە قىزغىن مۇئامىلە قىلدى.

لَائِحٌ: ئاشكارا، ئوچۇق، روشەن، ئېنىق، ئايان، ئايدىڭ، كۆرۈنەرلىك.

لَائِحَةٌ ج لَوَائِحُ: تاشقى كۆرۈنۈش، تاشقى قىياپەت، ھالەت، تۇرق، شەكىل، مودېل، پاسون.

لَائِحَةُ الدَّاخِلِيَّةِ: ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىقىنىڭ نىزامنامىسى.

لَائِحَةُ الْمُحَامَاتِ: ئادۋوكاتلىق نىزامنامىسى.

لَائِحَةُ الْقَانُونِ: قانۇن لايىھىسى، قانۇن، قانۇن تەرتىپ.

لَوَائِحُ التَّعَبِ: چارچاش ئالامەتلىرى.

لَائِحَةُ إِحْتِجَاجٍ نِقَابِيَّةٍ: ئىشچىلارنىڭ نارازىلىق بىلدۈرۈش ئەرزى.

لَائِحَةُ الطَّعَامِ: تاماق جەدۋىلى.

لَوَائِحُ الْمُرَشَّحِينَ فِي الْإِنْتِخَابَاتِ: سايلامغا قاتناشقان نامزاتلار ئىسىملىكى.

لَائِذٌ: باشپاناھ ئىزدىگۈچى، پاناھلانغۇچى، قاچاق، قاچقۇن، ئاپەتكە ئۇچرىغۇچى، سەرگەردان.

اَلْمُغْتَرِبُ لَائِذٌ بِأَهْلِ بَلَدِهِ فِي الْمَهْجَرِ: مۇساپىر چەتئەلدە ئۆز يۇرتلۇقلىرىدىن پاناھلىق ئىزدەيدۇ.

لَائِقٌ: لايىق، مۇناسىپ.

«لِبَاسٌ لَائِقٌ»: لايىق كىيىم.

«كَلَامٌ غَيْرُ لَائِقٍ»: مۇناسىپ كەلمىگەن سۆز.

أَدْوِيَةٌ لَائِقَةٌ: مۇۋاپىق دورىلار.

لَائِمَةٌ ج لَوَائِمُ: ئەيىبلىگۈچى، مالامەت قىلغۇچى.

إِسْتَحَقَّ اللَّائِمَةَ: ئەيىبلەشكە تېگىشلىك بولدى.

لَآلٌ . لَآءٌ . لَآلَاءٌ: ئۈنچە - مەرۋايىت ساتقۇچى.

لَأَطَ يَلَأَطُ لَأْطًا: يـالۋۇرۇپ بـۇيرۇدى، يـالۋۇرۇپ سورىدى.

لَأَطَهُ بِسَهْمٍ: ئۇنىڭغا ئوقنى تەگكۈزدى.

لَأَطَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

لَأَطَ عَلَى فُلَانٍ: ئەزدى، بېسىم ئىشلەتتى.

لَأَطَ فُلَانٌ فِي مُرُورِهِ: بەدەر قاچتى، تىكىۋەتتى.

لَأَفَ يَلَأَفُ لَأْفًا الطَّعَامَ: تاماقنى ئوبدان يېدى.

لَأْلَأَ: يُلَأْلِئُ لَأْلَأَةً: پارقىرىدى، جىمىرلىدى، يورۇدى، چاقنىدى، ۋال-ۋۇل قىلدى.

لَأْلَأَ النَّجْمُ: يۇلتۇز جىمىرلىدى.

لَأْلَأَ الْبَرْقُ: چاقماق چاقتى.

لَأْلَأَ الْبَرْقُ قَبْلَ الرَّعْدِ: گۈلدۈرمامىدىن بۇرۇن چاقماق چاقتى.

لَأْلَأَ الْكَلْبُ بِذَنْبِهِ: ئىت قۇيرۇقىنى شىپاڭشىتتى.

لَأْلَأَ الْكَلْبُ بِلِسَانِهِ: ئىـت تىلىنـى چىقىرىـپ ھاسىرىدى.

لَأْلَاءٌ: چىراغ ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنىڭ يورۇقى، بەك خۇشاللىق.

أَقْبَلَ عَلَيْهِ وَاللَّأْلَاءُ عَلَى وَجْهِهِ: چىرايىدىن بەك خۇشاللىقى كۆرۈنۈپ تۇرغان ھالدا كەلدى.

لُؤْلُؤٌ ج لَآلِئُ: ئۈنچە-مەرۋايىت.

لُؤْلُؤَةٌ: بىر تال ئۈنچە.

إِشْتَرَتْ عِقْداً مِنَ اللُّؤْلُؤِ: بىر تىزىق ئۈنچە-مەرۋايىت سېتىۋالدى.

﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ﴾ «قرآن»: ئـۇلاردىن مەرۋايىت بىلەن مارجان چىقىدۇ.

لَأَمَ يَلْأَمُ لَأْمًا: تاڭدى.

لَأَمَ الطَّبِيبُ الْجُرْحَ: دوختۇر يارىنى تاڭدى.

لَأَمَ شَرِيكَهُ: شېرىكىنى يامان دېدى.

لَـؤُمَ يَلْـؤُمُ لُؤْمًـا وَلَآمَـةً: پەس بولـدى، پەسـكەش بولدى، پەسلىك قىلدى.

لُؤْمَ رَغْمَ الْمُعَامَلَةِ الْحَسَنَةِ: ئۇنىڭغا ياخشى مۇئامىلە قىلغانغا قارىماي، ئۇ پەسلىك قىلدى.

لَأْمَةٌ: ئۇرۇش قورالى.

لَأْمَـةُ الْمُقَاتِـلِ فِي الْجِبَالِ: تاغـدىكى پارتىزاننىـڭ ئۇرۇش قورالى.

لُؤَمَة: گەپ توشۇيدىغان.

هُوَ نَمَّامٌ لُؤَمَةٌ: ئۇ، گەپ توشۇيدىغان سۇخەنچى.

لَأَيَ يَلْأَى لَأْيًا: كېچىكتـى، سـۆرەلدى، كاشـىلا بولدى، توسۇلۇپ قالدى.

لَأْيَ عَـنْ عَمَلِهِ رَغْمَ التَّحْذِيرِ: ئـۇ ئاگاھلاندۇرۇشـقا قارىماي ئىشقا كېچىكتى.

لَأْيٌ ولَأْيٌ وَلَأْوَاءٌ ج آلَاءٌ: پـالاكەت، بەختـسىزلىك، كۈلپەت، ھالاكەت، بالايىئاپەت؛ ساۋۇت.

لَأْيَ عَرَفْتُ الشَّيْءَ: نەرسىنى تەستە تونۇدۇم.

بَعْدَ لَأْيٍ وَجَدْتُ هَذِهِ الْمَعْلُومَاتِ: بـۇ ماتېرىيـاللارنى ئاران تاپتىم.

لَئِيمٌ ج لِئَامٌ ولُؤَمَاءُ: تېگى پەس؛ بېخىل، پىخسىق؛ رەزىـل، پەسـكەش، ئـپلاس، شـەرمەندە، نەسلى پەس؛ ساختىپەز.

لُبَابٌ: ھەر نەرسـىنىڭ جەۋھـىرى، ياخشـىسى، مېغىزى.

لُبَابُ الثَّمَرِ: مېۋە ئېتى، مېۋە گۆشى.

لُبَابُ الْوَسَائِلِ: قاتناش تۈگۈنى.

فُلَانٌ لُبَابُ قَوْمِهِ: پالانى قوۋمىنىڭ ياخشىسى.

لُبَاةٌ: چىشى شىر.

لِبَاجٌ: ھاڭۋاقتى، دۆت، مەتۇ.

لِبَاسٌ ج أَلْبِسَةٌ: كىيىم، كىيىم-كېچەك.

لِبَاسٌ رَسْمِيٌّ: مۇراسـىم كىيىمـى، تـوي كىيىمـى، فورملىق كىيىم-كېچەك.

لِبَاسُ السَّهْرَةِ: كەچلىك مۇراسىم كىيىمى، كۆڭـۈل ئېچىش كېچىلىكى كىيىمى.

لِبَاسُ السَّوَادِ: ماتەم كىيىمى، قارىلىق.

لِبَاسٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي فورما.

لِبَاسُ الرَّأْسِ: باش كىيىم.

لِبَاسٌ وَطَنِيٌّ: مىللىيچە كىيىم-كېچەك.

أَلْبِسَةٌ جَاهِزَةٌ: تەييار كىيىملەر.

لُبَانٌ: (چايىنايدىغان) سېغىز.

لِبَانٌ: ئېمىتىش، ئەممەك.

«هُوَ أَخُوهُ بِلِبَانِ أُمِّهِ»: ئۇ ئۇنىڭ بىلەن ئېمىلداش.

لِبَانَةٌ: سۈتچىلىك، قىشچىلىق.

لُبَانَةٌ ج لُبَانَاتٌ ولُبَانٌ: ھاجەت.

«مَاقَضَيْتُ مِنْهُ لُبَانَتِي»: ئۇنىڭدىن ھاجىتىمنى راۋا قىلمىدىم.

لِبَأٌ ج أَلْبَاءٌ: ئوغۇز سۈتى.

لَبَأَ يَلْبَأُ لَبْأً الشَّاةَ: قوينىڭ ئوغۇز سۈتىنى ساغدى.

لَبَأَتِ الأُمُّ وَلَدَهَا: ئانا بالىغا ئەمچەك سالدى.

لَبَأَ الزَّرْعَ: زىرائەتنىڭ بىرىنچى سۇيىنى سۇغاردى.

لَبَأَ الشَّخْصُ مِنَ الطَّعَامِ: تاماقنى كۆپ يېدى.

لَبُؤَةٌ: چىشى شىر.

لَبَّ يَلَبُّ لَبًا ولَبَابَةً: ئەقىللىق بولدى، زېرەك بولدى، چېچەن بولدى، پاراسەتلىك بولدى.

لَبَّ يَلُبُّ لَبًّا: شاكىلىنى چېقىپ مېغىزىنى چىقاردى.

لَبَّ بِالْمَكَانِ: ئولتۇراقلاشتى، ماكانلاشتى.

لَبَّ الغَرِيبُ بِمَسْجِدِ القَرْيَةِ: مۇساپىر يېزا مەسجىدىگە ئورۇنلاشتى.

لُبٌّ ج أَلْبَابٌ: ئەقىل، ئىدراك، پاراسەت.

كَلَامُهُ أَخَذَ بِلُبِّهِ: ئۇنىڭ گېپى ئۇنى مەپتۇن قىلىۋالدى.

﴿فَاتَّقُوا اللهَ يَا أُولِي الأَلْبَابِ﴾ «قرآن»: ئى ئەقىل ئىگىلىرى! ئاللاھدىن قورقۇڭلار.

خَلَبَتْ بِجَمَالِهَا لُبَّهُ: ئۇ ئايال ئۆزىنىڭ گۈزەللىكى بىلەن ئۇنىڭ ئەقلىنى لال قىلدى.

لُبٌّ ج لُبُوبٌ: مېغىز، يۈرەك، كۆكۈل، دىل.

لُبُّ الجَوْزَةِ: ياڭاق مېغىزى.

أَخَذَ بِلُبِّهِ: ئۇنى مەپتۇن قىلىۋالدى.

طَارَ لُبُّهُ وَذَهَبَ عَقْلُهُ: ئالاقزادە بولۇپ كەتتى، ھودۇقۇپ قالدى، گاڭگىراپ قانداق قىلىشنى بىلەلمەي قالدى.

لَبَبٌ ج أَلْبَابٌ: مەيدە، تۆش.

هُوَ فِي لَبَبٍ رَخِيٍّ: ئۇ خاتىرجەم كەڭتاشاچىلىقتا.

لَبَّادٌ: كىگىزچى.

لَبَّاسَةٌ ج لَبَّاسَاتٌ: ئاياغ كىيگۈچ.

لَبَّانٌ ج لَبَّانُونَ: سۈت ساتقۇچى؛ خىشچى.

«إِشْتَرَى مِنَ اللَّبَّانِ كَمِّيَّةً مِنَ اللَّبِنِ لِبِنَاءِ مَنْزِلِهِ»: ئۇ ئۆي سېلىش ئۈچۈن خىشچىدىن قانچىلىگەن خىش سېتىۋالدى.

لَبَّأَتْ يُلَبِّئُ تَلْبِئَةً النَّاقَةُ: تۆگە يېلىن سالدى.

لَبَّأَ بِالْحَجِّ: ھەجدە تەلبىيە ئېيتتى.

لَبَّبَ يُلَبِّبُ تَلْبِيبًا: مېغىز تۇتتى، ئۈچكە تۇتتى.

لَبَّثَ يُلَبِّثُ تَلْبِيثًا الشَّخْصُ: كۈتتى.

«لَبَّثَ قَبْلَ الإِنْطِلَاقِ فِي الجَرْيِ»: يۈگۈرۈشتىن بۇرۇن كۈتتى.

لَبَّثَهُ بِالْمَكَانِ: ئۇنى بىرەر يەردە تۇرغۇزدى.

لَبَّحَ يُلَبِّحُ تَلْبِيحًا الرَّجُلُ: كىشى ياشىنىپ قالدى، قېرىپ قالدى.

لَبَّخَ يُلَبِّخُ تَلْبِيخًا عَلَى العُضْوِ الَّذِي بِهِ أَلَمٌ: ئاغرىق ئەزانى بېتىنلىدى.

لَبَّدَ يُلَبِّدُ تَلْبِيدًا: پىشۇردى، ئەشتى.

لَبَّدَ الصُّوفَ: كىگىز ئەتتى.

لَبَّدَ الثَّوْبَ: كىيىم يامىدى.

لَبَّسَ يُلَبِّسُ تَلْبِيسًا: ئارىلاشتى؛ يوشۇردى، كۆز بويىدى.

لَبَّسَ عَلَيْهِ الشَّيْءَ: ئارىلاشتۇردى، قالايمىقانلاشتۇردى، چىگىچلەشتۇردى، مالىماتاڭ قىلىۋەتتى.

لَبَّسَ عَلَيْهِ الأَمْرُ: ئىش ئۇنىڭغا مۇجمەل بولۇپ قالدى.

لَبَّستِ الأُمّ الصَّبِيَّ قَمِيْصًا: ئانا بالىغا كۆڭلەك كىيگۈزدى.

لبّسَ الْحَائِطَ بِالْجَصِّ: تامنى ئاقلىدى.

لَبَّشَ يُلَبِّشُ تَلْبِيْشًا: ھودۇقۇپ كەتتى، تەمتىرەپ كەتتى، ئالدىراپ ـ سالدىراپ شىكلىسىنى تاڭدى.

لَبَّقَ يُلَبِّقُ تَلْبِيْقًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇمشاتتى.

«صَنَعَ ثَرِيدَةً ثُمَّ لَبَّقَهَا»: شورپا ئېتىپ، ئاندىن كېيىن ئۇنىڭغا نان چىلاپ يۇمشاتتى.

لَبَّكَ يُلَبِّكُ تَبْلِيكًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

لَبَّكَتِ المِعْدَةُ: ئاشقازاننىڭ ھەزىم قىلىشى يامانلاشتى.

لَبَّنَ يُلَبِّنُ تَلْبِيْنًا: بىناغا خىش قويدى؛ سۈت ئىشلەپ چىقاردى.

لَبَّى يُلَبِّي تَلْبِيَةً: جاۋاب بەردى، جاۋاب قايتۇردى، ئاۋاز قوشتى، قوشۇلدى.

لَبَّى النِّداءَ: چاقىرىققا ئاۋاز قوشتى.

«لَبَّى دَعْوَتَهُ»: ئۇنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشتى.

«لَبَّى طَلَبَهُ»: ئۇنىڭ تەلىپىگە قوشۇلدى.

لَبَّى رَغَبَاتَهُ: ئۇنىڭ ئارزۇلىرىنى قاندۇردى.

لَبَّى داعِيَ رَبِّهِ: ۋاپات بولدى، قازا قىلدى.

لَبَّى بِالْحَجِّ: ھەجدە «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ» دېدى.

لَبَّيْكَ!: خوش مەن تەييار.

يَقُوْلُ الْحَاجُ: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ: ھەج قىلغۇچى كىشى: «ئى ئاللاھ! مەن ھازىر بولدۇم، ھازىر بولدۇم»، دەپ تەلبىيە ئېيتىدۇ.

لَبَتَ يَلْبُتُ لَبْتًا يَدَهُ: ئۇنىڭ قولىنى قايرىۋەتتى.

لَبَتَ فُلاَنًا: پالاننى تاياق بىلەن بېقىنىغا سالدى.

لَبَثَ يَلْبَثُ لَبَاثًا ولُبْثًا بِالْمَكَان: تۇردى، توختىدى، ئولتۇراقلاشتى، ماكانلاشتى، تۇرۇپ قالدى، قېلىپ قالدى.

﴿فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِيْن﴾: «قرآن»: يۇسۇف زىنداندا بىرنەچچە يىل يېتىپ قالدى.

مَالَبِثَ أَنْ فَعَلَ كَذَا: دەرھال قىلدى، شۇ زامان قىلدى، دەرھال ئىجرا قىلدى.

لَمْ أَلْبَثْ أَنْ كَتَبْتُ المَكْتُوبَ: دەرھال خەت يازدىم.

لَبْثٌ . لُبْثٌ . لَبَثٌ: تۇرماق، تۇرۇپ قالماق.

لِي عَلَى هَذَا الْأَمْرِ لُبْثَةٌ: بۇ ئىشتا سەل تۇرۇۋالاي.

لَبَجَ يَلْبُجُ لَبْجًا: توختىماي ئۇردى، يەرگە باستى، يىقىتتى.

لُبِجَ بِالرَّجُلِ أَوْ بِالْجَمَلِ: كېسەل ياكى چارچىغانلىقتىن يەرگە يىقىلدى.

لَبِحَ يَلْبَحُ لَبَحًا لَبِحَ الرَّجُلُ: ياشىنىپ قالدى، قېرىپ قالدى.

لَبَخَ يَلْبَخُ لَبْخًا: تىللىدى، زەربە بەردى، ئۇردى.

لَبَخَهُ: ئۇنى ئۆلتۈردى.

لَبْخَةٌ ج لَبَخَاتٌ: ئاغرىغان ئەزانى تاڭىدىغان دورىلانغان لاتا.

لَبَدَ يَلْبُدُ لُبُوداً بِالْمَكَانِ: تۇردى، توختىدى، ئولتۇراقلاشتى.

لَبَدَ الطِّفْلُ بِالْمَنْزِلِ: بوۋاق ئۆيدە تۇردى.

لَبَدَ بِالشَّيْءِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

لَبَدَ الصُّوفُ: يۇڭ غۇژمەك بولۇۋالدى، چىگىچلىشىپ كەتتى.

لَبَدَ يَلْبِدُ لَبْدًا: چاپلاشتۇردى، يېپىشتۇردى، قوندۇردى.

لَبَدَ الصُّوْفَ: كىگىز باستى.

لُبَدٌ: كۆپ.

﴿يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا﴾ «قرآن»: ئۇ: «كۆپ مال سەرپ قىلدىم»، دەيدۇ.

لِبْدَةٌ ج لِبَدٌ: كىگىز قالپاق، مالخاي.

لَبَزَ يَلْبِزُ لَبْزاً: ئۇنى قاتتىق ئۇردى.

لَبَزَ فُلَانًا: لەقەم بىلەن چاقىردى، دۇمبىسىگە ئۇرۇپ قويدى.

لَبَسَ يَلْبِسُ لَبْسًا عَلَيْهِ الْأَمْرَ: ئارىلاشتۇردى، قالايمىقانلاشتۇردى، مالىماتاڭ قىلدى.

﴿وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ﴾ «قرآن»: ھەقنى باتىلغا ئارىلاشتۇرماڭلار.

لَبِسَ يَلْبَسُ لُبْسًا: كىيدى.

لَبِسَ الثَّوْبَ: كىيىم كىيدى، ئۇرىنىۋالدى.

لَبِسَ قَمِيْصًا: كۆڭلەك كىيدى.

لَبِسَ السَّاعَةَ: سائەت تاقىدى.

لَبِسَ النَّظَّارَةَ: كۆزەينەك تاقىدى.

لَبِسَهُ عِفْرِيْتٌ: ئۇنىڭغا جىن چاپلىشىۋالدى.

لَبِسَ الْحِدَادَ: ھازىدارلىق كىيىمى كىيدى.

لَبِسَ فلانًا عَلَى مَا فِيْهِ: قوبۇل قىلدى.

لَبِسَ لَهُ أُذْنَيْهِ: قۇلىقىنى يوپۇرۇۋالدى.

لَبِسَ لَهُ جِلْدَ النَّمِرِ: ياۋۇزلارچە مۇئامىلە قىلدى.

لَبْسٌ . لَبْسَةٌ: ئارىلىشىپ كەتمەك، ئارىلاشتۇرۇۋەتمەك، مۇجمەللىك، تۇتۇقلۇق، غۇۋا.

فِي كلامِهِ بَعْضُ اللَّبْسِ: ئۇنىڭ سۆزىدە بىرئاز مۇجمەللىك بار.

لَيْسَ فِي تَصَرُّفَاتِهِ أَيّ لَبْسَةٍ: ئۇنىڭ سۆز ـ ھەرىكىتىدە ھېچقانداق گۇمان يوق.

لِبْسٌ ج لُبُوسٌ: كىيىم.

لِبْسَةٌ: ئۇستىۋاش، سەرپاي، كىيىنىش.

«لَعَنَ رَسُوْلُ اللهِ الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةَ تَلْبِسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئايالچە كىيىم كىيىۋالغان ئەرگە ۋە ئەرچە كىيىم كىيىۋالغان ئايالغا لەنەت قىلدى.

لِبْشَةٌ ج لِبَشٌ: بىر باغلام، بىر تېڭىق.

لَبَطَ يَلْبِطُ لَبْطًا: تەپتى، يىقىتتى، چۆرۈپ تاشلىدى.

لَبَطَ بِهِ الْأَرْضَ: ئۇنى يەرگە يىقىتتى.

لَبْطَةٌ ج لَبَطَاتٌ: بىر قېتىم يىقىتماق، زۇكام، يۆتەل.

«أَصَابَتْهُ لَبْطَةٌ مِنَ الْبَرْدِ»: ئۇنىڭغا سوغۇقتىن زۇكام تەگدى.

لَبَعَ يلبَع لَبْعًا: ئاچ كۆزلۈك بىلەن يېدى.

لَبِقَ يَلْبَقُ لَبْقًا: زېرەك بولدى، ماھىر بولدى.

لَبِقَ الثَّوْبُ بِهِ: كىيىم ئۇنىڭغا لايىق بولدى.

لَبُقَ يَلْبُقُ لَبَاقَةً: زېرەك ۋە سىلىق ـ سىپايە بولدى، ئەدەپلىك بولدى، ماھىر بولدى، ئۇستا بولدى.

لَبُقَ الْعَامِلُ: ئىشچى ماھىر بولدى.

لَبُقَتِ الْفَتَاةُ: قىز سىلىق ـ سىپايە بولدى.

لَبِقٌ م لَبِقَةٌ: نازاكەتلىك، مەدەنىيەتلىك، خۇشچاقچاق، زېرەك؛ ھەر ئىشقا ماھىر، ئۇستا.

وَلَدٌ لَبِقٌ: زېرەك بالا.

مُفَاوِضٌ لَبِقٌ: زېرەك ۋە سىلىق ھەمسۆھبەت.

«لَهُ طَرِيْقَةٌ لَبِقَةٌ»: ئۇ سىلىق.

«حَدَّادٌ لَبِقٌ»: ئۇستا تۆمۈرچى.

لَبَكَ يَلْبُكُ لَبْكًا الشَّيْءَ: ئارىلاشتۇردى، ئېلىشتۇردى.

لَبَكَ السَّوِيقَ بِالعَسَلِ: تالقانغا ھەسەل ئارىلاشتۇردى.

لَبَكَ الثَّرِيدَ: شورپىغا چىلىغان ناننى يېيىش ئۈچۈن يىغدى.

لَبِكَ يَلْبِكُ لَبْكًا الشَّيْءُ: ئارىلاشتى، ئېلىشتى.

لَبْكٌ: ئارىلاشتۇرماق، ئارىلاشما نەرسە.

لَبِكٌ: ئارىلاشقان، قالايمىقان.

لَبْكَةٌ: ئارىلاشما نەرسە.

لَبْلَابٌ: پۇرچاق.

لَبْلَبَ يُلَبْلِبُ لَبْلَبَةً الأُمّ بِوَلَدِهَا: ئانا بالىغا كۆيۈندى.

لَبْلَبَ القَوْمُ: كىشىلەر تارقالدى.

لَبْلَبٌ . لُبْلُبٌ: مېھرىبان، كۆيۈمچان، شەپقەتلىك، رەھىمدىل، سەمىمىي، قىزغىن.

لَبُنَ يَلْبُنُ لَبْنًا: سۈت بىلەن سۇغاردى.

لَبِنَتْ يَلْبَنُ لَبَنًا الأُنْثَى: ئايالنىڭ سۈتى كۆپەيدى.

لَبِنَتِ الشَّاةُ: قوينىڭ سۈتى كۆپەيدى.

لَبَنٌ ج أَلْبَانٌ: سۈت.

مَسْحُوقُ اللَّبَنِ: سۈت پاراشوكى.

«لَبَنُ الأُمِّ يَحْمِي الرَّضِيعَ مِنَ الأَمْرَاضِ»: ئانىنىڭ سۈتى ئېمىۋاتقان بالىنى كېسەللىكلەردىن ساقلايدۇ.

لَبَنٌ زَبَادِيٌّ . لَبَنٌ دَائِبٌ: قېتىق.

لَبَنُ الشَّجَرَةِ: دەرەخنىڭ سۈيى.

لِبْنٌ ج لَبِنَةٌ وَلَبِنَاتٌ: خىش، كېسەك.

لَبِنَةٌ: سېغىن مال، سېغىن كالا، سېغىن قوي.

لِبْنَةٌ: كېسەك، خىش.

بَنَى دَارَهُ لِبِنَةً لَبِنَةً: قورۇسىنى بىر خىشتىن، بىر خىشتىن قوپۇرۇپ چىقتى.

لَبَنِيٌّ: سۈتلۈك.

أَسْنَان لَبَنِيَّة: بوۋاقنىڭ سۈت چىشلىرى.

لَبْوَة . لَبُوَةٌ . لَبُوْءَةٌ: چىشى شىر.

لَبُوسٌ ج لُبُسٌ: كىيىم، كىيىم-كېچەك؛ ساۋۇت؛ شامچى دورا، كەپلىمە دورا.

شَخْصٌ لَبُوسٌ: كىيىمى كۆپ ئادەم.

رَجُلٌ أَنِيقٌ لَبُوسٌ: كىيىمى كۆپ، رەتلىك ئادەم.

﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ﴾ ‹قرآن›: جەڭلەردە سىلەرنى (يارىدار بولۇشتىن) ساقلاش مەقسىتىدە، داۋۇدقا سىلەر ئۈچۈن ساۋۇت ياساشنى ئۆگەتتۇق.

لُبْسُ هَذِهِ الْمَرْأَةِ أَنِيقٌ: بۇ ئايالنىڭ كىيىمى چىرايلىق.

لَبُونٌ وَلَبُونَةٌ ج لِبَانٌ وَلِبْنٌ وَلُبْنٌ وَلَبَائِنُ: سېغىن مال؛ سېغىن كالا، سېغىن قوي، سېغىن تۆگە.

لَبِيَ يَلْبَى لَبْيًا الشَّخْصُ مِنَ الطَّعَامِ: كۆپ يېدى.

لَبِيبٌ ج أَلِبَّاءُ م لَبِيبَةٌ ج لَبِيبَاتٌ ولَبَائِبُ: ئەقىللىق، چېچەن، ئۆتكۈر.

كُلّ لَبِيبٍ بِالإِشَارَةِ يَفْهَمُ: ئەقىللىق ئادەم ئىشارەت بىلەنلا چۈشىنىدۇ.

لَبِيْجٌ: يەرلەشكۈچى، ماكانلاشقۇچى.

حَيٌّ لَبِيْجٌ: ئاھالىلەر رايونى.

لَبِيْسٌ ج لُبُسٌ ولَبَائِسُ: ئۇچىلىق كىيىم، كونا كىيىم، نىمكەش كىيىم؛ ئوخشىشى، تەڭدىشى.

لَيْسَ لَهُ لَبِيسٌ: ئۇنىڭ ئوخشىشى يوق.

لَبِيْق: ماھىر، ئۇستا، زېرەك، سىلىق، خۇش چاقچاق، مەدەنىيەتلىك.

لَبِيكَةٌ: سۈت، ئۇن ياكى خورما ئارىلاشتۇرۇلۇپ، ئۈستىگە ماي قۇيۇلۇپ پىپىلىدىغان تائام.

لُتَاتٌ: دەرەخ قوۋزىقىنىڭ ئۇۋىقى، ماي ئۇۋىقى.

لَتَأَ يَلْتَأُ لَتْأً فُلاَنًا فِي صَدْرِهِ: مەيدىسىدىن ئىتتىردى.

لَتَأَتْ بِهِ أُمّهُ: ئۇنى ئانىسى تۇغدى.

لَتَأَهُ بِحَجَرٍ: ئۇنىڭغا تاش ئاتتى.

لَتَأَ الشَّيْءَ: كېمەيتىۋەتتى.

لَتَبَ يَلْتُبُ لَتْبًا ولُتُوبًا بِهِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

لَتَبَ فِيْهِ: مۇقىم بولدى، پۇختا بولدى، ئىزچىل بولدى.

لَتَّ يَلُتّ لَتًّا الشَّخْصُ: تولا سۆزلىدى، پايدىسىز گەپنى كۆپ قىلدى.

لَتَّ الشَّيْءَ: يانجىدى، سوقتى، تالقانلىدى، ئۇۋىدى، كۇكۇم-تالقان قىلدى.

لَتَّ السَّوِيقَ: تالقاننى سۇ بىلەن نەمدەپ ماي ئارىلاشتۇرۇپ يۇغۇردى.

لَتَّاتٌ: بىھۇدە كۆپ سۆزلەيدىغان، ۋات-ۋات.

لَتَّبَ يُلَتِّبُ تَلْتِيبًا السَّرْجَ عَلَى الْفَرَسِ: ئاتنى

ئېگەرلىدى.

لَتَّةٌ: كىچىك ئىش، ئۇششاق ئىش.

لَتَنَ يَلْتِنُ تَلْتِينًا: لاتىنلىشىپ كەتتى.

لَتِخَ يَلْتَخُ لَتَخًا ـ هُ: بۇلغىنىۋەتتى، مەينەت قىلىۋەتتى.

لَتِخَ الشَّيْءَ: ئاجرىتىۋەتتى، بۆلۈۋەتتى.

لَتَدَ يَلْتِدُ لَتْداً فُلاَنًا بِيَدِهِ: پالاننى مۇشت بىلەن سالدى.

لَتَزَ يَلْتِزُ لَتْزًا فُلاَنًا: ئىتتىردى، مۇشتلىدى.

لَتْلَتَةٌ: يالغان قەسەم.

أَقْلَقَهُ بِلَتْلَتِهِ: ۋاتىلداۋېرىپ ئۇنى زېرىكتۈرۈۋەتتى.

اِتَّقِ اللَّتْلَةَ: يالغان قەسەمدىن ساقلان.

لَتَمَ يَلْتُمُ لَتْمًا ـــ هُ: ئۇردى، زەربە بەردى.

لَتَمَ السَّهْمَ: ئوق ئاتتى.

لَتْمٌ: جاراھەت، جاراھەت ئېغىزى.

لَتِ (اَلَّتِي) ج اللاَّتِي وَاللَّوَاتِي وَاللاَّئِيْ: ئايال جىنس ئۈچۈن ئۇلاش قوشۇمچىسى.

جَاءَتِ اللاَّتِي وَصَلَتْهُنَّ الدَّعْوَةُ: چاقىرىق تەگكەن ئاياللار كەلدى.

لَثَاةٌ: كىچىك تىل.

لِثَامٌ ج لُثُمٌ: نىقاب.

لِثَامُ الْمَرْأَةِ: چۈمبەل.

أَمَاطَ اللِّثَامَ عَنِ الأَمْرِ: ئىشنى ئېنىقلاپ بەردى.

لَثَأَ يَلْثَأُ لَثأً الكَلْبُ: ئىت يالىدى، يالاپ قويدى.

لَثَأٌ: دەرەخ يېلىمى.

لِثَةٌ ج لِثَاتٌ ولِثًى ولِثِيٌّ: چىش مىلىكى.

لَثَّ يَلُثُّ لَثًّا بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، ئورۇنلاشتى.

لَثَّ عَلَيْهِ: تەكرار تەلەپ قىلدى.

لَثَّ الْمَطَرُ: يامغۇر سىم-سىم ياغدى.

لَثَّ الشَّجَرُ: دەرەخكە شەبنەم چۈشتى.

لَثٌّ: شەبنەم.

لَثَّقَ يُلَثِّقُ تَلْثِيقًا الشَّيْءَ: چىرىتىۋەتتى، بۇزۇۋەتتى.

لَثَّمَ يُلَثِّمُ تَلْثِيمًا الشَّخْصُ فَمَهُ: ئېغىز-يۈزىگە كىيىمنىڭ پېشىنى ياكى نىقاب تارتىۋالدى.

لَثَّمَ السَّارِقُ فَمَهُ حَتىَّ لاَ يُعْرَفُ: ئوغرى تونۇلماسلىق ئۈچۈن ئېغىز-يۈزىگە نىقاب تارتىۋالدى.

لَثَّمَتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا: ئايال يۈزىنى ياپتى.

لَثَدَ يَلْثِدُ لَثْدًا الْمَتَاعَ: مالنى تىزدى، رەتلىدى.

لِثْدَةٌ: ئولتۇراقلىشىپ قالغان جامائە.

لَثَطَ يَلْثِطُ لَثْطًا فُلاَنًا: ئاستىراق ئۇرۇپ قويدى.

لَثِغَ يَلْثَغُ لَثَغًا: سۆزلىگەندە بىر ھەرپنى يەنە بىر ھەرپكە ئالماشتۇردى.

«سين»نى «ثاء»غا ياكى «راء»نى «غين»غا ئالماشتۇرغاندەك.

«خَطِيبٌ يَلْثَغُ بِالرَّاءِ»: خاتىپ «راء»نى ئالماشتۇرۇپ قويىدۇ.

لَثِقَ يَلْثَقُ لَثَقًا الْيَومُ: كۈن تىنچىق بولدى.

لَثَقٌ: ھۆللۈك، نەملىك؛ سۇيۇق لاي، پاتقاق.

لَثِقٌ: يېپىشقاق لاي.

يَوْمٌ لَثِقٌ: تىنچىق كۈن.

لَثْلاَثٌ: بوشاڭ، لىكتاسما.

تِلْمِيذٌ لَثْلاَثٌ: بوشاڭ شاگىرت.

لَثْلَثَ يُلَثْلِثُ لَثْلَثَةً الشَّخْصُ كَلاَمَهُ: سۆزنى ئوچۇق قىلالمىدى.

لَثْلَثَ الشَّخْصُ بِالْمَكَانِ: تۇردى، ماكانلاشتى، ئورۇنلاشتى.

لَثْلَثَ الشَّخْصُ فِي الأَمْرِ: ئىككىلەندى.

لَثْلَثَ عَلَيْهِ: تەكرار تەلەپ قىلدى.

لَثْلِثُوا بِنَا: بىزنى ئازراق ئارام ئالدۇرۇڭلار.

لَثَمَ يَلْثِمُ لَثْمًا: سۆيدى.

«لَثَمَتِ الأُمُّ طِفْلَهَا»: ئانا بوۋىقىنى سۆيدى.

لَثَوِيٌّ: چىش مىلىكىگە مۇناسىۋەتلىك.

الْحُرُوفُ اللَّثَوِيَّةُ: (فونىتىكىدا) ث، ذ، ظ، ھەرپلىرى.

لَثِيَ يَلْثَى لَثًى الشَّيْءُ: نەم بولدى.

لَثِيَ الثَّوْبُ وَ غَيْرُهُ: كىيىم ۋە باشقىلار تەردىن نەم بولدى.

لَثِيَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەختىن يېلىم چىقىپ ئاقتى.

لَثًى: دەرەخ يېلىمى، سېرىقماي، ھۆللۈك.

لَثَى الثَّوْبِ: كىيىمنىڭ كىرى.

لَجَاجَةٌ: تىلەش، تەكرار تەلەپ قىلىش، جېدەل ـ ماجىرا قىلىش، مۇنازىرىلىشىش.

فِي فُؤَادِهِ لَجَاجَةٌ: ئاچ قورساقلىقتىن يۈرىكى تىترەپ كەتتى.

لِجَافٌ ج أَلْجِفَةٌ وَ لَجَفٌ: تاغنىڭ تۇمشۇقى، ئىشىكنىڭ بوسۇغىسى.

لِجَام ج أَلْجِمَة وَلُجُم: يۈگەن.

«مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ» ‹حديث›: كىمكى بىرەر ئىلىم توغرۇلۇق سورالسا، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرسا، قىيامەتتە ئۇنىڭغا ئوتتىن يۈگەن سېلىنىدۇ.

لَجَأَ يَلْجَأُ لَجْئًا ولُجُوءًا: پاناھلاندى، باشپاناھ ئىزدىدى، يوشۇرۇندى، مۆكتى، ئۆزىنى دالدىغا ئالدى، يۆلەندى.

لَجَأَ إِلَى الْخَارِجِ: چەتكە چىقىپ ئۆزىنى دالدىغا ئالدى.

لَجَأَ الْمُتَضَرِّرُ إِلَى الْقَاضِي: زىيانغا ئۇچرىغۇچى سوتقا ئىلتىجا قىلدى.

«لَجَأْتُ إِلَى طَرِيْقَةٍ أُخْرَى لِشَرْحِ الْمَعْنَى»: مەنىنى يېشىپ بېرىش ئۈچۈن باشقىچە يول تۇتتى.

لَجَأَ إِلَى الْعُنْفِ: زوراۋانلىق قىلدى.

لَجِبَ يَلْجَبُ لَجَبًا البَحْرُ: دېڭىز دولقۇنلىدى.

لَجِبَ الْقَوْمُ: كىشىلەر سۈرەن ـ چۇقان سالدى.

«يَلْجَبُ النَّاسُ احْتِجَاجًا عَلَى غَلَاءِ الْمَعِيْشَةِ»: كىشىلەر تۇرمۇش چىقىمىنىڭ ئۆرلەپ كەتكىنىنى باھانە قىلىپ سۈرەن ـ غۇلغۇلا قىلىشتى.

لَجَبٌ: دولقۇنلىماق، مەۋج ئۇرماق؛ ئاتلارنىڭ كىشنىشى؛ كىشىلەرنىڭ سۈرەن ـ چۇقانلىرى.

جَيْشٌ لَجَبٌ: چوڭ قوشۇن.

لَجَّ يَلَجّ لَجَاجًا وَ لَجَاجَةً: كاجلىق قىلدى، جاھىللىق قىلدى، تەرسالىق قىلدى، داۋاملىق تېگىرقىدى.

﴿وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَ كَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِن ضُرٍّ لَلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر ئۇلار (يەنى، مۇشرىكلار)غا رەھمەت قىلساق، ئۇلارغا كەلگەن كۈلپەتنى كۆتۈرۈۋەتسەك، چوقۇم گۇمراھلىقلىرىدا داۋاملىق تېگىرقاپ يۈرۈشەتتى.

لَجَّ عَلَيْهِ فِي لأَمْرِ: چىڭ تۇرۇۋالدى.

لَجَّ فِي شُرْبِ الْخَمْرِ: ھاراق ئىچىشتە ھەددىدىن ئاشتى.

لَجَّتْ عَلَى الْمُدِيْرِ فِي قَضَاءِ حَاجَتِهَا: ھاجىتىنى ئورۇنلاپ بېرىشنى تەلەپ قىلىپ مۇدىرغا ئىلتىجا قىلدى.

لُجٌّ وَلُجَّةٌ ج لُجَجٌ وَلِجَاجٌ: دېڭىز، چەكسىز، بىپايان (سۇ).

«لُجّ البَحْرِ»: بىپايان دېڭىز.

لُجّ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ زۇلمىتى.

لَجَّامٌ ج لَجَّامُونَ: يۈگەن سالغۇچى.

لَجَّأَ يُلَجِّءُ تَلْجِئَةً: مەجبۇرلىدى، زورلىدى، قىستىدى.

لَجَّةٌ: بىر قېتىم چۇقان سېلىش.

لَجَّـةُ الْمُتَظَاهِرِيْنَ: نامايىشچىلارنىڭ چۇقان ـ سۈرەنلىرى.

لَجَجَةٌ: جاھىل، كاج، تەرسا.

لُجِّيٌّ: بىپايان، چوڭقۇر.

﴿فِي بَحْرٍ لُجِّي يَغْشَاهُ مَوْجٌ﴾ ‹قرآن›: دېڭىزدىكى (قاراڭغۇلۇقتا ئوخشايدۇ)، ئۇنى (دېڭىزنى) دولقۇنلار قاپلاپ تۇرىدۇ.

لَجَذَ يَلْجُذُ لَجِذَ يَلْجَذُ لَجْذاً وَ لَجَذًا الشَّيْءَ: نەرسىنى

ئالىپىدى.

لَجَفَ يَلْجُفُ لَجْفًا: قاتتىق ئۇردى.

لَجْفَةٌ ج لَجَفَاتٌ: ئۆڭكۈر، غار.

لَجْلَاجٌ: تىلى ئېغىر، دۇدۇقلايدىغان.

لَجْلَجَ يُلَجْلِجُ لَجْلَجَةً: دۇدۇقلىدى.

لَجْلَجٌ: ئېلىشقان، ئارىلاشقان.

«الحَقّ أَبْلَجُ والبَاطِل لَجْلَجٌ»: ھەقىقەت روشەن

كېلىدۇ، ناھەق دېگەن ئېلىشاڭغۇ كېلىدۇ.

لَجِنَ يَلْجَنُ لَجَنًا: پاسكىنا بولدى؛ چاپلاشتى،

يېپىشتى.

«لَجِنَ الْمُشطُ»: تارغاق پاسكىنا بولدى.

لَجْنَةٌ ج لِجَانٌ: جامائە، ھەيئەت، كومىتېت،

ئىدارە، قىسىم، بۆلۈم.

لَجْنَةُ الإِدَارَةِ: ئىدارە، باشقارما.

لَجْنَةُ التَّحْضِيْرِ: تەييارلىق ھەيئىتى.

لَجْنَةُ التَّحْقِيْقِ: تەكشۈرۈش ھەيئىتى.

لَجْنَةٌ دَائِمَةٌ: دائىمىي كومىتېت.

لَجْنَةُ الإِمْتِحَانِ: ئىمتىھان كومىسسىيىسى.

اللَّجْنَةُ التَّنْفِيْذِيَّةُ: ئىجرائىيە كومىتېتى.

اللَّجْنَةُ الْمَرْكَزِيَّةُ: مەركىزىي كومىتېت.

لَجْنَةُ الدَّوْلَةِ لِلدِّفَاعِ: دۆلەت مۇداپىئە كومىتېتى.

لَجْنَةُ مِنْهَاجِ الدَّوْلَةِ: دۆلەت پىلان كومىتېتى.

لَجْنَةُ شُؤُونِ الصِّحَّةِ: سەھىيە ئىدارىسى.

لَجْنَةٌ دَائِمَةٌ: دائىمىي كومىتېت.

اَللَّجْنَةُ التَّنْفِيذِيَّةُ لِلْحِزْبِ: پارتىيە ئىجرائىيە

كومىتېتى.

لَجْنَةُ تَخْطِيطٍ: پىلان كومىتېتى.

لُجُوْءٌ: پاناھلانماق، ئىلتىجا قىلماق.

حَقّ اللُّجُوْءِ السِّيَاسِيِّ: سىياسىي پاناھلىنىش

ھوقۇقى.

لَجُوْجٌ لَجُوْجَةٌ: جاھىل، كاج، تەرسا.

سَائِلٌ لَجُوجٌ: تەرسا تىلەمچى.

لَجِيْفَةٌ: ئىشىكنىڭ بىر قانىتى.

لَجِينٌ: ئېغىزنىڭ شالى.

لُجَيْنٌ: كۈمۈش.

خَاتَمٌ مِنْ لُجَيْنٍ: كۈمۈش ئۈزۈك.

لُجَيْنِيَّةٌ: دىرھەم، تەڭگە، كۈمۈش پۇل.

لَحَا يَلْحُو لَحْوًا الشَّجَرَةَ: دەرەخنى سويدى، شىلدى.

لَحَا الشَّخْصَ: شەخسنى تىللىدى.

«لَحَاهُ فِي وَجْهِهِ»: ئۇنى يۈزىدىن-يۈزىگە تىللىدى.

لِحَاءٌ: قوۋزاق، پوست.

لُحَاتَةٌ: سوپپاق، شۇپەك.

لَحَاصٌ: بالايىئاپەت، مۇسىبەت، قۇرغاقچىلىق.

لَحَاظٌ وَلِحَاظٌ ج لُحُظٌ: كۆز قۇيرۇقى، كۆز

بۇرجىكى.

لِحَافٌ ج لُحُفٌ: يوتقان، يېپىنچا، ئەديىال،

كىرلىك، پۈركەنچە.

«وَضَعَتِ الْمَرْأَةُ لِحَافًا فَوْقَ السَّرِيرِ»: ئايال كارىۋات

ئۈستىگە ئەديىال سالدى.

«تَسَتَّرَتِ الفَتَاةُ بِلِحَافٍ»: قىز پۈركىنىۋالدى.

لِحَاقٌ: يېتىشمەك، قوغلاپ يەتمەك، يېتىۋالماق.

لَقَدِ انْصَرَفُوا مُنْذُ سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ لِذَالِكَ لاَتَسْتَطِيْعُ

اللِّحَاقَ بِهِمْ: ئۇلار كەتكىلى بىر سائەت

بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارغا يېتىشەلمەيمىز.

لِحَامٌ ج لِحَامَاتٌ: قەلەي، كەپشەر.

لِحَامٌ بِالرَّصَاصِ: قوغۇشۇن بىلەن كەپشەرلەش.

لِحَامٌ بِالأُكْسِيجِينِ: ئوكسىگېن بىلەن پاياتلاش.

لَحَامَةٌ: سېمىزلىك.

لَحَبَ يَلْحَبُ لُحُوبًا الطَّرِيْقُ: يول داغدام بولدى.

لَحَبَ يَلْحَبُ لَحْبًا الطَّرِيْقَ: ماڭدى، يۈردى، سەپەر

قىلدى.

لَحَبَ بِفُلاَنٍ الأَرْضَ: پالاننى يەرگە يىقىتتى.

لَحَبَ اللَّحْمَ عَنِ العَظْمِ: گۆشنى سۆڭەكتىن شىلدى.

لَحَبَهُ بِالسَّيْفِ: چاپتى، كەستى، ئۇردى.

لَحِبَ يَلْحَبُ لَحَبًا الشَّخْصُ: يېشى چوڭىيىپ ياداپ كەتتى.

لَحَبٌ: تاشيول، داغدام يول.

لَحَتَ يَلْحَتُ لَحْتًا العَصَا: ياغاچنىڭ قوۋزىقىنى سويدى.

لَحَتَ فُلَانًا بِالعَصَا: توقماق بىلەن سالدى.

لَحَتَ الرَّجُلَ: ھەممە نەرسىسىنى ئېلىۋېلىپ قۇرۇقدىۋەتتى.

لَحْتٌ: ساپ، سادىق، سەممىمي.

لَحَجَ يَلْحَجُ لَحْجًا ـــ هُ: ئۇنى ئۇردى.

لَحَجَ إِلَيْهِ: ئىلتىجا قىلدى، پاناھلاندى.

لَحَجٌ: چاپاق.

لَحِجٌ: تار.

مَكَانٌ لَحِجٌ: تار يەر.

لَحَّ يَلِحُّ لَحًّا ـــ تِ الْقَرَابَةُ بَيْنَهُمْ: ئۇلار يېقىن تۇغقان بولۇشتى.

لَحِحَ يَلْحَحُ لَحَحًا ـــ ت العَيْنُ: كۆز چاپاق بولدى.

لَحٌّ: يېقىن تۇغقان.

عَيْنٌ لَحَّاءُ: چاپاق كۆز.

لَحَّامٌ ج لَحَّامُونَ: گۆش ساتقۇچى، قاساپ، سۇۋاركچى، پاياتچى.

أَصْلَحَ اللَّحَّامُ الْحَنَفِيَّةَ: سۇۋاركچى جۈمەكنى ئوڭشىدى.

لَحَّانٌ . لَحَّانَةٌ: كۆپ گرامماتىكىلىق خاتالىقنى ئۆتكۈزىدىغان، ئوقۇشنى خاتا ئوقۇيدىغان.

لَحَّبَ يُلَحِّبُ تَلْحِيبًا الطَّرِيقَ: يول ماڭدى.

لَحَّةٌ: قۇرۇق.

«خُبْزَةٌ لَحَّةٌ»: قۇرۇق نان.

لَحَّصَ يُلَحِّصُ تَلْحِيصًا خَبَرَهُ: تەكشۈردى، سۈرۈشتۈردى.

لَحَّصَ فِي الْأَمْرِ: چىڭ تۇتتى، قىستى.

لَحَّصَهُ عَنْ كَذَا: توسۇدى.

لَحَّنَ يُلَحِّنُ تَلْحِينًا: دېكلاماتسىيە قىلدى، ئۈنلۈك ئوقۇدى.

لَحَّنَ عَبْدُ الْوَهَّابِ عِدَّةَ أَغَانٍ لِأُمِّ كُلْثُوم: ئابدۇۋاھھاب ئۇممۇ گۈلسۇمگە بىرقانچە مۇزىكا ئىشلەپ بەردى.

لَحَدَ يَلْحَدُ لَحْداً القَبْرَ: قەبرە كولىدى.

لَحَدَ الْمَيِّتَ: ئۆلۈكنى كۆمدى.

لَحَدَ فِي الدِّيْنِ: دىنغا ئىنكار قىلىپ، ئاللاھغا شېرىك كەلتۈردى.

لَحْدٌ ج أَلْحَادٌ و لُحُدٌ: قەبرە، گۆر.

«أُطْلُبِ العِلْمَ مِنَ المَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ» «حديث»: بۆشۈكتىن لەھەتكىچە ئىلىم ئىزدە.

لَحَزَ يَلْحَزُ لَحْزًا الشَّيْءَ: تەكرار تەلەپ قىلدى، ئىلتىماس قىلدى.

لَحِزَ يَلْحَزُ لَحَزًا: بېخىللىق قىلدى، پىخسىقلىق قىلدى.

لَحِزٌ . لِحْزٌ: بېخىل، پىخسىق.

لَحِسَ يَلْحَسُ لَحْسًا: يالىدى.

«لَحِسَ الكَلْبُ الإِنَاءَ»: ئىت قاچىنى يالىدى.

لَحْسٌ: يالاش.

لَحْسَةٌ: بىر قېتىم يالاش.

اللَّحْسَةُ: ئازغىنە نەرسە.

لَحَصَ يَلْحَصُ لَحْصًا خَبَرَ فُلَانٍ: تەكشۈردى، ئىزدەندى.

لَحَصَهُ عَنِ الْأَمْرِ: توسۇدى.

لَحِصَ يَلْحَصُ لَحَصًا ـــ تْ عَيْنُهُ: كۆزىنى چاپاق بېسىپ كەتتى.

لَحَصَانٌ: يۇگۇرۇش، يۇگۇرمەك.

لَحَطَ يَلْحَطُ لَحْطًا الْمَكَانَ: جاينى سۇپۇرۇپ سۇ چاچتى، زىننەتلىدى، بېزىدى.

لَحَظَ يَلْحَظُ لَحْظًا وَ لَحَظَانًا: قارىدى، كۆزەتتى،

كۆزنىنىڭ قىرىدا قارىدى.

لَحْظُ العَيْنِ ج لِحَاظٌ وَأَلْحَاظٌ: بىرىكتۈرگۈچى پەردە (كۆزنىڭ).

لَحْظَةٌ ج لَحَظَاتٌ: بىر قاراش، بىر نەزەر، بىر قېتىم قاراپ چىقماق، بىردەم، شۇ ھامان، ھەش-پەش دېگۈچە، كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە، ھايت-ھۇيت دېگۈچە.

سَكَتَ عَنِ الْكَلَامِ لَحْظَةً: بىردەم جىم تۇرۇۋالدى.

لَحْظَةٌ حَاسِمَةٌ بَيْنَ الْمَوْتِ وَالْحَيَاةِ: ھايات-ماماتلىق پەيتى.

أَتَى بَعْدَ لَحْظَةٍ: بىردەمدىلا كەلدى.

لَحِقَ الْقِطَارَ فِي اللَّحْظَةِ الْأَخِيرَةِ: پويىزغا ئاخىرقى ۋاقىتتا ئۈلگۈردى.

غَادَرَ الْمَكَانَ اللَّحْظَةَ: ھەش-پەش دېگۈچە ئايرىلدى.

فِي كُلِّ لَحْظَةٍ: ھەمىشە، داۋاملىق، ھەرقاچان.

أُوَافِقُ تَمَامًا عَلَى كُلِّ مَا قَالَهُ قَبْلَ لَحَظَاتٍ: ئۇنىڭ بايا ئېيتقانلىرىنىڭ ھەممىسىگە تولۇق قوشۇلىمەن.

لَحْظِيٌّ: كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە، ھەش-پەش دېگۈچە.

لَحَفَ يَلْحِفُ لَحْفًا: يېپىنچا ئىشلىدى، ياپتى، يۆگىدى، چۈمكىدى.

«لَحَفَتِ الْأُمُّ طِفْلَهَا»: ئانا بالىسىنى يۆگىدى.

لَحَفَهُ الثَّوْبَ: ئۇنىڭغا كىيىم كىيگۈزدى.

أَلْحَفَ الرَّجُلُ فِي مَالِهِ: كىشىنىڭ مېلىنىڭ بىر قىسمى قولدىن كەتتى.

أُلْحِفَ الْقَمَرُ: ئاي تۇتۇلدى.

لُحْفٌ: ياپماق، چۈمكىمەك، تاغ ئېتىكى.

لَحِقَ يَلْحَقُ لَحْقًا وَ لَحَاقًا: يەتتى، يېتىشىۋالدى، ئارقىسىدىن باردى، ئىزىدىن باردى، بىللە بولدى.

«لَحِقَ الشُّرْطِيُّ السَّارِقَ»: ساقچى ئوغرىغا يېتىشۋالدى.

«لَحِقَ الشَّابُّ بِالْخِدْمَةِ الْعَسْكَرِيَّةِ»: يىگىت ھەربىي خىزمەتكە كىردى.

لَحِقَ إِلَى قَوْمِهِ كَذَا: قوۋمىغا رىشتە باغلىدى، تاياندى، يېقىندى.

لَحِقَتْهُ خَسَارَةٌ: زىيان تارتتى، زىيانغا ئۇچرىدى.

لَحِقَتْهُ بِالْمَدْرَسَةِ: مەكتەپكە كىردى، ئوقۇشقا كىردى.

لَحِقَتْهُ بِعَالَمِ الْخُلُودِ: ۋاپات بولدى، ئالەمدىن ئۆتتى.

مَهْمَا تَكُنْ سُرْعَتُكَ فِي الْجَرْيِ، فَإِنِّي أَسْتَطِيعُ أَنْ أَلْحَقَ بِكَ: قانچە تېز يۈگۈرسەڭمۇ مەن ساڭا يېتىۋالالايمەن.

لَحِقَ يَلْحَقُ لُحُوقًا الثَّمَنُ فُلَانًا: پۇل پالانىغا يۈكلەندى.

لُحُقٌ: يېتىشمەك، قوغلاپ يەتمەك، يېتىشۋالماق.

لَحِقٌ ج أَلْحَاقٌ: ئەگەشكۈچى، ئىز باسقۇچى، بىللە بولغۇچى.

لَحَكَ يَلْحَكُ لَحْكًا الوَلَدَ: بالىنىڭ ئېغىزىغا دورا قۇيدى.

لَحَكَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: چاپلىدى، يېپىشتۇردى.

لَحِكَ يَلْحَكُ لَحْكًا العَسَلَ: ھەسەلنى يالىدى.

لَحَمَ يَلْحَمُ لَحْمًا: گۆشىنى سۆڭەكتىن شىلىپ ئاجراتتى.

لَحَمَهُ: ئۇنىڭغا گۆش يېگۈزدى.

«لَحَمَ الصَّائِغُ الذَّهَبَ والفِضَّةَ»: زەرگەر ئالتۇن، كۈمۈشنى كەپشەرلەپ تۇتقۇزدى.

لَحَمَ الأَمْرَ: ئىشنى مەھكەم قىلدى.

لَحَمَ الشَّيْءَ: قىزىتىپ تاۋلاپ سوقتى، تۇتقۇزدى، ئۇلىدى.

لَحَمَ بِالْكَهْرَبَاءِ: توك بىلەن سۇۋاركىلىدى،

پاياتلىدى.

لَحَمَ يَلْحُمُ لَحَامَةً: بەدىنىنىڭ گۆشى كۆپەيدى، گۆشلۈك بولدى.

لَحِمَ يَلْحَمُ لَحَمًا: گۆش يېگۈسى كەلدى.

لَحِمَ بِالْمَكَانِ: بىرەر جايدا تۇردى، ئولتۇراقلاشتى، ماكانلاشتى.

لَحْمٌ ج لُحُومٌ: گۆش.

لَحْمُ الْبَقَرِ: كالا گۆشى.

لُحُومُ الدَّجَاجِ: توخۇ گۆشلىرى.

أَكَلَ لَحْمَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ غەيۋىتىنى قىلدى.

﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُم أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆلگەن قېرىندىشىڭلارنىڭ گۆشىنى يېيىشنى ياقتۇرامسىلەر؟

«لَا تَزَالُ الْمَسْأَلَةُ بِأَحَدِكُمْ حَتَّى يَلْقَى اللهَ تَعَالَى وَلَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ» «حديث»: كىشى تىلەمچىلىك قىلىۋەرسە، قىيامەت كۈنى يۈزىدە گۆش دىدارى بولمىغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.

لَحْمُ الْغَنَمِ: قوي گۆشى.

لَحْمُ الْأَسْنَانِ: چىش مىلىكى.

لَحْمًا وَدَمًا: قان بىلەن گۆشتەك.

لُحُومٌ مُقَدَّدَةٌ: قۇرۇتۇلغان گۆشلەر.

﴿وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا﴾ «قرآن»: بۇ سۆڭەكلەرگە قارىغىنكى، ئۇنى قانداق قۇراشتۇرىمىز، ئاندىن ئۇنىڭغا گۆش قوندۇرىمىز.

بِلَحْمِهِ وَشَحْمِهِ: بۇرۇنقىدەكلا.

لَحِمٌ: سېمىز، گۆشخۇمار، يولۋاس.

بَازٌ لَحِمٌ: گۆشخور قارچىغا.

إِمْرَأَةٌ لَحِمَةٌ: سېمىز ئايال.

لَحْمَةٌ: تۇغقانچىلىق، قانداشلىق؛ بىر پارچە گۆش.

لَحْمَةُ النَّسِيجِ: ئارقا يىپ.

لُحْمَةٌ: قانداشلىق، ئۇرۇق-تۇغقانلىق.

لُحْمَةُ النَّسِيجِ: ئارقا يىپ، ئارقاق.

بَيْنَهُمْ لُحْمَةُ نَسَبٍ: ئۇلارنىڭ قانداشلىق مۇناسىۋىتى بار.

لُحْمَةُ الثَّوْبِ: رەختنىڭ ئارقاق يىپى.

لَحْمِيٌّ: گۆشنىڭ، ئەتنىڭ، مۇسكۇلنىڭ، بۇلجۇڭ گۆشنىڭ.

لَحْمِيَّةُ الْعَيْنِ: بىرىكتۈرگۈچى پەردە (كۆزنىڭ).

لَحَنَ يَلْحَنُ لَحْنًا فِي الْكَلَامِ أَوْ فِي الْقِرَاءَاتِ: خاتا ئوقۇدى، غەلىتە ئوقۇدى، گرامماتىكا قائىدىسىگە خىلاپلىق قىلدى.

لَحَنَ لَهُ: ئىشارەت قىلدى، دارىتمىلىدى، ئىشارەت بەردى، پۇرىتىپ ئۆتتى، ئىما قىلدى.

لَحِنَ يَلْحَنُ لَحَنًا: چۈشەندى، بىلدى، ئۇقتى.

«لَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ» «حديث»: بەزىڭلار بەزىڭلاردىن پاكىتنى كۆرسىتىشتە گەپدانراق بولۇشۇڭلار مۇمكىن.

لَحْنٌ ج أَلْحَانٌ وَ لُحُونٌ: ئاھاڭ، ئىنتوناتسىيە، مۇقام كۈيى، ئاۋازلارنىڭ ماسلىشىشى، گارمونىيە، رىتىم، ئاھاڭداش، تەڭكەش.

لَحْنُ الْكَلَامِ أَوِ الْقَوْلِ: سۆز مەنىسى، سۆز ئۇسلۇبى.

﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُم فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ «قرآن»: سەن ئەلۋەتتە سۆزىنىڭ ئۇسلۇبىدىن ئۇلارنى تونۇيسەن.

هَذَا كَلَامٌ لَيْسَ مِنْ لَحْنِي وَلَا مِنْ لَحْنِ قَوْمِي: بۇ سۆز مېنىڭ مۇقامىمۇ ئەمەس، قەۋمىمنىڭ مۇقامىمۇ ئەمەس.

لَحْنٌ حَزِينٌ: مۇڭلۇق كۈي.

لَحِنٌ: ئەقىللىق، زېرەك، چۈشىنىشلىك، چېچەن، پاراسەتلىك، زېھنى ئۆتكۈر.

لُحْنَةٌ: خاتاسى كۆپ، كۆپ خاتا سۆزلەيدىغان.

خَطِيبٌ لُحْنَةٌ: سۆزىنىڭ خاتاسى كۆپ ناتىق.

لَحْوٌ: تىللىماق، ھاقارەتلىمەك.

لَحُوحٌ: تولا سوراۋېرىدىغان.

«رَجُلٌ لَحُوحٌ»: تولا سوراۋېرىدىغان ئادەم.

اللَّحُوسُ: قارنى يامان، ئاچ كۆز.

لَحَى يَلْحَى لَحْيًا الشَّجَرَةَ أَوِ العَصَا: دەرەخنى سويدى، شىلدى.

لَحَى فُلَانًا: ئوسال قىلدى؛ ھاقارەتلىدى، تىللىدى، قارغىدى، لەنەت قىلدى.

لَحَى اللهُ فُلَانًا: ئاللاھ پالانىغا لەنەت قىلسۇن.

لَحْيٌ: تىللىماق، ھاقارەتلىمەك.

لَحْيٌ ج أَلْحٍ ولُحِيٌّ: ئېڭەك.

لَحْيَانٌ لِحْيَانِيٌّ: ئۇزۇن ساقال.

رَجُلٌ لِحْيَانٌ: ئۇزۇن ساقاللىق ئادەم.

لِحْيَةٌ ج لِحًى وَ لُحًى: ساقال.

لِحْيَةٌ صَغِيرَةٌ: ئۆچكە ساقال.

«أَطْلَقَ لِحْيَتَهُ»: ساقىلىنى قويۇۋەتتى.

قَدْ نَزَلَتْ لِحْيَتُهُ عَلَى صَدْرِهِ: ئۇنىڭ ساقىلى مەيدىسىگە چۈشتى.

لِحْيَةُ التَّيْسِ: تېكە ساقال، تېكە ساقىلى.

لَحِيصٌ: تارچىلىق، قىسىنچىلىق.

لَحِيمٌ: گۆشلۈك، ئەتلىك، سېمىز.

لَحَا يَلْحُو لَحْوًا ـــهُ: ئۇنىڭ بۇرنىغا ياكى ئېغىزىغا دورا تېمىتتى.

لِحَاءٌ: بالىنىڭ ئانا سۈتىدىن باشقا ئوزۇقى.

لَخَبَ يَلْخَبُ لَخْبًا فُلَانًا: پالانىنى كاچاتلىدى.

لَخْبَطَ يُلَخْبِطُ لَخْبَطَةً: قالايمىقانلاشتۇردى، ئېلىشتۇردى.

«لَخْبَطَ الْمُوَظَّفُ الْجَدِيدُ كُلَّ الْمِلَفَّاتِ»: يېڭى خىزمەتچى ئارخىپلارنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى.

لَخْبَطَ كِيَانَهُ: زىيان سالدى، بۇزدى، ۋەيران قىلدى، كېرەكتىن چىقاردى، زىيانغا ئۇچراتتى.

لَخَّ يَلُخُّ لَخًّا الْخَبَرَ: خەۋەرنى تەكشۈردى، ئېنىقلىدى.

لَخَّتْ عَيْنُهُ: تولا يىغلاپ كۆزى ئىششىپ كەتتى.

لَخَخٌ: چاپاق.

لَخَّةٌ: بۇرۇن.

لَخَّصَ يُلَخِّصُ تَلْخِيصًا الْكَلَامَ أَوِ الْمَقَالَةَ: سۆزنى خۇلاسىلىدى، مۇھىم نۇقتىلارنى (مەزمۇنلارنى) يېزىۋالدى، قىسقىچە بايان قىلدى؛ ئومۇملاشتۇردى؛ يەكۈنلىدى، يىغىنچاقلىدى، قىسقىچە چۈشەندۈردى.

«لَخَّصَ الْمَقَالَةَ العِلْمِيَّةَ فِي نِصْفِ صَفْحَةٍ»: ئىلمىي ماقالىنى يېرىم بەتكە يىغىنچاقلىدى.

لَخَّصَ الشَّيْءَ: چەككىلىدى، ئايرىدى، ئېلىغىدى، شاللىدى، تاللىدى، قىسقارتتى.

يُلَخِّصُ قَوْلَهُ فِيمَا يَلِي: ئۇنىڭ سۆزى تۆۋەندىكىدەك ئىخچاملىنىدۇ.

لَخِصَ يَلْخَصُ لَخَصًا ـــتِ العَيْنُ: قاپىقى يوغىناپ قالدى.

لَخْصَاءُ ج لُخْصٌ: قاپىقى يوغان ئايال، قاپىقى ئىششىق ئايال.

لَخْفَةٌ ج لِخَافٌ: ئاق تاش.

لَخْلَخَ يُلَخْلِخُ لَخْلَخَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى مىدىرلاتتى.

لَخْلَخَ الْوَتِدَ: قوزۇقنى مىدىرلاتتى.

لَخْلَخَانِيٌّ: تىلى گال ئادەم.

لَخَمَ يَلْخُمُ لَخْمًا: كاچاتلىدى، تەستەكلىدى.

لَخَمَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزۈۋەتتى، كېسىۋەتتى.

لَخَمَ فُلَانًا: پالانىنى بىئارام قىلدى.

رَجُلٌ لُخَمَةٌ وَ لَخَمَةٌ وَ لَخْمَةٌ: پالاكەت، كېلەڭسىز، كالامپاي، قوپال، ئېغىر، سۆرەلمە، دۆت، كالۋا، پەمسىز، تومپاي.

بِهِ لَخْمَةٌ: ئۇ كالامپاي ئادەم.

لَخِنَ يَلْخَنُ لَخَنًا: سەت گەپ قىلدى.

لَخِنٌ: بەدىنى پۇرايدىغان ئادەم.

لَخْنَاءُ: بەدىنى پۇرايدىغان ئايال.

لَدَانَةٌ: يۇمشاقلىق، رايىشلىق، ئەۋرىشىملىك، نازاكەتلىك، سىلىقلىق.

لَدَانَةُ الرَّصَاصِ: قوغۇشۇننىڭ ئەۋرىشىملىكى.

لِدَةٌ ج لِدَاتٌ: تەڭتۇش.

فُلَانٌ لِدَتِي: پالانى مېنىڭ تەڭتۇشۇم.

لَدَّ يَلُدُّ لَدًّا: قاتتىق جېدەللەشتى، تالاش-تارتىش قىلدى.

لَدَّ يَلَدُّ لَدَدًا: تالاش-تارتىش قاتتىق بولدى.

لَدَدٌ: قاتتىق تالاش-تارتىش، غوۋغا.

لَدَّاءُ ج لُدٌّ وَلِدَادٌ: ئەشەددىي كۈچلۈك رەقىب.

﴿وَتُنْذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا﴾ «قرآن»: ... ۋە سەركەش قوۋمنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن.

لَدَّاغَةٌ: كىشىلەرنىڭ نومۇسىنى تۆككۈچى.

رَجُلٌ لَدَّاغَةٌ لَا يَسْلَمُ مِنْ شَرِّهِ أَحَدٌ: ھېچكىمگە ئارام بەرمەيدىغان تۆھمەتخور.

لَدَّدَ يُلَدِّدُ تَلْدِيدًا ـــ هُ: ھەيران قالدۇردى، ھاڭ-تاڭ قالدۇردى.

«لَدَّدَ الإِبْنُ أَبَاهُ»: ئوغۇل دادىسىنى ھەيران قالدۇردى.

لَدَّدَ بِهِ: ئەيىبىنى ئېچىپ تاشلىدى، كەمچىلىكىنى پاش قىلدى.

لَدَّسَ يُلَدِّسُ تَلْدِيسًا: يامىدى، رېمونت قىلدى.

لَدَّسَ خُفَّهُ: ئايىغىنى ياماتتى.

لَدَّنَ يُلَدِّنُ تَلْدِينًا: يۇمشاتتى، سىلىقلاتتى.

لَدَّنَ الْمَعْدِنَ مېتالنى تاۋلىدى.

لَدَّنَ ثَوْبَهُ: كىيىمنى ھۆل قىلدى.

لَدَسَ يَلْدِسُ لَدْسًا ـــ هُ بِيَدِهِ: قولى بىلەن ئۇردى.

لَدَسَهُ بِحَجَرٍ: ئۇنىڭغا تاش ئاتتى، تاش بىلەن ئۇردى.

لَدَسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يالىدى.

لَدَغَ يَلْدَغُ لَدْغًا: چاقتى.

لَدَغَتْهُ الْحَيَّةُ: ئۇنى يىلان چاقتى.

لَدَغَهُ بِكَلِمَةٍ: گەپ بىلەن چاقتى، ھاقارەتلىدى، قارىلىدى، تۆھمەت قىلدى، زەھەرخەندىلىك قىلدى.

«لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ»: مۇئمىن ئادەم يىلان چېقىۋالغان تۆشۈككە قايتا قولىنى سالمايدۇ.

لَدْغَاءُ ج لُدْغٌ: كېكەچ ئايال.

لَدْغَةٌ: چاقماق، چىشلىمەك، چىشلەپ تارتماق؛ بىر قېتىم چېقىۋالماق، بىر قېتىم سانجىماق.

لَدِكَ يَلْدَكُ لَدَكًا وَلَدَكًا بِهِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

لَدَمَ يَلْدِمُ لَدْمًا: ئۇردى، كاچاتلىدى.

لَدُنَ يَلْدُنُ لَدَانَةً وَلُدُونَةً: يۇمشاق بولدى، ئەۋرىشىم بولدى.

لَدُنَتْ أَخْلَاقُهُ: ئەخلاقلىق بولدى.

لَدْنٌ ج لُدْنٌ وَلِدَانٌ م لَدْنَةٌ ج لِدَانٌ: يۇمشاق، رايىش، مەيىن، يېقىملىق، سىلىق، مۇلايىم، نازاكەتلىك، ئەۋرىشىم.

اِمْرَأَةٌ لَدْنَةٌ: سىلىق ئايال.

لَدْنُ الْخَلِيْقَةِ: مۇلايىم، يۇمشاق، مۇئامىلىسى سىلىق.

لَدُنْ: مەلۇم جايدا، مەلۇم كىشىنىڭ (شەيئىنىڭ)، ئالدىدا، مەلۇم ۋاقىتتا، ھۇزۇرىدا، يېنىدا، قېشىدا:

جِئْتُ مِنْ لَدُنْهُ: ئۇنىڭ قېشىدىن كەلدىم.

«أَخَذْتُ كِتَابًا مِنْ لَدُنْ فُلَانٍ»: كىتابنى پالانىدىن ئالدىم.

﴿مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ «قرآن»: بۇ، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، ھەممىدىن خەۋەردار ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل بولغان...

«هُوجِمَ مِنْ لَدُنْ بَعْضِ الْأَشْرَارِ»: يامانلار تەرىپىدىن هۇجۇمغا ئۇچرىدى.

لَدُنِيٌّ: ئاللاھ تەرەپتىن.

الْعِلْمُ اللَّدُنِيّ: ئاللاھ تەرەپتىن ئىلھام يولى بىلەن كەلگەن ئىلىم.

﴿وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا﴾ ‹قرآن›: ... ۋە بىزنىڭ ئۆزىمىزگە خاس ئىلمىمىزنى (يەنى، ئىلمىي غەيبنى) بىز بىلدۈرگەن بىر بەندىنى...

لَدُودٌ ج أَلِدَّةٌ: جېدەلخور، غوۋغاچى.

«عَدُوٌّ لَدُودٌ»: ئەشەددىي دۈشمەن، كۈچلۈك رىقابەتچى.

لَدُونَةٌ: يۇمشاقلىق، رايىشلىق، سىلىقلىق.

لَدَى: قېشىدا، يېنىدا، هۇزۇرىدا، ئالدىدا.

﴿وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ﴾ ‹قرآن›: بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقنى سۆزلەيدىغان كىتاب بار.

يُسْتَعْمَلُ لَدَى الْحَاجَةِ: ئېھتىياج بولغاندا ئىشلىتىلىدۇ.

وَصَلَ لَدَى الْغُرُوبِ: كۈن پاتقاندا يېتىپ كەلدى.

لَدَيْهِ كَلِمَةٌ يُرِيْدُ أَنْ يَقُولَهَا: ئۇنىڭ ساڭا ئېيتماقچى بولغان سۆزى بار.

لَدِيْدَةٌ: گۈل - چېچەكلىك باغچە.

لَدِيْسٌ ج أَلْدَاسٌ: سېمىز.

لَدِيغ ج لَدْعى ولُدَغاء: چېقىۋېلىنغۇچى، سانجىلغان.

لَذَبَ يَلْذُبُ لَذُوبًا بِالْمَكَانِ: ئورۇنلاشتى، ماكانلاشتى.

لَذِبَ يَلْذَبُ لَذْبًا بِالشَّيْءِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

لَذَّ يَلَذّ لَذًّا: تېتىدى.

لَذَّ يَلَذّ لَذَاذًا وَ لَذَاذَةً: تاتلىق بولدى، شېرىن بولدى، لەززەتلىك بولدى.

قَدَّمَ لِلضَّيْفِ مَا لَذَّ وَطَابَ: مېھمانغا تاتلىق، ياخشى نەرسىلەرنى قويدى.

يَلَذّ لَهُ أَنْ يَتَنَزَّهَ عِنْدَ الْأَصِيلِ: كۈن پاتقاندا سەيلە قىلىش ئۇنىڭغا كۆڭۈللۈك تۇيۇلىدۇ.

لَذٌّ: لەززەتلىك.

رَجُلٌ لَذٌّ: شېرىن سۆزلۈك ئادەم.

عِيْشٌ لَذٌّ: كۆڭۈللۈك تۇرمۇش.

شَرَابٌ لَذٌّ: شېرىن شاراب.

لَذَّاعٌ: ياالقۇنلۇق، قىزغىن، كۆيدۈرىدىغان، سۆزىدە تۇرمايدىغان.

مَذَّاعٌ لَذَّاعٌ: مەسخىرىۋاز، زاڭلىق قىلىدىغان.

مَارَأَيْتُ مَذَّاعًا لَذَّاعًا مِثْلَهُ: ئۇنىڭغا ئوخشاش سۆزىدە تۇرمايدىغان ئادەمنى كۆرمىدىم.

لَذَّة ج لَذَّات: لەززەت، شاد - خۇراملىق، كۆڭۈللۈك، تېتىماق.

لَذَّةُ الطَّعَامِ: تاماقنىڭ لەززىتى.

لَذَّة الْمُوسِيْقَى: مۇزىكىنىڭ هۇزۇرى.

كَأْسٌ لَذَّةٌ: شېرىن مەي.

لَذَّذَ يُلَذِّذُ تَلْذِيذًا: لەززەتلەندۈردى، هۇزۇرلاندۇردى، خۇشاللاندۇردى.

لَذْلَاذٌ: چاققان، تېز، تېتىك.

لَذْلَذَ يُلَذْلِذُ لَذَّةً: تېتىك بولدى، چاققان بولدى.

لَذِمَ يَلْذَمُ لَذَمًا ـــ هُ بالشَّيْءِ: هەيران قالدۇردى، ئەجەبلەندۈردى.

لَذِمَ بِالْمَكَانِ: يەرلەشتى، ماكانلاشتى.

لَذِمٌ بِالشَّيْءِ: مەپتۇن بولغۇچى.

لَذَعَ يَلْذَعُ لَذْعًا: كۆيدۈردى، ئاغرىتتى.

لَذَعَ البَعِيرَ: تۆگىگە تامغا باستى.

لَذَعَ الحُبّ قَلْبَهُ: مۇھەببەت ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئۆرتىدى.

لَذَعَهُ بِلِسَانه: زاڭلىق قىلدى، مەسخىرە قىلدى، چېقىۋالدى، ئازار بەردى.

لَذْعَة: كۆيۈك، كۆيۈك يارىسى.

لذوم بالشيء: مەپتۇن بولغۇچى.

لَذِيَ يَلْذَى لَذًى بِالأَمْر: بىرەر ئىشتا ئايرىلماي چىڭ تۇردى.

لَذِيْذ: تاتلىق، شېرىن.

لِزَاق: يېلىم، شىلىم.

«أَلْصَقَ النَّجَّارُ الخَشَبَتَيْنِ بِالِّزَاقِ»: ياغاچچى ئىككى تاختاينى يېلىم بىلەن تۇتاشتۇردى.

لِزَام: زۆرۈر شەرت، لازىم. تېگىشلىك، ئۇنىڭدىن قاچقىلى بولمايدىغان زۆرۈر ئىش.

«كَانَ لِزَامًا عَلَيْهِ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا»: ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشى لازىم ئىدى.

﴿فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾ ‹قرآن›: (ئاخىرەتتە) سىلەر قۇتۇلالمايدىغان ئازابقا دۇچار بولىسىلەر.

لَزَبَ يَلْزَبُ لُزُوبًا: چىڭ تۇردى.

لَزَبَتِ السَّنَةُ: يىل قۇرغاقچىلىق بولدى.

لَزَبَ بِه: چاپلاشتى، يېپىشتى.

«لَزَبَ الطِّيْنُ بِرِجْلِه»: پۇتىغا لاي چاپلاشتى.

لَزُبَ يَلْزُبُ لَزْبًا وَ لُزُوبًا وَ لَزِبَ يَلْزَبُ لَزَبًا الطِّيْنُ: لاي قېتىپ قالدى، ئۇيۇپ قالدى.

لَزُبَ الشَّيْءُ: تارايدى، قىسقاردى، قورۇلدى، يىغىلدى.

لَزَب . عَزَب لَزَب: ئۆيلەنمىگەن، توي قىلمىغان، بويتاق.

لَزِب ج لِزَاب: ئاز، كەم، ئازغىنە، بىرئاز.

لَزْبَة ج لَزْبَات وَ لَزَبَات وَلِزَب: چىڭ تۇرماق، قىيىنچىلىق، قەھەتچىلىك، قۇرغاقچىلىق.

«سَنَة لَزْبَة»: قەھەتچىلىك يىل.

لَزِجَ يَلْزَجُ لَزَجًا وَلُزُوجًا وَلُزُوجَةً: سوزۇلدى.

لَزِجَ الشَّيْءُ بِالشَّيْء: يېپىشتى، چاپلاشتى.

«لَزِجَ العَسَلُ بِإِصْبِعِه»: ھەسەل ئۇنىڭ بارمىقىغا چاپلاشتى.

لَزِجٌ: چاپلاشقاق، يېپىشقاق.

لَزَّ يَلُزّ لَزًّا وَلَزَازًا الشَّيْءُ بِالشَّيْء: چاپلاشتى، يېپىشتى، تۇتاشتى.

لَزَّ الشَّيْء بِالشَّيْء: يېپىشتۇردى، چاپلاشتۇردى، يەملىدى، ئۇلىدى.

لَزَّ الشَّيْءَ بِالرّمْحِ: نەيزە سانجىدى، تىققى.

لَزَّهُ إِلَى كَذَا: مەجبۇرلىدى، زورلىدى، قىستىدى.

لَزَّ البَابَ: ئىشىكنى ئەتتى.

لَزَّهُ إِلَى الْكَذِبِ: ئۇنى يالغان سۆزلەشكە زورلىدى.

لَزّ. لَزَّة: بۇرما مىخ، ۋىنتا.

فُلَانٌ كَزٌّ لَزٌّ: پالانى بېخىل، پىخسىق.

لَزَز: ئىشىكنىڭ تاقىقى.

لَزَّزَ يُلَزِّزُ تَلْزِيْزًا الشَّيْءَ: چىڭدىدى، قىيىستى، مۇستەھكەملىدى، پۇختىلىدى، بىرىكتۈردى.

لَزَّقَ يُلَزِّقُ تَلْزِيْقًا: چاپلىدى.

«لَزَّقَ الصّورَةَ»: سۈرەتنى چاپلىدى.

لَزَّقَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۇزە قىلىپ قويدى (پۇختا قىلمىدى)، بىپەرۋالىق قىلدى، قول ئۇچىدا ئىشلىدى، ئەپلەپ-سەپلەپ قولىدىن چىقاردى.

لَزِقَ يَلْزَقُ لُزُوقًا الشَّيْءُ بِالشَّيْء: چاپلاشتى، يېپىشتى.

«لَزِقَ الطِّيْنُ بِرِجْلِهِ»: ئۇنىڭ پۇتىغا لاي چاپلاشتى.

لِزْقٌ: يېقىن، يانداش، قوشنا، تۇتاش.

«بَيْتِي لِزْقَ بَيْتِهِ»: مېنىڭ ئۆيۈم ئۇنىڭ ئۆيىگە قوشنا.

لَزْقَةٌ ج لَزَقَات: مەلھەم دورا.

لَزِمَ يَلْزَمُ لُزُومًا الشَّيْءُ: تۇردى.

لَزِمَ الأَمْرُ: لازىم بولدى، زۆرۈر بولدى.

لَزِمَ الشَّخْصُ الشَّيْءَ: ئايرىلالماي تۇرۇپ قالدى.

«لَزِمَ الفِرَاشَ»: (كېسەل) ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى.

«لَزِمَ الغُرْفَةَ»: ئۆيدە تۇرۇپ قالدى.

«لَزِمَتِ الصَّمْتَ»: جىمجىتلىقنى ساقلىدى.

لَزِمَ بَيْتَهُ . لَزِمَ دَارَهُ: ئۆيىدىن چىقماي ياتتى.

لَزِمَ الأَدَبَ: ئەدەپ-ئەخلاققا رىئايە قىلدى.

لَزِمَهُ كَذَا: لازىم بولدى، كېرەك بولدى،

ئېھتىياجلىق بولدى، زۆرۈر بولدى، موھتاج بولدى.

لَزِمَهُ الشَّيْءُ: مەسئۇلىيەتچانلىق ئارتىلدى، جاۋابكارلىق ئارتىلدى.

لَزِمَهُ الأَمْرُ: ۋەزىپە ئارتىلدى، مەجبۇرىيەت ئارتىلدى، ئىش يۈكلەندى.

لَزِمَ كَذَا عَنْ كَذَا: خۇلاسە چىقتى، يەكۈنلەندى، ھۆكۈم چىقىرىلدى.

لَزِمَتْ هَذِهِ النَّتِيجَةُ عَنِ إِتِّخَاذِ مُوَافِقِهِ الْحَازِمَةِ: بۇ نەتىجە ئۇنىڭ كەسكىن پوزىتسىيىسىدىن قولغا كەلدى.

لَزْمَة: ھۆددىگەرلىك، ھۆددىگەرلىك ھوقۇقى.

لَزَنَ يَلْزُنُ لَزْنًا وَ لَزِنَ يَلْزَنُ لَزَنًا الْقَوْمُ عَلَى الْبِئْرِ: قوۋم قۇدۇق بېشىدا قىستىلىشتى.

لَزْن: قىيىنچىلىق، قاتتىقچىلىق.

مَاءٌ لَزْنٌ: ئازغىنە سۇ.

مَكَانٌ لَزْنٌ: قىستاڭچىلىق جاي.

لَزْنَةٌ ج لَزْنٌ . لِزْنَةٌ ج لِزَنٌ: قاتتىقچىلىق، قىيىنچىلىق، قەھەتچىلىك يىل.

لَيْلَةٌ لَزْنَةٌ: قورقۇنچلۇق كېچە.

لُزُوجَة: يېپىشقاقلىق، چاپلاشقاقلىق.

لَزُوقٌ: يارىغا چاپلايدىغان دورا.

لُزُوم: لازىم بولۇش، ھاجەت بولۇش، زۆرۈر بولۇش، تېگىشلىك بولۇش.

«يُسْتَعْمَلُ هَذَا الدَّوَاءُ عِنْدَ اللُّزُومِ»: بۇ دورا لازىم بولغاندا ئىشلىتىلىدۇ.

لُسَاسٌ: ياش ئوت.

لِسَان ج أَلْسِنَة وَ أَلْسُن وَ لُسُن: تىل.

«فَتَحَ فَمَهُ وَ مَدَّ لِسَانَهُ»: ئېغىزىنى ئېچىپ، تىلىنى ئۇزاتتى.

«عَضَّ لِسَانَهُ»: تىلىنى چىشلىدى.

«لِسَانٌ فَصِيحٌ»: پاساھەتلىك تىل.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ﴾ «قرآن»: قانداقلا بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتمەيلى، ئۇنى بىز ئۆز قوۋمىغا (ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى) بايان قىلىش ئۈچۈن، پەقەت ئۆز قوۋمىنىڭ تىلى بىلەن (سۆزلەيدىغان قىلىپ) ئەۋەتتۇق.

«عِلْمُ اللِّسَانِ»: تىلشۇناسلىق.

«مَدْرَسَةُ الأَلْسُنِ»: تىل مەكتىپى.

ذُو اللِّسَانَيْنِ: ئالدامچى، ساختىپەز، ھىيلىگەر، تىلى سوزۇك، ئىچى بۇزۇق.

«هَوَ ذُووَجْهَيْنِ وَ ذُولِسَانَيْنِ»: ئۇ، ئىككى يۈزلۈك ۋە ئىككى تىللىق.

لِسَانُ الْعَرَبِ: ئەرەب تىلى.

لِسَانُ الأَرْضِ (فِي الجغرافيا): تۇمشۇق (جۇغراپىيىدە).

لِسَانُ الْقُفْلِ: قۇلۇپ تىلى.

لِسَانُ الْمِفْتَاحِ: ئاچقۇچ چىشى.

لِسَانُ الْقَوْمِ: جارچى، باياناتچى.

لِسَانُ الْمِزْمَارِ: كېكىردەك قاپقىقى.

لِسَانُ النَّارِ: ئوت يالقۇنى.

لِسَانُ الْمِيزَانِ: ئىسترېلكا، كۆرسەتكۈچ يىڭنە.

مُنْطَلِقُ اللِّسَانِ: گەپچى، گەپدان، سۆزمەن، ناتىق.

طَوِيلُ اللِّسَانِ: ئېغىزى يامان.

لِسَانُ الْحَالِ: سىرتقى كۆرۈنۈش، ئەمەلىي ئەھۋال.

لِسَانُ الْحَالِ غَيْرُ لِسَانِ الْمَقَالِ: ئەمەلىي ئەھۋالى باشقا، سۆزى باشقا.

إِرْتَفَعَتْ أَلْسِنَةُ اللَّهَبِ: ئوت يالقۇنلىرى كۆتۈرۈلدى.

لِسَانِيٌّ: تىلغا مۇناسىۋەتلىك.

«أَصْوَاتٌ لِسَانِيَّةٌ»: تىل تاۋۇشلىرى.

«بَحْثٌ لِسَانِيٌّ»: تىل تەتقىقاتى.

لِسَانِيَّاتٌ . اللِّسَانِيَّاتُ: تىلشۇناسلىق.

«مَعْهَدُ اللِّسَانِيَّاتِ»: تىل ئىنستىتۇتى.

لَسَبَ يَلْسِبُ لَسْبًا الْحَيَّةُ: يىلان چېقىۋالدى.

لَسَبَهُ سَوْطًا أَو بِالسَّوطِ: ئۇنى قامچىلىدى.

لَسَبَهُ بِلِسَانِهِ: ئۇنى تىللىدى.

لَسِبَ يَلْسَبُ لَسَبًا بِهِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

لَسَبَ الْعَسَلَ: ھەسەلنى يالىدى.

لَسَّ يَلُسّ لَسًّا القَصْعَةَ: تاۋاقنى يالىدى.

لُسُسٌ: پىشقان ھامال.

لَسَّاع ج لَسَّاعُون: كىشىلەرگە تولا ئازار بېرىدىغان.

«رَجُلٌ شِرِّيرٌ لَسَّاع»: كىشىلەرگە تولا ئازار بېرىدىغان يامان ئادەم.

لَسَّنَ يُلَسِّنُ تَلْسِيْنًا الشَّخصَ: ھاڭ ـ تاڭلىقتا ئويلاپ تىلىنى چىشلىدى.

«يُلَسِّنُ التَّلَامِيذُ وَقْتَ الإمتحان»: ئوقۇغۇچىلار ئىمتىھان ۋاقتىدا تىلىنى چىشلەيدۇ.

لَسَّنَ الشَّيْءَ: ئۇچلىدى، ئۇچلۇق قىلدى، ئۇچىنى چىقاردى.

«لَسَّنَ الحِذَاءَ»: كەشنى ئۇچلۇق قىلدى.

لَسَّنَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلدى.

لَسَعَ يَلْسَعُ لَسْعًا العَقْرَبُ: ئۇنى چايان چاقتى.

لَسَعَ الشَّخْصَ بِلِسانه: كىشىنى ئەيىبلىدى ۋە ئۇنىڭغا ئازار بەردى، چېقىۋالدى.

لُسَعَة: كىشىلەرگە تىلى بىلەن تولا ئازار بېرىدىغان.

لَسِقَ يَلْسَقُ لُسُوقًا: چاپلاشتى، يېپىشتى.

لَسَمَ يَلْسُمُ لَسْمًا: تېتىدى، تېتىپ كۆردى.

لَسِمَ يَلْسَمُ لَسَمًا: تارتىنىپ جىم تۇردى.

لَسَنَ يَلْسُنُ لَسْنًا الشَّخْصَ: كىشىنى ئەيىبلىدى، كىشىنىڭ يامان گېپىنى قىلدى، ھاقارەتلىدى.

لَسَنَ الشَّخْصَ: كىشىدىن گەپدان بولدى.

لَسِنَ يَلْسَنُ لَسَنًا: سۆزگە ئۇستا بولدى، پاساھەتلىك، بالاغەتلىك بولدى.

لَسَن: سۆز قابىلىيىتى، سۆز ئىقتىدارى.

لَسِن ج لَسِنون: سۆزمەن، پاساھەتلىك.

«خَطِيبٌ لَسِن»: سۆزگە ئۇستا ناتىق.

لَسُوع: بىشەم (ئايال).

لَسُوقٌ: مەلھەم دورا.

لَسِيع ج لَسْعَى: چېقىۋېلىنغان.

«لَسِيعُ العَقْرَب»: چايان چاققان.

لَشْلَاشٌ: قورقۇنچاق، كاللىسى ئىشلىمەيدىغان.

لَشْلَشَ يُلَشْلِشُ لَشْلَشَةً الشَّخْصُ: ھودۇقتى، تېڭىرقاپ قالدى.

لِصَاق: يېلىم.

شَرِكَةُ صُنْعِ اللِّصَاقِ: يېلىم ئىشلەش شىركىتى.

لَصَّ يَلُصّ لَصًّا الشَّيْءَ: ئوغرىلىدى، ئوغرىلىقچە قىلدى، يوشۇرۇن قىلدى.

لَصَّ البَاب: ئىشىكنى ئەتتى، تاقىدى.

لِصّ ج لُصُوص: ئوغرى، قاراقچى.

«إِقْتَحَمَ اللُّصُوصُ الْمَصْرِفَ»: بانكىغا ئوغرىلار بۆسۈپ كىردى.

لِصّ الْبَحْر: دېڭىز قاراقچىسى.

لَصَغَ يَلْصَغُ لَصْغًا وَ لُصُوغًا الجِلْدُ: ياداپ بىر تېرە، بىر سۆڭەك بولۇپ قالدى.

لَصَفَ يَلْصُفُ لَصُوفًا: پارقىرىدى.

لَصِقَ يَلْصَقُ لَصَقًا وَ لُصُوقًا: چاپلاشتى، يېپىشتى.

«لَصِقَ الطِّيْنُ بِالْحِذَاءِ»: ئاياغ كىيىمگە لاي چاپلاشتى.

لَصْلَصَ يُلَصْلِصُ لَصْلَصَةً الوَتِدَ: قوزۇقنى مىدىرلاتتى، لىڭشىتتى، تەۋرەتتى، قوزغىدى.

لُصُوصِيَّة: ئوغرىلىق، قاراقچىلىق، بۇلاڭچىلىق، باسمىچىلىق.

إِنْتَشَرَت اللُّصُوصِيَّةُ فِي ذَالِكَ العَصْرِ: بۇ دەۋردە قاراقچىلىق يامراپ كەتتى.

لَصُوق: يارىغا چاپلىنىدىغان دورا، كېسەل ئەزاغا

داۋالاش ئۈچۈن تېڭىلىدىغان لاتا.

لَصِيق ج لُصَقَاء: يېقىن.

«جَارٌ لَصِيق»: يېقىن قوشنا.

لَصْلَاصٌ: پىشقان يولباشلىغۇچى.

لَضَمَ يَلْضِمُ لَضْمًا الإِبْرَةَ: يىڭنىگە يىپ ئۆتكۈزدى.

لَضَمَ السُبْحَةَ: تەسبىھنى ئۆتكۈزدى.

لَضَمَ فُلَانًا: قوپال مۇئامىلە قىلدى.

لَطَا يَلْطو لَطْوًا: پاناھلاندى، تاشنىڭ ئارقىسى ياكى غارغا پاناھلاندى.

لَطَافَة: قىزغىنلىق، ئىنچىكىلىك، نازۇكلۇق، لاتاپەتلىك، نازاكەتلىك، مۇلايىملىق، ئەخلاقلىق.

«إِسْتَقْبَلَهُ بِلَطَافَةٍ فِي مَكْتَبِهِ»: ئۇنى ئىشخانىسىدا قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالدى.

لَطَأَهُ يَلْطَأُ لَطْئًا فُلَانًا بالعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن دۈمبىسىگە ئۇردى.

لَطِئَ يَلْطَأُ لُطوءًا بِالأَرْضِ: يەرگە چاپلىشىۋالدى.

لَطَثَ يَلْطُثُ لَطْثًا الشَّيْءُ: نەرسە بۇزۇلۇپ قالدى، چىرىپ قالدى.

لَطَحَ يَلْطَحُ لَطْحًا: شاپىلاق بىلەن ئۇردى.

لَطَخَ يَلْطَخُ لَطْخًا: بۇلغىدى، داغ تەگكۈزدى، پاسكىنا قىلىۋەتتى، مەينەت قىلىۋەتتى.

«لَطَخَ التِّلْمِيذُ الوَرَقَةَ بِالحِبْرِ»: ئوقۇغۇچى ۋاراقنى سىياھ بىلەن بۇلغىۋەتتى.

«لَطَخَتْ ثِيَابَهَا بِالوَحَل»: كىيىملىرىنى لاي بىلەن بۇلغاپ قويدى.

لَطِخٌ: بۇلغانغان، پاسكىنا، مەينەت.

لَطْخٌ: بۇلغىماق، مەينەت قىلماق.

لَطْخٌ ج لُطوخٌ: دۆت، ئەخمەق.

لُطْخَةٌ ج لَطَخَاتٌ: دۆت، ئەخمەق.

لَطَسَ يَلْطِسُ لَطْسًا: تەستەكلىدى، كاچاتلىدى.

لَطَشَ يَلْطِشُ لَطْشًا: ئۇردى، قاقتى.

لَطْشَةٌ ج لَطَشَاتٌ: بىر قېتىم ئۇرماق، بىر قېتىم قاقماق.

لَطَّ يَلُطُّ لَطًّا: ئۇردى، سوقتى، دۇمبالىدى، قاقتى.

لَطٌّ: ئۇرماق، ۋەيران قىلماق، نابۇت قىلماق.

لَطَّاشَةُ الذُبَابِ: چىۋىن پالىقى.

لَطَّخَ يُلَطِّخُ تَلْطِيخًا الشَّيْءَ: بۇلغىدى، مەينەت قىلدى، پاسكىنا قىلدى.

«لَطَّخَ يَدَيْهِ بِالدُّهْنِ»: ئىككى قولىنى ماي بىلەن بۇلغىدى.

«لَطَّخَ قَدَمَيْهِ بِالوَحَل»: ئىككى پۇتىنى پاتقاق بىلەن بۇلغىدى.

«لَطَّخَ سُمْعَتَهُ»: نامىنى بۇلغىدى.

لَطَّخَ يَدَيْهِ بِالدَّم: قاتىللىق قىلدى.

لَطَّخَ فُلَانًا بِالشَّرّ: تۆھمەت قىلدى، قارا چاپلىدى، قارىلىدى.

لَطَّخَ بِالصَّابُونِ: سوپۇن سۈرتتى.

لَطَّفَ يُلَطِّفُ تَلْطِيفًا: گەپنى سىلىق قىلدى.

«لَطَّفَ عِبارَاتِ رِسَالَتِهِ»: خېتىنىڭ ئىبارىلىرىنى سىلىقلاتتى.

لَطَّفَ مِنَ الشَّيْءِ: يەڭگىللەتتى، پەسەيتتى.

«لَطَّفَتْ مِنْ غَضَبِهَا»: ئاچچىقىنى پەسەيتتى.

«لَطَّفَ الدَّوَاءُ مِنَ الأَلَمِ»: دورا ئاغرىقىنى پەسەيتتى.

لَطَّمَ يُلَطِّمُ تَلْطِيمًا: راسا كاچاتلىدى.

لِطِّيخٌ: دۆت، ئەخمەق.

لَطَعَ يَلْطَعُ لَطْعًا: ئىچتى.

لَطَعَ الكَلْبُ الْمَاءَ: ئىت سۇ ئىچتى.

لَطَعَ الشَّيْءَ بِلِسَانِهِ: يالىدى.

لَطَعَتِ البِئْرُ: قۇدۇقنىڭ سۈيى تۈگىدى.

لَطَعَهُ بِالنَّارِ: ئۇنى كۆيدۈردى.

لَطَعَ إِسْمَهُ: ئۇنىڭ ئىسمىنى ئۆچۈردى.

لَطَعَ الغَرَضَ: نىشانغا تەگدى.

لَطَعَ فُلَانًا بِالعَصَا: پالاننى تاياق بىلەن ئۇردى.

لَطِعَ فُلَانًا: پالاننى تەپتى.

لَطِعَتْ أَسْنَانُ الْعَجُوْزِ: قېرىنىڭ چىشى قالمىدى.

لَطَفَ يَلْطُفُ لُطْفًا: رەھمەت قىلدى، يېقىنچىلىق قىلدى، مېھرىبانلىق قىلدى، رەھىمدىللىك قىلدى، كۆيۈندى.

«لَطَفَ اللهُ بِهِ»: ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھىم قىلدى.

«لَطَفَ اللهُ بِالعَبْدِ وَلَهُ»: ئاللاھ بەندىلىرىگە قولايلاشتۇرۇپ بەردى، ئۇنىڭغا رەھمەت قىلىپ ياخشى كۆرىدىغىنىنى يەتكۈزۈپ بەردى.

لَطُفَ يَلْطُفُ لُطْفًا وَ لَطَافَةً الشَّيْءُ: نەپىس بولدى، نازۇك بولدى، سىلىق بولدى.

«لَطُفَ كَلَامُهَا»: ئۇنىڭ گېپى سىلىق بولدى.

«لَطُفَ الْهَوَاءُ بَعْدَ العَصْرِ»: ئەسىردىن كېيىن ھاۋا سۈزۈك بولدى.

«لَطُفَتْ أَخْلَاقُهُنَّ»: ئۇلارنىڭ ئەخلاقى سىلىق بولدى، ياخشى بولدى.

لُطْفٌ: رەھىم قىلىش، يېقىنچىلىق، مېھرىبانلىق، رەھىمدىللىك، كۆيۈنۈش.

لُطْفٌ ج أَلْطَافٌ: سىلىقلىق، ياخشى مۇئامىلە.

«عَامَلَ الأَرْمَلَةَ بِلُطْفٍ»: تۇل ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلدى.

لُطْفٌ مِنَ اللهِ: ياردەم، قولايلاشتۇرۇپ بېرىش، ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىش.

«مِنْ أَلْطَافِ اللهِ أَنَّهُ نَجَا مِنَ الحَادِثِ»: ئاللاھنىڭ مەرھەمىتى بىلەن ئۇ ھادىسىدىن قۇتۇلۇپ قالدى.

لَطَمَ يَلْطِمُ لَطْمًا: كاچاتلىدى، تەستەكلىدى.

«لَطَمَتِ المَرْأَةُ وَجْهَهَا»: ئايال يۈزىگە كاچاتلىدى.

«مَنْ ضَرَبَ غُلَامًا لَهُ حَدًّا لَمْ يَأْتِهِ أَوْلَطَمَهُ فَإِنَّ كَفَّارَتَهُ أَنْ يُعْتِقَهُ» «حديث»: كىمكى ئۆز قولىنى جازا تېگىشلىك بولمىغان ھالدا ئۇرسا ياكى بىر شاپىلاق سالسا، ئۇنىڭ كاپارىتى ئۇ قۇلنى ئازاد قىلىشتۇر.

لَطْمَةٌ ج لَطَمَاتٌ: بىر شاپىلاق ئۇرماق، بىر كاچات ئۇرماق.

«تَبَادَلَ الأَطْفَالُ اللَّطَمَاتِ»: بالىلار بىر-بىرىنى تەستەكلەشتى.

لَطَى يَلْطِي لَطْيًا الرَّجُلُ: يەرگە چاپلاشتى، يېپىشتى.

لَطِيَ يَلْطَى لَطًى الرَّجُلَ: يۈكنى ئېغىرلاشتۇردى، ئېغىر يۈك يۈكلىدى.

لَطِيْفٌ م لَطِيْفَةٌ: نەپىس، ئىنچىكە، نازۇك، ھاۋاغا ئوخشاش نازۇك نەرسە.

«عُودٌ لَطِيفٌ»: ئىنچىكە ياغاچ.

لَطِيفٌ ج لِطَافٌ وَ لُطَفَاءُ: سىلىق، ئەدەپلىك، مۇلايىم، مېھرىبان، كۆيۈمچان، خۇشخۇي، رەھىمدىل، يېقىملىق، قىزغىن، سەمىمىي.

اَلْجِنْسُ اللَّطِيفُ: ئاياللار.

فَتَاةٌ لَطِيْفَةُ الْأَخْلَاقِ: ئەدەپ-ئەخلاقلىق قىز.

هُوَ صَاحِبُ اللَّطَائِفِ: چاقچاقچى، لەتىپىچى.

اللَّطِيْفُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ئەڭ مەرھەمەتلىك ئاللاھ، دېگەن مەنىدە.

﴿وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ «قرآن»: ئاللاھ بەندىلىرىگە مېھرىباندۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر.

لَطِيمٌ ج لُطُمٌ: ئاق قاشقىلىق ئات؛ يېتىم.

«هُوَ رَفِيقٌ بِكُلِّ لَطِيمٍ»: ئۇ يېتىملارنىڭ دوستى.

لَطِيمَةٌ ج لَطَائِمُ: ئىپار قاچىسى.

«فَاحَتِ اللَّطِيمَةُ»: ئىپار قاچىسى پۇرىدى، خۇش پۇراق چاچتى.

لَظَّى يُلَظِّي تَلْظِيَةً الشَّخْصُ النَّارَ: ئوتنى تۇتاشتۇردى، ياقتى.

لَظِيَ يَلْظَى لَظًى لَظِيَتِ النَّارُ: ئوت تۇتاشتى، يالقۇنلىدى.

لَظًى: ئوت يالقۇنى.

لَظَى: دوزاخ.

لَغَا: ئاچ كۆز.

لَغَا لَكَ: سېنى خۇدا ساقلىسۇن.

لَا لَغَا لَهُ: جۇۋاپىنىمەك.

لُعَابٌ: شۆلگەي.

«لُعَابُ الرَّضِيعِ»: بوۋاقنىڭ شۆلگىيى.

رَأَى طَعَامًا شَهِيًّا فَسَالَ لُعَابُهُ: لەززەتلىك تائامنى كۆرۈپ شۆلگىيى ئاقتى.

لُعَابُ الْحَيَّةِ: يىلاننىڭ زەھىرى.

لُعَابُ النَّحْلِ: ھەسەل.

لُعَاقٌ: تاماق يېگۈچىنىڭ ئېغىزىدا قالغان قالدۇق.

لِعَانٌ (في الفقه): قارغاش، تىللاش (شەرئەتتە بىرەر ئادەم ئايالىنى زىنا بىلەن قارىلىغان بولسا، تۆت قېتىم قەسەم ئىچىپ، بەشىنچى قېتىمدا ئەگەر سۆزۈم يالغان بولسا، ئاللاھنىڭ لەنىتى ماڭا بولسۇن، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەر ئايالنى قارىلىغانلىقتىن ئاقلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن، ئايال ئېرىنىڭ سۆزىنىڭ يالغانلىقىغا تۆت قېتىم قەسەم ئىچىپ، بەشىنچىسىدە ئەگەر ئېرىمنىڭ سۆزى راست بولىدىغان بولسا، ئاللاھنىڭ غەزىپى ماڭا بولسۇن، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئايال زىنادىن ئاقلىنىدۇ).

لَعِبَ يَلْعَبُ لَعْبًا الرَّضِيعُ: بوۋاقنىڭ شۆلگىيى ئاقتى.

لَعِبَ يَلْعَبُ لَعِبًا وَ لِعْبًا: ئوينىدى، قىزىقچىلىق قىلدى، چاقچاق قىلدى، ئويناشتى، ھەزىل قىلدى.

لَعِبَ الصَّبِيّ: بالا ئوينىدى.

«لَعِبَ مَعَ رِفَاقِهِ»: دوستلىرى بىلەن ئوينىدى.

﴿أَرسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ﴾ «قرآن»: ئەتە ئۇنى بىزگە قوشۇپ قويغىن، يەپ-ئىچىپ، ئويناپ-كۈلۈپ كىرسۇن.

لَعِبَ الشَّخْصُ دَوْرًا: رول ئالدى.

«لَعِبَ دَوْرَ الطَّبِيبِ»: دوختۇرنىڭ رولىنى ئالدى.

لَعِبَ الشَّخْصُ بِالشَّيْءِ: بىرەر نەرسە ئوينىدى.

«لَعِبَتْ بِكُرَةِ السَّلَةِ»: ۋاسكېتبول ئوينىدى.

«يَلْعَبَانِ بِالشِّطْرَنْجِ»: ئىككىيىلەن شاھمات ئويناۋاتىدۇ.

لَعِبَ القِمَارَ: قىمار ئوينىدى.

لَعِبَ المُوسِيقَى: مۇزىكا چالدى، ئورۇنلىدى.

لَعِبَ الوَرَقَ: قارتا ئوينىدى.

لَعِبَ عَلَيْهِ: ئويناشتى، ئەخمەق قىلدى، ئالدىدى.

لَعِبَتْ بِهِ الهُمُومُ: ئۇنى غەم-قايغۇلار بېسىۋالدى.

لَعِبَ عَلَى الحَبْلِ: ياغلىمچىلىق قىلدى.

لَعِبَ فِي الأَمْرِ: ئەخمەق قىلدى، كولدۇرلاتتى، ئالدىدى، كۆزگە ئىلمىدى.

لَعِبَ بِالسَّيْفِ: قىلىچۋازلىق قىلدى.

لَعِبَ بِالنَّارِ: ئوت بىلەن ئويناشتى.

لَعْبٌ . لَعِبٌ: ئويۇن، تاماشا، كۆڭۈل ئېچىش، ئويناش، ئەخمەق قىلىش، ئويناشماق، چاقچاق، قىزىقچىلىق.

أَلْعَابٌ رِيَاضِيَّةٌ: ئىسپورت، تەنھەرىكەت.

أَلْعَابٌ سِحْرِيَّةٌ: سېھىرگەرلىك، جادۇگەرلىك.

أَلْعَابُ العُدَدِ: گىمناستىكا، ئەسۋابلىق گىمناستىكا (قوش تورنىك، يالاڭ تورنىك)، ياغاچ ئات قاتارلىق تەنتەربىيە سايمانلىرى بىلەن ئوينىلىدىغان گىمناستىكا.

أَلْعَابُ الفُرُوسِيَّةِ: چەۋەندازلىق.

ألعاب القُوَى . أَلْعَابُ القُوَّةِ: ماھارەت كۆرسىتىش مۇسابىقىسى (تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى).

أَلْعَابٌ سِيمِيَائِيَّةٌ: سېھىرگەرلىك؛ نەيرەڭۋازلىق، جادۇگەرلىك، سېرىك ئويۇنى؛ ھىيلە-مىكىر، ھىيلە-نەيرەڭ، كۆز بوياپچىلىق.

لَعْبٌ: ئويناماق، تاماشا قىلماق، چاقچاق قىلماق،

مەســـخىرە، زاڭلىـــق، ئويــۇن-كـــۈلكە، تەنھەرىكەت، ئېسپورت.

لَعِبٌ وَلِعْبٌ ج أَلْعَابٌ: ئويۇن.

«لَعِبُ الأَطْفَالِ البَرِيءُ»: بالىلارنىڭ ساغلام ئويۇنى.

﴿وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا﴾ «قرآن»: دىنىنى ئويۇن-كۈلكە قىلىۋالغان، ...لارنى تەرك ئەت.

«لَعِبُ الكُرَةِ»: توپ ئوينىماق.

«أَلْعَابُ الأُلَمْبِيَّةُ»: ئولىمپىك تەنھەرىكەت مۇسابىقىلىرى.

«الأَلْعَابُ النَّارِيَّةُ»: پوجاڭزا.

لُعْبَةٌ ج لُعَبٌ: ئويۇنچۇق، قونچاق.

لَعْثَمَ يُلَعْثِمُ لَعْثَمَةً: دۇدۇقلىدى، كېكەچلىدى، توختاپ قالدى، تىل چاينىدى.

«لَعْثَمَ فِي إِجَابَتِهِ»: جاۋاب بېرىشتە دۇدۇقلىدى.

لَعْثَمَ الشَّخْصُ فِي الأَمْرِ: بىرەر ئىشتا توختاپ قالدى، ئويلىنىپ قالدى.

لَعَجَ يَلْعَجُ لَعْجًا ـــهُ الضَّرْبُ: ئۇرۇش (تاياق) ئۇنى ئاغرىتتى، كۆيدۈرۈپ ئاغرىتتى، ئېچىشتۇرۇپ ئاغرىتتى.

لَعَجَ الحُزْنُ قَلْبَهُ: غەم-قايغۇ ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئۆرتىدى.

لَعْذَمَ يُلَعْذِمُ لَعْذَمَةً فِي الأَمْرِ: چوڭقۇر ئويلاندى، كاللا ئىشلەتتى.

لَعْذَمَ عَنِ الكَلَامِ: دۇدۇقلىدى.

لَعْذَمِيٌّ: ئاچ كۆز.

لَعَسَ يَلْعَسُ لَعَسًا: چىشلىدى.

لَعِسَ يَلْعَسُ لَعَسًا ـــتِ الشَّفَةُ: لەۋ ئىچى قارا بولدى.

لَعْسٌ: چىشلىمەك.

لَعَسٌ: لەۋ ئىچىدىكى قارا.

لَعِصَ يَلْعَصُ لَعَصًا عَلَيْهِ الأَمْرُ: ئىش ئۇنىڭغا قىيىن بولدى.

لَعِصَ الرَّجُلُ: كىشى ئاچ كۆزلۈك قىلدى.

لَعِصٌ: ئاچ كۆز.

لُعْطٌ ج أَلْعَاطٌ: تامنىڭ ئۈلى، تاغ باغرى.

لَعَّابٌ ج لَعَّابُونَ: ئويۇنچى؛ ھايۋان ۋە باشقىلارنى ئويناتقۇچى.

«لَعَّابُ القِرَدَةِ»: مايمۇنلارنى ئويناتقۇچى.

لَعَّانٌ: تولا قارغىغۇچى، لەنەت قىلغۇچى.

لاَ يَنْبَغِي لِصِدِّيقٍ أَنْ يَكُوْنَ لَعَّانًا: كۆپ قارغاش كامىل مۇسۇلماننىڭ ئىشى ئەمەس.

لَعَّبَ يُلَعِّبُ تَلْعِيبًا ـــهُ: ئويناتتى، تاماشا قىلدۇردى.

«لَعَّبَتِ الأُمُّ وَلَدَهَا»: ئانا بالىسىنى ئويناتتى.

«يُلَعِّبُ الْمُرَوِّضُ القِرْدَ»: مايمۇن كۆندۈرگۈچى مايمۇننى ئوينىتىۋاتىدۇ.

لَعَّةٌ: ئېپپەتلىك.

لَعَّةٌ مِنَ النِّسَاءِ: ئېپپەتلىك چىرايلىق ئايال.

لَعِقَ يَلْعَقُ لَعْقًا العَسَلَ وَ نَحْوَهُ: ھەسەل ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنى يالىدى.

لَعِقَ فُلَانٌ إِصْبَعَهُ: پالانى ئۆلدى.

«كَانَ إِذَا أَكَلَ طَعَامًا لَعِقَ أَصَابِعَهُ الثَّلَاثَ» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قاچانكى، تاماق يېسە ئۆزىنىڭ ئۈچ بارمىقىنى يالايتتى.

لُعْقَةٌ ج لُعَقٌ: قوشۇقتا ياكى بارماق بىلەن ئالغۇدەك ئاز نەرسە، بىر قوشۇق، بىر قوشۇقچىلىق.

لَعْلٌ: لەئلى (ياقۇتقا ئوخشايدىغان بىر خىل قىزىل رەڭلىك ئېسىل تاش).

لَعْلَاعٌ: قورقۇنچاق.

لَعْلَعَ يُلَعْلِعُ لَعْلَعَةً الرَّعْدُ: گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىدى.

لَعْلَعَ السَّرَابُ: ئالۋۇن ۋىلىلدىدى.

لَعْلَعَ الشَّخْصُ: زېرىكتى، بىئارام بولدى.

لَعْلَعٌ: تومۇز، ساراب؛ بۆرە؛ ھىجازدىكى بىر خىل دەرەخ.

لَعَلَّ: بەلكىم، مۇمكىن، كېرەك، ئېھتىمال، بەلكى.

لَعَلَّ الْمُدَرِّسَ قَادِمٌ: مۇئەللىم بەلكى كېلىپ قالار.

لَعَلَّكُمْ بِخَيْرٍ: ئامان بولۇڭلار، سىلەرگە ئامانلىق تىلەيمەن.

﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى﴾ «قرآن»: ئۇنىڭغا يۇمشاق سۆز قىلىڭلار، ئۇ ۋەز-نەسىھەتنى قوبۇل قىلىشى ياكى قورقۇشى مۇمكىن.

لَعَنَ يَلْعَنُ لَعْنًا: رەسۋا قىلدى، قارغىدى، قوغلىدى، لەنەت قىلدى، ياخشىلىقتىن يىراقلاشتۇردى.

«لَعَنَهُ اللهُ»: ئاللاھ ئۇنىڭغا لەنەت قىلسۇن.

﴿كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا﴾ «قرآن»: ھەر قاچان بىر ئۇممەت دوزاخقا كىرىدىكەن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرىكى ئۇممەتكە (ئۇنىڭغا ئەگىشىپ گۇمراھ بولغانلىقى ئۈچۈن) لەنەت ئوقۇيدۇ.

لَعَنَ فُلَانًا: پالانىنى تىللىدى.

لَعْنٌ: لەنەت قىلماق، قارغىماق.

أَبَيْتَ اللَّعْنَ ئەرەبلەر جاھىلىيەت دەۋرىدە پادىشاھلىرىغا سالام بېرىش يۈزىسىدىن ئىشلىتىدىغان ئىبارە بولۇپ، قارغاشقا تېگىشلىك ئىشلارنى قىلغىنىڭ يوق، دېگەن مەنىدە.

لَعْنَةٌ ج لَعَنَاتٌ وَلِعَانٌ: لەنەت، قارغاش، ئازاب.

«لَعْنَةُ اللهِ عَلَيْهِ»: ئۇنىڭغا ئاللاھنىڭ لەنىتى بولغاي.

«أَصَابَتْهُ لَعْنَةٌ مِنَ السَّمَاءِ»: ئۇنىڭغا ئاسماندىن ئازاب كەلدى.

لُعَنَةٌ ج لُعَنٌ: كىشىلەرنى تولا قارغاۋېرىدىغان.

لَعُوبٌ ج لَعَائِبُ: شوخ، نازاكەتلىك.

فَتَاةٌ لَعُوبٌ: شوخ قىز.

لَعِينٌ ج لُعَنَاءُ: مەلئۇن، قارغىش، قارغىش تەگكۈر.

«سِكِّيرٌ لَعِينٌ»: قارغىش تەگكۈر ھاراقكەش.

«لَعِينُ قَوْمِهِ»: قوۋمىنىڭ قارغىشىغا ئۇچرىغان.

اللَّعِينُ: شەيتان.

لَغَا يَلْغُو لَغْوًا الشَّخْصُ فِي قَوْلِهِ: بىھۇدە سۆزلىدى، قۇرۇق گەپ قىلدى.

لَغَا الْحَالِفُ: بىھۇدە قەسەم قىلدى.

لَغَا الشَّخْصُ: سۆزلىدى.

«مَنْ قَالَ يَوْمَ الْجُمْعَةِ وَالإِمَامُ يَخْطُبُ بِصَاحِبِهِ: صَهْ، فَقَدْ لَغَا» «حديث»: كىمكى جۈمە كۈنىدە ئىمام خۇتبە ئوقۇۋاتقاندا يېنىدىكى ھەمراھىغا: «شۈك تۇر»، دېسە، سۆزلىگەن بولىدۇ.

لَغَا الرَّجُلُ: ئۈمىدسىزلەندى، نائۈمىد بولدى، ئۈمىد ئۈزدى، روھى چۈشتى، رايى قايتتى، كۆڭلى سوۋۇدى.

لَغَا الشَّيْءُ: ئەمەلدىن قالدى، بىكار بولدى، ئېلىپ تاشلاندى، چىقىرىپ تاشلاندى، بىكار قىلىندى.

لُغَامٌ: تۆگىنىڭ ئېغىزىدىكى كۆپۈك.

لَغَبَ يَلْغَبُ لَغْبًا وَلُغُوبًا الشَّخْصُ الْقَوْمَ: كىشىلەرگە يالغان سۆزلىدى.

«لَغَبَ الْقَوْمَ لِيَأْخُذَ مَالَهُمْ»: كىشىلەرنىڭ مېلىنى ئېلىش ئۈچۈن ئۇلارغا يالغان سۆزلىدى.

لَغَبَ الشَّخْصُ عَلَى الْقَوْمِ: كىشىلەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلدى.

لَغَبَ الشَّخْصُ: ھاردى، چارچىدى.

لَغِبَ يَلْغَبُ لَغَبًا: بەك ھاردى، چارچىدى.

«لَغِبَ الْمُسَافِرُ فِي الصَّحْرَاءِ»: يولۇچى سەھرادا بەك چارچىدى.

لَغْبٌ: ھېرىش، چارچاش.

لَغْبٌ: يالغان سۆزلىمەك، بۇزغۇنچىلىق قىلماق،

هارماق، چارچىماق، زەئىپ، ئەخمەق؛ ئۇتتۇرا چىش ئارىسىدىكى مىلىك.

«يُحِسّ بوجَعٍ فِي لَغْبِهِ»: ئوتتۇرا چىش مىلىكىدە ئاغرىق ھېس قىلىدۇ.

لُغَةٌ ج لُغًى وَلُغَاتٌ: تىل، تېرمىن، ئاتالغۇ.

لُغَةُ الْعَرَبِ: ئەرەب تىلى.

«لُغَةٌ أَجنَبِيَّةٌ»: چەت ئەل تىلى.

عِلْمُ اللّغَةِ: تىلشۇناسلىق.

كُتُبُ اللّغَةِ: لۇغەت كىتابلىرى، سۆزلۈكلەر.

لُغَةُ الْحَدِيْثِ. لُغَة الْمُحَادَثَةِ: ئاۋام تىلى، خەلق تىلى، جانلىق تىل، ئېغىز تىلى.

لُغَةُ الإِنْشَاءِ/ لُغَةُ الْكِتَابَةِ: ئەدەبىي تىل، يېزىق تىلى.

عِلْمُ قَوَاعِدِ اللّغَةِ: ئېتمولوگىيە.

لُغَةُ الْأُمِّ: ئانا تىلى.

اللّغَةُ الْأُمّ: ئانا تىل.

لُغَةٌ خُصُوْصِيَّةٌ: دىئالېكت، يەرلىك شېۋە.

لُغَةُ الْمَوْلِدِ: يەرلىك تىل.

لُغَةُ الْعَرَبِ مِنْ أَفْصَحِ اللّغَاتِ: ئەرەب تىلى ئەڭ پاساھەتلىك تىلدۇر.

لُغَةٌ حَيَّةٌ: جانلىق تىل.

لُغَةٌ عَامِّيَّةٌ: ئاۋام تىلى.

لُغَةٌ فَصِيْحَةٌ: ئەدەبىي تىل.

أَهْلُ اللّغَةِ: تىلشۇناسلار.

لَغَدَ يَلْغَدُ لَغْدًا ـــهُ: يۇمشاق تاڭلىيىغا تەگدى.

لَغَدَهُ: ئۇنى قامال قىلدى.

لُغْدٌ ج أَلْغَادٌ: يۇمشاق تاڭلاي.

لُغْدُودٌ ج لَغَادِيدُ: يۇمشاق تاڭلاي.

ضَخْمُ اللّغَادِيدِ: يۇمشاق تاڭلىيى چوڭ.

لَغَزَ يَلْغُزُ لَغْزًا: تېپىشماق ئېيتتى، مۇجمەل گەپ قىلدى، ئۆزىنى قاچۇردى، گەپ يورغىلاتتى، تىلىنى چاينىدى.

«يَلْغُزُ كَثِيرًا فَلا تَفْهَمُ مَا يَقُوْلُ»: ئۇ تولا گەپ يورغىلىتىدۇ، نېمە دەۋاتقىنىنى چۈشەنمەيسەن.

لَغَزَ الشَّخْصُ الْكَلَامَ وَفِيْهِ: گەپنى ئەگىتىپ ئېنىق قىلمىدى.

لَغْزٌ: تېپىشماق، ئېيتماق، مۇجمەل گەپ قىلماق، ئۆزىنى قاچۇرماق، گەپ يورغىلاتماق، تىلىنى چاينىماق، چالغىتىپ گەپ قىلماق، گەپ قاچۇرماق.

لُغْزٌ ج أَلْغَازٌ: تېپىشماق؛ چاشقان تۆشۈكى؛ ئەگرى-توقاي يول.

«هُوَ ذَكِيٌّ يَحِلّ الأَلْغَازَ»: ئۇ زېرەك، تېپىشماقلارنى يېشىدۇ.

لَغَطَ يَلْغَطُ لَغْطًا وَ لَغَطًا الْقَوْمُ: كىشىلەر سۈرەن-چۇقان سېلىشتى، ۋارقىراپ-جارقىراشتى، ۋاراڭ-چۇرۇڭ سېلىشتى، شاۋقۇن كۆتۈردى، جار سالدى.

«يَلْغَطُ الْعُمَّالُ أَمَامَ الْمَصْنَعِ»: ئىشچىلار زاۋۇت ئالدىدا سۈرەن-چۇقان سېلىشىۋاتىدۇ.

لَغْطٌ/ لَغَطٌ: جار سالماق، سۈرەن-چۇقان كۆتۈرمەك، ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلماق، غوۋغا، غەلۋە.

«سَمِعَ لَغْطًا فِي الشَّارِعِ»: كوچىدا ۋاراڭ-چۇرۇڭ ئاڭلىدى.

«مَنْ كَثُرَ لَغَطُهُ كَثُرَ غَلَطُهُ»: كىمنىڭ ۋاراڭ-چۇرۇڭى كۆپ بولسا، ئۇنىڭ غەلەتى كۆپ بولۇر.

«يَشْكُو مِنْ لَغَطٍ فِي الْقَلْبِ»: يۈرىكى غىژىلدىشىدىن دادلاۋاتىدۇ.

لَغَّمَ يُلَغِّمُ تَلْغِيْمًا الْمَكَانَ: يەرگە مىنا كۆمدى.

«لُغِّمَ الطَّرِيقُ الَّذِي يَمُرّ مِنْهُ الْعَدُوّ»: دۈشمەن ئۆتىدىغان يولغا مىنا كۆمۈلدى.

لَغَفَ يَلْغَفُ لَغْفًا فُلَانٌ: تىكىلىپ قارىدى.

لَغِفَ يَلْغَفُ لَغْفًا الإِنَاءَ: قاچىنى يالىدى.

لُغْفَةٌ: بىر لوقما، بىر كاپام.

لَغْلَفَةٌ: گۇدۇڭ ـ گۇدۇڭ ئاۋاز.

فِي كَلَامِهِ لَغْلَفَةٌ: ئۇ گۇدۇڭ ـ گۇدۇڭ قىلىۋاتىدۇ.

لَغَمَ يَلْغَمُ لَغْمًا الْبَعِيْرُ: تۆگە كۆپۈك چىقاردى، پۈركىدى، چاچتى.

لَغَمٌ ج أَلْغَامٌ: مىنا.

لَاقِطَةُ الْأَلْغَامِ: مىنا تازىلاش پاراخوتى.

زَرَعَ لَغَمًا: مىنا كۆمدى.

لَغَمٌ تَحْتَ الْقَنْطَرَةِ: كۆۋرۈك ئاستىغا قويۇلغان مىنا.

أَلْغَامٌ مَوْقُوتَةٌ: مۇددەتلىك پارتلايدىغان مىنا.

آلَةُ كَشْفِ الْأَلْغَامِ: مىنا بايقاش سايمىنى.

لَغْوٌ: جۆيلۈمەك، ۋالاقلىماق، يالغان گەپ قىلماق، بىلجىرلىماق، ئېغىزغا كەلگەنچە سۆزلىمەك، قارىنىسغا سۆزلىمەك، پايدىسىز، بىھۇدە گەپ.

فِي لَغْوٍ: بۇ پۈتۈنلەي يالغان، قىپقىزىل يالغان.

﴿وَالَّذِيْنَ لَايَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَاما﴾ «قرآن»: ئۇلار (يەنى، ئاللاھ ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) يالغان گۇۋاھلىق بەرمەيدۇ، يالغان سۆزنى ئاڭلاپ قالغان چاغدا، ئالىيجانابلىق بىلەن ئۆتۈپ كېتىدۇ.

لَغُوْبٌ: زەئىپ، ئەخمەق.

﴿وَلَا يَمَسُّنَا فِيْهَا لُغُوبٌ﴾ «قرآن»: جەننەتتە بىز ھەرگىز چارچىمايمىز.

لُغُوْبٌ: يالغان سۆزلىمەك، بۇزغۇنچىلىق قىلماق، ھارماق، چارچىماق، زەئىپ، ئەخمەق، چىش مىلىكى.

لُغَوِيٌّ: تىلغا مۇناسىۋەتلىك، تىلشۇناس.

«بَحْثٌ لُغَوِيّ»: تىل تەتقىقاتى.

فُلَانٌ لُغَوِيٌّ شَهِيْرٌ: پالانى مەشھۇر تىلشۇناس.

دِرَاسَةٌ لُغَوِيَّةٌ: تىل تەتقىقاتى.

اللُّغَوِيُّون: تىلشۇناسلار.

لَغَّى وَلَغَايَةً وَلَاغِيَةً وَمَلْغَاةً فِي قَوْلِهِ: يوقىلاڭ گەپلەرنى قىلدى، ئېغىزغا كەلگەنچە سۆزلىدى، تۇتۇرۇقسىز گەپ قىلدى، خاتا گەپ قىلدى، خاتا سۆزلىدى.

لَغَى الشَّخْصُ بِالْمَاءِ: سۇغا قانمىدى.

لَغَى الطَّائِرُ: قۇش سايرىدى.

لَغِيْفٌ ج لُغَفَاءُ: كىشىنىڭ يېقىنى.

لَغِيْفَةٌ: سۇيۇق تاماق.

لَفَا يَلْفُو لَفْوًا هُ ـ حَقَّهُ: ئۇنىڭ ھەققىنى كېمەيتىۋەتتى.

لَفَا اللَّحْمَ عَنِ الْعَظْمِ: گۆشنى سۆڭەكتىن ئايرىدى.

لَفَاتٌ: ئالدىراقسانلىق، ئاچچىقى يامانلىق، ئەخمەقلىق، تەتۈرلۈك، ئۆز بېشىمچىلىق، بەگۋاشىلىق، مىجەزى چۇسلۇق، تېرىككەكلىك.

لِفَاعٌ: پۈتۈن بەدەننى يۆگەپ تۇرىدىغان سىرتقى كىيىم.

لِفَافَةٌ ج لَفَائِفُ: داكا، بىنت، تېڭىق، كونۋېرت، يۆرەكنى قاپلىۋالغان ماي.

لِفَافَةٌ مِنَ التَّبْغِ: بىر قاپ تاماكا.

لَفَأَ يَلْفَأُ لَفْأً وَلَفَاً وَلَفَاءً الْعُودَ: ياغاچنى سويدى.

لَفَأَ اللَّحْمَ عَنِ الْعَظْمِ: گۆشنى شىلدى.

لَفَأَتِ الرِّيْحُ السَّحَابَ عَنْ وَجْهِ السَّمَاءِ: شامال بۇلۇتنى سۈرۈپ كەتتى.

لَفَأَهُ حَقَّهُ: ئۇنىڭ ھەققىنى كېمەيتىپ بەردى.

لَفَأَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

لَفَأَ فُلَانًا عن مُرَادِهِ: مەقسىتىگە يەتكۈزمىدى، توسۇدى.

لَفِئَ يَلْفَأُ لَفأً الشَّيْءُ: قېلىپ قالدى، ئېشىپ قالدى.

لَفْأَةٌ: بىر پارچە گۆش.

لَفْءٌ: گۆش.

لَفَتَ يَلْفِتُ لَفْتًا وَلَفَّتَ: ئايلاندۇردى، بۇرىدى، ھەرىكەتلەندۈردى، چۆرگىلەتتى، پىرقىراتتى، ئۆزگەرتتى، ئوگشىدى.

لَفَتَ فُلَانًا عَنْ رَأْيِهِ: رايىدىن ياندۇردى.

لَفَتَ نَظَرَهُ إِلَى كَذَا: ئۇنىڭ نەزىرىنى ...غا بۇرىدى، دىققىتىنى ...غا قاراتتى.

لَفَتَ الْقِشْرَ عَنِ الشَّجَرِ: دەرەخنى سويدى.

لِفْت: چامغۇر.

لِفْتَة ج لِفْتَات: بىر باش چامغۇر.

لَفْتاءُ: سولخاي.

لَفْتَة: بىر قېتىم قاراش، كۆڭۈل بۆلۈش، ئىلتىپات.

لَفْتَةٌ سَامِيَةٌ: ئالىي ئىلتىپات.

لَفْتَة ج لَفَتَات: بۇرۇلۇپ قارىماق، كۆڭۈل بۆلۈش؛ كۆزنىڭ قۇيرۇقىدا قارىماق؛ كۆرۈپ قالماق، كۆزگە چېلىقماق، بىر قاراپلا نەزەر تاشلىماق؛ ئارقىغا بۇرۇلماق، بۇرۇلۇپ ئايلانماق.

لَفْجٌ . لَفَجٌ: خارلىق.

لُفْجٌ: ئېقىن.

لَفَحَ يَلْفَحُ لَفْحًا فُلَانًا: ئۇردى.

لَفَحَ يَلْفَحُ لَفْحًا وَلَفَحَانًا: كۆيدۈردى، ئەۋجىگە چىقتى، بىراقلا ئوت ئېلىپ كەتتى، ياندى.

«أَمَا لَوْلَمْ تَفْعَلْ لَلَفَحَتْكَ النَّارُ أَوْلَمَسَتْكَ النَّار» ‹حديث›: ئەگەر شۇنداق قىلمىغان بولساڭ، سېنى دوزاخ كۆيدۈرگەن بولاتتى.

لَفْحَة ج لَفَحَات: ئوتنىڭ قىزىقى، يالقۇنى.

«أَصَابَتْهُ لَفَحَاتُ النَّارِ عِنْدَ اقْتِرَابِه مِنَ الْحَرِيْق»: يانغىنغا يېقىنلاشقۇدى، ئۇنىڭغا ئوت تۇتىشىپ كەتتى.

لَفْحَةُ البَرْد: ئۈششۈك.

لَفَخَهُ يَلْفَخُ لَفْخًا: تاياق بىلەن بېشىغا ئۇردى، كاچاتلىدى.

لَفَظَ يَلْفِظُ لَفْظًا الشَّخْصُ بِالكَلَام: سۆزلىدى، سۆز قىلدى.

﴿مَايَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيد﴾ ‹قرآن›: ئۇ قانداق بىر سۆزنى قىلمىسۇن، ئۇنىڭ ئالدىدا ھامان پەرىشتە ھازىر بولۇپ، كۆزىتىپ تۇرىدۇ.

لَفَظَ الشَّيْءَ وَبِالشَّيْءِ مِنْ فَمِه: ئېغىزدىن چىقاردى، تۈكۈردى، چاچراتتى، چاچتى، پۈركىدى.

«لَفَظَ نَوَاةَ التَّمْر»: خورمىنىڭ ئۇرۇقىنى تۈكۈردى.

«لَفَظَتْ بِرِيقِهَا»: تۈكۈردى.

«لَفَظَ البَحْرُ السَّمَكَ»: دېڭىز بېلىقنى قىرغاققا چىقاردى.

«لَفَظَ نَفَسَهُ الأَخِير»: ئۆلدى.

لَفْظ: تەلەپپۇز، تاۋۇش چىقىرىش، ئوقۇش.

لَفْظ ج أَلفَاظ: سۆز، تاق سۆز.

لَفْظَة ج لَفظات: سۆز، تاق سۆز.

لَفْظِيّ: تەلەپپۇزچە، ئوقۇلۇشى، ئاغزاكى، ئېغىزچە.

نَقْدٌ لَفْظِيٌّ: ئاغزاكى تەنقىد.

جَدَلٌ لَفْظِيٌّ: ئاغزاكى مۇنازىرە.

لَفَعَ يَلْفَعُ لَفْعًا النَّارُ الشَّخْصَ: ئوت يالقۇنى كىشىگە ھەر تەرەپتىن تەگدى.

لَفَعَ الشَّيْبُ رَأْسَهُ: ئۇنىڭ بېشىغا ئاق كىردى، ئۇنىڭ بېشىنى ئاق قاپلىدى.

لَفَّ يَلُفّ لَفًّا: تۇردى، يۆگىدى، ئورىدى، ئايلاندى، چۆرگىلىدى، ئەگىدى.

«لَفَّ القُمَاشَ»: رەختنى ئورىدى.

«لَفّوا البِضَاعَةَ فِي الأَكْيَاس»: ئۇلار ماللارنى خالتىلارغا قاچىلىدى.

«تَلُفّ الصّوفَ»: ئۇ يۇڭ ئورايدۇ.

«لَفَّ سِيجَارَةً»: تاماكا يۆگىدى.

«لَفَّ أَمْتِعَتَهُ»: ماللىرىنى ئورىدى.

لَفَّ الْمَيّتَ فِي الكَفَنِ: ئۆلۈكنى كېپەنلىدى.

لَفَّ الشَّخْصَ حَقَّهُ: كىشىنىڭ ھەققىنى چەكلىدى.

لَفَّ الشَّيْءَ: ياپتى، قاپلىدى، توستى، باستى، يوشۇردى.

لَفَّ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: ئۇلىدى، ئۇتاشتۇردى، باغلىدى، بىرىكتۈردى.

لَفَّ رَأْسَهُ بِعِمَامَةٍ: بېشىغا سەللە يۆگىدى.

جَاءَ فُلَانٌ وَمَنْ لَفَّ لَفَّهُ: پالانى ۋە ئۇنىڭغا تەۋە كىشىلەر كەلدى.

لَفَّ ضَفِيرَةً حَوْلَ رَأْسِهِ: چېچىنى بانتىلىۋالدى.

لَفٌّ: يۆگىمەك، ئورىماق، چارلىماق، كۆزەتمەك، تەكشۈرمەك.

لَفٌّ ج أَلْفَافٌ وَلُفُوفٌ: ئۆسۈملۈكلىرى ياكى دەرەخلىرى بۈك-باراقسان يەر؛ توپلانغان كىشىلەر.

«حَدِيقَةٌ لَفٌّ»: بۈك-باراقسان باغچە.

﴿وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا﴾ «قرآن»: دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى ...

«أَتَى فِي لَفٍّ مِنْ قَبِيلَتِهِ»: ئۇ قەبىلىسىدىن بىر توپ كىشىلەر بىلەن كەلدى.

لُقَاحٌ: ماندالىن، بىر خىل ئۆسۈملۈك.

لَفَّتَ يُلَفِّتُ تَلْفِيتًا: ئايلاندۇردى، بۇرىدى، چۆرگىلەتتى.

لَفَتَ عَنْ رَأْيِهِ: ئۇنى پىكرىدىن قايتۇردى.

لَفَّةٌ ج لَفَّاتٌ: يۆگەم، ئورام، باغلام، تېڭىق، خالتا، بوغچا، ئايلىنىپ يۈرمەك، كەزمەك، ھەر يەرگە بارماق، ھەممە يەردە بولماق، رومال ياغلىق.

لَفَّعَ يُلَفِّعُ تَلْفِيعًا الشَّيْبُ رَأْسَهُ: ئۇنىڭ بېشىغا ئاق كىردى.

لَفَّقَ يُلَفِّقُ تَلْفِيقًا الشَّخْصُ الكَلَامَ: ياغلىما گەپ قىلدى، توقۇدى، ئويدۇرۇپ چىقاردى.

«لَفَّقَ الفَقِيرُ قَمِيصَهُ»: كەمبەغەل كۆڭلىكىنى ئۆزى تىكتى.

لَفَّقَ الثَّوْبَ: كىيىمنى يامىدى.

لَفَّقَ الْقِصَّةَ مِنْ أَوَّلِهَا إِلَى آخِرِهَا: ھېكايىنى باشتىن-ئاخىر توقۇپ چىقتى.

يُلَفِّقُ الْكَلَامَ بِبَرَاعَةٍ: ئۇ سۆزنى ئۇستىلىق بىلەن توقۇيدۇ.

لَفَقَ يَلْفِقُ لَفْقًا الثَّوْبَ: كىيىمنى يامىدى.

«لَفَقَتِ الْمَرْأَةُ ثَوْبَ زَوْجِهَا»: ئايال ئېرىنىڭ كىيىمىنى يامىدى.

لَفَقَ الشَّخْصُ الأَمْرَ: ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرالمىدى.

لَفْلَفَ يُلَفْلِفُ لَفْلَفَةً الشَّخْصُ: دۇدۇقلاپ سۆزنى راۋان قىلالمىدى.

لَفْلَفَ الشَّخْصُ فِي ثَوْبِهِ: كىيىمگە ئورىنىۋالدى.

لَفُوتٌ: تەتۈر، مىجەزى چۇس، تېرىككەك، قېنى قىزىق.

لَفُوحٌ: كۆيدۈرگۈچى.

لَفِيئَةٌ ج لَفَايَا ولَفِيءٌ: بىر پارچە لوق گۆش.

لَفِيظٌ: ئېغىزدىن چىقىرىلغان، پۈركەلگەن، تۈكۈرۈلگەن، تەلەپپۇز قىلىنغان، ئوقۇلغان، تاۋۇش چىقىرىلغان.

لَفِيفٌ: بۈك-باراقسان دەرەخ؛ ئارىلاش توپ، ھەر خىل كىشىلەردىن يىغىلغان توپ.

«جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا» «قرآن»: سىلەرنى (قەبرەڭلەردىن مەھشەرگاھقا) ئارىلاش ئېلىپ كېلىمىز.

لَفِيفٌ مِنَ الْمُشَاهِدِينَ: تاماشىبىنلار توپى.

لَفِيفَةٌ ج لَفَائِفُ: بىر سىگار، بىر يۆگەم تاماكا، ئورالغان مال.

«أَنْزَلَ اللَّفَائِفَ مِنَ الْبَاخِرَةِ»: ئورالغان ماللارنى پاراخوتتىن چۈشۈردى.

لِقَاءٌ: ئۇچرىشىش، ئۇچراتماق، مۇلاقات بولۇش، يولۇقۇپ قالماق، يۈز كۆرۈشمەك.

إِلَى اللِّقَاءِ: خەير-خوش، خەير، يەنە كۆرۈشەرمىز.

﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللهِ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنى مۇلاقات بولۇشنى (يەنى، قايتا تىرىلىشنى) ئىنكار قىلغانلار ھەقىقەتەن زىيان تارتتى.

لِقَاء ج لِقَاآتٌ: يىغىلىش، يىغىن، سۆھبەت.

«تَمَّ لِقَاءٌ بَيْنَ الطَّلَبَةِ»: ئوقۇغۇچىلار ئارا يىغىن تۈگىدى.

«لِقَاءٌ تَلْفَزِيٌّ»: تېلېۋىزىيە سۆھبىتى.

«لِقَاءَات إِذَاعِيَّةٌ»: رادىئو سۆھبىتى.

جَازَاهُ لِقَاءَ اجْتِهَادِهِ: ئۇنى تىرىشچانلىقىغا قارىتا مۇكاپاتلىدى.

لَقَاحٌ: تۆگە، ئات قاتارلىقلارنىڭ ئۇرۇقى، ئىسپېرمىسى.

لِقَاحٌ: چاڭ، ئۇرۇق، ۋىرۇس.

لِقَاحُ النَّبَاتِ: گۈلچېچكى.

لِقَاحُ الْجُدْرِيِّ: چېچەك ۋاكسىنىسى.

لُقَاطٌ — لُقَاطَةُ الْحِصَادِ: چېچىلىپ كەتكەن باشاق، چۈشۈپ قالغان نەرسە.

لُقَاطَةٌ ج أَلْقَاطٌ: چۈشۈپ قالغان نەرسە، باش، باشاق، مېتال، ئالتۇن قاچىلىرى، تېپىۋالغان نەرسە.

لَقَبٌ ج أَلْقَابٌ: تەخەللۇس، لەقەم، نام.

لَقَبُ شَرَفٍ: ھۆرمەت نامى، شەرەپلىك نام.

لَقَبُ أُسْتَاذٍ: پروفېسسورلۇق نام.

فَازَ بِلَقَبِ الْبُطُولَةِ فِي السِّبَاحَةِ: سۇ ئۈزۈشتە چېمپىيونلۇققا ئېرىشتى.

لَقَبُ دُكْتُورٍ شَرَفِيٍّ: پەخرىي دوكتورلۇق نامى.

﴿وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ﴾ ‹قرآن›: بىر-بىرىڭلارنى ئەيىبلىمەڭلار، بىر-بىرىڭلارنى يامان لەقەم بىلەن چاقىرماڭلار.

لَقِحَ يَلْقَحُ لَقْحًا وَ لَقَاحًا: بوغاز بولدى، ھامىلىدار بولدى، بويىدا قالدى، ئىككى قات بولدى، چاڭلاشتى.

لَقِحَتِ النَّاقَةُ: تۆگە بوغاز بولدى.

لَقِحَتِ النَّخْلَةُ: خورما چاڭلاشتى.

لَقَدْ: ئۆتكەن زامان پېئىلىنىڭ ئالدىدا كېلىدىغان قوشۇمچە بولۇپ، دەرۋەقە، دېگەندەك، ھەقىقەتەن، راست، راستتىنلا، ئاللىقاچان، دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

لَقَدْ أَحْرَزْنَا إِنْتِصَارَاتٍ عَظِيمَةٍ: بىز ھەقىقەتەن چوڭ غەلىبىلەرنى قولغا كەلتۈردۇق.

لَقَسَ يَلْقُسُ / يَلْقِسُ لَقْسًا: زاڭلىق قىلدى، مەسخىرە قىلدى، كىنايە قىلدى، شاڭخو قىلدى.

لَقَصَ يَلْقُصُ لَقْصًا الشَّيْءُ جِلْدَهُ: كۆيدۈردى.

لَقِصَ يَلْقَصُ لَقَصًا فُلَانٌ: سىقىلدى.

لَقَطَ يَلْقُطُ لَقْطًا: تەردى، تېپىۋالدى.

لَقَطَ الطَّائِرُ الْحَبَّ: قۇش داننى يېدى.

لَقَطَ الشَّخْصُ الشَّيْءَ: نەرسىنى تېرىۋالدى.

لَقَطَ الشَّخْصُ الصُّوْرَةَ: رەسىم تارتتى.

لَقَطٌ: چۈشۈپ قالغان نەرسە، باش، باشاق، مېتال، ئالتۇن پارچىلىرى، تېپىۋالغان نەرسە.

لَقْطَةٌ لَقَطَاتٌ: بىر قېتىم تېرىش، كىنودىكى كۆرۈنۈش.

لَقَطَاتٌ خَارِجِيَّةٌ: كىنونىڭ تاشقى كۆرۈنۈشى (فىلىمنىڭ).

لَقْطَةٌ دَاخِلِيَّةٌ: كىنونىڭ ئىچكى كۆرۈنۈشى (فىلىمنىڭ).

لُقْطَةٌ ج لُقَطٌ لُقَاطٌ: چۈشۈپ قالغان نەرسە؛ باش، باشاق، مېتال؛ ئالتۇن پارچىلىرى؛ تېپىۋالغان نەرسە.

لَقَعَ يَلْقَعُ لَقْعًا: تاشلىدى، چۆرىدى، ئىرغىتىپ تاشلىدى.

لَقِفَ يَلْقَفُ لَقْفًا وَ لَقَفَانًا: تۇتۇۋالدى، قولغا ئالدى، قولغا چۈشۈردى، ئېسىلىۋالدى، يېپىشتى، دەم تارتىپ يۇتۇۋەتتى.

«لَقِفَ الكُرَّةَ»: توپنى تۇتۇۋالدى.

﴿وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا﴾ ‹قرآن›: قولۇڭدىكىنى تاشلىغىن، ئۇ ئۇلارنىڭ كۆرسەتكەن سېھىرلىرىنى دەم تارتىپ يۇتۇۋېتىدۇ.

لَقَّ يَلُقّ لَقًّا عَيْنَهُ: كۆزىگە قولى بىلەن ئۇردى.

لَقَّاقٌ: كوت-كوت، ۋالاقتەگكۇر.

رَجُلٌ لَقَّاقٌ بَقَّاقٌ: ۋالاقتەگكۇر ئادەم.

لَقَّبَ يُلَقِّبُ تَلْقِيبًا الشَّخْصَ بِكَذَا: لەقەم قويىدى، باشقا ئىسىم قويىدى.

لَقَبٌ ج أَلْقَابٌ: لەقەم، باشقا ئىسىم، فامىلە، نام، ھۆرمەت نامى.

لَقَّبَهُ بِالجَاحِظِ: ئۇنىڭغا جاھىز دەپ لەقەم قويىدى.

لُقِّبَتْ بِالْعَرْجَاءِ: ئۇنىڭغا توكۇر، دەپ لەقەم قويۇلدى.

لَقَّحَ يُلَقِّحُ تَلْقِيحًا: چاڭلاشتۇردى، ئۇرۇقلاندۇردى، ئۇلىدى.

لَقَّحَ شَجَرَةَ الْمِشْمِشِ خُوخًا: ئۆرۈك دەرىخىگە شاپتۇلنى ئۇلىدى.

لُقِّحَ ضِدَّ مَرَضِ السِّلِّ: تۇبېركۇليوزغا قارشى ۋاكسىنا ئۇرۇلدى.

لَقَّفَ يُلَقِّفُ تَلْقِيفًا فُلَانًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۇنىڭ تۇتۇۋېلىشى ئۈچۈن تاشلاپ بەردى، ئېتىپ بەردى.

لَقَّفَ الطَّعَامَ: تائامنى يېگۈزدى.

لَقَّفَهُ الدَّرْسَ: ئۇنىڭغا دەرسنى ئۆگەتتى.

لَقَّمَ يُلَقِّمُ تَلْقِيمًا ـــهُ الطَّعَامَ: ئۇنىڭغا تائامنى تېز يېگۈزدى.

لَقَّمَ البَعِيرَ وَ نَحْوَه: تۆگە ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاشلارغا قولى بىلەن يېگۈزدى.

لَقَّمَ الشَّجَرَةَ: (مېۋىلىك) دەرەخنى ئۇلىدى.

«لَقَّمَ الْخَوْخَ مِشْمِشًا»: شاپتۇلنى ئۆرۈككە ئۇلىدى.

لَقَّنَ يُلَقِّنُ تَلْقِينًا: ئۆگەتتى، ئېغىزاكى ئۆگەتتى، ئەسلەتتى، يوشۇرۇن ئاۋازدا دەپ بەردى.

«لَقَّنَ الْمُؤَدِّبُ تَلَامِيذَهُ القُرآنَ»: تەربىيىچى ئوقۇغۇچىلارغا قۇرئاننى ئۆگەتتى.

لَقَّى يُلَقِّى تَلْقِيَةً فُلَانًا الشَّيْءَ: نەرسىنى پالانىغا تاشلاپ بەردى.

لِقْلَاقٌ: سۇخەنچى، پىتنىخور.

لَقْلَقَ يُلَقْلِقُ لَقْلَقَةً الشَّيْءَ: ھەرىكەتلەندۈردى، مىدىرلاتتى.

لَقْلَقَ اللَّقْلَاقُ: ئاق تۇرنا سايرىدى.

لَقْلَقٌ ج لَقَالِقُ: ئاق تۇرنا.

لَقَمَ يَلْقُمُ لَقْمًا الطَّرِيقَ وَ غَيْرَهُ: توستى، ئەتتى.

لَقِمَ يَلْقَمُ لَقْمًا الطَّعَامَ: تېز يېدى، چاپسان يېدى.

لُقْمَةٌ ج لُقَمٌ: لوقما، چىشلەم.

لُقْمَةٌ سَائِغَةٌ: نازۇنېمەت، ئېسىل تائام، مەززىلىك لوقما، يېيىشلىك تاماق.

لُقْمَةُ اللِّجَامِ: ئېغىزدۇرۇق.

لُقْمَةُ العَيْشِ: كۈنلۈك ئىش، ئاددىي ئوزۇق.

«فُلَانٌ يَجْرِي وَرَاءَ لُقْمَةِ العَيْشِ»: پالانى قورساق بېقىش ئۈچۈنلا قاترايدۇ.

جَعَلَهُ لُقْمَةً سَائِغَةً: ئۇنى سۆزىدىن چىقمايدىغان قىلىۋالدى.

لَقِنَ يَلْقَنُ لَقَنًا وَ لَقَانَةً: چۈشەندى.

«لَقِنَتِ البِنْتُ اللُّغْزَ»: قىز تېپىشماقنى تاپتى.

«لَقِنَ الطَّالِبُ مِنْ أُسْتَاذِهِ كُلَّ الدُّرُوس»: ئوقۇغۇچى ئۇستازىدىن ھەممە دەرسلەرنى ئالدى.

لَقِنٌ: ئۆتكۈر، زېھنى ئۆتكۈر، ئەقىل-پاراسەتلىك.

لَقْوَةٌ: يۈز تېرىسىنىڭ تارتىشىپ قېلىش كېسىلى، تومۇر تارتىشىش كېسىلى، لەقۋا كېسىلى.

أُصِيبَ بِلَقْوَةٍ عِنْدَمَا بَلَغَ سِنَّ الثَّمَانِينَ: سەكسەنگە كىرگەندە يۈزى تارتىشىپ قالدى.

لَقِيَ يَلْقَى لِقَاءً وَ لُقْيَانًا وَ لُقْيَةً وَ تِلقَاءً فُلَانًا: كۆرۈشۈۋالدى،

قوبۇل قىلدى، كۆرۈشتى، يولۇقتى، ئۇچرىشىپ قالدى، ئۇچرىدى.

لَقِيَهُ: ئۇچراشتى، كۆردى.

«لَقِيَهُ فِي الطَّرِيْقِ»: ئۇنىڭ بىلەن يولدا ئۇچراشتى، ئۇنى يولدا كۆردى.

«لَقِيَ صُعُوبَةً فِي الأَمْرِ»: ئىشتا قىيىنچىلىققا دۇچ كەلدى.

لَقِيَ الشَّخْصُ رَبَّهُ: كىشى ئۆلدى.

لَقّى ج أَلْقاءٌ . لُقْيَةٌ ج لُقًى: تاشلىۋېتىلگەن نەرسە، تېپىۋالغان نەرسە، تەرگەن نەرسە، سوزۇۋالغان نەرسە.

لَقْيَةٌ: بىر قېتىم ئۇچرىشىش.

لَقِيْطٌ ج لُقَطَاءُ م لقيطة ج لَقَائط: تېپىۋېلىنغان نەرسە، تېرىۋېلىنغان نەرسە.

بِنْتٌ لَقِيْطَةٌ: تېپىۋېلىنغان قىز.

اِبْنُ اللَّقِيْطَةِ: پەس، رەزىل، پاسكىنا.

لَقِيَّةٌ ج لَقَايَا: دەپنە ـ دۇنيا، يەرگە كۆمۈلگەن بايلىق.

لُكَاثِيٌّ: ئاپئاق ئادەم.

لُكَاعٌ: پەس، تېگى پەس، ئىپلاس.

لَكَأَ يَلْكَأُ لَكْئًا حَقَّهُ: ئۇنىڭ ھەققىنى پۈتۈن بەردى.

لَكَأَهُ بِالسَّوْطِ: ئۇنى قامچا بىلەن ئۇردى.

لَكَأَ: تۇغدى.

لَعَنَ اللّٰهُ أُمًّا لَكَأَتْ بِهِ: ئۇنى تۇغقان ئانىغا ئاللاھ لەنەت قىلسۇن.

لَكِئَ يَلْكَأُ لَكَأً الشَّخْصُ بِالْمَكَانِ: بىرەر يەردە تۇردى.

لَكَثَ يَلْكَثُ لَكَثًا الوَسَخُ عَلَيْهِ أَوْ بِهِ: ئۇنىڭغا كىر چاپلىشىۋالدى.

لَكَثَ يَلْكُثُ لَكْثًا وَلُكَاثًا: مۇشتلاپ ئۇردى، تەپتى.

لَكِثٌ: سېمىز.

نَاقَةٌ لَكِثَةٌ: سېمىز تۆگە.

لَكَحَ يَلْكَحُ لَكْحًا: مۇشتلىدى.

لَكَحَهُ بِلِسَانِهِ: يالىدى.

لَكَدَ يَلْكَدُ لَكَدًا الوَسَخُ عَلَى فُلَانٍ: كىر بولۇپ كەتتى، كىر چاپلىشىپ قالدى.

لَكَدَ الشَّعْرُ: چاچ چىگىشلىشىپ كەتتى.

لَكِدٌ: بېخىل، پىخسىق.

لَكَزَ يَلْكُزُ لَكْزًا ـــهُ: ئۇنىڭ كۆكسىگە (مەيدىسىگە) مۇشتلىدى.

لَكِسٌ: باشباشتاق ئادەم.

لَكَشَ يَلْكُشُ لَكْشًا ـــهُ بِيَدِهِ: مۇشتلىدى.

لَكَشَ الفَرَسَ بِالرِّكَابِ: ئاتنى ئۈزەڭگە بىلەن دېۋىتتى.

لَكَصَ يَلْكُصُ لَكْصًا فُلَانًا: مۇشتلىدى.

لَكُعَ يَلْكُعُ لَكَعًا وَلَكَاعَةً الشَّخْصُ: كىشى يامان بولدى، پەسكەش بولدى، رەزىل بولدى، ئىپلاس بولدى، ئەخمەق بولدى.

لَكِعَ يَلْكَعُ لَكَعًا وَلَكَاعَةً: پەسكەش بولدى، رەزىل بولدى، ئەخمەق بولدى.

لَكِعَ عَلَيْهِ الوَسَخُ: ئۇنىڭغا كىر يۇقتى، ئۇ مەينەت بولدى.

لُكَعُ: پەسكەش، ئەخمەق؛ كىچىك بالا، گۆدەك بالا؛ مەينەت، پاسكىنا؛ تاي، تەخەي.

يَا لُكَعُ: ۋۇ پەسكەش! ۋۇ پاسكىنا.

«أَثَمَّ لُكَعُ» «حديث»: «قَالَهُ رسول الله صلى الله عليه وسلم: مُسْتَفْسِرًا فَاطِمَةَ ، يُرِيْدُ الْحَسَنَ أَوِ الْحُسَيْنَ»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى فاتىمىدىن بۇ يەردە بالىچاق (ھەسەن ياكى ھۈسەيىننى دېمەكچى) بارمۇ؟ دەپ سورىدى.

لُكَعَةٌ: پەسكەش ئايال.

لَكَّ يَلُكُّ لَكًّا ـــهُ: ئۇنىڭ گەردىنىگە مۇشتلىدى.

«لَكَّ المُصَارِعُ خَصْمَهُ»: چېلىشقۇچى قارشى تەرەپنىڭ گەردىنىگە مۇشتلىدى.

لُكَّاثٌ: گەجچى، گەج ياسايدىغان ئادەم.

لَكَمَ يَلْكُمُ لَكْمًا: مۇشتلىدى.

«لَكَمَ الْمَلَاكِمُ خَصْمَهُ»: بوكسىيورچى قارشى تەرەپنى مۇشتلىدى.

لَكَمَهُ: ئىتتەردى.

«لَكَمَ الشُّرْطِيّ الْمُجْرِمَ»: ساقچى جىنايەتچىنى ئىتتەردى.

لَكْمَةٌ ج لَكَمَاتٌ: مۇشتلىماق.

لَكِنَ يَلْكَنُ لَكَنًا وَلُكْنَةً: كېكەچلىدى، تىل چايندى، دۇدۇقلىدى.

«يَلْكَنُ الْمُسْتَشْرِقُ فِي كَلَامِهِ»: شەرقشۇناس سۆزلىگەندە كېكەچلەيدۇ.

لَكِنْ: لېكىن.

«مَا قَامَ زَيْدٌ لَكِنْ عَمْرو»: زەيد تۇرمىدى، لېكىن ئەمر تۇردى.

«لا تَضْرِبْ زَيْدًا لَكِنْ عَمْرًا»: زەيدنى ئەمەس، ئەمرنى ئۇرغىن.

﴿وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِيْن﴾ «قرآن»: ۋە لېكىن، ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى.

لَكِنَّ: لېكىن.

«قَامَ الْقَوْمُ لَكِنَّ صَالِحًا جَالِسٌ»: كىشىلەر ئۆرە تۇرغان، لېكىن سالىھ ئولتۇرغان.

«لَوْجَاءَنِي لَأَكْرَمْتُهُ لَكِنَّهُ لَمْ يَجِئْ»: ئۇ كەلگەن بولسا، ئەلۋەتتە ئۇنى ئىززەت قىلاتتىم، لېكىن، ئۇ كەلمىدى.

لَكِيْعٌ ج لُكَعَاءُ: پەسكەش، ئەخمەق.

لَمْ: ھازىرقى زامان پېئىلنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنى ئۆتكەن زامان بولۇشسىز پېئىلغا ئايلاندۇرىدىغان قوشۇمچە.

«لَمْ يَكْتُبْ دَرْسَهُ»: ئۇ دەرسىنى يازمىدى.

«أَلَمْ أَقُلْ لَكَ ذَلِكَ»: ساڭا شۇنى ئېيتمىدىممۇ؟!

«أَوَلَمْ يُؤَدِّبْكُمْ أَبُوكُمْ»: داداڭلار سىلەرنى تەربىيىلىمىدىمۇ؟

﴿أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا﴾ «قرآن»: ساڭا مەن ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە بولۇشقا سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمايسەن، دېمىدىممۇ؟

لِمَ: نېمە ئۈچۈن، نېمىشقا.

«لِمَ ضَرَبْتَهُ؟»: ئۇنى نېمە ئۈچۈن ئۇردۇڭ؟

لِمَاذَا: نېمە ئۈچۈن، نېمىشقا.

«لِمَاذَا فَعَلْتَ هَذَا؟»: بۇنى نېمە ئۈچۈن قىلدىڭ؟

«لِمَاذَا غِبْتَ عَنِ الدَّرْسِ الْيَوْمَ؟»: بۈگۈن نېمە ئۈچۈن دەرسكە كەلمىدىڭ؟

لُمَاظَةٌ ج لُمَظَاتٌ: تائامنىڭ ئېغىزدىكى قالدۇقى، نەرسىنىڭ ئاز قالدۇقى.

«أَلْقَى لُمَاظَةً مِنْ فِيهِ»: تائامنىڭ ئېغىزدىكى قالدۇقىنى تۈكۈردى.

«مَا الدُّنْيَا إِلَّا لُمَاظَةُ أَيَّامٍ»: دۇنيا كۈنلىرى ئازغىنە قالدۇقتۇر.

لَمَاقٌ: پارچە-پۇرات يېمەكلىك.

مَا ذُقْتُ لَمَاقًا: ئازراقمۇ تېتىپ باقمىدىم.

لِمَاكٌ . لُمَاكٌ: سۈرمەل، سۈرمە تېشى.

لِمَامٌ: چېكە چاچ، ياڭاق چاچ.

لَمَجَ يَلْمُجُ لَمْجًا: يېدى.

لَمَجَ الرَّضِيعُ أُمَّهُ: بوۋاق ئانىسىنى ئەمدى.

لُمْجَةٌ ج لُمَجٌ: چۈشلۈك تاماق بىلەن كەچلىك تاماق ئارىسىدا يېيىلىدىغان يەڭگىل يېمەكلىكلەر.

«اللُّمْجَةُ ضَرُورِيَّةٌ لِنُمُوِّ الْأَطْفَالِ»: چۈشلۈك تاماق بىلەن كەچلىك تاماق ئارىسىدا ئازراق بىرنەرسە يېيىش بالىلار ئۈچۈن زۆرۈردۇر.

لَمَحَ يَلْمَحُ لَمْحًا: نەزەر تاشلىدى، قاراپ قويدى، كۆرۈپ قالدى، كۆزگە چېلىقتى.

لَمَحَهُ يَجْرِي: ئۇنىڭ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى.

لَمَحَ يَلْمَحُ لَمْحًا وَلَمَحَانًا وَ تَلْمَاحًا النَّجْمُ أَوِ الْبَرْقُ:

يۇلتۇز ياكى چاقماق چىمىرلىدى، چاقنىدى.

لَمَحَ: كۆرۈپ قالماق، كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە، تېز قارىماق، تېزلىكتە.

﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ﴾ «قۇرئان»: قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچىلىك ياكى ئۇنىڭدىنمۇ تېزدۇر. «عَادَ فِي لَمْحِ الْبَصَرِ»: ئۇ كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە قايتىپ كەلدى.

لَمْحَة: كۆز يۇگۇرتۇش، لەپپىدە قاراش.

لَمْحَةٌ ج مَلَامِحُ الْوَجْهِ: چىراي، چېھرە.

لَمَخَ يَلْمَخُ لَمْخًا فُلَانًا: مۇشتلىدى، كاچاتلىدى.

لَمَدَ يَلْمُدُ لَمْدًا فُلَانًا: پالانىغا باش ئەگدى.

لَمَزَ يَلْمُزُ / يَلْمِزُ لَمْزًا: ئىشارەت قىلدى، زاڭلىق قىلدى.

«تَلْمُزُ الْعَجُوزُ بِجَارَاتِهَا»: قېرى خوتۇن قوشنىلىرىنى مازاق قىلدۇ.

لُمَزَةٌ: سۇخەنچى، قۇسۇرچى، ئەيىبلىگۈچى.

«رَجُلٌ لُمَزَةٌ لَا يَسْلَمُ مِنْ لِسَانِهِ أَحَدٌ»: قۇسۇرچى ئادەمنىڭ تىلىدىن ھېچكىم ئامان قالمايدۇ.

﴿وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ﴾ «قۇرئان»: (كىشىلەرنى) ئەيىبلىگۈچى سۇخەنچىگە ۋاي!

لَمَسَ يَلْمُسُ / يَلْمِسُ لَمْسًا: سىيلىدى، تەگدى، تېگىپ كەتتى، ئۇچراشتى، يېقىنلاشتى، ئارىلاشتى، ھېس قىلدى، سەزدى.

«لَمَسَ تَغْيِيرًا فِي سُلُوكِهِ»: ئۇنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشىدا ئۆزگىرىش ھېس قىلدى.

لَمَسَ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزدى.

لَمَسَ الْحَقِيقَةَ: ھەقىقەتنى تاپتى.

لَهُ شُعَاعٌ يَكَادُ يَلْمِسُ الْبَصَرَ: ئۇنىڭ نۇرى كۆزنى ئېلىپ كەتكىلى تاس قالىدۇ.

لَمَسَ الشَّيْءَ: ئىزدىدى، ئاقتۇردى.

لَمْسٌ: سىلىماق، تۇتماق، ئۇرۇلماق، سوقۇلماق، تېگىپ كەتمەك، ئۇچراشماق، ئۇچراتماق، دوقۇرۇشماق، دۈچ كەلمەك، سېزىكىمەك، سېزىكەلمەك.

مَمْنُوعُ اللَّمْسِ بِالْيَدِ: تۇتۇشقا بولمايدىغان.

حَاسَّةُ اللَّمْسِ قَوِيَّةٌ عِنْدَ الْمَكْفُوفِ: كورنىڭ تۇتۇش سېزىمى كۈچلۈك.

لَمَسَاتٌ أَخِيرَةٌ لِلْكِتَابِ قَبْلَ تَقْدِيمِهِ لِطَّبْعِ: كىتابنى نەشرگە سۇنۇشتىن ئىلگىرى ئاخىرقى قېتىم كۆزدىن كەچۈرۈش.

لَمَطَهُ: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى.

لَمَطَ يَلْمُطُ لَمْطًا فُلَانٌ: ھودۇقۇپ كەتتى، پاراكەندە بولدى، خاتىرجەمسىزلەندى.

لَمَظَ يَلْمُظُ لَمْظًا: تىلىنى چىقىرىپ لېۋىنى يالىدى.

لَمَظَ الطَّعَامَ: تەمىنى تېتىپ باقتى.

لَمَظَ الْكَلْبُ الْمَاءَ: ئىت سۇنى تىلىنىڭ ئۇچى بىلەن تېتىپ باقتى.

لَمَعَ يَلْمَعُ لَمْعًا وَلَمَعَانًا: يالتىرىدى، پارقىرىدى، جىلۋىلەندى، پىلىلدىدى، چىمىرلىدى، چاقنىدى، كۆرۈندى، نۇر چاچتى، يورۇدى.

لَمَعَ بِسَيْفِهِ: قىلىچ ئويناتتى، پولاڭلاتتى.

لَمَعَ بِيَدِهِ: كۆرسەتتى، ئىشارەت قىلدى.

لَمَعَ بِالشَّيْءِ: ئېلىپ كەتتى، ئاپىرىپ بەردى.

«لَمَعَ الْمُسَافِرُ إِلَى صَاحِبِ السَّيَّارَةِ بِيَدِهِ»: يولۇچى ماشىنا ئىگىسىگە قولى بىلەن ئىشارەت قىلدى.

لَمَعَ فِي رَأْسِهِ خَاطِرٌ: كاللىسىدىن بىرەر ئوي لاپپىدە ئۆتۈپ كەتتى.

لَمَعَ نَجْمُهُ: مەشھۇر بولدى، داڭقى چىقتى، شۆھرەت قازاندى.

لَمْعٌ . لَمَعَانٌ: پارقىرىماق، چىمىرلىماق، كۆرۈنمەك، چاقنىماق، يانماق، جىلۋىلەنمەك.

لَمَقَ يَلْمُقُ لَمْقًا وَ لُمُوقًا إِلَيْهِ: قارىدى، كۆز يۈگۈرتتى.

لَمَقَ عَيْنَهُ: كۆزىگە ئۇردى، بىر كۆزىنى قۇيۇۋەتتى.

لَمَقَ الشَّيْءَ: ئۆچۈرۈۋەتتى؛ يازدى.

لَمَقَ إِلَيْهِ بِبَصَرِهِ: تىكىلىپ قارىدى.

لَمَقُ الطَّرِيْقِ: يول ئوتتۇرىسى؛ يول ئۈستى.

أَخَذَ فِي لَمَقِ الطَّرِيْقِ: يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا ماڭدى.

لَمَكَ يَلْمُكُ لَمْكًا الْعَجِيْنَ: خېمىر يۇغۇردى.

لَمْكٌ: سۈرمەل، سۈرمە تېشى.

لَمْلَمَ يُلَمْلِمُ لَمْلَمَةً الشَّخْصُ الْحَجَرَ: تاشنى يۇمىلاق قىلدى.

لَمْلَمَ الشَّخْصُ الشَّيْءَ: يىغدى، توپلىدى.

لَمْلَمَ الْغَثَّ وَالسَّمِيْنَ: سېمىز ـ ئورۇقنىڭ ھەممىسىنى يىغدى.

لَمْلَمٌ ج لَمَالِمُ: يىغىلغان، كۆپ.

«حَيٌّ شَعْبِيٌّ لَمْلَمٌ»: خەلق كۆپ يىغىلغان مەھەللە.

«جَيْشٌ لَمْلَمٌ»: يىغىلغان كۆپ قوشۇن.

لَمَّ يَلُمُّ لَمًّا الشَّخْصُ الشَّيْءَ: يىغدى، توپلىدى.

«لَمَّ الطَّالِبُ أَدَوَاتِهِ»: ئوقۇغۇچى ماتېرىياللىرىنى يىغىشتۇردى.

«يَلُمُّ شَتَاتَ أَفْكَارِهِ»: چېچىلغان ئوي ـ پىكىرلىرىنى يىغدۇ.

لَمَّ اللّٰهُ شَعْثَهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ ئىشلىرىنى تۈزەپ ھالىنى ئوڭشىدى.

لَمَّ بِفُلَانٍ: كېلىپ چۈشتى، ئورۇنلاشتى، قوندى.

لُمَّ فُلَانٌ: پالانى سەل ئېلىشىپ قالدى.

لَمٌّ: يىغماق، جۇغلىماق، توپلىماق، جەملىمەك.

لَمُّ الشَّعْثِ: ئىتتىپاقلاشتۇرماق، بىرلەشتۈرمەك، جىسپلاشتۇرماق، بىرلىك، ئىگىۋاشىتىن قۇرماق.

﴿وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا﴾ «قرآن»: مىراسنى (ھالال ـ ھارام دېمەستىن) ھەدەپ يەيسىلەر.

لَمَمٌ: ساراڭلىق، ئازراق ساراڭلىق؛ خاتالىق، سەۋەنلىك، كىچىك گۇناھ، كىچىك جىنايەت.

لَمَّا: ... غان چاغدا، ... ئىكەن، ... بولۇپ تۇرۇقلۇق، ... غاندىن كېيىن، مادامىكى، تېخى يوق، ھازىرغا قەدەر ... يوق، تېخىچىلا يوق، ئەمەس، ... سىز بولۇپ باقمىغان.

لَمَّا تَنْجَحِ الثَّوْرَةُ: ئىنقىلاب تېخى غەلىبە قىلالمىغان.

«لَمَّا يَفْعَلْ كَذَا»: تېخى شۇنداق قىلمىدى.

«لَمَّا يَرْجِعْ أَبِي إِلَى الْمَنْزِلِ»: دادام تېخى ئۆيگە قايتمىدى.

﴿قَالَتِ الأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الإِيْمَانُ فِي قُلُوْبِكُمْ﴾ «قرآن»: ئەئرابلار: «ئىمان ئېيتتۇق»، دەيدۇ. (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «(تېخى) ئىمان ئېيتمىدىڭلار، ۋە لېكىن سىلەر بويسۇندۇق دەڭلار، ئىمان تېخى دىلىڭلارغا كىرمىدى».

لِمًّا: سىكاتى بېلىقى، سىنگراي، كېپىنەك بېلىق.

لَمَّازٌ ج لَمَّازُونَ: ئەيىبلىگۈچى، يوق يەردىن پۇتاق چىقارغۇچى، پىتنىخور.

لَمَّاعٌ: پارقىراق، يالتىراق، يارقىن، نۇرلۇق، شانلىق، رەڭلىك.

لَمَّاعَةٌ: بۈركۈت.

لَمَّةٌ ج لَمَّاتٌ: قىيىنچىلىق، بالايىئاپەت، زامان، ھىممەت، ئىرادە؛ كىشىلەر توپى، توپلانغان نەرسە.

لَمَّةٌ مِنَ الْجُنُوْنِ: ساراڭلىق، يەڭگىل ساراڭلىق.

كَانَتْ بِدَارِهِ لَمَّةٌ بِمُنَاسَبَةِ زَفَافِ إِبْنَتِهِ: ئۇنىڭ قىزىنىڭ توي مۇناسىۋىتى بىلەن قورۇسىغا جامائەت يىغىلغان.

أَصَابَتْهُ مِنَ الْجِنِّ لَمَّةٌ: ئۇنىڭغا جىن چاپلىشىپ قاپتۇ.

لَمَّةٌ ج لِمَامٌ: ئانـدا ـ سـاندا، بەزىـدە، ئـارىلاپ ـ ئارىلاپ، گاھى ـ گاھى.

هُوَ يَزُورُنَا لِمَامًا: ئـۇ بىزنـى ئانـدا ـ سـاندا يـوقلاپ تۇرىدۇ.

لُمَّةٌ: سەپەردىكى ھەمراھ، شېرىك.

لَا تُسَافِرُوا حَتَّى تُصِيبُوا لُمَّةً: ھەمـراھ تـاپمىغۇچە سەپەر قىلماڭلار.

لِمَّةٌ ج لِمَمٌ: چېكە چاچ، ياغاق چاچ.

لَمَّجَ يُلَمِّجُ تَلْمِيجًا ـــ هُ: پىچىنە يېگۈزدى، ئازراق نەرسە يېگۈزدى.

«مَا لَمَّجُوا ضَيْفَهُمْ بِشَيْءٍ»: ئـۇلار مېھمىنىغـا بىـرەر نەرسە يېگۈزمىدى.

«لَمَّجَ الْمُدِيرُ التَّلَامِيذَ خُبْزًا وَ زُبْدَةً وَ جُبْنًا»: مـۇدىر ئوقۇغۇچىلارغـا نـان، سـارماي، پـىشلاق (ئىرىمچىك) يېگۈزدى.

لَمَّحَ يُلَمِّحُ تَلْمِيحًا: ئىشارەت قىلدى، كۆرسەتتى، پۇراتتى، دارىتتى.

«لَمَّحَ إِلَى الْمَوَدَّةِ الْقَائِمَةِ بَيْنَهُمَا»: ئـۇ ئىككـىيلەن ئوتتۇرىدىكى دوستلۇقنى پۇرىتىپ ئۆتتى.

لَمَّظَ يُلَمِّظُ تَلْمِيظًا ـــ هُ الطَّعَامَ: ئۇنىڭغا تائامنى تېتىتتى.

لَمَّعَ يُلَمِّعُ تَلْمِيعًا: پارقىراتتى، چاقناتتى، يورۇتتى، كۆرسـەتتى، گـۈل باسـتى، بويـىدى، رەڭ بەردى، سىرلىدى.

«لَمَّعَ حِذَاءَهُ»: ئايىغىنى پارقىراتتى.

لَمَّعَ الصَّبَّاغُ النَّسِيجَ: بوياقچى رەختكە گۈل باستى.

لَمُوصٌ: يالغـانچى، سـاختىپەز، ئالـدامچى، غەيۋەتخور.

لَمِيَ يَلْمَى لَمًى: لېۋى بۇغداي ئۆڭلۈك بولدى.

«شَفَةٌ لَمْيَاءُ»: بۇغداي ئۆڭلۈك لەۋ.

لَنْ: ئىنكـار قوشۇمچىسى، ئـۇ ھـازىرقى زامـان پېئىلىنىڭ ئالدىغا قوشۇلۇپ ھازىرقى زامان پېئىلىنى فەتھەلىك قىلىدۇ.

«لَنْ أَكْذِبَ»: ھەرگىز يالغانچىلىق قىلمايمەن.

لَهَا يَلْهُو لَهْوًا: ئوينـىدى، تاماشـا قىلـدى، كۆڭـۈل ئاچتى، ئىچ پۇشـۇقنى چىقـاردى؛ بېرىلـدى، ياخشى كۆردى، قىزىقتى.

«لَهَا الطِّفْلُ بِالْكُرَةِ»: بالا توپ ئوينىدى.

«تَلْهُو الْبِنْتُ بِالدُّمْيَةِ»: قىز قونچاق ئويناۋاتىدۇ.

«لَهَتْ إِلَى كَلَامِ حَبِيبِهَا»: ئـۇ سۆيگىنىنىڭ گېپىگە قىزىقتى.

لَهَا يَلْهُو لُهِيًّا: غەپلەتتە قالدى.

«لَهَا عَنْ ذِكْرِ اللهِ»: ئاللاھنى ياد ئېتىشتىن غەپلەتتە قالدى.

لَهَا يَلْهُو لُهِيًّا وَلِهْيَانًا عَنِ الشَّيْءِ: ئۇنتـۇپ قالـدى، يادىـدىن كۆتۈرۈلـدى، ئېسىدىن چىقىـپ كەتتى، ئەستىن كۆتۈرۈلدى.

لُهَابٌ: يالقۇن.

لَهَاةٌ ج لَهَوَاتٌ وَ لَهَيَاتٌ وَ لَهًا: كىچىك تىل.

لُهَاثٌ: تەشنالىق، چاڭقاش، سەكرات.

هُوَ يُقَاسِي لُهَاثَ الْمَوْتِ: ئـۇ سـەكراتلىق ھـالەتنى ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ.

لَهِبَ يَلْهَبُ لَهَبًا وَلَهِيبًا ـــ تِ النَّارُ: ئوت يالقۇنلىدى.

لَهِبَ الشَّخْصُ: ئۇسسىدى.

«يَلْهَبُ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ»: ئـۇ بەك ئىسسىق بولغانلىقتىن ئۇسسايدۇ.

لَهَبٌ: يالقۇن، ئوت.

لَهَبٌ . لَهِيبٌ . لُهَابٌ: يالقۇن.

أبو لَهَبٍ: قىزىل تۇرنا.

قَاذِفَاتُ اللَّهَبِ: ئوت چاچار قورال، ئوت پۈركۈش قورالى.

لَهْبَانُ م لَهْبَى ج لِهَابٌ: ئۇسسۇز، ئۇسساپ قالغان، چاڭقاپ قالغان.

لَهَثَ يَلْهَثُ لَهْثًا وَلُهَاثًا الْكَلْبُ: ئىت تىلىنى چىقىرىپ

هاسىرىدى.

﴿كَمَثَلِ الكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ﴾ ‹قرآن›: ئۇ گويا بىر ئىتقا ئوخشايدۇكى، ئۇنى قوغلىۋەتسەڭمۇ تىلىنى چىقىرىپ هاسىرايدۇ، قوغلىۋەتمىسەڭمۇ تىلىنى چىقىرىپ هاسىرايدۇ.

لَهِثَ يَلْهَثُ لَهَثًا وَلُهَاثًا وَلَهَثَانًا الْكَلْبُ: ئىت هاسىرىدى.

لَهِثَ الشَّخْصُ: هېرىپ چارچىدى.

يَلْهَثُ وَرَاءَ الثَّرْوَةِ: بايلىق ئارقىسىدىن چاپىدۇ.

لَهْثَانٌ م لَهْثَى: هاسىرىغۇچى، هۆمىدىگۈچى، دېمى سىقىلغۇچى، ئۇسسۇز، چاڭقاپ كەتكەن.

لَهِجَ يَلْهَجُ لَهَجًا الشَّخْصُ: خۇمار بولدى، ياخشى كۆردى، مەستانە بولدى، مەپتۇن بولدى، ئاشىق بولدى، شەيدا بولدى، ئادەتلەندى، كۆندى، قىزىقتى، هەۋەس قىلدى، سۆيدى.

«يَلْهَجُ بِفَضْلِ أُسْتَاذِهِ»: ئۇ ئۇستازىنىڭ پەزىلىتىگە خۇشتار.

لَهِجَ الْفَصِيلُ بِضَرْعِ أُمِّهِ: ئەمچەكتىن ئاجرىتىۋېتىلگەن بالا ئانىسىنى ئېمىشكە ئادەتلىنىپ كەتكەن.

لَهِجٌ: بىرەر نەرسىگە بېرىلگەن، ئادەتلىنىپ قالغان.

«لَهِجٌ بِذِكْرِ أَفْضَالِهِ»: ئۇنىڭ ياخشىلىقلىرىنى تىلغا ئېلىشقا خۇشتار.

لَهْجَةٌ ج لَهَجَاتٌ: تىل ئۇچى؛ شېۋە، دىئالېكت، يەرلىك تىل، يەرلىك سۆز؛ ئانا تىل؛ ئىنتونatسىيە، ئاهاڭ، تاۋۇش، تەلەپپۇز.

فُلَانٌ فَصِيحُ اللَّهْجَةِ: پالانىنىڭ تىلى ئۆتكۈر.

كَانَ شَدِيدَ اللَّهْجَةِ فِي جَوَابِهِ: قاتتىق جاۋاب بەردى.

لَهْجَةٌ بَدَوِيَّةٌ: قىر شېۋىسى.

لَهْجَةٌ مَغْرَبِيَّةٌ: ماراكەش شېۋىسى.

لَهَدَه يَلْهَدُ لَهْدًا الحِمْلُ: يۈك ئۇنى هارغۇزۇۋەتتى، يۈكى ئېغىرلىشىپ كەتتى.

لَهْذَمٌ ج لَهَاذِمُ وَلَهَاذِمَةٌ: ئۆتكۈر، تېز، كەسكىن، جىددىي.

لَهَزَ يَلْهَزُ لَهْزًا: ئىتتەردى، مۇشتلىدى، تەپتەكلىدى.

لُهْسُمٌ ج لَهَاسِمُ: تاغ جىلغىسىدىكى تار ئېقىن.

لَهَطَ يَلْهَطُ لَهْطًا: كاچاتلىدى، تەستەكلىدى.

لَهِفَ يَلْهَفُ لَهَفًا: قايغۇردى، هەسرەت چەكتى، ئۆكۈندى، ئاه ئۇردى.

«لَهِفَ عَلَى فِرَاقِ حَبِيبَتِهِ»: يارىدىن ئايرىلغىنىغا هەسرەت چەكتى.

لَهْفَانٌ م لَهْفَى ج لَهَافَى وَ لُهُفٌ: هەسرەت چەككەن، قايغۇرغان، غەمكىن، ئېچىنغان.

لَهْفٌ وَ لَهْفَةٌ: هەسرەت، قايغۇ-ئەلەم، ئاه ئۇرماق، هەسرەت چەكمەك، ئېچىنماق، ئۇھ تارتماق.

يَا لَهْفُ فُلَانٍ / يَا لَهْفَاهُ: پالانىغا ئىسىت، ۋاي ئىسىت.

بِلَهْفَةٍ: ئىنتىزارلىق بىلەن، تەشنالىق بىلەن، ئارزۇ قىلىپ، سەمىمىي رەۋىشتە، پۈتۈن قەلبىدىن، چىن كۆڭلىدىن.

إِنْتَظَرَهُ بِلَهْفَةٍ: ئۇنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتتى.

لَهَقَ يَلْهَقُ لَهْقًا وَلَهِقَ يَلْهَقُ لَهَقًا الشَّيْءُ: نەرسە ئاپئاق بولۇپ كەتتى.

لَهَقٌ ج لَهَقَاتٌ وَلِهَاقٌ . لَهِقٌ ج لِهَاقٌ: ئاق كالا.

لَهِمَ يَلْهَمُ لَهْمًا وَلَهَمًا: يۇتتى، يۇتۇۋەتتى، پۈتۈنلەي يۇتتى، بىردىنلا يۇتۇۋەتتى.

لَهِمٌ: ئاچ كۆز، تويماس.

«مَارَأَيْتُ لَهِمًا مِثْلَهُ»: ئۇنىڭدەك قارنى يامانىنى ... كۆرمىدىم.

لُهْنَةٌ: سوۋغات، هەدىيە.

لَهَّبَ يُلَهِّبُ تَلْهِيبًا النَّارَ: ئوتنى يالقۇنجاتتى.

لَهَّبَ الْقَوْمَ: كىشىلەرنى قوزغىدى.

«لَهَّبَ الزَّعِيمُ أَنْصَارَهُ لِلتَّظَاهُرِ»: داهىي تەرەپدارلىرىنى نامايىشقا قوزغىدى.

لَهَّى يُلَهِّي تَلْهِيَةً ـ هُ بِكَذَا: تەسەللى بەردى، دىققىتىنى بۇرىدى، يوپۇتتى.

«لَهَّى الصَّبِيَّ بِلُعْبَةٍ»: ئويۇنچۇق بىلەن بالىنىڭ دىققىتىنى بۇرىدى.

لَهَّى فُلَانًا عَنْ كَذَا: توسقۇنلۇق قىلدى، دەخلى قىلدى، كاشىلا قىلدى، ۋاقتىنى ئالدى.

«لَهَّاهُ التِّلْفَازُ عَنْ مُرَاجَعَةِ دُرُوسِهِ»: تېلېۋىزور ئۇنىڭ دەرس تەكرارلاش ۋاقتىنى ئالدى.

لَهْوٌ: ئويۇن، تاماشا، كۆڭۈل ئېچىش.

دُوْرُ اللَّهْوِ: ئويۇنخانىلار، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرى.

لَهْوَجَ يُلَهْوِجُ لَهْوَجَةً: ئۈزە قىلىپ قويدى، پۇختا قىلمىدى.

لَهْوَقَ يُلَهْوِقُ لَهْوَقَةً: ماختاندى، لاپ ئۇردى، پو ئاتتى.

لَهْوَقٌ: پوچى، ماختانچاق.

لَهُوْمٌ: قارنى يامان، ئاچ كۆز.

لَهِيَ يَلْهَى لَهًا بِكَذَا: ھەۋەس قىلدى، خۇشتار بولدى، قىزىقتى، ئامراق بولدى، ياخشى كۆردى، تەشنا بولدى، بېرىلدى.

«لَهِيَتِ البِنْتُ بِعَرُوسَتِهَا»: قىز قونچىقىغا خۇشتار بولدى.

لَهِيْبٌ: يالقۇن.

لَهِيْبُ الذِّكْرَى: قاتتىق سېغىنىش.

رَامِيَةُ اللَّهِيبِ: ئوت چاچار قورال.

لَهِيْفٌ: ھەسرەت چەككەن، قايغۇرغان، غەمكىن.

لَوْ: ئەگەر، ئەگەردە، ناۋادا، مۇبادا، ئەگەر ... بولسىدى، ئۇ ھالدا...، تەقدىردە.

«اِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ» ‹حديث›: يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بىلەن بولسىمۇ، دوزاختىن ساقلىنىڭلار.

كَمَالَوْ أَنَّ: خۇددى، گويا، دەك، تەك، بەئەينى، گويا ... دەك.

وَإِنِّى لَأَذْكُرُ ذَالِكَ اليَوْمَ كَمَا لَوْ أَنَّهُ حَدَثَ أَمْسِ: مەن ئۇ كۈنى بولغان ئىشنى گويا تۈنۈگۈن يۈز بەرگەندەكلا خىيال قىلىۋاتىمەن.

لَوْ لَمْ: ئەگەر ... مىغان بولسا ئىدى، بولمىسا، ئۇنداق بولمىسا، باشقىچە بولغاندا، ئەكس ھالدا، ياكى بولمىسا.

لَوْ لَمْ تَزُورْنِي غَدًا أُكْرِمُكَ: ئەگەر سەن ئەتە مېنى يوقلاپ كەلسەڭ، مەن سىنى ئوبدان كۈتۈۋالىمەن.

لَوْ لَمْ كَانَ ... لَكَانَ: ناۋادا ... غان بولسا، ئۇ ھالدا ... بولاتتى.

لَوْ كُنْتُ مِنْ رُوَّادِ الْفَضَاءِ لَنَزَلْتُ عَلَى سَطْحِ الْقَمَرِ: مەن ئالەم ئۇچقۇچىسى بولغان بولسام، ئەلۋەتتە ئايغا قونغان بولاتتىم.

لَوْ كَانَ غَنِيًّا لَبَنَى مَسْجِدًا: ئۇ باي بولغان تەقدىردە، ئەلۋەتتە مەسچىت سالاتتى.

لَوْ تَأْتِينِى فَتُحَدِّثَنِي: كېلىدىغان بولساڭ، ئۇ ھالدا ماڭا سۆزلەپ بەرسەڭ.

لَوْلَا: بولمىسا، ئۇنداق بولمىسا، باشقىچە بولغاندا، ئەكس ھالدا.

«لَوْلَا زَيْدٌ لَأَكْرَمْتُكَ»: زەيد بولمىسا، ئەلۋەتتە سىزنى كۈتۈۋالاتتىم.

﴿وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّيْ لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِيْنَ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر پەرۋەردىگارىمنىڭ (مېنى ئىمانىمدا مۇستەھكەم قىلىشتىن ئىبارەت) مەرھەمىتى بولمىغان بولسا، ئەلۋەتتە مەن (سەن بىلەن بىللە دوزاخقا) ھازىر قىلىنغانلاردىن بولاتتىم.

لَوْلَا: كايىش ئۇچۈن كېلىدۇ.

﴿لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار

نېمىشقا تۆت نەپەر گۇۋاھچىنى كەلتۈرمىدى؟

لَوْلَا: قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن كېلىدۇ.

﴿لَـوْلَا تَـسْتَغْفِرُونَ اللهَ لَعَلَّكُـمْ تُرْحَمُـون ﴾ ‹قـرآن›: سىلەر رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن نېمىشقا ئاللاھدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلمايسىلەر؟

لَوْمَا: «لَوْلَا» ئورنىدىكى سۆز.

﴿لَوْمَا تَأْتِيْنَا بِالْمَلَائِكَة ﴾: ‹قرآن›: (پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا ئېلىپ كەلسەڭچۇ؟

لِوَاء ج أَلْوِيَة: بايراق.

«لِـوَاءُ جَامِعَـةِ الـدّوَلِ العَرَبِيَّـةِ»: ئەرەب دۆلەتلىرى ئىتتىپاقى بايرىقى.

أمِير اللِّوَاءِ: لۈيجاڭ، بىرىگادىر، سەركەردە.

نَشْرُ أَلْوِيَةِ العُلُوْمِ: پەننى ئومۇملاشتۇرماق.

لِوَاءُ الْمُدَرَّعَاتِ: برونېۋىك قىسىم بىرىگادىرى.

لِوَاذٌ: باشپاناھ ئىزدىمەك، پاناھلانماق، قاچماق، ئۆزىنى قاچۇرماق، غىيىپىدە تىنكىۋەتمەك.

﴿قَدْ يَعْلَمُ اللهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُوْنَ مِنْكُمْ لِوَاذًا ﴾ ‹قرآن›: سىلەردىن (پەيغەمبەرنىڭ سۆھبىتىدىن) ئاستا سۇغۇرۇلۇپ غىيىپىدە چىقىپ كەتكەنلەرنى ئاللاھ ئەلۋەتتە بىلىدۇ.

لِوَاطٌ . لِوَاطَةٌ: بەچچىۋازلىق.

لُوْبَةٌ: لاۋا.

لَـوِثَ يَلْـوَثُ لَوَثًـا فِـي لأَمْـرِ: كېچىكتى، ئارقىغا سۆرىدى، دەخلى يەتكۈزدى.

لَوِثَ الشَّخْصُ: ئەخمەق بولدى، ساراڭ بولۇپ قالدى.

لَوْثَةٌ: داغ، كىر، مەينەتچىلىك، پاسكىنىچىلىق.

لُوثَةٌ: بوشاڭ، تىلنىڭ ئېغىرلىقى، ساراڭلىق.

رَجُلٌ ذُو لُوثَةٍ: بوشاڭ ئادەم.

بِفُلَانٍ لُوثَةٌ: پالانى ساراڭ بولۇپ قاپتۇ.

لَوْحٌ ج أَلْوَاحٌ: تاختا، تاختاي، لوزونكا، پلاكات؛ فوتو پلاستىنكا.

لَوْحٌ حَدِيْدٌ: تاختا تۆمۈر.

«وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الأَلْوَاحِ مِنْ كُلّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً» ‹قرآن›: بىز ئۇنىڭ ئۈچۈن (تەۋرات) تاختىلىرىغا (ئىسرائىل ئەۋلادى دىنىدا موھتاج بولغان) ۋەز-نەسىھەت، (دىنىي) ئەھكاملارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي يازدۇق.

لَوْحٌ . لَوْحَةٌ: تاختا ۋىۋىسكا، بىغىشلىما (تاختايغا ياكى يىپەك رەختكە يېزىلغان).

لَوْحَةٌ ج لَوْحَاتٌ: كىچىك تاختاي؛ ئىشىك نومۇرى، تاغاق، تارغاق سۆڭىكى، ئاتموسفېرا.

لَوْحَةُ الإِسْمِ (عَلَى البَابِ): ئىشىك نومۇرى.

لَوْحَةُ الْكِتَابَةِ . اللَّوْحَةُ الأَسْوَدُ: قارا تاختاي، دوسكا.

لَوْحَةُ أَلْوَانِ التَّصْوِيْرِ: بالترا.

لَوْحَةٌ مَائِيَّةٌ: سۇ بوياق رەسىم.

لَوْحَةُ السِّيْنَمَا: كىنو ئېكرانى.

لَوْحَةٌ زَيْتِيَّةٌ: ماي بوياق رەسىم.

لَوْحَةٌ غَرَامِيَّةٌ: ئىشق-مۇھەببەت كۆرۈنۈشى.

لَوْحَةُ الشَّطْرَنْجِ: شاھمات تاختىسى.

لَوْحَةُ رَقَمِ السَّيَّارَةِ: ماشىنا نومۇرى تاختىسى.

لَوْحَةٌ تَذْكَارِيَّةٌ: خاتىرە تاختىسى.

لَـوْذٌ: باشپاناھ ئىزدىمەك، پاناھ تاپماق، پاناھلانماق، قاچماق، ئۆزىنى دالدىغا ئالماق، ئۆزىنى قاچۇرماق، غىيىپىدە چىقىپ كەتمەك، غىيىپىدە تىنكىۋەتمەك.

لَـوْذَعٌ . لَـوْذَعِيٌّ: زېرەك، ئەقىللىق، چېچەن، سۆزمەن، ناتىق، سۆزگە ئۇستا، تىلى راۋان.

خَطِيْبٌ لَوْذَعِيٌّ: سۆزمەن، ناتىق.

لَوْذَعِيَّةٌ: زېرەكلىك، ھوشيارلىق، ئۆتكۈرلۈك.

فَتَاةٌ لَوْذَعِيَّةٌ: زېرەك قىز.

لَوْزٌ: بادام.

لَوْزُ الْقُطْنِ: غوزا، غوزەك.

دَوْرَةُ اللَّوْزِ: كېۋەز.

شَجَرَةُ اللَّوْزِ: بادام دەرىخى، بادام.

لَوْزَةٌ ج لَوَزَاتٌ: بادام، بىر دانە بادام.

لَوْزَةُ الْحَلْقِ: بادامبەز، بادام تەنچە.

اللَّوْزَتَانِ: بادامبەز، بادام تەنچە.

اِلْتِهَابُ اللَّوْزَتَيْنِ الْبَسِيطِ: بادامبەز ياللۇغى.

اِلْتِهَابُ اللَّوْزَتَيْنِ التَّقَيُّحِيّ: يىرىڭلىق بادامبەز ياللۇغى.

لَوْزِيٌّ: بادامسىمان، بادامدەك.

عَيْنٌ لَوْزِيَّةٌ: بادام كۆز.

لَوْصٌ: ئوغرىلىقچە قارىماق، مارىماق.

لَوْصَةٌ: تىت-تىت بولماق، بىئارام بولماق.

لَوْعَةٌ ج لَوْعَاتٌ: كۆيۈك دەردى، بىئاراملىق، دەرد-ئەلەم، ئەمچەك تۆپىسىدىكى قارا داغ.

فِي قَلْبِهَا لَوْعَةٌ: ئۇنىڭ يۈرىكىدە دەردى بار.

لُوفٌ: ئاغچە، بەدرەڭ، ئاغچە مېۋىسى.

لَوْكٌ: چاينىماق.

لَوْلَبٌ ج لَوَالِبُ: پىرقىرىغۇچ؛ بۇرما مىخ، ۋىنتا؛ بۇرما سىزىق؛ پۇرژىنا.

لَوْلَبٌ مَطَّاطٌ: قىل سىم، ئۆمۈچۈك تورى.

لَوْلَبِيَّةٌ: بۇرما شەكىللىك.

سُلَّمٌ لَوْلَبِيٌّ: بۇرما شەكىللىك شوتا.

لَوْلَبِيٌّ: بۇرما شەكىللىك.

حَرَكَةٌ لَوْلَبِيَّةٌ: بۇرما شەكىللىك ھەرىكەت.

لَوْمٌ . لَوْمَةٌ: كايىش، ئەيىبلەش، مالامەت، مالامەت قىلىش.

لَوْمُ الأُمِّ لاِبْنَتِهَا: ئانىنىڭ قىزىنى مالامەت قىلىشى.

﴿وَلاَ يَخَافُونَ لَوْمَةَ لاَئِمٍ﴾ «قرآن»: ۋە مالامەت قىلغۇچىنىڭ مالامىتىدىن قورقمايدىغان.

لُوَمَةٌ: مالامەت قىلغۇچى، ئەيىبلىگۈچى.

لَوْنٌ ج أَلْوَانٌ: رەڭ، تۈر، خىل؛ شەكىل.

«لَوْنٌ أَحْمَرُ»: قىزىل رەڭ.

«أَلْوَانٌ قَاتِمَةٌ»: قاپقارا رەڭلەر.

«تَنَاوَلَ أَلْوَانًا مِنَ الطَّعَامِ»: خىلمۇخىل تاماقلارنى يېيدى.

«أَتَى بِأَلْوَانٍ مِنَ الْحَدِيثِ»: نەچچە تۈرلۈك گەپ قىلدى.

«قَاسَتْ أَلْوَانَ الْعَذَابِ»: تۈرلۈك ئازاب تارتتى، تۈرلۈك ئازاب چەكتى.

لَوْنُ بَشَرَةِ الإِنْسَانِ: ئادەم تېرىسىنىڭ رەڭگى.

لَوْنٌ: بوياق، بوياق ماددىسى، بوياق ماتېرىيالى.

لَوْنٌ فَاتِحٌ: ئوچۇق رەڭ، سۇس رەڭ.

لَوْنٌ زَاهٍ: چىرايلىق رەڭ، پۇزۇر، پار-پۇر، قېنىق رەڭ.

لَوْنٌ قَاتِمٌ: تۇتۇق رەڭ، غۇۋا رەڭ.

بِلاَ لَوْنٍ، لاَ لَوْنَ لَهُ: رەڭسىز.

قَائِمَةُ أَلْوَانِ الطَّعَامِ: تاماق تىزىملىكى.

لَوْنِيٌّ: رەڭلىك، رەڭنىڭ.

لَوَّاءٌ: سېرىق قۇشقاچ.

لَوَّاشَةٌ: يوگەن، تىزگىن.

لَوَّامٌ م لَوَّامَةٌ: ئەيىبلىگۈچى، سۆككۈچى، كايىغۇچى، مالامەت قىلغۇچى، تاپا-تەنە قىلغۇچى.

النَّفْسُ اللَّوَّامَةُ: ئۆزىنى مالامەت قىلغۇچى نەپس.

﴿وَلاَ أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ﴾ «قرآن»: ئۆزىنى مالامەت قىلغۇچى نەپس بىلەن قەسەمكى،

لَوَّثَ يُلَوِّثُ تَلْوِيثًا: بۇلغىدى، پاسكىنا قىلدى.

لَوَّثَ الثِّيَابَ: كىيىملەرنى پاسكىنا قىلدى.

«لَوَّثَتْ رِدَاءَهَا بِالطِّينِ»: رىداسىنى لاي بىلەن بۇلغىدى.

لَوَّثَ الْمَاءَ: سۇنى پاسكىنا قىلدى.

لَوَّثَ الْبِيئَةَ: مۇھىتنى بۇلغىدى.

لَوَّثَ الشَّارِعَ بِالأَوْسَاخِ: كوچىنى پاسكىنا قىلىۋەتتى.

«تُلَوِّثُ الْحَافِلاَتُ الْجَوَّ بِالْغَازِ الْمَحْرُوقِ»: ئاپتوبۇسلار

گاز چىقىرىپ ھاۋانى بۇلغىۋېتىدۇ.

لَوَّحَ يُلَوِّحُ تَلْوِيحًا الشَّخْصُ بِالثَّوْبِ وَغَيْرِهِ: كىيىم ۋە باشقىلارنى يىراقتىن پۇلاڭلاتتى.

«لَوَّحَ إِلَى سَائِقِ السَّيَّارَةِ لِيَرْكَبَهُ»: ماشىنىغا چىقىرىۋېلىش ئۈچۈن شوپۇرغا قول پۇلاڭلاتتى.

«يُلَوِّحُ الْمُتَظَاهِرُونَ بِأَيْدِيهِمْ»: نامايىشچىلار قوللىرىنى پۇلاڭلىتىدۇ.

لَوَّحَ الشَّخْصُ بِالشَّيْءِ فِي كَلَامِهِ: كىشى ئۆز سۆزىدە بىرنەرسىنى پۇرىتىپ ئۆتتى.

«لَوَّحَ بِقَرَابَتِهِ مِنَ الرَّئِيسِ»: ئۆزىنىڭ رەئىسكە تۇغقان ئىكەنلىكىنى كۆرسەتتى.

لَوَّزَ يُلَوِّزُ تَلْوِيزًا الْقُطْنَ: كېۋەز غوزا چىقاردى.

لَوَّعَ يُلَوِّعُ تَلْوِيعًا الْحُبُّ: سۆيگۈ ئۇنى كېسەل قىلدى، ئازابلىدى.

«لَوَّعَهُ فِرَاقُ حَبِيبَتِهِ»: يارىدىن ئايرىلىش ئۇنى ئازابلىدى.

لَوَّقَ يُلَوِّقُ تَلْوِيقًا الشَّيْءَ: يۇمشاتتى.

لَوَّقَ الطَّعَامَ بِالزُّبْدَةِ: سېرىقماي بىلەن تاماق ئەتتى، قايماق بىلەن تاماق ئەتتى.

لَوَّمَ يُلَوِّمُ تَلْوِيمًا: كايىدى، ئاگاھلاندۇردى، ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

لَوَّنَ يُلَوِّنُ تَلْوِينًا الشَّيْءَ: بويىدى، رەڭلىك قىلدى، رەڭ بەردى.

«لَوَّنَ الصُّورَةَ»: سۈرەتنى رەڭلىك قىلدى.

«لَوَّنَتِ الْقُمَاشَ»: رەختنى بويىدى.

لَوَّي يُلَوِّي تَلْوِيَةً الْأَمْرَ: ئىشنى قىيىنلاشتۇردى، چىگىشلەشتۈردى.

لَوَّي أَعْنَاقَ الرِّجَالِ فِي الْجِدَالِ: مۇنازىرىدە ئادەملەر ئۈستىدىن غەلىبە قازاندى.

لَوَى يَلْوِي لَوْيًا ولَيًّا الشَّخْصُ الْحَبْلَ: ئارغان ئەشتى.

لَوَى الشَّخْصُ عَنِ الْأَمْرِ: ئارقىغا سوزدى، كېچىكتۈردى، كەينىگە سۈردى.

«مَرَّ لَا يَلْوِي عَلَى أَحَدٍ»: ھېچكىمنى كۆزگە ئىلماي توختىماي ئۆتۈپ كەتتى.

لَوِيَ يَلْوَى لَوًى: ئېگىلدى، ئېغىپ كەتتى، ئەگرى بولدى.

لَوِيَ الْمَعِدَةُ: ئاشقازان ئاغرىدى.

لَوِيَتِ الْحَيَّةُ: يىلان چەمبىرەك ئۇردى.

لَوَى يَلْوِي لَيًّا وَلَوْيًا الْحَبْلَ: ئارغامچا ئەشتى.

لَوَي يَدَهُ: قولىنى ئەگدى.

لَوَي بِدَيْنِهِ: قەرزنى كېچىكتۈردى.

لُوَيْنٌ: ئاچ رەڭ، سۇس رەڭ.

لَوِيٌّ: قۇرۇق ئوت-چۆپ.

لِيَاءٌ: دېڭىز-ئوكيانلاردىن ئەڭ يىراق قۇرۇقلۇق.

لِيَاطٌ: ھاك.

لِيَاقَةٌ: ماس كەلمەك، ئۇيغۇن كەلمەك، لاياقەت، چەبدەسلىك، ئەپچىللىك، پاراسەتلىك، ئۆتكۈرلۈك.

«هَذَا سُلُوكٌ مُخِلٌّ بِاللِّيَاقَةِ»: بۇ لاياقەتكە دەز كەتكۈزىدىغان ھەرىكەت.

«لَاعِبُ الْكُرَةِ ذُو لِيَاقَةٍ بَدَنِيَّةٍ»: توپ ئويۇنچىسى جىسمانىي لاياقەتكە ئىگە.

لَيْتَ: شۇنداق بولغان بولسا، كاشكى، نەقەدەر ياخشى بولاتتى، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى، قانچىلىك ياخشى بولاتتى.

لَيْتَ الْعَلِيلَ صَحِيحٌ: كېسەل ساقىيىپ كەتكەن بولسىچۇ! كېسەل ساقىيىپ كەتكەن بولسا، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى-ھە!

«لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا»: ياشلىق قايتىپ كەلسە، نەقەدەر ياخشى بولاتتى-ھە!

لَيْتَكَ تَقْدِرُ أَنْ تَذْهَبَ: قايتىپ كېتەلىگەن بولساڭ قانچىلىك ياخشى بولاتتى-ھە!

لَيْتَ شِعْرِي: كاشكى بىلسەمچۇ؟

لَيْثٌ ج لُيُوثٌ: شىر.

لِيرَةٌ ج لِيرَاتٌ: لىرا.

لَيِسَ يَلْيَسُ لَيَسًا الرَّجُلُ: باتۇر بولدى، قەھرىمان بولدى، شىجائەتلىك بولدى.

لَيْسَ: ئەمەس، يوق، سىز.

«لَيْسَ زَيْدٌ قَائِمًا»: زەيد ئۆرە ئەمەس.

«لَيْسَ اللهُ بِظَالِمٍ»: ئاللاھ زالىم ئەمەس.

لَيْسَ إِلَّا: پەقەت.

«أَقُولُ هَذَا لَيْسَ إِلَّا»: پەقەت بۇنىلا دەيمەن.

﴿أَلَيْسَ اللهُ بِأَحْكَمِ الحَاكِمِيْنَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچى ئەمەسمۇ؟

لَيْسَ الإِتِّحَادُ إِلَّا القُوَّةُ: ئىتتىپاقلىق-كۈچ.

لِيسَانْسُ: باكالاۋرلىق ئۇنۋان.

لِيسَانْسُ فِي الآدَابِ الْعَرَبِيَّةِ: ئەرەب ئەدەبىياتى باكالاۋرلىق ئۇنۋانى.

مُتَحَصِّلٌ عَلَى لِيسَانِسٍ فِي الْحُقُوقِ: قانۇندا باكالاۋرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشتى.

لِيْطٌ: تەبىئىي خۇسۇسىيەت، تەبىئەت، ماھىيەت، مىجەز، خاراكتېر.

لِيفٌ ج أَلْيَافٌ: ئۆسۈملۈك تالاسى.

لِيفُ النَّخْلِ: خورما تالاسى.

لِيفٌ هِنْدِيٌّ: سېرىق كەندىر.

«كَانَ فِرَاشُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهُ لِيْفٌ»: رەسۇلۇللاھنىڭ تۆشىكى ئىچىگە خورما دەرىخىنىڭ قوۋزاقلىرى تىقىلغان ئەيلەنگەن تېرە ئىدى.

أَلْيَافٌ صِنَاعِيَّةٌ: سۈنئىي تالالار.

لِيفَةٌ ج لِيفَاتٌ: تالا.

لِيفِيٌّ . لِيفَائِيٌّ: تالالىق.

النَّبَاتَاتُ اللِّيفِيَّةُ: تالالىق ئۆسۈملۈكلەر.

أَنْسِجَةٌ لِيفِيَّةٌ: تالالىق توقۇلمىلار.

لَيِّقٌ: ماس كەلمەك، ئۇيغۇن كەلمەك.

لَيْلٌ ج لَيَالٌ: كېچە، تۈن.

«حَارِسٌ بِاللَّيْلِ»: كېچە كۆزەتچىسى.

«سَافَرَ لَيْلًا»: كېچىدە يولغا چىقتى.

«خَرَجَ عِنْدَ هُبُوطِ اللَّيْلِ»: كەچ كىرگەندە چىقتى.

«سَهَرَ حَتَّى مُنْتَصِفِ اللَّيْلِ»: يېرىم كېچىگىچە ئويغاق تۇردى.

لَيْلَ نَهَارَ: كېچە-كۈندۈز، داۋاملىق.

«يَشْتَغِلُ الْمَصْنَعُ لَيْلَ نَهَارَ»: زاۋۇت كېچە-كۈندۈز ئىشلەيدۇ.

لَيْلٌ أَلْيَلُ: ئۇزۇن كېچە، قاراڭغۇ ئۇزۇن كېچە.

لَيْلًا: كېچىسى، كېچىدە، تۈندە.

لَيَالُ الأُنْسِ وَالسَّمَرِ: كېچىلىك يىغىلىشلار، كۆڭۈل ئېچىش كېچىلىكلىرى.

لَيْلَةٌ ج لَيَالٍ (اللَّيَالِي): بىر كېچە.

«لَيْلَةٌ مُمْطِرَةٌ»: يامغۇرلۇق كېچە.

«لَيْلَةُ العِيْدِ»: بايرام كېچىسى.

«لَيْلَةٌ سَعِيْدَةٌ»: بەختلىك كېچە.

اللَّيْلَةَ: بۈگۈن ئاخشام، بۈگۈن كېچە.

لَيْلَةُ العِيْدِ الوَطَنِيِّ: دۆلەت بايرىمى ھارپىسىدا.

ذَاتَ لَيْلَةٍ: بىر كېچىسى، بىر ئاخشىمى.

اللَّيْلَةُ اللَّيْلَاءُ: قاپقاراڭغۇ كېچە.

أَلْفُ لَيْلَةٍ وَ لَيْلَةٍ: مىڭ بىر كېچە.

لَيْلَةٌ حَمْرَاءُ: قانلىق كېچە.

لَيْلَةُ الْقَدْرِ: قەدىر كېچىسى.

﴿لَيْلَةُ القَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ «قرآن»: شەبى قەدىر (شەرەپ ۋە پەزىلەتتە) مىڭ ئايدىن ئارتۇقتۇر.

لَيْلِيٌّ: كېچىسى، كېچىنىڭ، كېچىلىك، كەچلىك.

مَدْرَسَةٌ لَيْلِيَّةٌ: كەچلىك مەكتەپ، كەچلىك كۇرس.

حَفْلٌ لَيْلِيٌّ: كېچىلىك سورۇن.

حَيَاةٌ لَيْلِيَّةٌ: كېچىلىك تۇرمۇش.

لِيمٌ: شەكلى ۋە خاراكتېر جەھەتتە ئوخشاش،

ئەپلىشىش، يارىشىش.

هُوَ لِيْمُ فُلَانٍ: ئۇ پالانىغا ئوخشاش.

لِيْمُوْرٌ: مايمۇن.

لَيْمُوْنٌ: لىمون.

شَرَابُ اللَّيْمُوْنِ: لىمون سۈيى.

لَيْمُوْنٌ حَامِضٌ: لىمون كىسلاتاسى.

عَصِيْرُ اللَّيْمُونِ: لىمون سۈيى.

مُرَبَّى اللَّيْمُونِ: لىمون مۇراباباسى.

لَيْنُوفَر: نىلۇپەر.

لِيْنٌ: يۇمشاقلىق، رايىشلىق، سىلىقلىق.

لِيْنُ الْعِظَامِ: سۆڭەكلەرنىڭ بوشاپ كېتىشى.

لِيْنُ الْعِيْشِ: پاراۋان تۇرمۇش.

لِيْنُ الْجَانِبِ: رايىش، مۇلايىم.

حُرُفُ اللِّيْنِ (فِي عِلْمِ الصَّرْفِ): ا، و، ي ھەرپلىرى.

لَيْنٌ ج لَيْنُوْنٌ: مۇلايىم، يۇمشاق، رايىش.

لُيُوْنَةٌ: يۇمشاقلىق، رايىشلىق، سىلىقلىق.

لَيَّاءٌ: دېڭىز-ئوكيانلاردىن ئەڭ يىراق قۇرۇقلۇق.

لِيَّةٌ: تۇغقانچىلىق، ئادراسمان.

لَيَّثَ يُلَيِّثُ تَلْيِيثًا: شىردەك بولدى.

لَيَّفَتْ يُلَيِّفُ تَلْيِيْفًا الْفَسِيْلَةُ: خورمىنىڭ نوتىسى چوڭلاپ تالاسى كۆپەيدى.

لَيَّفَ الشَّيْءَ: خورما تالاسى بىلەن يۇيدى.

لَيَّقَ يُلَيِّقُ تَلْيِيْقًا: يۇمشاتتى، ئۇۋىتتى.

لَيَّنَ يُلَيِّنُ تَلْيِيْنًا: يۇمشاتتى، نازاكەتلىك قىلدى، سىلىقلىدى.

لَيَّنَ الْبَطْنَ: قورساقنى بوشاتتى، ئىچىنى سۈرگۈزدى.

لَيِّنٌ ج لَيِّنُوْنَ وَ أَلْيِنَاءُ: مۇلايىم، يۇمشاق، رايىش، ئىتائەتچان.

لَيِّنُ الْعَرِيْكَةِ . لَيِّنُ الْقَنَاةِ: مېھرىبان، يېقىملىق.

مَعْدَنٌ لَيِّنٌ: يۇمشاق مېتال.

لَيِّنَةُ الْعَرِيْكَةِ: لەۋەن، ئۇماق، ئەۋرىشىم.

م

م: ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 22 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «40»نى كۆرسىتىدۇ.

مَا: ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

«مَا» (الْحَرْفِيَّةُ) قوشۇمچە خاراكتېرلىك «مَا» ۋە «مَا» (الإِسْمِيَّةُ) ئىسىم خاراكتېرلىك «مَا».

قوشۇمچە خاراكتېرلىك «مَا» بەش تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

1 ـ مَا النَّافِيَةُ: بولۇشسىز «مَا»: ياق؛ ئەمەس؛ سىز؛ يوق؛ مايدۇ.

«مَا أَدْرِيْ»: مەن بىلمەيمەن.

«مَا رَأَيْتُهُ أَمْسِ»: تۈنۈگۈن مەن ئۇنى كۆرمىدىم.

«مَا هُوَ عَدُوًّا»، «مَا هُوَ بِعَدُوٍّ»: ئۇ دۈشمەن ئەمەس.

«مَا كَانَ لَهُ أَنْ يَقُوْلَ ذَلِكَ»: ئۇ ئۇنداق دېمەسلىكى كېرەك ئىدى.

2 ـ مَا الزَّائِدَةُ: ئۇشۇقچە «مَا». «سَيَنْزِلُ الْمَطَرُ عَمَّا قَلِيْلٍ»: ‹عن + ما› بىردەمدىلا يامغۇر ياغىدۇ.

3 ـ مَا الْكَافَّةُ: تولۇقلىغۇچى «مَا»؛ ئالدى قوشۇلغۇچى، ئورۇن ـ ۋاقىت ھالىتى، «إِنْ» تۈركۈمىدىكى قوشۇمچىلار «طَالَ»، «قَلَّ»، «كَثُرَ» قاتارلىق پېئىللارنىڭ كەينىدە ئىشلىتىلىدۇ.

(1) «مَا الْكَافَّةُ» ئالدى قوشۇلغۇچىنىڭ كەينىدە ئىشلىتىلىدۇ.

«أَخْدِمُ الشَّعْبَ كَمَا تَخْدِمُهُ»؛ سىز خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلغاندەك مەنمۇ خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىمەن.

«عُوْقِبَ الْمُجْرِمُوْنَ بِمَا جَنَتْ أَيْدِيْهِمْ»: جىنايەتچىلەر جىنايىتى تۈپەيلىدىن جازاغا تارتىلدى.

«رُبَّمَا يَصْدُقُ الْكَاذِبُ»: يالغانچى بەزىدە راست گەپ قىلىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن.

(2) ئورۇن ـ ۋاقىت تولدۇرغۇچىنىڭ كەينىدە ئىشلىتىلىدۇ: «كَيْفَ نَأْمُنُ كَيْدَ الْمُسْتَعْمِرِيْنَ بَعْدَ مَا جَرَّبْنَاهُمْ أَكْثَرَ مِنْ قَرْنٍ»: مۇستەملىكىچىلەرنى بىر ئەسىردىن كۆپرەك سىنىغان تۇرساق، ئۇلارنىڭ ھىيلە ـ مىكىرلىرىدىن قانداقمۇ خاتىرجەم بولالايمىز؟

«بَيْنَمَا سِرْتُ فِي الشَّارِعِ إِذْ رَأَيْتُ صَدِيْقِيْ»: مەن كوچىدا كېتىۋېتىپ، تۇساتتىنلا دوستۇمنى كۆرۈپ قالدىم.

«إِذْ مَا تَجْتَهِدْ فِي عَمَلِكَ تَنْجَحْ فِيْهِ»: سىز قېتىرقىنىپ ئىشلەيدىغانلا بولسىڭىز چوقۇم غەلىبە قىلالايسىز.

«حَيْثُمَا تَذْهَبْ تَجِدُ الْغُرَابَ أَسْوَدَ»: نەگىلا بارساڭ قاغىنى قارا كۆرىسەن، دۇنيادىكى قاغىلارنىڭ ھەممىسى قارا، نەگىلا بارساڭ قازاننىڭ قۇلىقى تۆت.

«أَيْنَمَا تَزُوْرُ مِنْ أَرْجَاءِ مِصْرَ تُشَاهِدُ التَّقَدّمَ»: مەيلى سەن مىسىرنىڭ قايسىبىر تەرەپلىرىنى زىيارەت قىلما ھەممە ياقنىڭ تەرەققىي قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرىسەن.

(3)«إِنَّ» تۈركۈمىدىكى قوشۇمچىلارنىڭ كەينىدە ئىشلىتىلىدۇ: «إِنَّمَا نَعْتَمِدُ عَلَى قُوَّةِ جَمَاهِيْرِ الشَّعْبِ»: بىز پەقەت خەلق ئاممىسىنىڭ كۈچىگە تايىنىمىز.

«كَأَنَّمَا الْقَمَرُ مِرْآةٌ صَافِيَّةٌ»: ئاي گويا سۈپسۈزۈك ئەينەكتۇر.

«نَزَلَ الْمَطَرُ أَخِيْرًا وَلَكِنَّمَا تَأَخَّرَ كَثِيْرًا»: ئاخىر يامغۇر ياغدى، لېكىن ئۇ تولىمۇ كېچىكتى.

(4)«طَالَ ، قَلَّ ، كَثُرَ» قاتارلىق پېئىللاردىن كېيىن ئىشلىتىلىدۇ. «يَبْقَى تَهْدِيْدُ الْحَرْبِ طَالَمَا يَبْقَى الْإِسْتِعْمَارُ»: مۇستەملىكىچىلىك مەۋجۇتلا بولىدىكەن ئۇرۇشنىڭ تەھدىتى ساقلىنىپ قېلىۋېرىدۇ.

«قَلَّمَا أَزُورُ مَكْتَبَةَ الْجَامِعَةِ لِضِيْقِ الْوَقْتِ»: ۋاقىت قىس بولغانلىقتىن مەن ئۇنىۋېرسىتېت كۇتۇپخانىسىغا ناھايىتى ئاز بارىمەن.

«كَثُرَ مَا أُضِيْعُ أَوْقَاتِيْ فِي الْمُسْتَشْفِيَاتِ»: مەن ۋاقتىمنىڭ كۆپ قىسمىنى دوختۇرخانىلاردا زايە قىلىۋېتىمەن.

4 - مَا الْمَصْدَرِيَّةُ: مەسدەر خاراكتېرلىك «مَا»

«ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ»: زېمىن گەرچە كەڭرى بولسىمۇ ئۇلارغا تار كەلدى.

5 - مَا الظَّرْفِيَّةُ: ۋاقىت تولدۇرغۇچى خاراكتېرلىك «مَا». «أَتَعَلَّمُ مَا حَيِيْتُ»: ھاياتلا بولىدىكەنمەن داۋاملىق ئۆگىنىمەن.

ئىسىم خاراكتېرلىك «مَا» تۆۋەندىكىدەك بەش تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

1 - مَا الْإِسْتِفْهَامِيَّةُ: سوراق خاراكتېرلىك «مَا».

«مَا هَذَا»؟ بۇ نېمە؟

«مَا تَفْعَلُ»؟ نېمە ئىش قىلىسەن؟

«مَا الْخَبَرُ»؟ قانداق خەۋەرلەر بار؟ نېمە گەپ ئىكەن؟

«مَا الْعَمَلُ»؟ قانداق قىلىش كېرەك؟

«مَا لَكَ»؟ نېمە بولدۇڭ؟ ساڭا نېمە بولدى؟

«مَا لِيْ بِهَذَا»؟ مەن بۇنى قانداق قىلىمەن (نېمە قىلىمەن)؟

«بِمَ تَكْتُبُ»؟ ‹ب + ما›؛ نېمە بىلەن يازىسەن؟

«لِمَ تَأَخَّرْتَ»؟ نېمە ئۈچۈن كېچىكىپ قالدىڭ؟

«فِيْمَ تَبْحَثُ»؟ ‹في + ما›: نېمە ئىزدەۋاتىسەن؟ نېمە توغرۇلۇق مۇھاكىمە قىلىۋاتىسەن؟

﴿فِيْمَ أَنتَ مِن ذِكْرَاهَا﴾ ‹قرآن›: سەن ئۇنى قانداق بايان قىلىپ بېرەلەيسەن؟

«عَلَامَ تَبْنِي هَذَا الْحُكْمَ»؟ ‹على + ما›: سەن نېمىگە ئاساسەن بۇ ھۆكۈمنى چىقىرىسەن؟ سەن نېمىگە ئاساسەن بۇنداق ھۆكۈم قىلىسەن؟

«إِلَامَ تُضَافُ هَذِهِ الْكَلِمَةُ»؟ ‹إلى + ما›: بۇ سۆز نېمىگە بىرىكتۈرۈلىدۇ؟

2 - مَا الْمَوْصُوْلَةُ: باغلىغۇچى خاراكتېرلىك «مَا». –

«مَا شَاءَ اللهُ»: ئاللاھنىڭ ئىرادىسى شۇنداق.

«قُلْ مَا تُرِيْدُ»: ئىختىيارىي سۆزلەۋەر!

«هَذَا مَا لَهُ وَمَا عَلَيْهِ»: بۇ ئۇنىڭ ھوقۇقى ھەم مەجبۇرىيىتى.

«اَلْبَيَانُ مَا يَأْتِيْ»: تۆۋەندىكىدەك ئىزاھلايمىز، چۈشەندۈرۈلۈشى تۆۋەندىكىچە.

«وَمَا شَاكَلَ ذَلِكَ»: شۇنىڭغا ئوخشاشلار ۋە باشقىلار، قاتارلىقلار، قالغانلىرىمۇ شۇنداق، ئەنە شۇنداق نەرسىلەر.

«الذِّكْرَيَاتُ أَنْوَاعٌ شَتَّى مِنْهَا مَا هُوَ مُرٌّ مُؤْلِمٌ وَمِنْهَا مَا هُوَ جَمِيْلٌ سَارٌّ»: ئەسلىمىلەر خىلمۇخىل بولىدۇ، ئازابلىقلىرىمۇ بولىدۇ، كۆڭۈللۈكلىرىمۇ بولىدۇ.

«هَذَا أَحْسَنَ مَا يَكُوْنُ»: ئەڭ ياخشىسى مانا مۇشۇ.

3 - مَا الشَّرْطِيَّةُ؛ شەرت خاراكتېرلىك «مَا».

«مَا تَزْرَعْ تَحْصُدْ»: نېمە تېرىساڭ شۇنى ئالىسەن.

﴿وَمَا تُقَدِّمُواْ لأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللّهِ﴾

«قرآن»: ئۆزۈڭلار ئۈچۈن ئىشلىگەن ھەرقانداق ياخشى ئەمەل بولسا ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ ساۋابىنى تاپىسىلەر.

«أَخْدِمُ الشَّعْبَ مَا دُمْتُ حَيًّا»: ھاياتلا بولىدىكەنمەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىمەن.

4 ـ مَا التَّعَجُّبِيَّةُ: تەئەججۈپ خاراكتېرلىك «مَا»: نېمىدېگەن! نەقەدەر! ھەقىقەتەن، راستىت، راستىنلا.

«مَا أَجْمَلَ هَذِهِ الزَّهْرَةَ»: بۇ گۈل نېمىدېگەن چىرايلىق!

«مَا أَقْوَى قُوَّةَ الشَّعْبِ»: خەلقنىڭ كۈچى نېمىدېگەن زور.

5 ـ مَا الْإِبْهَامِيَّةُ: مۇجمەل خاراكتېرلىك «ما».

«مَا»: ھامان، مەلۇم بىر چاغدا.

«سَوْفَمَا يُحَرِّرُ الشَّعْبُ الْفِلَسْطِينِيُّ أَرْضَهُ الْمُقَدَّسَةَ الْقُدْسَ الْمُحْتَلَّةَ»: پەلەستىن خەلقى ئىشغال قىلىۋېلىنغان مۇقەددەس زېمىنى ئېروسالىمنى ھامان بىر كۈنى ئازاد قىلىدۇ.

«نَجَحْنَا فِي عَمَلِنَا إِلَى حَدٍّمَا»: بىز خىزمىتىمىزدە مەلۇم مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتۇق.

«مَا ذَا»؟ نېمە؟

«يَوْمًا مَّا»: مەلۇم بىر كۈنى.

«بِسَبَبٍ مَّا»: مەلۇم بىر سەۋەب بىلەن.

«مَا إِنْ أَكَلْتُ الْغِذَاءَ حَتَّى ذَهَبْتُ إِلَى الْمَسْجِدِ لِأَدَاءِ صَلَاةِ الظُّهْرِ»: چۈشلۈك تاماقنى يەپ بولۇپلا پېشىن نامىزىنى ئوقۇش ئۈچۈن مەسجىدكە باردىم.

«مَا وَرَاءَ النَّهْرِ»: ئامۇ دەرياسىنىڭ ئۇ تەرىپى.

مَاءَ يَمُوْءُ مُؤَاءً وَأَمْوَاءً السِّنَّوْرُ: مۈشۈك مىياڭلىدى.

مَاءٌ ج مِيَاهٌ: سۇ، سۇيۇقلۇق.

مَاءُ الْبَحْرِ: دېڭىز سۇيى.

مَاءُ الْبَصَلِ: پىياز سۇيى.

مَاءٌ ثَقِيلٌ: ئېغىر سۇ (ھىدروگېن بىلەن ئوكسىگېن بىرىكمىسى).

مَاءُ السَّيْفِ: قىلىچنىڭ پارقىرىقى.

مَاءٌ صَافٍ: سۈزۈك سۇ.

مَاءٌ فَاتِرٌ: ئىسسىق سۇ، ئىلمان سۇ.

مَاءٌ مَغْلِيٌّ: قايناق سۇ.

مَاءٌ كَدِرٌ: دۇغ سۇ، لاي سۇ.

مَاءٌ نَاجِعٌ: ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرىدىغان سۇ.

مَاءٌ بَارِدٌ: سوغۇق سۇ.

مَاءُ الْجَنِينِ: باش سۇيى.

مَاءُ الرَّمَادِ: تۇزلۇق سۇ، يېشىل سۇ.

مَاءُ الزَّهْرِ: شەبنەم.

مَاءٌ عَذْبٌ: تاتلىق سۇ.

مَاءٌ جَارٍ: ئېقىن سۇ.

مَاءٌ سَاخِنٌ: ئىسسىق سۇ.

مَاءُ الْحَيَاةِ: شاراب، ھاراق.

مَاءُ الذَّهَبِ: ئالتۇن سۇيى.

مَاءُ الشَّبَابِ: ياشلىق باھارى، تەرۇتازە، نەۋقىرانلىق.

مَاءُ الشُّرْبِ، مَاءُ الشَّفَةِ: ئۇسسۇلۇق، ئىچىملىك.

مَاءُ الْعَقْدِ، مَاءُ الْكَذَّابِ: ئازوت كىسلاتاسى.

مَاءُ اللَّحْمِ: قان.

مَاءُ النَّارِ: تۇز كىسلاتاسى، گىدرو خلورىت.

مَاءُ الْوَجْهِ: ھايا، نومۇس، ئۇيات، غۇرۇر.

مَاءُ الْوَرْدِ: قىزىلگۈل سۇيى، گۇلاب.

ابْنُ الْمَاءِ: سۇ قۇشى.

بَنَاتُ الْمَاءِ: سۇ قۇشلىرى.

الْمَاءُ الْأَزْرَقُ: كۆزگە چۈشكەن ئاق.

«حَيَاةُ الْإِنْسَانِ تَتَوَقَّفُ عَلَى الْمَاءِ وَالْهَوَاءِ وَأَشِعَّةِ الشَّمْسِ»: ئىنسان ھاياتى سۇ، ھاۋا ۋە قۇياش نۇرىغا تايىنىدۇ.

﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ «قرآن»: ھەممە

جانلىق مەۋجۇداتنى سۇدىن ياراتتۇق.

حُورِيَّةُ الْمَاءِ: سۇ پەرىسى.

عَرَبَةُ الْمَاءِ: سۇ توشۇش هارۋىسى.

الْمِيَاهُ الْمَعْدَنِيَّةُ: مىنېرال سۇ، بۇلاق سۈيى.

الْمِيَاهُ الْإِقْلِيمِيَّةُ: دېڭىز تەۋەسى.

مِيَاهٌ جَوْفِيَّةٌ: يەر ئاستى سۈيى.

مَاتَ يَمُوتُ مَوْتًا: ئۆلدى، قازا تاپتى.

مَاتَ الْحَيّ: ئۆلدى.

مَاتَ جُوْعًا: ئاچلىقتىن ئۆلدى.

مَاتَ رُعْبًا: قورقۇنچتىن ئۆلدى.

«مَنْ مَاتَ لَايُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ» «حَدِيث»: «كىمكى ئاللاھقا هېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي ئۆلىدىكەن، ئۇ ئادەم جەننەتكە كىرىدۇ» (ھەدىس).

مَاتَ حَتْفَ أَنْفِهِ: هېچقانداق هادىسىگە ئۇچرىماي ئورنىدا يېتىپ ئۆلدى.

مَاتَ بَرْدًا: توڭلاپ ئۆلدى.

مَاتَ كَمَدًا: خاپىلىقتىن ئۆلدى.

«يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَىٰ مَا مَاتَ عَلَيْهِ» «حَدِيث»: «ھەرقانداق بەندە قانداق ھالەتتە ئۆلگەن بولسا، شۇ ھالىتىدە تىرىلدۈرۈلىدۇ».

مَاتَ عَنْ وَلَدٍ: ئۆلۈپ بىر بالىسى قالدى.

مَاتَتِ الرِّيحُ: شامال توختىدى.

مَاتَتِ النَّارُ: ئوت ئۆچتى.

مَاتَ الْحَرّ أَوِ الْبَرْدُ: ئىسسىق ياكى سوغۇق ياندى.

مَاتَتِ الْحُمَّى: قىزىتما پەسەيدى.

مَاتَ يَمُوتُ مَوَاتًا وَ مَوَتَانًا الْمَكَانُ: جاي قاقاسلىشىپ كەتتى، چۆللىشىپ كەتتى.

مَاتِعٌ: ئېسىل، ساز، ئەلا، ياخشى، نادىر، يۇقىرى، ئۈستۈن، ئۇزۇن؛ كەسىپ ئەھلى؛ قىپقىزىل.

رَجُلٌ مَاتِعٌ: پەزىلەتلىك ئادەم.

مَاثَ يَمُوثُ مَوْثًا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: نەرسە ئارىلاشتى، ئارىلىشىپ كەتتى.

مَاثَ يَمِيثُ مَيْثًا الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇدا ئېرىتتى.

مَاثَلَ يُمَاثِلُ مُمَاثَلَةً: ئوخشىدى، ئوخشاپ قالدى، ئوخشاتتى.

مَاثَلَهُ فِي اللَّوْنِ: رەڭگى ئوخشاپ قالدى.

«يُمَاثِلُهُ أَدَبًا»: ئۇنىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقى ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

مَاثِلٌ: هازىر، تەييار، تەسەۋۋۇر قىلىنغان.

«مَاثِلٌ بَيْنَ يَدَيْهِ»: ئۇنىڭ ئالدىدا هازىر بولغان.

مَاثِلٌ لِلْعِيَانِ: ئوچۇق ـ ئاشكارا.

مَاثِلَةٌ: چىراغ تەكچىسى، چىراغپاي.

«مَسْأَلَةٌ مَاثِلَةٌ فِي ذِهْنِهِ»: مېڭىسىدە تەسەۋۋۇر قىلىنغان مەسىلە.

مَاجَ يَمُوجُ مَوْجًا وَمَوَجَانًا: دولقۇنلىدى، جۇش ئۇردى، مەۋج ئۇردى.

مَاجَ الْقَوْمُ: قوۋم تەۋرەپ كەتتى.

مَاجِدٌ م مَاجِدَةٌ ج مَوَاجِدُ: ئېسىل، شەرەپلىك، ئالىيجاناب.

مَاجَرَيَاتٌ (مَاجَرَى): هادىسە، خېيىم ـ خەتەر، ۋەقە.

مَاجَرَيَاتُ الْحَوَادِثِ: ۋەقە(هادىسە) نىڭ جەريانى.

مَاجَنَ يُمَاجِنُ مُمَاجَنَةً الشَّخْصَ: چاقچاقلاشتى.

مَاجِنٌ ج مُجَّانٌ: يۈزى قېلىن، هاياسىز، قىزىقچى، چاقچاقچى.

مَاجُورٌ ج مَوَاجِيرُ: ساپال قاچا، ساپال بۇيۇم.

مَاحَ يَمِيحُ مَيْحًا وَ مَيْحُوحَةً: ئىرغاڭلاپ ماڭدى، كۆرەڭلەپ ماڭدى.

مَاحَ الشَّخْصُ: سۇنى ئوچۇملاپ ئالدى.

مَاحَ الرَّجُلَ: كىشىگە پايدا يەتكۈزدى.

مَاحَهُ عِنْدَ الْأَمِيْرِ: ئۇنىڭغا شاپائەت قىلدى.

مَاحٌّ: كونا كىيىم.

مَاحِقٌ: ھالاكەتلىك، قاقشاتقۇچ، ئۆلتۈرىدىغان، ئۆلۈمگە ئېلىپ بارىدىغان، جاننى ئالىدىغان.

هَزِيْمَةٌ مَاحِقَةٌ: ھالاكەتلىك مەغلۇبىيەت، پاجىئەلىك مەغلۇبىيەت.

مَاحَكَ يُمَاحِكُ مُمَاحَكَةً: جېدەللەشتى، جاڭجاللاشتى، بەس-مۇنازىرە قىلىشتى، تالاش-تارتىش قىلىشتى.

مَاحِكٌ: ئۇرۇشقاق، جېدەلخور، مۇنازىرىچى.

مَاحِلٌ: قاقباس، قاقاسلىق، قۇرغاق، قۇرغاقچىلىق، مۇنازىرىلەشكۈچى.

أَرْضٌ مَاحِلٌ: قۇرغاق يەر.

مَاخِرَةٌ ج مَوَاخِرُ: پاراخوت، كېمە.

﴿وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ﴾ «قرآن»: كېمىلەرنىڭ دېڭىزدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرىسەن.

مَاخِضٌ ج مَوَاخِضُ: تولغاق تۇتقۇچى.

مَاخُوْرٌ ج مَوَاخِرٌ و مَوَاخِيْرُ: پاھىشىخانا، پىسىق-پاسات سورۇنى.

مَاخُوْرَةٌ ج مَوَاخِيْرُ: پاھىشىخانا، ئىشرەتخانا.

مَادَ يَمِيْدُ مَيْدًا وَ مَيَدَانًا: سىلكىندى، تەۋرەندى؛ ئوڭ-سولغا ئىرغاڭلىدى.

مَادَامٌ ج مَادَامَاتٌ: خانىم، خېنىم، ئاغىچا.

مَادَّ يُمَادُّ مُمَادَّةً وَ مِدَادًا — هُ: ئارقىغا سوزدى، ئارقىغا سۆرىدى، كەينىگە تارتتى.

مَادٌّ: ياماشقاق ئۆسۈملۈكلەر.

مَادَّةٌ ج مَوَادُّ وَ مَادَّاتٌ: ماددا، ماددىي نەرسە؛ ماتېرىيال، ئېلېمېنت، تارماق.

مَادَّةٌ سَامَّةٌ: زەھەرلىك ماددا.

الْمَادَّةُ الْحَيَوِيَّةُ: پلازما، پروتوپلازما.

مَادَّةُ اللُّغَةِ: سۆزلۈك، لۇغەت تەركىبى، لېكسىكا.

مَادَّةُ الْإِتِّفَاقِ (الْعَقْدِ): ماددا، تارماق.

الْمَادَّةُ الْغِذَائِيَّةُ: ئوزۇقلۇق ماددا.

اَلْمَادَّةُ الْمُشْتَعِلَةُ: يېنىشچان ماددا.

الْمَادَّةُ شِبْهُ الْمَصْنُوْعَةِ: چالا ئىشلەنگەن مەھسۇلات.

مَادَّةُ التَّجْمِيْلِ: پەرداز بۇيۇملىرى.

مَادَّةُ الْخَشَبِ: ياغاچ ماتېرىياللىرى.

الْمَادَّةُ الثَّانِيَةُ مِنَ الْقَانُوْنِ: قانۇننىڭ ئىككىنچى ماددىسى.

مَوَادُّ الْبِنَاءِ: قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى.

مَوَادُّ التَّعْلِيْمِ: ئوقۇش ماتېرىياللىرى.

«أَنَّ الْإِقْتِصَادَ فِي الْمَوَادِّ الْخَامِ أَمْرٌ مُهِمٌّ جِدًّا إِيَّاكَ أَنْ تُقَلِّلَ مِنْ أَهْمِيَتِهِ»: خام ئەشيانى تېجەش مۇھىم تەدبىر، ئۇنىڭ رولىنى سەل چاغلىماسلىقىڭ كېرەك.

«ذَهَبَ إِلَى أَمَاكِنَ كَثِيْرَةٍ بَحْثًا عَلَى مَوَادِّ الْبِنَاءِ»: قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى ئىزدەپ نۇرغۇن جايلارغا باردى.

مَوَادٌّ إِسْتِهْلَاكِيَّةٌ: ئىستېمال ماتېرىياللىرى.

مَوَادٌّ أَوَّلِيَّةٌ، وَمَوَادٌّ خَامٌ، وَالْمَوَادُّ الْغُفْلُ: خام ماتېرىيال، خام ئەشيا.

مَادِّيٌّ: كونكرېت؛ ماتېرىيالىست، ماتېرىيالىزمچى؛ دۇنياۋى، دۇنيالىق.

مَادِّيًّا: ماددىي جەھەتتە، ماددىي جەھەتتىن.

مَادِّيَّةٌ: ماددىيلىق، رېئاللىق، ئاكتۇئاللىق؛ ماتېرىيالىزم.

الْمَادِّيَّةُ الدِّيَالِكْتِيْكِيَّةُ: دىئالېكتىك ماتېرىيالىزم.

الْمَادِّيَّةُ التَّارِيْخِيَّةُ: تارىخىي ماتېرىيالىزم.

مَادَى يُمَادِي مُمَادَاةً فُلَانًا: مۇددەتنى ئۇزارتتى، قەرەلنى ئۇزارتتى كېچىكتۈردى.

مَاذِرٌ: سېسىق، ناچار.

مَاذِيٌّ: ئاق ھەسەل، بال؛ تۆمۈر قورال.

مَاذِيَّةٌ: شاراب، مەي.

مَارَ يَمُورُ مَوْرًا: داۋالغۇدى، تەۋرەندى، دولقۇنلىدى، ئۆركەشلىدى.

مَارَتِ السَّحَابَةُ: بۇلۇت ئايلاندى.

﴿يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْراً﴾ «قرآن»: ئۇ كۈندە ئاسمان قاتتىق تەۋرەيدۇ.

مَارَ يَمِيرُ مَيْرًا: تەمىنلىدى، تەمىن قىلدى، باقتى.

مَارَ الدَّوَاءَ: دورىنى ئېرىتتى.

مَارِدٌ ج مَرَدَةٌ وَ مَارِدُونَ: بۈيۈك ئادەم، پالۋان، شەيتان، دىۋە، يۈكسەك، ئېگىز، گىگانت ئادەم؛ ئاسىي، توپىلاڭچى، قارشى تۇرغۇچى.

﴿وَحِفْظاً مِّن كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ ئىتائەتىدىن چىققۇچى ھەربىر شەيتاندىن ئۇنى قوغدىدۇق.

«بِنَاءٌ مَارِدٌ»: ئېگىز بىنا.

مَارٌّ ج مَارَّةٌ: ئۆتكۈچى، ھالقىغۇچى، كېسىپ ئۆتكۈچى، يولۇچى.

الْمَوْضُوعُ الْمَارُّ ذِكْرُهُ: يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ماۋزۇ.

«الشَّارِعُ مُزْدَحِمٌ وَلَكِنْ الْمَارَّةَ يَسِيْرُوْنَ بِنِظَامٍ»: كوچا تىقىنچىلىق بولسىمۇ يولدىن ئۆتكۈچىلەر تەرتىپلىك ماڭماقتا.

«يَجْتَازُ الْمَارَّةُ الطَّرِيْقَ عِنْدَ ظُهُوْرِ الضَّوْءِ الْأَخْضَرِ»: يولدىن ئۆتكۈچىلەر يېشىل چىراغ يېقىلغاندا ئۆتىدۇ.

مَارَسَ يُمَارِسُ مِرَاسًا وَمُمَارَسَةً الشَّيْءَ أَوِ الْعَمَلَ أَوِ الْأَمْرَ: ھەپىلەشتى، شۇغۇللاندى.

«يُمَارِسُ الْمُحَامَاةَ مُنْذُ عِشْرِيْنَ سَنَةً»: ئۇ يىگىرمە يىلدىن بېرى ئادۋوكاتلىق ئىشى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.

مَارَسَ سُلْطَتَهُ: ھوقۇقىنى ئىشلەتتى.

مَارَسَ السُّلْطَةَ: ھاكىمىيەت يۈرگۈزدى.

يُمَارِسُ رِبَا الْفَاحِشِ: ئۇ جازانىخورلۇق قىلىۋاتىدۇ.

مَارِسٌ: مارت، ئۈچىنچى ئاي؛ ئەپسانىلەردىكى ئۇرۇش ئىلاھى.

مَارِسْتَانٌ: دوختۇرخانا، شىپاخانا.

«قَضَى الْمَرِيْضُ مُدَّةً فِي الْمَارِسْتَانِ»: كېسەل بىر مەزگىلنى دوختۇرخانىدا ئۆتكۈزدى.

مَارِقٌ ج مَارِقُوْنَ وَ مُرَّاقٌ عَنِ الدِّيْنِ: دىندىن چىققۇچى، دىنغا ئاسىيلىق قىلغۇچى.

سَهْمٌ مَارِقٌ: تېشىپ ئۆتۈپ كەتكەن ئوق.

مَارَى يُمَارِي مُمَارَاةً: جېدەللەشتى، مۇنازىرىلەشتى.

مَارِيَةٌ: ئاق موزايلىق ئىنەك.

مَارِيَّةٌ: ئاق ئايال.

مَازَجَ يُمَازِجُ مُمَازَجَةً: بىرىش-كېلىش قىلدى، ئالاقە قىلدى، باردى-كەلدى قىلدى، ئارىلىشىپ ئۆتتى.

مَازَحَ يُمَازِحُ مُمَازَحَةً: چاقچاقلاشتى، ئويناشتى.

مَازِحٌ: چاقچاقچى، ھەزىلچى.

مَازُوْرٌ: بېلىقچى قۇش.

مَازِيَّةٌ: ئۈستۈنلۈك، ئەۋزەللىك، ئارتۇقچىلىق، پەزىلەت.

مَاسَ يَمُوْسُ مَوْسًا: الرَّأْسَ: چاچنى چۈشۈردى، ساتىراشلىق قىلدى.

مَاسَ يَمِيْسُ مَيْسًا وَ مَيَسَانًا الرَّجُلُ: كىشى غادىيىپ ماڭدى، ئىرغاڭلاپ ماڭدى.

مَاسٌ ج أَلْمَاسٌ: ئالماس، بىرلىيانت.

رَجُلٌ مَاسٌ: تاش يۈرەك ئادەم.

مَاسَةٌ قِمْرَانِيٌّ: ئالماس پىچاق، ئەينەك كەسكۈچ.

مَاسَحَ يُمَاسِحُ مُمَاسَحَةً: ئالداش ئۈچۈن چىرايلىق گەپ قىلدى.

مَاسَحَ غَيْرَهُ: قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى.

مَاسِحٌ م مَاسِحَةٌ: سۈرتكۈچى، ئېرىتقۇچى، كاززاپ، يالغانچى، قاتىل.

مَاسِحُ الْأَحْذِيَةِ: مايلامچى.

مَاسِحَةٌ ج مَوَاسِحُ: باش تارىغۇچى دېدەك.

مَاسَّ يُمَاسُّ مُمَاسَّةً: تەگدى، تېگىپ كەتتى، ئۇچراشتى.

مَاسٌّ: تېگىپ كەتكۈچى، ئۇچراشقۇچى، سۈركىگۈچى، ئۇۋۇلىغۇچى، تۇتقۇچى، جىددىي، زۆرۈر، ئاكتۇئال.

«دَيْنٌ مَاسٌّ»: جىددىي قەرز.

«لَهُ حَاجَةٌ مَاسَّةٌ إِلَى الْمُسَاعَدَةِ»: ئۇ ياردەمگە جىددىي ئېھتىياجلىق.

الْقُوَّةُ الْمَاسَّةُ: تېگىش سېزىمى.

مَاسِكٌ: تۇتقۇچى، ئالغۇچى، تۇتۇۋالغۇچى، ئېلىۋالغۇچى، مۇستەھكەم، پۇختا، قاتتىق.

مَاسِكُ الدَّفَاتِرِ: بوغالتىر، ھېساباتچى.

مَاسُوْرَةٌ ج مَوَاسِيْرُ: كاناي، نەيچە، پروبىركا، ئۆتكۈزگۈچ تۇرۇبا.

مَاسُوْرَةُ مِيَاهٍ: سۇ تۇرۇبىسى.

مَاسَى يُمَاسِيْ مُمَاسَاةً فُلَانًا: پالانىنى مەسخىرە قىلدى.

مَاشِطٌ: ساتىراش.

مَاشِطَةٌ ج مَاشِطَاتٌ وَ مَوَاشِطُ: دېدەك، خىزمەتكار، كۆتكۈچى ئايال، ئايال ساتىراش.

مَاشَكٌ / مَاشَةٌ: لاخشىگىر، قىسقۇچ.

مَاشَى يُمَاشِيْ مُمَاشَاةً: بىللە ماڭدى.

مَاشَى الرَّجُلُ صَدِيْقَهُ: كىشى دوستى بىلەن بىللە ماڭدى.

مَاشَاهُ فِيْ آرَائِهِ: ئۇنىڭ پىكىرلىرىگە ماسلاشتى.

مَاشٍ ج مُشَاةٌ وَمَاشُوْنَ: پىيادە ماڭغۇچى، ياياق ماڭغۇچى.

«عَلَى الْمَاشِيْ أَنْ يَحْتَرِمَ إِشَارَاتِ الْمُرُوْرِ»: پىيادە ماڭغۇچى قاتناش بەلگىلىرىگە رىئايە قىلىش كېرەك.

رَجَعْتُ إِلَى الْحَدِيْقَةِ مَاشِيًا: باغقا پىيادە قايتتىم.

«كَانَ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُوْرُ قُبَاءَ رَاكِبًا وَ مَاشِيًا فَيُصَلِّيْ فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ» ‹حديث›: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلاغلىق ۋە پىيادە ھالەتتە قۇبا مەسجىدىنى زىيارەت قىلاتتى ۋە ئۇ يەردە ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇيتتى». ‹ھەدىس›.

مَاشِيَةٌ ج مَوَاشٍ: ئۆي ھايۋانلىرى.

تِسْعَةُ أَعْشَارِ الرِّزْقِ فِي التِّجَارَةِ وَالْعُشْرُ فِي الْمَوَاشِيْ ‹حديث›: 10\9 رىزىق تىجارەتتە، 10\1 رىزىق چارۋىچىلىقتا. ‹ھەدىس›.

مَاصِرٌ: چېگرا، پاسىل، شەھەر، ئاۋات جاي، توساق.

مَاصٌّ: شورىغۇچى، سۈمۈرگۈچى.

مَاصَّةٌ ج مَاصَّاتٌ وَمَوَاصٌّ: ناسوس، پومپا، سۈمۈرگۈچ ناسوسى، سۈمۈرگۈچ، ئابسوربىيىلىگۈچى رېئاكتىپ.

مَاصَعَ يُمَاصِعُ مُمَاصَعَةً قِرْنَهُ: ئېلىشتى، ئۇرۇشتى.

مَاصِعٌ م مَاصِعَةٌ: تۇز سۈيى.

مَاصِلٌ: ئاز، ئازغىنە.

عَطَاءٌ مَاصِلٌ: ئازغىنە سوۋغا.

لَبَنٌ مَاصِلٌ: ئازغىنە سۈت.

مَاضِرٌ: ئاچچىق-چۈچۈك.

مَاضِغٌ ج مُضَّغٌ: چاينىغۇچى.

مَاضِغَانِ وَمَاضِغَتَانِ: ئۈستۈنكى تاڭلاي ۋە ئاستىنقى تاڭلاي.

مَاضٍ ج مَوَاضٍ: ئۆتكۈر، ئىتتىك، كەسكىن، ئىلگىرى، بۇرۇن.

الْأُسْبُوْعُ الْمَاضِي: ئۆتكەن ھەپتە، ئالدىنقى ھەپتە.

الشَّهْرُ الْمَاضِي: ئۆتكەن ئاي، ئالدىنقى ئاي.

فِي الْمَاضِي: ئىلگىرى، ئىلگىرىكى، بۇرۇنقى، بۇرۇن، ئۆتمۈشتە.

هُوَ مَاضِي الْعَزِيْمَةِ: ئۇ ئىرادىلىك، ئىرادىسى چىڭ.

الْمَاضِي (فِي النَّحْوِ): ئۆتكەن زامان.

الْفِعْلُ الْمَاضِي: ئۆتكەن زامان پېئىلى.

السَّنَوَاتُ الْمَاضِيَةُ: ئىلگىرىكى يىللار.

مَاطَ يَمِيطُ مَيْطًا وَمَيَطَانًا: يىراقلاشتى، ئايرىلدى، نېرى بولدى.

مَاطَ بِهِ: يىراقلاشتۇردى، چەتكە قاقتى، نېرى قىلىۋەتتى.

مَاطِرٌ: يامغۇرلۇق.

مَاطَلَ يُمَاطِلُ مُمَاطَلَةً بِحَقِّهِ: ئۇنىڭ ھەققىنى قايتۇرۇشنى كەينىگە سۈردى.

مَاعَ يَمِيعُ مَيْعًا الشَّيْءُ: نەرسە ئاقتى، تارالدى.

مَاعَ السَّمْنُ: ماي ئېرىدى.

مَاعَ الشَّخْصُ: كىشى بوشاپ كەتتى.

مَاعِزٌ ج مَعْزٌ م مَاعِزَةٌ ج مَوَاعِزُ: بىر ئۆچكە.

مَاعُونٌ: ئائىلىدە ئىشلىتىلىدىغان سايمانلار، ئائىلە سايمانلىرى.

مَاقَ يَمُوقُ مَوْقًا وَمُؤُوقًا الشَّخْصُ: دۆت بولدى، گالۋاڭ بولدى.

مَاقَتَ يُمَاقِتُ مُمَاقَتَةً الرَّجُلَ: قاتتىق يىرگەندى، قاتتىق ئۆچ كۆردى.

مَاكَرَ يُمَاكِرُ مُمَاكَرَةً: ئالدىدى، ساختىپەزلىك قىلدى، ھىيلە ئىشلەتتى.

مَاكِرٌ ج مَكَرَةٌ وَ مَاكِرُونَ: ھىيلىگەر، مەككار.

«يَتَصَرَّفُ كَالثَّعْلَبِ الْمَاكِرِ»: ھىيلىگەر تۈلكىدەك ئىش قىلىدۇ.

مَاكَسَ يُمَاكِسُ مُمَاكَسَةً: كېمەيدى، كېمەيتتى.

مَاكَسَ فِي الْبَيْعِ: سودىلاشتى.

مَاكَسَ الشَّخْصَ الضَّرِيبَةَ: باج يىغدى.

مَاكَسَهُ: ئۇنى ئەزدى.

مَاكِنَةٌ: ماشىنا، ئىستانوك، مېخانىزم.

مَاكِنَةٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: دىۋگاتېل، ئېلېكتر ماشىنا.

مَاكِنَةُ خِيَاطَةٍ: تىكىش ماشىنىسى.

مَالَ يَمُولُ مَوْلًا وَمُؤُولًا: باي بولدى، بېيىدى، مالدار بولدى.

مَالَ يَمِيلُ مَيْلًا وَ مَيَلَانًا: ئېغىشتى.

مَالَ فُلَانًا: پالانىغا بولۇشتى.

مَالَ عَنِ الطَّرِيقِ: يولدىن چەتنەپ كەتتى.

مَالَ عَنِ الْحَقِّ: ھەقتىن يۈز ئۆرۈدى.

مَالَ شِمَالًا وَيَمِينًا: ئوڭ ـ سولغا ئىرغاڭلىدى.

مَالَ النَّهَارُ: كەچ كىرەي دېدى.

مَالَ اللَّيْلُ: قاراڭغۇ چۈشەي دەپ قالدى.

مَالَ الْحَائِطُ: تام قىڭغىيىپ قالدى.

مَالَ عَلَيْهِ الدَّهْرُ: بېشىغا كۈن چۈشتى، دىشۋارچىلىققا يولۇقتى.

مَالَ عَلَى الرَّجُلِ: كىشىگە زۇلۇم قىلدى.

مَالَتِ الشَّمْسُ: كۈن قايرىلدى.

مَالَ إِلَى: ھەۋەسى كەلدى.

مَالٌ ج أَمْوَالٌ: مال، مال ـ مۈلۈك، پۇل ـ مال.

مَالُ الْحَرَامِ: ھارام مال، ھارام پۇل، ھارام بايلىق.

أَمِينُ الْمَالِ: ئامبارچى، كاسسىر، بوغالتىر.

جَمْعُ الْمَالِ: مال توپلىماق.

مَالٌ مَنْقُولَةٌ: تۇراقسىز مال.

مَالُ الْأَطْيَانِ: يەر بېجى.

مَالُ الْعَقَارَاتِ: مال ـ مۈلۈك بېجى.

مَالٌ كَثِيرٌ: بايلىق، بايلىق مەنبەسى.

الْمَالُ الْإِحْتِيَاطِيّ: ئېھتىيات مەبلەغ.

رَأْسُ مَالٍ: دەسمايە، كاپىتال.

بَيْتُ الْمَالِ: دۆلەت خەزىنىسى.

مَالَأَ يُمَالِئُ مُمَالَأَةً: ياردەم بەردى.

وَاللهِ مَا قَتَلْتُ عُثْمَانَ وَلَا مَالَأْتُ عَلَى قَتْلِهِ: ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، ئوسمانىنى مەن ئۆلتۈرمىدىم، ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە ياردەملەشكىنىممۇ يوق.

مَالَجٌ ج مَوَالِجُ: ئەندىۋا.

مَالَحَ يُمَالِحُ مُمَالَحَةً: بىرگە تاماق يېدى، بىللە غىزالاندى.

مَالِحٌ: تۇزلۇق، شورلۇق.

هَذَا الطَّبَقُ مِنَ الْخُضْرَوَاتِ غَيْرُ مَالِحٍ جِدًّا: بۇ سەي ناھايىتى تۇزسىز بولۇپ قاپتۇ.

مَالِطَةُ: مالتا ئارىلى.

مَالَقٌ: سۆرەم.

مَالِكٌ ج مُلَّكٌ وَمُلَّاكٌ: خوجايىن، ئىگىدار، ئىگە، ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى، مۈلۈك ئىگىسى، مۈلۈكدار.

﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ «قرآن»: (ئاللاھ) قىيامەت كۈنىنىڭ ئىگىسىدۇر.

مَالِكُ الْأَرْضِ الزِّرَاعِيَّةِ: پومېشچىك، يەر ئىگىسى.

مَالِكُ الْحَزِيْنِ: كۆك قوتان. (بىر خىل قۇش).

الشُّؤُنُ الْمُتَعَلِّقَةُ بِالْمُلَّاكِ: كادىرلار خىزمىتى.

مَالِكِيٌّ: مالىكى مەزھىپىدىكى ئادەم.

مَالِكِيَّةٌ: مالىكى مەزھىپى.

مَالِنْخُولِيَا، مَالِيخُولِيَا: خامۇشلۇق كېسىلى، مالىخۇلىيا.

مَالُولَةٌ: سەۋرسىز، چۇس، قىزىققان.

مَالِيٌّ: پۇل، پۇلغا مەنسۇپ، پۇل-مالغا ئائىت.

نِظَامٌ مَالِيٌّ: مالىيە تۈزۈلمىسى، مالىيە سىستېمىسى.

مَالِيَّةٌ: مالىيە، پۇل مۇئامىلە ئىشلىرى، سەرراپلىق ئىشلىرى، بايلىق.

وَزَارَةُ مَالِيَّةٍ: مالىيە مىنىستىرى.

سَنَةٌ مَالِيَّةٌ: ھېسابات يىلى.

أَغْرَاضٌ مَالِيَّةٌ: مالىيە نىشانى.

الدَّوَائِرُ الْمَالِيَّةُ: پۇل مۇئامىلە ساھەسىدىكىلەر.

سُوقٌ مَالِيَّةٌ: پۇل مۇئامىلە بازىرى، سەرراپلىق بازىرى.

عُقُوبَةٌ مَالِيَّةٌ: جەرىمانە.

غَرَامَةٌ مَالِيَّةٌ: جەرىمانە، جەرىمانە قويماق.

مَامُونِتٌ: پىلنىڭ ئەجدادلىرى.

مَانَ يَمُونُ مَوْنًا وَمُؤُونَةً: تەمىنات بەردى، تەمىنلىدى، ئوزۇق-تۈلۈك بىلەن تەمىنلىدى.

مَانَ يَمِينُ مَيْنًا: يالغان ئېيتتى، يالغانچىلىق قىلدى.

مَانْجَةٌ: ئەنبەھ (مېۋە).

مَانَحَ يُمَانِحُ مُمَانَحَةً: ئۈزۈلدۈرمەي بەردى، ئارقا-ئارقىدىن بەردى، ئۆزئارا سوۋغا بېرىشتى.

مَانِحٌ: تەقدىم قىلغۇچى، ئىنئام قىلغۇچى، ھەدىيە قىلغۇچى، بەرگۈچى.

مَانَعَ يُمَانِعُ مُمَانَعَةً: قارشى تۇردى، قارشىلاشتى.

مَانَعَهُ: ئۇنى قوغدىدى.

مَانِعٌ ج مَنَعَةٌ وَمَانِعُونَ وَمَوَانِعُ: توسالغۇ-توسۇق، پۇتلىكاشاڭ، مەنئى قىلغۇچى، توسقۇچى، دەخلى قىلغۇچى، توسالغۇ بولغۇچى.

مَانِعَةُ الصَّوَاعِقِ: چاقماق توسقۇچى ئەسۋاب.

مَانُولِيَا: ماگنولىيە، ماگنولىيە گۈلى، (چوڭ ۋە خۇشبۇي گۈللۈك، دائىم يېشىل تۇرىدىغان زىننەت ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدىغان ئۆسۈملۈك).

مَاهَ يَمُوهُ مَوْهًا وَمَاهَةً وَمُؤُوهَةً الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: ئارىلاشتۇردى.

مَاهَ فُلَانٌ فِي كَلَامِهِ: پالانى سۆزنى چالغۇتتى.

مَاهَتِ الْبِئْرُ: قۇدۇقنىڭ سۈيى كۆپەيدى.

مَاهَتِ السَّفِينَةُ: كېمىگە سۇ كىرىپ كەتتى.

مَاهَ يَمِيهُ مَيْهًا الْبِئْرُ: قۇدۇقنىڭ سۈيى كۆپەيدى.

مَاهَ فُلَانًا: پالانىغا سۇ بەردى.

مَاهَرَ يُمَاهِرُ مُمَاهَرَةً: مۇسابىقىلەشتى، بەسلەشتى.

مَاهِرٌ ج مَهَرَةٌ: پىشقان، پۇختا، مەلىكىلىك، ئۇستا، ماھىر، ئەپچىل، چاققان، چېۋەر.

سَبَّاحٌ مَاهِرٌ: ئۇستا سۇ ئۈزگۈچى، ماھىر سۇ ئۈزگۈچى.

عَامِلٌ مَاهِرٌ: چېۋەر ئىشچى.

قَائِدٌ مَاهِرٌ: ئۇستا قوماندان.

مَاهَنَ يُمَاهِنُ مُمَاهَنَةً: كەسىپ (سانائەت) بىلەن شۇغۇللاندى، كەسىپ قىلدى، خىزمەت بىلەن شۇغۇللاندى.

مَاهِنٌ ج مُهَّانٌ وَمَهَنَةٌ وَمِهَانٌ: مالاي، چاكار، خىزمەتچى، خادىم، مۇلازىم، قۇل، مېھنەتكەش.

مَاهِيٌّ: سۇلۇق، سۇدەك، سۇغا مەنسۇپ.

مَاهِيَةٌ ج مَاهِيَاتٌ وَمَهَايَا: ماھىيەت، (نەرسىنىڭ) ھەقىقىتى.

مَاهِيَّةُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ ماھىيىتى، تېگى-تەكتى.

مَاوِيٌّ: سۇلۇق، سۇدەك، سۇدا ياشايدىغان، سۇغا مەنسۇپ.

مَايَرَ يُمَايِرُ مُمَايَرَةً: ئوزۇقلۇق بىلەن تەمىنلىدى، ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى، ئوزۇق-تۈلۈك بىلەن تەمىنلىدى.

مَايَرَةٌ: دورىدى، تەقلىد قىلدى.

مَايُو: ماي، بەشىنچى ئاي.

مَايُوهٌ: سۇ ئۈزۈش كىيىمى.

مَايِتٌ: ۋاپات بولۇش ئالدىدىكى ئادەم، جان ئۈزۈش ئالدىدىكى ئادەم، ئۆلۈمگە يۈز تۇتقۇچى، سەكراتقا چۈشۈپ قالغۇچى.

مَائِجٌ: مەۋج ئۇرۇۋاتقان، دولقۇنلاۋاتقان، ئۈركەشلەۋاتقان، دولقۇنسىمان، داۋالغۇۋاتقان.

مَائِدٌ ج مَيْدَى: بېشى قېيىپ كۆزى قاراڭغۇلاشقۇچى، بېشى قايغۇچى.

مَائِدَةٌ ج مَوَائِدُ وَمَائِدَاتٌ: تاماق ئۈستىلى، تاماق جوزىسى، شىرە، داستىخان.

مَائِدَةُ الْكِتَابَةِ: يېزىق ئۈستىلى.

غِطَاءُ الْمَائِدَةِ: داستىخان.

الْمَائِدَةُ الْمُسْتَدِيرَةُ: يۇملاق جوزا.

الْمَائِدَةُ الْمُقَدَّسَةُ: مۇقەددەس زىياپەت، كاتتا زىياپەت.

مَائِعٌ: سۇيۇقلۇق، سۇيۇق، سۇيۇق جىسىم، ئاققۇچى، ئەخمەق، گالۋاڭ، بوشاڭ.

مَائِلٌ ج مُيَّلٌ وَمَالَةٌ م مَائِلَةٌ ج مَائِلَاتٌ وَمَوَائِلُ: ئەگمەچ، ئەگرى، ئەگرى-دونای، ئەگرى-بۈگرى.

سَطْحٌ مَائِلٌ فِي الْهَنْدَسَةِ: يانتۇ تەكشىلىك، يانتۇ يۈزى.

مَائِلٌ إِلَى الشِّفَاءِ: ساقىيىشقا باشلىغان.

مَائِيٌّ: سۇغا خاس، سۇلۇق، سۇيى كۆپ، سۇدا ياشايدىغان.

بُخَارٌ مَائِيٌّ: پار، ھور.

تَصْوِيرٌ مَائِيٌّ: سۇ بوياق رەسىم.

مَكْبَسٌ مَائِيٌّ: گىدرو پېرىس (سۇ كۈچى بىلەن پېرسلاش ماشىنىسى).

الْأَلْعَابُ الْمَائِيَّةُ: سۇ ئۈستى تەنھەرىكىتى.

مَسَالِكُ مَائِيَّةٌ: سۇ يولى.

نَبَاتَاتٌ مَائِيَّةٌ: سۇ ئۆسۈملۈكلىرى.

مَائِيَّةُ النَّبَاتِ: شىرنە، شەربەت.

مَآبٌ ج مَآوِبُ: قاچىدىغان جاي، ئاخىرقى بارىدىغان جاي.

﴿وَإِنَّ لَهُ عِندَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ﴾ «قرآن»: ئۇ بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ئەلۋەتتە يېقىنلىققا ۋە ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولىدۇ.

مُؤَاتٍ: مۇۋاپىق؛ ئوڭۇشلۇق، قولايلىق.

كَانَتِ الْفُرْصَةُ مُؤَاتِيَةً لَهُ: ئۇنىڭغا پۇرسەت كەلدى.

الظُّرُوفُ مُؤَاتِيَةٌ لِوَحْدَةٍ عَرَبِيَّةٍ شَامِلَةٍ: ئەرەبلەرنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك بىرلىكىگە شەرت-شارائىت پىشىپ يېتىلگەن.

فُرْصَةٌ مُؤَاتِيَةٌ: قولاي شارائىت، مۇۋاپىق پەيت.

مُؤَاجِرٌ: ئىجارە ئالغۇچى، ئىجارىگە ئېلىپ

ئىشلەتكۈچى.

مُؤَاخَاةٌ: دوستلاشماق، قېرىنداشلىق ئورناتماق.

مُؤَاخَذٌ: ئەيىبلەنگۈچى، جازالانغۇچى.

الْمَرْأُ مُؤَاخَذٌ بِلِسَانِهِ: ئىنسان ئۆزىنىڭ تىلى بىلەن سوراققا قالىدۇ (ئادەم ئېغىزىدىن كېتىدۇ).

مُؤَاخَذَةٌ: ئەيىبلىمەك، مالامەت قىلماق، نارازى بولماق، جاۋابكارلىققا تارتىلماق.

مُؤَاكَرَةٌ: ئورتاقچىلىق (دېھقانچىلىقتىكى).

مُؤَاكِلٌ: بىللە تاماق يېگۈچى، ھەمداستىخان.

مَآلٌ: قايتىدىغان جاي، نەتىجە، ئاقىۋەت.

مَآلُ الْكَلَامِ: سۆزنىڭ مەنىسى، سۆزنىڭ ئورامى.

فِي الْحَالِ وَفِي الْمَآلِ: ھازىر ۋە كەلگۈسىدە.

مُؤَالَفَةٌ: دوستلىشىش.

مُؤَامَرَةٌ ج مُؤَامَرَاتٌ: سۇيىقەست قىلىش، تىل بىرىكتۈرۈش، گېپىنى بىر قىلىۋېلىش.

«يَسْعَى الْفِلَسْطِيْنِيّوْنَ لِإِسْتِرْدَادِ حُقُوْقِهِمْ بِالرَّغْمِ مِنَ الْمُؤَامَرَاتِ الَّتِي تُحَاكُ ضِدَّهُمْ»: پەلەستىنلىكلەر ئۆزلىرىگە قارشى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان سۇيىقەستلەرگە قارىماي ئۆز ھوقۇقىنى قايتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ھەرىكەتلەنمەكتە.

مِئْبَارٌ: يىڭنە قۇتىسى، يىڭنە قېپى.

مُؤَبَّدٌ: مەڭگۈلۈك بولغان، ئەبەدىي.

سِجْنٌ مُؤَبَّدٌ: مۇددەتسىز قاماق.

حُكْمٌ مُؤَبَّدٌ: مۇددەتسىز قاماق.

أَلْأَشْغَالُ الشَّاقَّةُ الْمُؤَبَّدَةُ: مۇددەتسىز قاماق جازاسى، ئۆمۈرۋايەت ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش.

حُكِمَ عَلَيْهِ بِالْأَشْغَالِ الشَّاقَّةِ الْمُؤَبَّدَةِ: ئۇ مۇددەتسىز قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى.

مِئْبَرٌ: يىڭنە قۇتىسى، يىڭنە قېپى.

مَأْبِضٌ ج مَآبِضُ: تېقىم، تىزنىڭ كەينى.

مَأْبُوْنٌ: بىرەر ئەيىب چاپلانغان ئادەم.

مِئَةٌ ومِائَةٌ ج مِئَاتٌ ومِئُوْنَ وَمُؤُوْنٌ ومِأًى: يۈز.

«خَمْسُ مِائَةِ رَجُلٍ»: بەش يۈز ئادەم.

«وَاحِدٌ بِالْمِائَةِ / وَاحِدٌ فِي الْمِائَةِ»: يۈزنىڭ بىرى، يۈزدىن بىرسى.

مِائَةٌ بِالْمِائَةِ: يۈزدەيۈز، يۈز پىرسەنت، تولۇق، پۈتۈنلەي، كەم-كۈتىسىز.

هُوَ رَجُلٌ عَسْكَرِيٌّ بِالْمِائَةِ: ئۇ كەم-كۈتىسىز ھەربىي.

حَصَلَ عَلَى مَجْمُوْعِ دَرَجَاتٍ يُعَادِلُ خَمْسًا وَسَبْعِيْنَ بِالْمِائَةِ أَوْ فِي الْمِائَةِ: ئومۇمىي نومۇرى يۈزدە يەتمىش بەشكە توغرا كېلىدۇ.

مِئَوِيٌّ: يۈزگە مەنسۇپ، يۈزلۈك.

اَلذِّكْرَى الْمِئَوِيَّةُ لِوَفَاةِ الشَّاعِرِ: شائىر ۋاپاتىنىڭ يۈز يىللىقىنى خاتىرىلەش.

«بِالْأُلُوْفِ وَالْمِئِيْنَ»: سان-ساناقسىز.

مُؤْتَفَكَاتٌ: خاراب قىلىنغان شەھەرلەر.

مَأْتَمٌ ج مَآتِمُ: ماتەم مۇراسىمى.

تُقَامُ الْمَآتِمُ كُلَّ عَامٍ إِحْتِفَالًا بِذِكْرَى إِسْتِشْهَادِ الْحُسَيْنِ: ھەر يىلى ھۈسەيىننىڭ شېھىت بولغانلىقىنى خاتىرىلەش يۈزىسىدىن ماتەم مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلىدۇ.

مُؤْتَمِرٌ: قۇرۇلتاي ئىشتىراكچىسى چوڭ يىغىن ئىشتىراكچىسى.

مُؤْتَمَرٌ ج مُؤْتَمَرَاتٌ: يىغىن، قۇرۇلتاي.

مُؤْتَمَرٌ صُحُفِيٌّ: ئاخبارات يىغىنى، مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى.

مُؤْتَمَرُ الصَّلِيْبِ الْأَحْمَرِ الدَّوَلِيِّ: خەلقئارا قىزىل كرېست جەمئىيىتى.

مُؤْتَمَرُ الذِّرْوَةِ: دولەت باشلىقلىرى يىغىنى، باشلىقلار يىغىنى، ئالىي يىغىن.

مُؤْتَمَرُ الْقِمَّةِ: دۆلەت باشلىقلىرى يىغىنى.

مُؤْتَمَرٌ سِيَاسِيٌّ: سىياسىي يىغىن.

مُؤْتَمَرُ السَّلَامِ: تىنچلىق يىغىنى.

الْمُؤْتَمَرُ التَحْضِيْرِيّ: تەييارلىق يىغىنى.

مُؤْتَمَرُ عَدَمِ الْإِنْحِيَارِ: بىتەرەپلىك يىغىنى.

«**يَعْقِدُ الْمُعَلِّمُوْنَ مُؤْتَمَرًا سَنَوِيًّا لِلنَّظَرِ فِي قَضَايَا تَتَّصِلُ بِشُؤُوْنِ التَّعْلِيْمِ**»: ئوقۇتقۇچىلار مائارىپ ئىشلىرىغا ئائىت مەسىلىلەرگە قاراپ چىقىش ئۈچۈن يىللىق قۇرۇلتاي ئاچماقتا.

طَبْعًا عَلَيْنَا أَنْ نَنْفُذَ قَرَارَ الْمُؤْتَمَرِ: قۇرۇلتاينىڭ قارارىنى ئەلۋەتتە ئىجرا قىلىشىمىز كېرەك.

مُؤْتَمَنٌ: ئىشەنچلىك.

«**رُبَّ مُؤْتَمَنٍ ظَنِيْنٌ وَمُتَّهَمٍ أَمِيْنٌ**»: ئىشەنچلىك ئادەم گۇمانلىق بولۇشى، گۇمانلىق ئادەم ئىشەنچلىك بولۇشى مۇمكىن.

مَأْتًى ج مَآتٍ: ئاخىرقى نۇقتىغا يەتمەك، كېلىش مەنبەسى، كېلىش ئورنى، ئالدى تەرەپ، ئۇدۇل.

مُؤَنَّثٌ: جاھازلانغان، سەرەمجانلاشقان.

مُؤَثِّرٌ: تەسىرلىك، تەسىرچانلىقى كۈچلۈك.

أَلْقَى خِطَابًا حَمَاسِيًّا مُؤَثِّرًا: ئۇ تەسىرلىك قىزغىن نۇتۇق سۆزلىدى.

كَانَ صَدَى هَذَا الْخِطَابِ الْمُؤَثِّرِ عَنِيْفًا بَيْنَ الْجَمَاهِيْرِ: بۇ كىشىنى ھاياجانغا سالىدىغان نۇتۇق ئاممىا ئارىسىدا كۈچلۈك تەسىر قوزغىدى.

مُؤَثِّرَاتٌ: ئامىل، مۇھىم ئامىل.

يَخْضَعُ الْوَضْعُ الْإِقْتِصَادِيّ فِي الْبِلَادِ لِمُؤَثِّرَاتٍ دَاخِلِيَّةٍ وَخَارِجِيَّةٍ: مەملىكەتنىڭ ئىقتىسادىي ۋەزىيىتى ئىچكى-تاشقى ئامىللارغا بويسۇنىدۇ.

مُؤَثَّلٌ: تېگى ئېسىل ئائىلىدىن كېلىپ چىققان. ئالىيجاناب ئائىلىدىن كېلىپ چىققان.

مَجْدٌ مُؤَثَّلٌ: چوڭقۇر يىلتىز تارتقان شان-شەرەپ.

مَأْثَرَةٌ ج مَآثِرُ: ئەخلاق-پەزىلەت؛ خەيرلىك ئىشلار؛ تۆھپە؛ ئۇلۇغ ئىش.

لَقَدْ نُشِرَتْ مَآثِرُكَ فِي الصَّحِيْفَةِ: سىنىڭ ئىش ئىزلىرىڭ گېزىتتە ئېلان قىلىندى.

مَأْثَمٌ . مَأْثَمَةٌ ج مَآثِمُ: گۇناھ، جىنايەت، يامان ئىش، يامانلىق.

«**عَلَيْهِ مِنَ التَّقْوَى لِبَاسٌ يَزِيْنُهُ تَجَنَّبَ طُوْلَ الْعُمْرِ عَنْ كُلِّ مَأْثَمٍ**»: (ئۇ) تەقۋالىق كىيىمى بىلەن زىننەتلەنگەن بولۇپ، ئۆمۈر بويى گۇناھ-مەئسىيەتتىن خالىي ياشىغان.

مَأْثُورٌ: ئاغزاكى تارقالغان خەۋەر، ئەجدادلاردىن تارقىلىپ كېلىۋاتقان.

قَوْلٌ مَأْثُورٌ: مەشھۇر سۆز، ھېكمەتلىك سۆز.

حَدِيْثٌ مَأْثُورٌ: كىشىلەر ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرگەن ھەدىس؛ مەشھۇر سۆز.

كَلِمَةٌ مَأْثُورَةٌ: ھېكمەتلىك سۆز، ئىبرەتلىك سۆز؛ تەمسىل، ماقال.

الْعِبَارَةُ الْمَأْثُوْرَةُ: ھېكمەتلىك سۆز، ئىبرەتلىك سۆز؛ تەمسىل، ماقال.

مَأْثُوْرَاتٌ شَعْبِيَّةٌ: فولكلور.

مُؤَجِّرٌ: ئىجارىگە بەرگۈچى، ئىجارىكەش.

مُؤَجَّرٌ: ياللاپ ئېلىنغان، ئىجارىگە ئېلىنغان.

مُؤَجَّلٌ: كېچىكتۈرۈلگەن، ئارقىغا سوزۇلغان، ئۇزاق مۇددەتلىك.

مُؤْجِرٌ: ئىجارىگە بەرگۈچى، ئىجارىكەش.

مَأْجَنَةٌ ج مَآجِنُ: كىر يۇيىدىغان تاش، سەندەل.

مَأْجُوْجٌ: يافەس ئەۋلادىنىڭ بىر قەبىلىسى.

﴿إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ ‹قرآن›: يەئجۇج - مەئجۇج يەر يۈزىدە ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلاردۇر.

مَأْجُوْرٌ: ياللىۋېلىنغان، ئىجارىگە ئېلىنغان.

عَمِيْلٌ مَأْجُوْرٌ: مۇئەييەن ھەق ياكى مۇكاپات بەدىلىگە (ياۋنىڭ مەنپەئىتىگە) ئىشلەيدىغان ئادەم، خائىن.

مُؤَخَّرٌ: ئارقا، كەينى، ئارقىسى.

مُؤَخَّرُ السَّفِينَةِ: كېمىنىڭ قۇيرۇق تەرىپى.

مُؤَخَّرًا: پات ئارىدا، يېقىندا.

«أَعْلَنَتِ الْحُكُومَةُ مُؤَخَّرًا عَنْ عَزْمِهَا عَلَى نَشْرِ التَّعْلِيمِ الْإِلْزَامِيِّ»: هۆكۈمەت ئاخىر مەجبۇرىي مائارىپنى ئومۇملاشتۇرۇش توغرىسىدىكى مەقسىتىنى ئېلان قىلدى.

«رَكَلَهُ فِي مُؤَخَّرِهِ»: ئۇ ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىگە تېپىۋەتتى.

مُؤَخَّرَةُ الرَّأْسِ: پاتاق، گەجگە.

مُؤَخَّرَةُ أُمَّةٍ: ئىشەنچلىك ئارقا سەپ.

مُؤَخَّرَةُ الْجَيْشِ: ئارقا سەپ قوشۇنى.

مُؤَخَّرَةُ الْبُنْدُقِيَّةِ: مىلتىقنىڭ پاينىكى.

مَأْخَذٌ ج مَآخِذُ: مەنبە، ئەسلىي؛ ئۇسۇل-چارە، ۋاستە؛ مەزمۇن.

«كَانَ لِلنَّاقِدِ مَآخِذُ كَثِيرَةٌ عَلَى الْكِتَابِ وَمُؤَلِّفِهِ»: ئۇ ئوبزورچى ئۇچۇن كىتابتا ۋە ئۇنىڭ يازغۇچىسىدا نۇرغۇن كەتكۈزۈپ قويغان جايلار بار.

مَأْخُوذٌ: ئېلىنغان؛ ھاڭ-تاڭ قالغان، تېڭىرقاپ قالغان.

مَأْدُبَةٌ ج مَآدِبُ: زىياپەت.

«أَقَامَ مَأْدُبَةَ عِشَاءٍ تَكْرِيمًا لِلْوَفْدِ الزَّائِرِ»: ئۇ زىيارەت ئۆمىكىنى كۈتۈۋېلىش يۈزىسىدىن كەچلىك زىياپەت ئۆتكۈزدى.

مُؤَدِّبٌ: تەربىيىچى، تەلىم بەرگۈچى، ئەدەپ ئۆگەتكۈچى.

مُؤَدَّبٌ: ئەدەپلىك، ئەخلاقلىق، تەربىيە كۆرگەن.

«كَانَ مُؤَدَّبًا فِي تَعَامُلِهِ مَعَ النَّاسِ»: ئۇ كىشىلەر بىلەن بولغان ئالاقىدە ئەدەپلىك ئىدى، ئۇ كىشىلەرگە ئەدەپلىك مۇئامىلە قىلاتتى.

مُؤَدٍّ إِلَى كَذَا: ئېلىپ بارغۇچى، يېتەكلىگۈچى.

مُؤَدًّى: مەزمۇن، مەنە؛ ماھىيەت.

مُؤَذِّنٌ: مۇئەززىن، ئەزان ئېيتقۇچى.

«كَانَ بِلَالُ مُؤَذِّنَ الرَّسُولِ»: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئەززىنى ئىدى.

مِئْذَنَةٌ ج مَآذِنُ: مەسجىد مۇنارى، پەشتاخ، ئەزان ئېيتىدىغان جاي.

مَأْذُونٌ: يۇقىرى پەنلەر ياكى قانۇنشۇناسلىق بويىچە دىپلوم ئالغان ئادەم، نىكاھلىنىش، ئاجرىشىش رەسمىيەتلىرىنى بېجىرگۈچى.

مُـؤْذٍ: زىيانلىق، زىيان يەتكۈزگۈچى، رەنجىتكۈچى، خاپا قىلغۇچى، كەمسىتكۈچى.

غَيْرُ مُؤْذٍ: زىيانسىز.

«كُلُّ مُؤْذٍ فِي النَّارِ» «حديث»: كىشىگە ئەزىيەت يەتكۈزگۈچى ھەرقانداق ئادەم دوزاختا كىرىدۇ.

مَأْرَبٌ وَ مَأْرَبَةٌ ج مَآرِبُ: مەقسەت، ئارزۇ، تىلەك، غايە، نىشان.

«يَسْتَعِينُ الْأَجْنَبِيُّ بِعُمَلَائِهِ عَلَى قَضَاءِ مَآرِبِهِ»: ئەجنەبىيلەر ئۆز مەقسىتىگە يېتىشتە غالچىلىرىدىن پايدىلىنىدۇ.

مُؤَرِّخٌ: تارىخچى، تارىخشۇناس.

مُؤَرَّخٌ: خاتىرىلەنگەن، تارىخى پۈتۈلگەن.

مُؤَرِّبٌ: توشقانلىق جاي.

كِسَاءٌ مُؤَرْنَبٌ: توشقان تېنىنى ئارىلاشتۇرۇپ توقۇلغان كىيىم.

أَرْضٌ مُؤَرْنَبَةٌ: توشقان كۆپ جاي.

مَأْرُوقٌ: سېرىق كېسىلىگە گىرىپتار بولغۇچى.

مِئْزَابٌ ج مَآزِيبُ: تۇرۇبا، نور.

مِئْزَرٌ ج مَآزِرُ: ئىش كىيىمى، پەرتۇق، تىزنى ئورايدىغان لاتا.

مَأْزِقٌ ج مَآزِقُ: بوغۇز، تار ئېغىز، تار يول، مېڭىش قىيىن يول، ئۇرۇش مەيدانى، قىيىن

شارائىت، جىددىي پەيت.

الْوُقُوْعُ فِي مَأْزِقٍ: قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىش.

مَأْسَاةٌ ج مَآسٍ: تراگېدىيە، پاجىئە، پاجىئەلىك ۋەقە.

قَاسَى اللَّاجِئُوْنَ مِنَ مَآسِي التَّشَرّدِ وَ الْحِرْمَانِ: مۇساپىرلار ئۆي-ماكانىدىن ئايرىلىش ۋە مەھرۇم بولۇش پاجىئەلىرىنىڭ دەردىنى تارتتى.

مَأْسَاوِيٌّ: پاجىئەگە مەنسۇپ، تراگېدىيىگە مەنسۇپ.

مَأْسَدَةٌ ج مَأَسِدُ: شىر ئۇۋىسى، شىر باقىدىغان جاي.

مُؤَسِّسٌ: قۇرغۇچى، بەرپا قىلغۇچى، ئاساس سالغۇچى.

مُؤَسِّسُ الشِّرْكَةِ: شىركەت قۇرغۇچى.

مُؤَسَّسٌ: قۇرۇلغان، بەرپا قىلىنغان، تەسىس قىلىنغان.

مُؤَسَّسَةٌ ج مُؤَسَّسَاتٌ: شىركەت، كارخانا، مۇئەسسە، تەشكىلات.

مُؤَسَّسَةٌ دُوَلِيَّةٌ: خەلقئارالىق تەشكىلات.

مُؤَسَّسَاتٌ مَصْرِفِيَّةٌ: بانكا مۇئەسسەلىرى.

«الْجَامِعَةُ مُؤَسَّسَةٌ عِلْمِيَّةٌ مُسْتَقِلَّةٌ»: ئۇنىۋېرسىتېت مۇستەقىل ئىلمىي ئورگاندۇر.

مُؤَسَّسَةٌ خَيْرِيَّةٌ: خەيرىيەت تەشكىلاتى.

مُؤَسَّسَاتٌ دَسْتُوْرِيَّةٌ: قانۇن ئورگانلىرى.

مُؤَسَّسَاتُ الْجَامِعَةِ: ئۇنىۋېرسىتېتقا تەۋە ئورگانلار.

مُؤَسَّلٌ: ئۇچى بار، ئۇچلۇق.

مَأْسُوْرٌ: ئەسىر، ئەسىر ئېلىنغان.

مَأْسُوْفٌ عَلَيْهِ: ئەپسۇسلىنارلىق.

غَيْرُ مَأْسُوْفٍ عَلَيْهِ: ئېچىنماسلىق، قايغۇرماسلىق.

تُوُفِّي الْمَأْسُوْفُ عَلَيْهِ: مەرھۇم ۋاپات بولدى.

الْمَأْسُوْفُ عَلَى شَبَابِهِ: ھەي ئېسىت ئۇنىڭ ياشلىقىغا.

مُؤْسٍ: ئېچىنىشلىق، پاجىئەلىك، پاجىئەگە ئۇچرىغۇچى.

مُؤْشِرٌ: ئىمزا قويغۇچى، ۋىزا بەرگۈچى.

«هُنَاكَ عَدَدٌ مِنَ الْمُؤْشِرَاتِ الَّتِيْ تَدُلّ عَلَى تَحَسّنِ الْوَضْعِ الْاِقْتِصَادِيّ»: بۇ يەردە ئىقتىسادىي ئەھۋالنىڭ ياخشىلانغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان بىرقانچە ئالامەت بار.

مُؤْصَدَةٌ: سولانغان.

﴿عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ﴾ «قرآن»: ئۇلار دوزاختا سولىنىدۇ.

مَأْصِرٌ. مَأْصَرَةٌ ج مَآصِرُ: چازا، قاراۋۇلخانا.

مِئْفَاقٌ: پىرىسكوپ.

مَأْفُوْنٌ: ئەخمەق، گالۋاڭ، ھاڭۋاقتى.

مَئِقَ يَمْئَقُ مَأَقًا الصَّبِيّ: بالا يىغلىدى، ئۆكسۈپ يىغلىدى، بوغۇلۇپ يىغلىدى.

مَأْقُ الْعَيْنِ ج آمَاقٌ وَأَمْآقٌ وَمَآقٍ: كۆز قۇيرۇقى، كۆز جىيىكى.

«مُؤْقُ الْعَيْنِ»: كۆزنىڭ قۇيرۇقى.

مَأْقَةٌ: يىغلىماق، ئۆكسۈپ يىغلىماق، بوغۇلۇپ يىغلىماق.

مِئْكَالٌ ج مَآكِيْلُ: قوسۇق.

مُؤَكِّدٌ: جەزملەشتۈرگۈچى، تەكىتلىگۈچى، كۈچەيتكۈچى.

مُؤَكَّدٌ: تەكىتلەنگەن، كۈچەيتىلگەن، مۇقىملاشقان، ئېنىق، چىڭ، پۇختا.

«مِنَ الْمُؤَكَّدِ أَنَّ نِسْبَةَ الْمُتَعَلِّمِيْنَ تَزْدَادُ يَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ»: شۈبھىسىزكى، ئوقۇغۇچىلارنىڭ سانى كۈندىن-كۈنگە كۆپىيىدۇ.

يَمِيْنٌ مُؤَكَّدَةٌ: مۇستەھكەم قەسەم.

بِصِفَةٍ مُؤَكَّدَةٍ: ھەقىقىي، ئەمەلىي، ئېنىق رەۋىشتە.

مَأْكَلٌ ج مَآكِلُ: تاماق يېمەك.

«وَفَّرَ لِسَائِقِهِ الْمَسْكَنَ وَالْمَأْكَلَ وَالْمَشْرَبَ»: ئۇ شوپۇرىغا تۇرالغۇ، يېمەكلىك ۋە ئىچىملىكلەرنى تولۇق ھازىرلاپ بەردى.

مَأْكُوْلٌ ج مَآكِيْلُ: يېيىلىدىغان نەرسىلەر، تائام.

مَأْكُوْلَاتٌ وَمَشْرُوْبَاتٌ: يېمەكلىك ۋە ئىچىملىكلەر.

«تُقَدِّمُ الْمَطَاعِمُ أَنْوَاعًا مِنَ الْمَأْكُوْلَاتِ وَالْمَشْرُوبَاتِ»: تاماقخانىلار تۈرلۈك يېمەك-ئىچمەكلەرنى تەييارلاپ بېرىدۇ.

مَأْلَفٌ ج مَآلِفُ: تۇرالغۇ، تۇرغان جاي.

مَأْلَكَةٌ ج مَآلِكُ: ئەلچىلىك.

مُؤَلِّفٌ: ئاپتور، يازغۇچى.

الْمُؤَلِّفُ الْمُوْسِيْقِيّ: كومپوزىتور.

مُؤَلِّفُ الْكُتُبِ: كىتاب ئاپتورلىرى.

الْمُؤَلِّفُ مَجْهُوْلٌ: ئاپتورى نامەلۇم.

حُقُوْقُ الْمُؤَلِّفِ: ئاپتورلۇق ھوقۇقى.

مُؤَلَّفٌ ج مُؤَلَّفَاتٌ: ئەسەر، يېزىلغان، تۈزۈلگەن.

مُؤْلِمٌ: ئاغرىتقۇچى، ئازابلىغۇچى، قايغۇلۇق، ئەلەملىك.

مَأْلُوْفٌ: ئاددىي، ئادەتتىكى.

غَيْرُ مَأْلُوْفٍ: ئاجايىپ، غەلىتە، غەيرىي، ئادەتتىكىدەك ئەمەس.

«كُلّ مَا هُوَ غَيْرُ مَأْلُوْفٍ يُثِيْرُ الضَّجِيْجَ»: ئادەت بولمىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئاللا-تۇۋا قوزغايدۇ.

«صَوْتُكَ مَأْلُوْفٌ لِيْ»: سىنىڭ ئاۋازىڭ مەن ئۈچۈن تونۇشلۇقتۇر.

كُلّ حَرَكَةٍ تَهْدِفُ إِلَى تَغْيِيْرِ الْوَضْعِ الْمَأْلُوْفِ فَلَا بُدَّ أَنْ تَجِدَ الْمُعَارِضِيْنَ: ئادەتتىكى ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىشنى مەقسەت قىلغان ھەربىر ھەرىكەتكە توسقۇنلۇق قىلىدىغانلارنىڭ بولۇشى چوقۇم.

مَأْمَأَ يُمَأْمِأُ مَأْمَأَةً الْخَرُوْفُ: قوزا مەرىدى.

مَأْمَأَةٌ: قوينىڭ مەرىگەن ئاۋازى.

مَأْمَلٌ: ئۈمىد، ئۈمىد قىلىنغان.

مُؤَمِّلٌ: ئۈمىد قىلغۇچى، ئارزۇ قىلغۇچى، ئۈمىدۋار بولغۇچى.

مُؤَمَّلٌ: ئۈمىد قىلىنغۇچى، كۈتۈلگۈچى.

مِنَ الْمُؤَمَّلِ أَنْ يَنْتَهِي هَذَا الْإِجْتِمَاعُ إِلَى قَرَارٍ حَاسِمٍ: بۇ يىغىنىنىڭ قەتئىي قارار بىلەن ئاياغلىشىشى ئۈمىد قىلىنىۋاتىدۇ.

مُؤَمَّنٌ: سۇغۇرتا قىلىنغان، كاپالەتكە ئىگە قىلىنغان.

هَذَا الْبَيْتُ مُؤَمَّنٌ عَلَيْهِ: بۇ ئۆي سۇغۇرتىغا قاتناشتۇرۇلغان.

مَأْمَنٌ: بىخەتەر جاي.

مُؤْمِنٌ: ئېتىقاد قىلغۇچى، ئىشەنگۈچى، ئىمان ئېيتقۇچى.

تَبْلُغُ الْحُلْيَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوْءُ: مۇئمىنىنىڭ جەننەتتىكى زىبۇزىنىتى تاھارەت ئالغان چاغدىكى سۇ يېتىپ بارغان جايغىچە بولىدۇ.

﴿اَلْمَلِكُ الْقُدّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ﴾ ‹قرآن›: ئۇ (مۇتلەق) پادىشاھدۇر، (يەنى پۈتۈن مەخلۇقاتلارنىڭ مالىكىدۇر)، پاكتۇر، (يەنى ھەممە نۇقسانىدىن پاكتۇر)، (مۇئمىنلەرگە) سالامەتلىك بېغىشلىغۇچىدۇر، (دوستلارنى ئازابتىن، قورقۇنچتىن) ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر.

مَأْمُورٌ: قوماندانلىق قىلىنغان، بۇيرۇلغان، ئەمەلدار، ھۆكۈمەت ئەمەلدارى، خىزمەتچى؛ ۋەكىل، ئەلچى.

مَأْمُورُ الْبُولِيْسِ: ساقچى باشلىقى.

مَأْمُورُ السِّجْنِ: تۈرمە باشلىقى.

مَأْمُورُ الشّرْطَةِ: ساقچى باشلىقى.

مَأْمُورُ الْمَرْكَزِ: هاكىم (مىسىردا).

مَأْمُورِيَّةٌ: ۋەزىپە، بۇرچ.

أَرْسَلَتْهُ حُكُومَتُهُ فِي مَأْمُورِيَّةٍ عَاجِلَةٍ: ئۇنىڭ هۆكۈمىتى ئۇنى جىددىي بىر ۋەزىپىگە ئەۋەتتى.

مَأْمُولٌ: ئۈمىد قىلىنغان، كۈتۈلگەن.

كَانَ الْمَأْمُولُ (أَوْ مِنَ الْمَأْمُولِ) أَنْ تَكُونَ أَسْعَدَ حَالاً مِمَّا كَانَ فِيهِ أَبَاؤُنَا: ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا قارىغاندا بىزنىڭ بەختلىكرەك بولۇشىمىز ئۈمىدلىكتۇر.

مَأْمُومٌ: ئىقتىدا قىلغۇچى؛ مىڭىسى زەخىملەنگۈچى.

مَأْمُونٌ: بىخەتەر، تىنچ.

غَيْرُ مَأْمُونٍ: خەتەرلىك.

غَيْرُ مَأْمُونِ الْعَاقِبَةِ: ئاقىۋىتى بىخەتەر ئەمەس.

مَأَنَ، يَمْأَنُ مَأْنًا الرَّجُلَ: ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى، تەمىنلىدى، تەمىن ئەتتى، تەمىنات يەتكۈزۈپ بەردى.

مَأْنَةٌ ج مَأْنَاتٌ وَمُؤُونٌ: كىندىك، كىندىكنىڭ ئەتراپى.

مُؤْنِسٌ: دوستلاشقۇچى، سىلىق، مۇلايىم، يېقىملىق، ئۈلپەت.

مُؤَنَّثٌ: ئاياللار جىنسىي كاتېگورىيىسى، چىشى جىنسىي، مۇئەننەس.

مَأْنُوسٌ: كۆنگەن، ئادەتلەنگەن.

مُؤَهِّلٌ ج مُؤَهِّلَاتٌ: لاياقەتلىك.

مُؤَهِّلٌ دِرَاسِيٌّ: ئوقۇش تارىخى.

مُؤَهِّلَاتُ النَّاخِبِينَ: سايلاش لاياقىتى.

لَيْسَ كُلُّ مُوَظَّفٍ مُؤَهَّلاً لِلْقِيَامِ بِمَسْؤُولِيَّتِهِ: هەممە خىزمەتچى ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىشقا لايىق كېلىۋەرمەيدۇ.

مَأْهُولٌ: ئاۋات، زىچ، ئادەم ئولتۇراقلاشقان.

مَأْوَاةٌ ج مَآوٍ: تۇرالغۇ جاي، پاناهگاه.

مَؤُونَةٌ ج مُؤَنٌ: يېمەكلىك، ئوزۇقلۇق، رىزىق، تۆئمە، ئېغىرچىلىق، قىيىنچىلىق.

الْمَؤُونَةُ السَّنَوِيَّةُ مِنَ الْحُبُوبِ: يىللىق ئاشلىق ئوزۇق-تۈلۈك.

الْمَؤُونَةُ الْحَرْبِيَّةُ مِنْ سِلَاحٍ وَعَتَادٍ: هەربىي لازىمەتلىكلەر.

مَأْوَى ج مَآوٍ: تۇرالغۇ جاي، پاناهگاه.

مَأْوَى الْمَجَانِينِ: روهىي كېسەللىك دوختۇرخانىسى.

كَانَ فُلَانٌ مَأْوَى الْفُقَرَاءِ وَالْمُحْتَاجِينَ: پالانى كىشى پېقىر ۋە هاجەتمەنلەرنىڭ ئىلتىجاگاهى ئىدى.

كَانَتِ الشَّامُ مَأْوَى تُجَّارِ الْعَرَبِ قَدِيمًا: شام بۇرۇنقى ئەرەب تىجارەتچىلىرىنىڭ تىجارەت مەنبەسى ئىدى.

مِئَوِيٌّ: يۈز يىل، يۈز يىللىق، يۈزلۈك، يۈز خانىلىق، يۈزىنچى.

الْعِيدُ الْمِئَوِيُّ: يۈز يىللىق خاتىرە، يۈز يىللىقنى تەبرىكلەش بايرىمى.

مِئَوِيَّةٌ: يۈز يىللىق.

الذِّكْرَى الْمِئَوِيَّةُ لِوَفَاةِ الشَّاعِرِ: شائىرنىڭ ۋاپاتىنىڭ يۈز يىللىق خاتىرىسى.

نِسْبَةٌ مِئَوِيَّةٌ لِلْأَرْبَاحِ: يۈز پىرسەنتلىك پايدا، يۈزدەيۈز پايدا.

مُؤَيِّدٌ: ياردەم بەرگۈچى، قوللىغۇچى، كۈچەيتكۈچى.

مَبَاءَةٌ: ئۇچاق، بۆشۈك، باشلانغان جاي، مەنبە.

«أَغْلَقَتِ الشُّرْطَةُ هَذَا الْمَنْزِلَ لِأَنَّهُ كَانَ مَبَاءَةً لِلرَّذِيلَةِ»: ساقچىلار بۇ جاينى تاقىدى، چۈنكى ئۇ يەر رەزىللىكلەرنىڭ مەنبەسى ئىدى.

مُبَاحٌ: جايىز، مۇباه، دۇرۇس، هالال، قانۇنلۇق، رۇخسەت قىلىنغان ئىش؛ قىلسا ساۋاب

قىلمىسا گۇناھ بولمايدىغان ئىش.

مُبَاحُ الدُّخُولِ: ھەممە كىرسە بولىدۇ.

مُبَاحَثَةٌ ج مُبَاحَثَاتٌ: مۇزاكىرە قىلماق، مۇھاكىمە قىلماق، پىكىرلەشمەك، مەسلىھەتلەشمەك، مۇنازىرىلەشمەك.

«تَنَاوَلَتِ الْمُبَاحَثَاتُ بَيْنَ الْوَفْدَيْنِ أَزْمَةَ الشَّرْقِ الْأَوْسَطِ»: ئىككى تەرەپ ۋەكىللەر ئۆمىكى ئوتتۇرا شەرق كرىزىسى ئۈستىدە مۇزاكىرە ئېلىپ باردى.

مُبَادَأَةٌ: ئالدى بىلەن باشلىماق، ئالدى بىلەن پەيدا قىلماق.

يَتَمَيَّزُ الْفَنَّانُ الْحَقّ بِرُوحِ الْمُبَادَأَةِ وَالْاِبْتِكَارِ: ھەقىقىي سەنئەتكار يېڭىلىق يارىتىش ۋە ئىجادچانلىق روھىغا ئىگە.

مُبَادَرَةٌ ج مُبَادَرَاتٌ: ئاكتىپلىق؛ تەشەببۇسكارلىق.

مُبَادَرَةٌ فَرْدِيَّةٌ: شەخسىي تەشەببۇسكارلىق.

«نَجَاحُ الْمُبَادَرَةِ أَنْ تَأْتِيَ فِي إِبَّانِهَا»: تەشەببۇسكارلىق دېگەن ئۆز پەيتىدە بولغاندىلا ئاندىن نەتىجىلىك بولىدۇ.

فِي يَدِهِ زِمَامُ الْمُبَادَرَةِ: ئىش شۇنىڭغا تاپشۇرۇلغان.

مُبَادَلَةٌ ج مُبَادَلَاتٌ: ئالماشتۇرماق، تېگىشمەك.

مُبَادَلَةُ الْأَسْرَى: ئەسىرلەرنى ئالماشتۇرماق.

مُبَادَلَاتٌ تِجَارِيَّةٌ: سودا ئالماشتۇرۇش.

مُبَارَاةٌ ج مُبَارِيَاتٌ: مۇسابىقە، ئېلىشىش، بەيگە.

الْمُبَارَاةُ عَلَى كَأْسٍ: لەۋھە تالىشىش مۇسابىقىسى.

الْمُبَارِيَاتُ النِّهَائِيَّةُ: ھەل قىلغۇچ مۇسابىقە.

مُبَارَزَةٌ ج مُبَارَزَاتٌ: مۇسابىقە، ئېلىشىش، كۈچ سىنىشىش.

الْمُبَارَزَةُ بِالشِّيْشِ: قىلىچۋازلىق مۇسابىقىسى، قىلىچۋازلىق.

مُبَارَكٌ: مۇبارەك، بەختىيار، بەختتىن بەھرىمەن بولغۇچى، ئامەتلىك، خەيرلىك، بەختىيار، قۇتلۇق.

عِيدٌ مُبَارَكٌ: ھېيتىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن، ھېيتىڭىزنى مۇبارەكلەيمەن.

مُبَاشِرٌ: بىۋاستە، دەرھال؛ باشقۇرغۇچى، ئىدارە قىلغۇچى.

أُسْلُوبٌ مُبَاشِرٌ: ئوچۇق-يورۇق، ئاشكارا ئۇسلۇب.

نَقْلٌ إِذَاعِيٌّ مُبَاشِرٌ: بىۋاستە تارقىتىش.

بَثٌّ مُبَاشِرٌ: بىۋاستە ئاڭلىتىش.

مُبَاشَرَةً: بىۋاستە، توغرا، دەرھال، شۇ زامات.

غَيْرُ مُبَاشَرَةٍ: ۋاستىلىك.

طَرِيقَةٌ مُبَاشَرَةٌ فِي تَعْلِيمِ الْإِنْكِلِيزِيَّةِ: ئىنگلىز تىلىنى بىۋاستە ئۆگىنىش ئۇسۇلى.

«ذَهَبَ إِلَى رَئِيسِ الْجَامِعَةِ مُبَاشَرَةً»: ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرىغا ئۇدۇل باردى.

مُبَاضَعَةٌ: جىما قىلماق، جىنسىي ئالاقە قىلماق.

مُبَاعٌ: سېتىلغان نەرسە، سېتىۋېتىلگەن نەرسە.

مُبَالَاةٌ: كۆڭۈل بۆلۈش، ئەھمىيەت بېرىش، دىققەت قىلىش.

لَا مُبَالَاةٌ: كۆڭۈل بۆلمەسلىك، كارى بولماسلىق.

عَدَمُ الْمُبَالَاةِ: كۆڭۈل بۆلمەسلىك، كارى بولماسلىق.

«يَنْبَغِي أَنْ نَنْبُذَ اللَّامُبَالَاةَ وَالْوُقُوفَ مَوْقِفَ الْمُتَفَرِّجِ عَلَى الْأَحْدَاثِ»: يۈز بەرگەن ۋەقەلەرگە كارى بولماسلىق، بىر چەتتە قاراپ تۇرۇش پوزىتسىيىسىدە بولماسلىقىمىز لازىم.

مُبَالِغٌ: كۆپتۈرگۈچى، مۇبالىغە قىلغۇچى.

مُبَالَغَةٌ: كۆپتۈرۈش، چوڭايتىش، مۇبالىغە قىلىش.

بِدُونِ مُبَالَغَةٍ: كۆپتۈرمەستىن، مۇبالىغە قىلماستىن.

بِلَا مُبَالَغَةٍ: كۆپتۈرمەستىن، مۇبالىغە قىلماستىن.

صِيَغُ مُبَالَغَةٍ: مۇبالىغە سىغىلىرى (ئەرەب تىلى گرامماتىكىسىدىكى ئاشۇرۇش دەرىجىسىنىڭ شەكىللىرى).

مُبَالٍ م مُبَالِيَةٌ: كۆڭۈل بۆلگەن، ئەھمىيەت بەرگەن، دىققەت قىلغان.

مُبَاهَاةٌ: پەخىرلەشمەك.

«الْكِتَابَةُ عِنْدَ بَعْضِهِمْ وَسِيْلَةٌ لِكَسْبِ الثَّرْوَةِ وَلِلْمُبَاهَاةِ بِعِبَارَةٍ بَارِعَةٍ»: بەزىلەرنىڭ قارىشىچە يېزىقچىلىق بايلىق ھاسىل قىلىشنىڭ، گۈزەل ئىبارىلەر بىلەن پەخىرلىنىشنىڭ ۋاستىسى بولۇپ قالغان.

مُبَايَعَةٌ ج مُبَايَعَاتٌ: سودا توختىتامى، سودا كېلىشىمى تۈزۈش، بەيئەت قىلىش.

مُبَايَنَةٌ: پەرق، زىددىيەت، ئايرىملىق.

مُبْتَاعٌ: سېتىۋالغۇچى، خېرىدار.

مُبْتَدِئٌ: باشلامچى، باشلىغۇچى؛ يېڭى ئۆگەنگۈچى، شاگىرت.

مُبْتَدَأٌ ج مُبْتَدَآتٌ: مۇقەددىمە، باشلىنىش.

مُبْتَدِعٌ: دىندا ئەسلى بولمىغان ئىشنى پەيدا قىلغۇچى، بىدئەتچى؛ كەشپىياتچى.

مُبْتَذَلٌ: كونا كىيىم، ئۆي ئىچىلىك كىيىم، دائىم كىيىپ يۈرىدىغان كىيىم.

كَلَامٌ مُبْتَذَلٌ: تولا دېيىلىدىغان سۆز، كونا گەپ، چۈپەي سۆز، يەنە دېسە يەنە شۇ، ئاتام ئېيتقان بايىقى.

أُسْلُوبٌ مُبْتَذَلٌ: چاكىنا ئۇسلۇب.

فِكْرَةٌ مُبْتَذَلَةٌ: ئېقىۋاتقان ئوي-پىكىر.

نُكْتَةٌ مُبْتَذَلَةٌ: كىشىنى ئۇيالدۇرىدىغان نۇقتا.

مُبْتَسَرٌ: پىشمىغان، خام.

مُبْتَسِمٌ: كۈلۈمسىرىگۈچى، تەبەسسۇم قىلغۇچى.

مُبْتَعَثٌ: ئەۋەتىلگەن.

«كَانَ مِنَ الطُّلَّابِ الْمُبْتَعَثِيْنَ لِلدِّرَاسَةِ فِي جَامِعَاتِ الْغَرْبِ»: ئۇ غەرب ئۇنىۋېرسىتېتلىرىدا ئۆگىنىشكە ئەۋەتىلگەن ئوقۇغۇچىلاردىن ئىدى.

مُبْتَغًى: ئارزۇلۇق.

مُبْتَكَرٌ ج مُبْتَكَرَاتٌ: يېڭى ئىجاد قىلىنغان.

«يَتَمَيَّزُ الشِّعْرُ الْحَدِيْثُ بِأَشْكَالِهِ وَمَعَانِيْهِ الْمُبْتَكَرَةِ»: ھازىرقى زامان شېئىرىيىتى ئۆزىنىڭ شەكىللىرى ۋە يېڭى ئىجادىي مەنىلىرى بىلەن ئالاھىدىلىككە ئىگە.

مُبْتَلٌّ: نەم، نەمخۇش.

مُبْتَهِجٌ: خۇش بولغۇچى، شادلانغۇچى.

مَبْتُورٌ: قۇيرۇقسىز، قۇيرۇقى كېسىلگەن؛ نەسلى ئۈزۈك، پەرزەنتسىز؛ تولۇقسىز، مۇكەممەل ئەمەس.

نَصٌّ مَبْتُورٌ: تولۇقسىز تېكىست.

الْمَبْتُورُ: ناھايىتى باي.

مُبَجَّلٌ: ھۆرمەتلەنگەن، ئۇلۇغلانغان، ھۆرمەتكە لايىق.

مُبَحْبَحٌ: راھەتلەنگەن، پاراۋان بولغان.

مَبْحَثٌ ج مَبَاحِثُ: تېما، ماۋزۇ، تەتقىق قىلىنغان تېما؛ ماقالە، تەتقىقات تېمىسى.

رِجَالُ الْمَبَاحِثِ: چارلىغۇچىلار، رازۋېدكىچىلار، تەتقىقاتچىلار.

الْمَبَاحِثُ الْعَامَّةُ: ئومۇمىي رازۋېدكا ئىدارىسى.

حَكَمُ الْمَبَاحِثِ الْجِنَائِيَّةِ: جىنايى ئىشلار تەكشۈرۈش ئىدارىسى.

قَلَمُ الْمَبَاحِثِ الْجِنَائِيَّةِ: جىنايى ئىشلار تەكشۈرۈش ئىدارىسى.

مُبَخْتِرٌ: تارقىتىۋەتكۈچى، چېچىۋەتكۈچى، ئىسراپخور.

صَوْتٌ مَبْحُوحٌ: پۈتۈك ئاۋاز، غورۇك-غورۇك ئاۋاز.

مَبْخَتٌ: بەخت، تەلەي، ئامەت.

مُبَخِّرٌ: كاربىراتور، (بېنزىننى گازغا ئايلاندۇرۇپ بېرىدىغان ئەسۋاب).

مَبْخَرَةٌ ج مَبَاخِرُ: ئىسرىقدان؛ دېڭىزنىڭ كىسىيە

قازىنى.

مَبْخَلَةٌ: بېخىللىققا زورلايدىغان، پىخسىقلىققا ئۈندەيدىغان.

«اَلْوَلَدُ مَجْبَنَةٌ مَجْهَلَةٌ مَبْخَلَةٌ» «حديث»: بالا دېگەن قورقۇنچلۇققا، نادانلىققا ۋە بېخىللىققا ئۈندەيدۇ.

مَبْخُوتٌ: بەختلىك، تەلەيلىك، ئامەتلىك.

مَبْدَأٌ ج مَبَادِئُ: پرىنسىپ، قائىدە، مەسلەك، باشلىنىش نۇقتىسى، چىقىش نۇقتىسى.

مَبْدَأُ الْخِدْمَةِ الْعَسْكَرِيَّةِ الْإِجْبَارِيَّةِ: مەجبۇرىي ھەربىي خىزمەت ئۆتەش تۈزۈمى.

مِنْ حَيْثُ الْمَبْدَأِ: پرىنسىپ جەھەتتىن، ئاساسىي جەھەتتىن.

تَمَسَّكْ بِمَبَادِئِكَ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى الْاِعْتِبَارَاتِ الشَّخْصِيَّةِ: يۈز قارىماي پرىنسىپتا چىڭ تۇر.

سَامِي الْمَبَادِئِ: يۈكسەك پرىنسىپاللىققا ئىگە، يۇقىرى مەنىۋىلىككە ئىگە.

مَبَادِئُ اللُّغَةِ أَوِ الْحِسَابِ وَنَحْوِهِمَا: تىل ياكى ھېساب قاتارلىقلارغا دائىر دەسلەپكى بىلىم.

مَبَادِئُ الْعِلْمِ أَوِ الْفَنِّ أَوِ الْقَانُونِ: ئىلىم ياكى سەنئەت ياكى قانۇننىڭ توپ قائىدىلىرى.

اَلتَّعْلِيمُ الْإِلْزَامِيُّ يَهْدِفُ إِلَى إِشَاعَةِ مَبَادِئِ الْمَعْرِفَةِ وَالْعُلُومِ بَيْنَ الْمُوَاطِنِينَ: مەجبۇرىي مائارىپ پۇقرالار ئارىسىدا ئىلىم-مەرىپەتنىڭ دەسلەپكى ئاساسلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇشنى مەقسەت قىلىدۇ.

«اَلْمُسَاوَاةُ مِنَ الْمَبَادِئِ الَّتِي يَدْعُوْ إِلَيْهَا الْإِسْلَامُ»: باراۋەرلىك ئىسلام دىنى تەشەببۇس قىلىدىغان پرىنسىپلاردىندۇر.

مَبْدَئِيًّا: پرىنسىپ جەھەتتىن، ئاساسەن.

مَبْدَئِيٌّ: ئاساسلىق، ماھىيەتلىك، تۈپلۈك.

مَعْلُومَاتٌ مَبْدَئِيَّةٌ: باشلانغۇچ ساۋات.

مَسَائِلُ مَبْدَئِيَّةٌ: پرىنسىپاللىق مەسىلىلەر.

مُبَدِّدٌ: چېچىۋەتكۈچى، تارقىتىۋەتكۈچى، ئىسراپ قىلغۇچى، بەتخەج.

مُبْدِعٌ: ئىجادكار، ئىجادىيەتچى.

مُبَذِّرٌ: ئىسراپ قىلغۇچى، بۇزۇپ-چاچقۇچى.

مِبْذَرَةٌ ج مَبَاذِرُ: ئۇرۇق چېچىش ماشىنىسى، سيالكا.

مِبْذَلٌ، مِبْذَلَةٌ ج مَبَاذِلُ: كونا كىيىم، ئىش كىيىمى، ئادەتتە كىيىپ يۈرىدىغان كىيىم، ئۆي ئىچىلىك كىيىم، دائىم كىيىدىغان كىيىم.

مَهْمَا ظَهَرَ عِنْدَ النَّاسِ مِنْ مَبَاذِلِ فَإِنَّ الْخَيْرَ يَظَلُّ هُوَ الصَّاعِدَةُ: كىشىلەر ئىچىدە قانچىلىك رەزىللىكلەرنىڭ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر گۈزەللىك ھامان ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ.

مِبْرَأَةٌ ج مَبَارٍ: قەلەم ئۇچلىغۇچ، قەلەمتىراش، بەكە.

مِبْرَدٌ ج مَبَارِدُ: ئىكەك، كاسىۋال.

مَبَرَّةٌ ج مَبَرَّاتٌ وَمَبَارٌّ: ياخشى ئىش، ياخشى ئەمەل، خەيرىيەت ئورگىنى، خەيرىيەت تەشكىلاتى؛ دارىلئىتام؛ ياخشىلىق قىلماق؛ بويسۇنماق، ئىتائەت قىلماق.

مُبَرِّحٌ: قاتتىق، شىددەتلىك، كەسكىن.

أَلَمٌ مُبَرِّحٌ: قاتتىق ئاغرىق، قاتتىق دەرد.

ضَرْبٌ مُبَرِّحٌ: قاتتىق ئۇرۇش.

مُبَرِّدٌ ج مُبَرِّدَاتٌ: سوۋۇتقۇچى، توڭلاتقۇچى.

مُبَرَّدٌ: سوۋۇتۇلغان، توڭلىتىلغان.

مُبَرِّدَةٌ ج مُبَرِّدَاتٌ: مۇزلىتىش، سوۋۇتۇش سۇيۇقلۇقى.

مَادَّةٌ مُبَرِّدَةٌ: سوۋۇتۇش ماددىسى.

مُبَرَّدَاتٌ: مۇزلىتىلغان ئىچىملىكلەر، سوغۇق ئىچىملىك.

مُبَرِّزٌ ج مُبَرِّزَاتٌ: ئاقلىغۇچى، ئاقلايدىغان.

لَا مُبَرِّرَ لَهُ: ھېچقانداق ئۆزرىسى يوق.

بِدُونِ مُبَرِّرٍ: ھېچقانداق ئۆزرىسى يوق.

أُسْتَاذٌ مُبَرِّزٌ: تەتقىقات ۋە ئوقۇتۇشتا تۆھپىسى گەۋدىلىك بولغان پروفېسسورلارغا بېرىلىدىغان ئۇنىۋېرسىتېت خاراكتېرلىك نام.

مُبَرْطِئٌ: دەللال، ئالغۇچى بىلەن ساتقۇچىنىڭ ئارىسىنى كېلىشتۈرگۈچى.

مُبَرْطِلٌ: پارا بەرگۈچى.

مُبَرْطَلٌ: پارا ئالغۇچى.

مُبْرِقَةٌ ج مُبْرِقَاتٌ: تېلېگراف ئاپپاراتى.

مُبَرْقَشٌ: كۆپ رەڭلىك، ئالىچىپار، ئالا ـ بۇلىماچ.

مِبْرَمٌ: يىك.

مُبْرَمٌ: بەلگىلىنىپ كەتكەن، قارار قىلىنىپ كەتكەن، ئېتىراپ قىلىنغان.

قَضَاءٌ مُبْرَمٌ: قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان تەقدىر، ساماۋى قازا، پۈتۈلگەن تەقدىر.

قَدَرٌ مُبْرَمٌ: قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان قازا، پېشانىسىگە پۈتۈلگەن تەقدىر.

مُبَرْمَجٌ: پروگراممىلاشتۇرۇلغان، نىزام قائىدىسىگە سېلىنغان. سىستېمىلاشتۇرۇلغان.

«لَا تَقُومُ الْوَحْدَةُ بِالْكَلَامِ وَإِنَّمَا بِعَمَلٍ مُبَرْمَجٍ»: بىرلىك سۆز بىلەن ئەمەس، پەقەت پىلانلىق ئىش ـ ھەرىكەت ئارقىلىق ئىشقا ئاشىدۇ.

تَعْلِيمٌ مُبَرْمَجٌ: ئېلېكترلەشتۈرۈلگەن مائارىپ.

مُبَرْنِطٌ: باش كىيىملىك ئادەم.

مُبَرْهَنٌ: ئىسپاتلانغان، دەلىللەنگەن.

مَبْرُورٌ: ئاق كۆڭۈل، راستچىل، سەممىي؛ يالغانچىلىق ۋە خىيانەت بولمىغان توغرا قاراش.

حَجٌّ مَبْرُورٌ: تەلەپكە لايىق قىلىنغان خالىس ھەج.

«الْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ» حديث: ئاللاھ ئۇچۇن خالىس قىلىنغان ھەج جەننەت بىلەنلا مۇكاپاتلىنىدۇ.

مَبْرُوكٌ: مۇبارەك، بەختىيار، بەختتىن بەھرىمەن بولغۇچى، ئامەت، بەخت، قۇتلۇق.

مَبْرُومٌ: ئېشىلگەن.

مَبْرِيٌّ: ئۇچلانغان، يونۇلغان.

مَبْزَقَةٌ مِبْزَقَةٌ ج مَبَازِقُ: تۈكۈرۈك قاچىسى، گارشوك.

مِبْزَلٌ ج مَبَازِلُ: ئۇكول يىڭنىسى (تېببابەتتە قورساقتىن سۇ تارتىدىغان ئەسۋاب).

مِبْزَلَةٌ ج مَبَازِلُ: سۈزگۈچ.

مَبْسِمٌ ج مَبَاسِمُ: ئېغىز.

مَبْسُورٌ: بوۋاسىر كېسىلى بولغان ئادەم.

مَبْسُوطٌ: مەمنۇن، خۇشال، شاد، يېيىلغان.

مِبْشَرَةٌ ج مَبَاشِرُ: كۆكتات ۋە مېۋىلەرنىڭ پوستىنى سويىدىغان ۋە ئۇششاق پارچىلايدىغان پىچاق.

مُبَشِّرٌ: خرىستىئان دىنىنى تارقاتقۇچى، خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى.

«لَمْ يَبْقَ مِنَ النُّبُوَّةِ إِلَّا الْمُبَشِّرَاتُ» حديث: پەيغەمبەرلىكتىن پەقەت بېشارەتلەرلا قالدى.

مَبْشُورٌ: ئۇۋاق، ئۇششاق، چېچىۋېتىلگەن.

مِبْصَارٌ: كۆزنى تەكشۈرىدىغان ئۈسكۈنە، تېلېۋىزور.

مَبْصَقَةٌ ج مَبَاصِقُ: گارشوك، تۈكۈرۈك قاچىسى.

مِبْضَعٌ ج مَبَاضِعُ الْجَرَّاحِ: ئوپېراتسىيە پىچىقى.

«يَسْتَعْمِلُ الْجَرَّاحُونَ مَبَاضِعَ خَاصَّةً فِي إِجْرَاءِ الْعَمَلِيَّاتِ»: تاشقى كېسەللىكلەر دوختۇرى ئوپېراتسىيە قىلىشتا مەخسۇس ئوپېراتسىيە پىچىقىنى ئىشلىتىدۇ.

مَبْضُوعٌ: ئوپېراتسىيە قىلىنغان.

مِبْطَانٌ: يوغان قورساق؛ ئاچ كۆز.

مَبْطَخَةٌ: قوغۇنلۇق، تاۋۇزلۇق.

مُبَطَّطٌ: تەكشى، تۈز.

مُبَطَّنٌ: ئەستەرلىك.

كَلَامٌ مُبَطَّنٌ: ئىچكى مەنىسى بار گەپ.

مُبَطَّنَةٌ: كىچىك يەلكەنلىك كېمە.

مَبْطُوْنٌ: قورسىقى ئاغرىق ئادەم.

مَبْعَثٌ: مەنبە، چىققان جاي، قوزغالغان ئورۇن، چىقىش نۇقتىسى، باشلىنىشى؛ ۋاقىت.

مَبْعَثُ الْوَحْيِ: ۋەھيىنىڭ باشلىنىشى.

كَانَ سِنّ الرَّسُوْلِ عِنْدَ مَبْعَثِهِ أَرْبَعِيْنَ سَنَةً: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ ئەۋەتىلگەن چاغدا يېشى قىرىقتا ئىدى.

كَانَ يُحِسّ بِشَيْءٍ مِنَ الطّمَأْنِيْنَةِ مَبْعَثُهَا أَنَّ ابْنَهُ أَكْمَلَ دِرَاسَتَهُ بِتَفَوّقٍ: ئۇ، ئوغلى ئوقۇشىنى ئەلا ياخشى دەرىجىدە تاماملىغانلىقى ئۈچۈن بىرئاز خاتىرجەملىك ھېس قىلاتتى.

مَبْعَثٌ ج مَبَاعِثُ: سەۋەب ئامىل.

شَعْرٌ مُبَعْثَرٌ: قالايمىقان چۇۋۇق چاچ.

جَهْدٌ مُبَعْثَرٌ: قۇرۇق تىرىشچانلىق، بىكار تىرىشچانلىق.

تَرَكَ كُتُبَهُ مُبَعْثَرَةً فِي غُرْفَتِهِ: كىتابلىرىنى خانىسىغا چېچىلاڭغۇ تاشلاپ قويدى.

«إِنَّ مُقَاوَمَةَ الْآفَةِ بِهَذَا الْجَهْدِ الْمُبَعْثَرِ لَا تُجْدِي نَفْعًا»: ئاپەتكە بۇنداق قۇرۇق تىرىشچانلىق بىلەن قارشى تۇرۇش ھېچقانداق پايدا بەرمەيدۇ.

مَبْعَرٌ: مەقئەت، سوڭ.

مُبَعْزِقٌ: ئىسراپخور.

مَبْعُوْثٌ ج مَبْعُوْثُوْنَ: ئەۋەتىلگۈچى، ئەلچى، خاس ۋەكىل، ئەۋەتىلگەن.

«يَقُوْمُ مَبْعُوْثُ الرَّئِيْسِ الْمِصْرِيّ بِزِيَارَةِ عَدَدٍ مِنَ الدّوَلِ الْإِسْلَامِيَّةِ لِلْبَحْثِ فِي مَوْضُوْعِ إِنْهَاءِ حَرْبِ الْخَلِيْجِ»: مىسىرنىڭ رەئىسى ئەۋەتكەن ۋەكىل پارس قولتۇقى ئۇرۇشىنى توختىتىش يولىدا ئىزدىنىش ئۈچۈن بىرقانچە ئىسلام دۆلىتىنى زىيارەت قىلماقتا.

مَجْلِسُ الْمَبْعُوْثِيْنَ: تۆۋەن پالاتا، ئاۋام پالاتا.

مُبْغِضٌ: دۈشمەن، يىرگىنچلىك، ئۆچ كۆرسىتىلگەن، دۈشمەن تۇتۇلغان.

مَبْغُوْضٌ: ئۆچ كۆرسىتىلگەن، دۈشمەن تۇتۇلغان.

مَبْقَلَةٌ ج مَبَاقِلُ: كۆكتاتلىق، سەيلىك.

مَبْقِيٌّ: قالدۇرۇلۇپ قېلىنغان، داۋاملاشتۇرۇلغان.

مِبْكَارٌ: سەھەر تۇرىدىغان ئادەم.

مُبَكِّرًا: ئەتىگەن، ئەتىگەندە، سەھەردە.

نَمْ مُبَكِّرًا وَانْهَضْ مُبَكِّرًا: بالدۇر ئۇخلاپ، بالدۇر تۇر.

الْوَقْتُ مَا زَالَ مُبَكِّرًا: ۋاقىت يەنىلا بالدۇر.

مَبْكًى ج مَبَاكٍ: يىغلايدىغان جاي.

مُبْكٍ: يىغلاتقۇچى، رەنجىتكۈچى، قاقشاتقۇچى.

مَبْكِيٌّ: يىغلانغان، تەزىيە بىلدۈرۈلگەن.

مُبَلْبَلٌ: ئالاقزادە، ئەنسىز، قالايمىقان.

مِبْلَغٌ: قارنى يامان.

مَبْلَغٌ ج مَبَالِغُ: مىقدار سان، دەرىجە؛ پۇل سانى؛ مەبلەغ؛ ئۆلچەم، دائىرە، رامكا.

«بَلَغَ مِنّي التّعَبُ مَبْلَغَهُ»: قاتتىق چارچاپ كەتتىم.

مَبْلَغُ عِلْمِهِ: ئىلمىنىڭ دەرىجىسى.

مُبَلِّطٌ: تاش ياتقۇزغۇچى.

مُبَلَّطٌ: تاش ياتقۇزۇلغان، تاش ياتقۇزۇلغان يول.

أَرْضِيَّةٌ مُبَلَّطَةٌ: گۈللۈك خىش ياتقۇزۇلغان يەر، تاش ياتقۇزۇلغان يول.

مُبَلِّغٌ: خەۋەر يەتكۈزگۈچى، ئۇقتۇرۇش قىلغۇچى، تەبلىغ قىلغۇچى، پاش قىلغۇچى.

مُبَلَّغٌ عَنْهُ: يەتكۈزۈلگەن، خەۋەر قىلىنغان؛ پاش قىلىنغان.

مُبَلَّلٌ: نەم، نەمخۇش.

لَا تَعَرَّضْ نَفْسَكَ لِلْهَوَاءِ فَجِسْمُكَ لَا يَزَالُ مُبَلَّلًا بِالْعَرَقِ:

تەرلىگەندە ئۈزۈكىنى شامالداتما.

مَبْلُوْلٌ: نەم، نەمخۇش.

مَبْنًى ج مَبَانٍ: قۇرۇلۇش، بىنا، ئىمارەت.

مَبْنَى التَّدْرِيْسِ: ئوقۇتۇش بىناسى.

مَبْنَى الْإِدَارَةِ: مەمۇرىي بىنا.

مَبْنَى السَّكْنَى: ياتاق بىناسى.

مُنْذُ الْقِدَمِ وَالنُّقَّادُ يَفُكُّوْنَ الْعَمَلَ الْأَدَبِيَّ إِلَى عُنْصُرَيْنِ أَسَاسِيَّيْنِ: الْمَبْنَى وَالْمَعْنَى: قەدىمدىن تارتىپ ئەدەبىي ئوبزورچىلار ئەدەبىيات ئەسىرىنى قۇرۇلما شەكلى ۋە مەزمۇندىن ئىبارەت ئىككى ئاساسقا بۆلىدۇ.

«مِنْ مَبَانِي الْجَامِعَةِ الَّتِي تَلْفِتُ النَّظَرَ وَتَدْعُوْ إِلَى الْأَعْجَابِ مَبْنَى الْمَكْتَبَةِ الْمَرْكَزِيَّةِ»: ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ كىشىنى جەلپ قىلىدىغان ۋە ھەيران قالدۇرىدىغان بىنالىرىدىن بىرى باش ئىشخانا بىناسىدۇر.

مَبْنِيٌّ: بىنا قىلىنغان، قۇرۇلغان؛ سېلىنغان.

مُبْهِجٌ: خۇشاللاندۇرغۇچى، شادلاندۇرغۇچى.

مَبْهَجَةٌ ج مَبَاهِجُ: خۇشاللىق.

مَبَاهِجُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇش خۇشاللىقلىرى.

ضَوْءٌ مُبْهِرٌ: كۆزنى قاماشتۇرىدىغان كۈچلۈك نۇر.

مُبَهْرَجٌ: سۆلەتۋازلىق، ھەسەتخورلۇق، سۆلەتۋاز.

مُبْهَمٌ ج مُبْهَمَاتٌ: مۇجمەل، تۇتۇق، چۈشىنىكسىز، غۇۋا.

مُبْهَمٌ غَامِضٌ: پەمسىز، پاراسەتسىز.

عَدَدٌ مُبْهَمٌ: مۇجمەل سان.

مُبْهَمٌ مِنَ الْكَلَامِ: تۇتۇق سۆز، مۇجمەل سۆز، چۈشىنىكسىز سۆز.

يَتَكَوَّنُ لَدَيْنَا أَحْيَانًا إِحْسَاسٌ مُبْهَمٌ تِجَاهَ بَعْضِ الْمَوَاقِفِ: بەزى مەيدانلارغا قارىتا گاھى بىزدە مۇجمەل تۇيغۇ شەكىللىنىدۇ.

الْأَسْمَاءُ الْمُبْهَمَةُ (فِي النَّحْوِ): "اِسْمُ الْإِشَارَاتِ، اِسْمُ الْمَوْصُوْلِ" ۋە ضَمَائِرُ لارغا قارىتا ئىشلىتىلىدۇ.

مَبْهُوْتٌ: ھەيران قالدۇرۇلغان، ھاڭ-تاڭ قالدۇرۇلغان.

مَبْهُوْرٌ: دەم سىقىلغان، زىققە.

مَبْهُوْرُ الْأَنْفَاسِ: نەپسى سىقىلىپ، تىنىقى ساڭگىلاپ قالدى.

مِبْوَلَةٌ ج مَبَاوِلُ: سۈيدۈك قاچىسى؛ كىچىك تاھارەت قىلىدىغان جاي؛ ھاجەتخانا.

مُبَوِّلَةٌ: ئەدرانى ھەيدىگۈچى؛ ئەدرانى راۋانلاشتۇرغۇچى دورا.

مُبَوَّبٌ: تۈرلەرگە بۆلۈنگەن، تۈرلەنگەن، بابلارغا بۆلۈنگەن.

«حَصَلَ عَلَى وَظِيْفَةٍ عَنْ طَرِيْقِ الْإِعْلَانَاتِ الْمُبَوَّبَةِ بِالصَّحِيْفَةِ»: ئۇ گېزىتتە مەخسۇس ئېلان بېرىش ئارقىلىق، خىزمەت تاپتى.

مَبِيْتٌ: تۇرالغۇ، قونالغۇ.

مُبِيْدٌ: ھالاك قىلغۇچى، يوقاتقۇچى.

مُبِيْدُ الْحَشَرَاتِ: ھاشارات يوقاتقۇچى دورا.

مَبِيْضُ الْأُنْثَى ج مَبَائِضُ: تۇخۇمدان؛ گۈل تۈگۈنچىكى.

مُبَيْطِرٌ: مال دوختۇرى؛ ئۇلاغ تاقىلىغۇچى.

مَبِيْعٌ ج مَبِيْعَاتٌ: سېتىلغان نەرسە، سېتىۋېتىلگەن نەرسە.

الْمُشْتَرَيَاتُ وَالْمَبِيْعَاتُ: سودا-سېتىق تاۋارلىرى.

تَحَقَّقَ وَاشِنْطُنُ رَقْمًا قِيَاسِيًّا لِمَبِيْعَاتِ الْأَسْلِحَةِ: ۋاشىنگتون قورال-ياراغ سېتىشتا رېكورت ياراتتى.

إِدَارَةُ الْمَبِيْعَاتِ: سودا-سېتىق ئورگىنى.

مُبِيْنٌ: ئاشكارا، ئېنىق، زاھىر بولغان، روشەن، كۆرۈنەرلىك.

الْكِتَابُ الْمُبِيْنُ: قۇرئان كەرىم.

«يُعْتَبَرُ الْقُرْآنُ أُنْمُوْذَجَ الْكَلَامِ الْمُبِيْنِ»: قۇرئان

روشەن سۆزلەرنىڭ نەمۇنىسىدۇر.
مُبَيَّضَةٌ: ئاقارتىلغان.
مَتَابٌ: تەۋبە قىلماق، يامان ئىشلاردىن يانماق.
مُتَابَعَةٌ: بىر-بىرىگە ئۇلىشىپ، ئارقىمۇئارقا، ئۈزلۈكسىز.
مُتَاحٌ: پۈتۈلگەن، پۈتۈلۈپ كەتكەن، ئېرىشكىلى بولىدىغان.
مُتَاخِمٌ: .... بىلەن چېگرىداش.
مُتَارَكَةٌ: ۋاقىتلىق سۈلھى تۈزمەك، ئۇرۇش توختىتىش ئۈچۈن ۋاقىتلىق كېلىشىم تۈزمەك.
مَتَاعٌ: پايدىلانماق، بەھرىمەن بولماق.
«مَتَاعُ الْعَيْنِ بِالْمَنَاظِرِ الْجَمِيْلَةِ»: گۈزەل مەنزىرىلەردىن كۆزنىڭ بەھرىمەن بولۇشى.
مَتَاعٌ ج أَمْتِعَةٌ: ئالتۇن-كۈمۈشتىن باشقا مال-مۈلۈك.
سَقَطُ الْمَتَاعِ: كېرەكسىز نەرسە، قىممىتى يوق نەرسە، تاشلاندۇق نەرسە.
أَمْتِعَةُ الْبَيْتِ: ئۆي سايمانلىرى.
«الْأَمْتِعَةُ الشَّخْصِيَّةُ»: شەخسىي مال-مۈلۈك.
مَتَانَةٌ: پۇختىلىق، مۇستەھكەملىك؛ ئەنجۈرلۈك، ئەنجۈرلۈك باغ.
مَتَاهَةٌ ج مَتَاهَاتٌ: سىرلىق ئوردا، تىلسىمات ئوردا، ئېزىتقۇلۇق جاي، ئادىشىپ قالىدىغان يول.
مُتَآمِرٌ: سۇيىقەستچى.
مُتَأَبٍّ: ئالىيجاناب ۋىجدانلىق.
مُتَأَبِّرٌ: ئاتىلىق.
مُتَأَثِّرٌ: تەسىرلەنگۈچى.
مُتَأَجِّجٌ: يېنىپ تۇرغان.
شَوْقٌ مُتَأَجِّجٌ: قاتتىق سېغىنىش.
مُتَأَخِّرٌ: كېچىككۈچى.
مُتَأَخِّرٌ فِي الْآرَاءِ: ئەكسىيەتچىل، قالاق.
«جَاءَ فِي وَقْتٍ مُتَأَخِّرٍ مِنَ اللَّيْلِ»: ئۇ كېچىنىڭ ئاخىرقى ۋاقىتلىرىدا كەلدى.
رَجَعْتُ إِلَى الْبَيْتِ مُتَأَخِّرًا جِدًّا: ئۆيگە ناھايىتى كېچىكىپ قايتتىم.
«الْأَقْطَارُ الْمُتَأَخِّرَةُ أَوِ الْمُتَخَلِّفَةُ صِنَاعِيًّا تُسَمَّى الْيَوْمَ بِالْأَقْطَارِ النَّامِيَّةِ»: سانائەتتە ئارقىدا قالغۇچى ياكى قالاق ئەللەر بۈگۈن تەرەققىي تېپىۋاتقان ئەللەر دەپ ئاتىلىدۇ.
مُتَأَخِّرَاتٌ: قالدۇق سان.
دَفَعَ مَا عَلَيْهِ مِنْ مُتَأَخِّرَاتٍ مَالِيَّةٍ: ئۇ مالىيىنىڭ زىممىسىدە قېپقالغان قىسمىنى بەردى.
مُتَأَدِّبٌ: بىلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق، ئەدەپلىك.
مُتَأَسِّفٌ: ئەپسۇسلانغۇچى، نادامەت چەككۈچى.
أَنَا مُتَأَسِّفٌ جِدًّا: مەن تولىمۇ ئەپسۇسلىنىمەن، كەچۈرۈم سورايمەن.
مُتَأَصِّلٌ: مۇستەھكەم ئورناشقان، چوڭقۇر يىلتىز تارتقان.
عَدَاوَةٌ مُتَأَصِّلَةٌ: كونا ئاداۋەت.
مُتَأَكِّدٌ: مۇستەھكەملىگۈچى، پۇختىلىغۇچى، تەكىتلىگۈچى.
مُتَأَكِّدٌ مِنْ كَذَا: ئىشەنچلىك.
مُتَأَلِّقٌ: پارلاق، نۇرلۇق، نۇر چاچقۇچى، شانلىق.
مُتَأَنِّقٌ: كۆڭۈل قويغۇچى، ئېتىبار بىلەن قارىغۇچى.
مُتَأَنٍّ: ئالدىرىماي، بىمالال، كۈتۈپ تۇرغۇچى، تەمكىن، ئېغىر-بېسىق، سوغۇق قان.
مُتَأَنِّيًا: ئالدىرىماستىن.
مُتَبَادَلٌ: ئالماشتۇرغان نەرسە، ئۆزئارا ئالماشتۇرغان.
مُسَاعَدَةٌ مُتَبَادَلَةٌ: ئۆزئارا ھەمكارلىشىش.
مُتَبَاهٍ: ماختانچاق، تەكەببۇر.
مُتَبَايِنٌ: ئوخشىمايدىغان؛ قارىمۇقارشى.
هُنَا آرَاءٌ مُتَبَايِنَةٌ بَيْنَكُمَا حَوْلَ تِلْكَ الْمَسْئَلَةِ:

ئىككىگلارنىڭ بۇ مەسىلە ئۈستىدىكى كۆز قارىشىگلار تۈپتىن ئوخشىمايدۇ.

مُتَبَّلٌ ج مُتَبَّلَاتٌ: دورا-دەرمەك، خۇش پۇراق نەرسىلەر سېلىنغان تاماق.

مُتَبَحِّرٌ: كەڭ مەلۇماتلىق، چوڭقۇر بىلىملىك.

مُتَبَذِّلٌ: ئەركىن، كەلسە-كەلمەس يۈرىدىغان ئادەم، سۈپىتىنى ساقلىمايدىغان.

مُتَبَذَّلٌ: كونا، كۆپ ئىشلىتىلىدىغان.

مُتَبَرْبِرٌ: ياۋايىلىق، ۋەھشىيلىك.

مُتَبَرِّمٌ: زېرىككۈچى، بىزار بولغۇچى، مالال بولغۇچى.

هَزَّ رَأْسَهُ مُتَبَرِّمًا: تاقەتسىزلىك بىلەن بېشىنى لىڭشىتتى.

مُتَبَطِّلٌ: ھورۇن، ياللاۋ.

مُتَبَقٍّ: ئارتۇق، قالدۇق.

مُتَبَلِّدٌ: دۆت، كالۋا، بوشاڭ.

«كَانَ هَذَا الشَّخْصُ مَعْرُوْفًا بِظِلِّهِ الثَّقِيْلِ وَحِسِّهِ الْمُتَبَلِّدِ»: بۇ ئادەم ئىش خۇشياقماسلىقى ۋە دۆتلۈكى بىلەن مەشھۇر.

مَتْبَنٌ ج مَتَابِنُ: سامانلىق.

مُتَبَنًّى: بېقىۋالغان بالا.

مَتْبُوْعٌ: باشلىق، رەھبەر، تەۋە قىلغۇچى.

مَتَّ يَمُتُّ مَتًّا: سوزدى، ئۇزارتتى، داۋاملاشتۇردى.

«مَتَّ إِلَيْهِ بِقَرَابَةٍ»: مۇناسىۋەت باغلىدى، ئالاقە باغلىدى، ئۇرۇق-تۇغقان بولدى.

«يَمُتُّ إِلَيْهِ بِأَقْرَبِ الصِّلَةِ»: ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋىتى ئەڭ يېقىن.

«لَا يَمُتُّ إِلَى الْحَقِيْقَةِ بِصِلَةٍ»: ھەقىقەت بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق.

مُتَتَابِعٌ: ئۇدا، داۋاملىق، ئۈزلۈكسىز.

«مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خُبْزِ شَعِيْرٍ يَوْمَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ حَتَّى قُبِضَ» ‹حديث›: مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر رەسۇلۇللا ئالەمدىن ئۆتكەنگە قەدەر، ئۇدا ئىككى كۈن ئارپا نېنىغا تويغان ئەمەس.

مُتَتَالٍ: تۇتىشىپ، ئارقىمۇئارقا، بىرنىڭ كەينىدىن بىرى.

لَقَدْ سَافَرَ بِالْقِطَارِ يَوْمَيْنِ مُتَتَالِيَيْنِ لِذَا يَبْدُو مُتْعِبًا: ئۇ پويىزدا ئۇدا ئىككى كۈن ماڭدى، شۇڭا چارچاپ كەتكەندەك كۆرۈنىدۇ.

مُتَّئِسٌ: ئۈمىدسىز، روھى چۈشكۈن، ئۈمىد ئۈزگۈچى، ئۈمىدسىزلەنگۈچى.

مُتَّبَعٌ: ئادەتتە قوللىنىدىغان، ئادەتتە ئېقىۋاتقان، ھەممە قوبۇل قىلغان؛ كەڭ تارالغان.

مُتَتَرِّكَةٌ: تۈركشۇناس.

مُتَّحِدٌ: بىرلىككە كەلگۈچى.

مُتَّحِدُ الْإِتِّجَاهِ: نىشانى بىر.

جَبْهَةٌ مُتَّحِدَةٌ: بىرلىكسەپ.

الْأُمَمُ الْمُتَّحِدَةُ: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى.

الْوِلَايَةُ الْمُتَّحِدَةُ: ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى.

الْإِمَارَاتُ الْعَرَبِيَّةُ الْمُتَّحِدَةُ: ئەرەب بىرلەشمە خەلىپىلىكى.

مُتَّزِنٌ: ئۆلچەملىك، تەكشى، تەڭپۇڭ، بالانس.

سَارَ بِخُطًى مُتَّزِنَةٍ: تەكشى قەدەم بىلەن ئىلگىرىلىدى.

مُتَّسِخٌ: پاسكىنا، مەينەت.

مُتَّسِعٌ: كەڭتاشا، كەڭ جاي.

أَمَامَ دَارِهِ مُتَّسِعٌ مِنَ الْأَرْضِ: ئۇنىڭ قورۇسى ئالدىدا كەڭ جاي بار.

إِذَا كَانَ عِنْدَكَ مُتَّسِعٌ مِنَ الْوَقْتِ فَدَعْنَا نَتَجَاذَبُ أَطْرَافَ الْحَدِيْثِ: بوش ۋاقتىڭ بولسا بىز كەڭرەك پاراڭلىشايلى.

مُتَّسَقٌ: تىزىق، رەتلىك، تەرتىپلىك، ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

كَلَامٌ مُتَّسَقٌ: رەتلىك سۆز.

أَلْحَانٌ مُتَّسَقَةٌ: رىتىملىق ئاھاڭ.

مُتَّصِلٌ: ئۈزلۈكسىز، داۋاملىق، كەينى-كەينىدىن.

ضَمِيرٌ مُتَّصِلٌ: ئۇلىنىپ كىلىدىغان ئالماش.

مُتَّصِلٌ بِكَذَا: يېقىن، يانداش، يېنىدا، تۇتاش.

مُتَّضِحٌ: ئوچۇق، ئاشكارا، ئېنىق.

مَتَّعَ يُمَتِّعُ تَمْتِيعًا بِالشَّيْءِ: مەنپەئەتدار قىلدى، بەھرىمەن قىلدى، مەنپەئەت يەتكۈزدى، پايدا يەتكۈزدى.

مَتَّعَ الشَّيْءَ: سوزدى، ئۇزارتتى؛ داۋاملاشتۇردى.

مَتَّعَهُ اللهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلسۇن!

مَتَّعَ بَصَرَهُ / عَيْنَيْهِ بِالْمَنَاظِرِ الطَّبِيْعَةِ الْخَلَّابَةِ: كۆزىنى مەپتۇن قىلارلىق مەنزىرىلەردىن ھوزۇرلاندۇردى.

مَتَّعَ الْمُطَلَّقَةَ: نىكاھىدىن ئاجراشقان ئايالغا بېرىلىدىغان نەرسە (مۇتئە)نى بەردى.

مُتَّفِقٌ: بىردەك، بىرلىككە كەلگۈچى، ئىتتىپاقلاشقۇچى، ئۇيغۇن، بىردەكلىك.

مُتَّفَقٌ: مۇۋاپىق، قوبۇل قىلىنغان، بىرلىككە كەلگەن، بىر قارارغا كېلىشكەن.

مُتَّقِدٌ: يانغۇچى، كۆيگۈچى، يېقىلغۇ.

مُتَّقِنٌ: پۇختا ئىشلىگۈچى.

مُتَّقٍ (الْمُتَّقِيْ): تەقۋادار، دىيانەتلىك.

﴿وَالَّذِي جَاء بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ «قرآن»: راست سۆز (يەنى قۇرئان)نى ئېلىپ كەلگەن كىشى ۋە ئۇنى ئېتىراپ قىلغان كىشىلەر - ئەنە شۇلار تەقۋادارلاردۇر.

مُتَّكَأٌ ج مُتَّكِئُوْنَ: يۆلەنگۈچى، تايانغۇچى.

﴿مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ﴾ «قرآن»: ئۇلار (ئالتۇندىن) توقۇلغان تەختلەر ئۈستىگە يۆلەنگەن ھالدا بىر-بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرۇشىدۇ.

مُتَّكَأٌ ج مُتَّكَآتٌ: ساپا، يۆلەنچۈك ئورۇندۇق.

﴿وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً﴾ «قرآن»: ئۇلارغا (يۆلىنىدىغان) تەكىي ياستۇقلارنى تەييارلىدى.

مُتَّكِلٌ: تايانغۇچى، يۆلەنگۈچى.

مَتَّنَ يُمَتِّنُ تَمْتِيْنًا الشَّيْءَ: چىڭىتتى، پۇختىلىدى.

مَتَّنَ الْقَوْسَ: يانى چىڭىتتى.

مَتَّنَ الْبِنَاءَ: بىنانى پۇختا سالدى.

مَتَّنَ أَوَاصِرَ الصَّدَاقَةِ بَيْنَهُمَا: دوستلۇقنى چىڭىتتى.

«مَتَّنَ الرَّئِيْسَانِ الْعَلَاقَةَ بَيْنَ دَوْلَتَيْهِمَا»: ئىككى رەئىس دۆلەتلىرى ئارىسىدىكى ئالاقىنى چىڭىتتى.

مَتَّنَ لَهُ: ئۇنىڭغا پۇتلىكاشاڭ پەيدا قىلدى، توسالغۇلۇق قىلدى.

مُتَّهِمٌ: تۆھمەتخور، شىكايەت قىلغۇچى، مۇتتەھەم.

مُتَّهَمٌ: ئەيىبلەنگەن، تۆھمەت قىلىنغان؛ جاۋابكار.

مُتَّهَمٌ بِالْقَتْلِ: قاتىللىق گۇماندارى.

مُتَثَاقِلٌ: سۆرەلمە، سۇس، لۆم-لۆم، لايغەزەل، ئېزىلەڭگۈ، ھورۇن، ئېغىر.

مُتَجَانِسٌ: بىر خىل.

مُتَجَاوِزٌ: ئۆتۈپ كەتكۈچى.

مُتَجَاوِزُ الْحَدِّ: ھەددىدىن ئارتۇق، ھەددىدىن ئاشقان.

مُتَجَبِّرٌ: يولۋاس.

مَتْجَرٌ: تىجارەت قىلماق، سودا قىلماق.

مَتْجَرٌ ج مَتَاجِرُ: ماگىزىن، سودا دۇكىنى، تىجارەت ئورنى؛ سودا سارىيى.

مَتْجَرِيٌّ: سودا خاراكتېرلىك، سودىغا مۇناسىۋەتلىك.

مُتَجَسِّدٌ: گەۋدىلەنگۈچى، كونكرېتلاشقۇچى.

مُتَجَعِّبٌ: ئۆلگۈچى، ئۆلۈك.

مُتَجَعِّدٌ: قورۇلۇپ قالغان، پۈلىشاكغو.

وَجْهٌ مُتَجَعِّدٌ: قورۇلۇپ قالغان يۈز.

شَعْرٌ مُتَجَعِّدٌ: بۈدۈر قىلىنغان چاچ.

مُتَجَلٍّ: روشەن، ئېنىق، ئوچۇق.

مُتَجَمِّدٌ: توڭلىتىلغان، ئۇيۇتۇلغان.

اَلْمُحِيطُ الْمُتَجَمِّدُ: مۇز ئوكيان.

أَمْوَالٌ مُتَجَمِّدَةٌ: توڭلىتىلغان مەبلەغ.

الْمِنْطَقَةُ الْمُتَجَمِّدَةُ الْجَنُوبِيَّةُ: جەنۇبىي قۇتۇپ چەمبىرىكى.

الْمِنْطَقَةُ الْمُتَجَمِّدَةُ الشِّمَالِيَّةُ: شىمالىي قۇتۇپ چەمبىرىكى.

مُتَجَهِّمٌ: قاپىقى تۈرۈك، سۈرلۈك تەلەت.

مُتَجَوِّلٌ: سەيەر قىلغۇچى، تاماشا قىلغۇچى، سەيلە قىلغۇچى.

مَتَحَ يَمْتَحُ مَتْحًا الْمَاءَ: سۇ تارتتى.

مُتَحَابٌّ ج مُتَحَابُّونَ: دوستلاشقۇچىلار.

الدُّوَلُ الْمُتَحَابَّةُ: ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر.

مُتَحَارِبُونَ: جەڭدە ئېلىشقۇچىلار، گىرەلەشمە جەڭ قىلغۇچىلار.

مُتَحَجِّرٌ: تاشقا ئايلانغۇچى.

حَيَوَانٌ مُتَحَجِّرٌ: تاشقا ئايلانغان ھايۋان.

مُتَحَجِّرَاتٌ: تاشقا ئايلانغان جىسىم.

مُتَحَدِّثٌ: سۆزلىگۈچى، باياناتچى.

مُتَحَدِّثٌ بِلِسَانِ ...: ... غا ۋاكالىتەن سۆزلىگۈچى.

الْمُتَحَدِّثُ الرَّسْمِيُّ: ھۆكۈمەت تەرەپ باياناتچىسى.

«أَعْلَنَ الْمُتَحَدِّثُ الرَّسْمِيُّ بِاسْمِ وِزَارَةِ الْخَارِجِيَّةِ أَنَّ الْوَزِيرَ قَدْ اِسْتَدْعَى سُفَرَاءَ الدُّوَلِ الْكُبْرَى لِلْإِجْتِمَاعِ بِهِ»: باياناتچى تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقى نامىدىن مىنىستىرنىڭ چوڭ دۆلەتلەر كونسۇللىرىنى يىغىنغا چاقىرغانلىقىنى

جاكارلىدى.

مُتَحَدِّرٌ: يانتۇلۇق.

مُتَحَذْلِقٌ: ئۆزىنى بىلىملىك كۆرسەتكۈچى، كۆز-كۆز قىلغۇچى.

مُتَحَرِّكٌ: ھەرىكەتلىنىپ تۇرغۇچى، تەۋرەپ تۇرغۇچى، مىدىرلىغۇچى.

صُوَرٌ مُتَحَرِّكَةٌ: كىنو.

رُسُومٌ مُتَحَرِّكَةٌ: كىنو.

مُتَحَزِّبٌ: يان باسقۇچى.

مُتَحَسِّرٌ: ئاقساقاللىق قىلغۇچى.

مُتَحَشِّفٌ م مُتَحَشِّفَةٌ: سالتاڭ ئادەم، كىيىم-كېچەكى ئاۋارە.

مُتَحَشِّمٌ: ھايالىق، نوموسچان، تارتىنچاق، سالاھىيەت، قوشنا، مېھمان.

مَتْحَفٌ ج مَتَاحِفُ: مۇزېي، ئاسارەتىقىلەر قويۇلغان جاي.

يُفْتَحُ هَذَا الْمَتْحَفُ كُلَّ يَوْمٍ مَا عَدَا يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ: بۇ مۇزېيخانا دۈشەنبە كۈنىدىن باشقا ھەر كۈنى ئېچىلىدۇ.

مُتَحَفِّزٌ: تەييارلانغۇچى.

مُتَحَفِّظٌ: پەخەس بولغۇچى، دىققەت قىلغۇچى، ئېھتىياتچان.

غَيْرُ مُتَحَفِّظٍ فِي كَلَامِهِ: ئېھتىيات قىلماي سۆزلەيدىغان، ئىختىيارىي سۆزلەيدىغان، بايقىماي سۆزلەيدىغان، ئەركىن سۆزلىگۈچى.

مُتَحَقِّقٌ: تەكشۈرگۈچى، مۇئەييەنلەشتۈرگۈچى.

مُتَحَمِّسٌ: قىزغىن، مەردانە.

مُتَحَوِّطٌ: ئېھتىياتچان، سەگەك.

مُتَحَيِّرٌ: ئىككىلىنىپ قالغۇچى، قىيىن ئەھۋالدا قالغۇچى، تەڭلىكتە قالغۇچى.

اَلْكَوَاكِبُ الْمُتَحَيِّرَةُ: سەييارە يۇلتۇزلار.

مُتَحَيِّزٌ: يان باسقۇچى.

مُتَخَّثٌ: سەيلە كىيىمى.

مُتَخَرِّجٌ: ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچى.

مُتَخَشِّبٌ: قېتىپ قالغان.

مُتَخَصِّصٌ: مۇتەخەسسىس، ئىختىساسلىق؛ ئالاھىدە خۇسۇسىيەتكە ئىگە.

مُتَخَفٍّ: گىرىم قىلغۇچى، ياسىنىۋالغۇچى.

مُتَخَلِّفٌ: ئارقىدا قالغان، كەينىدە قالغان.

مُتَخَلِّفَاتٌ: كېرەكسىز، تاشلاندۇق.

مُتَخَلِّلٌ ج مُتَخَلِّلُونَ: ۋاسىتىچىلىك قىلغۇچى، ئارىلاشقۇچى.

مُتَخَلِّلٌ بَعْدَ الْأَكْلِ: تاماقتىن كېيىن چىشىنى تازىلىغۇچى.

«حَبَّذَا الْمُتَخَلِّلُونَ مِنْ أُمَّتِي فِي الْوُضُوْءِ وَالطَّعَامِ» ‹حديث›: مىنىڭ ئۈممىتىمدىن تاھارەت ئالغاندا، تاماق يېگەندە چىشىنىڭ ۋە بارماقلىرىنىڭ ئارىلىقىنى تازىلىغانلار ئەجەب ياخشى ئادەملەردۇر.

مَتْخُوْمٌ: تاماق سىڭمەسلىك كېسىلى بىلەن ئاغرىغان ئادەم.

مُتَخَيِّرٌ: تاللىغۇچى.

مُتَخَيَّرٌ: تاللانغان.

مُتَدَاخِلٌ: ئارىلاشقۇچى.

مُتَدَاخِلٌ فِي مَا لَا يَعْنِيْهِ: مۇناسىۋەتسىز ئىشلاغا ئارىلاشقۇچى، يېتىم ئاقسافال.

مُتَدَاخِلَةُ الصِّلَاتِ: ئۆزئارا مۇناسىۋەت باغلىغان.

مُتَدَارِكٌ: تاپقۇچى، ئېرىشكۈچى.

مُتَدَاوِلٌ: ئېقىۋاتقان، ئۆتۈۋاتقان، ئالمىشىپ تۇرغان، كەڭ تارقالغان؛ ئاددىي.

مُتَدَخِّلٌ: ئارىلاشقۇچى.

مُتَدَخِّلٌ فِي الْأُمُوْرِ الدَّاخِلِيَّةِ: ئىچكى ئىشلارغا ئارىلاشقۇچى.

مُتَدَرِّبٌ: تەربىيىلىگۈچى.

مُتَدَرِّنٌ: سىل كېسىلى بىلەن ئاغرىغۇچى.

مُتَدَفِّقٌ: ئىتتىك ئېقىن، جىددىي ئېقىن.

مُتَدَلٍّ: ئېسىپ قويۇلغان، ساڭگىلىتىلغان.

مُتَدَيِّنٌ: دىيانەتلىك، دىندار، دىندا مۇستەھكەم، تەقۋا.

مُتَذَبْذِبٌ: تەۋرىنىپ تۇرىدىغان، لىڭشىپ تۇرىدىغان.

رَجُلٌ مُتَذَبْذِبُ الْمِزَاجِ: لىڭگىرتاقتاق مىجەز ئادەم.

مُتَذَمِّرٌ: پەرىشان، نارازى، مالال بولغۇچى، زېرىككۈچى، غودۇڭشىغۇچى.

مَتَرَ يَمْتُرُ مَتْرًا الشَّيْءَ: كەستى، ئۈزدى.

مَتَرَ الْحَبْلَ: ئارغامچىنى سوزدى.

مَتَرَ.هُ: ئۇنى مېتىرلىدى.

مِتْرٌ وَ مَتْرٌ ج أَمْتَارٌ: مېتىر.

مُتَرَابِطٌ: باغلانغۇچى، مۇناسىۋەت ئورناتقۇچى.

مُتَرَاجِعٌ: چېكىنگۈچى، ئارقىغا داجىغۇچى.

مُتَرَاخٍ: سۇس، بوش، ئاستا، بوشاڭ.

مُتَرَادِفٌ: مەنىداش سۆز، مەنىسى ئوخشاش سۆز.

مُتَرَادَفَةٌ ج مُتَرَادِفَاتٌ: مەنىداش، مەنىسى ئوخشاش.

مِتْرَاسٌ ج مَتَارِسُ و مَتَارِيْسُ: قالقان، ساۋۇت، قورغان، ئىستېھكام، قەلئە، يوشۇرۇنۇش ئورنى.

عَادَ رَجُلُ الْأَمْنِ إِلَى مَتَارِيْسِهِمْ: ئامانلىق ساقلاش خادىملىرى ئىستىھكاملىرىغا قايتتى.

مُتَرَاصٌّ: زىچ، قويۇق.

مُتَرَاكِبٌ: يىغىلىپ قالغۇچى، ئۈستى-ئۈستىگە دۆۋىلىنىپ قالغان.

﴿فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِراً نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبّاً مُّتَرَاكِباً﴾ ‹قرآن›: ئۆسۈملۈكلەردىن يېشىل ياپراقلارنى چىقاردى، (بۇغداي ۋە ئارپا باشاقلىرىغا ئوخشاش) بىر-بىرىگە مىنگىشىپ كەتكەن دانلارنى يېتىشتۈردى.

مُتَرَاكِزٌ: مەركەزلەشكۈچى.

مُتَرَامٍ: بىپايان، كەڭ.

مُتَرَامِي الْأَطْرَافِ: كەڭ كۆلەملىك، بىپايان، چوڭ، يەر مەيدانى كەڭ.

«هَذِهِ الْمَدِيْنَةُ مُتَرَامِيَةُ الْأَطْرَافِ»: بۇ شەھەرنىڭ دائىرىسى كەڭ.

شَجَرَةٌ مُتَرَامِيَةُ الْأَغْصَانِ: شاخ-يوپۇرماقلىرى بۈك-باراقسان چوڭ دەرەخ.

مُتْرَبٌ: رەقىب، دۈشمەن؛ قارشى تەرەپ.

مَتْرَبَةٌ: گاداي، نامرات، يوقسۇل.

﴿أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيماً ذَا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِيناً ذَا مَتْرَبَةٍ﴾ «قرآن»: ياكى ئاچارچىلىق كۈنىدە تۇغقانچىلىقى بولغان يېتىمگە ياكى توپىدا ياتقان مىسكىنگە تاماق بەرمەكتۇر.

مُتَرَجْرِجٌ: لىڭشىغۇچى، تىترىگۈچى، لاغىلدىغۇچى، تەۋرەنگۈچى.

مُتَرْجِمٌ: تەرجىمان.

مُتَرْجَمٌ: تەرجىمە قىلىنغان.

لَمْ يَكُنِ الشَّاعِرُ يَعْرِفُ لُغَةً أَجْنَبِيَّةً وَإِنَّمَا كَانَ يَقْبِلُ عَلَى قِرَاءَةِ الْمُتَرْجَمَاتِ مِنَ الْأَدَبِ الْغَرْبِيِّ: شائىر چەت ئەل تىلىنى بىلمەيتتى، پەقەت غەرب ئەدەبىياتىدىن تەرجىمە قىلىنغان ئەسەرلەرنى بېرىلىپ ئوقۇيتتى.

مُتَرَدِّدٌ: ئارىسالدى بولغۇچى، ئىككىلىنىپ قالغۇچى.

مُتَرَدَّمٌ: ئۆكشايدىغان، رېمونت قىلىنىدىغان، تۈزىتىدىغان.

مُتَرَدٍّ: ئېگىزدىن چۈشۈپ كېتىپ ئۆلگەن ھايۋان.

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ ... وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ﴾ «قرآن»: سىلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋان، ... (ئېگىزدىن) يىقىلىپ ئۆلگەن ھايۋان، (ھايۋانلار تەرىپىدىن) ئۈسۈپ ئۆلتۈرۈلگەن ھايۋانلار(نىڭ گۆشىنى يېيىش) ھارام قىلىندى.

مُتَرَبٍّ: تەربىيىلەنگەن، تەربىيە كۆرگەن.

مُتَرَّحٌ: ئازاب-ئوقۇبەتلىك.

مِتْرَسٌ، مِتْرَسَةٌ ج مَتَارِسُ: تاقاق ياغىچى، مۇداپىئەلىنىدىغان نەرسە؛ قورغان.

مُتْرَصٌ: تەكشۈك تارازا.

مُتْرَصَاتٌ: تۈز نەيزە.

مُتْرَعٌ: تولغان، تولۇپ تاشقان.

كَأْسٌ مُتْرَعَةٌ: تولدۇرۇلغان قاچا، تولغان قاچا.

مُتَرَعْرِعٌ: ئۆسۈپ يېتىلگۈچى (10-20 ياش ئارىلىقىدىكى ۋاقىت).

مُتْرَفٌ: راھەت-پاراغەتكە بېرىلگۈچى.

مُتَرَفِّعٌ: ھاكاۋۇر، مۇتەكەببىر، كۆرەڭلەپ كەتكۈچى.

مُتَرَقِّبٌ: ساقلانغان، ئۈمىد قىلىنغان، ئارزۇ قىلىنغان.

مُتَرَنِّحٌ: دەلدەڭشىگۈچى، سەنتۈرۈلگۈچى، ئىرغاڭلىغۇچى.

مُتَرَهِّلٌ: يۇمشاق، ئەۋرىشىم؛ ئاجىز، زەئىپ.

مِتْرُو: يەر ئاستى تۆمۈر يولى، مېترو.

مَتْرُوْكٌ: تاشلىۋېتىلگەن، ۋاز كېچىلگەن، قالدۇرۇپ قويۇلغان.

مَتْرُوْكَاتٌ: ئالاھىدە قالدۇرۇلغان مىراس.

مِتْرُوْنُوْمٌ: رىتىم تەڭشىگۈچ، سۈرئەت تەڭشىگۈچ.

مِتْرِيُوْلُوْجِيَا: ھاۋا رايى ئىلمى، مېتېئورولوگىيە.

مِتْرِيُوْلُوْجِيٌّ: ھاۋا رايى ئىلمى مۇتەخەسسىسى، مېتېئورولوگ، مېتېئورولوگىيىلىك.

مِتْرِيٌّ: مېتىرلىق.

الطَّرِيْقَةُ الْمِتْرِيَّةُ: مېتىر سىستېمىسى.

مُتَزَامِنٌ: ۋاقىتتا بىرلىككە كەلگۈچى، راماىداش.

«الصُّوْرَةُ وَالصَّوْتُ مُتَزَامِنَانِ فِي الْفِلْمِ»: رەسىم بىلەن

ئاۋاز كىنودا بىر ۋاقىتتا بېرىلىدۇ.

«هُمَا مُتَزَامِنَانِ مِنْ جِيْلٍ وَاحِدٍ»: ئۇ ئىككىسى زاماندىاش.

مُتَزَايِدٌ: ئاشقان، ئۆسكەن، زىيادىلىگەن.

إِنْتَاجٌ مُتَزَايِدٌ: كۆپلەپ ئىشلەپچىقىرىش.

مُتَزَعْزِعٌ: لىڭشىپ قالغۇچى، ئارىسالدى بولۇپ قالغۇچى.

مُتَزَلِّجٌ: مۇز تېيىلغۇچى.

مُتَزَلِّفٌ ج مُتَزَلِّفُوْنَ: ياخشىچاق بولغۇچى، تەخسىكەش، خۇشامەتچى.

«هَذَا مِنَ الْمُتَزَلِّفِيْنَ لِأَصْحَابِ السَّلْطَةِ»: بۇ ئەمەلدارلارغا خۇشامەت قىلغۇچىلاردىندۇر.

مُتَزَمِّتٌ ج مُتَزَمِّتُوْنَ: جىددىي، كەسكىن؛ سۇرلۇك.

رَجُلٌ مُتَزَمِّتٌ: پىكرىدە چىڭ تۇرىدىغان ئادەم، دىندا چىڭ تۇرىدىغان ئادەم، مۇتەئەسسىپ ئادەم.

مُتَزَوِّجٌ ج مُتَزَوِّجُوْنَ: خوتۇنلۇق ئەر، خوتۇنى بار ئادەم.

مُتَزَوِّجَةٌ ج مُتَزَوِّجَاتٌ: ئەرلىك ئايال.

مُتَسَاهِلٌ: مۆتىدىل، ئىلمان، كەڭچىلىك قىلغۇچى، ئەپۇ قىلغۇچى.

مُتَسَاوٍ: باراۋەر بولغۇچى، ئوخشاش، تەڭ.

مُتَسَاوِي الْأَجْزَاءِ: ئىزومېر (خىمىيىۋى تەركىبى ئوخشاش مولېكۇلا تۈزۈلۈشى، فىزىكا ۋە خىمىيىلىك خۇسۇسىيەتلىرى ھەر خىل ماددا).

مُتَسَاوِي الْأَضْلَاعِ: تەڭ تەرەپلىك.

مُتَسَاوِي الْحَرَارَةِ: تەڭ تېمپېراتۇرا، تەڭ ئىزوتېك.

مُتَسَاوِي الزَّوَايَا: تەڭ بۇلۇڭلار.

يَجِبُ أَنْ تَكُوْنَ كُلّ الدّوَلِ كَبِيْرَةً كَانَتْ أَمْ صَغِيْرَةً مُتَسَاوِيَّةً: مەيلى چوڭ بولسۇن، مەيلى كىچىك بولسۇن دۆلەتلەرنىڭ ھەممىسى باراۋەر بولۇشى كېرەك.

مُتَسَبِّبٌ: سەۋەب، نەتىجە.

مُتَسَرِّعٌ: ئالدىراڭغۇ.

مُتَسَلْسِلٌ: ئۈزلۈكسىز، ئۇدا.

رَقَمٌ مُتَسَلْسِلٌ: تەرتىپ نومۇرى، رەت نومۇرى.

بِصُوْرَةٍ مُتَسَلْسِلَةٍ: ئىزچىل تۈردە.

الْجَرَائِمُ الْمُتَسَلْسِلَةُ: بىر قاتار جىنايەتلەر.

نِمْرَةٌ مُتَسَلْسِلَةٌ: تەرتىپ نومۇرى، رەت نومۇرى.

مُتَسَلِّطٌ: باشقۇرغۇچى، كۆزەتكۈچى، كونترول قىلغۇچى، ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى.

مُتَسَلِّقٌ: ئېسىلغۇچى، ياماشقۇچى.

نَبَاتٌ مُتَسَلِّقٌ: ياماشقۇچى ئۆسۈملۈك، چىرماشقۇچى ئۆسۈملۈك.

مُتَسَلِّمٌ: ھاكىم.

خُبْزٌ مُتَسَنَّةٌ: كۆكىرىپ قالغان نان.

مُتَسَوِّطٌ: ئۆزىنى قامچىلىغۇچى.

مُتَسَوِّلٌ: تىلەمچى، قەلەندەر، دىۋانە، ئابدال.

مُتَشَائِمٌ ج مُتَشَائِمُوْنَ: ئۈمىدسىز، روھى چۈشكەن.

لَا تَكُنْ مُتَشَائِمًا تَنْظُرُ إِلَى الْحَيَاةِ بِمِنْظَارٍ أَسْوَدٍ: ھاياتنى قاپقاراڭغۇ جاڭگال قىلىۋېلىپ، ئۈمىدسىز قارىما.

مُتَشَابِكٌ: ئارىلاشقان، چىگىچلىشىپ كەتكەن، مۇرەككەپلىشىپ كەتكەن، پەنجىرە.

مُتَشَابِهٌ ج مُتَشَابِهُوْنَ: ئوخشاش، خۇددى شۇنداق.

﴿وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهاً وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ﴾ ‹قرآن›: (رەڭگى ۋە شەكلى) بىر-بىرىگە ئوخشايدىغان (تەمى) ئوخشىمايدىغان زەيتۇن ۋە ئانارنى ياراتتى.

مُتَشَابِهَةٌ ج مُتَشَابِهَاتٌ: مەنىسى ئېنىق ئەمەس سۆزلەر، مەنىسى مۇئەييەن ئەمەس سۆزلەر، مۇجمەل سۆزلەر.

﴿مِنْهُ آيَاتٌ مّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ

مُتَشَابِهَاتٌ ﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭدا مۇھكەم (يەنى مەنىسى ئوچۇق) ئايەتلەر باركى، ئۇلار كىتابنىڭ (يەنى پۈتۈن قۇرئاننىڭ) ئاساسىدۇر. يەنە باشقا مۇتەشابىھ (يەنى مەنىسى مۇئەييەن ئەمەس) ئايەتلەر باردۇر.

مُتَشَابِهَاتٌ: تۇتۇق، مۇجمەل، غۇۋا، مەنىسى مۇئەييەن ئەمەس ئايەتلەر.

مُتَشَاكِسٌ ج مُتَشَاكِسُونَ: دەتالاش قىلىشقۇچىلار.

﴿فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭغا (ئىشقا سېلىشنى) تالىشىدىغان نۇرغۇن خوجايىنلار ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ.

مُتَشَامِخٌ: تەكەببۇر، مۇغەمبەر.

مُتَشَبِّثٌ: تەرسا، جاھىل، كاج، چىڭ تۇتقۇچى، ئېسىلغۇچى.

مُتَشَرِّدٌ ج مُتَشَرِّدُونَ: ئازغۇن، ئاداشقۇچى، سەرگەردان.

مُتَشَرِّعٌ ج مُتَشَرِّعُونَ: ئادۋوكات، قانۇنشۇناس.

مُتَشَقِّقٌ: يېرىلغان، دەز كەتكەن، چاك كەتكەن.

مُتَشَكِّرٌ: رەھمەت ئېيتقۇچى، تەشەككۇر بىلدۈرگۈچى.

مُتَشَيِّعٌ: ھەۋەسكار، ھېرىسمەن.

مُتَصَاعِدٌ: ئېگىز، يۇقىرى.

غَازٌ مُتَصَاعِدٌ: ئۆرلەۋاتقان گاز.

أَصْوَاتٌ مُتَصَاعِدَةٌ صَاخِبَةٌ: يۇقىرى ئاۋازلىق ۋاراڭ-چۇرۇڭ.

مُتَصَدِّعٌ: يېرىلغان، چاك كەتكەن.

بِنَاءٌ مُتَصَدِّعٌ: چاك كەتكەن بىنا.

﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعاً مُّتَصَدِّعاً مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر بىز قۇرئاننى بىرەر تاغقا نازىل قىلغان بولساق، چوقۇم سەن ئۇنىڭ ئاللاھدىن قورققانلىقتىن باش ئەگكەنلىكىنى، يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەتتىڭ.

مُتَصَدِّقٌ: سەدىقە بەرگۈچى.

﴿وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ﴾ ‹قرآن›: بىزگە سەدىقە قىلغىن، ئاللاھ سەدىقە قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن مۇكاپاتلايدۇ.

مُتَصَرِّفٌ ج مُتَصَرِّفُونَ: باشقۇرغۇچى.

مُتَصَرِّفِيَّةٌ: ئۆلكە.

حَاكِمٌ مُتَصَرِّفِيَّةٌ: ئۆلكە باشلىقى.

مُتَصَعْلِكٌ: لۈكچەك، سەرگەردان، ماكانسىز.

مُتَصَلِّبٌ ج مُتَصَلِّبُونَ: قاتتىق.

مُتَصَلِّبٌ فِي رَأْيِهِ: گېپىدە چىڭ تۇرۇۋالىدىغان.

مُتَصَنِّعٌ ج مُتَصَنِّعُونَ: ياسىمچى.

اِمْرَأَةٌ مُتَصَنِّعَةٌ فِي كَلَامِهَا: ياسالما سۆزلەيدىغان ئايال.

مُتَصَوِّفٌ: سوپى، تەسەۋۋۇپچى، تەرىقەتچى.

التَّنَاقُضَاتُ الْمُتَضَادَّةُ: ئانتاگونىسىلىك زىددىيەت.

مُتَضَارِبٌ: زىددىيەتلەشكۈچى، رەقىب؛ ئېتىراز بىلدۈرگۈچى.

مُتَضَايِقٌ: ئىچ پۇشۇقى، خاپىلىق.

مُتَضَعْضِعٌ: خاراب بولغۇچى، ۋەيران بولغۇچى، بۇزۇلغان.

مُتَطَاوِلٌ: تىك تۆت بۇلۇڭلۇق، ئۇزۇن.

مُتَطَرِّفٌ: ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكۈچى؛ رادىكال؛ ئۇچىغا چىققان؛ قىممەت باھا نەرسە؛ كەم ئۇچرايدىغان نەرسە؛ ھەدىيە، سوۋغات.

مُتَطَرِّفٌ (في السياسة): كەسكىن.

مُتَطَفِّلٌ: چاقىرىلمىغان مېھمان، هارامتاماق، بىكار تەلەپ.

مُتَطَلِّبٌ ج مُتَطَلِّبَاتٌ: ئىشقا ئېشىشى تەلەپ قىلىنىدىغان ئىش.

مُتَطَلِّبٌ جَامِعِيٌّ: ستودېنت، ئوقۇپ تۈگىتىشكە تەلەپ قىلىنىدىغان دەرسلەر.

صَنَاعَةٌ مُتَطَوِّرَةٌ: تەرەققىي قىلغان سانائەت.

مُتَطَوِّعٌ ج مُتَطَوِّعَةٌ: پىدائىي.

اَلْجَيْشُ الْمُتَطَوِّعُ: پىدائىي قوشۇن.

مُتَظَاهِرٌ: نامايىشچى.

مَتَعَ يَمْتَعُ مَتْعًا وَمُتْعَةً بِالشَّيْءِ: ئەكەتتى، ئېلىپ كەتتى، پايدىلاندى، مەنپەئەتلەندى، بەھرىمەن بولدى.

مَتَعَ الشَّيْءُ: نەرسە ئەڭ ياخشى بولدى.

مَتَعَ النَّهَارُ: چۈش بولدى، كۈن تىكلەشتى.

مُتَعَادِلٌ: تەكشى، باراۋەر.

مُتَعَادُوْنَ الْوَاحِدُ مُتَعَادٍ: ئۆزئارا دۈشمەنلەشكۈچى.

مُتَعَادٍ: تاشلىق، ئوڭغۇل-دوڭغۇل يەر.

مُتَعَارَفٌ: تونۇلغان، ئېتىراپ قىلىنغان، مەشھۇر.

مُتَعَاقِبٌ: ئارقا-ئارقىدىن، ئۈزلۈكسىز؛ ئالمىشىپ تۇرغۇچى، نۆۋەتلەشكۈچى.

مُتَعَاقِدٌ: توختام تۈزگۈچى، كېلىشىم تۈزگۈچى، قېتىشىپ قالغان، ئۇيۇپ قالغان.

اَلْمُتَعَاقِدَانِ: توختام تۈزۈشكەن ئىككى تەرەپ.

مُتَعَالٍ: ئالىيجاناب، يۈكسەك، ئالىي.

مُتْعِبٌ: كىشىنى ھالسىرىتىدىغان.

مُتْعَبٌ: ھارغان، چارچىغان.

أَنَا مُتْعَبُ الْيَوْمَ لِلْغَايَةِ: مەن بۈگۈن بەك چارچاپ كەتتىم.

مَتْعَبٌ، مَتْعَبَةٌ ج مَتَاعِبُ: قىيىنچىلىق، مۇشەققەت.

مَتَاعِبُ السَّفَرِ: سەپەرنىڭ جاپا- مۇشەققەتلىرى.

مَتَاعِبُ الْمَرَضِ: كېسەل ئازابى.

مَتَاعِبُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇش ئېغىرچىلىقلىرى، تۇرمۇش قىيىنچىلىقلىرى.

مُتَعَبِّدٌ: ئابىد، ئىبادەت قىلغۇچى.

مُتْعَةٌ وَمِتْعَةٌ ج مُتَعٌ وَمِتَعٌ: پايدىلانماق، مەنپەئەتدار بولماق، بەھرىمەن بولماق، ھۇزۇرلانماق، لەززەتلەنمەك؛ سوۋغا؛ ئۆلۈم.

مُتْعَةٌ شَهِيَّةٌ: نازۇنېمەت، ئېسىل تائام.

مُتْعَةٌ قَلِيْلٌ: ئاز مىقداردىكى ئوزۇق-تۈلۈك، ئازغىنە ئوزۇق.

مُتْعَةُ الطَّلَاقِ: نىكاھدىن ئاجراشقاندىن كېيىن ئايالنىڭ ئېلىشقا تېگىشلىك نېسىۋىسى.

زَوَاجُ الْمُتْعَةِ: ۋاقىتلىق ئۆيلىنىش، مۇددەت بەلگىلەپ نىكاھلىنىش.

«مُتْعَةٌ فِكْرِيَّةٌ»: ئەقلى ھۇزۇرلىنىش.

«اَلسَّفَرُ بِالطَّرِيْقِ الْبَرِّيِّ مُتْعَةٌ»: قۇرۇقلۇق سەپىرىنىڭ ئۆزى بىر خىل ھۇزۇرلىنىشتۇر.

«أَمَاكِنُ الْمُتْعَةِ»: كۆڭۈل ئاچىدىغان جايلار.

مُتَعَجْرِفٌ: ھاكاۋۇر، مەنمەنچى.

تَصَرَّفَ بِصُوْرَةٍ فَظَّةٍ وَمُتَعَجْرِفَةٍ: يولسىزلىق قىلدى.

مُتَعَدِّدٌ: نۇرغۇن، كۆپ، كۆپ مىقدار.

مُتَعَدِّدُ الْأَشْكَالِ: خىلمۇخىل.

مُتَعَدِّدُ الْأَضْلَاعِ: كۆپ تەرەپلىك، كۆپ قىرلىق.

مُتَعَدِّدُ الْجَوَانِبِ: كۆپ تەرەپلىملىك.

مُتَعَدِّدُ اللُّغَاتِ: كۆپ تىللىق.

مُتَعَدٍّ ج مُتَعَدُّوْنَ: ئۆتكۈچى، ئېشىپ كەتكۈچى، تاجاۋۇزچى.

فِعْلٌ مُتَعَدٍّ: ئۆتۈملۈك پېئىل.

مُتَعَذِّرٌ: قىيىن، جاپالىق، ئورۇنلىنىشى بولمايدىغان، مۇمكىن بولمايدىغان.

مُتَعَرِّجٌ: دولقۇنلۇق، دولقۇنسىمان، ئەگرى-بۈگرى.

مُتَعَصِّبٌ: قىزغىن، غەيرەتلىك؛ ئۆز كۆز قارىشىدا بىر تەرەپلىمە چىڭ تۇرىدىغان، مۇتەئەسسىپ.

مُتَعَصِّبٌ لِمَذْهَبٍ: گورۇھۋاز، شەخسىيەتچى.

مُتَعَصٍّ: مۇشەققەت، جاپالىق؛ داۋالاش قىيىن؛ مەھكەم ئورناشقان.

مُتَعَضِّنٌ: ئورگانىك، جانلىق، ئەزالىق.

مُتَعَطِّشٌ ج مُتَعَطِّشُوْنَ: چاڭقىغۇچى، ئۇسسىغۇچى، قاتتىق ئىنتىلگۈچى.

كَانَ مُتَعَطِّشًا لِسِمَاعِ أَخْبَارِ أَهْلِهِ: ئائىلىسىنىڭ خەۋەرلىرىنى ئاڭلاشقا تەشنا ئىدى.

مُتَعَظِّمٌ: هاكاۋۇر، چوڭچى.

مُتَعَفِّنٌ: سېسىغان، چىرىگەن.

هَذِهِ التُّفَّاحَاتُ كُلُّهَا جَيِّدَةٌ وَلَا تُوْجَدُ وَاحِدَةٌ مِنْهَا مُتَعَفِّنَةً: بۇ ئالمىلارنىڭ ھەممىسى ناھايىتى ياخشى. ئارىسىدا بىرمۇ سېسىقى يوق.

مُتَعَقِّلٌ: زىرەك، چېچەن.

مُتَعَلِّقٌ بِهِ: ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك، ئۇنىڭغا تەئەللۇق.

مُتَعَلِّمٌ ج مُتَعَلِّمُوْنَ: ئوقۇغۇچى، تەلىم ئالغۇچى، ئەدەپلىك، مەدەنىيەتلىك، بىلىملىك، زىيالى.

مُتَعَمِّدٌ: قەستەن.

﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِناً مّتَعَمِّداً فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ﴾ ‹قرآن›: كىمكى بىر مۆئمىننى قەستەن ئۆلتۈرىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسى جەھەننەم بولىدۇ.

«مَنْ كَذِبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ» ‹حديث›: كىمكى مەن دېمىگەن سۆزنى يالغاندىن مېنى دېدى دېسە، ئۇ ئادەم جايىنى دوزاخ دەپ بىلسۇن.

مُتَعَنِّتٌ: كاج، جاھىل، تەرسا.

مُتَعَهِّدٌ: توختام تۈزگۈچى، كېلىشىم ئىمزالىغۇچى، ھۆددىگەر.

سَيَقُوْمُ بِتَنْفِيْذِ الْمَشْرُوْعِ الْجَدِيْدِ اَحَدُ الْمُتَعَهِّدِيْنَ الْأَكْفِيَاءِ: يېڭى پىلانىنى ئىجرا قىلىشنى ياراملىق ھۆددىگەر ئۈستىگە ئالدى.

مَتْعُوْبٌ: هارغان، چارچىغان.

مَتْعُوْسٌ: بەختسىز، بىچارە، بىتەلەي.

مُتَعَوِّدٌ: ئادەتلەنگۈچى.

مُتَغَايِرٌ ج مُتَغَايِرُوْنَ: ھەر خىل، ھەر تۈرلۈك، قۇرۇلۇشى بىر-بىرىگە ئوخشىمايدىغان.

مُتَغَرِّبٌ: ياقا-يۇرتلۇق، يۇرتىدىن ئايرىلغان.

مُتَغَضِّنٌ: پۈرلەشكەن، قورۇلغان.

عِنْدَمَا يَطْعُنُ الْمَرْأُ فِي السِّنِّ يُصْبِحُ جِلْدُهُ مُتَغَضِّنًا: كىشى ياشانغاندا تېرىسى قورۇلۇپ قالىدۇ.

مُتَغَطْرِسٌ: هاكاۋۇر، مەنمەنچى.

كَانَ مُعْجِبًا بِنَفْسِهِ مُتَغَطْرِسًا: مەنمەنچىلىك قىلىپ ئۆزىنى قالتىس سانايتتى.

مُتَغَلِّبٌ: غالىب، يەڭگۈچى.

مُتَغَيِّرٌ: ئۆزگىرىشچان، تۇراقسىز، ئالمىشىپ تۇرغۇچى.

مُتَفَائِلٌ ج مُتَفَائِلُوْنَ: ئۈمىدۋار، بىغەم.

يَعِيْشُ الْمُتَفَائِلُوْنَ فِي سَعَادَةٍ: ئۈمىدۋار كىشىلەر بەخت ئىچىدە ياشايدۇ.

مُتَفَاحِشٌ: ئادەتتىن تاشقىرى، پەۋقۇلئاددە.

مِتْفَالٌ: بەتبۇي ئادەم.

مُتَفَاوِتٌ: قائىدىسىز، تەرتىپسىز، پەرقلىق.

مُتَفَتِّرٌ: بوشاپ قالغۇچى، ئارىلاپ داۋاملاشقۇچى.

مُتَفَجِّرٌ: پارتلىغۇچى.

مَوْقِفٌ مُتَفَجِّرٌ: پارتلاش ھالىتىدىكى مەيدان.

الْمُتَفَجِّرَاتُ: پارتلاتقۇچلار.

الْمَوَادّ الْمُتَفَجِّرَةُ: پارتلاتقۇچ ماددىلار.

مُتَفَرِّعٌ: كۆپ تارماقلىق، كۆپ شاخلىق، كۆپ خىل.

مُتَفَرِّعَاتٌ: قوشۇمچە مەھسۇلات.

الْبِتْرُوْلُ وَمُتَفَرِّعَاتُهُ: نېفىت ۋە ئۇنىڭ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى.

مُتَفَرِّقٌ ج مُتَفَرِّقُوْنَ م مُتَفَرِّقَةٌ: تارقاق، چېچىلىپ كەتكەن.

﴿أَأَرْبَابٌ مّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ﴾ ‹قرآن›: تارقاق كۆپ

مەبۇدلار ياخشىمۇ؟

﴿وَادْخُلُواْ مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ﴾ «قرآن»: باشقا ـ باشقا دەرۋازىدىن كىرىڭلار.

مُتَفَرِّقَاتٌ: تۈرلۈك نەرسىلەرنىڭ يىغىندىسى.

مُتَفَرْنِجٌ: ياۋروپالاشقۇچى.

شَابٌّ مُتَفَرْنِجٌ: ياۋروپالىشىپ كەتكەن ياش.

مُتَفَشٍّ: تاراپ كەتكۈچى، يېيىلىپ كەتكۈچى.

مِنْفَلَةٌ ج مَنَافِلُ: تۈكۈرۈك قاچىسى، گارشوك.

مُتَفَلْسِفٌ: پەيلاسوپلۇق دەۋاسى قىلغۇچى، ئۆزىنى پەيلاسوپ دەۋالغۇچى.

مُتَفَنِّنٌ: كەشپىياتچى، ئىجادىيەتچى.

كَانَ كَاتِبًا مُتَفَنِّنًا: ئۇ ئىجادكار يازغۇچى ئىدى.

مُتَفَوِّقٌ: ئۈستۈن، ئۈستۈنلۈك قازانغۇچى، ماھىر، غالىب، پۇختا، پىششىق.

جَانِبُنَا فِي وَضْعٍ مُتَفَوِّقٍ: ئۈستۈنلۈك بىز تەرەپتە.

مُتَقَابِلٌ: يۈزلىشىپ تۇرغۇچى.

﴿مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ﴾ «قرآن»: تەختلەرگە يۆلەنگەن ھالدا، بىر ـ بىرگە قارىشىپ ئولتۇرىدۇ.

مُتَقَادِمٌ: بۇرۇنقى، قەدىمكى.

مُتَقَادِمُ الْعَهْدِ: بۇرۇنقى زامان، قەدىمكى زامان.

مُتَقَارِبٌ ج مُتَقَارِبُونَ: يېقىن، زىچ، شېئىرنىڭ مەلۇم ۋەزنى.

«أَشْجَارٌ مُتَقَارِبَةٌ»: زىچ دەرەخلەر.

هُمَا مُتَقَارِبَانِ فِي السِّنِّ: ئۇ ئىككىسى تەڭتۇش.

مُتَقَاضٍ ج مُتَقَاضُونَ: ئەرز قىلغۇچى، شىكايەت قىلغۇچى.

مُتَقَاعِدٌ: خىزمەتتىن چېكىنگۈچى، پېنسىيىگە چىققۇچى.

مُتَقَبِّضٌ: قورۇلغان، تارايغان.

مُتَقَدِّسٌ: مۇقەددەس، پاك.

مُتَقَدِّمٌ ج مُتَقَدِّمُونَ: ئىلغار، ئىلگىرىلىگۈچى، مۇۋەپپەقىيەت قازانغۇچى، ياخشىلانغۇچى.

مُتَقَدِّمٌ فِي السِّنِّ: ياشانغان، پېشقەدەم.

الْمُتَقَدِّمُ: بىرىنچى، ئەڭ ئاۋۋال.

الْمُتَقَدِّمُ ذِكْرُهُ: يۇقىرىدا بايان قىلىنغان تىلغا ئېلىنغان.

«الدُّوَلُ الْمُتَقَدِّمَةُ»: تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەر.

أَنَّهُ لَمْ يَتَعَلَّمْ حَتَّى مَبَادِئَ الرِّيَاضِيَّاتِ فَكَيْفَ يُمْكِنُهُ أَنْ يَتَعَلَّمَ الرِّيَاضِيَّاتِ الْمُتَقَدِّمَةِ: ئۇ باشلانغۇچ ماتېماتىكىنىمۇ ئۆگەنمىگەن تۇرسا قانداقمۇ ئالىي ماتېماتىكىنى ئۆگىنەلىسۇن.

مُتَقَرِّحٌ: جاراھەتلەنگۈچى، يارىلانغان، مەجرۇھ.

مُتَقَشِّفٌ ج مُتَقَشِّفُونَ: ئاددىي ـ ساددا ياشىغۇچى.

«عَالِمٌ مُتَقَشِّفٌ»: راھەت ـ پاراغەتكە بېرىلمىگەن ئالىم.

مُتَقَصِّدٌ: مەقسەتلىك، قەستەن، ئەتەي، نىشانلىق.

مُتَقَطِّعٌ: ئارىلاپ ئۈزۈلگەن.

تَيَّارٌ مُتَقَطِّعٌ: تۇراقسىز توك.

«أَجَابَهُ فِي صَوْتٍ مُتَقَطِّعٍ»: توختاپ ـ توختاپ جاۋاب بەردى.

لَقَدْ كُتِبَ هَذِهِ الْأُطْرُوحَةُ عَلَى نَحْوٍ مُتَقَطِّعٍ خِلَالَ نِصْفَ سَنَةٍ: بۇ ئىلمىي ماقالە ئارىلاپ ـ ئارىلاپ يېزىلىپ يېرىم يىلدا يېزىلىپ بولۇندى.

مُتَقَلِّبٌ: ئۆزگىرىشچان، تۇراقسىز.

مُتَقَلِّبُ الْأَطْوَارِ: گېپىنىڭ تۇتامى يوق، ئالا كۆڭۈل، ئاسان ئۆزگىرىدىغان.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەرنىڭ «دۇنيادىكى» ھەرىكىتىڭلارنى ۋە «ئاخىرەتتىكى» جايىڭلارنى بىلىدۇ.

«جَوٌّ مُتَقَلِّبٌ»: ئۆزگىرىشچان ھاۋا.

مَرِيضٌ مُتَقَلِّبٌ عَلَى فِرَاشِهِ: يېتىپ قالغان كېسەل.

مُتَقَلِّدٌ: تەقلىد قىلغۇچى، دورىغۇچى؛

ئېسىۋالغۇچى، ئاقىۋالغۇچى.

مُتَقَلْقِلٌ: تۇراقسىز، تەۋرەنگۈچى.

مُتَقَلِّصٌ: تارايغۇچى، قورۇلغۇچى، قىسقىرىغۇچى، كىرىشىپ كەتكۈچى.

مُتْقَنٌ: ئېنىق، مۇكەممەل، پۇختا.

لَقَدْ صَنَعْتُ هَذَا الْعَمَلَ عَلَى نَحْوٍ غَيْرِ مُتْقَنٍ: بۇ ئىشنى قولۇمنىڭ ئۇچى بىلەنلا ئىشلەپ قويدۇم.

مَتْقُوْنٌ: ئېنىق، مۇكەممەل.

مُتَقَيِّحٌ: يىرىڭلىق، يىرىڭلاپ قالغان.

مَتَكَ يَمْتُكُ مَتْكًا الشَّيْءَ: ئۈزۈۋەتتى، كېسىۋەتتى.

مَتْكٌ: چىۋىننىڭ بۇرنى.

مِتْكٌ: تىزىق، باغلام، زىخ، ساپ (ئۈزۈمنىڭ)؛ چوڭ يىڭنە.

مُتَكَافِئَةٌ: تەڭلىك، باراۋەرلىك.

مُعَاهَدَةٌ غَيْرُ مُتَكَافِئَةٍ: تەڭسىز شەرتنامە.

إِلْغَاءُ الْمُعَاهَدَاتِ غَيْرِ الْمُتَكَافِئَةِ: تەڭسىز شەرتنامىلەرنى بىكار قىلىش.

مُتَكَبِّرٌ ج مُتَكَبِّرُوْنَ: ھاكاۋۇر، چوڭچى، مۇتەكەببىر.

الْمُتَكَبِّرُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بىرى بولۇپ ئۇلۇغلۇق ئىگىسى دېگەن مەنىدە.

﴿الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ﴾ «قرآن»: ئۇ، مۇتلەق پادىشاھدۇر، پاكتۇر، ساالامەتلىك بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، غالىبتۇر، قەھرى قىلغۇچىدۇر، ئۇلۇغلۇق ئىگىسىدۇر.

مُتَكَتِّفٌ: قول قوۋۇشتۇرغۇچى.

جَلَسَ مُتَكَتِّفًا: قول قوۋۇشتۇرۇپ ئولتۇردى.

مُتَكَتِّلٌ ج مُتَكَتِّلُوْنَ: توپلانغان، گۇرۇھ بولۇۋالغان، غوژمەك.

بِنَاءَاتٌ مُتَكَتِّلَةٌ: زىچ بىنالار.

مُتَكَدِّرٌ: پاراكەندە بولغۇچى.

مُتَكَرِّرٌ: قايتا ـ قايتا.

مُتَكَرِّرُ الْحُدُوْثِ: قايتا مەيدانغا كەلگەن.

بِصُوْرَةٍ مُتَكَرِّرَةٍ: تەكرار رەۋىشتە.

مُتَكَرِّهٌ: يىرگەنگۈچى، نارازى بولغۇچى.

مُتَكَسٌّ: باھاسى بەلگىلەنگەن.

رِسَالَةٌ مُتَكَسَّةٌ: زاكاس خەت.

مُتَكَلِّفٌ ج مُتَكَلِّفُوْنَ: يالغاندىن قىياپەتكە كىرىۋالغۇچى، سۈنئىي تۈسكە كىرىۋالغۇچى.

مُتَكَلِّفُ الْكَرَمِ: ئالىيجاناب قىياپەتكە كىرىۋالغۇچى.

مُتَكَلِّمٌ: سۆزلىگۈچى، باياناتچى.

الْمُعْتَزِلِيُّ الْمُتَكَلِّمُ: ئىلمىي كالام بىلەن شۇغۇللانغۇچى مۇئتەزىلى.

مُتَلَاحِزٌ مِنَ الْأَشْجَارِ: چىرمىشىپ كەتكەن دەرەخلەر.

مُتَلَاحِقٌ ج مُتَلَاحِقُوْنَ: ئارقىمۇئارقا كەلگۈچىلەر.

أَعْمَالٌ مُتَلَاحِقَةٌ: ئۈزۈلمەس خىزمەتلەر.

رِيَاضِيُّوْنَ مُتَلَاحِقُوْنَ: يېتىشىۋالغۇچى تەنھەرىكەتچىلەر.

مُتَلَازِمٌ: مۇلازىم، ئايرىلالمايدىغان، خىزمەتكار.

مُتَلَاشٍ: يوقالغۇچى، ھالاك بولغۇچى، مۇنقەرز بولغۇچى.

مِتْلَافٌ: بۇزغۇنچى، ھالاك قىلغۇچى.

مِتْلَافُ وَقْتٍ: ۋاقىتنى ئىسراپ قىلغۇچى.

مُتَلَأْلِئٌ: يالتىراق، پارقىراق، پىلىلداپ تۇرغان، جىمىرلاۋاتقان، نۇر چېچىپ تۇرغان، يورۇق، نۇرلۇق، جىلۋىلىك.

مُتَلَبِّدٌ: كىرىشىپ كەتكەن، چىگىش.

«سُحُبٌ مُتَلَبِّدَةٌ»: گىرەلىشىپ كەتكەن بۇلۇتلار.

سَمَاءٌ مُتَلَبِّدَةٌ: بۇلۇت قاپلاپ كەتكەن ئاسمان.

مُتَلَبِّسٌ ج مُتَلَبِّسُوْنَ: كىيىم كىيگەن.

مُتَلَبِّسٌ بِجَرِيْمَةٍ: جىنايەت ئۆتكۈزگەن.

«أُلْقِيَ عَلَيْهِ الْقَبْضُ وَهُوَ مُتَلَبِّسٌ بِجَرِيْمَةِ الْقَتْلِ»: ئۇ

قاتىللىق جىنايىتى ئۆتكۈزۈۋاتقاندا قولغا ئېلىندى.

مُتَلَثِّمٌ: شارپا بىلەن ئېغىز-بۇرنىنى يۆگىۋالغۇچى.

مُتَلَدِّدٌ ج مُتَلَدِّدُونَ: جېدەل-ماجىراچى، بەك تالاش-تارتىش قىلىدىغان.

مُتَلَذِّذٌ ج مُتَلَذِّذُونَ: ھۇزۇرلانغۇچى.

مُتَلَذِّذٌ بِمَنَاظِرِ الطَّبِيْعَةِ: تەبىئەت مەنزىرىلىرى بىلەن ھۇزۇر ئالغۇچى.

مُتَلَعْثِمٌ: دۇدۇقلىغۇچى، كېكەچ، دۇدۇقلايدىغان.

مُتْلِفٌ: بۇزغۇچى، بۇزغۇنچى؛ زىيانلىق؛ زىيان-زەخمەت يەتكۈزگۈچى.

مُتْلَفٌ: ۋەيران قىلىنغان، زەخىملەنگەن، بۇزۇلغان.

مَتْلَفٌ، مَتْلَفَةٌ ج مَتَالِفُ: بالا-قازا، ھالاكەت، ئۆلۈم.

مَسْرَحِيَّةٌ مُتَلْفَزَةٌ: تېلېۋىزىيە تىياتىرى.

مُتَلَوِّنٌ: رەڭلىك، بوياقلىق، سىرلىق، رەڭگى ئۆزگىرىشچان، بويالغان، رەڭ بېرىلگەن.

حَرِيْرٌ مُتَلَوِّنٌ: پارقىراق تاۋار.

مُتَلَهِّفٌ: تەشنا بولغان، خۇمار بولغان، ئىنتىزار بولغان، مەستانە، ئارزۇمەنىد، ھەۋەس قىلغۇچى.

مُتَلَهِّفٌ إِلَى مُطَالَعَةِ الْقِصَصِ: ھېكايە ئوقۇش مەستانىسى.

مُتَلَّهٍ عَنْ: يۈز ئۆرۈگۈچى.

التِّلْمِيْذُ مُتَلَّهٍ عَنْ سِمَاعِ الدَّرْسِ: شاگىرت دەرس ئاڭلاشتىن يۈز ئۆرۈگۈچىدۇر.

مَتْلُوْفٌ: بۇزۇلغان، ۋەيران قىلىنغان، بۇزۇپ-چېچىلغان.

مَتْلُوْهُ الْعَقْلِ: ھەيرەتتە قالغۇچى، ئەقلى قاچقۇچى، پىكرى بۆلۈنگۈچى.

مُتَمَاسِكٌ: بىرلەشكۈچى، ئىتتىپاقلاشقۇچى، ئۇيۇشقۇچى.

مُتَمَدِّنٌ: مەدەنىي، گۈللەنگەن، مەدەنىيەتلىك.

مُتَمَرِّدٌ: ئاسىيلىق قىلغۇچى، قارشىلىق قىلغۇچى.

مُتَمَرِّضٌ: ئاغرىقچان، كېسەلچان، كېسەل كۆرپىسى.

مُتَمَرِّنٌ: چېنىققان، ئىش كۆرگەن، تەجرىبىلىك، تەدبىرلىك.

مُتَمَسِّكٌ: چىڭ تۇتقۇچى، ئېسىلغۇچى، بىرلەشكۈچى، ئىتتىپاقلاشقۇچى.

مُتَمَعِّجٌ: ئەگرى-بۈگرى، ئەگرى توقاي، قىڭغىر-سىڭغىر.

مُتَمَغِّطٌ: يېپىشقاق.

مُتَمَكِّنٌ: مۇستەھكەم، پۇختا.

مُتَمَلِّقٌ: تەخسكەش، خۇشامەتچى.

مُتَمِّمٌ: تولۇقلىغۇچى، ئورۇنلىغۇچى، تاماملىغۇچى.

مُتَمَّمٌ: ئورۇنلانغان، تاماملانغان.

يَمِيْنٌ مُتَمِّمَةٌ: تولۇقلىما قەسەم.

مُتَمَنٍّ: ئارزۇ قىلغۇچى، ئۈمىد قىلغۇچى، ئۈمىدۋار.

مُتَمَنِّيَاتٌ: تىلەك، ئارزۇ، ئۈمىد.

مُتَمَهِّلٌ: ئاستا، سۆرەلمە، مىسمىس.

مُتَمَوِّجٌ: دولقۇنلىغۇچى، دولقۇنلاپ تۇرغان، ئۆركەشلىگۈچى، مەۋج ئۇرغۇچى.

مُتَمَوِّلٌ: كاپىتالىست، مالدار، پۇلدار، باي.

مُتَمَيِّزٌ: پەرقلىق، ئالاھىدە بولغۇچى، ئايرىلغۇچى.

مَتُنَ يَمْتَنُ مَتَانَةً: مۇستەھكەم بولدى، پۇختا بولدى، قاتتىق بولدى، چىڭ، مەزمۇت بولدى.

مَتْنٌ ج مِتَانٌ وَمُتُوْنٌ: دۈمبە، كەينى، ئۈچا.

مَتْنُ الطَّرِيْقِ: يول يۈزى، يول ئۈستى.

مَتْنُ اللُّغَةِ: لۇغەت تەركىبى، لېكسىكا.

عَلَى مَتْنِ الطَّائِرَةِ: ئايروپىلان ئۈستىدە.

«مَتْنُ الْكِتَابِ»: كىتابنىڭ تېكىستى.

سَارَ مَتْنَ النَّهَارِ: كۈن بويى ماڭدى.

مُتَنَاثِرٌ: چېچىلىپ كەتكەن، ئايرىلىپ كەتكەن.

سَقَطَ مُتَنَاثِرًا: چېچىلىپ كەتتى.

قَبَائِلُ مُتَنَاثِرَةٌ: تارقاق قەبىلىلەر.

مُتَنَازِلٌ: ئۆتۈنۈپ بەرگۈچى.

مُتَنَازِلٌ عَنْ حَقِّهِ: ھەققىدىن ۋاز كەچكۈچى.

مُتَنَازَلٌ: ئۆتۈنۈپ بېرىلگەن.

مُتَنَاسِبٌ: مۇۋاپىق، ماس، لايىق.

مُتَنَاسِبُ الْأَعْضَاءِ: ئەزالىرى ماس كەلگەن.

مُتَنَافِرٌ: قارىمۇقارشى، بىر-بىرىگە زىت.

مُتَنَاقِصٌ: كېمىيىۋاتقان، ئازلاۋاتقان.

مُتَنَاقِضٌ: ئۆزئارا زىت، بىر-بىرىگە زىت، قارىمۇقارشى.

مُتَنَاهٍ: چەكلىك، يۇقىرى پەللە، ئاخىرقى نۇقتا، ئىنتايىن.

غَيْرُ مُتَنَاهٍ: چەكسىز، تۈگىمەس، ئاخىرى يوق.

«مَوْضُوعٌ مُتَنَاهٍ»: ئاخىرىغا يەتكەن تېما.

«قِطَارٌ مُتَنَاهٍ فِي السُّرْعَةِ»: ئىنتايىن تېز پويىز.

«مَقَالَةٌ مُتَنَاهِيَةٌ فِي الدِّقَّةِ»: ئىنتايىن ئىنچىكە ماقالە.

مُتَنَاوِبٌ: ئالماشقان، ئالمىشىۋاتقان، نۆۋەتچى، ئالماشقۇچى.

«تَيَّارٌ كَهْرَبَائِيٌّ مُتَنَاوِبٌ»: ئالمىشىپ تۇرىدىغان ئېلېكتر دولقۇنى.

«زِيَارَاتٌ مُتَنَاوِبَةٌ»: ئۆزئارا بېرىپ-كېلىشلەر.

مُتَنَاوَلٌ: يېتىپ بارغىلى بولىدىغان جاي (دائىرە)، ئاسان، ئوڭاي.

فَوْقَ مُتَنَاوَلِ الظُّنُوْنِ وَالشُّبَهَاتِ: شەك - شۈبھىسىز، گۇمانلىنىشقا بولمايدىغان.

«هَذَا الْأَمْرُ فِي مُتَنَاوَلِهِ»: بۇ ئىش ئۇنىڭغا ئاسان.

«فِيْ مُتَنَاوَلِ يَدِهِ»: ئۇنىڭ ئىلكىدە.

«مَوْضُوْعٌ فِي مُتَنَاوَلِ الْجَمِيْعِ»: ھەممەيلەنگە ئاسان تېما.

مُتَنَبِّئٌ: پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغۇچى، ئۆزىنى پەيغەمبەر دەۋالغۇچى، ئالدىن خەۋەر بەرگۈچى.

مُتَنَبِّئٌ جَوِّيٌّ: ھاۋا رايىدىن ئالدىن خەۋەر بەرگۈچى.

الْمُتَنَبِّئُ: مەشھۇر ئەدىب شائىر ئەبۇ تەييىب مۇتەنەببىنىڭ لەقىمى.

مُتَنَبِّهٌ: ئويغاق، سەگەك، ھوشيار، سەزگۈر، ئېتىك، ئېھتىيات قىلغۇچى.

مُتَنَزَّهٌ ج مُتَنَزَّهَاتٌ: ئويناپ يۈرىدىغان يەر، تاماشا قىلىدىغان يەر، سەيلىگاھ.

«مُتَنَزَّهُ الْأَطْفَالِ فِي الْحَدِيْقَةِ الْعُمُوْمِيَّةِ»: ئاممىۋى باغچىدىكى بالىلار ئوينايدىغان يەر.

مُتَنَصِّتٌ: ئوغرىلىقچە قۇلاق سالغۇچى، ئوغرىلىقچە تىڭشىغۇچى.

مُتَنَطِّعٌ ج مُتَنَطِّعُوْنَ: شاللاق ياش.

فَتَاةٌ مُتَنَطِّعَةٌ: شاللاق قىز.

«هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُوْنَ» ‹حديث›: «سۆز - ھەرىكەتتە چوڭقۇرلىشىمەن دەپ ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكۈچىلەر ھالاك بولدى».

مُتَنَفِّسٌ: تىنىغۇچى، نەپەس ئالغۇچى.

مُتَنَقِّلٌ: كۆچمەن، سەييارە.

«مُسْتَشْفًى مُتَنَقِّلٌ»: سەييارە دوختۇرخانا.

«مَعْرِضٌ مُتَنَقِّلٌ»: كۆچمە كۆرگەزمىخانا.

«مَكْتَبَةٌ مُتَنَقِّلَةٌ»: سەييارە كىتابخانا.

«الْأَعْرَابُ الْمُتَنَقِّلُوْنَ»: كۆچمەن ئەرەبلەر.

مُتَنَكِّرٌ: گىرىم قىلغان، يالغاندىن ياسانغان، نىقاپلىنىۋالغان.

مُتَنَوِّرٌ: مەدەنىيەتلىك، مەرىپەتپەرۋەر، زىيالىي، ئوقۇمۇشلۇق، ئىلغار.

مُتَنَوِّعٌ: خىلمۇخىل، ھەر خىل، رەڭگارەڭ.

مَكَانٌ مُتَنَوِّعٌ: يىراق جاي.

مُتَهَاوِدٌ: ئادىل، مۇۋاپىق، ھەققانىيەتچى.

أَسْعَارٌ مُتَهَاوِدَةٌ: ئادىل باھا.

مُتَهَتِّكٌ: نومۇسسىز، بىھايا، شەرمەندە، رەسۋا.

مُتَهَتِّكٌ فِي سُلُوكِهِ: ساياق، ھاياسىز.

مُتَهَدِّجٌ: تىترىگۈچى.

مُتَهَدِّمٌ: بۇزغۇنچى، ۋەيران قىلغۇچى.

مُتَهَدَّمٌ: بۇزۇلغان، خاراب بولغان.

مُتَهَذِّبٌ: تەربىيىلەنگەن، سەۋىيىلىك، ئەدەپلىك، مەدەنىيەتلىك.

مُتَهَذَّبٌ: تەربىيىلەنگەن، ئەدەپلىك.

مُتَهَكِّمٌ ج مُتَهَكِّمُونَ: مەسخىرىۋاز، مازاق قىلغۇچى، ساتىرىچى.

صَحَفِيٌّ مُتَهَكِّمٌ: ھەجۋىي ژۇرنالىست.

مُتَهَلِّلٌ: يورۇغۇچى، چاقنىغۇچى.

مُتَهَلِّلُ الْوَجْهِ: خۇش چىراي، ئوچۇق چىراي.

«فَتَاةٌ مُتَهَلِّلَةٌ لِنَجَاحِهَا فِي الْإِمْتِحَانِ»: ئىمتىھاندا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ خۇشاللىقىدىن چىرايى يورۇپ كەتكەن قىز.

مُتَهَوِّرٌ: شاللاق، يەڭگىل، قارام، بىشەم، تەنتەك.

مُتَهَوِّسٌ: ساراڭ، مەجنۇن.

مُتَهَيِّجٌ ج مُتَهَيِّجُونَ: غەزەپلەنگۈچى.

مُتَهَيِّعٌ: تېكىرقاپ قالغۇچى، يامانلىققا ئالدىرىغۇچى.

مُتَوَاتِرٌ: تۇتاشقان، ئۇلاشقان، ئارقىمۇئارقا، داۋاملاشقان.

مُتَوَازِنٌ: تەكشى، تەكشۈك، ئۆلچەنگەن، قاپىيىلىك.

مُتَوَازٍ (الْمُتَوَازِي): تەڭ، تەڭداش.

مُتَوَازِي الْأَضْلَاعِ: پاراللېل تۆت تەرەپلىك.

الْمُتَوَازِيَانِ: قوش تورنىك.

مُتَوَاصِلٌ: ئۈزلۈكسىز، داۋاملىق، توختىماستىن.

مُتَوَافِرٌ: كۆپ، مول، يېتەرلىك، تولۇق.

غَيْرُ مُتَوَافِرٍ: يېتەرسىز.

مُتَوَالٍ: پەيدىنپەي، ئارقىمۇئارقا، داۋاملىق ئۈزلۈكسىز.

مُتَوَانٍ: سەل قارىغۇچى، كېچىكتۈرگۈچى، بوشاڭلىق قىلغۇچى، لايغەزەل.

مُتَوَتِّرٌ: جىددىي، كەسكىن، چىڭىتىلغان، باغلانغان، تارتىلغان.

مَوْقِفٌ سِيَاسِيٌّ مُتَوَتِّرٌ: جىددىي سىياسىي مەيدان.

أَعْصَابٌ مُتَوَتِّرَةٌ: جىددىيلەشكەن نېرۋىلار.

مُتَوَحِّدٌ: بىردىنبىر، يېگانە، بويتاق.

مُتَوَحِّشٌ: ياۋايى، مەدەنىيەتسىز، ياۋۇز، ۋەھشىي يىرتقۇچ.

مُتَوَرِّدٌ: قىزىلگۈلدەك، ئەتىرگۈلدەك، قىزىل.

وَجْهٌ مُتَوَرِّدٌ: قىزىلگۈلدەك چىراي.

مُتَوَسِّطٌ: ئوتتۇرىدىكى، ئوتتۇرا دەرىجىلىك.

حَجْمٌ مُتَوَسِّطٌ: ئوتتۇرا تىپلىق.

فِي مُتَوَسِّطِ كَذَا: ئوتتۇرىدا، مەركىزىدە.

فِي مُتَوَسِّطِ الظَّلَامِ: قاراڭغۇدا.

فِي مُتَوَسِّطِ اللَّيْلِ: يېرىم كېچىدە.

فِي مُتَوَسِّطِ الْمَدِينَةِ: شەھەر مەركىزىدە.

الْبَحْرُ الْأَبْيَضُ الْمُتَوَسِّطُ: ئوتتۇرا دېڭىز.

مُتَوَسِّطُ الْقَامَةِ: ئوتتۇرا بوي.

مُتَوَسِّطُ الْحَالِ: ئوتتۇرا ھال.

مُتَوَسِّطُ الْعُمْرِ: ئوتتۇرا ياش.

الْمَوْجَةُ الْمُتَوَسِّطَةُ فِي الْإِذَاعَةِ: رادىئونىڭ ئوتتۇرا دولقۇنى.

مُتَوَسِّطِيٌّ: ئوتتۇرىغا مەنسۇپ.

مُنَاخٌ مُتَوَسِّطِيٌّ: نورمال ھاۋا كىلىماتى.

مُتَوَسِّمٌ ج مُتَوَسِّمُونَ: ئىنچىكە كۆزەتكۈچى، ئىنچىكە مۇلاھىزە قىلغۇچى.

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭدا

كۆزەتكۈچىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار.

مُتَوَضَّأٌ: تاھارەت ئالىدىغان جاي، خالا جاي.

مُتَوَطِّدٌ: ئىزچىل، پۇختا.

مُتَوَعِّكٌ: ساقسىز، كەيپسىز.

مُتَوَفِّقٌ: ئۇتۇقلۇق، كۆڭۈلدىكىدەك.

مُتَوَفِّقٌ: ئۇتۇقلۇق، ئۇتۇق قازانغۇچى.

مُتَوَفِّي: ۋاپات تاپتۇرغۇچى.

﴿إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ﴾ «قۇرئان»: مەن سېنى (ئەجىلىڭ يەتكەندە) قەبزى روھ قىلىمەن، سېنى دەرگاھىمغا كۆتۈرىمەن (يەنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىمەن).

مُتَوَفًّى: ئۆلگۈچى، ۋاپات بولغان ئادەم.

فُلَانٌ الْمُتَوَفَّى سَنَةَ كَذَا: پالانى مۇنچىنچى يىلى ۋاپات بولغان.

مُتَوَقِّدٌ: يانغۇچى، كۆيگۈچى.

مُتَوَقِّدُ الذِّهْنِ: زېھنى ئۆتكۈر.

مُتَوَقَّعٌ: ئارزۇ قىلىنغان، ئۈمىد قىلىنغان.

مُتَوَكِّلٌ ج مُتَوَكِّلُونَ: ئىشەنگۈچى، يۆلەنگۈچى.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ھەقىقەتەن تەۋەككۈل قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ.

مُتَوَلٍّ (الْمُتَوَلِّي) ج مُتَوَلُّونَ: مەسئۇل باشقۇرغۇچى، ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى، مۇتىۋەللى.

مُتَوَلِّي أَعْمَالِ الشَّرِكَةِ: شىركەتنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى.

الْمُتَوَلِّي أَمْرَ الْيَتِيمِ: يېتىمنىڭ ئىشلىرىغا ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى.

مُتَوَهِّجٌ: يېنىپ تۇرغان، كۆيۈپ تۇرغان، پارلاپ تۇرغان.

شَمْسٌ مُتَوَهِّجَةٌ: پارقىراپ تۇرغان قۇياش.

مَتْوُولٌ: سېھىرلەنگەن، جادۇ قىلىنغان، قايمۇقتۇرۇلغان.

مُتَوَّجٌ: تاج كىيدۈرۈلگەن، تاجدار.

مَتَى: قاچان؟

حَتَّى مَتَى: قاچانغىچە؟ قاچانغىچىلىك؟

مَتَى تَذْهَبُ أَذْهَبُ: سەن قاچان بارساڭ مەنمۇ شۇ چاغدا بارىمەن.

«مَتَى زَارَكَ الضَّيْفُ؟»: مېھمان ساڭا قاچان كەلدى.

مِتْيَاحٌ: بەلگىلەنگەن، مەھكۇم قىلىنغان.

مُتَيَّحٌ: ئاقساقال، يېتىم ئاقساقال، ئۆزىگە مۇناسىۋەتلىك ئىشلارغا ئارىلىشىۋالىدىغان ئادەم.

مُتَيَسِّرٌ: ئاسان، قولاي، ئاسان ئېرىشكىلى بولىدىغان.

مَتِينٌ ج مِتَانٌ: مۇستەھكەم، پۇختا، چىڭ، مەزمۇت، قەيسەر، كۈچلۈك، قاۋۇل.

«رَجُلٌ مَتِينُ الْعَضَلَاتِ»: مۇسكۇللىرى چىڭ ئادەم.

«حَبْلٌ مَتِينٌ»: پۇختا ئېشىلگەن ئارغامچا.

«عَلَاقَةٌ مَتِينَةٌ»: مۇستەھكەم ئالاقە.

هَذِهِ الْجَوَارِبُ مَتِينَةٌ قَوِيَّةٌ: بۇ پايپاقلار ناھايىتى پىششىق.

الْمَتِينُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ چەكسىز قۇدرەتلىك ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممىگە رىزىق بەرگۈچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر، قۇۋۋەتنى ئارتۇقتۇر.

مَتِيهَةٌ: سىرلىق ئورۇن، تىلسىمات، ئېزىتقۇلۇق جاي، ئادىشىپ قالىدىغان جاي.

مُتَهَيِّجٌ: ھاياجانلانغۇچى، تەسىرلەنگۈچى.

مُتَيَّمٌ: مۇھەببەتنىڭ قۇلى، ئاشىق، ئاشىقى بىقارار.

«مَسْرَحِيَّةُ مَجْنُونِ لَيْلَى مَبْنِيَّةٌ عَلَى قِصَّةِ شَاعِرٍ عَرَبِيٍّ مَاتَ مُتَيَّمًا»: لەيلى - مەجنۇن تىياتىرى بولسا

ئاشىق-بىقارار بولۇپ ئۆلگەن ئەرەب شائىرنىڭ قىسسىسىنى ئاساس قىلغان.

مَثَابٌ ، مَثَابَةٌ: يىغىن مەيدانى، يىغىلىدىغان جاي؛ دەرىجە؛ سەۋىيە.

الْعُلَمَاءُ مِنَ الْأُمَّةِ بِمَثَابَةِ الْقَلْبِ: بىر مىللەتنىڭ ئۆلىمالىرى بەدەندىكى يۈرەكنىڭ ئورنىدا.

«قَدْ اِتَّخَذْتُ هَذَا الْمَنْزِلَ مَثَابَةً لِي مُنْذُ أَعْوَامٍ»: بۇ خانىنى بىرقانچە يىلدىن بۇيان ئۆي قىلىۋالدىم.

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْناً﴾ ‹قرآن›: ئۆز ۋاقتىدا بىز كەئبىنى كىشىلەر ئۈچۈن جەم بولىدىغان جاي ۋە ئامان جاي قىلىپ بەردۇق.

بِمَثَابَةِ كَذَا: بىلەن تەڭ.

مُثَابِرٌ: سەۋرچان؛ چىداملىق، تىرىشچان، ئېگىلمەس-سۇنماس، هارماس.

مُثَابَرَةٌ: سەۋرچانلىق؛ قەتئىيلىك؛ چىداملىق.

«يَجِبُ التَّحَلِّي بِرُوحِ الْمُثَابَرَةِ»: چىداملىق روھىنى ئۆزلەشتۈرۈش كېرەك.

إِنَّ الْمُثَابَرَةَ عَلَى الْعَمَلِ سِرٌّ مِنْ أَسْرَارِ النَّجَاحِ فِي الْحَيَاةِ: خىزمەتنى هارماي-تالماي ئىشلەش ئىنسان هاياتىدىكى نەتىجە قازىنىشنىڭ سىرلىرىنىڭ بىرىدۇر.

مَثَاثٌ: چاچ مېيى، گىرىم بۇيۇملىرى، يۈز مېيى.

مَثَارٌ: ئىلهام بەرمەك، رىغبەتلەندۈرمەك.

مَثَارُ الْبَحْثِ: بەس-مۇنازىرىنىڭ سەۋەبى.

مَثَارُ النِّزَاعِ: جېدەل-ماجىرانىڭ سەۋەبى.

«كَانَ الْأَمْرُ مَثَارَ جِدَالٍ وَنِزَاعٍ»: بۇ ئىش جېدەل-ماجىراغا سەۋەب بولدى.

مِثَالٌ ج أَمْثِلَةٌ وَمُثُلٌ: مىسال، تەمسىل.

«مِثَالٌ أَعْلَى»: يۈكسەك ئۈلگە.

«يَعْمَلُ عَلَى مِثَالِ فُلَانٍ»: ئۇ پالانىنى ئۈلگە قىلىپ ئىشلەيدۇ.

«هِيَ مِثَالُ النَّشَاطِ وَالدِّقَّةِ»: ئۇ پائالىيەتچانلىق ۋە ئىنچىكىلىكنىڭ ئۈلگىسىدۇر.

«سَاقَهُ عَلَى سَبِيْلِ الْمِثَالِ»: ئۇنى مىسال تەرىقىسىدە كەلتۈردى.

مِثَالٌ بَيَانِيٌّ: مىسال، ئۈلگە، نەمۇنە، دەلىل-ئىسپات.

«عَلَى مِثَالِهِ»: ئۇنى دوراپ، ئۇنىڭغا تەقلىد قىلىپ.

مِثَالٌ لِلْعِبْرَةِ: ئىبرەتلىك، تەجرىبە-ساۋاقلىق.

«مُثُلٌ عليَا»: يۈكسەك ئۈلگىلەر.

مَثَالَةٌ: ئارتۇقلۇق، ئارتۇقچىلىق، ئەۋزەللىك، ئېسىللىك، ئۈستۈنلۈك.

مَثَالَةٌ ج مَثَالَاتٌ وَمَثَائِلُ: تاپشۇرۇق، دەرس، ساۋاق.

مِثَالِيٌّ: نەمۇنىلىك، ئۈلگىلىك.

«الْمَذْهَبُ الْمِثَالِيّ»: ئىدېئالىزم.

مِثَالِيَّةٌ: ئىدېئالىستىك، ئىدېئالىزم.

«فَيْلَسُوْفٌ مِنْ دُعَاةِ الْمِثَالِيَّةِ»: ئىدېئالىزم تەرەپدارلىرىدىن بولغان پەيلاسوپ.

مَثَانَةٌ ج مَثَانَاتٌ: دوۋساق.

الْمَثَانِيَ: قۇرئان كەرىمنىڭ ئايەتلىرى، سۈرە فاتىھەنىڭ ئايەتلىرى.

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعاً مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ﴾ ‹قرآن›: بىز ساڭا فاتىھەنىڭ يەتتە ئايىتىنى ۋە ئۇلۇغ قۇرئاننى بەردۇق.

مَثَانِيّ الشَّيْءِ: قابىلىيىتى، كۈچى، ئىقتىدارى.

مَثَانِيٌّ مِنَ الدَّابَّةِ: هايۋاننىڭ تىزى.

مَثْؤُبٌ: ئەسنىگۈچى.

مُثَبَّتٌ: مۇقىم، تۇراقلاشقان.

مُثَبِّطٌ: توسقۇنلۇق قىلىندىغان.

مُثَبِّطُ الْعَزْمِ: ئىرادىنى بوشىتىۋەتكۈچى، روھنى

چۈشكۈنلەشتۈرىدىغان.

مُثَبِّطٌ (فِي الْكِيمِيَاءِ): خىمىيىلىك ئۆزگىرىشكە توسقۇنلۇق قىلىدىغان ماددا.

مُثَبِّطٌ (فِي الطِّبِّ): كېسەلنىڭ پائالىيەتچانلىقىنى سۇسلاشتۇرىدىغان دورا.

«الْأَحْسَاسُ الْمُثَبِّطُ لِلْهِمَمِ هُوَ أَنْ يَرَى الشَّبَابُ أَمَلَهُمْ خَارِجَ بِلَادِهِمْ لَا دَاخِلِهَا»: ياشلارنىڭ ۋەتىنىنىڭ ئىچىگە ئەمەس، سىرتىغا ئىنتىلىشى ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى بوشاشتۇرۋېتىدىغان تۇيغۇدۇر.

مُثْبَتٌ: ئىنكار قىلىنمايدىغان.

كَلَامٌ مُثْبَتٌ: غەيرىي ئىنكارى سۆز.

مَثْبَنَةٌ ج مَثَابِنُ: قول سومكىسى.

مَثْبُوتٌ: ئىسپاتلانغان، ئېتىراپ قىلىنغان.

مَثَّالٌ: ھەيكەلتاراشلىق.

مَثَّلَ يُمَثِّلُ تَمْثِيلًا: ئوخشاتتى، مىسال قىلدى.

«مَثَّلَ بِهِ»: ئۈلگە قىلدى، تەقلىد قىلدى، ئۆرنەك قىلدى، نەمۇنە قىلدى.

مَثَّلَ بِهِ: زەخىملەندۈردى، ناكار قىلدى، چىرايىنى بۇزدى.

مَثَّلَ التِّمْثَالَ: ھەيكەل ياسىدى، ھەيكەل ئويدى، ھەيكەل ياراتتى، ھەيكەل ئىجاد قىلدى.

مَثَّلَ الشَّيْءَ لِفُلَانٍ: تەسۋىرلىدى، سۈرەتلىدى، سۈرەتلەپ بەردى، ئوخشاتتى.

مَثَّلَ فُلَانًا: پالانىنى ۋەكىل قىلدى، ۋاكالەتلىك قىلدى.

مَثَّلَ مَثَلًا: مىسال كەلتۈردى، مىسال قىلدى، مىسال بەردى، تەمسىل قىلدى.

مَثَّلَ رِوَايَةً: رول ئالدى، رولغا چىقتى.

«مَثَّلَ الزُّرْقَةَ بِالسَّمَاءِ»: كۆكلۈكنى ئاسمانغا ئوخشاتتى.

«مَثَّلَ الْمَسْرَحِيَّةَ»: تىياتىر قويدى.

«مَثَّلَ دَوْرَ السُّلْطَانِ»: سۇلتاننىڭ رولىنى ئالدى.

«مَثَّلَ قَوْمَهُ فِي دَوْلَةٍ أَوْ مُؤْتَمَرٍ»: دۆلەت ياكى يىغىندا ئۆز قوۋمىغا ۋەكىللىك قىلدى.

«مَثَّلَ السَّفِيرُ دَوْلَتَهُ فِي إِجْتِمَاعِ مُنَظَّمَةِ الْمُؤْتَمَرِ الْإِسْلَامِيِّ»: ئىسلام كېڭەشى تەشكىلاتى يىغىنىدا كونسۇل دۆلىتىگە ۋەكىللىك قىلدى.

«مَثَّلَ الْمُحَامِيُّ مَصَالِحَ الشَّرِكَةِ الْفُلَانِيَّةِ»: ئادۋوكات پالانى شىركەتنىڭ پايدىسىغا قانۇنىي ۋەكىل بولدى.

«مَثَّلَ بِهِ أَشْنَعَ تَمْثِيلٍ»: ئۇنى قاتتىق قىيىندى.

مُثْرٍ: باي، مالدار، زەردار، دۆلەتمەن.

مُثْعَلِبٌ: تۈلكىلىك.

أَرْضٌ مُثْعَلَبَةٌ: تۈلكىلىك جاي.

مِثْقَابٌ ج مَثَاقِيبُ: ئۈشكە، بۇرغا، ئىسكىنە.

مِثْقَالٌ ج مَثَاقِيلُ: مىسقال (ئېغىرلىق ئۆلچىمى، 4.68 گرامغا تەڭ).

مِثْقَالُ ذَرَّةٍ: قىلچىلىك، ئازغىنە، زەررىچە، كىچىككىنە.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ.

أَلْقَى عَلَيْهِ مَثَاقِيلَهُ: ئۇنىڭغا ئېغىرلىقىنى ئارتتى، ئېغىرلىقىنى سالدى.

مِثْقَبٌ ج مَثَاقِبُ: ئۈشكە، بۇرغا، ئىسكىنە.

مُثَقَّفٌ ج مُثَقَّفُونَ: زىيالىي، ئىلمىي ساھەدىكىلەر، ئەدەپلىك، مەدەنىيەتلىك، تەربىيىلەنگەن، تەربىيە كۆرگەن.

الطَّبَقَةُ الْمُثَقَّفَةُ: زىيالىيلار قاتلىمى.

مُثْقَلٌ: ئېغىر يۈك؛ تولدۇرۇلغان، ئارتىلغان.

مَثْقُوبٌ: تېشىلگەن، تۆشۈك.

مَثْكَلَةٌ: ئايرىلىشقا سەۋەب بولىدىغان.

مَثَلَ يَمْثِلُ مُثُولًا فُلَانًا: پالانىغا ئوخشىدى، ئوخشاپ كەتتى، ناھايىتى ئوخشىدى.

مَثَلَ الْقَمَرُ: ئاي كۆرۈندى، زاھىر بولدى، نامايان

بولدى، ئايان بولدى.
«مَثَلَ التَّمَاثِيْلَ»: ھەيكەل ياسىدى.
«مَثَلَ الشَّخْصُ بَيْنَ يَدَي فُلَانٍ»: پالانىنىڭ ئالدىدا تىك تۇردى.
مَثَلَ يَمْثُلُ مُثُوْلًا الشَّخْصُ بَيْنَ يَدَي فُلَانٍ: پالانىنىڭ ئالدىدا ئۆرە تۇردى، توختىدى.
مَثَلَ بِحَضْرَتِهِ: ئۇنىڭ قېشىغا باردى.
مِثْلٌ ج أَمْثَالٌ: ئوخشىشى، مىسلى، ئوخشاش.
بِالْمِثْلِ: شۇنداق، ئوخشاش، بىردەك، بىر خىل.
مِثْلَ مَا: شۇنىڭدەك، شۇنداقلا، خۇددى.
مِثْلُهُ: شۇنىڭغا ئوخشاشلار.
«فِي مِثْلِ هَذِهِ الْأَحْوَالِ»: بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا.
«مُقَابَلَةُ الْمِثْلِ بِالْمِثْلِ»: ئىنتىقام ئالماق، ئۆچ ئالماق، قىساس ئالماق، ئەنت ئالماق.
«مَبْدَأُ مُقَابَلَةِ الْمِثْلِ بِالْمِثْلِ»: ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش پرىنسىپى، باراۋەرلىك پرىنسىپى.
مَثَلٌ ج أَمْثَالٌ: تەمسىل، ماقال، ئىبرەت، مىسال، مەشھۇر سۆز، ھېكمەتلىك سۆز، ئۆلگە.
عَلَى سَبِيْلِ الْمَثَلِ: ماقالدەك، تەمسىلدەك، ماقالدىكىگە ئاساسەن، تەمسىلدە كۆرسىتىلگىنى بويىچە.
مَثَلٌ مَأْثُوْرٌ: ھېكمەتلىك سۆز، ئىبرەتلىك سۆز، ئاتىلار سۆزى.
مَثَلٌ تَشْبِيْهٌ: مەسەل، كىنايە، ئىستىھزا.
مَثَلٌ أَعْلَى: تىپىك، غايە، غايىۋى.
«سِفْرُ الْأَمْثَالِ»: (تەۋراتتىكى) ھېكمەتلىك سۆز، ئىبرەتلىك سۆز.
مَثَلًا: مەسىلەن.
مَثْلَبَةٌ ج مَثَالِبُ: ئەيىب، نۇقسان.
مَثْلَجَةٌ ج مَثْلَجَاتٌ: توڭ ساقلاش ماشىنىسى.
مُثْلَةٌ: ساتما، ئالچۇق.
مُثَلَّثٌ ج مُثَلَّثَاتٌ: ئۈچ بۇلۇڭ، ئۈچ چاسا، مۇسەللەس.
مُثَلَّثٌ مُتَسَاوِي السَّاقَيْنِ: تەڭ يانلىق ئۈچ بۇلۇڭ.
مُثَلَّثٌ مُخْتَلِفُ الْأَضْلَاعِ: تەڭسىز تەرەپلىك ئۈچ بولۇڭ.
مُثَلَّثٌ قَائِمُ الزَّاوِيَةِ: تىك بۇلۇڭلۇق ئۈچ بۇلۇڭ.
عَدُوٌّ مُثَلَّثٌ: ئۈچ تەرەپلىك دۈشمەن.
حِسَابُ الْمُثَلَّثَاتِ: ترىگونومېترىيە، ئۈچ بۇلۇڭ.
الْمُثَلَّثَاتُ الْمُسْتَوِيَةُ: تەكشىلىك ترىگونومېترىيىسى.
مُثَلَّثِيٌّ: ترىگونومېترىيە.
النِّسْبَةُ الْمُثَلَّثِيَّةُ: ترىگونومېترلىك فۇنكسىيە.
مُثَلَّجٌ: مۇزلىتىلغان، توڭلىتىلغان.
لُحُوْمٌ مُثَلَّجَةٌ: توڭ گۆش.
مُثَلَّجَاتٌ: سوغوق ئىچىملىكلەر.
مُثَلَّغٌ: يېرىلغان، چېقىلغان.
مَثْلُوْثٌ: ئۈچ قاتلاملىق.
حَبْلٌ مَثْلُوْثٌ: ئۈچ قات ئارغامچا.
مَثْلُوْجٌ: مۇزلىتىلغان، قارلىق.
حَلِيْبٌ مَثْلُوْجٌ: ماروژنى.
مَاءٌ مَثْلُوْجٌ: مۇز سۈيى.
رَجُلٌ مَثْلُوْجُ الْفُؤَادِ: سەۋدايى.
لُحُوْمٌ مَثْلُوْجَةٌ: توڭ گۆش.
مَثْلُوْمٌ: نامى بۇلغانغان.
مَثْلُوْمُ الْعِرْضِ: ئابرۇيى تۆكۈلگەن.
مُثْلَى: ئەڭ ئالىي، ئەڭ ئەۋزەل، ئەڭ ئېسىل، ئەڭ ئىلغار.
الْغَايَةُ الْمُثْلَى: غايىۋى نەرسە.
الطَّرِيْقُ الْمُثْلَى: غايىۋى ئۇسۇل.
مَثَلِيٌّ: تىپىك، ئۆلچەملىك، قائىدىلىك، قېلىپلاشقان.
مُثْمِرٌ: پايدىلىق، ھوسۇللۇق، نەتىجىلىك.
مَثْمَلَةٌ: چېلەك.

مِثْمَلَةٌ: سېۋەت؛ پادىچىلار خالتىسى.

مُثَمِّنٌ: باھالىغۇچى، باھا بېكىتكۈچى.

مُثَمَّنٌ: باھا، بەلگىلەنگەن باھا؛ زەھەرلەنگەن.

مُثَمِّنُ الْجُمْرُكِ: چېگرا بېجى ئۆلزالىغۇچى.

مُثَمَّنٌ: سەككىز بۇرجەكلىك نەرسە.

مُثَمَّنُ الْأَرْكَانِ: سەككىز بۇرجەكلىك.

مُثَمَّنُ الزَّوَايَا: سەككىز بۇلۇڭلۇق.

مُثَمَّنُ السُّطُوحِ: سەككىز ياقلىق.

مَثْمَنٌ: سەككىزدىن ـ سەككىزدىن.

مَثَنَ يَمْثُنُ مَثَانَةً الرَّجُلُ: دوۋساق ياللۇغى بولۇپ قالدى.

مُثَنًّى: قوش قاتلاملىق.

مُثَنَّى الْوَادِي: سايلىقتىكى ئەگرى جاي.

مَثْنَوِيٌّ: قوش مىسرالىق شېئىر، ھەر ئىككى مىسرانىڭ قاپىيىسى ئوخشايدىغان شېئىر.

مَثْنَى: ئىككىدىن ـ ئىككىدىن.

«صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى وَمَثْنَى» ‹حديث›: ‹ ‹تەھەججۇد نامىزى ئىككى رەكئەت، ئىككى رەكئەتتىن ئوقۇلىدۇ› ›.

مَثْنِيٌّ: قاتلانغان، پۈكلەنگەن، قوش قاتلاملىق.

مَثْنِيَّةٌ: ئەگرى ـ بۈگرى، قاتلىنىدىغان.

مَثُوبَةٌ، مَثْوَبَةٌ: ساۋاب، مۇكاپات، ئىش ھەققى.

﴿لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ اللَّه خَيْرٌ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ئەلۋەتتە ياخشى.

مَثْوَرَةٌ: كالا كۆپ جاي.

مَثْوًى ج مَثَاوٍ: تۇرالغۇ، تۇرىدىغان ئورۇن، جاي.

«إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ»: ئۇ مېنىڭ خوجايىنىمدۇر، ئۇ مېنى ياخشى كۈتتى.

الْمَثْوَى الْأَخِيرُ: قەبرە.

«شُيِّعَ إِلَى مَثْوَاهُ الْأَخِيرِ»: قەبرىگىچە ئۇزىتىلدى.

أَكْرَمَ اللهُ مَثْوَاهُ: ئاللاھ ئۇنى خاتىرجەم ياتقۇزسۇن.

أَبُو الْمَثْوَى: مېھمان.

مُثِيرٌ: قوزغىغۇچى، رىغبەتلەندۈرگۈچى.

مُثِيرُ الْفِتَنِ السِّيَاسِيَّةِ: سىياسىي قالايمىقانچىلىق قوزغىغۇچى.

مُثِيرُ الْقَلَاقِلِ: ئىغۋا تارقاتقۇچى، ئىغۋاگەر، ئۇتقۇيرۇق، تۇپىلاڭچى.

«تُعْتَبَرُ الْقَهْوَةُ وَالْأَشْرِبَةُ الْكُحُولِيَّةُ مِنَ الْمُثِيرَاتِ»: قەھۋە ۋە ئىسپىرتلىق ئىچىملىكلەر روھىي جەھەتتىن جانلاندۇرغۇچى ھېسابلىنىدۇ.

مَثِيلٌ ج مُثُلٌ: ئوخشاش، ئوخشىشى.

«لَيْسَ لَهُ مَثِيلٌ» «لَا مَثِيلَ لَهُ»: تەڭدىشى يوق، مىسلىسىز.

«هِيَ تَخْتَلِفُ عَنْ مَثِيلَاتِهَا»: ئوخشاشلىرىدىن پەرقلىق.

مَثِيلٌ ج مُثَلَاءُ: پازىل، پەزىلەتلىك، ئارتۇق.

كُلُّنَا مَثِيلٌ: بىزنىڭ ھەممىمىز پەزىلەتلىكمىز.

مَثِيلَةٌ ج مَثِيلَاتٌ: تاپشۇرۇق، دەرس.

مُجَاجٌ / مُجَاجَةٌ: شۆلگەي، تۈكۈرۈك، شال، شىرىق سۇ.

مُجَاجُ النَّحْلِ: ھەسەل، بال.

مُجَاجُ الْمُزْنِ: يامغۇر.

مُجَاجُ الْعِنَبِ: ئۈزۈم شىرنىسى.

مُجَارَاةٌ: بىرلىككە كەلمەك، مۇۋاپىقلاشماق.

«لَمْ يُحَاوِلْ أَنْ يَتَخَلَّىَ عَنْ قِيَمِهِ الْإِسْلَامِيَّةِ مُجَارَاةً لِلْبِيْئَةِ الْغَرْبِيَّةِ»: غەرب مەدەنىيىتىنى دورايمەن دەپ قىممەتلىك ئىسلامىي نەرسىلەردىن ۋاز كېچىشكە ئۇرۇنغىنى يوق.

شَبْكَةُ مَجَارِيْرَ: يەر ئاستى سۇ ئاققۇزۇش تورى.

مَجَازٌ: يول، كارىدور، دالان.

مَجَازٌ بَيَانِيٌّ: ئىستىئارە، مەجازى ۋاستە.

مُجَازَاةٌ: ھەق، مۇكاپات، جازا، قىساس.

مُجَازِفٌ: قارام، تەنتەك، ئۆپكىسىنى باسالمايدىغان.

«وُقِيْتَ الرَّدَي لاَتُبْدِ قَوْلَ مُجَازِفٍ وَلاَتَطْوِ كَشْحًا عَنْ سَبِيْلِ الْحَقِيْقَةِ»: ئامان بولغىنكى، قارىسىغا گەپ قىلما، ھەقىقەتنى ئېتىراپ قىلىشتىن باش تارتما!

مُجَازَفَةٌ: مۆلچەرلىمەك، تەخمىنلىمەك، قارامىلىق قىلماق.

«إِنَّ عَرْضَهُ لِلْمَوْضُوْعِ بِهَذِهِ الصّوْرَةِ الْمُبَسّطَةِ يَقُوْدُهُ إِلَى الْمُجَازَفَةِ فِي اِسْتِنْتَاجِهِ»: ئۇنىڭ بۇ مەسىلىگە مۇشۇنداق ئاددىي شەكىلدە قاراپ چىقىشى ئۇنى مەسىلىلەرنى ھۆكۈم قىلىشتىكى تۇتامسىزلىققا ئېلىپ بارىدۇ.

مَجَازِيٌّ: مەجازىلىق، ئىستىئارىلىك ئىپادىلەش ئۇسۇلى.

مَجَاعَةٌ ج مَجَاعَاتٌ وَمَجَائِعٌ: ئاچارچىلىق، قەھەتچىلىك.

يَمُوْتُ سَنَوِيًّا آلَافُ النَّاسِ فِي إِفْرِيْقِيَا بِسَبَبِ الْمَجَاعَةِ: ئافرىقىدا ھەر يىلى مىڭلىغان كىشىلەر، ئاچارچىلىق سەۋەبىدىن ئۆلىدۇ.

إِدِّخَارُ الْحُبُوْبِ الْغِذَائِيَّةِ لِمُوَاجِهَةِ الْمَجَاعَةِ: قەھەتچىلىككە تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن زاپاس ئاشلىق ساقلاش.

مَجَالٌ ج مَجَالاَتٌ: دائىرە، مەيدان، ساھە.

أَفْسَحَ الْمَجَالَ: پۇرسەت يارىتىپ بەردى.

وَاسِعُ الْمَجَالِ: كەڭ دائىرىلىك.

لَمْ يَبْقَ لَهُ مَجَالٌ فِي هَذَا الْأَمْرِ: بۇ ئىشتا ئۇنىڭغا ھېچ ئورۇن قالمىدى.

الْمَجَالُ الْإِقْتِصَادِيّ: ئىقتىسادىي ساھە.

مُجَانِسٌ: ئوخشاش، ئوخشاپ كېتىدىغان.

مُجَانَسَةٌ: ئوخشاپ قالماق، ئوخشىماق، بىردەك بولماق.

مُجَاهِدٌ: جەڭچى، غازات قىلغۇچى.

مُجَاوِرٌ: تالىپ، يارەن، دىنىي ئۇنىۋېرسىتېت ئوقۇغۇچىسى.

مَجْبَنَةٌ ج مَجَابِنُ: پىشلاق زاۋۇتى.

مَجْبُوْبٌ: پىچىۋېتىلگەن ئادەم، ئاختا قىلىۋېتىلگەن ئادەم، ھەرەم خادىمى، ئاغۋات.

مُجْتَمَعٌ ج مُجْتَمَعَاتٌ: جەمئىيەت، يىغىن، كېڭەش.

الْمُجْتَمَعُ الْإِنْسَانِيّ: ئىنسانلار جەمئىيىتى.

مُجْتَهِدٌ: تىرىشچان، مۇجتەھىد ئالىم، مۇئەييەن قائىدە پرىنسىپ بويىچە زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ بىرەر شەرىئەت ھۆكۈمىنى چىقىرىدىغان فىقھشۇناس ئالىم.

مَجْثَمُ الطَّائِرِ ج مَجَاثِمُ: قونداق، قۇش ئۇۋىسى.

مَجَّ يَمُجّ مَجًّا الشَّيْءَ وَبِالشَّيْءِ: تۈكۈردى.

كَلَامٌ تَمُجّهُ الْأَسْمَاعُ: قۇلاققا ياقمايدىغان سۆز.

مَجَّانٌ: ھەقسىز؛ يۈزى قېلىن؛ قىزىقچى، چاقچاقچى، بىكارچى؛ بەدەلسىز.

«مُرْشِدُ الطُّلاَّبِ بِالتَّعْلِيْمِ مَجَّانًا وَلاَ يَرْتَجِي قَلاًّ وَلاَ كَثْرًا بِحَقٍّ مِنْهُمْ»: ئۇ، ئوقۇغۇچىلارنى ھەقسىز تەربىيىلەيدۇ، ئۇلاردىن مەيلى ئاز، مەيلى كۆپ بولسۇن ھېچ ھەق تەلەپ قىلمايدۇ.

«طَعَامٌ مَجَّانٌ»: پۇلسىز تاماق، بىكارلىق تاماق.

«وُزِّعَتِ الْمَوَادّ الْمَدْرَسِيَّةُ عَلَى التَّلَامِيْذِ مَجَّانًا»: ئوقۇش ماتېرىياللىرى ئوقۇغۇچىلارغا ھەقسىز تارقىتىپ بېرىلدى.

مَجَّانِيٌّ: ھەقسىز، پۇلسىز، ھەقسىزلىق، بەدەلسىزلىك، بەدەلسىز.

«تَعْلِيْمٌ مَجَّانِيٌّ»: ھەقسىز ئوقۇتۇش.

مَجَّانِيَّةٌ: ھەقسىز، پۇلسىز.

مَجَّجَ يُمَجِّجُ تَمْجِيْجًا الْعِنَبُ: ئۈزۈم پىشتى، يېتىلدى، تەييار بولدى.

مَجَّدَ يُمَجِّدُ تَمْجِيْدًا: قەدىرلىدى، ئىززەتلىدى، ھۆرمەتلىدى، ماختىدى.

مَجَّدَ فُلَانًا: ماختىدى، ئالقىشلىدى، تەرىپلىدى.

مَجَّدَ أَعْمَالَ الزَّعِيمِ: داھىينىڭ ئىشلىرىنى كۈيلىدى.

مَجَّدَ الْعَطَاءَ: كۆپ سوۋغا بەردى.

مَجَّس يُمَجِّسُ تَمْجِيْسًا: مەجۇسىي قىلىپ قويدى، مەجۇسىيغا ئايلاندۇردى.

مُجْحِفٌ: ئەزگۈچى، زۇلۇم سالغۇچى، زالىم.

مَجَدَ يَمْجُدُ مَجْدًا وَمَجَادَةً: شەرەپلىك بولدى، شانلىق بولدى، شان-شەرەپلىك بولدى، ئۇلۇغ بولدى، داغدۇغىلىق بولدى، شۆھرەت تاپتى، داڭ چىقاردى.

مَجُدَ يَمْجُدُ مَجَادَةً: ئۇلۇغ بولدى، شەرەپلىك بولدى.

مَجْدٌ ج أَمْجَادٌ: ئۇلۇغلۇق، شان-شەرەپ، ئىسىللىق.

«لَهُ رُتْبَةٌ فِي كُلِّ فَنٍّ رَفِيْعَةٌ وَمَنْقَبَةٌ عُلْيَا وَمَجْدٌ مُؤَثَّلٌ»: ئۇ ھەرقايسى پەنلەردە ئالاھىدە يۇقىرى ئورۇندا تۇرىدۇ. ئۇ بۈيۈك خىسلەتكە ۋە شان-شەرەپكە ئىگە.

«اِمْتَطَى صَهْوَةَ الْمَجْدِ»: شان-شەرەپكە ئېرىشتى.

«هُوَ مِنْ ذَوِي الْمَجْدِ وَالْكَرَمِ»: ئۇ شان-شەرەپلىك مەرد ئادەم.

مِجْدَارٌ: قارانچۇق.

مِجْدَافٌ ج مَجَادِفُ: قېيىق ھەيدەيدىغان پالاق، قانچا.

مُجِدٌّ: تىرىشچان، ھارماس-تالماس.

لَنْ يَفْشَلَ الْمُجِدّ: تىرىشچان ئادەم مەغلۇپ بولمايدۇ.

مُجَدِّدٌ: يېڭىلىق تەرەپدارى، يېڭىلىق ياراتقۇچى، ئىسلاھاتچى.

مَجْدَرَةٌ: چېچەكلىك چاي.

مِجْدَلٌ ج مَجَادِلُ: ئېگىز ساراي.

مَجْدُودٌ: بەختلىك، بەختلىك قىلىنغان، تەلەيلىك.

مَجْدُوْرٌ: چېچەك چىققان ئادەم، چوقۇر ئادەم.

مَجْدُوْلٌ: ئېشىلگەن.

اِمْرَأَةٌ مَجْدُوْلَةُ الْخَدِّ: چىرايلىق ئايال.

مِجْذَافٌ ج مَجَاذِيْفُ: پالاق.

مِجْذَامٌ. مِجْذَامَةٌ ج مَجَاذِيْمُ: كەسكىن ئادەم.

مُجَذِّفٌ: پالاق ئۇرغۇچى.

مَجْذُوْبٌ ج مَجَاذِيْبُ: سەۋدايى، ساراڭ، ئازدۇرۇلغان، خۇدىنى يوقاتقان، مەجنۇن؛ مەپتۇن قىلىنغان.

مُسْتَشْفَى الْمَجَاذِيْبِ: روھىي كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى، ساراڭلار دوختۇرخانىسى.

مَجْذُوْرٌ: كۋادرات، كۋادرات سان.

مَجْذُوْمٌ: ماخاۋ كېسىلىگە گىرىپتار بولغان ئادەم.

مَجَرَ يَمْجُرُ مَجْرًا: ئۇسسىدى، ئۇسساپ كەتتى، چاڭقىدى، چاڭقاپ كەتتى.

الْمَجَرُ: ۋېنگرىيە.

مُجَرْثَمٌ: كېسەل تارقاتقۇچى باكتېرىيە، ۋابا باكتېرىيىسى.

مِجْرَدُ الْأَسْنَانِ ج مَجَارِدُ: چىش چوتكىسى.

مِجَرٌّ: يەتكۈزۈش بەلۋېغى، توشۇش لىنىيىسى، چاق، بالون.

مُجَرِّبٌ فِي الْأُمُوْرِ: تەجرىبىلىك ئادەم، پىششىقان ئادەم، ئىش كۆرگەن ئادەم.

مُجَرَّبٌ: تەجرىبە قىلىنغان، سىناقتىن ئۆتكەن، تەجرىبىلىك، پىششقان.

مُجَرَّدٌ ج مُجَرَّدَاتٌ: ئىخچام، قىسقىچە، ئاددىي؛ ئىشتىن چىقىرىلغان؛ يالىڭاچ، ئانىدىن تۇغما.

مُجَرَّدُ كَلَامٍ: نوقۇل سۆز.

بِصُوْرَةٍ مُجَرَّدَةٍ: ئابستراكت، مەۋھۇم، مەنىسىز.

بِالْعَيْنِ الْمُجَرَّدَةِ: ئاددىي كۆز بىلەن، كۆز بىلەنلا.

«هُنَاكَ آلَافٌ مِنَ الْكَوَاكِبِ الَّتِي لَا تُرَى بِالْعَيْنِ الْمُجَرَّدَةِ»: بۇ يەردە ئادەتتىكى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان مىڭلىغان سەييارىلەر بار.

الْمُجَرَّدَةُ: سامانيولى، (ئاسترونوميە).

مِجْرَشَةٌ ج مَجَارِشُ: تالقانلىغۇچى ماشىنا، يانجىش ماشىنىسى.

مِجْرَفَةٌ ج مَجَارِفُ: چۆمۈچ، ساپلىق؛ قوشۇق؛ سۈپۈرگە.

تَنَاوَلَ مِجْرَفَةً وَشَرَعَ يَعْمَلُ: ئۇ گۈرجەكنى ئېلىپلا ئىشقا كىرىشىپ كەتتى.

مُجْرِمٌ ج مُجْرِمُونَ:گۇناھكار، جىنايەتكار.

مَجْرُوحٌ ج مَجَارِيحُ: يارىدار، مەجرۇھ.

أَرْضٌ مَجْرُودَةٌ: چېكەتكىلىك جاي، چېكەتكە كۆپ جاي.

الْمَجْرُورُ: سۆرەلگەن، ئەرەب تىلىدا ئالدى كېلىش ۋە ئىگىلىك كېلىشىنىڭ ئاتىلىشى.

مَجْرًى ج مَجَارٍ: مۇساپە، جەريان، يۆنىلىش.

الْمَجْرَى الْأَسْفَلُ: تۆۋەن ئېقىم.

الْمَجْرَى الْأَعْلَى: يۇقىرى ئېقىم.

مَجْرَى التَّنَفُّسِ: نەپەس يولى.

مَجْرَى الْبَوْلِ: سۈيدۈك يولى.

مَجْرَى الْهَوَاءِ: هاۋا ئۆتۈشۈش يولى، هاۋا ئېقىمى.

مَجْرَى الْحَيَاةِ: تۇرمۇش مۇساپىسى.

مَجْرَى الْأَحْوَالِ: ۋەقە تەرەققىياتىنىڭ يۈزلىنىشى.

مَجْرَى الْحَدِيثِ: سۆزنىڭ يۆنىلىشى.

غَيَّرَ الْجَالِسُونَ مَجْرَى حَدِيثِهِمْ: ئولتۇرغۇچىلار سۆز تېمىسىنى ئۆزگەرتتى.

مَجْرَى النَّهْرِ:سۇنىڭ ئېقىنى، دەريا ئېقىنى.

عَادَتِ الْمِيَاهُ إِلَى مَجَارِيهَا: ئىشلار ئۆز ئىزىغا چۈشتى، ئىشلار ئوڭشالدى.

«عَادَتِ الْعَلَاقَاتُ الْوُدِّيَّةُ بَيْنَهُمَا إِلَى مَجَارِيهَا»: ئىككىيلەن ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇق مۇناسىۋەت ئەسلىگە كەلدى.

أَخَذَ مَجْرَاهُ: تەبىئىي يۆنىلىشىدە ماڭدى.

مَجَرِّيٌّ ج مَجَرٌ: ۋېنگىر، ۋېنگرىيىلىك، ۋېنگرىيىنىڭ.

مِجَزٌّ: يۇڭ قىرقىيدىغان قايچا، شوشاك.

مَجْزَرٌ ج مَجَازِرُ: قۇشخانا.

مَجْزَرَةٌ ج مَجَازِرُ وَمَجْزَرَاتٌ: قىرغىنچىلىق.

مِجْزَفَةٌ: بېلىق تۇتىدىغان تور.

مَجْزُوزٌ: قىرقىلغان.

مَجْزُوشٌ: سوقۇلغان، يانجىلغان، يۇمشىتىلغان.

مَجْزُومٌ فِيهِ: بېكىتىلگەن، قارار قىلىنغان.

مِجْسَدٌ ج مَجَاسِدُ: ئىچ كىيىم، كۆڭلەك.

مَجَسٌّ، مَجَسَّةٌ ج مَجَسَّاتٌ وَمَجَاسٌّ: تومۇر

مُجَسَّدٌ: گەۋدىلەنگەن.

مُجَسَّمٌ: گەۋدىلىك، جاسامەتلىك.

مِجْشَابٌ: قوپال بەدەن.

مِجْشَبٌ: ئۇستىخانلىق باتۇر، قامەتلىك باتۇر.

مَجْشَرٌ ج مَجَاشِرُ: پاسكىنا كۆل.

مِجَشٌّ ج مَجَاشُّ: تۈگمەن، يارغۇنچاقتا ئوخشاش يانجىش ئەسۋابى.

مُجَشَّبٌ: تۇرمۇشى ناچار.

مَجْشُوشٌ: سوقۇلغان، يانجىلغان.

مَجِعَ يَمْجَعُ وَمَجُعَ يَمْجُعُ مَجَاعَةً: هاياسىز بولدى، نومۇسسىز بولدى.

مُجْغَرٌ: مەقئەت، قوڭ، ئارقا تەرەپ.

مُجَعَّدٌ: قورۇلغان.

جَبِينٌ مُجَعَّدٌ: قورۇق پېشانە.

الْمُجْعَمُ ج مَجَاعِمُ: پاناھگاھ، پاناھلىنىدىغان جاي.

مَجْعُولٌ: قىلىنغان، بەلگىلەنگەن.

مِجْفَالٌ، مِجْفَالَةٌ: بۇلۇتنى تارقىتىۋېتىدىغان تېز

شامال.

مُجَفَّفٌ: قۇرۇتۇلغان.

مُجَفَّفٌ ج مُجَفَّفَاتٌ: قاق، قۇرۇق مېۋە.

مُجْفِلٌ: بۇلۇتنى تارقىتىۋېتىدىغان تېز شامال.

مَجَلَ يَمْجُلُ مَجْلًا وَمُجُولًا / وَمَجِلَ يَمْجَلُ مَجْلًا يَدُهُ: قولى قاپاردى.

مِجْلَاخٌ: قىشتا سۇت بېرىدىغان تۆگە.

«الْخَمْرُ مَجْلَبَةٌ لِلشَّرِّ»: ھاراق ياخشىلىق كەلتۈرمەيدۇ. ھاراق يامان ئىشلارغا سەۋەب بولىدۇ.

مَجَلَةٌ وَمَجْلَةٌ ج مِجَالٌ وَمَجْلٌ: قاپارتما، سۇلۇق قاپارتما.

مُجَلْجَلٌ: جاراڭلىق، يۇقىرى ئاۋازلىق.

مَجْلَدَةٌ / مِجْلَدَةٌ ج مَجَالِدُ وَمَجَالِيدُ: قامچا.

مَجْلِسٌ: سوت، سوت مەھكىمىسى.

مَجْلِسٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي سوت، ھەربىي كېڭەش.

مَجْلِسُ الْإِدَارَةِ: باشقۇرۇش كومىتېتى، باشقۇرۇش ھەيئىتى.

مَجْلِسُ الْجَامِعَةِ: ئۇنىۋېرسىتېت ئىشلىرى كومىتېتى.

مَجْلِسُ الْوُزَرَاءِ: مىنىستىرلار كېڭىشى.

مَجْلِسُ الْأَعْيَانِ: (ئەنگىلىيىدە) يۇقىرى پالاتا.

مَجْلِسُ الْعُمُومِ: (ئەنگىلىيىدە) ئاۋام پالاتاسى، تۆۋەن پالاتا.

مَجْلِسُ قِيَادَةِ الثَّوْرَةِ: ئىنقىلابىي قوماندانلىق كومىتېتى.

مَجْلِسُ السِّلْمِ الْعَالَمِيِّ: دۇنيا تىنچلىق كېڭىشى.

مَجْلِسُ الدِّفَاعِ: دۆلەت مۇداپىئە كومىتېتى.

مَجْلِسُ الشُّيُوخِ: (ئامېرىكا، فرانسىيەلەردە) يۇقىرى پالاتا، كېڭەش پالاتاسى.

مَجْلِسُ الشُّورَى: كېڭەش پالاتاسى، پارلامېنت، مىللىي كېڭەش، مىللىي مەجلىس.

مَجْلِسُ عُصْبَةِ الْأُمَمِ: خەلقئارا ئىتتىپاق بىرلەشمىسى.

مَجْلِسُ النُّوَّابِ: (فرانسىيەدە) پارلامېنت، مىللىي مەجلىس، مىللىي كېڭەش.

مَجْلِسٌ بَلَدِيٌّ: شەھەرلىك مىللىي كېڭەش.

مَجْلِسٌ إِقْلِيمِيٌّ: يەرلىك كېڭەش.

الْمَجْلِسُ التَّأْسِيسِيُّ: قانۇن تۈزۈش كومىتېتى.

الْمَجْلِسُ التَّشْرِيعِيُّ: قانۇن تۇرغۇزۇش كومىتېتى.

الْمَجْلِسُ النِّيَابِيُّ: پارلامېنت، مىللىي كېڭەش، مىللىي مەجلىس.

مَجْلِسُ الْأُمَّةِ: مىللىي مەجلىس.

مَجْلِسُ الْأَمْنِ: خەۋپسىزلىك كېڭىشى (ب د ت نىڭ).

مَجْلِسُ الْأَمْنِ التَّابِعِ لِهَيْئَةِ الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى خەۋپسىزلىك كېڭىشى.

مَجْلِسُ الرِّقَابَةِ: نازارەت ھەيئىتى، تەكشۈرۈش كومىتېتى.

مَجْلِسٌ ج مَجَالِسُ: ئولتۇرۇش؛ مەجلىس؛ ئولتۇرغان ئورۇن، ئورۇندۇق.

مَجَلَّةٌ ج مَجَلَّاتٌ: ژۇرنال.

لَقَدْ بِيعَتْ هَذِهِ الْمَجَلَّاتُ بِسُرْعَةٍ: بۇ ژۇرناللار تېز سېتىلىپ كەتتى.

مُجَلِّحٌ: قارنى يامان.

مُجَلِّحَةٌ: قىشتا سۇت بېرىدىغان تۆگە.

مُجَلَّخٌ: بىلەپ پارقىرىتىلغان، بىلەپ ئىتتىكلىتىلگەن.

مُجَلِّدُ الْكُتُبِ: كىتاب تۈپلىگۈچى، كىتاب مۇقاۋىلىغۇچى.

مُجَلَّدٌ: مۇزلىغان، توڭلىتىلغان؛ مۇقاۋىلانغان كىتاب.

مُجَلَّدٌ ج مُجَلَّدَاتٌ: (كىتاب) جىلد، توم، قىسىم، توپلام.

يَقَعُ هَذَا الْمُعْجَمُ فِي مُجَلَّدَيْنِ: بۇ لۇغەت ئىككى توملۇق.

«صُدِرَ الْكِتَابُ فِي ثَلَاثَةِ مُجَلَّدَاتٍ»: كىتاب ئۈچ قىسىم بولۇپ نەشر قىلىندى.

مُجَلِّي: بەيگىدە ھەممىدىن ئالدىدا بۇزۇپ چىققۇچى.

مَجْلُوبٌ: جەلىپ قىلىنغان، كىرگۈزۈلگەن، ئىمپورت قىلىنغان.

مَجْلُونِيَا: ماگنولىيە، ماگنولىيە گۈلى (چوڭ ۋە خۇشبۇي گۈللۈك دائىم يېشىل تۇرىدىغان زىننەت ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك).

مَجْلَى ج مَجَالٍ: پېشانە.

مِجْمَرَةٌ ج مَجَامِرُ: ئىسرىقدان، چوغدان.

مِجْمَرَةُ الْبُخُورِ: ئىسرىقدان، چوغدان.

مَجْمَعٌ ج مَجَامِعُ: يىغىلىدىغان جاي، ئۇچرىشىدىغان جاي.

مَجْمَعٌ عِلْمِيٌّ: پەنلەر ئاكادېمىيىسى.

أَخَذَ بِمَجَامِعِ الْقُلُوبِ: دىللارنى ھەيرانۇھەس قىلدى.

مُجَمِّعٌ: يىغقۇچى، توپلىغۇچى.

مُجَمَّعٌ: بىرقانچە ئورگانلارنىڭ ئورتاق خىزمەت بىناسى.

مُجَمَّعُ الْوَزَارَاتِ: مىنىستىرلار بىناسى (كوۋەيتتە).

مُجَمَّلٌ: يەكۈن، خۇلاسە.

مُجَمِّلٌ ج مُجَمِّلَاتٌ: بېزەك، زىننەت بۇيۇملىرى.

مُجْمَهَرٌ: قوۋۋەتلىك يارىتىلىش، مۇستەھكەم يارىتىلىش، پۇختا يارىتىلىش.

مَجْمُوعٌ: جەمئىي، ئومۇمىي سان، يىغىندىسى.

﴿يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ﴾ ‹قرآن›: ئەنە شۇ كۈن پۈتۈن خالايىق يىغىلىدىغان كۈندۇر.

مَجْمُوعَةٌ ج مَجْمُوعَاتٌ: توپلام، مەجمۇئە، گەۋدە.

الْمَجْمُوعَةُ الشِّعْرِيَّةُ: شېئىرلار توپلىمى.

الْمَجْمُوعَةُ الْقِصَصِيَّةُ: ھېكايىلەر توپلىمى.

الْمَجْمُوعَةُ الشَّمْسِيَّةُ: قۇياش سىستېمىسىدىكى يۇلتۇزلار تۈركۈمى.

مَجْمُوعَةُ الدِّوَلِ الْأُورُوبِيَّةِ: ياۋروپا دۆلەتلىرى ئورتاق گەۋدىسى.

الْمَجْمُوعَةُ الْأُورُوبِيَّةُ: ياۋروپا ئورتاق گەۋدىسى.

لَيْسَ الْكُرَةَ الْأَرْضِيَّةَ بِالْمُقَارَنَةِ مَعَ الْمَجْمُوعَةِ الشَّمْسِيَّةِ سِوَى ذَرَّةِ غُبَارٍ: يەر شارى قۇياش سىستېمىسىغا سېلىشتۇرغاندا توزان زەررىچىلىك كېلىدۇ.

سَيُسَافِرُ الطُّلَّابُ الَّذِيْنَ سَيَدْرُسُوْنَ فِي الْخَارِجِ فِي ثَلَاثِ مَجْمُوعَاتٍ: چەتتە ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچىلار ئۈچ تۈركۈمگە بۆلۈنۈپ ماڭىدۇ.

تَصْدِيْرُ مَجْمُوعَاتٍ كَامِلَةٍ مِنَ الْأَجْهِزَةِ: بىر يۈرۈش ئۈسكۈنىلەرنى ئېكسپورت قىلىش.

مَجَنَ يَمْجُنُ مُجُوْنًا وَمُجْنًا وَمَجَانَةً الشَّخْصُ: ئەدەپسىزلىك قىلدى، يۈزسىزلىك قىلدى. يۈزى قېلىنلىق قىلدى، ئۇياتسىزلىق قىلدى، نومۇسسىزلىق قىلدى.

مَجَنَ الشَّخْصُ: قىزىقچىلىق قىلدى، ھەزىل قىلدى، چاقچاق قىلدى، ئويناشتى.

مَجَنَ يَمْجُنُ مُجُوْنًا الشَّيْءُ: قويۇق بولدى، قېلىن بولدى، قوپال بولدى، يوغان بولدى، چوڭ بولدى، توم بولدى، قاتتىق بولدى.

مِجَنٌّ ج مَجَانٌّ، مِجَنَّةٌ: قالقان، دۇبۇلغا.

قَلَّبَ لَهُ ظَهْرَ الْمِجَنِّ: دۈشمەن كۆردى.

مُجَنِّبَتَا الْجَيْشِ: قوشۇننىڭ ئىككى قانىتى.

مَجَنَّةٌ: جىنلىق، ساراڭلىق، يوشۇرۇنىدىغان جاي.

مُجَنَّحٌ: قاناتلىق.

مُجَنَّدٌ ج مُجَنَّدُوْنَ: ھەربىي خىزمەت ئۆتەۋاتقان.

الْجُنُوْدُ الْمُجَنَّدَةُ: چاقىرىلغان قوشۇن.

مُجَنَّسٌ: ئەرجەنزە، شالغۇت، (چاتلاشتۇرۇلغان).

مَجْنُوْبٌ: ئىتائەتچان، كۆنۈك.

مَجْنُوْنٌ م مَجْنُوْنَةٌ ج مَجَانِيْنُ: ساراڭ، مەجنۇن.

مَجْنًى ج مَجَانٍ: بايلىق مەنبەسى، مالىيە مەنبەسى، مېۋىلىك باغ.

مَجْنًى عَلَيْهِ: ئاپەتكە ئۇچرىغۇچى، قۇربان بولغۇچى.

مَجْنِيٌّ: يىغىۋېلىنغان، تېرىۋېلىنغان.

مِجْهَارٌ ج مَجَاهِيْرُ: ۋارقىراپ سۆزلەيدىغان، مىكرافون.

مِجْهَاضٌ ج مَجَاهِيْضُ: بويىدىن تولا ئاجراپ كېتىدىغان ئايال.

مُجَهْجَهٌ: يولۋاس.

مُجْهَدٌ: ھارغان، چارچىغان، ھالسىرىغان.

مِجْهَرٌ: يۇقىرى ئاۋازدا سۆزلەيدىغان ئادەم، مىكروسكوف.

مُجْهِرٌ: مىكروسكوف.

مَوْتٌ مُجْهِزٌ: تېز ئۆلۈم، تاسادىپىي ئۆلۈم.

مُجْهِضٌ: بالا چۈشۈرىدىغان دورا، بويىدىن ئاجراپ كەتكەن ئايال.

مُجْهَضٌ: چۈشۈك، چالا تۇغۇلغان بالا، نامەلۇم جاي، ھېچقانداق بەلگە يوق باياۋان.

مَجْهَلٌ ج مَجَاهِلُ: نامەلۇم جاي، ھېچقانداق بەلگە يوق باياۋان.

مَجَاهِلُ الصَّحْرَاءِ: تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلمىغان يەر.

مَجَاهِلُ أَفْرِيْقِيَا: ئافرىقىنىڭ تېخى ئېچىلمىغان رايونلىرى.

مُجَهَّزٌ: تەييارلانغان.

مُجَهَّزَةٌ: تەييارلانغان، تەييار.

مَلَابِسٌ مُجَهَّزَةٌ: تەييار كىيىملەر.

مَجْهُوْدٌ ج مَجْهُوْدَاتٌ: ئەمگەك، تىرىشچانلىق.

مَجْهُوْدٌ جَبَّارٌ: زور تىرىشچانلىق.

بَذَلْنَا الْمَجْهُوْدَ فِي إِعَانَةِ جَرْحَى الْحَرْبِ: ياربدارلارغا قولىمىزدىن كېلىشىچە ياردەم بەردۇق.

مَجْهُوْلٌ: نامسىز، نامەلۇم، مەجھۇل.

صِيْغَةُ الْمَجْهُوْلِ (فِي النَّحْوِ): مەجھۇل پېئىل.

مُجَهْوَرَاتٌ: ئۈنچە-مەرۋايىت.

مِجْوَابٌ: ئۈشكە، تېشىش ماشىنىسى.

مِجْوَبٌ: ئىسكىنە، ئۈشكە.

مَجْوَبَةٌ: جاۋاب.

مَجُوْرٌ: ساپال قاچا، ساپال بۇيۇم.

مَجُوْسٌ: ئاتەشپەرەس، ئوتپەرەس، ئوتقا چوقۇنغۇچى.

مَجُوْسِيٌّ: مەجۇسىي، ئاتەشپەرەس، ئوتقا چوقۇنغۇچى، سېھىرگەر، جادۇگەر.

مَجُوْسِيَّةٌ: ئاتەش دىنى، ئاتەشپەرەسلىك، مەجۇسىي دىنى.

الْمَجُوْسِيَّةُ: مەجۇسىيلارنىڭ ئوت ۋە يۇلتۇزلارغا چوقۇنۇش ئەقىدىسى.

مَجْوَفٌ: يوغان قورساق.

مِجْوَلٌ: تۇمار، قالقان، پۈت بىلەزۈكى.

مُجُوْنٌ: يۈزى قېلىنلىق، داپ يۈزلۈك، ھاياسىزلىق، شەرمەندىچىلىك، ئۇياتسىزلىق، چاقچاق، قىزىقارلىق، قىزىقچىلىق.

مُجَوِّدٌ: ياخشىلىغۇچى، ھەرپلەرنى توغرا تەلەپپۇز قىلغۇچى، قۇرئاننى تەجۋىد قائىدىسى بويىچە ئوقۇغۇچى.

رَجُلٌ مُجَوَّفٌ: قورقۇنچاق ئادەم، يۈرەكسىز ئادەم.

مُجَوِّلٌ: ئايلىنىپ يۈرگۈچى، لاغايلاپ يۈرگۈچى، سەرگەردان.

مَجِيْءٌ: يەتمەك، يېتىپ كەلمەك.

لَمْ يُعْلِنْ عَنْ مَوْعِدِ مَجِيْءِ الْوَفْدِ: ئۆمەكنىڭ كېلىدىغان ۋاقتىنى ئېلان قىلمىدى.

مُجِيْبٌ: ئاۋاز قوشقۇچى، جاۋاب بەرگۈچى،

ئىنجابەت قىلغۇچى.
مَجِيْدٌ ج أَمْجَادٌ: مۇنەۋۋەر، ئېسىل، نادىر.
عَمَلٌ مَجِيْدٌ: شەرەپلىك خىزمەت.
الْمَجِيْدُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل سۈپەتلىرىدىن بولۇپ ئۇلۇغ ئاللاھ دېگەن مەنىدە.
«الْكِتَابُ الْمَجِيْدُ»: قۇرئان كەرىم.
مُجِيْرٌ: قوغدىغۇچى، قۇتقۇزغۇچى، باشپاناھ بولغۇچى.
مَحَا يَمْحُو وَيَمْحِي مَحْوًا الشَّيْءَ: ئۆچۈرۈۋەتتى، ئىزىنى يوقاتتى.
لَا تَمْحِ مَا سَجَّلْنَاهُ قَبْلَ لَحْظَةٍ: بايىلا ئۇنىئالغۇغا ئالغان نەرسىنى ئۆچۈرۈۋەتمە.
مُحَابَاةٌ: يان باسماق، تەرىپىنى ئالماق.
عَدَمُ مُحَابَاتٍ: يان باسماستىن، ئادىل.
بِلَا مُحَابَاةٍ: يان باسماستىن، ئادىل.
«قَامَ بِوَاجِبِهِ دُوْنَ مُحَابَاةٍ وَلَا تَحَيِّزٍ»: ھېچقانداق يان باسماي مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلدى.
مُحَابَّةٌ: دوستلاشماق.
مُحَابٍ: ياردەم بەرگۈچى، يان باسقۇچى.
مُحَاجَّةٌ: بەس-مۇنازىرە، دەتالاش، جېدەل-ماجىرا، تالاش-تارتىش.
مُحَادَثَةٌ ج مُحَادَثَاتٌ: سۆزلىشىش، دىئالوگ.
الْمُحَادَثَةُ الْعَرَبِيَّةُ: ئەرەبچە سۆزلىشىش، ئەرەبچە دىئالوگ.
مُحَاذٍ لَهُ: ئالدىدا، ئۇدۇلىدا.
مَحَارٌ: قۇلۇلە.
مُحَارِبٌ ج مُحَارِبُوْنَ: جەڭچى.
مُحَارَبَةٌ: ئۇرۇش قىلماق، سوقۇش قىلماق، جەڭ قىلماق.
«هَدَفُنَا هُوَ مُحَارَبَةُ الْفَسَادِ الْاِقْتِصَادِيِّ»: بىزنىڭ مەقسىتىمىز ئىقتىسادىي چىرىكلىككە قارشى ئۇرۇش.

مَحَارَةٌ ج مَحَارَاتٌ: قۇلۇلە.
مُحَاسِبٌ: تالون كەسكۈچى، بوغالتىر.
مُحَاسِبٌ قَانُوْنِيٌّ: ھېسابات تەكشۈرگۈچى.
مُحَاسَبَةٌ: ھېسابلىشىش، ھېساب ئىشلىرى.
مَحَاسِنٌ: گۈزەللىك، ھۆسن-جامال، چىراي، چېھرى.
مَحَاشِمٌ: ئەۋرەت، جىنسىي ئەزا.
مُحَاصَرٌ: قامال قىلىنغان، قورشالغان، مۇھاسىرە قىلىنغان، چەكلەنگەن.
مُحَاصَرَةٌ: قامال قىلماق، مۇھاسىرە قىلماق.
مُحَاصَّةٌ: بۆلۈۋالماق، تەقسىم قىلىۋالماق.
شِرِكَةٌ مُحَاصَّةٌ: ھەسسىدارلىق شىركىتى.
مُحَاضِرٌ: لېكسىيە سۆزلىگۈچى، دوكلاتچى.
سَيَتَحَدَّثُ الْمُحَاضِرُ عَمَّا يَتَعَلَّقُ بِالْوَضْعِ الدَّوَلِيِّ: لېكسىيە سۆزلىگۈچى خەلقئارا ۋەزىيەتكە مۇناسىۋەتلىك لېكسىيە سۆزلەيدۇ.
مُحَاضَرَةٌ ج مُحَاضَرَاتٌ: لېكسىيە، دوكلات، نۇتۇق.
أَلْقَى الْمُحَاضَرَةَ: نۇتۇق سۆزلىدى، لېكسىيە سۆزلىدى.
مَحَاطٌ بِالْغُمُوْضِ: ئېنىق ئەمەس، سىرلىق.
مُحَافِظٌ: ساقلىغۇچى، رىئايە قىلغۇچى.
مُحَافِظٌ عَلَى الْمَوَاعِيْدِ: ۋەدىسىگە ۋاپا قىلغۇچى.
مُحَافِظٌ عَلَى التَّقَالِيْدِ: ئەنئەنىنى ساقلىغۇچى، ئەنئەنىچى، ئەنئەنىگە رىئايە قىلغۇچى.
مُحَافِظُ الْمَدِيْنَةِ: شەھەر باشلىقى.
مُحَافِظُ الْعَاصِمَةِ: پايتەخت باشلىقى.
مُحَافِظُ الْمَصْرَفِ أَوِ الْبَنْكِ: بانكا باشلىقى.
حِزْبُ الْمُحَافِظِيْنَ: كونسېرۋاتىپلار پارتىيىسى.
مُحَافَظَةٌ: ساقلىماق، قوغدىماق، مۇھاپىزەت قىلماق.
مُحَافَظَةٌ بِالْقَوْلِ: جىمغور، كەم سۆز.
مُحَافَظَةٌ ج مُحَافِظَاتٌ: (مىسىرنىڭ) ئۆلكە، ناھىيە،

ئۆلكە ئورگىنى، ۋىلايەت ئورگىنى.

سَيَمْكُثُ فِي مَرَاكِزِ الْمُحَافَظَةِ عِدَّةَ أَيَّامٍ أُخْرَى: ئۇ ناھىيە مەركىزىدە يەنە بىرقانچە كۈن تۇرىدۇ.

مَحَاقٌ وَمُحَاقٌ وَمِحَاقُ الْقَمَرِ: ئاي تۇتۇلماق.

لَيَالِي الْمُحَاقِ: ئاي تۇتۇلغان كېچىلەر.

مُحَاكٍ: دورامچى، دورامچۇق.

مُحَالٌ: مۇمكىن بولمايدىغان.

طَلَبُ الْمُحَالِ: مۇمكىن بولمايدىغان ئىشنى تەلەپ قىلىش.

مَحَالَةٌ: قابىلىيەت، ئىقتىدار.

لَا مَحَالَةَ ذَلِكَ: چوقۇم ساقلانغىلى بولمايدىغان.

لَا مَحَالَةَ مِنْهُ: چارىسىز، چوقۇم، زۆرۈر، قىلمىسا بولمايدىغان.

مَحَالَةٌ ج مَحَالٌ: چىغىرلىق غالتەك؛ تاختىپەز، تامچى جازىسى.

مَحَالَةٌ ج مَحَالٌ وَمَحَاوِلُ: ھىيلە، چارە، تەدبىر.

مُحَالِفٌ: ئىتتىپاقداش، ئىتتىپاقچى، دوست.

مُحَالَفَةٌ: ئىتتىپاقداشلىق، ئىتتىپاقلىق.

مُحَامَاةٌ: قوغدىماق، مۇداپىئە قىلماق؛ قانۇن- ئادۋوكاتلىق كەسپى.

مُحَامٍ: قوغدىغۇچى، ساقلىغۇچى، مۇداپىئە قىلغۇچى.

مُحَامٍ شَرْعِيٌّ: ئادۋوكات، ئاقلىغۇچى، قانۇن مەسلىھەتچىسى.

نِقَابَةُ الْمُحَامِيْنَ: ئادۋوكاتلار جەمئىيىتى.

مُحَامِي الدِّفَاعِ: ئاقلىغۇچى.

مُحَاوَرَةٌ: سۆزلىشىش، دىئالوگ.

مُحَاوَلَةٌ ج مُحَاوَلَاتٌ: ئۇرۇنۇش، غەرىزىدە بولۇش، (بىرەر ھەرىكەت ئۈچۈن) ھەرىكەت قىلىش.

مُحَايَدَةٌ: بىتەرەپلىك.

مُحِبٌّ: ئاشىق، سۆيگۈچى، ياخشى كۆرگۈچى.

مُحِبٌّ لِكَذَا: ھەۋەسكار، قىزغىن سۆيگۈچى.

مُحِبٌّ لِذَاتِهِ: نەپسانىيەتچى، شەخسىيەتچى، مەنپەئەتپەرەس.

مُحِبٌّ لِلسِّلْمِ: تىنچلىقپەرۋەر.

مُحِبٌّ لِوَطَنِهِ: ۋەتەنپەرۋەر.

مُحِبٌّ لِلْحُرِيَّةِ: ھۆرىيەتپەرۋەر.

مَتَى تَحْسُنْ أَخْلَاقُكَ يَكْثُرْ مُحِبُّوْكَ: ئەخلاقىڭ قاچان ياخشىلانسا سېنى ياخشى كۆرىدىغانلار كۆپىيىدۇ.

مَحَبَّةٌ: مۇھەببەت، ئىشق، سۆيگۈ.

مَحَبَّلٌ: چۇلۋۇر.

شَعْرٌ مَحَبَّلٌ: ئۆرۈلگەن چاچ.

مِحْبَرَةٌ ج مَحَابِرُ: داۋەت، سىياھ قۇتىسى.

مِحْبَسٌ ج مَحَابِسُ: گاز ياكى سۇيۇقلۇق يېتىپ كېلىدىغان تۇرۇبىنىڭ جۈمىكى.

مُحْبَسٌ: مەھبۇس، سولانغۇچى، جىنايەتچى.

مَحْبَسٌ ج مَحَابِسٌ: گۈندىخانا، تۈرمە، سولاقخانا؛ ساقلاش ئورنى.

مَحْبَلَةٌ: ھامىلىدارلىق مۇددىتى.

مَحْبُوْبٌ، مَحْبُوْبَةٌ: مەشۇق، سۆيۈملۈك، قەدىردان.

مَحْبُوْسٌ: مەھبۇس، سولانغۇچى، جىنايەتچى.

مَحْبُوْكٌ: چىڭ توقۇلما.

فَرَسٌ مَحْبُوْكٌ: كۈچلۈك ئات.

عَمَلٌ مَحْبُوْكٌ: پۇختا ئىش.

مُحْتَاجٌ: ھاجەتمەن، موھتاج؛ نامرات، كەمبەغەل.

مُحْتَالٌ: ھىيلىگەر، مەككار، ئالدامچى، ساختىپەز، قويمىچى.

مُحَتَّمٌ: چوقۇم، مۇقەررەر.

مُحْتَجٌّ: قارشى تۇرغۇچى، رەددىيە بەرگۈچى، ئېتىراز بىلدۈرگۈچى؛ پاكىت كۆرسەتكۈچى.

مُحْتَجِزٌ: باش تارتقۇچى؛ چەكلىگۈچى.

كَانَ مُحْتَجِزًا فِي بَيْتِهِ: ئۇ ئۆيىگە بېكىنىۋالدى.

مَحْتِدٌ ج مَحَاتِدُ: تېگى-تەكتى، ئەسلى، كېلىپ

چىقىشى، قانداشلىق مۇناسىۋىتى.
«إِنَّهُ كَرِيمُ الْمَحْتِدِ»: ئۇ ئېسىل ئائىلىدىن كېلىپ چىققان.
رَجَعَ إِلَى مَحْتِدِهِ: ئەسلىگە قايتتى.
مُحْتَدٌّ: غەزەپلىك، غەزەپناك.
مُحْتَدِمٌ: يانغۇچى، كۆيگۈچى، يېقىلغۇ.
مُحْتَرِسٌ: ساقلىغۇچى، قوغدىغۇچى.
مُحْتَرِفٌ: ھۈنەرۋەن، كاسىپ.
سِيَاسِيٌّ مُحْتَرِفٌ: كەسپىي سىياسىئون.
صَحَافِيٌّ مُحْتَرِفٌ: كەسپىي ژۇرنالىست.
مُمَثِّلٌ مُحْتَرِفٌ: كەسپىي ئارتىست.
رِيَاضِيٌّ مُحْتَرِفٌ: كەسپىي تەنھەرىكەتچى.
مُحْتَرِقٌ: كۆيگۈچى، يانغۇچى.
سَرِيعُ الْمُحْتَرِقِ: تېز يانىدىغان، تېز كۆيىدىغان.
مُحْتَرَمٌ: ھۆرمەتلىك، مۆھتەرەم، ھۆرمەتكە لايىق.
مُحْتَسِبٌ: سانىغۇچى، تەكشۈرگۈچى، بۇيىلىغۇچى.
مُحْتَشِمٌ: ھايالىق، تارتىنچاق، نومۇسچان؛ سالاپەتلىك؛ قوشنا؛ مېھمان.
مُحْتَضَرٌ: سەكراتتا چۆشۈپ قالغۇچى.
ذَاكِرَةٌ مُحْتَضَرَةٌ: ئۇتتۇۋېلىش قابىلىيىتى ئاجىزلىشىپ كەتكەن، خاتىرىسى ئاجىزلاشقان.
مُحْتَفِدٌ مِنَ السُّيُوفِ: ئۆتكۈر قىلىچ.
مُحْتَفَلٌ: يىغىن، يىغىلىش.
مُحْتَفَلٌ بِهِ: تەنتەنە قىلىنغان.
مُحْتَفًى: قارشى ئېلىنغان، كۈتۈۋېلىنغان.
مُحْتَقَرٌ: كەمسىتىلگەن، كىچىك سانالغان.
مُحْتَقِنٌ: قان قۇيۇلغان.
مُحْتَقِنُ الْوَجْهِ: يۈزىگە قان تولۇش، قىزىرىپ كەتكەن يۈز.
مُحْتَكِيٌّ: مونوپول قىلغۇچى، ئىگىلىۋالغۇچى، بېسىمدارلىق قىلغۇچى.
«الْجَالِبُ إِلَى سُوقِنَا كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْمُحْتَكِرُ فِي سُوقِنَا كَالْمُلْحِدِ فِي كِتَابِ اللهِ» «حديث»: بازىرىمىزغا (خەلققە ئېھتىياجلىق نەرسىلەرنى) سېلىش ئاللاھ يولىدا جىھاد قىلغانغا ئوخشاش، (بازارغا ئېھتىياجلىق نەرسىلەرنى) بېسىمدارلىق قىلغۇچى ئاللاھنىڭ كىتابىنى ئىنكار قىلغۇچىغا ئوخشاش.
مُحْتَلِمٌ: بالاغەتكە يەتكەن، بالاغەتكە يەتكۈچى.
«غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ» «حديث»: جۈمە كۈنى غۇسۇل قىلىش ھەربىر بالاغەتكە يەتكەن مۇسۇلمانغا زۆرۈردۇر.
مُحْتَمَلٌ: مۇمكىن، ئېھتىمال.
مَحْتُومٌ: چوقۇم، مۇقەررەر.
الْأَجَلُ الْمَحْتُومُ: ئۆلۈم، پۈتۈلۈپ كەتكەن ئەجەل.
مُحْتَوٍ: ئۆز ئىچىگە ئالغۇچى.
مُحْتَوًى ج مُحْتَوَيَاتٌ: مەزمۇن، مۇندەرىجە.
مُحْتَوِيَاتُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ مەزمۇنى، مۇندەرىجىسى.
بَلَّغَ مُحْتَوِيَاتِ الْوَثَائِقِ: ھۆججەتلەرنىڭ مەزمۇننى يەتكۈزدى.
مَحْثُوثٌ: ئىلھاملاندۇرۇلغان، رىغبەتلەندۇرۇلگەن.
مَحْجَأٌ: پاناھگاھ، پاناھلىنىدىغان جاي.
مِحْجَاجٌ: جېدەلخور، كۆپ مۇنازىرىلەشكۈچى.
مَحَجٌّ ج مَحَاجٌّ: ھەج قىلىدىغان جاي.
مُحَجَّبٌ: پەردىلەنگەن، نىقابلانغان، ئورالغان.
مُحَجَّبَةٌ ج مُحَجَّبَاتٌ: رىدا كىيىۋالغان.
«حَتَّى السَّيِّدَاتُ اللَّوَاتِي كُنَّ مُحَجَّبَاتٍ خَرَجْنَ مُتَظَاهِرَاتٍ»: چۈمپەردە ئارتقان ئاياللارمۇ قالماي نامايىشقا قاتناشتى.
مَحَجَّةٌ ج مَحَاجُّ: چوڭ يول، داغدام يول؛ توغرا يول، تۈز يول.
مَحَجَّةُ الصَّوَابِ: تۈز يول، توغرا يول.

مُحَجَّلُ الْقَوَائِمِ: قاشقا (ئاتنىڭ).

يَوْمٌ مُحَجَّلٌ: مەشهۇر كۈن.

أَمْرٌ مُحَجَّلٌ: مەشهۇر ئىش.

مَحْجَرٌ: كارانتىن قىلىش ئورنى.

مَحْجَرٌ ج مَحَاجِرُ: شەھەر ئەتراپى رايونى؛ تاش كان.

مَحْجِرُ الْعَيْنِ ج مَحَاجِرُ: كۆز چانقى.

مِحْجَمٌ وَمِحْجَمَةٌ ج مَحَاجِمُ: قان ئېلىش ئەسۋابى؛ لوڭقا.

مِحْجَنٌ ج مَحَاجِنُ: قارماق، ئىلمەك؛ كانارا.

مِحْجَنُ الطَّائِرِ: قۇش تۇمشۇقى.

مَحْجُوبٌ: پەردىلەنگەن، نىقابلانغان، ئورالغان.

مَحْجُوجٌ: پاكىت بىلەن يېڭىلگۈچى.

مَحْجُورٌ: ئارقىغا سۈرۈلگەن، كېچىكتۈرۈلگەن.

مَحْجُوزٌ عَلَيْهِ: مال-مۈلۈكى قامال قىلىنغان، قەرزدار.

مَحْجُولُ الْقَوَائِمِ: قاشقا (ھايۋاننىڭ).

مَحَّ يَمُحُّ مَحًّا مَحَحًا وَمُحُوحًا وَمُحُوحَةً الثَّوْبُ: كىيىم كونىرىدى.

مَحَّ الْأَثَرُ: ئىز ئۆچتى.

مَحَّتِ الدَّارُ: قورۇ-جايلار خاراب بولدى، خارابىلىككە ئايلاندى.

مَحٌّ: كونا كىيىم، يىرتىق كىيىم.

مُحٌّ ج أَمْحَاحٌ: جەۋھىرى، مېغىزى، تۇخۇمنىڭ سېرىقى.

مَحَّايَةٌ: دەسمال، يۇغۇچ؛ ئۆچۈرگۈچ.

مُحٌّ، مُحَّةٌ: تۇخۇمنىڭ سېرىقى.

مَحَّصَ يُمَحِّصُ تَمْحِيصًا الشَّيْءَ: چەككىلىدى، تازىلىدى.

مَحَّصَ الرَّجُلَ: سىناپ كۆردى، سىناق قىلدى، تەجرىبە قىلدى، سىنىدى.

«مَحَّصَ الْكِتَابَ»: كىتابنى تەتقىق قىلدى.

مَحَّصَهُ عَنْهُ: يىراق قىلىۋەتتى، نېرى قىلىۋەتتى.

«مَحَّصَ اللهُ عَنْ فُلَانٍ ذُنُوبَهُ»: ئاللاھ پالاننىنى گۇناھلىرىدىن پاكلىدى.

مُحْدِثٌ ج مُحْدِثُونَ: كېيىنكى زامان ئۆلىمالىرى، كېيىنكى زامان ئەدىبلىرى. مۇتەئەخخىرىنلار، بۇ (مُتَقَدِّمٌ)نىڭ ئەكسىدۇر.

مُحْدَثٌ ج مُحْدَثَاتٌ: يېڭى پەيدا بولغان ئىش، قۇرئان، سۈننەت ۋە ئىجمائدا يوق ئىش، بىدئەت.

«كُلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ» «حَدِيثٌ»: يېڭىدىن پەيدا بولغان نەرسىنىڭ ھەممىسى بىدئەتتۇر، ھەممە بىدئەت گۇمراھلىقتۇر.

مُحَدَّبٌ: پولتىيىپ چىققان، تومپىيىپ چىققان.

مُحَدِّثٌ ج مُحَدِّثُونَ: باياناتچى، بايان قىلغۇچى، ھېكايە قىلغۇچى، قىسسىچى.

الْمُحَدِّثُ: ھەدىسشۇناس، ھەدىس ئالىمى.

مُحَدَّدٌ: نازۇك، بىلەپ ئىتتىكلىتىلگەن.

مُحْدِقٌ: ئورىۋالغۇچى، قورشىۋالغۇچى.

خَطَرٌ مُحْدِقٌ: كۆز ئالدىدىكى خەتەر.

مِحْدَلَةٌ ج مَحَادِلُ: تولۇق، تاش.

مِحْدَلَةٌ بُخَارِيَّةٌ: يول چىڭداش ماشىنىسى.

مَحْدُودٌ: چەكلىك، چەكلەنگەن.

غَيْرُ مَحْدُودٍ: چەكسىز، چەكلەنمىگەن.

شِرْكَةٌ مَحْدُودَةٌ: چەكلىك شىركەت.

مُدَّةٌ غَيْرِ مَحْدُودَةٍ: مۇددەتسىز، مۆھلەتسىز.

مَحْدُودِيَةٌ: چەكلىك خاراكتېرگە ئىگە، چەكلىك.

مَحْدُوسٌ: باش ئەگكەن.

مَحْذُورٌ ج مَحْذُورَاتٌ: دىققەت قىلىدىغان ئىش، ھەزەر ئەيلەيدىغان ئىش.

مَحْذُورَةٌ: زوراۋانلىق، قورقۇنچ؛ ئاپەت.

مِحْرَابٌ: جەڭچى، باتۇر، مەرگەن، قەھرىمان.

مِحْرَابٌ ج مَحَارِيبُ: ئۆينىڭ تۆرى، ئۆينىڭ ئەڭ

يا‌خشى يېرى.

مِحْرَابُ الْمَسْجِدِ: مېهراب، ئىمام تۇرىدىغان جاي.

مِحْرَاثٌ ج مَحَارِيْثُ: ساپان، بۇقۇسا، كۆسەي.

سِكَّةُ الْمَحَارِيْثِ: ساپاننىڭ بىسى.

مِحْرَافٌ ج مَحَارِيْفُ: ئۆلچىگۈچ.

مِحْرَاقٌ: لاخشىگىر، كۆسەي.

مِحْرَاكُ النَّارِ: لاخشىگىر.

مِحْرَبٌ: جەڭچى، باتۇر، مەرگەن، قەھرىمان.

مُحَرِّجٌ: تەڭلىكتە قالغۇچى.

مُحَرِّرٌ: قويۇپ بەرگۈچى، ئازاد قىلغۇچى؛ ئاپتور؛ يازغۇچى، مۇئەللىپ؛ تەھرىر، مۇھەررىر.

مُحَرِّرُ الْجَرِيْدَةِ: گېزىت تەھرىرى، گېزىت مۇھەررىرى.

مُحَرِّرٌ سِيَاسِيٌّ: سىياسىي ئوبزورچى.

مُحَرَّرٌ ج مُحَرَّرَاتٌ: خەت-چەك، ھۆججەت، خەت-ئالاقە، دوكلات، ئازاد قىلىنغان، قويۇۋېتىلگەن.

﴿رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّراً﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىم! مەن قورسىقىمدىكى پەرزەنتىمنى ئازاد قىلىنغان ھالدا چوقۇم سېنىڭ خىزمىتىڭگە ئاتىدىم.

مُحَرِّضٌ: كۈشكۈرتكۈچى.

مُحَرَّضٌ: قوتۇرلىغان، غەم-قايغۇدىن ياداپ كەتكەن.

مُحَرِّكٌ: قوزغىغۇچى، ھەرىكەتلەندۈرگۈچى، قۇتراتقۇچى، كۈشكۈرتكۈچى؛ مۇددىئا، مەقسەت، غەرەز.

مُحَرِّكُ الْفِتَنِ: پىتنە قوزغىغۇچى.

مُحَرِّكُ الشَّهِيَّةِ: ئىشتەي قوزغىغۇچى.

مُحَرِّكٌ مِيْكَانِيْكِيٌّ: ماتور.

مُحَرِّكٌ كَهْرَبِيٌّ: ئېلېكتر دۋىگاتېل.

مُحَرِّكُ الْبِنْزِيْنِ: بېنزىن دۋىگاتېل.

مُحَرِّكُ السَّيَّارَةِ: ماشىنىنىڭ موتورى.

لَا يَحْتَاجُ هَذَا الْعَامِلُ الْمُسِنّ إِلَى جُهْدٍ كَبِيْرٍ كَيْ يُعِيْدَ الْمُحَرِّكَ إِلَى الْعَمَلِ: بۇ ياشانغان ئىشچى كۆپ كۈچ سەرپ قىلمايلا ماشىنىنىڭ چاتىقىنى ئوڭشىيالايدۇ.

قُوَّةٌ مُحَرِّكَةٌ: ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ.

الْقُوَّاةُ الْمُحَرِّكَةُ لِلثَّوْرَةِ: ئىنقىلابنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچى.

مُحَرَّمٌ: چەكلەنگەن، هارام قىلىنغان، ھىجرىيە1-ئاي.

الْمُحَرَّمَاتُ: بىۋاسىتە تۇغقان، قانداشلار، مەھرەملەر، تويى قىلىش چەكلەنگەن تۇغقانلار.

مَحْرَقُ أَجْسَادِ الْمَوْتَى: جەسەت كۆيدۈرۈش ئورنى.

مُحْرِقٌ: كۆيدۈرگۈچى.

مَحْرَقَةٌ ج مَحَارِقُ: كۆيدۈرۈش ئورنى.

مُحْرِقَةٌ: كۆيدۈرگۈچى.

شَمْسٌ مُحْرِقَةٌ: كۆيدۈرگۈچى قۇياش.

قُنْبُلَةٌ مُحْرِقَةٌ: كۆيدۈرگۈچى بومبا.

شَعَرْتُ بِحَرَارَةِ الشَّمْسِ الْمُحْرِقَةِ فِي الْبُلْدَانِ الْحَارَّةِ: تېمپېراتۇرىسى يۇقىرى مەملىكەتلەردە قۇياشنىڭ كۆيدۈرگۈچى ئىسسىقلىقىنى سەزدىم.

مُحْرِمٌ ج مُحْرِمُوْنَ: ھەجگە ئېھرام باغلىغۇچى.

مُحْرَمٌ ج مَحَارِمُ: ئېھراملىق، ئېھرام كىيىمى.

مَحْرَمٌ ج مَحَارِمُ: ئاللاھ هارام قىلغان شەيئىلەر؛ بىر-بىرىگە نىكاھلىنىپ توي قىلىش ھەرگىز دۇرۇس بولمايدىغان تۇغقان ئەر-ئاياللار.

مَحَارِمُ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ قورقۇنچلىرى.

«لَايَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُوْ مَحْرَمٍ» ‹حديث›: مەھرەمسىز ئايال يات ئەر بىلەن ئايرىم خالىي جايدا تۇرمىسۇن.

مَحْرَمَةٌ ج مَحَارِمُ: قولياغلىق؛ باشياغلىق؛ چۈمبەل.

مَحْرُوْرٌ: بەدىنى قىزىپ كەتكەن، قىزىغان.

الطِّفْلُ مَحْرُوْرُ الْجِسْمِ لَا شَكَّ أَنَّهُ مُصَابٌ بِالْحُمَّى: بالىنىڭ بەدىنى قىزىق تۇرىدۇ، قىزىتمىسى ئۆرلەپ قالغان ئوخشايدۇ.

مَحْرُوْسٌ: م «مَحْرُوْسَةٌ»: قوغدالغان، ساقلانغان، مۇھاپىزەت قىلىنغان.

مَحْرُوْقٌ: كۆيدۈرۈلگەن، كۆيگەن، ئازابلانغان.

مَحْرُوْقُ الْقَلْبِ: يۈرىكى كۆيگەن.

مَحْرُوْقٌ ج مَحْرُوْقَاتٌ: يېقىلغۇ.

مَحْرُوْقٌ جَامِدٌ: قاتتىق يېقىلغۇ.

مَحْرُوْقٌ سَائِلٌ: سۇيۇق يېقىلغۇ.

مَحْرُوْمٌ: بىچارە، بەختسىز، قۇرۇق قالغۇچى، مەھرۇم بولغۇچى.

«أَشْفِقْ عَلَى الْفُقَرَاءِ وَالْيَتَامَى وَالْأَرَامِلِ وَالْمَحْرُوْمِيْنَ»: پېقىر-مىسكىنلەرگە، يېتىملەرگە، تۇل خوتۇنلارغا ۋە بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك نەرسىلەردىن بەھرىمەن بولالمىغانلارغا ھېسداشلىق قىل!

مِحْزَانٌ: غەمكىن، غەمناك، ئويچان.

مِحْزَرَةٌ: مۆلچەر.

مَحَزٌّ: پەرەز، تەخمىن، جىددىي پەيت؛ يارا ئېغىزى؛ بەلگە، ئالامەت.

أَصَابَ الْمَحَزَّ: مۇھىم يېرىگە تەگدى.

مَحَزٌّ: كېسىش ئەسۋابى.

مَحْزَمٌ ج مَحَازِمُ: بەلۋاغ، پەرتۇق.

مُحْزَنٌ: غەمكىن، غەمناك، ئويچان.

مُحْزِنٌ: قايغۇغا سالغۇچى، غەمگە سالغۇچى.

رِوَايَةٌ مُحْزِنَةٌ: تراگېدىيىلىك رومان.

مَسْرَحِيَّةٌ مُحْزِنَةٌ: تراگېدىيىلىك تىياتىر.

مَحْزُوْنٌ: غەمكىن، غەمناك، ئويچان.

مِحْسَبَةٌ: كىچىك تەكىيە، كىچىك ياستۇق.

مَحْسَدَةٌ: باشقىلار تەرىپىدىن ھەسەت قىلىنىدىغان پۇل-مال، ئابرۇي قاتارلىقلار.

مُحَسٌّ: سەزگىلى بولىدىغان، سېزىلىدىغان.

مَحَسَّةٌ ج مِحَسَّاتٌ: تارغاق، ئات قاشلىغۇچ.

مِحَسَّةُ الْخَيْلِ: ئات تاتىلىغۇچ.

مُحَسِّنٌ: زىننەتلىگۈچى، ياخشىلىغۇچى، ھۆسن تۈزگۈچى، ئىسلاھاتچى.

مُحْسِنٌ ج مُحْسِنُوْنَ: ياخشى ئادەم، خەير-ساخاۋەت قىلغۇچى، ياخشىلىق قىلغۇچى.

مَحْسُوْبٌ ج مَحَاسِيْبُ: سانالغۇچى، ھېساب قىلىنغۇچى، گۇمان قىلىنغۇچى؛ قانات ئاستىغا ئېلىنغۇچى.

مَحْسُوْبِيَّةٌ: سالاھىيەت ۋە قابىلىيەتكە قارىماي، مۇناسىۋەت ۋە يۈز-ئابرۇيغا قاراپ خىزمەتكە قويۇش.

مَحْسُوْدٌ:ھەسەت قىلىنغان.

مَحْسُوْرُ الْبَصَرِ: كۆز قۇۋۋىتى ئاجىزلىغان.

مَحْسُوْسٌ: سەزگىلى بولىدىغان، سېزىلىدىغان.

غَيْرُ مَحْسُوْسٍ: سەزگىلى بولمايدىغان.

دَلِيْلٌ مَحْسُوْسٌ: سېزىلىدىغان پاكىت، ئاتىپىلىدىغان پاكىت.

تَقَدُّمٌ مَحْسُوْسٌ: كۆرۈنەرلىك ئىلگىرىلەش.

«تَقَدَّمَ التَّعْلِيْمُ الْجَامِعِيّ تَقَدُّمًا مَحْسُوْسًا مِنْ حَيْثُ اِزْدِيَادِ عَدَدِ الْجَامِعَاتِ وَطُلَّابِهَا»: ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ سانى كۆپەيگەنلىكتىن ئۇنىۋېرسىتېت مائارىپى كۆرۈنەرلىك ئالغا ئىلگىرىلىدى.

مِحْشَأٌ ج مَحَاشِئُ: پىنىدىك، قورساق ئاسرىغۇچ.

مَحْشَرٌ ج مَحَاشِرُ :يىغىلىدىغان جاي، مەھشەرگاھ.

مِحَشٌّ ج مِحْشَاشٌ: چالغا، ئورغاق؛ لاخشىگىر.

مَحَشٌّ: ئوت خەسلىك جاي.

مُحَشًّى: چۆرىسى شەرھلەنگەن كىتاب، ھاشىيىلىك كىتاب.

مَحْشَمٌ ج مَحَاشِمُ: ئۇرۇقدان.

مَحْشُوٌّ: قاپلانغان، تىقىلغان؛ قىيمىلىق تاماق، تۇگۈلگەن تاماق.

الصّنْدُوْقُ مَحْشُوٌّ بِالْمَلَابِسِ: ساندۇقتا لىق كىيىم بار.

مَحْشِيٌّ ج مَحْشِيَّاتٌ وَمَحَاشِيٌّ: قاپلانغان، تىقىلغان؛ قىيمىلىق تاماق، تۇگۈلگەن تاماق.

مَحَصَ يَمْحَصُ مَحْصًا الشَّيْءَ: چەككىلىدى، ئايرىدى، ئىلغاپ ئالدى، تازىلىدى.

مَحَصَ الْغَزَالُ: ئاھۇ قاتتىق يۈگۈردى.

«مَحَصَ الذَّهَبَ بِالنَّارِ»: ئالتۇننى تاۋلىدى.

مَحَصَ السِّنَانَ:نەيزىنى سىلىقلاتتى، پارقىراتتى.

أَرْضٌ مَحْصَاةٌ: تاشلىق يەر، شېغىللىق يەر.

مِحْصَدٌ ج مَحَاصِدُ: ئورغاق.

مِحْصَدَةٌ ج مَحَاصِدُ: ئورغاق، چالغا، ئورۇش ماشىنىسى.

مُحَصِّلُ التَّذَاكِرِ: بېلەت ساتقۇچى.

مُحَصَّنٌ: پۇختا قورغان.

﴿لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعاً إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار پەقەت مۇستەھكەم شەھەر ئىچىدە تۇرغاندىلا ئاندىن سىلەرگە قارشى بىرلىشىپ ئۇرۇش قىلالايدۇ.

مُحْصَنٌ: ئايالى بار ئەر، خوتۇنلۇق ئەر.

﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ «قرآن»: ئېرى بار ئاياللار.

مِحْصَنَةٌ ج مَحَاصِنُ: سېۋەت.

اِمْرَأَةٌ مُحْصَنَةٌ: ئىپپەتلىك ئايال، ئېرى بار ئايال.

مَحْصُوْرٌ: قامال قىلىنغان، قورشالغان، مۇھاسىرە قىلىنغان؛ چەكلەنگەن.

مَحْصُوْلٌ ج مَحْصُوْلَاتٌ وَمَحَاصِيْلُ: مەھسۇلات، ئىشلەپچىقىرىش مەھسۇلاتلىرى، ھوسۇل.

«هَذَا مَحْصُوْلُ كَلَامِهِ»: بۇ ئۇنىڭ سۆزىنىڭ خۇلاسىسى.

مَحْصُوْلَاتٌ زِرَاعِيَّةٌ: يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى.

مُحْصًى: ساناقلىق.

غَيْرُ مُحْصًى: ساناقسىز، ھېسابسىز.

مَحَضَ يَمْحَضُ مَحْضًا فُلَانًا النّصْحَ أَوِ الْوُدَّ: سەممىي نەسىھەت قىلدى، سادىق دوستلۇقنى ئىپادىلىدى.

مَحَضَهُ الثَّنَاءَ: ماختاپ ئۇچۇردى، ماختاپ كۆككە كۆتۈردى.

مَحُضَ يَمْحُضُ مُحُوْضَةً نَسَبُ الرَّجُلِ وَمَحَضَ الرَّجُلُ فِي نَسَبِهِ: نەسەبى پاك بولدى، نەسەبى ئېسىل بولدى.

مَحْضٌ ج مِحَاضٌ: ساپ، خالىس، نوقۇل.

«لَبَنٌ مَحْضٌ»: ساپ سۈت.

«فِضَّةٌ مَحْضٌ»: ساپ كۈمۈش.

«فَعَلَ هَذَا بِمَحْضِ اِخْتِيَارِهِ»: بۇنى نوقۇل ئىختىيارى بىلەن قىلدى.

مِحْضَرٌ: كەلمەك، ھازىر بولماق.

بِمِحْضَرِهِ: ئۇنىڭ ھۇزۇرىدا.

«كَانَتْ أَمْوَالُهُ تَنْهَبُ بِمَحْضَرٍ مِنْ رِجَالِ الْأَمْنِ»: ئۇنىڭ ماللىرى ئامانلىق قوغدىغۇچىلار بار بولسىمۇ بۇلاپ كېتىلدى.

مَحْضِرٌ: كەلمەك، ھازىر بولماق، قاتناشماق.

مَحْضَرٌ ج مَحَاضِرُ: خاتىرە دەپتەر.

مَحْضَرُ الْجَلْسَةِ: يىغىن خاتىرىسى.

مُحْضِرُ الْمَحْكَمَةِ: قانۇن ساقچىسى.

مُحْضَرٌ: بار بولغان، ھازىر بولغان.

مَحْضَنَةٌ ج مَحَاضِنُ: يەسلى، بالىلار باغچىسى.

مَحْضُوْرٌ: سەكراتتا چۈشۈپ قالغۇچى.

مَحَطٌّ: چۈشىدىغان جاي، دەم ئالىدىغان جاي،

بېكەت.

«كَانَ الرَّئِيْسُ الرَّاحِلُ مَحَطَّ الْآمَالِ فِي فِتْرَةٍ حَرَجَةٍ مِنْ تَارِيْخِنَا»: ئاخىرەتكە سەپەر قىلغان بۇ رەئىس بىزنىڭ تارىخىمىزنىڭ جاپالىق مەزگىلىدە ئۈمىد مەنبەسى ئىدى.

مَحَطُّ الْكَلَامِ: سۆزنىڭ مۇھىم نۇقتىسى، سۆزنىڭ پايدىلىق يېرى.

مَحَطُّ الْأَنْظَارِ: نىشان، دىققەت مەركىزى.

مَحَطُّ الْبَضَائِعِ: مال قويىدىغان جاي، ئىسكىلات، ئامبار.

مَحَطُّ الرِّحَالِ وَالْقَوَافِلِ: ساراي، دەڭ.

مَحَطَّةٌ ج مَحَطَّاتٌ: ئىستانسا، بېكەت، ۋوگزال.

مَحَطَّةُ سِكَّةِ الْحَدِيْدِ: ۋوگزال، پويىز ئىستانسىسى.

مَحَطَّةُ طَيَرَانٍ: ئايرودروم، ئايروپورت.

مَحَطَّةُ الْمَاكِنَاتِ الْجَرَّارَةِ: تراكتور بېكىتى.

مَحَطَّةُ الْوُصُوْلِ: بېكەت.

نَاظِرُ الْمَحَطَّةِ: بېكەت باشلىقى.

مَحَطَّةُ الْإِذَاعَةِ اللَّاسِلْكِيَّةِ: سىمسىز رادىئو ئىستانسىسى.

مَحَطَّةٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: ئېلېكتر ئىستانسىسى.

مَحَطَّةٌ لِلْأَرْصَادِ الْجَوِّيَّةِ: ھاۋا رايى ئىستانسىسى.

مَحَطَّةُ التِّلْفَزَةِ: تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى.

مَحَطَّةُ تَوْلِيْدِ الْقُوَّةِ الْكَهْرَبَائِيَّةِ: ئېلېكتر كۈچى ئىستانسىسى.

مَحَطَّةُ آمَالِهِ: كىشىلەرنىڭ ئارزۇسى.

مُحَطِّمٌ: پارچىلىغۇچى، يارغۇچى، بىتچىت قىلغۇچى.

شَخْصٌ مُحَطَّمٌ: ئۈمىدسىز ئادەم، ھاياتتىن ئۈمىد ئۈزگەن ئادەم.

الْبَاخِرَةُ الْمُحَطِّمَةُ لِلْجَلِيْدِ: مۇز يارغۇچى پاراخوت.

مِحْطَمٌ: شىر.

مَحْظُوْرٌ ج مَحْظُوْرَاتٌ: چەكلەنگەن، مەنئى قىلىنغان، توسۇلغان.

«عَلَيْنَا أَنْ نَدْرُسَ الْأَمْرَ جَيِّدًا لِئَلَّا نَقَعَ فِي مَحْظُوْرٍ سُوْءِ التَّقْدِيْرِ»: بىز ناچار ئاقىۋەتكە قالماسلىقىمىز ئۈچۈن ئىشنى ئوبدان تەتقىق قىلىشىمىز كېرەك.

خَالٍ مِنَ الْمَوَانِعِ وَالْمَحْظُوْرَاتِ: توسالغۇ ـ چەكلىمىلەردىن خالىي.

الضَّرُوْرَاتُ تُبِيْحُ الْمَحْظُوْرَاتِ: زۆرۈرىيەت چەكلەنگەن نەرسىلەرنى مۇباھ قىلىدۇ.

مَحْظُوْظٌ: تەلەيلىك، بەختلىك.

«كَانَ مِنَ الْمَحْظُوْظِيْنَ الَّذِيْنَ ابْتَعَثَهُمُ الْحُكُوْمَةُ لِلدِّرَاسَةِ عَلَى نَفَقَتِهَا فِي الْخَارِجِ»: ئۇ بولسا ھۆكۈمەت راسخوت چىقىرىپ چەت ئەلگە ئوقۇشقا ئەۋەتكەن تەلەيلىكلەردىندۇر.

أَطْعِمَةٌ مَحْظُوْظَةٌ: توڭلىتىلغان ياكى كونسېرۋا قىلىنىپ ئىشلەنگەن يېمەكلىكلەر.

مَحْظِيَّةٌ: كېنىزەك، قول ئايال، توقال، كىچىك خوتۇن، ئاشنا.

مَحْفِدٌ ج مَحَافِدُ: مەنبە، باشلىنىش.

مَحْفَرٌ ج مَحَافِرُ: قېزىش ئۈسكۈنىسى، كۈرەك، گۈرجەك، ئوتىغۇچ.

مِحْفَظَةٌ وَمَحْفَظَةٌ ج مَحَافِظُ: سومكا، پۇل قاپچۇقى، ھەميان، كىچىك خۇرۇم سومكا.

مِحْفَظَةُ الْجَيْبِ: قاپچۇق، پورتمان.

مِحْفَظَةُ أَوْرَاقٍ: ماتېرىيال سومكىسى.

رُبَّمَا ضَاعَتْ مِحْفَظَتُكَ فِي الْقِطَارِ: سېنىڭ پۇل قاپچۇقۇڭ پويىزدا يوقالغان بولۇشى مۇمكىن.

مِحَفَّةٌ: مەپە، تەختىراۋان؛ نوسۇلكا.

مَحْفِلٌ ج مَحَافِلُ: يىغىن.

الْمَحَافِلُ الرَّسْمِيَّةُ: رەسمىي يىغىن، رەسمىي يىغىلىش، ھۆكۈمەت يىغىنى.

تَحَسَّنَتْ سُمْعَةُ الْعَرَبِ فِي الْمَحَافِلِ الدَّوْلِيَّةِ:

خەلقئارالىق يىغىنلاردا ئەرەبلەرنىڭ ئابرۇيى ياخشىلاندى.

اَلْمَحَافِلُ السِّيَاسِيَّةُ: سىياسىي سەھنە؛ سىياسىي يىغىن.

مَحْفِلَةٌ ج مَحْفِلَاتٌ: تەختىراۋان؛ نوسۇلكا.

مَحْفُوظٌ: ساقلانغان، قوغدالغان، مۇھاپىزەت قىلىنغان.

مَحْفُوظٌ فِي الذَّاكِرَةِ: خاتىرىلەنگەن، خاتىرىدە ساقلانغان.

جَمِيعُ الْحُقُوقِ مَحْفُوظَةٌ: نەشر ھوقۇقى نەشر قىلغۇچىغا خاس.

مَحْفُوظَاتٌ: ئارخىپ؛ ياد ئېلىنىدىغان تېكىستلەر.

مَحْفُوفٌ بِالْمَصَاعِبِ: قىيىنچىلىقلار بىلەن ئورالغان.

مَحَقَ يَمْحَقُ مَحْقًا: يوقاتتى، گۇمران قىلدى، ھالاك قىلدى.

مَحَقَ الشَّيْءَ: سىزتتى، ئېرىتتى، ئۆچۈرۈۋەتتى.

«مَحَقَ اللهُ الْعَمَلَ»: ئاللاھ ئۇنىڭ بەرىكىتىنى ئۆچۈرۈۋەتتى.

«مَحَقَ الْعَدُوُّ سُكَّانَ الْقَرْيَةِ»: دۈشمەن يېزا ئاھالىسىنى ھالاك قىلدى.

مَحْقٌ: يوق قىلماق، يوقاتماق، گۇمران قىلماق، ھالاك قىلماق.

مُحِقٌّ: توغرا، ھەققانىيەتچى؛ گۇناھسىز.

اَلْمُحَقَّرَاتُ: كىچىك ئىشلار.

مُحَقِّقٌ: تەكشۈرگۈچى، تەتقىق قىلغۇچى، ئىزدەنگۈچى.

مُحَقَّقٌ: ئەمەلىيلەشتۈرۈلگەن، مۇقىملاشتۇرۇلغان، بەلگىلەنگەن.

هَلَاكٌ مُحَقَّقٌ: مۇقەررەر ھالاكەت، شەكسىز ھالاكەت.

فَوْزٌ مُحَقَّقٌ: ئۇنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشى مۇقەررەردۇر.

«نُشِرَ هَذَا الْكِتَابُ مُحَقَّقًا عِدَّةَ مَرَّاتٍ»: بۇ كىتاب بىرقانچە قېتىم قايتا كۆزدىن كۆچۈرۈلۈپ نەشر قىلىندى.

مَحْقَلَةٌ: تېرىلغۇ يەر.

مِحْقَنَةٌ ج مَحَاقِنُ: شپرىس.

مَحْقُوقٌ: لاياقەتلىك، سالاھىيىتى بار.

مَحَكَ يَمْحَكُ مَحْكًا وَمَحِكَ يَمْحَكُ مَحْكًا: جېدەلخور بولدى، ئۇرۇشقاق بولدى، بەس-مۇنازىرىگە خۇشتار بولدى، تالاش-تارتىشقا ئامراق بولدى، جېدەللەشتى، جاڭجاللاشتى.

مَحِكٌ: ئۇرۇشقاق، جېدەلخور، مۇنازىرىچى، مۇنازىرىشۇناس.

مِحَكٌّ ج مِحَكَّاتٌ: سىناق تېشى.

مِحَكُّ الذَّهَبِ: ئالتۇننى سىنايدىغان تاش.

مِحَكَّةُ الْخَيْلِ: ئات قاشلىغۇچ.

مُحْكَمٌ: پۇختا، پىششىق؛ ئېنىق، مۇۋاپىق؛ راست.

مُحْكَمُ الصُّنْعِ: پۇختا ياسالغان.

﴿مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭدا مۇھكەم ئايەتلەر باركى، ئۇلار كىتابنىڭ ئاساسىدۇر، يەنە باشقا مۇتەشابىھ ئايەتلەر بار.

مَحْكَمَةٌ ج مَحَاكِمُ: سوت، ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان ئورۇن، سوت مەھكىمىسى.

مَحْكَمَةٌ أَهْلِيَّةٌ: يەرلىك سوت، خەلق سوت مەھكىمىسى.

مَحْكَمَةُ الْجِنَايَاتِ: جىنايى ئىشلار سوتى.

اَلْمَحْكَمَةُ الْإِبْتِدَائِيَّةُ: باشلانغۇچ سوت.

مَحْكَمَةُ الْجِنَايَاتِ الْعُلْيَا: يۇقىرى سوت.

مَحْكَمَةٌ شَرْعِيَّةٌ: قازىخانا، مەھكىمە شەرئى.

مَحْكَمَةٌ مُخْتَلَطَةٌ: ئارىلاشما سوت.

مَحْكَمَةٌ مَدَنِيَّةٌ: خەلق سوتى.

مَحْكَمَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي سوت.

مَحْكَمَةُ الْعَدْلِ الدَّوْلِيِّ: خەلقئارا سوت.

مَحْكَمَةُ الْإِسْتِئْنَافِ: ئالىي سوت مەھكىمىسى.

مَحْكَمَةُ النَّقْضِ: ئالىي سوت مەھكىمىسى.

مَحْكُوْمٌ: ھۆكۈم قىلىنغان، ھۆكۈم چىقىرىلغان.

مَحْكُوْمٌ عَلَيْهِ: زىيىنىغا ھۆكۈم قىلىنغۇچى، دەۋادا ئۇتتۇرغۇچى.

مَحْكُوْمٌ لَـهُ: دەۋادا ئۇتۇپ چىققۇچى.

مَحْكُوْمِيَّةٌ: جىنايىتى بېكىتىلگەن.

عَدَمُ الْمَحْكُوْمِيَّةِ: جىنايەت بېكىتىشكە توشمايدىغان.

مَحْكِيٌّ: سۆزلەنگەن، ھېكايە قىلىنغان.

اللُّغَةُ الْمَحْكِيَّةُ: ئېغىز تىلى.

مَحِلَ يَمْحَلُ وَمَحَلَ يَمْحَلُ مَحْلًا وَمُحُوْلًا وَمَحُلَ يَمْحُلُ مَحَالَةً الْمَكَانُ: جاي قۇرغاقچىلىق بولدى، قاقاسلىققا ئايلاندى.

«مَحَلَتِ الْأَرْضُ فِي السَّاحِلِ الْإِفْرِيْقِيِّ»: ئافرىقا ساھىلىدا يەر چۆللىشىپ كەتتى.

مَحَلَ يَمْحَلُ وَمَحِلَ يَمْحَلُ وَمَحُلَ يَمْحُلُ مَحْلًا وَمِحَالًا بِهِ إِلَى الْأَمِيْرِ: تۆھمەت قىلدى، بوھتان چاپلىدى، قارا چاپلىدى، زىيانكەشلىك قىلدى.

مَحْلٌ ج مُحُوْلٌ وَأَمْحَالٌ: قاقاس، قاقاسلىق، قۇرغاقچىلىق، قۇرغاق؛ ئاچ، ئاچلىق، قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىق، ھىيلىگەرلىك، مەككارلىق، ھىيلە-مىكىر.

مِحْلَابٌ ج مَحَالِيْبُ: سۈت چېلەكى.

مِحْلَاجٌ ج مَحَالِيْجُ: پاختا ئايرىش ماشىنىسى.

مِحْلَاقُ النَّبَاتِ: پىلەك.

مِحْلَبٌ ج مَحَالِبُ: سۈت قاچىسى.

مِحْلَجٌ . مِحْلَجَةٌ ج مَحَالِجُ: پاختا ئايرىش ماشىنىسى، چىغرىق.

مُحَلْحَلٌ: مىللەتنىڭ ئاقساقىلى، قوۋمنىڭ باشلىقى، يۈكسەك ئادەمگەرچىلىككە ئىگە ئېسىل ئادەم.

مِحْلَقٌ / مِحْلَقَةٌ ج مَحَالِقُ: ئۇستىرا، بىرىتۋا.

مَحَلٌّ ج مَحَالٌّ وَمَحَلَّاتٌ: ئورۇن، مەيدان، دۇكان؛ چۈشىدىغان جاي، قونالغۇ؛ بۆلمە ئۆي؛ ماگىزىن، دۇكان؛ ھۇجرا.

«مَحَلٌّ تَجَلَّى اللهُ بِالْفَيْضِ وَالْهُدَى   مَقَامٌ يُؤَدَّى فِيْهِ أَفْضَلُ أَرْكَانِ»: بۇ ئىسلامنىڭ رۇكنلىرى ئادا قىلىنىدىغان، ئاللاھنىڭ بەرىكىتى ۋە ھىدايىتى تەجەللىي قىلىدىغان ئورۇندۇر.

مَحَلٌّ تِجَارِيٌّ: سودا كارخانىسى، شىركەت، سودا ئورنى.

فِي مَحَلِّهِ: مۇۋاپىق، مۇناسىپ، ئورۇنلۇق، ئۆز جايىدا.

فِي مَحَلِّ: ..... نىڭ ئورنىغا، ..... ۋاكالىتەن.

فِي غَيْرِ مَحَلٍّ: نامۇۋاپىق.

كَانَ فِي مَحَلِّهِ: ئۆز جايىدا بولدى، مۇۋاپىق بولدى.

حَلَّ مَحَلَّ: ئورنىنى باستى.

مَحَالُّ الْحَلْوَى وَالْأَلْبَانِ: قەنت-گېزەك، پېچىنە-سۈت دۇكىنى.

مَحَالُّ الْبَقَّالِ: يېمەكلىك ئىستېمال بۇيۇملىرى دۇكىنى.

مَحَالُّ حُدُوْثِ الْجَرِيْمَةِ: جىنايەت سادىر بولغان جاي.

مَحَلَّةٌ: مەھەللە؛ دالا، لاگېر؛ رايون؛ تۇرالغۇ جاي، چۈشىدىغان جاي؛ يېزا-قىشلاق؛ گازارما.

مُحَلَّفٌ: زاسىداتېل.

هَيْئَةُ الْمُحَلَّفِيْنَ: زاسىداتېللار تەشكىلاتى.

مُحَلِّقٌ: پەرداز قىلغۇچى، ھۆسن تۈزىگۈچى.

مَحَلِّقَةٌ: ئالەم بوشلۇقى پونكىتى؛ ھاۋا ئىستىھكامى.

مُحَلِّلٌ: ئېرىتكۈچى؛ تارقاتقۇچى؛ يەشكۈچى، ئاجراتقۇچى.

مُحَلِّلُ الْأَوْرَامِ: ئىششىق ياندۇرغۇچى دورا.

مَحَلِّيٌّ: يەرلىك.

إِنْتَاجٌ مَحَلِّيٌّ: يەرلىك مەھسۇلات.

حَوَّلْنَا الدَّوْلَارَاتِ إِلَى الْعُمْلَةِ الْمُتَدَاوِلَةِ مَحَلِّيًا: دوللارنى يەرلىك پۇلغا ئالماشتۇردۇق.

سُوقٌ مَحَلِّيَّةٌ: يەرلىك بازار.

شُؤُونٌ مَحَلِّيَّةٌ: يەرلىك ئىشلار، ئىچكى ئىشلار.

إِدَارَةٌ مَحَلِّيَّةٌ: يەرلىك ئىدارە.

أَخْبَارٌ مَحَلِّيَّاتٌ: يەرلىك خەۋەرلەر.

قُطْنٌ مَحْلُوجٌ: ساپ پاختا.

مَحْلُولٌ: پارچىلانغان؛ ئېچىلغان؛ يېشىلگەن؛ ئېرىتىلگەن.

مَحْلُولُ الظَّهْرِ: جىنسىي ئىقتىدارى ئاجىز.

مَحْمَدَةٌ ج مَحَامِدُ: ياخشى خىسلەت، مەدھىيىلەشكە ئەرزىيدىغان ئىش-ھەرىكەت، ماختاشقا تېگىشلىك ئىش.

مَحْمِلٌ ج مَحَامِلُ: تەختىراۋان، كاجۇۋا.

مِحَمٌّ: پار قازىنى.

مُحَمَّدٌ: مەدھىيىلەشكە ئەرزىيدىغان، نۇرغۇن يۈكسەك خىسلەتلەرگە ئىگە، ماختاشقا لايىق.

مُحَمَّصٌ: قاقلاپ پىشۇرۇلغان.

مَحْمُوتٌ: ئاچچىقى يامان، غەزەپلەنگۈچى.

مَحْمُودٌ: مەدھىيىلىنىدىغان، ماختىلىدىغان، مەدھىيىلەنگۈچى.

مَحْمُودُ السُّمْعَةِ: ياخشى نام، ئابرۇي، شۆھرەت.

مَحْمُولٌ ج مَحْمُولَاتٌ: تاقەت قىلىنىدىغان، يۈكلەنگەن، چىدالىق، چىداشقا بولىدىغان.

مَحْمُولُ الْمَرْكَبِ: سىغىمچانلىق.

مَحْمُومٌ: قىزىتمىسى ئۆرلەپ كەتكەن ئادەم، تەپ كېسىلگە گىرىپتار بولغان ئادەم.

نَشَاطٌ مَحْمُومٌ: قىزغىن پائالىيەت.

مَحْمِيٌّ: تاماقتىن پەرھىز تۇتقان ئادەم، قوغدالغۇچى.

مَحْمِيَّةٌ ج مَحْمِيَّاتٌ: ھىمايە ئاستىدىكى دۆلەت، ھامىيلىقتىكى دۆلەت.

مَحَنَ يَمْحَنُ مَحْنًا: سىنىدى، سىناق قىلدى، تەجرىبە قىلدى، سىناپ كۆردى، ئىمتىھان ئالدى.

«مَحَنَ الْفِضَّةَ»: كۈمۈشنى چەككىلىدى.

مَحْنَاةٌ ج مَحَانٍ: ۋادى يانتۇلۇقى.

مُحْنَبَطٌ: قىتىپ قالغان.

مِحْنَةٌ ج مِحَنٌ: مۇشەققەت، مۇشكۇل، قىيىنچىلىق، مۇشكۇلچىلىك، پالاكەت، بەختسىزلىك، بالا-قازا، ئاپەت.

«أَصَابَهُ مِحْنَةُ الْفَقْرِ بَعْدَ الْغِنَى»: بايلىقتىن كېيىن نامراتلىق، بەختسىزلىككە دۇچار بولدى.

مُحْنَقٌ: غەزەپلىك، غەزەپناك.

مُحْنَقُ الصَّدْرِ: زالىملىق، ياۋۇزلۇق.

مُحَنَّكٌ: تەجرىبىلىك.

أَطْرَافٌ مُحَنَّكَةٌ: كەڭ، مول، تەجرىبىلىك، پىشقان.

سِيَاسِيٌّ مُحَنَّكٌ: پىشقان سىياسەتچى.

مَحْنُوَةٌ: ئەگىم، ئەگىم ساي، ئەگىم ۋادى.

مَحْنِيَةٌ ج مَحَانٍ: ئەگمە، ئەگمە ساي، ئەگمە ۋادى.

مَحْوٌ: يوقاتماق، ئۆچۈرۈۋەتمەك، سۈرتمەك، قىرىۋەتمەك.

«مَحْوُ الْأُمِّيَّةِ»: ساۋاتسىزلىقنى تۈگىتىش.

«مَحْوُ أَثَرِ الْمَاضِي»: ئۆتمۈشنىڭ ئەسىرىنى يوقىتىش.

مُحْوِجٌ: زۆرۈر، لازىملىق، كېرەكلىك.

مِحْوَرٌ ج مَحَاوِرُ: نوغۇچ؛ مەركەز، تولگۈن؛ ئوق (چاقنىڭ).

مِحْوَرُ الْعَجَلَةِ: ئوق (چاقنىڭ).

مِحْوَرٌ أَمَامِيٌّ: ئالدى ئوق.

مِحْوَرٌ خَلْفِيٌّ: كەينى ئوق.

دُوَلُ الْمِحْوَرِ: ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر.

مِحْوَرُ الْأَرْضِ: يەر شارىنىڭ ئوقى.

مِحْوَرُ الْعَرَبَةِ: هارۋا ئوقى.

مِحْوَرِيٌّ: ئوقنىڭ، ئوق مەركىزىنىڭ.

شَخْصِيَّةٌ مِحْوَرِيَّةٌ: مۇھىم شەخس.

مُشْكِلَةٌ مِحْوَرِيَّةٌ: مەركىزىي مەسىلە.

مِحْوَقَةٌ ج مَحَاوِقُ: سۈپۈرگە.

مُحَوِّلٌ: پۇل ئەۋەتكۈچى، پۇل تاپشۇرغۇچى.

مُحَوِّلُ التَّيَّارِ: ترانسفورماتور.

مُحَوَّلٌ عَلَيْهِ: پۇل تۆلىگۈچى، چەك بەرگۈچى.

مَحَى يَمْحِي مَحْيًا الشَّيْءَ: ئۆچۈرۈۋەتتى، ئىزىنى يوقاتتى.

مَحَى فُلَانًا مِنَ الْجَدْوَلِ: ئىسمىلىكنى ئۆچۈرۈۋەتتى، ئىسمىلىكتىن چىقىرىۋەتتى، رويخەتتىن ئۆچۈرۈۋەتتى.

«مَحَى اللهُ الذُّنُوبَ»: ئاللاھ گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلدى.

مَحَى الْمُعَلِّمُ السَّبُّورَةَ: ئوقۇتقۇچى دوسكىنى ئۆچۈرۈۋەتتى.

«مَحَتِ الرِّيحُ أَثَرَ أَقْدَامِهِ»: شامال ئۇنىڭ قەدەم ئىزىنى ئۆچۈرۈپ كەتتى.

لَا يُمْحَى: يوقالماس، بۇزۇلماس، ئۆزگەرمەس.

مَحْيًا: هايات، هاياتلىق؛ تىرىكچىلىك، تىرىكلىك.

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد) ئېيتقىنكى: «مېنىڭ نامىزىم، قۇربانلىقىم، هاياتىم ۋە ماماتىم ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ ئۈچۈندۇر».

مَحِيدٌ: ئۆزىنى چەتكە ئالماق، قاچماق، قاچۇرماق.

لَا مَحِيدَ عَنْهُ: قېچىش مۇمكىن ئەمەس.

مَحِيصٌ: قاچىدىغان جاي، پاناھلىنىدىغان جاي، (ئامال، ئىلاج مەنىسىدە).

أَمْرٌ لَا مَحِيصَ عَنْهُ: قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ئىش.

لَا مَحِيصَ لَكَ عَنِ الْوُقُوعِ: سېنىڭ يولۇقماقتىن باشقا ئامالىڭ يوق.

«لَمْ يَكُنْ لَهُ مَحِيصٌ عَنْ أَنْ يُوَافِقَ عَلَى رَأْيِهِمْ»: ئۇنىڭ ئۇلارنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇشتىن باشقا ئامالى يوق.

لَا مَحِيصَ عَنْ مُلَاقَاتِ الصِّعَابِ فِي أَثْنَاءِ الْعَمَلِ: خىزمەت جەريانىدا قىيىنچىلىقلارغا يولۇقۇشتىن ساقلانغىلى بولمايدۇ.

مَحِيضٌ: ھەيز، ئادەت كۆرۈش.

مُحِيطٌ ج مُحِيطَاتٌ الدَّائِرَةِ: چەمبەر ئايلانمىسى، چەمبەرنىڭ ئۇزۇنلۇقى؛ ئورۇن، مۇھىت، شارائىت.

مُحِيطُ الْجِسْمِ: تاشقى كۆرۈنۈشى.

الْمُحِيطُ وَ الْبَحْرُ الْمُحِيطُ: ئوكيان.

مُحِيطٌ م مُحِيطَةٌ: مۇناسىۋەتلىك، ئوراپ تۇرغۇچى.

يَهْتَمُّ أَحْمَدُ بِالْأُمُورِ الْمُحِيطَةِ بِهِ: ئەھمەد ئۆزىگە مۇناسىۋەتلىك ئىشلارغا كۆڭۈل بۆلىدۇ.

مُحِيطِيٌّ: ئوكياننىڭ، دېڭىز-ئوكياننىڭ، چەمبەر ئايلانمىسىنىڭ، دېڭىزغا مۇناسىۋەتلىك.

مِحْيَقَةٌ ج مَحَاوِقُ: سۈپۈرگە.

مُحِيلٌ: ھۆججەت بەرگۈچى.

مُحِيلُ الصَّكِّ: چەك بەرگۈچى؛ پۇل ئەۋەتكۈچى، پۇل تاپشۇرغۇچى.

مُحَيًّا: چىراي، جامال، يۈز.

مُحَيِّرٌ: قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغۇچى.

مُخَابَرَةٌ: خەۋەرلەشمەك، خەت ئەۋەتىشمەك،

كېڭەش، ئۇقتۇرۇش؛ نوتا، سۆھبەت.

قَلَمُ الْمُخَابَرَاتِ: ئاخبارات ئىدارىسى.

قَلَمُ الْمُخَابَرَاتِ الْحَرْبِيَّةِ: ھەربىي ئىشلار ئاخبارات ئىدارىسى.

إِدَارَةُ الْمُخَابَرَاتِ: ئاخبارات ئىدارىسى.

دَائِرَةُ الْمُخَابَرَاتِ: ئاخبارات ئورگىنى.

مُخَابَرَةٌ تِلِفُونِيَّةٌ: تېلېفون يىغىنى.

مُخَادِعٌ: ئالدامچى، ھىيلىگەر، ساختىپەز، مەككار، كۆز بويامچى.

مُخَاذِلٌ: تاشلىنىپ قالغان.

مُخَاشَنَةٌ: قوپاللىق قىلماق، يىرىكلىك قىلماق.

«مُخَاشَنَةُ الْعَدُوِّ أَجْدَى مِنْ مُلَايَنَتِهِ»: دۈشمەنگە قاتتىق قول بولۇش، يۇمشاق قول بولۇشتىن پايدىلىق.

مُخَاصِمٌ: رەقىب، دۈشمەن، قارشى تەرەپ.

«كَفَى بِكَ إِثْمًا أَنْ لَا تَزَالَ مُخَاصِمًا» «حديث»: كىشىلەر بىلەن داۋاملىق جېدەللىشىش ساڭا يېتەرلىك گۇناھ (ھەدىس).

مُخَاصَمَةٌ: جېدەللىشىش، تالاش-تارتىش قىلماق.

مَخَاضٌ: تولغاق، تۇغۇت تولغىقى.

﴿فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ﴾ «قرآن»: تولغاقنىڭ قاتتىقلىقى ئۇنى بىر خورما دەرىخىنىڭ يېنىغا كېلىۋېلىشقا مەجبۇرلىدى.

مَخَاضَةُ النَّهْرِ ج مَخَاوِضُ: دەريا كېچىكى.

مُخَاطٌ ج أَمْخِطَةٌ: ماڭقا، پوتلا.

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي جِدَارِ الْقِبْلَةِ مُخَاطًا أَوْ بُزَاقًا أَوْنُخَامَةً فَحَكَّهُ» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسجىدنىڭ قىبلە تېمىدا ماڭقا، ياكى تۈكۈرۈك، ياكى بەلغەمنى كۆردى-دە، ئۇنى تازىلىۋەتتى.

مُخَاطُ الشَّيْطَانِ / مُخَاطُ الشَّمْسِ: ئۆمۈچۈك تورى، قىل سىم.

الْمُخَاطَبُ: ئىككىنچى شەخس (گراماتىكىدا) سۆز ئاڭلاۋاتقان ئادەم.

مُخَاطَبَةٌ ج مُخَاطَبَاتٌ: سۆھبەت، سۆھبەتلەشمەك.

مَخَاطِرُ: خەۋپ-خەتەر، تەھلىكە.

مَخَاطِرُ الطَّرِيقِ: يولنىڭ خېيىم-خەتەرلىرى.

مُخَاطِرٌ: تەۋەككۈلچى، قارام، شەرتلەشكۈچى، باغلاشقۇچى.

«لَا تَعْمِدِ الْمُخَاطَرَةَ وَإِنْ جَاءَتْ بِسَلِيمَةِ الْعَوَاقِبِ»: نەتىجىسى ياخشى بولغان تەقدىردىمۇ، تەۋەككۈلچىلىك ياخشى ئەمەس.

مُخَاطِيٌّ: ماڭقىلىق، شىلىمشىق سۇيۇقلۇق، پوتلىلىق.

مُخَاطِيُّ الْقَوَامِ: يېپىشقاق، چاپلاشقاق.

غِشَاءٌ مُخَاطِيٌّ: شىللىق پەردە.

مَادَّةٌ مُخَاطِيَّةٌ: شىلىمشىق سۇيۇقلۇق.

مَخَافَةٌ: قورقماق، قورقۇنچ.

رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللهِ!: ئاللاھدىن قورقۇش ھېكمەتنىڭ بېشىدۇر.

مُخَالَسَةٌ: ئوغرىلىقچە قارىماق.

«مِنْ زِنَى الْعَيْنِ مُخَالَسَةُ جَارَتِكَ النَّظَرَ» «حديث»: ئايال قوشناڭغا ئوغرىلىقچە قارىشىڭ كۆز زىناسى ھېسابلىنىدۇ.

مُخَالَصَةٌ ج مُخَالَصَاتٌ: قەرز قايتۇرغانلىق ھەققىدە، قەرزدار قەرز ئىگىسىدىن ئالىدىغان ھۆججەت.

«اِسْتَرَدَّ الدَّائِنُ دَيْنَهُ وَأَعْطَى الْمُدِينَ مُخَالَصَةً»: قەرز بەرگۈچى بەرگەن قەرزىنى قايتۇرۇۋېلىپ قەرزدارغا ھۆججەت بەردى.

مُخَالَطَةٌ: ئارىلاشماق.

«مُخَالَطَتُكَ الْأَخْيَارَ تَكْسِبُكَ عَادَاتِهِمْ»: ياخشىلارغا ئارىلاشساڭ ئۇلارنىڭ ئادىتىنى ئۆگىنىسەن.

مُخَالِفٌ: قارشى تۇرغۇچى، قارشىلاشقۇچى، ئاسىيلىق قىلغۇچى، پەرقلىق.

مُخَالَفَةٌ: خىلاپلىق قىلماق، قارشى تۇرماق، قوشۇلماسلىق، بويسۇنماسلىق.

«حَرَّرَ الشُّرْطِيُّ مُخَالَفَةً لِلسَّائِقِ»: ساقچى قائىدىگە خىلاپلىق قىلغان شوپۇرغا چارە كۆردى.

مَخْبَأٌ ج مَخَابِئُ: يوشۇرۇنىدىغان جاي، پاناھلىنىدىغان ئورۇن، پاناھگاھ، ئاكوپ.

مَخْبَأٌ لِلْوِقَايَةِ: مۇداپىئەلىنىش ئورنى.

«اِحْتَمَيْنَا بِالْمَخْبَأِ حِيْنَ اِشْتَدَّ الْقَصْفُ الْجَوِّيُّ»: بومباردىمان كۈچەيگەن چاغدا بىز پاناھلىنىش ئورنىدا ئۆزىمىزنى دالدىغا ئالدۇق.

مِخْبَاطٌ: شوپۇك، شۇرۇق، (مېۋە قاقىدىغان تاياق).

مَخْبَأَةٌ ج مَخْبَآتٌ: مەخپىي جاي، بايلىق، مال-مۈلۈك، خەزىنە.

مُخَبَّأٌ: يوشۇرۇن، يوشۇرۇنغان.

«عَمَّا قَرِيْبٍ سَتَتَكَشَّفُ لَكَ مُخَبَّآتُ الصُّدُوْرِ»: پات يېقىندا كۆڭۈلگە يوشۇرۇنغان سىرلار ئاشكارا بولىدۇ.

مُخَبَّبٌ: يوشۇرۇن، يوشۇرۇنغان.

مُخْبِرٌ: مەلۇماتچى، ئالاقىچى، خەۋەرچى مۇخبىر.

مَخْبِرٌ ج مَخَابِرُ: تەجرىبىخانا، ماھىيىتى، ھەقىقىتى، ئىچكى كۆرۈنۈشى.

طَابَقَ مَخْبَرُهُ مَظْهَرَهُ: ئۇنىڭ ئىچكى كۆرۈنۈشى تاشقى كۆرۈنۈشىگە ئۇيغۇن كېلىدۇ.

مُخْبِرٌ: مۇخبىر، مەلۇماتچى، خەۋەرچى.

مَخْبَزٌ . مَخْبَزَةٌ ج مَخَابِزُ: تونۇر، ناۋايخانا، دۇخوپكا.

«لَيْسَ الْمَخْبَزُ بَعِيْدًا عَنْ دَارِنَا»: ناۋايخانا بىزنىڭ ئۆيگە يىراق ئەمەس.

«اَنْتَشَرَتِ الْمَخَابِزُ الْآلِيَةُ نَتِيْجَةً لِنَقْصِ الْأَيْدِي الْعَامِلَةِ»: ئىشلەمچى قوللار كەملىكى نەتىجىسىدە بولكىخانىلار كۆپەيدى.

مِخْبَطٌ: شوپۇك، مېۋە قاقىدىغان تاياق، شۇرۇق.

مَخْبُوْءٌ: يوشۇرۇن.

مَخْبُوْصٌ: ئارىلاشما.

مَخْبُوْلٌ ج مَخَابِلُ: ساراڭ، ئەقلىدىن ئازغان.

مُخْتَارٌ: تاللانغان، تاللاپ بېكىتىلگەن.

مُخْتَارٌ ج مُخْتَارَاتٌ: تاللانغان ئەسەر، تاللانما.

مُخْتَارَاتٌ شِعْرِيَّةٌ: تاللانغان شېئىرلار.

مُخْتَالٌ: ھاكاۋۇر، تەكەببۇر، مەنمەنچى.

مُخْتَبِئٌ: يوشۇرۇن يوشۇرۇنغۇچى.

مُخْتَبِرٌ: چېنىققان، تەجرىبىلىك، پىشقان.

مُخْتَبَرٌ ج مُخْتَبَرَاتٌ: تەجرىبىخانا.

يَذْهَبُ الْمَرِيْضُ إِلَى الْمُخْتَبَرِ لِلْفَحْصِ: كېسەل تەكشۈرۈتۈش ئۈچۈن تەجرىبىخانىغا بارىدۇ.

مُخْتَبَرُ الْفَضَاءِ: ھاۋا بوشلۇقى تەجرىبىخانىسى، كوسمۇس تەجرىبىخانىسى، ئالەم بوشلۇقى تەجرىبىخانىسى.

مُخْتَبَرُ الْكِيْمِيَاءِ: خىمىيە تەجرىبىخانىسى.

مُخْتَبَرُ الْفِيْزِيَاءِ: فىزىكا تەجرىبىخانىسى.

الْمُخْتَبَرُ الطِّبِّيُّ: تېببىي تەجرىبىخانا.

مُخْتَبَرُ اللُّغَةِ: تىل تەجرىبە ئورنى، تىل مەشىق سىنىپى.

مُخْتَبَلٌ: ساراڭ، ئالجىپ قالغان.

مُخْتَبَلُ الْعَقْلِ: ئەقلىدىن ئازغان.

مُخْتَرِعٌ: كەشپىياتچى.

مُخْتَرَعٌ ج مُخْتَرَعَاتٌ: كەشپ قىلىنغان نەرسىلەر.

مُخْتَرَعَاتٌ عِلْمِيَّةٌ: ئىلمىي كەشپىيات.

مُخْتَصَرٌ: قىسقا، قىسقىچە، قىسقارتىلغان، ئىخچام، مېغىزلىق.

مُخْتَصٌّ: خاس، بولۇپمۇ تېگىشلىك، مۇۋاپىق، بەلگىلەنگەن، ئۇيغۇن.

الْهَيْئَاتُ الْمُخْتَصَّةُ: مەخسۇس ئورگان.

مُخْتَفٍ: يوشۇرۇن، مەخپىي.

مُخْتَلِسٌ: ئوغرى، قاراقچى، بۇلاڭچى.

مُخْتَلِطٌ: ئارىلىشىپ كەتكەن.

تَعْلِيمٌ مُخْتَلَطٌ: قىز - ئوغۇللار بىرلىكتە ئوقۇيدىغان مائارىپ.

مَحَاكِمُ مُخْتَلَطَةٌ: ئارىلاشما سوت.

مُخْتَلِفٌ: ھەر تۈرلۈك، خىلمۇخىل، ئۆزگىرىشچان.

مُخْتَلِفٌ عَنْ: .... دىن پەرقلىق.

«جَاؤُوْا مِنْ مُخْتَلِفِ الْأَقْطَارِ / مِنْ أَقْطَارٍ مُخْتَلِفَةٍ»: ئۇلار تۈرلۈك جايلاردىن كەلدى.

مُخْتَلَفٌ عَلَيْهِ: ئىختىلاپلىق، زىددىيەتلىك.

مُخْتَلِقٌ: كەشپىياتچى، ئىجادىيەتچى.

مُخْتَلَقٌ: ئويدۇرۇلغان، ئويدۇرما، توقۇلما.

مُخْتَلَقَاتٌ: ئويدۇرما، توقۇلما.

مُخْتَلٌّ: كەمتۈك، ئەيىبلىك، ئەيىبناك، ئەيىبى بار، قالايمىقان.

مُخْتَلُّ الْعَقْلِ: ئەسەبىي، نېرۋىسىدىن ئازغان، ئەقلىدىن ئازغان، ئالجىغان.

مُخْتَنِقٌ: بوغۇلغان، تۇنجۇققان.

صَوْتٌ مُخْتَنِقٌ: بوغۇق ئاۋاز.

مَخْتُومٌ: تامغا بېسىلغان، مۆھۈر بېسىلغان، تامغىلىق.

الْمَخْتُومُ بِخَتْمِي: مېنىڭ تامغام بېسىلغان.

﴿يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ خِتَامُهُ مِسْكٌ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئاغزى پېچەتلەنگەن ساپ شاراب بىلەن سۇغىرىلىدۇ، ئىچىشنىڭ ئاخىرىدا ئۇنىڭدىن ئىپارنىڭ ھىدى كېلىپ تۇرىدۇ.

مَخْتُونٌ: خەتنە قىلىنغان.

مُخْتَثِرٌ: قېتىشما، ئۇيۇتۇلغان نەرسە.

مُخْجِلٌ: خىجىل قىلغۇچى، ئۇيالدۇرغۇچى.

الْأَعْضَاءُ الْمُخْجِلَةُ: ئەۋرەت، ئۇياتلىق ئەزا.

مَخْجُولٌ نومۇسلۇق.

مُخٌّ ج أَمْخَاخٌ وَمِخَاخٌ وَمِخَخَةٌ: جەۋھەر، مېغىز.

مُخُّ الْعَظْمِ: يىلىك.

«الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ» «حديث»: دۇئا - ئىبادەتنىڭ جەۋھىرىدۇر.

«لَا أَرَى لِأَمْرِكَ مُخًّا»: ئىشىڭدا ياخشىلىق يوق دەپ قارايمەن.

«هَذَا مُخُّ الْأَمْرِ»: بۇ ئىشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى.

الْمُخُّ الْإِلِكْتِرُونِيُّ: ئېلېكترونلۇق مېڭە، كومپيۇتېر.

مَخَّخَ يُمَخِّخُ تَمْخِيخًا: يىلىك ئالدى، يىلىك چىقاردى.

مَخَّطَ يُمَخِّطُ تَمْخِيطًا الْوَلَدَ: بالىنىڭ بۇرنىنى تاشلاتتى، مىشقىرتتى، پوتلىسىنى تازىلىدى.

مُخِّيٌّ: مېڭىنىڭ، مېڭىلىق.

نَزِيفٌ مُخِّيٌّ: مېڭىگە قان قۇيۇلۇش، مېڭىگە قان چۈشۈش، ئاپوپلېكسىيە، سەكتە (مېڭە، قان تومۇرلىرى جىددىي كېسەللىك ئۆزگىرىشلىرىگە ئۇچراش — قاناش، توسۇلۇش، قېتىلىش سەۋەبىدىن يۈزبەرگەن ھوشسىزلىنىش ۋە پالەچلىنىش ئەھۋالى).

مِخَدَّةٌ ج مَخَادٌّ: تەكىيە، ياستۇق.

كِيسُ مِخَدَّةٍ: ياستۇق قېپى.

مُخَدِّرٌ: مەست قىلغۇچى.

مُخَدَّرٌ: ھوشسىزلاندۇرۇلغان، مەست قىلىنغان، سېزىمىنى يوقاتقان.

مُخَدِّرٌ ج مُخَدِّرَاتٌ: مەست قىلىش دورىسى، زەھەرلىك چېكىملىك، زەھەرلىك دورا، ناركوز قىلغۇچى، ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى.

الْإِدْمَانُ عَلَى الْمُخَدِّرَاتِ: زەھەرلىك چېكىملىكلەرگە ئۆگىنىپ قالماق، خۇمار بولماق.

تَهْرِيبُ الْمُخَدِّرَاتِ: زەھەرلىك چېكىملىكلەرنى يوشۇرۇن كىرگۈزۈش.

مُكَافَحَةُ الْمُخَدِّرَاتِ: زەھەرلىك چېكىملىكلەرگە

قارشى كۆرەش قىلىش.

مُخَدَّرَةٌ ج مُخَدَّرَاتٌ: ھوشسىزلاندۇرۇش نەتىجىسىدە سېزىمنى يوقاتقۇچى ئايال، مەستۇرە ئايال.

مُخَدِّمٌ: تونۇشتۇرغۇچى، ۋاستىچى.

«أَقْصِدِ الْمُخَدِّمَ يُقَدِّمْ لَكَ الْخَادِمَ الَّذِيْ تُرِيْدُهُ»: خىزمەت تونۇشتۇرغۇچىغا بارغىن! ئۇ ساڭا كۆڭۈلدىكىدەك خىزمەتچىنى تونۇشتۇرۇپ قويىدۇ.

مُخَدَّمٌ: چىقىرىۋېتىلگەن.

مَخْدَعٌ ج مَخَادِعُ: ياتاق ئۆي.

«اِقْتَحَمَ اللِّصّ عَلَى الثَّرِيِّ مَخْدَعَهُ»: ئوغرى باينىڭ ياتىقىغا بېسىپ كىردى.

مَخْدُوْشٌ: چېكىلگەن.

«هَذَا خَطٌّ مَخْدُوْشٌ عَلَى الزُّجَاجِ»: بۇ ئەينەككە چېكىلگەن خەت.

مَخْدُوْعٌ: ئالدانغان.

مَخْدُوْمٌ: خوجايىن، مۇكەممەل، پۇختا.

هَذَا مَقَالٌ مَخْدُومٌ: بۇ پۇختا يېزىلغان ماقالە.

مَخْدُوْمِيَّةٌ: خوجايىنلىق.

مَخْذُوْلٌ: تاشلىنىپ قالغان، تاشلاندۇق نەرسە.

مَخَرَ يَمْخُرُ وَيَمْخَرُ مَخْرًا وَمُخُوْرًا الْأَرْضَ: يەر ئاغدۇردى.

مَخَرَ السَّابِحُ: غۇلاچلاپ سۇ ئۈزدى.

مَخَرَتِ السَّفِيْنَةُ: كېمە دولقۇن يېرىپ ئالغا ئىلگىرىلىدى.

مِخْرَازٌ: ئۆشكە، بۇرغا، ئىسكىنە، بىگىز، دەرەش.

مِخْرَاطٌ ج مَخَارِيْطُ: قىرىش ئىستانوكى.

مُخْرِبٌ: بۇزغۇنچى، خاراب قىلغۇچى، ۋەيران قىلغۇچى.

مَخْرَجٌ ج مَخَارِجُ: چىقىش يولى، چىقىش ئېغىزى، ئېھتىيات ئىشىكى.

مَخْرَجٌ هِجَائِيٌّ: ھەرپلەرنىڭ چىقىدىغان جايى، تاۋۇش چىقىدىغان ئورۇن.

عِلْمُ مَخَارِجِ الْحُرُوْفِ: تاۋۇش چىقىرىش ئورگانلىرى ھەققىدىكى ئىلىم.

لَا مَخْرَجَ مِنْهُ: ئۈمىد يوق، قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ.

مُخْرِجٌ: چىقارغۇچى، رېژىسسور.

مُخْرِجٌ سِيْنِمَائِيٌّ: فىلىم ئىشلىگۈچى.

مُخَرِّبٌ: بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچى، ۋەيران قىلغۇچى.

مُخَرَّبٌ: ۋەيران بولغان، كاردىن چىققان، خاراب قىلىنغان.

مُخَرِّجٌ سِيْنِمَائِيٌّ :فىلىم ئىشلىگۈچى.

مُخَرَّمٌ: تۆشۈك تېشىلگەن، گۈل چېكىلگەن.

مِخْرَزٌ ج مَخَارِزُ: ئۆشكە، بۇرغا، ئىسكىنە، بىگىز، دەرەش.

مِخْرَطَةٌ ج مَخَارِطُ: ئۆشكە، بۇرغا، سەيگە ئوخشاش نەرسىلەرنى ئادالايدىغان پىچاق.

مَخْرَفَةٌ ج مَخَارِفُ: بوستان، باغ، خورمىزارلىق يول، داغدام يول.

«عَائِدُ الْمَرِيْضِ يَمْشِي فِي مَخْرَفَةِ الْجَنَّةِ» «حديث»: كېسەل يوقلىغان ئادەم جەننەتنىڭ داغدام يولىدا ماڭغان بولىدۇ.

مَخْرَقَ يُمَخْرِقُ مَخْرَقَةً: يالغان ئېيتتى، يالغانچىلىق قىلدى، يالغان سۆزلىدى.

مَخْرَقَ عَلَى عُقُوْلِ النَّاسِ: ئەخمەق قىلدى، ساراڭ تاپتى، كولدۇرلاتتى.

مَخْرَقَةٌ ج مَخَارِيْقُ: يالغان سۆز، يالغان - ياۋىداق سۆز، ئىغۋا، پىتنە - پاسات.

مَخَارِيْقُ الصِّبْيَانِ: باللار قولياغلىقنى تۈگۈپ ئوينايدىغان بىر خىل ئويۇن.

مَخْرُوْطٌ: كونۇسسىمان جىسىم.

مَخْرُوْطِيُّ الشَّكْلِ: كونۇس شەكىللىك.

مَخْزَاةٌ ج مَخَازٍ: نومۇسسىزلىق.

مَخْزَنٌ ج مَخَازِنُ: ئامبار، ئىسكىلات، دۇكان، ماگىزىن.

أَمِينُ الْمَخْزَنِ: ئىسكىلاتچى، ئامبارچى.

مَخْزَنُ تَبْرِيدٍ: مۇزلىتىش ئۆيى.

مَخْزَنُ أَدْوِيَةٍ: دورا ماگىزىنى.

مَخَازِنُ الطَّرِيقِ: يېقىن يول، قىسقا يول.

مَخْزُونٌ ج مَخَازِينُ: ساقلانغان مال، زاپاس مال.

مَخْزُونُ السِّلَعِ: ئېھتىياج چۈشكەندە ئىشلىتىش ئۈچۈن زاپاس ساقلىنىدىغان نەرسە.

مَخْزُونُ نَفْسِهِ: كۆڭلىدە ساقلىنىدىغان نەرسە.

مُخْزٍ م مُخْزِيَةٌ: نومۇسسىز.

مَخْزِيٌّ: خىجىل بولۇش، ئۇيۇلۇش.

الْمَخْزِيَّةُ: شەيتان.

مُخَسِّرٌ: زىيانلىق، پايدىسىز.

مَخْشُوشٌ: بۇرنىغا چۈلۈك ئۆتكۈزۈلگەن تۆگە.

مِخْصَابٌ: مۇنبەت، ئۈنۈملۈك.

مُخْصِبٌ: مۇنبەت، ئۈنۈملۈك.

مُخْصِبَاتٌ: تۈرلۈك ئوغۇتلار.

مِخْصَرَةٌ ج مَخَاصِرُ: مۇنبەر هاسىسى؛ دىرىژورنىڭ قوماندانلىق تايىقى.

ثَوْبٌ مُخَصَّرٌ: بېلى تار كىيىم.

مُخَصَّرَةٌ: ئىنچىكە بەل، نازۇك بەل.

فَتَاةٌ مُخَصَّرَةٌ: بېلى ئىنچىكە، زىلۋا قىزچاق.

مُخَصَّصَاتٌ: مەخسۇس ئاجرىتىلغان پۇل، مائاشتىن باشقا ئايرىم ئاجرىتىلغان پۇل.

مُخَصَّصَاتُ الْمَلِكِ: خان جەمەتى راسخوتى.

مُخَصَّصَاتٌ إِضَافِيَّةٌ: قوشۇمچە كىرىم.

مِخْصَفٌ ج مَخَاصِفُ: بىگىز، جۇۋالدۇز، دەرەش.

مَخْصُوصٌ: مەخسۇس، ئالاھىدە.

قِطَارٌ مَخْصُوصٌ: ئالاھىدە پويىز.

مَخْصِيٌّ: پىچىۋېتىلگەن، ئاختا قىلىنغان.

حَيَوَانٌ مَخْصِيٌّ: ئاختا هايۋان، پىچىۋېتىلگەن هايۋان.

مَخَضَ يَمْخَضُ /يَمْخِضُ / يَمْخُضُ مَخْضًا اللَّبَنَ: قايماق چىقاردى.

مَخَضَ الشَّيْءَ: كۆچەپ تەۋرەتتى، لىڭشىتتى، ئىرغاڭلاتتى، پۇلاڭلاتتى.

مَخَضَ الرَّأْيَ: ئىنچىكىلىك بىلەن مۇلاھىزە قىلدى، چوڭقۇر پىكىر قىلدى، پۇختا ئويلىدى.

«مَخَضَ الْمُحَاضِرُ كُلَّ جَوَانِبِ الْقَضِيِّ»: لېكسىيە سۆزلىگۈچى مەسىلىنى ئەتراپلىق مۇلاھىزە قىلدى.

مَخِضَ يَمْخَضُ مَخْضًا وَمَخَاضًا مَخِضَتِ الْحَامِلُ: تۇغۇت يېقىنلىشىپ تولغاق تۇتتى.

مَخْضَرَةٌ: يېشىلزارلىق، يېشىللىق، كۆكتاتلىق.

شَاعِرٌ مُخَضْرَمٌ: جاھىلىيەت بىلەن ئىسلامىيەتتىن ئىبارەت ئىككى دەۋردە ياشىغان شائىر.

مُخَضَّبٌ: بويالغان.

«قُبِضَ عَلَى الْقَاتِلِ وَيَدُهُ مُخَضَّبَةٌ بِالدَّمِ»: قولى قانغا بويالغان قاتىل تۇتۇلدى.

مَخَطَ يَمْخَطُ مَخْطًا الْمُخَاطَ: مىشقىردى، بۇرنىنى تاشلىدى.

مِخْطَاطٌ: سىزغۇچ.

مِخْطَافٌ ج مَخَاطِيفُ: كانارا، قارماق.

مُخْطِئٌ: خاتالاشقۇچى.

مَخْطَةٌ ج مَخَطَاتٌ: ماڭقا، پوتلا.

«لَا تَرْمِ مِخْطَاتِكَ فِي الشَّارِعِ»: كوچىغا مىشقىرما.

مِخَطٌّ: سىزغۇچ.

مُخَطَّطٌ: سىزىلغان، سىزىق تارتىلغان.

مَخْطِمٌ: بۇرۇن، قۇشنىڭ تۇمشۇقى.

مِخْطَمٌ: بۇرۇن، قۇشنىڭ تۇمشۇقى.

مَخْطُوبٌ: چاي ئىچكۈزۈلگەن.

مَخْطُوبَةٌ: ئالماقچى بولغان ئايال، پۈتۈشكەن ئايال.

مَخْطُـوطٌ ، مَخْطُوطَـةٌ ج مَخْطُوطَـاتٌ: قوليازمـــا ، ئەسلي تېكست، كوپىيە، ئورىگىنال.

مَخْفَرٌ ج مَخَافِرُ: قوغدايدىغان جاي، ساقچى مەركىزى، قاراۋۇلخانا، پوس، ساقچى ئورنى.

«نَشْرُ الْعَدَالَـةِ أَجْـدَى مِـنْ تَـشْيِيدِ الْمَخَـافِرِ»: ساقچىخانىلار بەرپا قىلغاندىن كۆرە، ئادالەتنى قانات يايدۇرۇش پايدىلىق.

أَثْمَانٌ مُخَفَّضَةٌ: چۈشۈرۈلگەن باھا.

مُخَفِّفٌ: يېنىكلەتكۈچى.

ظَرْفٌ مُخَفِّفٌ لِلْجَرِيمَةِ: جىنايەتنى يېنىكلىتىدىغان ئامىل.

مِخْفَقَةُ الْبِيْضِ: ئارىلاشتۇرۇش ماشىنىسى.

مَخْفُورٌ: ساقلانغان، قوغدالغان.

«أَرْسِلَ اللِّصّ إِلَى السِّجْنِ مَخْفُورًا»: ئوغرى يالانغان هالدا تۈرمىگە ئەۋەتىلدى.

مَخْفُوضٌ:چۈشۈرۈلگەن.

مَخْفِيٌّ: يوشۇرۇن ، مەخپىي.

مُخْلٌ ج أَمْخَالٌ وَمُخُولٌ: كۆتۈرگۈچ، پىشاك، لوم تۆمۈر، گۈرجەك.

مِخْـلاةُ الدَّابَّـةِ ج مَخَـالٍ: تــورۋا، يەم خەشـەك خالتىسى.

مِخْلافٌ ج مَخَالِيفُ: ئۆلكە.

مِخْلَبٌ ج مَخَالِبُ: هايۋانلارنىڭ تىرنىقى، چاڭگال.

مِخْلَبُ الطَّائِرِ: قوشنىڭ پەنجىسى.

مَخَالِبُ الْمَوْتِ: ئۆلۈم گىردابى، خەتەرلىك جاي.

مِخْلَةٌ: خالتا، تاغار، قاپ، قاچا.

مَخْلَصٌ: قاچىدىغان جاي.

مُخْلِصٌ: ســادىق، ســەمىمىي، راســتچىل، ئىخلاسمەن، مۇخلىس.

صَدِيقٌ مُخْلِصٌ: سەمىمىي دوست .

تَحِيَّاتِي الْمُخْلِصَةُ: سەمىمىي سالاملىرىم.

مُخَلَّدٌ: قىرىمايدىغان، مەڭگۈلۈك.

﴿يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ﴾ «قرآن»: قېرىماي هەمىشە ياش تۇرىدىغان غىلمانلار نۆۋەت بىلەن ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ تۇرىدۇ.

«سَيَبْقَى اِسْمُكُمْ ذِكْرًا جَمِيلًا مُخَلَّدًا عَلَى صَفْحَةِ التَّارِيخِ مِنْ غَيْرِ إِنْكَارٍ»: شەكسىزكى، سىلىنىڭ ياخشى ناملىرى تارىخ بېتىدە مەڭگۈ داستان بولۇپ قالىدۇ.

مُخَلِّصٌ: نىجاتكــار، نىجــات يۇلتــۇزى، قۇتقۇلدۇرغۇچى.

مُخَلِّصٌ جُمْرُكِيٌّ: تاموژنا ۋاستىچىسى.

مُخَلَّطٌ: پاراكەندە، چېچىلاڭغۇ، قالايمىقان.

مُخَلَّعٌ: قاتتىق تارتىلغان.

شَوَاءٌ مُخَلَّعٌ: سۆڭەكسىز گۆش شورپىسى.

الْمُخَلَّعُ مِنَ النَّاسِ: ئاجىز ئادەم.

مُخَلَّفٌ: قېپقالغان.

مُخَلَّفَاتٌ: تەۋەررۈك ، يادىكارلىق؛ مىراس، قالدۇق، تاشلاندۇق.

مُخَلَّفَاتُ الْمَصَانِعِ: زاۋۇتتىن چىقىرىلغان تاشلاندۇقلار.

مُخَلَّفَاتٌ ثَقَافِيَّةٌ: مەدەنىيىتى قالاق، قالاق مەدەنىيەت.

مِنْ مُخَلَّفَاتِ الْعَهْدِ الْبَائِدِ: يىمىرىلگەن سابىق سىياسىي تۈزۈمنىڭ قالدۇقلىرى.

مُخَلَّلٌ ج مُخَلَّلاتٌ: ئاچاسەي، چىلىغان سەي، تۇزلىغان سەي.

مَخْلُوطٌ ج مَخَالِيطُ: ئارىلىشىپ كەتكەن، ئارىلاشما.

مَخْلُوطٌ حَدِيدِيٌّ: ئارىلاشتۇرۇلغان تۆمۈر قېتىشمىسى.

مَخْلُوعٌ: مەنسەپتىن قالدۇرۇلغان، ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇلغان.

رَجُلٌ مَخْلُوعُ الْفُؤَادِ: قورقۇپ، چۆچۈپ كەتكەن

ئادەم.

مَخْلُوفَةٌ ج مَخْلُوفَاتٌ: تۆگىنىڭ چومى.

مَخْلُوقٌ ج مَخْلُوقَاتٌ وَمَخَالِيقُ: يـارىتىلغۇچى، مەخلـۇق، مەخلۇقـات، پۈتـۈن مەۋجـۇدات، كائىناتتىكى مەۋجۇدات.

مَخْلُولٌ ج مَخَالِيلُ: بوزۇلغان، كاردىن چىققان.

مَخْلُولُ الْعَقْلِ: ئالجىغان.

مِخْمَارٌ ج مَخَامِيرُ: هاراقنىڭ ئىسپىرت مىقدارىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

مَخْمَخَ يُمَخْمِخُ مَخْمَخَةً الْعَظْمَ: يىلىكىنى چىقاردى.

مَخْمَصَةٌ: ئاچلىق.

﴿فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ «قرآن»: كىمكـى ئاچلىقتـا ئىلاجسىزلىقتىن، گۇناھنى مەقسەت قىلماستىن (هـارام قىلىنغـان نەرسىلەرنى يېسە گۇناھ بولمايـدۇ) ئـاللاھ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، بەندىلىرىگە ناهايىتى مېهرىباندۇر.

مَخْمَضَ يُمَخْمِضُ مَخْمَضَةً: ئېغىز چايقىدى.

مُخْمَلٌ: تۈكلۈك رەخت، مەخمەل، پەرقۇت.

مُخْمَلِيٌّ: مەخمەل، پەرقۇتقا تەۋە.

الْمُجْتَمَعُ الْمُخْمَلِيُّ: يۇقىرى قاتلام، يۇقىرى تەبىقە.

مُخِمٌّ: ئاچچىق، سېسىق.

مِخَمَّةٌ: سۈپۈرگە.

مُخَمَّسٌ: بەشلىك، بەش مىسرالىق شېئىر، بەش بۇرجەكلىك، مۇخەممەس.

مُخَمَّسُ الْأَضْلَاعِ: بەش بۇرجەكلىك.

النَّجْمَةُ الْمُخَمَّسَةُ: بەش بۇرجەكلىك يۇلتۇز.

مَخْمُورٌ: ئېچىتقۇ، خېمىرتۇرۇچ.

مَخْنَقٌ: تىنچىق جاي.

مِخْنَقَةٌ ج مَخَانِقُ وَمَخَانِيقُ: مونچاق، مارجان.

مُخَنَّثٌ: زەيپانە، ئايال مىجەز، هېجىقىز.

مَخْنُوقٌ: بوغۇلغان.

مِخْوَضٌ ج مَخَاوِضُ: قوچۇش ئەسۋابى، قوچۇغۇچ.

مَخُوفٌ: قورقۇنچلۇق.

طَرِيقٌ مَخُوفٌ: قورقۇنچلۇق يول.

مُخْوِلٌ ج مُخْوِلُونَ: تاغىلىرى كۆپ.

مَخِيخٌ ج مَخَائِخُ: يىلىكلىك، يىلىكى بار، يىلىكى كۆپ.

عَظْمُ الْمَخِيخِ: يىلىكلىك سۆڭەك.

مُخَيْخٌ: كىچىك مېڭە.

مَخِيضٌ: قېتىق، پىشلاق، ئىرىمچىك، كۆك سۈت.

مِخْيَطٌ: يىڭنە.

مِخْيَطٌ ج مَخَايِطُ: تىكىش ئۇسكۇنىسى، تىكىش ماشىنىسى، يىڭنە.

مُخِيفٌ: قورقۇتقۇچى، چۆچۈتكۈچى.

مُخِيلٌ: مۈجمەل، تۇتۇق.

مَخِيلَةٌ ج مَخَايِلُ: بەلگە، ئالامەت، سىمۋول، ئالاهىدىلىك، خۇسۇسىيەت، ئوي-تەسەۋۋۇر، كىبىر، تىپ.

مَخْيُوطٌ: تىكىلگەن.

مُخَيَّرٌ: ئىختىيارىغا قويۇلغان، تاللاش هوقۇق بېرىلگەن.

مُخَيَّطٌ: تىكىلگەن.

مُخَيِّلَةٌ ج مُخَيِّلَاتٌ: تەسەۋۋۇر قىلىش كۈچى.

مُخَيَّمٌ ج مُخَيَّمَاتٌ: بارگاھ، قارارگاھ، گازارما.

مُدَاخَلَةٌ: ئارىلاشماق، قول تىقماق.

مِدَادٌ: سىيا، ئوغۇت، چىراغ يېغى، ئۆرنەك، نۇسخا.

«بَنَوْا مَسَاكِنَهُمْ عَلَى مِدَادٍ وَاحِدٍ»: ئۇلار ئۆيلىرىنى بىر خىل شەكىلدە سالدى.

«تُسَجَّلُ مَوَاقِفُهُ بِمِدَادِ الْفَخْرِ»: ئۇنىڭ ئەهۋاللىرى شەرەپ بىلەن خاتىرىلىنىدۇ.

مَدَارٌ ج مَدَارَاتٌ: ئوق (ئايلىنىدىغان نەرسىنىڭ) ئوربىتا، تروپىك، تروپىك سىزىقى.

مَدَارُ الْحَدِيْثِ أَوِ الْبَحْثِ: مۇھاكىمە تېمىسى، سۆھبەت تېمىسى.

مَدَارُ الْجَدْيِ: جەنۇبىي تروپىك سىزىقى.

مَدَارُ السَّرَطَانِ: شىمالىي تروپىك سىزىقى.

مَدَارُ الْأَرْضِ: يەر شارى ئوربىتىسى.

عَلَى مَدَارِ السَّنَةِ: يىل بويى، پۈتۈن يىل.

مُدَارَاةٌ: چىقىشماق، مادارا قىلىشماق.

«مُدَارَاةُ النَّاسِ صَدَقَةٌ» ‹حديث›: كىشىلەرگە ياخشى مۇئامىلە قىلىشمۇ سەدىقىدۇر.

الْمَدَارِكُ الْخَمْسُ: بەش سەزگۈ ئەزا.

«هٰذَا الطِّفْلُ نَمَتْ مَدَارِكُهُ بِسُرْعَةٍ»: بۇ بالىنىڭ سەزگۈ ئەزالىرى تېزلىكتە يېتىلدى.

مُدَاسٌ: دەسسەلگەن، يانجىلغان.

مَدَاسٌ ج مَدَاسَاتٌ: كەش، ئاياغ.

مُدَاعَبَةٌ: ئويۇن - چاقچاق قىلىشماق، ئويناشماق.

مُدَافِعٌ: قوغدىغۇچى، ئاقلىغۇچى، مۇداپىئە قىلغۇچى.

مَدَاكٌ: هاۋانچا.

مَدَالٌ: جەڭ مەيدانى، ئۇرۇش مەيدانى.

مُدَامٌ . مُدَامَةٌ: هاراق، ئۈزۈم هارىقى، مۇسەللەس.

مُدَانٌ: جىنايەتچى، گۇناھكار.

مُدَاهِنٌ: خۇشامەتچى، يالاقچى، تەخسكەش.

مُدَاهَنَةٌ: خۇشامەت قىلماق، تەخسىكەشلىك قىلماق.

مُدَاوَاةٌ: داۋالىماق.

مُدَاوِرٌ: جاھاننىڭ رەپتارىغا كىرىۋالغۇچى، جان باقار.

مُدَاوَرَةٌ: مادارا قىلىشماق.

«رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيْمَانِ بِاللهِ مُدَاوَرَةُ النَّاسِ» ‹حديث›: ئىماندىن قالسىلا كىشىلەر بىلەن مادارا قىلىش ئەڭ ئەقىللىقلىق.

مُدَاوَلَةٌ ج مُدَاوَلَاتٌ: سۆھبەت، ئالاقىلەشمەك.

مُدَاوَمَةٌ: داۋاملاشماق.

مُدَاوٍ: داۋالىغۇچى، تېۋىپ، دوختۇر.

مُدَايِنٌ: قەرز بەرگۈچى، قەرز ئىگىسى.

مُدَبَّجٌ: تۈزىتىلگەن، زىننەتلەنگەن، بېزەلگەن.

مُدَبِّرٌ: سەرەمجانلاشتۇرغۇچى، ئورۇنلاشتۇرغۇچى، تەدبىر قوللانغۇچى، رەتكە سالغۇچى، ئىقتىسادچىل، تېجەشلىك.

مُدَبَّرٌ: رەتلەنگەن، هازىرلانغان.

مُدْبِرٌ: قاچقۇچى.

وَلَّى الْعَدُوُّ مُدْبِرًا: دۈشمەن ئارقىغا قاراپ قاچتى.

مَدْبَغَةٌ ج مَدَابِغُ: تېرە ئاشلايدىغان جاي، تېرە ئەيلەيدىغان جاي، تېرە پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى.

مُدَجَّجٌ بِالسِّلَاحِ: تولۇق قوراللانغان.

مَدَحَ يَمْدَحُ مَدْحًا ـ هُ: ماختىدى، ئالقىشلىدى، مەدھىيىلىدى، تەرىپلىدى، كۆيلىدى، داڭلىدى، مەدھىيە ئوقۇدى.

مَدْحٌ . مِدْحَةٌ ج مِدَحٌ: ماختىماق، مەدھىيىلىمەك، داڭلىماق.

مَدْحُوْرٌ: يېڭىلگەن، مەغلۇپ بولغان.

﴿قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْؤُوماً مَدْحُوْرًا﴾ ‹قرآن›: جەننەتتىن ئەيىبلەنگەن ۋە (رەھمىتىمدىن) مەھرۇم قىلىنغان هالدا چىق.

مُدَخِّنُ التِّبْغِ: تاماكا چەككۈچى.

مَدْخَلٌ ج مَدَاخِلُ: ئىشىك، كىرىش ئېغىزى؛ ئىمپورت.

مَدْخَلُ الْمَدِيْنَةِ: شەھەر دەرۋازىسى، شەھەرنىڭ كىرىش ئېغىزى.

مَدْخَلُ الْبَيْتِ: ئۆينىڭ كىرىش ئېغىزى، ئۆينىڭ ئىشىكى.

حُسْنُ الْمَدْخَلِ: ياخشى كىرىش، مەقسەتكە ئوڭۇشلۇق يېتىش.

«مَدْخَلٌ لِدَرَاسَةِ الْقَانُوْنِ»: قانۇن تەتقىقاتىدىن دەسلەپكى ساۋات.

تَقَابَلْنَا عِنْدَ مَدْخَلِ الْمَعْهَدِ: ئىنستىتۇتنىڭ كىرىش ئېغىزىدا ئۇچراشتۇق.

يَعْرِفُ مَدَاخِلَ الشَّيْءِ وَمَخَارِجَهُ: ئۇ مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ماھىر.

مُدْخِنٌ: ئىسلىق، ئىس چىقىۋاتقان.

مُدَخِّنٌ: تاماكا چەككۇچى.

مَدْخَنَةٌ ج مَدَاخِنُ: تۇرخۇن، مورا، ئىسرىقدان، كۇجە.

يَتَصَاعَدُ الدّخَانُ مِنَ الْمَدْخَنَةِ: تۇرخۇندىن تۈتۈن چىقماقتا.

مَدْخُوْلٌ ج مَدَاخِلُ: كىرىم، دارامەت.

مَدْخُوْلٌ فِيْهِ: ئۇيدۇرما، توقۇلما.

مَدْخُوْلُ الضَّمِيْرِ: غەرىزى يامان، نىيىتى يامان.

مَدَّ يَمُدّ مَدًّا الشَّيْءَ: سوزدى، ئۇزارتتى.

مَدَّ الْحَبْلَ: ئارغامچىنى تارتتى.

«مَدَّ الأَسْلَاكَ»: سىم تارتتى.

مَدَّ الْجُرْحُ: يارا يىرىڭدىدى.

«مَدَّ أَنَابِيْبَ الْبِتْرُوْلِ»: نېفىت تۇرۇبىلىرىنى ئورناتتى.

مَدَّ الرَّجُلَ: ياردەم قىلدى، ياردەم بەردى.

مَدَّ إِلَيْهِ يَدَهُ: ئۇنىڭغا ياردەم بەردى.

مَدَّ يَدَ الْمُسَاعَدَةِ: ياردەم قولىنى سۇندى، ياردەم قىلدى، ياردەم بەردى، ياردەملەشتى.

مَدَّ رَقَبَتَهُ: بويىنىنى سوزدى.

مَدَّ بَصَرَهُ أَوْ نَظَرَهُ: يىراققا نەزەر تاشلىدى، كەلگۈسىگە نەزەر تاشلىدى، كەلگۈسىگە قارىدى، ئىنتىلدى.

مَدَّ اللهُ عُمْرَهُ / مَدَّ اللهُ فِي حَيَاتِهِ: ئاللاھ ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلسۇن.

مَدَّ الأَرْضَ: يەرنى ئوغۇتلىدى، ئوغۇت بەردى.

مَدَّ النَّهْرُ أَوِ الْبَحْرُ: سۇ كۆتۈرۈلدى، سۇ ئۆرلىدى.

مَدَّ الدَّوَاةَ: دۇۋەتكە سىياھ قاچىلىدى.

مَدَّ جِذْرًا (فِي الأَرْضِ): يىلتىز تارتتى، يىلتىز ياپتى.

مَدَّ فِي الْمَشْيِ: چوڭ قەدەم بىلەن ئىلگىرىلىدى، چوڭ قەدەم تاشلىدى.

مَدَّ الْجَيْشَ: قوشۇننى كۈچەيتتى.

مَدَّ الْحَرْفَ: ھەرپنى سوزۇپ ئوقۇدى.

«مَدَّ رِجْلَيْهِ بِقَدْرِ لِحَافِهِ»: يوتقانغا قاراپ پۇت سۇندى، چامىسىغا بېقىپ ئىش قىلدى.

مَدَّ سَيْطَرَتَهُ: نوپۇزىنى كېڭەيتتى.

مَدَّ الأَجَلَ: مۇددىتىنى ئۇزارتتى، ۋاقتىنى سوزدى.

مَدَّ أَنَابِيْبَ نَقْلِ النِّفْطِ: نېفىت تۇرۇبىلىرىنى ئورناتتى.

الشَّمْسُ تَمُدّنَا بِالضَّوْءِ وَالْحَرَارَةِ: قۇياش بىزنى نۇر ۋە ئىسسىقلىق بىلەن تەمىنلەيدۇ.

مَدٌّ: سوزۇش، ئۇزارتىش.

حُرُوْفُ الْمَدِّ: سوزۇپ ئوقۇلىدىغان ھەرپلەر.

مَدٌّ وَجَزْرٌ: ئۆرلىمەك ۋە پەسەيمەك.

مَدٌّ كَامِلٌ: سۇنىڭ ئېگىز دولقۇنى، يۇقىرى دولقۇن.

«بَلَغَ الْمَدّ أَقْصَاهُ»: دولقۇن يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلدى.

بَيْنِيْ وَبَيْنَهُ قَدْرُ مَدِّ الْبَصَرِ: ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا كۆز يېتىم ئارىلىق بار.

مُدٌّ. مَدَّةٌ سوزۇپ ئوقۇش بەلگىسى، مەد (~).

مُدٌّ ج أَمْدَادٌ وَمِدَادٌ وَمِدَدَةٌ: مۇد (ئۆلچەم بىرلىكى بولۇپ، تەخمىنەن 18لېتىرغا تەڭ).

مَدَّاحٌ ج مَدَّاحُوْنَ: ماختىغۇچى، مەدداھ.

«إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَدَّاحِيْنَ فَاحْثُوا فِي وُجُوْهِهِمُ التُّرَابَ» ‹حديث›: «ماختىغۇچى (مەدداھ)نى كۆرسەڭلار، ئۇلارنىڭ يۈزىگە توپا چېچىڭلار».

مَدَّادٌ: ياماشقاق ئۇسۇملۇكلەر.

مِدَّانٌ: تۇزلۇق سۇ.

مَدَدٌ ج أَمْدَادٌ: ياردەم، ياردەم قىلماق، ياردەم بەرمەك، ياردەملەشمەك، قوللىماق، مەدەت، مەدەت بەرمەك.

﴿وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَداً﴾ «قۇرئان»: مۇبادا يەنە شۇنچىلىك (دېڭىز) سۈيىنى كەلتۈرسەكمۇ.

«بَعَثَ الْقَائِدُ الأَعْلَى بِمَدَدٍ إِلَى الْجَيْشِ الْفُلَانِيِّ»: ئالىي قوماندان پالانى ئارمىيىگە ياردەم ئەۋەتتى.

مُدَّةٌ ج مُدَدٌ: ۋاقىت، چاغ، زامان، مۇددەت، مەزگىل.

مُدَّةٌ قَصِيرَةٌ: قىسقا مۇددەت، قىسقا مۇددەتلىك.

فِي مُدَّةِ كَذَا: .... غان مەزگىلدە، .... مۇددەت ئىچىدە.

لِمُدَّةٍ: ۋاقىتلىق، ۋاقىتىنچە، ھازىرغىچە.

مُضِيّ الْمُدَّةِ: ۋاقىت ئۆتۈپ كەتمەك.

أَقَمْتُ عِنْدَهُ مُدَّةً مَدِيدَةً: ئۇنىڭ يېنىدا ئۇزاق زامان تۇردۇم.

«نَامَ بِمُدَّةِ سَاعَتَيْنِ»: ئۇ ئىككى سائەتچە ئۇخلىدى.

مَدَّةٌ: ئۇرۇش يېپ.

مِدَّةٌ: يىرىڭ.

مَدَّدَ يُمَدِّدُ تَمْدِيدًا الشَّيْءَ: سوزدى، ئۇزارتتى.

مَدَّدَ الدَّيْنَ: قەرزنىڭ ۋاقتىنى ئۇزارتتى.

مَدَّدَ فِتْرَةَ الرَّاحَةِ: دەم ئېلىش ۋاقتىنى ئۇزارتتى.

مَدَّدَ الْجَلْسَةَ: يىغىننى ئۇزارتتى.

مَدَّدَ الثِّيَابَ الْمَبْلُولَةَ: ھۆل كىيىملەرنى يايدى.

مُدَّعٍ ج مُدَّعُونَ: دەۋا قىلغۇچى، ئەرز قىلغۇچى، ھەق تەلەپ قىلغۇچى، دەۋاگەر.

الْمُدَّعِي الْعَسْكَرِيّ: ھەربىي نازارەتچى.

الْمُدَّعِي الْعَامّ أَوْ الْمُدَّعِي الْعُمُومِيّ: بىر خىل تۇزۇمگە ۋەكىللىك قىلىپ مىللەت خەلق نامىدىن دەۋا قىلغۇچى دەۋاگەر.

مُدَّعٍ بِالْحَقِّ الْمَدَنِيِّ: قەرز بەرگۈچى كىشى، تۆلىتىۋېلىش ھوقۇقىغا ئىگە كىشى.

مُدَّعًى عَلَيْهِ: ئەرز قىلىنغۇچى، جاۋابكار.

«لَقَدْ حَضَرَ الْمُدَّعِي فَأَيْنَ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ»: دەۋاگەر ھازىر بولدى، جاۋابكار قەيەردە؟

مَدَّنَ يُمَدِّنُ تَمْدِينًا: تەرەققىيلەشتۈردى، مەدەنىيلەشتۈردى.

مَدَّنَ الْمَدَائِنَ: شەھەر بىنا قىلدى.

مَدَّنَ الرِّيفَ: يېزىنى تەرەققىي قىلدۇردى.

يُمَدِّنُ أَهْلَ الْوَبَرِ: قىرلىقلارنى شەھەرلەشتۈرىدۇ.

مَدَرَ يَمْدُرُ مَدْرًا الْحَوْضَ: كۆلنىڭ ئاراشلىرىنى سېغىز لاي بىلەن ئەتتى.

مَدِرَ يَمْدَرُ مَدَرًا الصَّبِيّ: بالا ئىشتىنىغا چىچىپ قويدى.

مَدِرَ الشَّخْصُ: چوڭ تەرەتنى قىستاپ چىقىرىۋېتەي دەپ قالدى.

«مَدِرَ الشَّيْخُ الْمُسِنّ»: ياشانغان بوۋاي چوڭ تەرەتنى تۇتالماي قالدى.

مَدَرٌ: سېغىزلىق، سېغىز توپا، شەھەر ۋە يېزا.

أَهْلُ الْمَدَرِ: شەھەر ۋە يېزا ئاھالىسى.

مِدْرَاةٌ: تارغاق.

مِدْرَارٌ: ئېتىلىپ چىققان.

عَيْنٌ مِدْرَارٌ: ياش تولغان كۆز.

سَمَاءٌ مِدْرَارٌ: يامغۇرلۇق ئاسمان.

مِدْرَارًا: مول، باي.

﴿يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا﴾ «قۇرئان»: سىلەرگە ئۇ كۆپ يېغىن ياغدۇرۇپ بېرىدۇ.

مِدْرَاسٌ ج مَدَارِسُ وَمَدَارِيسُ: خامان تېپىش ماشىنىسى، دەرس ئوقۇلىدىغان ئۆي.

مَدْرَجٌ ج مَدَارِجُ: يول، مەسلەك.

مَدْرَجُ الطَّائِرَاتِ: ئايروپىلاننىڭ ئۇچۇش - چۈشۈش يولى.

مَدْرَجُ الْمَطَارِ: ئايروپورتنىڭ ئۇچۇش - چۈشۈش يولى.

مُنْذُ مَدْرَجِهِ: ئۆسمۈرلۈك ۋاقتىدىن تارتىپ.

«تَعَلَّمَ هَذَا الشَّابُّ النِّظَامَ مُنْذُ مَدْرَجِهِ»: بۇ يىگىت ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدىن تارتىپلا تەرتىپ - ئىنتىزامغا ئۆگەنگەن.

مَدْرَجُ النَّمْلِ: چۈمۈلە يولى.

«سَارَ فِي مَدَارِجِ الرُّقِيِّ وَالتَّقَدُّمِ»: تەرەققىيات ۋە ئىلگىرىلەش يوللىرىدا ماڭدى.

مُدِرٌّ: كۆپەيگۈچى، كۆپەيتكۈچى.

دَوَاءٌ مُدِرٌّ لِلْبَوْلِ: پېشاپنى راۋانلاشتۇرغۇچى دورا.

دَوَاءٌ مُدِرٌّ لِلْحَلِيبِ: سۈت كۆپەيتكۈچى دورا.

دَوَاءٌ مُدِرٌّ لِلْعَرَقِ: تەرلەتكۈچى دورا.

دَوَاءٌ مُدِرٌّ لِلطَّمْثِ: ھەيزنى راۋانلاشتۇرغۇچى دورا.

مُدَرِّبٌ: مەشىقاۋۇل، مەشىق قىلدۇرغۇچى، تەربىيىچى.

مُدَرَّبٌ: تەربىيىلەنگۈچى.

مُدَرَّجٌ ج مُدَرَّجَاتٌ: يۇمىلاق تىياتىرخانا.

مُدَرَّجٌ مُوسِيقِيٌّ: نوتا.

مُدَرِّسٌ: ئوقۇتقۇچى، مۇئەللىم، مۇدەررىس، لېكتور.

مُدَرِّسٌ مُسَاعِدٌ: دوتسېنت.

أَشْتَغِلُ مُدَرِّسًا فِي الْمَدْرَسَةِ الثَّانَوِيَّةِ: ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلەۋاتىمەن.

مُدَرَّعٌ: ساۋۇت كىيگەن.

مُدَرَّعَةٌ ج مُدَرَّعَاتٌ: برونېۋىكلىق ئاپتوموبىل.

«يُعَدُّ سِلَاحُ الْمُدَرَّعَاتِ مِنْ أَهَمِّ أَسْلِحَةِ الْجَيْشِ»: برونېۋىكلىق ئاپتوموبىل قوشۇنىنىڭ ئەڭ مۇھىم قورالى ھېسابلىنىدۇ.

مِدْرَسٌ: خامان تېپىش ماشىنىسى.

مَدْرَسَةٌ ج مَدَارِسُ: مەكتەپ، مەدرىسە.

مَدْرَسَةٌ إِبْتِدَائِيَّةٌ: باشلانغۇچ مەكتەپ، ئىپتىدائىي مەكتەپ.

مَدْرَسَةٌ إِعْدَادِيَّةٌ: تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ.

مَدْرَسَةٌ ثَانَوِيَّةٌ: تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ.

مَدْرَسَةٌ مُتَوَسِّطَةٌ: ئوتتۇرا مەكتەپ.

مَدْرَسَةٌ عَالِيَةٌ أَوْ كُلِّيَّةٌ: ئالىي مەكتەپ، فاكۇلتېت، ئىنستىتۇت.

مَدْرَسَةٌ جَامِعَةٌ: ئۇنىۋېرسىتېت، ئالىي مەكتەپ.

مَدْرَسَةٌ دَاخِلِيَّةٌ: ياتاقلىق مەكتەپ.

مَدْرَسَةٌ خَارِجِيَّةٌ: ياتاقسىز مەكتەپ.

مَدْرَسَةُ الْمُعَلِّمِينَ: پېداگوگىكا مەكتىپى، سىفەن، دارىلمۇئەللىمىن.

مَدْرَسَةٌ حَرْبِيَّةٌ: ھەربىي مەكتىپى.

مَدْرَسَةٌ صِنَاعِيَّةٌ: سانائەت مەكتىپى.

أَيَّامُ الْمَدْرَسَةِ: ئوقۇش دەۋرى.

نَاظِرُ الْمَدْرَسَةِ: مەكتەپ مەسئۇلى.

الْمَدْرَسَةُ الْوَاقِعِيَّةُ الطَّبِيعِيَّةُ: رېئالىزم.

هَذِهِ مَدْرَسَةُ النِّعَمِ: بۇ بەخت يولى.

رَفِيقُ الْمَدْرَسَةِ: ساۋاقداش، مەكتەپداش.

مَدْرَسَةٌ حُرِّيَّةٌ: شەخسىي ئاچقان مەكتەپ.

مَدْرَسِيٌّ: مەكتەپكە مۇناسىۋەتلىك، مەكتەپكە ئائىت، مەكتەپنىڭ، ئىلمىي ئېقىمغا مەنسۇپ.

كِتَابٌ مَدْرَسِيٌّ: دەرسلىك، قوللانما.

عَامٌ مَدْرَسِيٌّ: ئوقۇش يىلى.

مِدْرَعَةٌ ج مَدَارِعُ: ئايالچە پوپايكا.

مُدْرِكٌ: ھېس قىلغۇچى، چۈشەنگۈچى، قۇرامىغا يەتكەن.

مُدْرَكٌ ج مُدْرَكَاتٌ: تونۇش، بىلىش، بىلىم.

الْقُوَى الْمُدْرِكَةُ: ئەقلىي قابىلىيەت، ئەقىل - پاراسەت.

الْمُدْرِكَاتُ: سەزگۈ ئەزالار.

مِدْرَةٌ ج مَدَارَةٌ: ئاقساقال، قەبىلە باشلىقى، يېتەكچى.

«إِذْ أَقْبَلَ شَيْخٌ مِنْ بَنِي عَامِرٍ هُوَ مِدْرَةُ قَوْمِهِ» ‹حديث›: بەنى ئامىر قەبىلىسىنىڭ ئاقساقىلى كەلدى. ئۇ قوۋمىنىڭ يېتەكچىسى ئىدى.

مِدْرًى: تارغاق.

«كَانَ فِي يَدِهِ مِدْرًى يَحُكُّ بِهَا رَأْسَهُ» ‹حديث›: ئۇنىڭ قولىدا تارغاق بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن چېچىنى تاراۋاتاتتى.

مَدْرِيَةٌ ج مَدَارٍ وَمَدَارَى: تارغاق.

مَدْسُوسٌ: دەسسەلگەن، يانجىلغان.

مَدْسُوسٌ عَلَيْهِ: سۈيقەستكە ئۇچرىغان، قەستلەنگەن.

فُولٌ مَدْسُوسٌ: يانجىلغان پۇرچاق.

مَدْعَاةٌ ج مَدَاعٍ: چاقىرىق، تەكلىپ، دەۋەت، سەۋەب، زىياپەتكە چاقىرىش.

هَذَا الْقَوْلُ مَدْعَاةٌ لِلْغَضَبِ: بۇ سۆز كىشىنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرىدۇ.

مِدْعَاسٌ ج مَدَاعِيسُ: نەيزە.

مِدْعَسٌ ج مَدَاعِسُ: نەيزە، دەسسەلگەن يەر، كۆپ ماڭىدىغان يول.

مَدْعُوقٌ: دەسسەلگەن.

مَدْعُوٌّ: دەۋەت قىلىنغۇچى، تەكلىپ قىلىنغۇچى.

مَدْغَلٌ ج مَدَاغِلُ: ساي، جىلغا، هاڭ.

مِدْفَأٌ، مِدْفَأَةٌ ج مَدَافِئُ: ئوچاق، مەش، ئىسسىنىش ئۈسكۈنىسى.

جَلَسَ أَفْرَادُ الْأُسْرَةِ حَوْلَ الْمِدْفَأِ يَتَسَامَرُونَ: ئائىلە ئەزالىرى مەشنىڭ ئەتراپىدا پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇشتى.

مِدْفَعٌ ج مَدَافِعُ: توپ، زەمبىرەك.

مِدْفَعٌ بَعِيدُ الْمَدَى: زېنىت توپ.

مِدْفَعٌ مُضَادٌّ لِلدَّبَّابَاتِ: تانكىغا قارشى زەمبىرەك.

مِدْفَعٌ مُضَادٌّ لِلطَّائِرَاتِ: ئايروپىلانغا قارشى زەمبىرەك، زېنىت توپ.

مِدْفَعٌ ثَقِيلٌ كَبِيرُ الْعِيَارِ: چوڭ كالىبىرلىق زەمبىرەك.

مِدْفَعٌ جَبَلِيٌّ: دالا زەمبىرىكى.

مِدْفَعٌ ذَرِّيٌّ: ئاتوم زەمبىرىكى.

مِدْفَعٌ مَائِلٌ: كالتە ستۇوللۇق ئېغىر زەمبىرەك.

مِدْفَعُ مَيْدَانٍ: دالا زەمبىرىكى.

مِدْفَعُ الْهَاوُنِ: مىنامىيوت.

مِدْفَعٌ رَشَّاشٌ: پىلىموت.

مِدْفَعٌ رَشَّاشٌ ثَقِيلٌ: ئېغىر پىلىموت.

مِدْفَعٌ رَشَّاشٌ خَفِيفٌ: يېنىك پىلىموت.

مِدْفَعٌ سِلَاحِ الْمِدْفَعِيَّةِ: توپچى قىسىم، زەمبىرەكچى قىسىم.

مِدْفَعُ الْإِفْطَارِ: رامىزاندا ئېپتار ۋاقتىنىڭ بولغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئېتىلىدىغان زەمبىرەك.

أُطْلِقَتْ مَدَافِعُ التَّحِيَّةِ: هۆرمەت توپى ئېتىلدى.

مَدْفُوعٌ: پۇلى تاپشۇرۇلغان، پۇلى تۆلەنگەن، تۆلۈۋېتىلگەن.

مَدْفُوعٌ إِلَيْهِ: تاپشۇرۇۋالغۇچى.

مَدْفُوعَاتٌ: قوشۇمچە راسخوت.

مِيزَانُ الْمَدْفُوعَاتِ: كىرىم-چىقىم هېساباتى.

مِدْفَعِيٌّ: زەمبىرەككە ئائىت، توپچى قىسىمغا ئائىت.

مِدْفَعِيَّةٌ: توپچى قىسىم، توپ ئېتىش تېخنىكىسى.

مَدْفَنٌ ج مَدَافِنُ: قەبرە.

مَدْفُونٌ: دەپنە قىلىنغۇچى.

مُدْقِعٌ: نامرات، كەمبەغەل.

فَقْرٌ مُدْقِعٌ: يوقسۇللۇق، گادايلىق، نامراتلىق.

«لَا تَحِلُّ الْمَسْأَلَةُ إِلَّا لِذِي فَقْرٍ مُدْقِعٍ» ‹حديث›: تىلەمچىلىك، پەقەت هېچ نەرسىسى يوق ئادەمگىلا دۇرۇس بولىدۇ.

مُدُقٌّ ج مُدَاقٌّ: هاۋانچا.

مُدُقَّةٌ: هاۋانچا، توقماق.

مُدِقَّةٌ خَشَبِيَّةٌ: ياغاچ ھاۋانچا، ياغاچ توقماق.

مُدَقِّقٌ: ئەستايىدىل ئادەم، ئىنچىكىلىگۈچى، ئىنچىكە قارىغۇچى، ئىنچىكە تەھلىل قىلغۇچى.

بَاحِثٌ مُدَقِّقٌ: ئىنچىكە تەتقىقاتچى، چوڭقۇر تەتقىق قىلغۇچى، ئىنچىكىلىك بىلەن تەكشۈرگۈچى.

مَدْقُوْقٌ: تالقان، پاراشوك، ئۇششاقلانغان.

مِدَكٌّ ج مَدَاكُّ: يەر چىڭداش سايمىنى، قاك.

مِدلَاةٌ ج مِدَالٌ: مېدال، مېداليون.

مُدْلِجٌ . أَبُوْ مُدْلِجٍ: كىرپە.

مِدْلَجَةٌ: چېلەك، سوغا، تۇڭ.

مِدْلَجَةُ اللَّبَنِ: سۈت قاچىسى.

مُدَلْدَلٌ: ئېسىلغان، ساڭگىلىغان.

مُدَلِّسٌ: ئالدامچى، ساختىپەز.

مُدَلَّسٌ: توقۇلما، ئويدۇرما.

أَفْلَاسٌ مُدَلَّسَةٌ: يالغان پۇللار، ساختا پۇل.

مُدَلَّعٌ: ئەركە - نايناق.

مُدَلِّكٌ ج مُدَلِّكُوْنَ: ئۇۋۇلىغۇچى.

مُدَلَّلٌ: ئەركە - نايناق.

أَنَّهُ وَلَدٌ مُدَلَّلٌ جِدًّا: ئۇ بالا بەكمۇ ئەركە.

هِيَ طِفْلَةٌ مُدَلَّلَةٌ: ئۇ قىز ناھايىتى نايناق.

مُدَلَّهٌ: ھوشىنى يوقاتقان، ئەقلىنى يوقاتقان، ئېسىنى يوقاتقان.

عَاشِقٌ مُدَلَّهٌ: ئېسىنى يوقاتقان ئاشىق، ھوشىنى يوقاتقان ئاشىق.

مُدَلًّى: ئېسىپ قويۇلغان، ساڭگىلىتىلغان.

مَدْلُوْلٌ ج مَدْلُوْلَاتٌ: مەنە، مەزمۇن، ئەھمىيەت، پىلان، پايدا، قىممەت، ئوي - پىكىر، تەلەپ.

مِدْمَاكٌ ج مَدَامِيْكُ: تامچىنىڭ ياكى ياغاچچىنىڭ تانىسى، تاش چوقۇيدىغان سايمان، پەلەمپەي.

مُدْمَجٌ: پۇختا، چىڭ، مۇستەھكەم.

مَدْمَعٌ ج مَدَامِعُ: ياش نەيچىسى، ياش بېزى.

«فَاضَتْ مَدَامِعُهُ»: يىغىسى تۆكۈلدى.

مُدْمَكٌ: زىچ، يېقىن.

مِدَمَّةٌ: ئاسقاق، تىرنا.

مُدَمِّرٌ: ۋەيران قىلغۇچى.

مُدَمِّرَةٌ: قوغلىغۇچى ھەربىي پاراخوت.

«تَعْتَمِدُ الْمَعَارِكُ الْبَحْرِيَّةُ الْحَدِيْثَةُ عَلَى الْمُدَمِّرَاتِ»: يېڭى دېڭىز ئۇرۇشى قوغلىغۇچى پاراخوتلارغا تايىنىدۇ.

مُدَمَّسٌ: يوشۇرۇنغان.

فُوْلٌ مُدَمَّسٌ: دۇملەپ پىشۇرۇلغان پۇرچاق.

مُدْمِنٌ: خۇمار ... غا بېرىلىپ كەتكۈچى.

مُدْمِنُ خَمْرٍ: ھاراقكەش.

«مُدْمِنُ الْخَمْرِ كَعَابِدِ الْوَثَنِ» «حديث»: ھاراققا بېرىلىپ كەتكۈچى بۇتقا چوقۇنغۇچىغا ئوخشاش.

مُدْمِنُ تَدْخِيْنٍ: بەڭگى.

مَدْمُوْغٌ ج مَدْمُوْغَاتٌ: مۆھۈر، بەلگە، تامغا.

مَدْمُوْكٌ: زىچ، يېقىن.

مَدَنَ يَمْدُنُ مُدُوْنًا الشَّخْصُ: شەھەرگە كەلدى.

مُدْنَفٌ: ئىشق - مۇھەببەت ھالىدىن كەتكۈزگەن ئادەم ئېغىر كېسەل.

مَدَنِيٌّ: مەدەنىيەتلىك، مەدەنىي، مەرىپەتلىك، شەھەرلىك، ھەق تەلەپ ئىشلىرى.

قَانُوْنٌ مَدَنِيٌّ: ھەق تەلەپ قانۇنى.

الْحَقُّ الْمَدَنِيُّ: خەلق ھوقۇقى.

مُهَنْدِسٌ مَدَنِيٌّ: قۇرۇلۇش ئىنژېنېرى.

«طَيْرَانٌ مَدَنِيٌّ»: خەلق ئاۋىئاتسىيىسى.

النَّقْلُ الْجَوِّيُّ الْمَدَنِيُّ: خەلق ئاۋىئاتسىيە قاتنىشى.

مَدَنِيَّةٌ: مەدەنىي، مەدەنىيەت.

دَعْوَى مَدَنِيَّةٌ: ھەق تەلەپ دەۋاسى، ھەق تەلەپ ئەنزىسى.

الْحَيَاةُ الْمَدَنِيَّةُ: شەھەر تۇرمۇشى.

«الأَهَالِي الْمَدَنِيُّونَ»: شەھەر ئاھالىسى، شەھەرلىكلەر.

مُدْهِشٌ ج مُدْهِشَاتٌ: كىشىنى چۆچۈتىدىغان، ھەيران قالدۇرىدىغان.

مُدْهِنٌ: مايلىق، سېمىز.

مَدْهُنٌ ج مَدَاهِنُ: ياغ بوتۇلكىسى، ماي قاچىسى، مايدان.

مَدْهُوشٌ: تېڭىرقاپ قالغۇچى، ھەيرەتتە قالغۇچى، تەئەججۇپلەنگەچى، ھەيران قالغۇچى.

مَدْهُوٌّ: مۇسىبەتكە دۇچار بولغۇچى، بېشىغا كۈن چۈشكۈچى.

مِدْوَاسُ الآلَةِ: باسقۇچ، پېدال، تەپمە.

مَدْوُرٌ: قۇرتلۇق، قۇرتلاپ قالغان.

مِدْوَرٌ: پىرقىرىغۇچ.

مَدُوسٌ: يانجىلغان.

مِدْوَسٌ: تەپمە، باسقۇچ، پېدال.

مِدْوَسَةٌ: ئاياغ سۈرتۈش ئۈچۈن ئىشىك تۈۋىدە قويىغان پالاس قاتارلىقلار.

مِدْوَكٌ ج مَدَاوِكُ: ھاۋانچا.

مُدَوَّدٌ: قۇرتلۇق، قۇرتلاپ كەتكەن.

مُدَوَّرٌ: يۇمىلاق، دۈگىلەك.

مُدَوَّنٌ ج مُدَوَّنَاتٌ: خاتىرىلەنگەن، كۆندىلىك خاتىرە.

مُدَوَّنَاتُ الْمُحَاضَرَاتِ: لېكسىيىلەردىن خاتىرە.

مَدْوِيٌّ: يۇقىرى ئاۋازلىق، پىچاقچى.

شُهْرَةٌ مَدْوِيَّةٌ: مەشھۇر، ئاتاقلىق.

مَدَى يَمْدِي مَدْيًا الشَّخْصَ: پىچاق سالدى، پىچاق تىقتى.

مَدًى: دائىرە، يىراقلىق، مۇساپە، ئاخىرقى توچكا، غايە.

مَدَى السُّلْطَةِ: ھوقۇق دائىرىسى.

مَدَى الْعُمْرِ: ئۆمۈرۋايەت ئۆمۈر بويى، بىر ئۆمۈر، ئۆمۈرلۈك.

مَدَى الْبَصَرِ أَوْ مَدَى عَيْنَيْهِ: نەزەر دائىرە، كۆرۈش دائىرىسى، نەزەر دائىرىسى.

«هُوَ مِنِّيْ عَلَى مَدَى الْبَصَرِ»: ئۇ مېنىڭدىن كۆز يېتىم جايدا تۇرۇۋاتىدۇ.

بَعِيْدُ الْمَدَى: چوڭقۇر، ئۇلۇغۋار.

عَلَى مَدَى السَّنَةِ: يىل بويى، پۈتۈن يىل، پۈتۈن يىل داۋامىدا.

السِّجْنُ مَدَى الْحَيَاةِ: مۇددەتسىز قاماق جازاسى، ئۆمۈرلۈك قاماق جازاسى.

«بَلَغَ الْمَدَى فِي الْكَرَمِ»: سېخىيلىقتا يۇقىرى پەللىگە يەتتى.

«مَدَى الصَّوْتِ»: ئاۋاز يەتكۈدەك دائىرە.

«عَلَى مَدَى أَمْتَارٍ»: بىرقانچە مېتىر دائىرىدە.

«بُنْدُقِيَّةٌ بَعِيْدُ الْمَدَى»: يىراققا ئاتىدىغان مىلتىق.

«مِدْفَعٌ بَعِيْدُ الْمَدَى»: يىراققا ئاتىدىغان توپ، زېنىت توپ.

«لاَ أَفْعَلُ هَذَا مَدَى الدَّهْرِ»: بۇنى ئۆمۈر بويى قىلمايمەن.

مُدْيَةٌ / مَدْيَةٌ / مِدْيَةٌ ج مُدًى / مِدًى وَمُدْيَاتٌ وَمُدَيَاتٌ: پىچاق، خەنجەر، غايە.

«بَلَغَ مُدْيَةَ الْحَيَاةِ»: ھاياتى ئاخىرقى چەككە يەتتى.

مَدِيْحٌ ج مَدَائِحُ: مەدھىيە، مەدھىيە سۆزى.

«الْمُتَنَبِّيْ شَاعِرُ الْمَدِيْحِ»: مۇتەنەببى مەدھىيە يازىدىغان شائىر.

مَدِيْحَةٌ: ئالقىش، قەسىدە، مەدھىيە ناخشىسى.

مَدِيْدٌ: ئۇزۇن.

مِنْ زَمَنٍ مَدِيْدٍ: ئۇزاق ۋاقىتتىن بۇيان، ئۇزۇندىن بۇيان، ئۇزۇندىن بېرى، بۇرۇندىن تارتىپ.

مَدِيدُ الْقَامَةِ: ئېگىز بويلۇق، شادىپاچاق ئادەم، دارازا.

«عِيدٌ سَعِيدٌ وَعُمْرٌ مَدِيدٌ»: بايرىمىڭىز قۇتلۇق، ئۆمرىڭىز ئۇزۇن بولسۇن.

مُدِيْرٌ ج مُدَرَاءُ: مۇدىر، باشقۇرغۇچى، ئىدارە قىلغۇچى، دىرېكتور.

مُدِيْرُ التَّشْرِيْفَاتِ: مۇراسىم رىياسەتچىسى.

مُدِيْرُ الْمَسْرَحِ: رېژىسسور.

مُدِيْرٌ عَامٌّ: باش دىرېكتور.

مُدِيْرُ الْجَامِعَةِ: ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرى، ئۇنىۋېرسىتېت باشلىقى.

مُدِيْرُ الشَّرِكَةِ: دىرېكتور، شىركەت باشلىقى.

مُدِيْرُ الشُّرْطَةِ: ساقچى باشلىقى.

مُدِيْرِيَّةٌ ج مُدِيْرِيَّاتٌ: ئۆلكە.

مَدِيْنٌ: قەرزدار.

مَدِيْنَةٌ ج مَدَائِنُ وَمُدُنٌ: شەھەر، چوڭ شەھەر.

مَدِيْنَةُ السَّلَامِ: باغدات.

الْمَدِيْنَةُ: مەدىنە مۇنەۋۋەرە.

«إِبْنُ الْمَدِيْنَةِ»: شەھەردە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن، شەھەرلىك.

مَدْيُوْنٌ: قەرزدار.

مَدْيُوْنِيَّةٌ: قەرزدارلىق، قەرزدار بولماق.

مُذَابٌ: ئېرىتىلگەن.

مَذَاقٌ: تەم تېتىش، تېتىپ كۆرمەك.

«مَذَاقُهُ طَيِّبٌ»: تەمى ياخشى.

مُذَاكَرَةٌ: مەسلىھەتلەشمەك، مۇزاكىرىلەشمەك.

مَذْنَبَةٌ ج مَذَانِبُ: بۆرە كۆپ جاي، بۆرىلىك جاي.

مِذَبَّةُ الذِّبَّانِ ج مَذَبَّاتٌ: چىۋىن پالىقى، چىۋىن قورۇغۇچ.

«نَاوِلْنِي مِذَبَّتَكَ لِأَطْرُدَ هَذِهِ الذُّبَابَةَ اللَّعِيْنَةَ»: پالىقىڭنى بېرىپ تۇرساڭ بۇ قارغىش تەگكۇر چىۋىننى قورۇۋېتەي.

مَذْبَحٌ ج مَذَابِحُ: قوشخانا، كېكىردەك.

مَذْبَحُ النَّصَارَى: ناسارالارنىڭ كۇتۇپخانىسى، پوپىنىڭ مۇرىتلىرىغا سىمۋول يېمەكلىكى تارقىتىدىغان ئورنى.

«ذَهَبَ بِشَاتِهِ إِلَى الْمَذْبَحِ قَبْلَ التَّضْحِيَةِ بِهَا لِلتَّأَكُّدِ مِنْ سَلَامَتِهَا»: قۇربانلىق مالنىڭ كېسەلسىزلىكىنى تەكشۈرتۈش ئۈچۈن ئۇنى بوغۇزلاشتىن بۇرۇن قوشخانىغا ئېلىپ باردى.

مَذْبَحَةٌ ج مَذَابِحُ: قانلىق جەڭ، قىرغىن، قەتلىئام.

مُذَبْذَبٌ: ئارىسالدى بولۇپ قالغۇچى، ئىككىلىنىپ قالغۇچى.

مَذْبُوحٌ: قۇربانلىق قىلىنغان، ئۆلتۈرۈلگەن، بوغۇزلانغان.

مُذْخَرٌ ج مَذَاخِرُ: ئىسكىلات، ئامبار.

مَذْخُورٌ: زاپاس قوشۇن، زاپاس قىسىم.

مَذَّاقٌ: ساختىپەز، يالغانچى.

مَذَّرَ يُمَذِّرُ تَمْذِيرًا الشَّيْءَ: يايدى، تارقاتتى، چاچتى، پارچىلىدى، بۆلدى.

مَذِرَ يَمْذَرُ مَذَرًا-تِ الْبَيْضَةُ: تۇخۇم سېسىدى، سېسىپ پۇراپ قالدى، يالاپ قالدى.

مَذِرَ الشَّخْصُ: ھاجەتكە كۆپ بارىدىغان بولۇپ قالدى.

مَذَرٌ: سېسىماق، بۇزۇلۇپ قالماق.

«تَفَرَّقُوْا شَذَرَ مَذَرَ»: ئۇلار سەرسان-سەرگەردان بولۇپ كەتتى.

مَذِرٌ: چىرىك، چىرىكلىك، سېسىق پۇراق، بەتبۇي.

مِذْرَاةٌ ج مَذَارٍ: ياغاچ ئارا.

مِذْرَى ج مَذَارٍ: ياغاچ ئارا.

مِذْعَانٌ: ئىتائەتچان، ئىتائەتمەن، رايىش.

فَرَسٌ مِذْعَانٌ: ياۋاش ئات.

مَذْغُوْرٌ: چۆچۈگۈچى، قورقۇنچاق.

مَذْغُوفٌ: زەھەر بېرىلگەن، زەھەرلەنگەن.

طَعَامٌ مَذْغُوفٌ: زەھەر سېلىنغان تاماق.

مَذَقَ يَمْذُقُ مَذْقًا الشَّرَابَ: سۇيۇلدۇردى، بوشاشتۇردى، شارابقا سۇ قوشتى.

مَذِقٌ: سۇيۇق، شالاڭ.

مِذْكَارٌ ج مَذَاكِيرُ: كۆپ ئوغۇل تۇغىدىغان ئايال، ئوغۇلچى ئايال.

مَذْكِرٌ: ئوغۇل تۇغقان ئايال.

مُذْكِرٌ: ۋەز ئېيتقۇچى، ئەسلەتكۈچى، ئەسلەتمە.

مُذَكَّرٌ: ئەر، ئەر جىنسى.

مُذَكِّرَةٌ ج مُذَكِّرَاتٌ: ئۇلتىماتوم، باياناتنامە، ئەسلەتمە، خاتىرە دەپتەر.

مُذَكِّرَةُ الْمُحَامِي: ئادۋوكاتنىڭ ئېتىرازنامىسى، ئادۋوكاتنىڭ باياناتنامىسى، ئادۋوكاتنىڭ يازما دوكلاتى.

مُذَكِّرَةٌ تَفْسِيرِيَّةٌ: قانۇن ياكى يېڭى پرىنسىپ ئارقىلىق مەقسەتنى چۈشەندۈرىدىغان باياننامە.

مُذَكِّرَةُ اِحْتِجَاجٍ: نارازىلىق باياننامىسى.

مُذَكِّرَةُ اِتِّهَامٍ: قارىلاش باياننامىسى.

مُذَكِّرَةٌ: كۈندىلىك خاتىرە.

«سَجَّلَ فِي مُذَكِّرَتِهِ مَوْعِدَ قِيَامِ الطَّائِرَةِ»: خاتىرە دەپتىرىگە ئايروپىلاننىڭ قوزغىلىش ۋاقتىنى خاتىرىلىۋالدى.

مُذَكَّرَةٌ ج مُذَكَّرَاتٌ: ئەركەكزەدەك.

اِمْرَأَةٌ مُذَكَّرَةٌ: ئەركەكزەدەك ئايال.

مَذْكُورٌ: ئېيتىلغان، زىكىر قىلىنغان، تىلغا ئېلىنغان.

مَذْكُورٌ أَعْلَاهُ: يۇقىرىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان.

مَذْكُورٌ أَدْنَاهُ: تۆۋەندە تىلغا ئېلىنىدۇ، تۆۋەندە ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ.

مَذْكُورٌ سَابِقًا: يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان، يۇقىرىدا ئېيتىلغان.

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئاً مَّذْكُوراً﴾ «قرآن»: ئىنسانلار ئانىسىنىڭ قورسىقىدا بىر مۇددەتنى ئۆتكۈزىدۇ، ئۇ (ئەرزىمىگەنلىكتىن) تىلغا ئېلىنىدىغان نەرسە بولمىدى.

مَذِلَ يَمْذَلُ مَذْلًا مَذَلَ يَمْذُلُ مَذْلًا وَمِذَالًا بِسِرِّهِ: سىرىنى پاش قىلىپ قويدى، مەخپىيەتلىكنى پاش قىلىپ قويدى.

الْمَذِلُّ: ئاللاھتائالانىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بىرى بولۇپ، بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمنى خارلىققا دۇچار قىلغۇچى دېگەن مەنىدە.

مَذَلَّةٌ: خارلىق، شەرمەندىلىك، پەسلىك، رەزىللىك.

مُذَلَّلٌ: تەييارلانغان، مېڭىش ئاسان يول.

مَذَمَّةٌ ج مَذَامٌّ: رەزىللىك، قاباھەتلىك، ئەخلاقسىزلىق، ناچار قىلىق.

قَضَى مَذَمَّةَ صَاحِبِهِ: دوستىنىڭ مالامەتكە قالماسلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭغا كۆكۈل بۆلدى.

مَذْمُومٌ: ئەيىبلەنگەن، مالامەت قىلىنغان، نومۇسسىز.

مُذْنِبٌ: گۇناھكار، خاتالاشقۇچى، جىنايەتچى، خاتالىق ئۆتكۈزگۈچى.

مُذَنَّبٌ ج مُذَنَّبَاتٌ: قۇيرۇقلۇق، قۇيرۇقى بار.

نَجْمٌ مُذَنَّبٌ: قۇيرۇقلۇق يۇلتۇز.

مَذْهَبٌ ج مَذَاهِبُ: يول، تەلىمات، مەسلەك، مەزھەپ، ئەقىدە، ئېتىقاد، كۆزقاراش، ئىزىم.

مَذْهَبُ الْفَرْدِيَّةِ: شەخسىيەتچىلىك.

مَذْهَبُ النِّسْبِيَّةِ: نىسپىيلىك نەزەرىيىسى.

مَذْهَبُ الْوَحْدَةِ: بىر مەنبەچىلىك، مۇنىزم.

مَذْهَبُ الْكَثْرَةِ: كۆپ مەنبەچىلىك.

الْمَذْهَبُ الْوَاقِعِيّ: رېئالىزم.

الْمَذْهَبُ التَّطَوُّرِيُّ الْمُبْتَذَلِ: چاكىنا تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيىسى.

الْمَذْهَبُ الْمَادِّيّ: ماتېرىيالىزم.

الْمَذْهَبُ التَّجْرِيبِيّ: تەجرىبىچىلىك نەزەرىيىسى.

الْمَذْهَبُ الْغَرَضِيّ: مەقسەت نەزەرىيىسى.

الْمَذْهَبُ الْمِثَالِيّ الذَّاتِيّ: سۇبيېكتىپ ئىدېئالىزم.

الْمَذْهَبُ لَا أَدْرِيَّةُ: بىلگىلى بولماسلىق نەزەرىيىسى.

الْمَذْهَبُ الْمَعَانِيّ: چۈشەنچە نەزەرىيىسى.

الْمَذْهَبُ النَّقْدِيّ التَّجْرِيبِيّ: تەجرىبە تەنقىدچىلىكى.

الْمَذْهَبُ السُّلْطَةُ الْمُطْلَقَةُ: ھاكىمموتلەقلىق.

مَذْهَبُ الْمَنْفَعَةِ: مەنپەئەتپەرەسلىك.

الْمَذْهَبُ الْحُرّ: ھۆرىيەتچىلىك، لىبېرالىزم.

مَذْهَبُ الْوَضْعَةِ: قېلىپبازلىق، قاتماللىق، ئەندىزىچىلىك.

الْمَذْهَبُ الْمِثَالِيّ: ئىدېئالىزم.

الْمَذْهَبُ الْعَقْلِيّ: ئەقلىيلىق، ئەقلچىلىق.

«مَا يُدْرَى لِفُلَانٍ مَذْهَبٌ»: تۇتامى يوق.

«مَذْهَبِي فِي حَيَاتِي كَذَا»: ھاياتتىكى مەسلىكىم مۇنداق.

مَذَاهِبُ الْإِسْلَامِ الْأَرْبَعَةِ: ئىسلام دىنىنىڭ تۆت چوڭ مەزھىپى (ھەنەپىي، شافىئىي، مالىكىي، ھەنبەلىي).

مَذْهَبِيّ: مەزھەپكە خاس، مەزھەپكە ئائىت.

مُذْهِلٌ: ھاڭ ـ تاڭ قالدۇرىدىغان، ھەيران قالدۇرىدىغان.

«حَقَّقَ فِي أَعْمَالِهِ نَصْرًا مُذْهِلًا»: ئىشلىرىدا ھەيران قالارلىق مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتى.

مُذَهَّبٌ: ئالتۇن ھەل بېرىلگەن، ئالتۇن ياللىتىلغان.

الْمُذَهَّبَاتُ: ئالتۇن ھەل بېرىلگەن شېئىرلار (بۇ جاھىلىيەت دەۋرىدە مەيدانغا كەلگەن، ئالتۇن ھەل بېرىلگەن يەتتە قەسىدىنى كۆرسىتىدۇ. بۇلار «سەبئى مۇئەللەقات» دەپ ئاتالغان يەتتە قەسىدىدىن قالسا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ.

مَذْهُولٌ: ھەيران قالغان، ھاڭ ـ تاڭ قالغان.

«وَقَفَ الْفَنَّانُ مَذْهُولًا أَمَامَ جَمَالِ اللَّوْحَةِ»: سەنئەتچى گۈزەل كۆرۈنۈش ئالدىدا ھاڭ ـ تاڭ قېلىپ تۇرۇپ قالدى.

مِذْوَدٌ ج مَذَاوِدُ: ئوقۇر؛ شەرەپنى قوغدىغۇچى.

مَذْيٌ: جۈمەكتىن تامچىلىغان سۇ، جۈمەكتىن چۈشىدىغان سۇ؛ مەزى.

مِذْيَاعٌ: رادىئو، سىمسىز رادىئو، كاناي، مىكرافون، سىر ساقلىيالمايدىغان ئادەم، گەپ توشۇغۇچى، سۇخەنچى.

مِذْيَاعٌ كَهْرَبِيٌّ: ئاڭلىتىش ئاپپاراتى.

مُذِيبٌ: ئېرىتكۈچى.

مُذِيعٌ: ئاڭلاتقۇچى دىكتور.

مُذِيعُ الرَّبْطِ بَيْنَ الْفِقْرَاتِ: كىرىشتۈرگۈچى.

مُذِيعُ النَّشْرَةِ الْأَخْبَارِيَّةِ: دىكتور.

الْمُذِيعُ يَقْرَأُ الْأَخْبَارَ: دىكتور خەۋەر بەرمەكتە.

مَذِيقٌ: سۇيۇق، شالاڭ.

مَذِيمٌ: ئەيىبلەنگۈچى.

مَذْيُومٌ: ئەيىپلانغۇچى.

مَرَأَ يَمْرَأُ مَرَاءَةَ الطَّعَامِ: تاماق تەملىك بولدى، تېتىملىق بولدى، يېيىشلىك بولدى، مەزىلىك بولدى، ئېغىزغا تېتىدى.

مَرُؤَ الْمَكَانُ: جاي ھاۋالىق بولدى، سالامەتلىككە ماس كەلدى، ھاۋاسى گۈزەل بولدى.

مَرُؤَ يَمْرُؤُ مُرُوءَةً: دادىل بولدى، جۈرئەتلىك بولدى، يۈرەكلىك بولدى، قەيسەر بولدى، سۇباتلىق بولدى، مەتانەتلىك بولدى.

مَرِئَ يَمْرَئُ مَرَاءَةَ الطَّعَامِ: تاماق تەملىك بولدى، مېزىلىك بولدى، يېيىشلىك بولدى.

مَرْءٌ م مَرْآنِ ج رجال: ئادەم، ئىنسان، كىشى، ئەر.

«الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ» «حديث»: «كىشى ياخشى كۆرگەن ئادىمى بىلەن بىللە بولىدۇ».

«يُحَارُ الْمَرْءُ مِنْ أَيْنَ يَبْدَأُ»: كىشى قەيەردىن باشلاشتا تېڭىرقاپ قالىدۇ.

مِرَاءٌ: جېدەل ـ ماجىرا.

«لَا مِرَاءَ فِي أَنَّهُ مُصِيبٌ»: ئۇنىڭ توغرىلىقىدا ھېچقانداق دەتالاش يوق.

«لَا مِرَاءَ فِي الْأَمْرِ»: ھېچقانداق شەك يوق.

مُرَاءَاةٌ: ساختىلىق، رىياكارلىق.

مَرَّ مُرَائِلًا: ئۇ ئىنتايىن تېز مېڭىپ كەتتى.

مُرَاءٍ: رىياكار، ساختىپەز، مۇناپىق، ئىككى يۈزلىمچى.

مُرَابَحَةٌ: پاي سودىسى، ئېرىشكەن پايدىنى تەڭ بۆلۈشۈش شەرتى بىلەن مەبلەغ سېلىش.

أَعْطَاهُ مَا لًا مُرَابَحَةً: ئۇنىڭغا پايدىنى تېگىدىغان مال بەردى.

بَيْعُ الْمُرَابَحَةِ: ئېرىشكەن پايدىنى تەڭ بۆلۈشۈش شەرتى بىلەن مەبلەغ سېلىش.

مُرَابِطٌ: مۇھاپىزەتچى، قوغدىغۇچى.

مُرَابِطُ الْجَيْشِ: مۇھاپىزەتچى ئارمىيە، مۇداپىئە قوشۇنى.

مُرَابِعٌ: ھەر يىلى ھوسۇلنىڭ تۆتتىن بىرىنى ئالغۇچى.

مُرَابَعَةٌ: 1/4نى ئالماق، باھاردا (ئەتىيازدا) مۇئامىلە قىلىشماق.

اِسْتَأْجَرَهُ مُرَابَعَةً: ئۇنى ئەتىيازدا ياللىدى.

مُرَابٍ: جازانىخور.

مَرَانِجُ: تار يول.

مَرَاثٌ: ئاتنىڭ كۆتى، ئاتنىڭ قوڭى، مەقئىتى.

مُرَاجِعٌ: تەكشۈرگۈچى.

مُرَاجِعُ الْحِسَابَاتِ: ھېسابات تەكشۈرگۈچى.

مُرَاجَعَةٌ: تەكرارلىماق، قايتا قاراپ چىقماق، سېلىشتۇرماق، تەكشۈرۈشتىن ئۆتمەك.

مُرَاجَعَةُ الْحِسَابَاتِ: ھېساباتنى قايتا تەكشۈرمەك، قايتا قاراپ چىقماق.

مَرَاحٌ: قارارگاھ، بارىدىغان جاي، كۇلۇب.

«اِنْطَلَقَ الْأَطْفَالُ إِلَى الْمَرَاحِ لِيَلْهُوْا وَيَلْعَبُوْا»: باللار ئويناپ ـ كۈلۈش ئۈچۈن كۇلۇبقا كەتتى.

مِرَاحٌ: خۇشال، شاد، خۇشال ـ خۇرام، شاد ـ خۇرام.

مُرَاحٌ: ئېغىل، ئاتخانا، قوتان.

مُرَاحُ الْغَنَمِ: قوي قوتىنى.

مُرَادٌ: ئارزۇ، مەقسەت، نىيەت، نىشان، مۇراد.

مَرَادٌ: شامال تورۇلىدىغان جاي، بوشلۇق ماكان، يەر، سورۇن، تۆگە يايلىقى.

مُرَادِفٌ ج مُرَادِفَاتٌ: مەنىداش سۆز، مەنىسى ئوخشاش سۆز.

مِرَارًا: كۆپ قېتىم، بىرقانچە قېتىم، قايتا.

مِرَارًا وَتَكْرَارًا: قايتا ـ قايتا، كۆپ مەرتىۋە، كۆپ قېتىم، تەكرار ـ تەكرار.

مَرَارَةٌ: ئۆت، ئۆت سۇيۇقلۇقى.

مَرَارَةٌ ج مَرَائِرُ وَمَرَارَاتٌ: ئۆت خالتىسى؛ ئاچچىق؛ زەھەر.

«اِنْشَقَّتْ مَرَارَتُهُ غَيْظًا»: قاتتىق غەزەپلەندى، قاتتىق ئاچچىقلاندى.

يَشْعُرُ بِمَرَارَةٍ: ئەلەملىك ھېس قىلماقتا.

يَبْكِي بِمَرَارَةٍ: قاتتىق يىغلىدى، ئۆكسۈپ يىغلىدى، ئېسەدەپ يىغلىدى، ھۆركىرەپ يىغلىدى، بوغۇلۇپ يىغلىدى.

مَرَازٌ. مَرَازَةٌ: ئېغىرلىق، ئومۇمىي سانى، جەمئىي.

مِرَاسٌ. مَرَاسَةٌ: كۈچ ـ قۇۋۋەت، بىر ئىشقا ئۇرۇنۇش.

سَهْلُ الْمِرَاسِ: ياۋاش، كۆنۈك، ئۆگەنگەن، كۆنگەن.

صَعْبُ الْمِرَاسِ: باشقۇرۇش قىيىن.

مُرَاسِلٌ: مۇخبىر، ئالاقىچى.

مُرَاسِلٌ خَاصٌّ: مەخسۇس مۇخبىر، ئالاھىدە مۇخبىر، ئالاھىدە ئالاقىچى.

«مُرَاسِلُ الصَّحِيفَةِ الْحَرْبِيِّ»: ھەربىي مۇخبىر.

مُرَاسِلُ الصَّحِيفَةِ الْخَاصِّ: ئالاھىدە مۇخبىر.

مُرَاسَلَةٌ: خەت ئەۋەتىشمەك، خەۋەرلەشمەك، ئالاقىلەشمەك، ئالاقىلىشىپ تۇرماق.

مُرَاضَاةٌ: رازى بولماق، مەمنۇن بولماق، قانائەت قىلماق، خۇشال بولماق.

مِرَاطٌ: پەيسىز ئوق، پەيسىز يا ئوقى.

مُرَاعَاةٌ: كۆڭۈل بۆلمەك، رىئايە قىلماق، دىققەت قىلماق، يۈز- خاتىرە قىلماق، نەزەردە تۇتماق.

مُرَاعَاةً لِخَاطِرِهِ: ئۇنىڭ رازىلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ.

مَعَ مُرَاعَاةِ مَا جَاءَ فِي مَادَّةِ كَذَا: .... نىڭ مەزمۇنىغا ئەمەل قىلىپ.

مُرَاعَاةُ الْخَوَاطِرِ: يان باسماق، تەرەپىنى ئالماق، يۈز- خاتىرە قىلماق.

مُرَاعَاةً لِكَذَا: .... غا كۆڭۈل بۆلۈپ، .... نى ئېتىبارغا ئېلىپ تۇرۇپ، .... نەزەردە تۇتۇپ.

مُرَاعَاةً لِصِحَّتِهِ: ئۇنىڭ سالامەتلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ.

قَاعِدَةُ أَوْلَى الدُّوَلِ بِالْمُرَاعَاةِ: ئەڭ ئېتىبار بېرىلىدىغان دۆلەتلەرنىڭ تۈپ پرىنسىپى.

مَرَاعِفُ: بورۇن ۋە بورۇن ئەتراپى.

مُرَاعٍ: ئېھتىيات قىلغۇچى، دىققەت قىلغۇچى.

مُرَاعِي الْمَوَاعِيدِ: ۋاقتىدا رىئايە قىلغۇچى.

مُرَاغَمَةٌ: ئاچچىقلىماق، دۈشمەنلەشمەك، يىراقلاشماق.

مُرَافَعَةٌ ج مُرَافَعَاتٌ: دەۋانىڭ تۇغرا ئېلىپ بېرىلىشى ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان مۇئەييەن چارە- تەدبىرلەر.

مُرَافَعَةُ الْمُحَامِي: ئادۋوكاتىنىڭ سوتتا ئاقلاپ چىقىشى.

حَقُّ الْمُرَافَعَةِ: دەۋا ھەققى.

يَوْمُ الْمُرَافَعَةِ: ئادۋوكاتنىڭ قارىلانغۇچىنى ئاقلاشقا بەلگىلەنگەن كۈن.

قَانُونُ الْمُرَافَعَةِ: دەۋا قانۇنى.

جَلْسَةُ الْمُرَافَعَةِ: سوراق قىلىش، تىرگاۋ قىلىش.

مُرَافِقٌ: ھەمراھ، شېرىك، بىللە بولغۇچى، ھەمراھ بولغۇچى.

مُرَافِقُ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ يارى، ئاشىقى، سۆيگىنى.

مَرَافِقُ عَامَّةٌ: ئاممىۋى پاراۋانلىق ئىشلىرى.

الْمَرَافِقُ الْعِلْمِيَّةُ: ئىلىم-پەن ساھەسىدىكى تەجرىبە ئۈسكۈنىلىرى.

مُرَافَقَةٌ: ھەمراھ بولماق، بىللە بولماق.

«تَجَنَّبْ مُرَافَقَةَ الْأَشْرَارِ»: يامان ئادەملەرگە ھەمراھ بولۇشتىن ساقلان.

مُرَاقِبٌ ج مُرَاقِبُونَ: تەكشۈرگۈچى، نازارەت قىلغۇچى، كۆزەتكۈچى، باشقۇرغۇچى.

مُرَاقِبُ الْإِمْتِحَانَاتِ: ئىمتىھان نازارەتچىسى.

مُرَاقَبَةٌ: باشقۇرماق، تەكشۈرمەك، نازارەت قىلماق، كۆزەتمەك، مارىماق.

لَجْنَةُ الْمُرَاقَبَةِ: تەكشۈرۈش ھەيئىتى، تەپتىش كومىتېتى.

رِسَالَةٌ مُرَاقَبَةٌ: تەكشۈرۈلگەن ماقالە، چەكلەنگەن ماقالە.

مُرَاقَبَةُ الْمَطْبُوعَاتِ: مەتبۇئاتنى تەكشۈرمەك.

مُرَاقَبَةُ الْإِمْتِحَانَاتِ: ئىمتىھاننى نازارەت قىلىش.

«وَضَعَهُ تَحْتَ الْمُرَاقَبَةِ»: ئۇنى نازارەت ئاستىغا ئالدى.

مَرَاقُّ الْبَطْنِ: قورساقنىڭ ئاستىنقى قىسمى.

مَرَاكِبِيٌّ ج مَرَاكِبِيَّةٌ: كېمىچى، ئۆز كېمىسى بىلەن

تىرىكچىلىك قىلغۇچى.

مُرَاكَضَةٌ: چېپىشماق، چېپىشىشتا مۇسابىقىلەشمەك.

مُرَاكَلَةٌ: تېپىشمەك.

مُرَاكَنَةٌ: قـۇدا چۈشـمەك، قۇدىلاشـماق، چـاي ئىچۈرمەك.

مَرَامٌ ج مَرَامَاتٌ: ئوي - مۇددىئا، مەقسەت، ئـارزۇ، غايە، تىلەك، ئۈمىد، نىشان.

بَلَغَ مَرَامَهُ: مەقسىتىگە يەتتى.

مُرَامَحَةٌ: نەيزىۋازلىق.

الْمُرَامِيْ: قەۋس يۇلتۇز تۈركۈمى.

مِرَانٌ: مەشىق، مەشىق قىلماق.

مِـرَانٌ جَـسَدِيٌّ:گىمناسـتىكا، تەنتەربىيـيە، تەنھەرىكەت.

مَرَانَـةٌ: ئەۋرىشـىملىك، ئېلاسـتىكلىق، ئېگىلىشچانلىق.

مُرَاهِقٌ ج مُرَاهِقُوْنَ: بالاغەتكە يەتكۈچى ئەر.

مُرَاهَقَةٌ: بالاغەتكە يەتمەك.

سِنّ الْمُرَاهَقَةِ: بالاغەت يېشى.

«نَـضَجَ تَفْكِيْـرُهُ وَتَخَطَّـى مَرْحَلَـةَ الْمُرَاهَقَـةِ»: ئۇنىـڭ پىكـرى پىـشىپ يېتىلىـپ بـالاغەتكە يېتىش باسقۇچىدىن ئۆتۈپ كەتتى.

مُرَاهَنَـةٌ ج مُرَاهَنَـاتٌ: شەرتلەشـمەك، باغلاشـماق، بەسلەشمەك.

مُرَاوِغٌ: ياغلىما سۆزلۈك ئادەم، ھىيلىگەر.

مُرَاوِغَـةٌ: بـاش تارتمـاق، رەت قىلمـاق، ئـۆزىنى قاچۇرماق.

مُرَاوِغَةٌ فِي الْكَلَامِ: ياغلىما سۆز قىلماق.

مِرْآةٌ ج مَرَايَا: ئەينەك.

إِنَّ التَّـارِيْخَ مِـرْآةٌ لِحَـوَادِثِ الزَّمَـانِ: تـارىخ زامـان ھادىسىلىرىنىڭ ئەينىكىدۇر.

مَرْأَبٌ ج مَرَائِبُ: گـاراژ، ئاپتوموبىـل ئىـسكىلاتى، ماشىنا قويىدىغان ئۆي.

«وَضَـعَ سَـيَّارَتَهُ فِـي الْمَـرْأَبِ لِيَحْمِيَهَـا مِـنْ حَـرَارَةِ الشَّمْسِ»: قۇياشـنىڭ ھارارىتىـدىن سـاقلىنىش ئۈچۈن ماشىنىسىنى ماشىنا ئىسكىلاتىغا قويدى.

مَرْأَةٌ ج نِسَاءٌ وَنِسْوَةٌ وَنِسْوَانٌ: ئايال، خوتۇن كىشى، خوتۇن.

مَرْؤُوْسٌ: پۇقرا، تۆۋەن تەبىقە.

مَرْأًى ج مَرَاءٍ: كۆرۈش دائىرىسى ئىچىدە، مەنزىرە، كۆرۈنۈش.

عَلَى مَـرْأَى النَّـاسِ: كىـشىلەر ئالدىـدا، كىـشىلەر كۆرۈپ تۇرىدىغان جايدا، ئامما ئالدىدا.

«لِهَذِهِ الْفَتَاةِ مَرْأًى حَسَنٌ»: بـۇ قىزنىـڭ چىـراي - شەكلى گۈزەل.

فُلَانَـةٌ حَـسَنَةُ الْمَـرْأَى: پـالانى ئايـال گـۈزەل، كۆرۈنۈشى چىرايلىق.

«فَعَلَهُ بِمَرْأًى مِنَ الْجَمِيْعِ»: ھەمـمە ئادەمنىـڭ كـۆز ئالدىدا قىلدى.

مَرْئِيٌّ: كۆرگىلى بولىدىغان، روشەن، ئاشكارا.

مَرْئِيَّاتٌ: كۆرگىلى بولىدىغان نەرسىلەر.

عِلْمُ الْمَرْئِيَّاتِ: ئوپتىكـا (نۇرنىـڭ پەيـدا بولۇشـى، تارقىلىـشى ۋە مـاددىلار بىـلەن بولغـان مۇناسـىۋىتىگە دائىـر بىـر خىـل فىزىكىلىـق ئىلىم).

مَرْبَأٌ ج مَرَابِئُ: كۆزىتىش ئورنى.

مُرَبَّبٌ ج مُرَبَّبَاتٌ: مۇراببا.

«تَنَـاوَلَ فِـي إِفْطَـارِهِ بَعْـضَ الْمُرَبَّبَـاتِ»: ناشـتىدا مۇراببادىن ئازراق ئىستېمال قىلدى.

مُرَبَّةٌ ج مُرَبَّاتٌ: مۇراببا.

مُرَبَّعٌ: تۆت چاسا، تۆت بۇرجەكلىك، كۋادرات.

مِتْرٌ مُرَبَّعٌ: كۋادرات مېتىر.

بِنَاءٌ مُرَبَّعٌ: تۆت چاسا بىنا.

مُرَبَّعٌ قَائِمُ الزَّاوِيَةِ: تىك بۇلۇڭلۇق تۆت چاسا.

شِبْهُ مُرَبَّعٍ: تراپېتسىيە شەكىللىك.

مُرَبٍّ: يېتەكچى، تەربىيىچى، ئوقۇتقۇچى، مۇئەللىم، ئۇستاز، ماھارپىشۇناس.

مُرَبًّى: تەربىيە كۆرگەن، تەربىيىلەنگەن ، مۇرابىبا.

كَيْفَمَا يَكُنِ الْمُرَبِّى يَكُنُ الْمُرَبَّى: تەربىيىچى قانداق بولسا تەربىيىلەنگۈچى شۇنداق بولىدۇ.

مُرَبِّيَةٌ: ئايال تەربىيىچى، ئايال ئۇستاز، بالا تەربىيىچىسى، خانىم.

الطِّفْلُ جَالِسٌ مَعَ مُرَبِّيَتِهِ: بالا تەربىيىچى خانىمى بىلەن ئولتۇرىدۇ.

مُرَبِّيَةُ أَطْفَالٍ: بالا تەربىيىچىسى.

مُرْبِحٌ: پايدا ئالغۇچى، پايدا ئالغىلى بولىدىغان، پايدىلىق، پايدا بېرىدىغان.

مَرْبَضٌ ج مَرَابِضُ: ئېغىل، قوتان.

مَرْبِطٌ ج مَرَابِطُ: ئۇلاغ باغلايدىغان ئورۇن.

هَذَا مَرْبِطُ الْفَرَسِ: گەپنىڭ مەزمۇنى، گەپنىڭ پوسكاللىسى.

مَرْبَط ج مَرَابِطُ: تانا، ئارغامچا.

مَرْبَعٌ ج مَرَابِعُ: يايلاق، ئوتلاق، باھارنى ئۆتكۈزىدىغان جاي، چارۋىچىلىق مەيدانى.

مَرْبَعُ الصَّيْدِ: ئوۋ مەيدانى.

مِرْبَعَةٌ ج مِرْبَعَاتٌ وَمَرَابِعُ: تىرەك، پىشاك.

مُرْبِكٌ: بىرىكتۈرگۈچى، ئاۋارە قىلغۇچى، خاپا قىلغۇچى.

مَرْبُوبٌ: ئاسراندى ئوغۇل.

مَرْبُوطٌ: باغلانغان.

تَاءٌ مَرْبُوطَةٌ: «ت» نىڭ «ة» شەكلى.

مَرْبُوعٌ: ئوتتۇرا بوي.

رَجُلٌ مَرْبُوعٌ: ئوتتۇرا بوي ئادەم.

مَرْبُوعُ الْقَامَةِ: ئوتتۇرا بوي ئادەم.

مَرْبًى: يەسلى.

مَرَتَ يَمْرِتُ مَرْتًا الشَّيْءَ: سىلىقلىدى، تەكشىلىدى، سىلىقلاتتى.

مُرْتَابٌ: شەك قىلغۇچى، شەكلەنگۈچى، گۇمانلانغۇچى، شۈبھىلىك.

«وَأَلَنْتَ أَلْبَابَ الْوَرَى بِمَواعِظٍ غُرٍّ وَمَا فِي صِدْقِهَا مُرْتَابٌ»: تەسىرلىك ۋەزلىرىنىڭ بىلەن كىشىلەرنىڭ قەلبىنى ئېرىتتىۋەتتىڭ. بۇ ۋەزلەرنىڭ راستلىقىدا شەك قىلىدىغان ھېچ كىشى يوق.

مِرْتَاجٌ ج مَرَاتِيْجُ: دەم، تاقاق.

«أَحْكِمْ غَلْقَ الْبَابِ بِالْمِرْتَاجِ»: ئىشىكنى تاقاق بىلەن مەھكەم تاقىغىن!

مُرْتَاحٌ: راھەتلەنگۈچى، مەمنۇن بولغۇچى، خاتىرجەم.

مُرْتَاحُ الْبَالِ: خاتىرجەملىك.

مُرْتَاعٌ: قورقۇنچلۇق، ھەيران قالارلىق، كىشىنى چۆچۈتىدىغان.

مَرْتَبَةٌ ج مَرَاتِبُ: دەرىجە، مەرتىۋە، كاتېگورىيە، ئورۇن، ئۇنۋان، كۆرپە.

مَرْتَبَةُ الْمِئَاتِ: يۈزلەر خانىسى.

مَرْتَبَةُ الْعَشَرَاتِ: ئونلۇق خانە، ئونلار خانىسى.

مَرْتَبَةُ الْأُلُوْفِ: مىڭلار خانىسى.

«حَصَلَ عَلَمَرْتَبِةِ الشَّرَفِ»: شەرەپلىك ئورۇنغا ئىگە بولدى.

اِحْتَلَّ الْمَرْتَبَةَ الْأُوْلَى: بىرىنچىلىكنى ئالدى.

مُرْتَبِطٌ ج مُرْتَبِطُوْنَ: ئالدىراش، باغلانغان، مەشغۇل.

«أَرْجُوْ أَلَّا تكُوْنَ مُرْتَبِطًا هَذَا الْيَوْمَ لِتُشَرِّفَنِىْ بِالزِّيَارَةِ»: بۈگۈن بىزنى يوقلاپ شەرەپناك قىلىشىڭىز ئۈچۈن بىرەر ئىشقا تۇتۇلۇپ قالمىسىڭىزكەن.

مُرْتَبِطٌ بِمَوْعِدٍ: ۋەدىلىشىپ قويغان.

مُرْتَبِطَةٌ اِرْتِبَاطًا وَثِيْقًا: مۇستەھكەم باغلانغان.

مُرْتَبِكٌ: مۇرەككەپ، چىگىچ.

مُرَتَّبٌ ج مُرَتَّبَاتٌ: تەرتىپلىك، رەتلىك، ياخشى

ئورۇنلاشتۇرۇلغان، قائىدىلىك، مائاش.

تِلْمِيذٌ مُرَتَّبٌ: تەرتىپلىك ئوقۇغۇچى.

«كَمْ مُرَتَّبُكَ فِي الشَّهْرِ»: ئايلىق مائاشىڭ قانچە؟

دَفْعُ الْمُرَتَّبَاتِ: ئىش ھەققى تارقاتماق.

مُرَتِّلٌ: ئۈنلۈك ئوقۇغۇچى، ناخشا ئېيتقۇچى، (قۇرئاننى) ياخشى ئوقۇغۇچى.

الْمُصْحَفُ الْمُرَتَّلُ: تەجۋىد بىلەن ئوقۇلغان قۇرئان كەرىم.

مُرْتَجٌّ: تەۋرىتىلگەن، تىترىتىلگەن.

صَوْتٌ مُرْتَجٌّ: تىترىگەن ئاۋاز.

مُرْتَجَلٌ: ئېيىلاپ تۇرماستىنلا ئېيتىلغان سۆز، دەرھال ئوتتۇرىغا قويۇلغان سۆز.

مُرْتَجٍ: تەۋرىگەن، تىترىگەن.

صَوْتٌ مُرْتَجٍ: تىترىگەن ئاۋاز.

مُرْتَحَلٌ: كۆچۈپ كەتكەن.

«لَا مُرْتَحَلَ الْيَوْمَ»: بۈگۈن سەپەرگە ئاتلانمايمىز.

مُرْتَخِصٌ: باھاسى تۆۋەن، ئەرزان.

مُرْتَخَصٌ: ئەرزان.

جَادَ بِكُلِّ مُرْتَخَصٍ وَغَالٍ: ئىلكىدە بار نىمىسىنى سەرپ قىلدى، تىرىشچانلىق كۆرسەتتى.

مُرْتَدٌّ: چېكىنگۈچى، يانغۇچى، قايتقۇچى، مۇرتەت.

مُرْتَدٌّ عَنِ الدِّينِ: دىندىن يانغۇچى.

مُرْتَزِقٌ: ياللانغان، نورما ئاشلىققا ئىگە بولغان، تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنىڭ مەنبەسى.

مُرْتَزِقَةٌ: تەمىنلەشكە ئېرىشكەن ئادەم؛ ياللانما ئەسكەر، ياللانما قوشۇن.

مُرْتَشٍ: پارا ئالغۇچى، پارىخور.

مَرْتَعٌ ج مَرَاتِعُ: ئوت - چۆپى مول يايلاق، مول چارۋىچىلىق مەيدانى، ئوتلاق.

مَرْتَعُ الرَّذِيلَةِ: جىنايەت مەنبەسى، رەزىللىك ئوچىقى.

مُرْتَفِعٌ: يۈكسەك، ئالىي، يۇقىرى، ئۈستۈن.

مُرْتَفَعٌ ج مُرْتَفَعَاتٌ: ئېگىز جاي، ئېگىزلىك.

مُرْتَفَعٌ جَوِّيٌّ: ھاۋا بېسىمى يۇقىرى جاي.

«تَكْثُرُ الْمُرْتَفَعَاتُ فِي الْجَزَائِرِ»: ئالجىرىيىدە ئېگىزلىكلەر كۆپ.

مُرْتَفِقٌ: پايدىلىنىش ھوقۇقىغا ئىگە بولغۇچى.

مُرْتَفَقٌ ج مُرْتَفَقَاتٌ: ياستۇق، تەكىيە؛ ھاجەتخانا؛ يۇيۇنۇش ئۆيى.

مُرْتَقٍ: تەرەققىيلەنگەن، تەرەققىيات كۆرگەن، مەدەنىيەتلىك.

«مَكَانٌ صَعْبُ الْمُرْتَقَى»: چىقىش قىيىن بولغان جاي.

«لَقَدْ ارْتَقَيْتَ مُرْتَقًى صَعْبًا»: چىقىش قىيىن بولغان جايغا ئۆرلەپ چىقتىڭ.

مَرْتَكٌ: ئاليۇمىن ئوكسىدى.

مُرْتَكِبٌ: گۇناھ ئۆتكۈزگۈچى، گۇناھكار، جىنايەتچى.

مُرْتَكَزٌ ج مُرْتَكَزَاتٌ: ئاساس.

مُرْتَكَزَاتُ النَّظَرِيَّةِ: نەزەرىيە ئاساسلىرى.

مُرْتَكِزٌ: تۈۋرۈك، تىرەك، يۆلەنچۈك.

مُرْتَكَمُ الطَّرِيقِ: تاشيول؛ يولنىڭ ئوتتۇرىسى.

أَنَا مُرْتَكِنٌ عَلَيْكَ: مەن ساڭا ئىشىنىمەن.

مُرْتَهِنٌ: گۆرۈگە ئالغۇچى.

مُرْتَهَنٌ: گۆرۈگە قويۇلغان نەرسە، رەنىگە قويۇلغان نەرسە.

مُرْتَوٍ: ئۇسسۇزلۇققا قانغان ئادەم.

مَرَثَ يَمْرُثُ مَرْثًا الصَّبِيُّ ثَدْيَ أُمِّهِ: بالا ئانىسىنىڭ ئەمچىكىنى شورىدى، ئەمدى.

مَرَثَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇمشاتتى.

مَرَثَ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چىلىدى، نەملىدى.

مَرْثَاةٌ ج مَرَاثٍ: مەرسىيە، تەزىيەنامە.

مَرْثَدٌ ج مَرَاثِدُ: مەرد ئادەم، جەسۇر ئادەم، شىر.

مَرْثَمٌ وَمِرْثَمٌ ج مَرَاثِمُ: بۇرۇن.

مَرْثِيَّةٌ ج مَرَاثٍ: مەرسىيە، تەزىيەنامە.

مَرِجَ يَمْرَجُ مَرَجًا: قالايمىقان بولدى، تەرتىپسىز بولدى، تەرتىپ بۇزۇلدى، پاراكەندە بولۇپ كەتتى، بىسەرەمجان بولدى.

مَرَجَ يَمْرُجُ مَرْجًا الدَّابَّةَ: مال باقتى، يايلاتتى، ئوتلاتتى.

﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ﴾ «قرآن»: ئۇ ئىككى دېڭىزنى (بىرى تاتلىق، بىرى ئاچچىق) ئاققۇزدى، ئۇلار ئۇچرىشىدۇ.

مَرْجٌ ج مُرُوجٌ: ئوتلاق، يايلاق، قالايمىقانچىلىق.

هَرْجٌ وَمَرْجٌ: شاۋقۇن-سۈرەن، ۋاراڭ-چۇرۇڭ، غوۋغا، قالايمىقان، پىتنە-پاسات.

مَرَجٌ: قالايمىقان، قالايمىقانچىلىق، چىرىكلىك، پىتنە-پاسات، توپىلاڭ، ئەنسىزچىلىك.

بَعِيرٌ مَرِجٌ: ئەركىن ئوتلايدىغان تۆگە پادىسى.

مَرْجَاةٌ: ئۈمىد، ئارزۇ، تىلەك.

مِرْجَاسٌ: چوڭقۇرلۇق ئۆلچىگۈچ.

مِرْجَاسٌ مِضْغَطِيٌّ: ھاۋا بېسىمىنى ئۆلچىگۈچ، باروگراف.

مَرْجَانٌ ج مَرْجَانَةٌ: مارجان، ئۈنچە - مارجان.

﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ﴾ «قرآن»: ئۇلاردىن مەرۋايىت بىلەن مارجان چىقىدۇ.

سَمَكُ مَرْجَانٍ: ئالتۇنبېلىق.

مَرْجَانِيٌّ: مارجانلىق، مارجانىنىڭ.

«عِقْدٌ مَرْجَانِيٌّ»: مارجان تىزىق.

الْمُرْجِئَةُ: ئىسلام دىنىدىكى بىر مەزھەپ.

مُرَجَّلٌ: ئەرلەرنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن قوقۇلما.

ثَوْبٌ مُرَجَّلٌ: ئەرلەرنىڭ سۈرىتى بار كىيىم.

مَرْجَعٌ ج مَرَاجِعُ: پايدىلىنىدىغان كىتابلار، پايدىلىنىدىغان مەنبەلەر، پايدىلىنىدىغان ماتېرىياللار؛ يىغىلىش مەيدانى، قايتىدىغان جاي ياكى ئورۇن.

﴿إِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ﴾ «قرآن»: سىلەر ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر.

الْمَرْجَعُ الْأَخِيرُ: ئەڭ ئاخىرقى دەرىجە، ئەڭ ئاخىرقى باسقۇچ.

الْمَرَاجِعُ الرَّسْمِيَّةُ: ھۆكۈمەت ئورگانلىرى.

مَرَاجِعُ الْإِخْتِصَاصِ: مەخسۇس ئورگان.

هَذَا الْبَابُ مِنَ التَّارِيخِ يَقَعُ مِنَ الْمَرَاجِعِ فِي صُورَةٍ مُوَزَّعَةٍ: بۇ بابقا ئائىت تارىخىي مەنبەلەر تارقاق.

مُرْجِفٌ: گەپ توشۇغۇچى، سۇخەنچى، پىتنە-ئىغۋا تارقاتقۇچى.

مِرْجَلٌ ج مَرَاجِلُ: قازان، پار قازىنى.

مِرْجَلٌ لِلصَّهْرِ: مارتېن پېچ.

مِرْجَلٌ كَهْرَبَائِيٌّ: توك ئوچاق.

غُرْفَةُ الْمِرْجَلِ: پار قازىنى ئۆيى.

مِرْجَمٌ: قاۋۇل، كۈچلۈك، ساغلام؛ ئېتىش قورالى.

مِرْجَمَةٌ ج مَرَاجِمُ: راكېتا.

«تَرَامَى الْجَيْشَانِ بِمَرَاجِمِ الصَّوَارِيخِ»: ئىككى قوشۇن بىر - بىرىگە راكېتا ئېتىشتى.

مَرْجُوحَةٌ ج مَرَاجِيحُ: ئىلەڭگۈچ.

مَرْجُونَةٌ ج مَرَاجِينُ وَمَرْجُونَاتٌ: ئاغزى تار تېگى كەڭ سېۋەت.

هُمْ فِي مَرْجُونَةٍ: ئۇلار قالايمىقانچىلىق ئىچىدە نېمە قىلىشنى بىلەلمەيدۇ.

مَرْجُوٌّ: ئۈمىدلىك، ئارزۇلۇق، ئۈمىد قىلىنغان.

﴿قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا﴾ «قرآن»: بۇنىڭدىن بۇرۇن سەن ئارىمىزدا ئۈمىد قىلىنغان كىشى ئىدىڭ.

الْمَرْجُوُّ أَنْ: ئۈمىد شۇكى.

مَرِحَ يَمْرَحُ مَرَحًا وَمَرَحَانًا الرَّجُلُ: خۇشال بولدى، ياقتۇردى، ياخشى كۆردى، قىزىقتى، شادلاندى، كۆرەڭلەپ كەتتى، شاد-خۇرام بولدى، يايراپ كەتتى.

﴿وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ﴾ «قۇرئان»: سىلەرنىڭ كۆرەڭلەپ كەتكەنلىكىڭلار ئۈچۈندۇر.

مَرِحَ الْمُهْرُ: تاي سەكرىدى، ئويناقشىدى.

«لَا تَمْرَحْ بِعِرْضِكَ»: ئابرويىڭنى ساقلا.

مَرَحٌ: خۇشاللىق، شاد-خۇرام، خۇشال-خۇرام، شاد-خۇراملىق، چەكسىز خۇشاللىق.

فِي فَرَحٍ وَمَرَحٍ: زور قىزىقىش بىلەن، كۆتۈرەڭگۈ ۋە خۇشال كەيپىياتتا، شادلىق تەنتەنىسى بىلەن.

مَرَحُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ مەغرۇرلۇقى.

﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾ «قۇرئان»: سەن زېمىندا مەغرۇرانە يۈرمىگىن.

مَرِحٌ ج مَرْحَى وَمَرَاحَى: شاد-خۇرام، خۇشاللىق، شاد-خۇراملىق.

مِرْحَاضٌ ج مَرَاحِيضُ: ھاجەتخانا، تازىلىق ئۆيى، تەرەتخانا.

«وَجَدْنَا مَرَاحِيضَهُمْ قَدْ اُسْتُقْبِلَ بِهَا الْقِبْلَةُ» «ھەدىس»: ئۇلارنىڭ ھاجەتخانىلىرىنىڭ قىبلە تەرەپكە قارىتىلغانلىقىنى بايقىدۇق.

مَرْحَبَ يُمَرْحِبُ مَرْحَبَةً الرَّجُلَ وَبِهِ: قارشى ئالدى، كۈتۈۋالدى، ئالقىشلىدى.

مَرْحَبًا: خۇش كەپسىز! قارشى ئالىمىز!.

أَهْلًا وَمَرْحَبًا: خۇش كەپسىز! قارشى ئالىمىز!

مَرْحَبًا بِكَ: خۇش كېلىپسىز، قارشى ئالىمىز!

لَا مَرْحَبًا بِكَ: سىزنى قارشى ئالمايمىز.

﴿هَذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ مَعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ﴾ «قۇرئان»: بۇ جامائە سىلەر بىلەن بىرگە كىرگۈچىدۇر، ئۇلار قارشى ئېلىنمايدۇ، ئۇلار چوقۇم ئازابنى تېتىغۇچىدۇر.

مَرْحَبَةٌ: كەڭ جاي، كەڭ زېمىن.

مَرْحَلَةٌ ج مَرَاحِلُ: يولۇچى بىر كۈن ئەتراپىدا باسىدىغان مۇساپە، باسقۇچ، مەنزىل، ئۆتەڭ، بېكەت، نۇقتا ئېغىزى.

مَرْحَلَةُ الْاِنْتِقَالِ: ئۆتكۈنچى دەۋر.

مَرْحَلَةُ الدَّوْرَةِ: دەۋرىيلىك.

الْمَرْحَلَةُ الْاِبْتِدَائِيَّةُ: باشلانغۇچ مەكتەپ باسقۇچى.

الْمَرْحَلَةُ الْإِعْدَادِيَّةُ: تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ باسقۇچى.

الْمَرْحَلَةُ الثَّانَوِيَّةُ: تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ باسقۇچى.

الْمَرْحَلَةُ الْجَامِعِيَّةُ: ئۇنىۋېرسىتېت باسقۇچى.

«مَرْحَلَةٌ أُولَى مِنَ الْمَشْرُوعِ»: پىلاننىڭ بىرىنچى باسقۇچى.

دُونَهُ مَرَاحِلُ: ئۇنىڭدىن كۆپ ئاز.

«بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَكَّةَ ثَلَاثُ مَرَاحِلَ»: بىز بىلەن مەككىنىڭ ئارىسىدا ئۈچ كۈنلۈك يول بار.

مَا زَالَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْإِتْقَانِ مَرَاحِلُ وَمَرَاحِلُ: سېنىڭ بۇنى پۇختا ئۆگىنىشىڭ تېخى يىراق.

فِي مَرَاحِلِ حَيَاتِهِ الْأُولَى: ھاياتىنىڭ دەسلەپكى يىللىرى.

فُلَانٌ يَزِيدُ عَنْكَ بِمَرَاحِل: پالانى سېنىڭدىن كۆپ ئۈستۈن.

أَحْسَنُ مِنْهُ بِمَرَاحِل: ئۇنىڭدىن كۆپ ياخشى.

مَرْحَمَةٌ ج مَرَاحِمُ: مەرھەمەت، رەھىمەت، ئىچ ئاغرىتىش، مېھىر-شەپقەت، مېھرىبانلىق.

مَرْحَمَةُ اللهِ: ئاللاھنىڭ رەھمىتى، ئاللاھنىڭ مەرھەمىتى، ئاللاھنىڭ مېھىر-شەپقىتى.

بِسَاطُ الْمَرْحَمَةِ: كېپەنلىك، ئاخىرەتلىك.

عَدَمُ الْمَرْحَمَةِ: شەپقەت قىلماسلىق، رەھىم قىلماسلىق، تاش يۈرەكلىك، شەپقەتسىزلىك.

عَدِيمُ الْمَرْحَمَةِ: شەپقەتسىز، رەھىمسىز، تاش

يۈرەك، باغرى قاتتىق.

عَرْشُ الْمَرْحَمَةِ: ئاللاھنىڭ ئەرشى، جەننەت.

بِلَا مَرْحَمَةٍ: رەھىمسىز.

مَرْحُوْمٌ: مەرھۇم، رەھمەتلىك، ۋاپات بولغۇچى.

مَرْحًى: ياخشى! ياخشى بولدى! بەك ياخشى بولدى، ناھايىتى ياخشى بولدى! ناھايىتى ئوبدان بولدى! ياخشى قىلدىڭىز! توغرا قىلدىڭىز! ئاپىرىن.

مَرَخَ يَمْرَخُ مَرْخًا جَسَدَهُ بِالدُّهْنِ: بەدەنگە ماي سۈركىدى، ياغلىدى، مايلىدى.

مَرِخٌ: تولا مايلايدىغان ئادەم؛ دەلدۈش، گومۇش؛ يۇمشاق.

مَرْخٌ مِنَ الشَّجَرِ: دەرەخنىڭ نوتىسى.

مُرَخْرَخٌ: بوش، يۇمشاق.

مَرَدَ يَمْرُدُ مُرُوْدًا وَمَرُدَ يَمْرُدُ مَرَادَةً وَمُرُوْدَةً: خائىنلىق قىلدى، ئاسىيلىق قىلدى، يۈز ئۆرۈدى، توپىلاڭ كۆتۈردى، قوزغىلاڭ كۆتۈردى، پالۋان بولدى، بەستلىك بولدى.

مَرَدَ الشَّيْءَ: يۇمشاتتى، سىلىقلاتتى، پارقىراتتى.

مَرَدَ الشَّخْصَ: ئابرۇيىنى تۆكتى.

مَرَدَ الصَّبِيّ ثَدْيَ أُمِّهِ: بالا ئانىسىنىڭ ئەمچىكىنى ئەمدى.

مَرَدَ الْمَلَّاحُ السَّفِيْنَةَ: كېمىچى كېمىنى پالاق بىلەن ماڭغۇزدى.

﴿وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُواْ عَلَى النِّفَاقِ﴾ «قرآن»: مەدىنە ئاھالىسىدىنمۇ مۇناپىقلىقتا چىڭ تۇرغانلار بار.

مَرَدَ عَلَى الشَّيْءِ: ئادەتلەندى، كۆندى.

مَرِدَ يَمْرَدُ مَرَدًا وَمُرُوْدَةً الْغُلَامُ: يىگىتنىڭ بۇرۇتى خەت تارتتى.

مَرِدَ الْغُصْنُ: نوتا يوپۇرماق چىقاردى.

مَرْدَاءُ ج مَرَادٍ: غازاڭلىرى (يوپۇرماقلىرى)چۈشۈپ كەتكەن دەرەخ، قاقشال دەرەخ، قاقاس يەر.

مِرْدَاسٌ: قوزۇق قېقىش ماشىنىسى.

مِرْدَامٌ: كېرەكسىز نەرسە، ئىشقا يارىماس ئادەم، تاشلاندۇق، كېرەكسىز.

مَرَدٌّ: قايتىدىغان جاي، ئەسلىگە كېلىش ئورنى، سەۋەب.

«مَرَدُّ هَذَا الْمَرَضِ إِلَى إِهْمَالِكَ فِي الْغِذَاءِ»: يېمەك-ئىچمەككە پەرۋاسىز قارىغانلىقىڭ بۇ كېسەللىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان.

مُرَدِّدٌ ج مُرَدِّدُوْنَ: تەكرارلىغۇچى.

مِرْدَسٌ: قوزۇق قېقىش ماشىنىسى.

مُرْدِفٌ ج مُرْدِفُوْنَ: ئىلگىرىلىگۈچى.

﴿أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَآئِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾ «قرآن»: سىلەرگە ئارقىمۇئارقا (چۈشىدىغان) مىڭ پەرىشتە بىلەن ياردەم بېرىمەن.

مِرْدَنٌ ج مَرَادِنُ: يىڭ، ئۇرچۇق، موكا.

مِرْدَنٌ وَعِرْنَاسٌ: يىڭ ۋە تۇرمۇزە.

مَرْدُوْدٌ: رەت قىلغان، رەت قىلىشقا بولىدىغان.

مَرْدُوْدَةٌ ج مَرْدُوْدَاتٌ: رەت قىلىنغان، قايتۇرۇلغان، تالاق قىلىنغان، قويۇۋېتىلگەن.

مُرْدِيُّ الْمَرَاكِبِيِّ ج مَرَادِيُّ: كېمە ھەيدەش پالىقى.

مُرْدِيُّ السَّمَّاكِ: بېلىق تۇتىدىغان قاماق.

مِرْذَاذٌ ج مَرَاذِيْذُ: سۇ پۈركۈگۈچ.

مَرَّ يَمُرُّ مَرًّا وَمُرُوْرًا وَمَمَرًّا: ئۆتتى، ئۆتۈپ كەتتى.

مَرَّ بِهِ وَعَلَيْهِ: ئۆتتى، ئۆتۈپ كەتتى، كېسىپ ئۆتتى.

«مَرَّ أَمَامَهُ»: ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كەتتى.

«مَرَّ مَرَّ الْبَرْقِ»: چاقماقتەك ئۆتۈپ كەتتى، چاقماق تېزلىكىدە ئۆتۈپ كەتتى.

«مَرَّ بِمَرَاحِلَ مُتَعَدِّدَةٍ»: تۈرلۈك باسقۇچلاردىن ئۆتتى.

مَرَّ الْأَمْرُ وَغَيْرُهُ: ئىش ئۆتۈپ كەتتى.

«مَرَّ ذِكْرُهُ»: تىلغا ئېلىندى.

﴿حَمَلَتْ حَمْلاً خَفِيفاً فَمَرَّتْ بِهِ﴾ «قرآن»: (ئادەم ئاتىنىڭ) خوتۇنى يېنىككىنە قورساق كۆتۈرۈپ ئېغىر بوي يۈردى.

أَمُرُّ بِكُمْ بِالْحَوَادِثِ: مەن سىلەرگە يۈز بەرگەن ئىشلارنى سۆزلەپ بېرەي.

مَرَّ يَمُرُّ مَرَارَةً: ئاچچىق بولدى، ئاچچىق بولۇپ قالدى.

مَرٌّ ج مُرُورٌ: ئارغامچا، ئارقان، زەنجىر، گۈرجەك، تۆمۈر گۈرجەك، ئوتنغۇچ، كەپكۈر، ئۆتمەك، ئۆتۈپ كەتمەك.

﴿وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ﴾ «قرآن»: ھالبۇكى ئۇلار بۇلۇتتەك چۆرگىلەپ يۈرىدۇ.

عَلَى مَرِّ الْأَيَّامِ عَلَى مَرِّ الزَّمَانِ: تەدرىجىي، ئاستا - ئاستا، كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن، كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن، دەۋرگە ئەگىشىپ.

مُرٌّ: جاپالىق، ئاچچىق.

قُلِ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا: ئاچچىق بولسىمۇ ھەقنى سۆزلە.

مُرُّ الصَّحَارَى: ئاچچىق كاۋا.

«دَوَاءٌ مُرٌّ»: ئاچچىق دورا.

«ذَاقَ الْمُرَّ»: ئازابلاندى، جاپا چەكتى.

مَرَّادٌ ج مَوَارِيدُ: بويۇن.

مُرَّادٌ: گىگانت ئادەم.

مُرَّارٌ: ئوغرىتىكەن، تۆمۈرتىكەن.

مَرَّةٌ ج مَرٌّ وَمِرَارٌ وَمَرِرٌ وَمُرُورٌ وَمَرَّاتٌ: قېتىم، نۆۋەت، مەررە.

مَرَّةً ذَاتَ مَرَّةٍ: ئارقىمۇئارقا.

«لِأَوَّلِ مَرَّةٍ»: تۇنجى قېتىم، بىرىنچى قېتىم.

غَيْرَ مَرَّةٍ: بىر قېتىملا ئەمەس، كۆپ قېتىم، بىرقانچە قېتىم، تەكرار، قايتا - قايتا.

«مَرَّةً أُخْرَى»: يەنە بىر قېتىم، باشقىدىن، قايتىدىن.

كَمْ مَرَّةً: نەچچە قېتىم؟ قانچە قېتىم؟

مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ: قايتا - قايتا، كۆپ مەرتىۋە، كۆپ قېتىم، تەكرار - تەكرار، ئارقىمۇئارقا.

«لَقِيَهُ مَرَّةً»: ئۇنىڭ بىلەن بىر قېتىم ئۇچراشتى.

«الْمَرَّةُ تِلْوَ الْمَرَّةِ»: ئارقىمۇئارقا، كەينى - كەينىدىن.

مَرَّتَانِ: ئىككى قېتىم، ئىككى نۆۋەت.

اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ يَتَسَاوَيَانِ فِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّتَيْنِ: كېچە بىلەن كۈندۈز ھەر يىلى ئىككى قېتىم تەڭلىشىدۇ.

أَبُو مُرَّةَ: شەيتاننىڭ لەقىمى.

مِرَّةٌ ج مِرَارٌ وَأَمْرَارٌ: كۈچ، قۇۋۋەت، قابىلىيەت، ئەقىل - پاراسەت.

﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى﴾ «قرآن»: ۋەھىينى ئۇنىڭغا كۈچلۈك پەرىشتە (جىبرىئىل) تەلىم بەردى، ئۇنىڭ كۆرۈنۈشى چىرايلىق بولۇپ يۇقىرى ئۇپۇقتا (ئۆز شەكلىدە) تۇردى.

مِرَّةٌ ج مِرَرٌ جج أَمْرَارٌ: ئۆت، ئۆت سۇيۇقلۇقى.

مَرَّجَ يُمَرِّجُ تَمْرِيجًا: ئانانىزم قىلدى، قولىدا لەززەتلەندى.

مَرَّخَ يُمَرِّخُ تَمْرِيخًا: يۇمشاتتى، سۇيۇلدۇردى.

مَرَّخَ الْعَجِينَ: خېمىرنى ياندۇردى.

مَرَّدَ يُمَرِّدُ تَمْرِيدًا الْغُصْنَ: شاخنى چاتىدى، پۇتىدى.

مَرَّدَ الْبِنَاءَ: بىنانى سىلىقلىدى.

مَرَّرَ يُمَرِّرُ تَمْرِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يەرگە يايدى، ئاچچىق قىلىۋەتتى، نەرسىنى ئۆتكۈزىۋەتتى.

مَرَّرَ الْبِسَاطَ: بىساتنى يايدى.

«مَرَّرَ الدَّوَاءُ الشَّرَابَ»: دورا شارابنى ئاچچىق قىلىۋەتتى.

مَرَّضَ يُمَرِّضُ تَمْرِيضًا: ئاغرىتىپ قويدى، كېسەل

قىلىپ قويدى.

«مَرَّضَ هَذَا الطَّعَامُ الصَّبِيَّ»: بۇ يېمەكلىك بالىنى ئاغرىتىپ قويدى.

«مَرَّضَتِ الْمُمَرِّضَةُ جَدَّتِي بِكُلِّ عِنَايَةٍ»: سېستىرا مومامنى كۆڭۈل قويۇپ كۈتتى.

مَرَّطَ يُمَرِّطُ تَمْرِيطًا الشَّعْرَ: موينى يۇلدى.

مَرَّغَ يُمَرِّغُ تَمْرِيغًا وَتِمْرَاغًا الشَّيْءَ فِي التُّرَابِ: نەرسىنى توپىدا دومىلاتتى، دومىلاتتى، چاڭ - توزانغا كۆمۈۋەتتى؛ ئۇياق - بۇياققا ئۆرۈدى.

مَرَّغَ رَأْسَهُ: بېشىنى مايلىدى، چېچىنى مايلىدى.

مَرَّغَ عِرْضَهُ: نامىنى بۇلغىدى، شەنىگە داغ تەگكۈزدى.

مَرَّنَ يُمَرِّنُ تَمْرِينًا عَلَى الْأَمْرِ: مەشىق قىلدۇردى، ئۇنى ئىشقا كۆندۈردى، چېنىقتۇردى.

مَرَّنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇمشاتتى، ئەۋرىشىم قىلدى.

مَرَّنَ الصَّائِغُ الْحَدِيْدَ: ھۈنەرۋەن تۆمۈرنى تاۋلىدى.

مَرَّنَ الْغَرِيْقَ عَلَى السِّبَاحَةِ: سۇ ئۈزۈشنى مەشىق قىلدۇردى.

مِرِّيْحٌ ج مِرِّيْحُوْنَ: شاد - خۇرام، خۇشاللىق، شاد - خۇراملىق.

مِرِّيْخٌ. الْمِرِّيْخُ: مارس.

مُرِّيْرٌ: ئۇغرىتىكەن، تۆمۈرتىكەن.

مُرَيَّاتٌ: ئاچچىق دورىلار.

مِرْزَابٌ ج مَرَازِيْبُ: تۇرۇبا، نو.

مَرْزُبَانٌ ج مَرَازِبَةٌ: قەھرىمان، باتۇر، چەۋەنداز، رەئىس، باشلىق، يولۋاس.

مِرْزَبَّةٌ: ھاسا تاياق، تۆمۈر توقماق.

مِرْزَبَةٌ ج مَرَازِبُ وَمَرَازِبَةٌ: ھاسا، تاياق.

مُرَزَّأٌ ج مُرَزَّأُوْنَ: مەرد، سېخىي.

أُمُّ مِرْزَمٍ :شىمال شامىلى.

مَرْزُوْقٌ: بەختلىك، تەلەيلىك، ئامەتلىك.

مَرَسَ يَمْرُسُ مَرْسًا الدَّوَاءَ: دورىنى چىلىدى، دەملىدى، چىلاپ يۇمشاتتى، ئېرىتتى.

«مَرَسَ الْخُبْزَ»: ناننى چىلىدى.

«مَرَسَ حَبَّةَ الدَّوَاءِ»: تابلېتكا دورىنى يۇمشاتتى.

مَرِسَ يَمْرَسُ مَرَسًا ـ الشَّخْصُ: قاتتىق قول بولدى.

مَرِسَتْ حِبَالُهُ: ئىشى مۇرەككەپلىشىپ كەتتى.

مَرِسٌ ج أَمْرَاسٌ: چېنىققان، ئىش كۆرگەن، ئىش بىلىدىغان، تەجرىبىلىك، تەدبىرلىك.

مِرْسَاةٌ ج مِرَاسٍ: لەڭگەر.

مَرَسَةٌ ج مَرَسٌ وَأَمْرَاسٌ: توم ئارغامچا، توم ئارقان.

مُرْسْتَقٌ: مول، كەڭرى، باياشات، مۇنبەت.

مُرْسِلٌ ج مُرَاسِلٌ: خەت ئەۋەتكۈچى، خەۋەرچى.

جِهَازٌ مُرْسِلٌ: تارقىتىش ئاپپاراتى، رادىيو پېرېداتچىك، رادىيو تارقاتقۇچى، تېلېگراف ئاپپاراتى.

مُرْسَلٌ: پەيغەمبەر، ئەۋەتىلگۈچى.

﴿أَتَعْلَمُوْنَ أَنَّ صَالِحاً مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ﴾ «قرآن»: سىلەر سالىھنى ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر دەپ بىلەمسىلەر؟!

مُرْسَلٌ إِلَيْهِ: تاپشۇرۇپ ئالغۇچى.

شِعْرٌ مُرْسَلٌ: چاچما شېئىر.

«يَشِيْعُ الشِّعْرُ الْمُرْسَلُ بَيْنَ شُعَرَاءِ الْعَرَبِيَّةِ الْمُحْدَثِيْنَ»: ئەرەب يېڭى زامان شائىرلىرى ئارىسىدا چاچما شېئىر بىرقەدەر ئەۋج ئالغان.

نَثْرٌ مُرْسَلٌ: سەجئى قاپىيىلەردىن خالىي پروزا، ئەركىن نەسر.

مُرْسَلَةٌ ج مُرْسَلَاتٌ: شامال، پەرىشتە، ئات، قۇرئاندىكى بىر سۈرە.

﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفاً فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفاً﴾ «قرآن»: ئارقىمۇئارقا چىققۇچى (لەرزان) شاماللار بىلەن قەسەمكى، قاتتىق چىققۇچى بورانلار بىلەن قەسەمكى.

مَرْسَمٌ ج مَرَاسِمُ: رەسىمخانا، رەسىم ئۆيى، رەسىم

سىزىش ئۆيى.

«اِمْتَلَأَ الْمَرْسَمُ بِعَشَرَاتِ اللَّوْحَاتِ الْفَنِّيَّةِ الرَّائِعَةِ»: رەسىم سىزىش ئۆيى ئونلىغان گۈزەل سەنئەت ئەسەرلىرى بىلەن تولۇپ كەتتى.

مَرْسَمُ السِّينَمَا: كىنو شىركىتى، كىنوغا ئېلىش مەيدانى.

مَرْسَنٌ ج مَرَاسِنُ: بۇرۇن، خارتۇم، تۇمشۇق، (هايۋانلارنىڭ).

عَلَى رَغْمِ مَرْسَنِهِ: قارىماي، گەرچە، ئۇ بولسىمۇ.

مَرْسُوْمٌ: مۇراسىم، قائىدە - يوسۇن.

مُدِيْرُ إِدَارَةِ الْمَرْسُوْمِ بِوِزَارَةِ الْخَارِجِيَّةِ: تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقى ياكى قائىدە - يوسۇن مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى.

مَرْسُوْمٌ ج مَرَاسِيْمُ: سىزىلغان، پىلانلانغان، بەلگىلەنگەن، كۆرسىتىلگەن، يوليورۇق بېرىلگەن، بۇيرۇلغان.

مَرْسُوْمٌ بِقَانُوْنٍ: ئەمر-پەرمان، پەرمان.

مَرْسُوْمٌ أَمِيْرِيٌّ: پادىشاھنىڭ ئەمر-پەرمانى.

مَرْسُوْمٌ مَلَكِيٌّ: پادىشاھنىڭ ئەمر-پەرمانى.

مَرَاسِمُ الْجِنَازَةِ: دەپنە مۇراسىمى.

مَرَاسِمُ الدَّفْنِ: دەپنە مۇراسىمى.

«مَرَاسِمُ الْاِفْتِتَاحِ»: ئېچىلىش مۇراسىمى.

مَرْسَى السُّفُنِ ج مَرَاسٍ: كېمە توختايدىغان جاي، پىرىستان، پورت.

«وَصَلَتِ السَّفِيْنَةُ إِلَى الْمَرْسَى قَبْلَ وَقْتِهَا بِنِصْفِ سَاعَةٍ»: كېمە پورتقا ۋاقتىدىن يېرىم سائەت بۇرۇن باردى.

الْمُرْسَى: توختايدىغان جاي، ئاخىرقى توچكا.

﴿يَسْأَلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد) ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ.

مَرْسِيْنٌ: مىرتاس(خۇشبۇي ئاق گۈللۈك، دائىم يېشىل تۇرىدىغان يېشىل ئۆسۈملۈك).

مَرَشَ يَمْرُشُ مَرْشًا وَجْهَهُ: يۈزىنى(تىرنىلاپ) يارا قىلدى، تاتىلىدى.

مَرَّشَهُ: چىشلەپ جاراھەتلەندۈردى، چىشلىۋالدى.

مَرَشَ الْمَاءَ: سۇ ئاقتى.

مِرْشَحٌ م مِرْشَحَةٌ ج مَرَاشِحُ: تەرلىك.

مُرْشِدٌ ج مُرْشِدُوْنَ: يېتەكچى، رەھبەر، مۇئەللىم، ئۇستاز، ۋەز - نەسىھەت قىلغۇچى.

«مُرْشِدٌ طُلَّابِيٌّ»: ئوقۇغۇچىلار يېتەكچىسى.

مُرْشِدٌ إِجْتِمَائِيٌّ: ئىجتىمائىي ئالاقە يېتەكچىسى.

مُرْشِدٌ سِيَاحِيٌّ: يولباشلىغۇچى، ساياھەت يېتەكچىسى.

«لَكَ فِي التَّعَلُّمِ وَ الدِّرَاسَةِ ذَاكَ أَحْسَنُ مُرْشِدٍ»: ئۇ سېنىڭ ئۆگىنىشىڭ ۋە دەرس مۇزاكىرە قىلىشىڭغا ياخشى يېتەكچى بولالايدۇ.

«يَحْتَاجُ الشَّبَابُ إِلَى مُرْشِدِيْنَ يُخْلِصُوْنَ لَهُمُ النُّصْحَ»: ياشلار سادىقلىق بىلەن نەسىھەت قىلىدىغان يېتەكچىلەرگە موھتاج.

مِرَشَّةٌ ج مِرَاشٌّ: سۇ چېچىش ئەسۋابى.

مُرَشِّحُ الْمَاءِ ج مُرَشِّحَاتٌ: سۇ سۈزگۈچ، سۇ تازىلىغۇچ.

«وَضَعَ الْمَاءَ فِي الْمُرَشِّحِ لِيَتَخَلَّصَ مِمَّا بِهِ مِنْ شَوَائِبَ»: سۇدىكى لاي، دوغ قاتارلىقلارنى تازىلاش ئۈچۈن سۇنى سۈزگۈچكە قۇيدى.

مُرَشَّحٌ ج مُرَشَّحُوْنَ: نامزات قىلىپ كۆرسىتىلگۈچى، نامزات.

مُرَشَّحٌ لِمَنْصِبٍ: نامزات.

مُرَشَّحٌ لِمَجْلِسِ النُّوَّابِ: پارلامېنت نامزاتى.

مِرْصَادٌ ج مَرَاصِيْدُ: كۆزىتىش ئورنى، رەسەتخانا.

﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭ(بەندىلەرنى) ئەلۋەتتە كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر.

مِرْصَافَةٌ: كالتەك ـ توقماق.

مَرْصَدٌ ج مَرَاصِدُ: رەسەتخانا، كۆزىتىش ئورنى.

﴿فَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُواْ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ﴾ ‹قرآن›: ئەسىرگە ئېلىڭلار، قورشاڭلار، ئۇلارنىڭ ئۆتىدىغان يوللىرىنى كۆزىتىپ تۇرۇڭلار.

الْمَرْصَدُ الطَّائِرُ: ئۇچار رەسەتخانا.

مِلْكٌ مُرْصَدٌ: كۆچمەس مۈلۈك.

مِرْصَدَةٌ: دۇربۇن.

مُرَصَّعٌ ج مُرَاصِعُ: مېداليون.

مُرَصَّعٌ بِكَذَا: بېزەلگەن.

مَرْصُوصٌ: پۇختا، مۇستەھكەم، پىششىق.

مَرْصُوفٌ: يېيىلغان، ياتقۇزۇلغان، قۇراشتۇرۇلغان.

أَرْضُ الْحَمَّامِ مَرْصُوفَةٌ بِالْبَلَاطِ الْمُلَوَّنِ: مۇنچىغا رەڭلىك كاھىش ياتقۇزۇلغان.

مَرِضَ يَمْرَضُ مَرَضًا وَمَرْضًا: ئاغرىپ قالدى، كېسەل بولدى.

مَرَضٌ ج أَمْرَاضٌ: ئاغرىق، كېسەل، كېسەللىك.

مَرَضٌ بَسِيطٌ: ئادەتتىكى ئاغرىق.

«مَرَضٌ مُسْتَوْطِنٌ»: يەرلىك كېسەل.

«مَرَضٌ مُعْدٍ»: يۇقۇملۇق كېسەللىك، يۇقۇملۇق كېسەل.

مَرَضٌ وَبَائِيٌّ: تارقىلىشچان كېسەللىك، چۇما، يۇقۇملۇق كېسەللىك، تائۇن، ۋابا.

مَرَضُ الرَّقْصِ: ئۇسسۇل كېسىلى(نېرۋا سەۋەبىدىن پۇت ـ قوللار ياكى يۈز مۇسكۇللىرى تىترەپ ھەرىكەتلىنىپ تۇرىدىغان كېسەل).

فِرَاشُ الْمَرَضِ: كېسەل كارىۋىتى، كېسەل كۆرپىسى.

«مَرَضٌ بَاطِنِيٌّ»: ئىچكى كېسەللىك، ئىچكى كېسەل.

مَرَضٌ جِلْدِيٌّ: تېرە كېسەللىك، تېرە كېسەل.

مَرَضٌ زُهَرِيٌّ: تاناسىل كېسەللىكى، جىنسىي كېسەللىك، سىفلىس.

مَرَضٌ صَدْرِيٌّ: كۆكرەك ئاغرىقى.

مَرَضٌ عَصَبِيٌّ: نېرۋا كېسەللىك، نېرۋا كېسەل.

مَرَضٌ عَقْلِيٌّ: روھىي كېسەللىك.

مَرَضٌ مُزْمِنٌ: ئۇتقاقلىق كېسەللىك، ئۇتقاقلىق كېسەل.

مَرَضٌ نَفْسِيٌّ / نَفْسَانِيٌّ: روھىي كېسەللىك، روھىي كېسەل.

أَمْرَاضٌ سِرِّيَّةٌ: جىنسىي كېسەللىك، تاناسىل كېسەللىكى.

عِلْمُ الْأَمْرَاضِ: پاتولوگىيە (كېسەلنىڭ پەيدا بولۇش ۋە راۋاجلىنىش جەريانى ھەم قانۇنىيىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن).

اَلْبَعُوضُ تَنْقُلُ أَمْرَاضًا مُعْدِيَةً: پاشا يۇقۇملۇق كېسەللەرنى تارقىتىدۇ.

أَمْرَاضٌ عَامَّةٌ: ئادەتتە كۆپ كۆرۈلىدىغان كېسەللەر.

مَرِضٌ ج مِرَاضٌ: كېسەل، كېسەلچان، ئاغرىق، بىمار.

مَرْضَاةٌ: رازى بولماق، مەمنۇن بولماق، قانائەت قىلماق، خۇشال بولماق.

«لِكُلِّ مَرْإٍ مُرَادٌ يَبْتَغِي دَأَبًا   وَإِنَّ أَشْهَى مُرَادِي مِنْكَ مَرْضَاةٌ»: ھەرقانداق ئىنساننىڭ يېتىشكە ئىنتىلىدىغان ئارزۇ ـ ئارمانلىرى بولىدۇ، مېنىڭ ئەڭ يۈكسەك ئارمانىم ئۆزلىرىنى رازى قىلىش.

مَرْضَاةً لَهُ : ئۇنى رازى قىلىش ئۈچۈن، ئۇنى خۇشال قىلىش ئۈچۈن.

«يَسْعَى إِلَى مَرْضَاةِ رَبِّهِ»: پەرۋەردىگارنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈن تىرىشماقتا.

مِرْضَخٌ: سۇندۇرغۇچ، چاققۇچ (بادام، ياڭاق قاتارلىقلارنى).

مُرِضَّةٌ . مَرِضَّةٌ: ئۇرۇقىدىن ئاجرىتىلىپ سۈتكە

چىلانغان خورما.

مُرْضِعٌ ج مَرَاضِعُ: ئېنىكئانا.

مُرْضِعَةٌ ج مَرَاضِعُ وَمُرْضِعَاتٌ: سۈت ئانىسى، ئېنىكئانا.

﴿وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ﴾ «قۇرئان»: (ئۇ ئانىسى كېلىشتىن) ئىلگىرى، مۇسانى سۈت ئەمگۈزگۈچى ئاياللارنىڭ ئېمىتىشىدىن توسۇدۇق.

مِرْضَعَةٌ ج مَرَاضِعُ: سوسكا، ئېمىزگۇ.

مَرْضُوضٌ: ئۇرۇپ يارىلانغان، جاراھەتلەنگەن، چېقىلغان، پاچاقلانغان.

قَصَبَةٌ مَرْضُوضَةٌ: سوقۇلغان قومۇش.

مَرْضُوفٌ: قاقلاپ پىشۇرۇلغان گۆش، كاۋاپ.

مُرْضٍ: رازى قىلغۇچى، رازى قىلارلىق خۇشاللاندۇرغۇچى.

لَا يُمْكِنُ أَنْ تَجِدَ عَمَلًا مُرْضِيًا مِثْلَ هَذَا الْعَمَلِ: مۇنداق كۆڭۈلدىكىدەك خىزمەت تېپىشىڭ مۇمكىن ئەمەس.

مَرْضِيٌّ: قانائەتلىنەرلىك (كىشى) رازى قىلىدىغان.

مَرَضِيٌّ: كېسەللىك، كېسەللىك ھالەت، كېسەلگە ئائىت، كېسەلنىڭ.

إِجَازَةٌ مَرَضِيَّةٌ: كېسەللىك رۇخستى.

حَالَةٌ مَرَضِيَّةٌ: كېسەللىك ئەھۋالى.

بِحَالَةٍ مُرْضِيَةٍ: رازى بولغان ھالدا.

نَتِيجَةٌ مُرْضِيَةٌ: قانائەتلەندۈرەرلىك نەتىجە.

نَالَ مَرْضِيَةً مِنْ: ...نىڭ رازىلىقىغا ئېرىشتى.

مَرَطَ يَمْرُطُ مَرْطًا الشَّعْرَ: موينى يۇلدى، سۇغۇردى، تارتتى، چىقاردى.

مِرْطٌ ج مُرُوطٌ: يۇڭدىن تۇقۇلغان بىر خىل كىيىم. قىسقا يەڭ يەكتەك.

مُرْطِبٌ: ئۆسۈملۈك (ئوت-چۆپ).

مُرَطِّبٌ: كىشىنى ئارام تاپقۇزىدىغان.

مُرَطِّبُ الْإِلْتِهَابِ: ئاغرىق توختىتىش دورىسى، ياللۇغ قايتۇرۇش دورىسى.

مُرَطِّبَاتٌ: لىمون، مېۋە سۈيى قاتارلىق ئىسپىرتسىز ئىچىملىكلەر.

«سَتُقَدَّمُ الْمُرَطِّبَاتُ بَعْدَ الْمُحَاضَرَةِ»: لېكسىيىدىن كېيىن، ئۇسسۇلۇقلار بېرىلىدۇ.

مَرْطَمٌ: تۇغان، توسما، دامبا.

مَرَعَ يَمْرَعُ مَرْعًا رَأْسَهُ بِالدُّهْنِ: بېشىنى مايلىدى.

مَرَعَ شَعْرَهُ: بېشىنى تارىدى.

مَرِعَ يَمْرَعُ مَرَعًا وَمَرُعَ يَمْرُعُ مَرَاعَةً الْمَكَانُ: جاي مۇنبەت بولدى، ئۈنۈملۈك بولدى، ھوسۇللۇق بولدى، ئوت- چۆپلىرى مول بولدى.

مَرْعٌ ج أَمْرُعٌ وَأَمْرَاعٌ: كۆك، ئوت-چۆپ.

مَرِعٌ: مۇنبەت، ئۈنۈملۈك.

مُرْعِبٌ: قورقۇتقۇچى، تەھدىت سالغۇچى، ھەيۋە قىلغۇچى، ھېيلىگەر.

مُرْعَةٌ: ياغ، ماي.

مَرْعُوفٌ: بۇرنىدىن قان ئېقىۋاتقان ئادەم.

مَرْعًى ج مَرَاعٍ: يايلاق، ئوتلاق.

﴿وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى﴾ «قۇرئان»: ئۇ ئوت-چۆپلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى.

مَرْعِيٌّ: رىئايە قىلىنغان، كۆڭۈل بۆلۈنگەن.

عَادَةٌ مَرْعِيَّةٌ: ھەممە قوبۇل قىلىدىغان تۈزۈم، ئادەتتىكى قائىدە، ئومۇمىي قانۇنىيەت.

حَسْبَ الْعَادَةِ الْمَرْعِيَّةِ: ئادەتتىكى قائىدىگە ئاساسەن، ئادەتتىكى قائىدە بويىچە.

مِرْغَاةٌ ج مَرَاغٍ: كەپكىر، چويلا.

مُرَغِّبٌ: قىزىقتۇرغۇچى، رىغبەتلەندۈرگۈچى.

مَرْغَمَةٌ: زورلاش، مەجبۇرلاش، قىستاش.

مَرْغُوبٌ فِيهِ: قىزىقتۇرىدىغان نەرسە، ئارزۇلۇق نەرسە.

شَخْصٌ مَرْغُوبٌ فِيهِ: قارشى ئېلىنىدىغان ئادەم.

شَخْصٌ غَيْرُ مَرْغُوبٍ فِيهِ: قارشى ئېلىنمايدىغان شەخس.

شَيْءٌ مَرْغُوبٌ فِيهِ: ھەممە قىزىقىدىغان نەرسە.

مِرْفَاعٌ ج مَرَافِيعُ: كران.

مَرْفَأٌ ج مَرَافِئُ: پورت، پرىستان (كېمىنى توختىتىپ قويىدىغان جاي).

«دَنَتِ السَّفِيْنَةُ مِنَ الْمَرْفَإِ فَاسْتَعَدَّ الرُّكَّابُ لِلنُّزُوْلِ»: كېمە پرىستانغا يېقىنلاشتى، يولۇچىلار چۈشۈشكە تەييارلاندى.

مِرْفَدٌ ج مَرَافِدُ: چوڭ قاچا، ئىستاكان، چوڭ قەدەھ، جام.

مِرْفَشَةٌ: كورەك، گۈرجەك.

مِرْفَشَةُ الْخَبَّازِ: ناۋاينىڭ كۆسيى.

مِرْفَقٌ ج مَرَافِقُ: جەينەك؛ تەكيە، ياستۇق؛ پاراۋانلىق ئۈسكۈنىلىرى.

﴿فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ﴾ «قرآن»: يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى جەينىكىڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار.

مِرْفَقُ الْمَقْعَدِ: يۆلەنچۈك (ئورۇندۇقنىڭ).

مِرْفَقُ النَّقْلِ: قاتناش پاراۋانلىقى.

مِرْفَقُ الْإِضَاءَةِ: ئېلېكتر بىلەن يورۇتۇش پاراۋانلىقى.

مَرَافِقُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇش پاراۋانلىقىنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرى.

مَرَافِقُ الدَّوْلَةِ: دۆلەتنىڭ ئاممۇى پاراۋانلىق ئىشلىرى.

مَرَافِقُ الدَّارِ: ئىمارەتنىڭ قوشۇمچە قىسىملىرى (ئىمارەتكە تەۋە ئاشخانا، ھاجەتخانا قاتارلىق نەرسىلەر).

مَرَافِقُ عَامَّةٌ: ئاممۇى پاراۋانلىق ئىشلىرى.

الْمَرَافِقُ الْعِلْمِيَّةُ: ئىلىم-پەن ساھەسىدىكى تەجرىبە ئۈسكۈنىلىرى.

عِمَارَةٌ ذَاتُ الْمَرَافِقِ الْكَامِلَةِ: تولۇق تۇرمۇش ئىنشائاتلىرىغا ئىگە ئىمارەت.

مُرْفَقٌ بِهَذَا: قىستۇرۇلما، قوشۇمچە قىلىنغان.

مُرْفَقَاتٌ: قوشۇمچە، قوشۇمچە ھۆججەت، ئىلاۋە.

مِرْفَقَةٌ: ياستۇق، تەكيە.

مِرْفَقَةُ الْمَكْتَبِ: سىياھ سۈمۈرگۈچ قەغەز.

مَرْفُوضٌ: رەت قىلىنغان، تاشلىۋېتىلگەن.

مَرْفُوعٌ: كۆتۈرۈلگەن، ئېگىزلىتىلگەن.

مَرْفُوعٌ (فِي النَّحْوِ): لەۋلەشتۈرۈپ ئوقۇلغۇچى، پەش ئوقۇلغۇچى.

مَرَقَ يَمْرُقُ مُرُوْقًا السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ: ئوقى تېشىپ ئۆتۈپ كەتتى.

مَرَقَ مِنَ الدِّيْنِ: دىنىدىن يېنىۋالدى، دىنىدىن يۈز ئۆرۈدى، مۇرتەت بولدى.

مَرَقَ فِي الْأَرْضِ: ئىچكىرىلەپ كەتتى، يىراقلاپ كەتتى.

مَرَقَ الْقِدْرَ: شورپىنى كۆپەيتتى.

مَرَقَ الطَّائِرُ: قۇش مايىقلىدى.

مَرَقَ الضَّيْفَ: مېھماننى شورپا بىلەن كۈتۈۋالدى.

مَرَقَهُ بِالرُّمْحِ: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى.

مَرَقَ فُلَانٌ: پالانى ئۆتۈپ كەتتى.

مَرَقٌ: شورپا، گۆش شورپىسى.

مِرْقَاةٌ ج مَرَاقٍ: شوتا، پەلەمپەي، لىفت، شوتىنىڭ ۋاخىنىسى.

«اِسْتَخْدَمَ الْمِرْقَاةَ لِتَعَطُّلِ الْمِصْعَدِ»: لىفت بۇزۇلۇپ قالغانلىقى ئۈچۈن شوتىنى ئىشلەتتى.

مِرْقَاقٌ ج مَرَاقِيقُ: پوزا (مانتىغا جىلىت ئاچىدىغان).

مِرْقَاقُ الْعَجِيْنِ: نوغۇچ.

مَرْقَبٌ ج مَرَاقِبُ: رەسەتخانا، ھاۋا رايى ئىستانسىسى، كۆزىتىش ئورنى، كۆزىتىش مۇنارىسى، كۆزىتىش بىناسى.

مَرْقَبُ الرَّبَّانِ: كېمە باشلىقى سەھنىسى.

«صَعِدَ إِلَى الْمَرْقَبِ لِيُتَابِعَ حَرَكَةَ الْمُرُوْرِ فِي الْمَيْدَانِ»: مەيداندىكى قاتناش ھەرىكىتىنى كۆزىتىش ئۈچۈن كۆزىتىش سۇپىسىغا چىقتى.

مِرْقَبٌ فَلَكِيٌّ ج مَرَاقِبُ: تېلېسكوپ، دۇربۇن.

مَرْقَبَةٌ: پوتەي، كۆزىتىش بىناسى، كۆزىتىش پەشتىقى.

مَرَقَةٌ: شورپا.

مَرْقَدٌ ج مَرَاقِدُ: تۆشەك، ئورۇن - كۆرپە، ئۇخلايدىغان جاي، كارىۋات، پويىز، قەبرە.

الْمَرْقَدُ الْأَخِيرُ: قەبرە.

«لَا تَقُمْ مِنْ مَرْقَدِكَ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُكَ»: «تەرىڭ قۇرۇشتىن بۇرۇن ئورنۇڭدىن تۇرما».

﴿قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا﴾ «قرآن»: ۋاي ئىسىت! بىزنى ئۇخلاۋاتقان يېرىمىزدىن (يەنى قەبرىمىزدىن) كىم ئويغاتتى؟

مُرْقِدٌ: ئۇيقۇ دورىسى.

مَرْقَصٌ ج مَرَاقِصُ: ئۇسسۇل مەيدانى، ئۇسسۇل ئوينىلىدىغان جاي.

مُرَقِّدٌ: ئۇيقۇ دورىسى.

مُرَقَّطٌ: داغ، ئېزىقىپ قالغان.

مُرَقَّطٌ بِالنُّجُوْمِ: يۇلتۇزلار بىلەن تولۇپ كەتكەن.

مُرَقَّعٌ: يامالغان، ياماق سېلىنغان كىيىم.

مُرَقَّعَةٌ: ئەندىزە، قېلىپ.

مِرْقَمٌ ج مَرَاقِمُ: نومۇر باسقۇچ، نومۇر سېلىش ئەسۋابى.

مَرْقُوقٌ: شېكەر مانتا.

مَرْقُوْمٌ: يېزىلغان، نومۇر سېلىنغان، خاتىرىلەنگەن.

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ﴾ «قرآن»: سىججىن دېگەن نېمە؟ ئۇنى قانداق بىلەلەيسەن؟ ئۇ (يامان ئادەملەرنىڭ قىلمىشلىرى) خاتىرىلەنگەن بىر دەپتەردۇر.

مَرْقًى ج مَرَاقٍ: شوتا، پەلەمپەي، لىفت، شوتىنىڭ ۋاخنىسى.

مَرْكَبٌ ج مَرَاكِبُ: كېمە، پاراخوت.

مَرْكَبٌ شِرَاعِيٌّ: يەلكەنلىك كېمە.

مَرْكَبٌ بُخَارِيٌّ: پاراخوت، موتورلۇق كېمە.

مَرْكَبٌ خَطِّيٌّ: مۇقىم لىنىيىلىك پاراخوت.

مَرْكَبٌ جَوَّالٌ: تۇراقسىز لىنىيىلىك پاراخوت.

مَرْكَبٌ سَرِيعُ الْعَدْوِ: تېز سۈرئەتلىك پاراخوت، قوغلىغۇچى پاراخوت.

مَرْكَبٌ فَضَائِيٌّ: ئالەم كېمىسى.

نِعْمَ الْمَرْكَبُ الدَّابَّةُ: ئۇلاغ نېمىدېگەن ياخشى قاتناش قورالى.

رَكِبَ مَرْكَبَ الطَّيْشِ: ئەقىلسىزلىق قىلدى، تەلۋىلىك قىلدى.

رَكِبَ مَرَاكِبَ الزَّلَلِ: خاتالىق ئۆتكۈزدى.

مَرْكَبَةٌ ج مَرْكَبَاتٌ: ھارۋا، تراموۋاي، ماشىنا، ۋېلىسىپىت، موتسىكلىت قاتارلىق قاتناش قوراللىرى.

مَرْكَبَةُ تِرَامٍ: تراموۋاي.

مَرْكَبَةُ الْجَلِيدِ: چانا.

مَرْكَبَةٌ عُمُوْمَةٌ: ئاممىۋى قاتناش قورالى.

مَرْكَبَةٌ خَاصَّةٌ: مەخسۇس قاتناش قورالى.

«مَحْظُوْرٌ فِي هَذَا الشَّارِعِ سَيْرُ الْمَرْكَبَاتِ»: بۇ كوچىدا ماتورلۇق قاتناش قوراللىرىنىڭ مېڭىشى مەنئى قىلىنىدۇ.

مَرْكَبِيٌّ ج مَرْكَبِيَّةٌ: كېمىچى، ئۆز كېمىسى بىلەن تىرىكچىلىك قىلغۇچى.

مَرْكَزَ يُمَرْكِزُ مَرْكَزَةً: مەركەزلەشتۈردى، توپلىدى، يىغدى جۇغلىدى.

مَرْكَزٌ ج مَرَاكِزُ: مەركەز، مەركەزلەر.

مَرْكَزٌ كَهْرَبَائِيٌّ: ئېنېرگىيە مەركىزى، ئېلېكتر

مەركىزى.

مَرْكَزٌ مَائِيٌّ: سۇ ئىنشائاتى مەركىزى.

مَرْكَزٌ حَرَارِيٌّ: تېرمۇ ئېلېكتر مەركىزى.

مَرْكَزٌ كَهْرِمَائِيٌّ: سۇ ئېلېكتر مەركىزى.

مَرْكَزُ الثِّقْلِ: ئېغىرلىق مەركىزى.

مَرْكَزُ الْجَذْبِ: تارتىش كۈچى مەركىزى.

اَلْمَرْكَزُ الْبُوْلِيْسِيّ: ساقچى ئىدارىسى.

مَرْكَزُ الْإِدَارَةِ: باش ئىدارە، باش ئورگان.

مَرْكَزُ الرِّيَاسَةِ: قوماندانلىق شتابى .

مَرْكَزُ الدَّاءِ: كېسەللىك سەۋەبى، كېسەللىك مەنبەسى.

مَرْكَزُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ نوپۇزى، ئورنى، دەرىجىسى، ئابرۇيى.

مَرْكَزٌ تِجَارِيٌّ: سودا مەركىزى.

مُتَّحِدُ الْمَرْكَزِ: مەركەزلەشكۈچى.

«فُلَانٌ يَشْغَلُ مَرْكَزًا كَبِيْرًا فِي الْجَامِعَةِ»: پالانى ئۇنىۋېرسىتېتتا مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ.

مَرْكَزُ قِيَادَةِ الْإِقْتِصَادِ: ئىقتىسادىي جان تومۇر.

مَرْكَزُ الصِّحَّةِ: ساقلىقنى ساقلاش پونكىتى.

مَرْكَزُ الْبِلَادِ فِي السِّيَاسَةِ الْعَالَمِيَّةِ: دۆلەتنىڭ خەلقئارادىكى ئورنى.

مَرْكَزِيٌّ: مەركىزى، مەركەزلىك.

لَا مَرْكَزِيٌّ: مەركەزدىن چەتىنگەن، مەركەزدىن ئاغقان.

الْمَصْرَفُ الْمَرْكَزِيّ: مەركىزىي بانكا.

مَرْكَزِيَّةٌ: هوقۇقنى مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى.

لَا مَرْكَزِيَّةٌ: يەرلىك شۆبە هاكىمىيەت تۈزۈمى.

دَائِرَةٌ لَا مَرْكَزِيَّةٌ: مەركەزدىن چەتنىگەن جاي.

الْقُوَّةُ الْمَرْكَزِيَّةُ الْجَاذِبَةُ: مەركەزگە ئىنتىلگۈچى كۈچ.

الْقُوَّةُ الْمَرْكَزِيَّةُ الطَّارِدَةُ: مۇداپىئە كۈچى.

اللَّجْنَةُ الْمَرْكَزِيَّةُ: مەركىزىي كومىتېت.

الْإِدَارَةُ الْمَرْكَزِيَّةُ: مەركىزىي ئىدارە.

مَرْكَضٌ ج مَرَاكِضُ: يۈگۈرىدىغان جاي.

مُرَكَّبٌ ج مُرَكَّبَاتٌ: بىرىكمە، قوشۇلما، ئەبجەش، بىرىككەن، مۇرەككەپ.

مُرَكَّبٌ مِنْ كَذَا: .... دىن بىرىككەن.

مُرَكَّبٌ عَلَيْهِ: نەقىش سېلىنغان، .... قويۇلغان.

مُرَكَّبُ النَّقْصِ: ئۆز - ئۆزىنى كەمسىتىش تۇيغۇسى، ئۆزىنى تۆۋەن چاغلاش.

جَهْلٌ مُرَكَّبٌ: نادان ئادەمنىڭ نادانلىقنى ئۆزىنىڭ بىلمەسلىكى.

عَدَدٌ مُرَكَّبٌ: قوش سان، جۈپ سان.

كَسْرٌ مُرَكَّبٌ: مۇرەككەپ كەسىر.

مُرَكَّبٌ كِيْمِيَائِيٌّ: خىمىيىۋى بىرىكمە.

جُمْلَةٌ مُرَكَّبَةٌ: قوشما جۈملە.

مُرَكِّزٌ: مەركەزلەشتۈرگۈچ، يىغىنچاقلىغۇچى.

مُرَكِّزُ النُّوْرِ: چوڭ پروژېكتور، نۇر يىغقۇچى لامپا.

مِرْكَنٌ ج مَرَاكِنُ: داس (كىر يۇيىدىغان).

مَرْكُوْبٌ ج مَرَاكِيْبُ: مىندۈرۈلگەن، ئولتۇرۇلغان، چۈشۈرۈلگەن؛ ئاياغ كىيىم، كەش، توپلەي.

أَمْرٌ مَرْكُوْزٌ فِي الْعُقُوْلِ: ئورناشقان ئىش.

مَرْكُوْمٌ: دۆۋىلىنىپ قالغان، يىغىلىپ قالغان، توپلانغان.

﴿وَإِن يَرَوْا كِسْفاً مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطاً يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر ئۇلار ئاسماننىڭ بىر پارچىسى چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە: «بۇ توپلاشقان بۇلۇتتۇر» دەيدۇ.

مَرْكُوٌّ: چېلەك، سوغا، تۇڭ.

مِرْمَاحٌ ج مِرْمَاحَاتٌ: بەيگە مەيدانى، مۇسابىقە مەيدانى.

مِرْمَاشٌ ج مَرَامِشُ: كۆزىنى كۆپ چىمىلدىتىدىغان ئادەم.

مَرْمَحٌ: سىرك مەيدانى.

مَرْمَرَ يُمَرْمِرُ مَرْمَرَةً الشَّخْصُ: ئاچچىقلاندى،

غەزەپلەندى.

مَرْمَرَ الْمَاءَ: زېمىنغا سۇ يۇگۇرتتى.

مَرْمَرٌ: مەرمەر، مەرمەر تاش.

مَرْمَرِيٌّ: مەرمەردىن ياسالغان.

مَرْمَطَ يُمَرْمِطُ مَرْمَطَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇلغىۋەتتى، پاسكىنا قىلىۋەتتى.

مَرْمَغَ يُمَرْمِغُ مَرْمَغَةً فِي التُّرَابِ: توپىدا دومىلىدى، يۇمىلىدى، ئېغىنىدى.

مُرْمِلٌ: قۇمساكغۇ، قۇمساق يەر.

مِرْمَلَةٌ: قۇم ساندۇق، قۇم قۇتا، سىياھ قۇتىسى، سۇمۇرگۈچ قۇتا.

مَرَمَّةٌ: رېمونت قىلماق، تۈزىمەك، ئوڭشىماق.

«اِنْتَهَى مِنْ مَرَمَّةِ بَيْتِهِ»: ئۆيىنىڭ رېمونتىدىن بوشىدى.

مَرَمَّاتُ الْأَخْبَارِ: پىتنە-پاسات، يالغان-ياۋىداق.

مَرْمُوقٌ: ھەممە ئادەمنىڭ كۆزى چۈشىدىغان.

«يَتَمَتَّعُ بِمَكَانَةٍ مَرْمُوقَةٍ بَيْنَ زُمَلَائِهِ»: ساۋاقداشلىرىنىڭ ئالدىدا، ھەممە ئادەم كۆز تىكىدىغان ئالاھىدە ئورۇنغا ئىگە.

مَكَانَةٌ مَرْمُوقَةٌ: يۈكسەك ئورۇن، ھەممە ئادەم كۆز تىكىدىغان ئورۇن.

مَرْمًى ج مَرَامٍ: قارىغا ئېتىش مۇساپىسى، ئېتىش مەيدانى، ۋاراتا.

هَذَا الشَّيْءُ فِي مَرْمَى النَّظَرِ: بۇ نەرسە كۆز يېتىدىغان جايدا.

لَمَحْتُهُ عَلَى مَرْمَى الْعَيْنِ: ئۇنى كۆز يەتكۈدەك جايدا كۆردۈق.

مَرْمَى الْمِدْفَعِ: زەمبىرەك ئوقى مۇساپىسى.

بَعِيدُ الْمَرْمَى: يىراق مۇساپىلىك، مەقسەت.

«هَذَا الْكَلَامُ بَعِيدُ الْمَرْمَى»: بۇ سۆزنىڭ مەنىسى چوڭقۇر.

أَصَابَ الْمَرْمَى: نىشانغا تەگكۈزدى.

«أَطْلَقَ الْكُرَةَ إِلَى الْمَرْمَى»: توپنى ۋاراتاغا تەپتى.

بَلَغَ مَرْمَاهُ: مەقسىتىگە يەتتى.

مَرْمِيٌّ: تاشلانغان، ئېتىلغان.

مَرْمِيَّاتٌ: ئېتىش ماشىنىسى.

مَرَنَ يَمْرُنُ مُرُوْنًا وَمُرُوْنَةً وَمَرَانَةً: ئەۋرىشىم بولدى، ئېلاستىكىلىق بولدى.

مَرَنَ الْغُصْنُ: شاخ ئېگىلىشچان بولدى.

مَرَنَتْ يَدُهُ عَلَى الْعَمَلِ: ئۇ ئىشقا چېۋەر بولۇپ كەتتى.

مَرَنَ عَلَى الْكَلَامِ: ئۇ سۆزمەن بولۇپ كەتتى.

مَرَنَ عَلَى الشَّيْءِ: ئادەتلەندى، كۆنۈپ كەتتى.

مَرِنٌ: ماسلىششچان، مۇلايىم، يۇمشاق، ئادەت، خاراكتېر.

هُوَ مَرِنٌ فِي مُعَامَلَاتِهِ: ئۇ مۇئامىلىدە ماسلىششچان.

مَازَالَ ذَالِكَ مَرِنِي: مېنىڭ ئادىتىم شۇنداق بولۇپ كەلدى.

مَرْنَحَةُ السَّفِينَةِ: پاراخوتنىڭ بېشى، كېمىنىڭ بېشى.

مُرِنٌّ: ياڭراق، جاراڭلىق.

الْمُرْهَةُ: ئاپئاق، يامغۇر يېغىلىپ قالىدىغان ئورەك.

مُرْهَفٌ ج مُرْهَفُوْنَ: ئۆتكۈر، ئىنچىكە، ئىتتىك.

«شَاعِرٌ مُرْهَفٌ»: نازۇك ھېسسىياتلىق شائىر.

مُرْهِقٌ: جاپالىق، مۇشكۈل، ئېغىر.

مَرْهَمٌ ج مَرَاهِمُ: مەلھەم دورا.

مَرْهَنٌ: گۆرۈخانا.

مَرْهُوْبُ الْجَانِبِ: سۈرلۈك، قورقۇنچلۇق.

مَرْهُوْنٌ: گۆرۈ قويۇلغان مال، رەنىگە قويۇلغان نەرسە.

حَلَّ الْوَقْتُ الْمَرْهُوْنُ لِلْاِتِّفَاقِ: ئىمزالانغان توختامنىڭ ۋاقتى توشتى.

الْأُمُوْرُ مَرْهُوْنَةٌ بِأَوْقَاتِهَا: ھەر ئىشنىڭ ۋاقتى-سائىتى بولىدۇ.

مِرْوَاحٌ ج مَرَاوِيحُ: بۇغـداي سـورىغۇچ، چـاقپېلەك شامالدۇرغۇچ.

مِرْوَبٌ ج مَرَاوِبُ: كومۇ، خۇمرا.

«مِنَ الْأَفْضَلِ أَنْ يُصْنَعَ الْمِرْوَبُ مِنَ الْفَخَّارِ»: كومـۇ ئەڭ ياخشىسى ساپالدىن ياسىلىشى كېرەك.

مَرْوَةٌ ج مَرْوٌ: چاقماق تاش، كۋارتس، تاغ جىنسى.

الْمَرْوَةُ: مەرۋە (مەككىدىكى بىر تاغ).

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّهِ﴾ «قرآن»: سـاپا بىلەن مەرۋە ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدۇر.

مُرُوءَةٌ: مەردلىك، ئادەمگەرچىلىك.

مَرْوَتٌ: ئاتنىڭ كۆتى، ئاتنىڭ قوڭى.

مِرْوَحَةٌ ج مَرَاوِحُ: يەلپۈگۈچ، شامالدۇرغۇچ.

مِرْوَحَةٌ كَهْرَبِيَّةٌ: شامالدۇرغۇچ، ئېلېكتر يەلپۈگۈچ.

مِرْوَحَـةُ الـسَّقْفِ: ئاسـما شـامالدۇرغۇچ، ھـاۋا تەكشىگۈچ، ھاۋادان، تۈڭلۈك.

مُرَوْحَنٌ: تەۋرىنىش، ئىككىلىنىش، داۋالغۇش.

مَرُوخٌ: مەلھەم، ماي (مايلايدىغان).

مِرْوَدٌ ج مَرَاوِدُ: سۈرمە، چىغرىق، غالتەك.

مُرُورٌ: ئۆتمەك، ئۆتۈپ كەتمەك.

تَذْكِرَةُ الْمُرُورِ: يول خېتى، پاسپورت، ئىجازەتنامە.

حَرَكَةُ الْمُرُورِ: قاتناش، ترانسپورت.

قَانُونُ الْمُرُورِ: قاتناش قائىدىسى.

شُرْطَةُ الْمُرُورِ: قاتناش ساقچىسى.

مَمْنُوعُ الْمُرُورِ: ئۆتۈش چەكلەنگەن.

مِرْصَدُ الْمُرُورِ: مېردىئان ئۆلچىگۈچ.

مُرُوقٌ: يولدىن چىقىپ كەتمەك، چەتنەپ كەتمەك.

مُرُونَـةٌ: ئېلاسـتىكلىق، كېڭـىيىش - تـارىيىش خۇسۇسىيىتى بار.

طَرِيْقَتُـهُ فِـي الدِّرَاسَـةِ تَـسْمَحُ بِمُرُونَـةٍ كَثِيـرَةٍ: ئۇنـىڭ ئۆگىنىش ئۇسۇلى ناھايىتى جانلىق.

مُرُونَةُ الْمَعْدَنِ: مېتالنىڭ ئېلاستىكلىقى.

مُرَوَّبٌ: قېتىق.

مُرُوَّةٌ: مەردلىك، ئادەمگەرچىلىك.

مُرَوِّجٌ: سـرتقا قـاتراپ ئىش بېجىرگـۈچى، ئىشنى قانـات يايـدۇرغۇچى، راۋاج تـاپقۇزغۇچى، ئۆستۈرگۈچى، ئالغا باستۇرغۇچى.

مُرَوِّضٌ: كۆندۈرگۈچى، بېقىپ كۆندۈرگۈچى.

مُرَوِّضُ الْخَيْلِ: ئات كۆندۈرگۈچى.

مُـرَوِّضُ الْوُحُـوْشِ: ھـــايۋانلارنى كۆنـــدۈرگۈچى، ھايۋانلارنى ئۆگەتكۈچى.

مُرَوَّعٌ: قورقۇنچلۇق، ھەيـران قـالارلىق، كىشنى چۆچۈتىدىغان.

مُرَوَّقٌ: تازىلانغان، پاكىزلانغان.

مُرَوِّقٌ: سۈزگۈچ.

مَرْوًى ج مَرَاوٍ: سۇغىرىش ئۆستىڭى، ئېرىق.

مَرْوِيٌّ: ئاغزاكى، ئېغىز ئارقىلىق بايـان قىلىنغان، رىۋايەت قىلىنغان.

مَرَى يَمْرِي مَرْيًا: ـــ الشَّخْصَ: ئىنكـار قىلـدى، تانىدى، يېنىۋالدى، تېنىۋالـدى، رەت قىلـدى، باش تارتتى، يوققا چىقاردى.

مَرِيءٌ ج مُرُؤٌ وَأَمْرِئَةٌ: قىزىلئۆڭگۈچ، كېكىرتەك.

«هَنِيْئًا مَرِيْئًا»: خۇش مۇبـارەك، ئامـان بولغايسىز، ھۇزۇرلانغايسىز.

«طَعَـامٌ مَـرِيْءٌ»: سـىلىق ئۆتـىدىغان تامـاق، مەززىلىك تاماق.

﴿فَكُلُوهُ هَنِيئاً مَّرِيئاً﴾ «قرآن»: ئـۇنى مەززىلـىك، سىڭىشلىك يەڭلار.

مُرِيْبٌ: شەكلەنگۈچى، گۇمانلانغۇچى.

مِرْيَةٌ . مُرْيَةٌ: شـۇبھە، گۇمـان، شـەك، مۇنـازىرە، تالاش، تارتىش.

مَا فِيْهِ مِرْيَةٌ: بۇنىڭدا دەتالاش يوق.

﴿فَلاَ تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ﴾ «قرآن»: قۇرئانغـا شـەك كەلتۈرمىگىن.

مُرِيحٌ: هوزۇرلۇق، ئازادە، راھەتلەنگۈچى.

مَرِيدٌ ج مُرَدَاءُ: ئاسىي، قۇلاق كەستى، توپىلاڭچى.

«شَيْطَانٌ مَرِيدٌ»: قوغلاندى شەيتان.

مَرِيرٌ ج مَرَائِرُ: ئاچچىق، تاقىر يەر، ئىرادە.

أَمْرٌ مَرِيرٌ: پۇختا ئىش.

رَجُلٌ مَرِيرٌ: ئىرادىلىك ئادەم، قەيسەر ئادەم.

«نَجَا مِنَ الْغَرَقِ بَعْدَ كِفَاحٍ مَرِيرٍ»: جاپالىق كۈرەش ئارقىلىق سۇغا غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلدى.

مَرِيرَةٌ: كىرتمەك، ھالقا، تۈگۈن، چەمبەر.

مَرِيسٌ: سۇ ياكى سۈتكە چىلانغان خورما.

مَرِيضٌ ج مَرْضَى: كېسەل، كېسەلچان، ئاغرىق، بىمار.

مَرِيضٌ بِالْحُمَّى: تەپ بىلەن ئاغرىغان ئادەم.

قَلْبٌ مَرِيضٌ: ئەقىدىسى سۇس.

«رَأْيٌ مَرِيضٌ»: ساغلام بولمىغان پىكىر.

«مَرِيضَةٌ نَفْسِيَّةٌ»: پسىخولوگىيە كېسەللىكى.

أَرْضٌ مَرِيضَةٌ: پىتنە - پاسات كۆپ جاي.

عَيْنٌ مَرِيضَةٌ: نۇرسىز كۆز.

مَرِيطٌ: پەيسىز ئوق، پەيسىز يا ئوقى.

مَرِيعٌ ج أَمْرَاعٌ وَأَمْرُعٌ: مۇنبەت، ئۈنۈملۈك، ھوسۇللۇق، مول - ھوسۇل، مول - ھوسۇللۇق، باي.

مُرِيعٌ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىمىلىك، كىشىنى چۆچۈتىدىغان.

أَرْضٌ مَرِيعَةٌ: ھوسۇللۇق يەر، مۇنبەت يەر.

مَرْيَلَةٌ ج مَرَايِلُ: شالداما، قىز ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەكتەپ فورمىسى، پەشتاما.

مُرَيِّثُ الْعَيْنَيْنِ: كۆرۈش كۈچى ناچار.

مُزَابَنَةٌ: مەجھول نەرسىنى مەلۇم نەرسىگە سېتىش.

مِزَاجٌ ج أَمْزِجَةٌ: ئارىلاشما بىرىكمە، مىجەز - خاراكتېر، تەبىئەت.

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوراً﴾ «قۇرئان»: ھەقىقەتەن ياخشىلار كافور ئارىلاشتۇرۇلغان جاملاردىن ئىچىدۇ.

مُنْحَرِفُ الْمِزَاجِ: ئۆزگىرىشچان مىجەزلىك.

مُضْطَرِبُ الْمِزَاجِ: تۇراقسىز مىجەز.

فُلَانٌ سَيِّءُ الْمِزَاجِ: پالانىنىڭ مىجەزى ئوسال.

عَصَبِيُّ الْمِزَاجِ: نېرۋا مىجەز.

مِزَاجٌ لِمْفَاوِيٌّ: بەلغەم مىجەز.

مِزَاجٌ دَمَوِيٌّ: كۆپ قانلىق مىجەز، قان غالىب مىجەز.

مِزَاجٌ صَفْرَاوِيٌّ: سەپرا مىجەز.

مِزَاجٌ بَلْغَمِيٌّ: بەلغەم مىجەز.

مِزَاجٌ سَوْدَاوِيٌّ: سەۋدا مىجەز.

«هُوَ ذُو مِزَاجٍ لَطِيفٍ»: ئۇ ياخشى مىجەزلىك.

«فُلَانٌ مُتَغَيِّرُ الْمِزَاجِ»: پالانى ئۆزگىرىشچان مىجەزلىك.

«هَذَا لَا يُوَافِقُ مِزَاجِيْ»: بۇ مېنىڭ تەبىئىتىمگە ياقمايدۇ.

مُزَاحٌ . مُزَاحَةٌ: چاقچاق قىلماق، ھەزىل قىلىش.

عَلَى سَبِيْلِ الْمُزَاحِ: چاقچاق قاتارىدا.

هَذَا لَيْسَ وَقْتَ مُزَاحٍ: بۇ چاقچاقنىڭ ۋاقتى ئەمەس.

مُزَاحِمٌ: رىقابەتچى، قارشى تەرەپ، رەقىب.

مُزَاحَمَةٌ: رىقابەتلەشمەك، قىستاڭچىلىق قىلماق.

مُزَاحَمَةٌ ج مُزَاحَمَاتٌ: توپلىشىۋالماق، قىستىلىشماق.

بِأَسْعَارٍ لَا تَقْبَلُ الْمُزَاحَمَةَ: ئەرزان باھادا، ئەرزان باھا بىلەن.

«مُزَاحَمَةُ الرُّكَّابِ فِي الْحَافِلَاتِ عَلَامَةُ تَخَلُّفٍ حَضَارِيٍّ»: ئاپتوبۇسلاردا يولۇچىلارنىڭ قىستاڭچىلىق قىلىشى قالاقلىقنىڭ ئالامىتىدۇر.

«زَاحَمَهُ مُزَاحَمَةً غَيْرَ مَشْرُوعَةٍ»: ئۇنىڭ بىلەن يولسىز رىقابەتلەشتى.

مَزَادٌ: ئاشۇرۇپ سېتىش مەيدانى.

مَزَادٌ عَلَنِيٌّ: كىمئارتۇق قىلىپ ساتماق.

قَاعَةُ الْمَزَادِ: كىمئارتۇق قىلىپ سېتىش زالى، ئاشۇرۇپ سېتىش زالى.

بَيْعُ الْمَزَادِ: ئاشۇرۇپ سېتىش، كىمئارتۇق قىلىپ سېتىش.

بَاعَ بِالْمَزَادِ: كىمئارتۇق قىلىپ ساتتى.

مَزَادٌ . مَزَادَةٌ: تۇلۇم، ئوزۇق - تۈلۈك خالتىسى، سەپەر خالتىسى، شىكلى، سومكا.

مَزَادَةٌ ج مَزَادٌ: سۇدان.

مَزَارٌ ج مَزَارَاتٌ: زىيارەت قىلىدىغان جاي، مازار، زىيارەتگاھ.

مُزَارِعٌ ج مُزَارِعُوْنَ: ئورتاقچى، ئىجارىكەش دېھقان، ئورتاقچى دېھقان.

مُزَارَعَةٌ: ئورتاقچىلىق قىلماق.

مُزَامَنَةٌ: ۋاقىت بەلگىلىمەك.

عَامَلَهُ مُزَامَنَةً: ئۇنىڭ بىلەن مۇددەتلىك توختام تۈزدى.

مُزَاوَلَةٌ ج مُزَاوَلَاتٌ: شۇغۇللىنىش، ھەپىلىشىش.

مُزَاوَلَةُ الدُّرُوْسِ اللَّيْلِيَّةِ: كېچىلىك دەرس بىلەن ھەپىلىشىش.

مُزَاوَلَةُ الْفَلَّاحَةِ: دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىش.

مُزَاوَلَةُ التِّجَارَةِ: تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىش.

مُزَاوَلَةُ النَّشَاطَاتِ الْمُتَنَوِّعَةِ: تۈرلۈك پائالىيەتلەر بىلەن شۇغۇللىنىش.

مُزَايِدٌ: خېرىدار، باھا قويغۇچى.

مُزَايَدَةٌ: باھا تالاشتۇرۇپ سېتىشقا قويۇلغان.

مُزَايَدَةٌ ج مُزَايَدَاتٌ: باھا تالاشتۇرۇپ سېتىشتا رىقابەتلەشمەك.

مَزْؤُوْمٌ: قورقۇتۇلغان.

«هَرَبَ مَزْؤُوْمًا مِنْ نُبَاحِ الْكَلْبِ»: ئىتنىڭ ھاۋششىدىن قورقۇپ قاچتى.

مَزْبَدَةٌ ج مَزَابِدُ: سېرىقماي، قايماق ئايرىش ماشىنىسى، قايماق بازىرى.

مِزْبَرٌ: قومۇش قەلەم.

مَزْبَلَةٌ ج مَزَابِلُ: قىغ، ئەخلەت دۆۋىسى، دۆۋىلەنگەن گەندە، ئەخلەتخانا.

«مَزْبَلَةُ الْبَلَدِيَّةِ خَارِجَ الْمَدِيْنَةِ»: شەھەر ئەخلەت مەيدانى شەھەر سىرتىدا.

مَزْبُوْرٌ: يېزىلغان، خاتىرىلەنگەن.

مَزَجَ يَمْزُجُ مَزْجًا وَمِزَاجًا: ئارىلاشتۇردى.

مَزَجَ الدَّوَاءَ: دورا تەڭشىدى، دورا تەييارلىدى.

«مَزَجَ اللَّبَنَ بِالْمَاءِ»: سۈتكە سۇ ئارىلاشتۇردى، سۈتكە سۇ قوشتى.

مَزْجٌ: ئارىلاشما بىرىكمە، ئارىلىشىپ كەتمەك، ئارىلاشتۇرماق.

مِزْجَلٌ ج مِزْجَالٌ: نىغ، نىغ ئۇچى، قىسقا نەيزە.

مُزْجًى م مُزْجَاةٌ: ئاز نەرسە، ئەرزىمەس نەرسە، ناچار نەرسە.

﴿وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ﴾ ‹قرآن›: (ئالدىڭغا) ناچار، ئۆتمەس ماللار بىلەن كېلىپ قالدۇق.

مَزَحَ يَمْزَحُ مَزْحًا وَمُزَاحًا:— الشَّخْصُ: قىزىقچىلىق قىلدى، چاقچاق قىلدى، ئويناشتى، ھەزىل قىلدى.

مَزْحٌ: چاقچاق قىلماق، ھەزىل قىلماق.

مَزْحُوْرٌ ج مَزْحُوْرُوْنَ: تولغاق.

«رَجَعَ مِنْ سَفَرِهِ مَزْحُوْرًا فَدَخَلَ الْمُسْتَشْفَى»: سەپەردىن تولغاق بولۇپ قايتىپ كېلىپ دوختۇرخانىغا كىرىپ قالدى.

مُزَخْرَفٌ: پەردازلانغان، زىننەتلەنگەن، بېزەلگەن، ياسالغان.

«الْخَطُّ الْكُوْفِيُّ الْمُزَخْرَفُ»: بېزەلگەن كۇفىي خەت نۇسخىسى.

قَوْلٌ مُزَخْرَفٌ: ياغلىما سۆز.

مُزْدَانٌ: بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن، ياسالغان.

مُزْدَحِمٌ: قىستىغۇچى.

مُزْدَحَمٌ: قىستاڭچىلىق، تىقىنچىلىق.

مُزْدَوِجٌ: قوش، جۈپ.

عَمِيْلٌ مُزْدَوِجٌ: ئىككى بىسلىق جاسۇس، قوش تەۋەلىك جاسۇس.

تَعْلِيْمٌ مُزْدَوِجٌ: قوش تىللىق مائارىپ.

مَعْهَدٌ مُزْدَوِجٌ: ئوغۇل - قىزلار ئارىلاش ئوقۇيدىغان ئىنستىتۇت.

«شَجَرَةٌ مُزْدَوِجَةٌ تُثْمِرُ اللِّيْمُوْنَ وَالْبُرْتُقَالَ»: ئۇلانغان دەرەخ لىمون بىلەن ئاپېلسىن مېۋىسىنى بېرىدۇ.

مَزَرَ يَمْزُرُ مَزْرًا اللَّبَنَ: سۈتنى تېتىپ باقتى.

مِزْرٌ: ئارپا ھارىقى.

مِزْرَابٌ ج مَزَارِيْبُ: ئۆگزىدىن سۇ چۈشىدىغان نور.

مِزْرَاقٌ ج مَزَارِيْقُ: قىسقا نەيزە، ملتىق نەيزىسى.

مُزَرْبَنٌ: نەپرەتلىك، تەلەتى سۆرۈن، مۇز چىراي، قاپىقى يامان.

مَزْرَدٌ: كاناي، كېكىردەك، بوغۇز، گال.

مُزَرَّبٌ: ئېغىلغا سولانغان.

مَزْرَعَةٌ ج مَزَارِعُ: تېرىلغۇ يەر، دېھقانچىلىق مەيدانى.

مَزْرَعَةٌ تَعَاوُنِيَّةٌ: دېھقانچىلىق كوپېراتىپى.

الْمَزْرَعَةُ الْجَمَاعِيَّةُ: كوللېكتىپ دېھقانچىلىق مەيدانى.

مَزْرَعَةٌ نَمُوْذَجِيَّةٌ: ئۈلگىلىك دېھقانچىلىق مەيدانى.

مُزَرْكَشٌ: كەشتىلەنگەن، كەشتە تىكىلگەن.

ثَوْبٌ مُزَرْكَشٌ: كەشتىلەنگەن كىيىم.

مَزْرُوْعٌ: تېرىلغان زىرائەت.

قَلْبٌ مَزْرُوْعٌ: سۈنئىي يۈرەك.

أَرْضٌ مَزْرُوْعَةٌ قَمْحًا: بۇغداي تېرىلغان يەر.

مُزْرٍ ج مُزْرِيُوْنَ: شەرمەندە، نومۇسسىز، كىشىنى خىجىل قىلىدىغان، كىشىنى يەرگە قارىتىدىغان.

مَوْقِفٌ مُزْرٍ: نومۇسسىز مەيدان.

بِالرَّغْمِ عَنْ غِنَاهُ فَلِبَاسُهُ مُزْرٍ: باي بولۇشىغا قارىماي، ئۇنىڭ كىيىمى كىشىنى خىجىل قىلارلىق.

مَزَّ يَمُزّ مَزَازَةً وَمُزُوْزَةً الطَّعْمُ: تەم چۈچۈك بولدى، چۈچۈمەل بولدى.

مَزَّ يَمُزّ مَزًّا الشَّرَابَ: شارابنى سۈمۈردى، ئىچتى.

مُزٌّ. مِزٌّ: چۈچۈك، چۈچۈمەل.

مُزٌّ وَمَزَّاءُ وَمَزَّةٌ: تەملىك ھاراق، تاتلىق ھاراق.

مَزَّاحٌ: چاقچاقچى، ھەزىلكەش.

مَزَّعَ يُمَزِّعُ تَمْزِيْعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تارقىتىپ بەردى، تەقسىم قىلىپ بەردى.

مَزَّعَ الْقُطْنَ: پاختىنى ئاتتى.

مَزَّقَ يُمَزِّقُ تَمْزِيْقًا الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتتى، پارچە-پارچە قىلىۋەتتى.

مَزَّقَهُ شَرَّ مُمَزَّقٍ: كۇكۇم - تالقان قىلدى.

مَزَّقَ شَمْلَهُمْ: ئۇلارنى تىرىپىرەن قىلىۋەتتى.

﴿وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنى تىرىپىرەن قىلىۋەتتۇق.

مَزَّقَ الشَّيْءَ إِرْبًا إِرْبًا: كۇكۇم - تالقان قىلىۋەتتى، پارچە - پارچە قىلىۋەتتى، تىتما - تىتما قىلىۋەتتى.

مَزَّقَ عِرْضَهُمْ: تۆھمەت قىلدى، بوھتان چاپلىدى، قارىلىدى، ھاقارەتلىدى، قارا چاپلىدى.

مَزَعَ يَمْزَعُ مَزْعًا الْقُطْنَ: پاختىنى تىتىدى.

مَزِعَ يَمْزَعُ مُزُوْعًا وَمُزِيْعًا الظَّبيُ: كېيىك سەكرىدى؛ ئاستا يۈگۈردى.

مَزْعٌ: قاتىرماق، ئاستا يۈگۈرمەك.

مِزْعَةٌ ج مُزَعٌ وَمِزَعٌ: بۇردا، پارچە-پۇرات، (گۆش قاتارلىقلار)، بىر يۇتۇم سۇ.

مُزْعِجٌ ج مُزْعِجُوْنَ: يېقىمسىز، پاراكەندە قىلغۇچى، چۆچۈتكۈچى.

رَجُلٌ مُزْعِجٌ: پاراكەندە قىلغۇچى ئادەم.
صُرَاخٌ مُزْعِجٌ: چۆچۈتىدىغان ئاۋاز.
تَعَطَّلَ الْمُسَجِّلُ فَأَحْدَثَ صَوْتًا مُزْعِجًا: ئۈنئالغۇ بۇزۇلۇپ قېلىپ ئۈنىڭدىن يېقىمسىز ئاۋاز چىقىۋاتىدۇ.
مُزَعْزَعٌ: لىكىشىپ قالغان، ئارىسالدى بولۇپ قالغان.
مُزْعِفٌ: جان ئالىدىغان، ئۆلۈمگە ئېلىپ بارىدىغان.
مَوْتٌ مُزْعِفٌ: تاسادىپىي ئۆلۈم.
مَزْعَمٌ ج مَزَاعِمُ: ئىشەنچىسىز ئىش، يالغان گەپ، يالغان-ياۋىداق، گۇمانىي ئىش.
هَذَا أَمْرٌ مَزْعَمٌ: بۇ يالغان ئىش.
مَزَاعِمُ الْمُنَافِقِينَ: مۇناپىقلارنىڭ يالغان-ياۋىداقلىرى.
مَزْعُومٌ: ساختا، يالغان، ئويدۇرما، ئىشەنچسىز.
خَبَرٌ مَزْعُومٌ: ئىشەنچسىز خەۋەر.
مَزْغَلٌ ج مَزَاغِلُ: ئوق ئېتىش تۆشۈكى، توپ ئېتىش ئېغىزى.
مِزْفَتَةٌ ج مَزَافِتُ: قارىماي ياتقۇزۇش ئۈسكۈنىسى.
«مَزَافِتُ الْأَشْغَالِ الْعُمُومِيَّةِ»: ئۇنىۋېرسال ماي ياتقۇزۇش ماشىنىسى.
مِزَقَّةٌ: زىننەتلىك ماشىنا، زىننەتلىك هارۋا، (تويدا ئىشلىتىلىدىغان).
مَزَقَ يَمْزُقُ مَزْقًا وَمَزَّقَهُ الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتتى.
مَزِقٌ: يىرتىق، پارچە.
ثَوْبٌ مَزِقٌ: كونا كىيىم، جۇل-جۇل كىيىم.
مُزْقَةٌ ج مِزَقٌ: پارچە، لاتا، پارچە-پۇرات، ئۇششاق-چۈششەك، ياماق، كاللەك.
مُزَقَّةٌ: بۇلبۇل.
مَزْكُومٌ: زۇكام بولۇپ قالغان ئادەم.
«هُوَ غَالِبًا مَزْكُومٌ فِي فَصْلِ الشِّتَاءِ»: ئۇ كۆپىنچە قىش پەسلىدە زۇكامداپ قالىدۇ.
مِزْلَاجٌ ج مَزَالِيجُ: تاقاق، دەم، ئىلغۇچ، لوك.
مِزْلَجٌ ج مَزَالِجُ: كانكى ئايىغى.
مَزْلَجَةٌ: مۇز تېيىلىش مەيدانى.
مِزْلَجَةٌ: چاڭغا.
مَزْلَقٌ ج مَزَالِقُ: سىلىق جاي، سىلىق يەر، غىلتاڭ يەر، تېيىلغاق يەر.
مِزْلَقٌ ج مَزَالِقُ: كانكى.
مُزْلَقَانٌ ج مُزْلَقَانَاتٌ: تۆمۈريول لىنىيىسى بىلەن كېسىشىدىغان ئىككى تەرەپى يانتۇ يول.
مِزْلَقَةٌ ج مَزَالِقُ: چاڭغا.
مُزْلِقَةٌ: بالىسىنى چۈشۈرۈۋېتىدىغان هامىلىدار ئايال.
مَزَلَّةٌ ج مَزَالٌّ: تېيىلغاق جاي.
مُزَلَّغٌ ج مُزَلَّغُونَ: ئالىقىنى ياكى پۇتى يېرىلىپ كەتكەن ئادەم.
مِزْمَارٌ ج مَزَامِيرُ: دۇدۇك، كاناي، مىزگان.
فَتْحَةُ الْمِزْمَارِ: نەي تۆشۈكى.
لِسَانُ الْمِزْمَارِ: كىچىك تىل.
«لَقَدْ أُوتِيتَ مِزْمَارًا مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ» «حديث»: «ساڭىمۇ داۋۇد ئەلەيهىسسالامنىڭ چىرايلىق ئاۋازلىرىدىن بولغان بىر ئاۋاز بېرىلگەنىكەن».
مَزْمَرَ يُمَزْمِرُ مَزْمَرَةً الْوَتَدَ: (قوزۇقنى قومۇرۇش ئۈچۈن) لىڭشىتتى.
مَزْمَرَةٌ: مىدىرلاتماق، لىڭشىتماق.
مُزْمِعٌ: قەتئىي نىيەتكە كەلگۈچى، ئىرادە باغلىغۇچى، يېقىندا كېلىدىغان ، كەلگۈسىدە يۈز بېرىدىغان.
مُزْمَعٌ عَلَيْهِ: قارار قىلىنغان، بەلگىلەنگەن.
نَدْوَةٌ مُزْمَعٌ عَقْدُهَا فِي الصَّيْفِ: يازدا ئېچىش قارار قىلىنغان يىغىن.

مُزَمِّلٌ: يۆگىنىۋالغۇچى.

مُزْمِنٌ: ئۇزۇنغا سوزۇلغان، ئۇزىراپ كەتكەن.

مَرَضٌ مُزْمِنٌ: ئۇزۇنغا سوزۇلغان كېسەل.

أُصِيْبَ أَحْمَدُ بِمَرَضٍ مُزْمِنٍ: ئەھمەد ئاستا خاراكتېرلىك كېسەلگە گىرىپتار بولدى.

مُزْمِهِرٌّ: قاتتىق غەزەپلەنگۈچى، غەزەپكە كەلگۈچى.

مَزْمُوْرٌ ج مَزَامِيْرُ: زەبۇر (داۋۇد ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان كىتاب).

مَزَنَ يَمْزُنُ مَزْنًا ـ الْقِرْبَةَ: تۇلۇمنى تولدۇردى.

مَزَنَ فُلَانٌ: پالانىنىڭ چىرايى يورۇپ كەتتى.

مُزْنٌ: يامغۇر بۇلۇتى، يامغۇرلۇق بۇلۇت.

﴿أَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ﴾ ‹قرآن›: ئۇنى بۇلۇتتىن سىلەر چۈشۈردۈڭلارمۇ؟ ياكى بىز چۈشۈردۇقمۇ؟

حَبُّ الْمُزْنِ: مۆلدۈر.

مُزْنَةٌ: مۆلدۈر، تولا.

مَزْنَقَةٌ ج مَزَانِقُ: بويۇنغا ئاسىدىغان مونچاق.

مُزَنَّمٌ: تېگى پەس، ھارامزادە.

مُنْزَوٍ ج مُنْزَوُوْنَ: ئۆزىنى دالدىغا ئېلىپ يالغۇزلۇقنى ياقتۇرغۇچى.

شَابٌّ مُنْزَوٍ: بىر بۇلۇڭدا يالغۇزلۇقنى ياقتۇرغۇچى يىگىت.

مِزْهَرٌ ج مَزَاهِرُ: چىلتار، ئارفا (چالغۇ ئەسۋابى).

مُزْهِرٌ: رەڭلىك، چېچەكلەۋاتقان، ئېچىلغان.

جَلَسْتُ قُرْبَ شَجَرَةٍ وَرْدٍ مُزْهِرَةٍ: چېچەكلىرى ئېچىلىپ تۇرغان دەرەخكە يېقىن ئولتۇردۇم.

مَزْهَرِيَّةٌ ج مَزْهَرِيَّاتٌ: گۈلدان، گۈل لوڭقىسى.

مَزْهُوٌّ: تەكەببۇر، كۆرەڭ، ھاكاۋۇر، دىمىغى ئۈستۈن.

هُوَ مَزْهُوٌّ عَلَى قَوْمِهِ بِمَالِهِ: ئۇ ئۆزىنىڭ قوۋمىغا مال ـ دۇنياسى بىلەن چوڭچىلىق قىلىدۇ.

مِزْوَاجٌ ج مَزَاوِجُ: كۆپ توي قىلىدىغان.

رَجُلٌ مِزْوَاجٌ: كۆپ خوتۇن ئالىدىغان ئەر، خوتۇنپەرەس، خوتۇن بېدىكى.

مِزْوَدٌ ج مَزَاوِدُ: تۇلۇم، ئوزۇق ـ تۈلۈك خالتىسى، سەپەر خالتىسى، شىگلى، سومكا.

مِزْوَلٌ: ئاپتوماتىك تېلېفوننىڭ نومۇر تەختىسى.

مِزْوَلَةٌ ج مَزَاوِلُ: قۇياش سائىتى.

مِزْوَلَةُ الْمِدْفَعِيَّةِ: توپچى قىسىم كوۋادىرانتى.

مُزَوَّجٌ: ئۆيلەنگەن، خوتۇنلۇق ئەر.

مُزَوِّدٌ ج مُزَوِّدُوْنَ: تەمىنلىگۈچى، ئوزۇقلاندۇرغۇچى، شەخس ياكى كۆپچىلىكنى مۇئەييەن مال بىلەن تەمىنلىگۈچى.

مُزَوِّدُ الْمُسَافِرِيْنَ: مۇساپىرلارنى ئوزۇقلاندۇرغۇچى.

«الصَّيْدَلِيَّةُ الْمَرْكَزِيَّةُ مُزَوِّدَةُ الْأَدْوِيَةِ فِي الْبِلَادِ»: مەركىزىي دورىخانا پۈتۈن دۆلەتنى دورا بىلەن تەمىنلەيدۇ.

فُلَانٌ مُزَوِّدُ الْمَصَانِعِ بِالْآلَاتِ: پالانچى زاۋۇتنى ئۈسكۈنىلەر بىلەن تەمىنلىگۈچى.

مُزَوَّدٌ: تەمىنلەنگەن، قوراللاندۇرۇلغان.

«جَيْشٌ مُزَوَّدٌ بِأَسْلِحَةٍ مُتَطَوِّرَةٍ»: زامانىۋى قوراللار بىلەن قوراللاندۇرۇلغان قوشۇن.

«بَلَدٌ مُزَوَّدٌ بِمَوَادَّ غِذَائِيَّةٍ مُسْتَوْرَدَةٍ»: ئىمپورت قىلىنىدىغان يېمەكلىكلەر بىلەن تەمىنلىنىدىغان دۆلەت.

مُزَوِّرٌ ج مُزَوِّرُوْنَ: ساختىلىق قىلغۇچى، ساختىپەز، مۇغەمبەر، ئويدۇرۇپ چىققۇچى، ئالدامچى، زىيارەتچىلەرگە يول باشلىغۇچى.

فُلَانٌ مِنْ مُزَوِّرِي الْمَتَاحِفِ: پالانچى مۇزېيلارنىڭ يول باشلىغۇچىلىرىدىندۇر.

مُزَوِّرُ النُّقُوْدِ: ساختا پۇل ياسىغۇچى.

مُزَوِّرُ الْكَلَامِ: يالغانچى.

مُزَوِّرُ التَّارِيْخِ: تارىخنى بۇرمىلىغۇچى.

مُزَوِّرُ الْوَثَائِقِ: يالغان ھۆججەت ياسىغۇچى.

مُزَوَّرٌ: ساختا، يالغان، ئويدۇرما.

شَهَادَةٌ مُزَوَّرَةٌ: يالغان گۇۋاھلىق.

مُزَوِّرَاتُ الصُّكُوكِ: يالغان چەك ياسىغۇچى.

مُزَوَّقٌ: بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن.

شِعْرٌ مُزَوَّقٌ: چىرايلىق يېزىلغان شېئىر.

كِتَابٌ مُزَوَّقٌ: نەقىشلەنگەن كىتاب.

ثَرِيدٌ مَزِيتٌ: مايلىق شورپا.

مَزِيَّةٌ ج مَزَايِتُ: ياغ تۇڭى، ياغ قاچىسى، ياغ بوتۇلكىسى.

مَزِيجٌ: ئارىلاشما، ئارىلاشما ماددا.

مَزِيجٌ زِئْبِقِيٌّ: سىمابلىق دورا.

مَزِيجٌ كِيمَاوِيٌّ: خىمىيىۋى بىرىكمە.

مَزِيجٌ مَعْدَنِيٌّ: قېتىشما.

مَزِيجٌ مِنْ عَصِيرِ الْفَوَاكِهِ: مېۋە سۈيى ئارىلاشتۇرۇلغان.

مَزِيدٌ: كۆپ، جىق، ئاشۇرۇلغان، ئارتۇق (گرامماتىكىدا) زىيادە ھەرپ كىرگەن سۆز.

مَا عَلَيْهِ مِنْ مَزِيدٍ: چېكىگە يەتكەن.

بِمَزِيدِ سُرُورٍ: ئىنتايىن خۇشاللىق بىلەن.

لَيْسَ لَهُ مِنْ مَزِيدٍ: ئۇنىڭغا قوشۇشقا بولمايدۇ.

«لَهُ مَزِيدٌ مِنَ الْخِبْرَةِ»: ئۇ كۆپ تەجرىبىگە ئىگە.

مَزِيقٌ: پارچە، يىرتىق.

ثَوْبٌ مَزِيقٌ: كونا كىيىم، جۇل-جۇل كىيىم.

مُزِيلٌ: يىراقلاشتۇرغۇچى، چەتلەشتۈرگۈچى، يوقاتقۇچى، تۈگەتكۈچى، ئېرىتكۈچى.

مُزِيلُ الْعَرَقِ: تەر يوقاتقۇچى.

مُزِيلُ الدُّهْنِ: ياغنى ئېرىتكۈچى.

مَزِيَّةٌ ج مَزَايَا: ئۈستۈنلۈك، ئەۋزەللىك، ئارتۇقچىلىق، پەزىلەت.

«فَرِيدُ الْعَصْرِ جَمَّاعُ الْمَزَايَا رَحِيبُ الْكَفِّ ذُو الْعَطْفِ السَّخِيُّ»: (ئۇ) بارچە پەزىلەتنى ئۆزىگە مۇجەسسەملىگەن، قولى كەڭ، مېھرىبان، سېخىي، بىردىنبىر شەخس.

«مَزِيَّةُ الصَّحَافَةِ عَلَى النَّاسِ»: كىشىلەرگە بولغان ئاخباراتچىلىقنىڭ ئەۋزەللىكى.

«مَزَايَا الْعُلَمَاءِ»: ئۆلىمالارنىڭ پەزىلەتلىرى.

مُزَيِّفٌ ج مُزَيِّفُونَ: ساختا پۇل ياسىغۇچى.

مُزَيِّفُ الْأَخْبَارِ: يالغان خەۋەر ئويدۇرغۇچى.

«أُلْقِيَ الْقَبْضُ عَلَى مُزَيِّفِ الدُّولَارَاتِ»: ساختا دوللار ياسىغۇچى قولغا ئېلىندى.

مُزَيَّفٌ: يالغاندىن ياسالغان، ساختا.

كَلَامٌ مُزَيَّفٌ: يالغان سۆز، ئويدۇرما.

أَوْرَاقٌ نَقْدِيَّةٌ مُزَيَّفَةٌ: ساختا قەغەز پۇل.

مُزَيِّنٌ ج مُزَيِّنُونَ م مُزَيِّنَةٌ: زىننەتلىگۈچى، بېزىگۈچى، ياسىغۇچى، گىرىمچى.

«مُزَيِّنُ الْبُيُوتِ»: ئۆي بېزىگۈچى.

مُزَيِّنٌ عَصْرِيٌّ: زامانىۋى ساتىراش.

مُزَيَّنٌ: بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن، پەردازلانغان.

سَقْفٌ مُزَيَّنٌ: زىننەتلەنگەن تورۇس.

سَقْفُهُ مُزَيَّنٌ بِأَنْوَاعِ النُّقُوشِ: ئۆيىنىڭ تورۇسى تۈرلۈك نەقىشلەر بىلەن بېزەلگەن.

«كَلَامٌ مُزَيَّنٌ يُغْرِيكَ بِحَلَاوَتِهِ»: چىرايلىق سۆز ئۆزىنىڭ شېرىنلىكى بىلەن سېنى ئۆزىگە جەلپ قىلىدۇ.

وَجْهٌ مُزَيَّنٌ: پەرداز قىلىنغان يۈز.

مُزَيِّنَةٌ ج مُزَيِّنَاتٌ: ئايال ساتىراش، گىرىمچى ئايال، ھۆسن تۈزەش ئۇستىسى.

«ذَهَبَ الْفَتَيَاتُ إِلَى الْمُزَيِّنَةِ لِتَصْفِيفِ شَعْرِهَا»: قىز چېچىنى ياسىتىش ئۈچۈن ساتىراشخانىغا باردى.

مَسَا يَمْسُو مَسْوًا الشَّخْصَ: ۋەدىسىدە تۇرمىدى، لەۋزىدە تۇرمىدى.

مَسَا الْحِمَارُ: ئېشەك كاچ بولدى.

مَسَاءٌ ج أَمْسِيَةٌ: كەچقۇرۇن، كەچ، ئاخشام، قاش

قارايغان ۋاخ، گۇگۇم چۈشكەن ۋاقىت، گۇگۇم، زاۋال.
مَسَاءَ أَمْسِ: تۈنۈگۈن ئاخشام.
«أَتَاهُ مَسَاءَ أَمْسِ»: ئۇ ئۇنىڭ قېشىغا تۈنۈگۈن كەچ كەلدى.
«يَعْمَلُ صَبَاحَ مَسَاءَ»: ئۇ ئەتىگەن-ئاخشامدا ئىشلەيدۇ.
مَسَاءَ الْخَيْرِ: خەيرلىك كەچ! كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن!
مَسَاءَ النُّورِ: كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن.
مَسَاءَةٌ ج مَسَاوِئُ: قەبىھ ھەرىكەت، ناچار قىلىق؛ ئەۋرەت.
مَسَائِيٌّ: كەچلىك، كەچكى، ئاخشاملىق.
«الصُّحُفُ الْمَسَائِيَّةُ»: كەچلىك گېزىت، كەچكى گېزىتلەر.
جَرِيدَةٌ مَسَائِيَّةٌ: كەچلىك گېزىت.
«النَّشْرَةُ الْإِذَاعِيَّةُ الْمَسَائِيَّةُ»: كەچلىك رادىئو ئاڭلىتىش.
«الْأَخْبَارُ الْمَسَائِيَّةُ»: كەچلىك خەۋەرلەر.
مُسَابِقٌ: رىقابەتچى، رەقىب؛ مۇسابىقىلەشكۈچى.
مُسَابَقَةٌ ج مُسَابَقَاتٌ: رىقابەت، كۈچ سىنىشىش، مۇسابىقىلىشىش.
اِمْتِحَانُ الْمُسَابَقَةِ: مۇسابىقە ئىمتىھانى.
مُسَاتَرَةٌ: سىر تۇتماق، مەخپىي تۇتماق.
مُسَاجَلَةٌ: مۇسابىقىلەشمەك، رىقابەتلەشمەك.
مُسَاجَلَةٌ كَلَامِيَّةٌ: بەس-مۇنازىرە، تالاش-تارتىش، مۇھاكىمە.
مِسَاحَةٌ: كۆلەم.
مِسَاحَةُ الْأَرْضِ: يەر كۆلىمى، يەر مەيدانى، يەر يۈزى.
عِلْمُ الْمِسَاحَةِ: گېئودېزىيە، (يەر يۈزىنىڭ ھەر قايسى بۆلەكلىرىنىڭ ئورنىنى، چوڭ-كىچىكلىكىنى تەتقىق قىلىپ ۋە ئۆلچەپ بېكىتىدىغان پەن).
مُسَاحَقَةٌ: ئەركەكزەدەك ئوينىماق، جىنسىي ئالاقە قىلماق.
اَلْمُسَارِيُّ: شىر، ئارسلان.
مَسَارِيقِي (فِي التَّشْرِيحِ): بېغىش پەردىسى (قورساق بوشلۇقىدىكى ئىچكى ئەزالارنى كۆتۈرۈپ ۋە مۇستەھكەم باغلاپ تۇرغۇچى پەردە) چاۋا، ئۈچەي باغلام پەردىسى، ئۈچەي بېغىشى.
مِسَاسٌ: تۇتماق، تەگمەك؛ يېقىنلاشماق؛ ساراڭلىق.
عِنْدَ مِسَاسٍ: لازىم تېپىلغاندا، ئېھتىياج بولغاندا.
﴿قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ﴾ «قرآن»: مۇسا (سامىرىغا) ئېيتتى: سەن بارغىن! سەن ئۆمۈرۋايەت (كۆرگەنلا كىشىگە) ماڭا يېقىنلاشماڭلار دېگەيسەن.
مَسَاسٌ: ئالاقە، مۇناسىۋەت.
«كَلَامٌ لَا مَسَاسَ لَهُ بِالْمَوْضُوعِ»: ماۋزۇ بىلەن مۇناسىۋەتسىز سۆز.
مُسَاعِدٌ ج مُسَاعِدُونَ: ياردەمچى، مۇئاۋىن، ياردەم قىلغۇچى، ياردەم بەرگۈچى.
أُسْتَاذٌ مُسَاعِدٌ: دوتسېنت، مۇئاۋىن پروفېسسور.
مُدَرِّسٌ مُسَاعِدٌ: ياردەمچى ئوقۇتقۇچى.
مُسَاعَدَةٌ ج مُسَاعَدَاتٌ: ياردەم، ئىئانە.
مُسَاعَدَةٌ مَالِيَّةٌ: ئىقتىسادىي ياردەم.
بِلَا مُسَاعَدَةٍ: تايانچسىز، ياردەمچىسىز.
مَدَّ لَهُ يَدَ الْمُسَاعَدَةِ: ياردەم قولىنى سۇندى.
«حَصَلَتِ الدَّوْلَةُ عَلَى مُسَاعَدَاتٍ إِقْتِصَادِيَّةٍ وَعَسْكَرِيَّةٍ»: دۆلەت ئىقتىسادىي ۋە ھەربىي ياردەملەرگە ئېرىشتى.
مَسَافٌ: بۇرۇن.
مَسَافَةٌ ج مَسَاوِفُ وَمَسَافَاتٌ: مۇساپە، ئارىلىق.

«قَطَعْنَا مَسَافَةَ عِشْرِيْنَ مِيْلًا»: يىگىرمە مىل مۇساپىنى باستۇق.

مُسَافَحَةٌ: بىر ئايال بىلەن نىكاھسىز بىللە بولماق.

﴿وَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا مەھرىلىرىنى كېمەيتمەستىن ۋە كېچىكتۈرمەستىن بېرىڭلار، لېكىن ئۇلار زىنا قىلمايدىغان ئەفىفە بولۇشلىرى كېرەك.

مُسَافِرٌ ج مُسَافِرُوْنَ: سەپەر قىلغۇچى، يولۇچى، مۇساپىر.

«يُغَادِرُ آلَافُ الْمُسَافِرِيْنَ الْمَطَارَ كُلَّ يَوْمٍ»: مىڭلىغان يولۇچىلار ھەر كۈنى ئايرودرومدىن سەپەرگە چىقىپ تۇرىدۇ.

مُسَافِرٌ م مُسَافِرَةٌ: ياۋا كالا.

مَسَاقٌ: ھەيدىمەك، ئەۋەتمەك.

﴿إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە ھەيدەپ بېرىلىدىغان جاي پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىدۇر.

مَسَاقٌ ج مَسَاقَاتٌ: مۇقىملاشقان دەرس، پروگراممىدا بەلگىلەنگەن دەرس.

«يَدْرُسُ الطُّلَّابُ خَمْسَةَ مَسَاقَاتٍ فِي كُلِّ فَصْلٍ دِرَاسِيٍّ»: ئوقۇغۇچىلار ھەربىر دەرس مەۋسۇمىدا بەلگىلەنگەن بەش خىل دەرسنى ئوقۇيدۇ.

مَسَاكٌ: بىرلەشمە كۈچ؛ توسۇق، تۇغان، قاش، توسما.

مَسَاكَةٌ . مِسَاكَةٌ: ئەقىللىق، زېرەكلىك؛ تۇتقا.

مُسَاكَنَةٌ: نىكاھسىز بىللە بولماق.

مُسَالِمٌ ج مُسَالِمُوْنَ: تىنچلىقپەرۋەر، ياۋاش، مۇلايىم، كەڭ قورساق، يۇمشاق.

«كَانَ رَجُلًا مُسَالِمًا لَا يُؤْذِي أَحَدًا»: ئۇ ھېچ ئادەمگە ئازار بەرمەيدىغان رايىش ئادەم ئىدى.

مُسَالَمَةٌ: ئەپلەشمەك، ياراشماق، ئىناق بولماق، مۇرەسسەلەشمەك.

مُسَامَحَةٌ ج مُسَامَحَاتٌ: كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق، كەڭچىلىك قىلماق، چۈشىنىشمەك، ئەيىبكە سالماسلىق.

أَيَّامُ الْمُسَامَحَاتِ: تەتىل، دەم ئېلىش كۈنى؛ ھاردۇق ئېلىش كۈنى.

مُسَامِرٌ: كېچىدە مۇڭداشقۇچى.

مُسَامَرَةٌ ج مُسَامَرَاتٌ: كەچلىك كۆڭۈل ئېچىش، كەچلىك سۆھبەت.

مُسَاهِمٌ: پايچېك، ھەسسىدار.

«كَانَ أَحَدُ الْمُسَاهِمِيْنَ فِي تَأْلِيْفِ الْكِتَابِ»: ئۇ كىتابنى تۈزۈشكە قاتناشقۇچىلارنىڭ بىرى ئىدى.

«عَقَدَ الْمُسَاهِمُوْنَ اجْتِمَاعًا نَاقَشُوْا فِيْهِ أَوْضَاعَ الشَّرِكَةِ»: پايچېكلار يىغىن ئۆتكۈزۈپ شىركەتنىڭ ئەھۋالىنى مۇزاكىرە قىلدى.

مُسَاهَمَةٌ: ھەسسە قوشماق؛ قاتناشماق؛ شېرىك بولماق؛ ئارىلاشماق.

شِرْكَةٌ مُسَاهَمَةٌ: ھەسسىدارلىق شىركىتى.

مُسَاوَاةٌ: باراۋەرلىك، تەڭلىك.

مُسَاوَاةُ الشُّعُوْبِ: مىللەتلەر باراۋەرلىكى.

عَلَى مَبْدَأِ الْمُسَاوَاةِ: باراۋەرلىك پرىنسىپى ئاساسىدا.

عَلَى قَدَمِ الْمُسَاوَاةِ: باراۋەر رەۋىشتە، باراۋەرلىك ئاساسىدا، تەڭلىك ئاساسىدا.

مُسَاوَاةٌ تِجَارِيَّةٌ: سودا باراۋەرلىكى.

«نُطَالِبُ بِالْمُسَاوَاةِ بَيْنَ جَمِيْعِ النَّاسِ فِي الْحُقُوْقِ وَالْوَاجِبَاتِ»: ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتتە بارلىق كىشىلەرنىڭ باراۋەر بولۇشىنى تەلەپ قىلىمىز.

مُسَاوَمَةٌ: سودىلاشماق.

«السِّعْرُ وَاحِدٌ هُنَا وَلَا نَقْبَلُ الْمُسَاوَمَةَ»: بۇ يەردە باھا بىر، سودىلاشمايمىز.

مُسَاوٍ: باراۋەر بولغۇچى.

عُمْرُ أَحَدِهِمَا مُسَاوٍ لِعُمْرِ الْآخَرِ تَقْرِيبًا: ئۇ ئىككىسىنىڭ يېشى بىر-بىرىدىن ئانچە پەرقلەنمەيدۇ.

«مَسَاوِئُ هَذَا الْمَشْرُوعِ أَكْثَرُ مِنْ مَحَاسِنِهِ»: بۇ پىلانىنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىدىن يېتەرسىزلىكلىرى كۆپ.

مُسَايَفَةٌ: قىلىچۋازلىق قىلىشماق.

مَسْأَلَةٌ ج مَسَائِلُ: تەلەپ، ھاجەت، مەسىلە، ئىش، ئېھتىياج، سوئال، مۇرەككەپ مەسىلە.

مَسْأَلَةٌ فِيهَا نَظَرٌ: تالاش-تارتىش بولۇۋاتقان مەسىلە، ھەل قىلىنمىغان مەسىلە.

مَسْأَلَةٌ عِلْمِيَّةٌ: ئىلمىي مەسىلە.

مَسْأَلَةٌ غَرَامِيَّةٌ: مۇھەببەت مەسىلىسى.

الْمَسْأَلَةُ الْوَطَنِيَّةُ: مىللىي مەسىلە.

مَا الْمَسْأَلَةُ: نېمە ئىش؟ نېمە بولدى؟ قانداق مەسىلە بار؟

مَسْئُودٌ: يېرتىلغان، خامۇشلۇق كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان.

مَسْئُولٌ ج مَسْئُولُونَ: مەسئۇل، جاۋابكار، سورالغۇچى؛ چوڭ ئەمەلدار.

مَسْئُولٌ عَنْ فِعْلِهِ: ئۆزىنىڭ ئىشىغا ئۆزى جاۋابكار.

مَسْئُولِيَّةٌ ج مَسْئُولِيَّاتٌ: مەسئۇلىيەت، جاۋابكارلىق، بۇرچ، مەجبۇرىيەت.

مَسْئُولِيَّةٌ أَخْلَاقِيَّةٌ: ئەخلاقىي جاۋابكارلىق.

«تَقَعُ مَسْئُولِيَّةُ الْفَشَلِ عَلَيْكَ»: مەغلۇپ بولۇشنىڭ جاۋابكارلىقى سېنىڭ ئۈستۈڭدە.

مِسْبَارٌ ج مَسَابِيرُ: تەكشۈرۈش ئەسۋابى.

مِسَبٌّ ج مِسَابٌّ: ئاغزى يامان، جېدەلخور، ئۇرۇشقاق.

«كَرِهَهُ أَصْحَابُهُ لِأَنَّهُ كَانَ مِسَبًّا»: ئاغزى يامان بولغانلىقى ئۈچۈن ھەمراھلىرى ئۇنى ياخشى كۆرمەيدۇ.

مُسَبِّبٌ: سەۋەب بولغۇچى، سەۋەب قىلغۇچى.

مُسَبِّبَاتٌ: سەۋەب، كەلتۈرۈپ چىقارغۇچى، سەۋەب بولغۇچى.

«قَضَيْنَا عَلَى مُسَبِّبَاتِ هَذَا الْمَرَضِ»: بۇ كېسەلنى كەلتۈرۈپ چىقارغان سەۋەبلەرنى تۈگەتتۇق.

مُسَبَّةٌ ج مُسَبَّاتٌ: تۆھمەت، بوھتان.

مِسَبَّةٌ: كۆرسەتكۈچ بارماق، بىگىز قول.

مُسَبِّحَةٌ: بىگىز بارماق، بىگىز قول، كۆرسەتكۈچ بارماق.

مُسَبَّعٌ ج مُسَبَّعَاتٌ: ئوخشاش يەتتە تەرەپلىك شەكىل.

مُسْبِتٌ: ھوشسىز، بىھوش، ناركوز قىلىنغان.

مَسْبَحٌ ج مَسَابِحُ: سۇ ئۈزۈش ئورنى.

مِسْبَحَةٌ ج مَسَابِيحُ: تەسۋى.

مَسْبَرٌ ج مَسَابِرُ: ئۆلچىگۈچ.

مَسْبَعٌ م مَسْبَعَةٌ ج مَسَابِعُ: يىرتقۇچلار ماكانى.

مُسَبَّعٌ ج مُسَبَّعُونَ: يەتتە ئايلىق بوۋاق.

رَأْيٌ مُسْبَقٌ: ئۇبدان ئويلانغان پىكىر، ئالدىنئالا بىر نىيەتكە كېلىۋالغان پىكىر.

مُسْبَقًا: ئالدىنئالا.

«طَلَبْتُ مِنَ النَّاشِرِ إِرْسَالَ بَعْضِ الْكُتُبِ إِلَيَّ وَدَفَعْتُ ثَمَنَهَا مُسْبَقًا»: مەن كىتاب نەشر قىلغۇچىلاردىن بەزى كىتابلارنى ماڭا ئەۋەتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدىم ۋە ئۇلارنىڭ پۇلىنى ئالدىن تۆلىۋەتتىم.

مَسْبَكٌ ج مَسَابِكُ: قۇيمىچىلىق زاۋۇتى.

مَسْبَكُ حُرُوفِ الطِّبَاعَةِ: ھەرپ قويۇش زاۋۇتى.

مِسْبَكَةٌ ج مَسَابِكُ: مەدەنلەرنى قويۇش ئۈسكۈنىسى.

مَسْبُوقٌ: كەينىدە قالغان، ئارقىدا قالغان، ئۈلگۈرەلمىگەن.

غَيْرَ مَسْبُوقٌ: تەڭدىشى يوق، مىسلى كۆرۈلمىگەن، مىسلىسىز.

سَابِقٌ وَمَسْبُوقٌ: ئىلگىرى ۋە كېيىنكىلەر، ئەجدادلار ۋە ئەۋلادلار، ئالدىدا كەتكۈچى ۋە ئەگىشىپ ماڭغۇچىلار؛ باشلامچى ۋە ئىز باسقۇچى.

مُسْتَاءٌ: ئاچچىقى يامان، چېچىلغاق، بىزار بولغۇچى.

مُسْتَأْجِرٌ: ئىجارىگە ئالغۇچى.

مُسْتَأْجَرٌ: ياللاپ ئېلىنغان، ئىجارىگە ئېلىنغان.

مُسْتَئِسٌ: ئۈمىدسىز، ئۈمىد ئۈزگۈچى، روھى چۈشكۈن.

مُسْتَأْنِسٌ: كۆنۈك.

مُسْتَأْنَفٌ: كەلگۈسى، كېلەچەك.

الْمُسْتَأْنَفُ عَلَيْهِ: ئەرز قىلىنغۇچى، جاۋابكار.

مُسْتَأْنَفًا: كېيىن، بۇنىڭدىن كېيىن.

مُسْتَأْنٍ: ئېغىر بېسىق، تەمكىن.

مُسْتَبِدٌّ: دىكتاتور، زالىم، ھاكىممۇتلەق.

السُّلْطَةُ الْمُسْتَبِدَّةُ: ئىستىبدات ھاكىمىيەت، ھاكىممۇتلەقلىق، مۇستەبىتلىك ھوقۇقى.

مُسْتَبْشِرٌ: ئۈمىدۋار، ياخشى پال ئالغۇچى.

مُسْتَبْقًى: ساقلانغان، قالدۇرۇلغان.

مُسْتَتِرٌ ج مُسْتَتِرُونَ: مەخپىي، يوشۇرۇن، يوشۇرۇنۇۋالغۇچى، مۆكۈۋالغۇچى.

ضَمِيرٌ مُسْتَتِرٌ: يوشۇرۇن، ئالماش.

نَوْمٌ مُسْتَثْقِلٌ: تاتلىق ئۇيقۇ، قاتتىق ئۇيقۇ.

مُسْتَثْنًى: چىقىرىلغان، چىقىرىۋېتىلگەن، سىرتقا قالدۇرۇلغان.

مُسْتَجَابٌ: قوبۇل قىلىنغۇچى، ئىجابەت قىلىنغۇچى، راۋا قىلىنغۇچى.

الْمَظْلُومُ مُسْتَجَابٌ دُعَاؤُهُ: زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولىدۇ.

مُسْتَجِدٌّ: يېڭى، يېقىنقى؛ يېقىندا.

الْمُسْتَحَاثَاتُ: تاشقا ئايلانغان قالدۇقلار.

عِلْمُ الْمُسْتَحَاثَاتِ: پالېئونتولوگىيە، قەدىمكى ھايۋانات، ئۆسۈملۈكلەرنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

مُسْتَحَبٌّ: مۇستەھەپ، مەمنۇن قىلىدىغان ئىشى، ياخشى دەپ ھېسابلىنىدىغان ئىشى، ساۋابلىق ئىشى.

مُسْتَحَثٌّ: ئىلھاملاندۇرۇلغان، رىغبەتلەندۈرۈلگەن.

مُسْتَحْجِرٌ: تاشقا ئايلانغان.

نَبَاتٌ مُسْتَحْجِرٌ: تاشقا ئايلانغان ئۆسۈملۈك.

مُسْتَحْدَثٌ: يېڭى؛ يېڭىلىق.

مُسْتَحْسَنٌ: ياخشى سانالغان، ياخشى دەپ ھېسابلانغان.

مُسْتَحْضَرٌ ج مُسْتَحْضَرَاتٌ: خىمىيىۋى تەجرىبە ئارقىلىق ئېرىشىلگەن نەتىجە.

مُسْتَحْضَرَاتُ التَّجْمِيلِ: ھۆسن تۈزەش دورىلىرى، ھۆسن تۈزەش بۇيۇملىرى.

مُسْتَحْفَظٌ: ساقلانغان، قوغدالغان.

مُسْتَحْفَظُ الْجَيْشِ: زاپاس قوشۇن.

مُسْتَحِقٌّ: ئېرىشىشكە تېگىشلىك، ئېلىشقا لايىق؛ قىممىتى بار.

مُسْتَحْكَمٌ: پۇختا، مۇستەھكەم، كۈچلۈك، مەھكەم.

مُسْتَحْكَمَةٌ ج مُسْتَحْكَمَاتٌ: پۇختا مۇداپىئە ئورنى، پۇختىلانغان، مۇستەھكەملەنگەن.

مُسْتَحْكَمَاتٌ: قورغان، ئىستىھكام، مۇداپىئە قۇرۇلۇشى.

مُسْتَحِلٌّ: ھالال سانىغۇچى، ھالال بىلگۈچى.

مُسْتَحَمَّاتٌ: دېڭىز ساھىلىدىكى يۇيۇنۇش

مەيدانى.

مُسْتَحٍ: ئۇياتچان، نومۇسچان.

مُسْتَحِيْلٌ: مۇمكىن بولمايدىغان، مۇمكىن ئەمەس.

اَلْكِذْبُ مُسْتَحِيْلٌ عَلَى الرَّسُوْلِ: پەيغەمبەرلەرنىڭ يالغان ئېيتىشى مۇمكىن ئەمەس.

مُسْتَخْدِمٌ: خوجايىن، باشقىلارنى ئىشلەتكۈچى.

«تَحْسِيْنُ الْعَلَاقَةِ بَيْنَ الْمُسْتَخْدَمِ وَالْمُسْتَخْدِمِ ضَرُوْرَةٌ اِجْتِمَاعِيَّةٌ اِقْتِصَادِيَّةٌ»: خوجايىن بىلەن خىزمەتچى ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقىنى ياخشىلاش ئىجتىمائىي ۋە ئىقتىسادىي زۆرۈرىيەتتۇر.

اِدَارَةُ الْمُسْتَخْدِمِيْنَ: كادىرلار ئىدارىسى.

مُسْتَخْدَمٌ: خىزمەتچى، چاكار، ياللانغۇچى، خادىم، كادىر.

مُسْتَخْذٍ: باش ئەگكۈچى، خار بولغۇچى.

مُسْتَخْرَجٌ: قېزىلغان، قېزىپ چىقىرىلغان.

مُسْتَخْرَجَاتٌ: قېزىلغان، قېزىلمىلار.

مُسْتَخْرَجَاتٌ مَعْدَنِيَّةٌ: قېزىلغان مەدەنلەر.

مُسْتَخِفٌّ: سەل قارىغۇچى.

مُسْتَخْلِصٌ: تاللىغۇچى.

مُسْتَخْلِصُ الْبَضَائِعِ مِنَ الْجُمْرُكِ: تاموژنىدا ۋاستىچىسى.

مُسْتَدَارٌ: ئوربىتا.

مُسْتَدْعَى ج مُسْتَدْعَيَاتٌ: تەلەپ.

مُسْتَدَقٌّ: ئىنچىكە.

مُسْتَدَقّ سَاعِدٍ: بىلەكنىڭ بىغىشقا يېقىن يېرى.

مُسْتَدِيْرٌ: دۈگىلەك، يۇملاق.

مُسْتَدِيْمٌ: ھەمىشە، داۋاملىق، ئەبەدىي، ئۇزاققا سوزۇلغان.

مُسْتَرَاحٌ ج مُسْتَرَاحَاتٌ: ھاجەتخانا، تازىلىق ئۆيى؛ دەم ئېلىش ئۆيى.

مُسْتَرْسِلٌ: چۇۋۇلغان، پاخپايغان، ساڭگىلاپ كەتكەن.

شَعْبٌ مُسْتَرِقٌّ: قۇل قىلىنغان خەلق.

مُسْتَرْهِنُ الْمَنْقُوْلَاتِ: گۆرۈخانا خوجايىنى.

اَلْمُسْتَرِي: شىر، ئارسلان.

مُسْتَرِيْحٌ: راھەتلەنگۈچى، مەمنۇن بولغۇچى، رازى بولغۇچى؛ ئارام ئالغۇچى.

مُسْتَرِيْحُ الْبَالِ: خاتىرجەم.

طَرِيْقٌ مُسْتَسَنٌّ: ئادەتلەنگەن يول، مېڭىپ كۆنگەن يول.

مُسْتَشَارٌ ج مُسْتَشَارُوْنَ: مەسلىھەتچى.

مُسْتَشَارٌ مَلِكِيٌّ: ئوردا مەسلىھەتچىسى.

مُسْتَشَارٌ قَضَائِيٌّ: قانۇنىي مەسلىھەتچى.

مُسْتَشْرِقٌ: شەرقشۇناس، شەرقلىشىپ كەتكەن ئادەم.

مُسْتَشْفًى ج مُسْتَشْفَيَاتٌ: شىپاخانا، دوختۇرخانا.

مُسْتَشْفَى الْأَمْرَاضِ الْعَفِنَةِ: يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى، ئايرىم دوختۇرخانا.

مُسْتَشْفَى الْأَمْرَاضِ السَّارِيَّةِ: يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى.

يَجِبُ أَنْ تُقِيْمَ فِي الْمُسْتَشْفَى أُسْبُوْعًا آخَرَ: دوختۇرخانىدا يەنە بىر ھەپتە تۇرۇشۇڭ كېرەك.

مُسْتَشْفَى الْأَمْرَاضِ الْعَقْلِيَّةِ: روھىي كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى مَيْدَانٍ: دالا گوسپىتالى، دالا دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى الْأَمْرَاضِ الْعَصَبِيَّةِ: نېرۋا كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى الْحُمَّيَاتِ: قىزىتما كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى الْأَمْرَاضِ الصَّدْرِيَّةِ: كۆكرەك كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى الْوِلَادَةِ: تۇغۇت دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى الْأَطْفَالِ: باللار دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى الْأَوْرَامِ وَالسِّرْطَانِ: ئۆسمە كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفَى الْأُمُومَةِ وَالطُّفُولَةِ: ئانا - باللار دوختۇرخانىسى.

مُسْتَشْفًى مُلْحَقٌ: تارماق دوختۇرخانا.

مُسْتَصْنِعٌ: ياسىغۇچى، قۇرغۇچى، ياراتقۇچى، كەشپ قىلغۇچى، ئىجاد قىلغۇچى.

مُسْتَضْعَفٌ ج مُسْتَضْعَفُونَ: ئاجىز سانالغان، كۈچسىز ھېسابلانغان.

﴿وَاذْكُرُواْ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ ‹قۇرئان›: ياد ئېتىڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر (مەككە) زېمىنىدا ئاز سانلىق بولۇپ، بوزەك قىلىنغانىدىڭلار.

مُسْتَطَابٌ: نازۇنېمەتلىك، تەملىك، مەززىلىك.

ثَنَاءٌ مُسْتَطَابٌ: ئالقىش، مەدھىيە.

مُسْتَطَاعٌ: ئىمكانىيەت، ئىقتىدار، مۇمكىنچىلىك، مۇمكىن، قىلغىلى بولىدىغان.

بِقَدْرِ الْمُسْتَطَاعِ: ئىمكانىيەتنىڭ يېتىشىچە، ئىمكانىيەت دائىرىسىدە، مۇمكىنقەدەر.

هَذَا الْأَمْرُ مُسْتَطَاعٌ: بۇ قىلغىلى بولىدىغان ئىش.

أَنْجَزَ مَا طَلَبَ مِنْهُ قَدْرَ الْمُسْتَطَاعِ: ئۇنىڭ تەلىپىنى قولىدىن كېلىشىچە ئورۇندىدى.

مُسْتَطِرٌ: يېزىلغان، خاتىرىلەنگەن.

﴿وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ﴾ ‹قۇرئان›: كىچىك ئىش، چوڭ ئىشنىڭ ھەممىسى (لەۋھۇلمەھپۇزدا) خاتىرىلەنگەندۇر.

مُسْتَطِيرٌ: تارقاق، چېچىلاڭغۇ، ئۈمىدسىز، روھى چۈشكۈن.

شَرٌّ مُسْتَطِيرٌ: ئومۇمىيۈزلۈك ئاپەت.

﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْماً كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيراً﴾ ‹قۇرئان›: ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم قىلىپ ئالغان ئىشنى ئورۇندايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىك بولغان كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈندىن) قورقىدۇ.

مُسْتَطِيلٌ ج مُسْتَطِيلَاتٌ: ئۇزۇن، ئېگىز.

مُسْتَطِيلُ الشَّكْلِ: تىك تۆت بۇلۇڭ.

مُسْتَعَارٌ: ئارىيەت ئېلىنغان نەرسە، ئۆتنە ئېلىنغان نەرسە.

اِسْمٌ مُسْتَعَارٌ لِلْكِتَابِ: تەخەللۇس.

شَعْرٌ مُسْتَعَارٌ: يالغان چاچ.

مُسْتَعَانٌ: ياردەمچى، مەدەتكار.

﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ﴾ ‹قۇرئان›: مەن پەقەت چىرايلىقچە سەۋر قىلىمەن، سىلەرنىڭ (مۇشۇ يالغان) سۆزۈڭلارنى كۆتۈرۈشۈمگە ئاللاھ مەدەتكاردۇر.

مُسْتَعْبَدٌ: قۇل قىلىنغان، قۇل.

مُسْتَعْجِلٌ: ئالدىراڭغۇ، ئالدىراش.

لَا بَأْسَ لِمَاذَا أَنْتَ مُسْتَعْجِلٌ: كېرەك يوق، نېمە شۇنچە ئالدىراش.

مُسْتَعْجَلٌ: جىددىي، كېچىكتۈرگىلى بولمايدىغان.

الْبَرِيدُ الْمُسْتَعْجَلُ: جىددىي خەت.

مُسْتَعْجَلَةٌ: ئاستا پويىز.

طَرِيقٌ مُسْتَعْجَلَةٌ: ئۇدۇل يول.

مُسْتَعِدٌّ: تەييار، ھازىر.

مُسْتَعْرَبٌ ج مُسْتَعْرَبُونَ: ئەرەبلەشكۈچى.

مُسْتَعْرِضٌ: تەكشۈرگۈچى، كۆزدىن كەچۈرگۈچى.

مُسْتَعْصٍ: مۇشەققەت، جاپالىق؛ داۋالاش قىيىن؛ مەھكەم ئورناشقان، ئاساسى چىڭ.

مُسْتَعْفٍ: ئىستىپا تەلەپ قىلغۇچى.

مُسْتَفِيدٌ: پايدىلانغۇچى، پايدىغا ئېرىشكۈچى.

مُسْتَعْمِرٌ ج مُسْتَعْمِرُونَ: مۇستەملىكىچى، جاھانگىر.

مُسْتَعْمَرَةٌ ج مُسْتَعْمَرَاتٌ: مۇستەملىكە.

دَوْلَةٌ مُسْتَعْمِرَةٌ: مۇستەملىكىچى دۆلەت.

الْحَرَكَاتُ الْوَطَنِيَّةُ فِي الْمُسْتَعْمَرَاتِ: مۇستەملىكىلەردىكى مىللىي ھەرىكەتلەر.

مُسْتَعْمَلٌ: ئىستېمال قىلىنغان، ئىشلىتىلىۋاتقان؛ كونا، ۋاقتى ئۆتكەن.

اِشْتَرَى عِدَّةَ كُتُبٍ مُسْتَعْمَلَةٍ: بىرقانچە كونا كىتاب سېتىۋالدى.

مُسْتَعْهِدٌ: توختام تۈزگۈچى، كېلىشىم ئىمزالىغۇچى.

مُسْتَعِيرٌ: قەرز ئالغۇچى، ئارىيەت ئالغۇچى.

مُسْتَغَاثٌ: قۇتقۇزۇۋېلىنغان.

مُسْتَغْرَبٌ: يات، ناتونۇش.

نَظَرَ مُحَمَّدٌ إِلَيَّ مُسْتَغْرِبًا كَأَنَّهُ لَا يَعْرِفُنِي: مۇھەممەد ماڭا خۇددى مېنى تونۇمايدىغان يات ئادەمدەك نەزەر سالدى.

مُسْتَغْرِقٌ: غەرق بولغۇچى.

مُسْتَغْرِقٌ فِي النَّوْمِ: قاتتىق ئۇخلىغۇچى.

مُسْتَغْفِرٌ ج مُسْتَغْفِرُونَ: مەغپىرەت تەلەپ قىلغۇچى، ئىستىغپار ئېيتقۇچى.

﴿وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ «قرآن»: تەقۋادارلار سەھەرلەردە ئىستىغپار ئېيتقۇچىلاردۇر.

مُسْتَغْلَقٌ: تۇتۇق، مۇجمەل، چۈشىنىكسىز.

مُسْتَغِلٌّ: مەبلەغ سالغۇچى، ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى.

مُسْتَغَلٌّ ج مُسْتَغَلَّاتٌ: مەھسۇلات، كىرىم، دارامەت، تاپاۋەت.

مُسْتَغْنٍ (الْمُسْتَغْنِي): بىھاجەت بولغۇچى.

مُسْتَغْنٍ عَنْ غَيْرِهِ: باشقىلارغا تايانمايدىغان.

مُسْتَغْنًى عَنْهُ: ئۇنىڭدىن ئارتۇق، ئارتۇقچە، ھاجەتسىز.

مُسْتَغِيثٌ: ياردەم تەلەپ قىلغۇچى.

مُسْتَفِيدٌ: پايدىلانغۇچى، پايدىغا ئېرىشكۈچى.

مُسْتَفِيضٌ: تەپسىلىي، كونكرېت.

مُسْتَفِيضٌ مِنَ الْأَخْبَارِ: تەپسىلىي خەۋەرلەر.

مُسْتَقْبَلٌ: كەلگۈسى، كېلەچەك؛ ئالدى تەرەپ.

«مُسْتَقْبَلُ الزِّرَاعَةِ زَاهِرٌ»: دېھقانچىلىقنىڭ ئىستىقبالى پارلاق.

«يَنْتَظِرُهُ مُسْتَقْبَلٌ بَاهِرٌ»: ئۇنى شانلىق كېلەچەك كۈتمەكتە.

عِلْمُ الْمُسْتَقْبَلِ: كېلەچەكشۇناسلىق.

«مُسْتَقْبَلًا يَجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تَجْتَهِدَ»: كەلگۈسىدە تىرىشىشىڭ كېرەك.

مُسْتَقْدِمٌ ج مُسْتَقْدِمُونَ: ئىلگىرى.

﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ﴾ «قرآن»: بىز سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنى ھەقىقەتەن بىلىمىز.

مُسْتَقِرٌّ: ئېزچىل، دائىم، مۇقىم.

غَيْرُ مُسْتَقِرٍّ: تۇراقسىز، مۇقىمسىز.

مُسْتَقَرٌّ: تۇرالغۇ جاي، ئورۇن.

﴿لِكُلِّ نَبَإٍ مُسْتَقَرٌّ﴾ «قرآن»: (ئاللاھ تەرىپىدىن) ئالدىنئالا بېرىلگەن ھەر بىر خەۋەرنىڭ مەيدانغا كېلىدىغان ۋاقتى بار.

«مُسْتَقَرُّ الثُّوَّارِ فِي الْجِبَالِ»: قوزغىلاڭچىلارنىڭ تاغدىكى تۇرالغۇسى.

﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ﴾ «قرآن»: يەر يۈزىدە ۋاقىتلىق يەرلىشىشىڭلار ۋە بەھرىمەن بولۇڭلار.

مُسْتَقْطَرٌ: چەككىلەنگەن، تازىلانغان.

مَاءٌ مُسْتَقْطَرٌ: تازىلانغان سۇ.

مُسْتَقِلٌّ ج مُسْتَقِلُّونَ: مۇستەقىل، ئۆزىگە ئۆزى خوجا.

«وَطَنٌ مُسْتَقِلٌّ»: مۇستەقىل ۋەتەن.

مُسْتَقِيمٌ: تۈز، توغرا، دۇرۇس.

مُسْتَقِيمُ الْأَخْلَاقِ: ئادىل، ھەققانىي.

﴿اهدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ «قرآن»: بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن.

شَارِعٌ مُسْتَقِيمٌ: تۈز كوچا.

«رَجُلٌ مُتَدَيِّنٌ مُسْتَقِيمٌ»: دىيانەتلىك توغرا ئادەم.

اَلْمُسْتَقِيمُ: توغرا ئۈچەي، كۆتەن ئۈچەي.

مُسْتَقِيمِيٌّ: توغرا ئۈچەيلىك.

مُسْتَكْبِرٌ ج مُسْتَكْبِرُونَ: چوڭچىلىق قىلغۇچى، تەكەببۇر.

﴿إِنَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ «قرآن»: تەكەببۇرلۇق قىلغۇچىلارنى ئاللاھ ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ.

مُسْتَكْرٍ: ئىجارىگە ئالغۇچى، كىراغا ئالغۇچى، ياللاپ ئىشلەتكۈچى.

مُسْتَكْمِلٌ: تولۇق.

عَقْدٌ مُسْتَكْمِلٌ لِلشُّرُوطِ: شەرتلىرى تولۇق توختام.

مُسْتَكِنٌّ: يوشۇرۇن، يوشۇرۇنۇۋالغۇچى، خاتىرجەم.

مُسْتَكَنٌّ: چاڭگا، كاتەك.

مُسْتَلْزَمَاتٌ: ئېھتىياجلىق نەرسىلەر، لازىمەتلىكلەر.

«صَارَتِ السَّيَّارَةُ مِنْ مُسْتَلْزَمَاتِ الْعَصْرِ»: ماشىنا دەۋرنىڭ لازىمەتلىكلىرىدىن بولۇپ قالدى.

«زَوَّدَهُ بِكُلِّ مُسْتَلْزَمَاتِ الْمِهْنَةِ»: ئۇنى خىزمەتنىڭ ھەممە لازىمەتلىكلىرى بىلەن تەمىنلىدى.

مُسْتَلْفِجٌ: ۋەيران بولغۇچى.

مُسْتَلْقٍ: ئوڭدىسىغا ياتقۇچى، يېنىچە ياتقۇچى.

مُسْتَلٌّ: سۇغۇرۇۋېلىنغان، سۇغۇرۇپ چىقىرىلغان.

مُسْتَلِمٌ: تاپشۇرۇپ ئالغۇچى.

مُسْتَمَدٌّ: مەنبە، كېلىش مەنبەسى.

مُسْتَمِرٌّ: دائىم، ھەمىشە، ئۈزلۈكسىز، داۋاملىق.

تَيَّارٌ مُسْتَمِرٌّ: تۇراقلىق توك.

«تِلْمِيذٌ مُسْتَمِرٌّ فِي الْفَصْلِ الثَّانِي»: ئىككىنچى سىنىپتا قېپقالغان ئوقۇغۇچى.

اَلثَّوْرَةُ الْمُسْتَمِرَّةُ: توختىماي ئىنقىلاب قىلماق.

مُسْتَمِعٌ ج مُسْتَمِعُونَ: ئاڭلىغۇچى، ئىشتكۈچى، قۇلاق سالغۇچى، ئالىي مەكتەپلەردە غەيرىي رەسمىي ئوقۇغۇچى سۆھبەتتە سىرتتىن دەرس ئاڭلىغۇچى.

«أُعْجِبَ الْمُسْتَمِعُونَ بِحَدِيثِهِ»: ئاڭلىغۇچىلار ئۇنىڭ سۆزىدىن ھەيران قالدى.

مُسْتَمْلِحٌ: زىرەك، ھوشيار، قىزىقارلىق، چىرايلىق.

مُسْتَمِيتٌ: جان تىككۈچى، جېنىنى پىدا قىلغۇچى، ئۆلۈمگە پەسەنت قىلمىغۇچى، پىداكار.

مُسْتَنْبَتٌ ج مُسْتَنْبَتَاتٌ: زىرائەت، ئېكىن.

مُسْتَنْبِطٌ: كەشپىياتچى.

مُسْتَنْبَطٌ ج مُسْتَنْبَطَاتٌ: كەشپىيات، ئىجادىيەت، ئىختىرائات.

«مُسْتَنْبَطَاتُ الْعَهْدِ الْحَدِيثِ: يېڭى دەۋر كەشپىياتلىرى.

مُسْتَنِدٌ إِلَى: تايانغۇچى، بېقىنغۇچى، يۆلەنگۈچى.

مُسْتَنَدٌ ج مُسْتَنَدَاتٌ: پاكىت، ھۆججەت، دەلىل.

مُسْتَنَدُ الْمِلْكِيَّةِ: يەر خېتى، ئىگىلىك ھوقۇق ھۆججىتى.

«خَسِرَ قَضِيَّتَهُ لِأَنَّهُ لَمْ يُقَدِّمِ الْمُسْتَنَدَاتِ الْمَطْلُوبَةِ»: ئۇ تەلەپ قىلىنغان پاكىتلارنى كۆرسىتەلمىگەنلىكى ئۈچۈن دەۋادا ئۇتتۇرۇپ قويدى.

مُسْتَنْقَعٌ ج مُسْتَنْقَعَاتٌ: سازلىق، پاتقاقلىق، كۆلچەك.

حُمَّى الْمُسْتَنْقَعَاتِ: ئىسسىق رايونلارنىڭ بەزگەك كېسەللىكى، مالادىيا.

مُسْتَهَامٌ: كۆيۈپ قالغۇچى، شەيدا بولغۇچى.

مُسْتَهْتِرٌ ج مُسْتَهْتِرُونَ: شاللاق، يەڭگىل.

«اِمْرَأَةٌ مُسْتَهْتِرَةٌ»: شاللاق ئايال.

«مُسْتَهْتِرٌ بِعَادَاتِ قَوْمِهِ»: قوۋمىنىڭ قائىدە ـ يوسۇنلىرىغا پەرۋا قىلمايدىغان.

مُسْتَهْتَرٌ ج مُسْتَهْتَرُوْنَ: ئالجىغان، ئەقلىدىن ئازغان؛ يالغانچى.

مُسْتَهْتَرٌ بِالشَّيْءِ: شەيدا بولغۇچى، مەپتۇن بولغۇچى.

مُسْتَهْتِكٌ: نومۇسسىز، رەسۋا، پەردىسى يىرتىۋېتىلگەن.

مُسْتَهَجٌّ: كۆڭلىگە كەچكەننى دەيدىغان ئادەم.

مُسْتَهْجَنٌ: ئەسكى، رەزىل، غەلىتە شەكىللىك.

مُسْتَهْدَفٌ: توغرىلانغان، نىشانلانغان.

«كُلّ مُصْلِحٍ مُسْتَهْدَفٌ لِلْإِنْتِقَادِ»: ھەربىر ئىسلاھاتچى تەنقىدنىڭ نىشانى بولىدۇ.

«مُسْتَهْدَفٌ لِرَائِحَةُ الْغُبَارِ»: چاڭ ـ توزانغا سەزگۈر.

مُسْتَهْزِئٌ ج مُسْتَهْزِئُوْنَ: مەسخىرە قىلغۇچى.

شَابٌّ مُسْتَهْزِئٌ بِالْقِيَمِ الْأَخْلَاقِيَّةِ: ئەخلاقىي قىممەتلەرنى مەسخىرە قىلغۇچى ياش.

﴿إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ﴾ ‹قرآن›: سېنى مەسخىرە قىلغۇچىلارغا بىز چوقۇم تېتىيمىز.

مُسْتَهْكِمٌ: ھاكاۋۇر، مۇتەكەببىر.

مُسْتَهْلِكٌ ج مُسْتَهْلِكُوْنَ: ئىستېمال قىلغۇچى، چىقىم قىلغۇچى.

مُسْتَهْلِكُ الْآلَاتِ: ماشىنىلارنى ئىشلەتكۈچى.

مُسْتَهْلِكُ السَّمَكِ: بېلىق يېگۈچى.

مُسْتَهْلِكُ الْخُضَرِ فِي الْمَدِيْنَةِ وَمُنْتِجُهَا فِي الرِّيْفِ: كۆكتاتلارنى ئىستېمال قىلغۇچىلار شەھەردە، ئىشلەپ چىقارغۇچى يېزىدا بولىدۇ.

مُسْتَهْلَكٌ: ئىستېمال قىلىنغان.

مُسْتَهْلَكٌ مِنَ الْأَشْيَاءِ: كۆپ ئىشلىنىدىغان نەرسىلەر.

«آلَاتٌ مُسْتَهْلَكَةٌ»: كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ماشىنىلار.

مَوَادّ غِذَائِيَّةِ مُسْتَهْلَكَةٍ: ئىستېمال قىلىنىدىغان يېمەكلىكلەر.

مُسْتَهَلٌّ: دەسلەپ، باش، باشتا، ئالدىنقى، مۇقەددىمە.

مُسْتَهَلّ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ باشلىنىشى، دەسلىپى.

«مُسْتَهَلّ الْقَرْنِ»: ئەسىرنىڭ بېشى.

قَالَ فِي مُسْتَهَلِّ حَدِيْثِهِ مَا يَلِيْ: سۆزىنىڭ پۇسكاللىنىشىدا مۇنداق دېدى.

«مُسْتَهَلّ الْحَيَاةِ»: تۇرمۇشنىڭ باشلىنىشى.

مُسْتَهَلّ الْقَصِيْدَةِ: قەسىدىنىڭ مۇقەددىمىسى.

مُسْتَوْجِبٌ: ...غا ئېرىشىش لازىم، ...نى قولغا كەلتۈرۈش شەرت.

مُسْتَوْحِشٌ: چۆل، چۆللۈك، قاقاسلىق.

مُسْتَوْدِعٌ: ھاۋالە قىلغۇچى، ئامانەت قويغۇچى.

مُسْتَوْدَعٌ: ھاۋالە قىلىنغان، ئامانەت قويۇلغان، قويۇپ قويۇلغان.

مُسْتَوْدَعٌ ج مُسْتَوْدَعَاتٌ: ئامبار، ئىسكىلات.

لَقَدْ اِمْتَلَأَ الْمُسْتَوْدَعُ بِالْبَضَائِعِ وَلَمْ يَعد فِيْهِ أَيّ مَكَانٍ فَارِغٍ مَهْمَا كَانَ صَغِيْرًا: ئامبار مالغا توشۇپ كەتتى، ئۇنىڭدا بىرئازمۇ بوش ئورۇن يوق.

﴿وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ئۇلارنىڭ تۇرار جايىنى ۋە (ئۆلگەندىن كېيىن) كۆمۈلىدىغان جايىنى بىلىدۇ.

مُسْتَوْدَعَاتُ التَّبْرِيْدِ: توڭلىتىش ئىسكىلاتى.

مَسْتُوْرٌ ج مَسْتُوْرُوْنَ وَمَسَاتِيْرُ: يوشۇرۇنغان، پاك، ئىپپەتلىك، نومۇسچان.

شَخْصٌ مَسْتُوْرٌ: پاك ئادەم.

«كَانَتْ فُلَانَةً اِمْرَأَةً مَسْتُوْرَةً»: پالانى ئىپپەتلىك ئايال.

مُسْتَوْرِدٌ: ئىمپورت قىلغۇچى.

مُسْتَوْرَدٌ: ئىمپورت قىلىنغان.

مُسْتَوْرَدَاتٌ: ئىمپورت قىلىنغان ماللار.

مُسْتَوْصَفٌ ج مُسْتَوْصَفَاتٌ: ئاپتېكا، دورىخانا، دورا

دۇكىنى.

مُسْتَوْطِنٌ ج مُسْتَوْطِنُوْنَ: يەرلىك ئادەم، مۇقىم ئاھالە.

مُسْتَوْطَنَةٌ ج مُسْتَوْطَنَاتٌ: ياتلار ئىگىلىۋېلىپ ئولتۇراقلاشقان زېمىن.

الْمُسْتَوْطَنَةُ الْإِسْرَائِلِيَّةُ فِي الْأَرَاضِي الْمُحْتَلَّةِ: ئىسرائىلىيە ئىگىلىۋېلىپ ئولتۇراقلاشقان يەرلەر.

مُسْتَوْفًى: تولۇق بېرىلگەن.

مُسْتَوْقَدٌ: ئوچاق، مەش، پىچ.

مُسْتَوْلَدٌ: تۇغۇت دوختۇرخانىسى.

مُسْتَوٍ: تۈز، تەكشى، ئۇدۇل، سىلىق، تەكشى.

مُسْتَوًى ج مُسْتَوِيَاتٌ: سەۋىيە، دەرىجە، تەكشى يۈز، تەكشىلىك، مىقياس، دائىرە، كۆلەم.

مُسْتَوَى الْحَيَاةِ: تۇرمۇش سەۋىيىسى.

الْمُسْتَوَى الْمَعِيْشِيّ: تۇرمۇش سەۋىيىسى.

لَقَدْ اِرْتَفَعَ مُسْتَوَى الْمَعِيْشَةِ بِشَكْلٍ عَامٍّ: تۇرمۇش سەۋىيىسى ئومۇميۈزلۈك ئاشتى.

«عَلَى الْمُسْتَوَى الْوَطَنِي»: مەملىكەت مىقياسىدا.

«سَقَطَتِ الْأَمْطَارُ فَارْتَفَعَ مُسْتَوَى الْمَاءِ فِي النَّهْرِ»: يامغۇر ياغدى، دەريادىكى سۇنىڭ يۈزى كۆتۈرۈلدى.

«تَسْعَى الْحُكُوْمَةُ إِلَى تَحْسِيْنِ مُسْتَوَى الْمَعِيْشَةِ»: ھۆكۈمەت تۇرمۇش سەۋىيىسىنى ياخشىلاشنى ئەڭ ياخشى ھالەتكە يەتكۈزۈش ئۈچۈن تىرىشىۋاتىدۇ.

الْهَنْدَسَةُ الْمُسْتَوِيَةُ: پىلانىمېترىيە.

مُسْتَيْقِظٌ: ئويغاق.

مِسَجَّةٌ: ھاندۇۋا.

مُسَجِّلٌ: خاتىرىلىگۈچى، تىزىملىغۇچى، ئۈنئالغۇ، ئارخىپ خىزمەتچىسى.

مُسَجِّلُ الزَّلَازِلِ: سېيسموگراف (يەر تەۋرەشنى كۆزىتىپ دىئاگراممىسا شەكلىدە خاتىرىلىۋالغۇچى ئاپتوماتىك ئەسۋاب).

مُسَجِّلُ الْأَصْوَاتِ: ئۈنئالغۇ.

مُسَجَّلٌ: خاتىرىلەنگەن، تىزىملانغان، دەپتەرگە تىزىملانغان، زاكاز قىلىنغان، رويخەتكە ئېلىنغان.

عَقْدٌ مُسَجَّلٌ: توختامنامە.

خِطَابٌ مُسَجَّلٌ: زاكاز خەت.

شَرِيْطٌ مُسَجَّلٌ: ئاۋاز ئېلىنغان لېنتا.

«اِسْمُكَ مُسَجَّلٌ هُنَا»: ئىسمىڭ بۇ يەردە خاتىرىلىنىپتۇ.

الْأَغْنِيَّةُ مُسَجَّلَةٌ عَلَى الشَّرِيْطِ: ناخشا لېنتىغا ئېلىنغان.

رِسَالَةٌ مُسَجَّلَةٌ: زاكاز خەت.

اَقْرَاصٌ مُسَجَّلَةٌ: پاتېفون پلاستىنكىسى.

مَسْجِدٌ ج مَسَاجِدُ: مەسجىد، سەجدە قىلىدىغان جاي، سەجدىگاھ.

اَلْمَسْجِدُ الْحَرَامُ: ھەرەم مەسجىدى (مەككە مۇكەررەمەدىكى كەئبىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مۇقەددەس مەسجىد)، كەئبە.

الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى: قۇددۇس شەھىرىدىكى مۇقەددەس مەسجىد، ئەقسا مەسجىدى.

مَسْجَدٌ ج مَسَاجَدُ: پېشانە، ماڭلاي.

مِسْجَرٌ: يېقىلغۇ.

مَسْجُوْحٌ مَسْجُوْحَةٌ: تەبىئىي خۇسۇسىيەت، تۇغما تەبىئەت.

مَسْجُوْنٌ ج مَسَاجِيْنُ: مەھبۇس، تۇتقۇن، جىنايەتچى.

أَخْرَجَتِ الْحُكُوْمَةُ عَنِ الْمَسَاجِيْنِ: ھۆكۈمەت مەھبۇسلارنى قويۇۋەتتى.

مَسَحَ يَمْسَحُ مَسْحًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئېرتتى، سۈرتۈۋەتتى.

مَسَحَ الْحِذَاءَ: ئاياغنى پارقىراتتى، چوتكىلىدى.

«مَسَحَ الْغُبَارَ عَنِ الْأَثَاثِ»: چاڭ ـ توزاننى سۈرتتى.

مَسَحَ الْمُشْكِلَةَ: ئىنچىكىلەپ تەكشۈردى.

مَسَحَ شَعْرَهُ: چېچىنى تارىدى.

مَسَحَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ: ھەجەر ئەسۋەدنى قول بىلەن تۇتۇپ بوسە قىلدى.

مَسَحَهُ بِالْمَاءِ: مەسھە قىلدى.

﴿وَامْسَحُواْ بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ ‹قرآن›: بېشىڭلارنى مەسھە قىلىڭلار، پۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار.

مَسَحَ السَّاقَ أَوِ الْعُنُقَ بِالسَّيْفِ: قىلىچ بىلەن چاپتى.

مَسَحَ فُلَانًا بِالْقَوْلِ: پالانىغا ياغلىما سۆز قىلدى.

مَسَحَ الْقَوْمَ قَتْلًا: قىرغىنچىلىق ئېلىپ باردى.

مَسَحَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِ الْيَتِيْمِ: يېتىمنىڭ بېشىنى سىلىدى.

مَسَحَهُ مِنَ الْوُجُوْدِ: ئۇنى تۈپ يىلتىزىدىن يوقاتتى.

مَسَحَ يَمْسَحُ مَسْحًا وَمِسَاحَةً الْأَرْضَ: يەرنى ئۆلچىدى.

«مَسَحَ الْمُهَنْدِسُ الْأَرَاضِي الزِّرَاعِيَّةَ»: ئىنژېنېر تېرىلغۇ يەرلەرنى ئۆلچىدى.

مَسَحَ يَمْسَحُ مُسُوْحًا فِي الْأَرْضِ: كەتتى، ئۆزاپ كەتتى.

مَسْحٌ: سۈرتمەك، ئېرتمەك.

مِسْحٌ ج مُسُوْحٌ: جەندە (يۇڭدىن توقۇلغان قوپال كىيىم) راھىبلارنىڭ كىيىمى.

لَبِسَ الْمُسُوْحَ: راھىب بولۇۋالدى.

لَبِسَ مُسُوْحُ الرُّهْبَانِ: ياخشىلار قىياپىتىگە كىرىۋالدى.

مِسْحَاةٌ ج مَسَاحٍ (الْمَسَاحِيْ): گۈرجەك، كۈرەك، ئوتىغۇچ، كەپكۈر.

مِسْحَاجٌ: قەسەمخور ئايال.

مِسْحَاجٌ ج مَسَاحِيْجُ: رەندە.

مَسْحَبُ هَوَاءٍ: ھاۋا ئېقىمى.

مَسْحَةٌ ج مَسْحَاتٌ: بەلگە، ئالامەت، بىر قېتىم سۈرتۈش.

عَلَيْهِ مَسْحَةٌ مِنْ جَمَالٍ: ئۇنىڭ چىرايلىقلىقى چىقىپ تۇرىدۇ.

مَسْحَةُ الْمَرَضِ: كېسەللىك ئالامىتى.

مِسْحَجٌ ج مَسَاحِجُ: رەندە.

فَرَسٌ مِسَحٌّ: يورغا ئات، ئېسىل ئات.

مَسْحَطٌ: بوغۇز، گال.

مِسْحَلُ النَّجَّارِ ج مَسَاحِلُ: رەندە.

مِسْحَلُ الْحَدَّادِ: كاپلىغۇچ، بىلەي.

مِسْحَنَةٌ ج مَسَاحِنُ: بازغان، توقماق، كالتەك.

مَسْحُوْبٌ: سۆرەلگەن، تارتىلغان.

مَسْحُوْجٌ ج مَسَاحِيْجُ: سۈيۈلگەن، قىرىلغان، ئاقلانغان.

طَعَامٌ مَسْحُوْرٌ: چىرىپ قالغان يېمەكلىك، بۇزۇلۇپ قالغان يېمەكلىك.

مَكَانٌ مَسْحُوْرٌ: پاتقاقلىق.

أَرْضٌ مَسْحُوْرَةٌ: تاقىر يەر، قاقاس يەر، گىياھ ئۈنمەس يەر.

مَسْحُوْقٌ ج مَسَاحِيْقُ: يانجىلغان، ئۇۋاق، پاراشوك.

مَسْحُوْقُ الْبَيْضِ: تۇخۇم پاراشوكى.

مَسْحُوْقُ مُبِيْدِ الْحَشَرَاتِ: «666» ھاشارات يوقىتىدىغان دېھقانچىلىق دورىسى.

«وَجَدُوْهُ مَسْحُوْقًا تَحْتَ عَجَلَاتِ السَّيَّارَةِ»: ماشىنا چاقلىرى ئاستىدا ئۇنىڭ يانجىلىپ كەتكەنلىكىنى بايقاشتى.

«أَذَابَ الْمَسْحُوْقَ فِي الْمَاءِ»: پاراشوكنى سۇدا ئېرىتتى.

مَسَاحِيْقُ التَّجْمِيْلِ: ئۇپا ـ ئەڭلىك.
«تَصْنَعُ كَثِيْرًا مِنَ الْمَسَاحِيْقِ عَلَى وَجْهِهَا»: ئۇ ئايال يۈزىگە كۆپ ئۇپا ـ ئەڭلىك سۈركىۋاپتۇ.
اَلْمَسْحُوْقُوْنَ (مِنَ النَّاسِ): نامراتلار، ھېچنېمىسى يوق ئادەملەر.
مَسْحُوْلٌ: ئاجىز، زەئىپ، ھالسىز.
مَسَخَ يَمْسَخُ مَسْخًا: شەكلىنى ئۆزگەرتتى، شەكلىنى بۇزدى، بۇزدى، ھالىتىنى ئۆزگەرتتى.
مَسَخَ الطَّعَامَ: تەمىنى كەتكۈزۈۋەتتى، تەمسىز قىلىۋەتتى، بەتتام قىلىۋەتتى.
مَسَخَهُ اللهُ قِرْدًا: ئاللاھ ئۇنى مايمۇنغا ئۆزگەرتىۋەتتى.
مَسَخَ النَّاقَةَ: تۆگىنى ئورۇقلىتىۋەتتى.
مَسْخٌ: شەكىل ئۆزگەرتمەك، سۈرەتنى ئالماشتۇرماق، جان ئىنسانىنىڭ بەدىنىدىن ئۆزگە لايىق كېلىدىغان بىر ھايۋاننىڭ بەدىنىگە يۆتكىلىدۇ، دەپ قارايدىغان بىر خىل ئېتىقاد.
مِسْخٌ ج أَمْسَاخٌ: شەكلى ئۆزگەرگەن.
مُسَخَّرٌ: بويسۇندۇرۇلغان.
وَكِيْلٌ مُسَخَّرٌ: قانۇنىي ۋەكىل، قانۇنىي ئادۋوكات.
مُسَخِّنٌ ج مُسَخِّنَاتٌ: قىزىتقۇچ، توك ئوچاق.
مَسْخَرَةٌ ج مَسَاخِرُ: كۈلكىلىك، مەنىسىز، مەسخىرە خاراكتېرلىك.
«تُرْتَكَبُ كَثِيْرٌ مِنَ الْمَسَاخِرِ بِاسْمِ الْحُرِّيَّةِ الشَّخْصِيَّةِ»: نۇرغۇنلىغان كۈلكىلىك ئىشلار شەخسىي ئەركىنلىك نامى بىلەن قىلىنىۋاتىدۇ.
مَسْخَطٌ: غەزەپ، ئاچچىق، خاپىلىق، چېچىلماق.
مَسْخَطٌ . مَسْخَطَةٌ ج مَسَاخِطُ: كىشىنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرىدىغان ئاچچىقىنى كەلتۈرىدىغان.
مِسْخَنٌ . مِسْخَنَةٌ ج مَسَاخِنُ: سۇ ئىسسىتىش ئەسۋابى.

مَسَدَ يَمْسُدُ مَسْدًا الْحَبْلَ: ئارغامچىنى پۇختا ئەشتى.
مَسَدٌ ج مِسَادٌ وَأَمْسَادٌ: پۇختا ئېشىلگەن، خورما دەرىخى پوستىدىن ئېشىلگەن ئارغامچا.
مَسَدٌّ ج مَسَادٌّ: توساق، چازا.
«غَابَ زَمِيْلِي فَسَدَدْتُ مَسَدَّهُ»: ساۋاقدىشىم يوقاپ كېتىۋىدى، مەن ئۇنىڭ ئورنىغا ئولتۇردۇم.
مُسَدَّسٌ ج مُسَدَّسَاتٌ: تەڭ ئالتە بۇرجەكلىك؛ ئالتە ئاتار تاپانچا.
مُسَدَّسُ الْأَرْكَانِ: ئالتە بۇرجەكلىك، ئالتە تەرەپلىك.
مَسْدَسٌ: ئالتىدىن-ئالتىدىن.
مَسْدُوْدٌ: ئاقمايدىغان، توسۇلۇپ قالغان، ئېتىلىپ قالغان ئىشىك.
سَارَ فِي طَرِيْقٍ مَسْدُوْدٍ: خالتا كوچىغا كىرىپ قالدى.
مِسْرَافٌ: ئىسراپخور، بەتخەج؛ ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكۈچى، بۇزۇپ ـ چاچقۇچى.
مَسْرَبٌ ج مَسَارِبُ: يەر ئاستى سۇ يولى، يۇندى ئاققۇزۇش يولى، يېپىق ئېرىق، يەر ئاستى ئېرىقى، يىلان تۆشۈكى، يىلان ئۆمىلەيدىغان جاي، يىلان ئۇۋىسى.
مَسْرَبَةٌ: ئوتلاق، چارۋىچىلىق مەيدانى، قانال.
مَسْرَبَةٌ ج مَسَارِبُ: كۆكرەك تۈكى؛ قان ئايلىنىش سىستېمىسى.
مَسْرَجَةٌ ج مَسَارِجُ: چىراغپاي، چىراغ تەكچىسى، شامدان، قەندىل.
مِسْرَجَةٌ ج مَسَارِجُ: چىراغ، لامپا.
مَسْرَحٌ ج مَسَارِحُ: تىياتىرخانا، تىياتىر مەيدانى.
خَشَبَةُ الْمَسْرَحِ: سەھنە.
مُؤَلِّفُ الْمَسْرَحِ: دراماتورگ.
مَسْرَحُ الْعَرَائِسِ: قونچاق ئويۇنىنى قويۇپ بېرىدىغان مەخسۇس سەھنە.

«هَذَا مَسْرَحُ طُفُوْلَتِيْ»: بۇ بالىلىق چاغلىرىمدىكى يايرىغان جاي.

«سَنَذْهَبُ إِلَى الْمَسْرَحِ لِمُشَاهَدَةِ الْمَسْرَحِيَّةِ الْجَدِيْدَةِ»: يېڭى تىياتىر كۆرۈش ئۈچۈن تىياتىرخانىغا بارىمىز.

مَسْرَحَةٌ: سەھنىلەشتۈرمەك.

مَسْرَحِيٌّ: ناخشا تېكىستى، تىياتىرخانىغا تەۋە.

مُؤَلِّفُ الْمَسْرَحِيِّ: سەھنە ئەسىرى يازغۇچىسى.

التَّأْلِيْفُ الْمَسْرَحِيُّ: تىياتىر ئىجادىيىتى.

مَسْرَحِيَّةٌ ج مَسْرَحِيَّاتٌ: سەھنە ئەسىرى، دراما.

لَقَدْ شَاهَدْتُ تِلْكَ الْمَسْرَحِيَّةَ فِي نِهَايَةِ الْمَطَافِ: شۇ تىياتىرنى ئاخىرقى ھېسابتا كۆردۈم.

مِسْرَدٌ: بىگىز.

مَسْرَدٌ ج مَسَارِدُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ تەپسىلىي مۇندەرىجىسى.

مَسَرَّةٌ ج مَسَرَّاتٌ: خۇشاللىق.

الْعَاقِبَةُ عِنْدَكُمْ فِي الْمَسَرَّاتِ: خۇشاللىق (توي باغنىڭ ئاخىرىغا يېزىپ قويۇلىدىغان ئىبارە).

مِسَرَّةٌ ج مِسَرَّاتٌ: تېلېفون، تېلېفون ئۇسكۇنىسى.

مِسَرَّةٌ سِلْكِيَّةٌ: سىملىق تېلېفون.

مِسَرَّةٌ أَثِيْرِيَّةٌ: سىمسىز تېلېفون.

مُسَرَّحٌ: ھەربىي سەپتىن قايتۇرۇلغان.

مُسْرَطٌ / مِسْرَطٌ: يۇتقۇنچاق، گال، بوغۇز.

مُسْرِفٌ: ئىسراپخور، بەتخەج؛ ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكۈچى، بۇزۇپ - چاچقۇچى.

مَسْرُوْرٌ ج مَسْرُوْرُوْنَ: خۇشال، شاد.

«حَقَّقَ أَهْدَافَهُ فَعَادَ إِلَى بَيْتِهِ مَسْرُوْرًا»: مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ ئۆيىگە خۇشال قايتتى.

مَسْرُوْقٌ ج مَسْرُوْقَاتٌ: ئوغرىلانغان نەرسە، بۇلانغان نەرسە.

إِذَا تَخَاصَمَ اللِّصَّانِ ظَهَرَ الْمَسْرُوْقُ: ئىككى ئوغرى ئۇرۇشۇپ قالسا ئوغرىلانغان نەرسە پاش بولۇپ قالىدۇ.

دَجَاجٌ مُسَرْوَلٌ: تۆكلۈك توخۇ، پايپاقلىق توخۇ.

فَرَسٌ مُسَرْوَلٌ: ئاق شىراق ئات، قاشقىلىق ئات.

مَسَّ يَمَسُّ مَسًّا وَمَسِيْسًا وَمِسِّيْسَى الشَّيْءَ: سىلىدى، تۇتتى.

﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ﴾ «قرآن»: ئۇنى (قۇرئاننى) پەقەت پاك بولغانلارلا تۇتىدۇ.

مَسَّ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزدى.

﴿قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُوْنُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ﴾ «قرآن»: مەريەم ئېيتتى: ماڭا كىشى يېقىنلاشمىغان تۇرسا، قانداقمۇ مېنىڭ ئوغۇل بالام بولسۇن.

مَسَّهُ الْمَرَضُ: ئۇنىڭغا كېسەل تەگدى.

مَسَّهُ بِسُوْءٍ: زىيانكەشلىك قىلدى، زىيان يەتكۈزدى.

مَسَّهُ الْخَيْرُ: ئۇنىڭغا ياخشىلىق يەتتى.

مَسَّهُ الشَّيْطَانُ: ساراڭ بولۇپ قالدى، ئېلىشىپ قالدى.

مَسَّتْهُ الْحَاجَةُ إِلَى كَذَا: قىستىدى، مەجبۇرلاندى.

مَسٌّ: تۇتماق، تەگمەك؛ ساراڭلىق.

عِنْدَهُ مَسٌّ مِنَ الْجُنُوْنِ: ئۇ ئېلىشىپ قالدى.

مَسَّاحُ الْأَرَاضِي: يەر ئۆلچەش خادىمى.

مَسَّاحُ الْأَحْذِيَةِ: ئاياغ مايلىغۇچى.

مَسَّاحَةٌ: ئۆچۈرگۈچ، سۈرتكۈچ.

مَسَّاحَةُ السَّبُّوْرَةِ: دوسكا ئۆچۈرگۈچ.

مَسَّاحَةُ الْمَطَرِ: يامغۇردا ماشىنىنىڭ ئەينىكىنى سۈرتۈپ تۇرىدىغان ئەسۋاب.

مَسَّاحَةُ الزُّجَاجِ: ئەينەك سۈرتكۈچ.

مَسَّاحَةُ الْبَلَاطِ: پول سۈرتكۈچ.

مَسَّاكَةٌ ج مَسَّاكَاتٌ: قىسقۇچ، يىڭنە، ئىلغۇچ،

قادىغۇچ.

مَسَّةٌ ج مَسَّاةٌ: بىر قېتىم تۇتماق، تېگىپ كەتمەك.

مَسَّحَ يُمَسِّحُ تَمْسِيْحًا: پاك - پاكىز ئېرىغدىدى.

مَسَّحَ الشَّخْصَ: ياغلىما گەپ قىلدى.

مَسَّدَ يُمَسِّدُ تَمْسِيْدًا الْجِسْمَ: بەدەننى سىلىدى.

«مَسَّدَ الْمُمَرِّضُ رِجْلَ الْمَرِيْضِ»: سېسترا كېسەلنىڭ پۇتىنى سىلىدى.

مَسَّدَ الشَّعْرَ: چاچ تاردى، باش تاردى.

مَسَّكَ يُمَسِّكُ تَمْسِيْكًا: تۇتتى، چىڭ تۇتتى، ئېسىلدى.

﴿وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُواْ الصَّلَاةَ﴾ «قرآن»: كىتابنى مەھكەم تۇتىدىغانلار، ناماز ئوقۇيدىغانلار.

مَسَّكَ الثِّيَابَ: كىيىمگە ئىپار سۈركىدى.

مَسَّى يُمَسِّي تَمْسِيَةً الشَّخْصَ: كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن، دېدى.

مَسَّاكُمُ اللهُ بِخَيْرٍ: ئاللاھ كەچلىكىڭىزنى خەيرلىك قىلسۇن.

مَسَطَ يَمْسُطُ مَسْطًا: قامچىلىدى، قامچا ئۇردى؛ كولاپ چىقاردى.

مِسْطَاجٌ: نوغۇچ.

مِسْطَارٌ: ئەندۇۋا.

مِسْطَبَةٌ ج مَسَاطِبُ: سۇپا، ئورۇندۇق؛ تۆمۈر چىنىڭ سەندىلى.

مِسْطَبَخٌ: ئوچاق، گاز ئوچاق.

مَسْطَحٌ: تۈز، تەكشى.

مِسْطَحٌ: نوغۇچ.

مَسْطَحٌ ج مَسَاطِحُ: چېدىر تۈۋرۈكى.

مِسْطَرَةٌ ج مَسَاطِرُ: سىزغۇچ.

مُسَطَّحٌ ج مُسَطَّحَاتٌ: تەكشىلىك، تەكشى يۈزلۈك؛ يەر مەيدانى.

مِتْرٌ مُسَطَّحٌ: كۋادرات مېتىر.

أَنْفٌ مُسَطَّحٌ: پاناق بۇرۇن.

مِسْطَعٌ: سۆزمەن، گەپدان.

مَسْطُوْرٌ: يېزىلغان، سىزىلغان، خاتىرىلەنگەن.

﴿وَكِتَابٍ مَّسْطُورٍ فِي رَقٍّ مَّنشُورٍ﴾ «قرآن»: ئوچۇق قەغەزگە يېزىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) بىلەن قەسەمكى.

مَسْطُوْلٌ: مەست.

مِسْعَارٌ ج مَسَاعِيْرُ: لاخشىگىر؛ ئوت چوقۇلايدىغان تۆمۈر.

مُسْعَدٌ: بەختىيار، تەلەيلىك، بەختلىك، ئامەتلىك.

مِسْعَرٌ ج مَسَاعِرُ: ئوتقۇيرۇق، ئىغۋاگەرلىك قىلغۇچى؛ لاخشىگىر.

مِسْعَرُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش ئوتىنى تۇتاشتۇرغۇچى، مەشئەل؛ ئوتقاش.

مِسْعَطٌ: ناسۋال قۇتىسى.

مُسْعِفٌ: ياردەم بەرگۈچى؛ پايدىلىق.

مَسْعَلٌ: بوغۇز، كېكىردەك.

مَسْعُوْدٌ: بەختىيار، تەلەيلىك، بەختلىك، ئامەتلىك.

مَسْعُوْرٌ ج مَسْعُوْرُوْنَ وَمَسَاعِيْرُ: ئاجىزلاشقان، ئەقلىدىن ئاداشقان.

أَصْبَحَ مَسْعُوْرًا: ئۇنىڭ ساراڭلىقى تۇتتى، ئەقلىدىن ئاداشتى.

كَلْبٌ مَسْعُوْرٌ: غالجىر ئىت.

مَسْعًى ج مَسَاعٍ: تىرىشماق، ئۇرۇنماق، سەئيى قىلماق، سۈيىقەست قىلماق.

خَابَ مَسْعَاهُ: ئۇنىڭ تىرىشچانلىقى يوققا چىقتى.

مَسْغَبَةٌ: ئاچلىق، قورسىقى ئاچماق.

﴿أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ﴾ «قرآن»: ياكى ئاچارچىلىق كۈنىدە (ھالى ناچار كەمبەغەلگە) تاماق بەرمەكتۇر.

مُسَغَّبٌ: قانۇنلۇق، رۇخسەت قىلىنغان، جائىز.

مِسْفَارٌ ج مَسَافِيْرُ: كۆپ سەپەر قىلغۇچى.

مَسْفَلَةٌ ج مَسَافِلُ: ئەڭ ئاستىنقى، ئەڭ تۆۋەن تەرىپى، ئاستى تەرىپى، پەس تەرىپى.

«إِنْتَقَلْنَا مِنْ مَسْفَلَةِ الْمَدِيْنَةِ إِلَى مَعْلاَتِهَا»: بىز شەھەرنىڭ تۆۋەن تەرىپىدىن يۇقىرى تەرىپىگە يۆتكەلدۇق.

مُسْفٍ: گەپ توشۇغۇچى، پىتنىخور، سۇخەنچى.

مِسْقَاةٌ ج مَسَاقٍ: سۇغۇرۇش ماشىنىسى.

مِسْقَامٌ: كېسەل كۆرپىسى، كېسەلى كۆپ، كۆپ كېسەل بولىدىغان ئادەم.

مَسْقِطٌ ج مَسَاقِيْطُ: چۈشۈپ كەتكەن جاي، چۈشۈش ئورنى، چۈشۈش مەيدانى.

مَسْقِطٌ هَنْدَسِيٌّ: پروپېكسىيە، تەكشىلىك كۆرۈنۈش، تەكشىلىك خەرىتىسى.

مَسْقِطُ الشَّكْلِ الأَصْلِيِّ: پروپېكسىيىلىك رەسىم.

مَسْقِطُ الرَّأْسِ: تۇغۇلغان جاي، يۇرت.

لَقَدْ غِبْتُ مَسْقَطَ رَأْسِي عِدَّةَ سِنِيْنَ: يۇرتۇمدىن ئايرىلغىلى بىر قانچە يىل بولدى.

مَسْقِطُ الْمِيَاهِ: شارقىراتما.

مَسْقِطٌ جَانِبِيٌّ: ياندىن كۆرۈنۈش.

مَسْقِطٌ رَأْسِيٌّ: ئۇدۇل كۆرۈنۈش خەرىتىسى.

سُوْقٌ مُسَقَّفٌ: ئۈستى يېپىق بازار.

مِسْقًى ج مَسَاقٍ: سۇغۇرۇش ئۆستىڭى.

مَسْقِيٌّ: سۇغۇرۇلغان.

مَسَكَ يَمْسُكُ / يَمْسِكُ مَسْكًا بِالشَّيْءِ: تۇتتى، چىڭ تۇتتى، تۇتۇۋالدى، قولغا چۈشۈردى.

مَسَكَ لِسَانَهُ: سۈكۈت قىلدى، جىم تۇردى، لام-جىم دېمىدى، ئۈندىمىدى، زۇۋان سۈرمىدى.

مَسَكَ الْبَطْنَ: ئىچى قاتتى، قەۋزىيەت بولدى.

مَسَكَ بِهِ: ساقلىدى، چىڭ تۇتتى، تۇتۇپ بەردى، ساقلاپ بەردى.

مَسَكَ الْحَبْلَ: ئارغامچىغا ئېسىلدى

مَسَكَ الشُّرْطِيُّ اللِّصَّ: ساقچى ئوغرىنى تۇتۇۋالدى.

مَسَكَ الْمُقْتَصِدُ حِسَابَاتِ الشِّرْكَةِ: مالىيە مەسئۇلى شىركەتنىڭ ھېساباتىغا نازارەتچىلىك قىلدى.

مَسَكَ بِزِمَامِ الأُمُوْرِ: ئىشلارنى شەخسەن ئۆزى تۇتتى.

مَسْكٌ: تۇتۇش، چىڭ تۇتۇش، سىقىش، ئىگىلەش، ئىگە بولۇش.

مَسْكُ الْحِسَابَاتِ: بوغالتىرىيە، ھېساباتچىلىق.

مِسْكٌ: ئىپار.

«حَكَى جَنَّةَ خَضْرَاءَ ذَاتُ نَضَارَةٍ أَرِيْجُهَا فَاحَتْ كَمِسْكٍ وَرَيْحَانِ»: بۇ مەسجىد يېشىللىققا پۈركەنگەن، ئۇ ئىپار ۋە رەيھان ھىدلىرى كېلىپ تۇرىدىغان گۈزەل باغچىغا ئوخشايدۇ.

مِسْكُ الْخِتَامِ: چىرايلىقچە ئاياغلىشىش، ياخشى خاتىمە.

مِسْكٌ رُوْمِيٌّ: تون لەيلىسى.

غَزَالُ الْمِسْكِ: ئىپار كېيىكى.

مُسْكٌ: ئاشلىق، ئوزۇق-تۈلۈك، يېمەكلىك، يېمەك - ئىچمەك، ئوزۇقلۇق ماددا.

مُسُكٌ ج أَمْسَاكٌ: بېخىل.

مُسْكَانٌ ج مَسَاكِيْنُ: زاكالەت.

مِسْكَبَةٌ ج مَسَاكِبُ: سۇ چاچقۇچى، سۇ سېپىدىغان ئەسۋاب.

مَسْكَةٌ: دەستە، ساپ، تۇتقۇچ، رول، تۇتقا.

مَسَكَةٌ: يېپىنچا، تاش كامىر، بالون، قەھرىمان، باتۇر.

مُسْكَةٌ ج مُسَكٌ: يېمەك-ئىچمەك، ئوزۇق-تۈلۈك، تۇتقا، ئەقىللىقلىق، زېرەكلىك، ئاساس، يىلتىز.

رَجُلٌ ذُوْ مُسْكَةٍ: كاللىسى ئۆتكۈر ئادەم.

فِيْهِ مُسْكَةٌ مِنْ خَيْرٍ: ئۇنىڭدا ئازتولا ياخشىلىق

تېپىلىدۇ.

مُسَكَةٌ ج مُسَكٌ: بېخىل، پىخسىق، پىششىق.

مُسْكِرٌ: هاراق، مەست قىلغۇچى شاراب، خورما هارىقى.

مُسْكِرَاتٌ: ئىسپىرتلىق ئىچىملىكلەر.

مُسَكِّجٌ: ۋاقىتلىق تۇزەشتۇرگۇچى، دەرھال يامىغۇچى.

مُسَكِّنٌ ج مُسَكِّنَاتٌ: تىنچلاندۇرغۇچى دورا.

مَسْكَنٌ ج مَسَاكِنُ: ئۆي، ئىمارەت، تۇرالغۇ، جاي.

«أَنْشَأَتِ الْحُكُومَةُ مَسَاكِنَ لِلْعُمَّالِ الْأَجَانِبِ»: هۆكۈمەت چەت ئەل ئىشچىلىرى ئۈچۈن تۇرالغۇ جاي سالدى.

مَسْكَنَةٌ: ئاجىزلىق، نامراتلىق، كەمبەغەللىك.

﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ﴾ «قرآن»: ئۇلار خارلىقتا، موھتاجلىقتا قالدى.

مَسْكُوكٌ ج مَسْكُوكَاتٌ: مېتال پۇل، تەڭگە پۇل.

ضَرْبُ الْمَسْكُوكَاتِ: پۇل قۇيماق، پۇل سوقماق.

مَسْكُونٌ: ئائىلىلىك.

مَسْكُونٌ بِالْجِنِّ: ساراڭلىق؛ جىن-ئالۋاستىلارنىڭ تۇرىدىغان جايى.

مَكَانٌ مَسْكُونٌ: بەزى كىشىلەرنىڭ ئېتىقادى بويىچە ئەرۋاھلار ماكانلاشقان جاي.

اَلْمَسْكُونَةُ: جاھان، دۇنيا، ئالەم.

«هَلْ هَذِهِ الدَّارُ مَسْكُونَةٌ؟»: بۇ ئۆيدە ئادەم تۇرامدۇ.

مَسْكُونِيٌّ: دۇنياۋى، يەرشارىنىڭ، ئالەمنىڭ.

مُسْكِيرٌ: مەست، پىيەنچۇك، هاراقكەش.

مِسْكِينٌ ج مَسَاكِينُ: پېقىر، نامرات، كەمبەغەل، ئاجىز، خار، بىچارە، مىسكىن.

﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِيناً وَيَتِيماً وَأَسِيراً﴾ «قرآن»: ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ.

«وَجَدَهُ مِسْكِينًا فَعَفَا عَنْهُ»: ئۇنى بىچارە ھېسابلاپ كەچۈرۈم قىلدى.

مَسَلَ يَمْسُلُ مَسْلًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

مَسْلَاةٌ: كومېدىيە.

مِسْلَاةٌ: ئويۇنچۇق.

مَسْلَاةٌ ج مَسَالٍ: كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرى، مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش سارىيى.

مِسْلَاخٌ: قاسراق.

مِسْلَاخُ الْحَيَّةِ: يىلان پوستى، يىلان قاسرىقى.

مِسْلَاطٌ ج مَسَالِيطُ: ئاچقۇچنىڭ چىشى.

مِسْلَاقٌ: ناتىق، سۆزمەن، پاساھەتلىك سۆزلەيدىغان ئادەم.

مَسْلَحٌ ج مَسَالِحُ: قورال-ياراغ ئامبىرى، قورال-ياراغ ئىسكىلاتى، قورال-ياراغ زاۋۇتى.

مَسْلَحَةٌ ج مَسَالِحُ: قورال-ياراغ ئامبىرى، قورال-ياراق ئىسكىلاتى، قورال-ياراغ زاۋۇتى.

مَسْلَخٌ ج مَسَالِخُ: قۇشخانا.

مُسَلْسَلٌ ج مُسَلْسَلَاتٌ: باغلانغان، چاتما كۆپ قىسىملىق تېلېۋىزىيە ياكى رادىئو مەخسۇس پروگراممىسى.

اَلْمُسَلْسَلُ مِنَ الْأَحَادِيثِ: راۋىلار ئىزچىل ھالدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بىردەك رىۋايەت قىلغان ھەدىس.

رِوَايَةٌ مُسَلْسَلَةٌ: كۆپ قىسىملىق رومان.

مُسَلْطَحٌ: تېيىز، چوڭقۇر ئەمەس.

مُسَلْفَتٌ: قارىماي ياتقۇزۇلغان، ئاسفالتلانغان.

طَرِيقٌ مُسَلْفَتٌ: قارىماي يول، ئاسفالت يول.

مِسْلَفَةٌ ج مِسْلَفَاتٌ: سۆرەم، تىرنا.

مِسْلَقٌ: ناتىق، سۆزمەن، پاساھەتلىك سۆزلەيدىغان ئادەم.

مَسْلَكٌ ج مَسَالِكُ: يول، چوڭ يول، ھەربىكەت، يۈرۈش - تۇرۇش.

«كَانَ مَسْلَكُهُ غَرِيبًا»: ئۇنىڭ قىلىقى ئاجايىپ ئىدى.

«هَذَا مَسْلَكٌ وَعْرٌ»: بۇ ئەگرى-توقاي يولدۇر.

الْمَسَالِكُ الْبَوْلِيَّةُ: سۈيدۈك يولى.

مَسْلَكَةٌ: كىيىم ياقىسى.

مِسْلَكَةٌ: چاق (يىپ ئېگىرىش چاقى)، ئۇرچۇق، موكا، ييگ.

مِسَلَّةٌ ج مِسَلَّاتٌ وِمَسَالُّ: دەزەش، چوڭ يىڭنە؛ پىرئەۋنلەردىن قالغان ئارخېئولوگىيىلىك يېزىق يېزىلغان ئۇزۇن تاش.

«يُخَاطُ الْقُمَاشُ الْغَلِيظُ بِالْمِسَلَّةِ»: قېلىن رەخ دەزەش بىلەن تىكىلىدۇ.

مُسَلَّحٌ: قوراللىق، قوراللانغان.

قَاوَمَ الْعَدُوَّ بِالْكِفَاحِ الْمُسَلَّحِ: دۈشمەنگە قارشى قوراللىق كۈرەش ئېلىپ باردى.

بِالْقُوَّةِ الْمُسَلَّحَةِ: قورال كۈچى ئارقىلىق، قورال كۈچى بىلەن.

مُسَلَّمٌ بِهِ: ئېتىراپ قىلىنغان.

مُسَلَّمَةٌ ج مُسَلَّمَاتٌ: چۈشىنىشلىك، ھەممە ئادەم بىلىدىغان، بەس-مۇنازىرە تەلەپ قىلمايدىغان.

مُسَلٍّ: ئىچ-پۇشۇقىنى چىقارغۇچى، كۆڭۈلنى ئاچقۇچى.

مُسَلًّى: تازىلانغان سېرىقماي.

مُسْلِمٌ ج مُسْلِمُونَ م مُسْلِمَةٌ ج مُسْلِمَاتٌ: مۇسۇلمان، مۇسلىم.

«الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ» ‹حديث›: سۆزى ۋە ھەرىكىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم ھەقىقىي مۇسۇلمان ھېسابلىنىدۇ.

مَسْلُوبٌ ج مَسَالِيبُ: تارتىۋېلىنغان، بۇلانغان، تالان-تاراج قىلىنغان.

مَسْلُوبُ الْقُوَّةِ: ئاجىز، زەئىپ، كۈچسىز.

مَسْلُوتٌ: گۆشى شىلىۋېلىنغان گۆشنىڭ سۆڭىكى.

مَسْلُوخٌ: تېرە تاشلىغان، پوست تاشلىغان، قاسراق تاشلىغان، يۇڭ تاشلىغان.

مَسْلُوقَةٌ: داغ سۇدا پىشۇرۇلغان گۆش.

الْفَوَاكِهُ الْمَسْلُوقَةُ: پوستلۇق مېۋە، شاكاللىق مېۋە.

مَسْلُولٌ ج مَسْلُولُونَ: سىل كېسىلى بىلەن ئاغرىغان ئادەم.

مَسْلِيٌّ: پىششىقلاپ ئىشلەنگەن خام قايماق.

مَسْلِيٌّ نَبَاتِيٌّ: سۈنئىي مايسىلار.

مِسْمَاحٌ ج مَسَامِيحُ: مەرد، كەڭ قورساق، كۆكسى-قارنى كەڭ، قولى ئوچۇق، سېخىي.

مِسْمَارٌ ج مَسَامِيرُ: مىخ.

لَقَدْ عَلِقَ ثَوْبِي بِالْمِسْمَارِ: كىيىمىم مىخقا ئىلىنىشىپ قالدى.

مِسْمَارُ صِنَّارَةٍ: كونۇپكا مىخ، قالپاقلىق مىخ.

مِسْمَارُ بِطَاسَةٍ: يىڭنە مىخ.

مِسْمَارٌ لَوْلَبِيٌّ: بۇرما مىخ.

الْمِسْمَارُ الْبَرْشَمَةُ: قالپاقلىق مىخ.

مِسْمَارُ رَدَّةٍ: قاداق، (چىنە قادايدىغان).

مِسْمَارُ الْقَدَمِ: قاداق، (پۇتتا بولىدىغان).

اِبْرَةٌ مِسْمَارَةٌ: يىڭنە مىخ.

مِسْمَارِيٌّ: بۇرما مىخ.

خَطٌّ مِسْمَارِيٌّ: مىخ خەت، شىنا يېزىقى، (ئاسۇرىيلىكلەر ۋە ئىرانلىقلارنىڭ شىنا ياكى مىخقا ئوخشىتىپ يازغان خېتى).

الْكِتَابَةُ الْمِسْمَارِيَّةُ: مىخ خەت، شىنا يېزىقى، (ئاسۇرىيلىكلەر ۋە ئىرانلىقلارنىڭ شىنا ياكى مىخقا ئوخشىتىپ يازغان خېتى).

مِسْمَاكٌ: تۈۋرۈك، تايانچ.

مَسَامٌّ: تۆشۈكچىلەر.

مَسَامُّ الْجِسْمِ: تەر تۆشۈكچىلىرى.

مَسَامٌ الْجِلْدِ: تەر تۆشۈكچىلىرى.

مَسَامِيٌّ: زەھەرلىك.

مَسَامِيَّةٌ: كۆپ تۆشۈكلۈك، ھاۋا كاۋاكچىلىرى.

مِسْمَحٌ ج مَسَامِحُ: مەرد، كەڭ قورساق، كۆكسى- قارنى كەڭ، قولى ئوچۇق، سېخىي.

مَسْمَعٌ: ئاڭلايدىغان جاي.

عَلَى مَسْمَعٍ مِنْهُ: ئاڭلىنىدىغان ئارىلىقتا.

«هُوَ مِنِّيْ بِمَرْأًي وَمَسْمَعٍ»: ئۇ مەن كۆرەلەيدىغان ۋە ئاڭلىيالايدىغان ئارىلىقتا تۇرۇۋاتىدۇ.

مِسْمَعٌ ج مَسَامِعُ: قۇلاق؛ چېلەكنىڭ بېغى، چېلەكنىڭ تۇتقۇچى.

الْمُسْمَكَاتُ: ئاسمان، پەلەك، كۆك، ساما.

مَسْمَكَةٌ ج مَسَامِكُ: بېلىق كۆلچىكى.

«فِي الْمَسْمَكَةِ الْيَوْمَ سَمَكٌ طَازِجٌ»: بېلىق بازىرىدا بۈگۈن يېڭى بېلىق بارىكەن.

مُسِمٌّ: زەھەرلىك.

مُسَمَّرٌ: مىخلانغان.

مُسَمَّنٌ: سەمرىتىلگەن، بوردالغان.

مُسَمًّى ج مُسَمَّيَاتٌ: ئاتالغان، چاقىرىلغان.

أَجَلٌ مُسَمًّى: مۇددەتلىك، چەكلىك.

﴿كُلٌّ يَجْرِي إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى﴾ «قرآن»: (كۈن بىلەن ئاينىڭ) ھەربىرى مۇئەييەن مۇددەت (يەنى قىيامەتكىچە ئۆز پەلىكىدە) سەير قىلىدۇ.

أَجَلٌ غَيْرُ مُسَمًّى: مۇددەتسىز، قەرەلسىز.

ظَلَّ اِسْمًا بِلَا مُسَمًّى: ئىسمى بار جىسمى يوق بولۇپ قالدى.

مُسَمَّيَاتٌ عِلْمِيَّةٌ: ئىلمىي چۈشەنچە، ئىلمىي ئۇقۇم.

مَسْمُوحٌ ج مَسْمُوحَاتٌ: كەڭچىلىك قىلىنغان، بېجى كەچۈرۈم قىلىنغان مال.

مَسْمُوحٌ بِهِ: رۇخسەت قىلىنغان، جائىز، مۇباھ، ئىجازەت قىلىنغان.

مَسْمُوعٌ: ئاڭلىنىدىغان، ئاۋازى ئوچۇق بولغان.

مَسْمُوعُ الْكَلِمَةِ: گېپى ئاقىدىغان، گېپى ئۆتىدىغان.

مَسْمُوكٌ: قېلىن، قويۇق، پۇختا، چىداملىق، ئېگىز، چوڭ.

الْمَسْمُوكَاتُ: ئاسمان، پەلەك، كۆك، ساما.

مَسْمُومٌ: زەھەرلەنگەن.

مَسَنَ يَمْسُنُ مَسْنًا الرَّجُلَ: كىشى قوپال بولدى.

مَسَنَهُ: ئۇنى ئۇرۇپ يىقىتتى.

مَسَنَ الشَّيْءَ مِنَ الشَّيْءِ: نەرسىنى سۇغۇرۇۋالدى.

مُسْنِتٌ: قۇرغاق يەر، قۇرغاقچىلىق يىل، بوز يەر، نامرات، كەمبەغەل، يوقسۇل.

مِسْنَدٌ ج مَسَانِدُ: دىۋان، يۆلەنچۈك، تەكىيە، ياستۇق.

مُسْنَدٌ ج مَسَانِدُ: زامان، دەۋر، ۋاقىت؛ يالغان نەرسىنى دەۋا قىلغۇچى.

حَدِيْثٌ مُسْنَدٌ: سەنەدى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇلانغان ھەدىس.

مُسْنَدٌ: خەۋەر جۈملە، خەۋەر، ئېنىقلىغۇچى.

مُسْنَدٌ إِلَيْهِ: (جۈملىدىكى) ئىگە.

مُسِنٌّ: ياشانغان.

مِسَنٌّ ج مَسَنَّاتٌ: بىلەي، بىلەي تاش.

مِسَنُّ الْإِسْكَافِ: يۇمشاق بىلەي.

مِسَنُّ الْمُوسَى: ئۇستىرا بىلەيدىغان بىلەي.

«سَنَّ السِّكِّيْنَ عَلَى الْمِسَنِّ»: پىچاقنى بىلەيدە بىلىدى.

مُسَنَّاةٌ ج مُسَنَّوَاتٌ وَمُسَنَّيَاتٌ: توغان، دامبا، توسما.

ثَوْبٌ مُسَنَّجٌ: ئالىبولىماچ يوللۇق كىيىم.

مُسَنَّنٌ: چىشى بار، چىشلىق، ھەرە چىشىدەك، بىسلىق، ئۇچلۇق.

مَسْنُوْنٌ: بىلەنگەن، چاقلانغان، ئىتتىكلەنگەن.

حَمَأٌ مَسْنُوْنٌ: سېسىق لاي، قارا پانچۇق.

مَسْنُوٌّ: سۇ چاقپەلىكى ئارقىلىق سۇغىرىلىدىغان يەر.

مَسْنِيٌّ: سۇ چاقپەلىكى، سۇ چاقپەلىكى ئارقىلىق سۇغىرىلىدىغان يەر.

مُسْهَبٌ: تەپسىلىي سۆزلەنگەن، ئۇزۇن سۆزلەنگەن.

مُسْهَبَةٌ: چوڭقۇر(قۇدۇقنىڭ).

مَسْهَجٌ: شامالنى توسىدىغان جاي، دالدا جاي.

مَسْهَرٌ ج مَسَاهِرُ: كەچلىك كۇلۇپ، كەچلىك كۆڭۈل ئېچىش سورۇنى، قەھۋەخانا.

مَسْهَكٌ . مَسْهَكَةٌ: بوران ـ چاپقۇنلۇق جاي.

رِيْحٌ مَسْهَكَةٌ: قاتتىق بوران.

مُسْهِلٌ ج مُسْهِلَاتٌ: سۈرگە دورىسى.

مُسْهِلٌ خَفِيْفٌ: ئىچنى يۇمشىتىدىغان دورا.

مُسْهَلٌ: ئىچى سۈرمەك، ئىچى ئۆتمەك.

مُسَهَّرٌ: ئۇيقۇسىزلىق، بىدارلىق، ئۇخلىيالماسلىق.

مَسْهُوْلُ الْبَطْنِ: ئىچى سۈرمەك.

مِسْوَاطٌ: قاشاڭ ئات.

مِسْوَاكٌ ج مَسَاوِيْكُ: مسۋاك.

مُسْوَدَّةٌ ج مُسْوَدَّاتٌ: ئەسلىي كۆپىيە، تېكىست، دەسلەپكى نۇسخا، ئورگىنال.

مُسْوَدَّةُ الطَّبْعِ: كوررېكتورلۇق، كوررېكتورلۇق قىلىنغان نۇسخا.

لَقَدْ حَفِظْتُ مُسْوَدَّةَ هَذِهِ الْمَقَالَةِ: بۇ ماقالىنىڭ ئورگىنالىنى ساقلاپ قويدۇم.

مِسْوَرٌ . مِسْوَرَةٌ ج مَسَاوِرُ: خۇرۇم تەكيە، خۇرۇمدىن ئىشلەنگەن ياستۇق.

مَسْوَسٌ: قولدىكى سۇ، ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرغۇدەك سۇ، شېرىن سۇ، ئوتلايدىغان ئوت، زەھەر قايتۇرۇش دورىسى.

مُسَوْكَرٌ: ساقلانغان، بىخەتەر.

قُفْلٌ مُسَوْكَرٌ: بىخەتەر قۇلۇپ.

مُسَوَّرٌ: قورۇق تام، چۆرىمە تام، هويلا تېمى.

مُسَوِّغٌ ج مُسَوِّغَاتٌ: يوللۇق سەۋەب، قانۇنىي ئاساس، ئەقىلگە سىغىدىغان باهانە.

مُسَوِّغَاتُ التَّعْيِيْنِ: مەلۇم خىزمەت ئۆتەشكە تەلەپ قىلىنىدىغان دەلىل ـ ئىسپاتلار.

«مَا مُسَوِّغَاتُ تَصَرُّفِكَ هَذَا؟»: سېنىڭ بۇ هەرىكىتىڭنىڭ يوللۇق سەۋەبلىرى قايسى؟

مُسَوَّفٌ: ئارقىغا سوزۇلغان، كېچىكتۈرۈلگەن.

تِلْغِرَافَاتٌ مُسَوَّفَةٌ: ئادەتتىكى تېلېگراما، ئاددىي تېلېگراف.

مُسِيْءٌ: يامانلىق قىلغۇچى، زىيان يەتكۈزگۈچى، ئەسكى، كىشىنى خاپا قىلغۇچى، بىزار قىلغۇچى.

«لَا يَتَمَنَّى أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ يَزْدَادُ وَإِمَّا مُسِيْئًا فَلَعَلَّهُ يَسْتَعْتِبُ» «حديث»: «سىلەردىن بىرەرسى ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمىسۇن، ئۇ كىشى ئەگەر ياخشى كىشى بولسا، بەلكىم ياخشىلىقنى كۆپەيتەلىشى مۇمكىن، ئەگەر يامان كىشى بولسا تەۋبە قىلىۋېلىشى مۇمكىن».

مَسِيْحٌ ج مُسَحَاءُ و مَسْحَى: گۈزەل چىراي، سۈرتۈلگەن، تەر؛ بىر پارچە كۈمۈش؛ ساياهەتچى قولياغلىقى، ئۇۋىراپ كەتكەن تەڭگە؛ يەكچەشمە؛ راستچىل.

مَسِيْحُ الدَّجَّالِ: دەججال.

اَلْمَسِيْحُ: ئىسا ئەلەيهىسسالام.

﴿إِنَّمَا الْمَسِيْحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ﴾ «قرآن»: مەسىھ ئىسا ـ مەريەمنىڭ ئوغلى، پەقەت ئاللاھنىڭ رەسۇلىدۇر.

مَسِيْحِيٌّ: خىرىستىئان، خىرىستىئان دىنىنى مۇخلىسى، ناسارا.

اَلدِّيْنُ الْمَسِيْحِيُّ / اَلْمَسِيْحِيَّةُ: خىرىستىئان دىنى.

مَسِيْخٌ: تەمسىز، تېتىقسىز، تەمى يوق، بەتتام، سەت، كۆرۈمسىز، چىرايى بۇزۇلغان.

رَجُلٌ مَسِيْخٌ: كۆرۈمسىز ئادەم.

مَسِيْخٌ مِنَ الطَّعَامِ: تەمسىز تاماق.

مَسِيْرٌ: مېڭىش، پىيادە مېڭىش، ھەرىكەتلىنىش.

مَسِيْرَةٌ: مۇساپە، ئارىلىق.

الْمَسِيْرَةُ البحرية الْكُبْرَى: ئۇزۇن سەپەر.

مَسِيْسٌ: تۇتماق، تەگمەك، ساراڭلىق.

عِنْدَ مَسِيْسِ الْحَاجَةِ: زۆرۈر تېپىلغاندا، زۆرۈر بولغاندا، لازىم بولغاندا، ئېھتىياج چۈشكەندە.

«الْمَنْكُوْبُ فِي مَسِيْسِ الْحَاجَةِ إِلَى الْإِعَانَةِ»: ئاپەتكە ئۇچرىغۇچى ياردەمگە جىددىي موھتاج .

مُسَيْطِرٌ: باشقۇرغۇچى، ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى، كۆزەتكۈچى.

مِسْيَعَةٌ: ئەندۇۋا.

مَسِيْكٌ ج مُسْكٌ: بېخىل، پىخسىق، پىششىق، چىڭ تۇتماق.

مَا فِيْهِ مَسِيْكٌ: قىلچە پايدىسى يوق.

مَسِيْلٌ ج أَمْسِلَةٌ وَمُسُلٌ ومَسَايِلُ: ئېقىن، ئۆستەڭ، ھۆل نۇقتا ، ئاقما، بوتقا.

مُسِيْلٌ: ئاققۇزغۇچى.

مُسِيْلُ الدُّمُوْعِ: ياش ئاققۇزغۇچى.

غَازَ مُسِيْلُ الدُّمُوْعِ: ياش ئاققۇزىدىغان گاز.

مِسْيَلٌ: ئاربىئومېتىر، لەيلىمە تارازا (سۇيۇقلۇقنى ئۆلچىگۈچ).

مُسَيَّجٌ: قاشالانغان، چىتلانغان، ۋادەك بىلەن قورشالغان.

مُسَيَّحٌ مُخَطَّطٌ: يوللۇق، يولى بار (رەختنىڭ).

زُبْدَةٌ مُسَيَّحَةٌ: پىششقلاپ ئېشلەنگەن سېرىقماي.

مُسَيِّرٌ: يول باشلىغۇچى.

مُسَبَّرٌ: يول-يول سىزىقلىق.

مُشْ: بولمايدۇ، ياق، ئەمەس. (يەرلىك شېۋە)

مُشْ لازم: لازىم ئەمەس.

مَشَابِهٌ: ئوخشاش.

الْمُشَاةُ: پىيادە ئەسكەرلەر ئەترىتى.

مُشَاةُ الْبَحْرِيَّةِ: دېڭىز ئارمىيە قۇرۇقلۇق قىسمى.

سِلَاحُ الْمُشَاةِ: پىيادە قىسىم.

مُشَاتَمَةٌ: تىللىشىش، جېدەللىشىش.

مُشَاجَرَةٌ: تالاش-تارتىش قىلىشماق، جېدەللەشمەك.

مُشَاحَّةٌ: دەتالاش، جېدەل-ماجىرا.

لَا مُشَاحَّةَ فِي كَذَا: بەس-مۇنازىرىسىز، تالاش-تارتىشسىز.

مُشَاحَنَةٌ: دۈشمەنلەشمەك، ئۆچ كۆرمەك.

مُشَادَّةٌ ج مُشَادَّاتٌ: تالاش-تارتىش قىلماق، مۇنازىرە قىلماق.

جَرَتْ بَيْنَهُمَا مُشَادَّةٌ كَلَامِيَّةٌ: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا گەپ تالىشىش بولدى.

مُشَارٌ إِلَيْهِ: يۇقىرىدا ئېيتىلغان، يۇقىرىدا بايان قىلىنغان.

مَشَارَةٌ ج مَشَاوِرُ: تېرىلغۇ يەر.

مُشَارِزٌ: قوپال، قاتتىق، مىجەزى ئۇسال.

مُشَارِكٌ: شېرىك، خىزمەتداش، جورا، يولداش، ئۈلپەت، ھەمراھ، ھەمكارلاشقۇچى، ئورتاقلاشقۇچى.

أُسْتَاذٌ مُشَارِكٌ: بەزى ئەرەب دۆلەتلىرى ئۇنىۋېرسىتېتلىرىدا پروفېسسور بىلەن دوتسېنت ئوتتۇرىسىدىكى بىر خىل ئىلمىي ئۇنۋان.

مُشَارَكَةٌ: قاتناشماق، ھەمكارلاشماق، ئورتاقلاشماق.

مُشَارَكَةُ الْأَتْرَاحِ وَالْأَفْرَاحِ: جاپادىمۇ، ھالاۋەتتىمۇ بىللە بولماق.

مِشَاطَةٌ: ساتىراشلىق.

مُشَاطِرٌ: قوشنا، ھەمراھ.

مُشَاعٌ: تارقاتقۇچى، يايغۇچى، ئېلان قىلغۇچى، ئومۇمىي، ئورتاق، بىللە، ئوخشاش.

مِلْكٌ مُشَاعٌ: تەڭ پايدىلىنىش ھوقۇقى.

مَشَاعِلِيٌّ ج مَشَاعِلِيَّةٌ: مەشئەل كۆتۈرگۈچى.

مُشَاعِيَّةٌ: كوممۇنا، يېزا.

الْمُشَاعِيَّةُ الْبَدَائِيَّةُ: ئىپتىدائىي كوممۇنا.

مُشَاغِبٌ: قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلغۇچى، ئىغۋاگەر، جېدەل تېرىغۇچى.

مُشَاغَبَةٌ: ئىغۋاگەرلىك قىلماق، جېدەل-ماجىرا تېرىماق، قۇتراتماق.

مَشَاغِلُ: ئىش، خىزمەت.

لَدَيَّ مَشَاغِلُ كَثِيرَةٌ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ: مۇشۇ كۈنلەردە مېنىڭ ئىشىم جىق.

مُشَافَهَةٌ: سۆزلەشمەك.

مُشَافَهَةً: ئاغزاكى.

مُشَاقَةٌ: چاچ تارىغاندا چۈشكەن چاچ.

مُشَاكَاةٌ: شىكايەت قىلماق.

مُشَاكَسَةٌ: جېدەللەشمەك، جاڭجاللاشماق.

مُشَاكَلَةٌ: ئوخشاپ كېتىدىغان، ئوخشاشلىق، ئىككى خىل ئارىلاشما رەڭ.

مُشَاكَهَةٌ: ئوخشاشلىق، ئوخشىماقلىق.

بَيْنَهُمَا مُشَاكَهَةٌ: ئۇلار ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

مَشَالٌ: ھامال ئىش ھەققى.

مُشَاهِدٌ: ئېكىسكۇرسىيىچى، زىيارەتچى، كۆزدىن كەچۈرگۈچى.

مُشَاهَدٌ: كۆرگىلى بولىدىغان، كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان.

مُشَاهَدَاتٌ .الْمُشَاهَدَاتُ: سەزگۈ ئەزالار بىلەن سەزگىلى بولىدىغان شەيئىلەر.

مُشَاهَدَةٌ: كۆزدىن كەچۈرمەك، ئېكىسكۇرسىيە قىلماق.

الْمُكَاتَبَةُ نِصْفُ الْمُشَاهَدَةِ: خەت يېزىشىپ تۇرۇش يېرىم دىداردۇر.

مُشَاهَرَةٌ: ئايمۇئاي، ئاي بويىچە.

دَفْعُ الرَّوَاتِبِ بِمُشَاهَرَةٍ: ئاي بويىچە مائاش تارقىتىش.

مُشَاوَبٌ ج مَشَاوِبُ: شىشىنىڭ قېپى.

مُشَاوَرَةٌ: كېڭەش، كېڭەشمە، يىغىن.

مُشَايِعٌ: ھەۋەسكار، ھېرىسمەن.

بِالْمُشَايَلَةِ: ئۇلگۈچە ساتماق، توپ باھادا ساتماق.

مُشَايَنَةٌ: سەتلىمەك، ئەيىبلىمەك.

مِشَاةٌ ج مَشَاءٍ: سېۋەت.

مَشْأَمَةٌ ج مَشَائِمُ: سول، سول تەرەپ.

﴿وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ﴾ «قۇرئان»: (ئىككىنچى پىرقە) بەختسىز ئادەملەردۇر، بەختسىز ئادەملەر قانداق ئادەملەر؟

مَشْؤُوزٌ: ئەنسىز، خاتىرجەمسىز.

مَشْؤُوفٌ: چۆچۈپ كەتكەن، ئالاقزادە بولۇپ كەتكەن، پۇتىغا چاقا چىقىپ قالغان.

مَشْؤُومٌ: ئۇمىدسىزلىك، شۇملۇق ئالامىتى، يامانلىق ئالامىتى، شۇملۇق.

«رَجُلٌ مَشْؤُومٌ»: بىتەلەي ئادەم.

مِشْبَاحٌ: ئىككى كۆزلۈك فوتو ئاپپارات.

مُشَبَّحٌ: تۇتۇق.

الصُّوَرُ الْمُشَبَّحَةُ: ئېكراندىكى سۈرەت، نۇر بىلەن قايتۇرۇلغان سۈرەت.

مُشَبَّعٌ بِالْمَاءِ: سۇ تويۇپ كەتكەن.

مُشَبَّعٌ بِالْهَوَاءِ: ھاۋا تويۇپ كەتكەن.

مُشَبَّكٌ: ئارىلاشقان، چىگىچلىشىپ كەتكەن، مۇرەككەپلىشىپ كەتكەن، پەنجىرە.

مُشَبَّمٌ: ئاغزى يۇمۇلغان.

مُشَبِّهَةٌ / الْمُشَبِّهَةُ: دىنى پىرقە بولۇپ، ئۇلار

ئاللاھنى مەخلۇققا ئوخشىتىدۇ.

إِيَّاكَ وَالْمُشَبَّهَاتِ: تۇتۇق مەسىلىلەردىن ساقلان.

مَشْبَرٌ مَشْبَرَةٌ ج مَشَابِرُ: پەس ئېقىن.

مُشْبِعٌ: قانائەت قىلغۇچى؛ مول، باي، كۆپ.

مُشْبَعٌ: تويۇنغان.

جَوٌّ مُشْبَعٌ بِالرَّطُوْبَةِ: نەم ھاۋا.

مِشْبَكٌ ج مَشَابِكُ: قىسقۇچ، مېداليون.

مِشْبَكُ الْغَسِيْلِ: كىر يايىدىغان قىسقۇچ.

مِشْبَكُ الشَّعْرِ: چازا. چاچ قىسقۇچ.

مِشْبَكُ الْوَرَقِ: قەغەز قىسقۇچ.

مُشْبِلٌ / اللَّبُؤَةُ الْمُشْبِلُ: كۈچۈكلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ ماڭغان يولۋاس.

مَشْبُوْبٌ م مَشْبُوْبَةٌ ج مَشَايِيْبُ: چېچەن، ئەقىللىق، ھوشيار.

مَشْبُوْبٌ مِنَ الرِّجَالِ: ئەقىللىق، زېرەك، چېۋەر ئادەم.

نَارٌ مَشْبُوْبَةٌ: يېنىۋاتقان ئوت، كۆيۈۋاتقان ئوت.

الْمَشْبُوْبَتَانِ: ۋېنېرا ۋە مارس (يۇلتۇزلىرى).

مَشْبُوْحُ الذِّرَاعَيْنِ: غولى كەڭ، بېلىكى توم.

مَشْبُوْلٌ مِنْ مَكَانٍ: ئارسلان كۆپ جاي، شىر بالىسى كۆپ جاي.

مَشْبُوْهٌ ج مَشْبُوْهُوْنَ: گۇمانلىق.

مَشْبُوْهٌ بِهِ: يۈرۈش-تۇرۇشى گۇمانلىق ئادەم؛ گۇمانلىق ئادەم.

إِمْرَأَةٌ مَشْبُوْهَةٌ: يۇقىرى دەرىجىلىك پاھىشە ئايال.

مَشْتَاةٌ ج مَشَاتٍ: قىشلاق، قىشلايدىغان جاي.

مُشْتَاعٌ: ھەمكارلاشقۇچى.

مُشْتَاقٌ: ئىشتىياق باغلىغۇچى، سېغىنغۇچى.

«فَأَتَيْتُ مُشْتَاقًا أَحِنُّ إِلَيْكَ مِنْ أَقْصَى بِلاَدِ الصِّيْنِ مِنْ كَشْغَارٍ»: مەن جۇڭگونىڭ يىراق شەھىرى — قەشقەردىن ئۆزلىرىنى سېغىنىپ كەلدىم.

مُشْتَاقٌ إِلَيْهِ: سېغىنغان، سېغىنىشلىق.

مُشْتَبِهٌ: مۇجمەل، تۇتۇق.

مُشَتَّتٌ: پارچىلانغان، پارە-پارە قىلىنىۋېتىلگەن، چېچىلاڭغۇ، تارقاق.

مُشْتَدَحٌ: كەڭ زېمىن، ئورۇن.

لَكَ عَنْهُ مُشْتَدَحٌ: سېنىڭ تاللىنىشىڭغا ئورۇن بار.

مُشْتَرِعٌ: قانۇن چىقارغۇچى.

مُشْتَرِكٌ: رويخەتكە ئالدۇرۇپ قويغۇچى، تىزىمغا ئالدۇرۇپ قويغۇچى.

مُشْتَرَكٌ: ئورتاق، ئاممىباب؛ بىرلەشمە.

لَفْظٌ مُشْتَرَكٌ: مەنىداش سۆزلەر.

حَائِطٌ مُشْتَرَكٌ: تام قوشنا.

رَأْسُ الْمَالِ مُشْتَرَكٌ: دەسمايە ئورتاق.

رَأْيٌ مُشْتَرَكٌ: ئورتاق پىكىر.

الضِّمَانُ الْمُشْتَرَكُ: سۇغۇرتا شىركىتى.

السُّوْقُ الْأَوْرُوْبِيَّةُ الْمُشْتَرِكَةُ: ياۋروپا ئورتاق بازىرى.

مُشْتَرٍ: سېتىۋالغۇچى، خېرىدار.

اِزْدَحَمَ الْمَتْجَرُ بِالْمُشْتَرِيْنَ اِزْدِحَامًا شَدِيْدًا: تىجارەت ئورنى خېرىدارلار بىلەن قىستا-قىستاڭ بولۇپ كەتتى.

الْمُشْتَرِي: يوپىتىر.

مُشْتَرًى ج مُشْتَرَيَاتٌ وَمُشْتَرَوَاتٌ: سېتىۋالىدىغان بۇيۇم.

مَكْتَبُ الْمُشْتَرَوَاتِ: سېتىۋېلىش ئورنى.

مُشْتَعِلٌ: يالقۇنلىغۇچى، كۆيگۈچى، يانغۇچى.

مُشْتَغِلٌ: ئەمگەكچى، ئالدىراش ئىشى بار، تىرىشچان.

مُشْتَقٌّ ج مُشْتَقُّوْنَ: خام سۆز، ياسالما سۆز، كېلىپ چىققان.

مُشْتَكٍ: دەۋاگەر، شىكايەت قىلغۇچى.

مُشْتَكًى عَلَيْهِ: ئەرز قىلىنغۇچى، جاۋابكار.

مَشْتَلُ النَّبَاتِ ج مَشَاتِلُ: كۆچەتلىك، كۆچەتزارلىق.

مُشْتَمِلٌ: ئۆز ئىچىگە ئالغۇچى.

مُشْتَمَلَاتٌ: مەزمۇن، مەنە، كاتالوگ، مۇندەرىجە.

مُشْتَهَاةٌ: تۇرمۇش قۇرۇشقا لايىق بولغان.

مُشْتَهٍ: ئارزۇ قىلغۇچى.

مُشْتَهِي مَالِ الْغَيْرِ: ھەسەتخور.

مُشْتَهًى ج مُشْتَهَيَاتٌ: ئارزۇلۇق، نەپسگە ياقىدىغان، تەملىك، مەززىلىك.

مَشْئُومٌ: تىللانغان، ھاقارەتلەنگەن.

مَشْتًى: قىشلاق، قىشلايدىغان جاي.

مَشَجَ يَمْشُجُ مَشْجًا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

مَشْجٌ ج أَمْشَاجٌ: ئارىلاشما، ئارىلاشما جىنسىم، ئارىلاشما ماددا، بىرىكمە مىكسىنورا، (بىرىكمە دورا).

﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، بىز ئىنساننى ئارىلاشما مەنىدىن ياراتتۇق.

مَشْجَبٌ ج مَشَاجِبُ: كىيىم ئاسقۇچ.

مُشَجَّرٌ: دەرەخ رەسىمى چۈشۈرۈلگەن.

ثَوْبٌ مُشَجَّرٌ: دەرەخ رەسىمى چۈشۈرۈلگەن رەخت.

مَشْجَرٌ: دەرەخزارلىق، ئورمانلىق.

مَشْجِرٌ: دەرەخزارلىق.

مَكَانٌ مَشْجِرٌ: دەرەخزارلىق جاي.

مَشَحَ يَمْشَحُ مَشْحًا الْمَرِيضَ: كېسەل ئۆلۈپ كېتىشتىن بۇرۇن كېسەلنى مايلاش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى، (كاتولىك دىنىدا).

مِشْحَاذٌ ج مَشَاحِيذُ: دۆك، تۆپىلىك.

مِشْحَجٌ: قولان، ياۋا ئېشەك.

مُشَحَّمٌ: سېمىز.

مِشْحَذٌ . مِشْحَذَةٌ ج مَشَاحِذُ: چاقلاش ئىستانوكى، بىلەي.

هَذَا الْكَلَامُ مِشْحَذَةٌ لِلْفَهْمِ: بۇ سۆز چۈشىنىشنى ئاسانلاشتۇرىدۇ.

مَشْجَرَةٌ ج مَشَاجِرُ: كوكس ئىشلەيدىغان جاي.

مِشْحَطٌ: بېدىش.

مُشْحِمٌ: مايلىق، ياغلىق.

مَشْحُوذٌ: پىچاق، قىلىچ، شەمشەر.

مَشْحُونٌ: تولدۇرۇلغان.

مَرْكَبٌ مَشْحُونٌ: يۈك پاراخوتى.

﴿فَأَنجَيْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ «قرآن»: بىز ئۇنى ۋە (ئادەملەر، ھايۋانلار بىلەن) لىق تولغان كېمىدە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغانلارنى قۇتقۇزدۇق.

مَشْحُونَاتٌ: مال، يۈك.

مَشَخَّةٌ ج مَشَخَّاتٌ: ھاجەتخانا.

مُشَخِّصٌ: ئارتىس؛ ئىجرا قىلغۇچى، ئورۇنلىغۇچى.

مُشَخِّصَةٌ: ئايال ئارتىس.

مِشْخَلٌ . مِشْخَلَةٌ ج مَشَاخِلُ: سۈزگۈچ.

مِشْدَخٌ . مِشْدَخَةٌ ج مَشَادِخُ: يانجىش ماشىنىسى.

مِشَدٌّ ج مِشَدَّاتٌ: بەنداش.

مُشَدَّدٌ: تەكىتلەنگەن، كۈچەيتىلگەن.

حَرْفٌ مُشَدَّدٌ: تەشدىدلىك ھەرپ.

ظُرُوفٌ مُشَدَّدَةٌ: قىيىن شارائىت.

مُشْدِنٌ ج مَشَادِنُ: كېيىك ئوغلىقى.

مَشْدُودٌ: جىددىي، جىددىيلەشتۇرمەك، چىڭ.

مَشْدُوهٌ: ھاڭ-تاڭ بولۇپ قالغان، ھەيران قالغان.

مِشْذَبٌ: ئورغاق، دەرەخ پۇتاش قايچىسى، ئورمان قايچىسى.

مُشَذَّبٌ: پۇتىۋېتىلگەن، قىرقىۋېتىلگەن.

فَرَسٌ مُشَذَّبٌ: زور ئات.

مِشْرَاطٌ ج مَشَارِطُ وَمَشَارِيطُ: ئوپېراتسىيە پىچىقى.

مِشْرَاقٌ: كۈن چىقىدىغان جاي.

مَشْرَبٌ . مَشْرَبَةٌ ج مَشَارِبُ: ئىچىدىغان جاي؛ سۇ مەنبەسى؛ ھەۋەس، خۇشتار.

مَشْرَبُ الْقَهْوَةِ: قەھۋەخانا.

﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ﴾ «قرآن»: ھەممە ئادەم (يەنى قەبىلە) ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى.

مَشْرَبُ الْبِيرَةِ: پىۋا دۇكىنى.

مَشْرَبُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ مەسلىكى.

هَؤُلَاءِ قَوْمٌ اِخْتَلَفَتْ مَشَارِبُهُمْ: ئۇلار مەسلەكداش بولمىغان كىشىلەر.

مَشْرَبَةٌ: قاۋاقخانا.

مَشْرَبِيَّةٌ: لاپاسلىق بالكون.

مُشْرَجٌ: ئۇزۇن، ئۇزارتىلغان.

مَشْرَحَةٌ ج مَشَارِحُ: ئاناتومىيە، ئوپېراتسىيە ئۈستىلى.

مُشْرَبٌ بِحُبِّ كَذَا: سۆيۈملۈك، ياخشى كۆرىدىغان.

مُشْرَجٌ: كۆك سىيلىنغان، قوپال تىكىلگەن.

مُشَرِّحٌ: يارغۇچى، ئوپېراتسىيە قىلغۇچى؛ ئاناتومىك، ئاناتومىيە ئالىمى.

مُشَرَّدٌ: سۈرگۈن قىلىنغان، پالانغان، قوغلانغان؛ لۈكچەك.

مُشَرَّزٌ: قاتتىق چىگىلگەن، تىكىلگەن.

مُشَرَّسٌ: يىلتىز تارتقان.

مُشَرَّطٌ: دەز، چاك، يېرىق.

مُشَرِّعٌ ج مُشَرِّعُونَ: قانۇن چىقارغۇچى، قانۇن تۈزگۈچى.

رَاعَى الْمُشَرِّعُ فِي قَانُونِ الضَّرَائِبِ التَّخْفِيفَ عَنِ الطَّبَقَةِ الْكَادِحَةِ: قانۇن چىقارغۇچى ئەمگەكچىلەر ئۈستىدىكى باج قانۇنىنى يېنىكلىتىشنى كۆزدە تۇتقان.

مُشَرَّفٌ: ھۆرمەتلىك، ئىززەتلىك، قەدىرلىك، قەدىردان، مۆھتەرەم.

الْكَعْبَةُ الْمُشَرَّفَةُ: ھۆرمەتلىك كەئبە.

مُشَرْشَرٌ: چىشلىق.

مِشْرَطٌ: ئوپېراتسىيە پىچىقى.

مُشْرِفٌ ج مُشْرِفُونَ: باشقۇرغۇچى.

مُشْرِفٌ عَلَى الْعَمَلِ: نازارەتچى.

مُشْرِفٌ عَلَى الْمَكَانِ: ئېگىزدىن قارىغۇچى.

مُشْرِفٌ عَلَى الْمَوْتِ: سەكراتتا چۈشۈپ قالغۇچى، ھالاكەتكە يۈزلەنگۈچى.

مُشْرِفٌ اِجْتِمَاعِيٌّ: ئىجتىمائىي ئىشلار رىياسەتچىسى.

مُشْرِفٌ تَرْبَوِيٌّ: تەربىيە رىياسەتچىسى.

دَخَلَ الْمُدَرِّسُ الْمُشْرِفُ الْفَصْلَ: مەسئۇل ئوقۇتقۇچى سىنىپقا كىردى.

مُشْرَفٌ ج مَشَارِفُ: بالكون، ئايۋان، پېشايۋان.

مَشَارِفُ الْأَرْضِ: ئېگىزلىكلەر، ئېگىز يەرلەر.

مَشَارِفُ الْمَدِينَةِ: شەھەر ئەتراپى.

حَلُّوا مَشَارِفَ الْأَرْضِ: زېمىنىنىڭ ئېگىز جايلىرىغا چۈشۈشكىلار.

سَيْفٌ مَشْرَفِيٌّ: يەمەندە سوقۇلغان قىممەتلىك قىلىچ.

مَشْرِقٌ: كۈن چىقىدىغان جاي.

مَشْرِقٌ ج مَشَارِقُ: شەرق، شەرق تەرەپ.

فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا: شەرق ۋە غەربتە، پۈتۈن دۇنيادا.

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ.

مُشْرِقٌ: يالتىراق، پارقىراق، نۇر چېچىپ تۇرىدىغان، نۇرلۇق؛ يورۇتقۇچى.

﴿فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ﴾ «قرآن»: كۈن چىقار ۋاقتىدا ئۇلارغا قاتتىق چۇقان يۈزلەندى.

الْمَشْرِقَانِ: شەرق بىلەن غەرب.

﴿يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ﴾ «قرآن»: كاشكى سەن بىلەن مېنىڭ ئارامدا

شەرق بىلەن غەربىنىڭ ئارىسىدىكى ئارىلىق بولسا ئىكەن، سەن نېمىدېگەن يامان ھەمراھ.

مَشْرِقَةٌ: كۈن چىقىدىغان جاي.

مَشْرِقِيٌّ ج مَشَارِقَةٌ: شەرقلىق.

جَرَفٌ مَشْرِقِيٌّ: شەرق تەرەپ.

مُشْرِكٌ: خۇداغا شېرىك كەلتۈرگۈچى، بۇتپەرەس، مۇشرىك.

﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ «قرآن»: (ھۆر) مۇشرىك ئەرلەر سىلەرنى مەپتۇن قىلغان تەقدىردىمۇ مۇئمىن قۇل ئەلۋەتتە ئۇنىڭدىن ئارتۇقتۇر.

مُشْرِكِيٌّ: خۇداغا شېرىك كەلتۈرگۈچى، بۇتپەرەس، مۇشرىك.

مَشْرُوبٌ ج مَشْرُوبَاتٌ: ئىچىملىكلەر.

مَشْرُوبٌ رُوحِيٌّ: ھاراق.

طَلَبَ مَشْرُوبًا: (مەيلى سۇغۇق بولسۇن، مەيلى قىزىق بولسۇن) ئۇسسۇزلۇق تەلەپ قىلدى.

مَشْرُوبَاتٌ رُوحِيَّةٌ / مَشْرُوبَاتٌ كُحُولِيَّةٌ: ئىسپىرتلىق ئىچىملىكلەر، مەست قىلغۇچى ئىچىملىكلەر.

مَشْرُوبَاتٌ مُرَطِّبَةٌ: سوغۇق ئىچىملىكلەر.

مَشْرُوبَاتٌ وَمَأْكُولَاتٌ: ئىچىملىكلەر ۋە يېمەكلىكلەر.

مَشْرُوخٌ: چېقىلغان، دەز كەتكەن، يېرىلغان.

مَشْرُوعٌ ج مَشْرُوعَاتٌ وَمَشَارِيعُ: پىلان، لايىھە؛ ئىش؛ كارخانا؛ قانۇنلۇق، توغرا.

مَشْرُوعٌ قَانُونٌ: تەكلىپ، تەكلىپ لايىھىسى، قانۇن لايىھىسى.

مَشْرُوعٌ كَهْرَبَةٌ: سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى.

بَاعِثٌ مَشْرُوعٌ: مۇددىئاسى ئېنىق.

غَيْرُ مَشْرُوعٍ: قانۇنسىز، قانۇنسىزلىق.

نَفَذَ الْمَشْرُوعَ بِكُلِّ دِقَّةٍ: قانۇننى ئەستايىدىللىق بىلەن ئىجرا قىلدى.

عَرَضَ الْمَشْرُوعَ عَلَى مَجْلِسِ الْإِدَارَةِ: ئىدارە ھەيئىتىگە پىلانىنى سۇندى.

اَكْسِبْ رِزْقَكَ بِالطُّرُقِ الْمَشْرُوعَةِ: رىزقىڭنى قانۇنىي يوللار بىلەن قولغا كەلتۈر.

مَشْرُوعِيَّةٌ: كارخانا؛ ئىش، پىلان، قانۇنلۇق، قانۇنىي تۈزۈم.

تَنْظُرُ الْمَحْكَمَةُ الْعُلْيَا فِي مَشْرُوعِيَّةِ قَانُونِ الْأَحْزَابِ: يۇقىرى سوت پارتىيىلەر قانۇنىنىڭ قانۇنلۇق ئىكەنلىكىنى قاراپ چىقماقتا.

مَشَّ يَمُشُّ مَشًّا الْعَظْمَ: شورىدى، سۈمۈردى.

مَشَّ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى سۇغا چىلىدى، نەملىدى، ھۆللىدى.

مَشَّ مَالَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ مېلىنى ئاستا ـ ئاستا ئالدى.

مَشَّاءٌ: يەلتاپان، شاتۇر، تۆھمەتخور، بوھتان چاپلىغۇچى، قارىلىغۇچى، غەيۋەتخور، ئىغۋاگەر، سۇخەنچى.

﴿هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيمٍ﴾ «قرآن»: «غەيۋەتخور، سۇخەنچى، بېخىل».

«رِيَاضِيٌّ مَشَّاءٌ»: يۈگۈرۈش تەنھەرىكەتچىسى.

الْمَشَّاؤُونَ: ئورۇستو تېلىنىڭ شاگىرتلىرى.

مَشَّائِيَّةٌ: ئورۇستو پەلسەپىسى.

مَشَّاطٌ ج مَشَّاطُونَ: تارغاق ياسىغۇچى.

مَشَّايَةٌ: پاياندار.

مَشَّطَ يُمَشِّطُ تَمْشِيطًا الْمَكَانَ: تەكشۈردى، چارلىدى، ئىزدىدى، ئاختۇردى.

مَشَّطَ الْجُنُودُ مَكَانَ الثُّوَّارِ: ئەسكەرلەر قوزغىلاڭچىلار يوشۇرۇنۇۋالغان جاينى ئاختۇردى.

مَشَّطَ الشَّعْرَ: چاچ تارىدى.

مَشَّقَ يُمَشِّقُ تَمْشِيقًا الْإِبِلَ: تۆگىنى ئۇتلاتتى.

مَشَّى يُمَشِّي تَمْشِيَةً: ماڭدۇردى، ماڭغۇزدى، يۈگۈرتتى، كۆپ ماڭدى.

مَشِّي الْبَطْنِ: ئىچنى سۈرگۈزدى.

تُمَشِّي الْأُمُّ صَبِيَّهَا: ئانا بالىسىنى ماڭغۇزماقتا.

مَشَطَ يَمْشُطُ / يَمْشِطُ مَشْطًا الشَّعْرَ: باش تارىدى، چاچ تارىدى.

«مَشَطَتِ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا»: ئايال بېشىنى تارىدى.

مَشَطَ الْأَرْضَ: يەرگە سۈرەم سالدى.

مُشْطٌ وَمِشْطٌ ج أَمْشَاطٌ: تارغاق، توقۇش ماشىنىسى.

مُشْطُ الْكَمَنْجَةِ أَوِ الْعُودِ: خەرەك.

«النَّاسُ سَوَاسِيَةٌ كَأَسْنَانِ الْمُشْطِ»: كىشىلەر تارغاق چىشىدەك باپباراۋەر.

مُشْطُ الرِّجْلِ: پۇتنىڭ يۈزىدىكى تومۇرلار.

مِشْطَةٌ: چوتكا، يۇڭ تاراش ماشىنىسى، يۇڭ تارايدىغان تارغاق، پاختا ئېتىش ماشىنىسى.

مَشْطُوْدٌ: پارچىلانغان، بۆلۈنگەن، تەقسىم قىلىنغان.

مُشْطِيٌّ: تارغاقسىمان، تارغاقتەك، تارغاقنىڭ چىشلىرىغا ئوخشاش، تارغاقسىمان جىسىم.

مَشَعَ يَمْشَعُ مَشْعًا الشَّيْءَ :نەرسىنى ئوغرىلىدى.

مَشَعَ الْقِصْعَةَ: تاۋاقتىكى ھەممىنى يەپ بولدى.

مَشَعَ فُلَانًا بِالْحَبْلِ: پالاننى ئارغامچا بىلەن ساۋىدى.

مَشَعَ الْقُطْنَ: پاختا ئاتتى.

مَشَعَ الْغَنَمَ: قوينى ساغدى.

مَشَعَ بِبَوْلِهِ: سىيدى، سىيىۋەتتى.

مِشْعَارٌ: ئانتېننا.

مِشْعَاعٌ ج مَشَاعِيعُ: رادىئوئاكتىپلىق نۇر.

تَصْوِيرٌ مِشْعَاعِيٌّ: رادىئوئاكتىپلىق نۇر ئارقىلىق سۈرەتكە ئېلىش.

مِشْعَالٌ ج مَشَاعِلُ وَمَشَائِيلُ: سۈزگۈچ، تور.

مُشْعَانٌ: چۇۋۇلۇپ كەتكەن.

مَشْعَبٌ ج مَشَاعِبُ: يول.

مِشْعَبٌ ج مَشَاعِبُ: جۇۋالدۇرۇز، بىگىز.

مُشَعْبِذٌ: سېھىرگەر، جادۇگەر.

مَشْعَرٌ ج مَشَاعِرُ: سەزگۈ ئەزاسى؛ مۇقەددەس جاي.

﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ «قرآن»: مەشئەرى ھەرەمدە (يەنى مۇزدەلىپىدە) ئاللاھنى ياد ئېتىڭلار.

مَشَاعِرُ الْحَجِّ: ھەج ئەركانلىرى، ھەج ئەمەللىرى.

مُشْعَرٌ: يۇڭلۇق، موىلۇق.

مُشْعَرَانِيٌّ: يۇڭلۇق، موىلۇق.

مُشَعْشَعٌ: سۇيۇقلاندۇرۇلغان.

مُشَعْشَعَةٌ: سۇيۇقلاندۇرۇپ ئىشلەنگەن.

مُشِعٌّ: نۇر چاچقۇچى.

عُنْصُرٌ مُشِعٌّ: نۇر چاچقۇچى ئېلېمېنت.

مِشَعٌّ: نۇر ئۆلچىگۈچ.

مِشْعَلٌ ج مَشَاعِلُ: سۈزگۈچ، تور.

مَشْعَلٌ .مَشْعَلَةٌ ج مَشَاعِلُ: مەشئەل، ئوتقاش.

مُشْعِلٌ: ئوت ياققۇچى، ئوت قويغۇچى.

مُشْعِلُو نِيْرَانِ الْحَرْبِ: ئۇرۇش جىنايەتچىلىرى.

مُشَعْوِذٌ ج مُشَعْوِذُوْنَ: سېھىرگەر، جادۇگەر.

مُشَعْوَذٌ: جادۇ قىلىنغان، سېھىر قىلىنغان.

مَشْعُوْرٌ: چاك كەتكەن، ئازراق يېرىلغان.

إِنَاءٌ مَشْعُوْرٌ: دەز كەتكەن قاچا.

مَشْعُوْرُ الْعَقْلِ: ئەقلىدىن ئازغان.

مَشْعُوْنٌ: چېچىلىپ كەتكەن، چۇۋۇلۇپ كەتكەن.

شَعْرٌ مَشْعُوْنٌ: چۇۋۇلۇپ كەتكەن چاچ.

مَشْغَلٌ ج مَشَاغِلُ: ئىش مەيدانى، ئىشخانا؛ ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش ئورنى.

مَشْغَلَةٌ ج مَشَاغِلُ: كەسىپ، ئىش، خىزمەت، ئەمگەك.

مَشْغُوفٌ بِهِ: قىزغىن مۇھەببەت، مەستانە، قاتتىق كۆيۈپ قالغۇچى.

مَشْغُوْلٌ ج مَشْغُوْلَاتٌ: ئىشى بار، ئىشى ئالدىراش؛ پىششىق.

مَشْغُوْلُ الْبَالِ: بىسەرەمجان، ئەندىشىلىك، پاراكەندە.

حَدِيْدٌ مَشْغُوْلٌ: تۆمۈر، پىششىق تۆمۈر، تاۋلانغان تۆمۈر.

ثَوْبٌ مَشْغُوْلٌ: كەشتىلەنگەن كىيىم.

مَنْصَبٌ مَشْغُوْلٌ: ئىگىسى بار ئورۇن.

هَاتِفٌ مَشْغُوْلٌ: سۆزلىشىۋاتقان تېلېفون.

رَجُلٌ مَشْغُوْلٌ: قولىدا ئىشى بار ئادەم، ئالدىراش ئادەم.

أَنَا مَشْغُوْلٌ مَسَاءَ الْيَوْمِ: بۈگۈن ئاخشام ئىشىم بار.

اِمْرَأَةٌ مَشْغُوْلَةٌ: ئەرلىك ئايال.

مَشْغُوْلَاتٌ: مەھسۇلات، تەييار مەھسۇلات.

الْمَشْغُوْلَاتُ الذَّهَبِيَّةُ: ئالتۇن جابدۇقلار.

مَشْغُوْلِيَّةُ الْبَالِ: ئەندىشە، غەم - غۇسسە، ئەنسىزلىك؛ ئىستەك، تىلەك، ئۈمىد، ھېسداشلىق.

مُشَفْتِرٌ: ئاغزىنى دومسايتقۇچى، ئاغزىنى ئۈمچەيتكۈچى.

مِشْفَرٌ ج مَشَافِرُ: كۆچلۈك، پۇختا، مۇستەھكەم؛ بىر پارچە زېمىن ياكى قۇملۇق يەر؛ تۆگىنىڭ تۆۋەن كالپۇكى.

مُشَفْشِفٌ: مىجەزى ئوسال.

مُشَفِّعٌ: شاپائەت قىلغۇچى.

مُشَفَّعٌ: شاپائىتى قوبۇل قىلىنىدىغان.

مُشْفِقٌ ج مُشْفِقُوْنَ: كۆيۈمچان، قورققۇچى.

كَانَ مُشْفِقًا عَلَى أُمِّهِ الْمَرِيْضَةِ: كېسەل ئانىسىغا كۆيۈمچانلىق قىلدى.

﴿قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ﴾ «قرآن»: بىز ھەقىقەتەن (دۇنيادىكى چاغدا) ئائىلىمىزدە (ئاللاھنىڭ ئازابىدىن) قورقاتتۇق.

مِشْفَلَةٌ ج مَشَافِلُ: قۇم خالتىسى، تاشلىق (قۇشنىڭ تاشلىقى).

مَشْفُوْعٌ: ساراڭ، مەجنۇن.

إِمْرَأَةٌ مَشْفُوْعَةٌ: كۆز تەگكەن ئايال.

مَشْفُوْفٌ: بەدىنىگە چاقا چىقىپ قالغان ئادەم.

مَشْفًى ج مَشَافٍ: داۋالاش مۇئەسسەسەلىرى.

مَشَقَ يَمْشُقُ مَشْقًا الْأَكْلَ: ھاپىلا - شاپىلا يېدى.

مَشَقَ الشَّيْءَ: نەرسىنى سوزدى.

مَشَقَ الشَّعْرَ: چاچنى تارىدى.

مَشَقَ فِي الْكِتَابَةِ: خەتنى تارتىپ-تارتىپ يازدى.

مُشِقَ الشَّخْصُ: چېنىقتى.

مَشَقَتِ الْإِبِلُ فِي سَيْرِهَا: تۆگە تېز ماڭدى.

مَشْقٌ: مىسال، قائىدە؛ ئۈلگە، تۆمۈر ئۇكسىدى، قىزىل توپا.

مِشْقٌ: ئېگىز بويلۇق، زىلۋا بويلۇق، غۇنچە بويلۇق.

مَشْقًا ج مَشَاقِئُ: چاچنىڭ ئايرىلىدىغان جايى.

مِشْقًا ج مَشَاقِئُ: تارغاق.

مَشْقَبِيَّةٌ: ئۇرچۇق، يىلىك، موكا.

مِشْقَةٌ: پارچە تاختا، كونا كىيىم.

مَشَقَّةٌ ج مَشَاقٌّ وَمَشَقَّاتٌ: مۈشكۈل، تەس، مۇشەققەت، قىيىنچىلىق، ئېغىرچىلىق، جاپا.

يَجِبُ أَنْ نَتَحَمَّلَ مَشَقَّاتِ السَّفَرِ: سەپەرنىڭ مۇشەققەتلىرىگە چىدىشىڭ كېرەك.

مُشَقَّرٌ: چوك قاچا.

مُشَقِّصٌ: قاسساپ، پوكانچى.

مِشْقَنٌ ج مَشَاقِنُ: سۆرەم، تولۇق.

مَشْقُوْقٌ: دەز، چاك، يېرىق.

مِشْكَاةٌ ج مَشَاكٍ: جاۋەن، چىراغ قويىدىغان تەكچە، ئويۇق، چىراغپاي.

﴿كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ﴾ «قرآن»: (چىراغ قويىدىغان) تەكچىگە ئوخشايدۇ، ئۇنىڭدا

چىراغ باردۇر.

مِشْكَارٌ ج مَشَاكِيرُ: سۈتلۈك ھايۋان.

مِشَكٌّ ج مَشَاكٌّ: ئۆشكە.

مُشَكَّلٌ: ھەرخىل، خىلمۇخىل، ھەر تۈرلۈك.

كَلِمَاتٌ مُشَكَّلَةٌ: ھەربەلگىلىك سۆزلەر.

فَوَاكِهُ مُشَكَّلَةٌ: خىلمۇخىل مېۋىلەر.

مُشْكِلٌ . مُشْكِلَةٌ ج مَشَاكِلُ وَمُشْكِلَاتٌ: قىيىن مەسىلە، قىيىن ۋەزىيەت، مۈشكۈل ئىش؛ تۇتۇق، مۇجمەل، قىيىن، تەس، مۈشكۈلچىلىك.

أَمْرٌ مُشْكِلٌ: تەس ئىش.

خُنْثَى مُشْكِلٌ: جىنس تەۋەلىكى مۇجمەل قوش جىنسلىقلار.

مُشْكِلَةُ الشَّرْق الأوسط: ئوتتۇرا شەرق مەسىلىسى.

مُشْكِلَةُ الْمُرُوْرِ: قاتناش مەسىلىسى.

حَدَثَتْ مُشْكِلَاتٌ: مەسىلە تۇغۇلدى.

مَشْكُوْرٌ: مەدھىيىلەنگەن، رەھمەتكە ئېرىشكۈچى، تەشەككۈرگە سازاۋەر بولغۇچى.

﴿فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُوراً﴾ ‹قرآن›: مۇنداق ئادەملەرنىڭ قىلغان ئەملى (ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا) قوبۇل بولىدۇ.

مَشْكُوْكٌ فِيْهِ: شەك بار، گۇمانلىق.

مَشْكُوْكٌ فِي أَمْرِهِ: يۈرۈش - تۇرۇشى گۇمانلىق.

مَشْكُوٌّ عَلَيْهِ: ئەرز قىلىنغان، جاۋابكار.

مَشْكِيٌّ عَلَيْهِ: ئەرز قىلىنغان، جاۋابكار.

مَشْلَحٌ: ئۇخلاش كىيىمى، پەرداز كىيىمى؛ ئەرەب يەكتىكى.

مِشَلٌّ ج مَشَالٌّ: تېز، ئىتتىك، شارپا.

رَجُلٌ مِشَلٌّ: ھەرىكىتى تېز ئادەم، چىققىشقاق ئادەم.

مُشَلَّحٌ: گىرىمخانا، كىيىم يۆتكەش ئۆيى.

مَشْلُوْلٌ: پالەچ.

مَشْلُوْمٌ: گاڭگىراپ قالغان، ھاڭ - تاڭ قالغان.

مُشْمَئِزٌّ: يامان كۆرگۈچى، نەپرەتلەنگۈچى.

مُشْمَخِرٌّ: تەكەببۇر، ھاكاۋۇر، مۇغەمبەر؛ ئېگىز تاغ.

مُشْمَخِرٌّ: ئېگىز تاغ.

مَشْمَسَةٌ: قۇياش ۋاننىسى، ئاپتاپ ئىسسىندىغان جاي.

مِشْمِشٌ . مُشْمُشٌ: ئۆرۈك.

شَجَرَةُ مِشْمِشٌ: ئۆرۈك دەرىخى.

مِشْمِشٌ لُوْزِيٌّ أَوْ حَمَوِيٌّ: مېغىزلىق ئۆرۈك.

مِشْمِشٌ كِلَّابِيٌّ: مېغىزى ئاچچىق ئۆرۈك.

مُرَبَّى الْمِشْمِشِ: ئۆرۈك مۇراببباسى.

مِشْمِشَةٌ ج مِشْمِشَاتٌ: بىر ئۆرۈك، بىر دانە ئۆرۈك.

مِشْمِشِيٌّ: ئۆرۈك رەڭگىدە.

ثَوْبٌ مِشْمِشِيٌّ: ئۆرۈك رەڭلىك رەخت.

مُشْمَعِلٌّ: تارقىلىپ كەتكۈچى، جانلىق، تېتىك.

مِشَمٌّ: بۇرۇن، پۇراش ۋە سېزىش ئەزاسى.

مُشَمِّرٌ: تىرىشچان، پىشقان، ماھىر.

مُشَمَّعٌ ج مُشَمَّعَاتٌ سۇركەلگەن، بويالغان، سۇرتۇلگەن.

مُشَمَّعُ الْفَرْشِ: پلاستىر، شىلىملىق رەخت (جاۋبو).

مَشْمُوْسٌ: كۈن نۇرى، كۈن، ئاپتاپ، كۈننىڭ.

مَشْمُوْلٌ: ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان، تەركىبىدە بار.

مَشْمُوْلٌ بِرِعَايَتِهِ: ئۇنىڭ غەمخورلۇقى ئاستىدا.

مَشْمُوْمٌ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق، خۇش ھىد.

مَشْمُوْمَاتٌ: خۇش پۇراق گۈللەر.

مَشْنَأٌ: قەبىھ، سەت.

مَشْنَأَةٌ: ئۆچمەنلىك، يىرگىنچلىك، نەپرەتلىك.

مَشْنَقَةٌ ج مَشَانِقُ: دارغا ئېسىش مەيدانى.

مِشْنَقَةٌ ج مَشَانِقُ: دار (ئاسىدىغان دار).

مِشَنَّةٌ ج مِشَنَّاتٌ: سېۋەت.

مُشَنَّجٌ: قورۇق، قورۇلۇپ قالغان.

مَشْنُوْءٌ: دۈشمەن تۇتۇلغان، ئۆچ كۆرۈلگەن.

مَشْنُوءٌ مَنْ يَشْنَؤُكَ: يامانلىق ئۆزىگە يانىدۇ (مەسەل).

مَشْنُوقٌ: دارغا ئېسىلغان، دارغا ئېسىلغۇچى.

مَشْهَدٌ ج مَشَاهِدُ: يىغىن، سورۇن؛ شېھىت بولغان جاي؛ مازار؛ شېھىتنىڭ قەبرىسى؛ كۆرۈنۈش، مەنزىرە؛ يىغىن مەيدانى؛ خاتىرە تاش، خاتىرە تاختا.

عَلَى مَشْهَدٍ مِنَ النَّاسِ: ئامما ئالدىدا، جامائەت ئالدىدا.

﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ «قرآن»: بۈيۈك (يەنى قىيامەت) كۈنى كەلگەن چاغدا كاپىرلارغا ۋاي.

تكَلَّمَ عَلَى مَشْهَدٍ مِنَ الْجَمِيعِ: چوڭ يىغىندا سۆزلىدى.

شَهِدَ الْمَشَاهِدَ كُلَّهَا: ئۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن پۈتۈن غازاتلارغا قاتناشقان.

مَشْهَدٌ غِنَائِيٌّ: بىر مەيدان ناخشا.

مَشَاهِدُ الْمَدِيْنَةِ: شەھەر مەنزىرىلىرى.

مَشَاهِدُ مَكَّةَ: مەككىدىكى يىغىلىدىغان جايلار.

مَشْهَدٌ طَبِيْعِيٌّ: تەبىئىي مەنزىرە.

مَشْهَدَةٌ: مەجلىس ئورنى، يىغىن زالى؛ خاتىرە تاش.

مُشَهٍّ ج مُشَهِّيَاتٌ: نازۇنېمەت، ئىشتىھالىق، ئىشتەينى قوزغىغۇچى.

مُشَهَّرٌ: يامان ئاتاقلىق.

مَشْهُوْدٌ: تىلغا ئېلىنىشقا ئەرزىيدىغان.

يَوْمٌ مَشْهُوْدٌ: خاتىرە كۈن، بايرام، قۇتلۇق كۈن.

مَشْهُوْدٌ لَهُ بِالْكَفَاءَةِ: قابىلىيەتلىك، لاياقەتلىك، ھوقۇقلۇق.

الْمَشْهُوْدُ: جۈمە كۈنى.

الْيَوْمُ الْمَشْهُوْدُ: قىيامەت كۈنى ياكى جۈمە كۈنى.

﴿إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوداً﴾ «قرآن»: (كۈندۈزنىڭ ۋە كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى) چوقۇم بامدات نامىزىدا ھازىر بولىدۇ.

مَشْهُوْدَاتٌ: كۆرگەن، بىلگەن ئىشلار.

مَشْهُوْرٌ ج مَشَاهِيْرُ: مەشھۇر، ئاتاقلىق، شۆھرەت قازانغان.

شَخْصٌ مَشْهُوْرٌ: داڭدار ئەرباب.

عَلَى الْمَشْهُوْرِ: ئادەتتىكى كۆز قاراش بويىچە، ئاممىنىڭ كۆز قارىشى بويىچە.

مَشْهُوْمٌ: زىرەك، چېچەن؛ قورقۇپ كەتكەن، چۆچۈپ كەتكەن.

مِشْوَارٌ ج مَشَاوِيْرُ: سەپەر، ساياھەت، ئايلان، ھاشار، ۋەزىپە.

مِشْوَارُ الْآلَةِ: تاكت (دۋىگاتېل).

عَلَيَّ مِشْوَارٌ ضَرُوْرِيٌّ: مېنىڭ جىددىي ئىشىم بار.

مِشْوَالٌ ج مَشَاوِيْلُ: كىران؛ كۆتۈرۈلگەن قۇرام تاش.

مَشُوْبٌ: ئارىلاشتۇرۇلغان؛ بويالغان.

حُكْمُكَ مَشُوْبٌ بِالتَّحَيُّزِ: سىنىڭ قىلغان ھۆكۈمىڭدە بىر تەرەپلىمىلىك بار.

مِشْوَذٌ ج مَشَاوِذُ: پادىشاھ، داھىي، باشلىق؛ خوجايىن؛ سەللە.

مَشُوْرٌ: زىننەتلەنگەن، بېزەلگەن.

مَشُوْرَةٌ ج مَشُوْرَاتٌ: مەسلىھەت، پىكىر؛ نەسىھەت؛ تەكلىپ، يوليورۇق.

بِمَشُوْرَةِ الْأَطِبَّاءِ: دوختۇرلارنىڭ مەسلىھەتى بويىچە.

غُرْفَةُ الْمَشُوْرَةِ: مەجلىسخانا.

عَلَيْكَ بِالْمَشُوْرَةِ فِي كُلِّ أُمُوْرِكَ: ھەممە ئىشىڭنى مەسلىھەت بويىچە قىلىشىڭ كېرەك.

مَشُوْزٌ: ئەنسىز، خاتىرجەمسىز.

مُشَوْشِطٌ: قاسىرماق، قازاندا كۆيۈپ كەتكەن تاماق.

مَشُوْفٌ: بېزەلگەن، پارقىرتىلغان.

مَشُوقٌ: كۆيۈپ قالغۇچى، سېغىنغۇچى، خۇشتار بولغۇچى، مەشۇق.

مِشْوَلٌ ج مَشَاوِلُ: كىچىك ئورغاق، ئوتىغۇچ.

مَشْوٌ .مَشُوٌّ: سۈرگە دورىسى.

مُشَوَّشٌ: قالايمىقان.

مُشَوَّشُ الْفِكْرِ: قىيىن ئەھۋالدا قالغۇچى، چارىسىز قالغۇچى، ھالى خاراب.

كَلَامٌ مُشَوَّشٌ: قالايمىقان سۆز.

عِبَارَةٌ مُشَوَّشَةٌ: باغلاشمايدىغان جۈملە.

مُشَوِّقٌ: زوقلاندۇرغۇچى، جەلپ قىلغۇچى، مەپتۇن قىلغۇچى.

مُشَوِّقَاتٌ: قىسسەلەرنىڭ قىزىقارلىق جايلىرى.

مُشَوَّهٌ: مېيىپ، مەجرۇھ؛ سەتلەشتۈرۈلگەن.

مُشَوَّهُ الْحَرْبِ: ھەربىي مەجرۇھ.

مَشْوِيٌّ: پىشۇرۇلغان، كاۋاپ قىلىنغان.

أَقْدِمْ لَكُمْ لَحْمًا مَشْوِيًّا فِي الْعِشَاءِ: كەچلىك تاماقتا سىلەرگە پىشۇرۇلغان گۆش بېرىمەن.

مَشَى يَمْشِي مَشْيًا الشَّخْصُ: ماڭدى، يۈردى.

مَشَى عَلَى الْأَقْدَامِ: پىيادە ماڭدى، ياياق ماڭدى.

مَشَى بِالنَّمِيمَةِ: گەپ توشۇدى، سۇخەنچىلىك قىلدى.

مَشَى عَلَى آثَارِهِ: ئۇنىڭ ئىزىدىن ماڭدى.

مَشْيٌ: ماڭماق، يۈرمەك.

مَشْيًا عَلَى الْأَقْدَامِ: پىيادە ماڭماق، يالاق ماڭماق.

مَشَيَانٌ: ماڭماق، يۈرمەك.

مَشِيئَةٌ: ئىرادە، خاھىش.

بِمَشِيئَةِ اللهِ: ئاللاھنىڭ خاھىشى بويىچە.

مَشِيبٌ: قېرىلىق.

بَلَغَ فُلَانٌ الْمَشِيبَ: پالانىغا قېرىلىق يەتتى.

مِشْيَةٌ: مېڭىش شەكلى.

مِشْيَتُهُ كَالْبَطَّةِ: ئۇ ئۆردەكتەك ماڭىدۇ.

«مِشْيَةُ السَّكْرَانِ»: مەستتەك مېڭىش.

مَشِيجٌ ج أَمْشَاجٌ: ھۈجەيرە، كېلىنكا؛ جىنسىي ئەزا، جىنسىي ئورگان، نەسىل قالدۇرۇش ئەزاسى.

مُشِيحٌ: كۆنلەمچى؛ ئىرادىلىك.

مَشِيدٌ: قۇرۇلغان، ياسالغان، بىنا قىلىنغان.

﴿وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَشِيدٍ﴾ «قرآن»: نۇرغۇن تاشلاندۇق قۇدۇقلار ۋە ئېگىز ئىمارەتلەر.

مُشِيرٌ: يول باشلىغۇچى؛ نەسىھەت قىلغۇچى؛ مارشال.

مَشِيطٌ: تارالغان.

مَشِيقٌ: ئېگىز بويلۇق، زىلۋا بويلۇق، غوۋنچە بويلۇق.

مَشِيمَةُ الْجَنِينِ ج مَشِيمٌ وَمَشَائِمُ: بالا ھەمرىيى.

مَشِينٌ: نومۇسسىز، يۈزنى چۈشۈرۈۋېتىدىغان.

مَشِيَّةٌ: ئۈمىد، ئارزۇ، ئىستەك، خاھىش، تىلەك.

مُشَيَّدٌ: مۇستەھكەم قۇرۇلغان، مۇستەھكەم ياسالغان، مۇستەھكەم بىنا قىلىنغان.

﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ﴾ «قرآن»: قەيەردە بولماڭلار (ئەجەل كەلگەندە) ئۆلۈم سىلەرنى تاپىدۇ، سىلەر مۇستەھكەم قەلئەدە بولغان تەقدىردىمۇ.

مُشَيَّعٌ: رىغبەتلەندۈرۈلگەن، روھلاندۇرۇلغان، ئىلھام بېرىلگەن.

مُصَابٌ: زەربە بېرىلگەن، نىشانغا ئېلىنغان؛ يارىدار؛ ئاپەت، بالا - قازا، كۈلپەت.

مُصَابٌ بِالْمَرَضِ: كېسەل بولغان، كېسەل يەتكەن.

مُصَابٌ فِي أَمْوَالِهِ: مېلىغا زىيان - زەخمەت يەتكەن.

حَلَّ بِهِ مُصَابٌ أَلِيمٌ: قاتتىق دەرد - ئەلەمگە دۇچار بولدى.

نُعَزِّيكَ فِي مُصَابِكَ الْجَلَلِ: بېشىڭغا قاتتىق مۇسىبەت كەلگەنلىكىگە تەزىيە بىلدۈرىمىز.

مُصَاحِبٌ: بىرداش دوست، قەدىناس.

مُصَاحَبَةٌ: بىللە بولماق، ھەمراھ بولماق، جورا بولماق، شېرىك بولماق.

اِحْذَرْ مُصَاحَبَةَ الْأَشْرَارِ: يامانلارغا ھەمراھ بولۇپ قېلىشتىن ئېھتىيات قىل.

الْمَصَادِرُ: مەنبەلەر.

مَصَادِرُ الْفِقْهِ الْإِسْلَامِيِّ: ئىسلام فىقھىشۇناسلىقى مەنبەلىرى.

الْمَصَادِرُ وَالْمَرَاجِعُ: پايدىلىنىلغان مەنبەلەر.

مُصَادَرَةٌ: مۇسادىرە قىلماق.

مُصَادَرَةُ أَمْلَاكِ الْخَوَنَةِ: خائىنلارنىڭ مال ـ مۈلكىنى مۇسادىرە قىلماق.

مُصَادِفٌ: ھەمراھ، يولداش؛ توغرا كەلگۈچى.

يَوْمُ السَّبْتِ الْمُصَادِفُ الثَّلَاثِينَ مِنْ شَهْرِ أَبْرِيلَ: شەنبە كۈنى ئاپرېلنىڭ ئۇچىنچى كۈنىگە توغرا كېلىدۇ.

مُصَادَفَةٌ: توغرا كېلىپ قېلىش.

كَانَ لِقَاؤُنَا مُجَرَّدَ مُصَادَفَةٍ: بىزنىڭ ئۇچرىشىشىمىز تاسادىپىيلىقتىن ئىبارەت بولدى.

مُصَادَقَةٌ: دوستلاشماق.

مُصَادَمَةٌ: ئۇرۇلماق، سوقۇلماق، تېگىپ كەتمەك.

مُصَارِعٌ: چېلىشچى.

مُصَارِعٌ مُحْتَرِفٌ: كەسپىي چېلىشچى، قىلىچۋاز.

مُصَارِعُ الثِّيرَانِ: ئۆكۈزلەر بىلەن ئېلىشقۇچى.

هُوَ مِنَ الْمُصَارِعِينَ الْعَالَمِيِّينَ: ئۇ خەلقئارالىق چېلىشچى.

مُصَارَعَةٌ ج مُصَارَعَاتٌ: چېلىشماق، مۇشتلاشماق.

مُصَارَعَةُ الثِّيرَانِ: ئۆكۈز بىلەن ئېلىشماق.

مُصَارَعَةُ الثِّيرَانِ مَشْهُورَةٌ فِي إِسْبَانِيَا: ئۆكۈزلەر بىلەن ئېلىشىش ئىسپانىيىدە مەشھۇردۇر.

مُصَارَعَةٌ حُرَّةٌ: ئەركىن چېلىشماق.

مُصَارَعَةٌ رُومَانِيَّةٌ: كونا ئۇسۇلدا چېلىشىش.

مُصَارَفَةٌ: پىرېۋوت ھەققى.

مَصَارِيُّ: پۇل، ئاقچا، يارماق.

مُصَاصٌ، مُصَاصَةٌ: سۈمۈرۈلگەن نەرسە.

مُصَاصُ قَصَبِ السُّكَّرِ: شېكەر قومۇشىنىڭ سۈمۈرۈلگەن شەربىتى.

فُلَانٌ مُصَاصٌ أَوْ مُصَاصَةُ قَوْمِهِ: پالانى قوۋمىنىڭ ئەڭ پاك نەسەبلىكىدۇر.

مَصَاعِبُ: قىيىن، تەس، مۇشەققەتچىلىك؛ كۈلپەت؛ موھتاجلىق.

مَصَاعِبُ الدُّنْيَا: دۇنيانىڭ قاتتىقچىلىقلىرى، جاپا ـ مۇشەققەتلىرى.

مُصَافَاةٌ: سەمىمىي دوست بولۇشماق.

مُصَاقَبَةٌ: مۇۋاپىق، ئۇيغۇن، ماس.

مُصَالِحٌ: مۇرەسسەچى، ياراشتۇرغۇچى، كېلىشىم قىلغۇچى.

مُصَانٌ: شېكەر قومۇش.

مُصَاهَرَةٌ: قۇدا ـ باجا بولۇشماق، قۇدا ـ باجىلىق.

مِصْبَاحٌ ج مَصَابِيحُ: چىراغ، لامپا.

مِصْبَاحٌ كَهْرَبِيٌّ: ئېلېكتر چىراغ.

﴿وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ﴾ «قرآن»: ئەڭ تۆۋەنكى ئاسماننى يۇلتۇزلار بىلەن زىننەتلىدۇق.

مِصْبَاحٌ بِتْرُولِيٌّ: پەنەر، پانۇس.

مِصْبَاحٌ كَشَّافٌ: قولچىراغ، پروژېكتور.

مَصَابِيحُ السَّمَاءِ: يۇلتۇزلار.

مَصَبُّ النَّهْرِ مَصَابٌّ وَمَصَبَّاتٌ: دەريا ئېغىزى دەريانىڭ دېڭىز، كۆللەرگە قۇيۇلىدىغان ئېغىزلىرى؛ ئاخىرقى نۇقتا، ئاخىرقى پەللە، ئاخىرى.

مَصَبُّ الْفُرَاتِ: پۇرات دەرياسىنىڭ قۇيۇلىدىغان جايى.

مُصَبَّعٌ: زىخ.

مُصْبِحٌ: سەھەر، ئەتىگەن.

﴿أَنَّ دَابِرَ هَؤُلَاءِ مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ﴾ «قرآن»: سەھەردە بۇلار (يەنى لۇتنىڭ قوۋمى)نىڭ يىلتىزى قۇرۇتۇلىدۇ، (يەنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلىنىدۇ).

مَصْبَغَةٌ: تەكەببۇرلۇق، ھاكاۋۇرلۇق، چوڭچىلىق؛ مۇغەمبەرلىك.

مَصْبَغَةٌ ج مَصَابِغُ: بوياقچىلىق كارخانىسى، بوياقچىلىق سېخى.

مَصْبَغَةُ الْجُلُوْدِ: تېرە بوياش سېخى، خۇرۇم كىيىم يۇيۇش ئورنى.

مَصْبَنَةٌ ج مَصَابِنُ: سوپۇن زاۋۇتى.

مَصْبُوْبٌ: قويۇلغان، ئېقىپ كىرگەن.

سَوْطٌ مَصْبُوْبٌ: قوغۇشۇندىن قويۇلغان قامچا.

مَصْبُوْعٌ: تەكەببۇر، ھاكاۋۇر، مۇغەمبەر.

مَصْبُوْغٌ: بويالغان، سىرلانغان.

شَعْرٌ مَصْبُوْغٌ: بويالغان چاچ.

مَصَحٌّ . مَصَحَّةٌ ج مَصَحَّاتٌ: ساناتورىيە.

مُصَحِّحٌ ج مُصَحِّحُوْنَ: تۈزەتكۈچى، ئوڭشىغۇچى.

مُصَحِّحُ مُسَوِّدَاتِ الطَّبْعِ: كوررېكتور.

مُصْحَفٌ ج مَصَاحِفُ: ئەسلى، مەنبە، ئاساس، قىسىم، تۈز، جىلد، توم، كىتاب؛ نۇسخا؛ بۆلۈم.

الْمُصْحَفُ الشَّرِيْفُ: قۇرئان كەرىم.

مَصْحُوْبٌ بِكَذَا: كەلتۈرۈلگەن، بىللە ئېلىپ كېلىنگەن.

تَقْرِيْرٌ مَصْحُوْبٌ بِوَثَائِقَ: پاكىتلار كەلتۈرۈلگەن دوكلات.

مَصْحُوْبًا: ئۇنىڭ ھەمراھلىقىدا.

جَاءَتِ الْمَرْأَةُ مَصْحُوْبَةً بِزَوْجِهَا: ئايال ئېرىنىڭ ھەمراھلىقىدا كەلدى.

مِصْدَاقٌ: ئۆلچەم، سىناق تاش، راستچىل.

تَقِيٌّ مِصْدَاقٌ: تەقۋادار راستچىل.

هَذَا مِصْدَاقُ قَوْلِهِ: بۇ ئۇنىڭ سۆزىنىڭ راستلىقىنىڭ دەلىلى.

مِصْدَاقِيَّةٌ: سۆز - ھەرىكىتى بىردەك.

مُصْدِئٌ: ئوكسىگېن.

مِصْدَحٌ ج مَصَادِحُ: مىكروفون، ئاۋاز ياڭراتقۇ.

مَصَدٌّ ج مَصَدَّاتٌ: قاشا، شاخ - شۇمبىلاردىن قىلىنغان توساق.

مُصَدِّرٌ ج مُصَدِّرُوْنَ: ئېكسپورت قىلغۇچى.

مُصَدَّرٌ ج مُصَدَّرُونَ: تۆردە ئولتۇرغۇچى، بىرىنچى ئورۇندا ئولتۇرغۇچى.

عَالِمٌ مُصَدَّرٌ: بىرىنچى دەرىجىلىك ئالىم.

الدُّوَلُ الْمُصَدِّرَةُ لِلنِّفْطِ: نېفىت ئېكسپورت قىلغۇچى دۆلەتلەر.

مُصَدَّقٌ ج مُصَدَّقُوْنَ: ئىشەنچلىك، ئىشىنىشكە بولىدىغان، تەستىقلانغان.

مُصَدَّقٌ عَلَيْهِ: تەستىقلانغان، ئىسپاتلانغان.

وَثِيْقَةٌ مُصَدَّقٌ عَلَيْهَا رَسْمِيًّا: رەسمىي تەستىقلانغان ھۆججەت.

مَنْدُوْبٌ مُصَدَّقٌ: ئىشەنچلىك ۋەكىل.

مَصْدَرٌ ج مَصَادِرُ: كېلىپ چىقىشى، ئەسلىي مەنبە، يىلتىزى.

مَصْدَرُ الْأَخْبَارِ: خەۋەرلەر مەنبەسى.

مَصْدَرُ الدَّخْلِ: كىرىم مەنبەسى.

مَصَادِرُ مَوْثُوْقَةٌ: ئىشەنچلىك مەنبەلەر.

مُصْدِرٌ: ئىشنى تاماملىغۇچى.

مِصْدَغَةٌ ج مِصْدَغَاتٌ: ياستۇق، تەكىيە.

مَصْدُوْرٌ ج مَصْدُوْرُوْنَ: ئۆپكە كېسەل.

مَصْدُوْعٌ: يېرىلغان، پارچىلانغان؛ بېشى ئاغرىغان.

رَجُلٌ مَصْدُوْعٌ: بېشى ئاغرىغان ئادەم.

جِدَارٌ مَصْدُوْعٌ: يېرىلغان تام.

مَصَرَ يَمْصُرُ مَصْرًا النَّاقَةَ: تۆگىنى ساغدى.

مَصَرَ الْعَطَاءَ: سوۋغاتنى كېمەيتىۋەتتى.

مِصْرٌ ج أَمْصَارٌ: شەھەر؛ ئاھالىسى زىچ جاي؛ چېگرا، پاسىل؛ مىسىر.

«مِصْرُ بَلَدٌ إِسْلَامِيٌّ عَرِيقٌ فِي تَارِيخِهِ»: مىسىر قەدىمىي تارىختا ئىگە بىر ئىسلام دۆلىتى.

فِي كُلِّ عَصْرٍ وَمِصْرٍ: ھەرقاچان، ھەر زامان، ھەر ۋاقىت، ھەر جايدا، قەدىمدىن ھازىرغىچە.

إِشْتَرَى الدَّارَ بِمُصُورِهَا: قورۇنى پاسىللىرى بىلەن قوشۇپ سېتىۋالدى.

بَنَى أَمْصَارًا كَثِيرَةً فِي مُحَافَظَتِهِ: ئۆز ئۆلكىسىدە نۇرغۇن شەھەرلەرنى قۇردى.

مِصْرَادٌ ج مَصَارِيدُ: توڭغاق.

رَجُلٌ مِصْرَادٌ: توڭغاق ئادەم.

مِصْرَاعُ الْبَابِ ج مَصَارِيعُ: ئىشىكنىڭ قانىتى.

مِصْرَاعُ الشِّعْرِ: شېئىرنىڭ مىسراسى.

فُتِحَ الْبَابُ عَلَى مِصْرَاعَيْهِ: دەرۋازىنىڭ ئىككى قانىتى ئېچىلدى.

الْمِصْرَانُ: كۇپە ۋە بەسرە (ئىراقتىكى ئىككى شەھەر).

مُصْرِخٌ: ياردەمچى، قۇتقۇزغۇچى.

﴿فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنفُسَكُم مَّا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ﴾

«قرآن»: شۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئەيىبلىمەڭلار، ئۆزۈڭلارنى ئەيىبلەڭلار، مەن سىلەرگە ياردەم بېرىپ سىلەرنى قۇتقۇزالمايمەن.

مُصِرٌّ ج مُصِرُّونَ: ئىزچىل، چىڭ تۇرغۇچى.

مُصِرٌّ عَلَى اِرْتِكَابِ الْمَعَاصِي رَغْمَ كِبَرِ سِنِّهِ: يېشىنىڭ چوڭىيىشىغا قارىماي گۇناھلارنى داۋاملاشتۇرغۇچى.

مُصَرَّحٌ: ئوچۇق، ئاشكارا.

يَوْمٌ مُصَرَّحٌ: ئوچۇق كۈن.

مُصَرَّحٌ بِهِ: رۇخسەت قىلىنغان.

بِضَاعَةٌ مُصَرَّحٌ بِتَوْرِيدِهَا: ئىمپورت قىلىشقا رۇخسەت قىلىنغان مال.

إِتِّفَاقٌ مُصَرَّحٌ بِهِ: ئېلان قىلىنغان كېلىشىم.

مَصْرَعٌ ج مَصَارِعُ: غۇلاپ چۈشمەك، ئۆرۈلمەك؛ چېلىش مەيدانى، جازا مەيدانى.

ضَرَبَهُ فِي مَصْرَعٍ فَمَاتَ: ئۆلىدىغان يېرىگە ئۇرۇۋىدى، ئۆلدى.

لَقِيَ مَصْرَعَهُ فِي حَادِثِ مُرُورٍ: قاتناش ۋەقەسىدە ئۆلدى.

مَصْرِفٌ ج مَصَارِفُ: بانكا؛ چىقىش ئىشىكى؛ يۇچۇق.

مَصْرِفُ الْمَاءِ: سۇ تۇرۇبىسى.

صَاحِبُ الْمَصْرِفِ: بانكىر، بانكا خوجايىنى.

﴿فَظَنُّوا أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا﴾

«قرآن»: (گۇناھكارلار دوزەخنى كۆرۈپ) ئۇنىڭغا كىرىدىغانلىقىغا جەزم قىلىدۇ، دوزەختىن قاچىدىغان جاي تاپالمايدۇ.

مَصْرِفٌ زِرَاعِيٌّ: يېزا ئىگىلىك بانكىسى.

مَصْرِفُ الْإِصْدَارِ: پۇل چىقىرىش ھوقۇقىغا ئىگە بانكا، مەركىزىي بانكا.

مَصْرِفِيٌّ: بانكىنىڭ.

قَرْضٌ مَصْرِفِيٌّ: بانكا قەرزى.

شِيْكٌ مَصْرِفِيٌّ: بانكا چېكى.

صُكُوكٌ مَصْرِفِيَّةٌ: بانكا چەكلىرى.

مِصْرُلُوجِيٌّ: مىسىرشۇناس.

مِصْرُلُوجِيَّةٌ: مىسىرشۇناسلىق.

مَصْرُوعٌ ج مَصْرُوعُونَ: تۇتقاقلىق كېسىلى بار ئادەم؛ غالجىرلىق كېسىلىگە دۇچار بولغان؛ تەھدىتكە ئۇچرىغان، چۆچۈپ كەتكەن.

مَصْرُوعُ الْمُخَدِّرَاتِ: زەھەرلىك چېكىملىكنى چېكىپ ئۆلگۈچى.

مَصْرُوعٌ مِنْ أَثَرِ الضَّرْبِ: تاياق يەپ يىقىلغان.

مَصْرُوْفٌ ج مَصْرُوْفَاتٌ وَمَصَارِيْفُ: چىقىم، خىراجەت، راسخوت.

مَصْرُوْفُ الْجَيْبِ: پارچە راسخوت.

﴿أَلاَ يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفاً عَنْهُمْ﴾ ‹قرآن›: راستىنلا ئۇلارغا ئاللاھنىڭ ئازابى چۈشكەن كۈندە ئۇلار قاچىدىغان يەر تاپالمايدۇ.

مَصْرُوْفُ الْعَائِلَةِ: ئائىلە خىراجىتى.

مِصْرِيٌّ: مىسىرلىق، مىسىرنىڭ؛ قاھىرەلىك، قاھىرەنىڭ.

الْقُطْرُ الْمِصْرِيّ: مىسىر دۆلىتى.

فَنٌّ مِصْرِيٌّ: مىسىر سەنئىتى.

أَفْلَامٌ مِصْرِيَّةٌ: مىسىر كىنولىرى.

مِصْرِيَّاتٌ: مىسىر خەۋەرلىرى.

مِصْرِيَّةٌ: مىسىردا تۇغۇلغان، دۆلەت تەۋەلىكى مىسىر.

الْمِصْرِيّوْنَ الْقُدَمَاءُ: قەدىمقي مىسىرلىقلار.

مَصَّ يَمُصّ مَصًّا الشَّيْءَ: شورىدى، سۈمۈردى.

مَصَّ الْهَوَاءَ: نەپەس ئالدى.

مَصَّ الثَّدْيَ: ئەمدى.

مَصَّ الْقَصَبَ: شېكەر قومۇشىنى شورىدى.

مَصَّ عَصِيْرَ الْبُرْتُقَالِ بِالْقَصَبَةِ: ئاپېلسىن سۈيىنى نەيچە بىلەن سۈمۈردى.

مَصَّ مِنَ الدّنْيَا: دۇنيادىن ئازغىنە ئېرىشتى.

مَصَّ قِطْعَةً مِنَ الْحُلْوَى: بىر تال كەمپۈتنى شورىدى.

مَصٌّ: شورىماق، ئەممەك.

قَصَبُ الْمَصِّ: شېكەر قومۇشى.

مَصَّاصٌ: كۆپ شورىغۇچى، جازانىخور، لوكقا، قويغۇچى، سۈمۈرگۈچ.

مَصَّاصُ الدِّمَاءِ: قانىخور، قان ئىچەر.

الْوَطْوَاطُ الْمَصَّاصُ: قان شورىغۇچى شەپەرەڭ.

مَصَّةٌ: بىر قېتىم شورىماق، بىر قېتىم ئەممەك.

مَصَّرَ يُمَصِّرُ تَمْصِيْرًا الْعَطِيَّةَ: سوۋغاتنى ئۈزۈپ قويدى.

مَصَّرَ الْقَوْمُ الْمَكَانَ: قوۋم جاينى شەھەرلەشتۈردى، شەھەر قىلىپ قۇرۇپ چىقتى.

مَصَّرَ الْأَمْصَارَ: شەھەرلەرنى قۇردى.

مَصَّرَ الثَّوْبَ: رەختنى ئاچ قىزىل بويىدى.

مُصْطَافٌ ج مُصْطَافُوْنَ: مەلۇم ئورۇندا يازلىغۇچى، دەم ئالغۇچى؛ ساناتورىيىدە داۋالانغۇچى.

يُكَثِّرُ الْمُصْطَافُوْنَ فِي الْمَنَاطِقِ الْجَبَلِيَّةِ: تاغلىق رايونلاردا يازلىغۇچىلار كۆپ بولىدۇ.

مُصْطَافٌ ج مُصْطَافَاتٌ: يازلايدىغان جاي.

الْمُصْطَافُ الْجَبَلِيّ: يايلاق.

مِصْطَبَةٌ ج مَصَاطِبُ: ئورۇندۇق، سۇپا.

مِصْطَحٌ ج مَصَاطِحُ: چۆل؛ خامان.

مُصْطَفًى: تاللانغان.

﴿وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقەتەن تاللانغان كىشىلەردۇر، ھەقىقەتەن ياخشى كىشىلەردۇر.

كَلَامٌ مُصْطَفًى: تاللانغان سۆزلەر.

الْمُصْطَفَى: مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ لەقىمى.

مَصْطَكَ يُمَصْطِكُ مَصْطَكَةً الدَّوَاءَ: دورىنى مەستىكى رۇمىغا ئارىلاشتۇردى.

مُصْطَكًا . مُصْطَكَاءُ: مەستىكى رۇمى، مەستەك.

مُصْطَكًى: مەستىكى رۇمى.

مُصْطَلِحٌ ج مُصْطَلِحَاتٌ: تېرمىن، ئاتالغۇ، كەسپىي سۆز.

عِلْمُ الْمُصْطَلِحِ الْفَنِّي: تېرمىنولوگىيە، تېخنولوگىيە.

مُعْجَمُ مُصْطَلِحِ الْفِيْزِيَاءِ: فىزىكا ئاتالغۇلىرى لۇغىتى.

تَوْحِيْدُ الْمُصْطَلِحَاتِ الْعِلْمِيَّةِ: مەخسۇس ئىلمىي ئاتالغۇلارنى بىرلىككە كەلتۈرۈش.

هَذَا الْأَمْرُ مُصْطَلَحٌ عَلَيْهِ: بۇ ھەممە بىرلىككە

كەلگەن ئىش.

مُصْطَلًى ج مُصْطَلَيَاتٌ: ئوچاق، مەش.

اِجْتَمَعُوْا حَوْلَ مُصْطَلَى الشِّوَاءِ فِي الْحَدِيْقَةِ: ئۇلار باغچىدا گۆش ئوچىقىنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋالدى.

مُصْطَنَعٌ: سۈنئىي، ياسالما، ساختا.

مَوْقِفٌ مُصْطَنَعٌ: ساختا مەيدان.

قُمَاشٌ مُصْطَنَعٌ: ساختا رەخت.

مِفْتَاحٌ مُصْطَنَعٌ عَلَى الْأَصْلِ: ئەسلىگە قاراپ ياسالغان ئاچقۇچ.

اِبْتِسَامَةٌ مُصْطَنَعَةٌ: ياسالما كۈلكە.

مَصَعَ يَمْصَعُ مَصْعًا الشَّيْءَ: ئايرىلدى.

مَصَعَ الْبَرْدُ: سوغۇق ئۆتۈپ كەتتى.

مَصَعَ لَبَنُ النَّاقَةِ: تۆگىنىڭ سۈتى توختاپ كەتتى.

مَصَعَ مَاءُ الْحَوْضِ: كۆلنىڭ سۈيى سوغۇلۇپ كەتتى.

مَصَعَ فِي الْأَرْضِ: زېمىندا ئىچكىرىلەپ كىردى.

مَصَعَ بِالشَّيْءِ: نەرسىنى ئاتتى.

مَصَعَتِ الدَّابَّةُ بِذَنْبِهَا: ھايۋان قۇيرۇقىنى شىپپاڭلاتتى.

مَصَعَ الْبَرْقُ: چېقىن چاقتى.

مَصَعَ فُلَانًا: پالانىنى قامچا بىلەن ساۋىدى، قىلىچ بىلەن چاپتى.

مَصَعَ فُؤَادُ فُلَانٍ: پالانى قورقۇپ كەتتى.

مَصَعَةٌ: سۈركىدى.

مَصْعٌ: ھەيدىمەك.

مُصْعَبٌ ج مُصَاعِبُ وَمَصَاعِيْبُ: نەسىللىك ئات.

مِصْعَدَةٌ ج مَصَاعِدُ: لىفت، كران.

مَصْعُوْقٌ: چاقماق ئۇرغان.

فُلَانٌ مَصْعُوْقٌ بِكَلَامِهِ: پالانى ئۇنىڭ گېپى بىلەن ھوشىنى يوقىتاي دەپ قالدى.

نَعْجَةٌ مَصْعُوْقَةٌ: چاقماق سوقۇۋەتكەن ساغلىق.

مُصَغَّرٌ: تارايتىلغان، كىچىكلىتىلگەن، ئازايتىلغان.

رَسْمٌ مُصَغَّرٌ: كىچىكلىتىلگەن رەسىم.

فِلْمٌ مُصَغَّرٌ: كىچىكلىتىلگەن فىلىم.

فِي صُوْرَةٍ مُصَغَّرَةٍ: كىچىكلىتىلگەن شەكىلدە.

مُصْغٍ: كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىغۇچى، ھوشيار بولغۇچى.

مِصْفَاةٌ ج مَصَافٍ: سۈزگۈچ.

مِصْفَاةُ الطَّبْخِ: چويلا، كەپكۈر.

مِصْفَاةُ الْقَهْوَةِ: قەھۋە سۈزگۈچ.

مِصْفَاةُ النِّفْطِ: نېفىت چەككىلىگۈچ.

مِصْفَارٌ: پادىچىلار پۈشتىكى، نەي.

مُصْفَرٌّ: سېرىق، سارغۇچ.

فُلَانٌ مُصْفَرُّ الْوَجْهِ مِنَ الْمَرَضِ: ئاغرىقتىن يۈزى سارغىيىپ كەتكەن.

﴿ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا﴾ «قرآن»: ئاندىن ئۇ قۇرۇيدۇ، ئۇنىڭ سارغىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرىسەن. ئاندىن ئاللاھ ئۇنى شاخ - شۇمبىغا ئايلاندۇرىدۇ.

مَصَفٌّ ج مَصَافٌّ: قاتار، رەت، قۇر، سەپ؛ لىنىيە؛ ئورۇن.

مَصَافُّ الْجَيْشِ: ھەربىي سەپ.

رُفِعَ إِلَى مَصَافِّ الْمُدِيْرِيْنَ: مۇدىرلار دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلدى.

مُصَفَّحٌ ج مُصَفَّحَاتٌ: پولات تاختا قاپلانغان، تىلىنغان، تۈزلەنگەن، تەكشىلەنگەن، بىرونېۋىكلاشقان.

قِطَارٌ مُصَفَّحٌ: بىرونېۋىك پويىز.

فِرْقَةٌ مُصَفَّحَةٌ: بىرونېۋىك قىسىم.

خَشَبٌ مُصَفَّحٌ: پەنەركە.

مُصَفَّحَةٌ: قىلىچ، خەنجەر.

سَيَّارَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ مُصَفَّحَةٌ: بىرونېۋىكلاشقان ھەربىي ماشىنا.

مُصَفِّرٌ: پۇشتەك چالغۇچى.
مُصَفَّرٌ: ئاچ، ئاچقورساق.
مُصَفِّقٌ: چاۋاك چالغۇچى.
مُصَفٍّ ج مُصَفُّوْنَ: پاكىزلىغۇچى، سۈزۈلدۈرگۈچى.
مُصَفِّي الْحُبُوْبِ: ئاشلىقنى تازىلىغۇچى.
مُصَفِّي التَّرِكَةِ: مىراس ساقلىغۇچى.
اِبْنُ حَرَامٍ مُصَفًّى: ئۇچىغا چىققان لۈكچەك.
مُصَفًّى: سۈزۈك، پاكىز.
﴿وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى﴾ «قۇرئان»: ساپ ھەسەلدىن ئۆستەڭلەر بولىدۇ.
مِصْفَقٌ ج مَصَافِقُ: فوندلۇق بىرژا، فوند بىرژاسى، ئاكسىيە ئالماشتۇرۇش ئورنى، چوڭ سودا ۋە مالىيە ئىشلىرىغا دائىر مۇئامىلىلەردە باشقۇرىدىغان ۋاستىچى مۇئەسسەسە.
مَصْفُوْرٌ: ئاچ، ئاچ قورساق.
مَصْفُوْفَةٌ: تىزىلغان، رەتلەنگەن.
﴿وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ﴾ «قۇرئان»: جەننەتتە قاتار تىزىلغان قەدەھلەر رەت - رەت قويۇلغان ياستۇقلار بار.
مِصْقَعٌ ج مَصَاقِعُ: ناتىق، سۆزمەن، پاساھەتلىك، بالاغەتلىك، ياڭراق، ئاۋازلىق.
خَطِيْبٌ مِصْقَعٌ: ئۇستا ناتىق.
مُصَقَّعٌ: مۇزلىتىلغان، سوۋۇتۇلغان.
مَشْرُوْبٌ مُصَقَّعٌ: سوغۇق ئىچىملىك.
أَطْعِمَةٌ مُصَقَّعَةٌ: سوغۇق يېمەكلىكلەر.
مِصْقَلَةٌ ج مَصَاقِلُ: رەندە، سىلىقلاش ئىستانوكى.
مَصْقُوْلٌ: پارقىرىتىلغان، سىلىقلانغان، ۋال - ۋۇل قىلىدىغان قىلىنغان.
إِنَاءٌ مَصْقُوْلٌ: سىرلىق قاچا.
وَرَقٌ مَصْقُوْلٌ: پارقىراق قەغەز، پالتىراق قەغەز.
وَلَدٌ مَصْقُوْلُ التَّرْبِيَةِ: تەربىيىلىك بالا.

مَصَلَ يَمْصُلُ مَصْلًا وَمُصُوْلًا الْمَاءُ: سۇ تامچىلىرى تامدى، تامچىدى.
مَصَلَ الْجُرْحُ: يارا قانىدى، قان چىقتى، يىرىڭدىدى.
مَصَلَ اللَّبَنَ: سۈتنى سۈزمە قىلدى.
مَصَلَ الشَّخْصُ مَالَهُ: مېلىنى بىھۇدە سەرپ قىلىۋەتتى.
مَصْلٌ: پلازما، ئۇزۇقلۇق ئوكۇلى، شىرنىلىك سۇيۇقلۇق.
مَصْلُ اللَّبَنِ: سۈت ئۇيۇتمىسى.
مَصْلُ الدَّمِ: قان ئۇيۇتمىسى.
مِصْلَاةٌ ج مَصَالِيْتُ: قاپقان، قىسماق.
مِصْلَاةُ الْفَأْرِ: چاشقان تۇتىدىغان قىسماق، تاختا مۇشۇك.
مِصْلَتٌ ج مَصَالِيْتُ: ئاكتىپ، شوخ، تېتىك.
مُصْلِحٌ ج مُصْلِحُوْنَ: ئىسلاھاتچى، ئۆزگەرتكۈچى، مۇرەسسەچى، ئاش تۇزى.
﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ بۇزغۇچى ۋە تۈزىگۈچىنى بىلىپ تۇرىدۇ.
شَيْخٌ مُصْلِحٌ بَيْنَ الْخُصُوْمِ: رەقىبلەر ئارىسىنى تۈزىگۈچى ئاقساقال.
مَصْلَحَةٌ ج مَصَالِحُ: مەنپەئەت، پايدا؛ ئىدارە، ھۆكۈمەتنىڭ مەمۇرىي ئورگانلىرى.
مَصْلَحَةُ التِّجَارَةِ وَالصِّنَاعَةِ: سودا - سانائەت ئىدارىسى.
مَصْلَحَةُ الْجَمَارِكِ: تاموژنا باشقارمىسى.
مَصْلَحَةُ الصِّحَّةِ: سەھىيە ئىدارىسى.
مَصْلَحَةُ الْغَازِ: گاز باشقۇرۇش ئىدارىسى.
الْمَصْلَحَةُ الْعَامَّةُ: جامائەت پاراۋانلىقى.
لِمَصْلَحَتِهِ: ئۇنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن.
لَهُ مَصْلَحَةٌ: ئۇنىڭغا پايدىلىق.
الْمَصْلَحَةُ الشَّخْصِيَّةُ: شەخسىي مەنپەئەت.

لَيْسَ فِيْ مَصْلَحَتِهِ: ئۇنىڭغا پايدىسىز.

مَصَالِحُ حَيَوِيَّةٌ: جانىجان مەنپەئەت.

اَلْمَصَالِحُ الْجَمَاعِيَّةُ: كوللېكتىپنىڭ مەنپەئىتى.

اَلْمَصَالِحُ الْحُكُوْمِيَّةُ: ھۆكۈمەت ئورگانلىرى.

مَصَالِحُ الْبَرِيْدِ: پوچتا ئىدارىلىرى.

هَذِهِ مَسْئَلَةٌ تَتَعَلَّقُ بِمَصَالِحِ النَّاسِ: بۇ بارلىق كىشىلەرنىڭ مەنپەئىتىگە مۇناسىۋەتلىك مەسىلە.

مُصْلَطَعٌ: تېيىز، نېپىز، تۈز، تەكشى، ياپپاق.

مُصَلَّبٌ: تىرەك قويۇلغان.

ثَوْبٌ مُصَلَّبٌ: كرېست گۈللۈك كىيىم.

طَرِيْقٌ مُصَلَّبٌ: ئاچال، تۆت كوچا ئېغىزى.

مُصَلِّي / الْمُصَلِّي: نامازخان، ناماز ئوقۇغۇچى، دۇئا قىلغۇچى، بەيگىدە ئىككىنچى بولۇپ كەلگۈچى.

مُصَلًّى ج مُصَلَّيَاتٌ: ناماز ئوقۇيدىغان جاي، نامازگاھ.

﴿وَاتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ «قرآن»: مەقامى ئىبراھىمنى نامازگاھ قىلىڭلار.

تَجِدُ الْمُصَلَّيَاتِ فِي كُلِّ مَكَانٍ حَتَّى فِي الْغَابَةِ: نامازگاھنى ھەر جاي ھەتتا ئورمانلاردىمۇ بايقايسەن.

مُصَلْهِبٌ: ئېگىز بويلۇق ئادەم، شادىپاچاق، ئۇزۇنتۇرا.

مَصْلُوْبٌ ج مَصَالِيْبُ: كرېستكە مىخلانغان؛ قوللانغان؛ كۆچەيگەن.

مَصْلِيٌّ: شالاڭ، سۇيۇق.

مَصْلِيَّةٌ: شالاڭلىق، سۇيۇقلۇق.

مُصْمَتٌ: چىك؛ شىر.

حَائِطٌ مُصْمَتٌ: مۇستەھكەم تام، پۇختا تام.

أَلْفٌ مُصْمَتٌ: توپتوغرا مىڭ.

مُصْمَتٌ (فِي النَّحْوِ): جارائىسىز تاۋۇش.

حَجَرٌ مُصْمَتٌ: ئۇيۇلتاش.

لَوْنٌ مُصْمَتٌ: بىر خىل رەڭ.

نَوْمٌ مُصْمَتٌ: قاتتىق ئۇيقۇ.

أَقْمِشَةٌ مُصْمَتَةٌ: سىدام رەخت.

مُصَمَّغٌ: يېلىملانغان، يېلىم چىلانغان.

مُصَمِّمٌ ج مُصَمِّمُوْنَ: ماشىنا لايىھىلىگۈچى، كوستروكتۇر.

رَجُلٌ مُصَمِّمٌ فِي أَعْمَالِهِ: جېگەرلىك ئادەم.

مُصَمِّمُ الْقَنَوَاتِ: ئۆستەڭ لايىھىلىگۈچى.

مُصَمِّمُ جُسُوْرٍ: كۆۋرۈك لايىھىلىگۈچى.

مُصَمِّمَةُ الْأَزْيَاءِ: كىيىم لايىھىلىگۈچى.

مَصْنَعٌ ج مَصَانِعُ: زاۋۇت، فابرىكا، كارخانا.

مَصْنَعُ صَبِّ الْفُوْلَاذِ: پولات زاۋۇتى.

مَصْنَعُ التُّرَابَةِ: سېمونت زاۋۇتى.

مَصْنَعُ الْمَعَادِنِ الْحَدِيْدِيَّةِ: رەڭلىك مېتال زاۋۇتى.

مَصْنَعُ الْغَزْلِ: توقۇمىچىلىق فابرىكىسى.

مَصْنَعُ السَّيَّارَاتِ: ماشىنىسازلىق زاۋۇتى.

مَصْنَعُ السُّفُنِ: كېمىسازلىق زاۋۇتى.

أَرْبَابُ الْمَصَانِعِ: كارخانىچىلار.

﴿وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ﴾ «قرآن»: دۇنيادا مەڭگۈ قېلىشنى ئۈمىد قىلىپ پۇختا سارايلارنى سالامسىلەر؟

مَصْنَعِيَّةٌ: ئىش ھەققى.

زُجَاجٌ مُصَنْفَرٌ: خىرە ئەينەك، تۇتۇق ئەينەك.

مُصَنَّعٌ: سانائەتلەشكەن.

بَلَدٌ مُصَنَّعٌ: سانائەتلەشكەن دۆلەت.

مُصَنِّفٌ: ئاپتور، يازغۇچى، تۈزگۈچى، مۇئەللىپ، رەتلىگۈچى.

مُصَنِّفُ النَّبَاتَاتِ: ئۆسۈملۈكلەرنى تۈرگە ئايرىغۇچى.

مُصَنَّفٌ ج مُصَنَّفَاتٌ: تۈزۈلگەن، رەتلەنگەن، ئەسەر.

هَذَا مُصَنَّفٌ فِي الْبَلَاغَةِ: بۇ بالاغەت ئىلمى توغرىسىدا يېزىلغان كىتاب.

مُصَنَّفَاتُ الْجَاحِظِ: جاھىز ئەسەرلىرى.

مَصْنُوعٌ: ياسالغان، تەييارلاپ قويۇلغان، يالغان ياسالغان، سۈنئىي.

مَصْنُوعٌ ج مَصْنُوعَاتٌ: مەھسۇلات.

سَيَّارَاتٌ مَصْنُوعَةٌ فِي الْبِلَادِ: دۆلەت ئىچىدە ياسالغان ماشىنىلار.

مَصْنُوعَاتٌ يَدَوِيَّةٌ: قول ھۈنەر مەھسۇلاتلىرى.

مَصْهَرٌ . مَصْهَرَةٌ ج مَصَاهِرُ: پېچ، ئېرىتىش ئورنى.

مَصَاهِرُ الْحَدِيدِ: پولات تاۋلاش پېچى.

مَصْهُورٌ: ئېرىتىلگەن، ئېرىگەن.

مَصْهُورَاتٌ: لاۋا.

مَصُوغٌ ج مَصُوغَاتٌ: ئالتۇن ياكى كۈمۈشتىن ياسالغان زىننەت بۇيۇملىرى؛ بېزەلگەن سۆز.

مِصْوَلَةٌ: سۈپۈرگە.

مَصُونٌ: قوغدالغان، ساقلانغان، مۇھاپىزەت قىلىنغان.

مَالٌ مَصُونٌ: ساقلانغان مال.

اِمْرَأَةٌ مَصُونَةٌ: پەزىلەتلىك ئايال.

الْحَرَمُ الْمَصُونُ: ئايال، خوتۇن.

مُصَوِّتٌ ج مُصَوِّتُونَ: ئاۋازلىق، ئاۋاز بەرگۈچى.

مُصَوِّرٌ ج مُصَوِّرُونَ: رەسسام، سەنئەتكار.

مُصَوِّرٌ شَمْسِيٌّ: رەسىم تارتقۇچى، سۈرەتكە ئالغۇچى؛ فوتو ئاپپارات.

مُصَوِّرٌ صَحَافِيٌّ: فوتو ئاپپاراتچى، فوتوگراف.

مُصَوِّرُ الْكَائِنَاتِ: كائىناتنى ياراتقۇچى خۇدا.

لَوْحَةُ الْمُصَوِّرِ: پالىترا.

الْمُصَوِّرُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ سۈرەت بېغىشلىغۇچى ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

﴿هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ﴾ «قرآن»: ئاللاھ (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت بېغىشلىغۇچىدۇر.

مُصَوِّرُ الْأَفْلَامِ: ئوپېراتور.

مُصَوَّرٌ: سىزىلغان، سۈرەتكە ئېلىنغان، سېخىما ئارقىلىق چۈشەندۈرۈلگەن.

مُصَوَّرٌ جُغْرَافِيٌّ: خەرىتىلەر توپلىمى، ئاتلاس.

مُصَوِّرَاتِيٌّ: فوتوگراف، كىنو ئوپېراتورى.

مُصَوِّرَةٌ ج مُصَوِّرَاتٌ: ئايال ئوپېراتور.

هِيَ مُصَوِّرَةٌ بَارِعَةٌ: ئۇ ئۇستا ئايال ئوپېراتور.

مُصَوِّرَةٌ شَمْسِيَّةٌ: سىنئالغۇ.

مُصِيبٌ ج مُصِيبُونَ: توغرا قىلغۇچى، ئادىل، ھەققانىي.

رَأْيٌ مُصِيبٌ: توغرا پىكىر.

مُصِيبَةٌ ج مَصَائِبُ وَمَصَاوِبُ وَمُصِيبَاتٌ: پالاكەت، بەختسىزلىك ، بالا - قازا، كۈلپەت، ئاپەت، مۇسىبەت.

يَا لَلْمُصِيبَةِ: ماۋۇ كېلىشمەسلىكنى.

﴿إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا بىرەر مۇسىبەت كەلگەن چاغدا، ئۇلار: بىز ئەلۋەتتە ئاللاھنىڭ ئىگىدارچىلىقىدىمىز. بىز چوقۇم ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز، دەيدۇ.

مُصِيبَةُ الْحَرِيقِ: ئوت ئاپىتى.

مَوَاقِفُ مُصِيبَةٌ: توغرا مەيدان.

مَصِيدٌ: ئوۋلانغان نەرسىلەر، ئوۋ گۆشلىرى، ئولجا.

مِصْيَدَةٌ ج مَصَايِدُ: تور، قاپقان، قىلتاق، توزاق.

مِصْيَدَةُ الْفِئْرَانِ: چاشقان تۇتىدىغان قىسماق، تاختا مۇشۈك.

مَصْيَدَةٌ ج مَصَايِدُ: ئوۋ مەيدانى.

مَصْيَدَةُ الْأَسْمَاكِ: بېلىقچىلىق مەيدانى.

مَصِيرٌ: ئۆزگەرمەك، ئايلانماق.

مَصِيْرٌ ج مَصَايِرُ: ئاخىرى، ئاقىۋەت، نەتىجە.

مَصِيْرُ الْمَعْرِكَةِ: جەڭ نەتىجىسى.

﴿وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ «قرآن»: ئەڭ ئاخىرى بارىدىغان جاي ئاللاھنىڭ دەرگاھىدۇر.

مَصِيْرُ كُلِّ حَيٍّ: بارلىق جانلىقلارنىڭ قايتىدىغان جايى.

تَقْرِيْرُ الْمَصِيْرِ: ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش.

قَرَّرَ مَصِيْرَهُ: ئۆز تەقدىرىنى بەلگىلىدى.

مَصِيْرُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ ئاقىۋىتى.

مَصِيْرٌ ج مُصْرَانٌ جج مَصَارِيْنُ: ئۈچەي.

مَصِيْرِيٌّ: نەتىجە، ئاقىۋەت.

قَرَارٌ مَصِيْرِيٌّ: ئاخىرقى قارار.

مَعْرَكَةٌ مَصِيْرِيَّةٌ: ھەل قىلغۇچ جەڭ.

مَصِيْصٌ: نەم، زەي، زەيلىك، نەمخۇش، ھۆل.

مَصِيْفٌ ج مَصَايِفُ: يازلايدىغان جاي، دەم ئېلىش ئورنى، ساناتورىيە.

مُصَيِّفٌ ج مُصَيِّفُوْنَ: يازلىغۇچى، يازنى ئۆتكۈزگۈچى.

مَضَا يَمْضُوْ مُضُوًّا الشَّيْءُ: كەتتى، ئۆتتى، ئۆتۈپ كەتتى.

مَضَاءٌ: ئۆتكۈر، ئىتتىك.

مُضَاجِعٌ: بىللە ياتقۇچى، ھەمتۆشەك.

مُضَادٌّ: قارشىلاشقۇچى، تاقابىل تۇرغۇچى.

الْمُضَادُّ لِدَاءِ الْإِسْكَرْبُوْطِ: قان بۇزۇلۇش كېسىلىگە قارشى ۋىتامىن.

مِدْفَعٌ مُضَادٌّ لِلطَّائِرَاتِ: ئايروپىلانغا قارشى ئاتىدىغان توپ، زېنىت توپ.

مِدْفَعٌ مُضَادٌّ لِلدَّبَّابَاتِ: تانكىغا قارشى زەمبىرەك.

الْجِسْمُ الْمُضَادُّ: قارىمۇقارشى جىسىم، ئىممۇنىت كۈچ.

قَدَّمَ مَشْرُوْعًا مُضَادًّا: قارىمۇقارشى لايىھىنى سۇندى.

مُضَادَّةٌ: قارشىلاشماق، قارشى تۇرماق، زىددىيەتلەشمەك، تاقابىل تۇرۇشماق.

كَرَّةٌ مُضَادَّةٌ: قايتۇرما ھۇجۇم، قايتۇرما زەربە.

ثَوْرَةٌ مُضَادَّةٌ: قوزغىلاڭغا قارشى قوزغىلاڭ.

مُضَادَّاتٌ حَيَوِيَّةٌ: باكتېرىيىگە قارشى دورىلار.

مُضَادَّاتُ السُّمُوْمِ: زەھەر قايتۇرغۇچى دورىلار.

مُضَارِبٌ: رىقابەتچى، ئۇرۇشقۇچى.

مُضَارِبٌ تِجَارِيٌّ: رىقابەتچى، چەتكە قاققۇچى.

مُضَارِبٌ مَالِيٌّ: ھايانكەش، (تىجارەتتە) پۇرسەتپەرەسلىك قىلغۇچى.

مُضَارِبٌ عَلَى الصُّعُوْدِ: ھايانكەش، سېتىۋالغۇچى.

مُضَارِبُ النُّزُوْلِ: ساتقۇچى.

مُضَارَبَةٌ ج مُضَارَبَاتٌ: رىقابەتلىشىش، بىرى دەسمايە يەنە بىرى كۈچ چىقىرىپ قىلىنىغان سودىدىن كەلگەن پايدىنى تەڭ بۆلۈشۈۋېلىش.

مُضَارَبَةٌ مَالِيَّةٌ: ھايانكەشلىك، (تىجارەتتە) پۇرسەتپەرەسلىك.

مُضَارَبَةٌ حُرَّةٌ: ئەركىن رىقابەت.

مُضَارَبَةٌ اِحْتِكَارِيَّةٌ: يېسىمدارلىق.

مُضَارٌّ: زىيان.

﴿مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ﴾ «قرآن»: (بۇ تەقسىمات) مېيىتنىڭ ۋەسىيىتى ئورۇندالغان ياكى قەرزى تۆلىنىپ بولغاندىن كېيىن ئېلىپ بېرىلىدۇ. (مىراس قالدۇرغۇچى ئادەمنىڭ) ۋەسىيىتى ۋارىسلارغا زىيان يەتكۈزمەيدىغان بولۇشى كېرەك.

مُضَارِعٌ: ئوخشىغۇچى، شېئېردىكى قاپىيىنىڭ بىر تۈرى، كەلگۈسى ياكى ھازىرقى زامانىنى كۆرسىتىدىغان پېئىل شەكلى.

صِيْغَةُ الْمُضَارِعِ (فِي النَّحْوِ): مۇزارىئ شەكلى، كېلىدىغان زامان شەكلى.

مُضَارَعَةٌ: ئوخشىماق، ئوخشىشىپ كەتمەك.

حُرُوْفُ الْمُضَارَعَةِ: كېلىدىغان زامان پېئىلىنىڭ بېشىدا كېلىدىغان ھەرپلەر بولۇپ، ئۇلار ھەمزە، نون، يا، تادىن ئىبارەت.

مُضَاضٌ: تۇز سۈيى، تۇزلۇق سۇ، شۇلتا، شور؛ بىر خىل كۆز ئاغرىقى.

مَضَاضَةٌ: ئازاب - ئوقۇبەت، ئەلەملىك، قاتتىق ئاغرىق.

مُضَاعَفٌ: ھەسسىلەپ، تېخىمۇ، ئىككى ئوخشاش ھەرپ بىر كەلگەن پېئىل.

الْمُضَاعَفُ الْبَسِيْطُ: ئەڭ كەڭ، ئومۇمىي ھەسسىلىك سان.

مُضَاعَفَةٌ ج مُضَاعَفَاتٌ: ھەسسىلەپ، تېخىمۇ، ئىككى ئوخشاش ھەرپ بىر كەلگەن پېئىل.

مُضَاعَفَةُ الْمَرَضِ: قوشۇلۇپ كېلىدىغان كېسەل، ئەگەشمە كېسەل.

اِزْدَادَتْ حَالَةُ الْمَرِيْضِ سُوْءًا بِسَبَبِ الْمُضَاعَفَاتِ الَّتِيْ نَتَجَتْ عَنْ إِجْرَاءِ الْعَمَلِيَّةِ: ئوپېراتسىيىدىن كېيىن كېلىپ چىققان ئەگەشمە كېسەللىكلەردىن كېسەلنىڭ ئەھۋالى تېخىمۇ يامانلىشىپ كەتتى.

أَضْعَافٌ مُضَاعَفَةٌ: قاتمۇقات.

﴿لاَ تَأْكُلُواْ الرِّبَا أَضْعَافاً مُّضَاعَفَةً﴾ «قرآن»: جازانىنى قاتمۇقات ئاشۇرۇپ يېمەڭلار!

مُضَاعَفَةُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرماق.

مُضَاغَةٌ: چاينالغان نەرسە، چاينايدىغان سېغىز، بىر لوقما، بىر چىشلەم.

مُضَافٌ (فِي النَّحْوِ): بېقىنغۇچى سۆز.

مُضَاهَاةٌ: ئوخشىماق، ئوخشاپ كېتىدىغان.

مُضَايِقٌ: جاپالىق، تەشۋىشلىك، كىشىنى بىئارام قىلىدىغان، زېرىكەرلىك.

مُضَايَقَةٌ ج مُضَايَقَاتٌ: پاراكەندە قىلماق، كەمسىتمەك، سىقماق.

مُضَايَقَةُ الشُّرْطَةِ: ساقچىلارنىڭ قىيىن - قىستاققا ئېلىشى.

لاَ تَتَوَرَّعُ السُّلْطَاتُ الْمُحْتَلَّةُ عَنِ اللُّجُوْءِ إِلَى أَنْوَاعِ الْمُضَايَقَاتِ لِإِسْكَاتِ مَنَاوِئِيْهَا: ئىشغالىيەتچى ھاكىمىيەتكە قارشى تۇرغۇچىلارنى باستۇرۇش ئۈچۈن ئىشغالىيەتچىلەر ھەرقانداق بېسىم ئىشلىتىشتىن يانمايدۇ.

مَضْبَأٌ ج مَضَابِئُ: يوشۇرۇنىدىغان جاي.

مَضْبَاةٌ: كۆمەچ نان.

مُضِبٌّ: تۇمانلىق.

مَضْبَطَةٌ ج مَضَابِطُ: سۆھبەت خاتىرىسى، كېلىشىمنامە.

مَضْبَطَةُ مَجْلِسٍ: يىغىن خاتىرىسى.

مَضْبُوْطٌ: چەكلەنگەن، مەنئى قىلىنغان، توغرا، سەممىمىي، نازۇك، پۇختا، مەھكەم.

غَيْرُ مَضْبُوْطٍ: قائىدىسىز، خاتا، چۈشىنىكسىز.

مَضْبُوْطَاتٌ: ماددىي ئىسپات، ماددىي دەلىل.

مَضْبُوْطَاتُ مَجْلِسٍ: سۆھبەت خاتىرىسى.

الْعُلُوْمُ الْمَضْبُوْطَةُ: نازۇك پەنلەر.

سَاعَتِيْ مَضْبُوْطَةٌ جِدًّا: مېنىڭ سائىتىم ناھايىتى توغرا.

مُضْجِرٌ ج مَضَاجِرُ وَمَضَاجِيْرُ: زېرىكتۈرگۈچى، بىئارام قىلغۇچى.

مَضْجَعٌ ج مَضَاجِعُ: كارىۋات، تۆشەك، ئۇخلاش ئۆيى، ياتاق ئۆي.

مَضْجَعُ الثَّعْلَبِ: تۈلكە ئۇۋىسى.

مَضْجَعُ الْغَيْثِ: يامغۇرلۇق جاي.

﴿فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ﴾ «قرآن»: سىلەر سەركەشلىك قىلىشىدىن قورقىدىغان ئاياللارغا نەسىھەت قىلىڭلار (بۇ ئۈنۈم بەرمىسە) بىر تۆشەكتە ياتماڭلار.

أَقَضَّ الْهَمُّ مَضْجَعَهُ: غەم ئۇنىڭ ئۇيقۇسىنى

قاچۇردى.

مُضْحِكٌ ج مُضْحِكَاتٌ: كۈلدۈرگۈچى، قىزىقچى، ھەزىلكەش.

رِوَايَةٌ مُضْحِكَةٌ: كومېدىيە، كۈلدۈرگە.

مَضْحَكَةٌ ج مَضَاحِكُ: كۈلكىلىك گەپ، كۈلدۈرگە.

أَصْبَحَ مَضْحَكَةً لِكُلِّ مَنْ هَبَّ وَدَبَّ: ھەممىنىڭ كۈلكىسىگە قالدى.

مُضْحِكَاتٌ: قىزىقارلىق گەپ - سۆزلەر، كۈلدۈرگە.

مِضَخَّةٌ ج مِضَخَّاتٌ: تۇمانلاشتۇرغۇچى، ئۇپىرسكۇۋال.

مِضَخَّةُ الْحَرَائِقِ: ئوت ئۆچۈرۈش ناسوسى.

مِضَخَّةُ مَاءٍ: سۇ چىقىرىش ماشىنىسى.

أَشْرَفَ عَلَى مِضَخَّةِ الْمَاءِ: سۇ چىقىرىش ماشىنىسى باشقۇردى.

مِضَخَّةُ بِنْزِينٍ: بېنزىن چىقىرىش ماشىنىسى.

مُضَخِّمٌ ج مُضَخِّمَاتٌ: چوڭايتقۇچى، يوغىناتقۇچى، كېڭەيتكۈچى.

مُضَخِّمُ الصَّوْتِ: مىكروفون.

مَضَرَ يَمْضُرُ مَضْرًا وَمَضِرَ يَمْضَرُ مَضَرًا وَمَضْرًا وَمُضُورًا اللَّبَنُ: سۈت ئېچىپ قالدى.

مَضِرٌ: ئاچچىق - چۈچۈك.

مِضْرَابٌ ج مَضَارِبُ: كالتەك، تاياق؛ قاتتىق ئۇرغۇچى، تولا ئۇرغۇچى؛ زەخمەك.

مِضْرَبٌ مَضَارِبُ: پالاق؛ چوڭ چېدىر.

مِضْرَبُ التِّنِّيسِ: تېننىس؛ راكېتا.

مِضْرَبُ فُسْطَاطٍ: لاگېر، چېدىر، بارگاھ.

مِضْرَبُ الْكُرَةِ: توپ ئۇرۇش پالىقى.

مَضْرِبُ الْأُرْزِّ: گۈرۈچ ئاقلايدىغان يەر.

كَانَ مَضْرِبَ الْمَثَلِ: داڭلىق ئۈلگە بولدى، داڭدار نەمۇنە بولدى.

مَضْرِبٌ ج مَضَارِبُ: ئۇرۇش جايى؛ ئۇرۇش ۋاقتى؛ قىلىچنىڭ بىسى.

مُضْرِبٌ: ئىش تاشلىغۇچى، بازار تاشلىغۇچى.

مِضْرَجٌ ج مَضَارِجُ: كونا كىيىم؛ قىينىچىلىق.

مُضِرٌّ: زىيان قىلغۇچى، زىيانلىق.

مُضَرَّبٌ: تىكىلگەن.

مُضَرَّبَةٌ: پاختىلىق كىيىم؛ يوتقان - كۆرپە.

مَضَرَّةٌ ج مَضَارٌّ: زىيان، زىيانلىق.

عَرَفَ الْإِنْسَانُ مَضَارَّ الْحَرْبِ وَلَمْ يَتَجَنَّبْهَا: ئىنسانلار ئۇرۇشنىڭ زىيىنىنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن ساقلانمىدى.

مُضَرَّجُ الْيَدَيْنِ بِعَمَلَتِهِ: جىنايەت ئۈستىدىكى جىنايەتچى، جىنايەت قىلىۋاتقان جىنايەتچى.

فَخَرَّ مُضَرَّجًا بِدَمِهِ: لەختە - لەختە قان ئىچىدە قالدى.

ضُبِطَ وَيَدَاهُ مُضَرَّجَتَانِ بِالدَّمِ: تۇتۇلغاندا ئۇنىڭ ئىككى قولى قانغا بويالغانىدى.

مَضْرُوبٌ: ئۇرۇلغۇچى، سوقۇلغۇچى.

مَضْرُوجَةٌ مِنَ الْعُيُونِ: چوڭ چىرايلىق كۆز.

مَضْرُورٌ: زىيانغا ئۇچرىغان.

مَضَّ يَمُضُّ مَضًّا وَمَضِيضًا وَمَضَضًا وَمَضَاضَةً: ئاغرىدى، قاتتىق ئاغرىدى.

مَضَّ يَمَضُّ مَضًّا وَمَضِيضًا: ئاغرىدى، قاتتىق ئاغرىدى، دەرد قىلدى.

مَضَّ مِنَ الشَّيْءِ: ئازابلاندى، ئازاب چەكتى، دەرد - ئەلەم تارتتى.

مَضَّتْهُ الْهُمُومُ وَالْأَحْزَانُ: ئۇنى غەم - قايغۇ بېسىۋالدى.

مَضٌّ: ئازاب - ئوقۇبەت، قاتتىق ئاغرىق، دەرد - ئەلەم.

مَضَضٌ: ئازاب، ئازاب - ئوقۇبەت، دەرد - ئەلەم، قايغۇ - ھەسرەت.

عَلَى مَضَضٍ: يىرگىنچىلىك، ئاران، زورمۇزور.

قَاسَى مَضَضَ الْمَجَاعَةِ: ئاچلىقنىڭ دەردىنى تارتتى.

فَعَلْتُ هَذَا الْأَمْرَ عَلَى مَضَضٍ: مەن بۇ ئىشنى

زورمۇزور قىلدىم.

مَضَّرَ يُمَضِّرُ تَمْضِيْرًا: مۇزەر قەبىلىسىگە نىسبەت بەردى.

مَضَّى يُمَضِّي تَمْضِيَةً الْأَمْرَ: ئىشنى تۈگەتتى، ئىشقا ئاشۇردى.

مَضَّى الْوَقْتَ: ۋاقىتنى ئۆتكۈزدى.

مُضْطَبِلٌ: ئورۇق.

مُضْطَجَعٌ: كارىۋات، تۆشەك، ئورۇن-كۆرپە.

مُضْطَرِبٌ: قالايمىقان بولغۇچى، ھاياجانلانغۇچى؛ ئەنسىرىگۈچى؛ چايقالغۇچى.

مُضْطَرٌّ: مەجبۇرلانغۇچى؛ موھتاج بولغۇچى، بېشىغا كۈن چۈشكەن ئادەم.

مُضْطَرٌّ إِلَى كَذَا: ھاجەتمەن.

﴿أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ﴾ «قرآن»: بېشىغا كۈن چۈشكەن ئادەم دۇئا قىلسا (ئۇنىڭ دۇئاسىنى) ئىجابەت قىلىدىغان، ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋېتىدىغان كىم؟

مُضْطَرِمٌ: يانغۇچى، كۆيگۈچى.

مُضْطَرِمَةٌ فِيْهِ النَّارُ: ئوت كەتتى.

مُضْطَلِعٌ: ھۆددىسىدىن چىققۇچى، قولىدىن كەلگۈچى.

مُضْطَهِدٌ: ئەزگۈچى، زۇلۇم قىلغۇچى؛ زىيانكەشلىك قىلغۇچى.

مُضْطَهَدٌ: خورلانغان، ئېزىلگەن، زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان.

الشُّعُوْبُ الْمُضْطَهَدَةُ: ئېزىلگەن خەلقلەر.

مُضَعَّفٌ: ھەسسىلەپ ئاشۇرۇلغان.

مَضَغَ يَمْضَغُ مَضْغًا الطَّعَامَ: چاينىدى.

مَضَغَ الْكَلَامَ: تىلىنى چايناپ سۆزلىدى، دۇدۇقلىدى.

مَضَغَ الصَّمْتَ: سۈكۈت قىلدى، جىم تۇرۇۋالدى.

مَضَغَ الْحِقْدَ: ئۆچمەنلىك قىلدى، ئاداۋەت ساقلىدى، غوم ساقلىدى.

هُوَ يَمْضَغُ لَحْمَ أَخِيْهِ: ئۇ قېرىندىشىنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدۇ.

مَضْغٌ: چاينىماق، چايناش.

مُضْغَةٌ ج مُضَغٌ وَمُضَاغَةٌ: سېغىز كەمپۈت، چاينىلىدىغان نەرسە؛ بىر لوقما گۆش، بىر لوقما تائام.

﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ «قرآن»: ئاندىن بىر پارچە گۆشنى سۆڭەككە ئايلاندۇردۇق.

مُضْغَةٌ سَائِغَةٌ: گالدىن راۋان ئۆتىدىغان يېمەكلىك.

مُضْغَةٌ طَيِّبَةٌ: مەززىلىك يېمەكلىك.

مُضَغُ الْأُمُوْرِ: ئەھمىيەتسىز مەسىلىلەر.

هُوَ مُضْغَةٌ فِي أَفْوَاهِ النَّاسِ: ئۇ كىشىلەرگە سۆز-چۆچەك بولۇپ بەردى.

مِضْغَطٌ ج مَضَاغِطُ: بارومېتىر، مانومېتىر.

مَضْغَطٌ ج مَضَاغِطُ: ئويمانلىق.

مَضْغُوْطٌ: بېسىلغان، سىقىلغان، قىسىلغان، پرېسلانغان.

مُضَفَّرٌ: ئۆرۈلگەن، ئىشىلگەن، توقۇلغان.

مَضْفُوْرٌ: ئۆرۈلگەن، توقۇلغان، ئىشىلگەن.

مُضْلِعٌ: ھۆددىسىدىن چىققۇچى، قولىدىن كەلگۈچى.

مُضِلٌّ: ئازدۇرغۇچى، خاتا يولغا باشلىغۇچى، ساختىپەز؛ سەراپ، ئېزىتقۇ.

﴿وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّضِلٍّ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھىدايەت قىلغان ئادەمنى ھېچ ئازدۇرغۇچى بولمايدۇ.

مَضَلَّةٌ ج مَضَلَّاتٌ وَمَضَالٌّ: خاتا يول.

مُضَلَّعٌ ج مُضَلَّعَاتٌ: قوۋۇرغولۇق.

مُضَلَّعٌ خُمَاسِيٌّ: بەش تەرەپلىك.

مَاجٌ مُضَلَّعٌ: دولقۇنسىمان تاختا تۆمۈر.

اَلْمُضَلَّعُ الْمُنْتَظِمُ: پارالللېل تۆت تەرەپلىك.

مُضَلَّعٌ مِنَ الثِّيَابِ: يوللۇق رەخت.

مُضَلِّلٌ: ئازدۇرغۇچى، خاتا يولغا باشلىغۇچى؛ ساختىپەز؛ سەراپ، ئېزىتقۇ.

رِوَايَةٌ مُضَلِّلَةٌ: بولمىغۇر گەپ، يالغان گەپ.

مِضْمَارٌ ج مَضَامِيْرُ: بەيگە مەيدانى، مۇسابىقە مەيدانى.

مُضْمَحِلٌّ: يوقالغۇچى، تۈگىگۈچى، غايىب بولغۇچى.

مُضْمَرٌ: مەزمۇنلۇق، مەنىلىك؛ يوشۇرۇنغان، مەنىسى يوشۇرۇن؛ ئۆز-ئۆزىدىن مەلۇم؛ ئىما-ئىشارەت.

مَضْمَضَ يُمَضْمِضُ مَضْمَضَةً الْمَاءَ فِي فَمِهِ: ئېغىز چايقىدى.

مَضْمَضَ الثَّوْبَ: كىيىمنى يۇدى.

مَا مَضْمَضَ عَيْنُهُ بِنَوْمٍ: كۆز يۇممىدى، ئۇخلىمىدى.

مَضْمَضَةٌ: چايقىماق، ئېغىز چايقىماق، ئېغىزغا سۇ ئالماق.

مُضَمِّدَةٌ ج مُضَمِّدَاتٌ: تېڭىقتا قويىدىغان داكا.

مَضْمُوْمٌ: پېش ئوقۇلغان.

مَضْمُوْنٌ: كاپالەت قىلىنغان، ھۆددە قىلىنغان؛ ئىشەنچلىك، راستچىل.

مَضْمُوْنٌ ج مَضَامِيْنُ: مەزمۇن، مەنە.

«مَضَامِيْنُهَا أَغْلَى وَأَرْفَعُ قِيْمَةً إِذَا كَسَدَتْ سُوْقُ الْمَعَانِي وَعَزَّتْ» ئەدەبىياتنىڭ بازىرى كاساتلىشىپ، قەدىرسىز بولۇپ قالغاندىمۇ، بۇ شېئىرلار مەزمۇن جەھەتتىن ناھايىتى يۇكسەك قىممەتكە ئىگە.

اَلشَّكْلُ وَالْمَضْمُوْنُ: شەكىل ۋە مەزمۇن.

مَضْمُوْنُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ مەزمۇنى.

مَضْمُوْنُ الْكَلَامِ: سۆزنىڭ مەنىسى.

مَضَنَّةٌ / مَضِنَّةٌ ج مَضَانٌّ: ئەتىۋارلىق نەرسە.

مُضْنًى: ئورۇق، ماجالى قالمىغان.

مُضَهَّبٌ: پارچىلانغان.

لَحْمٌ مُضَهَّبٌ: قىيما قىلىنغان گۆش.

مُضُوٌّ: ئۆتمەك، ئۆتۈپ كەتمەك.

مَضَى يَمْضِي مُضِيًّا: كەتتى، ئۆتۈپ كەتتى، ئۆتتى.

مَضَى فِي كَذَا: داۋاملاشتى.

مَضَى سَبِيْلَهُ أَوْ لِسَبِيْلِهِ: ئۆلدى، ۋاپات بولدى، ئالەمدىن ئۆتتى.

مَضَى فِي الْأَمْرِ: ئىشقا ئاشۇردى.

فِيْمَا مَضَى: ئۆتكەندە، ئۆتمۈشتە.

«مَضَى عَلَى الْحَادِثِ وَقْتٌ طَوِيْلٌ»: ۋەقەگە ئۇزاق زامان بولدى.

مَضَى وَقْتُهُ أَوْ أَوَانُهُ: ۋاقتى ئۆتكەن، كونىراپ قالغان.

مَضَى يَمْضِي مَضَاءً السَّيْفُ: قىلىچ ئۆتكۈر بولدى، ئىتتىك بولدى.

مَضَى الشَّخْصُ عَلَى الْبَيْعِ: سودىنى پۈتتۈردى.

مَضَى فُلَانٌ فِي سَبِيْلِهِ: پالانى يولىغا راۋان بولدى.

«وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُوْنَ»: سىلەر بۇيرۇلغان يەرگىچە ئالغا قاراپ مېڭىۋېرىڭلار.

عَلَيْنَا أَنْ نَمْضِيَ بِالثَّوْرَةِ حَتَّى النِّهَايَةِ: ئىنقىلابنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بېرىشىمىز لازىم.

مَضَى لَهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالَةِ ثَلَاثُوْنَ سَنَةً: ئۇنىڭ بۇ ھالغا ئوتتۇز يىل بولدى.

مِضْيَاعٌ: ئىسراپخور، بەتخەج، بۇزۇپ چاچقۇچى.

مِضْيَافٌ: مېھماندوست.

مُضِيءٌ: يورۇتقۇچى، نۇر چاچقۇچى، نۇرلۇق.

اَلْإِعْلَانُ الْمُضِيءُ: ئېلان چىراغ.

غَازَاتٌ مُضِيْئَةٌ: يورۇقلۇق تارقاتقۇچى گاز.

مَضِيْرٌ: ئاچچىق-چۈچۈك.

مَضِيْضٌ: ئازاب-ئوقۇبەت، كۈلپەت، جەبىر-زۇلۇم.

مَضْيَعَةٌ ج مَضَايِعُ: بىكار قىلىۋەتمەك، سەل قارىماق، زايە قىلىۋەتمەك.

تَجَنَّبِ الْإِغْتِيَابَ فَلَيْسَ فِيهِ سِوَى مَضْيَعَةِ الْوَقْتِ وَالْجُهْدِ وَرَاحَةِ الْبَالِ: غەيۋەت قىلىشتىن ساقلان، غەيۋەت قىلىش ۋاقىتنى، كۈچنى، كۆڭۈل ئارامىنى زايە قىلىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

مَضِيفٌ . مَضْيَفَةٌ ج مَضَايِفُ: مېھمانخانا، قوبۇلخانا.

مُضِيفٌ ج مُضِيفُونَ م مُضِيفَةٌ ج مُضِيفَاتٌ: ساھىبخان.

مُضِيفَةُ الطَّائِرَاتِ: ئايروپىلاندىكى ئايال كۈتكۈچى.

مَضِيقٌ ج مَضَايِقُ: تار كوچا، تار يول، چىغىر يول؛ بوغۇز، دېڭىز بوغۇزى.

مُضِيٌّ: ئۆتمەك، ئۆتۈپ كەتمەك.

مُضِيُّ مُدَّةٍ طَوِيلَةٍ: ئۇزاق ۋاقىت ئۆتۈپ كەتمەك.

بَعْدَ مُضِيِّ يَوْمَيْنِ: ئىككى كۈندىن كېيىن.

مُضِيُّ الْوَقْتِ أَوِ الْمُدَّةِ: مۇددەتنى ئۆتۈپ كەتمەك، ۋاقتى ئۆتۈپ كەتمەك.

مُضَيِّعٌ: ئىسراپخور، زايە قىلغۇچى، ھالاك قىلغۇچى.

مَطَا يَمْطُو مَطْوًا: چوڭ قەدەم تاشلىدى، چوڭ قەدەم بىلەن ئىلگىرىلىدى.

مُطَابِقٌ: مۇۋاپىق، مۇناسىپ، ماس، ئۇيغۇن.

مُطَابَقَةٌ: مۇۋاپىق بولۇش، ئۇيغۇن بولۇش، مۇناسىپ بولۇش، ماس، لايىق.

مُطَابَقَةُ الْحِسَابَاتِ: ھېساباتنىڭ بالانس بولۇشى.

مَطَاحٌ . مَطَاحَةٌ ج مَطَاوِحُ: خەتەرلىك يول.

مَطَادٌ ج مَطَاوِدُ: خەتەرلىك يول، خەتەرلىك جاي.

مَطَادَةٌ ج مَطَاوِدُ: چۆل.

مَطَارٌ ج مَطَارَاتٌ: ئايرودروم، ئايروپورت.

مَطَارٌ مَدَنِيٌّ: خەلق ئايروپورتى.

مَطَارٌ عَسْكَرِيٌّ: ھەربىي ئايرودروم.

مُطَارَدَةٌ: ئەگىشىپ ماڭماق، ئىزىدىن ماڭماق، پېيىغا چۈشمەك.

مُطَارِدَةٌ ج مُطَارِدَاتٌ: ئىز قوغلىغۇچى ئايروپىلان.

مُطَاعٌ: ئىتائەت قىلغۇچى.

﴿مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ﴾ «قرآن»: پەرىشتىلەر ئاللاھقا ئىتائەت قىلغۇچىدۇر، بۇ يەردە (يەنى ئاسماندا) ئۇ ئىشەنچلىكتۇر.

مَطَافٌ: تاۋاپ قىلىنىدىغان جاي، تاۋاپگاھ، كەئبىنىڭ ئەتراپى.

اِنْتَهَى بِهِ الْمَطَافُ إِلَى كَذَا: ئاخىرى ... غا يېتىپ باردى.

خَاتِمَةُ الْمَطَافِ: ئاخىرى، تۈگەنچىسى.

فِي نِهَايَةِ الْمَطَافِ: ئىشنىڭ ئاخىرى.

مُطَاقٌ: چىدىغىلى بولىدىغان.

غَيْرُ مُطَاقٍ: چىدىغىلى بولمايدىغان، چىدىغۇسىز.

مُطَالِبٌ: تەلەپ قىلغۇچى، ئىلتىماس قىلغۇچى.

مُطَالَبَةٌ ج مُطَالَبَاتٌ: تەلەپ قىلماق، ھوقۇق تەلەپ قىلماق.

مِطَالَةٌ: تۆمۈرچىلىك.

مُطَالِعٌ: ئوقۇغۇچى، مۇتالىئە قىلغۇچى.

مُطَالَعَةٌ: ئۆگەنمەك، ئوقۇماق.

قَاعَةُ الْمُطَالَعَةِ: قىرائەتخانا.

كُنْتُ أَمْسِ فِي قَاعَةِ الْمُطَالَعَةِ: مەن تۈنۈگۈن قىرائەتخانىدا ئىدىم.

مُطَاوِعٌ: ئىتائەت قىلغۇچى، بويسۇنغۇچى.

مُطَاوَلَةٌ: ئارقىغا سوزماق، كېچىكتۈرمەك.

مَطَايِبُ: خۇش پۇراق نەرسىلەر، ياخشى نەرسىلەر.

مُطَأْطِئٌ: پەسەيگۈچى، پەسىيىۋاتقان.

مُطَأْطِئُ الرَّأْسِ: بېشى چۈشۈپ كەتكەن، بېشىنى ساڭگىلاتقان.

مَطَبٌّ ج مَطَبَّاتٌ: ئويمان يەر، ئازگال، ئورەك.

مُطَبِّبٌ: دوختۇر، تېۋىپ.

مُطَبَّعٌ: بېقىلغان، كۆندۈرۈلگەن، تەربىيىلەنگەن.

مُطَبَّلُ الْأَرْضِ: سۇغا قانغان يەر.

مِطْبَخٌ: ئوچاق.

مَطْبَخٌ ج مَطَابِخُ: ئاشخانا.

مَطْبَعٌ ۔ مَطْبَعَةٌ ج مَطَابِعُ: باسمىخانا.

مَطْبَعَةٌ حَجَرِيَّةٌ: تاش باسما، تاش مەتبەئە.

مِطْبَعَةٌ ج مَطَابِعُ: بېسىش ماشىنىسى.

مَطْبَعِيٌّ: باسما، باسمىنىڭ، باسمىخانىنىڭ.

خَطَأٌ مَطْبَعِيٌّ: باسما خاتالىقى.

غَلْطَةٌ مَطْبَعِيَّةٌ: مەتبە خاتالىقى.

قَامَ بِتَصْحِيحِ الْأَخْطَاءِ الْمَطْبَعِيَّةِ: باسما خاتالىقىنى تۈزەتتى.

مُطْبِقٌ: يەر ئاستى تۈرمىسى، زىندان؛ ياپقۇچ.

جَهْلٌ مُطْبِقٌ: مۇتلەق ھېچ نەرسە بىلمەيدىغان.

صَمْتٌ مُطْبِقٌ: جىمجىت، ئۈن ـ تىنسىز.

جُنُونٌ مُطْبِقٌ: قىپقىزىل ساراڭلىق.

هُدُوءٌ مُطْبِقٌ: تىپتىنچ.

مَطْبَقَةٌ ج مَطْبَقَاتٌ: قاچا ـ قۇچا ئىشكاپى.

مَطْبَقِيَّةٌ ج مَطْبَقِيَّاتٌ: قاچا ـ قۇچا ئىشكاپى.

مَطْبُوخٌ: پىشۇرۇلغان، قورۇلغان، پىششىق؛ پىلانلانغان، تەرتىپكە سېلىنغان.

مَطْبُوعٌ ج مَطْبُوعَاتٌ: بېسىلغان؛ جەدۋەل، سخېما.

مَطْبُوعٌ ج مَطْبُوعُونَ: تۇغما، تەبىئىي.

مَطْبُوعٌ عَلَى كَذَا: تەبىئىي، تۇغما.

شَاعِرٌ مَطْبُوعٌ: تۇغما شائىر.

فَنَّانٌ مَطْبُوعٌ: تۇغما گۈزەل سەنئەتچى.

مَطْبُوعَاتٌ: باسما بۇيۇملار، نەشر بۇيۇملىرى.

مُرَاقِبُ الْمَطْبُوعَاتِ: نەشر بۇيۇملار نازارەتچىسى.

قَانُونُ الْمَطْبُوعَاتِ: نەشر بۇيۇملىرى قانۇنى.

مَطْبُوعَاتٌ دَوْرِيَّةٌ: مەۋسۇملۇق ژۇرنال.

مَطْبُوقٌ: تاقالغان، ئېتىلگەن، يېپىلغان؛ چەكلەنگەن.

مِطَثَّةٌ ج مَطَاثٌّ: چەمبەر، دۈگىلەك.

مُطَجَّنٌ: تاۋىدا پىشۇرۇلغان، قورۇلغان.

مِطْحَانٌ ج مَطَاحِينُ: تۈگۈلۈۋالىدىغان زەھەرلىك يىلان.

مِطْحَنٌ ج مَطَاحِنُ: تۈگمەن.

مَطْحَنَةٌ ج مَطَاحِنُ: تۈگمەن، ئۈن زاۋۇتى.

مَطْحُوْمٌ: تولدۇرۇلغان.

مَطَرَ يَمْطُرُ مَطْرًا وَمَطَرًا: يامغۇر ياغدى، يامغۇر چۈشتى؛ ئالدى.

«ذَهَبَ وَلَا أَدْرِيْ مَنْ مَطَرَ بِهِ»: ئۇ كەتتى، ئۇنى كىمنىڭ ئالغانلىقىنى ئۇقمايمەن.

مَطَرَ يَمْطُرُ مُطُوْرًا الْحِصَانُ: ئايغىر چاپتى، ئۇچقاندەك يۈگۈردى.

مَطَرٌ ج أَمْطَارٌ: يامغۇر.

قَطْرَةُ الْمَطَرِ: يامغۇر تامچىسى.

مِقْيَاسُ الْمَطَرِ: يامغۇر ئۆلچىگۈچ، پىلۇئومېتىر.

مَطِرٌ: يامغۇرلۇق.

مِطْرَابٌ ج مِطْرَابَةٌ: چەكسىز خۇشال بولغۇچى؛ روھلۇق.

مِطْرَانٌ / مَطْرَانٌ ج مَطَارِيْنٌ وَمَطَارِنَةٌ: ئارخېپىكون، پىرىماس، پاترىئارخ (خرىستىئان ۋە كاتولىك چېركاۋىدىكى يۇقىرى دەرىجىلىك روھانى).

مُطْرِبٌ ج مُطْرِبُوْنَ: خۇشال بولغۇچى، شادلاندۇرغۇچى؛ ناخشىچى.

صَوْتٌ مُطْرِبٌ: يېقىملىق ئاۋاز. مۇڭلۇق كۈي.

هَذَا مُطْرِبٌ مَشْهُوْرٌ: بۇ داڭلىق ناخشىچى.

لِهَذَا الْمُغَنِّيْ صَوْتٌ مُطْرِبٌ: بۇ ناخشىچىنىڭ ئاۋازى مۇڭلۇق.

آلَاتٌ مُطْرِبَةٌ: چالغۇ ئەسۋابلىرى.

مُطَرْبَشٌ: قىزىل بۆكلۈك.

مَطْرَةٌ وَمَطَرَةٌ ج مَطَرَاتٌ: ئۆتكۈنچى يامغۇر.

مَطْرَحٌ ج مَطَارِحُ: تاشلايدىغان جاي؛ يىراق جاي.
مِطْرَحٌ ج مَطَارِحُ: ئەدىيال، سىپلىنچا.
مِطْرَحَةٌ ط مَطَارِحُ: رىپىدە، نان ياقىدىغان يەك.
مِطْرَدٌ ج مَطَارِدُ: قىسقا نەيزە.
مُطَّرِدٌ: ئىزچىل ئۆزگەرمەس؛ داۋاملىق، ئۈزلۈكسىز، ئومۇمەن.
مُطَّرِدُ النَّسَقِ: بىر قېلىپقا چۈشۈرگۈچى.
قَائِدَةٌ مُطَّرِدَةٌ: نىزام، ئومۇمىي پرىنسىپ.
مُطَرِّزٌ: كەشتىچى، گۈل چەككۈچى.
مُطَرَّزٌ: كەشتىلەنگەن، گۈل چېكىلگەن.
مُطَرِّشٌ: قەي قىلدۇرغۇچى دورا.
مُطْرِفٌ ج مَطَارِفُ: گۈللۈك تاۋار تون.
مِطْرَقٌ. مِطْرَقَةٌ ج مَطَارِقُ: بولقا، بازغان.
الْمِنْجَلُ وَالْمِطْرَقُ: ئورغاق ۋە بولقا.
مِطْرَقَةُ الْبَابِ: دەرۋازىنىڭ ھالقىسى.
مَطْرُوحٌ: تاشلىۋېتىلگەن.
مَطْرُوحٌ فِي الْحِسَابِ: كېمەيتىلگەن.
مَطْرُودٌ: قوغلانغان، ھەيدەلگەن، تاشلىۋېتىلگەن؛ قاچقۇن.
مَطْرُوقٌ: يېيىلغان، سوقۇلغان، پروكاتلانغان، كونا يول، تونۇش ماشىنىسى.
مَوْضُوعٌ مَطْرُوقٌ: بۇرۇن توختالغان ماۋزۇ.
مَطْرُوقِيَّةٌ: سوزۇلۇشچان.
مَطْرِيَّةٌ: يامغۇر كۆنلۈكى، كۆنلۈك، يامغۇرلۇق.
مَطَّ يَمُطُّ مَطًّا الشَّيْءَ: سوزدى، ئۇزارتتى.
مَطَّ الْكَاتِبُ الْحَرْفَ: كاتىپ ھەرپنى سوزدى.
مَطَّ خَدَّهُ: غادايدى.
مَطَّاطٌ: رېزىنكە (پىششىق) كاۋچۇك (خام).
تِلْكَ الْمِنْطَقَةُ غَنِيَّةٌ بِالْمَطَّاطِ: بۇ رايون كاۋچۇققا باي.
زُنْبُرُكٌ مَطَّاطٌ: پۇرژىنا، رېسور (ماشىنىلاردا).
مُطَّلِعٌ ج مُطَّلِعُونَ: بىلىملىك، ئالىم، مۇتەخەسسىس؛ بىلگۈچى، تونۇغۇچى؛ كۆرگۈچى.
﴿قَالَ هَلْ أَنْتُم مُّطَّلِعُونَ﴾ «قرآن»: ئۇ (بۇرادەرلىرىگە) سىلەر ئۇنى (دوستۇمنى) كۆرەمسىلەر؟ دەيدۇ.
لَمْ يَكُنْ مُطَّلِعًا عَلَى مَا يَفْعَلُهُ إِبْنُهُ: ئۇ ئوغلىنىڭ نېمە ئىش قىلغانلىقىدىن خەۋەرسىز ئىدى.
مِنَ الْأَوْسَاطِ الْمُطَّلِعَةِ: مەلۇماتلىقلار جۈملىسىدىن.
مُطَّوِّعٌ ج مُطَّوِّعُونَ: ياخشى ئەمەللەرنى ئارتۇق قىلغۇچى.
﴿الَّذِيْنَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِيْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ «قرآن»: (مۇناپىقلار) مۇئمىنلەرنىڭ ئىچىدىكى مەردلىك بىلەن (كۆپ) سەدىقە قىلغۇچىلارنى ئەيىبلەيدۇ.
الْمُطَّوِعَةُ: پىدائىي.
مَطَعَ يَمْطَعُ مُطُوْعًا فِي الْأَرْضِ: ئۇزاپ كەتتى.
مَطَعَ الشَّيْءَ: چىشىنىڭ ئۇچى بىلەن چىشلىدى.
مَطَعَ فُلَانٌ: قېچىپ كەتتى، تىكىۋەتتى.
مِطْعَامٌ ج مَطَاعِمُ: مېھماندوست.
كَرِيْمًا مِطْعَامًا: مېھماندوست، مەرد ئادەم.
مِطْعَانٌ ج مَطَاعِنُ: ئاغزىغا كەلگەننى بوغۇزىغا يۇتمايدىغان، زەھەرخەندە، ئاغزى يامان.
مُطْعَمٌ: ئۇلانغان.
مَطْعَمٌ ج مَطَاعِمُ: تاماقخانا، ئاشخانا.
مَطْعَمٌ شَعْبِيٌّ: خەلق ئاشخانىسى.
مَطْعَمٌ جَامِعِيٌّ: ئۇنىۋېرسىتېت تاماقخانىسى.
صَاحِبُ الْمَطْعَمِ: ئاشخانا خوجايىنى.
مِطْعَمٌ ج مِطْعَمَةٌ: كۆكۈللۈك يېمەك، ئاچ بۆرىدەك يېمەك.
مِطْعَنٌ: سانجىلغان جاي، پىچاق ئۇرۇلغان جاي.
مَطْعُومٌ ج مَطَاعِيْمُ: يېمەكلىك، ئوزۇق - تۈلۈك؛ ئۇلانغان؛ چېچەك ۋاكسىنىسى.

مَطْعُونٌ: سانجىلغان، پىچاق سېلىنغان؛ ۋابا كېسىلىگە دۇچار بولغان.

كَلَامٌ مَطْعُونٌ فِيهِ: رەت قىلغىلى بولىدىغان سۆز، پۇت تىرەپ تۇرالمايدىغان سۆز.

مِطْفَايَةٌ ج مَطَافِئُ: ئوت ئۆچۈرگۈچ، ئوت ئۆچۈرۈش ئەسۋابى.

فِرْقَةُ الْمَطَافِئِ: ئوت ئۆچۈرگۈچىلەر، ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتى.

رِجَالُ الْمَطَافِئِ: ئوت ئۆچۈرگۈچى خادىملار.

مُطْفَأٌ: ئۆچكەن، ئۆچۈپ قالغان.

مِطْفَأَةٌ: ئوت ئۆچۈرگۈچ، ئوت ئۆچۈرۈش ئەسۋابى.

مِطْفَأَةُ الْحَرَائِقِ: ئوت ئۆچۈرۈش ماشىنىسى.

مُطْفِئٌ: ئوت ئۆچۈرگۈچى.

مُطْفِئُ الرَّضْفِ: بالا ـ قازا، بالايىئاپەت، ئوڭۇشسىزلىق، كۈلپەت.

مُطْفِئُ الْجَمْرِ: ئەڭ سوغۇق كۈن، (2 ـ ئاينىڭ 28 ـ، 29 ـ كۈنلىرى).

مَطْفَحَةٌ: تور.

مِطْفَحَةٌ: چۆيلا.

مُطَفِّفٌ ج مُطَفِّفُونَ: كەم ئۆلچىگۈچى.

﴿ وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴾ «قرآن»: (ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا) كەم بەرگۈچىلەرگە ۋاي! ئۇلار كىشىلەردىن ئۆلچەپ ئالغان چاغدا تولۇق ئالىدۇ.

مُطْفِلٌ: بالىلىق ئايال.

اِمْرَأَةٌ مُطْفِلٌ لَيْسَ لَهَا مُعِينٌ: يار ـ يۆلەكسىز بالىلىق ئايال.

مَطْفِيٌّ: ئۆچكەن، ئۆچۈرۈلگەن.

مَطَلَ يَمْطُلُ مَطْلًا: سوزدى.

مَطَلَ الْحَدِيدَ: تۆمۈرنى سوقتى، تۆمۈرنى تاۋلىدى.

مَطَلَ بِحَقِّهِ: ئۇنىڭ ھەققىنى قايتۇرۇشنى كەينىگە سۆردى، كېچىكتۈردى، ئارقىغا سوزدى.

مَطْلٌ: كەينىگە سۆرەمەك، كېچىكتۈرمەك.

«مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ» «حديث»: باي ئادەمنىڭ قەرزنى ئارقىغا سوزۇپ ۋاقتىدا بەرمەسلىكى زۇلۇم سانالغانلىق بولىدۇ.

مَطْلُ الْمَعَادِنِ: سوقماق، تاۋلىماق.

يَقْبَلُ الْمَطْلَ: سوققىلى (بازغانلىغىلى، تاۋلىغىلى) بولىدىغان، سوزۇلۇشچانلىقى (كېڭىيىشچانلىقى) ئىگە.

بِلَا مَطْلٍ: قىلچە كېچىكتۈرمەستىن، قىلچە ئارقىغا تارتماي (سۆرىمەي).

مِطْلَاءٌ ج مَطَالٍ: پەسىلىك، ئويمانلىق، چوڭقۇرلۇق.

مِطْلَاقٌ ج مَطَالِيقُ: تولا خوتۇن قويۇۋېتىدىغان، تولا ئاجرىشىدىغان.

مِزْوَاجٌ مِطْلَاقٌ: تولا خوتۇن ئېلىپ ئاجرىشىدىغان، خوتۇنباز.

مَطْلَبٌ ج مَطَالِبُ: مەقسەت، غەرەز، غايە.

لَيْسَ لِيْ أَيُّ مَطْلَبٍ: مېنىڭ ھېچ تەلىپىم يوق.

اَلْحُرِّيَّةُ مَطْلَبٌ مِنْ مَطَالِبِ النَّاسِ: ئەركىنلىك كىشىلەر تەلەپ قىلىدىغان بىر غايە.

مُطَلْسَمٌ: تۇمار قىلىنغان، سېھىرلەنگەن.

مَطْلَعٌ ج مَطَالِعُ: شوتا، پەلەمپەي؛ مۇقەددىمە، كىرىش سۆز؛ قۇياش ۋە يۇلتۇزلارنىڭ چىقىدىغان جايى.

مَطْلَعُ الْفَجْرِ: تاڭ نۇرى، تاڭ يورۇماق.

﴿سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ «قرآن»: (شۇ كېچە) تاڭ يورۇغانغا قەدەر پۈتۈنلەي تىنچ ـ ئامانلىقتىن ئىبارەتتۇر.

مَطْلَعُ النَّهْضَةِ: گۈللەنگەن، دەسلەپكى مەزگىللەردە.

مَطْلَعُ الْقَصِيدَةِ: قەسىدىنىڭ دەسلەپكى بېيىتى.

مَطْلَعُ الشَّمْسِ السَّاعَةُ السَّادِسَةُ صَبَاحًا: كۈن ئەتىگەن سائەت ئالتە بىلەن چىقىدۇ.

مَطْلِعٌ ج مَطَالِعُ: كۈن چىقىدىغان جاي، كۈن چىقىدىغان تەرەپ.

لِلشَّمْسِ مَطَالِعُ وَمَغَارِبُ: قۇياشنىڭ چىقىدىغان ۋە پاتىدىغان جايلىرى بولىدۇ.

﴿حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ﴾ «قرآن»: زۇلقەرنەيىن كۈنچىقىش تەرەپكە بارغاندا.

مُطْلَقٌ: مۇتلەق، چەكلىمىگە ئۇچرىمايدىغان، ئەركىن؛ ئومۇمىي، ئورتاق؛ مۇكەممەل، تولۇق.

مُطْلَقُ السَّرَاحِ: ئەركىن، ھۆر، ئازاد.

الْحُكْمُ الْمُطْلَقُ: ھاكىممۇتلەقلىق، مۇستەبىتلىك.

مُطْلَقًا: ھەرگىز، ئەبەدىي، مۇتلەق.

يَتَمَتَّعُ بِسُلْطَةٍ مُطْلَقَةٍ: چەكسىز ئەركىنلىككە ئىگە.

حَصَلَ عَلَى أَغْلَبِيَّةٍ مُطْلَقَةٍ: مۇتلەق كۆپ ئاۋازغا ئېرىشتى.

الْحَقِيقَةُ الْمُطْلَقَةُ: مۇتلەق ھەقىقەت.

الْفِكْرُ الْمُطْلَقُ: مۇتلەق ئىدىيە.

مُطِلٌّ عَلَى: باشقۇرغۇچى؛ ئېگىزدىن قارىغۇچى؛ نازارەتچى.

مُطَلٌّ: مەنزىرە، كۆرۈنۈش؛ پېشايۋان، بالكون.

مِطَلَّةٌ: قىسقا زىيارەت، قىسقا مۇددەتلىك زىيارەت.

مُطَلَّقَةٌ ج مُطَلَّقَاتٌ: تالاق قىلىنغان ئايال، قويۇۋېتىلگەن ئايال.

﴿وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ «قرآن»: تالاق قىلىنغان ئاياللارغا قائىدە بويىچە نەپىقە بېرىش لازىم، (ئۇ) تەقۋادارلارنىڭ ئۆتىشىگە تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىدۇر.

مُطَلًّى: ئېغىر كېسەل؛ ئۆمۈرلۈك قامالغان.

مِطْلَمَةٌ: نوغۇچ.

مَطْلُوبٌ ج مَطَالِيبُ: تەلەپ قىلىنغان، ئىزدەلگەن، ئۈمىد قىلىنغۇچى، زۆرۈر، ئۆتەشكە تېگىشلىك.

مَطْلُوبٌ مِنْهُ: قەرزدار.

هُوَ مَطْلُوبٌ عَلَى التِّلِيفُونِ: ئۇنى تېلېفونىدا چاقىرىۋاتىدۇ.

مَطْلُوبَاتُ التَّاجِرِ: سودىگەرنىڭ قەرزلىرى.

مِطْلًى ج مَطَالٍ: پەسلىك، ئويمانلىق، چوڭقۇرلۇق.

مَطْلِيٌّ: بويالغان، سىرلانغان، مايلىق.

مِطْمَارٌ ج مَطَامِيرُ: قۇرۇلۇش ئۇچۇن تارتىلغان تانا، ئاسما قارا.

هُوَ عَلَى مِطْمَارِ أَبِيهِ: ئۇ دادىسىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشاش.

مِطْمَاعٌ: تەمەخور، ئاچ كۆز، نەپسانىيەتچى.

مُطْمَئِنٌّ: خاتىرجەم، كۆڭلى توق، تەمكىن؛ يۈرەكلىك؛ بىخەتەر.

﴿إِلاَّ مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالإِيمَانِ﴾ «قرآن»: قەلبى ئىمان بىلەن مۇستەھكەم تۇرسىمۇ مەجبۇرلاش ئاستىدا (ئاغزىدىلا) ئىمان ئېيتقاندىن يانغانلىقىنى بىلدۈرگەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا.

مُطْمَئِنَّةٌ: خاتىرجەم بولغۇچى.

أَرْضٌ مُطْمَئِنَّةٌ: پەسلىك، پەس يەر، چوڭقۇرلۇق.

مَطْمَحٌ ج مَطَامِحُ: نىشان؛ قارار، مۇددىئا.

رَجُلٌ ذُو مَطَامِحَ عَالِيَةٍ: يۈكسەك، غايىلىك ئادەم.

مِطْمَرٌ: قۇرۇلۇش ئۇچۇن تارتىلغان تانا، ئاسما قارا.

مِطْمَعٌ ج مَطَامِعُ: كىشىنى ئاچ كۆزلۈككە سالىدىغان نەرسە، قىزىقتۇرىدىغان نەرسە، تەمە قىلىنىدىغان نەرسە، ئاچ كۆزلۈك.

الْمَطَامِعُ الاِسْتِعْمَارِيَّةُ: جاھانگىرلىكنىڭ ياۋۇز

نىيىتى.

مَطْمَعَةٌ: يەمچۈك.

مَطْمُورٌ: كۆمۈلگەن، يېپىلغان، دەپنە قىلىنغان.

أَنَابِيبُ مَطْمُورَةٌ فِي التُّرْبَةِ: يەرگە كۆمۈلگەن تۇرۇبا.

مَطْمُورَةٌ ج مَطَامِيرُ: ئورا، گەمە، يەر ئاستى ئىسكىلات، يەر ئاستى تۈرمە.

مَطْمُوسٌ: ئۆچۈرۈلگەن، كور.

مِطْنَابٌ ج مَطَانِيبُ: چوڭ، بۈيۈك.

جَيْشٌ مِطْنَابٌ: زور قوشۇن.

مِطْنَبٌ ج مَطَانِبُ: مۈرە، سۈزگۈچ.

مُطْنِبٌ: مەدداھ، باشقىلارنى مەدھىيىلەپ ئۇچۇرغۇچى.

مِطْنَزَةٌ ج مَطَانِزُ: كېرەكسىز ئادەم، تاشلاندۇق نەرسە.

مَطْهَرٌ: كۆيدۈرۈش ئورنى (كاتولىك دىنىدىكىلەرنىڭ قارىشىچە جەننەتكە كىرىشتىن بۇرۇن گۇناھكارلارنىڭ روھىنى پاكلايدىغان ئاتالمىش جاي).

مَطْهَرَةٌ ج مَطَاهِرُ: يۇيۇنۇش ئۆيى، يۇيۇنۇش قاچىسى ۋە ئەسۋابلىرى، تازىلىق ئۆيى.

السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ: مىسۋاك ئېغىز تازىلايدۇ.

مُطَهِّرٌ ج مُطَهِّرَاتٌ: تازىلىغۇچى، پاكلىغۇچى، ھۆللىگۈچ، نەملىگۈچ، دېزىنفېكسىيە دورىلىرى، سۈننەتچى، خەتنىچى.

نَظَّفَ الطَّبِيبُ الْجُرْحَ بِمُطَهِّرٍ: دوختۇر جاراھەتنى دېزىنفېكسىيە قىلىپ تازىلىدى.

﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ (ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ.

السِّوَاكُ مُطَهِّرٌ لِلْفَمِ: مىسۋاك ئېغىزنى پاك قىلىدۇ.

مُطَهَّرٌ: پاك، پاكلانغان.

﴿فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ «قرآن»: قۇرئان كىتابتا (يەنى لەۋھۇلمەھپۇزدا) ساقلانغاندۇر، ئۇنى پەقەت پاك بولغانلارلا تۇتىدۇ.

مُطَهِّرَةٌ: يۇقىرى بېسىملىق دېزىنفېكسىيە قازىنى.

مُطَهِّرَاتٌ: دېزىنفېكسىيە قىلىش ئۈسكۈنىلىرى، ئەسۋاب، دورا قاتارلىقلار.

مُطَهَّمٌ: سېمىز؛ تورۇق؛ چىرايلىق.

جَوَادٌ مُطَهَّمٌ: چىرايلىق ئات.

مَطْهًى ج مَطَاهٍ: ئاشخانا.

مِطْوَاةٌ ج مَطَاوٍ: قەلەمتىراش، بەكە.

مِطْوَاحٌ ج مَطَاوِيحُ: تاياق.

مِطْوَاعٌ ج مَطَاوِيعُ: بويسۇنغۇچى، ئىتائەتچان.

مَطْوَلٌ: ئارقىغا سوزغۇچى، كېچىكتۈرگۈچى، سۆرەلمە، ئەزمىلىك قىلغۇچى.

مُطَوَّشٌ: ئاختا، پىچىۋېتىلگەن.

مُطَوِّفٌ ج مُطَوِّفُونَ: تاۋاپ قىلغۇچى، ھەج قىلغۇچى، دەلىل.

مُطَوَّقٌ: قورشالغان.

مُطَوَّقٌ بِالْبَحْرِ: دېڭىز بىلەن قورشالغان.

الْحَمَامُ الْمُطَوَّقُ: پاختەك.

مُطَوَّلٌ: ناھايىتى ئۇزۇن، زېرىكەرلىك، پەلەپەتىش، سوزۇلغان، تەپسىلىي، ئەتراپلىق، مۇكەممەل.

مِطْوًى ج مَطَاوٍ: قەلەمتىراش، بەكە.

مَطْوِيٌّ ج مَطْوِيَّاتٌ: قاتلىنىدىغان، پۈكلىنىدىغان.

خَيْمَةٌ مَطْوِيَّةٌ: قاتلىنىدىغان چېدىر.

﴿وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ «قرآن»: ئاسمانلار ئاللاھنىڭ ئوڭ قولىدا قاتلىنىپ تۇرىدۇ.

مِطْيَافٌ ج مَطَايِيفُ: نۇر بۆلگۈچ ئەينەك.

مِطْيَافٌ رَسَّامٌ: ئۆزلۈكىدىن خاتىرىلەش، نۇر بۆلگۈچ ئەسۋاب.

مَطْيَبَةٌ ج مَطَايِبُ: خۇش پۇراقلىق جاي.

مِطْيَرٌ: يامغۇرلۇق.

مُطِيْعٌ: ئىتائەت قىلغۇچى، بويسۇنغۇچى.

مَطِيْـلٌ: سوزۇلۇشـچانلىق، ئېگىلىـشچانلىق، سوزۇلۇشچانلىققا ئىگە.

مَطِيْلَـةٌ ج مَطَائِـلُ: قاڭـالتىر، تـۇنىكە؛ تۆمـۈر پارچىسى.

مَطْيُوْرٌ: شاللاق؛ تاققا ـ تۇققا.

مُطَيَّبٌ ج مُطَيَّبُوْنَ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

مَطِيَّـةٌ ج مَطَايَـا وَمَطِـيٌّ: ئـات ـ ئـۇلاغ، ئىـش ھايۋانلىرى.

إِتَّخَـذَ مَطِيَّـةً لِبُلُـوْغِ أَغْرَاضِـهِ: ئـۇنى مەقـسىتىگە يېتىشىنىڭ ۋاستىسى قىلىۋالدى.

الثَّبَاتُ مَطِيَّةُ النَّجَاحِ: چىدام غەلىبىنىڭ كۆندۈرگەن ئۇلىغىدۇر.

مُظَاهَرَةٌ ج مُظَاهَرَاتٌ: ياردەملەشمەك؛ ئارقا تىرەك بولماق؛ نامايىش.

مُظَاهَرَةٌ سَلميةٌ: تىنچلىق نامايىشى، تىنچ نامايىش قىلماق.

مُظَاهَرَةٌ مُسَلَّحَةٌ: قوراللىق نامايىش.

سَارَتْ مُظَاهَرَةٌ كَبِيْرَةٌ فِي شَوَارِعِ الْمَدِيْنَةِ اِحْتِجَاجًا عَلَى قَرَارِ الْحُكُوْمَةِ: ھۆكۈمەتنىڭ قارارىغا نارازىلىق بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن شەھەر كوچىلىرىدا كەڭ كۆلەملىك نامايىش يۈز بەردى.

مَظْبَأَةٌ ج مَظَابِئُ: كېيىك كۆپ جاي.

مَظَرَّةٌ ج مَظَارٌّ: چاقماق تېشى.

مَظْرُوْفٌ ج مَظَارِيْفُ: پېچەتلەنگەن، چاپلانغان، ئېتىلگەن.

بَعَثْتُ بِالرِّسَالَةِ مَظْرُوْفَةً: خەتنى كونۋېرت ئېغىزىنى چاپلاپ ئەۋەتتىم.

مِظْعَانٌ: سىلىق ماڭىدىغان ئات ياكى تۆگە.

مُظْعَةٌ: ئوت ـ چۆپ قالدۇقى.

مِظْفَارٌ: غالىب، يېڭىلمەس.

مُظَفِّرٌ ج مُظَفِّرُوْنَ: غالىـب، يەڭگـۈچى، غەلىـبە قىلغۇچى، زەپەر قۇچقۇچى.

عَادَ جَيْشٌ مُظَفِّرًا: قوشۇن غەلىبە بىلەن قايتتى.

مُظَفَّرٌ ج مُظَفَّرُوْنَ: غالىـب، يەڭگـۈچى، غەلىـبە قىلغۇچى، زەپەر قۇچقۇچى.

عَادَ جَيْشُنَا مُظَفَّرًا: بىزنىڭ قوشۇن غەلىبە بىلەن قايتتى.

مُظِلٌّ: سايىلىك، كۆلەڭگە.

مِظَلَّةٌ ج مَظَالٌّ وَمِظَلَّاتٌ: كۈنلۈك، زونتىك.

مِظَلَّةٌ وَاقِيَةٌ: پاراشۇت.

مِظَلَّةُ النَّجَاةِ: پاراشۇت.

لَا أُفَكِّـرُ فِـي شِـرَاءِ الْمِظَلَّـةِ إِلَّا عِنْـدَمَا تَمْطُـرُ الـسَّمَاءُ: يامغۇر ياغقان چاغدىلا كۈنلۈك سېتىۋېلىشنى ئويلايمەن.

نَشَرَ أَحْمَدُ مِظَلَّتَهُ لِيَتَّقِيَ الْمَطَرَ: ئەھمەد يامغۇردىن پاناھلىنىش ئۈچۈن يامغۇرلۇقنى يايدى.

مُظَلِّلٌ: سايە، كۆلەڭگە.

مُظَلِّمٌ: قاپقاراڭغۇ.

مِظَلِّيٌّ ح مِظَلِّيُوْنَ: پاراشۇتچى.

جُنْدِيّ الْمِظَلِّيِّ: پاراشۇتچى قىسىم.

فِرْقَةُ الْمِظَلِّيِّيْنَ: پاراشۇتچىلار ئەترىتى.

مُظْلِمٌ: قاراڭغۇلۇق، زۇلمەتلىك.

﴿كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعاً مِّنَ اللَّيْلِ مُظْلِماً﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ يۈزلىرى گويا قاراڭغۇ كېچىنىڭ پارچىسى بىلەن ئورالغاندەك قارىيىپ كېتىدۇ.

شَعْرٌ مُظْلِمٌ: قاپقارا چاچ.

يَوْمٌ مُظْلِمٌ: نەس باسقان كۈن.

زَاوِيَةٌ مُظْلِمَةٌ: قاراڭغۇ بۇلۇڭ ـ پۇچقاق.

مَظْلِمَةٌ ج مَظَالِمُ: ئادالەتسىزلىك، ناھەقچىلىك.

إِحْتَمَلَ الْمَظَالِمَ بِصَبْرٍ: زۇلۇمغا چىدىدى.

مَظْلُـوْمٌ ج مَظْلُوْمَـاتٌ وَمَظَـالِمُ: زۇلـۇم قىلىنغـۇچى

ئېزىلگۈچى.

﴿وَمَن قُتِلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَاناً﴾ ‹قرآن›: كىمكى ناھەق ئۆلتۈرۈلىدىكەن (قاتىلىدىن قىساس ئېلىش ياكى دىيەت ئېلىش، ياكى كەچۈرۈم قىلىش) ھوقۇقىنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسىنىڭ قولىدا قىلدۇق.

مَظْمَأٌ ج مَظَامِئُ: قاغجىراپ كەتكەن يەر، قۇرغاق يەر.

مِظْمَاءٌ ج مَظَامِئُ: قاتتىق ئۇسساپ كەتكەن، قاغجىراپ كەتكەن.

مَظِنَّةٌ ج مَظَانٌّ: شەك، گۇمان، شۈبھە.

بَحَثْتُ عَنِ الْكِتَابِ الْمَفْقُوْدِ فِي مَظَانِّهِ فَلَمْ أَجِدْهُ: يىتكەن كىتابنى گۇمانلىق جايلاردىن ئىزدەپ تاپالمىدىم.

مِظَنَّةٌ ج مَظَانٍّ: بېشارەت؛ ئالامەت، بەلگە، ئوبيېكت، نىشان، لايىق.

إِنَّهُ مِظَنَّةٌ لِلْخَيْرِ: ئۇ ياخشى دەپ قارىلىدۇ.

مَظْنُوْنٌ: گۇمانلانغان، تەسەۋۋۇر قىلىنغان.

مَظْهَرٌ ج مَظَاهِرُ: تاشقى كۆرۈنۈشى، مەنزىرە؛ بىلدۈرمەك، كۆرسەتمەك.

مَظَاهِرُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇش ھادىسىلىرى.

مَظَاهِرُ الْإِكْبَارِ وَالْإِجْلَالِ: ھۆرمەت بىلدۈرمەك.

لَا تَزَالُ هَذِهِ الْبِنَايَةُ الْقَدِيْمَةُ تَحْتَفِظُ بِمَظْهَرِهَا الْأَصْلِيِّ: بۇ قەدىمي بىنا ئۆزىنىڭ ئەسلىي قىياپىتىنى ساقلاپ كەلمەكتە.

إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْع أَنْ تَعْرِفَ مِنْ مَظْهَرِهِ الْعَادِيِّ أَنَّهُ كَبِيْرُ الْمُهَنْدِسِيْنَ فِي مَصْنَعِنَا: ئۇنىڭ ئاددىي سىرتقى قىياپىتىگە قاراپ زاۋۇتىمىزنىڭ باش ئىنژېنېرى ئىكەنلىكىنى بىلەلمەيسەن.

مَخْدُوْعٌ بِالْمَظَاهِرِ الْجَوْفَاءِ: قۇرۇق كۆرۈنۈشلەر (مەنزىرىلەر) بىلەن ئالدانغان.

مَظْهَرِيٌّ: كۆرۈنۈشلۈك، سىرتقى كۆرۈنۈشىنىڭ؛ ھادىسىلىك، ھادىسىنىڭ؛ ئوبرازلىق.

مَظْهَرِيَّةٌ: ھادىسە، ئەھۋال؛ تەسەۋۋۇر.

مِظْوَاةٌ: ياسمەن گۈللۈك.

مِظْيَاةٌ: ياسمەن گۈللۈك.

مَعَ: بىرگە، بىللە.

مَعَ الصَّبَاحِ: ئەتىگەندە، سەھەردە.

مَعَ الْوَقْتِ: بىر ۋاقىتتا، بىرلا ۋاقىتتا.

مَعَ أَنَّ:... غا قارىماي.

مَعَ ذَلِكَ: شۇنىڭ بىلەن بىللە.

مَعًا: تەڭلا، بىر ۋاقىتتا، بىللە، بىرگە، بىرلىكتە، بىلەن بىللە.

الْحَقّ مَعَكَ: سېنىڭ توغرا، سېنىڭ ھەق.

أَنَا مَعَهُ: مەن ئۇنىڭغا قوشۇلىمەن.

مَعَ كَوْنِهِ غَنِيًّا: ئۇ باي تۇرۇپ.

مَعَهُ كِتَابٌ: ئۇنىڭدا بىر كىتاب بار.

أَتَى مَعَ الصَّبَاحِ: ئەتىگەندىلا كەلدى.

مَعَ الْقِصَّةِ: شۇنىڭ بىلەن بىللە، گەپنىڭ قىسقىسى.

فَعَلَ ذَلِكَ مَعَ تَحْذِيْرِيْ إِيَّاهُ: مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمغا قارىماي بۇ ئىشنى قىلدى.

مَا زَالَتْ صِحَّتُهُ جَيِّدَةً جِدًّا مَعَ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ السَّبْعِيْنَ: ئۇ يەتمىشكە كىرگەن تۇرۇقلۇق سالامەتلىكى ھېلىمۇ ناھايىتى ياخشى.

مَعِيَ بِصُحْبَتِي: مەن بىلەن بىللە.

مَعَا يَمْعُوْ مُعَاءَ السِّنَّوْرِ: مۈشۈك مىياڭلىدى.

مِعَاءٌ ج أَمْعِيَةٌ: ئۈچەي.

مَعَابٌ. مَعَابَةٌ ج مَعَايِبُ: ئەيىب، كەمچىلىك، نۇقسان، ئىللەت، قۇسۇر.

أَنْظُرْ إِلَى مَعَايِبِكَ قَبْلَ أَنْ تَتَحَدَّثَ عَنْ مَعَايِبِ النَّاسِ: كىشىلەرنىڭ ئەيىبىنى كۆرمەي ئالدى بىلەن ئۆزۈڭنىڭ ئەيىبىنى كۆر.

مُعَاتَبَةٌ: ئەيىبلىمەك، تەرگەش.

مَعَاثٌ: يول، مەسلەك، ئىمكانىيەت.

مَعَادٌ ج مَعَاوِدُ: قايتىدىغان جاي، مەقسەت، مۇددىئا، نىشان.

الْمَعَادُ الْآخِرَةُ: ئاخىرەت، ئۇ دۇنيا.

﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ﴾ «قۇرئان»: ساڭا قۇرئاننى پەرز قىلغان زات سېنى ئەلۋەتتە قايتىدىغان يەرگە قايتۇرىدۇ.

مُعَادَاةٌ: دۈشمەنلەشمەك، ئۆچلەشمەك.

مُعَادِلٌ: تەڭ، باراۋەر، تەڭمۇتەڭ، ئۇدۇلمۇئۇدۇل.

مُعَادَلَةٌ ج مُعَادَلَاتٌ: تەڭلەشمەك، ئوخشىشىپ كەتمەك، باراۋەرلەشمەك.

مُعَادَلَةٌ جَبْرِيَّةٌ أَوْ حِسَابِيَّةٌ: ھېسابات تەڭپۇڭلاشماق.

مُعَادٍ: دۈشمەن، دۈشمەنلەشكۈچى، قارشى.

مُعَادٍ لِلْعَرَبِ: ئەرەبلەرگە قارشى.

مَعَاذٌ ج مَعَاوِذُ: يەسلى، بېقىۋېلىش ئورنى، پاناھ جاي.

﴿قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ﴾ «قۇرئان»: يۈسۈپ «خۇدا پاناھ بەرسۇن! ئۇ (يەنى ئېرىڭ) ھەقىقەتەن مېنىڭ خوجايىنىمدۇر، ئۇ مېنى ياخشى كۈتتى»، دېدى.

إِنَّ اللهَ مَعَاذُ مَنْ عَاذَ بِهِ: پاناھلىق تىلەيدىغان كىشى ئۈچۈن ئاللاھ پاناھگاھدۇر.

مَعَاذَةٌ ج مَعَاذَاتٌ: تۇمار، تىلتۇمار، ئەپسۇن.

مُعَارٌ: ئارىيەت ئېلىنغان نەرسە، ئۆتنە ئېلىنغان نەرسە.

مُعَارِضٌ: قارشى تۇرغۇچى، قارشىلىق كۆرسەتكۈچى، توسالغۇ.

مُعَارَضَةٌ: قارشى تۇرماق، قارشىلىق كۆرسەتمەك، دۈشمەنلەشمەك.

مُعَارَضَةٌ (فِي الْبِرْلَمَانِ): ئۆكتىچىلەر پارتىيىسى.

مُعَارَضَةٌ (فِي الْقَضَاءِ): شىكايەتنامە.

حِزْبُ الْمُعَارَضَةِ: قارىمۇقارشى پارتىيە.

لَقِيَ هَذَا الْاِقْتِرَاحُ مُعَارَضَةً شَدِيْدَةً مِنْ جَانِبِ الْجُمْهُوْرِ: بۇ پىكىر ئامما تەرىپىدىن قاتتىق قارشىلىققا ئۇچرىدى.

مُعَارَكَةٌ: ئېلىشماق، جەڭ قىلىشماق.

مَعَاشٌ ج مَعَاشَاتٌ: تۇرمۇش ۋاستىلىرى، ئىش ھەققى، مائاش، تەمىنات، نەپىقە پۇلى.

مَعَاشُ التَّقَاعُدِ: پېنسىيە پۇلى.

أَرْبَابُ الْمَعَاشَاتِ: مائاشلىق خادىملار.

﴿وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشاً﴾ «قۇرئان»: كۈندۈزنى تىرىكچىلىك قىلىدىغان (ۋاقىت) قىلدۇق.

أُحِيْلَ عَلَى الْمَعَاشِ: پېنسىيىگە چىقتى.

الْمَعَاشُ وَالْمَعَادُ: بۇ دۇنيا ۋە ئۇ دۇنيا.

مُعَاشَرَةٌ: سۆھبەتلەشمەك، ئالاقىلەشمەك، باردى - كەلدى قىلماق، بىللە ئۆتمەك.

مُعَاصِرٌ: زامانىۋى، ھازىرقى زامان.

مُعَاطِيٌّ: سېخىي، مەرد، قولى ئوچۇق.

مُعَافًى: ساغلام، ساغلاملىق، سالامەتلىك، قۇتۇلدۇرۇلغان، پاك، گۇناھسىز.

زَالَ مَرَضُهُ وَأَصْبَحَ مُعَافًى: كېسىلى ساقىيىپ سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلدى.

مُعَاقِبٌ: جازالىغۇچى، قىساس ئالغۇچى، تۆۋەنلەتكۈچى، ئەگىشىپ كەلگۈچى.

مُعَاقَبٌ: جازالانغان، جازاغا تارتىلغان، چېكىندۈرۈلگەن.

الْأَعْمَالُ الْمُعَاقَبُ عَلَيْهَا قَانُوْنًا: جازاغا تارتىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار.

مُعَاقَبَةٌ: جازالىماق، قىساس ئالماق، چارە كۆرمەك.

مُعَاقِدٌ: توختام تۈزگۈچى، كېلىشىم تۈزگۈچى، قېتىشىپ قالغان، ئۇيۇپ قالغان.

مَعَاكٌ: پاناھگاھ.

مُعَاكِسٌ: قارىمۇقارشىلاشقۇچى، زىتلاشقۇچى، كرېست شەكىللىك.

هُجُومٌ مُعَاكِسٌ: قايتۇرما ھۇجۇم.

خَشَبٌ مُعَاكِسٌ: پەنەركە.

مَطْلَبٌ مُعَاكِسٌ: قارشى ئەرز، نارازىلىق ئەرزى.

مَضَيْتُ فِي طَرِيْقِي وَمَضَى صَدِيْقِيْ فِي طَرِيْقٍ مُعَاكِسٍ: مەن ئۆز يولۇمدا ماڭدىم، دوستۇم قارىمۇقارشى يولدا ماڭدى.

مُعَاكَسَةٌ: قارشى تۇرماق؛ ئەكس تەسىر.

مُعَالِجٌ: دوختۇر، تېۋىپ.

مَعَالَجَةٌ: داۋالىماق، ئىلاج قىلماق؛ تۈزەتمەك.

الْمَعَالَجَةُ الْكَهْرِبَائِيَّةُ: توك بىلەن داۋالىماق.

الْمَعَامِعُ: جەڭ، ئۇرۇش، سوقۇش، پارتىيىلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئىختىلاپ.

مُعَامَلَةٌ ج مُعَامَلَاتٌ: مۇئامىلە قىلماق، مۇناسىۋەت قىلماق، ئالاقە قىلىشماق، مۇئامىلە، مۇناسىۋەت.

شَهَادَةُ الْمُعَامَلَةِ: گۇۋاھنامە، شاھادەتنامە.

مُعَامَلَةٌ تَفْضِيْلِيَّةٌ: قولايلىق يارىتىپ بېرىش مۇئامىلىسى.

حُسْنُ الْمُعَامَلَةِ: مۇئامىلىسى ياخشى.

سُوْءُ الْمُعَامَلَةِ: مۇئامىلىسى ناچار.

مُعَانِدٌ: جاھىل، تەرسا، تەتۈر.

مُعَانَدَةٌ: قارشى تۇرماق، قارشىلىق كۆرسەتمەك، جاھىللىق قىلماق.

مُعَانَقَةٌ: قۇچاقلاشماق، قۇچاقلىشىپ كۆرۈشمەك.

مُعَاهِدٌ: كېلىشىم تۈزگۈچى، ئىتتىپاق تۈزگۈچى.

مُعَاهَدَةٌ ج مُعَاهَدَاتٌ: كېلىشىم، شەرتنامە، توختام، ئىتتىپاق، بىرلەشمە.

مُعَاهَدَةُ الصُّلْحِ: سۈلھى شەرتنامىسى، ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى.

مُعَاهَدَةُ التَّحَالُفِ: ئىتتىپاقداشلىق كېلىشىمى.

مُعَاهَدَةُ التِّجَارَةِ: سودا كېلىشىمى.

الْمُعَاهَدَةُ الثُّنَائِيَّةُ: ئىككى تەرەپ كېلىشىمى.

مُعَاهَدَةُ عَدَمِ الْإِعْتِدَاءِ: ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق كېلىشىمى.

مُعَاهَدَةُ سَلَامٍ: تىنچلىق كېلىشىمى.

مُعَاهَدَةٌ غَيْرُ مُتَكَافِئَةٍ: تەڭسىز شەرتنامە.

مُعَاوَمَةٌ: يىللىق توختام تۈزۈشمەك.

مُعَاوِنٌ ج مُعَاوِنُوْنَ: ياردەمچى، مۇئاۋىن، ئورۇنباسار.

مُهَنْدِسٌ مُعَاوِنٌ: ياردەمچى ئىنژېنېر.

مُعَاوِنُ رَئِيْسِ أَرْكَانِ الْحَرْبِ الْعَامَّةِ: مۇئاۋىن باش شتاب باشلىقى.

مُعَاوِنُ الْمُدِيْرِ: مۇئاۋىن مۇدىر.

مُعَاوِنُ السَّائِقِ: ياردەمچى شوپۇر.

مُعَاوِنُ الْكُلِّيَّةِ: مۇئاۋىن فاكۇلتېت باشلىقى.

مُعَاوَنَةٌ: ياردەملەشمەك، ھەمكارلاشماق.

مُعَاوِيَةٌ: قانجۇق ئىت؛ كۈچۈك.

أَبُوْ مُعَاوِيَةَ: قاپلان.

مُعَايَدَةٌ: ھېيتلىماق، بايرامنى تەبرىكلىمەك.

مَعَايِرُ: ئەيىب، ئىللەت، خاتالىق.

مُعَايَرَةٌ: ئۆلچەم سىستېمىسىنى بىرلىككە كەلتۈرمەك.

مُعَايِنٌ: گۇۋاھچى، شاھىت، ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگۈچى، تەكشۈرگۈچى.

مُعَايَنَةٌ: كۆز بىلەن كۆرمەك، كۆزدىن كۆچۈرمەك، تەكشۈرمەك.

مُعَبَّدٌ: ياسالغان يول؛ ھۆرمەتلىك؛ قۇزۇق؛ چۆل.

طَرِيْقٌ مُعَبَّدٌ: تۈز يول، كەڭ يول.

«تَسِيْرُ الْمُرَكَّبَاتُ فِي شَوَارِعَ مُعَبَّدَةٍ»: قاتناش قوراللىرى كەڭ كوچىلاردا قاتنىماقتا.

لَيْسَتْ طَرِيْقَةُ التَّقَدُّمِ مُمَهَّدَةً مُعَبَّدَةً: ئالغا بېسىش يولى تۈپتۈز بولمايدۇ.

مُعَبَّدَةٌ: سىرلانغان كېمە.

مَعْبَثٌ ج مَعَابِثُ: كۆڭۈل ئېچىش مەيدانى.

مَعْبَدٌ ج مَعَابِدُ: ئىبادەتخانا، چېركاۋ، بۇتخانا.

فِي هَذِهِ الْمَدِيْنَةِ كَثِيْرٌ مِنَ الْمَعَابِدِ: بۇ شەھەردە نۇرغۇن ئىبادەتخانىلار بار.

مَعْبَرٌ ج مَعَابِرُ: كېچىك، كېمىگە چىقىپ، چۈشىدىغان كۆۋرۈك تاختا.

هَذَا الْجِسْرُ هُوَ الْمَعْبَرُ الْوَحِيْدُ لِلْقَرْيَةِ: بۇ يېزىغا ئۆتىدىغان بىردىنبىر كۆۋرۈك.

مُعَبْعَبٌ: كۆپتۈرۈلگەن.

مِعْبَلَةٌ ج مَعَابِلُ: يا ئوقىنىڭ ئۇچى، كۆرسەتكۈچ، ئىسترېلكا.

مَعْبُوْدٌ: مەبۇد، ئىلاھ، بۇت.

«اللهُ هُوَ الْمَعْبُوْدُ بِحَقٍّ»: ھەقىقىي مەبۇد ئاللاھدۇر.

مَعْبُوْدَةٌ: مەبۇدە، ئايال ئىلاھ (ئەپسانىلەردىكى).

مُعْتَادٌ: ئادەتلەنگەن.

كَالْمُعْتَادِ: ئادەتتىكىدەك.

مُعْتَادٌ عَلَى الْأَجْرَامِ: ئادەتلەنگەن جىنايەتچى.

هَذِهِ هِيَ الْحِيَلُ الَّتِي يَسْتَعْمِلُهَا مُعْتَادًا: بۇ ئىشلىتىپ ئادەتلىنىپ كەتكەن ئۇسۇل.

مِعْتَامٌ: سۆرەلمە، سۆرمە پالاس.

مُعْتَبَرٌ: مۆتىۋەر، ھۆرمەتكە سازاۋەر.

مُعْتَرٌّ: نامرات، قوپال، يوغان.

مُعْتَرٌّ مِنَ الرِّجَالِ: قوپال، يوغان ئادەم، كېلەڭسىز ئادەم.

مُعَتَّقَةٌ: ئازاد قىلىنغان، كونا، قەدىمىي.

خَمْرٌ مُعَتَّقَةٌ: كۈچلۈك ھاراق، ئېسىل ھاراق.

مُعْتِمٌ: قاراڭغۇ، قاراڭغۇلۇق.

مُعَتَّهٌ: مەتۇه، ئەخمەق.

مُعْتَدٌّ بِنَفْسِهِ: ئۆزىگە تەمەننا قويغۇچى، ئۆز بېشىمچى.

مُعْتَدَّةٌ: ئىددەتلىك ئايال، ھازىدار ئايال.

مُعْتَدِلٌ ج مُعْتَدِلُوْنَ: تۈز، ئوتتۇرا ھال، مۆتىدىل.

الْمِنْطَقَةُ الْمُعْتَدِلَةُ: مۆتىدىل بەلۋاغ.

جِسْمٌ مُعْتَدِلٌ: ئوتتۇرا بوي.

جَوٌّ مُعْتَدِلٌ: نورمال ھاۋا.

فِي فَصْلِ الرَّبِيْعِ يَكُوْنُ الْجَوّ مُعْتَدِلًا: باھاردا ھاۋا مۆتىدىل بولىدۇ.

مُعْتَدٍ: تاجاۋۇز قىلغۇچى، ھەددىدىن ئاشقۇچى.

﴿وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ﴾ «قرآن»: ئۇنى پەقەت ھەددىدىن ئاشقان، ئىنتايىن گۇناھكار ئادەملا ئىنكار قىلىدۇ.

دَوْلَةٌ مُعْتَدِيَةٌ: تاجاۋۇزچى دۆلەت.

مُعْتَدِلَةٌ: ئىسسىق.

أَيَّامٌ مُعْتَدِلَةٌ: ئىسسىق كۈنلەر.

مُعْتَرٌّ: ئۆزلۈكىدىن ياخشىلىققا ئېرىشكۈچى، كەمبەغەل، پېقىر.

﴿وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ﴾ «قرآن»: قانائەتچان موھتاجلارغا ۋە سائىللارغا بېرىڭلار.

مُعْتَرِضٌ: قارشى تۇرغۇچى، توسالغۇ بولغۇچى.

مُعْتَرِضَةٌ: قارشى تۇرغۇچى، توسالغۇ بولغۇچى.

عِبَارَةٌ مُعْتَرِضَةٌ: قىستۇرما سۆز.

جُمْلَةٌ مُعْتَرِضَةٌ: قىستۇرما جۈملە.

مُعْتَرَكٌ ج مُعْتَرَكَاتٌ: جەڭ مەيدانى، جەڭگاھ، فرونت.

تَنَاثَرَتْ جُثَثُ الْقَتْلَى فِي الْمُعْتَرَكِ: جەڭ مەيدانىدا ئۆلۈكلەرنىڭ جەسەتلىرى چېچىلىپ كەتتى.

شَقَّ طَرِيْقَهُ بِصُعُوْبَةٍ فِي مُعْتَرَكِ الْحَيَاةِ: ھايات جەڭگاھىدا تەسلىكتە يول تېپىپ ماڭدى.

مُعْتَزٌّ: پەخىرلىنەرلىك، ئىپتىخارلانغان، چەكسىز خۇشاللىق.

مُعْتَزِلٌ: ئايرىلغۇچى، چەتنىگۈچى (خىزمەتتىن) چېكىنگۈچى.

الْمُعْتَزِلَةُ: مۆئتەزىلە مەزھىپى.

مُعْتَزِلِيٌّ: مۆئتەزىلە مەزھىپىدىكى ئادەم.

مُعْتَصِبٌ: ئىش تاشلىغۇچى، دەرس تاشلىغۇچى.

مُعْتَفٍ: ئۈچــۈرۈلگەن، تــۈگىتىلگەن، بىكــار قىلىنغان.

مُعْتِقٌ: ئازاد قىلغۇچى؛ ئەھرىرلىگۈچى.

مُعْتَقٌ: ئازاد قىلىنغان.

مُعْتَقَدٌ ج مُعْتَقَدَاتٌ: قائىــدە، ئەقىــدە، مەسـلەك، ئېتىقاد، ئىشەنچ.

تَخْتَلِفُ الشُّعُوبُ فِي مُعْتَقَدَاتِهَا: مىللەتلەرنىــڭ ئېتىقادى ئوخشىمايدۇ.

مُعْتَقَلٌ ج مُعْتَقَلُونَ: مەھبۇس.

أُفْرِجَ عَنْ جَمِيعِ الْمُعْتَقَلِينَ: بــارلىق مەھبۇســلار قويۇپ بېرىلدى.

مُعْتَقَلٌ ج مُعْتَقَلَاتٌ: جــازا لاگېــرى، تــۈرمە، گۇندىخانا.

أُدْخِلَ الْمُتَّهَمُ الْمُعْتَقَلَ: جىنــايەت گۇمانــدارى تۈرمىگە تاشلاندى.

مُعْتَكِفٌ: ئىتىكاپتــا ئولتۇرغــۇچى، خىلــۋەتتە بولغۇچى.

مُعْتَلٌّ: ئاغرىق، ئەيىبناك.

مُعْتَلُّ الصِّحَّةِ: سـالامەتلىكى ناچار؛ مورفولـوگىيە قائىدىسىدە ھەرپى ئىللەت بار كەلىمە.

مُعْتِمٌ: قاراڭغۇ، قاراڭغۇلۇق.

مُعْتَمِدٌ: تايانغۇچى، يۆلەنگۈچى.

مُعْتَمِدٌ عَلَى: ... غا تايىنىپ.

مُعْتَمَدٌ ج مُعْتَمَدُونَ: تايانغــان، يــۆلەنگەن، ئىشەنچلىك.

مُعْتَمَدٌ سِيَاسِيٌّ: باش ئەلچى.

لِلْمُنَظَّمَةِ مُعْتَمَدٌ فِي كُلِّ بَلَدٍ: تەشـكىلاتنىڭ ھەربىــر دۆلەتتە ۋەكىلى بار.

تَوْقِيعُهُ مُعْتَمَدٌ: ئۇنىڭ ئىمزاسى ئىشەنچلىك.

مُعْتَمَدِيَّةٌ ج مُعْتَمَدِيَّاتٌ: ۋاكالەتخانــا، ۋەكىللىــك سالاھىيەت.

مُعْتَنِقٌ: ۋاستىلىك، ۋاستە.

مُعْتَنٍ: كۆڭـۈل بۆلگـۈچى، كۆيۈنگـۈچى، دىققەت قىلغۇچى.

مَعْتُوقٌ: ئازاد، ئازاد قىلىنغان.

مَعْتُوهٌ ج مَعَاتِيهُ: مەتــۇ، ئەخــمەق، گــالۋاڭ، بىغەرەز.

«لَا يَفْعَلُ هَذَا إِلَّا مَعْتُوهٌ»: بــۇنى پەقەت ئەقىلسىز ئادەملا قىلىدۇ.

مُعْتَرٌّ: بەختسىز، بىچارە، سەرگەردان.

مَعْثُوثٌ: كۈيە چۈشكەن.

مَعْثُونٌ: ئىس ئۆتۈپ قالغان تاماق.

مَعَجَ يَمْعَجُ مَعْجًا الْبَحْرُ: دېڭىــز دولقۇنلىنــدى، ئۆركەشلىدى.

مِعْجَازٌ ج مَعَاجِيزُ: يول، ئاجىز ئادەم.

مِعْجَالٌ ج مَعَاجِيلُ: تېز، چاپسان.

إِمْرَأَةٌ مِعْجَالٌ: ئاي كۈنىدىن بۇرۇن تۇغۇپ قويغان ئايال.

مَعَاجِيلُ الطُّرُقِ: قىسقا يول.

مُعْجِبٌ: قىزىقتۇرغۇچى، ھەيران قالدۇرغۇچى.

مُعْجَبٌ بِهِ: كــۆز ـ كــۆز قىلغــۇچى، ماختانچــاق، مەغرۇر.

مُعْجَبٌ بِذَاتِهِ: ھاكاۋۇر، چوڭچى، مەنمەنچى.

مُعَجَّلٌ: ئارقىغا تارتىپ بولمايدىغان، كېچىكتۈرۈپ بولمايدىغان؛ نەق.

مُعَجَّلُ الصَّدَاقِ: نەق مەھرە.

الْمُعَجَّلُ مِنْ ثَمَنِ السَّيَّارَةِ أَلْفُ دِينَارٍ وَالْمُؤَجَّلُ أَلْفَانِ: ماشىنىنىڭ ئالدىن بېرىلگىنى مىڭ تىللا، كېيىن بېرىدىغىنى ئىككى مىڭ تىللا.

جَلْسَةٌ مُعَجَّلَةٌ: جىددىي يىغىن.

أَهْدَافٌ مُعَجَّلَةٌ: مۇھىم ۋەزىپە.

مُعَجَّنَاتٌ: خېمىردىن بولغان يېمەكلىكلەر.

مِعْجَرٌ: باش ياغلىق، رومال.

مُعْجِزٌ: ئەقىــل يەتمەيــدىغان، چۈشــىنىپ

بولمايدىغان.

الْكَلَامُ الْمُعْجِزُ: ئاجايىپ سۆزلەر.

﴿وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ﴾ ‹قرآن›: كىمكى ئاللاھقا (ئىمان ئېيتىشقا) دەۋەت قىلغۇچىنىڭ (يەنى رەسۇلۇللاھنىڭ) دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىسا، ئازابتىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

مُعْجِزَةٌ ج مُعْجِزَاتٌ: مۆجىزە، ئىنساننىڭ قولىدىن كەلمەيدىغان ئالاھىدە ئىش.

يُعَدّ إِخْتِرَاقُ الْفَضَاءِ إِحْدَى مُعْجِزَاتِ الْعَصْرِ الْحَدِيْثِ: ئالەم بوشلۇقىنى بۆسۈپ ئۆتۈش ھازىرقى زامان مۆجىزىلىرىنىڭ بىرى.

مِعْجَلٌ ج مَعَاجِلُ: تېزلىكنى ئۆلچىگۈچ.

مُعْجَمٌ: تۇتۇق، مۇجمەل، چۈشىنىكسىز.

مُعْجَمٌ ج مُعْجَمَاتٌ وَمَعَاجِمُ: لۇغەت، سۆزلۈك.

حَرْفٌ مُعْجَمٌ: چېكىتلىك ھەرپ.

حُرُوْفُ الْمُعْجَمِ: ئېلىپبە.

«اِتَّقُوا اللهَ فِي هَذِهِ الْمُعْجَمَةِ فَارْكَبُوْهَا صَالِحَةً» ‹حديث›: تىلسىز بۇ ھايۋان ھەققىدە ئاللاھتىن قورقۇڭلار، ئۇنى سەمرىتىپ مىنىڭلار.

مِعْجَنٌ . مِعْجَنَةٌ ج مَعَاجِنُ: خېمىر يۇغۇرىدىغان داس، تەگنە.

مَعْجُوْنٌ: خېمىر قىلىنغان، يۇغۇرۇلغان، چەيلەنگەن.

مَعْجُوْنٌ ج مَعَاجِنُ: شىرنە، شېكەر قىيامى، مەجۇن.

مَعْجُوْنُ الْأَسْنَانِ: چىش پاستىسى.

مَعْجُوْنُ طَمَاطِمِ: پەمىدۇر قىيامى.

مَعْجُوْنَةٌ ج مَعْجُوْنَاتٌ: زاماسكا.

مَعَدَ يَمْعُدُ مَعْدًا وَمُعُوْدًا الدَّلْوَ: قۇدۇقتىن سۇغىنى تارتىپ چىقاردى.

مَعِدَ يَمْعَدُ مَعَدًا: ئاشقازىنى ئاغرىپ قالدى.

مَعِدَ الشَّيْءُ: نەرسە بۇزۇلدى.

مُعِدَ: ئاشقازان ئاغرىقىغا دۇچار بولدى.

مِعْدَادٌ: ھېسابلاش ئەسۋابى، چوت.

مَعِدَةٌ. مِعْدَةٌ ج مِعَدٌ: ئاشقازان، مەيدە.

مَرَضُ الْمَعِدَةِ: ئاشقازان ئاغرىقى.

اِلْتِهَابُ الْمَعِدَةِ: ئاشقازان ياللۇغى.

مُعَدٌّ ج مُعَدَّاتٌ: قورال، سايمان، ئۈسكۈنە، جاھاز، ئەسۋاب.

مُعَدّ التَّعْلِيْمِ: دەرسلىك، ئوقۇتۇش ماتېرىيالى.

مُعَدّ الْحَرْبِ: ھەربىي بۇيۇم، قورال-ياراغ.

مُعَدَّاتٌ: قوللىنىشقا تەييارلانغان نەرسىلەر.

مُعَدَّاتٌ زِرَاعِيَّةٌ: يېزا ئىگىلىك ئەسۋابلىرى.

مُعَدَّاتٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي ئەشيالار.

مَعَدَّاوِيّ ج مَعَدَّاوِيَّةٌ: كېمىچى.

مُعَدَّدٌ: تەييارلانغان.

بَغْلٌ مُعَدَّدٌ: ئېگەرلەنگەن قېچىر.

مُعَدِّدَةٌ ج مُعَدِّدَاتٌ: ھازا ئاچقۇچى.

مُعَدَّلٌ ج مُعَدَّلَاتٌ: ئوڭشالغان، تۈزىتىلگەن، توغرىلانغان، ئۆزگەرتىلگەن؛ نورمال، ئوتتۇرا ھال.

الْمُعَدَّلُ الْوَسَطِيّ: ئوتتۇرىچە سەۋىيىسى.

مُعَدَّلُ الْإِنْتَاجِ: ئوتتۇرىچە ئىشلەپچىقىرىش.

مُعَدَّلَاتُ الْبَيْتِ: ئۆينىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرى.

مُعَدِّنٌ: كانچى، مېتاللېبوۋېد.

مُعَدٍّ: تەييار، تەييارلانغان.

مُعَدِّيَةٌ ج مُعَدِّيَاتٌ: ئىككى قىرغاق ئارىسىدا قاتنايدىغان كىچىك كېمە.

مِعْدَكَةٌ: يۇڭ ساۋايدىغان چىۋىق.

مُعْدِمٌ ج مُعْدِمُوْنَ: كەمبەغەل، نامرات.

لَمْ يَسْتَطِعْ إِنْهَاءَ دِرَاسَتِهِ لِأَنَّهُ كَانَ مُعْدِمًا: ئۇنىڭ قولى قىسقا بولغانلىقى ئۈچۈن ئوقۇشىنى

تاماملىيالمىدى.

مَعْدِنٌ ج مَعَادِنُ: كان؛ ئەسلىي مەنبە؛ ئورگاننىڭ ماددا، مەدەن.

مَعَادِنُ فِلِزِّيَّةٌ: مېتال.

«فُلَانٌ مَعْدِنُ الْخَيْرِ وَمَعْدِنُ الْكَرَمِ»: پالانى ياخشىلىقنىڭ ۋە مەردلىكنىڭ كانىدۇر.

مَعْدِنٌ ثَمِينٌ: قىممەتلىك مەدەن.

مَعْدِنٌ نَفِيسٌ: نەپىس مەدەن.

الْمَعَادِنُ الْحَدِيدِيَّةُ: رەڭسىز مېتال.

الْمَعَادِنُ غَيْرُ الْحَدِيدِيَّةِ: رەڭلىك مېتال.

عِلْمُ الْمَعَادِنِ: مىنېرالوگىيە.

عِلْمُ اِسْتِخْرَاجِ الْمَعَادِنِ: مېتاللورگىيە.

مَعْدِنِيٌّ: مېتاللىق، مېتالدىن بولغان، مىنېراللىق.

زَيْتٌ مَعْدِنِيٌّ: مىنېراللىق ماي.

مَاءٌ مَعْدِنِيٌّ: مىنېراللىق سۇ.

مِلْحٌ مَعْدِنِيٌّ: مىنېراللىق تۇز.

مُخْصِبَاتٌ مَعْدِنِيَّةٌ: مىنېرال ئوغۇت.

اَلْمَمْلَكَةُ الْمَعْدِنِيَّةُ: مىنېرال دۇنياسى.

مَعْدُودٌ ج مَعْدُودُونَ م مَعْدُودَةٌ ج مَعْدُودَاتٌ: سانالغان، ھېسابلانغان.

فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ: بىرقانچە كۈن ئىچىدە.

سَاعَاتٌ مَعْدُودَاتٌ: ساناقلىق ۋاقىتلار.

الْأَيَّامُ الْمَعْدُودَاتُ: تەشرىق كۈنلىرى.

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ﴾ ‹قۇرئان›: ساناقلىق كۈنلەردە (يەنى تەشرىق كۈنلىرىدە) ئاللاھنى ياد ئېتىڭلار؛ (يەنى نامازلىرىڭلارنىڭ ئاخىرىدا تەكبىر ئېيتىڭلار).

مَعْدُومٌ: يوقالغان، غەيرىي مەۋجۇت.

مَعْدُومُ الْقِيمَةِ: قىممىتى يوق.

فَقِيرٌ مَعْدُومٌ: كۆك نامرات، ھېچ نەرسىسى يوق نامرات.

الْجَرِيمَةُ مَعْدُومَةٌ فِي الْمُجْتَمَعِ الْفَاضِلِ وَالْمُجْتَمَعُ الْفَاضِلُ مَعْدُومٌ فِي هَذَا الْعَالَمِ: جىنايەت پەزىلەتلىك جەمئىيەتتە بولمايدۇ، پەزىلەتلىك جەمئىيەت بۇ دۇنيادا تېپىلمايدۇ.

مُعْدٍ: يۇقتۇرغۇچى، كېسەل تارقاتقۇچى.

مَعْدًى: ئۆتمەك.

مَالَكَ عَنْهُ مَعْدًى: ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ كېتەلمەيسەن.

مَعْدِيَةٌ ج مَعَادٍ: كىچىك كېمە.

مَعِدِيٌّ: ئاشقازاننىڭ.

الْعَصِيرُ الْمَعِدِيُّ: ئاشقازان سۇيۇقلۇقى.

«قُرْحَةٌ مَعِدِيَّةٌ»: ئاشقازان يارىسى.

أَمْرَاضٌ مَعِدِيَّةٌ: ئاشقازان ئاغرىقى.

مِعْذَجٌ: كۈنلەمچى، ئايالىنى قورۇغۇچى؛ ئەخلاقى بۇزۇق، تاپا قىلغۇچى.

مُعَذِّبٌ ج مُعَذِّبُونَ: ئازابلىغۇچى، قىيىنغۇچى.

﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولاً﴾ ‹قۇرئان›: پەيغەمبەر ئەۋەتمەي تۇرۇپ (ھېچ ئادەمنى) جازالىغىنىمىز يوق.

مُعَذَّبٌ: ئازابلانغۇچى، قىينالغۇچى.

﴿فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھدىن باشقا ھېچ ئىلاھقا ئىبادەت قىلمىغىن. ئۇنداق قىلساڭ، ئازاب قىلىنغۇچىلاردىن بولۇپ قالىسەن.

مُعَذِّرٌ ج مُعَذِّرُونَ: ئۆزرە ئېيتقۇچى، ئۆزرە بايان قىلغۇچى.

﴿وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ﴾ ‹قۇرئان›: ئەئرابلاردىن ئۆزرە بايان قىلغۇچىلار (جىھادقا چىقماسلىققا) رۇخسەت سوراپ كەلدى.

مَعْذِرَةٌ ج مَعَاذِرُ وَمَعَاذِيرُ: ئۆزرە، بانا، ھۆججەت، كەچۈرۈش، ئەپۇ قىلىش.

﴿بَلِ الْإِنسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ﴾ ‹قۇرئان›: بەلكى ئىنسان ئۆزىگە ئۆزى

گوۋاھدۇر، ئۇ ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن قانچە ئۆزرە ئېيتقان تەقدىردىمۇ ...

أَرْجُوْ أَنْ تَقْبَلَ مَعْذِرَتِيْ: ئۆزرەمنى قوبۇل قىلىشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن.

مَعْذُوْرٌ: چۈشىنىشكە بولىدىغان، ئۆزرىلىك.

مَعِرَ يَمْعَرُ مَعْرًا الشَّعْرُ أَوِ الرِّيْشُ: چاچ شالاڭلاپ قالدى.

مَعْرَاةٌ ج مَعَارٍ: بەدەنىنىڭ ئوچۇق قالغان قىسمى، يالىڭاچ.

مِعْرَاجٌ ج مَعَارِجُ: شوتا، پەلەمپەي.

لَيْلَةُ الْمِعْرَاجِ: مىئراج كېچىسى.

الْمِعْرَاجُ: مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسمانغا چىقىپ روھىي ئالەم بىلەن تونۇشۇپ قايتقانلىقى.

﴿مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ﴾ ‹قرآن›: ئۇ (ئازاب) ئاسمان شوتىلىرىنىڭ ئىگىسى ئاللاھ تەرىپىدىن بولغان.

مُعْرَبٌ: ئىزاھلانغان، تەھلىل قىلىنغان.

الْإِسْمُ الْمُعْرَبُ: ئۆزگىرىشچان ئىسىم.

مُعَرْبِدٌ: جوداكەش، مۇتتەھەم، زوراۋان، لۈكچەك، توپىلاڭچى.

مُعَرْبَسٌ: قالايمىقان، تەرتىپسىز.

مَعْرِجٌ ج مَعَارِجُ: شوتا، پەلەمپەي.

مُعَرِّبٌ: ئەرەبچىگە تەرجىمە قىلغۇچى، ئەرەبچىلەشتۈرگۈچى.

مُعَرَّبٌ ج مُعَرَّبَاتٌ: ئەرەبچىگە تەرجىمە قىلىنغان، ئەرەبچىلەشتۈرۈلگەن.

مَعَرَّةٌ ج مَعَرَّاتٌ: شەرمەندىلىك، خورلۇق، رەسۋاچىلىق، گۇناھ، نۇقسان.

﴿فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ ‹قرآن›: سىلەر بىلمەستىن ئۇلارنى ئۆلتۈرۈپ قويۇش بىلەن گۇناھقا گىرىپتار بولۇشۇڭلارنىڭ خەۋپى بولمىسا ئىدى.

مُعَرَّجٌ: يوللۇق، سىزىقلىق؛ ئۇششاق تومۇرلۇق.

مُعَرِّشٌ: ياماشقۇچى.

نَبَاتٌ مُعَرِّشٌ: ياماشقۇچى ئۆسۈملۈك.

مُعَرَّصٌ: پاھىشىخانا خوجايىنى، سولامچى.

مُعَرِّقٌ: تەر تۆككۈچى، تولا تەرلەيدىغان، تەرلەتكۈچى.

مُعَرَّقٌ: جۈدەڭ، ئورۇق.

مُعَرَّمٌ: غادىيىۋالغان، مەنمەنچى؛ دۆۋە.

مُعَرًّى: يالىڭاچ، كىيىمسىز، ئوپئوچۇق، ئېچىۋېتىلگەن، ئاشكارا.

مِعْرَسٌ: خوتۇنباز، ئېشەكچى.

مَعْرِضٌ: نەرسىنى بايان قىلىش ئورنى.

قُلْتُ كَذَا فِي مَعْرِضِ حَدِيْثِي عَنْهُ: ئۇ توغرۇلۇق سۆزلەش جەريانىدا شۇنداق دېدىم.

مَعْرَضٌ . مِعْرَضٌ ج مَعَارِضُ: كۆرگەزمىخانا.

الْمَعْرَضُ الْمُتَنَقِّلُ: سەييارە كۆرگەزمە.

الْمَعْرِضُ الصِّنَاعِيّ: سانائەت كۆرگەزمىسى.

عَشَرَاتُ الْآلَافِ مِنَ النَّاسِ تَزُوْرُ كُلَّ يَوْمٍ مَعْرَضَ الْآثَارِ الْمُسْتَخْرَجَةِ حَدِيْثًا: ھەر كۈنى ئون مىڭلىغان كىشىلەر يېڭىلا قېزىپ چىقىرىلغان مەدەنىي يادىكارلىقلار كۆرگەزمىسىنى كۆرمەكتە.

مَا أَكْثَرَ النَّاسُ الَّذِيْنَ اِشْتَرَكُوْا فِي الْمَعْرَضِ التِّجَارِيِّ: سودا يەرمەنكىسىگە قاتناشقان كىشىلەر نېمىدېگەن كۆپ.

مُعْرِضٌ ج مُعْرِضُوْنَ: يۈز ئۆرۈگۈچى، چەتنىگۈچى.

﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار بىھۇدە سۆز، بىھۇدە ئىشتىن يىراق بولغۇچىلاردۇر.

مَعْرِفَةٌ ج مَعَارِفُ: ئىلىم-بىلىم، ئىلىم - مەرىپەت، تونۇش.

مَعْرِفَةٌ مُبَاشِرَةٌ: بىۋاستە بىلىش.

يَعْرِفُ حَقَّ الْمَعْرِفَةِ: ئۇنى ئوبدان تونۇيدۇ.

مَعْرِفَتِي بِهِ تَرْجِعُ إِلَى عِشْرِينَ سَنَةً: مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن تونۇشۇشۇم يىگىرمە يىلغا باردۇ.

نَظَرِيَّةُ الْمَعْرِفَةِ: بىلىش نەزەرىيىسى، گىنوسولوگىيە.

وَزَارَةُ الْمَعَارِفِ: مائارىپ مىنىستىرلىقى.

مَعَارِفُ الْوَجْهِ: چىراي، ئەپتى.

دَائِرَةُ مَعَارِفٍ: قامۇس، ئېنسىكلوپېدىيە.

مَعَارِفُ الشَّخْصِ: كىشىنىڭ تونۇشلىرى.

هَذَا الرَّجُلُ مِنْ مَعَارِفِي: بۇ ئادەم مېنىڭ تونۇشلىرىمدىندۇر.

مَعْرَكٌ . مَعْرَكَةٌ ج مَعَارِكُ: جەڭ مەيدانى، جەڭگاھ، فرونت.

مَعْرَكَةٌ: جەڭ، ئۇرۇش.

مَعْرَكَةٌ حَامِيَةٌ: قاتتىق ئۇرۇش، قانلىق جەڭ.

خَاضَ الْجَيْشُ مَعَارِكَ كَثِيرَةً: قوشۇن نۇرغۇن جەڭلەرنى ئېلىپ باردى.

مَعْرَكَةٌ كَلَامِيَّةٌ: بەس-مۇنازىرە.

مَعْرَكَةٌ اِنْتِخَابِيَّةٌ: سايلام ھەرىكىتى.

مَعْرُوشٌ ج مَعْرُوشَاتٌ: باراڭ قىلىنغان، بىدىش قىلىنغان.

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ﴾ «قرآن»: ئاللاھ بىدىشلىك ۋە بىدىشسىز باغلارنى بەرپا قىلدى.

مَعْرُوضٌ (للبيع): كۆرگەزمىگە قويۇلغان، ئۈلگىگە قويۇلغان.

مَعْرُوضٌ ج مَعْرُوضَاتٌ: ئىلتىماسنامە، ئەرزنامە.

مَعْرُوضَاتٌ: كۆرگەزمە بۇيۇملىرى، مۇراجىئەتنامە.

يُمْكِنُكَ أَنْ تَرَى مِنَ الْمَعْرُوضَاتِ إِنَّ الصِّنَاعَةَ فِي هَذِهِ الدَّوْلَةِ تَطَوَّرَتْ بِسُرْعَةٍ: كۆرگەزمىگە قويۇلغان بۇيۇملاردىن بۇ دۆلەتنىڭ سانائەت تەرەققىياتىنىڭ تېز بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

مَعْرُوفٌ م مَعْرُوفَةٌ: مەلۇم، مەلۇملۇق، مەشھۇر، مەرھەمەت، ياخشىلىق، ئېھسان.

نَاكِرُ الْمَعْرُوفِ: ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان، تۇزكور.

لَنْ أَنْسَى مَعْرُوفَكَ: ياخشىلىقىڭنى ھەرگىز ئۇنتۇمايمەن.

آمِرٌ بِالْمَعْرُوفِ: ياخشىلىققا بۇيرۇغۇچى، ۋەز-نەسىھەت قىلغۇچى.

صَاحِبُ الْمَعْرُوفِ: ساخاۋەتچى، ۋاپادار، شەپقەتچى، ياخشى ئادەم.

مَعْرُوفٌ أَنَّكَ مَشْغُولٌ كُلَّ يَوْمٍ: سېنىڭ ھەر كۈنى ئالدىراش ئىكەنلىكىڭ ھەممىگە مەلۇم.

﴿يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ﴾ «قرآن»: ئۇلار ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ.

الْعِلْمُ مَعْرُوفَةٌ فَوَائِدُهُ: ئىلىمنىڭ پايدىسى ھەممىگە تونۇشلۇق.

مَعْرُوقٌ: جۇدەڭ، ئورۇق.

مَعْرًى ج مَعَارٍ: بەدەننىڭ ئوچۇق قالغان قىسمى.

مَعَزَ يَمْعَزُ مَعْزًا: مۇبالىغە قىلدى، چوڭايتتى، چوڭايتىپ كۆرسەتتى، كۆپتۈردى، ئاشۇردى.

مَعِزَ يَمْعَزُ مَعْزًا الْمَكَانُ: جاي قېتىپ كەتتى.

مَعْزٌ: ئۆچكە.

مِعْزَابَةٌ: بويتاق ئادەم، ئۇزۇن زامان بويتاق ئۆتۈپ ئۆيلىنىشنى ئويلىمايدىغان ئادەم.

مِعْزَازٌ: قاتتىق ئاغرىق.

مِعْزَافٌ: چالغۇ ئەسۋابلىرى.

مِعْزَالٌ ج مَعَازِيلُ: قورالسىز، قولىدا تۆمۈرنىڭ پۇچقىمۇ يوق ئادەم، يالغۇزلۇقتا قوي باقىدىغان ئادەم، مۇستەبىت.

مِعْزَبَةٌ ج مَعَازِبُ: دېدەك، چۆرە؛ ئەرنىڭ ئايالى.

مُعِزٌّ: كۈچەيتكۈچى، كۈچلەندۈرگۈچى، كۆيۈنگۈچى.

مُعَزٍّ: تەسەللى بەرگۈچى، تەزىيە بەرگۈچى.

اَلْمُعِزُّ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ ناھايىتى كۆيۈنگۈچى، خالىغان كىشىنى ئەزىز قىلغۇچى دېگەن مەنىدە.

مُعَزَّبَةٌ: ئەرنىڭ ئايالى.

مُعَزِّمٌ: ئەپسۇنكەش.

مِعْزَفٌ ج مَعَازِفُ: تارلىق چالغۇ ئەسۋابى، چىلتار.

مِعْزَفَةٌ ج مَعَازِفُ: چىلتار، چالغۇ ئەسۋابى.

مِعْزَقٌ م مِعْزَقَةٌ ج مَعَازِقُ: پالتا، كەتمەن، ئوتىغۇچ.

مَعْزِلٌ ج مَعَازِلُ: ئايرىم جاي، خىلۋەت جاي.

﴿وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَب مَّعَنَا﴾ «قرآن»: نۇھ كېمە مېڭىشتىن بۇرۇن ئۆزىدىن يىراقتا تۇرغان ئوغلىنى ئى ئوغلۇم بىز بىلەن بىللە كېمىگە چىققىن دەپ توۋلىدى.

بِمَعْزِلٍ عَنْ كَذَا: ئۇنىڭدىن يىراق، ئۇنىڭدىن چەتتە.

هُوَ بِمَعْزِلٍ عَنِ الْحَقِّ: ئۇ ھەقىقەتتىن چەتتە.

مَعْزُوزَةٌ: مول يامغۇر ياغقان جاي، ئاپەت، بەختسىزلىك.

مَعْزُوفَةٌ ج مَعْزُوفَاتٌ: تەڭكەش قىلىنغان مۇزىكا تەڭكەش قىلىپ ئېيتىلغان ناخشا.

مَعْزُولٌ ج مَعْزُولُونَ: مەنئى قىلىنغان، توسۇلغان، يىراقلاشتۇرۇلغان.

﴿إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى ئۇلار (يەنى شەيتانلار) (ئوغرىلىقچە) تىڭشاشتىن مەنئى قىلىنغاندۇر.

قُوَّاتُ الْعَدُوِّ الْمُتَفَرِّقَةُ الْمَعْزُولَةُ: تارقاق، تايانچىسىز دۈشمەن كۈچلىرى.

مَعْزُومٌ ج مَعَازِمُ: مېھمان، تەكلىپ قىلىنغۇچى.

مَعْزًى ج مَعَازٍ: تەزىيە بىلدۈرىدىغان جاي.

مَعَزِيٌّ: ئۆچكىنىڭ.

مَعَسَ يَمْعَسُ مَعْسًا الشَّيْءَ: باستى، يانجىدى، ئەزدى، چىڭدىدى، پىروكاتلىدى.

مِعْسَاءٌ: بويىغا يەتكەن قىز.

مُعْسِرٌ: كەمبەغەل، نامرات.

مُعْسِرٌ فِي التِّجَارَةِ: ۋەيران بولغان تىجارەتچى.

«مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنَجِّيَهُ اللهُ مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلْيُنَفِّسْ عَنْ مُعْسِرٍ أَوْ يَضَعْ عَنْهُ» «حديث»: ئاللاھنىڭ قىيامەتنىڭ ئېغىرچىلىقلىرىدىن ئۆزىنى نىجات تاپقۇزۇشىدىن خۇشاللىناي، دېگەن ئادەم قىيىنچىلىقى بار كىشىدىكى قەرزنى ئېلىشنىڭ مۆھلىتىنى ئۇزارتىپ بەرسۇن ياكى قەرزنى ئۇنىڭدىن كۆتۈرۈۋەتسۇن.

مُعَسَّلٌ: ھەسەل ئارىلاشتۇرۇلغان، ھەسەل قوشۇلغان.

مُعَسْكَرٌ ج مُعَسْكَرَاتٌ: ھەربىي لاگېر، گازارما.

مُعَسْكَرُ الْاِعْتِقَالِ: جازا لاگېرى.

مُعَسْكَرُ الْاِشْتِرَاكِيَّةِ: سوتسىيالىزم لاگېرى.

مُعَسْكَرُ أَسْرَى الْحَرْبِ: ئۇرۇش ئەسىرلىرى لاگېرى.

مَعْسَلَةٌ ج مَعَاسِلُ: ھەرە ئۇۋىسى.

مُعَسْلَطٌ: قالايمىقان سۆز، مالىماتاڭ سۆز.

مَعْسُورٌ: كەمبەغەل، نامرات.

مَعْسُولٌ: ھەسەل ئارىلاشتۇرۇلغان، ھەسەل قوشۇلغان.

كَلَامٌ مَعْسُولٌ: شېرىن سۆز، ياغلىما سۆز.

لِسَانٌ مَعْسُولٌ: شېرىن زەبان.

مِعْشَابٌ ج مَعَاشِبُ: ئوت، چۆپلۈك، ئوتلاق.

مِعْشَارٌ: ئوندىن بىر 10/1

﴿وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ﴾ «قرآن»: ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر (ھەقنى) ئىنكار قىلغان، ئۇلار (يەنى مەككە كۇپپارلىرى) ئۇلار (يەنى ئىلگىرىكىلەر) ئېرىشكەن كۈچ-قۇۋۋەتنىڭ ئوندىن بىرىگىمۇ ئېرىشمىگەن.

مُعْشِبٌ: ئوت ـ چۆپلۈك، ئوتلاق.

مَعْشَرٌ: ئوندىن ـ ئوندىن.

جَاءَ الْقَوْمُ مَعْشَرًا: قوۋم ئوندىن ـ ئوندىن كەلدى.

مَعْشَرٌ ج مَعَاشِرُ: جامائە، بىر توپ، بىر گۇرۇھ.

﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ﴾ «قرآن»: ئى جىنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسى! سىلەرگە ئۆز ئىچىڭلاردىن، پەيغەمبەرلەر كەلمىدىمۇ؟

«أَعْضَاؤُهَا انْتُخِبَتْ مِنْ مَعْشَرٍ غُرَرٍ أَفَاضِلَ عُلَمَاءِ الْعَصْرِ أَعْلَامٍ»: ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئەزالىرى دەۋرىمىزدىكى بىر تۈركۈم كۆزگە كۆرۈنگەن پازىل ئۆلىمالاردىن سايلاپ چىقىلدى.

مَعْشُوْقٌ: مەشۇق، مەھبۇب، سۆيگۈ.

مِعْصَارٌ ج مَعَاصِرُ: جۇۋاز، سىقىش ماشىنىسى.

مِعْصَالٌ ج مَعَاصِيْلُ: ئىلمەك ياغاچ.

مِعْصَدٌ ج مَعَاصِدُ: چۆمۈچ.

مَعْصِرٌ ج مَعَاصِرُ: جۇۋاز.

مُعْصِرَاتٌ: سىققۇچى؛ بۇلۇت.

﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾ «قرآن»: بۇلۇتلاردىن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردۇق.

مِعْصَرَةٌ ج مَعَاصِرُ وَمَعَاصِيْرُ: جۇۋاز، قىسىش ماشىنىسى.

مُعَصَّبٌ: بىنتلانغان، داكا بىلەن تېڭىلغان.

مِعْصَلٌ: قەرز سۈيلەشتە قاتتىق ئادەم.

مِعْصَمٌ ج مَعَاصِمُ: بىغىش.

سَاعَةُ مِعْصَمٍ: قول سائىتى.

مَعْصُوْبٌ: بىنتلانغان، داكا بىلەن تېڭىلغان.

مَعْصُوْدٌ: ئەگرى كەتكەن.

مَعْصُوْمٌ: ساقلانغان، قوغدالغان، پاك، گۇناھسىز، مەسۇم.

وَالْمَرْأُ غَيْرُ مَعْصُوْمٍ: كەمچىلىكسىز ئادەم بولمايدۇ.

مَعْصِيَةٌ: ئاسىيلىق قىلماق، خىلاپلىق قىلماق، ئىسيان كۆتۈرمەك.

«لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ» «حديث»: مەخلۇققا ئىتائەت قىلىش يۈزىسىدىن ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلىشقا بولمايدۇ.

مَعْصِيَةٌ ج مَعَاصٍ: گۇناھ، جىنايەت.

﴿إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ﴾ «قرآن»: سىلەر پىچىرلاشساڭلار گۇناھ، زۇلۇم ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىش توغرىسىدا پىچىرلاشماڭلار.

مَعِضَ يَمْعَضُ مَعَضًا مِنَ الْأَمْرِ: ئىشتىن ئاچچىقلاندى، ئىشتىن تويۇپ كەتتى.

مِعْضَادٌ ج مَعَاضِيْدُ: بىلەزۈك، سۆكەك، دەرەخ قاتارلىقلارنى چاپىدىغان چوڭ پىچاق.

مُعَضِّدٌ: ياردەم بەرگۈچى، مەدەت بەرگۈچى.

مُعْضِلٌ: قىيىن، تەس، مۇرەككەپ، چۈشىنىكسىز.

مُعْضِلَةٌ ج مُعْضِلَاتٌ: قىيىن مەسىلە، مۈشكۈلچىلىك.

أَوْقَعْتَ نَفْسَكَ فِي مُعْضِلَةٍ: ئۆزۈڭنى قىيىن ئەھۋالغا قالدۇردۇڭ.

مَعْضُوْبٌ: ئەيىبناك، ئاجىز.

مَعْضُوْضٌ: چىشلەنگەن، چىشلەپ تارتىلغان.

مَعَطَ يَمْعَطُ مَعْطًا الرِّيْشَ: پەينى يۇلدى.

مَعَطَهُ بِحَقِّهِ: ئۇنىڭ ھەققىنى بەرمىدى.

مَعَطَ السَّيْفَ مِنْ قِرَابِهِ: قىلىچنى غىلاپتىن سۇغۇرۇپ ئالدى.

مَعِطَ يَمْعَطُ مَعْطًا الذِّئْبُ: بۆرە تۈك تاشلىدى.

مَعِطٌ: تۈكى چۈشۈپ كەتكەن.

رَأْسٌ مَعِطٌ: تاقىر باش.

مِعْطَاءٌ ج مَعَاطٍ: سېخىي، مەرد.

رَجُلٌ مِعْطَاءٌ: مەرد ئادەم.

أَرْضٌ مِعْطَاءٌ: مول ھوسۇللۇق يەر، ئۈنۈملۈك يەر.

مِعْطَارٌ م مِعْطَارَةٌ: خۇش پۇراقلىق، خۇشبۇي.

مِعْطَالٌ: زىبۇزىنىنەت تاقىمايدىغان ئايال؛ بىكار تەلەپ.

مَعْطَسٌ / مَعْطِسٌ ج مَعَاطِسُ: بۇرۇن.

مَعْطَشَةٌ ج مَعَاطِشُ: قاقاس يەر، قاغجىراپ كەتكەن يەر.

مُعَطَّبٌ: ۋەيران بولغان، ھالاك بولغان.

مُعَطَّرٌ: ئەتىر چېچىلغان، خۇش پۇراق ئىستېمال قىلىنغان.

مُعَطَّسٌ: بويسۇندۇرۇلغان، يېڭىلگەن.

مُعَطِّلَةٌ: ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرىنى ئىنكار قىلىدىغان كالامشۇناسلار ياكى پەيلاسوپلار.

مُعَطَّلٌ: ئىشسىز، بىكارچى؛ پېچەتلەنگەن.

مُعَطَّلُ الْأَرْضِ: بوش يەر؛ خام يەر.

مُعَطَّلَةٌ: تاشلاندۇق، كېرەكسىز.

﴿وَبِئْرٍ مّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيْدٍ﴾ «قرآن»: نۇرغۇن تاشلاندۇق قۇدۇقلار ۋە ئېگىز ئىمارەتلەر.

مُعَطَّنٌ: ئاشلانغان، ئەيلەنگەن؛ (تېرە).

مِعْطَفٌ ج مَعَاطِفُ: پەلتو، تون.

مِعْطَفُ الْمَطَرِ: يامغۇرلۇق كىيىم، پلاش.

مَعْطِفٌ ج مَعَاطِفُ: بويۇن.

مَعْطِنٌ . مَعْطَنٌ ج مَعَاطِنُ: تۆگە قوتىنى؛ سۇ بويىدىكى ھاۋالىق جاي.

مَعْطُوْبٌ: ۋەيران بولغان، ھالاك بولغان.

مَعْطُوْفٌ (فِي النَّحْوِ): باغلانغۇچى، ئۇلانغۇچى.

مُعْطٍ: تەقدىم قىلغۇچى، ھەدىيە قىلغۇچى.

مُعْطَيَاتٌ: ماددىي بايلىقلار، خام ئەشيا، ماتېرىياللار.

مُعْطَيَاتٌ تَارِيْخِيَّةٌ: تارىخىي ماتېرىياللار.

مُعَظَّمٌ ج مُعَظَّمُوْنَ: ئۇلۇغلانغان، ھۆرمەتلەنگەن.

الْمَلِكُ الْمُعَظَّمُ: ھۆرمەتلىك پادىشاھ.

مُعْظَمٌ ج مَعَاظِمُ: مۇھىم، زور، زور كۆپچىلىك، كۆپىنچىسى، ئاساسىي قىسىم.

مُعْظَمُهُمْ: ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى.

لَقَدْ فُقِدَتْ مُعْظَمَ الْمَخْتُوْطَاتِ الْأَصْلِيَّةِ لِهَذِهِ الْكُتُبِ: بۇ كىتابنىڭ ئەسلىي قولىيازمىسىنىڭ تولىسى يوقالغان.

حَضَرَ مُعْظَمُ الطّلَّابِ: ئوقۇغۇچىلارنىڭ كۆپ قىسمى ھازىر بولدى.

يَمْضِيْ مُعْظَمُ وَقْتِهِ فِي الْمَكْتَبَةِ: ئۇنىڭ كۆپ ۋاقتى كىتابخانىدا ئۆتىدۇ.

مَعَّازٌ: ئۆچكە باققۇچى، ئۆچكە ئىگىسى.

مِعْفَجٌ: مەتۇ، دۆت.

مِعْفَجَةٌ: تاياق، توقماق.

مُعْفًى: كەچۈرۈم قىلىنغان.

هُوَ مُعْفًى مِنَ الْخِدْمَةِ الْعَسْكَرِيَّةِ بِسَبَبِ مَرَضِهِ: ئۇ كېسەل سەۋەبى بىلەن ھەربىي خىزمەت ئۆتەشتىن كەچۈرۈم قىلىندى.

مُعْفًى مِنَ الضَّرِيْبَةِ: باجدىن كەچۈرۈم قىلىندى.

مَعْقِدٌ ج مَعَاقِدُ: تۈگۈن، چىگىك؛ ئۇگە.

مُعَقْرَبٌ: ئەگرى-بۈگرى.

مُعَقَّبٌ: ئوبزورچى، كۆزدىن كەچۈرگۈچى.

﴿وَاللّٰهُ يَحْكُمُ لاَ مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ خالىغانچە ھۆكۈم قىلىدۇ، ئاللاھنىڭ ھۆكۈمىگە ھېچ كىشى قارشى تۇرالمايدۇ.

مُعَقَّبٌ: يېقىندىن ئەگەشكەن.

مُعَقِّبَاتٌ: نۆۋەتچى.

﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللّٰهِ﴾ «قرآن»: ھەربىر ئادەمنىڭ ئالدى-كەينىدە ئاللاھنىڭ ئەمرى بويىچە ئۇنى قوغدايدىغان نۆۋەتچى پەرىشتىلەر بار.

مُعَقَّدٌ: چىگىلگەن، چىگىكلىك، تۈگۈنلۈك، مۇرەككەپ.

كَلَامٌ مُعَقَّدٌ: چىگىچ سۆز.

مُشْكِلَةٌ مُعَقَّدَةٌ: مۇرەككەپ مەسىلە.

هَذِهِ مُشْكِلَةٌ مُعَقَّدَةٌ لِذَا عَلَيْكَ أَنْ تُعَالِجَهَا بِحَذَرٍ: بۇ مۇرەككەپ مەسىلە، شۇڭلاشقا ئۇنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن بىر تەرەپ قىلىشىڭ كېرەك.

الْمَسْئَلَةُ مُعَقَّدَةٌ مَابِالْيَدِ حِيْلَةٌ: مەسىلە مۇرەككەپ بولۇپ ھەل قىلىشنىڭ چارىسى يوق.

مُعَقَّفٌ: ئېگىلگەن.

مُعَقَّفَانِ . مُعَقَّفَتَانِ: كىچىك تىرناق، { }.

مُعَقِّمٌ: باكتېرىيە يوقاتقۇچى دورىلار، مىكروپسىزلاندۇرغۇچى.

مُعَقَّمٌ: دېزىنفېكسىيە قىلىنغان.

مَعْقِلٌ ج مَعَاقِلُ: زەمبىرەك سۇپىسى، قورغان، قەلئە، ئىستىھكام.

اِنْسَحَبَ الثُّوَارُ إِلَى مَعْقِلِهِمِ الْحَصِيْنِ فِي الْجَبَلِ: قوزغىلاڭچىلار تاغدىكى پۇختا قورغىنىغا چېكىندى.

مَعْقُوْدٌ: چىگىلگەن، باغلانغان؛ ئىمزالانغان، چەمبەر شەكىللىك، ئەگمە شەكىللىك.

مَعْقُوْدُ اللِّسَانِ: كېكەچ، تىلى باغلانغان.

«أَلْآمَالُ مَعْقُوْدَةٌ عَلَيْهِ»: ئارزۇلار ئۇنىڭغا باغلىق.

مَعْقُوْرٌ: چىشلەنگەن، يارىلاندۇرۇلغان.

مَعْقُوْفٌ: قىڭغىر، ئېگىلگەن.

أَصْبَحَ شَيْخًا كَبِيْرًا مَعْقُوْفَ الْقَامَةِ: ئۇ بېلى مۈكچىيىپ قالغان بوۋايغا ئايلاندى.

مَعْقُوْلٌ ج مَعْقُوْلَاتٌ: مۇۋاپىق، ئەقىلگە سىغىدىغان، ئورۇنلۇق، چۈشىنىشلىك.

شِبْهُ مَعْقُوْلٌ: يوللۇق، ھەقلىق، ھەققانىي.

غَيْرُ مَعْقُوْلٍ: نامۇۋاپىق، ئەقىلگە سىغمايدىغان.

عِلْمُ الْمَعْقُوْلَاتِ: مېتافىزىكا.

مَعَكَ يَمْعَكُ مَعْكًا الشَّيْءَ: سۈركىدى، سىلىدى، ئۇۋۇلىدى، ئىشقىلىدى، سۈۋىدى.

مُعَكَّرٌ: دۇغ، لاتقا، لاي.

مُعَكْنَنٌ: روھسىز، مىجەزى يوق.

مَعْكُوْدٌ: ئۆيگە بېكىنىۋالغۇچى.

مَعْكُوْسٌ: ئاغدۇرۇلغان، تەتۈر ئۆرۈلگەن، ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

جَاءَ هَذَا نَتَائِجَ مَعْكُوْسٍ: بۇ ئەكس ئاقىۋەت ئېلىپ كەلدى.

مَعْكُوْشٌ: قالايمىقان، چۇۋۇلۇپ كەتكەن، مالىماتاڭ.

مَعْكُوْفٌ: توختىتىپ قويۇلغان، توسۇپ قويۇلغان.

﴿وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفاً أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُ﴾ ‹قرآن›: سىلەرنى مەسجىدى ھەرەمدىن ۋە تۇتۇپ تۇرۇلغان قۇربانلىقنىڭ ئۆز جايىغا يېتىشىدىن توسۇدى.

مَعْلَاةٌ ج مَعَالٍ (مَعَالِي): تۆھپە، ئۇتۇق، نەتىجە، ئېسىل، مىنىستىرغا قارىتا قوللىنىلىدىغان ھۆرمەت سۆزى.

صَاحِبُ الْمَعَالِي: ئالىيلىرى، جانابلىرى.

مَعَالِي الْأُمُوْرِ: شان-شەرەپلىك ئىشلار.

مَعَالِي الْوَزِيْرِ: مىنىستىر جانابلىرى.

مِعْلَاقٌ ج مَعَالِقُ: تانا، قوزۇق، ئىلمەك؛ تىل قابىلىيىتى؛ جېدەلخور ئادەم.

مِعْلَفٌ ج مَعَالِفُ: ئوقۇر.

مَعْلِفٌ ج مَعَالِفُ: ئېغىل، قوتان.

مِعْلَقَةٌ: قوشۇق.

مُعَلٌّ: كېسەل، ساقسىز؛ ئەيىبناك، ئىللەتلىك.

مُعَلَّبٌ: كونسېرۋا.

لُحُوْمٌ مُعَلَّبَةٌ: كونسېرۋا قىلىنغان گۆش.

أَطْعِمَةٌ مُعَلَّبَةٌ: كونسېرۋا يېمەكلىكلەر.

مُعَلَّقٍ ج مُعَلَّقَاتٌ: ئېسىلغان، ئېسىپ قويۇلغان، ساڭگىلاپ تۇرغان، مۇئەللەق.

مُعَلَّقٌ فِي الْمَحْكَمَةِ: تۇرۇپ قالغان ئەنزە.

جِسْرٌ مُعَلَّقٌ: ئاسما كۆۋرۈك.

مُعَلَّقٌ بِكَذَا: شۇنىڭغا تايىنىپ، شۇنىڭغا باغلىق.

مُعَلَّقٌ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا باھا بېرىلگەن، شەرھلەنگەن.

مُعَلَّقَةٌ ج مُعَلَّقَاتٌ: ئاسما شېئىر.

اَلْمُعَلَّقَاتُ السَّبْعُ: جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەرنىڭ يۇقىرى باھالىنىپ كەئبىگە ئېسىپ قويۇلغان داڭلىق يەتتە قەسىدىسى.

اِمْرَأَةٌ مُعَلَّقَةٌ: ئېرى ھەم قويۇۋەتمەي، ھەم ياخشى ئۆتمەي ئېسىپ قويغان ئايال.

﴿فَلاَ تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ﴾ «قۇرئان»: شۇنىڭ ئۈچۈن بىرىگە پۈتۈنلەي مايىل بولۇپ، ئىككىنچىسى (ئېرى باردەكمۇ ئەمەس، يوقتەكمۇ ئەمەس) ئېسىپ قويۇلغان ئايالدەك تاشلاپ قويماڭلار.

أَمَامَهُمْ سَبُّورَةٌ مُعَلَّقَةٌ عَلَى الْحَائِطِ: ئۇلارنىڭ ئالدىدا تامغا ئېسىقلىق دوسكا تۇراتتى.

مُعَلِّمٌ ج مُعَلِّمُونَ: ئوقۇتقۇچى، مۇئەللىم، ئۇستاز.

مُعَلِّمٌ خَاصٌّ: خۇسۇسىي ئوقۇتقۇچى، ئائىلە ئوقۇتقۇچىسى.

اَلْمُعَلِّمُ الْأَوَّلُ: ئارىستو.

اَلْمُعَلِّمُ الثَّانِي: ئەبۇ نەسرى فارابى.

كُلِّيَّةُ الْمُعَلِّمِينَ: پېداگوگىكا فاكۇلتېتى.

مَدْرَسَةُ الْمُعَلِّمِينَ: سېفەن مەكتەپ، پېداگوگىكا.

مَدْرَسَةُ الْمُعَلِّمَاتِ: قىزلار پېداگوگىكا مەكتىپى.

اِتِّحَادُ الْمُعَلِّمِينَ: ئوقۇتقۇچىلار ئۇيۇشمىسى.

مُعَلَّمٌ: بەلگە قويۇلغان، تامغا بېسىلغان، ئوقۇغان، تەربىيىلەنگەن، ئۆگىتىلگەن.

﴿وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ﴾ «قۇرئان»: ئاندىن ئۇلار ئۇ ئۆگىتىلگەندۇر، مەجنۇندۇر دېدى.

مُعَلِّمَةٌ ج مُعَلِّمَاتٌ: ئايال ئوقۇتقۇچى، خانىم.

مُعَلًّى: ئېگىز، يۈكسەك، بۈيۈك، ئالىي.

مَعْلَمٌ ج مَعَالِمُ: يول كۆرسەتكۈچ، يول بەلگىسى.

مَعَالِمُ الْمَدِينَةِ: شەھەرنىڭ قىياپىتى، شەھەر كۆرۈنۈشلىرى.

هُنَاكَ مَعْلَمٌ فِي مُفْتَرَقِ الطُّرُقِ كُتِبَ عَلَيْهِ «خَفِّفِ السُّرْعَةَ»: ئۇ جايدىكى ئاچا يولدا (ئاستا مېڭىڭ) دەپ يېزىلغان يول بەلگىسى بار.

مَعْلَمَةٌ: قامۇس، ئېنسىكلوپېدىيە.

مَعْلُوفٌ: بورداقلانغان، سەمرىتىلگەن.

مَعْلُولٌ: كېسەل، ساقسىز، ئەيىبناك، ئىللەتلىك.

مَعْلُومٌ ج مَعْلُومَاتٌ: مەلۇم، مەشھۇر، ھەممە بىلىدىغان، مەلۇملۇق.

﴿مَجْمُوعُونَ إِلَى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ﴾ «قۇرئان»: ئىلگىرىكىلەر ۋە كېيىنكىلەر مەلۇم كۈننىڭ مۇئەييەن ۋاقتىدا (يەنى قىيامەتتە) توپلىنىدۇ.

مَعْلُومَاتٌ: مەلۇمات، ئاخبارات، ماتېرىيال.

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ﴾ «قۇرئان»: ھەج ۋاقتى مەلۇم بىرقانچە ئايدۇر (يەنى شەۋۋال، زۇلقەئدە ئايلىرى ۋە زۇلھەججە ئېيىنىڭ ئون كۈنىدۇر).

مَعْلُومِيَّةٌ: ئىلىم، بىلىم.

مِعْمَارٌ: قۇرۇلۇش ئۇستىسى، قۇرۇلۇش مۇتەخەسسىسى.

مِعْمَارٌ مُهَنْدِسٌ: قۇرۇلۇش ئىنژېنېرى.

هِنْدَسَةُ الْمِعْمَارِ/ فَنُّ الْمِعْمَارِ: قۇرۇلۇش سەنئىتى، بىناكارلىق ئىلمى، ئارخىتېكتونىكا.

مِعْمَارِيٌّ ج مِعْمَارِيُّونَ: قۇرۇلۇش ئۇستىسى، قۇرۇلۇش مۇتەخەسسىسى.

مَعْمَعَ يُمَعْمِعُ مَعْمَعَةً الْقَوْمُ: قوۋم قاتتىق ئۇرۇشتى.

مَعْمَعَانٌ: قاتتىق ئىسسىق، تومۇز.

مَعْمَعَانُ الصَّيْفِ: يازنىڭ قاتتىق ئىسسىقى.

مَعْمَعَانُ الشِّتَاءِ: قىشنىڭ قاتتىق سوغۇقى.

مَعْمَعَانُ الزَّوْبَعَةِ: قاتتىق بوران-چاپقۇن.

مَعْمَعَةٌ ج مَعَامِعُ: ئوتنىڭ يانغان ئاۋازى، ئوتنىڭ

كۆيگەن ئاۋازى، كۆيۈپ چاراسلىغان ئاۋاز، قاتتىق ئىسسىق، تومۇز، جەڭنىڭ شاۋقۇن-سۈرەنلىرى.

مَعْمَعِيٌّ ج مَعْمَعِيّوْنَ: يۇمىلاق تاۋۇز ئادەم.

مَعْمَلٌ ج مَعَامِلُ: زاۋۇت، فابرىكا، كارخانا، تەجرىبىخانا.

مَعْمَلٌ لِصُنْعِ الْأَسْلِحَةِ: قورال-ياراغ زاۋۇتى.

مَعْمَلٌ كِيمِيَاوِيٌّ: خىمىيە زاۋۇتى، لابوراتورىيە.

مُعَمِّرٌ: ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگۈچى.

نَبَاتٌ مُعَمِّرٌ: كۆپ يىللىق ئۆسۈملۈك.

مُعَمَّرٌ ج مُعَمَّرُوْنَ: ياشانغان، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەن، ئۆمۈر چولپىنى.

مِنَ الْمُعَمَّرِيْنَ مَنْ عَاشَ مِئَةً وَعِشْرِيْنَ سَنَةً أَوْ أَكْثَرَ: ئۆمۈر چولپانلىرىدىن بىر يۈز يىگىرمە ياكى ئۇنىڭدىن ئۇزۇن ياشىغانلار بار.

﴿وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ «قرآن»: ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئۆمرىنىڭ ئۇزۇن ياكى قىسقا بولۇشى لەۋھۇلمەھپۇزدا يېزىلغان.

مُعَمَّمٌ: سەللىلىك، سەللە كىيگەن.

مُعَمًّى ج مُعَمَّيَاتٌ: ياپتا گەپ، تېپىشماق، مۇئەمما.

مَعْمُوْرٌ: ئاۋاتلاشقان، گۈللەنگەن، ئاھالىلىك جاي.

الْمَعْمُوْرُ: دۇنيا، ئالەم.

﴿وَالْبَيْتِ الْمَعْمُوْرِ﴾ «قرآن»: بەيتۇلمەئمۇر بىلەن قەسەمكى.

مَعْمُوْرَةٌ: بىنالىق قورۇ، ئاھالىلىك قورۇ؛ ئالەم؛ يەر شارى.

مَعْمُوْلٌ: ياسالغان، ئىشلەنگەن، پۈتكەن.

مَعْمُوْلٌ بِهِ: ھەممە قوبۇل قىلغان، ھەممە قوللىنىدىغان.

مَعَنَ يَمْعَنُ مَعْنًا: يامغۇر توختىماي يېغىپ يەرنى قاندۇردى.

مَعَنَ الشَّخْصُ بِالْحَقِّ: ھەقىقەتنى ئېتىراپ قىلدى.

مَعْنَوِيٌّ: مەنىۋى، غايىۋى، ئابستراكت، يوشۇرۇن.

مَادِّيًّا وَمَعْنَوِيًّا: ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن.

فُلَانٌ يَهِمُّهُ التَّقْدِيْرُ الْمَعْنَوِيُّ أَكْثَرَ مِنَ الْمُكَافَأَةِ الْمَادِّيَّةِ: پالانى ماددىي مۇكاپاتتىن مەنىۋى تەقدىرلەشنى مۇھىم بىلىدۇ.

دَعْمٌ مَعْنَوِيٌّ: مەنىۋى جەھەتتىن قوللاش.

شَخْصٌ مَعْنَوِيٌّ: ئابستراكت ئادەم.

مَعْنَوِيَّةٌ: روھ، روھىي ھالەت، مەنىۋى.

الرُّوْحُ الْمَعْنَوِيَّةُ: جەڭگىۋارلىق روھ، ئىنتىزام.

مَعْنَوِيَّاتٌ: روھىيەت، غەيرەت.

مَعْنَوِيَّاتُ الْجَيْشِ عَالِيَةٌ: قوشۇننىڭ غەيرىتى ئۇستۇن.

مَعْنًى ج مَعَانٍ: مەزمۇن، مەنە.

بِكُلِّ مَعْنَى الْكَلِمَةِ / بِالْمَعْنَى الصَّحِيْحِ: ئىسمى-جىسمىغا لايىق، توغرىسى.

ذُوْ مَعْنًى: مەزمۇنغا ئىگە، مەنىلىك.

مَعَانِي الْإِنْسَانِ: ئىنساننىڭ ئەخلاقى، ئادىتى.

عِلْمُ الْمَعَانِي: ئەرەب تىلى ئىستىلىستىكىسىنىڭ بىرىنچى قىسمى.

شَخْصٌ حَسَنُ الْمَعَانِي: ئەخلاقلىق ئادەم.

مَعْهَدٌ ج مَعَاهِدُ: جەمئىيەت، ئىلمىي جەمئىيەت؛ بىرلەشمە؛ ئىنستىتۇت؛ ئورگان.

مَعْهَدُ الدِّرَاسَاتِ الْإِقْتِصَادِيَّةِ: ئىقتىسادىي تەتقىقات ئىنستىتۇتى.

مَعْهَدُ الْبُحُوْثِ: تەتقىقات ئورنى.

مَعْهَدُ الْمُعَلِّمِيْنَ: پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى.

لَقَدْ عُيِّنَ رَئِيْسًا لِمَعْهَدِ الْأَبْحَاثِ: ئۇ تەتقىقات ئورنىنىڭ باشلىقلىقىغا سايلاندى.

مَعْهُوْدٌ: مەلۇم، چۈشىنىشلىك، مەشھۇر، ئاتاقلىق.

مَعْهُوْدٌ إِلَيْهِ بِكَذَا: ئۇنىڭغا ھاۋالە قىلىنغان،

تاپشۇرۇلغان.

مِعْوَانٌ ج مَعَاوِنُ: ياردەمچى، قابىلىيەتلىك ياردەمچى.

كَانَ كَرِيْمًا مِعْوَانًا: ئۇ كۆپ ياردەم قىلىدىغان مەرد ئىدى.

مُعْوِزٌ ج مُعْوِزُوْنَ: كەمبەغەل، ھاجەتمەن.

مِعْوَلٌ ج مَعَاوِلُ: جوتۇ، مىتىن.

لَا تَكُنْ مِعْوَلًا لِلْهَدْمِ فِي أَيْدِى هَؤُلَاءِ الْأَشْرَارِ: بۇ يامانلارنىڭ قولىدا سەن بۇزغۇنچىلىق قورالى بولما.

مَعُوْنَةٌ ج مَعُوْنَاتٌ: ياردەملەشمەك، ياردەم بەرمەك، ياردەم، ياردەم پۇل.

قَدَّمَتِ الدَّوْلَةُ مَعُوْنَاتٍ لِلْمُتَضَرِّرِيْنَ مِنَ الْفَيْضَانِ: دۆلەت كەلكۈن ئاپىتىگە ئۇچرىغانلارغا ياردەم بەردى.

مَعُوْهٌ: ئاپەتكە ئۇچرىغان.

مُعَوَّجٌ: ئەگرى، ئەگرى-بۈگرى، توقاي.

سِرْ فِي الطَّرِيْقِ الصَّحِيْحِ لَا الْمُعَوَّجِ: سەن ئەگرى يولدا ئەمەس، توغرا يولدا ماڭ.

كُلّ طَرِيْقٍ لَمْ تُقَوِّمْهَا حُجَّةٌ فَتِلْكَ طَرِيْقَةٌ مُعَوَّجَةٌ: ھەربىر يول دەلىل-ئىسپات بىلەن كۈچلەنمىسە ئۇ بىر تۇيۇق يولدۇر.

مُعَوَّدٌ: ئادەتلەنگەن.

مُعَوِّذٌ: پاناھلىق تىلىگۈچى.

الْمُعَوِّذَتَانِ: سۈرە فەلەق بىلەن سۈرە ناس.

مُعَوِّقٌ ج مُعَوِّقُوْنَ: توسقۇنلۇق قىلغۇچى، توسالغۇ.

﴿قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئىچىڭلاردىكى باشقىلارنى (جىھادتىن) توسۇغۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ.

مُعَوِّقَاتٌ: توسالغۇ، توسۇق، پۇتلىكاشاڭ.

مُعَوَّلٌ: ئۈمىد، ئارزۇ، تايانچ.

مِعَوِيٌّ: ئۈچەيگە مۇناسىۋەتلىك.

حُمَّى مِعَوِيَّةٌ: كېزىك، تەپ.

نَزْلَةٌ مِعَوِيَّةٌ: ئۈچەي ياللۇغى.

دِيْدَانٌ مِعَوِيَّةٌ: مەددە قۇرت.

مِعًى ج أَمْعَاءٌ: ئۈچەي.

الْمِعَى الْإِثْنَى عَشَرِيّ: ئون ئىككى بارماق ئۈچەي.

الْمِعَى الْأَعْوَرُ: سوقۇر ئۈچەي.

الْمِعَى الدَّقِيْقُ: ئىنچىكە ئۈچەي.

الْمِعَى الْغَلِيْظُ: توم ئۈچەي.

جُزْءٌ مِنَ الْمِعَى الْغَلِيْظِ: بوغماق ئۈچەي.

الْمِعَى الصَّائِمِ: ئاچچىق ئۈچەي.

الْمِعَى اللَّفَائِفِيّ أَوْ اللَّفِيفِيّ: يانپاش ئۈچەي.

«الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعًى وَاحِدٍ» «حديث»: مۇئمىن ئادەم بىر ئۈچەيگە يەيدۇ (يەنى تاماققا ئاچ كۆزلۈك قىلمايدۇ).

مُعْيٍ: چارچىغۇچى، ھارغۇچى.

مِعْيَارٌ ج مَعَايِيْرُ: ئۆلچەم (باھالاش ۋە ھۆكۈم قىلىش جەھەتتىكى).

يُخْتَارُ مُدِيْرُ الْأَقْسَامِ حَسْبَ مَعَايِيْرٍ مُعَيَّنَةٍ: فاكۇلتېت باشلىقلىرى بەلگىلىك ئۆلچەم بويىچە تاللىنىدۇ.

مَعِيْبٌ: كەمچىلىك، نۇقسان، ئەيىبناك.

هَذَا تَصَرّفٌ مَعْيِبٌ: بۇ قاملاشمىغان ھەرىكەت.

مُعِيْبٌ: نومۇسسىز، ئۇياتسىز.

مُعِيْدٌ ج مُعِيْدُوْنَ: ياردەمچى مۇئەللىم؛ تەجرىبە خادىمى، ئاسسىستېنت.

كَانَ مُعِيْدًا وَهُوَ الْآنْ مُدَرِّسٌ: ئۇ ياردەمچى ئوقۇتقۇچى ئىدى، ھازىر رەسمىي ئوقۇتقۇچى بولدى.

مُعِيْرٌ: قەرز بەرگۈچى، ئۆتنە بەرگۈچى، ئارىيەت بەرگۈچى.

مَعِيْزٌ ج أَمْعُزٌ: ئۆچكە.

مَعِيْشَةٌ ج مَعَايِشُ: تۇرمۇش، تۇرمۇش

ۋاستىلىرى؛ ئىش ھەققى، مائاش، مەئىشەت.

﴿نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ «قرآن»: بىز ئۇلارنىڭ ھاياتى ۋە دۇنيادىكى رىزقىنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تەقسىم قىلدۇق.

مَعِيْشِيٌّ: تۇرمۇشنىڭ، تۇرمۇشقا ئائىت.

اَلْمُسْتَوَى الْمَعِيْشِيّ: تۇرمۇش سەۋىيىسى.

نَفَقَاتٌ مَعِيْشِيَّةٌ: تۇرمۇش راسخوتى.

مَعِيْفٌ: زېرىكەرلىك.

مُعِيْلٌ لِلْعَائِلَةِ: ئائىلىنى باققۇچى.

مَعِيْنٌ: بۇلاق سۈيى؛ ئېقىن سۇ، كۆز تەگكەن، يامان كۆز تەگكەن.

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْراً فَمَن يَأْتِيْكُم بِمَاءٍ مَّعِينٍ﴾ «قرآن»: (ئۇلارغا) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۈيۈڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ كەتسە، سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ» دېگىن.

مُعِيْنٌ: ياردەمچى، ياردەم بەرگۈچى.

مَعْيُوْبٌ: كەمچىلىك، نۇقسان، ئەيىبلىك، پالەچ، بىپەرۋالىق، ئەيىبناك.

مَعْيُوْنٌ: بۇلاق سۈيى؛ كۆز تەگكەن.

مَعْيُوْهٌ: ئاپەتكە ئۇچرىغان.

مَعِيَّةٌ: ھەمراھ بولماق، بىللە بولماق.

فِي مَعِيَّتِهِ: ئۇنىڭ ھەمراھلىقىدا.

مُعَيِّلٌ: كۆپ بالىلىق، جان سانى كۆپ.

مُعَيَّلٌ: بالا-چاقىلىق، بالا-چاقىسى كۆپ بولۇپ يۈكى ئېغىر.

مُعَيَّنٌ ج مُعَيَّنَاتٌ: مۇئەييەن، تەيىنلەنگەن، بەلگىلەنگەن، مەخسۇس، قارار قىلىنغان.

فِيْ وَقْتٍ مُعَيَّنٍ: بەلگىلەنگەن ۋاقىت ئىچىدە.

مُغَابَنَةٌ: سودىدا زىيان تارتماق.

مُغَادَرَةٌ: تەرك ئەتمەك، قالدۇرۇۋەتمەك.

لَقَدْ حَدَّدَ مَوْعِدَ الْمُغَادَرَةِ: يولغا چىقىش ۋاقتىنى بەلگىلىدى.

مَغَارٌ ج مَغَارَاتٌ: غار، ئۆڭكۈر.

مَغَارَةٌ ج مَغَارَاتٌ وَمَغَاوِرُ: غار، ئۆڭكۈر.

كَانَ الْإِنْسَانُ الْقَدِيْمُ يَسْكُنُ فِي الْمَغَاوِرِ: قەدىمكى ئىنسانلار ئۆڭكۈرلەردە ئولتۇراتتى.

مُغَازِلٌ: سۆزلەشكۈچى، يېقىنلىق قىلغۇچى.

مُغَازِلُ النِّسَاءِ: ئاياللارنى قوغلاشقۇچى، ئىشقىۋاز.

مُغَازِلِيٌّ: يىپ ساتقۇچى.

مَغَاصٌ ج مَغَاصَاتٌ وَمَغَاوِصُ: سۇغا چۆشۈش جايى.

مَغَاصُ اللُّؤْلُؤِ: مەرۋايىت ئېلىش ئورنى.

مُغَاضِبٌ: خاپا بولغۇچى، غەزەپلەنگۈچى.

﴿وَذَا النُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِباً﴾ «قرآن»: يۇنۇسنىڭ (قىسسىسىنى بايان قىلغىن) ئۇز ۋاقتىدا ئۇ (قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتمىغانلىقىدىن) خاپا بولۇپ (شەھىرىدىن) چىقىپ كەتكەنىدى.

مُغَاضَنَةٌ: قاش ئېتىشماق، كۆز قىسىشماق، كۆز تاشلىماق، قاش - كۆزىنى ئويناتماق.

مُغَافَصَةٌ: تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماق.

أَخَذَ الشَّيْءَ مُغَافَصَةً: نەرسىنى تۇيۇقسىزلا ئېلىۋالدى.

مُغَالَاتٌ: چەكتىن ئاشۇرۇۋەتمەك، مۇبالىغە قىلماق، جاھىللىق، تەرسالىق، باھانىڭ ئۆرلەپ كېتىشى.

مُغَالَبَةٌ: ئېلىشماس، كۈرەش قىلىشماق، رىقابەتلەشمەك.

مُغَالَطَةٌ ج مُغَالَطَاتٌ: يالغان ئىسپات، ساختىپەزلىك.

مُغَالَطَةٌ كَلَامِيَّةٌ: سۆز خاتالىقى.

مُغَالَطَةٌ مَنْطِقِيَّةٌ: لوگىكا خاتالىقى.

مُغَامِرٌ: تەۋەككۇلچى، ئاۋانتيۇرىست.

مُغَامَرَةٌ ج مُغَامَرَاتٌ: تەۋەككۇلچىلىك، قاراملىق.

مُغَايِرٌ: پەرقلىق، ئوخشىمايدىغان.

هَذَا مُغَايِرٌ لِلْحَقِيْقَةِ: بۇ ھەقىقەتكە قارىمۇقارشىدۇر.

مُغَايَرَةٌ: پەرق، ئايرىماق، پەرقلەندۈرمەك.

مُغَايَطَةٌ: جېدەل-ماجىرا، دەتالاش.

مَغَبَّةٌ: ئاقىۋەت، نەتىجە.

سُوْءُ الْمَغَبَّةِ: يامان ئاقىۋەت.

لِهَذَ الْأَمْرِ مَغَبَّةٌ سَيِّئَةٌ: بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتى يامان.

مُغَبِّرٌ: توپا باسقان، چاڭلىشىپ كەتكەن.

مَغْبُوْطٌ: بەختلىك، تەلەيلىك، ئامەتلىك.

مَغْبُوْنٌ: ئالدانغان، زىيان تارتقان.

«الْأَمْنُ وَالْعَافِيَةُ نِعْمَتَانِ مَغْبُوْنٌ فِيْهِمَا كَثِيْرٌ مِنَ النَّاسِ»: ‹حەدىث› خاتىرجەملىك ۋە تەن ساغلاملىق ئىككى نېمەت بولۇپ نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنىڭ قەدرىگە يەتمەيدۇ.

رَجَعَ بِصَفْقَةِ الْمَغْبُوْنِ: ئۈمىدسىز قايتتى.

مُغْتَابٌ: گەپ توشۇغۇچى، غەيۋەتخور.

مُغْتَاظٌ: ئاچچىقلانغۇچى، غەزەپلەنگۈچى.

مُغْتَبِطٌ: قانائەتلىنەرلىك، رازىمەنلىك، شاد-خۇراملىق.

مُغْتَرِبٌ: ياقا-يۇرتلۇق، مۇساپىر، غېرىب.

مُغْتَرٌّ: ئالدانغان.

مُغْتَسَلٌ ج مُغْتَسَلَاتٌ: يۇيۇنۇش ئۆيى.

هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ: بۇ يۇيۇنسىمۇ بولىدىغان، ئىچسىمۇ بولىدىغان سوغۇق سۇدۇر.

مُغْتَصِبٌ: بۇلاڭچى، قاراقچى.

مُغْتَصَبٌ: بۇلانغان، مەجبۇرىي تارتىۋېلىنغان.

فَالضَّعِيفُ مُغْتَصَبٌ حَقُّهُ: ئاجىزنىڭ ھەققى باشقىلار تەرىپىدىن ئىگەللىۋېلىنىدۇ.

مُغْتَمٌّ: قايغۇلۇق، غەمكىن؛ تۇتۇق، غۇۋا.

مَغْثُوْثٌ: ساراڭ، ئېلىشىپ قالغان؛ غەمكىن.

مِغْدَادٌ: ئاچچىقى يامان، نېرۋا.

مُغْدِقٌ: مول؛ كەڭ-كۇشادە.

مَغْدُوْرٌ: ئالدانغان.

مَغْدًى: ئەتىگەندە يولغا چىقىدىغان جاي، سەھەر تۇرىدىغان ئورۇن.

مُغَذٍّ: ئوزۇقلاندۇرغۇچى، غىزالاندۇرغۇچى.

مَغَرَ يَمْغَرُ مَغْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى بېغىر رەڭ بىلەن بويىدى.

مَغَرَ فِي الْبِلَادِ: تېز چاپتى، ئالدىراش ماڭدى.

مَغْرٌ: جىگەر رەڭ، بېغىر رەڭ، قوڭۇر رەڭ.

مِغْرَاةٌ: يېلىم قاچىسى.

مَغْرِبٌ ج مَغَارِبُ: غەرب، غەرب تەرەپ.

مَغْرِبُ الشَّمْسِ: كۈن پاتقان جاي، كۈن ئولتۇرىدىغان جاي.

بَعْدَ الْمَغْرِبِ: كۈن ئولتۇرغاندىن كېيىن.

«وَصَلْتُ بَعْدَ الْمَغْرِبِ»: شامدىن كېيىن باردىم.

بِلَادُ الْمَغْرِبِ: ماراكەش.

الْمَغْرِبُ: كەچقۇرۇن، گۇگۇم ۋاقتى.

صَلَاةُ الْمَغْرِبِ: نامازشام.

فِي مَغَارِبِ الْأَرْضِ وَمَشَارِقِهَا: پۈتۈن دۇنيادا، مەغرىبتىن مەشرىققىچە.

﴿وَلِلّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ اللّهِ﴾ ‹قۇرئان›: مەشرىقمۇ مەغرىبمۇ ئاللاھنىڭدۇر، قايسى تەرەپكە يۈزلەنسەڭلارمۇ ئۇ ئاللاھنىڭ تەرىپىدۇر.

مُغْرَبَلٌ: تاسقالغان، تازىلانغان.

مَغْرِبِيٌّ ج مَغَارِبَةٌ: ماراكەشلىك.

مُغْرَةٌ: گىل (بوياققا ئىشلىتىلىدۇ)، جىگەر رەڭ، بېغىر رەڭ، قوڭۇر رەڭ.

مُغَرَّبٌ: پالانغان، سۈرگۈن قىلىنغان.

مُغَرِّدٌ: سايرىغۇچى.

طَائِرٌ مُغَرِّدٌ: سايرىغۇچى قۇش.

مَغْرِزٌ: نەرسىنىڭ تۈۋى.

مَغْرِسٌ ج مَغَارِسُ: كۆچەتزارلىق، كۆچەتلىك، ئورمانلىق.

«وَضَعَ النَّبْتَةَ فِي مَغْرِسِهَا»: كۆچەتنى ئۆز جايىغا تىكتى.

مُغْرِضٌ ج مُغْرِضُوْنَ: شەخسىيەتچى، نەپسانىيەتچى.

هَذَا رَجُلٌ مُغْرِضٌ فَلَا نَسْتَمِعُ إِلَيْهِ: بۇ شەخسىيەتچى ئادەم، ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمايمىز.

أَصْدَرَ أَحْكَامًا مُغْرِضَةً: غەرەزلىك ھۆكۈم چىقاردى.

أَقَامَ مَعَهُ عَلَاقَةً مُغْرِضَةً: ئۇنىڭ بىلەن مەقسەتلىك ئالاقە باغلىدى.

مِغْرَفَةٌ ج مَغَارِفُ: چۆمۈچ، ساپلىق، قوشۇق.

مُغْرَقٌ ج مُغْرَقُوْنَ: غەرق قىلىنغۇچى.

﴿وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْواً إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ﴾ ‹قرآن›: دېڭىزنى تىپتىنچ (يەنى سەن ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن قۇرۇق ھالىتى بويىچە) قويغىن، ئۇلار ھەقىقەتەن غەرق قىلىنغۇچى قوشۇندۇر.

مَغْرَمٌ ج مَغَارِمُ: زىيان.

﴿فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ﴾ ‹قرآن›: شۇ زىياندىن (ئۇلارغا) ئېغىر يۈك ئارتىلىپ قېلىپ (ئىمان ئېيتمامدۇ؟).

«السَّكِيْنَةُ مَغْنَمٌ وَتَرْكُهَا مَغْرَمٌ» ‹حديث›: تەمكىنلىك پايدىلىقتۇر، ئالدىراڭغۇلۇق زىيانلىقتۇر.

مُغْرَمٌ ج مُغْرَمُوْنَ: ئاشىق، كۆيۈپ قالغۇچى، ئىنتايىن قىزىققۇچى.

مُغْرَمٌ بِفَتَاةٍ: قىزغا كۆيۈپ قالغان.

«كَانَ مُغْرَمًا بِالرِّيْفِ فَقَضَى حَيَاتَهُ فِيْهِ»: ئۇ يېزىغا ئامراق بولۇپ تۇرمۇشىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزدى.

مَغْرُوْرٌ ج مَغْرُوْرُوْنَ: ئالدانغان، قايمۇقتۇرۇلغان، مەغرۇر.

«كَرِهَهُ أَصْحَابُهُ لِأَنَّهُ كَانَ مَغْرُوْرًا»: ئۇ ھاكاۋۇر بولغانلىقتىن دوستلىرى ئۇنى ياقتۇرمىدى.

مَغْرُوْسٌ: تىكىلگەن كۆچەت.

مَغْرُوْسَاتٌ: ئورمان، ئورمانزارلىق، كۆچەتلىك.

مُغْرٍ (مُغْرِي): رىغبەتلەندۈرگۈچى، ۋەسۋەسىگە سالغۇچى، ئىغۋاگەر، ئۆزىگە تارتقۇچى، قىزىقتۇرغۇچى.

مُغْرٍ ج مُغْرِيَاتٌ: ئېزىتقۇ، ئالدامچى.

مَغْزَلٌ ج مَغَازِلُ: ئۇرچۇق، يىك، مۇكا، يىپ ئېگىرىش فابرىكىسى.

مِغْزَلَةٌ: چاقلىق يىپ ئېگىرىش ماشىنىسى.

مَغْزُوْلٌ ج مَغْزُوْلَاتٌ: ئېشىلگەن، ئېگىرىلگەن، توقۇلغان، پىلىك.

مَغْزًى ج مَغَازٍ: مەنە، ئەھمىيەت، مەزمۇن، مەقسەت.

ذُوْ مَغْزًى: چوڭقۇر مەنىلىك.

«لَمْ أَفْهَمْ مَغْزَى كَلَامِكَ»: سۆزۈڭنىڭ مەزمۇنىنى چۈشىنەلمىدىم.

كَلِمَاتُ عَمِيْدِ الْمَعْهَدِ ذَاتُ مَغْزًى كَبِيْرٍ تَدْعُوْ الْمَرْأَ إِلَى التَّفْكِيْرِ الْعَمِيْقِ: ئىنىستىتۇت مۇدىرىنىڭ سۆزلىرى ناھايىتى مەزمۇنلۇق بولۇپ كىشىنى چوڭقۇر ئويلاندۇردى.

مُغَسِّلٌ: مېيىت يۇغۇچى.

مِغْسَلٌ: داس، جاۋۇر؛ كۆل.

مَغْسِلٌ ج مَغَاسِلُ وَمَغَاسِيْلُ: يۇيۇنۇش ئورنى، مۇنچا، سەراپ.

مَغْسَلَةٌ ج مَغَاسِلُ: كىر يۇيۇش ئورنى.

«أَرْسَلَ ثِيَابَهُ الْوَسِيْخَةَ إِلَى الْمَغْسَلَةِ»: كىيىملەرنى كىرخانىغا ئەۋەتتى.

الْمِغْشَمُ: ئىرادىلىك باتۇر.

مَغْشُوْشٌ: ئالدانغان، ئالدام خالتىغا چۈشكەن، يالغان، ساختا.

«لَقَدْ غَشَّكَ وَأَنْتَ مَغْشُوْشٌ»: سېنى ئالدىدى، سەن ئالدام خالتىغا چۈشتۈڭ.

ذَهَبٌ مَغْشُوْشٌ: ساختا ئالتۇن.

بِضَاعَةٌ مَغْشُوْشَةٌ: ساختا مال.

مَغْشِيٌّ عَلَيْهِ: هوشىدىن كەتكەن، ئايلىنىپ كەتكەن.

﴿يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ﴾ «قۇرئان»: مۇناپىقلار ساڭا ئايلىنىپ كەتكەن ئادەمدەك قارايدۇ.

مَغِصَ يَمْغَصُ مَغْصًا الطَّعَامُ: تاماق ئۇنىڭ قورسىقىنى ئاغرىتىپ قويدى.

مَغْصٌ . مَغَصٌ: قورساق ئاغرىماق.

مَغْصٌ كُلْوِيٌّ: بۆرەك ئاغرىقى.

مَغَضَّةٌ ج مَغَاضٌ: تۆۋەنلىك، پەسلىك، يېتەرسىزلىك، خارلىق.

مُغَضَّنٌ: پۈرلەشكەن، قورۇلغان.

مُغَضَّنَةٌ: ئاق خالات، ئاق كىيىم.

مَغْضُوْبٌ عَلَيْهِ: غەزەپكە ئۇچرىغان.

﴿أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّيْنَ﴾ «قۇرئان»: غەزىپىڭگە يولۇققانلارنىڭ ۋە ئازغانلارنىڭ يولىغا ئەمەس، سەن ئىنئام قىلغانلارنىڭ يولىغا باشلىغىن.

مَغَطَ يَمْغَطُ مَغْطًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سوزدى.

«مَغَطَ الْجَزَّارُ الْمُصْرَانَ»: قاسساپ ئۈچەينى تارتتى.

مَغْطَسَ يُمَغْطِسُ مَغْطَسَةً: ماگنىتلاشتى، ماگنىتلاشتۇردى.

مَغْطِسٌ: مۇنچا.

مِغْطَسٌ ج مَغَاطِسُ: يۇيۇنۇش كۆلى، ۋاننا.

مُغَطًّى م مُغَطَّاةٌ: يۆركەلگەن، قاپلانغان.

«أَرْضٌ مُغَطَّاةٌ بِالزُّهُوْرِ»: گۈل-چېچەككە ئورالغان يەر.

جِبَالٌ مُغَطَّاةٌ بِالْجَلِيْدِ وَالثَّلْجِ: قار-مۇز بىلەن قاپلانغان تاغلار.

مَغَّرَ يُمَغِّرُ تَمْغِيْرًا الثَّوْبَ: رەختنى بىغىر رەڭگە بويىدى.

مِغْفَرٌ . مِغْفَرَةٌ ج مَغَافِرُ: دۇبۇلغا، ساۋۇت، تۆمۈر كىيىم، تۆمۈر قالپاق.

مَغْفِرَةٌ: كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق، مەغپىرەت قىلماق.

﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى﴾ «قۇرئان»: ياخشى سۆز قىلىش ۋە كەچۈرۈش كېيىن ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان سەدىقىدىن ئەۋزەلدۇر.

مُغَفَّلٌ ج مُغَفَّلُوْنَ: گول، دۆت، هوشى يوق، هاماقەت.

كَانَ مُغَفَّلًا فَوَقَعَ فِي شَرَكِ بَعْضِ الْأَشْرَارِ: ئۇ گول بولغانلىقتىن بەزى يامان ئادەملەرنىڭ ئالدام خالتىسىغا چۈشۈپ كەتتى.

مُغْفَلٌ: ئىمزاسىز.

رِسَالَةٌ مُغْفَلَةٌ: ئىمزاسىز خەت.

شِرْكَةٌ مُغْفَلَةٌ: هەسسىدارلىق شىركەت.

مَغْفُوْرٌ: كەچۈرۈم قىلىنغان، كەڭچىلىككە ئېرىشكەن.

حَجٌّ مَبْرُوْرٌ وَذَنْبٌ مَغْفُوْرٌ: قوبۇل بولغان هەج، كەچۈرۈم قىلىنغان گۇناھ (هەج قىلغۇچىغا قىلىنىدىغان دۇئا).

جَلَالَةُ الْمَغْفُوْرِ لَهُ الْمَلِكُ فُلَانٌ: مەرهۇم پالانى پادىشاھ جانابلىرى (ۋاپات بولغان كاتتا ئادەملەرنىڭ ئالدىدا قوللىنىدىغان سۆز).

مِغْلَاقٌ ج مَغَالِيْقُ: دەم، تاقاق، قۇلۇپ.

كُسِرَ مِغْلَاقُ الْبَابِ: ئىشىكنىڭ قۇلۇپى چېقىلدى.

مُغْلَطَةٌ ج مَغَالِطُ: خاتالىق، خاتا قاراش، سەپسەتە.

مُغْلَقٌ ج مُغْلَقَاتٌ: ئېتىك، تاقاق، سولاق؛ مۇغلەق، چۈشىنىكسىز.

بَابٌ مُغْلَقٌ: ئېتىكلىك ئىشىك.

دَكَاكِيْنُ مُغْلَقَةٌ: تاقاق دۇكان.

عِيَادَةُ الطَّبِيْبِ مُغْلَقَةٌ اَلْيَوْمَ: دوختۇرنىڭ كېسەل كۆرۈش بۆلۈمى بۈگۈن ئېتىك ئىكەن.

مُغْلَقَاتُ النَّفْسِ: ئىچكى سىر، مەخپىيەتلىك.

مِغْلَقٌ ج مَغَالِقُ: قۇلۇپ.

مُغِلٌّ: دۈشمەنلەشكۈچى، ئۆچ-ئاداۋەت ساقلىغۇچى، دارامەتكە ئېرىشكۈچى، هوسۇل ئالغۇچى.

مُغَلَّفٌ: كونۋېرتقا سېلىنغان، پېچەتلەنگەن.

أُرِيْدُ شِرَاءَ عِدَّةِ مُغَلَّفَاتٍ: بىرقانچە لىپاپ سېتىۋالماقچىمەن.

مُغَلَّلٌ: كويزا سېلىنغان، تاقاق سېلىنغان.

مَغْلُوْبٌ: مەغلۇپ بولغۇچى، يېڭىلگۈچى.

مَغْلُوْبٌ عَلَى أَمْرِهِ: ئاجىز، كۈچسىز، دەرمانسىز.

﴿فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ﴾ «قرآن»: ئۇ پەرۋەردىگارىغا: «ھەقىقەتەن مەن بوزەك قىلىندىم، ياردەم قىلغىن»، دەپ دۇئا قىلدى.

مَغْلُوْطٌ: خاتا، خاتالىق، ناتوغرا.

مَغْلُوْلٌ: ئۇسسۇز، چاڭقاپ كەتكەن؛ تاقاق سېلىنغان، كىشەن سېلىنغان؛ دۈشمەنلىك، ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.

مَغْلُوْلُ الأَيْدِي: كويزا سېلىنغان.

«صَاحِبُ الدَّيْنِ مَغْلُوْلٌ فِي قَبْرِهِ لَا يَفُكُّهُ إِلَّا قَضَاءُ دَيْنِهِ» «حديث»: قەرزدار ئادەم تاكى قەرزنى ئادا قىلغانغا قەدەر قەبرىدە باغلاقلىق تۇرىدۇ.

مُغْلًى: قاينىغان.

اَلْمَاءُ الْمُغْلَى: قايناق سۇ.

يَفُوْرُ الْمَاءُ الْمُغْلَى فِي الإِبْرِيْقِ: قايناق سۇ چەينەكتە تاشماقتا.

غَسَلَ الأَكْوَابَ بِالْمَاءِ الْمُغْلَى: ئىستاكانلارنى قايناق سۇ بىلەن يۇدى.

مَغْلِيٌّ: قاينىتىدىغان جاي.

مَغْمَزٌ ج مَغَامِزُ: ئەيىب، نۇقسان.

«مَا فِيْهِ مَغْمَزٌ لِغَامِزٍ»: ئەيىب ئىزدىگۈچىگە ئۇنىڭدا ئەيىب تېپىلمايدۇ.

مَغْمَطَ يُمَغْمِطُ مَغْمَطَةً: ماگنىتلاشتى، ماگنىتلاشتۇردى.

مَغْمَغَ يُمَغْمِغُ مَغْمَغَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

مُغِمٌّ: قاتتىق ئىسسىق، قايغۇرغۇچى، غەمكىن؛ بۇلۇتلۇق.

مُغَمَّضٌ: پېچەتلەنگەن، قۇلۇپلانغان.

مَغْمُوْرٌ: نام-ئاتاقسىز.

مَغْمُوْرٌ بِالْمَاءِ: سۇ بېسىپ كەتكەن.

مَغْمُوْرٌ بِالدَّيْنِ: قەرزگە بوغۇلغان.

شَاعِرٌ مَغْمُوْرٌ: نامسىز شائىر.

مَغْمُوْصٌ: كىشىلەر كۆزگە ئىلمايدىغان.

مَغْمُوْمٌ: قايغۇلۇق، مەيۇس، غەمكىن؛ تۇتۇق، غۇۋا.

إِنِّيْ مَغْمُوْمٌ جِدًّا: مەن ناھايىتى غەمكىن.

مُغْمًى عَلَيْهِ: هوشىدىن كەتكەن.

مِغْنَاجٌ: ئەركە-نايناق.

مِغْنَاطِيْسٌ: ماگنىت، ماگنىتلىق جىسىم.

مَغْنَطَ يُمَغْنِطُ مَغْنَطَةً: ماگنىتلاشتى، ماگنىتلاشتۇردى.

مَغْنَطَةٌ: ماگنىتلاشماق، ماگنىتلاشتۇرماق.

مَغْنَطِيْسٌ: ماگنىت، ماگنىتلىق جىسىم؛ ماگنىتلىق، ماگنىت كۈچى.

مَغْنَطِيْسٌ كَهْرَبِيٌّ: ئېلېكتر ماگنىتى، ئېلېكترو ماگنىتىزم.

عِلْمُ الْمَغْنَطِيْسِ: ماگنىتىزم.

مَغْنَطِيْسِيٌّ: ماگنىتلىق، ماگنىتنىڭ.

إِضْطِرَابٌ مَغْنَطِيْسِيٌّ: ماگنىت بورىنى.

إِنْحِرَافٌ مَغْنَطِيسِيٌّ: ماگنىت ئېغىش بۇرنى.

إِبْرَةُ الْإِنْحِرَافِ الْمَغْنَطِيسِيِّ: ماگنىت قىيسىق بۇلۇڭى.

الْقُطْبُ الْمَغْنَطِيسِيُّ: ماگنىت قۇتۇپى.

جَذْبٌ مَغْنَطِيسِيٌّ: ماگنىتنىڭ تارتىش كۈچى، ماگنىتلىق تارتىش كۈچى.

حَقْلٌ مَغْنَطِيسِيٌّ: ماگنىت مەيدانى.

سَيَّالٌ مَغْنَطِيسِيٌّ: ماگنىت ئېقىمى، ماگنىتلىق ئاقار جىسىم.

تَنْوِيمٌ مَغْنَطِيسِيٌّ: گىپنوزلۇق.

تَقَارُبٌ مَغْنَطِيسِيٌّ: ماگنىت ئىندۇكسىيىسى.

مِقْيَاسُ الْمَغْنَطِيسِيِّ: ماگنىت ئۆلچىگۈچ، ماگنومېتىر.

مَجَالٌ مَغْنَطِيسِيٌّ: ماگنىتلىق مەيدان.

مَغْنَطِيسِيَّةٌ: ماگنىتلىق.

إِبْرَةٌ مَغْنَطِيسِيَّةٌ: ماگنىتلىق يىڭنە، ماگنىتلىق ئىستىرېلكا.

زَوْبَعَةٌ مَغْنَطِيسِيَّةٌ: ماگنىت بورىنى.

لَهُ قُوَّةٌ مَغْنَطِيسِيَّةٌ فِي عَيْنَيْهِ: ئۇنىڭ ئىككى كۆزى جەزبىلىك.

مَغْنَمٌ ج مَغَانِمُ: ئولجا، غەنىيمەت، ھەربىي ئولجا، پايدا، مەنپەئەت.

﴿وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەر ئالىدىغان نۇرغۇن غەنىيمەتلەرنى سىلەرگە ۋەدە قىلدى.

مُغَنٍّ (الْمُغَنِّي) ج مُغَنُّونَ م مُغَنِّيَةٌ ج مُغَنِّيَاتٌ: ناخشىچى، غەزەلچى.

«كَانَ زِرْيَابُ مِنْ أَشْهَرِ الْمُغَنِّينَ»: زەرىياب مەشھۇر ناخشىچى ئىدى.

مَغْنُوطٌ: غەمكىن، غەمناك.

مُغْنٍ: بىھاجەت قىلغۇچى.

﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيباً مِنَ النَّارِ﴾ «قرآن»: بىزدىن دوزاخ ئازابىدىن بىر قىسمىنى ئېلىپ تاشلىيالامسىلەر؟

مَغْنًى ج مَغَانٍ: تۇرار جاي، داچا، شەھەر سىرتىدىكى دەم ئېلىش ئورنى.

مَا لَهُ عَنْهُ مَغْنًى: ئۇنىڭدىن بىھاجەت بولالمايدۇ.

مَغْنِيسِيَا: ماگنىي (mg).

مَغْوَاةٌ ج مَغَاوٍ: خەتەرلىك يەر.

مِغْوَارٌ ج مَغَاوِيرُ: تاجاۋۇزچى، ھۇجۇم قىلغۇچى؛ دادىل، جۈرئەتلىك.

فَرَسٌ مِغْوَارٌ: تۇلپار، يۈگۈرۈك ئات.

كَانَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ قَائِدًا مِغْوَارًا: خالىد ئىبنى ۋەلىد باتۇر قوماندان ئىدى.

مَغُوثَةٌ ج مَغَاوِثُ: ياردەم، ئىئانە.

مِغْوَلٌ: خەنجەر، شەمشەر.

مِغْيَارٌ: كۆنلەمچى؛ قىزغىن.

مَغِيبٌ: غەرب، غەرب تەرەپ، كۈن پېتىش.

مَغِيبُ الشَّمْسِ: كۈن ئولتۇرماق، كۈن پېتىپ كەتمەك؛ كۈن پېتىش ۋاقتى.

مُغِيبٌ . مُغِيبَةٌ: ئېرىدىن ئايرىلىپ يالغۇز تۇرىدىغان ئايال، ئېرى باشقا جايدا بولۇپ يالغۇز قالغان ئايال.

مُغِيثٌ: ياردەم بەرگۈچى، قۇتقۇزغۇچى.

الْمُغِيثُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ قۇتقۇزغۇچى، ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

مُغِيرٌ: باسقۇن قىلغۇچى.

﴿فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحاً﴾ «قرآن»: ئەتىگەندە (دۈشمەن ئۈستىگە) باستۇرۇپ كىرگۈچى ئاتلار بىلەن قەسەم.

مَغِيصٌ: قورساق ئاغرىماق.

مَغِيضٌ ج مَغَايِضُ: ئازگال، سۇ سىڭىپ كېتىدىغان يەر.

مَغِيظٌ: ئاچچىقلانغۇچى، غەزەپلەنگۈچى.

مُغِيْلَانٌ: ئەرەب يىلىمى دەرىخى.

مُغَيِّبٌ ج مُغَيِّبَاتٌ: هوشسىزلاندۇرغۇچى.

عَقَّارٌ مُغَيِّبٌ: هوشسىزلاندۇرۇش دورىسى، ناركوز قىلىش دورىسى.

مُغَيِّرٌ: ئۆزگەرتكۈچى.

مُفَاجِئٌ: كۈتۈلمىگەن، ئويلانمىغان، تاسادىپىيلىق.

مُفَاجَأَةٌ ج مُفَاجَآتٌ: ئۇشتۇمتۇت هۇجۇم، تۇيۇقسىز زەربە.

كَانَ اِنْتِصَارُهُ مُفَاجَأَةً لَنَا جَمِيْعًا: ئۇلارنىڭ غەلىبىسى هەممىمىزگە تاسادىپىي تۇيۇلدى.

اَلْأَيَّامُ مَلِيْئَةٌ بِالْمُفَاجَآتِ: كۈنلەر تاسادىپىيلىقلار بىلەن تولغان.

مُفَادٌ: مەنە، مەزمۇن، پايدىلىنىدىغان نەرسە.

مُفَادُ الْكَلَامِ: سۆزنىڭ مەزمۇنى.

أُذِيْعَ خَبَرٌ مَفَادُهُ وُجُوْدُ أَزْمَةٍ سِيَاسِيَّةٍ بَيْنَ الْبَلَدَيْنِ: ئىككى دۆلەت ئارىسىدا سىياسىي كرىزىس پەيدا بولغانلىق مەزمۇنىدا خەۋەر تارقالدى.

مُفَادَاةٌ: ئەسىر ئالماشتۇرماق.

أَبْطَالُ الْمُفَادَاةِ وَالتَّفَانِيْ: پىداكار قەھرىمانلار.

مُفَارَقَةٌ ج مُفَارَقَاتٌ: ئايرىلماق، خوشلاشماق، پەرق، پەرقلىق، ئايرىملىق.

مِنْ مُفَارَقَاتِهِ أَنَّهُ يَدْعُوْ إِلَى سُلُوْكٍ وَيُمَارِسُ عَكْسَهُ: بىرەر ئىشنى تەشەببۇس قىلىپ، ئۇنىڭ ئەكسىنى قىلىدىغان قارىمۇقارشى مىجەزلىك ئادەم.

مَفَازَةٌ ج مَفَازَاتٌ وَمَفَاوِزُ: چۆل، دالا، جەزىرە، باياۋان.

﴿فَلاَ تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِّنَ الْعَذَابِ﴾ ‹قرآن›: كىشىلەرنى هەرگىز ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلىدۇ، دەپ گۇمان قىلمىغىن!

«يَحْمِلُ الْمُسَافِرُوْنَ فِي الْمَفَاوِزِ كَمِّيَّاتٍ كَبِيْرَةً مِنَ الْمَاءِ»: يولۇچىلار دالىدا جىق سۇ ئېلىۋالىدۇ.

مُفَاضَلَةٌ: تاللىماق، ئۈستۈنلۈك، ئەۋزەللىك.

مُفَاعِلٌ ج مُفَاعِلَاتٌ: رېئاكتور، ئاتوم قازىنى.

مُفَاعِلَاتٌ ذَرِّيَّةٌ: ئاتوم قازىنى.

اِسْتِخْدَامُ الْمُفَاعَلَاتِ النَّوَوِيَّةِ لِلْأَغْرَاضِ السِّلْمِيَّةِ: ئاتوم ئېنېرگىيىسىنى تىنچلىق مەقسەت ئۈچۈن ئىشلىتىش.

مُفَاوِضٌ: سۆھبەتلەشكۈچى، كېڭەشكۈچى.

مُفَاوَضَةٌ ج مُفَاوَضَاتٌ: سۆھبەتلىشىش.

اِسْتَمَرَّتِ الْمُفَاوَضَاتُ بَيْنَ الْوَفْدَيْنِ عِدَّةَ سَاعَاتٍ: ئىككى ئۆمەك ئوتتۇرىسىدا سۆھبەت بىرقانچە سائەت داۋاملاشتى.

مَفْأَدٌ . مِفْأَدَةٌ . مِفْأَدٌ ج مِفَائِدُ وَمَفَائِيْدُ: زىخ، كۆسەي، لاخشىگىر.

مَفْأَرَةٌ: چاشقانلىق جاي.

مَفْؤُوْدٌ: يۈرەك ئاغرىقىغا گىرىپتار بولغان ئادەم؛ يۈرەكسىز، قورقۇنچاق؛ كاۋاپ قىلىنغان.

مِفْتَاحٌ ج مَفَاتِيْحُ: ئاچقۇچ، كىلىت، ئىلغۇچ، ئۈزچات.

﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ﴾ ‹قرآن›: غەيبنىڭ خەزىنىلىرى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىدۇر.

«لِكُلِّ شَيْءٍ مِفْتَاحٌ وَمِفْتَاحُ الْجَنَّةِ حُبُّ الْمَسَاكِيْنِ وَالْفُقَرَاءِ» ‹حديث›: هەربىر نەرسىنىڭ ئاچقۇچى بولىدۇ، جەننەتنىڭ ئاچقۇچى پېقىر ۋە مىسكىنلەرنى دوست تۇتۇشتىن ئىبارەت.

مِفْتَاحٌ كَهْرِبَائِيٌّ: كۇنوپكا.

مُفْتَتَحٌ: باشلانغان، مۇقەددىمە.

مُفَتِّحٌ: ئىشتىهانى ئېچىش دورىسى.

مُفَتَّحٌ: ئەقىللىق، زېرەك، زېهنى ئۆتكۈر، ئېچىۋېتىلگەن.

لَيْسَتِ الزَّهْرَةُ مُفَتَّحَةً: چېچەك ئېچىلمىغان.

﴿جَنَّاتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ الْأَبْوَابُ﴾ ‹قرآن›: ئىشىكلىرى ئۇلارغا ئوچۇق تۇرالغۇ بولغان جەننەتلەردىن ئىبارەت

بولۇپ، ئۇلارغا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرى ئوچۇقتۇر.

مُفَتِّشٌ ج مُفَتِّشُونَ: تەكشۈرگۈچى، كۆزدىن كەچۈرگۈچى، چارلىغۇچى، نازارەت قىلغۇچى، مۇپەتتىش.

مُفَتِّشٌ عَامّ: باش تەپتىش ئەمەلدارى.

مُفَتِّشٌ ثَانٍ: مۇئاۋىن تەپتىش ئەمەلدارى.

مُفَتِّشُ التَّذَاكِرِ: بىلەت تەكشۈرگۈچى.

كَتَبَ الْمُفَتِّشُ تَقْرِيرًا يَمْدَحُ فِيهِ سَيْرَ الْعَمَلِ: تەكشۈرگۈچى دوكلات يېزىپ ئىشنىڭ يۈرۈشىنى ماختىدى.

مُفَتِّلٌ: ئېشىلگەن، توقۇلغان، ئېگىرىلگەن.

مَفْتَحٌ ج مَفَاتِحُ: ئامبار، ئىسكىلات، ئىشكاپ، خەزىنە، يەر ئاستى بايلىقى.

صِرْتُ بِفَضْلِ الْقِرَاءَةِ مَفْتَحَ الْعَقْلِ: كۆپ ئوقۇشنىڭ پەزىلىتى بىلەن ئەقلىم ئېچىلدى.

مُفْتَخِرٌ: پەخرى قىلغۇچى، كۆرەڭلىگۈچى.

مُفْتَرِسٌ: يىرتقۇچ، ياۋۇز.

حَيَوَانٌ مُفْتَرِسٌ: يىرتقۇچ هايۋان، گۆشخور هايۋان.

«النَّمِرُ مِنَ الْحَيَوَانَاتِ الْمُفْتَرِسَةِ»: شىر يىرتقۇچ هايۋانلاردىندۇر.

مُفْتَرَقُ الطُّرُقِ: ئاچال، تۆت كوچا ئېغىزى، دوقمۇش.

تَقِفُ الْأُمَّةُ الْعَرَبِيَّةُ فِي مُفْتَرَقِ الطُّرُقِ: ئەرەب مىللىتى تۆت كوچا ئېغىزىدا تۇرماقتا.

مُفْتَرٍ: تۆھمەتخور، پىتنىخور، يالغانچى.

﴿إِنَّمَا أَنتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار: (ئى مۇھەممەد) سەن (ئاللاھغا) يالغان چاپلىدىڭ دەيدۇ. ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ تولىسى (ئاللاھنىڭ ھېكمىتىنى) ئۇقمايدۇ.

مُفْتَرَيَاتٌ: تۆھمەت، پىتنە، ئىغۋا.

﴿فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ﴾ «قرآن»: (پاساھەت ۋە بالاغەت جەھەتتە) قۇرئاندىكىگە ئوخشايدىغان ئون سۈرىنى ئىجاد قىلىپ بېقىڭلار.

مُفْتَعَلٌ م مُفْتَعَلَةٌ: ساختا، ئويدۇرما، سۈنئىي.

أَزْمَةٌ مُفْتَعَلَةٌ: سۈنئىي كرىزىس.

مَفْتُوحٌ: ئوچۇق، ئېچىۋېتىلگەن؛ ئىشغال قىلىنغان.

بِالْمَفْتُوحِ: ئوچۇق-ئاشكارا، ئوچۇقتىن-ئوچۇق.

سِيَاسَةُ الْبَابِ الْمَفْتُوحِ: ئىشىكنى ئېچىۋېتىش سىياسىتى.

يَدُهُ مَفْتُوحَةٌ: ئۇنىڭ قولى ئوچۇق، كەڭ قول.

شَهِيَّتِي مَفْتُوحَةٌ: ئىشتىھايىم ناھايىتى ياخشى.

مَفْتُوقٌ: يىرىلغان، دەز كەتكەن.

مَفْتُولٌ ج مَفَاتِيلُ: ئېشىلگەن، توقۇلغان.

سِلْكٌ مَفْتُولٌ: كابېل.

مَفْتُولُ الْعَضَلَاتِ: مۇسكۇللىرى كۈچلۈك.

مَفْتُونٌ: ئالدانغان، ئازغان، سەۋداي.

﴿فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ﴾ «قرآن»: كەلگۈسىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن كۆرىسەن، ئۇلارمۇ كۆرىدۇ.

مُفْتٍ (الْمُفْتِي) ج مُفْتُونَ: پەتىۋا بەرگۈچى، مۇپتى.

سَمَاحَةُ الْمُفْتِي: مۇپتى ھەزرەتلىرى.

مُفْجِعٌ: كىشىنى ئېچىندۇرغۇچى، ئازابقا سالغۇچى.

غَيَّرَتْ هَذِهِ الْحَادِثَةُ الْمُفْجِعَةُ مَجْرَى حَيَاتِهِ: بۇ پاجىئەلىك ۋەقە ئۇنىڭ ھايات يولىنى ئۆزگەرتىۋەتتى.

مُفْحِمٌ: جىم تۇرغۇچى، مۆرىمەس.

جَوَابٌ مُفْحِمٌ: كەسكىن جاۋاب.

مَفْحَمَةٌ ج مَفَاحِمُ: كۆمۈرلۈك جاي.

مُفَخَّخَةٌ: قىلتاق قۇرۇلغان.

عُثِرَ عَلَى سَيَّارَةٍ مُفَخَّخَةٍ قُرْبَ السَّفَارَةِ الْأَمْرِيكِيَّةِ: ئامېرىكا كونسۇلخانىسى يېنىدىن پارتلاتقۇچ ئورنىتىلغان ماشىنا تېپىلدى.

مُفَخَّمٌ: ھۆرمەتلىك، قەدىرلىك.

مَفْخَرٌ. مَفْخَرَةٌ ج مَفَاخِرُ: پەخىرلىنىدىغان نەرسە.

تُرَاثُنَا الْحَضَارِيّ الْقَدِيْمُ الزَّاهِي مَفْخَرَةٌ لَنَا: پارلاق قەدىمىي مەدەنىي مىراسلىرىمىز بىزنىڭ پەخىرىمىزدۇر.

الْمُفَدَّى: پۇقرالار جان تىكىپ قوغدايدىغان ئالىيجاناب زات ياكى ۋەتەن.

مَفْدِيٌّ: فىدىيە بېرىپ قايتۇرۇۋېلىنغان؛ سۆيۈملۈك، قەدىرلىك، ئالىيجاناب.

مِفْرَاضٌ ج مَفَارِضُ: قىسقۇچ، ئامبۇر.

مُفْرِحٌ: كىشىنى خۇشال قىلغۇچى، شادلاندۇرغۇچى، روھلاندۇرغۇچى.

مَفْرَخٌ ج مَفَارِخُ: چۈجە چىقىرىش زاۋۇتى.

مُفْرَدٌ ج مُفْرَدَاتٌ: يالغۇز، تەنھا، ئايرىم.

بِمُفْرَدِهِ: ئۆز ئالدىغا، مۇستەقىل.

لَيْسَ لِـ «نِسَاءٌ» مُفْرَدٌ مِنْ لَفْظِهَا: نىسا دېگەن سۆزنىڭ ئۆز لەۋزىدىن باشقا بىرلىك شەكلى يوق.

عَمِلَ بِمُفْرَدِهِ: يالغۇز ئىشلىدى.

مُفْرَدَاتٌ: تاق سۆزلەر، يەككە سۆزلەر.

يَحْتَوِى هَذَا الْكِتَابُ عَلَى مُفْرَدَاتٍ صَعْبَةٍ: بۇ كىتاب قىيىن يەككە سۆزلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

مُفْرَدَاتِيٌّ: يالغۇز، تەنھا، يەككە ـ يېگانە.

مُفْرَدَةٌ ج مُفْرَدَاتٌ: دورا ئۈسۈملۈكى.

الْأَرْقَامُ الْمُفْرَدَةُ: تاق سانلار.

مَفَرٌّ: قاچىدىغان جاي، قېچىش يولى، چىقىش ئېغىزى.

لَا مَفَرَّ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ.

﴿يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ﴾ «قرآن»: ئىنسان بۇ كۈندە «قاچىدىغان جاي قەيەردە؟» دەيدۇ.

مُفَرِّطٌ: ئىسراپخور، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكۈچى.

مُفَرَّغٌ: بوش، قۇرۇق، بىكار.

مُفَرِّقٌ: پوچتالىيون، خەت توشۇغۇچى.

مُفَرَّقٌ: بۆلۈنگەن، پارچە.

الْبَيْعُ بِالْمُفَرَّقِ: پارچە سېتىش.

تَاجِرُ الْمُفَرَّقِ: پارچە سېتىش سودىگىرى.

مُفَرَّمٌ: پارچىلانغان، قىيما قىلىنغان.

مُفْرَزَاتٌ: ئاجراتمىلار.

مُفْرَزَاتٌ دَاخِلِيَّةٌ: ئىچكى ئاجراتمىلار.

مَفْرَزَةٌ ج مَفَارِزُ: توپ، بۆلۈك.

تَقُوْمُ مَفْرَزَةٌ مِنَ الْجَيْشِ بِحَرَاسَةِ الْحُدُوْدِ: بىر توپ ئەسكەر چېگرانى قوغدىماقتا.

مِفْرَشٌ ج مَفَارِشُ: كىرلىك، ئەديال.

مِفْرَشُ السَّرْجِ: ئېگەر يوپۇقى.

اِشْتَرَيْتُ مِفْرَشًا جَمِيْلًا لِلْمَائِدَةِ: چىرايلىق ئۈستەل داستىخىنى سېتىۋالدىم.

مُفْرِطٌ: ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكۈچى.

مُفْرَطٌ: ئۇنتۇلۇپ كەتكەن، تاشلىنىپ كەتكەن.

مُفَرْطَحٌ: تۈز، تەكشى، كەڭ.

رَغِيْفٌ مُفَرْطَحٌ: چوڭ نان.

رَأْسٌ مُفَرْطَحٌ: يوغان باش.

مِفْرَغٌ ج مَفَارِغُ: تۈزگۈچى، سالاگەر، ياراشتۇرغۇچى، مۇرەسسەچى.

مُفْرَغٌ: قۇيۇپ ياسالغان، ياسالما.

حَلْقَةٌ مُفْرَغَةٌ: قۇيما ھالقا.

مَفْرِقٌ. مَفْرِقَةٌ ج مَفَارِقُ: پاسىل، چېگرا.

مَفْرِقٌ مِنَ الْمِيَاهِ: سۇ بۆلگۈچ.

مَفْرِقٌ بِالطَّرِقِ: ئاچال.

مُفَرْقَعَاتٌ: پارتلاتقۇچ، پارتلاتقۇچى ماددىلار.

جُرِحَتْ يَدُهُ وَهُوَ يُطْلِقُ الْمُفَرْقَعَاتِ: ئۇنىڭ قولى پوجاڭزا ئېتىپ يارىلاندى.

سُمِعَتْ أَصْوَاتُ الْمُفَرْقَعَاتِ مِنْ مَسَافَةٍ بَعِيْدَةٍ: پارتلاتقۇچلارنىڭ ئاۋازى يىراق جايلاردىن

ئاڭلاندى.

مِفْرَمَةٌ ج مَفَارِمُ: قيما قىلىش ماشىنىسى.

مَفْرُوْرٌ: تاللانغان، ئايرىلغان، خىللانغان.

مَفْرُوْشٌ: يېيىلغان، سېلىنغان، جاھازلانغان، رەتلەنگەن.

مَفْرُوْشٌ بِالْبُسُطِ: گىلەم سېلىنغان.

مَفْرُوشَاتٌ: ئۆي بىساتلىرى.

اَلْمَنْزِلُ فَخْمٌ وَلَكِنَّ مَفْرُوْشَاتِهِ قَدِيْمَةٌ: ئۆي ھەشەمەتلىك، لېكىن ئۆينىڭ جاھازلىرى كونا.

مَفْرُوْضٌ: مۆلچەرلەنگەن، تەسەۋۋۇر قىلىنغان، پەرەز قىلىنغان؛ بەلگىلەنگەن.

﴿لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيباً مَّفْرُوضاً﴾ «قرآن»: مەن ئەلۋەتتە سېنىڭ بەندىلىرىڭدىن مۇئەييەن ساندىكىلىرىنى ئېگىلەيمەن.

مَفْرُوْكٌ: ئۇۋۇلانغان، سۈركەلگەن؛ ئەۋرىشىم، يۇمشاق، يۇمران.

مَفْرُوْكَةٌ: ئاتىلاغا ئوخشايدىغان بىر خىل تاتلىق تاماق، تاتلىق يېمەكلىكلەر.

مَفْرُوْمٌ: پارچىلانغان، چانالغان.

لَحْمٌ مَفْرُوْمٌ: قيما قىلىنغان گۆش.

مُفْزِعٌ: قورقۇتقۇچى، تەھدىت سالغۇچى.

مَفْزَعٌ . مَفْزَعَةٌ: پاناھلىنىدىغان جاي، پاناھگاھ.

مُفْسِدٌ ج مُفْسِدُوْنَ: بۇزغۇنچى، ئىغۋاگەر.

﴿وَلاَ تَعْثَوْاْ فِي الأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ «قرآن»: يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار.

مَفْسَدَةٌ ج مَفَاسِدُ: سۇيىقەست؛ يامان قىلىق، بۇزۇق ھەرىكەت؛ پىتنە پاسات.

اَلْفَرَاغُ مَفْسَدَةٌ لِلشَّبَابِ: بىكارچىلىق ياشلارنى يولدىن چىقىرىدۇ.

مُفَسِّرٌ: چۈشەندۈرگۈچى، ئىزاھلىغۇچى، تەپسىر قىلغۇچى، تەپسىراتچى؛ مۇپەسسىر.

مُفَسِّرُ الْقُرْآنِ: قۇرئاننى تەپسىر قىلغۇچى.

مَفْسُوْءٌ: دوڭغاق، دۈمچەك.

مَفْسُوْخٌ: بۇزۇلغان، بىكار قىلىنغان، ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

مَغْشُوشٌ: ساختا، جا، ھىيلە قىلىنغان.

تُصَادَرُ السِّلَعُ الْمَغْشُوْشَةُ إِدَارِيًّا دُوْنَ مُقَابِلٍ: ساختا ماللار ھېچقانداق بەدەلسىز مۇسادىرە قىلىنىدۇ.

مُفْصِحٌ: ئېنىق ، روشەن.

يَوْمٌ مُفْصِحٌ: ئۇچۇق كۈن.

مِفْصَدٌ ج مَفَاصِدُ: ئاناتومىيە پىچىقى.

طَهِّرِ الْمِفْصَدَ قَبْلَ اِسْتِعْمَالِهِ: ئوپېراتسىيە پىچىقىنى ئىشلىتىشتىن بۇرۇن دېزىنفېكسىيە قىلغىن.

مُفَصَّصٌ: بۆلۈنگەن، پارچىلانغان.

مُفَصَّلٌ: تەپسىلىي بايان قىلىنغان، ئوچۇق ئىزاھلانغان، مۇپەسسەل.

مُفَصَّلًا: تەپسىلىي، ئەتراپلىق، مۇكەممەل.

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنَزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلاً﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەرگە روشەن كىتاب نازىل قىلدى.

اَلْمُفَصَّلُ: قۇرئان كەرىمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى يەتتىدىن بىر قىسمى، ھەپتىيەك.

مَفْصِلٌ ج مَفَاصِلُ: ئۇگە، بېغىش، بوغۇم.

دَاءُ الْمَفَاصِلِ: رېماتىزىم.

اِلْتِهَابُ الْمَفَاصِلِ: بوغۇم ياللۇغى.

مِفْصَلَةٌ: زەنجىر، ئىلغۇچ.

مَفْصِلِيٌّ: بوغۇملۇق، ئۇگىنىڭ.

اَلْمَفْصِلِيَّاتُ: بوغۇم ئاياغلىقلار.

مَفْصُوْلٌ: ئايرىلغان، بۆلۈنگەن، پارچىلانغان.

مِفْضَالٌ: مەرد، قولى كەڭ، سېخىي، پەزىلەتلىك.

رَجُلٌ مِفْضَالٌ: پەزىلەتلىك كىشى.

مُفَضَّضٌ: كۈمۈش يالىتىلغان، كۈمۈشتىن ھەل بېرىلگەن.

مُفَضَّلٌ: تاللانغان، خىللانغان، ئەڭ ئارتۇق.
مِفْضَلٌ: مەرد، قولى كەڭ، سېخىي، پەزىلەتلىك.
مِفْضَلَةٌ ج مَفَاضِلُ: ئۆي ئىچىدە كىيىدىغان كىيىم، ئادەتتىكى كىيىم.
مِفْضَلَاتٌ: كاناپ رەختتىن ئىشلەنگەن كىيىم-كېچەكلەر.
مِفْضَلَاتِيٌّ: كاناپ رەخت مەھسۇلاتلىرى سودىگىرى.
مَفْضُوحٌ: رەسۋا، شەرمەندە، ئۇيياتلىق، ئاشكارىلانغان.
مَفْضُوْلٌ: قېپقالغان، ئېشىپ قالغان.
الْفَاضِلُ وَالْمَفْضُوْلُ: ياخشى - يامان، يۇقىرى تۆۋەن.
مَفْطُوْمٌ: ئەمچەكتىن ئايرىلغان.
مُفْظِعٌ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىمىلىك، يىرگىنچلىك.
مُفْعَمٌ: لىقمۇلىق تولدۇرۇلغان.
هُوَ رَجُلٌ مُفْعَمٌ بِالنَّشَاطِ وَالْحَيَوِيَّةِ: ئۇ تولۇپ تاشقان روھقا ئىگە ئادەم.
مَفْغُوْصٌ: قىسىلغان، سىقىلغان، چىڭىدالغان، پىرىسلانغان.
مَفْعُوْلٌ ج مَفْعُوْلُوْنَ: تەسىر، ئۈنۈم، نەتىجە؛ قىلىنغان، ئورۇنلانغان، بېجىرىلگەن.
﴿وَكَانَ أَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولاً﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ ھۆكمى ئىجرا قىلىنىدۇ.
هَذَا الدَّوَاءُ لَهُ مَفْعُوْلٌ قَوِيٌّ: بۇ دورىنىڭ ئۈنۈمى كۈچلۈك.
جَوَازُ السَّفَرِ سَارِي الْمَفْعُوْلِ: پاسپورت كۈچكە ئىگە.
مَفْعُوْلٌ بِهِ (فِي النَّحْوِ): تولدۇرغۇچىسى.
مَفْعُوْلٌ لَهُ (فِي النَّحْوِ): سەۋەب، نەتىجە تولدۇرغۇچىسى.
مَفْعُوْلٌ فِيْهِ (في النحو): ئورۇن، ۋاقىت تولدۇرغۇچى.
مَفْعُوْلٌ مَعَهُ (في النحو): بىللە تولدۇرغۇچىسى، ئورۇن، رەۋىش تولدۇرغۇچىسى.
مَفْعُوْلٌ مُطْلَقٌ (فِي النَّحْوِ): مۇتلەق تولدۇرغۇچىسى، مەنىداش تولدۇرغۇچىسى.
إِسْمُ الْمَفْعُوْلِ (فِي الصَّرْفِ): ئېنىقسىز ئىسىم.
سَارِي الْمَفْعُوْلِ: قانۇنلۇق، كۈچكە ئىگە.
عَقْدٌ سَارِي الْمَفْعُوْلِ: قانۇنلۇق توختام.
مِفْقَلَةٌ ج مَفَاقِلُ: چاپچا.
مَفْقُوْدٌ: يوقاپ كەتكەن، يىتىپ كەتكەن.
مَفْقُوْرٌ: ئومۇرتقا كېسلىگە گىرىپتار بولغان.
مِفَكٌّ ج مِفَكَّاتٌ: ئەتۋىركە.
مُفَكِّرٌ ج مُفَكِّرُوْنَ: پەيلاسوپ، مۇتەپەككۇر، پىكىر قىلالايدىغان، زىيالىي، ئەقلىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللانغۇچى.
مُفَكِّرُو الْبِلَادِ: دۆلەتنىڭ ئەقىلدار كىشىلىرى.
مُفَكِّرَةٌ ج مُفَكِّرَاتٌ: خاتىرە دەپتەر.
مُفَكِّرَةٌ جَيْبٍ: يانچۇق دەپتىرى، خاتىرە دەپتىرى.
مُفَكِّرَةٌ يَوْمِيَّةٌ: كۈندىلىك خاتىرە.
سَأَكْتُبُ عُنْوَانَكَ فِي مُفَكِّرَتِي: ئادرېسىڭنى خاتىرە دەپتىرىمگە يېزىۋالاي.
مَفْكُوْكٌ: ئايرىۋېتىلگەن، بۇلۇۋېتىلگەن، ئاجرالغان.
مُفْلِحٌ ج مُفْلِحُوْنَ: مۇۋەپپەقىيەت قازانغۇچى، نىجات تاپقۇچى.
﴿وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ «قرآن»: ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغۇچىلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر.
مُفْلِسٌ ج مُفْلِسُوْنَ وَمَفَالِيسُ: ۋەيران بولغۇچى، قەرز تۆلەشكە ئاجىزلىق قىلغۇچى ئادەم، نامرات.
مُفَلْطَحٌ: ياپىلاقلانغان، يېيىلغان.
مُفَلْفَلٌ: قارىمۇچ سېلىنغان.
مُفْلِقٌ: مەشھۇر، ئاتاقلىق، تالانتلىق.

شَاعِرٌ مُفْلِقٌ: تالانتلىق شائىر.

مُفْلَجُ الْأَسْنَانِ: كوماك، ئوتتۇرا چىشى چۈشۈپ كەتكەن ئادەم.

مُفَلَّسٌ: ۋەيران قىلىنغان.

مَفْلُوجٌ ج مَفَالِيجُ: پالەچ ئادەم.

مَفْلُوقٌ: يېرىلغان، پارچىلانغان، تىلىنغان.

مِفَنٌّ: كەشپىياتچى، ئىجادىيەتچى.

مَفْهُومٌ: چۈشەندۈرۈلگەن، چۈشىنىشلىك.

مَفْهُومٌ ضِمْنًا: مەزمۇنلۇق، مەنىلىك، ئۆزلۈكىدىن مەلۇم.

غَيْرُ مَفْهُومٍ: چۈشىنىكسىز، چۈشەنگىلى بولمايدىغان.

مَفْهُومٌ ج مَفَاهِيمُ: چۈشەنچە، كۆزقاراش، ئۇقۇم.

الْمَفْهُومُ عَنِ الْعَالَمِ: دۇنياقارىشى.

هُنَاكَ اخْتِلَافٌ بَيْنَ الشُّعُوبِ حَوْلَ مَفْهُومِ الْكَرَمِ: مەردلىك ئۇقۇمى ھەققىدە مىللەتلەر ئارىسىدا ئوخشاشماسلىق بار.

مُفَوَّضٌ ج مُفَوَّضُونَ: ھوقۇقلۇق، ھاۋالە قىلىنغان.

الْوَزِيرُ الْمُفَوَّضُ: تولۇق ھوقۇقلۇق ۋەكىل.

مُفَوَّضٌ سَامٍ: يۇقىرى دەرىجىلىك ۋەكىل.

مُفَوَّضٌ سِيَاسِيٌّ: سىياسىي يېتەكچى .

مُفَوَّضِيَّةٌ ج مُفَوَّضِيَّاتٌ: ئەلچىخانا.

ثَوْبٌ مُفَوَّفٌ: نېپىز رەخت، ئاق يوللۇق گۈللۈك رەخت.

مُفَوَّقٌ: ئۈستۈن، ئارتۇق.

مُفَوَّهٌ ج مُفَوَّهُونَ: پاساھەتلىك، ناتىق، سۆزمەن.

مُفَوَّهٌ: خۇش پۇراق دورا - دەرمەك.

نَصَحَهُ الطَّبِيبُ بِالْإِمْتِنَاعِ عَنْ أَكْلِ الطَّعَامِ الْمُفَوَّهِ: دوختۇر ئۇنىڭغا دورا - دەرمەك قوشۇلغان تاماقنى يېمەسلىكنى نەسىھەت قىلدى.

مُفِيدٌ: پايدا بېرىدىغان، پايدىلىق.

كِتَابٌ مُفِيدٌ: پايدىلىق كىتاب.

مَفِيضٌ: چىقىش يولى، چىقىش ئېغىزى.

مُقَابِلٌ: ئالدىدا، ئۇدۇلىدا، بەدەل، قىممەتداش، ئۇچراشقۇچى.

فِي مُقَابِلِ ذَلِكَ: بۇنىڭ ئورنىدا.

بِلَا مُقَابِلٍ: ھەقسىز، بەدەلسىز.

«قَامَ بِعَمَلٍ دُونَ مُقَابِلٍ»: ھەقسىز ئىشلىدى.

لَا أُرِيدُ حَتَّى تُعْطِيَنِي دُونَ مُقَابِلٍ: بىكارغا بەرگىن دېمەكچى ئەمەسمەن.

الْمَدْرَسَةُ مُقَابِلَ الْحَدِيقَةِ: مەكتەپ باغچىنىڭ ئۇدۇلىدا.

فَازَتْ فِرْقَةُ «أ» بِنَتِيجَةِ هَدَفَيْنِ مُقَابِلَ هَدَفٍ وَاحِدٍ: «ئا» گۇرۇپپىسى بىرگە قارشى ئىككى نەتىجە بىلەن ئۇتۇپ چىقتى.

كَانَتْ نَتِيجَةُ الْمُبَارَاةِ ثَلَاثَةَ أَهْدَافٍ مُقَابِلَ هَدَفَيْنِ: مۇسابىقىنىڭ نەتىجىسى ئىككىگە قارشى ئۈچ بولدى.

مُقَابَلَةٌ: ئۇچراشماق، مۇلاقات بولماق، سېلىشتۇرماق، تەڭلەشتۈرمەك.

عِلْمُ الْجَبْرِ وَالْمُقَابَلَةِ: ئالگېبرا.

تَشْرِيعُ الْمُقَابَلَةِ: ھايۋاناتلار ئاناتومىيىسى.

لَهُ مُقَابَلَةٌ مَعَ الْوَزِيرِ: ئۇ مىنىستىر بىلەن ئۇچراشتى.

«حَظِيَ بِمُقَابَلَةِ الرَّئِيسِ»: ئۇ رەئىس بىلەن كۆرۈشۈش شەرىپىگە ئېرىشتى.

مُقَاتِلٌ ج مُقَاتِلُونَ: جەڭچى، ئەسكەر.

غَادَرَ الْمُقَاتِلُونَ الْعَاصِمَةَ: جەڭچىلەر پايتەختتىن ئايرىلدى.

هَاجَمَتِ الطَّائِرَاتُ الْمُقَاتِلَةُ السُّفُنَ الْحَرْبِيَّةَ: كۈرەشچى ئايروپىلانلار ھەربىي پاراخوتلارغا ھۇجۇم قىلدى.

مُقَاتَلَةٌ: ئۇرۇشماق، جەڭ قىلىشماق.

وَحْدَةٌ مُقَاتِلَةٌ: ئۇرۇش قىلغۇچى قوشۇن.

وَحَدَاتٌ غَيْرُ مُقَاتِلَةٍ: زاپاس قوشۇن.

طَائِرَةٌ مُقَاتِلَةٌ: جەڭ ئايروپىلانى.

مُقَارِبٌ: ئوتتۇرا ئىقىم، ئوتتۇرا دەرىجە، ئاددىي، ئادەتتىكى، ئومۇمىي.

مُقَارِنٌ: سېلىشتۇرۇلغان.

«اَلْأَدَبُ الْمُقَارِنُ»: سېلىشتۇرما ئەدەبىيات.

مُقَارَنَةٌ: سېلىشتۇرماق، تەڭلەشتۈرمەك.

بِالْمُقَارَنَةِ مَعَ كَذَا: شۇنىڭ بىلەن سېلىشتۇرغاندا.

مَقَاسٌ ج مَقَاسَاتٌ: مۇساپە، ئۆلچەم، ئۇزۇن-قىسقىلىق، چوڭ-كىچىكلىك، رازمېر، ئېغىرلىق.

مَقَاسُ الْمُرَكَّبِ: پاراخوتنىڭ تونناژى.

مَقَاسُ الْبَدْلَةِ: توننىڭ چوڭ - كىچىكلىكى.

مَقَاسُ الْحِذَاءِ: ئاياغنىڭ رازمېرى.

مُقَاسَاةٌ: ئازاب تارتماق، ئەلەم چەكمەك.

مُقَاسِمٌ: شېرىكلەشكۈچى، ئورتاقلاشقۇچى.

مُقَاسَمَةٌ: ئورتاق بەھرىمەن بولماق، ئورتاق بۆلۈشمەك، ھەمكارلاشماق، ئورتاقلاشماق.

مُقَاصَّةٌ: تۆلىتىۋالماق، تولدۇرۇۋالماق، قارشى ئەرز قىلماق، سېلىشتۇرماق، ئۆدۈل قىلىشماق.

مُقَاضَاةٌ: ئەرز، دەۋا، شىكايەت.

مُقَاطَعَةٌ: مۇناسىۋەتنى ئۈزمەك، تاشلىۋەتمەك.

مُقَاطَعَةٌ ج مُقَاطَعَاتٌ: ئۆلكە، رايون.

مَقَالٌ. مَقَالَةٌ ج مَقَالَاتٌ: ماقالە، ئەسەر، ئىلمىي ماقالە.

مَقَالَةٌ إِفْتِتَاحِيَّةٌ: باش ماقالە.

«مَقَالٌ عَمِيقٌ»: تەتقىقات ماقالىسى.

«مَقَالٌ نَقْدِيٌّ»: تەنقىدىي ماقالە.

«مَقَالَةٌ عِلْمِيَّةٌ»: ئىلمىي ماقالە.

«مَقَالَةُ الطَّالِبِ مُمْتَازَةٌ»: ئوقۇغۇچىنىڭ ماقالىسى مۇنەۋۋەر ماقالىدۇر.

مَقَامٌ: ئورۇن، جاي، دەرىجە؛ باسقۇچ؛ ئاھاڭ، مۇزىكىدا ئاساسىي كۈي.

مَقَامٌ ج مَقَامَاتٌ: ماقام، دەرىجە، مەرتىۋە؛ ھۆرمەت، ماكان، ئۇلۇغلۇق.

صَاحِبُ الْمَقَامِ الْجَلِيلِ: ۋەزىر ئالىيلىرى.

مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ بِمَكَّةَ: ماقامى ئىبراھىم مەككىدىكى مەسجىدى ھەرەمدە.

فُلَانٌ ذُو مَقَامٍ فِي قَوْمِهِ: پالانىنىڭ قوۋمى ئىچىدە ئورنى بار.

لِكُلِّ مَقَامٍ مَقَالٌ: ھەربىر سورۇننىڭ ئۆزىگە لايىق گېپى بار.

مُقَامٌ: جايلاشقان، ئورۇنلاشقان، جايلاشقان ئورنى، جايلاشقان ۋاقىت.

اِسْتَمَرَّ مُقَامُهُ بِالْمَغْرِبِ شَهْرًا: ماراكەشتە بىر ئاي تۇردى.

مُقَامُ فُلَانٍ بِالْعَاصِمَةِ: پالانىنىڭ پايتەختتىكى تۇرالغۇسى.

مَقَامَةٌ ج مَقَامَاتٌ: دائىرە، ساھە، سورۇن، قاپىيىلىك سۆزلەر بىلەن يېزىلغان قىسقا ھېكايە .

اَلْمَقَامَاتُ التِّجَارِيَّةُ: سودا ساھەسىدىكىلەر.

اَلْمَقَامَاتُ السِّيَاسِيَّةُ: سىياسىي ساھەدىكىلەر.

«مَقَامَاتُ الْحَرِيرِيِّ»: ھەرىرىنىڭ قاپىيىلىك سۆزلەر بىلەن يېزىلغان قىسقا ھېكايىلىرى.

مُقَامِرٌ ج مُقَامِرُونَ: قىمارۋاز، دو تىككۈچى.

«مُقَامِرٌ بِحَيَاتِهِ»: ھاياتىنى دوغا تىككۈچى.

مُقَامَرَةٌ: قىمار ئوينىماق.

مُقَاوَضَةٌ: (تاۋار) ئالماشتۇرماق، تېگىشمەك.

مُقَاوِلٌ ج مُقَاوِلُونَ: كۆتۈرىگە ئالغۇچى، ھۆددىگە ئالغۇچى.

«مُقَاوِلُ بِنَاءٍ»: قۇرۇلۇش ھۆددىگىرى.

مُقَاوَلَةٌ ج مُقَاوَلَاتٌ: مۇنازىرە، تالاش-تارتىش، دەتالاش.

مُقَاوِمٌ ج مُقَاوِمُونَ: قارشى تۇرغۇچى،

قارشىلاشقۇچى، قارشىمۇقارشى، دۈشمەنلەشكۈچى.

مُقَاوَمَةٌ ج مُقَاوَمَاتٌ: قارشىلاشماق، زىتلاشماق.

مُقَاوَمَةُ الْإِسْتِعْمَارِ: مۇستەملىكىچىلىككە قارشى تۇرۇش.

«مُقَاوَمَةٌ شَعْبِيَّةٌ»: مىللىي قارشىلىق كۆرسىتىش.

مُقَاوَمَةُ الْحَرْبِ غَيْرِ الْعَادِلَةِ : ئادالەتسىز ئۇرۇشلارغا قارشى تۇرۇش.

مُقَايَسَةٌ ج مُقَايَسَاتٌ: ئۆلچەم، پەرەز قىلماق، قىياس قىلماق.

مُقَايَضَةٌ ج مُقَايَضَاتٌ: (مال) ئالماشتۇرماق، تېگىشمەك.

مِقْبَاسٌ: ئوت، چوغ.

مُقَبَّبٌ: گۈمبەزلىك، گۈمبەز شەكىللىك؛ دوك، دۈمچەك.

مُقَبَّعٌ ج مُقَبَّعُوْنَ: شىلەپىلىك.

خَرَجَ مُقَبَّعًا يَوْمَ الْبَرْدِ: سوغۇق كۈندە شىلەپىلىك چىقتى.

مُقَبَّلَاتٌ: دورا-دەرمەكلەر.

التَّوَابِلُ وَالْمُقَبَّلَاتُ: خىلمۇخىل دورا-دەرمەكلەر.

مُقَبِّنٌ: گىرچى.

مَقْبَرَةٌ ج مَقَابِرُ: قەبرىستانلىق، شېھىتگاھ.

﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ﴾ ‹قرآن›: تاكى قەبرىلەرنى زىيارەت قىلغىنىڭلارغا قەدەر، (پۇل-مال، باللار بىلەن) پەخىرلەنمەك سىلەرنى غەپلەتتە قالدۇردى.

مِقْبَسٌ ج مَقَابِسُ: لاخشىگىر.

مُقْبَسٌ: ئوت، چوغ.

مِقْبَضٌ مِقْبَضَةٌ ج مَقَابِضُ: تۇتقۇچ، ساپاق، دەستە.

مِقْبَضُ السِّكِّيْنِ: پىچاق دەستىسى.

مِقْبَضُ الْعَجُوْزِ: هاسا.

مُقْبِلٌ ج مُقْبِلُوْنَ: كەلگۈسى، كېلەچەك، كېلىدىغان، كېيىنكى.

«مُقْبِلٌ مِنَ الْخَارِجِ»: سىرتتىن كەلگۈچى.

«فِي الشَّهْرِ الْمُقْبِلِ»: كېلەركى ئايدا.

«فِي الْعَامِ الْمُقْبِلِ»: كېلەركى يىلى.

مَقْبُوْحٌ: يىراق قىلىنغۇچى.

«وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُم مِّنَ الْمَقْبُوحِينَ»: قىيامەت كۈنى ئۇلار ئاللاھنىڭ رەھمىتىدىن يىراق قىلىنغۇچىلار.

مَقْبُوْضٌ: تاپشۇرۇۋېلىنغان.

مَقْبُوْضٌ عَلَيْهِ: قولغا ئېلىنغان.

مَالٌ مَقْبُوْضٌ: تاپشۇرۇۋېلىنغان مال.

﴿وَلَمْ تَجِدُواْ كَاتِباً فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ﴾ ‹قرآن›: خەت يازىدىغان ئادەمنى تاپالمىساڭلار گۆرۈگە قويىدىغان نەرسىنى تاپشۇرساڭلار بولىدۇ.

مَقْبُوْلٌ: قوبۇل قىلىنغان، تاپشۇرۇۋېلىنغان، ئەقىلگە مۇۋاپىق، ئورۇنلۇق.

عَمَلٌ مَقْبُوْلٌ: يارامىلىق ئەمەل.

غَيْرُ مَقْبُوْلٍ: قوبۇل قىلىشقا بولمايدىغان.

نَجَحَ الطَّالِبُ بِتَقْدِيْرٍ مَقْبُوْلٍ: ئوقۇغۇچى ئىمتىھاندا لاياقەتلىك بولدى.

مَقْبِيٌّ: ئەگمە، ئەگمە شەكىللىك، گۈمبەز شەكىللىك.

مَقَتَ يَمْقُتُ مَقْتًا وَمَقُتَ يَمْقُتُ مَقَاتَةً الرَّجُلَ: نەپرەتلەندى، يىرگەندى، بىزار بولدى، قاتتىق نەپرەتلەندى، قاتتىق يىرگەندى، قاتتىق ئۆچمەنلىك قىلدى.

مَقْتٌ: يامان كۆرمەك، ئۆچ كۆرمەك، غەزەپلەنمەك.

﴿لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ (دۇنيادا) سىلەرگە بولغان غەزىپى، سىلەرنىڭ (ئاخىرەتتە) بىر-بىرىڭلارغا بولغان غەزىپىڭلاردىن ئېشىپ چۈشىدۇ.

الْمَقْتُ: جاھىلىيەت دەۋرىدە ئاتىسى ئۆلسە،

ئۆگەي ئاپىسىنى ئېلىش، كېيىن ئىسلام دىنىنى بۇنى چەكلىگەن.

مُقْتَبَسٌ: چوغ.

مُقْتَبَلٌ: باشلىنىش.

«مُقْتَبَلُ النَّهَارِ»: كۈندۈزنىڭ باشلىنىشى.

«مُقْتَبَلُ الشَّبَابِ»: كۈچكە تولغان چاغ، ياشلىق باھارى.

فِي مُقْتَبَلِ الْعُمْرِ: ياش ۋاقتىدا، قىران ۋاقتىدا.

مُقَتِّرٌ ج مُقَتِّرُوْنَ: بېخىل، پىخسىق.

مُقَتَّلٌ: تەجرىبە قىلىنغان.

مُقْتَتَلٌ: ئۇرۇش مەيدانى.

مُقْتَحِمٌ: كىرگۈچى(چوڭ ئىشقا ئۆزىنى) ئۇرغۇچى.

﴿هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ﴾ «قرآن»: بۇ جامائە سىلەر بىلەن بىرگە كىرگۈچىدۇر.

مُقْتَدِرٌ: كۈچلۈك، قابىلىيەتلىك، ئىقتىدارلىق؛ باي.

رَجُلٌ مُقْتَدِرُ الطّوْلِ: ئوتتۇرا بويلۇق ئادەم.

﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِراً﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەر نەرسىگە قادىردۇر.

مُقْتَدٍ: ئەگەشكۈچى، ئىقتىدا قىلغۇچى.

﴿وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ «قرآن»: بىز ئۇلارنىڭ ئىزلىرىدىن ماڭىمىز.

مُقْتِرٌ: بېخىل، پىخسىق، كەمبەغەل.

﴿وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ﴾ «قرآن»: كەمبەغەل ئۆز ھالىغا يارىشا قائىدە بويىچە بەرسۇن.

مُقْتَرَحٌ ج مُقْتَرَحَاتٌ: تەكلىپ.

مُقْتَرِضٌ: قەرز ئالغۇچى، ئارىيەت ئالغۇچى.

مُقْتَرِفٌ: جىنايەتچى، قانۇنغا خىلاپلىق قىلغۇچى.

﴿وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُواْ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئۇنىڭدىن خۇرسەن بولسۇن ۋە ئۇلار قىلىۋاتقان گۇناھلارنى بولارمۇ قىلسۇن دەپ ۋەسۋەسە قىلىدۇ.

مُقْتَرِنٌ: توي قىلغان، ئۆيلەنگەن.

﴿أَوْ جَاء مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ﴾ «قرآن»: ياكى نېمىشقا (ئۇنىڭ راستلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىش ئۈچۈن) ئۇنىڭ بىلەن بىللە پەرىشتىلەر ھەمراھ بولۇپ كەلمىدى.

مُقْتَسِمٌ ج مُقْتَسِمُوْنَ: بۆلگۈچى، پارچىلىغۇچى، تەقسىم قىلغۇچى.

﴿كَمَا أَنزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ﴾ «قرآن»: پارچىلىۋەتكۈچىلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى) نازىل قىلغاندەك (ساڭا سۈرە فاتىھە بىلەن ئۇلۇغ قۇرئاننى نازىل قىلدۇق).

مُقْتَصِدٌ: ئوتتۇرا يول تۇتقۇچى، ئىقتىساد قىلغۇچى.

﴿مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ﴾ «قرآن»: ئۇلاردىن بىر جامائە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقانلار) توغرا يولدىدۇر.

مُقْتَصِدٌ ج مُقْتَصِدُوْنَ: مالىيەگە مەسئۇل بولغۇچى.

مُقْتَصَرٌ: قىسقا، قىسقىچە، يىغىنچاق، ئاددىي، ئاددىي ۋە ئېنىق.

مُقْتَضَبٌ: كېسىلگەن شاخ، قىسقا سۆز، تەييارلىقسىز سۆزلىگەن سۆز.

مُقْتَضًى: لازىم، زۆرۈر.

بِمُقْتَضَى كَذَا / عَلَى مُقْتَضَى كَذَا: تەلەپكە ئاساسەن.

بِمُقْتَضَى شَرِيْعَتِنَا: بىزنىڭ قانۇنىمىزغا ئاساسەن.

بِمُقْتَضَى الْحَالِ: ئەھۋالغا قاراپ.

بِمُقْتَضَى الْعَقْلِ: ئەقىلگە مۇۋاپىق.

مُقْتَضَيَاتٌ: جىددىي تەلەپ، جىددىي ئېھتىياج.

مُقْتَطَفٌ ج مُقْتَطَفَاتٌ: تاللانما، ئۈزۈندە.

«مُقْتَطَفَاتٌ مِنَ الشِّعْرِ الْقَدِيْمِ»: كلاسسىك شېئىردىن تاللانما.

مَقْتَلٌ ج مَقَاتِلُ: جەڭ مەيدانى، فرونت.

أَصَابَ مِنْهُ الْمَقْتَلَ: ئۆلىدىغان جايىغا ئۇردى.

مَقْتَلَةٌ ج مَقْتَلَاتٌ: جەڭگاھ، جەڭ مەيدانى، ئۇرۇش، قىرغىنچىلىق.

كَانَتْ بِبِلَادِ الرُّوْمِ مَقْتَلَةٌ عَظِيْمَةٌ: رۇم شەھەرلىرىدە چوڭ قىرغىنچىلىق بولغان.

مُقْتَنٍ: ئېرىشكۈچى، قولغا كەلتۈرگۈچى.

مُقْتَنًى ج مُقْتَنَيَاتٌ: ئىگىلىۋېلىنغان، قولغا كىرگۈزۈۋېلىنغان.

مُقْتَنًى بِالْحَرَامِ: ھارام يول بىلەن ئېلىۋېلىنغان.

مَقْثَأَةٌ: تەرخەمەكلىك.

مِقْثَةٌ: پالاق، توپ پالىقى.

مَقْثُوَةٌ ج مَقَاثِئُ: تەرخەمەكلىك.

مِقْحَامٌ ج مَقَاحِيْمُ: قارام، تەۋەككۈلچى.

مُقْحَمٌ: ئاجىز.

«رَأْيٌ مُقْحَمٌ»: ماقامغا چۈشمەيدىغان پىكىر.

«كَلِمَةٌ مُقْحَمَةٌ»: تاقا-تۇقا سۆز.

مَقْحُوْطٌ: قۇرغاقچىلىق، قەھەتچىلىك.

مِقْدَارٌ ج مَقَادِرُ: مىقدار؛ سەۋىيە؛ ئۆلچەم.

بِمِقْدَارٍ مَّا: مەلۇم مىقداردا، مەلۇم دەرىجىدە.

﴿وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ھەممە نەرسە ئۆلچەملىكتۇر.

يَعْمَلُ بِمِقْدَارٍ: ئۇ ئۆلچەملىك ئىشلەيدۇ.

مِقْدَامٌ ج مَقَادِيْمُ: باتۇر، قەھرىمان.

مِقْدَحَةٌ ج مَقَادِحُ: ئىستانوك، پولات تاختاي، چاقماق.

مُقَدَّدٌ ج مُقَدَّدَاتٌ: قۇرۇتۇلغان، سۆرلەنگەن، قاقلانغان.

اللَّحْمُ الْمُقَدَّدُ: قاقلانغان گۆش.

مُقَدِّرٌ: باھالىغۇچى.

مُقَدِّرُ الْمَسَافَةِ: مۇساپە ئۆلچەش ئەسۋابى، تېلېمېتىر.

مُقَدِّرُ السُّوْءِ: ئۇمىدسىز، چۈشكۈن.

مُقَدَّرٌ ج مُقَدَّرَاتٌ: تەقدىر قىلىنغان، بەلگىلەنگەن، بېكىتىلگەن.

«قَضَاءٌ مُقَدَّرٌ»: بەلگىلەنگەن قازا، پۈتۈلۈپ كەتكەن قازا.

مُقَدَّرَاتٌ: قىممەتلىك بۇيۇملار، ئەتىۋارلىق بۇيۇملار.

أَعَدَّتْ إِدَارَةُ التَّخْطِيْطِ مُقَدَّرَاتِ الْمِيْزَانِيَّةِ: پىلان كومىتېتى، خام چوت تەسەۋۋۇرىنى تەييارلىدى.

مُقَدَّسٌ ج مُقَدَّسَاتٌ: پاك، مۇقەددەس، ئۇلۇغ.

الْبَيْتُ الْمُقَدَّسُ: بەيتۇلمۇقەددەس.

﴿إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ «قرآن»: ئۆز ۋاقتىدا مۇسانى پەرۋەردىگارى «تۇۋا» ناملىق مۇقەددەس ۋادىدا (مۇنداق دەپ) چاقىردى.

الْكِتَابُ الْمُقَدَّسُ: ناسارالارنىڭ قارىشىچە ئىنجىل، يەھۇدىيلارنىڭ قارىشىچە تەۋرات.

الْأَرْضُ الْمُقَدَّسَةُ: پەلەستىن.

﴿يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ﴾ «قرآن»: ئى قەۋمىم! ئاللاھ سىلەرگە تەقدىر قىلغان (يەنى سىلەرنى كىرىشكە ئەمر قىلغان) مۇقەددەس زېمىنغا (يەنى بەيتۇلمۇقەددەسكە) كىرىڭلار.

مُقَدِّمٌ: تەقدىم قىلغۇچى.

مُقَدِّمُ الطَّلَبِ: ئىلتىماس قىلغۇچى.

«مُقَدِّمُ الْبَرَامِجِ التِّلْفِزِيَّةِ»: تېلېۋىزىيە پروگراممىلىرىنى ئاڭلاتقۇچى، دىكتور.

الْمُقَدِّمُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ شەيئىلەرنى جاي-جايىغا قويغۇچى ئاللاھ دېگەن مەنىدە.

مُقَدَّمٌ ج مُقَدَّمُوْنَ: ئىلگىرىكى، ئىلگىرى سۈرۈلگەن، ئالدىن بېرىلگەن، مۇقەددەم.

مُقَدَّمُ السَّفِيْنَةِ: كېمىنىڭ تۇمشۇقى.

«مُقَدَّمُ الْجَمَاعَةِ»: جامائەتنىڭ ئالدى.

«مُقَدَّمُ ثَمَنِ السَّيَّارَةِ»: ماشىنا سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى.

مُقَدَّمًا: ئاۋۋال، ئالدىدا، ئالدى بىلەن.

«لَكَ الشّكْرُ مُقَدَّمًا»: ئالدى بىلەن ساڭا رەھمەت ئوقۇيمەن.

مُقَدِّمَةٌ / مُقَدَّمَةٌ ج مُقَدِّمَاتٌ / مُقَدَّمَاتٌ: ئالدىنقى قىسىم، ئالدى تەرەپ، باش تەرەپ.

مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ: ئاۋانگارت قىسىم.

مُقَدِّمَةُ الْكِتَابِ: كىرىش سۆز، مۇقەددىمە.

مُقَدِّمَةٌ مَنْطِقِيَّةٌ: مەنتىقىي ئاساس.

الْمُقَدِّمَةُ وَالنَّتِيْجَةُ: ئاساس ۋە يەكۈن.

مَقْدِرَةٌ: كۈچ، قابىلىيەت، يوشۇرۇن كۈچ.

«مَقْدِرَةٌ مَالِيَّةٌ»: مالىيە كۈچى، ئىقتىسادىي كۈچ.

«مَقْدِرَةٌ شِرَائِيَّةٌ»: سېتىۋېلىش كۈچى.

مَقْدِسٌ ج مَقَادِسُ: مۇقەددەس جاي.

بَيْتُ الْمَقْدِسِ: ئېروسالىم.

مَقْدِمٌ: يېتىپ كەلمەك، كېلىدىغان جاي.

مَقْدَمٌ: يېتىپ كېلىدىغان ۋاقىت.

مُقْدِمٌ ج مَقَادِيْمُ: ئىلگىرى، ئىلگىرى سۈرۈلگەن، ئالدىن بېرىلگەن.

مَقْدُوْرٌ ج مَقَادِيْرُ: تەقدىر قىلىنغان، بەلگىلەنگەن، بېكىتىلگەن.

قَضَاءٌ مَقْدُوْرٌ: بېكىتىلگەن قازا.

فِي مَقْدُوْرِهِ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا: ئۇ شۇنداق قىلالايدۇ.

﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَراً مَّقْدُوراً﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ ئەمرى ئەزەلدىنلا بېكىتىلىپ كەتكەن (ئۆزگەرمەس) ھۆكۈمدۇر.

مِقْذَافٌ: پالاق، (قېيىقنىڭ پالىقى).

مُقَذَّذٌ: چاققان، ئېتىك.

مُقَذَّعَاتٌ: ھاقارەتلىك سۆز، قەبىھ سۆز.

مُقْذِعٌ: ھاقارەتلىگۈچى، ئاھانەت قىلغۇچى.

كَلِمَاتٌ مُقْذِعَةٌ: ھاقارەتلىك سۆزلەر.

مُقْذِعَاتٌ: ھاقارەتلىك سۆزلەر.

مِقْذَفٌ ج مَقَاذِفُ: پالاق، (قېيىقنىڭ پالىقى).

مَقْذُوْفٌ ج مَقْذُوْفَاتٌ وَمَقَاذِيْفُ: ئېتىۋېتىلگەن، تاشلىۋېتىلگەن.

حِجَارَةٌ مَقْذُوْفَةٌ مِنْ أَعْلَى الْجَبَلِ: تاغ ئۈستىدىن ئېتىلغان تاش.

مَقْذُوْفَاتٌ: بومبا.

مَقْذُوْفَاتِ الْمَدَافِعِ: زەمبىرەك ئوقى.

مَقَرَ يَمْقُرُ مَقْرًا السَّمَكَةَ الْمَالِحَةَ: تۇزلانغان بېلىقنى سىركىگە چىلىدى.

مَقَرَ عُنُقَهُ: گەردىنىگە تاياق بىلەن ئۇرۇپ سۆڭىكىنى سۇندۇرۇۋەتتى.

مَقِرَ يَمْقَرُ مَقْرًا الشَّيْءُ: نەرسە ئاچچىق-چۈچۈك بولدى.

مِقْرَاءٌ ج مَقَارٍ: مېھماندوست.

مِقْرَأٌ: كىتاب-ژۇرنال جازىسى.

مُقْرِئُ الْقُرْآنِ: قۇرئاننى ياد ئوقۇغۇچى، ھاپىز؛ قۇرئان يادلاتقۇچى.

مَقْرَأٌ . مَقْرَأَةٌ ج مَقَارِئُ: مېھراب، مەسجىدتە قۇرئان ئوقۇيدىغان جاي.

مَقْرَبٌ ج مَقَارِبُ . مَقْرَبَةٌ ئۇدۇل يول، قىسقا يول، يېقىن يول؛ ئەڭ ئەپچىل چارە، ئەڭ ياخشى تەدبىر.

مَقْرَبَةٌ: تۇغقان، تۇغقانچىلىق مۇناسىۋەت.

﴿يَتِيماً ذَا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِيناً ذَا مَتْرَبَةٍ﴾ ‹قرآن›: (داۋان ئېشىش) تۇغقانچىلىقى بولغان يېتىمگە ياكى خار مىسكىنگە تاماق بەرمەكتۇر.

مَقْرُبَةٌ . مَقْرَبَةٌ . مَقْرِبَةٌ: يېقىن.

قَرْيَتُهُ عَلَى مَقْرَبَةٍ مِنَ الْبَحْرِ: ئۇلارنىڭ يېزىسى دېڭىزغا يېقىن.

نَقَعُ رَوْضَةُ الْأَطْفَالِ عَلَى مَقْرَبَةٍ مِنَ الْمَصْنَعِ وَهَذَا أَمْرٌ

مُرِيْحٌ لِذَوِيْهِمْ: بالىلار يەسلىسى زاۋۇتىنىڭ يېنىغا جايلاشقان، بۇ ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانىلىرىغا قولايلىق.

مَقَرٌّ ج مَقَارٌّ: تۇرالغۇ جاي، ئورۇن.

مَقَرّ الْحُكُوْمَةِ: ھۆكۈمەت بىناسى.

مَقَرّ السّلْطَةِ: پايتەخت.

مَقَرّ الْوَظِيْفَةِ: مۇلازىمەت پونكىتى.

الْمَقَرّ الْأَخِيْرِ: قەبرە، گۆر.

«مَقَرّ الرَّئِيْسِ»: رەئىس ئىشخانىسى.

مَقَرّ الْقِيَادَةِ: قوماندانلىق شتابى.

مُقِرٌّ: ئىقرار قىلغۇچى، ئېتىراپ قىلغۇچى، دوكلات قىلغۇچى.

مُقَرَّبٌ ج مُقَرَّبُوْنَ: يېقىن.

«مُقَرَّبُ الْمُدِيْرِ»: مۇدىرنىڭ يېقىنى.

مُقَرَّحٌ: جاراھەتلەنگەن، يارىدار.

مُقَرِّرٌ: ئىقرار قىلغۇچى، ئېتىراپ قىلغۇچى، دوكلات قىلغۇچى.

«مُقَرِّرُ اللَّجْنَةِ»: ھەيئەتنىڭ كاتىپى.

«مُقَرِّرُ الْمُؤْتَمَرِ»: يىغىننىڭ كاتىپى.

اِجْتَمَعَ مُقَرِّرُو اللِّجَانِ مَعَ الْمُدِيْرِ الْعَامِّ: كومىتېتلارنىڭ كاتىپلىرى، باش مۇدىر بىلەن يىغىن ئاچتى.

مُقَرَّرٌ: تۇراقلىق، مۇقىم.

«أَمْرٌ مُقَرَّرٌ»: پىلانلانغان ئىش.

«مِنْهَاجٌ مُقَرَّرٌ»: ماقۇللانغان پىلان.

«فِي الْمَوْعِدِ الْمُقَرَّرِ»: بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا.

مُقَرَّرَاتٌ: قارار، ھاجەت، تەلەپ، زۆرۈرىيەت.

حَقِيْقَةٌ مُقَرَّرَةٌ: پولاتتەك پاكىت.

أَسْعَارٌ مُقَرَّرَةٌ: مۇقىم باھا.

«حَقِيْقَةٌ مُقَرَّرَةٌ»: ئېتىراپ قىلىنغان ھەقىقەت.

«الْأَعْرَافُ الْمُقَرَّرَةُ»: پروگراممىا، دەرس پروگراممىسى.

مُقَرَّنٌ ج مُقَرَّنُوْنَ: باغلانغان، چىگىلگەن.

﴿وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾ «قرآن»: ئۇ كۈندە گۇناھكارلارنى زەنجىرلەر بىلەن بىر ـ بىرىگە چېتىپ باغلانغان ھالدا كۆرىسەن.

مُقَرْزَمٌ: پەس، پەسكەش.

رَجُلٌ مُقَرْزَمٌ: ئەرزىمەس ئادەم، نەسەبىنىڭ تايىنى يوق ئادەم.

مِقْرَضٌ ج مَقَارِضُ: قايچا.

«مِقْرَضُ الْأَظَافِرِ»: تىرناقئالغۇچ.

مِقْرَضُ التَّذَاكِرِ: بېلەت كېسىش قايچىسى.

مِقْرَضُ الصّوْفِ: شوشاك، يۇڭ قىرقىش قايچىسى.

مُقْرِضٌ ج مُقْرِضُوْنَ: قەرز بەرگۈچى، ئارىيەت بەرگۈچى.

مِقْرَعَةٌ ج مَقَارِعُ: قامچا.

مِقْرَعَةُ الْبَابِ: ئىشىكنىڭ ھالقىسى.

مُقْرِفٌ ج مُقْرِفُوْنَ: پەس، ناچار، چاكىنا.

رَجُلٌ مُقْرِفٌ: چاكىنا ئادەم.

وَجْهٌ مُقْرِفٌ: سەت، كۆرۈمسىز.

مِقْرَنٌ: بويۇنتۇرۇق.

مُقَرْنَصٌ: تاغ شەكىللىك كۈنلۈك، قۇرۇلۇش بېزىكى.

مَقْرُوْءٌ: كىتاب، ئوقۇش كىتابى، ئېنىق، روشەن، چۈشىنىشلىك.

غَيْرُ مَقْرُوْءٍ: تۇتۇق، ئوقۇغىلى بولمايدىغان.

مَقْرُوْرٌ: سوغۇق.

رَجُلٌ مَقْرُوْرٌ: سوغۇق تېگىپ قالغان ئادەم.

مَقْرُوْنٌ: باغلانغان، ئۇلانغان.

مَقْرُوْنُ الْحَاجِبَيْنِ: قوشما قاش.

مِقْرًى ج مَقَارٍ: مېھماندوست.

مَقْرِيٌّ: كىتاب، ئوقۇش كىتابى؛ ئېنىق، ئوچۇق، روشەن.

مِقْزَحَةٌ: ئاچچىقسۇ، ماي قاتارلىقلار قۇتىسى.

مُقَسِّمٌ: بۆلگۈچى، تەقسىم قىلغۇچى.
﴿فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْراً﴾ «قرآن»: ئىشنى (يەنى بەندىلەر ئارىسىدا رىزىقلارنى، يۇرتلار ئارىسىدا يامغۇرلارنى) تەقسىم قىلغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەم.
مُقَسَّمٌ: بۆلۈنگەن، تەقسىم قىلىنغان.
مُقْسِطٌ ج مُقْسِطُونَ: ئادىل، توغرا، ھەققانىي.
اَلْمُقْسِطُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ ھەممىنى ئادىللىق بىلەن بىر تەرەپ قىلغۇچى ئاللاھ دېگەن مەنىدە.
﴿إِنَّ اللّٰـهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ.
«إِنَّ الْمُقْسِطِيْنَ عِنْدَ اللهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ» «حديث»: شۈبھىسىزكى، ئادىل ھۆكۈمرانلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا نۇردىن بولغان مۇنبەرلەردە ئولتۇرىدۇ.
مَقْسُومٌ: بۆلۈنگەن، بۆلۈنگەن سان، تەقسىم قىلىنغان.
﴿لِكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ھەربىرىدىن كىرىدىغان مۇئەييەن بىر بۆلۈك (ئادەم) بار.
مِقْشَرَةٌ ج مَقَاشِرُ: مېۋە ئاقلايدىغان پىچاق.
مِقَشَّةٌ ج مِقَشَّاتٌ: سۈپۈرگە.
مُقَشَّرٌ: ئاقلانغان، پوستى ئاجرىلانغان.
مِقْشَطٌ ج مَقَاشِطُ: قىرغۇچ، قىرىش ئەسۋابى، سۈيۈش ئەسۋابى.
مُقْشَعِرٌّ ج مُقْشَعِرُّونَ وَقَشَاعِرُ: تىترىگۈچى.
مَقْشُورٌ: ئاقلانغان، پوستى سويۇۋېتىلگەن.
مَقْصَبَةٌ ج مَقَاصِبُ: قومۇشلۇق.
أَرْضٌ مَقْصَبَةٌ: قومۇشلۇق يەر.
مَقْصَدٌ ج مَقَاصِدُ: غەرەز، مەقسەت، ئىرادە.
إِلَى مَكَّةَ مَقْصَدِي: بارىدىغان جايىم مەككە.

مَقْصِدٌ ج مَقَاصِدُ: نىشان، ئاخىرقى نۇقتا، كۆزلەنگەن يەر.
مِقَصٌّ ج مِقَصَّاتٌ وَمَقَاصُّ: قايچا.
مُقَصَّبٌ: كالۋۇتۇن يالىتىلغان.
«فُسْتَانٌ مُقَصَّبٌ»: كالۋۇتۇن بىلەن تىكىلگەن كۆڭلەك.
مُقَصِّرٌ: قىسقارتقۇچى، كېمەيتكۈچى، پەرۋاسىزلىق قىلغۇچى، كېچىككۈچى.
﴿لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ﴾ «قرآن»: خۇدا خالىسا (دۈشمەندىن ئەمىن بولغان)، (بەزىلىرىڭلار) باشلىرىڭلارنى چۈشۈرگەن ۋە (بەزىلىرىڭلار) قىرقىغان ھالدا قورقماي چوقۇم مەسجىدى ھەرەمگە كىرىسىلەر.
مَقْصَفٌ ج مَقَاصِفُ: بوفېت (بېكەت قاتارلىق جايلاردىكى تاماقخانا).
يَتَرَدَّدُ السَّيَّاحُ عَلَى الْمَقَاصِفِ فِي اللَّيْلِ: ساياھەتچىلەر كېچىدە بوفېتلارغا كىرىپ تۇرىدۇ.
مِقْصَلٌ: ئۈتتىك، تېز، ئۆتكۈر.
مِقْصَلَةٌ: كاللا ئالىدىغان قىلىچ، پالتا.
مَقْصُودٌ: مەقسەت، نىشان، غايە.
غَيْرُ مَقْصُودٍ: مەقسەتسىز.
اَلْغَرَضُ الْمَقْصُودُ: كۆزلىگەن مەقسەت، ئارزۇ-ئارمان.
مَقْصُودِي مُسَاعِدَتُكَ: مېنىڭ مەقسىتىم ساڭا ياردەم بېرىش.
مَقْصُورَةٌ ج مَقَاصِيرُ: ھۇجرا، بۆلمە، ياتاق، خانە، ئۆي.
«مَقْصُورَةُ مَلَابِسِ التَّمْثِيلِ»: ئارتىستىنىڭ گىرىمخانىسى.
«مَقْصُورَةُ الْحَرِيمِ»: ھەرەمخانا.
مَقْصُورَةُ الْإِمَامِ فِي الْجَامِعِ: ئىمامنىڭ مەسجىدتىكى

هوُجرىسى.

مَقْصُوْرَةٌ ج مَقْصُوْرَاتٌ: مەستۇرە، ئىپپەتلىك.

﴿حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار (جەننەتنىڭ) چېدىرلىرىدا مەستۇرە ھۆرلەردۇر.

مَقْصُوْرَةٌ مِنَ الشِّعْرِ: ئەلىپ مەقسۇرىلىك شېئىر.

مَقْصُوْصٌ: قىرقىلغان، كېسىلگەن.

مَقْصُوْصَةٌ: كەپكۈر، چوپىلا.

مِقْضَبٌ ج مَقَاضِبُ: چوڭ قايچا، دەرەخ پۇتاش قايچىسى.

مَقْضَمٌ: غاجاپ يېيىشكە بولىدىغان.

مَقْضِيٌّ: ئورۇندالغان، بېجىرىلگەن، ئىجرا قىلىنغان، قارار.

مَقْضِيٌّ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا جىنايەت بېكىتىلگەن.

﴿وَكَانَ أَمْراً مَّقْضِيّاً﴾ «قۇرئان»: تەقدىر قىلىنىپ بولغان ئىش ئىدى.

«مَقْضِيٌّ عَلَيْهِ بِغَرَامَةٍ مَالِيَّةٍ»: ئۇنىڭغا جەرىمانە قويۇلدى.

مِقْطَرٌ . مِقْطَرَةٌ ج مَقَاطِرُ: ئىسرىقدان.

مُقَطَّرٌ: چەككىلەنگەن، تازىلانغان.

مُقَطَّعٌ: كېسىلگەن، تۇغرالغان، ئۈزۈلگەن، پارچىلانغان، يېرىلغان.

مُقَطَّعَاتٌ مِنَ الشِّعْرِ: شېئىرىي پارچىلار.

مَقْطَعٌ ج مَقَاطِعُ: كېسىك، كېسىۋېتىلگەن جاي، بوغۇم.

مَقْطَعُ الطُّرُقِ وَالْخُطُوْطِ: تۆت كوچا ئېغىزى، ئاچال.

مِقْطَعٌ ج مَقَاطِعُ: كېسىش سايمىنى.

«مِقْطَعُ السِّيْجَارِ»: تاماكا قالدۇقى.

مَقْطَفٌ ج مَقَاطِفُ: مېۋە تېرىدىغان سېۋەت.

مِقْطَفٌ ج مَقَاطِفُ: ئورغاق، مېۋە كېسىدىغان قايچا.

مَقْطَمٌ: ئالاھىدىلىك، خۇسۇسىيەت؛ تەم، پۇراق.

مِقْطَمٌ ج مَقَاطِمُ: تىرناق، چاڭگال، (بۈركۈتنىڭ).

مَقْطَنَةٌ: كېۋەزلىك.

مَقْطُوْرَةٌ ج مَقْطُوْرَاتٌ: ۋاگون؛ پاھىشە ئايال.

مَقْطُوْعٌ: كېسىۋېتىلگەن، ئۈزۈۋېتىلگەن.

رَجُلٌ مَقْطُوْعٌ: ئۇرۇق-تۇغقىنى يوق ئادەم.

مَقْطُوْعٌ بِهِ: ئۈمىدسىزلەنگەن.

﴿أَنَّ دَابِرَ هَـؤُلاء مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ﴾ «قۇرئان»: سەھەردە بۇلار (يەنى لۇتنىڭ قوۋمى)نىڭ يىلتىزى قۇرۇتۇلىدۇ، (يەنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلىنىدۇ).

مَقْطُوْعَةٌ ج مَقْطُوْعَاتٌ: ئۈزۈۋېتىلگەن، چەكلەنگەن.

﴿وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ﴾ «قۇرئان»: سائادەتمەن كىشىلەر تۈگىمەيدىغان ۋە چەكلەنمەيدىغان مېۋىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ.

مَقَعَ يَمْقَعُ مَقْعًا الشَّرَابَ: شارابنى بەھۇزۇر ئىچتى، راسا ئىچتى، بولۇشىغا ئىچتى.

مَقَعَ الْفَصِيْلُ أُمَّهُ: بوتىلاق ئانىسىنى قاتتىق ئەمدى.

مَقْعَدٌ ج مَقَاعِدُ: ئولتۇرىدىغان جاي، دىۋان، ساپا.

﴿فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ﴾ «قۇرئان»: قۇدرەتلىك ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا كۆڭۈلدىكىدەك جايدا بولىدۇ.

مَقْعَدٌ مُرِيْحٌ: يۇمشاق ئورۇندۇق.

وَصَلَ إِلَى مَقَاعِدِ الْحُكْمِ: ھاكىمىيەتكە ئېرىشتى.

لِلْحِزْبِ الْفُلاَنِيِّ خَمْسَةُ مَقَاعِدَ فِي الْبَرْلَمَانِ: پالانى پارتىيە پارلامېنتتا بەش ئورۇنغا ئىگە.

مُقْعَدٌ ج مُقْعَدُوْنَ: ماكالمايدىغان كېسەل، ئولتۇرۇپ قالغان كېسەل.

«جَمْعِيَّةُ رِعَايَةِ الْمُقْعَدِيْنَ»: مېيىپلارغا خەيرخاھلىق قىلىش جەمئىيىتى.

مَقْعَدَةٌ ج مَقَاعِدُ: كاسسا، قوّيرۇق، ساغرا، مەقئەت.

مُقْعَرٌ: چوڭقۇر، تېرەن.

مُقْفِرٌ: چۆللۈك، قاقاسلىق.

مُقَفَّعٌ ج مُقَفَّعُونَ: قورۇلۇپ قالغان، يىغىلىپ قالغان.

مُقَفًّى: قاپىيىلىك، قاپىيىداش.

شِعْرٌ مُقَفًّى: قاپىيىلىك شېئىر.

مُقْفَلٌ: قۇلۇپلانغان، تاقالغان.

«بَابٌ مُقْفَلٌ»: تاقاقلىق ئىشىك، سولاقلىق ئىشىك.

مُقْفَلُ الْيَدَيْنِ: پىخسىق، بېخىل.

جَامِعَةٌ مُقْفَلَةٌ: تاقالغان ئۇنىۋېرسىتېت.

مَقَتَ يَمْقُتُ تَمْقِيتًا الرَّجُلَ: قاتتىق يىرگەندى، قاتتىق ئۆچ كۆردى.

مَقَّتَهُ: نەپرەتلەندۈردى، بىزار قىلدى، يىرگەندۈردى.

مَقَلَ يَمْقُلُ مَقْلًا: كۆردى، كۆزەتتى، قارىدى.

مَقَلَ الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇغا چۆكۈردى.

مَقَلَ فِي الْمَاءِ: سۇغا سەكرىدى.

مِقْلَاةٌ ج مَقَالٍ: ساپلىق، قازان.

مِقْلَاتٌ ج مَقَالِيتُ: بالىسى تۇرماس ئايال.

مِقْلَادٌ ج مَقَالِيدُ: ئاچقۇچ.

﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ «قۇرئان»: ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ ئاچقۇچلىرى ئاللاھنىڭ ئىلكىدىدۇر.

مَقَالِيدُ الْأُمُورِ: ھاكىمىيەت، باشقۇرۇش ھوقۇقى، ئەمەل.

مَقَالِيدُ الرِّئَاسَةِ: ھوقۇق، ھوقۇق دائىرىسى.

«سُلِّمَتْ إِلَيْهِ مَقَالِيدُ الْحُكْمِ»: ھاكىمىيەت ئۇنىڭغا تاپشۇرۇلدى.

مِقْلَاعٌ ج مَقَالِيعُ: رەگەتكە، مانجانىق.

مِقْلَاقٌ: ئەنسىرىگەك.

«رَجُلٌ مِقْلَاقٌ»: ئەنسىرىگەك ئادەم.

مِقْلَامٌ ج مَقَالِيمُ: قاپچا.

مِقْلَبٌ ج مَقَالِبُ: كەتمەن، ئوتىغۇچ؛ ھىيلە-مىكىر، ساختىپەزلىك.

مِقْلَبٌ فِي الْفَلَكِ: يۇلتۇزنىڭ مېرىدىئاندىن ئۆتۈشى.

مُقْلَةٌ ج مُقَلٌ: كۆز.

مُقْلَةُ الْعَيْنِ: كۆز ئالمىسى.

مِقْلَدٌ ج مَقَالِدُ: ئاچقۇچ.

مَقْلَعُ الْحِجَارَةِ ج مَقَالِعُ: تاش كانى، تاش قومۇرىدىغان جاي.

مُقْلِقٌ ج مُقْلِقَاتٌ: بىئارام قىلغۇچى، تەشۋىشلەندۈرگۈچى.

«حَدَثٌ مُقْلِقٌ»: كىشىنى ئەنسىرىتىدىغان ۋەقە.

«مُقْلِقَاتُ الْحَيَاةِ»: ھاياتلىقنىڭ تەشۋىشلىرى.

إِشَاعَاتٌ مُقْلِقَةٌ: كىشىنى تەمتىرىتىپ قويىدىغان يالغان-ياۋىداق گەپلەر.

مُقَلْقِلٌ: تۇراقسىز، تەۋرەنگۈچى.

مُقِلٌّ: كەمبەغەل، نامرات، يوقسۇل.

مُقَلِّدٌ ج مُقَلِّدُونَ: دورىغۇچى، ئەگەشكۈچى، تەقلىد قىلغۇچى.

كَثُرَ الْمُقَلِّدُونَ فِي الْأَدَبِ: ئەدەبىياتتا دورامچىلار كۆپىيىپ كەتتى.

«مُعْظَمُ فُقَهَائِنَا مُقَلِّدُونَ لَا مُجْتَهِدُونَ»: فىقھشۇناسلىرىمىزنىڭ كۆپىنچىسى ئىجتىھات قىلغۇچىلار ئەمەس، بەلكى تەقلىد قىلغۇچىلار.

مُقَلِّمٌ: كەسكۈچى، قىرقىغۇچى.

مُقَلِّمَةُ الْأَظْفَارِ: تىرناقئالغۇچ.

مُقَلَّمٌ: كېسىلگەن، پۇتالغان.

مُقْلًى: قورۇلغان، پىشۇرۇلغان، قورۇما.

مِقْلَمَةٌ / مَقْلَمَةٌ ج مَقَالِمُ وَمِقْلَمَاتٌ: قەلەمدان.

مَقْلُوبٌ: ئۆرۈۋېتىلگەن، ئاستىن-ئۈستۈن

قىلىنغان، ئالماشتۇرۇلغان، ئۆزگەرتىلگەن.

شَخْصٌ مَقْلُوْبٌ: يۈرەك كېسىلى بولغان ئادەم.

كَلَامٌ مَقْلُوْبٌ: ئۆزگەرتىۋېتىلگەن سۆز.

لَا تَضَعْ هَذَا الصَّنْدُوْقَ مَقْلُوْبًا لِأَنَّ فِيْهِ أَدْوِيَةً سَائِلَةً: بۇ ساندۇقتا سۇيۇق دورىلار قاچىلانغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى دۈم قويما.

مَقْلُوْدٌ: ئېشىلگەن، ئېگىرىلگەن.

مَقْلُوْعٌ: ئاقسىل كېسىلى بىلەن ئۆلگەن.

«شَاةٌ مَقْلُوْعَةٌ»: ئاقسىل كېسىلى بىلەن ئۆلگەن قوي.

مَقْلُوْمٌ: كېسىلگەن، پۇتالغان.

مَقْلُوٌّ: قورۇلغان، پىشۇرۇلغان، قورۇما.

مِقْلًى: ساپلىق، قازان.

مَقْلِيٌّ: قورۇلغان، پىشۇرۇلغان، قورۇما.

مُقْمِرٌ: ئايدىڭ.

اَللَّيْلَةُ الْمُقْمِرَةُ: ئايدىڭ كېچە.

هَذِهِ اللَّيْلَةُ تَكُوْنُ مُقْمِرَةً: بۇ كېچە ئايدىڭ بولىدۇ.

مَقْمَرٌ. مَقْمَرَةٌ ج مَقَامِرُ: قىمارخانا، تاۋكا.

مِقْمَعَةٌ ج مَقَامِعُ: توقماق.

﴿وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار تۆمۈر توقماقلار بىلەن ئۇرۇلىدۇ.

مُقَمَّطٌ: تېڭىلغان، باغلانغان، زاكىلانغان.

مُقَمِّلٌ: پىتلىق.

مُقَنْبِلٌ: توپ ئاتىدىغان قورال.

«مِدْفَعٌ مُقَنْبِلٌ»: زەمبىرەك.

«طَائِرَةٌ مُقَنْبِلَةٌ»: بومباردىمانچى ئايروپىلان.

مُقَنْطَرٌ: ئەگمە شەكىللىك بىنا.

مُقَنْطَرَةٌ: بايلىق.

الْقَنَاطِرُ الْمُقَنْطَرَةُ: هەددى-هېسابسىز بايلىق.

مَقْنَعٌ ج مَقَانِعُ: ئادىل، ئىشەنچلىك، قانائەتلىنەرلىك، رازى قىلارلىق.

مُقْنِعٌ: كىشىنى رازى قىلىدىغان، قانائەتلەندۈرىدىغان.

«كَلَامٌ مُقْنِعٌ»: قانائەتلىنەرلىك سۆز.

مِثْلُ هَذَا التَّحْلِيْلِ مُقْنِعٌ جِدًّا: مۇنداق تەھلىل قانائەتلەندۈرۈش كۈچىگە ئىگە.

﴿مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ﴾ «قرآن»: (بۇ كۈندە) ئۇلار باشلىرىنى كۆتۈرۈپ ئالغا قاراپ چاپىدۇ.

مُقَنْفِشٌ فِي اللِّبَاسِ: كىيىم-كېچەكلىرى رەتسىز.

مُقَنَّعٌ ج مُقَنَّعُوْنَ: پەردىلەنگەن، نىقابلانغان.

«لِصٌّ مُقَنَّعٌ»: نىقابلىق ئوغرى.

«كَلَامٌ مُقَنَّعٌ»: ياپتا سۆز.

مُقَنِّنٌ ج مُقَنِّنُوْنَ: قانۇن چىقارغۇچى، قانۇن تۈزگۈچى.

مَجْلِسُ الدَّوْلَةِ هُوَ الْمُقَنِّنُ الْأَوَّلُ: دۆلەت سوۋېتى تۇنجى قانۇن چىقارغۇچى.

مُقَنَّنٌ: قانۇنلۇق، قانۇنلاشقان.

سِبَاقَةُ السَّيَّارَاتِ مُقَنَّنَةٌ: ماشىنا ھەيدەش قانۇنلۇقتۇر.

مَقْنُوْدٌ: ناۋات سىلىنغان.

رَجُلٌ مَقْنُوْدُ الْكَلَامِ: شېرىن سۆزلۈك ئادەم.

مَقْهُوْرٌ: بويسۇندۇرۇلغان، يېڭىلگەن، مەجبۇرلانغان، غەمكىن.

«جَيْشٌ مَقْهُوْرٌ»: يېڭىلگەن قوشۇن.

«اِمْرَأَةٌ مَقْهُوْرَةٌ»: غەمكىن ئايال.

مَقْهًى ج مَقَاهٍ: قەھۋەخانا.

يَلْتَقُوْنَ فِي الْمَقْهَى كُلَّ مَسَاءٍ: ئۇلار ھەر كۈنى كەچتە قەھۋەخانىدا ئۇچرىشىدۇ.

مِقْوَدٌ ج مَقَاوِدُ: چۇلۇۋۇر، تىزگىن.

مِقْوَدُ السَّيَّارَةِ: ماشىنىنىڭ رولى.

«مِقْوَدُ الْجَمَلِ»: تۆگىنىڭ چۇلۇۋۇرى.

مَقُوْدٌ: باش ئەگكۈچى، بويسۇنغۇچى.

مِقْوَسٌ ج مَقَاوِسُ: باشلىنىش نۇقتىسى، چىقىش نۇقتىسى (بەيگىدىكى).

مَقُوْلٌ ج مَقُوْلاَتٌ: دېيىلگەن، سۆزلەنگەن.
اَلْمَقُوْلاَتُ الْعَشَرَةُ: ئون چوڭ كاتېگورىيە.
مِقْوَلٌ: تىل.
مِقْوَمٌ: ساپاق، تۇتقۇچ، ساپ.
مِقْوَمُ الْمِحْرَاثِ: ساپاننىڭ تۇتقۇچى.
مُقَوَّرٌ: ئويۇلغان، ئويۇپ ئېلىنغان؛ ئاسفالتلانغان.
ثَوْبٌ مُقَوَّرٌ: كەڭ ياقىلىق كىيىم، پەرىجە.
مُقَوَّسٌ: ئەگمە.
«سَقْفٌ مُقَوَّسٌ»: ئەگمەشىپ، كېمىر ئۆي.
مُقَوَّلَةٌ: تەكرارلانغان سۆز.
مُقَوِّمٌ ج مُقَوِّمُوْنَ: باھالىغۇچى، باھا قويغۇچى؛ تۈزىگۈچى.
مُقَوَّمٌ: باھالانغان، باھا بېرىلگەن.
مُقَوِّمٌ ج مُقَوِّمَاتٌ: كوممۇناتور، توغرىلىغۇچ.
مُقَوِّمَاتٌ: مۇرەككەپ ئامىل، قۇرۇلما.
مُقَوِّمَاتُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇش ۋاستىلىرى.
مُقَوِّمَاتٌ أَسَاسِيَّةٌ: ئاساسىي شەرت.
مُقَوِّمَاتُ الْحَرْبِ: ئۇرۇشنىڭ ئاساسىي ئامىلى.
مُقَوَّمَاتٌ: نەپىس نەرسىلەر، قىممەتلىك نەرسىلەر.
مُقَوٍّ: كۈچەيتكۈچى، قوزغاتقۇچى، جانلاندۇرغۇچى، قۇۋۋەت بەرگۈچى.
مُقَوٍّ لِلْقَلْبِ: يۈرەكنى كۈچەيتكۈچى دورا؛ ئىلھام بەرگۈچى.
مُقَوِّي الصَّوْتِ: مىكروفون.
مُقَوًّى: كۈچەيتىلگەن، مۇستەھكەملەنگەن.
وَرَقٌ مُقَوًّى: قېلىن قەغەز، قاتتىق قەغەز.
مُقَوِّيَاتٌ: روھلاندۇرغۇچى دورىلار.
مُقْوٍ م مُقْوِيَةٌ: كۈچلۈك.
﴿نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعاً لِّلْمُقْوِينَ﴾ «قۇرئان»: ئۇنى بىز ئىبرەت ۋە يولۇچىلار پايدىلىنىدىغان نەرسە قىلدۇق.
مِقْيَاسٌ ج مَقَايِيْسُ: ئۆلچەم، ئۆلچىگۈچ، مىقدار، سان.
مِقْيَاسُ الْحَرَارَةِ: تېرمومېتىر.
مِقْيَاسُ الزَّوَايَا: بۇلۇڭ ئۆلچىگۈچ.
مِقْيَاسُ السُّرْعَةِ: سپىدومېتىر، سۈرئەت سائىتى.
مَقَايِيْسُ اِخْتِبَارِ الْمُرَشَّحِيْنَ هِيَ كَذَا: نامزاتلارنى سىناشنىڭ ئۆلچىمى مۇنداق.
مَقَايِيْسُ الْحَجْمِ: چوڭ-كىچىكلىك ئۆلچىمى.
مَقِيْتٌ: ئۆچ كۆرۈلگەن، يامان كۆرۈلگەن، زېرىكەرلىك، ئورۇق.
مُقِيْتٌ: غىزالاندۇرغۇچى؛ مۇھاپىزەت قىلغۇچى، ئىقتىدارلىق.
﴿وَكَانَ اللّٰهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيْتاً﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ھەممە ئىشقا قادىردۇر.
مَقِيْظٌ ج مَقَايِظُ: قاتتىق ئىسسىقتا تۇرىدىغان جاي.
مَقِيْلٌ: چۈشلۈك ئۇيقۇ، چۈشلۈك ئۇيقۇ ئورنى.
مُقِيْمٌ ج مُقِيْمُوْنَ: تۇرغۇچى، ئورۇنلاشقۇچى، ماكانلاشقۇچى، مۇستەھكەم، مەڭگۈ، ئەبەدىي.
مُقِيْمُ الْحُجَّةِ: ھۆججەت كۆرسەتكۈچى.
مُقِيْمٌ بِوَاجِبَاتِهِ: ۋەزىپە ئۆتىگۈچى.
مُقِيْمُ الصَّلاَةِ: ناماز ئۆتىگۈچى.
مُقَيِّئٌ ج مُقَيِّئَاتٌ: قەي قىلدۇرۇش دورىسى.
اَلْجَوْزُ الْمُقَيِّئُ: كۈچۈلا ئۇرۇقى.
مَنْظَرٌ مُقَيِّئٌ: كىشىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشتۇرىدىغان كۆرۈنۈش.
رَائِحَةٌ مُقَيِّئَةٌ: كۆڭۈلنى ئاينىتىدىغان پۇراق.
مُقَيِّحٌ: يىرىڭلاتقۇچى.
مُقَيَّدٌ ج مُقَيَّدَاتٌ: كىشەنلەنگەن، باغلانغان؛ تىزىملانغان، خاتىرىلەنگەن.
كَبْشٌ مُقَيَّدٌ: باغلانغان قوچقار.
مَوْلُوْدٌ مُقَيَّدٌ بِالْبَلَدِيَّةِ: شەھەرگە نوپۇسقا ئالدۇرۇلغان بوۋاق.

عَقْدٌ مُقَيَّدٌ بِشُرُوطٍ: شەرتلىك توختام.

مُقَيِّنَةٌ: گىرىمچى ئايال، ھۆسن تۈزىگۈچى ئايال.

مَكَا يَمْكُو مَكْوًا وَمُكَاءً: ئىسقىرتتى.

مُكَابِدٌ: جاپاكەش، مۇشەققەت چەككۈچى، قىيىنچىلىققا ئۇچرىغۇچى.

مُكَابَدَةٌ: يولۇقماق، ئۇچرىماق، چىدىماق.

مُكَابِرٌ: تەرسا، جاھىل، چوكچى.

مُكَابَرَةٌ: تەرسالىق، جاھىللىق، مۇنازىرە، بەس-مۇنازىرە.

مُكَاتَبٌ: مەلۇم پۇل تۆلەش بەدىلىگە ئازاد بولۇش ئۈچۈن خوجايىنى بىلەن توختام تۈزۈشكەن قۇل.

مُكَاتَبَةٌ: خەت يېزىشماق، خەۋەرلەشمەك.

مَكَادٌ . مَكَادَةٌ: ئويلىماق، رازى بولماق.

«لَا مَهَمَّ لِي وَلَا مَكَادَةَ»: مەن ئويلىمايمەن، رازى بولمايمەن.

مُكَارٍ ج مُكَارِيُونَ: ئىجارىگە بەرگۈچى، ئېشەكچى.

«يَعْمَلُ مُكَارِيًا فِي الْقَرْيَةِ»: ئۇ يېزىدا كىراكەشلىك قىلىدۇ.

مُكَاشِرٌ: يېقىن قوشنا، تام قوشنا.

مُكَافَاةٌ: مۇكاپات، ھەق.

مُكَافَأَةٌ ج مُكَافَآتٌ: مۇكاپات، ھەق؛ مىننەتدارلىق بىلدۈرمەك، رەھمەت ئېيتماق.

مُكَافَأَةٌ عَنْ: جاۋاب قايتۇرماق.

«مُنِحَ مُكَافَأَةً مُقَابِلَ عَمَلِهِ»: ئۇنىڭ ئىشىغا قارىتا مۇكاپات بېرىلدى.

صَرْفُ مُكَافَأَةٍ تَشْجِيعِيَّةٍ: ئىلھاملاندۇرۇش مۇكاپاتى بېرىش.

مُكَافَآتُ الْخُبَرَاءِ الشَّهْرِيَّةِ: مۇتەخەسسىسلەرنىڭ ئايلىق مۇكاپاتى.

مُكَافِئٌ: مۇكاپاتلىغۇچى، ھەق بەرگۈچى؛ ئوخشاش، تەڭ-باراۋەر.

مُكَافِحٌ: كۆرەش قىلغۇچى، جەڭچى.

مُكَافَحَةٌ ج مُكَافَحَاتٌ: كۆرەش قىلماق، ئېلىشماق، سوقۇش، جەڭ.

مُكَافَحَةُ الْغِشِّ: خىيانەتچىلىككە قارشى تۇرۇش.

مُكَافَحَةُ الْأُمِّيَّةِ: ساۋاتسىزلىققا قارشى كۆرەش قىلىش.

مُكَافَحَةُ الشُّعُوبِ ضِدَّ الْإِسْتِعْمَارِ: خەلقنىڭ جاھانگىرلىككە قارشى كۆرەش قىلىشى.

«هُوَ مِنَ الْمُكَافِحِينَ الْمُخْلِصِينَ»: ئۇ سادىق جەڭچىلەردىندۇر.

مُكَالَمَةٌ ج مُكَالَمَاتٌ: سۆزلەشمەك، سۆھبەتلەشمەك.

«تَلَقَّى مُكَالَمَاتٍ هَاتِفِيَّةٍ كَثِيرَةٍ»: نۇرغۇن تېلېفونلارنى ئالدى.

مَكَانٌ ج أَمْكِنَةٌ وَأَمَاكِنُ: ئورۇن جاي، ماكان، بوشلۇق؛ مەۋقە.

مَكَانُ الْإِجْتِمَاعِ: يىغىن ئورنى.

«لَا يَسْتَقِرُّ فِي مَكَانٍ»: بىر جايدا تۇرالمايدۇ.

مَكَانُ الْحَادِثِ: ۋەقە يۈز بەرگەن جاي.

«أَخْلَى مَكَانَهُ»: ئورۇن بوشىتىپ بەردى.

«هُوَ رَفِيعُ الْمَكَانِ»: ئۇنىڭ ئورنى يۇقىرى.

﴿وَرَفَعْنَاهُ مَكَاناً عَلِيّاً﴾ «قرآن»: ئۇنى بىز يۇقىرى ئورۇنغا كۆتۈردۇق.

«هَذَا الْمَوْضُوعُ مِنَ الْأَهَمِّيَّةِ بِمَكَانٍ»: بۇ ماۋزۇ ناھايىتى مۇھىم.

«هُوَ مِنَ الشَّجَاعَةِ بِمَكَانٍ»: ئۇ ناھايىتى باتۇر.

فِي مَكَانٍ: ئورنىغا، ئورنىدا، ۋاكالىتەن.

«وَضَعَهُ فِي مَكَانٍ أَمِينٍ»: ئۇنى ئىشەنچلىك بىر يەردە قويدى.

«يَحْتَلُّ مَكَانًا مَرْمُوقًا فِي الدَّوْلَةِ»: ئۇ دۆلەتنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ئادەمى.

مَكَانٌ عُمُومِيٌّ: ئاممىۋى سورۇن، جامائەت ئورۇنلىرى.

«إِنَّ هٰذَا مِنَ الْغَرَابَةِ بِمَكَانٍ»: بۇ تولىمۇ غەلىتىلىك، بۇ تولىمۇ قىزىقارلىق.

«يَقُودُ السَّائِقُ سَيَّارَتَهُ إِلَى مَكَانِ الْعَمَلِ»: شوپۇر ماشىنىسىنى ئىش ئورنىغا ھەيدەپ باردۇ.

مَكَانَةٌ ج مَكَانَاتٌ: ئورۇن، دەرىجە؛ ئابرۇي، نوپۇز؛ تەسىر.

ذُو مَكَانَةٍ: ھوقۇققا ئىگە، ئابرۇيلۇق، نوپۇزلۇق، تەسىر كۈچى بار.

«عَالِمٌ ذُو مَكَانَةٍ رَفِيعَةٍ»: يۇقىرى دەرىجىلىك ئالىم.

﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ﴾ «قرآن»: ئەگەر بىز خالىساق ئۇلارنى ئۆيلىرىدىلا سۈرىتىنى مۇبەددەل قىلىۋېتەتتۇق.

مَكَانَةُ الصَّدَارَةِ مِنَ الْمَجْلِسِ: تۆر.

مُكَانَفَةٌ: ياردەم بەرمەك، ياردەملەشمەك.

مَكَبُّ الْخَيْطِ ج مَكَبَّاتٌ وَمَكَابُّ: يىپ غالتىكى، غالتەك يىپ، ماشىنا يىپى، چاق، (يىپ ئېگىرىدىغان).

مُكِبٌّ: دۈم چۈشكۈچى.

﴿أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى﴾ «قرآن»: زادى قايسى ئادەم يول تاپالايدۇ؟ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ماڭغان ئادەممۇ؟

مُكَبَّبٌ: تۈرمەللەنگەن.

مِكَبَّةٌ ج مِكَبَّاتٌ: ياپقۇچ، تۈۋاق، قاپقاق، ئېغىز، قېلىپ، ئۆگزە.

مُكَبِّرٌ ج مُكَبِّرَاتٌ: چوڭايتقۇچى، زورايتقۇچى، ئۇلۇغلىغۇچى.

مُكَبِّرُ الصَّوْتِ: مىكروفون.

نَظَّارَةٌ مُكَبِّرَةٌ: لوپا ئەينەك.

مُكَبَّرٌ: چوڭايتىلغان.

صُورَةٌ مُكَبَّرَةٌ: چوڭايتىلغان سۈرەت.

«قَدَّمَ الْمَوْضُوعَ فِي صُورَةٍ مُكَبَّرَةٍ»: ماۋزۇ مۇبالىغە قىلىنغان ھالدا ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

مُكَبِّسٌ ج مُكَبِّسُونَ: ئۈزۈملاش كەسپى بىلەن شۇغۇللانغۇچى.

مُكَبَّسٌ: بېسىلغان، سىقىلغان، پرېسلانغان.

مُكَبَّسَاتٌ: كونسېرۋا يېمەكلىكلەر.

مُكَبَّلٌ: باغلانغان، كىشەنلەنگەن.

مِكْبَحٌ ج مَكَابِحُ: تورمۇز.

«رَاقَبَ السَّائِقُ مَكَابِحَ سَيَّارَتِهِ»: شوپۇر ماشىنىسىنىڭ تورمۇزىنى كۆزدىن كەچۈردى.

مِكْبَسٌ ج مَكَابِسُ: پرېسلاش ماشىنىسى.

«هُوَ مَكْبُوتُ الْعَوَاطِفِ»: ئۇ ھېسسىياتىنى بېسىۋالغان.

مَكْبُوسٌ: بېسىلغان، تۈزلاپ بېسىپ قويۇلغان؛ سىقىلغان، پرېسلانغان.

مَكْبُوسَاتٌ: كونسېرۋا يېمەكلىكلەر.

مِكْتَابٌ: خەت بېسىش ماشىنىسى.

مُكْتَئِبٌ ج مُكْتَئِبُونَ: غەمكىن، قايغۇلۇق، كۆڭلى يېرىم.

«ظَلَّ حَزِينًا مُكْتَئِبًا بَعْدَ وَفَاةِ أُمِّهِ»: ئانىسىنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن قايغۇ-ھەسرەتكە چۆكۈپ كەتتى.

مَكْتَبٌ ج مَكَاتِبُ: مەكتەپ، ئىشخانا، باشقارما؛ ئىدارە؛ يېزىق ئۈستىلى.

مَكْتَبُ الْبَرِيدِ: پوچتا ئىدارىسى، پوچتىخانا.

مَكْتَبُ الْمُحَامِي: ئادۋوكات ئىشخانىسى.

مَكْتَبُ الِاسْتِعْلَامَاتِ: خەۋەرلىشىش بۆلۈمى.

مَكْتَبُ أَمَانَةِ السِّرِّ: كاتىبات باشقارمىسى.

مَكْتَبُ الْإِشْرَافِ عَلَى الشُّؤُونِ الْعَامَّةِ: خوجىلىق بۆلۈم.

مَكْتَبُ التَّعْلِيمِ وَالْبُحُوثِ: ئوقۇتۇش ۋە تەتقىقات بۆلۈمى.

الْمَكْتَبُ السِّيَاسِيُّ: سىياسىي بيۇرو.

مَكْتَبُ التَّدْرِيسِ: ئوقۇتۇش كافېدراسى.

«غُرْفَةُ مَكْتَبَةِ الْأُسْتَاذِ فِي بَيْتِهِ»: ئۇستازنىڭ كۇتۇپخانا بۆلمىسى ئۆيىدە.

«الْمُصْحَفُ عَلَى مَكْتَبِي»: قۇرئان مېنىڭ ئىشخانامدا.

مَكْتَبَةٌ ج مَكْتَبَاتٌ: كۇتۇپخانا، كىتابخانا، كىتاب دۇكىنى.

«أَسْهَمَ بِتَآلِيفِهِ فِي إِثْرَاءِ الْمَكْتَبَةِ الْعَرَبِيَّةِ»: ئۇ ئۆز ئەسەرلىرى بىلەن ئەرەب كۇتۇپخانىلىرىنى بېيىتىشقا ھەسسە قوشتى.

مَكْتَبَةٌ وَطَنِيَّةٌ: مىللىي كۇتۇپخانا.

مُكْتَتِفٌ: قولى ئارقىسىغا باغلانغان.

مُكْتَرِثٌ: غەمخورلۇق قىلغۇچى، كۆيۈنگۈچى.

غَيْرُ مُكْتَرِثٍ: لايغەزەل، بىپەرۋا.

إِنَّهُ غَيْرُ مُكْتَرِثٍ بِنَصَائِحِ أَبَوَيْهِ: ئۇ ئاتا-ئانىسىنىڭ نەسىھەتلىرىگە پەرۋا قىلمايدۇ.

مُكْتَسَبٌ: نەتىجە.

مُكْتَسَبَاتٌ: نەتىجە.

مُكْتَسَبَاتُ الْعِلْمِ: ئىلمىي نەتىجە.

مُكْتَشِفٌ: كەشپىياتچى.

مُكْتَظٌّ: تولۇپ كەتكەن.

مُكْتَفٍ: مەمنۇن بولغۇچى، رازى بولغۇچى.

مِكْتَلٌ ج مَكَاتِلُ م مِكْتَلَةٌ: سېۋەت.

مُكْتَنِزٌ: چىڭ سېمىز.

عَضَلاَتُ الرِّيَاضِيِّ مُكْتَنِزَةٌ: تەنھەرىكەتچىنىڭ مۇسكۇللىرى چىڭدۇر.

مَكْتُوبٌ: يېزىلغان، پۈتۈلۈپ كەتكەن، بەلگىلىنىپ كەتكەن.

مَكْتُوبٌ عَلَيْهِ أَنْ يَنْجُوَ مِنْ هَذَا الْحَادِثِ: ئۇنىڭ بۇ ھادىسىدىن قۇتۇلۇشى پېشانىسىگە پۈتۈلۈپ كەتكەن.

«الْمَكْتُوبُ عَلَى الْجَبِينِ لاَ بُدَّ أَنْ تَرَاهُ الْعَيْنُ»: پېشانىسىگە پۈتۈلگەننى كۆرمەي ئامال يوق.

مَكْتُوبٌ ج مَكَاتِيبُ: خەت، خەت-چەك، سالام خەت، ئالاقە، مەكتۇپ.

مَكْتُوبُ التَّوْصِيَةِ: تونۇشتۇرۇش خېتى.

بَعَثَ إِلَيْهَا بِمَكَاتِيبَ عَاطِفِيَّةٍ: ئۇنىڭغا مۇھەببەت خەتلىرى ئەۋەتتى.

مَكْتُوفٌ ج مَكْتُوفُونَ: باغلانغان.

لَنْ يَظَلَّ مَكْتُوفَ الْيَدَيْنِ: ئۇ ھامان ھېچ نەرسە قىلالمايدۇ.

مَكْتُومٌ: يوشۇرۇنغان، يېپىلغان، مۆكۈنگەن.

صَوْتٌ مَكْتُومٌ: يوشۇرۇن ئاۋاز.

مُكْتَوٍ: داغلانغان، كۆيدۈرۈلگەن، قاقلانغان، تامغا بېسىلغان، ئەن سېلىنغان.

مَكَثَ يَمْكُثُ مَكْثًا / مِكْثًا / مُكْثًا وَمَكَثًا وَمُكُوثًا وَمُكْثَانًا وَمِكِّيثَى وَمِكِّيثَاءَ بِالْمَكَانِ: ئولتۇراقلاشتى، ماكانلاشتى، ماكان تۇتتى، تۇرۇپ قالدى، تۇردى.

﴿فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ «قرآن»: ئۇزاق ئۆتمەي ھۆپۈپ كەلدى.

مَكَثَ فِي الْخَارِجِ سَنَوَاتٍ: چەتتە بىرقانچە يىل تۇرۇپ قالدى.

«مَكَثَ يَتَرَقَّبُهُ مُدَّةَ سَاعَتَيْنِ»: ئۇنى ئىككى سائەت كۈتۈپ تۇردى.

مِكْثَارٌ: جاۋىلدىماق، ۋات-ۋات، كوت-كوت، گېپى تولا، ۋالاقتەككۇر.

مُكَثِّفٌ ج مُكَثِّفَاتٌ: كوندېنساتور (توك ساقلايدىغان ئەسۋاب).

مُكَثِّفٌ ثَابِتٌ: تۇراقلىق كوندېنساتور.

مُكَثِّفٌ مُتَغَيِّرٌ: تۇراقسىز كوندېنساتور.

مُكَثَّفٌ: زىچلاشقان، قويۇقلاشقان، توپلاشقان.

دُرُوسٌ صَيْفِيَّةٌ مُكَثَّفَةٌ: زىچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان يازلىق دەرسلەر.

جَوٌّ عِلْمِيٌّ مُكَثَّفٌ: قويۇق ئىلمىي كەيپىيات.

مُكْثِرٌ: باي، پۇلى جىق، مالدار؛ گېپى تولا، ۋات-ۋات.

مِكْحَالٌ ج مَكَاحِلُ: سۇرمە تارتىدىغان ئەسۋاب، سۇرمە قەلىمى.

مِكْحَلٌ: سۇرمە تارتىدىغان ئەسۋاب.

مُكْحَلَةٌ ج مَكَاحِلُ: سۇرمە قۇتىسى.

مَكْدَامٌ: شېغىل، ئۇششاق تاش.

مُكَدِّرٌ: بىزار قىلىدىغان، زېرىكتۈرىدىغان.

مُكَدَّرٌ: خاپىلىق، پاراكەندە.

مُكَدَّسٌ: دۆۋىلەنگەن، توپلانغان.

«هَلْ يَنْفَعُكَ الْمَالُ الْمُكَدَّسُ»: توپلىغان ماللىرىڭ ساڭا ئەسقاتامدۇ.

مَكْدُودٌ ج مَكْدُودُونَ: چارچاپ ھالى قالمىغان.

عَامِلٌ مَكْدُودٌ: جاپاكەش ئىشچى.

مَكَرَ يَمْكُرُ مَكْرًا الرَّجُلَ وَبِهِ: ئالدىدى، ساختىپەزلىك قىلدى، كۆز بويامچىلىق قىلدى، گوللىدى.

مَكَرَ بِشَرِيكِهِ: شېرىكىنى ئالدىدى.

مَكَرَ اللّهُ الْعَاصِيَ وَبِهِ: ئاللاھ گۇناھكارنى جازالىدى.

﴿وَمَكَرُواْ وَمَكَرَ اللّهُ وَاللّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ «قرآن»: ئۇلار مىكىر ئىشلەتتى، ئاللاھ ئۇلارنىڭ مىكىرنىنى بەربات قىلدى، ئاللاھ مىكىر قىلغۇچىلارنىڭ جازاسىنى ئوبدان بەرگۈچىدۇر.

مَكْرٌ: ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك، كۆز بويامچىلىق، قۇۋلۇق، مەككارلىق، ھىيلە-مىكىرلىك، مۇغەمبەرلىك.

مَكْرَةٌ: تەدبىر، ئامال، چارە، چارە-تەدبىر، ۋاستە، ئۇسۇل؛ ھىيلە-نەيرەڭ.

مِكَرٌّ: باتۇرانە ھۇجۇم قىلغۇچى.

فَرَسٌ مِكَرٌّ: چاپقۇر ئات، ھارماس ئات.

مُكَرَّرٌ: قايتىلانغان، تەكرارلانغان، پاكىزلانغان.

نَفْطٌ مُكَرَّرٌ: چەككىلەنگەن نېفىت.

مُكَرَّسٌ: تەقدىم قىلىنغان، بېغىشلىگەن، بېغىشلانغان.

مُكَرَّمٌ مُكَرَّمُونَ: ئابرۇيلۇق، شۆھرەتلىك، ھۆرمەتكە سازاۋەر.

ضَيْفٌ مُكَرَّمٌ: ئېزىز مېھمان.

مَكَّةُ الْمُكَرَّمَةُ: شانلىق مەككە، شەرەپلىك مەككە.

مِكْرَصٌ ج مَكَارِصُ: سۈت چېلەكى.

مَكْرُمٌ ومَكْرُمَةٌ ج مَكَارِمُ: ئۇتۇق، نەتىجە، تۆھپە، ئېسىللىك.

أَرْضٌ مَكْرُمَةٌ: مۇنبەت يەر.

«إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» «حديث»: مەن گۈزەل ئەخلاقلارنى ئومۇملاشتۇرۇش ئۈچۈن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدىم.

مُكْرِمٌ: ھۆرمەتلىگۈچى، قەدىرلىگۈچى.

مُكْرَمٌ: ھۆرمەتلىك، قەدىرلىك.

مُكْرَهٌ ج مُكْرَهُونَ: مەجبۇرلانغان، زورلانغان.

مِكْرُوبٌ ج مِكْرُوبَاتٌ: مىكروب، باكتېرىيە.

مَكْرُوبٌ ج مَكْرُوبُونَ: ئىچى سىقىلغان، غەم-قايغۇلۇق، غەمكىن.

هُوَ مَكْرُوبٌ مُنْذُ وَفَاةِ أُمِّهِ: ئۇ ئانىسى ۋاپات بولغاندىن بۇيان غەمكىن.

مَكْرُونَةٌ: تەييار چۆپ.

مَكْرُوهٌ ج مَكْرُوهُونَ: زېرىكىشلىك، يىرگىنچلىك، قەبىھ، رەزىل؛ كۈلپەت، مۇشەققەت، مەكرۇھ.

وَقَاكَ اللّهُ كُلَّ مَكْرُوهٍ: ئاللاھ سېنى ھەممە كۈلپەتتىن ساقلىسۇن.

شَمُّ الطِّيبِ فِي رَمَضَانَ مَكْرُوهٌ: رامزاندا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى پۇراش مەكرۇھ.

رِجَالٌ مَكْرُوهُونَ: يېقىمسىز ئادەملەر.

مَكْرُوهَةٌ: قىيىن، تەس، مۇشەققەت؛ كۈلپەت، ئازاب-ئوقۇبەت.

مُكْرٍ: ئىجارىگە بەرگۈچى، كىراغا بەرگۈچى.

مُكْرًى: ئىجارىگە بېرىلگەن، ئىجارىگە ئېلىنغان، يالالاپ ئېلىنغان.

مَكَسَ يَمْكِسُ مَكْسًا: كەم بولدى، كېمەيدى.

مَكَسَهُ: ئۇنى خارلىدى، ئەزدى.

مَكَسَ الشَّخْصُ الضَّرِيْبَةَ: باج ئالدى، باج يىغدى.

مَكَسَ فِي الْبَيْعِ: سودىلاشتى، باھا تالاشتى.

مَكْسٌ ج مُكُوْسٌ: ئۆتۈش بېجى، قاتناش بېجى، چېگرادىن ئۆتۈش بېجى، شەھەرگە كىرىش بېجى.

دَارُ الْمُكُوْسِ: باجخانا، باج ئېلىش ئورنى، باج ئىدارىسى.

مِكْسَالٌ: ھۇرۇن، بوشاڭ، يالقاۋ.

مَكْسَبٌ ج مَكَاسِبُ: ھوسۇل، مەنپەئەت، پايدا، تاپاۋەت.

إِنَّهُ لَا يَهْتَمّ أَبَدًا بِالْمَكَاسِبِ الشَّخْصِيَّةِ: ئۇ ھەرگىزمۇ شەخسىي پايدا-زىيان بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدۇ.

«لَا يَعْلَمُ حُدُوْدَ مَكَاسِبِهِ»: ئۆزىنىڭ ئېرىشكەن نەتىجىلىرىنىڭ چېكىنى ئۇقمايدۇ.

«مَكَاسِبُ الدَّوْلَةِ يَجِبُ الْمُحَافَظَةُ عَلَيْهَا»: دۆلەت مەنپەئىتىنى قوغداش لازىم.

مِكْسَحَةٌ: سۈپۈرگە.

مُكَسَّحَةٌ: غالتەك ھارۋا، قول ھارۋا.

مُكَسِّرٌ: سۇندۇرغۇچى، پاچاقلىغۇچى، ۋەيران قىلغۇچى، تارمار قىلغۇچى.

مُكَسِّرُ الْإِضْرَابِ: ئىشچىلار ئاسىيسى، ئىشچىلار خائىنى، ئىش تاشلاشنى بىكار قىلغۇچى.

مُكَسَّرٌ: چېقىلغان، پاچاقلانغان، سۇندۇرۇلغان، ۋەيران بولغان، تارمار قىلىنغان.

مُكَسَّرَاتٌ: بادام، ياڭاق قاتارلىق چېقىپ يەيدىغان قۇرۇق مېۋىلەر.

مَكْسُوْرٌ: چېقىلغان، سۇندۇرۇلغان، ئوشۇلغان، مەغلۇپ بولغان.

مَكْسُوْرُ الْخَاطِرِ / مَكْسُوْرُ الْقَلْبِ: غەمكىن، بىچارە، سولغۇن، چۈشكۈن، ئەلەملىك، ھەسرەتلىك، دەردلىك.

مَكْسُوْفٌ: تۇتۇلغان، كۈن تۇتۇلۇش، ئۇياتچان، نومۇسچان.

مَكْسُوٌّ: يېپىلغان، قاپلانغان.

مِكْشَاحٌ: پالتا.

مِكْشَطٌ ومِكْشَطَةٌ: قىرغۇچ، بەلچە.

مَكْشُوْفٌ: ئېچىۋېتىلگەن، ئوچۇق، يالىڭاچ.

مَكْشُوْفُ الرَّأْسِ: يالاڭباش.

مَكَانٌ مَكْشُوْفٌ: ئۈستى ئوچۇق جاي.

عَلَى الْمَكْشُوْفِ: ئوچۇقتىن-ئوچۇق.

مَكْظُوْمٌ: غەمكىن، غەمناك.

مُكَعْبَرٌ: تۈگۈنلۈك، بوغۇملۇق، ئۈگىلىك.

مُكَعَّبٌ ج مُكَعَّبَاتٌ: كۇب.

مِتْرٌ مُكَعَّبٌ: كۇب مېتىر.

مُكَعَّبُ الشَّكْلِ: كۇب شەكىللىك.

مُكَفَّفُ الْأَصَابِعِ: ئۈزۈش پەردىلىك، ئۈزۈش پەردىسى بار (ئۆردەك قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ بارماقلىرىنى بىر-بىرىگە تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان نېپىز پەردە).

مُكَفَّنٌ: كېپەنلەنگەن، كېپەن كىيگۈزۈلگەن.

مُكْفَهِرٌّ: قاراڭغۇ، زۇلمەت، غەمكىن، مەيۈس، قاپىقى تۈرۈك، مۇستەھكەم تاغ.

سَحَابٌ أَسْوَدُ مُكْفَهِرٌّ: قويۇق بۇلۇت.

وَجْهٌ مُكْفَهِرٌّ: سۈرلۈك چىراي.

عَامٌ مُكْفَهِرٌّ: قورغاقچىلىق يىل.

مَكْفُوْفٌ ج مَكَافِيْفُ: ئەما، قارىغۇ.

جَمْعِيَّةُ الْمَكْفُوْفِيْنَ: ئەمالار جەمئىيىتى.

مَكْفُوْلٌ ج مَكْفُوْلُوْنَ: كاپالەتلىك قىلىنغان، ھۆددە قىلىنغان، كېپىل قىلىنغان.

«هُوَ مَكْفُوْلٌ عِنْدَ عَمِّهِ»: ئۇ تاغىسىنىڭ تەربىيىسىدىدۇر.

أَمْوَالٌ مَكْفُوْلَةٌ: ھۆددە قىلىنغان ماللار.

مَكْفُوْنٌ: كېپەنلەنگەن.

مَكَّ يَمُكُّ مَكًّا: شورىدى، سۈمۈردى، چەكتى، ئىچىگە تارتتى، شۈمىدى.

مَكَّارٌ: مەككار، ھىيلىگەر، ئالدامچى، ساختىپەز.

مَكَّاسٌ: باجگىر، باجچى.

مَكَّاوِيٌّ: مەككىنىڭ، مەككىلىك.

مَكَّسَ يُمَكِّسُ تَمْكِيْسًا: كەم بولدى، كېمەيتتى.

مَكَّسَ فِي الْبَيْعِ: سودىلاشتى، باھا تالاشتى.

مَكَّسَ الشَّخْصَ الضَّرِيْبَةَ: باج يىغدى.

مَكَّسَهُ: ئۇنى ئەزدى، زۇلۇم قىلدى.

مَكَّنَ يُمَكِّنُ تَمْكِيْنًا: مۇستەھكەملىدى، كۈچەيتتى، چىڭىتتى، پۇختىلىدى، ئۆستۈردى؛ ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى، مۇمكىنچىلىك بەردى.

﴿إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭغا بىز زېمىندا ھەقىقەتەن كۈچ-قۇدرەت ئاتا قىلدۇق.

«مَكَّنَهُ مِنَ التَّصَرّفِ فِي شُؤُوْنِهِ»: ئۇنىڭ ئۆز ئىشلىرىنى قىلىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى.

مَكّوْكٌ ج مَكَاكِيْكُ: جام، رومكا؛ قەدەھ، بىر يېرىم سا (ئۆلچەم بىرلىكى) سىغىدىغان كەمچەن.

مَكّوْكُ الْفَضَاءِ: يەر شارى كېمىسى.

مَكِّيٌّ: مەككىلىك، مەككىنىڭ.

مَكْلَبَةٌ: ئىت كۆپ جاي.

مُكَلِّبٌ ج مُكَلِّبُوْنَ: ئىت ئۆگەتكۈچى، ئىت كۆندۈرگۈچى.

مُكَلَّبٌ ج مُكَلَّبُوْنَ: ئىشكەل سېلىنغان.

مُكَلَّفٌ ج مُكَلَّفُوْنَ: مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالغۇچى، جاۋابكار بولغۇچى؛ بالاغەتكە يەتكەن.

مُكَلَّفٌ شَرْعًا: شەرىئەتتە بالاغەتكە يېتىپ شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئۈستىگە ئېلىشقا تېگىشلىك بولغان ئادەم.

مُكَلَّفٌ بِالْأَعْمَالِ الْقُنْصُلِيَّةِ: ئورۇنباسار كونسۇل.

مُكَلَّفٌ بِشُؤُوْنِ السَّفَارَةِ: ئورۇنباسار كونسۇل.

مُكَلَّلٌ: تاج كىيدۈرۈلگەن.

مَكْلُوْبٌ ج مَكْلُبُوْنَ: غالجىر كېسەللىكىگە مۇپتىلا بولغان.

رَجُلٌ مَكْلُوْبٌ: غالجىر كېسىلى بولغان ئادەم.

مَكْلُوْمٌ: يارىلانغان، يارىدار، مەجرۇھ.

مَكْمَأَةٌ: موگۇلۇق.

مِكَمَّةٌ: ئېغىزدۇرۇق، جۆجەي.

مُكَمَّلٌ: تاماملانغان، تۈگىگەن، تولۇقلانغان، مۇكەممەل.

مُكَمَّمٌ: ئېغىزدۇرۇق سېلىنغان، يۈگەن سېلىنغان، نوقتا سېلىنغان.

مَكْمَنٌ ج مَكَامِنُ: يوشۇرۇنىدىغان جاي، پىنىستىرما قويۇلغان جاي.

الْمَكَامِنُ ضِدَّ الْغَارَاتِ الْجَوِّيَّةِ: ھاۋا ھۇجۇمىغا قارشى يوشۇرۇنىدىغان جاي.

مَكْمُوْمٌ: ئېغىزدۇرۇق سېلىنغان، يۈگەن سېلىنغان، نوقتا سېلىنغان.

مَكُنَ يَمْكُنُ مَكَانَةً: قاۋۇل بولدى، كۈچلۈك بولدى، مۇستەھكەم بولدى، پۇختا بولدى، چىڭ بولدى، نوپۇزغا ئىگە بولدى، ئىناۋەتلىك بولدى.

مَكُنَ عِنْدَ النَّاسِ: خەلق ئارىسىدا قەدىر-قىممىتى يۇقىرى بولدى.

مُكْنَةٌ ومِكَنَةٌ: قابىلىيەت، ئىقتىدار، كۈچ-قۇۋۋەت.

مَكِنَةٌ ج مَكِنَاتٌ وَمَكَائِنُ: ماشىنا، مېخانىزم،

ئىستانوك.

مَكِنَةُ الْخِيَاطَةِ: تىكىش ماشىنىسى.

مَكِنَةُ قَصِّ الشَّعْرِ: چاچ ئېلىش ماشىنىسى، ساتىراشلىق ماشىنىسى.

مَكِنَةُ الْعَرْضِ: كىنو قويۇش ئاپپاراتى.

مَكِنَةُ الطِّحْنِ: تۈگمەن، ئۇن تارتىش ماشىنىسى.

مَكِنَةُ الطِّبَاعَةِ: بېسىش ماشىنىسى.

مِكْنَسَةٌ ج مَكَانِسُ: سۈپۈرگە.

مِكْنَسَةٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: چاڭ ـ توزان سۈمۈرگۈچ.

مِكَنِكَا: مېخانىكا.

مِكْنَكِيٌّ: مېخانىكىلىق، مېخانىزملىق؛ مېخانىزاتور، مېخانىكا ئىشچىسى.

رَجُلٌ مُكَنَّفُ اللِّحْيَةِ: بومبا ساقال ئادەم.

مَكْنُوزٌ: توپلانغان، جۇغلانغان، ساقلانغان.

مَكْنُونٌ ج مَكْنُونَاتٌ: يوشۇرۇن، مەخپىي.

مَكْنُونَاتُ النَّفْسِ: ئىچكى سىر، مەخپىيەتچىلىك.

﴿كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ﴾ «قرآن»: سەدەپنىڭ ئىچىدىكى گۆھەرگە ئوخشايدىغان.

مَالٌ مَكْنُونٌ: يوشۇرۇن مال.

«أَظْهَرَ مَكْنُونَ نَفْسِهِ»: سىرىنى ئاشكارىلىدى، كۆڭلىدىكىنى دېدى.

مُكَهْرَبٌ: زەرەتلەنگەن، توك قاچىلانغان؛ ئېلېكترلەشكەن.

مِكْوَاةٌ ج مَكْوِيَّاتٌ وَمَكَاوٍ: دەزمال، داغمال.

مِكْوَاةُ الشَّعْرِ: چاچ بۈدۈرلىگۈچ.

مَكْوَرٌ: مەككار، ھىيلىگەر، ئالدامچى.

مِكْوَرٌ ومِكْوَرَةٌ: سەللە، رومال، ياغلىق.

مِكْوَسٌ ج مَكَاوِسُ: ئىسكىنە.

مُكَوَّزُ الرَّأْسِ: ئۇزۇن باش، سوقا باش.

مُكَوِّنٌ: ياراتقۇچى، كەشپىياتچى، بەرپا قىلغۇچى، قۇرغۇچى.

مُكَوَّنٌ: تۈزۈلگەن، شەكىللەنگەن، كەشىپ قىلىنغان.

«اَلْبِيئَةُ وَالْوِرَاثَةُ مِنْ أَهَمِّ الْمَكُوِّنَاتِ فِي بِنَاءِ شَخْصِيَّةِ الْإِنْسَانِ»: مۇھىت ۋە ئىرسىيەت بولسا ئىنسان سابا قۇرۇلۇشىدىكى ئەڭ مۇھىم بولغان تەركىبلىرىدىندۇر.

مَكْوِيٌّ: داغلانغان، كۆيدۈرۈلگەن، قاقلانغان، تامغا بېسىلغان، ئەن سېلىنغان.

مِكْيَاجٌ: ياسانماق.

«مِكْيَاجُ النِّسَاءِ»: ئاياللارنىڭ ياسىنىشى.

مِكْيَاجٌ (فِي التَّمْثِيلِ): (تىياتىردا) رولنىڭ تەلىپى بويىچە چىراينى ئۆزگەرتىش.

مِكْيَالٌ ج مَكَايِيلُ: ئۆلچەم قاچىسى، ئۆلچەم (تەخمىنەن 18 لىترغا تەڭ).

﴿وَلاَ تَنْقُصُواْ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ﴾ «قرآن»: ئۆلچەم ۋە تارازىدا كەم بەرمەڭلار.

مَكِيْدَةٌ ج مَكَايِدُ: ھىيلە ئىشلەتمەك، قەست قىلماق، زىيانكەشلىك قىلماق، ھىيلە ـ نەيرەڭ، سۇيىقەست.

مَكَايِدُ الْحَرْبِ: ئورۇشنىڭ ھىيلە ـ نەيرەڭلىرى.

مَكَايِدُ الْحَاسِدِيْنَ: ھەسەتخورلارنىڭ ئالدامچىلىقلىرى.

مِكْيَلٌ: ئۆلچەم قاچىسى.

مَكِيْنٌ ج مَكْنَاءُ: قەيسەر، قەتئىي، سۇباتلىق، مەتانەتلىك، چىڭ، مۇستەھكەم، پۇختا، مەزمۇت، كۈچلۈك، قۇدرەتلىك، نوپۇزلۇق، ئىناۋەتلىك، ئابرۇيلۇق، يۈزلۈك، ئورنى بار.

﴿إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مِكِينٌ أَمِينٌ﴾ «قرآن»: سەن بۈگۈن بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھەقىقەتەن مەرتىۋىلىك، ئىشەنچلىك ئادەمسەن.

مَكِيْنَةٌ: ئاستا، سۈس.

مُكَيِّسَاتِيٌّ ج مُكَيِّسَاتِيَّةٌ: ئۇۋۇلاپ قويغۇچى.

مُكَيِّفٌ ج مُكَيِّفَاتٌ: تەڭشىگۈچ.

مُكَيِّفُ الْهَوَاءِ: هاۋا تەڭشىگۈچ.

بَيْتٌ مُكَيَّفٌ: ھاۋاسى تەڭشەلگەن ئۆي.

الْمُكَيِّفَاتُ: ھوشسىزلاندۇرغۇچى نەرسىلەر، مەست قىلغۇچى نەرسىلەر.

مُلًّا ج أَمْلَاءٌ: بوش يەر، بىكار يەر، چۆل-جەزىرە، باياۋان.

مُلَاءَةٌ ج مُلَاءٌ: يوپكا، ئاياللارنىڭ بىر خىل ئۇززۇن چاپىنى؛ قاتتىق زۇكام.

مَلَائِكِيٌّ: پەرىشتىنىڭ، پەرىشتىگە ئائىت.

مُلَائِمٌ: مۇناسىپ، ئۇيغۇن، باب، ماس، لايىق.

غَيْرُ مُلَائِمٍ: مۇناسىپ ئەمەس، لايىق ئەمەس، ئۇيغۇن ئەمەس، نامۇۋاپىق.

تَصَرُّفٌ مُلَائِمٌ لِتَعْلِيمَاتِ الْمُدِيرِ: مۇدىرنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە ئۇيغۇن ھەرىكەت.

مُلَاءَمَةٌ: ئۇيغۇن كەلمەك، ماس كەلمەك، مۇناسىپ كەلمەك، مۇۋاپىق كەلمەك، باب كەلمەك، لايىق كەلمەك.

آرَاءٌ مُلَائِمَةٌ: مۇۋاپىق پىكىرلەر.

هَذِهِ الْغُرْفَةُ أَكْثَرُ مَلَائِمَةً لِيْ: بۇ خانا ماڭا تېخىمۇ ماس كېلىدۇ.

مُلَابٌ: خۇشبۇي، خۇش پۇراق.

مُلَابَسَةٌ ج مُلَابَسَاتٌ: شارائىت، ۋەزىيەت، ئالاقىدار ئىشلار.

تُحِيطُ بِالْقَضِيَّةِ مُلَابَسَاتٌ يَجِبُ تَوْضِيحُهَا: مەسىلىنى ئېنىقلاشقا تېگىشلىك نۇرغۇن مۇناسىۋەتلىك ئىشلار بار.

مُلَاتِبٌ: ئەسكى كىيىم.

مَلَاحَةٌ: گۈزەل بولماق، چىرايلىق بولماق.

مِلَاحَةٌ: دېڭىز قاتنىشى، دېڭىزچىلىق، سۇ ترانسپورتى، پاراخوتچىلىق.

الْمِلَاحَةُ الْجَوِّيَّةُ: ئاۋىئاتسىيە.

صَالِحٌ لِلْمِلَاحَةِ: دېڭىز قاتنىشىغا مۇۋاپىق.

مَلَاحِدَةٌ: دەھرىيلەر، خۇداسىزلار، دىنسىزلار.

مُلَاحِظٌ: ئوبزورچى، كۆزدىن كەچۈرگۈچى، كۆزەتكۈچى، نازارەتچى.

مُلَاحِظُ التَّشْغِيلِ: ئىش نازارەتچىسى.

حَضَرُوْا الْإِجْتِمَاعَ بِصِفَتِهِمْ مُلَاحِظِيْنَ لَا حَقَّ لَهُمْ فِي التَّصْوِيْتِ: ئۇلار يىغىنغا كۆزدىن كەچۈرگۈچى سۈپىتىدە قاتناشقان بولۇپ، ئاۋاز بېرىش ھوقۇقى يوق.

مُلَاحَظٌ: مۇلاھىزە قىلىنغان، كۆزدىن كۆچۈرۈلگەن، دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغان.

مِنَ الْمُلَاحَظِ أَنَّ الْمَوْضُوْعَ كَانَ صَعْبًا: ماۋزۇنىڭ قىيىن ئىكەنلىكى دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدۇ.

مُلَاحَظَةٌ: كۆزەتمەك، تەكشۈرمەك، باشقۇرماق.

مُلَاحَظَةٌ بِدِقَّةٍ: ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزەتمەك.

مُلَاحَظَةٌ ج مُلَاحَظَاتٌ: ئوبزور، تەھرىر سۆزى، تەھرىر ئىلاۋىسى، باھا، تەقرىز، كۆزقاراش، نۇقتىئىنەزەر.

وَجَّهَ مُلَاحَظَةً جَوْهَرِيَّةً: ماھىيەتلىك پىكىر يۈرگۈزدى.

مُلَاحَظَاتُ النَّاقِدِ عَلَى الْكِتَابِ: ئوبزورچىنىڭ كىتابقا قارىتا باھاسى.

«مُلَاحَظَاتُ الْوَزِيْرِ عَلَى التَّقْرِيْرِ»: مىنىستىرنىڭ دوكلاتقا قارىتا كۆزقارىشى.

مُلَاحَقَةٌ ج مُلَاحَقَاتٌ: قوغلاش، قوغلاپ يەتمەك.

مُلَاحَقَةُ الصَّيَّادِ لِلسِّبَاعِ: ئوۋچىنىڭ يىرتقۇچ ھايۋانىنى قوغلىشى.

مُلَاحِكٌ: تار يول.

مَلَاذٌ ج مَلَاوِذُ: پاناھگاھ، پاناھلىنىدىغان جاي، قورغان.

«الْجَبَلُ مَلَاذُ الثُّوَّارِ»: تاغ قوزغىلاڭچىلارنىڭ قورغىنى.

«بِالْعِمَارَةِ مَلَاذٌ ضِدَّ الْغَارَاتِ الْجَوِّيَّةِ»: ئىمارەتتە ھاۋا

هۆجۇملىرىغا قارشى پاناھگاھ بار.

مَلَارِيَا: نەم، تىنچىق ھاۋا.

حُمَّى الْمَلَارِيَا: بەزگەك.

أَرْضٌ مَلَازَةٌ: بادامىلىق، بادام چىقىدىغان يەر.

مُلَازِقٌ: يېقىن، چاپلىشىپ تۇرغان.

جَارٌ مُلَازِقٌ: يان قوشنا.

مُلَازِمٌ: داۋاملىق ئايرىلماي بىللە بولىدىغان، مۇلازىم، خىزمەتچى، ئەگەشكۈچى.

«مُلَازِمٌ لِلصَّوْمِ»: داۋاملىق روزا تۇتىدىغان.

«مُلَازِمٌ لِصَدِيْقِهِ»: دوستىدىن ئايرىلمايدىغان.

مُلَازِمٌ بَيْتَهِ: ئۆيىدە تۇرىدىغان، ئۆيىدىن ئايرىلمايدىغان.

مُلَازِمُ الصَّمْتِ: سۈكۈت قىلغۇچى، جىم تۇرغۇچى.

مُلَازِمُ الْفِرَاشِ: ياتاقتىن ئايرىلمايدىغان.

مُلَازَمَةٌ: يۆلەنمەك، تايانماق، يېقىنماق؛ تەۋە بولماق؛ مۇناسىۋەت، باغلىنىش، ئالاقە قىلماق؛ ئەگەشمەك، بىللە بولماق؛ داۋاملاشتۇرماق؛ چىڭ تۇتماق.

مَلَاسَةٌ: سىلىقلىق.

مُلَاشَاةٌ: تۈگەشتۈرمەك، يوقاتماق، يوقالماق.

مُلَاصِقٌ: تۇتاش، چاپلاشقان.

«بَيْتُ فُلَانٍ مُلَاصِقٌ لِبَيْتِي»: پالانىنىڭ ئۆيى مېنىڭ ئۆيۈمگە تۇتاش.

مُلَاصَقَةٌ: يېقىنلاشماق، چاپلاشماق، ئارىلاشماق.

مِلَاطٌ ج مُلُطٌ: سېغىز لاي.

مُلَاطَفَةٌ: ياخشى مۇئامىلە قىلماق، مۇلايىم بولماق.

«مُلَاطَفَةُ الْيَتَامَى»: يېتىملەرگە ياخشى مۇئامىلە قىلماق.

مُلَاطَفَةٌ ج مُلَاطَفَاتٌ: كۆيۈمچانلىق، رەھىمدىللىك، مۇلايىملىق.

مُلَاعِبٌ: سەيلە ھەمراھى، ئويۇن شېرىكى.

مُلَاقَاةٌ: ئۇچراشماق، كۆرۈشمەك، مۇلاقات بولماق.

مِلَاكٌ: ھۆكۈمەت ئەمەلدارى.

أَدْخَلَ فُلَانٌ فِي مِلَاكِ الْحُكُوْمَةِ: پالانى ھۆكۈمەتتە ۋەزىپە ئۆتىدى.

مِلَاكُ وَحْدَتِنَا كَامِلٌ: ئىدارىمىزنىڭ شتاتى تولۇق.

مِلَاكُ الْأَمْرِ: ئاساسلىق بۆلىكى، مۇھىم قىسمى، باش يېتەكلىگۈچى.

مِلَاكُ الطَّرِيْقِ: چوڭ يول، يولنىڭ ئوتتۇرىسى.

رَكِبَ مِلَاكَ الطَّرِيْقِ: يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا ماڭدى.

مِلَاكُ الطِّيْنِ: سۇيۇق لاي.

مَلَاكٌ ج مَلَائِكَةٌ: پەرىشتە.

مُلَاكِمٌ: مۇشتلاشچى، بوكسچى.

«مُحَمَّدْ عَلِيْ مُلَاكِمٌ شَهِيْرٌ»: مۇھەممەد ئەلى مەشھۇر بوكسچى.

مُلَاكَمَةٌ: مۇشتلاشماق، بوكسچىلىق.

مَلَالٌ . مَلَالَةٌ: زېرىكمەك، مالال بولماق.

مُلَالٌ: بەل ئاغرىقى، بەدەن قىزىغاندا چىققان تەر، سۆگەكتىكى قىزىتما.

مَلَامٌ . مَلَامَةٌ ج مَلَاوِمُ: كايىش، ئەيىبلەش، مالامەت قىلىش.

مُلَامَسَةٌ: تېگىشىپ كېتىشمەك، تۇتۇشماق، سىلاشماق، ئۇچراشماق، يېقىنلاشماق، ئارىلاشماق.

مُلَاوِصٌ: مەككار، مۇغەمبەر، كاززاپ، ئالدامچى، ساختىپەز.

الْمَلَاوِي: ئەگرى يول، چىغىر يول.

مَلَأَ يَمْلَأُ مَلْأً وَمَلْأَةً: توشقۇزدى، تولدۇردى.

مَلَأَ الْإِنَاءَ بِالْمَاءِ: قاچىنى سۇ بىلەن تولدۇردى.

مَلَأَ زُنْبُرُكَ السَّاعَةِ: سائەتنى بۇرىدى.

مَلَأَهُ عَلَى الْأَمْرِ: يار-يۆلەك بولدى، ياردەم بەردى، ياردەم قىلدى.

مَلَأَ عَيْنَيْهِ: كۆزىنى قاماشتۇردى، كۆزىگە چىرايلىق كۆرۈندى.

مَلأَ الْكَأْسَ مَاءً: قاچىنى سۇغا تولدۇردى.

كَلِمَةٌ تَمْلأُ الْفَمَ: ئېغىزغا ئالغىلى بولمايدىغان سەتچىلىك.

مَلأَ إسْتِمَارَةً: جەدۋەلنى تولدۇردى.

مَلأَ الْبِطَاقَةَ: باغاق يازدى.

يَجِبُ أَنْ أَمْلأَ سَاعَتِي: سائىتىمنى بۇرۇۋېلىشىم كېرەك.

مَلِئَ يَمْلَأُ مَلأً: تولدى، توشتى.

مِلْءٌ: قاچىلىماق، تولدۇرماق.

مِلْءُ الإِنَاءِ: بىر قاچا، لىقمۇلىق بىر قاچا.

مِلْءُ فَمٍ: ئېغىز توشقۇدەك.

مِلْءُ مِلْعَقَةٍ: بىر قوشۇق، قوشۇق توشقۇدەك.

مِلْءُ الْكَفِّ: بىر چاڭگال.

مِلْءُ بَطْنِهِ: قورسىقى تويغۇدەك.

أَكَلَ مِلْءَ بَطْنِهِ: قورسىقى تويغۇدەك يېدى.

يَنَامُ مِلْءَ جَفْنِهِ: قانغۇدەك ئۇخلايدۇ.

صَرَخَ بِمِلْءِ فَمِهِ: ئاۋازىنىڭ بارىچە ۋارقىرىدى.

جَرَى مِلأَ سَاقَيْهِ: جېنىنىڭ بارىچە يۈگۈردى.

تَنَفَّسَ الْهَوَاءَ مِلأَ رِئَتَيْهِ: چوڭقۇر نەپەس ئالدى.

يُرْجَى مِلْءُ هَذِهِ الْقَسِيمَةِ بِدِقَّةٍ تَامَّةٍ: بۇ كارتوچكىنى ناھايىتى ئىنچىكىلىك بىلەن تولدۇرۇش ئۈمىد قىلىنىدۇ.

قَالَ بِصَوْتٍ مِلْؤُهُ الشَّفَقَةُ: ناھايىتى كۆيۈنۈپ ئېيتتى.

لِيَ مِلْءُ الْحُرِّيَّةِ فِي إِنْجَازِ هَذَا الْمَشْرُوعِ: بۇ پىلاننى ئورۇنلاشتا مەن تامامەن ئەركىن.

مَلأٌ ج أَمْلاَءٌ: ئامما، كۆپچىلىك، جامائەت، ئەخلاق.

عَلَى الْمَلأِ: ئاممىا ئالدىدا.

أَعْلَنَ عَلَى مَلأِ الْعَالَمِ: پۈتۈن دۇنيا خەلقى ئالدىدا جاكارلىدى.

خَطَبَ فِي مَلأٍ مِنَ النَّاسِ: جامائەت ئالدىدا سۆزلىدى.

صَرَّحَ بِالْمَوْضُوعِ عَلَى رُؤُوسِ الْمَلأِ: ماۋزۇ ئۈستىدە ئاشكارا توختالدى.

عَلَى الْمَلأِ / أَمَامَ الْمَلأِ: ئامما ئالدىدا، جامائەت ئالدىدا، كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا.

الْمَلأُ الأَشْرَافُ: ئاقسۆڭەكلەر، يۇقىرى دەرىجىلىكلەر، ئەربابلار، مەشھۇر زاتلار، مەرتىۋىلىكلەر .

الْمَلأُ الأَعْلَى: روھانىي ئالەم، ئالەمىي ئەرۋاھ.

مَلاَّ السَّرِيرِ: ئەديال، كىرلىك.

مَلآنُ: تولۇق، توشقان، يېتەرلىك.

مَلآنُ الْجِسْمِ: سېمىز، سېمىزلىك.

مُلَبَّدٌ م مُلَبَّدَةٌ: چاپلاشقان؛ يامالغان.

تُصْبِحُ رِمَالُ الصَّحْرَاءِ مُلَبَّدَةً بَعْدَ اِنْهَمَارِ الْمَطَرِ: چوڭ يامغۇردىن كېيىن سەھرا قۇملىرى ھۆللىنىشىپ كەتتى.

مُلَبَّسٌ ج مُلَبَّسَاتٌ: قەنت-گېزەك (ئىچىگە مېغىز ئېلىنىپ تېشى شېكەر بىلەن قاپلانغان تاتلىق يېمەكلىك).

«يُحِبُّ الأَطْفَالُ أَكْلَ الْمُلَبَّسَاتِ»: باللار قەنت-گېزەكلەرنى ياخشى كۆرىدۇ.

مَلْبَسٌ ج مَلاَبِسُ: كىيىم.

«مَلاَبِسُ دَاخِلِيَّةٌ»: ئىچ كىيىملەر.

مَلْبَسُ الْوِقَايَةِ: قوغدىنىش كىيىمى.

مَحَلُّ بَيْعِ الْمَلاَبِسِ: كىيىم-كېچەك سېتىش دۇكىنى.

حُجْرَةُ الْمَلاَبِسِ: كىيىم ئالماشتۇرۇش ئۆيى.

مَلاَبِسُ تَحْتَانِيَّةٌ: ئىچ كىيىم.

صَنَاعَةُ الْمَلاَبِسِ: كىيىم-كېچەك سانائىتى.

الْمَلاَبِسُ الْجَاهِزَةُ: تەييار كىيىم-كېچەكلەر.

فِي خِزَانَةِ الْمَلاَبِسِ هَذِهِ رَفَّانِ: بۇ كىيىم ئىشكاپى ئىككى قەۋەتلىك.

مِلْبَنٌ ج مَلَابِنُ: سۈت تۇڭى، سۈت قاچىسى، سۈت سۈزگۈچ، كېسەك قېلىپى.

مَلْبَنَةٌ ج مَلَابِنُ: سۈت ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتى، سۈتچىلىك كارخانىسى ؛ سۈت فېرمىسى.

مِلْبَنَةٌ ج مَلَابِنُ: سۈت ساپلىقى، سۈت قوشۇقى.

مَلْبُوسٌ ج مَلْبُوسَاتٌ: كىيىم-كېچەك.

مَلْبُوكٌ: قالايمىقان، مالىماتاڭ، تەرتىپسىز، پاراكەندە.

مَلَتَ يَمْلُتُ / يَمْلِتُ مَلْتًا الشَّيْءَ: نەرسىنى مىدىراتتى، ھەرىكەتلەندۈردى، تىترەتتى.

مُلْتَاثٌ: مۇرەككەپ، چىگىچ، قالايمىقان، مۇجمەل، تۇتۇق.

حَائِطٌ مُلْتَاثٌ بِالْقُطْرَانِ: قارىماي بىلەن بۇلغانغان تام.

هُوَ مُلْتَاثُ الْعَقْلِ: ئەقلىدىن ئاداشقان.

مُلْتَئِمٌ: قوشۇلغۇچى، ئۇچراشقۇچى، يېپىشقۇچى؛ يامالغان، ئوڭشالغان.

مُلْتَبِسٌ: چىگىچلەشكەن، چىگىك.

«كَلَامٌ مُلْتَبِسٌ يُثِيرُ الشَّكَّ»: گۇمان قوزغايدىغان چىگىش گەپ.

مُلْتَبَكٌ: قالايمىقان، مالىماتاڭ ، پاراكەندە، باش-ئايىغى يوق.

مُلْتَنٌّ: لاتىنلىشىپ كەتكەن.

مُلْتَجِئٌ: پاناھ تەلەپ قىلغۇچى، يوشۇرۇنغۇچى.

مُلْتَجِئٌ سِيَاسِيٌّ: سىياسىي مۇھاجىر، سىياسىي باشپاناھ تەلەپ قىلغۇچى، سىياسىي قاچقۇن.

مُلْتَجِفَةٌ: كۆمتۈرۈلۈپ كەتكەن قۇدۇق.

مُلْتَحِفٌ ج مُلْتَحِفُونَ: يېپىنغان، پۈركەنگەن.

«مُلْتَحِفٌ بِعَبَاءَةٍ مِنْ شِدَّةِ الْبَرْدِ»: سوغۇقنىڭ قاتتىقلىقىدىن تون يېپىنىۋالغان.

مُلْتَحِفَةٌ: پۈركىنىۋالغۇچى.

مُلْتَحِمٌ: ئۇلانغان، چاپلاشقان.

يَدٌ صَنَاعِيَّةٌ مُلْتَحِمَةٌ بِالْمِرْفَقِ: جەينەككە ئۇلانغان سۈنئىي قول.

مُلْتَحَمَةُ الْعَيْنِ: بىرىكتۈرگۈچى، پەردە (كۆزنىڭ).

مُلْتَحٍ: ساقاللىق.

مُلْتَحٍ بِلِحْيَةٍ سَوْدَاءَ: قارا ساقاللىق.

مُلْتَزِمٌ: ھۆددىگەر، كۆتۈرە ئالغۇچى؛ ئالاھىدە ھوقۇققا ئىگە ئەرباب، ئالاھىدە ئىمتىيازغا ئىگە خادىم، پەۋقۇلئاددە ھوقۇققا ئىگە جاناب.

مُلْتَزِمٌ بِاحْتِرَامِ أَوْقَاتِ الْعَمَلِ: ئىش ۋاقتىغا رىئايە قىلغۇچى.

مُلْتَزَمٌ: زورلانغان، مەجبۇر قىلىنغان، ئامالسىز، ئىلاجىسىز؛ مەسئۇل، جاۋابكار.

مُلْتَطَمٌ: نامايىشچىلار ئۇچرىشىدىغان يەر.

«مُلْتَطَمُ الْأَمْوَاجِ»: دولقۇنلار يىغىلىدىغان جاي، ئۆركەش.

مُلْتَفِتٌ: دىققەت قىلغۇچى، كۆڭۈل بۆلگۈچى.

غَيْرُ مُلْتَفِتٍ: سەل قارىغۇچى، بىپەرۋا.

مُلْتَفٌّ: ئورالغان، يۆگەلگەن، تۈرۈلگەن.

أَشْجَارٌ مُلْتَفَّةٌ بِالْحَدِيْقَةِ: باغنى قورشاپ تۇرغان دەرەخلەر.

الْمُلْتَفُّونَ حَوْلَ الْقَائِدِ: قوماندانىنىڭ ئەتراپىدىكىلەر.

مُلْتَقِطٌ: تېپىۋالغۇچى، تىرىۋالغۇچى.

مُلْتَقِطُ الصَّوْتِ: ئاۋاز قوبۇللىغۇچ.

جِهَازُ الرَّادِيُوْ مُلْتَقِطٌ لِلصَّوْتِ: رادىئو ئۈسكۈنىسى ئاۋاز قوبۇللىغۇچتۇر.

مُلْتَقَطٌ: تېپىۋېلىنغان نەرسە، تېپىۋالغان نەرسە.

مُلْتَقًى ج مُلْتَقَيَاتٌ: مەجلىسخانا، يىغىن مەيدانى، يىغىلىدىغان يەر، ئۇچرىشىش ئورنى.

إِلَى الْمُلْتَقَى: خەير خوش، خوش يەنە كۆرۈشەرمىز.

مُلْتَقَى الطُّرُقَاتِ: ئاچال، دوقمۇش.

مُلْتَقَى الْأَصْدِقَاءِ: دوستلار ئۇچرىشىدىغان جاي.

مُلْتَقَى حَوْلَ الْمُعْجَمِ الْعَرَبِيِّ: ئەرەب تىلى لۇغىتى توغرىسىدا مۇھاكىمە يىغىنى.

مُلْتَقَيَاتُ الْأَنْهَارِ: دەريالارنىڭ قوشۇلىدىغان جايى.

مُلْتَمِسٌ: ئىلتىماس قىلغۇچى، تەلەپ قىلغۇچى.

مُلْتَمِسٌ ج مُلْتَمِسَاتٌ: تەلەپ، تەلەپ قىلىنىدىغان.

«مُلْتَمَسُهُ أَنْ يُصْبِحَ مُوَظَّفًا بِوَزَارَةِ الصِّحَّةِ»: ئۇنىڭ تەلەپ قىلىدىغىنى سەھىيە مىنىستىرلىقىدا خىزمەت قىلىش.

قَدَّمَ مُلْتَمَسًا لِلْإِفْرَاجِ عَنْهُ: قويۇپ بېرىلىشنى تەلەپ قىلىپ ئىلتىماس سۇندى.

مُلْتَمَسٌ ج مُلْتَمَسُونَ: قايتا قاراپ چىقىلىۋاتقان ئەيىبلەنگۈچى.

مُلْتَهِبٌ: يالقۇنلۇق، قىزغىن، ئەڭ ئەۋجىگە چىققان، يالقۇنجاۋاتقان، كۆيۈۋاتقان، يېنىۋاتقان، ئوت ئالىدىغان، ياللۇغلانغان.

«حَطَبٌ مُلْتَهِبٌ»: كۆيۈۋاتقان ئوتۇن.

«سَائِلٌ مُلْتَهِبٌ»: ئوت ئالىدىغان سۇيۇقلۇق.

«مَوَادٌّ مُلْتَهِبَةٌ»: ئوت ئالىدىغان ماددىلار.

كَلِمَاتٌ مُلْتَهِبَةٌ: قىزغىن سۆزلەر.

«حَنْجَرَةٌ مُلْتَهِبَةٌ»: ياللۇغلانغان كېكىردەك.

«مَفَاصِلُ مُلْتَهِبَةٌ»: ياللۇغلانغان ئۇگىلەر.

مُلْتَوٍ: ئەگرى، ئەگرى-بۈگرى، ئەگرى-توقاي، قىيسىق.

مَلَثَ يَمْلُثُ مَلْثًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

مَلَثَهُ: ئۇنى ئاستا ئۇرۇپ قويدى.

مَلَثَهُ بِكَلَامٍ: ئۇنى يالغان ۋەدە بىلەن ئالدىدى.

مَلَثٌ: كېچىنىڭ ئەۋۋىلىدىكى قاراڭغۇلۇق.

مُلَثِّمٌ: ئېغىز-بۇرنىنى شارپا بىلەن ئورىۋالغۇچى.

مَلِجَ / مَلَجَ يَمْلُجُ مَلْجًا الطِّفْلُ أُمَّهُ: بالا ئانىسىنى ئەمدى، شۈمۈردى، شورىدى.

مَلْجَأٌ ج مَلَاجِئُ: پاناھ جاي، يوشۇرۇنىدىغان جاي، مەخپىي جاي، قاچىدىغان جاي.

﴿مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ﴾ «قۇرئان»: ئۇ كۈندە سىلەرگە قاچىدىغان جاي تېپىلمايدۇ.

«مَلْجَأُ الْيَتَامَى»: دارىلئېتام.

«مَلَاجِئُ الْعَجَزَةِ»: دارىلئاجىزىن.

مَلْجَأٌ ضِدَّ الْغَارَاتِ الْجَوِّيَّةِ: ھاۋا ھۇجۇمىغا قارشى پاناھلىنىدىغان جاي.

مِلْجَاجٌ: جاھىل، تەرسا، كاج.

مُلْجَمٌ: يۈگەنلىك، يۈگەن سېلىنغان.

مَلْجُومٌ: يۈگەنلىك، نوختىلىق.

مَلَحَ يَمْلَحُ / يَمْلُحُ وَمَلُحَ يَمْلُحُ مُلُوحَةً وَمَلَاحَةً وَمُلُوحًا الْمَاءُ: سۇ تۇزلۇق بولۇپ قالدى، ئېشقارلاشتى، شورلاشتى.

مَلُحَ يَمْلُحُ مَلَاحَةً وَمُلُوحَةً: گۈزەل بولدى، چىرايلىق بولدى، كۆركەم بولدى.

مِلْحٌ ج مِلَاحٌ: تۇز.

مِلْحُ الطَّعَامِ: ئاش تۇزى.

﴿هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ «قۇرئان»: بۇنىڭ (يەنى دەريانىڭ) سۈيى تاتلىق، تەملىك بولۇپ (گالدىن) سىلىق ئۆتىدۇ، بۇ (يەنى دېڭىز) ناھايىتى ئاچچىق تۇزلۇق.

مِلْحُ الْبَارُودِ: كالى سېلىتراسى.

مِلْحٌ جَبَلِيٌّ: تاش تۇز.

مِلْحَاحٌ ج مِلْحَاحُونَ: سورىغاق، تولا سورايدىغان، تەكرار تەلەپ قىلغۇچى.

سَحَابٌ مِلْحَاحٌ: يامغۇرلۇق بۇلۇت.

مُلْحَةٌ ج مُلَحٌ: مەشھۇر سۆز، ھېكمەتلىك سۆز، تەمسىل، كىنايە، قىزىق گەپ، كۆپكۆك.

مِلْحَةٌ: شەرتنامە، توختام، كېلىشىم، پۈتۈم، مۇھۇرخەت، ئىتتىپاق، بىرلەشمە، ئىتتىپاقداش.

مُلِحٌّ ج مُلِحّوْنَ: جىددىي ئېھتىياج.

مُلِحٌّ: قەتئىي تەلەپ قىلىدىغان، ئىچكىرىلەپ سورايدىغان.

جَوَابٌ مُلِحٌّ: قەتئىي جاۋاب.

حَاجَةٌ مُلِحَّةٌ: جىددىي ھاجەت.

قَضِيَّةٌ مُلِحَّةٌ: جىددىي مەسىلە.

مُلَحِّنٌ: مۇزىكانت، مۇزىكا ئىشلىگۈچى.

رِيَاضُ السُّنْبَاتِي مُلَحِّنُ كَثِيْرٍ مِنْ أَغَانِي أُمِّ كُلْثُومٍ: ئۇممى گۈلسۇمنىڭ ناخشىلىرىنىڭ تولىسىنىڭ مۇزىكىسىنى رىياز سۇنباتى ئىشلىگەن.

مُلَحَّنَةٌ: ئوپېرا.

مُلْحِدٌ ج مُلْحِدُوْنَ وَمَلَاحِدَةٌ: كۇپپار، دىنسىز، دەھرىي.

مَادِّيٌّ مُلْحِدٌ: ماتېرىيالىست.

مَلْحَزٌ ج مَلَاحِزُ: تار يول، چىغىر يول.

مَلْحَصٌ: پاناھگاھ.

مَلْحَظٌ: كۆزدە تۇتىدىغان نۇقتا، كۆزىتىش پونكىتى، تەكشۈرۈلىدىغان جاي.

مِلْحَفٌ .مِلْحَفَةٌ ج مَلَاحِفُ: پۈركەنچە، پالاش، يېپىنچا؛ ئەدىيال، كىرلىك.

مُلْحَقٌ ج مُلْحَقَاتٌ: قوشۇمچە، تولۇقلىما، قوشۇلغان، كۆپەيتىلگەن، قارىمىقىدىكى، قاراشلىق، شۆبە.

مُلْحَقُ الْكِتَابِ وَالْجَرِيْدَةِ: قوشۇمچە سان، قوشۇمچە كىتاب.

مُلْحَقٌ ج مُلْحَقُوْنَ فِي سَفَارَةٍ سِيَاسِيَّةٍ: ئەلچىخانا، تولۇق ھوقۇقلۇق مەخسۇس خادىم، مەخسۇس ۋەكىل.

مُلْحَقٌ عَسْكَرِيٌّ: ئوفىتسېر، ھەربىي ئەمەلدار.

مُلْحَقٌ تِجَارِيٌّ: سودا ئىشلىرى ۋەكىلى.

إِمْتِحَانٌ (فَحْصٌ) مُلْحَقٌ: قايتا ئىمتىھان.

مُلْحَقٌ ج مَلَاحِقُ: قايتا ئىمتىھان، تەكرار ئىمتىھان، ئاسراندى ئوغۇل.

أُسْتَاذٌ مُلْحَقٌ بِالْمَرْكَزِ الثَّقَافِيِّ: مەدەنىيەت مەركىزىدىكى تەكلىپ قىلىنغان پروفېسسور.

مُلْحَقٌ صُحُفِيٌّ: ئاخبارات ئەمەلدارى.

الْمُلْحَقُ الثَّقَافِيُّ الْأُسْبُوْعِيُّ: ھەپتىلىك مەدەنىيەت قوشۇمچە سان.

مُلْحَقَاتٌ: قارىمىقىدىكى (قاراشلىق) دۆلەتلەر، تەۋەلىكىدىكى دۆلەت.

مُلْحَقَاتُ الْمُعَاهَدَةِ: توختامنىڭ قوشۇمچىسى.

مُلَحْلَحٌ: يېتەكچى، باشلىق، ئاقساقال، يولباشچى، سەردار، قوماندان، قەھرىمان، باتۇر.

مَلْحَمَةٌ ج مَلَاحِمُ: جەڭ، ئۇرۇش، قىرغىنچىلىق، قانلىق جەڭ، داستان، باللادا، ئېپىك پوئېما، تارىخىي داستان.

مَلْحَمَةٌ مُوْسِيْقِيَّةٌ: سىمفونىيە.

مَلْحَمَةُ الْأَلْيَاذَةِ عِنْدَ الْإِغْرِيْقِ: يۇناننىڭ ھومىروس تارىخىي داستانى.

أَدَبُ الْمَلَاحِمِ: داستانچىلىق.

مَلْحَمِيٌّ: داستان پوئېماغا مەنسۇپ.

شِعْرٌ مَلْحَمِيٌّ: پوئېما ، داستان.

مَوَاقِفُ مَلْحَمِيَّةٌ: جەڭ مەيدانى.

مَلْحَمِيُّوْنَ: داستان يازغۇچىلار.

هُوْمِيْرُسْ مِنَ الْمَلْحَمِيِّيْنَ: ھومىروس داستان يازغۇچىلاردىن ئىدى.

مَلْحُوْسٌ: يالانغان، يالاپ قويۇلغان.

«طَعَامٌ مَلْحُوْسٌ»: يالانغان تائام.

مَلْحُوظٌ ج مَلْحُوظُوْنَ: مۆتىۋەر، قەدىرلىك.

رَجُلٌ مَلْحُوْظُ الْجَانِبِ: كۆزگە كۆرۈنگەن ئادەم، مۆتىۋەر ئادەم.

مَلْحُوْظٌ: كۆزگە چېلىقىدىغان.

مَلْحُوْنٌ: گىرامماتىكا خاتالىقى بار سۆز.

الْمَلْحُوْنُ: ئاۋام تىلى بىلەن يېزىلغان شېئىر.

مِلْحِيٌّ: تۇزلۇق، تۇزنىڭ.

مَلَخَ يَمْلَخُ مَلْخًا: يۇلدى، سۇغاردى، تارتتى.

مَلَخَ الطَّعَامَ: يېمەكلىك بۇزۇلۇپ قالدى.

مَلَخَ فُلَانٌ: باش ئەگدى، بويسۇندى، مەغلۇپ بولدى.

مُلَخْبَطَةٌ: قالايمىقان.

اِنَّ هٰذِهِ الْمَخْطُوطَةَ مُلَخْبَطَةٌ: بۇ مالىماتاڭ يېزىلغان قولىيازما.

مُلَخَّبٌ: كاچاتلانغان.

مُلَخَّصٌ ج مُلَخَّصَاتٌ: قىسقىچە، ئاددىي، ئىخچام، يىغىنچاق، قىسقا، جەۋھەر، قىسقارتىلمىسى، مېغىز، خۇلاسە، مېغىزلىق، ماھىيەت، ئاساسىي ماھىيەت.

مُلَخَّصُ الْكَلَامِ: قىسقىچە مەزمۇن، ئومۇمىي چۈشەنچە، ئومۇمىي بايان مۇھىم مەزمۇن، ھاسىل كالام؛ تېزىس.

مُلَخَّصُ الدَّرْسِ: دەرسنىڭ قىسقارتىلمىسى.

مُلَخَّصَاتُ الْكُتُبِ: كىتابلارنىڭ قىسقارتىلمىسى.

مَلَدَ يَمْلُدُ مَلْدًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سوزدى.

مَلِدَ يَمْلَدُ مَلَدًا الْغُصْنُ: شاخ لىڭشىدى، ئىرغاڭلىدى.

مَلَدٌ ج أَمْلَادٌ: يۇمران شاخ.

مِلْدَامٌ ج مَلَادِيمُ: ئۇچكە چاقىدىغان تاش.

مُلَدَّنٌ: يۇمشاق، يۇمشىتىلغان.

خُبْزٌ مُلَدَّنٌ: يۇمشاق نان.

مِلْدَسٌ ج مَلَادِسُ: ھاۋانچا.

مِلْدَمٌ: دۆت، كالۋا، ئەخمەق، نادان، قاپاقۋاش.

أُمّ مِلْدَمٍ: قىزىتمىلىق كېسەللىكلەر.

مَلَذَ يَمْلُذُ مَلْذًا: يالغان ئېيتتى.

مَلَذَهُ: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى، ئۇنى چىرايلىق سۆز بىلەن مەمنۇن قىلدى.

مَلَذَ الْفَرَسُ: ئات چاپتى.

مَلَذَّةٌ ج مَلَذَّاتٌ وَمَلَاذٌ: شەھۋانىي نەپس، جىنسىي تەلەپ، ئىشتىھا، ئارزۇ، شەھۋەت.

«مَلَذَّاتٌ فَانِيَةٌ»: داۋامى يوق لەززەت.

مِلْذَمٌ ج مَلَاذِمُ: قەھرىمان، باتۇر؛ بۆرە.

رَجُلٌ مِلْذَمٌ: مەپتۇن بولغان ئادەم.

مِلَزٌّ: ئۇرۇشقاق ئاداۋەتى قاتتىق.

مِلْزَمٌ مِلْزَمَةٌ ج مَلَازِمُ: ئامبۇر، ئىسكەنجە.

مَلْزَمَةٌ ج مَلَازِمُ: فورمات، (باسمىچىلىقتىكى) سەككىز بەت ياكى 16 بەت ياكى 32 بەتلىك بىر بولاق قەغەز.

مَلْزُوزٌ: پۇختا، مەھكەم، زىچ، چىڭىتىلغان.

صُفُوفٌ مَلْزُوزَةٌ: زىچ رەت.

مَلْزُومٌ: زورلانغان، مەجبۇر قىلىنغان، ئامالسىز، ئىلاجسىز، مەسئۇل، جاۋابكار.

مَلْزُومِيَّةٌ: جاۋابكارلىق، مەجبۇرىيەت، بۇرچ، ۋەزىپە، مەسئۇلىيەت.

مَلِسَ يَمْلَسُ وَمَلُسَ يَمْلُسُ مُلُوسَةً وَمَلَاسَةً: سىلىق بولدى، تەكشى بولدى.

مَلَسَ يَمْلُسُ مَلْسًا الشَّيْءَ: يولدى، سۇغۇردى، چىقاردى، سۆرىدى، تۇتتى، يىرتتى.

مَلَسَ فُلَانٌ: تېز كەتتى، تىكىۋەتتى.

مَلَسَ الْإِبِلَ: تۆگىنى قاتتىق ھەيدىدى.

مَلَسَ الرَّجُلَ بِلِسَانِهِ: شېرىن گەپلەر بىلەن ئالدىدى.

مَلَسٌ ج مُلُوسٌ وَأَمْلَاسٌ: تۈز يەر.

مَلَسُ الظَّلَامِ: گۇگۇم ۋاقىت.

مَلِسٌ: سىلىق، تەكشى، پارقىراق، تۈز.

مَلْسُوغٌ: چېقىۋېلىنغان.

مَلْسُونٌ ج مَلْسُونُونَ: كاززاپ، تىلى باشقا دىلى باشقا.

مَلَسَى: يۇگۇرۈك تۆگە.

رَجُلٌ مَلَسَى: تۇرالغۇسىز ئادەم، ئەھدىگە ۋاپا

قىلمايدىغان ئادەم.

مَلَشَ يَمْلُشُ / يَمْلِشُ مَلْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قولى بىلەن ماللىدى.

مَلِصَ يَمْلَصُ مَلَصًا الشَّيْءُ مِنْ يَدِهِ: نەرسە قولىدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ كەتتى.

مَلِصَتِ السَّمَكَةُ مِنْ يَدِ الصَّيَّادِ :بېلىقچىنىڭ قولىدىن بېلىق سىيرىلىپ چۈشۈپ كەتتى.

مَلِصَ السَّارِقُ: ئوغرى ئارقىغا قاراپ قاچتى.

مَلِصٌ: سىلىق، پارقىراق، يالتىراق؛ تېز، تەكشى؛ تېيىلغاق.

مِلْصَافٌ: يالتىراق، نۇرلۇق ئەينەك.

مَلَصَّةٌ: ئوغرى كۆپ جاي.

مُلْصَقٌ: يېپىشتۇرۇلغان، چاپلاشتۇرلغان.

مَلَطَ يَمْلُطُ مَلْطًا الْحَائِطَ: تامنى سۇۋىدى.

مَلَطَ الشَّعْرَ: چاچنى ئالدى، چۈشۈردى.

مَلَطَتْهُ أُمُّهُ: ئانىسى ئۇنى ئېيى توشماي تۇغۇپ قويدى.

مِلْطٌ ج أَمْلَاطٌ وَمُلُوطٌ: قولى ئەگرى ئادەم، ئوغرى، نەسەبىنىڭ تايىنى يوق.

خِلْطٌ مِلْطٌ: قالايمىقان، تەرتىپسىز، مالىماتاڭ، بىسەرەمجان.

مِلْطَاسٌ ج مَلَاطِيسُ: بولقا، بازغان.

مِلْطَاطٌ: يارغۇنچاق، كىچىك تۈگمەن، تاغ ئېتىكى، ۋادىنىڭ گىرۋىكى، دېڭىز قىرغىقى، قورۇنىڭ سەيناسى.

مُلَطَّخٌ ج مُلَطَّخُونَ م مُلَطَّخَةٌ: پاسكىنا قىلىنغان، بۇلغانغان.

مُلَطَّخَةٌ بِالْعَارِ: نومۇسقا قالغان.

مُلَطِّفٌ: يېنىكلەتكۈچى، پەسەيتكۈچى.

«دَوَاءٌ مُلَطِّفٌ»: (كېسەلنى) پەسەيتىدىغان دورا.

مِلْطَمٌ / مَلْطَمٌ ج مَلَاطِمُ: مەڭز.

مَلْطَمُ الْبَحْرِ: دېڭىزنىڭ دولقۇن پەسىيدىغان جايى.

مَلَغَ يَمْلَغُ مَلْغًا وَمَلَغَانًا أُمَّهُ: ئانىسىنى ئەمدى.

مَلَغَ الدَّابَّةُ: ئۇلاغ تېز ماڭدى.

مَلْعَبٌ ج مَلَاعِبُ: تەنھەرىكەت مەيدانى.

«مَلْعَبُ سِبَاقِ الْخَيْلِ»: ئات بەيگە مەيدانى.

«مَلَاعِبُ الْمَعَاهِدِ الثَّانَوِيَّةِ»: تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئىنستىتوتلار تەنھەرىكەت مەيدانلىرى.

مَلْعَبُ التِّنْسِ: تانسا مەيدانى.

مَلْعَبُ الْكُرَةِ وَاسِعٌ: ۋاسكېتبول مەيدانى كەڭ.

مَلَاعِبُ الْجِنِّ: سىرلىق ئورۇدا، تىلسىمات.

تَرَكْتُهُ فِي مَلَاعِبِ الْجِنِّ: ئۇنى تاپقىلى بولمايدىغان جايغا قويدۇم.

مُلْعَبَةٌ: ئويۇنچۇق.

مِلْعَقَةٌ ج مَلَاعِقُ: قوشۇق.

مَلَاعِقُ الشَّايِ: چاي قوشۇقى.

مَلْعَنَةٌ ج مَلَاعِنُ: لەنەتكە قالىدىغان قىلىق.

«إِتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَ» «ھەدىس»: لەنەتكە قالىدىغان ئۈچ قىلىقتىن ساقلىنىڭلار (يولنىڭ ئوتتۇرىسىغا، ياكى دەرەخ سايىسىگە ياكى ئۆستەڭ، دەريا بويىغا) ھاجەت قىلىش.

لَحْمٌ مَلْغُوسٌ: پىشمىغان قىزىل گۆش.

مَلْعُونٌ ج مَلَاعِينُ: قارغىش تەگكۈر، مەلئۇن.

مَلِغٌ ج مِلَاغٌ: ئەخمەق، ھاياسىز؛ خۇشامەتچى.

مُلْغَزٌ: سىرلىق، چۈشەنگىلى بولمايدىغان، تۇتۇق، مۇجمەل، غۇۋا، يوشۇرۇن ، تېپىشماق.

طَرْدٌ مُلَغَّمٌ: مىنا ئورنىتىلغان پوسۇلكا.

مَلْغَمٌ ج مَلَاغِمُ: ئېغىز-بۇرۇن ۋە ئۇنىڭ ئەتراپى.

قَبَّلَ مَلَاغِمَهُ: ئېغىز-بۇرۇنلىرىغا سۆيۈپ كەتتى.

مُلْغًى: بىكار قىلىنغان، ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان، ئېلىپ تاشلانغان.

قَرَارٌ مُلْغًى: ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان قارار.

إِجْتِمَاعٌ مُلْغًى: ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان يىغىن.

مِلْقَافٌ: كىران.

مُلْفِتٌ: كىشىنىڭ دىققىتىنى تارتىدىغان.

«لِبَاسٌ مُلْفِتٌ لِلنَّظَرِ»: كىشىنىڭ دىققىتىنى تارتىدىغان كىيىم.

مِلْفَعَةٌ ج مَلَافِعُ: پۈتۈن بەدەننى يۆگەپ تۇرىدىغان سىرتقى كىيىم.

مِلَفٌّ ج مِلَفَّاتٌ: بوغچا، خالتا، تېكىق، يوتقان، ئەديال؛ ۋىنتا، بۇرما.

أَوْرَاقٌ مِلَفَّةٌ: ئارخىپ، خەت ئىلاقە خالتىسى، ئارخىپ قېپى.

مِلَفٌّ لِخِدْمَةٍ: ئانكېت، تەرجىمىھال جەدۋىلى.

حَفِظَ الْوَثَائِقَ فِي الْمِلَفَّاتِ: ئارخىپلارنى ئارخىپ خالتىسىدا ساقلىدى.

مِلَفُّ الْقَضِيَّةِ الْفُلَانِيَّةِ: پالانى مەسىلىنىڭ ئارخىپى.

مُلَفَّقٌ: ياغلىما سۆز، ئويدۇرما سۆز.

هَذَا الْخَبَرُ مُلَفَّقٌ لَا آسَاسَ لَهُ مِنَ الصِّحَّةِ: بۇ ئويدۇرما سۆز بولۇپ ھېچقانداق ئاساسى يوق.

مَلْفُوحٌ: كۆيۈپ كۆمۈرگە ئايلانغان، قاقلانغان، قۇرۇتۇلغان.

مَلْفُوظٌ: پۈركەلگەن، چاچرىتىلغان، تۆكتۈرۈلگەن، ئېغىزدىن چىقىرىلغان؛ تەلەپپۇز قىلىنغان، ئوقۇلغان، سۆزلەنگەن.

كَلَامٌ مَلْفُوظٌ: ئېيتىلغان سۆز.

نَوَاةٌ مَلْفُوظَةٌ: تۈكۈرۈۋېتىلگەن ئۇرۇق.

مَلْفُوفٌ: ئورالغان، يۆگەلگەن، تۈرۈلگەن؛ كاللەكبەسەي، كاپۇستا.

رَأْسُ هَذَا الْجَرِيحِ مَلْفُوفٌ بِالضِّمَادِ: بۇ مەجرۇھنىڭ بېشى داكا بىلەن تېڭىلغان.

مَلَقَ يَمْلُقُ مَلْقًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇمشاتتى، ئۆچۈرۈۋەتتى، يۇدى.

مَلَقَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى كالتەكلىدى.

مَلَقَ أُمَّهُ: ئانىسىنى ئەمدى.

مَلِقَ يَمْلَقُ مَلَقًا: خۇشامەت قىلماق، تەخسىكەشلىك قىلدى، رايىغا باقتى، يالاقچىلىق قىلدى، ياخشىچاق بولدى.

مَلَقٌ: خۇشامەت قىلماق، تەخسىكەشلىك قىلماق.

مَلِقٌ: تەخسىكەش، يالاقچى، خۇشامەتچى.

مِلْقَاطٌ ج مَلَاقِيطُ: موچىن، قىسقۇچ.

مُلْقِحٌ ج مُلْقِحُونَ مِنَ الرِّجَالِ: بالىلىق بولۇش ئىقتىدارىغا ئىگە ئەر.

مِلْقَطٌ ج مَلَاقِطُ: قىسقۇچ، ئامبۇر.

مِلْقَطُ النَّارِ: لاخشىگىر.

مُلَقَّبٌ ج مُلَقَّبُونَ: لەقەم قويۇلغان، ھۆرمەتلەش ياكى كەمسىتىش بىلەن نام بېرىلگەن.

طَهَ حُسَيْنْ مُلَقَّبٌ بِعَمِيدِ الْأَدَبِ الْعَرَبِيِّ: تاھاھۇسەينگە ئەرەب ئەدەبىياتىنىڭ پېشۋاسى دەپ نام بېرىلگەن.

مُلَقَّحٌ: چاكىلاشتۇرۇلغان، ئۇرۇقلاندۇرۇلغان.

مُلَقِّحٌ ضِدَّ الْأَمْرَاضِ الْمُعْدِيَةِ: يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرگە قارشى ئېلىنغان ۋاكسىنا.

شَجَرَةٌ مُلَقَّحَةٌ: چاكىلاشتۇرۇلغان دەرەخ.

بَقَرَةٌ مُلَقَّحَةٌ: ئۇرۇقلاندۇرۇلغان ئىنەك.

مَلْقُوطٌ ج مَلَاقِيطُ: تېپىۋالغان نەرسە، تېرىۋالغان نەرسە.

مَلْقًى: ئۇچرىشىش جايى، كۆرۈشۈش جايى.

مَلْقَى الطُّرُقِ: تۆت كوچا ئېغىزى.

مُلْقًى: تاشلانغان، ئېتىلغان، تاشلىۋېتىلگەن، چۆرۈۋېتىلگەن.

مُلْقَى الْكُنَاسَاتِ: ئەخلەت ساندۇقى.

مَلَكَ يَمْلِكُ مُلْكًا وَمَلَكَةً وَمَمْلَكَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئىگىلىدى، ئىگە بولدى، قولغا ئالدى.

﴿إِنِّي وَجَدتُّ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ﴾ «قرآن»: مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا (يەنى سەبە ئاھالىسىگە) بىر ئايالنىڭ (يەنى بىلقىسنىڭ) پادىشاھلىق

قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم.

مَلَكَ شَيْأً بِصُورَةٍ غَيْرِ شَرْعِيٍّ: قانۇنسىز يول بىلەن نەرسە ئىگىلىدى.

مَلَكَ عَلَى: باشقۇردى، ئىدارە قىلدى، ھۆكۈمرانلىق قىلدى؛ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

مَلَكَ نَفْسَهُ أَوْ حَوَاسَّهُ: ئۆزىنى تۇتتى، ئۆز نەپسىدىن كەچتى، ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

مِلْكٌ ج أَمْلَاكٌ وَمُلُوكٌ: مال-مۈلۈك، تەئەللۇق، ئىگىدارچىلىق؛ ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى.

﴿مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا﴾ «قرآن»: ساڭا بەرگەن ۋەدىگە ئۆزلۈكىمىزدىن خىلاپلىق قىلغىنىمىز يوق.

مِلْكٌ مَنْقُولٌ: كۆچمە مۈلۈك.

مِلْكٌ ثَابِتٌ: كۆچمەس مۈلۈك.

مِلْكٌ مُشَاعٌ: ئامىۋى ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى.

صَاحِبُ الْمِلْكِ: ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى، مۈلۈك ئىگىسى، مۈلۈكدار.

عَوَائِدُ الْأَمْلَاكِ: مال-مۈلۈك بېجى.

مَلِكٌ وَمَلْكٌ ج مُلُوكٌ وَأَمْلَاكٌ: پادىشاھ، خان، شاھ، ئەمىر.

الْمَلِكُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ پادىشاھى مۇتلەق دېگەن مەنىدە.

﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئۈستۈندۇر، ھەق پادىشاھدۇر.

مَلِكُ الْغَابَةِ: يولۋاس.

مَلِكُ الْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ: سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ پادىشاھى.

حَبُّ الْمُلُوكِ: ئىنەكپىتى.

دَاءُ الْمُلُوكِ: يەللىك بوغۇم ئاغرىقى.

مَلَكٌ ج مَلَائِكَةٌ: پەرىشتە.

مُلْكٌ: ھۆكۈمران، ھاكىمىيەت؛ پادىشاھلىق، خانىدانلىق.

مَلِكَةٌ ج مَلِكَاتٌ: خانىش، پادىشاھنىڭ خوتۇنى، مەلىكە، ئايال پادىشاھ.

مَلِكَةُ النَّحْلِ: ئانا ھەرە، ھەرە پادىشاھى.

مَلَكَةٌ ج مَلَكَاتٌ: ئالاھىدە سۈپەت، ئالاھىدىلىك، مەلەكە؛ بىۋاسىتە سېزىم، بەلىقە؛ ئادەت؛ قابىلىيەت.

مِلْكَمَةٌ ج مَلَاكِمُ: بوكسچىلىق پەلىيى.

مَلَكُوتٌ: پادىشاھلىق؛ ئىمپېراتورلۇق، سەلتەنەت.

﴿أَوَلَمْ يَنظُرُواْ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ﴾ «قرآن»: ئۇلار ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ سەلتەنىتى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەمدۇ؟

مِلْكِيٌّ: مال-مۈلۈكنىڭ، مال-مۈلۈك جەھەتتە، ئىگىدارلىق ھوقۇقىنىڭ.

مَلَكِيٌّ: پەرىشتىنىڭ، پەرىشتىگە ئائىت.

مَلِكِيٌّ: پادىشاھنىڭ، پادىشاھقا ئائىت.

نِظَامٌ مَلِكِيٌّ: پادىشاھلىق تۈزۈم.

أَمْرٌ مَلِكِيٌّ: شاھانە پەرمان، ئەمر-پەرمان، بۇيرۇق، شاھ پەرمانى.

مُسْتَشَارٌ مَلِكِيٌّ: ئوردا مەسلىھەتچىسى.

مُوَظَّفٌ مَلِكِيٌّ: ئوردا ئەمەلدارى.

الْقَصْرُ الْمَلِكِيُّ: پادىشاھنىڭ سارىيى، پادىشاھنىڭ ئوردىسى.

مِلْكِيَّةٌ: ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى؛ مۈلۈكچىلىك.

الْمِلْكِيَّةُ الْعَامَّةُ: دۆلەت ئىگىدارچىلىقى.

مِلْكِيَّةٌ خَاصَّةٌ: شەخسىي مۈلۈكچىلىك ھوقۇقى.

بِيَدِيْ عَقْدُ مِلْكِيَّةِ هَذِهِ الْأَرْضِ: بۇ يەرنىڭ ئىگىدارچىلىق توختامى مېنىڭ ئىلكىمدە.

مِلْكِيَّةٌ مُشْتَرَكَةٌ: ئورتاق ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى.

حُكُومَةٌ مَلَكِيَّةٌ: پادىشاھلىق ھۆكۈمەت.

الْأُسْرَةُ الْمَلَكِيَّةُ: خان جەمەتى.

مَلَابِسُ مَلَكِيَّةٌ: شاھانە تون.

مَلَكِيَّةٌ وِرَاثِيَّةٌ: تەختنى مىراسخورلۇق تۈزۈمى.

مَلِكِيَّةٌ: خانلىق تۈزۈم، پادىشاھلىق تۈزۈم، مونارخىيە، مونارخىيىلىك تۈزۈم.

مَلَّ يَمُلُّ / يَمَلُّ مَلًّا: زېرىكتى، ئىچى پۇشتى، تىت-تىت بولدى.

مَلَّ الثَّوْبَ: كىيىمنى يوغان-يوغان تىكتى، شىرىدى.

مَلَّ يَمَلّ مَلَلًا وَمَلاَلًا وَمَلَّةً وَمَلاَلَةً الشَّيْءَ وَمِنْهُ: يامان كۆردى، ئۆچمەنلىك قىلدى، نارازى بولدى، بىزار بولدى، جانغا تەگدى، زېرىكتۈردى، بىزار قىلدى.

رَجُلٌ لَا يَمَلّ: ھارماس ئادەم.

«خُذُوْا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيْقُوْنَ فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يَمَلّ حَتَّى تَمُلّوْا» «حديث»: تائەت، ئىبادەتلەردىن تاقەت قىلالايدىغانلىرىڭلارنى قىلىڭلار، چۈنكى سىلەرگە مالال كەلمىگۈچە ئاللاھقا مالال كەلمەيدۇ.

لَقَدْ مَلَلْتُ مِنَ السَّفَرِ بِالْقِطَارِ فَأَنَا لَمْ أَبْرَحْهُ طِوَالَ نَهَارَيْنِ وَلَيْلَتَيْنِ: پويىزدا ئىككى كېچە-كۈندۈز مېڭىپ پويىزدا مېڭىشقا تويدۇم.

مَلٌّ: تىت-تىت بولماق، ئىچى تىتىلدىماق، مالال بولماق، بىزار بولماق، زېرىكمەك، چارچىماق.

مَلَلٌ: زېرىكمەك، مالال بولماق.

مَلَّاحٌ: ماتروس، دېڭىزچى، پاراخوت خىزمەتچىسى؛ پورت يول باشلىغۇچىسى؛ تۇزچى، تۇز ساتقۇچى.

مَلَّاحَةٌ: تۇز كانى، تۇز ئىشلەپچىقىرىش كارخانىسى، تۇزخانا، تۇز كۆلى، تۇز چىقىدىغان كۆل، تۇز ماكانى، تۇز قاچىسى.

مُلَّاحِيٌّ: ئاق ئۈزۈم، ئاق ئۇزۇن ئۈزۈم، مۇناقى ئۈزۈم، بېجاقىي ئۈزۈم.

مَلَّاسَةٌ: تىرنا، سۆرەم.

مَلَّاقٌ: تەخسكەش، يالاقچى، خۇشامەتچى.

مَلَّاقَةٌ: سۆرەم، تىرنا.

مَلَّالَةٌ: سەۋرسىز، چۇس، قىزىققان.

مَلَّأَ يُمَلِّئُ تَمْلِئَةً: تولدۇردى، قاچىلىدى، تولدۇرۇۋەتتى.

مُلَّةٌ ج مُلَلٌ: تۆلمەك، زىغ-زىغ سالماق.

مُلَّةُ السَّرِيْرِ: تۆشەك ئاستىغا قويۇلىدىغان كارىۋات ئۈستىدىكى تاختا.

مَلَّةٌ: رايى يېنىپ كەتمەك، زېرىكمەك؛ قىزىغان چاغدا چىقىدىغان تەر، چوغ، ئىسسىق كۈل.

خُبْزُ الْمَلَّةِ: كۆمەچ نان.

مِلَّةٌ ج مِلَلٌ: دىنىي ئەقىدە، دىنىي قائىدە؛ مۇراسىم؛ شەرىئەت.

الْمِلَّةُ السَّمْحَاءُ: كەڭ دىن، ئىسلام دىنى.

مَلَّحَ يُمَلِّحُ تَمْلِيْحًا: تۇز سالدى، تۇز قوشتى، تۇزلىدى.

مَلَّحَ السَّمَكَ: بېلىقنى تۇزلىدى.

مَلَّدَ يُمَلِّدُ تَمْلِيْدًا الْجِلْدَ: تېرىنى ئەيلىدى.

مَلَّسَ يُمَلِّسُ تَمْلِيْسًا الشَّيْءَ: تەكشىلىدى، تۈزلىدى، سىلىقلىدى.

مَلَّسَ الرَّخَامَ: مەرمەر تاشنى سىلىقلىدى.

مَلَّطَ يُمَلِّطُ تَمْلِيْطًا الْحَائِطَ: تامنى سۇۋىدى.

مَلَّقَ يُمَلِّقُ تَمْلِيْقًا: تۈزلىدى، سىلىقلىدى.

مَلَّكَ يُمَلِّكُ تَمْلِيْكًا: تەقدىم قىلدى، ھەدىيە قىلدى، سوغا قىلدى، ئۆتكۈنۈپ بەردى؛ پادىشاھ قىلدى.

مَلَّكَهُ أَرْضًا: ئۇنى زېمىنغا ئىگە قىلدى.

مَلَّلَ يُمَلِّلُ تَمْلِيْلًا: ئۇياق-بۇياققا ئۆرۈدى، ئۆرۈپ-چۆرۈدى.

مَلَّى يُمَلِّي تَمْلِيَةً: سوزدى، ئۇزارتتى، ئۇزۇن قىلدى.

مُلَّى: كۆمەچ نان.

مِلِّيْمٌ ج مِلِّيْمَاتٌ: مىللىم (بىر پوڭ-مىسىرنىڭ پۇلى).

«الْجُنَيْهُ الْمِصْرِيّ يُسَاوِيْ أَلْفَ مِلِّيْمٍ»: مىسىرنىڭ بىر جۇنەي پۇلى مىڭ مىللىمغا تەڭ.

مِلِّيٌّ: مىللىي، گۇرۇھنىڭ، ئېقىمنىڭ، مەزھەپنىڭ، خەلقنىڭ.

مَلْمَحٌ ج مَلَامِحُ: چىراي، قىياپەت، تاشقى كۆرۈنۈش.

مُنْذُ تَحْسِيْنِ الأَعْمَالِ الإِدَارِيَّةِ طَرَأَتْ عَلَى هَذَا الْمَصْنَعِ مَلَامِحُ جَدِيْدَةٌ: باشقۇرۇش ئىشلىرى ياخشىلانغاندىن كېيىن بۇ زاۋۇتنىڭ قىياپىتى يېڭىلاندى.

هَذِهِ الْبِنْتُ لَهَا مَلَامِحُ أُمِّهَا: بۇ قىزنىڭ چىرايى ئانىسىغا ئوخشايدۇ.

مَلْمَسٌ: تېگىش، تۇتىدىغان جاي، تۇتماق، سىلىماق.

مَلْمَسُ الْحَشَرَاتِ ج مَلَامِسُ: ھاشاراتلارنىڭ سەزگۈ ئەزاسى.

مَلْمَسِيٌّ: تېگىش، (سېزىمغا ئائىت).

مَلْمَلَ يُمَلْمِلُ مَلْمَلَةً: ئالدىرىدى، تېز بولدى، ئىتتىك ماڭدى.

مَلْمَلَةٌ: بىئارام قىلدى، تەشۋىشلەندۈردى، تىت-تىت قىلدى.

مُلْمَلَةُ الْفِيْلِ: پىل تۇمشۇقى، خارتۇم.

مِلَمٌّ: تىرنا، سۆرەم.

مُلِمٌّ ج مُلِمُّوْنَ: بىلگۈچى، بىلىدىغان.

«فُلَانٌ مُلِمٌّ بِفَنِّ الطَّبْخِ»: پالانى ئاشپەزلىك ھۈنىرىنى بىلىدۇ.

مُلِمَّةٌ ج مُلِمَّاتٌ: قاتتىق مۇسىبەت.

مُلَمَّعٌ: پارقىراق، پالتىراق، نۇرلۇق، چاقناپ تۇرىدىغان؛ گۈللۈك؛ ئالىبۇلماچ.

«قُمَاشٌ مُلَمَّعٌ»: گۈللۈك رەخت.

«حِصَانٌ مُلَمَّعٌ»: ئالا ئات.

خَدٌّ مُلَمَّعٌ: نۇرلۇق يۈز.

مَلْمُوْسٌ ج مَلْمُوْسَاتٌ: تۇتۇپ بىلىنىدىغان، تېگىپ كەتكەن، سىلانغان، تۇتۇلغان، سۈركەلگەن، ئۇچراشقان، دوقۇرۇشقان.

مَلْمُوْسَاتٌ: سەزگىلى بولىدىغان نەرسىلەر.

مَلْمُوْمٌ: ساراڭ بولۇپ قالغان، ئېلىشىپ قالغان، ئەقلىدىن ئادىشىپ قالغان، توپلانغان، يىغىلغان، جەمئىي.

مَلَنْخُوْلِيَا: خامۇشلۇق كېسىلى، مالىخولىيا، سەۋدا.

مَلْهَاةٌ: كومېدىيە، قىزىق ئويۇن، كۈلكىلىك ئويۇن، كۈلدۈرگە.

مَلْهَاةٌ بِاللُّغَةِ الْعَامِّيَّةِ: ئاۋام تىلى بىلەن يېزىلغان كومېدىيە.

مُلْهِمٌ: ئىلھام بەرگۈچى، ۋەھيى قىلغۇچى، بېشارەت بەرگۈچى، رىغبەتلەندۈرگۈچى، يول كۆرسەتكۈچى.

مُلْهَمٌ: ئىلھامى كەلگەن.

«شَاعِرٌ مُلْهَمٌ»: ئىلھامى تاشقان شائىر.

«رَسَّامَةٌ مُلْهَمَةٌ»: ئىلھامى تاشقان ئايال رەسسام.

مُلْهَقٌ: ئاق رەڭلىك.

رَأْيٌ مَلْهُوْجٌ: پىشمىغان پىكىر.

مَلْهُوْفٌ: ھەسرەت چەككەن، قايغۇرغان، ئاھ ئۇرغان، غەمكىن.

«مَلْهُوْفٌ عَلَى جَمْعِ الْمَالِ»: مال يىغىشقا بەك ھېرىس.

«إِمْرَأَةٌ مَلْهُوْفَةٌ لِفَقْدِ وَلَدِهَا»: بالىسىنىڭ ئۆلگىنىگە ھەسرەت چەككەن ئايال.

مِلْهًى ج مَلَاهٍ: ئويۇنچۇق، چالغۇ ئەسۋابى.

مَلْهًى ج مَلَاهٍ ئويۇنخانا، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنى، تاماشا قىلىدىغان جاي.

«مَلْهًى لَيْلِيٌّ»: كېچىلىك كۆڭۈل ئېچىش سورۇنى.

«مَلْهَى الصِّغَارِ فِي الْحَدِيْقَةِ»: باغچىدىكى بالىلار ئوينايدىغان يەر.

مُلْهٍ: تاماشا قىلىدىغان، ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرىدىغان، كۆڭۈل ئاچىدىغان.

مَلْوٌ: تېز ماڭماق، يۈگۈرمەك.

الْمَلَوَانِ: كېچە بىلەن كۈندۈز.

مَلْوَةٌ ج مَلَوَاتٌ: مەلۋە (قوش ئۆلچەم بىرلىكى بولۇپ) ئىككى قەدەم ياكى 4.125 لىترغا تەڭ.

مُلُوْحَةٌ: تۇزلۇق، تۇزلانغان.

مِلْوَذَةٌ ج مَلَاوِذُ: پاناھلىنىدىغان جاي، پاناھگاھ.

مِلْوَقٌ ج مَلَاوِقُ: دورا قوشۇقى.

مُلُوكِيٌّ: پادىشاھىنىڭ، خانىنىڭ، شاھىنىڭ، پادىشاھلىق، خانلىق، شاھلىق، خان جەمەتىنىڭ، خانغا تەۋە.

مَلُوْلٌ. مَلُوْلَةٌ: سەۋرسىز، چۇس، قىزىققان، چېچىلغاق، زېرىككۈچى، ئىچى پۇشقۇچى.

مَلُوْمٌ: خاتالىق ئۆتكۈزگەن، مالامەت قىلىنغۇچى، ئەيىبلەنگۈچى.

مُلَوَّثٌ: بۇلغانغان.

«ثَوْبٌ مُلَوَّثٌ بِالْحِبْرِ»: سىياھ بىلەن بۇلغانغان كىيىم.

«هَوَاءٌ مُلَوَّثٌ»: بۇلغانغان ھاۋا.

«أَنْهَارٌ مُلَوَّثَةٌ»: بۇلغانغان دەريالار.

مُلَوَّنٌ: رەڭلىك، بوياقلىق، سىرلاقلىق، بويالغان، رەڭ بېرىلگەن.

لِبَاسٌ مُلَوَّنٌ: رەڭدار كىيىم، گۈللۈك كىيىم.

تَلْفَزَةٌ مُلَوَّنَةٌ: رەڭلىك تېلېۋىزىيە.

مِلْوًى ج مَلَاوٍ: كۈلۈچ.

مَلْوِيْنَةُ الطَّبْلَةِ: دۇمباق چوكىسى.

مَلْوِيٌّ: ئەگرى، ئەگرى-بۈگرى، ئەگرى-توقاي، سىڭايان، قىيسىق.

مَلِيءٌ ج مِلَاءٌ وَأَمْلِئَاءُ: باي، ھاللىق، توق، پاراۋان، باياشات.

لَقَدْ أَصْبَحَ عَمَلُهُ مُؤَخَّرًا مَلِيْئًا بِالْمُشْكِلَاتِ لِذَلِكَ فَإِنَّهُ يَمُرُّ بِأَوْقَاتٍ عَصِيْبَةٍ: ئۇنىڭ خىزمىتى يېقىندىن بۇيان نۇرغۇن قىيىنچىلىقلارغا دۇچ كېلىپ ئۇنىڭ كۈنى تەس بولماقتا.

مِلْيَارٌ ج مِلْيَارَاتٌ: مىليارد.

صَاحِبُ الْمِلْيَارَاتِ: مىلياردېر.

«زَادَ سُكَّانُ الصِّيْنِ عَلَى مِلْيَار نَسَمَةٍ»: جۇڭگونىڭ نوپۇسى بىر مىلياردتىن ئۇشۇق.

مَلِيْحٌ م مَلِيْحَةٌ ج مِلَاحٌ وَأَمْلَاحٌ: چىرايلىق، گۈزەل.

مَلِيْحٌ مِنَ السَّمَكِ: تۇزلانغان بېلىق.

قَدِيْدٌ مَلِيْحٌ: تۇزلاپ قۇرۇتۇلغان گۆش.

فَتَاةٌ مَلِيْحَةٌ: گۈزەل قىز.

مَلِيْخٌ: تەمسىز، تېتىقسىز، لەززەتسىز، مەززىسىز، ئاجىز.

مَلِيْخٌ مِنَ الطَّعَامِ: بۇزۇلغان يېمەكلىك.

مَلِيْصٌ: تېيىلغاق، سىلىق، چۈشۈرۈۋېتىلگەن بالا.

مَلِيْطٌ ج مُلْطٌ: تاقىر باش، پايىنەك باش.

مَلِيْكٌ ج مُلَكَاءُ: پادىشاھ، خوجايىن، مۈلۈكدار.

مَلِيْلٌ: كىشىنى زېرىكتۈرىدىغان، بىزار قىلىدىغان، زېرىكەرلىك.

مَلِيْمٌ: خاتالاشقان، خاتالىق ئۆتكۈزگۈچى، ئەيىبلەشكە تېگىشلىك.

مُلِيْنٌ: يۇمشاتقۇچى، كۆندۈرگۈچى، ئىچ ئاتەت قىلدۇرغۇچى، سۈرگە.

مَلِيٌّ: ئۇزۇن زامان، ئۇزۇن ۋاقىت.

﴿وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا﴾ ‹قرآن›: ئۇزاق زامان مەندىن يىراق تۇرغىن.

مَلِيٌّ ج أَمْلِيَاءُ: باي، ھاللىق، توق، پاراۋان.

مُلَيِّنٌ: يۇمشاتقۇچى، كۆندۈرگۈچى، ئىچ ئاتەت قىلدۇرغۇچى، باش ئەگدۈرگۈچى، سۈرگە.

زَيْتُ الْخِرْوَعِ مِنَ الْمُلَيِّنَاتِ: ئابدىمنىڭ يېغى - سۈرگە دورىسىدۇر.

مَمَاتٌ: ئۆلۈم، مامات.

مُمَاتٌ: ئەمەلدىن قالغان، بىكار قىلىنغان؛ كونىراپ قالغان، تاشلىۋېتىلگەن، ئىستېمالدىن قالغان (سۆز).

مُمَاثِلٌ: ئوخشاپ كېتىدىغان، ئوخشاش، بىر خىل، بىردەك، مۇۋاپىق، مۇناسىپ، لايىق.

«مُذَكِّرَةٌ مُمَاثِلَةٌ»: دىپلوماتىك نوتا.

مُمَاحِكٌ: ئۇرۇشقاق، جېدەلخور، مۇنازىرىچى.

مَمَادِحُ: ماختىنىدىغان ئىشلار، نەتىجە، ئۆنۈم، تۆھپە.

مُمَاذِقٌ: ساختىپەز، كاززاپ، يالغانچى.

مُمَارِسٌ: پۇختا، تەجرىبىلىك، تەدبىرلىك، شۇغۇللانغۇچى، مەلىكىلىك.

طَبِيبٌ مُمَارِسٌ: پراكتىكانت دوختۇر.

مُمَارَسَةٌ: شۇغۇللانماق، ھەپىلەشمەك.

مُمَارَسَةُ التِّجَارَةِ: سودا بىلەن شۇغۇللىنىش.

الْمُمَارَسَةُ الْإِجْتِمَاعِيَّةُ: ئىجتىمائىي ئەمەلىيەت.

مُمَارَسَةُ الْأَعْمَالِ الشِّرِّيْرَةِ: ئەسكىلىك بىلەن شۇغۇللانماق.

الْمُمَارَسَةُ الْعَمَلِيَّةُ: خىزمەت ئەمەلىيىتى، ئەمەلىي مەشىق.

بِالْمُمَارَسَةِ: ئەمەلىيەت ئارقىلىق.

بَيْعُ بِالْمُمَارَسَةِ: كېلىشىم باھادا سېتىپ بېرىش.

أَخَذَ الشَّيْءَ بِالْمُمَارَسَةِ: كېلىشىم باھادا ئالدى.

مُمَازَحَةٌ: چاقچاقلاشماق، ئويناشماق.

مَا أَلْطَفَ مُمَازَحَةَ جَدِّي: بوۋامنىڭ چاقچىقى نېمىدېگەن يۇمۇرلۇق.

مُمَاسٌ (فِي الْهَنْدَسَةِ): كەسمە سىزىق، تانگېنس.

مُمَاسَّةٌ: تۇتماق، تەگمەك؛ ساراڭلىق.

مُمَاطِلٌ: ئارقىغا سوزغۇچى، كېچىكتۈرگۈچى.

مُمَاطَلَةٌ: كەينىگە سۈرمەك، كېچىكتۈرمەك.

خَاصَّةُ الْمُمَاطَلَةِ: سوزۇلۇشچانلىق، كېڭىيىشچانلىق.

مَمَالٌّ: يانتۇلۇق، يانتۇلۇق دەرىجىسى.

مُمَالَأَةٌ: يان باسماق، تەرىپىنى ئالماق؛ ھەۋەس قىلماق، مەيلى بولماق، ئامراق بولماق.

مُمَالِئٌ: يان باسقۇچى، تەرىپىنى ئالغۇچى، ھەۋەس قىلغۇچى.

مُمَانَعَةٌ: قارشى تۇرماق، قارشىلىق قىلماق، قارشىلاشماق، باش تارتماق، نارازىلىق بىلدۈرمەك.

مُمْتَازٌ: ئەلا، مۇنەۋۋەر، ئالاھىدە ياخشى، باشقىلاردىن ئارتۇق، ئىمتىيازلىق.

الْوَضْعُ مُمْتَازٌ: ۋەزىيەت ناھايىتى ياخشى.

«عَدَدٌ مُمْتَازٌ مِنَ الْمَجَلَّةِ»: ژۇرنالنىڭ ئالاھىدە سانى.

مُعَلِّمٌ مُمْتَازٌ: ئالاھىدە ئوقۇتقۇچى.

نَالَ دَرَجَةً عِلْمِيَّةً مُمْتَازَةً: يۇقىرى ئىلمىي ئۇنۋانغا ئېرىشتى.

مُمْتَثِلٌ: بويسۇنغۇچى، ئىتائەت قىلغۇچى، ئىتائەتچان، تەسلىم بولغۇچى، باش ئەگكۈچى، ئەگەشكۈچى.

مُمْتَحِنٌ: ئىمتىھان ئالغۇچى، سىناق قىلغۇچى.

«أَتَى الْمُمْتَحِنُوْنَ مِنَ الْعَاصِمَةِ»: ئىمتىھان ئالغۇچىلار پايتەختتىن كەلدى.

عَقَدَتْ لَجْنَةُ الْمُمْتَحِنِيْنَ اِجْتِمَاعًا خِتَامِيًّا: ئىمتىھان ئالغۇچىلار ھەيئىتى خۇلاسە يىغىنى ئاچتى.

مُمْتَحَنٌ: ئىمتىھاندىن ئۆتكەن، سىنالغان، تەجرىبە قىلىنغان.

صَدِيْقٌ مُمْتَحَنٌ: سىناقتىن ئۆتكەن دوست.

مُمْتَدٌّ: كېڭەيتىلگەن، ئۇزارتىلغان، سوزۇلغان.

مُمْتَزَجٌ: (بىرىكمە دورا) ئارىلاشما، ئارىلاشما

ماددا، بىرىكمە ماددا.

مُمْتَصٌّ: سۈمۈرۈشچانلىق.

مُمْتَطٍ: مىنگۈچى، ئۇلاغلىق.

مُمْتِعٌ: مەنپەئەتلىك، كىشىنى زوقلاندۇرىدىغان، كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان، قىزىق؛ قىزىقارلىق.

سَفَرٌ مُمْتِعٌ: كۆڭۈللۈك سەپەر.

أَقْوَالٌ مُمْتِعَةٌ: قىزىقارلىق پاراڭلار.

كَانَتِ الرَّحْلَةُ مُمْتِعَةً جِدًّا: سەپەر ناھايىتى مەنىلىك بولدى.

رُكُوْبُ الدَّرَّاجَةِ رِيَاضَةٌ مُمْتِعَةٌ: ۋېلىسىپىت مىنىش مەنىلىك بەدەن چېنىقتۇرۇشتۇر.

مُمْتَعِضٌ: غەزەپلەنگۈچى، ئاچچىقلانغۇچى.

كَانَ مُمْتَعِضًا مِنْ تَصَرُّفَاتِ صَدِيْقِهِ: ئۇ دوستىنىڭ قىلىقلىرىدىن غەزەپلەندى.

مُمْتَقَعٌ: ئۆڭۈپ كەتكەن، رەڭگى ئۆزگىرىپ كەتكەن، ئەسلىي رەڭگىنى يوقاتقان، تاتارغان.

مُمْتَلِئٌ: توشۇق، تولۇق، تولغان.

مُمْتَلِئُ الْجِسْمِ: سېمىز.

«**حَدِيْقَةٌ مُمْتَلِئَةٌ بِالْمُتَنَزِّهِيْنَ**»: سەيلە قىلغۇچىلار بىلەن تولغان باغچە.

مُمْتَلِئُ الشَّفَتَيْنِ: دورداي كالپۇك.

مُمْتَلِئُ الْخَدَّيْنِ: ئىككى مەڭزى گۆشلۈك.

مُمْتَلَكٌ ج مُمْتَلَكَاتٌ: مال- مۈلۈك، بايلىق، كاپىتال، مەبلەغ.

الْمُمْتَلَكَاتُ الْعَامَّةُ: ئاممىنىڭ مال- مۈلكى.

مُمْتَنِعٌ: توسۇلغان، چەكلەنگەن.

مُمْتَنٌّ: كۆپ مىننەتدارلىق بىلدۈرگۈچى، كۆپ تەشەككۈر ئېيتقۇچى.

أَنَا مُمْتَنٌّ لَكُمْ جِدًّا: مەن سىلەردىن تولىمۇ مىننەتدار.

مُمْتَهِنٌ: خار، ئەرزىمەس، ھاقارەتلەنگەن.

مُمْتَهَنٌ: دائىم ئىشلىتىلىدىغان، كونا، كونىراپ قالغان، كەمسىتىلگەن.

مُمَثِّلٌ: ۋاكالىتەن باشقۇرغۇچى، ۋاكالەتچى، ۋەكىل، گۇماشتا، ۋەكىللىك قىلغۇچى؛ ئارتىس، ئىجرا قىلغۇچى، ئورۇنلىغۇچى، رولچى.

مُمَثِّلٌ سِيَاسِيٌّ: ئەلچى.

مُمَثِّلٌ هَزْلِيٌّ: كومېدىيە ئارتىسى.

مُمَثِّلٌ تِجَارِيٌّ: سودا ۋەكىلى.

مُمَثِّلَةٌ: ئايال ئارتىس.

«**مُمَثِّلُوا الشَّعْبِ**»: خەلق ۋەكىللىرى.

«**مُمَثِّلُوا الدَّوْلَةِ فِي الْخَارِجِ**»: دۆلەتنىڭ چەت ئەلدىكى ئەلچىلىرى.

مَمْجُوْجٌ: تاشلىۋېتىلگەن، چۆرۈۋېتىلگەن، ئېتىپ تاشلانغان، ۋاز كەچكەن، تۆكۈۋېتىلگەن، تۆكۈۋېتىپ تاشلانغان.

مِمْحَاةٌ: ئۆچۈرگۈچ، سۈرتكۈچ.

مَمْحَقَةٌ: ھالاك بولماق، زىيانغا ئۇچرىماق، زىيانكار.

«**الْحِلْفُ مَنْفَعَةٌ لِلسِّلْعَةِ مَمْحَقَةٌ لِلْكَسْبِ**» ‹حديث›: «يالغان قەسەم مالنىڭ بازىرىنى چىقىرىدۇ، بەرىكىتىنى كەتكۈزىدۇ».

مُمْحِلٌ: قاقاس، قاقاسلىق، قۇرغاق، قۇرغاقچىلىق، مۇنازىرىلەشكۈچى.

مَمْحُوْنٌ: قىيىنچىلىققا دۇچار بولغۇچى.

مِمْخَضَةٌ ج مَمَاخِضُ: تۇلۇم، قايماق ئايرىش سايمىنى.

مَمْدُوْدٌ: كېڭەيتىلگەن، قانات يايدۇرۇلغان، ئۇزارتىلغان، سوزۇلغان، يېيىلغان، كېرىلگەن، كۆپ.

﴿**وَجَعَلْتُ لَهُ مَالاً مَّمْدُوداً**﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭغا نۇرغۇن

مال بەردىم.

حَبْلٌ مَمْدُودٌ: ئۇزۇن ئارغامچا.

مِمْرَاحٌ: شوخ، تېتىك، جانلىق، ھەرىكەتچان؛ يىغلاڭغۇ كۆز.

مِمْرَاضٌ: ئاغرىقچان، كېسەلچان.

مِمْرَحٌ: شوخ، تېتىك، جانلىق، ھەرىكەتچان؛ يىغلاڭغۇ كۆز.

مَمَرٌّ ج مَمَرَّاتٌ وَ مَمَارٌّ: كارىدور، ئايۋان، چىغىر يول، كىرىش - چىقىش ئېغىزى.

«مَمَرّ الرَّاجِلِينَ»: پىيادىلەر يولى.

«مَمَرٌّ سُفْلِيٌّ»: ئاستى ئۆتۈش يولى.

«الْمَمَرّ الْجَوِّيّ لِلطَّائِرَاتِ»: ئاۋىئاتسىيە يولى، ھاۋا يولى.

عَلَى مَمَرِّ الْعُصُورِ: ئەسىرلەر بويى، زامان - زاماندىن.

مُمَرَّدٌ: سىلىقلانغان، تەكشىلەنگەن، ياسالغان.

﴿إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ﴾ «قۇرئان»: «شۈبھىسىزكى، ئۇ ئەينەكتىن ياسالغان سارايدۇر».

مُمَرِّضٌ ج مُمَرِّضُونَ م مُمَرِّضَةٌ ج مُمَرِّضَاتٌ: سېستىرا.

الْمُمَرِّضَةُ تُسَاعِدُ الطَّبِيبَ فِي عِلَاجِ الْمَرْضَى: سېستىرا قىز كېسەللەرنى داۋالاشتا دوختۇرغا ياردەملىشىدۇ.

مُمَرَّغٌ: مىلەنگەن، سۈركەلگەن.

لِمَاذَا أَصْبَحَ جَسَدُكَ مُمَرَّغًا بِالتُّرَابِ: بەدىنىڭ نېمىشقا توپىغا مىلىنىپ كەتتى.

مُمَرِّنٌ: تەلىم بەرگۈچى، مەشىق قىلدۇرغۇچى، چېنىقتۇرغۇچى، مەشقاۋۇل.

«مُمَرِّنٌ رِيَاضِيٌّ»: ترېنېر.

مُمَرَّنٌ: چېنىققان، ئىش كۆرگەن، ئىش بىلىدىغان، تەجرىبىلىك، تەدبىرلىك.

مَمْرُورٌ: ئۆتلۈك، ئۆت سۇيۇقلۇقىنىڭ، ئۆت

تېمپېرامېنت، چۇس، تېرىككەك، قىزىق قىزىق، ئاچچىقى يامان.

مَمْرُوضٌ: كېسەل بولۇپ قالغان، ئاغرىپ قالغان.

مُمَزَّقٌ: پارچە، يىرتىق، تىتىلىپ كەتكەن.

ثَوْبٌ مُمَزَّقٌ: كونا كىيىم.

مَمْزُوجٌ: (بىرىكمە دورا) ئارىلاشما، ئارىلاشما ماددا، بىرىكمە ماددا.

مِمْسَحَةٌ ج مِمْسَحَاتٌ وَمَمَاسِحُ: پول يۇغۇچ، سۈرتكۈچ، دەسمال، يۇغۇچ.

مُمْسِكٌ: بېخىل، پىخسىق، پىششىق، چىڭ تۇتقۇچى، ئىقتىسادچىل.

مَمْسُوخٌ: شەكلى ئۆزگەرگەن، بۇزۇپ كۆرسىتىلگەن، شەكلى بۇزۇلغان، ھالىتى ئۆزگىرىپ كەتكەن، بۇرمىلانغان، مېيىپ، مەجرۇھ، يىرگىنچلىك، رەزىل، سەت، كۆرۈمسىز، بەتبەشىرە.

فَرَسٌ مَمْسُوخٌ: ئورۇق ئات.

مَمْسُوسٌ: ئۇچراشقان، تېگىپ كەتكەن، يېقىنلاشقان، ئارىلاشقان؛ ساراڭ، تەلۋە، سەۋدايى.

مُمْسًى: كېچە، تۈن، كەچقۇرۇن، كەچ، ئاخشام، گۇگۇم، زاۋال، قاش قارايغان چاغ.

مِمْشَقَةٌ ج مَمَاشِقُ: تارغاق، چوتكا، سۈزگۈچ (باش تارايدىغان).

مَمْشُوطٌ: تارالغان.

مَمْشُوقٌ م مَمْشُوقَةٌ: ئېگىز بويلۇق، زىلۋا بويلۇق.

قَدٌّ مَمْشُوقٌ: زىلۋا بوي.

إِمْرَأَةٌ مَمْشُوقَةٌ: غۇنچە بوي ئايال.

مَمْشًى ج مَمَاشٍ: پىيادىلەر يولى، ياقا يول، ئۆتۈشمە يول، چىغىر يول، كارىدور؛ خاك يولى.

مَمْشَى السَّيَّارَاتِ: ماشىنا يولى.

مَمْشَى الْمُتَنَزِّهِيْنَ: سایاھەتچىلەر يولى.

مِمَصٌّ ج مِمَصَّاتٌ: ئېمىزگۈ، شوراش (سۈمۈرۈش) تۇرۇبىسى، غاڭزا.

مِمَصّ سِيْفُوْنٍ: سىفون نەيچىسى (فىزىكىلىق ئاتالغۇ).

مَمْصُوْصٌ: شورالغان، سۈمۈرۈلگەن، چېكىلگەن، تارتىلغان، ئېمىلگەن، ئىچىلگەن؛ جۇدەڭ، ئورۇق.

مُمْضٍ: ئىمزا قويغۇچى، قول قويغۇچى.

مُمْضًى: ئىمزا قويۇلغان، قول قويۇلغان.

مِمْطَرٌ وَمِمْطَرَةٌ ط مَمَاطِرُ: يامغۇرلۇق چاپان، پلاش.

مُمْطِرٌ: يامغۇرلۇق.

مِمْطَلٌ ج مَمَاطِلُ: ئوغرى، قاراقچى، بۇلاڭچى، بولقا.

مَمْطُوْلٌ: بازغانلانغان، سوقۇلغان، تاۋلانغان، كېچىكتۈرۈلگەن، ئارقىغا تارتىلغان، ئۇزارتىلغان،

مَمْطُوْلِيَّةٌ: سوزۇلۇشچانلىق، كېڭىيىشچانلىق، ئېلاستىكىلىق، ئەۋرىشىملىك.

مَمْعُوْدٌ ج مَمْعُوْدُوْنَ: ئاشقازىنى ئاغرىغان ئادەم.

مُمَغْطَسٌ: ماگنىتلاشقان.

إِبْرَةٌ مُمَغْطَسَةٌ تَتَّجِهُ إِلَى الشِّمَالِ: كومپاسنىڭ يىڭنىسى شىمالنى كۆرسىتىپ تۇرماقتا.

مُمَغْنَطٌ: ماگنىتلاشقان.

مَمْقُوْطٌ: ئۆچ كۆرۈلگەن، يامان كۆرۈلگەن.

مُمْكِنٌ: مۇمكىن، ئىمكانىيەت؛ مۇمكىنچىلىك، ئېھتىمال، تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولىدىغان.

مِنَ الْمُمْكِنِ: ئېھتىمال، بەلكى.

غَيْرُ مُمْكِنٍ: . مۇمكىن ئەمەس، بولمايدۇ.

مِنَ الْمُمْكِنِ أَنْ .: مۇمكىنكى، ئىمكانىيەت باركى، قىلغىلى بولىدىغان.

فِي أَقْرَبِ وَقْتٍ مُمْكِنٍ: مۇمكىنقەدەر، ئەڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە.

مُمْكِنَاتٌ: . مۇمكىنچىلىك، ئىمكان، ئىمكانىيەت.

مِمْلَاقٌ: تەخسىكەش، يالاقچى، خۇشامەتچى.

مَمْلَحَةٌ: تۇز كانى، تۇز ئىشلەپچىقىرىش كارخانىسى، تۇز كۆلى، تۇز قاچىسى.

مِمْلَسَةٌ: تىرنا، سۆرەم.

مِمْلَقٌ . مِمْلَقَةٌ: سۆرەم، تىرنا.

مَمْلَكَةٌ ج مَمَالِكُ: پادىشاھلىق دۆلەت، مەملىكەت

«الْمَمْلَكَةُ الْمَغْرِبِيَّةُ»: ماراكەش پادىشاھلىقى.

«الْمَمْلَكَةُ الْعَرَبِيَّةُ السُّعُوْدِيَّةُ»: سەئۇدى ئەرەبىستانى پادىشاھلىقى.

مَمْلَكَةُ الْحَيَوَانَاتِ: ھايۋاناتلار دۇنياسى.

مَمْلَكَةُ النَّبَاتِ: ئۆسۈملۈكلەر دۇنياسى.

مَمْلَكَةُ الطُّيُوْرِ: قۇشلار دۇنياسى.

مُمِلٌّ: كىشىنى زېرىكتۈرىدىغان، كىشىنى بىزار قىلىدىغان.

مُمِلٌّ جِدًّا: ناھايىتى زېرىكەرلىك.

مُمَلَّحٌ: تۇزلانغان، تۇزغا چىلانغان.

مَمْلُوْءٌ: توشۇق، توشقۇزۇلغان، تولغان.

مَمْلُوْحٌ: تۇزلانغان.

مَمْلُوْكٌ: ئىگىلىۋېلىنغان، قولغا ئېلىۋېلىنغان.

مَمْلُوْكٌ ج مَمَالِيْكُ: قۇل.

لَا وُجُوْدَ لِلْمَمْلُوْكِ فِي الْعَصْرِ الْحَاضِرِ: ھازىرقى ئەسىردە قۇل مەۋجۇت ئەمەس.

مَمْلُوْلٌ: زېرىكىشلىك، زېرىكتۈرىدىغان، كۆڭۈلسىز.

مَمْلُوٌّ: توشۇق، توشقۇزۇلغان، تولغان.

مَمَّوْتٌ: پىلنىڭ ئەجدادلىرى.

مَمْنُوْعٌ: چەكلەنگەن، مەنئى قىلىنغان، توسۇلغان.

مَمْنُوْعُ التَّدْخِيْنِ: تاماكا چېكىشكە بولمايدۇ.

بَضَائِعُ مَمْنُوْعَةٌ: چەكلەنگەن ماللار.

مَمْنُوْعُ الدُّخُوْلِ لِمَنْ لَيْسَ لَهُ عَمَلٌ: ئىشى يوق

ئادەمنىڭ كىرىشىگە بولمايدۇ.

مُرُوْرُ السَّيَّارَاتِ مَمْنُوْعٌ هُنَا: بۇ يەردىن ماشىنا ئۆتۈشكە بولمايدۇ.

مَمْنُوْعَاتٌ: ئەتكەس ماللار.

مَمْنُوْنٌ: ئۈزۈلگەن، كېسىلگەن، ئاجىز؛ كۈچلۈك، مىننەتدار.

أَنَا مَمْنُوْنٌ لِمُسَاعَدَتِكَ: مەن سىزنىڭ ياردىمىڭىزدىن مىننەتدار.

﴿فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ «قۇرئان»: «ئۇلارغا ئۈزۈلمەس ئەجىر بېرىلىدۇ».

مَمْنُوْنِيَّةٌ: مىننەتدار بولماق، تەشەككۈر ئېيتماق، مىننەتدارلىق بىلدۈرمەك، رەھمەت ئېيتماق.

قَبَضْتُ دَعْوَتَكَ بِكُلِّ مَمْنُوْنِيَّةٍ: چاقىرىقىڭىزنى تەشەككۈر بىلدۈرۈش بىلەن قوبۇل قىلدىم.

مُمَهَّدٌ: سېلىنغان، ياتقۇزۇلغان، يېيىلغان، تەييارلانغان، سەرەمجانلاشتۇرۇلغان.

«فِرَاشٌ مُمَهَّدٌ»: سېلىنغان تۆشەك.

«طَرِيْقٌ مُمَهَّدَةٌ»: تۈزلەنگەن يول.

مِمْوَاجٌ: كېموگراف (ئىچكى ئەزالارنىڭ ھەرىكىتىنى خاتىرىلەش ئەسۋابى).

مُمَوِّلٌ: باجگىر، باجچى، باج تۆلىگۈچى؛ مەبلەغ بىلەن تەمىنلىگۈچى.

مُمَوَّلٌ: كاپىتالىست، پۇلدار.

مُمَوَّهٌ: ھەل بېرىلگەن.

مُمِيْتٌ: ئۆلتۈرىدىغان، جاننى ئالىدىغان، جاندىن جۇدا قىلىدىغان، ئۆلۈمگە ئېلىپ بارىدىغان.

سُمٌّ مُمِيْتٌ: جاننى ئالىدىغان زەھەر.

مَرَضٌ مُمِيْتٌ: جان ئالىدىغان كېسەل.

خَطِيْئَةٌ مُمِيْتَةٌ: ئۆلۈمگە ئېلىپ بارىدىغان گۇناھ.

مُمَيَّزٌ: ناھايىتى روشەن، ناھايىتى ئېنىق، كۆرۈنەرلىك، ئەلا.

مُمَيِّزٌ: پەرقلەندۈرگۈچى، ئايرىغۇچى، ئالاھىدە، ئەقىللىق، ئىدراكلىق.

صِفَةٌ مُمَيِّزَةٌ: ئالاھىدە سۈپەت، خۇسۇسىيەت.

مَنْ: سوئال ئىسمى بولۇپ «كىم» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن:

مَنْ أَنْتَ: سەن كىم؟

مَنْ: ... غان، ... غۇچى دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

مَنْ يَزْرَعْ يَحْصُدْ: تېرىغان ئورار.

مَنْ يَخْدِمَ الشَّعْبَ يَحْتَرِمُهُ الشَّعْبُ: خەلققە خىزمەت قىلغۇچىنى خەلق ھۆرمەتلەيدۇ.

مِنْ (حَرْفُ جَرٍّ): ئالدى قوشۇلغۇچى بولۇپ تۆۋەندىكى بىرقانچە خىل ئۇسۇلدا ئىشلىتىلىدۇ:

1) **إِبْتِدَاءُ الْغَايَةِ:** باشلىنىش نۇقتىسىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن: **سَافَرْتُ مِنَ الْقَاهِرَةِ:** مەن قاھىرەدىن باشلاپ يولغا چىقتىم.

جِئْتُ مِنْ إِسْكَنْدِرِيَّةَ: مەن ئىسكەندەرىيەدىن كەلدىم.

مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ: باشتىن-ئاخىر، باشتىن-ئاياغ.

مِنَ الْبِدَايَةِ إِلَى النِّهَايَةِ: باشتىن-ئاخىرغىچە، باشتىن-ئاخىر، باشتىن-ئاياغ.

مِنْ فَوْقٍ . مِنْ عَلَى: يۇقىرىدىن، ئۈستىدىن، تۆپىدىن.

مَرِضَ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ: ئۇ جۈمە كۈنىدىن تارتىپ (بېرى) كېسەل بولۇپ قالدى.

مِنَ الْآنَ: بۈنىڭدىن كېيىن، ھازىردىن باشلاپ.

مِنْ أَيَّامٍ: بىرقانچە كۈندىن بۇيان.

جَاءَ مِنْ سَاعَتِهِ: ئۇ ناھايىتى تېزلا يېتىپ كەلدى، ئۆز ۋاقتىدا كەلدى.

2) **لِلتَّبْعِيْضِ:** قىسمەنلىكنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن كېلىدۇ. مەسىلەن: **هُوَ وَاحِدٌ مِنْهُمْ:** ئۇ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرى.

مِنَ الْمَعْلُومِ أَنَّ: ھەممىگە مەلۇمكى، ھەممىگە ئايانكى.

مِنَ الْغَرِيبِ أَنَّ: ئەجەبلىنەرلىكى شۇكى، قىزىقارلىقى شۇكى، غەلىتە يېرى شۇكى.

فَمِنْ دَوَاعِي الْأَسَفِ أَنَّ: ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى.

مِمَّا يُؤْسَفُ لَهُ أَنَّ: ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، ناھايىتى ئەپسۇسكى.

وَمِمَّا هُوَ جَدِيرٌ بِالذِّكْرِ أَنَّ: تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى.

«وَمِنْهُمْ مَنْ أَحْسَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَسَاءَ»: ئۇلاردىن ياخشى قىلغانلارمۇ بار، يامانلىق قىلغانلارمۇ بار.

3) بَيَانُ الْجِنْسِ: تۈرنى كۆرسىتىش ئۈچۈن كېلىدۇ. مەسىلەن: بَاحَثْتُهُ فِي شَتَّى الْمَوَاضِعِ مِنْ أَدَبِيَّةٍ وَسِيَاسِيَّةٍ: مەن ئۇنىڭ بىلەن تۈرلۈك ماۋزۇلاردا جۈملىدىن ئەدەبىي، سىياسىي ماۋزۇلاردا كېڭەشتىم.

(مَا): دىن كېيىن كۆپىنچە تۈرنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن: أَشْكُرُ لَهُ مَا بَذَلَهُ مِنَ الْمُسَاعَدَةِ: مەن ئۇنىڭ ياردىمىگە تەشەككۈر ئېيتىمەن.

4) تَعْلِيلٌ: سەۋەبنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: مِنْ كَثْرَةِ الْمَلَّاحِينَ غَرِقَتِ السَّفِينَةُ: كېمىچى كۆپ بولسا كېمە غەرق بولىدۇ.

5) تَفْضِيلٌ: سېلىشتۇرۇشنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن كېلىدۇ. مەسىلەن: هُوَ أَفْضَلُ مِنِّي: ئۇ ماڭا قارىغاندا ئۈستۈن ئورۇندا تۇرىدۇ، ئۇ مەندىن ئەۋزەلرەك.

6) لِلْفَصْلِ: پەرقنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن كېلىپ، كۆپىنچە ھاللاردا ئىككى خىل زىددىيەتلىك شەيئىنىڭ ئارىسىنى ئايرىيدۇ. يَعْلَمُ جَمَاهِيرُ الشَّعْبِ الصَّوَابَ مِنَ الْخَطَإِ وَالْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ: خەلق ئاممىسى ھەق بىلەن ناھەقنى، ياخشى بىلەن يامانىنى ئوبدان پەرق ئېتەلەيدۇ.

7) لِلْبَدَلِ: ئورۇن ئالمىشىشنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن كېلىدۇ. أَرَضِيتَ بِالْمَالِ مِنَ الشَّرَفِ: ئەجەبا سەن شان-شەرەپتىن كۆرە پۇل-مالنى ياخشى كۆرەمسەن؟

8) لِلزَّائِدَةِ: قوشۇمچە بولۇپ ئىنكار ۋە سوراق قوشۇمچىلىرىدىن كېيىن كېلىپ ئىنتوناتسىيىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن كېلىدۇ. مَا مِنْ قُوَّةٍ فِي الْعَالَمِ تَسْتَطِيعُ عَرْقَلَةَ تَقَدُّمِنَا: دۇنيادا بىزنىڭ ئىلگىرىلىشىمىزنى توسۇيالايدىغان ھېچقانداق كۈچ يوق.

هَلْ مِنْ رَيْبٍ فِي أَنْ ؟: بۇنىڭدا گۇمان بارمۇ؟ ئەجەبا بۇنىڭدا شەك بارمۇ؟

يَا لَهُ مِنْ قَوْلٍ جَمِيلٍ: بۇ نېمىدېگەن چىرايلىق گەپ-ھە!

لَا تَظْلَمْ مِنْ أَحَدٍ: ھېچكىمنى بوزەك قىلماڭ!

مَنَا يَمْنُو مَنْوًا: سىناق قىلدى، تەجرىبە قىلدى، ئىمتىھان ئالدى.

مَنَا ج أَمْنَاءٌ وَأَمْنٍ وَمُنِّي: مەن (ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى بولۇپ ئىككى قاداققا تەڭ).

مَنَابٌ: ئورۇن، قايتىماق، ئالماشتۇرۇپ ئىشلىتىلىدىغان ماتېرىيال.

«قَامَ مَنَابَ الْقَاضِي»: قازى (سوتچى)نىڭ ئورنىغا ئولتۇردى، قازىنىڭ ئورنىدا تۇردى.

مَنَاةٌ: مەنات (قەدىمكى ئەرەبلەرنىڭ بۇتىنىڭ نامى).

مُنَاجَاةٌ: مۇڭدىشىش، سىردىشىش، قاچىدىغان جاي.

مُنَاجَزَةٌ: ئېلىشماق، تۇتۇشماق، ئۆلتۈرۈشمەك.

مَنَاحَةٌ: يىغا-زار قىلماق، ئۆكسۈپ يىغلىماق.

«كُنَّا فِي مَنَاحَةِ فُلَانٍ»: پالانىنىڭ ھازىسىدا بولدۇق.

مَنَاحَةٌ ج مَنَاحَاتٌ وَمَنَاوِحُ: هازا ئاچىدىغان ئاياللار، هازىدار ئاياللار.

مُنَاحَرَةٌ: جېدەللەشمەك.

مُنَاخٌ: تۆگە ياتىدىغان يەر؛ تۇرالغۇ؛ هاۋا رايى، هاۋا كىلىماتى.

هَذَا مُنَاخٌ سُوءٍ: كىشىگە ياقمايدىغان جاي، يامان هاۋا.

مُنَاخُ الْبِلَادِ حَارٌّ رَطْبٌ: يۇرتنىڭ هاۋا كىلىماتى نەم ئىسسىق.

هَيَّأَ الْمُنَاخُ الْمُلَائِمَ: كەيپىيات هازىرلىدى.

مُنَادَاةٌ: يىغىندا بىللە ئولتۇرماق؛ چاقىرماق، توۋلىماق.

مُنَادٍ (الْمُنَادَى): چاقىرغۇچى، جاكارچى، نىدا قىلغۇچى.

﴿رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِياً يُنَادِي لِلإِيمَانِ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىمىز! بىز ھەقىقەتەن بىر چاقىرغۇچىنىڭ ئىمانغا چاقىرغانلىقىنى ئاڭلىدۇق.

مَنَارٌ ج مَنَاوِرُ: شامدان؛ يول كۆرسەتكۈچ بەلگە، پاسىل، چېگرا بەلگىسى.

مَنَارَةٌ ج مَنَاوِرُ وَمَنَائِرُ: مۇنار، ماياك، مەشئەل.

مَنَارَةُ الْمَسْجِدِ: مەسجىد مۇنارى، ئەزانخانا.

«مَنَارَةُ الإِسْكَنْدَرِيَّةِ»: ئىسكەندەرىيە مۇنارى.

«مَنَارَةُ الْحُرِّيَّةِ»: ئەركىنلىك مۇنارى.

مُنَازِعٌ ج مُنَازِعُونَ: تالاشقۇچى، تالاش-تارتىش قىلغۇچى، جېدەللەشكۈچى.

«هُوَ مِنَ الْمُنَازِعِينَ فِي كُلِّ اجْتِمَاعٍ»: ئۇ ھەر يىغىندا تالاش- تارتىش قىلىشقۇچىلاردىن.

لَيْسَ مِنْ مُنَازِعٍ فِي كَذَا: بۇنىڭدا ھېچقانداق شەك يوق.

مُنَازَعَةٌ: تالاشماق، تالاش-تارتىش قىلماق.

مُنَازَعَةٌ ج مُنَازَعَاتٌ: جېدەللىشىش، دەۋالىشىش.

«مُنَازَعَاتٌ قَضَائِيَّةٌ»: سوتلىشىش.

مُنَازَلَةٌ: ئۇرۇشۇش ئۈچۈن يۈزلىشىش.

مُنَاسِبٌ: مۇناسىپ، مۇۋاپىق.

«جَاءَ فِي الْوَقْتِ الْمُنَاسِبِ»: مۇۋاپىق ۋاقىتتا كەلدى.

«الْجَوُّ الْيَوْمَ مُنَاسِبٌ»: بۈگۈن هاۋا مۆتىدىل.

عَالِجْ مَرَضَكَ فِي الْوَقْتِ الْمُنَاسِبِ: كېسىلىڭنى ئۆز ۋاقتىدا داۋالات.

مُنَاسَبَةٌ: ئۇيغۇنلاشماق، مۇۋاپىقلاشماق، ماسلاشماق.

مُنَاسَبَةٌ ج مُنَاسَبَاتٌ: مۇناسىۋەت، پۇرسەت.

«ذَكَرَ هَذَا الْمَوْضُوعَ فِي مُنَاسَبَاتٍ عَدِيدَةٍ»: بۇ تېمىنى بىرقانچە سورۇندا دەپ ئۆتتى.

عَلَيْنَا أَنْ نَزُورَ جَارَنَا بِمُنَاسَبَةِ نُزُولِهِ بِجِوَارِنَا: يېڭى قوشنىمىزنى كۆچۈپ كېلىش مۇناسىۋىتى بىلەن يوقلىشىمىز كېرەك.

مَنَاصٌ: پاناھگاھ، قاچىدىغان يەر، قاچىدىغان ۋاقىت.

«لَا مَنَاصَ مِنْ دَفْعِ الدَّيْنِ»: قەرزنى بەرمەي ئامال يوق.

﴿وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ «قرآن»: ھالبۇكى، (بۇ) قاچىدىغان ۋاقىت ئەمەس.

مُنَاصَرَةٌ: ياردەملەشمەك، ھەمكارلاشماق.

مُنَاضِلٌ ج مُنَاضِلُونَ: كۆرەش قىلغۇچى، جەڭچى.

«مُنَاضِلُونَ فَلَسْطِينِيُّونَ»: پەلەستىنلىك جەڭچىلەر.

مَناط: ئاسىدىغان يەر.

«مَنَاطُ السَّيْفِ»: قىلىچ ئاسىدىغان يەر.

مَنَاطُ الثُّرَيَّا: يۇقىرى مەرتىۋىلىك، ئېسىل.

هُوَ مِنِّي مَنَاطَ الثُّرَيَّا: ئۇ مەندىن بەك يىراق.

«مَنَاطُ الْحُكْمِ بِتَحْرِيمِ الْخَمْرِ هُوَ الإِسْكَارُ»: ھاراقنى ھارام قىلىشتىكى سەۋەب ئۇنىڭ مەست قىلغانلىقىدىندۇر.

مُنَاطَحَةٌ ج مُنَاطَحَاتٌ: ئۈسۈشمەك.

«مُنَاطَحَةُ الْأَكْبَاشِ»: قوچقارلارنىڭ ئۈسۈشۈشى.

مُنَاظِرَةٌ: ئوخشىغۇچى، رىقابەتچى.

مُنَاظَرَةٌ ج مُنَاظَرَاتٌ: ئوخشىماق، ئوخشاشماق، مۇنازىرە، مۇنازىرىلەشمەك.

مَنَاعَةٌ: ئىممۇنىتېتلىق، مۇستەھكەملىك، چىڭلىق، پۇختىلىق.

مُنَاغَاةٌ: يېقىملىق سۆز، سەمىمىي سۆھبەت، يېقىملىق سايرىماق، تاماشا قىلماق، چاقچاق قىلماق، ئەخمەق قىلماق.

مُنَافِذٌ: جېدەلچى.

خَصْمٌ مُنَافِذٌ مُشَاكِسٌ: جېدەلخور، كاج دەۋاگەر.

مُنَافَسَةٌ: مۇسابىقىلەشمەك، بەسلەشمەك.

مُنَافِقٌ ج مُنَافِقُونَ: مۇناپىق، ئىككى يۈزلىمىچى، ساختىپەز.

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ «قرآن»: مۇناپىقلار جوقۇم دوزاخنىڭ ئەڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە (يەنى قەئرىگە) تاشلىنىدۇ.

مُنَافَقَةٌ: ساختىپەزلىك، ئىككى يۈزلىمىلىك، مۇناپىقلىق، ياسالمىلىق.

مُنَافٍ (الْمُنَافِي): قارشى، قارشىلاشقۇچى، قارىمۇقارشى، زىت.

«أَقْوَالٌ مُنَافِيَةٌ لِلْحَقِيقَةِ»: ھەقىقەتكە زىت گەپ-سۆزلەر.

عَمَلٌ مُنَافٍ لِلْأَخْلَاقِ: ئەخلاققا قارشى ئىش.

مُنَافٍ لِلْعَقْلِ: ئەقىلگە سىغمايدىغان.

مُنَاقَشَةٌ: جاڭجاللاشماق، تالاش-تارتىش قىلماق، مۇزاكىرە قىلماق.

«مَازَالَ الْمَوْضُوعُ تَحْتَ الْمُنَاقَشَةِ»: تېما ھېلىمۇ مۇھاكىمە قىلىنىۋاتىدۇ.

مُنَاقَشَةٌ ج مُنَاقَشَاتٌ: مۇزاكىرە، مۇنازىرە، مۇھاكىمە، ھېسابلىشىش.

«مُنَاقَشَةُ الْمَوْضُوعِ مِنْ كُلِّ جَوَانِبِهِ»: تېمىنى ئەتراپلىق قاراپ چىقىش.

«مُنَاقَشَةُ الْمِيزَانِيَّةِ»: بيۇدژىتنى قاراپ چىقىش (خام چوت لايىھىسىگە قاراپ چىقىش).

مُنَاقَصَةٌ ج مُنَاقَصَاتٌ: خېرىدار بولماق، خېرىدار چاقىرماق.

مُنَاقِضٌ: قارىمۇقارشى، ئەكسىچە، زىت.

مُنَاقَضَةٌ ج مُنَاقَضَاتٌ: قارشىلىق قىلماق، قارشى تۇرماق، زىتلاشماق.

مُنَاكَرَةٌ: ئالدامچىلىق قىلماق؛ ئۇرۇشماق.

مَنَالٌ: ئېرىشمەك، قولغا كەلتۈرمەك.

قَرِيبُ الْمَنَالِ: ئاسان ئېرىشىدىغان، ئاسان قولغا كېلىدىغان.

صَعْبُ الْمَنَالِ: ئېرىشمەك تەس.

بَعِيدُ الْمَنَالِ: ئېرىشىش قىيىن.

مَنَامٌ ج مَنَامَاتٌ: ئۇيقۇ، چۈش، ئۇخلايدىغان يەر، ياتاق.

«رَأَى فِي مَنَامِهِ كَذَا»: ئۇ چۈشىدە شۇنداق كۆردى.

﴿يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى﴾ «قرآن»: «ئى ئوغلۇم! مەن سېنى بوغۇزلاپ قۇربانلىق قىلىشقا (ئەمر قىلىنىپ) چۈشەپتىمەن، ئويلاپ باققىنا! سېنىڭ قانداق پىكرىڭ بار؟»

«ذَهَبْتُ إِلَى مَنَامِهَا مُبَكِّرًا»: ئۇنىڭ ياتىقىغا بۇرۇنلا باردىم.

«مَنَامُهُ فِي الصَّيْفِ فَوْقَ سَطْحِ الدَّارِ»: يازدا ئۇنىڭ ئۇخلايدىغان يېرى قورۇ ئۆگزىسىدە.

مَنَامَةٌ ج مَنَامَاتٌ: ياتاق ئۆي؛ ئۇخلاش كىيىمى، كېچىلىك كىيىم، قەبرە.

مُنَاوِئٌ: رىقابەتچى، رەقىب، قارشى تەرەپ.

مُنَاوَأَةٌ: مۇسابىقىلەشمەك، قارشىلاشماق.

مُنَاوَبَةٌ: نۆۋەتلەشمەك، ئالماشماق، نۆۋەتلىشىپ.

مُنَاوَبَةٌ زِرَاعِيَّةٌ: نۆۋەتلەشتۈرۈپ تېرىماق.

مُنَاوَبَةً / بِالْمُنَاوَبَةِ: تەرتىپ بويىچە، نۆۋەت بىلەن.

مُنَاوَرَةٌ: تىللاشماق؛ مانېۋىر ئۆتكۈزمەك.

مُنَاوَرَةٌ ج مُنَاوَرَاتٌ: مانېۋىر.

«مُنَاوَرَاتٌ حَرْبِيَّةٌ»: ھەربىي مانېۋىر.

«مُنَاوَرَاتٌ سِيَاسِيَّةٌ»: سىياسىي رەڭۋازلىقلار، جەڭگى-جېدەللەر.

مُنَاوَشَةٌ: ئارىلاشماق، توقۇنۇشماق، كۈچ سىناشماق.

مُنَاوَشَةٌ ج مُنَاوَشَاتٌ: توقۇنۇش، كۈچ سىنىشىش.

«مُنَاوَشَةٌ كَلَامِيَّةٌ»: سۆز توقۇنۇشىشى.

«مُنَاوَشَةٌ حَرْبِيَّةٌ»: قوراللىق توقۇنۇشلار.

مُنَاوَلَةٌ: بەرمەك، تاپشۇرۇپ بەرمەك.

مَنْأًى: يىراقلىق.

كَانَ بِمَنْأًى عَنْ هَذَا الْمَوْضُوعِ: بۇ ماۋزۇ بىلەن ئالاقىسى يوق ئىدى.

مِنْبَاضٌ ج مَنَابِيضُ: تومۇر سوقۇشنى خاتىرىلىگۈچ.

مُنَبِّهٌ: ئاگاھلاندۇرغۇچى، ئۇقتۇرغۇچى؛ ئويغاتقۇچى، قوزغاتقۇچى؛ ئىلھاملاندۇرغۇچى.

«مُنَبِّهٌ لِلْأَعْصَابِ»: نېرۋىلارنى قوزغايدىغان.

الْمُنَبِّهُ: قوڭغۇراقلىق سائەت.

مُنَبِّهَاتٌ: قوزغاتقۇچى دورىلار.

مَنْبِتٌ ج مَنَابِتُ: ئۆسىدىغان جاي، يېتىلىدىغان جاي، مەنبە، ئەسلى، كېلىپ چىقىش مەنبەسى، باشلىنىشى.

مَنْبِتُ الْعُشْبِ: ئوت-چۆپ ئۆسىدىغان يەر، تەبىئىي ئوتلاق.

مَنْبِتُ الشَّعْرِ: چاچ ئۆسىدىغان جاي.

مِنْبَرٌ ج مَنَابِرُ: مۇنبەر، سەھنە.

«صَعِدَ الْإِمَامُ الْمِنْبَرَ يَوْمَ الْجُمْعَةِ»: جۈمە كۈنى ئىمام مۇنبەرگە چىقتى.

نَظَّمَ النَّادِي الثَّقَافِيّ مِنْبَرًا حُرًّا حَوْلَ مَشَاغِلِ الشَّبَابِ: مەدەنىيەت كۇلۇبى ياشلار كەسپى توغرىسىدا ئەركىن مۇنبەر ئۇيۇشتۇردى.

مُنْبَسِطٌ: كەڭ، ئۇپتۇز، خۇشھال، تەكشى.

مَنْبِضٌ ج مَنَابِضُ: تومۇر سوقىدىغان جاي.

جَسَّ الطَّبِيبُ مَنْبَضَهُ: دوختۇر ئۇنىڭ تومۇرىنى تۇتتى.

مُنْبَطِحٌ: ئۈگدىسىغا ياتقۇچى.

مَنْبَعٌ ج مَنَابِعُ: مەنبە، بۇلاق، باشلانغان يەر.

«مَغْرِبٌ مَنْبَعُ الْحَضَارَةِ وَالْعِرفَانِ وَالْعِلْمِ مَوْطِنُ الْأَعْلَامِ»: ماراكەش ھازارەت ۋە ئىلىم-مەرىپەت بۇلىقى، مەشھۇر شەخسلەرنىڭ ۋەتىنى.

«مَنْبَعُ نِفْطٍ»: نېفىت مەنبەسى، نېفىت قۇدۇقى.

«مكة المكرمة مَنْبَعُ الوحِي»: ئۇلۇغ مەككە مۇكەررەمە ۋەھىي باشلانغان يەر.

«مَنْبَعُ النَّهْرِ»: دەريا باشلانغان يەر.

إِنَّ الْوَحْدَةَ هِيَ مَنْبَعُ الْقُوَّةِ وَضَمَانُ النَّجَاحِ: ئىتتىپاقلىق كۈچنىڭ مەنبەسى ۋە غەلىبىنىڭ كاپالىتى.

مَنْبُوذٌ: تاشلىۋېتىلگەن، تاشلاندۇق بالا، (ھارامزادە).

«أَصْبَحَ الْمُنَافِقُ مَنْبُوذًا لَدَى أَقْرَانِهِ»: مۇناپىق تەڭتۇشلىرى ئالدىدا تاشلىنىپ قالدى.

مَنْبُوشٌ: ئېچىلغان، ئاشكارىلانغان، كولانغان، قېزىلغان.

مِنْتَاشٌ ج مَنَاتِيشُ: موچىن.

مِنْتَافٌ: موچىن.

مُنْتَأًى: يىراق يەر، ئۇزاق جاي.

مُنْتَبِهٌ ج مُنْتَبِهُونَ: ئويغاق، سەگەك، ھوشيار، سەزگۈر؛ تېتىك؛ ئېھتىيات قىلغۇچى.

«تِلْمِيذٌ مُنْتَبِهٌ»: جانلىق ئوقۇغۇچى.

كُنْ مُنْتَبِهًا عِنْدَ تَنَقُّلِ الْأَرْقَامِ: سانلارنى كۆچۈرگەن

چېغىڭدا ئالاھىدە دىققەت قىل.

مُنْتَجٌ ج مُنْتَجَاتٌ: مەھسۇلات.

«مُنْتَجَاتٌ زِرَاعِيَّةٌ»: يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى.

«مُنْتَجَاتٌ نَمَطِيَّةٌ»: ئۆلچەملىك مەھسۇلاتلار.

«مُنْتَجَاتُ النِّفْطِ»: نېفىت مەھسۇلاتلىرى.

«مُنْتَجَاتٌ صِنَاعِيَّةٌ»: سانائەت مەھسۇلاتلىرى.

مُنْتَجَاتٌ مُصَنَّعَةٌ: سانائەت مەھسۇلاتلىرى.

مُنْتِجٌ ج مُنْتِجُوْنَ: ئىشلەپچىقارغۇچى.

«الدُّوَلُ الْمُنْتِجَةُ لِلنِّفْطِ»: نېفىت ئىشلەپچىقارغۇچى دۆلەتلەر.

جُهُوْدٌ مُنْتِجَةٌ: ئۈنۈملۈك تىرىشچانلىقلار.

مُنْتَجَعٌ ج مُنْتَجَعَاتٌ: سۇ ۋە ئوت-چۆپلۈك يەر.

مُنْتَحِرٌ: ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغۇچى.

مُنْتَخِبٌ ج مُنْتَخِبُوْنَ: سايلىغۇچى.

«اِتَّجَهَ إِلَى صَنَادِيْقِ الْاِقْتِرَاعِ مُنْتَخِبُوْنَ وَمُنْتَخِبَاتٌ»: سايلام ساندۇقلىرىغا ئەر-ئايال سايلىغۇچىلار يۈزلەندى.

مُنْتَخَبٌ ج مُنْتَخَبُوْنَ: سايلانغۇچى؛ تاللانما.

«كَثُرَ مُنْتَخَبُوْ حِزْبِ الْإِسْتِقْلَالِ»: ئىستىقلال پارتىيىسىنىڭ سايلىغۇچىلىرى كۆپ بولدى.

«مُنْتَخَبَاتٌ أَدَبِيَّةٌ»: ئەدەبىي تاللانمىلار.

«مُنْتَخَبُ الْفَرِيْقِ الْقَوْمِيِّ»: مىللىي كوماندا.

«الْمُنْتَخَبُ السَّعُوْدِيُّ فِي كُرَةِ الْقَدَمِ»: سەئۇدىي پۇتبول كوماندىسى.

«الْمُنْتَخَبَاتُ الْعَالَمِيَّةُ فِي كُرَةِ السَّلَّةِ»: دۇنيا ۋاسكېتبول كوماندىلىرى.

مُنْتَدِبٌ: چاقىرغۇچى، بەلگىلىگۈچى.

مُنْتَدَبٌ ج مُنْتَدَبُوْنَ: تەكلىپ قىلىنغان.

«الْمُنْتَدَبُوْنَ لِحَلِّ النِّزَاعِ»: تالاش-تارتىشنى ھەل قىلىش ئۈچۈن تەكلىپ قىلىنغانلار.

«دَوْلَةٌ مُنْتَدَبَةٌ لِمُرَاقَبَةِ الْحُدُوْدِ»: چېگرالارنى نازارەت قىلىش ئۈچۈن تەكلىپ قىلىنغان دۆلەت.

مُنْتَدًى ج مُنْتَدَاتٌ: يىغىن، ئولتۇرۇش.

«يَلْتَقِي بِرِفَاقِهِ فِي مُنْتَدَى الْأَحَدِ»: يولداشلىرى بىلەن يەكشەنبىلىك ئولتۇرۇشتا ئۇچرىشىدۇ.

مُنْتَزَهٌ: تاماشا قىلىدىغان يەر، سەيلىگاھ، سەيلە-ساياھەت ئورنى.

مُنْتَسِبٌ ج مُنْتَسِبُوْنَ: تەۋە؛ ئۇنىۋېرسىتېت سىرتىدىن ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچى.

«طَالِبٌ مُنْتَسِبٌ إِلَى كُلِّيَّةِ الزِّرَاعَةِ»: يېزا ئىگىلىك فاكۇلتېتىغا تەۋە ئوقۇغۇچى.

«تَقَبَّلُ الْكُلِّيَّاتُ النَّظَرِيَّةُ آلَافًا مِنَ الْمُنْتَسِبِيْنَ كُلَّ عَامٍ»: نەزەرىيە فاكۇلتېتلىرى سىرتتىن ئوقۇيدىغانلاردىن ھەر يىلى مىڭلىغان ئوقۇغۇچىلارنى قوبۇل قىلىدۇ.

مُنْتَصِرٌ: زەپەر قۇچقۇچى، غەلىبە قىلغۇچى.

مُنْتَصَفٌ: نەرسىنىڭ ئوتتۇرىسى، نىسپىي.

«مُنْتَصَفُ الطَّرِيْقِ»: يولنىڭ ئوتتۇرىسى.

«مُنْتَصَفُ النَّهَارِ»: چۈش ۋاقتى.

«مُنْتَصَفُ السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ»: سائەت ئىككى يېرىم.

«مُنْتَصَفُ الْعَامِ»: يىلنىڭ يېرىمى.

حَتَّى مُنْتَصَفِ اللَّيْلِ كَانَ الثَّلْجُ لَا يَزَالُ يَسْقُطُ: قار يېرىم كېچىگىچە توختىماي يېغىۋاتاتتى.

مُنْتَظِمٌ: رەتلىك، تەرتىپلىك، سىستېمىلىق.

«دِرَاسَةٌ مُنْتَظِمَةُ الْأَجْزَاءِ»: سىستېمىلىق ئۆگىنىش.

مُنْتَفِعٌ ج مُنْتَفِعُوْنَ: پايدىلانغۇچى.

«مُنْتَفِعٌ بِغَلَّةِ هَذَا الْأَرْضِ»: بۇ يەرنىڭ مەھسۇلاتىدىن پايدىلانغۇچى.

«مُنْتَفِعٌ بِحُقُوْقِهِ»: ئۆز ھوقۇقىدىن پايدىلانغۇچى.

مُنْتَقِدٌ ج مُنْتَقِدُوْنَ: ئەيىبلىگۈچى، باھالىغۇچى، ئوبزورچى، تەنقىدلىگۈچى.

مُنْتَقِمٌ: ئىنتىقام ئالغۇچى، ئۆچ ئالغۇچى، ئاداۋەت ساقلىغۇچى، قىساسكار.

مُنْتَكِسٌ: ساقايغان، ساقايغۇچى.

مُنْتَنٌ ج مَنَاتِنُ: سېسىق پۇرايدىغان يەر.

مُنْتِنٌ: سېسىق پۇراق.

«مَكَانٌ مُنْتِنٌ»: سېسىق يەر.

«مَادَّةٌ كِيمِيَاوِيَّةٌ مُنْتِنَةٌ»: پۇرايدىغان خىمىيىلىك ماتېرىيال.

مُنْتَهَبٌ: تالانغان، بۇلانغان.

مُنْتَهٍ: تاماملانغان، ئورۇندالغان، ئۆتۈپ كەتكەن، تولۇق، پۈتۈنلەي، مۇتلەق، مۇكەممەل.

مُنْتَهَى: غايە، ئاخىرقى چەك، ئاخىرقى توچكا.

«مُنْتَهَى خَطِّ الْحَافِلَةِ»: ئاپتوبۇس يولىنىڭ ئاخىرقى بېكىتى.

بِمُنْتَهَى الْبَسَاطَةِ: ناھايىتى ئاددىي.

بِمُنْتَهَى الْعِنَايَةِ: دىققەت بىلەن.

فِي مُنْتَهَى الْجَوْدَةِ: ناھايىتى ياخشى.

فِي مُنْتَهَى الْيَقْظَةِ: ئىنتايىن سەزگۈر.

فِي مُنْتَهَى السَّخَافَةِ: ناھايىتى كۈلكىلىك.

﴿عِندَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى﴾ «قرآن»: سىدرەتۇلمۇنتەھا (دەرىخىنىڭ) يېنىدا.

«بَلَغَ الْأَمْرُ مُنْتَهَاهُ»: ئىش ئاخىرىغا يەتتى.

«كَلَامٌ فِي مُنْتَهَى الْوُضُوحِ»: ئىنتايىن ئوچۇق گەپ.

مَنْتُوجٌ ج مَنْتُوجَاتٌ: مەھسۇلات.

«الْمَنْتُوجَاتُ الزِّرَاعِيَّةِ»: يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى.

«مَنْتُوجَاتٌ صِنَاعِيَّةٌ»: سانائەت مەھسۇلاتلىرى.

مَنْتُوفٌ: يۇلۇنغان موي.

مِنَتٌّ: پىتنىخور، سۆز-چۆچەك تارقاتقۇچى.

مُنْثَلِمُ الصِّيتِ: ئابرۇيى تۆكۈلگەن.

مَنْثُورٌ: چېچىلغان، تارقالغان.

﴿فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُوراً﴾ «قرآن»: ئۇنى ئۇچۇپ يۈرگەن توزاندەك قىلىۋېتىمىز.

شِعْرٌ مَنْثُورٌ: چاچما شېئىر.

مَنْجَاةٌ ج مَنَاجٍ (الْمَنَاجِي): نىجاتلىق يولى، قاچىدىغان جاي، قۇتۇلۇش يولى.

الصِّدْقُ مَنْجَاةٌ: راستچىللىق قۇتۇلۇش يولىدۇر.

مَنْجَةٌ ج مَنْجَاتٌ: مانگو - ئىسسىق جايلاردا بولىدىغان بىر خىل مېۋە.

تَكْثُرُ الْمَنْجَةُ فِي مِصْرَ: مانگو دەرىخى مىسىردا كۆپ بولىدۇ.

مُنَجِّمٌ ج مُنَجِّمُونَ: ئاسترونوم، مۇنەججىم، قۇرئەنداز، پالچى.

مُنَجٍّ: قۇتقۇزغۇچى.

مِنْجَدَةٌ ج مَنَاجِدُ: كامالەك، رەگەتكە.

مُنْجَذِبٌ: سەۋدايى، ساراڭ، خۇدىنى يوقاتقان، مەجنۇن، مەپتۇن قىلىنغان.

مَنْجَرٌ / مَنْجَرَةٌ ج مَنَاجِرُ: ياغاچچىلىق كارخانىسى، ياغاچچىلىق زاۋۇتى.

مِنْجَرٌ ج مَنَاجِرُ: رەندە.

مُنْجِزٌ: پۈتتۈرگۈچى، تاماملىغۇچى.

الْحُرُّ مُنْجِزٌ وَعْدَهُ: ھۆر ئادەم ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىدۇ.

مُنْجَزَاتٌ: مۇۋەپپەقىيەتلەر، ئۇتۇقلار، نەتىجىلەر، مېۋىلەر.

مَنْجَعٌ: ئوتلاق.

مَنْجَعٌ صِحِّيٌّ: دەم ئېلىش ئۆيى، ساناتورىيە.

مِنْجَلٌ ج مَنَاجِلُ: ئوراغاق.

مَنْجَلَةٌ ج مَنَاجِلُ: ئىسكەنجە، قىسقۇچ، ئامبۇر.

مَنْجَمٌ ج مَنَاجِمُ: مەنبە، ئەسلى، كېلىپ چىقىشى؛ چىقىش يولى، كان.

«لَيْسَ لَهُ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ مَنْجَمٌ»: بۇ ئىشتا ئۇنىڭغا چىقىش يولى يوق.

«مَنْجَمُ الْفَحْمِ»: كۆمۈر كان.

«مَنَاجِمُ الْحَدِيدِ»: تۆمۈر رۇدا كانلىرى.

«شِرْكَةُ الْمَنَاجِمِ»: كان شىركىتى.

حَفْرُ الْمَنَاجِمِ: كان ئاچماق.

مِنْجَمٌ: جىڭ چوكىسى، تارازا چوكىسى.

مَنْجَنِيْقٌ ج مَجَانِقُ وَمَجَانِيْقُ مَنْجَنِيْقَاتٌ: قوندىدا قىلىق زەمبىرەك، قوندىدا قىلىق كۆپ، مانچانىاق، قوندىدا قىلىق ئوقيا (مېخانىكىلىق كۈچ بىلەن ئېتىلىدىغان بىر خىل قەدىمكى قورال (ئوقيا).

مَنْجُوْرٌ: چىغرىق، غالتەك قۇدۇقتىن سۇ تارتىدىغان بول.

مَنْجًى ج مَنَاجٍ (الْمَنَاجِي): قۇتۇلىدىغان يەر؛ ئېگىز يەر، دۆڭلۈك.

مَنَحَ يَمْنَحُ مَنْحًا الشَّيْءَ: بەردى، ئاتا قىلدى، بەخش ئەتتى.

مَنَحَهُ جَائِزَةً: ئۇنى مۇكاپاتلىدى.

مَنَحَهُ وِسَامًا: ئۇنىڭغا مېدال تەقدىم قىلدى.

مَنَحَهُ مُهْلَةً: ئۇنىڭغا مۆھلەت بەردى.

قَرَّرَتِ الْمَدْرَسَةُ أَنْ تَمْنَحَ أَحْسَنَ تِلْمِيْذٍ فِي كُلِّ صَفٍّ مِنَ الصُّفُوْفِ جَائِزَةً ثَمِيْنَةً: مەكتەپ ھەربىر سىنىپتىكى ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچىغا قىممەتلىك مۇكاپات بېرىشنى قارار قىلدى.

مَنْحٌ: تەقدىم قىلماق، ھەدىيە قىلماق، بەرمەك.

مِنْحَاثٌ ج مَنَاحِيْثُ: قىرىش پىچىقى، ئىسكىنە، ھەيكەلتىراشلىق پىچىقى، كەسكۈچ، قەلەم، ئويمىكارلىق تىغى.

مُنْحَازٌ: بىر تەرەپكە يان بېسىش.

الدُّوَلُ غَيْرُ الْمُنْحَازَةِ: بىتەرەپ دۆلەتلەر.

مِنْحَةٌ ج مِنَحٌ: سوۋغا، سوۋغات، تارتۇق، ھەدىيە، ئىنئام.

مِنْحَةٌ دِرَاسِيَّةٌ: ئوقۇش ياردەم پۇلى.

مِنْحَةُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىش مۇكاپات پۇلى.

مِنْحَةُ التَّصْدِيْرِ: ئېكسپورت مۇكاپات ياردەم پۇلى.

اِسْتَلَمَ مِنْحَتَهُ الدِّرَاسِيَّةَ: ئوقۇش ياردەم پۇلىنى ئالدى.

مُنْحَدِرٌ: يانتۇلۇق.

مُنْحَدَرٌ ج مُنْحَدَرَاتٌ: يانتۇلۇق، يانتۇ، تۆپىلىك، قاپتال.

مَنْحَرٌ ج مَنَاحِرُ: بوغۇز، بوغۇزلايدىغان يەر، قۇشخانا.

مَنْحَرُ الْجَمَلِ: تۆگىنىڭ بوغۇزلايدىغان يېرى.

مُنْحَرِفٌ: يولدىن چىقىپ كەتكۈچى، تايتىن چىقىپ كەتكەن، بۇرۇلۇپ كەتكەن، قىڭغىر، قىيسىق.

مُنْحَرِفُ الْمِزَاجِ: مىجەزىنىڭ ئۆزگىرىشى.

مُنْحَرِفُ الصِّحَّةِ: ساقسىزلىق.

مُنْحَرِفُ الْأَخْلَاقِ: ئەخلاقى ناچار.

مَنْحَلَةٌ ج مَنَاحِلُ: ھەسەل ھەرىسى باقىدىغان يەر، ئومارتا.

مُنْحَلٌّ: ئاجرالغان، ئايرىلغان، چۇشكۈنلەشكەن، ئاجىزلاشقان، زاۋالغا يۈزلەنگەن، يىمىرىلگەن.

مُجْتَمَعٌ مُنْحَلٌّ: چېچىلاڭغۇ جەمئىيەت.

شَخْصٌ مُنْحَلٌّ: بەت ئەخلاق ئادەم، بەتقىلىق ئادەم.

مُنْحَنٍ: ئەگرى.

مَنْحُوْتٌ: ئويۇلغان، چېپىلغان، تۈزلەنگەن، قىرىلغان.

مَنْحُوْرٌ: بوغۇزلانغان، ئۆلتۈرۈلگەن، كۆكرەكنىڭ ئۈستى تەرىپى.

تَنْمُوْ فِي الْمَنْحُوْرَاتِ أَشْجَارٌ مُتَفَاوِتَةُ الطُّوْلِ: تاغ باغرىدا ئېگىز-پەس دەرەخلەر ئۆسىدۇ.

مَنْحُوْسٌ ج مَنْحُوْسَاتٌ: پالاكەتچىلىككە قالغان، نەس باسقان، بىتەلەي، بەختسىز.

مَنْحُوْلٌ: ئويدۇرما، ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان، توقۇلما.

مَنْحًى ج مَنَاحٍ (الْمَنَاحِي): يۆنىلىش، يۈزلىنىش،

ساهه، يول.

«مَنْحَاهُ الْأَخْلَاقِيّ»: ئۇنىڭ ئەخلاقىي يۆزلىنىشى.

«مَنْحَاهُ الْأَدَبِيّ»: ئۇنىڭ ئەدەبىي يۆزلىنىشى.

مَنَاحِي الْحَيَاةِ: تۇرمۇش يوللىرى.

مَنْخَرٌ / مَنْخِرٌ ج مَنَاخِرُ: بۇرۇن، تۇمشۇق، خارتۇم.

مُنْخَفِضٌ: تۆۋەن، پەس.

مُنْخَفِضٌ جَوِّيٌّ: ھاۋاسى تۆۋەن جاي.

مُنْخَفَضٌ ج مُنْخَفَضَاتٌ: ئويمان، ۋادا، چوڭقۇرلۇق.

مُنْخَفَضٌ أَرْضِيٌّ: ئويمانلىق، ئويمان يەر.

مُنْخَفَضَاتٌ: ئويمانلىقلار.

مُنْخُلٌ ج مَنَاخِلُ: ئەلگەك، غەلۋىر.

مَنْخُورٌ: چىرىپ كەتكەن، خوراپ كەتكەن، كۆيە يەپ كەتكەن.

مَنْخُولِيَا: خامۇشلۇق كېسىلى، مالىخولىيا.

مِنْدَاصٌ ج مَنَادِيصُ: ئالىقاپ.

رَجُلٌ مِنْدَاصٌ: ئالىقاپ ئادەم.

إِمْرَأَةٌ مِنْدَاصٌ: شاللاق ئايال.

مِنْدَخٌ: يۈزى قېلىن، نومۇسسىز.

مُنَدَّخٌ: يۈزى قېلىن، نومۇسسىز.

مُنْدَرَجَاتٌ: مەزمۇن، مۇندەرىجە.

مِنْدَفٌ . مِنْدَفَةٌ ج مَنَادِفُ: پاختا ئاتىدىغان سايمان(دۆكان).

مَنْدَلٌ: خۇشبۇي ياغاچ.

مَنْدَمٌ: نادامەت، پۇشايمان.

مُنْدَمِجٌ: بىرلەشكەن، بىرىككەن، ئىخچام، يىغىنچاق.

مُنْدَمِقٌ: كىرىش ئېغىزى، يول.

مَنْدُوبٌ: ياخشىلىقلىرى ئېيتىلغان، ماتەم تۇتۇلغۇچى، تەزىيە بىلدۈرۈلگۈچى، مۇستەھەب، ياخشى ئىش.

مَنْدُوبٌ ج مَنْدُوبُونَ: ئەلچى، ۋەكىل.

«مَنْدُوبٌ خَاصٌّ»: خاس ئەلچى.

«مَنْدُوبٌ تِجَارِيٌّ»: سودا ۋەكىلى.

مَنْدُوبٌ سَامٍ: يۇقىرى دەرىجىلىك ۋەكىل.

مَنْدُوبٌ فَوْقَ الْعَادَةِ: ئالاھىدە باش ۋەكىل.

مَنْدُوبُ الْجَرِيْدَةِ: گېزىتخانا مۇخبىرى.

حَضَرَ إِحْتِفَالَاتِ الْعِيدِ الْوَطَنِيِّ بِصِفَتِهِ مَنْدُوبًا: ئۇ ۋەكىل بولۇش سۈپىتىدە دۆلەت بايرىمىنى تەبرىكلەش يىغىنىغا قاتناشتى.

الْمَنْدُوبُونَ مُنْتَظِرُونَ فِي الْمَطَارِ: ۋەكىللەر ئايرودرومدا كۈتۈپ تۇرماقتا.

الْمَنْدُوبُونَ مُفَوَّضُونَ عَنْ دُوَلِهِ: تولۇق ھوقۇقلۇق باش ئەلچىلەر.

مَنْدُوحَةٌ: ئىمكانىيەت، كەڭ.

أَرْضٌ مَنْدُوحَةٌ: كەڭ زېمىن.

لَا مَنْدُوحَةَ لَكَ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ: بۇ ئىشتا سېنىڭ تاللاش ئىمكانىيىتىڭ يوق.

هَذِهِ الْمَعْلُوَمَاتُ لَا مَنْدُوحَةَ لَهُ عَنْهَا: بۇ ماتېرىياللار ئۇنىڭ ئۈچۈن كەم بولسا بولمايدۇ.

مِنْدِيلٌ ج مَنَادِيلُ: لۆڭگە، ياغلىق؛ چۈمبەل.

مِنْدِيلُ الرَّأْسِ: باش ياغلىقى.

«يَمْخُطُ التِّلْمِيذُ النَّظِيفُ فِي مِنْدِيلِهِ»: پاكىز ئوقۇغۇچى ياغلىق بىلەن بۇرنىنى ئېرتىپ تۇرىدۇ.

مُنْذُ: .... دىن بۇيان، .... دىن تارتىپ، .... نىڭ مابەينىدە، .... دىن، .... تىن.

مُنْذُ ذَالِكَ الْوَقْتِ: شۇنىڭدىن بۇيان، شۇنىڭدىن تارتىپ.

مَا زَالَ يَدْرُسُ مُنْذُ هُوَ فَتًى: ئۇ يىگىتلىك ۋاقتىلىرىدىن تارتىپلا ئۆگىنىش بىلەن بولدى.

مَا خَرَجَ مِنَ الْبَيْتِ مُنْذُ نَزَلَ الْمَطَرُ: ئۇ يامغۇر ياغقاندىن بۇيان ئۆيدىن چىقمىدى.

مُنْذِرٌ ج مُنْذِرُونَ: ئاگاھلاندۇرغۇچى، قورقۇتقۇچى.

﴿إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ...﴾ «قرآن»: «سەن پەقەت بىر ئاگاھلاندۇرغۇچى».

أَبُو مُنْذِرٍ: خوراز.

مُنْذَهِلٌ: قىيىن ئەھۋالدا قالغۇچى، ئىلاجىسىز قالغۇچى، چارىسىز قالغۇچى.

مِنْزَاحٌ: يىراق سەپەرگە تولا چىقىدىغان ئادەم.

مِنَزٌّ: ھەرىكەتچان، بۆشۈك.

رَجُلٌ مِنَزٌّ: ھەرىكەتچان ئادەم.

مَنْزِلٌ ج مَنَازِلُ: مەنزىل، چۈشىدىغان يەر، ئۆي، خانە، قورۇ.

«أَنْزَلَهُ مَنْزِلًا حَسَنًا»: ئۇنى ياخشى ئۆيگە چۈشۈردى.

«مَنَازِلُ اللَّهْوِ وَاللَّعِبِ»: ئويۇنخانىلار.

«أَنْزِلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ» «حديث»: «كىشىلەرگە ئۆز لايىقىدا مۇئامىلە قىلىڭلار».

«صَاحِبُ هَذَا الْمَنْزِلِ فُلَانٌ»: بۇ قورۇنىڭ ئىگىسى پالانى.

«أَهْلُ هَذَا الْمَنْزِلِ أَجَانِبُ»: بۇ قورۇدىكىلەر چەت ئەللىكلەر.

«مَنَازِلُ الْقَمَرِ»: ئاينىڭ ئورۇنلىرى.

مُنْزَلٌ: ۋەھيى قىلىنغان، نازىل قىلىنغان.

مَنْزِلَةٌ ج مَنَازِلُ: ئورۇن، مەرتىۋە، ئىلمىي ئورۇن، دەرىجە، ۋەزىپە.

«لَهُ مَنْزِلَةٌ عِنْدَ رَئِيسِهِ»: ئۇنىڭ باشلىقى ئالدىدا ئورنى بار.

«فُلَانٌ رَفِيعُ الْمَنْزِلَةِ فِي الْمُجْتَمَعِ»: پالانى جەمئىيەتتە يۇقىرى مەرتىۋىگە ئىگە.

مُنْزَلَقٌ: تەكشى ئۆي، سىلىق جاي، غىلتاڭ يەر.

مَنْزِلِيٌّ: ئائىلىۋى، ئائىلىنىڭ.

«عَمَلٌ مَنْزِلِيٌّ»: ئۆي خىزمىتى، ئائىلە ئىشى.

«أَدَوَاتٌ مَنْزِلِيَّةٌ»: ئائىلە سايمانلىرى.

«دِرَاسَةٌ مَنْزِلِيَّةٌ»: خەت ئارقىلىق ئوقۇش.

مِنْسَأَةٌ: ھاسا.

﴿مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُ﴾ «قرآن»: «سۇلەيماننىڭ ئۆلگەنلىكىدىن جىنلارنى پەقەت ئۇنىڭ ھاسىسىنى يېگەن قۇرتلار خەۋەر قىلدى».

مِنْسَجٌ ج مَنَاسِجُ: رەخت توقۇش ماشىنىسى.

مِنْسَجٌ آلِيٌّ: رەخت توقۇش ئىستانوكى.

مُنْسَجِمٌ: پىكىر ۋە يۆنىلىشتە بىرلىككە كەلگۈچى، ماس، راۋان، رەتلىك، تەكشى، مۇۋاپىق، ئويغۇن.

مِنْسَرٌ: قۇش تۇمشۇقى.

مُنْسَرِحٌ: ئەركىن، ھۆر، چەكلىمىگە ئۇچرىمىغان، بىر خىل، بىردەك، تەپتەكشى.

مُنْسَرِحُ الْقَامَةِ: قەددى- قامەتلىك.

مُنَسِّقٌ ج مُنَسِّقُونَ: تەرتىپكە سالغۇچى، تىزغۇچى، رەتلىگۈچى.

«عُيِّنَ مُنَسِّقًا لِلَّجْنَةِ الْمُعْجَمِ»: ئۇ لۇغەت تۈزۈش كومىتېتىغا يېتەكچىلىك قىلغۇچى قىلىپ بەلگىلەندى.

مِنْسَعٌ: شىمال شامىلى.

مِنْسَفٌ ج مَنَاسِفُ: غەلۋىر، ئۆتكەمە، ئەگلەك.

مِنْسَفَةٌ ج مَنَاسِفُ: غەلۋىر؛ بىنا ئۆرۈش ماشىنىسى.

مَنْسِكٌ / مَنْسَكٌ ج مَنَاسِكُ: شەرىئەت، قۇربانلىق قىلىدىغان جاي، زاھىتلىق يولى.

﴿لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ﴾ «قرآن»: ھەر ئۈممەت ئۈچۈن بىر شەرىئەت بېكىتتۇق، ئۇلار شۇ شەرىئەتكە ئەمەل قىلىدۇ.

مَنَاسِكُ الْحَجِّ: ھەج ئىبادەتلىرى، ھەج پائالىيەتلىرى.

﴿فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ «قرآن»: سىلەر ھەجگە ئائىت ئىبادەتلەرنى ئادا قىلغاندىن كېيىن ئاللاھنى ياد ئېتىڭلار.

مُنْسَكِبٌ: تۆكۈلگەن، قويۇلغان، سېپىلگەن.

مُنْسَلِخٌ: تېرە تاشلىغان، قاسراق تاشلىغان، تۈك تاشلىغان.

مَنْسِمٌ: تۆگە تاپىنى.

مَنْسُوبٌ: مەنسۇپ، مۇناسىۋەتلىك؛ سېلىشتۇرما.

مَنْسُوجٌ ج مَنْسُوجَاتٌ: توقۇلما، رەخت، گەزلىمە.

«مَنْسُوجَاتٌ قُطْنِيَّةٌ»: پاختا توقۇلمىلار.

«مَنْسُوجَاتٌ مُسْتَوْرَدَةٌ»: ئىمپورت قىلىنغان رەختلەر.

هَذَا الْمَصْنَعُ يُنْتِجُ الْمَنْسُوجَاتِ الْقُطْنِيَّةَ بِمَقَادِيرَ هَائِلَةٍ: بۇ زاۋۇت پاختا توقۇلما مەھسۇلاتلىرىنى زور تۈركۈملەپ ئىشلەپ چىقارماقتا.

مَنْسُوخٌ: بىكار قىلىنغان، ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان، ئۆچۈرۈلگەن، تەقلىد قىلىپ ياسالغان، مەنسۇخ قىلىنغان.

مِنْشَارٌ ج مَنَاشِيرُ: ھەرە.

«مِنْشَارٌ مَعَادِنٌ»: تۆمۈر كېسىدىغان ھەرە.

«مِنْشَارٌ يَدَوِيٌّ»: قول ھەرىسى.

«مِنْشَارٌ كَهْرَبَائِيٌّ»: توك ھەرىسى.

مَنْشَأٌ: تۇغۇلۇپ ئۆسكەن جاي، تېگى-تەكتى، سەۋەب؛ مەنبە، ئەسلى، يىلتىزى، كېلىپ چىقىشى.

«مَنْشَؤُهُ مَدِيْنَةُ الْجَزَائِرِ»: ئۇ ئالجىر شەھىرىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن.

مَا مَنْشَأُ هَذَا الْإِضْطِرَابِ: بۇ قالايمىقانچىلىقنىڭ سەۋەبى نېمە؟

مُنْشِئٌ: ئاساس سالغۇچى، قۇرغۇچى، تەسىس قىلغۇچى، ئۇلىنى تىكلىگۈچى، ياراتقۇچى، ئىجاد قىلغۇچى، كەشىپ قىلغۇچى، تۈزگۈچى؛ مۇھەررىر؛ يازغۇچى، ئاپتور.

مُنْشَأَةٌ ج مُنْشَآتٌ: ئىدارە، ئورگان، كارخانا، شىركەت، مۇئەسسەسە، ئاپپارات، قۇرۇلما.

مُنْشِدٌ ج مُنْشِدُونَ: ناخشىچى، قوشاقچى، غەزەلخان، دېكلاماتسىيە قىلغۇچى.

مَنْشَرٌ ج مَنَاشِرُ: كىيىم يايىدىغان يەر.

«نَشَرَ الثَّوْبَ فِي الْمَنْشَرِ»: كىيىمنى كىيىم يايىدىغان يەرگە يايدى.

مَنْشَرَةٌ ج مَنْشَرَاتٌ وَمَنَاشِرُ: شالچىلىق زاۋۇتى.

مُنْشَرِحٌ: خۇشال، شاد.

أَقْبَلْتُ عَلَى مَدْرَسَتِي وَأَنَا مُنْشَرِحُ الصَّدْرِ: مەن مەكتەپكە خۇشال-خۇرام ھالدا ماڭدىم.

مِنَشَّةٌ ج مِنَشَّاتٌ: چىۋىن قورۇيدىغان پالاق.

مُنَشَّرٌ م مُنَشَّرَةٌ: يېيىلغان، تارقىتىلغان، نەشر قىلىنغان.

«ثِيَابٌ مُنَشَّرَةٌ»: يېيىلغان كىيىملەر.

«كُتُبٌ مُنَشَّرَةٌ»: نەشر قىلىنغان كىتابلار.

مُنَشِّطٌ: روھلاندۇرغۇچى، تېتىكلەندۈرگۈچى.

«دَوَاءٌ مُنَشِّطٌ»: روھلاندۇرۇش دورىسى.

مُنَشًّى: پاتلانغان، كىراخماللانغان.

مُنَشٍّ: پاتلىغۇچى، كىراخماللىغۇچى.

مَنْشَطٌ: پائالىيەت مەيدانى.

مِنْشَعٌ . مِنْشَعَةٌ ج مَنَاشِعُ: ناسۋال قۇتىسى.

مُنْشَعِبٌ: تارماق، شۆبە.

مِنْشَغٌ وَمِنْشَغَةٌ ج مَنَاشِغُ: ناسۋال قۇتىسى.

مِنْشَفَةٌ ج مَنَاشِفُ: لۆڭگە.

مَنْشُودٌ: تەلەپ قىلىنغان، ئارزۇ قىلىنغان.

«هَدَفٌ مَنْشُودٌ»: كۆزلەنگەن نىشان.

«غَايَةٌ مَنْشُودَةٌ»: ئىزدەلگەن غايە.

مَنْشُورٌ ج مَنْشُورَاتٌ وَمَنَاشِيرُ: ئۇقتۇرۇش، تەشۋىق ۋەرەقىسى.

«مَنْشُورٌ مِنْ وَزَارَةِ التَّرْبِيَةِ وَالتَّعْلِيمِ»: مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ ئۇقتۇرۇشى.

مِنْصَالٌ ج مَنَاصِيلُ: ھاۋانچا تېشى.

مَنْصِبٌ ج مَنَاصِبُ: مەرتىۋە، مەنسەپ، ۋەزىپە، خىزمەت ئورنى، ئەمەل، ئەسلى، تېگى.

لَهُ مَنْصِبٌ: ئۇ مەرتىۋىلىك ئادەم.

اِسْتَقَالَ مِنْ مَنْصِبِهِ: ۋەزىپىسىدىن ئىستىپا بەردى.

مَنْصِبُ صِدْقٍ: ماھىيىتى ياخشى.

«مَنْصِبُ الْقَضَاءِ»: قازىلىق (سوتچىلىق) مەنسىپى.

«هُوَ مِنْ أَرْبَابِ الْمَنَاصِبِ»: ئۇ ئەمەلدارلاردىن.

مِنْصَبٌ ج مَنَاصِبُ: تۆمۈر ئوچاق.

مُنْصَرَفٌ: ئىشىك ئالدى، يول، چارە، ئامال، ئېكسپورت، باشلىنىش نۇقتىسى، چىقىش جايى.

لَيْسَ لَنَا عَنْهُ مُنْصَرَفٌ: بىز ئۇنىڭدىن قۇتۇلالمىدۇق، بۇنىڭدىن ئايرىلالمايمىز.

مُنْصَرِمٌ: ئۆتكەن، ئۆتكەنكى.

الْعَامُ الْمُنْصَرِمُ: ئۆتكەن يىل.

حَبْلٌ مُنْصَرِمٌ: ئۈزۈلگەن ئارغامچا.

زَارَنَا فِي الشَّهْرِ الْمُنْصَرِمِ: ئۆتكەن ئايدا بىزنى يوقلىدى.

مَوَدَّةٌ مُنْصَرِمَةٌ: ئۈزۈلگەن دوستلۇق.

مِنَصَّةٌ ج مَنَاصٌّ وَمَنَصَّاتٌ: مۇنبەر، سەھنە.

مِنَصَّةُ الْقَضَاءِ: سوت مۇنبىرى.

مِنَصَّةُ الْخُطْبَةِ: خۇتبە مۇنبىرى.

مِنَصَّةُ الدَّرْسِ: دەرس مۇنبىرى.

وُضِعَ فُلَانٌ عَلَى الْمِنَصَّةِ: پالانى مەيدانغا تارتىپ چىقىرىلدى، رەسۋا بولدى.

سَعَى وَوَصَلَ إِلَى مِنَصَّةِ الْحُكْمِ: ھاكىمىيەتنى قولغا ئالدى.

مُنَصِّفٌ: تەڭ بۆلگۈچى، تەكشى بۆلگۈچى.

رَجُلٌ مُنَصِّفٌ: سەللىلىك ئادەم.

مُنْصِفٌ: ئادىل، ھەققانىي، خالىس، ئىنساپلىق.

مُنْصُلٌ ج مَنَاصِلُ: قىلىچ.

مَنْصُوبٌ: تىكلەنگەن، ئۆرە.

«خَيْمَةٌ مَنْصُوبَةٌ»: تىكلەنگەن چېدىر.

مَنْصُورٌ ج مَنْصُورُونَ م مَنْصُورَةٌ: زەپەر قۇچقۇچى؛ غەلىبە قىلغۇچى، يەڭگۈچى.

﴿فَلاَ يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُوراً﴾ «قرآن»: «ئۇ ئىگىسى قىساس ئېلىشتا چەكتىن چىقىپ كەتمىسۇن. (نـاھەق ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ) ئىگىسىگە ئاللاھ ھەقىقەتەن مەدەتكاردۇر».

مَنْصُوصٌ: بەلگىلەنگەن.

مِنْضَاجٌ ج مَنَاضِيجُ: زىق.

مِنْضَحَةٌ ج مَنَاضِحُ: سۇ سېپىدىغان سايمان، سۇ سەپكۈچ.

مِنْضَخَةٌ ج مَنَاضِخُ: سۇ چاچقۇچ، سۇ پۈركىگۈچ.

مِنْضَدَةٌ ج مَنَاضِدُ: ئۈستەل، شىرە، كىچىك ئۈستەل، كىچىك شىرە.

مِنْضَدَةُ كُتُبٍ: كىتاب تەكچىسى.

سَيَكُونُ الْعِشَاءُ جَاهِزًا بَعْدَ قَلِيلٍ فَلْنَرْفَعْ هَذِهِ الْأَشْيَاءَ مِنَ الْمِنْضَدَةِ: بىرئازدىن كېيىن كەچلىك تاماق تەييار بولىدۇ، ئۈستەلدىكى نەرسىلەرنى ئېلىۋېتەيلى.

مُنَضِّدٌ ج مُنَضِّدُونَ: نابورچىك، مەتبە ھەرپلىرىنى تىزغۇچى.

مُنْطَادٌ مَنَاطِيدُ وَمَطَاوِدُ: ھاۋا كېمىسى، دىرىژابىل، ئېگىز.

مِنْطَبٌ وَمِنْطَبَةٌ ج مَنَاطِبُ: سۈزگۈچ.

مَنْطَبَةٌ ج مَنَاطِبُ: مەتۇ، گالۋاك، ئەخمەق.

مُنْطَرِحٌ: تاشلىۋېتىلگەن.

مَنْطِقٌ: سۆزلىمەك؛ گەپ ـ سۆز، تىل، لوگىكا.

«مَنْطِقُهُ حَسَنٌ»: ئۇنىڭ گېپى چىرايلىق.

﴿عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ﴾ «قرآن»: «بىزگە قۇشلارنىڭ تىلى تەلىم بېرىلدى».

مِنْطَقٌ . مِنْطَقَةٌ ج مَنَاطِقُ: كەمەر.

مِنْطَقَةٌ / مَنْطِقَةٌ ج مَنَاطِقُ: رايون، جاي، يەر.

«مِنْطَقَةُ الْبَحْرِ الْمُتَوَسِّطِ»: ئوتتۇرا دېڭىز رايونى.

«الْمِنْطَقَةُ الْاِسْتِوَائِيَّةُ»: ئېكۋاتور رايونى.

«الْمِنْطَقَةُ الْقُطْبِيَّةُ»: قۇتۇپ رايونى.

«مِنْطَقَةٌ مُحْتَلَّةٌ»: ئىشغال قىلىنغان رايون.

«مِنْطَقَةُ النِّفْطِ»: نېفىت رايونى، نېفىتلىك.

«مِنْطَقَةُ الْحُدُوْدِ»: چېگرا رايونى.

«مِنْطَقَةٌ حَرْبِيَّةٌ»: ئۇرۇش رايونى.

«مِنْطَقَةُ التِّجَارَةِ الْحُرَّةِ»: ئەركىن سودا رايونى.

«مِنْطَقَةُ نُفُوْذٍ»: تەسىر دائىرىسى.

«مِنْطَقَةٌ مُحَرَّمَةٌ»: چەكلەنگەن رايون.

مِنْطَقَةٌ مَمْنُوْعَةٌ: قوغدىلىش رايونى، چەكلەنگەن رايون.

مِنْطَقَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ: ھەربىي رايون.

مِنْطَقَةٌ اِنْتِدَابِيَّةٌ: ۋاكالىتەن باشقۇرۇلىدىغان رايون.

مِنْطَقَةُ النَّجَاةِ: (سۇدىن) قۇتۇلدۇرۇش بالونى.

الْمِنْطَقَةُ الْحَارَّةُ الْإِسْتِوَائِيَّةُ: ئىسسىق بەلۋاغ، تروپىك بەلۋاغ.

مِنْطَقِيٌّ: بەلۋاغسىمان، رايون خاراكتېرلىك.

مَنْطِقِيٌّ: لوگىكىلىق، لوگىك، لوگىكا.

مَنْطِقِيَّةٌ: ئەقىلگە مۇۋاپىق.

مَنْطُوْقٌ: ئىبارە، جۈملە، سۆز-ئىبارە.

مِنْظَارٌ ج مَنَاظِيْرُ: ئەينەك، مىكروسكوپ، تېلېسكوپ.

«مِنْظَارٌ فَلَكِيٌّ»: ئاسترونومىيە تېلېسكوپى.

مَنْظَرٌ ج مَنَاظِرُ: كۆرۈنۈش، كۆزىتىش ئورنى.

«مَنْظَرٌ عَامٌّ لِلْمَدِيْنَةِ»: شەھەرنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈشى.

«مَنَاظِرُ طَبِيْعِيَّةٌ»: تەبىئىي كۆرۈنۈشلەر.

بَعْدَ أَنْ شَاهَدْتُ هَذَا الْمَنْظَرَ الْمُؤَثِّرَ لَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ أَحْبِسَ دُمُوْعِي: بۇ تەسىرلىك كۆرۈنۈشنى كۆرگەندىن كېيىن كۆز يېشىمنى توختىتالماي قالدىم.

مَنَاظِرُ خَارِجِيَّةٌ: تاشقى كۆرۈنۈشلەر.

«صَعِدَ الْجُنْدِيُّ إِلَى الْمَنْظَرِ لِيَرْصُدَ حَرَكَاتِ الْعَدُوِّ»: ئەسكەر دۈشمەن ھەرىكەتلىرىنى كۆزىتىش ئۈچۈن كۆزىتىش ئورنىغا چىقتى.

مَنْظَرَةٌ ج مَنَاظِرُ: كۆرۈنۈش، مەنزىرە، راۋاق، مېھمانخانا.

«مَنْظَرَةٌ جَمِيْلَةٌ تَرْتَاحُ فِيْهَا النَّفْسُ»: كىشى راھەتلىنىدىغان گۈزەل مەنزىرە.

«فِي الْحَدِيْقَةِ الْعُمُوْمِيَّةِ مَنْظَرَةٌ»: ئامموۋى باغچىدا راۋاق بار.

مُنَظِّفٌ ج مُنَظِّفَاتٌ: سوپۇن قاتارلىق تازىلاش بۇيۇملىرى.

مُنَظِّمٌ ج مُنَظِّمُوْنَ: تىزغۇچى، رەتلىگۈچى، تەشكىللىگۈچى، ئۇيۇشتۇرغۇچى، تۈزگۈچى، تەرتىپكە سالغۇچى.

«مُنَظِّمُ حَفَلَاتٍ»: يىغىنلارنى ئۇيۇشتۇرغۇچى.

مُنَظَّمٌ: رەتلىك، تەرتىپلىك.

«اِجْتِمَاعٌ مُنَظَّمٌ»: تەرتىپلىك يىغىن.

«غُرْفَةٌ مُنَظَّمَةٌ»: رەتلىك ھۇجرا.

«جَيْشٌ مُنَظَّمٌ»: مۇنتىزىم ئارمىيە.

«شَبَابٌ غَيْرُ مُنَظَّمٍ»: تەشكىلسىز ياشلار.

مُنَظَّمَةٌ ج مُنَظَّمَاتٌ: تەشكىلات.

«مُنَظَّمَةُ الشَّبَابِ»: ياشلار تەشكىلاتى.

«مُنَظَّمَةُ الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ»: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى.

«مُنَظَّمَةُ الْوَحْدَةِ الْإِفْرِيْقِيَّةِ»: ئافرىقا بىرلىكى تەشكىلاتى.

«مُنَظَّمَةُ التَّحْرِيْرِ الْفَلَسْطِيْنِيَّةِ»: پەلەستىن ئازادلىق تەشكىلاتى.

«مُنَظَّمَةُ الْعَرَبِيَّةِ لِلتَّرْبِيَّةِ وَالثَّقَافَةِ وَالْعُلُوْمِ»: ئەرەب مائارىپ، مەدەنىيەت ۋە ئىلىم-پەن تەشكىلاتى.

«مُنَظَّمَةُ الْعَمَلِ الدَّوْلِيَّةِ»: خەلقئارا ئەمگەك تەشكىلاتى.

«مُنَظَّمَةُ الصِّحَّةِ الْعَالَمِيَّةِ»: دۇنيا سەھىيە تەشكىلاتى.

«مُنَظَّمَةُ الْأَقْطَارِ الْمُصَدِّرَةِ لِلنِّفْطِ»: نېفىت ئېكسپورت قىلغۇچى دۆلەتلەر.

«مُنَظَّمَةُ الْأَقْطَارِ الْعَرَبِيَّةِ الْمُصَدِّرَةِ لِلنِّفْطِ»: نېفىت ئېكسپورت قىلىدىغان ئەرەب دۆلەتلىرى بىرلەشمىسى.

مُنَظَّمَةٌ دُوَلِيَّةٌ: خەلقئارا تەشكىلات.

مِنْطَقَةٌ ج مَنَاطِقُ: تازىلىغۇچ، كىرئالغۇ.

مَنْظُورٌ: قارالغان، كۆرۈلگەن، قاراشقا بولىدىغان، كۆرگىلى بولىدىغان؛ ئۈمىدلىك، ئارزۇلۇق، ئۈمىد بىلەن قارىلىدىغان.

«سَيِّدٌ مَنْظُورٌ»: ئۈمىدلىك خوجايىن.

طِفْلٌ مَنْظُورٌ: كۆز تەگكەن بوۋاق.

«سَيَّارَةٌ مَنْظُورَةٌ»: كۆركەم ماشىنا.

مَنْظُومٌ: تىزىلغان، تىزىق، رەتلىك، شېئىر.

«عِقْدٌ مَنْظُومٌ»: تىزىق مارجان.

«أَجَادَ الْمَنْظُومَ وَالْمَنْثُورَ»: شېئىرىي ۋە نەسرىي ئەسەرلەرنى ئىجاد قىلدى.

مَنْظُومَةٌ ج مَنْظُومَاتٌ: قەسىدە (شېئىر).

«مَنْظُومَةُ اِبْنِ مَالِكٍ فِي النَّحْوِ»: ئىبنى مالىكنىڭ نەھۋى (سىنتاكسىس)دىكى مەنزۇمەسى.

مَنَعَ يَمْنَعُ مَنْعًا: توستى، چەكلىدى، مەنئى قىلدى.

مَنَعَ اللهُ الْخَمْرَ: ئاللاھ هاراقنى چەكلىدى.

مَنَعَهُ مِنْ حَقِّهِ: ئۇنىڭ ھەققىنى بەرمىدى.

مَنُعَ يَمْنُعُ مَنَاعَةً وَمَنَاعًا الشَّخْصُ: ساغلام بولدى، قاۋۇل بولدى، كۈچلۈك بولدى.

مَنُعَ الشَّيْءُ: ئېرىشىش قىيىن بولدى.

مَنْعٌ: مەنئى قىلماق، توسۇماق، چەكلىمەك، ئالدىنى ئالماق.

مَنْعُ الْاِنْتِشَارِ النَّوَوِيِّ: يادرو كېڭىيىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش.

مَنْعَاةٌ ج مَنَاعٍ: ئۆلۈم خەۋىرى.

مِنْعَامٌ: كۆپ سەدىقە قىلغۇچى، ساخاۋەتچى.

مِنْعَبٌ . مُنْعِبٌ: ۋارقىراپ-جارقىرايدىغان ئەخمەق، تېز ماڭىدىغان تۆگە، يورغا ئات.

مَنَعَةٌ . مِنْعَةٌ: كۈچ- قۇۋۋەت، نوپۇز.

هُوَ فِي مَنَعَةٍ: ئۇ نوپۇزلۇق، ئۇ كۈچلۈك.

مُنْعَرَجٌ ج مُنْعَرَجَاتٌ: ئەگرى-بۈگرى، ئەگرى - توقاي (يول قاتارلىقلارنىڭ).

مُنْعَرَجُ الطَّرِيْقِ: يولنىڭ بۇزۇلۇش جايى.

مُنْعَرَجُ الْوَادِي: ئويمانلىقنىڭ ئەگرى-توقاي جايلىرى، ئېگىز-پەس جايلىرى.

مُنْعِشٌ: تېتىكلەشتۈرىدىغان، روھلاندۇرىدىغان، جانلاندۇرىدىغان، ئىلھاملاندۇرىدىغان، كىشىنى رىغبەتلەندۈرىدىغان.

«دَوَاءٌ مُنْعِشٌ»: تېتىكلەشتۈرىدىغان دورا، روھلاندۇرۇش دورىسى.

كَلَامٌ مُنْعِشٌ: ئىلھامبەخش گەپ- سۆزلەر.

طَقْسٌ مُنْعِشٌ: ئوچۇق هاۋا.

مُنْعِشَاتٌ: چاي ۋە ناشتىلىق.

مُنْعَطَفٌ ج مُنْعَطَفَاتٌ: ئېگىلگەن، قىڭغايغان، ئەگرى، قىڭغىر، كوچا، تار كوچا، بۇرۇلۇش نۇقتىسى.

اِخْتَفَى عِنْدَ مُنْعَطَفِ الطَّرِيْقِ: يولنىڭ بۇرۇلۇش نۇقتىسىدا غايىب بولدى.

تَجْتَازُ الْأُمَّةُ الْعَرَبِيَّةُ مُنْعَطَفًا خَطَرًا: ئەرەب مىللىتى جىددىي بۇرۇلۇش نۇقتىسىنى باشتىن كەچۈرمەكتە.

مُنَعَّمٌ ج مُنَعَّمُونَ: سىلىق، باياشات.

فَلَّاحٌ مُنَعَّمٌ: باياشات دېھقان.

كَلَامٌ مُنَعَّمٌ: سىلىق گەپ.

مُنْعَكِسٌ: ئاغدۇرۇلغان، تەتۈر ئۆرۈلگەن، ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

الْفِعْلُ الْمُنْعَكِسُ: ئەكس تەسىر.

الْأَفْعَالُ الْمُنْعَكِسَةُ الشَّرْطِيَّةُ: شەرتلىك رېفلېكس.

مُنْعِمٌ: شاپائەتچى، خەير ـ ئېھسان قىلغۇچى، ساۋابلىق ئىش قىلغۇچى.

الْمُنْعِمُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، نېمەت بەرگۈچى، باياشات قىلغۇچى دېمەكتۇر.

مِنْعَمٌ ج مَنَاعِمُ: سۈپۈرگە.

مَنْعَمٌ . مَنْعَمَةٌ ج مَنَاعِمُ: قاقاس يەر.

مَنْعُوتٌ: سۈپەتلەنگەن، تەسۋىرلەنگەن.

مَنْعُوتٌ بِالْكَرَمِ وَالسَّخَاءِ: مەردلىك بىلەن سۈپەتلەنگەن.

مَنْعًى ج مَنَاعٍ (الْمَنَاعِيْ): ئۆلۈم خەۋىرى.

«أَتَانَا مَنْعَاهُ صَبِيْحَةَ هَذَا الْيَوْمِ»: ئۇنىڭ ئۆلۈم خەۋىرى بىزگە بۈگۈن ئەتىگەن يېتىپ كەلدى.

مُنَغِّصَاتٌ: كۆڭۈلسىزلىكلەر.

«لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ عَلَى مُوَاجَهَةِ مُنَغِّصَاتِ الْحَيَاةِ»: دۇچ كەلگەن ھاياتنىڭ كۆڭۈلسىزلىكلىرىگە ئۇنىڭ ھېچ ئامالى يوق.

مِنْفَاخٌ ج مَنَافِيْخُ: ناسوس.

«الْمِنْفَاخُ الْكَهْرَبَائِيّ لِعَجَلَاتِ السَّيَّارَاتِ»: ئېلېكترونلۇق ناسوس.

مِنْفَاصٌ: كۈلگۈنچەك؛ سىيگەك.

مُنْفَجِرَاتٌ: پارتلاتقۇچ ماددىلار.

مَنْفَذٌ ج مَنَافِذُ: ئۆتىدىغان يەر، چىقىش يولى، تۆشۈك، سۈڭگۈچ، ئۆڭكۈر.

«مَنْفَذٌ هَوَائِيٌّ»: ھاۋا ئۆتۈشىدىغان يەر.

«مَنْفَذٌ بَحْرِيٌّ»: دېڭىزنىڭ ئۆتىدىغان يېرى.

«مَنَافِذُ الْمِيَاهِ»: سۇ ئۆتىدىغان يەرلەر.

لَا مَنْفَذَ لَهُ مِنْ هَذِهِ الْأَزْمَةِ: ئۇنىڭ بۇ كرىزىستىن چىقىش يولى يوق.

مُنْفَرِجٌ: كەڭ، كەڭ ـ كۇشادە.

مُنْفَرِدٌ: ئايرىم، يالغۇز، يەككە، ئايرىلىپ كەتكۈچى.

مُنْفَرِدًا: ئۆز ئالدىغا، تەنھا.

مُحَادَثَةٌ مُنْفَرِدَةٌ: ئايرىم سۆزلىشىش.

مُنْفَصِلٌ: ئايرىلغان، بۆلۈنگەن، ئاجرالغان.

مِنْفَضٌ: ئەلگەك، غەلۋىر، ئۆتكەمە.

مَنْفَضَةٌ ج مَنَافِضُ: كۈلدان.

مِنْفَضَةٌ ج مَنَافِضُ: بىساتلارنى قاقىدىغان سايمان، چاڭ ـ توزان سۈمۈرگۈچ.

مِنْفَضَةُ رِيْشٍ: پەي قاققۇچ.

مُنْفَطِرٌ: يېرىلغان، يېرىق، چاك.

﴿ٱلسَّمَاءُ مُنفَطِرٌ بِهِ﴾ «قرآن»: ئۇ كۈننىڭ دەھشىتىدىن ئاسمان يېرىلىدۇ.

مَنْفَعَةٌ ج مَنَافِعُ: پايدا، مەنپەئەت.

«مَنَافِعُ عَامَّةٌ أَوْ عُمُوْمِيَّةٌ»: جامائەت پاراۋانلىقى، كوللېكتىپ پاراۋانلىق.

مَنَافِعُ الْغُرْفَةِ: ئۆي جاھازلىرى.

الْمَنْفَعَةُ الْاِقْتِصَادِيَّةُ: ئىقتىسادىي پاراۋانلىق.

﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلاردا سىلەر ئۈچۈن نۇرغۇن مەنپەئەتلەر بار، ئۇلارنىڭ گۆشىنى يەيسىلەر.

مَنْفَعِيٌّ ج مَنْفَعِيّوْنَ: مەنپەئەتپەرەس.

مُنَفَّهٌ: چارچىغان، چارچاپ كەتكەن.

جَمَلٌ مُنَفَّهٌ: ھالسىرىغان تۆگە.

مُنْفَكٌّ: ئايرىلغۇچى، يېشىلگۈچى.

﴿مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا روشەن دەلىل كەلگەنگە قەدەر كۇفرىدىن ئايرىلغۇچى بولمىدى.

مُنَفْنَفٌ: ئازراق ئىششىغان ئىششىق.

مَنْفُوْخٌ ج مَنْفُوْخُوْنَ: سېمىز.

رَجُلٌ مَنْفُوْخٌ: سېمىز ئادەم.

مَنْفُوخٌ: يەل توشتۇرۇلغان، پۈۋلەنگەن.
«كُرَةٌ مَنْفُوخَةٌ»: يەل توشتۇرۇلغان توپ، يەلى بار توپ.
«رِئَةٌ مَنْفُوخَةٌ»: پۈۋلەنگەن ئۆپكە.
مَنْفُوسٌ ج مَنْفُوسُونَ: تۇغۇلغان؛ كۆز تەگكەن.
شَيْءٌ مَنْفُوسٌ: نەپىس نەرسە.
مَنْفُوطٌ: قولى قاپىرتىپ قالغان ئادەم.
مَنْفُوهٌ: قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك.
مَنْفًى ج مَنَافٍ (الْمَنَافِي): سۈرگۈن.
«قَضَى مُدَّةً فِي الْمَنْفَى»: بىر مۇددەتنى سۈرگۈندە ئۆتكۈزدى.
مَنْفِيٌّ: تاشلىۋېتىلگەن، چىقىرىۋېتىلگەن؛ قوغلانغان، ھەيدىۋېتىلگەن، پاناھلانغان؛ سەلبىي.
مُنْقَادٌ: باش ئەگكۈچى، بويسۇنغۇچى.
مِنْقَارٌ ج مَنَاقِيرُ: قۇش تۇمشۇقى، ئويمىچىلىق پىچىقى.
مِنْقَاشٌ: ئىسكىنە، ئويۇش پىچىقى، كەسكۈچ، قەلەم، ئويمىكارلىق تىغى.
مِنْقَاشٌ ج مَنَاقِيشُ: موچىن.
مِنْقَافٌ ج مَنَاقِفُ: قۇشنىڭ تۇمشۇقى.
مَنْقَبَةٌ ج مَنَاقِبُ: تاغ يولى؛ تام؛ ياخشى ئىش، ياخشىلىق، خىسلەت.
«مَنَاقِبُ الْأَوْلِيَاءِ»: ئەۋلىيالارنىڭ خىسلەتلىرى.
مِنْقَبَةٌ: ئۆشكە، بۇرغا.
مُنْقَبِضٌ ج مُنْقَبِضُونَ: تارايغان، قورۇلغان، يىغىلىپ قالغان، پۈرلىشىپ قالغان.
مُنْقَبِضُ الصَّدْرِ: دەرد ـ ئەلەملىك، روھى چۈشكۈن، يۈرىكى سىقىلغان.
مُنْقِذٌ ج مُنْقِذُونَ: قۇتقۇزغۇچى.
«زَعِيمٌ مُنْقِذٌ لِلْبِلَادِ»: ۋەتەننى قۇتقۇزغۇچى داھىي.
مُنْقَرِضٌ: مۇنقەرز بولغۇچى، ھالاك بولغۇچى، يوقالغۇچى، ۋەيران بولغۇچى.
مَنْقَصَةٌ ج مَنَاقِصُ: يېتەرسىزلىك، قۇسۇر، ئەيىب، نۇقسان، ئىللەت.
مُنْقَطِعٌ: ئۈزۈلۈپ قالغان، توختاپ قالغان.
غَيْرُ مُنْقَطِعٍ: ئۈزۈلۈكسىز، توختىماي، داۋاملىق.
«مُنْقَطِعُ النَّظِيرِ»: مىسلىسىز، تەڭدىشى يوق.
مُنْقَطِعُ النَّظِيرِ فِي التَّارِيخِ: تارىختا كۆرۈلۈپ باقمىغان.
«مُنْقَطِعٌ عَنِ الْعَالَمِ»: جاھاندىن بىخەۋەر.
«حَبْلٌ مُنْقَطِعٌ»: چۈۋۈلۈپ كەتكەن ئارغامچا.
مُنْقَعِرٌ: قومۇرۇپ تاشلىۋېتىلگەن.
﴿كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ﴾ «قرآن»: گويا ئۇلار قومۇرۇۋېتىلگەن خورما كۆتەكلىرىدەك ياتاتتى.
مُنَقِّبٌ: چارلىغۇچى، تەكشۈرگۈچى، ئارخېئولوگ.
مُنَقَّحٌ: تەھرىرلەنگەن، تۈزىتىلگەن.
«دَسْتُورٌ مُنَقَّحٌ»: تۈزىتىلگەن ئاساسىي قانۇن.
«طَبْعَةٌ مُنَقَّحَةٌ لِكِتَابٍ»: كىتابنىڭ تۈزىتىلگەن نۇسخىسى.
«مَقَالَةٌ مُنَقَّحَةٌ»: تەھرىرلەنگەن ماقالە.
مُنَقَّطٌ: داغ، ئىز، ئالىچىپار، چېكىت قويۇلغان.
مُنْقَلَبٌ: ئۆزگەرتىلگەن يەر، تار بۇلۇڭ سىزىقى، ئۆزگىچە، تىروپىك بەلۋاغ.
مُنْقَلَبٌ شَتَوِيٌّ: جەنۇبىي تىروپىك سىزىقى.
مُنْقَلَبٌ صَيْفِيٌّ: شىمالىي تىروپىك سىزىقى.
جَوٌّ مُنْقَلَبٌ: ئۆزگىرىشچان ھاۋا.
مِنْقَلَةٌ ج مَنَاقِلُ: توشۇش، قاتناش قورالى، (گىئومېتىرىيىدە) بۇلۇڭلارنى ئۆلچەش قورالى.
مَنْقُوطٌ: داغ، ئىز، ئالا بالداق، ئالىچىپار، چېكىت قويۇلغان.
كِتَابٌ مَنْقُوطٌ: ھەرىكە قويۇلغان خەت.

الْفَصْلَةُ الْمَنْقُوْطَةُ: چېكىتلىك پەش (؛).

مَنْقُوْلٌ: يۆتكەلگەن، توشۇلغان، تەرجىمە قىلىنغان، كۆچۈرۈلگەن.

«نَصٌّ مَنْقُوْلٌ عَنِ الْفَارِسِيَّةِ»: پارسچىدىن تەرجىمە قىلىنغان تېكىست.

الْمَنْقُوْلُ: ھەدىس ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش رىۋايەت ياكى ئاڭلاش يولى بىلەن كەلگەن ئەسەر.

مَنْقُوْلٌ ج مَنْقُوْلَاتٌ: توشۇشقا بولىدىغان مال - مۈلۈكلەر.

مَنْقُوْلَاتِ الْمَنْزِلِ: ئۆي جاھازلىرى، ئائىلە سايمانلىرى.

مَنْكِبٌ ج مَنَاكِبُ: مۈرە، دولا، يان تەرەپ، گىرۋەك، ئېگىز يەر، تۆپىلىك.

هَزَّ مَنْكِبَهُ لِكَذَا: شۇنىڭغا خۇش بولدى.

«هُوَ مَنْكِبُ قَبِيْلَتِهِ»: ئۇ قەبىلىسىنىڭ ئاقساقىلى، قوۋمىنىڭ ئاقساقىلى.

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولاً فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى، زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار.

مُنْكَبٌّ ج مُنْكَبّوْنَ: ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلگۈچى.

مُنْكَبٌّ عَلَى دِرَاسَتِهِ رَغْمَ الصّعُوْبَاتِ: قىيىنچىلىققا قارىماي ئۆگىنىشكە پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلگۈچى.

مُنْكِرٌ وَنَكِيْرٌ: ئۆلگەن كىشىدىن قەبرىدە سوئال - سوراق قىلىدىغان ئىككى پەرىشتە.

مُنْكَرٌ ج مُنْكَرَاتٌ: يامانلىق، يامان سۆز - ھەرىكەت.

﴿وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ قەبىھ سۆز - ھەرىكەتلەردىن، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ.

«النَّمِيْمَةُ مِنَ الْمُنْكَرَاتِ»: سۇخەنچىلىك، يامان ئىشلار قاتارىغا كىرىدۇ.

مُنْكَسِرٌ: بۇزۇلغان، ۋەيران بولغان، سۇنغان، بۇزغۇچى، سۇندۇرغۇچى، يىرتقۇچى، چاك، يېرىق، سۇنۇق، بۇزۇق.

خَطٌّ مُنْكَسِرٌ: سۇنۇق سىزىق، بۇزۇلغان يول.

مُنْكَسِرُ الْبَالِ: كۆڭلى سۇنۇق، قايغۇلۇق، روھسىز، ئەلەملىك.

مُنْكَسِفٌ: تۇتۇلغان (ئاي، كۈن).

مُنَكِّسٌ: تۆۋەن سېلىنغان.

خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ مُنَكِّسَ الرَّأْسِ: ئۇنىڭ يېنىدىن بېشىنى تۆۋەن سالغان ھالدا چىقتى.

مُنَكَّلٌ: نېكىللەنگەن، نېكىل يالىتىلغان.

مَنْكُوْبٌ ج مَنْكُوْبُوْنَ: ئاپەتكە ئۇچرىغان، بېشىغا مۇسىبەت كەلگەن.

«هُوَ مَنْكُوْبٌ بِوَفَاةِ صَدِيْقِهِ»: ئۇ دوستىنىڭ ۋاپاتى بىلەن مۇسىبەتكە ئۇچرىغۇچىدۇر.

«أَعَانَ الصَّلِيْبُ الْأَحْمَرُ مَنْكُوْبِي الزِّلْزَالِ»: قىزىل كرېست جەمئىيىتى يەر تەۋرەش ئاپىتىگە ئۇچرىغانلارغا ياردەم بەردى.

مَنْكُوْدٌ ج مَنَاكِيْدُ: بەختسىز.

«مَنَاكِيْدُ الْحَظِّ»: بەختسىزلەر.

مَنْكُوْسٌ: تەتۈر ئايلانغان، ئاغدۇرۇلغان، ئۇك - تەتۈر قىلىنغان.

الْمَنْكُوْسُ مِنَ الْأَوْلَادِ: تەتۈر تۇغۇلغان بالا.

مَنْكُوْفٌ ج مَنْكُوْفُوْنَ: كالا چېچىكىگە گىرىپتار بولغان.

مِنْمَاصٌ ج مَنَامِيْصُ: قىسقۇچ، موچىن.

مُنَمَّرٌ م مُنَمَّرَةٌ: ئالىچىپار.

«بُرْدَةٌ مُنَمَّرَةٌ»: ئالىچىپار تون.

مُنَمَّشٌ: سەپكۈنلۈك، سەپكۈنى بار.

«جِلْدٌ مُنَمَّشٌ»: ئالىچىپار تېرە.

«لِبَاسٌ مُنَمَّشٌ»: بېزەلگەن كىيىم.

مُنَمَّقٌ م مُنَمَّقَةٌ: بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن،

ياسالغان.

ثَوْبٌ مُنَمَّقٌ: گۈللۈك رەخت.

مَكَانٌ مُنَمَّقٌ: زىننەتلەنگەن جاي.

مُنَمْنَمٌ: بېزەلگەن، كەشتىلەنگەن.

«مُصْحَفٌ مُنَمْنَمٌ»: بېزەلگەن كىتاب.

«ثَوْبٌ مُنَمْنَمٌ»: كەشتىلەنگەن كىيىم.

مُنَمْنَمَةٌ ج مُنَمْنَمَاتٌ: قىستۇرما رەسىم، قىستۇرما خەرىتە.

«الْمُنَمْنَمَاتُ الْفَارِسِيَّةُ»: پارسچە كىچىك سۈرەتلەر.

مَنَّ يَمُنُّ مَنًّا الرَّجُلَ: ئاجىزلاشتۇردى، زەئىپلەشتۈردى، چارچىتىۋەتتى.

مَنَّ الْحَبْلَ: ئارغامچىنى ئۈزدى، ئۈزۈۋەتتى، كەستى.

مَنَّ يَمُنُّ مَنًّا وَمِنَّةً عَلَيْهِ: مىننەت قىلدى.

مَنَّ يَمُنُّ مَنًّا وَمِنِّيْنَى عَلَيْهِ بَكَذَا: ئىنئام قىلدى، ئېھسان قىلدى، ئېتىبار قىلدى.

مَنَّ اللهُ عَلَى عِبَادِهِ: ئاللاھ بەندىلىرىگە مەرھەمەت قىلدى.

مَنٌّ: مىننەت قىلماق، پەش قىلماق.

﴿لاَ تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالأَذَى﴾ ‹قرآن›: بەرگەن سەدىقەڭلارنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار.

مَنَّانٌ: مىننەت قىلغۇچى، كۆپ مەرھەمەت قىلغۇچى.

الْمَنَّانُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، كۆپ ئىنئام قىلغۇچى دېگەن مەنىدە.

مِنَّةٌ ج مِنَنٌ: ئېھسان، ئىنئام، مەرھەمەت، پەزىلكەرەم.

الْمِنَّةُ تَهْدِمُ الصَّنِيْعَةَ: مىننەت قىلىش، قىلغان ياخشىلىقنى بىكارغا چىقىرىۋېتىدۇ.

مَنَّى يُمَنِّي تَمْنِيَةً الشَّخْصَ الشَّيْءَ وَبِهِ: ئۈمىدلەندۈردى، ئۈمىد قىلدى، ئۈمىدۋار بولدى.

مَنَّى الدَّمَ: قان قىلدى، قان چىقاردى.

مَنَّى الرَّجُلُ: ئەر كىشى ئانانىزم قىلدى.

مَنَّى نَفْسَهُ بِالْأَمَانِي وَالْآمَالِ: ئۆزىگە تەسەللى بەردى، كۆڭلىنى تىنچىتتى.

مِنْهَاجٌ: يول، ئاممىۋى يول، ئۇسۇل، ئۇسلۇب، ئىستىل، پىلان.

مِنْهَاجُ التَّعْلِيمِ: ئوقۇتۇش پىلانى.

﴿لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاً﴾ ‹قرآن›: (ئى ئۈممەتلەر!) سىلەرنىڭ ھەربىرىڭلارغا بىر خىل شەرىئەت ۋە ئوچۇق يول تەيىن قىلدۇق.

مِنْهَاجِيٌّ: پىلانلىق.

الْاِقْتِصَادُ الْمِنْهَاجِيُّ: پىلانلىق ئىگىلىك.

مِنْهَبٌ: يۈگۈرۈك ئات.

مِنْهَجٌ ج مَنَاهِجُ: يول، ئاممىۋى يول؛ ئۇسۇل، ئۇسلۇب؛ ئىستىل؛ پىلان، لايىھە؛ چارە-تەدبىر.

«مَنْهَجُ الْبَحْثِ»: تەتقىقات پىلانى.

«مَنْهَجُ الدِّرَاسَةِ»: ئۆگىنىش پىلانى.

«مَنَاهِجُ التَّعْلِيمِ»: ئوقۇتۇش پروگراممىلىرى.

الْمَنْهَجُ الْعِلْمِيُّ: ئىلمىي ئۇسلۇب، ئىلمىي تەتقىقات پىلانى.

إِدَارَةُ الْمَنَاهِجِ: پىلان كومىتېتى.

مَنْهَلٌ ج مَنَاهِلُ: سۇ ئىچىدىغان يەر، بۇلاق، كىچىك مەنبە.

«أَخَذَ دَوَابَّهُ إِلَى الْمَنْهَلِ»: ئۇلاغلىرىنى سۇ ئىچىدىغان يەرگە ئېلىپ باردى.

أَخَذَ مِنْ مَنَاهِلِ الْعِلْمِ: ئىلىم مەنبەلىرىدىن ئالدى.

مُنْهَمِرٌ: قۇيۇلغان، تۆكۈلگەن.

﴿فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّنْهَمِرٍ﴾ ‹قرآن›:

ئاسماننىڭ دەرۋازىلىرىنى قويۇلۇپ ياغقۇچى يامغۇر بىلەن ئېچىۋەتتۇق.

مُنْهَمِكٌ ج مُنْهَمِكُوْنَ: غەرق بولغۇچى، بېرىلىپ كەتكۈچى، بېشچە كىرىپ كەتكۈچى.

مُنْهَمِكٌ فِي كَذَا: بېرىلىپ كەتكۈچى، بېرىلىپلا كەتكۈچى.

مُنْهَمِكٌ فِي فِلَاحَةِ الْأَرْضِ: دېھقانچىلىققا بېرىلىپ كەتكۈچى.

أَنَّهُ صَامِتٌ وَمُنْهَمِكٌ فِي الْقِرَاءَةِ: ئۇ بىر ئېغىز سۆزمۇ قىلماي بېرىلىپ ئوقۇماقتا.

الْبِنْتُ مُنْهَمِكَةٌ فِي تَرْتِيْبِ الْمَنْزِلِ: قىز ئۆيىنى رەتلەشكە بېرىلىپ كەتتى.

مَنْهُوْبٌ: بۇلانغان، تالانغان، جەددىي تەلەپ قىلىنغان.

مَنْهُوْسٌ ج مَنْهُوْسُوْنَ: ئورۇق، يەڭگىل.

مَنْهُوْكٌ ج مَنْهُوْكُوْنَ: بەك هارغان، بەك چارچىغان، هالسىزلانغان، ماغدۇرسىزلانغان.

«رَجَعَ إِلَى الْمَنْزِلِ مَنْهُوْكَ الْقُوَى»: ئۆيگە بەك چارچىغان هالدا قايتتى.

مَنْهُوْمٌ ج مَنْهُوْمُوْنَ: بېرىلگەن، ھەۋەسكار، ئاچ كۆز.

«مَنْهُوْمَانِ لَا يَشْبَعَانِ طَالِبُ عِلْمٍ وَطَالِبُ دُنْيَا» ‹حديث›: تويمايدىغان ئىككى تۈرلۈك ئادەم بار: ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى ۋە مال-دۇنيا توپلىغۇچى.

مَنْهِيٌّ عَنْهُ: مەنئى قىلىنغان، توسۇلغان، چەكلەنگەن.

مِنْوَاعٌ: ئۇسلۇب، شەكىل، ئۇسۇل

مِنْوَالٌ: ئۇسۇل، ئۇسلۇب، ۋاستە، مېتود، شەكىل، ئەندىزە، مىسال، ئۆرنەك، پاسون، فورما، قىياپەت، تىپ.

عَلَى مِنْوَالِهِ: ئۇنىڭدەك، ئۇنىڭغا ئوخشاش.

عَلَى هَذَا الْمِنْوَالِ: شۇنداق قىلىپ، بۇنىڭغا ئاساسەن.

مِنْوَالُكَ أَلَّا تَفْعَلَ كَذَا: شۇنداق قىلماسلىقىڭ كېرەك.

مِنْوَالٌ ج مَنَاوِلُ: رەخت توقۇش ئىستانوكى، دەستگاھ؛ كېمە كىراسى.

نَسَجَ عَلَى مِنْوَالِهِ: ئۇنىڭغا ئوخشاش توقۇدى.

هم عَلَى مِنْوَالٍ وَاحِدٍ: ئۇلارنىڭ مىجەز-خاراكتېرى ئوخشاش.

مِنْوَأَةٌ: هاۋا رايى خاتىرىلىگۈچ، هاۋا رايى خاتىرىلەش ئەسۋابى.

مِنْوَئِيٌّ: هاۋا رايىنىڭ، هاۋا رايىغا ئائىت.

مَنُوْرٌ ج مَنَاوِرُ: تۆگىلۈك، دېرىزە.

مَنُوْطٌ: كۆكسى ياكى بوغۇزى ئىششىغان؛ مۇناسىۋەتلىك، ئالاقىدار.

«بَعِيْرٌ مَنُوْطٌ»: باغلاغلىق تۆگە.

«حَلُّ الْمُشْكِلَةِ مَنُوْطٌ بِكَ»: قىيىنچىلىقنى هەل قىلىش ساڭا باغلىق.

هُوَ مَنُوْطٌ بِالْقَوْمِ: ئۇ ياقا يۇرتلۇق.

مِنْوَلٌ: رەخت توقۇش ئىستانوكى، دەستگاھ؛ كېمە كىرا ھەققى.

مَنُوْلِيَا: ماكلونىيە (چوڭ ۋە خۇشبۇي گۈللۈك، دائىم يېشىل تۇرىدىغان، زىننەت ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدىغان ئۆسۈملۈك).

مَنُوْمَةٌ: ئۇخلىتىدىغان، هوشسىزلاندۇرۇش دورىسى.

مَنُوْمِتْرٌ: سۈيۇقلۇق مانومېتىرى (پار قازاندىكى گاز ياكى سۈيۇقلۇقنىڭ بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب)

مَنُوْنٌ: كۆپ مىننەتدارلىق بىلدۈرگۈچى، كۆپ تەشەككۇر ئېيتقۇچى، كۆپ رەھمەت ئېيتقۇچى؛ ئۆلۈم، هالاكەت.

إِغْتَالَتْهُ الْمَنُونُ: ئۇ ئۆلدى، ئۇ ھالاك بولدى.

رَيْبُ الْمَنُونِ: بالايىئاپەت، كۈلپەت، بەختسىزلىك، بالا ـ قازا، ئاپەت، ھالاكەت.

﴿نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ﴾ «قرآن»: بىز ئۇنىڭ زامانىنىڭ ھادىسىلىرىگە يولۇقۇشىنى كۈتىمىز.

رَجُلٌ مَنُونٌ: مىننەتخور ئادەم.

أَدْرَكَتْهُ الْمَنُونُ: ئۇ ئۆلدى.

مُنَوِّبٌ ج مُنَوِّبُونَ: ۋەكىل قىلغۇچى، ۋەكىل بەلگىلىگۈچى.

«دَافَعَ الْمُحَامِيْ عَنْ مُنَوِّبِهِ»: ئادۋوكات ئۆز ۋەكىل قىلغۇچىسىنى قوغدىدى.

مُنَوَّرٌ. مُنَوَّرَةٌ: يورۇتۇلغان، چاقنىغان، ئوچۇق، روشەن، يارقىن، مۇنەۋۋەر.

الْمَدِيْنَةُ الْمُنَوَّرَةُ: مەدىنە مۇنەۋۋەر.

مُنَوَّعٌ ج مُنَوَّعَاتٌ: تۈرلۈك، خىلمۇخىل.

«طَعَامٌ مُنَوَّعٌ»: تۈرلۈك تائام.

«الْمُنَوَّعَاتُ الْغِنَائِيَّةُ»: ھەر خىل ناخشىلار.

مُنَوِّمٌ: ئۇخلىتىدىغان، ئۇخلاتقۇچى، ھوشسىزلاندۇرغۇچى.

«دَوَاءٌ مُنَوِّمٌ»: ئۇخلىتىدىغان دورا.

«حُبُوبٌ مُنَوِّمَةٌ»: ئۇخلىتىدىغان تابلېتكا دورىلار.

مُنَوَّهٌ بِهِ: چۈشەندۈرۈلگەن، ئىزاھلانغان، شەرھلەنگەن، تىلغا ئېلىنغان.

مَنَوِيٌّ: مەنىيلىك، ئىسپېرملىق.

الْحَبْلُ الْمَنَوِيّ: ئىسپېرمىن.

الْحُوَيْوِيْنُ الْمَنَوِيّ: ئۇرۇق، ئىسپېرما توزوئىد، ئىسپېرما، مەنىي.

السَّائِلُ الْمَنَوِيّ: مەنىي، سپېرما

اَلْغُدَّةُ الْمَنَوِيَّةُ: ئۇرۇق خالتىسى.

مَنَى يَمْنِى مَنْيًا: سىناق قىلدى، تەجرىبە قىلدى، سىناپ كۆردى، ئىمتىھان ئالدى.

مُنِيَ بِكَذَا: ئۇچرىدى، دۇچ كەلدى، دۇچار قىلىندى.

مُنِيَ لِكَذَا: ئوڭۇشلۇق بولدى، ئوڭايلا ئېرىشتى.

مَنَى اللهُ لَكَ الْخَيْرَ: ئاللاھ ساڭا ياخشىلىقنى پۈتسۇن.

مَنَى اللهُ الشَّخْصَ بِكَذَا: ئاللاھ پالانىنى سىنىدى.

مُنِيَ بِخَسَائِرَ فَادِحَةٍ: ئېغىر زىيان تارتتى.

مُنِيَتْ جُهُوْدُهُ بِالْفَشَلِ: ئۇنىڭ تىرىشچانلىقلىرى بىكار كەتتى.

مِنًى: ئىسپېرما؛ مىنا (مەككىدىكى).

مُنِيْبٌ: قايتقۇچى، يانغۇچى.

مُنِيْبٌ إِلَى: تەۋبە قىلغۇچى، پۇشايمان قىلغۇچى.

الْمُنِيْبُ: مول يامغۇر، يېشىل ئوت.

مُنْيَةٌ ج مُنًى: ئۈمىد، ئارزۇ، تىلەك، ئىستەك.

مُنِيْرٌ: نۇر چاچقۇچى، نۇر تارقاتقۇچى، يورۇتقۇچى، نۇرلۇق، ئوچۇق.

«جِسْمٌ مُنِيْرٌ»: يورۇتقۇچى جىسىم، يالتىراق جىسىم.

«وَجْهُ الْفَتَاةِ مُنِيْرٌ»: خۇش چىراي قىز.

رَأْيٌ مُنِيْرٌ: ئوچۇق پىكىر.

صَوَارِخُ مُنِيْرَةٌ: يورۇتقۇچى راكېتا.

أَجْوِبَةٌ مُنِيْرَةٌ: روشەن ئوچۇق جاۋابلار.

مَنِيْعٌ ج مُنَعَاءُ: مۇستەھكەم، تەۋرەنمەس، پۇختا، قاتتىق، چىڭ، مەزمۇت، كۈچلۈك، قۇدرەتلىك، قەيسەر، قاۋۇل، يېڭىلمەس.

حِصْنٌ مَنِيْعٌ: مۇستەھكەم قورغان.

جَيْشٌ مَنِيْعٌ: غالىب ئارمىيە، غالىب قوشۇن، يېڭىلمەس قوشۇن.

رَجُلٌ مَنِيْعُ الْجَانِبِ: قاۋۇل ئادەم.

مُنِيْفٌ: كۆركەم، ھەيۋەتلىك، ئۇلۇغۋار، چىرايلىق.

مَنِيْلٌ: ئېرىشىلگەن نەرسە.

مُنِيْمٌ ج مَنَائِمُ: رېلىس، يول، ئىز.

مَنِيٌّ: مەنىي، ئىسپېرما.

مَنِيَّةٌ ج مَنَايَا: ئۆلۈم، ھالاكەت.

وَافَتْهُ الْمَنِيَّةُ: ئۇ ئۆلدى.

رَسُولُ الْمَنَايَا: ئۆلۈم ئەلچىسى.

مُنَيَّلٌ: نىل رەڭدە بويالغان.

«قُمَاشٌ مُنَيَّلٌ»: نىل رەڭدە بويالغان رەخت.

مَهْ / مَهٍ: توختا، توختىغىنا.

مَهَا يَمْهُو مَهْوًا الرَّجُلَ: قاتتىق ئۇردى، قاتتىق دۇمبالىدى.

مَهَابَةٌ: قورقماق، چۆچۈمەك، ھۆرمەتلىمەك، بويسۇنماق.

مَهَاةٌ ج مَهًا وَمَهَوَاتٌ وَمَهَيَاتٌ: ياۋا كالا، ياۋا قوتاز؛ خرۇستال.

مُهَاتَرَةٌ ج مُهَاتَرَاتٌ: تالاش-تارتىش قىلىشماق، تاكاللاشماق.

«مُهَاتَرَاتٌ حِزْبِيَّةٌ»: پارتىيىۋى تالاش-تارتىشلار.

مَهَاجٌ: دۇبگاتېل، موتور.

مُهَاجِرٌ ج مُهَاجِرُونَ: مۇھاجىر، كۆچمەن، ھىجرەت قىلغۇچى.

الْمُهَاجِرُ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغۇچى ئادەم.

﴿لَقَد تَّابَ اللهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھەقىقەتەن پەيغەمبەرنىڭ ۋە ئۇنىڭغا قىيىنچىلىق پەيتىدە ئەگەشكەن مۇھاجىرلار ۋە ئەنسارلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى.

الْمُهَاجِرُ: سەت گەپ، قەبىھ سۆز.

«لَا يَتَكَلَّمُ إِلَّا بِالْمُهَاجِرِ»: ئۇ پەقەت سەت گەپنىلا قىلىدۇ.

الطُّيُورُ الْمُهَاجِرَةُ: پەسىل قۇشلىرى.

مُهَاجِمٌ: ھۇجۇمچى، زەربە بەرگۈچى.

مُهَاجَمَةٌ: ھۇجۇم قىلماق، زەربە بەرمەك.

مِهَادٌ ج مُهْدٌ وَمُهُدٌ وَأَمْهِدَةٌ: كارىۋات، كات، ئورۇن-كۆرپە، تۆشەك، يوتقان-كۆرپە؛ پەس يەر، دىڭىزنىڭ قەئرى.

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَاداً﴾ «قرآن»: زېمىننى بىسات قىلمىدۇقمۇ؟

مِهَادَاتٌ: خۇشامەت قىلماق، تەخسكەشلىك قىلماق.

مُهَادَنَةٌ: سۇلھى تۈزۈشمەك.

مَهَارَةٌ ج مَهَارَاتٌ: ئىقتىدار، قابىلىيەت، ماھىرلىق، ئۇستىلىق، ئەپچىللىك.

مَهَارَةٌ يَدَوِيَّةٌ: قولنىڭ ئەپچىللىكى.

أَدَّى مُهِمَّتَهُ بِمَهَارَةٍ: ۋەزىپىسىنى چاققانلىق بىلەن ئورۇنلىدى.

بِمَهَارَةٍ: ئۇستىلىق بىلەن.

الْمَهَارَةُ تَنْشَأُ مِنَ الْمُمَارَسَةِ: ماھارەت مەشىقتىن كېلىدۇ.

الْمَهَارَاتُ اللُّغَوِيَّةُ: تىل جەھەتتە چىنىقىش.

إِكْتِسَابُ الْمَهَارَاتِ اللَّازِمَةِ لِهَذَا الْعَمَلِ: بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىش ئۈچۈن مەلىكىلىك بولۇش.

مُهَارَشَةٌ: جېدەللەشمەك، دەتالاش قىلماق.

مُهَانٌ: خار، ئەرزىمەس، ھاقارەتلەنگەن.

﴿وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَاناً﴾ «قرآن»: ئۇ ئازاب ئىچىدە خارلانغان ھالدا قالىدۇ.

مَهَانَةٌ: شەرمەندىلىك، رەسۋاچىلىق، رەزىللىك، خارلىق.

مُهَانَفَةٌ: مەسخىرە قىلماق، مازاق قىلماق.

مَهَبٌّ ج مَهَابُّ الرِّيحِ: شامال چىقىدىغان تەرەپ، شامالنىڭ يۆنىلىشى.

لَا تَجْلِسْ فِي مَهَبِّ الرِّيحِ: شامال ئېغىزىدا ئولتۇرما.

كَرِيشَةٍ فِي مَهَبِّ الرِّيحِ: شامال ئېغىزىدىكى پەيگە ئوخشاش.

مَهْبِطٌ ج مَهَابِطُ: چۈشىدىغان جاي.

مَهْبِطُ الطَّائِرَاةِ: ئايرودروم.

مُنْذُ مَطْلِعِ الصّبْحِ حَتَّى مَهْبِطِ اللَّيْلِ: سەھەردىن كەچكىچە.

مَهْبِطُ النَّهْرِ: دەريانىڭ قۇيۇلىدىغان جايى.

مَكَّةُ مَهْبِطُ الْوَحْيِ: مەككە مۇكەررەمە ۋەھيى چۈشكەن جاي.

مُهْبِطٌ: چۈشۈرگۈچى، پەسەيتكۈچى.

مُهْبِطُ الْحَرَارَةِ: قىزىتما قايتۇرۇش دورىسى.

مَهْبَطَةٌ: شار، پاراشۇت.

مِهْبَطَةٌ ج مَهَابِطُ: پاراشۇت.

مِهْبَلٌ: يېنىك، يەڭگىل.

مَهْبِلٌ ج مَهَابِلُ: ئورەك، تاغ شاملى؛ جىنسىي يول.

«غِشَاءُ الْمَهْبِلِ»: جىنسىي يول پەردىسى.

مَهْبِلِيٌّ: جىنسىي يولنىڭ، جىنسىي يولغا ئائىت.

«اِلْتِهَابٌ مَهْبِلِيٌّ»: جىنسىي يول ياللۇغى.

مَهْبُوْتٌ: قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك.

مَهْبُوْطٌ: ئورۇق، ياداڭغۇ، جۈدەڭ.

مُهْتَاجٌ: تەسىرلەنگەن، هاياجانلانغان.

مُهْتَدٍ ج مُهْتَدُوْنَ: توغرا يولدا ماڭغۇچى، ھىدايەت تاپقۇچى، ئىسلام دىنىغا كىرگۈچى.

﴿فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴾ «قرآن»: ئۇلاردىن ھىدايەت تاپقانلىرى بار ۋە ئۇلارنىڭ نۇرغۇنى ئاللاھنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر.

«كَثُرَ عَدَدُ الْمُهْتَدِيْنَ فِي إِفْرِيْقِيَا»: ئافرىقىدا ئىسلام دىنىغا كىرگۈچىلەرنىڭ سانى كۆپەيدى.

مُهْتَرٌ: ئالجىغان، بىلجىرلىغان.

مُهْتَرِئٌ: پىشقان، پىشۇرۇلغان، پىشىپ كەتكەن.

مُهْتَزٌّ: مىدىرلىغان، لىڭشىغان.

«أَصْوَاتٌ مُهْتَزَّةٌ»: تىترەپ چىققان ئاۋازلار، تۇراقسىز ئاۋازلار.

مُهْتَزٌّ ج مُهْتَزّوْنَ : تەسىرلەنگەن، قالايمىقانلاشقان، تىترىگەن.

هُوَ مُهْتَزٌّ مِنْ مَظَاهِرِ الْبُؤْسِ: ئۇ ئازاب-ئوقۇبەت كۆرۈنۈشىدىن تەسىرلەنگەن.

مُهْتَصِرٌ: شىر، يولۋاس.

مُهْتَمٌّ ج مُهْتَمّوْنَ: كۆڭۈل بۆلگۈچى، غەمخورلۇق قىلغۇچى.

مُهْتَمٌّ لَهُ: قايغۇرغۇچى.

مُعَلِّمٌ مُهْتَمٌّ بِتَلَامِيْذِهِ: ئوقۇغۇچىلىرىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان ئوقۇتقۇچى.

مُهْتَمٌّ لِفَقْدِ صَدِيْقِهِ: دوستىدىن ئايرىلغانلىقىدىن غەمكىن.

مَهَجَ يَمْهَجُ مَهْجًا الشَّخْصُ: رەڭگىرويى ياخشى بولدى.

مَهَجَ الْمَرِيْضُ: ئاغرىق ساقىيىشقا قاراپ ماڭدى.

مَهَجَ الْوَلَدُ أُمَّهُ: بالا ئانىسىنى ئەمدى.

مُهْجَةٌ ج مُهَجٌ وَمُهَجَاتٌ: يۈرەك قېنى، روھ، جان، ھەر نەرسىنىڭ ياخشىسى.

خَرَجَتْ مُهْجَتُهُ: ئۇنىڭ جېنى چىقتى.

مَهْجَرٌ ج مَهَاجِرُ: كۆچىدىغان جاي.

أَهْلُ الْمَهْجَرِ: جەنۇبىي ئامېرىكا بىلەن شىمالىي ئامېرىكىدا جايلىشىپ قالغان كۆچمەن ئەرەبلەر.

«جُبْرَانُ مِنْ أُدَبَاءِ الْمَهْجَرِ»: جۇبران ئامېرىكىدا جايلىشىپ قالغان ئەرەب كۆچمەنلىرىدىن.

«مَهَاجِرُ الْعَرَبِ فِي أَوْرُوْبَا وَأَمْرِيْكَا»: ئەرەبلەرنىڭ كۆچىدىغان جايلىرى ياۋروپا بىلەن ئامېرىكا.

مَهْجَعٌ ج مَهَاجِعُ: ياتاق ئۆي.

يَجِبُ أَنْ يَكُوْنَ الْمَهْجَعُ مُرَتَّبًا وَنَظِيْفًا فَلَا تُقَلِّبْهُ رَأْسًا عَلَى عَقِبٍ: ياتاق رەتلىك ۋە پاكىز بولۇش كېرەك، ئۇنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتمە.

مِهْجَعٌ ج مَهَاجِعُ: گول ئادەم، ئەخمەق.

مَهْجُورٌ: تاشلانغان، تاشلىۋېتىلگەن.

مَهْجُورٌ لِقِدَمِهِ: قۇرۇق گەپ، كونا مۇقام.

مَهْجُورٌ مِنَ الْكَلَامِ: ئىستېمالدىن قالغان سۆزلەر.

«أَرْضٌ مَهْجُورَةٌ»: تاشلىۋېتىلگەن زېمىن.

مَهْجُوٌّ: مەسخىرە قىلىنغان، ھەجۋىي قىلىنغان.

مَهَدَ يَمْهَدُ مَهْدًا: يايدى، يېيىتتى، ياتقۇزدى.

مَهَدَ لَهُ عُذْرَهُ: ئۇنى كېچىكتۈردى.

مَهْدٌ ج مُهُودٌ: بۆشۈك، كىچىك بالا كارىۋىتى.

مَهْدُ الْحَضَارَةِ: مەدەنىيەت بۆشۈكى.

«مَهْدُ الْحَضَارَةِ مَوْطِنُ الْعُلَمَاءِ وَالْفُضَلَاءِ وَالْأَمْجَادِ وَالزُّهَّادِ»: (ئوتتۇرا ئاسىيا) مەدەنىيەت بۆشۈكى، ئۇ يەردىن ئۆلىمالار، پازىللار، ئالىيجاناب كىشىلەر ۋە زاھىتلار ئىنتايىن كۆپ چىققان.

مِنَ الْمَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ: بۆشۈكتىن تارتىپ تۆشۈككىچە، ئۆمۈرۋايەت.

﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْداً﴾ «قرآن»: ئۇ زېمىننى سىلەرگە بىسات قىلىپ بەردى.

قَضَى عَلَى الشَّرِّ فِي مَهْدِهِ: ئاپەتنى ئۇز ئۇۋۇسىدىلا ئۇجۇقتۇردى، ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئالدى.

مِهْدَاءٌ: قولى كەڭ، كۆپ سوۋغا بەرگۈچى.

مَهْدَأَةٌ ج مَهَادِئُ: ھالەت.

مُهَدِّئٌ ج مُهَدِّئَاتٌ: تىنچلاندۇرغۇچى.

«دَوَاءٌ مُهَدِّئٌ لِلْأَعْصَابِ» (فِي الطِّبِّ): نېرۋىنى تىنچلاندۇرغۇچى دورا.

مُهَدَّبٌ: كىرپىكلىك.

مِهَدَّةٌ: مېتىن، تاش چوقۇش سايمىنى.

مُهَدِّدٌ: تەھدىت سالغۇچى، قورقۇتقۇچى.

مُهَدَّدٌ: قورقۇتۇلغان، تەھدىتكە ئۇچرىغان، تەھدىت سېلىنغان.

مُهَدَّمٌ: ئاجىز؛ بۇزۇلغان، ۋەيران قىلىنغان.

مَهْدُودٌ: بۇزۇلغان، ھالسىرىغان.

رَجُلٌ مَهْدُودُ الْقُوَى: ئاجىزلاپ كەتكەن ئادەم.

«دَارٌ مَهْدُودَةٌ»: بۇزۇلغان قورۇ.

مَهْدُورٌ: بىكار كەتكەن، ئىسراپ قىلىنغان.

مَهْدُورُ الشَّرَفِ: ئابرۇيى تۆكۈلگەن.

دَمٌ مَهْدُورٌ: ناھەق ئۆلتۈرۈلگەن.

مَهْدُومٌ: بۇزۇلغان، خاراب بولغان.

مَهْدِيٌّ: يېتەكلەنگەن، توغرا يولغا باشلانغان؛ توغرا يولدا ماڭغۇچى، ھىدايەت تاپقۇچى.

مِهْذَارٌ ج مَهَاذِيرُ: ۋالاقتەككۇر.

الْمِكْثَارُ مِهْذَارٌ: كۆپ سۆزلەيدىغان ئادەم ۋالاقتەككۇر كېلىدۇ.

مُهَذِّبٌ: تەربىيىلىگۈچى، ئوقۇتقۇچى، ئۇستاز، مۇئەللىم.

مُهَذَّبٌ ج مُهَذَّبُونَ م مُهَذَّبَةٌ ج مُهَذَّبَاتٌ: تەربىيىلەنگەن؛ ئەدەپلىك، ئوگىشالغان، تۈزىتىلگەن، ئەخلاقلىق.

«شَابٌّ مُهَذَّبٌ»: تەربىيىلىك يىگىت، ئەخلاقلىق يىگىت.

الشَّابُّ الْمُهَذَّبُ هُوَ الَّذِي لَا يَعْتَدِي عَلَى أَحَدٍ: ئەخلاقلىق يىگىت ھېچ ئادەمگە چېقىلمايدۇ.

التِّلْمِيذُ الْمُهَذَّبُ هُوَ الَّذِي يُطِيعُ أَبَوَاهُ: ئەخلاقلىق ئوقۇغۇچى ئاتا-ئانىسىغا ئىتائەت قىلىدۇ.

«كَلَامٌ مُهَذَّبٌ»: ساغلام گەپ.

«شِعْرٌ مُهَذَّبٌ»: ئېۋەنسىز شېئىر.

مَهَرَ يَمْهُرُ / يَمْهَرُ مَهْرًا وَمُهُورًا وَمَهَارًا وَمَهَارَةً الشَّيْءَ وَفِيهِ وَبِهِ: پىششىق بولدى، پۇختا بولدى، مەلىكىلىك بولدى، ئۇستا بولدى، ماھىر بولدى.

مَهَرَ الْخِطَابَ وَالصَّكَّ: ئىمزا قويدى، قول قويدى.

مَهَرَ فِي صِنَاعَةِ الْجِلْدِ: تېرە ئىشلەشتە ماھىر بولدى.

مَهَرَ فِي نَظْمِ الْمَدِيحِ: مەدھىيە شېئىرى يېزىشتا ئۇستا بولدى.

مَهَرَ يَمْهَرُ مَهْرًا الْمَرْأَةَ: ئايالغا مەھرى بەردى.
مَهْرٌ ج مُهُوْرٌ: ئايالنىڭ مەھرى، ئايالغا بېرىلىدىغان تويلۇق مەھرى.
«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ وَمَهْرِ الْبَغِيِّ وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ» «حديث»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىتنىڭ پۇلىنى، پاھىشىدىن كەلگەن پۇلنى ۋە پالچىلىقتىن كەلگەن پۇلنى يېيىشنى مەنئى قىلدى.
مُهْرٌ ج مُهُوْرٌ: تامغا، مۆھۈر.
مُهْرٌ ج مِهَارٌ وَأَمْهَارٌ وَمِهَارَةٌ: تاي، ئاتنىڭ بالىسى.
مَهْرَاجَا: ھىندىستان ئەمىرلىرىنىڭ لەقىمى.
مِهْرَاسٌ ج مَهَارِسُ: ھاۋانچا.
مُهْرَاقٌ: تۆكۈلگەن، قويۇلغان، ئاققۇزۇلغان.
مَهْرَبٌ ج مَهَارِبُ: قاچىدىغان جاي، پاناھلىنىدىغان جاي، پاناھگاھ؛ چىقىش يولى؛ چارە، ئامال؛ ئېھتىيات ئىشىكى.
الْجَبَلُ مَهْرَبُ الثُّوَّارِ: تاغ قوزغىلاڭچىلار پاناھلىنىدىغان جاي.
أَمْرٌ لَا مَهْرَبَ مِنْهُ: قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ئىش.
مُهْرَةٌ ج مُهَرٌ وَمُهَرَاتٌ: بايتال، چىشى تاي.
مَهْرَجَانٌ ج مَهْرَجَانَاتٌ: بايرام، بىرلەشمە كۆڭۈل ئېچىش، بايرام ياكى خاتىرىلەش چوڭ يىغىنى، ئىرانلىقلارنىڭ كۈزدە ئۆتكۈزىدىغان بىر خىل بايرىمى.
مَهْرَجَانُ شَبَابِ الْعَالَمِ: دۇنيا ياشلار بايرىمى.
الْمَهْرَجَانُ الرِّيَاضِيّ: تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى، ئىسپورت مۇسابىقىسى.
مَهْرَجَانُ الْأَزْهَارِ: گۈل بايرىمى.
مَهْرَجَانُ السِّيْنَمَا: كىنو فېستىۋالى.
«مَهْرَجَانِ ابْنِ سِيْنَا»: ئىبنى سىنانى خاتىرىلەش يىغىنى.
الْمِهْرَجَانُ الدَّوْلِيّ لِلسِّيْنَمَا: خەلقئارالىق كىنو بايرىمى.
«اَلْمِهْرَجَانَاتُ الْعَالَمِيَّةُ لِلْمُوْسِيْقَا»: خەلقئارالىق مۇزىكا بايرىمى.
مُهَرِّبٌ ج مُهَرِّبُوْنَ: ئەتكەس مال سودىگىرى.
مُهَرِّبُ الْمُخَدِّرَاتِ: زەھەرلىك چېكىملىكلەر ئەتكەسچىسى.
مُهَرَّبٌ ج مُهَرَّبَاتٌ: ئەتكەس مال، ئەتكەسچىلىك قىلىنغان.
تُصَادِرُ مَصَالِحُ الْجَمَارِكِ الْمُهَرَّبَاتِ: تاموژنا ئىدارىلىرى ئەتكەس ماللارنى مۇسادىرە قىلىدۇ.
مُهَرَّبَاتٌ: ئەتكەس ماللار.
مُهَرَّتٌ: يولۋاس.
مُهَرِّجٌ ج مُهَرِّجُوْنَ: ھەييار، قىزىقچى، ھەزىلكەش، پاراكەندىچىلىك سالغۇچى.
كَثُرَ الْمُهَرِّجُوْنَ فِي الْمَلَاعِبِ الرِّيَاضِيَّةِ: تەنھەرىكەت مەيدانلىرىدا پاراكەندىچىلىك تۇغدۇرغۇچىلار كۆپەيدى.
«مُهَرِّجُ السِّرْكِ مَحْبُوْبٌ مِنَ الْأَطْفَالِ»: كۆلدۇرگە ئارتىسنى كىچىك باللار ياخشى كۆرىدۇ.
مُهْرَقٌ ج مَهَارِقُ: خەت يېزىلغان تېرە.
مُهْرَقٌ: ئاققان، تۆكۈلگەن، قۇيۇلغان؛ قەغەز.
مِيَاهٌ مُهْرَقَةٌ: تۆكۈلگەن سۇلار.
مُهْرَقَانٌ: دېڭىز ساھىلى، دېڭىزنىڭ گىرۋىكى.
مَهْرُوْسٌ: يانجىلغان، ئېزىلگەن.
مُهَرْوِلٌ ج مُهَرْوِلُوْنَ: سوكۇلدىغۇچى، سوكۇلداپ ماڭغۇچى.
مَهْرِيَّةٌ ج مَهَارَى وَمَهَارِيّ: يۈگۈرۈك تۆگە.
مَهْزَأَةٌ: مەسخىرە قىلىش.
مِهَزٌّ: بۆشۈك.
مَهْزَلَةٌ ج مَهَازِلُ: كۈلكىلىك ئويۇن، كۆلدۇرگە،

كومېدىيە.

مَهْزُوزٌ: تەۋرەپ قالغان، ھەرىكەتلىنىۋاتقان.

مَهْزُولٌ ج مَهَازِلُ: ئورۇق، جۇدەڭ.

مَهْزُومٌ: مەغلۇپ بولغان، يېڭىلگەن.

﴿جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ الْأَحْزَابِ﴾ «قرآن»: ئۇلار (رەسۇلۇللاھقا قارشى) جامائەلەردىن ئۇيۇشقان، مەغلۇپ قىلىنغان قوشۇندۇر.

مُهَشَّمٌ: سۇنغان، چېقىلغان.

زُجَاجٌ مُهَشَّمٌ: سۇنۇق ئەينەك.

«مَنَازِلُ مُهَشَّمَةٌ مِنْ أَثَرِ الزِّلْزَالِ»: يەر تەۋرەش بىلەن بۇزۇلۇپ كەتكەن ئۆيلەر.

مَهْشُورٌ: ئۆپكە ئاغرىقى بولغان تۆگە.

مِهْصَارٌ: شىر، يولۋاس.

مِهْصَرٌ: شىر، يولۋاس.

مِهْصِيرٌ: شىر، يولۋاس.

مَهْضُومٌ: ھەزىم بولغان، سىڭگەن.

طَعَامٌ مَهْضُومٌ: سىڭىشلىك تاماق.

مُهْطِعٌ: يۈگۈرگۈچى؛ خارلىقتا تۇرغۇچى.

﴿مُّهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ﴾ «قرآن»: ئۇلار چاقىرغۇچىنىڭ ئالدىغا بويۇنلىرىنى سوزغان ھالدا يۈگۈرەيدۇ.

مِهَفَّةٌ: پەي سۈپۈرگۈچ.

مُهَفَّكٌ: چۇۋالچاق.

مُهَفْهَفٌ م مُهَفْهَفَةٌ: غۇنچە بوي؛ نازۈك؛ شالاڭ، نېپىز.

مُهَفْهَفَةٌ: سۇزۇك، شالاڭ؛ تىنىق.

مَهْفُوتٌ: ئالاقزادە بولۇپ كەتكەن، ھودۇقۇپ كەتكەن، قېيىن ئەھۋالدا قالغان.

مَهْفُوفٌ: ئەخمەق، دۆت؛ قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

مَهَقَ يَمْهَقُ مَهْقًا الشَّخْصُ: يۈگۈردى، چاپتى.

مَهَقَ الْفَصِيلَ: تويغۇزدى.

مَهِقَ يَمْهَقُ مَهَقًا: ئاقىرىپ كەتتى، ئاپئاق بولدى.

مَهَكَ يَمْهَكُ مَهْكًا الشَّيْءَ: يانجىدى، سوقتى، تالقانلىدى، ئەزدى، مىجىدى، ئۇۋۇلىدى.

مَهَكَ فِي السَّيْرِ: تېز ماڭدى.

مَهْكَةُ الشَّبَابِ: ياشلىق باھارى.

مَهْكَرٌ، مَهْكَرَةٌ: ھەيران قالارلىق، ئەجەبلىنەرلىك.

مَا فِيهِ مَهْكَرٌ وَمَهْكَرَةٌ: ئۇنىڭ ھەيران قالغۇچىلىكى يوق.

مَهَلَ يَمْهَلُ مَهْلًا وَمُهْلَةً فِي الْعَمَلِ: ئالدىرىمىدى، ئاستا قىلدى، ئاستا ـ ئاستا قىلدى.

مَهْلٌ، مَهَلٌ: ئاستا، ئالدىرىماي.

عَلَى مَهْلٍ، عَلَى مَهْلِكَ، مَهْلًا: ئاستا! ئاستىراق! ئالدىرىماي! مۇناسىپ پەيتتە.

مُهْلٌ: ئېرىتىلگەن مېتال، داغلانغان ماينىڭ دۇغى، يىرىڭ.

﴿وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ﴾ «قرآن»: ئۇلار سۇ تەلەپ قىلسا ئۇلارغا مەدەن ئېرىتمىسىگە ئوخشاش يۈزلەرنى كۆيدۈرۈۋېتىدىغان (ناھايىتى قىزىق) سۇ بېرىلىدۇ.

مُهْلَةٌ ج مُهَلٌ: بەلگىلەنگەن مۇددەت، مۆھلەت.

أَعْطِنِي مُهْلَةً كَيْ أُفَكِّرَ: ماڭا ئازراق ۋاقىت بەرگىن، ئويلىنىۋالاي.

أَعْطَاهُ مُهْلَةً لِإِرْجَاعِ الدَّيْنِ: ئۇنىڭغا قەرز قايتۇرۇشقا مۆھلەت بەردى.

مُهْلِكٌ: ھالاك قىلغۇچى، يوقاتقۇچى، ۋەيران قىلغۇچى، ئۆلتۈرگۈچى، خەتەرلىك، قورقۇنچلۇق.

مَهْلَكَةٌ ج مَهَالِكُ: ھالاكەتلىك جاي، خەۋپلىك جاي.

الْحُرُوبُ مَهَالِكُ: جەڭ ھالاكەتلىك جايدۇر.

مُهَلَّلٌ: ھىلال ئاي شەكىللىك، ياي شەكىللىك.

مُهَلْهَلٌ: شالاڭ، نېپىز، يۇپقا.

«ثَوْبٌ مُهَلْهَلٌ»: يىرتىق كىيىم.
كَلَامٌ مُهَلْهَلٌ: پەلىپەتىش سۆز.
شِعْرٌ مُهَلْهَلٌ: چۇۋالچاق شېئىر.
مَهْلُوبٌ: كېسىلگەن، قىرقىلغان، ئۈزۈلگەن.
مَهْلُوبُ الذَّنَبِ: قۇيرۇقى كېسىك.
مَهْلُوسٌ: ئۆپكە سىلىگە دۇچار بولغان.
مَهْمَا: شەرت قوشۇمچىسى بولۇپ، نېمە، قايسى، قانداق، قانداقلا بولمىسۇن، قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر دېگەنلەرنى بىلدۈرىدۇ.
مَهْمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ: سەن نېمە قىلساڭ مەنمۇ شۇنى قىلىمەن.
مَهْمَا يَكُنْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ: ... قانداقلا بولمىسۇن، ئاخىر.
مَهْمَا كَانَتِ الْفَائِدَةُ: قانداق پايدا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر.
مَهْمَا كَانَ الْأَمْرُ: قانداقلا بولمىسۇن، قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، نېمىلا دېگەنبىلەن، نېمىلا بولسۇن.
مَهْمَا يَزُرْنِي أُكْرِمْهُ: ئۇ مېنى يوقلىسا مەن ئۇنى ھۆرمەتلەيمەن.
يَجِبُ اِحْتِرَامُ كُلِّ عَمَلٍ مَهْمَا يَكُنْ شَأْنُهُ: ھەرقانداق كەسىپ ئەھلىنى كەسپىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ھۆرمەتلەش كېرەك.
مَهْمَا قُلْتَ فَلَنْ أُوَافِقَ عَلَى كُلِّ حَالٍ: نېمىلا دېمىگىن مەن ھەرگىز قوشۇلمايمەن.
﴿وَقَالُواْ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِن آيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ «قرآن»: ئۇلار (يەنى پىرئەۋن قەۋمى) «كۆزىمىزنى باغلاش ئۈچۈن ھەرقانداق مۆجىزە كەلتۈرسەڭمۇ بىز ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز»، دېدى.
سَأَفْعَلُ هَذَا مَهْمَا يَكُنْ مِنَ الْأَمْرِ: قانداق بولمىسۇن

بۇ ئىشنى مەن قىلىمەن.
مِهْمَادٌ ج مَهَامِدُ: ئاۋاز پەسەيتكۈچ.
مِهْمَارٌ ج مَهَامِرُ: ۋالاقتەككۈر، كوت-كوت.
مِهْمَازٌ ج مَهَامِيزُ: غەيۋەتخور، پىتنىخور، ئىغۋاگەر، سۇخەنچى.
«مِهْمَازُ النَّارِ»: تۆمۈر كۆسەي.
مِهْمَزٌ ج مَهَامِزُ: غەيۋەتخور، پىتنىخور، ئىغۋاگەر، سۇخەنچى، شىپورا (چەۋەندازلار ئاتنى دېۋىتىش ئۈچۈن ئۆتۈكىگە بېكىتىۋالغان تۆمۈر).
مُهْمِلٌ: بىپەرۋا، بىخەستە.
مُهْمِلٌ دُرُوسَهُ: دەرسلىرىگە كۆڭۈل بۆلمەيدىغان.
مُهْمِلَةٌ لِتَحْسِينِ خَطِّهَا: خېتىنى ياخشىلاشقا كۆڭۈل بۆلمەيدىغان ئايال.
مُهْمَلٌ ج مُهْمَلُونَ: تاشلىۋېتىلگەن.
مُهْمَلُ الْهَيْئَةِ: كۆرۈمسىز.
مُهْمَلُ التَّارِيخِ: يىل-ئاي كۈنلىرى ئىزاھلانمىغان.
مُهْمَلُ التَّوْقِيعِ: ئىمزاسىز، ئىسمى يېزىلمىغان.
أَرْضٌ مُهْمَلَةٌ: تاشلاندۇق يەر.
كَمِّيَّةٌ مُهْمَلَةٌ: قىممىتى يوق، ئەرزىمەس.
مُهْمَلَاتٌ: تاشلاندۇق نەرسىلەر.
سَلَّةُ الْمُهْمَلَاتِ: ئەخلەت سېۋىتى.
وَضَعَ الرِّسَالَةَ فِي سَلَّةِ الْمُهْمَلَاتِ: خەت-چەكلەرنى ئەخلەت ساندۇقىغا تاشلىۋەتتى.
مُهَمْلِجٌ: يورغا ئات.
مُهِمٌّ ج مَهَامٌّ: مۇھىم، جىددىي، چوڭ.
مَوْضُوعُ التَّعْلِيمِ مُهِمٌّ: تەلىم-تەربىيە ماۋزۇسى مۇھىمدۇر.
نَجَحَ فِي الْمَهَامِّ الَّتِي أُنْتُدِبَ لَهَا: تەيىنلەنگەن ۋەزىپىلەردە مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.
مُهِمَّةٌ ج مُهِمَّاتٌ: ۋەزىپە.
كُلِّفَ بِمُهِمَّةِ الْمُدِيرِ: مۇدىرلىق ۋەزىپىسىگە

تەينلەندى.

مُهِمَّةُ الْمُعَلِّمِ شَرِيْفَةٌ: ئوقۇتقۇچىلىق شەرەپلىكتۇر.

الْمُهِمَّاتُ الْمَوْكُوْلَةُ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا تاپشۇرۇلغان ۋەزىپىلەر.

مُهَمَّدٌ: چارچىغان، ھارغان.

مَهْمَهَ يُمَهْمِهُ مَهْمَهَةً: توسۇدى، چەكلىدى.

مَهْمَهَ فُلَانًا: ... توختىغىنا! - دېدى، ... قويغىنا! - دېدى.

مَهْمَهٌ ج مَهَامِهُ: قاقاس چۆل، قاقاس دالا.

مَهَامِهُ التَّفْكِيْرِ: پىكىر قىلىش دائىرىسى، تەپەككۇر قىلىش دائىرىسى.

مَهْمُوْسٌ مِنَ الْكَلَامِ: پىچىرلانغان سۆز، مەخپىي سۆز.

مَهْمُوْلٌ: تاشلىۋېتىلگەن.

مَهْمُوْمٌ: غەمكىن، مەيۇس.

مَهَنَ يَمْهَنُ مَهْنًا وَمَهْنَةً وَمِهْنَةً: خىزمەت قىلدى، مۇلازىمەت قىلدى، ئىشلىدى، كەسىپ قىلدى.

مَهُنَ يَمْهُنُ مَهَانَةً: پەسكەش بولدى، رەزىل بولدى، ئاجىز بولدى.

مِهْنَةٌ ج مِهَنٌ: كەسىپ، ئىش، ۋەزىپە، خىزمەت.

مِهْنَةٌ حُرَّةٌ: ئەركىن كەسىپ.

مِهْنَةٌ شَرِيْفَةٌ: ئالىيجاناب كەسىپ.

مِهْنَةٌ يَدَوِيَّةٌ: قول سانائەت، قول ھۈنىرى.

الْمُحَامَاةُ مِهْنَةٌ حُرَّةٌ: ئادۋوكاتلىق ئەركىن كەسىپتۇر.

مِهْنَةُ الْحِيَاكَةِ: توقۇمىچىلىق كەسپى.

نَجَحَ فِي مِهْنَتِهِ: كەسپىدە مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

كُلُّ مِهْنَةٍ تُخَرِّجُ إِخْتِصَاصِيَّهَا: ھەربىر كەسىپ ئۆز ئىختىساس ئىگىلىرىنى يېتىشتۈرىدۇ.

مُهَنْدِسٌ ج مُهَنْدِسُوْنَ: ئىنژېنېر، تېخنىك.

مُهَنْدِسُ رَيٍّ: سۇ ئىشلىرى ئىنژېنېرى.

مُهَنْدِسٌ رِيَاضِيٌّ: گېئومېترىيە ئىنژېنېرى.

الْمُهَنْدِسُ الزِّرَاعِيّ: ئاگرانوم، دېھقانچىلىق مۇتەخەسسىسى.

الْمُهَنْدِسُ الْكَهْرَبَائِيّ: ئېلېكتر تېخنىكى.

مُهَنْدِسٌ مِعْمَارِيٌّ: قۇرۇلۇش ئىنژېنېرى.

سِلَاحُ الْمُهَنْدِسِيْنَ: ساپيور.

مَدْرَسَةُ الْمُهَنْدِسِيْنَ: تېخنىك مەكتىپى.

مُهَنْدَمٌ: نەپىس، كېلىشكەن، كۆركەم، سۆلەتلىك؛ ئاقلانغان، يونۇلغان.

مُهَنِّئٌ ج مُهَنِّئُوْنَ: بەخت تىلىگۈچى، مۇبارەكلىگۈچى.

أَتَاهُ مُهَنِّئُوْنَ وَمُهَنِّئَاتٌ كَثِيْرُوْنَ: ئۇنىڭغا ئەر-ئايال نۇرغۇن تەبرىكلىگۈچىلەر كەلدى.

اِسْتَقْبَلَ سَمُوُّ الْأَمِيْرِ وُفُوْدَ الْمُهَنِّئِيْنَ بِالْعِيْدِ: ئەمىر ئالىيلىرى ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن كەلگەن تەبرىكلىگۈچى ئۆمەكلەرنى كۈتۈۋالدى.

مُهَنَّدٌ: ھىندىستاندا ئىشلەنگەن.

مِهَنِيٌّ: كەسىپنىڭ، كەسىپلىك، مېھنەتلىك، كەسپىي.

تَدْرِيْبٌ مِهَنِيٌّ: كەسپىي تەربىيىلەش، كەسپىي مەشىق.

تَوْجِيْهٌ مِهَنِيٌّ: كەسپىي كۆرسەتمە.

تَعْلِيْمٌ مِهَنِيٌّ: كەسپىي مائارىپ.

إِقْبَالُ الشَّبَابِ عَلَى التَّعْلِيْمِ الْمِهَنِيِّ: ياشلارنىڭ كەسپىي مائارىپقا يۈزلىنىشى.

نِقَابَةٌ مِهَنِيَّةٌ: ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى.

مَهَّدَ يُمَهِّدُ تَمْهِيْدًا: يايدى، يايغۇزدى، يېيىتتى.

مَهَّدَ الْأَمْرَ: ئورۇنلاشتۇردى، سەرەمجانلاشتۇردى، جايلاشتۇردى، تەييارلىدى.

مَهَّدَ الْفِرَاشَ: تۆشەكنى سالدى.

مَهَّدَ الطَّرِيْقَ: يولنى تۈزلىدى.

مَهَّدَ لَهُ عُذْرَهُ: ئۇنىڭ ئۆزرىسىنى قوبۇل قىلدى، ئەھۋالنى ھېسابقا ئالدى، كەڭ قورساقلىق

قىلدى.

مَهَّكَ يُمَهِّكُ تَمْهِيْكًا الشَّيْءَ: يانجىدى، سۈۋقتى، ئەزدى.

مَهَّلَ يُمَهِّلُ تَمْهِيْلًا: كېچىكتۈردى، ئارقىغا سۈردى، ۋاقىت بەردى، كېچىكتۈرۈشكە ئۇنىدى.

مَهَّلَ تَسْلِيْمَ الدَّيْنِ: قەرز قايتۇرۇشقا مۆھلەت بەردى.

مَهَّلَهُ: ئۇنىڭغا ئالدىرىمىغىن دېدى.

مَهُوَ يَمْهُوُ مَهَاوَةً اللَّبَنُ: سۈت سۇيۇق بولدى.

مَهْوٌ: خرۇستال ؛ شالاك، سۇيۇق، مەرۋايىت.

مَهْوَاةٌ ج مَهَاوٍ: ھاۋا، ئاتموسفېرا، ئاسمان بوشلۇقى.

مِهْوَاةٌ: ھاۋا ئۆتۈشۈش بوشلۇقى.

مَهُوبٌ: ھەيۋەتلىك، سۈرلۈك، ھۆرمەتلىك.

مَهُولٌ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىملىك.

مَهْوُوسٌ: سەۋدايى، ئېلىشىپ قالغان.

مُهَوَّسٌ: ساراڭ، ئېلىشىپ قالغان.

مُهَوِّشٌ ج مُهَوِّشُوْنَ: پاراكەندىچىلىك تۇغدۇرغۇچى.

الْمُهَوِّشُوْنَ فِي الْحَفَلَاتِ الْعُمُوْمِيَّةِ: ئاممىۋى سورۇنلاردا پاراكەندىچىلىك تۇغدۇرغۇچىلار.

مَهْوَى: ھاۋا، ئاتموسفېرا، ئاسمان بوشلۇقى.

بِئْرٌ بَعِيْدَةُ الْمَهْوَى: چوڭقۇر قۇدۇق.

صَارَ مَهْوَى الْأَفْئِدَةِ: ھېسداشلىققا ئېرىشتى.

مِهْيَاصٌ: خۇشال، شاد ـ خۇرام.

مَهِيبٌ: ھەيۋەتلىك، سۈرلۈك، ھۆرمەتلىك.

ضَابِطٌ مَهِيبٌ: سۈرلۈك ئوفىتسېر.

مِشْيَةٌ مَهِيبَةٌ: ھەيۋەتلىك مېڭىش.

مَهِيضٌ: سۇندۇرۇلغان، قايرىلغان.

مَهِيضُ الْجَنَاحِ: قانىتى قايرىلغان.

مَهْيَعٌ ج مَهَايِعُ: داغدام يول.

مَهِيْلٌ: قورقۇنچلۇق جاي، سىيرىلىپ چۈشكەن قۇم.

﴿وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيباً مَّهِيْلاً﴾ «قرآن»: تاغلار بىر دۆۋە تارقاق قۇمغا ئايلىنىدۇ.

مُهَيْمِنٌ ج مُهَيْمِنُوْنَ: باشقۇرغۇچى، ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى، ئىگىدارلىق قىلغۇچى، تىزگىنلىگۈچى.

مُهَيْمِنٌ عَلَى أَمْلَاكِ إِخْوَتِهِ: قېرىنداشلىرىنىڭ مال ـ مۈلكىگە ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى.

الْمُهَيْمِنُ: ئاللاھتائالانىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ھەممىنى كونترول قىلىپ تۇرغۇچى، باشقۇرغۇچى دېگەن مەنىدە.

﴿أَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ﴾ «قرآن»: ئاللاھ پادىشاھدۇر، پاكتۇر، سالامەتلىك بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر.

مَهِيْنٌ ج مُهَنَاءُ: خار، ئەرزىمەس، ھاقارەتلەنگەن.

﴿وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِيْنٍ﴾ «قرآن»: قەسەمخور، پەس ئادەم (يەنى ئىبنى مۇغىرە)گە ئىتائەت قىلمىغىن.

مُهِيْنٌ: ھاقارەتلىك، ئاھانەتلىك، خارلىغۇچى، ئۇياتقا قالدۇرغۇچى.

﴿وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِيْنِ﴾ «قرآن»: بىز ئىسرائىل ئەۋلادىنى خار قىلغۇچى ئازابتىن قۇتقۇزدۇق.

مَهْيُوْمٌ: سەۋدايى، ئاشىقى بىقارار، چاچقاپ كەتكەن.

مُهَيِّئٌ: تەييارلىغۇچى، ھازىرلىغۇچى.

مُهَيَّأٌ: تەييارلانغان، ھازىرلانغان.

عُدْتُ إِلَى بَيْتِي فَوَجَدْتُ الطَّعَامَ مُهَيَّأً: مەن ئۆيگە قايتىپ تاماقنىڭ تەييار بولغانلىقىنى كۆردۈم.

مُهَيِّجٌ ج مُهَيِّجُوْنَ: قوزغاتقۇچى، ھەرىكەتلەندۈرگۈچى، ئالتۇپىلاڭ كۆتۈرگۈچى؛ ياللۇغلاندۇرغۇچى.

مُهَيِّجُ الْعُمَّالِ: ئىشچىلارنى قوزغىغۇچى.

عَقَارٌ مُهَيِّجٌ: قوزغاتقۇچى دورا.

مُوَاءَمَةٌ: ماس، مۇۋاپىق، مۇناسىپ، ماس كەلمەك، مۇۋاپىق كەلمەك.

مُوَاجَهَةٌ: يۈزمۇ يۈز، روبىرو بولماق، يۈز تۇرانە بولماق.

مُوَاجَهَةُ الْخُصُوْمِ: دۈشمەنلەرگە روبىرو بولماق.

مُوَاخَاةٌ: دوستلاشماق، قېرىنداش بولۇشماق.

مُوَارَبَةٌ: ئالدامچىلىق، ئالدامچىلىق قىلماق، ساختىپەزلىك.

قَالَ كَلَامَهُ بِدُوْنِ مُوَارَبَةٍ: ساختىلىق قىلماي سۆزلىدى.

أَبْوَابٌ مُوَارَبَةٌ: ئوچۇق-ئاشكارا.

مُوَازَاةٌ: تەڭمۇتەڭ.

مُوَازِنٌ: ئوخشاش، تەڭ، باراۋەر، تەڭشىگۈچ.

مُوَازَنَةٌ: تەڭپۇڭلۇق، تەكشىلىك، سېلىشتۇرۇش.

مُوَازٍ: تەڭ، تەڭداش.

مُوَاصَفَةٌ ج مُوَاصَفَاتٌ: چۈشەندۈرۈش، ئۆلچەم، تىزىملىك، ھېسابات تالونى.

أَعْطَى الطَّبِيْبُ مُوَاصَفَةَ الْعِلَاجِ لِلْمَرِيْضِ: دوختۇر كېسەلگە چۈشەندۈرۈشنامىسىنى بەردى.

مُوَاصَفَةُ السِّلَعِ: تاۋار ئۆلچىمى.

بَيْعُ الْمُوَاصَفَةِ: قەرەللىك مال سودىسى.

مُوَاصَفَةٌ عَالَمِيَّةٌ: خەلقئارالىق ئۆلچەم.

مُوَاصَفَاتُ بِنَاءِ الْعِمَارَاتِ: قۇرۇلۇشنىڭ ھېسابات تالونلىرى.

مُوَاصَلَةٌ ج مُوَاصَلَاتٌ: مۇناسىۋەتلەشمەك، تۇتاشماق، ئۇلاشماق، داۋاملىق، ئۈزلۈكسىز.

وَزَارَةُ الْمُوَاصَلَاتِ: قاتناش مىنىستىرلىكى.

إِدَارَةُ الْمُوَاصَلَاتِ السِّلْكِيَّةِ وَاللَّاسِلْكِيَّةِ: سىملىق ۋە سىمسىز تېلېگراف ئىدارىسى.

إِزْدِحَامُ الْمُوَاصَلَاتِ: قاتناش قىستاڭچىلىقى.

الْمُوَاصَلَاتُ الْجَوِّيَّةُ: ئاۋىئاتسىيە.

طُرُقُ الْمُوَاصَلَاتِ: قاتناش قۇرۇللىرى، قاتناش ۋاستىلىرى.

مُوَاطَأَةٌ: قوشۇلماق.

مُوَاطِنٌ ج مُوَاطِنُوْنَ: يۇرتداش، بىر يۇرتلۇق، ۋەتەنداش.

أَيُّهَا الْمُوَاطِنُوْنَ الْأَحْرَارُ: ئەركىن ۋەتەنداشلار.

مُوَاظِبٌ: داۋاملاشتۇرغۇچى، ھەمىشە قىلغۇچى.

مُوَافَاةٌ: كەلمەك، يېتىپ كەلمەك، ئۇشتۇمتۇت كەلمەك.

طَلَبَ الْوَزِيْرُ مُوَافَاتَهُ بِالْمِلَفِّ: مىنىستىر ئۇنىڭ ئارخىپىنى ئېلىپ كېلىشىنى تەلەپ قىلدى.

مُوَافِقٌ: مۇۋاپىق، مۇناسىپ، ياراملىق، ئوڭۇشلۇق، قوشۇلغۇچى.

مُوَافِقٌ عَلَى الْقَرَارِ: قارارغا قوشۇلغۇچى.

النُّوَّابُ الْمُوَافِقُوْنَ عَلَى قَانُوْنِ الْمِيْزَانِيَّةِ: ھۆكۈمەت خام چوتىنى ماقۇللىغۇچى ۋەكىللەر.

مُوَافَقَةٌ: قوشۇلماق، ماقۇل بولماق، قوبۇل قىلماق.

مُوَاقَعَةٌ: جىنسىي ئالاقە قىلماق، جىنسىي مۇناسىۋەت.

مَوَاقِيْتُ: ۋاقىت جەدۋىلى.

مُوَاكِلٌ: قابىلىيەتسىز، ئىقتىدارسىز.

مُوَالَاةٌ: دوستلاشماق، ياردەم بەرمەك، ئەگەشمەك، داۋاملاشتۇرماق.

مُوَالٍ: قوللىغۇچى، ياردەمچى، ھىمايە قىلغۇچى، ئەگەشكۈچى.

مُوَالٍ لِلْقَانُوْنِ: قانۇنغا بويسۇنغۇچى.

مَوْئِلٌ ج مَوَائِلُ: پاناھگاھ، ئارگال، كېلىپ چىقىشى.

﴿لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُوْنِهِ مَوْئِلًا﴾ «قرآن»: ئۇلار ئاللاھدىن بۆلەك ھېچ پاناھگاھ تاپالمايدۇ.

مَوْأَلَةٌ: پاناھگاھ، چىقىش يولى.

مَوْؤُودَةٌ: تىرىك كۆمۈۋېتىلگەن قىز.

﴿وَإِذَا الْمَوْؤُودَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ﴾ «قرآن»: تىرىك كۆمۈۋېتىلگەن قىزدىن سەن قايسى گۇناھ بىلەن كۆمۈلدۈڭ؟ — دەپ سورالغان چاغدا.

مَوْبِقٌ ج مَوَابِقُ: ھالاكەتلىك جاي، تۈرمە، توسما، زىندان.

﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقاً﴾ «قرآن»: بىز ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (ئۇلار ئۆتەلمەيدىغان) ھالاكەتلىك جاينى پەيدا قىلدۇق.

مُوْبِقَةٌ ج مُوبِقَاتٌ: جىنايەت، گۇناھ، ئەيىب، خاتالىق، رەزىل ھەرىكەت. ئىپلاس قىلىق؛ ھالاك قىلىدىغان.

مَوْبِلٌ: توقماق، كالتەك.

مَوْبُوءٌ: يۇقۇملانغان، ۋابا كېسەللىكىگە دۇچار بولغان.

وَسَطٌ مَوْبُوءٌ بِالْغَازَاتِ السَّامَّةِ: زەھەرلىك گاز بىلەن بۇلغانغان مۇھىت.

مَوْتٌ: ئۆلمەك، ۋاپات بولماق، ئۆلتۈرمەك، قورقۇنچ، غەم-قايغۇ.

مَوْتٌ أَبْيَضُ: تەبىئىي ئۆلۈم، تۇشتۇمتۇت ئۆلۈم.

الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ: قىرغىنچىلىق.

مَوْتٌ أَسْوَدُ: دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، بوغۇپ ئۆلتۈرمەك.

مَوْتٌ زُؤَامٌ: قورقۇنچلۇق ئۆلۈم.

آخِرُ الْحَيَاةِ الْمَوْتُ: ھاياتنىڭ ئاخىرى ئۆلۈمدۇر.

صَحْوَةُ الْمَوْتِ: كۈن پېتىش ئالدىدىكى ئەكس نۇر، ئۆلۈم ئالدىدىكى جانلىنىشقا ياكى كونا شەيئىنىڭ يوقىلىش ئالدىدىكى ۋاقىتلىق گۈللىنىش ھادىسىسىگە تەمسىل قىلىنىدۇ.

نِسْبَةُ الْمَوْتِ: ئۆلۈش نىسبىتى.

مُوْتَانٌ . مَوْتَانٌ: ئۆلۈم، بوز يەر.

إِشْتَرِ مِنَ الْمَوْتَانِ وَلَا تَشْتَرِ مِنَ الْحَيَوَانِ: چارۋا قىلغاندىن كۆرە قاقاس بولسىمۇ يەر سېتىۋال.

مَوْتَانُ الْفُؤَادِ: دۆت، گال.

مَوْتَةٌ ج مَوْتَاتٌ: ئۆلۈم ھالىتى، ئۆلۈمنىڭ تۈرى.

مَوْتَمَةٌ ج مَوَاتِمُ: تۈرۈك.

مَوْتُورٌ: دىلى ئاغرىغان، دىلى ئازار يېگەن، دەردمەن.

مُوتُورٌ: موتسىكلىت.

يَسِيرُ الْمُوتُورُ بِسُرْعَةٍ فَائِقَةٍ فِي الشَّوَارِعِ: موتسىكلىت كوچىلاردا تېز سۈرئەتتە چاپىدۇ.

مُوَثِّقٌ: گۇۋاھچى، شاھىت.

مُوْثِقٌ ج مَوَاثِقُ وَمَيَاثِقُ: شەرتنامە، توختام، كېلىشىم.

مَوْثُوقٌ بِهِ: ئىشەنچلىك.

رِجَالٌ مَوْثُوقٌ بِهِ: ئىشەنچلىك ئادەملەر.

الْمَصَادِرُ الْمَوْثُوقَةُ بِهَا: ئىشەنچلىك مەنبەلەر.

هَذَا خَبَرٌ مِنْ مَصْدَرٍ مَوْثُوقٍ بِهِ: بۇ ئىشەنچلىك مەنبەدىن ئېلىنغان خەۋەر.

دَابَّةٌ مَوْثُوقَةٌ: باغلاپ قويۇلغان ھايۋان.

مَوْجٌ ج أَمْوَاجٌ: دولقۇن، مەۋج، ئۆركەش.

﴿وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ﴾ «قرآن»: ئۇلار تەرەپ-تەرەپتىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان دېڭىز دولقۇنلىرى ئىچىدە قالدۇ.

الْأَمْوَاجُ الصَّوْتِيَّةُ: ئاۋاز دولقۇنلىرى.

مَوْجِبٌ ج مَوَاجِبُ: ئۆلۈم، ھالاكەت.

مُوْجِبٌ ج مُوجِبَاتٌ: سەۋەب، ئاساس، غەرەز، تەقەززا قىلغۇچى.

بِمُوْجِبِ: بويىچە، بىنائەن، ئاساسەن.

عَمَلٌ مُوْجِبٌ لِلتَّوْبِيخِ: ئەيىبلىنىشكە تېگىشلىك ھەرىكەت.

مُوْجِبَاتُ الْغُسْلِ: غۇسۇل پەرز بولىدىغان ئىشلار.

لَيْسَ هُنَاكَ مُوْجِبٌ لِغَضَبِكَ: ئاچچىقلىنىشىڭنىڭ

ئورنى يوق.

بِمُوْجِبِ كَذَا: .... ئاساسەن، .... بويىچە.

بِمُوْجِبِ الْقَانُوْنِ: قانون بويىچە.

مُوْجَبٌ: مۇسبەت ئېلېكتر، مۇسبەت زەرەت.

قُطْبٌ مُوْجَبٌ: مۇسبەت قۇتۇپ.

مُوْجَبٌ (عَنِ الْكَلَامِ): بولۇشلۇق جۈملە، ئىجابىي تەرەپ.

مُوْجَبَةٌ: ھۆكۈم، جۈملە.

مُوْجِبَةٌ ج مُوْجِبَاتٌ: دوزاخقا كىرىشكە سەۋەب بولىدىغان چوڭ گۇناھلار.

مَوْجَةٌ ج مَوْجَاتٌ: بىر دولقۇن، دولقۇن.

مَوْجَةٌ قَصِيْرَةٌ: قىسقا دولقۇن.

مَوْجَةٌ مُتَوَسِّطَةٌ: ئوتتۇرا دولقۇن.

مَوْجَةٌ طَوِيْلَةٌ: ئۇزۇن دولقۇن.

مَوْجَةُ الشَّبَابِ: ياشلىق چاغلار، ياشلىق باھارى، قىران ۋاقتى.

مُوَجِّهٌ ج مُوَجِّهُوْنَ: رولچى، يېتەكچى.

مُوَجَّهٌ: ئەۋەتىلگەن، يوللانغان.

خِطَابٌ مُوَجَّهٌ إِلَى رَئِيْسِ الدَّوْلَةِ: دۆلەت رەئىسىگە يوللانغان خەت.

اِقْتِصَادٌ مُوَجَّهٌ: پىلانلىق ئىگىلىك.

مُوْجِدٌ: ياراتقۇچى، كەشپىياتچى، ئىجادىيەتچى.

مُوْجِدُ الْكَائِنَاتِ: كائىناتنى ياراتقۇچى ئاللاھ.

مَوْجِدَةٌ: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت.

مُوْجَزٌ ج مَوَاجِزُ: يىغىنچاق، قىسقا، ئىخچام.

أَرْدَفَ بَحْثَهُ بِمُوْجَزٍ فِيْهِ مَا قَلَّ وَدَلَّ: ئىلمىي ماقالىسىنى مەزمۇنلۇق ئىخچام رەۋىشتە خۇلاسىلىدى.

«تُقَدِّمُ الْإِذَاعَةُ مَوَاجِزَ لِلْأَخْبَارِ كُلَّ سَاعَةٍ»: رادىئو ھەر سائەتتە قىسقا خەۋەرلەرنى ئاڭلىتىپ تۇرىدۇ.

مُوْجِعٌ: ئازاب، ئازابلىق، ئەلەملىك.

مُوْجِلُ الْمَاءِ ج مَآجِلُ: سازلىق، پاتقاقلىق.

مَوْجُوْدٌ: مەۋجۇت، ھازىر بار بولغان، كەشىپ قىلىنغان، پەيدا بولغان.

مَوْجُوْدٌ فِي الْيَدِ: ھازىر قولدا بار، نەق بار.

مَوْجُوْدٌ فِي الْمَتْجَرِ: زاپاس مال، ساقلانغان مال.

لَا يَزَالُ التَّمْيِيْزُ الْعُنْصُرِيّ مَوْجُوْدًا فِي بَعْضِ الْأَمَاكِنِ فِي الْعَالَمِ: دۇنيانىڭ بەزى جايلىرىدا ئىرقىي ئايرىمچىلىق يەنىلا مەۋجۇت.

الْمَوْجُوْدَاتُ: دۇنيادا بار شەيئىلەر، كائىناتتىكى بار نەرسىلەر.

مَوْجُوْعٌ: ئاغرىق، كېسەل.

الضِّرْسُ الْمَوْجُوْعُ: ئاغرىق چىش.

مُوَحِّدٌ ج مُوَحِّدُوْنَ: بىرلىككە كەلتۈرگۈچى، بىر مەنبەچىلىك تەرەپدارى، ئاللاھنى بىر دەپ بىلگۈچى.

مُوَحَّدٌ: بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن، بىرلەشتۈرۈلگەن، ئىتتىپاقلاشتۇرۇلغان.

مُوَحَّفٌ: ئاجىز، ئورۇق.

جَمَلٌ مُوَحَّفٌ: ئورۇق تۆگە.

مُوْحِشٌ: چۆل، جەزىرە، قايغۇلۇق، غەمكىن.

مَوْحِفٌ ج مَوَاحِفُ: تۆگە چۆكتۈرىدىغان جاي.

مُوْحِلٌ: پاتقاقلىق.

مُوْحًى بِهِ: ۋەھيى قىلىنغان، بېشارەت بېرىلگەن، ئىلھام بېرىلگەن.

مَوَدَّةٌ: دوستلۇق، ئاغىنىدارچىلىق، مۇھەببەت.

أَوَاصِرُ الْمَوَدَّةِ: دوستلۇق مۇناسىۋىتى.

﴿وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ «قرآن»: ئاراڭلاردا مېھىر - موھەببەت ئورناتقانلىقى.

مُوَدِّعٌ: ھاۋالە قىلغۇچى، ئامانەت قويغۇچى، ئۇزاتقۇچى.

الْمُوْدَعُ لَدَيْهِ: ئامبارچى، ساقلىغۇچى، ھاۋالە قىلىنغۇچى.

مُوْدٍ م مُوْدِيَةٌ: ھالاك بولغۇچى؛ يولۋاس؛ ئىنئام

قىلغۇچى.

مَوْرِدٌ ج مَوَارِدُ: مەنبە، بۇلاق، بايلىق، كىرىم.

مَوْرِدُ الْمَاءِ: سۇ مەنبەسى.

مَوَارِدُ بَشَرِيَّةٌ وَمَادِّيَّةٌ: ئادەم ۋە ماددىي بايلىقلار.

مَوَارِدُ طَبِيْعِيَّةٌ: تەبىئىي بايلىقلار.

مَوَارِدُ الْخَامَاتِ: خام ئەشيا مەنبەلىرى.

مَوَارِدٌ مَالِيَّةٌ: مالىيە مەنبەسى.

مَوْرِدَةٌ: سۇ مەنبەسى، سۇ يولى، داغدام يول، خەتەرلىك جاي، كىرىم.

مُوَرِّثٌ: مىراس قالدۇرغۇچى، ۋارىسلىق قىلدۇرغۇچى.

مُوَرَّثٌ: ۋارىسلىق قىلىنغۇچى.

مُوَرِّثَةٌ ج مُوَرِّثَاتٌ: ئىرسىيەت، ئىرسىي، گېن.

مُوَرِّدٌ: كۆتۈرە ئالغۇچى، ھۆددىگەر.

مُوَرَّدٌ: قىزىل گۈل رەڭلىك.

مُوَرَّسٌ: زەرچىۋە بىلەن بويالغان.

مُوَرَّطٌ: قىيىن ئەھۋالغا دۇچار بولۇپ قالغان.

مُوَرِّقٌ: قەغەز ساتقۇچى.

مُوَرَّمٌ: ئىششىپ قالغان، ئۆسمە.

مُوْرِقٌ: يوپۇرماقلىق.

أَشْجَارُهَا مُوْرِقَةٌ: دەرەخلىرى باراقسان.

الْأَشْجَارُ مُوْرِقَةٌ أَغْصَانُهَا: دەرەخلەرنىڭ شاخلىرى يوپۇرماقلىق.

مُوَرِّبٌ: توشقانلىق جاي.

مَوْرُوْبٌ: قىڭغىر.

مَوْرُوْثٌ: ۋارىسلىق قىلىنغۇچى.

مَوْرُوْطٌ: قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان.

مَوْرُوٌّ: ئۆپكىسى ئىششىپ قالغان ئادەم.

مَوْرِيٌّ: ئۆپكىسى ئىششىپ قالغان ئادەم.

مَوْزٌ: بانان.

مَوْزَةٌ ج مَوْزَاتٌ: بىر تال بانان.

مُوَزِّعُ الْبَرِيْدِ: پوچتىكەش.

مَوْزُوْرٌ: گۇناھكار، جىنايەت گۇماندارى.

مَوْزُوْنٌ: تەكشى، تەكشۈك، ئۆلچەنگەن، قاپىيىلىك.

كَلَامٌ مَوْزُوْنٌ: قاپىيىلىك سۆز، چوڭقۇر پىكىر قىلىنغان سۆز.

﴿وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ﴾ «قرآن»: يەر يۈزىدە ھەر خىل تەكشى ئۆلچەملىك ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق.

مُوْسِرٌ: باي، پۇلدار.

مُوَسِّعَةُ الْحِذَاءِ: ئاياغ كىيىم قېلىپى.

مُوْسِعٌ: باي، پۇلدار.

﴿عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ﴾ «قرآن»: باي ئۆز ھالىغا يارىشا، كەمبەغەلمۇ ئۆز ھالىغا يارىشا.

مَوْسِمٌ ج مَوَاسِمُ: پەسىل، مەزگىل، مەۋسۇم، يەرمەنكە.

مَوْسِمُ الْحَصَادِ: يىغىم ۋاقتى.

مَوْسِمُ الْحَجِّ: ھەج مەۋسۇمى.

مَوْسِمِيٌّ: مەۋسۇملۇق، پەسىللىك، پەسىل خاراكتېرلىك.

مُوَسْوَسٌ: مالىخولىيا كېسەللىكىگە دۇچار بولغۇچى.

مَوْسُوْعَةٌ ج مَوْسُوْعَاتٌ: قامۇس، ئېنسىكلوپېدىيە.

مَوْسُوْعَةٌ لُغَوِيَّةٌ: لۇغەت خەزىنىسى.

الْمَوْسُوْعَةُ الْإِسْلَامِيَّةُ: ئىسلام ئېنسىكلوپېدىيىسى.

مَوْسُوْعِيٌّ: ئېنسىكلوپېدىيىلىك.

مُؤَلِّفٌ مَوْسُوْعِيٌّ: بىلىم دائىرىسى ناھايىتى كەڭ مۇئەللىپ.

مَوْسُوْقٌ: قاچىلانغان، يۈكلەنگەن.

مَوْسُوْمٌ: تامغا بېسىلغان، ئەن سېلىنغان، بەلگە قويۇلغان.

مُوسًى ج مَوَاسِي: ئۇسترا.
كُلّ وَزِيْرٍ مُوسَى إِلَّا وَزِيْرَ مُوسَى: ھارۇن ئەلەيھىسسالامدىن باشقا ھەممە ۋەزىر ئۇستىرىدۇر.
مُوسَى الْأَمْنِ: بىخەتەرلىك ئۇستىرىسى.
مُوسِيْقَار: مۇزىكانت، مۇزىكشۇناس.
مُوسِيْقَى ج مُوسِيْقَاتٌ: مۇزىكا.
مُوسِيْقِيٌّ: مۇزىكانت، مۇزىكشۇناس.
مُؤَلِّفُ الْمُوسِيْقِيِّ: مۇزىكا ئىجادچىسى، كومپوزىتور.
مُوسِيْقِيَّةٌ: مۇزىكا خاراكتېرلىك.
آلَةٌ مُوسِيْقِيَّةٌ: چالغۇ ئەسۋابى.
مُوَشَّحٌ ج مُوَشَّحَاتٌ: چاچما شېئىرغا ئوخشايدىغان قاپىيە بىلەن چەكلەنمەيدىغان، بىر خىل شېئىر شەكلى بولۇپ، بۇنى ئەندولۇس (ئىسپانىيە) ئەرەب ئەدىبلىرى ئۆز زامانىسىدا، ئىجاد قىلغان.
مُوَشَّحٌ مُوسِيْقِيٌّ: باشلىنىش مۇزىكىسى.
مُوَشَّحَةٌ ج مُوَشَّحَاتٌ: مۇۋەششەھ شەكلىدە يېزىلغان قەسىدە.
مُوَشَّى: بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن، كەشتىلەنگەن.
فُسْتَانٌ مُوَشَّى بِالْفِضَّةِ: كۈمۈش بىلەن كەشتىلەنگەن ئاياللار كۆڭلەك.
مَشُوْرٌ ج مَوَاشِرُ: پىرامىدا، ئۈچ قىرلىق ئەينەك.
مُوْصَدٌ: سولانغان، قۇلۇپلانغان.
مُوَصِّلٌ: تۇتاشتۇرغۇچى، ئۇلىغۇچى، ئالاقە باغلىغۇچى، ئېلىپ كەلگۈچى.
مُوَصِّلٌ (فِي عِلْمِ الطَّبِيْعَةِ): ئۆتكۈزگۈچ جىسىم.
مُوَصِّلٌ رَدِيْءٌ: ئۆتكۈزمەس جىسىم.
شِبْهُ مُوَصِّلٍ: يېرىم ئۆتكۈزۈش جىسىم.
مُوَصٍّ: ۋەسىيەت قالدۇرغۇچى.
مُوْصِلٌ: تۇتاشتۇرغۇچى، ئۇلىغۇچى، باغلىغۇچى، ئېلىپ كەلگۈچى، ئېلىپ بارغۇچى.

مَوْصِلٌ ج مَوَاصِلُ: ئۇلانغان جاي، بىرلەشكەن جاي، ئۇگە، بوغۇم.
مَوْصِلُ الذِّرَاعِ بِالْكَتِفِ: بىلەك بىلەن مۈرىنىڭ تۇتاشقان جايى.
مَوْصُوْفٌ: سۈپەتلەنگەن، تەسۋىرلەنگەن.
الْإِسْمُ الْمَوْصُوْفُ: سۈپەتلەنگۈچى ئىسىم.
مَوْصُوْلٌ: باغلانغان، ئۇلانغان، تۇتاشقان، بىرلەشكەن.
الْإِسْمُ الْمَوْصُوْلُ: باغلىغۇچى ئىسىم.
أَيَّامٌ مَوْصُوْلَةٌ: تۇتاش كۈنلەر.
مُوْصٍ: ۋەسىيەت قالدۇرغۇچى.
﴿فَمَنْ خَافَ مِن مُّوصٍ جَنَفاً أَوْ إِثْماً﴾ «قرآن»: كىمكى ۋەسىيەت قىلغۇچىنىڭ سەۋەنلىكى ياكى قەستەن ناتوغرا قىلغانلىقىنى بىلىپ ...
مُوْصًى بِهِ: ۋەسىيەت قىلىپ قالدۇرۇلغان مىراس.
مُوْصًى إِلَيْهِ: مىراسنى ۋەسىيەت قىلىپ قالدۇرغۇچى ئادەم.
مُوْصًى عَلَيْهِ: خاتىرىلەنگەن، زاكاز قىلىنغان.
رِسَالَةٌ مُوْصًى عَلَيْهَا: زاكاز خەت.
مُوْضَةٌ: پاسون، فورما، ياڭزا، شەكىل، مودېل، ئۈلگە، نەمۇنە.
مُوَضَّحٌ: چۈشەندۈرۈلگەن، ئىزاھلانغان.
مُوَضَّحٌ بِعَالِيْهِ: يۇقىرىدا بايان قىلىنغاندەك.
مَوْضَعٌ / مَوْضِعٌ ج مَوَاضِعُ: ئورۇن، جاي، ماكان.
وَضْعُ الْإِحْسَانِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ ظُلْمٌ: ئۆز جايىدا قىلىنمىغان ياخشىلىق زۇلۇم ھېسابلىنىدۇ.
هَذَا الْكَلَامُ فِي مَوْضِعِهِ: بۇ جايىدا بولغان سۆز.
كَانَ مَوْضِعَ حَفَاوَةٍ وَتَقْدِيْرٍ: قارشى ئېلىندى.
هِيَ مَوْضِعُ أَعْجَابِ الْجَمِيْعِ: ئۇنى ھەممە ئالقىشلىدى.
الْمَوْضِعُ الْجُغْرَافِيّ: جۇغراپىيىلىك ئورۇن.
مَوْضِعُ الْجَدَلِ: دەتالاشنىڭ تېمىسى.

مَوَاضِعُ الضَّعْفِ: ئاجىزلىق نۇقتىلىرى.

﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ﴾ ‹قرآن›: كىتابنىڭ (يەنى تەۋراتنىڭ) سۆزىنى ئۆزگەرتىۋېتىدىغانلارمۇ بار.

مَوْضِعِيٌّ: جاينىڭ، ئورۇننىڭ، قىسمەن.

تَخْدِيرٌ مَوضِعِيٌّ: يېرىم مەست قىلماق.

مَوْضُوعٌ م مَوْضُوعَةٌ ج مَوْضُوعَاتٌ وَمَوَاضِيْعُ: قويۇلىدىغان، ئورنىتىلغان، بېكىتىلگەن؛ توقۇپ چىقىرىلغان، مەسىلە، ماۋزۇ.

طَرَقَ الْمَوْضُوعَ بِدِقَّةٍ: ماۋزۇ ئۈستىدە ئىنچىكىلىك بىلەن توختالدى.

هَذَا الْكَلَامُ فِي صُلْبِ الْمَوْضُوعِ: بۇ سۆز ماۋزۇنىڭ ئاساسىي قىسمى.

فِهْرِسُ الْمَوْضُوعَاتِ: مۇندەرىجە.

﴿وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ﴾ ‹قرآن›: قاتار تىزىلغان قەدەھلەر بار.

مَوْضُوعِيٌّ: ئوبيېكتىپ.

رَأْيٌ مَوْضُوعِيٌّ: ئوبيېكتىپ پىكىر.

حَلَّ الْوَضْعَ تَحْلِيْلًا مَوْضُوْعِيًّا: ئەھۋالنى ئوبيېكتىپ تەھلىل قىلدى.

مَوْضُوْعِيَّةٌ: ئوبيېكتىپلىق، ئوبيېكتىۋىزملىق.

مَوْضُوْنَةٌ: توقۇلغان.

سُرُرٌ مَوْضُوْنَةٌ: (ئالتۇندىن) توقۇلغان تەختلەر.

﴿عَلَى سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار (ئالتۇندىن) توقۇلغان تەختلەر ئۈستىگە.

مَوْطَأٌ ج مَوَاطِئُ وَمَوْطِئٌ: باسقۇچ، پېدال، پۇت ئىزى.

لَيْسَ فِي السَّاحَةِ مَوْطِئٌ لِلْقَدَمِ: مەيداندا قەدەم ئىزى يوق.

﴿وَلَا يَطَؤُونَ مَوْطِئاً يَغِيظُ الْكُفَّارَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ كاپىرلارنى خاپىلىققا سالىدىغان ھەربىر قەدىمى.

مَوْطِنٌ ج مَوَاطِنُ: تۇرالغۇ جاي، يۇرت، تۇغۇلغان يەر، ۋەتەن.

مَوْطِنُ الضَّعْفِ: ئاجىزلىق نۇقتا.

وَضَعَ يَدَهُ عَلَى مَوْطِنِ الدَّاءِ: قولىنى ئاغرىغان جايغا قويدى.

مَوْطِنُ الْحَيَوَانِ: ھايۋاناتلار ماكانى.

مَوْطِنُ الْفَحْمِ الْحَجَرِيِّ: كۆمۈرلۈك، تاش كۆمۈر كانى.

مَوَاطِنُ الْإِنْسَانِ: يۇرتداش، ۋەتەنداش.

حُقُوْقُ الْمَوَاطِنِ: گىراژدانلىق ھوقۇقى.

﴿لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ سىلەرگە نۇرغۇن جەڭ مەيدانلىرىدا ھەقىقەتەن ياردەم بەردى.

مَوْطُوْءٌ: دەسسەلگەن، چەيلەنگەن.

مُوَظَّفٌ: خىزمەتچى، تەيىنلەنگەن، ۋەزىپىگە قويۇلغان.

مُوَظَّفُ حُكُوْمَةٍ: دۆلەت خادىمى.

نِقَابَةُ الْمُوَظِّفِيْنَ: خىزمەتچىلەر ئۇيۇشمىسى.

الْمُوَظَّفُ الْمُخْلِصُ نَاجِحٌ: سەمىمىي خىزمەتچى مۇۋەپپەقىيەت قازانغۇچىدۇر.

مَوْعِدٌ. مَوْعِدَةٌ ج مَوَاعِدُ: ۋەدە، توختام، ۋەدە قىلىنغان جاي، ۋەدە قىلىنغان ۋاقىت.

كَانَ عَلَى الْمَوْعِدِ: ۋەدە قىلىپ قويغان.

حَضَرَ قَبْلَ الْمَوْعِدِ: ۋەدىلەشكەن ۋاقىتتىن بۇرۇن كەلدى.

﴿بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِداً﴾ ‹قرآن›: بەلكى سىلەر سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان چاغنى بېكىتمەيدۇ دەپ ئويلىغانسىلەر (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ھېساب بېرىش، جازاغا تارتىلىش يوق دەپ ئويلىغانسىلەر).

وَفَى بِمَوْعِدِهِ: ۋەدىسىگە ئەمەل قىلدى، ۋەدىسىدە تۇردى.

مُوْعِزٌ: ئېسكە سالغۇچى، يوشۇرۇن بىلدۈرگۈچى.
مَوْعَزٌ بِهِ: تاپشۇرۇلغان، بۇيرۇلغان، كۆرسىتىلگەن.
«تَوْصِيَةٌ مُوْعَزٌ بِهَا»: كۆرسىتىلگەن تاپشۇرۇق.
مَوْعِظَةٌ ج مَوَاعِظُ: نەسىھەت، ۋەز-نەسىھەت.
﴿أُدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ﴾ ‹قۇرئان›: پەرۋەردىگارىڭنىڭ يولىغا (يەنى ئىسلام دىنىغا) ھېكمەتلىك ئۇسلۇبتا ياخشى ۋەز- نەسىھەت بىلەن دەۋەت قىلغىن.
مُوَعَّثٌ: قىيىن، تەس.
مَوْعُودٌ: ۋەدىلەشكەن، ۋەدە قىلىنغان.
الْيَوْمُ الْمَوْعُودُ: قىيامەت كۈنى.
جَائِزَةٌ مَوْعُودَةٌ: ۋەدە قىلىنغان مۇكاپات.
مَوْعُوكٌ: ساقسىز، كېسەل.
مُوْغِلٌ ج مُوْغِلُوْنَ: تۇيۇقسىز كىرگۈچى، ئىتتىلىپ كىرگۈچى، ئىچكىرىلەپ كىرگۈچى، يىراق.
هُمْ مُوْغِلُوْنَ فِي الْجِبَالِ: ئۇلار تاغقا ئىچكىرىلەپ كىرگۈچىلەر.
مُوْفَدٌ ج مُوْفَدُوْنَ: ۋەكىل، ھۆكۈمەت ياكى بىر سىياسىي تەشكىلاتتىن ئەۋەتىلگەن ئادەم.
فُلَانٌ مُوْفَدٌ مِنْ قِبَلِ الْمُدِيْرِ الْعَامِّ لِلْمُنَظَّمَةِ: پالانى مۇئەسسەسە باش مۇدىر تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن ۋەكىل.
مُوَفَّقٌ: ئوڭۇشلۇق، كۆڭۈلدىكىدەك.
غَيْرُ مُوَفَّقٍ: ئوڭۇشسىز.
مُوَفًّى: تولۇق، ئاخىرى.
يَتَقَاضَى الْعَامِلُ أُجْرَتَهُ مُوَفًّى فِي كُلِّ أُسْبُوْعٍ: ئىشچى ئىش ھەققىنى ھەر ھەپتىنىڭ ئاخىرىدا تولۇق ئالىدۇ.
﴿وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ﴾ ‹قۇرئان›: بىز ئۇلارنىڭ (ئازابتىن) تېگىشلىك نېسىۋىسىنى چوقۇم كېمەيتمەي بېرىمىز.
مُوَفَّى الشَّهْرِ: ئاي ئاخىرى.
مُوَفَّى هَذَا الْعَامِ: مۇشۇ يىلنىڭ ئاخىرى.
مَوْفُوْرٌ: كۆپ، مول، يېتەرلىك، تولۇق.
رَجُلٌ مَوْفُوْرُ الْكَرَامَةِ: ھۆرمەتلىك ئادەم.
﴿فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ جَزَاءً مَوْفُوراً﴾ ‹قۇرئان›: (جەھەننەم ساڭا ۋە ئۇلارغا) بېرىلگەن تولۇق جازادۇر.
مُوْقٌ ج أَمْوَاقٌ: كالاچ، ياش يوللىرى (كۆزنىڭ) قاناتلىق چۈمۈلە، توپا-چاڭ.
مُوْقُ الْعَيْنِ: كۆزنىڭ قۇيرۇقى، كۆز بۇرجىكى.
مُوْقِتٌ ج مَوَاقِيْتُ: بەلگىلىك، مۇددەتلىك، قەرەللىك، بەلگىلەنگەن ۋاقىت.
مُوْقِدٌ ج مَوَاقِدُ: ئوچاق، مەش، پېچ.
مُوْقِدُ الْغَازِ: گاز ئوچاق.
مَوَاقِدٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: توك ئوچاق، توك مەش.
مُوْقَدَةٌ: ياندۇرۇلغان.
﴿نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ﴾ ‹قۇرئان›: ئۇ ئاللاھنىڭ ياندۇرغان ئوتىدۇركى (ئۇنىڭ ئەلەمى) يۈرەكلەرگە يېتىپ بارىدۇ.
مَوْقِعٌ ج مَوَاقِعُ: ئورۇن، مەيدان، ئىش ئورنى.
مَوْقِعُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش مەيدانى، فرونت، جەڭگاھ.
وَقَعَ الشَّيْءُ مَوْقِعَهُ: ئۇز ئورنىغا چۈشتى، جايىدا بولدى.
عَلَى الْمَرْأِ أَلَّا يَتْرُكَ مَوْقِعَ عَمَلِهِ دُوْنَ أَنْ يَأْخُذَ إِذْنًا: كىشى رۇخسەتسىز ئىش ئورنىدىن ئايرىلماسلىقى كېرەك.
هَذِهِ الْجَزِيْرَةُ لَيْسَتْ كَبِيْرَةً وَلَكِنْ مَوْقِعُهَا الْجُغْرَافِيّ جَعَلَهَا ذَاتَ أَهَمِيَةٍ كَبِيْرَةٍ: بۇ ئارال چوڭ بولمىسىمۇ لېكىن ئۇنىڭ جۇغراپىيىلىك ئورنى ئىنتايىن مۇھىم.
﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ﴾ ‹قۇرئان›: يۇلتۇزلارنىڭ جايلىرى بىلەن قەسەم قىلىمەن.
مَوْقَعَةٌ / مَوْقِعَةٌ ج مَوَاقِعُ: چۈشۈش جايى، ئۇرۇش

توقۇنۇشى.

مَوْقَعَةُ الطَّائِرِ: قۇش ئۇۋىسى، قۇش قونىدىغان جاي.

رَبِحَ الْقَائِدُ مَوْقَعَةً ذَاتَ شَأْنٍ: قوماندان ئالاھىدە ئۇرۇش غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى.

مَوْقِفٌ ج مَوَاقِفُ: ئورۇن، ھالەت، ئەھۋال، مەيدان، پوزىتسىيە، بېكەت، ئىستانسا.

مَوْقِفُ السَّيَّارَاتِ: ماشىنا بېكىتى.

الْمَوْقِفُ السِّيَاسِيّ: سىياسىي مەيدان، سىياسىي پوزىتسىيە.

مَوْقِفٌ عُمُومِيٌّ لِلدَّرَّاجَاتِ: ۋېلىسىپىت قويىدىغان ئورۇن.

الْحَمَاسَةُ وَحْدَهَا لَا تَكْفِي فَلَا بُدَّ مِنْ مَوْقِفٍ عِلْمِيٍّ أَيْضًا: يالغۇز قىزغىنلىقلا كۇپايە قىلمايدۇ، يەنە ئىلمىي پوزىتسىيە بولۇشى كېرەك.

مَوْقِفٌ مُحْرِجٌ: قىيىن ھالەت.

مَوْقِفٌ وُدِّيٌّ: دوستانە پوزىتسىيە.

هَذَا هُوَ الْمَوْقِفُ الصَّحِيْحُ الْوَحِيْدُ الْقَائِمُ عَلَى الْمَبْدَأِ: ئۇ بىردىنبىر توغرا پرىنسىپال مەيدان.

مَوْقِفُ الدِّفَاعِ عَنِ الذَّاتِ: ئۆزىنى قوغداش مەيدانى.

لَقَدْ طَرَأَ تَحَسُّنٌ مَلْحُوْظٌ عَلَى مَوْقِفِهِ تَجَاهَ الزَّبَائِنِ: ئۇنىڭ خېرىدارلارغا تۇتقان پوزىتسىيىسىدە كۆرۈنەرلىك ياخشىلىنىش بولدى.

إِتَّخَذَ مَوْقِفًا مِنْ كَذَا: قارار قوبۇل قىلدى.

مَوَاقِفُ عَدَائِيَّةٌ: دۈشمەنلىك پوزىتسىيە.

مَوَاقِفُ مُؤَثِرَةٌ: تەسىرلىك كۆرۈنۈشلەر.

مُوَقِّتٌ: ۋاقىتقا رىئايە قىلغۇچى.

مُوَقَّتٌ: ۋاقىتلىق.

مُوَقَّتًا: ۋاقىتلىق، ۋاقىتىنچە.

حُكُوْمَةٌ مُوَقَّتَةٌ: ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت.

مُوَقَّرٌ ج مُوَقَّرُوْنَ: تەمكىن، ۋەزمىن، تەجرىبىلىك، پىشقان.

عَالِمٌ مُوَقَّرٌ: تەمكىن ئالىم، پىشقان ئالىم.

مُوَقِّعٌ: ئىمزا قويغۇچى، قول قويغۇچى.

مُوَقَّعٌ عَلَيْهِ: ئىمزا قويۇلغان.

مُوْقِنٌ: ئىشەنگۈچى، جەزم قىلغۇچى.

مَوْقُوْتٌ: ۋاقىتلىق، بەلگىلىك مۇددەت.

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَاباً مَّوْقُوتاً﴾ ‹قرآن›: شۈبھىسىزكى، ناماز مۇئمىنلەرگە ۋاقتى بەلگىلەنگەن پەرز قىلىندى.

قُنْبُلَةٌ مَوْقُوْتَةٌ: مۇددەتلىك پارتلايدىغان بومبا.

مَوْقُوْدٌ: يانغان، كۆيگەن، يورۇغان.

مَوْقُوْذٌ: ئۆلەي دەپ قالغان كېسەل.

مَوْقُوْذَةٌ: توقماق بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلگەن قوي.

﴿وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھتىن غەيرىنىڭ (يەنى بۇتلارنىڭ) نامى تىلغا ئېلىنىپ بوغۇزلانغان ھايۋان، بوغۇپ ئۆلتۈرۈلگەن ھايۋان، ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلگەن ھايۋان، ھارام قىلىندى.

مَوْقُوْفٌ ج مَوْقُوْفُوْنَ: توختىتىلغان، چەكلەنگەن، ۋەخپە قىلىنغان.

أَرْضٌ مَوْقُوْفَةٌ عَلَى جَامِعِ الْقَرْيَةِ: يۇرت جامەسىگە قىلىنغان ۋەخپە.

الْمَسْئَلَةُ مَوْقُوْفَةٌ عَلَى مُوَافِقَتِهِ: مەسىلە ئۇنىڭ قوشۇلۇشىغا باغلىق.

﴿وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر زالىملارنى پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا توختىتىپ قويۇلغان چاغدىكى ئەھۋالىنى كۆرسەڭ ئىدىڭ.

مَوْكِبٌ ج مَوَاكِبُ: رەت، قاتار، سەپ، تىزىم، جامائە.

مَوْكِبُ الْجِنَازَةِ: مېيىت ئۇزىتىش جامائەسى.

مَوْكِبُ الْعُرْسِ: توي جامائىتى.

الْمَوْكِبُ الرِّئَاسِيّ: ھۆرمەت قاراۋۇلى.

مَوْكِبُ هُمَايُوْنٌ: شاھلارغا خاس ئەسكەرلەر گورۇھى.
«يَا لَهُ مِنْ مَنْظَرٍ شَاهَدْتُهُ مِنْ جَمَالٍ وَجَلَالِ الْمَوْكِبِ»: مەن كۆرگەن شاھانە كۆرۈنۈش نېمىدېگەن قالتىس، ھە!
مُوَكِّلٌ: ھاۋالە قىلغۇچى، تاپشۇرغۇچى.
مُوَكِّلٌ عَلَى اللهِ: ئاللاھقا تەۋەككۇل قىلغۇچى.
مَوْكِنٌ . مَوْكِنَةٌ: ئۇۋا، چاڭگا.
مُوَكَّلٌ: تاپشۇرۇلغان، ۋەكىل قىلىنغان، ھاۋالە قىلىنغان.
مَوْلِجٌ ج مَوَالِجُ: كىرىش ئېغىزى.
مَوْلِدٌ: تۇغۇلۇش، دۇنياغا كېلىش.
«بَسَمَ الزَّمَانُ بِمَوْلِدِ الْمُخْتَار وَالْكَوْنُ أَشْرَقَ لَيْلُهُ كَنَهَارِ»: ئالاھىدە تاللانغان زات (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)نىڭ دۇنياغا كېلىشى بىلەن زامان كۈلۈمسىرىدى، كائىنات يورۇپ، زۇلمەت كېچىلەر يوپيورۇق كۈندۈزلەرگە ئايلاندى.
مَوْلِدٌ ج مَوَالِدُ: تۇغۇلغان جاي، تۇغۇلغان ۋاقىت.
لُغَةُ الْمَوْلِدِ: يەرلىك تىل.
مُوْلَصٌ ج مَوَالِصُ: دولقۇن توسمىسى، دامبا.
مُوْلَعٌ ج مُوْلَعُوْنَ: مەپتۇن بولغۇچى، ھەۋەس قىلغۇچى.
مُوْلَعٌ بِالْمُوْسِيْقِيِّ الْعَتِيْقَةِ: كلاسسىك مۇزىكا ھەۋەسكارى.
مُوَلِّدٌ: تۇغۇت دوختۇرى.
مُوَلِّدٌ ج مُوَلِّدُوْنَ: شالغۇت، پرىۋوتكا.
مُوَلِّدَةٌ ج مُوَلِّدَاتٌ: ئاكۇشېر، تۇغۇت ئانىسى.
مُوَلِّدَاتٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: توك چىقىرىش سايمىنى، دىنام.
بَيِّنَةٌ مُوَلِّدَةٌ: شۇبھىلىك، گۇمانلىق.
مَوْلُوْدٌ ج مَوَالِيْدُ: بوۋاق، گۆدەك، تۇغۇلغان.
﴿وَعلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ‹قۇرئان›: ئاتىلار ئانىلارنى قائىدە بويىچە يېمەك-ئىچمەك ۋە كىيىم-كېچەك بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشى كېرەك.
هِيَ مِنْ مَوَالِيْدِ سَنَةِ كَذَا: ئۇ پالانى يىلى تۇغۇلغان.
مَوْلَوِيٌّ: خوجايىنغا مەنسۇپ، ھۆكۈمرانغا مەنسۇپ، زاھىت، چوڭ ئالىم.
مَوْلَوِيَّةٌ: ئەسلى تەسەۋۋۇپتىن بىر پىرقە بولۇپ جالالىدىن رومىيغا نىسبەت بېرىلىدۇ، مۇشۇ پىرقىلەر بېشىغا كىيىدىغان ئۇزۇن يۇڭ كۇلاھ.
مَوْلَى ج مَوَالٍ: ئىگە، خوجايىن، شەپقەتچى، شاپائەتچى، شېرىك، دوست؛ ئوغۇل، جىيەن، تاغا، كۈيئوغۇل، مېھمان، قوشنا، ئازاد قىلىنغان قۇل.
الْمَوْلَى عَزَّ وَجَلَّ: خۇدا، تەڭرى، ئاللاھ.
﴿نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ ‹قۇرئان›: ئاللاھ نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار، نېمىدېگەن ياخشى ياردەمچى!
مُوْمٌ: سېرىق موم.
مُوْمُ الْحَائِكِ: چاق (يىپ ئېگىرىدىغان).
مُوْمَأٌ إِلَيْهِ: ئىشارەت قىلىنغان.
مُوْمِسٌ . مُوْمِسَةٌ ج مُوْمِسَاتٌ: پاھىشە ئايال، جالاپ.
مَوْمُوْقٌ: سۆيۈملۈك، قەدىردان.
مُوْمِيَا . مُوْمِيَاءُ ج مُوْمِيَاوَاتٌ . مُوْمِيَّةٌ ج مُوْمِيَّاتٌ: مومىيا.
مُوْنَةٌ ج مُوَنٌ: ئوزۇق-تۈلۈك، ئاشلىق، يېمەكلىك، تەمىنات.
بَيْتُ الْمُوْنَةِ: ئامبار، قازناق.
مَوْهِبَةٌ ج مَوَاهِبُ: تالانت.
الْمَوَاهِبُ الْفِطْرِيَّةُ: تۇغما قابىلىيەت، تەبىئىي قابىلىيەت.
الشِّعْرُ مَوْهِبَةٌ: شېئىر يېزىش بىر خىل تالانت.
لَهُ مَوَاهِبُ مُمْتَازَةٌ فِي الرِّيَاضِيَّاتِ: ئۇنىڭ

ماتېماتىكىدا ئالاھىدە قابىلىيىتى بار.

مُوْهِنٌ: ئاجىزلاشتۇرغۇچى، مەغلۇپ قىلغۇچى.

﴿وَأَنَّ اللّٰهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ كاپىرلارنىڭ ھىيلىسىنى چوقۇم مەغلۇپ قىلغۇچىدۇر.

مَوْهُوْبٌ: تەقدىم قىلىنغان، سوۋغا قىلىنغان.

مَوْهُوْبٌ ج مَوْهُوْبُوْنَ: تالانتلىق.

كَاتِبٌ مَوْهُوْبٌ: تالانتلىق يازغۇچى.

شَاعِرٌ مَوْهُوْبٌ: تالانتلىق شائىر.

رَسَّامَاتٌ مَوْهُوْبَاتٌ: ئىستىداتلىق رەسساملار.

مَوْهُوْمٌ: خىيالىي، ئەپسانە، مەۋھۇم.

مَوَّانٌ ج مَوَّانَةٌ: ئوزۇق-تۈلۈك يىغقۇچى، ئوزۇق-تۈلۈك بىلەن تەمىنلىگۈچى.

مَوَّتَ يُمَوِّتُ تَمْوِيْتًا: ئۆلتۈردى، ئۆلۈم جازاسى بەردى.

مَوَّتَ نَفْسَهُ: ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى، ئۆلۈۋالدى.

مَوَّتَتِ الدَّوَابُّ: چارۋىلار كۆپلەپ ئۆلۈپ كەتتى.

مَوَّلَ يُمَوِّلُ تَمْوِيْلًا: مال بەردى، مال بىلەن تەمىنلىدى.

مَوَّلَ الْمَشْرُوْعَ: پىلانغا ئىقتىسادىي ياردەم بەردى.

مَوَّهَ يُمَوِّهُ تَمْوِيْهًا الْمَوْضِعَ: جايى سۇلۇق بولدى.

مَوَّهَ الشَّيْءَ: نەرسىگە ئالتۇن يالاتتى.

مَوَّهَ الْحَقَّ: ھەققە ساختىنى ئىپلىشتۇردى، راستقا يالغاننى ئارىلاشتۇردى.

مَوَّهَ عَلَيْهِ الْخَبَرَ: يالغان خەۋەر يەتكۈزدى.

مِيْتٌ: يىزا، سەھرا، كەنت، يىزا-قىشلاق.

مَيْتٌ ج أَمْوَاتٌ وَمَوْتَى وَمَيْتُوْنَ م مَيْتَةٌ ج مَيْتَاتٌ: جەسەت، مۇردا، ئۆلۈك، مېيىت، تاپ.

دَجَاجَةٌ مَيْتَةٌ: ئۆزى ئۆلۈپ قالغان توخۇ.

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ﴾ «قۇرئان»: سىلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋان، قان ۋە چوشقا گۆشى ھارام قىلىندى.

مَيَاعَةٌ: ئاقماق، تامچىلىماق.

مُيَاوَمَةٌ: كۈن بويىچە ھەق ھېسابلىماق، كۈنلۈك ئىشلىمەك، مەدىكارچىلىق قىلماق.

عُمَّالُ الْمُيَاوَمَةِ: كۈنلۈك ئىشچى، كۈنلۈكچى، مەدىكار.

مَيْئُوْسٌ: ئۈمىدسىزلەنگەن.

مَرَضٌ مَيْئُوْسٌ: داۋالىغىلى بولمايدىغان كېسەل، ساقايماس كېسەل.

«مُسْتَقْبَلٌ مَيْئُوْسٌ مِنْهُ»: ئىستىقبالى يوق، ئىستىقبالدىن ئۈمىد ئۈزگەن.

«إِعَانَةٌ مَيْؤُوْسٌ مِنْهَا»: ئۈمىد يوق ياردەم.

مِيْبَلٌ: توقماق، كالتەك.

مِيْتَافِيْزِيٌّ: مېتافىزىكىلىق.

مِيْتَافِيْزِيَّةٌ: مېتافىزىكا.

مِيْتَةٌ: ئۆلۈم ھالىتى، ئۆلۈمنىڭ تۈرى.

مَاتَ فُلَانٌ مِيْتَةً رَضِيَّةً: ئاسان ئۆلدى.

الصَّدَقَةُ تَمْنَعُ مِيْتَةَ السُّوْءِ: سەدىقە كىشىنى يامان ئۆلۈمدىن ساقلايدۇ.

مُيَتَّمٌ: يېتىم بالا.

مَيْتَمٌ: يېتىم - يېسىرلار ساناتورىيىسى.

أَرْضٌ مِيْثَاءُ: يۇمشاق يەر.

مِيْثَاقٌ ج مَوَاثِيْقُ وَمَيَاثِيْقُ: شەرتنامە، ئەھدىنامە، كېلىشىم، قانۇنلار توپلىمى.

مِيْثَاقُ عَدَمِ الْاعْتِدَاءِ: ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق شەرتنامىسى.

مِيْثَاقُ السَّلَامِ: تىنچلىق ئەھدىنامىسى.

مِيْثَاقُ جَمْعِيَّةِ الْأُمَمِ: خەلقئارا بىرلەشمە نىزامنامىسى.

مِيْثَاقُ هَيْئَةِ الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ نىزامنامىسى.

﴿وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا﴾ «قۇرئان»: ئۇلاردىن مەھكەم ئەھدە ئالدۇق.

مِيْنَأَةٌ ج مَوَانِيْءُ: ياغاچ، توقماق.

مِيْثَبٌ ج مَوَاثِبُ وَمَيَاثِبُ: ئۇلتۇرغۇچى، ئېگىز جاي، تۈزلەڭ يەر، ئېرىق، ئۆستەڭ.

مِيْثَرَةٌ ج مَوَاثِرُ وَمَيَاثِرُ: ياستۇق، تەكىيە.

مِيْثُوْلُوْجِيَا: رىۋايەت، ئەپسانە، چۆچەك، ئويدۇرما، سەپسەتە.

مَيْجٌ: قاناتلىق بېلىق، ئۇچار بېلىق.

مِيْجَارٌ: توپ كالتىكى؛ تاياق، ساپ.

مِيْجَرٌ: دورا قاتارلىقلارنى ئېغىزغا قۇيۇپ ئىچكۈزۈپ قويىدىغان ئەسۋاب.

مِيْجَرَةُ الدَّوَابِّ: هايۋانلارغا دورا ئىچكۈزۈلىدىغان ئەسۋاب.

مِيْحَارٌ: ساپ، ئۇچى ئەگرى تاياق.

مَيْدٌ: تەۋرەنمەك، ئىرغاڭلىماق، چايقالماق، تۇراقسىزلىق؛ لېكىن.

«أَنَا أَفْصَحُ الْعَرَبِ مَيْدَ أَنِّيْ مِنْ قُرَيْشٍ وَنَشَأْتُ فِيْ بَنِيْ سَعْدِ اِبْنِ بَكْرٍ» ‹حديث›: مەن ئەرەبلەر ئىچىدە ئەڭ پاساھەتلىكى، شۇنىسى باركى، مەن قۇرەيش قەبىلىسىدىن چىقىپ سەئد ئىبنى بەكرى ئايمىقىدا ئۆستۇم.

مَيْدَاءُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ غايىسى، چەك-چېگرىسى.

هَذَا مَيْدَاءُ ذَالِكَ: بۇ ئۇنىڭ ئۇدۇلىدا.

مَيْدَاعَةٌ ج مَوَادِعُ: شالداما، پەرتۇق، كونا كىيىم.

مِيْدَالِيَةٌ ج مِيْدَالِيَاتٌ: مېدال، ئىزناك، بەلگە.

مَيَدَانٌ: تەۋرەنمەك، ئىرغاڭلىماق، پۇلاڭلىماق، تۇراقسىزلىق، لىڭشىماق، چايقالماق، مىدىرلىماق.

مَيْدَانٌ / مِيْدَانٌ ج مَيَادِيْنُ: مەيدان، بوشلۇق، بوش يەر، بىكار جاي، دائىرە.

مَيْدَانُ الْحَرْبِ: جەڭ مەيدانى، فرونت، ئۇرۇش مەيدانى.

مَيْدَانُ السِّبَاقِ: ئات بەيگىسى مەيدانى.

مَيْدَانُ الْمُسَابَقَاتِ: تەنتەربىيە مەيدانى.

مَيْدَانُ السِّيَاسَةِ: سىياسىي سەھنە.

مَيْدَانٌ أَلاَيٌ: پارات، كۆرەك.

فِيْ مَيْدَانِ الثَّقَافَةِ: مەدەنىيەت ساھەسىدە.

مَيْدَانُ الشُّهَدَاءِ: قۇربانلار خاتىرە مەيدانى.

مَيْدَانِيٌّ: نەق مەيدان.

تَحْقِيْقٌ مَيْدَانِيٌّ: نەق مەيدان تەكشۈرۈشى.

مَيْدَةٌ: تاماق ئۈستىلى، شىرە؛ داستىخان.

مِيْدَعٌ . مِيْدَعَةٌ: پەرتۇق، شالداما، كونا كىيىم.

كَلاَمٌ مِيْدَعٌ: كىشىنى رەنجىتىدىغان سۆز.

مَيْرٌ . مِيْرَةٌ: تەمىنات، ئاشلىق، ئوزۇق-تۈلۈك، يېمەكلىك.

مِيْرَاثٌ ج مَوَارِثُ: مىراس.

﴿وَلِلّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ﴾ ‹قرآن›: ئاسمانلار ۋە يەرنىڭ مىراسى ئاللاھنىڭدۇر.

مِيْرَالاَيٌ ج مِيْرَالاَيَاتٌ: شاڭشياۋ (ھەربىي ئۇنۋان)، پولكوۋنىك.

مَيْرُوْقٌ: قۇرۇپ سولىشىپ كەتكەن، قۇرۇپ سولىشىش ئاپىتىگە ئۇچرىغان؛ سېرىقلىق كېسەللىكىگە دۇچار بولغان، ھال كېسىلىگە ئۇچرىغان.

مِيْرِيٌّ: ھۆكۈمەتنىڭ، ئومۇمنىڭ، دۆلەتنىڭ، جامائەتنىڭ، ئاممىۋى.

مِيْزَابٌ ج مَيَازِبُ: تۇرۇبا، نو.

مِيْزَانٌ: ئادىل، ئادىللىق، ئادالەت.

مِيْزَانٌ ج مَوَازِيْنُ: تارازا، جىڭ، گىر، ئۆلچەم.

مِيْزَانُ ثِقْلِ الْهَوَاءِ: بارومېتىر (ھاۋا بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).

مِيْزَانُ حَرَارَةٍ: تېرمومېتىر، گرادۇس.

﴿وَأَوْفُواْ الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ﴾ ‹قرآن›: ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرا قىلىڭلار.

مِيزَانِيَّةٌ ج مِيزَانِيَّاتٌ: قەرز ئېلىنغان، بېرىلگەن هېساباتنى سېلىشتۇرۇش جەدۋىلى، بالانس جەدۋىلى، خام چوت.

مِيزَانِيَّةٌ مَالِيَّةٌ: خام چوت، بيۇدژېت.

أَبْوَابُ الْمِيزَانِيَّةِ: خام چوت تۈرلىرى.

مِيزَةٌ ج مِيزَاتٌ: خۇسۇسىيەت، ئالاهىدىلىك.

عَلَى الْمُتَرْجِمِ أَنْ يَنْتَبِهَ لِمِيزَاتِ اللُّغَتَيْنِ: تەرجىمان ئىككى تىلنىڭ ئالاهىدىلىكلىرىگە دىققەت قىلىشى كېرەك.

مِيسَانٌ: مۈگدىگۈچى، ئۇيقۇ باسقۇچى، تەمكىنلىكىدىن ئۇيقۇ باسقاندەك كۆرۈنىدىغان ئادەم.

مَيْسِرٌ: قىمار.

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار سەندىن هاراق ۋە قىمار توغرىسىدا سورىشىدۇ، سەن ئۇلارغا: بۇنىڭ هەر ئىككىلىسىدە چوڭ گۇناھ ... بار دېگىن.

مَيْسَرَةٌ: ئاسانلىق، بايلىق.

﴿فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ﴾ «قۇرئان»: ئۇنىڭ هالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار.

مَيْسَرَةٌ ج مَيَاسِرُ: سول تەرەپ.

مَيْسَرَةُ الْجَيْشِ: سول قانات قوشۇن.

مُيَسَّرٌ: ئوڭۇشلۇق، تەييارلانغان، باي.

مِيسَمٌ ج مَيَاسِمُ: دەزمال، داغمال؛ ئىز، ئەسەر.

مَيْسُورٌ ج مَيَاسِيرُ: ئوڭۇشلۇق، ئاسان.

مِيشَارٌ: هەرە.

مِيشَاقٌ ج مَوَاشِيقُ وَمَيَاشِيقُ: ئاچقۇچنىڭ چىشى.

مِيصَانَةٌ ج مَوَاصِينُ وَمَيَاصِينُ: قوش ساپاقلىق سېۋەت.

مِيضَأَةٌ ج مِيضَاءَةٌ: يۇيۇنۇش ئۆيى، تاهارەت ئالىدىغان جاي.

مِيضَأَةُ الْمَسْجِدِ: مەسجىدنىڭ تاهارەت ئالىدىغان جايى.

مِيضَنَةٌ ج مَوَاضِنُ: چىپتا، قاپ.

مِيطَدَةٌ: خاك، يەر چىڭداش كۆتىكى.

مِيظَبٌ ج مَوَاظِبُ وَمَيَاظِيبُ: ياپىلاق كەلگەن يۇمىلاق تاش.

مَيْعٌ . مَيْعَةٌ: ئاقماق، تاماق، تامچىلىماق.

مَيْعَةُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ دەسلەپكى چاغلىرى.

مِيعَادٌ ج مَوَاعِدُ: ۋەدىلەشكەن جاي، ۋەدىلەشكەن ۋاقىت.

﴿إِنَّ اللَّهَ لاَ يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ۋەدىسىگە ئەلۋەتتە خىلاپلىق قىلمايدۇ.

مِيعَادُ الأَصْدِقَاءِ: دوستلارنىڭ ۋەدىلەشكەن جايى ياكى ۋاقتى.

زَارَهُ مِنْ غَيْرِ مِيعَادٍ: ئۇنى ۋاقىتسىز يوقلىدى.

صُدِرَتِ الْجَرِيدَةُ فِي مَوَاعِيدِهَا: گېزىت ئۆز ۋاقتىدا چىقتى.

مَوَاعِيدُ عُرْقُوبٍ: يالغان ۋەدە.

مَوَاعِيدُ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ هەيز كۆرۈش ۋاقتى.

مِيعَاسٌ ج مَوَاعِيسُ: كۆچمە قۇم.

مَيَعَانٌ: سۇيۇقلۇق هالەت.

مِيغَرٌ ج مَوَاغِرُ وَمَيَاغِرُ: ۋەدىلەشكەن ۋاقىت.

مِيفَاضٌ: يۈگۈرگەك.

نَاقَةٌ مِيفَاضٌ: يۈگۈرۈك تۆگە.

مَيْفَعَةٌ: ئېگىزلىك، تۆپىلىك.

مَيْفَى: دۆڭلۈك، تونۇر ياپقۇچى، خۇمدان.

مِيقَابٌ ج مَوَاقِبُ وَمَيَاقِبُ: پىيەنچۈك.

مِيقَاتٌ ج مَوَاقِيتُ: بەلگىلىك، مۇددەتلىك، ۋاقىتلىق، بەلگىلەنگەن ۋاقىت، بەلگىلەنگەن جاي.

مَوَاقِيتُ الْحَجِّ: هەج قىلىش ۋاقىتلىرى.

مَوَاقِيتُ الْحَاجِ: هەج قىلغۇچىنىڭ ئېهرام باغلايدىغان جايلىرى.

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الأهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد!) سەندىن يېڭى چىققان ئاي توغرۇلۇق سورىشىدۇ، (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى «ئۇ كىشىلەرنىڭ (تىرىكچىلىك، سودا ـ سېتىق ۋە مۇئامىلە قاتارلىق) ئىشلىرىنىڭ ۋە ھەجنىڭ ۋاقىتلىرىنى ھېسابلاش ئۈچۈندۇر».

مِيْقَاتِيٌّ: ۋاقىت ھېسابلىغۇچى.

مِيْقَانٌ: گول ئادەم، ئاڭلىغانغىلا ئىشىنىدىغان ئادەم.

مِيْقَبٌ ج مَوَاقِبُ وَمَيَاقِبُ: قۇلۇلە قېپى.

مِيْقَعَةٌ ج مَوَاقِعُ: چۆشۈش ئورنى؛ بىلەي.

مِيكْرُوْبٌ: باكتېرىيە، مىكروب، مىكرو ئورگانىزم.

مِيكْرُوسْكُوْبٌ: مىكروسكوپ.

مِيْكَعَةٌ ج مِيْكَعٌ: ساپان، سۆكەك.

مِيْكَعَةُ الْمِحْرَاثِ: ساپان چىشى.

مَيِلَ يَمْيَلُ مَيْلًا: قىڭغايدى، قىيسايدى.

مَيْلٌ: ئەگرى، قىڭغىر، سىڭايان، يۈزلىنىش، بىر تەرەپكە ئېغىش، مايىل بولۇش.

مِيْلٌ ج أَمْيَالٌ: كۆز تاياقچىسى (كۆزنگە دورا تېمىتىدىغان).

مِيْلُ الْجَرَّاحِ: ئۆلچىگۈچ؛ مۇساپە كۆرسەتكۈچ، تەخمىنەن 1609 مېتىرغا تەڭ.

مِيْلٌ بَحْرِيٌّ: دېڭىز مىلى (1852 مېتىرغا تەڭ).

مِيْلَادٌ ج مَوَالِيْدُ: تۇغۇلغان ۋاقىت.

عِيْدُ الْمِيْلَادِ: مىلاد بايرىمى.

شَهَادَةُ الْمِيْلَادِ: تۇغۇلۇش گۇۋاھنامىسى.

مِيْلَادِيٌّ: مىلاد، مىلادىيە.

سَنَةٌ مِيْلَادِيَّةٌ: مىلادىيە يىلى، شەمسىيە يىلى (بۇ 365 كۈن ۋە بىرقانچە سائەت بولىدۇ).

مُيَمَّنٌ: بەختلىك، تەلەيلىك.

مُيَمَّنُ الطَّائِرِ: قۇتلۇق، مۇبارەك.

مَيْمَنَةٌ ج مَيَامِنُ: ئوڭ، ئوڭ تەرەپ.

مَيْمَنَةُ الْجَيْشِ: ئوڭ قانات قوشۇن.

«اِبْدَأْنَ بِمَيَامِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوْءِ مِنْهَا» ‹حديث›: «سىلەر ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن باشلاپ يۇيۇڭلار، تاھارەت ئېلىشنىڭ تەرتىپى بويىچە ئېلىپ بېرىلسۇن».

«إِذَا لَبِسْتُمْ وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَابْدَؤُوْا بِمَيَامِنِكُمْ» ‹حديث›: «سىلەر كىيىم كىيگەندە، تاھارەت ئالغاندا ئوڭ تەرەپتىن باشلاڭلار».

مَيْمُوْنٌ: مۇبارەك، بەرىكەتلىك، تەلەيلىك.

مَيْمُوْنُ الطَّائِرِ: قۇتلۇق، مۇبارەك.

سِرْ عَلَى الطَّائِرِ الْمَيْمُوْنِ: ئاق يول بولسۇن.

مَوْلُوْدٌ مَيْمُوْنٌ: بەختلىك بوۋاق.

سَفَرٌ مَيْمُوْنٌ: قۇتلۇق سەپەر.

سَافَرَ عَلَى الطَّائِرِ الْمَيْمُوْنِ: ئايروپىلان بىلەن سەپەر قىلدى.

مَيْنٌ ج مُيُوْنٌ: يالغان، يالغان ـ ياۋىداق سۆز.

مِيْنَاءٌ ج مَوَانٍ وَمَوَانِئُ: پىرىستان، پورت، سىر، سائەتنىڭ ماگنىتلىق يۈزى.

طَلَى الشَّيْءَ بِالْمِيْنَاءِ: سىرلىدى.

مِيْنَاءُ السَّاعَةِ: سائەتنىڭ يۈزى.

مِيْنَاءٌ جَوِّيٌّ: ئايروپىلان ئىستانسىسى، ئاۋىئاتسىيە پونكىتى.

مَيَّارٌ: ئاشلىق سودىگىرى.

مَيَّاسٌ: ئىرغاڭلىغۇچى، ئىرغاڭلاپ ماڭغۇچى.

قَدٌّ مَيَّاسٌ: غۇنچە بوي، نازۇك قامەت.

مَيَّانٌ: يالغانچى، كاززاپ.

مَيِّتٌ ج مَيِّتُوْنَ م مَيِّتَةٌ ج مَيِّتَاتٌ: جەسەت، مۇردا، ئۆلۈك، مېيىت، تاپ.

دُيُوْنٌ مَيِّتَةٌ: ئۆلگەن قەرز، قايتۇرۇۋالغىلى بولمايدىغان قەرز.

لَا حَيٌّ فَيُرْجَى وَلَا مَيِّتٌ فَيُنْسَى: ئۈمىد كۈتۈلىدىغان

تىرىك ئەمەس، ئۇنتۇلۇپ كېتىدىغان ئۆلۈك ئەمەس.

الْبَحْرُ الْمَيِّتُ: ئۆلۈك دېڭىز.

﴿وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ﴾ ‹قرآن›: ئۆلۈم ئۇنى قورشىۋالىدۇ، لېكىن ئۇ ھەرگىز ئۆلمەيدۇ.

مَيَّثَ يُمَيِّثُ تَمْيِيثًا الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ: نەرسىنى ئېرىتتى.

مَيَّحَ يُمَيِّحُ تَمْيِيحًا الْغُصْنُ: شاخ پۇلاڭلىدى.

مَيَّحَ السَّكْرَانُ: مەست لەلەڭشىدى.

مَيَّزَ يُمَيِّزُ تَمْيِيزًا الشَّيْءَ: تاللىدى، تاللىۋالدى، ئىلغىدى، خىللىدى.

مَيَّزَ بَيْنَهُمْ: پەرق ئەتتى، پەرقلەندۈردى.

مَيَّزَ الرَّجُلَ: كىشىگە ئىمتىياز بەردى، ئالاھىدە ھوقۇق بەردى.

مَيَّلَ يُمَيِّلُ تَمْيِيلًا: قىڭغايتتى، قىيسايتتى، مايىل قىلدى.

مَيَّلَ الْوِعَاءَ: قاچىنى كۆمتۈردى، ئاغدۇردى.

مَيَّلَ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ: ئارىسالدى بولدى.

مَيُّوْهٌ: سۇ ئۈزۈش كىيىمى.

ن

ن «نون»، ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 25 ـ ھەرپى بولۇپ ئەبجەد ھىسابىدا «50»نى كۆرسىتىدۇ.

نَا: بىز، بىزنىڭ.

نَاءَ يَنُوءُ نَوْءًا الشَّخْصُ بِالْحِمْلِ: ئېغىر يۈكنى ئۈستىگە ئالدى، كۈچەپ كۆتۈردى.

نَاءَ بِهِ الْحِمْلُ: يۈك ئېغىر كەلدى.

﴿وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ﴾ «قرآن»: قارۇنغا خەزىنىلەردىن شۇ قەدەر كۆپ بەرگەنىدۇقكى، ئۇلارنىڭ ئاچقۇچلىرىنى (كۆتۈرۈش) كۈچلۈك بىر جامائەگىمۇ ھەقىقەتەن ئېغىرلىق قىلاتتى.

نَاءَ يَنِيءُ نَيْئًا وَنُيُوءًا اللَّحْمُ: گۆش پىشمىدى.

نَاءَى يُنَائِي مُنَاآةً الرَّجُلَ: ئادەمدىن يىراقلاشتى.

نَاءَى الشَّرَّ عَنْهُ: قوغدىدى، مۇھاپىزەت قىلدى، پاناھىغا ئالدى، ھامىي بولدى، ھىمايە قىلدى، مۇداپىئە قىلدى.

نَابَ يَنُوبُ نَوْبًا الشَّيْءُ: يېقىنلاشتى.

نَابَ إِلَى الشَّيْءِ: قايتتى، ياندى.

«نَابَ النَّحْلُ إِلَى الْخَلَايَا»: ھەرە كۆنەكلەرگە قايتتى.

نَابَ إِلَى اللهِ: ئاللاھقا تەۋبە قىلدى.

نَابَ يَنُوبُ نَوْبًا وَ نَوْبَةً: ـ هُ أَمْرٌ: ئۇ بىر ئىشقا دۇچار بولدى.

«يَنُوبُهُ دُوَارٌ»: ئۇنىڭ بېشى قېيىپ تۇرىدۇ.

«نَابَتْهُ سَكْتَةٌ قَلْبِيَّةٌ»: يۈرىكى توختاپ قالدى.

نَابَ يَنُوبُ نِيَابَةً الشَّخْصُ عَنْهُ: ئۇنىڭ ئورنىغا تۇردى.

«نَابَ الْوَكِيلُ عَنِ الْمُدِيرِ»: ۋەكىل مۇدىرنىڭ ئورنىنى باستى.

«نَابَ الْمُرَشَّحُ لِمَجْلِسِ النُّوَّابِ عَنْ مِنْطَقَتِهِ»: پارلامېنت نامزاتى ئۆز رايونىغا ۋەكىل بولدى.

نَابَ يَنِيبُ نَيْبًا الضَّرْبَةُ: ئۇنىڭ قوزۇق چىشى زەربىگە ئۇچرىدى.

نَابٌ ج أَنْيَابٌ: قوزۇق چىش.

نَابٌ ج أَنْيُبٌ وَ أَنْيَابٌ وَ نُيُوبٌ: ئېزىق چىش.

نَابُ الْحَيَّةِ: زەھەرلىك چىش.

كَشَّرَ عَنْ أَنْيَابِهِ: چىشلىرىنى ھىڭگايتتى.

عَضَّهُ الدَّهْرُ بِنَابِهِ: ئۇ پالاكەتچىلىككە ئۇچرىدى.

نَابُ الْقَوْمِ: قوۋمنىڭ باشچىسى.

نَابٌ ج أَنْيَابٌ وَ نِيبٌ: قېرى تۆگە.

نَابَأَ يُنَابِئُ مُنَابَأَةً: خەۋەر يەتكۈزۈشتى.

نَابِئٌ: دۆڭ.

رَجُلٌ نَابِئٌ: باشقا يۇرتلۇق ئادەم.

سَيْلٌ نَابِئٌ: يىراقتىن كەلگەن كەلكۈن.

نَابِتٌ: ئۆسۈۋاتقان، يېتىلىۋاتقان.

نَابِتَةٌ ج نَوَابِتُ: بالا، ئۆسمۈر، تاي، بوتىلاق، قوزا، پاقلان.

نَابِجَةٌ: ئاپەت.

نَابِخَةٌ ج نَوَابِخُ: يىراق يەر، ھاكاۋۇر.

نَابَذَ يُنَابِذُ مُنَابَذَةً: ئايرىلدى، ئالاقىنى ئۈزدى.

نَابَذَ الْقَوْمَ الْحَرْبَ: كىشىلەرگە ئۇرۇش ئېلان قىلدى.

نَابَذَهُ الْعَدَاوَةَ: ئۇنىڭغا دۈشمەنلىك ئىزھار قىلدى.

نَابِشٌ ج نَوَابِشُ: يەرنى كولاپ يەيدىغان ھايۋان

(توخۇغا ئوخشاش).

نَابِضٌ: سوقۇۋاتقان.

«قَلْبٌ نَابِضٌ بِبُطْءٍ»: ئاستا سوقۇۋاتقان يۈرەك.

نَابِضٌ ج نَابِضُوْنَ: تېتىك.

«شَابٌّ نَابِضٌ بِالْحَيَاةِ»: جۇشقۇن ياش.

«تَبْدُو السَّمَكَةُ فِي هَذِهِ اللَّوْحَةِ نَابِضَةً بِالْحَيَاةِ»: بۇ رەسىمدىكى بېلىق تىرىكتەكلا كۆرۈنىدۇ.

نَابِغٌ / نَابِغَةٌ ج نَوَابِغُ: كۆزگە كۆرۈنگەن، ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىگەن، مەشھۇر، داڭلىق؛ ئىقتىدارلىق، تالانتلىق، قابىلىيەتلىك.

نَابِكٌ ج نَوَابِكُ: ئېگىز يەر.

نَابِلٌ ج نُبَّلٌ: مەرگەن، ئوق ئېتىشقا ماھىر.

إِخْتَلَطَ الْحَابِلُ بِالنَّابِلِ: قالايمىقانلىشىپ كەتتى، باشباشتاقلىق يۈز بەردى.

نَابِهٌ ج نُبَهَاءُ: هوشيار، ئەقىللىق، زېرەك، چېچەن؛ ئېسىل، ئالىيجاناب، مۇنەۋۋەر، مەشھۇر.

«هُوَ مِن الْأَفَاضِلِ النُّبَهَاءِ»: ئۇ پەزىلەتلىك ئېسىللەردىن.

«كَاتِبٌ نَابِهٌ»: مەشھۇر يازغۇچى.

«نَابِهُ الذِّكْرِ»: نامى چىققان، نامدار.

نَابٍ: سەت.

«وَجْهٌ نَابٍ»: سەت چىراي.

«صُوْرَةٌ نَابِيَةٌ»: سەت سۈرەت.

كَلِمَةٌ نَابِيَةٌ: قاملاشمىغان سۆز، قۇلاققا ياقمايدىغان سۆز.

نَاتَ يَنُوْتُ نَوْتًا: لىڭشىپ قالدى، تەۋرىنىپ قالدى، ئىرغاڭلىدى، ئاجىزلاپ قالدى.

نَاةٌ: سۆرەم پالاس ئايال، مىس-مىس ئايال.

نَاتِجٌ: نەتىجە، ئاقىۋەت، مەھسۇلات، ئۇنۇم، پايدا.

نَاتِجُ الْقُطْنِ: پاختا مەھسۇلاتى.

نَاتِجٌ عَنْ: ... لىقتىن.

النَّاتِجُ الْقَوْمِيُّ (فِي الْإِقْتِصَادِ): مىللىي دارامەت.

نَاتٍ / النَّاتِي: تومپىيىپ چىققان، پولتىيىپ چىققان، بۆرتۈپ چىققان، قاپارتما؛ ئوچۇق، كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان.

نَاثٌّ ج نُثَّاثٌ: غەيۋەتخور.

نَاثِرٌ ج نَاثِرُوْنَ: نەسرىي ئەسەر يازغۇچى.

«الْجَاحِظُ مِنْ كِبَارِ النَّاثِرِيْنَ»: جاھىز نەسرىي ئەسەر يازغۇچىلارنىڭ پېشۋالىرىدىن ئىدى.

نَاثٍ: غەيۋەتخور.

نَاجِحٌ ج نَاجِحُوْنَ: مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشكۈچى، ئۇتۇق قازانغان، ئۇتۇقلۇق، مۇۋەپپەقىيەتلىك، ئوڭۇشلۇق.

تَجْرِبَةٌ نَاجِحَةٌ: مۇۋەپپەقىيەتلىك تەجرىبە.

«نَاجِحٌ فِي الْمُنَاظَرَةِ»: مۇنازىرىدە ئۇتۇق قازانغۇچى.

«أَرْجُوْ أَنْ أَكُوْنَ طَبِيْبًا نَاجِحًا لِكَيْ أَخْدِمَ الْمَرْضَى»: كېسەللەرگە خىزمەت قىلىش ئۈچۈن ماھىر دوختۇر بولۇپ چىقىشنى ئارزۇ قىلىمەن.

نَاجَدَ يُنَاجِدُ نِجَادًا وَ مُنَاجَدَةً: ياردەملەشتى، هەمكارلاشتى.

نَاجِذٌ ج نَوَاجِذُ: ئېزىق چىش.

«ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ» «حديث»: ئېزىق چىشلىرى كۆرۈنگۈچە كۈلدى.

عَضَّ عَلَى نَاجِذِهِ / عَضَّ عَلَى نَاجِذَيْهِ: چىشىنى چىشلىدى، چىدىدى، سەۋرچان بولدى.

عَضَّ عَلَى الشَّيْءِ بِنَاجِذِهِ: تەقدىرلىدى، هېرىس بولدى، ئاچ كۆزلۈك قىلدى.

أَبْدَتِ الْحَرْبُ نَاجِذَيْهَا: ئۇرۇش قاتتىق بولدى.

نَاجَزَ يُنَاجِزُ مُنَاجَزَةً: ئېلىشتى، تۇتۇشتى، ئۆلتۈرۈشتى.

نَاجِزٌ: تەييار، ئورۇنلانغان، پۈتكەن.

بَاعَهُ نَاجِزًا بِنَاجِزٍ: نەقمۇنەق ساتتى.

نَاجِعٌ ج نَاجِعَةٌ وَ نَوَاجِعُ: پايدىلىق، ئۈنۈملۈك.
«دَوَاءٌ نَاجِعٌ»: پايدىلىق دورا.
مَوَاقِفُ نَاجِعَةٌ: پايدىلىق جايلار.
نَاجِمٌ: پەيدا بولغۇچى، تۇغۇلغۇچى، كېلىپ چىققان، يۈز بەرگەن، بارلىققا كەلگەن، ھاسىل بولغان.
نَاجَى يُنَاجِي مُنَاجَاةً: مۇڭداشتى، پىچىرلاشتى.
بَاتَ الْهَمّ يُنَاجِيهِ: غەم-ئەندىشە ئۇنى ئورىۋالدى.
نَاجٍ / النَّاجِيْ: قۇتۇلغۇچى؛ مۇڭداشقۇچى، پىچىرلاشقۇچى.
نَاحَ يَنُوحُ نَوْحًا وَ نُوَاحًا الْمَيِّتَ: ئۆلۈككە يىغلىدى، يىغا-زارە قىلدى، ھۆركىرەپ يىغلىدى.
نَاحَ الْحَمَامَةُ: كەپتەر بۇقۇلدىدى.
«الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ» ‹حديث›: مېيىتقا ئۈن سېلىپ يىغلاش بىلەن مېيىتقا قەبرىسىدە ئازاب قىلىنىدۇ.
نَاحَبَ يُنَاحِبُ مُنَاحَبَةً عَلَى كَذَا: دو تىكتى، باغلاشتى.
نَاحَبَهُ إِلَى فُلَانٍ: ئەرز قىلدى.
نَاحَرَ يُنَاحِرُ مُنَاحَرَةً عَلَى الْأَمْرِ: جېدەللەشتى، دەتالاش قىلىشتى.
نَاحَضَ يُنَاحِضُ مُنَاحَضَةً: ئۇرۇشتى، جېدەللەشتى.
نَاحِطٌ: قاتتىق يۆتەلگۈچى.
نَاحِيَةٌ ج نَوَاحٍ(النَّوَاحِيْ): جەھەت، تەرەپ؛ ناھىيە، مەيدان، ساھە.
«تَصَرُّفٌ سَلِيمٌ مِنَ النَّاحِيَةِ الْقَانُونِيَّةِ»: قانۇنىي جەھەتتىن توغرا بىر تەرەپ قىلىش.
«نَجَحَ فُلَانٌ فِي عِدَّةِ نَوَاحٍ»: پالانى بىرنەچچە ساھەدە مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.
«مَوْضُوعٌ مُتَعَدِّدُ النَّوَاحِيْ»: كۆپ قىرلىق ماۋزۇ (تېما).
نَاخِرٌ ج نُخَّرٌ: خورەك تارتقۇچى.
مَا بِالدَّارِ نَاخِرٌ: قورۇدا ھېچكىم يوق.
نَاخِرَةٌ: كاۋاك.
«ضِرْسٌ نَاخِرَةٌ»: قۇرت يېگەن چىش.
نَاخِصٌ: ئورۇق، ياداڭغۇ.
نَادَ يَنُودُ نَوْدًا وَ نُوَادًا وَنَوَدَانًا الْغُصْنُ: شاخ ئىرغاڭلىدى، لىڭشىدى.
نَادَّ يُنَادُّ مُنَادَّةً: كېلىشەلمىدى، ئەپلىشەلمىدى.
نَادِرٌ: ئاز، ئاز ئۇچرايدىغان، كەمدىن-كەم تېپىلىدىغان، نادىر.
هُوَ نَادِرُ الْمِثَالِ: ئوخشىشى كەم تېپىلىدىغان.
يَزُوْرُنَا نَادِرًا: بىزنى ئاندا-ساندا يوقلاپ تۇرىدۇ.
النَّادِرُ لَا حُكْمَ لَهُ: ئاز ئۇچرايدىغان ئىش ئاساس قىلىنمايدۇ.
نَادِرَةٌ ج نَوَادِرُ: ئاجايىپ، ھەيران قالارلىق، ئاز ئۇچرايدىغان.
عُمْلَةٌ نَادِرَةٌ: قىممەت باھالىق پۇل.
سِلْعَةٌ نَادِرَةٌ: ئەتىۋار مال.
هُوَ نَادِرَةُ زَمَانِهِ: ئۇ زامانىنىڭ يېگانىسىدۇر.
نَوَادِرُ الْبُخَلَاءِ: بېخىللار توغرىسىدىكى ھەيران قالارلىق ئىشلار.
نَادِلٌ ج نُدُلٌ: يېمەك-ئىچمەك مۇلازىمەتچىسى.
«نَادِلُ الْمَقْهَى»: قەھۋەخانا مۇلازىمەتچىسى.
«نُدُلُ الْمَطَاعِمِ»: ئاشخانىلارنىڭ مۇلازىملىرى.
نَادَمَ يُنَادِمُ مُنَادَمَةً:ـــهُ عَلَى الشَّرَابِ: ئۇنىڭ بىلەن ئۈلپەت بولدى.
«نَادَمَ إِبْرَاهِيمُ الْمَوْصِلِيّ الْأَمِيرَ»: ئىبراھىم مەۋسىلىي ئەمىرگە ئۈلپەت بولدى.
نَادِمٌ: پۇشايمان قىلغۇچى، نادامەت چەككۈچى.
﴿فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار نادامەتكە قالدى.
نَادَى يُنَادِي نِدَاءً وَ مُنَادَاةً: چاقىردى، توۋلىدى.

نَادَاهُ: ئۇنىڭ بىلەن يىغىندا بىللە بولدى.

نَادَى بِالْحِلِّ السِّيَاسِيِّ: سىياسىينى بىر تەرەپ قىلىشقا چاقىردى.

نُودِيَ: تاللاندى، سايلاندى.

«نُودِيَ بِهِ رَئِيْسًا لِلْجَمْعِيَةِ»: ئۇ جەمئىيەتنىڭ باشلىقلىقىغا تاللاندى.

نَادٍ (النَّادِي) ج أَنْدِيَةٌ ونَوَادٍ (النَوَادِيْ): يىغىن، جەمئىيەت، سورۇنداش.

«النَّادِي الثَّقَافِيّ»: مەدەنىيەت جەمئىيىتى.

«النَّوَادِي الرِّيَاضِيَّةُ»: تەنھەرىكەت سورۇنلىرى.

نَادِي الرَّجُلِ: ئادەمنىڭ سورۇندىشى، جەمەتى.

﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ﴾ «قرآن»: ئۇ ئۆزىنىڭ سورۇنداشلىرىنى (ياردەمگە) چاقىرسۇن!

نَارَ يَنُوْرُ نَوْرًا النَّارُ: ئوت يورۇدى.

نَارَ الشَّيْءُ: يورۇپ كەتتى، چىرايلىق بولدى، رەڭگى ياخشى بولدى.

نَارَتِ الْفِتْنَةُ: پىتنە-ئىغۋا تېرىلدى.

نَارَ الشَّيْءَ: بەلگە قىلدى.

«نَارَ السِّلْعَةَ»: تاۋارغا بەلگە سالدى.

نَارَ يَنِيْرُ نَيْرًا الثَّوْبَ: رەختكە سۈرەت باستى.

نَارٌ ج نِيْرَانٌ: ئوت، ئوت ئاپىتى، تامغا، بەلگە، ئەن، مۆھۈر؛ پۇرۇخ، پارتلاتقۇچ دورا.

جَبَلُ النَّارِ: ۋولقان، يانار تاغ.

إِطْلَاقُ النَّارِ: مىلتىق ئاتماق، ئوت ئاچماق.

عِبَادَةُ النَّارِ: ئوتقا چوقۇنۇش، ئاتەشپەرەسلىك.

النَّارَ وَلَا الْعَارَ: ئۆلسىمۇ نىز پۈكمەيدىغان.

قَعَدَ عَلَى النَّارِ: تىكەن ئۈستىدە ئولتۇرغاندەك بولدى، بىئارام بولدى.

بَيْنَ نَارَيْنِ: مۈشكۈل ئەھۋالدا قالماق، نېمە قىلىشنى بىلمەي قالماق.

أَشْهَرُ مِنْ نَارٍ عَلَى عَلَمٍ: مەشھۇر، داڭدار، ئاتاقلىق.

أَوْقَدَ نَارَ الْحَرْبِ: ئۇرۇش قوزغىدى.

﴿وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ «قرآن»: بىز (ئاللاھدىن غەيرىيگە چوقۇنغۇچى) زالىملارغا: «سىلەر چىنپۇتمىگەن دوزاخ ئازابىنى تېتىڭلار»، دەيمىز.

النَّارُ: دوزاخ.

شَيْخُ النَّارِ: ئىبلىس.

«إِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ» «حديث»: يېرىم تال خورما چاغلىق نەرسىنى سەدىقە قىلىپ بولسىمۇ، دوزاختىن ساقلىنىڭلار.

نَارَجِيْلٌ الْوَاحِدَةُ نَارَجِيْلَةٌ: ياڭاق، كوكوس، كوكوس ياڭىقى، كوكوس پالمىسى.

نَارَجِيْلَةٌ ج نَارَجِيْلَاتٌ: چىلىم.

نَارَنْجٌ: ئاپېلسىن دەرىخى.

نَارِيٌّ: ئوتلۇق، ئوتنىڭ، ئوتتەك.

سِلَاحٌ نَارِيٌّ: ئوت ئالغۇچ قورال.

خِطَابٌ نَارِيٌّ: تەنتەنىلىك سۆز، يالقۇنلۇق نۇتۇق.

أَسْهُمٌ نَارِيَّةٌ: ئوتقاش، راكېتا، پوجاڭزا.

«طَلْقَةٌ نَارِيَّةٌ»: ئوت ئېچىش.

دَرَّاجَةٌ نَارِيَّةٌ: موتورلۇق ۋېلىسىپىت، موتسىكلىت.

أَلْعَابٌ نَارِيَّةٌ: ساليۇت، ئۇچقۇن چىقىرىدىغان پوجاڭزا، رەڭگارەڭ پوجاڭزا.

نَازِحٌ: يىراقلاشقۇچى.

نَازِحٌ عَنِ الْوَطَنِ: مۇھاجىر.

نَازَعَ يُنَازِعُ نِزَاعًا وَ مُنَازَعَةً الْمَرِيْضُ: كېسەل جان تالاشتى.

«نَازَعَهُ حَقَّهُ»: ئۇنىڭ ھەققى ئۈستىدە دەتالاش قىلدى.

نَازَلَ يُنَازِلُ نِزَالًا وَ مُنَازَلَةً: - ه فِي الْحَرْبِ: ئۇرۇشتا ئۇنىڭ بىلەن يۈزمۇيۈز تۇتۇشتى.

«نَازَلَهُ بِالسَّيْفِ»: ئۇنىڭ بىلەن قىلىچۋازلىق قىلىشتى.

نَازِلٌ ج نُزَّالٌ: چۈشكەن، پەسەيگەن، قونغان، تۈۋەنلىگەن.

نَازِلَةٌ ج نَازِلَاتٌ وَ نَوَازِلُ: مۇسىبەت، تەبىئىي ئاپەت، بالايىئاپەت، بالا-قازا، پالاكەت، بەختسىزلىك.

النَّازِلَةُ الْمَالِيَّةُ: مالىيە بوھرانى، مالىيە كرىزىسى.

«حَلَّتْ بِهِمْ نَازِلَةٌ مِنْ أَثَرِ الْفَيَضَانَاتِ»: كەلكۈننىڭ تەسىرىدىن ئۇلارغا ئاپەت كەلدى.

نَازِيٌّ: ناتسىست، ناتسىست ئۇنسۇر.

نَازِيَةٌ: ناتسىزم.

شَارَةٌ نَازِيَةٌ: ناتسىست بەلگىسى (卐).

نَاسَ يَنُوسُ نَوْسًا وَ نَوَسَانًا ـــ الشَّيْءُ: مىدىرلىدى، ھەرىكەتلەندى، لىڭشىدى.

«نَاسَ رَقَّاصُ السَّاعَةِ»: سائەتنىڭ ماياتنىكى ھەرىكەتلەندى، لىڭشىدى.

نَاسَ الْإِبِلَ: تۆگىنى يېتىلىدى.

نَاسٌ (النَّاسُ): ئىنسانلار، كىشىلەر.

﴿آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾ «قرآن»: ئىمان ئېيتقان كىشىلەردەك (يەنى، ساھابىلەردەك چىن كۆڭلۈڭلار بىلەن) ئىمان ئېيتىڭلار.

اِبْنُ نَاسٍ: ياخشى ئائىلىدىن، ئېسىل ئائىلىدىن!

نَاسَبَ يُنَاسِبُ مُنَاسَبَةً: مۇناسىپ كەلدى، مۇۋاپىق كەلدى، ماسلاشتى، تويلاشتى، قۇدىلاشتى.

«نَاسَبَ الدَّوَاءُ الْمَرِيضَ»: دورا كېسەلگە مۇۋاپىق كەلدى.

«نَاسَبَ عَائِلَةً مَعْرُوفَةً»: مەشھۇر ئائىلە بىلەن قۇدىلاشتى.

نَاسِخٌ ج نُسَّاخٌ: خەت كۆچۈرگۈچى.

«قَلَّ النُّسَّاخُ بَعْدَ ظُهُورِ الطِّبَاعَةِ وَالتَّصْوِيرِ»: مەتبەچىلىك ۋە رەسىمگە ئېلىش مەيدانغا كەلگەندىن كېيىن، كۆچۈرگۈچىلەر ئازلاپ كەتتى.

نَاسِعٌ: ئۇزۇن بويۇن.

نَاسِفٌ: ۋەيران قىلغۇچى، قومۇرۇپ تاشلىغۇچى.

«نَاسِفُ الْبَيْتِ»: ئۆي چاققۇچى.

مَاتَ إِثْرَ فَتْحِهِ طَرْدًا نَاسِفًا: پارتلىغۇچ پوسۇلكىنى ئېچىش بىلەن ئۆلدى.

نَاسِفَةٌ: پارتلاتقۇچ، مىلتىق دورىسى.

قُنْبُلَةٌ نَاسِفَةٌ: ۋەيران قىلغۇچى بومبا.

نَاسِكٌ ج نُسَّاكٌ: زاھىت، دەرۋىش، راھىب.

نَاسِمٌ: سەكراتقا چۈشۈپ قالغان ئادەم.

نَاسُوتٌ ج نَوَاسِيتُ: ئىنسانىي، ئىنسان تەبىئىتى.

نَاسُورٌ ج نَوَاسِيرُ: ئاقما، ئاقما كانال.

نَاسُورٌ إِسْتِيٌّ . نَاسُورٌ شَرَجِيٌّ: سوك ئاقمىسى، مەقئەت ئاقمىسى.

نَاشَ يَنُوشُ نَوْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئالدى.

«نَاشَهُ بِيَدِهِ»: ئۇنى قولى بىلەن ئالدى.

نَاشَ فُلَانًا: تۇتۇۋالدى.

نَاشَهُ خَيْرًا: ئۇنىڭغا پايدا يەتكۈزدى.

نَاشَ فُلَانٌ: ماڭدى.

نَاشَ الْبَعِيرُ: تۆگە تۇرۇندىن تېز قوپتى.

نَاشِئٌ ج نَشْءٌ وَ نَشَأٌ: ياش-ئۆسمۈر.

«نَشْءٌ صَاعِدٌ»: ئۆسۈۋاتقان ئۆسمۈرلەر.

نَاشِئٌ ج نَاشِئُونَ: باشلانغۇچ.

«رَسَّامٌ نَاشِئٌ»: يېڭى رەسسام.

نَاشِئَةٌ ج نَوَاشِئُ: ياش-ئۆسمۈر قىز؛ ياش ئەۋلاد.

«نَاشِئَةٌ مُثَقَّفَةٌ»: تەربىيە كۆرگەن ياش ئەۋلاد.

نَاشِئَةُ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ قىيامى، كېچىنى بىدار ئۆتكۈزمەك.

﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، كېچىنىڭ قىيامى ئەڭ مۇۋاپىقتۇر، (تىنچ بولغانلىقى ئۈچۈن) كېچىنىڭ قىرائىتى ئەڭ توغرا بولىدۇ.

نَاشَدَ يُنَاشِدُ مُنَاشَدَةً: تەلەپ قىلدى، ئۆتۈندى،

ئىلتىماس قىلدى.

«نَاشَدَهُ الْمَعُونَةَ»: ئۇنىڭدىن ياردەم سورىدى.

نَاشَدْتُكَ اللهَ أَنْ تُسَاعِدَ الْيَتَامَى: يېتىملەرگە ياردەم بېرىشىڭنى ئاللاھقا قەسەم قىلىپ سورايمەن.

نَاشِرٌ ج نَاشِرُونَ: كىتاب نەشر قىلغۇچى.

نَاشِزٌ: ئۆز جايىدىن كۆتۈرۈلگەن، كۆپكەن، تومپايغان، ئۆرلىگەن، قائىدىدىن چىققان.

«عِرْقٌ نَاشِزٌ»: كۆپكەن تومۇر.

نَاشِزٌ ج نَوَاشِزُ: كۆڭۈلسىز.

«رَجُلٌ نَاشِزٌ»: خوتۇنىغا كۆڭۈلسىز ئەر.

«إِمْرَأَةٌ نَاشِزَةٌ»: ئېرىگە كۆڭۈلسىز ئايال.

نَاشِصٌ: ئېرىنى خارلايدىغان ئايال.

نَاشِغٌ: چوقچىيىپ چىققان.

نَاصَ يَنُوصُ نَوْصًا وَ نَوَصَانًا الشَّخْصُ إِلَيْهِ: پاناھلاندى.

نَاصَ الشَّخْصُ عَنِ الْأَمْرِ: كېچىكتى.

نَاصَبَ يُنَاصِبُ مُنَاصَبَةً: قارشىلاشتى.

نَاصَبَ الْحَرْبَ أَوِ الْعِدَاءَ: ئۇرۇش ياكى قارشىلىقنى قوزغىدى، قارشىلىق كۆرسەتتى.

نَاصَبَهُ الشَّرَّ: ئۇنىڭغا يامانلىق قىلدى.

نَاصِبٌ ج نَوَاصِبُ: جاپالىق، قىيىن.

«عَيْشٌ نَاصِبٌ»: قىيىن تۇرمۇش.

«هَمٌّ نَاصِبٌ»: ھالسىرىتىدىغان غەم.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە نۇرغۇن ئادەملەر خار بولغۇچىدۇر، ئۇلار دۇنيادا گۇناھ قىلغۇچىلاردۇر، (ئاخىرەتتە) جاپا تارتقۇچىلاردۇر.

نَاصَحَ يُنَاصِحُ مُنَاصَحَةً: بىر-بىرىگە سەممىي بولۇشتى.

نَاصَحَ نَفْسَهُ فِي التَّوْبَةِ: سەممىي رەۋىشتە تەۋبە قىلدى.

نَاصِحٌ: نەسىھەت قىلغۇچى، سادىق، سەممىي، خالىس، ساپ.

«سَقَانِيْ نَاصِحَ الشَّرَابِ»: ئۇ ماڭا ساپ مەي ئىچكۈزدى.

﴿وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ﴾ «قرآن»: مەن سىلەرگە ئىشەنچلىك نەسىھەتچىمەن.

نَاصِحُ الْجَيْبِ: ئاق كۆڭۈل، ساپ دىل، سەممىي.

نَاصَرَ يُنَاصِرُ مُنَاصَرَةً: بىر-بىرىگە ياردەملەشتى، ھەمكارلاشتى.

«نَاصَرَ فِي الْعَمَلِيَّةِ الْإِنْتِخَابِيَّةِ»: سايلام ھەرىكىتىدە ئۇنىڭغا ياردەملەشتى.

نَاصِرٌ ج نَاصِرُونَ وَ نُصَّارٌ وَ أَنْصَارٌ: ياردەم قىلغۇچى.

﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا ھېچ ياردەم قىلغۇچى يوقتۇر.

أَخَذَ بِنَاصِرِهِ: ئۇنىڭغا ياردەم قىلدى.

نَاصِرٌ ج نَوَاصِرُ: سايغا سۇ ئاقىدىغان ئېقىن.

نَاصِعٌ: ئوچۇق، ساپ، سۈزۈك.

«ثَوْبٌ نَاصِعُ الْبَيَاضِ»: ئاپئاق كىيىم.

«أَحْمَر نَاصِعٌ»: ئوچۇق قىزىل.

«حَقٌّ نَاصِعٌ»: ئوچۇق-ئاشكارا ھەقىقەت.

«صُوْرَةٌ نَاصِعَةٌ»: ئوچۇق سۈرەت.

نَاصَفَ يُنَاصِفُ مُنَاصَفَةً:ـــهُ الشَّيْءَ: نەرسىنى بۆلۈشۈۋالدى.

نَاصِلٌ: رەڭگى ئۆڭگەن.

«لِحْيَةٌ نَاصِلَةٌ»: بويىقى ئۆڭگەن ساقال.

نَاصِيَةٌ ج نَوَاصٍ (النَّوَاصِي) وَ نَاصِيَاتٌ. پېشانە، كوكۇلا، ماڭلاي چاچ؛ دوقمۇش.

﴿فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ﴾ «قرآن»: ئۇلار كوكۇلىلىرىدىن ۋە پۇتلىرىدىن تۇتۇلۇپ (دوزاخقا تاشلىنىدۇ).

اِلْتَقَيَا عِنْدَ نَاصِيَةِ الشَّارِعِ: ئۇلار كوچىنىڭ دوقمۇشىدا ئۇچراشتى.

أَذَلَّ فُلَانٌ نَاصِيَةَ فُلَانٍ: خارلىدى، ئابرۇيىنى

تۆكتى.

إِمْتَلَكَ نَاصِيَةَ الْأَمْرِ: هاكىمىيەتنى قولىغا ئالدى.

فُلَانٌ نَاصِيَةُ قَوْمِهِ: پالانى قوۋمىنىڭ ئابرۇيلۇق ئادەمى.

نَاضِرٌ: نۇرلۇق، چىرايلىق، سۈزۈك، يارقىن، گۈزەل.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە (سائادەتمەنلەرنىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ. (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ.

نَاضٌّ: دىرھەم، تەڭگە.

نَاضِفٌ: ئۇسۇرغاق.

نَاضَلَ يُنَاضِلُ نِضَالًا وَ مُنَاضَلَةً ـــه: ئۇنىڭ بىلەن ئېتىشتا مۇسابىقىلەشتى.

نَاضَلَ عَنْهُ: قوغدىدى، كۈرەش قىلدى، مۇداپىئە قىلدى.

«يُنَاضِلُ مِنْ أَجْلِ تَحْرِيْرِ بِلَادِهِ»: ئۆز يۇرتىنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ.

نَاطَ يَنُوْطُ نَوْطًا الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ: ئاستى.

«كُلّ شَاةٍ مِنْ رِجْلِهَا سَتُنَاطُ»: ھەرقانداق قوي پۇتىدىن ئېسىلىدۇ.

نَاطَ الْأَمْرَ بِفُلَانٍ: ئىشنى پالانىغا تاپشۇردى.

نِيْطَ الْحَيْوَانُ: ھايۋاننىڭ بوغۇزى ياكى كۆكسى ئېششىدى.

نَاطَحَ يُنَاطِحُ مُنَاطَحَةً: ئۈسۈشتى.

«نَاطَحَ كَبْشِي كَبْشَهُ»: مېنىڭ قوچقىرىم ئۇنىڭ قوچقىرى بىلەن ئۈسۈشتى.

نَاطِحَةٌ ج نَوَاطِحُ: ئۈسكۈچى، ئۈسىدىغان.

«بَقَرَةٌ نَاطِحَةٌ»: ئۈسكەك كالا.

نَاطِحَةُ السَّحَابِ ج نَاطِحَاتٌ: ئېگىز بىنا، ئاسمانغا تاقاشقان بىنا.

نَاطِسٌ ج نُطَّسٌ: جاسۇس.

نَاطِقٌ: سۆزلىگۈچى، باياناتچى؛ ئوچۇق.

«دَلِيْلٌ نَاطِقٌ»: ئوچۇق دەلىل.

النَّاطِقُوْنَ بِالضَّادِ: ئەرەبلەر.

فِلْمٌ نَاطِقٌ: ئاۋازلىق فىلىم.

حَيَوَانٌ نَاطِقٌ: ئىنسان.

النَّاطِقُ بِلِسَانِ الْوِزَارَةِ الْخَارِجِيَّةِ: دىپلوماتىيە (تاشقى ئىشلار) مىنىستىرلىقىنىڭ باياناتچىسى.

نَاطِلٌ ج نَوَاطِلُ: سۇيۇقلۇق ئۆلچەيدىغان كەمچەن.

نَاطُوْرٌ ج نَوَاطِيْرُ: زىرائەت كۆزەتچىسى.

نَاظَرَ يُنَاظِرُ مُنَاظَرَةً فُلَانًا: پالانىغا ئوخشىدى.

«نَاظَرَهُ فِي الْوَظِيْفَةِ»: ۋەزىپىدە ئۇنىڭغا ئوخشاپ قالدى.

نَاظَرَهُ: ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرىلەشتى.

جَمْعُهُمْ يُنَاظِرُ الْأَلْفَ: ئۇلارنىڭ ھەممىسى مىڭغا يېقىن كېلىدۇ.

دَارِيْ تُنَاظِرُ دَارَهُ: مېنىڭ قورۇيۇم ئۇنىڭ قورۇسىغا ئۇدۇل كېلىدۇ.

نَاظِرٌ ج نَظَّارَةٌ: قارىغۇچى، كۆرگۈچى.

نَاظِرٌ ج نَوَاظِرُ: كۆز.

نَاظِرٌ ج نُظَّارٌ: نازارەتچى، نازىر.

«نَاظِرُ الْمَدْرَسَةِ»: مەكتەپ نازارەتچىسى.

«نَاظِرُ الْمَعَارِفِ»: مائارىپ نازىرى.

نَاظِرَةٌ ج نَوَاظِر: قاراپ تۇرغان، كۆز.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە (سائادەتمەنلەرنىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ، (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ.

«أَصَابَتِ الصَّفْعَةُ نَاظِرَتَهُ»: ئۇنىڭ كۆزىگە بىر كاچات تەگدى.

نَاعِرَةٌ: سۇ تۈگمىنى.

نَاعِسٌ ج نُعَّسٌ م نَاعِسَةٌ ج نَوَاعِسُ: ئۈگدىگۈچى، مۈگدىگۈچى، ئۇيقۇسىرىغۇچى.

نَاعِصَةٌ: قوللىغۇچىلار، ياردەمچىلەر.

نَـاعِقٌ ج نَعَقَـةٌ ونُعَّـاقٌ: غاقىلدايـدىغان، هوقۇيتىدىغان.

«غُرَابٌ نَاعِقٌ»: غاقىلدايدىغان قاغا.

«رُعَاةٌ نَعَقَةٌ»: هوقۇيتىدىغان مالچىلار.

أَتَـى كُـلّ نَـاعِقٍ وَ نَـاغِرٍ: كىـشىلەرنىڭ هەممىـسى كەلدى.

فُلَانٌ نَاعِقَةُ بَنِي فُلَانٍ: پـالانى-پـالانى قەبىلىنىـڭ جاكارچىسى.

نَاعِلٌ: كەشلىك، كەش كىيگۈچى؛ قۇلان.

«رَجُلٌ نَاعِلٌ»: كەشلىك ئادەم.

نَـاعِمٌ: يۇمـشاق، يـۇمران؛ پـاراۋان، باياشـات، كەڭتاشا.

«ثَوْبٌ نَاعِمٌ»: يۇمشاق كىيىم.

«سُكَّرٌ نَاعِمٌ»: يۇمشاق شېكەر.

«عِيْشٌ نَاعِمٌ»: باياشات تۇرمۇش.

الْجِنْسُ النَّاعِمُ: ئاياللار.

نَاعِمُ الظِّفْرِ: ياپياش.

نَاعُوْرٌ نَاعُوْرَةٌ ج نَوَاعِيْرُ: سۇ چىقىرىش ماشىنىسى.

نَاعُوْظٌ: باهنى كۆچەيتكۈچى دورا.

نَـاعٍ (النَّـاعِي) ج نَـاعُوْنَ و نُعَـاةٌ م نَاعِيَـةٌ ج نَاعِيَـاتٌ: ئۆلـۈم خەۋىرىنـى ئېلـىپ كەلگۈچى، ئۆلـۈكنى قەبرىگە ئۇزاتقۇچى.

نَاغَشَ يُنَاغِشُ مُنَاغَشَةً: ئويناشـتى، چاقچاقلاشـتى، پاراڭلاشتى؛ ساقال تاشلىدى.

نَاغَمَ يُنَاغِمُ مُنَاغَمَةً: ئاسـتا گەپ قىلـدى، پىچىرلاپ گەپ قىلدى.

نَـاغَى يُنَـاغِي مُنَاغَـاةً الـصَّبِيَّ: بـالا بىـلەن قىـزغىن پاراڭلاشتى.

نَاغَى الْمَرْأَةَ: ئايالغا چاقچاق قىلدى.

كَادَ الْمَوْجُ يُنَاغِي السِّحَابَ: دولقۇن بۇلۇتقا تاقىشاي دەپ قالدى.

نَافَ يَنُوْفُ نَوْفًا الشَّيْءُ: ئۇستۇن بولـدى، ئۆرلىـدى، يۇكسەلدى، ئالىيجاناب بولدى.

نَافَ الرَّضِيْعُ الثَّدْيَ: بوۋاق ئەمچەكنى ئەمدى.

نَافَ الشَّخْصُ عَلَى الشَّيْءِ: يېقىنلاشتى.

«عُمْرُهُ يَنُوْفُ عَلَى السِّتِّيْنَ»: ئۇنىـڭ يېـشى ئاتمىـشقا يېقىن.

نَافَ عَلَى: هالقىپ كەتتى، ئۆتـۈپ كەتتـى، ئېـشىپ كەتتى، بېسىپ چۈشتى.

نَافِثٌ: قاينىغان قازان، بولغان خېمىر.

نَافِجَةٌ ج نَوَافِجُ: چوڭچىلىق قىلغۇچى، ئاتىكـارچى، هاكاۋۇر؛ يـامغۇرلۇق بۇلـۇت؛ قـاتتىق شـامال، بوران؛ كېيىكنىڭ تېنىدىكى ئىپار قېپى.

نَافَحَ يُنَافِحُ مُنَافَحَةً ــــهُ: ئۇنىـڭ بىـلەن كـۈرەش قىلدى، جېدەللەشتى.

نَافَحَ عَنْهُ: ئۇنى قوغدىدى.

نَافِخٌ: پۈۋلىگۈچى، پۈۋلەپ چالغۇچى.

«نَافِخٌ فِي الْبُوْقِ»: بۇرغا چالغۇچى.

مَا بِالدَّارِ نَافِخُ ضَرَمَةٍ: قورۇدا هېچكىم يوق.

نَافَدَ يُنَافِدُ مُنَافَدَةً: دەۋالاشتى، جېدەللەشتى.

نَافِدُ الصَّبْرِ: سەۋر-تاقىتى قالمىغان.

نَافِذٌ: ئۆتكەن، تەگكەن.

«سَهْمٌ نَافِذٌ إِلَى صَدْرِهِ»: ئۇنىڭ كۆكرىكىگە تەگـكەن ئوق.

نَافِذٌ ج نُفَّذٌ: ئۆتكۈر.

«رَجُلٌ نَافِذُ الْكَلِمَةِ»: گېپى ئۆتىدىغان ئادەم.

نَافِذٌ ج نَوَافِذُ: ئۆتكۈر، ئىجرا قىلىنىدىغان.

«طَرِيْقٌ نَافِذٌ»: مېڭىلغان يول.

«حُكْمٌ نَافِذٌ»: ئىجرا قىلىنىدىغان هۆكۈم.

«قَرَارٌ نَافِذُ الْمَفْعُوْلِ»: كۈچكە ئىگە قارار.

نَافِذَةٌ ج نَوَافِذُ: تۈڭلۈك، دېرىزە، پەنجىرە.

«طُرُقٌ نَافِذَةٌ»: ئۆتەر يوللار.

«نَافِذَةُ الْغُرْفَةِ»: هۇجرىنىڭ دېرىزىسى.

«نَافِذَةُ الْقِطَارِ»: پويىزنىڭ دېرىزىسى.

رَائِحَةٌ نَافِذَةٌ: ئۆتكۈر پۇراق.

نَافَرَ يُنَافِرُ مُنَافَرَةً: جېدەللەشتى، ئابرۇي تالاشتى.

نَافَرَهُ: داۋالاشتى.

نَافِرٌ ج نَفْرٌ وَ نُفَّرٌ: نەپرەتلەنگۈچى، ئۈچ كۆرگۈچى، يىرگەنگۈچى، كۆپكۈچى، ئىششىق، كۆپۈك، قاپارتقۇ.

رَسْمٌ نَافِرٌ: قاپارتما نەقىش.

نَافِرَةُ الشَّخْصِ: كىشىنىڭ ئائىلىسى ۋە يېقىن تۇغقانلىرى.

نَافَسَ يُنَافِسُ مُنَافَسَةً: مۇسابىقىلەشتى، بەسلەشتى.

«نَافَسَهُ فِي السِّبَاقِ»: مۇسابىقىدە ئۇنىڭ بىلەن بەسلەشتى.

نَافِطَةٌ ج نَوَافِطُ: قاپارتقۇ، چېچەك، ئۈچكە.

رَغْوَةٌ نَافِطَةٌ: كۆپۈك.

مَا لَهُ عَافِطَةٌ وَلَا نَافِطَةٌ: ئۇنىڭ ھېچ نەرسىسى يوق.

نَافِعٌ: پايدىلىق، مەنپەئەتلىك، ئۈنۈملۈك.

«قَوْلٌ نَافِعٌ»: پايدىلىق گەپ-سۆز.

«دَوَاءٌ نَافِعٌ»: پايدىلىق دورا.

النَّافِعُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، خالىغان بەندىسىگە پايدا يەتكۈزگۈچى دېگەن مەنىدە.

نَافِعَةٌ: پايدا، مەنپەئەت.

مَا نَفَعَنِي بِنَافِعَةٍ: ماڭا پايدا يەتكۈزمىدى.

نَافَقَ يُنَافِقُ نِفَاقًا وَ مُنَافَقَةً: ئىككى يۈزلىمىلىك قىلدى.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا﴾ «قرآن»: مۇناپىقلارنىڭ ... نى كۆرمىدىڭمۇ؟

نَافِقٌ: بازارلىق، بازىرى ئىتتىك، بازىرى چاققان.

نَافِلٌ م نَافِلَةٌ ج نَوَافِلُ: سوۋغا بەرگۈچى؛ ئۆلۈشنىڭ تېپىشىدىكى نەرسە؛ نەپلى ناماز؛ سوۋغا، سوۋغات، تارتۇق، ھەدىيە؛ ئولجا، غەنىيمەت؛ نەۋرە.

﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ﴾ «قرآن»: ساڭا نەپلە (ئىبادەت) بولۇشى ئۈچۈن، كېچىنىڭ بىر قىسمىدا (ناماز ئوقۇشقا، قۇرئان ئوقۇشقا) ئويغانغىن.

﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً﴾ «قرآن»: بىز ئۇنىڭغا (يەنى، ئىبراھىمغا) ئىسھاقنى بەردۇق، (ئۇ پەرۋەردىگارىدىن سورىمىسىمۇ) يەئقۇبنى ئوشۇق بەردۇق.

مِنْ نَافِلَةِ الْقَوْلِ أَنْ ...: ئارتۇق گەپ، بۇ يەردە قوشۇمچە قىلىپ قويىدىغان گەپ.

نَافِهٌ ج نُفَّهٌ: قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك؛ ھالسىرىغان تۆگە.

نَافُورَةٌ ج نَوَافِيرُ: فونتان.

نَافَى يُنَافِي مُنَافَاةً: قارىمۇقارشى كەلدى، زىت كەلدى.

«سُلُوكٌ يُنَافِي الْأَدَبَ»: ئەدەپ-قائىدىلەرگە زىت كېلىدىغان قىلىق.

«هَذِهِ الْقَضِيَّةُ تُنَافِي تِلْكَ»: بۇ مەسىلە شۇ مەسىلىگە زىت كېلىدۇ. قارىمۇقارشى كېلىدۇ.

نَاقَةٌ ج نُوقٌ وَ نِيَاقٌ: چىشى تۆگە؛ تۆگە شەكلىدە تىزىلغان يۇلتۇزلار.

لَا نَاقَةَ لَهُ فِي الْأَمْرِ وَلَا جَمَلَ: ئۇنىڭ ئىش بىلەن ئالاقىسى يوق.

نَاقَةُ الْبَحْرِ: دېڭىز كالىسى.

نَاقَدَ يُنَاقِدُ مُنَاقَدَةً ــــ هـ: ئۇنىڭ بىلەن دەتالاش قىلدى، مۇنازىرىلەشتى.

«نَاقَدَ الْأَتْبَاعُ زَعِيمَهُمْ»: قول ئاستىدىكىلىرى باشلىقى بىلەن گەپ تالاشتى.

نَاقِدٌ ج نُقَّادٌ وَ نَقَدَةٌ: تەنقىدچى، باھالىغۇچى، ئوبزورچى، ئەيىبلىگۈچى.

نَاقِدٌ فَنِّيٌّ: سەنئەت جەھەتتىن باھالىغۇچى.

نَاقِدٌ مَسْرَحِيٌّ: ئوپېرا ئوبزورچىسى.

نَاقَرَ يُنَاقِرُ مُنَاقَرَةً: تاكاللاشتى، تالاش-تارتىش قىلدى، مۇنازىرىلەشتى.

«**شَابٌ مُشَاكِسٌ يُنَاقِرُ زُمَلَاءَهُ**»: ساۋاقداشلىرى بىلەن جاڭجاللىشىدىغان تەرسا يىگىت.

نَاقَشَ يُنَاقِشُ نِقَاشًا وَ مُنَاقَشَةً: تەكشۈردى، تەتقىق قىلدى.

«**يُنَاقِشُ كُلَّ صَغِيْرَةٍ وَ كَبِيْرَةٍ**»: كىچىك-چوڭ ھەممىنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىدۇ.

نَاقَشَ الْحِسَابَ / نَاقَشَ فِي الْحِسَابِ: ھېساباتنى تەكشۈردى.

«**نَاقَشَ الْمُفَتِّشُ الْمُحَاسِبَ**»: مۇپەتتىش بوغالتىرنى تەكشۈردى.

نَاقَشَتِ اللَّجْنَةُ الطَّالِبَ فِي أُطْرُوْحَتِهِ لِنَيْلِ الدَّكْتُوْرَاهْ: ئوقۇغۇچىنىڭ دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئېلىش ئۈچۈن يازغان ماقالىسىنى ھەيئەت مۇھاكىمە قىلدى.

«**يُنَاقِشُ مَجْلِسُ النُّوَّابِ مِيْزَانِيَّةَ الدَّوْلَةِ آخِرَ كُلِّ سَنَةٍ**»: پارلامېنت دۆلەت بيۇدژېتىنى ھەر يىلنىڭ ئاخىرىدا بەس-مۇنازىرە قىلىدۇ.

«**بَيْنَا نَحْنُ نُنَاقِشُ الْمَشْرُوْعَ أَعْلَنَ رَئِيْسُ الْجَلْسَةِ تَأْجِيْلَ الْإِجْتِمَاعِ**»: بىز پىلاننى مۇزاكىرە قىلىۋاتساق، توساتتىن يىغىن باشقۇرغۇچى يىغىننىڭ كېچىكتۈرۈلگەنلىكىنى ئېلان قىلدى.

نَاقِصٌ: كەم، پۈتمىگەن؛ ئاخىرقى ھەرپى «ھەرپى ئىللەت» بولغان سۆز، يەنى «رمى»، «دعا»غا ئوخشاش.

«**عَمَلٌ نَاقِصٌ**»: پۈتمىگەن ئىش.

نَاقَضَ يُنَاقِضُ مُنَاقَضَةً: قارشىلىق قىلدى، قارشى تۇردى.

نَاقَضَ الشَّخْصَ فِي قَوْلِهِ: قارشى سۆزلىدى.

نَاقِعٌ: نەملىگۈچى، ھۆللىگۈچى.

سُمٌّ نَاقِعٌ: جاننى ئالىدىغان زەھەر.

شَرَابٌ نَاقِعٌ: ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرىدىغان ئىچىملىك.

دَوَاءٌ نَاقِعٌ: ئۈنۈملۈك دورا.

دَمٌ نَاقِعٌ: يېڭى قان.

نَاقَلَ يُنَاقِلُ مُنَاقَلَةً الْفَرَسُ: ئات ئۇچقاندەك چاپتى.

نَاقَلَ الْأَقْدَاحَ: قەدەھ تۇتۇشتى، قەدەھ سوقۇشتۇردى.

نَاقَلَتِ الْحَدِيْثَ: پاراڭلاشتى، سۆھبەتلەشتى.

نَاقِلٌ: يەتكۈزگۈچى، يەتكۈزىدىغان.

«**سِلْكٌ نَاقِلٌ لِلْكَهْرَبَاءِ**»: توك يەتكۈزىدىغان سىم.

«**نَاقِلُ الصَّوْتِ**»: ئاڭلىتىش ئاپپاراتى.

«**نَاقِلٌ لِلْعَدْوَى**»: يۇقۇملۇق كېسەللىك تارقاتقۇچى.

نَاقِلٌ نَاقِلُوْنَ وَ نَقَلَةٌ وَ نُقَّالٌ: ھامماال، يۈك توشۇغۇچى؛ راۋىي، رىۋايەت قىلغۇچى؛ تەرجىمە قىلغۇچى.

«**نَاقِلُوْ الْبَضَائِعِ**»: مال يۆتكىگۈچىلەر.

«**هُوَ مِنَ النَّقَلَةِ الْمُمْتَازِيْنَ**»: ئۇستا تەرجىمان.

«**نَاقِلٌ لِلْحَدِيْثِ الشَّرِيْفِ**»: ھەدىس شەرىف رىۋايەت قىلغۇچى.

«**مِنْ نَقَلَةِ الْعِلْمِ**»: ئىلىم تارقاتقۇچىلاردىن.

نَاقِلَةٌ ج نَاقِلَاتٌ و نَوَاقِلُ: يۈك توشۇغۇچى پاراخوت؛ مۇسىبەت، بالايىئاپەت.

«**نَمَّامَةٌ نَاقِلَةٌ لِلْأَخْبَارِ**»: خەۋەرلەرنى توشۇغۇچى، گەپلەرنى توشۇغۇچى، سۇخەنچى.

«**نَاقِلَةُ النِّفْطِ**»: نېفىت توشۇغۇچى پاراخوت.

«**نَاقِلَةُ الطَّائِرَاتِ**»: ئاۋىئاماتكا.

نَاقِلَةٌ مِنَ النَّاسِ: كۆچمەنلەر.

نَاقِمٌ ج نَاقِمُوْنَ: غەزەپلەنگۈچى، يامان كۆرگۈچى.

«**نَاقِمٌ عَلَيْهِ مِنْ أَجَلِ تَصَرُّفَاتِهِ**»: ئۇنىڭ ئىش-ھەرىكىتى تۈپەيلىدىن ئۇنى يامان كۆرگۈچى.

نَاقُوْرٌ ج نَوَاقِيْرُ: بۇرغا، كاناي، سۇر.

نَاقُوْسٌ ج نَوَاقِيْسُ: قوڭغۇراق، زىل، كولدۇرما.

«**نَاقُوْسُ الْمَدْرَسَةِ**»: مەكتەپنىڭ قوڭغۇرىقى.

دَقَّ نَاقُوْسَ الْخَطَرِ: ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالى چالدى.

نَاكَ يَنِيْكُ نَيْكًا: جىما قىلدى، جىنسىي ئالاقە قىلدى.

نَاكَدَ يُنَاكِدُ مُنَاكَدَةً ــ هُ: ئۇنىڭغا قاتتىق مۇئامىلە قىلدى، ئۇنى قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى.

نَاكِدٌ ج نَوَاكِدُ: بالىسى تۇرمايدىغان ئايال؛ سۈتى ئاز ھايۋان.

نَاكَرَ يُنَاكِرُ مُنَاكَرَةً: ئالدىدى، گوللىدى، ھىيلىگەرلىك قىلدى، ئالدامچىلىق قىلدى.

نَاكَرَهُ: ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشتى.

نَاكِسٌ ج نَاكِسُوْنَ وَ نَوَاكِسُ: بېشىنى تۆۋەن سالغان.

﴿**وَلَوْ تَرَى إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُؤُوسِهِمْ**﴾ «قۇرئان»: ئەگەر سەن گۇناھكارلارنىڭ باشلىرىنى ساڭگىلىتىپ تۇرغانلىقىنى كۆرىدىغان بولساڭ...

نَاكَفَ يُنَاكِفُ مُنَاكَفَةً ــ هُ الْكَلَامَ: تاكاللاشتى، گەپ ياندۇردى، جېدەللەشتى.

نَاكِلٌ عَنِ الْأَمْرِ: قورقۇنچاق، ئاجىز.

نَالَ يَنَالُ نَيْلًا: ئېرىشتى، ئالدى، قولغا كەلتۈردى.

﴿**لَن تَنَالُواْ الْبِرَّ حَتَّى تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ**﴾ «قۇرئان»: ياخشى كۆرگەن نەرسەڭلەردىن سەرىپ قىلمىغۇچە ھەرگىز ياخشىلىققا (يەنى، جەننەتكە) ئېرىشەلمەيسىلەر.

نَالَ مَطْلُوْبَهُ: مەقسىتىگە يەتتى، ئىزدىگىنىگە ئېرىشتى.

«**نَالَ التَّقْدِيْرَ**»: تەقدىرلەندى.

«**نَالَ الْإِسْتِقْلَالَ**»: مۇستەقىللىققا ئېرىشتى.

«**نَالَ جَائِزَةً**»: مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

«**نَالَ النَّادِي الرِّيَاضِيُّ الْجَائِزَةَ السَّنَوِيَّةَ**»: تەنھەرىكەت كۇلۇبى يىللىق مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

نَالَ مِنْهُ وَ مِنْ عِرْضِهِ: ئۇنى تىللىدى.

نَالَ الشَّيْءَ: پايدا ئالدى، مەنپەئەتكە ئېرىشتى.

نَالَ مِنْهُ: تەسىرلەندى، تەسىرلەندۈردى، ھاياجانلاندۇردى، جەلپ قىلدى، يۇقۇملاندى.

نَالَهُ الشَّيْءُ: نەرسە ئۇنىڭغا يەتتى، يېتىپ باردى.

﴿**لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا**﴾ «قۇرئان»: ئاللاھقا ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ۋە قانلىرى يېتىپ بارمايدۇ.

نَالَ الشَّخْصُ مِنْ فُلَانٍ أَوْ مِنْ عِرْضِهِ: پالاننى تىللىدى.

نَالَ فُلَانًا الشَّيْءَ: پالانىغا نەرسە بەردى.

«**نِلْتُهُ مَعْرُوْفًا**»: ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلدىم.

«**نَالَهُ أَوْفَرَ مَنَالٍ**»: ئۇنىڭغا ئەڭ كۆپ بەردى.

نَالَ مِنْهُ الشَّيْبُ: چېچى ئاقىرىپ كەتتى.

نَالَ مِنْ عَرْضِهِ: تۆھمەت قىلدى، بوھتان چاپلىدى، قارا چاپلىدى، ئابرۇيىنى تۆكتى.

نَالَهُ بِسُوْءٍ: زىيانكەشلىك قىلدى، يامانلىق قىلدى.

نَالَهُ: ئېرىشتۈردى، ئىگە قىلدى.

نَالَ يَنُولُ نَوْلًا وَ نَوَالًا: بەردى، ئاتا قىلدى.

نَالَ عَلَيْهِ بِشَيْءٍ: سېخىيلىق قىلدى.

«**نَالَ عَلَيْهِ بِهَدِيَّةٍ**»: ئۇنىڭغا سوۋغات بەردى.

نَالَ لَهُ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا: شۇنداق قىلىشقا ئاز قالدى.

نَامَ يَنَامُ نَوْمًا: ئۇخلىدى.

«**نَامَ الصَّبِيُّ**»: بالا ئۇخلىدى.

نَامَ الشَّيْءُ: توختىدى، جىمىدى، پەسەيدى، تىنچىدى.

«**نَامَ الْبَحْرُ**»: دېڭىز تىنچىدى.

«نَامَتِ الرِّيحُ»: شامال توختىدى.

«إِنَّ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِيْ» ‹حديث›: مېنىڭ ئىككى كۆزۈم ئۇخلىغان بىلەن قەلبىم ئويغاق.

نَامَتِ النَّارُ: ئوت ئۆچتى.

نَامَ إِلَيْهِ: خاتىرجەم بولدى.

نَامَ عَنْ حَاجَتِهِ: ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمىدى، بىپەرۋالىق قىلدى.

نَامَ الشَّخْصُ لِلّٰهِ: ئاللاھقا بويسۇندى.

نَامَ هَمُّهُ: خاتىرجەم بولدى.

«إِنَّ هَذَا النَّارَ عَدُوٌّ لَكُمْ ، فَإِذَا نِمْتُمْ فَأَطْفِئُوْهَا عَنْكُمْ» ‹حديث›: شۈبھىسىزكى، ئوت سىلەرگە دۈشمەندۇر، سىلەر ئۇخلىغاندا ئوتنى ئۆچۈرۈۋېتىڭلار.

نَامَتِ الرِّجْلُ: پۇت ئۇيۇشۇپ قالدى.

نَامَتِ السُّوْقُ: بازار كاساتلاشتى.

نَامَسَ يُنَامِسُ مُنَامَسَةً الصَّائِدُ: ئوۋچى مۆكۈش ئۆيىگە كىرىۋالدى.

نَامَسَهُ: ئۇنىڭ بىلەن سىرداشتى.

نَامِصَةٌ ج نَوَامِصُ: ئاياللارنىڭ يۈزىنى تېرىپ پەردازلىغۇچى ئايال.

نَامُوْسٌ ج نَوَامِيْسُ: زىرەك، چېچەن؛ شەرىئەت، قائىدە، تۈزۈم، نىزام، قانۇن، سىرداش دوست، مەككار، كاززاپ، سۇخەنچى، كىچىك پاشا، راھىبنىڭ ئىبادەتخانىسى، ئوۋچى ئۆزىنى دالدىغا ئالىدىغان جاي.

نَامُوْسُ الْإِنْتِخَابِ الطَّبِيْعِيِّ: تەبىئىي تاللىنىش قانۇنى.

«نَوَامِيْسُ الطَّبِيْعَةِ»: تەبىئەت قانۇنلىرى.

النَّامُوْسُ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام.

نَامُوْسِيَّةٌ: پاشلىق.

نَامٍ (النَّامِيْ): ئۆسىۋاتقان، تەرەققىي قىلىۋاتقان.

شَبَابٌ نَامٍ: يېتىلىۋاتقان ياش.

الْبُلْدَانُ النَّامِيَةُ: تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەر.

نَامِيَةٌ مَرَضِيَّةٌ: سۆگەل.

النَّامِيَةُ السَّرْطَانِيَّةُ: يامان سۈپەتلىك ئۆسمە.

نَاهَ يَنُوْهُ نَوْهًا: ئۆستى، ئۆرلىدى، ئېگىزلىدى.

«نَاهَ النَّبَاتُ»: ئۆسۈملۈك ئۆستى.

نَاهِئٌ: ئىچىپ قانغۇچى.

نَاهَبَ يُنَاهِبُ مُنَاهَبَةً: يۇلغۇرۇشتە مۇسابىقىلەشتى.

نَاهَبَ الْغَنِيْمَةَ: : غەنىيمەت ئالدى، تالاشتى.

نَاهَدَ يُنَاهِدُ نِهَادًا وَ مُنَاهَدَةً الشَّخْصَ: جېدەللەشتى، قارشى چىقتى.

«نَاهَدَ الْعَدُوَّ»: دۈشمەنگە قارشى كۈرەش قىلدى.

نَاهِدٌ نَاهِدَةٌ ج نَوَاهِدُ: ئەمچىكى تومپىيىپ چىقىپ تۇرغان ئايال؛ يولۋاس.

غُلَامٌ نَاهِدٌ: بالاغەتكە يەتكەن بالا.

نَاهَزَ يُنَاهِزُ مُنَاهَزَةً: يېقىنلاشتى.

«نَاهَزَ الرَّضِيْعُ الْفِطَامَ»: بالا ئەمچەكتىن ئايرىشقا يېقىنلاشتى.

«نَاهَزَتِ الْبُلُوْغَ»: بالاغەتكە يېتەي دەپ قالدى.

«نَاهَزَ الْخَمْسِيْنَ مِنْ عُمْرِهِ»: ئەللىك ياشقا يېقىنلاشتى.

نَاهَزَتْهُ الْفُرْصَةُ: ئۇنىڭغا پۇرسەت كېلىپ قالدى.

نَاهَزَ الْفُرْصَةَ: پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلدى.

نَاهَضَ يُنَاهِضُ مُنَاهَضَةً: قارشى تۇردى، قارشىلىق كۆرسەتتى، قارشىلاشتى، تىركەشتى، قارشى چىقتى.

«نَاهَضَ خَصْمَهُ»: دۈشمىنى بىلەن قارشىلاشتى، رەقىبى بىلەن قارشىلاشتى.

نَاهِضٌ: جانلانغۇچى، گۈللەنگۈچى، تىك، ئۆرە.

نَاهِضٌ ج نَوَاهِضُ: قۇشنىڭ ئۇچۇرما بولغان بالىسى؛ ئېگىز يەر.

نَاهِضٌ ج نُهَّضٌ: تېتىك، جانلىق، روھلۇق.

«شَبَابٌ نَاهِضٌ»: جانلىق، روھلۇق ياشلار.

«عُمَّالٌ نُهَّضٌ»: تىرىشچان ئىشچىلار.

دَلِيْلٌ نَاهِضٌ: ئوچۇق پاكىت، روشەن دەلىل.

نَاهِضَةٌ: تېتىك، جانلىق، روھلۇق.

«فَتَاةٌ نَشِيْطَةٌ نَاهِضَةٌ»: روھلۇق، تىرىشچان قىز.

نَاهِضَةٌ ج نَوَاهِضُ الشَّخْصِ: كىشىنىڭ بولۇشىدىغان تۇغقانلىرى؛ ئىشقا تەييار خىزمەتچىلەر.

نَاهِلٌ ج نُهَّالٌ: قېنىپ ئىچكەن، تەشنا.

نَاهِلَةٌ ج نَوَاهِلُ وَ نِهَالٌ: قانغان، قېنىپ ئىچكەن؛ تەشنا.

سُيُوْفٌ نَوَاهِلُ: قان تېمىپ تۇرغان قىلىچلار.

إِبِلٌ نَوَاهِلُ: ئاچ قالغان تۆگىلەر.

نَاهٍ (النَّاهِيْ) ج نُهَاةٌ: چەكلىگۈچى، چەكلەيدىغان، توق قانغان.

«النَّاهِي عَنِ الْمَعَاصِي»: گۇناھلاردىن چەكلەيدىغان.

رَجُلٌ نَاهِيْكَ مِنْ رَجُلٍ: ئۇ ھاجىتىڭدىن چىقىدىغان ئادەم.

نَاهِيَةٌ ج نَوَاهٍ: مەنئى قىلىش بۇيرۇقى، تەھقىقلەش پەرمانى، پەرھىز، ئۆزگەرمەس قانۇن.

نَاوَأَ يُنَاوِئُ مُنَاوَأَةً ـــ ه: ئابرۇي تالاشتى.

نَاوَأَةٌ: دۈشمەنلەشتى، قارشىلاشتى، مۇسابىقىلەشتى.

«نَاوَأَهُ خُصُوْمُهُ»: رەقىبلىرى ئۇنىڭ بىلەن قارشىلاشتى.

نَاوَرَ يُنَاوِرُ مُنَاوَرَةً ـــ ه: ئۇنىڭ بىلەن تىللاشتى.

«نَاوَرَ خَصْمَهُ»: رەقىبى بىلەن تىللاشتى.

نَاوَرَتْ فِرَقُ الْجَيْشِ: ئەسكىرىي قىسىملار مانېۋىر ئۆتكۈزدى.

نَاوَشَ يُنَاوِشُ مُنَاوَشَةً: ئارىلاشتى.

نَاوَشَ الشَّخْصَ: ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇشتىن بۇرۇن ئۇنىڭ كۈچىنى سىنىدى.

«نَاوَشَ الثُّوَّارُ جُنُوْدَ الْعَدُوِّ»: قوزغىلاڭچىلار دۈشمەن قوشۇنىنىڭ كۈچىنى سىنىدى.

نَاوَلَ يُنَاوِلُ مُنَاوَلَةً ـــ هُ الشَّيْءَ: ئۇنىڭغا نەرسە بەردى.

«نَاوَلَهُ الدَّوَاءَ»: ئۇنىڭغا دورا بەردى.

نَاوُوْسٌ ج نَوَاوِيْسُ: خرىستىئانلار ئۆلۈكنىڭ جەسىتىنى سالىدىغان ساندۇق؛ خرىستىئانلارنىڭ قەبرىستانلىقى.

نَاوَى يُنَاوِى مُنَاوَاةً: قارشى تۇردى، قارشىلىق كۆرسەتتى، دۈشمەنلەشتى.

نَايٌ ج نَايَاتٌ: نەي، قومۇش نەي.

نَايَاتِيٌّ ج نَايَاتِيَّاتٌ: نەيچى.

نَاءٍ م نَائِيَةٍ: يىراق، ئۇزاق.

يَعِيْشُ فِي قَرْيَةٍ نَائِيَةٍ: ئۇ يىراق يېزىدا ياشايدۇ.

نَائِبٌ ج نُوَّابٌ: ئورۇنباسار، ۋەكىل، خەلق ۋەكىلى.

«نَائِبُ الرَّئِيْسِ»: مۇئاۋىن رەئىس.

«نَائِبُ الْقَاضِي»: ئورۇنباسار سوتچى.

«النَّائِبُ الْعُمُوْمِيّ»: تەپتىش باشلىقى، تەپتىش ئەمەلدارى.

«نَائِبٌ فِي الْبَرْلَمَانِ»: پارلامېنت ئەزاسى.

نَائِبَةٌ ج نَوَائِبُ وَ نَائِبَاتٌ: ئايال ۋەكىل، ئايال ئەزا، ئاپەت، بالايى-قازا، ھادىسە، مۇسىبەت.

«نَائِبَةٌ فِي الْبَرْلَمَانِ»: ئايال پارلامېنت ئەزاسى.

الحُمَّي النَّائِبَةُ: ھەر كۈنى بولۇپ تۇرىدىغان بەزگەك.

نَوَائِبُ الدَّهْرِ: بەختسىزلىك، ئاپەت، بالايى-قازا، ھادىسە، مۇسىبەت.

نَائِجَةٌ ج نَوَائِجُ و نَائِجَاتٌ: بوران، قارا بوران.

نَائِحَةٌ ج نَائِحَاتٌ و نَوَائِحُ: مېيىتكە قوشاق قېتىپ يىغلايدىغان ئايال.

نَائِلٌ: ئېرىشكۈچى، قولغا كەلتۈرگۈچى،

ئېرىشىلگەن نەرسە، سوۋغا، سېخىيلىق، مەردلىك.

«عِشْ نَائِلاً كُلَّ مَا تَرْجُوهُ مَا سَجَعَتْ وَرْقُ الْحَمَامِ عَلَى الأَغْصَانِ وَالْبَانِ»: مادامىكى كەپتەرلەر شاخلاردا سايراپلا تۇرىدىكەن، كۆڭلۈڭگە پۈككەن نەرسەڭگە ئېرىشىپ ياشارسەن. (ئىلاھىم، مەڭگۈ كۈتكىنىڭگە ئېرىشەرسەن.)

نَائِمٌ ج نُوَّامٌ وَ نِيَامٌ: ئۇخلىغۇچى، ئۇخلاۋاتقان، ئۇيۇشۇپ قالغان، ناركوز قىلغۇچى، ناركوز قىلىنغان.

نَاءٍ (النائي): يىراق.

يَعِيشُ فِي قَرْيَةٍ نَائِيَةٍ: ئۇ يىراق جايدا ياشايدۇ.

نَأَتَ يَنْأَتُ نَأْتًا وَ نَئِيتًا: ئىڭرىدى.

نَأَتَ الرَّجُلَ: كىشىگە ھەسەت قىلدى، كىشىنى كۆرەلمىدى.

نَأَثَ يَنْأَثُ نَأْثًا وَ مَنْأَثًا: يىراقلاشتى، يىراق بولدى، ئاستا بولدى، تېز ماڭدى.

نَأَجَ يَنْأَجُ نَئِيجًا وَنَأْجًا — الرِّيحُ: بوران چىقتى.

نَأَجَ إِلَى اللهِ فِي الدُّعَاءِ: ئاللاھقا ئىلتىجا قىلدى.

نَأَجَ الْخَبَرَ: خەۋەر تارقالدى.

نَأَجَ الأَمْرَ: ئىشنى كېچىكتۈردى.

نَأَجَ يَنْأَجُ نَأْجًا وَ نُؤَاجًا — الثَّوْرُ: ئۆكۈز مۆرىدى، بورقىرىدى.

نَئِجَ يَنْأَجُ نَأَجًا: ئاستا يېدى، ئۆمەللەپ يېدى.

نَئِجَ الْقَوْمُ: قوۋم بوراندا قالدى.

نَأَدَ يَنْأَدُ نَأْدًا: ھەسەت قىلدى.

نَأَدَتْهُ الْمُصِيبَةُ: ئۇنىڭغا مۇسىبەت كەلدى، بالا-قازاغا يولۇقتى.

نَأَدَهُ: ئۇنىڭغا ھەسەت قىلدى.

نَأَرَ يَنْأَرُ نَأْرًا: قالايمىقانچىلىق يۈز بەردى.

نَأَشَ يَنْأَشُ نَأْشًا — الشَّيْءَ: نەرسىنى تارتىۋالدى، زورلۇق بىلەن ئېلىۋالدى.

نَأَشَ الأَمْرَ: ئىشنى كېچىكتۈردى.

نَأَشَ مِنْ مَكَانِهِ: جايىدىن يىراقلاپ كەتتى.

نَأَشَهُ اللهُ: ئاللاھ ئۇنى تىرىلدۈردى.

نَأَفَ يَنْأَفُ نَأْفًا فِي الأَمْرِ: ئەستايىدىل ئىشلىدى، دىققەت بىلەن ئورۇنلىدى.

نَئِفَ يَنْأَفُ نَأْفًا وَنَأَفًا — مِنَ الشَّرَابِ: قانغۇدەك ئىچتى.

نَئِفَ الرَّجُلَ: ئۆچ كۆردى، يامان كۆردى، بىزار بولدى.

نَئِفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يېدى.

نَأَلَ يَنْأَلُ نَأْلًا و نَأَلَاناً وَ نَئِيلًا الْفَرَسُ: ئات يورغىلاپ ماڭدى.

نَأَلَهُ: ئۇنىڭغا ھەسەت قىلدى.

نَأَمَ يَنْأَمُ نَئِيمًا: ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلدى.

نَأْمَةٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ.

نَأْنَأَ يُنَأْنِئُ نَأْنَأَةً عَنِ الأَمْرِ: بوشاشتى، بوشاڭلىق قىلدى، سوغۇق مۇئامىلىدە بولدى.

نَأْنَأَ فِي الرَّأْيِ: ئىككىلىنىپ ... ئىككىتاسمىلىق قىلدى، ئەزمىلىك قىلدى.

نَأْنَأٌ ونَأْنَاءٌ و نُؤْنُؤٌ: ئاجىز، قورقۇنچاق، ئىرادىسىز، بوزەك.

نَؤُودٌ: ئاپەت، ھادىسە.

نَؤُورٌ: بۇس (ياغىنىڭ).

نَؤُوشٌ: كۈچلۈك، كۈچتۈڭگۈر.

نَأَى يَنْأَى نَأْيًا — عَنْهُ: يىراقلاشتى، يىراق تۇردى، ئايرىلدى، ئۇزاپ كەتتى، نېرى كەتتى.

«نَأَى عَنْ بَيْتِهِ»: ئۆيىدىن يىراقلاشتى.

نَأَى الشَّخْصُ بِجَانِبِهِ: تەكەببۇرلۇق قىلدى، ئاتىكارچىلىق قىلدى، چوڭچىلىق قىلدى، يۈز ئۆرۈدى، يىراقلاشتى.

﴿وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الإِنسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ﴾ ‹قرآن›: ئىنسانغا (تۈرلۈك نېمەتلەرنى)

بەرسەك، (پەرۋەردىگارىنىڭ ئىبادىتىدىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، (چوڭچىلىق قىلىپ) پەرۋەردىگارىدىن يىراقلىشىدۇ.

نُؤْيٌ وَ نِئْيٌ وَ نُؤْيٌ ج آنَاءٌ وَأُنْآءٌ وُ نُئِيٌّ و نِئِيٌّ: خەندەك، ئاكوپ.

نَئِيْشٌ: يىراق.

فَعَلَهُ نَئِيْشًا: ئۇ ئەمدى قىلدى.

جَاءَ نَئِيْشًا: ئۇ ئاستا كەلدى.

نَبَا يَنْبُوْ نُبُوًّا وَ نَبْوَةً — الطَّبْعُ عَنِ الشَّيْءِ: ئىنسان تەبىئىتى نەرسىدىن يىرگەندى.

نَبَتِ الصّوْرَةُ: سۈرەت سەت بولدى.

نَبَتْ جَنْبُهُ عَنِ الْفِرَاشِ: ئۇ ئارامسىزلىنىپ ئۇخلىيالمىدى.

نَبَتِ السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ: ئوق نىشانغا تەگمىدى.

«نَبَا عَنْ مَكَانِهِ، نَبَا بِهِ الْمَكَانَ»: ئورنىدىن چەتنىدى.

نَبَاتٌ: ئۈنمەك.

نَبَاتٌ ج نَبَاتَاتٌ: ئۆسۈملۈك، ئوت-چۆپ، گىياھ-ئېكىن.

«نَبَاتٌ حَوْلِيٌّ»: يىللىق ئۆسۈملۈك.

«نَبَاتٌ طِبِّيٌّ»: تېببىي ئۆسۈملۈك، دورا ئۆسۈملۈكى.

«نَبَاتٌ مَائِيٌّ»: سۇ ئۆسۈملۈكى.

«نَبَاتَاتُ الزِّيْنَةِ»: زىننەت ئۆسۈملۈكلىرى.

﴿وَهُوَ الَّذِيَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ بۇلۇتتىن يامغۇر سۈيىنى چۈشۈردى، شۇنىڭ بىلەن بارلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۈندۈردى.

عِلْمُ النَّبَاتِ: بوتانىكا.

نَبَاتِيٌّ: ئوتخور؛ گۆشسىز تاماق يەيدىغان ئادەم؛ ئۆسۈملۈكنىڭ، ئۆسۈملۈككە ئائىت.

دُهْنٌ نَبَاتِيٌّ: ئۆسۈملۈك مېيى؛ بوتانىكا ئالىمى.

الْمَمْلَكَةُ النَّبَاتِيَّةُ: ئۆسۈملۈك دۇنياسى.

الْمَعَرِّيْ مِنَ النَّبَاتِيِّيْنَ: ئەبۇلئەئلا مەئەررى گۆش يېمەيدىغانلاردىن ئىدى.

نَبَاجٌ: ئېگىزلىك، تۆپىلىك.

نُبَاجٌ: ئوسۇرۇق، كېرەكسىز نەرسە، كېرەكسىز ئادەم.

نُبَاجُ الْكَلْبِ: ئىتنىڭ هاۋشىشى.

نُبَاحٌ: ئىتنىڭ هاۋشىشى، قاۋىشى، هاۋشىماق.

«نُبَاحُ الْكِلَابِ لَايَضِرّ بِالسِّحَابِ»: ئىتنىڭ هاۋشىشى بۇلۇتقا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، بىر تال موينى تەۋرىتەلمەيدۇ؛ ئىت هۈرەر كارۋان يۈرەر.

نِبَالَةٌ: ئوق ياساش كەسپى.

نَبَالَةٌ: ئالىيجانابلىق، ئېسىلزادىلىك؛ زېرەكلىك.

نَبَاهَةٌ: ئەقىل، زېرەكلىك، چېچەنلىك؛ شۆھرەت، داڭق، شەرەپ، ئېسىللىك.

نَبَأَ يَنْبَأُ وَ نُبُوْءًا الشَّيْءُ: ئېگىز بولدى، ئۈستۈن بولدى، يۈكسەك بولدى.

نَبَأَ عَنْ كَذَا: يىرگەندى، يامان كۆردى، بىزار بولدى، نەپرەتلەندى.

نَبَأَ عَلَى قَوْمٍ: قوۋمغا تۇيۇقسىز هۇجۇم قىلدى.

نَبَأَ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ أُخْرَى: كۆچتى.

نَبَأَ يَنْبَأُ نَبْأً وَ نَبْأَةً: ئاستا توۋلىدى.

نَبَأَ نَبْأً الرَّجُلَ: خەۋەر قىلدى، خەۋەر يەتكۈزدى.

نَبَأٌ ج أَنْبَاءٌ: خەۋەر، مەلۇمات، ئىز-دېرەك، ئاخبارات، ئۇچۇر؛ هادىس، (يېڭى) خەۋەر.

أَنْبَاءُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش خەۋەرلىرى.

«نَشْرَةُ الْأَنْبَاءِ فِي الْإِذَاعَةِ وِالتِّلْفَزَةِ»: رادىئو ۋە تېلېۋىزىيىدە خەۋەرلەرنى ئاڭلىتىش.

﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُوْنَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيْمِ﴾ ‹قرآن›: (مۇشرىكلار ئۆزئارا نېمە توغرۇلۇق) سورىشىدۇ؟ ئۇلار چوڭ بىر خەۋەر (يەنى، قىيامەت توغرۇلۇق) سورىشىدۇ.

نَبْأَةٌ: ئىڭرىغان ئاۋاز، نالە-پەرياد، ئىتلارنىڭ

خىرقىرىغان ئاۋازى، خىرقىرىغان ئاۋاز.

نَبَّ يَنِبُّ نَبًّا ونَبِيْبًا: ۋارقىرىدى، تووۋلىدى، چىرقىرىدى.

نَبَّ التَّيْسُ: تېكە مەرىدى.

نَبَّاحٌ: كۆپ قاۋايدىغان، تولا ھاۋشىيدىغان، يالغانچى.

كَلْبٌ نَبَّاحٌ: قاتتىق ھاۋشىيدىغان ئىت.

نَبَّاخٌ مِنَ الْعَجِيْنِ: بولغان خېمىر.

نَبَّاذٌ: ھاراق سودىگىرى.

نَبَّارٌ: تووۋلىغۇچى، سۆرەن سالغۇچى.

رَجُلٌ نَبَّارٌ بِالْكَلَامِ: پاساھەتلىك ئادەم.

نَبَّاشٌ ج نَبَّاشُوْنَ: تولا كولايدىغان.

«نَمَّامٌ نَبَّاشٌ»: تولا گەپ كولايدىغان گەپ توشۇغۇچى، تولا گەپ كولايدىغان سۇخەنچى.

نَبَّاشُ الْقُبُوْرِ: كېپەن ئوغرىسى، قەبرە ئوغرىسى.

نَبَّالٌ: مەرگەن.

نَبَّأَ يُنَبِّئُ تَنْبِيْئًا فُلَانًا الْخَبَرَ وَ بِالْخَبَرِ: خەۋەر قىلدى، ئېيتتى، دەپ قويدى، ئۇقتۇردى، بىلدۈردى، مەلۇم قىلدى، ئېلان قىلدى، جاكارلىدى.

«نَبَأَهُ بِوُقُوْعِ الْخَطَرِ»: ئۇنىڭغا خەتەر يۈز بەرگەنلىكىنى خەۋەر قىلدى.

﴿إِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ «قرآن»: ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەرنى (ئۇنىڭ قايسى ھەق، قايسى ناھەق ئىكەنلىكىنى) ئاللاھ سىلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ.

نَبَّبَ يُنَبِّبُ تَنْبِيْبًا — النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك بوغۇملۇق بولدى.

نَبَّتَ يُنَبِّتُ تَنْبِيْتًا — الزَّرْعُ: ئۆسۈملۈك بىخ چىقاردى.

نَبَّتَ الشَّجَرَ: دەرەخ تىكتى.

نَبَّتَ الصَّبِيَّ: بالىنى تەربىيىلەپ ئۆستۈردى.

نَبَّذَ يُنَبِّذُ تَنْبِيْذًا: تاشلىدى.

نَبَّذَ التَّمْرَ أَوِ الْعِنَبَ: خورما ياكى ئۈزۈمدىن شاراب چىقاردى.

نَبَّضَ يُنَبِّضُ تَنْبِيْضًا الْقَوْسَ أَوْ فِيْهِ: يانى مىدىراتتى.

نَبَّضَتْهُ الْحُمَّى: قىزىتما ئۇنى تىترىتىۋەتتى.

نَبَّطَ يُنَبِّطُ تَنْبِيْطًا الْبِئْرَ: قۇدۇقنىڭ سۈيىنى چىقاردى، تارتتى.

نَبَّقَ يُنَبِّقُ تَنْبِيْقًا الشَّيْئُ: كۆرۈندى، ئاشكارا بولدى.

نَبَّقَ الْكِتَابَ: كىتابنى رەتلىك يازدى.

نَبَّقَ الشَّجَرَ: دەرەخنى رەتلىك تىكتى.

نَبَّهَ يُنَبِّهُ تَنْبِيْهًا — بِإسْمِهِ: ئۇنىڭ نامىنى چىقاردى.

نَبَّهَهُ مِنْ نَوْمِهِ: ئۇنى ئۇيقۇسىدىن ئويغاتتى.

نَبَّهَهُ عَلَى أَوْ إِلَى الْأَمْرِ: ۋاقىپلاندۇردى، ئۇقتۇردى، بىلدۈردى، ئاگاھلاندۇردى.

نَبَّهَ الرَّأْيَ الْعَامَّ: جامائەت پىكرىنى قوزغىدى.

نَبُّوتٌ ج نَبَابِيتُ: كالتەك، توقماق، تاياق.

نَبَتَ يَنْبُتُ نَبْتًا وَ نَبَاتًا — الزَّرْعُ: زىرائەت ئۈندى، ئۆستى.

نَبَتَتِ الْأَرْضُ: يەردە ئۆسۈملۈك ئۆستى.

نَبَتَ يَنْبُتُ نَبْتَةً وَ نَبَاتًا الْإِنْسَانُ: ياش قۇرامىغا يەتتى، ۋايىغە يەتتى، توشتى، تولدى، يېتىلدى.

نَبَتَ فُلَانٌ فِي مَنْبِتِ صِدْقٍ: پالانى ئېسىل ئائىلىدە ئۆستى.

نَبَتَ يَنْبُتُ نُبُوْتًا ثَدْيُ الْجَارِيَةِ: قىزنىڭ كۆكسى كۆتۈرۈلدى.

نَبْتٌ الْوَاحِدَةُ نَبْتَةٌ ج نُبُوتٌ: ئۆسۈملۈك.

«غَرَسَ فِي حَدِيْقَتِهِ نَبْتَةَ يَاسِمِيْنَ»: ئۇ بېغىدا ياسىمەن ئۆسۈملۈكىنى تىكتى.

نَبَثَ يَنْبُثُ نَبْثًا الْبِئْرَ: قۇدۇق قازدى، كولىدى،

ئويدى.

نَبَثَ الشَّيْءَ: ئاشكارىلىندى.

نَبَثَ عَنِ السِّرِّ أَوْ الْأَمْرِ: سىر ياكى ئىشنى ئىزدەپ ئاشكارىلىدى.

«فُلَانٌ يَنْبُثُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ»: پالانى كىشىلەرنىڭ ئەيىبلىرىنى ئاچىدۇ، كولايدۇ.

نَبَثٌ ج أَنْبَاثٌ: ئىز، قالدۇق.

نَبَجَانٌ ج نِبَاجٌ: تەھدىت، تەھدىت سۆزلىرى.

نَبَجَةٌ: تۆپىلىك، ئېگىزلىك.

نَبَحَ يَنْبَحُ نَبْحًا وَ نُبَاحًا — الْكَلْبُ: ئىت هاۋشىدى.

«إِنَّ الْكِلَابَ تَنْبَحُ وَالْقَافِلَةُ تَسِيرُ»: ئىت هۈرەر، كارۋان يۈرەر.

نَبَحَ الشَّاعِرُ: شائىر ھەجۋىي قىلدى.

نَبَخَ يَنْبَخُ نُبُوخًا — العَجِينُ: خېمىر بولدى.

نَبْحٌ: هاۋشىماق.

نَبْخٌ، نَبَخٌ: قاپارتقۇ.

نَبْخَةٌ: سەرەڭگە، گۇگۇت.

نَبَذَ يَنْبِذُ نَبْذًا وَ نَبَذَانًا — الشَّيْءَ: تاشلىدى، ئىرغىتىپ تاشلىدى، چۆرىدى، ۋاز كەچتى.

نَبَذَ الْعَهْدَ: ئەھدىنى بۇزدى، ئەمەلدىن قالدۇردى.

﴿فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ «قرآن»: مۇئاھىدىسىنى ئۇلارغا ئوچۇق-يورۇقلۇق بىلەن تاشلاپ بەرگىن.

نَبَذَ الْأَمْرَ: ئىشنى ئەمەلدىن قالدۇردى.

نَبَذَ الطَّاعَةَ: ئاسىيلىق قىلدى.

نَبْذٌ ج أَنْبَاذٌ: ئازغىنە، ئاز مىقداردا.

نُبْذَةٌ ج نُبَذٌ: كىچىك بىر پارچە، ئاز بىر بۆلۈك، قىسىم، بۆلۈم، ئورۇن؛ ماقالە، قىسقا مۇلاھىزە، قىسقا ئوبزور؛ بوغۇم، ئابزاس، پاراگراف.

نُبْذَةٌ عَنْ حَيَاتِهِ: ئۇنىڭ ھاياتىدىن بىر قىسىم.

نُبْذَةٌ مِنْ كِتَابٍ: كىتابتىن بىر ئابزاس.

نُبْذَةٌ تَارِيخِيَّةٌ: تارىخىي پارچە.

ذَكَرَ نُبَذًا مِنْ خِطَابِهِ: نۇتقىدىن بۆلەكلەرنى تىلغا ئېلىپ ئۆتتى.

نَبَرَ يَنْبِرُ نَبْرًا: كۆتۈردى.

نَبَرَ الْمُغَنِّيّ: ناخشىچى ئاۋازىنى كۆتۈردى.

نَبَرَ الرَّجُلَ: كىشىنى ئەيىبلىدى.

نَبْرٌ: كۆتۈرمەك، توسىماق، چەكلىمەك، دۈشكەلىمەك.

نَبْرُ الصَّوْتِ: ئاۋازنى كۆتۈرمەك.

نِبْرٌ ج أَنْبَارٌ: ئامبار، ساك، ئىسكىلات؛ كۆكۈيۈن، كانا، پاكار، پەسكەش.

نِبْرَاسٌ ج نَبَارِيسُ: چىراغ، باتۇر، قەھرىمان، يولۋاس، نەيزىنىڭ ئۇچى.

اِتَّخَذَ مِنْهُ نِبْرَاسًا: ئۇنى ئۈلگە قىلدى.

نَبْرَةٌ ج نَبَرَاتٌ: ئۇرغۇ، ئۇششۇق.

أَعْرِفُهُ مِنْ نَبْرَةِ صَوْتِهِ: ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ ئۇرغۇسىدىن تونۇيمەن.

نُبْرَةٌ ج نُبَرٌ: چوڭ بىر كاپام.

نَبْرِيجٌ: رىزىنكە ناسوس، رىزىنكە تۇرۇبا.

نَبَزَ يَنْبِزُ نَبْزًا: لەقەم قويدى.

«نَبَزَهُ بِالْأَعْرَجِ»: ئۇنىڭغا توكۇر دەپ لەقەم قويدى.

نَبْزٌ ج أَنْبَازٌ: لەقەم.

نَبِزٌ: ئەسلى پەس، زاتى پەس، پەسكەش.

نُبَزَةٌ: كىشىلەرگە تولا لەقەم قويىدىغان ئادەم.

نَبَسَ يَنْبِسُ نَبْسًا — الشَّخْصُ: ئىككى لىۋى مىدىرلاپ ئاستا سۆزلىدى، بۇ كۆپىنچە بولۇشسىز پېئىلدا قوللىنىلىدۇ.

«لَمْ يَنْبِسْ بِكَلِمَةٍ»: ھېچ نەرسە سۆزلىمىدى، لام-جىم دېمىدى.

نَبَسَ السِّرَّ: سىر ساقلىدى.

مَا نَبَسَ بِبِنْتِ شَفَةٍ: ئېغىز ئاچمىدى، لام-جىم دېمىدى.

نَبَشَ يَنْبُشُ نَبْشًا: ئاچتى، ئاشكارىلىدى.

«نَبَشَ عَنِ الْكَنْزِ»: كاننى ئاچتى.

نَبَشَ السِّرَّ: سىرنى ئاشكارىلىدى.

نَبَشَ الْقَبْرَ: قەبرىنى كولىدى؛ كېپەن ئوغرىلىدى.

نَبَشَ الْحَدِيْثَ: گەپ ئاختۇردى.

نَبَشَ الْجُثَّةَ مِنَ الْقَبْرِ: جەسەتنى قەبرىدىن كولاپ چىقاردى.

نَبَشَ لِعِيَالِهِ: تىرىكچىلىك قىلدى، تۇرمۇش كەچۈردى.

نَبْشٌ: قېزىپ تەكشۈرمەك.

نَبْشُ الْأَسْرَارِ / نَبْشٌ عَنِ الْأَسْرَارِ: سىرنى پاش قىلىش.

نَبَصَ يَنْبِصُ نَبْصًا الْغُلَامُ الْكَلْبَ: بالا ئىتنى ئىسقىرتىپ چاقىردى.

نَبَصَ الشَّعْرَ: چاچنى يۇكۈزلىدى.

نَبَصَ فِي الْمَجْلِسِ: يىغىندا سۆزلىدى.

مَا نَبَصَ بِكَلِمَةٍ أَوْ بِحَرْفٍ: لام-جىم دېمىدى.

نَبْصَةٌ: سۆز.

نَبَضَ يَنْبِضُ نَبْضًا وَ نَبَاضَانًا — الْعِرْقُ: تومۇر سوقتى.

«نَبَضَ الْقَلْبُ خَفِيْفًا»: يۈرەك يەڭگىل سوقتى، مىدىرلىدى.

نَبَضَ الْوَتَرَ: تارنى تېز ھەرىكەتلەندۈردى، تېز چەكتى.

مَا دَامَ فِيْهِ عِرْقٌ يَنْبِضُ: ھاياتلا بولىدىكەن، ئۆمۈر بويى.

مَا نَبَضَ لَهُ عِرْقٌ عَصَبِيَّةٍ: تەرەپبازلىق قىلمىدى.

نَبَضَ يَنْبُضُ نُبُوْضًا الْمَاءُ: سۇ يەرگە سىڭىپ كەتتى.

نَبْضٌ: تومۇر.

جَسَّ الطَّبِيْبُ نَبْضَ الْمَرِيْضِ: دوختۇر كېسەلنىڭ تومۇرىنى تۇتتى.

فُلَانٌ نَبْضُ الْفُؤَادِ: پالانى زىرەك، چېچەن.

نَبْضَةٌ ج نَبَضَاتٌ: بىر قېتىم سوقۇش.

نَبَطَ يَنْبُطُ نَبْطًا وَنُبُوْطًا الْمَاءُ: سۇ ئېتىلىپ چىقتى.

نَبَطَ الْبِئْرَ: قۇدۇقنىڭ سۈيىنى چىقاردى، تارتتى.

نَبَطَ الْعِلْمَ: ئىلىم تارقاتتى.

نَبَطَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئاشكارىلىدى.

نَبَطٌ ج أَنْبَاطٌ وَ نُبُوْطٌ: سۇنىڭ چوڭقۇرلۇقى.

فُلَانٌ لَا يُدْرَكُ نَبَطُهُ: ئۇنىڭ سەۋىيىسىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ئۆلچىگىلى بولمايدۇ.

نَبَطُ الْمَرْءِ: كىشىنىڭ ئىچكى سىرى.

نَبَعَ يَنْبَعُ نَبْعًا وَ نُبُوْعًا وَ نَبَعَانًا الْمَاءُ وَنَحْوُهُ مِنَ الْأَرْضِ: سۇ ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلار يەردىن ئېتىلىپ چىقتى.

«نَبَعَ النِّفْطُ فِي الْجَنُوْبِ»: جەنۇبتا نېفىت چىقتى.

«يَنْبُعُ الْعَرَقُ مِنَ الْجَبِيْنِ»: پېشانىدىن تەر چىقىۋاتىدۇ.

نَبْعٌ: بۇلاق، سۇنىڭ ئېتىلىپ چىقىشى.

فُلَانٌ صَلِيْبُ النَّبْعِ: ئېگىلمەس، سۇنماس ئادەم.

نَبْعٌ مَعْدَنِيٌّ: مىنېرال بۇلاق.

هُوَ مِنْ نَبْعٍ كَرِيْمٍ: ئۇنىڭ تېگى ئېسىل.

نَبَغَ يَنْبُغُ نُبُوْغًا: كۆرۈندى، پەيدا بولدى، مەيدانغا كەلدى، يۈز بەردى، شەكىللەندى، نامايان بولدى، روشەن بولدى، كۆزگە كۆرۈندى.

«نَبَغَ فِي الرِّيَاضِيَاتِ»: ماتېماتىكىدا ئۆزۈپ چىقتى.

نَبَغَ الشَّخْصُ: ئۇستۇنلۇك قازاندى، ماھارەت ھاسىل قىلدى.

نَبَغَ فِي فَنِّهِ: ئۆز سەنئىتىدە ئۇستۇنلۇك قازاندى.

نَبَغَ فِي الْعِلْمِ: ئىلىمدە توشتى، يېتىلدى.

نَبَغَ الشَّرَّ: يامانلىق يامرىدى.

نَبْغٌ: ئۇستۇنلۇك، ئەۋزەللىك.

نَبَقَ يَنْبُقُ نَبْقًا الشَّيْءُ: مەيدانغا چىقتى، ئاشكارا بولدى، كۆرۈندى.

نَبْقٌ نَبَقٌ: ياۋا چىلان، ئاكسىل دەرىخى.

نَبَكَ يَنْبُكُ نُبُوكًا الْمَكَانُ: جاي ئېگىز بولدى.

نَبْكَةٌ ج نَبَكٌ وَ نَبْكٌ وَ نِبَاكٌ وَ نُبُوكٌ: تۆپىلىك، دۆڭ، چوققا، كىچىك تاغ.

نَبَلَ يَنْبُلُ نَبْلًا الرَّجُلَ: كىشىنى ئوقيا بىلەن ئاتتى.

نَبَلَ الْهَدَفَ: نىشانغا ئاتتى.

نَبُلَ يَنْبُلُ نُبْلًا وَ نَبَالَةً الشَّخْصُ: ئېسىل بولدى، ياخشى بولدى.

نَبْلٌ: ئېسىل، ئالىيجاناب، زېرەك، چېچەن.

نُبْلٌ: ئالىيجانابلىق، ئېسىلزادىلىك، زېرەكلىك.

نَبْلَةٌ ج نِبَالٌ وَ نَبْلٌ: ئوق.

«أَمْطَرَهُ بِوَابِلٍ مِنَ النِّبَالِ»: ئۇنىڭ ئۈستىگە ئوق ياغدۇردى.

نُبْلَةٌ ج نُبْلَاتٌ: سوۋغا، سوۋغات، ئىنئام، ھەدىيە، تارتۇق.

نَبَهَ يَنْبُهُ وَ نَبُهَ يَنْبُهُ نَبَاهَةً: ئېسىل بولدى، ئالىيجاناب بولدى؛ مەشھۇر بولدى، داڭقى چىقتى.

«نَبَهَ الْعَالِمُ الْفُلَانِيُّ»: پالانى ئالىمنىڭ داڭقى چىقتى.

نَبِهَ يَنْبَهُ نَبَاهَةً: ئېسىل بولدى، ئالىيجاناب بولدى، مەشھۇر بولدى.

نَبِهَ نَبَهًا لِلْأَمْرِ: چۈشەندى، ئۇقتى، تۇيدى.

نَبِهَ نُبْهًا مِنْ نَوْمِهِ: ئۇيقۇسىدىن ئويغاندى.

نُبْهٌ: ئەقىل، زېرەكلىك، چېچەنلىك.

نَبِهٌ: ھوشيار، ئەقىللىق، زېرەك، چېچەن، ئېسىل، ئالىيجاناب، مۇنەۋۋەر، مەشھۇر.

نَبَهًا: دەل توغرا كېلىپ قېلىپ، تاسادىپەن.

وَجَدْتُ الضَّالَّةَ نَبَهًا: يىتتۈپ كەتكەن نەرسىنى تاسادىپىي تېپىۋالدىم.

نَبْوٌ: ئوقنىڭ نىشانغا تەگمەسلىكى.

نُبُوءَةٌ: ئاللاھنىڭ ۋەھيىنى ئىنسانلارغا يەتكۈزۈشى، پەيغەمبەرلىك؛ غايىبتىن خەۋەر بېرىش؛ ئالدىن ئېيتىپ بەرمەك، بېشارەت، مەلۇمات.

نُبُوءَةُ الْمُنَجِّمِينَ: مۇنەججىملەرنىڭ ئالدىن خەۋەر بېرىشى.

نَبْوَةٌ: دۆڭلۈك، چوققا.

«لِكُلِّ سَيْفٍ نَبْوَةٌ»: ھەرقانداق قىلىچنىڭ جايىغا تەگمەيدىغان چاغلىرى بولىدۇ.

نُبُوغٌ: ئەقىل-پاراسەت، زېرەكلىك، چېچەنلىك، ئۆتكۈرلۈك، تالانت، قابىلىيەت، ئۈستۈنلۈك، ئەۋزەللىك.

نُبُوٌّ: ئوقنىڭ نىشانغا تەگمەسلىكى.

نُبُوَّةٌ: غايىبتىن خەۋەر بېرىش، ئالدىن ئېيتىپ بېرىش، بېشارەت، مەلۇمات، ئاللاھنىڭ ۋەھيىنى ئىنسانلارغا يەتكۈزۈشى، پەيغەمبەرلىك.

﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ ‹قرآن›: پەيغەمبەرلىكنى ۋە كىتابنى ئۇلارنىڭ ئەۋلادىغا (ئاتا) قىلدۇق.

«رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ» ‹حديث›: مۇئمىننىڭ چۈشى پەيغەمبەرلىكنىڭ قىرىق ئالتە ھەسسىسىدىن بىر ھەسسىدۇر.

نَبَوِيٌّ: پەيغەمبەرلىك، پەيغەمبەرنىڭ.

«الْأَحَادِيثُ النَّبَوِيَّةُ»: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى (سۆزلىرى).

نَبِيءٌ نَبِيٌّ ج أَنْبِيَاءُ: پەيغەمبەر.

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِداً وَمُبَشِّراً وَنَذِيراً﴾ ‹قرآن›: ئى پەيغەمبەر، سېنى بىز ھەقىقەتەن گۇۋاھچى، بېشارەتچى، ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق.

نَبِيثٌ: كولانغان ئىز؛ ئەسكى، يامان، قولاق كەستى.

نَبِيْثَــةٌ ج نَبَائِــثُ: قــۇدۇق-ئۆســتەڭلەردىن چىقىرىلغان لاي؛ مەخپىيەتلىك، سىر.

نَبِيْذٌ ج أَنْبِذَةٌ: ئــۈزۈم يــاكى خورمــا، يــاكى باشقىلاردىن چىقىرىلغان شاراب، هاراق.

«نَبِيْذٌ أَحْمَرُ»: قىزىل هاراق.

«نَبِيْذٌ أَبْيَضُ»: ئاق هاراق.

نَبِيْرٌ: ئىرىمچىك.

نُبَيْرٌ: زىرەك، چېچەن.

نَبِيْشَةٌ: كولانغان، قېزىلغان.

نَبِيْلٌ ج نُبَلَاءُ م نَبِيْلَةٌ ج نَبَائِلُ وَ نَبِيْلَاتٌ: ياخشى، ئېسىل.

«دَبَّ السُّرُوْرُ بِكُلِّ قَلْبٍ مُشْرِقٍ بِلِقَائِكُمْ يَا صَفْوَةَ النُّبَلَاءِ»: ئــى ئېــسىلزادىلەر، ســىلەر بىــلەن ئۇچرىــشىپ، هەممەيلەننىــڭ قەلبــى شــادلىققا چۆمدى.

«هُوَ مِنْ عَائِلَةٍ نَبِيْلَةٍ»: ئۇ ئېسىل ئائىلىدىن.

«لَهُ رَأْيٌ نَبِيْلٌ»: ئۇنىڭ قارىشى ياخشى.

نَبِيْهٌ: هوشــيار، ئەقىللىــق، زىــرەك، ئېــسىل، ئالىيجاناب، مۇنەۋۋەر، مەشھۇر.

نِتَاجٌ: مېۋە، ئۈنۈم، مەھسۇلات.

«نِتَاجُ الضَّيْعَةِ مِنَ الْفَوَاكِهِ»: مېۋە مەھسۇلاتى.

نِتَاجُ الْكَاتِبِ: يازغۇچىنىڭ ئەسىرى.

نِتَاجُ الْأُدَبَاءِ الشُّبَّانِ: ياش ئەدىبلەرنىڭ ئەسىرى.

نِتَاجُ الْمَوَاشِيْ: تۆل، ئوغلاق.

نِتَاجُ الْمَصْنَعِ: سانائەت مەھسۇلاتلىرى.

نِتَاجُ الْأَرْضِ: يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى.

نُتَافٌ . نُتَافَةٌ: يۇلۇنغان موي.

نِتَاقٌ: ئۇدۇلى، روبىروسى.

«دَارُهُ نِتَاقَ دَارِيْ»: ئۇنىــڭ هويلىــسى مېنىــڭ هويلامنىڭ ئۇدۇلىدا.

نَتَانَةٌ: سېسىپ قالماق، پۇراپ قالماق، بۇزۇلۇپ قالماق.

نَتَانَةُ الْقُمَامَةِ: ئەخلەتنىڭ پۇرىقى.

نَتَانَةُ الْكَنِيْفِ: ئېغىل (ئوبۇرنا)نىڭ پۇرىقى.

نَتَأَ يَنْتَأُ نُتُوْءًا: تومپىيىــپ چىقتــى، چوقچىيىــپ چىقتــى، ئالاھىــدە كۆرۈنــدى، گەۋدىلەنــدى، هۆررەك پەيدا بولدى.

«نَتَأَتِ الصَّخْرَةُ فِي الْجَبَلِ»: تاغــدا قــورام تــاش چوقچىيىپ چىقتى.

«نَتَأَ ثَدْيُهَا»: ئۇنىڭ ئەمچىكى چىقتى.

نَتَأَةٌ: تۆپىلىك، دۆڭ، چوققا، ئېگىزلىك، كىچىك تاغ.

نَتَبَ يَنْتَبُ نُتُوْبًا الشَّيْءُ: نەرسە چوقچىيىپ چىقتى، تومپىيىپ چىقتى.

نَتَّ يَنِتُّ نَتِيْتًا وَ نَتًّا الْقِدْرُ: قازان قاينىدى.

نَتَّ مِنَ الْغَضَبِ: غەزىپى تاشتى.

نَتَّ مِنَ الْمَرَضِ: كېسەلدىن ئىڭرىدى.

نَتَّتَ يُنَتِّتُ تَنْتِيْتًا الْخَبَرَ: خەۋەرنى چۈشەندۈردى، ئىزاھلىدى.

نُتَّةٌ: (يامغۇر سۈيى يىغىلىپ قالىدىغان) ئورەك.

نَتَّفَ يُنَتِّفُ تَنْتِيْفًا: قاتتىق يۇلدى، يۇڭدىدى.

نَتَّفَ رِيْشَ الْفِرَاخِ: باچكىنى يۇڭدىدى.

نَــتَّنَ يُنَــتِّنُ تَنْتِيْنًــا الــشَّيْءَ: پۇرىتىــــــۋەتتى، سېسىتىۋەتتى.

«نَتَّنَ الْمَحَلَّ بِرَائِحَةِ الْكِبْرِيْتِ»: ماگىزىننى گوگۇت پۇرىقى بىلەن پۇرىتىۋەتتى.

نَتَجَ يَنْتِجُ نَتْجًا وَ نَتَاجًا الشَّيْءَ: چىقاردى.

نَتَجَ الْبَهِيْمَةَ: چارۋا مالنى تۇغدۇردى.

«نَتَجَ الرَّجُلُ الْحَامِلَ»: ئــادەم هامىلــدارنى (ئىگە بولۇپ) تۇغدۇردى.

«نَتَجَ هَذَا الْخِلَافُ مِنْ سُوْءِ تَصَرُّفِكَ»: بــۇ ئىختىلاپ سېنىڭ ناتوغرا هەرىكىتىڭدىن كېلىپ چىقتى.

نُتِجَ الْوَلَدُ: بالا تۇغۇلدى.

نَتَجَ الشَّيْءُ مِنَ الشَّيْءِ: چىقتى، پەيدا بولدى.

نَتَجَ الْوَلَدُ عِنْدَ الْعَامَّةِ: بالا ياشلار قاتارىغا كىردى.

نَتَحَ يَنْتِحُ نَتْحًا وَ نُتُوحًا الْعَرَقُ: بەدەندىن تەر چىقتى.

نَتَحَ الدَّسَمُ مِنَ الْإِنَاءِ: قاچىدىن ماي تەپچىرەپ چىقتى.

نَتْحٌ: تەپچىرىمەك.

نَتَخَ يَنْتِخُ نَتْخًا الشَّيْءَ: قومۇرۇۋەتتى.

نَتَخَ إِلَيْهِ بِبَصَرِهِ: ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدى.

نَتَخَ الثَّوْبَ بِالذَّهَبِ: كىيىمنى كالۋۇتۇن بىلەن تىكتى.

نَتَخَ فُلَانًا: پالانىنى خارلىدى.

«نَتَخْتُ الشَّوْكَةَ مِنْ رِجْلِيْ بِالْمَنَاتِخِ»: پۇتۇمدىن تىكەننى يىڭنە بىلەن ئېلىۋەتتىم.

نَتَخَ نَيْتَخًا بِالْمَكَانِ: يەرلەشتى، ماكانلاشتى، ئولتۇراقلاشتى.

نَتَرَ يَنْتُرُ نَتْرًا: بەك تارتتى.

«نَتَرَ الصَّبِيَّ مِنْ أَمَامِ السَّيَّارَةِ»: ماشىنىنىڭ ئالدىدىن بالىنى تارتىۋالدى.

نَتِرَ يَنْتَرُ نَتْرًا الشَّيْءُ: سېسىپ قالدى، بۇزۇلۇپ قالدى، پۇتۇپ كەتتى.

طَعْنٌ نَتْرٌ: قاتتىق سانچىق.

نَتَشَ يَنْتِشُ نَتْشًا: يۇلدى، سۇغاردى، تارتتى.

نَتَشَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

«مَا نَتَشَ مِنْهُ شَيْئًا»: ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسە ئالمىدى.

نَتَعَ يَنْتَعُ نَتْعًا وَ نُتُوعًا: ئاز-ئاز چىقتى.

«نَتَعَ الدَّمُ مِنَ الْجُرْحِ»: يارىدىن ئاز-ئاز قان چىقتى.

«نَتَعَ الْعَرَقُ مِنَ الْجِسْمِ»: بەدەندىن تەر چىقتى.

نَتَغَ يَنْتُغُ يَنْتِغُ نَتْغًا فُلَانًا: پالانىنى ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى، غەيۋىتىنى قىلدى.

نَتَفَ يَنْتِفُ نَتْفًا: يۇلدى، يۇڭدىدى.

«نَتَفَ الْمَرْأَةُ الدَّجَاجَةَ»: ئايال توخۇنى يۇڭدىدى.

نُتْفَةٌ ج نُتَفٌ: كىچىككىنە، ئازغىنە، ئازراق، ئاز - تولا، سەل-پەل.

«أَعْطَاهُ نُتْفَةً مِنَ الطَّعَامِ»: ئۇنىڭغا ئازغىنە يېمەكلىك بەردى.

نُتْفَةٌ مِنَ الْخِطَابِ: نەقىل قىلىنغان سۆز، سىتات ئېلىنغان سۆز.

نَتَقَ يَنْتُقُ / يَنْتِقُ نَتْقًا الشَّيْءَ: ئۆز جايىدىن كۆتۈردى، قومۇرۇپ تىكلىدى.

﴿وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ﴾ «قرآن»: ئۆز ۋاقتىدا (تۇر) تاغىنى قومۇرۇپ ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سايىۋەندەك تىكلىدۇق.

نَتَقَ الْجِرَابَ: تۇلۇمنى قاقتى.

نَتَقَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال كۆپ باللىق بولدى.

نَتْقٌ: ئۇدۇلى، روبىروسى.

نَتَلَ يَنْتِلُ نَتْلًا وَ نُتُولًا وَنَتَلَانًا مِنْ بَيْنِ الْقَوْمِ الشَّيْءَ: نەرسىنى قوۋم ئىچىدىن ئالدىغا تارتتى.

نَتَلَهُ: ئۇنى قوغلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى.

نَتَنَ يَنْتِنُ نَتْنًا: پۇراپ قالدى، سېسىپ قالدى، بۇزۇلۇپ قالدى.

«نَتَنَ اللَّحْمُ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ»: ئىسسىقنىڭ قاتتىقلىقىدىن گۆش سېسىپ قالدى.

نَتُنَ يَنْتُنُ نَتَانَةً: پۇراپ قالدى، سېسىپ قالدى.

نُتُوءٌ: كۆپمە، بۆرتمە، دۆڭ، دومباق، بۆرتۈپ چىقىپ تۇرغان، تومپىيىپ چىقىپ تۇرغان.

«جَلَسْنَا عَلَى نُتُوءٍ فِي الْجَبَلِ»: تاغدىكى تۆپىلىكتە ئولتۇردۇق.

نُتُوءٌ عَظْمِيٌّ: سۆڭەك ئۆسۈش.

نُتُوحٌ: دەرەخ يېلىمى.

نَتِيجَةٌ ج نَتَائِجُ: نەتىجە، ئۇنۇم، پايدا، ئاقىۋەت؛ كالىندار.

«النَّجَاحُ نَتِيجَةُ الْإِجْتِهَادِ»: مۇۋەپپەقىيەت

تېرىشچانلىقىنىڭ نەتىجىسى.
«وَصَلَ إِلَى نَتِيجَةٍ»: نەتىجىگە ئېرىشتى.
نَتِيجَةٌ طَبِيعِيَّةٌ: تەبىئىي نەتىجە.
نَتِيجَةٌ خَطِيرَةٌ: يامان ئاقىۋەت.
نَتِيجَةُ الْجَيْبِ: خاتىرە دەپتەر.
نَتِيفٌ: يۇلۇنغان موي.
نَتِيلَةٌ ج نَتَائِلُ: ۋاستە، قورال، ئۇسۇل.
نِثَاثٌ: يارىغا سۈرتىلىدىغان ماي.
نِثَارٌ: چاچماق، چاچقۇ (مۇراسىملاردىكى).
«مَا أَصَبْتُ مِنَ النِّثَارِ شَيْئًا»: چاچقۇدىن ھېچ نەرسە ئالالمىدىم.
نُثَارٌ. نُثَارَةٌ: چېچىلىپ قالغان.
نُثَالَةٌ: قالدۇقى، قېلىپ قالغىنى.
نَثَّ يَنِثُّ نَثًّا وَ نَثِيثًا الإِنَاءُ: قاچا تەپچىرىدى.
نَثَّ الْعَرَقُ: تەر چىقتى.
نَثَّ الرَّجُلُ: كىشى تەرلىدى.
نَثَّ الْخَبَرَ: خەۋەر تارقالدى.
نَثَّ فُلَانًا: كىشىنىڭ غەيۋىتىنى قىلدى.
نَثَّ يَنِثُّ نَثًّا الْجُرْحَ: يارىغا ماي سۈركىدى.
نَثَّاثٌ: پىتنىخور، سۆز-چۆچەك تارقاتقۇچى.
نَثَّرَ يُنَثِّرُ تَنْثِيرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى چېچىۋەتتى.
نَثَجَ يَنْثِجُ نَثْجًا وَ نَثَجًا الشَّيْءُ: بوشاپ كەتتى، سولىشىپ كەتتى.
نَثَجَ مَا فِي بَطْنِهِ: ئىچ - باغرىنى چىقاردى.
نَثَجَ بَطْنَهُ بِالسِّكِّينِ: قارنىنى پىچاق بىلەن ياردى.
نِثْجٌ: قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك.
نَثَرَ يَنْثُرُ نَثْرًا وَ نِثَارًا: چاچتى، يايدى، تارقاتتى، تېرىدى.
«نَثَرَ الْحَبَّ فِي الْحَقْلِ»: ئېتىزغا ئۇرۇق چاچتى.
نَثَرَ الْكَلَامَ: نەسر يازدى.
«أَدِيبٌ يَنْثُرُ وَ يَنْظِمُ»: نەسر ۋە نەزم يازىدىغان ئەدىب.
نَثَرَ السِّرَّ: سىرنى پاش قىلدى، ئاشكارىلىدى.
نَثْرٌ: چاچماق، ياپماق، پروزا؛ ئاز.
«لَهُ يَدٌ طُولَى فِي الشِّعْرِ وَ النَّثْرِ»: ئۇ نەزمى ۋە نەسرىي ئەسەر يېزىشتا ئىقتىدارلىق.
نَثَرٌ: چېچىلىپ قالغان.
نَثْرِيٌّ: نەسرىي پروزا، نەسرىي.
مَصَارِيفُ نَثْرِيَّةٌ: پارچە خىراجەت.
قَصِيدَةٌ نَثْرِيَّةٌ: چاچما شېئىر.
نَثْرِيَّاتٌ: مىلىچمال، چەرچىن مال.
«خَصَّصَ مَبْلَغًا صَغِيرًا لِنَثْرِيَّاتِهِ»: پارچە خىراجىتى ئۈچۈن ئازراق پۇل ئاجرىتىپ قويدى.
نَثَلٌ: كولانغان.
بِئْرٌ نَثَلٌ: سىنىك ئۇراك كولانغان.
نَثَمَ يَنْثِمُ نَثْمًا: ئېغىزنى يامان قىلدى، سەت گەپ قىلدى.
نِثْوَةٌ: قارا چاپلىماق.
نَثِيرٌ: چېچىلىپ كەتكەن، چېچىلاڭغۇ.
كَلَامُهُ دُرٌّ نَثِيرٌ: ئۇنىڭ سۆزى چېچىلغان گۆھەردۇر.
نَجَا يَنْجُو نَجَاءً وَ نَجَاةً: قۇتۇلدى.
نَجَا مِنَ الْخَطَرِ: خەتەردىن قۇتۇلدى.
نَجَا يَنْجُو نَجْوًا وَ نَجْوَى الشَّخْصَ: مۇڭداشتى، پىچىرلاشتى.
«نَجَا أُمَّهُ بِهُمُومِهِ»: ئانىسى بىلەن غەم-قايغۇلىرىنى ئېيتىپ مۇڭداشتى.
نُجَاءٌ: سۈركە دورىسى.
نَجَابَةٌ: ئېسىللىك، زېرەكلىك.
نَجَاةٌ: قۇتۇلۇش.
طَوْقُ النَّجَاةِ: قۇتۇلۇش بالونى.
زَوْرَقُ النَّجَاةِ: قۇتۇلۇش قولۇقى.
نَجَاحٌ: ئۇتۇق قازانماق.
نَجَاحٌ ج نَجَاحَاتٌ: نىشانغا يېتىش، مەقسەتكە يېتىش.

«تَجَاوَزَتْ نَجَاحَاتُكَ كُلَّ تَوَقُّعَاتِنَا»: سىنىڭ ئۇتۇقلىرىڭ كۈتكەنلىرىمىزدىن پۈتۈنلەي ئېشىپ كەتتى.

«لَقِيَ نَجَاحًا فِي مُحَاضَرَتِهِ»: ئۇ لېكسىيە سۆزلەشتە مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتى.

«حَقَّقَ نَجَاحَاتٍ كَثِيرَةً هَذَا الْعَامَ»: ئۇ بۇ يىل كۆپ ئۇتۇق قازاندى.

نَجَاحَةٌ: چىداملىق بولۇش، سەۋرچان بولۇش.

نِجَادٌ: ياردەملەشمەك؛ قىلىچنىڭ تاسمىسى.

هُوَ طَوِيلُ النِّجَادِ: ئۇنىڭ بويى ئېگىز.

نِجَارٌ. نُجَارٌ: ئەسلى، مەنبە.

نُجَارَةٌ: قىرىندى.

نِجَارَةٌ: ياغاچچىلىق.

تَلَقَّى دُرُوسًا فِي النِّجَارَةِ: ياغاچچىلىقنى ئۆگەندى.

نَجَاسَةٌ ج نَجَاسَاتٌ: نىجاسەت، پاسكىنىچىلىق.

نَجَاعَةٌ: پايدىلىق بولۇش.

نَجَاعَةُ الدَّوَاءِ: دورىنىڭ پايدىلىق بولۇشى.

نَجَاعَةُ الْهَوَاءِ النَّقِيِّ فِي الْجَبَلِ: تاغنىڭ ساپ هاۋاسىنىڭ پايدىلىق بولۇشى.

نِجَامَةٌ: ئاسترونومىيە.

نَجَاوَةٌ: كەك (زېمىن).

نَجُبَ يَنْجُبُ نَجَابَةً: ئېگى ياخشى ئېسىل بولدى؛ سۆز-ھەرىكىتىدە ماختاشقا ئەرزىيدىغان بولدى؛ زېرەكلىكتە تەڭتۇشلىرىدىن ئۈستۈن بولدى.

نَجَثَ يَنْجُثُ نَجْثًا عَنِ الْأَمْرِ: ئىزدەندى.

نَجَثَ الشَّيْءَ: نەرسىنى چىقاردى.

نَجَثَ الْقَوْمَ: قوۋمدىن ياردەم سورىدى.

نَجَّارٌ ج نَجَّارُونَ: ياغاچچى.

نَجَّاشٌ: ئوۋچى، شەيئىلەرنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنەلەيدىغان ئادەم.

نَجَّامٌ: مۇنەججىم، ئاسترونوم، پالچى، قۇرئەنداز.

نَجَّحَ يُنَجِّحُ تَنْجِيحًا: مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتۈردى.

«نَجَّحَهُ فِي الْمُسَابَقَةِ»: مۇسابىقىدە ئۇنى ئۇتۇققا ئېرىشتۈردى.

نَجَّدَ يُنَجِّدُ تَنْجِيدًا الْبَيْتَ: ئۆيىنى بېزىدى، تۈزەشتۈردى، زىننەتلىدى، ئورۇنلاشتۇردى، تەييارلىدى.

نَجَّزَ يُنَجِّزُ تَنْجِيزًا: تولۇق ئورۇنلىدى.

نَجَّسَ يُنَجِّسُ تَنْجِيسًا: پاسكىنا قىلدى، نىجىس قىلدى، بۇلغىدى.

نَجَّفَ يُنَجِّفُ تَنْجِيفًا: قاتتىق كولىدى.

نَجَّمَ يُنَجِّمُ تَنْجِيمًا: يۇلتۇزلارغا قاراپ پال ئاچتى.

نَجَّى يُنَجِّي تَنْجِيَةً: قۇتقۇزدى، قۇتۇلدۇردى.

«نَجَّى السَّبَّاحُ الْغَرِيقَ»: سۇ ئۈزگۈچى، سۇغا چۆكۈپ كەتكۈچىنى قۇتقۇزدى.

نَجَحَ يَنْجَحُ نَجْحًا وَ نُجْحًا وَ نَجَاحًا: ئۇتۇق قازاندى، مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتى.

«نَجَحَتِ الْبِنْتُ فِي الْإِمْتِحَانِ»: قىز ئىمتىھاندىن ئۆتتى.

نَجَحَ الْأَمْرُ: ئىش ئاسان بولدى، ئوڭۇشلۇق بولدى.

«نَجَحَتِ الْمُفَاوَضَاتُ»: سۆھبەت مۇۋەپپەقىيەتلىك بولدى.

نَجَخَ يَنْجَخُ نَجْخًا وَ نَجِيخًا الْمَوْجُ: دولقۇن ئۆركەشلىدى.

نَجَدَ يَنْجُدُ نُجُودًا: ئېگىز بولدى، كۆتۈرۈلدى.

نَجَدَ يَنْجُدُ نَجْدًا: ياردەم قىلدى.

نَجَدَ الْبَدَنُ عَرَقًا: بەدەندىن تەر ئاقتى.

نَجِدَ يَنْجَدُ نَجَدًا: هاردى، چارچىدى.

نَجِدَ الرَّجُلُ: ئادەم تەرلىدى.

نَجْدٌ: ياردەم قىلماق، ياردەم بەرمەك.

نَجْدٌ ج نِجَادٌ: ئېگىزلىك، يول.

﴿وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى كۆرسەتمىدۇقمۇ؟

نَجْدَةٌ ج نَجَدَاتٌ: تېز ياردەم؛ ياردەم بېرىپ كۈچەيتىش؛ باتۇرلۇق، قەھرىمانلىق.

«نَجَدَاتٌ عَسْكَرِيَّةٌ»: ئەسكىرىي ياردەملەر.

«النَّجْدَةَ! النَّجْدَةَ!»: قۇتقۇزۇڭلار! قۇتقۇزۇڭلار!

شُرْطَةُ النَّجْدَةِ: جىددىي قۇتقۇزۇش ساقچىلىرى.

نَجَدَ يَنْجُدُ نَجْدًا: چاپىتىدى؛ قاتتىق تەلەپ قىلدى، تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالدى.

نَجَرَ يَنْجُرُ نَجْرًا الْخَشَبَ: ياغاچچىلىق قىلدى، ياغاچنى رەندىلىدى.

نَجْرَانٌ م نَجْرَى ج نَجَارَى: گىرە، مۇجۇق؛ تەشنا، ئۇسسۇز.

إِبِلٌ نَجْرَى أَوْ نَجَارَى: ئۇسسۇز تۆگە.

نَجَزَ يَنْجُزُ نَجْزًا الشَّيْءُ: پۈتتى، ئورۇنلاندى.

نَجَزَ الْوَعْدُ: ۋەدە ئورۇنلاندى.

نَجَزَ الْعَمَلَ: ئىشنى ئورۇنلىدى، پۈتتۈردى، تاماملىدى.

نَجِزَ يَنْجَزُ نَجَزًا: تۈگىدى.

نَجُسَ يَنْجُسُ نَجَاسَةً: نىجىس بولدى، بۇلغاندى، پاسكىنا بولدى.

نَجُسَ الثَّوْبُ: كىيىم پاسكىنا بولدى.

نَجِسَ يَنْجَسُ نَجَسًا: نىجىس بولدى، پاسكىنا بولدى.

نَجَسٌ ج أَنْجَاسٌ: نىجىس، پاسكىنا، گۇناھكار.

نَجِسٌ: نىجىس، پاسكىنا، مەينەت.

﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾ «قرآن»: مۇشرىكلار (ئاللاھنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) پەقەت نىجىستۇر

نَجَشَ يَنْجُشُ نَجْشًا الصَّيْدَ: ئوۋنى قاچۇرۇۋەتتى.

نَجَشَ الْحَدِيثَ: سۆزنى تارقاتتى.

نَجَشَ النَّارَ: ئوت ياقتى.

«نَجَشَ فُلَانٌ فِي الْبَيْعِ»: مالنىڭ باھاسىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن سودىدا تىل بىرىكتۈرۈۋالدى.

نَجَشَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى بولۇشىچە ھەيدىدى.

نَجَشَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يىغىۋالدى.

نَجَعَ يَنْجَعُ نَجْعًا وَ نُجُوعًا: پايدىسى بولدى، ئۈنۈمى بولدى، تەسىرى بولدى.

نَجَعَ الْمَكَانَ: جايغا كەلدى، چۈشتى.

نَجَعَ الدَّوَاءُ: دورا پايدا قىلدى، ئۈنۈم بەردى.

«نَجَعَ الْبَدْوُ الرُّحَّلُ فِي مَوَاضِعِ الْكَلَإِ»: كۆچمەن چارۋىچىلار يايلاققا چۈشتى.

نَجْعٌ: پايدا قىلىش، ئۈنۈم بېرىش.

نَجْعٌ ج نُجُوعٌ: چۈشكۈن بولىدىغان ئوت-چۆپلۈك جاي، چېدىر، كىچىك كەنت، مەھەللە.

نُجْعَةٌ: ئوتلاق ئىزدەش، خەير-ساخاۋەتچىلەردىن ئىلتىپات تىلەش.

«هَذِهِ لَيْسَتْ بِدَارِ نُجْعَةٍ»: بۇ جاينىڭ ئوت-چۆپى يوق.

فُلَانٌ نُجْعَتِي: پالانى ساخاۋەتچىم.

نَجَفَ يَنْجُفُ نَجْفًا: كەستى، چاپتى.

نَجَفَ الْبِئْرَ: قۇدۇق كولىدى.

نَجَفٌ ج نِجَافٌ: دۆڭ، تۆپىلىك.

نَجَفَةٌ ج نَجَفٌ وَ نِجَافٌ: ساي ئوتتۇرىسىدىكى سۇ چىقمايدىغان دۆڭ.

نَجَفَةٌ ج نَجَفٌ وَ نَجَفَاتٌ: كۆپ لامپىلىق ئاسما چىراغ.

نَجَلَ يَنْجُلُ نَجْلًا الْمَوْلُودَ: بالا تۇغدى.

نَجَلَ الْأَرْضَ: يەر ھەيدىدى، تېرىدى.

نَجِلَ يَنْجَلُ نَجَلًا تِ الْعَيْنُ: كۆز چوڭ ۋە گۈزەل بولدى.

نَجْلٌ ج أَنْجَالٌ: ئوغۇل، بالا، پەرزەنت، ئەۋلاد، پۇشتى؛ ئەسلى، تېگى.

«هُوَ كَرِيمُ النَّجْلِ»: ئۇنىڭ تېگى ئېسىل.

«أَقَرَّ اللهُ عَيْنَكَ بِأَنْجَالِكَ»: ئاللاھ سىزنى باللىرىڭىز بىلەن خۇشال قىلسۇن.

نَجْلَاءُ ج نُجْلٌ: شەھلا كۆز.

«غَادَةٌ نَجْلَاءُ»: شەھلا كۆزلۈك نازىنىن.

«طَعْنَةٌ نَجْلَاءُ»: ئەجەللىك زەربە.

لَيْلَةٌ نَجْلَاءُ: ئۇزۇن كېچە.

نَجَمَ يَنْجُمُ نَجْمًا وَ نُجُومًا: مەيدانغا چىقتى، كۆرۈندى، پەيدا بولدى، مەيدانغا كەلدى، ئاشكارا بولدى، ئايان بولدى.

نَجَمَ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك كۆرۈندى، ئۈندى.

نَجَمَ عَنْهُ: تۇغۇلدى، يۈز بەردى، كېلىپ چىقتى.

نَجَمَ الدَّيْنَ: قەرزنى مۇددەتكە بۆلۈپ تاپشۇردى.

نَجَمَ الشَّاعِرُ: شائىرلىقتا ئۇستۇنلۇككە ئېرىشتى.

«نَجَمَ عَنْ فَوْضَى الْمُرُوْرِ كَثْرَةُ الْحَوَادِثِ»: قاتناشنىڭ قالايمىقانچىلىقىدىن كۆپلىگەن ۋەقەلەر كېلىپ چىقتى.

نَجْمٌ ج نُجُومٌ وَ أَنْجُمٌ: يۇلتۇز؛ ئوت-چۆپ، دەل-دەرەخ، باشاقلىق ئۆسۈملۈك، دانلىق ئۆسۈملۈك؛ چولپان.

﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى﴾ ‹قرآن›: ساقىغان يۇلتۇزلار بىلەن قەسەمكى ...

النَّجْمُ الْقُطْبِيّ: قۇتۇپ يۇلتۇز.

نَجْمٌ بِذَنَبٍ: كومېتا، قۇيرۇقلۇق يۇلتۇز.

نَجْمُ الصُّبْحِ: چولپان يۇلتۇز، ۋېنېرا، زۆھرە يۇلتۇز.

﴿وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ﴾ ‹قرآن›: ئوت-چۆپ، دەل-دەرەخلەر سەجدە قىلىدۇ (يەنى، ئاللاھنىڭ ئىرادىسىگە بويسۇنىدۇ).

«أَفَلَ نَجْمُهُ»: ئۇنى نەس باستى.

«عَلَا نَجْمُهُ»: ئۇنىڭ تەلىيى كەلدى.

«هُوَ نَجْمُ السِّيْنَمَا»: ئۇ كىنو چولپىنى.

النُّجُومُ الثَّوَابِتُ: تۇرغۇن يۇلتۇزلار.

عِلْمُ النُّجُومِ: ئاسترونومىيە.

عِبَادَةُ النُّجُومِ: يۇلتۇزلارغا چوقۇنۇش.

نَجْمَةٌ ج نَجْمٌ وَ نُجُومٌ: يۇلتۇز، چولپان، يۇلتۇز بەلگىسى؛ مېھمانخانىلارنى دەرىجىگە ئايرىش ئۆلچىمى.

نَجْمَةٌ عَالَمِيَّةٌ: خەلقئارالىق چولپان.

«فُنْدُقٌ ثَلَاثَةُ نُجُومٍ»: ئۈچ يۇلتۇزلۇق مېھمانخانا.

«فُنْدُقٌ خَمْسَةُ نُجُومٍ»: بەش يۇلتۇزلۇق مېھمانخانا.

نَجْمِيٌّ: يۇلتۇزنىڭ، يۇلتۇزغا ئائىت، يۇلتۇزدەك.

نَجْوٌ: مۇكچىيىش؛ گەندە، سۈيدۈك، قىغ، ماياق.

نَجْوَةٌ ج نِجَاءٌ: ئېگىزلىك، قاپتال.

نَجْوَى: پىچىرلىشىش، مەخپىي سۆھبەت.

﴿إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ﴾ ‹قرآن›: (گۇناھ توغرىسىدا) پىچىرلىشىش شەيتاندىن.

نَجِيبٌ ج أَنْجَابٌ وَ نُجَبَاءُ وَ نُجُبٌ: ئېسىل، ئارتۇق، مۇنەۋۋەر، زېرەك.

«وَلَدٌ نَجِيبٌ»: ئېسىل بالا.

«فَتَاةٌ نَجِيبَةٌ»: ئېسىل قىز.

نَجِيثٌ: سىر، مەقسەت، نىشان؛ ئاستا.

«بَدَا نَجِيثُ الْقَوْمِ»: قوۋمنىڭ سىرى ئاشكارىلاندى.

«أَمْرٌ لَهُ نَجِيثٌ»: ئاقىۋىتى يامان ئىش.

«نَجِيثُ الْبِئْرِ»: قۇدۇقتىن چىقىرىلغان توپا.

نَجِيحٌ م نَجِيحَةٌ: مۇۋەپپەقىيەت قازانغۇچى.

رَأْيٌ نَجِيحٌ: توغرا پىكىر.

رَجُلٌ نَجِيحٌ: چىداملىق ئادەم.

سَيْرٌ نَجِيحٌ: تېز مېڭىش.

مَكَانٌ نَجِيحٌ: يېقىن جاي.

نَجِيشٌ: ئوۋچى.

نَجِيعٌ: پايدىلىق، ئۈنۈملۈك.

نَحَا يَنْحُو نَحْوًا الشَّخْصُ إِلَى الشَّيْءِ: مايىل بولدى، نىشانلىدى، يۈزلەندى.

نَحَا نَحْوَهُ: ئۇنىڭ ئىزىدىن ماڭدى

«نَحَا نَحْوَ أُسْتَاذِهِ»: ئۇستازىنىڭ ئىزىدىن ماڭدى، ئۇستازىغا ئەگەشتى.

نُحَابٌ: يۆتەل.

نِحَاتَةٌ: ئۇششاق، ئۇۋاق.

نُحَاتَةٌ ج نُحَاتَاتٌ: قىرىندى، چىپىندى، تارىشا.

نَحَاحٌ: سېخىيلىق، مەردلىك؛ بېخىللىق.

نِحَازٌ: ئەسلى، تېگى ـ تەكتى، كېلىپ چىقىشى.

نُحَازَةٌ: بىر پارچە گۆش.

نُحَاسٌ: مىس.

«نُحَاسٌ أَحْمَرُ»: قىزىل مىس.

«نُحَاسٌ أَصْفَرُ»: سېرىق مىس.

نِحَاسَةٌ: مىسكەرچىلىك.

نُحَاسِيٌّ: مىسلىق.

نُحَاسِيُّ اللَّوْنِ: مىس رەڭ.

الْعَصْرُ النُّحَاسِيُّ: مىس قورال دەۋرى.

نُقُودٌ نُحَاسِيَّةٌ: مىس پۇللار.

الْآلَاتُ النُّحَاسِيَّةُ: پۈۋلەپ چالىدىغان مۇزىكا ئەسۋابلىرى.

نَحَافَةٌ: ئورۇقلۇق، جۇدەڭگىلىك، ئاجىزلىق.

نِحَالَةٌ: ھەسەل ھەرىسى، ھەرە بېقىش.

«تُشَجِّعُ الدَّوْلَةُ النِّحَالَةَ»: دۆلەت ھەسەل ھەرىسى بېقىشقا ئىلھاملاندۇرۇۋاتىدۇ.

نَحَبَ يَنْحُبُ نَحْبًا وَ نَحِيبًا: قاتتىق يىغلىدى، ئۆكسۈپ يىغلىدى.

نَحْبٌ: قاتتىق يىغلىماق، پاكىت، ئىسپات، روھ، ئىرادە، ۋاقىت، چاغ، قىمار، يۆتەل، ئۇيقۇ، سېمىزلىك.

قَضَي نَحْبَهُ: ئۇ ئۆلدى.

﴿فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ بەزىسى (ئەھدىگە ۋاپا قىلىپ) شېھىت بولدى.

نُحْبَةٌ: تەلەي، تەقدىر.

نَحَتَ يَنْحِتُ نَحْتًا وَ نَحِيْتًا: يونىدى، ئويدى.

نَحَتَ الْجَبَلَ: تاغنى تەشتى، تاغدىن تاشلارنى كەستى، تاغنى تېشىپ ياسىدى.

﴿قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ﴾ «قرآن»: ئىبراھىم ئېيتتى: «(ئۆزۈڭلار) ئويۇپ ياسىغان بۇتلارغا چوقۇنامسىلەر؟».

نَحَتَ الْكَلِمَةَ: سۆز ياسىدى. «صلعم» «صلي الله عليه وسلم» دىن قىسقارتىپ ياسالغاندەك.

نَحَتَهُ بِلِسَانِهِ: تۆھمەت قىلدى، قارىلىدى، ھاقارەتلىدى.

نَحْتٌ: ئويمىچىلىق.

نَحْتُ الْكَلَامِ: سۆز ياسىماق.

نَحْتُ التَّمَاثِيْلِ: ھەيكەلتاراشلىق، ئويمىچىلىق.

غَزَالَةٌ رَائِعَةُ النَّحْتِ: چىرايلىق ئويۇپ چىقىرىلغان ئاھۇ ھەيكىلى.

نَحَّاتٌ ج نَحَّاتُوْنَ: ئويمىچى، قىرغۇچى، نەققاش.

نَحَّاتُ الْحَجَرِ: تاشچى.

«نَحَّاتُ الرُّخَامِ»: مەرمەر تاش ياسىغۇچى.

نَحَّاتُ الْخَشَبِ: ياغاچچى.

نَحَّاتُ التَّمَاثِيْلِ: ھەيكەلتاراش.

نَحَّارٌ: قاسساپ؛ سېخىي.

نَحَّاسٌ ج نَحَّاسُوْنَ: مىسكەر.

نَحَّاطٌ: ھاكاۋۇر.

نَحَّالٌ ج نَحَّالُوْنَ: ھەسەل ھەرىسى باققۇچى.

نَحَّامٌ: كۆپ ھاسىرايدىغان، كۆپ يۆتىلىدىغان، بېخىل، يولۋاس.

نَحَّبَ يُنَحِّبُ تَنْحِيبًا فِي الْأَمْرِ: تىرىشتى.

نَحَّبَ عَلَي الشَّيْءِ: ئۆز ئۈستىگە ئالدى.

نَحَّبَهُ السَّفَرُ: سەپەر ئۇنى چارچىتىۋەتتى.

نَحَّسَ يُنَحِّسُ تَنْحِيسًا الْأَخْبَارَ: رازۋېدكا قىلدى، تەكشۈردى، ئاخبارات ئىگىلىدى.

«نَحَّسَ الْآنِيَّةَ»: قاچىلارغا مىس يالاتتى.

نَحَّي يُنَحِّي تَنْحِيَةً: نېرى قىلدى، چەتكە چىقاردى، ئۆز جايىدىن ئېلىۋەتتى.

«نَحَّي الْحِجَارَةَ مِنَ الطَّرِيْقِ»: تاشنى يولدىن نېرى

قىلىۋەتتى.

نَحَرَ يَنْحَرُ نَحْرًا: بوغۇزلىدى، ئۆلتۈردى.

«نَحَرَ الْبَعِيرَ»: تۆگىنى بوغۇزلىدى.

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾ ‹قۇرئان›: پەرۋەردىگارىڭ ئۈچۈن ناماز ئوقۇغىن ۋە قۇربانلىق قىلغىن.

نَحَرَ الْأُمُورَ عِلْمًا: ئىشلارنى پۇختا ئورۇنلىدى.

نَحْرٌ: بوغۇزلىماق.

نَحْرٌ ج نُحُورٌ: بوغۇز (كېكىرتەك).

يَوْمُ النَّحْرِ: قۇربان ھېيت كۈنى.

نِحْرِيرٌ ج نَحَارِيرُ: ئۆز ئىلمىدە ماھىر، يېتىشكەن، پىششىق.

«الْإِمَامُ الْعَالِمُ النِّحْرِيرُ»: يېتىشكەن ئالىم، پېشۋا.

نَحِزَ يَنْحَزُ نَحَزًا وَ نُحَازًا: يۆتەلدى.

نَحَسَ يَنْحَسُ نَحْسًا الشَّخْصَ: شەخسكە زىيان سالدى، ئازار بەردى.

نُحِسَ الشَّخْصُ: پالاكەت باستى، نەس باستى.

نَحُسَ يَنْحُسُ نَحْسًا وَ نُحُوسَةً الشَّخْصُ: چارچىدى، زىيان-زەخمەتكە ئۇچرىدى.

نَحْسٌ: نەس باسماق، پالاكەت باسماق.

نَحْسٌ ج نُحُوسٌ: نەسلىك، بەختسىزلىك.

«لَازَمَهُ النَّحْسُ»: ئۇنى نەس باستى.

جَلَبَ لَهُ النَّحْسَ: ئۇنىڭغا بەختسىزلىك كەلتۈردى.

أَمْرٌ نَحْسٌ: پالاكەتكە ئۇچرىغان ئىش.

يَوْمٌ نَحْسٌ: نەس باسقان كۈن، شۇم كۈن.

نَحَصَ يَنْحَصُ نُحُوصًا النَّاقَةُ: تۆگە سەمرىپ كەتتى.

نَحَضَ يَنْحُضُ نَحَاضَةً: سەمرىپ كەتتى.

نَحْضٌ ج نِحَاضٌ وَ نُحُوضٌ: سەمرىپ تىقىلىپ كېتىش.

نَحَطَ يَنْحِطُ نَحْطًا وَ نَحِيطًا: چارچاش ياكى غەزەپتىن ۋارقىرىدى.

نَحُفَ يَنْحُفُ نَحَافَةً: ئورۇقلىدى، جۇدىدى، يادىدى، ئاجىزلىدى.

نَحَلَ يَنْحَلُ نَحْلًا الْقَوْلَ: يالغاننى ياسىدى، ئويدۇرۇپ چىقاردى، ساختىلاشتۇردى؛ توقۇپ چىقتى.

نَحَلَهُ الْمَرَضُ: كېسەللىك ئۇنى ئورۇقلىتىۋەتتى.

نَحُلَ يَنْحُلُ نُحُولًا: ئورۇقلىدى، جۇدىدى، يادىدى.

«نَحُلَتِ الْفَتَاةُ»: قىز ياداپ كەتتى.

نَحْلٌ: ئويدۇرماق، توقۇماق؛ ھەسەل ھەرىسى، بال ھەرىسى.

﴿وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا﴾ ‹قۇرئان›: پەرۋەردىگارىڭ ھەسەل ھەرىسىگە ئىلھام بىلەن بىلدۈردى: «تاغلاردا ئۇۋا تۈزگىن».

نِحْلَةٌ: سوۋغا، ھەدىيە.

﴿وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ ‹قۇرئان›: ئاياللارغا ئۇلارنىڭ مەھرىلىرىنى خۇشاللىق بىلەن سوۋغا قىلىپ بېرىڭلار.

نِحْلَةٌ ج نِحَلٌ: مەزھەپ، ئەقىدە.

نَحَمَ يَنْحِمُ نَحْمًا وَ نَحِيمًا وَ نَحَمَانًا: ھاسىرىدى، ھۆمۈدىدى، نەپسى سىقىلدى.

نَحَمَ السَّبُعُ: يولۋاس خىرقىرىدى.

نَحْمَةٌ: يۆتەل.

نَحْنُ: بىز.

نَحْنُ تُجَّارٌ: بىز سودىگەرلەر.

ئەسكەرتىش: بەزىدە ئۆزىنى ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن «مەن» دېگەن سۆز «بىز» سۆزى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

«نَحْنُ رَئِيسُ الْجُمْهُورِيَّةِ قَرَّرْنَا ...»: بىز جۇمھۇرىيەت رەئىسى قارار قىلدۇقكى ...

نَحْنَحَ يُنَحْنِحُ نَحْنَحَةً: ھاسىرىدى.

نَحْنَحَةٌ: ھاسىرىماق.

نَحْوٌ ج أَنْحَاءٌ: تەرەپ، يان، يۆنىلىش، نىشان، ئورۇن، جەھەت، يول، ئۇسۇل، چارە،

تەدبىر، شەكىل، پاسون، يوسۇن.

«سَارَ عَلَى هَذَا النَّحْوِ»: مۇشۇ يول بويىچە ماڭدى.

«عَلَى نَحْوٍ لَمْ يُعْهَدْ مِنْ قَبْلُ»: ئىلگىرى كۆرۈلمىگەن ئۇسۇلدا.

«جَاءَ فِي نَحْوِ السَّابِعَةِ مَسَاءً»: ئۇ كەچ سائەت يەتتە ئەتراپىدا كەلدى.

عِلْمُ النَّحْوِ: سىنتاكسىس ئىلمى، جۈملە تۈزۈلۈشى ھەققىدىكى پەن.

اَلصَّرْفُ وَالنَّحْوُ: مورفولوگىيە ۋە سىنتاكسىس.

نُحُوسَةٌ: چارچاش، زىيان-زەخمەتكە ئۇچراش.

نَحْوِيٌّ: سىنتاكسىسقا مۇناسىۋەتلىك.

«دِرَاسَةٌ نَحْوِيَّةٌ»: سىنتاكسىس ئۆگەنمەك.

نَحْوِيٌّ ج نَحْوِيُّونَ وَ نُحَاةٌ: سىنتاكسىسشۇناس، نەھۋىشۇناس.

نَحِيبٌ: يىغا.

نَحِيتٌ: چىپىلغان تىۈزلەنگەن، ئويۇپ چۈشۈرۈلگەن، ئويۇلغان، قىرىلغان.

نَحِيحٌ: ئىڭقىل، خىرقىرىغان ئاۋاز.

نَحِيسٌ: قورغاقچىلىق.

«عَامٌ نَحِيسٌ»: قورغاقچىلىق يىل.

نَحِيسٌ ج نُحَسَاءُ: بەختسىز، تەلەيسىز.

«رَجُلٌ نَحِيسٌ»: تەلەيسىز ئادەم.

نَحِيفٌ ج نُحَفَاءُ: ئورۇق، جۈدەڭگۈ، سولغۇن.

«هُوَ نَحِيفُ الدِّيْنِ»: ئۇنىڭ دىنى ئاجىز.

«أَجْسَامٌ نَحِيفَةٌ»: ئورۇق بەدەن.

نَحِيلٌ ج نَحْلَى: ئورۇق، ياداڭغۇ.

«طِفْلٌ نَحِيلٌ»: ئورۇق بوۋاق.

نَحِيمٌ: خىرقىرىغان ئاۋاز.

نَخَا يَنْخُو نَخْوَةً: پەخىرلەندى، چوڭلۇق قىلدى.

«يَنْخُو بِمَالِهِ وَبَنِيْهِ»: مېلى ۋە ئوغۇللىرى بىلەن پەخىرلىنىدۇ.

نِخَابٌ: يۈرەك پەردىسى.

نُخَاخَةٌ: يىلىك.

نِخَاسَةٌ: ئات-ئۇلاغ تىجارىتى؛ قۇل سودىسى، قۇل تىجارىتى.

نُخَاعٌ: يۇلۇن.

نُخَاعَةٌ ج نُخَاعَاتٌ: بەلغەم.

نِخَافٌ ج أَنْخِفَةٌ: ئاياغ كىيىم.

نُخَالَةٌ: كېپەك.

نُخَالَةُ الدَّقِيْقِ: ئۇننىڭ كېپىكى.

نُخَامَةٌ: بەلغەم.

«لَا تَرْمِ بِنُخَامَتِكَ فِي الطَّرِيْقِ»: بەلغىمىڭنى يولغا تۈكۈرمە.

نَخَبَ يَنْخُبُ نَخْبًا الشَّيْءَ: تاللىدى، ئىلغىدى، خىللىدى.

نَخْبٌ: قورقۇنچاق، ئېسىل مەي، شەربەت.

«شَرِبَ نَخْبَ فُلَانٍ»: پالانىنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن ئىچتى.

«شَرِبَ عَلَى نَخْبِ الضُّيُوْفِ»: مېھمانلار بىلەن قەدەھ سوقۇشتۇردى.

نُخْبَةٌ ج نُخَبٌ: تاللانغان، خىللانغان، سايلانغان.

«نُخْبَةُ الْقَوْمِ»: قوۋم ئىچىدىن تاللانغان مۇنەۋۋەر.

«نُخْبَةٌ مِنْ ذَوِي الْمَكَانَةِ»: مەرتىۋىلىك ئادەملەردىن سايلانغان.

«نُخْبَةٌ مِنَ الْكُتُبِ»: كىتابلاردىن تاللانما.

«نُخْبَةٌ مِنَ الْأَفْلَامِ»: فىلىملەردىن تاللانما.

نَخَتَ يَنْخُتُ نَخْتًا الطَّائِرُ الشَّيْءَ: قۇش بىر نەرسىنى چوقۇلىدى.

نَخَتَ الْقَوْلَ: سۆزنى تەكشۈرۈپ كۆردى.

نَخَّ يَنُخُّ نَخًّا الْإِبِلَ: تۆگىنى قاتتىق ھەيدىدى، تۆگىنى «چۆك، چۆك»، دېدى.

نَخٌّ ج أَنْخَاخٌ: پايانداز.

نُخٌّ: يىلىك.

نَخَّاجَةٌ: سۇ چىپچىش ئەسۋابى.

نَخَّاسٌ ج نَخَّاسُوْنَ: ئات-ئۇلاغ سودىگىرى، قۇل سودىگىرى.

«يَلْتَقِي النَّخَّاسُوْنَ فِي سُوْقِ الْأَحَدِ»: ئۇلاغ سودىگەرلىرى يەكشەنبە بازاردا ئۇچرىشىدۇ.

«كَثُرَ النَّخَّاسُوْنَ فِي الْقَرْنِ السَّادِسَ عَشَرَ»: قۇل سودىگەرلىرى 16 - ئەسىردە كۆپ بولغان.

نَخَرَ يَنْخُرُ نَخْرًا: يېدى.

«نَخَرَ السُّوْسُ الْخَشَبَ»: ياغاچنى قۇرت يېدى.

نَخَرَ يَنْخِرُ نَخِيْرًا: خورەك تارتتى.

نَخِرَ يَنْخَرُ نَخَرًا الْعُوْدُ أَوِ الْعَظْمُ: چىرىدى.

نَخِرٌ: چىرىگەن.

﴿أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا نَّخِرَةً﴾ ‹قرآن›: ئۇ بىزنىڭ چىرىگەن سۆڭەك بولۇپ قالغان ۋاقتىمىز ئەمەسمۇ؟

نَخَزَ يَنْخُزُ نَخْزًا: سانجىدى.

«نَخَزَ الْحِمَارَ بِالْعَصَا»: ئېشەكنى تاياق بىلەن نوقۇدى.

نَخَزَهُ بِكَلِمَةٍ: ئۇنىڭغا دەشنام بەردى، ئازار بەردى.

«مَا أَشَدَّ نَخْزَهَا»: نېمىدېگەن قاتتىق ئازار.

نَخَسَ يَنْخُسُ نَخْسًا الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى تاياق بىلەن نوقۇدى.

نَخَصَ يَنْخَصُ نَخْصًا: ئورۇقلاپ كەتتى، ياداپ كەتتى.

«نَخَصَ فُلَانًا الْكِبَرُ»: ياشانغانلىق پالاننى ئاجىزلىتىۋەتتى.

نَخَطَ يَنْخَطُ نَخْطًا إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا تۇيۇقسىز زەربە بەردى.

نَخَطَ عَلَيْهِ: چوڭچىلىق قىلدى، ھاكاۋۇرلۇق قىلدى.

نَخَطَ الْمُخَاطَ مِنْ أَنْفِهِ: مىشقىردى.

نُخْطٌ. نَخْطٌ: يىلىك.

نَخَعَ يَنْخَعُ نُخُوعًا: بەلغەم تۆكۈردى، مىشقاردى.

نَخْفَةٌ: تاغ ئۈستىدىكى ئويمان جاي.

نَخَلَ يَنْخُلُ نَخْلًا: تاسقىدى.

«نَخَلَتِ الدَّقِيْقَ»: ئۇن تاسقىدى.

«نَخَلَ السَّحَابُ الْمَطَرَ»: بۇلۇت يامغۇرنى قويۇۋەتتى.

نَخَلَ الْكَلَامَ: سۆزنى تۈجۈپلىدى.

نَخْلٌ: تاسقىماق.

نَخْلٌ ج نَخِيْلٌ: خورما.

﴿فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ﴾ ‹قرآن›: ئۇ ئىككى جەننەتتە مېۋىلەر، خورمىلار ۋە ئانارلار بار.

نَخَمَ يَنْخَمُ نَخْمًا: تۆكۈردى، مىشقاردى.

نَخْوَةٌ: پەخىرلەنمەك؛ قەھرىمانلىق، قىزغىنلىق، ئادەمگەرچىلىك.

«يُدَافِعُ عَنِ الْمَظْلُوْمِيْنَ بِكُلِّ نَخْوَةٍ»: ئېزىلگەنلەرنى پۈتۈن قىزغىنلىق بىلەن قوغدايدۇ.

نَخِيْبٌ ج نُخُبٌ: ھېسسىياتسىز، مەتۇ، ئەقىلسىز، قورقۇنچاق.

نِدَاءٌ: چاقىرماق، چاقىرىق، توۋلىماق، مۇناجات.

«نِدَاءٌ هَاتِفِيٌّ»: تېلېفوندا چاقىرىش.

«أَصْدَرَ الزَّعِيْمُ نِدَاءً لِأَتْبَاعِهِ»: داھىي ئۆز تەۋەلىرىگە چاقىرىق چىقاردى.

﴿إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا﴾ ‹قرآن›: ئۇ ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىغا پەس ئاۋازدا مۇناجات قىلدى.

«إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُوْلُوْا مِثْلَ مَا يَقُوْلُ الْمُؤَذِّنُ» ‹حديث›: ئەزان ئاۋازىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا، مۇئەززىن نېمە دېسە شۇنى دەڭلار.

نِدَافَةٌ: پاختا ئېتىش كەسپى.

نَدَامَةٌ: پۇشايمان قىلماق، نادامەت.

«إِنَّكُمْ سَتَحْرِصُوْنَ عَلَى الْإِمَارَةِ وَسَتَكُوْنُ نَدَامَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ» ‹حديث›: سىلەر ئەمەل تۇتۇشقا ھېرىسلىق قىلىسىلەر، تۇتقان ئەمەلىڭلار

ئۇچۇن قىيامەت كۈنى نادامەت چېكىنسىلەر.

نَدَاوَةٌ: ھۆل بولماق، نەملىك.

نَدَبَ يَنْدُبُ نَدْبًا: يىغلىدى، ئېچىندى.

نَدَبَ الْمَيِّتَ: مېيىتكە ھازا ئاچتى، تەزىيىنى قىلدى.

نَدَبَ الشَّخْصَ إِلَى الْأَمْرِ: چاقىردى، تەكلىپ قىلدى.

«نَدَبَهُ إِلَى الإِشْرَافِ عَلَى بِنَاءِ الْجِسْرِ»: ئۇنى كۆۋرۈك قۇرۇلۇشىغا نازارەت قىلىشقا تەكلىپ قىلدى.

نَدِبَ يَنْدَبُ نَدَبًا الْجُرْحُ: يارا ئىزى قېلىپ قالدى.

نَدْبٌ ج نُدُوْبٌ وَ نُدَبَاءُ: ئاكتىپ، پائال، پائالىيەتچان، شوخ، تېتىك، جانلىق، ئۆتكۈر، سەزگۈر، سەگەك، چەبدەس.

نَدَبٌ ج نُدُوْبٌ: يارىنىڭ ئىزى.

نَدَبَةٌ ج نُدُوْبٌ: يارىنىڭ ئىزى.

«تَرَكَ الْمَرَضُ فِي جِسْمِهِ نُدُوْبًا»: كېسەللىك ئۇنىڭ تېنىدە ئىزلارنى قالدۇردى.

«عَلَى جَبْهَتِهِ نَدَبَةُ جُرْحٍ قَدِيْمٍ»: ئۇنىڭ پېشانىسىدە كونا يارىنىڭ ئىزى بار.

نَدَحَ يَنْدَحُ نَدْحًا الشَّيْءَ: كېڭەيتتى.

نُدْحَةٌ: كەڭلىك، كەڭ زېمىن.

إِنَّكَ فِي نُدْحَةٍ مِنَ الْأَمْرِ: بۇ ئىشتا سېنىڭ تاللاش ئىمكانىيىتىڭ بار.

نَدَخَ يَنْدَخُ نَدْخًا ـ الشَّيْءَ: پۇتلىشىپ كەتتى.

نَدَّ يَنِدّ نَدًّا وَ نُدُوْدًا: ـ الْبَعِيْرُ: تۆگە ئۈركۈپ كەتتى.

نَدَّتِ الْكَلِمَةُ: سۆز قائىدىدىن چىقتى، قائىدىسىز بولدى.

نَدَّتِ الْفِكْرَةُ عَنِّيْ: يادىمدىن چىقىپ كەتتى.

نَدٌّ ج أَنْدَادٌ: ئىسرىق ياغىچى، خۇشبۇي ماددا؛ تۆپىلىك.

نِدٌّ ج أَنْدَادٌ: ئوخشىشى، مىسلى، ئوخشىشىپ كېتىدىغان.

«هُوَ نِدُّهُ»: ئۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش.

﴿فَلاَ تَجْعَلُواْ لِلّهِ أَندَادا﴾ «قرآن»: ئەمدى ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرمەڭلار.

نَدَّافٌ: ئاتقۇچى؛ پاختا ئاتقۇچى.

نَدَّدَ يُنَدِّدُ تَنْدِيْدًا بِالشَّخْصِ: كىشىنىڭ ئەيىبىنى پاش قىلدى.

نَدَّدَ بِكَذِبِهِ وَ نِفَاقِهِ: ئۇنىڭ ساختىپەزلىكىنى پاش قىلدى.

نَدَّدَ الْمُتَظَاهِرُوْنَ بِقَرَارِ مُدِيْرِالْمَصْنَعِ: نامايىشچىلار زاۋۇت باشلىقىنىڭ قارارىنى ئەيىبلىدى.

نَدَرَ يَنْدُرُ نُدُوْرًا وُ نُدْرَةً الشَّيْءُ: چىقىپ كەتتى.

«نَدَرَ الْعَظْمُ عَنْ مَوْضِعِهِ»: سۆڭەك ئۆز جايىدىن چىقىپ كەتتى.

نَدَرَ الشَّخْصُ: ئاز ئۇچرىدى، كەم تېپىلدى.

نَدَرَ فِى صَبْرِهِ وَ عِفَّتِهِ: چىدامىلىق ۋە ئەخلاقتا كەمدىن ـ كەم تېپىلىدىغان بولدى.

نَدَسَ يَنْدُسُ نَدْسًا: ــهُ بِالرِّمْحِ: نەيزە سانجىدى.

نَدَسَ بِهِ الْأَرْضَ: ئۇنى يەرگە ئاتتى.

نَدَسَ الشَّيْءَ عَنِ الطَّرِيْقِ: نەرسىنى يولدىن نېرى قىلىۋەتتى.

نَدَسَ عَلَيْهِ الظَّنَّ: ئۇنىڭغا يامان ئويدا بولدى.

نَدَسَ الْأَرْضَ بِرِجْلِهِ: يەرنى تەپتى.

نَدَسَهُ بِكَلِمَةٍ: ئۇنى پەس ئاۋاز بىلەن مازاق قىلدى.

نَدِسَ يَنْدَسُ نَدَسًا: ئىنچىكە تەكشۈردى، كۆزەتتى.

نَدَسَ الْغُلَامُ: بالا زېرەك بولدى.

نَدْسٌ: يوشۇرۇن ئاۋاز، تۇيغۇن.

نَدَسٌ: ئەقىل ـ پاراسەت، زېرەكلىك.

نَدَشَ يَنْدِشُ نَدْشًا وَ نَدَشًا: ــعَنِ الشَّيْءِ: ئىزدەندى، تەكشۈردى.

نَدَشَ الْقُطْنَ: پاختىنى ئاتتى.

نَدَفَ يَنْدِفُ نَدْفًا وَنَدَفَانًا الْقُطْنَ: پاختا ئاتتى.

نَدَلَ يَنْدُلُ نَدْلًا الشَّيْءَ: تېز يۆتكىدى.

نَدِلَ يَنْدَلُ نَدَلًا: پاسكىنا بولدى.

«نَدِلَتْ يَدُهُ»: ئۇنىڭ قولى پاسكىنا بولدى.

نَدِمَ يَنْدَمُ نَدَمًا وَ نَدَامَةً : پۇشايمان قىلدى، نادامەت قىلدى.

«نَدِمَ عَلَىٰ ارْتِكَابِهِ الْمَعَاصِي»: قىلغان گۇناھلىرىغا پۇشايمان قىلدى.

نَدَهَ يَنْدَهُ نَدْهًا: توۋلىدى، ۋارقىرىدى.

نَدْهَةٌ: ئاۋاز، توۋلاش.

نَدْوَةٌ: ئويۇشما، جەمئىيەت، ئىجتىمائىي تەشكىلات، ئىتتىپاق، بىرلەشمە، كۇلۇب، يىغىن زالى.

«نَدْوَةٌ ثَقَافِيَّةٌ»: مەدەنىي كېچە.

«نَدَوَاتٌ عِلْمِيَّةٌ»: ئىلمىي جەمئىيەتلەر.

دَارُ النَّدْوَةِ: پارلامېنت، مەسلىھەت، مىللىي كېڭەش، مىللىي مەجلىس ۋە كېڭەش ئېلىپ بارىدىغان جاي.

نَدْوَةٌ صَحَفِيَّةٌ: ئاخبارات يىغىنى.

نَدَى يَنْدُو نَدْوًا الْقَوْمُ: كىشىلەر يىغىلدى.

نَدِيَ يَنْدَي نَدًى وَ نَدَاوَةً: ھۆل بولدى، نەم بولدى.

«نَدِيَ الثَّوْبُ بِالْمَطَرِ»: يامغۇردا كىيىم ھۆل بولۇپ كەتتى.

«نَدِيَتِ الْأَرْضُ»: يەر نەملىشىپ كەتتى.

كَلَامٌ يَنْدَى لَهُ الْجَبِينُ: كىشىنى يەرگە قارىتىدىغان سۆز.

نَدًى: ھۆل بولماق، نەم بولماق.

نَدًى ج أَنْدَاءٌ: پار، شەبنەم، سېخىيلىق.

مَسَحَ الزُّجَاجَ الْمُغَطَّى بِالنَّدَى: شەبنەم چۈشكەن ئەينەكنى سۈرتۈۋەتتى.

إِنَّ نَدَاهُ عَلَيْنَا لَوَفِيرٌ: ئۇنىڭ بىزگە قىلغان خەير-ساخاۋىتى كۆپ.

نَدٍ (النَّدِي) م نَدِيَةٌ: ھۆل، نەم.

نَدْيَانٌ: ھۆل، نەم.

نَدِيمٌ ج نُدَمَاءُ وَ نُدْمَانٌ وَ نُدَامَى: ئۈلپەت، شاراب ۋە داستىخاندا سۆھبەتداش بولغۇچى.

«الْتَقَى النُّدَمَاءُ فِي بَيْتِهِ»: ئۈلپەتلەر ئۇنىڭ ئۆيىدە ئۇچراشتى.

نَدِيٌّ: ھۆل، نەم.

مُغَنٍّ نَدِيُّ الصَّوْتِ: ئاۋازى مۇڭلۇق ناخشىچى.

هُوَ نَدِيُّ الْكَفِّ: ئۇ سېخىي.

زَهْرٌ نَدِيٌّ: ھۆل چېچەك.

نَذَالَةٌ: پەسكەشلىك.

نَذَرَ يَنْذُرُ / يَنْذِرُ نَذْرًا وَ نُذُورًا: ۋەدە بەردى، بىرەر ئىش قىلىشنى ئۈستىگە ئېلىۋالدى.

﴿رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىم مەن قورسىقىمدىكى پەرزەنتىمنى ئازاد قىلىنغان ھالدا چوقۇم سېنىڭ خىزمىتىڭگە ئاتىدىم.

نَذَرَ نَفْسَهُ: ئۆزىنى ئاتىدى، بېغىشلىدى.

«نَذَرَ نَفْسَهُ لِخِدْمَةِ الْعِلْمِ»: ئۆزىنى ئىلىم خىزمىتى ئۈچۈن بېغىشلىدى.

«مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللهَ فَلْيُطِعْهُ وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَ اللهَ فَلَا يَعْصِهِ» «حديث»: كىمكى ئاللاھقا ئىتائەت قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاھقا ئىتائەت قىلسۇن، كىمكى ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلمىسۇن.

نَذْرٌ ج نُذُورٌ: ۋەدە، ئەھدە، سەدىقە، ئېھسان، بىرەر نەرسىنى ئورۇنلاشنى ئۆزلۈكىدىن ئۈستىگە ئېلىۋالماق، تۈلەم.

نَذُلَ يَنْذُلُ نَذَالَةً: پەسكەش بولدى، رەسۋا بولدى، رەزىل بولدى.

نَذْلٌ ج أَنْذَالٌ: نەسلى پەس، پەسكەش، قارا يۈز، رەزىل، ئۇياتسىز.

كَذَّابٌ سَارِقٌ نَذْلٌ: كاززاپ، پەسكەش ئوغرى.

نَذُولٌ: نەسلى پەس، پەسكەش، قارا يۈز، رەزىل،

ئۇياتسىز.

نَذِيْرٌ: ئاگاھلاندۇرغۇچى، سىگنال، ئەلچى.

«نَذِيْرُ الْخَطَرِ»: خەتەردىن ئاگاھلاندۇرغۇچى.

نَذِيْرُ شُؤْمٍ: شۇملۇقنىڭ سىگنالى.

﴿وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيراً﴾ «قۇرئان»: ئەگەر خالىساق، ئەلۋەتتە ھەر شەھەرگە بىر ئاگاھلاندۇرغۇچى (پەيغەمبەر) ئەۋەتەتتۇق.

نَذِيْلٌ ج نُذَلاَءُ وَ نِذَالٌ: نەسلى پەس، پەسكەش، قارا يۈز، رەزىل، ئۇياتسىز.

نَرْجِسٌ / نِرْجِسٌ وَاحِدَتُهُ نَرْجِسَةٌ: نەرگىس گۈل.

نَرْجِيْلَةٌ ج نَرْجِيْلاَتٌ وَ نَرَاجِيْلُ: چىلىم.

نَرْدٌ: شىشتخال (قىمار ئويناش ئەسۋابى).

نَزَا يَنْزُو نَزْوًا وَ نُزُوًّا وَ نَزَوَانًا الْفَحْلُ: ئەركەك چىشىغا چاپتى، ئويناقشىدى.

نَزَا قَلْبُهُ إِلَى الشَّيْءِ: تەشنا بولدى، ئارزۇ قىلدى، ئۈمىد قىلدى، تەلپۈندى.

نِزَازٌ: رىقابەت، جاڭجال.

نِزَاعٌ: تالاش-تارتىش، داۋا، ماجىرا.

«نِزَاعُ الْخُصُوْمِ أَمَامَ الْقَاضِي»: سوتچى ئالدىدا داۋالىشىش.

«نِزَاعٌ دُوَلِيٌّ»: دۆلەتلەر ئارا تالاش-تارتىش.

«نِزَاعٌ مُسَلَّحٌ»: قوراللىق توقۇنۇش.

«وَقَعَ فِي نِزَاعٍ مَعَ ...»: دەتالاش قىلىشتى.

لاَ نِزَاعَ فِي هَذَا الْأَمْرِ: بۇ ئىشتا تالاش-تارتىش يوق.

نِزَالٌ: كۈرەش قىلىش ئۈچۈن يۈزمۇيۈز تاقابىل تۇرماق.

نِزَالٌ خِطَابِيٌّ بَيْنَ الْمُتَنَافِسِيْنَ عَلَى الرِّئَاسَةِ: رەئىس سايلىمىدا ئىككى رىقابەتچىنىڭ نۇتۇق كۈرىشى.

نَزَأَ يَنْزَأُ نَزْءًا وَ نُزُوْءًا بَيْنَ الْقَوْمِ: ئوتقۇيرۇقلۇق قىلدى، ئارىنى بۇزدى.

نَزَأَ عَلَيْهِ: ھۇجۇم قىلدى.

نُزِئَ بِكَذَا: مەپتۇن بولدى.

نَزَبَ يَنْزِبُ نَزْبًا وَ نُزَابًا وَ نَزِيْبًا الْغَزَالُ: كىيىك مەرىدى.

نَزْبٌ ج أَنْزَابٌ: لەقەم.

نَزَجَ يَنْزُجُ نَزْجًا الْغُلاَمُ: بالا ئۇسسۇل ئوينىدى.

نَزَحَ يَنْزَحُ وَ يَنْزِحُ نَزْحًا وَ نُزُوْحًا: يىراق بولدى، يىراقلاشتى، ئۇزاق بولدى.

نَزَحَ الشَّخْصَ: يىراقلاشتۇردى.

«نَزَحَهُمْ قَهْرًا»: ئۇلارنى مەجبۇرەن يىراقلاشتۇردى.

نَزَحَ الْبِئْرَ: قۇدۇقنى (سۈيىنى تارتىپ) قۇرۇقدىدى.

نَزَرَ يَنْزُرُ نَزَارَةً وَ نُزُوْرَةً الشَّيْءُ: ئازلىدى، ئاز بولدى، كېمەيدى.

نَزَرَ لَبَنُ النَّاقَةِ: تۆگىنىڭ سۈتى سوغۇلۇپ كەتتى.

نَزُرَ الشَّخْصُ: ياخشىلىقى ئاز بولدى.

نَزْرٌ: ئاز، ئازغىنە، ئازراق.

نَزَّ يَنِزُّ نَزًّا وَ نَزِيْزًا الْمَكَانُ: تەپچىردى، سىرغىپ چىقتى.

نَزَّ الْجُرْحَ: يارىنى سىقىپ ئىچىدىكىنى چىقاردى.

نَزَّ الشَّخْصُ عَنْهُ: چەتكە چىقتى.

نَزَّ يَنِزُّ نَزًّا وَ نَزِيْزًا: سىلكىنىدى، تىترىدى، دىرىلدىدى.

نَزٌّ: سىرغىماق، تەپچىرمەك.

نَزٌّ ج نُزُوْزٌ أَنْزَازٌ: يەردىن سىرغىپ چىققان سۇ.

«بِالْغُرْفَةِ السُّفْلِيَّةِ نَزٌّ مُسْتَمِرٌّ»: تۆۋەندىكى ھۇجرىدا داۋاملىق سۇ تەپچىرەيدۇ.

نَزَّةٌ: كۈچلۈك جىنسىي شەھۋەت.

أَرْضٌ نَزَّةٌ: سۇ تەپچىرەپ تۇرغان جاي.

نَاقَةٌ نَزَّةٌ: چاققان تۆگە.

نَزَّعَ يُنَزِّعُ تَنْزِيْعًا الشَّيْءَ: قومۇرۇۋەتتى، يۆتكىۋەتتى، نەرى قىلدى.

«نَزَّعَتِ الْأُمُّ ثِيَابَ رَضِيْعِهَا»: ئانا بوۋاقنىڭ كىيىمىنى سالدۇردى.

نَزَّلَ يُنَزِّلُ تَنْزِيْلاً: چۈشۈردى.

«نَـزَّلَ الـصَّبِيَّ مِـنْ فَـوْقِ الدَّرَّاجَـةِ»: بـالىنى ۋېلىسىپىتتىن چۈشۈردى.

نَزَّلَ الثَّمَنَ: باھانى چۈشۈردى، تۆۋەنلەتتى.

«نَزَّلَ التَّاجِرُ أَثْمَانَ بَضَائِعِهِ»: سودىگەر ماللىرىنىڭ باھالىرىنى چۈشۈردى.

نَـزَّلَ اللهُ كَلَامَـهُ عَلَـى أَنْبِيَائِـهِ: ئـاللاھ ئۆزىنىـڭ پەيغەمبەرلىرىگە ۋەھيى قىلدى.

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ «قۇرئان»: بۇ (قاتتىق ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەق كىتابنى (تەۋراتنى) نازىل قىلدى.

نَـزَّهَ يُنَزِّهُ تَنْزِيهًا — نَفْسَهُ عَنِ الْقَبِيحِ: ئۆزىنى يامانلىقتىن يىراق قىلدى، پاك تۇتتى.

نَزَّهَهُ اللهُ مِنَ السُّوءِ: ئاللاھ ئۇنى يامانلىقتىن يىراق قىلدى.

نَـزَعَ يَنْـزِعُ نَزْعًـا: تارتتى، يۇلدى، سۇغاردى، قومۇردى، تارتىپ ئالدى.

«نَزَعَ النَّجَّارُ الْمِسْمَارَ»: ياغاچچى مىخنى يۇلدى.

نَزَعَهُ عَنْ عَمَلِهِ: ئۇنى ئىشتىن بوشاتتى.

«نَزَعَهُ عَنْ وَظِيفَتِهِ»: ئۇنى ۋەزىپىسىدىن ئېلىۋەتتى.

نَزَعَ يَدَهُ مِنْ جَيْبِهِ: قولىنى يانچۇقىدىن چىقاردى.

﴿وَنَـزَعَ يَـدَهُ فَـإِذَا هِـيَ بَيْـضَاءُ لِلنَّـاظِرِينَ﴾ «قۇرئان»: قولىنى (يانچۇقىدىن) چىقىرىۋىدى، ئۇ ناگاھان قارىغۇچىلارغا (نۇر چاقنىتىپ تۇرىدىغان) ئاپئاق بولۇپ كۆرۈندى.

نَزَعَ يَدَهُ مِنَ الطَّاعَةِ: ئۇ ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتتى.

نَـزَعَ يَنْـزِعُ نُزُوعًـا الـشَّخْصُ إِلَـى أَهْلِـهِ: سېغىندى، تەلپۈندى.

نَزَعَهُ عِرْقٌ: ئۆز ئەسلىگە تارتتى.

نَـزَعَ الـشَّخْصُ عَنِ الْأَمْرِ: بىر ئىشتىن ئۆزىنى تارتتى، پەخەس بولدى، ساقلاندى، قول ئۈزدى.

نَزْعٌ: تارتماق، ئېلىۋەتمەك، سۇغارماق، بوشاتماق، كېسەل سەكراتتا چۈشۈپ قالماق.

نَزْعُ السِّلَاحِ: ھەربىي ھازىرلىقلارنى قىسقارتماق، قوراللارنى قىسقارتماق.

فِي النَّزْعِ الْأَخِيرِ: سەكراتتا.

نَزْعَةٌ ج نَزَعَاتٌ: مايىللىق، يۈزلىنىش، خاھىش.

«النَّزَعَاتُ التَّوَسُّعِيَّةُ لِلدُّوَلِ الْكُبْرَى»: چوڭ دۆلەتلەرنىڭ كېڭەيمىچىلىك خاھىشلىرى.

«نَزْعَةٌ جَدِيدَةٌ»: يېڭى يۈزلىنىش.

نَزَغَ يَنْزَغُ / يَنْزِغُ نَزْغًا بَيْنَ الْقَوْمِ: قوۋم (كىشىلەر) ئارىسىدا پىتنە قوزغىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى بۇزدى، ئىغۋاگەرچىلىك قىلدى.

﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ﴾ «قۇرئان»: شۈبھىسىزكى، شەيتان ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پىتنە قوزغايدۇ.

نَزْغٌ: پىتنە قوزغىماق، بۇزماق، بۇزغۇنچىلىق قىلماق، ئىغۋاگەرچىلىك قىلماق.

نَزْغُ الشَّيْطَانِ: شەيتاننىڭ ئازدۇرۇشى، شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى.

نَزَفَ يَنْزِفُ نَزْفًا ـ هُ الدَّمُ: ئۇنىڭدىن قان كۆپ چىقىپ كەتتى.

نَزَفَتِ الْبِئْرُ: قۇدۇقنىڭ سۈيى تۈگىگەنگە قەدەر تارتىلدى.

نَزَفَ الشَّخْصُ دَمْعًا: كۆپ ياش تۆكتى.

نُزِفَ الشَّخْصُ: ئەقلىدىن ئازدى، مەست قىلىندى.

نُزِفَ فِي الْخُصُومَةِ: ماجىرادا يېڭىلدى.

﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ﴾ «قۇرئان»: ئۇنىڭدا مەست قىلىدىغان نەرسە يوق، ئۇلار ئۇنى ئىچىش بىلەن مەست بولمايدۇ.

نَزْفٌ: چىقارماق، تارتماق.

نَزْفُ الدَّمِ: قان چىقارماق.

نَزِقَ يَنْزَقُ نَزَقًا وَ نُزُوقًا: يېنىكلىك قىلدى، قاراملىق

قىلدى، ئالدىراڭغۇلۇق قىلدى، تەنتەكلىك قىلدى.

نَزَقٌ: يېنىكلىك، تەنتەكلىك، ئالدىراڭغۇلۇق، شاللاقلىق.

فِي سُلُوكِهِ نَزَقٌ: ئۇنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشىدا ئالدىراڭغۇلۇق بار.

نَزَكَ يَنْزِكُ نَزْكًا: سانجىماق، تىقماق.

نَزَلَ يَنْزِلُ نُزُولًا: چۈشتى، قوندى، تۆۋەنلىدى (پەسلىدى).

«نَزَلَ السُّلَّمَ»: شوتىدىن چۈشتى.

«نَزَلَ الْمَطَرُ»: يامغۇر ياغدى.

«نَزَلَتِ الطَّائِرَةُ»: ئايروپىلان قوندى.

«نَزَلَتْ حَرَارَةُ الْمَرِيضِ»: كېسەلنىڭ قىزىتمىسى تۆۋەنلىدى.

«أَوَّلُ آيَةٍ نَزَلَتْ عَلَى الرَّسُولِ ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ﴾»: ئاللاھ تەرەپتىن رەسۇلۇللاغا چۈشكەن تۇنجى ئايەت ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ﴾.

«نَزَلَ مَنْزِلًا»: مەنزىلگە (ئۆيگە) چۈشتى.

«نَزَلَ بِالْعَاصِمَةِ»: پايتەختكە چۈشتى.

«نَزَلَ فِي الْفُنْدُقِ»: مېھمانخانىغا چۈشتى.

نَزَلَ عَلَى الْقَوْمِ: كىشىلەرنىڭكىگە مېھمان بولۇپ چۈشتى.

نَزَلَ عَلَى إِرَادَتِهِ: ئۇنىڭ پىكرىگە قوشۇلدى.

«نَزَلَ عَلَى رَأْيِ الْأَغْلَبِيَّةِ»: كۆپ سانلىقنىڭ پىكرىگە قوشۇلدى.

نَزَلَ بِهِ مَكْرُوهٌ: ئۇنىڭغا يامانلىق يەتتى.

نَزَلَ فُلَانٌ عَنِ الْأَمْرِ وَالْحَقِّ: تەرك ئەتتى، كارى بولمىدى.

نَزَلَ عِنْدَ رَغْبَتِهِ: ئۇنىڭ دېگەن يېرىگە باردى.

نَزَلَ عَلَى حُكْمِهِ: ئۇنىڭ ھۆكۈمىنى قوبۇل قىلدى.

نَزِلَ يَنْزَلُ نَزْلَةً: زۇكام بولدى.

نُزُلٌ: مېھمانخانا، مەخسۇس مېھمان كۈتىدىغان جاي.

«يَخْتَارُ السُّيَّاحُ النُّزُولَ عَلَى الشَّوَاطِئِ»: ساياھەتچىلەر سۇ بويلىرىدىكى مېھمانخانىنى تاللايدۇ.

«نُزُلٌ أَرْبَعَةُ نُجُومٍ»: تۆت يۇلتۇزلۇق مېھمانخانا.

«نُزُلٌ شَعْبِيٌّ»: خەلق مېھمانخانىسى.

﴿كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ مەنزىلگاھى فىردەۋس جەننەتلىرى بولىدۇ.

نَزْلَةٌ: زۇكام بولماق.

نَزْلَةٌ ج نَزَلَاتٌ: بۇرۇن ۋە نەپەسلىنىش يوللىرىدىكى ياللۇغلىنىش.

«نَزْلَةٌ وَافِدَةٌ»: تارقىلىشچان زۇكام.

نَزْلَةٌ شُعْبِيَّةٌ / نَزْلَةٌ صَدْرِيَّةٌ: زىققە، دەم سىقىلىش.

نَزِهَ يَنْزَهُ نَزَاهَةً: يامانلىقتىن يىراق بولدى، ئۆزىنى پاك تۇتتى، ئىشلارغا ئوبيېكتىپ قارىدى.

نُزْهَةٌ ج نُزَهٌ: سەيلە قىلماق، تاماشا قىلماق، ئوينىماق.

«نُزْهَةُ يَوْمِ الْأَحَدِ»: يەكشەنبىلىك سەيلە.

«قَامَ بِنُزْهَةٍ بَحْرِيَّةٍ»: دېڭىز ساياھىتى قىلدى.

نَزْوٌ: كۆيلىنىش، چاپماق، ئويناقشىماق.

نَزْوُ الْحَيَوَانَاتِ: ھايۋانلارنىڭ كۆيلىشى.

نَزَوَانٌ: قوزغالماق، كۆتۈرۈلمەك، ئېتىلماق، چاچرىماق.

نَزْوَةٌ ج نَزَوَاتٌ: ئويناقشىماق، سەكرەپ چىقماق، ئىرغىماق، ئۇقچىماق، چاپماق.

نَزَوَاتُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ بەڭۋاشلىقى.

هُوَ ذُو نَزَوَاتٍ: ئۇ بەڭۋاش.

نَزُوعٌ ج نُزُعٌ وَنِزَاعٌ: ۋەتەنگە تەلپۈنگۈچى، يۇرتىنى سېغىنغۇچى.

بِئْرٌ نَزُوعٌ: تېيىز قۇدۇق.

صَحْرَاءُ نَزُوعٌ: يىراق قۇملۇق.

نُزُولٌ: چۈشمەك، تۆۋەنلىمەك، ساڭگىلىماق.

صُعُوْدًا وَ نُزُوْلًا: مۇقىمسىز.

«تَذَبْذَبَتِ الْأَسْعَارُ صُعُوْدًا وَ نُزُوْلًا»: باھا مۇقىمسىز بولۇپ تۇردى.

نَزِيْرٌ ج نُزُرٌ: ئازغىنە، بىرئاز، ئاز مىقداردا، ئاز.

نَزِيْفٌ: قان كۆپ چىقىش.

«نَزِيْفُ الْأَنْفِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرَارَةِ»: ئىسسىق بەك بولغانلىقتىن بۇرۇندىن قان كۆپ چىققان.

«نَزِيْفٌ دَاخِلِيٌّ»: ئىچكە قان چۈشۈش.

«نَزِيْفٌ دِمَاغِيٌّ»: مېڭىگە قان چۈشۈش.

«تُوُفِّيَ مِنْ أَثَرِ نَزِيْفٍ مُخِّيٍّ»: مېڭىگە قان چۈشكەنلىكتىن ۋاپات بولدى.

نَزِيْلٌ ج نُزَلَاءُ: مېھمان، يۇرتداش.

«فُلَانٌ نَزِيْلِي»: پالانى مېنىڭ يۇرتدىشىم.

نُزَلَاءُ الْمُسْتَشْفَى: دوختۇرخانىدا ياتقۇچىلار.

نَزِيْهٌ ج نُزَهَاءُ: ئىپپەتلىك، پاك؛ ئىشلارغا ئوبيېكتىپ قارايدىغان.

«إِمْرَأَةٌ عَفِيْفَةٌ نَزِيْهَةٌ»: ئىپپەتلىك پاك ئايال.

مُدِيْرٌ نَزِيْهٌ: مەسىلىلەرگە ئوبيېكتىپ قارايدىغان مۇدىر.

نَسًا مُثَنَّاهُ نَسَوَانِ وَ نَسَيَانِ ج أَنْسَاءٌ: ئولتۇرغۇچ سۆڭەك نېرۋا.

نِسَاءٌ: («إِمْرَأَةٌ» نىڭ جەمئىيسى) ئاياللار، خوتۇن-قىزلار.

نِسَائِيٌّ: ئاياللارغا مەنسۇپ، ئاياللارغا مۇناسىۋەتلىك.

«أَشْغَالٌ نِسَائِيَّةٌ»: ئاياللارغا ئائىت ئىشلار، ئاياللار ھەرىكىتى.

تَزَعَّمَتِ الْحَرَكَةَ النِّسَائِيَّةَ: ئاياللار ھەرىكىتىگە باشچىلىق قىلدى.

اَلْإِتِّحَادُ النِّسَائِيُّ: ئاياللار بىرلەشمىسى.

نِسَاجَةٌ: توقۇمىچىلىق.

«نِسَاجَةُ الصُّوْفِ»: يۇڭ توقۇمىچىلىق.

«النِّسَاجَةُ الْآلِيَّةُ»: ماشىنىلاشقان توقۇمىچىلىق.

نَسَأَ يَنْسَأُ نَسْئًا وَ مَنْسَأَةً: ئارقىغا سوزدى، كېچىكتۈردى.

«نَسَأَ الدَّيْنَ»: قەرزنى ئارقىغا سوزدى.

نَسَأَ اللهُ أَجَلَهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ ئەجىلىنى كېچىكتۈردى، ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلدى.

نَسَبَ يَنْسُبُ نَسَبًا وَ نِسْبَةً: نەسەبنامىنى ئېيتىپ بەردى، سۆزلەپ بەردى.

نَسَبَ إِلَى: ... غا مۇناسىۋەتلىك دەپ قارىدى، مەنسۇپ دېدى.

نَسَبَ النَّجَاحَ إِلَى نَفْسِهِ: مۇۋەپپەقىيەتنى ئۆزىنىڭ قىلىۋالدى.

نَسَبَ الْقَوْلَ إِلَى مَصْدَرٍ مَوْثُوْقٍ: سۆزنى ئىشەنچلىك مەنبەدىن ئالدى.

نَسَبَ يَنْسِبُ نَسِيْبًا ـــ الشَّاعِرُ بِالْمَرْأَةِ: شائىر (ئۆز لىرىكىسىدا) مەھبۇبىنى كۈيلىدى.

نَسْبٌ: نەسەب سۆزلىمەك.

نَسَبٌ ج أَنْسَابٌ: نەسەب، نەسەبنامە، تۇغقانچىلىق، قانداشلىق مۇناسىۋەت.

«شَجَرَةُ النَّسَبِ»: نەسەبنامە، شەجەرە.

عُلَمَاءُ الْأَنْسَابِ: نەسەبشۇناسلار.

سِلْسِلَةُ النَّسَبِ: نەسەبنامە، شەجەرە.

نِسْبَةٌ: نەسەب سۆزلىمەك.

نِسْبَةٌ ج نِسَبٌ: نىسبەت، تۇغقانچىلىق، مەنسۇپ بولماق، مۇناسىۋەت، ئالاقە، باغلىنىش.

بِالنِّسْبَةِ إِلَى كَذَا: شۇنىڭغا قارىغاندا.

يُضَافُ هَذَا إِلَى ذَاكَ بِنِسْبَةِ كَذَا: بۇ ئۇنىڭغا مۇنچىلىك مىقداردا قوشۇلىدۇ.

نِسْبَةُ الْمَوَالِيْدِ: تۇغۇلغانلار نىسبىتى.

نِسْبَةُ الْوَفَيَاتِ: ئۆلگەنلەرنىڭ نىسبىتى.

لَا نِسْبَةَ وَلَا مُنَاسَبَةَ بَيْنَهُمَا: ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھېچ ئالاقە يوق.

نِسْبِيٌّ: نىسپىي، باشقىغا قارنغاندا.

أَخَذَ أَجْرًا نِسْبِيًّا عَلَى عَمَلِهِ: ئۆزىنىڭ ئىشىغا مۇۋاپىق ھەق ئالدى.

نِسْبِيَّةٌ: نىسپىيلىك.

مَبْدَأُ النِّسْبِيَّةِ: نىسپىيلىك پرىنسىپى.

نَظَرِيَّةُ النِّسْبِيَّةِ: نىسپىيلىك نەزەرىيىسى.

نَسَجَ يَنْسِجُ نَسْجًا الثَّوْبَ: رەخت توقۇدى.

نَسَجَ الشَّاعِرُ الْكَلَامَ: شائىر سۆزلەرنى تىزدى.

نَسَجَ الْكَلَامَ: يالغاننى توقۇدى.

نَسَجَ عَلَى مِنْوَالِهِ: ئۇنىڭغا تەقلىد قىلدى.

نَسَجَ نَسْجَهُ: ئۇنىڭغا ئوخشاش قىلدى.

نَسْجٌ: توقۇش.

«كَلَامٌ مِنْ نَسْجِ الْخَيَالِ»: توقۇلما گەپ.

صَنَاعَةُ الْغَزْلِ وَالنَّسْجِ: توقۇمىچىلىق سانائىتى.

نَسَحَ يَنْسَحُ نَسْحًا التُّرَابَ: توپىنى توزۇتتى.

نَسِحَ يَنْسَحُ نَسَحًا: تەمەگەرلىك قىلدى، ئاچ كۆزلۈك قىلدى.

نَسَخَ يَنْسَخُ نَسْخًا الْكِتَابَ: كىتاب كۆچۈردى.

«نَسَخَ الْوَثِيقَةَ»: ھۆججەتنى كۆپەيتىپ كۆپىيە ئالدى.

نَسَخَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يوقاتتى.

﴿مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنْسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلِهَا﴾ «قرآن»: قانداقلا بىر ئايەتنى ئەمەلدىن قالدۇرساق، ياكى ئۇنتۇلدۇرساق، (ئۇرنىغا) ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئايەتنى كەلتۈرىمىز.

نَسْخٌ: بىكار قىلماق، ئەمەلدىن قالدۇرماق؛ ئۆچۈرمەك؛ (خەت) كۆچۈرمەك.

خَطُّ النَّسْخِ: نەسخى خەت نۇسخىسى.

الْخَطُّ النَّسْخِيُّ: نەسخى خەت تۈرى.

نُسْخَةٌ ج نُسَخٌ: نۇسخا، توم، جىلد، قىسىم.

«نُسْخَةٌ مِنْ قَرَارِ الْوَزِيرِ»: مىنىستىر قارارىدىن بىر نۇسخا.

نُسْخَةٌ أَصْلِيَّةٌ: ئورىگىنال، قوليازما، كوپىيە.

«حَصَلَ عَلَى النُّسْخَةِ الْأَصْلِيَّةِ لِلْمَخْطُوطِ»: قوليازمىنىڭ ئەسلىي نۇسخىسىغا ئېرىشتى.

نُسْخَةٌ مِنْ كِتَابِ الْبُخَلَاءِ: بېخىللار توغرىسىدىكى كىتابتىن بىر پارچە.

نَسَرَ يَنْسُرُ نَسْرًا: كەستى، ئۈزدى، چوقۇلىدى.

نَسَرَ الْحَبْلَ: ئارقاننى ئۈزدى.

نَسَرَ الطَّائِرُ اللَّحْمَ: قۇش گۆشنى چوقۇلاپ يېدى.

نَسْرٌ ج نُسُورٌ: تازقارا، قۇماي، بۈركۈت.

نِسْرِينٌ وَاحِدَتُهُ نِسْرِينَةٌ: خۇش پۇراق ئاق ئەتىرگۈل، سېرىنگۈل.

نَسَّ يَنُسُّ نُسُوسًا وَ نَسِيسًا الشَّيْءُ: قۇرۇپ قالدى.

نَسَّابٌ ج نَسَّابُونَ: نەسەب ئالىمى، نەسەبشۇناس، شەجەرەشۇناس.

نَسَّابَةٌ ج نَسَّابَاتٌ: نەسەب ئالىمى، نەسەبشۇناس.

نَسَّاجٌ ج نَسَّاجُونَ: توقۇمىچى، توقۇغۇچى.

«نَسَّاجُ الصُّوفِيَّةِ»: يۇڭ كىيىملەرنى توقۇغۇچى.

نَسَّاسٌ: سۇخەنچى.

نَسَّافَةٌ ج نَسَّافَاتٌ: قوغلىغۇچى ھەربىي كېمە.

«قَذَائِفُ النَّسَّافَاتِ»: تورپېدا (سۇ تېگىدە ئۈزۈپ يۈرىدىغان مىنالار)

نَسَّقَ يُنَسِّقُ تَنْسِيقًا: باغلىدى، تۇتاشتۇردى، تەرتىپكە سالدى، رەتلىدى.

نَسَّقَ بَيْنَ الْمُتَقَدِّمِينَ لِشُغْلِ الْوَظَائِفِ الْخَالِيَةِ: بوش ئورۇنلاردا ئىشلەشكە كەلگەنلەرنى تەكشىدى.

نَسَّى يُنَسِّي تَنْسِيَةً: ئۇنتۇلدۇردى.

نَسَعَ يَنْسَعُ نُسُوعًا الشَّيْءُ: ئۆستى.

نِسْعٌ ج نُسْعٌ وَ نِسَعٌ وَ نُسُوعٌ وَ أَنْسَاعٌ: بېغىش، تاسما، شىمال شامىلى.

نَسْغٌ: دەرەخ كەسكەندە چىقىدىغان سۇ.

نَسْغُ النَّبَاتِ: ئۆسۈملۈكنىڭ سۈيى.

نَسَفَ يَنْسِفُ نَسْفًا: بـوزدى، چـاقتى، ۋەيـران
قىلدى، يوقاتتى.
﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفاً﴾
«قۇرئان»: ئۇلار سەندىن تاغلار توغرۇلۇق (يەنى،
تاغنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى
توغرۇلۇق) سورايدۇ، ئېيتقىنكى،
«پەرۋەردىگارىم ئۇلارنى كۇكۇم ـ تالقان
قىلىپ...».
نَسَفَ الْبِنَاءَ: بىنانى چېقىپ ۋەيران قىلدى.
«نَسَفَ الْعَدُوُّ الدِّيَارَ بِالْقَنَابِلِ»: دۈشمەن بومبىلار
بىلەن يۇرتلارنى ۋەيران قىلىپ تۈزلىۋەتتى.
«نَسَفَ الْمُعَارِضُونَ الْإِجْتِمَاعَ»: قارشىلىق قىلغۇچىلار
يىغىننى بۇزۇۋەتتى.
نَسَقَ يَنْسِقُ نَسْقًا الشَّيْءَ: تىزدى.
«نَسَقَ الدُّرَّ»: گۆھەرنى تىزدى.
نَسَقَ الْكَلَامَ: گەپنى تىزدى، رەتلىدى.
نَسْقٌ: تىزماق، رەتلىمەك، تەرتىپكە سالماق،
سىستېمىلاشتۇرماق، ئورۇنلاشتۇرماق.
نَسَقٌ: رەتلىك، تەرتىپلىك، تەكشى.
«كَلَامٌ نَسَقٌ»: رەتلىك گەپ.
«جَاءَ الْقَوْمُ نَسَقًا»: كىشىلەر رەتلىك كەلدى.
فَصِيحٌ بَلِيغٌ يُحْسِنُ نَسَقَ الْكَلَامِ: ئۇ سۆزگە ئۇستا
بولۇپ گەپنى رەتلىك قىلىدۇ.
حُرُوفُ النَّسَقِ: ئۇلاش (عطف) ھەرپلىرى.
سَارَ عَلَى نَسَقِهِ: ئۇ نېمە قىلسا شۇنى قىلدى.
نَسَكَ يَنْسُكُ نُسْكًا: زاھىت بولدى.
نَسَكَ الشَّخْصُ لِلّٰهِ: زاھىت بولۇپ ئاللاھقا ئىبادەت
قىلدى.
نَسُكَ يَنْسُكُ نَسَاكَةً: زاھىت بولدى.
نُسُكٌ: ئاللاھنىڭ ھەققى، قۇربانلىق.
﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ﴾
«قۇرئان»: (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مېنىڭ
نامىزىم، قۇربانلىقىم، ھاياتىم ۋە ماماتىم
ئاللاھ ئۈچۈندۇر».
نَسَلَ يَنْسُلُ نُسُولًا: ئاجراپ چۈشتى.
«نَسَلَ رِيشُ الطَّائِرِ»: قۇشنىڭ پېيى چۈشتى.
«نَسَلَ شَعْرُهُ»: ئۇنىڭ چېچى چۈشتى.
نَسَلَ يَنْسِلُ نَسْلًا الْحَيَوَانَ: ھايۋاننى
نەسىللەندۈردى.
نَسَلَ يَنْسِلُ نَسْلًا الشَّخْصُ: كىشىنىڭ نەسلى
كۆپەيدى.
نَسْلٌ: ئاجراپ چۈشمەك، نەسىللەندۈرمەك،
نەسلى كۆپەيمەك.
«تَحْدِيدُ النَّسْلِ»: تۇغۇتنى چەكلىمەك.
«تَحْسِينُ النَّسْلِ»: نەسلىنى ياخشىلاش.
ضَبْطُ النَّسْلِ: تۇغۇت چەكلەش.
نَسْلٌ ج أَنْسَالٌ: نەسىل، ئەۋلاد؛ خەلق، ھايۋان.
«هُوَ مِنْ نَسْلِ الْأَشْرَافِ»: ئۇ ئېسىلزادىلەردىن.
﴿وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ
وَالنَّسْلَ﴾ «قۇرئان»: ئۇ (ھۇزۇرۇڭدىن)
قايتقاندىن كېيىن، زېمىندا بۇزۇقچىلىق
قىلىش ئۈچۈن ۋە زىرائەتلەرنى، ھايۋاناتلارنى
ھالاك قىلىش ئۈچۈن تىرىشىدۇ.
نَسَمَ يَنْسِمُ نَسْمًا وَ نَسِيمًا: شامال چىقتى.
نَسِمَ الشَّيْءُ: تەمى ئۆزگەردى.
«نَسِمَ اللَّبَنُ»: سۈتنىڭ تەمى ئۆزگەردى.
«نَسَمَ لِي خَبَرٌ»: خەۋەر ماڭا ئۇچۇق بولدى.
نَسَمَةٌ ج نَسَمٌ: جان ئىگىسى، جاندار.
نَسَمَةٌ ج نَسَمَاتٌ: ئىنسان، كىشى، جان، نەفس؛
نەپەس سىقىلىش، ھاۋا.
«سُكَّانُ الْقَرْيَةِ أَلْفُ نَسَمَةٍ»: يېزىنىڭ ئاھالىسى مىڭ
كىشى.
نَسْنَاسٌ ج نَسَانِيسُ: پاكىنەك ئادەم، پاكار، ئۇزۇن
قۇيرۇقلۇق مايمۇن، تىك ـ تىكچى.

جَوْعٌ نَسْنَاسٌ: قاتتىق ئاچلىق.
قَطَعَ اللهُ نَسْنَاسَهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ ئىزىنى يوق قىلسۇن.
نَسْنَسَ يُنَسْنِسُ نَسْنَسَةً الطَّائِرُ: قۇش تېز ئۇچتى.
نَسْنَسَ الدَّابَّةَ: ئات ـ ئۇلاغنى قوغلاپ ھەيدىدى.
نِسْوَةٌ: («إِمْرَأَةٌ» نىڭ جەمئىسى) ئاياللار، خوتۇن ـ قىزلار.
﴿وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ﴾ «قۇرئان»: شەھەردىكى بەزى ئاياللار ... دېيىشتى.
نُسُوْعٌ: ئۇزۇنلۇق.
نِسْوِيٌّ: ئاياللارغا مەنسۇپ.
«الْحَرَكَةُ النِّسْوِيَّةُ»: ئاياللار ھەرىكىتى.
نَسِيَ يَنْسَى نَسْيًا وَنِسْيَانًا: ئۇنتۇدى.
﴿رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارىمىز! ئەگەر بىز ئۇنتۇساق ياكى خاتالاشساق...
نَسْيٌ: ئۇنتۇماق.
﴿وَكُنْتُ نَسْياً مَّنْسِيًّا﴾ «قۇرئان»: كىشىلەر تەرىپىدىن ئۇنتۇلۇپ كەتكەن (ئەرزىمەس) نەرسىگە ئايلىنىپ كەتسەمچۇ!
نِسْيَانٌ: ئۇنتۇش، خاتىرىسىنى قىسمەن ياكى پۈتۈنلەي يوقىتىش.
«آفَةُ الْعِلْمِ النِّسْيَانُ» «حديث»: ئۇنتۇش ئىلىمنىڭ ئاپىتى.
«أُصِيبَ بِالنِّسْيَانِ بَعْدَ حَادِثِ السَّيَّارَةِ»: ماشىنا ھادىسىسىدىن كېيىن خاتىرىسىنى يوقاتتى.
نَسِيْءٌ: كېچىكتۈرۈش، ئارقىغا سۈرۈش.
﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ «قۇرئان»: ئاينى ئارقىغا سۈرۈش (يەنى، ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئاينى باشقا بىر ئايغا ئۆزگەرتىپ، يىلنىڭ 12 ئېيىنى 13 ئايغا كۆپەيتىش) كۇفرنى زىيادە قىلىشتۇر.

نَسِيْئَةٌ: نېسى.
«بَاعَهُ بِنَسِيْئَةٍ»: ئۇنى نېسى ساتتى.
رِبَا النَّسِيْئَةِ: مالنى نېسىگە بېرىش بەدىلىگە ئېلىنىدىغان ئۆسۈم.
نَسِيْبٌ ج أَنْسِبَاءُ وَنُسَبَاءُ: مۇناسىپ، مۇۋاپىق، ماس؛ تۇغقان، كۈيئوغۇل، قودا ـ باجا.
نَسِيْبٌ فِي الشِّعْرِ: لىرىكا، لىرىكىلىق شېئىر.
رَجُلٌ نَسِيْبٌ: نەسەبى ئېسىل ئادەم.
أَجَادَ النَّسِيْبَ فِي مَطَالِعِ قَصَائِدِهِ: قەسىدىنىڭ باش قىسمىدا لىرىكىنى غايىگە يەتكۈزگەن.
نَسِيْجٌ ج أَنْسِجَةٌ م نَسِيْجَةٌ ج نَسَائِجُ وَنُسُجٌ: توقۇلما.
«نَسِيْجُ الْعَنْكَبُوْتِ»: ئۆمۈچۈك تورى.
«مَصْنَعُ النَّسِيْجِ»: توقۇمىچىلىق فابرىكىسى.
نَسِيْجٌ ج أَنْسِجَةٌ: جانلىق جىسىملار توقۇلمىلىرى، توقۇلما ماللار.
هُوَ نَسِيْجُ وَحْدِهِ: ئۇنىڭ تەڭدىشى يوق، يېگانە.
نَسِيْجُ الْجِسْمِ: بەدەن توقۇلمىلىرى.
نَسِيْجٌ عَضَلِيٌّ: مۇسكۇل توقۇلمىلىرى.
نَسِيْجُ الْمُجْتَمَعِ: جەمئىيەت قاتلاملىرى.
نَسِيْسٌ ج نُسُسٌ: ھەيدەلگەن، ھەيدىۋېتىلگەن.
نَسِيْسَةٌ ج نَسَائِسُ: سۇخەنچىلىك، تەبىئەت دۇنياسى، ماھىيەت.
نَسِيْمٌ: سالقىن شامال، روھ، جان، تەر.
فُلاَنٌ بَارِدُ النَّسِيْمِ: پالانى ئېغىر ئادەم.
نَشَأٌ نَشَاءٌ: كراخمال.
نُشَارَةٌ ج نُشَارَاتٌ: ھەرە كېپىكى.
نَشَازٌ: كۆتۈرۈلگەن، كۆپكەن، تومپايغان.
«عِرْقٌ نَشَازٌ»: كۆپكەن تومۇر.
نَغْمَةٌ نَشَازٌ: يېقىمسىز كوي.
قَوْلٌ نَشَازٌ: ياقمايدىغان سۆز.
نَشَاصٌ وَنِشَاصٌ ج نُشُصٌ وَنَشَائِصُ: قاتلامۇ قاتلام بۇلۇتلار، قوشۇن.

نَشَاطٌ: تېتىكلەشمەك، روھلانماق، جانلانماق.

نَشَاطٌ ج أَنْشِطَةٌ: ئىش، ھەرىكەت، پائالىيەت.

«لَهُ نَشَاطٌ زِرَاعِيٌّ»: ئۇ دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

«أَنْشِطَةُ الْمُؤَسَّسَةِ الْمُخْتَلِفَةِ»: شىركەت (كارخانا)نىڭ ھەر تۈرلۈك پائالىيەتلىرى.

«الْأَنْشِطَةُ التَّرْبَوِيَّةُ»: تەربىيىۋى پائالىيەتلەر.

«نَشَاطٌ اِجْتِمَاعِيٌّ»: ئىجتىمائىي پائالىيەت.

«نَشَاطٌ دِبْلُومَاسِيٌّ مُكَثَّفٌ»: قويۇق دىپلوماتىك پائالىيەت.

نَشَاطَاتٌ لَا شَرْعِيَّةٌ: قانۇنسىز ھەرىكەتلەر.

نَشَأَ يَنْشَأُ نَشْئًا وَ نُشُوءًا وَ نَشْأَةً: پەيدا بولدى، يۈز بەردى، كېلىپ چىقتى، بارلىققا كەلدى، تۇغۇلدى.

نَشَأَ الصَّبِيُّ: بالا ئۆسۈپ يېتىلدى.

«يَنْشَأُ الْبُخَارُ مِنَ الْحَرَارَةِ»: پار ئىسسىقلىقتىن ھاسىل بولىدۇ.

نَشَأَ الشَّخْصُ فِي بَنِي فُلَانٍ: پالانى جەمەتىدە تەربىيىلىنىپ ئۆستى.

نَشْءٌ: پەيدا بولماق، ئۆسمەك، يېتىلمەك.

نَشْءٌ ج نَشَأٌ: ھايۋانلارنىڭ باللىرى، ئۆسمۈرلەر، ئەۋلاد، ئېگىز بۇلۇت.

هُوَ نَشَأُ سُوءٍ: ئۇ يامان ئائىلىدىن كېلىپ چىققان.

نَشْأَةٌ: ئۆسمەك، يۇمران ئۆسۈملۈك، تەربىيىلەنمەك.

نَشِبَ يَنْشَبُ نَشَبًا وَ نُشُوبًا: قوزغالدى، ئىلىندى.

«نَشِبَتِ الْحَرْبُ بَيْنَ الْجِيرَانِ»: قوشنىلار ئارىسىدا جەڭگى-جېدەل پەيدا بولدى.

«نَشِبَ الصَّيْدُ فِي الْحِبَالَةِ»: ئوۋ تۇزاققا ئىلىندى.

نَشَبٌ: قوزغالماق، ئىلىنماق، تۇرماق، كۆچمەس مۈلۈك، تۇراقلىق مۈلۈك، ئۆي-جاي مۈلۈك، مال-مۈلۈك، پۇل-مال.

«لَهُ نَسَبٌ وَ لَيْسَ لَهُ نَشَبٌ»: ئۇ ئۆزى ئېسىلزادە، ئەمما قولى قىسقا.

نَشِجَ يَنْشَجُ نَشْجًا وَ نَشِيجًا الْبَاكِي: بوقۇلداپ يىغلىدى، ئۆكسۈپ يىغلىدى، ئېسەدەپ يىغلىدى، ھۆكرەپ يىغلىدى.

نَشِجَتِ الْقِدْرُ: قازان پۇرۇقلاپ قايندى.

نَشَجٌ ج أَنْشَاجٌ: دەريا، ئېقىن.

نُشُجٌ ج أَنْشَاجٌ: خېرقىراش.

عَبْرَةٌ نُشُجٌ: ئۈن سېلىپ يىغلاش.

نَشَحَ يَنْشَحُ نَشْحًا وَ نُشُوحًا: ئازراق ئىچتى؛ قانغۇدەك ئىچتى.

نَشْحُوحٌ ج نُشُحٌ: ئازغىنە سۇ، مەست ئادەم.

نَشَدَ يَنْشُدُ نَشْدًا وَ نَشِيدًا وَ نِشْدَانًا: سۈرۈشتە قىلدى، ئىزدەندى، ئىستىدى، ئىنتىلدى.

«نَشَدَ ضَالَّتَهُ»: يوقالغان نەرسىنى ئىزدىدى.

نَشَدَ جَارَهُ لِمُسَاعَدَتِهِ: قوشنىسىدىن ياردەم تەلەپ قىلدى.

نَشَدَهُ كَذَا: ئەسلىدى، ياد ئەتتى.

نَشَدْتُكَ بِاللهِ أَنْ تُسَاعِدَنِي عَلَى قَضَاءِ حَاجَتِي: خۇدا ھەققى، مېنىڭ ھاجىتىمنىڭ راۋا بولۇشىغا ياردەم بېرىشىڭنى سورايمەن.

نَشَرَ يَنْشُرُ نَشْرًا الشَّيْءَ: يايدى، تاراتتى، تىلدى.

«نَشَرَ الرَّاعِي غَنَمَهُ فِي الْمَرْعَى»: مالچى قويىنى ئوتلاققا قويۇۋەتتى.

«نَشَرَتِ الْمَرْأَةُ الثِّيَابَ الْمُبَلَّلَةَ»: ئايال ھۆل كىيىملەرنى يايدى.

نَشَرَ النَّجَّارُ الْخَشَبَ: ياغاچچى ياغاچنى تىلدى.

نَشَرَ الْعَلَمَ: بايراق چىقاردى.

نَشَرَ الْكِتَابَ: كىتاب نەشر قىلدى.

«نَشَرَ الشَّاعِرُ دِيوَانَهُ»: شائىر توپلىمىنى نەشر قىلدۇردى.

نَشَرَتْ وَكَالَةُ الْأَنْبَاءِ خَبَرَ وَقْفِ الْقِتَالِ: ئاخبارات

ئـاگېنتلىقى ئـۇرۇش تـوختىتىش خـەۋىرىنـى ئاڭلاتتى.

نَشَرَ يَنْشُرُ نُشُورًا الْأَرْضُ: (باھاردا) زېمىن يېشىللىققا پۈركەندى.

نَشَرَ الشَّجَرُ: دەرەخ يوپۇرماق چىقاردى.

نَشَرَ اللهُ الْمَوْتَى: ئاللاھ ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈردى.

نَشْرٌ: يايماق، تاراتماق، ھەرىدىمەك، يارماق، تارقاتماق، نەشر قىلماق.

دَارُ النَّشْرِ: نەشرىيات.

يَوْمُ النَّشْرِ: قىيامەت كۈنى.

جَاءَ الْقَوْمُ نَشْرًا: قوۋم تارقاق كەلدى.

نَشْرَةٌ ج نَشَرَاتٌ: يايماق، تاراتماق؛ ئۇقتۇرۇش.

«نَشْرَةٌ إِخْبَارِيَّةٌ»: خەۋەرلەندۈرۈش، ئۇقتۇرۇش.

«نَشْرَةٌ جَوِّيَّةٌ»: ھاۋا رايىدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىش.

«نَشْرَةٌ دَاخِلِيَّةٌ»: ئىچكى ئۇقتۇرۇش.

نَشْرَةُ الْأَسْعَارِ: مال باھا ئېلانى.

نَشَزَ يَنْشُزُ / يَنْشِزُ نَشْزًا وُ نُشُوزًا: كۆپتى، ئۆرلىدى، تومپايدى، كۆتۈرۈلدى.

«نَشَزَ الْعِرْقُ»: تومۇر كۆپتى.

نَشَزَ الشَّيْءُ: ئادەتتىن تاشقىرى بولدى، كۆڭۈلسىز بولدى.

نَشَزَ اللَّحْنُ عَنْ ذَوْقِ الْجَمَاعَةِ: ئاھاڭ كۆپچىلىككە ياقمىدى.

نَشْزٌ: ئېگىزلىك، دۆڭ.

نَشَّ يَنُشّ نَشًّا الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى ئاستا ھەيدىدى.

نَشَّ الذُّبَابَ: چىۋىن قورۇدى.

نَشَّ يَنِشّ نَشًّا وَ نَشِيشًا: قۇرۇدى.

«نَشَّتِ الْقِدْرُ»: قازان قۇرۇپ قالدى.

«نَشَّ الرُّطَبُ»: يېشىل ئوتلاق قۇرۇپ كەتتى.

نَشَّ اللَّحْمُ: ساپلىقتىكى گۆش گاژ-گۇژ قىلدى.

نَشَّأَ يُنَشِّئُ تَنْشِئَةً: تەربىيىلىدى.

«نَشَّأَهُ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى»: ئـۇنى ياخـشىلىق ۋە تەقۋالىق ئاساسىدا تەربىيىلىدى.

نَشَّابٌ ج نَشَّابَةٌ: قوزغىلاڭچى، ئوق ياسىغۇچى، ئوق ئاتقۇچى، مەرگەن.

نُشَّابٌ ج نَشَاشِيبُ: ئوقيا ئوقى.

«تَرَامَوْا بِالنَّشَاشِيبِ»: ئۇلار ئوقيا ئېتىشتى.

نَشَّارُ الْخَشَبِ: ياغاچ تىلغۇچى، شال تىلغۇچى.

نَشَّافٌ: سىياھ سۈمۈرىدىغان قەغەز، تازىلىق قەغىزى.

نَشَّافَةٌ ج نَشَّافَاتٌ: لۆڭگە.

نَشَّالٌ ج نَشَّالُونَ: يانچۇقچى، بۇلاڭچى.

نَشَّرَ يُنَشِّرُ تَنْشِيرًا: يايدى، تاراتتى، نەشر قىلدى.

نَشَّطَ يُنَشِّطُ تَنْشِيطًا: ئېتىكلەشتۇردى، روھلاندۇردى، جانلاندۇردى.

«نَشَّطَ الْمُعَلِّمُ تَلَامِيذَهُ»: ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلىرىنى روھلاندۇردى.

نَشَّطَ الْحَبْلَ: چەگدى، باغلىدى.

نَشَّفَ يُنَشِّفُ تَنْشِيفًا: ئېرتتى، سۈرتتى، قۇرۇتتى.

«نَشَّفَ عَرَقَهُ»: تېرىنى ئېرتتى.

«نَشَّفَ جِسْمَهُ»: بەدەننى سۈرتتى.

نَشَّمَ اللَّحْمُ: گۆش پۇراپ قالدى.

نَشَّمَ فِيهِ: تىللىدى، ئەيىبلىدى.

نَشَّمَ اللهُ ذِكْرَ فُلَانٍ: ئـاللاھ ئۇنىـڭ نـامىنى ئۇلـۇغ قىلدى.

نَشَّى يُنَشِّي تَنْشِيَةً الْقُمَاشَ: رەختنى كراخماللىدى، پاتلىدى.

نَشَصَ يَنْشِصُ نُشُوصًا: كۆتۈرۈلدى.

نَشَصَ السَّحَابُ فِي السَّمَاءِ: بۇلـۇت ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى.

نَشَطَ يَنْشِطُ نَشْطًا الْحَبْلَ: ئارغامچىنى تۈگـۈن چېگدى.

نَشِطَ يَنْشَطُ نَشَاطًا: ئېتىك بولدى، روھلۇق

بولدى، جانلىق بولدى.

نَشِطَ مِنْ عِقَالِهِ: چۈشەكتىن بوشاندى.

نَشِطَ فِي إِدَارَةِ الْمَشْرُوْعِ: پىلاننى ئورۇنلاشتا خۇشاللاندى.

نَشَعَ يَنْشَعُ نَشْعًا: ئېسەدەپ يىغلىدى.

نَشَعَتِ الْأَرْضُ: زېمىن سېسىق سۇ چىقاردى.

نَشَعَ الشَّيْءَ: تارتىۋالدى، بۇلىۋالدى.

نَشَعَ الطِّيْبَ: پۇرىدى.

نَشَعَ الْكَلَامَ: ئېغىزاكى تارقاتتى.

نَشَعَ الدَّوَاءَ: دورا ئىچكۈزدى.

نَشَعَ الْمَاءَ: سۇ تەپچىرىدى.

نَشْعٌ: پالچىلىق ھەققى.

نَشَغَ يَنْشَغُ نَشْغًا:— الْمَاءَ: سۇ ئاقتى.

نَشَغَ الْمَاءَ: سۇنى قوچۇشلاپ ئىچتى.

نَشْغَةٌ ج نَشَغَاتٌ: ئۇھ تارتىش.

نَشَفَ يَنْشُفُ نَشْفًا: قۇرۇدى.

«نَشَفَ الثَّوْبُ»: كىيىم قۇرۇدى.

«نَشَفَتِ الْأَرْضُ»: يەر قۇرۇدى.

نَشِفَ يَنْشَفُ نَشْفًا وَ نَشَفًا: قۇرۇدى.

«نَشِفَتِ الْأَرْضُ»: يەر قۇرۇدى.

«نَشِفَتِ الْبِئْرُ»: قۇدۇق قۇرۇپ كەتتى.

نَشِقَ يَنْشَقُ نَشْقًا وَ نَشَقًا الرَّائِحَةَ: پۇرىدى.

نَشَلَ يَنْشُلُ نَشْلًا: تېز تارتىۋالدى، بۇلىدى، ئوغرىلىدى، چىقاردى، قۇتقۇزدى.

«نَشَلَ السَّارِقُ عِقْدَ السَّيِّدَةِ»: ئوغرى خانىمنىڭ بويۇنچىقىنى بۇلىدى.

«نَشَلَ النُّقُوْدَ مِنْ جَيْبِهِ»: ئۇنىڭ يانچۇقىدىن پۇل ئوغرىلىدى.

نَشَلَ الْخَاتَمَ: ئۈزۈكنى چىقىرىۋالدى.

نَشَلَ اللَّحْمَ: گۆشنى قازاندىن ئالدى.

نَشَلَ الْغَرِيْقَ: سۇغا غەرق بولغاننى قۇتقۇزدى.

نَشِمَ يَنْشَمُ نَشَمًا الثَّوْرُ: ئۆكۈز ئالا بولدى.

نَشِمَ الشَّيْءُ: نەرسە پۇراپ قالدى.

نَشْنَشَ يُنَشْنِشُ نَشْنَشَةً: قازان پورۇقلاپ قاينىدى.

نَشْنَشَ الشَّيْءَ: ئىتتىردى، قاتتىق ئىتتىردى.

نَشْنَشَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى ھەيدىدى.

نَشْنَشٌ: قولى ئەپلىك.

نَشْوَانُ م نَشْوَى ج نَشَاوَى نشوى: مەست.

نَشْوٌ نَشْوَةٌ: مەستلىك.

نَشْوَةُ الْإِنْتِصَارِ: غەلىبە خۇشاللىقى.

نَشْوَةُ الطَّرَبِ: خۇشاللىق مەستلىكى.

نَشْوَةُ النَّجَاحِ: غەلىبە مەستلىكى.

نُشُوءٌ: پەيدا بولماق، ئۆسمەك.

«مَذْهَبُ النُّشُوْءِ وَالْإِرْتِقَاءِ»: تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيىسى.

نُشُوْرٌ: ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرمەك.

يَوْمُ النُّشُوْرِ: قىيامەت كۈنى.

﴿وَإِلَيْهِ النُّشُوْرُ﴾ «قرآن»: سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر.

نُشُوْزٌ: كۆڭۈلسىز بولماق.

﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا﴾ «قرآن»: ئەگەر بىرەر ئايال ئېرىنىڭ كۆڭۈلسىز بولۇشىدىن ياكى يۈز ئۆرۈشىدىن ئەندىشە قىلسا، ئۇلارنىڭ ئۆزئارا كېلىشىشى ھېچ گۇناھ ئەمەس.

نَشُوْغٌ: ناس، ناسىۋال.

نَشَوِيٌّ: كراخمال.

مَوَادٌّ نَشَوِيَّةٌ: كراخماللىق ماددىلار.

نَشِيَ يَنْشَى نَشْوًا وَ نَشْوَةً: مەست بولدى.

نَشِيَ بِالشَّيْءِ: ياقتۇردى

«نَشِيَتْ بِشِعْرِ الْمَجْنُوْنِ الْغَزَلِيِّ»: مەجنۇننىڭ لىرىكىلىرىنى ياقتۇرۇپ كەتتى.

نَشِيْجٌ: بۇقۇلداپ يىغلاش، ئۆكسۈپ يىغلاش.

نَشِيدٌ ج أَنَاشِيدُ: ناخشا، قوشاق، غەزەل.
«نَشِيدٌ وَطَنِيٌّ»: دۆلەت شېئىرى.
«نَشِيدٌ عَسْكَرِيٌّ»: ھەربىي ئۇركېستىر.
النَّشِيدُ الْأُمَمِيّ: ئىنتېرناتسىئونال شېئىرى.
نَشِيرٌ: ئاياللارنىڭ ئۆي ئىچىدە كىيىدىغان كىيىمى، كېچىلىك كىيىم، ئۇخلاش كىيىمى.
نَشِيشٌ: قۇرۇماق، قايناۋاتقان سۇنىڭ قايىنىغان ئاۋازى.
نَشِيطٌ ج نِشَاطٌ وَ نُشَطَاءُ: تېتىك، روھلۇق.
«طَالِبٌ نَشِيطٌ»: روھلۇق ئوقۇغۇچى.
نَشِيطَةٌ: تېتىك، جانلىق، جەڭگاھقا يېتىپ بېرىشتىن بۇرۇن ئېلىنغان ئولجا.
نَصَا يَنْصُو نَصْوًا: كوكۇلىسىدىن تۇتۇۋالدى.
نِصَابٌ ج نُصُبٌ: ئەسلى، يىلتىز، كۈن پاتىدىغان جاي، نەرسىنىڭ باشلىنىشى.
نِصَابُ السِّكِّينِ: پىچاقنىڭ دەستىسى.
نِصَابٌ مِنَ الْمَالِ: زاكات كېلىدىغان ئۆلچەم.
«رَجَعَ الْأَمْرُ إِلَى نِصَابِهِ»: ئىش ئەسلىگە قايتتى.
حَضَرَ النِّصَابُ الْقَانُونِيُّ مِنَ الْمُشْتَرِكِيْنَ فِي الْجَمْعِيَّةِ: جەمئىيەتكە قاتناشقۇچىلارنىڭ قانۇندا بەلگىلەنگەن سانى توشتى.
لِعَدَمِ اِكْتِمَالِ النِّصَابِ أُرْجِئَ التَّصْوِيْتُ عَلَى الْمَشْرُوْعِ: سان توشمىغانلىقى ئۈچۈن لايىھەنى ئاۋازغا قويۇش ئارقىغا سۈرۈلدى.
نَصَبَ يَنْصِبُ نَصْبًا: تىكلىدى، كۆتۈردى، ئورناتتى، ئۇستۇردى.
«نَصَبَ الْعَلَمَ»: بايراق كۆتۈردى، تىكلىدى.
«نَصَبَ الْبَابَ»: ئىشىك ئورناتتى.
«نَصَبَ مِدْفَعًا»: توپ-زەمبىرەكنى تىكلىدى.
نَصَبَ الشَّجَرَةَ: دەرەخ تىكتى.
نَصَبَ الرَّئِيْسُ فُلَانًا: رەئىس پالاننى مەنسەپكە قويدى.
نَصَبَ عَلَيْهِ: ھىيلە ئىشلەتتى.
نَصَبَ لَهُ حَرْبًا: ئۇنىڭغا ئۇرۇش ئاچتى.
نَصَبَ لَهُ الْعِدَاءَ: دۈشمەنلەشتى.
نَصَبَ لَهُ فَخًّا: ئۇنىڭغا قىلتاق قويدى.
نَصَبَ نَفْسَهُ لِمُسَاعَدَةِ الْيَتَامَى: يېتىملەرگە ياردەم بېرىشكە ئۆزىنى ئاتىدى.
نَصِبَ يَنْصَبُ نَصَبًا: ھاردى، چارچىدى.
«نَصِبَ الْعَامِلُ يَوْمَ اشْتِدَادِ الْحَرِّ»: ئىسسىق قاتتىق بولغان كۈنى ئىشچى چارچىدى.
نَصِبَ فِي الْأَمْرِ: تىرىشتى.
﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇھەممەد! دەۋەتتىن) بوشىغان چېغىڭدا (ئاللاھقا) ئىبادەت قىلىشقا تىرىشقىن.
نَصْبٌ: تىكلىمەك؛ تىكلەنگەن بايراق؛ ھېيلىگەرلىك؛ خەت يېزىلغان قەبرە تېشى.
نَصْبٌ تَذْكَارِيٌّ: خاتىرە مۇنارىسى.
نُصْبٌ: تىكلەنگەن؛ يامانلىق، بالا.
﴿إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ﴾ ‹قرآن›: ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىغا (ئىلتىجا قىلىپ): «شەيتان ماڭا ھەقىقەتەن جاپا-مۇشەققەت ۋە ئازاب يەتكۈزدى»، دەپ نىدا قىلدى.
نُصُبٌ / نَصْبٌ ج أَنْصَابٌ: چوقۇنۇش ئۈچۈن تىكلەنگەن تاش.
﴿إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ﴾ ‹قرآن›: ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلار (چوقۇنۇش ئۈچۈن تىكلەنگەن تاشلار)غا چوقۇنۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش شەيتاننىڭ ئىشى، پاسكىنا قىلىقلاردۇر.
نُصْبَةٌ ج نُصُبٌ: يول بەلگىسى.
نَصَتَ يَنْصِتُ نَصْتًا الشَّخْصَ لَهُ: ئۇنىڭغا قۇلاق

سىلىپ جىم تۇردى.

«يَنْصِتُ لِنَصَائِحِ جَدِّهِ»: بوۋىسىنىڭ نەسىھەتلىرىنى جىم تۇرۇپ ئاڭلايدۇ.

نَصَحَ يَنْصَحُ نَصْحًا وَ نُصُوْحًا وَ نَصَاحَةً: نەسىھەت قىلدى، مەسلىھەت بەردى.

نَصَحَتْ تَوْبَتُهُ: ئۇنىڭ تەۋبىسى سەمىمىي بولدى.

نَصَحَ لَهُ الْوُدَّ: ئۇنىڭغا سەمىمىي دوستلۇق ئىزھار قىلدى.

نَصَرَ يَنْصُرُ نَصْرًا وَ نُصْرَةً: ياردەم قىلدى.

«نَصَرَ الْمَظْلُوْمَ»: ئېزىلگۈچىگە ياردەم قىلدى.

نَصَرَهُ مِنْهُ: قۇتقۇزدى.

نَصْرٌ: ياردەم قىلماق، غەلىبە؛ ياردەم قىلغۇچى، بولۇشقۇچى.

«رَجُلٌ نَصْرٌ»: ياردەم قىلغۇچى ئادەم.

«قَوْمٌ نَصْرٌ»: ياردەم قىلغۇچى كىشىلەر.

كَانَ النَّصْرُ حَلِيْفَهُ وَالْفَوْزُ أَلِيْفَهُ: غەلىبە ئۇنىڭ ئىتتىپاقدىشى، مۇۋەپپەقىيەت ئۇنىڭ ئۈلپەتدىشى بولدى.

نَصْرَانِيٌّ نَصْرَانِيَّةٌ ج نَصَارَى: ناسارا، خىرىستىئان.

﴿وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ﴾ ‹قرآن›: ناسارالار: «مەسىھ (يەنى، ئىيسا) ئاللاھنىڭ ئوغلىدۇر»، دېدى.

نَصْرَانِيَّةٌ: خىرىستىئان دىنى.

نُصْرَةٌ: ياردەم، ياردەم قىلماق.

نَصَّ يَنُصُّ نَصًّا الْحَدِيْثَ: ھەدىسنىڭ سەنەدىنى بايان قىلدى.

نَصَّ الرِّسَالَةَ: يېزىپ چىقتى، تەييارلىدى.

نَصَّ الرَّجُلَ: تەكتىنى سۈرۈشتۈردى، سۈرۈشتۈرۈپ بىلدى.

نَصَّهُ عَلَى كَذَا: بەلگىلىدى.

نَصٌّ ج نُصُوْصٌ: ئەسلىي تېكىست.

نَصُّ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ ئەسلىي نۇسخىسى، ئەسلىي تېكىستى، ئورىگىنال.

وَثِيْقَةٌ بِنَصِّهَا الْحَرْفِيِّ: سۆزمۇسۆز ئېلىنغان ھۆججەت.

تُرْجِمَ الْكَلَامُ نَصًّا وَ رُوْحًا: سۆز تېكىستى ۋە مەزمۇن بويىچە تەرجىمە قىلىندى.

بَلَغَ مِنَ الْأَمْرِ نَصَّهُ: ئىش چېكىگە يەتتى.

النَّصّ: قۇرئان ۋە ھەدىس.

لَا اِجْتِهَادَ مَعَ النَّصِّ: قۇرئان ۋە ھەدىستىن ئاساس بار يەردە ئىجتىھاتقا يول يوق.

مُخْتَارَاتٌ مِنْ نُصُوْصٍ أَدَبِيَّةٍ: ئەدەبىي تاللانمىلار.

نَصَّابٌ ج نَصَّابُوْنَ: ئالدامچى، ھىيلىگەر.

نَصَّبَ يُنَصِّبُ تَنْصِيْبًا: كۆتۈردى، تىكتى.

«نَصَّبَ الْخَيْمَةَ»: چېدىر تىكتى.

نَصَّبَ الشَّخْصَ: مەنسەپكە ئۆستۈردى.

«نَصَّبَ الْوَزِيْرُ الْمُدِيْرَ الْجَدِيْدَ»: مىنىستىر يېڭى مۇدىر بەلگىلىدى.

نَصَّرَ يُنَصِّرُ تَنْصِيْرًا الشَّخْصَ: خىرىستىئانلاشتۇردى.

«حَتَّى يَكُوْنُ أَبَوَاهُ هُمَا اللَّذَانِ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ» ‹حديث›: تاكى ئۇ بالىنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۇنى يەھۇدىي قىلىپ چىقىدۇ ياكى ناسارا قىلىپ چىقىدۇ.

نَصَّصَ يُنَصِّصُ تَنْصِيْصًا الْمَتَاعَ: دۆۋىلىدى، توپلىدى، يىغدى، ئۈستى-ئۈستىگە قويدى.

نَصَّفَ يُنَصِّفُ تَنْصِيْفًا النَّهَارُ: چۈش بولدى، كۈن تىكلەشتى.

نَصَّفَ النَّخْلُ: خورما ئالا بولدى.

نَصَّفَ الرَّجُلُ: ئادەم ئوتتۇرا ياش بولدى.

نَصَعَ يَنْصَعُ نُصُوْعًا وَ نَصَاعَةً: ئوچۇق بولدى، ئاشكارا بولدى.

«نَصَعَ لَوْنُهُ»: ئۇنىڭ رەڭگى سۈزۈك بولدى.

«نَصَعَ الْأَمْرُ»: ئىش ئايدىڭلاشتى.

«نَصَعَ الْحَقُّ»: ھەقىقەت ئايدىڭلاشتى.

نَصَعَ بِالْحَقِّ: ھەقنى ئېتىراپ قىلىپ ئۇنى ئادا

قىلدى.

نَصَفَ يَنْصُفُ نَصْفًا وَ نُصُوْفًا النَّهَارُ: چىڭقى چۈش بولدى، كۈن تىكلەشتى.

نَصَفَ الشَّيْءَ نَصْفًا: نەرسىنىڭ يېرىمىغا يەتتى.

«نَصَفَ الشَّيْبُ رَأْسَهُ»: ئۇ چارباش بولدى.

«نَصَفَ الْكِتَابَ»: كىتابنىڭ يېرىمىغا كەلدى.

نَصَّفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئىككى بۆلدى.

«نَصَّفَ النُّقُوْدَ بَيْنَهُمَا»: پۇلنى ئۇ ئىككىيلەنگە تەڭ بۆلۈپ بەردى.

نَصَفٌ ج أَنْصَافٌ وَ نُصُفٌ: ئوتتۇرا ياش.

«رَجُلٌ نَصَفٌ»: ئوتتۇرا ياش ئەر.

«اِمْرَأَةٌ نَصَفٌ»: ئوتتۇرا ياش ئايال.

نِصْفٌ نُصْفٌ نَصْفٌ ج أَنْصَافٌ: يېرىم، ئىچى، ئوتتۇرىسى.

«رَجُلٌ نِصْفٌ»: ئوتتۇراھال ئادەم.

«اِمْرَأَةٌ نِصْفٌ»: ئوتتۇراھال ئايال.

«نِصْفُ رَغِيْفٌ»: يېرىم توقاچ، يېرىم نان.

«نِصْفُ رَاتِبٌ»: يېرىم مائاش.

«نِصْفُ نَهَارٍ»: يېرىم كۈن، چۈش ۋاقتى.

«نِصْفٌ سَنَوِيٌّ»: يېرىم يىللىق.

«نِصْفُ دَائِرَةٍ»: يېرىم چەمبەر.

نِصْفٌ دَائِرِيٌّ: يېرىم چەمبەر.

نِصْفٌ أُسْبُوْعِيٌّ: يېرىم ھەپتىلىك.

نِصْفُ سَاعَةٍ: يېرىم سائەت.

﴿وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر (ۋارىس) بىر قىز بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭغا مىراسنىڭ يېرىمى تېگىدۇ.

نِصْفٌ شَهْرِيٌّ: يېرىم ئايلىق.

نِصْفُ قُطْرٍ: رادىئۇس.

نِصْفُ الْكُرَةِ: يېرىم شار.

نِصْفُ عُرْيَانٍ: يېرىم يالىڭاچ.

نِصْفُ اللَّيْلِ: يېرىم كېچە، تۈن نىسپى.

نِصْفُ الرَّبِيْعِ: باھار ئوتتۇرىسى.

نِصْفُ الطَّرِيْقِ: يېرىم يول.

مَجَلَّةٌ نِصْفُ شَهْرِيَّةٍ: يېرىم ئايلىق ژۇرنال.

نِظَامُ نِصْفُ دِرَاسَةٍ وَ نِصْفُ عَمَلٍ: يېرىم كۈن ئوقۇپ، يېرىم كۈن ئىشلەش تۈزۈمى.

بَيْضٌ نِصْفُ سِلْقٍ: يېرىمى ئىلىتىلغان تۇخۇم.

نِصْفِيٌّ: يېرىم، يېرىمى.

شَلَلٌ نِصْفِيٌّ: يېرىم پالەچ.

تِمْثَالٌ نِصْفِيٌّ: يېرىم ھەيكەل.

نَصَلَ يَنْصُلُ نَصْلًا وَ نُصُوْلًا: ئۆڭدى.

«نَصَلَ لَوْنُ الثَّوْبِ»: كىيىمنىڭ رەڭگى ئۆڭدى.

نَصَلَ السَّهْمَ وَالرُّمْحَ وَنَحْوَهُمَا: نەيزىگە تىغ بىكىتتى.

نَصَلَ صَاغِرًا بِحَقِّ فُلَانٍ: پالانىنىڭ ھەققىنى مەجبۇرىي قايتۇردى.

نَصْلٌ: ئۆڭمەك.

نَصْلٌ ج نِصَالٌ و أَنْصُلٌ وَ نُصُوْلٌ: نەيزە، ئوق ۋە پىچاق قاتارلىقلارنىڭ تىغى، ئۇچى.

نَصُوْحٌ: سەممىي، راستچىل.

«شَيْخٌ نَصُوْحٌ»: سەممىي بوۋاي.

تَوْبَةٌ نَصُوْحٌ: سەممىي تەۋبە.

نَصِيْبٌ ج أَنْصِبَاءُ و أَنْصِبَةٌ وَ نُصُبٌ: نىسىۋە، ئۈلۈش، ھەسسە.

«نَصِيْبُهُ مِنَ الرِّبْحِ»: پايدىدىن ئۇنىڭ ئۈلۈشى.

«نَصِيْبُهُ مِنَ الْمَسْؤُوْلِيَّةِ»: ئۇنىڭ بىر كىشىلىك مەسئۇلىيىتى.

كَانَتِ الدَّارُ نَصِيْبَهُ مِنَ مِيْرَاثِ وَالِدِهِ: قورۇ ئاتىسىنىڭ مىراسىدىن ئۇنىڭ ھەسسىگە چۈشتى.

نَصِيْحَةٌ ج نَصَائِحُ: نەسىھەت.

«اِتَّبِعْ نَصَائِحَهُ»: ئۇنىڭ نەسىھەتلىرىگە ئەمەل قىلغىن.

«طِبْقَ نَصِيْحَتِهِ»: ئۇنىڭ نەسىھىتى بويىچە.

مَاانْفَكَّ يُسْدِيْ إِلَيْهِ نَصَائِحَهُ: ئۇنىڭغا ھارماي نەسىھەت قىلدى.

نَصِيرٌ ج نُصَرَاءُ وَ أَنْصَارٌ: ياردەمچى.

﴿ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيّاً وَلَا نَصِيراً﴾ «قرآن»: ئاندىن (ئۇلارغا) ھېچ ئىگە ۋە ياردەمچى تاپالمايتتى.

نَصِيفٌ: يېرىم، ئوتتۇرا.

«هُوَ فِي نَصِيفِ عُمْرِهِ»: ئۇ يېرىم ئۆمرىدە، ئوتتۇرا ياشتا.

نَصِيفٌ ج أَنْصِفَةٌ: رومال، سەللە.

نَصِيفٌ نُصَفَاءُ: خادىم، خىزمەتچى، مۇلازىم.

نَضَا يَنْضُو نَضْوًا: سۇغاردى، چىقىرىۋالدى.

نَضَا الثَّوْبَ: كىيىمنى سېلىۋەتتى.

نُضَارٌ: ساپ، خالىس؛ ئالتۇن.

«ذَهَبٌ نُضَارٌ»: ساپ ئالتۇن.

نَضَاضَةٌ ج نَضَاضٌ ونَضَائِضُ: ئازغىنە نەرسە.

نَضَافَةٌ: تازىلىق، پاكىزلىق.

نِضَالٌ: كۈرەش، كۈرەش قىلىش.

«نِضَالٌ مِنَ أَجْلِ الْحُرِّيَّةِ»: ئەركىنلىك ئۈچۈن كۈرەش قىلماق.

«فِي نِضَالٍ مَعَ الْفَقْرِ»: كەمبەغەللىك بىلەن كۈرەشمەكتە.

«نِضَالٌ مُسَلَّحٌ»: قوراللىق كۈرەش.

«نِضَالٌ سِيَاسِيٌّ»: سىياسىي كۈرەش.

بُؤْرَةُ النِّضَالِ: كۈرەشنىڭ مەركىزىي نۇقتىسى.

نَضَبَ يَنْضِبُ نُضُوبًا الْمَاءُ: سۇ يەرگە سىڭىپ كەتتى.

نَضَبَ الْمَكَانُ: جاي يىراق بولدى.

نَضَبَتِ النَّاقَةُ: تۆگىنىڭ سۈتى ئازلاپ كەتتى.

نَضَبَ عُمْرُهُ: ئۆلدى، ۋاپات بولدى.

نَضَبَ مَاءُ وَجْهِهِ: ئۇيالمىدى.

لَا يَنْضُبُ مَعِينُهُ: ئۇنىڭ ئاتاسى تۈگىمەيدۇ.

نَضِجَ يَنْضَجُ نُضْجًا الشَّيْءُ: پىشتى.

«نَضِجَ الْبُرْتُقَالُ»: ئاپېلسىن پىشتى.

«نَضِجَ اللَّحْمُ»: گۆش پىشتى.

نَضِجَ الرَّأْيُ: پىكىر پۇختا بولدى.

نَضِجَتْ مَدَارِكُ هَذَا الشَّبَابِ: بۇ يىگىتنىڭ ئەقىل-ئىدراكى پىشىپ يېتىلدى.

نُضْجٌ: پىشىپ يېتىلىش، پىشىپ مەي بولۇپ كېتىش.

«نُضْجٌ سِيَاسِيٌّ»: سىياسىي جەھەتتىن پىشىپ يېتىلىش.

نَضَحَ يَنْضَحُ نَضْحًا الشَّيْءُ: ئاقتى، سىرغىدى، تەپچىرىدى.

«نَضَحَ الْإِنَاءُ بِمَا فِيهِ»: قاچا تەپچىرىدى.

نَضَحَتِ الْعَيْنُ: كۆزدىن ياش ئاقتى.

نَضَحَ الثَّوْبَ وَ نَحْوَهُ: كىيىمگە سۇ ياكى خۇشبۇي نەرسە چاچتى، پۈركىدى، سەپتى.

نَضَحَتْنَاالسَّمَاءُ: ئاسماندىن بىزگە يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى.

نَضَخَ يَنْضَخُ نَضْخًا وَ نُضُوخًا الْمَاءُ: سۇ ئېتىلىپ چىقتى، بۇلدۇقلاپ چىقتى، قايناپ چىقتى.

نَضَخَ الشَّيْءَ: نەرسىگە سۇ سەپتى، چاچتى، پۈركىدى، نەمدىدى.

نَضْخٌ: سۇ ئېتىلىپ چىقماق، قايناپ چىقماق، سۇ سەپمەك، چاچماق، پۈركىمەك.

نَضَدَ يَنْضُدُ نَضْدًا: تىزدى.

«نَضَدَ الْعِقْدَ»: مارجاننى تىزدى.

نَضَّدَ يُنَضِّدُ تَنْضِيدًا الْمَتَاعَ: مالنى رەتلەپ تىزدى.

نَضَّدَ أَحْرُفَ الطِّبَاعَةِ: باسما ھەرپلىرىنى تىزدى.

نَضَرَ يَنْضُرُ نُضُورًا وَ نَضْرَةً: نۇرلۇق بولدى، يورۇق، چىرايلىق بولدى، ساپ بولدى، پاكىز بولدى، خۇش چىراي بولدى، يارقىن بولدى، ئوچۇق، گۈزەل بولدى.

«نَضَرَ النَّبَاتُ»: ئۆسۈملۈك گۈزەل بولدى.

«نَضَرَ لَوْنُهُ»: ئۇنىڭ رەڭگى چىرايلىق بولدى.

نَضَّ يَنِضُّ نَضًّا وَ نَضِيْضًا الْمَاءُ: سۇ سىرغىپ ئاقتى.

نَضَّ لَهُ بِشَيْءٍ: ئازراق نەرسە بەردى.

نَضَّ مَالُهُ: مېلى نەق پۇلغا ئايلاندى.

نَضَّ الشَّيْءُ: ئاشكارىلىندى.

نَضَّتِ الْقِرْبَةُ مِنْ شِدَّةِ الْمِلْءِ: جىق قاچىلانغانلىقتىن تولۇم يېرىلىپ كەتتى.

نَضَّ الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ: قۇش قانات قاقتى.

نَضٌّ: ياقمايدىغان ئىش.

نَضَّاحَةٌ ج نَضَّاحَاتٌ: سۇ چاچقۇچ، سۇيۇقلۇق پۈركىگۈچ، سۇ سەپكۈچ.

قَوْسٌ نَضَّاحَةٌ بِالنَّبْلِ: ئوق ياغدۇرىدىغان يا.

نَضَّاخٌ: شارقىرىتىپ چاچقۇچى.

«مَطَرٌ نَضَّاخٌ غَرِيْزٌ»: مول ياغقان يامغۇر.

عَيْنٌ نَضَّاخَةٌ: سۇ ئېتىلىپ چىقىدىغان بۇلاق.

﴿فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ﴾ «قرآن»: ئۇ ئىككى جەننەتتە قايناپ چىقىپ تۇرغان ئىككى بۇلاق بار.

نَضَّجَ يُنَضِّجُ تَنْضِيْجًا: پىشۇردى.

«نَضَّجَ اللَّحْمَ»: گۆش پىشۇردى.

نَضَفَ يَنْضُفُ نَضَفَانًا الدَّابَّةُ: ئۇلاغ سوكۇلداپ ماڭدى.

نَضِفَ يَنْضَفُ نَضَفًا: خىزمەت قىلدى، مۇلازىمەت قىلدى.

نَضِفٌ: نىجىس، ناپاك، مەينەت.

نَضَلَ يَنْضَلُ نَضَلًا: ئورۇقلىدى، ئاجىزلىدى، چارچىدى.

نَضَلَ يَنْضُلُ نَضْلًا: يەڭدى، غەلىبە قىلدى.

نُضُوْجٌ: پىشىپ يېتىلىش.

«نُضُوْجُ الْفَاكِهَةِ»: مېۋىنىڭ پىشىشى.

«نُضُوْجٌ فِكْرِيٌّ»: ئەقىل-ئىدراك جەھەتتىن يېتىلىش.

نَضِيْدٌ: رەتلىك تىزىلغان، سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن.

﴿وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ﴾ «قرآن»: ئېگىز ئۆسكەن، مېۋىلىرى سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن خورمىلارنى ئۆستۈردۇق.

نَضِيْدَةٌ ج نَضَائِدُ: رەتلىك تىزىلغان، ماتروس، كۆرپە، تۆشەك، ياستۇق، تەكىيە.

نَضِيْرٌ: گۈزەل، چىرايلىق، نۇرلۇق، پاكىز.

وَجْهٌ نَضِيْرٌ: خۇش چىراي.

نَضِيْضَةٌ ج أَنِضَّةٌ وَ نَضَائِضُ: ئاز يامغۇر.

نَضِيْفٌ: مەينەت؛ پاكىز.

نَطَا يَنْطُو نَطْوًا: - الْمَنْزِلُ: جاي يىراق بولدى.

نَطَا الْحَبْلَ: ئارغامچىنى تارتتى.

نِطَابٌ: باش، بويۇن تومۇرى.

نِطَاسِيٌّ ج نِطَاسِيُّوْنَ وَ نُطُسٌ: ئۇستا دوختۇر، توشقان ئالىم.

نِطَاقٌ ج نُطُقٌ: بەلباغ، كەمەر، پەشتاماق؛ دائىرە، رايون، چېگرا.

اِتَّسَعَ نِطَاقُ هَذِهِ الْفِكْرَةِ: بۇ پىكىرنىڭ دائىرىسى كەڭ بولدى.

شَيْءٌ وَاسِعُ النِّطَاقِ: كەڭ دائىرىلىك.

فِي نِطَاقِ هَذَا الْمَوْضُوْعِ: بۇ ماۋزۇ دائىرىسى ئىچىدە.

نِطَاقٌ صِحِّيٌّ، نِطَاقُ الْحَجْرِ الصِّحِّيِّ: يۇقۇملۇق كېسەللىكلەردىن مۇداپىئەلىنىش پونكىتى.

نِطَاقُ التَّبِعَاتِ: مەجبۇرىيەت دائىرىسى، مەسئۇلىيەت دائىرىسى.

نَطَحَ يَنْطَحُ نَطْحًا: ئۈستى، سۈزدى.

نَطَحَهُ الثَّوْرُ: ئۇنى بۇقا ئۈسۈۋەتتى.

«نَطَحَ الْكَبْشُ الصَّبِيَّ»: قوچقار بالىنى ئۈسۈۋەتتى.

نَطَحَ فُلَانًا عَنْ كَذَا: پالانىنى قوغلىدى.

نَطَرَ يَنْطُرُ نَطْرًا: قوغدىدى، مۇداپىئە قىلدى.

نَطَرَهُ عَنْهُ: قورۇدى.

نَطَرَتِ السَّمَاءُ: يامغۇر ياغدى.

نَطِسَ يَنْطَسُ نَطَسًا: ئىشلارغا ئىنچىكە قارىدى، كۆڭۈل بۆلدى.

نَطِسٌ ج نَطِسُوْنَ: چوڭقۇر پىكىرلىك، ئىنچىكىلەپ قارىغۇچى.

نَطَّ يَنِطُّ نَطًّا وَ نَطِيْطًا: سەكرىدى.

«نَطَّتِ الْقِطَّةُ»: مۈشۈك سەكرىدى.

نَطَّ الشَّخْصُ فِي الْأَرْضِ: باردى، كەتتى.

نَطَّ فِي كَلَامِهِ: ۋاتىلدىدى، كوتۇلدىدى.

نُطَّارٌ ج نَطَاطِيْرُ: زىرائەتكە تىكلەنگەن قارانچۇق.

نَطَّاطٌ: تولا سەكرەيدىغان.

«قِطٌّ نَطَّاطٌ»: تولا سەكرەيدىغان مۈشۈك.

نَطٌّ ج نَطَّاطُوْنَ: جاۋىلداق، ۋات-ۋات.

نَطَّفَ يُنَطِّفُ تَنْطِيْفًا الْمَرْأَةَ: ئايالنىڭ قۇلىقىغا سىرغا سېلىپ قويدى.

نَطَّقَ يُنَطِّقُ تَنْطِيْقًا: سۆزلەتتى؛ بىلبىلنگە كەمەر باغلىدى.

«نَطَّقَتِ الْأُمّ الصَّبِيَّ»: ئانا بالىنى سۆزلەتتى.

نَطَعَ يَنْطَعُ نَطْعًا اللّقْمةَ: يېمەكلىكنى ئېلىپ ئازراق يەپ ئاندىن ئۇنى داستىخانغا قويۇپ قويدى.

نُطِعَ نَطْعًا لَوْنُهُ: رەڭگى ئۆزگەردى، ئۆڭدى.

نَطْعٌ وَ نِطْعٌ وَ نَطَعٌ ج أَنْطَاعٌ وَنُطُوْعٌ وَأَنْطُعٌ : پالاس، تۆشەك، سېلىنچا، كۆرپە، كۆرپىچەك، تېرە پالاس.

نَطَفَ يَنْطِفُ نَطْفًا وَ نُطُوْفًا وَنَطَفَانًا الْمَاءُ: سۇ تامچىلىدى، ئاز ئاقتى.

«نَطَفَتِ الْقِرْبَةُ»: تۇلۇم ئېقىپ قالدى.

نَطَفَتِ الْمَاءَ: سۇنى قۇيدى، تۆكتى.

نَطَفَهُ بِعَيْبٍ: ئۇنى ئەيىبلىدى.

نَطَفٌ: ئەيىب، نۇقسان، يامانلىق.

نَطِفٌ: نىجىس، مەينەت، گۇمانلىق ئادەم.

نُطْفَةٌ ج نِطَافٌ: سۈزۈك سۇ، تامچە.

«سَقَانِيْ نُطْفَةً عَذْبَةً»: ئۇ ماڭا شېرىن سۇ بەردى.

«جَاءَ وَعَلَى وَجْهِهِ نِطَافٌ مِنْ عَرَقٍ»: ئۇ كەلگەندە ئۇنىڭ يۈزىدە تەر تامچىلىرى بار ئىدى.

نُطْفَةٌ ج نُطَفٌ: مەنىي، ئىسپېرما.

﴿خَلَقَ الإنسَانَ مِن نّطْفَةٍ ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئىنسانىنى ئابىمەنىيدىن ياراتتى.

نَطَفَةٌ: هالقا، سىرغا.

نَطَقَ يَنْطِقُ نُطْقًا وَمَنْطِقًا: سۆزلىدى، گەپ قىلدى، پىكىر بايان قىلدى، سۆزگە چىقتى.

نَطَقَ بِالْحُكْمِ: هۆكۈم چىقاردى، هۆكۈم ئېلان قىلدى.

«نَطَقَ الْقَاضِيْ بِالْحُكْمِ»: سوتچى هۆكۈم چىقاردى.

نَطَقَ الْكِتَابَ: چۈشەندۈردى، ئۇقتۇردى، شەرھلىدى، بايان قىلدى، سۆزلەپ بەردى.

نَطَقَتِ الْقِيْثَارَةُ: گىتار سايراپ كەتتى.

نُطْقٌ: سۆزلەش، سۆز، گەپ-سۆز.

طِفْلٌ مُبَكِّرُ النّطْقِ: بالدۇر تىلى چىققان بوۋاق.

هُوَ فَاقِدُ النّطْقِ: ئۇ تىلسىز.

نَطَلَ يَنْطُلُ نَطْلًا وَنُطُوْلًا: - الْخَمْرَ: هاراقنى سىقىپ چىقاردى.

نَطَلَ الْمَاءَ: سۇنى ئاز-ئاز قۇيدى.

نَطَلَ الْمَاءَ مِنَ الْبِئْرِ: قۇدۇقتىن سۇ تارتتى.

نَطْلٌ: ئۈزۈمنىڭ پوستى، ئازغىنە سۈت.

نَطْلَاءُ: ئاپەت.

نُطْلَةٌ ج نُطَلٌ: ئىككىنچى قېتىم سىقىپ چىقىرىلغان هاراق.

نَطْوٌ: يىراقلىق، مۇساپە.

نَطُوْفٌ: يامغۇرلۇق بۇلۇت.

لَيْلَةٌ نَطُوْفٌ: يامغۇرلۇق كېچە.

نَطِيْحَةٌ ج نَطْحَى وَنَطَائِحُ: ئۈسۈپ ئۆلتۈرۈلگەن قوي.

نِظَارَةٌ: پاراسەت، ماهىرلىق، نازارەت، باشقۇرماق،

مىنىستىرلىك.

نِظَارَةُ الْخَارِجِيَّةِ: تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقى.

نِظَارَةُ الْمَالِيَّةِ: مالىيە مىنىستىرلىقى.

نَظَافَةٌ: تازىلىق، پاكىزلىق.

بَيْتُ النَّظَافَةِ: تازىلىق ئۆيى.

نِظَامٌ: تىزىش، رەتلەش.

نِظَامٌ ج أَنْظِمَةٌ وَنُظُمٌ: تىزىق يىپ، تەرتىپ، تۈزۈم، تۈزۈلمە، توقۇلما، تەشكىل، تەشكىلات.

«يُحَافِظُ الْمُوَظَّفُ عَلَى نِظَامِ الْإِدَارَةِ»: خىزمەتچى ئىدارە تۈزۈمىگە رىئايە قىلىدۇ.

«نِظَامٌ اِشْتِرَاكِيٌّ»: سوتسىيالىستىك تۈزۈم.

«نِظَامٌ عَسْكَرِيٌّ»: ھەربىي تۈزۈم.

«نِظَامٌ جُمْهُورِيٌّ»: جۇمھۇرىيەت تۈزۈمى.

«أَنْظِمَةٌ تَعْلِيْمِيَّةٌ»: مائارىپ تۈزۈملىرى، مائارىپ قائىدە-يوسۇنلىرى.

«النِّظَامُ الْأَسَاسِيّ لِلشِّرْكَةِ»: شىركەتنىڭ قائىدە-تەرتىپلىرى.

النِّظَامُ الْإِجْتِمَاعِيّ: ئىجتىمائىي تۈزۈم.

النِّظَامُ الْعَامّ: ئاممىۋى تەرتىپ.

«اِخْتَلَّ النِّظَامُ الْعَامّ فِى الْبِلَادِ»: دۆلەتنىڭ ئاممىۋى تەرتىپى بۇزۇلدى.

نَظَرَ يَنْظُرُ نَظَرًا إِلَى الشَّيْءِ: نەرسىگە قارىدى، دىققەت بىلەن قارىدى، كۆردى.

نَظَرَ الدَّيْنَ: قەرزنى كېچىكتۈردى.

نَظَرَ االشَّيْءَ: نەرسىنى كۈتتى.

«إِنِّيْ أَنْظُرُ فَضْلَ اللهِ»: مەن چوقۇم ئاللاھدىن ئىلتىپات كۈتىمەن.

نَظَرَ الشَّخْصَ: كىشىنىڭ گېپىگە قۇلاق سالدى.

نَظَرَ فِي الشَّيْءِ: ئۆگەندى ۋە ئويلاندى.

«نَظَرَ فِي الْقَضِيَّةِ»: مەسىلىنى ئويلاندى.

نَظَرَ بَيْنَ النَّاسِ: كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم چىقاردى.

نَظَرَ لِفُلَانٍ: ياردەم قىلدى، قارىدى.

«نَظَرَ لِلْيَتِيْمَةِ»: يېتىمگە ياردەم قىلدى، يېتىمگە قارىدى.

﴿ قُلِ انظُرُواْ مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ ﴾ ‹قرآن›: ئېيتقىنكى: «ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى كۆزىتىڭلار».

نَظَرٌ: قارىماق، كۆرمەك، كۆرۈش كۈچى، پىكىر. ئويلىنىش، ئۆگىنىش، تەتقىق قىلىش.

«النَّظَرُ إِلَى الْأَزْهَارِ»: گۈل-چېچەكلەرگە قارىماق.

«مَسْأَلَةٌ فِيْهَا نَظَرٌ»: ئويلىنىپ بېقىشقا تېگىشلىك مەسىلە.

«مَوْضُوْعٌ تَحْتَ النَّظَرِ»: تەتقىق قىلىنىۋاتقان تېما.

«أَعَادَ النَّظَرَ فِي الْمَقَالَةِ»: ماقالىگە قايتا قاراپ چىقتى.

«الْمَحْكَمَةُ ذَاتُ النَّظَرِ»: تولۇق ھوقۇقلۇق مەھكىمە.

«نَظَرٌ سَدِيْدٌ»: توغرا قاراش.

«أَهْلُ النَّظَرِ وَالْعِلْمِ»: پىكىرلىك ۋە بىلىملىكلەر.

نَظَرٌ ج أَنْظَارٌ: كۆرۈش كۈچى، كۆرۈش قۇۋۋىتى.

«قَصِيْرُ النَّظَرِ»: نەزەر دائىرىسى تار.

بِالنَّظَرِ إِلَى كَذَا / نَظَرًا إِلَى كَذَا: شۇنىڭغا قارىغاندا.

بَعِيْدُ النَّظَرِ: نەزەر دائىرىسى كەڭ، پاراسەتلىك.

أَدَارَ نَظَرَهُ مِنْ أَعْلَى الْجِبَالِ: تاغ ئۈستىدىن كۆز يۈگۈرتتى.

نَظْرَةٌ ج نَظَرَاتٌ: بىر قاراش.

«أَلْقَى نَظْرَةً»: لاپپىدە قارىدى.

نَظِرَةٌ: كۈتمەك.

﴿ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ ﴾ ‹قرآن›: ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار.

نَظَرِيٌّ: كۆزنىڭ، كۆرۈش كۈچىگە مۇناسىۋەتلىك، كۆرۈش سېزىمىغا باغلىق، ئوپتىكىلىق، نەزەرىيىۋى، نەزەرىيە جەھەتتىن.

نَظَرِيًّا: نەزەرىيە جەھەتتىن.

نَظَرِيَّةٌ ج نَظَرِيَّاتٌ: ھۆكۈم، ھۆكۈم جۈملە.

نَظَرِيَّةٌ: نەزەرىيە، ئىلمىي پرىنسىپ، ئىلمىي قانۇن، تەلىمات.

النَّظَرِيَّةُ وَالْعَمَلِيَّةُ / النَّظَرِيَّةُ وَالتَّطْبِيْقُ:نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت، نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈش.

نَظَّارٌ: يىراقنى كۆرىدىغان، ئۆتكۈر، نەزەر دائىرىسى كەڭ.

نَظَّارَانِيٌّ: كۆزەينەك ياسىغۇچى، ئوپتىكىشۇناس.

نَظَّارَةٌ: تاماشىبىنلار، كۆرگۈچىلەر.

نَظَّارَةٌ ج نَظَّارَاتٌ: كۆزەينەك.

نَظَّارَةٌ حَرْبِيَّةٌ: دۇربۇن.

نَظَّارَةٌ مُكَبِّرَةٌ: مىكروسكوپ.

نَظَّارَةٌ مُجَسِّمَةٌ: سىترىئوسكوپ (بەدەننى تەكشۈرىدىغان بىر خىل ئەينەك).

أَبُوْ نَظَّارَةٍ وَ ذُو النَّظَّارَةِ: كۆزەينەكلىك، كۆزەينەك تاقىۋالغان.

نَظَّرَ يُنَظِّرُ تَنْظِيْرًا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: سېلىشتۇردى.

«نَظَّرَ شَهَادَتَهُ الْعِلْمِيَّةَ بِشَهَادَةٍ أُخْرَى»: ئۇنىڭ ئىلمىي دىپلومىنى باشقا دىپلومغا سېلىشتۇردى.

نَظَّرَهُ: ئۇنى نەزەرىيە شەكلىدە ئوتتۇرىغا قويدى.

«نَظَّرَ نَتَائِجَ بَحْثِهِ»: ئۆزىنىڭ تەتقىقات نەتىجىلىرىنى نەزەرىيە شەكلىدە ئوتتۇرىغا قويدى.

نَظَّفَ يُنَظِّفُ تَنْظِيْفًا: تازىلىدى، پاكىزلىدى، ئادالىدى.

«نَظَّفَ الْبَيْتَ مِنَ الْوَسَخِ وَالْغُبَارِ»: ئۆينى مەينەتچىلىك ۋە چاڭ-توزاندىن تازىلىدى.

«نَظَّفَ مَلَابِسَهُ»: كىيىملىرىنى تازىلىدى.

نَظَّفَ أَسْنَانَهُ»: چىشلىرىنى تازىلىدى.

نَظَّفَ الشَّخْصُ قَلْبَهُ: قەلبىنى پاك تۇتتى، گۇمانلىق ۋە چەكلىمىلەردىن ساقلىدى.

نَظَّمَ يُنَظِّمُ تَنْظِيْمًا: تەرتىپكە سالدى، ئورۇنلاشتۇردى، تەشكىللىدى، ئۇيۇشتۇردى، رەتلىدى.

«نَظَّمَ الطَّالِبُ كُتُبَهُ»: ئوقۇغۇچى كىتابلىرىنى رەتلىدى.

نَظَّمَ اللُّؤْلُؤَ: ئۈنچە-مەرۋايىتلارنى يىپقا ئۆتكۈزدى.

نَظُفَ يَنْظُفُ نَظَافَةً: پاكىز بولدى، تازا بولدى.

«نَظُفَتْ ثِيَابُهُ»: ئۇنىڭ كىيىملىرى پاكىز بولدى.

نَظَمَ يَنْظِمُ نَظْمًا: تىزدى. نەزم يازدى.

«أَنْشَدْتُ نَظْمًا أُهَنِّيْهَا أَخَا عَجَلٍ   يَا أَهْلَ فَضْلٍ أَقِيْلُوْا بَعْضَ إِبْهَامِ»: مەن ئىسلام جەمئىيىتىنى قۇرۇلغانلىقىنى تەبرىكلەش يۈزىسىدىن ھاپلا-شاپلا بۇ شېئىرنى يېزىپ چىقتىم، كۆپچىلىك ئۆلىمالار يېتەرسىزلىكلىرىنى كەچۈرۈۋەتسىكەن.

«نَظَمَ جَوَاهِرَ الْقِلَادَةِ»: بويۇنغا ئاسىدىغان مەرۋايىتلارنى تىزدى.

نَظَمَ شِعْرًا: شېئىر تۈزدى.

«نَظَمَ قَصِيْدَةً حَمَاسِيَّةً»: قەھرىمانلىق قەسىدىسى تۈزدى.

نَظَمَ أَمْرَهُ: ئىشنى تۈزىدى، تەرتىپكە سالدى، رەتلىدى، ئورۇنلاشتۇردى.

نَظْمٌ: تەشكىللىمەك، ئۇيۇشتۇرماق، رەتلىمەك، ئورۇنلاشتۇرماق، تەرتىپكە سالماق، شېئىر، نەزم.

نَظْمُ الشِّعْرِ: شېئىر تۈزەش، شېئىر يېزىش.

نَظِيْرٌ ج نُظَرَاءُ: ئوخشاش، تەڭ-باراۋەر.

«اِسْتَقْبَلَ وَزِيْرُ الْخَارِجِيَّةِ نَظِيْرَهُ»: تاشقى ئىشلار مىنىستىرى باشقا تاشقى مىنىستىرنى كۈتۈۋالدى.

«فُلَانٌ لَيْسَ لَهُ نَظِيْرٌ»: پالانىنىڭ ئوخشىشى يوق.

«هُوَ مُنْقَطِعُ النَّظِيْرِ»: ئۇ تەڭداشسىز.

نَظِيفٌ ج نِظَافٌ: تازا، پاكىز.
«تِلْمِيذٌ نَظِيفُ الثِّيَابِ»: كىيىملىرى رەتلىك ئوقۇغۇچى.
نَظِيفُ السَّرَاوِيلِ: پاك.
نَظِيفُ الْيَدَيْنِ: هارام نەرسىلەردىن ئۆزىنى پاك تۇتىدىغان.
نُعَاسٌ: ئۇگدىمەك، مۈگدەش.
نِعَالَةٌ: مۇزدۇزلۇق، تاقىچىلىق.
نَعَامَةٌ ج نَعَامٌ وَنَعَائِمُ: تۆگە قۇش؛ چۆلدە تىكلەپ قويۇلغان يول بەلگىسى.
جَاءَ كَالنَّعَامَةِ: ئۈمىدسىز قايتتى.
خَفَّتْ نَعَامَةُ الْقَوْمِ: كىشىلەر كەتتى.
رَكِبَ جَنَاحَيِ النَّعَامَةِ: تىرىشتى.
نَعَامَةُ الدِّمَاغِ: كۆكرەك پەردىسى.
نَعَامَةُ الْقَدَمِ: تاپان، تاپان ئوتتۇرىسى.
نَفَرَتْ نَعَامَتُهُ: چۆچۈپ كەتتى.
هُوَ ظِلُّ نَعَامَةٍ: ئۇ ئۇزۇنتۇرا.
نَعَبَ يَنْعَبُ نَعِيبًا وَنُعَابًا الْغُرَابُ: قاغا قاقىلدىدى.
نَعَتَ يَنْعَتُ نَعْتًا: تەسۋىرلىدى، سۈرەتلەپ بەردى، بايان قىلدى، سۈپەتلىدى.
نَعْتٌ ج نُعُوتٌ: سۈپەتلەش، تەسۋىرلەش، بايان قىلىش.
جَمَعَ نُعُوتَ الْخَيْرِ كُلَّهَا: ئۇنىڭدا ياخشىلىق سۈپەتلىرىنىڭ ھەممىسى تېپىلىدۇ.
نَعَثَ يَنْعَثُ نَعْثًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئالدى.
نَعْثَلٌ: ئالجىغان قېرى، ئەركەك سىرتلان، كۆكۈيۈن.
نَعِجَ يَنْعَجُ نَعَجًا اللَّوْنُ: رەڭ ئاپئاق سۈزۈك بولدى.
نَعِجَ الْبَعِيرُ: تۆگە سەمرىدى.
نَعِجَ الشَّخْصُ: قوي گۆشى ئېغىر كەلدى.
نَعْجَةٌ ج نِعَاجٌ وَنَعَجَاتٌ: ساغلىق قوي.
نَعَرَ يَنْعَرُ نَعْرًا وَنَعِيرًا وَنُعَارًا: پۇشۇلدىدى، ئىڭرىدى، خىرقىرىدى.
نَعَرَ الْعِرْقُ بِالدَّمِ: تومۇردىن قان ئېتىلىپ چىقتى.
نَعَرَ فِي الْبِلَادِ: يۇرت كەزدى.
نَعَرَ فُلَانٌ فِي الْفِتْنَةِ: پىتنىگە چېتىلىپ قالدى.
مِنْ أَيْنَ نَعَرْتَ إِلَيْنَا: سەن قەيەردىن كەلدىڭ؟
نَعَرَةٌ ج نَعَرَاتٌ: خورەك، دىماغ تاۋۇشى، پۇشۇلدىغان ئاۋاز.
نُعَرَةٌ ج نُعَرٌ وَنُعَرَاتٌ: دىماغ.
نُعَرَةٌ: مەنمەنلىك، ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش، ھاكاۋۇرلۇق؛ كۆكۈيۈن.
فِي فُلَانٍ نُعَرَةٌ: پالانى ھاكاۋۇر.
نُعْرَةٌ إِقْلِيمِيَّةٌ: يۇرتۋازلىق.
نُعْرَةٌ عُنْصُرِيَّةٌ: ئىرقچىلىق.
نَعَسَ يَنْعَسُ نَعْسًا وَنَعَسًا وَنُعَاسًا: ئۇگدىدى، مۈگدىدى، ئۇيقا باستى.
نَعَسَ حَظُّهُ: بەختسىز بولدى.
نَعَسَتِ السُّوقُ: بازار كاساتلاشتى.
«إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ» «حديث»: سىلەر ناماز ئوقۇۋېتىپ مۈگدەپ قالساڭلار، بېرىپ ئۇيقۇڭلار تولغىچە ئۇخلاڭلار.
نَعْسَانٌ م نَعْسَى ج نِعَاسٌ: ئۇگدىگۈچى.
نَعَشَ يَنْعَشُ نَعْشًا تىكتى، تىكلىدى، كۆتۈردى، ئۆستۈردى، قوزغاتتى.
«نَعَشَ الشَّجَرَةَ»: دەرەخ تىكتى.
«نَعَشَهُ مِنْ فَقْرِهِ»: ئۇنى كەمبەغەللىكتىن قۇتقۇزدى.
نَعَشَ الرَّبِيعُ النَّاسَ: باھار كىشىلەرنى روھلاندۇردى.
نَعَشَ النَّاسُ الْمَيِّتَ: كىشىلەر ئۆلۈكنى جىنازىغا سېلىپ كۆتۈردى.
نَعْشٌ: تىكلىمەك، تۇرغۇزماق، كۆتۈرمەك،

ئۆستۇرمەك، قوزغىماق.

نَعْشٌ ج نُعُوشٌ: جىنازا، تاۋۇت.

بَنَاتُ نَعْشِ الْكُبْرَى: چوڭ ئېيىق يۇلتۇزى، چوڭ چۆمۈچ يۇلتۇزى، يەتتە قاراقچى.

بَنَاتُ نَعْشِ الصّغْرَى: كىچىك ئېيىق يۇلتۇزى.

نَعَصَ يَنْعَصُ نَعْصًا الشَّيْءَ: مىدىرلاتتى، ھەرىكەتلەندۇردى.

نَعَصَ الْجَرَادُ الْأَرْضَ: چېكەتكە ئۆسۈملۈكنى يەپ كەتتى.

نَعِصَ يَنْعَصُ نَعْصًا: ئىرغاڭلىدى.

نَعْصٌ: سازلىق، پاتقاقلىق.

نَعَظَ يَنْعَظُ نَعْظًا وَنَعَظًا وَنُعُوظًا الْقَضِيْبُ: زەكەر قايىم بولدى.

نَعَّاسٌ: مۈگدىگەك.

نَعَّالٌ: موزدوز، تاقىچى.

نَعَّشَ يُنَعِّشُ تَنْعِيْشًا: كۆتۈردى، ئۆستۈردى.

نَعَّلَ يُنَعِّلُ تَنْعِيْلًا الدَّابَّةَ: ئات ئۇلاغنى تاقىلىدى.

نَعَّلَ الْحِذَاءَ: ئاياغنى چەملىدى.

نَعَّمَ يُنَعِّمُ تَنْعِيْمًا: «ھەئە» دېدى.

نَعَّمَ الشَّيْءَ: يۇمشاق قىلدى.

نَعَّمَهُ: باياشات قىلدى.

«نَعَّمَهُ بَعْدَ عُسْرِهِ»: قىيىنچىلىقتىن كېيىن ئۇنى باياشات قىلدى.

نَعَقَ يَنْعَقُ نَعْقًا وَنَعِيْقًا وَنُعَاقًا الْغُرَابُ: قاغا غاقىلدىدى. «قاق-قاق» قىلدى.

نَعَقَ الرَّاعِي بِغَنَمِهِ: مالچى قوينى ھوقۇيتتى.

نَعَلَ يَنْعَلُ نَعْلًا: كەش كىيگۈزدى.

«نَعَلَتِ الْأُمّ وَلَدَهُ»: ئانا بالىسىغا كەش كىيگۈزدى.

نَعَلَ الدَّابَّةَ: ئات-ئۇلاغنى تاقىلىدى.

نَعْلٌ: كەش (ئاياغ) كىيگۈزمەك، تاقىلىماق.

نَعْلٌ ج نِعَالٌ وَأَنْعُلٌ: كەش، ئاياغ كىيىم، تاقا.

«لَا يَمْشِ أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ» ‹حديث›: بىر پاي ئاياغ كىيىپ يول يۈرمەڭلار.

نَعُمَ يَنْعُمُ نُعُوْمًا: يۇمشاق بولدى، يۇمران بولدى، ئۇن بولدى.

نَعُمَ عَيْشُهُ: تۇرمۇشى پاراۋان بولدى، باياشات بولدى.

نَعِمَ يَنْعَمُ نَعَمًا وَنَعِيْمًا: يۇمشاق بولدى، يۇمران بولدى.

نَعِمَ عِيْشُهُ: تۇرمۇشى پاراۋان بولدى، باياشات بولدى.

نَعِمَ بَالُهُ: خاتىرجەم بولدى.

«نَعِمَ بِهِ عَيْنًا»: خۇشال بولدى، شادلاندى، ياقتۇردى، ياخشى كۆردى، قىزىقتى، كۆڭلىگە ياقتى، مۇھەببەت باغلىدى، خۇشتار بولدى.

نَعِمَ بِهِ: خۇشال بولدى، بەھرىمەن بولدى.

«نَعِمْتُ بِلِقَائِهِ»: ئۇنىڭ بىلەن ئۇچراشقانلىقىمدىن خۇشال بولدۇم.

نَعِمَ يَنْعَمُ نَعَمًا: كۆكەردى، يېشىللاشتى، ياپيېشىللىققا پۈركەندى.

نَعَمْ: ھەئە، شۇنداق، ماقۇل، دۇرۇس، توغرا.

«هَلْ جَاءَ أَحْمَدُ؟ نَعَمْ جَاءَ»: ئەھمەد كەلدىمۇ؟ ھەئە كەلدى.

نِعْمَ: نېمىدېگەن ياخشى.

«نِعْمَ مَا صَنَعْتَ»: ئەجەب ياخشى قىلدىڭ.

﴿نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار، نېمىدېگەن ياخشى ياردەمچى!

«نِعْمَ الْأُدُمُ الْخَلّ نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلّ» ‹حديث›: ئاچچىق سىركە بىلەن نان نېمىدېگەن يېيىشلىك، نېمىدېگەن ياخشى.

﴿إِن تُبْدُواْ الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾ ‹قرآن›: سەدىقىنى ئاشكارا بەرسەڭلار، بۇ ياخشىدۇر.

نَعَمْ: يۇمشاق بولماق، يۇمران بولماق، پاراۋان بولماق، باياشات بولماق، تىنچ ئارام ئالماق.

نَعَمٌ ج أَنْعَامٌ: تۆگە، قوي، ئۆچكە، ئېشەك ۋە كالىغا ئوخشاش هايۋاناتلار.

﴿فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعاً تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ هايۋاناتلىرى ۋە ئۆزلىرى يەيدىغان زىرائەتلەرنى ئۈندۈرۈپ چىقىرىمىز.

نَعْمَاءُ ج أَنْعُمٌ: بەخت - سائادەت، پاراۋانلىق، باياشاتلىق، كەڭچىلىك، توقچىلىق، مولچىلىق، مال.

«صَدِيقُهُ فِي النَّعْمَاءِ وَالْبَأْسَاءِ»: ئۇ باياشاتلىقتىمۇ، قىيىنچىلىقتىمۇ ئۇنىڭ دوستى.

«هُوَ صَاحِبُ يُسْرٍ وَنَعْمَاءٍ»: ئۇ پۇل - مالنىڭ ئىگىسى.

نُعْمَانٌ: قان، خۇن.

شَقَائِقُ النُّعْمَانِ: ئەپيۇنگۈل، كۆكنار، خەشخاش.

نَعْمَةٌ: نېمەت، راھەت-پاراغەت، هۇزۇر-هالاۋەت.

﴿وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ﴾ «قرآن»: ئۇلار بەهرىمەن بولۇۋاتقان نېمەتلەرنى قالدۇردى.

نِعْمَةٌ ج نِعَمٌ وَ أَنْعُمٌ: نازۇنېمەت، مەرھەمەت، ئىلتىپات.

«فُلاَنٌ وَاسِعُ النِّعْمَةِ»: پالانىنىڭ بايلىقى كۆپ.

﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ساڭا بەرگەن) نېمىتىنى (كىشىلەرگە) سۆزلەپ بەرگىن.

«إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ يُرَى أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ» «حديث»: شۈبهىسىزكى، ئاللاھتائالا ئۆز نېمىتىنىڭ ئەسىرىنى بەندىلىرىدە كۆرۈشنى ياقتۇرىدۇ.

«لَكَ عِنْدِي نِعْمَةٌ لاَتُنْكَرُ»: سىزنىڭ ياخشىلىقىڭىزنى ئۇنتۇمايمەن.

«هَذِهِ نِعْمَةُ الإِلَهِ عَلَيْنَا فَاشْكُرُوا اللهَ يَا أُولِي الأَفْهَامِ»: بۇ، ئاللاھنىڭ بىزگە بەرگەن نېمىتىدۇر، ئى ئەقىللىق ئادەملەر ئاللاھقا تەشەككۈر ئېيتىڭلار.

«هُوَ وَلِيُّ نِعْمَتِهِ»: ئۇ ئۇنىڭ شەپقەتچىسى.

«هُوَ حَدِيثُ نِعْمَةٍ»: ئۇ يېڭى باي.

نَعْنَاعٌ: يالپۇز.

نَعْنَعَ يُنَعْنِعُ نَعْنَعَةً: كېكەچلىدى، دۇدۇقلىدى.

نُعُومَةٌ: يۇمشاقلىق، يۇمرانلىق.

مُنْذُ نُعُومَةِ أَظْفَارِهِ: ئۇ كىچىكلىكىدىن باشلاپ، ...

نَعَى يَنْعَى نَعْيًا وَ نَعِيًّا فُلاَنًا: ئۆلۈم خەۋىرىنى يەتكۈزدى.

نَعَى عَلَيْهِ كَذَا: ئەيىبلىدى.

«نَعَى عَلَيْهِ شُرْبَ الْخَمْرِ»: ئۇنىڭ هاراق ئىچكەنلىكىنى ئەيىبلىدى.

نَعِيمٌ: خۇشاللىق، هۇزۇر-هالاۋەت؛ بەخت-سائادەت، جەننەت، نېمەت.

نَعِيمُ الْحَيَاةِ: تۇرمۇش پاراۋانلىقى، هاياتنىڭ لەززىتى.

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ﴾ «قرآن»: تەقۋادارلار ھەقىقەتەن جەننەتلەردە ۋە نېمەت ئىچىدە بولىدۇ.

«نَعِيمُ اللهِ»: ئاللاھنىڭ رەھمىتى.

نَعِيٌّ: ئۆلۈم خەۋىرىنى يەتكۈزمەك.

نَعِيٌّ ج نَعَايَا: ئۆلۈك ئادەم.

نُغَاشٌ: پەتەك، پاكار، رەزىل.

نُغَاشَةٌ: قىزىل تۇمشۇق قۇشقاچ.

نُغَاشِيٌّ: پاكار، پەتەك، رەزىل.

نَغَبَ يَنْغَبُ نَغْبًا الطَّائِرُ: قۇش سۇ ئىچتى.

نَغَبَ الرِّيقَ: تۈكۈرۈكنى يۇتتى.

نُغْبَةٌ ج نُغَبٌ: بىر ئوتلام، بىر يۇتۇم.

«سَقَاهُ نُغْبَةً مِنْ لَبَنٍ»: ئۇنىڭغا بىر ئوتلام سۈت ئىچكۈزدى.

نَغَتَ يَنْغَتُ نَغْتًا الشَّعْرَ: چاچنى تارتتى.

نَغْتٌ: يامان ئىش.

نَغَرَ يَنْغَرُ نَغَرًا الشَّخْصُ: قورساق كۆپۈپ ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى.

نَغَرَتِ الْقِدْرُ: قازان قاينىدى.

نَغَزَ يَنْغَزُ نَغْزًا الصَّبِيَّ: بالىنى قىچىقلىدى.

نَغَزَ الشَّخْصَ: كىشىنىڭ غەيۋىتىنى قىلدى.

نَغَزَ بَيْنَ الْقَوْمِ: ئارىنى بۇزدى، ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى.

نَغَشَ يَنْغَشُ نَغْشًا وَنَغَشَانًا: پاراكەندە قىلدى، بىسەرەمجان قىلدى.

نَغَشَ إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئېغىپ كەتتى، مايىل بولدى.

نَغَصَ يَنْغَصُ نَغْصًا الشَّخْصَ: ئۇنى سۇدىن چەكلىدى.

نَغَصَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا كۆڭۈلسىزلىك كەلتۈردى.

«نَغَصَ عَلَيْهِ حَيَاتَهُ بِالضَّجِيجِ الْمُسْتَمِرِّ»: داۋاملىق ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلىپ، كۆڭۈلسىزلىك پەيدا قىلدى.

نَغِصَ يَنْغَصُ نَغَصًا: چالا قالدى، پۈتمىدى.

نَغِصَ الشَّارِبُ: تولۇق ئىچمىدى.

نَغِصَ الرَّجُلُ: مەقسىتىگە يېتەلمىدى.

نَغَّارٌ: غەزەپلەنگۈچى.

جُرْحٌ نَغَّارٌ: قان چىقىپ تۇرىدىغان يارا.

نَغَّرَ يُنَغِّرُ تَنْغِيرًا الصَّبِيَّ: بالىنى قىچىقلىدى.

نَغَّصَ يُنَغِّصُ تَنْغِيصًا: قىيىنلاشتۇردى.

«نَغَّصَ عَيْشَهُ»: ئۇنىڭ تۇرمۇشىنى قىيىنلاشتۇردى.

نَغَّصَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىشىنى ئۈزۈپ قويدى.

نَغَّمَ يُنَغِّمُ تَنْغِيمًا: ناخشا ئېيتتى، نەغمە-ناۋا قىلدى.

نَغَقَ يَنْغِقُ نَغِيقًا وَنُغَاقًا الْغُرَابُ: قاغا قاقىلدىدى.

نَغَقَتِ النَّاقَةُ: تۆگە بوزلىدى.

نَغِلَ يَنْغَلُ نَغَلًا وَجْهُ الْأَرْضِ: قۇرغاقچىلىقتىن يەر يېرىلىپ كەتتى.

نَغِلَ الْجُرْحُ: يارا ئېغىر ئالدى.

نَغِلَ بَيْنَ الْقَوْمِ: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى.

نَغِلَ قَلْبُهُ عَلَى فُلَانٍ: پالانىغا ئۆچلۈك قىلدى، كۆڭلىدە ئۆچلۈك ساقلىدى.

نَغِلَتْ نِيَّتُهُ: ئۇنىڭ نىيىتى بۇزۇلدى.

نَغِلٌ: هارامدىن بولغان (بالا).

نَغَمَ يَنْغَمُ نَغْمًا الشَّخْصُ: شىۋىرلىدى، پىچىرلىدى.

«سَكَتَ فَمَا نَغَمَ بِحَرْفٍ»: گەپ قىلماي شۈك تۇردى.

«نَغَمَ الشَّخْصُ فِي الْغِنَاءِ»: پەس ئاۋازدا ناخشا ئېيتتى.

نَغَمَ فِي الشَّرَابِ: ئاز ئىچتى.

نَغَمٌ وَنَغْمٌ ج أَنْغَامٌ وَأَنَاغِيمُ: نەغمە-ناۋا، ئاهاڭ، كۈي.

أَنْغَامُ الْمُوسِيقِي: مۇزىكا كۈيلىرى.

نَغْمَةٌ ج نَغَمَاتٌ: ئاۋازنىڭ ماسلىشىشى، ئاۋازنىڭ خۇشلۇقى، ئاهاڭداش كۈي، گارمونىيە (مۇزىكا نەزەرىيىسىنىڭ ئاهاڭ، ئاككورد تۈزۈلۈشىنى بايان قىلغۇچى قىسمى)، سۆزنىڭ جاراڭلىق بولۇشى.

«أَدَّى التِّلْمِيذُ أُنْشُودَةً بِنَغْمَةٍ مُؤَثِّرَةٍ»: شاگىرت چىرايلىق ئاهاڭدا ناخشا ئورۇنلىدى.

«كَلِمَاتُهَا ذَاتُ نَغَمَاتٍ تَرْتَاحُ لَهَا النَّفْسُ»: ئۇنىڭ سۆزلىرى جاراڭلىق بولۇپ، كىشىگە يېقىملىق تۇيۇلىدۇ.

نَغْوٌ: سۆز، پاراڭ.

نَغْوَةٌ: نەغمە ناۋا، ساز، ئاهاڭ، كۈي، مۇقام، تەكەش ئاهاڭ، قىزىق گەپ، يېقىملىق سۆز، سۆز-چۆچەك، رىۋايەت، ئىغۋا، ئۆسەك سۆز، سۆھبەت.

نَغَى يَنْغِي نَغْيًا: چۈشىنىكسىز سۆزلىدى.

نَغَى إِلَى فُلَانٍ بِكَلِمَةٍ: پالانغا چۈشىنىكسىز گەپ قىلدى.

نَغْيٌ: سۆز، پاراڭ.

نَغْيَةٌ: نەغمە ـ ناۋا، ساز، ئاھاڭ، كۈي، مۇقام، تەڭكەش ئاھاڭ، قىزىق گەپ، يېقىملىق سۆز؛ سۆز ـ چۆچەك، رىۋايەت، ئىغۋا، ئۆسەك سۆز، سۆھبەت.

نَفَاثَةٌ ج نَفَائِثُ: شۆلگەي، تۈكۈرۈك، خەپرۈك، بەلغەم.

نَفَادٌ: تۈگەپ كەتمەك، ئىشلىتىپ بولماق.

«**عَلَيْكَ يَا وَالِدِيْ مِنِّي التَّحِيَّاتُ وَمَا عَلَيْهَا نَفَادٌ أَوْ نِهَايَاتٌ**»: ئى ئاتا! مەندىن سىلىگە تۈگىمەس سالاملار بولسۇن.

نَفَاذٌ: ئۆتمەك، تېشىپ ئۆتمەك، ئىجرا قىلىنىش، يۈرگۈزمەك.

نَفَاذُ الْبَصِيرَةِ: زېرەكلىك، ھوشيارلىق.

نِفَارٌ: ئۈركۈپ قاچماق.

نِفَاسٌ: تۇغۇت، تۇغۇتتىن كېيىن كېلىدىغان قان.

«**أَلَمُ النِّفَاسِ**»: نىپاس ئاغرىقى.

«**حُمَّى النِّفَاسِ**»: نىپاس قىزىتمىسى.

نَفَاسَةٌ: قىممەتلىك، يۇقىرى باھالىق.

نُفَاضٌ: قېقىندى، توزان، چېشنى چوتكىلىغاندىن كېيىن ئېغىزدا قالغان قالدۇق.

نِفَاضٌ ج نُفُضٌ: پەرتۇق.

نِفَاقٌ: ئىككى يۈزلىمىلىك، مۇناپىقلىق.

نُفَايَةٌ ج نُفَايَاتٌ مِنَ الشَّيْءِ: تاشلاندۇق نەرسە كېرەكسىز نەرسە.

«**نُفَايَةُ السَّجَائِرِ**»: تاماكا قالدۇقى.

«**نُفَايَةُ الطَّعَامِ**»: تاماق تاشلاندۇقى.

فُلَانٌ مِنْ نُفَايَاتِ الْقَوْمِ: پالانى قوۋمنىڭ ئۇساللىرىدىن.

نَفَتَ يَنْفِتُ نَفْتًا وَنَفَتَانًا وَنَفِيتًا ـــ الْقِدْرُ: قازان قاينىدى.

نَفَثَ يَنْفُثُ وَيَنْفِثُ نَفْثًا وَنَفَثَانًا الْبُصَاقَ وَنَحْوَهُ مِنْ فَمِهِ: تۈكۈرۈك ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاشلارنى ئېغىزدىن تۈكۈردى.

«**نَفَثَتِ الْحَيَّةُ السَّمَّ**»: يىلان زەھەر چاچتى، زەھەر پۈركىدى.

نَفَثَهُ: ئۇنى قايمۇقتۇردى.

نَفَثَ اللهُ الشَّيْءَ فِي الْقَلْبِ: ئاللاھ بىرەر نەرسىنى كۆڭۈلگە سالدى.

نُفِثَ فِي نَفْسِي كَذَا: كۆڭلۈمگە شۇنداق ئىلھام قىلىندى.

نَفْثٌ: تۈكۈرۈك، شۆلگەي، بەلغەم.

نَفْثُ الشَّيْطَانِ: لىرىك شېئىر.

نَفْثُ الدَّمِ (فِي الطِّبِّ): قان تۈكۈرۈش.

نَفْثَةٌ ج نَفَثَاتٌ: ئاجرالما زەھەر سۇيۇقلۇقى، پارتلىماق، قوزغالماق، كۆتۈرۈلمەك، ئېتىلىپ چىقماق، پۈركىمەك؛ شۆلگەي، تۈكۈرۈك، بەلغەم؛ بىر قېتىم تۈكۈرۈش.

نَفْثَةُ الْقَلَمِ الْأُوْلَى: نادىر ئەدەبىي ئەسەر.

نَفْثَةُ مَصْدُورٍ: بەلغەم.

نَفَثَاتُ الْفُؤَادِ: ئىدىيە، ئوي، ئاڭ، قاراش.

مَا أَحْسَنَ نَفَثَاتِ فُلَانٍ: پالانىنىڭ شېئىرلىرى نېمىدېگەن ياخشى.

نَفَثَاتُ الْأَقْلَامِ: ئەدەبىي ئىجادىيەتلەر.

نَفَجَ يَنْفُجُ / يَنْفِجُ نَفْجًا وَنُفُوجًا: ئۆرلىدى، كۆتۈرۈلدى.

«**نَفَجَ الْعَجِينُ**»: خېمىر كۆپتى.

نَفَجَ الشَّخْصُ: ئۆزىدە يوق نەرسە بىلەن پەخىرلەندى.

«**يَنْفُجُ الْمَغْرُورُ بِنَسَبِ آبَائِهِ**»: مەنمەنچى ئادەم ئاتا ـ بوۋىلىرىنىڭ نەسەبى بىلەن پەخىرلىنىدۇ.

نَفَجَ فَرْخُ الدَّجَاجَةِ: توخۇنىڭ چۈجىسى تۇخۇمدىن

چىقتى.

نَفَحَ يَنْفَحُ نَفْحًا وَنُفُوحًا الطِّيبُ: خۇش پۇراق تارالدى.

نَفَحَتِ الرِّيحُ: شامال چىقتى.

نَفَحَ الْعِرْقُ: تومۇردىن قان چىقتى، ئاقتى.

نَفَحَهُ مَالًا: ئۇنىڭغا مال بەردى.

نَفْحٌ: پۇرىماق، سوغۇق.

نَفْحَةٌ ج نَفَحَاتٌ: بىر قېتىم پۇراش، يېقىملىق خۇش پۇراق؛ سوۋغا؛ ئىسسىق، غەم، قايغۇ.

﴿وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇلارغا پەرۋەردىگارىڭدىن ئازغىنە ئازاب يەتسىلا...

صَاحِبُ كَرَمٍ وَنَفَحَاتٍ: سېخىي، مەرد.

نَفَخَ يَنْفُخُ نَفْخًا النَّارَ / وَفِي النَّارِ: ئوتنى پۈۋلىدى.

نَفَخَ الزِّقَّ وَغَيْرَهُ: تۇلۇم ۋە باشقىلارنى پۈلەپ ئىچىگە يەل توشتۇردى.

نَفَخَ فِي الْبُوقِ: بۇرغا چالدى.

نَفَخَ شِدْقَيْهِ: چوڭچىلىق قىلدى، ئاتىكارچىلىق قىلدى.

نَفَخَ فِيهِ مِنَ الرُّوحِ: ئۇنىڭغا جان كىرگۈزدى.

نَفَخَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كېڭەيتتى، كۆپتۈردى.

نَفَخَ السَّيَّارَةَ: ماشىنىغا يەل ئۇردى.

﴿ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ﴾ «قرآن»: ئاندىن ئۇنى راۋۇرۇس يارىتىپ، ئۇنىڭغا ئۆزىگە مەنسۇپ روھنى كىرگۈزدى (يەنى، جان كىرگۈزدى).

نَفْخٌ: هاۋانىڭ پۈتىدا بولىدىغان ئىششىق.

نَفْخَةٌ ج نَفَخَاتٌ: پۈۋلىمەك، چالماق؛ ئىسسىلىش، ئاتىكارچىلىق، هاكاۋۇرلۇق.

نَفْخَةُ الرَّبِيعِ: باهارنىڭ يېشىللىققا پۈركىنىشى.

نَفْخَةُ الشَّبَابِ: ياشلىقنىڭ يېتىلىشى.

نَفِدَ يَنْفَدُ نَفَادًا: تۈگىدى.

«نَفِدَ مَالُهُ»: ئۇنىڭ مېلى تۈگىدى.

«نَفِدَتِ الطَّبْعَةُ الْأُولَى مِنَ الْكِتَابِ»: كىتابنىڭ بىرىنچى نەشرى تۈگىدى.

﴿مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ وَمَا عِندَ اللَّهِ بَاقٍ﴾ «قرآن»: (ئى ئىنسانلار!) سىلەرنىڭ ئىلكىڭلاردىكى نەرسىلەر تۈگەيدۇ، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر تۈگىمەستۇر.

نَفَذَ يَنْفُذُ نُفُوذًا وَنَفَاذًا الْأَمْرُ: ئۆتتى، جارى بولدى، ئاقتى.

«نَفَذَ الْحُكْمُ»: هۆكۈم جارى بولدى.

نَفَذَ الطَّرِيقُ: يول ئاسانلاشتى.

نَفَذَ إِلَيْهِ الْكِتَابُ: ئۇنىڭغا خەت تەگدى.

نَفَذَ فِيهِ وَمِنْهُ: بىر تەرەپتىن، يەنە بىر تەرەپكە ئۆتتى.

﴿إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانفُذُوا﴾ «قرآن»: ئەگەر سىلەر (ئاللاھنىڭ قازاسىدىن قېچىپ) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ چېگرالىرىدىن ئۆتۈپ كېتەلىسەڭلار، ئۆتۈپ كېتىڭلار.

نَفَذَ فُلَانٌ فِي الْأُمُورِ: پالانى ئىشلارغا ماهىر بولدى.

نَفْذٌ: ئىجرا قىلماق، ئەمەلگە ئاشۇرماق، بېجىرمەك.

نَفَذٌ ج أَنْفَاذٌ: چىقىش ئېغىزى، يول، چارە، چىقىش يولى.

نَفَرَ يَنْفِرُ نَفْرًا وَنُفُورًا: سەپەر قىلدى، سەپەرگە چىقتى.

﴿فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى هەربىرى جامائەدىن يەنە بىر تۈركۈمى دىنىي ئالىم بولۇپ، ئۇلار قوۋمىنىڭ قېشىغا قايتقاندىن كېيىن، قوۋمىنى ئاللاھدىن قورقۇشى ئۈچۈن، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش

مەقسىتىدە نىيمىشقا (ئىلىم تەلەپ قىلىشقا) چىقمىدى؟

نَفَرَ يَنْفِرُ نُفُورًا وَنِفَارًا الشَّخْصُ مِنْ كَذَا: نەپرەتلەندى، يىرگەندى، سەسكەندى.

نَفَرَ يَنْفِرُ نِفَارًا الْمَرْأَةُ عَنْ زَوْجِهَا: ئايال ئېرىدىن يۈز ئۆرۈدى.

نَفَرَ الدَّابَّةُ مِنْ كَذَا: يىراقلاشتى.

نَفَرَ الْقَوْمُ لِلْأَمْرِ: كىشىلەر ئىشقا تېز چىقتى، ئالدىرىدى.

«نَفَرُوا لِلْجِهَادِ»: ئۇلار جىهادقا ئالدىراپ چىقتى.

نَفْرٌ: بىرەر ئىش ياكى ئۇرۇشقا چىققان بىر توپ ئادەملەر.

يَوْمُ النَّفْرِ: ھاجىلار مىنادىن مەككىگە كېلىدىغان كۈنى.

نَفَرٌ ج أَنْفَارٌ: ئۈچتىن ئونغىچە كىشى؛ كىشىلەر توپى؛ بىر نەپەر.

نُفْرَةٌ: تۇمار، تىلتۇمار، ھۆكۈمرانلىق، باشقۇرۇش.

نَفَزَ يَنْفِزُ نَفْزًا وَنَفَزًا وَنُفُوزًا وَنَفَزَانًا: ئۆلدى.

نَفَزَ الْغَزَالُ: كېيىك سەكرىدى.

نَفَسَ يَنْفُسُ نَفْسًا ـــه: ئۇنىڭغا كۆز تەگدى.

نَفُسَ يَنْفُسُ نَفَاسَةً: قىممەت باھالىق بولدى. بىباھا بولدى، نەپىس بولدى.

«نَفُسَتِ الْأَحْجَارُ الْكَرِيمَةُ»: ئېسىل تاشلار بىباھا بولدى.

نَفِسَ يَنْفَسُ نِفَاسًا نُفَسَاء الْمَرْأَةُ: ئايال تۇغدى.

نُفِسَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال نىپاسدار بولدى.

نَفْسٌ: كۆز تەگمەك، كۆز، ھەقىقەت.

«فُلَانٌ أَصَابَتْهُ نَفْسٌ»: پالانىغا كۆز تەگدى.

«فِي نَفْسِ الْأَمْرِ وَالْوَاقِعِ»: ھەقىقەتتە ۋە ئەمەلىيەتتە.

نَفْسٌ ج نُفُوسٌ وَأَنْفُسٌ: روھ، جان، ئۆز، ئۆزى.

كَبِيرُ النَّفْسِ: ئالىيجاناب، كەڭ قورساق، پاك، جەسۇر.

مُنْقَبَضُ النَّفْسِ: روھى چۈشكۈن، مەيۈس، پەرىشان، كەيپسىز.

تَرْوِيحُ النَّفْسِ: كۆڭۈل ئاچماق، ئىچ پۇشۇقىنى چىقارماق.

«بَذَلَ النَّفْسَ وَالنَّفِيسَ»: مېلىنى ۋە جېنىنى بېغىشلىدى.

«الثِّقَةُ بِالنَّفْسِ»: ئۆزىگە ئىشىنىش.

«الْإِعْتِمَادُ عَلَى النَّفْسِ»: ئۆزىگە تايىنىش.

ضَبْطُ النَّفْسِ: ئۆزىنى تۇتۇۋالماق، ئۆزىنى بېسىۋالماق.

خَرَجَتْ نَفْسُهُ: ئۇنىڭ جېنى چىقتى، ئۆلدى.

فُلَانٌ ذُوْ نَفْسٍ: پالانى ئەخلاقلىق، ئىرادىلىك.

«جَاءَ فُلَانٌ نَفْسُهُ»: پالانى ئۆزى كەلدى.

«كَرَّرَ الْأَقْوَالَ بِنَفْسِهَا»: سۆزلەرنىڭ ئۆزىنى تەكرارلىدى.

«فِي نَفْسِ الْوَقْتِ»: ۋاقتىنىڭ ئۆزىدە، شۇ ۋاقىتتا، ئەينى ۋاقىتتا.

«نَحْنُ بِأَنْفُسِنَا»: بىز ئۆزلىرىمىز.

«فِي نَفْسِي أَنْ أَفْعَلَ كَذَا»: شۇنداق قىلماقچى ئىدىم.

«عِلْمُ النَّفْسِ»: پسىخولوگىيە.

«طِبُّ النَّفْسِ»: روھىي كېسەللىكلەر ئىلمى.

نَفَسٌ ج أَنْفَاسٌ: نەپەس، تىنىق.

«مَرِيْضٌ ذُوْ نَفَسٍ مُتَقَطِّعٍ»: نەپىسى كېسىلگەن كېسەل، توختاپ-توختاپ تىنىدىغان كېسەل.

«جَذَبَ نَفَسًا طَوِيْلًا»: ئۇزۇن نەپەس ئالدى.

«طَوِيْلُ النَّفَسِ»: تىنىقى ئۇزۇن.

«شَاعِرٌ طَوِيْلُ النَّفَسِ: قَصِيْدَةٌ طَوِيْلَةُ النَّفَسِ»: ئۇزۇن ۋە بەدىئىيلىكى يۇقىرى يازىدىغان شائىر، ئۇزۇن قەسىدە.

بَيْنِيْ وَبَيْنَهُ نَفَسٌ: ئۇنىڭ بىلەن مېنىڭ ئارىلىقىم يىراق.

فَاضَتْ أَنْفَاسُهُ: ئۇ ئۆلدى.

هُوَ فِي نَفَسٍ مِنْ أَمْرِهِ: ئۇ كەڭچىلىكتە.

نُفَسَاء ج نِفَاسٌ وَنُفَسَاوَاتٌ: يېڭى تۇغقان ئايال، نىپاسدار ئايال، تۇغۇتلۇق ئايال.

«تُحَاطُ النُّفَسَاءُ بِكُلِّ عِنَايَةٍ»:تۇغۇتلۇق ئايالنىڭ ھالىدىن تولۇق خەۋەر ئېلىنىدۇ.

نَفْسَانِيٌّ: روھنىڭ، روھىي جەھەتتە، روھ توغرىسىدا، ئىدراكى، ئەقلى، ئاقىلانىلىك، ئەقىل، زېھىن، ئىدراك، پسىخولوگىيە، پسىخولوگىيىنىڭ، پسىخىك.

طِبٌّ نَفْسَانِيٌّ: پسىخولوگ.

«تَحْلِيلٌ نَفْسَانِيٌّ»:پسىخولوگىيە تەھلىلى.

«مَرِيضٌ نَفْسَانِيٌّ»:روھىي كېسەل.

نَفْسِيٌّ: روھىي جەھەتتە، روھنىڭ، ئىدراكى، ئەقلى، پسىخىك، ئاقىلانىلىك، پسىخولوگىيىلىك.

طَبِيبٌ نَفْسِيٌّ: پسىخولوگ.

الطِّبُّ النَّفْسِيّ: روھىي داۋالاش.

التَّحْلِيلُ النَّفْسِيّ»:پسىخولوگىيىلىك ئانالىز.

نَفْسِيًّا: ئەخلاقىي جەھەتتە، مەنىۋى جەھەتتە.

نَفْسِيَّةٌ: پسىخىكا، روھىي ھالەت، روھ، مەنىۋى.

حَالَةٌ نَفْسِيَّةٌ مُضْطَرِبَةٌ: قالايمىقان روھىي ھالەت.

نَفَشَ يَنْفُشُ نَفْشًا وَنُفُوشًا الْقُطْنَ أَوِ الصُّوفَ أَوْ نَحْوَهُمَا: پاختا، يۇڭ، قاتارلىقلارنى تارىدى، تىتىدى، رەتلىدى.

نَفَشَتِ الْمَاشِيَةُ فِي الزَّرْعِ: مال كېچىسى زىرائەتكە تارقىلىپ يەپ كەتتى.

﴿إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ﴾ «قرآن»:ئۆز ۋاقتىدا بىر قوۋمنىڭ قويى كېچىسى زىرائەتنى يەپ (بۇزۇۋەتكەندە).

نَفْشٌ: تىتىلغان يۇڭ، چېچىلغان نەرسە؛ پوچىلىق.

نَفَضَ يَنْفُضُ نَفْضًا الْغُبَارَ: چاڭ-توزاننى قاقتى.

نَفَضَ الثَّوْبَ وَنَحْوَهُ: كىيىم ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنى قاقتى.

نَفَضَ الشَّجَرَ: دەرەخنى ئىرغىتتى.

نَفَضَتْهُ الْحُمَّى: بەزگەك ئۇنى تىترەتتى.

نَفَضَ عَنْهُ غُبَارَ الْكَسَلِ: ئېتىكلەشتى، جانلاندى.

نَفَضَ يَدَهُ مِنْ فُلَانٍ: ئۈمىدسىزلەندى.

نَفَضَ يَدَهُ مِنَ الْأَمْرِ: ئىشتىن قول ئۈزدى.

نَفَضٌ: دەرەخ تۆۋىگە تۆكۈلۈپ قالغان غازاڭ، مېۋە قاتارلىقلار.

نَفِطَ يَنْفَطُ نَفَطًا وَنَفْطًا يَدُهُ: ئۇنىڭ قولى قاپاردى.

«نَفِطَتْ يَدَا الْبَنَّاءِ»:تامچىنىڭ ئىككى قولى قاپاردى.

نَفْطٌ: قاپارماق، قاپىرىپ قالماق.

نَفْطٌ / نِفْطٌ: نېفت.

نَفِطَةٌ: ئاچچىقى يامان، قېنى قىزىق، تېرىككەك، سەپرا مىجەز.

نَفْطِيٌّ: نېفتكە مۇناسىۋەتلىك.

«مِصْبَاحٌ نَفْطِيٌّ»: كىرسىن چىراغ.

«شِرْكَةٌ نَفْطِيَّةٌ»: نېفت شىركىتى.

نَفَعَ يَنْفَعُ نَفْعًا: مەنپەئەت بەردى، پايدا بەردى.

﴿وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ﴾ «قرآن»: ئىنسانلارغا پايدىلىق نەرسە زېمىندا قېلىپ قالىدۇ.

نَفْعٌ: پايدا بەرمەك، پايدا، مەنپەئەت، ئۇنۇم، نەتىجە، رول، تەسىر.

«لَا يُجْدِي نَفْعًا»: پايدا بەرمەيدۇ.

أَجْدَى نَفْعًا: پايدا بەردى.

«النَّفْعُ الْعَامّ»: ئاممىۋى پاراۋانلىق، جامائەت مەنپەئەتى.

النَّفْعُ الْمُتَبَادَلُ: ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش.

نَفْعِيٌّ: ئۆز كۆچىگە تايىنىپ ئىش كۆرگۈچى،

مەنپەئەتپەرەس.

نَفْعِيَّةٌ: مەنپەئەتپەرەسلىك، پايدىغا ئىنتىلىش.

نَفَّ يَنِفُّ نَفًّا — السَّوِيقَ وَنَحْوَهُ: تالقان ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنى چاچتى.

نَفَّ الْأَرْضَ: يەرگە ئۇرۇق چاچتى (سالدى).

نَفَّ يَنِفُّ نَفًّا الشَّخْصُ: مىشقىردى.

نَفَّاثٌ ج نَفَّاثُونَ: سېھىرگەر، جادۇگەر.

نَفَّاثَةٌ ج نَفَّاثَاتٌ: سېھىرگەر.

﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾ «قۇرئان»: تۈگۈنلەرگە دەم سالغۇچى سېھىرگەرلەرنىڭ شەررىدىن (پاناھ تىلەيمەن دېگىن).

طَائِرَةٌ نَفَّاثَةٌ: رېئاكتىپ ئايروپىلان.

نَفَّاجٌ: ئۆزىدە يوق نەرسە بىلەن پەخىرلەنگۈچى، قۇرۇق سۆلەت، پوچى.

نُفَّاخٌ: كېسەللىك ئىششىقى.

«نُفَّاخُ الْحَنَكِ»: تاڭلاي ئىششىقى.

«نُفَّاخُ الرِّجْلِ»: پۇت ئىششىقى.

نُفَّاخَةٌ ج نُفَّاخَاتٌ: كۆپۈك، سوپۇن كۆپۈكچىسى، ماغزاپ، ئويۇنچۇق شار.

نَفَّاطٌ ج نَفَّاطُونَ وَنَفَّاطَةٌ: نېفىت ئىشلەپچىقارغۇچى؛ نېفىت ساتقۇچى.

نَفَّاطَةٌ ج نَفَّاطَاتٌ: سۇلۇق قاپارتقۇ؛ نېفىت ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنى، رايونى، نېفىتلىك.

«بِيَدِهِ نَفَّاطَةٌ»: ئۇنىڭ قولىدا سۇلۇق قاپارتقۇ بار.

نَفَّخَ يُنَفِّخُ تَنْفِيخًا: قاتتىق پۈۋلىدى.

نَفَّذَ يُنَفِّذُ تَنْفِيذًا الْحُكْمَ: ھۆكۈمنى ئەمەلگە ئاشۇردى، ئىجرا قىلدى.

نَفَّذَ الْأَمْرَ: ئىشنى بېجىردى.

«نَفَّذَ الْمَشْرُوعَ حَسْبَ الْخُطَّةِ»: ئىشنى پىلان بويىچە ئورۇنلىدى.

نَفَّرَ يُنَفِّرُ تَنْفِيرًا: قورقۇتۇۋەتتى، چۆچۈتۈۋەتتى، ئۈركىتىۋەتتى، قاچۇرۇۋەتتى.

«نَفَّرَهُ مِنْ بِلَادِهِ»: يۇرتىدىن بىزار قىلىۋەتتى.

«نَفَّرَ الدَّابَّةَ مِنَ الرَّعْيِ»: مالنى ئوتلاقتىن ئۈركىتىۋەتتى.

نَفَّسَ يُنَفِّسُ تَنْفِيسًا عَنْهُ: شادلاندۇردى.

نَفَّسَ عَنْهُ هَمَّهُ: ھال سورىدى، تەسەللى بەردى، كۆڭلىنى يوپۇتتى.

نَفَّشَ يُنَفِّشُ تَنْفِيشًا: تارىدى، تىتتى، رەتلىدى.

نَفَّضَ يُنَفِّضُ تَنْفِيضًا: سىلكىدى، ئىرغىتتى.

نَفَّعَ يُنَفِّعُ تَنْفِيعًا: پايدىلاندۇردى، مەنپەئەتلەندۈردى، پايدا يەتكۈزدى.

«نَفَّعَهُ بِاسْتِغْلَالِ ضَيْعَتِهِ»: ئۇنىڭ زېمىنىدىن پايدىلاندۇردى.

نَفَّقَ يُنَفِّقُ تَنْفِيقًا السِّلْعَةَ: مالنى ئوبۇرۇت قىلدى، تېز ئايلاندۇردى.

نَفَّلَ يُنَفِّلُ تَنْفِيلًا الشَّخْصَ: كىشىگە ئۇنىڭ تېگىشلىك ئۈلۈشىدىن ئارتۇق بەردى.

«نَفَّلُوا كَبِيرَهُمْ»: ئۇلار كاتتىسىغا سوۋغا بەردى.

نَفَقَ يَنْفُقُ نَفْقًا الشَّيْءُ: تۈگىدى.

«نَفَقَ الزَّادُ»: ئوزۇق تۈگىدى.

«نَفَقَ الدَّرَاهِمُ»: پۇل قالمىدى.

نَفَقَ يَنْفُقُ نَفَاقًا الْبِضَاعَةُ: مال بازار تاپتى، مالنىڭ بازىرى چىقتى.

«نَفَقَتِ السِّلْعَةُ»: مال بازار تاپتى.

نَفَقَتِ الْمَرْأَةُ: ئايالغا لايىق كۆپ چىقتى.

نَفَقَ يَنْفُقُ نُفُوقًا الدَّابَّةُ: ئات ـ ئۇلاغ ئۆلدى.

نَفَقَ الْجُرْحُ: يارا قاتتى.

نَفَقٌ ج أَنْفَاقٌ: تونېل، يەر ئاستى يولى.

«نَفَقُ الْقِطَارِ»: پويىز تونېلى.

«أَنْفَاقُ الْمِتْرُوْ تَحْتَ الْأَرْضِ»: مېترونىڭ يەر ئاستى تونېللىرى (يوللىرى).

نَفَقَةٌ ج نَفَقَاتٌ: نەپىقە، چىقىم، خىراجەت، راسخوت، ئەرنىڭ ئايالىغا بېرىدىغان

نەپىقىسى.

«أَقَامَ مَأْدُبَةً عَلَى نَفَقَتِهِ»: ئۇ خىراجىتىگە زىياپەت ئۆتكۈزدى.

«النَّفَقَةُ عَلَى الْعِيَالِ»: ئائىلە راسخوتى.

«نَفَقَةُ الْإِنْتَاجِ»: ئىشلەپچىقىرىش چىقىمى.

«إِذَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً يَحْتَسِبُهَا فَهِيَ لَهُ صَدَقَةٌ» «حديث»: مۇسۇلمان ئادەم ئائىلىسىنى كۆزدە تۇتقان ھالدا ئائىلىسىگە خىراجەت قىلسا، ئۇنىڭغا سەدىقە بەرگەننىڭ ساۋابى بولىدۇ.

«نَفَقَةُ الْمَعِيْشَةِ»: تۇرمۇش راسخوتى، ئوزۇق.

فُلَانٌ قَلِيْلُ النَّفَقَاتِ: پالانى بېخىل.

نَفَلٌ: نەپلە، ۋەزىپىنىڭ سىرتىدىكى ئىشلار.

نَفَلٌ ج أَنْفَالٌ: سوۋغا، تارتۇق، ئولجا، غەنىيمەت، تېگىشلىك ئۈلۈشىنىڭ سىرتىدا بېرىلگەن ئولجا.

نَفْنَافٌ: ئىككى تاغ ئارىسىدىكى ھاڭ.

نَفْنَفَ يُنَفْنِفُ نَفْنَفَةً: ئازراق ئېشىپ قالدى.

نَفْنَفٌ ج نَفَانِفُ: ئاتموسفېرا، ھاۋا، كەيپىيات، ھاۋا بوشلۇقى، ئاسمان، قىيا، تىك يار، ھاڭ.

نَفَهَ يَنْفَهُ نُفُوْهًا: قورقۇنچاقلىق قىلدى.

نَفَهَ الْحَيَوَانُ: ھايۋان كۆندى.

نَفِهَ يَنْفَهُ نَفْهًا: چارچىدى، ھالسىرىدى.

نُفُوْذٌ: ئۆتمەك، تەسىر، نوپۇز، كۈچ-قۇۋۋەت.

«فُلَانٌ ذُوْ نُفُوْذٍ عَظِيْمٍ»: پالانى زور كۈچكە ئىگە.

«النُّفُوْذُ الْإِجْتِمَاعِيّ»: ئىجتىمائىي نوپۇز، ئىجتىمائىي تەسىر.

مَنَاطِقُ النُّفُوْذِ: چوڭ دۆلەتلەرنىڭ تەسىر دائىرىسى ئىچىدىكى ئاجىز ئەللەر.

نَفُوْعٌ ج نُفُعٌ: كۆپ پايدىلىق.

نَفَى يَنْفِيْ نَفْيًا الشَّيْءَ: ئىنكار قىلدى، رەت قىلدى.

«نَفَي التُّهْمَةَ عَنْ نَفْسِهِ»: ئۆزىگە قىلىنغان تۆھمەتنى ئىنكار قىلدى.

نَفَي الْحَادِثَ: ھادىسىنىڭ يۈز بەرمىگەنلىكىنى خەۋەر قىلدى.

نَفَي الشَّخْصَ: سۈرگۈن قىلدى.

«نَفَي الْمُسْتَعْمِرُ الزُّعَمَاءَ»: مۇستەملىكىچى داھىيلارنى سۈرگۈن قىلدى.

نَفْيٌ: ئىنكار قىلماق، تانماق، رەت قىلماق؛ سۈرگۈن قىلماق، پالىماق.

«أَجَابَهُ عَنْ طَلَبِهِ بِالنَّفْيِ»: ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلدى.

أَدَوَاتُ النَّفْيِ: «لَا»، «مَا»، «لَمْ»، «لَيْسَ» گە ئوخشاش بولۇشسىز قوشۇمچىلىرى.

إِشَارَةٌ بِالنَّفْيِ: قارشى ئىنسپات.

شَاهِدُ نَفْيٍ: قارشى گۇۋاھچى.

نَفِيْرٌ: بورغا، كاناي، سوناي، ئورۇشقا چىقىدىغان كىشىلەر، ئوندىن ئاز كىشىلەر.

«بَلَّغُوْنِي مِنْكَ أَنَّكَ حَقًّا قَدْ شَرَيْتَ الْعُرُوْضَ عِنْدَ نَفِيْرٍ»: باشقىلارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە كىشىلەرنىڭ ئالدىدا مال سېتىۋاپلا.

فُلَانٌ لَا فِي الْعِيْرِ وَلَا فِي النَّفِيْرِ: پالانى مۇھىم ئىشقا يارىمايدۇ، پالانى قاتاردا يوق ئادەم.

النَّفِيْرُ الْعَامّ: ئومۇمىي سەپەرۋەرلىك.

مَا هُوَ بِنَفِيْرِ فُلَانٍ: ئۇ پالانىنىڭ خىلى ئەمەس.

يَوْمُ النَّفِيْرِ: ھاجىلار مىنادىن مەككىگە قايتىش كۈنى.

نَفِيْسٌ ج نِفَاسٌ: بىباھا، قىممەتلىك.

«كَنْزٌ نَفِيْسٌ»: قىممەتلىك غەزىنە.

«إِكْتِشَافَاتٌ نَفِيْسَةٌ»: قىممەتلىك كەشپىياتلار.

النَّفِيْسُ: كۆپ مال.

نَفِيْصٌ: تاتلىق سۇ.

نَفِيْطٌ: قولى قاپىرىپ قالغان ئادەم.

نِقَابٌ ج نُقُبٌ: نىقاب، چۈمبەل.

كَشَفَ النِّقَابَ عَنْ كَذَا: ئاشكارا قىلدى، مەخپىيەتلىكلىرىنى ئاشكارىلىدى.

لَقِيْتُهُ نِقَابًا: ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم.

هُمَا فَرِخَانِ فِي النِّقَابِ: ئۇ ئىككىسى ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

نِقَابَةٌ ج نِقَابَاتٌ: باشقۇرۇش، ئىتتىپاق، بىرلەشمە، جەمئىيەت، ئۇيۇشما.

«نِقَابَةُ الْمُعَلِّمِيْنَ»: ئوقۇتقۇچىلار ئۇيۇشمىسى.

«نِقَابَةُ عُمَّالُ الْمَنَاجِمِ»: كان ئىشچىلىرى ئۇيۇشمىسى.

«نِقَابَةُ الْأَطِبَّاءِ»: دوختۇرلار ئۇيۇشمىسى.

«نِقَابَةُ الْمُحَامِيْنَ»: ئادۋوكاتلار بىرلەشمىسى.

عُضْوٌ فِي النِّقَابَةِ: ئۇيۇشما ئەزاسى.

نِقَابِيٌّ: بىرلەشمە، كوللېكتىپ.

«نَشَاطٌ نِقَابِيٌّ»: بىرلەشمە پائالىيەت.

«مُظَاهَرَاتٌ نِقَابِيَّةٌ»: ئىشچىلار نامايىشى.

نَقَاثٌ: سىرتلان.

نِقَارَةٌ: ئۇيمىچىلىق.

نِقَاشٌ ج نِقَاشَاتٌ: مۇنازىرە، تالاش-تارتىش، تەكشۈرۈش، جېدەل-ماجىرا.

«إِحْتَدَّ النِّقَاشُ بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ»: ئىككى رەقىبنىڭ ئارىسىدا دەتالاش كەسكىن بولدى.

«كَثُرَتِ النِّقَاشَاتُ حَوْلَ أَسْعَارِ النِّفْطِ»: نېفىت باھالىرى توغرىسىدا تالاش-تارتىشلار كۆپەيدى.

نِقَاشَةٌ: نەققاشلىق، نەقىشچىلىك، ئۇيمىچىلىق، بېزەكچىلىك.

نَقَاهَةٌ: ئاستا-ئاستا ساقىيىش، تەدرىجىي ئەسلىگە كېلىش.

«قَضَى فِتْرَةَ النَّقَاهَةِ فِي الْجَبَلِ»: ئۇ ساقىيىش مەزگىلىنى تاغدا ئۆتكۈزدى.

«أَقَامَ بِدَارِ النَّقَاهَةِ»: ساناتورىيىدە تۇردى.

نَقَبَ يَنْقُبُ نَقْبًا الشَّيْءَ: تەشتى، تۆشۈك ئاچتى، كولىدى، بۇرغىلىدى.

«نَقَبَ الْجِلْدَ»: تېرىنى تەشتى.

«يَنْقُبُ الْبَنَّاءُ الْحَائِطَ»: تامچى تامغا تۆشۈك ئېچىۋاتىدۇ.

«نَقَبَ الثَّوْبَ»: كىيىمگە تۆشۈك ئاچتى.

نَقَبَ الشَّخْصُ فِي الْأَرْضِ: باردى، كەتتى.

نَقَبَ الشَّخْصُ عَنِ الشَّيْءِ: ئاختۇردى، تەكشۈردى، تەتقىق قىلدى، ئىزدەندى.

نَقَبَتِ النَّكْبَةُ فُلَانًا: پالانىغا مۇسىبەت كەلدى.

نَقُبَ يَنْقُبُ نَقَابَةً عَلَى قَوْمِهِ: قوۋمىنىڭ كاتتىسى بولدى، باش بولدى، خوجايىن بولدى.

نَقْبٌ: تەشمەك، تۆشۈك ئاچماق، كەزمەك.

نَقْبٌ ج أَنْقَابٌ: تۆشۈك، تاغدىكى تار يول.

«نَقْبٌ فِي الْحَائِطِ»: تامدىكى تۆشۈك.

نَقَتَ يَنْقُتُ نَقْتًا الْعَظْمَ: سۆڭەكنىڭ يىلىكىنى چىقىرىۋالدى.

نَقَثَ يَنْقُثُ نَقْثًا الْعَظْمَ: سۆڭەكنىڭ يىلىكىنى چىقىرىۋالدى.

نَقَثَ الشَّيْءَ الْمَدْفُوْنَ: كۆمۈلگەن نەرسىنى كولاپ چىقاردى.

نَقْثٌ: سۇخەنچىلىك.

نَقَحَ يَنْقَحُ نَقْحًا: تازىلىدى، خىللىدى، تاللىدى، ئىلغىدى.

نَقَحَ الْجِذْعَ: چاتىدى، پۇتىدى، شىلدى.

نَقَحَ الْعَظْمَ: سۆڭەكنىڭ يىلىكىنى چىقىرىۋالدى.

نَقَخَ يَنْقَخُ نَقْخًا: تاياق بىلەن ئۇردى.

نَقَخَ الْمُخَّ مِنَ الْعَظْمِ: سۆڭەكتىن يىلىكنى چىقىرىۋالدى.

نَقَخَ الْمَاءُ الْعَطَشَ: ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇردى.

نَقَخَ دِمَاغَهُ: مېڭىسىنى ياردى.

نَقَدَ يَنْقُدُ نَقْدًا الدَّرَاهِمَ: تەڭگىلەرنىڭ ياخشى-

يامىنىنى ئايرىدى.

نَقَدَهُ مَالًا: ئۇنىڭغا مال بەردى.

نَقَدَهُ الثَّمَنَ: ئۇنىڭغا نەق پۇل بەردى.

«نَقَدَ الْكِتَابَ»: كىتابقا باھا بەردى.

نَقَدَ النَّاسَ: كىشىلەرنى تەنقىد قىلدى.

نَقَدَتْهُ الْحَيَّةُ: ئۇنى يىلان چېقىۋالدى.

نَقْدٌ: تەنقىدلىمەك، تەنقىد، باھا بەرمەك، ئوبزور.

«نَقْدٌ ذَاتِيٌّ»: ئۆز-ئۆزىنى تەنقىدلەش.

«النَّقْدُ الْأَدَبِيُّ»: ئەدەبىي تەنقىد.

نَقْدٌ بَنَّاءٌ: ئىجابىي تەنقىد.

نَقْدٌ ج نُقُودٌ: پۇل، ئاقچە، مېتال پۇل، قەغەز پۇل.

نَقْدًا: نەخ پۇلغا، نەخ پۇل تاپشۇرۇپ.

دَفْعُ ثَمَنِ الْبِضَاعَةِ نَقْدًا: مالنىڭ پۇلىنى نەق تاپشۇرۇش.

صُنْدُوقُ النَّقْدِ الدَّوْلِيِّ: خەلقئارا پۇل فوندى.

دِرْهَمٌ نَقْدٌ: جىك تەڭگە.

حَافِظَةُ النُّقُودِ: پۇل قاپچۇقى.

نَقْدِيٌّ: پۇلنىڭ، پۇللۇق، نەق پۇلنىڭ.

التَّضَخُّمُ النَّقْدِيُّ: پۇل پاخاللىقى.

مَقَالَةٌ نَقْدِيَّةٌ: تەنقىدىي ماقالە.

اَلْأَزْمَةُ النَّقْدِيَّةُ الدَّوْلِيَّةُ: خەلقئارا پۇل كرىزىسى.

نَقِذَ يَنْقَذُ نَقَذًا: قۇتۇلدى، نىجات تاپتى.

نَقَرَ يَنْقُرُ نَقْرًا: تەشتى.

نَقَرَ الْخَشَبَ أَوِ الْحَجَرَ: ياغاچ ياكى تاشنى ئويدى.

نَقَرَ الطَّائِرُ الْحَبَّ: قۇش داننى چوقۇپ يېدى.

نَقَرَ الشَّخْصُ الْعُودَ: ساز چالدى.

نَقَرَ الشَّخْصَ: ئەيىبلىدى.

نَقَرَ شَيْئًا مِنَ الطَّعَامِ: تاماقنى چىمدىپ ئېلىپ يېدى.

﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ﴾ «قرآن»: سۇر چېلىنغان ۋاقىتتا.

نَقَرَ عَنِ الْأَمْرِ: تەكشۈردى، تەتقىق قىلدى.

نُقْرَةٌ ج نُقَرٌ: تۆشۈك، غار، ئۆڭكۈر، كامار، ئورەك، ئازگال، لەخمە.

نُقْرَةُ الْعَيْنِ: كۆز چانىقى.

نُقْرَةُ الْكَفِّ: ئالىقان، چاڭگال.

نُقْرَةُ الْقَفَا: گەردەن ئويمىنى.

نُقْرَةٌ: مالنىڭ پۇتلىرىغا تېگىدىغان كېسەللىك.

نِقْرَةٌ: تاكاللاشماق، گەپ تالاشماق.

«بَيْنَهُمَا نِقْرَةٌ»: ئۇ ئىككىيلەن تاكاللىشىپ قالدۇ.

نِقْرِسٌ ج نَقَارِسُ: يەللىك بوغۇم ئاغرىقى، بوغۇم ياللۇغى، ئۇگە ياللۇغى، سۈيدۈك كىسلاتاسى.

نَقْرَشَ يُنَقْرِشُ نَقْرَشَةً الشَّيْءَ: زىننەتلىدى.

«نَقْرَشَ الْبَابَ»: ئىشىكنى بېزىدى.

نَقْرَشَةٌ: بېزىمەك، زىننەتلىمەك.

نَقْرَشَةُ سَقْفِ الْغُرْفَةِ: ئۆينىڭ تورۇسىنى زىننەتلەش.

نِقْرِيسٌ ج نَقَارِيسُ: ماھىر يولباشچى، پاراسەتلىك يولباشچى، ئۇستا دوختۇر، تالانتلىق دوختۇر.

نَقَزَ يَنْقِزُ / يَنْقُزُ نَقْزًا وَنَقَزَانًا الْحَيَوَانُ: سەكرىدى.

«نَقَزَ الظَّبْيُ»: كېيىك سەكرىدى.

نَقَسَ يَنْقُسُ نَقْسًا النَّاقُوسُ: قوڭغۇراق جىرىڭلىدى.

نَقَسَ الشَّخْصُ: قوڭغۇراق چالدى، داك چالدى.

نَقَشَ يَنْقُشُ نَقْشًا: ئويمىچىلىق قىلدى، ھەيكەلتاراشلىق قىلدى، نەقىش ئويدى.

نَقَشَ الْبَيْتَ: ئۆينى ئاقارتتى.

«نَقَشَ الصَّائِغُ فَصَّ الْخَاتَمِ»: زەرگەر ئۈزۈككە كۆز ئورناتتى.

«نَقَشَ الصَّائِغُ إِبْرِيقَ النُّحَاسِ»: ھۈنەرۋەن مىس ئاپتۇۋىغا نەقىش بەردى.

نَقَشَ الشَّيْءَ: زىننەتلىدى، بېزىدى.

«نَقَشَ الشَّوْكَةَ بِالْمِنْقَاشِ»: تىكەننى موچىن بىلەن چىقىرىۋالدى.

نَقَشَ مَرْبِضَ الْغَنَمِ: قوي قوتىنىنى قۇرۇقدىدى.

«اِسْتَوْصُوا بِالْمِعْزَى خَيْرًا فَإِنَّهُ مَالٌ رَقِيقٌ وَانْقُشُوا لَهُ

عَطَنَهُ» «حديث»: ئۆچكىلەرگە ياخشى قاراڭلار، چۈنكى ئۇ نازۇك مال، ئۇنىڭ قوتىنىنى تازىلاڭلار.

نَقْشٌ: نەقىشلىمەك، ئويماق، بېزىمەك.

نَقْشٌ ج نُقُوشٌ: نەقىش، بېزەك، ھەر خىل رەڭدىكى ئويما سۈرەتلەر، بېزىق ۋە باشقىلار.

«نَقْشٌ عَلَى الْخَشَبِ»: ياغاچقا ئويۇلغان نەقىش.

«نُقُوشٌ عَلَى الرِّخَامِ»: مەرمەرگە ئويۇلغان نەقىشلەر.

«ذَهَبَ الرَّمَادُ حَتَّى مَا نَرَى لَهُ نَقْشًا»: كۈل توزۇپ كەتتى، ھەتتا ئۇنىڭ ئەسىرىنىمۇ كۆرمىدۇق.

نَقَصَ يَنْقُصُ نَقْصًا وَنُقْصَانًا: ئازلىدى، كېمەيدى.

نَقَصَ مَالُهُ: ئۇنىڭ مېلى كېمەيدى.

«عَامٌ يَنْقُصُهُ يَوْمٌ»: بىر يىلغا بىر كۈن كەم.

نَقَصَ الشَّيْءُ: زەئىپلەشتى، ئاجىزلىدى.

«نَقَصَ بَصَرُهُ»: ئۇنىڭ كۆزى ئاجىزلىدى.

«نَقَصَ عَقْلُهُ»: ئۇنىڭ ئەقلى ئاجىزلىدى.

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ يېرىنى چۆرىسىدىن تارايتىپ بېرىۋاتقانلىقىمىزنى ئۇلار (يەنى، مۇشرىكلار) كۆرمەيۋاتامدۇ؟

نَقَصَهُ شَيْءٌ: ئۇنىڭغا نەرسە كېمىپ قالدى.

نَقَصَ الشَّخْصَ حَقَّهُ: كىشىنىڭ ھەققىنى كەم بەردى.

«مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ» «حديث»: سەدىقە بېرىش بىلەن مال كېمىپ قالمايدۇ.

نَقْصٌ نُقْصَانٌ: كېمەيمەك، ئازايماق، تۆۋەنلىمەك.

بَدَأَ فِي النُّقْصَانِ: كېمىيىشكە باشلىدى.

نَقْصٌ ج نَقَائِصُ: كەمچىلىك، يېتەرسىزلىك، ئەيىب، نۇقسان.

أَصَابَهُ نَقْصٌ فِي دِينِهِ: ئۇنىڭ دىنىغا نۇقسان يەتتى.

نَقَضَ يَنْقُضُ نَقْضًا الأَمْرَ: ئىشنى بۇزدى.

نَقَضَ الْبِنَاءَ: بىنانى چاقتى، ئۆرىدى، ۋەيران قىلدى.

«نَقَضَ الْعَدُوُّ الدِّيَارَ بِالْمَدَافِعِ»: دۈشمەن يۇرتلارنى زەمبىرەكلەر بىلەن ۋەيران قىلدى.

نَقَضَ الْعَهْدَ: ئەھدىنى بۇزدى.

﴿وَلاَ تَنْقُضُوا الأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا﴾ «قرآن»: قەسەملىرىڭلارنى (ئاللاھنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ) پۇختىلىغاندىن كېيىن بۇزماڭلار.

نَقَضَ الْحُكْمَ: ھۆكۈمنى بىكار قىلدى.

«نَقَضَتِ الْمَحْكَمَةُ الْحُكْمَ الإِبْتِدَائِيَّ»: مەھكىمە دەسلەپكى ھۆكۈمنى ئەمەلدىن قالدۇردى.

نَقَضَ الأَعْرَابُ الْوِلاَءَ لِلْمَلِكِ: قىرلىقلار پادىشاھ ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈردى.

نَقْضٌ: بۇزماق، چاقماق، ۋەيران قىلماق، بىكار قىلماق، ئەمەلدىن قالدۇرماق، خاراب قىلماق.

نُقْضٌ ج أَنْقَاضٌ: خارابىلىك.

«أُسْتُخْرِجَتْ جُثَثُ الضَّحَايَا مِنْ تَحْتِ الأَنْقَاضِ»: قۇربانلارنىڭ جەسەتلىرى خارابىلىكلەر ئاستىدىن چىقىرىلدى.

مَحْكَمَةُ النَّقْضِ: ئالىي سوت.

نِقْضٌ ج أَنْقَاضٌ: خارابىلىك.

نَقَطَ يَنْقُطُ نَقْطًا الْحَرْفَ: ھەرپكە چېكىت قويدى.

«نَقَطَ الزَّايَ لِتَمْيِيزِهَا عَنِ الرَّاءِ»: «ز»نى «ر»دىن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئۈستىگە چېكىت قويدى.

نَقَطَ الْكِتَابَ: كىتابقا ھەرىكە قويدى.

نُقْطَةٌ ج نُقَطٌ وَنِقَاطٌ: نۇقتا، ئورۇن، جاي، چېكىت، توچكا، يەر.

«نُقْطَةُ التَّحَوُّلِ»: ئۆزگىرىش نۇقتىسى.

«نُقْطَةُ الضَّعْفِ»: ئاجىزلىق نۇقتىسى.

«نُقْطَةُ الإِنْصِهَارِ»: ئېرىش نۇقتىسى.

«نُقْطَةُ الْغَلَيَانِ»: قايناش جايى.

نُقْطَةُ الْبِدَايَةِ: باشلىنىش نۇقتىسى.

نُقْطَةُ النِّهَايَةِ: ئاخىرقى نۇقتا.

نُقْطَةٌ جُمْرُكِيَّةٌ: تاموژنا پونكىتى.

نُقْطَةُ الإِسْعَافِ: قۇتقۇزۇش ئورنى، قۇتقۇزۇش مەركىزى.

نُقْطَةُ الْإِنْطِلَاقِ: چىقىش نۇقتىسى.

«**أَحْرَزَ خَمْسَ عَشْرَةَ نُقْطَةً مِنْ عِشْرِيْنَ فِي الْإِمْتِحَانِ**»: ئىمتىھاندا ئومۇمىي يىگىرمە مەيداندىن ئون بەش مەيداننى قولغا كەلتۈردى.

«**لَم يَخْتَلِفَا فِي نُقْطَةٍ**»: ئۇلار تولۇق بىرلىككە كەلدى.

«**النِّقَاطُ الْأَرْبَعُ**»: شەرق، غەرب، شىمال، جەنۇبتىن ئىبارەت تۆت تەرەپ.

النُّقْطَةُ السَّوْدَاءُ: قارا داغ.

النُّقْطَتَانِ: قوش چېكىت.

نُقْطَةُ الْإِتِّكَازِ: تايانچ پونكىت.

نُقْطَةُ عَنْبَرٍ: خال، مەڭ.

«**وَضَعَ النُّقَطَ عَلَى الْحُرُوْفِ**»: ئىشنى ئايدىڭلاشتۇردى.

«**إِنْتَصَرَ الْمُلَاكِمُ الْفُلَانِيّ عَلَى خَصْمِهِ بِالنِّقَاطِ**»: پالانى بوكسيور ئۆزىنىڭ رەقىبىنى مەيدانلار بويىچە يەڭدى.

نَقَعَ يَنْقَعُ نَقْعًا الشَّخْصُ: مېھمان ئېشى قىلدى.

نَقَعَ الشَّخْصُ بِالْمَاءِ: سۇغا قاندى.

نَقَعَ الْمَائِعُ: سۇيۇقلۇق يىغىلدى.

«**نَقَعَ السّمّ فِي أَنْيَابِ الْحَيَّةِ**»: يىلاننىڭ چىشلىرىدا زەھەر يىغىلدى.

«**نَقَعَ الْمَاءُ فِي بَطْنِ الْوَادِيْ**»: ساي ئوتتۇرىسىدا سۇ يىغىلدى.

نَقَعَ الْعَطْشَ: ئۇسسۇزلۇقنى پەسەيتتى.

مَانَقَعْتُ بِخَبَرِ فُلَانٍ: پالانىنىڭ خەۋىرىگە ئىشەنمىدىم.

نَقَعَتْ بِذَلِكَ نَفْسِي: كۆڭلۈم تىندى.

نَقَعَ النَّعْنَاعَ: يالپۇزنى يۇمشىغىچە سۇغا چىلىدى.

نَقْعٌ: چىلىماق، ھۆللىمەك، توختام.

نَقْعٌ ج أَنْقُعٌ: توختام سۇ.

نَقْعٌ ج نِقَاعٌ وَنُقُوْعٌ: توزۇغان چاڭ-توزان.

﴿**فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا**﴾ ‹قرآن›: (قاتتىق چاپقانلىقتىن) توپا-چاڭ چىقارغان.

نَقْعَاءُ ج نِقَاعٌ: سۇ كۆلچىكى، سۇ ئاستى، توپا-چاڭ؛ ئاۋاز.

نَقَفَ يَنْقُفُ نَقْفًا الشَّخْصُ رَأْسَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ مېڭىسىنىڭ قېتىقىنى چىقىرىۋەتتى.

نَقَفَ الْفَرْخُ الْبَيْضَةَ: چۈجە تۇخۇمنى تېشىپ چىقتى.

نَقَفَ الشَّرَابَ: شارابنى سۈزۈلدۈردى.

نِقْفٌ ج أَنْقَافٌ: تۇخۇمدىن يېڭى چىققان چۈجە.

«**هُوَ مِنْ أَنْقَافِهِ**»: ئۇ ئۇنىڭ ئوخشاشلىرىدىن.

نَقَّ يَنِقّ نَقِيْقًا الدَّجَّاجَةُ: مېكىيان قاقاقلىدى.

نَقَّتْ ضَفَادِعُ بَطْنِهِ: ئۇنىڭ قورسىقى ئاچتى.

نَقَّابٌ: كانچى، خاكچى.

نَقَّارٌ ج نَقَّارُوْنَ: چوقۇيدىغان، ئويمىكار، نەققاش، ھەيكەلتاراش، ئىزدەنگۈچى، تەكشۈرگۈچى.

نَقَّاشٌ ج نَقَّاشُوْنَ: نەقىشچى، بېزەكچى.

«**نَقَّاشُ الرّخَامِ**»: مەرمەرگە نەقىش ئويغۇچى.

«**نَقَّاشُ النّحَاسِ**»: مىس ئويمىكارى.

نَقَّاطَةٌ ج نَقَّاطَاتٌ: دورا تېمىتقۇچ.

نَقَّاقٌ: پاقا، جاۋىلداق، ۋات، ۋات، كوت-كوت.

نَقَّاقَةٌ: پاقا.

نَقَّالَةٌ ج نَقَّالَاتٌ: نوسۇلكا، قۇتقۇزۇش ماشىنىسى.

نَقَّبَ يُنَقِّبُ تَنْقِيْبًا: تەكشۈردى، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلدى.

«**نَقَّبَ عَنِ الْآثَارِ**»: ئاسارئەتىقىلەرنى تەكشۈردى.

«**نَقَّبَ عَنِ النِّفْطِ**»: نېفىت تەكشۈردى.

نَقَّبَ الشَّخْصُ فِي الْأَرْضِ: باردى، كەتتى، كەزدى.

﴿**فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِن مَّحِيْصٍ**﴾ ‹قرآن›: ئۇلار

(شۇ ئۇممەتلەر) ھەرقايسى جايلارنى كەزدى، (ئۇلارغا) ئۆلۈمدىن قاچىدىغان جاي تېپىلدىمۇ؟

نَقَّحَ يُنَقِّحُ تَنْقِيْحًا: ئوبدان تازىلىدى، تاللىدى.

نَقَّحَ الْكَلاَمَ أَوِ الْكِتَابَ: تەھرىرلىدى، تۈزەتتى.

«**نَقَّحَ الْإِتِّفَاقَ**»: كېلىشىمنى تۈزەتتى.

«**نَقَّحَ بُنُوْدَ الْمُعَاهَدَةِ**»: شەرتنامىنىڭ ماددىلىرىغا تۈزىتىش كىرگۈزدى.

نَقَّحَتْهُ السِّنُوْنُ: ئۇ قەھەتچىلىكنىڭ دەردىنى تارتتى.

نَقَّرَ يُنَقِّرُ تَنْقِيْرًا الطَّائِرُ الْحَبَّ: قۇش داننى تازا چوقۇپ يېدى.

نَقَّرَ الطَّائِرُ فِي الْمَوْضِعِ: قۇش ئۇۋا ياسىدى.

نَقَّرَ عَلَيْهِ: ئۇنى ئەيىبلىدى، يامان گەپ قىلدى.

نَقَّرَ عَنْهُ: ئاختۇردى، تەكشۈردى، تەتقىق قىلدى.

نَقَّزَ يُنَقِّزُ تَنْقِيْزًا الطَّائِرُ: قۇش تېك ئۇچتى.

نَقَّزَتِ الْمَرْأَةُ صَبِيَّهَا: ئايال بالىسىنى سەكرەتتى، ئۇسسۇل ئويناتتى.

نَقَّشَ يُنَقِّشُ تَنْقِيْشًا: خىلمۇخىل رەڭلەر بىلەن بېزىدى.

نَقَّصَ يُنَقِّصُ تَنْقِيْصًا: كېمەيتتى، كەم قالدۇردى، چۈشۈردى، تۆۋەنلەتتى، كۆپ كېمەيتىۋەتتى.

«**نَقَّصَ مِنْ سَاعَاتِ الْعَمَلِ**»: ئىش سائەتلىرىدىن كۆپ كېمەيتىۋەتتى.

«**نَقَّصَ التَّاجِرُ فِي أَسْعَارِ بِضَاعَتِهِ آخِرَ الْمَوْسِمِ**»: سودىگەر مەۋسۇم ئاخىرىدا مېلىنىڭ باھالىرىنى چۈشۈردى.

نَقَّطَ يُنَقِّطُ تَنْقِيْطًا الْحُرُوْفَ: ھەرپلەرگە چېكىت قويدى.

نَقَّطَ الثَّوْبَ: كىيىمگە سىياھ يۇقتۇرۇۋالدى.

نَقَّطَ الْعَرُوْسَ: كېلىنگە تويدا سوۋغا تەقدىم قىلدى.

نَقَّطَ بِهِ الزَّمَانُ: زامان ئۇنىڭغا كەڭ بولدى.

نَقَّلَ يُنَقِّلُ تَنْقِيْلًا الشَّيْءَ: كۆپ يۆتكىدى، داۋاملىق يۆتكىدى، خاتىرە يازدۇردى.

نَقَّلَ ضَيْفَهُ: مېھمانغا تاماقتىن كېيىن مېۋە-چېۋە قويدى.

نَقَّلَ الْخُفَّ: ئاياغ ياماتتى.

نَقَّى يُنَقِّي تَنْقِيَةً: تازىلىدى، پاكىزلىدى، ئادالىدى.

«**نَقَّتِ الْمَرْأَةُ الشَّعِيْرَ**»: ئايال ئارپىنى تازىلىدى.

نَقَلَ يَنْقُلُ نَقْلًا الشَّيْءَ: يۆتكىدى، كۆچۈردى، توشۇدى، يەتكۈزۈپ بەردى، ئەۋەتتى.

«**نَقَلَ الْكُرْسِيَّ إِلَى غُرْفَةِ الطَّعَامِ**»: ئورۇندۇقنى ئاشخانىغا يۆتكىدى.

نَقَلَ الْبَضَائِعَ: ماللارنى يوللىدى.

نَقَلَ الْكَلاَمَ أَوِ الْكِتَابَ إِلَى لُغَةٍ أُخْرَى: گەپنى ياكى كىتابنى باشقا تىلغا تەرجىمە قىلدى.

«**نَقَلَ الْمَقَالَ إِلَى الْفِرَنْسِيَّةِ**»: ماقالىنى فرانسۇزچىغا تەرجىمە قىلدى.

نَقَلَ الْخَبَرَ أَوِ الْكَلاَمَ: نەقىل كەلتۈردى، رىۋايەت قىلدى.

«**نَقَلَ الْمَوْعِظَةَ عَنْ مُعَلِّمِهِ**»: ئوقۇتقۇچىسىنىڭ نەسىھىتىنى يەتكۈزدى.

نَقَلَ الْكِتَابَ: كىتابنى كۆچۈردى.

نَقَلَ الْحِسَابَ: ھېسابنى دەپتەرگە چۈشۈردى.

نَقَلَ الْمَرَضَ: كېسەلنى يۇقتۇردى.

نَقَلَ الزَّرْعَ: ئۆسۈملۈكنى كۆچۈردى.

نَقْلٌ: يۆتكەش، توشۇش، يەتكۈزۈش، ئالماشتۇرۇش، نەقىل كەلتۈرۈش.

«**نَقْلٌ جَوِّيٌّ**»: ھاۋا قاتنىشى.

«**نَقْلُ الدَّمِ**»: قان يۆتكەش.

نَقْلُ الْمِلْكِيَّةِ: ئىگىدارلىق ھوقۇقىنى باشقىلارغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش.

نَقْلًا عَنْ فُلَانٍ: پالانىدىن رىۋايەت قىلىپ.

«ذَكَرَ الْخَبَرَ نَقْلاً عَنْ مَصْدَرٍ مَوْثُوقٍ بِهِ»: خەۋەرنى ئىشەنچلىك مەنبەدىن رىۋايەت قىلىپ بايان قىلدى.

«وَسَائِلُ النَّقْلِ»: قاتناش ۋاسىتىلىرى.

«سَيَّارَةُ نَقْلٍ»: يۈك ماشىنىسى.

«نَقْلٌ إِذَاعِيٌّ»: رادىئو ئاڭلىتىش.

«النَّقْلُ الْمُبَاشِرُ (عَلَى الْهَوَا) لِلْأَلْعَابِ الْأُولِمْبِيَّةِ»: ئولىمپىك تەنھەرىكەت مەيدانىنىڭ ئەھۋالىنى بىۋاسىتە ئاڭلىتىش.

نُقْلَةٌ ج نُقَلٌ: يۆتكىلىش، گەپ توشۇش، چېقىمچىلىق، سۇخەنچىلىك.

«تَمَّتْ نُقْلَتُهُ إِلَى مَعْهَدٍ آخَرَ»: ئۇنىڭ باشقا بىر ئىنستىتۇتقا ئالمىشىشى پۈتتى.

نَقْلِيٌّ: ئەنئەنىۋى، رىۋايەت خاراكتېرلىك.

«الْعُلُومُ النَّقْلِيَّةُ»: ھەدىس، لۇغەتشۇناسلىق ۋە رىۋايەت شەكلىدە ئۆگىنىلىدىغان ئىلىملەر.

نَقَمَ يَنْقِمُ نَقْمًا وَنُقُومًا: يامان كۆردى، يىرگەندى، سەسكەندى.

﴿وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللهِ﴾ «قرآن»: ئۇلار مۆئمىنلەرنى ئاللاھقا ئىمان ئېيتقانلىقلىرى ئۈچۈنلا يامان كۆردى.

نَقَمَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا غەزەپلەندى.

نِقْمَةٌ ج نِقَمٌ وَنِقْمَاتٌ: ئۆچ، ئىنتىقام، ئۆچمەنلىك ئاداۋەت.

«إِنْتَقَمَ مِنْهُ شَرَّ نِقْمَةٍ»: ئۇنىڭدىن قاتتىق ئۆچ ئالدى.

نَقْنَقَ يُنَقْنِقُ نَقْنَقَةً الضِّفْدَعُ: پاقا كوركىرىدى.

نِقْنِقٌ ج نَقَانِقُ: ئەركەك تۆگە قۇش.

نَقِهَ يَنْقَهُ نَقَهًا وَنَقَاهَةً مِنْ مَرَضِهِ: ئاستا-ئاستا ساقايدى، تەدرىجىي ساقايدى.

نَقُوعٌ: سۇغا چىلانغان قاق، تاتلىق سۇ، خۇشبۇي ئارىلاشتۇرۇلغان بوياق.

«صَبَغَ ثَوْبَهُ بِنَقُوعٍ»: كىيىمنى خۇشبۇي بوياق بىلەن بويىدى.

«رَجُلٌ نَقُوعُ أُذُنٍ»: ھەر نەرسىگە ئىشىنىدىغان ئادەم، گول ئادەم.

نَقِيَ يَنْقَى نَقَاوَةً وَنَقَاءً: تازىلاندى، پاكىز بولدى، سۈپسۈزۈك بولدى.

«نَقِيَ الْقَمْحُ مِنَ الْحَصَى»: بۇغداي شېغىل تاشلاردىن تازا (پاكىز) بولدى.

نَقِيبٌ ج نُقَبَاءُ: باشلىق، رەئىس، سەردار.

﴿وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيباً﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن (يەنى، ئون ئىككى ئايماقنىڭ ھەر بىرىدىن بىردىن) ئون ئىككى باشلىقنى ئەۋەتتۇق.

«نَقِيبُ الصَّحَفِيِّينَ»: ژۇرنالىستلار باشلىقى.

نَقِيبُ الْمُحَامِينَ: ئادۋوكاتلار رەئىسى.

نَقِيبُ الْأَشْرَافِ: غوجىلار باشلىقى.

نَقِيبَةٌ ج نَقَائِبُ: باشلىق، خۇسۇسىيەت، تەبىئەت، ئەخلاق؛ ئىدراك، ئەقىل، پىكىرنىڭ ئۆتكۈرلۈكى.

نَقِيبَةُ الرَّجُلِ: ئادەمنىڭ تەبىئىتى.

«هُوَ مَيْمُونُ النَّقِيبَةِ»: ئۇ سىنالغان ياخشى ئادەم.

«مَالَهُ نَقِيبَةٌ»: ئۇ ئەقىل-ئىدراكلىك ئەمەس.

نَقِيرٌ ج أَنْقِرَةٌ وَنُقُرٌ: تاشقا ياكى ياغاچقا ئويۇلغان، ئۇچكە (ئۇرۇقچا)دىكى ئويمان، يىلتىز، مەنبە، تومۇر.

﴿وَلاَ يُظْلَمُونَ نَقِيراً﴾ «قرآن»: ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ.

«لَا يَمْلِكُ شَرْوَىْ نَقِيرٍ»: ھېچ نەرسىگە ئىگە ئەمەس، كەمبەغەل، ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق.

نَقِيصَةٌ ج نَقَائِصُ: كەمچىلىك، يېتەرسىزلىك، ئەيىب.

«شِرِّيرٌ نَقَائِصُهُ لَا تُحْصَى»: ئۇنىڭ ئەيىبلىرى دەپ

تۆگەتكۈسىز، قۇلاق كەستى.

نَقِيْضٌ: ئەكسى، تەتۈرى.

«هَذَا الْقَوْلُ نَقِيْضُ ذَاكَ»: بۇ گەپ ئۇنىڭ ئەكسىچە.

«هُوَ فِي سُلُوْكِهِ نَقِيْضُ أَخِيْهِ»: ئۇنىڭ يۈرۈشى قىلىقى ئىنىسىنىڭ ئەكسىچە.

عَلَى طَرَفَيْ نَقِيْضٍ: دەل ئەكسىچە، ئەكسىچە بولغاندا.

النَّقِيْضَانِ: قارىمۇقارشى، بىر-بىرىگە زىت.

نَقِيْضَةٌ ج نَقَائِضُ: قارىمۇقارشى، ئەكس، تەتۈرى.

«هِيَ نَقِيْضَةُ أَخِيْهَا فِي سُلُوْكِهَا»: ئۇنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشى قېرىندىشىنىڭ تەتۈرىسىچە.

نَقَائِضُ (فِي الشِّعْرِ): بىر شائىرنىڭ يەنە بىر شائىرنىڭ يازغىنىغا قارىمۇقارشى ئوخشاش ۋەزىن ۋە ئوخشاش قاپىيىدە يازغان شېئىرى.

نَقَائِضُ جَرِيْرٍ وَالْفَرَزْدَقِ: جەرىر بىلەن فەرەزدەقنىڭ بىر-بىرىگە قارىمۇقارشى يېزىشقان شېئىرلىرى.

نَقِيْعٌ ج أَنْقِعَةٌ: چۆلە؛ ساپ سوغۇق سۈت؛ سۈيى كۆپ قۇدۇق؛ تاتلىق سوغۇق سۇ.

دَوَاءٌ نَقِيْعٌ: ئۈنۈملۈك دورا.

نَقِيْعَةٌ ج نَقَائِعُ: زىياپەت ئۈچۈن سويۇلىدىغان مال؛ سەپەردىن كەلگەن ئادەم ئۈچۈن ئېتىلىدىغان ھاردۇق ئېشى؛ ساپ سوغۇق سۈت.

نَقِيْقٌ: ۋاقىلدىماق، كوركىرىماق، پاقىنىڭ كوركىرىغان ئاۋازى.

«أَرَّقَهُ نَقِيْقُ الضَّفَادِعِ»: پاقىلارنىڭ كوركىرىغان ئاۋازى ئۇنىڭ ئۇيقۇسىنى قاچۇرۇۋەتتى.

نَقِيٌّ ج نِقَاءٌ وَأَنْقِيَاءُ: ساپ، سۈزۈك، تازا، پاكىز.

«مَاءٌ نَقِيٌّ»: سۈزۈك سۇ.

«آرَاءٌ وَاضِحَةٌ نَقِيَّةٌ»: روشەن سەمىمىي پىكىرلەر.

نُكَاثٌ: تۆگىلەرنىڭ ئېغىزلىرىغا چىقىدىغان قاپارتقۇ.

نِكَاحٌ: نىكاھلانماق، ئۆيلەنمەك، تۇرمۇش قۇرماق، نىكاھ، جىما؛ بالاغەتكە يېتىش.

﴿وَابْتَلُواْ الْيَتَامَى حَتَّىَ إِذَا بَلَغُواْ النِّكَاحَ﴾ ‹قرآن›: يېتىملەرنى بالاغەتكە يەتكەنگە قەدەر سىناپ تۇرۇڭلار.

نُكَافٌ: قۇلاق ئالدى بېزى ياللۇغى، گۆرەن بېزى ياللۇغى.

نَكَالٌ: ئازاب، مۇسىبەت، ئىبرەت.

﴿جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالاً مِّنَ اللّهِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنىڭ قىلمىشىنى جازالاپ، ئاللاھ تەرىپىدىن ئىبرەت قىلىش يۈزىسىدىن.

نِكَايَةٌ: يەڭمەك، مەغلۇپ قىلماق، خاپا قىلماق، ئاچچىقىنى كەلتۈرمەك.

«فَعَلَ ذَلِكَ نِكَايَةً فِيْهِ»: ئۇنى ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈش ئۈچۈن قىلدى.

نَكَبَ يَنْكُبُ نَكْبًا وَنُكُوْبًا الرِّيْحُ: شامال يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتتى.

«نَكَبَهُ الدَّهْرُ»: بالا-قازاغا يولۇقتى، بەختسىزلىككە ئۇچرىدى.

نَكْبَةٌ ج نَكَبَاتٌ: مۇسىبەت، ئاپەت، بالا-قازا، بەختسىزلىك.

«هُوَ فِي عُسْرٍ مِنْ نَكْبَةٍ إِلَى نَكْبَةٍ»: ئارقىمۇئارقا پالاكەتچىلىككە يولۇقۇپ، قىيىن ئەھۋالدا قالدى.

«نَكَبَاتُ الدَّهْرِ»: زاماننىڭ بەختسىزلىكلىرى.

نَكَتَ يَنْكُتُ نَكْتًا الْأَرْضَ: يەرنى چىچىدى.

نُكْتَةٌ ج نُكَتٌ وَنِكَاتٌ: ئىنچىكە ئىلمىي مەسىلە؛ ئاقتىكى قارا چېكىت ياكى قارىدىكى ئاق چېكىت؛ يۇمۇر، قىزىقچىلىق، قىزىق.

«فُلَانٌ حَاضِرُ النُّكْتَةِ»: پالانى ھازىر جاۋاب قىزىقچى.

«أَلْقَي نُكْتَةً»: لەتىپە ئېيتتى.

نَكَثَ يَنْكُثُ نَكْثًا الْيَمِيْنَ أَوِ الْعَهْدَ أَوِ الْبَيْعَ: قەسەم، ياكى ئەھدە، ياكى سودىنى بۇزدى.

﴿وَإِن نَّكَثُوٓاْ أَيْمَانَهُم مِّنۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ﴾ «قۇرئان»: ئەگەر ئۇلار ئەھدى بەرگەندىن كېيىن، قەسەملىرىنى بۇزسا...

نَكَثَ السِّوَاكَ: مسۋاكنىڭ بېشىنى چۇۋۇدى.

نَكَثَ الْأَثَرَ: ئىزنى ئۆچۈردى، يوقاتتى.

نَكْثٌ: بۇزماق.

نَكْثُ الْعَهْدِ: ئەھدىنى بۇزۇش.

نِكْثٌ ج أَنْكَاثٌ: قايتا ئىگىرىش ئۈچۈن چۇۋۇلغان كونا يىپ؛ قايتا ئىگىرىش ئۈچۈن چۇۋۇلغان كىيىملەر ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلار.

﴿وَلَا تَكُونُواْ كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثًا﴾ «قۇرئان»: پىششىق ئىگىرگەن يىپىنى چۇۋۇپ پارچە-پارچە قىلىۋەتكەن خوتۇندەك بولماڭلار.

نَكَحَ يَنْكِحُ نِكَاحًا الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن نىكاھلاندى، ئۆيلەندى، تۇرمۇش قۇردى.

﴿فَٱنكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ﴾ «قۇرئان»: ئۇلارنىڭ خوجىلىرىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئۇلارنى خوتۇنلۇققا ئالساڭلار بولىدۇ.

نَكَحَ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزدى.

نُكَحَةٌ ج نُكَحَاتٌ: تولا ئۆيلىنىدىغان.

«هُوَ نُكَحَةٌ مِنْ قَوْمٍ نُكَحَاتٍ»: ئۇ كۆپ ئۆيلىنىدىغانلار ئىچىدىن چىققان، تولا ئۆيلىنىدىغان ئادەم، خوتۇنباز.

نَكِدَ يَنْكَدُ نَكَدًا وَنَكَادًا الْأَمْرُ: ئىش قىيىنلاشتى، تەس بولدى.

نَكِدَ عَيْشُهُ: ئۇنىڭ تۇرمۇشى قىيىن بولدى.

نَكَدَ الشَّيْءُ: نەرسە ئازايدى، ئازلىدى.

«نَكَدَ مَاءُ الْبِئْرِ»: قۇدۇقنىڭ سۈيى ئازلىدى.

نَكَدٌ: قىيىن بولماق، تەس بولماق.

نَكَدٌ ج نِكَادٌ: بەختسىزلىك، باش قېتىنچىلىق، دىلخەستىلىك، بىئاراملىق.

«أَرْضٌ نَكَدٌ»: ناچار يەر.

«رَجُلٌ نَكَدٌ»: بىتەلەي.

نَكِدٌ ج أَنْكَادٌ: بىتەلەي، بەختسىز؛ مۇشەققەتلىك، قىيىن، پىخسىق، بېخىل.

«عَيْشٌ نَكِدٌ»: قىيىن تۇرمۇش.

﴿وَٱلَّذِي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا﴾ «قۇرئان»: ناچار يەرنىڭ گىياھى ئاز ئۆسىدۇ.

نَكُرَ يَنْكُرُ نَكَارَةً الْأَمْرُ: ئىش تەس بولدى، قىيىن بولدى، يامان بولدى.

نَكِرَ يَنْكَرُ نَكَرًا وَنُكْرًا وَنَكَارَةً الشَّيْءَ: خۇش كۆرمىدى، بىلمىدى، ئۇقمىدى، چۈشەنمىدى.

﴿فَلَمَّا رَءَآ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ﴾ «قۇرئان»: ئۇلارنىڭ (يەنى، پەرىشتىلەرنىڭ) ئۇنىڭغا قول ئۇزاتمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلارنى خۇش كۆرمىدى.

نُكُرٌ ج أَنْكَارٌ: يامان ئىش؛ قىيىن.

﴿يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكُرٍ﴾ «قۇرئان»: ئۇ كۈندە چاقىرغۇچى (يەنى، ئىسراپىل) قىيىن ئىشقا (يەنى، ھېسابقا) چاقىرىدۇ.

نَكِرٌ: يامان ئىش، گۇناھ.

نَكْرَاءُ: يامان ئىش؛ قاتتىقچىلىق، قىيىنچىلىق؛ چېۋەرلىك، زېرەكلىك، ھوشيارلىق.

«فِعْلَةٌ نَكْرَاءُ»: يامان قىلىق، يامان ھەرىكەت.

«إِمْرَأَةٌ نَكْرَاءُ»: زېرەك ئايال.

«أَصَابَتْهُمْ مِنَ الدَّهْرِ نَكْرَاءُ»: ئۇلارغا زاماننىڭ پالاكەتچىلىكى يەتتى.

نُكْرَانٌ: ئىنكار قىلىش.

«نُكْرَانُ الْجَمِيْلِ»: ۋاپاغا جاپا قىلىش، ۋاپاسىزلىق قىلىش.

نُكْرَانُ الذَّاتِ: ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا، پىداكارلىق بىلەن، پىداكارانە.

نَكِرَةٌ: ئىنكار قىلىش.

نَكِرَةٌ ج نَكِرَاتٌ: ئومۇمىي ئىسىم، تونۇلمىغان، نامسىز، ئىسمى نامەلۇم.

«**هُوَ نَكِرَةٌ فِيْ بَلَدِهِ**»: ئۇ ئۆز شەھرىدە تونۇلمىغان.

نَكَزَ يَنْكُزُ نَكْزًا الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى ئۇچلۇق نەرسە بىلەن سانجىدى.

نَكَسَ يَنْكُسُ نَكْسًا الشَّيْءَ: ئاغدۇردى، ئاستىن-ئۈستۈن قىلدى، ئايلاندۇردى، ئۆرىدى.

نَكَسَ رَأْسَهُ: بېشىنى پەس قىلدى.

نَكَسَ الْعَلَمَ: بايراقنى يېرىم چۈشۈردى.

نَكَسَ الطَّعَامُ دَاءَ الْمَرِيْضِ: تاماق كېسەلنى قوزغىدى.

نُكِسَ يُنْكَسُ الْجَنِيْنُ: بالا تەتۈر كەلدى.

نَكَسَ الْمَرِيْضُ: كېسەل قايتىلاندى.

نُكِسَ عَلَى رَأْسِهِ: بېشىنى تۆۋەن سالدى.

﴿**ثُمَّ نُكِسُوا عَلَى رُؤُوسِهِمْ**﴾ ‹قرآن›: ئاندىن، ئۇلار (خىجالەتچىلىكتىن) باشلىرىنى تۆۋەن سېلىپ، ...

نُكْسٌ: دۈم ئۆرىمەك، تەتۈر ئۆرىمەك.

نَكْسَةٌ ج نَكَسَاتٌ: ئۆرۈش قېتىمى؛ كېسەلنىڭ قايتىلىنىشى؛ يېڭىلىش، مەغلۇبىيەت.

«**نَكْسَةٌ عَسْكَرِيَّةٌ**»: ھەربىي مەغلۇبىيەت.

نَكَشَ يَنْكُشُ نَكْشًا الشَّيْءَ: يۇدى، تازىلىدى، چىقاردى، قازدى.

«**نَكَشَ الْأَرْضَ**»: يەرنى كولىدى، قازدى.

نَكَشَ الْأَمْرَ: تەكشۈردى، ئىزدەندى.

نَكَصَ يَنْكُصُ نَكْصًا وَنُكُوْصًا: چېكىندى، داجىدى.

نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ: ئارقىسىغا چېكىندى.

﴿**فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ**﴾ ‹قرآن›: ئىككى قوشۇن ئۇچراشقان چاغدا شەيتان ئارقىسىغا چېكىندى.

نَكَصَهُ عَلَى عَقِبَيْهِ: ئۇنى ئارقىسىغا ياندۇردى، قايتۇردى.

نَكَظَ يَنْكُظُ نَكْظًا: قورسىقى قاتتىق ئېچىپ كەتتى.

نَكِظَ يَنْكَظُ نَكْظًا: دەرھال قىلدى، ئالدىراپ ئىشلىدى.

نَكِظَ الرَّحِيْلُ: قوزغىلىش ۋاقتى يېقىنلاشتى.

نَكَعَ يَنْكَعُ نَكْعًا فُلَانٌ عَنِ الْأَمْرِ: ئۆزىنى چەتكە ئالدى، چېكىندى.

نَكَفَ يَنْكُفُ نَكْفًا الدَّمْعَ: مەڭزىگە ئاققان ياشنى بارماق بىلەن سۈرتتى.

نَكَفَ عَنِ الشَّيْءِ: كۆزگە ئىلمىدى، پەس كۆردى، مەنسىتمىدى.

«**جَيْشٌ لَا يُنْكَفُ**»: سانسىز قوشۇن.

«**بَحْرٌ لَا يُنْكَفُ**»: تېگى يوق دېڭىز.

نُكْفٌ: چېكىنمەك، قولدا پەيدا بولىدىغان بىر خىل كېسەل.

نَكَفَةٌ ج نَكَفٌ: قۇلاق ئالدى بېزى، گۆرەن بېزى.

نَكَّاثٌ ج نَكَّاثُوْنَ: تەنقىدچى، ئوبزورچى، قىزىقچى، يۇمۇرلۇق گەپ قىلغۇچى، ھەييار، ھەزىلكەش.

«**فُلَانٌ نَكَّاثٌ فِي الْأَعْرَاضِ**»: پالانى ئار-نومۇسقا تەگكۈچى.

نَكَّاثٌ: بۇزغىچى، بۇزغۇنچى.

نَكَّبَ يُنَكِّبُ تَنْكِيْبًا الشَّيْءَ: نېرى قىلىۋەتتى، يىراقلاشتۇردى.

نَكَّبَ بِهِ عَنِ الطَّرِيْقِ: ئۇنى يولدىن چەتنەشتۈردى.

نَكَّتَ يُنَكِّتُ تَنْكِيْتًا الرَّطَبُ: خورمىلار كۆرۈندى.

نَكَّتَ الشَّخْصُ: قىزىقچىلىق قىلدى، قىزىقارلىق گەپ قىلدى، ھېكمەتلىك سۆزلىدى، ھەييارلىق قىلدى، يۇمۇرلۇق گەپ قىلدى.

نَكَّدَ يُنَكِّدُ تَنْكِيْدًا: قىيىنلاشتۇردى.

نَكَّدَ عَيْشَهُ: ئۇنىڭ تۇرمۇشىنى كۆڭۈلسىز قىلىپ قويدى.

نَكَّرَ يُنَكِّرُ تَنْكِيرًا الشَّيْءَ: نىقابلىدى، ياپتى، پەردىلىدى، قىياپىتىنى ئۆزگەرتتى.

﴿قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا﴾ ‹قرآن›: سۇلەيمان ئېيتتى: «ئۇنىڭ (يەنى، بىلقىسنىڭ) تەختىنىڭ (شەكلىنى) ئۆزگەرتىڭلار».

نَكَّسَ يُنَكِّسُ تَنْكِيسًا الْعَلَمَ: بايراقنى تۆۋەن چۈشۈردى، يېرىم چۈشۈردى.

نَكَّسَ رَأْسَهُ: بېشىنى ساڭگىلاتتى.

«نَكَّسَ اللهُ فُلَانًا فِي الْعُمْرِ»: ئاللاھ پالانىنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلىپ، تېنىنى ئاجىزلىتىۋەتتى.

﴿وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ﴾ ‹قرآن›: بىز ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلغان ئادەمنىڭ تېنىنى ئاجىزلىتىۋېتىمىز.

نَكَّلَ يُنَكِّلُ تَنْكِيلًا الشَّخْصَ بِهِ: ئۇنى جازالاپ باشقىلارغا ئىبرەت قىلدى.

«نَكَّلُوْا بِاللُّصُوْصِ»: ئوغرىلارنى جازالاپ باشقىلارغا ئىبرەت قىلدى.

نَكَّلَهُ عَنِ الشَّيْءِ: ياندۇردى، قايتۇردى.

نَكَلَ يَنْكُلُ نُكُوْلًا: چېكىندى، ئارقىغا ياندى.

نَكَلَ عَنِ الْعَدُوِّ: دۈشمەندىن چېكىندى.

نَكَلَ عَنِ الْيَمِيْنِ: قەسەمدىن ئۆزىنى تارتتى.

نَكَلَ بِهِ: باشقىلارغا ئىبرەت بولغۇدەك جازا بەردى.

نِكْلٌ ج أَنْكَالٌ وَنُكُوْلٌ: ئېغىر زەنجىر؛ ئېغىر ئىشكەل، كويزا.

﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا﴾ ‹قرآن›: شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا (ئۇلارغا) ئېغىر ئىشكەللەر بار.

«رَجُلٌ نِكْلٌ»: ئۆزىنىڭ ئوخشاشلىرىنى يېڭىدىغان ئادەم، غالىب ئادەم.

«هُوَ نِكْلُ شَرٍّ»: دۈشمەنلىرى ئۈستىدىن غالىب ئادەم.

نَكْمَةٌ: بالايىئاپەت، ھادىسە.

نَكَهَ يَنْكَهُ نَكْهًا: نەپەسلەندى.

نَكَهَتِ الشَّمْسُ: كۈن قاتتىق ئىسسىق بولدى.

نَكَهَ الشَّخْصَ: كىشىنىڭ ئېغىزىنى پۇرىدى.

«نَكَهَتِ الْأُمّ فَمَ ابْنِهَا»: ئانا ئوغلىنىڭ ئېغىزىنى پۇرىدى.

نَكْهَةٌ: بىر قېتىم نەپەسلەنمەك، تىنماق؛ ئېغىزنىڭ بويى.

«هُوَ طَيِّبُ النَّكْهَةِ»: ئۇنىڭ ئېغىزى خۇشبۇي.

نَكْهَةُ الطَّعَامِ: تائامنىڭ ھىدى، پۇرىقى.

نَكَى يَنْكِي نِكَايَةً الْعَدُوَّ: دۈشمەننى يەڭدى، چېكىندۈردى، غەلىبە قىلدى.

نَكِيْرٌ: ئىنكار قىلىش؛ ئەيىبلىمەك، جازالىماق.

«شَدَّدَ النَّكِيْرَ عَلَيْهِ»: ئۇنى قاتتىق ئىنكار قىلدى.

«شُتِمَ فَمَا أَبْدَى نَكِيْرًا»: تىللاندىيۇ، ئۇنىڭغا يانمىدى.

﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ ‹قرآن›: (ئۇلارنى ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن) ئەيىبلىگەنلىكىم قانداق ئىكەن؟

«أَمْرٌ نَكِيْرٌ»: قىيىن ئىش.

النِّلْنِلُ: ئاجىز بوۋاي، زەئىپ بوۋاي.

نَمَا يَنْمُوْ نَمَاءً وَ نُمُوًّا: كۆپەيدى، ئاشتى، ئۆستى.

نَمَا الزَّرْعُ: ھوسۇل ئاشتى.

«يَنْمُو الْوَلَدُ طَبِيْعِيًّا»: بالا تەبىئىي ئۆسمەكتە.

نِمَاصٌ: يىڭنە يىپى.

نِمَاصٌ ج نُمُصٌ وَأَنِمِصَةٌ: يېڭى ئاي، ھىلال ئاي.

نَمِرَ يَنْمَرُ نَمَرًا وَنُمْرَةٌ: ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى، ئوغىسى قايناندى.

نَمِرَ الشَّيْءُ: ئالىچىپار بولدى، ئالا تاغىل بولدى.

نَمِرَ الثَّوْبُ: كىيىم ئالىچىپار بولدى.

نَمِرٌ م نَمِرَةٌ ج أَنْمُرُ وَنُمُوْرٌ وَنِمَارٌ: يىلپىز، يولۋاس.

«لَا تَرْكَبُوا الْخَزَّ وَلَا النِّمَارَ» ‹حديث›: يولۋاس تېرىسى ۋە يىپەكنى ئېگەر-توقۇم قىلىپ مىنمەڭلار.

نُمْرَةٌ ج نُمَرٌ: چېكىت، توچكا.

نُمْرُقٌ م نُمْرُقَةٌ ج نَمَارِقُ: كىچىك ياستۇق، يۆلەنمە ياستۇق.

﴿وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ﴾ ‹قرآن›: رەت-رەت قويۇلغان ياستۇقلار (بار).

نَمَسَ يَنْمِسُ نَمْسًا السِّرَّ: سىر يوشۇردى، سىر ساقلىدى.

نَمَسَهُ: ئۇنىڭ بىلەن سىرداشتى.

نَمِسَ يَنْمَسُ نَمَسًا: بۇزۇلدى.

نَمِسَ بِهِ: چاقتى، گەپ توشۇدى، سۇخەنچىلىك قىلدى.

نِمْسٌ ج نُمُوسٌ: مولۇن، مۇشۇك، سېسىق كۈزەن.

نِمْسَا: ئاۋستىرىيە.

نِمْسَاوِيٌّ: ئاۋستىرىيىلىك، ئاۋستىرىيىنىڭ.

نَمَشَ يَنْمُشُ نَمْشًا الْكَلَامَ: يالغان سۆزلىدى، بىلجىرلىدى، سۇخەنچىلىك قىلدى.

نَمِشَ يَنْمَشُ نَمَشًا: سەپكۈن بولۇپ قالدى.

نَمَشٌ: سەپكۈن بولۇپ قالماق، سەپكۈن.

نَمَشُ الْأَشْقَرِ: قوڭۇر سەپكۈن.

«فَعَرَفْنَا نَمْشَ أَيْدِيهِمْ فِي الْعُذُقِ» ‹حديث›: ئۇلارنىڭ خورما ساپىقىدىكى قول ئىزىدىن تونۇۋالدۇق.

نَمَصَ يَنْمُصُ نَمْصًا الشَّعْرَ: تۈكنى يۇلدى.

نَمَطٌ ج أَنْمَاطٌ وَنِمَاطٌ: ئۇسۇل، ئۇسلۇب، تۈر، شەكىل، خىل، تىپ، قېلىپ، پاسون.

«كَلَامُهُ عَلَى نَمَطٍ وَاحِدٍ»: ئۇنىڭ گېپى بىر ئۇسلۇبتا.

«بِنَايَةٌ عَلَى النَّمَطِ الْعَتِيقِ»: كونا ئۇسلۇبتىكى قۇرۇلۇش.

«حَدِيثُ النَّمَطِ»: يېڭى شەكىل، يېڭى پاسون، يېڭى قىياپەت.

«عَتِيقُ النَّمَطِ»: كونىچە، كونا شەكىل، كونا پاسون.

«عَلَى هَذَا النَّمَطِ»: شۇنداق، شۇنداق قىلىپ، شۇ بويىچە.

«عَلَى نَمَطٍ وَاحِدٍ»: ئوخشاش، بىر خىل، بىردەك، تامامەن.

«عَلَى نَمَطٍ وَاسِعٍ»: كەڭ كۆلەملىك، كەڭ مىقياستا، كەڭ دائىرىدە.

«هُوَ مِنَ النَّمَطِ الْبَدِيْنِ»: ئۇ سېمىزلار تىپىغا كىرىدۇ.

«نَمَطُ الْإِنْتَاجِ»: ئىشلەپچىقىرىش تۈرى.

النَّمَطُ: بىر تىپتىكى كىشىلەر.

نَمَطِيٌّ: ئادەت، قائىدە رەسىم، رەسمىيەتچىلىك، شەكىلۋازلىق، ئادەتتىكى، كونا پەردە، كۆندىلىك ئىشلار؛ بىر خىل بىسات.

نَمَطِيَّةٌ: مىزان، ئۆلچەم، نورمال، پۇل، ئاقچا، بىرلىك، ئۆز.

نَمَغَةٌ ج نَمَغٌ: تاغ چوققىسى، بايلىق، كىشىلەرنىڭ ياخشىسى.

نَمَقَ يَنْمُقُ نَمْقًا الْكِتَابَ: ئۇ كىتاب يازدى.

نَمِلَ يَنْمَلُ نَمَلًا الْمَكَانَ: جايدا چۈمۈلە كۆپىيىپ كەتتى.

نَمِلَتِ الْيَدُ: قول ئۇيۇشۇپ قالدى.

نُمِلَ الطَّعَامُ: تائامغا چۈمۈلە تېگىپ قويىدى.

نَمِلٌ: چۈمۈلىلىك، ئۇيۇشۇپ قالغان، بوشىشىپ كەتكەن؛ ماھىر، پۇختا، ئۇستا.

نَمْلَةٌ ج نَمْلٌ وَنِمَالٌ: چۈمۈلە.

«هُوَ أَضْبَطُ مِنْ نَمْلَةٍ»: ئۇ چۈمۈلىدىنمۇ كىچىك.

نَمْلِيَّةٌ ج نَمْلِيَّاتٌ: يېمەكلىك ساقلايدىغان جاۋەن.

نَمَّ يَنِمُّ نَمًّا الشَّيْءُ: نەرسىنىڭ پۇرىقى تارالدى.

نَمَّ الْحَدِيثَ: گەپ توشۇدى، سۇخەنچىلىك قىلدى.

نَمَّ الْكَلَامَ: پاغلىما گەپ قىلدى، ساختا گەپ

قىلدى.

نَمَّ بَيْنَ الْقَوْمِ: قۇتراتقۇلۇق قىلدى.

«نَمَّ كَلَامُهُ عَنْ فَرَحِهِ»: سۆزى خۇشاللىقتىن دېرەك بەردى.

«تَكَلَّمَ بِصَوْتٍ يَنُمّ عَنِ الْحُزْنِ»: سۆزىدىن غەم-قايغۇلۇقى چىقىپ تۇردى.

نَمَّاغَةٌ: باشنىڭ چوققىسى.

نَمَّامٌ ج نَمَّامُوْنَ: سۇخەنچى، كىشىلەر ئارىسىدا گەپ توشۇغۇچى؛ چۆل رەيھىنى.

نَمَّرَ يُنَمِّرُ تَنْمِيْرًا الشَّخْصُ: ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى، ئۇغىسى قايىندى.

نَمَّرَ وَجْهَهُ: چىرايىنى ئۆزگەرتتى، تۇردى.

نَمَّرَ الشَّيْءَ: نەرسىگە يىلپىز رەڭگىدە گۈل باستى.

نَمَّسَ يُنَمِّسُ تَنْمِيْسًا الشَّعْرُ: چاچ مايلىنىپ پاسكىنا بولدى.

نَمَّسَ السَّمْنُ وَالْجُبْنُ وَنَحْوُهُمَا: سارماي، ئىرىمچىك ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلار بۇزۇلۇپ سېسىشقا باشلىدى.

نَمَّسَ عَلَيْهِ الْأَمْرَ: ئىشنى ئارىلاشتۇرۇۋەتتى.

نَمَّصَ يُنَمِّصُ تَنْمِيْصًا الشَّعْرَ: تۈكنى يۇلدى.

نَمَّطَ يُنَمِّطُ تَنْمِيْطًا الشَّيْءَ: بىر خىل ئۇسۇلدا قىلدى، بىر خىل پاسوندا قىلدى.

«نَمَّطَ الْبِضَاعَةَ»: تاۋارنى بىر خىل پاسوندا ئىشلىدى.

نَمَّطَهُ عَلَى الشَّيْءِ: ئۇنىڭغا نەرسىنى كۆرسىتىپ قويدى.

نَمَّقَ يُنَمِّقُ تَنْمِيْقًا الثَّوْبَ أَوِ الْجِلْدَ: كىيىمنى ياكى تېرىنى بېزىدى.

نَمَّقَ الْكِتَابَ: كىتابنى ياخشى يازدى.

نَمَّقَ الْقَوْلَ: پاساھەتلىك سۆزلىدى.

نَمَّقَ الْمَقَالَةَ: ماقالىنى ياخشى يازدى.

نَمَّى يُنَمِّي تَنْمِيَةً: كۆپەيتتى، ئاشۇردى.

«نَمَّى الْفَلَّاحُ إِنْتَاجَهُ»: دېھقان ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇردى.

نَمَّى النَّارَ: ئوتنى ئۇلغايتتى.

«بَاتَتِ اللَّيْلَ تُنَمِّي نَارَ الْمَوْقِدِ مِنْ شِدَّةِ الْبَرْدِ»: سوغۇقنىڭ قاتتىقلىقىدىن كېچىچە ئوچاقنىڭ ئوتىنى ئۇلغايتىپ ياتتى.

نَمَّى الْأَمْرَ: تەرەققىي قىلدۇردى.

«نَمَّى الْعَلَاقَةَ بَيْنَ الطَّرَفَيْنِ»: ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقىنى تەرەققىي قىلدۇردى.

نَمْنَمَ يُنَمْنِمُ نَمْنَمَةً الشَّيْءَ: نەقىشلىدى، بېزىدى.

نَمْنَمَ الْكِتَابَ: كىتابقا نەقىش بەردى.

نَمْنَمَ الزُّجَاجَ: ئەينەكنى بېزىدى.

نَمُوْذَجٌ ج نَمَاذِجُ وَ نَمُوْذَجَاتٌ: ئۆلگە، نەمۇنە، ئۈرنەك، نۇسخا، ئەۋرىشكە، تىپ، مىسال، فورما، مودېل، شەكىل.

نَمُوْذَجٌ صِنَاعِيٌّ: سانائەت ئەۋرىشكىسى.

نَمُوْذَجٌ مِنَ الْإِنْتَاجِ الزِّرَاعِيِّ: يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشتىن ئۈرنەك.

نَمُوْذَجِيٌّ: ئۆلگىلىك، نەمۇنىلىك.

«دَرْسٌ نَمُوْذَجِيٌّ»: ئۆلگىلىك دەرس.

«عِيَادَةٌ نَمُوْذَجِيَّةٌ»: نەمۇنىلىك ئامبۇلاتورىيە.

«مَدْرَسَةٌ نَمُوْذَجِيَّةٌ»: ئۆلگىلىك مەكتەپ.

«مَزْرَعَةٌ نَمُوْذَجِيَّةٌ»: تەجرىبە ئېتىزى.

نُمُوٌّ: ئاشماق، ئۆسمەك؛ پىشىپ يېتىلىش.

نُمُوٌّ إِقْتِصَادِيٌّ: ئىقتىسادىي ئېشىش.

«مُعَدَّلُ النُّمُوِّ السَّنَوِيِّ»: يىللىق ئېشىش نىسبىتى.

النُّمُوُّ الصِّنَاعِيُّ: سانائەتتە ئېشىش.

نَمَى يَنْمِي نَمَاءً الْمَالُ: مال كۆپەيدى.

نَمَى السِّعْرُ: باھا ئۆرلىدى، ئۆستى.

نَمَى الْحَدِيْثُ: گەپ-سۆز تارالدى.

نَمَى الشَّيْءَ: كۆتۈردى، ئۆستۈردى.

نَمَى الْحَدِيْثَ إِلَى قَائِلِهِ: ھەدىسنى سەنەدىگە

ئۇلىدى.

نَمِيْرٌ: يېقىشلىق.

نَمِيْرٌ مِنَ الْمَاءِ: تاتلىق سۇ.

«لَهُ حَسَبٌ نَمِيْرٌ»: ئۇنىڭ نەسىبى پاك.

نَمِيْمٌ ج نَمَائِمُ: يوشۇرۇن ئاۋاز، چېقىمچىلىق.

﴿هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيمٍ﴾ ‹قرآن›: غەيۋەتخور، سۇخەنچى...

نَمِيْمَةٌ ج نَمَائِمُ: سۇخەنچىلىك، چېقىمچىلىق.

نُهَاءٌ: خرۇستال، شىشە، ئەينەك؛ ... چە، ئەتراپىدا.

هُمْ نُهَاءُ مِائَةٍ: ئۇلار مىڭ ئەتراپىدا.

نِهَاءٌ: ئاخىرى، ئاخىرقى توچكىسى.

نِهَائِيٌّ: ئەڭ ئاخىرقى، ئاخىرقى نەتىجىسى، ھەل قىلغۇچ.

«بَلَاغٌ نِهَائِيٌّ»: ئۇلتىماتۇم.

«حُكْمٌ نِهَائِيٌّ»: ئەڭ ئاخىرقى ھۆكۈم.

لَا نَهَائِيَّ: چەكسىز، چېكى يوق.

«بَتَّ فِي الْأَمْرِ نِهَائِيًّا»: ئىشتا ئاخىر بىر قارارغا كەلدى.

«كَلِمَةٌ نِهَائِيَّةٌ»: ئاخىرقى سۆز.

«دَوْرَةٌ رِيَاضِيَّةٌ نِهَائِيَّةٌ»: ئاخىرقى قېتىملىق تەنھەرىكەت.

«السَّنَةُ النِّهَائِيَّةُ»: ئاخىرقى يىل.

نَهَابِرُ: دوزاخ، ئوت ئازگىلى.

نُهَادٌ: ئەتراپىدا، تەخمىنەن.

«هَؤُلَاءِ نُهَادُ مِائَةٍ»: بۇلار يۈز ئەتراپىدا.

نَهَارٌ ج أَنْهُرٌ وَنُهُرٌ: كۈندۈز.

نَهَارًا وَلَيْلًا / لَيْلَ نَهَارَ: كېچە-كۈندۈز، ئۈزلۈكسىز.

«يَعْمَلُ الْمَصْنَعُ نَهَارًا وَلَيْلًا»: زاۋۇت كېچە-كۈندۈز ئىشلەيدۇ.

«يَعْمَلُ لَيْلَ نَهَارَ»: ئۈزلۈكسىز ئىشلىمەكتە.

﴿تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾: كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزىسەن، كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىسەن.

نَهَارِيٌّ: كۈندۈزلۈك.

«عَمَلٌ نَهَارِيٌّ»: كۈندۈزلۈك ئىش.

«طَعَامٌ نَهَارِيٌّ»: ئەتىگەنلىك تاماق.

نِهَايَةٌ ج نِهَايَاتٌ: ئاخىرى، ئاخىرقى توچكىسى، چەك-چېگرا، ئۆلچەم، دەرىجە، چەكلىمە، غايە.

لَا نِهَايَةَ: چەكسىز، چېكى يوق.

نِهَايَةُ الطَّرِيْقِ: ئاخىرقى پونكىت، ئاخىرقى پەللە.

النِّهَايَةُ الصُّغْرَى: ئەڭ تۆۋەن چەك.

النِّهَايَةُ الْكُبْرَى: ئەڭ يۇقىرى پەللە، ئەڭ يۇقىرى چەك.

إِلَى النِّهَايَةِ: ئاخىرىغىچە، ئاداققىچە.

إِلَى مَا لَا نِهَايَةَ: تۈگىمەس، پۈتمەس، چەكسىز.

نِهَايَةُ الْخُطْبَةِ: خۇتبىنىڭ ئاخىرى.

«كَانَ نِهَايَةً فِي الْحِذْقِ»: ئۇ ناھايىتى ماھىر ئىدى.

«هِيَ نِهَايَةٌ فِي الْأَدَبِ»: ئۇ ناھايىتى ئەدەپلىك.

«نِهَايَةً فِي الْأَنَاقَةِ»: ناھايىتى گۈزەل.

نَهَأَ يَنْهَأُ نَهْأً الْإِنَاءُ: قاچا توشتى.

«شَرِبَ حَتَّى نَهَأَ»: قانغۇچە ئىچتى.

نَهَأَ اللَّحْمَ: گۆشنى ياخشى پىشۇرمىدى.

نَهَبَ يَنْهَبُ نَهْبًا: بۇلىدى، بۇلاڭ-تالاڭ قىلدى، تالان-تاراج قىلدى.

«نَهَبَ اللُّصُوْصُ الْقَافِلَةَ»: ئوغرى-قاراقچىلار كارۋاننى بۇلىدى.

«نَهَبَ الْمُجْرِمُوْنَ الْمَصْرِفَ»: جىنايەتچىلەر بانكىنى بۇلىدى.

«إِنَّهُ لَيَنْهَبُ الْأَرْضَ»: ئۇ ھەقىقەتەن تېز ماڭىدۇ.

نَهْبٌ: بۇلاش-تالاش، ھۇجۇم قىلماق.

نَهْبٌ ج نُهُوْبٌ: غەنىيمەت، ھۇجۇم قىلماق، يۈگۈرمەك، نىشان، بۇلۇۋېلىنغان نەرسە.

«أَصْبَحَ فُلَانٌ نَهْبًا لِلطَّعْنِ»: پـالانى تۆھمەتنىـڭ نىشانى بولۇپ قالغان.

نُهْبَةٌ: بۇلىماق، تالىماق، بۇلانغان نەرسە.

نَهْبَلٌ: ياشانغان.

نَهَتَ يَنْهَتُ نَهِيتًا وَنُهَاتًا الْقِرْدُ: مايمۇن چىرقىرىدى.

نَهَتَ الْأَسَدُ: يولۋاس ھۆركىرىدى، نەرە تارتتى.

نَهَتَ الْحِمَارُ: ئېشەك ھاڭرىدى.

نَهَجَ يَنْهَجُ نَهْجًا الطَّرِيقَ: يول ماڭدى، يۈردى، قەدەم تاشلىدى.

نَهَجَ عَلَى مِنْوَالِهِ: ئۇنىڭ ئۇسسۇلى بويىچە ماڭدى.

نَهَجَ الْأَمْرَ: ئىشنى ئوچۇق چۈشەندۈردى، ئوچۇق ئۇقتۇردى، ئىزاھلىدى، شەرھلىدى.

نَهَجَ الشَّيْءَ: تەرتىپكە سالدى، رەتلىدى.

«نَهَجَتِ الْحُكُومَةُ نَهْجًا حَسَنًا»: ھۆكۈمەت خىزمەتنى ياخشى ئىشلىدى.

نَهِجَ يَنْهَجُ نَهَجًا الشَّخْصُ: ھاسىراپ كەتتى.

نَهَجَ الثَّوْبُ وَغَيْرُهُ: چىرىدى، كونىرىدى.

نَهْجٌ: ماڭماق، يۈرمەك.

نَهْجٌ ج أَنْهُجٌ وَنُهُوجٌ: يـول، تـۈز يـول، ئۇسـۇل، ئۇسلۇب؛ پىلان.

النَّهْجُ الْقَوِيمُ: توغرا يول

نَهَجَ نَهْجَهُ: ئۇنىڭ يولىدا ماڭدى.

نَهْجُ الْإِسْتِقْلَالِ: مۇستەقىللىق يولى، مۇستەقىللىق كوچىسى.

نَهَدَ يَنْهَدُ نُهُودًا الثَّدْيُ: ئەمچەك چىقتى، تومپىيىپ چىقتى.

نَهَدَتِ الْمَرْأَةُ: ئايالنىڭ ئەمچىكى تومپىيىپ چىقتى.

نَهَدَ فُلَانٌ: ئورنىدىن دەس تۇردى.

نَهَدَ لِعَدُوِّهِ: دۈشمىنىگە قارشى چىقتى.

نَهْدٌ ج نُهُودٌ: ئەمچەك؛ تومپىيىپ چىققان تۇرغان نەرسە، يېلىن؛ ئالىيجاناب؛ قايىماق؛ سېرىقماي؛ يولۋاس، ئارغىماق؛ كۆچتۈڭگۈر.

نَهْدَانٌ: توشقان، تولغان.

نَهَرَ يَنْهَرُ نَهْرًا الْمَاءُ: سۇ ئېقىن بولۇپ ئاقتى، دەريا بولۇپ ئاقتى، سۇ ئېتىلىپ چىقتى، چاچراپ چىقتى.

نَهَرَ الْأَرْضَ: يەرنى ياردى.

نَهَرَ الشَّخْصَ: چەكلىدى، قوغلىدى، قوپاللىق قىلدى.

﴿وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ﴾ «قرآن»: سائىلغا قوپاللىق قىلما.

نَهْرٌ ج أَنْهَارٌ وَأَنْهُرٌ: دەريا، ئۆستەڭ، ئېقىن.

نَهْرُ النِّيلِ: نىل دەرياسى.

«سَالَتْ تَآلِيفُهُ أَنْهَارًا»: ئۇنىڭ ئەسەرلىرى كۆپ بولدى.

﴿وَبَشِّرِ الَّذِين آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد!) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن.

نَهَرٌ: كەڭلىك؛ يورۇقلۇق.

نَهَرٌ ج أَنْهَارٌ: دەريا، ئۆستەڭ.

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار جەننەتلەردە بولىدۇ، (سۇ، مەي، ھەسەل، سۈت) ئۆستەڭلىرىدىن بەھرىمەن بولىدۇ.

نَهْرِيٌّ: دەريانىڭ، ئۆستەڭنىڭ.

«اِنْجِرَافٌ نَهْرِيٌّ»: يار ئېلىپ كېتىش.

نَهَزَ يَنْهَزُ نَهْزًا: ئىتتىرىدى، ئۇردى.

نَهَزَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغنى ئۇردى.

نَهَزَ رَأْسَهُ: بېشىنى مىدىرلاتتى.

نَهَزَ الدَّلْوَ مِنَ الْبِئْرِ: سوۋغىنى قۇدۇقتىن چىقاردى.

نَهَزَتْنِي إِلَيْكَ حَاجَةٌ: ھاجەتمەنلىك مېنى ئالدىڭىزغا

كەلتۈردى.

نُهْزَةٌ ج نُهَزٌ: پۇرسەت.

«هُوَ نُهْزَةُ الْمُخْتَلِسِ»: ھەممە ئادەم بوزەك قىلىدىغان، مۇللابوزەك.

نَهَسَ يَنْهَسُ نَهْسًا: چىشلىدى.

نَهَسَهُ الْكَلْبُ: ئۇنى ئىت چىشلىدى.

نَهَسَتِ الْحَيَّةُ الشَّخْصَ: كىشىنى يىلان چاقتى.

نَهَسَ عِرْضَهُ: ئۇنىڭ غەيۋىتىنى قىلدى.

نَهَسَهُ الدَّهْرُ: ئۇنى نامراتلاشتۇرۇۋەتتى.

نَهْسٌ: چىشلىمەك.

نَهْسُ الْيَدَيْنِ: قولى چاققان.

نَهَضَ يَنْهَضُ نَهْضًا وَنُهُوضًا: ئورنىدىن تۇردى، قوپتى، گۈللەندى.

نَهَضَ قَائِمًا: ئورنىدىن دەس تۇردى.

نَهَضَ النَّبْتُ: ئۆسۈملۈك تاختىلاندى.

نَهَضَ لِلْأَمْرِ: باشلىدى، كىرىشتى، تۇتۇش قىلدى، ئاتلاندى.

نَهَضَ عَلَى: قارشى تۇردى، قارشىلىق كۆرسەتتى، قارشى چىقتى.

نَهَضَ إِلَى الْعَدُوِّ: دۈشمەنگە ئۇچرىشىشقا ئالدىرىدى.

نَهَضَ بِالْأَمْرِ: ئىشنى ئۈستىگە ئالدى.

نَهَضَ بِالْمَسْؤُلِيَّةِ: مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالدى.

نَهْضٌ: ئورنىدىن تۇرۇش.

نَهْضَةٌ ج نَهَضَاتٌ: ئورنىدىن تۇرۇش؛ كۈچ-قۇۋۋەت؛ گۈللىنىش.

«عَصْرُ النَّهْضَةِ الْعَرَبِيَّةِ فِي الْقَرْنِ التَّاسِعِ عَشَرَ»: 19-ئەسىردىكى ئەرەب گۈللىنىش دەۋرى.

النَّهْضَةُ الْقَوْمِيَّةُ: مىللىي يۈكسىلىش.

نَهْضَةٌ أَدَبِيَّةٌ: ئەدەبىي گۈللىنىش.

نَهْضَةٌ فَنِّيَّةٌ: سەنئەتنىڭ گۈللىنىشى.

النَّهْضَةُ الْعِلْمِيَّةُ: ئىلىم-پەننىڭ گۈللىنىشى، ئەدەبىيات-سەنئەتنىڭ گۈللىنىشى.

نَهَقَ يَنْهَقُ نَهْقًا وَنَهِيقًا الْحِمَارُ: ئېشەك ھاڭرىدى.

نَهَكَ يَنْهَكُ نَهْكًا وَنَهَاكَةً ـــهُ الْأَمْرُ: بىرەر ئىش ئۇنى جۇدەتتى، چارچاتتى.

نَهَكَهُ الْعَمَلُ: ئىش ئۇنى ھالسىرىتىۋەتتى.

نَهَكَتْهُ الْحُمَّى: بەزگەك ئۇنى جۇدىتىۋەتتى.

نَهَكَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كونىرىتىۋەتتى.

نَهَكَ عِرْضَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى، شەنىگە داغ تەگكۈزدى.

نَهْكَةٌ ج نَهَكَاتٌ: چارچاتماق، جۇدەتمەك؛ كېسەللىكنىڭ تەسىرى.

«بَدَتْ فِيهِ نَهْكَةُ الْمَرَضِ»: ئۇنىڭدىن كېسەلنىڭ ئەسىرى چىقىپ تۇرىدۇ.

نَهِلَ يَنْهَلُ نَهَلًا وَمَنْهَلًا: قانغۇچە ئىچتى.

نَهِلَ مِنْ مَعِينِ الْعِلْمِ: ئۇ ئىلىم بۇلىقىدىن ئىچتى.

نَهِمَ يَنْهَمُ نَهَمًا وَنَهَامَةً: ئاچ كۆزلۈك قىلدى، بېرىلدى، نەپسى يامانلىق قىلدى.

نَهِمَ فِي الْأَكْلِ: ئاچ كۆزلۈك بىلەن يېدى.

نَهِمَ فِي الْعِلْمِ: ئىلىمگە بېرىلدى.

نُهِمَ بِالْمُوسِيقِيِّ: مۇزىكىغا بېرىلدى.

نَهِمٌ: بېرىلگەن.

«قَارِئٌ نَهِمٌ»: كىتابخان، كىتابخۇمار.

نَهْمَةٌ ج نَهَمَاتٌ: بېرىلمەك، قىزىقماق.

«قَضَى مِنْهُ نَهْمَتَهُ»: شەھۋىتىنى قاندۇردى.

نَهْنَهَ يُنَهْنِهُ نَهْنَهَةً ـــهُ عَنِ الشَّيْءِ: ئۇنى بىرەر نەرسىدىن چەكلىدى.

نَهْنَهَ الدَّابَّةَ: مالنى ياندۇرۇش ئۈچۈن توۋلىدى.

نَهَّابٌ ج نَهَّابُونَ: بۇلاڭچى، قاراقچى، بۇلاڭ-تالاڭ قىلغۇچى، ئوغرى-قاراقچى.

نَهَّازُ الْفُرَصِ: پۇرسەتپەرەس.

نَهَّاشٌ: چىشلىگەك.

نَهُوَ يَنْهُو نَهَاوَةً: ئەقىل-پاراسەتتە توشتى.

نُهُوءَةٌ: پىشماق.

نَهَى يَنْهَى نَهْيًا الشَّيْءُ إِلَيْهِ: يەتتى.

نَهَى إِلَيْهِ الْخَبَرُ: ئۇنىڭغا خەۋەر يەتتى.

نَهَاهُ عَنِ الشَّيْءِ: مەنئى قىلدى، چەكلىدى، توسىدى.

﴿وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى﴾ «قرآن»: ئۆزىنى نەپسى-خاھىشىغا بېرىلىشتىن (يەنى، ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) چەكلىگەن.

«كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ فَزُوْرُوْهَا» «حديث»: سىلەرنى قەبرىنى زىيارەت قىلىشتىن چەكلىگەنىدىم، ئەمدى زىيارەت قىلساڭلار بولىدۇ.

«هُوَ رَجُلٌ نَهَاكَ مِنْ رَجُلٍ»: ئۇ سېنىڭ ھەممە ھاجىتىڭدىن چىقىدۇ.

نَهْيٌ: چەكلەش، مەنئى قىلىش، توسۇش.

«حَاكِمٌ مُطْلَقٌ لَهُ الْأَمْرُ وَالنَّهْيُ»: ھاكىممۇتلەق، تولۇق ھوقۇقلۇق ھۆكۈمران.

نُهًى ج نُهُوْنَ: ئەقىل-پاراسەتلىك، چېچەن.

نِهْيٌ: خىرىستىئان، ئەينەك، شىشە.

نَهِيءٌ: ياخشى پىشمىغان گۆش، چالا پىشقان گۆش.

نُهْيَةٌ ج نُهًى: ئەقىل، پاراسەت.

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُوْلِي النُّهَى﴾ «قرآن»: ئۇنىڭدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن نۇرغۇن دەلىللەر بار.

نَوْءٌ: ئېغىرلاشماق، ئېغىرلىق قىلماق.

فُلَانٌ نَوْءُهُ مُتَخَاذِلٌ: پالانى ئېزىلەڭگۈ ئادەم.

نَوْءٌ ج أَنْوَاءٌ: سوۋغا، تارتۇق، بەرمەك، يامغۇر، ئۇلتۇرۇۋاتقان يۇلتۇز، ئىتتىك شامال، كۆكتات، بوران، تەيپىك بورىنى.

طَائِرُ النَّوْءِ: بورانقۇش.

نَوَاءٌ: مۇسابىقىلەشمەك، قارشىلاشماق.

نَوَاةٌ ج نَوًى وَنَوَيَاتٌ: ئۇرۇقچا، ئۇچكە، مېغىز؛ يادرو، مەركەز، ئاساس.

نَوَاةٌ صَغِيْرَةٌ: ئاتوم يادروسى، يادرو ئېنېرگىيىسى.

تَحْطِيْمُ النَّوَاةِ: ئاتومنىڭ پارچىلىنىشى.

﴿إِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى﴾ «قرآن»: دانلارنى ۋە ئۇرۇقچىلارنى يېرىپ ئۆرگۈزگۈچى ھەقىقەتەن ئاللاھدۇر.

نَوَاسِيٌّ: يۇمىلاق ئۇرۇقلۇق سۇلۇق ئاق ئۈزۈم.

نَوَالٌ: ئېرىشمەك، نېسىۋە، ئاتا - ئېھسان.

«فَعَمَّ ذَوِي الْفَاقَاتِ طُرًّا نَوَالُهُ   وَآوَى جَدًا أَصْحَابَ فَقْرٍ وَغُرْبَةٍ» نامراتلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ خەير-ئېھسانىدىن نېسىۋىدار بولدى. ئۇ غېرىب-غورۋالارغا باشپاناھ بولدى.

«نَوَالُهُ مِنْ إِرْثِ أَبِيْهِ ضَيْعَةٌ»: دېھقانچىلىق مەيدانى ئۇنىڭ دادىسىنىڭ مىراسىدىن تەگكەن نېسىۋىسى.

نَوَالَكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا: شۇنداق قىلىشىڭ كېرەك.

نَوَامٌ: ئۇيقۇ، خەتەرلىك ئۇخلاش كېسىلى.

نَؤُوْمٌ: تولا ئۇخلايدىغان، ئۇيقۇچان.

«رَجُلٌ نَؤُوْمٌ»: تولا ئۇخلايدىغان ئادەم.

«إِمْرَأَةٌ نَؤُوْمَةٌ»: تولا ئۇخلايدىغان ئايال.

نَوْبٌ: ئورنىغا قويماق، ئورنىغا دەسسەتمەك، ئورنىنى ئالماق، ئورنىدا، ۋاكالىتەن، ۋەكىللىك قىلماق.

نَوْبَةٌ: قايتماق.

نَوْبَةٌ ج نَوْبَاتٌ وَنُوَبٌ: ئالمىشىش ۋاقىت، نۆۋەت، ھادىسە.

«نَوْبَةُ الْحَارِسِ»: كۆزەتچىنىڭ نۆۋىتى.

«اِعْتَرَتْهُ نَوْبَةٌ عَصَبِيَّةٌ»: ئۇ نېرۋا كېسىلى بولۇپ قالدى.

«نَوْبَةٌ قَلْبِيَّةٌ»: يۈرەك كېسىلىنىڭ قوزغىلىشى.

«نَوْبَةُ جُنُوْنٍ»: ساراڭلىق كېسىلى.

«جَاءَتْ نَوْبَتُهُ»: ئۇنىڭ قىزىتمىسى ئۆرلەپ كەتتى.

أَصْبَحَ لَا نَوْبَةَ لَهُ: پۈرسەت قولىدىن كەتتى.

نُوْبَةٌ ج نُوَبٌ: ھادىسە، مۇسىبەت.

«نُوَبُ الدَّهْرِ»: زاماننىڭ ھادىسىلىرى.

نَوْرٌ ج أَنْوَارٌ: چېچەك، گۈل.

نَوْرُ الْبُرْتُقَالِ: ئاپېلسىن چېچىكى.

نُوْرٌ: يورۇتماق.

نُوْرٌ ج أَنْوَارٌ: نۇر، يورۇقلۇق.

نُوْرٌ كَهْرَبِيٌّ: ئېلېكتىر نۇرى، ئېلېكتىر لامپىسى، توك چىراغ، ئېلېكتىر يورۇقى، چاقماق نۇرى.

نُوْرُ الْعُيُوْنِ: كۆز نۇرى، كۆرۈش قۇۋۋىتى.

نُوْرُ الْوَجْهِ: رەڭگىروي، چىراي.

نُوْرُ الشَّمْسِ: قۇياش نۇرى، ئاپتاپ.

نُوْرُ الْقَمَرِ: ئاي نۇرى، ئاي يورۇقى، ئايدىڭ.

نُوْرُ الْغَازِ: گاز چىرىغى.

«نُوْرٌ بُرَاقٌ»: پارقىراق نۇر.

عَلَيْكَ نُوْرٌ: نەتىجە قازاندىڭ، بەك ياخشى بولدى.

النُّوْرُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بىرى؛ رەسۇلۇللاھنىڭ لەقىبى.

أُمّ النُّوْرِ: ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسى ھەزرىتى مەريەم.

نُوْرَانِيٌّ: نۇرلۇق، شانلىق، پارلاق، يالتىراق.

نُوْرَانِيَّةٌ: نۇرانە، پارلاق، نۇرلۇق، يورۇق.

كَلِمَاتٌ نُوْرَانِيَّةٌ: شانلىق سۆزلەر.

نَوْرَجَ يُنَوْرِجُ نَوْرَجَةً الشَّخْصَ: ئالدى-كەينىگە ماڭدى.

نَوْرَجَ فِي الْكَلَامِ: گەپ توشۇدى.

نَوْرَجٌ ج نَوَارِجُ: خامان تېپىدىغان، تولۇق، تاش تولۇق.

نَوْرَسٌ: چايكا، دېڭىز چايكىسى؛ نېرۋا زەئىپلىشىش، نېرۋا ئاجىزلىق.

نَوْرُوْزُ: يىل بېشى، ئورتاق خۇشاللىق كۈن.

عِيْدُ النَّوْرُوْزِ: باھار بايرىمى (مارتنىڭ 21- كۈنىگە توغرا كېلىدۇ).

نُوْرِيٌّ: نۇر چاچىدىغان، نۇر چاچقۇچى؛ نۇرلۇق، شانلىق، پارلاق، يورۇق.

جِسْمٌ نُوْرِيٌّ وَ جِرْمٌ نُوْرِيٌّ: يالتىراق جىسىم.

سَنَةٌ نُوْرِيَّةٌ: نۇر يىلى، يورۇقلۇق يىلى.

نَوْصٌ: سېخىيلىك، مەردلىك، قېچىش؛ قاچماق، قاچىدىغان جاي، قۇلان.

نَوْطٌ: ئاسماق.

نَوْطٌ ج أَنْوَاطٌ: ئوردېن، مېدال، ئىزناك، ھالقا، سىرغا.

«مُنِحَ نَوْطَ الْجَدَارَةِ»: لاياقەتلىك ئوردېنى بېرىلدى.

نَوْطَةٌ ج نَوْطَاتٌ: پوكان، بوغۇز ياكى كۆكسىدىكى ئىششىق، ئۆچلۈك.

نَوْعٌ ج أَنْوَاعٌ: تۈر، خىل، نورما، شەكىل، قىسىم، خاراكتېر، سۈپەت.

«أَنْوَاعُ الْأَقْمِشَةِ»: رەختلەرنىڭ تۈرلىرى.

«نَوْعُ السَّيَّارَةِ»: ماشىنا تۈرى.

«الْأَوَّلُ مِنْ نَوْعِهِ»: ئۇنىڭ بىرىنچى خىلى.

«النَّوْعُ الْإِنْسَانِيُّ»: ئىنسانىيەت، ئادەمزات.

نَوْعًا وَكَمِّيَةً: تۈر ۋە مىقدار جەھەتتە.

نَوْعًا مَّا: مەلۇم دەرىجىدە، ئاز-تولا.

«الْأَنْوَاعُ الْحَيَوَانِيَّةُ»: ھايۋان تۈرلىرى.

«الْأَنْوَاعُ النَّبَاتِيَّةُ»: ئۆسۈملۈك خىللىرى.

النَّوْعَةُ: يېڭى مېۋە.

الْوَزْنُ النَّوْعِيُّ لِلْمَعْدَنِ الْفُلَانِيِّ: پالانى مېتالنىڭ سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى.

تَحَسَّنَتْ نَوْعِيَّةُ الزِّرَاعَةِ: زىرائەت سۈپىتى ياخشىلاندى.

نَوْفٌ ج أَنْوَافٌ: تۆگىنىڭ لوككىسى، تۆگە ئۆركىشى، ئېگىز لوككا؛ ئاۋاز.

نُوفَمْبِيرْ: نويابىر، ئون ئىككىنچى ئاي.

نَوْفَلٌ ج نَوَافِلُ: دېڭىز؛ سېخىي؛ بەرنا يىگىت؛ ئەركەك سىرتلان.

«رَجُلٌ نَوْفَلٌ»: سېخىي ئادەم.

نَوِقَ يَنْوَقُ نَوَقًا: قىزغۇچ ئاق بولدى.

نَوْلٌ: ئېرىشمەك.

نَوْلٌ ج أَنْوَالٌ: ئۆرنەك، ئۇسۇل، ئۇسلۇب، شەكىل؛ كىمنىڭ كىرا ھەققى.

مَا نَوْلَكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا: مۇنداق قىلىشىڭ توغرا ئەمەس.

«مَا نَوْلَ إِمْرِئٍ مُسْلِمٍ أَنْ يَقُوْلَ غَيْرَ الصَّوَابِ»: مۇسۇلمان ئادەم لىللا گەپ قىلىشى كېرەك.

نَوْمٌ: ئۇيقۇ، ئۇخلىماق.

نَوْمٌ مِغْنَاطِيْسِيٌّ: گىپنوزلۇق ئۇيقۇ كەلتۈرۈش ئۇسۇلى، ماگنىتلىق ئۇخلۇتۇش.

نَوْمُ الشَّفَقِ: تولغاقسىز تۇغماق.

قِلَّةُ النَّوْمِ: ئۇيقۇسىزلىق.

غُرْفَةُ النَّوْمِ: ياتاق ئۆي.

قَمِيْصُ النَّوْمِ: كېچىلىك كىيىم، ئۇخلاش كىيىمى.

نَوْمِيٌّ: ئۇيقۇلۇق، ئۇيقۇغا ئائىت.

الْكَلَامُ النَّوْمِيّ: جۆيلۈش.

نُوْنُ ج نُوْنَاتٌ: نۇن ھەرپى.

نُوْنٌ ج نِيْنَانٌ وأَنْوَانٌ: كىت، بېلىق، قىلىچنىڭ بىسى.

ذُو النّوْنِ: يۇنۇس ئەلەيھىسسالام.

نُوْنَةٌ نُوْنَاتٌ: بېلىق.

نَوَّاحٌ م نَوَّاحَةٌ: تولا يىغلايدىغان، ئۆكسۈپ يىغلىغۇچى.

نَوَّارٌ م نَوَّارَةٌ: چېچەك.

نَوَّاسٌ: لىڭشىغۇچى، تەۋرەنگۈچى.

نَوَّبَ يُنَوِّبُ تَنْوِيْبًا: ـھ ئۇنى ئۆزىگە ۋەكىل قىلدى.

«نَوَّبَهُ فِى الْإِجْتِمَاعِ»: ئۇنى يىغىندا ئۆزىگە ۋەكىل قىلدى.

نَوَّخَ يُنَوِّخُ تَنْوِيْخًا الْبَعِيْرَ: تۆگىنى چۆكتۈردى.

نَوَّرَ يُنَوِّرُ تَنْوِيْرًا الصّبْحُ: تاڭ يورۇدى.

نَوَّرَ الشَّجَرُ: دەرەخ چېچەكلىدى.

نَوَّرَ الْمَكَانَ: يورۇتتى، نۇرلاندۇردى.

«نَوَّرَتِ الْبَلَدِيَّةُ الشَّوَارِعَ بِالْفَوَانِيْسِ»: شەھەرلىك ھۆكۈمەت كوچىلارنى چىراغلار بىلەن يورۇتتى.

نَوَّرَ الرَّأْيَ: پىكرىنى روشەنلەشتۈردى.

نَوَّرَ عَلَى فُلَانٍ: پالانىنى توغرا يېتەكلىدى.

نَوَّرَ اللهُ قَلْبَهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ قەلبىنى يورۇتسۇن.

نَوَّعَ يُنَوِّعُ تَنْوِيْعًا: بۆلدى، ئايرىدى، خىلمۇخىل قىلدى، كۆپ خىللاشتۇردى، ئۆزگەرتتى، ئالماشتۇردى.

نَوَّعَ الشَّيْءَ: لىڭشىتتى، مىدىرلاتتى، ئىرغىتتى.

«نَوَّعَتِ الرِّيْحُ الْأَغْصَانَ»: شامال شاخلارنى لىڭشىتتى.

نَوَّعَ الْأَشْيَاءَ: نەرسىلەرنى تۈرگە ئايرىدى، تۈرلىدى، تۈرلۈك تەييارلىدى.

نَوَّقَ يُنَوِّقُ تَنْوِيْقًا الْحَيَوَانَ: كۆندۈردى.

«نَوَّقَ الْبَعِيْرَ»: تۆگىنى كۆندۈردى.

نَوَّقَ النَّخْلَ: خورمىنى چاڭلاشتۇردى.

نَوَّلَ يُنَوِّلُ تَنْوِيْلًا: بەردى، ئاتا قىلدى، بەخش ئەتتى.

نَوَّمَ يُنَوِّمُ تَنْوِيْمًا فُلَانٌ: پالانى قاتتىق ئۇخلىدى.

نَوَّمَتِ الْإِبِلُ: تۆگە ئۆلدى.

نَوَّمَهُ: ئۇخلاتتى، ناركوز قىلدى.

«نَوَّمَ الدَّوَاءُ الصَّبِيَّ»: دورا بالىنى ئۇخلاتتى.

نَوَّنَ يُنَوِّنُ تَنْوِيْنًا الْكَلِمَةَ: سۆزنى تەنۋىن بىلەن ئوقۇدى.

نَوَّنَ النّوْنَ: نۇن ھەرپىنى يازدى.

نَوَّهَ يُنَوِّهُ تَنْوِيْهًا: كۆتۈردى.

نَوَّهَ بِهِ: بايان قىلدى، ئېيتتى، ئوتتۇرىغا قويدى.

نَوَّهَ: ماختىدى، ھۆرمەتلىدى، كۈيلىدى، داڭلىدى.

نَوَّى يُنَوِّي تَنْوِيَةً حَاجَتَهُ: ھاجىتىنى ئادا قىلدى، ئورۇنلىدى.

نَوَّى الشَّخْصُ: ئۇرۇقچىنى تاشلىدى.

نَوَّتِ التَّمْرَةُ: خورما ئۇرۇق تۇتتى.

نَوَوِيٌّ: ئۆچكىلىك، مېغىزلىق، ئۇرۇقلۇق، ئۇرۇقچىسى بار، يادرولۇق.

الْأَبْحَاثُ النَّوَوِيَّةُ: ئاتوم تەتقىقاتى.

الْأَسْلِحَةُ النَوَوِيَّةُ: يادرو قوراللىرى.

صَوَارِيْخُ نَوَوِيَّةٌ: يادرو راكېتاسى.

الْفِيْزِيَاءُ النَّوَوِيَّةُ: يادرو فىزىكىسى.

نَوَى يَنْوِي نَوَى الشَّخْصُ: كۆچۈپ كەتتى.

نَوَى يَنْوِي نِيَةً: نىيەت قىلدى، مەقسەت قىلدى، ئىرادە باغلىدى.

«نَوَى السَّفَرَ إِلَى الْحَجِّ»: ھەجگە سەپەر قىلىشنى نىيەت قىلدى.

نَوَاهُ اللهُ بِخَيْرٍ: ئاللاھ ئۇنى ياخشىلىققا يەتكۈزسۇن.

نَوًى: يىراقلاشماق، يىراقلاپ كەتمەك، يىراق، يىراقلىق؛ ئارىلىق، مۇساپە؛ مەقسەت، نىشان، مۇددىئا.

نِيْءٌ: خام، توڭ.

لَحْمٌ نِيْءٌ: خام گۆش.

نِيَابٌ: ئورنىغا قويماق، ئورنىغا دەسسىمەك، ئورنىنى ئالماق، ئورنىدا، ۋاكالىتەن، ۋەكىللىك قىلماق.

نِيَابَةٌ: ئورۇن باسماق، ۋەكىل بولماق، ۋەكىللىك.

«دَامَتْ نِيَابَتُهُ خَمْسَ سَنَوَاتٍ فِي الْبَرْلَمَانَ»: ئۇنىڭ پارلامېنت ئەزالىقى بەش يىل داۋاملاشتى.

رَئِيْسُ النِّيَابَةِ: تەپتىش باشلىقى.

وَكِيْلُ النِّيَابَةِ: مۇئاۋىن تەپتىش باشلىقى، تەپتىش باشلىقىنىڭ ۋەكىلى.

بِالنِّيَابَةِ/نِيَابَةً: ۋاكالىتەن، ئورنىدا، ۋەكىللىك قىلىپ.

النِّيَابَةُ الْعُمُوْمِيَّةُ: جىنايى ئىشلار بۆلۈمى، جىنايى ئىشلار كوللېگىيىسى؛ باش تەپتىش مەھكىمىسى.

نِيَابِيٌّ: ۋەكىللىك، ۋەكىلنىڭ، پارلامېنتلىق، پارلامېنتلىق تۈزۈم.

مِجْلِسُ نِيَابِيٍّ: پارلامېنت، مىللىي كېڭەش، مىللىي مەجلىس، تۆۋەن پالاتا.

حُكُوْمَةٌ نِيَابِيَّةٌ: پارلامېنتلىق تۈزۈمدىكى ھۆكۈمەت.

اِنْتِخَابَاتٌ نِيَابِيَّةٌ: پارلامېنت سايلىمى، پارلامېنت ئەزالار سايلىمى.

نِيَاطٌ ج أَنْوِطَةٌ وَنُوْطٌ: ئاسقۇ، غول تومۇر، ئائورتا.

«نِيَاطُ الْقَوْسِ»: ئوقيا ئاسقۇسى.

«قَطَعَ نِيَاطَ الْقَلْبِ»: ئۆلتۈردى.

نِيَافٌ: ئېگىز.

نِيَافٌ مِنَ الْجَمَلِ: ئېگىز تۆگە.

اِمْرَأَةٌ نِيَافٌ: قامەتلىك چىرايلىق ئايال.

نِيَامٌ: ئۇيقۇ.

نِيْرٌ ج أَنْيَارٌ: بويۇنتۇرۇق، يولنىڭ گىرۋىكى، ماركا، كالۋۇتۇن يىپ.

حَرْبٌ ذَاتَ نِيْرَيْنِ: قاتتىق ئۇرۇش.

رَزَحَ الشَّعْبُ تَحْتَ نِيْرِ الْإِسْتِعْمَارِ: خەلق جاھانگىرلىكنىڭ بويۇنتۇرۇقى ئاستىدا ئېزىلدى.

نَيْرُوْزٌ: يىل بېشى، ئورتاق خۇشاللىق كۈن.

نَيْزَبٌ: تاغ تېكىسى، بۇقا.

نَيْزَكٌ ج نَيَازِكُ: قىسقا نەيزە، ئاقار يۇلتۇز، مېتېئورىت.

نَيْسَانٌ: شەمسىيە ئايلىرىدىن تۆتىنچى ئاي، ئاپرېل.

نِيْصٌ: جەيرە، چوڭ كىرپە.

نَيْفٌ: ئارتۇق، ئوشۇق، زىيادە.

نَيْكَلٌ: نىكىل.

نِيْكُوْتِيْنٌ: نىكوتىن.

نَيْلٌ: ئېرىشمەك.

نِيْلَجٌ: بوۇس، ماي ئىسى؛ ئىندىگو قوڭۇرى، ئىندىگو كۆكى.

نِيْلُوْنٌ: نىلون.

جَوْرَبٌ نِيْلُوْنٌ: نىلون پايپاق.

قَمِيْصٌ مِنَ النِّيْلُوْنِ: نىلون كۆڭلەك.

نِيْلُوْفَرٌ: نىلوپەر، پاتاناق.

نِيْمٌ: كېچىلىك كىيىم، ئۇخلاش كىيىمى.

نَيٌّ: خام، توك، پىشمىغان.

نَيَّأَ يُنَيِّأُ تَنْيِيْأً الْأَمْرَ: ئىشنى چالا قىلدى، تۈگەتمىدى.

نَيَّبَ يُنَيِّبُ تَنْيِيْبًا الشَّيْءَ: ئېغىز چىش بىلەن چىشلىدى، قوزۇق چىش بىلەن چىشلىدى.

نِيَّةٌ: نىيەت قىلماق.

نِيَّةٌ ج نِيَّاتٌ وَنَوَايَا: نىيەت، ئىرادە، مەقسەت، ئىنتىلىش.

«سَافَرَ إِلَى مَكَّةَ بِنِيَّةِ الْحَجِّ»: ھەج قىلىش نىيىتى بىلەن مەككىگە سەپەر قىلدى.

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ» ‹حديث›: ئىشلار نىيەتكە باغلىق.

«حُسْنُ النِّيَّةِ»: ھىممەت، ياخشى نىيەت، خەير-خاھلىق، سەمىمىيەت، ئاق كۆڭۈللۈك.

«سُوْءُ النِّيَّةِ»: دۈشمەنلىك، ئۆچمەنلىك، يامان غەرەز.

هُوَ نِيَّتِي: ئۇ مېنىڭ مەقسىتىم.

سَلِيْمُ النِّيَّةِ: ئاق كۆڭۈل، دىلى پاك.

سَلَامَةُ النِّيَّةِ: ئاددىي، ئاددىيلىق، سەمىمىي.

نَيَّرَ يُنَيِّرُ تَنْيِيْرًا الثَّوْبَ: رەختكە سىزىق باستى.

نَيِّرٌ: يورۇتقۇچى، نۇر چاچقۇچى، نۇرلۇق.

«وَجْهٌ نَيِّرٌ»: نۇرلۇق يۈز، پارقىراق چىراي.

«عَقْلٌ نَيِّرٌ»: يارقىن ئەقىل.

«النَّيِّرَانِ»: قۇياش ۋە ئاي.

آرَاءٌ نَيِّرَةٌ: ئوچۇق پىكىرلەر.

نَيَّفَ يُنَيِّفُ تَنْيِيْفًا عَلَيْهِ: ئاشتى، ئېشىپ كەتتى، ھالقىپ كەتتى.

«نَيَّفَ الْعَدَدَ عَلَى مَا تَقُوْلُ»: سېنىڭ دەۋاتقىنىڭدىن ئېشىپ كەتتى.

«نَيَّفَ فُلَانٌ عَلَى السِّتِّيْنَ»: پالانىنىڭ يېشى ئاتمىشتىن ئاشتى.

«كَانَ ذَالِكَ مُنْذُ مَا يُنَيِّفُ عَلَى ثَلَاثِ سَنَوَاتٍ»: بۇ ئۈچ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىتتىن بۇيان شۇنداق بولۇۋاتىدۇ.

نَيِّفٌ: ئوشۇق.

«هَذَا الْجَبَلَ نَيِّفٌ عَلَى ذَلِكَ»: بۇ تاغ ئۇنىڭدىن ئېگىز.

«عَشَرَةٌ وَنَيِّفٌ»: ئون نەچچە (ئون بىردىن ئون ئۈچكىچە).

نَيَّقَ يُنَيِّقُ تَنْيِيْقًا: تاللىدى، ئىلغىدى.

نَيَّلَ يُنَيِّلُ تَنْيِيْلًا الْقُطْنَ وَالصُّوْفَ وَنَحْوَهُمَا: پاختا، يۇڭ ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنى نىل رەڭدە بويىدى.

هـ

هـ (هَاءٌ): ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 26- ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «5»نى كۆرسىتىدۇ.

ه (هُوَ): ئۇ، ئۇنىڭ.

كِتَابُهُ: ئۇنىڭ كىتابى.

هَا: ئۇ، ئۇنىڭ؛ تۇت، ئاله.

كِتَابُهَا: ئۇنىڭ (ئايالنىڭ) كىتابى.

هَا الْكِتَابَ: كىتابنى ئاله.

هَؤُلَاءِ: بۇلار، بۇلارنىڭ.

﴿هَاؤُمُ اقْرَؤُوا كِتَابِيَهْ﴾ «قرآن»: بۇ مېنىڭ نامەئەمالىمنى ئېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار...

هَذَا م هَذِهِ ج هَؤُلَاءِ: بۇ، مۇشۇ.

هَذِهِ: بۇ، مۇشۇ (ئايال جىنسى ئۈچۈن).

هَكَذَا: شۇنداق، شۇنداق قىلىپ، دېمەك، بۇنداق، شۇنچىلىك، شۇ قەدەر.

هَاءَ يَهَاءُ هِيَأَةً إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئىشتىياق باغلىدى، سېغىندى.

هَاءَ لِلْأَمْرِ: ئىشقا تەييارلاندى.

هَاءَ يَهُوءُ هَوْءًا بِنَفْسِهِ إِلَى الْمَعَالِي: چوڭ ئىشلارنى قىلىشقا ئىرادە باغلىدى.

هَاءَ يَهِيءُ هَيْئَةً الرَّجُلُ: كىشىنىڭ شەكلى چىرايلىق بولدى، تەقى-تۇرقى قاملاشتى.

هَابَ يَهَابُ هَيْبًا وَهَيْبَةً وَمَهَابَةً: قورقتى، ئەيمەندى.

هَابَهُ: ئۇنىڭدىن ئېھتىيات قىلدى، چۆچۈدى؛ ئۇنى ھۆرمەتلىدى.

«هَابَ الطِّفْلُ الظَّلَامَ»: بالا قاراڭغۇدىن قورقتى.

يَهَابُ التِّلْمِيذُ مُعَلِّمَهُ: ئوقۇغۇچى ئوقۇتقۇچىسىنى ھۆرمەتلەيدۇ، ئوقۇغۇچى ئوقۇتقۇچىسىدىن ئەيمىنىدۇ.

هَابِصٌ م هَابِصَةٌ: چاققان، شوخ، تېتىك.

هَابِطٌ ج هَابِطُونَ: چۈشكۈچى، تۆۋەنلىگۈچى، پەسەيگۈچى.

هَابِطٌ بِالْمِظَلَّةِ: پاراشوت بىلەن چۈشكۈچى.

اِقْتِصَادٌ هَابِطٌ: تۆۋەنلىگەن ئىقتىساد.

«جُنْدِيٌّ هَابِطٌ مِنَ الطَّائِرَةِ بِمَهْبِطَةٍ»: پاراشوت بىلەن ئايروپىلاندىن چۈشكۈچى ئەسكەر، پاراشوتچى ئەسكەر.

«إِنْتَاجٌ زِرَاعِيٌّ هَابِطٌ»: تۆۋەنلەپ كەتكەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى.

هَابِطَةٌ: پاراشوت.

هَابِعٌ ج هُبَّعٌ وَ هَوَابِعُ: بويىنىنى سوزۇپ ماڭىدىغان (تۆگە).

هَابِيلُ: ئەخمەق، مەتۇ؛ ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككىنچى ئوغلىنىڭ ئىسمى.

هَاتِ: ماڭا بەر، كەلتۈر.

هَاتِ كِتَابَكَ يَا أَخِي: بۇرادەر كىتابىڭنى ئەكەلگىنە.

﴿أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ «قرآن»: ئاللاھدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ ئەگەر (دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، دەلىللىرىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار.

هَاتَرَهُ يُهَاتِرُ مُهَاتَرَةً: ئۇنى سۆكتى، ئەيىبلىدى.

هَاتِرٌ ج هَاتِرُونَ وَ هَتَرَةٌ: ئۇرۇشخۇمار، جېدەلخۇمار.

هَاتِفٌ ج هَوَاتِفُ: چاقىرغۇچى، ۋارقىرىغۇچى؛ تېلېفون.

دَلِيلُ الْهَاتِفِ: تېلېفون دەپتىرى.

«اِتَّصَلَ بِهِ بِالْهَاتِفِ»: تېلېفون بىلەن ئالاقىلەشتى.

«يَسْتَخْدِمُ الشَّرْطِيّ الْهَاتِفَ الْهَوَائِيَّ»: ساقچى سىمسىز تېلېفون ئىشلىتىدۇ.

هَاتِفِيٌّ: تېلېفوننىڭ، تېلېفونغا ئائىت.

مَرْكَزٌ هَاتِفِيٌّ: تېلېفون ئىدارىسى.

خَطٌّ هَاتِفِيٌّ: تېلېفون سىمى، تېلېفون لىنىيىسى.

هَاتِفِيًّا: تېلېفون ئارقىلىق.

إِتَّصَلَ بِهِ هَاتِفِيًّا: تېلېفون ئارقىلىق ئالاقىلەشتى.

مُكَالَمَةٌ هَاتِفِيَّةٌ: تېلېفون ئارقىلىق سۆزلىشىش.

هَاتِنٌ: قاتتىق يامغۇر، قارا يامغۇر.

هَاثٌّ: يالغانچى، كاززاپ.

هَاثَى يُهَاثِي مُهَاثَاةً فُلَانًا: چاقچاق قىلدى، چاقچاقلاشتى.

هَاجَ يَهِيْجُ هَيْجًا وَهِيَاجًا وَهَيَجَانًا الشَّيْءُ: نەرسە قوزغالدى، ھەرىكەتلەندى.

هَاجَ الْبَحْرُ: دېڭىز دولقۇنلاندى، مەۋج ئۇردى.

هَاجَ الْقَوْمُ: قوۋم تەۋرەپ كەتتى.

«هَاجَ الْمُتَضَرِّرُوْنَ مِنْ رَفْعِ الْأَسْعَارِ»: قىممەتچىلىكتىن زىيان تارتقۇچىلار تەۋرەپ كەتتى.

هَاجُوْا وَمَاجُوْا: ئۆرتۆپە بولۇشۇپ كەتتى، تەۋرىشىپ كەتتى.

هَاجٌّ م هَاجَّةٌ: ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن.

عَيْنٌ هَاجَّةٌ: ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كۆز.

هَاجِدٌ ج هَاجِدُوْنَ وَهُجَّدٌ وَهُجُوْدٌ: ئۇخلىغۇچى؛ كېچىدە ناماز ئوقۇغۇچى، تەھەججۇد نامىزى ئوقۇيدىغان كىشى.

هَاجَرَ يُهَاجِرُ مُهَاجَرَةً الشَّخْصُ مِنَ الْبَلَدِ: كىشى شەھەردىن كۆچۈپ كەتتى، يۆتكىلىپ كەتتى.

﴿إِنَّ الَّذِيْنَ آمَنُواْ وَالَّذِينَ هَاجَرُواْ وَجَاهَدُواْ فِي سَبِيلِ اللّهِ﴾ «قرآن»: ئىمان ئېيتقانلار، ھىجرەت قىلغانلار ۋە (ئاللاھ يولىدا) جىھاد قىلغانلار...

«هَاجَرَ الْعَامِلُ إِلَى أَوْرُوْبَا»: ئىشچى ياۋروپاغا كۆچۈپ باردى.

هَاجَرَ الْقَوْمَ: قوۋمنى تاشلىۋەتتى.

هَاجَرَ الشَّخْصُ: چىڭقى چۈشتە ماڭدى.

هَاجِرَةٌ: سەت گەپ، رەزىل سۆز، پەسكەش سۆز.

هَاجِرَةٌ ج هَاجِرَاتٌ وَ هَوَاجِرُ: چۈش ۋاقتى، چىڭقى چۈش؛ قاتتىق ئىسسىق.

هَاجِرِيٌّ: چۈش ۋاقتىنىڭ؛ مېردىيان سىزىقىنىڭ؛ شەھەرلىك؛ يۇقىرى سۈپەتلىك.

هَاجَزَ يُهَاجِزُ مُهَاجَزَةً فُلَانًا: پىچىرلاشتى، پىچىرلىدى.

هَاجِسٌ ج هَوَاجِسُ: ئەندىشە، خاتىرجەمسىزلىك، تەشۋىش.

الْإِسْتِغْرَاقُ فِي الْهَوَاجِسِ: چوڭقۇر ئويغا چۆشمەك.

«إِنْتَابَتْهُ الْهَوَاجِسُ»: ئۇنى خىياللار بېسىۋالدى.

«كَانَ ضَحِيَّةَ الْهَوَاجِسِ»: غەم-قايغۇنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتتى.

هَاجِعٌ ج هُجُوْعٌ وَ هُجَّعٌ: ئۇخلىغۇچى.

هَاجَلَ يُهَاجِلُ مُهَاجَلَةً: ئويمان يەردە ماڭدى.

هَاجَلَ فُلَانًا: پالانى بىلەن مۇسابىقىلەشتى.

هَاجَمَ يُهَاجِمُ مُهَاجَمَةً: ئېتىلدى.

«هَاجَمَ اللِّصّ الْمُسَافِرَ»: ئوغرى يولۇچىغا ئېتىلدى.

«هَاجَمَتِ الْجُيُوْشُ مَكَانَ الْعَدُوِّ»: قوشۇن دۈشمەننىڭ يوشۇرۇنغان جايىغا ھۇجۇم قىلدى.

هَاجَى يُهَاجِيْ مُهَاجَاةً: بىر-بىرىنى ھەجۋىي قىلىشتى.

هَادَ يَهُوْدُ هَوْدًا الرَّجُلُ: كىشى يەھۇدىي بولدى، يەھۇدىي دىنىغا كىردى؛ تەۋبە قىلدى، ھەققە قايتتى.

هَادَ يَهِيْدُ هَيْدًا وَهَادًا: مىدىرلاتتى، تەۋرەتتى.

مَا يَهِيْدُنِي هَذَا: بۇ مېنى تەۋرىتەلمەيدۇ.

هَادِئٌ: تىنچلانغۇچى.
هَادِئُ النَّفْسِ: كۆڭلى ئارامىدا، خاتىرجەم.
اَلْمُحِيطُ الْهَادِئُ: تىنچ ئوكيان.
هَادِئٌ ج هَادِئُونَ: تىپتىنچ، جىمجىتلىق.
هَادِئُ النَّفْسِ: ئېغىر ـ بېسىق.
شَخْصٌ هَادِئٌ: تەمكىن ئادەم.
أَقْعُدْ هَادِئًا: تىنچ ئولتۇرىمەن.
هَادٌّ ج هَادُّونَ م هَادَّةٌ ج هَوَادُّ: قېرىپ كۈچ ـ ماغدۇرىدىن قالغان ئادەم؛ دېڭىز شاۋقۇنى.
هَادَّةٌ ج هَوَادُّ: گۈلدۈرماما ئاۋازى.
مَا سَمِعْنَا الْعَامَ هَادَّةً: بۇ يىل گۈلدۈرماما ئاۋازىنى ئاڭلىمىدۇق.
هَادِرٌ ج هَدَرَةٌ: يېرىپ قالغان سۈت؛ يىقىلغان، ئۆرۈلگەن.
هَادِرَةٌ ج هَوَادِرُ: چۈشكۈنلەشكەن ئايال؛ بولۇق ئوتلاقلىق.
هَادِفٌ ج هَادِفُونَ: مۇساپىر، چەت ئەللىك، يات؛ مەقسەتلىك ئىش قىلىدىغان ئادەم.
«اَلْهَادِفُونَ لِتَحْرِيرِ بِلَادِهِمْ»: ۋەتىنىنى ئازاد قىلىشنى نىشانلىغۇچىلار.
هَادِمٌ: بۇزغۇچى.
هَادِمُ اللَّذَّاتِ: ئۆلۈم.
هَادَنَهُ يُهَادِنُ مُهَادَنَةً: مۇرەسسەلەشتى، كېلىشىم تۈزۈشتى.
هَادَنَ الْجَيْشُ الْعَدُوَّ: قوشۇن دۈشمەن بىلەن سۈلھى قىلىشتى.
هَادَى يُهَادِي مُهَادَاةً: سوۋغا تەقدىم قىلىشتى.
هَادٍ ج هُدَاةٌ وَهَادُونَ: توغرا يولغا باشلىغۇچى، ھىدايەت قىلغۇچى، يېتەكچى.
﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ «قرآن»: كىمكى ئاللاھ ئۇنى گۇمراھ قىلىدىكەن، ئۇنى ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ.

اَلْمُحِيطُ الْهَادِي: تىنچ ئوكيان.
«اَلْعُلَمَاءُ هُدَاةُ النَّاسِ إِلَى طَرِيقِ الْخَيْرِ»: ئۆلىمالار كىشىلەرنى ياخشى يولغا باشلىغۇچىلاردۇر.
اَلْهَادِي: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، ھىدايەت قىلغۇچى دېگەن مەنىدە.
هَاذَّةٌ ج هَاذٌّ: دەرەخ.
هَاذِلٌ: يېرىم كېچە، نىسپىي شەب.
هَاذِمٌ: كەسكىن، كەسكۈچى، ئۆتكۈر، قەھرىمان.
هَاذٍ ج هَاذُونَ: جۆيلۈگۈچى.
هَارَ يَهُورُ هَوْرًا الْبِنَاءُ: بىنا ئۆرۈلۈپ كەتتى، يىقىلىپ چۈشتى.
هَارَ الشَّخْصَ: يىقىتىۋەتتى.
هَارَ الْبِنَاءَ: بىنانى ئۆرۈۋەتتى، بۇزۇۋەتتى.
هَارَ الشُّرْطِيُّ السَّارِقَ: ساقچى ئوغرىنى بېسىۋالدى.
هَارِبٌ ج هَارِبُونَ: قاچقۇچى، قاچقۇن.
«هَارِبٌ مِنَ الْجُنْدِيَّةِ»: ئەسكەرلىكتىن قاچقۇچى.
هَارَشَ يُهَارِشُ هِرَاشًا وَمُهَارَشَةً الشَّخْصَ: جېدەللەشتى، دەتالاش قىلىشتى.
هَارٍ: قىڭغىيىپ قالغان، قىيسىيىپ قالغان.
﴿أَمَّنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ﴾ «قرآن»: ياكى ئۇنى يىقىلاي دەپ قالغان يارنىڭ گىرۋىكىگە قۇرۇپ ...
هَازِئٌ: مەسخىرە قىلغۇچى.
هَازِجَةٌ: سوپىسۇپىياك.
هَازَلَ يُهَازِلُ مُهَازَلَةً الشَّخْصَ: چاقچاقلاشتى.
هَازِلٌ ج هَازِلُونَ: ھەزىلكەش، مەسخىرىۋاز، چاقچاقچى، ھەييار.
مُمَثِّلٌ هَازِلٌ: كۈلدۈرگە ئارتىسى.
صَحِيفَةٌ هَازِلَةٌ: قىزىقارلىق خەۋەرلەر گېزىتى.
هَازِمَةٌ ج هَوَازِمُ: بالايىئاپەت، بالا ـ قازا.
«أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَادِمِ اللَّذَّاتِ» «حديث»: ئۆلۈمنى كۆپ ياد ئېتىڭلار.

هَاسَ يَهُوْسُ هَوْسًا وَهَوَسَانًا: يانجىدى، ئەزدى.

هَاسَ حَوْلَ الشَّيْءِ: ئايلاندى.

هَاسَ الذِّئْبُ فِي الْغَنَمِ: بۆرە قويغا تەگدى.

هَاسَتِ الْإِبِلُ: تۆگىنى ئاستا ھەيدىدى.

هَاسَ يَهُوْسُ هَوْسًا فُلَانٌ الطَّعَامَ: تاماقنى يالماپ يېدى.

هَاسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى بۇزۇۋەتتى.

هَاسَ يَهِيْسُ هَيْسًا فُلَانٌ: تېز ماڭدى، چاپتى، يۈگۈردى.

هَاسَ مِنَ الشَّيْءِ: كۆپ ئالدى، زور مىقداردا ئالدى.

هَاسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى دەسسىدى، دەپسەندە قىلدى.

هَاشَ يَهُوْشُ هَوْشًا الْقَوْمُ: قوۋم پاتىپاراق بولۇپ كەتتى، قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

هَاشَتِ الْإِبِلُ: تۆگە ئۈركۈپ كەتتى.

هَاشَ يَهِيْشُ هَيْشًا الْقَوْمُ: قوۋم ھاياجانلاندى، قالايمىقانلاشتى، قوزغالدى.

هَاشٌّ: خۇشال، خۇشاللىق.

هَاشٌّ بَاشٌّ: ھەم خۇشال، ھەم قىزغىن، خۇشال-خۇرام.

الْهَاشِمُ ج هُشَّمٌ: يۇمشاق تاغ؛ ئۇستا سۆت ساغقۇچى.

هَاشِمِيٌّ: ھاشىم ئۇرۇقىغا مەنسۇپ، ھاشىم قەبىلىسىدىن.

هَاشَى يُهَاشِي مُهَاشَاةً فُلَانًا: چاقچاقلاشتى.

هَاصَ يَهِيْصُ هَيْصًا: خۇش بولۇپ كەتتى، شادلىنىپ كەتتى، تەنتەنە قىلدى.

هَاصَ الطَّائِرُ: قۇش ماياقلاپ قويدى.

هَاصَ عُنُقَهُ: كاللىسىنى ئالدى.

هَاصِرٌ: شىر، يولۋاس.

هَاصَّةٌ: چوڭ پىلىنىڭ كۆزى.

هَاضَ يَهِيْضُ هَيْضًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇرۇۋەتتى، پارچىلىۋەتتى، تىتىۋەتتى.

هَاضَ الطَّائِرُ: قۇش ماياقلىدى.

هَاضَ الْحُزْنُ قَلْبَهُ: قايغۇردى، كۆڭلى يېرىم بولدى.

هَاضَ الْمَرِيْضُ الشَّخْصَ: كېسەل قوزغالدى.

هَاضِمٌ: ھەزىم قىلىشنى ياخشىلايدىغان دورا.

هَاضُوْمٌ ج هَوَاضِمُ / هَوَاضِيْمُ: تاماق سىڭدۈرۈش دورىسى.

«تَنَاوَلَ الْهَاضُوْمَ بَعْدَ الْعِشَاءِ»: كەچلىك تاماقتىن كېيىن تاماق سىڭدۈرۈش دورىسى يېدى.

هَاطَ يَهِيْطُ هَيْطًا: ۋاڭ-چۇڭ قىلدى، جاڭجاللاشتى.

هَاطَ الشَّبَابُ: ياشلار ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلىشتى.

هَاطِلٌ ج هُطَّلٌ م هَاطِلَةٌ ج هَوَاطِلُ: قاتتىق يامغۇر، چىرمىشىپ كەتكەن زىرائەت.

هَاعَ يَهُوْعُ هَوْعًا الْقَيْءَ: قۇرۇق ھۆ قىلدى.

هَاعَ يَهِيْعُ هَيْعًا وَهَيَعَانًا الشَّخْصُ: ئاچلىقتىن شكايەت قىلدى؛ چۆچۈپ كەتتى، قورقۇپ كەتتى.

هَاعَ الشَّخْصُ مِنَ الْحُبِّ وَالْحُزْنِ: غەم-قايغۇ ۋە مۇھەببەتتىن تېڭىرقاپ قالدى.

هَاعٍ: ئاچ كۆز، تويماس.

هَافَ يَهَافُ هَيْفًا الْعَبْدُ: قۇل قاچتى.

هَافَ يَهَافُ هَيَافًا الْإِبِلُ: تۆگە ئۇسساپ كەتتى، چاڭقاپ كەتتى.

هَافَ يَهِيْفُ هَيْفًا وَرَقُ الشَّجَرِ: دەرەخ يوپۇرمىقى تۆكۈلدى.

هَافَ الشَّخْصُ: چاڭقاپ كەتتى.

هَافِتٌ: ئاجىز، كۈچسىز.

هَافَى يُهَافِي مُهَافَاةً: باشقىسىنى ئازدۇردى.

هَافٍ م هَافِيَةٌ ج هَوَافٍ: قورسىقى ئاچ ئادەم.

هَاكَ: ئال، تۇت.

هَاكَ الْكِتَابَ: كىتابنى ئال.

هَالَ يَهُولُ هَوْلًا الْأَمْرُ فُلَانًا: قورقۇتۇۋەتتى، ئالاقزادە قىلىۋەتتى.

هَالَهُ الزِّلْزَالُ الَّذِيْ دَمَّرَ الْقَرْيَةَ: يېزىنى ۋەيران قىلىۋەتكەن تەۋرىنىش ئۇنى قورقۇتۇۋەتتى.

هَالَ يَهِيْلُ هَيْلًا عَلَيْهِ التُّرَابَ: ئۇنىڭ ئۈستىگە توپا قۇيدى، توپا تاشلىدى، توپا دۆۋىلىدى.

هَالٌ: ئېزىتقۇ، سەراپ.

هَالِبٌ ج هَوَالِبُ: يامغۇرلۇق كۈن.

هَالَةٌ: ئاينىڭ قوتانلىشىشى.

هَالَةٌ ذَهَبِيَّةٌ: نۇر ھالقىسى.

عَلَى وَجْهِ هَذَا الشَّيْخِ هَالَةٌ مِنْ نُوْرٍ: بۇ بوۋاينىڭ چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدۇ.

هَالِسٌ ج هَوَالِسُ: ئورۇق، ئاۋاق.

هَالِعٌ ج هَوَالِعُ م هَالِعَةٌ: ئەنسىز، خاتىرجەمسىز.

نَعَامٌ هَالِعٌ: يۈگۈرۈك تۆگە قۇش.

هَالِكٌ ج هَلْكَى وَهُلَّكٌ وَهُلَّاكٌ وَهَوَالِكُ: ھالاك بولغۇچى، يوقالغۇچى، ئۆلگۈچى، مۇنقەرىز بولغۇچى، يوق قىلغۇچى، گۇمران قىلغۇچى.

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ زاتىدىن باشقا بارلىق نەرسە يوقىلىدۇ.

هَالٍ: ئالدىدا، پات يېقىندا، كۆرۈنۈش ئالدىدا.

هَالَى يُهَالِي مُهَالَاةً: جېدەللەشتى، دەتالاش قىلىشتى.

هَالٍ م هَالِيَةٌ: قورقۇنچلۇق، خەۋپلىك.

هَالِيٌّ: خىيالىي، يالغان.

هَامَ يَهِيْمُ هَيْمًا وَهُيُوْمًا وَهَيَمَانًا بِهِ: ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالدى، كۆيۈپ قالدى.

هَامَ الرَّجُلُ: كىشى قاتتىق چاڭقاپ كەتتى.

هَامَ فُلَانٌ لِفُلَانَةٍ: پالانى پالانى ئايالغا كۆيۈپ قالدى.

هَامَ يَهِيْمُ هَيْمًا وَهَيَمَانًا الشَّخْصُ عَلَى وَجْهِهِ: تېڭىرقاپ قالدى.

هَامَ فِي الصَّحْرَاءِ: چۆلدە تېنەپ قالدى.

هَامَ الشَّخْصُ فِي الْأَمْرِ: نېمە قىلىشنى بىلەلمەي قالدى.

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ (سۆز) ۋادىلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرگەنلىكىنى كۆرمەمسەن؟

هَامَةٌ ج هَامَاتٌ وَهَامٌ: باش، چوققا؛ ھۆۋقۇش.

هَامَةُ الْقَوْمِ: قوۋمنىڭ ئاقساقىلى، پېشۋاسى، يېتەكچى، ئاتامان.

هَامِجٌ: باشباشتاق.

غَنَمٌ هَامِجٌ: پادىچىسىز قوي.

هَامِدٌ ج هَوَامِدُ: جىمجىت، تىنچ، تىمتاس؛ قاقاس جاي؛ ئۆچكەن.

هَامِدٌ مِنَ النَّبَاتِ: قۇرۇپ قالغان ئوت-چۆپ.

«شَجَر هَامِدٌ»: قۇرۇق دەرەخ.

مَدِيْنَةٌ هَامِدَةٌ: جىمجىت شەھەر.

جُثَّةٌ هَامِدَةٌ: ئۆلۈك، جەسەت، مۇردا.

﴿وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ﴾ «قرآن»: سەن زېمىننى قاقاس كۆرىسەن، ئۇنىڭغا بىز يامغۇر ياغدۇرساق، ئۇ جانلىنىدۇ ۋە كۆپشىدۇ.

هَامِشٌ ج هَوَامِشُ: تەرەپ، ياقا، چەت، گىرۋەك.

هَامِشُ الْكِتَابِ: كىتابنىڭ چۆرىسى.

حَاشِيَةٌ عَلَى الْهَامِشِ: بەتنىڭ چۆرىسىگە يېزىلغان شەرھى.

هَامِشُ الْمَدِيْنَةِ: شەھەر ئەتراپى.

عَلَى هَامِشِ الْحَوَادِثِ: قىسقا ئوبزور، ئېقىم مەسىلىلىرى ھەققىدە مۇلاھىزە.

هَامِشِيٌّ: مۇھىم ئەمەس، گىرۋەككە ئائىت.

مُلَاحَظَةٌ هَامِشِيَّةٌ: قوشۇمچە مۇلاھىزە.

هَامِعٌ م هَامِعَةٌ ج هَوَامِعُ: ئاققۇچى، تۆكۈلگۈچى.

طَرْفٌ هَامِعٌ: ياش تۆككۈچى كۆز.

دُمُوعٌ هَوَامِعُ: ئېقىۋاتقان ياش.

هَامِــلٌ ج هُمَّــلٌ وَهُمَّــالٌ م هَامِلَــةٌ ج هَوَامِــلُ: تاشلاندۇق، كۆڭۈل بۆلۈنمىگەن.

كَلْبٌ هَامِلٌ: لالما ئىت.

بَعِيرٌ هَامِلٌ: قويۇۋېتىلگەن تۆگە.

شَابٌ هَامِلٌ: لاغايلاپ يۈرىدىغان ياش، ساياق ياش.

هَامٌّ: مۇھىم؛ چوڭ.

هَامَّةٌ ج هَوَامٌّ: زىيانداش ھاشارات، زەھەرلىك ھاشارات.

هَانَ يَهُونُ هَوْنًا الْأَمْرُ: ئىش ئاسان بولدى.

هَانَ يَهُونُ هَوْنًا وَهَوَانًا وَمَهَانَةً الشَّخْصُ: كىشى خار بولدى.

عِنْدَ الْإِمْتِحَانِ، يُكْرَمُ الرَّجُلُ أَوْ يُهَانُ: كىشى سىناق ئارقىلىق ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدۇ ياكى كەمسىتىلىدۇ.

هَانِئٌ ج هَانِئُونَ: خادىم، مۇلازىم.

يَعِيشُ فِي قَرِيَتِهِ هَانِئَ الْبَالِ: ئۇ يېزىسىدا كۆڭۈللۈك ياشايدۇ.

هَــانَفَ يُهَــانِفُ مُهَانَفَــةً فُــلَانٌ صَــاحِبَهُ: پــالانى چاقچاقلاشتى، ئويناشتى.

هَانَفَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال سوغۇققىنا كۈلۈپ قويدى.

هَــانَمَ يُهَــانِمُ مُهَانَمَــةً فُلَانًــا بِحَــدِيْثٍ: مەخپىي سۆزلەشتى، پىچىرلاشتى.

هَانِمٌ ج هَوَانِمُ: خانىم، رەپىقە، خېنىم، ئاغىچا.

هَــاوَدَ يُهَــاوِدُ مُهَــاوَدَةً الــشَّخْصَ: ۋىدالاشتى، خوشلاشتى؛ مادارا قىلدى.

هَاوَدَهُ فِي السِّعْرِ: باھانى چۈشۈرۈپ بەردى.

«هَاوِدْ خَصْمَكَ يَارَجُلُ»: ھەي ئادەم دۈشمىنىڭ بىلەن ئەپلىشىپ قال.

هَاوُونٌ . هَاوُنٌ ج هَوَاوِينُ: ھاۋانچا.

هَاوَى يُهَاوِي مُهَاوَاةً وَهِوَاءً: تېز ماڭدى.

هَاوَاهُ: ئۇنىڭ رايىغا باقتى، ئۇنىڭغا خۇشامەت قىلدى، ياخشىچاق بولدى.

هَاوٍ ج هُوَاةٌ: چۈشكۈچى، پەسلىگۈچى؛ ئاشىق، سۆيگۈچى؛ ھاۋالىق؛ ھەۋەسكار.

مُلَاكِمٌ هَاوٍ: ھەۋەسكار بوكسيورچى.

مُمَثِّلٌ مَسْرَحِيٌّ هَاوٍ: ھەۋەسكار تىياتىر ئارتىسى.

هَاوِيَةٌ: ھاۋارايى، ئاتموسفېرا؛ ھالاك.

بِئْرٌ بَعِيدَةُ الْهَاوِيَةِ: چوڭقۇر قۇدۇق.

الْهَاوِيَةُ: دوزاخ، جەھەننەم.

هَايَأَهُ يُهَايِأُ مُهَايَأَةً: ئۇنىڭغا قول بولدى، قوشۇلدى.

هَايْهَاتَ: يىراق بولدى، يىراقلاشتى؛ نېمىدېگەن يىراق؟

هَايْهَانَ: يىراقلاشتى، يىراق بولدى، نېمىدېگەن يىراق؟

هَائِبٌ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

هَائِجٌ: ئەنسىز، تىنچسىز؛ قالايمىقان بولغۇچى، ھاياجانلانغۇچى؛ غەزەپلەنگۈچى.

هَاجَ هَائِجُهُ: ئۇنىڭ غەزىپى تاشتى.

ثَوْرٌ هَائِجٌ: چىچاڭشىغان ئۆكۈز.

هَائِرٌ: قىڭغىيىپ قالغان.

هَائِعَةٌ ج هَوَائِعُ: قورقۇنچلۇق ئاۋاز، قاتتىق ئاۋاز.

هَائِفٌ: چاڭقاپ كەتكەن؛ يېڭىلگەن، مەغلۇپ بولغان؛ دەلدۈش؛ گالۋاڭ.

هَائِلٌ: قورقۇنچلۇق، ۋەھىملىك.

هَائِلُ الْحَجْمِ: غايەت زور، كىلەڭسىز.

صَوْتُ الْقَنَابِلِ فِي الْحَرْبِ هَائِلٌ: ئۇرۇشتىكى بومبىلارنىڭ گۈلدۈرلىشى تولىمۇ دەھشەتلىك.

هَائِمٌ: ئېزىپ قالغۇچى، تېڭىرقاپ قالغۇچى، چىقىش يولى تاپالماي قالغۇچى.

هُوَ هَائِمٌ فِي أَمْرِهِ: نېمە قىلىشنى بىلەلمەي قالغان ئادەم.

هَائِمٌ فِي حُبِّهَا: ئاشىقى بىقارار بولغۇچى.

هَأْهَأَ يُهَأْهِئُ هَأْهَأَةً: قاقاقلاپ كۈلدى.

هَبْ: پەرەز قىل، قىياس قىل.

هَبَا يَهْبُو هُبُوًّا الْغُبَارُ: توپا توزىدى.

هَبَا الشَّخْصُ: ئاستا ماڭدى؛ قاچتى.

هَبَا فُلَانٌ: پالانى ئۆلدى.

هَبَاءٌ ج أَهْبَاءٌ: چاڭ ـ توزان.

﴿فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُوراً﴾ «قرآن»: ئۇنى ئۇچۇپ يۈرگەن توزاندەك قىلىۋېتىمىز.

«الْهَبَاءُ مِنَ النَّاسِ»: كالتە پەملىكلەر.

«ذَهَبَتْ نَصَائِحُهُ هَبَاءً مَنْثُورًا»: ئۇنىڭ نەسىھەتلىرى بىكارغا كەتتى.

هَبَاءَةٌ: چاڭ ـ توزان زەررىسى.

هَبَابٌ: چاڭ ـ توزان.

«اِنْتَشَرَ الْهَبَابُ مَعَ الزَّوْبَعَةِ فَدَخَلَ كُلَّ الْبُيُوتِ»: چاڭ ـ توزان قوزغىلىپ قۇيۇن بىلەن ئۆيلەرگە كىرىپ كەتتى.

هِبَابٌ: شۈدە، بۇس.

هِبَابُ الدُّخَانِ: قورۇم.

هِبَابُ الْمِصْبَاحِ: چىراغنىڭ ئىسى.

هُبَارِيَّةٌ: باشنىڭ كېپىكى.

رِيحٌ هُبَارِيَّةٌ: چاڭ ـ توزانلىق بوران.

هَبَالَةٌ: گالۋاڭ، مەتۇ، ئەخمەق.

هَبَّ يَهِبُّ هَبًّا وَهُبُوبًا وَهَبِيبًا وَهِبَابًا: قوزغالدى، باشلىدى، تۇتۇش قىلدى.

هَبَّ يَكْتُبُ: يېزىشقا باشلىدى.

هَبَّتِ الرِّيحُ: شامال چىقتى.

هَبَّتِ النَّارُ: ئوت ياندى.

«هَبَّتْ عَاصِفَةٌ هَوْجَاءُ»: قارا بوران چىقتى.

«هَبَّتْ نَسَمَةٌ عَلِيلَةٌ»: مەيىن شامال چىقتى.

تَهُبُّ الْعَوَاصِفُ كَثِيرًا فِي فَصْلِ الشِّتَاءِ: قىش پەسلىدە بوران كۆپ چىقىدۇ.

هَبَّ يَهِبُّ هَبًّا وَهُبُوبًا فِي الْحَرْبِ: سوقۇشتا يېڭىلدى، مەغلۇپ بولدى.

هَبَّ يَهُبُّ هُبُوبًا وَهَبًّا مِنْ نَوْمِهِ: ئويغاندى، ئۇيقۇدىن تۇردى، بىدار بولدى.

هَبَّ لِلْحَرْبِ: جەڭگە تەييارلاندى.

هَبَّ فِي: قارشىلىق كۆرسەتتى.

هَبَّ لِنَجْدَةِ الْمُسْتَغِيثِ: ياردەم سورىغۇچىغا ياردەم بېرىشكە ئالدىرىدى.

«هُبُّوا إِلَى الصَّلَاةِ»: نامازغا تۇرۇڭلار.

كُلُّ مَنْ هَبَّ وَدَبَّ: جەمئىي جانلىق، ھەربىر ئىنسان.

هَبَّارٌ: يۇڭلۇق مايمۇن.

هَبَّبَ يُهَبِّبُ تَهْبِيبًا الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتىۋەتتى.

هَبَّبَهُ: ئۇنى ئىسلاپ قارىدىتىۋەتتى.

الْهَبَّةُ: بىر قېتىم.

هَبَّةُ رِيحٍ: بىردەملىك شامال.

هَبَّجَ يُهَبِّجُ تَهْبِيجًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئىششىتىۋەتتى.

هَبَّشَ يُهَبِّشُ تَهْبِيشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى توپلىدى، يىغدى.

هَبَّطَ يُهَبِّطُ تَهْبِيطًا: چۈشۈردى، چۈشۈرۈۋەتتى.

«هَبَّطَ الْحِمْلَ مِنْ ظَهْرِ الْجَمَلِ»: يۈكنى تۆگىنىڭ ئۈستىدىن چۈشۈردى.

«هَبَّطَ التُّجَّارُ مِنْ أَسْعَارِ الْأَقْمِشَةِ بِنِسْبَةِ 10%»: تىجارەتچىلەر مال باھاسىنى 10% چۈشۈردى.

هَبَّطَ دَرَجَةَ حَرَارَتِهِ: تېمپېراتۇرىسىنى چۈشۈرۈۋەتتى.

هَبَّلَ يُهَبِّلُ تَهْبِيلًا: كەسىپ قىلدى، كەسىپ بىلەن شۇغۇللاندى.

هَبَتَ يَهْبِتُ هَبْتًا وَهُبَاتًا فُلَانًا: پالاننى گاڭگىرىتىپ قويدى.

هَبَتَهُ: ئۇنى بويسۇندۇردى.

هَبَتَ الشَّخْصُ: كىشى قورقۇنچاق بولۇپ قالدى.

هِبَةٌ: سوۋغا، ھەدىيە.

«الَّذِي يَعُودُ هِبَتَهُ كَالْكَلْبِ يَرْجِعُ فِي قَيْئِهِ» «حديث»:

بەرگەن سوۋغىسىنى قايتۇرۇۋالىدىغان كىشى ئۆزىنىڭ قۇسۇقىنى يېگەن ئىتقا ئوخشايدۇ.
هَبْتَةٌ: ئاجىزلىق، كۈچسىزلىق، ئىنجىمارۇق.
فِي عَقْلِهِ هَبْتَةٌ: ئۇنىڭ ئەقلى ئاجىز.
هَبَجَهُ يَهْبَجُ هَبَجًا بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.
هَبِجَ يَهْبَجُ هَبَجًا وَجْهُ الرَّجُلِ: كىشىنىڭ يۈزى ئىششىپ قالدى.
هَبِجَ الْحَلُوبُ: يېلىنى ئىششىپ قالدى.
هَبِجٌ: يۈزى كۆپىشىپ قالغان ئادەم.
هَبَدَ يَهْبِدُ هَبْدًا الْهَبِيدَ: ئاچچىق تاۋۇزنى تېرىپ پارچىلاپ پىشۇردى.
هَبَدَ فُلَانًا: پالانىغا ئاچچىق تاۋۇز يېگۈزدى.
هَبَدَ الْوَلَدَ: بالىنى ئىتتىرىپ يىقىتىۋەتتى.
هَبَدَهُ بِالْهِرَاوَةِ: ئۇنى تاياق بىلەن سالدى.
هَبْدَةٌ: گۈپىيدە چىققان ئاۋاز.
هَبَذَ يَهْبِذُ هَبْذًا الْفَرَسُ: ئات چاپتى.
مَرَّ فُلَانٌ يَهْبِذُ: پالانى چاپسان ئۆتۈپ كەتتى.
هَبَرَ يَهْبُرُ هَبْرًا اللَّحْمَ: گۆشنى پارچىلىدى.
هَبَرَ الْجَزَّارُ فَخِذَ الشَّاةِ: قاسساپ قوينىڭ سېنىنى پارچىلىدى.
هَبِرَ يَهْبَرُ هَبَرًا الْحَيَوَانُ: هايۋان سەمرىدى.
هَبِرَتِ الْبَقَرَةُ: كالا سەمرىدى.
هَبْرٌ: گۆش، لوق گۆش.
هَبِرٌ: سېمىز، گۆشلۈك.
هَبْرَةٌ ج هَبَرَاتٌ: لوق گۆش پارچىسى.
اِشْتَرَى رَطْلًا مِنَ الْهَبْرَةِ: لوق گۆشتىن 4493 گىرام سېتىۋالدى.
هَبِرِيَّةٌ: باشنىڭ كېپىكى.
هَبَزَ يَهْبِزُ هَبْزًا وَهُبُوزًا وَهَبَزَانًا: ئۆلدى، تۇيۇقسىز ئۆلۈپ قالدى.
هَبَشَ يَهْبِشُ هَبْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يىغدى، توپلىدى.
هَبَشَ الضَّرْعَ: قول بىلەن ساغدى.
هَبَشَ الشَّخْصُ لِعِيَالِهِ: ئائىلىسى ئۈچۈن كەسىپ قىلدى.
هَبَشَ فُلَانًا: پالانىنى قاتتىق ئۇردى.
هَبَصَ يَهْبِصُ هَبْصًا: چاققان بولدى، چاققانلىق قىلدى.
هَبِصَ يَهْبَصُ هَبَصًا: تېز ماڭدى.
هَبِصَ الْكَلْبُ: ئىت ئاچ كۆزلۈك بىلەن ئۇۋ ئوۋلىدى.
هَبِصَ فُلَانٌ عَلَى الشَّيْءِ يَأْكُلُهُ: پالانى ئاچ كۆزلۈك بىلەن يېدى.
هَبِصَ بِالضِّحْكِ: قاقاقلاپ كۈلدى.
هَبَطَ يَهْبِطُ هُبُوطًا الشَّيْءُ: نەرسە چۈشتى، تۆۋەنلىدى.
هَبَطَ السَّقْفُ: شىپ ئۆرۈلۈپ چۈشتى، تورۇس گۇمۇرۇلۇپ چۈشتى.
هَبَطَ ثَمَنُ السِّلْعَةِ: مال باھاسى تۆۋەنلىدى.
هَبَطَتِ الرِّيحُ: شامال توختىدى.
هَبَطَ الشَّخْصُ الْمَكَانَ أَوْ فِيهِ: كەلدى.
هَبَطَ السُّوقَ: بازارغا كىردى.
هَبَطَ بِالْمِظَلَّةِ: شار بىلەن چۈشتى.
هَبَطَتِ الطَّائِرَةُ فِي الْمَطَارِ: ئايروپىلان ئايرودرومغا قوندى.
هَبَطَ يَهْبُطُ هَبْطًا: كەلدى، يېتىپ كەلدى.
هَبَطَهُ: ئۇنى چۈشۈرۈۋەتتى.
هَبَطَ الْمَرَضُ لَحْمَهُ: كېسەل ئۇنى جۇدىتىۋەتتى.
﴿اهْبِطُوا مِصْرًا﴾ «قرآن»: بىرەر شەھەرگە كىرىڭلار.
هَبْطٌ: چۈشمەك، تۆۋەنلىمەك.
هَبْطَةٌ: بىر قېتىم چۈشمەك؛ ئۆتكۈر.
هَبَعَ يَهْبَعُ هَبْعًا وَهُبُوعًا الْحِمَارُ: ئېشەك قاشاڭلىق بىلەن ماڭدى.
هَبَعَ الْبَعِيرُ: تۆگە بويىنىنى سوزۇپ ماڭدى.

هُبَعٌ ج هُبَعَاتٌ وَهِبَاعٌ م هُبَعَةٌ ج هُبَعَاتٌ: ئېشەك.
هَبَغَ يَهْبَغُ هَبْغًا وَهُبُوْغًا الرَّجُلُ: كىشى ئۇخلىدى، كۆندۈزى ئۇخلىدى.
هَبْغَةٌ: ئۇيقا.
هُبَكَةٌ ج هُبَكَاتٌ وَهُبَكٌ: ئەخمەق، مەتۇ؛ ماگسا پۇت پېتىپ قالىدىغان يەر، سازلىق.
هَبِلَ يَهْبَلُ هَبْلًا الشَّخْصُ: ئەقلىنى يوقاتتى.
هَبِلَتِ الْأُمّ وَلَدَهَا: ئانا بالىسىدىن ئايرىلىپ قالدى.
هَبَلٌ: ئىش، خىزمەت؛ ئەخمەق، ئەقىلسىز.
هُبَلٌ: ھۇبەل (جاھىلىيەت دەۋرىدە كەئبىگە قويۇلغان بىر بۇتنىڭ نامى).
هَبْلَاءُ ج هُبْلٌ: ئورۇق ئايال.
هَبْلَةٌ: پار.
هِبَلٌّ / هِبِلٌّ: بويى ئېگىز ئادەم، شادىپاچاق.
هَبْهَابٌ: سەراب، ئېزىتقۇ.
هَبْهَبَ يُهَبْهِبُ هَبْهَبَةً الشَّخْصُ: ئالدىرىدى، تېنىدى.
«هَبْهَبَ بَعْدَ الْقَيْلُوْلَةِ»: چۈشلۈك ئۇيقۇدىن ئويغاندى.
«هَبْهَبَ النَّجْمُ»: يۇلتۇز جىمىرلىدى.
«رَأَي الْكَلْبُ شَخْصًا غَرِيْبًا فَأَخَذَ يُهَبْهِبُ»: ئىت يات ئادەمنى كۆرۈپ قاۋىغىلى باشلىدى.
هَبْهَبٌ: ئىتتىك، تېز.
«جَمَلٌ هَبْهَبٌ»: تېز ماڭىدىغان تۆگە.
هَبْهَبِيٌّ: تېز، ئىتتىك.
هَبْوٌ: توزىماق، ئوتنىڭ ئوتسىزلىقۇدەك دەرىجىدە بولغىنى.
هُبُوْبٌ: قوزغالماق.
هُبُوْبُ الرِّيْحِ: شامال چىقماق، شامال قوزغالماق.
هَبُوْبٌ هَبُوْبَةٌ: چاڭ، چاڭ-توزان، چاڭ-توزانلىق بوران، چاڭ-توزان قوزغىغۇچى بوران.
هَبْوَةٌ ج هَبَوَاتٌ وَأَهْبَاءٌ: توپا-توزان.
هُبُوْطٌ: چۈشمەك، پەسەيمەك، نازىل بولماق؛ كەلمەك.
«هُبُوْطُ الضَّغْطِ»: بېسىمنىڭ تۆۋەنلىشى.
«هُبُوْطُ الْأَرْضِ»: زېمىننىڭ ئولتۇرۇشۇپ كېتىشى.
«هُبُوْطٌ اِضْطِرَارِيٌّ»: ئايروپىلاننىڭ مەجبۇرىي قوندۇرۇلۇشى.
هُبُوْطُ الْمَقْعَدَةِ: سوگى چىقىپ قالماق.
هُبُوْطٌ صِحِّيٌّ: ئاجىزلاشماق، زەئىپلەشمەك.
هَبُوْطٌ: يانتۇلۇق.
هَبِيْبٌ: چاڭ-توزان، چاڭ-توزانلىق بوران، چاڭ-توزان قوزغىغۇچى بوران.
هَبِيْتٌ: قورقۇنچاق، دۆت، مەتۇ، گالۋاڭ.
هَبِيْدٌ: ئاچچىق تاۋۇز.
هُبَيْرَةٌ: سىرتلان.
أَبُوْ هُبَيْرَةَ: ئەركەك پاقا.
أُمّ هُبَيْرَةَ: چىشى پاقا.
هَبِيْطٌ: ئورۇق، ياداڭغۇ.
هَبِيْلٌ: ئەخمەق، نادان، دۆت؛ ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككىنچى ئوغلىنىڭ ئىسمى.
هَتَا يَهْتُوْا هَتْوًا: سۇندۇردى، تېپىپ سۇندۇرۇۋەتتى.
هُتَافٌ ج هُتَافَاتٌ: توۋلىماق، ۋارقىرىماق، ئالقىش.
هُتَافُ الْاِسْتِحْسَانِ: ئالقىشلىماق، تەنتەنە قىلماق.
هُتَافُ الْفَرَحِ: خۇشاللىق تەنتەنىسى.
هُتَافُ الْحَرْبِ: ئۇرۇش شاۋقۇن-سۈرەنلىرى، ھۇررا.
«قُوْبِلَ رَئِيْسُ الدَّوْلَةِ بِهُتَافٍ حَارٍّ» دۆلەت باشلىقى قىزغىن ئالقىشلار بىلەن كۈتۈۋېلىندى.
«اُسْتُقْبِلَ بِعَاصِفَةٍ مِنَ الْهُتَافِ»: ئالقىش سادالىرى ئىچىدە كۈتۈۋېلىندى.
هُتَامَةٌ: ئۇۋاق، پارچە.
هَتَأَ يَهْتَأُ هَتْأً الطَّعَامَ: تاماق يېدى.
هَتَأَهُ: ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.
هَتَأَ الرَّجُلُ: كىشى ئېگىلىپ قالدى.

هَتَأٌ: يىرىق، تۆشۈك.

هَتْءٌ: ۋاقىت.

مَضَى مِنَ اللَّيْلِ هَتْءٌ: كېچىدىن بىر ۋاقىت ئۆتتى.

هَتِئَ يَهْتَأُ هَتَأً الرَّجُلُ: كىشى ئاغرىقتىن ئىگىلىپ قالدى.

هَتَّ يَهُتُّ هَتًّا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى.

هَتَّهُ بِكَذَا: ئۇنى ھاقارەتلىدى.

هَتَّافٌ ج هَتَّافُوْنَ: شوئار توۋلاشقا يېتەكچىلىك قىلغۇچى.

هَتَّانٌ: قاتتىق يامغۇر، قارا يامغۇر.

هَتَّكَ يُهَتِّكُ تَهْتِيْكًا الْأَسْتَارَ: پەردىلەرنى يىرتىۋەتتى.

هَتَّمَ يُهَتِّمُ تَهْتِيْمًا: قاتتىق ئۇردى، ئاجىزلىتىۋەتتى.

هَتَرَ يَهْتِرُ هَتْرًا الرَّجُلُ: كىشى ئەخمەق بولدى، ھاماقەت، نادان بولدى.

هَتَرَ عِرْضَ فُلَانٍ: پالانىنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى.

هَتَرَ الْكِبَرُ فُلَانًا: قېرىلىق پالانىنىڭ ئەس-ھوشىنى يوقاتتى.

هَتْرٌ: ئالجىش، قايمۇقۇش، گاڭگىراش، ئەقلىدىن ئېزىش.

هِتْرٌ ج أَهْتَارٌ: ئېغىزغا كەلگەننى جۆيلۈش، يالغان-ياۋىداق گەپ.

هَتَشَ يَهْتِشُ هَتْشًا الْكَلْبَ: ئىتنى ئوۋغا كۇشكۇرتتى.

هَتَعَ يَهْتَعُ هَتْعًا إِلَى قَوْمِهِ: ئۆز قوۋمىغا تېز باردى.

هَتَفَ يَهْتِفُ هَتْفًا وَهُتَافًا: توۋلىدى، سۈرەن سالدى، ۋارقىرىدى.

«هَتَفَ بِأَعْلَى صَوْتِهِ»: بار ئاۋازى بىلەن توۋلىدى.

«هَتَفَ الْقَوْمُ بِحَيَاةِ زَعِيْمِهِمْ قَائِلِيْنَ يَحْيَا يَحْيَا»: قوۋم ئۆز داھىيسىنى ياشىسۇن، ياشىسۇن، دەپ شوئار توۋلىدى.

فُلَانٌ يُهْتَفُ بِهِ: پالانىنىڭ خىسلەتلىرى تىلغا ئېلىنماقتا.

«أُمُّ كُلْثُومْ يُهْتَفُ بِهَا لِرَوْعَةِ غِنَائِهَا»: ئۇممۇگۇلسۇم ناخشىسىنىڭ ئېسىللىكىدىن ئالقىشلانماقتا.

هَتْفَةٌ: بىر قېتىم توۋلاش.

هَتَكَ يَهْتِكُ هَتْكًا السِّتْرَ: پەردىنى تارتىپ چۇشۇرۇۋەتتى.

هَتَكَ الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتىۋەتتى.

هَتَكَ اللهُ سِتْرَهُ: ئاللاھ ئۇنى رەسۋا قىلىۋەتسۇن.

هَتَكَ حُرْمَةَ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ ئار-نومۇسىغا تەگدى.

هُتِكَ عَرْشُ الْمَلِكِ: پادىشاھنىڭ تەختى قولدىن كەتتى.

هَتْكٌ: يىرتماق، پارچىلىماق.

هَتْكُ الْعِرْضِ: ئابرۇيىنى تۆكمەك.

هُتْكٌ: يېرىم كېچە.

هُتْكَةٌ ج هُتَكٌ: كېچىنىڭ بىر قىسمى؛ رەسۋاچىلىق.

هَتَلَ يَهْتِلُ هَتْلًا وَهُتُوْلًا الْمَطَرُ: يامغۇر توختىماي ياغدى.

هَتَلَانٌ: سىم-سىم يامغۇر.

هَتَمَ يَهْتِمُ هَتْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى.

هَتَمَ أَسْنَانَهُ: ئۇنىڭ چىشلىرىنى تۆكۈۋەتتى.

هَتَمَ فَاهُ: ئوتتۇرا چىشىنى سوغۇرۇۋالدى.

هَتِمَ يَهْتَمُ هَتَمًا الرَّجُلُ: كىشى كوماك بولۇپ قالدى.

هَتَمٌ: كوماك.

هَتْمَاءُ ج هُتْمٌ: كوماك ئايال.

هَتَنَ يَهْتِنُ هَتْنًا وَهُتُوْنًا وَهَتَنَانًا الدَمْعُ: ياش تاراملاپ ئاقتى.

هَتَنَتِ السَّمَاءُ: يامغۇر قۇيۇۋەتتى.

هَتْنٌ: قاتتىق يامغۇر، قارا يامغۇر.

«هَتُوْفٌ»: توۋلىغۇچى، ۋارقىرىغۇچى.

حَمَامَةٌ هَتُوْفٌ: دەمدەر.

هَتُوْنٌ ج هُتُنٌ وَهُتَّنٌ: قاتتىق يامغۇر، قارا يامغۇر.

سَحَابٌ هَتُوْنٌ: يامغۇرلۇق بۇلۇت.

عَيْنٌ هَتُوْنُ الدَّمْعِ: تاراملاپ ياش تۆكۈلىدىغان كۆز.

هَتِيْكَةٌ: شەرمەندە، رەسۋا.

هَتِيٌّ ج أَهْتَاءٌ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ بىر قىسمى.

مَضَى هَتِيٌّ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ بىر قىسمى ئۆتتى.

هَتَّ يَهِتُّ هَتًّا: يالغان ئېيتتى.

هَتَّ الْأَشْيَاءَ: نەرسىلەرنى بىر-بىرىگە ئارىلاشتۇردى.

هَتَّاتٌ: يالغانچى، كاززاپ.

هَثْرَمَ يُهَثْرِمُ هَثْرَمَةً: تولا سۆزلىدى.

هَثَمَهُ يَهْثِمُ هَثْمًا: ئۇنى سوقۇپ تالقان قىلىۋەتتى.

الْهَثْهَاثُ: تېز، چاپسان.

شَيْءٌ هَثْهَاثٌ: ئارىلاشما نەرسە.

رَجُلٌ هَثْهَاثٌ: يالغانچى، كاززاپ.

هَثْهَثَ يُهَثْهِثُ هَثْهَثَةً الشَّيْءُ: نەرسە ئارىلىشىپ كەتتى.

هَثْهَثَ الْوَالِي النَّاسَ: ۋالىي خەلققە زۇلۇم قىلدى.

هَثَى يَهْثِي هَثَيَانًا التُّرَابَ: توپىنى ئىسقىنداپ ئېلىپ چاچتى.

هَجَاهُ يَهْجُو هَجْوًا وَهِجَاءً الرَّجُلَ: كىشىنى ھاقارەتلىدى، ئاھانەت قىلدى، ئەيىبىنى ئاچتى، ھەجۋىي قىلدى.

«هَجَا الشَّاعِرُ فُلَانًا»: شائىر پالانىنى ھەجۋىي قىلدى.

هَجَا الْكِتَابَ: كىتابنى ئوقۇدى.

«إِنَّهُ لَا يَهْجُوْ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْأً»: ئۇ قۇرئاندىن ھېچ نەرسە ئوقۇيالمايدۇ.

هِجَاءٌ: ئاۋۇشلارنى قوشۇپ ئوقۇماق، ھەجىلىمەك.

حُرُوْفُ الْهِجَاءِ: ئېلىپبە.

عَلَى حُرُوْفُ الْهِجَاءِ: ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە.

عِلْمُ الْهِجَاءِ: ئىملا، ئىملا قائىدىسى.

«اِشْتَهَرَ الْحَطِيْئَةُ بِالْهِجَاءِ»: ھەتىئە دېگەن شائىر ھەجۋىي شېئىر يېزىش بىلەن داڭ چىقارغان.

هِجَائِيٌّ: ئىملانىڭ، ئېلىپبەنىڭ، ئېلىپبەلىك.

«شِعْرٌ هِجَائِيٌّ»: ھەجۋىي شېئىر.

«حَفِظَ الْحُرُوْفَ الْهِجَائِيَّةَ مِنَ الْأَلِفِ إِلَى الْيَاءِ»: ئېلىپتىن ياغىچە ئېلىپبە ھەرپلىرىنى يادلىدى.

هَجَاجٌ: تېز مېڭىش.

هَجَاجَيْكَ: توختا، قولۇڭنى كۆتۈر.

هَجَاجَةٌ: چاڭ-توزان، ئەخمەق، گالۋاڭ.

رَجُلٌ هَجَاجَةٌ: مەتۇ ئادەم.

هِجَارٌ ج هُجُرٌ: ھايۋاننىڭ ئىككى پۇتىنى چۇشەپ قويىدىغان ئارغامچا، چىدە.

هِجَانٌ مِنَ الْإِبِلِ: نەسىللىك تۆگە.

هَجَأَ يَهْجَأُ هَجْأً وَهُجُوْءًا جُوْعُهُ: ئۇنىڭ قورساق ئاچلىقى بېسىلدى.

هَجَأٌ: تاشلىۋېتىلگەن ئادەت.

هُجَأَةٌ: ئەخمەق، گالۋاڭ، مەتۇ.

هَجِئَ يَهْجَأُ هَجَأً: قورسىقى بەك ئېچىپ كەتتى.

هَجَّ يَهِجُّ هَجًّا وَهَجِيْجًا الشَّخْصُ: قېچىپ كەتتى، يىراق جايغا كەتتى.

هَجَّتِ الْعَيْنُ: كۆز ئولتۇرۇشۇپ كەتتى.

هَجَّتِ النَّارُ: ئوت گۇرۇلدەپ كۆيدى.

هَجَّ الْبَيْتَ: ئۆيىنى بۇزدى.

هُجٌّ: بويۇنتۇرۇق.

هَجَّاءٌ ج هَجَّاءُوْنَ: ھەمىشە ھەجۋىي قىلىدىغان ئادەم.

«شَاعِرٌ هَجَّاءٌ»: ھەجۋىي قىلغۇچى شائىر.

هَجَّامٌ: باتۇر؛ نومۇسسىز، يۈزى قېلىن.

هَجَّانٌ ج هَجَّانَةٌ: نەسىللىك تۆگىگە مىنگۈچى.

فِرْقَةُ الْهَجَّانَةِ: تۆگە بىلەن چېگرا تەكشۈرۈش ئەترىتى.

هَجَّجَ يُهَجِّجُ تَهْجِيْجًا النَّارَ: ئوتنى گۇركىرىتىپ كۆيدۈردى.

تُهَجَّجُ النِّيْرَانُ فِي عَاشُوْرَاءَ: ئاشۇرا كۈنىدە ئوتلار ياندۇرۇلىدۇ.

هَجَّدَ يُهَجِّدُ تَهْجِيْدًا الشَّخْصُ: كېچىدە ئۇخلىدى؛ كېچىدە ناماز ئوقۇدى.

هَجَّدَ الشَّخْصَ: ئويغىتىۋەتتى؛ ئۇخلىتىپ قويدى.

هَجَّرَ يُهَجِّرُ تَهْجِيْرًا النَّهَارُ: كۈن تىكلەشتى.

هَجَّرَ الْقَوْمُ: چىڭقى چۈشتە ماڭدى.

هَجَّرَ الْقَوْمَ: قوغلاپ چىقاردى.

«هَجَّرَ الْمُسْتَعْمِرُ النَّاسَ مِنْ أَرَاضِيْهِمْ»: مۇستەملىكىچىلەر كىشىلەرنى يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى.

هَجَّلَ يُهَجِّلُ تَهْجِيْلًا فُلَانًا: تىللىدى، ھاقارەتلىدى.

هَجَّلَ عِرْضَهُ: ئۇنىڭغا قارا چاپلىدى.

هَجَّمَ يُهَجِّمُ تَهْجِيْمًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلدۇردى.

هَجَّنَهُ يُهَجِّنُ تَهْجِيْنًا: ئۇنى شالغۇتلاشتۇردى؛ ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

هَجَّنَ الْأَمْرَ: سەتلەشتۈردى.

«هَجَّنَ الْمُعَلِّمُ سُلُوْكَ بَعْضِ التَّلَامِيْذِ فِي الشَّارِعِ»: ئوقۇتقۇچى بەزى ئوقۇغۇچىلارنىڭ كوچىدىكى بەزى يۈرۈش-تۇرۇشلىرىنى ئەيىبلىدى.

«هَجَّنَ الشَّخْصُ النَّبَاتَ»: ئۆسۈملۈكنى چاتلاشتۇردى.

هَجَّى يُهَجِّي تَهْجِيَةً الْحُرُوْفَ: ھەجىلەپ ئوقۇدى.

هَجَّى الْمُعَلِّمُ الصَّبِيَّ الْجُمْلَةَ: ئوقۇتقۇچى كىچىك بالىغا جۈملىنى ھەجىلەپ ئۆگەتتى.

هَجَدَ يَهْجُدُ هُجُوْدًا: كېچىدە ئۇخلىدى؛ كېچىنى بىدارلىق بىلەن ئۆتكۈزدى، تۈنىدى.

هَجَرَ يَهْجُرُ هَجْرًا وَهِجْرَانًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تاشلىۋەتتى، چۆرۈۋەتتى.

هَجَرَ مُخَالِطَةَ الْأَشْرَارِ: يامانلارغا ئارىلىشىشنى تەرك ئەتتى.

﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ «قرآن»: ئازابتىن (يەنى ئازابقا قالدۇرىدىغان ئىشلاردىن) يىراق بول.

«مَنْ هَجَرَ أَخَاهُ سَنَةً فَهُوَ كَسَفْكِ دَمِهِ» «حديث»: كىمكى قېرىندىشىنى بىر يىل تاشلىۋەتسە، ئۇنىڭ قېنىنى تۆككەنگە باراۋەر بولىدۇ.

هَجْرٌ: تاشلىۋەتمەك، ۋاز كەچمەك.

﴿وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾ «قرآن»: ئۇلارنى چىرايلىقچە تەرك ئەتكىن.

هُجْرٌ هَجْرَاءُ: رەزىل سۆز، پەسكەش سۆز، قەبىھ سۆز.

هِجْرَانٌ: ئايرىلىش، ھىجران؛ تاشلىۋەتمەك، ۋاز كەچمەك.

هِجْرَةٌ ج هُجَرٌ: كۆچمەك، يۆتكەلمەك.

الْهِجْرَةُ النَّبَوِيَّةُ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىجرەت قىلغانلىقى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مىلادىيە 622- يىلى مەككىدىن مەدىنىگە كۆچۈپ بارغانلىقى).

«الْهِجْرَةُ مِنَ الرِّيْفِ إِلَى الْمَدِيْنَةِ»: يېزىدىن شەھەرگە كۆچۈپ بارماق.

دَارُ الْهِجْرَةِ: مەدىنە مۇنەۋۋەرە.

«هِجْرَةُ الْخُطَّافِ مِنَ الْمَنَاطِقِ الْبَارِدَةِ إِلَى الْمَنَاطِقِ الْحَارَّةِ»: قارلىغاچنىڭ سوغۇق رايونلاردىن ئىسسىق رايونلارغا كۆچۈشى.

هِجْرِسٌ ج هَجَارِسُ: مايمۇن، تۈلكە؛ ئېيىق؛ پەسكەش.

هِجْرِيٌّ: ھىجرىيە، ھىجرىيىگە مەنسۇپ.

السَّنَةُ الْهِجْرِيَّةُ: ھىجرىيە يىلى.

«التَّارِيْخُ الْهِجْرِيُّ يَبْتَدِئُ سَنَةَ 622 لِلْمِيْلَادِ»: ھىجرىيە تارىخى مىلادىيىنىڭ 622- يىلىدىن باشلىنىدۇ.

هَجَسَ يَهْجِسُ هَجْسًا الشَّيْءَ فِي صَدْرِهِ: كۆڭلىدە كەچتى.

«هَجَسَ فِي نَفْسِهِ أَنْ يَزُوْرَهَا»: ئۇنى يوقلاش كۆڭلىگە كەچكەن.

هَجَسَ الشَّخْصَ عَنِ الْأَمْرِ: ئۇنى رەت قىلدى،

توسودى.

هَجْسٌ: چۈشىنىكسىز سۆز، ئاڭلاپمۇ چۈشەنگىلى بولمايدىغان سۆز.

هَجَسَ يَهْجُسُ هَجْسًا إِلَيْهِ: سىغىندى.

هَجَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ: ئارىنى بۇزدى.

هَجَعَ يَهْجَعُ هُجُوعًا وَهَجْعًا الشَّخْصُ: كېچىدە ئۇخلىدى؛ تىنچىدى.

﴿كَانُوا قَلِيلاً مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ﴾ «قرآن»: ئۇلار كېچىسى ئاز ئۇخلايتتى.

هَجَعَ الْجُوعُ: ئاچلىق بېسىقتى.

تَهْجَعُ النَّارُ تَحْتَ الرَّمَادِ: كۈل ئاستىدا ئوت پەسىيىپ قالىدۇ.

هَجْعٌ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ بىر قىسمى.

هَجْعَةٌ ج هَجَعَاتٌ: كېچىنىڭ ئاۋۋىلىدىكى ئازغىنا ئۇيقۇ.

«اِسْتَيْقَظْتُ بَعْدَ هَجْعَةٍ»: بىرئاز كۆز يۇمغاندىن كېيىن، ئويغىنىپ كەتتىم.

هَجِفَ يَهْجَفُ هَجَفًا: قورسىقى ئېچىپ، بېقىنى چاپلىشىپ كەتتى.

هَجَلَتْ يَهْجُلُ هَجْلًا الْمَرْأَةُ بِعَيْنِهَا: ئايال كۆز تاشلىدى، قاش ئاتتى.

هَجْلٌ ج أَهْجَالٌ: ئويمان يەر، پەس يەر، دالا.

هَجَمَ يَهْجُمُ هُجُومًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا هۇجۇم قىلدى، ئۇنىڭغا بىردىنلا ئېتىلدى.

هَجَمَ الْبَرْدُ: سوغۇق تېز كەلدى، بۇرۇن كەلدى.

هَجَمَ الشَّخْصُ: بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇردى.

هَجَمَ عَلَيْهِ: تۇيۇقسىز كەلدى.

هَجَمَ الْجَيْشُ عَلَى الْعَدُوِّ: قوشۇن دۈشمەنگە هۇجۇم قىلدى.

«هَجَمَ رِجَالُ الشُّرْطَةِ عَلَى مَخْبَأِ اللُّصُوصِ»: ساقچىلار ئوغرىلارنىڭ يوشۇرۇنغان جايىغا هۇجۇم قىلدى.

هَجْمَةٌ ج هَجَمَاتٌ: هۇجۇم قىلىش.

هَجْمَةُ الشِّتَاءِ: قاتتىق سوغۇق.

هَجْمَةُ الصَّيْفِ: قاتتىق ئىسسىق.

«نَتَعَرَّضُ لِهَجْمَةٍ شَرِسَةٍ»: ياۋۇزلارچە هۇجۇمغا ئۇچرىماقتىمىز.

هَجَنَ يَهْجُنُ / يَهْجِنُ هَجْنًا وَهُجُونًا وَهِجَانًا الْفَتَاةُ: قىز بويىغا يەتمەي ياتلىق بولدى.

هَجَنَتِ النَّخْلَةُ: خورما مېۋىگە كىردى.

هَجُنَ يَهْجُنُ هُجْنَةً وَهَجَانَةً وَهُجُونَةً الْكَلَامُ: سۆز كەمتۈك بولۇپ قالدى.

هُجْنَةٌ ج هُجَنٌ: ئەيىب، كەمتۈك، تولۇقسىز.

فِي كَلَامِهِ هُجْنَةٌ: ئۇنىڭ سۆزىدە كەمتۈكلۈك بار.

هَجَوَ يَهْجُو هَجَاوَةً الْيَوْمُ: كۈن قاتتىق ئىسسىپ كەتتى.

هَجْوٌ: هەجۋىي قىلىش.

هَجُودٌ ج هُجُدٌ: ئۇخلىغۇچى؛ كېچىدە ناماز ئوقۇغۇچى.

هُجُوعٌ: تىنچ، تىنچلىق، خاتىرجەملىك.

هَجُولٌ: بۇزۇق ئايال.

هَجُومٌ: قاتتىق بوران؛ تەرلىتىش دورىسى.

هُجُومٌ: هۇجۇم قىلىش، زەربە بېرىش.

«هُجُومٌ جَوِّيٌّ»: هاۋا هۇجۇمى.

«هُجُومٌ مُضَادٌّ»: قايتۇرما هۇجۇم.

هُجُومِيٌّ: هۇجۇمنىڭ، هۇجۇمغا ئائىت، هۇجۇم خاراكتېرلىك.

هَجِيَ يَهْجَى هَجًى الْبَيْتُ: ئۆي ئېچىلىپ كەتتى.

هَجِيجٌ ج هُجُجٌ وَهُجَّانٌ: چوڭقۇر ئويمان، ئوت يالقۇنى؛ قۇمغا سىزىلغان پال سىزىقچىلىرى.

هَجِيرٌ ج هُجُرٌ: چۈش ۋاقتى، چىڭقى چۈش؛ قاتتىق ئىسسىق.

هَجِيرَةٌ: چۈش ۋاقتى، چىڭقى چۈش، قاتتىق ئىسسىق ۋاقتىدىكى چۈش ۋاقتى.

هَجِيْسَةٌ ج هَجَائِسُ: يېڭى گۆش؛ بۇزۇلۇپ قالغان سۈت.

هَجِيْعٌ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ بىر قىسمى.

هَجِيْنٌ ج هُجُنٌ وَهُجَنَاءُ: پەس، پەسكەش؛ شالغۇت؛ پىرىۋوتكا.

هَجِيْنٌ مِنَ الْحَيَوَانِ: شالغۇت هايۋان.

هَدَادٌ: سىلىق، يۇمشاق.

هَدَادَيْكَ: ئالدىرىماي، ئاستا-ئاستا.

هَدَارِيْسُ: ئاپەت، بالايىئاپەت.

هُدَامٌ: دېڭىزدا باش قايماق، كۆڭۈل ئاينىماق.

«تَنَاوَلَ دَوَاءً ضِدَّ الْهُدَامِ»: باش قېيىشقا قارشى دورا يېدى.

هِدَانَةٌ: ئۇرۇشتىن كېيىنكى سۈلهى، ئۇرۇش توختىتىش.

هِدَايَةٌ: هىدايەت، توغرا يول؛ يېتەكلەش.

«يَعْمَلُ بِتَوْفِيْقٍ وَهِدَايَةٍ مِنَ اللهِ»: ئۇ ئەمىلىنى ئاللاھنىڭ تەۋپىق ۋە هىدايىتى بىلەن قىلىپ كېتىۋاتىدۇ.

هَدَأَ يَهْدَأُ هَدْأً وَهُدُوْءًا: تىنچىدى، بېسىلدى.

هَدَأَ الْأَلَمُ عَنِ الْمَرِيْضِ: كېسەلنىڭ ئاغرىقى توختىدى.

هَدَأَ الشَّخْصُ بِالْمَكَانِ: جايلاشتى، تۇردى.

هَدَأَتِ الْعَاصِفَةُ: بوران پەسلىدى.

جَاءَ حِيْنَ هَدَأَتِ الْعَيْنُ وَالرِّجْلُ: ئەل ئايىغى جىمىققاندا كەلدى.

لَا يَهْدَأُ الرَّوْعُ مَا دَامَتِ الْحَرْبُ قَائِمَةٌ: ئۇرۇش داۋاملىشىۋاتقاندا يۈرەك تىنچىمايدۇ.

هَدْءٌ هُدْءٌ: كېچىنىڭ بىر قىسمى؛ جىمجىتلىق، تىنچلىق.

هَدْأَةٌ: توختاپ قالماق.

بَعْدَ هَدْأَةٍ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ جىمجىتلىقىدىن كېيىن.

هَدَبَ يَهْدِبُ هَدْبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۈزدى.

هَدَبَ النَّاقَةَ: تۆگىنى ساغدى.

هَدَبَ الثَّمَرَةَ: مېۋە يىغدى.

هَدِبَ يَهْدَبُ هَدَبًا الشَّخْصُ: كىشى كىرپىكلىك بولدى، كىرپىكى ئۇزۇن بولدى.

هَدِبَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەخنىڭ شېخى ساڭگىلاپ تۇردى.

هَدَبٌ ج أَهْدَابٌ: دەرەخ شېخى، يوپۇرماق.

هُدْبٌ ج أَهْدَابٌ: كىرپىك.

تَمَسَّكَ بِأَهْدَابِ الشَّيْءِ: بىر نەرسىنى چىڭ تۇتتى.

يَتَمَسَّكُوْنَ بِأَهْدَابِ الْعَرْشِ: هاكىمىيەتنى چىڭ تۇتماقتا.

«نَتَمَسَّكُ بِأَهْدَابِ الدِّيْنِ»: دىندا چىڭ تۇرىمىز.

هَدِبٌ: كىرپىكلىك.

هَدْبَاءُ ج هُدْبٌ: كىرپىكلىك ئايال.

شَجَرَةٌ هَدْبَاءُ: شاخلىرى ساڭگىلاپ تۇرغان دەرەخ.

هُدَبٌ: دۆت، كالۋا.

هُدَبِّيٌ: كىرپىكلىك.

هَدَجَ يَهْدِجُ هَدْجًا وَهَدَجَانًا وَهُدَاجًا الشَّيْخُ: قېرى ئادەم تىترەپ ماڭدى، دەلدەڭشىپ ماڭدى.

هَدَجَتِ الرِّيْحُ: شامال هۇشقۇيتتى.

هَدَّ يَهِدّ هَدًّا الْبَعِيْرُ: تۆگە بورقىرىدى.

هَدَّ يَهُدّ هَدًّا وَهُدُوْدًا الْبِنَاءَ: بىنانى چېقىۋەتتى، ئۆرۈۋەتتى، غۇلاتتى.

«هَدَّ الْحَائِطَ لِتَوْسِيْعِ الْغُرْفَةِ»: ئۆينى كېڭەيتىش ئۈچۈن تامنى ئېلىپ تاشلىدى.

«هَدَّ الْحَائِطُ»: تام يىقىلدى، ئۆرۈلدى.

هَدَّ الشَّخْصُ: ئاجىزلاپ كەتتى.

هَدَّ صِحَّتَهُ: سالامەتلىكىگە زىيان سالدى، زىيانغا ئۇچراتتى.

هَدَّهُ الْأَمْرُ: ئىش ئۇنى هالسىرىتىۋەتتى، بوشاشتۇرۇۋەتتى.

هَدَّتْهُ الْمُصِيْبَةُ: مۇسىبەت ئۇنى يادىتىۋەتتى.

هِدٌّ: بۇزۇلغان، ۋەيران بولغان.

هَدٌّ ج هَدّوْنٌ: بۇزماق؛ بۇزۇلماق، ۋەيران بولماق؛ قاتتىق ئاۋاز، قوپال ئاۋاز؛ مەرد ئادەم، سېخىي ئادەم؛ ئاۋاق ئادەم.

﴿وَتَخِرّ الْجِبَالُ هَدّاً﴾ ‹قرآن›: تاغلار گۇمران بولغىلى...

هَدَّأَ يُهَدِّئُ تَهْدِئَةً: بېسىلدۇردى، تىنچىتتى، توختاتتى.

«هَدَّأَ الدَّوَاءُ أَلَمَ الْمَرِيْضِ»: دورا كېسەلنىڭ ئاغرىقىنى توختاتتى.

هَدَّأَ حَمَاسَ الْمُتَظَاهِرِيْنَ: نامايىشچىلارنىڭ قىزغىنلىقىنى پەسەيتتى.

هَدَّأَتِ الْمُوْسِيْقِيّ أَعْصَابَهُ: مۇزىكا ئۇنىڭ نېرۋىلىرىنى تىنچىتتى.

هَدِّئْ مِنْ رَوْعِكَ: ئەنسىرىمە، خاتىرجەم بول، جىددىيلەشمە.

هُدَّابٌ: دۆت، كالۋا.

هُدَّابُ النَّخْلِ: خورما يوپۇرمىقى.

هُدَّابُ الثَّوْبِ: چۇچا.

هَدَّاجٌ: تىترەپ ماڭغۇچى، دەلدەڭشىپ ماڭغۇچى.

هَدَّافٌ: مەرگەن.

«فُلَانٌ هَدَّافٌ مُمْتَازٌ»: پالانى ئۇستا مەرگەن.

هَدَّامٌ ج هَدَّامُوْنَ: ۋەيران قىلغۇچى، پاچاقلاپ تاشلىغۇچى، بۇزغۇنچى.

«تَتَّهِمُ الْحُكُوْمَةُ الْمُعَارِضِيْنَ بِأَنَّهُمْ هَدَّامُوْنَ»: ھۆكۈمەت قارشى پىكىردە بولغۇچىلارنى بۇزغۇنچىلار، دەپ قارىماقتا.

هَدَّبَ يُهَدِّبُ تَهْدِيْبًا الثَّمَرَةَ: مېۋە يېدى.

هَدَّبَ الثَّوْبَ: كىيىمنى پەۋازلىدى، كىيىمگە چۇچا بېكىتتى.

هَدَّةٌ: چۈشۈپ كەتكەن نەرسىنىڭ ئاۋازى.

هَدَّدَ يُهَدِّدُ تَهْدِيْدًا: قورقۇتتى، تەھدىت سالدى.

هَدَّدَ سَلَامَتَهُ: سالامەتلىكىگە خەۋپ يەتكۈزدى.

هَدَّدَهُ بِالْإِسْتِقَالَةِ: ئۇنى ئىستېپا بېرىشكە قىستىدى.

هَدَّمَ يُهَدِّمُ تَهْدِيْمًا الْحَائِطَ: تامنى كۈچ بىلەن ئۆرۈۋەتتى.

«هَدَّمَتِ الْبَلَدِيَّةُ بَعْضَ الْمَنَازِلِ لِتَوْسِيْعِ الشَّارِعِ»: شەھەرلىك ھۆكۈمەت كوچىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن بەزى ئۆيلەرنى چېقىۋەتتى.

﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ ...﴾ ‹قرآن›: ئەگەر ئاللاھ ئىنسانلارنى بىر-بىرىگە قارشىلىق كۆرسەتكۈزمىگەن بولسا، راھىبلارنىڭ ئىبادەتخانىلىرى، چېركاۋلار، يەھۇدىيلارنىڭ ئىبادەتخانىلىرى... ئەلۋەتتە ۋەيران قىلىناتتى.

هَدَّنَ يُهَدِّنُ تَهْدِيْنًا الشَّخْصَ: تىنچلاندۇردى، بېسىقتۇردى.

هَدَّنَ غَضَبَهُ بِالْكَلَامِ اللَّطِيْفِ: يۇمشاق گەپ بىلەن ئۇنىڭ ئاچچىقىنىياندۇردى.

هَدَّنَ الصَّبِيَّ: باللىنى پەپىلىدى.

هَدَّنَتِ الْمَرْأَةُ طِفْلَهَا: ئايال بالىسىنى تىنچىتتى.

هَدَرَ يَهْدُرُ هَدْرًا وَهَدَرًا الدَّمُ: خۇن بىكار ئاقتى.

«مَنِ اطَّلَعَ فِي دَارٍ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَقَدْ هَدَرَتْ عَيْنُهُ» ‹حديث›: بىركىم بىرسىنىڭ قورۇسىغا رۇخسەتسىز قارىسا، كۆزى قويۇۋېتىلسە، سورىقى بولمايدۇ.

هَدَرَ يَهْدِرُ هَدْرًا وَهَدِيْرًا الْبَعِيْرُ: تۆگە بورقىرىدى.

«هَدَرَ الْحَمَامُ»: كەپتەر سايرىدى، دەم تۇتتى.

هَدَرَتِ الْقِدْرُ: قازان پۇرۇقشىپ قايىنىدى.

هَدَرٌ: ناھەق، بىھۇدە، ناتوغرا، ئاساسسىز.

هَدَرًا: بىكاردىن - بىكارغا.

هِدْرُوْجِيْنٌ: ھىدروگېن، ۋودورود.

هِدْرُوْجِيْنِيٌّ: ھىدروگېنغا ئائىت.

قُنْبُلَةٌ هِدْرُوْجِيْنِيَّةٌ: ۋودورود بومبىسى.

هَدَسَ يَهْدِسُ هَدْسًا فِيْهِ: ئويلىدى، پىكىر قىلدى.

هَدَغَ يَهْدَغُ هَدْغًا الشَّيْءَ: يېرىۋەتتى، پاچاقلىۋەتتى.

هَدَفَ يَهْدِفُ هَدْفًا إِلَيْهِ: كىردى، داخىل بولدى.

هَدَفَ يَهْدُفُ هَدْفًا الشَّخْصُ: يېقىنلاشتى.

هَدَفَ لِلْخَمْسِيْنَ: 50 كە يېقىنلاشتى.

هَدَفَ إِلَى الشَّيْءِ: تېز باردى.

هَدَفَ إِلَى الْأَمْرِ: مەقسەت قىلدى، نىشانلىدى.

«هَدَفَ إِلَى مُسَاعَدَةِ الْفُقَرَاءِ»: كەمبەغەللەرگە ياردەم بېرىشنى كۆڭلىگە پۈكتى.

هَدَفٌ ج أَهْدَافٌ: قارا، نىشان.

الْهَدَفُ النَّبِيْلُ: ئۇلۇغ نىشان، ئۇلۇغ مەقسەت.

لَـنْ نَتَخَلَّـى عَـنْ هَـذَا الْعَمَـلِ حَتَّـى نُحَقِّـقَ هَـدَفَنَا: مەقـــسەتكە يەتمىگـــۈچە بـــۇ ئىـــشتىن ۋاز كەچمەيمىز.

«الْأَهْدَافُ الْحَرْبِيَّةُ»: ھەربىي نىشانلار.

سَجَّلَ لَاعِبُ الْكُرَّةِ أَهْدَافًا كَثِيْرَةً: ۋاسكېتبولچى كـۆپ نەتىجىلەرگە ئېرىشتى.

«هَدَفُهُ أَنْ يُصْبِحَ طَبِيْبًا»: ئۇنىـڭ مەقسىتى دوختـۇر بولۇش.

هَدَلَ يَهْدِلُ هَدْلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ساڭگىلاتتى.

هَدَلَ يَهْدِلُ هَدِيْلًا الْحَمَامُ: كەپتەر سايرىدى.

هَدِلَ يَهْدَلُ هَدَلًا: ساڭگىلىدى.

هَدَمَ يَهْدِمُ هَدْمًا الْبِنَاءَ: بىنانى بۇزدى، ئۆرۈدى.

«هَدَمَ دَارَهُ لِيُجَدِّدَ بِنَاءَهَا»: بىنانى يېڭىلاش ئۈچۈن بۇزۇۋەتتى.

هُدِمَ الرَّجُلُ فِي الْبَحْرِ: كىشى دېڭىزدا بېشى قايدى.

هَدَمَ مَا أَبْرَمَ مِنْ أَمْرٍ: ئەھدىنى بۇزدى.

هَدْمٌ: بۇزۇش، ئۆرۈش.

هَدَمٌ ج أَهْدَامٌ وَهِدَمٌ: كونا كىيىم.

هِدْمٌ ج أَهْدَامٌ وَهِدَامٌ: كونـا كـيىم، ياماق چاپان؛ كونا ئاياغ؛ ياشانغان ئادەم، بوۋاي.

هَدِمٌ: ئەخمەق، زەيپانە، ئايال مىجەز ئەر.

هَـدَنَ يَهْـدِنُ هُـدُوْنًا الـشَّخْصُ: جىمقتـى، بېـسىقتى، تىنچلاندى.

هَدَنَ فُلَانٌ مِنَ الْغَضَبِ: پالانىنىڭ ئاچچىقى ياندى.

هَـدَنَ الْعَـدُوَّ: دۈشـمەن بىـلەن قارشىلىشىشتىن توختىدى.

هُدْنَـةٌ ج هُـدَنٌ وَهُـدْنَانٌ: تىنچـىق، جىمجىتلىـق، ئۇرۇش توختىتىش.

«دَامَـتِ الْهُدْنَـةُ يَـوْمَيْنِ فَقَـطْ»: ئـۇرۇش تـوختىتىش پەقەت ئىككى كۈنلا داۋاملاشتى.

هَدْهَدَ يُهَدْهِدُ هَدْهَدَةً الطَّائِرُ: قۇش سايرىدى.

هَدْهَدَتِ الْأُمُّ رَضِيْعَهَا: ئانـا بالىـسىنى ئـۇخلىتىش ئۈچۈن تەۋرەتتى.

هُدْهُدٌ ج هَدَاهِدُ: ھۆپۈپ.

﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ﴾ ‹قرآن›: ئـۇ قۇشـلارنى كـۆزدىن كەچۈرگەنـدىن كېـيىن ئېيتتـى: «ماڭـا نـېمە بولـدى؟ ھۆپـۈپنى كۆرمەيمەنغۇ!...».

هُـدُوْءٌ: جىمجىتلىـق، تىنچلىـق؛ تىنچىمـاق، بېسىقماق.

فُـلَانٌ يَعْمَـلُ بِهُدُوْءٍ: پـالانى تەمكىنلىـك بىـلەن ئىشلەيدۇ، ئۈن ـ تىنسىز ئىشلەيدۇ.

يَحْتَفِظُ بِهُدُوْئِهِ: ئۇ خاتىرجەم تۇرماقتا.

هَدُوْدٌ: تۈزلەڭ يەر؛ داۋان.

هَدُوْدٌ حَدُوْرٌ: يانتۇ يەر.

أَكَمَةٌ هَدُوْدٌ: تىك ئېگىزلىك.

هُـدُوْنٌ: تىنچلىـق، جىمجىتلىـق؛ ئـۇرۇش توختىتىش.

هَـدَى يَهْـدِي هِـدَاءً الْعَـرُوْسَ إِلَى بَعْلِهَا: كېلىنچەكنـى يىگىتىنىڭكىگە يۆتكىدى.

هَدَى يَهْدِي هُدًى وَهَدْيًا وَهِدَايَةً الرَّجُلَ: كىشىنى توغرا

يولغا باشلىدى.

﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى﴾ «قرآن»: ئۇ سېنى قايمۇققان بىلىپ ھىدايەت قىلمىدىمۇ؟

«هَدَهُ الطَّرِيْقَ وَلَهُ وَإِلَيْهِ»: ئۇنىڭغا يول كۆرسىتىپ قويدى.

هُدًى: ھىدايەت، توغرا يول، يېتەكلەش.

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لاَرَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ «قرآن»: بۇ كىتابتا ھېچ شەك يوق، ئۇ تەقۋادارلارغا يېتەكچىدۇر.

«سَارَ عَلَى غَيْرِ هُدًى»: قارىسىغا ماڭدى.

هَدْيٌ: يېتەكلەش، توغرا يولغا سېلىش؛ ئۇسۇل؛ قۇربانلىق، مەسلەك.

فُلَانٌ حَسَنُ الْهَدْيِ: پالانىنىڭ مەسلىكى ياخشى.

«سَارَ عَلَى هَدْيِهِ»: ئۇنىڭ يولى بويىچە ماڭدى.

هَدْيَةٌ / هِدْيَةٌ ج هَدْيٌ: يول، ئۇسۇل، خىسلەت، ھەرىكەت.

هَدِيْدٌ: دارازا ئادەم، قامەتلىك ئادەم، ئۆرۈلگەن نەرسىنىڭ قاتتىق ئاۋازى.

هَدِيْرٌ: كەپتەر، تۆگە قاتارلىقلارنىڭ ئاۋازى، تۈگمەننىڭ نورى.

هَدِيْرُ الْأَمْوَاجِ: شارقىرىغان ئاۋاز.

هَدِيْرُ الْآلَاتِ: سايمانلارنىڭ تاراقشىغان ئاۋازى.

هَدِيْلٌ: كەپتەرنىڭ سايرىغان ئاۋازى، باچكا.

رَجُلٌ هَدِيْلٌ: تۇكلۇك ئادەم.

هَدِيَّةٌ ج هَدَايَا: سوۋغا، ھەدىيە.

قَدَّمَ الْأَبُ قِلَادَةً مِنَ الذَّهَبِ هَدِيَّةً لِزَوْجِهِ: ئاتا ئايالىغا ئالتۇن بولاپكا سوۋغا قىلدى.

«هَدِيَّةُ رَأْسِ الْعَامِ»: يېڭى يىل سوۋغىسى.

هَدَايَا الْعِيْدِ إِلَى الْأَطْفَالِ: بالىلارغا بېرىلىدىغان ھېيتلىقلار.

﴿وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ﴾ «قرآن»: مەن چوقۇم ئۇلارغا سوۋغا

ئەۋەتىمەن، ئەلچىلەرنىڭ نېمە خەۋەر ئېلىپ كېلىدىغانلىقىغا قارايمەن.

هَذَا يَهْذُو هَذْوًا فِي الْكَلَامِ: كېسەللىك سەۋەبىدىن قالايمىقان سۆزلىدى.

هُذَاءٌ: جۆيلۈش، بىھۇدە سۆزلەش.

هُذَاءُ الْعَجُوْزِ: بوۋاينىڭ ئالجىشى.

هُذَامٌ: ئۆتكۈر قىلىچ، قەھرىمان، باتۇر.

هَذَأَ يَهْذَأُ هَذْأً الشَّيْءَ: كېسىۋەتتى.

هَذَأَتِ الْخَيْلُ: ئات چارچاپ يىقىلىپ چۈشتى.

هَذَأَ الْكَلَامَ: بىلجىرلىدى، ئېغىزىغا كەلگەننى دېدى.

هَذَأَ فُلَانُ الْعَدُوَّ: دۈشمەننى يوقاتتى.

هَذَأَ فُلَانًا بِلِسَانِهِ: پالانىغا ئازار بەردى.

هَذِئَ يَهْذَأُ هَذَأً مِنَ الْبَرْدِ: توڭلاپ ئۆلدى.

هَذْأَةٌ: ئوتنىغۇچ؛ كەپكۈر.

هَذَبَ يَهْذِبُ هَذْبًا الشَّجَرَ: دەرەخنى پۇتىدى، چاتىدى، قىرقىدى.

هَذْبٌ: رېمونت قىلماق، ئوڭشىماق؛ تەربىيىلىمەك.

هَذَّاءٌ: ئۆتكۈر، ئىتتىك، كەسكۈچى.

سَيْفٌ هَذَّاءٌ: ئۆتكۈر قىلىچ.

رَجُلٌ هَذَّاءٌ: مالىماتاڭ سۆزلەيدىغان ئادەم.

هَذَّارٌ: ۋالاقتەككۈر.

هَذَّبَ يُهَذِّبُ تَهْذِيْبًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تۈزەتتى، ياسىدى.

«هَذَّبَ هِنْدَامَهُ»: ياساندى.

هَذَّبَ الطِّفْلَ: بالىنى ياخشى تەربىيىلىدى.

هَذَّبَ الْكِتَابَ: كىتابنىڭ زۆرۈر بولمىغان قوشۇمچىلىرى ئېلىۋېتىلىپ ئىخچاملاندى.

هَذَّبَ الْقَصِيْدَةَ: قەسىدىنى تۈزەتتى.

هَذَرَ يَهْذِرُ هَذْرًا وَهَذَرًا الشَّخْصُ فِي كَلَامِهِ: پەلىپەتىش سۆزلىدى، ناسازا سۆزلىدى.

هَذِرَ يَهْذَرُ هَذَرًا كَلَامُهُ: ئۇنىڭ سۆزى پەلىپەتىش

بولدى.

هَذَرٌ: مەنىسىز سۆز، پۇچەك گەپ، جۆيلۈمەك، قالايمىقان گەپ قىلماق.

هَذِرٌ ج هَذِرُونَ: ۋالاقتەككۈر.

هَذْرَمَ يُهَذْرِمُ هَذْرَمَةً الشَّخْصُ فِي كَلَامِهِ: مالىماتاڭ گەپ قىلدى.

هَذْرَمَ الْقُرْآنَ: قۇرئاننى تېز ئوقۇدى.

هَذَفَ يَهْذِفُ هُذُوفًا: ئالدىرىدى، تېنىدى.

هَذِفٌ: ئالدىراڭغۇ.

هُذْلُولٌ ج هَذَالِيلُ: دۆڭ، تۆپىلىك؛ ئېرىق؛ تېتىك؛ ساغرىلىق يورغا ئات؛ ئاپەت.

هَذَمَ يَهْذِمُ هَذْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كېسىۋەتتى.

هَذَمَ الرَّجُلُ الطَّعَامَ: تاماقنى يالماپ يۇتۇۋەتتى.

هَذَى يَهْذِي هَذْيًا وَهَذَيَانًا الشَّخْصُ: جۆيلۈدى.

يَهْذِي الْمَرِيضُ مِنْ أَثَرِ الْحُمَّى: كېسەل قىزىتما تەسىرىدىن جۆيلۈۋاتىدۇ.

هَذْيٌ هَذَيَانٌ: جۆيلۈش، بىھۇدە سۆزلەش.

هَذَيَانُ الْمَحْمُومِ: قىزىپ قالغان ئادەمنىڭ قالايمىقان سۆزلىشى.

هِرَاءٌ: خورمىنىڭ هارام شېخى.

هُرَاءٌ: جۆيلۈش، قۇرۇق گەپ، قالايمىقان سۆز.

رَجُلٌ هُرَاءٌ: پوچى، سەپسەتىچى.

إِمْرَأَةٌ هُرَاءَةٌ: كوت-كوت ئايال.

هِرَاشٌ: جېدەللەشمەك، دەتالاش قىلىشماق.

هُرَاعٌ: شاپاشلاپ مېڭىش.

هَرَاقَ يُهَرِيقُ هِرَاقَةً الْمَاءَ: سۇنى قۇيدى، تۆكتى.

هِرَاقَةٌ: تۆكمەك، قۇيماق، ئاققۇزماق.

هُرَامِسٌ: كۈچلۈك يولۋاس.

هَرَامِسَةٌ: ئاسترونوم.

هِرَاوَةٌ ج هَرَاوَى: توقماق.

«هِرَاوَةُ الْحَارِسِ»: قاراۋۇلنىڭ توقمىقى.

هَرَأَ يَهْرَأُ هَرْأً وَهَرَاءَةً اللَّحْمَ: گۆشنى قاتتىق پىشۇردى.

هَرَأَ الشَّخْصَ: ئېغىزىغا كەلگەننى جۆيلۈدى.

هَرَأَ الْبَرْدُ الشَّخْصَ: سوغۇق كىشىنىڭ جېنىنى ئالغۇدەك قاتتىق بولدى.

هَرِئَ يَهْرَأُ هَرَأً وَهُرُوءًا اللَّحْمُ: گۆش يۇمشاق پىشتى.

هَرَبَ يَهْرُبُ هَرَبًا وَهُرُوبًا وَمَهْرَبًا هَرَبَانًا: قاچتى.

هَرَبَ مَعَ إِمْرَأَةٍ: ئايال بىلەن قېچىپ كەتتى.

هَرَبَ الْجُنْدِيّ مِنَ الثَّكْنَةِ: ئەسكەر گازارمىدىن قاچتى.

يَهْرُبُ الْفَأْرُ مِنَ الْقِطِّ: چاشقان مۈشۈكتىن قاچىدۇ.

هَرَبٌ: قاچماق، قېچىپ كەتمەك.

﴿وَلَن نُّعْجِزَهُ هَرَبًا﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ (ئازابىدىن) قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

هَرَبَانٌ: قاچماق، قېچىپ كەتمەك، قاچقۇن.

هِرْبَدٌ ج هَرَابِدُ وَهَرَابِدَةٌ: يىرتىۋەتمەك، تىتىۋەتمەك.

هَرْبَدَةٌ: يىرتماق.

هُرْبُعٌ ج هَرَابِعُ: چاققان ئوغرى؛ بۆرە.

هَرَتَهُ يَهْرِتُ هَرْتًا: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى.

هَرَتَ الثَّوْبَ: رەختنى يىرتتى.

هَرِتٌ: يىرتقۇچ.

هِرْثٌ: كونا كىيىم.

هُرْثُمٌ: يولۋاس.

هُرْثُمَةٌ: يولۋاس، بۇرۇننىڭ ئۇچى.

هَرَجَ يَهْرِجُ هَرْجًا الشَّخْصُ فِي الْحَدِيثِ: سۆزنى ئېلىشتۇردى، چاقچاق قىلدى، قىزىقچىلىق قىلدى.

هَرَجَ الصَّبِيّ: بالا بىھۇدە سۆزلىدى.

هَرَجَ الْقَوْمُ: قوۋم پاراكەندىچىلىك تۇغدۇردى.

هَرَجَتِ الْجَمَاهِيرُ: ئامما غۇلغۇلا قىلدى.

هَرَجَ الْفَرَسُ: ئات چاپتى.

هَرْجٌ: قالايمىقانچىلىق.

أَصْبَحَ الْقَوْمُ فِي هَرْجٍ وَمَرْجٍ: خەلق پىتنە-پاسات ۋە قالايمىقانچىلىق ئىچىدە قالدى.

«اَلْعِبَادَةُ فِي الْهَرْجِ كَهِجْرَةٍ إِلَيَّ» «حديث»: پىتنە-پاسات زامانىدا قىلىنغان ئىبادەت مېنىڭ تەرىپىمگە ھىجرەت قىلغانغا ئوخشاش.

هَرْجَلَ يُهَرْجِلُ هَرْجَلَةً الرَّجُلُ: غالداڭشىپ ماڭدى، ئېگىز-پەس ماڭدى.

هَرَدَ يَهْرِدُ هَرْدًا: يىرتتى، پارچىلىدى.

هَرِدَ يَهْرَدُ هَرَدًا اللَّحْمُ: گۆش پىشىپ كەتتى.

هَرْدٌ: قالايمىقانچىلىق، پاراكەندىچىلىك، غەليان.

هِرْدٌ: تۆگە قوشى، چۆشكۈنلەشكەن ئادەم.

هُرْدٌ: زەپەر، گىل.

هَرَّ يَهِرُّ هَرِيرًا الْكَلْبُ: ئىت غىڭشىدى.

هَرَّهُ يَهُرُّ هَرًّا الدَّوَاءُ: دورا ئۇنىڭ ئىچىنى سۈرۈپ كەتتى.

هِرٌّ ج هَرِيرٌ م هِرَّةٌ ج هِرَرٌ: مۈشۈك.

هَرَّاتٌ: يىرتقۇچ.

هَرَّاسٌ: ياما پىشۇرغۇچى، ياما ساتقۇچى.

هَرَّاسَةٌ: يانجىش ماشىنىسى.

هَرَّامَةٌ: چاناش پىچىقى.

هَرَّأَ يُهَرِّئُ تَهْرِيئًا وَتَهْرِئَةً الْبَرْدُ فُلَانًا: كىشىنىڭ جېنىنى ئالغۇدەك سوغۇق بولدى.

هَرَّأَ الْكَلَامَ: قۇرۇق گەپ ساتتى.

هَرَّبَ يُهَرِّبُ تَهْرِيبًا الشَّخْصَ: كىشىنى قاچۇرۇۋەتتى.

هَرَّبَ الْبِضَاعَةَ الْمَمْنُوعَةَ: ئەتكەس مالنى يوشۇرۇنچە كىرگۈزدى.

«هَرَّبَ التَّبْغَ مِنَ الْحُدُودِ لَيْلًا»: تاماكىنى كېچىدە چېگرادىن كىرگۈزدى.

هَرَّتَ يُهَرِّتُ تَهْرِيتًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كېڭەيتتى.

هَرَّتَ شِدْقَهُ: ئېغىزىنى چوڭ ئاچتى.

هَرَّجَ يُهَرِّجُ تَهْرِيجًا الشَّخْصُ: قالايمىقانچىلىق چىقاردى.

هَرَّجَ التِّلْمِيذُ فِي الْفَصْلِ: ئوقۇغۇچى سىنىپتا تەرتىپسىزلىك قىلدى.

«هَرَّجَ الْمُضْحِكُ فِي السِّرْكِ»: كۈلدۈرگە ئارتىس سىرك ئويۇنىدا قىزىقچىلىق قىلىپ كۈلدۈرۈۋەتتى.

هَرَّجَ بِالسَّبُعِ: يىرتقۇچنى ۋارقىراپ قاچۇرۇۋەتتى.

هَرَّشَ يُهَرِّشُ تَهْرِيشًا بَيْنَ الْقَوْمِ: كىشىلەر ئارىسىدا بۆلگۈنچىلىك سالدى.

هَرَّشَ بَيْنَ الْكِلَابِ: ئىت تالاشتۇردى.

هَرَّصَ يُهَرِّصُ تَهْرِيصًا الرَّجُلُ: بەدىنىنى قوتۇر بېسىپ كەتتى.

هَرَّفَ يُهَرِّفُ تَهْرِيفًا الْقَوْمُ إِلَى الصَّلَاةِ: قەۋم ئالدىراپ نامازغا باردى.

هَرَّفَتِ النَّخْلَةُ: خورما بالدۇر مېۋىلىدى.

هَرَّمَ يُهَرِّمُ تَهْرِيمًا الدَّهْرُ فُلَانًا: زامان پالاننى قېرىتىۋەتتى.

هَرَّمَ الشَّخْصُ اللَّحْمَ: گۆشنى ئۇششاق پارچىلىدى.

هَرَّمَ الْبِنَاءَ: بىنانى ئېھرام شەكلىدە سالدى.

هَرَزَهُ يَهْرُزُ / يَهْرِزُ هَرْزًا: ئۇنى قاتتىق نوقۇدى، ئۇنى تاياق بىلەن ئۇردى.

هَرِزَ يَهْرَزُ هَرَزًا وَهُرُوزًا الْحَيَوَانُ: ھايۋان ئۆلۈپ قالدى.

هَرَسَ يَهْرُسُ هَرْسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يانجىدى، ئەزدى، ئۇۋقتاق قىلدى.

«هَرَسَ الْقَمْحَ»: بۇغدايىنى ياما قىلدى.

هَرَسَ الطَّعَامَ: تاماقنى يالماپ يېدى.

هَرِسَ يَهْرَسُ هَرَسًا: يالماپ يېدى.

هَرْسٌ: مۈشۈك.

هِرْسٌ: كونا كىيىم.

هَرِسٌ: مۈشۈك، يولۋاس؛ كونا كىيىم؛ ئەرەب كاۋچۇكى ئۆسىدىغان جاي.

هَرِشَ يَهْرَشُ هَرَشًا الشَّخْصُ: كىشىنىڭ قىلىقى ناچار بولدى، قىزىقىقانلىق قىلدى.

هَرِشٌ: ئەخمەق، ئەدەپسىز.

هِرْشَفَّةٌ: قېرى تۆگە، ياشانغان موماي.

هِرْشَمٌ: سىلىق تاش.

هَرَصٌ: قوتۇر، قۇرت.

هَرَضَ يَهْرُضُ هَرْضًا الثَّوْبَ: كىيىمنى يىرتىۋەتتى.

هَرَطَ يَهْرِطُ هَرْطًا فِي الْكَلَامِ: قالايمىقان سۆزلىدى، ۋالاقلىدى.

هَرَطَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يىرتىۋەتتى.

هَرَطَ عِرْضَ أَخِيْهِ: قېرىندىشىنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى.

هَرْطٌ أَهْرَاطٌ وَهُرُوْطٌ: سېسىق گۆش؛ باي ئادەم؛ ئورۇق قېرى قوي.

نَاقَةٌ هِرْطٌ: قېرى چىشى تۆگە.

هِرْطَالٌ: جاسارەتلىك ئادەم.

هَرْطَقَةٌ: بىدئەت.

هَرْطُوْقِيٌّ ج هَرَاطِقَةٌ: بىدئەتچى.

هُرْطُوْمَانَةٌ ج هُرْطُمَانٌ: سۇلۇ.

هَرِعَ يَهْرَعُ هَرَعًا الدَّمُ: قان ئاقتى.

هَرِعَ الشَّخْصُ: تېز ماڭدى.

﴿وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ﴾ «قرآن»: لۇتنىڭ قوۋمى ئۇنىڭ قېشىغا ئالدىراپ كېلىشتى.

هَرِعَ الطِّفْلُ: بالا يىغلاڭغۇلۇق قىلدى.

هَرَعٌ: تېز يۈگۈرمەك.

هَرِعٌ: يۈگۈرمەك؛ يىغلاڭغۇ.

هَرَفَهُ يَهْرِفُ هَرْفًا: ئۇنى ماختىدى، مەدھىيىلىدى.

هَرَفَ بِهِ: ئۇنى ماختاپ ئۇچۇرۇۋەتتى.

«هُوَ يَهْرِفُ بِمَا لَا يَعْرِفُ»: كەلسە-كەلمەس جۆيلۈدى.

هَرَقَ يَهْرَقُ هَرْقًا الْمَاءَ: سۇنى قۇيدى، تۆكتى.

هَرَقَ الدَّمْعَ: ياش ئاققۇزدى.

هَرْقٌ: تۆكمەك، قۇيماق، ئاققۇزماق.

هِرَقْلٌ: ۋىزانتىيە پادىشاھى.

هِرَقْلِيٌّ: كۈچلۈك.

هَرِمَ يَهْرَمُ هَرَمًا وَمَهْرَمًا وَمَهْرَمَةً: قېرىدى، ياشاندى.

«هَرِمَ جَدُّهُ وَقَدْ بَلَغَ التِّسْعِيْنَ مِنْ عُمْرِهِ»: ئۇنىڭ بوۋىسى قېرىپ توقسانغا كىرىپ قالدى.

هَرَمٌ: قېرىپ ئاجىزلىشىپ كېتىش؛ چانىماق، توغرىماق.

هَرَمٌ ج أَهْرَامٌ وَهِرَامٌ: ئەھرام، پىرامىدا.

هَرِمٌ: قېرىغان، ياشانغان.

هُرْمَانٌ: ئەقىل، پاراسەت.

هَرْمَسَ يُهَرْمِسُ هَرْمَسَةً وَجْهُهُ: قاپىقى تۈرۈلدى.

هَرْمَسَ النَّاسُ: كىشىلەر ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلىشتى.

هَرْمَسَةٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ.

هَرْمَلَ يُهَرْمِلُ هَرْمَلَةً الرَّجُلُ الشَّعْرَ: تۈكنى يۇلدى.

هَرْمَلَ الْوَبَرُ: تۈك چۈشتى.

هَرْمَلَتِ الْعَجُوْزُ: قېرىپ هوشىنى يوقاتتى.

هُرْمُوْنٌ ج هُرْمُوْنَاتٌ: هورمۇن.

هَرَمِيٌّ: ئېھرام شەكىللىك.

شَكْلٌ هَرَمِيٌّ: پىرامىدا شەكىللىك.

هَرْنَفَ يُهَرْنِفُ هَرْنَفَةً الرَّجُلُ: كۈلۈمسىرىدى.

هَرْهَرَ يُهَرْهِرُ هَرْهَرَةً الشَّيْءُ: نەرسە ئاۋاز چىقاردى، ئاۋاز پەيدا قىلدى.

هَرْهَرَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا هۇجۇم قىلدى.

هَرْهَرَتِ الرِّيْحُ: شامال گۈركىرىدى.

هَرْهَرَ الشَّخْصُ: هىجىيىپ قويدى.

هُرُوْبٌ: قاچماق، قېچىپ كەتمەك.

هَرُوْتٌ: يىرتقۇچ.

هَرْوَلَ يُهَرْوِلُ هَرْوَلَةً الشَّخْصُ: ئالدىراپ ماڭدى، يۈگۈردى.

هَرْوَلَةٌ: يۈگۈرۈش، چېپىش.

الْهَرْوَلَةُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ: ساپا ۋە مەرۋە ئوتتۇرىسىدا سەئيى قىلىش.

هَرَى يَهْرُو هَرْوًا الرَّجُلَ: كىشىنى توقماق بىلەن ئۇردى.

هُرْيٌ ج أَهْرَاءٌ: ئاشلىق ئامبىرى، ساڭ.

هَرِيْءٌ: پىشىپ سۆڭەكلىرىدىن ئاجراپ كەتكەن گۆش.

هَرِيتٌ: يىرتىلغان، تىتىلغان.
عِرْضٌ هَرِيتٌ: تۆكۈلگەن ئابرۇي.
رَجُلٌ هَرِيتٌ: قورسىقىدا گەپ ياتمايدىغان ئادەم.
هَرِيرٌ: ئىتنىڭ غىڭشىغان ئاۋازى.
«أَجِدُ فِي وَجْهِهِ هَرِيرَةً»: ئۇنىڭ چىرايىدىن نارازىلىقنى بايقايمەن.
هَرِيسٌ: يانجىلغان ئاشلىق، ياما.
هَرِيسَةٌ: ياما تاماق، هالۋا.
هَرِيصَةٌ: سازلىق، سۇ كۆلچىكى.
هَزَارٌ ج هَزَارَاتٌ: بۇلبۇل.
هِزَاعٌ: يالغۇز، يەككە، بويتاق.
هُزَالٌ: ياداپ كەتمەك، جۇدەپ كەتمەك، ياداڭغۇ، سولغۇن.
أَصَابَهُ هُزَالٌ بَعْدَ الْمَرَضِ: ئۇ كېسەل بولۇپ ياداپ كەتتى.
هُزَاهِزُ: كەلكۈن، قىيان، ئۇلۇغ سۇ.
هَزَأَ يَهْزَأُ هَزْءًا وَهُزْءًا بِالشَّخْصِ وَمِنْهُ: مەسخىرە قىلدى، كەمسىتتى.
«هَزَأَ مِنْ آرَاءِ رِفَاقِهِ»: يولداشلىرىنىڭ پىكىرلىرىنى مەسخىرە قىلدى.
هَزِئَ يَهْزَأُ هَزْءًا وَهُزُوءًا مِنْهُ: مەسخىرە قىلدى، زاڭلىق قىلدى.
هُزْءٌ: مەسخىرە قىلىش، كەمسىتىش.
هُزَأَةٌ: كۈلكە دەستىكى، مازاق دەستىكى.
هُزَأَةٌ: مەسخىرىۋاز، مەسخىرە قىلغۇچى.
هُزْئِيٌّ: مەسخىرىلىك.
هِزَبْرٌ: كۈچلۈك، قاۋۇل، كۈچتۈڭگۈر.
«نَاقَةٌ هِزَبْرَةٌ»: كۈچلۈك تۆگە.
الْهِزْبَرُ ج هَزَابِرُ: شىر، يولۋاس.
هَزِجَ يَهْزَجُ هَزَجًا الْمُغَنِّي: ناخشىچى پەس ئاۋازدا غىڭشىدى.
هَزَجٌ ج أَهْزَاجٌ: ئاۋاز، تاۋۇش.

هَزِجٌ: غىڭشىغۇچى، پەس ئاۋازدا ناخشا ئېيتقۇچى، چاققان.
هَزَرَ يَهْزِرُ هَزْرًا الرَّجُلُ: كىشى كۈلدى.
هَزَرَ لِلشَّخْصِ: كۆپ سوۋغا بەردى.
هَزَرَهُ بِالْعَصَا: ئۇنى تاياق بىلەن قاتتىق ئۇردى.
هَزَّ يَهُزُّ هَزًّا الشَّيْءَ وَبِهِ: نەرسىنى تەۋرەتتى، هەرىكەتلەندۈردى.
هَزَّ ذَنَبَهُ: قۇيرۇقىنى شىپاڭشىتتى.
هَزَّ رَأْسَهُ: بېشىنى چايقىدى.
هَزَّ رَأْسَهُ مُوَافِقًا: بېشىنى لىڭشىتىپ قوشۇلغانلىقىنى بىلدۈردى.
هَزَّ الرُّمْحَ: نەيزە ئوينىتتى.
هَزَّ مِنْ عِطْفِهِ: ئىلهاملاندۇردى، قىزىقتۇردى.
هَزَّ ذَيْلَهُ: پېشىنى قاقتى.
هَزَّ كَتِفَيْهِ: دولىسىنى لىڭشىتتى.
﴿وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ﴾ «قۇرئان»: خورما دەرىخىنى ئۆز تەرىپىڭگە ئىرغىتقىن.
هَزٌّ: مىدىرلىتىش، لىڭشىتىش، تەۋرىتىش.
هَزَّازٌ: تەۋرەتكۈچى، مىدىرلاتقۇچى.
كُرْسِيٌّ هَزَّازٌ: هەرىكەتچان ئورۇندۇق.
هَزَّالٌ: هەزىلكەش، مەسخىرىۋاز، چاقچاقچى، هەييار.
هَزَّةٌ ج هَزَّاتٌ: بىر قېتىم تەۋرىمەك.
«هَزَّةُ الْفَرَحِ»: خۇشال-خۇراملىق.
الْهَزَّةُ الْأَرْضِيَّةُ: يەر تەۋرەش.
هِزَّةٌ: خۇشاللىق؛ تەسىرلىنىش، قوزغىلىش.
هَزَّجَ يُهَزِّجُ تَهْزِيجًا الْمُغَنِّي: ناخشىچى پەس ئاۋازدا ناخشا ئېيتتى.
هَزَّزَ يُهَزِّزُ تَهْزِيزًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تەۋرەتتى، مىدىرلاتتى، هەرىكەتلەندۈردى.
هَزَّزَ ذَنَبَهُ: قۇيرۇقىنى شىپاڭشىتتى.
هُزَّيْلَى: سېرىك ئويۇنى.

هَزَعَ يَهْزَعُ هَزْعًا الرَّجُلُ: كىشى ئالدىرىدى.
هَزَعَتِ الدَّابَّةُ فِي الْحَشِيْشِ: ئۇلاغ ئوتلىدى.
هَزَعَ الشَّخْصُ: ئاقسىدى.
مَرَّ فُلَانٌ يَهْزَعُ: ئاقساپ ئۆتتى.
هَزَعٌ: پاراكەندىچىلىك، قالايمىقانچىلىق.
هَزَفَتْ يَهْزِفُ هَزْفًا الرِّيْحُ فُلَانًا: پالاننى شامال ئۇچۇرۇپ كەتتى.
هَزِقَ يَهْزَقُ هَزَقًا: روھلۇق بولدى، تېتىك بولدى.
هَزِقَ فِي الضِّحْكِ: تولا كۈلدى.
هَزَقٌ: تېتىكلىك، شاللاقلىق.
هَزِقٌ: كۈلگۈنچەك؛ گۈلدۈرماما ئاۋازى.
هَزَلَ يَهْزِلُ هَزْلًا الشَّخْصُ فِي كَلَامِهِ: چاقچاق قىلدى، مەسخىرە قىلدى.
هَزَلَ يَهْزُلُ هُزْلًا وَهُزَالًا الشَّخْصُ: كىشى ياداپ قالدى، ئورۇقلاپ قالدى.
هَزْلٌ: چاقچاق قىلماق، ئويناشماق.
﴿وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ﴾ «قرآن»: ئۇ چاقچاق ئەمەستۇر.
هَزِلٌ: ھەزىلكەش، مەسخىرىۋاز، چاقچاقچى، ھەييار.
هُزَالٌ: ئورۇق، جۇدەڭ، ياداڭغۇ، سولغۇن.
هَزْلِيٌّ ج هَزْلِيُّونَ: ھەزىلكەش؛ قىزىقچى، كۈلكىلىك، قىزىقارلىق.
فُلَانٌ خَفِيْفُ الرُّوْحِ هَزْلِيٌّ: پالانى شوخ چاقچاقچى.
مَوْقِفٌ هَزْلِيٌّ: كومېدىيىلىك مەيدان.
الْهَزْلِيَّةُ: كومېدىيە.
صُوْرَةٌ هَزْلِيَّةٌ: ھەجۋىي رەسىم.
رِيْوَايَةٌ هَزْلِيَّةٌ غِنَائِيَّةٌ: ئوپېرا.
هَزَمَ يَهْزِمُ هَزْمًا وَهَزِيْمًا: سۇندۇردى.
هَزَمَتِ الْقَوْسُ: يا دىرىڭشىدى.
﴿فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ «قرآن»: مۇئمىنلەر ئاللاھنىڭ ئىزنى بىلەن كاپىرلارنى مەغلۇپ قىلدى.
هَزَمَ الرَّعْدُ: ھاۋا گۈلدۈرلىدى.

هَزَمَ الْخَصْمَ: رەقىبنى يەڭدى.
«هُزِمَ بِهَدَفَيْنِ لِهَدَفٍ»: بىرگە قارشى ئىككى بىلەن بىلەن يېڭىلدى.
هَزَمَهُ شَرَّ هَزِيْمَةٍ: ئۇنى قاتتىق مەغلۇپ قىلدى.
هَزَمَ لَهُ حَقَّهُ: ئۇنىڭ ھەققىنى يەۋالدى.
هَزْمٌ: سۇندۇرماق، شىكەستە بەرمەك، مەغلۇپ قىلماق.
هَزْمَةٌ: زەيىنىڭ غوكۇلدىغان ئاۋازى.
هَزْهَزَ يُهَزْهِزُ هَزْهَزَةً الشَّيْءَ: مىدىرلاتتى، ھەرىكەتلەندۈردى.
هَزْهَزَ الشَّجَرَةَ: دەرەخنى لىڭشىتتى، پۇلاڭشىتتى.
هَزْهَزَ إِلَيْهِ الْقَلْبُ: ئۇنىڭغا تەلپۈندى.
هُزْهُزٌ: كەلكۈن، قىيان، ئۇلۇغ سۇ.
هَزْهَزَةٌ ج هَزَاهِزُ: پاراكەندىچىلىك، ئۇرۇش قالايمىقانچىلىقى.
هُزُؤٌ: مەسخىرە.
﴿وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى كۈلكە قىلىۋالماڭلار.
هَزِيْزُ الرَّعْدِ: گۈلدۈرماما ئاۋازى.
هَزِيْعٌ ج هُزُعٌ: ئەخمەق، ھاماقەت.
سَهَرَ حَتَّى الْهَزِيْعَ الْأَخِيْرَ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ ئاخىرىغىچە كىرپىك قاقمىدى.
هَزِيْعٌ مِنَ اللَّيْلِ: كېچىنىڭ بىر قىسمى.
قَضَى هَزِيْعًا مِنَ اللَّيْلِ فِي تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ: كېچىنىڭ بىر قىسمىنى قۇرئان ئوقۇپ ئۆتكۈزدى.
هَزِيْلٌ ج هَزْلَى: ئورۇق، جۇدەڭ.
هَزِيْمُ الرَّعْدِ: گۈلدۈرماما ئاۋازى.
هَزِيْمُ الرِّيْحِ: شامالنىڭ ھۇشقۇيتقان ئاۋازى.
هَزِيْمُ الْمَوْجَةِ: دولقۇننىڭ شاۋقۇن ئاۋازى.
هَزِيْمَةٌ ج هَزَائِمُ: مەغلۇبىيەت، يېڭىلىش.
هَزِيْمَةٌ وَاحِدَةٌ إِثْرَ الْأُخْرَى: قەدەمدە بىر مەغلۇپ بولماق.

«هَزِيْمَةُ الزَّعِيْمِ السِّيَاسِيِّ فِي الْإِنْتِخَابَاتِ»: سىياسىي داھىينىڭ سايلامدا مەغلۇپ بولۇشى.

«هَزِيْمَةُ الْمُلَاكِمِ»: بوكسيورنىڭ يېڭىلىشى.

هَسَّ يَهِسّ هَسًّا وَهَسِيْسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، ئەزدى، يانجىدى.

هَسَّ الشَّخْصُ: ئۆزىچە گەپ قىلدى.

هَسَّ الْكَلَامَ: سۆزنى يوشۇردى.

قَالَ لِوَلَدِهِ هُسَّ فَسَكَتَ: بالىسىغا ئۈنۈڭنى چىقارما دېۋىدى، ئۇ بېسىقتى.

هُسٌّ: قوينى توساش ئاۋازى.

هَسْهَسَ يُهَسْهِسُ هَسْهَسَةً: تاراڭشىدى، جىرىڭشىدى.

هَسْهَسَ الرَّجُلُ: كىشى كېچىدە يول ماڭدى.

هَسْهَسَ الْمَاءُ: سۇ شىلدىرلىدى.

هَسْهَسَ الْحَدِيْثَ: پىچىرلىدى.

هُسْهُسٌ: كۇمۇتا.

هَسِيْسٌ: يانجىلغان نەرسە، مەخپىي ئاۋاز.

هَسِيْسُ الْجِنِّ: جىننىڭ ئاۋازى.

هَشَاشٌ: ئوڭاي سۇندىغان، چۈرۈك.

هَشَاشَةٌ: خۇشاللىق، شادلىق؛ خۇشال بولماق.

هَشَاشَةُ الْعِظَامِ: راخىت.

هِشَامٌ: مەردلىك، سېخىيلىق.

هَشَرَ يَهْشُرُ هَشْرًا النَّاقَةَ: تۆگىنىڭ يېلىنىدىكىنى قويماي سېغىۋالدى.

هَشْرٌ: ئىنچىكە، نېپىز، يېنىك.

هَشْرَةٌ: گاڭگىراش، هودۇقۇش؛ غادىيىش.

هَشَّ يَهِشّ هُشُوْشَةً الْخُبْزُ: نان يۇمشاق بولدى؛ چۈرۈك بولدى.

هَشَّ الْغُصْنُ: شاخ چۈرۈك بولدى.

هَشَّ يَهَشّ هَشًّا هَشَاشًا وَهَشَاشَةً الشَّخْصُ إِلَيْهِ: ئېچىلىپ يېيىلدى، خۇش چىراي بولدى.

هَشَّ فُلَانٌ لِضَيْفِهِ: پالانى مېھمىنىنى خۇشاللىق بىلەن كۈتۈۋالدى.

هَشَّ يَهُشّ هَشًّا الشَّخْصُ: هۇجۇم قىلدى.

«هَشَّ الرَّاعِي»: پادىچى تاياق بىلەن هۇجۇم قىلدى، سۇر-توقاي قىلدى.

هَشَّ الشَّجَرَةَ: دەرەخ يوپۇرمىقىنى قاقتى.

﴿وَأَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭ بىلەن قويلىرىمغا غازاڭ قېقىپ بېرىمەن.

هَشٌّ: يۇمشاق؛ چۈرۈك؛ خۇشال، خۇشخۇي، مۇلايىم.

هَشّ الْوَجْهِ: ئوچۇق چىراي.

هَشٌّ بَشٌّ: خۇشال-خۇرام.

هُوَ بِضَيْفِهِ هَشٌّ بَشٌّ: ئۇ مېھمىنىغا ناھايىتى قىزغىن.

«خُبْزٌ هَشٌّ»: هەمەك نان.

هَشَّشَهُ يُهَشِّشُ تَهْشِيْشًا: ئۇنى خۇشال قىلدى، شادلاندۇردى.

هَشَّمَ يُهَشِّمُ تَهْشِيْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، ئوشتۇدى، چاقتى.

هَشَّمَ الزّجَاجَ: ئەينەكنى چېقىۋەتتى.

هَشَلَ يَهْشِلُ هَشْلًا: قاچتى، قېچىپ كەتتى.

هَشَمَ يَهْشِمُ هَشْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، ئوشتۇدى، پارچىلىدى.

هَشَمَ الذَّرَّةَ: ئاتومنى پارچىلىدى.

هَشَمَ النَّاقَةَ: تۆگىنى ساغدى.

هَشَمَ الْخُبْزَ: ناننى پارچىلىدى.

هَشْمٌ: چاقماق، سۇندۇرماق، ئوشتۇماق.

هَشْهَاشٌ: سېخىي، مەرد.

هَشْهَشَ يُهَشْهِشُ هَشْهَشَةً الشَّيْءَ: مىدىرلاتتى، هەرىكەتلەندۈردى.

هُشُوْشَةٌ: ئوڭاي سۇندىغان، چۈرۈك.

هَشِيْشٌ: ئوڭاي سۇندىغان، چۈرۈك.

هَشِيْمٌ: قۇرۇق ئوت؛ ئاجىز، زەئىپ؛ چۈرۈك.

«تَأْكُلُ النَّارُ الْهَشِيْمَ»: ئوت قۇرۇق ئوت-چۆپلەرنى

كۆيدۈرمەكتە.

رَجُلٌ هَشِيمٌ: ئاجىز ئادەم.

﴿فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ﴾ «قرآن»: ئۇلارنى قوتان ياسىغۇچىنىڭ تاشلاندۇق شاخ-شۇمبىلىرىدەك قىلىۋەتتۇق.

هَصَا يَهْصُو هَصْوًا الرَّجُلُ: كىشى ياشىنىپ قالدى.

هَصَبَ يَهْصِبُ هَصْبًا: قاچتى.

هَصَرَ يَهْصِرُ هَصْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، چاقتى، تارتتى.

هَصَرَ الشَّخْصُ الْغُصْنَ: شاخنى ئەگدى.

هَصِرٌ هُصَرٌ: شىر، يولۋاس.

هَصَّ يَهُصُّ هَصًّا الشَّيْءَ: نەرسىنى دەسسەپ ئېزىۋەتتى.

هَصَّتْ يَهِصُّ هَصِيصًا النَّارُ: ئوت يالقۇنجىدى.

هَصٌّ: قاتتىق.

هَصَّارٌ: شىر، يولۋاس.

هَصُورٌ هَصُورَةٌ: شىر، يولۋاس.

هَصِيصٌ: چاڭگاللانغان، چىڭ سىقىمدالغان.

هَصِيصُ النَّارِ: ئوت يالقۇنى.

هَضَبَتْ يَهْضُبُ هَضْبًا السَّمَاءُ: يامغۇر ياغدى.

هَضْبَةٌ ج هَضْبٌ وَهِضَبٌ وَهِضَابٌ وَهَضَبَاتٌ: ئېگىزلىك، تۆپىلىك.

رَجُلٌ هَضْبَةٌ: كوت-كوت، ۋالاقتەگكۇر.

هَضَّ يَهُضُّ هَضًّا السَّيْرَ: تېز ماڭدى.

هَضَّ الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇرۇپ ئېزىۋەتتى.

هَضَّاءٌ: بىر توپ ئادەم، جامائە، باتالىيون.

هَضَّاضٌ: كۆچ بىلەن تەپمەك، ئەجەللىك.

هَضْلٌ: كۆپ، تولۇق.

هَضَمَ يَهْضِمُ هَضْمًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، يۇمشاتتى.

هَضَمَتِ الْمَعِدَةُ الطَّعَامَ: ئاشقازان تاماقنى ھەزىم قىلدى.

هَضَمَهُ حَقَّهُ: ئۇنىڭ ھەققىنى تارتىۋالدى.

هَضْمٌ: ھەزىم قىلماق، سىڭدۈرمەك؛ سۇندۇرماق.

﴿فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا﴾ «قرآن»: يامانلىقلىرىنىڭ ئېشىپ كېتىشىدىن ياخشىلىقلىرىنىڭ كېمىيىپ كېتىشىدىن قورقمايدۇ.

«طَعَامٌ سَهْلُ الْهَضْمِ»: سىڭىشلىك تاماق.

«عَسِيرَةُ الْهَضْمِ»: تەستە سىڭىدىغان.

«الْجِهَازُ الْهَضْمِيّ»: ھەزىم قىلىش ئەزالىرى، ھەزىم قىلىش سىستېمىسى.

«الْقَنَاةُ الْهَضْمِيَّةُ»: قىزىلئۆڭگەچ.

عِصَارَةٌ هَزْمِيَّةٌ: ئاشقازان سۇيۇقلۇقى.

الْغُدَدُ الْهَضْمِيَّةُ: ئاشقازان بېزى.

هَضُومٌ ج هُضُمٌ: ھەزىم قىلىشنى ياخشىلايدىغان دورا.

هَضِيمٌ: يانجىلغان، يۇمشىتىلغان، يۇمشاق.

هَضِيمَةٌ ج هَضَائِمُ: ئېزىش، بوزەك قىلىش.

هَطَا يَهْطُو هَطْوًا بِكَذَا: تاشلىۋەتتى، ئېتىۋەتتى.

الْهُطَاهِطُ: ئات.

هَطَرَ يَهْطِرُ هَطْرًا الْكَلْبَ: ئىتنى ئۇردى.

هَطَرَ يَهْطِرُ هَطْرَةً الْفَقِيرُ لِلْغَنِيِّ: كەمبەغەل بايغا كۈچۈكلەندى.

هَطَعَ يَهْطَعُ هَطْعًا وَهُطُوْعًا: قورقۇپ ئالدىغا چاپتى، قورققىنىدىن تىكىلىۋەتتى.

هَطَفَ يَهْطِفُ هَطْفًا الرَّاعِي الشَّاةَ: پادىچى قوينى ساغدى.

هَطَفَتِ السَّمَاءُ: يامغۇر ياغدى.

هَطِفٌ: مول يامغۇر.

هَطَلَ يَهْطِلُ هَطْلًا وَهَطَلَانًا الْمَطَرُ: يامغۇر قاتتىق ياغدى.

هَطَلَ الدَّمْعُ: ياش تۆكۈلدى، ياش قۇيۇلدى.

هَطْلٌ: سىم-سىم يامغۇر.

هِطْلٌ: بۆرە؛ ئوغرى؛ ئەخمەق.

هَطْلَاءُ: ئۈتكۈنچى يامغۇر.

هُطُولٌ: توختىماي ياغماق.

«هُطُولُ الْقَنَابِلِ عَلَى الْمُخَيَّمَاتِ»: لاگېرلارغا بومبىلارنىڭ ئارقىمۇئارقا چۈشۈشى.

هُطُولُ الْأَمْطَارِ عَلَى السَّوَاحِلِ: قىرغاقلارغا يامغۇرنىڭ ئۈزۈلمەي يېغىشى.

أَصْبَحَتِ السَّمَاءُ صَافِيَةً جِدًّا بَعْدَ هُطُولِ الْأَمْطَارِ: يامغۇر توختىغاندىن كېيىن ھاۋا بەك ئېچىلىپ كەتتى.

هَطِيعٌ: كەڭ يول، داغدام يول.

هَعَّ يَهِعُّ هَعًّا وَهَعَّةً: ياندۇردى، قۇستى، ھۆ قىلدى.

هَفَا يَهْفُو هَفْوًا وَهَفْوَةً وَهَفَوَانًا الرَّجُلُ: كىشى تېيىلىپ كەتتى؛ يېڭىلدى، خاتالاشتى.

هَفَا الشَّخْصُ: ئالدىرىدى.

يَهْفُوا الطِّفْلُ إِلَى أُمِّهِ: بالا ئانا تەرەپكە ئالدىرايدۇ.

هَفَا الْقَلْبُ: تەلپۈندى.

هَفَا قَلْبُهُ إِلَى وَطَنِهِ: قەلبى يۇرتىغا تەلپۈندى.

هَفَا يَهْفُو هَفْوًا وَهُفُوًّا الطَّائِرُ: قۇش پەرۋاز قىلدى.

هَفَا: ئازغىنا يامغۇر.

هَفَاءٌ: غەلەت، خاتالىق.

هَفَتَ يَهْفِتُ هَفْتًا الرَّجُلُ: كىشى ئارقا-ئالدىغا قارىماي سۆزلىدى، ئېغىزىغا كەلگەننى سۆزلىدى.

هَفَتَ الشَّيْءُ: نەرسە يېنىكلىكتە ئۇچۇپ كەتتى.

«هَفَتَ الضَّجِيعُ فِي اللَّيْلِ»: كېچىدە ۋاراڭ-چۇرۇڭ بېسىقتى.

هَفَّ يَهِفُّ هَفًّا وَهَفِيفًا الشَّيْءُ: نەرسە يېنىك بولدى.

هَفَّتِ الرِّيحُ: شامال ھۇشقۇيتتى، گۇركىرىدى.

هَفَّ الشَّخْصُ: تېز ماڭدى.

هَفَّتْ نَفْسُهُ إِلَى كَذَا: مايىل بولۇپ قالدى، خۇشتار بولدى.

هَفَّتِ الرَّائِحَةُ: خۇش پۇراق تارقالدى.

هِفٌّ: يېنىك، يەڭگىل، شاللاق.

رَجُلٌ هِفٌّ: يەڭگىل ئادەم.

هَفَّافٌ: پارقىراق؛ لەپىلدەۋاتقان؛ سۈزۈك.

سَرَابٌ هَفَّافٌ: پىلپىل تومۇز.

هَفَّافٌ مِنَ الثِّيَابِ: نېپىز كىيىم.

هَفَّافٌ مِنَ الْأَجْنِحَةِ: يېنىك قانات.

هَفَّافٌ مِنَ الظِّلَالِ: سۈرۈن سايە.

رِيحٌ هَفَّافَةٌ: شىددەتلىك بوران.

هَفَّانٌ: ئېز.

هَفَكَ يَهْفِكُ هَفْكًا الشَّيْءُ: تاشلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى.

هَفْهَافٌ: شالاڭ، سۈزۈك؛ سوغۇق.

هَفْهَفَ يُهَفْهِفُ هَفْهَفَةً الشَّخْصُ: نازۇك بولدى، زىلۋا بولدى، غۇنچە بوي بولدى.

هَفْهَفَ الشَّيْءُ: نەرسىنى مىدىرلاتتى.

هَفْهَفٌ: سوغۇق.

هَفْوَةٌ ج هَفَوَاتٌ: خاتالىق، سەۋەنلىك.

اِرْتَكَبَ هَفْوَةً نَحْوَ صَدِيقِهِ: دوستى ئالدىدا خاتالاشتى.

«هَفْوَةُ الْقَارِئِ»: ئوقۇرمەننىڭ سەۋەنلىكى.

لِكُلِّ عَالِمٍ هَفْوَةٌ: نۇقسانسىز ئالىم بولمايدۇ.

تَجَاوَزَتْ عَنْ هَفْوَةِ الصَّدِيقِ: ئۇ دوستىنىڭ خاتالىقىنى كەچۈرۈۋەتتى.

هَفِيَ يَهْفَى هِفَاءً الْمَالُ: قەرزداردىكى پۇل زايە بولۇپ كەتتى.

هَفِيتَةٌ مِنَ النَّاسِ: ئاپەتكە ئۇچرىغان كىشىلەر.

هُقَاعٌ: غەپلەت، سەل قاراش.

هَقْبٌ: كەڭ، كەڭلىك.

هِقَبٌ: گىلى يوغان، جاسارەتلىك.

هَقَعَ يَهْقَعُ هَقْعًا الْفَرَسَ بَيْنَ أُذُنَيْهِ: ئاتنىڭ ئىككى قۇلىقىغا تامغا باستى.

هَقِعٌ م هَقِعَةٌ: ئاچ كۆز.

هَقِفَ يَهْقَفُ هَقَفًا: ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ قالدى.

هَقَّ يَهِقّ هَقًّا: ئۇركۇپ قاچتى.

هَقَّتِ الْكِلاَبُ مِنَّا: ئىت بىزدىن قورقۇپ قاچتى.

هَقِلٌ: ئاچ، ئاچ قورساق.

هِقْلَسٌ ج هَقَالِسُ: مىجەزى ئۇسال ئادەم، ئەخلاقسىز ئادەم.

هَقِمَ يَهْقَمُ هَقَمًا: قورساق قاتتىق ئاچتى.

هِقَمٌّ: قارنى يامان، تويماس.

هَقَى يَهْقِي هَقْيًا فُلاَنٌ: جۆيلۈدى، ئېغىزىغا كەلگەننى سۆزلىدى.

هَقَى فُؤَادُ فُلاَنٍ: سېغىندى، كۆرگۈسى كەلدى.

هَقَى فُلاَنًا: مالامەت قىلدى.

هُكَاعٌ: يۆتەل.

هَكَبَ يَهْكُبُ هَكْبًا فُلاَنًا: پالانىنى مەسخىرە قىلدى.

هِكْتَارٌ ج هِكْتَارَاتٌ: گېكتار (15 مو يەر).

ضَيْعَةٌ مِسَاحَتُهَا هِكْتَارَانِ: ئېرىلغۇنىڭ كۆلىمى ئىككى گېكتار كېلىدۇ.

هَكِرَ يَهْكَرُ هَكَرًا مِنَ الأَمْرِ: ھەيران قالدى، ھاڭ ـ تاڭ قالدى.

هَكَعَ يَهْكَعُ هُكُوعًا: بېسىقتى، ئارام ئالدى.

هَكَعَ إِلَى الأَرْضِ: يەرگە دۈم چۈشتى.

هَكَعَ اللَّيْلُ: كەچ كىردى.

هَكَّ يَهُكّ هَكًّا فُلاَنًا: چارچىتىۋەتتى، ھارغۇزۇۋەتتى.

هَكَّ الشَّيْءَ: ئۇۋۇۋەتتى، ئاغدۇرۇۋەتتى، يانجىۋەتتى.

هَكَّتِ الْبِئْرُ: قۇدۇق ئۆرۈلۈپ چۈشتى.

هَكٌّ ج أَهْكَاكٌ وَهَكَكَةٌ: ئېرۋىسىدىن ئازغان، قاتتىق يامغۇر.

هَكَّدَ يُهَكِّدُ تَهْكِيدًا عَلَى غَرِيمِهِ: قەرزدارنى قاتتىق سوۋىلىدى.

هَكَّلَ يُهَكِّلُ تَهْكِيلاً: غادىيىپ ماڭدى، ئويناقشىپ ماڭدى.

هَكَّمَ يُهَكِّمُ تَهْكِيمًا فُلاَنًا: پالانىنى مەدھىيىلىدى، پالانىغا ناخشا ئېيتىپ بەردى.

هَكِمٌ: زورمۇزور ئارىلاشقۇچى، قۇلاق كەستى، مۇتتەھەم.

هَكُوكٌ: يۈزى قېلىن، داپشاق، ئىنجىماروق.

هَلْ: مۇ؟ ما؟

هَلْ قَامَ الْقِطَارُ: پويىز قوزغالدىما؟

«هَلْ قَدِمَ أَخُوكَ ؟ نَعَمْ»: قېرىندىشىڭ كەلدىمۇ؟ ھەئە!

هَلاَكٌ: ھالاك بولماق، يوقاتماق، گۇمران قىلماق.

هُلاَسٌ: ئۆپكە سىلى، ئۆپكە تۇبېركۇليوزى.

هِلاَلٌ ج أَهِلَّةٌ وَأَهَالِيلُ: يېڭى ئاي، ھىلال ئاي، تۇرغاقتەك ئاي.

«سَاعَدَ الْهِلاَلُ الأَحْمَرُ مَنْكُوبِي الْفَيَضَانَاتِ»: قىزىل ھىلال ئاي جەمئىيىتى سۇ ئاپىتىگە ئۇچرىغانلارغا ياردەم بەردى.

الْهِلاَلُ وَالصَّلِيبُ: ئىسلام ۋە خرىستىئانلىقنىڭ سىمۋولى.

هِلاَلاَنِ: قوش تىرناق «».

كَلِمَةٌ مَحْصُورَةٌ بَيْنَ هِلاَلَيْنِ: تىرناق ئىچىگە ئېلىنغان سۆز.

«وَضَعَ الْكَاتِبُ الْجُمْلَةَ بَيْنَ هِلاَلَيْنِ»: يازغۇچى جۈملىنى تىرناق ئىچىگە ئالدى.

الْهِلاَلُ الأَحْمَرُ: قىزىل يېڭى ئاي (ئاپەتكە ئۇچرىغۇچىلارغا ياردەمچى مۇئەسسەسە).

هِلاَلِيٌّ: ئايدەك، يېڭى ئاي شەكىللىك، ئاينىڭ.

حَوَاجِبُ هِلاَلِيَّةٌ: قەلەمقاش.

هُلاَمٌ: شورپا ئۇيۇتمىسى، يار يېلىم، گىل، يېلىم جەۋھىرى.

هُلاَمِيٌّ: يېلىمدەك، يېلىمنىڭ، يۇمشاق تەنلىكلەرگە ئائىت.

هُلاَمِيَّاتٌ: يۇمشاق تەنلىكلەر، يۇمشاق تەنلىك

هايۋاناتلار، موللوبوسكلار.

هُلَاهِلُ: شالاڭ، ئاز، كەم.

هَلَبَ يَهْلِبُ هَلْبًا ذَنَبَ الْفَرَسِ: ئاتنىڭ قۇيرۇقىنى قىرقىدى، كەستى.

هَلِبَ يَهْلَبُ هَلَبًا: چاچ كۆپ بولدى، چاچ قويۇق بولدى.

هَلَبَ الْعَامُ: هۆل-يېغىنلىق يىل بولدى.

هِلْبٌ ج أَهْلَابٌ: لەگگەر (كېمىنىڭ).

هَلِبٌ: چاچلىق، چېچى كۆپ.

هُلْبٌ: كىرپىك.

هَلْبَاءُ ج هُلْبٌ: چاچلىق ئايال.

هَلْبَةٌ ج هُلْبٌ: يىرىك چاچ؛ كىرپىك، پاخپايغان چاچ.

هَلَتَ يَهْلِتُ هَلْتًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سويدى.

هَلَجَ يَهْلِجُ هَلْجًا: ئىشەنچسىز خەۋەرنى يەتكۈزدى.

هَلْجٌ: سۆز-چۆچەك، ئەپقاچتى گەپ، مۆگدەك، قالايمىقان چۈش.

هَلَدَ يَهْلُدُ هَلْدًا الْمَرَضُ النَّاسَ: كۆپچىلىككە كېسەل تاراپ كەتتى.

هَلَسَ يَهْلِسُ هَلْسًا الرَّجُلَ: كىشىنى جۇدىتىۋەتتى، ئورۇقلىتىۋەتتى، ئاجىزلىتىۋەتتى.

هَلَسَهُ الْمَرَضُ: كېسەل ئۇنى ئاجىزلىتىۋەتتى.

هُلِسَ: ئۆپكە سىلىگە دۇچار بولدى؛ ئالجىپ قالدى، ئەقلىدىن ئازدى.

هَلْسٌ: ئۆپكە سىلى، ئۆپكە تۇبېركۇليوزى؛ ئەقلىدىن ئازماق.

هَلِعَ يَهْلَعُ هَلَعًا الشَّخْصُ: ئالاقزادە بولدى، تاقەتسىزلەندى؛ قورقۇپ تىترەپ كەتتى، تەشۋىشلەندى.

هَلَعٌ: قورقماق، ئالاقزادە بولماق.

«أَصَابَ رُكَّابَ الْبَاخِرَةِ هَلَعٌ مِنْ هَيَجَانِ الْبَحْرِ»: پاراخوتتىكىلەر دېڭىز دولقۇنىدىن ئالاق-جالاق بولۇپ كەتتى.

هَلِعٌ: ئالاقزادە بولغۇچى، چىدامسىز، تەشۋىشلەنگۈچى، تاقەتسىزلەنگۈچى، ئەنسىرىگۈچى.

هَلَقَ يَهْلِقُ هَلْقًا: ئالدىرىدى، تېز بولدى.

هِلْقَامٌ: قارنى يامان، جاۋغايلىرى چوڭ تۆگە، جاسارەتلىك، ئاقساقال.

هَلْقَمَ يُهَلْقِمُ هَلْقَمَةً الشَّخْصُ الشَّيْءَ: كىشى نەرسىنى يۇتتى، يۇتۇۋەتتى.

هِلْقِمٌ: كۆچلۈك، كۆچتۈگگۈر.

بَحْرٌ هِلْقِمٌ: ئوكيان، چوڭ دېڭىز.

هِلْقَمٌ: باشلىق، ئاقساقال.

هَلَكَ يَهْلِكُ هَلَاكًا وَهُلُوكًا وَمَهْلِكًا وَتَهْلِكَةً: هالاك بولدى، يوقالدى، ئۆلدى.

هَلَكَ فِي حَادِثِ سَيَّارَةٍ: ماشىنا ۋەقەسىدە ئۆلدى.

هَلَكَ الْقَوْمُ مِنَ الْفَيْضَانَاتِ: كىشىلەر سۇ ئاپىتىدە هالاك بولدى.

«إِذَا قَالَ الرَّجُلُ: هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ» ‹حديث›: قاچانكى، بىر ئادەم باشقىلارغا: «پالانى تۈگەشتى» ، دېسە، ئۇنىڭ ئۆزى هەممىدىن بەك تۈگىشىدۇ.

هُلْكٌ: هالاك قىلماق، يوقاتماق، گۇمران قىلماق.

هَلَكَةٌ: هالاكەت، هالاك بولماق؛ هالاك قىلماق؛ خەۋپ-خەتەر.

هَلَكَةٌ ج هَلَكَاتٌ: ئۆلۈم.

هَلَّ يَهِلُّ هَلًّا الْهِلَالُ: ئاي كۆرۈندى.

هَلَّ الشَّخْصُ: خۇشاللاندى.

هَلَّ الشَّهْرُ: ئاي كىرىشكە باشلىدى.

هَلَّ الْمَطَرُ: يامغۇر قۇيۇۋەتتى.

هِلٌّ: ئاي بېشى، ئاينىڭ دەسلەپكى كۈنلىرى.

هَلَلٌ: قورقۇنچ؛ تۇنجى يامغۇر.

هَلَّا: نېمە ئۈچۈن؟ نېمىشقا؟ قانداقلارچە؟

هَلَّا آمَنْتَ: نېمىشقا ئىمان ئېيتمىدىڭ؟

هَلَّا تُؤْمِنُ: ئىمان ئېيتماسەن؟

هَلَّابٌ: يامغۇرلۇق شۇېرغان.

هَلَّاسٌ: پــوچى، لاپ ئۇرغــۇچى، ماختانچــاق، ساختىپەز.

هَلَّةٌ ج هَلَلٌ: يامغۇر.

هَلَّسَ يُهَلِّسُ تَهْلِيْسًا الشَّخْصُ: ئورۇقدىـدى، جۇدەپ كەتتى.

هَلَّكَ يُهَلِّكُ تَهْلِكَةً: هالاك قىلدى، يوقاتتى، ئۆلۈمگە هۆكۈم قىلدى.

هَلَّلَ يُهَلِّلُ تَهْلِيْلًا الشَّخْصُ: ئالقىـشلىدى، چــاۋاك بىلەن خۇشاللىقىنى بىلدۈردى.

هَلَّلَ لَهُ: ئۇنىڭغا ئالقىش ياڭراتتى، ئۇنى چاۋاك چېلىپ قارشى ئالدى.

هَلَّلَ الْمُسْلِمُ: تەســبىھ ئېيتتــى، «لائىــلاهە ئىللەللاھۇ»، دېدى.

هَلَّلَ الرَّجُلُ: كىـشى قورقـۇپ قــاچتى، ۋەھىمــگە چۈشتى.

هِلَّوْفٌ: بومبـا سـاقال؛ يـاۋا توڭگـۇز، يالغـانچى، كاززاپ، تۇتۇق كۈن؛ قېرى تۆگە؛ تۈكلۈك.

هَلِمَ يَهْلَمُ هَلَمًا بِغَيْرِهِ: چاپلاشتى، يېپىشتى.

هَلُمَّ: كەل، بېرى كەل، ئېلىپ كەل، كەلتۈر.

هَلُمَّ بِنَا: بارايلى، ماڭايلى.

هَلُمَّ جَرًّا: ... قاتارلىق، ۋە باشقىلار، ۋەهاكازا.

يَا أَيُّهَا الْحُجَّاجُ هَلُمّوا إِلَى مِنًى: ئەي هـاجىلار، مىناغـا قاراپ كېلىڭلار.

هِلَمٌّ م هِلَمَّةٌ: هارغــان، چارچىغــان، هــارغىن، هالسىرىغان، روهسىز، كەيپسىز.

هَلْهَلَ يُهَلْهِلُ هَلْهَلَةً النَّسَّاجُ الثَّوْبَ: توقــۇمىچى رەختنى شالاڭ توقۇدى، بوش توقۇدى.

هَلْهَلَ الشِّعْرَ: شېئىرنى بولۇشىغىلا يېزىپ قويدى.

هَلْهَلَ الْكَلَامَ: سـۆزنى يالغانغـا چىقىرىــپ قــاتتىق تەنقىد قىلدى.

هَلْهَلَ النَّاقِدُ الْعَمَلَ الْفَنِّيَّ: ئــوبزورچى ســەنئەت ئەسىرى توغرۇلۇق ئەسەر يازدى.

هَلْهَلٌ: شالاڭ، ئاز، كەم.

هَلْوَسَةٌ: قۇرۇق خىيال.

هَلْوَسَةُ الْمُخَدِّرِ: بەڭگىنىڭ خىيالى.

هَلُوْعٌ: ئــالاقزادە بولغــۇچى، چىدامــسىز، تاقەتسىزلەنگۈچى، ئەندىشە قىلغۇچى.

﴿**إِنَّ الْإِنْـسَانَ خُلِـقَ هَلُوعـاً**﴾ ‹قـرآن›: ئىنــسان ھەقىقەتەن چىدامسىز يارىتىلدى.

هَلِيْمٌ: ئارقىدا كەلگىنى، قوشۇمچىسى.

هَلِيُوْنَ: مەرۋايىت گۈل.

هُمْ: ئۇلار، ئۇلارنىڭ.

هُمَا: ئۇ ئىككىسى، ئىككىيلەن.

هَمَا يَهْمُوْ هَمْوًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

هَمَاذِيٌّ: تېز يۈگۈرمەك، يۈگۈرۈك ئات.

هُمَامٌ ج هِمَامٌ: قەهرىمـان، بـاتۇر، مەرد، مەردانە، مۆتىۋەر.

هَمَأَ يَهْمَأُ هَمْأً الثَّوْبَ: رەختنـى تارتـىپ يىرتـىۋەتتى، كىيىمنى كونىرىتىۋەتتى.

هِمْءٌ ج أَهْمَاءٌ: كونا كىيىم.

هَمَتَ يَهْمُتُ هَمْتًا الثَّرِيْدُ: شورپىنى ماي قاپلىدى.

هَمَجَ يَهْمُجُ هَمْجًا وَهَمِجَ يَهْمَجُ هَمَجًا: ئاچ قالدى.

هَمَجٌ ج أَهْمَاجٌ: لۆكچەك، قۇلاق كەستى؛ هامـاقەت، گالۋاڭ، مۇتتەھەم، مۇشتۇمزور.

«**رِجَالٌ هَمَجٌ**»: ئاۋباش ئادەملەر، ساياق ئادەملەر.

«**اِمْرَأَةٌ هَمَجَةٌ**»: پەسكەش ئايال.

هَمَجٌ . هَمَجَةٌ: ئاچلىق، ئاچارچىلىق.

هَمَجِيٌّ: قوپال، تولى، يىرىك، ۋەھشىي، ياۋايى.

عَمَلٌ هَمَجِيٌّ: ياۋۇز ھەرىكەت.

«**رَجُلٌ هَمَجِيٌّ**»: ياۋايى ئادەم، مەدەنىيەتسىز ئادەم.

هَمَجِيَّةٌ ج هَمَجِيَّاتٌ: ياۋايى، ۋەھشىي.

مَا زَالَتِ الْقَبِيلَةُ تَعِيشُ فِي هَمَجِيَّةٍ: قەبىلە ھېلىمۇ ياۋايى تۇرمۇش كەچۈرمەكتە.

«أَفْعَالٌ فَوْضَوِيَّةٌ هَمَجِيَّةٌ»: ۋەھشىيانە باشباشتاق ھەرىكەتلەر.

حَيَاةٌ هَمَجِيَّةٌ: ياۋايى تۇرمۇش.

هَمَدَ يَهْمُدُ هَمْدًا وَهُمُودًا الْغَضَبُ: غەزەپ پەسەيدى، بېسىلدى.

هَمَدَ الأَرْضُ: زېمىن چۆللىشىپ كەتتى.

هَمَدَ الْقَوْمُ: قوۋم ھالاك بولدى.

كَادَ يَهْمُدُ مِنَ الْمَوْتِ: ئۆلگىلى تاس قالدى.

هَمَدَتِ النَّارُ: ئوت ئۆچتى.

هَمَدَ الأَصْوَاتُ: ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ بېسىقتى.

هَمِدٌ: ئۆلۈك، مۇردا.

هُمُدَانٌ: تىنچ، تىنچلىق، جىمجىتلىق، تىمتاس، تۇرغۇن، قېتىپ قالغان.

هَمَرَ يَهْمِرُ هَمْرًا الْمَاءَ: سۇنى قۇيدى، تۆكتى.

هَمَرَ الْمَاءُ: سۇ تۆكۈلدى.

هَمَرَ الْكَلاَمَ: ۋاتىلدىدى.

هَمَرَ الْبِنَاءَ: بىنانى بۇزدى.

«هَمَرَتِ الْعَيْنُ بِالدَّمْعِ»: كۆزدىن ياش قۇيۇلدى.

هَمَرَ فُلاَنٌ: پالانى ھۆركىرىدى.

هَمْرَةٌ ج هَمَرَاتٌ: بىر قېتىم ياغقان چوڭ يامغۇر؛ غەزەپتىن ھۆركىرىمەك.

هَمْرَجَةٌ: ئارىلاشتۇرۇۋەتمەك، يېنىكلىك، تېزلىك، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ، يالغان ـ ياۋىداق.

هَمَزَ يَهْمِزُ هَمْزًا الْمَاءَ: سۇنى قۇيدى، تۆكتى.

هَمَزَ الدَّابَّةَ: ئۇلاغقا تاياق سانجىدى.

هَمَزَهُ: ئۇنى ئەيىبلىدى.

هَمَزَهُ الشَّيْطَانُ: شەيتان ئۇنىڭغا ۋەسۋەسە قىلدى.

هَمْزٌ وَلَمْزٌ: كىشىنى سۆكمەك، كىشىنىڭ نامىغا داغ تەگكۈزمەك.

هَمَزَاتُ الشَّيْطَانِ: شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى.

﴿وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ﴾ «قرآن»: ئېيتقىنكى، پەرۋەردىگارىم! ساڭا سېغىنىپ شەيتانلارنىڭ ۋەسۋەسىلىرىدىن پاناھ تىلەيمەن.

هُمَزَةٌ: قارا چاپلىغۇچى، بوھتان چاپلىغۇچى، تۆھمەتخور.

﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ﴾ «قرآن»: (كىشىلەرنى) ئەيىبلىگۈچى سۇخەنچىگە ۋاي.

هَمَسَ يَهْمِسُ هَمْسًا وَهُمُوسًا الصَّوْتَ: پىچىرلىدى، شىۋىرلىدى.

هَمَسَ الشَّخْصُ الطَّعَامَ: تاماقنى ئېغىزىنى يۇمۇۋېلىپ چاينىدى.

هَمَسَ الشَّيْطَانُ إِلَيْهِ: شەيتان ۋەسۋەسە قىلدى.

هَمْسٌ: پىچىرلىماق، كۇسۇرلىماق.

هَمْسًا: مەخپىي پاراڭلىشىپ.

﴿وَخَشَعَتِ الأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلاَ تَسْمَعُ إِلاَّ هَمْساً﴾ «قرآن»: مەرھەمەتلىك ئاللاھنىڭ ئۇلۇغلۇقى ۋە ھەيۋىتىدىن قورقۇپ بارلىق ئاۋازلار بېسىقىدۇ، پىچىرلاشقاندىن باشقىنى ئاڭلىمايسەن.

هَمَشَ يَهْمُشُ هَمْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يىغدى.

هَمَشَهُ: ئۇنى چىشلىدى.

هَمَشَ يَهْمِشُ هَمْشًا الشَّخْصُ: بىلجىرلىدى، كوتۇلدىدى.

هَمَطَ يَهْمِطُ هَمْطًا الرَّجُلُ: ئالدىرىدى، قالايمىقان سۆزلىدى، پەرۋا قىلمىدى.

هَمَطَ النَّاسَ: كىشىلەرنى ئەزدى.

هَمَطَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئېلىۋالدى، بۇلىۋالدى.

هَمَعَ يَهْمَعُ هَمْعًا وَهَمَعًا وَهُمُوعًا وَهَمَعَانًا وَتَهْمَاعًا الْعَيْنُ: ياش تۆكتى، ياش ئاققۇزدى.

هَمَغَ يَهْمَغُ هَمْغًا رَأْسَهُ: بېشىنى يېرىۋەتتى.

هَمَكَهُ يَهْمُكُ هَمْكًا: ئىلھام بەردى،

رىغبەتلەندۈردى، روھلاندۇردى.

هَمَكَ الْبَطَاطِسَ: پەمىدۇرنى قىيما قىلدى.

هَمَلَ يَهْمِلُ هَمْلًا الشَّيْءَ: نەرسە سەل قارالدى، پەرۋا قىلىنمىدى.

هَمَلَتْ يَهْمُلُ / يَهْمِلُ هَمْلًا وَهَمَلَانًا وَهُمُولًا الْعَيْنُ: كۆز ياش تۆكتى، ياش ئاقتى.

هَمَلَتِ السَّمَاءُ: سىم-سىم يامغۇر ياغدى.

هِمْلٌ: ياماق كىيىم.

هَمَلٌ: ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن تۆگە.

لَا تُعَاشِرِ الْهَمَلَ مِنَ الشَّبَابِ: بىكار تەلەت ياشلار بىلەن ئارىلاشما.

هِمْلَاجٌ ج هَمَالِيجُ: يورغا ئات.

هَمْلَجَ يُهَمْلِجُ هَمْلَجَةً الْحِصَانُ: ئات ئاستا ماڭدى.

هَمَلٌ: كەپە، كىچىك ئۆي، ياشىنىپ قالغان؛ كونا كىيىم.

هَمَّ يَهُمُّ هَمًّا الشَّخْصُ بِالْعَمَلِ: كۆڭلىگە پۈكتى، بەل باغلىدى، قىلماقچى بولدى.

هَمَّ بِالسَّفَرِ: كېچىدە يول يۈرمەكچى بولدى.

«أَمْرُ مُسَاعَدَتِهِ يَهُمُّنِي»: ئۇنىڭغا ياردەم بېرىش ئىشى كۆڭلۈمگە كىرىۋالدى.

هَمَّ يَهُمُّ هُمُومَةً وَهَمَامَةً الرَّجُلُ: كىشى قېرىپ كەتتى.

هَمَّ يَهُمُّ هَمًّا وَمَهَمَّةً الْأَمْرُ فُلَانًا: ئىش پالانىنى بىئارام قىلدى، ئەندىشىگە سالدى.

«لَا تُكْثِرِ الْهَمَّ فِي الْأَحْوَالِ تَذْكُرُهَا فَالْحُرُّ مُنْطَلِقٌ عَنْ كُلِّ أَثْقَالِ»: ئۆتكەنكى ئەھۋاللارنى ئەسلەۋېرىپ بىئارام بولما، ھۆر تەبىئەتلىك ئادەم ئېغىرچىلىقلارغا ۋايساپ كەتمەيدۇ.

«فَوَا أَسَفًا جَاءَتْ إِلَيْنَا مُصِيبَةٌ بِهَا غَرِقَتْ هَذِي الْقُلُوبُ بِبَحْرِ هَمّ»: ئاھ ئېسىت! بىزگە مۇسىبەت كەلدى، يۈرەكلەر قايغۇ دېڭىزىغا چۆمدى.

هَمَّ فُلَانًا: پالانىغا كۆڭۈل بۆلدى.

لَا يَهُمُّنَا طُولُ الْمُسَافَةِ فَلَدَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنَّا دَرَّاجَةٌ: يول ئۇزۇن، كېرەك يوق، ھەممىمىزنىڭ ۋېلىسىپتى بار.

هَذَا لَا يَهُمُّنِي: بۇ مېنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتسىز.

إِنَّهُ لَحَدَثٌ كَبِيرٌ يَهُمُّ مَصِيرَ الْبَشَرِيَّةِ: ئۇ ئىنسانىيەتنىڭ تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش.

هَمَّهُ عَدَمُ نَجَاحِهِ فِي الْإِمْتِحَانِ: ئۇنىڭ ئىمتىھاندىن ئۆتەلمەسلىكى ئۇنى قايغۇغا سالدى.

هَذَا لَا يَهُمُّ إِذَا حُلَّتِ الْمُشْكِلَةُ أَوْ لَمْ تُحَلَّ: مەسىلە ھەل بولسۇن، بولمىسۇن ھەممىنىڭ كارى چاغلىق.

لَا يَتَدَخَّلُ فِيمَا لَا يَهُمُّهُ: ئۇ مۇناسىۋەتسىز ئىشلارغا ئارىلاشمايدۇ.

هَمٌّ: كۆڭۈل بۆلمەك، دىققەت قىلماق.

هَمٌّ ج هُمُومٌ: غەم-قايغۇ؛ مەقسەت، ئىرادە.

مُثْقَلٌ بِالْهُمُومِ: غەم-قايغۇغا چۆمگەن.

كُلُّ هَمِّهِ أَنْ يَرَى أَبْنَاءَهُ نَاجِحِينَ فِي دِرَاسَتِهِمْ: ئۇنىڭ ئوي-پىكرى باللىرىنىڭ ياخشى نەتىجىگە ئېرىشىشىنى كۆرۈش.

هُمُومٌ عَائِلِيَّةٌ: ئائىلىنىڭ غېمى، ئائىلىنىڭ دەردى.

هِمٌّ ج أَهْمَامٌ م هِمَّةٌ ج هِمَّاتٌ وَهَمَائِمُ: قېرى، ياشىنىپ كەتكەن ئادەم.

هَمَّارٌ: ۋالاقتەگكۈر.

هَمَّازٌ: قارا چاپلىغۇچى، بوھتان قىلغۇچى، تۆھمەتخور.

﴿وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ﴾ «قۇرئان»: قەسەمخور، پەس، غەيۋەتخور، سۇخەنچىگە ... ئىتائەت قىلمىغىن.

هَمَّاطٌ: زالىم، ئەزگۈچى.

هِمَّةٌ ج هِمَمٌ: ئىرادە، ھىممەت، نىيەت، كۈچلۈك ئىرادە.

صَاحِبُ الْهِمَّةِ: ئىرادىلىك، قىزغىن، قەتئىي.

قَاعِدُ الْهِمَّةِ: هۇرۇن، يالقاۋ، ئېرىنچەك.

لَهُ هِمَّةٌ عَالِيَةٌ: ئۇ يۈكسەك ئىرادىلىك.

«هُوَ بَعِيدُ الْهِمَّةِ»: ئۇ غايىلىك ئادەم.

ثَبَّطَ هِمَّتَهُ: ئىرادىسىنى بوشىتىۋەتتى.

هَمَّدَهُ يُهَمِّدُ تَهْمِيدًا: ئۇنى تىنچلاندۇردى، توختاتتى، بېسىقتۇردى، تورمۇزلىدى.

هَمَّشَ يُهَمِّشُ تَهْمِيشًا الْكِتَابَ: كىتابنىڭ چۆرىسىگە مۇلاھىزە يازدى.

هَمَّشَ الْمَوْضُوعَ: ماۋزۇنى مۇھىم ئورۇنغا قويدى.

«هَمَّشَتِ الْحُكُومَةُ مَطَالِبَ التُّجَّارِ»: ھۆكۈمەت سودىگەرلەرنىڭ تەلەپلىرىنى مۇھىم ئورۇنغا قويدى.

هَمَّقَ يُهَمِّقُ تَهْمِيقًا السَّوِيقَ: تالقاننى يۇمشاق ئەزدى.

هَمَّمَ يُهَمِّمُ تَهْمِيمًا: پەپىلىدى، ئەللەيلىدى.

هَمْهَمَ يُهَمْهِمُ هَمْهَمَةً: مەخپىي سۆزلىدى، پىچىرلىدى.

هَمْهَمَ الرَّعْدُ: گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىدى.

هَمَى يَهْمِي هَمْيًا وَهَمَيَانًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

هَمَتِ الْعَيْنُ: كۆز ياش تۆكتى.

هَمَى الشَّخْصُ عَلَى وَجْهِهِ: قايمۇقۇپ يۈردى، سەرگەردان بولدى.

هَمَى الشَّيْءُ: نەرسە چۈشۈپ كەتتى؛ زايە بولدى.

«مَنْ جَاءَهُ مُسْتَفِيدًا قَاصِدًا أَدَبًا   يَجِدْهُ بَحْرًا هَمَى مِنْهُ الإِفَادَاتُ»: ئۇنىڭ قېشىغا ئەدەبىياتتىن تەلىم ئالىمەن دەپ كەلگەن ئادەم، ئۇنىڭ سۆز ئۈنچىلىرى تۆكۈلۈپ تۇرغان دېڭىز ئىكەنلىكىنى بايقايدۇ.

هِمْيَانٌ ج هَمَايِينُ: ھەميان، قاپچۇق.

هَمِيجٌ: قورسىقى ئىچىگە كىرىپ كەتكەن.

هَمِيجٌ مِنَ الظِّبَاءِ: نازۇك بەدەن ئاھۇ.

هَمِيرٌ هَمِيرَةٌ: بوۋاي؛ موماي، چىرايلىق ئاھۇ.

هِمْيَغٌ: ئۆلۈم.

هَنٌ م هَنَةٌ ج هَنَاتٌ وَهَنَوَاتٌ: نەرسە، شەيئى؛ ئىش، پىتنە-پاسات، يامانلىق.

هَذَا هَنُكَ: بۇ سىنىڭ نەرسەڭ.

«سَتَكُونُ هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ» ‹حديث›: كەلگۈسىدە پىتنە-پاساتلار يامراپ كېتىدۇ.

هُنَا: بۇ يەردە.

اِنْطَلِقْ مِنْ هُنَا: بۇ يەردىن ماڭ.

«جَلَسَ هُنَا»: بۇ يەردە ئولتۇردى.

تَعَالَ إِلَى هُنَا: بۇ يەرگە كەل.

هُنَالِكَ أُقِيمَتْ قَرْيَةٌ: بۇ يەرگە بىر يېزا بەرپا قىلىندى.

هَنَاءٌ: خۇشاللىق، شادلىق، كۆڭۈللۈك.

يَعِيشُ مَعَ عَائِلَتِهِ فِي سُرُورٍ وَهَنَاءٍ: ئائىلىسى بىلەن خۇشال-خۇرام كۆڭۈللۈك ياشاۋاتىدۇ.

هِنَاءٌ: كوكس مېيى.

هِنَافٌ: مەسخىرە قىلماق، مازاق قىلماق.

هَنَأَ يَهْنَأُ / يَهْنِأُ وَيَهْنُأُ هِنْأً وَهَنَاءَ الطَّعَامُ: تاماق مەززىلىك بولدى.

هَنَأَهُ: ئۇنى مەدھىيىلىدى.

«هَنَأَهُ وَلَدُهُ»: بالىسى ئۇنى خۇشال قىلىۋەتتى.

هَنَأَ الشَّخْصَ: تاماق بەردى.

هَنُؤَ يَهْنُؤُ هَنَاءَةً وَهَنْأً وَهَنْئَةً الشَّيْءُ: ئاسان بولدى، كۆڭۈلدىكىدەك بولدى.

هَنِئَ يَهْنَأُ هَنَأً وَهَنَاءَةً: خۇشاللاندى.

هَنِئَ بِقُدُومِ أُخْتِهِ مِنَ السَّفَرِ: ھەمشىرىسىنىڭ سەپەردىن كەلگىنىگە خۇشاللاندى.

«أَكَلَ مِنَ الطَّعَامِ حَتَّى هَنِئَ»: تاماقنى تويغۇچە يېدى.

هَنِئَ فِي: بەختلىك ھېس قىلدى.

هَنِبَ يَهْنَبُ هَنَبًا: دۆت بولدى، مەتۇ بولدى.

هَنْبَتَ يُهَنْبِتُ هَنْبَتَةً الرَّجُلُ: كىشى بوشاپ كەتتى، لەلەگشىپ يۈردى.

هَنْبَثَةٌ ج هَنَابِثُ وَهَنْبَثَاتٌ: قىيىن ئىش، مۇشكۇل ئىش، مۇجمەل گەپ، ئاپەت؛ دەرد ـ ئەلەم.

هِنْبِرٌ: تەخەي، سىرتلان.

هِنْبِرَةٌ: مادا ئېشەك، سىرتلان.

هِنْدٌ ج هُنُودٌ: ھىندىستانلىق، ھىندى.

جَزَائِرُ الْهُنُودِ الشَّرْقِيَّةِ: شەرقىي ھىندى تاقىم ئاراللىرى.

جَوْزُ الْهِنْدِ: كوكس، كوكس ياڭىقى.

هِنْدَازٌ: ئۆلچەمەك.

هِنْدَامٌ: ياسىنىش، قامەتلىك، رەتلىك، كېلىشكەن.

أَصْلَحَ فُلَانٌ هِنْدَامَهُ: پالانى ئۆزىنى تۈزەشتۈردى.

هِنْدَبٌ . هِنْدَبَاءٌ: سۈلۈ.

هَنْدَزَ يُهَنْدِزُ هَنْدَزَةً الشَّخْصُ الْأَبْنِيَةَ: بىنالارنى ئىلمىي ئاساستا لايىھىلىدى.

هَنْدَسَ يُهَنْدِسُ هَنْدَسَةً: ئىنژېنېرلىق قىلدى؛ ئۆلچىدى، پىلانلىدى.

هَنْدَسَةٌ: گېئومېتىرىيە، پىلان، لايىھە.

هَنْدَسَةٌ عَمَلِيَّةٌ: قۇرۇلۇش، ئىنشائات، بىناكارلىق.

هَنْدَسَةٌ عِلْمِيَّةٌ: قۇرۇلۇش تېخنىكىسى، قۇرۇلۇششۇناسلىق.

هَنْدَسَةُ الْمِعْمَارِ: بىناكارلىق سەنئىتى.

هَنْدَسَةُ الزِّرَاعَةِ: دېھقانچىلىق ئىلمى، ئاگرونومىيە، دېھقانچىلىق تېخنىكىسى.

هَنْدَسِيٌّ: تېخنىكىلىق، گېئومېتىرىيىلىك.

شَكْلٌ هَنْدَسِيٌّ: گېئومېتىرىيىلىك شەكىل.

مَشْرُوعٌ هَنْدَسِيٌّ: لايىھە، لايىھە سىخېمىسى.

هَنْدَمَ يُهَنْدِمُ هَنْدَمَةً: تۈزىدى، ياخشىلىدى، ئىسلاھ قىلدى، ئوڭشىدى، رەتلىدى.

هَنْدَمَ غُرْفَتَهُ: ياتىقىنى بېزىدى.

هَنْدَمَةٌ: ياسىنىش، رەتلىك، كېلىشكەن.

هِنْدُوسٌ: ھىندى دىنىغا ئېتىقاد قىلغۇچى، ھىندى دىنى مۇرىتى.

هِنْدُوسِيٌّ: ھىندى دىنى مۇرىتى.

هِنْدِيٌّ ج هُنُودٌ: ھىندىستاننىڭ، ھىندى، ھىندىستانلىق؛ ھىندى تىلى.

الْهِنْدِيُّ الْأَحْمَرُ: ھىندىئان، قىزىل تەنلىك.

دِيكٌ هِنْدِيٌّ: كۈركە توخۇ.

الْهِنْدِيُّ: ھىندى ئوكيان.

الْأَرْقَامُ الْهِنْدِيَّةُ: ئەرەب رەقىمى، ئەرەبچە سىپىر.

هَنَعَ يَهْنَعُ هَنْعًا: بويسۇندى، باش ئەگدى.

هَنَعَ الشَّيْءَ: نەرسىنى قاتلىدى.

هَنِقَ يَهْنَقُ هَنَقًا: مالال بولدى، زېرىكتى، خاتىرجەمسىزلەندى.

هَنَقٌ: مالاللىق.

هَنْكٌ: ئاۋازلارنىڭ ماسلىشىشى، گارمونىيە.

هَنَمٌ: خورما.

هَنَّ يَهِنُّ هَنًّا وَهَنِينًا: يىغلىدى، سىغىنىپ يىغلىدى.

هُنَّ: ئۇلار (ئايال جىنس ئۈچۈن).

هُنَّ عَامِلَاتٌ: ئۇلار ئايال ئىشچىلار.

هَنَّأَهُ يُهَنِّئُ تَهْنِئَةً: ئۇنى بەختلىك قىلدى، بەختكە ئېرىشتۈردى.

هَنَّأَ بِكَذَا: ئۇنى تەبرىكلىدى.

أُهَنِّئُكَ مِنْ كُلِّ قَلْبِي: سېنى چىن قەلبىمدىن تەبرىكلەيمەن.

هَنَّدَ يُهَنِّدُ تَهْنِيدًا الرَّجُلُ: ھۇۋقۇشتەك ۋارقىرىدى.

هَنَّدَ فِي الْأَمْرِ: بوشاڭلىق قىلدى، بىخەستەلىك قىلدى.

هَنَّدَ السَّيْفَ: قىلىچنى بىلىدى.

هَنَّدَ فُلَانًا: پالانىنى تىللىدى.

هَنَّفَ يُهَنِّفُ تَهْنِيفًا: ئالدىرىدى، تېنىدى، تېز بولدى، چاققان بولدى.

هَنَّى يُهَنِّي تَهْنِيَةً فُلَانًا: پالانىنى بەختلىك قىلدى.

هَنَّاكَ اللّٰهُ: ئاللاھ سېنى ئامان قىلسۇن.

هَنْهُونَةٌ: ئەللەي، ئەللەي ناخشىسى.

هِنُوٌ: ۋاقىت.

هَنِيءٌ: خۇشال، شاد ـ خۇرام؛ تەملىك، يېيىشلىك؛ ئاسان.

طَعَامٌ هَنِيءٌ: مەززىلىك تاماق.

هَنِيئًا مَرِيئًا: سالامەت بولۇڭ (تاماق يېگۈچىگە قىلىنىدىغان دۇئا).

﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئاً بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ «قۇرئان»: دۇنيادا قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىڭلار ئۈچۈن خۇشال ـ خۇرام يەڭلار ۋە ئىچىڭلار.

هَنِيئًا لَهُ بِالْبَيْتِ الْجَدِيدِ: ئۇنىڭ يېڭى ئۆيىگە مۇبارەك بولسۇن.

هُنَيْهَةٌ: بىر دەم، بىر پەس، ئاز ۋاقىت.

بَقِيَ هُنَيْهَةً: ئاز ۋاقىت قالدى.

هَنِئٌ: خۇشال، شاد ـ خۇرام.

هُوَ: ئۇ.

هُوَ ذَا: دەل ئۆزى.

كَمَا هُوَ: ئۇ بۇرۇنقىدەكلا.

«هُوَ مُعَلِّمٌ»: ئۇ ئوقۇتقۇچى.

هَوًى: ئىرادە، ئىنتىلىش، غەيرەت، نىشان، مەقسەت.

هَوَاءٌ ج أَهْوِيَةٌ: هاۋا؛ ئاتموسفېرا؛ شامال؛ هاۋا رايى؛ قورقۇنچاق؛ كىلىمات، ئىقلىم، گاز، گاز جىسىملىق.

جَدَّدَ هَوَاءَ الْغُرْفَةِ: ئۆينىڭ هاۋاسىنى يەڭگۈشلىدى.

يُحِبُّ الْعَيْشَ فِي الْهَوَاءِ الطَّلْقِ: ئۇ ساپ هاۋادا ياشاشنى ياخشى كۆرىدۇ.

اِنْطَلَقَ الطَّائِرُ فِي الْهَوَاءِ: قۇش هاۋادا ئۇچتى.

تَكْيِيفُ الْهَوَاءِ: هاۋانى تەڭشەش.

الْهَوَاءُ الْأَصْفَرُ: خولېرا، ۋابا.

الْهَوَاءُ الْجَوِّيُّ: ئاتموسفېرا.

الْهَوَاءُ الطَّلْقُ: ساپ هاۋا.

بُنْدُقِيَّةُ هَوَاءٍ: يەل مىلتىق.

عِلْمُ الْهَوَاءِ: هاۋا رايى ئىلمى، مېتېئورولوگىيە.

عِلْمُ سِلْكِ الْهَوَاءِ: ئاۋىئاتسىيەشۇناسلىق.

مِنْفَاخُ هَوَاءٍ: ناسوس.

إِنَّ الْهَوَاءَ فِي ضَوَاحِي الْمَدِينَةِ أَكْثَرُ اِنْعَاشًا حَقًّا: شەھەر ئەتراپىنىڭ هاۋاسى راستتىنلا تېخىمۇ ساپ.

هَوَاؤُهَا جَافٌّ: هاۋاسى قۇرغاق.

مِينَاءُ هَوَاءٍ: ئايرودروم، ئايروپىلان ئىستانسىسى، ئايروپورت.

هَوَائِيٌّ: هاۋانىڭ، هاۋارايىنىڭ، ئاتموسفېرانىڭ؛ گازلىق، هاۋا بېسىمى بىلەن هەرىكەتلىنىدىغان.

الْمِطْحَنَةُ الْهَوَائِيَّةُ: شامال تۈگمىنى.

سَفِينَةٌ هَوَائِيَّةٌ: هاۋا كېمىسى، دىرىژابىل.

مَرْكَبَةٌ هَوَائِيَّةٌ: ئايروپىلان.

مِضَخَّةٌ هَوَائِيَّةٌ: چاقپېلەك، شامالدۇرغۇچ.

هَوَائِيَّاتٌ: بوشلۇق، هاۋا بوشلۇقى.

هَوَادَةٌ: مۇلايىملىق، يۇمشاقلىق، كەڭچىلىك قىلماق.

فِي غَيْرِ هَوَادَةٍ: قىلچە يۈز ـ خاتىرە قىلماي.

«هُوَ يُعَامِلُ الْفُقَرَاءَ بِهَوَادَةٍ»: ئۇ كەمبەغەللەرگە يۇمشاق مۇئامىلە قىلىدۇ.

حَرْبٌ لَا هَوَادَةَ فِيهَا: رەھىمسىز ئۇرۇش، كەسكىن جەڭ.

هَوَانٌ: خارلىق، ئاھانەت.

خَلَصَ الْاِسْتِقْلَالُ الشَّعْبَ مِنَ الْهَوَانِ: مۇستەقىللىق خەلقنى خارلىقتىن قۇتقۇزدى.

هَوَانِيٌّ: ئېسىل خېنىملەردەك، كېلىشكەن، كۆركەم.

هَوَايَةٌ: جىنسىي تەلەپ، جىنسىي ھەۋەس، شەھۋانىي نەپس.

هِوَايَةٌ ج هِوَايَاتٌ: ئويۇن ـ كۈلكە، قىزىقارلىق ئىش،

قىزىقىش، ھەۋەس.

هِوَايَةُ الْمُوسِيْقِي: مۇزىكىغا قىزىقماق.

هِوَايَاتُ جَمْعِ الطَّوَابِعِ الْبَرِيْدِيَّةِ: پوچتا ماركىسى توپلاشقا قىزىقىش، پوچتا ماركىسى توپلاش ھەۋىسى.

كَانَتْ هِوَايَتُهُ قِرَاءَةُ الْكُتُبِ: ئۇنىڭ ھەۋەس قىلىدىغىنى كىتاب ئوقۇش ئىدى.

الْهِوَايَةُ تُنَاسِبُ الْكِبَارَ وَالصِّغَارَ عَلَى السَّوَاءِ: ھەۋەس قىلىش چوڭ-كىچىكلىكلەرگە ئوخشاشلا مۇناسىپ كېلىدۇ.

هَوْبٌ ج أَهْوَابٌ: كوت-كوت، يىراقلىق، ئوت يالقۇنى، مەتۇ، گالۋاك.

هُوَّتَةٌ ج هُوَتٌ: ئويمان يەر، پەس يەر.

هَوْتَةٌ: ئۇسسۇلۇق.

هَوِجَ يَهْوَجُ هَوَجًا الرَّجُلُ: ئالدىراڭغۇلۇق قىلدى، ھاماقەتلىك قىلدى.

هَوْجَاءُ ج هُوْجٌ: شاللاق ئايال، تەۋەككۈلچى؛ قارا بوران.

الْحَرْبُ الْهَوْجَاءُ: شىددەتلىك جەڭ.

«لَعِبَتْ بِالسَّفِيْنَةِ هُوْجُ الرِّيَاحِ»: بوران كېمىنى چايقىۋەتتى.

هَوْجَفٌ: ۋىلكا، ئۇچلۇق چىش.

هَوْجَلٌ ج هَوَاجِلُ: چۆل، باياۋان.

هُوْدٌ: يەھۇدىي.

هَوْدَجٌ ج هَوَادِجُ: كاجۇۋا.

هَوْدَجُ الْعَرُوسِ: تەختىراۋان.

هَوْدَةٌ ج هَوْدٌ وَهُوْدٌ: قىرغاۋۇل.

هَوْرٌ ج أَهْوَارٌ: تۆشۈك، كامار، قوي پادىسى، لاگونا.

هَوْرَةٌ ج هَوْرَاتٌ: خەۋپ، خەۋپلىك، قورقۇنچلۇق، خېيىم-خەتەر، ھالاكەت، ئۆلۈم.

هَوْزَبٌ ج هَوَازِبُ: قارچىغا، كۈچلۈك تۆگە.

هَوْزَنٌ: توپا-چاڭ.

هَوِسَ يَهْوَسُ هَوَسًا الشَّخْصُ: پاراكەندە بولدى، گاڭگىراپ قالدى، تېڭىرقاپ قالدى.

هَوَسٌ: ئېلىشىپ قالماق، ساراڭ، جۆيلۈش.

غَرِيْبٌ أَنْ يُصَابَ هَذَا الطِّفْلُ الْغَنِيّ بِهَوَسِ السَّرِقَةِ: بۇ باي بالىنىڭ ئوغرىلىققا قىزىقىپ قېلىشى ئەجەبلىنەرلىك.

أَصَابَ الْمَرْأَةَ هَوَسٌ بَعْدَ فُقْدَانِهَا لِوَلَدِهَا: ئايال بالىسىدىن ئايرىلىپ قېلىپ ئېلىنىشىپ قالدى.

الْهَوَسُ الْوَطَنِيّ: شوۋىنىزم.

هَوِسٌ: ساراڭ.

هَوْسَاءُ ج هُوْسٌ: سەۋدايى ئايال.

هَوْسَي: سەۋدايى، ساراڭ.

هَوِشَ يَهْوَشُ هَوَشًا الْقَوْمُ: قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

هَوِشَ الشَّخْصُ: پاراكەندە بولدى، گاڭگىراپ قالدى؛ جۇدەپ قورسىقى كىچىكلەپ كەتتى.

هَوْشٌ: كۆپ سان.

جَاءَ بِالْهَوْشِ وَالْبَوْشِ: نۇرغۇنلىرى كەلدى.

هَوْشَةٌ ج هَوَشَاتٌ: پاراكەندىچىلىك، تەرتىپسىزلىك، غۇلغۇلا، ئالتوپىلاڭ.

إِتَّقُوا هَوَشَاتَ السُّوْقِ: بازارنىڭ پىتنە-پاساتلىرىدىن ساقلىنىڭلار.

هَوْفٌ: ئىسسىق شامال؛ سوغۇق شامال.

هُوْفٌ: بوران، قويۇن؛ قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك؛ گالۋاك، مەتۇ.

هَوْلٌ ج أَهْوَالٌ وَهُؤُوْلٌ: قورقۇنچ.

بِالْهَوْلِ: نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق.

«شَابَ رَأْسُهُ مِنْ كَثْرَةِ مَا لَاقَاهُ مِنْ أَهْوَالٍ»: بېشىغا كەلگەن سەرگۈزەشتىلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن بېشى ئاقىرىپ كەتتى.

الْهَوْلُ أَبُو الْهَوْلِ: پىرئەۋننىڭ يولۋاس تەنلىك، شىر باشلىق چوڭ ھەيكىلى بولۇپ،

قاهىرەنىڭ ئەتراپىغا جايلاشقان.

هَوَلَةٌ: ئالۋاستى، جىن، قورقۇنچلۇق نەرسە.

هُوَلَةٌ: ئاجايىپ، غەلىتە، قورقۇنچلۇق، گۇمبە.

هَوْمَةٌ: چۆل، باياۋان.

هَوْنٌ: خارلىق، ئاھانەت؛ ئاسانلىق.

عَلَى هَوْنٍ هَوْنًا: ئاستاغىنە، ئاسانلا.

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْناً﴾ ‹قرآن›: مەرھەمەتلىك ئاللاھنىڭ بەندىلىرى زېمىندا ئۆزلىرىنى تۆۋەن تۇتۇپ، تەمكىنلىك بىلەن ماڭىدۇ.

هُوْنٌ: خارلىق، نومۇس.

﴿أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ﴾ ‹قرآن›: ئاندىن ئۇ نومۇسقا چىداپ قىزىنى ساقلاپ قالامدۇ؟

هَوَّارِيٌّ ج هَوَّارَةٌ: خەلق ئەسكىرى، پىدائىيلار، پىدائىي قوشۇن.

هَوَّتَ يُهَوِّتُ تَهْوِيْتًا بِهِ: توۋلىدى.

هَوَّتَ فُلَانٌ: پالانى ئويمانغا چۈشتى.

هُوَّةٌ ج هُوًى: ھاڭ، ئازگال.

«تَفْصِلُ بَيْنَهُمْ هُوَّةٌ عَمِيْقَةٌ»: ئۇلارنىڭ ئارىسىنى چوڭ ئازگال ئايرىپ تۇرىدۇ.

وَقَعَ فِي هُوَّةٍ: ئازگالغا چۈشۈپ كەتتى.

هَوَّدَ يُهَوِّدُ تَهْوِيْدًا الرَّجُلُ: كىشى ئاستا ماڭدى.

هَوَّدَ فِي الْكَلَامِ: ئالدىرىماي سۆزلىدى.

هَوَّدَ الشَّرَابُ فُلَانًا: شاراب پالانىنى مەست قىلدى.

هَوَّدَ الرَّجُلَ: كىشىنى يەھۇدىي قىلدى.

«هَوَّدَ مِنَ الْجَبَلِ»: تاغدىن ئاستا چۈشتى.

هَوَّرَ يُهَوِّرُ تَهْوِيْرًا الْبِنَاءَ: بىنانى ئۆرۈۋەتتى، بۇزۇۋەتتى، ۋەيران قىلىۋەتتى.

هَوَّزَ يُهَوِّزُ تَهْوِيْزًا: ئۆلدى.

هَوَّسَ يُهَوِّسُ تَهْوِيْسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سوقتى.

هَوَّسَهُ فُلَانًا: پالانىنى تەمتىرىتىپ قويدى.

هَوَّشَ يُهَوِّشُ تَهْوِيْشًا بَيْنَ الْقَوْمِ: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى، بۇزغۇنچىلىق قىلدى، قۇتراتقۇلۇق قىلدى.

هَوَّشَتِ الرِّيْحُ بِالتُّرَابِ: شامال توپىنى توزۇتتى.

هَوَّشَ الشَّخْصُ الشَّيْءَ: نەرسىنى تەردى، يىغدى.

هَوَّعَ يُهَوِّعُ تَهْوِيْعًا: زور بىلەن قەي قىلدى.

هَوَّعَ الرَّجُلَ: كىشىنى قەي قىلدۇردى.

هَوَّلَ يُهَوِّلُ تَهْوِيْلًا الْأَمْرَ: ئىشنى سەتلەشتۈرۈپ كۆرسەتتى، خۇنۇكلەشتۈردى؛ چوڭايتىپ كۆرسەتتى، مۇبالىغىلەشتۈردى، قورقۇنچلۇق قىلىپ كۆرسەتتى.

هَوَّلَهُ: ئۇنى قورقۇتۇۋەتتى.

هَوَّلَ الْأَسَدُ عَلَى الطِّفْلِ فِي حَدِيْقَةِ الْحَيَوَانِ: ھايۋانات باغچىسىدا يولۋاس بالىنى قورقۇتۇۋەتتى.

هَوَّلَ الْأَخْبَارَ: خەۋەرلەرنى كۆپتۈرۈۋەتتى.

هَوَّمَ يُهَوِّمُ تَهْوِيْمًا الرَّجُلُ: كىشى مۈگدىدى.

«هَوَّمَ الْمُسَافِرُ فِي الْقِطَارِ»: يولۇچى پويىزدا مۈگدەپ قالدى.

هَوَّنَ يُهَوِّنُ تَهْوِيْنًا الْأَمْرَ: ئىشنى ئاسانلاشتۇردى، ئاسانلاشتۇرۇپ بەردى.

هَوِّنْ عَلَيْكَ: ھودۇقما، ئۆزۈڭنى بېسىۋال.

«اللَّهُمَّ اطْوِ لَهُ البُعْدَ وَهَوِّنْ عَلَيْهِ السَّفَرَ» ‹حديث›: ئى ئاللاھ، ئۇ كىشى ئۈچۈن سەپەردىكى يىراق مۇساپىنى يېقىن قىلىپ بەرگىن، ئۇنىڭ سەپىرىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگىن.

هَوَّى يُهَوِّي تَهْوِيَةً الْغُرْفَةَ: بۆلمىنىڭ ھاۋاسىنى ئالماشتۇردى، ھاۋا ئۆتكۈزدى.

«تُهَوِّي السَّيِّدَةُ غُرَفَ بَيْتِهَا كُلَّ صَبَاحٍ»: خانىم ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئۆيىنىڭ ھاۋاسىنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىدۇ.

هَوَوِيٌّ: سۆيگۈ-مۇھەببەتكە ئائىت، ئاشىقلىق.

هَوَى يَهْوِي هَوِيًّا وَهَوَيَانًا الشَّيْءُ: نەرسە چۈشتى، چۈشۈپ كەتتى.

﴿وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى﴾ «قۇرئان»: كىمگە مېنىڭ غەزىپىم نازىل بولىدىكەن، ئۇ چوقۇم هالاك بولىدۇ.

هَوَى فِي السَّيْرِ: ئىتتىك ماڭدى.

هَوَتِ الْحِجَارَةُ مِنَ الْجَبَلِ: تاغدىن تاش چۈشۈپ كەتتى.

هَوَى يَهْوِي هُوِيًّا: شۇڭغۇدى.

هَوَى الرَّجُلُ: كىشى ئۆلدى.

هَوَتِ الرِّيحُ: شامال چىقتى، شامال قوزغالدى.

هَوَى النَّسْرُ عَلَى صَيْدِهِ: قارچىغا ئوۋغا ئېتىلدى.

هَوِيَ يَهْوَى هَوًى فُلَانًا: پالاننى ياخشى كۆرۈپ قالدى، كۆيۈپ قالدى.

هَوَى الشَّيْءَ: نەرسىگە ھەۋەس قىلدى، خۇشتار بولدى، ئۈمىد قىلدى، ئارزۇ قىلدى.

«هَوِيَ إِبْنَةَ عَمِّهِ»: تاغىسىنىڭ قىزىغا كۆيۈپ قالدى.

يَهْوَى الْمُوْسِيقَى: ئۇ مۇزىكىغا ھەۋەس قىلىدۇ.

هَوًى ج أَهْوَاءٌ: مۇھەببەت، كۆيۈك؛ خاھىش، ئېغىش.

الْهَوَى الْعُذْرِيُّ: مەنىۋى مۇھەببەت، چىن مۇھەببەت.

عَلَى هَوَاهُ: ئۆز خاھىشى بويىچە.

إِتَّبَعَ هَوَاهُ: نەپسى خاھىشىغا ئەگەشتى، خىيالىنى ئىلىم ئۈستىگە دەسسەتتى.

﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اِتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللهِ﴾ «قۇرئان»: ئاللاھ ۋەھيى قىلغان توغرا يولنى قويۇپ نەفسى خاھىشىغا ئەگەشكەن كىشىدىنمۇ ئازغۇن ئادەم بارمۇ؟

أَصْحَابُ الْأَهْوَاءِ: ئىلمىي كالام فىرقىلىرى ۋە تۈرلۈك پەلسەپە مەزھەپلىرى.

بَنَاتُ الْهَوَى: بۇزۇق ئايال، پاھىشە ئايال.

فُلَانٌ مَالِكُ هَوَاهُ: پالانى ئۆزىنى تۇتۇۋالغان، ئۆزىگە ئىگە بولىدۇ.

هَوِيسٌ: ئوي، پىكىر، خىيال.

هُوَيْنًا: ئاستاغىنە، ئالدىرىماي.

هُوَيْنَى: ئاستا، ئالدىرىماي.

هِيَ تَمْشِي الْهُوَيْنَى: ئۇ ئاستا ماڭىدۇ.

هَوِيٌّ: قۇلاقنىڭ غوڭۇلدىشى؛ تەتۈر، تەتۈرلۈك؛ ھەۋەسكار؛ ئېگىزلىك.

هُوِيَّةٌ ج هَوَايَا: چوڭقۇر قۇدۇق.

هُوِيَّةٌ: سالاھىيەت، شەخسىيەتچىلىك، ماھىيەت، خاراكتېر.

تَذْكِرَةُ الْهُوِيَّةِ. شَهَادَةُ الْهُوِيَّةِ: پۇقرالىق كىنىشكىسى، سالاھىيەت كىنىشكىسى، شەخسىي گۇۋاھنامە.

هُوِيَّةٌ مُتَوَاضِعَةٌ: ئاددىي سوۋغا.

رَجُلٌ مَجْهُوْلُ الْهُوِيَّةِ: كېلىپ چىقىشى ئېنىق ئەمەس ئادەم.

هِيَ: ئۇ، ئول.

هِيَ مُدَرِّسَةٌ: ئۇ ئايال ئوقۇتقۇچى.

هَيُؤَ يَهْيُؤُ هَيْئَةً وَهَيَاءَةً الرَّجُلُ: كىشىنىڭ شەكلى چىرايلىق بولدى.

هَيِءَ يَهْيَأُ هَيْئَةً الرَّجُلُ: كىشىنىڭ شەكلى چىرايلىق بولدى.

هِيَاجٌ: قالايمىقانچىلىق، پاراكەندىچىلىك، ئەنسىزچىلىك.

هِيَاطٌ: پاراكەندە بولماق، قالايمىقانلاشتۇرماق.

هُمْ فِي هِيَاطٍ وَمِيَاطٍ: ئۇلار پاراكەندىچىلىكتە.

هُيَامٌ: تەشنالىق، قاتتىق چاڭقاش؛ چوڭقۇر مۇھەببەت.

هَيْئَةٌ هَيْأَةٌ ج هَيْئَاتٌ: شەكىل، ھالەت، سۈرەت؛ ئۇسۇل؛ ھەيئەت؛ تەشكىلات، ئورگان، كومىتېت.

هَيْئَةُ الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى.

هَيْئَةٌ حَزِيْنَةٌ: غەمكىن كۆرۈنۈش.

هَيْئَةٌ جَمِيلَةٌ: تەقى-تۇرقى چىرايلىق.

هَيْئَةُ التَّدْرِيسِ فِي الْجَامِعَةِ: ئۇنىۋېرسىتېت ئوقۇتۇش كافېدراسى.

هَيْئَةُ تَحْرِيرِ الْمَجَلَّةِ: ژۇرنال تەھرىر ھەيئىتى.

الْهَيْئَةُ الْبِرْلَمَانِيَّةُ: پارلامېنت ئاپپاراتى.

هَيْئَةُ أَرْكَانِ الْحَرْبِ: باش شتاب.

الْهَيْئَاتُ الْمُخْتَصَّةُ: مەخسۇس ئورگانلار، مۇناسىۋەتلىك ئورگانلار.

عِلْمُ الْهَيْئَةِ: ئاسترونومىيە.

الْهَيْئَاتُ الشَّرْعِيَّةُ: قانۇن ئورۇنلىرى.

الْهَيْئَاتُ الْقِيَادِيَّةُ: رەھبىرىي ئورگانلار.

هَيْبَةٌ: قورقماق، چۆچۈمەك؛ ھۆرمەتلىمەك، بويسۇنماق؛ ھەيۋەت، سۈر.

هَيْتَ: بېرى كەل.

هَيْتَ لَكُمَا: ئىككىڭلار بېرى كەل.

هَيْتَ لَكُنَّ: سىلەر ئاياللار بېرى كېلىڭلار.

﴿وَغَلَّقَتِ الأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ﴾ «قرآن»: ئىشىكلەرنى تاقىۋېتىپ بېرى كەل، دېدى.

الْهَيْثَمُ: لاچىن، بۈركۈت چۈجىسى.

هَيْجٌ . هَيْجَا . هَيْجَاءُ: جەڭ، ئۇرۇش.

لَا يَتَكَاسَلُ فِي الْهَيْجَاءِ: ئۇ ئۇرۇشتا بوشاڭلىق قىلمايدۇ.

هَيَجَانٌ: قالايمىقانچىلىق، پاراكەندىچىلىك، ئەنسىزچىلىك.

هَيْدٌ: چوڭ، بۈيۈك.

هَيْدَانٌ: قورقۇنچاق، ھاياجانلانغۇچى.

هَيْدَبٌ: دۆت، كالۋا.

هَيْرٌ: شىمال شامىلى، شەرق شامىلى.

هِيَرٌ: شەرق شامىلى؛ كېچىنىڭ ئاز بىر قىسمى.

هَيْرَةٌ: تۈزلەڭلىك.

هِيرُوغْلِيفِيٌّ: تەسۋىرى، (شەكىللىك) يېزىقنىڭ، تەسۋىرى يېزىقلىق، ئېيروگلىف، پىكتوگراف.

هِيرُوغْلِيفِيَّةٌ: تەسۋىرىي يېزىق، شەكىللىك يېزىق.

الْكِتَابَةُ الْهِيرُوغْلِيفِيَّةُ: تەسۋىرىي يېزىق قۇرۇلمىسى.

هَيْزَعَةٌ: قورقۇپ كەتمەك، جەڭدىكى ئاللا-توۋا ئاۋاز.

هِيْشٌ هِيْشَةٌ: ئورمان، دەرەخزارلىق.

هَيْشَةٌ ج هَيْشَاتٌ: پاراكەندىچىلىك، قالايمىقانچىلىق.

هِيشَةٌ ج هِيَشٌ: بوك-باراقسان دەرەخزارلىق.

هَيْشَرٌ ج هَيَاشِرُ: ياداڭغۇ ئۇزۇنتۇرا ئادەم.

هَيْصَارٌ: شىر، يولۋاس.

هَيْصَرٌ: شىر، يولۋاس.

هَيْصَمٌ ج هَيَاصِمُ: قاتتىق، توم.

هَيْصُورٌ: شىر، يولۋاس.

هَيْضٌ: يۇمشاق، يۇمشاقلىق.

هَيْضَةٌ ج هَيْضَاتٌ: خولېرا.

أُصِيبَ الدَّجَاجُ بِالْهَيْضَةِ: مېكيان خولېرا بىلەن ئاغرىندى.

هَيْضَلٌ ج هَيَاضِلُ: چوڭ قوشۇن، قوراللىق توپ؛ جاسارەتلىك.

هَيْطَلٌ ج هَيَاطِلُ وَهَيَاطِلَةٌ: تۈلكە.

هَيْطَلَةٌ: مىس قازان.

هَيْطَلَةٌ ج هَيَاطِلُ: تۈلكە.

هَيِغَ يَهْيَغُ هَيْغًا الْعَامُ: يىل مولچىلىق بولدى.

هَيِفَتْ يَهْيَفُ هَيْفًا الْفَتَاةُ: قىز زىلۋا غونچە بوي بولدى.

هَيْفٌ: ئىسسىق شامال.

هَيْفَاءُ ج هِيفٌ وَهَيْفَوَاتٌ: زىلۋا غونچە بوي ئايال.

هَيْفَانٌ ج هَيْفَى: چاڭقاپ كەتكەن، ئۇسساپ كەتكەن.

هَيْقٌ ج أَهْيَاقٌ وَهُيُوقٌ: ئەركەك تۆگە قۇشى.

هَيْقٌ مِنَ الرِّجَالِ: ئۇزۇنتۇرا ئادەم.

هَيْقَلٌ ج هَيَاقِلُ: تۆگە قۇشى بالىسى.

هَيْقَمٌ: ئوكيان.

هَيْقَمَانِيٌّ: ئۇزۇن.

هَيْكَلَ يُهَيْكِلُ هَيْكَلَةً الزَّرْعُ: زىرائەت ئۆستى، بوي تارتتى.

هَيْكَلٌ ج هَيَاكِلُ: زور، يوغان؛ چوڭ بىنا، بۇتخانا، چېركاۋ؛ ھەيكەل، چوڭ ئىمارەت، چوڭ قۇرۇلۇش، داچا، بازا، مودېل.

الْهَيْكَلُ الْعَظْمِيُّ: ئىسكىلىت.

هَيْكَلُ الْكَنِيسَةِ: مېهراب.

شَجَرٌ هَيْكَلٌ: يوغان دەرەخ.

فَرَسٌ هَيْكَلٌ: زور ئات.

هَيْكَلُ الشُّهَدَاءِ: قۇربانلار خاتىرە ھەيكىلى.

هَيْكَلِيٌّ: ئىسكىلىتنىڭ.

هَيْكَلِيَّةٌ . طَلْقَةٌ هَيْكَلِيَّةٌ: پراكتىكا قىلىدىغان ئوق، ئوقسىز پاترون.

هَيْلٌ . هَيْلَانٌ: ئاقما قۇم.

هَيْلَمَانٌ: ھەر نەرسىنىڭ تولىسى، كۆپ، نۇرغۇن، مول، نۇرغۇن بايلىق.

جَاءَنَا بِالْهَيْلِ وَالْهَيْلَمَانِ: بىزگە نۇرغۇن مال ئېلىپ كەلدى.

هِيلُوكِبْتَرُ: تىك ئۇچار ئايروپىلان.

هِيمٌ: چاڭقاپ كەتكەن، ئۇسسۇز.

﴿فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ﴾ «قرآن»: تەشنا بولغان تۆگىلەردەك ئىچىسىلەر.

هَيْمَانٌ م هَيْمَى ج هِيَامٌ: كۆيۈپ قالغۇچى، ئاشىقى بىقارار.

هَيْمَنَ يُهَيْمِنُ هَيْمَنَةً: ئامىن، دېدى.

هَيْمَنَ الشَّخْصُ عَلَى كَذَا: كۆزەتتى، ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلدى، كونترول قىلىۋالدى.

هَيْمَنَ الْوَكِيلُ عَلَى أَمْلَاكِ الْيَتِيمِ: ۋەكىل يېتىمنىڭ مال-مۈلكىگە ئىگىدارچىلىق قىلدى.

هَيْمَنَةٌ: رەھبەرلىك قىلماق، كونترول قىلماق، كۆڭۈل بۆلمەك.

هَيْمَنَةُ الْحُكْمِ الْعَسْكَرِيِّ عَلَى الْبِلَادِ: ھەربىي ھاكىمىيەتنىڭ دۆلەتنى كونترول قىلىشى.

هَيْنٌ: ئاسان، ئوڭاي.

هَيْنَةٌ: ئوڭايلىق، ئاسانلىق، ئاستا.

إِمْشِ عَلَى هَيْنَتِكَ: ئالدىرىماي ماڭ.

عَلَى الْهَيْنَةِ: ئاسانغىنا.

هَيْنَغٌ: پاھىشە، بۇزۇق ئايال.

هَيْنَمٌ: پاختا.

هَيْنَمَةٌ: ئاللاھغا ئىلتىجا قىلماق؛ مەخپىي ئاۋاز، يوشۇرۇن ئاۋاز؛ پۇرچاقنىڭ بىر تۈرى.

هَيْهَاتَ: يىراقلاشتى، يىراق بولدى، نېمىدېگەن يىراق؟

هَيْهَاتَ أَنْ يَتِمَّ صُلْحٌ مَعَ إِسْرَائِيلَ: ئىسرائىل بىلەن كېلىشىم تۈزۈش نېمىدېگەن يىراق.

هَيُوبٌ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

هَيُولِيٌّ: تۈنجى ماددا، ماتېرىيال، ماھىيەت، ئاتوم.

هَيُومٌ: تېگىرقاپ قالغۇچى، تۈيۈق يولغا كىرىپ قالغۇچى.

هَيَّ هَيَّا تېز، چاپسان، تېز بول.

هَيَّابِنَا ماڭايلى، يۈرەيلى، كەتتۇق ئەمىسە.

هَيَّا إِلَى الْعَمَلِ: خىزمەتكە ئالدىرىغىن.

هَيَّابٌ ج هَيَّابُونَ: قورقۇنچاق، يۈرەكسىز.

إِقْتَحَمَ الْمَصَائِبَ غَيْرَ هَيَّابٍ وَلَا وَجِلٍ: ھېچقانداق قورقماستىن قىيىنچىلىقلارغا بۆسۈپ كىردى.

هَيَّأَ يُهَيِّئُ تَهْيِئَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى تەييارلىدى، ھازىرلىدى.

هَيَّأَ الطَّعَامَ فِي وَقْتِهِ: تاماقنى ئۆز ۋاقتىدا تەييارلىدى.

﴿وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَداً﴾ «قرآن»: بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنى تۈزەپ، ھىدايەت تاپقۇچىلاردىن قىلغىن.

هَيَّبَ يُهَيِّبُ تَهْيِيبًا: قورقـۇتتى، ھەيۋەتلىك كۆرسەتتى.

هَيَّتَ يُهَيِّتُ تَهْيِيتًا بِهِ: ئـۇنى چـاقىردى، ئۇنىڭغا تۈۋلىدى.

هَيَّجَهُ يُهَيِّجُ تَهْيِيجًا: ئـۇنى قوزغـىدى، ھەرىكەتلەندۈردى، ھاياجانلاندۇردى.

هَيَّجَ الشَّهِيَّةَ: ئىشتىھاسىنى قوزغىدى.

هَيَّجَ الْغَضَبَ: غەزەپلەندى، ئۇغىسىنى قايناتتى.

هَيَّجَتِ الرِّيحُ الْبَحْرَ: شامال دېڭىزنى تەۋرىتىۋەتتى.

هَيَّدَ يُهَيِّدُ تَهْيِيدًا السَّائِرَ: تېز ماڭدى.

هَيَّدَ الْأَمْرُ فُلَانًا: پالانىنى چۆچۈتۈۋەتتى.

هَيَّدَهُ: ئۇنى ئۈركىتى، تۈزىدى.

هَيَّرَهُ يُهَيِّرُ تَهْيِيرًا: ئۇنى ۋەيران قىلدى، بۇزۇۋەتتى، ئالدىراتتى.

هَيَّرَهُ: ئـۇنى يىقىتىۋەتتى، ئـۇنى تۇيـۇق يولغـا كىرگۈزۈپ قويدى.

هَيِّرٌ: شاللاق، قارام، تەۋەككۈلچى.

هَيَّصَ يُهَيِّصُ تَهْيِيصًا: خـۇش بولـۇپ كەتتـى، شادلىنىپ كەتتى.

هَيَّضَ يُهَيِّضُ تَهْيِيضًا فُلَانًا: قۇتراتتى، كۈشكۈرتتى، قوزغىدى.

هَيَّفَ يُهَيِّفُ تَهْيِيفًا: پۇرسەتنى ئۆتكۈزۈۋەتتى.

هَيَّلَ يُهَيِّلُ تَهْيِيلًا عَلَيْهِ التُّرَابَ: ئۇنىڭ ئۈستىگە توپا قويدى، توپا تاشلىدى.

هَيَّمَهُ يُهَيِّمُ تَهْيِيمًا الْحُبُّ: مۇھەببەت ئـۇنى ئاشىقى بىقارار قىلدى.

هَيِّنٌ ج أَهْوِنَاءُ: ئوڭاي، ئاسان.

﴿وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّناً وَهُوَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمٌ﴾ «قرآن»: ئـۇنى سـەل چاغلىـدىڭلار، ھـالبۇكى، ئاللاھنىـڭ نەزىرىدە ئۇ چوڭ گۇناھدۇر.

رَجُلٌ هَيِّنٌ: خار ئادەم.

و

و ‹وَاوٌ› ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 27 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «6»نى كۆرسىتىدۇ.

1. و ‹وَاوٌ›

1) باش كېلىش ئەرلىك جىنسى كاتېگورىيىسىدىكى كۆپلۈك ئۇلانما ئالماش رولىنى ئۆتەيدۇ.

مەسىلەن: ثَارُوْا: ئۇلار ئىنقىلاب قىلدى.

2) ئىككىنچى شەخس ئالماش ئەرلىك جىنسى كاتېگورىيىسىدىكى كۆپلۈك شەكلىنى بىلدۈرىدۇ.

مەسىلەن: تَخْدِمُوْنَ شَعْبَكُمْ : سىلەر ئۆز خەلقىڭلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىسىلەر.

2. ئومۇمىي باغلىغۇچى بولۇپ، ئۇيغۇر تىلىدا «ۋە»، «ھەم»، «ھەمدە»، «بىلەن» قاتارلىق مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

مەسىلەن: شَرِبْتُ الشَّايَ وَالْقَهْوَةَ: چاي ۋە قەھۋە ئىچتىم.

3. ھال جۈملىنىڭ ئارىسىدا قوللىنىلىدۇ.

مەسىلەن: جَاءَ أَحْمَدُ وَالشَّمْسُ طَالِعَةٌ: ئەھمەد دەل كۈن چىقىۋاتقاندا كەلدى.

4. بىلەن، بىللە مەنىسىدە كېلىدۇ. مەسىلەن، سِرْتُ وَالشَّاطِيْءَ : قىرغاق بىلەن ماڭدىم.

5. قەسەمنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن: وَاللهِ الْعَظِيْمِ: ئاللاھ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى،

6. «رُبَّ» بىلەن مەنىداش كېلىدۇ. مەسىلەن: وَلَيْلٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ أَرْخَى سَدْوَلَهُ عَلَيَّ: تولا دولقۇنلۇق كېچىلەر ماڭا پەردىلىرىنى چۈشۈردى.

7. «أَمَّا» نىڭ ئورنىغا ئالمىشىپ كېلىدۇ. مەسىلەن: تَحِيَّةً وَسَلَامًا وَبَعْدُ فَقَدْ وَصَلَنِى كِتَابُكَ: سالام ـ سەھەتتىن كېيىن مەقسەتكە كەلسەك خېتىڭىزدىن ۋاقىپ بولدۇم.

وَا: قايغۇ ـ ھەسرەتنى بىلدۈرىدىغان قوشۇمچە.

وَا حَسْرَتَاه: ئەپسۇس، ۋاي ئىست، ئاپلا، ۋىيەي.

وَا حَرِّ قَلْبَاه : ۋاي يۈرەك.

وَاءَلَ يُئَاوِلُ مُؤَاوَلَةً وَوِئَالًا: ئىلتىجا قىلدى.

وَابِطٌ: قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك، ئاجىز، چاكىنا ئادەم.

وَابِلٌ: قاتتىق يامغۇر.

أَمْطَرَهُ وَابِلًا مِنَ الرِّصَاصِ: ئۇنىڭغا ئوق ياغدۇردى.

أَمْطَرَهُ بِوَابِلٍ مِنَ الشَّتَائِمِ: ئۇنى تىل ـ ئاھانەتكە كۆمۈۋەتتى.

﴿فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ﴾ ‹قرآن›: قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن بولمىسا شەبنەم بىلەنمۇ قانىدىغان (بىر باغقا ئوخشايدۇ).

وَابِلَةٌ: ئوشۇق.

وَابُوْرٌ ج وَابُوْرَاتٌ: پار ياكى توك بىلەن ماڭىدىغان ماشىنا؛ پاراۋوز، ئۇسكۇنە.

وَابُوْرٌ بُخَارِيٌّ: پار ماشىنىسى.

وَابُوْرُ الْحَرْثِ تراكتور.

وَابُوْرُ الْحَرِيْقَةِ أَوِ الْمَطَافِيْءِ: ئوت ئۆچۈرۈش ماشىنىسى.

وَابُوْرُ الرُّكَّابِ: يولۇچىلار كېمىسى.

وَابُوْرُ الْحَلِيْجِ: چىگىت ئايرىش ماشىنىسى.

وَابُوْرُ الزَّلْطِ: يول چىڭداش ماشىنىسى.

وَابُوْرُ الرَّيِّ: سۇ پومپىسى.

وَابُوْرُ الْغَازِ: گاز ئوچىقى.

وَابُوْرُ بَحْرٍ: پاراخوت، موتورلۇق كېمە.

وَابُوْرُ وَرْدِيَّةٌ: كوچا تازىلاش ماشىنىسى.

وَاتَأَ يُوَاتِئُ مُوَاتَأَةً وَ وِتَاءً فُلَانًا عَلَى الْأَمْرِ: قوللىدى، قوشۇلدى.

وَاتَرَ يُوَاتِرُ مُوَاتَرَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاپ قىلدى.

وَاتَرَ الصَّوْمَ: روزىنى ئارىلاپ تۇتتى.

وَاتِنٌ ج وُتَّنٌ: يەرلىشىپ قالغان ئادەم، توختام سۇ.

وَاثَبَ يُوَاثِبُ مُوَاثَبَةً: شىددەت بىلەن ئېتىلدى.

وَاثَبَ الْأَسَدُ السَّبُعَ: يولۋاس يىرتقۇچ ھايۋان بىلەن ئېلىشتى.

وَاثَقَ يُوَاثِقُ مُوَاثَقَةً: توختام تۈزۈشتى، كېلىشىم قىلىشتى.

وَاثَقْتُكَ بِاللهِ أَنْ لَا أَفْعَلَ بِكَ سُوْءًا: ساڭا يامانلىق قىلماسلىققا ئاللاھقا ئەھدە قىلدىم.

﴿وَاذْكُرُواْ نِعْمَةَ اللّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُم بِهِ﴾ ‹قرآن›: (ئى مۇئمىنلەر!) ئاللاھنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ۋە سىلەر بىلەن بولغان مۇئاھىدىسىنى ئەسلەڭلار.

وَاثِنٌ ج وُثَّنٌ: مۇقىم، ئىزچىل.

وَاجَبَ يُوَاجِبُ مُوَاجِبَةً وَ وِجَابًا: ئۇنىڭغا ئارتتى.

وَاجِبٌ ج وَاجِبَاتٌ: ۋەزىپە، مەسئۇلىيەت، ۋاجىپ؛ قەرز؛ مۇقەررەر، چوقۇم، جەزمەن، قەتئىي.

يُؤَدِّي كُلّ وَاحِدٍ مِنَّا وَاجِبَهُ: ھەربىرىمىز ئۆز ۋەزىپىمىزنى ئورۇنلاۋاتىمىز.

وَاجِبُ الْوُجُوْدِ: ئۆز-ئۆزىدىن مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ئاللاھ.

الْوَاجِبُ النَّبِيْلُ: يۈكسەك بۇرچ.

وَاجِبٌ قَوْمِيٌّ: مىللىي بۇرچ.

الْوَسَائِلُ الْوَاجِبُ إِتْخَاذُهَا: قوللىنىشقا تېگىشلىك تەدبىرلەر.

«الْقِيَامُ بِأَرْكَانِ الْإِسْلَامِ الْخَمْسَةِ وَاجِبٌ»: ئىسلامنىڭ بەش رۇكنىنى ئادا قىلىش پەرزدۇر.

«قَامَ بِوَاجِبِهِ» مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلدى، ۋەزىپىسىنى ئادا قىلدى.

«قَصَرَ فِي وَاجِبِهِ»: ۋەزىپىنى ئورۇندىمىدى.

«عَلَى الْمُوَاطِنِ وَاجِبَاتٌ وَلَهُ حُقُوْقٌ»: گراژدانىنىڭ مەجبۇرىيىتى ۋە ھوقۇقلىرى بار.

يُؤَدِّى الطَّالِبُ وَاجِبَاتِهِ الدِّرَاسِيَّةَ فِي مَوَاعِيْدِهَا بِدِقَّةٍ وَإِتْقَانٍ: ئوقۇغۇچى ئۆزىنىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى كۆڭۈل قويۇپ ۋاقتىدا ئوبدان ئورۇنلايدۇ.

يَرُدُّ الْمُدَرِّسُ الْوَاجِبَاتِ الْمَنْزِلِيَّةَ الْمُصَحِّحَةَ إِلَى الطَّلَبَةِ: ئوقۇتقۇچى تۈزىتىلگەن ئائىلە تاپشۇرۇقلىرىنى ئوقۇغۇچىلارغا قايتۇرۇپ بېرىدۇ.

وَاجِدٌ: كەشپىياتچى، ئىجاد قىلغۇچى؛ تاپقۇچى، بىلگۈچى، بايقىغۇچى؛ باي.

وَاجِدٌ عَلَيْهِ: غەزەپلەنگۈچى.

الْوَاجِدُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، «ھەممىدىن بىھاجەت ئاللاھ» دېگەن مەنىدە.

«لَعَلَّكَ وَاجِدٌ كَلَامِيْ مَعْقُوْلًا»: مېنىڭ سۆزۈمنى ئەقىلگە مۇۋاپىق دەپ قارىشىڭ مۇمكىن.

وَاجِزٌ: ئاددىي، قىسقا، يىغىنچاق، ئىخچام.

وَاجِسٌ: ئەندىشە، خاتىرجەمسىزلىك، ئەنسىزلىك.

وَاجِفٌ: ئەنسىز، تىنچسىز، تەۋرىگۈچى.

﴿قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ﴾ ‹قرآن›: بۇ كۈندە دىللارنى قورقۇنچ باسىدۇ.

وَاجِمٌ: سۈكۈت قىلغۇچى، جىمجىت.

وَاجَهَ يُوَاجِهُ مُوَاجَهَةً: ئۇچراشتى، يۈزلەشتى، يولۇقۇشتى.

وَاجَهَهُ: ئېلىشتى.

وَاجَهَ الْجُنْدِيّ عَدُوَّهُ: ئەسكەر دۈشمىنى بىلەن ئېلىشتى.

وَاجَهَ الْخَطَرَ: خەتەرگە تاقابىل تۇردى.

سَوْفَ نُوَاجِهُ امْتِحَانًا قَاسِيًا: بىز قاتتىق سىناققا دۇچ كېلىمىز.

وَاجِهَةٌ ج وَاجِهَاتٌ: ئالدى، ئالدى تەرەپ، ئۇدۇل تەرەپ.

وَاجِهَةُ الْمِخْزَنِ: تاۋار ماللارنى تىزىش ئىشكاپى.

وَاجِهَةٌ زُجَاجِيَّةٌ: ئەينەك ئىشكاپ.

عُرِضَتْ مُخْتَلِفُ أَنْوَاعِ الْأَلْعَابِ فِي وَاجِهَةِ مَتْجَرِ الْأَطْفَالِ: ئۆسمۈرلەر ماگىزىنىنىڭ ئەينەكلىك ئىشكاپى ئىچىگە تۈرلۈك ئويۇنچۇقلار قويۇلغان.

وَاجِهَةُ الدَّارِ: قورۇنىڭ ئالدى.

وَاحٌ وَاحَةٌ ج وَاحَاتٌ: قاقاسلىق، باياۋان.

وَاحِدٌ ج وُحْدَانٌ وَ أُحْدَانٌ: يەككە، بىردىنبىر، يېگانە، تەڭدىشى يوق.

هُوَ وَاحِدُ قَوْمِهِ: ئۇ قوۋمىنىڭ يېگانىسى.

وَاحِدُ الْأَحَدِ: بىرلا ئاللاھ، تەڭداشسىز ئاللاھ.

أَتَوْ زَرَافَاتٍ وَ وُحْدَانًا: توپ-توپ ۋە بىرلەپ-بىرلەپ كەلدى.

وَاحِدٌ م وَاحِدَةٌ ج وَاحِدُونَ: بىر، بىرىنچى.

السَّاعَةُ الْوَاحِدَةُ: بىرىنچى سائەت.

﴿إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ «قرآن»: سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر ئىلاھدۇر.

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ «قرآن»: ئىنسانلار (دەسلەپتە) بىر ئۈممەت (يەنى، ھەق دىندا) ئىدى.

وَاحِدَةُ الْمُوسِيقِيِّ: ئۇدار، تاكت (مۇزىكا ئاھاڭىنىڭ ۋەزنى).

وَاحِدَةً بِوَاحِدَةٍ: بىرگەبىر.

وَاحِفٌ: قويۇق، چىرايلىق قارا چاچ، ياپيېشىل ئۆسۈملۈك.

وَاحِ: تېلېگراف ئىدارىسى.

وَاحٍ ج وَاحُونَ وَ وُحَاةٌ: ۋەھيى قىلغۇچى، ئىشارەت قىلغۇچى، ئىلھام بەرگۈچى.

وَاخَى يُوَاخِي مُوَاخَاةً: دوستلاشتى، قېرىنداش بولۇشتى.

وَادَجَ يُوَادِجُ مُوَادَجَةً فُلَانًا: ئەپلەشتى، مادارا قىلدى.

وَادَّ يُوَادُّ وِدَادًا وَمُوَادَّةً: دوست بولۇشتى، ياخشى كۆرۈشۈشتى.

﴿لَا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ «قرآن»: ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قوۋمنىڭ ئاللاھ بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقانلارنى دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمەيسەن.

وَادَعَ يُوَادِعُ مُوَادَعَةً وَ وِدَاعًا: ئەپلەشتى، ياراشتى، سۈلھى قىلىشتى.

وَادِعٌ: ھاۋالە قىلغۇچى، ئامانەت قويغۇچى.

وَادِكٌ: سېمىز، مايلىق.

وَادٍ (الْوَادِيْ) ج أَوْدِيَةٌ: جىلغا، ساي، ۋادى، ئېقىن.

وَادٍ ضَيِّقٌ: تار ساي.

هُمَا مِنْ وَادٍ وَاحِدٍ: ئۇ ئىككىسى بىر جاڭگالنىڭ بۆرىلىرى.

﴿إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ «قرآن»: ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى پەرۋەردىگارى تۇۋا ناملىق مۇقەددەس ۋادىدا چاقىردى.

«أَنْتَ بِوَادٍ وَنَحْنُ فِي وَادٍ»: يولىمىز باشقا-باشقا.

سَالَ بِهِمُ الْوَادُ: ھالاك بولدى، كەلكۈن ئېقىتىپ كەتتى.

كَصَرْخَةٍ فِي وَادٍ: پايدىسى يوق، تەسىرى يوق.

«ذَهَبَتْ نَصَائِحُهُ كَصَرْخَةٍ فِي وَادٍ»: ئۇنىڭ نەسىھەتلىرى بىكار كەتتى.

وَاذِغٌ: بۇلاق، بۇلاق سۈيى.

وَارَبَ يُوَارِبُ مُوَارَبَةً: ئالدامچىلىق قىلدى.

وَارَبَ الْبَابَ: ئىشىكنى قىيا ئاچتى.

«وَإِنْ بَايَعْتَهُمْ وَارَبُوكَ»: ئۇلار بىلەن كېلىشىم تۈزسەڭ، ئۇلار ساڭا ھىيلە ـ مىكىر ئىشلىتىدۇ.

وَارِثٌ ج وَرَثَةٌ وَ وُرَّاثٌ: ۋارىس، مىراسخور.

وَارِثٌ شَرْعِيٌّ: قانۇنلۇق ۋارىس.

﴿وَاجْعَلْنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ﴾ «قرآن»: مېنى نازۇنېمەتلىك جەننەتنىڭ ۋارىسلىرىدىن قىلغىن.

الْوَارِثُ: ئاللاھتائالانىڭ گۈزەل ئىسىم ـ سىپاتلىرىدىن بولۇپ، «مەڭگۈ باقىي بولۇپ ھەممىگە ۋارىسلىق قىلغۇچى»، دېگەن مەنىدە.

وَارِدٌ ج وَارِدُوْنَ وَ وُرَّادٌ وَ وُرُوْدٌ وَ وَارِدَةٌ: كەلگۈچى، يېتىپ كەلگۈچى؛ ئىمپورت قىلغۇچى.

﴿وَجَاءتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُواْ وَارِدَهُمْ﴾ «قرآن»: بۇ يەردىن بىر كارۋان ئۆتتى، ئۇلار سۇچىنى ئەۋەتتى.

وَارِدَاتٌ: ئىمپورت ماللار.

الْوَارِدَاتُ وَالصَّادِرَاتُ: ئىمپورت ۋە ئېكسپورت ماللار.

وَارِشٌ: كۈتۈلمىگەن مېھمان، چاقىرىلمىغان مېھمان.

وَارَعَ يُوَارِعُ مُوَارَعَةً: سۆزلەشتى، مەسلىھەتلەشتى.

وَارِفٌ: يېڭى، يۇمران، ئۇزۇن.

ظِلٌّ وَارِفٌ: ئۇزۇن سايە.

نَبَاتٌ وَارِفٌ: بولۇق ئۆسۈملۈك.

وَارِقٌ: يوپۇرماقلىق.

الْأَشْجَارُ الْوَارِقَةُ مَصْفُوفَةٌ عَلَى جَانِبَيِ الطَّرِيقِ: يولنىڭ ئىككى ياقىسىغا ياپيېشىل دەرەخلەر رەتلىك قويۇلغان.

وَارِمٌ: ئىششىغان، ئىشىشىپ قالغان، ئۆسمە.

وَارَنَ يُوَارِنُ مُوَارَنَةً فُلَانًا: يۈزلەشتى، روبىرو بولدى.

وَارِهٌ: كەڭ.

الدَّارُ الْوَارِهَةُ: كەڭ قورۇ.

وَارَى يُوَارِي مُوَارَاةً الشَّيْءَ: نەرسىنى يوشۇردى، مەخپىي تۇتتى.

وَارَى الْمَيِّتَ: مېيىتنى دەپنە قىلدى، كۆمدى.

﴿يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاساً يُوَارِي سَوْءَاتِكُمْ وَرِيشاً﴾ «قرآن»: ئى ئادەم باللىرى! سىلەرگە بىز ھەقىقەتەن ئەۋرىتىڭلارنى ياپىدىغان ۋە زىننەتلىنىدىغان لىباسنى چۈشۈردۇق.

وَارِم وَارِيَةٌ: ئۈچقۇن چىقارغۇچى، سېمىز ماي.

وَازَرَ يُوَازِرُ مُوَازَرَةً: ۋەزىر بولدى، مىنىستىر بولدى.

وَازَرَهُ عَلَى: ياردەم قىلدى.

وَازِعٌ ج وَزَعَةٌ وَ وُزَّاعٌ: مەنئى قىلغۇچى، چەكلىگۈچى، توسقۇچى؛ ھەربىي باشلىق؛ ئىت.

وَازَنَ يُوَازِنُ مُوَازَنَةً: سېلىشتۇردى، تەڭلەشتۈردى.

وَازِنٌ: جىڭچى، گىرچى؛ سالماق.

وَازَى يُوَازِي مُوَازَاةً: يۈزلەشتى، روبىرو بولدى.

وَاسِطٌ: ئىشىك، دەرۋازا.

وَاسِطَةٌ ج وَسَائِطُ: ئۇسۇل، چارە، ۋاستە؛ ۋاستىچى، شاپائەتچى.

تَحَصَّلَ فُلَانٌ عَلَى قَرْضٍ بِوَاسِطَةِ مُدِيْرِ الْبَنْكِ: بانكا باشلىقىنىڭ ۋاستە بولۇشى بىلەن قەرز ئالدى.

وَاسِطَةُ الْإِتِّصَالِ: جاسۇس، ئىشپىيون، ئالاقىچى.

وَاسِعٌ: كەڭ.

وَاسِعُ الرَّحْمَةِ: مېھىر ـ شەپقەتلىك.

سَهْلٌ وَاسِعٌ: كەڭ تۈزلەڭلىك، بىپايان دالا.

شَارِعٌ وَاسِعٌ: چوڭ كوچا، كەڭ كوچا.

«نَشَاطٌ وَاسِعُ النِّطَاقِ»: كەڭ دائىرىلىك پائالىيەت.

الْوَاسِعُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، «پەزلى، مەرھەمىتى، ئاتاسى كەڭ ئاللاھ»، دېگەن مەنىدە.

﴿إِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ (مەغپىرىتى) ھەقىقەتەن كەڭدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر.

طَرِيْقٌ وَاسِعٌ مُسْتَوِيَةٌ: تۈپتۈز، داغدام يول.

أُقِيْمَتْ اِحْتِفَالَاتٌ (جَمَاهِرِيَّةٌ) وَاسِعَةُ النِّطَاقِ: كەڭ ـ كۆلەملىك تەبرىكلەش پائالىيەتلىرى ئۇيۇشتۇرۇلدى.

وَاسِقٌ ج وَاسِقَاتٌ وَ وِسَاقٌ: ھامىلدار، ئېغىر ئاياغ.

نَاقَةٌ وَاسِقٌ: بوغاز تۆگە.

وَاسَى يُوَاسِي مُوَاسَاةً: ياردەم بەردى، خەيرخاھلىق قىلدى.

وَاشٍ ج وُشَاةٌ وَ وَاشُوْنَ: سۇخەنچى، تۆھمەتخور، چېقىمچى؛ توقۇمىچىلىق ئىشچىسى؛ ئالتۇنچى، زەرگەر.

وَاصِبٌ: ھەمىشە، داۋاملىق، دائىم.

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار دائىملىق ئازابقا قالىدۇ.

وَاصَلَ يُوَاصِلُ وِصَالًا وَ مُوَاصَلَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى داۋاملاشتۇردى.

وَاصَلَهُ: ئۇنىڭغا چاپلاشتى، بىرلەشتى.

وَاصَلَ سَعْيَهُ: ھەرىكىتىنى داۋاملاشتۇردى.

«وَاصَلَ الصِّيَامَ»: روزىنى ئۈزۈلدۈرمەي تۇتتى.

«وَاصَلُوْا الْإِضْرَابَ عَنِ الطَّعَامِ»: داۋاملىق ئاچلىق ئېلان قىلدى.

«تُوَاصِلُ جُهْدَهَا بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ»: ئۇ كېچە ـ كۈندۈز تىرىشماقتا.

وَاضِيءٌ ج وَضَأَةٌ: پاكىز، تازا.

وَاضِحٌ: مەشھۇر، ئاتاقلىق؛ ئاشكارا، ئوچۇق، روشەن، ئايدىڭ.

غَيْرُ وَاضِحٍ: مۈجمەل، تۇتۇق، چۈشىنىكسىز.

«فُلَانٌ وَاضِحُ الْحَسَبِ» پالانى نەسەبى پاك.

مِنَ الْوَاضِحِ أَنَّ النَّصْرَ قَرِيْبٌ: غەلىبىنىڭ يېقىنلىقى ئېنىق.

«الْأَمْرُ وَاضِحٌ وُضُوْحَ الشَّمْسِ فِي رَائِعَةِ النَّهَارِ»: ئىش كۈن تىكلەشكەن چاغدىكى قۇياشتەك ئوچۇق.

وَاضَعَ يُوَاضِعُ مُوَاضَعَةً: ئۇنىڭغا قوشۇلدى، ماقۇل بولدى.

وَاضِعٌ: تۇغۇتلۇق ئايال، چۆمبەلسىز ئايال.

وَاضِعٌ م وَاضِعَةٌ: قويغۇچى، ئورۇنلاشتۇرغۇچى.

وَاضِعُ الْكِتَابِ: يازغۇچى، ئاپتور.

وَاضِعُ الْيَدِ: ئىشغالىيەتچى، ئىگىلىۋالغۇچى.

وَاطٌ: ۋات (توكنىڭ).

وَاطَأَ يُوَاطِئُ مُوَاطَئَةً: ماقۇل بولدى، قوشۇلدى.

﴿يُحِلّونَهُ عَاماً وَيُحَرِّمُونَهُ عَاماً لِّيُوَاطِؤُواْ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ﴾ ‹قرآن›: ئۇلار ئاللاھ ھارام قىلغان ئايلارنىڭ سانىغا مۇۋاپىقلىشىش ئۈچۈن ئۇنى بىر يىل ھالال قىلسا، ئىككىنچى يىلى ھارام قىلىدۇ.

وَاطِيءٌ: پەس، تۆۋەن.

صَوْتٌ وَاطِيءٌ: پەس ئاۋاز.

وَاطَنَ يُوَاطِنُ مُوَاطَنَةً الْقَوْمُ: ئاما بىلەن بىر يۇرتتا ياشىدى.

وَاظَبَ يُوَاظِبُ مُوَاظَبَةً: داۋاملاشتۇردى، ھەمىشە بولدى.

«يُوَاظِبُ عَلَى الصَّلَاةِ»: ئۇ نامازنى تاشلىمايدۇ.

«وَاظَبَهُ عَلَى خِدْمَةِ فُلَانٍ»: ئۇنى پالانىنىڭ خىزمىتىگە زورلىدى.

وَاعَدَ يُوَاعِدُ مُوَاعَدَةً: ۋەدىلەشتى، توختاملاشتى.

﴿وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ ‹قرآن›: ئۆز ۋاقتىدا مۇساغا قىرىق كېچە (كۈتكەندىن كېيىن تەۋراتنى نازىل قىلىشنى) ۋەدە

قىلدۇق.

«وَاعَدَهُ الْمَوْضِعَ أَوِ الْوَقْتَ»: ئۇنىڭ بىلەن بىرەر جاي ياكى بىر ۋاقىتنى ۋەدىلەشتى.

وَاعِدٌ: ۋەدىلەشكۈچى، توختاملاشقۇچى.

وَاعِرٌ: ئوڭغۇل-دوڭغۇل، ئويمان-دۆڭ، كاتاڭ، قورقۇتقۇچى، قورقۇنچلۇق.

وَاعِظٌ ج وَاعِظُونَ وَ وُعَّاظٌ: نەسىھەت قىلغۇچى، ۋەز-نەسىھەت قىلغۇچى، ۋەزخان.

﴿قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار ئېيتتى: «نەسىھەت قىلامسەن، قىلمامسەن بىزگە بەرىبىر ئوخشاش».

وَاعِيَةٌ: ئاڭلىقلىق، ئاۋاز، چۇقان.

الْوَاعِيَةُ الْخَفِيَّةُ: يوشۇرۇن ئاڭ.

﴿لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ﴾ «قۇرئان»: سىلەرگە ئۇنى ئىبرەت قىلىش ئۈچۈن، تۇتۇۋالىدىغان قۇلاقلارنىڭ ئۇنى تۇتۇۋېلىشى ئۈچۈن (بىز شۇنداق قىلدۇق).

وَاعٍ (الْوَاعِي) ج وُعَاةٌ: ئاڭلىق، ئىدراكلىق، چۈشەنچىسى چوڭقۇر.

وَاغِرٌ: غەزەپلەنگۈچى، ئاچچىقلانغۇچى.

وَاغِشٌ: پارازىت قۇرت، تەييارتاپ.

وَاغِلٌ: چاقىرىلمىغان مېھمان.

وَافِدٌ ج وَافِدُونَ وَ وَفْدٌ وَ وُفُودٌ وَ أَوْفَادٌ: كەلگۈچى، قەدەم تەشرىپ قىلغۇچى.

«تُرَحِّبُ بِالْبَشَاشَةِ كُلَّ وَقْتٍ جُمُوعَ الْوَافِدِينَ مِنَ الضُّيُوفِ»: سەن قەدەم تەشرىپ قىلغان مېھمانلارنى دائىم ئىللىق چىراي قارشى ئالىسەن.

مَرَضٌ وَافِدٌ: تارقىلىشچان كېسەل.

وَافِرٌ م وَافِرَةٌ: كۆپ، مول، يېتەرلىك، تولۇق؛ سېمىز قوينىڭ قۇيرۇقى.

سَنَةٌ وَافِرَةُ الْمَحْصُولَاتِ: مول ھوسۇل يىلى.

وَافَقَ يُوَافِقُ مُوَافَقَةً: ماسلاشتى، ئۇيغۇنلاشتى، مۇۋاپىق كەلدى.

وَافَقَهُ فِي الطَّرِيقِ: يولدا ئۇچرىشىپ قالدى.

وَافَقَهُ فِي الشَّيْءِ أَوْ عَلَيْهِ: بىرلىككە كەلدى.

وَافَقَهُ عَلَى رَأْيِهِ: ئۇنىڭ پىكرىگە قوشۇلدى.

لَقَدْ نَاقَشَ الْمَنْدُوبُونَ قَرَارَ الْمُؤْتَمَرِ وَ وَافَقُوا عَلَيْهِ: ۋەكىللەر قۇرۇلتاينىڭ قارارىنى مۇزاكىرە قىلدى ۋە ئۇنى ماقۇللىدى.

وَافَقَهُ: ئۇنىڭغا ئۇيغۇن كەلدى.

هَذَا لَا يُوَافِقُنِي: بۇ ماڭا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ.

وَافَقَ عَلَى الْمَشْرُوعِ: پىلانغا قوشۇلدى.

وَافِلٌ: يېتەرلىك، تولۇق.

قَصَبٌ وَافِلٌ: پىشقان قومۇچ، سۇلۇق قومۇچ.

وَافَى يُوَافِي مُوَافَاةً: تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالدى.

وَافَى الْمَكَانَ: جايغا يېتىپ باردى.

وَافَتْهَا الْمَنِيَّةُ: ئۇنىڭغا ئۆلۈم كەلدى.

«وَافَاهُ الْمَوْتُ»: ئۇنىڭغا ئۆلۈم كەلدى.

«وَافَاهُ الْأَجَلُ الْمَحْتُومُ»: ئۇنىڭغا پۈتۈلگەن ئەجەل كەلدى.

وَافٍ: تولۇق، يېتەرلىك.

غَيْرُ وَافٍ: يېتەرسىز، تولۇقسىز.

وَاقَعَ يُوَاقِعُ مُوَاقَعَةً: ئۇرۇشتى، سوقۇشتى.

وَاقَعَ الْأُمُورَ: ئىشلارنى بېجىردى.

وَاقَعَ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلدى.

وَاقِعٌ ج وُقُوعٌ وَ وُقَّعٌ: چۈشۈپ كەتكۈچى؛ پەيدا بولغۇچى، يۈز بەرگۈچى، ۋەقە.

أَمْرٌ وَاقِعٌ: ئەمەلىيەت.

﴿وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ﴾ «قۇرئان»: (ياخشى ئەمەللەرنى) مۇكاپاتلاش، (يامان ئەمەللەرنى) جازالاش چوقۇم بولىدىغان ئىشتۇر.

«طَائِرٌ وَاقِعٌ عَلَى الشَّجَرَةِ»: دەرەختكە قونۇۋالغان

قۇش.

فِي وَاقِعِ الْأَمْرِ: ئەمەلىيەتتە.

«نُسُورٌ وُقَّعٌ عَلَى الْجَبَلِ»: تاغقا قونىدىغان بۈركۈتلەر.

وَاقِعَةٌ ج وَاقِعَاتٌ: ئەمەلىي ۋەقە، ھەقىقىي ۋەقە.

وَاقِعَةٌ ج وَقَائِعُ: ھادىسە، ۋەقە، ئۆزگىرىش؛ مۇسىبەت، ئاپەت، ئۇرۇش.

وَقَائِعُ الدَّعْوَى: ئەنزە ئەھۋالى.

نَقَلَ التِّلْفِزِيُونُ وَالْإِذَاعَةُ وَقَائِعَ الْإِحْتِفَالِ فِي حِينِهِ: تېلېۋىزور ۋە رادىئو تەبرىكلەش ئەھۋالىنى ئۆز ۋاقتىدا يەتكۈزدى.

الْوَاقِعَةُ: قىيامەت.

﴿فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە چوڭ ئىش (يەنى، قىيامەت) يۈز بېرىدۇ.

وَاقِعِيٌّ: ئەمەلىيەت، ۋەقەلىك، رېئاللىق.

الْمَذْهَبُ الْوَاقِعِيُّ: رېئالىزم.

مُعَالَجَةُ الْمُشْكِلَاتِ وَفْقًا لِلظُّرُوفِ الْوَاقِعِيَّةِ: مەسىلىلەرنى ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ ھەل قىلىش كېرەك.

وَاقِفٌ ج وَاقِفُونَ: تۇرغۇچى، ئۆرە تۇرغۇچى.

وَاقِفُ الْوَقْفِ: ۋەخپە قىلغۇچى.

وَاقٍ (الْوَاقِي): قوغدىغۇچى، ھىمايە قىلغۇچى، مۇھاپىزەتچى، مۇداپىئە قىلغۇچى.

دِرْعٌ وَاقٍ: ساۋۇت، دۇبۇلغا.

﴿مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ﴾ «قرآن»: ساڭا ھېچقانداق ياردەم بەرگۈچى ۋە سېنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن ساقلىغۇچى بولمايدۇ.

«أَشْجَارٌ وَاقِيَةٌ مِنَ الرِّيحِ»: ئىھاتە ئورمانلىقى.

«نَزَلَ الْجُنْدِيُّ مِنَ الطَّائِرَةِ بِالْمِظَلَّةِ الْوَاقِيَةِ»: ئەسكەرلەر ئايروپىلاندىن بىخەتەرلىك پاراشوتى بىلەن چۈشتى.

وَاكَأَ يُوَاكِئُ مُوَاكَأَةً عَلَى يَدَيْهِ: ئىككى قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ دۇئا قىلدى.

وَاكَبَ يُوَاكِبُ مُوَاكَبَةً عَلَى الْأَمْرِ: ئىشنى داۋاملاشتۇردى.

«وَاكَبَ الشَّخْصَ الْمَوْكِبَ»: توپ بىلەن بىللە ماڭدى.

وَاكِفٌ: يامغۇر.

وَاكَلَ يُوَاكِلُ مُوَاكَلَةً الْقَوْمَ: قوۋم بىر-بىرىگە يۆلەندى.

وَالِدٌ ج وَالِدُونَ: ئاتا، دادا.

الْوَالِدَانِ: ئاتا-ئانا.

﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ «قرآن»: پەرۋەردىگارىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى ۋە ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى.

وَالِدَةٌ ج وَالِدَاتٌ: ئاپا، ئانا.

﴿اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى وَالِدَتِكَ﴾ «قرآن»: ساڭا ۋە سېنىڭ ئاناڭغا بەرگەن نېمىتىمنى ئەسلىگىن.

وَالَسَ يُوَالِسُ مُوَالَسَةً: ساختا قىلدى، ئالدىدى.

وَالَفَ يُوَالِفُ مُوَالَفَةً: ئىناق بولۇشتى، يېقىنلاشتى.

وَالِهٌ: تېڭىرقاپ قالغۇچى، ھودۇقۇپ قالغۇچى.

وَالَى يُوَالِي مُوَالَاةً: ئەگەشتى، دوستلاشتى.

وَالَى الرَّجُلَ: كىشىگە ياردەم بەردى، قوللىدى.

وَالَى الْعَمَلَ: ئىشنى داۋاملاشتۇردى.

وَالٍ (الْوَالِي) ج وُلَاةٌ: ھاكىم؛ ۋالىي، ئۆلكە باشلىقى.

وُلَاةُ الْأُمُورِ: ئىش بېشىدىكىلەر.

﴿وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ﴾ «قرآن»: ئۇلارغا ئازابنى دەپئى قىلىدىغان ئاللاھدىن باشقا ئىگىمۇ بولمايدۇ.

وَامَقَ يُوَامِقُ مُوَامَقَةً الرَّجُلَانِ: بىر-بىرىنى ياخشى كۆرۈشۈپ قالدى.

وَانَحَ يُوَانِحُ مُوَانَحَةً فُلَانًا: پالانىغا لايىقلاشتى،

قوشۇلدى، ماقۇللىدى.

وَانٍ: سەل قارىغۇچى، كېچىكتۈرگۈچى، بوشاڭلىق قىلغۇچى.

وَانٍ م وَانِيَةٌ: ئاجىز، بوش.

نَسِيمٌ وَانٍ: مەيىن شامال.

وَاهَ وَاهِ وَاهًا وَاهًا لَهُ: نېمىدېگەن ياخشى! ۋاي ئىسىت، پاھ.

«وَاهًا عَلَى مَا فَاتَ»: ۋاي ئىسىت، ۋاي خۇدايىمەي.

وَاهِبٌ: سوۋغا بەرگۈچى، ھەدىيە قىلغۇچى.

وَاهَسَ يُوَاهِسُ مُوَاهَسَةً: تېز ماڭدى، ئالدىراپ ماڭدى؛ جىددەللەشتى.

وَاهَسَهُ: ئۇنى خورلىدى.

وَاهِمٌ: خاتالاشقۇچى، خاتا ئويلاپ قالغۇچى، خاتا چۈشەنگۈچى.

وَاهِمَةٌ: تەسەۋۋۇر قىلىش قابىلىيىتى، خىيال؛ فانتازىيە.

وَاهِنٌ ج وُهُنٌ: ئاجىز، زەئىپ.

وَاهِنَةٌ: رېماتىزم.

وَاهٍ ج وَاهُونَ وَ وُهَاةٌ م وَاهِيَةٌ: ئاجىز، زەئىپ، كۈچسىز، ئەرزىمەس؛ بوش.

﴿وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ﴾ «قرآن»: ئاسمان يېرىلىدۇ، بۇ كۈندە ئاسمان (قالايمىقانلىشىپ) ئاجىزلىشىپ كېتىدۇ.

«حُجَّةٌ وَاهِيَةٌ لَا تُعْتَمَدُ»: كېرەككە كەلمەيدىغان ئىشەنچسىز گەپ.

وَاوِي ج وَاوِيَةٌ: چىلبۆرە.

وِئَارٌ: گۈرجەك، كۈرەك.

وِئَامٌ: ماس، مۇۋاپىق، مۇناسىپ، لايىق، ماس كەلمەك، مۇۋاپىق كەلمەك.

«قَدْ دَعَوْتَ الْوَرَى إِلَى الْخَيْرِ وَالإِصْلَاحِ وَالْحُبِّ وَالإِخَاءِ وَالْوِئَامِ»: شۈبھىسىزكى، سەن كىشىلەرنى ياخشىلىققا، ئىسلاھاتقا، مېھىر - مۇھەببەتكە، قېرىنداشلىققا ۋە ئىناقلىققا چاقىردىڭ.

«لَوْ لَا الْوِئَامُ لَهَلَكَ الْأَنَامُ»: ئىناقلىق بولمىسا كىشىلەر ھالاك بولاتتى، بىرلىك بولماي تىرىكلىك بولماس.

عَاشَ فِي وِئَامٍ مَعَ جِيْرَانِهِ: قوشنىلىرى بىلەن ئەپ ياشىدى.

وَأَبَ يَئِبُ وَأْبًا وَإِبَةً فُلَانٌ: بېشىنى ساڭگىلاتتى، بېشىنى تۆۋەن سالدى.

وَأَبَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن ھايا قىلدى.

وَئِبَ يَوْئَبُ وَأَبًا: غەزەپلەندى، ئاچچىقلاندى.

وَئْبٌ م وَئْبَةٌ: چوڭقۇر قودۇق.

وَأْبَةٌ: ۋەئبە (سىغىم بىرلىكى بولۇپ، 32.9 لىترغا تەڭ).

وَأْجٌ: قاتتىق ئاچلىق.

وَأَدَ يَئِدُ وَأْدًا بِنْتَهُ: قىزىنى تىرىك كۆمدى.

وَأَدَ الْحَاكِمُ الْحُرِّيَّاتِ: ھۆكۈمران ئەركىنلىكنى بوغدى.

وَأْدُ الْبَنَاتِ: قىزلارنى تىرىك كۆمىدىغان ئادەت؛ ئۆرۈلۈپ چۈشكەن تامنىڭ ئاۋازىدەك ئاۋاز.

وَأَرَ يَئِرُ وَأْرًا وَإِرَةً الرَّجُلَ: قورقۇتتى.

وَأَرَ فُلَانًا: پالاننى يامانلىققا ئىتتىربۇەتتى.

وُؤْرَةٌ ج وُأَرٌ / أُوَرٌ: ئوچاق.

وَأَصَ يَئِصُ وَأْصًا بِهِ الْأَرْضَ: يەرنى قاڭدىدى.

وَأَطَ يَئِطُ وَأْطًا الشَّيْءَ: نەرسىنە قوزغالدى، ھەرىكەتلەندى.

وَأَطَ الْقَوْمَ: قوۋمنى زىيارەت قىلدى.

وَأَلَ يَئِلُ وَأْلًا وَ وَئِيلًا وَ وُؤُولًا: يوشۇرۇندى، پاناھلاندى.

وَأَلَ مِنْ كَذَا: بۇنىڭدىن نېرى تۇردى، بۇنىڭدىن قاچتى.

«وَآلَ إِلَى اللهِ»: ئاللاھغا سېغىندى، ئىلتجا قىلدى.

وَأَلَ الشَّخْصُ إِلَى الْمَكَانِ: جايغا ئالدىرىندى.

وَأْلٌ: پاناھگاھ، پاناھلىنىدىغان جاي.

وَأَمَ يَأَمُ وَئْمًا: ماس كەلدى، مۇۋاپىق كەلدى.

وَءِمَتِ الْمَرْأَةُ صَوَاحِبَاتِهَا: ئايال دوستلىرىنى دورىدى.

وَأْوَأَ يُوَأْوِأُ وَأْوَأَةً الْكَلْبُ: ئىت قاۋىدى.

وَأَيَ يَئِيُ وَأْيًا: ۋەدە قىلدى.

وَأْيٌ: ۋەدە قىلماق.

لَا خَيْرَ فِي وَأْيٍ إِنْجَازُهُ بَعْدَ لَأْيٍ: ۋاقتىدا ئورۇندالمىغان ۋەدىدە خەيرىيەت يوق.

وَئِيدٌ: ئاستا، ئالدىرىماي، سالماقلىق بىلەن، تىرىك كۆمۈۋېتىلگەن قىز.

وَئِيدًا: ئاستا، ئالدىرىماي.

مَشَى مَشْيًا وَئِيدًا: ئالدىرىماي ماڭدى.

وَئِيدَةٌ: تىرىك كۆمۈۋېتىلگەن قىز، تۆگىنىڭ بورقىرىشى.

جَاءَ بِخُطًى وَئِيدَةٍ: ئاستا قەدەم بېسىپ كەلدى.

وَئِيصَةٌ: توپ، جامائە.

مَا يُدْرَى أَيُّ الْوَئِيصَةِ هُوَ: ئۇلارنىڭ قايسى خەلق ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايدۇ.

وَبَاءٌ ج أَوْبِئَةٌ: تارقىلىشچان يۇقۇملۇق كېسەل، ۋابا، خولېرا، چۇما.

وَبَائِيٌّ: تارقىلىشچانلىق، تارقىلىشچانلىق (كېسەللىكنىڭ).

مَرَضٌ وَبَائِيٌّ: تارقىلىشچان كېسەل.

وَبَاءٌ مُسْتَوْطِنٌ: يەرلىك كېسەل.

وَبَاءٌ وَافِدٌ: يۇقۇملۇق كېسەل.

عِلْمُ الْأَوْبِئَةِ: تارقىلىشچان كېسەللىكلەر ئىلمى.

وَبَالٌ: نەم ھاۋا، تىنچىق ھاۋا، ناچار ھاۋا؛ زىيان-زەخمەت؛ ئېغىر ئاقىۋەت.

﴿ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ﴾ «قرآن»: قىلمىشىنىڭ ۋابالىنى تېتىغانلارغا...

وَبَأَ يَوْبَأُ وَبْأً: ئىشارەت قىلدى.

وَبَأَ الْمَتَاعَ: مالنى يىغىشتۇردى.

وَبَأَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تەييارلىدى.

وَبِئَ يَوْبَأُ وَبَأً و وَبَاءً: ۋابا كېسىلىگە دۇچار بولدى.

وَبِئَ الْبَلَدُ: ۋابا تارقالدى.

وَبُؤَ يَوْبُؤُ وِبَاءً و وَبَاءَةً و إِبَاءً و إِبَاءَةً: ۋابا كېسىلىگە دۇچار بولدى، ۋابا كېسىلى تارقالدى.

وَبَأٌ ج أَوْبَاءٌ: تارقىلىشچان يۇقۇملۇق كېسەل، ۋابا، چۇما، خولېرا.

وَبَّ يَوُبُّ وَبًّا: ھۇجۇمغا تەييارلاندى.

وَبَّاصٌ: پارقىراق، يالتىراق.

الْوَبَّاصُ: ئاي.

وَبَّخَ يُوَبِّخُ تَوْبِيخًا: ئەيىبلىدى، كايىدى، مالامەت قىلدى.

وَبَّخَ الْمُعَلِّمُ التِّلْمِيذَ عَلَى إِهْمَالِهِ: ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىنىڭ دەرسكە سەل قارىغانلىقىغا كايىدى.

وَبَتَ يَبِتُ وَبْتًا بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، يەرلەشتى.

وَبِدَ يَوْبَدُ وَبَدًا فُلَانٌ: پالانىنىڭ ھالى خارابلاشتى.

وَبِدَ الثَّوْبُ: كىيىم كونىراپ كەتتى.

وَبِدَ الْيَوْمُ: كۈن قىزىپ كەتتى.

وَبِدَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا غەزەپلەندى.

وَبَرَ يَبِرُ وَبْرًا بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، يەرلەشتى.

وَبِرَ يَوْبَرُ وَبَرًا: مويلۇق بولدى، تۈكلۈك بولدى.

وَبْرٌ ج وُبُورٌ و وِبَارٌ و وِبَارَةٌ: توشقان.

وَبَرٌ ج أَوْبَارٌ: تىۋىت.

أَهْلُ الْوَبَرِ: كۆچمەن، بەدەۋى.

﴿وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا﴾ «قرآن»: سىلەرگە قويلارنىڭ يۇڭلىرىدىن، تۆگىلەرنىڭ يۇڭلىرىدىن، ئۆچكىلەرنىڭ

يۈڭلىرىدىن ئۆي جاھازىلىرىنى (يەنى، سىلەر
كىيىــــــدىغان ۋە ئۆيــــــۈڭلارنى
سەرەمجانلاشتۇرىدىغان نەرسىلەرنى) قىلىپ
بەردى.

أَخَذَ الشَّيْءَ بِوَبَرِهِ: ھەممىنى ئالدى.

وَبْرٌ م وَبْرَةٌ: تىۋىت.

وَبِشَ يَوْبَشُ وَبَشًا: تىرناقتا ئاق پەيدا بولدى.

وَبَشٌ ج أَوْبَاشٌ: لۈكچەك، جېدەلخور، ساياق.

وَبَشُ الْكَلَامِ: بىكارگەپ، قۇرۇق گەپ، پەسكەش
سۆز، يوق گەپ.

«مَا بِهَذِهِ الْأَرْضِ إِلَّا أَوْبَاشٌ مِنْ شَجَرٍ أَوْ نَبَاتٍ»: بۇ
يەردە تارقاق دەرەخ ياكى ئوت-چۆپلەر بار
ئىدى.

وَبَصَ يَبِصُ وَبْصًا وَ وَبِيصًا الشَّيْءُ: چاقنىــــدى،
يالتىرىدى.

وَبَصَ الْبَرْقُ: چېقىن چاقتى.

وَبَصَتِ الْأَرْضُ: زېمىندا ئوت-چۆپ قويۇق بولدى.

وَبِصَ يَوْبَصُ وَبَصًا: تېتىك بولدى، روھلۇق بولدى،
جانلاندى.

وَبِصٌ م وَبِصَةٌ: تېتىك، جانلىق، روھلۇق، ئاكتىپ.

وَبَغَ يَوْبِغُ وَبْغًا: ئەيىبلىدى، كايىدى، مالامەت
قىلدى، قارا چاپلىدى.

وَبَقَ يَبِقُ وَبْقًا وَ وُبُوقًا: يوقالدى، ھالاك بولدى،
خاراب بولدى.

وَبِقَ يَوْبَقُ وَبَقًا وَ مَوْبِقًا: يوقالدى، ھالاك بولدى.

وَبِقَتِ الْإِبِلُ فِي الطِّينِ: تۆگە پاتقاققا پېتىپ قالدى.

وَبَلَ يَبِلُ وَبْلًا وَ وُبُولًا السَّمَاءُ: يامغۇر قاتتىق ياغدى.

وَبَلَهُ: ئۇنى توختىماي ئۇردى.

وَبُلَ يَوْبُلُ وَبَلًا وَ وَبَالًا وَ وُبُولًا وَ وَبَالَةً الْمَكَانُ: جاي
نەملىك بولدى.

وَبُلَ الشَّيْءُ: نەرسە قاتتىق بولدى، شىددەتلىك
بولدى.

وَبُلَ الْمَرْتَعُ: ئوتلاقنىڭ مۇھىتى بۇزۇلدى.

وَبْلٌ: قاتتىق يامغۇر.

وَبْنَةٌ: ئەزىيەت، زىيان، ئاچلىق.

وَبِهَ / وَبَهَ يَوْبَهُ وَبْهًا وَ وَبَهًا وَ وُبُوهًا: پەخەس بولدى،
ئېھتىيات قىلدى، كۆڭۈل قويدى.

لَا يَوْبَهُ بِهِ أَوْ لَهُ: ئەھمىيەتسىز، ئەرزىمەس، دىققەت
قىلىنمايدىغان.

وَبِيءٌ: يۇقۇملانغان، ۋابا كېسىلىگە دۇچار بولغان.

وَبِيلٌ: ئــاقىۋىتى ئېغىــر، ئېغىــر ئــاقىۋەت؛
ئۆللەتلىك، زىيانلىق، زىيانكەش؛ كالتەك،
توقماق.

﴿فَأَخَذْنَاهُ أَخْذاً وَبِيلاً﴾ «قرآن»: شۇنىڭ بىلەن ئۇنى
قاتتىق جازالىدۇق.

وَبِيلَةٌ: توقماق، كالتەك؛ بىر باغلام ئوتۇن.

وَتَأَ يَتَأُ وَتْأً فِي مَشْيَتِهِ: ئېغىر ماڭدى، سۆرىلىپ
ماڭدى.

وَتَّدَ يُوَتِّدُ تَوْتِيدًا الْوَتَدُ: قوزۇق پۇختا بولدى.

وَتَّدَ الشَّخْصُ الْوَتَدَ: قوزۇق قاقتى، قوزۇقنى
چىڭىتتى.

وَتَّرَ يُوَتِّرُ تَوْتِيرًا الْقَوْسَ: ياغا زەي تارتتى.

وَتَّرَ الصَّلَاةَ: ۋىتىر ناماز ئوقۇدى.

وَتَحَ يَتِحُ وَتْحًا الْعَطَاءَ: سوۋغىنى ئاز بەردى،
كېمەيتىپ بەردى.

وَتَخَ يَتِخُ وَتْخًا فُلَانًا بِالْعَصَا: تاياق بىلەن ئۇردى.

وَتَخَةٌ: پاتقاق، لاي.

وَتَدَ يَتِدُ وَتْدًا وَتِدَةً الْوَتَدُ: قوزۇق مۇستەھكەم بولدى.

وَتَدَ الشَّخْصُ الْوَتَدَ: قوزۇق قاقتى.

وَتَدٌ ج أَوْتَادٌ: قوزۇق.

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَاداً وَالْجِبَالَ أَوْتَاداً﴾ «قرآن»:
زېمىننى بىسات قىلمىدۇقمۇ؟ تاغلارنى قوزۇق
قىلمىدۇقمۇ؟

أَوْتَادُ الْبِلَادِ: دۆلەت ئەربابلىرى.

أَوْتَادُ الْأَرْضِ: تاغلار.
أَوْتَادُ الْفَمِ: چىشلار.
وَتِدَةُ الْأُذُنِ: قۇلاق مونچىقى.
وَتَرَ يَتِرُ وَتْرًا وَتِرَةً الْقَوْسَ: ئوقياغا زەي تارتتى.
وَتَرَ الشَّخْصَ: زىيان-زەخمەت يەتكۈزدى، قورقۇتۇۋەتتى.
وَتَرَ الْعَدَدَ: سانىنى تاق قىلدى، سانىنى كېمەيتىۋەتتى.
﴿وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەر بىلەن بىرگىدۇر، ئاللاھ ھەرگىز ئەمەللىرىڭلارنى كېمەيتىۋەتمەيدۇ.
وَتَرَ الصَّلَاةَ: ۋىتىر نامىزى ئوقۇدى.
وَتَرَ الشَّخْصَ حَقَّهُ: ھەققىنى كېمەيتىۋەتتى.
وِتْرٌ ج أَوْتَارٌ: تاق، تاق سان.
جَاءَ وِتْرًا: تاق كەلدى، يالغۇز كەلدى.
صَلَاةُ الْوِتْرِ: ۋىتىر نامىزى.
الْوِتْرُ: ھارپا كۈنى، ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، «يېگانە ئاللاھ» دېگەن مەنىدە.
﴿وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾ «قرآن»: قۇربانلىق كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن قەسەمكى، ...
«إِنَّ اللَّهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ» «حديث»: ئاللاھ تاقتۇر، تاقنى ياخشى كۆرىدۇ.
وَتَرٌ ج أَوْتَارٌ و وِتَارٌ: يىپ، سىم، تار.
وَتَرُ الْآلَةِ الْمُوسِيقِيَّةِ: مۇزىكىنىڭ تارىسى.
وَتَرُ الْعَضَلَةِ: پەي، سىڭىر.
وَتَرَةٌ ج وَتَرٌ و وَتَرَاتٌ: قۇلاق كۆمۈرچىكى.
وَتَرِيٌّ / وِتْرِيٌّ: تاق سانلىق، تارلىق، كىرچىلىك.
عَدَدٌ وِتْرِيٌّ: تاق سان.
وَتْشٌ: ئاز، ئاز مىقداردا، رەزىل ئادەم، چاكىنا ئادەملەر.
وَتَغَ يَوْتَغُ وَتَغًا: يامان ئىشلارنى قىلدى، بۇزۇقچىلىق قىلدى، قاتتىق ئاغرىدى.
وَتِغَ فُلَانٌ: چىرىكلەشتى.
وَتَمَ يَوْتَمُ وُتُومًا بِالْمَكَانِ: جايلاشتى، ماكانلاشتى.
وَتَنَ يَتِنُ وَتْنًا و وُتُونًا بِالْمَكَانِ: جايلاشتى، ماكانلاشتى.
وَتِيرَةٌ: ئۇسۇل، قائىدە؛ بوشىشىش، بوشاڭلىق.
وَتِيرَةُ الْأَنْفِ: قاڭشار.
وَتِيرَةُ الْعَمَلِ: خىزمەت ئۇسۇلى.
عَلَى وَتِيرَةٍ وَاحِدَةٍ: بىر ئاھاڭدا، بىرلا مۇقامدا.
عَلَى وَتِيرَةٍ وَاضِحَةٍ: روشەن، ئېنىق، ئوچۇق.
«اِسْتَمَرَّ فِي عَمَلِهِ عَلَى هَذِهِ الْوَتِيرَةِ»: ئىشنى مۇشۇ يوسۇندا داۋاملاشتۇردى.
مَا فِي عَمَلِهِ وَتِيرَةٌ: ئۇنىڭ ئىشىدا بوشاڭلىق يوق.
وَتِينٌ ج أَوْتِنَةٌ و وُتُنٌ: ئائورتا تومۇرى، جان تومۇر.
﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾ «قرآن»: ئاندىن ئۇنىڭ ئاساسىي قىزىل تومۇرىنى كېسىپ تاشلايتتۇق.
وَثَاقٌ / وِثَاقٌ ج وُثُقٌ: كويزا، كىشەن، قوۋۇق، تاقاق.
﴿وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ﴾ «قرآن»: ھېچ ئەھەدى ئاللاھ باغلىغاندەك باغلىيالمايدۇ.
وَثَائِقِيٌّ: ھۆججەتلىك.
فِلْمٌ وَثَائِقِيٌّ: ھۆججەتلىك فىلىم.
وَثَأَ يَثَأُ وَثْأً: سوقۇلۇپ يارىلاندى، زەخىملەندى.
وَثَأَ يَدَهُ: قولىنى قايرىۋالدى، قولىنى چىقىرىۋالدى.
لَقَدْ وَثَأَ ذِرَاعَهُ: بىلىكىنى قايرىۋەتتى.
وَثِئَ يَوْثَأُ وَثَأً و وَثْأً و وُثُوءًا: يارىلاندى، زەخىملەندى.
وَثْءٌ وَثَأَةٌ: سوقۇلماق، يارىلانماق، زەخىملەنمەك.
وَثَبَ يَثِبُ وَثْبًا و وُثُوبًا و وُثْبَانًا و وِثَابًا و وَثِيبًا و وَثِبَةً: سەكرىدى، تاقلىدى، ئاتلىدى، روھلاندى.
وَثَبَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئېتىلدى، تاشلاندى.
وَثَبَ الرِّيَاضِيِّ وَثْبَةً رَائِعَةً: تەنھەرىكەتچى قالتىس

سەكرىۋەتتى.

وَثَبَ إِلَى الْمَكَانِ الْعَالِيْ: ئېگىزگە سەكرىدى.

وَثَبَ عَلَى الشَّخْصِ: يەگدى، يىگىۋالدى.

وَثْبٌ وُثْبَانٌ: سەكرىمەك، تاقلىماق.

الْوَثْبُ الْعَالِي: ئېگىزگە سەكرەش.

وَثْبَةٌ ج وَثَبَاتٌ: بىر قېتىم سەكرەش، يۈكسىلىش، ئەڭ يۇقىرى نۇقتا.

وَثْبَةٌ كُبْرَى: چوڭ سەكرەش.

وَثْبَةُ الْفِكْرِ: ئىلغار ئىدىيە.

وَثْبَةٌ تَحْرِيرِيَّةٌ: ئازادلىق ھەرىكىتى.

وَثْبَةٌ عَرَوِيَّةٌ: موللاق ئاتماق.

وِثْبَةٌ: سەكرەش ھالىتى.

وَثَّابٌ: سەكرىگەك.

وَثَّبَ يُوَثِّبُ تَوْثِيبًا: ئۇنى سەكرەتتى.

وَثَّرَ يُوَثِّرُ تَوْثِيرًا: يۇمشاق قىلدى، يۇمشاق تەييارلىدى.

وَثَّقَ يُوَثِّقُ تَوْثِيقًا: پۇختىلىدى، مۇستەھكەملىدى.

وَثَّقَ الْوَثِيقَةَ: ھۆججەتنى تەستىقلىدى، ئېتىراپ قىلدى.

وَثَّلَ يُوَثِّلُ تَوْثِيلًا: پۇختىلىدى، مۇستەھكەملىدى.

وَثَّلَ الْمَالَ: مال توپلىدى.

وَثُجَ يَوْثُجُ وَثَاجَةً: قېلىنلاشتى، قويۇقلاشتى.

وَثُرَ يَثِرُ وَثْرًا: يۇمشاق قىلدى، ئەۋرىشىم قىلدى.

وَثُرَ يَوْثُرُ وَثَارَةً الْفِرَاشُ: تۆشەك يۇمشاق بولدى.

وَثُرَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال سەمرىپ كەتتى.

وَثْرٌ: يۇمشاق، ئەۋرىشىم.

وَثَغَ يَثِغُ وَثْغًا رَأْسَهُ: بېشىنى يېرىۋەتتى.

وَثَفَ يَثِفُ وَثْفًا الْقِدْرَ: قازاننى قازان ئاسقۇچقا ئاستى.

وَثِقَ يَثِقُ ثِقَةً وَ وُثُوقًا وَ مَوْثِقًا بِهِ: ئۇنىڭغا ئىشەندى.

وَثِقَ فِي كَلَامِهِ: ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشەندى.

وَثُقَ يَوْثُقُ وَثَاقَةً الشَّيْءُ: نەرسە مۇستەھكەم بولدى، پۇختا بولدى، ئىشەنچلىك بولدى.

وَثُقَ الصَّدَاقَةُ بَيْنَهُمَا: ئۇلارنىڭ دوستلۇقى چىڭ بولدى.

يُوْثَقُ بِهِ: ئىشەنچلىك، ئىشىنىشكە بولىدىغان.

مَصَادِرُ يُوْثَقُ بِهَا: ئىشەنچلىك مەنبەلەر.

وُثْقَى: ئەڭ ئىشەنچلىك.

الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى: مۇستەھكەم تۇتقا.

﴿فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ «قرآن»: ئۇ سۇنماس مەھكەم تۇتقىنى تۇتقان بولىدۇ.

وَثَلَ يَثِلُ وَثْلًا الْمَكَانَ: جايغا يېتىپ باردى.

وَثَلٌ: چىگە ئارغامچا.

وَثَمَ يَثِمُ وَثْمًا الْحَيَوَانُ: يۈگۈردى، چاپتى.

وَثَمَ الْحَشِيشَ: ئوت-چۆپ يىغدى.

وَثَمٌ: ئازلىق، كەملىك.

وَثَنَ يَثِنُ وَثْنًا الشَّيْءَ بِالْمَكَانِ: ئورۇنلاشتى، مۇقىملاشتى.

وَثَنٌ ج أَوْثَانٌ وَ وُثُنٌ: بۇت.

﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾ «قرآن»: سىلەر بۇتلاردىن ئىبارەت نىجىستىن ساقلىنىڭلار.

وَثَنِيٌّ ج وَثَنِيُّونَ م وَثَنِيَّةٌ: بۇتپەرەس.

الْوَثَنِيَّةُ: بۇتپەرەسلىك.

وُثُوبٌ: سەكرىمەك، تاقلىماق.

اِسْتَعَدَّ لِلْوُثُوبِ: سەكرەشكە تەييارلاندى.

وَثِيبٌ: سەكرىمەك، تاقلىماق.

وَثِيجٌ: قېلىن، قويۇق، زىچ.

ثَوْبٌ وَثِيجٌ: سىپتا توقۇلغان رەخت.

وَثِيجَةٌ: ئۈيۈپ قالغان سۈت، قويۇق ئوت-چۆپ، مايلىق سۆكەك، پاتقاقلىق.

وَثِيرٌ: يۇمشاق، ئەۋرىشىم.

سَرِيرٌ وَثِيرٌ: يۇمشاق كارىۋات.

وَثِيرٌ م وَثِيرَةٌ: سېمىز ئادەم.

وَثِيغَةٌ: ئازغىنە يامغۇر، قويۇق ئوت-چۆپ.

وَثِيقٌ ج وِثَاقٌ: پۇختا، مۇستەھكەم.

وَثِيقُ التَّرْكِيبِ: تېنى ساغلام.

اِتِّصَالٌ وَثِيقٌ: قويۇق مۇناسىۋەت.

وَثِيقَةٌ ج وَثَائِقُ: ھۆججەت، ئىسپات؛ نىزامنامە.

وَثِيقَةُ الزَّوَاجِ: تويى خېتى، نىكاھلىنىش گۇۋاھنامىسى.

وَثِيقَةُ الْمِلْكِيَّةِ: يەر خېتى.

عُهُودٌ وَثِيقَةٌ: مۇستەھكەم ئەھدىلەر.

وَثِيقَةُ تَأْمِينٍ: كېپىللىك خېتى.

وَثِيقَةُ سَفَرٍ: يول خېتى.

كَتَبَ مُلَاحِظَاتٍ إِرْشَادِيَّةً عَلَى الْوَثِيقَةِ: ھۆججەتكە تەستىق سالدى.

وَثِيلٌ ج وَثَائِلُ: چىگە ئارغامچا.

وَثِيمٌ: سېمىز، گۆشلۈك.

وَثِيمَةٌ ج وَثَائِمُ: تاش، چاقماق تېشى؛ قورۇق ئوت-چۆپ.

وِجَاءٌ ج أَوْجِيَةٌ: قاپچاق، خالتا.

وِجَارٌ / وَجَارٌ ج أَوْجِرَةٌ: غار، ئۆڭكۈر.

وَجَارَةٌ: قىسقا، ئىخچام.

وَجَاهٌ / وِجَاهٌ: ئۇدۇلىدا، ئالدىدا.

وَجَاهَةٌ: كۆرۈنەرلىك، ئاتاق، نوپۇز، ئابرۇي، شۆھرەت.

ذُو وَجَاهَةٍ: ئاتاقلىق، ئابرۇيلۇق.

لَهُ وَجَاهَةٌ فِي قَوْمِهِ: ئۇنىڭ قوۋمى ئىچىدە ئابرۇيى بار.

وَجَأَ يَوْجَأُ وَجْأً بِالسِّكِّينِ: پىچاقنى قالايمىقان تىقتى.

وَجَبَ يَجِبُ وُجُوبًا وَجْبَةً: لازىم بولدى، كېرەك بولدى، ۋاجىپ بولدى، پەرز بولدى.

يَجِبُ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: ئىش ئۇنىڭغا تېگىشلىك بولدى.

«وَجَبَ الصَّوْمُ عَلَى الْمُسْلِمِ»: روزا تۇتۇش مۇسۇلمانغا پەرز بولدى.

لَمْ تَعْمَلْ جَيِّدًا كَمَا يَجِبُ: تېگىشلىك دەرىجىدە ياخشى ئىشلىمىدىڭ.

وَجَبَ يَجِبُ وَجْبًا / وِجْبًا وَ وَجَبَانًا وَ وَجِيبًا الْقَلْبُ: يۈرەك سالدى.

وَجَبَ يَجِبُ وَجْبًا وَ وُجُوبًا الْعَيْنُ: كۆز ئولتۇرۇشۇپ كەتتى.

وَجَبَ يَجِبُ وَجْبَةً: يىقىلدى، ئۆرۈلدى، چۈشۈپ كەتتى.

﴿فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا﴾ «قۇرئان»: ئۇلار بوغۇزلىنىپ جېنى چىققاندا ئۇلارنى يەڭلار.

وَجْبَةٌ ج وَجَبَاتٌ: بىر قېتىملىق تاماق؛ بىر قېتىم چىش.

نَأْكُلُ ثَلَاثَ وَجَبَاتٍ يَوْمِيًّا: بىر كۈندە ئۈچ ۋاخ تاماق يەيمىز.

وَجْبَةُ الصَّبَاحِ: ناشتىلىق.

وَجَّ يَوُجُّ وَجًّا: ئالدىرىدى، قاچتى.

وَجَّتِ النَّارُ: ئوت يالقۇنجىدى.

وَجَّبَ يُوَجِّبُ تَوْجِيبًا الْأَمْرَ عَلَيْهِ: مەسئۇلىيەتنى ئۇنىڭ ئۈستىگە ئارتتى.

وَجَّهَ يُوَجِّهُ تَوْجِيهًا الشَّيْءَ: نەرسىنى بىر تەرەپكە ئايلاندۇردى.

وَجَّهَ سَفِينَتَهُ إِلَى الشِّمَالِ: كېمىنى شىمال تەرەپكە بۇرىدى.

﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ «قۇرئان»: مەن ھەقىقەتەن ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقان زاتقا يۈزلەندىم.

وَجَّهَهُ إِلَى التَّخَصُّصِ فِي الْإِعْلَامِيَّاتِ: ئۇنى ئاخباراتچىلىقتا مۇتەخەسسىسلىشىشكە يېتەكلىدى.

وَجَّهَ إِلَيْهِ تُهْمَةً: ئۇنىڭغا تۆھمەت چاپلىدى.

وَجَّهَ الْكَلَامَ إِلَيْهِ: سۆزنى ئۇنىڭغا بۇرىدى.

وَجَحَ يَجِحُ وُجُوحًا الشَّيْءُ: ئاشكارا بولدى، روشەن بولدى.

وَجَحٌ: ئۆڭكۈر، ئازگال؛ پاناهگاھ.

وَجَدَ يَجِدُ وَجْدًا بِشَخْصٍ: ياخشى كۆرۈپ قالدى.

إِنَّهُ لَيَجِدُ بِفُلَانَةٍ وَجْدًا شَدِيْدًا: ئۇ پالانى ئايالغا قاتتىق كۆيۈپ قاپتۇ.

وَجَدَ يَجِدُ مُوْجِدَةً: غەزەپلەندى، ئاچچىقلاندى.

وَجَدَ يَجِدُ وَجْدًا وَجِدَةً وَ وُجْدَانًا: تاپتى، بىلدى، بايقىدى، ھېس قىلدى، سەزدى.

وَجَدَ ضَالَّتَهُ: يىتتۈرۈپ قويغان نەرسىنى تاپتى.

﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى﴾ ‹قرآن›: سېنى قايمۇققان بىلىپ ھىدايەت قىلمىدىمۇ؟

«وَجَدَ الْهِدَايَةَ فِي كِتَابِ اللهِ»: ھىدايەتنى ئاللاھنىڭ كىتابىدا تاپتى.

وَجَدَ أُنَاسًا كَثِيْرِيْنَ: نۇرغۇن كىشىلەرنى ئۇچراتتى.

وُجِدَ وُجُوْدًا: مەۋجۇت بولدى، بارلىققا كەلدى.

وَجَدَ يَجِدُ وُجُوْدًا الشَّيْءَ: ئۇقتۇردى، بىلدۈردى.

وَجَدَتُ كَلَامَهُ صَادِقًا: ئۇنىڭ سۆزىنىڭ راست ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم.

وَجِدَ يَوْجَدُ وَجْدًا: ياخشى كۆرۈپ قالدى.

وِجْدٌ وُجْدٌ: كۈچ، قۇدرەت، قابىلىيەت؛ كۈچلۈك مۇھەببەت، قىزغىن سۆيمەك؛ خۇشاللىق.

﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُم مِّن وُجْدِكُمْ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارنى قۇدرىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە ئۆزۈڭلار ئولتۇرۇۋاتقان جايىڭلارنىڭ بىر قىسمىدا ئولتۇرغۇزۇڭلار.

وَجْدٌ: غەزەپلىنىش، ئاچچىقلىنىش.

وَجْدٌ وُجْدٌ: تاپماق، بىلمەك، بايقىماق.

وِجْدَانٌ: بىۋاستە سېزىش، بىۋاستە بايقاش؛ تاپماق، بىلمەك؛ غەزەپلەنمەك، ۋىجدان.

الْوِجْدَانُ الْبَاطِنُ: ئاڭسىز، ئاڭسىزلىق، ئىختىيارسىز.

وِجْدَانِيٌّ ج وِجْدَانِيَّاتٌ: ۋىجدانلىق، بىۋاسىتە سېزىملىق.

الْوَجْذُ ج وِجَاذٌ وَ وِجْذَانٌ: كۆل، تاغ ئۈستىدىكى كۆلچەك.

وَجَرَ يَجِرُ وَجْرًا: ئۇنىڭغا دورا يېگۈزدى.

وَجَرَ فُلَانًا: پالانىنى يىرگەندۈردى، بىزار قىلدى.

وَجِرَ يَوْجَرُ وَجَرًا مِنْ كَذَا: ئۇنىڭدىن قورقتى.

وَجَرٌ ج أَوْجَارٌ: غار، ئۆڭكۈر.

وَجْرَةٌ ج أَوْجَارٌ: ئازگال.

وَجَزَ يَجِزُ وَجْزًا الْكَلَامَ: سۆزنى قىسقارتتى، سۆزنى قىسقا قىلدى.

وَجُزَ يَوْجُزُ وَجَازَةً وَ وُجُوْزًا الْكَلَامُ: سۆز ئىخچام بولدى.

وَجْزٌ: قىسقا، ئىخچام؛ ئاددىي، يىغىنچاق.

وَجَسَ يَجِسُ وَجْسًا: يوشۇرۇندى، مۆكۈۋالدى؛ قورقتى، قورقۇپ چۆچۈپ كەتتى.

وَجَسَ خِيْفَةً مِنْ هَذَا الْأَمْرِ: بۇ ئىشتىن قورقۇپ چۆچۈپ كەتتى.

وَجَسَ يَجِسُ وَجَسًا وَ وَجَسَانًا: قورقتى، قورقۇپ كەتتى، ئەنسىرىدى.

وَجْسٌ: قورقۇش، ئەنسىرەش، خەۋپسىرەش؛ يوشۇرۇن ئاۋاز.

وَجِعَ يَوْجَعُ وَجَعًا: ئاغرىدى، ئاغرىپ قالدى، ئەلەم تارتتى.

وَجَعٌ ج أَوْجَاعٌ وَ وِجَاعٌ: ئاغرىق، كېسەل.

وَجَفَ يَجِفُ وَجْفًا وَ وَجِيْفًا وَ وُجُوْفًا: تەۋرەندى، داۋالغۇدى؛ پاراكەندە بولدى، ئەنسىرىدى.

وَجَفَ يَجِفُ وَجِيْفًا الْقَلْبُ: يۈرەك سالدى.

وَجَفَ يَجِفُ وَجْفًا وَ وَجِيْفًا الْفَرَسُ: ئات چاپتى.

وَجِلَ يَوْجَلُ وَجَلًا: قورقتى، ئالاقزادە بولدى، تەشۋىشلەندى.

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ‹قرآن›: پەقەت ئاللاھ ياد ئېتىلسە، دىللىرىدا قورقۇنچ پەيدا بولىدىغان... كىشىلەرلا كامىل

مۆئمىنلەردۇر.

«وَعَظَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوْبُ وَذَرِفَتْ مِنْهَا الْعُيُوْنُ» ‹حديث›: رەسۇلۇللاھ بىزگە شۇنداق بىر ۋەز-نەسىھەت قىلدىكى، ئۇنىڭدىن قەلبلەر لەرزىگە كەلدى ۋە كۆزلەردىن ياش قۇيۇلدى.

وَجَلٌ ج أَوْجَالٌ: قورقۇنچ، خەۋپ.

وَجِلٌ ج وَجِلُوْنَ وَ وِجَالٌ م وَجِلَةٌ ج وَجِلَاتٌ: قورققۇچى.

﴿وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) قايتىپ بارىدىغانلىقلىرىدىن دىللىرى قورقۇپ تۇرىدىغان كىشىلەر...

وَجَمَ يَجِمُ وَجْمًا وَ وُجُوْمًا: داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى؛ چىرايى تۇتۇلۇپ كەتتى.

وَجَمَ لِفُلَانٍ: پالانىغا ماتەم تۇتتى.

وَجْمٌ: قاپىقى سېلىنماق، قوشۇمىسى تۈرۈلمەك.

وَجِمٌ: جىمجىت، سۈكۈت قىلغۇچى.

وَجَنَ يَجِنُ وَجْنًا بِالشَّيْءِ: ئېتىۋەتتى، تاشلىۋەتتى.

وَجَنَ الْوَتَدَ: قوزۇق قاقتى.

وَجَنَ الْقَصَّارُ الثِّيَابَ: كىيىمنى سوقتى.

وَجْنَةٌ ج وَجَنَاتٌ: مەڭز، قوۋۇز.

وَجَهَ يَجِهُ وَجْهًا فُلَانًا: پالانىنىڭ يۈزىگە ئۇردى.

وَجَهَ الشَّخْصَ: كىشىدىن يۈزلۈك بولۇپ كەتتى.

وَجُهَ يَوْجُهُ وِجَاهَةً: مەرتىۋىلىك بولدى، ئابرۇيلۇق بولدى.

وَجْهٌ ج وُجُوْهٌ وَ أَوْجُهٌ: يۈز، چىراي، سەۋەب، ئۇسۇل؛ مەنە؛ مەقسەت؛ سىرتقى كۆرۈنۈش؛ تەرەپ.

وَجْهًا بِوَجْهٍ: يۈزمۇيۈز.

كَأَنَّهُ جَالِسٌ أَمَامَكَ وَجْهًا لِوَجْهٍ: ئۇ سېنىڭ ئالدىڭدا يۈزمۇيۈز ئولتۇرغاندەك.

﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾ ‹قرآن›: قايسى تەرەپكە يۈزلەنسەڭلارمۇ، ئۇ ئاللاھنىڭ تەرىپى (يەنى، سىلەرگە ئىختىيار قىلىنغان قىبلىسى)دۇر.

مَاءُ الْوَجْهِ: يۈز، ئابرۇي.

خَشِيَ أَنْ يَفْقِدَ مَاءَ وَجْهِهِ: يۈزى چۈشۈپ كېتىشىدىن قورقتى، يۈزىنى تۆكۈۋېلىشتىن ئەنسىرىدى.

مِنْ غَيْرِ وَجْهِ حَقٍّ: سەۋەبسىز، ئاساسسىز.

وَجْهُ الْأَرْضِ: يەر يۈزى.

وَجْهُ الْبَحْرِ: دېڭىز يۈزى.

وَجْهُ الشَّبَهِ: ئوخشاپ كېتىدىغان نۇقتا.

وَجْهُ الْقَدَمِ: پۇتنىڭ دۈمبىسى.

وَجْهُ الْكَلَامِ: سۆزنىڭ قىسقىسى.

وَجْهُ الثَّوْبِ: رەختنىڭ ئوڭى، كىيىمنىڭ تېشى.

وَجْهٌ مُسْتَعَارٌ: چۈمپەردە، نىقاب.

وَجْهُ النَّهَارِ: كۈندۈز.

بِوَجْهِ الْإِجْمَالِ: قىسقىچە، يىغىنچاقلىغاندا، ئومۇمەن.

بِوَجْهِ التَّقْرِيْبِ: تەخمىنەن.

بِوَجْهٍ مَّا بِوَجْهٍ مِنَ الْوُجُوْهِ: ئامال قىلىپ.

عَلَى الْوَجْهِ الْآتِي: تۆۋەندە، تۆۋەندىكىچە.

عَلَى وَجْهِ الْعُمُوْمِ: ئومۇمەن، يىغىپ ئېيتقاندا.

عَلَى وَجْهِ الْخُصُوْصِ: خۇسۇسەن، بولۇپمۇ.

عَلَى وَجْهِ التَّحْقِيْقِ: ئېنىق قىلىپ ئېيتقاندا.

عَلَى وَجْهِ الدِّقَّةِ: دەل، ئەتراپلىق.

عَلَى وَجْهٍ آخَرَ: باشقىچە ئۇسۇل بويىچە، باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا.

لِوَجْهِ اللهِ: ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن؛ ھەقسىز، پۇلسىز.

فِي وَجْهِهِ: ئۇنىڭ ئالدىدا، ھۇزۇرىدا.

بِوَجْهَيْنِ: ئىككى يۈزلىمىلىك.

«إِبْتَسَمَ / ضَحِكَ فِي وَجْهِهِ»: ئۇنى قىزغىن قارشى

ئالدى.

أَدَارَ وَجْهَهُ لَهُ: ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى.

«أَغْلَقَ الْبَابَ فِي وَجْهِهِ»: ئۇنى ئۈمىدسىز قايتۇردى.

بَيَّضَ اللهُ وَجْهَهُ: ئاللاھ ئۇنىڭ يۈزىنى يورۇق قىلسۇن (بىرەر ياخشى ئىش قىلغانلارغا قارىتا ئېيتىلىدۇ).

«صَانَ مَاءَ وَجْهِهِ»: ئابرۇيىنى ساقلىدى.

فَعَلَهُ لِوَجْهِهِ: ئۇنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن قىلدى.

«يُسَاعِدُ الْفُقَرَاءَ لِوَجْهِ اللهِ»: ئۇ كەمبەغەللەرگە ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن ياردەم قىلىدۇ.

«لَا يُسْأَلُ بِوَجْهِ اللهِ إِلَّا الْجَنَّةُ» ‹حديث›: ئاللاھنىڭ نامى بىلەن پەقەت جەننەتلا سورىلىدۇ.

«لَا وَجْهَ لَهُ مِنَ الصِّحَّةِ»: ئۇ توغرا ئەمەس.

«طَرَقَ الْمَوْضُوعَ مِنْ كُلِّ أَوْجُهِهِ»: ماۋزۇدا ئەتراپلىق توختالدى.

بَيَّنْ وَجْهَ الْخُطُورَةِ فِي هَذَا التَّصَرُّفِ: بۇ ھەرىكەتنىڭ خەتەرلىك تەرىپىنى كۆرسىتىپ بەرگىن.

وَجْهٌ: نىشان، تەرەپ.

وِجْهَةٌ: تەرەپ، يۈزلىنىدىغان جاي، مەقسەت.

وِجْهَةُ النَّظَرِ: كۆزقاراش.

﴿وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا﴾ ‹قرآن›: ھەر ئۈممەتنىڭ يۈز كەلتۈرىدىغان تەرىپى بار.

كَانَتْ وِجْهَتُهُ مَكَّةَ الْمُكَرَّمَةَ: ئۇنىڭ كۆزلەيدىغان جايى مەككە مۇكەررەمەدۇر.

قَدَّمَ وِجْهَةَ نَظَرِهِ: كۆزقارىشىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

«ضَلَّ وِجْهَةَ أَمْرِهِ»: نىشاندىن ئازدى.

وَجْهِيٌّ: يۈزنىڭ، چىرايىنىڭ، تاشقى كۆرۈنۈشلۈك.

وُجُوبٌ: لازىم، زۆرۈر.

وُجُودٌ: تاپماق، بىلمەك، بايقىماق؛ ماھىيەت، مەۋجۇدىيەت، بارلىق.

كُلِّيُّ الْمَوْجُودِ: ھەممە يەردە بار.

عَدَمُ وُجُودٍ: يوق، مەۋجۇت ئەمەس.

«ظَهَرَتِ السَّيَّارَةُ الْجَدِيدَةُ لِلْوُجُودِ»: يېڭى تىپتىكى ماشىنا بارلىققا كەلدى.

«بَرَزَ إِلَى الْوُجُودِ»: مەيدانغا چىقتى، بارلىققا كەلدى.

غَابَ عَنِ الْوُجُودِ: خۇدىنى يوقاتتى.

الْوُجُودُ الْإِجْتِمَاعِيُّ: ئىجتىمائىي مەۋجۇدىيەت.

وُجُودِيٌّ ج وُجُودِيُّونَ: مەۋجۇدىيەتكە ئىشەنگۈچى، ماتېرىيالىست.

وُجُورٌ: سۇيۇق دورا.

وُجُوزٌ: قىسقا، ئىخچام.

وَجُومٌ: قاپىقى سېلىنماق.

بِوَجُومٍ: غەمكىن ھالدا، قاپىقى ئېچىلماي.

وَجِيَ يَوْجَي وَجًى: پۇت قاپىرىپ كەتتى.

وَجِيبَةٌ: ۋەزىپە، كۆتۈرە.

وَجِيبَةُ الْعَامِلِ الزِّرَاعِيِّ: يېزا ئىگىلىك ئىشچىسىنىڭ ۋەزىپىسى.

وَجِيزٌ: ئاددىي، قىسقا، ئىخچام، يىغىنچاق.

عِبَارَةٌ وَجِيزَةٌ: ئىخچام ئىبارەت.

جَاءَ بَعْدَ فَتْرَةٍ وَجِيزَةٍ: ئازغىنە ۋاقىتتىن كېيىن كەلدى.

وَجِيعٌ: ئازاب، ئازابلىق، ئەلەملىك.

وَجِيهٌ ج وُجَهَاءُ م وَجِيهَةٌ ج وَجِيهَاتٌ و وَجَائِهُ: ئاتاقلىق، ئابرۇيلۇق، نوپۇزلۇق.

سَبَبٌ وَجِيهٌ: ئورۇنلۇق سەۋەب.

فَبَرَّأَهُ اللهُ مِمَّا قَالُوْا وَكَانَ عِنْدَ اللهِ وَجِيهًا: ئاللاھ مۇسانى ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىدىن (يەنى، تۆھمەتلىرىدىن) ئاقلىدى، مۇسا ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئابرۇيلۇق ئىدى.

رَأْيٌ وَجِيهٌ: توغرا پىكىر.

وُجَهَاءُ الْبَلَدِيِّ: يۇرت كاتتىلىرى.

وَجِيٌّ ج أَوْجِيَاءُ: كېرەكسىز ئادەم، پۇتى قايرىلىپ كەتكەن ئادەم.

وَجَامٌ: سېرىك.

وَجِيَ يَوْجَحُ وَحْجًا بِهِ: ئىلتىجا قىلدى.

وَحَجٌ: پاناھگاھ.

وَحَّدَ يُوَحِّدُ تَوْحِيدًا: بىرلەشتۈردى، بىرلىككە كەلتۈردى.

وَحَّدَ بَيْنَهُمْ: ئۇلارنى ئىتتىپاقلاشتۇردى.

وَحَّدَ اللّٰهَ: ئاللاھنى بىر دەپ بىلدى.

وَحَّدَ الْمَنَاهِجَ: پروگراممىلارنى بىرلىككە كەلتۈردى.

وَحَّدَ الْمَرْكَزَ: مەركەزلەشتۈردى.

وَحَّشَ يُوَحِّشُ تَوْحِيشًا: ياۋايى قىلىۋەتتى، ئەدەپسىز قىلىۋەتتى.

وَحَّى يُوَحِّي تَوْحِيَةً: ئالدىراتتى، ئىلگىرىلەتتى.

وَحَدَ يَحِدُ وَحْدًا وَوَحْدَةً: يالغۇز بولدى، تەنھا بولدى، يەككە بولدى.

وَحَدَ الشَّخْصُ: ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل بولدى.

وَحُدَ يَحِدُ وَحَادَةً وَ وُحُودَةً: تەنھا بولدى، يالغۇز بولدى.

وَحْدٌ: يالغۇز، تەنھا، يەككە.

اللّٰهُ وَحْدَهُ: يېگانە ئاللاھ.

﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ﴾ «قرآن»: ئۇلار بىزنىڭ ئازابىمىزنى كۆرگەن چاغدا، «بىز پەقەت بىر ئاللاھقا ئىمان ئېيتتۇق»، دېدى.

جَاءَتْ وَحْدَهَا: يالغۇز كەلدى.

إِنَّكَ وَحْدَكَ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَلْعَبَ هَذَا الدَّوْرَ: يالغۇز سەنلا بۇ رولنى ئوينىيالايسەن.

هُوَ نَسِيجُ وَحْدِهِ: ئۇ ئوخشىشى يوق بىردىنبىر ئادەم.

«لَمْ أَلْبَثْ طَوِيلًا لِوَحْدِي»: مەن يالغۇز، ئۇزۇن تۇرالمايمەن.

وَحْدَانِيٌّ: بىر، يالغۇز، مۇستەقىل، يەككە-يېگانە؛ بويتاق.

فَتًى خَجُولٌ وَحْدَانِيٌّ: يالغۇزلۇقنى خالايدىغان نومۇسچان يىگىت.

«شَرُّ أُمَّتِي الْوَحْدَانِيُّ الْمُعْجِبُ بِدِينِهِ الْمُرَائِي بِعَمَلِهِ» «حديث»: مېنىڭ ئۇممىتىمنىڭ يامىنى دىنىنى كۆز-كۆز قىلىپ، ئەمىلىنى رىيا قىلىدىغان، توپتىن ئايرىلىپ قالغان ئادەمدۇر.

وَحْدَانِيَّةٌ: يالغۇزلۇق، تەنھالىق، يېگانىلىك.

الْوَحْدَانِيَّةُ: بىر مەزھەپچىلىك (دۇنيانىڭ مەنبەسى بىر دەپ بىلگۈچى پەلسەپىۋى تەلىمات).

«وَحْدَانِيَّةُ اللّٰهِ تَعَالَى»: ئاللاھنىڭ ماھىيەت ۋە سۈپەتتە يېگانىلىقى.

وَحْدَةٌ: يالغۇزلۇق، تەنھالىق؛ بىرلىك، ئىتتىپاقلىق.

يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نَحْتَفِظَ بِوَحْدَتِنَا: بىز ئىتتىپاقلىقىمىزنى قوغدىشىمىز كېرەك.

الْوَحْدَةُ هِيَ مَنْبَعُ الْقُوَّةِ وَضَمَانُ النَّجَاحِ: ئىتتىپاقلىق كۈچ مەنبەسى ۋە غەلىبىنىڭ كاپالىتى.

«وَحْدَةُ الْمَصِيرِ»: تەقدىر بىرلىكى، تەقدىرداش.

الْوَحْدَةُ بَيْنَ الذَّاتِ وَالْمَوْضُوعِ: سۇبيېكتىپ ۋە ئوبيېكتىپ بىرلىك، بىرلەشمە ئىتتىپاق.

الْوَحْدَةُ الْعَرَبِيَّةُ: ئەرەب بىرلىكى، ئەرەب ئىتتىپاقى.

وَحْدَةُ النُّقُودِ: پۇل بىرلىكى.

وَحْدَةُ الْوُجُودِ: ئاللاھ بىلەن ئالەم بىر دېگەن قاراشتىكى نەزەرىيە، ۋەھدەتۇل ۋۇجۇد نەزەرىيىسى.

«هُوَ فِي وَحْدَةٍ وَانْعِزَالٍ»: ئۇ يالغۇز ياشايدىغان ئادەم، يالغۇزلۇقنى خالايدىغان ئادەم.

وَحْدَةٌ ج وَحَدَاتٌ: ئورگان، ئورۇن، تارماق، بىرلىك، بىرلەشمە، ئىتتىپاق.

وَحْدَةٌ مُتَكَامِلَةٌ: بىر پۈتۈن، پۈتۈنلەي.

وَحْدَةُ الزَّوَاجِ: مونوكامىيە، بىر ئەر-بىر خوتۇنلۇق تۈزۈم.

وَحَدَاتُ الْإِسْتِطْلَاعِ: قاراۋۇللۇق ئەترەتلىرى،

چارلاش ئەترەتلىرى.

وَحِرَ يَوْحَرُ وَحَرًا: پاتمىچۇق تېگىپ زەھەرلەنگەن نەرسىنى يېدى.

وَحِرَ الطَّعَامُ: پاتمىچۇق تېگىپ قويغان تاماق.

وَحْرٌ وَحَرٌ: غەزەپلەنمەك، ئاچچىقلانماق، ئاداۋەت، دۈشمەنلىك.

وَحِرٌ: غەزەپناك.

وَحَرَةٌ ج وَحَرٌ: پاتمىچۇق.

اِمْرَأَةٌ وَحَرَةٌ: ھەم قارا، ھەم سەت ئايال.

وَحَسَ يَحِسُ وَحْسًا: ئۇنى قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى.

وَحْسَةٌ: قىيىنچىلىق، قىيىن ئەھۋال.

وَحَشَ يَحِشُ وَحْشًا: قورالنى تاشلاپ قاچتى.

وَحَشَهُ الشَّيْءُ: سېغىندى، تەشنا بولدى، ئىنتىزار بولدى؛ سېغىندۇردى.

وَحَشَهُ صَدِيقُهُ: دوستى يېتىمسىراپ قالدى.

وَحُشَ يَوْحَشُ وُحُوْشَةً وَوَحَاشَةً: ۋەھشىي بولدى، ياۋايى بولدى، قوپال بولدى.

وَحْشٌ ج وُحُوْشٌ وَوُحْشَانٌ: ياۋايى ھايۋان، قورقۇنچلۇق نەرسە.

﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ «قرآن»: ياۋايى ھايۋانلار توپلانغان چاغدا...

حِمَارٌ وَحْشٌ: ياۋا ئېشەك، قۇلان.

مَكَانٌ وَحْشٌ: چۆل، جەزىرە.

«مَشَى فِي الْأَرْضِ وَحْشًا»: يالغۇز ماڭدى.

بَاتَ وَحْشًا: ئاچ قورساق تاڭ ئاتقۇزدى.

هُوَ مِنْ وَحْشِ النَّاسِ: ئۇ چاكىنا ئادەم.

وَحْشَةٌ: يالغۇزلۇق، خىلۋەت، يالغۇزلۇقتىن قورقۇش؛ قايغۇ؛ دىلنىڭ دوستلۇقتىن يىراق بولۇشى.

وَحْشِيٌّ: ياۋايى، ۋەھشىي، يىرتقۇچ، ياۋۇز، رەھىمسىز، مەدەنىيەتسىز، شەپقەتسىز.

كَلَامٌ وَحْشِيٌّ: قوپال گەپ، قەبىھ سۆز.

حِمَارٌ وَحْشِيٌّ: قۇلان.

وَحْشِيَّةٌ ج وَحْشِيَّاتٌ: ياۋۇزلۇق، ۋەھشىيلىك، قوپاللىق.

عَذَّبَهُ بِكُلِّ وَحْشِيَّةٍ: ئۇنى رەھىمسىزلەرچە ئازابلىدى.

قَبِيْلَةٌ وَحْشِيَّةٌ: ياۋايى قەبىلە.

وَحْشِيَّةُ الْحُرُوْبِ: ئۇرۇشنىڭ ياۋۇزلۇقى.

وَحَصَ يَحِصُ وَحْصًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۆرىدى.

وَحِفَ يَوْحَفُ وَحْفًا: قويۇق بولدى، زىچ بولدى.

وَحُفَ يَوْحُفُ وَحَافَةً وَوُحُوْفَةً: قويۇق بولدى، زىچ بولدى.

وَحْفٌ: قويۇق چىرايلىق قارا چاچ؛ ياپيېشىل ئۆسۈملۈك.

وَحْفٌ مِنَ الْأَجْنِحَةِ: پەيى قويۇق قانات.

وَحْفَاءُ ج وَحَافِي: قارا تاشلىق يەر؛ قىزىل توپىلىق يەر.

وَحِلَ يَوْحَلُ وَحْلًا وَمَوْحَلًا: پاتقاققا پېتىپ قالدى.

وَحْلٌ وَوَحَلٌ ج أَوْحَالٌ وَوُحُوْلٌ: پاتقاق، لاي.

وَحِلٌ: پاتقاقلىق.

طَرِيْقٌ وَحِلٌ: پاتقاقلىق يول.

وَحِمَ يَوْحَمُ وَحْمًا الشَّخْصَ لِلشَّيْءِ: كىشى نەرسىگە تەشنا بولدى، ئارزۇ قىلدى.

وَحِمَتِ الْحُبْلَى: ئىككى قات ئايال سېرىك بولدى.

«وَحِمَتْ تُفَّاحَةً»: ئالمىغا سېرىك بولدى.

وَحَمٌ: سېرىك.

قَيْءُ الْوَحَمِ: سېرىك قۇسقى.

وَحْمَى ج وِحَامٌ وَوَحَامَى: سېرىك ئايال.

وَحَنَ يَحِنُ حِنَةً عَلَيْهِ: غەزەپلەندى، خاپا بولدى.

وَحْنَةٌ: تېيىلغاق پاتقاق.

وَحْوَحَ يُوَحْوِحُ وَحْوَحَةً: تىترىدى، تىترەپ كەتتى؛ تىت-تىت بولدى.

وَحَى يَحِيْ وَحْيًا: ئىشارەت قىلدى، ئىشارەت بەردى.

وَحَى إِلَيْهِ كَلَامًا: ئۇنىڭغا يوشۇرۇنچە سۆزلىدى.

وَحَى اللّٰهُ فِي قَلْبِهِ كَذَا: ئاللاھ ئۇنىڭ كۆڭلىگە سالدى، ئىلھام بەردى، بىشارەت بەردى.

وَحَى يَحِي وَحْيًا وَوَحًي وَ وِحَاءً: ئالدىرىدى.

وَحْيٌ: يوشۇرۇن بىلدۈرمەك، يوشۇرۇن مەلۇم قىلماق، يوشۇرۇن سۆزلىمەك، ۋەھيى كەلمەك، ئىلھام بىلەن بىلدۈرمەك، ۋەھيى؛ ئىلھام.

وَحْيُ الشُّعَرَاءِ: شائىرلارنىڭ ئىلھامى.

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ «قرآن»: پەقەت ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھيىنىلا سۆزلەيدۇ.

وَحِيْدٌ ج وَحِيْدَةٌ: يالغۇز، تەنها، يەككە؛ تەڭداشسىز.

لَا أَسْكُنُ مَعَهُمْ بَلْ أَسْكُنُ وَحِيْدًا: مەن ئۇلار بىلەن تۇرمايمەن، بەلكى يالغۇز تۇرىمەن.

وَحِيْدُ الطَّرَفِ: بىر تەرەپلىمە.

الْغَرَضُ الْوَحِيْدُ: بىردىنبىر مەقسەت.

﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً﴾ «قرآن»: مەن تەنها ياراتقان كىشىنى ماڭا قويۇۋەت.

وَحِيْدُ الْقَرْنِ: كەركىدان.

«عَاشَ وَحِيْدًا»: تەنها ياشىدى.

وَحِيْدُ أَبَوَيْهِ: ئاتا-ئانىسىنىڭ يالغۇز بالىسى.

يَوْمُ الْوَحِيْدِ: يەكشەنبە.

وَحِيْدَةُ الْخَلِيَّةِ: بىر ھۈجەيرىلىك.

وَخَّازٌ: سانجىغۇچى، سانجىپ ئاغرىتقۇچى.

وَخَّى يُوَخِّي تَوْخِيَةً الْأَمْرَ: ئىشنى ئويلىدى، نىيەت قىلدى.

وَخَدَ يَخِدُ وَخْدًا وَوَخِيْدًا وَوَخْدَانًا الْبَعِيْرُ: تۆگە تېز ماڭدى، يوگۈردى.

وَخَزَ يَخِزُ وَخْزًا: سانجىدى، ئاغرىتتى، دەرد قىلدى.

وَخْزَةُ ضَمِيْرَةٌ: پۇشايمان قىلدى، ئۆكۈندى، ۋىجدان ئازابى تارتتى.

وَخَزَهُ الشَّيْبُ: بېشىغا ئاق سانجىدى.

وَخَزَ الطَّبِيْبُ الْمَرِيْضَ: دوختۇر كېسەلگە يىڭنە سانجىدى.

وَخَزَهُ فِي شَرَفِهِ: ئۇنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى.

وَخْزٌ: سانجىماق، سانجىپ ئاغرىتماق؛ ئاز قىسىم.

وَخْزُ الضَّمِيْرِ: ۋىجدان ئازابى.

فِي الرَّأْسِ وَخْزٌ قَلِيْلٌ مِنَ الشَّيْبِ: بېشىدا ئازراق ئاق بار.

وَخْزَةٌ: بىر قېتىم سانجىماق.

وَخُشَ يَوْخُشُ وَخَاشَةً وَوُخُوْشًا الشَّيْءُ: نەرسە ناچار بولدى، پەسكەش بولدى.

وَخْشٌ ج وِخَاشٌ وَأَوْخَاشٌ: ھەر نەرسىنىڭ ناچىرى، ئەسكىسى.

وَخَصَ يَخِصُ وُخُوْصًا: ھەرىكەتلەندى، مىدىرلىدى.

وَخَضَ يَخِضُ وَخْضًا بِالرُّمْحِ: نەيزە سانجىدى.

وَخَضَهُ الشَّيْبُ: بېشىغا ئاق كىردى.

وَخَطَ يَخِطُ وَخْطًا الشَّيْبُ رَأْسَهُ: بېشىغا ئاق سانجىدى.

وَخَطَ فُلَانًا بِالرُّمْحِ: پالانىغا نەيزە سانجىدى.

وَخَفَ يَخِفُ وَخْفًا السَّوِيْقَ: تالقانغا سۇ قويۇپ ئارىلاشتۇردى.

وَخُمَ يَوْخُمُ وَخَامَةً وَوُخُوْمَةً وَوُخُوْمًا الْمَكَانُ: جاي سېسىقچىلىق بولۇپ كەتتى.

وَخُمَ الطَّعَامُ: تاماق بۇزۇلۇپ قالدى.

وَخِمَ يَوْخَمُ وَخَمًا الطَّعَامُ: تاماق سىڭمىدى.

وَخَمٌ: ھاۋانىڭ بۇلغىنىشى؛ لەقۋالىق؛ گېمورروي.

وَخْمٌ ج أَوْخَامٌ: پاسكىنا، مەينەت.

وَخْمٌ وَ وَخِمٌ ج أَوْخَامٌ: سۆرەلمە، ئېغىر، قاشاڭ.

وَخِمٌ ج أَوْخَامٌ: ھەزىم قىلالمايدىغان.

وَخْنَةٌ: بۇزۇقلۇق.

وَخْوَاخٌ: يوغان قورساق، ھۇرۇن، توخۇ يۈرەك،

بېلى بوش.

وَخْوَاخٌ مِنَ التَّمْرِ: يۇمشاق خورما، بوشاپ كەتكەن خورما.

وَخُوْمٌ ج وَخَامَي وَوِخَامٌ: زىيانلىق.

وَخَى يَخِيْ وَخْيًا الْأَمْرَ: ئىشنى ئويلىدى، ئىشقا نىيەت قىلدى، مەقسەت قىلدى.

وَخَى وَخْيَهُ: ئۆرنەك قىلدى، ئۈلگە قىلدى.

وَخْيٌ وَخًى: نىيەت، ئۇرۇنۇش، غەرەز، غايە، مەقسەت.

وَخْيٌ ج وَخِيٌّ: ئۇرۇنغۇچى، مەقسەت قىلغۇچى، ئىرادە باغلىغۇچى.

وَخِيْمٌ ج وَخَامَى: ھەزىم قىلالمايدىغان؛ زىيانلىق، خەتەرلىك، يامان.

وَخِيْمُ الْعَاقِبَةِ: ئاقىۋىتى يامان.

وِدَاجٌ: بويۇن كۆك تومۇرى، ۋېنا.

وِدَاجِيٌّ: بويۇن كۆك تومۇرلۇق.

وَدَادٌ: دوستلۇق.

وَدَادِيٌّ: دوستلۇق، دوستانە، مېھرىبانلىق.

وَدَاعٌ: خوشلاشماق، ۋىدالاشماق، ئەلۋىدا.

الْوَدَاعُ: خەير خوش، ئاق يول بولسۇن، خۇداغا ئامانەت؛ مەدىنە مۇنەۋۋەرە يېنىدىكى بىر جاي.

الْوَدَاعُ الْأَخِيْرُ: مەڭگۈلۈك خوشلىشىش، ئاخىرقى خوشلىشىش.

حَفْلَةُ الْوَدَاعِ: ئۇزىتىش زىياپىتى.

خُطْبَةُ الْوَدَاعِ: خوشلىشىش نۇتقى.

«وَدَاعًا يَا حَبِيْبِيْ»: خەير خوش، ئەي دوستۇم.

«الْوَدَاعُ الْوَدَاعُ»: ئەلۋىدا، خەير خوش!

وَدَاعَةٌ: مۇلايىم، يېقىملىق؛ تىنچ، تەمكىنلىك.

فُلَانٌ ذُوْ وَدَاعَةٍ: پالانى مۇلايىم ئادەم.

وَدَاعِيٌّ: خوشلىشىشنىڭ، ئۇزىتىشنىڭ؛ خوشلاشقۇچى، ۋىدالاشقۇچى.

وَدَأَ يَدَأُ وَدْأً الشَّيْءَ: تەكشىلىدى، تۈزىدى، رېمونت قىلدى، ھەل قىلدى.

وَدَأَ بِالْقَوْمِ: زىيانكەشلىك قىلدى، يامانلىق قىلدى.

وَدِيْءَ: يَوْدَأُ وَدَأً: ھالاك بولدى، يوقالدى.

وَدِأَتْ عَنْهُ الْأَخْبَارُ: خەۋەرلەر ئۈزۈلۈپ قالدى.

وَدَجَ يَدِجُ وَدْجًا الدَّابَّةَ: ھايۋاننىڭ بويۇن كۆك تومۇرىنى كېسىۋەتتى.

وَدَجٌ ج أَوْدَاجٌ: بويۇن كۆك تومۇر، ۋېنا.

نَفَخَ أَوْدَاجَهُ: بويۇن تومۇرىنى كۆپۈردى.

وَدَجِيٌّ: بويۇن كۆك تومۇرىنىڭ، ۋېنانىڭ.

وَدَحَةٌ: ئازغىنە نەرسە.

مَا أَغْنَى عَنِّي وَدَحَةً: ماڭا ئازراقمۇ پايدىسى يوق.

وَدَّ يَوَدّ وُدًّا وَمَوَدَّةً: ئۇنى سۆيدى، ياخشى كۆردى؛ ئارزۇ قىلدى.

﴿يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ ‹قرآن›: ھەر بىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ.

«وَدِدْتُ أَنْ أُسَافِرَ مَعَكَ»: سەن بىلەن بىللە سەپەر قىلغۇم بار.

وَدِدْتُ لَوْ زُرْتَنِي: مېنى يوقلىساڭ ئىكەن.

«أَوَدّ أَنْ يَنْتَصِرَ الْحَقّ»: ھەقنىڭ ئۈستۈنلۈك قازىنىشىنى ئارزۇ قىلىمەن.

وَدٌّ وِدٌّ وُدٌّ: ياخشى كۆرمەك، سۆيمەك؛ ئۈمىد قىلماق.

بَيْنَهُمَا وُدّ صَدَاقَةٍ: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سەمىمىي دوستلۇق بار.

بِوُدِّ أَنْ تَزُوْرَنِي: مېنى يوقلىساڭ ئىكەن، دەيمەن.

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا﴾ ‹قرآن›: ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئۈچۈن ئاللاھ ھەقىقەتەن (ئۇلارنىڭ دىللىرىدا) مۇھەببەت پەيدا قىلىدۇ.

وَدٌّ: ئەرەبلەرنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى بىر

بۇتىنىڭ ئىسمى.

﴿وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا﴾ «قۇرئان»: ۋەدنى، سۇۋائىنى ... ھەرگىز تەرك ئەتمەڭلار.

وَدٌّ ج أَوْدَادٌ وَأَوُدٌّ / أَوُدٌّ: دوست، دوستانە، بۇرادەر، ئاغىنە؛ چوڭقۇر مۇھەببەت.

«إِنَّ أَبَرَّ الْبِرِّ أَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ وُدَّ أَبِيهِ» «ھەدىس»: كىشىنىڭ دادىسىنىڭ دوستلىرىغا سىلە-رەھىم قىلىشى ئەڭ چوڭ ياخشىلىقتۇر.

وَدَّأَ يُوَدِّئُ تَوْدِيئًا وَتَوْدِئَةً بِهِ: كۆمدى، دەپنە قىلدى.

وَدَّأَ عَلَيْهِ الْأَرْضَ: ئۈستىگە توپا تاشلىدى، كۆمۈپ ئۈستىنى تەكشىلىدى.

وَدَّجَ يُوَدِّجُ تَوْدِيجًا الدَّابَّةَ: ھايۋاننىڭ بويۇن كۆك تومۇرىنى كېسىۋەتتى.

وَدَّرَ يُوَدِّرُ تَوْدِيرًا: ئۇنى قۇترىتىپ خەتەرگە يولۇقتۇردى.

وَدَّرَ الشَّيْءَ: نەرسىنى يىراقلاشتۇردى.

وَدَّرَ الْمَالَ: مالنى ئىسراپ قىلدى، بۇزۇپ چاچتى.

وَدَّرَ الرَّجُلَ: كىشىنى ئازدۇردى، يولدىن چىقاردى.

وَدَّعَ يُوَدِّعُ تَوْدِيعًا: خوشلاشتى، ۋىدالاشتى.

وَدَّعْنَاكُمْ: خەير خوش، خۇداغا ئامانەت.

﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ «قۇرئان»: پەرۋەردىگارىڭ سېنى تاشلىۋەتكىنىمۇ يوق، يامان كۆرۈپ قالغىنىمۇ يوق.

وَدَّكَ يُوَدِّكُ تَوْدِيكًا الطَّعَامَ: تاماقنى مايلىق قىلدى.

وَدَّكَهُ: ئۇنى چىنىقتۇردى.

وَدَّنَ يُوَدِّنُ تَوْدِينًا الشَّيْءَ: نەرسىنى يۇمشاتتى؛ ھۆللىدى، نەملىدى؛ كېمەيتتى.

وُدِّيٌّ: دوستلۇق، ئاغىنىدارچىلىق، بۇرادەرچىلىك، دوستانە، مېھرىبانلىق.

عَلَاقَاتٌ وُدِّيَّةٌ: دوستانە ئالاقە.

تَسْوِيَةٌ وُدِّيَّةٌ: دوستانىلىك بىلەن بىر تەرەپ قىلىش.

مُبَارَاةٌ وُدِّيَّةٌ: دوستانە مۇسابىقە.

وَدَرَ يَدِرُ وَدْرًا: مەست بولدى، غەرق مەست بولدى.

وَدَرَ الشَّيْءَ: نېرى قىلىۋەتتى، يىراقلاشتۇرۇۋەتتى.

وَدَسَ يَدِسُ وَدْسًا الشَّيْءُ: يوقالدى.

وَدَسَ عَلَيْهِ الشَّيْءُ: نەرسە ئۇنىڭغا مەخپىي بولدى.

وَدَسَتِ الْأَرْضُ: زېمىن ئوت-چۆپكە پۈركەلدى.

وَدَسٌ: ئۆسۈملۈك، ئەيىب، نۇقسان.

وَدَعَ يَدَعُ وَدْعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئامانەت قويدى.

وَدَعَ فِي الْمَصْرَفِ: بانكىغا پۇل سالدى.

وَدَعَ الرَّجُلَ: كىشىنى تاشلىۋەتتى.

وَدَعَ الشَّخْصُ: كىشى خاتىرجەملىككە يۈزلەندى.

وَدُعَ يَوْدُعُ وِدَاعَةً: مۇلايىم بولدى.

وَدْعٌ: ھاۋالە قىلماق، تاپشۇرماق.

وَدَعٌ / وَدْعٌ الْوَاحِدَةُ وَدَعَةٌ ج وَدَعَاتٌ: قولۇلە قېپى.

ضَرَّابُ الْوَدْعِ: پالچى، رەممال.

وَدَفَ يَدِفُ وَدْفًا الشَّحْمُ: ماي ئېرىدى.

وَدَفَ الْإِنَاءُ: قاچا ئېقىپ قالدى.

وَدَفَ لَهُ الْعَطَاءَ: ئۇنىڭغا سوۋغىنى ئاز بەردى.

وَدَفَةٌ: ياغ، ماي؛ يېشىل ئوتلاق.

وَدَقَ يَدِقُ وَدْقًا الْمَطَرُ: يامغۇر ياغدى.

وَدَقَ إِلَيْهِ: يېقىنلاشتى.

وَدَقَ بِهِ: ئۈلپەتلەشتى.

وَدْقٌ: يامغۇر.

﴿فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ «قۇرئان»: شۇنىڭ بىلەن يامغۇرنىڭ بۇلۇتلارنىڭ ئارىسىدىن چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆرىسەن.

وَدِكَ يَوْدَكُ وَدَكًا: سەمرىدى، ئەت ئالدى.

وَدَكٌ: ياغ، ماي.

مَا فِيهِ وَدَكٌ: كېرەكسىز ئادەم.

وَدِكٌ: سېمىز، مايلىق.

دِيكٌ وَدِكٌ: سېمىز خوراز.

وَدَنَ يَدِنُ وَدْنًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قىسقارتتى،

كېمەيتتى؛ كىچىكلەتتى؛ هۆللىدى.

وِدْنٌ ج أَوْدَانٌ: قولاق.

وَدَهَ يَدِهُ وَدْهًا فُلَانًا عَنِ الْأَمْرِ: توستى، توسقۇنلۇق قىلدى.

وَدُودٌ ج أَوِدَّةٌ وَأَوِدَّاءُ: چوڭقۇر مۇھەببەت قويغۇچى، دوست بولغۇچى، سۆيۈملۈك.

أَنَّهُ وَدُودٌ جِدًّا تِجَاهَ رِفَاقِهِ: ئۇ يولداشلىرىغا ناھايىتى قىزغىن.

الْوَدُودُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، «ياخشى بەندىلىرىنى دوست تۇتقۇچى، يېقىن بەندىلىرىنىڭ قەلبىدە سۆيۈملۈك»، دېگەن مەنىدە.

﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ﴾ «قرآن»: ئاللاھ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، دوست تۇتقۇچىدۇر.

وَدُوكٌ: سېمىز، مايلىق.

وَدَى يَدِي وَدْيًا وَدِيَةً: تۆلەم تۆلىدى، جەرىمانە تۆلىدى.

وَدْيٌ: سۈيدۈكتىن كېيىن كېلىدىغان سۇيۇقلۇق.

وَدِيدٌ ج أَوِدَّةٌ وَأَوِدَّاءُ: دوست بولغۇچى، چوڭقۇر مۇھەببەت قويغۇچى.

وَدِيعٌ ج وُدَعَاءُ: مۇلايىم؛ خاتىرجەم؛ ئىسكىلاتچى؛ ھاۋالە قىلىنغۇچى.

وَدِيعُ الْأَخْلَاقِ: ئەخلاقلىق.

الْحَمَلُ الْوَدِيعُ: ياۋاش قوزا.

وَدِيعٌ ج وَدَائِعُ: قەبرە.

وَدِيعَةٌ ج وَدَائِعُ: ئامانەت قويۇلغان نەرسە.

وَدِيعَةٌ مَالِيَّةٌ: ئامانەت، ئامانەت پۇل.

وَدِيعَةٌ ثَابِتَةٌ: قەرەللىك ئامانەت.

وَدِيعَةٌ جَارِيَةٌ: قەرەلسىز ئامانەت.

«تَرَكَ عِنْدَهُ عِقْدًا مِنَ اللُّؤْلُؤِ وَدِيعَةً»: ئۇنىڭ يېنىدا بىر تىزىق مەرۋايىتنى ئامانەت قويدى.

تَزْدَادُ وَدَائِعُ الشَّعْبِ الْمَالِيَّةِ فِي الْمَصَارِفِ كُلَّ سَنَةٍ: خەلقنىڭ بانكىدا ئامانەت قويغان پۇلى يىلمۇ يىل ئاشماقتا.

«سَقَطَتِ الْوَدَائِعُ»: يامغۇر ياغدى.

وَدِيفَةٌ ج وَدَائِفُ: ئوتلاق.

وَدِيقَةٌ ج وَدَائِقُ: قاتتىق ئىسسىق، تومۇز ئىسسىق، چۆپلۈك.

وَدِيكٌ: سېمىز، مايلىق.

دِيكٌ وَدِيكٌ: سېمىز خوراز.

وَذَأَ يَذَأُ وَذْأً فُلَانًا: پالاننى سىلكىشلىدى، ئەيىبلىدى، ھاقارەتلىدى.

وَذْأَةٌ: ئەيىب، نۇقسان، ئىللەت.

وَذَحَ يَذِحُ وَزْحًا: چوڭ قەدەملەر بىلەن ماڭدى.

وَذَرَ يَذِرُ وَذْرًا اللَّحْمَ: گۆشنى كەستى، پارچىلىدى.

وَذِرَهُ يَذِرُ وَذْرًا الشَّيْءَ: ئۇنى تاشلىۋەتتى، قالدۇرۇپ قويدى.

﴿لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ﴾ «قرآن»: ئۇ ھېچ نەرسىنى قالدۇرمايدۇ، قويمايدۇ.

وَذْرَةٌ ج وَذْرٌ وَوَذَرٌ: كىچىك پارچە.

وَذْرَتَانِ: ئىككى لەۋ.

وَذَعَ يَذَعُ وَذْعًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

وَذَفَ يَذِفُ وَذْفًا الشَّحْمُ: ماي ئېرىدى.

وَذِفَ يَذَفُ وَذَفًا وَوَذْفَانًا: ئىرغاڭلاپ ماڭدى.

وَذْمَاءُ: تۇغماس.

اِمْرَأَةٌ وَذْمَاءُ: تۇغماس ئايال.

وَذَى يَذِي وَذْيًا وَجْهَهُ: يۈزىنى مورلىدى.

وَذْيَةٌ: ئاغرىق، ئەيىب، نۇقسان.

وَرَاءَ: ئارقىدا، كەينىدە.

مَا وَرَاءَ النَّهْرِ: ئامۇ دەرياسىنىڭ شىمالىدىكى جايلار.

﴿وَاللَّهُ مِن وَرَائِهِم مُّحِيطٌ﴾ «قرآن»: ئاللاھ كاپىرلارنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغۇچىدۇر.

«أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي» «حديث»: سەپراس تۇرۇڭلار ۋە بىر-بىرىڭلارغا

يېقىن تۇرۇڭلار، مەن سىلەرنى كەينىمدىن كۆرۈپ تۇرىمەن.

«هُوَ وَرَاءَ أَفْكَارِهِ»: قوزغىغۇچى، سەۋەبچىسى.

الْوَرَاءُ: نەۋرە.

وِرَاثَةٌ: مىراس.

وِرَاثِيٌّ: ئىرسىيەت، ۋارىس، مىراسخور.

وِرَاثِيَّةٌ: ئىرسىي، ئىرسىيەتلىك.

وِرَاطٌ: ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك.

وِرَاقَةٌ: قەغەزچىلىك كەسپى.

وَرِبَ يَوْرَبُ وَرْبًا: بۇزۇلۇپ قالدى.

وَرِبَ جَوْفُهُ: قورسىقى چىرىپ كەتتى.

وَرَبَهُ: ئۇنى قىڭغايتتى، قىيسايتتى.

وَرَبَ الْبَابَ: ئىشىكنى قىيا ئاچتى.

وِرْبٌ: ئەزا، پارچە.

قَطَعَهُ وِرْبًا وِرْبًا: ئۇنى پارچە-پارچە قىلىۋەتتى.

وَرِبٌ: بۇزۇق، بۇزۇلۇپ قالغان.

وَرِثَ يَرِثُ وِرْثًا / وَرْثًا وَإِرْثًا وَإِرْثَةً وَ رِثَةً وَتُرَاثًا: ۋارىسلىق قىلدى.

وَرَثَ عَنْ عَمِّهِ ضَيْعَةً: تاغىسىنىڭ زېمىنىغا ۋارىسلىق قىلدى.

وَرَثَ مَجْدَ آبَائِهِ: ئاتا-بوۋىسىنىڭ شان-شەرىپىگە ۋارىسلىق قىلدى.

﴿وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ﴾ ‹قرآن›: سۇلەيمان (پەيغەمبەرلىك، ئىلىم ۋە پادىشاھلىقتا) ئاتىسى داۋۇدقا ۋارىسلىق قىلدى.

وِرْثٌ: مىراس.

وَرِخَ يَوْرَخُ وَرَخًا الْعَجِيْنُ: خېمىرنىڭ سۈيى جىق بولۇپ، بوشاپ كەتتى.

وَرِخَ الْمَكَانُ: جاي ئوت-چۆپلۈك بولدى.

وَرَدَ يَرِدُ وُرُوْدًا الْمَاءُ: سۇغا يېقىنلاشتى.

وَرَدَ فِي الْكِتَابِ كَذَا: كىتابتا مۇنداق كەلگەن:

﴿وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ﴾ ‹قرآن›: مۇسا مەديەنىدىكى بىر بۇلاقنىڭ يېنىغا كەلگەندە ...

«كَمَا وَرَدَ فِي الْحَدِيْثِ الشَّرِيْفِ»: ھەدىس شەرىفتە كەلگىنىدەك، ھەدىس شەرىفتە ئېيتىلغاندەك.

وَرْدٌ ج وُرُوْدٌ الْوَاحِدَةُ وَرْدَةٌ ج وَرْدَاتٌ: قىزىلگۈل، ئەتىرگۈل، گۈلسۇرۇخ.

«مَاتَ وَهُوَ فِي عُمْرِ الْوَرْدِ»: ئۇ نەۋقىران ۋاقتىدا ئۆلدى، يىگىتلىك ۋاقتىدا ئۆلدى.

وَرْدَةُ الرِّيَاحِ: شامالدا چاڭلىشىدىغان چېچەكلەر.

﴿فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ﴾ ‹قرآن›: ئاسمان قىزىلگۈلدەك بولۇپ كېتىدۇ.

وِرْدٌ ج أَوْرَادٌ: قۇرئاندىن ياكى زىكرىدىن كېچىسى ئوقۇلىدىغان مۇھىم بۆلەكلەر؛ تەشنالىق؛ بىر ئۇلۇش.

قَرَأَ وِرْدَهُ: ۋەزىپىسىنى ئوقۇدى.

﴿وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُوْدُ﴾ ‹قرآن›: ئۇ جاي نېمىدېگەن يامان!

وَرْدِيٌّ: قىزىلگۈلنىڭ، قىزىلگۈلدەك.

لَوْنٌ وَرْدِيٌّ: قىزىلگۈل رەڭلىك.

وَرٌّ: كاسا؛ مول.

وَرَّةٌ: ئورەك.

وَرَّاقٌ ج وَرَّاقُوْنَ: قەغەز ياسىغۇچى؛ قەغەز ساتقۇچى، قەلەم-قەغەز تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى، ئاپتور؛ پۇلدار.

وَرَّثَهُ يُوَرِّثُ تَوْرِيْثًا: ئۇنى مىراسخور قىلدى، مىراس قالدۇردى.

وَرَّخَ يُوَرِّخُ تَوْرِيْخًا الْكِتَابَ: تارىخ يازدى.

وَرَّدَ يُوَرِّدُ تَوْرِيْدًا التَّاجِرُ الْبِضَاعَةَ: تىجارەتچى چەتتىن مال كىرگۈزدى.

وَرَّدَ الشَّخْصُ الثَّوْبَ: كىشى رەختنى قىزىلغا بويىدى.

وَرَّدَتِ الشَّجَرَةُ: دەرەخ چېچەكلىدى.

وَرَّدَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال ئەڭلىك ئەتتى.

وَرَّسَهُ يُوَرِّسُ تَوْرِيسًا: ئۇنى قىزىلغا بويىدى.

وَرَّشَ يُوَرِّشُ تَوْرِيشًا بَيْنَهُمْ: ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالدى، قۇتراتقۇلۇق قىلدى.

وَرَّضَ يُوَرِّضُ تَوْرِيضًا: ئوتلاق ئىزدەپ مەلۇم جايغا كەلدى.

وَرَّطَهُ يُوَرِّطُ تَوْرِيطًا: ئۇنى قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى، بالاغا تىقتى.

وَرَّعَ يُوَرِّعُ تَوْرِيعًا الْفَرَسَ: ئاتنى يۈگەنلىدى، تىزگىنلىدى.

وَرَّفَ يُوَرِّفُ تَوْرِيفًا الظِّلّ: سايە كېڭەيدى، سوزۇلدى.

وَرَّقَ يُوَرِّقُ تَوْرِيقًا الشَّجَرُ: دەرەخ يوپۇرماق چىقاردى.

وَرَّقَ الْكِتَابَ: كىتابنى ۋاراقلىدى.

وَرَّمَ يُوَرِّمُ تَوْرِيمًا: ئىششتىپ قويدى.

وَرَّمَ الْمَرَضُ وَجْهَهُ: كېسەل ئۇنىڭ يۈزىنى ئىششتىپ قويدى.

«وَرَّمَ الشَّخْصُ بِأَنْفِهِ»: غادىيىۋالدى.

وَرَّمَ أَنْفَهُ: ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈردى.

وَرَّى يُوَرِّي تَوْرِيَةً النَّارَ: ئوت چىقاردى.

وَرَّى الشَّيْءَ: نەرسىنى مەخپىي تۇتتى، يوشۇردى.

وَرَّى عَنِ الشَّيْءِ: مەقسىتىنى يوشۇرۇپ، كۆرۈنۈشتە باشقىچە بولۇۋالدى.

وَرَسَ يَرِسُ وُرُوسًا النَّبَتُ: ئوت ـ چۆپ يېشىللاشتى.

وَرْسٌ: قىزىل رەڭ.

وَرْسِيٌّ: قىزىل رەڭلىك، قىزىلغا بويالغان.

وَرِشَ يَرِشُ وَرْشًا وَوُرُوشًا: چاقىرىلمىغان مېھمان بولدى، تەييارغا ھەييار بولدى.

وَرِشَ يَوْرَشُ وَرَشًا: ھەرىكەتچان بولدى، تېتىك بولدى.

وَرْشٌ: سۈتتىن ئىشلەنگەن يېمەكلىك.

وَرِشٌ م وَرِشَةٌ ج وَرِشَاتٌ: ھەرىكەتچان، تېتىك.

وَرْشَةٌ ج وُرَشٌ و وَرَشَاتٌ: كارخانا، سېخ، ئىش ئورنى، رېمونتخانا.

وَرْشَةُ الْعُدَدِ: قورال ـ سايمان سېخى.

وَرْشَةُ الْمَرَمَّاتِ رېمونت سېخى.

لَخَّصَ مُدِيرُ الْوَرْشَةِ آرَاءَ الْجَمِيعِ إِلَى ثَلَاثِ نِقَاطٍ: سېخ مۇدىرى كۆپچىلىكنىڭ پىكىرلىرىنى ئۈچ نۇقتىغا يىغىنچاقلىدى.

عِنْدَمَا وَصَلْنَا إِلَى الْمَصْنَعِ قُمْنَا أَوَّلًا بِزِيَارَةِ الْوَرَشَاتِ ثُمَّ تَحَدَّثْنَا مَعَ الْعُمَّالِ: زاۋۇتقا يېتىپ بارغىنىمىزدا ئالدى بىلەن سېخلارنى ئېكسكۇرسىيە قىلدۇق، ئاندىن ئىشچىلار بىلەن سۆھبەتلەشتۇق.

وَرَصَ يَرِصُ وَرْصًا الدَّجَاجَةُ: توخۇ تۇغدى، كاككىلدى.

وَرَضَ يَرِضُ وَرْضًا الرَّجُلُ: كىشىنىڭ ئىچى سۈرۈپ كەتتى.

وَرْطَةٌ ج وَرَطَاتٌ: پاتقاق، لاي؛ قىيىن ئەھۋال.

وَقَعَ فِي وَرْطَةٍ: قىيىن ئەھۋالدا قالدى؛ بېشىغا قاتتىق كۈن كەلدى.

تَخَلَّصَ مِنْ وَرْطَتِهِ: قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلدى.

وَرِعَ يَرِعُ وَيَوْرَعُ وَرَعًا: تەقۋادار بولدى، ئىخلاسمەن بولدى، گۇناھلىق ئىشلاردىن يىراق بولدى.

وَرُعَ يَرُعُ وَرَاعَةً: ئاجىز بولدى، قورقۇنچاق بولدى.

وَرَعٌ ج أَوْرَاعٌ: قورقۇنچاق، ئاجىز.

رَجُلٌ وَرَعٌ: قورقۇنچاق ئادەم.

وَرِعٌ: تەقۋا، پەرھىزكار.

وَرَفَ يَرِفُ وَرْفًا وَوَرِيفًا الظِّلّ: سايە كېڭەيدى، سوزۇلدى.

وَرَفَ النَّبَاتُ: ئۆتىياش چىرايلىق بولدى، گۆزەللەشتى.

وَرَقَ يَرِقُ وَرْقًا الشَّجَرُ: دەرەخ يوپۇرماق چىقاردى.

وَرَقَ الشَّجَرَ: دەرەخ يوپۇرمىقىنى قىرقىدى.

وَرَقٌ ج أَوْرَاقٌ: قەغەز، ۋاراق؛ پۇل.

وَرَقُ الشَّجَرِ: دەرەخ يوپۇرمىقى.

قَدَّمَ أَوْرَاقَ اِعْتِمَادِهِ: دۆلەت خېتى تاپشۇردى.

وَرَقُ مُسْتَرَاحٍ: تازىلىق قەغىزى.

وَرَقٌ نَشَّافٍ: سۈمۈرگۈچ قەغەز.

وَرَقُ زِيَارَةٍ: كارتا.

﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ «قۇرئان»: ئۇلار (جەننەت دەرەخلىرىنىڭ) يوپۇرماقلىرى بىلەن ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا كىرىشتى.

وَرَقُ اللَّعِبِ: قارتا.

وَرَقُ يَا نَصِيبُ: لاتارىيە بېلىتى.

وَرَقٌ لِلْحَزْمِ: ئوراش قەغىزى.

ظَلَّ حِبْرًا عَلَى الْوَرَقِ: قۇرۇق قەغەزگە ئايلىنىپ قالدى.

أَوْرَاقُ الْإِنْتِخَابِ: سايلام بېلىتى.

أَوْرَاقُ الْإِعْتِمَادِ: دۆلەت خېتى.

وَرِقٌ: يوپۇرماقلىق، غازاڭلىق.

وَرِقٌ ج أَوْرَاقٌ وِوِرَاقٌ: مېتال پۇل.

وَرْقَاءُ ج وَرَاقٍ وَوَرَاقَى: كەپتەر.

وَرَقَةٌ ج وَرَقَاتٌ: بىر ۋاراق قەغەز، ماركا، خەت-چەك.

وَرَقَةُ الْبَرِيدِ: ئاتكرىتكا.

وَرَقَةُ الْإِتِّهَامِ: ئەرزنامە، شىكايەتنامە.

﴿وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا﴾ «قۇرئان»: (دەرەختىن) تۆكۈلگەن ياپراقتىن ئاللاھ بىلمەيدىغان بىرەرسىمۇ يوق.

وَرَقَةُ تَكْلِيفٍ: چاقىرىق قەغىزى.

وَرَقَةُ مُرُورٍ: يول خېتى.

وَرَقَةٌ مُقَوًّى: كارتوچكا قەغىزى، قاتۇرما قەغەز، قېلىن قەغەز، ماترىنا.

وَرَقَةٌ نَقْدِيٌّ: قەغەز پۇل.

وَرَقَةٌ مَالِيٌّ: باھالىق قەغەز، باھالىق بېلەت.

وَرَقَةُ الْحِيطَانِ: گۈللۈك قەغەز.

وَرَقَةُ الْكَرْبُونِ: قارا قەغەز.

وَرَقَةٌ لِلْحَزْمِ: ئوراش قەغىزى.

وَرَقَةٌ بُوسْطَةٌ: ماركا، پوچتا ماركىسى.

الْوَرَقَةُ الْأَخِيرَةُ: كوزىر.

لَعِبُ الْوَرَقَةِ الْأَخِيرَةِ: ئاخىرقى كوزۇر.

وَرَقِيٌّ: قەغەزنىڭ، قەغەزدىن.

وَرِكَ يَرِكُ وَرْكًا الشَّخْصُ: ساغرىسىنى قويۇپ ئولتۇردى.

وَرَكَ الشَّخْصَ: قوڭغا تەپتى.

وَرِكَ يَوْرَكُ وَرَكًا الشَّخْصُ: كىشى ساغرىلىق بولدى.

وَرْكٌ وَوَرِكٌ ج أَوْرَاكٌ: ساغرا، كاسا.

وَرَلٌ ج أَوْرَالٌ: ۋاران، ئۆچكە ئەمەر.

وَرِمَ يَرِمُ وَرَمًا الْجِلْدُ: تېرە ئىششىپ قالدى، كۆپۈپ قالدى.

وَرِمَ النَّبْتُ: ئۆسۈملۈك ئۆستى.

وَرَمٌ ج أَوْرَامٌ: ئىششىق.

وَرَمٌ خَبِيثٌ: راك.

وَرَمٌ عَظْمِيٌّ: سۆڭەك راكى.

وَرَمٌ لَحْمِيٌّ: ئۆسمە.

وَرَمٌ وِعَائِيٌّ: قان تومۇر ئۆسمىسى.

أَوْرَامٌ سَرَطَانِيَّةٌ: راك ئۆسمىلىرى.

وَرْنٌ الْوَاحِدَةُ وَرْنَةٌ ج وَرَنَاتٌ: جاھىلىيەت دەۋرىدىكى زۇلقەئدىنىڭ ئاتىلىشى.

وَرِهَ يَوْرَهُ وَرَهًا: ھاماقەتلىك قىلدى، گالۋاڭ بولدى، دۆت بولدى.

وُرُورٌ: يەتمەك، يېتىپ بارماق؛ كەلمەك.

وَرَى يَرِي وَرْيًا الرَّجُلَ: كىشىنىڭ ئۆپكىسى ئاغرىپ قالدى.

وَرِيَ يَرِي وَرْيًا وَرِيَةً النَّارُ: ئوت ياللۇنجىدى، ئۇچقۇن چىقاردى.

وَرَى: ئىنسانلار، كىشىلەر، كائىنات، مەخلۇقات.

«مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ الْوَرَى»: مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئىنسانلارنىڭ ياخشىسىدۇر.

«كُلُّ الْوَرَى كَانَ يَعْبُدُ مِنْ دُوْنِ خَالِقِهِ إِلَى الأَصْنَامِ وَالأَحْجَارِ»: (ئەينى دەۋردە) بارلىق كىشىلەر ياراتقۇچى (ئاللاھ)نى قويۇپ بۇتلارغا ۋە تاشلار (ھەيكەللەر)گە چوقۇناتتى.

«فَأَدَامَكُمْ رَبُّ الْوَرَى فِي نِعْمَةٍ وَسَلاَمَةٍ وَسَعَادَةٍ وَرَخَاءٍ»: پەرۋەردىگارنىڭ مەرھەمىتى بىلەن سىلەرگە نېمەت، سالامەتلىك، بەخت ۋە پاراۋانلىق مەڭگۈ يار بولسۇن.

وَرِيْثٌ ج وُرَثَاءُ: ۋارىس، مىراسخور.

هُوَ وَرِيْثُ عَرْشِ أَبِيْهِ: ئۇ ئاتىسىنىڭ تەخت ۋارىسىدۇر.

وَرِيْدٌ ج أَوْرِدَةٌ وَ وُرْدٌ وَ وُرُوْدٌ: ۋېنا، كۆك تومۇر.

حَبْلُ الْوَرِيْدِ: جان تومۇر.

الْوَرِيْدُ الْبَابِيّ: قاپقا ۋېناسى، قاپقا تومۇر.

الْتِهَابٌ وَرِيْدِيٌّ: ۋېنا تومۇر ياللۇغى.

﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيْدِ﴾ ‹قرآن›: بىز ئۇنىڭ جان تومۇرىدىنمۇ يېقىنمىز.

«حُقَنٌ عَنْ طَرِيْقِ الأَوْرِدَةِ»: تومۇرغا ئۇرۇلىدىغان ئوكۇل.

وَرِيْفٌ: ئۇزۇن.

ظِلٌّ وَرِيْفٌ: ئۇزۇن سايە.

وُرَيْقَةٌ: پارچە قەغەز.

وَرِيْشٌ: لاك؛ سىر.

وَرِيٌّ: ئۇچقۇن چىقارغۇچى، سېمىز ماي.

وَزَارَةٌ / وِزَارَةٌ ج وِزَارَاتٌ: ئىچكى كابىنېت، مىنىستىرلىك.

وِزَارَةُ الأَوْقَافِ: ئەۋقاپ مىنىستىرلىقى، دىنىي ئىشلار مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الْمَالِيَّةِ: مالىيە مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الدِّفَاعِ الْوَطَنِيّ: دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الْعَدْلِ: ئەدلىيە مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الْخَارِجِيَّةِ: تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الدَّاخِلِيَّةِ: ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الزِّرَاعَةِ: يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الْمَعَارِفِ: مائارىپ مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ سِكَّةِ الْحَدِيْدِ: تۆمۈر يول مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الْمُوَاصَلاَتِ: قاتناش مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الأَمْنِ الْعَامِ: جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ التِّجَارَةِ: سودا مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ التِّجَارَةِ الْخَارِجِيَّةِ: تاشقى سودا مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الثَّقَافَةِ: مەدەنىيەت مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الْبَرِيْدِ وَالْبَرْقِيَّةِ: پوچتا-تېلېگراف مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الصِّحَّةِ: سەھىيە مىنىستىرلىقى.

رَئِيْسُ وِزَارَةٍ: باش مىنىستىر.

وِزَارَةُ التَّعْلِيْمِ وَالتَّرْبِيَةِ: مائارىپ مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ الْعَمَلِ: ئەمگەك مىنىستىرلىقى.

وِزَارَةُ هِنْدَسَةِ الرَّيِّ: سۇ ئىنشائاتى مىنىستىرلىقى.

وَكِيْلُ رَئِيْسِ الْوِزَارَةِ: مۇئاۋىن باش ۋەزىر.

وِزَارِيٌّ: مىنىستىرلىقنىڭ، ئىچكى كابىنېتنىڭ.

وِزَامٌ: چاپسانلىق، تېزلىك.

وِزَانُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ تەڭپۇڭلۇقى، ئوخشاش ئېغىرلىق.

وَزَأَ يَوْزَأُ وَزْأً اللَّحْمَ: گۆشنى قورۇتتى.

وَزَبَ يَزِبُ وَزْبًا وَوُزُوْبًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

وَزَرَ يَزِرُ وَزْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كۆتۈردى، ئۈستىگە ئالدى.

وَزَرَ الشَّخْصُ: گۇناھ ئۆتكۈزدى.

وَزَرَ الشَّخْصَ: كىشىنى يېڭىۋالدى.

﴿حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا﴾ ‹قرآن›: تاكى ئۇرۇش ئۆزىنىڭ ئېغىر يۈكىنى تاشلىغانغا قەدەر.

وَزَرَ يَزِرُ وِزَارَةً: ۋەزىر بولدى، ياردەمچى بولدى.

وِزْرٌ ج أَوْزَارٌ: گۇناھ؛ ئېغىر يۈك.

﴿وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ «قرآن»: بىر گۇناھكار باشقا ئادەمنىڭ گۇناھىغا جاۋابكار ئەمەس.

«دَرَسْنَا كِتَابَ اللهِ فِقْهًا وَسُنَّةً بِفَضْلِ إِلَهِ النَّاسِ غَافِرِ أَوْزَارٍ»: بىز گۇناھلارنى كەچۈرگۈچى ئاللاھنىڭ پەزلى ـ مەرھەمىتى بىلەن قۇرئان، ھەدىس ۋە فىقھى ئۈستىدە مۇزاكىرە ئېلىپ باردۇق.

«غَسَلَ أَوْزَارَهُ»: ئاللاھقا تەۋبە قىلدى.

وَزَرٌ: پاناھگاھ، قورغان.

﴿كَلَّا لَا وَزَرَ﴾ «قرآن»: ياق، قاچىدىغان پاناھگاھ يوقتۇر.

وِزَرَةٌ ج وِزَرَاتٌ: پەرتۇق.

وَزٌّ ج وَزَّاتٌ الْوَاحِدَةُ وَزَّةٌ: غاز.

وَزٌّ عِرَاقِيٌّ: ئاق قۇ.

وَزَّابٌ: يانچۇقچى، كەسپىي ئوغرى.

وَزَّانٌ: تارازىچى، جىڭچى.

وَزَّأَ يُوَزِّأُ تَوْزِئَةً وَتَوْزِيْئًا فُلَانًا: پالانىنى قەسەم ئىچكۈزدى، قەسەم قىلدۇردى.

وَزَّأَ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

وَزَّأَ الْفَرَسُ: ئات مىنگۈچىنى يىقىتىۋەتتى.

وَزَّعَ يُوَزِّعُ تَوْزِيْعًا: تارقاتتى، تارقىتىپ بەردى، تەقسىم قىلدى.

«وَزَّعَ الْخُبْزَ عَلَى الْفُقَرَاءِ»: كەمبەغەللەرگە نان تارقىتىپ بەردى.

وَزَّعَ الْجَوَائِزَ عَلَى الْمُتَفَوِّقِيْنَ: ئۈستۈنلۈك قازانغۇچىلارغا مۇكاپات تارقاتتى.

وَزَعَ يَزَعُ / يَزِعُ وَزْعًا: توستى، توختاتتى، چەكلىدى.

الْوَزْعَةُ: گۋاردىيە.

وَزَغَ يَزِغُ وَزْغًا بِبَوْلِهِ: سۈيدۈكنى جىرت ـ جىرت چىقاردى.

وَزْغَةٌ ج وَزَغٌ وَ وِزَاغٌ وَ أَوْزَاغٌ: پاتمىچۇق.

وَزَلٌ: قاراغان (ئۆسۈملۈك).

وَزْمٌ: بىر باغلام سەي؛ ئۈز ۋاقتىدا بولغان ئىش؛ مىقدار.

وَزَنَ يَزِنُ وَزْنًا وَزِنَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى جىڭلىدى، تارازا بىلەن، ئۆلچىدى.

وَزَنَ الشَّيْءُ: نەرسە ئېغىر كەلدى.

وَزَنْتُهُ بِيَدِي وَيَبْدُوْ أَنَّهُ لَيْسَ خَفِيْفًا: ئۇنى قولۇم بىلەن دەڭسەپ باقسام، ئۇ يېنىك ئەمەستەك قىلىدۇ.

﴿إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُواْ بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ «قرآن»: سىلەر (باشقىلارغا ئاشلىق قاتارلىقلارنى) ئۆلچەپ بەرگەندە، تولۇق ئۆلچەڭلار ۋە توغرا تارازىدا تارتىپ بېرىڭلار.

«وَزَنَ الْكَلَامَ»: ئۆلچەملىك سۆزلىدى.

وَزَنَ الشِّعْرَ: شېئىرنى ۋەزنىگە سالدى.

وَزُنَ يَوْزَنُ وِزَانَةً: تەمكىن بولدى، ئېغىر ـ بېسىق بولدى، توختاملىق بولدى.

وَزُنَ الشَّيْءُ: نەرسە ئېغىر بولدى.

وَزْنٌ: جىڭلىماق، تارازىدا تارتماق.

الْوَزْنُ الصَّافِيُ: ساپ ئېغىرلىقى.

الْوَزْنُ الْقَائِمُ: ئومۇمىي ئېغىرلىقى.

﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ﴾ «قرآن»: بۇ كۈندە (بەندىلەرنىڭ ياخشى ـ يامان ئەمەللىرىنىڭ) ئۆلچىنىدىغانلىقى ھەقتۇر.

وَزْنٌ ج أَوْزَانٌ: ئېغىرلىق، ئېغىرلىق مىقدارى؛ مۇھىملىق.

وَزْنُ الشِّعْرِ: شېئىرنىڭ ۋەزنى.

وَزْنَةٌ ج وَزَنَاتٌ: جىڭ تېشى، گىر تېشى.

وَزَى يَزِى وَزْيًا الشَّيْءُ: قورۇلدى، تارايدى.

وَزِيْرٌ ج وُزَرَاءُ: مىنىستىر، ۋەزىر.

وَزِيْرُ الْخَارِجِيَّةِ: تاشقى ئىشلار مىنىستىرى.

وَزِيْرُ الْمَالِيَّةِ: مالىيە مىنىستىرى.

﴿وَاجْعَل لِّي وَزِيراً مِّنْ أَهْلِي هَارُونَ أَخِي﴾ «قرآن»:

ماڭا ئائىلەمدىن قېرىندىشىم ھارۇننى ياردەمچى قىلىپ بەرگىن.

الْوَزِيْرُ الْأَعْظَمُ: باش مىنىستىر.

مَجْلِسُ الْوُزَرَاءِ: مىنىستىرلەر كېڭىشى.

وَزِيْرٌ مُفَوَّضٌ: كونسۇل، باش ئەلچى.

وَزِيْرُ الدَّوْلَةِ: دۆلەت ئىشلىرى مىنىستىرى.

وَزِيْرِيٌّ: مىنىستىرنىڭ، ۋەزىرنىڭ.

وَزِيْعَةٌ: پاي، ھەسسە.

وَزِيْمٌ: يىر باغلام كۆكتات، بولجۇڭ گۆش، سۈر گۆش، قاقلانغان گۆش، ئېشىپ قالغان نەرسە.

رَجُلٌ وَزِيْمٌ: بولجۇڭ گۆشلىرى مىختا ئادەم.

وَزِيْنٌ: توختاملىق، پۇختا.

وَزِيْنُ الرَّأْيِ: تەمكىن، ئېغىر-بېسىق.

وِسَادٌ ج وُسُدٌ: ياستۇق، تەكيە.

هُوَ عَرِيْضُ الْوِسَادِ: گالۋاڭ، دۆت، مەتۇ.

وِسَادَةٌ ج وَسَائِدُ: ياستۇق، تەكيە.

وِسَاطَةٌ: ئەپلەشتۈرمەك؛ ئۇسۇل، چارە، ۋاستە، قورال، سايمان؛ شاپائەت قىلماق، ئارا تۇرماق؛ ياراشتۇرماق.

تَوَقَّفَ النِّزَاعُ بِفَضْلِ وِسَاطَةِ فُلَانٍ: پالانىنىڭ ئارىغا كىرىشى بىلەن تالاش-تارتىش توختىدى.

وَسَاعٌ: ئارغىماق، نەسىللىك ئات، يورغا ئات.

وِسَامٌ ج أَوْسِمَةٌ وَوِسَامَاتٌ: ئىزناك، مېدال، ئوردېن.

وِسَامُ الْإِسْتِحْقَاقِ: ئوردېن.

حَامِلُ الْوِسَامِ: ئوردېن ئالغۇچى، ئوردېنغا ئېرىشكۈچى.

وَسَامَةٌ: چىرايلىق، گۈزەل.

وَسَبَ يَسِبُ وَسْبًا الْمَكَانُ: جاي ئوت-چۆپلۈك بولدى.

وَسِبَ يَوْسَبُ وَسَبًا الثَّوْبُ: كىيىم پاسكىنا بولدى.

وَسَبٌ: كىر، پاسكىنا نەرسە.

وِسْبٌ: ئۆسۈملۈك، ئوت-چۆپ.

وَسَجَ يَسِجُ وَسْجًا وَ وَسِيْجًا الْجَمَلُ: تۆگە يۈگۈردى، تېز ماڭدى.

وَسْجٌ وَسَجَانٌ: تۆگىنىڭ يۈگۈرۈشى.

وَسِخَ يَوْسَخُ وَسْخًا الشَّيْءُ: نەرسە مەينەت بولدى، پاسكىنا بولدى.

أَنَا آسِفٌ جِدًّا لِأَنِّي قَدْ وَسَخْتُ كِتَابَكَ الْجَدِيْدَ: سىزنىڭ يېڭى كىتابىڭىزنى پاسكىنا قىلىۋەتكەنلىكىم ئۈچۈن ناھايىتى ئەپسۇسلىنىمەن.

وَسَخٌ ج أَوْسَاخٌ: كىر، چىركىن.

لَا نَرْمِي الْأَوْسَاخَ وَالْأَوْرَاقَ إِلَّا فِي سَلَّةِ الْمُهْمَلَاتِ: ئەخلەت، پاسكىنا نەرسىلەرنى ئەخلەت ساندۇقىغا تاشلايمىز.

وَسِخٌ: پاسكىنا، مەينەت.

وَسَّخَ يُوَسِّخُ تَوْسِيْخًا الشَّيْءَ: نەرسىنى مەينەت قىلىۋەتتى، پاسكىنا قىلىۋەتتى.

وَسَّخَ إِسْمَهُ: نامىغا داغ تەگكۈزدى، نامىنى بۇلغىدى.

وَسَّدَ يُوَسِّدُ تَوْسِيْدًا: ياستۇق قويدى.

وَسَّدَ إِلَيْهِ الْأَمْرَ: ئۇنىڭغا ئىشنى تاپشۇردى، يۆكلىدى.

وَسَّطَهُ يُوَسِّطُ تَوْسِيْطًا: ئۇنى ئوتتۇرىسىغا ئالدى، ئوتتۇرىسىدا قويدى؛ ۋاستىچى قىلدى.

«وَسَّطَ إِمَامَ الْقَرْيَةِ فِي الْخِلَافِ بَيْنَهُ وَبَيْنَ شَقِيْقِهِ»: ئۆزى بىلەن قېرىندىشىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىختىلاپنى ھەل قىلىش ئۈچۈن مەھەللىنىڭ ئىمۇئىمنى سالاچى قىلدى.

«وَسِّطُوا الْإِمَامَ وَسُدُّوا الْخَلَلَ» ‹حديث›: ئىمامنى ئوتتۇرىغا تۇرغۇزۇڭلار، سەپتە بوش قالغان ئورۇننى تولدۇرۇڭلار.

وَسَّعَ يُوَسِّعُ تَوْسِيْعًا: كېڭەيتتى، كەڭ-كۇشادە قىلدى، ئازادە قىلدى.

وَسَّعُوا الشَّارِعَ: ئۇلار كوچىنى كېڭەيتتى.

وَسَّعَ نِطَاقَ عَمَلِهِ: خىزمەت دائىرىسىنى كېڭەيتتى.

وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ: ئاللاھ ئۇنى باي قىلدى.

وَسَّفَ يُوَسِّفُ تَوْسِيفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سويدى.

وَسَّقَ يُوَسِّقُ تَوْسِيقًا الْقَمْحَ: بۇغداينى يۈك تۈگىسىگە ئارتتى.

وَسَطَ يَسِطُ وَسْطًا وَسِطَةً: ئوتتۇرىسىدا بولدى، ئوتتۇرىسىدا بولدى.

وَسَطَ الْقَوْمَ: قوۋمنىڭ ئارىسىدا بولدى.

وَسَطَ الْمَكَانَ: جاينىڭ ئوتتۇرىسىدا بولدى.

﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعاً﴾ ‹قرآن›: دۈشمەن توپى ئىچىگە......

وَسُطَ يَوْسُطُ وَسَاطَةً: ئالىيجاناب بولدى، يۇقىرى مەرتىۋىلىك بولدى.

وَسَطٌ: ئوتتۇرىسى.

«جَلَسَ وَسَطَ الْقَوْمِ»: قوۋمنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇردى.

هَذَا الرَّجُلُ الَّذِيْ يَجْلِسُ فِي الْوَسَطِ هُوَ رَئِيْسُ فِرْقَتِنَا الْمُسِنّ: ئوتتۇرىدا ئولتۇرغان بۇ ئادەم بىزنىڭ ياشانغان ئەترەت باشلىقىمىز.

«حَفَرَ بِئْرًا وَسَطَ الدَّارِ»: قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىغا قۇدۇق كولىدى.

وَسَطٌ ج أَوْسَاطٌ: ئوتتۇرا دەرىجىلىك، ئوتتۇرىدىكى؛ ئاددىي؛ شارائىت؛ مۇھىت؛ ئوتتۇرىسى؛ توغرا؛ ياخشى، نورمال، بەل.

وَسَطَ الدَّارِ: قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا.

وَسَطَ الطَّرِيْقِ: يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا.

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطاً﴾ ‹قرآن›: شۇنىڭدەك بىز سىلەرنى ياخشى ئۈممەت قىلدۇق.

«الْبَرَكَةُ تَنْزِلُ وَسَطَ الطَّعَامِ فَكُلُوْا مِنْ حَافَتَيْهِ وَلَا تَأْكُلُوْا فِي وَسَطِهِ» ‹حديث›: تاماقنىڭ بەرىكىتى ئوتتۇرىسىدا بولىدۇ، سىلەر تاۋاقنىڭ چۆرىسىدىن ئېلىپ يەڭلار، ئوتتۇرىسىدىن يېمەڭلار.

الْوَسَطُ الْعَائِلِيّ: ئائىلىۋى شارائىت، ئائىلىۋى مۇھىت.

فِي وَسَطِ الظَّلَامِ: قاراڭغۇدا.

فِي وَسَطِ اللَّيْلِ: يېرىم كېچىدە.

«خَيْرُ الْأُمُوْرِ الْوَسَطُ»: ئىشلارنىڭ ياخشىسى نورمال بولغىنىدۇر.

«شَدَّتْ وَسَطَهَا بِحِزَامٍ»: بېلىگە بەلۋاغ باغلىدى.

الْأَوْسَاطُ الثَّقَافِيَّةُ وَالتَّعْلِيْمِيَّةُ: مەدەنىي مائارىپ ساھەسىدىكىلەر.

الْأَوْسَاطُ الشَّعْبِيَّةُ: ھەر كەسىپ، ھەر ساھە، خەلق ئىچىدىكى.

أَوْسَاطٌ مُثَقَّفَةٌ: ئىلىم ساھەسىدىكىلەر، زىيالىيلار.

الْأَوْسَاطُ الْعِلْمِيَّةُ التَّكْنِيْكِيَّةُ: پەن-تېخنىكا ساھەسىدىكىلەر.

أَوْسَاطٌ صِنَاعِيَّةٌ وَتِجَارِيَّةٌ: سودا-سانائەت ساھەسىدىكىلەر.

أَوْصَاطُ الْمِهَنِ الْمُخْتَلِفَةِ: ھەر ساھە، ھەر كەسىپتىكىلەر.

الْأَوْسَاطُ الرَّسْمِيَّةُ: ھۆكۈمەت دائىرىلىرى.

النَّاسُ مِنْ مُخْتَلِفِ الْأَوْسَاطِ: ھەر ساھە كىشىلىرى.

وُسْطَى ج وُسُطٌ: ئوتتۇرا، ئوتتۇرىسى، ئوتتۇراھال.

الْإِصْبَعُ الْوُسْطَى ئوتتۇرا بارماق.

﴿حَافِظُواْ عَلَى الصَّلَوَاتِ والصَّلاَةِ الْوُسْطَى﴾ ‹قرآن›: (بەش) نامازنى، بولۇپمۇ نامازدىگەرنى داۋاملاشتۇرۇڭلار.

الْقُرُوْنُ الْوُسْطَى: ئوتتۇرا ئەسىر.

الْعُصُوْرُ الْوُسْطَى: ئوتتۇرا ئەسىر.

الصَّلَاةُ الْوُسْطَى: ناماز ئەسىر.

الطَّبَقَةُ الْوُسْطَى: ئوتتۇرا تەبىقە، ئوتتۇرا قاتلام.

وَسِعَ يَسَعُ / يَسِعُ سِعَةً / سَعَةً الشَّيْءَ: نەرسە كەڭ

بولدى، كېڭەيدى.

﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ﴾ «قرآن»: ئاللاھنىڭ كۇرسى (مەلۇماتى) ئاسمانلارنى ۋە زېمىنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدۇ.

«وَسِعَ الْمَكَانُ لِكُلِّ الْمُتَفَرِّجِيْنَ»: جاي تاماشىبىنلارنىڭ ھەممىسىنى سىغدۇردى.

لَا تَكَادُ الدُّنْيَا تَسَعُهُ مِنَ الْفَرَحِ: خۇشاللىقتىن جاھانغا سىغماي قالدى.

وَسِعَ الشَّيْءَ: نەرسىنى قورشىۋالدى، ئۆز ئىچىگە سىغدۇردى.

يَسَعَ الْمَلْعَبُ الرِّيَاضِيِّ ثَلَاثِيْنَ أَلْفَ مَقْعَدٍ: تەنھەرىكەت مەيدانى ئوتتۇز مىڭ ئورۇنغا ئىگە.

«وَسِعَتْ رَحْمَةُ اللهِ كُلَّ شَيْءٍ وَبِكُلِّ شَيْءٍ وَعَلَى كُلِّ شَيْءٍ»: ئاللاھنىڭ رەھمىتى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

لَا يَسَعُنِيْ إِلَّا أَنْ أُنَوِّهَ بِخِصَالِهِ: ئۇنىڭ خىسلەتلىرىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشۈم كېرەك.

وَسُعَ يَوْسُعُ وَسَاعَةً الْمَكَانُ: جايى كەڭ - كۇشادە بولدى.

وُسْعٌ: كۈچ، قۇۋۋەت، ئىقتىدار.

فِي وُسْعِهِ أَنْ يُعِيْنَ أَخَاهُ: ئۇ قېرىندىشىغا ياردەم قىلالايدۇ.

﴿لَا يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْساً إِلاَّ وُسْعَهَا﴾ «قرآن»: ئاللاھ ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ.

«بَذَلَ أَقْصَى وُسْعِهِ»: بارلىق كۈچىنى سەرپ قىلدى.

بَذَلَ كُلَّ مَا فِي وُسْعِهِ مِنْ جُهُوْدٍ: بارلىق كۈچىنى سەرپ قىلدى.

وُسْعَةٌ: كەڭ، كەڭ - كۇشادە؛ ئىقتىدار، قابىلىيەت؛ سىغىمچانلىق؛ مول، باي.

وُسْعَةُ الْإِطِّلَاعِ: بىلىملىك.

وُسْعَةٌ كَهْرَبَائِيَّةٌ: ئېلېكتر سىغىمچانلىقى.

ذُوْ وُسْعَةٍ: باي، باياشات.

بِوُسْعَةٍ: يېتەرلىك، تولۇق، كەڭ كۆلەمدە.

وَسَقَ يَسِقُ وَسْقًا الشَّيْءَ: قاچىلىدى، قاچىلاپ كۆتۈردى.

﴿وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ﴾ «قرآن»: كېچە ۋە ئۇنىڭ قاراڭغۇلۇقى باسقان نەرسە بىلەن...

وَسْقٌ ج أَوْسَاقٌ: بىر تۆگە يۈك، بىر ھارۋا يۈك.

وَسَلَ يَسِلُ وَسْلًا: ياخشى ئىش قىلدى، ۋەسىلە ئىزدىدى.

وَسَلَ الشَّخْصُ إِلَى اللهِ تَعَالَى: ياخشى ئىش قىلىپ ئاللاھقا يېقىنلاشتى.

وَسَمَهُ يَسِمُ وَسْمًا و سِمَةً: ئۇنىڭغا تامغا باستى، بەلگە قويدى.

وَسَمَ فَرَسَهُ: ئېتىغا تامغا باستى.

«لَعَنَ اللهُ الَّذِيْنَ وَسَمَهُ» «حديث»: ئېششەكنىڭ يۈزىنى داغلىغۇچىغا ئاللاھ لەنەت قىلسۇن.

﴿سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭ بۇرنىنى داغلاپ بەلگە سالىمىز.

وَسُمَ يَوْسُمُ وَسَامَةً الْوَجْهُ: چىرايلىق بولدى، چىرايى گۈزەللەشتى.

وُسِمَ بِالْعَارِ: ئاھانەتكە قالدى.

وَسْمٌ ج وُسُوْمٌ: ئالامەت، بەلگە، نىشان؛ تامغا باسماق.

وَسْمَةٌ: ئار، نومۇس، رەسۋاچىلىق.

وَسِنَ يَوْسَنُ وَسْنًا وَسِنَةً: ئۇخلىدى، ئۇيقۇسىرىدى، مۈگدىدى.

وَسَنٌ ج أَوْسَانٌ: ئۇيقۇ، ئۈگدىمەك، ئۇيقۇ باسماق.

وَسِنٌ وَسْنَانٌ م وَسِنَةٌ: مۈگدىگۈچى، ئۇيقۇ باسقۇچى.

وَسَنِيٌّ: ئۇيقۇچى.

وَسْوَاسٌ: ۋەسۋەسە قىلماق، قۇترىتماق، ئازدۇرماق.

وَسْوَاسٌ ج وَسَاوِسُ وَوَسَاوِيسُ: يامان نىيەت، يامان غەرەز.

كَانَ فَرِيسَةَ الْوَسَاوِسِ: مالىخولىيا كېسەللىكىنىڭ قۇربانى بولدى.

اَلْوَسْوَاسُ: شەيتان، ئالۋاستى، ئازازۇل.

﴿مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ «قرآن»: يوشۇرۇن شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىنىڭ شەررىدىن...

وَسْوَسَ يُوَسْوِسُ وَسْوَسَةً وَوِسْوَاسًا: پىچىرلاشتى، كۇسۇلداشتى، قۇتراتتى، ئازدۇردى.

الشَّيْطَانُ وَسْوَسَ لَهُ: شەيتان ئۇنىڭغا ۋەسۋەسە قىلدى.

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ: شەيتان ئۇنىڭغا ۋەسۋەسە قىلىپ...

وَسْوَسَةٌ: ۋەسۋەسە، ئازدۇرۇش، پىچىرلاش.

وَسَى يَسِي وَسْيًا رَأْسَهُ: چېچىنى ئالدى، بېشىنى چۈشۈردى.

وَسِيطٌ ج وُسَطَاءُ: ۋاسىتىچى، شاپائەتچى، مۇرەسسەچى؛ دەللال، بېدىك.

وَسِيطٌ بَيْنَ قَبِيلَتَيْنِ: ئىككى قەبىلە ئارىسىدىكى ياراشتۇرغۇچى.

اَلْعَصْرُ الْوَسِيطُ: ئوتتۇرا ئەسىر.

وَسِيطُ الزَّوَاجِ: توي ئەلچىسى.

وَسِيطَةٌ عِقَارِيٌّ: يەر-زېمىن بېدىكى.

وَسِيعٌ: كەڭ، كەڭرى.

وَسِيقٌ: يامغۇر.

وَسِيلَةٌ ج وَسَائِلُ: ۋاسىتە، ئۇسۇل، چارە.

وَسَائِلُ تَعْلِيمِيَّةٌ: ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرى.

﴿وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ «قرآن»: ئاللاھقا يېقىنچىلىقنى تىلەڭلار.

وَسَائِلُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى.

وَسَائِلُ النَّقْلِ: ترانسپورت قوراللىرى.

وَسَائِلُ الْمُوَاصَلَاتِ: قاتناش ۋاسىتىلىرى.

وَسَائِلُ مُضَادَّةٌ لِلدَّبَّابَاتِ: تانكىغا قارشى قوراللار.

«إِتَّخَذَ كُلَّ الْوَسَائِلِ لِلْوُصُولِ إِلَى غَايَتِهِ»: مەقسىتىگە يېتىش يولىدا بارلىق چارە-تەدبىرلەرنى قوللاندى.

الطَّائِرَةُ مِنْ أَهَمِّ وَسَائِلِ النَّقْلِ السَّرِيعَةِ: ئايروپىلان مۇھىم تېز قاتناش ۋاسىتىلىرىدىندۇر.

وَسِيمٌ ج وُسَمَاءُ م وَسِيمَةٌ ج وَسِيمَاتٌ: چىرايلىق، گۈزەل، كۆركەم.

هَذَا الرَّجُلُ وَسِيمٌ جِدًّا: بۇ ئادەم ناھايىتى چىرايلىق.

وُشَاحٌ / وِشَاحٌ ج وُشُحٌ وَأَوْشِحَةٌ وَوَشَائِحُ: شارپا، گالستۇك.

وِشَاحَةٌ: قىلىچ.

وِشَايَةٌ: تۆھمەت، بوھتان، چېقىمچىلىق قىلىش.

وِشَايَةٌ ج وِشَايَاتٌ: تۆھمەت، بوھتان؛ تۆھمەت چاپلىماق.

وِشْبٌ ج أَوْشَابٌ: لوكچەك، قۇلاق كەستى.

وَشَجَ يَشِجُ وَشْجًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كىرىشتۈردى، ئارىلاشتۇردى، گىرەلەشتۈردى.

وَشَجَتِ الْأَغْصَانُ: شاخلار چىرمىشىپ كەتتى.

وَشَجَتْ بِهِ قَرَابَةٌ: ئۇنىڭ تۇغقانلىقى مۇرەككەپلىشىپ كەتتى.

«وَشَجَتْ فِي قَلْبِهِ أُمُورٌ وَهُمُومٌ»: ئۇنى غەم-قايغۇلار بېسىۋالدى.

وَشَرَ يَشِرُ وَشْرًا: ھەرىدىدى.

«وَشَرَ الْخَشَبَةَ بِالْمِنْشَارِ»: ياغاچنى ھەرىدىدى.

وَشَرَ الشَّخْصُ أَسْنَانَهُ: چىشلىرىنى ئىكەكدىدى.

وَشِزَ يَشِزُ وَشْزًا: ئالدىرىدى.

وَشْزٌ ج أَوْشَازٌ: ئالدىرىماق؛ ئېگىز جاي، پاناھگاھ؛ قىيىن تۇرمۇش.

وَشُّ الْآذَانِ: قۇلاقنىڭ غوڭۇلدىشى.

وَشٌّ / وِشٌّ ج وُشُوشٌ: يۈز، چىراي، بەت.

وَشَاءٌ ج وَشَاؤُونَ: گۈللۈك رەخت ساتقۇچى؛ سۇخەنچى، چېقىمچى؛ يالغانچى، كاززاپ.

وَشَّحَ يُوَشِّحُ تَوْشِيحًا: كەمەر باغلىدى.

وَشَّحَ صَدْرَهُ بِوِسَامٍ: مەيدىسىگە ئوردېن تاقىدى.

وَشَّعَ يُوَشِّعُ تَوْشِيعًا الْخَيْطَ: يىپنى ئەشتى.

وَشَّكَ يُوَشِّكُ تَوْشِيكًا: تېز بولدى، ئالدىرىدى.

وَشَّمَ يُوَشِّمُ تَوْشِيمًا الْجِلْدَ: تېرىگە يىڭنە بىلەن خەت چەكتى.

وَشَّمَ الْغُصْنُ: شاخ يوپۇرماق چىقاردى.

وَشَّمَ الشَّخْصُ الْيَدَ: قولىغا گۈل، خەت قاتارلىقلارنى چەكتى.

وَشَّى يُوَشِّي تَوْشِيَةً الثَّوْبَ: كىيىمنى كەشتىلىدى، زىننەتلىدى.

وَشَظَ يَشِظُ وَشْظًا الْفَأْسَ: پالتىغا شىنا ئۇردى.

وَشَعَ يَشِعُ وَشْعًا الْخَيْطَ: يىپنى ئەشتى.

وَشَعَ الشَّيْءَ: نەرسىنى ئارىلاشتۇردى.

وَشَعَ يَشِعُ وَشْعًا وَوُشُوعًا الْجَبَلَ: تاغقا يامىشىپ چىقتى.

وَشْعٌ ج وُشُوعٌ: كۆكتات چېچەكى، يىناۋايى گۈل، كەم ئۇچرايدىغان تاغ ئۆسۈملۈكى.

وُشْعٌ: ئۆمۈچۈك تورى.

وَشَقَ يَشِقُ وَشْقًا اللَّحْمَ: گۆشنى پارچىلاپ ئاپتاپقا قاقلىدى.

وَشَقَهُ بِالرُّمْحِ: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى.

وَشَقَهُ: مورلۇۋالدى، تاملىدى، چىشلىۋالدى.

وَشَقٌ: مولۇن، سۈلەيسۇن.

وَشُكَ يَوْشُكُ وَشْكًا وَوَشَاكَةً: يېقىن بولدى؛ تېز بولدى.

وَشْكٌ / وِشْكٌ وَشْكَانٌ / وِشْكَانٌ: تېزلىك، چاپسانلىق.

«هِيَ عَلَى وَشْكِ أَنْ تَتَزَوَّجَ»: ئۇ ئايال توي قىلىش ئالدىدا تۇرماقتا.

«هُوَ عَلَى وَشْكِ الْخُرُوجِ»: ئۇ چىقىشقا ئالدىرىماقتا.

وَشَلَ يَشِلُ وَشْلًا وَوُشُلَانًا الْمَاءُ: سۇ تامچىلىدى.

وَشَلٌ ج أَوْشَالٌ: سۇ تامچىسى، تامچىلاۋاتقان سۇ.

وَشَمَ يَشِمُ وَشْمًا الْجِلْدَ: تېرىگە يىڭنە بىلەن گۈل ياكى خەت چەكتى.

وَشْمٌ ج وُشُومٌ وَوِشَامٌ: بىخ (ئۆسۈملۈكلەرنىڭ)؛ تېرىگە چېكىلگەن خەت، گۈل.

وَشْنٌ: ئېگىز جاي، كېلەڭسىز تۆگە، شاش تۆگە.

وَشْوَشَ يُوَشْوِشُ وَشْوَشَةً الشَّخْصُ: پىچىرلىدى، كۇسۇلدىدى.

وَشْوَشَ الشَّخْصَ: كىشىگە پىچىرلىدى.

وَشَى يَشِي وَشْيًا وَوِشَايَةً بِهِ: ئۇنىڭغا تۆھمەت قىلدى، بوھتان چاپلىدى.

«وَشَى الشَّخْصُ بِهِ»: سۇخەنچىلىك قىلدى.

وَشَى بِهِ لَدَى أَعْدَائِهِ: ئۇنى دۈشمەنلىرىگە چاقتى.

وَشَى يَشِي وَشْيًا وَشِيَةً الثَّوْبَ: كىيىمگە كەشتە بەردى، زىننەتلىدى.

وَشَى الْكَلَامَ: يالغان سۆزلىدى.

وَشْيٌ: تۆھمەت، بوھتان، سۇخەنچىلىك قىلىش.

وَشْيٌ ج وِشَاءٌ: گۈللۈك رەخت.

وَشِيجٌ: نەيزە.

تَطَاعَنُوا بِالْوَشِيجِ: ئۇلار نەيزىلەشتى.

وَشِيجَةٌ ج وَشَائِجُ: دەرەخ يىلتىزى، مۇرەككەپ قانداشلىق مۇناسىۋەت.

وَشِيزَةٌ ج وَشَائِزُ: چىك قاپلانغان ياستۇق.

وَشِيظٌ . وَشِيظَةٌ ج وَشَائِظُ: شىنا، قوزۇق، چاكىنا ئادەم، يات ئادەم، ياقا يۇرتلۇق.

وَشِيعٌ: چىتلاق.

وَشِيعَةٌ ج وَشِيعٌ وَوَشَائِعُ: موكا، غالتەك (يىپنىڭ).

وَشِيقٌ . وَشِيقَةٌ ج وَشَائِقُ: تۇزلانغان كالا گۆشى.

وَشِيكٌ: يېقىن.

«قَضِيَّةٌ وَشِيكَةُ الْحَلِّ»: ھەل بولۇشقا ئاز قالغان

مەسىلە.

وَشِيْمَةٌ ج وَشَائِمُ: يامانلىق، ئاداۋەت، دۈشمەنلىك.

«بَيْنَهُمْ وَشِيْمَةٌ»: ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئاداۋەت بار.

وَصَاةٌ ج وَصًى: رېتسېپ، رېتسېپ قەغىزى، تونۇشتۇرۇش، تەۋسىيە قىلماق، ۋەسىيەت، ۋەسىيەتنامە.

وِصَالٌ: ئالاقىلەشمەك، باردى-كەلدى قىلماق.

«نَهَى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِصَالِ» ‹حديث›: رەسۇلۇللاھ يېمەي-ئىچمەي ئۇلاپ روزا تۇتۇشتىن چەكلىگەن.

وِصَايَةٌ / وَصَايَةٌ ج وَصَايَا: مىراسنى باشقۇرماق؛ بۇيرۇق، تاپشۇرۇق؛ نەسىھەت؛ ۋەسىيەت.

وَصَايَةٌ شَرْعِيَّةٌ: ھامىيلىق قىلماق، ھامىي بولماق، ۋەسىيلىك قىلماق.

«يَرْفُضُ الْفَلَسْطِيْنِيُّوْنَ كُلَّ وِصَايَةٍ عَلَيْهِمْ»: پەلەستىنلىكلەر باشقىلارنىڭ ھەرقانداق تاپشۇرۇقى ئاستىدا بولۇشنى رەت قىلىدۇ.

«تَحْتَ الْوِصَايَةِ»: قوغدالغۇچى، ھىمايە قىلىنغۇچى.

«تَحْتَ وِصَايَةِ الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ»: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ھىمايىسى ئاستىدا.

وَصِئَ يَوْصَأُ وَصْأً الثَّوْبُ: كىيىم كىر بولدى.

وَصَبَ يَصِبُ وُصُوْبًا: داۋاملاشتى، داۋام قىلدى؛ مەزمۇت بولدى، ھەمىشە بولدى.

«وَصَبَ الشَّخْصُ عَلَى الْأَمْرِ»: ئىشنى داۋاملاشتۇردى.

وَصِبَ يَوْصَبُ وَصْبًا: ئاغرىپ قالدى، كېسەل بولدى.

وَصَبٌ ج أَوْصَابٌ: كېسەل، ئاغرىق، چارچاش.

وَصِبٌ ج وَصَابَى وَ وِصَابٌ: ئاغرىق، كېسەل.

وَصَدَ يَصِدُ وَصْدًا: تۇراقلاشتى، مۇقىملاشتى، مەزمۇت بولدى.

«وَصَدَ الشَّخْصُ الثَّوْبَ»: كىيىم توقۇدى.

«وَصَدَ الشَّخْصُ بِالْمَكَانِ»: كىشى ئورۇنلاشتى، ماكانلاشتى.

وِصْرٌ ج أَوَاصِرُ: توختام، شەرتنامە، كېلىشىم؛ مۆھۈر خەت.

«أَوَاصِرُ الصَّدَاقَةِ»: دوستلۇق مۇناسىۋەت.

وَصَّ يَوُصّ وَصًّا الْعَمَلَ: ئىشنى پۇختا قىلدى.

وَصَّد يُوَصِّدُ تَوْصِيْدًا الثَّوْبَ: رەخت توقۇدى.

وَصَّلَ يُوَصِّلُ تَوْصِيْلًا الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: بىرنەرسىنى يەنە بىرنەرسىگە ئۇلىدى، باغلىدى.

وَصَّلَهُ إِلَى: يەتكۈزدى، يەتكۈزۈپ بەردى.

وَصَّلَهُ: ئۇنى يېتەكلىدى.

وَصَّلَ الشَّيْءَ إِلَى: تاپشۇرۇپ بەردى، ئاپىرىپ بەردى.

«وَصَّلَ أَسْلَاكَ الْكَهْرَبَاءِ»: توك سىمىنى ئۇلىدى.

«وَصَّلَ الشَّيْءَ إِلَى الشَّخْصِ»: نەرسىنى كىشىگە يەتكۈزۈپ بەردى.

«وَصَّلَ الرِّسَالَةَ إِلَى صَاحِبِهَا»: خەتنى ئىگىسىگە تاپشۇرۇپ بەردى.

وَصَّمَ يُوَصِّمُ تَوْصِيْمًا: بوشاشتۇرۇۋەتتى، ھورۇنلاشتۇرۇۋەتتى.

«وَصَّمَهُ الْحُمَّى»: قىزىتما بولۇپ قالدى.

وَصَّى يُوَصِّي تَوْصِيَةً: تاپشۇردى، ھاۋالە قىلدى، تاپىلىدى، جېكىلىدى.

«وَصَّى لَهُ بِكَذَا»: مال-مۈلكىنى ئۇنىڭغا ۋەسىي قىلدى.

«وَصَّى إِلَى فُلَانٍ»: پالانىنى ۋەسىي قىلدى.

وَصَعَ يَصَعُ وَصْعًا الشَّيْءَ: نەرسىنى پىششۇرۇپ قويدى.

وَصَفَ يَصِفُ وَصْفًا وَصِفَةً: سۈپەتلىدى، تەسۋىرلىدى.

«سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ» ‹قرآن›: قۇدرەت ئىگىسى بولغان پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاكتۇر.

«وَصَفَهُ بِالْكَرَمِ»: ئۇنى مەرد، دەپ سۈپەتلىدى.

وَصَفَ يَصِفُ وَصْفَةً: رېتسېپ يازدى.

«وَصَفَ الطَّبِيبُ الدَّوَاءَ»: دوختۇر دورا يېزىپ بەردى.

وَصْفٌ: سۈپەتلىمەك، تەسۋىرلىمەك.

وَصْفٌ ج أَوْصَافٌ: سۈپەت، خۇسۇسىيەت.

«أَجَادَ أَبُو تَمَّامٍ وَصْفَ الطَّبِيعَةِ»: شائىر ئەبۇ تەمام تەبىئەت تەسۋىرىنى ۋايىغا يەتكۈزگەن.

وَصْفَةٌ ج وَصَفَاتٌ: رېتسېپ، رېتسېپ قەغىزى.

وَصْفَةٌ مَكْتُوبَةٌ: تەجرىبىدىن ئۆتكەن رېتسېپ.

«أُطْلُبْ مِنَ الطَّبِيبِ أَنْ يَكْتُبَ لَكَ وَصْفَةً طِبِّيَّةً»: دوختۇردىن رېتسېپ يېزىپ بېرىشنى سورا.

وَصْفِيٌّ: سۈپەتلىك، تەسىرى.

«تَحْلِيلٌ وَصْفِيٌّ»: سۈپەت ئانالىزى.

وَصَلَ يَصِلُ وُصُولًا وَصِلَةً الْخَبَرُ إِلَيْهِ: خەۋەر ئۇنىڭغا يەتتى.

«وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ» ‹قرآن›: ئاللاھنىڭ نېسىۋىسىدىن بۇتلىرىنىڭكىگە قوشۇشقا بولاتتى...

«لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِئِ وَلَكِنْ الْوَاصِلَ الَّذِيْ إِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهُ وَصَلَهَا» ‹حديث›: تۇغقانلىرىدىن كۆرگەن ياخشىلىققا جاۋابەن ياخشىلىق قىلغان ئادەم سىلە-رەھىم قىلغان بولمايدۇ، سىلە-رەھىمنى ئۈزۈپ قويغۇچىغا ياخشىلىق قىلغان كىشى ھەقىقىي سىلە-رەھىم قىلغان بولىدۇ.

«وَصَلَ الشَّخْصُ إِلَى الْمَكَانِ أَوْ إِلَى الْأَمْرِ»: كىشى جايغا يېتىپ باردى.

«كُنْتُ أَظُنُّ أَنَّهُ لَنْ يَأْتِيَ وَلَكِنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ وَصَلَ»: مەن ئۇنى كەلمەيدۇ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن، لېكىن ئۇ ھەممىدىن بۇرۇن كەپتۇ.

«وَصَلَ الْخِلَافُ إِلَى نُقْطَةٍ حَاسِمَةٍ»: ئىختىلاپ چېكىگە يەتتى.

وَصَلَ يَصِلُ وَصْلًا وَصِلَةً وَصُلَةً الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: بىرنەرسىنى يەنە بىرنەرسىگە قوشتى، ئۇلىدى.

وَصَلَ بَيْنَ الطَّرَفَيْنِ: ئىككى تەرەپنى باغلىدى.

وَصَلَ يَصِلُ وَصْلًا وَصِلَةً: ياخشىلىق قىلدى، سىلە-رەھىم قىلدى.

وَصَلَ قَرَابَتَهُ: تۇغقانچىلىقنى يەتكۈزدى.

وَصَلَ رَحِمَهُ: سىلە-رەھىم قىلدى.

«وَصَلَ الْحَبِيبُ حَبِيبَتَهُ»: ئاشىق-مەشۇقىنىڭ ۋىسالىغا يەتتى.

وَصْلٌ: ئۇلىماق، باغلىماق؛ سوۋغا، ھەدىيە، ئوخشاش.

«أَعْطَاهُ الْأَمِيرُ وَصْلًا مِنْ ذَهَبٍ»: ئەمىر ئۇنىڭغا ئالتۇن سوۋغا بەردى.

«هَذَا وَصْلُ هَذَا»: بۇ، بۇنىڭغا ئوخشاش.

«لَيْلَةُ الْوَصْلِ»: قەمەرىيىدە ھەر ئاينىڭ ئاخىرقى كۈنى.

وُصْلٌ / وِصْلٌ ج أَوْصَالٌ: پۇت-قول، ئەزا؛ بوغۇم، ئۇگە.

«قَطَعَ الْجَزَّارُ أَوْصَالَ الذَّبِيحَةِ»: قاسساپ ئۆلتۈرۈلگەن مالنىڭ ئۇگىلىرىنى ئاجراتتى.

وُصْلَةٌ: باغلىنىش، ئۇلىنىش.

«بَيْنَهُمَا وُصْلَةٌ»: ئۇ ئىككىسىنىڭ ئالاقىسى بار.

وُصْلَةٌ ج وُصَلٌ: تۇتىشىش، بىرلىشىش، ھالقا زەنجىر، شاتۇن (دۋىگاتېللارنىڭ پورشىنىدىن ۋالغا كۈچ ئۆتكۈزگۈچى دېتال)؛ مۇساپىرنىڭ ئوزۇقى.

وُصْلَةٌ بَيْنَ كَلِمَتَيْنِ: دېفىس، سىزىقچە (-).

وَصَمَ يَصِمُ وَصْمًا: ئەيىبلىدى، ھاقارەتلىدى.

وَصَمَ بِعَارٍ: بوھتان چاپلىدى، قارا چاپلىدى.

وَصَمَهُ بِالْجُبْنِ: ئۇنى قورقۇنچاقلىق بىلەن ئەيىبلىدى.

وَصْمٌ ج وُصُومٌ: ئۇياتقا قالدۇرۇش، كەمسىتىش؛ زۇكام، ئەيىب، نۇقسان، ئېۋەن، ياغاچتىكى قاداق، تۈگۈن، يېرىق.

«قَنَاةٌ فِيهَا وَصْمٌ»: يار ئېلىپ كەتكەن قانال.

وَصْمَةٌ ج وَصَمَاتٌ: ئۇياتقا قالدۇرۇش؛ كەمسىتىش؛ زۇكام، ئەيىب، نۇقسان.

وَصْوَاصٌ ج وَصَاوِيصُ: كىچىك تۆشۈك، يوچۇق.

وَصْوَصَ يُوَصْوِصُ وَصْوَصَةً الشَّخْصُ: ئىشىكنىڭ يوچۇقىدىن قارىدى.

وَصْوَصَ الشَّخْصُ عَيْنَهُ: كۆزىنى قىسىپ قارىدى.

وَصْوَصَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال ئىككى كۆزىدىن باشقا يېرىنى ئورىۋالدى.

وَصْوَصٌ ج وَصَاوِصُ: كىچىك تۆشۈك، يوچۇق.

وَصْوَصَةٌ: پايلىماق، كۆزەتمەك، بايقىماق، ماراپ قارىماق.

وُصُولٌ: كېلىش، يېتىپ كېلىش؛ تاپشۇرۇپ ئېلىش.

«رِسَالَةٌ مَضْمُونَةُ الْوُصُولِ»: زاكاز خەت.

وُصُولٌ ج وُصُولَاتٌ: تىلخەت، ھۆججەت.

وُصُولِيٌّ ج وُصُولِيُّونَ: شەخسىيەتچى، نەپسانىيەتچى، پۇرسەتپەرەس.

وُصُولِيَّةٌ: پۇرسەتپەرەسلىك.

وَصَى يَصِي وَصْيًا الشَّيْءَ بِهِ: تۇتاشتى، ئۇلاشتى، باغلاندى.

وَصِيدٌ ج وُصُدٌ: قوتان؛ بوسۇغا؛ سەينا.

﴿وَكَلْبُهُم بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ئىتى (غارنىڭ) بوسۇغىسىغا ئىككى پۇتىنى سوزۇپ ياتىدۇ.

وَصِيدَةٌ ج وَصَائِدُ: قوتان، ئېغىل، تاغ.

وَصِيرَةٌ: ھۆججەت، يەر خېتى.

وَصِيعٌ: قۇشقاچنىڭ ئاۋازى، كىچىك قۇشقاچ.

وَصِيفٌ ج وُصَفَاءُ: ياش، يىگىت، خىزمەتكار.

وَصِيفَةٌ ج وَصَائِفُ: دېدەك، چۆرە، ئايال خىزمەتكار، قىز، كېنىزەك.

«ظَهَرَتْ مَلَكَةُ الْجَمَالِ بَيْنَ وَصَائِفِهَا»: گۈزەللىك مەلىكىسى ھەمراھلىرى ئارىسىدا مەيدانغا چىقتى.

وَصِيلٌ: ساۋاقداش، ئۆلپەتداش، دوست، ئاغىنە، مەسلەكداش.

وَصِيلَةٌ ج وَصَائِلُ: كەڭ زېمىن، بىپايان تۈزلەڭلىك، كاللەك يىپ.

﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ مِن بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ﴾ «قرآن»: بەھىيرە، سائىبە ۋەسىيلە ۋە ھاملارغا بۇيرۇغىنى يوق.

وَصِيلَةٌ ج وَصِيلٌ وَ وَصَائِلُ: يول-يول سىزىقلىق رەخت، يوللۇق رەخت.

وَصِيٌّ ج أَوْصِيَاءُ: ۋەسىيەتنى ئىجرا قىلغۇچى، بالاغەتكە يەتمىگەن يېتىمنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى، ۋەسىي، ھامىي.

الْوَصِيُّ عَلَى الْعَرْشِ: بالا پادىشاھ چوڭ بولغۇچە پادىشاھلىق ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ تۇرغۇچى.

وَصِيَّةٌ ج وَصَايَا: بۇيرۇق؛ نەسىھەت؛ ۋەسىيەت، تاپشۇرۇق.

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾ «قرآن»: ئەگەر سىلەردىن بىرەيلەن ئۆلۈش ئالدىدا كۆپ مال قالدۇرسا، ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىغا ۋە خىش-ئەقربالىرىغا ... پەرز قىلىندى.

وَضَاءَةٌ: پاكىز، پاكىزلىماق.

وَضَاعَةٌ: رەزىللىك، پەسكەشلىك.

وَضَأَ يَضَأُ وَضْأً وَوَضَاءَةً فُلَانًا: تازىلىق، گۈزەللىكتە پالاننى بېسىپ چۈشتى.

وَضُؤَ يَوْضُؤُ وَضْأً وَوَضَاءَةً الشَّيْءُ: نەرسە پاك- پاكىز بولدى.

وَضَحَ يَضِحُ ضِحَةً / ضَحَةً وَوُضُوحًا الْأَمْرُ: ئىش ئاشكارا بولدى، ئايدىڭلاشتى، روشەن بولدى.

وَضَحَ الصُّبْحُ: تاڭ يورۇدى.

وَضَحَ الْوَجْهُ: ئوچۇق چىراي بولدى.

وَضَحٌ ج أَوْضَاحٌ: ئاق، ئاقلىق، چوڭ يول؛ ئاق چاچ.

وَضَحُ الصُّبْحِ: تاڭ نۇرى.

إِرْتَكَبَ جَرِيْمَةً فِي وَضَحِ النَّهَارِ: كۈپكۈندۈزدە جىنايەت ئۆتكۈزدى.

جَاءَ فِي وَضَحِ الصُّبْحِ: تاڭ يورۇغاندا كەلدى.

وَضَحَةٌ: مادا ئېشەك.

وَضَخَ يَضِخُ وَضْخًا الدَّلْوَ: يېرىم سوغا سۇ ئالدى.

وَضِرَ يَوْضَرُ وَضَرًا: كىر بولۇپ كەتتى، مەينەت بولۇپ كەتتى.

وَضَرٌ ج أَوْضَارٌ: پاسكىنىچىلىق، مەينەتچىلىك.

وَضِرٌ م وَضِرَةٌ ج وَضْرَى: كىر، پاسكىنا، مەينەت.

هُوَ وَضِرُ الْأَخْلَاقِ: ئۇ ئەخلاقسىز.

وَضْرَى: قوڭ.

وَضَّأَهُ يُوَضِّئُ تَوْضِئَةً: يۇيۇندۇردى، يۇدى، تازىلىدى، پاكىزلىدى.

وَضَّاءٌ وَضَّاؤُوْنَ وَوَضَّاضِئُ: پاكىز، تازا.

وَضَّاحٌ ج وَضَّاحُوْنَ: يورۇق، ئوچۇق، روشەن، يارقىن، ئاپئاق، كۆلۈمسىرەپ تۇرغۇچى.

وَضَّبَ يُوَضِّبُ تَوْضِيْبًا: رەتلىدى، تەرتىپكە سالدى؛ تەييارلىدى؛ ياخشىلىدى.

وَضَّحَ يُوَضِّحُ تَوْضِيْحًا: ئاشكارىلىدى، ئايدىڭلاشتۇردى، ئېنىقلىدى، بايان قىلدى.

وَضَّرَ يُوَضِّرُ تَوْضِيْرًا شَيْئًا: نەرسىنى پاسكىنا قىلىۋەتتى.

وَضَّعَ يُوَضِّعُ تَوْضِيْعًا: خار قىلدى.

وَضَّعَ الْأَحْجَارَ: تاشنى ئۈستى- ئۈستىگە تىزدى.

وَضَعَهُ يَضَعُ وَضْعًا وَضَعَةً وَوُضُوْعًا: ھاقارەتلىدى، خارلىدى، پەس كۆردى.

﴿وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ﴾ «قرآن»: زېمىننى كىشىلەرنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن (ياپپاق) قىلدى.

وَضَعَ اللهُ الْمُتَكَبِّرَ: مۇتەكەببىرنى ئاللاھ خار قىلدى.

وَضَعَ يَضَعُ وَضْعًا الْحَدِيْثَ: ھەدىسنى توقۇپ چىقاردى، ئويدۇرۇپ چىقاردى.

وَضَعَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تاشلىۋەتتى.

وَضَعَ عَنْهُ الدَّيْنَ: قەرزنى كۆتۈرۈۋەتتى.

«وَضَعَ عَنْ غَرِيْمِهِ»: قەرزنى كېمەيتىۋەتتى.

«وَضَعَ الشَّيْءَ بَيْنَ يَدَيْهِ»: نەرسىنى تاشلاپ قويدى.

«وَضَعَ عَنْهُ الْجِنَايَةَ»: گۇناھنى كەچۈرۈم قىلدى.

وَضَعَ السِّلَاحَ فِي الْعَدُوِّ: دۈشمەن بىلەن ئۇرۇشتى.

وَضَعَتِ الْمَرْأَةُ خِمَارَهَا: ئايال ياغلىقنى ئېلىۋەتتى.

«وَضَعَتِ الْحَامِلُ وَلَدَهَا»: ھامىلدار تۇغدى.

﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهاً وَوَضَعَتْهُ كُرْهاً﴾ «قرآن»: ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى.

«حَقٌّ عَلَى اللهِ أَنْ لَايَرْتَفِعَ شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَضَعَهُ» «حديث»: ئاللاھ دۇنيادىكى ھەرقانداق ئەزىز نەرسىنى بىر قېتىم خار قىلىدۇ.

«وَضَعَ مَشْرُوْعًا لِلدَّرْسِ»: دەرس پىلانى تۈزدى.

وَضَعْتُ الْمَنْهَجَ الدِّرَاسِيَّ لِلْمَرْحَلَةِ الدِّرَاسِيَّةِ الْجَدِيْدَةِ: مەن يېڭى ئوقۇش ئۆتكىلى ئۈچۈن ئوقۇش پروگراممىسىنى تۈزدۈم.

«وَضَعَ اِقْتِرَاحَاتٍ مُفِيْدَةً»: پايدىلىق تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى.

«وَضَعَ يَدَهُ عَلَى قِطْعَةِ الْأَرْضِ»: بىر پارچە زېمىننى ئىگىلىۋالدى.

وَضَعَ مُسَدَّسًا فِي خَصْرِهِ: بېلىگە تاپانچا ئېسىۋالدى.

وَضَعَ الْكِتَابَ: كىتاب يازدى، ئەسەر يازدى.

وَضَعَتْ يَضَعُ وَضْعًا الْمَرْأَةُ: ئايال بوشاندى، تۇغدى.

وَضَعَ يَضَعُ وَضْعًا وَمَوْضِعًا / مَوْضَعًا وَمَوْضُوْعًا مِنْهُ: سەل قارىدى، مەنسىتمىدى، كەمسىتتى.

وَضَعَ الشَّيْءَ فِي مَكَانٍ: جايلاشتۇردى، ئورۇنلاشتۇردى.

وَضَعَ السِّيَاسَةَ فِي الْقِيَادَةِ: سىياسەتنى قوماندان قىلدى.

وَضَعَ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ: تاشلىۋەتتى، چۆرۈۋەتتى.

وَضَعَ نُصْبَ عَيْنَيْهِ: ئەستە ساقلىدى.

وَضَعَ ثِقَّتَهُ فِي فُلَانٍ: پالانىغا ئىشەندى، ئىشەنچ قىلدى.

وَضَعَ حَدًّا لِلْأَمْرِ: خاتىمە بەردى، چەك قويدى.

وَضَعَ الْأَسَاسَ: ئاساس سالدى.

وَضَعَ الْمَشْرُوْعَ: پىلانلىدى.

وَضَعَ خَتْمًا عَلَى: تامغا باستى.

وَضَعَ يَدَهُ عَلَى: ئىرىشتى، ئىگە بولدى، ئىشغال قىلدى.

وَضَعَ عَلَى جَنْبٍ: چىقىرىپ تاشلىدى، ۋاز كەچتى.

وَضَعَ الْإِتِّفَاقَ مَوْضِعَ التَّنْفِيْذِ: كېلىشىمنى كۈچكە ئىگە قىلدى.

وَضُعَ يَوْضُعُ ضَعَةً وَوَضَاعَةً: تۆۋەن تەبىقىدىن كېلىپ چىقتى.

وَضْعٌ ج أَوْضَاعٌ: ھالەت، ۋەزىيەت، شەكىل، ھەيئەت.

اَلْوَضْعُ مُمْتَازٌ: ۋەزىيەت ناھايىتى ياخشى.

وَضْعُ الْيَدِ: ئىرىشمەك، ئىگە بولماق.

وَضْعُ حَدٍّ لِكَذَا: كېسىپ تاشلىماق، چەك قويۇش.

اَلْوَضْعُ السِّيَاسِيّ: سىياسىي ۋەزىيەت.

اَلْوَضْعُ الدَّوْلِيّ: خەلقئارا ۋەزىيەت.

وَضْعٌ اِقْتِصَادِيٌّ: ئىقتىسادىي ۋەزىيەت.

وَضْعٌ حَرِجٌ: قىيىن شارائىت.

آلَامُ الْوَضْعِ: تۇغۇت ئاغرىقى، تولغاق.

وَضْعُ الْحُدُوْدِ: چېگرا سىزىقى.

اَلْأَوْضَاعُ الرَّاهِنَةُ: ھازىرقى ۋەزىيەت، نۆۋەتتىكى ۋەزىيەت.

وَضْعِيٌّ: ئەمەلىي، پۇختا، ئەمەلىي ئىسپات.

قَانُوْنٌ وَضْعِيٌّ: كىشىلەر تەرىپىدىن تۈزۈلگەن قانۇن.

وَضْعِيَّةٌ ج وَضْعِيَّاتٌ: ۋەزىيەت، ئەھۋال، ھالەت، ئۆزگىرىش؛ ئورۇن، جاي.

هُوَ فِي وَضْعِيَّةٍ صَعْبَةٍ: ئۇ قىيىن ھالەتتە.

وَضْعِيَّاتٌ عَائِلِيَّةٌ جَدِيْرَةٌ بِالْإِعْتِنَاءِ: كۆڭۈل بۆلۈشكە تېگىشلىك ئائىلە ئەھۋالى.

وَضَمٌ ج أَوْضَامٌ: دۆشە ـ كۆتەك.

وَضَنَ يَضِنُ وَضْنًا الشَّيْءَ: قاتلىدى، قاتلاپ قويدى.

وَضِنَةٌ: توقۇلما يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق.

وُضُوْءٌ: تاھارەت، تاھارەت ئالماق، پاكىزلىماق، پاكىزلىق.

«إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِيْنَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوْءِ» «حديث»: مېنىڭ ئۈممىتىم قىيامەت كۈنى تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىرايلىرى، پۇت ـ قوللىرى نۇرلۇق بولغان ھالدا چاقىرىلىدۇ.

وَضُوْءٌ: تاھارەت سۈيى.

وُضُوْحٌ: ئېنىقلىق، ئوچۇقلۇق، روشەنلىك.

وَضِيءٌ ج وِضَاءٌ وَأَوْضَاءٌ: پاكىز، تازا؛ چىرايلىق، گۈزەل.

وَجْهٌ وَضِيْءٌ: گۈزەل چىراي.

وَضِيْحَةٌ ج وَضَائِحُ: چارۋا، كىشىنىڭ سايىسى.

وَضِيْعٌ ج وُضَعَاءُ: خار، ئاجىز، پەس، ھەقىر.

الْوَضِيْعُ وَالرَّفِيْعُ: تۆۋەن ۋە يۇقىرى.

مِنْ أَصْلٍ وَضِيْعٍ: تۆۋەن تەبىقىدىن.

وَضِيْعَةٌ ج وَضَائِعُ: باج، سېلىق؛ ئامانەت، ھاۋالە قىلىنغان؛ قوغداش ئەترىتى؛ ئاسراندى بالا.

وَضِيْمَةٌ ج وَضَائِمُ: نەزىر ئېشى، قىزغىن كۈتۈۋېلىنغان بىر توپ ئادەم.

وَطَاءٌ: تۈز يەر، تەكشى يەر.

وِطَاقٌ ج وِطَاقَاتٌ: چېدىر.

وَطَأَ يَطَأُ وَطْأً الشَّيْءَ: نەرسىنى دەسسىدى.

وَطِئَ يَطَأُ وَطْأً: دەسسىدى، ئاياغ باستى.

وَطِئَ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىما قىلدى.

وَطِئَ أَرْضَ الْعَدُوِّ: دۈشمەن زېمىنىغا بېسىپ كىردى.

﴿وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَئُوهُمْ﴾ «قرآن»: (مەككىدە) سىلەر بىلمەيدىغان ئەر-ئايال مۆئمىنلەر بولۇپ، سىلەر بىلمەستىن ئۇلارنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپ، ...

وَطُوءَ يَوْطُؤُ وَطَاءَةً: ئاسان بولدى.

وَطْءٌ: دەسسىمەك، جىما قىلماق (جىنسىي ئالاقە قىلماق)؛ تۈز يەر، تەكشى يەر.

﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءاً وَأَقْوَمُ قِيلاً﴾ «قرآن»: شۈبھىسىزكى، كېچىنىڭ قىيامى ئەڭ مۇۋاپىقتۇر ۋە كېچىنىڭ قىرائىتى ئەڭ توغرا بولىدۇ.

سَمِعَ وَطْءَ الْقَدَمِ: ئاياغ تاۋۇشىنى ئاڭلىدى.

خَفِّفِ الْوَطْءَ: ئاۋايلاپ دەسسە.

وَطْأَةٌ: بىر قېتىم دەسسەش، باسماق، سىقماق، ئاياغ ئىزى.

حَرٌّ شَدِيْدُ الْوَطْأَةِ: قاتتىق ئىسسىق.

خَفِيْفُ الْوَطْأَةِ: يۇمشاق، مەيىن، يېقىملىق.

شَدِيْدُ الْوَطْأَةِ: رەھىمسىز، ۋەھشىي.

وَطْبٌ ج أَوْطُبٌ وَأَوْطَابٌ وَوِطَابٌ: تۇلۇم؛ قوپال، توڭ؛ يوغان ئەمچەك.

فُلَانٌ خَالِي الْوِطَابِ: ھېچنېمىسى يوق.

فُلَانٌ صَفِرَتْ وِطَابُهُ: پالانى ئۆلدى.

وَطْبَاءُ: كۆكسى چوڭ ئايال.

وَطَحَ يَطِحُ وَطْحًا وَطِحَةً الشَّيْءَ: كۈچ بىلەن ئىتتىرىۋەتتى.

وَطَدَ يَطِدُ وَطْدًا الشَّيْءَ: تۇراقلاشتى، مۇقىملاشتى.

وَطَّدَ الشَّيْءَ: تۇراقلاشتۇردى، مۇقىملاشتۇردى.

وَطَدَ الْأَرْضَ: يەرنى خاڭدىدى.

وَطَدَ لَهُ: ئۇنىڭغا تەييارلىدى.

وَطَدَ ثِقَتَهُ فِيْهِ: چوڭقۇر ئىشەندى.

وَطَدَ عَزْمَهُ عَلَى: بىر قارارغا كەلدى، قەتئىي ئىرادىگە كەلدى.

وَطَرٌ ج أَوْطَارٌ: مەقسەت، ئارزۇ، غايە، نىشان.

«قَضَى مِنْهَا وَطَرَهُ»: مەقسىتىگە يەتتى.

﴿فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَراً زَوَّجْنَاكَهَا﴾ «قرآن»: (زەينەپنى) زەيد قويۇۋەتكەندىن كېيىن، ئۇنى ساڭا نىكاھلاپ بەردۇق.

وَطَسَ يَطِسُ وَطْسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، ئۇۋۇتىۋەتتى.

وَطَسَهُ: ئۇنى قاتتىق ئۇردى.

وَطَشَ يَطِشُ وَطْشًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، پارچىلىدى.

وَطَّ يَوُطُّ وَطًّا الْوَطْوَاطُ: شەپەرەڭ چىرقىرىدى.

وَطَّ الْمَحْمَلُ: كاجىۋا غىچىرلىدى.

وَطَّاسٌ: پادىچى، قاتتىق ئۇرغۇچى، ئۇرۇپ كۆمپەيكۈم قىلىۋەتكۈچى.

وَطَّأَ يُوَطِّئُ تَوْطِئَةً: دەسسىدى.

وَطَّأَ عَتَبَةَ دَارِهِ: زىيارەت قىلدى، يوقلىدى، ھال سورىدى.

وَطَّأَ الْفَرَسَ: ئاتنى مىندى.

وَطَأَ الْمَرْأَةَ: ئايال بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلدى.

وَطَأَ الْأَمْرَ: تەييارلىدى.

وَطَأَ الطَّرِيْقَ أَمَامَ تَلَامِيْذِهِ: شاگىرتلىرى ئالدىدا يول هازىرلاپ بەردى.

وَطَّدَ يُوَطِّدُ تَوْطِيْدًا الشَّيْءَ: تۇراقلاشتۇردى، كۈچەيتتى.

وَطَّدَ أَقْدَامَهُ: قەدەملىرىنى پۇختا قىلدى.

وَطَّدَ عُرَى الْمَحَبَّةِ بَيْنَهُمَا: ئارىدىكى مۇھەببەتنى چىڭىتتى.

وَطَّدَ الْأَرْضَ: يەرنى خاڭدىدى.

وَطَّدَ لَهُ الْأَمْرَ: تەييارلىدى، ئورۇنلاشتۇردى.

وَطَّدَ لَهُ زِيَارَةً مَعَ الْمُدِيْرِ: ئۇنىڭغا مۇدىر بىلەن زىيارەتنى ئورۇنلاشتۇردى.

وَطَّدَ نَفْسَهُ عَلَى الْمَشْيِ: ئۆزىنى مېڭىشقا كۆندۈردى.

«وَطَّدُوا صِلَاتِ الْإِخَاءِ»: ئۇلار قېرىنداشلىق مۇناسىۋەتنى مۇستەھكەملىدى.

وَطَّشَ يُوَطِّشُ تَوْطِيْشًا: تەييارلىدى.

وَطَّشَهُ: ئۇنىڭغا ئازغىنە بەردى.

وَطَّنَ يُوَطِّنُ تَوْطِيْنًا: ماكانلاشتى، ئورۇنلاشتى.

«وَطَّنَ الشَّخْصَ بِالْبَلَدِ»: كىشىنى يەرلەشتۈردى.

«وَطَّنَ نَفْسَهُ عَلَى الْأَمْرِ وَلَهُ»: ئۆزىنى بىر ئىشنى قىلىشقا تەييارلىدى، ئۆزىنى بىر ئىشقا ئادەتلەندۈردى.

وَطَّى يُوَطِّي تَوْطِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى پەسلەتتى، تۆۋەنلەتتى.

وَطِفَ يَوْطَفُ وَطَفًا الشَّخْصُ: قاش-كىرپىكلىك بولدى.

وَطْفَاءُ ج وُطْفٌ: قاش-كىرپىكلىك ئايال.

وَطَمَ يَطِمُ وَطْمًا السِّتْرَ: پەردىنى چۈشۈردى.

وَطِمَ يَوْطَمُ وَطْمًا وَوَطِمَ الرَّجُلُ: كىشى قەۋزىيەت بولۇپ قالدى.

وَطَنَ يَطِنُ وَطْنًا الشَّخْصُ بِالْمَكَانِ: ماكانلاشتى، تۇرۇپ قالدى.

وَطَنٌ ج أَوْطَانٌ: ۋەتەن، يۇرت.

حُبُّ الْوَطَنِ: ۋەتەننى سۆيۈش، ۋەتەنپەرۋەرلىك.

«هُوَ مِنْ أَهْلِ وَطَنِهِ»: ۋەتەنداش، يۇرتداش.

وَطَنِيٌّ: يەرلىك ئادەم، يەرلىك مىللەت، ۋەتەنپەرۋەر.

الْعِيْدُ الْوَطَنِيُّ: دۆلەت بايرىمى، مىللىي بايرام.

نَشِيْدٌ وَطَنِيٌّ: دۆلەت شېئىرى.

وَطَنِيٌّ ج وَطَنِيُّوْنَ: ۋەتەنپەرۋەر.

الْوَطَنِيَّةُ: ۋەتەنپەرۋەرلىك، مىللەتچىلىك، مىللىي مەسلەك.

حُقُوْقٌ وَطَنِيَّةٌ: مىللىي هوقۇق.

حُكُوْمَةٌ وَطَنِيَّةٌ: خەلق هۆكۈمىتى، مىللىي هۆكۈمەت.

لُغَةٌ وَطَنِيَّةٌ: يەرلىك تىل، دۆلەت تىلى.

مَصْنُوْعَاتٌ وَطَنِيَّةٌ: يەرلىك مەھسۇلات، مەملىكىتىمىزدە ئىشلەنگەن مال.

الْحَرَكَةُ الْوَطَنِيَّةُ: مىللىي ھەرىكەت.

مَصَالِحُ وَطَنِيَّةٌ: مىللىي مەنپەئەت.

نَعْرَةٌ وَطَنِيَّةٌ: شوۋىنىزم.

وَطْوَاطٌ ج وَطَاوِيْطُ: دۆت ئادەم؛ قارىغۇ چاشقان؛ شەپەرەڭ.

وَطْوَطَ يُوَطْوِطُ وَطْوَطَةً: ئاجىزلاشتى، كېكەچلەپ سۆزلىدى.

وَطِيْءٌ: پەس، تۆۋەن.

وَطِيْدٌ: مۇقىم، پۇختا-مۇستەھكەم.

«أَمَلِي وَطِيْدٌ فِيْكَ لِمُسَاعَدَتِي»: سېنىڭ ماڭا ياردەم قىلىشىڭغا ئىشەنچىم كامىل.

وَطِيْسٌ ج أَوْطِسَةٌ وَوُطُسٌ: تونۇر، دوخوپكا؛ جەڭگاھ.

حَمِيَ الْوَطِيْسُ: ئۇرۇش قاتتىق بولدى.

وَطِيْسَةٌ: قاتتىق، قاتتىقلىق، شىددەتلىك.

وَظَائِفِيٌّ: فىزىئولوگىيىلىك، فىزىئولوگ.

وَظَبَ يَظِبُ وُظُوبًا: داۋام قىلدى، داۋاملاشتۇردى.

وَظِرَ يَوْظَرُ وَظَرًا: سەمرىدى.

وَظِرٌ: سېمىز.

وَظَّفَهُ يُوَظِّفُ تَوْظِيفًا: ئۇنى ۋەزىپىگە تەيىنلىدى.

وَظَّفَ الشَّخْصَ: ۋەزىپە ئارتتى.

«وَظَّفَ عَلَى الصَّبِيِّ جُزْءًا مِنَ الْقُرْآنِ»: بالىغا قۇرئاندىن بىر پارە يادلاشنى ۋەزىپە قىلدى.

وَظَّفَ عَلَيْهِ عَمَلًا: ئۇنىڭغا خىزمەتنى يۈكلىدى.

وَظَفَ يَظِفُ وَظْفًا الْبَعِيرَ: تۆگىنى چۇشەپ قويدى.

وَظَفَ الْقَوْمَ: قوۋمغا ئەگەشتى.

«وَظَفَ الشَّيْءَ عَلَى نَفْسِهِ»: ئۆز ئۈستىگە ئالدى.

وَظِيفٌ ج وُظُفٌ وَأَوْظِفَةٌ: پاچاق، پاقالچاق.

وَظِيفَةٌ ج وَظَائِفُ: ئاشلىق نورمىسى؛ ئىش ھەققى، ئايلىق؛ خىزمەت، ۋەزىپە؛ مەنسەپ؛ ئەمەل.

«أَدَّى وَظِيفَتَهُ عَلَى الْوَجْهِ الْأَكْمَلِ»: ئۇ خىزمىتىنى تولۇق ئورۇنلىدى.

«أَوْصَدَ بَابَ الْوَظَائِفِ فِي وَجْهِهِ»: ئۇنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرمىدى.

وَظِيفَةُ الْعُضْوِ: فۇنكسىيە.

عِلْمُ الْوَظَائِفِ وَعِلْمُ وَظَائِفِ الْأَعْضَاءِ: فىزىئولوگىيە.

وَظِيفِيٌّ: فىزىئولوگىيىلىك.

تَحْلِيلٌ وَظِيفِيٌّ: فىزىئولوگىيىلىك ئانالىز.

وِعَاءٌ ج أَوْعِيَةٌ جج أَوَاعٍ: قاچا.

وِعَاءٌ دَمَوِيٌّ: قان تومۇر.

﴿ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَاءِ أَخِيهِ﴾ «قرآن»: ئاندىن يۇسۇپنىڭ ئۇكىسىنىڭ يۈكىدىن قەدەھنى تېپىپ چىقتى.

«مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنِهِ» «حديث»: ئادەم بالىسىنىڭ قورسىقىدىنمۇ يامانراق توشقۇزىدىغان قاچا يوق.

وِعَائِيٌّ: تومۇرنىڭ، قان تومۇرنىڭ.

وِعَاطٌ: سېرىق ئەتىرگۈل.

وُعَاقٌ: ئۇلاغ ماڭغاندا قورسىقىدىن چىققان ئاۋاز.

وَعَبَ يَعِبُ وَعْبًا الشَّيْءَ: نەرسىنىڭ ھەممىسىنى ئېلىۋالدى، تولدۇرۇپ ئالدى.

وَعْبٌ: كەڭ.

طَرِيقٌ وَعْبٌ: كەڭ يول.

وَعِثَ يَوْعَثُ وَعْثًا وَوَعَثًا الْأَمْرُ: ئىش مالىماتاڭ بولۇپ كەتتى، قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

«وَعِثَ الطَّرِيقُ»: يول مېڭىشقا قىيىن بولدى.

وَعِثَتِ الْيَدُ: قول سۇندى.

وَعْثٌ وَعِثٌ ج وُعُوثٌ: قىيىن، مۇشكۇل.

وَعْثُ الطَّرِيقِ: مېڭىش قىيىن يول، بۇزۇق يول.

وَعْثَاءُ ج وُعْثٌ: قىيىن، مۇشكۇل، تەس، جاپالىق.

«أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ»: سەپەرنىڭ مۇشەققەتلىرىدىن ئاللاھدىن پاناھ تىلەيمەن.

رَكِبَ الْوَعْثَاءَ: گۇناھ قىلدى.

وَعَدَ يَعِدُ وَعْدًا وَعِدَةً وَمَوْعِدًا وَمَوْعِدَةً وَمَوْعُودًا وَمَوْعُودَةً: ۋەدە قىلدى، ماقۇل بولدى، ۋەدە بەردى.

وَعَدَتِ الْأَرْضُ: مول-ھوسۇل ئېلىش كۆزدە تۇتۇلدى.

﴿وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى﴾ «قرآن»: بۇ ئىككى خىل كىشىلەر (يەنى، ئۆزرىسى بولۇپ، جىھادقا چىقالمىغانلار ۋە جىھادقا چىققۇچىلار)نىڭ ھەممىسىگە ئاللاھ جەننەتنى ۋەدە قىلدى.

«وَعَدَهُ بِجَائِزَةٍ»: ئۇنى مۇكاپاتلاشقا ۋەدە قىلدى.

وَعَدَ يَعِدُ وَعِيدًا الشَّخْصَ: قورقۇتتى، تەھدىت سالدى.

وَعْدٌ ج وُعُودٌ: ۋەدە، ئەھدە، توختام.

وَعْدُ شَرَفٍ: قەسەم، قەسەم سۆزى.

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ «قرآن»: (ئى مۇھەممەد! قوۋمىڭنىڭ سېنى ئىنكار قىلغانلىقىغا) سەۋر

قىلغىن. (ئاللاھنىڭ ئۇلارنى ئازابلاش توغرىسىدىكى) ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر.

أَخْلَفَ وَعْدَهُ: ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلدى، ۋەدىسىدە تۇرمىدى.

وَعْدُ الْحُرِّ دَيْنٌ: ئوغۇل بالىنىڭ قىلغان ۋەدىسى ئۇستىدىكى قەرزدەك بولىدۇ.

وَعَرَ يَعِرُ وَعْرًا وَوُعُورًا الْمَكَانُ: جايدا مېڭىش تەس بولدى.

وَعَرَتِ الطَّرِيْقُ: يول قىيىنلاشتى، يول كاتاڭلاشتى.

وَعَرَالشَّخْصُ: توستى، توسقۇنلۇق قىلدى.

وَعُرَ يَوْعُرُ وُعُوْرَةً وَوَعَارَةً الْمَكَانُ: جايدا مېڭىش تەس بولدى.

وَعُرَ الشَّيْءُ: نەرسە ئازلىدى.

وَعْرٌ ج أَوْعَارٌ وَوُعُوْرٌ: قىيىن، تەس؛ قورقۇنچلۇق.

مَطْلَبٌ وَعْرٌ: قىيىن تەلەپ.

مَكَانٌ وَعْرٌ: قورقۇنچلۇق جاي.

طَرِيْقٌ وَعْرٌ: جاپالىق يول.

رَجُلٌ وَعْرُالْمَعْرُوْفِ: ئانچە ياخشىلىق بىلمەيدىغان ئادەم.

وَعَزَ يَعِزُ وَعْزًا إِلَيْهِ: ئەسلەتتى، يادىغا كەلتۈردى.

وَعَزَ الشَّخْصَ إِلَيْهِ: ئۇنى بۇيرۇدى، ئەقىل كۆرسەتتى.

وَعَسَ يَعِسُ وَعْسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى دەسسىدى.

«وَعَسَهُ الدَّهْرُ»: زامان ئۇنى چېنىقتۇردى.

وَعْسٌ ج أَوْعَاسٌ: كۆچمە قۇم؛ ئىز.

وَعْسَاءُ ج وُعْسٌ جج أَوَاعِسُ: قۇملۇق يەر، قۇمساڭغۇ يەر.

وَعَظَ يَعِظُ وَعْظًا وَعِظَةً: نەسىھەت قىلدى، ۋەز ئېيتتى، ۋەزخانلىق قىلدى.

﴿وَمَا أَنزَلَ عَلَيْكُمْ مِّنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِ﴾ ‹قرآن›: ۋە سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلغان كىتابنى، ھېكمەتنى (يەنى، كىتابتىكى ئەھكاملارنى) ئەسلەڭلار.

«وَعَظَ الْإِمَامُ الْمُصَلِّيْنَ»: ئىمام ناماز ئوقۇغۇچىلارغا تەبلىغ قىلدى.

وَعْظٌ: ۋەز ئېيتماق، ۋەز-نەسىھەت.

«مَعْهَدُ الْوَعْظِ وَالْإِرْشَادِ»: ۋەز-تەبلىغ ئىنستىتۇتى.

وَعْظَةٌ ج وَعْظَاتٌ: نەسىھەت، ۋەز-نەسىھەت.

وَعٌّ: چىلبۆرە.

وَعَّثَهُ يُوَعِّثُ تَوْعِيْثًا عَنِ الْأَمْرِ: ئۇنى ئىشتىن توسۇدى، قايتۇردى.

وَعَّزَ يُوَعِّزُ تَوْعِيْزًا إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئەسلەتتى، يادىغا سالدى.

وَعَّزَهُ: ئۇنى بۇيرۇدى.

وَعَّقَ يُوَعِّقُ تَوْعِيْقًا: ياۋۇز بولدى.

وَعَّنَ يُوَعِّنُ تَوْعِيْنًا الدَّابَّةُ: ئۇلاغ سەمرىدى.

وَعُفَ يَوْعُفُ وُعُوْفًا الْبَصَرُ: كۆز ئاجىزلاشتى.

وَعْفٌ ج وِعَافٌ: ئوي چوقۇر يەر.

وَعِقَ يَعِقُ وَعْقًا عَلَيْهِ: ئالدىرىدى.

وَعُقَ يَوْعُقُ وَعْقَةً: چاكىنا بولدى، پەس بولدى.

وَعْقٌ وَوَعِقٌ: ياۋۇز، مىجەزى ئوسال، ۋەھشىي.

وَعَكَ يَعِكُ وَعْكًا وَوَعْكَةً الْحَرّ: ئىسسىق قاتتىق بولدى.

وَعَكَ الشَّخْصُ: چارچاش ياكى كېسەللىك تۈپەيلىدىن ھالسىراپ كەتتى.

وَعَكَ الشَّيْءَ: نەرسىنى چېقىۋەتتى، كۇمپەيكۇم قىلىۋەتتى.

وَعِكٌ: ساقسىز، كەيپسىز.

وَعْكَةٌ ج وَعَكَاتٌ: تىنچىق، ساقسىزلىق.

وَعْكَةُ الْحُمَّي: قىزىتمىنىڭ قاتتىقلىقى.

وَعْكَةُ الْأَمْرِ: ئىشنىڭ قاتتىقلىقى.

وَعَلَ يَعِلُ وَعْلًا الرَّجُلُ: ئۇستۈن بولدى، يۇقىرى بولدى.

وَغْلٌ. وَعِلٌ ج أَوْعَالٌ وَوُعُوْلٌ م وَعِلَةٌ ج وَعِلَاتٌ

وَوَعَالٌ: تاغ تېكىسى.

وَعَمَ / وَعِمَ يَعِمُ وَعْمًا الدِّيَارَ: سالام يوللىدى.

وَعْنٌ ج وِعَانٌ: پاناھگاھ، پاناھلىنىدىغان جاي؛ قاتتىق يەر.

وَعْنَةٌ ج وِعَانٌ: قاتتىق يەر، قاقاس يەر.

وَعْوَاعٌ ج وَعَاوِعُ: ئىتنىڭ قاۋىشى، بۆرىنىڭ ھوۋلىشى.

وُعُورَةُ الْجِبَالِ: تاغلاردا مېڭىشنىڭ قىيىن بولۇشى.

وَعْوَعَ يُوَعْوِعُ وَعْوَعَةً وَوَعْوَاعًا الْكَلْبُ: ئىت ھاۋشىدى، ھوۋلىدى.

وَعْوَعَ الْقَوْمُ: قوۋم چۇقان سېلىشتى.

وَعْوَعٌ ج وَعَاوِعُ: چىلبۆرە؛ تۈلكە.

وَعْوَعَةٌ: كۈچۈكلەرنىڭ غىڭشىغان ئاۋازى.

وَعْوَعِيٌّ: زېرەك، تۇيغۇن؛ خۇشچاقچاق.

وَعَى يَعِي وَعْيًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، قاچىغا ئالدى.

وَعَتِ الْأُذُنُ: قۇلاق ئاڭلىدى.

وَعَى الشَّخْصُ الْأَمْرَ: ماھىيىتىنى چۈشەندى.

وَعَى الشَّخْصُ الْحَدِيثَ: ھەدىسنى چۈشەندى.

وَعُوا كُنْهَ الْمَوْضُوعِ: ماۋزۇنىڭ ماھىيىتىنى چۈشەندى.

تَعِي الزَّيْتَ فِي الْجَرَّةِ: مايىنى كوزىغا قاچىلايدۇ.

لَايَعِي مَا يَقُولُ: ئۇ خۇدىنى بىلمەيدۇ.

وَعْيٌ: ئۆز ئىچىگە ئالماق؛ سىغدۇرماق؛ ئاڭ، چۈشەنچە؛ ۋاراڭ-چۇرۇڭ.

مِنْ غَيْرِ وَعْيٍ: ئاڭسىز رەۋىشتە.

الْوَعْيُ الْأَخْلَاقِيُّ: ئەخلاقىي ئاڭ.

الْوَعْيُ الْقَوْمِيُّ: مىللىي ئاڭ.

حَمَلَ الْفَلَّاحُونَ الْغُلَامَ الَّذِيْ غَابَ عَنْ وَعْيِهِ إِلَى الْمُسْتَشْفَى: دېھقانلار ھوشىنى يوقاتقان بالا خىزمەتچىنى يۆلەپ دوختۇرخانىغا ئېلىپ باردى.

وَعِيدٌ: قورقۇتىدىغان سۆز، تەھدىت سالىدىغان سۆز؛ قورقۇتماق، تەھدىت سالماق.

يَوْمُ الْوَعِيدِ: قىيامەت كۈنى.

﴿وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ﴾ «قرآن»: ئۇنىڭدا تۈرلۈك ئاگاھلاندۇرۇشلارنى بايان قىلدۇق.

وَعِيدِيٌّ: تەھدىت خاراكتېرلىك، تەھدىتلى.

وَعِيرٌ ج أَوْعَارٌ: ئوڭغۇل-دوڭغۇل، ئويمان-دۆڭ.

مَكَانٌ وَعِيرٌ: ئېگىز-پەس يەر.

وَعِيٌّ: فىقھى-ھەدىس ئىلىملىرىدە يېتىلگەن ئالىم.

وَغْبٌ ج أَوْغَابٌ وَوِغَابٌ م وَغْبَةٌ: چوڭ تۆگە؛ ئۇششاق مال؛ ئاجىز بەدەن؛ ناچار ئادەم؛ گالۋاڭ.

وَغَدَ يَغِدُ وَغْدًا الْقَوْمَ: قوۋمغا خىزمەت قىلدى.

وَغُدَ يَوْغُدُ وَغَادَةً الرَّجُلُ: كىشى پەس بولدى، رەزىل بولدى، ئاجىز بەدەن بولدى.

وَغْدٌ ج أَوْغَادٌ وَوُغْدَانٌ م وَغْدَةٌ: دەلدۈش، مەتۇ؛ پەس، خىزمەتچى.

وَغَرَ يَغِرُ وَغْرًا الْيَوْمُ: كۈندۈز قاتتىق ئىسسىق بولدى.

وَغَرَ صَدْرُهُ عَلَيْهِ: ئۇنى ئۆچ كۆردى.

وَغْرٌ و وَغَرٌ: ئاداۋەت، ئۆچمەنلىك.

وَغَّرَ يُوَغِّرُ تَوْغِيرًا صَدْرَهُ: ئۇغىسىنى قايناتتى، غەزىپىنى كەلتۈردى.

وَغَفَ يَغِفُ وَغْفًا وَوُغُوفًا: چاپتى، يۈگۈردى.

وَغِفَ يَوْغَفُ وَغْفًا وَوَغَفًا الْبَصَرُ: كۆز ئاجىزلاشتى.

وَغَلَ يَغِلُ وُغُولًا الشَّخْصُ فِي الشَّيْءِ: سىڭىپ كىردى، ئاستا-ئاستا سىڭىپ كىردى، ئىچكىرلەپ كىردى.

وَغِلُوا فِي الْغَابَةِ: ئورمانلىققا ئىچكىرلەپ كىردى.

وَغَلَ يَغِلُ وَغْلًا وَوُغُولًا وَوَغْلَانًا عَلَى: كلۈتمگەن مېھمان بولدى، چاقىرىلمىغان مېھمان بولدى.

وَغْلٌ ج أَوْغَالٌ: چاقىرىلمىغان مېھمان.

وَغَمَهُ يَغِمُ وَغْمًا: ئۇنى يەڭدى، مەغلۇپ قىلدى.

وَغَمَ بِالْخَبَرِ: كوچا خەۋىرى يەتكۈزدى.

وَغِمَ يَوْغَمُ وَغْمًا عَلَيْهِ: ئۆچ كۆردى.
وَغْمٌ ج أَوْغَامٌ وَوُغُومٌ: مەتۇ، گالۋاڭ، ئۆچمەنلىك، ئۇرۇش، جەڭ.
رَجُلٌ وَغْمٌ: ئۆچەكەشكۈچى ئادەم.
وَغَي وَغْيٌ: ۋاراڭ-چۇرۇڭ، شاۋقۇن-سۈرەن، چۇقان؛ جەڭ، ئاللاھ-توۋا.
سَاحَةُ الْوَغَى: جەڭ مەيدانى، فرونت.
حَوْمَةُ الْوَغَى: ئۇرۇش مەيدانى، جەڭگاھ.
وَفَاءٌ: ۋەدىگە ۋاپا قىلماق، لەۋزىدە تۇرماق.
«هُوَ ذُوْ وَفَاءٍ لِأَصْدِقَائِهِ»: ئۇ دوستلىرىغا ۋاپادار.
مَاتَ وَأَنْتَ بِوَفَاءٍ: ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولسۇن.
وَفَاةٌ ج وَفِيَاتٌ: ئۆلۈش، ۋاپات بولۇش.
وِفَادَةٌ: كەلمەك، قەدەم تەشرىپ قىلىش.
«أَكْرَمَ وِفَادَتَهُ وَعَامَلَهُ بِالْحُسْنَى»: ئۇنىڭ قەدەم تەشرىپ قىلغانلىقىنى چوڭ بىلىپ ياخشى مۇئامىلە بىلەن قارشى ئالدى.
وِفَارَةٌ: مولچىلىق، مەمۇرچىلىق، باياشاتچىلىق.
وِفَاضٌ ج وُفُضٌ: سۇ يىغىلىپ قالىدىغان جاي.
وِفَاقٌ: بىرلىك، ئىتتىپاقلىق، مۇۋاپىقلىق، ماس كەلمەك؛ مۇۋەپپەقىيەت قازانماق؛ روناق تاپماق.
﴿إِلَّا حَمِيماً وَغَسَّاقاً جَزَاءً وِفَاقاً﴾ «قرآن»: ئۇلارنىڭ ئىرىشىدىغىنى پەقەت يۇقىرى دەرىجىلىك ھارارەتلىك قايناق سۇ ۋە يىرىڭدىنلا ئىبارەت بولىدۇ. بۇ (ئۇلارغا بېرىلىدىغان) مۇۋاپىق جازادۇر.
وِفَاقُ الْأَحِبَّةِ: دوستلارنىڭ ئىناقلىقى.
وِفَاقًا لِكَذَا: قاراپ، بويىچە.
وَفَدَ يَفِدُ وَفْدًا وَوُفُوْدًا وَوِفَادَةً إِلَيْهِ: كەلدى، يېتىپ كەلدى.
«وَفَدَ مَبْعُوْثُو الْحِزْبِ إِلَى الْمُؤْتَمَرِ»: پارتىيە ۋەكىللىرى قۇرۇلتايغا يېتىپ كەلدى.
وَفْدٌ ج وُفُوْدٌ: ۋەكىللەر ئۆمىكى.
﴿يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْداً﴾ «قرآن»: شۇ كۈندە (يەنى، قىيامەت كۈنىدە) تەقۋادارلارنى مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىغا ئىززەت-ئىكرام بىلەن يىغىمىز.
وَفَرَ يَفِرُ وَفْرًا وَوُفُوْرًا وَوَفُرَ يَوْفُرُ وَفَارَةً الْمَالُ: مال تولۇق بولدى، يېتەرلىك بولدى، كۆپ بولدى.
«وَفَرَ لِلشَّخْصِ الْمَالَ أَوِ الْمَتَاعَ»: كىشىگە مالنى كەڭ بەردى.
وَفْرٌ وَفْرَةٌ: مولچىلىق، مەمۇرچىلىق، باياشاتچىلىق.
وَفَزَ يَفِزُ وَفْزًا: ئالدىرىدى.
وَفْزٌ ج أَوْفَازٌ وَوِفَازٌ: ئالدىرىماق.
نَحْنُ عَلَى وَفْزٍ: بىز ئالدىراش.
مَكَانٌ وَفْزٌ: ئېگىز جاي.
وَفَضَ يَفِضُ وَفْضًا: چاپتى، يۈگۈردى.
وَفَضَتِ الْإِبِلُ: تۆگە تارقاپ كەتتى.
وَفْضٌ ج أَوْفَاضٌ: ئالدىرىماق.
وَفْضَةٌ ج وِفَاضٌ: پورتمال، قاپچۇق.
خَالِي الْوِفَاضِ: خالتىسى قۇرۇق.
وَفْعٌ ج أَوْفَاعٌ: ئېگىز بىنا، ئېگىز جاي.
وَفْعَةٌ ج وِفَاعٌ: پۈكەت.
وَفَّدَ يُوَفِّدُ تَوْفِيْدًا إِلَيْهِ: ئەۋەتتى، ۋەكىل ئەۋەتتى.
وَفَّرَ يُوَفِّرُ تَوْفِيْرًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كۆپەيتتى، تولدۇردى.
وَفَّرَ لِحْيَتَهُ: ساقال قويدى.
«وَفَّرَ الشّغْلَ لِلْعَاطِلِيْنَ عَنِ الْعَمَلِ»: ئىش ئورنىدىن قالغانلارغا ئىش ئورنى تېپىپ بەردى.
«وَفَّرَ لَهُ أَسْبَابَ الرِّزْقِ»: ئۇنىڭغا رىزىق يوللىرىنى كېڭەيتىپ بەردى، تورمۇش يولى ھازىرلاپ بەردى.
«وَفَّرَ الشَّخْصُ عَلَيْهِ حَقَّهُ»: ھەققىنى تولۇق بەردى.
«وَفَّرَ عَلَيْهِ مَصَارِيْفَ زَائِدَةً»: ئۇنىڭغا ئارتۇق

چىقىملارنى تېجەپ بەردى.
«وَفَّرَ الشَّخْصُ لَهُ عِرْضَهُ»: ئۇنىڭ ئابرۇيىنى ساقلىدى.
وَفَّقَ يُوَفِّقُ تَوْفِيقًا: ئۇيغۇنلاشتۇردى؛ ماسلاشتۇردى؛ مۇۋاپىق كەلدى.
﴿إِن يُرِيدَا إِصْلاَحاً يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا﴾ «قۇرئان»: ئەگەر بۇ ئىككى كىشى ئەپلەشتۈرۈشنى خالىسا، ئاللاھ ئەر-خوتۇن ئىككىسىنىڭ ئارىسىغا ئىناقلىق سالىدۇ.
«وَفَّقَهُ اللَّهُ لِلْخَيْرِ»: ئاللاھ ئۇنى ياخشىلىققا مۇۋەپپەق قىلدى.
«وَفَّقَ بَيْنَ الْقَوْمِ»: قوۋمنىڭ ئارىسىنى كېلىشتۈردى، ئەپلەشتۈردى.
«وُفِّقَ فِي تِجَارَتِهِ كُلَّ التَّوْفِيقِ»: سودىسىدا ئالاھىدە ئۇتۇق قازاندى.
وَفَّى يُوَفِّي تَوْفِيَةً الرَّجُلَ حَقَّهُ: ھەققىنى تولدۇرۇپ بەردى، تولۇق بەردى.
﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ «قۇرئان»: پەقەت سەۋر قىلغۇچىلارغا ئۇلارنىڭ ئەجرى ھېسابسىز بېرىلىدۇ.
وَفِقَ يَفِقُ وَفْقًا: توغرا بولدى، مۇۋاپىق بولدى، لايىق بولدى؛ مۇۋاپىق قىلىندى، مۇۋاپىقلاشتۇردى، چۈشەندى.
وَفْقٌ: ماس كەلمەك، مۇۋاپىقلاشماق.
«قَامَ بِهَذَا الْعَمَلِ وَفْقًا لِتَعْلِيمَاتِهِ»: بۇ ئىشنى ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە قىلدى.
«كَسْبُهُ وَفْقُ عِيَالِهِ»: ئۇنىڭ تاپقىنى ئائىلىسىگە يېتىدۇ.
وَفَلَ يَفِلُ وَفْلًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سويدى، ئاقلىدى.
وَفْلٌ: ئازغىنە نەرسە.
وَفَى يَفِي وَفَاءً: ۋاپا قىلدى، ئورۇنلىدى.
«وَفَى الشَّخْصُ بِالْوَعْدِ أَوِ الْعَهْدِ»: ۋەدىسىگە ۋاپا قىلدى.
وَفَى يَفِي وَفْيًا الشَّيْءُ: نەرسە تولۇق بولدى، يېتەرلىك بولدى، كۆپ بولدى.
هَذَا الشَّيْءُ لاَيَفِي بِذَلِكَ: بۇ نەرسە ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ.
«وَفَى رِيشُ الْجَنَاحِ»: قاناتنىڭ پېيى يېتىلدى.
وَفِيرٌ: كۆپ، مول، يېتەرلىك، تولۇق.
مَالٌ وَفِيرٌ: كۆپ مال.
عَدَدٌ وَفِيرٌ: كۆپ سان.
وَفِيٌّ: تولۇق، مۇكەممەل.
وَفِيٌّ ج أَوْفِيَاءُ: ۋاپادار، ۋەدىگە ئەمەل قىلغۇچى.
وِقَاءٌ: مۇداپىئە ئۇسكۇنىلىرى.
وِقَائِيٌّ: مۇداپىئەگە ئائىت، مۇداپىئە خاراكتېرلىك.
طِبٌّ وِقَائِيٌّ: ئالدىنى ئېلىش مېدىتسىناسى.
مَوَادٌّ وِقَائِيٌّ: مۇداپىئە ئەشيالىرى.
وَقَاحٌ: ھاياسىز، قېلىن، داپشاق.
وَقَاحَةٌ: ھاياسىزلىق، نومۇسسىزلىق، يۈزى قېلىنلىق.
وَقَاحَةُ الْمُتَسَكِّعِينَ: تىلەمچىلەرنىڭ قېلىنلىقى.
«يَالَهَا مِنْ وَقَاحَةٍ»: نېمىدېگەن يۈزى قېلىنلىق.
وِقَادٌ: يېقىلغۇ.
وِقَادُ الْحَرْبِ: توپ يېمى.
وَقَارٌ: ھەيۋەت؛ تەمكىن، ئۇلۇغلۇق؛ تەمكىنلىك.
﴿مَا لَكُمْ لاَ تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَاراً﴾ «قۇرئان»: نېمە ئۈچۈن سىلەر ئاللاھنىڭ بۈيۈكلۈكىدىن قورقمايسىلەر؟
وِقَاعٌ: جىما، جىنسىي مۇناسىۋەت.
وِقَايَةٌ: قوغدىماق، مۇھاپىزەت قىلماق؛ ساقلانماق، ساقلىماق، مۇداپىئە ئۇسكۇنىلىرى.
«الْوِقَايَةُ مِنْ حَوَادِثِ الطُّرُقَاتِ»: قاتناش ھادىسىلىرىدىن ساقلىنىش.
وِقَايَةٌ صِحِّيَّةٌ: ساقلىقنى ساقلاش جەھەتتە ئالدىنى

ئىلىش.

الْوِقَايَةُ خَيْرٌ مِنَ الْعِلَاجِ: ئالدىنى ئېلىش داۋالىغاندىن ياخشى.

حُقْنَةٌ وِقَايَةٌ: مۇداپىئە ئوكولى.

وَقَبَ يَقِبُ وَقْبًا وَوُقُوبًا الظَّلَامُ: قاراڭغۇلۇق قاپلىدى.

﴿وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ «قرآن»: قاراڭغۇلۇقى بىلەن كىرگەن كېچىنىڭ شەررىدىن ... پاناھ تىلەيمەن.

«وَقَبَ الْقَمَرُ»: ئاي تۇتۇلدى.

«وَقَبَ اللَّيْلُ»: كېچە كىردى.

«وَقَبَتِ الشَّمْسُ»: كۈن ئولتۇردى.

وَقْبٌ ج وُقُوبٌ وَوِقَابٌ وَقْبَةٌ: ئۇرەك، ئازگال، كۆلچەك، تاشتىكى سۇ يىغىلىپ قالغان كۆلچەك، بەدەندىكى ئويمانچاق؛ دۆت، كالۋا.

وَقْبَةٌ ج وَقَبَاتٌ: تاشتىكى ئويمانچاق.

وَقَتَ يَقِتُ وَقْتًا: ۋاقىت توختاتتى، ۋاقىت بەلگىلىدى.

«وَقَتَ اللهُ الصَّلَاةَ»: ئاللاھ نامازنى ئادا قىلىدىغان ۋاقىتنى بەلگىلىدى.

وَقْتٌ ج أَوْقَاتٌ: ۋاقىت، زامان، مۇددەت.

وَقْتُ الْفَضَاءِ: بوش ۋاقىت.

فِي وَقْتِهِ: ئۆز ۋاقتىدا.

﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي لاَ يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلاَّ هُوَ﴾ «قرآن»: ئېيتقىنكى، ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت پەرۋەردىگارىم (ئاللاھ) بىلىدۇ. ئۇنى پەقەت ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا مەيدانغا چىقىرىدۇ.

فِي وَقْتٍ قَرِيبٍ: يېقىن ۋاقىتتا.

فِي الْوَقْتِ الْمُحَدَّدِ: بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا.

فِي الْوَقْتِ الْمُنَاسِبِ: مۇۋاپىق پەيتتە.

إِبْنُ وَقْتِهِ: بۇرنىنىڭ ئۇچىنى كۆرىدىغان.

قَتَلَ الْوَقْتَ: ۋاقىتنى بىكار ئۆتكۈزدى.

وَقْتُ مِصْرَ يَخْتَلِفُ عَنْ وَقْتِ الْمَغْرِبِ: مىسىر ۋاقتى ماراكەش ۋاقتىدىن پەرقلىنىدۇ.

الْوَقْتُ الْمَحَلِّيُّ: يەرلىك ۋاقىت.

وَقْتَئِذٍ: ئاشۇ ۋاقىت.

أَوْقَاتُ السَّنَةِ: يىل پەسىللىرى.

لَا تَدَعِ الْوَقْتَ أَنْ يَسِيرَ سُدًى: ۋاقىتنى بىكار ئۆتكۈزمىگىن.

تَعَالَ مِنْ فَضْلِكَ مَرَّةً أُخْرَى إِذَا كَانَ لَدَيْكَ وَقْتُ فِرَاغٍ: بوش ۋاقتىڭ بولسا، يەنە كەلسەڭ.

وَقْتِيٌّ ج وَقْتِيُّونَ: ۋاقىتلىق.

عَمَلٌ وَقْتِيٌّ: ۋاقىتلىق ئىش.

وَقْتِيًّا: ۋاقىتلىق، ۋاقىتىنچە.

حُكُومَةٌ وَقْتِيَّةٌ: ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت.

عُمَّالٌ وَقْتِيُّونَ: ۋاقىتلىق ئىشچىلار.

وَقَحَ يَقِحُ قِحَةً وَوَقُحَ يَوْقُحُ وَقَاحَةً: ھاياسىز بولدى.

وَقِحٌ: ھاياسىز، يۈزى قېلىن.

وَقَدَ يَقِدُ وَقْدًا وَوُقُودًا وَوَقَدَانًا: نەرسە پارقىرىدى، چاقنىدى، يالقۇنجىدى.

وَقَدَتِ النَّارُ: ئوت ياندى، ئوت كۆيدى، تۇتاشتى.

وَقَدَتْ بِكَ زِنَادِيْ: ئىشىم سەن بىلەن راۋاج تاپتى.

وَقْدٌ: كۆيدۈرۈش، ياندۇرۇش؛ يېقىلغۇ.

وَقْدَةٌ ج وَقَدَاتٌ: بىر قېتىم ياقماق، قاتتىق ئىسسىق.

وَقْدَةُ الْحَرِّ وَوَقْدَةُ الْقَيْظِ: يۇقىرى ھارارەت.

يَعْمَلُونَ فِي وَقْدَةِ الصَّيْفِ: ئۇلار تومۇز ئىسسىقتا ئىشلەيدۇ.

وَقَذَ يَقِذُ وَقْذًا: يىقىتتى، باستى.

وَقَذَهُ: ئۇنى ئۆلگۈدەك دۇمبالىدى.

وَقَذَهُ النُّعَاسُ: ئۇنى ئۇيقۇ باستى.

وَقَرَ يَقِرُ وَقْرًا أُذُنُهُ: قۇلىقى ئېغىرلاپ قالدى.

«وَقَرَهُ اللهُ»: ئاللاھ ئۇنىڭ قۇلىقىنى ئېغىرلىتىپ

قويدى.

«وَقَرَ الشَّخْصُ فِي بَيْتِهِ»: كىشى ئۆيىدە ئولتۇردى.

«وَقَرَ فِي قَلْبِيْ كَذَا»: كۆڭلۈمگە كىرىۋالدى.

وَقَرَ يَقِرُ وَقَارًا الشَّخْصُ: كىشى تەمكىن بولدى، ئېغىر-بېسىق بولدى.

وَقُرَ يَوْقُرُ وَقَارًا وَوَقَارَةً الشَّخْصُ: كىشى تەمكىن بولدى، توختاشلىق بولدى.

وِقْرٌ ج أَوْقَارٌ: ئېغىر يۈك.

﴿فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا﴾ «قۇرئان»: (يامغۇرلارنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆتۈرگۈچى بۇلۇتلار بىلەن قەسەمكى، ...

وَقْرَةٌ ج وَقَرَاتٌ: يېرىق، تۆشۈك، ئىز.

وَقَسَ يَقِسُ وَقْسًا بِالْمَكْرُوْهِ: ھاقارەتلىدى، خورلىدى، قارا چاپلىدى، ئەيىبلىدى.

وَقَشَ يَقِشُ وَقْشًا الرَسْمُ: ئۆچتى.

وَقَشَ مِنْهُ: سوۋغىغا ئېرىشتى.

وَقْشٌ وَقَشٌ: تۇتتۇرۇق ئوتۇن، پاخال.

وَقَصَ يَقِصُ وَقْصًا: ئەيىبلىدى، كەمسىتتى، سۇندۇردى.

وَقَطَ يَقِطُ وَقْطًا: ئورۇپ چالا ئۆلۈك قىلىپ قويدى.

وَقَظَ يَقِظُ وَقْظًا الرَّجُلَ: كىشىنى ئۆلگۈدەك دۇمبالىدى.

وَقَظَ عَلَى الْأَمْرِ: داۋاملاشتۇردى.

وَقَعَ يَقَعُ وُقُوْعًا وَوَقِيْعَةً: ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى، دەشنام بەردى.

وَقَعَ يَقِعُ وَقْعًا وَوَقْعَةً الْقَوْمُ بِالْعَدُوِّ: قوۋم دۈشمەن بىلەن قاتتىق ئېلىشتى.

وَقَعَ يَقَعُ مُوْقِعًا الْأَمْرُ: ياخشى تەسىر قالدۇردى.

وَقَعَ الْأَمْرُ مِنْهُ مَوْقَعَ الْإِسْتِغْرَابِ: ئىش ئۇنى ئەجەبلەندۈردى، ھەيران قالدۇردى.

وَقَعَتْ عِنْدَهُ مَوْقَعَ الرِّضَا: ئۇنىڭ مەمنۇن بولۇشىغا ئېرىشتى.

وَقَعَ يَقَعُ وُقُوْعًا الْأَمْرُ: يۈز بەردى، پەيدا بولدى.

﴿فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ «قۇرئان»: ھەقىقەت ئاشكارا بولدى، ئۇلارنىڭ كۆرسەتكەن سېھىرلىرى بەربات بولدى.

«وَقَعَ الْحَادِثُ أَمْسِ»: ۋەقە تۈنۈگۈن يۈز بەردى.

«وَقَعَ الشَّيْءُ مِنْ يَدِهِ»: ئۇنىڭ قولىدىن نەرسە چۈشۈپ كەتتى.

«وَقَعَ الطَّيْرُ عَلَى شَجَرٍ»: قۇش دەرەخكە قوندى.

«وَقَعَ الطَّائِرُ فِي الْفَخِّ»: قۇش قىسماققا چۈشتى.

«وَقَعَ الشَّخْصُ الشَّرَكَ»: كىشى قىلتاققا چۈشتى.

«وَقَعَتْ مَعْرِكَةٌ بَيْنَهُمْ»: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇرۇش يۈز بەردى.

وَقَعَ الْحَقّ: ھەقىقەت ئىنچىل بولدى.

وَقَعَتِ الْإِبِلُ: تۆگە چۆكتى.

«وَقَعَتْ فِي حُبِّهِ»: ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە مۇپتىلا بولدى.

«وَقَعُوا فِي الْخَطَاءِ»: ئۇلار خاتالاشتى.

«وَقَعَ الْكَلَامُ فِي نَفْسِهِ»: سۆز ئۇنىڭغا تەسىر كۆرسەتتى.

«يَقَعُ الْكِتَابُ فِي مِائَةِ صَفْحَةٍ»: كىتاب يۈز بەت كېلىدۇ.

«تَقَعُ حَضْرَمَوْتُ فِي جَنُوْبِ الْجَزِيْرَةِ الْعَرَبِيَّةِ»: ھەزرەمەۋت ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ جەنۇبىغا جايلاشقان.

وَقْعٌ: چۈشۈپ كەتمەك، يۈز بەرمەك، كېلىپ چىقماق، تەسىر.

«كَانَ لِكَلَامِهِ وَقْعٌ حَسَنٌ»: سۆزى ياخشى تەسىر قالدۇردى.

وَقْعُ الْمَطَرِ: يامغۇر ئاۋازى.

وَقْعُ الْأَقْدَامِ: قەدەم ئاۋازى.

«لِفُلَانٍ وَقْعٌ عِنْدَ الْأَمِيْرِ»: پالانىنىڭ ئەمىر ئالدىدا ئورنى بار.

وِقْعٌ: جىما، جىنسىي مۇناسىۋەت.

وَقْعَةٌ ج وَقَعَاتٌ وَوَقَائِعُ: بىر قېتىم چۈشىمەك؛ ئۇرۇش مەيدانى؛ سوقۇش.

«لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ»: ھېچ ئادەم ئۇنى ئىنكار قىلالمايدۇ.

وَقَفَ يَقِفُ وَقْفًا وُقُوفًا: تۇردى، ئۆرە تۇردى.

وَقَفَ أَمَامَهُ: ئۇنىڭ ئالدىدا تۇردى.

«وَقَفَ عَلَى الْحِيَادِ»: بىتەرەپ تۇردى.

«وَقَفَ الْحَاجُّ بِعَرَفَاتَ»: ھاجى ئەراپاتقا ۋاقتىدا ھازىر بولدى.

«وَقَفَ الشَّخْصُ عَلَى الشَّيْءِ»: كىشى نەرسىنى تونۇدى.

«وَقَفَ عَلَى السِّرِّ»: سىردىن خەۋەر تاپتى.

«وَقَفَ عَلَى مَقَاصِدِهِ»: ئۇنىڭ مەقسەتلىرىنى بىلىۋالدى.

«وَقَفَ فِي الْمَسْأَلَةِ»: مەسىلىدىن گۇمانلاندى، شەكلەندى.

«وَقَفَ مَوْقِفًا مِلْؤُهُ الْحَزْمُ»: قەتئىي پوزىتسىيىدە بولدى.

وَقَفَ يَقِفُ وَقْفًا: توختاتتى، تۇرغۇزدى.

﴿وَلَوْ تَرَى إِذْ وُقِفُوا عَلَى رَبِّهِمْ﴾ «قۇرئان»: ئەگەر ئۇلارنى پەرۋەردىگارىنىڭ ئالدىدا توختىتىلغان چاغدا كۆرسەڭ...

وَقَفَ دَابَّتَهُ: ئۇلىغىنى توختاتتى.

«إِمْتَنِعْ عَنْ تَنَاوُلِ الطَّعَامِ الَّذِيْ وَقَفَ عَلَيْهِ الذُّبَابُ»: ئۈستىگە چىۋىن قونغان تاماقنى يېيىشتىن ئۆزۈڭنى تارت.

«وَقَفَ حَيَاتَهُ عَلَى الْعِبَادَةِ»: ھاياتىنى ئىبادەتكە بېغىشلىدى.

«سَأَقِفُ حَيَاتِي كُلَّهَا عَلَى عِلْمِ الطِّبِّ»: پۈتۈن ھاياتىمنى تېببىي ئىلىم ئۈچۈن ئاتايمەن.

«وَقَفَ الشَّخْصَ عَلَى الْأَمْرِ»: كىشىنى ئىشتىن خەۋەرلەندۈردى.

«وَقَفَهُ عَلَى جَلِيَّةِ الْأَمْرِ»: ئىشنىڭ ماھىيىتىنى ئۇنىڭغا دەپ بەردى.

«وَقَفَ الدَّارَ عَلَيْهِ»: قورۇنى ۋەخپە قىلىۋەتتى.

«وَقَفَ الشَّخْصُ فُلَانًا عَنِ الشَّيْءِ»: كىشى پالانىنى توسۇدى.

وَقْفٌ: تۇرماق، توختىماق، توختاتماق.

وَقْفُ إِطْلَاقِ النَّارِ: ئۇرۇش توختىتىش.

وَقْفُ التَّنْفِيذِ: ئىجرا قىلماسلىق.

وَقْفٌ ج أَوْقَافٌ وَوُقُوفٌ: ۋەخپە، ۋەخپە مۈلۈك، دىنىي فوند.

«وِزَارَةُ الْأَوْقَافِ»: ئەۋقاف مىنىستىرلىقى، دىنىي فوند مىنىستىرلىقى.

«وَقْفٌ عَامٌّ»: ئاممۋى ۋەخپە.

«أَوْقَافٌ خَاصَّةٌ»: خاس ۋەخپە.

«وَقْفُ تَنْفِيذِ الْحُكْمِ الْجِنَائِيِّ»: جىنايى كېچىكتۈرمەك، كېچىكتۈرۈپ ئىجرا قىلماق.

وَقْفَةٌ ج وَقَفَاتٌ: تىنىش، توختاش، تىنىش ئورنى، شەك، گۇمان، بىر قېتىم توختاش.

وَقْفَةُ الْعَدَّاءِ: يۈگۈرگۈچىنىڭ بىر قېتىم توختىشى.

«يَوْمُ الْوَقْفَةِ»: ھەجدە ئەرەپاتتا توختايدىغان كۈن.

«وَقَفَاتٌ وَطَنِيَّةٌ»: ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكەتلىرى، مىللىي مەيدان.

وَقَّادٌ: كۈچلۈك يالقۇن.

«كَوْكَبٌ وَقَّادٌ»: نۇرلۇق يۇلتۇز.

وَقَّادٌ ج وَقَّادُونَ: ئەقىللىق، زېرەك، ئۆتكۈر؛ ئوت قالىغۇچى، چىراغ ياققۇچى.

«شَخْصٌ وَقَّادٌ»: ئۆتكۈر ئادەم.

وَقَّاصٌ ج وَقَاقِيصُ: بېلىق تۇتۇش تورى.

وَقَّاعٌ. وَقَّاعَةٌ: بوھتان چاپلىغۇچى، تۆھمەتخور.

وَقَّدَ يُوَقِّدُ تَوْقِيدًا النَّارَ: ئوت تۇتاشتۇردى، ياندۇردى.

وَقَّرَ يُوَقِّرُ تَوْقِيرًا الشَّخْصَ: كىشىنى ئۇلۇغلىدى، ھۆرمەتلىدى.

وَقَّرَ الشَّيْءَ: ئىز قالدۇردى.

وَقَّرَتْهُ الْأَسْفَارُ: سەپەر ئۇنى چېنىقتۇردى.

﴿وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً﴾ «قرآن»: ئۇنى (يەنى، پەيغەمبەرنى) ئۇلۇغلىشىڭلار ۋە ھۆرمەتلىشىڭلار ئۈچۈن ئەتىگەنندە ۋە ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن (بىز پەيغەمبەرنى ئەۋەتتۇق).

«يُوَقِّرُوْنَ شُيُوْخَ الْقَرْيَةِ»: ئۇلار كەنتتىكى بوۋايلارنى ھۆرمەتلەيدۇ.

وَقَّشَ يُوَقِّشُ تَوْقِيْشًا بِالنَّارِ: ئوتنى چۇقچىلىدى.

وَقَّعَ يُوَقِّعُ تَوْقِيْعًا: ئىمزا قويدى، قول قويدى.

وَقَّعَتِ الْإِبِلُ: تۆگە چۆكتى.

«وَقَّعَ الشَّخْصُ وَثِيْقَةً وَغَيْرَهَا»: ھۆججەتكە تەستىق سالدى.

«وَقَّعَ الْعَازِفُ عَلَى آلَةٍ مُوْسِيْقِيَّةٍ»: چالغۇچى مۇزىكا چالدى.

وَقَّفَ يُوَقِّفُ تَوْقِيْفًا: توختاتتى، توختىتىپ قويدى.

«وَقَّفَ عَنِ الْأَمْرِ»: ئىشتىن توختاتتى.

وَقَّفَ السَّيَّارَةَ: ماشىنىنى توختاتتى، تورمۇزلىدى.

وَقَّفَ الْقَارِئَ: توختاپ ئوقۇيدىغان جايلارنى ئېيتىپ بەردى.

وَقَّى يُوَقِّي تَوْقِيَةً: ساقلىدى، قوغدىدى، ھىمايە قىلدى.

وَقَلَ يَقِلُ وَقْلاً فِي الْجَبَلِ: تاغقا چىقتى، ئۆرلىدى، ياماشتى.

وَقْوَاقٌ: كاككۇك.

وُقُوْحَةٌ: ھاياسىزلىق، نومۇسسىزلىق.

وُقُوْدٌ: كۆيدۈرۈش، ياندۇرۇش، يېقىلغۇ.

وَقُوْدٌ: يېقىلغۇ.

وَقُوْدٌ سَائِلٌ: سۇيۇق يېقىلغۇ.

﴿فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ «قرآن»: ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولغان دوزاختىن ساقلىنىڭلار.

«مِخْزَنُ الْوَقُوْدِ»: ماي ئىسكىلاتى.

«وَقُوْدُ السَّيَّارَةِ»: بېنزىن، سالياركا.

وُقُوْرٌ ج وُقُرٌ: سالماقلىق، تەمكىنلىك.

«قَاضٍ وَقُوْرٌ»: سالماق قازى.

وُقُوْعٌ: چۈشۈپ كەتمەك، يۈز بەرمەك، پەيدا بولماق.

وُقُوْفٌ: تۇرۇش، قوپۇش.

وُقُوْفٌ عَلَى كَذَا: چۈشەنمەك.

وَقْوَقَ يُوَقْوِقُ وَقْوَقَةً الْكَلْبُ: ئىت قاۋىدى.

وَقْوَقَ الطَّائِرُ: قۇش سايرىدى.

وَقْوَقَ الرَّجُلُ: كىشى ئاجىزلىدى.

وَقْوَقٌ: كاككۇك.

وَقْوَقَةٌ: قاۋىغان ئاۋاز، ھۇۋلىغان ئاۋاز، سايرىغان ئاۋاز.

وَقَى يَقِي وَقْيًا وَ وِقَايَةً وَ وَاقِيَةً: قوغدىدى، ساقلىدى، مۇھاپىزەت قىلدى، ئاسرىدى.

وَقَاهُ مِنَ الْحَرِيْقِ: ئۇنى ئوت ئاپىتىدىن ساقلاپ قالدى.

﴿فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ﴾ «قرآن»: ئاللاھ ئۇلارنى شۇ كۈننىڭ شەررىدىن ساقلايدۇ.

وَقْيٌ: قوغدىماق، مۇھاپىزەت قىلماق.

وَقِيْحٌ ج وُقَحٌ: ھاياسىز، ئۇياتسىز.

وَقِيْحُ الْوَجْهِ: يۈزى قېلىن.

وَقِيْدٌ: يېقىلغۇ، سەرەڭگە ياغىچى.

وَقِيْذٌ م وَقِيْذَةٌ ج وَقَائِذُ: ئۆلەي دەپ قالغان كېسەل؛ ئاستا؛ ئېغىر.

وَقِيْصَةٌ ج وَقَائِصُ: ئوۋ، ئوۋلانغان نەرسە، ئۆزى ئۆلۈپ قالغان نەرسە.

وَقِيْعَةٌ: تۆھمەت قىلماق، بوھتان چاپلىماق.

وَقِيعَةٌ ج وَقَائِعُ وَوِقَاعٌ: ئۇۋا؛ ئۇرۇش، جەڭ.

«سَعَى بِالْوَقِيعَةِ بَيْنَهُمْ»: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سۇخەنچىلىك قىلدى.

وَقَائِعُ الْعَرَبِ: ئەرەبلەرنىڭ قەدىمكى زامان ئۇرۇش - جېدەللىرى.

وَقِيٌّ: قوغدىغۇچى، ھىمايە قىلغۇچى.

وُقِيَّةٌ ج وُقِيٌّ وَوَقَايَا: ئوقىيە (مىسىرنىڭ 12 دىرھەم ياكى 37.4 گرامغا تەڭ).

وِكَافٌ ج وُكُفٌ: ئېگەر، توقۇم، مۆلۈ.

وَكَالَةٌ / وِكَالَةٌ: ۋاكالەتەن باشقۇرۇش، ۋاكالەتەن بېجىرىش.

وَكَالَةٌ / وِكَالَةٌ ج وِكَالَاتٌ: شىركەت، مۇئەسسەسە، ئورگان.

وَكَالَةٌ سِيَاحِيَّةٌ: ساياھەتچىلىك شىركىتى.

وَكَالَةُ الْأَنْبَاءِ: ئاخبارات ئاگېنتلىقى.

وَكَبَ يَكِبُ وَكْبًا وَوُكُوبًا وَوَكَبَانًا الرَّجُلُ: ئاستا ماڭدى، ئالدىرىماي قەدەم تاشلىدى.

وَكَبَ يَكِبُ وَكْبًا الرَّجُلُ: تۇردى، تىك تۇردى.

وَكَبَ عَلَى الْأَمْرِ: ئىشنى داۋاملاشتۇردى.

وَكْتٌ: ئازغىنە نەرسە.

وَكْتَةٌ ج وَكْتٌ: كىچىككىنە ئىز.

وَكَحَ يَكِحُ وَكْحًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قاتتىق دەسسىدى.

وَكَدَ يَكِدُ وَكْدًا وَوُكُودًا الشَّخْصُ الشَّيْءَ: كۆزلىدى، كۆڭلىدە پۈكتى، نىشانلىدى.

وَكَدَ الشَّخْصُ الْأَمْرَ: شوغۇللاندى، ھەپىلەشتى.

وَكَدَ الشَّخْصُ بِالْمَكَانِ: كىشى ماكانلاشتى.

وَكْدٌ: نىيەت قىلماق، مەقسەت.

وَكَرَ يَكِرُ وَكْرًا وَوُكُورًا الطَّائِرُ: قۇش ئۇۋىسىغا كىردى.

وَكَرَ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

«وَكَرَ فُلَانٌ لِلْقَوْمِ»: توي تامىقى تارتتى.

وَكْرٌ ج أَوْكَارٌ: قۇش ئۇۋىسى؛ تۇرالغۇ.

وَكْرُ النَّارِ: ئوت ئېچىش توچكىسى.

«هَذَا غُرَابٌ كَانَ لَهُ وَكْرٌ فِي شَجَرَةٍ عَلَى جَبَلٍ»: بۇ قاغىنىڭ تاغ ئۈستىدىكى دەرەختە ئۇۋىسى بار ئىدى.

وَكْرُ الْفَقِيرِ: كەمبەغەلنىڭ كەپىسى.

وَكْرُ اللُّصُوصِ: ئوغرىلارنىڭ تۇرالغۇسى.

وَكَزَ يَكِزُ وَكْزًا: مۇشتلىدى، مۇش ئاتتى.

وَكَزَهُ بِالرُّمْحِ: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى.

﴿فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ «قرآن»: مۇسا ئۇنى مۇشت بىلەن بىرنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويدى.

وَكَسَ يَكِسُ وَكْسًا الشَّيْءُ: نەرسە كېمەيدى.

وَكَسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كېمەيتتى.

«وُكِسَ التَّاجِرُ فِي تِجَارَتِهِ»: سودىگەر سودىسىدا زىيان تارتتى.

وَكْسٌ: زىيان، كېمەيمەك.

«بَيْعُ الْوَكْسِ»: زىيىنىغا ساتماق.

وَكَعَ يَوْكَعُ وَكَاعَةً: پۇختا بولدى، مۇستەھكەم بولدى.

وَكَعٌ: ئۇششاق پۇتلىرى بىرسىنىڭ ئۈستىگە بىرسى چىقىۋالماق.

وَكَفَ يَكِفُ وَكْفًا وَ وَكِيفًا وَوَكَفَانًا: تامچىلىدى، تېمىپ ئاقتى.

وَكَفَ الدَّمْعُ: ياش تامدى.

وَكَفَ الْبَيْتُ: ئۆيدىن سۇ ئۆتۈپ تامچىلىدى.

وَكَفٌ ج أَوْكَافٌ: ئەيىب، نۇقسان؛ ئاجىزلىق؛ تاغ يامزىلى؛ بۇزۇلماق.

وَكَّدَ يُوَكِّدُ تَوْكِيدًا: تەكىتلىدى، كۈچەيتتى.

وَكَّدَ الْعَهْدَ: ۋەدىنى چىڭىتتى.

وَكَّرَ يُوَكِّرُ تَوْكِيرًا الطَّائِرُ: قۇش ئۇۋا سالدى.

وَكَّرَ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

وَكَّرَ الْقَوْمَ: توي تامىقى تارتتى.

وَكَّلَ يُوَكِّلُ تَوْكِيلًا فُلَانًا: پالانىنى ۋەكىل قىلدى.

«وَكَّلَ عَلَى أَمْلَاكِ الْيَتَامَى»: ئۇنىڭغا يېتىملەرنىڭ مال - مۈلكى تاپشۇرۇلدى.

﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ﴾ ‹قرآن›: ئېيتقىنكى، «سىلەرنىڭ (جېنىڭلارنى ئېلىشقا) مۇئەككەل قىلىنغان پەرىشتە سىلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ».

وَكَلَ يَكِلُ وَكْلًا وَوُكُوْلًا إِلَيْهِ الْأَمْرَ: ئۇنىڭغا ئىشنى تاپشۇردى، ھاۋالە قىلدى.

«وَكَلَ فُلَانًا إِلَى رَأْيِهِ»: پالانىنى ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتتى.

«اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا طَرْفَةَ عَيْنٍ» ‹حديث›: ئى ئاللاھ، بىزنى بىردەممۇ نەپسىمىزنىڭ مەيلىگە قويۇۋەتمىگىن.

وَكَلٌ . وَكَلَةٌ: قابىلىيەتسىز، ئىقتىدارسىز.

وَكَمَ يَكِمُ وَكْمًا فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ: قوپاللىق بىلەن قايتۇردى، قوپاللىق بىلەن رەت قىلدى.

وَكَمَ فُلَانًا الْأَمْرُ: پالانىنى غەم-قايغۇغا سالدى، خاتىرجەمسىزلەندۈردى.

وَكَنَ يَكِنُ وَكْنًا وَوُكُوْنًا الطَّائِرُ: قۇش ئۇۋىسىغا كىردى.

وَكْنٌ ج وُكُوْنٌ: ئۇۋا، چاڭگا.

وَكْنَةٌ ج وُكَنَاتٌ: ئۇۋا، چاڭگا.

وَكِيْتٌ: سۇخەنچىلىك، قارا چاپلاش.

وَكِيْدٌ: تەكىتلەنگەن، كۈچەيتىلگەن، مۇقىملاشقان، ئېنىقلىق، چىڭ، پۇختا.

وَكِيْرَةٌ: توي تامىقى.

وَكِيْعٌ: رەزىل، مۇستەھكەم، كۈچلۈك چىشى تۆگە، سەركە.

وَكِيْلٌ ج وُكَلَاءُ: ۋاكالەتەن باشقۇرغۇچى، ۋاكالەتچى؛ ۋەكىل؛ مۇئاۋىن.

وَكِيْلُ الدَّعْوَى: ئادۋوكات.

وَكِيْلُ الْأَوْقَافِ: ۋەخپىلەرنى باشقۇرغۇچى.

وَكِيْلٌ شَرْعِيٌّ: قانۇنىي ۋەكىل.

وَكِيْلُ الْوِزَارَةِ: مۇئاۋىن مىنىستىر.

وَكِيْلُ الْمُدِيْرِ: مۇئاۋىن مۇدىر.

وَكِيْلُ رَئِيْسِ مَجْلِسِ النَّوَّابِ: مۇئاۋىن پارلامېنت باشلىقى.

الْوَكِيْلُ: ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، «بەندىلىرىگە يېتەرلىك رىزقنى بەرگۈچى ئاللاھ»، دېگەن مەنىدە.

﴿وَاللّٰهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ ‹قرآن›: ئاللاھ ھەممە نەرسىنى تەسەررۇپ قىلغۇچىدۇر.

وَلَاءٌ: مۇھەببەت، دوستلۇق، ئىناقلىق؛ سادىقلىق؛ يېقىنلىق، تۇغقانچىلىق؛ داۋاملىق، ئارقىمۇئارقا، مال-مۈلۈك، مىراس.

الْوَلَاءُ لِلْوَطَنِ: ۋەتىنىگە سادىق بولماق.

«أَدَّى الْقَوْمُ فُرُوْضَ الْوَلَاءِ لِلْمَلِكِ»: قوۋم پادىشاھقا سادىقلىق مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلدى.

«جَاؤُا وَلَاءً»: ئارقىمۇئارقا كەلدى.

وِلَاءٌ: داۋاملىق، ئارقىمۇئارقا، پەيدىنپەي.

وِلَاجٌ ج وُلُجٌ: ئىشىك؛ ۋادى؛ ئويمان يەر.

وِلَادَةٌ: تۇغۇت، يەڭگىش، پەيدا بولۇش؛ باشلىنىش.

وِلَادَةٌ حَدِيْدَةٌ: قايتا گۈللەنمەك، قايتىدىن تىكلىمەك، يېڭى ھايات.

وِلَادَةٌ طَبِيْعِيَّةٌ: تەبىئىي تۇغۇت، نورمال تۇغۇت.

وِلَادَةٌ مُعَجَّلَةٌ: چالا توغۇت؛ نورمالسىز تۇغۇت.

وِلَادَةٌ قَيْصَرِيَّةٌ: ئوپېراتسىيە بىلەن بالىنى ئېلىش.

«عِلْمُ الْوِلَادَةِ»: تۇغۇتشۇناسلىق.

«قِسْمُ الْوِلَادَةِ»: تۇغۇت بۆلۈمى.

«يَوْمُ الْوِلَادَةِ»: تۇغۇلغان كۈن.

وِلَادَةٌ سَهْلَةٌ: ئاسان تۇغۇت.

وِلَادَةٌ عَسِيْرَةٌ: قىيىن تۇغۇت.

«مَوْلُوْدٌ حَدِيْثُ الْوِلَادَةِ»: يېڭى تۇغۇلغان، بوۋاق.

وِلَايَةٌ: ھۆكۈمرانلىق، ئىگىدارچىلىق قىلماق، باشقۇرماق؛ ئەۋلىيالىق؛ ۋىلايەت، يېقىنلىق،

تۇغقانچىلىق؛ كىنەزلىك.

«أَهْلُ الْوِلَايَةِ»: ئەۋلىيا، ۋەلى.

وَلَبَ يَلِبُ وُلُوْبًا: كىردى، كىرىپ كەلدى، ئالدىراپ كىردى.

وَلَجَ يَلِجُ وُلُوْجًا: كىردى.

﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ «قرآن»: ئاللاھ زېمىننىڭ قوينىغا كىرىپ كېتىدىغان (يەنى، يامغۇر، كان ۋە ئۆلۈكلەرگە ئوخشاش) نەرسىلەرنى، زېمىندىن چىقىدىغان (ئۆسۈملۈك، بۇلاق ۋە قۇدۇقلارنىڭ سۈيى قاتارلىق) نەرسىلەرنى ... بىلىپ تۇرىدۇ.

«وَلَجَ الشَّخْصُ الْبَيْتَ»: كىشى ئۆيگە كىردى.

وَلَدَتْ يَلِدُ وِلَادَةً وَمَوْلِدًا الْأُنْثَى: ئايال تۇغدى، كۆزى يورۇدى، تەۋەللۇت قىلدى.

وَلَدَتِ النَّبَاتَ الْأَرْضُ: ئوت - چۆپ ئۈندى.

«كَمْ مِنْ أَخٍ لَكَ لَمْ تَلِدْهُ أُمّكَ»: ئاناڭ تۇغمىغان قېرىنداشلىرىڭمۇ خېلىلا كۆپ.

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾ «قرآن»: ئاللاھ بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس.

وَلَدٌ ج أَوْلَادٌ: بوۋاق، كىچىك بالا.

«بَيْتُ الْوَلَدِ»: بالىياتقۇ.

﴿وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَداً﴾ «قرآن»: بالىسى بولۇش ئاللاھقا لايىق ئەمەس.

وَلْدَةٌ: ھايۋاننىڭ بىر قېتىم بوغاز بولمىقى.

وَلَذَ يَلِذُ وَلْذًا الرَّجُلُ: تېز ماڭدى، تېز ھەرىكەتلەندى.

وَلَسَ يَلِسُ وَلْسًا: ساختا قىلدى، خىيانەت قىلدى، ئالدىدى.

وَلَسَ الْحَدِيْثَ: سۆزنى دارىتمىلاپ ئۆتتى، پۈرىتىپ ئۆتتى.

وَلِعَ يَوْلَعُ وَلَعًا وَوُلُوْعًا بِهِ: ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالدى، مەپتۇن بولدى، ئاشىق بولدى.

وَلِعٌ: چىن يۈرەكتىن باغلانغۇچى، ئاشىق بولغۇچى، چىن يۈرەكتىن سۆيگۈچى.

«إِنَّهُ يُحِبُّ شِرَاءَ الْكُتُبِ لَكِنَّهُ لَيْسَ شَدِيْدَ الْوَلِعِ بِاقْتِنَائِهَا»: ئۇ كىتاب سېتىۋېلىشنى ياخشى كۆرىدىۇ، ئەمما كىتاب ساقلاش ھەۋەسكارلىرىدىن ئەمەس.

وَلَغَ يَلَغُ وَلْغًا وَوُلُوْغًا وَوَلَغَانًا الْكَلْبُ الْإِنَاءَ: ئىت قاچىنى يالىدى.

«فُلَانٌ يَأْكُلُ لُحُوْمَ النَّاسِ وَيَلَغُ فِي دِمَائِهِمْ»: پالانى كىشىلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدۇ.

وَلَغَ يُوْلَغُ إِيْلَاغًا الْكَلْبَ: ئىتقا ئىچىدىغان نەرسە بەردى.

وِلْفٌ: دوست، ئاغىنە، بۇرادەر، ئۈلپەت.

وَلَّادَةٌ: تۇغۇمچان ئايال.

وَلَّاعَةٌ ج وَلَّاعَاتٌ: چاقماق.

وَلَّدَ يُوَلِّدُ تَوْلِيْدًا الْوَلَدَ: بالىنى تەربىيىلىدى، تەربىيىلەپ ئۆستۈردى.

«وَلَّدَتِ الْقَابِلَةُ الْمَرْأَةَ»: تۇغۇت ئانىسى ئايالنى تۇغدۇردى.

وَلَّدَ الْكَهْرَبَاءَ: توك چىقاردى.

وَلَّعَ يُوَلِّعُ تَوْلِيْعًا: مەپتۇن قىلدى، شەيدا قىلدى.

وَلَّهَ يُوَلِّهُ تَوْلِيْهًا الرَّجُلَ: كىشىنى غەمگە سالدى.

«وَلَّهَهُ الْحُزْنُ أَوِ الْوَجْدُ»: غەم ياكى مۇھەببەت ئۇنىڭ ئەقلى - ھوشىنى كەتكۈزدى.

وَلَّى يُوَلِّى تَوْلِيَةً الرَّجُلُ: ئارقىغا ياندى، چېكىندى.

«وَلَّى هَارِبًا»: بەدەر قاچتى، تىكىۋەتتى.

وَلَّى عَنْهُ: ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى.

﴿وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّى مُسْتَكْبِراً﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇنىڭغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز (يەنى، قۇرئان ئايەتلىرى) ئوقۇپ بېرىلسە، ... (ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىگە قۇلاق سېلىشتىن) تەكەببۇرلۇق بىلەن يۈز ئۆرۈيدۇ.

وَلَّى فُلَانًا الْأَمْرَ: ئۇنى ئىگە قىلدى، ھۆكۈمران قىلدى.

وَلَّاهُ ظَهْرَهُ: ئۇنىڭغا ئارقىسىنى قىلىۋالدى، ۋاز كەچتى.

وَلَّى عَنْ فُلَانٍ بِوُدِّهِ: ئۆزگەردى، ئۆزگىرىپ قالدى.

وَلْمٌ . وَلَمٌ: ئۇلاڭ، تۆشلۈك.

وَلَهَ يَلِهُ وَلْهًا وَوَلَهًا الشَّخْصُ: ئىشىق - مۇھەببەتتىن ئەقلىدىن ئازاي دەپ قالدى، مۇھەببەتتىن كۆڭلى يېرىم ساراڭ بولاي دەپ قالدى.

وَلَهَتِ الْأُمُّ إِلَى طِفْلِهَا: ئانا بالىسىنى سېغىندى.

وَلِهَ يَلَهُ وَيَوْلَهُ وَلَهًا وَوَلَهَانًا الرَّجُلَ: كىشىنى غەمگە سالدى، كۆڭلىنى يېرىم قىلدى، غەم ياكى مۇھەببەت ئۇنى گاڭگىرىتىپ قويدى.

وَلْهَانٌ م وَلْهَى ج وُلَّهٌ: تېڭىرقاپ قالغۇچى، ھودۇقۇپ قالغۇچى.

وَلْوَلَتْ يُوَلْوِلُ وَلْوَلَةً وَ وَلْوَانًا الْمَرْأَةُ: ئايال قاتتىق يىغلىدى، ئەلەم بىلەن يىغلىدى، ئاللا - تۇۋا سالدى.

«يُوَلْوِلْنَ عَلَى الْمَيِّتِ»: ئۇلار مېيىتكە ئۈن سېلىپ يىغلايدۇ.

وَلُوْدٌ ج وُلَّدٌ: كۆپ بالىلىق.

وَلُوْدِيَّةٌ: بالا مىجەز، گۆدەكلىك.

وَلُوْعٌ ج وَلُوْعُوْنَ: چىن يۈرەكتىن باغلانغۇچى؛ ئىشتىياق باغلىغۇچى.

وَلُوْعٌ بِالرِّيَاضَةِ: تەنھەرىكەت ھەۋەسكارى.

وَلَى يَلِي وَلْيًا: يېقىنلاشتى.

مَا يَلِيْ: تۆۋەندىكى، تۆۋەندىكىچە.

وَلِيَ يَلِي وِلَايَةً الشَّيْءَ: باشقۇردى، ئىدارە قىلدى؛ ياخشى كۆردى.

وَلِيَ الْبَلَدَ: يۇرتقا ھۆكۈمرانلىق قىلدى.

«اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْقُقْ عَلَيْهِ» ‹حديث›: ئى ئاللاھ، بىرەر كىشى ئۈممىتىمنىڭ ئىشىغا ئىگە بولۇپ، ئۇلارغا جاپا سالسا، سەنمۇ ئۇنىڭغا جاپا سالغايسەن.

وَلِيْجَةٌ: سىرداش دوست؛ ئىچكى قىسىم.

﴿وَلَمْ يَتَّخِذُواْ مِن دُونِ اللّهِ وَلاَ رَسُولِهِ وَلاَ الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً﴾ ‹قرآن›: ئاللاھدىن، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە مۇئمىنلەردىن باشقىنى سىرداش قىلىۋالمىغانلارنى بىلمەي (يەنى، ئوتتۇرىغا چىقارماي) تۇرۇپ سىلەر ئۆز ھالىڭىزغا قويۇلۇپ بېرىلىمىز، دەپ ئويلامسىلەر؟

وَلِيْدٌ ج وِلْدَةٌ وَوِلْدَانٌ م وَلِيْدَةٌ ج وَلَائِدُ: بوۋاق، ئۆسمۈر.

﴿قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيداً﴾ ‹قرآن›: پىرئەۋن مۇساغا ئېيتتى: «سېنى بىز ئۆيىمىزدە كىچىكىڭدىن تارتىپ تەربىيىلەپ چوڭ قىلمىدۇقمۇ؟»

«لَيْسَ ذَلِكَ الْأَمْرُ وَلِيْدَ الْحَوَادِثِ الْأَخِيْرَةِ»: بۇ ئىش كېيىنكى ۋەقەلەرنىڭ نەتىجىسى ئەمەس.

«هَذَا الرَّأْيُ وَلِيْدُ سَاعَتِهِ»: بۇ پىكىر يېڭىدىن پەيدا بولغان.

وَلِيْدَةٌ ج وَلَائِدُ: قىز بوۋاق، قىز بالا.

وَلِيْفٌ: دوست، ئاغىنە، بۇرادەر، ئۈلپەت.

وَلِيْمَةٌ ج وَلَائِمُ: زىياپەت، مېھماندارچىلىق.

وَلِيْمَةُ الْعِرْسِ: توي زىياپىتى.

وَلِيْمَةُ الْخِتَانِ: خەتنە توي زىياپىتى.

«شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيْمَةِ يَمْنَعُهَا مَنْ يَأْتِيْهَا وَيُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا» ‹حديث›: تائامنىڭ يامىنى توينىڭ تائامىدۇر. ئۇنىڭغا كېلىشنى خالايدىغان كىشىلەر (يەنى، مىسكىنلەر) چاقىرىلماي، كېلىشنى خالىمايدىغان كىشىلەر (يەنى، بايلار) چاقىرىلىدۇ.

وَلِيٌّ ج أَوْلِيَاءُ: ياردەمچى، ھىمايىچى؛ دوست؛

ئىگە؛ ئەۋلىيا.

وَلِيُّ الْعَهْدِ: ۋەلىئەھدى، تەخت ۋارىسى.

«سَتَعْقِدُ الْمَدْرَسَةُ إِجْتِمَاعًا لِأَوْلِيَاءِ أُمُورِ الْأَطْفَالِ»: مەكتەپ ئاتا-ئانىلار يىغىنى ئاچىدۇ.

«الْمُؤْمِنُ وَلِيُّ اللهِ»: مۆئمىن كىشى ئاللاھنىڭ دوستى.

﴿أَلاَ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ‹قۇرئان›: راستتىنلا، ئاللاھنىڭ دوستلىرىغا (ئاخىرەتتە ئاللاھنىڭ ئازابىدىن) قورقۇش، (دۇنيادا قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانغا) قايغۇرۇش يوقتۇر.

«مَنْ عَادَى لِيْ وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ» ‹حديث›: كىمكى مېنىڭ ياخشى بەندەمنى دۈشمەن تۇتىدىكەن، ئۇنىڭغا مەن ئۇرۇش ئاچقانلىقىمنى ئۇقتۇرىمەن.

وَمَأَ يَمَأُ وَمْأً: ئىشارەت قىلدى.

وَمَأَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ أَنْ قِفْ: قولى بىلەن توختا دېگەن ئىشارەتنى قىلدى.

وَمَدَ يَوْمَدُ وَمَدًا عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا غەزەپلەندى، ئاچچىقلاندى.

وَمَدَتِ اللَّيْلَةُ: كېچە دىمىق بولدى، تىنچىق بولدى.

وَمَدَةٌ: دىمىق، تىنچىق.

وَمَزَ يَمِزُ وَمْزًا بِأَنْفِهِ: غەزەپتىن بۇرنىنى قاقتى.

وَمَسَ يَمِسُ وَمْسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۈركىدى، سۈركەپ پارقىرىتىۋەتتى.

وَمَضَ يَمِضُ وَمْضًا وَمَضَانًا وَوَمِيضًا الْبَرْقُ: چاقماق چاقتى.

وَمْضٌ: يورۇماق، پارلىماق، نۇر چاچماق.

وَمْضَةٌ ج وَمَضَاتٌ: ۋىللىدە يورۇماق.

وَمِقَ يَمِقُ وَمْقًا ـــهُ: ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالدى.

وَمَّأَ يُوَمِّأُ تَوْمِئَةً: ئىشارەت قىلدى.

وَمِهَ يَوْمَهُ وَمْهًا النَّهَارُ: كۈندۈز قاتتىق ئىسسىپ كەتتى.

وَمَى يَمِي وَمْيًا: قول ئىشارىتى قىلدى، كۆز ئىشارىتى قىلدى.

وَمَى بِالشَّيْءِ: نەرسىنى ئېلىپ كەتتى.

وَمِيضٌ: يورۇماق، پارلىماق، چاقنىماق.

وَمِيضُ الْبَرْقِ: چاقماقنىڭ يورۇقى.

وَمِيقٌ: سۆيۈملۈك، مەشۇق، قەدىردان.

وَنَاءٌ: بوشاپ كەتمەك، بوشاڭلىق قىلماق.

وَنَاةٌ: بىر تال مەرۋايىت.

وِنْشٌ ج وِنْشَاتٌ: كىران.

وَنَمَةٌ: چىۋىن پوقى.

وَنَّ يَوِنّ وَنًّا: بوشاتتى، بوشاشتۇردى، پەسەيتتى.

وَنَّبَ يُوَنِّبُ تَوْنِيبًا: ئەيىبلىدى، مالامەت قىلدى.

وَنَّسَ يُوَنِّسُ تَوْنِيسًا فُلاَنًا: پالانىغا مۇۋاپىقلاشتى، قوشۇلدى، ھەمراھ بولدى.

وَنَّي يُوَنِّي تَوْنِيَةً: بوشاڭلىق قىلدى، كېچىكتۈردى.

وَنُوَّةٌ: پىكىر يىغالماسلىق، مېڭىسى زەئىپ.

وَنَى يَنِي وَنْيًا وَوَنًى: بوشاپ كەتتى، ئاجىزلاپ كەتتى.

طَالِبٌ يَعْمَلُ بِجِدٍّ وَلَا يَنِي: ئوقۇغۇچى بوشاشماي تىرىشىپ ئىشلەيدۇ.

﴿اذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي﴾ ‹قۇرئان›: (ئى مۇسا!) سەن ۋە سېنىڭ قېرىندىشىڭ (ھارۇن) مېنىڭ مۆجىزىلىرىمنى ئېلىپ بېرىڭلار، مېنىڭ زىكرىمگە سۇسلۇق قىلىپ قالماڭلار.

وَنَى الشَّيْءَ: نەرسىگە پەرۋاسىز قارىدى.

لاَ يَنِيْ يَفْعَلُ كَذَا: ھەمىشە شۇنداق قىلىدۇ.

وَنًي: بوشاپ كەتمەك، بوشاڭلىق قىلماق.

وَنِيمُ الذُّبَابِ: چىۋىن پوقى.

وَنِيُّ الْوَاحِدَةُ وَنِيَّةٌ: مەرۋايىت، جەۋھەر.

وَهَازَةٌ: ئۇياتچانلىق بىلەن مېڭىش.

وَهَبَ يَهَبُ وَهْبًا وَوَهَبًا وَهِبَةً: سوۋغا قىلدى، ھەدىيە قىلدى، بەردى، سېخىيلىق بىلەن بەردى.

وَهَبَ الشَّيْءَ: خاس قىلدى، نەتىجە كۆرسەتتى.

﴿يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثاً﴾ «قرآن»: خالىغان ئادەمگە قىز پەرزەنت ئاتا قىلىدۇ.

وَهَبَنِي اللهُ فَدَاكَ: ئاللاھ مېنى سېنىڭ پىدايىڭ قىلسۇن.

وَهْبٌ وَهَبٌ: سوۋغا بەرمەك، ھەدىيە قىلماق.

وَهَجَ يَهِجُ وَهْجًا وَوَهِيجًا وَوَهَجَانًا الْيَوْمُ: كۈن قىزىپ كەتتى.

وَهَجَتِ النَّارُ: ئوت كۆيدى، ياندى.

وَهَجٌ . وَهَجَانٌ: ئوتنىڭ يېنىشى، ئوتنىڭ تەپتى.

وَهَجُ التَّنُّورِ: تونۇرنىڭ قىزىقلىقى.

وَهَجُ الطِّيْبِ: خۇش پۇراقنىڭ تارقىلىشى، تەسىرى.

وَهْدٌ ج أَوْهُدٌ وَوُهْدَانٌ: ئويمانلىق، پەس، چوڭقۇرلۇق.

وَهْدَةٌ ج وَهْدٌ وِهَادٌ: ئويمانلىق، پەس يەر، چوڭقۇرلۇق.

وَهَرَهُ يَهِرُ وَهْرًا: ئۇنى قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى.

وَهَرٌ: كۈن نۇرىنىڭ جىمىرلاپ كۆرۈنۈشى، سەراب، ئىزىتقۇ.

وَهْرَانٌ: قورققۇچى، ۋەھىمىگە چۈشكۈچى، قورقۇنچاق.

وَهَزَ يَهِزُ وَهْزًا الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، چېقىۋەتتى.

وَهَزَ الْحَيَوَانَ: ئۇلاغنى پۇتى بىلەن دېۋىتتى.

وَهْزٌ ج أَوْهَازٌ: ساغلام كۈچلۈك ئادەم، پاكار.

وَهَسَ يَهِسُ وَهْسًا وَ وَهِيسًا: ئىتتىك ماڭدى، ئالدىراپ ماڭدى.

وَهَسَ الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇردى، يانجىدى.

وَهَسَ فِي الْأَمْرِ: ھىيلە ئىشلەتتى، ئالدامچىلىق قىلدى.

وَهْسٌ: يامان، ئۇسال، سۇخەنچىلىك.

وَهْسَةٌ: مېڭىلغان چىغىر يول.

وَهَصَ يَهِصُ وَهْصًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قاتتىق ئاتتى، قاتتىق دەسسىدى.

وَهَصَ رَأْسَهُ: بېشىنى يېرىۋەتتى.

وَهَصَ الْحَيَوَانَ: ھايۋاننى ئاختا قىلىۋەتتى، پىچىۋەتتى.

وَهَطَ يَهِطُ وَهْطًا: ئاجىزلىدى، زەئىپلەشتى.

وَهَطَ الشَّيْءَ: نەرسىنى سۇندۇرۇۋەتتى.

وَهَطَهُ: ئۇنى ئۇردى.

وَهْطٌ ج أَوْهَاطٌ وِوِهَاطٌ: توپ، جامائە، بىر بۆلۈك، ئۇرۇق.

بَيْنَهُمْ أَوْهَاطٌ: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا جېدەل-ماجىرا بار.

وَهْطَةٌ ج وَهْطٌ وَوِهَاطٌ: ئويمان يەر.

وَهَفَ يَهِفُ وَهْفًا وَوَهِيفًا إِلَى كَذَا: يېقىنلاشتى.

وَهَفَ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك كۆكەردى.

وَهَقَ يَهِقُ وَهْقًا الدَّابَّةَ: ھايۋانغا سالما تاشلاپ بويىنىغا كىرگۈزدى.

وَهَقَهُ: ئۇنى توستى.

وَهْقٌ . وَهَقٌ ج أَوْهَاقٌ: ئارقان، سالما.

وَهِلَ يَوْهَلُ وَهْلًا الشَّخْصُ: كىشى ئاجىزلاپ كەتتى، قورقتى.

وَهِلٌ: قورققۇچى، قورقۇنچاق.

وَهَلٌ وَهْلَةٌ: قورقۇش، ئالاقزادە بولۇش.

وَهْلَةٌ ج وَهَلَاتٌ: خاھىش، ھەر نەرسىنىڭ تۇنجىسى.

«لَقِيْتُهُ أَوَّلَ وَهْلَةٍ»: ئۇنىڭ بىلەن تۇنجى قېتىم ئۇچراشتىم.

وَهَمَ يَهِمُ وَهْمًا الشَّيْءَ: خىيال قىلدى، پەرەز قىلدى.

وَهَمَ فِي الشَّيْءِ: خاتا چۈشەندى.

وَهَمَ فِي الصَّلَاةِ: نامازدا يېڭىلدى، نامازدا ۋەسۋەسىگە چۈشۈپ قالدى.

وَهِمَ يَوْهَمُ وَهْمًا فِي الشَّيْءِ: خاتالاشتى، خاتا قىلدى.

وَهْمٌ ج أَوْهَامٌ وَوُهُمٌ: تەسەۋۋۇر، خام خىيال، خاتا ھېسسىيات؛ ئوي، پىكىر؛ قورقۇنچ؛ گۇمان، ۋەسۋەسە.

وَهْمِيٌّ: خىيالىي، قۇرۇق خىيال.

وَهْمِيَّةٌ: تەسەۋۋۇر قىلىش قابىلىيىتى، خىيال، فانتازىيە.

أَمْرَاضٌ نَفْسِيَّةٌ وَهْمِيَّةٌ: گۇمانخورلۇق كېسىلى.

نَظَرِيَّاتٌ وَهْمِيَّةٌ: فانتازىيىلىك نەزەرىيە، خىيالىي نەزەرىيە.

الْإِشْتِرَاكِيَّةُ الْوَهْمِيَّةُ: خىيالىي سوتسىيالىزم.

وَهَنَ يَهِنُ وَهْنًا الشَّخْصُ: كىشى تۈن نىسپىدە كىردى، بىرەر ئىشتا ئاجىزلىق قىلدى.

وَهَنَهُ: ئۇنى ئاجىزلاشتۇرۇۋەتتى.

وَهَنَتْ عَزِيمَتُهُ: روھى چۈشۈپ كەتتى، ئىرادىسى بوشاپ كەتتى.

﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْباً﴾ ‹قرآن›: ئۇ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن كۈچ-قۇۋۋىتىمدىن كەتتىم، چېچىم ئاقاردى».

وَهَنَ عَظْمُهُ: ھالىدىن كەتتى، ماغدۇرسىزلاندى.

وَهَنَتْ قُوَاهُ: ھاردى، چارچىدى.

بِعَزِيمَةٍ لاَ تَهِنُ: ئېگىلمەس، سۇنماس.

وَهْنٌ: ئاجىزلىماق.

وَهْنٌ مِنَ اللَّيْلِ: يېرىم كېچە ياكى يېرىم كېچىدىن سەل كېيىن.

﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْناً عَلَى وَهْنٍ﴾ ‹قرآن›: ئانىسى ئۇنى (قورسىقىدا) ئۈستى-ئۈستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى.

وَهَنٌ: ئاجىزلىق، زەئىپلىك.

وَهَنٌ نَفْسِيٌّ: روھىي چۈشكۈنلۈك.

وَهَنٌ عَصَبِيٌّ: نېرۋا.

وَهَنٌ مِنَ اللَّيْلِ: يېرىم كېچە، تۈن نىسپى.

وَهَّابٌ: سوۋغا بەرگۈچى، مەرد، سېخىي.

الْوَهَّابُ: ئاللاھ تائالانىڭ گۈزەل ئىسىملىرىدىن بولۇپ، چەكسىز ئاتا قىلغۇچى دېگەن مەنىدە.

﴿وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ﴾ ‹قرآن›: بىزگە دەرگاھىڭدىن رەھمەت بېغىشلىغىن، شۈبھىسىزكى، سەن (بەندىلىرىڭگە ئاتالارنى) بەكمۇ بېغىشلىغۇچىسەن.

وَهَّابِيٌّ: ۋاھھابى.

الْوَهَّابِيَّةُ: ۋاھھابى مەسلىكى، ۋاھھابىلىق قاراش.

وَهَّاجٌ: يېنىپ تۇرغان، كۆيۈپ تۇرغان؛ پارلاپ تۇرغان، نۇرلۇق.

﴿وَجَعَلْنَا سِرَاجاً وَهَّاجاً﴾ ‹قرآن›: (سىلەر ئۈچۈن) يېنىپ تۇرغان چىراغنى (يەنى، كۈننى) ياراتتۇق.

حَرٌّ وَهَّاجٌ: قاتتىق ئىسسىق.

نُورٌ وَهَّاجٌ: پارقىراپ تۇرغان نۇر.

نَجْمٌ وَهَّاجٌ: چاقناپ تۇرغان يۇلتۇز.

وَهَّدَ يُوَهِّدُ تَوْهِيدًا لَهُ الْفِرَاشَ: ئۇنىڭغا تۆشەك سېلىپ بەردى.

وَهَّاسٌ: يولۋاس.

وَهَّاصٌ: سېخىي، مەرد.

وَهَّلَهُ يُوَهِّلُ تَوْهِيلًا: ئۇنى قورقۇتۇۋەتتى، چۆچۈتۈۋەتتى.

وَهَّمَهُ يُوَهِّمُ تَوْهِيمًا: ئۇنى گۇمانغا سېلىپ قويدى.

وَهَّنَهُ يُوَهِّنُ تَوْهِينًا: ئۇنى ئاجىزلىتىۋەتتى،

بوشاشتۇرۇۋەتتى.

وَهْوَهَ يُوَهْوِهُ وَهْوَهَةً فِي صَوْتِهِ: داد ـ پەرياد سالدى.

وَهْوَهَ الْأَسَدُ: يولۋاس ھۆركىرىدى.

وَهُوبٌ: سېخىي، مەرد، قولى ئوچۇق.

وَهَي يَهِيْ وَهْيًا وَوُهِيًّا الشَّخْصُ: كىشى ئەخمەق بولدى؛ ئاجىز بولدى.

وَهَى الشَّيْءُ: نەرسە بۇزۇلدى؛ يىرتىلدى.

وَهَي الْحَائِطُ: تام ئۆرۈلدى.

وَهَي الثَّوْبُ: كىيىم يىرتىلدى.

وَهِيجٌ: كۆيمەك، يانماق، قىزىپ كەتمەك.

وَهِيْنٌ: ئىش بېشى، يېتەكچى.

وَيْ: ۋەي، ھوي، ھەي (ھاياجانلىنىش، ئاپىرىن ئوقۇشنى بىلدۈرىدۇ).

وَيْ لِزَيْدٍ: زەيد قالتىسقۇ، زەيد يارايدۇ.

وَيْ لِإِبْرَاهِمَ: نېرى تۇر، ئىشىڭنى قىل، ئىبراھىم ئىشىنى قىلسۇن.

وَيْكَ اِسْتَمِعْ إِلَيَّ: گېپىمنى ئاڭلىساڭچۇ؟

وَيْ بِكَ يَا فُلَانُ: توختاپ تۇر ھە، مەن سېنى جۇمۇ، كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسىتەن.

وَيْبٌ لَكَ: ئۆلگۈر.

وَيْبَةٌ ج وَيْبَاتٌ: مۇسىبەت، بالايىئاپەت، رەسۋاچىلىق.

وَيْجٌ: بويۇنتۇرۇق.

وَيْحَ: ئىچ ئاغرىتىشنى بىلدۈرىدىغان قوشۇمچە سۆز، ۋاي بىچارە.

وَيْحَكَ: ئۇۋال ساڭا.

«وَيْحَكَ أَيُّهَا الْمَغْرُورُ»: ۋاي ھاكاۋۇر ئىسىت ساڭا.

وَيْسٌ: پېقىرلىق، كېرەكسىز نەرسە؛ ۋاي بىچارە.

وَيْلٌ: ۋاي؛ ئازاب ـ ئوقۇبەت، كۈلپەت، بەختسىزلىك، ھالاكەت.

وَيْلٌ لَهُ: ئۆلگۈر، قارغىش تەگكۈر.

﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ ‹قرآن›: (ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا) كەم بەرگۈچىلەرگە ۋاي.

وَيْلَةٌ ج وَيْلَاتٌ: بالايىئاپەت؛ رەسۋاچىلىق.

وَيْلَاتُ الْحَرْبِ: ئۇرۇشنىڭ بالايىئاپەتلىرى.

﴿قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا﴾ ‹قرآن›: ئۇ (يەنى، سارە): «ۋىيەي! مەن بىر موماي تۇرسام، ئېرىم بىر بوۋاي تۇرسا، تۇغامدىمەن؟» دېدى.

﴿يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً﴾ ‹قرآن›: ئۇلار: «ۋاي بىزگە! بۇ نامە ـ ئەمالغا چوڭ ـ كىچىك گۇناھنىڭ ھەممىسى خاتىرىلىنىپتىغۇ؟» دەيدۇ.

وَيْمَةٌ: تۆھمەت، سۇخەنچىلىك.

وَيْنٌ: قارا ئۈزۈم، ئەيىب ـ نۇقسان.

وَيْنَةٌ: قۇرۇق قارا ئۈزۈم، قۇرۇق قارا ئۈزۈم ۋاسالغىسى.

ي

ي «يا»، ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 28 ـ ھەرپى بولۇپ، ئەبجەد ھېسابىدا «10»نى كۆرسىتىدۇ.

يا: چاقىرىق قوشۇمچىسى، قاراتما ئۇندىشى بولۇپ، ھەي، ھوي، ئېي، ھېي ... دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾ ‹قرآن›: ئى ئىنسانلار، پەرۋەردىگارىڭلاردىن (يەنى، ئازابىدىن قورقۇڭلار).

يَا لَلْعَجَبِ: نېمىدېگەن غەلىتە.

يَالَهُ مِنْ قَوْلٍ جَمِيْلٍ: نېمىدېگەن چىرايلىق گەپ ـ ھە!

يَا رَفِيْقُ . يَا أَيُّهَا الرَّفِيْقُ: يولداش! بۇرادەر!

يَا تُرَى! يَاهَلْ تُرَى!: ھوي! ۋاھ! ۋاي! پاھ! ئاپلا! بەللى! قارىمامسەن!

يَا لَهُ مِنْ رَجُلٍ: ئۇ قالتىس بىر ئەزىمەتتە! ئۇ ئوغۇل بالا ـ دە! ئۇ ھەقىقەتەن ياخشى ئادەم.

يَا حَسْرَةً: ئەپسۇسكى، ۋاي.

﴿يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيْهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ ‹قرآن›: بەندىلەرگە ئەپسۇسكى، ئۇلارغا بىرەر پەيغەمبەر ئەۋەتىسەكلا، ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى.

يَا لَلشَّقَاءِ!: نېمىدېگەن بەختسىزلىك.

يَانَصِيْب: لاتارىيە بېلەتى.

«رَبِحَ سَيَّارَةً فِي الْيَانَصِيْبِ»: ئۇ لاتارىيە بېلەتتە بىر ماشىنىغا ئېرىشتى.

يَا لَيْتَ: كاشكى.

﴿يَلَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا﴾ ‹قرآن›: كاشكى، مەن تۇپراق بولۇپ كەتكەن بولسامچۇ؟

يَا صَاحِيْ (يَا صَاحِبِيْ): بۇرادەر، يولداش!

يَا أَبَتِ: ۋاي ئاتا، ئاتامەي.

يَا لَلطَّبِيْبِ لِلْمَرِيْضِ: دوختۇر كېسەلنى قۇتقۇزۇۋالسىڭزچۇ!

يَا لَسُوءِ الْحَظِّ: تازىمۇ بەختسىز.

يَا لَلْعَارِ: نېمىدېگەن شەرمەندىچىلىك، نېمىدېگەن نومۇس.

يَا اللهُ: خۇدايىمەي، خۇدايا، پەرۋەردىگار.

فَيَا حَبَّذَا لَوْ ...: ئەگەر ... غان بولسا، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە!.

يَابَسَ يُيَابِسُ مُيَابَسَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى قۇرۇتتى.

يَابِسٌ ج يُبَّسٌ: قۇرۇق، قۇرغاق.

أَتَى عَلَى الْأَخْضَرِ وَالْيَابِسِ: ھەممىنى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋەتتى.

حَجَرٌ يَابِسٌ: قاتتىق تاش.

يَابِسَةٌ: قۇرۇقلۇق، چوڭ قۇرۇقلۇق.

«وَصَلَ الْبَحَّارُ إِلَى الْيَابِسَةِ بَعْدَ عَنَاءٍ»: دېڭىزچى مىڭ بىر مۇشەققەتتە قۇرۇقلۇققا چىقىۋالدى.

يَاسَرَ يُيَاسِرُ مُيَاسَرَةً .هُ: سول تەرىپىدىن كەلدى، سىلىق مۇئامىلە قىلدى، كەڭ قورساقلىق قىلدى.

يَاسَرَهُ فِي قَاعَةِ الْإِجْتِمَاعِ: يىغىن زالىدا ئۇنىڭ سول تەرىپىدىن كەلدى.

يَاسَرَ الْمُعَلِّمُ التِّلْمِيْذَ: ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىغا سىلىق مۇئامىلە قىلدى، كەڭ قورساقلىق قىلدى.

يَاسَمِينٌ: ياسمەن.

يَافِطَةٌ ج يَافِطَاتٌ: ۋىۋىسكا.

يَافِطَةُ الشَّارِعِ: يول كۆرسەتكۈچ، يول بەلگىسى.

يَافِعٌ ج يَفَعَةٌ وَ يُفْعَانٌ م يَافِعَةٌ ج يَافِعَاتٌ: بالاغەتكە يېقىنلاشقان يىگىت.

يَافِعَاتٌ مِنَ الْأُمُورِ: مۈشكۈل مەسىلە، قىيىن مەسىلە، قىيىن ئىش.

يَافِعَاتٌ مِنَ الْجِبَالِ: ئېگىز تاغ، ئېگىز ۋە تىك كەتكەن تاغلار، ئېگىز چوققا.

يَافُوخٌ: چوققا، باش چوققىسى، لىغىلداق (باللاردا).

يَاقُوتٌ ج يَوَاقِيتٌ: قاشتاش، ياقۇت.

يَاقُوتٌ أَحْمَر. يَاقُوتٌ بِهْرَمَانِيٌّ: قىزىل قاشتاش.

يَاقُوتٌ أَصْفَر: سېرىق گۆھەر، توپاز.

يَاقُوتٌ أَزْرَقُ: كۆك ياقۇت.

خَاتَمٌ فَصُّهُ مِنَ الْيَاقُوتِ: ياقۇت كۆزلۈك ئۈزۈك.

﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَ الْمَرْجَانُ﴾ «قرآن»: گويا ئۇلار (سۈزۈكلۈكتە) ياقۇتتۇر، (ئاقلىقتا) مەرۋايىتتۇر.

يَامَنَ يُيَامِنُ مُيَامَنَةً: ئوڭغا بۇرۇلدى، ئوڭ تەرەپكە ماڭدى.

«يَامَنَ الْمُسَافِرُونَ بِقَوَافِلِهِمْ»: يولۇچىلار كارۋانلىرى بىلەن ئوڭ تەرەپكە ماڭدى.

يَامُومٌ: باچكا، تۆگە قۇشىنىڭ بالىسى.

يَانْسُونٌ: شاكال بەديان ؛ بەديان.

يَانِعٌ ج يَنْعٌ: پىشىشلىق، پىشقان، تەييار بولغان؛ قىزىل، قىزىل رەڭ، قىزىل رەڭلىك.

تُفَّاحٌ يَانِعٌ: پىشقان ئالما.

أَزْهَارٌ يَانِعَةٌ: قىزىلگۈللەر.

يَاوَمَ يُيَاوِمُ مُيَاوَمَةً: كۈنلۈك ئىشلەتتى.

يَاوَمَ الْعَمَلَ: كۈنلۈك ئىشلىدى، مەدىكارچىلىق قىلدى، كۈنلۈكچىلىك قىلدى، كۈندىلىك خىزمەت قىلدى.

«يَاوَمَ صَاحِبُ الضَّيْعَةِ عُمَّالَهُ الْفَلَّاحِينَ»: يەر ئىگىسى دېھقان ئىشلەمچىلىرىنى كۈنلۈك ئىشلەتتى.

يَائِسٌ: ئۈمىدسىزلەنگۈچى، ئۈمىد ئۈزگۈچى.

وَهُوَ يَائِسٌ مِنَ الْحَيَاةِ: ئۇ ھاياتتىن ئۈمىد ئۈزگۈچى.

يَائِسَةٌ ج يَوَائِسُ: تۇغماس ئايال.

يَآسَةٌ: ئۈمىدسىزلىك.

يَأْجُوجُ: يەجۈج، يەجۈج ۋە مەجۈج.

يَئِسَ يَيْأَسُ وَ يَيْئِسُ يَأْسًا وَ يَآسَةً مِنْهُ: ئۈمىدسىزلەندى، نائۈمىد بولدى، روھى چۈشتى.

يَئِسَتِ الْمَرْأَةُ: ئايالنىڭ ھەيزى توختىدى.

﴿وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ﴾ «قرآن»: ئاياللىرىڭلارنىڭ ئىچىدىكى ھەيزدىن ئۈمىد ئۈزگەنلەردىن...

يَأْسٌ: ئۈمىدسىزلىك.

سِنُّ الْيَأْسِ: ئاياللارنىڭ ھەيز كۆرۈشتىن توختىغان ۋاقتى.

«قَدْ يَتَغَيَّرُ مِزَاجُ الْمَرْأَةِ بَعْدَ سِنِّ الْيَأْسِ»: ھەيزدىن توختىغان ئايالنىڭ بەزىدە مىجەزى ئۆزگىرىپ قالىدۇ.

يَؤُسٌ: ئۈمىدسىزلەنگۈچى، ئۈمىدسىز، روھى چۈشكۈن.

يَأْفُوخٌ: چوققا، باش چوققىسى، لىغىلداق (باللارنىڭ بېشىدىكى).

يَأْمُورٌ: ئاققۇيرۇق، بۆكەن، غاز.

يَؤُوسٌ ج يُؤُوسٌ: ئۈمىدسىز، روھى چۈشكۈن، ئۈمىد ئۈزگۈچى، ئۈمىدسىزلەنگۈچى.

﴿وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ﴾ «قرآن»: ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر يامانلىق يېتىپ قالسا، (ئاللاھنىڭ رەھمىتىدىن) تولىمۇ

ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ.

يَبَابٌ: خارابە، خارابىلىك.

أَرْضٌ يَبَابٌ: چۆللۈك.

دَارٌ يَبَابٌ: خارابىلاشقان قورۇ.

حَوْضٌ يَبَابٌ: قۇرۇپ كەتكەن كۆل.

يَبَّسَ يُيَبِّسُ تَيْبِيسًا الشَّيْءَ: نەرسىنى قۇرۇتتى.

يَبَّسَ الْخَزَفَ: ساپالنى پىشۇردى.

يَبِسَ يَيْبَسُ وَ يَيْبِسُ يُبْسًا وَ يَبْسًا وَ يُبُوسَةً الشَّيْءُ: قۇرۇدى، قۇرۇپ كەتتى.

يَبْسٌ . يَبَسٌ . يُبْسٌ: قۇرۇق، قۇرغاق.

﴿فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا﴾ «قرآن»: سەن (هاساڭنى) دېڭىزغا ئۇرۇپ، ئۇلارغا بىر قۇرۇق يول ئېچىپ بەرگىن.

يَبُوسَةٌ: قۇرۇق، قۇرغاق.

يَتَّمَ يُيَتِّمُ تَيْتِيمًا الْوَلَدَ: بالىنى يېتىم قىلدى، يېتىم قالدۇردى.

يَتَمَ يَيْتِمُ وَ يَتِمَ يَيْتَمُ وَ يَتُمَ يَيْتُمُ يُتْمًا وَ يَتْمًا الْوَلَدُ: بالا يېتىم بولدى، يېتىم قالدى.

يُتْمٌ . يَتْمٌ: يېتىملىق، غېرىبلىق، غېرىب-مىسكىنلىك.

يَتَنَ يَيْتَنُ يَتْنًا ـ تِ الْمَرْأَةُ: بالا تۇغۇلۇشتا تەتۈر كېلىپ قالدى.

يَتِيمٌ ج أَيْتَامٌ وَ يَتَامَى وَ مَيْتَمَةٌ وَ يَتَمَةٌ وَ يَتَائِمُ: يېتىم، مىسلىسىز، تەڭداشسىز، بىردىنبىر، يېگانە.

﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ «قرآن»: يېتىمنى خارلىما.

يَتِيمُ الْأَبِ: دادىسى يوق بالا.

يَتِيمُ الْأُمِّ: ئانىسى يوق بالا.

يَتِيمٌ لَطِيمٌ: ئاتا-ئانىسى يوق بالا.

بَلَدٌ يَتِيمٌ: يالغۇز شەھەر.

دُرَّةٌ يَتِيمَةٌ: تەڭدىشى يوق گۆھەر.

نُسْخَةٌ يَتِيمَةٌ: بىرلا نۇسخا، يەككە نۇسخا، يالغۇز نۇسخا، بىردىنبىر نۇسخا، قىممەتلىك نۇسخا.

دَارُ الْأَيْتَامِ: دارىلئېتام، دارىلئاجىزىن.

يَثْرِبُ: مەدىنە مۇنەۋۋەرە.

يَثْمُومٌ: كۆمەك (شالىنىڭ ئوتى).

يَحْبُورٌ: خۇشلۇق، شادلىق، مەمنۇنلۇق، رازىمەنلىك.

يَحْمُورٌ: قىزىل، قىزىل رەڭلىك؛ ئاققۇيرۇق، بۆكەن، غاز؛ قۇلان، ياۋا ئېشەك.

يَحْمُومٌ: قارا، قارا نەرسە، قارا رەڭلىك نەرسە، ناھايىتى قارا، تۇم قارا، قاپقارا؛ ئىس، تۈتۈن، قۇرۇم، كۈيە، دۇت.

يَخْتٌ ج يُخُوتٌ وَ يَخْتَاتٌ: سەيلە-ساياھەت كېمىسى.

يَخْتٌ شِرَاعِيٌّ: يەلكەنلىك كېمە.

يَخْتٌ بُخَارِيٌّ: موتورلۇق كېمە.

نَادِي الْيَخْتِ: ساياھەت كېمە كۇلۇبى، ساياھەت كېمە يىغىنى.

يَخْضُورٌ ج يَخَاضِيرُ: خلوروفىل (ئۆسۈملۈك تېپىدىكى يېشىللىق ماددىسى).

يَدَى يَدِي يَدْيًا الرَّجُلَ: كىشىنىڭ قولى ئاغرىپ قالدى.

يَدٌ ج الْأَيْدِي وَ الْيَدِيّ جج الْأَيَادِي . مث يَدَانِ: قول، ئالقان.

يَدٌ بَيْضَاءُ: ساخاۋەت، ياخشىلىق، ئىلتىپات، شەپقەت، مەرھەمەت، ۋاپا، مېھىر-شەپقەت.

يَدُ الشَّيْءِ: ئاساس، تۇتقا، ساپاق، ساپ، دەستە، تۇتقۇچ.

يَدٌ مَفْتُوحَةٌ: سېخىي، مەرد، قولى ئوچۇق.

يَدٌ نَاسِفَةٌ: پىخسىق، پىششىق، بېخىل.

الْيَدُ الْعَامِلَةُ / الْأَيْدِي الْعَامِلَةُ: ئەمگەك كۈچى، ئەمگەك ئىقتىدارى.

أَخَذَ بِيَدِهِ: ئۇنى يېتىلەپ ماڭدى، قىزىقتۇردى،

رغىبەتلەندۈردى.

سَاعَةُ يَدٍ: قول سائىتى.

قُنْبُلَةُ يَدٍ: گرانات، قول بومبىسى.

عَرَبَةُ يَدٍ: غالتەك، قول هارۋىسى.

مَصْنُوعٌ بِالْيَدِ: قول هۈنىرى، قول ئىشى، قولدا ياسالغان، هۈنەرۋەنچىلىك، قول سانائەت، قول هۈنەرۋەنچىلىك.

فِي الْيَدِ: قولىدا، يانىدا، چاڭگىلىدا.

تَحْتَ الْيَدِ: مەۋجۇت، هازىر بار.

فِي مُتَنَاوَلِ يَدِهِ: قولىدا، يانىدا، چاڭگىلىدا، ئالىقىنىدا.

تَحْتَ يَدِهِ: هوقۇق دائىرىسى ئىچىدە.

بَيْنَ يَدَيْهِ: ئالدىدا، هۇزۇرىدا.

يَدُهُ طَوِيلَةٌ: ئوغرى، قولى ئەگرى.

يَدُهُ قَصِيرَةٌ: قولى قىسقا، قابىلىيەتسىز.

«أَعْطَاهُ مَالًا عَنْ ظَهْرِ يَدٍ»: ئۇنىڭغا خالىسانە مال بەردى.

«أَعْطَى الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ»: تەسلىم بولۇپ جىزىيە بەردى، خورلۇق بىلەن جىزىيە بەردى.

رَفَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ: ئۇنى ئۇرۇشقا ئورۇندى.

رَفَعَ يَدَهُ عَنْهُ: تەرك ئەتتى، ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتتى.

سُقِطَ فِي يَدِهِ: پۇشايمان قىلدى.

سِيَاسَةُ الْيَدِ الْمَمْدُودَةِ: باشقىلار بىلەن هەمكارلىشىش سىياسىتى.

طَلَبَ يَدَ الْفَتَاةِ: قىزنى ئېلىشقا تەلەپ قويدى، قىزغا ئەلچى كىرگۈزدى.

طَوِيلُ الْيَدِ: سېخىي، مەرد.

الْيَدُ الْعُلْيَا: بەرگۈچى قول.

اَلْيَدُ السُّفْلَى: ئالغۇچى قول.

«الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى» (حديث): بەرگۈچى قول ئالغۇچى قولدىن ياخشى.

غُلَّتْ يَدَاهُ: تەسەررۇپ قىلىشتىن ئاجىز كەلدى.

لَهُ الْيَدُ الطُّولَى: ئۇ چوڭ تەسىرگە ئىگە.

لَهُ الْيَدُ الطُّولَى فِي الْعَيْنِ: ئۇنىڭ بىلىمى ناهايىتى مول.

صِفْرُ الْيَدَيْنِ: قۇرۇق قول.

ضَرَبَ الْقَاضِي عَلَى يَدِهِ: قازى ئۇنى تەسەررۇپ قىلىشتىن توسۇدى.

بَاعَهُ يَدًا بِيَدٍ: نەق ساتتى.

«بَقِيَ مَكْتُوفَ الْيَدَيْنِ»: ئاجىز هالغا چۈشۈپ قالدى.

حَقِيبَةُ يَدٍ: قول سومكىسى.

ذَهَبُوا أَيْدِي سَبَا: ئۇلار تىرىپىرەن بولۇپ كەتتى، چېچىلىپ كەتتى، تارقىلىپ كەتتى.

صَاحِبُ الْأَيَادِي الْبِيضِ (الْبَيْضَاءِ): ۋاپادار، شەپقەتچى، شاپائەتچى، مەرھەمەت قىلغۇچى، ساخاۋەتچى، سەدىقە بەرگۈچى.

يَدَوِيٌّ: قولنىڭ، قول سانائىتىنىڭ، قول هۈنەرۋەنچىلىك بىلەن ئىشلەنگەن.

شُغْلٌ يَدَوِيٌّ: قول هۈنىرى، قول ئىشى، هۈنەرۋەنچىلىك، قول سانائەت، قول هۈنەرۋەنچىلىك.

صَنَاعَةٌ يَدَوِيَّةٌ: قول سانائەت، قول هۈنەرۋەنچىلىك.

يَدِيٌّ: قولغا مەنسۇپ، قول بىلەن ئىشلەنگەن.

يَرَاعٌ . يَرَاعَةٌ: قومۇش، قومۇش قەلەم؛ پارقىراق قوڭغۇز، يالتىراق قوڭغۇز.

كَتَبَ التِّلْمِيذُ بِالْيَرَاعِ: قومۇش قەلەم بىلەن يازدى.

صَحَفِيٌّ ذُو يَرَاعٍ سَيَّالٍ: قەلىمى ئۆتكۈر ژۇرنالىست.

يَرَاعَةٌ: نەي، قومۇش، قەلەم؛ ئەخمەق، قورقۇنچاق.

يَرْبُوعٌ ج يَرَابِيعُ: ئۇچار چاشقان، شەپەرەڭ، يالمانتاقتاق.

يَرِعَ يَيْرَعُ يَرَعًا وَ يَرَاعَةً: قورقۇنچاق بولدى، يۈرەكسىز بولدى، قورقۇنچاقلىق قىلدى، توخۇ يۈرەك بولدى.

يَرَقَانٌ: قۇرۇپ سولىشىش كېسىلى؛ قورچاق (هاشارات بالىسىنىڭ هاشارات بولۇپ يېتىلىش ئالدىدىكى ۋاقتى).

يَرَقَانُ الإِنْسَانِ: سېرىق چۈشۈش كېسىلى، سېرىقلىق كېسىلى، هال كېسىلى.

يَزِيْدِيَّةٌ: يەزىيدىيە مەزھىپى، شىئە مەزھىپىنىڭ بىر قىسمى.

يِسْ: تىرا! خىت! چۇ! ۋو-ۋو، يى-يى!

يَسَارٌ ج يُسُرٌ وَ يُسْرٌ: سول قول، سول تەرەپ، سول.

«قَعَدَ أَخُوهُ يَمِيْنًا وَ قَعَدَ هُوَ يَسَارًا»: قېرىندىشى ئوڭ تەرەپتە، ئۆزى سول تەرەپتە ئولتۇردى.

لِلْيَسَارِ انْظُرْ: سولغا قارا، سولغا بۇرۇل.

أَحْزَابُ الْيَسَارِ: سولچىل پارتىيىلەر.

اَلْيَسَارُ الْمُتَطَرِّفُ: چېكىدىن ئاشقان سولچىللىق.

أَهْلُ الْيَسَارِ: سول قانات.

عُضْوُ الْيَسَارِ: زاسىداتېل.

يَسَارٌ. يَسَارَةٌ: ئاسانلىق، بايلىق.

ذُو الْيَسَارِ: باي، هاللىق، توق، پاراۋان، باياشات.

«يَسَارُ الْعَمَلِ شَجَّعَنِي عَلَى قَبُوْلِهِ»: ئىشنىڭ ئاسانلىقى ئۇنى قىلىشىمغا ئىلھاملاندۇردى.

«يَسَارُ التُّجَّارِ وَالْفَلَّاحِيْنَ»: سودىگەر ۋە دېھقانلارنىڭ بايلىقى.

يَسَارِيٌّ: سولچىللىق، سول قانات، سول قاناتلىق، سولنىڭ، سول تەرەپنىڭ.

مَقْعَدٌ يَسَارِيٌّ فِي الْقَاعَةِ: زالنىڭ سول تەرىپىدىكى ئورۇن.

يَسَارِيَّةٌ: سولچىل.

شِعَارَاةٌ يَسَارِيَّةٌ: سولچىللىق شوئارلىرى.

«نَجَحَ الْيَسَارِيُّوْنَ فِي الْإِنْتِخَابَاتِ»: سولچىللار سايلامدا غەلىبە قىلدى.

سِيَاسَةُ الْيَسَارِيِّيْنَ: سولچىللار سىياسىتى.

يَسَرَ يَيْسِرُ يَسْرًا الشَّيْءُ: ئاسان بولدى.

يَسَرَ الْحَيَوَانُ: هايۋان كۆندى، ياۋاش بولدى.

يَسَرَ الْحِصَانُ لِرَاكِبِهِ: ئات مىنگۈچىگە بويسۇندى.

يَسَرَتْ وِلَادَةُ الْمَرْأَةِ: ئايالنىڭ تۇغۇتى ئاسان بولدى.

يَسَرَ الشَّخْصُ: قىمار ئوينىدى.

يَسَرَةٌ: سول تەرەپتىن كەلدى.

يَسِرَ يَيْسَرُ يَسَرًا الشَّخْصُ: باي بولدى، پۇلدار بولدى.

«يَسِرَتْ حَالُهُ بَعْدَ الْفَقْرِ وَالْعُسْرِ»: نامراتلىقتىن كېيىن بېيىپ قالدى.

يَسُرَ يَيْسُرُ يُسْرًا يَسَارَةً: ئاسان بولدى، قولاي بولدى، ئوڭاي بولدى.

يَسُرَ مَالُهُ: مېلى ئاز بولدى.

يَسْرٌ ج أَيْسَارٌ: ئاسان، ئوڭاي.

يُسْرٌ: ئاسانلىق، بايلىق.

﴿يُرِيْدُ اللهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَايُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ «قرآن»: ئاللاھ سىلەرگە ئاسانلىقنى خالايدۇ، تەسلىكنى خالىمايدۇ.

«هُوَ فِي يُسْرٍ وَ بُحْبُوحَةٍ فِي الْعَيْشِ»: ئۇ باي ۋە تۇرمۇشى پاراۋان.

يُسْرَى ج يُسْرَيَاتٌ: سول قول.

الْجِهَةُ الْيُسْرَى: سول تەرەپ.

الْيَدُ الْيُسْرَى: سول قول.

يَسَّرَ يُيَسِّرُ تَيْسِيْرًا الشَّيْءَ: ئاسانلاشتۇردى، ئاسانلاشتۇرۇپ بەردى، قولايلىق يارىتىپ بەردى.

«يَسِّرُوا وَلَاتُعَسِّرُوا» «حديث»: ئاسانلاشتۇرۇڭلار، قىيىنلاشتۇرماڭلار.

﴿رَبِّ اشْرَحْ لِيْ صَدْرِي وَيَسِّرْ لِيْ أَمْرِي﴾ ‹قرآن›: پەرۋەردىگارىم، مېنىڭ قەلبىمنى كەڭ قىلغىن، مېنىڭ ئىشىمنى ئاسانلاشتۇرغىن.

«وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» ‹حديث›: كىمكى قىيىنچىلىقى بار قەرزدارغا كەڭچىلىك قىلسا، ئاللاھ ئۇنىڭغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئاسانلىق بېرىدۇ.

يَسْمِيْن: ياسمەن.

يَسْمِيْن أَبْيَضُ: ئاق ياسمەن گۈلى.

يَسُوعُ: خرىستوس، ئىيسا.

يَسُوعُ الْمَسِيْحِ: خرىستىئان دىنى.

يَسُوعِيٌّ ج يَسُوعِيَّةٌ: خرىستىئان دىنىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

يَسِيْرٌ: ئاسان، ئوڭاي، قۇلاي.

﴿وَكَانَ ذَالِكَ عَلَى اللهِ يَسِيْرًا﴾ ‹قرآن›: بۇ ئاللاھقا ئاساندۇر.

اخْتِلَافَاتٌ يَسِيْرَةٌ: ئازغىنە ئىختىلاپلار.

يَشَبٌ: زۇمرەت.

يَشْفٌ: زۇمرەت.

يَشْمٌ: قاشتاش.

يَصَبٌ: زۇمرەت.

يَصْفٌ: زۇمرەت.

يَعْبُوبٌ ج يَعَابِيْبُ: جىددىي ئېقىن، ئىتتىك ئېقىن؛ تاشقىن، قىيان، كەلكۈن، سەل، دولقۇن؛ ئۆستەڭ، بۇلۇت، يۇگۈرۈك ئات.

يَعْسُوبٌ ج يَعَاسِيْبُ: ھەسەل ھەرىسىنىڭ ئەركىكى، ھەسەل ھەرىسىنىڭ پادىشاھى، يىڭناغۇچ.

يَعْسُوبُ الْقَوْمِ: قوۋمنىڭ باشلىقى.

يَعْفُورٌ ج يَعَافِيْرُ: ئىپار كېيىكى، ياۋا كالا موزىيى، كېيىكنىڭ بىر قىسمى.

يَعْقُوبٌ: ئەركەك كەكلىك.

يَعُوق: نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قوۋمىنىڭ بۇتىنىڭ نامى.

يَغَّمَ يُيَغِّمُ تَغْيِيْمًا الشَّيْءَ: بۇلىدى، بۇلاڭچىلىق قىلدى، تالان ـ تاراج قىلدى، تارتىۋالدى، بۇلىۋالدى.

يَغْمَةٌ: غەنىيمەت، ئولجا، پايدا.

يَفَاعٌ ج يُفُوعٌ: ئېگىزلىك، چوققا، تۆپىلىك، دۆڭ.

يَفَاعٌ ج أَيْفَاعٌ: بالاغەتكە يەتكۈچى، كۆيلەش مەزگىلىگە يېقىنلاشقۇچى.

يَفَخَ يَيْفَخُ يَفْخًا فُلَانًا: پالانىنىڭ چوققىسىغا ئۇردى، باش چوققىسىغا ئۇردى.

يَفْطَةٌ ج يُفَطٌ وَ يَفْطَاتٌ: ۋىۋىسكا.

يَفْطَةُ الْبَابِ: ئىشىك نومۇرى.

يَفْطَةُ الطَّرُودِ وَأَمْثَالِهَا: ماركا، تامغا، بەلگە، ئەن.

يَفَعَ يَيْفَعُ يَفْعًا وَ يُفُوعًا الْغُلَامُ: بالا بالاغەتكە يەتتى.

يَفَعَ الشَّيْءُ: نەرسە ئۆرلىدى، ئېگىزلىدى.

يَفَعٌ: ئېگىزلىك، تۆپىلىك.

يَفَعٌ ج أَيْفَاعٌ: بالاغەتكە يېقىنلاشقان يىگىت.

يَفَعَةٌ: كۆيلەش مەزگىلىنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىغا قەدەم قويغان ياش، توشقان ياش، بالاغەتكە يەتكەن ياش.

يَفُوخٌ ج يَوَافِيْخُ: چوققا، باش چوققىسى، لىغىلداق (باللارنىڭ بېشىدىكى).

يَفُورٌ: بۇلدۇقلاپ تاشقۇچى؛ ئالدىراڭغۇ، جىلىخور، قىزىققان.

يَقْطِيْنٌ: كاۋا، ئەنجان كاۋىسى.

﴿وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِيْنٍ﴾ ‹قرآن›: ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر تۈپ كاۋىنى ئۆستۈرۈپ بەردۇق.

يَقِظَ يَيْقَظُ يَقَظًا وَ يَقُظَ يَيْقُظُ يَقَاظَةً: ئويغاندى، ئۇيقۇ ئېچىلدى، ئويغاق تۇردى، يېشىلدى، ھوشىغا كەلدى.

يَقِظَ إِلَى ...: دىققەت قىلدى، پەخەس بولدى،

ئېھتىيات قىلدى.

«يَقِظَ بَعْدَ نَوْمٍ عَمِيْقٍ»: قاتتىق ئۇيقۇدىن ئويغاندى.

«يَقِظَ الْقَاضِي إِلَى أَسْرَارِ الْقَضِيَّةِ»: سودىيە ئەنزىنىڭ مەخپىي تەرەپلىرىنى بىلىپ قالدى.

«يَيْقَظُ التِّلْمِيْذُ إِلَى دَرْسِ الرِّيَاضِيَّاتِ»: ئوقۇغۇچى ماتېماتىكا دەرسىگە كۆڭۈل بۆلدى.

يَقُظٌ وَ يَقِظٌ وَ يَقْظَانُ ج أَيْقَاظٌ م يَقْظَى ج يَقَاظَى: ئويغاق، سەزگۈر، سەگەك، ھوشيار، ئېھتىياتچان، دىققەت قىلغۇچى.

ذَكِيَّةٌ يَقْظَى إِلَى خَفَايَا الْأُمُورِ: ئىشنىڭ تېگى-تەكتىگە يېتەلىگەن ئەقىللىق ئايال.

يَقْظَانُ مِنَ النَّوْمِ: ئۇيقۇدىن ئويغانغۇچى.

أَبُو الْيَقْظَانِ: خوراز.

يَقَظَةٌ: يېشىلمەك، ھوشىغا كەلمەك، ئويغانماق، ئۇيقۇ ئېچىلماق، ئويغاق تۇرماق.

يَقَقٌ: خورما قاتارلىقلارنىڭ يېلىمى؛ پاختا.

أَبْيَضُ يَقَقٌ: ئاپئاق، قاردەك ئاپئاق.

يَقَّظَ يُيَقِّظُ تَيْقِيْظًا: ئويغاتتى، ھوشىغا كەلتۈردى، ئۇيقۇسىنى ئاچتى.

يَقَّظَـهُ: ھەرىكەتلەندۈردى، قوزغىدى؛ ئاگاھلاندۇردى.

يَقِنَ يَيْقَنُ يَقْنًا وَ يَقَنًا الْأَمْرَ: ھەقىقىي بىلدى، ھەقىقىي ئىشەندى.

يَقِنَ الْأَمْرُ: ئىش ئايدىڭ بولدى.

«يَقِنَ لِيْ أَنَّهُ غَادَرَ الْقَرْيَةَ عِنْدَ الْفَجْرِ»: ئۇنىڭ تاڭ يورۇقىدا يېزىدىن ئايرىلغانلىقى ماڭا ئېنىق بولدى.

يَقِنَ الْخَبَرَ: خەۋەرگە ھەقىقىي ئىشەندى.

يَقْنٌ . يَقَنٌ . يَقِنٌ . يَقُنٌ م يَقْنَةٌ: ھەقىقىي چۈشەنمەك، چىنپۈتمەك، چوڭقۇر ئىشەنمەك.

رَجُلٌ يَقَنٌ: ھەقىقىي ئىشەنگۈچى ئادەم، ئېتىقادى مۇستەھكەم كىشى.

يَقِيْنٌ: ئېنىق، شەكسىز، ھەقىقىي، ھەقىقىي ئىشەنمەك، چىنپۈتمەك، چوڭقۇر ئىشەنمەك.

أَمْرٌ يَقِيْنٌ: ئېنىق ئىش.

﴿وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِيْنُ﴾ «قرآن»: سەن ئۆزۈڭگە ئۆلۈم كەلگەنگە قەدەر پەرۋەردىگارىڭغا ئىبادەت قىلغىن.

حَقُّ الْيَقِيْنِ: روشەن پاكىت، شەكسىز ھەقىقەت.

خَبَرُ الْيَقِيْنِ: ئىشەنچلىك خەۋەر.

أَتَاهُمْ بِالْخَبَرِ الْيَقِيْنِ: ئۇلارغا ئېنىق خەۋەر ئېلىپ كەلدى.

يَقِيْنًا أَنَّهُ مُخْطِئٌ: ئۇنىڭ خاتالاشقانلىقى راست.

أَنَا عَلَى يَقِيْنٍ مِنْ أَنَّ...: مەن شۇنىڭغا چوڭقۇر ئىشىنىمەنكى، ...

يَقِيْنًا: ھەقىقەتەن، راستتىنلا، دەرھەقىقەت، شەك-شۈبھىسىز.

يَقِيْنِيٌّ ج يَقِيْنِيَّاتٌ: ئىشەنچلىك، ھەقىقىي.

اَلْعِلْمُ الْيَقِيْنِيُّ: شەكسىز ھەقىقىي بىلىش.

يَمَامٌ الواحدة يَمَامَةٌ ج يَمَامَاتٌ: ياۋا كەپتەر.

يَمَامَةٌ يَتِيْمِيٌّ: پاختەك.

يَمَانٍ ج يَمَانُونَ: يەمەننىڭ، يەمەنلىك.

يَمَانِيٌّ: ھېقىق.

حَجَرٌ يَمَانِيٌّ: قىزىل ھەقىق.

يَمَانِيٌّ ج يَمَانِيُّونَ: يەمەننىڭ، يەمەنلىك.

يَمَانِيَّةٌ: قىزىل باشاقلىق ئارپا.

يَمْخُورٌ: ئۇزۇن.

رَجُلٌ يَمْخُورٌ: ئۇزۇنتۇرا ئادەم.

عُنُقٌ يَمْخُورٌ: ئۇزۇن بويۇن.

يُمَّ يُيَمُّ يَمًّا الشَّخْصُ: دېڭىزغا تاشلىۋېتىلدى.

«يُمَّتْ بَعْضُ الْمَنَازِلِ عَلَى الشَّاطِئِ إِثْرَ الْعَاصِفَةِ»: قاتتىق بوراننىڭ تەسىرىدىن قىرغاقتىكى بەزى ئۆيلەرنى دېڭىز يۇتۇۋەتتى.

يَمٌّ ج يُمُومٌ: دېڭىز؛ ياۋا كەپتەر.

«مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلاَّ مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ» ‹حديث›: دۇنيانى ئاخىرەتكە سېلىشتۇرغاندا، دۇنيا پەقەت سىلەرنىڭ بارمىقىڭلارنى دېڭىزغا سېلىپ چىقارغاندەك گەپ. بارمىقىنى سۇغا سالغۇچى قاراپ باقسۇنكى، ئۇنىڭ بارمىقىغا قانچىلىك سۇ يۇقىدۇ.

يَمَّمَ يُيَمِّمُ تَيْمِيمًا: باردى، كەتتى، يۈزلەندى.

يَمَّنَ يُيَمِّنُ تَيْمِينًا: ئوڭغا بۇرۇلدى، ئوڭ تەرەپكە ماڭدى، ئوڭ تەرەپكە كەتتى؛ يەمەنگە باردى، يەمەنگە كەتتى.

يَمَنَ يَيْمَنُ وَ يَمِنَ يَيْمَنُ وَ يَمُنَ يَيْمُنُ وَ يُمِنَ يُمْنًا وَ مَيْمَنَةً: بەختلىك بولدى، سائادەتلىك بولدى، تەلەيلىك بولدى، بەخت-سائادەتلىك بولدى، تەلەي ئوڭدىن كەلدى.

يَمَنَ لِـ..: بەخت ياراتتى، بەخت ئېلىپ كەلدى، بەختىيار قىلدى، تەلەيلىك قىلدى.

يُمْنٌ: خەيرلىك، قۇتلۇق، بەخت-سائادەت، ياخشىلىق ئالامىتى، ياخشىلىق بەلگىسى، تەلەي.

«دَعَا لَهُ بِالْيُمْنِ لَيْلَةَ زِفَافِهِ»: توي كېچىسى ئۇنىڭغا بەخت تىلىدى.

«أَعَادَ اللهُ عَلَيْكُمُ الْعِيدَ بِالْيُمْنِ وَالْبَرَكَةِ»: ئاللاھ سىلەرنىڭ ھېيتىڭلارنى قۇتلۇق ۋە بەرىكەتلىك قىلسۇن.

يَمَنٌ . يَمْنَةٌ: ئوڭ، ئوڭ تەرەپ، ئوڭ ياق.

بِلَادُ الْيَمَنِ: يەمەن.

بِنُّ الْيَمَنِ: قەھۋە.

يَمَنِيٌّ ج يَمَنِيُّونَ: يەمەنلىك، يەمەنلىك.

يُمْنَى ج يُمْنَيَاتٌ: ئوڭ قول.

اَلْجِهَةُ الْيُمْنَى: ئوڭ تەرەپ، ئوڭ ياق.

«كَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْيُمْنَى لِطَهُورِهِ وَطَعَامِهِ» ‹حديث›: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاھارەت ئالغاندا، تاماق يېگەندە ئوڭ قولنى ئىشلىتەتتى.

يَمِيْنٌ ح يَمِيْنَاتٌ وَ أَيْمَانٌ وَ أَيْمُنٌ وَ أَيَامِنُ وَ أَيَامِيْنُ: ئوڭ، ئوڭ تەرەپ، ئوڭ ياق، ئوڭ قول؛ قەسەم، قەسەم سۆزى، ئىتتىپاقداش؛ ئەھدە.

«كَانَ يَجْعَلُ يَمِيْنَهُ لِطَعَامِهِ وَ شَرَابِهِ وَ ثِيَابِهِ» ‹حديث›: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاماق يېگەندە، سۇ ئىچكەندە، كىيىم كىيگەندە ئوڭ قولنى ئىشلىتەتتى.

يَمِيْنُ اللَّغْوِ: بىھۇدە قەسەم، ئىناۋەتسىز قەسەم.

يَمِيْنٌ حَاسِمَةٌ: قەتئىي قەسەم.

«الْكَبَائِرُ: اَلْإِشْرَاكُ بِاللهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَقَتْلُ النَّفْسِ وَالْيَمِيْنُ الْغَمُوسُ ...» ‹حديث›: چوڭ گۇناھلار: ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش، ئاتا-ئانىنى قاقشىتىش، ئادەم ئۆلتۈرۈش ۋە يالغان قەسەم قىلىش ...

عُضْوُ الْيَمِيْنِ: زاسىداتېل.

يَمِيْنٌ غَلِيْظَةٌ: بۇزۇلماس ۋەدە، ئايرىلماس دوستلۇق.

أَدَّى الْيَمِيْنَ . حَلَفَ الْيَمِيْنَ: قەسەمياد قىلدى، قەسەم قىلدى، قەسەم بەردى.

إِلَى الْيَمِيْنِ دُرْ: ئوڭغا بۇرۇل.

يَمِيْنًا وَشِمَالًا: ئوڭغا ۋە سولغا.

يَمِيْنُ الْوَلَاءِ وَالْإِخْلَاصِ: ساداقەتلىك، ئىتتىپاقداشلىق ئەھدى.

يَمِيْنٌ كَاذِبَةٌ: يالغان قەسەم.

أَدَّى الْيَمِيْنَ الدُّسْتُورِيَّةَ أَمَامَ الرَّئِيْسِ: دۆلەت رەئىسى ئالدىدا قەسەم بېرىپ ۋەزىپە تاپشۇرۇۋالدى.

هُوَ عِنْدَنَا بِالْيَمِيْنِ: ئۇ بىزنىڭ نەزىرىمىزدە ئورنى بار ئادەم.

مَامَلَكَتْ يَمِيْنُهُ: ئۇنىڭ مال-مۈلكى، ئۇنىڭ

ئىگىدارچىلىقىدىكى نەرسىلەر.

يَمِينُ اللهِ لَا أَفْعَلُ كَذَا: ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، بۇ ئىشنى قىلمايمەن.

يَمِينًا: ئوڭ تەرەپتە، ئوڭ ياقتا، ئوڭدىن.

يَمِينِيٌّ: ئوڭنىڭ، ئوڭ تەرەپنىڭ، ئوڭ ياقنىڭ، ئوڭچىل.

اَلْإِنْتِهَازِيَّةُ الْيَمِينِيَّةُ: ئوڭچىل، ئوپپورتونىزم.

أَصْحَابُ الْإِنْحِرَافِ الْيَمِينِيَّةِ: ئوڭچىل ئونسۇرلار، ئوڭچىل گۇرۇھلار، ئوڭ تەرەپكە ئېغىپ كەتكۈچىلەر.

دَوْرَةٌ يَمِينِيَّةٌ: ئوڭ قانات، ئوڭچىللىق، ئوڭغا مايىل.

آرَاءٌ يَمِينِيَّةٌ: ئوڭچىل خاھىشلار.

«عَدَدُ الْيَمِينِيِّينَ فِي الْبَرْلَمَانِ يَفُوقُ عَدَدَ الْيَسَارِيِّينَ»: پارلامېنتتا ئوڭچىلارنىڭ سانى سولچىلارنىڭكىدىن ئارتۇق.

يَنَايِرُ: يانۋار، 1- ئاي.

يَنْبُوعٌ ج يَنَابِيعُ: بۇلاق.

﴿حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا﴾ «قرآن»: «تاكى سەن بىزگە يەر ئاستىدىن بىر بۇلاقنى ئېتىلدۇرۇپ چىقارمىغۇچە».

يَنْسُونُ: شاكال بەدىيان.

يَنَعَ يَيْنَعُ وَ يَيْنِعُ يَنْعًا وَ يُنْعًا وَ يُنُوعًا: پىشتى، يېتىلدى، تەييار بولدى.

يَنَعَ الْبَلَحُ: خورما پىشتى.

يَنِيعٌ: پىشقان، يېتىلگەن؛ قىزىل، قىپقىزىل.

يَهْفُوفٌ: ئەقلى قىسقا، يەڭگىلتەك، قورقۇنچاق، چۆل-جەزىرە، تاش يۈرەك.

يَهِمَ يَيْهَمُ يَهَمًا: ئەقلىدىن ئازدى، ئەس-ھوشىنى يوقاتتى.

اَلْيَهْمَاءُ: سۇسىز، ئوت-چۆپسىز قاراڭغۇ جاڭگال.

يَهُودِيٌّ ج يَهُودٌ: يەھۇدىي، يەھۇدىينىڭ، يەھۇدىي مىللىتىگە مەنسۇپ ئادەم.

يَهُودِيَّةٌ: يەھۇدىي ئايال، يەھۇدىي مىللىتى.

اَلْيَهُودِيَّةُ: يەھۇدىيچىلىق، يەھۇدىي دىنى.

يُوحُ: قۇياش.

«جَعَلَ اللهُ أَعْمَرَ مِنْ نُوحٍ وَأَنْوَرَ مِنْ يُوحٍ»: ئاللاھ ئۆمرۈڭنى نۇھدىنمۇ ئۇزۇن قىلسۇن، يۈزۈڭنى قۇياشتىنمۇ نۇرلۇق قىلسۇن.

يُوخِنِيَّةٌ: يېۋگېنىكا (بىئولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى بولۇپ، ئىنسان ئىرسىيەتچانلىقىنى قانداق ياخشىلاشنى تەتقىق قىلىدۇ).

يُوخِيَّةٌ: يېۋگېنىكا (بىئولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى بولۇپ، ئىنسان ئىرسىيەتچانلىقىنى قانداق ياخشىلاشنى تەتقىق قىلىدۇ).

يُودٌ: يود.

يُودَاتٌ: يودلۇق تۇزلار، يودلۇق كىسلاتا تۇزى.

يُودُوفُرْمٌ: يودوفورم، يودوفورمىئوم.

يُودُورٌ: يودلاشتۇرغۇچى ماددا، يودلاشتۇرغۇچى ئېلېمېنت.

يُورَاتٌ . يُورَاةٌ: سۈيدۈك كىسلاتا تۇزى.

يُورَانِيُوم: ئۇران.

يُورِيَا: ئورىيا؛ سۈيدۈك ماددىسى.

يُورِيكٌ: سۈيدۈكنىڭ، سۈيدۈكلۈك.

اسِيدْ يُورِيكْ: سۈيدۈك كىسلاتاسى.

يُورِيمِيٌّ: سۈيدۈكتىن زەھەرلىنىش كېسىلى.

يُوطُوبِيَا: خام-خىيال، قۇرۇق خىيال، قۇرۇق پەرەز، خىيال، ئۇتوپىيە، فانتازىيە.

يُوطُوبِيٌّ: فانتازىيىلىك، خام خىيالنىڭ، ئۇتوپىيىلىك.

يُولِيَه . يُولِيُو: ئىيول، 7- ئاي.

يَوْمٌ ج أَيَّامٌ جج أَيَاوِيمُ: كۈن، كۈندۈز، ۋاقىت.

يَوْمٌ أَبْيَض: قۇتلۇق كۈن، خەيرلىك كۈن، بەختىيار كۈن.

يَوْمٌ أَسْوَدُ: ئېغىر كۈن، قارا كۈن.

يَوْمُ الْأَحَدِ: يەكشەنبە، ھەپتە كۈنى.

يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ: دۈشەنبە كۈنى.

يَوْمُ عُطْلَةٍ: دەم ئېلىش كۈنى، ھاردۇق ئېلىش كۈنى، تەتىل كۈنى.

يَوْمٌ مَشْهُودٌ: بايرام، بايرام كۈنى، ھېيت، خاتىرە كۈنى، ئۇنتۇلماس كۈن، مۇھىم كۈن.

اَلْيَوْمُ الْمَشْهُودُ: قىيامەت كۈنى.

«إِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرْثَارُونَ» ‹حديث›: سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى قىيامەت كۈنى مېنىڭ ئەڭ ئۆچلۈكۈمنى كەلتۈرىدىغان ۋە مەندىن ئەڭ يىراق بولىدىغىنىڭلار ۋالاقتەگكۈر كىشىدۇر.

كُلَّ يَوْمٍ: ھەر كۈنى، ھەر كۈندە.

ذَاتَ يَوْمٍ: بىر كۈنى، كۈنلەرنىڭ بىرىدە.

فِي الْيَوْمِ ذَاتِهِ: شۇ كۈنى.

إِلَى الْيَوْمِ: بۈگۈنگىچە، بۈگۈنگە كەلگۈچىلىك، بۈگۈنكى كۈنگىچىلىك، ھازىرغىچە، ھازىرغا قەدەر، بۈگۈنگە قەدەر.

مِنْ يَوْمٍ لِيَوْمٍ: ھەر كۈنى، ھەر كۈندە، كۈندىن-كۈنگە، كۈن ساناپ، كۈنسايىن، كۈنسېرى.

حَتَّى الْيَوْمِ: بۈگۈنگە قەدەر، بۈگۈنگىچىلىك، ھازىرغىچە، ھازىرغا قەدەر.

يَوْمَ كَانَ مُعَلِّمًا: ئۇ ئوقۇتقۇچى بولغان كۈنلەردە، ئۇ ئوقۇتقۇچىلىق قىلىۋاتقان كۈنلەردە.

يَوْمُ الْعُطْلَةِ الرَّسْمِيَّةِ: ئومۇمىي دەم ئېلىش كۈنى، دەم ئېلىش كۈنى، ھاردۇق كۈنى.

يَوْمًا فَيَوْمًا. يَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ: ھەر كۈنى، ھەر كۈندە، كۈندىن-كۈنگە، كۈنسېرى، كۈنساناپ، كۈنسايىن.

اِبْنُ الْيَوْمِ: زامانىۋى.

هَذَا الشَّابُّ ابْنُ الْيَوْمِ: بۇ ياش زامانىۋىدۇر.

اِبْنُ يَوْمِهِ: داۋاملاشمايدىغان، تۇراقسىز، ۋاقىتلىق، ئۆمرى قىسقا.

هَذَا الْحَدَثُ ابْنُ يَوْمِهِ: بۇ ۋەقە داۋاملاشمايدۇ.

«اَلدُّنْيَا يَوْمَانِ يَوْمٌ لَكَ وَيَوْمٌ عَلَيْكَ»: دۇنيا ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، بىر كۈن پايدا ئالساڭ بىر كۈن زىيان تارتىسەن.

يَوْمُ الدِّينِ: قىيامەت.

يَوْمٌ لَكَ وَيَوْمٌ عَلَيْكَ: ئەھۋال ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ.

اَلْيَوْمَ: بۈگۈن.

اَلْيَوْمُ الْآخِرُ: ئاخىرەت كۈنى.

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾ ‹قرآن›: بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى پۈتۈن قىلدىم.

«كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمُ عِيدٍ خَالَفَ الطَّرِيقَ» ‹حديث›: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھېيت نامىزىغا بارغاندا بىر يول بىلەن، قايتىش ۋاقتىدا باشقا بىر يول بىلەن ماڭاتتى.

يَوْمَذَاكَ: بۇ كۈندە، شۇ كۈندە.

«كَانَ أَجْدَادُنَا يَوْمَذَاكَ مِنَ الْعُلَمَاءِ: بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز شۇ كۈنلەرنىڭ ئالىملىرىدىن ئىدى.

يَوْمَئِذٍ: ئۇ كۈندە.

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ ‹قرآن›: بۇ كۈندە (سائادەتمەنلەرنىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ. (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ.

أَيَّامُ الْعَرَبِ: ئەرەبلەرنىڭ چوڭ ئىشلىرى خاتىرىسى، ئۇرۇش - جېدەللىرى.

أَيَّامُ اللهِ: ئاللاھنىڭ نېمەتلىرى ۋە ئازاب-ئۇقۇبەتلىرى.

﴿وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ﴾ ‹قرآن›: ئۇلارغا ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ئەسلەتكىن.

يَوْمِيٌّ: كۈندىلىك.

عَمَلٌ يَوْمِيٌّ: كۈنلۈك ئىش.

عَامِلٌ يَوْمِيٌّ: كۈنلۈك ئىشچى.

يَوْمِيّةٌ ج يَوْمِيَّاتٌ: كالىنىدار، ئىشچىنىڭ كۈنلۈك ئىش ھەققى، كۈندىلىك خاتىرە.

يَعْمَلُ بِالْيَومِيَّةِ: ئۇ كۈنلۈك ئىش ھەققىگە ئىشلەيدۇ.

جَرِيْدَةٌ يَوْمِيَّةٌ: كۈندىلىك گېزىت.

يَوْمِيَّاتٌ: كۈندىلىك ئىشلار يېزىلىدىغان خاتىرە دەپتەر.

يَوْمِيَّاتُ مَجْنُونٍ: سەۋدايى خاتىرىسى.

آلْيُونَان: يۇنان، گرېتسىيە.

بِلَادُ الْيُونَانِ: گرېتسىيە.

يُونَانِيٌّ: گرېتسىيىنىڭ، گرېك، گرېتسىيىلىك.

يُونَانِيَّةٌ: گرېكچە، گرېك تىلى.

«أَرِسْطُو مِنَ الْفَلَاسِفَةِ الْيُونَانِيِّيْنَ»: ئارىستوتېل يۇنان پەيلاسوپلىرىدىندۇر.

الْيونِسكُو: بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئىلىم-پەن تەلىم-تەربىيە مۇئەسسەسى.

يُونِيَّه. يُونِيُو: ئىيۇن، 6- ئاي.

Abdulcelil TURAN
Yenidoğan Mh. 41. Sk. No: 7
Daire: 4 Zeytinburnu - İST.

قامۇسنىڭ شېئىر قىسمىدىكى خاتالىقلارغا تۈزىتىش

خاتاسى	تۈزىتىلگىنى	قۇر	بەت
الحافظ الكتاب الله	الحافظ لكتاب الله	1	1209
كما رماه فأصماه البليات	كما رماه فأصماه المصيبات	5	1214
جرئ لقلب	جرئ القلب	10	1215
والعلياء والرشد	والعلياء والرشدى	11	1215
أزين العابدين المولوى حليف المكرمات اللوذعى قريع المجد محمود السجايا فصيح اللهجة الشهم الوفى	أزين العابدين المولوي حليف المكرمات اللوذعي قەسىدىنىڭ ئاخىرقى مىسرالىرىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ مىسراغا ئوخشاش باشتىن-ئاخىر تەشدىدلىك، زەممىلىك يٌ بىلەن ئوقۇلىدۇ.	10	1223
نواظرها زالت لداء ارمدادها فيا ويح عين زال عنها النواظر	نواظرها زالت لداء ارمدادها فيا ويح عين زال عنها النواظر	8	1248
سعدت صحراء الغراء في	سعدت صحراءك الغراء في	28	1264
جم غفير من الحفاظ والعلماء الغر للملك المضياف ضيفان	جم غفير من الحفاظ والعلما ء الغر للملك المضياف ضيفان	6	1267
مدير للمعهد	مديرا للمعهد	18	1268
وأشد فيها باعنب الأنغام	واشد فيها باعذب الأنغام	5	1274
فيلقون الدرس دروس بحث	فيلقون الدروس دروس بحث	8	1281
في أورمتشي	في أورومتشي	8	1282
أمثال فارابي أ بخاري أ جوهري	أمثال فارابي، بخاري، جوهري	11	1283
تركت أباك شيخا وهو يشكوا من الوجد المبرح	تركت أباك شيخا وهو يشكو من الوجد المبرح	10	1287
ورشد منها أي ائتلاق	ورشد منهما أي ائتلاق	11	1288
وصال منك يحيني	وصال منك يحييني	8	1290
فنالوا بها كل السعادة وإهنا	فنالوا بها كل السعادة والهنا	3	1295